D - DLL 2014

Universul literar

Anul XLVI Nr. 1
1 Ianuarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

2819
24334.

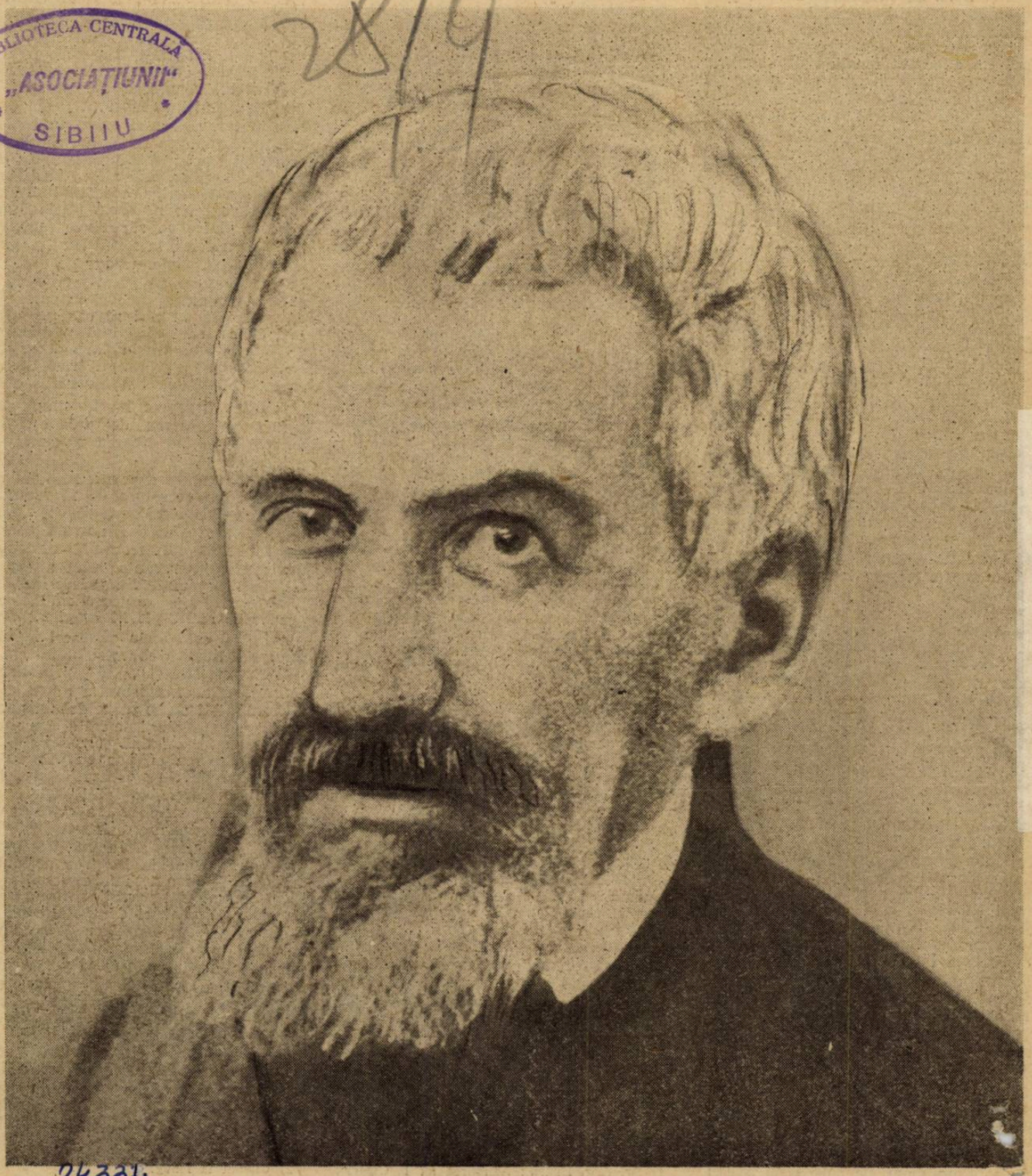

TIMOTEIU CIPARIU

Ctitorii

TIMOTEI CIPARIU
(1805 — 1887)

de PAUL I. PAPADOPOL

„...și gându-mi iscoditor se afundă din nou în trecut. Dezgustat de superficialitatea și lipsa de entuziasm a unui prezent atât de tăcut, el străbate cărările încălcite ale modestei culturi naționale în căutarea unei oaze care să-i prilejuească un adevărat moment de supremă fericire, în năzuirea spre un astru viu care să-l încălzească îmbelșugat cu razele celei mai curate călduri sufletești.

Înspăimântat de răceala de ghiață a unei actualități vopsite, se orientează, plin de nădejde, spre încă una din acele „inimi mari, tinere încă" pe care atâți bătrâni ni le-au transmis în pagini de neasemuit entuziasm și de nestăpânită tinerețe.

Și astfel călcând, ca în basme, hotarele și neglijând pragurile, el se vede ajuns în una din cele mai înflorite grădini ale sufletului românesc, în acel Blaj pe care Al. Odobescu îl socotia cu toată dreptatea „țăria cea mare a Românimii luminate de peste munți", în acea epocă „de mărire, de strălucire și de mare vază" pentru acest oraș — după expresiunea prețioasă a unui alt mare fiu al său — dr. Augustin Bunea.

Și gândul, destul de ostenit, se oprește în fața unuia dintre cei mai de frunte reprezentanți ai culturii și energiei naționale, în fața acelui titan care, ca tânăr, a fost de o bătrânețe uimitoare, iar, ca bătrân de peste 80 de ani, s'a remarcat prin entuziasmul de adolescent al celei mai curate și mai vrednice activități cărturărești.

E tot ce se poate spune mai veridic și mai concis despre acest Timoteiu Cipariu — preot, profesor, cleric, cărturar distins, iscoditor de preț case lucruri vechi, filolog, filosof, om politic, gazetar și cuvântător — de a cărui ființă sufletească ne simțim atât de înstrăinați, deși cealaltă a plecat dintre noi abia de 4 decenii încheiate.

Dar lucrurile urmează să fie adâncite prin cercetarea caracteristicelor acestui suflet măreț din îndemnul și sub oblăduirea căruia neamul românesc a putut să câștige atâta.

Ne interesează — în prima linie — acea energie sfidătoare care l-a făcut să-și ocupe cu folos și multiplu aproape tot timpul existenței sale pământești, să lupte și să stăruească în slujba idealului. Dacă acestei porniri înnăscute îi alăturăm perseverența tot atât de necruțătoare și răbdarea mai mult de cât omenească, ajungem la încheierea prețioasă că, dacă personalitatea lui Cipariu ar urma să fie redusă la simbol, mai cu seamă o voință de neînfrânt ar trebui să vedem în ea.

Și lucrul merită toată atențiunea când ne gândim că această voință a fost mereu în slujba cauzelor celor mai mari și drepte, în serviciul patriotismului celui mai complet și mai luminat, a celui mai complet Românism, pe care ei îl aveau în vedere în tot ce gândiau, în tot ce visau sau lucrau. De-aci și complexitatea personalității lui Cipariu care și-a urmărit ținta, nu numai cu toată credința și pasiunea, dar, în acelaș timp, în atâtea domenii de activitate omenească și în special, ca profesor, om politic și filolog.

Ca profesor a fost educatorul entuziast și priceput al atâtor generații, acela care a avut suficiente mijloace nu numai spre a-și răspândi cunoștințele, dar mai ales pentru a-și crea, printre foștii elevi, discipoli și admiratori credincioși până la fanatism. Firește că, la aceasta, au contribuit, în bună măsură, și principiile lui lingvistice din care țâșnia cel mai curat patriotism. Oricum ar fi nu trebuește trecut cu vederea amănuntul că T. Cipariu continuă să fie, în Ardeal, unul dintre cei mai preamăriți Români, unul dintre puținii ale cărora îndrumări continuă să fie urmate, să numere adepți hotărîți și fanatici.

Ca om politic a fost de o intransigență și de o consecuență străine de adevărat apostol al națiunii sale pe care a știut s'o reprezinte atât de complet în numeroase împrejurări. Necruțând nici un fel de oboseală și periclitându-și situațiunea, el utilizează toate mijloacele care-l puteau duce la rezultatele cele mai fericite.

Pleca și aici dela principiul: „ce va păți o națiune întreagă, eu încă sufăr bucuros" și lucra întrezărind izbânda desăvârșită.

Impresionantă este unitatea desăvârșită, armonia deplină pe care o descoperim ușor în acel suflet entusiast care, pe toate căile, urmărîa aceiaș țintă: fericirea neamului său. E în aceasta unul din cele mai mari merite ale lui Cipariu care, ca educator, făcea între copii, ceeace, ca om politic și ca om de știință, făcea pentru oamenii mari.

Și pe lângă această unitate, oarecum extrinsecă, se adaogă cealaltă — din cuprinsul fiecăreia dintre manifestările sale — intrinsecă. In chipul acesta, ca om politic, de-o pildă, „el a rămas totdeauna credincios vederilor... care au produs marile acțiuni" naționale dându-ne de-o parte pildă frumoasă de statornicie în principii și în luptă..., iar de altă parte, arătându-ne că viitorul politic al Românilor" din Ardeal, atârnă mult de convingerea, ce trebue s'o producem în Casa domnitoare, că este în interesul ei a ne ocroti, ajuta, sprijini..." (1).

Și atunci, dacă, urmărind ideea unei noui caracterizări, vom vedea în Cipariu — tocmai din cauza sărăciei sufletești și a nesiguranței ideologice în care ne sbatem astăzi, unul din cele mai precise, mai prețioase și mai unitare caractere — lucrurile nu vor putea părea neverosimile.

E cel mai mare omagiu adus acestei statornicii de neînduplecat și pilda cea mai vie pe care o anumită actualitate ar avea toate motivele s'o urmeze.

Și o a II-a: temeinicia ideilor sale politice care se situau pe baza cea mai solidă, pe fundamentul de neînlăturat al celor mai serioase și mai chibzuite cercetări științifice istorico-filologice. Aceasta este și latura cea mai cunoscută a vastei sale activități. Din cercetarea ei se vede, pe deoparte, valoarea pe care o dă el graiului românesc, „tezaur pe care providența ni l-a conservat", căci, „nu ni l-au putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului, nici puterea fizică, nici politica infernală", iar, de pe alta, (și aceasta mai ales), dragostea sa nemăsurată pentru această limbă „tezaur născut cu noi dela țâțele mamei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sânul lor, tezaur mai scump decât viața, tezaur pe care, dacă l-am fi pierdut, de-l vom pierde, de vom suferi vreodată ca cineva, cu puterea sau cu momeala să ni-l răpească... atunci mai bine... să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângâiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate... limba românească" (2)

Această dragoste l-a îndemnat pe el spre cercetarea mai de-aproape a ființei acestei limbi, la fixarea câtorva dintre principiile ei.

Și de astădată a pornit însă tot sistematic. Spre deosebire de reprezentanții școalei ardelene pe cari, deși le-a fost elev, i-a lăsat atât de în urmă, el privește limba în numeroasele sale aspecte, unele mai interesante decât altele. Astfel, fără să piardă din vedere ideea latinistă, Cipariu se situează mult mai aproape de realitățile filologiei românești.

Astfel el este acela care, cel dintâi „a înțeles că limba trebuește studiată în desvoltarea ei istorică", „că", prin urmare, „cunoașterea organismului intim al limbii românești nu se poate dobândi numai din cercetarea limbii de azi și din asemănarea ei cu cea latină" (2), dar mai ales prin urmărirea ei, pas cu pas, în monumentele pe care vremurile ni le-au păstrat, în fazele, în înfățișările ei istorice. De aici orientarea sa către acte isvoade și documente, către scrierile bisericești și istorice, adâncirea acestora — fapt care-l duce la lărgirea orizontului linguistic — prin acceptarea imensei cantități de material cristalizat în stratificația celor 17 veacuri de evoluție pe care T. Cipariu (spre deosebire de școala ardeleană) i le îngăduia. De-aici valoroasele sale lucrări: *Acte și fragmente...; Crestomatie sau analecte literare* și în deosebi acel *Arhiv pentru filologie și istorie* — care aduc la cunoștința cercetătorului texte de valoare neîndoelnică pentru cunoașterea desvoltării limbii românești. *Crestomația*, o icoană credincioasă și aproape completă a vechiului scris românesc din toate provinciile transdanubiene, poate fi utilizată cu succes și as-

1) Dr. Aug. Bunea: Amintirea lui T. Cipariu, Blaj, 1905.

2) Cuvânt la inaug. Asociației.

3) I. Bianu: Momente culturale.

tăzi de cei cari vor să se iniţieze în această chestiune

Dar Cipariu nu s'a oprit numai aici: la cunoaşterea limbii vechi, la adâncirea istorică a graiului, el a adăogat, tot pentru prima oară, cercetarea limbii româneşti vorbite, pe timpul său, în toate dialectele, inclusiv cele sudice, adâncirea acesteia în spaţiu până la cele mai îndepărtate posibilităţi.

Mă gândesc la acele modeste *Elemente de limbă română de pe dialecte şi monumente vechi* care-i lărgiau atât de stăruitor cercul cercetărilor şi, fără să vreau, — văd înaintea ochilor acea bogăţie de limbă românească măcinată continuu de vitregia timpurilor şi răvăşită de extensiunea teritoriului neamului nostru. Că, în felul acesta, Cipariu va fi ajuns la concluzia sărăciei limbii depe timpul său—nu e de loc de mirat. El punea deoparte o totalizare inexistentă şi de valoare mai mult documentară — un întreg lanţ de existenţe linguistice, iar pe de alta, o singură faţă, un moment static, ultima verigă a acestui lanţ. Tot atât de firească era şi cealaltă concluziune care îi era destul de scumpă: preferinţa pe care o da aceleiaşi limbi vechi din cauza numărului neasemuit de mare de latinisme ce conţinea.

Sunt tot atâtea concluziuni care dau pe faţă şi calităţile şi cusururile cercetătorului: pe deoparte, acel entuziasm, acea credinţă, acea asiduitate în lămurirea unei chestiuni preţioase, pe de alta, acea greutate de a sesiza — cu toată priceperea realităţile care-l făceau să creadă că, totuşi limba poate fi oprită, sau numai stânjenită în mersul ei, că omului de ştiinţă îi incumbă obligaţiunea expresă de a-i de cu totul altă fizionomie, de a-i întoarce calea, făcând-o mai arhaică, mai bogată şi —. deci — mai apropiată de isvorul originar. In faza de romantism acut pe care o prezenta, în bună măsură, filologia românească abia născândă, aceste directe nu păreau numai firești, dar desigur acceptabile şi practicabile. Astăzi ele, pe lângă că ne interesează istoriceşte, ne dau întreaga măsură a sufletului lui Cipariu, neclintit în idealismul său. Şi pe deasupra: ne pun la dispoziţie bazele sănătoase — în pragul cărora trebue să înceapă (şi abia cu Haşdeu vor începe) cercetările ştiinţifice de limbă.

Demnă de notat însă este metoda firească pe care Cipariu a urmat-o cu credinţă, clădind, pe bază de isvoare vechi şi documente dialectale, acele *„Principii de limbă şi scriptură"* în care „sunt grupate miile de exemple, de cuvinte şi forme gramaticale", atât de preţioase încât „romanistul *Mussafio* le-a sistematizat.., într'un articol: *Zur rumänischen Formenlehre*, publicat în *Iahrbuch für romanische und englische Literatur*, t. X, pag. 353—380". (4).

In fine, ca o utilă încheere a tuturor acestor cercetări trebuesc privite gramaticile sale: una istorică *(Elemente de limba română...)* despre care s'a mai vorbit şi — mai ales cealaltă —care-i încoronează activitatea scrisă din îndemnul Academiei române (creată, în acest scop, de Evanghelie Zappa), premiată şi publicată de aceiaş.

Este tot ce se putea mai cuprinzător, mai metodic şi mai dogmatic, concluziunile luminoase ale îndelungatelor sale studii şi cercetări în acest domeniu în care a dat nu numai cel mai mult, dar cel mai preţios, cel mai ştiinţific

*

Natural că această activitate îl ridică mai presus. După cum foarte bine o caracterizează d. I. Bianu, unul dintre elevii săi, prin ea el a căutat *„a forma o limbă literară... comună tuturor Românilor.... (care să fie) pe deoparte cât se poate mai curăţită de elementele..., nelatine, pe de alta, din nou apropiată de latinitate prin reînvierea cuvintelor şi mai cu seamă a formelor gramaticale uitate astăzi,... la toate acestea adăogându-se neologisme din limba mamă, latină, când trebuinţa va cere...* (iar) *„ortografia acesteia să fie astfel întocmită, încât, printr'însa, ca printr'un giulgiu transparent, să se vadă, cât se poate mai bine, originele latine"* (4).

E cea mai exactă sinteză a principiilor directoare ale acestei opere.

Intrucât priveşte valoarea, pentru sufletul românesc, a aceluia care a scris-o, mă voi mulţumi cu caracterizarea lui *Odobescu:*

„Ca un puternic şi activ agent al îndreptării şi... desvoltării învăţământului în şcoalele române din Transilvania, ca un sprijinitor credincios şi îndrăzneţ al drepturilor politice şi sociale ale naţionalităţii române în straturile Austriei şi Ungariei, iar mai presus de toate, ca scrutătoriul cel mai erudit, cel mai adânc şi cel mai scrupulos al cunoştinţelor clasice şi ca investigătorul cel mai ager, cel mai logic şi cel mai convins al urcanelor istorice ale limbii româneşti, din câţi au trăit, au lucrat şi au scris odinioară printre românii de dincolo de Carpaţi, Timoteiu Cipariu merită să fie lăudat şi admirat ca o figură ce răsare originală şi simpatică, energică şi măreaţă, printre bărbaţii de frunte ai întregei Românimi". (5).

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Timoteiu Cipariu (sau mai exact: Ţipar), s'a născut la 25 Iunie 1805, în satul Pănade, lângă Blaj. Studiază în acest centru al culturii româneşti în şcoalele căruia se stabileşte ca preot şi profesor de filozofie şi limba latină.

Ia parte activă la marea mişcare naţională din 1848 şi anume: la adunarea de pe „Câmpia Libertăţii" (3/15 Maiu) în calitate de secretar, după acea adunare — ca delegat al naţiunii la Impăratul, la întoarcere — ca participant la lucrările „comisiunii regnicolare" care urma să fixeze „raporturile dintre Ungaria şi Ardeal". (A. Bunea). In acelaş timp tipăreşte „Organul naţional", (continuatorul „Organului luminării"), scris aproape în întregime de el şi destinat, mai ales studiilor filologice: „întâia publicaţiune periodică, în toată românimea, scrisă întreagă cu litere latine". (I. Bianu). Aici publică chiar (imediat după 3 Maiu, în primul număr) o descriere obiectivă şi completă a memorambilei adunări.

In anii 1863—64 e ales deputat al dietei transilvane din Sibiu.

Intre 1854—1875 este director al gimnaziului din Blaj, ocupând şi diferite slujbe bisericeşti ca aceea de vicar general arhiepiscopesc, asesor consistorial, etc.

A fost, 45 de ani, canonic sau preposit.

A fost membru fundator şi vicepreşedinte al „Astrei", până la 1877, când e ales preşedinte; deasemeni al Academiei române pentru care a lucrat cunoscuta „Gramatică".

A fost membru ordinar al „Societăţii germane orientale".

Pentru şcoalele din Blaj a lăsat 40.000 coroane — iar oraşului vasta sa bibliotecă.

Moare la 22 August 1887, în vârstă de 83 de ani, în oraşul care nu va putea fi deslipit nici odată de numele său.

Scrieri:

a) periodice:

1. Organul luminărei, gazetă bisericească, politică şi literară; Blaj 1847—48;
2. Organulu naţionale, gazetă bisericească, politică e literaria; Blaj, 1848;
3. Annales gymnasii gr.-cath... Blaj 1855, 1857, 1858;
4. Arhiv pentru filologie şi istorie, Blaj 1867-1870-1872.

b) filologice:

5. Reflexii asupra ortografiei d-lui P. („Foaia pentru minte, inimă şi literatură" 1838, No. 2, 3, 4);
6. Extract de ortografie cu litere latine; Blaj, 1841;
7. Despre creştinarea Românilor, Blaj (?);
8. Elemente de limba română de pe dialecte şi mormînte vechi: Blaj 1854;
9. De latinitate linguae valachicae Blaj 1855;
10. Compendiu de gramatica limbii române; Blaj, 1855;
11. Principia de limbă şi scriptură; Blaj, 1866;
12. Sistema ortografiei, prezentată Academiei („Analele soc. Academice. Tom. I., 1869, pag. 88);
13. Gramatica limbii române, Partea I, Analitica, Buc. 1869; Partea II, Sintetica, Buc. 1877;
14. Despre limbă, suplement la Sintetică, Blaj, 1877.

e) didactice:

15. Ştiinţa sfintei Scripturi, Blaj, 1854. (Ed. II-a cu titlul: Istoria sfântă sau biblică a testamentului vechiu şi nou pentru începători, Blaj. 1859);
16. Gramatica latină pentru cl. II, III, IV a gimn. după Schinagl., partea I, Blaj 1857; partea a II-a, Blaj 1860;
17. Elemene de filozofie, după Krug, Blaj, 1859;
18. Elemente de poetică, Blaj, 1960;
19. Purtarea de bunăcuviinţă între oameni, trad. Sibiiu, 1863.

d) culegeri:

20. Acte şi fragmente latino-române pentru istoria bisericii române, Blaj 1855;
21. Crestomatie sau analecte literare. Blaj, 1858;

e) discursuri:

22. Cuvântare la ocaziunea serbării şcolare a gimnaziului din Blaj (în „Foaia pentru minte..." 1855, No. 8);
23. Discurs ţinut la Adunarea generală a Asociaţiei române transilvane, Braşov, 1862;
24. Cuvântul la inaugurarea Asociaţiei transilvane, în Noembrie 1861;
25. Discurs asupra istoriei limbii române rostit la Soc. Academică, Aug. 1867. (Analele soc. Academice. Tom. I, 1869, pag. 18).

f) diverse:

26. Eclog pentru întoarcerea episcopului Lemeni, Blaj, 1832;
27. Umbre, poezii, („Foaia pentru minte...", 1855, pag. 59, 70) şi diferite scrisori.

P. I. P.

4) I. Bianu, op. citat.

5) In „Gazea Transilvaniei" 217, 1887, (citat de A. Bunea).

poezie

VICTOR EFTIMIU

AN NOU

Anul nou — acum — și ieri și totdeauna
Grăbiți se'ndeasă'n pragul veșniciei
Ușoară celuilalt țărâna fie-i, —
Acestuia, din mirt îi împletiți cununa.

Copil acesta — duce 'nvățătura toată
A fraților ce s'u făcut străbuni..
— Gonit și tu ca mâine, du-te să'ncununi
A secolelor gloată!

Călătoresc ani după ani, pe drumul
Eternităților și scrumul
Atâtor vise arse ne-a rămas pe buze
Și'n veacul ce porni să ne'amenințe
Tot mai puține răsvrătiri și năzuințe
Tot mai puține călăuze!

Profeții au murit în Iudeea, legendar...
Câinele apostolilor nu mai latră
Sodomele renasc în fier și piatră
Și vinovații nu se mai prefac în stâlp amar.

Sbor catifelat în spațiu, an cu an
Albe păsări mari îndoliate
Altele cu sânge pe aripa care bate
Trec mileniile'n haos, suveran.

Sburați, — dar încotro ? Cine vă mână ?
Oamenii, stelele, anii, — către care țel ?
Bătrână e planeta mea, bătrână
Și haosul e plin de fulgere de-oțel!

EPILOG

In inima-ți, eu voi trăi pe veci,
Ca slovele 'ncrustate,
Pe lespezile reci,
Pe lespezile vremii,
In cari ploaia bate,
La margini de poteci !

In trupul tău, mă vei simți oricând,
Sfîșietoare ghiară,
Iar amintiri, ca stropi ferbinți de ceară,
Ți-or arde fruntea, veșnic, picurând !
Ți-or arde tîmplele încărunțite,
De ani, și trudă,
Vor picura mereu,
Și nimeni, nu va fi ca să te-audă,
In ceasul trist și greu !

Imbrățișări trecute, ca un rîu,
Iți vor cuprinde trupul gîrbov,
Iar sărutările de eri, cu înflăcăratul brîu,
Vor naște iar, cum nasc în primăvară, —
Din creanga moartă, flori de lilieci,
Strivindu-ți gura.
In inima-ți, eu voi trăi pe veci !

ARTUR ENAȘESCU

SCRISORI INTÂRZIATE

I

Ce trebi te țin în casă de nu mai ești prin lume,
De nu-ți mai porți încoace, ușor, piciorul mic,
Furatu-te-a duducă vr'un făt frumos din bazme,
Sau poate ești bolnavă și noi nu știm nimic ?

Ți-am înțeles tăcerea din ultimile zile
Ce au vestit Florarul cu ploi și nori de tuci,
Când nu puteai parcurge băltoace suburbane
Decât suită'n cârca schilavelor uluci.

Dar astă-zi când în soare pe străzi întortochiate
Se 'ntinde ca o gumă elasticul noroi,
Mai lasă doamnă vraja bogatei metropole
Și Luni de dimineață mai vino pe la noi !

.. Flăcău mai mare 'n curte, un prun, a spus că primul
Surâs al tău, venită, va fi al lui drept
Și triști în fața porții, căzuți de-atunci pe gânduri,
Te-așteaptă liliecii să-ți pună flori în piept.

II

Mai plină, eri, de fast ca 'ntotdeauna
De când străbați foburguri proletare
— In mantă albă răspândind mirezme
De crin și violete 'mbătătoare,

Ne-ai apărut privirilor mirate
Și dornice de-aproape să te vadă;
Lucind în fundul clar al dimineții
Ca o statue mică de zăpadă.

Simțind că ai să vii,în drepte șiruri
Câți-va salcâmi aureolați de soare
Din zori s'au pus la pândă prin răspântii
Ca să-ți aștearnă umbră pe cărare.

Și-accidental o vrednică albină
Zburând vioi ți-a dat într'una roată,
Crezând în mintea ei, de bună seamă,
Că gura ta e-o roză parfumată.

CRISTIAN SARBU

RETUR

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Policandrul își rostogolește undele de foc în careul imens și ospitalier al invitaților.

Un gigantic snop de crisanteme, sugrumat în talia de cristal a unei glăstre visătoare, își revarsă zâmbetul alb în grindina de aur a luminilor din tavan.

Prin oglinda convexă a pânteculuí ei de sticlă, trec grăbite fracuri impecabile și toalete disparate.

Plafonul aprins își tremură ghirlandele, ciubucăria și desemnurile în apele parchetului.

Din fund, printre alte flori, profiluri și taine, se abate vijelia unui pian cu coadă.

O parte din ascultători, rezimați de buza albiei lui de abanos, își amestecă fals îngânarea tremurătoare cu cântarea obosită a pianului.

Un amator solitar, într'un colț de întuneric, scoate dintr'un flaut a cărui fulgerare caldă adună în grabă câteva toalete vaporoase, picuri domoale de plânset.

Câteva batiste ating, în treacăt, frunți seduse din frizuri extravagante.

Un actor abătut, psalmodiază verseturíle sergentului Flambeau din „*l'Aiglon*" al lui Rostand.

Un invalid apropiindu-și medalia sărută frenetic pometele actorului întrerupt, scandându-și mersul și poziția pe cele două călcâie de lemn.

O farfurie încărcată cu făinoase și cu alte meterezuri dulci, taie brusc entuziasmul eroului dela Waterloo.

In apropierea unei perechi de fazani înamorați, cari își înfoesc podoabele pe mătasea unei panoplii, doi spadasini, cari sunt în acelaș timp și boxeuri și foot-ballișți și patineuri, își prepară obiectivul.

O toaletă mauve a prins mișcarea și merge să-și remonteze ținuta în apele discrete ale unei console unde nu este văzută de nimeni și de unde privirea ei lacomă de orgoliu, îi cuprinde pe toți.

Un ofițer fredonându-și singur melodia în ritmul metalic al bolzilor din călcâiele lăcuite ale cismelor, experimentează un crâmpei de dans nou pe un crâmpei de loc, cuprins între două etajere încărcate cu bibelouri și două perechi de priviri aprinse de admirație — etajerele ca și privirile așteptând voluptatea atingerii încălțămintei jucătorului, pentru a-i pune la picioare admirația destoinicei printr'un zâmbet de sidefuri sfărâmate, ieșit din prăbușirea etajerei.

Afară în geamuri, mormăe un salipgiu.

Gazda este în alb.

Un paradis alb îi învie mai accentuat albeața părului august, însulărit într'o rostogolire estetică de ondulațiuni calculate.

In corsajul alb, doarme o mixandră albă.

In spuma albă a volanelor albe, fulgeră atlasul alb al pantofilor.

— In vara asta nu v'ați văzut la Mehadia?

— Am preferat Lido, răspunse prompt gazda cea albă, apăsând lent cu unghiile puricarului și arătătorului, extremele fine ale buzelor care îi închid ermetic dantura, într'o rodie de fildeș.

O chisea cu fructe glasate, tae salonul în două, în indiferența unanimă, pierind în perspectiva încendiată a adunării.

— Ați auzit? Gigelle se remărită — închipuiți-vă hal!

— Și mă rog care este fericitul?

— ...Gigelle!

— Este vorba de o zestre fantastică!

— Nici gând! Venitul lui Gigelle e de nimica toată — deabia să-i ajungă de parfumuri și de manicură.

— Care Gigelle, frate dragă?

— Gigelle! Fata lui Tămăduianu, adoptivă — Tămăduianu care este rudă prin alianță cu Tămăduiescu — Tămăduiescu care a avut un copil în diplomație, însurat cu una Tămăduianca, pe care a lăsat-o la Vichy, într'o vară, în plin sezon, cu ce s'a brodit pe ea și a fugit cu o aventurieră — Tămăduiasca, cu neamuri sus puse și care se trag și ele pare-mi-se tot din niște Tămăduești!

— !!!???

Un gugluf pufos îngropat în ninsoarea parfumată a zahărului și bombardat în plin cu dragele de argint, împânzește zarea, trecând solemn din mulțimea pe care nu o tentează, într'o altă mulțime unde este așteptat cu înfrigurare.

— Domino în iatacul orange!

— ???

— Majonc în camera bizantină!

— ???

— Chemin de fer în camera de recolegere, sus în dreapta, la etaj.

— ???

— Pic-nic în antreul bleu!

— ???

— Șah în buduarul gazdei!

— ???

— Hipodrom pe patru tablouri, în hall!

— ???

—Tombolă în camera de developare — toate numerile câștigătoare!

— ???

— Spiritism în sofragerie — surprizele anului ce vine!

— ???

— Faceți jocurile, domnilor și doamnelor!

— ???

— Apropos, ce face Sandy cu logodna? Se vorbea despre Raul? Nu s'au luat încă? Intervine o doamnă necunoscută către o alta și mai necunoscută, dar amândouă perfect la curent, deși pe întuneric, cu recentele cancanuri.

— Le-a jucat festa spiritismul de anul trecut!

— Nu a fost spiritismul ci altceva!

— Parol, mă faci curioasă! Ce anume?

—Nici o curioasă— măgar! Plecase la băi, la Bughea, imediat după logodnă — natural fără... Sandy. Printre alte înglindiseli, îi lăsase fetei și o cutie cu plicuri de mătase ca să-i întreție dragostea la București. Dar la mijloc era un clenciu — omul avea în plus și o legătură ocultă, de pe vremuri — Frozi. Marcoava primise și ea o cutie cu plicuri, tot de mătase, pentru ca să-i întreție, tot la București, colajul. La Bughea, antreprenorul hotelului îi dăduse o adresă greșită, așa ca să se afle în treabă, și pe care Raul o transmise vertiginos logodnicei, și bine înțeles și concubinei. Sandy adăogase — probabil suggestionată de o fatalitate — pe verso plicului primei scrisori, adresa ei dela București. Pentru curierul din Bughea adresa dată de antreprenor fiind fictivă, iar Raul, cu totul necunoscut în localitate, toate scrisorile s'au restituit, sistematic, lui Sandy, bine înțeles odată cu cele adresate de Raul lui Frozi, la București, ca unele ce mergeau spre Bughea, la un domiciliu inexistent! Disperat, Raul părăsește Bughea, luând pe rând socoteală, atât concubinei cât și logodnicei, de fantastica ingratitudine de a nu-i fi scris o slovă, la care Frozi se blestemă amar asigurându-l de contrariu, în vreme ce Sandy plângea înăbușit, cu poala plină de scrisori restituite, pentru ambele neconsolate!

— !!!

— Epilogul?

— Despărțirea!

Doamna care povestea aventura și Doamna care asculta aventura, tremurau în faldurile scumpe ale toaletelor.

— S'au mai revăzut?

— Ultima dată, la REVELIONUL trecut.

Două pahare pline se ciocniră în întuneric.

Două agrafe scumpe de metal scump, se înălțară, apoi își reluară demn locul pe piepturile celor două doamne cutremurate de spasmuri violente. Băutura se opri în dreptul buzelor. Mâinile paralizate susțineau cu anevoință cupele grele de cristal și la a douăsprezecea lovitură de ciocan în pendulă, covorul se îmbracă cu o lucire sticloasă a fărâmiturilor celor două pahare sparte, în bezna miezului nopții care despărțea întâmplările unui an trecut, de-ale unui an care se apropia!

— Sandy, Frozi, ce-ați făcut acolo, — soro dragă? Ce s'a întâmplat? Mi-ați tras o sperietură de mi s'a oprit inima în loc! — ciripi o doamnă în trecere, care nu-și mai găsea refugiul, înspăimântată de întunericul și sgomotul neașteptat al celor două pahare sparte.

— Nimic! S'au spart două pahare de șampanie!

ZÂNA LELIANA*)

de BELONI SULTANA-DRĂGAN

Intr'un ostrov departe, trăia demult, o babă și un moșneag. S'au pomenit bătrâni de tot, că părul lor părea înfloriț cu zăpadă. Tinerețîa și-au petrecut-o strângând bani albi pentru zile negre.

Aveau de toate, ce-i drept, dar un lucru tot le mai lipea. N'aveau moștenitori. Baba și moșneagul se rugau mereu Celui de Sus să le dăruiască un copil.

Intr'o bună zi când iarna tocmai se călătorea, bunul Dumnezeu se 'ndură și baba născu o fată. Bieții oameni nu știau pe unde călcau de bucurie și aduceau laude Celui-a-tot-Puternic zicând: Doamne, de moarte ne așteptam dar de o astfel de minune ba.

Trecu ce trecu și iată că fata se făcu mare. Era frumoasă din cale-afară. Părul de aur îi curgea în plete grele pe umeri. Obrajii îi erau înbujorați ca două mere domnești și subțiri la pieliță, de credeai că poți să-i tai cu un fir de păr.

Fiindcă s'apropia sorocul de măritat fata și cu baba lucrau de zor la zestre, toată ziulica și seara până târziu.

In vremea aceea ce i s'o fi părut împăratului, nu știu, dar el trimise veste în popor că seara să nu se mai aprindă luminile în casele oamenilor.

Slujitorii Impăratului umblau prin toate părțile să vadă dacă i se îndeplinește porunca. Intr'o seară cum mergeau ei în josul apelor se opriră cu corăbiile lor și la ostrovul în care se afla satul cu baba și moșneagul. Priponiră corăbiile cu odgoane și țăruși și plecară deacurmezișul zăvoaelor către sat.

La vestea poruncii Impăratului, baba si fata chibzuiră între ele ca de acum înainte să lucreze seara cu ferestrele astupate ca să nu se vadă afară lumina opaițului. Puseră țolici și levicere și ele credeau că nu mai scapă nici o rază de lumină, dar o gaură într'un colț al unei țolici sfredelită de un șoarece, lăsă să se vadă afară în noapte un ochiu de lumină ca un licurici. Fata și baba lucrau. Tocmai atunci treceau pe acolo trimișii Impăratului. Intrară în ograda cu lumină și se apropiară încet-încet de fereastră și ușă. Ei priviră și ascultară pe gaura cheei dela ușă:

— Mamă, dacă m'ar lua de nevastă Impăratul nostru tânăr și neînsurat, zău i-aș face doi copii frumoși și deștepți cum n'au fost și n'o să fie niciodată.

Slujitorii auzind vorbele acestea se 'ntoarseră la țărm, deslegară corăbiile, întinseră pânzele și se înapoiară la castelul Impăratului lor, care era în susul apelor, la poalele unor munți, între stâncile de piatră acoperite cu păduri de brazi. Răzbind prin vânturi potrivnice, corăbiile cu vâslași voinici ajunseră la Impărat. Ii spuseră cele auzite și Impăratul se miră mult. Trimise atunci vorbă prin aceiași slujitori să cheme pe fata babei și a moșneagului la curte. Fata veni și văzând Impăratul frumusețea ei mândră și auzindu-i glasul cu ciripit de cântec, o luă de nevastă.

Nu trecu multă vreme și fata se simți grea.

Tot la curtea acelui Impărat trăia ca slujnică în casă o babă, hapsână la inimă și avea mare ciudă pe soția Impăratului, fiindcă împărăteasa era luată din popor. Baba slujea la curte din copilăria ei, de când Impăratul nici nu se născuse. Din cauza asta avea un rang mai mare peste toți slujitorii și era băgată în seamă ca mână de încredere a curții.

Intr'o zi plecă Impăratul la vânătoare. In urma lui, Impărătesei îi veni ceasul să nască. Chemă slujnica să stea pe lângă ea. Născu doi prunci gemeni — o fată și un băiat — frumoși și vioi ca și cum ar fi fost de un an pe lumea asta. Dar baba cu duh rău în ea, luă copiii fără s'o vadă Impărăteasa, care abia apipise ostenită de durere. In locul copiilor baba vârî în așternut doi mieluși tocmai atunci fătați. Când Impărăteasa își ceru copilașii baba îi puse lângă sân să sugă cei doi mieluși. Impărăteasa se înspăimântă de o astfel de minunăție și 'ncepu a plânge cu hohote. Pe seară când Impăratul se 'ntorcea dela vânătoare baba îi ieși în cale în cerdacul curții și-i spuse că Impărăteasa a născut doi miei în loc de prunci.

Când văzu Impăratul una ca asta dădu poruncă argaților s'o bage în temniță cu cei doi mieluși și să nu mai vadă lumina soarelui până la moarte.

Baba pusese copiii într'o cosarcă de mlaiă unsă cu smoală și 'n zori de zi, când încă nu era nimeni sculat s'o vadă, dădu drumul cosârcei pe o apă care curgea prin apropierea castelului. Cosarca pluti în voia apelor până pe la prânz.

Un om bogat care tocmai se plimba prin fundul grădinei de pe malul râului auzi scâncetele copiilor și se repezi cu un ciobac și-i luă la el. Omul se bucură nespus de copii, căci de mult dorea să aibă și el feciori. Chemă o doică să-i alăpteze.

Copiii crescură mari și odată cu ei le crescu și mintea, căci ca ei alții nu se mai aflau.

Băiatul învățase să cânte de minune la vioară iar fata la chitară.

Bogătașul văzând că are odrasle așa de pricepute și învățate și nestiind cum să-și arate dragostea față de ei, le făcu un foișor în fundul grădinii.

Băiatul și fata se urcau acolo sus și cât îi ziulica de mare cântau de s'auzeau în toate părțile tremurăturile strunilor dela vioară și chitară sub degetele lor fermecate.

Și cântecele lor alunecau pe ape până departe, departe, că până și Impăratul, tatăl lor, fu cuprins de mirare și le asculta gânditor. Auzind și strigoaica de babă se gândi că acei cântăreți nu-s alții decât feciorii Impăratului, pe care ea îi dăduse pe apă. Acum își frământa gândurile ca să-i ucidă. Își aminti de zâna făcătoare de minuni preschimbată într'o pasăre numită „Leliana".

Impăratul chemă pe babă și o întrebă:

— Cine sunt băieții aceia care cântă așa de frumos la megieșul dinspre Miază-zi?

— Hei, Impărate, acestia nu-s nimic, dar s'auzi Măria Ta pasărea Leliana care, când își dă drumul viersului rămâi uimit și toate păsările amuțesc și adorm de minunăția cântecului ei.

Impăratul chemă vecinul cu băieții și-i zise:

— Am auzit cântând deseori copiii tăi nespus de frumos, dar am aflat că pasărea Leliana cântă și mai frumos de cât ei. Eu însă — zise Impăratul vecinului său — nu cred până n'oiu auzi cu urechile mele. Să meargă băieții tăi să caute acea pasăre măiastră și să se ia la întrecere aici la mine. Cine o cânta mai minunat acela va avea în dar împărăția mea toată.

Bogătașul se 'ntoarse acasă trist și spuse băieților că Impăraul vrea să-i aducă pasărea Leliana de unde-o fi ea și să se ia la întrecere în cântece și cine o să cânte mai minunat va câștiga împărăția.

Băiatul se pregăti de drum și când să plece se urcă în foișor, își încordă vioara și o puse în cuiu zicând soră-si:

— Ia seama, soră dragă, am acordat strunile vioarei și-o las în cui. Când vor plesni strunile să știi că eu sunt mort. Atunci să vii pe urma mea.

Plecă băiatul în toată lumea și după câteva sorocace de vreme întâlni în cale un bordeiu, în care își ducea veleatul un unchieș cu barba până 'n pământ. Ii dădu bună ziua și-i răspunse:

— Ce cauți pe aici voinice?

— Caut Pasărea Leliana și nu știu încotro s'apuc.

—Hei voinice, îi greu nevoe mare: cine s'a dus într'acolo înapoi nu s'a mai întors! Mergi pe aici înainte și ai să mai dai de un bătrân ca mine, care o să te îndrepteze unde și-i voia.

Plecă băiatul mai departe prin păduri și codri și după mult timp dă de un alt bordeiu cu un alt unchieș cu barba ca un fuior de zăpadă. Ii dădu bună ziua, cum se cuvine unui drumeț și-i spuse ce vânt îl mână prin acele locuri.

— Apoi, nepoate, zise moșneagul, mai mergi oleacă prin văioaga asta și ajungi acolo. Dar nu știu dacă te-i mai întoarce. Mulți au trecut pe aici și 'napoi nu i-am mai văzut.

Plecă flăcăul și 'n scurt timp ajunse în fața unui palat cu totul și cu totul de marmoră. Când se apropie de poartă văzu înșirate o mulțime de stânci cu chipuri de oameni. El crezu că stâncile sunt anume cioplite și puse acolo pentru frumusețe. Trecu printre ele și ajunse la poartă. Dar n'apucă să bată și pasărea Leliana șimțindu-l începu a cânta. El n'avu răbdare și o strigă: Leliana, Leliana, Leliana ce frumos știi să cânți! Pasărea prinse a cânta și mai minunat iar el deodată se prefăcu în stâncă de piatră jos lângă ceilalți.

Acasă fata ca de obiceiu urcându-se în foișor găsi strunele dela vioară plesnite. Se duse într'un suflet la tatăl ei și-i zise:

— Tată să știi că fratele meu e mort! Pune te rog slugile să-mi pregătească un cal sdravăn, arme și merinde, căci trebue să plec după el.

I se îndeplini voia, se 'mbrăcă bărbătește și se duse. In urmă tatăl ei rămase plângând.

Goni ea ca un călăreț bujac zile și nopți dearândul, văi, dealuri și codri până când într'o zi îi ieși în cale un bordeiu în care sălășluia un moșneag uitat de moarte, așa de bătrân era. Fata dădu bună vremea iar el o întrebă:

— Ce cauți pe aici voinice?

— Mă duc după pasărea Leliana.

---

*) Din volumul *Basme seculare*, ce va apare în curând.

— Hei, am auzit şi eu de zâna asta prefăcută acum în pasăre. Dar ştiu că până la ea mai ai de mers. Şi pentru că te văd aşa blând la vorbă socot că eşti un om bun şi-ţi dau un sfat. Să mergi tot înainte pe poteca asta şi ai să dai de un fierar. Fă-ţi la el o mână de fier şi pleacă apoi mai departe. Ai să întâlneşti tot într'un bordei pe fratele meu care-i chior. El o să vrea să dai mâna cu el. Atunci dumneata să-i întinzi mâna de fier, ca să-ţi rămână mâna adevărată teafără.

Fata mulţămi de sfat şi plecă. Trecu pe la fierar îşi făcu mâna de fier şi ajunse la uşa bordeiului în care se afla bătrânul cel chior.

Când dădu mâna cu moşneagul, fata îi întinse pe cea de fier, pe care o strânse de o făcu mototol. Apoi bătrânul îşi umflă nările mirosind parcă ceva şi o întrebă:

— Ce cauţi *voinică*-voinicele pe la noi?

— Ce să caut moşule, umblu după pasărea Leliana.

— Heheeii, mai ai de mers până acolo. Apucă din răscrucea cărărilor, pe aceea pe care ţi s'arată un paltin înalt trăsnit. Ai să dai de un frate al meu şi ţi-o spune tot ce ai să faci.

Fata plecă şi ajunse şi la acest bătrân care o întrebă:

— Ce gând te mână, voinice-*fată* pe aici?

Fa se miră că şi acest unchiaş o recunoscu. Apoi fata îi spuse că a avut un frate, care a plecat din porunca Impăratului lor, să-i aducă pasărea Leliana. Îi povesti mosneagului semnele cu care s'au înţeles între dânşii şi care acum îi arătaseră că fratele ei e mort. Se ducea să-l scape şi nu ştia în ce chip.

Bătrânul îi răspunse:

— Fata moşului, dacă m'ai asculta ţi i scăpa fratele şi pe toţi câţi se află acolo.

— Ce să fac moşule?

— Apuci pe la spatele bordeiului şi nu departe vei ajunge la Zâna Leliana. Înnaintea porţilor ai să vezi nişte stânci de piatră care după cum le-arată şi chipul nu-s altceva decât oameni încremeniţi de vraja cântecului pasării minunate. Lângă stejarul stufos vei vedea o fântână şi din ea vei lua apă ne'ncepută cu care vei stropi toate stâncile. După asta du-te spre poarta palatului şi pasărea Leliana te va simţi şi-o să înceapă a cântă frumos, frumos, cum n'ai mai auzit. Dar ţinte minte dela mine când ai s'o strigi, să zici de două ori Leliana, Leliana iar a treia oară *Chişel*-Leliana. Atunci din stejarul din pajiştea de lângă fântână o să răsară un voinic frumos care te va lua de nevastă. Din stâncile de piatră au să se ivească oameni printre care şi fratele dumitale. Porţile se vor deschide şi pasărea Leliana se va schimba cum a mai fost în zână şi o va lua de soţie fratele dumitale.

Fata mulţămi bătrânului şi plecă. Cum a ajuns aproape de palat descălecă şi făcu întocmai cum o învăţase bătrânul.

Când începu să se apropie de porţi pasărea-Leliana o simţi şi 'ncepu a cânta dar fata strigă: Leliana, Leliana *Chisel*-Leliana.

Ca prin minune porţile se dădură în lături, din stâncile de piatră începură a mişca oameni iar lângă umărul ei, fata simţi răspuflarea caldă a unui voinic frumos ieşit din umbra stejarului. Fratele ei o îmbrăţişă iar pe porţile deschise venea către dânşii Zâna Leliana. Văzând-o aşa de frumoasă băietul o ceru de nevastă. Apoi toţi patru se pregătiră de drum.

Au mers ei cale 'ndelungată şi au ajuns acasă. Când îi văzu tatăl lor se bucură cu lacrămi în ochi. După vre-o două zile de ospătare şi odihnă au plecat tus-patru să se plimbe prin livezile lor de pe malul apelor curgătoare. S'au urcat apoi în foişor şi au început să cânte băietul la vioară fata la chitară iar Zâna Leliana din gură. Cântecul lor frumos cum nu se mai pomenise prin locurile acelea se ducea până departe, şi-l auzi şi Impăratul.

Baba înlemni când ascultă şi ea cântecul. Se gândi cum să facă ce să pună la cale ca să-i omoare, altfel ar afla Impăratul şi ar spânzura-o. Sfătui pe Impărat să dea o masă mare.

Tocmai atunci fata cu bărbatul ei şi băietul cu Zâna Leliana plecară la curtea Impăratului, ca să se ia la întrecere în cântece.

Cum mergeau Zâna-Leliana se preschimbă iar în pasăre şi le spuse: să nu guste din mâncări şi vinuri ori alte băuturi căci vor fi otrăvite de-o sgribţuroaică de babă.

Când sosiră, găsiră mesele întinse. Pasărea-Leliana se aşeză pe tocul unei ferestre dela odaia, în care se aflau Impăratul şi oaspeţii. Ceilalţi trei: fata cu soţul ei şi băietul rămaseră afară pe prispă. Fata, băietul şi pasărea Leliana începură a cânta. Toţi mesenii şi Impăratul au rămas uimiţi de cântecul lor îngeresc. Şi fata şi băietul şi pasărea Leliana cântau la fel de frumos. Baba nu ştia ce să mai iscodească de ciudă. Se apleacă la urechea Impăratului şi-i şopti să-i cinstească. Dar când paharnicul ajunse în faţa băietului şi a fetei: pasărea Leliana sbură cu aripi grele în fâlfăire şi vărsă cupele cu vin şi otravă. După un sbor pasărea Leliana se 'ntoarse şi 'ncepu a cânta din nou împreună cu fata şi băietul. De data asta cântau şi mai minunat şi mai dulce, că oaspeţii Impăratului uitară să mai mănânce şi să bee şi rămaseră cu ochii umezi gânditori privind într'un singur loc, în care parcă vedeau un raiu pierdut dintr'o lume necunoscută. Cum sfârşi cântecul pasărea Leliana se făcu iar zână. Se apropie de Impărat şi-i ceru voie să ţie o cuvântare. Şi zâna începu:

— Înălţate Impărate, eu sunt Zâna-Leliana iar băietul şi fata din cerdac, care au cântat aşa de minunat împreună cu mine, nu-s alţii decât copiii Măriei-Tale. Băietul m'a luat de nevastă, căci cu toată inima ne suntem dragi unul altuia. Fata e măritată şi ea cu voinicul cel frumos de afară. Mama copiilor şi soţia Măriei-Tale mucezeşte pe nedrept în umezeala temniţei cu sufletul şi trupul fără prihană. Baba de încredere dela curtea Măriei-Tale a luat copiii şi i-a dat pe apă, iar în locul lor a pus la sânul Impărătesei pe cei doi mieluşei aduşi de sub şopron. Măria-Ta chibzueşte cum vei voi.

Baba când auzi se 'ngălbeni, începu să-i clănţănească dinţii şi voi să fugă, dar o slugă îi puse piedică de se rostogoli lângă prag.

Impăratul dădu poruncă s'o bage într'un poloboc bătut cu cue în doage şi s'o poarte de-a dura până n'o mai sufla. Apoi să ungă polobocul cu păcură şi să-i dea foc. După aceea Impăratul îşi îmbrăţişă copiii îşi scoase Impărăteasa din temniţă şi dărui feciorului şi Zânei-Leliana împărăţia ca să domnească fericiţi. Aflând şi megieşul de alături că fata şi băietul pe care îi crescuse, prinşi de pe ape, sunt fiii Impăratului îi dărui fetei moştenire tot avutul lui împreună cu livezile şi foişorul. Fata cu voinicul din umbra stejarului au rămas să trăiască în casele megieşului.

De atunci toţi vieţuesc în pace.

BELONI SULTANA-DRAGAN

POEME IN PROZĂ

COPILA

floare minune, rămase în umbra ruşinei. Din gura-i trandafir sălbatec, curgeau şiraguri sclipitoare. Fulgerări de mânia desnădejdii cumplite. Blesteme păgâne, înăbuşite de sughiţul durerii adânci. Pe capul celui ce pleacă Din pricina lipsei.

*

Îşi îneacă lumina ochilor în râu de lacrămi. Despovărare odihnitoare a inimii. Sufletul şi-l scaldă în apele durerii. Şi-l usucă în focul unei mari dorinţe. Ingerul de pază nu mai veghează la căpătâiul inimii, care se frânge în sălbatecă rugă, strânsă în chinuri ca în lespezi de clădire.

Sbuciumul prinde aripi de grai ce umple chilia şi sboară prin geamuri:

„Diavoli din iad să-mi sărute părul ce noaptea vrăjinduri puteri amăgitoare. Să birue bătrâni şi tineri.

„Sprâncenele, două punţi arcuite, să coboare privirea trecătorilor în primejdiile tăcute ale ochilor: ei însăşi doi sorbi de mare, să atragă cu farmec neînvins în vâltoarea patimei nebune.

Să muşc în fragede inimi cu doruri, cari ard şi ucid. Cu veninul dragostei de şatră să distrug tot ce-i tânăr în lume.

Şi nădejdile înflorite să moară, otrăvite de suflarea mea.

Să fiu nebiruită în veci, copleşită de o singură plăcere: a nimicirii totale..."

*

Sub geam încremenise de mult un preot cu barba şi pletele albe. Ruga păgână din casă îl oprise în drum, să asculte.

Trezit, luminat de o nădejde se întoarse grăbit spre palatu-i. Luă două pungi cu galbeni şi porni în umbrele nopţii, în tăcerea adâncă din uliţi să le aşeze în geamul spovadei. Doar banul de aur era ispita de moarte.

Şi cine-i mântuitorul? Părintele Nicolae, pornit să-şi împletească, pe pragul veşniciei, cununa de sfinţi.

Z. SANDU

ZAVRACU [1]

de MIHAIL LUNGIANU

Il chemă Ilie dela botez.

Numele lui d'acasă erà Afrăsinei ; dar nu i-l cunoştea nimeni. Ii ziceau toţi *Zavracu*. De mic copil speriase lumea cu blestemăţiile lui Erà capul *zavrăcimii* satului. Ducea caii noaptea prin holdele gospodarilor în ţarină, furà perje şi alte pometuri prin grădini. Armata a făcut-o şase ani, că dezerta mereu. S'a 'nsurat, dar şi-a băgat nevasta cu zile 'n groapă. Se apucase de băutură, bea grozav. A vândut tot pământul, ce a moştenit de la părinţi şi a zălogit şi p'al nevestei. Când împlinise nouă ani, i-a murit şi băiatul, care-i mai rămăsese. De necaz, or de bucurie, că poate să vânză şi averea lui, s'a îmbătat turtă. Abia a mers pân' la cimitir. Aci s'a aşezat pe marginea groapei, cu capul la pământ. Gemea, dormia, singur el ştia ce face. In clipa coborîrii cosciugului în mormânt, s'a ridicat în genunchi şi se uita prostit în vânt.

— Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească 'n pace ! a zis preotul şi au repetat toţi vorbele, închinându-se : numai Zavracu clătina doar din cap.

— Tu nu zici nimic Ilie ?.. îl dojeni slujitorul Domnului.

Ca deşteptat din somn, îşi făcu şi el cruce, mormăind :

— Dumnezău să-l ierte...! şi tăcu.

— Numai atât ? întrebă faţa bisericească. Si-i repetă vorbele : „Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească 'n pace !"

Si Zavracu, căznindu-se să spue şi el cele rostite, repetă :

— Dumnezău să-l ierte şi să-l.., să-l... ţie pe sănătate !" o rupse el la sfârşit într'un fel şi-şi mătălăi corpul într'o parte şi 'ntr'alta.

De la groapă s'a dus la crâşmă şi n'a mai ieşit din ea trei zile, când a plecat cu Aron, cu jidanul, la judecătorie, să-i vânză pământul, moştenit de la copil. Şi apoi nimeni nu l-a mai văzut treaz multă vreme. Bea de dimineaţă până seara adecă până-l da crâşmarul afară. Atunci mergea şi se culca unde nimeria, pe prispă pe la câte un gospodar, prin şuri, în clopotniţa bisericii, când n'avea unde şi ploua, or era iarnă. Fie din pricină, că găsia aci adăpost la vremuri rele, fie de povara, ce simţia, că poartă pe sufletu-i, fie de dragul pomenilor se apropia tot mai mult de sfântul lăcaş. Nu era mort, pe care să nu-l bociască Zavracu şi să nu-l petreacă până la mormânt cu vorbele : „Dumnezău să-l ierte şi.. să-l ţie pe sănătate !", aruncând câte un bulgăre de ţărână peste sicriu. Ieşia la poartă printre cei d'întâi, să nu scape cumva 'mpărţiala, bea rachiu de la toate vedrele, şi, făcându-se că dă şi el ajutor, scurgea paharele de la cei cari nu le goliau, chip să nu bea om după om, nici să s'amestece băutura rămasă 'n ele cu cea din vadră. La sfârşit pleca beat turtă. Se bălăncănia pe picioare, se ţinea de câte un palan :

— Acu sunt *bat !* bombănia el. Să-mi daţi pace ! caşi când i se punea cineva 'n cale, să-i strice voea şi cheful. Mergea cât mergea, până cădea undeva şi dormia ca lemnul.

La cumetrii, la nunţi, la fel. De la o vreme, ce i-a venit lui, s'a dus la preotul satului :

— Ştii ce m'am gândit eu, părintce ? Să mă bagi ajutor pălimarului. Oiu trage clopotele, 'oiu purta praporele pe la morţi, ţi-'oiu îngriji calu, ţi l-'oiu mâna, când îi avea nevoe.

Preotului i-a venit să râză de hotărârea Zavracului ; dar, ca să nu-l respingă aşa d'într'o dată, i-a zis :

— Bine, Ilie, te bag bucuros, dar dacă te laşi de băutură ! Bisericii nu-i iertat s'aibă slujitor beţiv.

Zavracu' şezu puţin pe gânduri, clătină din cap, apoi d'odată :

— Mă las, părintce !

— Ei, te laşi ! Vorbă să fie !... îi răspunse 'ndoit slujitorul Domnului.

— Mă las, zău ! Să fie blestemat cine nu s'o lăsa !

— Aşa ?... Bine ! Atunci o să te primesc ; dar să juri pe sfânta cruce şi pe sfânta evanghelie, că n'o să mai bei !

— Jur, părintce !

— Şi să-ţi ţii jurământu', c'apoi o fi rău de sufletu' tău, Ilie !..

— Il ţin, părintce !

— De nu-l ţii ţine şi-o bate joc necuratul de sufletul tău !..

— Să-şi bată, de nu-l 'oiu ţine !...

Şi l-a pus preotul în genuchi şi, cu epitrahilul pe după gât, i-a citit rugăciunea de legământ, juruindu-l. La 'ndemnat apoi să bată mătănii şi să sărute sfânta carte şi cruce, repetând de trei ori vorbele ce auzia.

Si s'a ţinut de jurământ Zavracu.

Când l-a zărit a doua zi treaz lumea, nu-i venia să crează ochilor. Si mirarea era tot mai mare, când îl vedeau sătenii pe la morţi, trăgând clopotele, ducând praporul fără să se clatine pe picioare şi ne mai punând picătură de băutură pe limba lui, la poarta bisericii. In loc de rachiu, cerea să i se dea însă totd'auna o pâine mai mult.

Pe colaci era el acum stăpân. Impărţia cum se cădea ; două părţi preotului şi una la dascăl şi pălimarului. Lui îi venia de la toţi câte ceva. Mânca pe la pomeni, să-i ţie trei zile, mânca la pălimar, căruia îi îngrija de gospodărie, mânca şi la preot, de câte ori îi *cercela* eapa, or i-o mâna la trăsură. Nu mai bea însă de loc. Nici pe vârful limbii nu mai punea rachiul. Când vedea cum alunecă pe gâtlejuri la unii, curgând şi gâlgâind, se strâmba, se scutura, ca de friguri şi, dând din mâini, zicea :

— După partea mea să fie olerca pe toate drumurile !

Şi a trecut vreme 'ndelungată. Zavracu' era om de treabă, în rândul lumii. Odată însă, după vreo zece ani, de la jurământul ce pusese, a mers cu preotul la oraş, cum mergea adesea şi a şezut acolo vreo două zile, cât a ţinut adunarea la care fusese chemat. Ingrijia de eapă, îi da fân, apă, la grajdul hotelului, unde trăsese părintele. Incolo îşi omora vremea stând în poartă şi uitându se la mişcarea oraşului. Mic, liniştit toată săptămâna, Sâmbăta de la prânz încolo şi Duminica era însă 'n fierbere mare. Se umpliau străzile de lume. Tare se mira el de unde iese atâta omenire : boeri, fete de casă, cătane. Mai ales cătane, grozav de multe se mai vânjoliau de colo-colo. Vorbiau fel de fel de limbi, după legile lor. Şi-aduce aminte de când făcea şi el armata, tocmai în Boznia. Tare-i plăcea să iasă când avea repaos şi sărbătoarea la plimbare, să i se scurgă ochii, să casce gura după sârboaice.

Stând aşa pe gânduri Sâmbătă pe la amiaz, când îi spusese părintele c'o să sfârşiască mai încolo, şi să fie gata să plece acasă, se pomeneşte faţă'n faţă c'un vechiu tovarăş de cătănie. Ajunsese subofiţer şi se 'ngrăşaşe cumplit. Trăia omul bine, mânca din plin, bea 'n lege.

Din vorbă'n vorbă, ajung într'o crâşmă. Tovarăşul porunceşte două rachiuri. Zavracu se strâmbă şi cere o limonadă. Ostaşul râde însă de el :

— Ce, şugueşti ?... De când ai călcat pragu' bisericii te-ai şi făcut sfânt ?... Dacă bea părintcele, de ce n'ai bea şi tu ?.. Zăriseră cu puţin înnainte pe preot la o masă, bând cu mai mulţi inşi. Se uitase Zavracu să vază de mai e rost de şezut, să poată să meargă puţin cu prietenul.

— Părintcele bea, că-i părintce, da' eu nu-s de cât ajutor de pălimar şi nu se cade să beu.

Ajutorul de ofiţer s'a pus pe râs şi aşa de straşnic râdea, că se zgâlţâna masa. Ii întinse paharul şi-l îndemnă :

— Bea şi taci !

— Nu beu, că-s juruit !

— Ai juruit, că nu mai bei, ce ?..

— Ce să beu ? Olercă !

— Da' aista nu-i olercă ! Ii răchiu ! Şi nici răchiu nu-i. Aista-i secărică ! Inţelegi tu ?.. Secărică ! Şi lungi vorba, după care-şi linse buzele.

— Se-că-ri-că ! repetă Zavracu.

— Vezi bine că secărică ! Nu-i nici olercă, nici răchiu. Bea şi taci !

Zavracu gustă puţin şi se scutură ca

---

1) Apare 'n volumul *„Răncurèle"*.

TRECUTUL...

de GEORGE SCRIOȘTEANU

Fusese conac strălucit odinioară.

Un cuib românesc.

Își înălța singuratec turnurile înegrite și zidurile cenușii, împopistrate cu ederă și viță sălbatică.

Dăinuise vreme îndelungată, ascuns parcă, între cei cinci peri bătrâni din inima „*Odorogului*", — un crânguleț de tei și aluni, — unde făcuse boer Voiculeț, stăpânul, nunta cu duduca Leanca.

Stăpânise puzderie de suflete cari se hrăneau din truda muncii, pe cele șapte mii de hectare ale moșiei.

Mi-amintesc cu tristețe...

E locul copilăriei.

Îl revăd după ani și ani de pribegie.

Perii tot mai străjuesc.

Din crâng doar câțiva tei răzleți, cu ramuri plăpânde, schiloade, ciuntite de vite.

Dar conacul?...

Gingii sângerânde, presărate cu dinți stricați de cenușe, cari țâșnesc par'că din pământ, punctând stacojiu locul temeliei.

Apoi?....

Cenușa purtată aiurea de vânt. Și atât!

. . . . . .

S'a întâmplat odată, de mult.

Vremuri de bâjenie. Invrăjbiri și foamete. Foamete cruntă și 'npilări...

Robii pământului se ucideau.

Lupta frate cu frate!

Conacele mândre și tot aurul lor se mistuiau topite 'n flăcări cotropitoare.

Jertfa atâtor păcate și nelegiuiri, din funduri de văi, din vârfuri de dealuri, în naiuri de flăcări și jar, cerea dreptate, nedreptății, până la ceruri!...

Torțele durerii, pornite din adâncul beznei de veacuri, a robilor pământului făgăduinței și bacșișului, aureau nopți albastre, primăvăratice...

Atunci s'a mistuit și el.

N'aș mai fi cunoscut nici locul, dar mi-au vorbit perii.

Bieții bătrâni! bolnavi, buhăiți, mi-au tâlmăcit trecutul.

Și altcineva: nucul.

El, străjerul din poarta conacului, prietenul și ocrotitorul copilăriei...

Când l-am revăzut, am tremurat.

Inima bătea să-mi spargă pieptul.

M'am apropiat timid.

Dar el m'a simțit, și-a fremătat ușor, discret, lin, ca'n alte vremuri, deși aripa tăcerii cădea greoaie și apăsătoare în ziua aceea de jar și lumină vie... vie!...

Mă recunoscuse?

Nu știu!

Adică de ce n'ar vorbi? Nu sunt oare ființe?

Vița de vie nu plânge când o tai? Nu sufere și ea? Nu-i curg lacrimi de durere?....

. . . . . .

Nu pot răspunde nucului. Buzele tremură pe buza încleștată, sufletul e gol și pustiit. Nu găsesc nici un cuvânt.

Nimic... Nimic....

Durerea învinge.

Sufletul se zbuciumă strâns în lanțurile amintirilor.

Ochi-mi dogoresc; ard trecutul, mort deapururi!...

Ei alergară înflăcărați dela peri la nuc; dela nuc se 'ntorc înapoi, cu mulți ani înapoi, când în locul paraginei triste de acum, ciripit zglobiu de copil, alintat de două mâicuțe și de doi tătuci, răsuna, din zori în amurg, în inima „*Odorogului*" și 'n falnicul conac gospodăresc, unde viața gâlgâia, puternic rostită....

---

de friguri. Tovarășul îl îndemnă râzând:

— Ci bea, omule, doar n'ii fi copil. Par'c'acu bei întâiași dată.

Și Zavracu bău paharul întreg. Ostașul îl umplu din nou și mai ceru un *șip*. Începu să spue o poveste din timpul cătăniei lor. Aducerile aminte aprinseră voea bună 'n sufletele amândorora. Și voea bună aștepta să fie dezmierdată de... secărică. Și au băut, au băut, până n'au mai știut de ei. După ce s'au cherchelit, a prins Zavracu curaj și a 'nceput să porunciască el:

— Mai ad-o un șip! Încă unu'!..

Când a fost la plată n'a avut nici unul, nici altul bani. Ajutorul de ofițer se uită și arăta la ajutorul de pălimar, acesta la cellalt.

—Plătește tu că iei și de la morți și de la vii!

— Ba tu că 'ți și curge și pică! S'au luat la bătae întâi între ei, apoi amândoi cu crâșmarul și cu băeții lui.

S'a cerut ajutor, au fost duși la poliție.

Pe seară, când să plece Părintele, s'ajunge la timp acasă, să facă vecernia, ia pe Ilie de unde nu-i. Cată-l ici, cată-l dincolo, a aflat în sfârșit de isprava lui și a mers de l-a scos din arest, plătind băutura.

Și au plecat acasă, cam târzior, ce-i drept, dar au plecat. Era 'n toamnă. Se culegea păpușoiul pe câmp Se lăsase puțină răcoare, dar nu era frig.

Preotul înhămase singur eapa și o mâna acum el. Vizitiul sta 'n fund Nu l-a certat, nu i-a zis nimic; l-a 'ntrebat doar pe la o toană de vreme:

— Toate trec, toate se iartă. Ilie; dar cu jurământu' cum rămâne?...

Zavracu a tăcut ca peștele 'n bors. A simțit însă că-l străbate un fior. Și s'a zgâlțânat din tot trupul. Și din zgâlțânat s'a trezit și, dându-și seama de ceeace făcuse, a 'nceput să tremure. Și a tremurat tot drumul.

Se lăsase noaptea peste fire. Se simția și răcoarea din ce în ce. De jur împrejur tăcere adâncă. Se țeseau taine par'că 'n văzduh.

Trecând pe lângă o cruce, la o răspântie, unde străjuia pentru ajutorul celor tari în credință și neprihăniți la suflete, Preotul s'a ridicat în picioare, și s'a închinat. Zavracu a dat și el să ducă dreapta la frunte; dar n'a putut. Par'că cineva îi ținea mâna.

— Rău părintce, de sufletu' meu! băigui el.

— Crez, Ilie, crez! Dar cine-i de vină?..

— Necuratu', părintce!

— El Ilie! Te-a supus!

Și omul începu să simtă fioruri dese și tremura tare, tot mai tare.

La mijlocul căii dintre oraș și sat, în vârful unui delușor, preotul a oprit eapa să răsufle. Când s'a uitat la Zavracu, l-a văzut răsturnat în trăsurică. Socotind că la ajuns beția, îl scutură d'un picior; el se zvârcoli puțin și gemu 'nfundat

Ajuns acasă, l-a lăsat așa și a deshămat singur eapa, a dus-o la grajd, i-a dat fân. A mers apoi la biserică să facă sfânta slujbă de seară.

La ziuă, dând să-l trezească, n'a mai mișcat de loc. Sucindu-l, uitându-se bine la el, a băgat de seamă că era mort. Avea limba scoasă și unghiile vârîte în gât.

1921 August. MIHAIL LUNGIANU

BIBLIOTECA GENERALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

critica literara

FILOZOFIE ŞI RELIGIUNE

de ION FOTI

După cum creerul, prin nenumăratele fibre nervoase, conduce corpul, tot așa — prin analogie — cei dintâi cugetători ai lumei, au căutat un element diriguitor pantocrator al naturei și pornind dela punctul de vedere Kantian — înainte de Kant și de toți filozofii — au aplicat legile diriguitoare ale intelectului asupra contigenței lor înconjurătoare: au atribuit fenomenelor, unitate, multiplicitate, relativitate, în timp și în spațiu.

Astfel Thales milețianul a găsit că elementul generator a toate este apa și lui i se atribue faimoasa maximă, după arderea patriei sale, — când toți fugiau, luând fiecare ce putea, — el, cu mâinile goale, răspundea celor ce îl întrebau curioși dece nu și-a luat cele trebuincioase: omnia mecum porto (maxima se citează în latinește, cu toate că Thales nu știa pe atunci această limbă si-a spus-o pe greceste). Inseamnă că bogățiile adevărate sunt cele ale spiritului și nu cele lumești.

Astfel s'a săpat prăpastia între spirit și corp (Brahmanii si Budha introduseseră de mult în Indii această concepție spiritualâ).

Focul lui Heraclit si Pantarhei — ca o consecință a evoluției omenesti în sens fatalist — ca si aerul n'au adus un element nou până ce marele Anaxagora cu novs al său — Inteligența Supremă care mână si înfrânează totul — a rupt în două preocupările filozofiei: în pur spirituale și în empirice.

Platon a mers spre spirit, eterizându-l desvărțindu-l de corp Democrit, prin imensa diversitate a atomilor, a căutat să dea o explicație empirică compoziției corpului nostru.

Astfel până în timpurile mai noi se exersa gimnastica spiritului și nu se interesa nimeni de ceeace am zice astăzi, pragmatism (nu în sens filozofic).

Are vre'un rost filosofia în viață? dar religiunea? De sigur că da și ce importantă încă! Pentru a da o valoare fantelor vieții, recurgem la filozofie sau la religiune.

Dacă n'am crede că toată truda noastră are o răsplată, că toată suferința o alinare tot efortul o destindere plăcută, n'am mai face nimic, o lene binecuvântată, prin satisfacerea instinctului, prin potolirea poftelor ne-ar ajunge spre a trăi traiul animalic al tuturor viețuitoarelor.

De aceea cei mai aleși fii ai omenirii au strigat semenilor să se reînalțe spre ei, spre marile lor concepții, să-și ridice ochii de pe pământ spre infinita boltă a cerului să se iubească — căci s'au urît și s'au sfâșiat în totdeauna — să trăiască frățeste.

Unul din ei s'a născut la Capilavasto, în mijlocul dezastrelor, urei si sfâșierii dintre caste, un al doilea în Nazaret, într'o epocă de apăsare groaznică, în toiul putreziciuni credințelor, când nu era nici dreptate, nici dragoste, nici surâs pe pământ pentru mulți: în acea clipă s'a propovăduit cuvântul salvării printre cei slabi și fără apărare și a pedepsei fără răscumpărare a celor puternici și răi.

Religia vine ca salvatoare într'o societate în descompunere și îi dă germenii spirituali ai vieții noui.

Filozofia are un caracter mai individual sau corespunde necesității unei elite.

Sinteza tuturor descoperirilor, ea caută, pe bazele științei, să descopere raporturile dintre fenomene, să studieze legile Intelectului, evolutivă, ea este în legătură cu spiritul epocei: spiritualistă, pozitivistă, intelectualistă, pragmatistă în toate epocile și în toate țări le corespunde unei necesități și unei preocupări a momentului.

Surori gemene Filozofia si Religia, răspund eternelor și nerezolvatelor întrebări ale Minții: unde mergem? pentru ce ne nastem? ce e moarte? ce rost are viața?

Religia le spune oamenilor, este Iad și Paradis, Fapte bune și Rele, Dragoste și Ură;

Filozofia: suntem un organism oarecare din infinita varietate de organisme ce trăesc în natură. Măsura tuturor lucrărilor este omul sau Intelectul (Protagora) Dela acest enunț porneste Filozofia Kantiană în criticismul său si sfârseste Wundt cu sinteza sa creatoare, Bergson cu elanul său vital.

Din toate sistemele filozofiei îți alegi pe cel ce se înrudeste mai mult de tine: oamenii de știință sunt pozitivisti, artistii Kantieni și Bergsonieni, majoritatea intelectualilor eclectici.

E un lucru constatat că moraliștii au răsărit în epocile de decadență a moravurilor si n'au contribuit de loc. prin preceptele lor la ridicarea nivelului moral al societății.

Ce este moral și ce este imoral dacă punem omul în seria generatoare animală? Nu e locul să răspundem acum la această întrebare.

De altfel o maximă este o cugetare trăită o experiență personală, care dă putință de reflexe unora să-și amelioreze moravurile, luând-o ca model: dar nici odată normele de morală sau preceptele n'au contribuit la înălțarea unei societăti în descompunere.

Numai faptele, antrenarea, exercitarea continuă a virtuții, poate să dea specimene folositoare omenirii.

La ce va folosi Symbaritului de astăzi maxima de mai jos a lui Marcu Aureliu:

„O, Univers! Tot ce ne dăruești ne este pe plac! Anotimpurile tale îmi sunt binevenite. Tot ce-mi aduc anotimpurile e pentru mine un fruct copt. Totul vine dela tine, totul este în tine, totul se reîntoarce în tine!"..

Mai departe:

„Ieri erai un simplu germene, mâine vei fi cenușe. Să trăim, deci, aceste scurte clipe din viață, rămânând pe voia naturei noastre; să ne supunem dizoluției noastre cu bună voință ca și măslina coaptă care, picând de pe pom, pare că binecuvintează pământul care a hrănit-o, și aduce mulțumiri pomului care a produs-o".

Sau:

„Fii ca o stâncă împotriva căruia se lovesc și se sparg neîncetat valurile mării Ea rămâne nemișcată și în jurul ei, toată furia valurilor se risipește neputincioasă".

Acest minunat stoic, trăind într'o epocă decadentă, în toiul depravării celor de acasă și din Societate, scriind într'un cort în tabăra care lupta în contra Marcomanilor în apropiere de Viena de astăzi, își făcea datoria către patrie, bolnav de gută, cu sufletul creștin și cu energia romană.

Marcu Aureliu credea că „omul creat pentru a face binele, făcând binele nu și-a îndeplinit decât chemarea". Pe când Nietzsche [1]) spune că au trebuit inventate cele mai groaznice pedepse, spaima Iadului pentru ca omul să-și înfrâne instinctul și să devie civilizat".

Marcu Aureliu nu este un filozof al multimii. N'a fost înțeles nici odată de mulțime: cel mai nobil suflet al omenirii", cum îl proclamă Taine. Numai câțiva se apropie — înainte de el și după dânsul,. de piscul cugetării sale morale, care pe lângă Socrate, Pascal, formează șirul Himalayei filozofice.

„Ori unde apare filozofia, peste tot lasă urmele sale binefăcătoare. Tot ce se atinge de dânsa, se altoeste cu germenele virtuții. Ori unde le străbate, atmosfera devine blândă si armonioasă. Amiciție pe cari le crează sunt inspirate numai de sentimente nobile, gândurile înrâurite de dânsa sunt înălțătoare".

E destul să ne gândim la pleiada de eroi filozofi ai stoicismului spre a ne convinge de strălucitul adevăr al acestei maxime.

Iată un alt aforism repremativ din viata practică!

„Viața simplă este fiica înțelepciunii, sora cumpătării și mama libertății!"

---

1) Vezi Genealogie zur Moral.

note

Editura „Scrisul Românesc" va pune în vânzare în luna Ianuarie o nouă lucrare a scriitorului ardelean I. Agârbiceanu: „Dolor". E înfățișat cu multă pătrundere, sbuciumul sufletesc al unui om pus în fața suferinței.

Volumul va apare în superioară execuție technică.

*

De acelaș autor a apărut în italienește, în traducerea d-rei Nella Collini, în editura La Nuova Italia, volumul „Due amori", între traducerile îngrijite de d. Claudiu Isopescu.

plastica

EXPOZIŢIA H. AESCHER

(SALA REGINA MARIA)

de LUCIANA NEGULESCU-OLT

Teama de câştig mult şi eftin a adus incoherenţa sufletească a modernului şi ca firească urmare în domeniul artei o degenerată răsturnare a tradiţiei. Artiştii vor să lucreze mult, cât mai mult şi neglijând frumosul fac din artă un refugiu al nechemaţilor.

Şi totuşi... arta nu poate muri. In fuga aceasta după noutate cu orice preţ datorită artiştilor nu prin temperament, ci ocazionalilor pripăşiţi în tagma lor, în-

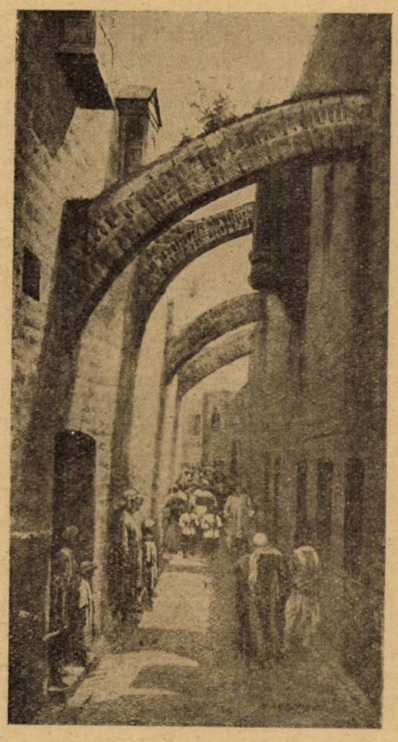

H. AESCHER: Procesiune pe „Via Dolorosa"

tâlneşti adesea şi pe adevăraţii maeştri.

In rândul acestor maeştri, este şi pictorul Aescher.

Acest artist ne-a cunoscut şi ne-a înţeles, cu toate că e un străin. După ce ne-a arătat cu prisosinţă timp de 20 de ani (de când e la noi în ţară) bogatele resurse sufleteşti şi mijloacele lui de pătrundere a tot ce e frumos în mediul românesc, n'a mai putut suporta jugul unui singur câmp de inspiraţie.

Frământat de gânduri mari, talentul lui nu-şi găsi astâmpăr decât în vrăjitul Orient. Dragostea lui de lumină nu şi-o putea mulţumi decât în beţia soarelui de acolo.

Dar ceeace l'a fixat la Ierusalim a fost splendoarea divină a vechii cetăţi. El ne aduce de acolo şi din împrejurimi o întreagă serie de tablouri cu tot ce are cetatea mai frumos şi mai sfânt:

Subiecte luminoase, vesele şi învolte ca zilele de primăvară, din cari ţâşneşte un farmec mistic de pietate adâncă.

In operele sale trăeşte cerul de pastel al răsăritului, pe care abia zăreşti un fir cel de nor alb, coloritul pitoresc al moscheelor şi al minunatelor biserici, morminte umbrite de chiparoşi şi de curmali şi peste toate domnia soarelui luminos şi dogoritor. „*Via dolorosa*" cu procesiunea ei de credincioşi, ca şi cele „*două înfăţişări ale moscheei lui Omar*" ilustrează aceste realizări. Lângă ele vin să se alăture „*Haremul părăsit*", „*Mormântul unui profet din Tiberias*", „*Mormântul Rachellei*" şi cele *două peisagii ce reprezintă aspecte de primăvară prin partea locului*. Subiectele sale sunt astfel reale. Finul său bun simţ e depăşit însă de simţirea lui artistică care îl face să adauge ceva dela sine modelelor şi le imprimă acea delicată vervă sensitivă.

Dar sub tot acest ansamblu de o seninătate puţin melancolică şi misterioasă simţi fluturând sufletul artistului, care şi-a găsit în aceste beţii luminoase puterea de înfăptuire a optimismului lui întreg şi sănătos, susţinut de o sfântă încredere, încrederea în divinitate.

Jocul luminii devine escelent în interior. De unde în aer liber jocul de umbre şi lumini colorate se reduce la o stilizare a realităţii atât cât îi poate ea da, în interior totul se schimbă. Aescher centralizează lumina într'un punct care-l interesează şi care deobicei este şi cel mai important. „*Altarul capelii Sf. Elena*" ilustrează această observaţie. Bolţi umbrite ascund un centru luminat — altarul. Aescher a prins minunat nuanţa de evlavie ce te cuprinde în faţa măreţiei sfinte.

„*Mausoleul lui Christ*" este însă o capo d'operă. In fundul unei biserici o criptă peste care cade o ploae de raze gălbui. Grandoarea rece şi măreţia sfântă te pătrunde privind tabloul şi te îngenunche alături de credincioşi.

„*Interiorul bisericei din Ghetsemani*" le întrece însă pe toate. Un interior de marmoră în fundul cărea este altarul cu piatra atinsă de Christ; totul pluteşte într'un violet transparent de noapte fermecătoare, lumina poleeşte marmora şi o face să strălucească în fâşiile de raze strălucitoare.

In felul cum luminează interiorarele Aescher are ceva din şcoala lui Rembrandt şi totuşi numai ca direcţie, căci acest artist îşi are partea lui de originalitate. Cât despre mijloacele de realizare în formă ele sunt foarte bogate şi pline de variaţie. Aescher are un penel fin până la minuţiozitate, fără să ajungă însă la tipicismul plictisitor şi banal. Coloritul este viu, clar, şi păstrează linia realităţii, căci artistul are o adâncă intuiţie a vieţii.

Dar ceeace face farmecul acestei opere este cum am mai spus, puterea de a prinde şi de a stiliza lumina externă precum şi modul de a lumina interioarele. Aescher poate fi cu drept cuvânt supranumit „luministul" vremurilor noastre ca altădată Claude Lorrain.

Opera lui Aescher îţi răscoleşte sufletul şi te îndreaptă spre optimism şi

H. AESCHER: Altarul Fecioarei din biserica dela Betleem.

aceasta cu atât mai mult, cu cât, pretutindeni ne izbim de atâta urâţenie adusă în artă.

Intr'adevăr tablourile lui Aescher ne mângâe, ne consolează, ne înveselesc şi cum puţini oameni urmăresc aprecieri critice reci şi abstracte, iar cei mai mulţi simţire caldă şi vie, e dela sine înţeles că opera lui îşi ajunge chiar rolul educativ.

Cu aceste însuşiri Aescher este şi va rămâne un bun maestru care păstrează tradiţia fără ca totuşi să fie un înapoiat. El însă ştie să stăpânească furia modei găsind noutatea nu în hidoase realizări ideologice, ci în subiecte puţin exploatate în care primează forma culoarea şi lumina şi numai apoi ideea.

Gazetăria

Așa și-așa...

LUI MACEDONSKY îi este închinat și ultimul număr din „Orizonturi noui" (6—7), care se deschide prin scurta caracterizare („Un poet al frumosului") semnată: G. Bacovia. Omagiul mai cuprinde: un autograf al lui Macedonsky (Romanța Frunzei de Chiparos), poezia „Foi" a aceluiaș și caracterizarea biobibliografică a d-lui C. St. Cazacu.

POEZIA, în acelaș număr, este reprezentată prin cele două strofe de un lirism biciuitor și melancolic (Vobiscum) ale d-lui G. Bacovia, reflexiva „Simfonie de seară" a d-lui C. St. Cazacu, satirică „Jertfa ta" de d. C. Ionescu-Olt, simbolicele „Pătrunderi" ale lui G. Talaz, turburătoarea carte a lui Radu Gyr și minunata „tălmăcire din Cahul" („Să trăim, o, Lesbie...") a d-lui G. Murnu.

Ca poezie, prin urmare, numărul stă bine.

DESPRE SCRISUL CELOR MAI TINERI, vorbește d. prof Mihail Dragomirescu, în aceiaș revistă. Iată câteva idei:

„In zarva acestei anarhii a început să strălucească lumina generației nouă care ne-a dat de pildă, pe poeții: George Dumitrescu (care)... reprezintă sentimentalitatea luminoasă: Radu Gyr... fantazia bogată și plină de sevă și G. Talaz, gândul greu de mireasmă mistică".

Despre cenaclu:

„...dacă e vorba de un *cerc* în care să domnească sinceritatea, obiectivitatea și competența, lucrurile se schimbă. Un asemenea cerc poate face trei servicii: întâi, desnădăjduiește din vreme pe cei cari, se apucă de literatură, fără să aibă o adevărată vocație; al doilea face o selecțiune a lucrărilor, punând în prealabil la coș tot ce nu poate atrage admirația adâncă a cercului, și al treilea, execită o salutară influență în privința corectării lucrărilor care, având calități, țintesc la perfecțiune...".

PROZA ACELUIAȘ NUMAR e semnată: Teraso albe (poeme) de Agata G. Bacovia; Vestitorul furtunelor de Al. Cazaban. Critica literară: Sm. M. Vizirescu, C. St. Cazacu, Paul I. Papadopol și Pan. M. Vizirescu.

Cu un cuvânt: ne găsim în fața unui număr care a trecut de pragul intențiilor și a ajuns la acela al realizărilor corecte. Păcat de unele erori tipografice.

Că **VITRINA LITERARA** a apus — nimeni nu se miră. Toată lumea se întreabă totuși:

Cum rămâne cu promisiunile din primul număr? Și:

Cum s'au putut aduna acolo și destui scriitori cu autoritate.

Intrucât ne privește am prevăzut-o: o publicație condusă de *oricine*, nu poate dura.

SĂRBĂTORIREA „pensionarilor învățământului primar" o face ultimul număr (8—9) al revistei „Școala română".

Se spun cuvinte meritate despre d-nii: C. C. Vălean, D. I. Pomponiu, Gh. Tănăsescu, Gavril Niculescu, Const. D. Condurățeanu, Ioan N. Busuioc, Marin Marinescu, Ion C. Florescu, Nicolae Petrescu, I. Vlasie, Dumitru Nițescu, Chirion Adămoiu și d-nele: Smara Gheorghiu, Maria V. Timuș, Alexandrina Păltineanu și Alexandrina-Lainici, semănători în domeniul modest al învățământului primar, îndrumători culturali, autori de manuale și chiar scriitori cunoscuți.

BULETINUL CĂRȚII ROMANEȘTI aduce, în No. 9—10, pe copertă, portretul scriitorului Th. D. Speranția, autorul romanului „Inceput de viață". Amintim, dintre ultimele volume apărute, prevăzute în acest număr:

Iorga N.: Oeuvres inédites de Nicos Milesco;

Al. Vlahuță: România pitorească, ed. VI-a;

Maniu Adrian: La gravures sur bois en Roumanie;

Dragomirescu M.: Dialoguri filosofice: Integralismul;

Codin Rădulescu C.: Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi Muncelului;

Coșbuc G.: Povești în versuri;

Dumitrescu I .N.: Vorbe de demult;

Al. Odobescu: Opere complete, vol. I, ed IV;

Davilla Al.: Vlaicu Vodă, ed. V;

iar la „Ultimele noutăți":

Liviu Rebreanu: Crăișorul;

M. Codreanu: Turnul de fildeș;

Al. O. Teodoreanu: Măscăriciul Vălătuc;

G. Ibrăileanu: Studii literare;

Lucia Mantu: Umbre chinezești.

BOGAT ȘI VARIAT ultimul număr din „Ecoul" (9—10) care ne aduce colaborarea d-nilor: I. Sân Giorgiu (Literatura și viața); V. Eftimiu (La Luvru); Radu Gyr (Seară de totdeauna); Const. Goran (Palatul din basme), gen. I Manolescu (Idealul nostru după întregire); Dragoș Protopopescu (Din Oscar Wilde); I. A. Basarabescu (La nouă ani); C. Rădulescu-Motru („Cristalizarea" lui Stendhal); Paul I. Papadopol (Inaugurare), etc. In general ni se dau: versuri, proză, studii, fragmente, caracterizări, cronici variate, articole.

Firește că, în cele 10 pagini, se pot strecura și multe lucruri, odată cunoscute.

E și acesta un serviciu, mai ales când ele merită răsplata reîmprospătării.

DIN POEZIILE N. BELDICEANU-TATĂL publică, în ultimele numere, „Cultura poporului". Sunt rânduri pline de viață în care nota descriptivă se îmbină — de minune — cu sentimentalismul romantic. O republicare a lor în volum n'ar putea decât să folosească.

„BULETINUL CĂRȚII ROMANEȘTI" aduce, pe coperta N-rului 11, portretul d-lui C. Ardeleanu, autorul romanului: „Am ucis pe Dumnezeu". Spicuim, depe cele 20 de pagini ale acestui număr, câteva caracteristice noutăți: traduceri în limba italiană: Caragiale I L. — Il divorzio: Brătescu-Voinești Al. I. — Nicolino Bugia; Patrașcanu D. — La signora Cuparenco; Petrescu Camil — La pozzia di Andreo Pietraru; Rebreanu Liviu — Servilia; Caragiale L. I. —Una lettera smarrita; Idem — Mala sorta.

„Buletinul cărții românești" e din ce în ce mai trebuincios — prin serviciile prețioase pe care le aduce literaturii românești.

D. DR. C. I. PARHON DESPRE LITERATURĂ. („Ad. literar" 471): „In cei din urmă zece ani, scrisul nostru s'a deșteptat la o viață nouă. Se lucrează conștiincios. Romanele devin din ce în ce mai considerente și mai numeroase. Nuvela se ridică la nivelul celor mai buni scriitori apuseni. Poezia, altoită pe butașul noilor curente, nunumai că n'a dat greș, dar atrage o înălțime de finețe care ne dă surprize în mânuirea limbii noastre literare".

UN SAVUROS STUDIU asupra marelui poet latin Lucretius, publică d. prof. I M. Marinescu în aceiaș revistă. Se fixează cu folos câteva momente din viața romantică a acestui artist, cel mai mare poet filosof al timpurilor vechi al cărui sfârșit a fost atât de sfâșietor:

„Podul e plin de lumina albă a lunii. Lucretius ochește un cuiu înfipt în perete. Isi desface șnurul de mătase care-i înnoadă tunica și, făcând din el un laț, îl leagă de cuiul de sus. Cu seninătatea unui înțelept își petrece lațul după gât și rămâne suspendat în aer.

„Un suspin, câteva spasmuri și cel mai puternic talent al Romei a sburat în neantul pe care îl cântase și îl dorise atât de mult".

Și iată și sistemul său filosofic:

„...firea s'a alcătuit din atomi și e condusă de legi fixe și neschimbătoare. Nu zei o conduc, fiindcă ei nu există. Sufletul e alcătuit tot din atomi și el piere odată cu corpul. Prin urmare nu există o viață viitoare și teama de moarte e o copilărie...

„Omul s'a născut slab și neputincios și a luptat îndelung până să ajungă la starea de acum. Soarele, luna, fenomenele cerești, cutremurele, vulcanii, epidemiile aducătoare de moarte, toate acestea se pot explica și pricepe ușor Divinul Epicur ne-a făcut să cunoaștem toate tainele acestei lumi și deaceia el merită să fie zeificat de către toți. Cine cunoaște aceste taine va fi înțeleptul fericit și va fi întocmai ca acela care privește din casa sa, cum pe valuri fujrtuna trece, se sbate o corabie amenințată de înnec. Să-ți procuri totdeauna sensații plăcute, să te feresti de orice durere, să stai departe de viața publică și de necazurile ei — iată adevărata fericire".

Firește că aceste lucruri trebue să facă parte din bagajul sufletesc al fiecăruia.

P. I. P.

*

A apărut în editura „Cartea Românească": *Cunoștințe folositoare Seria C. No. 38. „Anastasia Șaguna"*, de Dr. Ioan Lupaș.

Prețul Lei 5.—

Tot în aceiaș editură: *„Turnul de fildeș"*, roman de Mihai Codreanu.

Prețul Lei 60.—

literara

o seama de cuvinte

Când s'a montat la teatrul Gaité „Le Massacre des Innocents", povesteşte actorul Colbrun, am fost distribuit să debutez în rolul „copilului inteligent".

Văzând pe un prieten nedumerit cam ce ar însemna copilul inteligent, se opreşte din povestit şi îi explică:

— Copilul inteligent este un personaj din piesă!

—Vorbeşte?

— Nu, minunează!'

— In ce fel?

— Iată: In momentul în care unul din soldaţi ridică sabia s'o împlânte în copil, mama copilului inteligent muşcă pe soldat de braţ aşa de tare că soldatul trebue să scape sabia din mână. Copilul inteligent se repede, ridică sabia, şi o împlântă în inima soldatului.

— Foarte frumos! Mişcător chiar.

— In timp ce repetam, Montigny care este un excelent regisor m'a învăţat să fac ceeace se chiamă o bună intrare în scenă şi iată cum:

Intram în scenă urmat de asasini. Trebuia să fiu speriat. Eu de unde; intram cu mâinile în buzunar şi vesel ca la nuntă. Autorul îmi atrase atenţia de câteva ori că nu intru bine.

Montigny exasperat că nu făceam nimic din ce mă învăţase, mă chemă şi îmi spuse:

— Fii atent! Pentru ultima oară îţi mai arăt intrarea.

Mă apropiai de el, timid. Mă luă de mână şi mă duse în fundul scenei rămânând la o jumătate de metru distanţă în spatele meu.

In momentul când vine replica intrărei mele în scenă, Montigny îmi repede un picior în spate aşa de puternic, că am început să urlu de durere luând-o la fugă prin scenă privind înapoi speriat.

— Foarte bine, îmi spuse autorul.

— Ai văzut că nu e greu, spuse Montigny?

Mi-am scos pălăria şi i-am mulţumit. Culegeam pentru prima oară aplauze şi încă la intrarea în scenă şi asta graţie lui!

*

Intr'o zi un copil plângea grozav în magazinul unei spălătorii chimice. Proprietara magazinului disperată de ţipetele copilului îl întrebă:

— De ce plângi, dragul meu.

— Fiindcă trebue să învăţ să scriu pe A.

— Şi de ce nu vrei să înveţi să scrii pe A?

— Fiindcă dacă învăţ să scriu pe A, trebue să învăţ pe urmă să scriu şi pe B.

Copilul acesta era menit, mai târziu să minuneze întreaga lume: era Napoleon I.

bazar

DEASUPRA CASCADEI NIAGARA

Este un fapt foarte curios: Toţi aşii frânghii sunt atraşi de căderile cascadei Niagara. Primul a fost Blondin a cărui performanţă a trezit în 1859, admiraţia lumii întregi; frânghia a fost întinsă la 250 picioare deasupra căderii. Blondin a ţinut în afară de aceasta în spinare pe un oarecare Calcouet, care în această ocazie a fost colaboratorul său voluntar. Şi Blondin a reuşit trecerea fără nici un accident, numai că Calcouet fu atât de înspăimântat, încât, a înebunit şi a fost transportat într'o casă de sănătate. Cât despre Blondin el a dispărut în mod misterios în 1880.

BĂIAT SAU FATĂ?

Un băieţaş şi o fetiţă, cari nu se cunoşteau, se jucau într'o grădină.

Mama băiatului îşi chemă fiul:

— Cu cine te joci?

— Nu ştiu.

— E băiat sau fetiţă?

— Vezi că nu am întrebat.

Răspunsul este plin de bun simţ, căci azi nu se poate deosebi costumul unui băiat de acela al unei fetiţe. Amândoi au părul tuns şi amândoi poartă un costumaş cu cuiloţi.

Moda copiilor seamănă doar atâta cu aceia a oamenilor mari.

LITHIUM POATE FI PRODUS IN LABORATOR

Un tânăr savant dela Universitatea din New-York, d. H. M. Partridge, asistent la catedra de chimie de acolo, a reuşit să producă în laborator lithium, care este un element din cele mai rare, fiind aproape tot atât de preţios ca şi radium. Chimistul american a făcut o demonstraţie în faţa societăţii electrice din New-York care a reuşit de minune. Prin procedeul lui Partridge se vor putea fabrica mari cantităţi de lithium cu preţul de 15 dolari pundul.

ESTE O LIMITĂ A VÂRSTEI PENTRU SCRIITORI?

D-na Jean Portail pune în *l'Intransigeant*, o întrebare foarte curioasă, întrebare care pare să-i fi fost sugerată de romancierul Arnould Galopin:

„La ce vârstă sfârşeşte un scriitor? Este o limită de vârstă pentru scriitori?"

Printre diferitele răspunsuri, cari de cari mai interesante şi mai spirituale, îl menţionăm pe acela al lui M. Bernard Nabonne, primul laureat al premiului Théophraste Renandot:

„Nu este o limită a vârstei, nici pentru a începe, nici pentru a sfârşi. Aceasta depinde de temperament".

caricatura zilei

SUFLET BUN

— Vă rog, Doamnă, daţi-mi geamantanul să-l pun pe capră.

— Vai, cum se poate! Destulă greutate duce în spinare bietul cal; voi ţine geamantanul pe genunchii mei.

CHELNERII...

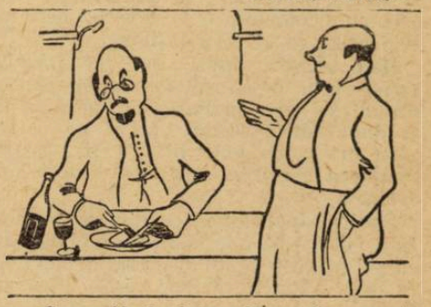

— Cum, 40 de lei o friptură ca asta, tare ca talpa?!.. Oh! e prea scump...

— Scump? Dar domnul uită că talpa e enorm de scumpă astăzi...

PREZENTARE

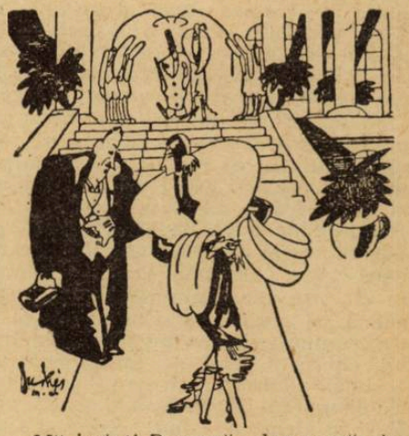

— Mă iertaţi Doamnă, dar parcă v'am mai întâlnit undeva...

— Intr'adevăr Domnule, ieri la Cazino, când v-a pălmuit soţul meu!...

(Dimanche Illustrée)

Pagini uitate

PRINCIPIULU ETIMOLOGICU

de TIMOTEIU CIPARIU

Venimu la cestiunea pentru ortografia dein cele mai vitali, care alesu în tempurile mai de curundu s'a discutatu cu multa vivacitate: la Principiulu etimologicu.

Elu e adoptatu acumu mai de toti scriitorii si mai de intregu publiculu romanu, mai multu seau mai pucinu, pre facia seau pre tacute; remane numai cá se se recunosca si publicè, — seau se se delature cu totulu.

Multi deintre impunatorii acestui principiu, luandu-se la strinsa cercetare numai cu vorb'a strîga in contra-i, er' in fapta-lu urmeza cá si celi alalti, numai erasi cu diferenti'a de plus si minus.

In opusetiune cu acestu principiu s'a pusu Principiulu foneticu, asia câtu aceste doua principia astadi de celi mai multi se considera, cá antipodi, cà focului si apei, cari nu se potu impacá nece una data.

Acestia presupunu, cà dupa principiulu etimologicu nu se scrie romanesce precumu se vorbesce, ci dupa regule gramatece si lesicografice, ce de si suntu seau potu fi adeverate, inse este cu nepotentia a le invetiá, deca nu scie ce-ne-va şi ceva latinesce.

Dein cuntra dupa principiulu foneticu dîcu aceiasi, cumu cà, nu numai se scrie precumu se vorbesce, ci si dupa unele regule atâtu de usiore, câtu ori ce-ne pote invetiá in scurtu tempu a scrie, si mai forà nece una ostenela.

Pentru aparatorii fonetismului e destulu, deca literele suntu latinesci, cá se se pota numi ortografia latina, er' deca regulele scrierei suntu dupa natur'a limbei romanesti, au nu, nu multu se ingrigescu.

Ci se luàmu lucrulu mai de a prope.

A scrie cu litere latine, astadi e dorirea toturoru romaniloru, antaniu pentru cà suntemu romani de vitie latina, si totu de una data pentru cà limb'a ne e romana erasi de origine latina, si apoi pentru cà tote cele alalte natiuni dein Europ'a, câte suntu de aceeasi vitie romana-latina, scriu cu litere latine, numai noi romanii pana eri-alalta eri nu; la cari, inse in loculu mai de pre urma, se pote adauge si acea consideratiune, cà mai tote natiunalitatile Europei scriu astadi cu litere latine, au formate dein cele latine, au celu pucinu netedîte dupa form'a literelor latine, chiaru si cele ce nu-su de vitie romana-latina, precumu ungurii, germanii cu tote subdivisiunile: angli, dani, holandi, si suedi, inca si una parte mare a natiuniloru slavice, pr. polonii si boemii, chiaru si rusii si serbii modernisandu-si alfabetulu cirilianu după form'a literelor latine. Numai turcii, grecii, — si romanii, mai erau, cari scriu cu altu soliu de litere, nu latine.

Lungu tempu se sparieau ai nostri, cà adoptandu literele latine, in urma voru fi strimtorati, se adopteze si religiunea romana-latina. De care fantoma inse pare cà acum'a s'au camu scapatu,—si in adeveru, cà era tempiu, ca se scape de ea, seau mai bene dicundu, se o delunge dela sene; si se nu se mai faca de risu, temendu-se de, ce nu aveau a se teme de ce cautau pucinelu cu ochii în pregiuru prein Europ'a larga, unde poteau vedé multe natiunalitati, seau mare parte dein unele de intru inse, carile mai in a-ante fusese catolice latini cumu le dîcu grecii si unii romani, er' in urma se lapedara de catolicismu, dar' nu si de literele latine, cari nu ajuta nemica catolicismului, precumu nece strica nemica altoru confesiuni.

Pana cè scrieamu cu litere ciriliane, limb'a romaneasca erá cà acoperita suptu ele asia câtu in afora nu avea facia de limba romana-latina, — ci de limba slavica, macaru cà e de recunoscutu, cumu cà in câtu pentru principiulu foneticu, si pentru usioretatea ortografiei, mai alesu dupa ce o simplificara lapedandu una suma de litere superflue dein alfabetulu ciriloromanu, nu se potea aflá alfabetu mai aptu si mai comodu de câtu acestu alfabetu asia reformatu.

Inse acumu, dupa ce incepumu a scrie cu litere latine, velulu, ce acoperiea faci'a limbei romanesci, cadiù de una data de pre ea, pre cumu cade velulu mireseloru orientali în diiua nuntei dein a-antea ochiloru barbariloru loru. Si vai de, vai de ele, de limb'a romaneasca si de mirese, deca lapedandu velulu, ce le acopereau faci'a, se infaciosieaza în a-ante, cu una forma urita, au celu pucinu ridicula. Pentru ele, atunci mai bene erá, se remania, totu cu velulu pre facia — cá se nu o mai vedia nemenea, si se scape de risu.

Limb'a romaneasca inca, desbracânduse de vechiulu vestimentu slavicu, si voliendu a se presentá in a-antea publicului Europeanu, are antani'a detorentia de a se presentá întru unu costumucelu pucinu croitu dupa natur'a ei form'a ei cea naturale.

Natur'a limbei romanesci e romana-latina, ea e limb'a unei natiuni romane-latine, si sora dulce cu alte limbe Europene romane latine.

De aceea si costumulu ei nu pote se fia de catu romanu-latinu, — si croitu dupa costumulu limbeloru romane.

Ortografistii suntu croitorii acelui costumu; — si noi inca ne numeràmu intre acestia.

Noi nu amu fostu multiemiti cu costumele, ce le croira altii pana acum'a si acum'a.

De aceea, crediendu, cà suntemu in stare, de a creá unu costumu nou, mai cuvenientiosu, ne amu apucatu.

Noi amu adoptatu spre acestu scopu principiulu etimologicu cá principiu primariu, inse cu totu respectulu ce se cuvene si principiului foneticu cá unui principiu secundariu.

VECHI'A FORMA A' LIMBEI ROMANESCI

Noi repetîmu aici, ce disemu şi mai susu, cumu cà limb'a romaneasca, de au si patitu precumu nece potea fi almentrea, în decursului atâtoru seculi adaugeri şi pierderi, — adaugeri deintru ale strainiloru, pierderi deintru ale sale propria originaria, — şi de au şi uniformatu unele forme, care, după arătarea limbeloru sororî, alesu a celei latine, erau diverse, — dar' antic'a ei forma dein cea mai înalta vechime totu ia remasu aceeasi seau prea pucinu scaimbata. De aceea atâte forme vechi întru însa remase pana astadi, care în latin'a clasica nu se afla, ci numai în a-ante de clasicitate erau usitate, er' in gur'a poporului înca şi in Italia pană la stingerea latinei ocurrau intru asemenea — de aci şi atâte cuvente ant'ce în limb'a romaneasca, care apoi latin'a clasica le a neglesu.

Ea avù una sorte peculiaria, de a nu fi scrisa nece a fi usuata de ai sei in negotia-le mai de frunte in milie de ani, pană in dîlele mai tardîe mai dein coce, plenendui locu cea literaria latina mai antaniu, apoi cea greca si schiavica, — de a remané, precumu a fostu de inceputu, si a se numi rustica, limb'a pastoriloru seau pecurariloru romani.

Romano-italii si-o cultivara dupa greci care cultura, macaru cà in câtu se abatura dela formele romane-itale şi acceptara cele grecesci, erá ore-care corupţiune nu perfectiune, totu-si dein altu puntu de vedere se chiamà si fù intru adeveru cultura. Noi nu imputàmu nece nu condemnàmu la ori ce templare acesta scaimbare a' limbei latine seau abatere, — noi numai nu potemu suferi cá apoi se ne dîca, cà a' nostra se a scaimbatu seau se a coruptu dein latin'a, candu dupa dereptate se cadea a dîce, cà latin'a se a scaimbatu departanduse dela formele vechie latine care suntu şi ale noastre, şi apropianduse catrà cele grecesci.

Er' deca limb'a nostra, de atâti secli taliata seau smulsa dein pamentulu natale, alu Italiei, patimi forte multu, cá si una planta stramutata suptu alta clima in mieddloculu maracineloru paresita si necultivata, nu e mirare, — ci mirare e, cumu de nu s'a uscatu de totu, cumu n'a peritu in gerulu si fortunele Daciei.

Radecin'a ei dar' a fostu mai sanetosa, mai rabduría, mai vertosa, de câtu ai Daciloru, Thraciloru, etc., care perira cu sunetu.

TIMOTEIU CIPARIU

(Din volumul: Principia de limba şi de Scriptvra de T. Cipariu. Blasiv, MDCCCLXVI).

cărți redate în extrase

SUPRA-OMUL NIETZSCHE IN ITALIA

de GUY de POURTALES

Intr'o evocare duioasă, ne este prezentat acest uriaș Sfinx al puterii de cugetare europene. Dar mai cu seamă omul Nietzsche, apare într'o lumină vie și eternă. Viața sa a fost comformă cu opera profetică a lui. Nicio undă de îndoială nu i-a străbătut vreodată în credințele sale.
Guy de Pourtalès, *ni l-a redat pe adevăratul Nietzsche.*

Oricine vede slăbind în el o pasiune, pentru care a trăit mult timp, chiamă în ajutor moartea. Dar aceasta vine rar la comandă. Trebue deci să trăiască, vai!, să supravhieţuiască. Rana se deschide, o pansează cum crede că e mai bine și apoi fuge de locurile cari îi amintesc de ea. „Voiajaţi", i se spune. El pleacă cu umbra sa. Poate îl întâlniţi după câtiva ani vindecat. In mod aparent, vindecat. Dar în esenţă nimeni nu se vindecă de o pasiune rănită. Nu mai este aceeași fiinţă pe care l-aţi visat. Și totuși este el ochii săi, surâsul său, mâna sa. In întregime este acoperit de acea „singurătate sonoră" de care vorbește Saint Jean de la Croix, unde realităţile sale mute au luat o voce diferită.

*

Când, în toamna anului 1876, Nietzsche pune pentru prima oară picorul pe pământul italian, fugea de trecutul său, își smulgea din inimă tinereţea. Acest om de treizeci de ani, plin de forţe spirituale intacte, tocmai împlinea primul mare sacrificiu al fericirii sale. El renunţa la dragostea profundă și secretă, care de aproape 6 ani îi neliniștise viaţa sa cu un fel de vis intelectual fără speranţă, pe care îl nutrea pentru Cosima Wagner. Renega pe ilustrul ei soţ, Maestrul, cum toţi îl numiau, omul din Bayreuth. Aerul Italiei de sud trebuia să-i deschidă noile perspective pe cari elanul său dinamic, le aștepta. Primul oraș care-i atrage atenţia este Génes-ul, unde ajunge pe un soare splendid. Se urcă imediat în pat cu capul greu și cu ochii plini de noapte. Se repauzează bine. După aceste mici precauţiuni, se apucă de lucru. Dar, fapt curios: Nietzsche, care în timpul celor 15 ani creatori ai lui fusese un muribund, căuta acum sensul adevăratei vieţi. Durerea l-a făcut să iubească viaţa, după cum aceeaș durere îl făcuse pe Tolstoi să caute sensul morţii. De-acum înainte căuta să fie mult mai familiar cu cei din jurul său. Intr'o seară Nietzsche se oferă să conducă câteva doamne pe străzile acestui oraș, pe cari nu le văzuse încă. Spiritul de conversaţie cu care știe să se întreţină, minunează pretutindeni. Când nu explică ruinele pe cari le întâlnesc în cale, discută cu aprindere chestiuni de ordinea zilei. După ce termină promenada, se depărtează de însoţitoarele sale cu un aer de politeţe rafinată. După câtva timp pleacă la Sorrente.

PORT-ROYALUL DIN SORRENTE

Aci este oaspele unei bătrâne domnișoare germane, devotată lui Wagner, Malwida de Meysenbug. Aceasta tocmai închiriase villa Rubinacci pentru a-și petrece iarna, înconjurată de câţiva amici și în vecinătatea lui Wagner, instalat de curând la hotelul Victoria, la cinci minute de aci. Se discută într'o atmosferă savantă și vicale. Dimineaţa este consacrată lucrului și meditaţiei. Nietzsche se scoală încă dela orele 6 și începe lucrul anevoios. După-amiezele sunt rezervate plimbărilor comune sau separate (după gustul fiecăruia), timp de trei ore. Seara, după dineu, lectură generală.

Acest prim contact cu sudul constitue pentru Nietzsche o bucurie profundă și o speranţă imensă. Intr'o seară Nietzsche se limba cu Wagner, care profitând de faptul că erau singuri, dorea o clarificare a raporturilor dintre ei și poate, o insinuare pentru Nietzsche. Ora furtunii se apropia amenințătoare. Era ultima promenadă a lor. După ce au colindat golfurile din faţă, Wagner privind singurătatea locurilor acestea, spuse în sfârșit cu o voce slabă: „Peisaj propice pentru despărţiri". După aceea începu să vorbească despre *Parsifal*. Nietzsche nu spunea nimic. Se încăpăţânase într'o tăcere impresionantă și exasperantă. Ei nu trebuiau să se mai revadă niciodată. Poate Nietzsche n'a iubit mai mult pe Wagner nicicând, ca în acea clipă a despărţirii.

Cei patru solitari ai vilei Rubinacci urmăreau lecturile lor, lucrările lor, excursiunile lor. Ei comentară pe rând din Diderot, Stendhal, Michelet, Champfort, Thucydide și Noul Testament. Tânărul recalcitrant își trăia ultimele clipe ale unei robii din care scăpase, renăscut și cu noui forţe. In itinerariul drumului său atinse în curând Veneţia, patria amorului. Ea fusese pentru Wagner aceea a nașterii operii *Tristan*, fruct dureros proveniț din ruptura sa cu Mathilde Wesendonk. Ea fu pentru Nietzsche locul binecuvântat al convalescenţii sale.

Nu atât un „oraș de artă", un „oraș al frumuseţii", cât mai ales, un frumos exerciţiu de literatură picturată de apusurile de soare, o simfonie de ape moarte, unde se reflectează galanterii casanoviene. Pentru Nietzsche, smuls sensului padagogic, Veneţia nu este decât cetatea tăcerii și a meditaţiei libere.

El se instalează în vechiul palat Berlendis, în stilul baroc.

O promenadă uriașe de străzi liniștite, fără soare și praf.

Umbra Veneţiei îi face bine lui Nietzsche. Se simte atât de bine aci, lângă prietenul său Peter Gast, pe adevăratul nume Koeselitz, fiul unui proprietar prusian, dar bohem și muzician admirabil. Nietzsche fu singurul său admirator. Trecutul îi revenea adesea cu tot cortegiul lui de amintiri și triste și plăcute, adesea insinuante. Lucra cu multă plăcere și iubea viaţa peste măsură de permis. Era așa de candid în ţinuta lui simplă, încât vecinii îl porecliseră: „Il piccolo santo": un mic zeu, blând și timid în acelaș timp.

ZARATHOUSTRA AMOREZAT DE CARMEN

De câtva timp, Nietzsche se simţea neliniștit în interiorul său. Pasiunea cu care intrase în noua viaţă își trecuse primul ei vânt de uitare. Și acum forul său sufletesc îngâna imaginea celui ce avea să revoluţioneze lumea întreagă cu concepţia lui vitalistă. Zarathoustra începuse să iasă la lumina zilei ca curcubeul după o ploaie ucigătoare. In muzică Nietzsche compusese *l'Hymne à la vie*, ca o reacţiune contra muzicii vagneriene. Incepuse să urască atât de mult muzica acestuia, încât orice nouă manifestare muzicală, adversară lui Wagner, găsia aprobarea energică a lui. Astfel era firesc să-i placă și să aplaude pe Bizet, și să viseze pe Carmencita.

„Gradaţiune, contraste și logică", scria el asupra partiturii lui Bizet. In nicio parte nu găsește vulgaritate, dar din contră forţa și „grația mozartiană".

*

Dar o întorsătură fericită la început, luară lucrurile în urmă. Malwida avea pasiunea căsătoriilor. Voia cu orice preţ să-și căsătorească prietenii intimi. Dacă stăruise atât de mult pe lângă Nietzsche să vină la Roma, o făcuse doar pentru ideea unei căsătorii a poetului sălbatic cu o tânără rusoaică, a cărei protectoare proeminentă era ea. La început făcu elogiul fetei, o anume Lou Salommé, evreică de origine. Foarte cultivată și în acelaș timp independentă, această tânără caută să se inţieze în tainele secrete ale profesorului, care începuse să facă puţină vâlvă. Curtea asiduă pe care tânăra fată o întreprinse sfârșind prin a prinde în mreje pe frumosul Nietzsche, în așa fel, încât, el care nu voia să recunoască nici un rol superior femeei ca entitate spirituală, sfârșind prin a se îndrăgosti de-abinelea de Lou. Convorbirile lungi pe care cei doi le aveau aproape zilnic, îi destăinui lui Nietzsche o faţetă foarte interesantă din personalitatea lui Lou. Se hotărî în cele din urmă la un act eroic, faţă de sine însuși și trimise prin prietenul său, Paul Ree, scrisoarea conţinând cererea în căsătorie pentru Lou Salommé.

Dar destinul voia altfel. Voia anume ca Lou să nu fie încântată de această cerere (poate, după cum susţin unii fiind

că iubea pe Paul Rée), şi să convingă pe Rée să ducă înapoi scrisoarea lui Nietzsche, pe motivul că n'a putut s'o înmâneze. Nietzsche nici nu bănuia de toate aceste sforării de culise.

Cei doi filosofi, împreună cu doamna Salommé şi Lou, fiica sa, plecară însă în curând spre lacul d'Aorta, unde odinioară trecuse împreună cu Cosmina Wagner şi Ariana. Era pe timpul când suferea influenţa lui Wagner. Câte amintiri nu-i trezea lui Nietzsche locurile pe cari acum le revedea şi în cari odinioară trăise cel mai frumos vis al adolescenţii sale. Cum îşi aducea aminte de promenadele de odinioară când discutase şi pusese la punct ORIGINILE TRAGEDIEI, în convorbirile calde şi proaspete cu Ariana. Păşia acum pe aceste locuri sfinte la braţul unei femei, pe care numai curiozitatea o îndreptase spre el, când odinioară se bucurase de toate acele privilegii pe cari cerul i le dăduse.

Zece ani trecuse de atunci. Parcurse împreună cu Lou grădina, s'aşezară pe marginea lacului. Putea ea oare, oricât de sensibilă era, să-i înţeleagă amărăciunea? După câteva cuvinte rostite absent, Nietzsche tăcu. Când ridică în sus capul, Lou îi văzu ochii plini de lacrimi.

*

Nietzsche înţelese, în cele din urmă, că nu putea aspira la Lou, de care îl despărţea o prăpastie adâncă.

Înţelese de asemenea că nu era atât ea de vină, cât mai ales împrejurările. Un suflu nou de încordare îl imobiliză la masa de lucru, pentru grandioasa sa lucrare: *Aşa grăit-a Zarathoustra*, ale cărei 3 părţi le făcu în trei localităţi diferite. Concepţia sa organică a omului forte, a supra-omului, în antiteză cu doctrina creştină, a celor mulţi şi slabi, privea viaţa drept în faţă. El nu ocolea problemele esenţiale ale-ei prin surogate, cu împărăţia de dincolo, viaţa de apoi şi altele, cum făcea creştinismul, ci punea în gardă pe om, pe supra-om, de pericolele pe cari le întâmpină în toate ocaziile.

Tocmai când apărea prima parte din această uriaşe capod'operă, Niezsche primeşte vestea morţii celui care fusese Richard Wagner La început îl paraliză acest lucru. Apoi, punând mâna pe toc, scrise Cosminei: „Nu numai ce pierdeţi, dar ceeace posedaţi încă, eu le văd clar înaintea sufletului meu.... Privesc către Dv. ca spre femeea cea mai onorată de inima mea".

In sufletul său Nietzsche se simţeă eliberat prin acest cadavru ilustru. Capul său nu mai vuia de melodiile romantismului wagnerian. Îşi aducea aminte cu resemnare de toate întâlnirile lor de altădată, când asculta în tăcere de templu, melodiile lui *Siegfried* şi cum sonoritatea lor îi încânta auzul.

Dar orice lucru are un început şi cu atât mai mult, un sfârşit. In faţa lui Nietzsche se deschide viitorul cu tot cortegiul lui de promisiuni.

*

Nietzsche se simte mai tare ca oricând cu toate că amicii au început să-l părăsească, de o forţă secretă care dă creatorilor adevăraţi certitudinea valoriu lor. Prefaţele noui pe care le scrie în toamna lui 1886 pentru *Aurore* şi *le Gay Savoir*, sunt antrenante, chiar fericit alese. Revenise din toate crizele şi din toate îndoelile. Nu mai zărea decât o lumină dulce şi ironică, muzica cea mai delicată a vieţii, surâsul universal al lucrurilor. Din cauza forţei de slăbiciune se simte el tare.

Iată deci ultimul profet al Europei intelectuale, aşa de total sustras lirismului. Itinerariul său, care merge dela Sorrente la Veneţia, din Gênes la Porto Fino, de Sils Maria până la Eze pentru a se opri o clipă la Turin, marchează ultimul voiaj al unui poet spiritual. Noi l-am urmărit în trei etape: dobândind ştiinţa singurătăţii şi a sărăciei; iubind apoi chiar existenţa nenorocită; chemând în sfârşit în ajutor noţiunea supra-omului spre a-şi vida ultimile noţiuni din filosofia sa.

DIONYSOS CRUCIFICAT

Nietzsche reveni la Turin către sfârşitul lui Septembrie şi reluă cămăruţa sa la David Fino, vânzătorul de ziare. Aci îşi puse la punct celebra lui lucrare *la Volonté de puissance*, unde îşi sintetiză întreaga sa concepţie filosofică a supra-omului. Tot aci ascultă ultimile melodii ale muzicii, pasiune care nu l-a părăsit nici odată.

Era tocmai timpul când Nietzsche începuse să lucreze cele trei grandioase pamflete: *Antechristul*, *Cazul Wagner* şi *Ecce hommo* (unde îşi expunea pe larg biografia lui de până atunci).

Nu mult timp după terminarea ultimului pamflet fu apucat de o criză de nebunie într'o zi, văzând un căruţaş care-şi bătea calul, sări imediat şi printr'un gest de adâncă semnificaţie sărută animalul. Apoi răspunse lui Strindberg care tocmai îi trimisese o nuvelă a lui:

„Dragă domn,

Aveţi aci răspunsul meu la lucrarea dv El va fi ca o lovitură de cuţit. Am dat ordin să se adune congresul suveranilor la Roma şi vreau să ucid pe tânărul împărat. La revedere. Căci ne vom revedea. Cu o singură condiţie: să divorţăm

Nietzsche, Cezarul"

Apoi lui Peter Gast, unicul său prieten fidel:

„Cântă-mi un nou cântec, lumea este transfigurată şi cerurile reîntineresc.

Crucificatul"

In sfârşit scrise Cosminei Wagner, acest bilet aşa de aberat dar aşa de pudic, acest dor îndepărtat al celei mai vechi dureri a sa:

Ariane, te iubesc.

Dionysos"

Cum starea sa mergea înrăutăţindu-se fură chemaţi mai mulţi specialişti cari nu se arătară aşa de îngrijoraţi de soarta lui Nietzsche. Tocmai începuseră acele inepuisabile succese de librărie ale operei nietzscheniene, până atunci nebăgate în seamă, cari permiseră un trai mai bun.

Nietzsche mai trăi zece ani dela aceste crize .Dar el nu va mai regăsi niciodată raţiunea sa. Celebritatea pe care el nu o cunoscuse, veni să nimbeze fruntea dulce şi gânditoare a genialului inconştient. Tinerimea europeană îl recunoscu ca pe unul din stăpânii ei pe acest infirm întins pe un chaise-long, mort de-acum pentru orice revenire şi blestemat de un zeu tot aşa de sever ca şi el. Mama sa şi sora se instalară lângă el şi căutară să-i îndulcească sfârşitul lent. Nu vedea nimic. Nu simţea nimic. Câteodată totuşi o lumină strălucea în ochii săi:

— N'am scris eu cărţi frumoase? întreba el. Apoi, altădată, văzând faţa sorii sale tămuiată în lacrimi:

—Elisabeth, îi spunea el. Pentru ce plângi? Nu suntem oare fericiţi?

Şi când i se arătă portretul lui Wagner, zicea amar:

— Pe acesta l-am iubit atât de mult!

*

Zece ani de viaţă pur vegetativă. Devenise frumos, cu faţa afânată, cu mâinile admirabile, deşi erau foarte slabe. Peter Gast care era de asemenea lângă el, făcea muzică şi Nietzsche mişcă mult timp mâinile.

Poate ultimul lucru pe care l-a înţeles a fost vorba profundă a pianului, cu care cânta acest prieten al lui, unicul lui prieten devotat. Dar nici un cuvânt nu eşia din gura acestui suflet rătăcit.

La 20 August o congestie pulmonară se declară. La 24 un atac îl sili să se urce în pat în timp ce se abătuse asupra oraşului un imens uragan. A doua zi, către prânz, Nietzsche expiră, în patul său, într'o linişte impresionantă. Astfel se stinse o inimă perfectă, pe care nimeni, afară de sora sa şi un amic excepţional, nu o înţelesese.

*

Am văzut această cameră, acest pat, şi ultimul portret al bolnavului cu ochiul fix şi peste măsură de deschis, care încearcă a-şi aduce aminte: „Acum, părea că zice el, vă ordon să mă pierdeţi şi să vă găsiţi pe voi înşivă".

Acesta a fost anteghristul Nietzsche.

N. CART.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 2
5 Ianuarie 1930
5 Lei

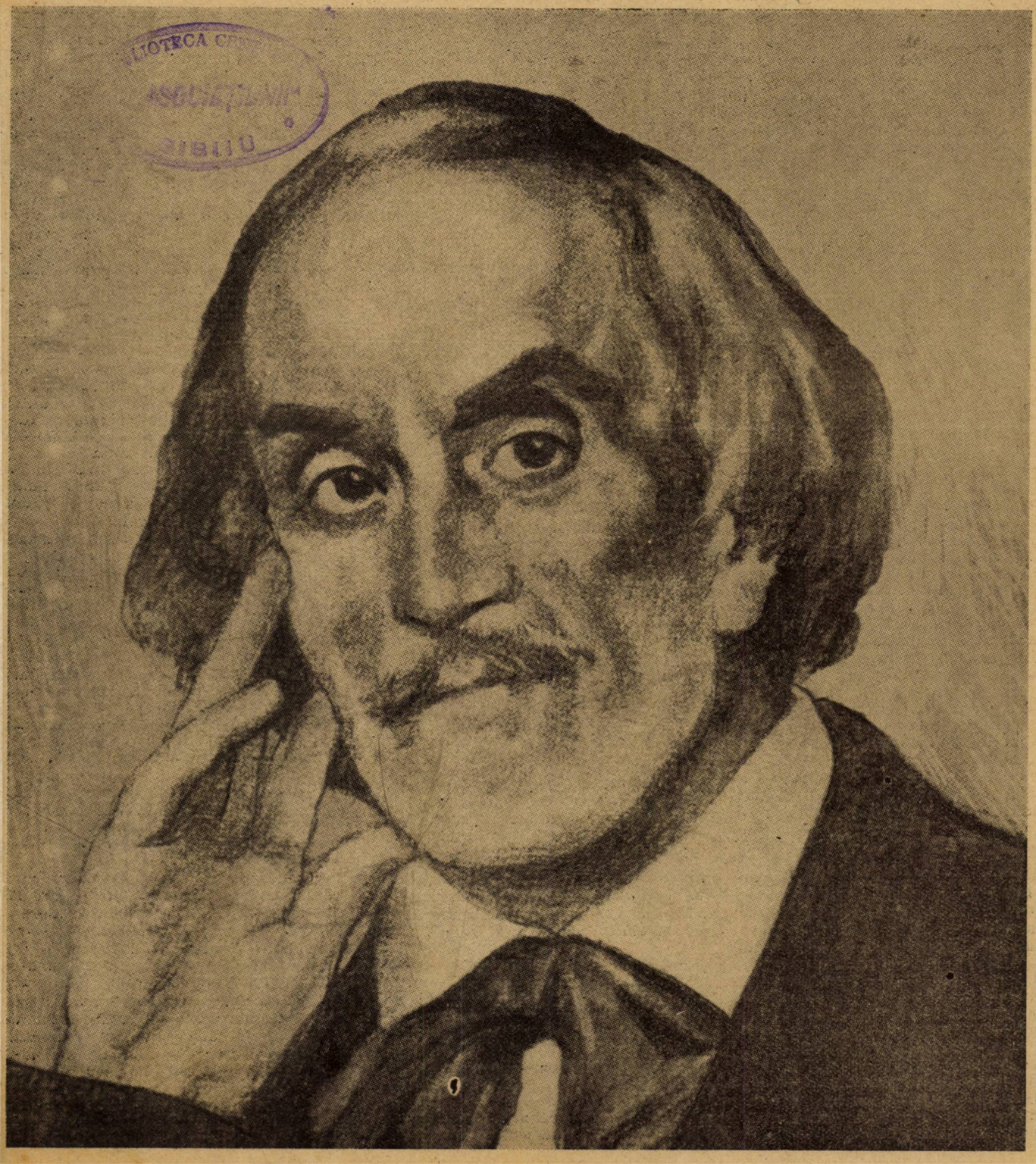

GRIGORE ALEXANDRESCU

Ctitorii

GRIGORE ALEXANDRESCU

de ION FOTI

A fost un suflet destinat durerii. A avut, ca şi La Bruyère, veşnic în faţă, imaginea neputinţei sale, căci meritele lui n'au fost răsplătite şi n'au fost îmbrăţişate de întreaga lume şi nici gândurile sale. Mizeria l-a păscut din urmă. Din fiecare pas ce-l făcea în viaţă, în fiecare cunoştinţă găsea prilej de durere. Aşa se întâmplă cu toţi oamenii, a căror situaţie lumească, e mai prejos de marile lor talente. Se închid în ei, se desinteresează de tot, devin pesimişti, inconsolabili şi mai cu seamă, mizantropi. Atunci îi cuprinde o patimă, teribilă şi ruinătoare pentru ei, creatoare şi primenitoare pentru sufletul omenesc şi desvoltarea lui. Cad în lumea dorinţei nebune şi a visului.

Cuprinşi de patima curiozităţii de a şti tot, devin adevăraţi „mâncători de cărţi". Citesc cu furie orice. Toate elementele din natură, ca şi produsele minţii, le caută ca material pentru viitoarele lor construcţii.

Îşi făuresc apoi, cu aceste elemente, o lume a lor — e lumea fanteziei. Din visările zilnice şi aprinse li-se desvoltă puterea creatoare, din citirile necontenite germinează stilul — şi astfel într'o zi, confundat în reverie, prinde o nuanţă, un simbol al lucrurilor, care se identifică cu întreaga lui concepţie asupra lumei — a lumei lui.

Acesta e începutul artei şi al ştiinţei.

Prin măreţia concepţiunilor sale, prin frumuseţea versurilor, prin deversitatea operei sale nepreţuite, Gr. Alexandrescu trece drept unul din cei mai mari poeţi ai noştri. Avântu-i liric ia proporţii grandioase; umoru-i din fabule are o savoare neîntrecută; iar satirile şi epistolele sunt unice în literatura noastră.

Sufletul ideilor de libertate, avântul de individualizare a societăţilor, începuseră să străbată şi în principatele dunărene, cu drepturile încălcate de dominaţiunea turcească secular, subjugate şi strivite sub călcâiul tuturor năvălitorilor, cu conştiinţa amorţită de groaznica tiranie a stăpânilor de o zi, a aventurierilor de toate zilele. În întunericul vast, în mijlocul desnădejdii care cuprinsese toate sufletele nobile, ca o stea salvatoare, în vârtejul nebun al vremurilor de atunci, se ridică pe orizontul Românimii, sfioasă dar însufleţită de cel mai măreţ ideal, înflăcărarea apostolilor de peste Carpaţi. Din colibele cele mai modeste ale satelor, din ceardacurile cele mai luxoase ale boerilor, izbucneau lumini de speranţe, de încredere pentru mult încercatul nostru neam. Candelele binefăcătoare ale credinţei în noi, în viitorul nostru, tremurau din ce în ce mai strălucitoare şi mai sigure, prin ceaţa superstiţiilor, a neştiinţei, a stăpânirii barbe şi a durerilor. Aşa au mijit zorile noilor vremuri în ţările româneşti. Soarele Apusului care a luminat minţile acelora, care l-au vizitat, acest Soare palid, ce într'o zi de iarnă, se ivise şi pe la noi, la început arătându-se din culmile Carpaţilor şi mai târziu, ascuns în inimile tuturora, ca focul sacru al lui Prometeu, lumina întreaga generaţie nouă şi cultă. Şi în fervoarea arzătoare a tinerilor de atunci, în visările lor tinereşti şi dezinteresate, toate energiile se cheltuiau pentru ridicarea poporului năpăstuit. Nici un gând meschin, nici o idee subversivă şi interesată nu abătea din drumul lor pe noii apostoli. Nobila concepţie a junetii neamurilor ca şi a indivizilor, când nu e cruţată nici o jertfă, când nu se ia în seamă nici o oboseală pentru ajungerea ţintei reîntipărite profund în toate minţile.

Aceasta e credinţa curată a acelui care a spus muntelui: „urneşte-te" şi s'a urnit din loc.

In această epocă s'a născut şi s'a desvoltat Gr. Alexandrescu.

In ei s'au întrupat, ca şi în toţi marii artişti, idealurile şi tendinţele generaţiei sale.

Mizeria prezentului l'a silit să slăvească trecutul, văzut în perspectiva legendei şi a depărtării.

L-a evocat în imagini măreţe şi incomparabile:

„Ale turnurilor umbre 1) peste unde stau culcate,
Către ţărmuri de-opotrivă se întind, se prelungesc;
Şi ale valurilor mândre generaţii spumegate,
Zidul vechiu al mănăstirei în cadenţe îl izbesc.

„Dintr'o peşteră, din răpă, noaptea ese, mă 'npresoară,
De pe maluri, de pe stâncă chipuri negre se cobor;
Muşchiul zidului se mişcă, printre iarbă se strecoară
„O suflare care trece ca prin vine un fior...

„Este ora nălucirii, un mormânt se desvăleşte,
O fantomă 'ncarnată din el ese, o zăresc,
Ese, vine către ţărmuri... stă... în preajma ei priveşte...
Răul înapoi se trage, munţii vârful îşi clătesc..."

In speranţele epocei lui, a sufletului său şi a mimei sale, gândurile şi visurile omenirei de atunci, le-a cântat Alexandrescu în neîntrecutul său poem „Anul 1840".

Să stăpânim durerea care pe om supune,
Să aşteptăm în pace al soartei ajutor,
Căci cine ştie oare şi cine îmi va spune
Ce o s'aducă ziua şi anul viitor?

Mâine, poimâine, poate soarele fericirii
Se v'arăta mai vesel pe orizont senin,
Binele-ades vine pe urmele mâhnirii,
Şi o zâmbire dulce dup'un amar suspin.

Şi mai departe:

„A,n nou! Aştept venirea-ţi ca o cerească lege,
Dacă însă păstorii ce tu ni-i vei alege,
Vor fi tot ca păstorii de care-avem destui
Atunci,.. lasă în stare-i bătrâna tiranie.
La darurile tale eu nu simt bucurie,
De înbunătăţiri rele cât vrei suntem sătui".

Ca oamenii îngroziţi ai Mileniului, în Europa de atunci în totul revoluţiunilor sociale şi preschimbărilor de guverne, toate inimile şi toate conştiinţele luminate aşteptau o oră de libertate şi de lumină, de linişte şi siguranţă.

Nu ne putem opri ca să citim, încă două strofe, din ale căror versuri s'au creat locuţiuni şi maxime în limba noastră:

„Ce-i pasă bietei turme în veci nenorocită
Să ştie dcce mână va fi măcelărită
Sau dacă are unul sau mulţi apăsători?
„După suferinţe multe inima se înpietreşte,
Lanţul ce'n veci ne-apasă uităm cât e de greu,
Răul se face fire, simţirea amorţeşte,
Şi trăesc în durere că'n elementul meu".

Citeam de mult în Pouqueville, în cartea sa „Reînvierea Greciei", un capitol pe care n'l voiu uita niciodată; izbucnirea revoluţiei dela 1821. Martirul Greciei era înspăimântător. Satele ardeau încendiate de hoardele de başibuzuci; bisericile erau profanate, preoţi spânzuraţi femeile şi fecioarele necinstite, bărbaţii şi copiii măcelăriţi. Aveai impresia că se apropie sfârşitul lumii.

Puterea silniciei distruse totul. In cei slabi a încolţit atunci credinţa mântuirei. Dumnezeul celor drepţi se ridică răzbunător ca un Iehovah.

Clerici deveniseră apostoli, iar arhiereii, profeţii vremii, orice intemperie a naturii prevestea venirea celui de sus ca să-şi mântue turma. Răzvrătiţii înarmaţi erau eroi, braţul drept al Mântuitorului. Din cutremurile de pământ, din glasul pădurilor, din ciripitul păsărilor, din murmurul izvoarelor, din freamătul frunzelor, se desprindea glasul Lui măreţ înplacabil cari încuraja pe cei slabi în luptă.

Aşa s'a început regenerarea. Durerile proprii sunt ale omenirii, gândirile proprii sunt ale tuturor, simţi în tine chemarea profetului.

Inspirarea ta e atunci divină. Cuvintele tale, izbucnite în mijlocul tunetelor şi trăznetelor — a patimei tale lăuntrice — crezi că sunt poruncile lui Iehovah pe muntele Sinai.

Cântăreţii din aceste vremuri creează neamurile. Nici unul — fără să ştie de altfel — n'a contribuit ca Alexandrescu la formarea conştiinţei noastre naţionale. Alexandri mai târziu a desăvârşit ceeace au conceput Alexandrescu, Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu.

In versuri de prooroc a cântat trecutul, ni l'a făcut viu: în satire şi în fabule, pline de umor, a biciuit prezentul, l'a prins în figuri de animale, mai ales cu păcatele lui; l-a încremenit în formă de marmură a artei nemuritoare.

Studiase şi asimilase tot ce se învaţă pe vremea lui. Cultura generală a generaţiei sale, o poseda şi el. In ţările

românești, mișcarea lui Heliade și Asachi prindea rădăcini solide în toate păturile sociale. Tinerii nu vorbeau decât de momentul prielnic ca să devie eroi. Toți oamenii de seamă se frământau cum să ridice neamul. Înflerbântarea era generală.

În așteptarea zilei de înălțarea națională — ca brândușii de sub zăpadă iarna — încolțea idealuri, înfloreau elementele de redeșteptare politică. Speranța tuturor se fonda pe literatură.

Prin cultura națională, trebuiau luminate conștiințele, trebuiau oțelite energiile. Apăreau reviste ; mai ales traduceri, ce se mențin frumoase până azi 1)

Dar orice mișcare generoasă era înăbușită de zbirii regimului. Așa era pe atunci : o vorbă rea la palat, o simplă bănuială a Consulului, te duceau nejudecat și de-adreptul la pușcărie sau cel puțin la o mânăstire, fără a ți se permite să vezi altă figură decât acea a păzitorului" 2)

În acest caz avânturile sufletului trebuiau potolite, aluziile prea directe învăluite în haina simbolică a fabulei și a apologului.

Crescut într'un mediu, în care libertatea spiritului era înăbușită, având de suferit ca om cele mai mari mizerii, cu natura sensibilă ca o harfă eoliană, chinuit de fantezia marelui artist, care trăia în el, Gr. Alexandrescu a considerat viața ca un martiriu. E de un pesimism iremediabil. Nu sunt rare versuri ca :

„Așa fără îndoială, amara mea viață,
Și acum e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă și iarna îl înghață
Și nicio floare n'află sărmanul călător" 3)

E chinul romanticului, închis ca într'o colivie, care se zbate necontenit neavând orizonturi de fericire nici el nici pentru țara lui. Cât timp prisosul tinereții năvălea puternicu-i suflet, câtă vreme deziluziile vieții nu-l abătuseră încă din drumul idealului lui, spre „Meka sfântă", poezia lui se revărsa în accente lirice de o putere fără seamăn. Versurile lui păreau un fluviu maestos care desfășura tainele divine, necunoscutul fascinat al imaginației unui poet mare.

Dar sufletele, ale căror coarde sensibile sunt prea întinse, inimile cari sunt receptorul tuturor ecourilor ce vin din lumea de durere, fantaziile aprige cari doresc realizare arzândă a tot ce ele concep ; cei ce doresc cu foc înfiriparea în viața binelui și a frumosului, toate aceste caractere de artiști, când trăesc într'o societate înapoiată, cu apucături rutinate de tombatere — ei cari au visat idealul politic al republicelor antice, ei cari au citit, cari au sorbit și au retrăit de mii de ori viața marilor căpitani și a lui Napoleon cel Mare, în special ; ei cari s'au culcat triști citind în Plutarh, sinuciderea lui Caton din Utica, a lui Brutus și Cassius ; ei cari au suferit așa de mult simțindu-se înveninați, în tot corpul, când asistau citind la moartea libertăților grecești și romane— ne putem închipui ce se petrecea în sufletul unui atare artist când Pașii Rusciucului și ai Vidinului dădeau ordine la București și Iași, când o șleahtă hrăpăreață de străini și de indivizi inconștienți, distrugea toate energiile naționale, prăpădeau, cu organizația lor închizitoriala și banditească, poporul, storceau vițelele și averile neamului.

În viața publică nu-i puteai combate, neexistând libertate politică, prin polemică și mai puțin — foaia ți-era pe dată confiscată și, pe deasupra, înfundai și pușcăria. Atunci ca răcorire sufletească, temându-se de a-și înăbuși propriul său avânt, Alexandrescu s'a gândit să scrie fabule. În ele a concentrat concepția sa nobilă asupra lumii, a personificat pe parvenitul nătărău și obraznic în „Boul și Vițelul", pe saltimbacul politician, viitorul Farfuride în „Vulpoiul predicator", pe ipocritul sanguinar din „Șoarecele și pisica" ; ne-a prezentat pe vânzătorul de neam, Coadă de topor, pe unelta străinilor în „Toporul și Pădurea" ; ne-a prezentat pe degeneratul îmbecil cu pretenții aristocratice în „Pisica sălbatică și Tigrul", etc.

Toată această galerie de vicioși, toate aceste defecte, fond uman etern, sunt mai ales contimporanii lui. Stilul este de o concizinne și de o puritate atică în toate fabulele. Multe versuri din fabulele lui au trecut ca maxime în limbă. De pildă :

Prințule, în loc de plată
Ași pofti ceva curcani.
(Vulpoiul predicator)

Nu siliți natura, veți fi neplăcuți
Cu talentul care nu sunteți născuți.
(Măgarul răsfățat)

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.
(Șoarecele și pisica)

Ba să-ți cați de treabă, că mănânci tranteală,
S'a schimbat boerul, nu e cum îl știi...
(Boul și Vițelul)

Și așa mai departe.

Opera de încercare literară, sunt satirele și epistolele imitate după marii clasici francezi. Conțin fragmente admirabile. Satira e condusă cu un umor, cum nimeni nu l-a avut la noi.

Alexandrescu este marele predecesor al lui Caragiale, Eminescu și Vlahuță în acest gen literar.

Epistolele lui sunt cele mai bune în literatura noastră. Dar nu aci stă valoarea extraordinară a lui Alexandrescu. El este înainte de toate, un poet liric de primul rang și cel mai mare fabulist al nostru. În „Epistola către Văcărescu spune :

Aplicarea îmi lipsește și n'am darul însemnat.
A strica și a preface câte sunt de îndreptat.

Era neglijent. Nu corecta niciodată. În cele mai frumoase lucrări ale lui sunt părți care ar fi putut să lipsească. Rima de cele mai multe ori e slabă ; iar ritmul nici nu-l observa.

Greșeala lui Alexandrescu a fost că a admis dela început versificația, franceză, bazată pe metrica versului și pe cezură, și pe ritm.

Ritmul iambic și trohaic, caracteristic poeziei noastre populare, datează dela Alexandri mai cu seamă. Această neglijență, însă, a lui capătă un farmec neîntrecut în fabule, unde anumite lungimi, anumite repetiții intenționate toate, multe schimbări de ritm sunt în natura personagiului descris. Fabulele lui Alexandrescu sunt de o variație încântătoare. Nu obosesc niciodată. Dar ceeace la el nu s'a dezmințit niciodată, este o putere uriașă de inspirație.

Dotat cu o fantazie fără seamă, a redat în imagini incomparabile scene din natură situațiuni tragice ; cum numai câți-va aleși ai omenirei le-au putut întrevedea și întruchipa. Citiți în această privință „Anul 1840". „Umbra lui Mircea la Cozia", „Ucigașul fără voe" ; „Câinele soldatului" ; „Rugăciune", în cari bogăția sufletească se mărită cu nobletea imaginilor. Iar ca să vă faceți o ideie de ceeace e sarcazm și umor sănătos, citiți minunatul său „Răspunsul cometei".

Tânăra generație, ametită de romantizmul — ce e drept superior și scris într'o limbă incomparabilă — al lui Eminescu, a lăsat cam în umbră memoria unuia dintre cei mai puternici, dintre poeții noștri.

Greșelile lui de altfel, fără importanță, și inevitabile acelei epoci, au fost în așa fel exagerate, încât i se aduceau scăderi revoltătoare operei marelui poet ; iar acei cari de-abia dacă se mai pot zări sub umbra lui impunătoare, au trecut drept ceeace n'au fost niciodată....

Greșelile lui de altfel, fără importanță, și inevitabile acelei epoci, n'au pus pe poet la locul cel merită iar acela al lui Gr. Alexandrescu, în literatura românească este considerabil.

ION FOTI

NOTE BIOGRAFICE

S'a născut în Târgoviște, la 1812. Vine ca școlar sărac în București urmând în școala lui Vaillant și a lui Eliade. Viața lui ni e cunoscută din „Scrisorile" lui I. Ghica.

A îndurat multe, înainte de a face cunoștința lui Ion Ghica.

„Se ivi, pe banca din fund, lângă perete, un tânăr — parcă-l văd ! — înfășurat într'un surtuc cafeniu, oacheș, foarte oacheș, părul negru, sprâncenele groase îmbinate, ochii căprui și scânteetori, mustața îi mija pe buze".

Așa l'a cunoscut Ion Ghica. Era un tânăr minunat, cu o memorie extraordinară. Citise mult. Știa tragedii întregi pe din afară. Studiase clasicismul greco-roman din traduceri și cel francez, și se adăpase la izvorul puternic dar turbure al romantismului

A fost ofiter, și-a făcut serviciul la Focșani. Demisionează. Se întoarce în București unde e arestat din cauza atitudinei lui biciuitoare față de stăpânirea rusească. La 1842 călătorește, cu I. Ghica, la mânăstirile din Oltenia. A fost funcționar la postelnicie, director la departamentul credinței, ministru interimar, în fine membru în comisiunea centrală dela Focșani, Aici se înbolnăvește, iar, la 1885, moare. E îngropat în București.

SCRIERI :

Eliezer și Neftali, poemă, trad. după Florian. Buc. 1832. (Cuprinde și poezii originale).

Alzira, trad. după Voltaire. Buc. 1835.

POEZII ale d. Gr. Alexandrescu. Buc. 1838.

Meropa din *Voltaire*. Buc. 1847 ;

Suvenire și impresii, epistole și fabule. Buc. 1847.

Meditații, elegii, epistole, satire și fabule. Buc. 1863.

Povești albastre după Lobrulaye. Buc. 1873. (După G Adamescu). I. F.

1) S. Marcovici făcuse traduceri admirabile.
2) I. Ghica : Scrisori către Alexandri.
3) *Adio la Târgoviște*

poezie

PETERDI ANDOR

STELELE TALE, DOAMNE!

Frumoase's ale tale stele, Doamne,
Când noaptea pe pământul mut coboară,
Argintu-şi cerne luna în văzduhuri
Şi codri-i poleeşte
Ca'n basmul fermecat de-odinioară.

Sunt blânde ale Tale stele, Doamne,
Privirea lor e zîmbet şi lumină,
In nopţile'n tristeţe'mbrobodite
Le sorb în ochi privirea
Şi-amarul meu din suflet se alină.

Sunt bune ale tale stele, Doamne,
In vecinica lor pace ard senine,
Nu le'ntinează-a patimilor pată,
Nu blastămă şi nu plâng
Şi pururea aproape sunt de tine.

Doar noi ne-am depărtat de tine, Doamne,
Bieţi rătăciţi pe-o stea rătăcitoare,
Şi înjosim prin ură şi prin crimă
Ale vieţei clipe.
De-aceia ne ajunge a ta mustrare !...

I. U. SORICU

AMURG DE TOAMNĂ *)

Fântânile 'nserării pe strâmbele poteci
Din zări revarsă galben nămol de raze reci.

Tâşnesc şuviţi bronzate spre depărtări de aştri
Şi se 'nveşmântă 'n slavă dumbrăvi de vechi jugaştri.

Prin rarişti largi de lumcă prin boarea timpurie
Se deapănă de-avalma fulgi albi de păpădie...

Trec moleom fulgi în zare... trec roiuri moi de seamă
Şi pier ca nişte vise ce 'n seară se destramă...

Mesteacănii pe dâmburi de mâl în relief
Mijesc cu foi de camin şi trunchiuri de sidef...

Iar vântul ce se stânge pe mlaştini şi pe gloduri
Psălmodiază verii ghirlande de prohoduri...

Pe-un luminiş de aur ce-alunecă 'ntre crângi
Clipesc în vraja serii duioasele tălângi,

Şi cum s'aud arare din larg, par că se 'ngână
Cu scârţâitul leneş din vale la fântână...

Cu horbote de-aramă curg spornicii de ape
Şi 'n vaduri la 'ntuneric vin ciute să se-adape...

Trei plopi ce stau de strajă pe maluri într'o rână
Plâng frunze reci în pâlcuri iar râul le tot mână...

...Târziu... pustiul nopţii cu pulberi de cărbune
Pe larguri şi pe-amurguri un straiu de doliu pune...

Şi 'n liniştea de veacuri, ce-i singura stăpână
Un cântec stâns... departe... tresare 'n văi la stână...

GABRIEL DRAGAN

*) Din volumul : „Trofee de aur", ce va apare în curând.

EMANUEL DIMITROV *)

SFÂNTA CATERINA

Tu vezi rănile mele deschise de o nouă salvă,
Valurile-'mi spală rănile, o sfântă Caterina.
Tu vezi zăpada proaspătă şi promoroaca albă,
Promoroaca lacrimilor mele, o sfântă Caterina.

Pădurea se mişcă în somnu-i de iarnă,
Crucea mea ! Crucea mea aici creşte, o sfântă Caterina.
Lăcrămează departe 'n Apus soarele de iarnă,
E rana mea deschisă, o sfântă Caterina.

In româneşte, de N. CREVEDIA

1) Poet bulgar contimporan, născut în 1888. Bucata face parte din „Antologia poeţilor bulgari", ce va apare toamna aceasta, în româneşte.

DEPĂŞIRE

Nelinişti colbăite, în râu spre infinit;
Prin neguri milenare, de veşnicii înfrânt;
O clipă de'ndoială şi — cântul răsvrătit
Mi l-am ivit în albă ispită de pământ.

A pierit tăcerea în unul, sau în doi ?
Surd a căzut o frunză în suflet, ori afară,
Şi-a prins-o'n, palme aspre şi pline de noroi,
O cerşetoare slută, flămândă şi murdară.

... Mijeşte caldă noaptea : păcatul e aproape,
Dorinţa şerpuieşte ca fumul în cămin ;
Otrava se 'mpleteşte cu visul copt, în pleoape,
Şi-ascult cruzimi de junglă sub zâmbete. Amin !

TR. IONESCU

FETELE CRAIULUI GER

— POVESTE DE DECEMBRIE —

de LUCREȚIA PETRESCU

Departe, dincolo de toate așezările oamenilor, spre întunecatul miază noapte, se întinde nesfârșită, rece împărăție a craiului Ger. Acolo câmpul e întotdeauna înflorit cu albe flori de chiciură, iar pe ele în loc de turme de oi se văd umblând nenumăratele turme de urși albi ale craiului.

In mijlocul împărăției, pe stâncile de ghiață a unor munți înalți se ridică semeț și mândru palatul crăesc nesfârșit de mare. Ferestrele de ghiață subțire strălucesc la lumină ca niște diamante; de strașini atârnă în loc de glicină, turturii albi ai chiciurei înflorite. Iar acoperișul de țiglă albă și sticloasă te lasă să poți privi prin el cerul.

Și acolo în palatul acela minunat locuește de mii de mii de ani, poate chiar dela zidirea lumei craiul Ger, care e mereu tânăr și care totuș bătrân a fost în totdeauna. Obrazul lui e neted și proaspăt ca al unei fete, iar firele bărbei lungi și albe strălucesc la fel cu turturii de chiciură de pe acoperișul palatului lui.

Nevastă-sa crăița Iarna, cu toate că și ei i s'a argintat de mult părul e încă mândră și frumoasă cu rochiile și mantiile ei albe. Iar cât despre cele trei fete: Geruța, Zăpada și Neaua, cred că nu e fată de crai pământean, vrednică să le stea alături ca frumusețe.

Toate au un păr subțire și atât de bălan, că străluceste ca o bețeală albă. Toate au ochi luminoși albaștri ca luciul apelor înghețate și toate poartă rochii ușoare, lucitoare și subțiri, de parcă tortul din care au fost țesute ar fi fost tras din mlădițele de chiciură ce spânzură pe la ferestre.

Și toți: craiul, crăiasa și fetele locuesc singurateci acolo în palatul lor, fără a avea oaspeți vreodată decât pe verii lor: Viscol, Crivăț și Promoroacă, crai bărboși, ursuzi și vesnic pe drumuri. Ei ocolesc împărății în lung și în lat și aduc împăratului Ger știri de peste tot și-i duc îndărăt poruncile.

Dar odată pe an îl cuprinde și pe craiul Ger dorul să plece, să mai cutreere lumi, să mai vadă oameni.

Și punând să înhame pe cei mai puternici urși albi la carul de argint și cristal pornesc într'o zi craiul și crăiasa și scoboară spre miază zi spre norocoasele împărății ale oamenilor. Inaintea lor, drept crainici cari să le vestească sosirea, pornesc Viscol pe cerbii lui înaripați și Crivăț pe carul tras de vulturi. Și țiuind din lungi strâmbite vestesc pe unde trec sosirea craiului Ger. Sosire care, ca să mărturisesc drept, nu făcea întotdeauna bucurie în împărățiile pământenilor. Poate că sunt vinovați și cranicii, cari aspri și sălbateci pustiesc tot în drumul lor, de-ți vine să plângi jalea și pustiul codrilor și câmpiilor, pe unde au trecut.

Și craiul Ger și crăiasa Iarna vin în urmă în rădvanul lor și aruncă nevoiașilor din cale bănuți micșori de argint.

Apoi acolo unde au poposit întind covoare de troene și pun să se ridice în grabă palat frumos la fel cu acela pe care l-au lăsat în îndepărtata lor împărăție.

In lipsa lor fetele, cât au fost mai mici, rămase singure, se jucau frumos pe pajiștea albă cu mingi de omăt, își împleteau cununi din fulgii ce cădeau înfloriți și scuturați într'una din grădinele de sus ale craiului văzduhului; sau alergau să prindă în brațe și să mângâie vreun ursuleț alb, precum mângâie copiii noștri un miel luat din turmă.

Dar iată că s'au făcut și domnițele mari, și când au vrut să plece părinții lor în lume, atâta au plâns și s'au rugat fetele să meargă, să vadă și ele împărății și oamenii, că împăratul a stat și a chibzuit mult cu crăiasa ce trebue făcut. Poate că și bătrânul crai era bucuros să le mai poarte și prin lumi și să le mărite; dar câte cuprinsuri cutreerase până acuma dânsul nu întâlnise încă voevod să-i placă și să fie pe potrivă fetelor lui.

Inmuiat totuși da lacrimile fetelor, care lunecau în boabe înghețate dealungul obrazelor atâta de frumoase, le-a făgăduit craiul, că în anul acesta are să le iee și pe dânsele.

Și a trimis mai de înainte pe craiul Crivăț și Viscol să le clădească locuința mai mare și mai arătoasă acuma în preajma celor mai de seamă dintre împărățiile pământene.

Și a umblat mult Viscol și Crivăț să găsească loc potrivit.

Au umblat mult și au cercetat ținuturi, palate, codrii și munți. Și mânioși că nu le plăcea nimica, mergeau pe la răspântii, urlau prin codrii, țiuiau prin ogeacuri.

Apoi în goana nebună a cerbilor înaripați și a vulturilor plecau în altă parte. In sfârșit după ce au ocolit nu știu câte împărății și cuprinsuri s'au oprit pe vârful unui munte înalt, înalt ca nici un picior omenesc nu cutezase să-l urce; și acolo Viscol și Crivăț bucuroși că văd stâncile acoperite cu paiiște albă la fel cu acela din împărăția Gerului s'au apucat să clădească palatul. Suflau numai și vrăjite zidurile se închegau pe dată.

Dar când palatul alb s'a ridicat isprăvit pe stânci, un șugubăț de vânt călduț venit din vale s'a apucat să-i surpe temelia. Furioși atunci, Viscol și Crivăț au luat întreg palatul, l'au ridicat pe umeri și l'au înălțat de pe stânci mai sus în cer, pe podeaua norilor aflați acolo. Și fiindcă știau, că norii sunt mereu umblători și nestatornici, au legat palatul cu lanțuri grele de toartele cerului. Și stătea așa palatul alb și sclipind de lumini aprinse, spânzurat de cer, ca un măreț candelambru.

Și mulțumiți apoi au pornit Crivăț și Viscol să înștiințeze pe împărat, că palatul e gata și luminat și împodobit îi așteaptă.

Și a pornit alaiul craiului dela miază noapte urnind pe drumurile văzduhului carele grele trase de urși și plutind ușoare carele domnițelor trase de lebede. Și fără de popas, după zile și săptămâni au ajuns la palatul spânzurat sus de grinzile cerului.

I-a plăcut mult împăratului locul ce fusese ales și le-a plăcut și domnițelor. căci din înălțimea aceea puteau vedea totul în șapte împărății împrejur.

Și s'au așezat acolo cu toții iar domnițele dela ferestrele palatului priveau în jos spre locuințele și curțile crailor de pe pământ. Apoi aci vesele, umpleau palatul de râsete și jocuri, aci triste își cântau în doine restriștea și aleanul.

Și oamenii au început mirați să se întrebe ale cui sunt glasurile ce cântă așa frumos în văzduhul neumblat de deasupra norilor? Iar când se înopta priveau și mai mirați la miile de lumini ce licăreau ca stelele în candelile de argint din palatul spânzurat de cer al craiului dela miază noapte.

Dar domnițele Geruța, Zăpada și Nea nu s'au mulțumit dela o vreme să cânte numai și să se joace. Cum văzură într'o zi niște tineri crai pământeni gonind la vânat pe poalele muntelui, s'au amorezat de ei și au început să le trimită cu niște fulgi mici răvașe albe de dragoste. Și atunci prinții toți din jur și-au pierdut liniștea și somnul visând la frumoasele domnițe ce se zăreau câteodată jucându-se albe pe coama norilor din fața palatului și ale căror glasuri se auzeau uneori limpezi și curate ca niște harpe ale văzduhului.

Și mulți tineri atunci s'au hotărît să meargă acolo sus să le ceară sau să le răpească și să și le facă soții și împărătese. Dar craii pământeni nu puteau ajunge până la ele. Și-apoi și Viscol și Crivăț vegheau bine. Poate fiindcă și ei le iubeau în taină, or poate fiindcă știau că domnițele atâta de gingașe nu ar putea fără primejdie să scoboare pe pământ.

Așa că îndată ce tinerii îndrogostiți ajungeau cu trudă mare, să urce stâncile de ghiață a muntelui, Crivăț și Viscol suflau peste dânșii atâta de tare, că îndată îi schimbau cu cai cu tot în stane de ghiață, ce rămâneau împietrite acolo. Și în scurt muntele era acoperit de stane, iar în fie-care palat o împărătească își plângea feciorul pierit fără de urmă.

Sus domnițele, care priviseră întâi cu atâta bucurie cum se urcau spre culmi crații tineri, acum plângeau și-și frângeau mâinile privindu-i țepeni înghețați unii în picioare alții prăvăliți cu caii lor pe stâncile colțurate ale muntelui.

Iar Crivăț și Viscol mânioși și neadormiți goneau toată ziua și pustiau cu suflarea lor întreg ținutul. Și de spaima lor ascunse în vizuini stătiau vietățile toate, până în ziua când Promoroacă aduse aminte Craiului, că vremea ar fi să se întoarcă în recea lor împărăție acasă. Și s'au gătit iar de drum, cu tot plânsul fetelor, care tot mai nădăjduiau poate, să vadă urcând spre ele fără primejdie vre-un frumos fecior de crai pământean.

De a doua zi a pornit alaiul îndărăt spre miază-noapte și cu toate că mergea urcând într'una a fost ajuns și mai curând ca la venire, atâta gonea aprig pe de lături și șuerau bicele — Crivăț și Viscol. Acasă îi aștepta neclintit palatul, florile de chiciură, pajiștea albă pe care umblau slobode turmele de urși.

Și-au trecut iară zile, săptămâni și luni. Fetele erau tot triste. Nu se mai jucau pe pajiște cu mingi de omăt, nu-și mai împleteau cununi de flori albe, nu

mai striveau în dinți râzând bobițele coapte de chiciură. Așteptau nerăbdătoare zilele când tatăl lor va porni iar cu ele spre miază zi, către împărățiile unde trăesc atâția frumoși feciori de crai.

Dar Viscol și Crivăț sfătuiseră alt fel. Și l'au tras de partea lor și pe blândul dar prostutul Promoroacă. Și într'o zi câte-și trei învesmântați mândru au venit la Craiul Ger să ceară pe cele trei domnițe, să le fie lor neveste. Craiul și Crăiasa s'ar fi învoit poate, căci vedeau că greu vor găsi alți gineri pe potrivă, dar fetele atâta au plâns și s'au rugat să nu le mărite încă, să mai meargă încă odată spre îndepărtatele împărății de la miază-zi, în cât la urmă înduioșat împăratul le-a făcut și de data asta voia.

Și de cum zodierul curței a citit pe cărți că-i vremea a și poruncit împăratul, să se gătească alaiul. Mai cu mult mai lung de data asta. Își luaseră domnițele care întregi de vesminte și marame să se împodobească. Își umpluseră sipete cu scule și podoabe, căci gândeau tainic bietele, că poate și-or afla pe acolo norocul și vre-un crai tânăr o putea să se înalțe până la ele.

Și atâta de bucuroase și-au regăsit palatul atârnat de cer și l'au umplut îndată cu lumini și podoabe cu cântece și zvon. Apoi în straie mândre au așteptat dornic pe la geamuri.

Dar nu s'a mai arătat nimeni. Or că Viscol și Crivăț țineau bună pază ridicând mereu troiane, or că tinerii crai nământeni luaseră acum învățătura de la cei ce zăceau încă pe culmi — stane înghețate că nimeni acum nu mai urca în sus — cu dor, spre ele cărarea atâta de primeiduită.

Și treceau zilele, nopțile, săptămânile și lunile așteptând și cutremurându-se că acum vine vremea să se întoarne acasă iară. Triste și plânse își cântau câte odată dorul câtesi trele. Și harpe și lăute le însoțeau cântecul.

Într'o zi s'a nemerit să le audă cântecul feciorii Craiului Senin: Austru Luceafăr și Curcubeu — feți frumoși nepământeni, ce goneau întrecându-se pe caii lor înaripați. Dar cântecul fetelor i-a oprit odată în loc din goană și vrăjiți parcă au stat să asculte: apoi ușor și rerede au urcat podișul norilor și îndrăznet au deschis porțile palatului.

Călăuziți de cântec au intrat în sala unde domnițele câtesi trele, învesmântate'n alb și frumoase ca în povești — zânele, au tăcut deodată văzându-i. Dar atâta negrăita bucurie li s'a pogorît atuncea-n suflet. Căci frumoși erau toți trei feciorii împăratului Senin. Pe capetele mândre strângând pletele bălane — coroanele crăești sclipeau de diamante, iar pe umerii înalți le fâlfâia dulama azurie țivită cu dungi în șapte fețe. Și dornic priveau ei acum domnitele și dornic căutau domnitele spre dânșii.

Dar odată s'a cutremurat întreg palatul și huet mare s'a auzit prin săli. Prinseră de veste Viscol și Crivăț și soseau acum nebuni. Și suflarea mâniei lor dărâma tot înainte-le. Cădeau jos candelabrele, cristalul subțire a geamurilor pleznea ca lovit de o mână, se năruiau oglinzile mari cât un perete. Și de huet și de urlet părea că are să se rupă din toate întreg palatul.

Craiul Ger și crăiasa înlemniseră în jilțuri. Cunoșteau pe craiul Seninului și n'ar fi vrut să lase să i se prăpădească feciorii. Iar de îmblânzit acum mânia lui Viscol și Crivăț nici nu mai putea fi vorba.

Promoroacă singur mai potolit, dar supărat și dânsul își pica numai picurile lacrămilor într'o năframă mare.

În vremea asta neținând seamă de spaima fetelor Luceafăr, Curcubeu și Austru neînfricoșați se pregăteau de luptă. Nu cunoșteau încă înfrângerea — și senini cu săbiile scoase s'au îndreptat spre Viscol și Crivăț cu gândul să-i birue și să le răpească fetele. Dar cum să cu cine să te lupți? Căci întunecații crai de la miază noapte erau peste tot și nicăieri. Le simțiai numai suflarea înghețată și săbiile lui Curcubeu și a lui Luceafăr păreau că lovesc în gol numai vântul.

Și odată apoi când i-a venit bine s'a năpustit Viscol și l'a prins pe gingașul Luceafăr și l'a aruncat în zări atâta de departe că a trecut pe tărîmul celălalt de unde nu mai poate veni îndărăt nimeni. Acolo a rămas de atuncea și nimeni nu l'a mai văzut. Se știe numai că trăește îndepărtat acolo, căci oricine cutreerând împărăția craiului Seninului poate vedea licărind departe diamantul măreț din coroane ce purta Luceafăr în seara aceia.

Și Crivăț când i-a venit odată bine a prins pe bietul Curcubeu și l'a aruncat în zări atâta de departe, că a trecut dincolo — pe tărîmul celalt de unde nu te mai poți întoarce. Se știe numai că trăește acolo singuratec și i se vede câte odată marginea rotundă a mantiei lui țivită cu dungi în șapte fețe.

Promoroacă singur nu se luptase cu Austru. El se trăgea mereu fricos la o parte și-și ștergea într'una ochii plângători și nasul lui cu turturi. Așa că Austru în învălmășeala luptei a putut să fure binișor pe fata cea mai mică a craiului Ger — pe domnița Neaua și nebăgat de seamă să fugă grăbit cu dânsa de pe podișul norilor în jos pe munte și pe stânci.

Și Ger, Crivăț și Viscol n'au văzut nimic. Dar cum palatul se clătina din toarte și cum se temeau poate de mânia Craiului Seninului au hotărît îndată plecarea. Au închis îndată pe domnițe în rădvanul lor, s'au înhămat urșii albi la carul lui Ger împărat și Viscol și Crivăț slobozindu-și cerbii și vulturii au pornit furtunos spre miază noapte uitând cu totul de Promoroacă, care bocind plecase să-și caute domnița.

Cum au fost ajuns în împărăția lor a văzut Ger împărat că-i lipsește fata mai mică. Și mult s'a întristat și el și crăiasa. Dar de întors — nu se mai puteau întoarce s'o caute: căci voevodul văzduhurilor — voevod mai mare peste tot, nu le îngădue să coboare de două ori pe an spre cuprinsurile de la miază-zi.

Craiul supărat atunci s'a hotărît și a dat pe cele două fete, Geruța și Zănada, lui Viscol și Crivăț neveste și le-a făcut nunta într'o zi la amândouă.

În cinstea mireselor tot ținutul înflorise alb iar de sus din grădinile văzduhului cădeau mereu flori de lămâiță și cais. Dar ce folos! Nimeni nu era vesel. Miresele firave și triste nu se împodobiseră de cât numai cu mărgăritare, de păreau că și-au cusut pe rochi lăcrămile lor înghețate. Și mergând spre biserică ochii lor triști priveau în fund spre miază-zi spre împărția Seninului, unde se zărea departe sclipind un diamant dintr'o coroană și rotind țivită în șapte fețe poala unei mantii crăești. Și-și aminteau oftând de frumusețea crailor Luceafăr și Curcubeu, iar soții lor Viscol și Crivăț le păreau atunci și mai încruntați și mai bărboși și mai aspri.

Nici craiul Ger și crăiasa nu erau veseli. Gândul li se ducea mereu la domnița Neaua de a cărei soartă nu știau încă nimic.

Iar mirii — cu tot dorul lor împlinit— ar fi putut să fie veseli, când vedeau cum pică și îngheață lacrămile în ochii mireselor?

Mâhnoși — de cum s'a isprăvit cununia le-au dus departe în palatele lor albe și pustii. Acolo tinerele neveste își trec singuratice vremea torcând, țesând și împodobind cu fire moi de argint vestmintele lor și a asprilor lor soți. Se bucură puțin numai când crăiasa-mama lor vine să le vadă: și tustrele se întreabă oftând ce o mai fi de soarta domniței cea mai mică.

Și-n vremea asta ce făcea sora lor Neaua? De cum a scoborît treptele palatului însoțită de Austru a ajuns pe munte; și pe culmi s'a ascuns în niste scorburi de ghiață. Acolo înspăimântată să n'o găsească Viscol și Crivăț stătea tupilată ținându-și suflarea și abia îndrăznind să privească pe frumosul Austru în față. Dar când a văzut pe sus pornind spre miază noapte alaiul cu surorile și părinții, a început să plângă și a vrut să se repeadă după dânșii și să-i cheme. A trebuit ca Austru s'o țină cu drag de mână, s'o ia încetișor în brațe. Și sub suflarea lui fierbinte simțea fata cum se înmoaie, cum i se topește toată împotrivirea. Și atunci Austru a vrut s'o așeze pe calul lui înaripat, s'o ducă în vale spre curțile lui. Dar fata l'a oprit înspăimântată. Și-a adus aminte și i-a spus lui Austru că el e sortit, că de cum calcă pământul, să se topească murind sau întinată, să-și piardă frumusețea. Bietul tânăr nu știa ce să facă. Să rămână și el mereu cu dânsa aci pe culmile muntelui pustiu, nu ar fi îngăduit firește tatăl său— Craiul Seninului. S'o lase nu se îndura, căci era atâta de gingașă și de frumoasă cum nu întâlnise până acum vre-o fată. Atunci au chibzuit s'o adăpostească pe fata într'o scorbură de ghiață a muntelui, iar el să vină la ea mereu și cât o putea mai des.

Și biata fată — din palatul măreț al împăratului Ger a ajuns să stea singurică și pustie într'o colibă mică de ghiață pe care și-o împodobise și dânsa cum putuse cu puține flori de chiciură, ce găsise sălbatice pe munte; și drept ușă rușese niște perdele subțiri de brumă adunate în câte-va dimineți deasupra. Dar cu toate astea nu era nefericită, căci Craiul Austru venea mereu s'o vadă și dragostea lui sporită o răsplătea de toate.

Dar bătrânul crai al Seninului era tare îngrijat de plimbările astea a feciorului lui. În loc să alerge pe calul lui înaripat, să desfete câmpiile, să înveselească luncile, el își pierdea mai toată vremea pe un vârf de munte pustiu. Și lipsite le suflarea caldă a lui Austru, florile vitaseră parcă să înflorească. În schimb zăpada în lung și'n lat posacul Promoroacă plângând într'una și căutând domnița. Și de urîtul lui nici firul erbei nu cuteza să crească.

Și tot mai îngrijat Craiul seninului a ținut sfat cu bătrânii împărăției lui. Aflase acum și de înstrăinarea lui Curcubeu și Luceafăr, iar o babă vrăjitoare Dochia ce-și urcase turma până sus pe culmi — i-a spus unde își petrece Austru mai toată vremea. I-a spus de fata împăratului Ger, pe care o ține ascunsă într'o scorbură de ghiață și de dragul căreia urcă într'una muntele. I-a mai spus Dochia împăratului, că a zărit și

UN BOER MOLDOVEAN

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Boerul Gheorghe Negrea — așa se chema — lumea însă îi spunea: conu Iorgu. De blândețea și de bunătatea dumisale, se auzise, nu numai în ținutul Sucevii, unde îl cunoștea aproape fiecare — dar și mai departe.

Vorba-i era molcomă și dulce; te stăpânia cu graiul; pe cât de bun era întotdeauna, pe atât de rău la mânie. Fața atunci i se întuneca; privirea i se încrunta sub sprincenile arcuite; nu-i sta nimeni în cale.

La Folticeni venea rar. Era ceva deosebit când se arăta în târgul Eșilor. Altfel conu Iorgu trăia o viață retrasă, departe de larma orașelor.

Dacă veneai, cumva, în Plopeni, unde sta boerul, nu te mai îndurai să pleci. Un sat mare, frumos, cu gospodării vesele, vara, ascunse în livezi gânditoare, cu plopi înnalți ce-și clătinau fruntea în nopțile argintate, iarna, căsuțe timide ce 'și tremurau privirea prin ferestre cu sclipiri de stele.

Infloreau teii · erai prieten cu boerul: era știut dădeai o depeșă. Coborai în gara Folticeni. Aici te aștepta o trăsură pe arcuri moi, cu doi cai iuți. Un român cu biciușca în mână, te căuta cu ochii. El te cunoștea cam după îmbrăcăminte iar singur îl cunoșteai după înfățișarea feții, cum se uită la călători puțini: doi-trei evrei, câteva cucoane nedormite, cu părul sbârlit sub niște pălării sucite pe cap, cum și câțiva țărani duși de carul-cu-foc, cu cine știe ce amărăciuni în suflet.

Românul sfios descoperit, se apropia, întrebându-te: „mata nu cumva mergi la boer?"

Afirmativ clătinai din cap: te suiai în trăsură; telegarii porniau. Treceai repede pe Ulița-mare a Folticenilor, cu un șirag de o parte și de alta de dugheni tupilate, cu obloane de lemn dugheni cu zidărie groasă și cu ferestre mici. Unde și unde o clădire nouă, trufașă, având aerul că râde de prăvăliile scunde, cu lumină puțină în ele de unde în zădar mai așteptai să se arăte, în prag, jupânul cojocar sau lumânărar, cu privirea bună și îmbrăcat în costumu'i arhaic.

Târgul liniștit rămânea în urmă.

Treceai prin sate cu pometuri multe pe lângă biserici cu clopotnițî de lemn, până ce de la o vreme coborai la vale

---

dânsa pe domnița Neaua, că e nespus de frumoasă, dar că e cu multă primejdie o așa împerechere. S'ar putea ca Austru să fie într'o zi prins și făcut stană de Viscol și Crivăț când or veni îndărăt. Or zvârlit în zări departe ca și frații lui

Și atunci câmpiile lipsite de suflarea lui n'or mai putea nici să înflorească nici să lege rod

Și împăratul Seninului îngrijat și de soarta feciorului și de a împărăției lui s'a dus și a îngenunchiat într'o zi la Craiul Văzduhului, să-i vină în ajutor. Marelui crai i s'a făcut milă. Știa și dânsul că Luceafăr și Curcubeu au rămas surghiuniți departe și n'a vrut să lase să plece nemângâiat sărmanul tată

I-a poruncit dar Craiului Soare, să facă ce o ști, să desrobească pe Austru din vraja fetei Gerului.

Craiul Soare, care până atunci ocolise cât putuse muntele acela mohorît de ghiață, acum și-a schimbat drumul și a trimis chiar cercetătoare câte-va din razele lui aurite, să lumineze scorbura unde se adăpostea domnița. A putut vedea și el atunci, ce minune de fată era copila Gerului și Soarele s'a îndrăgostit și el de dânsa. Chipeș, netezindu-și frumos pletele-i de aur în fie care dimineață când urca calea văzduhului și în fiecare seară când scapătă în mare, nu uita să-i trimită fetei lungi și galeșe priviri de dragoste, care ar fi trebuit s'o înmoaie îndată. Dar Neaua era îndrăgostită de Austru și de frica Soarelui tot mai ascunsă ședea acum în fundul colibei de ghiață și nici nu mai îndrăznea să iasă pe afară.

Atunci craiul Soare mânios și-a pierdut răbdarea. Într'o zi când dormea fata la umbra adăpostită a colibei, a trimis craiul câte-va raze ale lui care s'au furișat printre perdelele de brumă au învăluit fata și fără s'o deștepte, au înălțat-o ușoară ușoară către soare. Și nimeni nu i-a mai știut de soartă. Numai plânsul ei necontenit a înrourat multă vreme câmpiile Seninului.

Și bietul Austru când a urcat sus muntele și a găsit perdeaua de brumă smulsă, coliba nimicită și fata nicăiri! nebun a ocolit pe calul lui înaripat întregul munte, întreaga împărăție. Dar n'a mai găsit-o. Atunci ca să-i afle urma a scoborît văi, a trecut ape, a mișcat frunzele copacilor și aripile norilor. A umflat pânze de corăbii, a gemut, a plâns, a întrebat pe toți și nimeni nu i-a putut răspunde. Și neobosit vrea iarăși să-și înceapă căutarea, până ce tatăl lui cuprins de milă i-a arătat sus pe cer la carul soarelui fâlfâind ușoare maramele domniței. A înțeles atunci Austru și fiindcă nu putea urca până acolo și-a luat nădejdea.

Dar fiindcă o iubise atâta de mult pe domnița Neaua, nu s'a mai mângâiat nici odată și și-a trecut toată vremea vieții lui atâta de lungi singuratec alergând pe câmpii, culegând roua florilor; sau mânios urcându-se în vârteiuri și încercând nebun până își istovește calul înaripat, s'ajungă carul soarelui: desi știe că nu e cu putință Se lasă atunci iarăși pe pământ obosit și suspinele lui mișcă ușor frunzișul pomilor și spicele grânelor.

Dar cum e tot tânăr și frumos câte odată în lanurile coapte or pe la fântâni câte o fată frumoasă îi ține dornic calea desvelindu-și sânul. Atunci nemângâiatul se oprește puțin, alintă părul fetei resfirându-l și o învălue toată într'o strânsoare caldă. Dar când fata ametită vrea să i se lase în brate Austru dezamăgit a plecat departe. Nici nu se mai vede .Se aude numai fosnetul mantiei lui târându-se pe frunze. Și nici o fată — or cât de frumoasă — nu se poate lăuda că l'a oprit din drum măcar un ceas lângă dânsa: căci până azi nici una nu l'a făcut să uite pe Neaua domnița frumoasă a Craiului Ger.

Și asta a fost povestea celor trei crăițe de la miază noapte, poveste petrecută de atâta amar de vreme și povestită abia astă-zi.

LUCREȚIA PETRESCU

Românul de pe capră strîngea hățurile în mână; rupea tăcerea, întorcându-și fața pârlită de soare și crispată de viața necăjită, spunându-ți: „Plopenii".

Satul se vedea ascuns între două dealuri; prin mijlocul lui trecea pârâul limpede, adumbrit de sălcii.

In capătul satului: curtea albă, bătrânească. Trăsura se opria. Conu Iorgu te întâmpina vesel, întinzându-ți dreapta binevoitor cu „bine ai venit fârtate!"

Impreună cu dumnealui suiai treptele de piatră până 'n cerdacul mare, sprijinit de stâlpi acoperiți cu ederă

Câteva zile, în ruptul capului, nu 'ți dădea voe să te întorci, până ce nu te purta pe toate meleagurile, să-ți arăte câmpul, poenele, sămănăturile, acaretu-rile de pe moșie, zicându-ți: „Amu dacă vreai mă părăsești. La țară, aici, ce-ai putut să vezi? Săteni pe cari voi, cari trăiți în târguri, nu 'i puteți cunoaște. Aici liniște de multe ori plictisitoare. La oraș e altfel. Cum se deprinde omul. Eu unul nu mă pot despărți pentru nimic în lume de casa asta bătrânească, unde am copilărit. Am atâtea amintiri. Sufletul mi'l aprope de brazdă, de biserică, de țărani cari au nevoe de cuvânt bun și îndrumare. Mulți venind pe la Plopeni, mi-au zis: De ce nu dai jos șindrila înnegrită de vremuri, de pe acoperisul ista țuguiat și nu-i pui unul de tablă? Ce știu ei, prietene? Ce-ar fi dacă unui țăran i-ai pune pălărie înnaltă în cap? Tot așa și caselor astea strămoșești li-ai schimonosi dacă le-ai introduce spiritul vremii".

Și într'o zi te aștepta trăsura la scară — și plecai. Erai departe de sat și tot îți sunau în urechi vorbele pornite din inimă ale boerului: „Vino și altă dată, frate. Aici e bine e frumos".

Te urmărîa privirea bună a ochilor lui și nu-ți eșia din auz dangătul bisericuții din sat, în care picura toată viața cumpătată și liniștită a unei lumi care se stinge...

Era într'o Duminecă dimineața. Parfumul de tei și al florilor din parc se răspândia în aer, ca mirodeniile într'un templu egiptean. Clopotul bisericii vechi răsuna ca o poveste biblică de demult. In accentele aramei era duioșie și evlavie. Bătrâna, mama boerului, după ce luase parte, ca întotdeauna, la liturghie, și nu uitase ca gândul ei să se îndrepte la acei cari dormiau sub lespezile de piatră, se reîntoarse în iatac. Conu Iorgu, intră: îi sărută mâna iar bătrâna îi grăi blând: „Tatul tău nu mai este Și mâine-poimâne închid și eu ochii. N'aș vrea să trec la cele veșnice fără ca să te văd însurat. Voichița e bună, e frumoasă. Ea trebue să fie tovarășa vieții tale: ați copilărit împreună: vă iubiți de când erați mici Părinții ei ni sunt cei mai buni prieteni. Dorința tatălui tău trebue împlinită".

Nu trecu mult și fu nuntă mare cu alai. Duduia Voichița părea o domniță. La Plopeni, fericire. Mama boerului o iubia ca lumina ochilor: în casele bătrânești era o floare gingașă, albă, ce răspândia vis și bucurie.

Într'o zi bătrâna scoase din bizaceaua de nuc, legată în aur și cu atlaz înnăuntru, giuvaericalele. Erau înele cu topaz, cu smaragd, cu rubin, cu fel de fel de

pietre nestimate, erau cercei cu diamante, erau brățare și brose, în email și aur filigram. Le dădu tinerei, cu sfatul: „Păstreză-le. Eu le am de la mama, mama de la mama ei, iar bunica de altă bunică. Sunt din vechime. Astăzi nu le mai găsești. Inelul acesta e cumpărat din Veneția. Mama spunea că ar fi fost al unui crai. Uite altul: Acesta, tot mama îmi spunea că i-a povestit bunica, l'ar fi purtat pe deget un străbunic anume State Vifor, căruia turcii i-au tăiat capul la Constantinopol, din pricină că iubia prea mult pământul ista al Moldovei. Asta-i: l-am văzut cu ochii mei, îl purta pe degetul arătător un frate al bărbatului meu, conu Vlad Șubă, mare negustor în Fși, cu dugheana lângă Mitropolie. Se slujia de el ca de pecete".

Și genele bătrânei erau umede. Conu Iorgu îndată ce avusese un înger ca duduia Voichița, iubia cerul, brazda, țăranii și mai mult.

Dar odată cu anii ce treceau repezi, veni o zi de toamnă, cu ploae mărunță. O îngropa pe bătrâna care înnainte de a muri, cea din urmă dorință i-a fost: „Să nu te desparți, Iorgule, niciodată de Plopeni".

O coborî alături cu lespedea încrustată minunat, din dreapta bisericii, unde literele săpate în piatră vorbiau de ctitorul Iancu Negrea, postelnic la Curtea lui Petru Rareș. A plâns mult Voichița, au plâns oamenii din sat, a plâns boerul fără să-l vadă nimeni, ca un copil, la iconostasul cu candela aprinsă, în iatacul unde o viață întreagă mama sa, s'a închinat. Trei zile arama clopotului din bătrâni și-a destrămat dangătul trist.

Firul vremii se desprindea mereu. La Plopeni aceiaș viață liniștilă. Boerul era fericit lângă Voichița. Avea și pentru ce. S'o fi văzut odată n'o uitai. Subțire, cu ochii albaștri, părul rupt din razele lunei, gura mică, plină de farmec și două gropite în obraz învăluite în surâs și viño-încoace.

Boerul deși își ducea viața mult pe câmp, în mijlocul mucenicilor de pe ogoare sau la vânătoare, totuș găsea destulă vreme să stea împreună cu aceia pe care o iubia, istorisându-i întâmplări de la împuscatul rațelor sălbatice ori cu urși, mistreți sau căprioare. Cucoana Voichița îl înțelegea bine, îi pătrunsese sufletul, îi cunoștea firea, îl iubia mult.

In liniștea iatacului cu flori în glastre, Voichița săruta de multe ori capul de leu al boerului, cu pletele vălvătae, cu barba neagră, răvășită parcă în valuri de răzbunare, cu obrazul călit de energie, cu buzele roșii și cărnoase, gata să se smulgă de pe ele cuvinte de bărbăție, cu ochii negri, sclipitori, câteodată parcă de fulgere, și cu toate acestea conu Iorgu, era bun la suflet, era milostiv, creștin în adevăratul înțeles al cuvântului.

Boerul când eșia pe câmp, satul tânjia somnoros. Ceața se ridica de pe văi, de pe iaz și de pe pădure ca un fum străveziu ce se pierdea încet. Răsăritul soarelui săruta pământul. Vitele mergeau la pășune, copiii le mânau din urmă, unii cu botul de mămăligă în mână, alții pocnind din biciuști cu coade de aiun, alții bucalii cu căciuli cât o baniță în cap, toți dăsculți, cu cămăși și itari de fuior și gălăgioși nevoe mare.

Boerul îi întâlnia; inima'i era plină de bucurie, văzându'i cum se descoperiau; el le zicea: „bună dimineața voinicilor de-o șchioapă".

Țăranii știiau obiceiul boerului, că el vine în fiecare zi pe moșie, sfătuind cu ei. Unul îi lua calul de frâu. Odată boerul dând cu ochii de Moș-Chiriac, îl întrebă: „Cum o duci cu bătrânețile? Ar fi bine să te odihnești la anii dumitale, că slava Domnului ai trei feciori cari muncesc și o gospodărie să trăiască cinci-șase oameni". Moș-Chiriac, îl privi cu ceva din duioșia cerului albastru; se sprijini în coada sapei, răspunzând domol: „Așa ni'i dat nouă, țăranilor să muncim. Fiecare cu ce știe, și-apoi fără noi n'ar crește holda". „Boerul râdea și Moș-Chiriac asemenea. Apoi conu Iorgu o luă pe marginea lanului. O leliță oacheșă clătina covata cu un copilaș, cântând: „Nani, nani, puișor, că mama te-a legăna". Boerul, îndreptându-se înspre ea îi grăi: „Ileană, frunza de brustur, crezi că ajută împotriva soarelui? Du-te la umbră sub salciile de pe malul pârâului doar nu-i peste lume. Mâine, să vii la curte să-ți dăruesc o viță pentru norocul copilului". Ileana îi sărută mâna dreaptă.

Așa era boerul: nu era o nevoe a cuiva să nu o ajute. El botezase aproape tot satul, el cununa, el da perechea de boi la cei săraci, el înzestra fetele sărace. Din pădurea lui se încălziau cei nevoiași. Cu cheltuiala sa se ridica casele neterminate ale celor scăpătați. El scotea din toate încurcăturile bănești pe săteni; de aceia rar sat se vedea ca Plopenii.

Brazda'i vorbea boerului. Înțelegea munca secerei în zilele încropite de vară, înțelegea vuetul batozei de la treer. Domniasa se înfrățise cu truda acelora cari legau spicile de aur, acelora cari clădeau clăile de fân...

Fără Plopeni, boerul ar fi murit.

*

Cocoarele călătoare tăiau Țările albastre în accente triste. Ele se duceau departe, peste mări și țări, în spre soarerăsare. Pădurea rămânea tot mai pustie într'un suspin de frunze îngălbenite.

In vremea aceasta, sosi la țară, domnul Ion Stavăr. Cum îl văzu, conu Iorgu, se bucură mult. Era prietenul dumisale de demult. „Bine-ai venit, Ionică: crai nou", cu acestea vorbe îl îmbrățișă.

In după o amiază îi arătă toate odăile, nu știu pentru a câte oară, căci în fiecare an venia prietenul. C'un deosebit interes îi spunea cine este vornicul cutare pictat în ulei sau alt logofăt eternizat în rama de nuc. Deodată se opri mai mult în fața unui portret. Domnul Stavăr simți o strângere de mână din partea boerului. Conu Iorgu: „ghicește, cine-i?" Prietenul nici nu avu vreme când să răspundă, căci tot boerul isprăvi: „E tata, Tata, Ionică! Uite bine parcă vorbește. Suflet mare, prietene! Luptător la 48". In geana boerului era o lacrimă. Privirea din portret îl urmăria parcă.

Aproape zilnic, amândoi cutreerau lanurile Vorbind se treziau pe drumuri înguste, uneori în pădurea Plopenilor.

Boerul purta cizme peste genunchi, îmbrăcat în haine de sărbătoare, sprinten, deși avea vreo 55 de ani.

Domnia sa, de la o vreme nu se putu să nu zică: „Se poate undeva mai frumos ca aici? In mijlocul țăranilor, lângă pământ, te faci bun. Da' ce știi tu, Ionică! Sufletul tău înțelege viața orașelor mari, Bucureștii au farmecul lor, ciocniri de energii, vâltoarea idealurilor frânte. Filosofia e aici, în largul singurătății". Și cum istorisea trecea un car scârțâind ușor. Românul gânditor, cu fața arămie, mergea alături de boii frumoși, cu coarnele largi. In dreptul boerului se descoperi, grăind: „sărut dreapta". Conu Iorgu îi răspunse: „sănătate". Apoi urmă firul vorbei: „L-ai văzut? Imi sunt dragi ca frații. Ei sunt pâinea și sarea pământului. Să nu fie acești mucenici ce m'aș face eu sau tu, prietene, care nu știm ce însamnă truda unei zile de primăvară de când se trezește ciocârlia până ce se lasă noaptea, la muncă, pe ogoare? Și cu toată osteneala lor aproape nimeni nu se îngrijește serios de viața pe care o duc, de întunericul în care trăesc, de boalele ce răpun copiii. Școli nu sunt deajuns. Dreptate n'au. Proprietarii îi specullează, primarul rău, prefectul așișderea, deputatul om de afaceri și înstrăinat. Unde o să ajungem?"

— Așa e, coane Iorgule, răspunse prietenul care îl asculta cu luare-aminte. Dar de ce nu vii de 15 ani în Parlament, să le susții cauza".

Un zâmbet de ironie se desprinse de pe fața boerului:

— Eu alături cu aceștia de azi? Iubirea de țară înlocuită prin iubirea de afaceri? Politica sănătoasă a mea, aici, în satul meu, să-mi ridic Plopenii".

Fruntea boerului se încreți puțin parcă l-ar fi durut icoanele triste ale satelor sărace în care trăesc țăranii, căci nu mai grăi nimic. O pată de rubin la asfințit. Soarele pleca pentru o noapte, să lumineze alte țărmuri. Dela o vreme ajunseră în sat Acum cerul era stropit cu stele. Luna palidă își împrăștia razele fără noroc peste casele ascunse în umbra cu luceferi în ferestre.

Era atâta farmec în singurătate. Coana Voichița îi aștepta cu masa. Ochiurile cu mămăligă, brânză cu smântână, friptura de curcan și plăcintele moldovenești, aduseră glume, râsete și deșartarea paharelor cu vin. Domnul Stavăr, prim-procuror la Curtea de Apel din București, de mult nu mâncase cu așa poftă. Zise: „tămâios rubin, coane Iorgule, strașnice plăcinte, coană Voichiță". Și jiletca i se întinsese mai tare pe pântecele-i respectabil de holtei tomnatic.

Boerul adăugă: „Ospăț simplu ca la Plopeni, fără gelatină și pateuri, cu vin din butile mele".

Cina se sfârși. Cu toții trecură pragul și se aflau în *cuibul mistic*, cum numia boerul odaia în stil românesc, cu mobila încrustată minunat.

Peretele de la răsărit plin cu sânețe, suliți, iatagane, săgeți, topoare, câteva arcuri, iar în mijlocul acestor vechituri, paloșul trezea amintiri din vremuri de demult.

Din tavan atârna lampa mare, cu câteva sfeșnice cu lumânări aprinse în juru'i, ce împrăștia o lumină plăcută în această încăpere plină de liniște și taină peste cel din urmă lucrușor cu farmecul trecutului. In cești turcești li se aduseră cafeaua. Conu Iorgu sta lângă masa din mijloc. Dumnealui luă tutun cataif din o vază de palisandru; tacticos răsuci țigara și-o aprinse. Fuma din un ciubuc lung, terminat cu o boabă mărioică de chihlibar. Domnul Stavăr sorbia din cafeaua bună, iar coana Voichița, din când în când, își lăsa ochii pe ghergheful mic, la care cosea cu degetele-i trandafirii.

Boerul care tăcuse până acum, grăi: „M'ai întrebat, Ionică, pe drum, de ce m'am retras din politică? Aș avea prea multe de spus. Eu am apucat alte vremuri, nu ca acestea de astăzi cu mo-

ravuri urîte şi cu oameni fără caractere. In trecut era cinste, teamă de Dumnezeu, mustrare de conştiinţă, — astăzi înşelăciune şi despoiarea semenului. Politica un mijloc de îmbogăţire; speculaţia ideilor democratice în folosul ticăloşilor. Eu sunt crescut la o altă şcoală, aceea a bătrânilor, cari dacă nu erau aşa de învăţaţi ca patrioţii de azi, aveau, însă, o însuşire bună: erau curaţi la suflet, drepţi la judecată şi cinstiţi. Moralitatea nu li era atrofiată. Eram copil de zece ani şi'n casa noastră se adunau Costache Negri, Conu Mihalache, Anastase Panu, Colonelul Cuza, ajuns Vodă şi alţi boeri. Uite chiar unde ne găsim noi, ei sfătuiau ceasuri întregi. Ce vremuri, Ionică, n'am să le uit niciodată! Cu vreo doi ani mai târziu, tata parcă-l văd şi acum, tata fericit mă luase pe mine şi pe mama, la Eşi. Ce-a fost atunci n'am să uit cât oi trăi!... Lume puzderie; veselie la fiecare pas. Eşii în sărbătoare. Stau şi acum şi mă gândesc în unele nopţi şi văd aevea. Clopetele de la biserici sunau duios cum poate din vremea voivozilor Ştefan-cel-sfânt şi Vasile Lupu, nu se auziseră aşa, — mai cu seamă clopotul cel mare al mitropoliei. Caselo împodobite iar în piaţa lui Bacalu, horă mare şi întinsă cu norodul ce abia încăpuse în locul cam strâmt. Juca şi conu Mihalache Kogălniceanu şi Costache Negri şi tata... Ionică dragă, ce-a fost atunci... Acum vei pricepe că eu sunt un om vechi şi nu pot lupta alături cu vânturâ vorbe de astăzi. Eu sunt un om ruginit în idei faţă cu moravurile de acum..."

Şi conu Iorgu ar fi mai povestit căci i-se deschisese inima să spue multe dacă ornicul din perete, cu un tablou în ulei, înfăţişând pe Napoelon, în faţa focului de la Moscova, nu ar fi picurat 12 sunete metalice, urmate de cântecul: Marşul lui Bonaparte. De pe buzele coanei Voichiţei se desprinseră vorbele: „E târziu". Boerul adăugă: „Să ne culcăm, Ionică. După această oră nu întârziem aproape niciodată. Şi cine vine la Plopeni, se supune obiceiului de aici! Şi râse. Cu toţii îşi luară bună seara, iar peste scurtă vreme curtea era în întuneric

A doua zi, Duminecă. Boerul se scula ca întotdeauna disdedimineaţă. El cutreră prin ograda curţii; se interesă de toate; intră în grajd, şi dintre toţi caii, alintă pe coamă şi pe gât pe Soimu, care aştepta cu urechile ciulite, zahărul matinal. Câinii, vreo cinci, se gudurau şi ei împrejurul boerului. Trecu şi prin parcul altădată plin cu flori, acum cu frunzele îngălbenite şi cu tristeţea pretutindeni. Clopotul dela biserică suna melancolic. Mai târziu, aproape de liturghie intrară în locaşul de rugăciune coana Voichiţa, îmbrăcată într'o mantie de mătase neagră, domnul Stavăr şi boerul. Interiorul bisericii, cu mirosul de tămâe, era plin de credincioşi. Candele aprinse pe la icoane, lăcăreau mistic. Mai întâi femeile smerite şi apoi bărbaţii, în haine curate de sărbătoare îşi înclinară frunţile în faţa boerilor. Boerii se aşezară în stranele de stejar. ctitoreşti. Preotul cânta cu glasul slab şi părea sfânt cu barba albă, de câteori apărea în uşa altarului. Preotul avea aproape 80 de ani Slujba se sfârşi. La anaforă veniră fete, copii, femei, bărbaţi cu plete, iar la eşire sărutau dreapta cucoanei şi a boerului. Numai era nimeni. Rămaşi ei singuri intrară în altar. Boerul ceru Evanghelia. Preotul cu mâinile tremurânde o ridică dela locul ei. Chipul conului Iorgu părea mai senin, iar în privire avea ceva blând ca niciodată. Evanghelia avea o învelitoare de piele, cu o iconiţă de email în mijloc şi alte patru la margini şi colţurile legate în aur. Boerul o deschise, întrebând: „Stavăre ştii să citeşti greceşte? Uite şi ce mândre chenare. D'apoi scrisul de mână cu buchi slavone. Ascultă prietene: „Dăruit-am această sfântă Evanghelie tipărită la mânăstirea Cetăţuia, bisericii ridicată de ctitorul Iancu Negrea vel postelnic la curtea lui Petru Rareş Vodă, eu vornicul Tării-de-gios, Simeon Negrea, ca să rămâe în veacul veacurilor la acest locaş dumnezeesc spre rugă şi secei mâinele şi afurisit să hie până'n al noulea neam cine va înstrăina sfânta Evanghelie". Şi ce minunată iscălitură cu cerdac de mâna dumisale, şi leatul 1675, la sfânta zi a Adormirii Maicei Domnului"

Melancolia toamnei picura păreri-de-rău din frunzele moarte ce cădeau pe aleea ruginită la curtea cu ziduri groase...

*

Trecuseră mai mult de zece ani. La Plopeni dispăruseră liniştea, binele şi zilele pline cu bucurie cum era odată. Acum lacrimi şi desnădejde. Satul aproape pustiu. In ferestre numai licăriau luminile în nopţile târzii. Nunţile încetaseră · nici poveştile nu se mai auziau în faţa jărateculuî de pe vatră. Parcă nu fusese niciodată veselie. Bătrânii gârboviţi şi cu privirele obosite de durere, iar femeile cu ochii plânşi, se strecurau ca umbre pe drumurile troenite ale satului. Ciorile croncăneau sinistru. Vânătorile cu hăitaşi încetaseră. Odăile altă dată pline cu farmec, lipsite de voe bună. Boerul trecea prin grele chinuri: era abătut. Citea zilnic gazetele aduse din Fălticeni de câte un călăreţ dela curte; dumisale nu-i venea să creadă ce vedea tipărit. Îşi ducea batista la gene, fuma cu pasiune şi ofta. Neliniştit se scula din jâlţ, cu privirea voind să spintece depărtarea albă şi pustie. Suspinele se repetau adânc:

„Voichiţo, Moldova frumoasă a rămas un petic de pământ. Ostirea învinsă. Boalele o prăpădesc Moartea scceră cu miile pribegii, iar ostaşii nu mai încap în ţintirime. Bejenie şi nenorocire. Voichiţo, ce s'a ales din ţara noastră!... Cu ce greşit-a norodul nostru înaintea Atotputernicului?! Voichiţo, moşia ni se pierde! Voichiţo, zile amare!"... Şi boerul rămase cu privirea pironită în pământ, câteva clipe. Deodată fruntea parcă-i se lumină; privirea'i căpătă ceva din energia tinerească, de altădată, grăind nesovăelnic: „Nu, nu se poate, Voichiţo, nu ne pierdem! Am credinţă! Nu mai plânge, Voichiţo!"

Viscolul şuera ascuţit lovind în geamuri iar crengile arborilor părea schelete Candelele pâlpâia trist la iconana Maichi Domnului. Cucoana Voichiţa mai mult o umbră, palidă la faţă, cu sbârcituri adânci în chipul gingaş, de odinioară, îmbrăcată în negru, cu ochii în Evanghelie. Buzele'i tremurau ceva, iar lacrimile se prăvăliau pe obrazu'i îndurerat. In liniştea iatacului vorbele ei cădeau ca picături de plumb fierbinte pe inima boerului: „De ce nu mă strânge şi pe mine Dumnezeu?! De ce mă lasă pradă zbuciumului?! Iorgule. Pralea al mamei nu'l vom mai vedea!.."

In felul acesta se perindau zilele triste la Plopeni. Nopţile lungi de iarnă grozav de dureroase. Vremea trecea în lacrimi şi suferinţă. Boerul, într'o zi citi pentru a treia oară răvaşul primit dela o rudă a dumisale de aproape.

„Voichiţo, auzi ce spune Ieremia, or fi mai bine să ne mutăm la Eşi. Acolo sunt şi copiii băiatului nostru. Soţia lui şi copiii au nevoe şi de mângâerea noastră în nenorocirea ce i-a cuprins.

— Să plecăm, Iorgule!

Boerul tăcu o clipă, adâncind cu mintea toată nefericirea din juru-le, apoi grăi:

— Să plecăm, dar cum rămâne satul? Femeile desnădăjduite de aci şi bătrânii cari au rămas pe la vetre, au nevoe de un sprijin. Să mă duc când au nevoe mai multă de mine? Ce-au să cugete în durerea lor? Ruşii şi aşa îşi fac de cap, pradă, dar dacă n'oi fi aci? Voichiţo, ceva din inimă mă opreşte la Plopeni, să străjuesc în timp de cumpănă aproape de moşie".

Ornicul din perete bătu ora unul. Din odaia de alături se auziau fragmente de cântece şi râsete.

— Ce oameni răi, Voichiţo, începu boerul indignat. Ruşii nu ni-au fost niciodată prieteni. Aceştia's ofiţeri de dincolo? Beau toată noaptea, joacă cărţile, nepăsători ca nişte animale. Satul a rămas aproape pustiu din pricina lor,— iau tot ce găsesc în cale. Uite, ce fac din casa mea, eu care le-am pus tot la îndemână şi în loc ca ei să fie cumsecade şi să respecte odihna din timpul nopţii".

Cântecele deveniră mai mult sbierături. Boerul, furios se ridică din pat. Coana Voichiţa, speriată: „Ce vreai să faci? Te pui cu nebunii?!"

Deodată boerul descue uşa şi din prag cu glasu-i aspru, zise: „Puteţi să fiţi mai civilizaţi!"

Ofiţerii rămaseră cu ochii holbaţi şi feţele buhave de băutură. Odaia era plină de fum de ţigară, cu aer închis şi cu sticle cu vin, răsturnate pe sub masă, pe masă la un loc cu cărţi de joc şi ruble mototolite.

Infăţişarea energică a boerului le impuse. Câţiva din ei în frunte cu praposceac Nechita Nechitovici, scrâsniră din măsele, c'un murmur de revoltă pe buze. Apoi boerul închise iar usa şi se făcu tăcere. Se auzeau numai şoapte din când în când.

Dela o vreme pe coana Voichiţa o birui somnul, numai boerul nu putea închide ochii. Îşi aducea aminte de toate clipele mai însemnate până la vârsta ce o avea aproape de 70 de ani. In preajma gândurilor deodată se auzi o isbitură puternică în uşă, şi ea fu svârlită într'o parte Boerul abea avu vreme să sară din pat în picioare şi să descarce un foc când în aceeaş clipă Nechita Nechitovici, trase două gloanţe în plin. Coana Voichiţa, dădu un ţipăt de spaimă: „Iorgule!". Şi trupul cald al boerului se prăbuşi. Căzu cu faţa în sus, cu capul pe blana de urs, şi de pe frunte se prelingeau două şuviţe de sânge. Candela licăria la icoane iar Crivăţul afară, urla a pustiu.

*

A doua zi răsuna trist arama din clopotniţa veche. Veneau încet bătrânii desnădăjduiţi, veneau femei plângând în năframe şi copii, apropiindu-se de trupul rece al boerului, aşezat pe năsălie, în mijlocul bisericii. Ii sărutau mâinele înţepenite pe piept şi se uitau lung într'o durere mută, la chipul de ceară, cu barba mare, albă. Dormea liniştit.

Boerul Negrea rămăsese pentru totdeauna la Plopeni, lângă ocina părintească...

CONST. CEHAN-RACOVIŢA

critica literara

ANUL LITERAR

de PAUL I. PAPADOPOL

S'a vorbit mult, în cursul acestui an, de criză. Diferite personalităţi culturale şi politice, numeroşi reprezentanţi ai scrisului românesc şi destui editori şi-au dat avizul: ne găsim în plină criză a cărţii.

Lucrurile — cred — ar trebui precizate: statistica, în pragul căreia mă găsesc, mi-o impun. Că se poate vorbi şi de-o astfel de criză — desigur. Aceasta însă — pedeoparte — ca o urmare naturală a celeilalte — criza economică prin care mai ales proletariatul cetitor trece. Dacă s'ar face un grafic comparativ între această criză şi aceea a altor produse nu se va putea ajunge decât la încheerea unui paralelism absolut — deşi, la noi, încă n'a pătruns ideea necesităţii lecturii. In realitate — pentru timpul prin care trecem (când intelectualul nu poate ceti, pentrucă nu are cu ce cumpăra, iar bogătaşul nu cetește pentrucă vede în aceasta o inutilitate) — lucrurile merg destul de bine încă. Şi dovezi sunt destule.

In primul loc avîntul cel mare pe care, în fine, şi editura românească l-a luat — în ultimul timp. Gândiţi-vă la numărul restrâns de edituri de dinainte de război, când meseria aceasta în sine era inexistentă, fără alte adaosuri şi puneţi alături numărul imens de harnici îndrumători ai cărţii cari ostenesc, spre lauda lor şi pentru binele culturii româneşti, în mai toate unghiurile ţării şi veţi conchide cu mine că despre o criză, aici, nu poate fi vorba. Mergând mai departe, faceţi o altă comparaţie: care e calitatea tehnica tipăriturilor actuale — faţă de aceea de până mai deăunăzi?

Anul 1929 e — din acest punct de vedere — dovada vie a celui mai vădit progres. Execuţia cărţii româneşti s'a întrecut pe sine. Gândiţi-vă numai la numărul festiv al „Ramuri"-lor şi la „Omagiu"-l d-lui M. Dragomirescu, luaţi în mână orice volum de versuri sau de proză editat de Cartea românească sau de Editura naţională Ciornei, ceva mai mult: orientaţi-vă spre oricare din rafturile conţinând manuale de curs secundar şi veţi rămâne surprinşi de grija deosebită pe care o pun editorii noştri spre a prezenta lumii cetitoare — pe lângă un conţinut sufletesc de care ei sunt mai puţin răspunzători — o înfăţişare simpatică, dacă nu totdeauna complet estetică — dar, cel puţin o hârtie odihnitoare, o copertă occidentală şi o literă curată şi nouă. E — aici — fără îndoială — şi destulă concurenţă. Fapt cert e că — pentru editura românească — anul 1929 a fost un an productiv şi înălţător ca execuţiune tehnică. Lucrul merită cu atât mai mult să fie reliefat cu cât s'a dat — uneori — prea multă atenţiune chiar traducerilor, ba încă unor scrieri care prin nimic nu meritau, nu exscesul de zel tipografic care li s'a oferit, dar nici măcar cinstea unei rudimentare imprimări. E — în aceasta — încă o exemplificare a aşa-numitului protecţionism editorial prin care — şi anul 1929 a excelat — caşi atâţia cari l-au precedat.

Şi o dovadă decisivă: se poate oare vorbi despre o adevărată criză a cărţii în 1929, când singur acest an a văzut perindându-se, la vitrina librăriei, ediţiuni noui din operele atâtor scriitori consacraţi ca: *B. Delavrancea, C. Sandu Aldea, I. Al. Brătescu-Voineşti, I. L. Caragiale, G Coşbuc, M. Eminescu, I. Creangă, P Ispirescu, I. Slavici, Al. Vlahuţă, I. Budai-Deleanu, Alecsandri, I Ghica, Al. Odobescu, A. Pann, N. Bălcescu, Duiliu Zamfirescu, N. Filimon, C. Negruzzi, D. Bolintineanu, Al. Davila, L Rebreanu, N. Crainic, Cezar Petrescu, St. O. Iosif, D. Anghel, Al. Stamatiad, G. Bacovia?*

E aceasta o dovadă nu numai că se cetește, dar că publicul, rămas credincios cărţii, se pricepe să aleagă, ştie să impună anumite opere şi anumiţi purtători de condeie. Şi să se observe variaţia de mai sus, în această epocă, de modernism acut în care I. Budai Deleanu, cu versul lui greoiu, găseşte destui cetitori ca Nichifor Crainic, primitivul Filimon este preţuit deopotrivă cu Cezar Petrescu, iar perimatul Bolintineanu se alătură cu succes lângă atâţi succesori mai norocoşi. In felul acesta anul expirat ne-a dat posibilitatea să reţinem, într'o bizară alăturare — tot complexul scrisului românesc, producţiunea literară de mai bine de 100 de ani, începând cu îngăimările aritmice ale primilor versuitori, re-publicaţi în cutare bibliotecă de popularizare, continuând cu cele mai de seamă produse ale aceluiaş şi sfârşit cu toate năzbâtiile pe care, sub pretext de artă nouă, ni le oferă atâţi făptaşi ai tiparului.

Din nenorocire — pentru cele ce urmează lucrurile se schimbă: producţia literară n'a putut ţine, în genere, pasul editurii.

Aici văd eu criza: o criză a scrisului, nu a cărţii. De fapt s'a scris foarte puţin. Sau mai exact: s'a tipărit foarte puţin şi disproporţional, în ultimele 2 luni mai mult decât în primele 10. Şi apoi o bună parte dintre marii noştri scriitori au tăcut. Destui prozatori şi poeţi, numeroşi dramaturgi s'au mulţumit să se odihnească pe laurii odată câştigaţi sau cel mult — să se reediteze. E — de sigur — un semn îngrijitor care poate fi înregistrat ca o penibilă criză de inspiraţie. Fi-va oare 1930 ceva mai fericit în această privinţă?

Şi o nouă criză: aceea a poeziei, a celei epice în genere, a celei lirice în specie. Poeţii noştri îşi vor fi atârnat lira în cuiu, sau poate — materialismul acut al vieţii îi va fi orientat aiurea. Fapt sigur e că închinătorii versului au început să fie din zi în zi mai puţini. E — desigur — o constatare melancolică şi confirmarea ei e prezentă, când ne gândim că, în anul 1929, nu au apărut mai mult de 10 volume de versuri şi mai ales, când ne vedem nevoiţi să remarcăm, dintre ele, acordurile acceptabile semnate: *N. Davidescu* (Leagăn de cântece). *L. Blaga* (Lauda somnului) şi cu mare greutate. *Tudor Măinescu* (O picătură de parfum).

Din fericire cu proza lucrurile nu se petrec tocmai aşa. Se pare că gustul publicului e atras mai ales de proză. De-aici şi orientarea scriitorilor spre acest gen mai accesibil şi — poate — mai rentabil. In această subdiviziune anul 1929 a fost mai productiv putând să ne dea fericita *Uliţă a copilăriei* a d-lui *I. Teodoreanu*, scânteetoarea *Grădină cu amintiri* a d-nei *Otilia Cazimir*, clasicele povestiri din viaţa şcoalei româneşti intitulate *Printre apostoli* de d. *C. Kiriţescu*, vijelioasa *Vedenie* a d-lui *Gib. Mihăescu* — dintre cei mai tineri, alături de cari s'au manifestat, prin opere remarcabile (nu hotărîtoare în cariera lor literară) atâţi reprezentanţi ai generaţiei, înaintaşe: *D. D. Pătrăşcanu*, cu „Un prânz de gală". *I. Al. Brătescu-Voineşti* cu „Firimituri". *G. Galaction* cu „Caligraful Tertiu". *M. Sadoveanu* cu „O întâmplare ciudată". *I. Agârbiceanu* cu „Ţară şi neam", *Al. Cazaban* cu „Pasărea rătăcită". Aceasta în nuvelă.

In roman aceeaşi bogăţie. De astădată numărul mare de lucrări este în legătură şi cu atribuirea acestei denumiri unor opere care, chiar altfel caracterizate, nu şi-ar pierde nimic din valoare. E cazul acelei sguduitoare „Simfonii fantastice" a d-lui *Cezar Petrescu*, al înviorătoarei povestiri nuvelistice căreia i s'a zis „Duhovnicul maicilor" a părintelui *Damian Stănoiu*, care merită să fie încrustate în chiar prima linie. Şi lor li se apropie, cu toată dreptatea, pe deoparte romanele istorice: *Zodia Cancerului (M. Sadoveanu)* şi, acum în urmă, *Crăişorul (L. Rebreanu)*, pe de alta — atât de caracteristul „Am ucis pe Dumnezeu" al domnului *C. Ardeleanu*. Merită deasemeni să fie menţionate altele două: *Craii dela Curtea Veche* de *Mateiu I. Caragiale* (publicată, anul trecut în „Gândirea") şi *Bal mascat* de *I. Teodoreanu* — inferior desigur întregei opere a aceluiaş.

In tot cazul — aceste volume constituesc producţiunea principală a anului expirat — fără ca, însă, ea să noteze un pas progresiv în evoluţiunea literaturii româneşti.

Şi criza e cu atât mai evidentă, încât ea se accentuează, când ne gândim la faptul semnificativ că producţiunea istorico-literară a anului s'a încheiat numai cu consţiincioasele studii ale d-lui *N. Cartojan (Cărţile populare în literatura românească)*, iar critica la acele „Principii de literatură" ale d-lui *Mihail Dragomirescu*, care au trecut atât de neobservate.

Incheiu cu o notă bună pentru atâtea biblioteci de popularizare, cu elogii pentru puţinele reviste bune cu aplauze pentru atâta entuziasm tineresc, risipit în toate unghiurile ţării şi cu speranţă că 1930 va putea fi salutat cu mai mult entuziasm.

Teatru

INCIDENTE ŞI AMINTIRI

La studio-ul (ce urâtă pronunţare) Teatrului Naţional, au fost incidente.

S'a rânduit să se joace „Amorul veghiază", a început reprezentaţia, s'a întrerupt reprezentaţia, s'a spus că nu se mai reprezintă piesa şi s'a jucat din nou piesa.

Direcţia Teatrului Naţional a angajat pentru reprezentarea piesei „Amorul veghiază", o artistă dela alt teatru, pe d-na Leni Caler, artistă de talent şi despre care noi am scris aici, totdeauna bine.

Ce anume a determinat direcţia Tea-

d. LIVIU REBREANU

trului Naţional să angajeze pe d-na Caler, pentru piesa lui de Flers, nu ştim.

D-na Caler are talent, a obţinut reale succese şi obţine oridecâte ori joacă, dar nu credem, că direcţia Teatrului Naţional a angajat-o ca să fie sigură de succesul piesei lui de Flers, pe scena studio-ului.

Nu credem aceasta, fiindcă d-na Caler nu s'a specializat anume în rolurile din piesele lui de Flers şi fiindcă la Teatrul Naţional sunt artiste deopotrivă de talentate ca d-na Caler, dar cărora nu li s'a încredinţat rolul din „Amorul veghiază"

Nu s'a spus, — n'a spus direcţia Teatrului Naţional, — că s'a adresat uneia din numeroasele, foarte numeroasele chiar, artiste, care parazitează la Naţional şi că a refuzat vreuna să joace în „Amorul veghiază".

Dar nici n'ar fi putut să refuze nici una.

D-na Caler a fost aşa dar angajată nu din cauză că vreuna din artistele egale în talent (să ni se citeze contrariul) dela Naţional a refuzat rolul.

Dar n'a fost angajată nici din cauză, că direcţia Teatrului Naţional a socotit, că n'are în imensul număr de artiste, pe care le plăteşte, o artistă care să susţină cum se cuvine rolul încredinţat d-nei Caler.

Dacă a socotit aşa direcţia Teatrului Naţional, atunci de ce n'a spus. Iar dacă-i aşa, de ce întârzia operaţia de selecţionare a artistelor sale, eliminând inutilităţile şi angajând artistele care-i trebue, în frunte cu d-na Caler?

Dar n'a socotit aşa, fiindcă nu poate să spună, că n'are artiste cu talent tot atât cât are d-na Caler.

Prin urmare, d-na Caler a fost angajată nu din cauză că Teatrul Naţional n'are artiste care să interpreteze cum se cuvine rolul din „Amorul veghiază".

Atunci de ce a fost angajată în reprezentaţie?

Fiindcă a voit d-na Caler?

Fiindcă a voit direcţia teatrului?

Fiindcă vrea d-na Caler, să fie angajată la Naţional?

Fiindcă vrea direcţia să satisfacă vrerea d-nei Caler şi a pus-o la un fel de încercare la studio, cu „Amorul veghiază"?

Cert e că d-na Caler a voit.

E iarăşi cert, că şi direcţia a voit.

Dar aceste două vreri au jignit artistele dela Naţional, căci Teatrul Naţional are aşa de numeroase şi de mari artiste, că nu-i în situaţia, să fie silit să angajeze pentru câte o reprezentaţie, artiste din afară.

Rămâne de lămurit o supoziţie: Direcţia teatrului va fi voind să angajeze pe d-na Caler în rândul personalului artistic al Naţionalului şi a socotit că-i nemerită procedarea cu reprezentaţia dela studio, — ca un fel de portiţă din dos?

Procedura nu ni se pare bună, — e

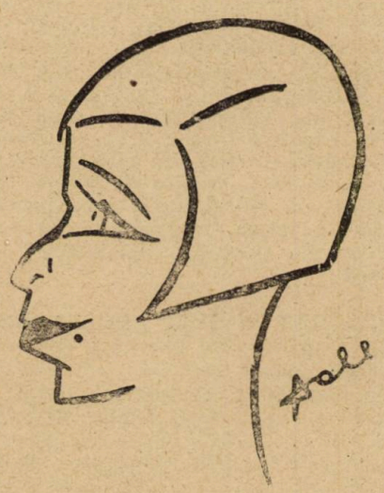

D-na LENY CALLER

mai întâi neconvenabilă pentru artistă. Fiindcă d-na Caler joacă de mult, e cunoscută, e apreciată şi-a dat toate examenele

De ce dar ocol?

Ca să se deşire incidente studenţeşti şi să se imiteze ruşinea parlamentară cu gaze urît mirositoare şi să se facă intrigi meschine?

Noi ştim pe d. Rebreanu, om de curaj şi de hotărîre leală, nu de tactici dadalice

*

Intre timp, directorul Teatrului Naţional s'a schimbat. In locul d-lui Rebreanu, a venit d. Victor Eftimiu.

*

Teatrul Naţional a reluat *„Heidelbergul de altă dată"*. Bine a făcut. Şi pentru cei cari au fost în Arcadia studenţească şi pentru cei cari acuma risipesc cu voluptate lirismul tinereţii.

Sensibilitatea zilelor, care ne-au fost cele mai dragi, e sintetizată în „Heidelbergul" studenţiei noastre.

Fiecare dintre noi a fost un Karl-Heinz. Oricare dintre studenţii de azi e un Karl-Heinz. Şi şirul de delicioase Ketty... Nu, uitarea, nu s'a întins peste tot. Amintirile înviorează.

„Heidelbergul de altă dată" e totdeauna actual. Oricâtă critică s'ar face,

D. TONY BULANDRA

acră şi aspră, actualităţii, oricât s'ar revizui stările şi s'ar compara etapele, lirismul e în continuare. Freamătul tinereţii nu lasă amintirile să moară.

Pentru noi, au întrupat Tony Bulandra pe scenă, pe Karl-Heinz şi Maria Giurgea pe Ketty. Ei au fost ai vremii noastre.

După 20 de ani, studenţii de azi au pe d. N. Atanasiu şi pe d-na Popovici-Voina. Suntem siliţi să facem comparaţii.

Cei cari n'au simţit comunicativitatea *de atunci* a lui Tony Bulandra şi n'au tresărit la ciripitul *de atunci* al d-nei Giurgea, pot să spună, că d. Atanasiu şi d-na Popovici înfăţişează sentimentalismul lor tineresc.

*

Dar acestea le spunem numai pentru „Heidelbergul de altă dată", fiindcă-i piesa care împleteşte prea strâns lirismul personal cu vraja aducerilor aminte.

B. CECROPIDE

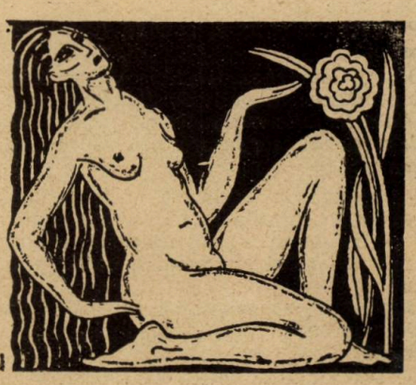

gazetaria

aşa şi-aşa...

GÂNDIREA a publicat un fragment din romanul „Domnul Coruvin" de Gib. I. Mihăescu.

Romanul va apare în cursul lunei Ianuarie, odată cu „Foamea" noul roman al lui Cezar Petrescu, desigur cel mai fecund scriitor.

Imi pare bine, că găsesc şi iscălitura d-lui Al. Busuioceanu, sub o foarte interesantă cronică despre „Gravura românească". M'a bucurat reapariţia numelui d-lui Busuioceanu în revistă, fiindcă d-sa totdeauna aduce lucruri noui, cercetate bine şi dă o perspectivă de largă înţelegere artistică. Am impresia că d. Busuioceanu e unul dintre cei mai bine pregătiţi să aprecieze arta plastică, să lămurească şi îndrumeze.

D. Al. Bădăuţă face note despre Creangă. Fără îndoială, că-i justă aprecierea:

„Norocul lui Creangă şi deci al literaturii noastre a fost lipsa de contact cu ispita altor modele, care i-a păstrat nealterat darul nativ al scrisului. Căci Creangă a scris aşa cum, probabil, a cântat primul poet popular: deschis, aproape numai pentru sine, neconstrâns de nicio intenţie sau de vreun orgoliu literar".

In ACŢIUNE ŞI REACŢIUNE, d-nii Ion Jianu, P. Comarnescu, M. Polihroniade şi C. Noica tratează chestiunile „specificul naţional", „specificul românesc în cultură şi artă", „constantele politicei româneşti" şi „logică naţională". Nu cunosc dintre aceşti patru scriitori decât pe unul. E tânăr şi tare deştept. Şi întâlnirea lor în cadrul aceleaşi reviste (ei îi spun caet semestrial) e determinantă de reciprocitatea aprecieridire tinerească.

lor şi desigur a unei comunităţi de gând. D. Jianu pune problema specificului naţional:

Când problema unificării sufleteşti a poporului român aşteaptă încă rezolvarea deplină, atragerea atenţiei publice asupra trăsăturilor comune, asupra analogiilor dintre indivizii ce formează naţiunea română, are deosebită importanţă.

Prin formularea specificului noţional, se va aduce o contribuţie de seamă la unificarea sufletească a noului stat întregit.

Dar cine şi cum?

Pe drumul ştiinţei, sau cu darul inspiraţiei.

D. P. Comarnescu adânceşte „specificul românesc în cultură şi artă".

„Cât tradiţie naţională este, atâta specific naţional este în arta şi cultura unui popor".

Şi ajunge la definirea următoarelor caractere constante sufletului românesc: un sentiment aparte al naturii, un simţ al măsurii şi al strictului necesar, vioiciune

După cum se întrunesc în opera de artă, vom avea operă romantică, sau clasică.

De studiul într'adevăr original al d-lui Comarnescu mă voi ocupa într'unul din numerele viitoare).

D. Mihail Polihroniade găseşte 3 constante principale în politica românească: 1) arbitrariul guvernamental, 2) oportunismul, 3) incapacitatea revoluţionară a maselor populare.

D. C. Noica face dialectică asupra „logicei naţionale" a căror soluţie o găseşte în liberarea individului.

Căci „liberarea individului" înseamnă înzestrarea lui cu toate proprietăţile specifice ale organismului naţional din care a crescut".

E impresionantă discuţia provocată de chestiunea pusă de confraţi cu temperament, stil şi bărbăţie inteligentă.

Nu le împărtăşesc părerile întru totul, dar ei aduc o pulsaţie de actualizare a ideilor, care nu pot fi tratate într'un ritm de pitoresc tradiţionalism.

RAMURILE dela Craiova devin tot mai interesante. Aşa în numărul din urmă, pe lângă admirabilul articol al lui Tudor Arghezi şi studiul d-lui Sângiorgiu (Eminescu şi Goethe) şi poezii de D. Nanu, M. Ioanid, e cronică bună şi îngrijită de C. D. Ionescu, Ioanid, Dongorozi, Nelu Ionescu.

B. C.

NUVELEI ROMÂNEŞTI îi se închină un număr (9—10) de revista „Cele trei Crisuri". Ni se oferă opere nuvelistice inedite sau republicate din următorii scriitori: *I. Al. Brătescu-Voineşti, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, I. A. Basarabescu, Cezar Petrescu, Gala Galaction, Const. Kiriţescu, I. Agârbiceanu, Al. Cazaban* — adică din nuveliştii definitiv consacraţi. Aceasta dovedeşte cu prisosinţă că selecţiunea e bine făcută. Se adaogă justele caracterizări de care sunt însoţite portretele scriitorilor de mai sus.

PREGNANT ŞI JUST articolul d-lui Mihail Dragomirescu din care spicuim:

„...după nuvela istorică... nuvelistica românească trece la tragicul social...". *(Moara cu noroc, Popa Tanda, Budulea Taichii* de *I. Slavici).* Ea „...îşi găseşte o culminaţie în două capodopere ale literaturii universale...". *(O făclie de Paşti, La hanul lui Mânjoală* de *I. L. Caragiale).* Apoi: „nuvela găseşte un admirabil mânuitor în *Brătescu-Voineşti* care ne dă două capodopere.... care pot face fala oricărei literaturi" *(Moartea lui Castor, Călătorului îi şade bine cu drumul).* „Minunata *Moş Nichifor Coţcarul,* capodopera de discreţie şi de naivitate hazlie a lui *I. Creangă,* rămâne izolată.... Dela *I. Al. Brătescu-Voineşti,* nuvela ia 3 direcţiuni: idila din pătura ţărănească şi orăşenească în *Sadoveanu (Păcat 'boeresc. Hara Sanis, In pădurea Petrişorului, Năluca). Gârleanu (Punga, Furnica. Nucul lui Odobac)* şi *Cezar Petrescu (Unchiul din America);* psihologică în *Sandu Aldea (Datorie,* partea idilică din *Pe drumul Bărăganului)* şi realistă din pătura de jos a mahalalelor cu *Rebreanu" (Culcuşul, Golanii)* şi *Agârbiceanu (Fefeleaga, Luminiţa).*

Concluzie: „nuvelele româneşti sunt cele mai de seamă printre nuvelele de importanţă universală". E o încheere cu atât mai importantă, cu cât această specie e în plină ascensiune şi cantitativă şi calitativă.

FRAGMENTE DIN CLASICI traduse cu talent şi cu pricepere, publică „Revista clasică" (1, 2) şi anume: G. Murnu: Lucreţiu, Invocaţia; N. I. Herescu: Vergilius. Eneida I, 1—124. V. Al. Georgescu. Eneida I, 335—440; C. Papacostea: Homer. Odisseya, Rapsodia a IX-a (în No. 1); G. Murnu: Vergilius, Eneida, Preludiul (1—12); C. Papacostea: Hesiod, Scutul lui Herakles; N. I. Herescu: Catul, VIII, XXXI, XCVI (în No. 2).

STUDII DESPRE CLASICISM în aceleaş numere: I. Valaori: Doi elegiaci greci: Solon şi Mimmerm; C. Papacostea: Gândirea epică elină: Homer şi Hesiod expresiuni ale vieţii sociale (în No 1); I. Valaori: Antemergătorii lui Pindar în lirica corală: Stesihor, Ibicos, Simonide din Ceos; C. Papacostea: Gândirea epică elină: Hesiod (No. 2).

D. I. M. Marinescu schiţează două figuri de primul plan ale istoriei (I Cezar în No 1) şi poeziei epice (Vergilius în No. 2) latine.

In general. „Revista clasică" aduce serioase cercetări, traduceri alese şi o cronică inteligentă din domeniul vieţii şi culturii greco-romane, toate în măsură să deştepte şi la noi, interesul pentru cunoaşterea acestora.

SUBSEMNATUL publică, în acelaş număr, un fragment despre „ideile redagogice ale revizorului şcolar Mihail Eminescu".

LIMBA ROMÂNĂ a reapărut, de astădată în editura ziarului „Universul", sub administraţia căruia a trecut începând cu acest număr (II, 4). Coprinsul variat şi interesant. Notăm: studiul d-lui E. Lovinescu: „Judecata lui Tacit asupra împăraţilor"; „Moartea păpuşii" de Petre Strihan, schiţă; „Un viteaz" de N. N. Beldiceanu, „Un vers al lui Eminescu greşit interpretat" de Cornelia Buzdugan, etc. La fine: o cronică bogată.

P. I. P.

A apărut în editura „Cartea Românească": *„Bal mascat"*, roman de Ionel Teodoreanu.

Preţul Lei 150.

IN ACEEAŞI EDITURA:

Cunoştinţe folositoare Seria D No. 22 *„Cinematografia"*, de Locot. M. Zapan, licenţiat în Ştiinţe.

Preţul Lei 5.

Cunoştinţe folositoare Seria D. No. 24 *„Fabricarea sticlei"*, de A. G. Florea, Profesor chimist.

Preţul Lei 5.

Cunoştinţe folositoare Seria D. No. 25 *„Gazele otrăvitoare întrebuinţate în război"*, de Locot. M. Zapan, licenţia în chimie.

Preţul Lei 5.

„Duhovnicul Maicilor" roman de Damian Stănoiu.

Preţul Lei 75.—

literara

o seamă de cuvinte

Cunoscutul actor francez Jules Bery fiind în turneu la începutul carierei sale se oprise la Bordeaux să joace cu trupa din care făcea parte, un spectacol. Întâmplător la hotelul la care trăsese nu era nici o cameră liberă așa că fu obligat să primească propunerea portarului să împărtășească camera cu un negru pentru noaptea aceea.

Fiind obligat să se deștepte foarte de dimineață ca să plece mai departe cu trenul în alt oraș unde trebuia să joace seara, rugă pe camarazi să vină să-l deștepte.

Unul din camarazi care avea obiceiul să se țină de farse, profită că Jules Bery adormi imediat fiind obosit, intră în cameră și-l vopsi cu negru.

Dimineața când Jules Bery se privea în oglindă făcându-și cravata, își spuse revoltat:

— Ce imbecili! eu le-am spus să mă scoale pe mine și când colo ei au sculat pe negru.

Zicând acestea se desbrăcă și se culcă din nou în pat revoltat.

♣

Renan n'avea prea multă considerație pentru arta dramatică. Un vienez nonagenar, care a trăit mult timp la Paris, povestește întâlnirea sa la un spectacol cu autorul „Vieții lui Isus". Cunoscând cât de vastă era erudiția sa, străinul își exprimă surpriza, că celebrul scriitor își mai găsește timp de a frecventa teatrul.

— Închipuiți-vă, răspunse Renan, că aveți un sac atât de plin cu nuci, că una singură nu ar mai putea să încapă, și totuși se mai poate introduce în sac orez.

♣

Scena se petrece la Paris.

Doamna Deloche avea jour-fixe. Era a doua zi de Crăciun și fiecare din invitate se lăuda cu cadourile pe cari le primise. Se exagera enorm — bine înțeles. Fiecare ținea cu orice preț să facă senzație și convorbirea urma astfel:

— Mie, spuse d-na Arsène, soțul meu mi-a pus în micuțele-mi ghetuțe un superb inel cu diamante.

— Ba eu, adaogă d-na Vernus, am găsit în pantoful meu, o splendidă casetă cu bijuterii.

— Eu, supralicită d-na Rinette, eu am găsit dimineața un cufăr de piele de șopârlă cu obiecte de valoare.

Când veni și rândul doamnei Jalisse, mimând, ea susură:

— Eu am găsit în pantoful meu un splendid armoir cu oglindă.

— Asta nu mă miră de loc, zise cu voce potrivită vecinei sale, d-na Asène. Cu picioarele care le are ea...

bazar

INTOXICARE CU ALIMENTE

Ce să facem în cazul când ne-am intoxicat cu carne alterată sau cremă veche? E nevoe să provocăm imediat vărsături. și să bem o mare cantitate de lapte. Se recomandă deasemeni cărbunele animal (două-trei linguri de supă în 24 de ore), dacă inima e slăbită se va bea o ceașcă cu cafea, dacă respirația e greoae, se va inhala oxigen. Numai medicul va putea să prescrie ulterior, dacă o crede necesar, spălături stomacale, în purgativ și alte medicamente.

Tratamentul e acelaș și în cazurile de intoxicare cu alimente ce conțin o otravă violentă, tipul clasic al acestor fel de intoxicare e cel cu ciuperci.

In fine, sunt unele persoane cari nu pot să suporte anumite alimente (peștele, fragile, ouăle etc.), acestea provocându-le imediat urticare migrenă sau astmă. In împrejurări de acestea se vor aplica ventuze, cât mai multe, pe regiunea dorsală. Accidente de natura aceasta pot fi evitate lând peptonă, după recomandația unui medic. Se numește „botulism", accidentele foarte grave datorite consumării de mezeluri prost preparate sau de legume insuficient conservate. Aceste accidente constau din turburări nervoase ce apar repede după ce alimentele au fost consumate. Până la venirea medicului se vor face spălături interne cu serum sărat obișnuit. Medicul poate recomanda să i se administreze bolnavului stricnină sau să i se facă o injecție cu ser antibotulic.

ADEVĂRATUL NATURALIST

Adevăratul naturalist este acela care nu ucide. Prietenii animalelor trebue să fie îngrijorați că se distrug cele mai interesante specie de animale. In Africa, s'a și reglementat de altfel vânătoarea fiarelor sălbatice. Astfel, în Tanganika, vânătoarea elefanților se făcea până de curând fără a se ține seamă de vreo regulă aceștia fiind uciși din automobile. Ministrul englez, al colonilor, lordul Passfield a dat un decret prin care interzice vânătoarea în acest mod. Dacă delicventul e prins el poate fi arestat, confiscându-i-se și mașina. E totuși foarte greu să ai dovezi împotriva contrabandiștilor automobiliști.

Un vânător inofensiv este exploratorul englez Maxwell care se află acum în Africa unde străbate regiune întinse având ca armă un aparat... fotografic. Maxwell a reușit să prindă numeroase instantanee reprezentând: lei, girafe, rinoceri, tauri sălbatici, elefanți, toate de la mai puțin de 20 de metri distanță.

Artistul, înarmat numai cu un obiectiv fotografic, iată adevăratul naturalist al epocii noastre.

caricatura zilei

FOARTE SIMPLU..

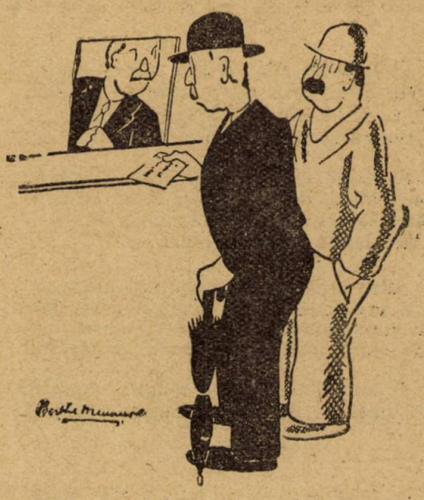

— D-le amploiat pot să trimit un eșantion într'o scrisoare francată cu 10 centime?

— Depinde! Ce fel de esantion?

— Un eșantion din scrisul meu....

LOGICA

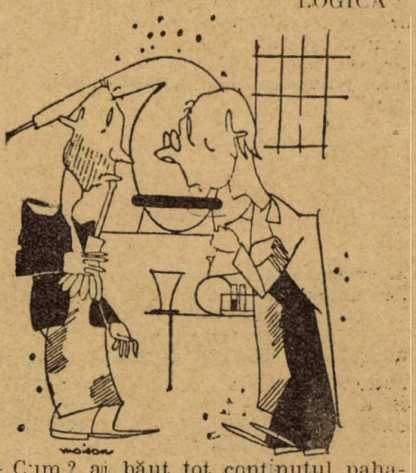

— Cum? ai băut tot conținutul paharului și n'ai murit de la prima picătură?!

— Ei așa! cum era să mor când n'am știut ce conținea.

SINUCIDERE MODERNA

— Il vezi? Nu o mai duce mult...

— Dar nu are de loc aerul unui bolnav.

— Nu! dar s'a hotărît să-și cumpere automobil. *(Dimanche illustrée)*

Pagini uitate

GRIGORE ALEXANDRESCU

UCIGAȘUL FĂRĂ VOIE

O temniță adâncă îmi e locuința: [1])
Prin dese, prin negre zăbrele de fer
O rază pierdută îmi spune ființa
Cerescului soare, seninului cer.

Și frigul mă'ngheață: e umed pământul;
De ziduri, de lanțuri eu sunt ocolit:
Aici suferința așteaptă mormântul,
Căci legile lumei așa au voit.

Adus ca o crudă, sălbatecă hiară,
L'a temniței poartă nădejdea-am lăsat.
Și simț chinuire atât mai amară
Cu cât a mea soartă eu n'am meritat.

O noapte fatală! o noapte cumplită!
Pe patu'mi de trudă dormeam obosit:
Era despre ziuă: soția-mi iubită
Ședea lângă mine... un vis, vis cumplit,

Văzui: în bătrâne păduri depărtate
Părea că mă aflu; eram călător;
Dar calea perdusem; pe rămuri uscate
Cânta cucuveaua cu glas cobitor.

Copacii în preajmă-mi părea că'nviază;
Din toată tulpina un gemet eșa:
Flămândă, cumplită, vedeam că-mi urmează
O ceată turbată de lupi, ce urla.

Și eu fugeam iute, fugeam cu grăbire,
Dar locul subt mine de sânge 'nchegat
Silințe-mi zadarnici punea 'mpotrivire;
D'o rece sudoare eram inundat.

Sufla un vânt iute, și luna 'ngrozită,
In spațiuri veșnici trecea alergând,
Cu stinsele-i raze, cu fața-i pălită
Intinse pustiuri abia luminând.

Apoi deodată în nori se ascunse,
Și lipsa ei dete cumplitul semnal:
In spaima nespusă ce-atunci mă pătrunse,
Văzui trecând moartea pe palidu-i cal.

Schelet d'altă lume, cu forme cumplite,
Rânjind, către mine privea neclintit:
In mâna-i uscată, în unghi ascuțite
Ținea o femee... Din capu-i sdrobit

Mușca câteodată, mușca cu turbare.
Și creeri și oase din gură-i cădea.
Uimit rămăsesem: la orice mișcare
Părea că ea rupe din inima mea.

Dar ceata de hiare o văz... mă sosește...
Ferbintea-i suflare acum o simții...
Mă plec, cat și mâna-mi grea piatră întâlnește
Coragiu denădejdea îmi dă, și... isbii...

Un țipăt s'aude... eu saiu în picioare,
Din somnu-mi de groază atunci deșteptat,
Soția-mi lipsită d'a vieții suflare
Zăcea... capu-i tânăr era sfărâmat!

D'atunci zile multe și nopți osândite
Pe fruntea-mi trecură! Eu nici am simțit
A lor osebire; vedenii cumplite
Și țipetu-acela în veci m'a 'nsoțit.

Răsună el seara, l'auz dimineața,
Precum în minutul prin crimă 'nsemnat:
Și eu trăesc încă: trăesc, căci viața,
Amară pedeapsă, în dar mi s'a dat.

Aici aștept vremea și ziua dorită,
Să văz dacă dreptul ceresc împărat
Privește la fapta-mi ce este cumplită,
Sau numai la cuget ce este curat.

1. Sujetul acestei poezii este o întâmplare adevărată. Osânditul, socotesc că trăește încă, șinu e mai mult de patru ani de când s'a judecat pricina la tribunaluri, unde el mărturisind fapta, căuta a se desvinovăți prin povestirea nenorocosului vis. Dar judecătorii, temându-se ca nu cumva îndurarea către acesta să insufle și altora dorința de a visa, au aplicat pravila, care, nu cuprinde nimic despre vise. Căci pravila criminală după cum știm, e încă nedesăvârșită. (Nota Aut.)

ELEFANTUL

In vremea de demult, dobitoacele toate,
De împăratul leu sătule, desgustate,
Își aleseră lor
Un alt stăpânitor.
Pe domnul Elefant, cu nasul învârtit,
Puternic îndestul, dar însă necioplit.
Și de cap tare, gros, cât vreți să socotiți.
Insă, ca să puteți să vi-l închipuiți,
Mă grăbesc să vă spuiu
O judecată-a lui.
Noul stăpânitor,
Cât s'a orânduit,
Puse 'n slujbă pe boi.
Iar lupul mâncător
Se făcu favorit
Și ministru la oi.
Vă las să judecați,
Câți miei fură mâncați,
Și câte oi slutite
De fiarele cumplite!
In zadar fac strigare
Oile 'mpovărate,
Chip nu e de scăpare,
Și plângeri necurmate
Ce vin de pe la turme
Răul nu pot să-l curme.
Lupul dar își urmează
A sa nelegiuire;
Căci de ce se lucrează
Craiul [1]) n'are de știre;
Ba câte lupul spune
Le ia toate de bune.
A! când o să ne vie,
O zi de bucurie,
Zi foarte așteptată,
Și scumpă în nevoi,
Ca să vedem odată
Pe lupi mâncați de oi?
„O! asta nu se poate",
Zic unii alții 'n lume.
Domnii mei, se pot toate,
Deși le spuiu drept glume.
Apoi, știți dumneavoastră
Că oaea este proastă,
Și că nădăjduește
Aceea ce dorește.
Eu cu încredințare
Am auzit odată,
La o turmă cam mare,
O vorb' așa ciudată,
Dar cum pociu ști ce spune
Oile între ele?
Pentru astă minune
Am cuvintele mele.

Acum să venim iar la vorba începută:
Văzând bietele oi că toate o să pearâ,
După lungi chibzuiri s'aleseră o sută,
Și merseră la Crai [1]) isbăvire să ceară.
Craiul [2]) sta ocolit de-o numeroasă curte:
Cerbii cu coarne lungi, urșii cu coade scurte,
Alcătuia un ștab vrednic a fi privit.
Un berbece 'nvățat, ce știa să citească,
Se 'nfățișă smerit, și 'ncepu să vorbească:
„Ne rugăm să ne-asculți, Craiule strălucit [3])
„Și să întorci spre noi mila măriei tale;
„Starea 'n care ne-aflăm e vrednică de jale.
„Pentru că domnul lup, ministru ce ne-ai dat.
„In loc a ne păzi, de tot ne-a 'mpuținat".

Domnul lup, întrebat,
Răspunse cu glas mare:
„Stăpâne luminat!
„Nici un cuvânt nu are:
„Când le-am năpăstuit?
„Când am scos biruri grele?
„Eu iau obișnuit
„De oae câte-o pele.
„Dar prostimea ciudată
„Așa e învățată,
„Și făr' a ști ce cere
„Va ne 'ncetat să sbiere".

Mărețul Elefant, după ce se gândește,
Dă de trei ori din cap și lupului vorbește:
„Ascultă, zice, și ia aminte:
„La ale noastre crăești [1]) cuvinte.
„Cât pentr'o pele treacă meargă,
„Fiind că singur spui c'ai dreptate,
„Dar pentru c'astăzi oaea aleargă
„La mila noastră care mult poate,
„O iert: de dajdii fie scutită;
„Ale ei plângeri voiu să le-ascult,
„Și decât pelea obișnuită
Să nu poți cere un păr mai mult".

Ed. 1842, 1847, 1863).

1 Riga (1863).

1. Print (1863).
2. Printul (1863).
3. Rege prea strălucit (1863).

1. Domnești (1863).

Cărți redate în extrase

VIAȚA LUI SAINT-JUST

de EMMANUEL AEGERTER

Impresionanta figură a celebrului orator din timpul Revoluției franceze, strălucește și acum, prin verva scânteitoare pe care a presărat-o în toate manifestările sale publice. Avocat desăvârșit, a avut onoarea să pledeze în însăși procesul Marii Revoluții, la a cărei înfăptuire a contribuit și cu vorba dar și cu fapta. Nu poate fi trecut cu vederea și galantarul figurilor ilustre își face o cinste de a primi printre ele și pe acest mare orator, pe care zelul autorului ni l-a redat desavârșit.

Antoine de Saint-Just se născu la Decezè, în ziua de 25 August 1767. Epoca anului isbucnind de măceluri, și a secolului, greu de așteptare. Monarhia era în nedeciziune. Regele îmbătrânit se amuza, obosit și slăbit între două rânduri de favoriți. Nici n'a trecut doi ani de zile de când Bien-Aimè a salutat, cu o indiferență cinică, cercul d-nei Pompadour și iată M-me de Béarn, prezentându-i pe Mizelle L'Ange domnișoară de modă nouă, măritată recent cu Guillaume de Barry, fratele precedentului ei amant.

Nu trecuse mai mult de un an, de când tatăl lui Saint-Just demisionase din postul de mareșal peste jandarmii de ordonanță ai ducelui de Barry. In 1769 el muri, bătrân, la Nampcelles unde trăia în ultimul timp la domeniul seguiorial al d-lui Buat. Locul era indicat pentru o retragere solitară. Imediat după moartea tatălui său, Saint-Just își dădu demisia, din ingratul post din jandarmerie și încercă să-și aranjeze moștenirea părintească, rămânând opt ani în micul oraș Thierache, sărăcăcios și monoton și trăind cu amintirea trecutului militar, dar mai cu seamă cu nfirajul viitorului. Micul Antoine crescuse în acest peisaj umed și sumbru, cernit cu văi și păduri. Aceste orizonturi mici, cu verdețuri cenușii ; nu îi produceau nici o veselie ; anturajul familial nu-i îngăduia nici o exaltare a tinereții. Viața, în acest strâmt domeniu, se găsia limitată ca și peisagele și lipsită de conținut viu, ca și acestea. Două mici copile veniră să completeze în curând familia : Louise-Marié-Anne în Septembrie 1768, Marié-François Victorie în 1769.

Viața își urmă cursul ei monoton și după această întâmplare accidentală. Micul Antoine se sufocă în eul său de austeritatea de care era înconjurat.

II

Din micile economii pe cari cu multă trudă reușea să le strângă mama sa, fu trimis la colegul Saint-Nicolas, unde își forma o educațiune foarte liberă. Nu putea suferi căutușele lipsei de libertate, spre care aspira cu toată profunzimea sufletului său. Anii trecură repede și Antoine Saint-Just plecă, după terminarea colegiului la Paris. Incă din colegiu luase gustul de a se îmbrăca bine. Era firesc ca în metropola Parisului să fie atras către viața de plăceri efemere. Și astfel nu după mult timp Saint-Just începu să frecventeze lumea bună în ale cărei grații intrase. Avu mai multe aventuri galante, dintre cari una, aceia cu M-elle Gelle. Această d-șoară deveni după puțin timp metresa lui, însă tatăl fetii care nu vedea cu ochi buni aceste lucruri, deși aflase totul nu voi să-și însoare fata după un lunatec și hotărî să o mărite cu un altul, mai în rang ca Saint-Just. Un scandal era iminent, dacă Saint-Just nu găsia timpul necesar ca să fugă. Dar această istorie turbure din viața lui Saint-Just, care a făcut pe Taine, celebrul filosof francez să-i atribue epitetul de „hoț ordinar" își avu desnodământul în furtul pe care acest tânăr îl făcu la locuința surorilor și mamei sale, luându-le toate bijuteriile. Mama sa anunță pe un cavaler din serviciul regelui să-l închidă imediat. Ceiace se întâmplă puțin în urmă, când Saint-Just fu prins și închis. Remușcările nu întârziară să-l cuprindă în închisoare unde concepu lucrarea sa de penitență *l'Organt*. După ce îi defilă în minte toate carierile pe cari putea să le înceapă, fața lui se luminează. Își găsise adevărata carieră : baroul. Profesiunea de avocat îi oferi cele mai vaste posibilități de afirmare a idealului justiției, pe care avea s'o urmeze tot timpul de acum înainte. Scrise o scrisoare de pocăire mamei sale în care vibra cea mai serioasă și profundă iubire filială. Mama sa se înduioșă și începu tratativele pentru eliberarea sa, care avu loc puțin timp după aceea. Și după ce revăzu cu lacrimele în ochi pe cele două surori și silueta blândă și bună a mamei sale, se pregăti să intre în noua viață, de muncă și sacrificiu. Imediat scrise d-lui de Rigaux să-i procure un loc în secretariatul său. Acesta îl recomandă d-lui Dubois-Descharmes, procuror la Soissones, unde fusese el închis. Era nouă începuse.

*

Inceputul fu modest, ca de obiceiu. Acest om care avea să domineze totul în viitor, trecea umil și neobservat, însă căutând să înțeleagă totul, cu urechea atent la tot ce se întâmpla în jurul lui. Se înscrisese imediat la Drept unde urma și Danton și ceilalți și își luă examenele cu succes. Printre acești prieteni universitari, Saint-Just găsi un foarte devotat amic în Leclerc, cu care închiriază o cameră în timpul studiilor ! Incă de pe atunci ideia națională se agita cu o flacără vie„ la care erau chemați să colaboreze toți. Uniți în cluburi mici, intelectualii discutau cu aprindere chestiunile la ordinea zilei, ori disecau adevărul în dosul formelor improvizate. Oamenii zilei începuse să-l cunoască și să aibă frică de el. Primul act de curaj pe care-l făcu fu proclamația prin care se valida singur ca deputat al districtului Blerancourt. Fraza energică și convingătoare îi aduse o mare popularitate printre cetățenii orașului, care odinioară îl hulise ca pe un hoț ordinar. Statele generale convocate hotărîră, după cum se știe din istorie, constituirea unei Adunări Naționale care să decidă de soarta regelui. In fața acestei adunări reprezentative trebui să se desbată procesul regelui, care era în acelaș timp procesul oligarhiei aristocratice.

Adunarea generală începuse desbaterea acestui faimos proces într'o atmosferă încărcată.

Și în fața atâtor figuri reprezentative, își începu Saint-Just asprul său rechizitoriu contra regalității. Mulțimea îl aclamă furtunos. Adunarea întreagă izbucni în aplauze pentru acest tânăr provincial, care urca treptele gloriei, după o atât de încordată așteptare.

Procesul își urmă desbaterile înainte. Saint-Just nu lipsi dela nicio ședință.

In sfârșit regele fu condamnat și ghilotinat, după care urmă proclamarea Republicii în mijlocul unui entuziasm de nedescris. Zile întregi se precipitară mascarade de sărbătoare în cari familia domnitoare era înfățișată sub cele mai oribile forme.

După declararea Republicii, Comitetul salvării publice își începu opera sa de refacere și reconstrucție. Trecuse oarecum valul tiraniei și al vărsării de sânge. Toate spiritele agitate voiau liniște și reculegere. Un spirit rău pândea din umbră însă, cu toate încercările de destindere politică, cari urmară neîncetat, Regalismul își trăise ultimele clipe sub furia oarbă a mulțimii entuziaste. Trebuia să vină acum democrația să-și exercite acea groază de nedescris, care a făcut atât măcel în timpul Revoluției franceze.

III

In sânul Comitetului Salvării publice, Sain-Just lua adesea cuvântul când discuția era mai animată și mai contradictorie. Fu însărcinat chiar de comitet să întocmească legislația pe care o su-

punea aprobării comitetului. Acum începe adevăratul rol constructiv al lui Saint-Just. Aci se arăta omul care n'a trâmbiţat un adevăr numai de dragul lui, fără să se gândească în mod serios la realizarea practică a acelui adevăr. In mijlocul acestor frământări politice care reveneau aşa de des, Saint-Just avu ocazie să cunoască graţia tinerei fete Henriette le Bos. Nu mai era însă aventurierul de altădată care caută să profite după urma femeilor. Nu mai era nici amantul insensibil după vremea când M-elle Gelle. îi îndestulase pornirea impudică. O nouă transformare se produsese în el şi în această privinţă. O idilă nouă se legă astfel sub ochiul tiraniilor sensibile ale lui Robespiere. El vedea pe tânăra fată aproape în fiecare zi; ascultau împreună romanţele italiene şi visau realizarea definitivă a justiţiei, pe pământ.

Dar frământările luptelor politice îl smulseră din nou dela această stare de contemplaţie, în care avea timp foarte puţin să mai recadă, cu aceeaşi curaj că în prima tinereţe. Perspectivele sumbre ale teroarei îl făcu unul din cei mai înfocaţi adepţi ai ei. Când, după disolvarea Adunării Naţionale, luă cuvântul pentru a sublinia înalta operă educativă şi socială pe care teroarea o făcuse, deja săvârşise o mare greşală politică.

Mulţi dintre amicii devotaţi dela început nu mai aveau aceeaş încredere oarbă în el, ca altădată. Totuş, verbul plin de pasiune cu care ştia să înalţe şi să domine reuniunile îi atrăgea întotdeauna simpatia generală. Poate o altă greşeală a lui a fost rechizitoriul absurd de exagerat pe care l-a ţinut în contra lui Danton, care tocmai se judeca pentru crimă de înaltă trădare. Intr'o linişte impresionantă şi-a desvoltat Saint Just toate argumentele pe care îşi baza acuzaţiunea, în numele poporului.

Şi în adevăr Danton a fost închis întâiu pentru ca mai apoi să fie ghilotinat. Nu s'a gândit, însă că aceleaş argumente cu cari a pledat împotriva lui Danton aveau să se îndrepte într'o zi împotriva lui, acuzatorul de astăzi şi acuzatul de mâine. Nimic nu poate caracteriza mai bine spiritul barbar şi revoluţionar care a prezidat la închegarea celei mai desăvârşite revoluţiuni din câte cunoaşte istoria, decât acea frumoasă maximă a unui cugetător care spunea: „Revoluţia a început să-şi mănânce propriii copii".

Saint-Just a mai fost însărcinat cu diferite misiuni prin părţile unde se găsea adunată armata revoluţionară. In multe asemenea călătorii o lua şi pe Henriete le Bos, cu care voia cu tot dinadinsul să se căsătorească. Chiar şi cele două familii conveniseră de mult la acesată căsătorie. Insă nu voiau cei doi logodiţi, fiindcă aşteptau întâi o limpezire a situaţiunii politice, după care urma să întemeieze şi ei un cămin liniştit, după o viaţă atât de zbuciumată.

Dispariţia minorităţilor extremiste puse din nou pe tapet chestiunea reoganizării Comitetului Central. Saint-Just îşi făcu din nou raportul care conchidea la terminarea tuturor masacrelor în curs de executare şi stabilirea unei noui ere de pacifizare a vieţii publice. Din nou smulse aclamaţiunile adunării prin scânteietoarea sa vervă.

Fu însărcinat cu organizarea asediului Charlerg.

In timp ce Robespiere, inflexibil după fotoliul lui de dictator, dădea ordine şi mai sângeroase, şi mai distrugătoare. Saint-Just plecă spre nord pentru a-şi îndeplini misiunea. Trebuia să-şi ia ultimele precauţiuni căci multe atentate, puse la cale de generalii comandanţi îi puneau în primejdie şi viaţa lui. Asediul mergea prost cu toată admirabila lui organizare. Intors din nou fu rugat să facă un nou raport. De data aceasta refuză în mod categoric. Se săturase de rolul de acuzator. Voia linişte şi pentru el şi pentru cei pe cari era silit să-i acuze. Este adevărat că a servit în mod nedesmiţit dreptatea, dar dacă uneori a fost prea aspru se înţelege dela sine că perfecta lui bună credinţă îl împiedeca de a pune patimă în acuzările lui.

Intr'o altă şedinţă a Comitetului executiv avu mai multe exclamări contra lui Carnot.

„Te invit, îi răspunse acesta să-ţi dai pe faţă toată demagogia. Nu mă tem nici de tine, nici de amicii tăi. Voi sunteţi dictatori ridiculi". Şi când acesta furios îi ripostă:

„Reclam imediata ta expulzare din Comitet", Carnot foarte calm, întorcându-se către Robespiere, Couthon şi Saint-Just le răspunse: „Triumviri neputincioşi, veţi dispare în curând".

Saint-Just se ridică şi plecă furios. Toţi membri Comitetului rămaseră imobili în jurul mesei, ca paralizaţi. Robespiere îngălbenit, ezita. Atunci Carnot ceru brusc punerea în acuzare a lui Robespiere şi dizolvarea adunării. Comitetul reacţionă şi incidentul nu avu nicio urmare tragică.

Relaţiile dintre Saint-Just şi logodnica sa mergeau din ce în ce mai prost. Răceala luase dela un timp proporţii considerabile. Degeaba aceasta căuta diferite pretexte pentru o explicaţie, că Saint Just nu o dorea. Şi mai ales o găsea de prisos.

*

Furtuna se apropia cu paşi gigantici. Enervarea în sânul comitetului era prea mare şi prea încordată. Nici când nu se putea aştepta la atâtea surprize dela aceşti oameni obişnuiţi numai să aplaude şi să fluere. Robespiere par'că presimţise momentul funebru care trebuia în orice caz să se întâmple, căci de vreo 2 săptămâni nu mai venea la şedinţele lui. Saint-Just, privea enervarea generală ca trecătoare. Dominaţia pe care o avea asupra membrilor îl făcea mândru de el şi mai tare ca oricând. Nu se putea gândi la nicio surpriză care l-ar fi prăbuşit, întocmai ca odinioară pe Danton.

Clipa hotărîtoare fu una din şedinţele Comitetului, liniştită în aparenţă. Saint-just tocmai îşi depunea raportul asupra unor chestiuni secundare. Preşedintele adunării imparsibil sta drept ca o stană.

Deodată Saint-Just este întrerupt şi un şir de fluerături la adresa lui Robespere, îşi face loc în sală rămasă mută. Galben era ca ceara. Robespiere păşi spre tribună, unde rămase, aşteptând parcă ceva. Din nou acelaş val de fluerături isbucni din toate părţile, întocmai ca un incendiu. Nu putea îngăima două vorbe. Saint-Just sta şi îl privea adânc. Isi aducea aminte că odată însoţindu-l într'o plimbare, văzuseră undeva o statue reprezentând pe Ludovic XV cu capul tăiat.

— Aşa îmi vor face şi mie, mâine. Capul meu va zace la fel, jos, îi spuse Robespiere amărât.

Iar el replicase ironic:

— Care cap, al statuii d-tale sau cel adevărat? Isi aducea aminte de acest amănunt tocmai acum, în aceste momente când, gloria şi aureola lui Robespiere sucomba. Şi asista impasibil la această decapitare! Carnot, intrase în mod serios în rolul pe care îl luase din momentul când fusese jignit. Răzbunarea lui era mult mai crudă decât o dorise el. Furia mulţimii se unia cu aceia a parlamentarilor cari într'un glas cereau arestarea lui Robespierre. Impreună cu el fu arestat şi Saint-Just, ca şi Couthon, triumviratul de altădată. Sub o escortă fură scoşi din palat, în ploaia de înjurături şi huiduieli a mulţimii.

Robespierre... Saint-Just... de altădată. Celebrul avocat suferea urmarea firească a unui entuziasm pe care căutase să-l înfrâneze şi chiar să-l execute, fără să ştie că entuziasmul acesta trebuia să se transforme încurând în ură. Şi chiar ură adâncă.

Era sfârşitul unei glorii prea mari. Şi deci şi sfârşitul trebuia să fie excepţional.

Prizonierii fură transportaţi în palatul Tuilleriilor unde aşteptau în tăcere. Mulţimea însă, care prinsese de veste urla de ciudă şi de îndârjire. Era aceeaş mulţime care venea şi în acest greu ceas al sfârşitului să le întindă o mână de ajutor. Entuziasmul mereu crescând al mulţimii făcu pe prizonieri să mai spere o îndreptare a situaţiunii. Dar era prea târziu. Sentinţa de moarte fu semnată în numele poporului francez de către Barras, proclamat şef al Adunării. Insăşi natura era contra lor prin ploaia care începuse să curgă din plin şi care împrăştiase massele înflăcărate. Robespiere fu rănit de un glonte rătăcit de auirea, iar bravul Le Bos, tovarăşul de suferinţe şi lupte al lui Saint-Just se sinucise. Cu rana sângerândă Robespierre împreună cu tovarăşii săi fură târâţi până la locul ghilotinei, aci o mulţime imensă, îmbrăcată în haine de sărbătoare aştepta fericită, începerea hidosului spectacol.

Saint-Just urcă treptele eşafodului fără frică. Nu se citea în ochii acestui viguros bărbat nici cea mai mică ezitare. Muri fără nici o teamă. Locul de onoare fu ocupat apoi de toţi amicii lui în frunte cu Robespierre. Partida era pierduă. Şi pentru totdeauna.

*

A face o judecată precisă asupra lui Saint-Just prezinta un pericol secret. Este vorba aci de a măsura un elan, de a aprecia o ipoteză. Orator, el a fost puternic şi viguros. El a formulat, cu formule cari au rămas, într'o formă nepieritoare câteva din maximele Revoluţiei Franceze. A rupt cu tradiţia acelui secol şi anunţă atotputernicia romantismului. Ca om de acţiune el a fost de un realism tare şi lucid.

Dacă trebue să-l definim dintr'o singură trăsătură, vom zice că a fost o inepuisabilă voinţă în serviciul justiţiei absolute. In toate orele de îndoială şi neliniste, atunci când o revizuire tardivă a valorilor sociale aduce spiritului la început scepticismul, apoi ezitarea, atunci când o civilizaţie se destramă din cauza principiilor ei, sau mai bine zis, din cauza neaplicării principiilor ei, Saint-Just indică unicul mijloc de salvare. A se pătrunde până şi în inima morţii, pentru a se putea înfăptui justiţia.

N. CART

(Edit. libr. Gallimard)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 3
12 Ianuarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

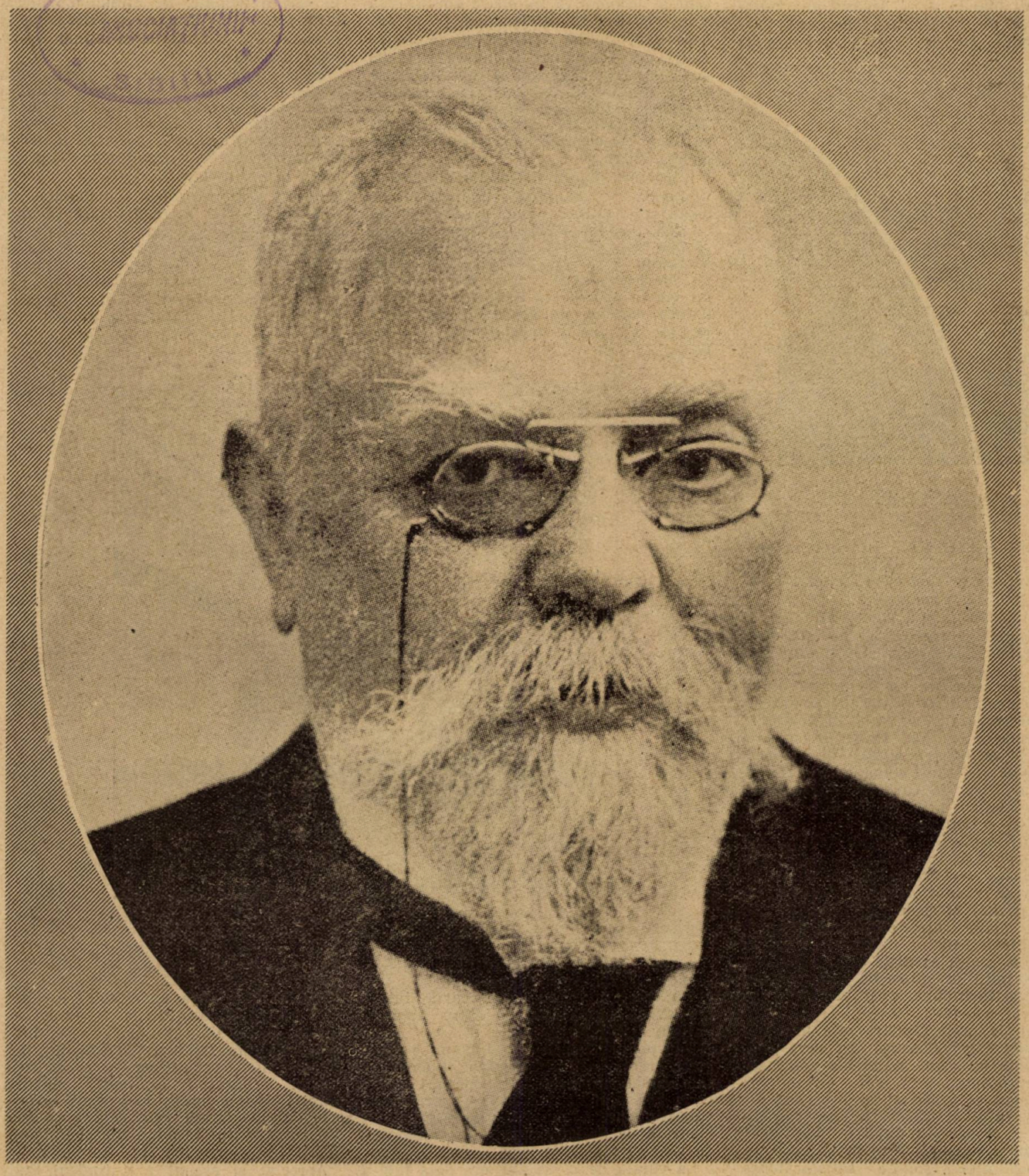

ANGHEL SALIGNY

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

Ctitorii

ANGHEL SALIGNY

de CONST. A. DISSESCU

Când te apropii de Cernavodă, venind cu vaporul din susul Dunării, o neașteptată apariție farmecă ochiul călătorului aflat pe punte.

O țesătură de fier se întinde elegant dela un mal la altul, legând glia munteneașcă de pământul dobrogean.

E podul „Regele Carol I", e opera de

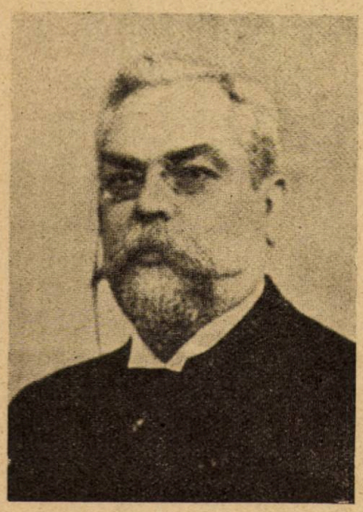

A. Saligny

căpetenie a inginerului Anghel Saligny.

Iată cum descrie Vlahuță în „România pitorească" această minunată creație a technicei românești:

„In liniștea nopții, sub cerul limpede și înstelat, frumusețea și măreția acestei puternice întrupări a geniului neamului nostru, ne dau impresia că suntem într'o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de care ne vorbeau poveștile în copilărie. Picioarele de sprijin, zidite în piatră, sunt așa de departe unele de altele și atât de înalte, încât toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă sguduitoarele trenuri, pare că plutește în aer, ușoară ca o dantelă...

„E un nepieritor arc de triumf, închinat bătrânului Danubiu, de poporul care atâtea veacuri a luptat cu el.

„Privesc visător spre dorobanțul de bronz, păzitor etern la căpătâiul podului dinspre mare. Intre cele două maluri, peste bătrânul fluviu, îndrăsnețele arcuri de fier se înalță ca niște aripi gigantice, într'o falnică pregătire de sbor ce pare a înfățișa închipuirii avântul și speranțele țărei noastre".

Podul de peste Dunăre este una din mândriile țărei noastre; ba ceva mai mult, este una din mândriile continentului european.

Conceput și construit în întregime de Saligny, ajutat numai de ingineri români, — și aceasta după ce două premergătoare concursuri internaționale nu aduseseră nici o soluție satisfăcătoare problemei — podul dela Cernavodă a fost terminat numai în cinci ani de zile. Inaugurarea lui s'a făcut în ziua de 14 Septembrie 1895, în fața familiei regale și a tuturor demnitarilor țărei. Când cele 15 locomotive tip mare sburară cu o iuțeală de peste 80 de kilometri pe oră dealungul liniilor suspendate la 30 de metri deasupra apei, dovada rezistenței era făcută și strigătul de admirație isbucni din piepturile tuturor. De atunci renumele lui Saligny se răspândi în lumea întreagă; de atunci el se impuse ca unul din cei mai mari ingineri ai zilelor noastre.

Lungimea totală a podului întrece 4 kilometri, iar lungimea unei lacre — depărtarea dintre două picioare — și tocmai aceasta formează caracteristica și mai ales dovada deosebitei priceperi a omului de știință, este de până la 190 de metri. Nu există tratat de „Poduri", nu există școală de inginerie în străinătate care să nu vorbească cu admirațiune de opera durabilă ridicată cu

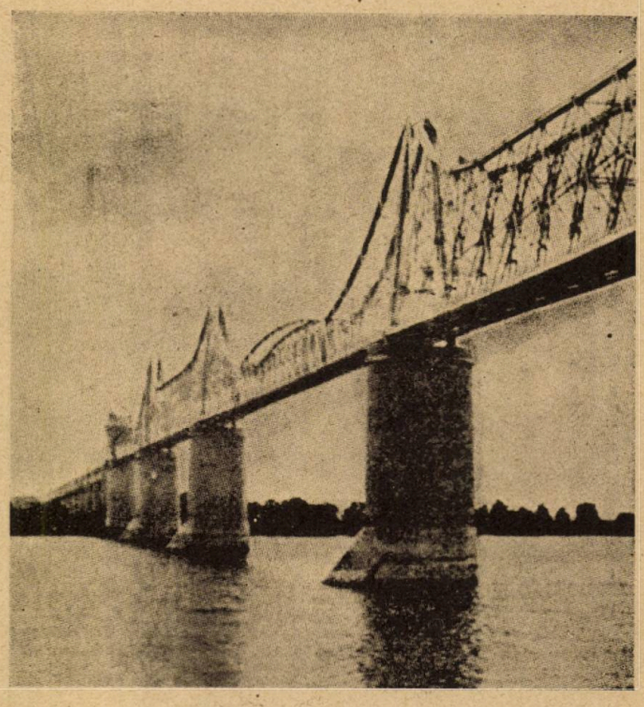

Podul „Regele Carol I"

atâta meșteșug, cu atâta artă, între Cernavodă și Feteștí, de către Anghel Saligny.

Dar podul „Regele Carol I" nu e singura creație a lui Saligny. Lucrările sale sunt nenumărate, ele formează mărturia cea mai desăvârșită a energiei, a cunoștințelor, a muncii uimitoare desfășurată de Saligny curs de o jumătate de veac și mai bine.

La vârsta de 22 de ani, era deja inginer în serviciul statului. Născut în 1854, își termină studiile liceale la Postdam și în 1875 pe cele de inginerie la Charlottenburg.

La 1 Ianuarie 1876 este numit inginer în corpul technic. De atunci a lucrat fără preget, cu dragostea, priceperea și perseverența caracteristică numai spiritelor creatoare.

Construcția docurilor din Brăila, din Galați și în parte a celor din Constanța sunt opere durabile datorite lui. Cu această ocazie el folosește pentru prima dată betonul armat — minunat material de construcție — necunoscut până atunci la noi în țară.

Zece ani au fost închinați de Saligny acestor lucrări uriașe. Economia națională, comerțul și navigația română s'au resimțit atât de mult de pe urma lor, încât nici o comparație cu situația trecută nu mai poate avea loc.

De acum șirul înfăptuirilor practice, dar de proporții neatinse de nimeni încă până la el, începe să se deapene:

Aleele mărginașe ale șoselei Kiseleff, linia dublă Ploești-București, linia Adjud-Tg.-Ocna, linia Filiași-Tg. Jiu, linia Leorda-Dorohoi, linia Bârlad-Vaslui, lărgirea liniei Bacău-Piatra, construcția gărilor R.-Sărat, Mizil, Azuga, mărirea gării Ploești și multe alte studii și proecte de cale ferată sunt câteva numai din contribuțiunile aduse de el îmbunătățirii transporturilor din România.

Apreciat și stimat pretutindeni Sali-

gny rând pe rând este chemat în posturi de o responsabilitate tot mai mare.

Incă din 1905 i se încredinţează Direcţiunea serviciului Hidraulic, apoi Direcţiunea Navigaţiunii fluviale române, iar mai târziu Inspectoratul general al Porturilor şi Administraţiunea Docurilor. In 1908 se creează Direcţiunea Generală a Porturilor şi Căilor de Comunicaţie pe apă. Saligny este numit în fruntea ei. O alegere mai fericită nici că se putea face. Prezenţa lui Saligny la conducerea tuturor acestor însemnate instituţiuni s'a manifestat — ca şi la căile ferate — prin numeroase lucrări şi îmbunătăţiri. Iar şirul înfăptuirilor practice se deapănă mai departe:

Construeşte noul port al Giurgiului, îmbunătăţeşte şi măreşte toate porturile dunărene, modernizează şantierul naval dela Turnu-Severin, punctează întreg fluviul cu semnale luminoase indicând calea navigabilă, extinde navigaţia maritimă până în Marea Mediterană şi asigură debuşeul producţiilor şi fâlfâirea tricolorului în ţări ce abia ne cunoşteau. Era cea mai pozitivă operă de propagandă făcută de un bun român.

In 1910 trece la Ministerul de Agricultură unde conducând Direcţia Generală a îmbunătăţirilor financiare, începe studiul irigaţiilor şi al amenajării regiunilor inundabile ale Dunării. Proectele sale au rămas în picioare până astăzi şi ele au format punctul de plecare al lucrărilor pornite cu multă pricepere azi de succesorii săi.

Apropierea războiului îl reclamă la Direcţiunea Generală a Muniţiilor unde avu sub ordinele sale Pirotechniile, Pulberăriile şi Arsenalele armatei. Indatoririle către ţară erau îndeplinite acum de Saligny sub o altă formă: aceea a ostaşului.

In 1916 este trimes în misiune în Rusia, având în sarcina sa transportarea şi păzirea tezaurului nostru. Greutăţile din zilele acelea nu au putut forma o piedică pentru un om de talia lui Saligny. A avut cu foarte multe de luptat, dar a învins totul. Furia bolşevicilor era să-i fie fatală însă, şi numai cu multă anevoinţă a reuşit să se sustragă ei. Reîntors la Iaşi continuă să lucreze în nenumărate comisii tehnice, unde cunoştinţele şi priceperea sa, erau indispensabile. Pentru nevoile tehnice ale armatei din zilele acelea, Saligny a fost omul providenţial.

După război, Saligny ajunge Ministru al lucrărilor publice, calitate în care începe opera de refacere a grelelor pierderi suferite de ţară. In 1919 se retrage şi de atunci n'a mai participat la viaţa publică.

Vârsta şi mai ales oboseala i-ar fi dat dreptul la linişte şi odihnă. Saligny însă nu putea sta locului. Nenumărate bănci şi societăţi îl reclamau în consiliile lor şi aci el a avut ocazia să-şi manifeste odată mai mult toate calităţile sale.

Dar activitatea lui Saligny mai are şi o altă latură: aceea didactică. Din 1884 el este numit profesor la Şcoala Politechnică unde ocupă până în 1915 catedra de Poduri. Treizeci de serii de ingineri au trecut pe sub ochii lui Saligny şi profesorul destoinic a ştiut să-i ridice pe toţi la înălţimea, azi unanim recunoscută, a Corpului nostru technic. Organizarea ca şi prestigiul acestui Corp sunt în cea mai mare parte opera lui.

Comisiunea tehnică care a construit linia ferată Ploeşti-Predeal. La mijloc în picioare A. Saligny.

„Gazeta Matematică" una din cele mai de seamă publicaţiuni de specialitate dela noi din ţară, a avut în Saligny nu numai un sprijinitor puternic, dar mai ales un colaborator asiduu şi de mare valoare. El a ştiut să creeze printre studenţii săi un accentuat curent spre cercetări, spre muncă şi spre împlinirea datoriei.

Pentru însemnatele sale merite, Academia Română l-a ales în 1897 membru activ, iar în 1907 l-a proclamat preşedinte al ei. Această cinste a venit ca o încoronare a realizărilor marelui inginer şi ea a format răsplata cea mai de preţ ce s'a oferit lui Saligny.

De altfel, însăşi Regele Carol a mărturisit-o: „Saligny a fost una din gloriile domniei mele!"

CONST. A. DISSESCU

NOTE BIOGRAFICE

Anghel Saligny s'a născut în ziua de 2 Mai a anului 1854 în comuna Şerbăneşti (jud. Tecuci). Studiile le-a început la liceul din Focşani şi le-a continuat la Postdam. Luându-şi bacalaureatul se hotărăşte pentru studiul Astronomiei, înscriindu-se la Facultatea de ştiinţe din Berlin. In 1871 însă renunţă la Astronomie şi trece la Şcoala Politechnică din Charlottenburg, unde obţine cu mult succes, în 1875, titlul de inginer.

In 1876 intră în serviciul căilor ferate, începându-şi vasta sa activitate.

In 1888 este însărcinat cu întocmirea proectului podului de peste Dunăre, pe care îl începe în 1890 şi-l termină în 1895. De atunci renumele său merge crescând. Este numit profesor la Politechnică unde rămâne până la război.

In 1899 ia conducerea lucrărilor din portul Constanţa, apoi direcţia Serviciului Hidraulic şi în 1908 direcţia generală a Porturilor şi Căilor de comunicaţie pe apă.

In 1910 trece la Ministerul de agricultură, lucrând în direcţiunea îmbunătăţirilor funciare până în ziua declarării războiului pentru întregirea neamului. Datoria către ţară şi-o face cu prisosinţă în posturi de cea mai mare răspundere fiind unul din technicienii cei mai de seamă de care dispunea armata.

In Octombrie 1918 devine pentru scurtă vreme, Ministru al Lucrărilor Publice, punând primii pioni pe calea anevoioasă a refacerii.

In 1919 — odată cu căderea cabinetului — Saligny se retrage din viaţa politică, rămânând totuşi după multe insistenţe, preşedinte a numeroase comisiuni technice de reorganizare şi refacere a Ţării.

Măreţele serbări ale încoronării Regelui Intregitor de neam, au avut de organizator tot pe Saligny care în 1922 a luat preşedinţia Comisiunei alcătuite în acest scop. Numirea aceasta nu a avut numai caracterul de specialitate, prin ea s'a urmărit în primul rând o răsplătire simbolică a celui ce se străduise atâta pentru ridicarea ţărei sale.

Trudit tot mai mult de o boală de inimă, Saligny continuă totuşi să muncească în nenumărate comisii şi consilii de administraţie a diverselor Societăţi technice ce azi fac fala industriei noastre, până în ziua de 17 Iunie a anului 1925 când pe neaşteptate, în urma unei sincope, moare spre regretul tuturor şi în primul rând al Ţării.

Anghel Saligny a fost cel mai mare inginer al nostru şi unul din românii cei mai de seamă.

C. A. D.

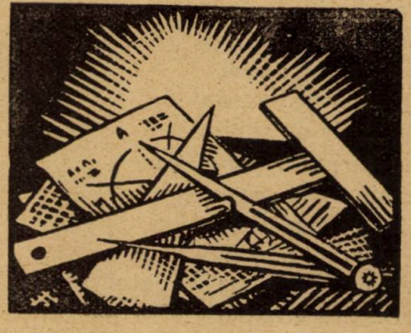

poezie

VICTOR EFTIMIU

UN CÂNTEC TRIST....

Un cântec trist, un cântec atât de cunoscut
Străbate plânsul ploaiei de cine știe unde
Și sufletu-mi ascultă și sufletu-mi răspunde
Purtat din nou în lumea uitatului trecut.

In ropotul de ploaie răsună dulce, lin
Se'nalță dintr'odată... coboară iar... și moare
Și iar se urcă 'n unde încete, plângătoare
Când tace'n depărtare al vântului suspin.

De unde vine oare și cine l-a trimis
Să-mi mai aduc'aminte de zilele uitate ?
Un cântec trist, — ascultă-l în inimă cum bate
Și plângi, sărmane suflet pe veci pierdutul vis.

Cu dânsul vin în stoluri atâtea amintiri
Atâtea clipe sfinte pierdute în uitare..

S'apropie cu dânsul a vremii depărtare
Și vălurile vremii le face mai supțiri.

El spune că departe e țara unde vin
In fiecare iarnă din alte zări, cocorii
Dar unde niciodată nu vin rătăcitorii
Plecați să moară 'n largul pământului străin.

El spune că grădina și codrul e pustiu
Că-i plin de jale câmpul... cămăinele deșarte...
Că'n van așteaptă mama pe cei plecați departe
Privind în largul zării din zori până târziu.

O, tu, ce plângi în umbră și același dor alini
In cântecul ce spune de o țară depărtată,
Nu simți că lângă tine un piept porni să bată
Că nu mai ești de-acum pierdut printre străini ?

VARIAŢIUNI PE-ACEEAŞI TEMĂ

I

In eleganta ei verandă,
Cochetă, iarna s'a pudrat
Cu puful mătăsos de neà
Ce-l scutură pe cîmpul mat,
Și fulgi țes neteda perdea
De var, de zahăr și olandă.

II

Soarele stînd pe estradă
Fruntea domol și-o înclină,
Scrie sfios pe zăpadă
Pegini de bronz și lumină...
Grabnic, dansînd menuetul,
Blonde majuscule-adie...
Soarele 'nvață — alfabetul :
Scrie pe nea în cîmpie..

III

Cine din decorul sideral
Svîrle cu confetti ca la bal ?
Care e poznașa Colombină
Ce aruncă praf de pudră fină,
Imbrăcând în mantii de stafii
Oameni, arbori, miriști și cîmpii ?

IV

Puf lucios de lună sboară, lin;
Boabe de faianță cad pieziș;
Stropi de lapte picură, brusc, din
Câmpul alb al cerului de griș..

V

Moș Crivăț își scutură'n zare
Perucile vechi și pudrate...
Cristale se sparg pe cărare
Și cioburi de-oglinzi sfărîmate...
Din perna cerească, fulgi, pene,
Se așternu într'o horă concretă;
Din albe și stranii poene
Cad flori cu petale de cretă..

ALEXANDRU BILCIURESCU

CÂNTECE

I

Intâiul trandafir,
A'nbobocit afară.
Intâiul trandafir,
A sângerat asară;
Impurpurând văzduhul,
Cu boabe de rubin;
Din pieptu-i, parcă smulse
Suspin după suspin.
Intâiul trandafir,
A sângerat asară;
Prin crengi de vrajă vântul,
Trecea ca o fanfară
Infășurând pământul,
Cu'n vis de primăvară.

II

Intâiul trandafir,
Născut deabea, murise;
Intâia rândunea
Asupra-i ciripise,
Sub raza dimineții,
Ce-i dezmierdă mormântul;
Intâiul trandafir,
Născut de-abea, murise;
Se prăbușeau pe-alee,
Cele din urmă vise,
Cu sângele lui tânăr;

III

Un fluture de noapte,
In inimă-i se 'nfipse
Și-adânc, sorbi tot dorul
Ce-ardea în el, de-o clipă,
Alăturea de floare,
Căzând, cu-a lui aripă.

ARTUR ENĂȘESCU

CONU-ALISANDRU

de D. IOV

Cine a întârziat azi prin Tg. Neamț să vadă Cetatea, nu să poate să nu cunoască pe Conu-Alisandru, pe Conu-Alisandru Ghimicescu. De altfel Conu-Alixandru Ghimicescu se cam ferește de lume; nu cu oricine îi place să 'ntindă chelemetul.

— Tg. Neamț, Cucoane Mitică, îi ca o insulă: o bat drumeții din toată țara. Dinspre Pașcani, dela Piatra, dela Siceava ori dinspre Fălticeni, peste apa Moldovei, drumurile toate să 'mpletesc pe la noi. Inainte veneau *landourile* ori *faitoanele* dela Băltățești, ori Pașcani, treceau la Agapia, la Varatec, la Horația ori la Alamș, la Oglinzi ori la Mânăstirea Neamțului, la Cecu, la S'hăstrie... treceau landourile și 'n urmă rămânea târgusorul nostru în pacea și l'nistea lui dela poale de munte. Amu, privește matale, Cucoane Mitică, mașină după mașină, zgomot, putoare de benzină și colb...

Și ca și cum colbul i-ar fi știrit gâtlejul, Conu-Alixandru tuși de câteva ori, mergând încet pe ulița Mare.

Căzusem în Tg. Neamț într'o zi de Iulie. Veneam dela Fălticeni. Trecusem podul lung, peste Moldova, la Grași, pod care, cu fiecare pas, își juca podeaua și — acum, în târg, în apropierea munților, strângeam răcoarea în spate. In căutarea unui prieten, mă abătusem pe la poliție unde am avut marea plăcere a da peste Conu-Alisandru.

Am coborât amândoi o uliță îngustă iar în strada Mare, Conu Alisandru a făcut semn unui sergent. „Să trăiți Coane Alisandre".

— Măi Gheorghieș să pândești când se întoarce domnu Vasile Schiopu dela Oglinzi și să-i spui că-l aștept eu și cu un prieten.

— S'trăiți Coane-Alisandre, am înțeles.

— Poate, Cucoane Mitică, de vei fi mirând că-mi spun toți Coane-Alisandre? Sunt de 30 de ani comisar aici în poliție da nimeni nu mi-a spus: domnule comisar. Doamne ferește. Toți au crescut sub ochii mei. Eu n'am dat o palmă în 30 de ani, da nici uniformă n'am pus pe mine.

Mergeam prin fața prăvăliilor, salutați din toate părțile. Automobile treceau rididicând munți de colb. La distanță, un sergent ne urmărea ca o umbră. La un colț Conu-Alixandru se opri.

„Iaca aice, Cucoane Mitică, îi restaurantul lui Rudolf. Restaurantul elitei, ca să zicem așa. U'tați-vă înăuntru: îi numai Neculai Persu. Eu cred, Cucoane Mitică cred că mata nu știi cine-i Neculai Persu".

Ne-am oprit în fața restaurantului *Elitei*. Cercetam, abia acum, pe Conu-Alisandru: un om tinărunt, după înfățișare bătrân, dar când vorbește și te săgetează cu privirea, pare în floarea vrâstei.

— Neculai Persu ista îi un mare cântăreț. Unde n'a fost el cu scripca lui!... In câte nopți n'a cântat pe la mânăstiri, cu căluș, pe vremea când numai măicuțele purtau părul rătezat!... Dar să-l auzi, Cucoane Mitică, pe Neculai Persu când zice din chitară marșul lui Napoleon! Parcă vezi o armată întreagă, cu fanfara în frunte.

După ce-am făcut, pe scurt, cunoștință cu îndeletnicirile lui Neculai Persu, reprezentantul poliției mă luă ușor de braț și pornirăm. In fața unei dughene se opri, privi din ușă înăuntru și dădu din cap în semn de „nu". După ce ne-am depărtat oarecum de „Centru", Conu-Alisandru mă'mpinse într'o băcănie.

— Coane Mitică, mata ești astăzi musafirul meu. Să nu mă refuzi. Să luăm deocamdată câte-o bere. Asta spală *borheile*... Măi Costică...

Costică știe obiceiul clientului: vine cu berea și cu un șirag de covrigi sărați.

— Să nu mă 'ntrebi, Cucoane Mitică, ce prăvălie îi asta și cum îl chiamă pe stăpân. Aiasta îi prăvălia fără nume. Am eu aici un colț al meu...

Conu-Alisandru să uită spre tejghea și Costică înțelese s'aducă pe o bucată de hârtie albă un pumn de măsline.

— Vine și berea, Coane-Alisandre.

După al doilea rând de bere nimeri și prietenul meu Vasile Schiopu.

— *Măi* Cucoane Vasile ia un scaun și stăi aici între noi. Iaca, t'am adus și-un prieten bun. Noi acuma am isprăvit-o cu berea. Dacă vrei să-ți speli și tu borheile, cere-un țap. Noi de-acuma am să cerem un vin, Costică, să ne-aduci un vin *de-o ureche*.

— Știm *noi*, Coane Alisandre.

— Poate mata, Cucoane Mitică, nu știi ce vra să zică vin de-o ureche?

— Chiar mă gândiam să te 'ntreb, Coane-Alisandre: încă așa numire de băutură n'am auzit.

— Nu de geaba fac eu serviciu de 30 de ani în poliție, Cucoane Mitică! Să-ți spun eu matale: avem vin de două urechi și de-o ureche. Ceri un pahar de vin, guști.. îi oțetit sau are un iz.., scuturi din cap și din amândouă urechile: aista vra să zică vin de două urechi. — să-l beie stăpânu. Dar dacă-ți aduce un păhărut de vin bun, care alunecă uns, ca după sărmăluțe, atunci închizi ochiul stâng, apleci capul de mai s'atingi cu urechea umăru... Aista-i vin de-o ureche; de aista bea Alisandru Ghimicescu.

Am râs de teoriile bătrânului comisar și-am tras o învățătură pentru viitor. Costică așternu o nouă față de masă de hârtie, aduse o pâne de casă tăiată gospodărește și-un muschiulet de porc, tăiat felii-felii, și ușor botezat cu usturoi. Sticla cu vin prinsese ceață.

— Eu să-ți spun matale, Cucoane Mitică, noi o să ne încurcăm o leacă astăzi. Să nu te superi eu am găsit în mata un prieten. Să nu te superi nici tu *măi* Cucoane Vasile, când spun că azi îi greu să ai un prieten. Eu, cucoane, am numai doi prieteni în viață: pe Neculai și pe Iordache. Mata n'ai de unde să-i cunoști, da' să-ți mărturisească prietenul matale Schiopu cine-i Neculai și cine-i Iordache.

Am gustat câte-o felie de muschi și-am cinstit cel dintâi rahar. In adevăr vinul era de-o ureche.

— Neculai, Cucoane Mitică, îi vezeteu meu iar Iordache îi calu. Și pe vezeteu și pe cal îi cunoaște tot târgu. Să-ți istorisesc acu ce-i cu prietenii ișția ai mei. Dacă întârzii la masă, după cum are să se 'ntâmple astăzi, Neculai înhamă pe Iordache și iesă. Intâi să oprește la Rudolf, Neculai stă puțin să se odihnească Iordache, apoi se uită, de pe capră, înăuntru. Dacă-s acolo, îi trimet un sfert de vin și-o gustare: dacă nu mă vede, Neculai pornește până la Stain. Aici Iorhache iar s'oprește să se odihnească... Și dacă nu-s la Stain, Neculai mână mai departe, să mai oprfește în două-trei locuri, pân' ajunge aici, la colțu meu.

Conu-Alisandru uda, din când în când, povestirea cu câte-un păhărut și când sticla fu gata, Costică, fără comandă, umplu golul.

— Uneori, Cucoane Mitică, prietenul Neculai, își face și el damblaua lui. Vede c'am întârziat, înhamă pe Iordache și iesă. In drum să 'ntâlnește cu-n prieten care-l poftește la un pahar de vin, undeva, într'un colț al lor. Neculai să dă jos de pe capră, spune ceva lui Iordache la ureche, ia biciușca, îl atinge ușor, prietenește și Iordache pleacă singur să mă caute. Să oprește la Rudolf, asteaptă puțin, apoi întoarce capu și să uită înăuntru. Nu mă vede, pleacă mai departe, să oprește la două-trei prăvălii până dă peste colțu meu. Dacă m'a găsit îi trimiit câteva bucăți de zahăr și el înțelege și așteaptă. Și când mă sui în trăsură, n'am nevoe nici de hățuri nici de bici: prietenu meu Iordache mă duce acasă. Spune tu, măi Cucoane Vasile dacă nu-i așa?

Vasile Schiopu coborî de pe nas ochelarii americani, îi aburi, îi șterse și după ce-i puse la loc, răspunse: „Adevărat, Coane-Alisandre, tot ce spui mata așa este".

După ce Conu-Alisandru umplu paharele dintr'a treia sticlă, iar Costică mai aduse un hartam de muschi, începu să ne povestească din viața lui „zbuciumată și amărâtă". In dugheană era răcoare: dușumelele stropite și prin anumite locuri fășii de hârtii cleioase, punctate cu muște, atârnate de tavan să clătinau în slaba adiere ce venia pe ușă.

— Eu, Cucoane Mitică, după cum t'am mai spus, în 30 de ani de poliție n'am tras o palmă. Eu am descoperit omoruri și furturi numai cu vorba cea bună. Spune și tu, dacă nu-i adevărat, măi Cucoane Vasile?

— Așa este, Coane Alisandre, om bun ca dumneata nu să mai află.

— Eu am discoperit, Cucoane, și pe marele bandit Niculiță, pe Regele Munților.

— Conu-Alisandru l'a descoperit, adevărat este, întări Vasile Schiopu.

— Și să-ți spun matale cum s'a 'ntâmplat aiasta. Niculiță stăpânia județul Neamț: omoruri, jafuri și nime nu putea să-i dea de urmă. Amu, într'o sară, Niculiță să 'ncurcă la un chef într'o crâșmă sub Cetate. Un birjar l'a cunoscut și l'a denunțat. Au venit sergenții și după lupte grele, l'au prins. Mă pomenesc eu pe la mezul nopței că-mi bate cineva în fereastră. „Măi care-i acolo?" — Eu, s'trăiți, Coace Alisandre.

— Tu ești măi Gheorghies? întreb eu.

— Eu, Coane-Alisandre, s'trăiți. Haideți că l'am prins pe Niculiță. — Ce spui tu, măi Gheorghies, visezi — Dacă vă *spunem* că l'am prins..." Să vă spun drept, mi să făcuse părul măciucă. Nu m'am mai îmbrăcat: am luat peste cămașă o manta și m'am dus la poliție. Era Niculiță, Cucoane, că eu-l cunosteam de pe când era om de treabă. Da el să spue că-i Niculiță. Doamne-ferește. Poliția toată își perduse capu. Eu, — cel dintâi lucru, m'am gândit că poate tovarășii lui să deie un atac și să-l sca-

pe. De aceia am cerut de la batalionu de jandarmi o companie, am înconjurat poliția, am pus patrule pe toate străzile și pe urmă m'am apropiat de Niculiță și l'am întrebat: Ce mai faci tu, măi Niculiță? Banditul s'a uitat la mine crunt, pe sub fruntea îngustă.

— Nu sunt eu Niculiță, cucoane..

Subcomisarii pregăteau frânghiile să-l lege și udau trăgătorile. Ce crezi mata c'am făcut, cucoane Mitică? Am dat toată lumea afară ș'am rămas cu banditul. Am scos tabachera și l'am poftit la o țigară. Sta pe scaun în fața biuroului meu și mă privia. — De ce nu vrei tu să mărturisești, măi Niculiță? Banditul n'a răspuns. Am sunat un sergent ș'am dat ordin s'aducă o jumătate de vin și două pahare. Am umplut paharele, ș'am ciocnit. „Ia măi Niculiță că ț-a *ci* săte".

— Să trăești, coane Alixandre, răspunse Niculiță dând duscă paharul. Apoi până la ziuă mi-a mărturisit totul, uite așa, fără să capete o palmă măcar. Așa am făcut eu serviciul cucoane, treizeci de ani în poliție și 12 ani ca primar în Vânătorii Neamțului. Erau alte vremuri pe-atunci. Eu să-ți spun matale, cucoane Mitică, democrația asta de azi mie unuia nu-mi place. Eu am făcut serviciul sub 24 de prefecți. Iaca, mi-aduc aminte, era unu varga lui Dumnezeu. Venea un potop, rupea *șușaua* sau un pod. Mă chema prefectu la Piatra: Ascultă, măi domnu primar, ai reparat drumu?

— Nu, domnule prefect. — Apoi Dumnezăii mătii, domnule primar, să-l repari numai decât. Ce-i azi? Luni? Sâmbătă am să viu să-l văd. Și Sâmbătă când venia mă bătea pe umăr: bravo, domnule primar, ești om vrednic. Apoi mergea la mine și cinsteam un pahărug de vin. Așa erau sefii noștri pe vremuri: te ocăra când trebuia, dar tot la ei găseai o vorbă bună ș'o mână de ajutor la nevoe. Dar azi, cucoane? Azi, cu democrația lor?

Aci venind vorba despre democrație, conu Alisandru Ghimicescu se 'nfurie. I se aprinse fața, pielea, între princene, i se încreți ca o smochină și cu mânie bău paharul și-l umplu repede, să fie „aprins". Costică aduse niște șuncă fiartă și pe o bucată de hârtie cerată, muștar. Sticla cu vin de-o ureche veni, cu aburul pivniței pe ea.

— Cucoane, mare necaz am eu pe democrația asta de azi. Să fii bun matale, cucoane Mitică, s'asculți o patarănie a mea. Este aici la noi în târg unu Popescu. Îl știu de când umbla în izmănuțe la școală. Până mai anu trecut, când mă vedea pe stradă „să trăești coane Alisandre", striga de departe. Acu democrația l'a făcut deputat. Și cum s'a ales, nici mai mult nici mai puțin: să mă deie afară din slujbă, ori macar să mă mute. Să vezi matale, iubite cucoane Mitică, ce pățesc într'o sară. Vasile Șchiopu îi de față, poate să spue.

— Când, coane Alisândre, atunci la Rudolf?

— La Rudolf, răspunse omul îmbătrânit în poliție. Mă duc într'o sară la Rudolf. Acolo: primaru, ajutoru, pretoru deputatu nostru și alți mușterii. Cum mă vede deputatu, nici una nici două: „dumneata să ești afară când sunt eu aici". — Măi băete, leagă-ți gura, vorbesc eu dămcl. — „Să ești afară" și răcnește la mine. „Ascultă mă, marțafoiule, n'am intrat în prăvălie la tine ori la tat-tu. Tu să răcnești la neamurile tale. „Au râs toți, cu lacrimi, cucoane Mitică, de pozna asta, iar eu am făcut sămn lui Persu și de ciudă am petrecut până la ziuă, într'un colț al meu...

Am râs tustrei de întâmplarea asta și-am ciocnit prietenește și cu voloșie.

— Dacă guvernul cade, cucoane, petrec trei zile și-a treia zi merg pe ulița Mare cu capu gol înaintea cailor și Persu cu lăutarii în trăsură.

Așa am făcut eu cunoștință și m'am împrietenit cu cuconu Alisandru Ghimescu care, la a nu știu câtea sticlă cu vin, mi-a spus: „Eu azi, domnilor, ori perd două sute de lei, ori capăt brevet de invenție".

— Cum așa, cucoane Alisandre? întreb eu.

— Astăzi cucoane Mitică, claponesc patru curcani. Am eu un meșteșug al meu... Dacă reușesc: brevetu și dimisia din poliție.

La minunea asta nimic n'am răspuns un cuvânt. Costică să mirà după tejghea. O muscă bâzâia, supărător, prinsă în hârtia cu clei. Și pe când ascultam tăcerea, o trăsură se opri în fața prăvăliei. Am înțeles și m'am apropiat de ușă. Iordache întoarse capu și privi înăuntru. Costică, după obicei, îi duse o mână cu zahar pe care Iordache o linse nechezind ușor a mulțămire.

Conu Alisandru eși, în ușă.

— Ai venit singur, prietene Iordache? Calul nechează încetișor.

— Să vede că prietenul Neculai cinstește un păhărug cu vin, undeva, într'un colț al lui...

Apoi, adresându-se mie: „Să-mi faci plăcere, cucoane Mitică și să mergi cu mine acasă. Am un Cotnar, cu adevărat de-o ureche...

M'am suit în trăsura încăpătoare, m'am suit și de dragu lui conu Alisandru și de plăcerea de-a fi tras de prietenul Iordache, cum și pentru a afla ce-i cu invenția care așteaptă brevetu...

Mergeam tustrei pe ulița ce duce sub Cetate, prin adierea răcoroasă ce venia peste Ozana, din spre munți și cum nu era nime pe capră, mă uitam la noul meu prieten Iordache și adânceam în mine povestirile lui conu Alisandru auzite la un păhărug cu vin...

D. IOV

POVESTEA LĂCRĂMIOARELOR

de N. FREAMĂT

„Lângă crucea lui Isus, stăteau „mama Lui și sora mamei Lui, Maria, „nevasta lui Clopa și Maria Magda„lina".

Ioan Cap. XIX. § 25.

Primăvara își scuturase mantia, acoperind, încet, încet pământul de verdeață și de floricele. Ele răspundeau cel mai plăcut miros, rechemând la viață pe toți, pe cari ursuza iarna îi silise să stea ascunși.

Într'una din zile, venind acasă, un miros plăcut abia simțit, se răspândea în cameră. Privind cu atențiune, el găsi pe masă un vas cu flori, din care, răsărea un mănunchiu de lăcrămioare.

Spre a-i se face plăcere, știind că floricele îi sunt drag, fuseseră așezate aci.

El, se așeză pe sofaua dintre ferestre și privea mândrele floricele, despărțite de tulpinele lor,... numai spre a putea face plăcere oamenilor atât de nemilosi.

Incet,.. încet..., floricelele începeau a se mișca, întrerupând — tăcerea care domnea în cameră — printr'o ușoară adiere, ce răspândea în toate unghierele, mirosul lor plăcut.

Floricelele, erau atârnate pe tijele lor, ca niște clopoței, iar coloarea lor albă, contrasta cu frunzele verzi ce le înconiurau, și care păreau că le păzesc să nu li se întâmple vre-un rău.

Ele aminteau timpuri de mulțumire, de foarte scurtă durată. Fără să-și dea seama, două lăcrămi, i se rostogoliră pe obraji, spre a se întâlni sub bărbie.

. . . . . .

Un fosnet de frunze, îl trezi din reverie.

Clopoțeii lăcrămioarelor, se mișcau acum zgomotos. Un susur ușor, se auzea, ca din mare depărtare până când o voce în surdină, se auzi din mijlocul grupului de floricele.

— Nu fii mâhnit, bunule prieten! Privește-ne cu băgare de seamă, și din cele ce îți vom povesti, vei deduce că, deși suntem atât de modeste și răspândim un miros, ce vouă oamenilor, vă este plăcut, am luat ființă din durere, din lacrămi. Din această cauză, purtăm și numele, ce avem.

. . . . . .

Dupe ce Mântuitorul Lumei, fusese răstignit pe cruce, în jurul Lui, se aflau pe lângă mama Lui, și alții, îndurerați de nedreptatea ce se făptuise.

Toți ascultau cu durerea în suflet, batjocurile ce i se aduceau, pentru dreptatea pe care o propovăduise și apărase! Nimeni însă, nu avea curajul să-i ia apărarea, să spună un singur cuvânt!

Fiindu-i sete, i se dăduse să bea otet, iar când Isi încredința sufletul în mâinile A Tot-Puternicului, a fost împuns cu sulița, din care loc a eșit sânge și apă. Față de toate aceste dureri, mama Lui Isus și asistențele, vărsau lacrămi. Ele se rostogoleau pe obraiii lor și cădeau pe pământ la picioarele Mântuitorului. Din aceste lacrimi, am luat noi ființă, împrejurul crucei pe care pătimea Isus. Tiiele noastre, se acoperiră de floricele albe, de forma lacrămilor și cu capetele plecate spre pământ, arătând mâhnirea pe urma căreia au luat ființă. Culoarea ce am dobândit, era cea albă, semn al nevinovăției celui ce pătimea și dragostei de mamă pentru fiul ce credea pierdut. Frunzele noastre, se colorară în verde, arătând speranța că totul se va îndrepta în bine și că, prin patima Sa, se dobândise mântuirea.

Spre a nu reaminti însă tuturor numai origina noastră, ni se dete mirosul plăcut ce răspândim. Prin el vestim oamenilor reînvierea lui Isus și cu El odată în fiecare an si pe a naturei, a primăverei, a triumfului luminei asupra întunerecului, a dreptății asupra nedreptății.

Din trupul nostru, s'au făcut miresme pentru giulgiurile, în cari Mântuitorul a fost înfășurat, când a fost depus în mormânt.

Ni s'a hărăzit să nu trăim decât în lumina și umiditatea primăverii și să nu reînviem decât odată cu Cel, prin care am fost create.

Acum, când cunosti povestea noastră credem că îți vei putea da seama, de ce unora le provocăm bucurie, iar altora mai pătrunzători, întristare...

. . . . . .

Se făcuse tăcere. Fosnetul, se îndepărta încet,, încet..., până ce nu se mai auzi deloc! Totul reintră în tăcere ce de obicei domnește în camera unui visător.

GROF GALY DE SZÀPLANCZAY

de CESAR PRUTEANU

— Greşeşti! Nu vitregia răsturnatelor vremi (că n'am altcum zice) nici ciudate împrejurări isvorâte din chestiuni de inimă (sunt bătrân!) sau de traiu (sunt bogat!) ci dorul de-a cunoaşte neştiute plaiuri româneşti şi de a mă statornici numai acolo unde sf. noastră Biserică şi tăria simţimântului naţional e în scădere...

— ?

— Ciudat? Nu! Un idealist? Poate. Menirea Preotului azi, este dacă nu mai mare de cât a voastră care v'aţi încercat cerbicia până dincolo de fostul pasalâc al Budei dar cel puţin o complectare în slujba patriei. Amvon, egal Comandament de trupă. Dezinteresare şi ideal duhovnicesc — piept desfăcut în faţa vijeliilor de gloanţe. Cuvântul — mierea Domnului — dogoarea inimei jertfite... Preot şi oştean nu împerechere de nume — contopire... Aceiaş muncă de asiduu semănător pe două câmpuri.. Haida! prea ne credeţi laşi şi Harpagoni înotând în tina banului...

— ?

— Mă întorc şi răsucesc în mâini ca pe-o lănică şi gândul D-le cercetându-l şi mai să-ţi dau dreptate. Poate că frica de coarnele plugului, de greul vieţii de sat, dorul de-a mă vedea mai bine şi mai sus l'a mânat pe tata ca după „primare" să mă ducă la oraş şi să-mi aleagă o gazdă bună numai de-a'mi ciunti zilnic porţia de mâncare; şi tot acelaş dor l'a împins să mă dea pe mâna unor dascăli de seminar ce înţelegeau că toţi elevii trebuiau să fie maturi la 11—12 ani... Nu cere să mă plâng dar nu ştiu dece *maturitatea* cerută, întârziase şi astfel că în loc de-a fi cu ochii măriţi ca două cepe la obositoarele prelegeri şi cu urechia fără fir de fudulie ca pe timpul lui Anton Pann la: Tan-ga-ni-ga, tan-ga-nà... a măestrului de muzică, ochii înduioşaţi, priveau mai mult spre petecul albăstrui de cer înrămat hain de ferăstruica îngustă a clasei şi urechea se desmerda în minunea ciripitului de vrăbioare... Aşa am fost atunci, aşa poate am rămas şi astăzi! Că m'a ajuns pe drum şi... maturitatea... de! Războiul însă mi-a deschis ochii mari, mari de tot. M'a făcut să-mi dau seama că nu lucrasem nimic că în fundul Olteniei toţi sunt ortodoxi, toţi îşi iubesc ţara şi că popa nu-i bun de cât de blagoslovenii şi de ploscа simbolică pictată 'n vers de Topârceanu... In „două zeci" am deschis o hartă şi-am pus-o pe preteasă s'arate cu un deget o regiune din cele trei mai bântuite de secte şi vrăjmaşi. [1]) Şi-a ales Maramureşul. Aci îmi simt puterile îndoite. Crede, — coliva şi colacii poftitori — îmi pare poveste de demult, iar slujbele făcute la naşteri, nunţi, înmormântări fără de — ce-i al popii-i pus de-o parte — nu e o obişnuinţă, mai curând datină. Nu m'a mirat nici faptul de-a oficia cu răspunsuri de rusească seacă şi încălcită, parohienii mei fiind ruteni şi încă ruteni de cei sadea cu nume de familie şi botez: Cucu, Ardeiean, Tăutu...

— ?!

— Te miri? Dece te miri? Că-l cheamă Cucu şi nu ştie un bob româneşte? Că-l cheamă Tăutu şi cântă subţire şi plângător pe rusnacă? că şi-a uitat neamul? Vrei să cunoşti „afund" vârtoasele rădăcini ale Carpilor neînvinşi nici după prăbuşirea Dacilor, cum se usucă de viermii ce le rod? Vrei să te încredinţezi de Maramureşul murind: vrei să înţelegi cum se sbate în pieire făloşenia unui trecut? Spune-mi, vrei? Atunci să ne oprim. Sună la casa aceasta boerească. Eu nu intru. Înfăţişează-te gazdei... e un grof. Roagă-l să te ducă în sala strămoşilor lui şi să-ţi cetească din pergamente...

Săracu popă! Mi-a vorbit cu atâta suflet încât mă simt beat că după o carafă cu vin. Ce putere de convingere!! In trei cuvinte mi-a descris prăpădul, m'a îndurerat, mi-a aţâţat curiozitatea. El s'a aşezat pe o bancă din alee, eu, ţanţoş urc scările, trag de-o limbă de lea (chip de sunărie) şi intru. Săracu popă! M'a trimis la vre-un renegat, sigur!

Da' el dece nu m'o fi însoţit? Hm! o fi având poate vre-o pravilă care'l opreşte.

— Cum doriţi să vorbiţi cu grofu: Ungureşte, Nemţeşte sau Franţuzeşte? Intrebarea mi-a pus-o un valet galonat. Il privesc, mă priveşte; îl măsor, mă măsoară răspund:

— Sanscrita. Aude şi se înclină ceremonios.

II

Când mă uit la un tablou atârnat pe perete: aqua-forte pictură sau „în peniţă" nu închid pe prima ochii, nici nu mă depărtez o postaţă bună precum fac faimoşii critici ci, mă apropii mult, mult până înţeleg *linia* sau crud: mâzgălitura: când am o carte — o privesc de departe (prietinii zic că-s presbit!) căci un singur rând cetit îmi ia o clipă iar miezul scrisului, îmi înflacără gând, închipuiri, vedenii — un ceas. Cine nu mă cunoaşte crede că cetesc de departe eu ştiu însă că visez cu ochii deschişi. Asta ar fi cum s'ar zice o lămurire pentru nedumeriţi si ar putea — pe bună dreptate să lipsească dar, stăpânul casei în care am intrat e *tabloul* şi-mi apropii scaunul mult, mult şi-l privesc în timpul convorbirei cu multă luare-aminte. Tace! Chipeş: Dac desprins proaspăt de pe Columna Romei! Ii deslusesc scopul, m'ascultă şi binevoitor îmi înmânează şi cronica...

Cetesc:

.....Cruntă pregătire nu spre
a prilejui petreceri din goane după fioroase hiare precum zice-se, ci,
a războiu crâncen mai cu însemnare se întâlnească... *In tabăra marelui Ialmay Ianos..*"

gândesc:

.....foiau războinicii carî încotro. Porunci se risipeau îndreapta si în stânga. De când coborâse de la Körösmező prin trecătoare de când avusese lupta şi supunerea Judeţlui Balici mai sus de Munceaci, nu se văzuse atâta pregătire. Cete ascuţeau săbii întoarse, destindeau şi întăreau corzile pe arc: paşnicii îngreuiau samarele pe cai... In mijloc, pe pirostrii o oală mare dăruia celor din preajma-i o muetură de venin pentru săgeţi Voci groase răpăiau cuvinte runte'n trei, opriţii din lucru schilodeau priviri lacome spre munţii îndepărtaţi ai Maramureşului. Un călăreţ struna cal alb în faţa păzitorului. Urmaşii lui, solia îi ajutară să descalece. Un ras încap şi cu'n crâmpeiu de coadă îi luă calul iar un micşor bleg şi cu picioarele aduse ca o seceră îl băgă în cortul împopoţonat cu limbi de steag, tigve şi „Turul" [2]) împăiat...

— Bun sosit.

— Mărire ţie.

— Ce veşti?

— Răspunsul dorit.

— Sunt nerăbdător. Crăciun îngenunche cu supunere şi scoase un sul de piele de viţel. Ialmay grabnic îl dete tălmaciului şi auzi:

„Cu har de la bunul D-zău şi sănătate Io Judeţ Miercan stăpânitor de amândouă ţărmurile Tisei şi munţi, înştiinţez cu răspuns la prea cinstita Ta scrisoare pre puternicul Ialmay Ianos cu drag pohtire de ospeţie şi vânătoare întru al nostru ţinut..."

— Bine, destul! Alna... ce face Alna?

— Domnita prea măritului Judeţ...

— Mă vrea?

— Va vrea dacă...

— Dacă?

— ...ce-am tocmit dimpreună, puternicia Ta îndeplineşte

— Cine îmi şeade împotrivă? Miercan? Il târnui de barbă. Hohérul [3]) mai cere un cap. Te fac jude. Am zis! Lui Crăciun, târnuirea „hohérul" îi îngheţă o clipă măduva... „Te fac jude" îi îmbujoră obrajii... ochii îi sticliră. Gândi: S'ajung jude, s'ajung jude... Un semn. Un cor sună prelung în poarta cortului. Când Ialmay urcă pe cal nici un ceţas din cei ce foiau prin tabără nu rămase pe jos.

— Előre [4]) răcni scurt porunca.

Şi în rând de cinci şi şease în mijloc cinstind solia, mia de maghiari în chiote porni vârtej aplecată pe oblâncuri...

.....Strângător de prietini şi a hi în bună inimă se arătă Miercan primind precum se cuvine pe Ialmay cu petreciuri şi cină bogată...".

Masa se întinsese în curtea castelului sub umbrare firesti de goruni şi paltini. Se lăsase o seară dulce ca'n poveşti. Sus cerul cu stelele, pe paiişti maramă de lună viorie. Tisa, ne-aproape năvalnică trimetea undă răcoritoare şi 'n vuet bolborosiri neînţelese, livezile — mireasmă.. In locuri anume alese se întocmise lumini din facle cu răşină iar pe tânsanul gol steteau buţiile pântecoase rânduite la vedere şi vetrele pe care se frigeau haltanele întregi ghiorţăind foalele [5] tuturor celor flămânzi şi însetaţi după măreaţa vânătoare.

Din mormanul de vânat — mai acolea — cunoşteai vulpile după coadă. Ultimul corn se stinse pe coclauri şi nu mai culese nici un curtean sau oaspe întârziat. Toţi erau în păr rânduiţi după bărbi şi mărimi. Ialmay în fruntea mesei închina în sănătatea lui Miercan Judele în cinstea înaltului mosafir. De pe tăvile aduse piereau bucatele, iar carafele cu vin se rusinau a goale. Slugile nu mai pridideau. Aci turnau de băut, dincolo tot de... băut: dincoace măcar de... băut. Cheful era în toi Sfetnicii împestriţaţi cu maghiarii îi înfrăţeau bucatele şi vinul. Se sculau 2 îşi urau în parte, beau

1) Crisana, Maramures, Basarabia.
2) Pasărea simbolică a Maghiarilor.
3) Călău.
4) Inainte!
5) Pântecele.

și se pupară și iar se sculau 2 își urau... Ceteraşii cu naiuri cei mai mulți ziceau plângător, tărăgănat, trist când rupt sglobiu și vesel.

...„Alna, Doamna își cinstește oaspetele arătându-se, pe când Jalmay tocmise cu Crăciun — solul — vihlenia...".

Din când în când tălmaciul venea înspre Crăciun și printre o închinare și-o pupătură strecură vorbe. Numai Jalmay băgă de seamă și mânca și bea în silă. O îndoială îi intrase ca un junghiu în inimă: dacă l-a înșelat Crăciun? Dacă... Nu! Nu! Ialmay din două vorbe schimbate l'a cunoscut. Crăciun e un neastâmpărat. îi trebue un tron, vrea să conducă o țară. Crăciun... Dar iată în prâdvorul brumat de lună o arătare. Coboară — fulg — spre toiul petrecerii... Plutește — alb — pe verdele întunecat al pajiștei. Doi copii — îngeri — îi ține poala hainei lungi..., o urmează un stol de zâne...

— Alna!

Cine a holbat ochii văzând-o? Cine a strigat?

Ialmay a rămas — a stană — încremenit, ridicat dela loc cu mâna pe pocal.

Pe față — pe rând — un roș un vinețiu joacă pale; bărb'a, mai c'ar clănțăni a haită flămândă și dacă cineva i-ar smulge de sub pieptarul de criță — inima, iar găsi în lăuntrul ei din dor pofticios făcut un sfredel... Ialmay când a primit mâna de crin a Doamnei parcă a fost străfulgerat din tălpi până în creștet. In ochii, au început drăcește a se 'mpleti lumini de jerăgai.

— Alna!

Cine a făcut ochi mai mari, de broască? Cine n'a mai strigat? Ialmay se sprijină de spătarul jilțului. Un oaspete îndrăsneț a prins o zână din stol și-o poftește la masă, trei au încercuit alte două. Doamna Alna vrea să se retragă. Ialmay horcăe cuvinte tălmaciului. Ialmay cere ca Doamna să rămâe și stolul să rămâe.

— Nu! A răspuns încruntat judele.

Glasul răspicat de tălmaci vesti:

— Ialmay măritul și stăpânul meu...

Miercan se închină.

— ...și de azi stăpânul vostru...

Miercan se ridică, Miercan a prins spada:

— N'am înțeles.

Tălmaciul senin și fălos:

— ... și de azi stă... Capul tălmaciului s'a oprit hâd pe undeva, pe masă. Trupul se răsuci în sbucium fântânind sânge. Strigăte, sgomote de talgere și teci, scânteit de paloșe.

Alna în groază, pieri cu stolul ei de zâne înspre biserica de lângă castel.

...din senin sbrigni furtuna...".

O luptă câinească se încinse. Mesele se răsturnară în amestec de urcioare, fundulețe de lemn, aurării, lăviți, tronuri cu spătare. Strigăte, urlete, văicăreli, umplură curtea. Un ceas, un ceas întreg dură harța. Nici un curtean de-al Județului n'a rămase. Miercan zăcea hărțănit de paloșe, împuns de sulițe. Alna, halvan Alna[6]) răsună strigătul desnădăjduit al lui Ialmay. Clopotele bisericii începură să geamă, încet, tânguitor, apoi să bată mai des, mai tare, mai tare. Alt clopot dela altă biserică, din alt sat, răspunse. Lumini se iviră pe prispa dealurilor din apropiere. Țăranii sculați de larmă și glas de clopot cu ce apucară, veniră să înfrunte dușmanul. Năvala celor „o mie" prădă prin case se hârțuia cumplit.

— Alna, holvan Alna? Strigă, urla Ialmay cu gura îmbălată clintind ochi de fiară peste întreaga hărmălae de împotrivi și jeluiri.

— Acolo-i. Și Crăciun îi arătă biserica. Ialmay scoase un strigăt. Alaiul îl urmă. Alna se strecură în altar. Faclele aduse luminară aspru lăcașul.

— Alna! Atât putut zice Ialmay și dintr'o săritură o prinse în brațe.

— Fugi, păgânule,... păgânule.

Ceilalți se luptau cu ceata de zâne fugărindu-le, trântind iconostasul, sfetnicele grele, târând în hohote de râs sălbatec, prinsele. O mână în turla de lemn trăgea în desnădejde clopotele. Afar se mai luptau arcașii,... Doamne! Sodoma reînviase! Doamne, ierți păgânului să rumpă vălurile, hainele de pe fecioară, ierți... Ați auzit ceva? nimic... Un sgomot? Aș!... Un pârâit ca o ruptură... Apoi sgomotul se înteți ca o prăbușire de zidărie. Pământul prinse să se cleatine. Urmăritorii se opriră din goană nedumeriți. Băuseră prea mult? Le-a venit ameteală? Pământul se cleatină mai tare. Pământul se cutremură. Biserica troznește din încheeturi; biserica pare o corabie legănată de valuri. Catapeteasma s'a desfăcut se prăbușește catapeteasma. Un uruit asurzitor și naosul și pronaosul se prăvăli ca în adânc cu talpa bisericei cu năvălitori și zâne într'un înfrățit detunet strigăt de groază, strigăt de moarte. In loc se desfăcu o prăpastie ca o gură neagră, de smeoaică lacomă. Apele Tisei năvăliră spumegând, clocotind, fierbând...

— Doamne! voia ta....

Și apele în vârtejuri, clăbucind, urcau, urcau vijelios înspre altarul rămas în picioare. Ialmay înebunit în mijlocul unei insule țopăia încoace și încolo să-și facă loc, să scape. Alna, îngenuchie cu brațele către cer, despletită părea o statuă. Iar apa în bulboane urca vuind, fierbând, nimicind și-o țară întreagă de clopote cân-tau, su-nau, ge-meau desnădăjduite...

. . . . . .

Am închis ceaslovul.

— Complectez eu legenda. Groful își aprinsese o țigară.

— Dacă e un sâmbure de adevăr din toate acestea apoi atunci e următorul: Intreaga țară a Transilvaniei a căzut în mâna Ungurilor prin viclenie, prin uzurpare prin orice, numai prin spadă nu! L'am privit uluit. (Asta-i renegatul popo?)

Urmă:

— Ambițiosul român de care cetișî: Crăciun a fost un strămoș al meu. Devenind Jude și-a întemeiat curtea la Săpânța o comună ce poartă acelaș nume și azi. Ținutul lui l-a închinat Ungurilor el devenind Karacsony...

— Vrasăzică D-tră...

— Sunt valah de obârșie dar...

III

— Ai cetit cronica?

— Cetit.

— Buun! Atunci privește. Panglica albă. Tisa. Iată și locul unde din bătrâni se zice că apele mari — mânate de mânia Domnului, — nimicind malul au surpat sf. Biserică... Din tot a rămas lacul ăsta. Odată pe an și numai în noaptea Invierii, rusnacii spun că auzeau din fundul lacului tânguit de clopote... Din 918 nu le-a mai auzit nimeni...

Tăcui un timp apoi pronunțai ca pentru mine:

— Szà-plan-czay...[7]) Ce nume-i ăsta?

— N'ai înțeles? Săpânța! și e batjocorit pe ungurește. Nu vezi că nici român nu vrea să fie...

— Dece?

— Zice că nu înțelege el cum e la noi că sub un guvern a căpătat „Coroana României" și sub alt guvern 5 zile de închisoare...

— ?!

Pe drumul mărginit pe dreapta și stânga de castani sălbateci, în cuprinsul Grofului Paly de Szaplanczay coboram spre rateșul cu pești din lunca Tisei. Asfințitul, îmbrăca în purpură și vioriu munți din Cehia...

Preotul Teodorescu, alături, — un Hrist mergând — îmi vorbea de Cuhea de Curtea lui Dragoș și de pâlcul de sate românești rămase în afară de hotare în „Rusia Sud-Carpatică" — și vorbea frumos preotul Teodorescu, blând, cu glas din cronici și-mi repeta cu șart si amărăciune tot ce știa despre nimicirea semănței românești pe-aceste locuri...

CEȘAR PRUTEANU

---

[6]) Unde e?

[7]) Se cetește: Să-plon-țoi.

CELINE EMILIAN: Rodia de aur

BALTAGUL

de SAVILE NATBA

S'a frământat două zile încheiate Ivaşcă să dea de urma cailor ; dar degeaba, caii lui, după spusa Hârloaei, erau furaţi de un megieş care se măslea în cărţi de verde şi erau duşi cale de trei zile, hăt departe, peste Siret, ba chiar şi apa Moldovei ; şoseaua Petrei ; aşa i-a căzut ei în cărţi, două ape late late şi între ele un târg mare, spre asfinţit. Şi altele n'aveau care să fie decât Siretul şi Moldova. Iar Ivaşcă de scârba cailor a început să slăbiască îndată după cele două zile de trudă ; de era tras la faţă şi galben, ca un om sculat depe boală.

— „Ei, bre Ivaşcă, n'ai mai găsit caii?" îl întrebă într'o zi Mihăiuc, rezemat cu coatele şi cu capul întins dincolo de gardul care le despărţea ogrăzile... Ivaşcă care se găsea lângă marginea prispei, plecă capul în jos ca un condamnat, oftând prelung, ca şi cum s'ar fi răcorit de durerea care-i apasă inima, îngânând încet printre buzele strânse :

— „Nu.. nu i-am mai găsit !"...

Mihăiuc îl privi lung şi parcă o bucurie îi fulgeră sufletul. Ivască după un timp tresări şi dându-şi pălăria pe ceafă, căscă nişte ochi mari şi clătinând din cap, curmă tăcerea c'o voce domoală....

— „Mă cam pricep eu cine-s hoţii !... unul străin nu-mi cunoştea acareturile mele, decât tot un cunoscut ; dar lasă că mare e Dumnezeu şi Ivască îşi umflă pieptul, din care se rostogoli un oftat adânc şi se întoarse spre răsărit, făcându-şi cruce cu ochii spre cer...

Mihăiuc rămase încremenit ; o abureală îi trecu prin suflet !.... Dar ochii mari şi tulburi a lui Ivaşcă din care ţâşnea o ură amarnică, îl privea pe ascuns. Simţea cum o putere i se scurge prin mâini, şi-ar fi vroit să-l nimicească, căci altul nu era de verde, megieş cu dânsul, despre care i-a spus în cărţi ; decât el. Lui Mihăiuc parcă-i dăduse cineva în cap, se înegrise ca pământul şi de-abia putu să-şi urnească buzele :

— Dă, dar să nu-ţi treacă ceva prin minte, că aşi ci eu, ce am cu dumneta ? Ivaşcă a înghiţit în sec lungindu-şi gâtul subţire, ştergându-şi cu mâneca cămăşei depe frunte, câteva boabe mari de sudoare, care-i năvăleau pe nas...

— „Dă, parcă zic că dumneta ; dar mama Hârloaia îl ştie şi cam aşa îl pribuluesc şi eu... După un timp Mihăiuc, s'a întors clătinându-se, mergând încet cuprins ca de nişte friguri straşnice ; prin gând îi trecu chipul mamei Hârloaei şi-atunci simţi că i se prăbuşeşte ceva în suflet... Din ziua ceea Ivaşcă parcă se mai linişti, slăbiciunea lui Mihaiuc îl înviorase. A doua zi îi părea o jucărie sapa la praşilă.

— „Şi Doamne ! Marghecală ghine se mai prăşeşte ; dar îmi pare rău de falcea acea din deal, că-i bolohonoasă şi dodată Ivaşcă se schimbă la faţă ca străpuns de-o durere, când şi-aduse aminte că arase cu Murgu şi cu Mocanu.

— „Şi dacă, numai să ploaie, îngână Margheoala, mănuind şi ea sapa printre masa verde de popuşoi, care subt suflarea unui vânt liniştit, se unduiau ca o apă. Şi sunetul ascuţit al sapelor se amestecă cu foşnitul frunzelor late, contopindu-se într'un murmur tainic al ogoarelor ce brăzdează dealul, înrodobite de sămănăturile muncitorilor harnici... Iar pe la asfinţit cete de prăşitori se lăsau dela muncă, venind spre sat, cu sapele pe umeri, chiuind şi cântând, mergând în voie, ca nişte soldaţi în marş, cu armele pe spinare şi cu pasul liber..."

Ivaşcă în urma lor, mergea cu Margheoala : dar parcă mergea pe ceea lume. Câte odată era mai vesel ; dar când şi-aducea aminte de cai, îi venea să-şi ţie lumea în cap. Rămânea tăcut şi parcă aşa se născuse, măcar, că de firea lui era om vesel şi glumeţ ; dar durerea asta îl schimbase cu totul. Într'o seară, ca să mai uite necazurile, nu s'a mai culcat pe prispa despre şură, ca s'o vadă goală, ci s'a culcat despre Mihăiuc ; dar a nimerit-o şi mai rău ; noaptea ceea a fost de sbucium Nu putea s'adoarmă, în capul lui se svârcoleau gândurile şi parcă simţea că se înăbuşe şi ar fi voit să sară, să fugă, numai să se liniştească şi să nu mai vadă pereţii casei lui Mihăiuc... Şi plânsul Margheoalei îi făcea rău ; căci rareori când şi ea înceta din bocet pe afară, seara, de se auzea în tot satul şi toţi îi căinau şi fiecare ştergea câte o lacrimă de durerea lui Ivaşcă şi a Marghecalei, căci toată valea Râng oaei, nu erau cai ca ai lor, negri ca smoala,, mari şi graşi ; numai Mihăiuc era cătrănit la suflet, nu scotea o lacrămă şi înflorea la faţă când vedea nenorocirea lui Ivaşcă... In seara ceea Margheoala bocea înăbuşit în aşternut ; şi când a auzit-o Ivaşcă, i s'a pus o ciaţă pe ochi şi buimăcit ca de după tifos, s'a îngălbinit la faţă, i-a slăbit puterile şi ca împuns de un vârf de cuţit la inimă, a căzut în nesimţire în hohote lungi de plâns sălbatec, ca după un mort... Când şi-a venit în fire, a auzit în celălaltă ogradă, glasul vecinului bondănind ; atunci simţi din nou cum o durere îi brăzdă fruntea. A închis gura strângând din măsele, oţărindu-se ca în faţa unei primejdii, cu pumnii strânşi, încordat din tălpi şi până în creştet. O furie îi trecu prin corp şi sări de pe prispă tulburat şi cu ochii învăscuiţi în sânge, înţepenindu-se lângă aşternut ca un stâlp.

Noaptea era brumărie şi subt lumina lunei ,părea că tresaltă în adierea dulce a unui vânticel, ce trecu printre frunzele copacilor ca o fulgerare, îngropându-se într'o linişte adâncă. Era târziu ; Marghioala adormise. Ivaşcă învolburat de nişte gânduri ciudoase, părea de piatră. Deodată începu să păşească încet ca o pisică, stăpânit de o băgare de seamă covârşitoare. Se opri la colţul casei şi mâna ciolănoasă se furişă subt streşina largă trăgând încet de deasupra grinzii, baltagul !... Un câne începu să urle ; Ivaşcă îşi întoarse numai capul, ca şi cum cealaltă parte de corp ar fi fost paralizată ; îngânând muscându-şi limba....

— „Tâbâ-â-â cotarlă !"

Câne le se lipi la pământ cu botul întins pe labe, parcă înţelegând totul dând din coadă ca o afirmare tăcută... Ivaşcă se apropie de gard. Ceva îi văiii pe la urechi , o schindereală îl ţinu un moment ; pe urmă sări ca o dihanie şi într'o clipă, fu lângă capul vecinului.

El dormea cu faţa în sus, cu gura închisă şi cu mâna stângă băgată în gura cămăşii... Luna era deasupra casei lui şi faţa i se vedea ca ziua. Mustaţa şi buzele se cutremurau la respiraţia lui adâncă. Ivaşcă se încruntă ; ridică baltagul deasupra capului, cu amândouă mâinile, ca pe un topor greu Dar o pocnitură ascuţită răsună ca o petiţă de armă ; muchea baltagului se lovise de grinda casei. Un fior de ghiaţă îl înjunghie pe Ivaşcă prin şira spinării. Mihăiuc sări drept în picioare spăriat, cu privirile împrăştiate. Ivaşcă se cumpăni. Vecinul vroi să strige ; dar un nod i se opri în gât, când ochii lui Ivaşcă vineţi, îl ţintiră :

— Ssstăi, stai Mi... Mihăiuc... nu te teme, eu sunt, eu Ivaşcă, şi braţele reci îl cuprinse pe Mihăiuc pe după gât încet, în semn de pace...!! Un moment se priviră tăcuţi, deodată Mihăiuc începu să frământe câteva vorbe, curmând liniştea:

— „Iartă-mă bre Ivaşcă, iartă-mă ; peste două zile ţi-i aduc.. şi ochii lui măsură cu o privire ascunsă tăişul baltagului, care străluceau la lumina lunei, ca un arc de-argint..

Atunci simţi că puterile se sleesc şi trupul se lasă în jos apăsat, ca de-o greutate... Ivaşcă se buimăcise, o mână nevăzută parcă-i acoperi mintea... Şi când dădu să vorbească, simţi că i se înclee limba în gură, rămânând mut, ca 'naintea morţi !!!....

critica literara

IN MARGINEA UNOR VOLUME ANUNŢATE

de PAUL I. PAPADOPOL

Printre autorii ce aşteaptă să fie publicaţi în toamna aceasta, foarte mulţi sunt tineri de tot şi ca vârstă şi ca publicistică, atât de tineri încât nu ştii ce să admiri la ei — încercările, de cele mai multe ori, infructuoase, sau curajul şi graba cu care îşi cheltuesc ultimul bănuţ numai spre a câştiga celebritatea unui volumaş destinat să se vândă prin milă, şi să fie recenzat de silă.

Şi totuşi se tipăreşte cu febrilitate. Strofele calde — calde, de cele mai multe ori, nerevăzute trec din mâinele timidului visător incorigibil în acelea ale directorului de revistă şi de-aici în acelea muncite ale zeţarului. E, desigur, o greşeală şi o mare greşeală.

Dar gravitatea ei creşte încă atunci când aceeaşi tineri, deveniţi conducători de reviste (e drept cu caracter mai mult familial) se sustrag şi de sub singurul control prietenesc, acela al directorului de mai sus — precipitându-şi inspiraţia, pentru, care ei au toată admiraţia, încă neformată din maşina în care s'a produs în aceea care o va lăsa posterităţii...

Şi greşeala culminează în momentul în care mulţi dintre aceşti tineri, muţi de admiraţie în faţa propriului lor presupus talent, după-ce vor fi semănat prin 2—3 reviste de mâna a 4-a ceva strofe, poeme în proză, schiţe sau însemnări, adunându-le cu aceeaş grabă, publicându-le din nou cu aceiaş neliniştе şi încropindu-şi din ele primul volum.

Să mă gândesc la consecinţele acestui fapt. Ele, sunt dezastruoase, atât pentru literatură, cât şi pentru autor.

In literatură opera lor — dacă prinde, prin intermediul reclamei sau al prieteniei — strică gustul. Prinde-relativ. E înfiptă cu deasila de cei interesaţi în unele suflete care reacţionează conform gradului de pregătire le respinge sau le primeşte. Natural că lucrul acesta se întâmplă cu puţinii, numai cu câţiva, cu un număr suficient, desigur, pentruca, din massa, destul de redusă a cetitorilor români, o părticică să prefere umezeala şi întunericul subsolului, în locul căldurii şi luminii dela etajele cele mai de sus.

Iată, prin urmare, o parte din contribuţia bizară pe care această literatură rapidă o aduce scrisului naţional.

Dar nu mai puţin însemnate sunt consecinţele pentru însuşi scriitorul. Şi iată dece :

Puneţi în balanţă faptul semnificativ că, pentru cei mai mulţi, apucătura literară nu este decât un accident. Gândiţi-vă, în special, la versuri şi judecaţi: care tânăr între 15—20 de ani n'a scris versuri? Există vreun adolescent care să nu fi avut destule şi puternice motive spre a fi ispitit să împrumute lira mai mult sau mai puţin discordată a versului? Poate cineva spune, cu mâna pe conştiinţă, că atâtea ocaziuni patriotice sau de familie, că ochii îndemnători la vis ai unei necunoscute sau lecturа poeţilor admiraţi, nu l-au îmbiat să ştihuească, să imiteze, să traducă sau... să încerce a fi personal? E fără îndoială, o boală — aceea a literaturii în genere şi a poeziei în special şi e deajuns să amintesc informaţiunea ca mai toţi prozatorii noştri au început prin a scrie versuri: Mihail Dragomirescu, N. Iorga, M. Sadoveanu, Em. Gârleanu, I. A. Basarabescu, I. Al. Brătescu-Voineşti — etc. Şi totuş — niciunul dintre aceştia n'ar primi, să fie caracterizat prin acest accident de inspiraţie, prin aceste jocuri de elev ale vârstei în care tot ce sboară se mănâncă.

Şi totuşi tinerii noştri confraţi, fără să se gândească la nesiguranţa zilei de mâine, chiar când e vorba de inspiraţie literară, uitând că, la mulţi, scrisul e o simplă manie şi că, în curând (mai curând decât cred) ochii cei visători se vor mărita şi solemnităţile patriotice îi vor lăsa reci, că imitaţia nu le va surâde întrucât din poezie vor sorbi din ce în ce mai puţin furaţi de necazurile vieţii practice, fără să poată bănui un singur moment că mâine se vor simţi ruşinaţi cu însăilările de astăzi, editează şi reeditează iocurile unei vârste fericite oferind cu graţie contemporanilor şi urmaşilor atâtea prilejuri de a-i pune negri

Să nu mai vorbesc despre neajunsurile casnice pe care le-ar avea când viitoarea — brunetă — s'ar simţi mereu ofensată de toate perechile de ochi albaştri — căutând să vadă în ei pe muza nefericitului ei soţ.

Sau despre neajunsurile profesionale, când s'ar vedea întârziat la avansare şi lăsat în umbră numai pentrucă a avut imprudenţa să-şi atârne deasupra capului această necruţătoare salbe a lui Damocles — încercările literare — această pată pe constiinţă în măsură să-l prezinte în faţa atâtor generaţii de urmaşi — ca pe un om într'adevăr neserios.

Sunt tot atâtea avize adresate cu grije prietenească tuturor acelora cari, la vârsta critică a voluntariatului năzuesc să se înfiereză, în statistica volumelor proprii cu Gr. Alexandrescu, Creangă, Caragiale Cerna.

Şi pentru ca s'o înţeleagă mai bine le voiu da şi exemple. Cunosc destul scriitori de valoare cari n'au scris nimic (în tot cazul n'au publicat nici un rând) până la 25 de ani. Imi aduc aminte de atâtea nume consacrate care au apărut în publicistica periodicelor după 30 de ani (I. Al. Brătescu-Voineşti), iar cu volum după 35 de ani.

Să menţionez numele caldului povestitor Calistrat Hogaş, care abia la 60 de ani a început să-şi publice călătoriile în „Viaţa Românească" şi al cărui prim volum (Pe munţii Neamţului) coincide cu împlinirea vârstei de 67 de ani?

Sunt cazuri elocvente care dovedesc cu prisosinţă, că încă încet departe ajungi. Şi iarăşi: lor li se pot alătura atâtea altele în măsură să convingă pe toată lumea contrariul: graba strică... treaba.

Si totuşi tineretul nostru, dornic să se lovească şi el cu capul de pragul de sus, apare în arenă înainte de a trage sorţi cu dubla calitate de literat, director, autor al volumului...

E, fără îndoială, un abuz care explică şi lipsa de valoare a acestei literaturi scrise în zorul unei lipse de experienţă, dar şi oboseala, plictiseala prematură a acestor mânuitori ai unui condei nededat

Şi fiindcă răul se întinde — şi cu el toate consecinţele dezastruoase — o limpezire trebuia să se producă.

Că am făcut-o eu, nu mi se va lua în nume de rău. Mi-am permis să vorbesc în calitate de fost ucenic pe aceeaş cale spinoasă, eu, care, după mai bine de 15 ani de migăleală stilistică n'am adunat încă un volumaş — dar am publicat materie de 20 şi am scris de peste 30. Am uzat, prin urmare, de prestigiul unei experienţe şi am adresat, cu toată căldura şi cuviinţa, sfaturi prietenoase atâtor tineri cari — mai ales acum au timpul să citească, iar, mâine după ce îşi vor fi îmbogăţit mintea şi inima, cu tot ce s'a produs mai interesant şi mai frumos — vor putea, dacă se vor mai simţi literaţi, să dea ocore la înălţimea acelora produse de marii lor înaintaşi.

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut în editura Tipografiei I. Călinescu din Buzău, volumul de versuri al Poetului Ioan Georgescu intitulat: *„Metanii şi Ore"*, cu o frumoasă copertă de Pictorul Goruneanu. Volumul conţine 92 de pagini şi e tipărit în bune condiţiuni tehnice Preţul 60 lei.

*

A APĂRUT IN EDITURA CARTEA ROMANEASCĂ:

„Crăişorul", roman de Liviu Rebreanu. Preţul lei 100.

*

„Negustătorul de poveşti", coperta în culori, de Constantin D. Mereanu. Preţul lei 90.

*

„Inceput de viaţă", de Th. D. Speranţia. Preţul lei 75.

*

Emilio Salgari: *„Smaragdul din Ceylan"*, roman de aventuri, în româneşte de Ménny Toneghin. Coperta în culori. Preţul lei 75.

*

„La clubul decavaţilor". Schiţe humoristice, de Gh. Brăescu. Preţul lei 60.

BIBLIOTECA GENERALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

— SALA MOZART —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Pictorul *Pan Ioanid*, cunoscut publicului nostru, se evidenţiază şi de data aceasta, sub aceiaşi efigie artistică, demnă de remarcat.

PAN IOANID: Horă

In bogata sa expoziţie, găseşti reprezentate cu multă vervă, aproape toate genurile picturale: capete de expresie, natură moartă, peisagiuri şi iarăşi peisagiuri!

In genere lucrările au o inspiraţie bogată, o sursă inepuizabilă: subiecte ţărăneşti. Pictorul Pan Ioanid a ales isvorul minunat ce oferă specific, colorit bogat, pitoresc ales.

La bâlciu, joc, horă, etc., toate au imprimate o puternică însufleţire, respiră o atmosferă curată şi ca atare sănătoasă. Mai mult decât atâta, muzicalitatea — ce îmbracă în deosebi horele sale — îmbinată cu nuanţarea culorilor şi atitudinea mişcărilor, te transpun într'un mediu cu totul aparte, însă plăcut şi interesant. Lângă ograda boierului, vezi veselia jovială a flăcăilor şi ţărăncilor noastre, precum şi pitorescul porturilor, ce le împodobesc corpurile svelte şi mlădioase

Pictorul Ioanid, nu ne-a putut lipsi nici de data aceasta de factura interesantă a peisagiilor luate la lumina înserării. Coloritul lor posomorât — dar real — cadrează cu mediul studiat. Minuţiozitatea analizei contribue în bună parte la reuşita stilistică a operelor.

In genere pictorul a imprimat lucrărilor sale un caracter dinamic — cu unele excepţiuni fericite — în cari realitatea vizuală depăşeşte cadrul imaginaţiunii. Această nuanţă este cu discernământ redată în „Noapte pe mare", unde sursa tratării picturale este pura realitate în continuă mişcare.

Expoziţia pictorului Pan Ioanid, îl menţine şi de data aceasta la aceiaşi înălţime artistică cunoscută şi în trecut.

•

Tot în sala Mozart expune şi pictorul basarabean *T. Filippov*. Lucrările sale pot fi catalogate în două: unele ce au un colorit întunecat şi o tratare sonoră şi altele ce reprezintă atitudini pline de sentiment şi reverie, redate într'o lumină plăcută.

Astfel avem vederi din Moscova, — mai mult trecută decât prezentă, Moscova ţaristă — imprimate cu o nuanţă de măiestrie, uneori chiar trufie: la zidurile Cremlinului, turnurile, monumentul împăratului Alexandru al II-lea, turnul Cremlinului, etc.

Restul lucrărilor pictorului basarabean, apar sub o notă îngrijită ca contur şi simţită în colorit, nelipsind nici sentimentul proporţiilor, pentru care are în deosebi o evidentă înclinaţiune.

Pictorul T. Filippov a căutat să redea frumosul în esenţa lui, căutându-l, uneori chiar inventându-i armonia cadrului. O fată frumoasă în mijlocul unor aleie de „maci" sau „tufe" oferă pictorului o estetică accentuată.

•

Domnişcara *Margareta Sterian* este o modernistă. Vroieşte cu orice chip să fie ca atare.

Lucrările sale au un colorit rece, lipsit de atracţie, pătruns de un realism prea puternic şi pe alocurea exagerat. Nudurile în deosebi au această nuanţă puternic imprimată. Realitatea în pictură mai mult ca în orişice trebuie să fie armonizată cu frumosul. Astfel displace oricât de fidelă ar fi reprezentarea. In artă cultivarea frumosului trebuie să apară sub o puternică înrâurire chiar şi asupra modernistilor şi modernistelor din pictura românească.

Totuşi spiritul nostru obiectic nu poate să nu reţină câteva „aspecte de plaje" interesante atât prin ansamblul colorităţii cât şi prin armonizarea abilă a atitudinilor în compoziţia lucrării, adequate unei tratări fine şi pline de simţire.

PAN IOANID: Natură moartă

gazetăria

așa și-așa...

ȚARA BÂRSEI este revista, care apare la Brașov. O conduce profesorul A. Banciu. In numărul din urmă (Ianuarie-Februarie), publică d-nii A. A. Mureșianu, G. Bogdan-Duică, Augustin Maior, Dr. V. Bologa, Axente Banciu, Ecaterina Pitiș, D. Olariu.

Foarte interesante „știrile noi despre refugiații munteni la Brașov în secolul al 18-lea și în răsmerița dela 1821", comunicate de învățatul istoric A. A. Mureșianu.

D. G. Bogdan-Duică dă amănunte despre G. Munteanu, fost director al liceului din Brașov. La 1842, Munteanu a tradus „Suferințele junelui Werther".

D. Bogdan-Duică arată pe Munteanu ca „o sinteză de stil ardelenesc și stil muntenesc, precumpănitor fiind acesta.

„In anul 1850, Munteanu a avut la Brașov, elevi pe aceiaș bancă, pe Ioan Meșotă și pe Titu Maiorescu, cari mai apoi s'au întâlnit la „Convorbiri literare". Elevii au fost pan-români ca și întâiul lor dascăl de gimnaziu și director".

D. A. Banciu s'a ngajat să „șteargă colbul" de pe unele icoane ale trecutului Brașovului. Incepe cu dr. Grigorie Pantazi.

Familia Pantazi e veche la Brașov. Istoria școalei românești e legată de numele acesta, fiindcă Pantazi necurmat a ajutat școala.

Grigorie Pantazi a fost doctor în filosofie și teologie. A lucrat la Sibiu cu marele Saguna, care-l aprecia „mâna sa dreaptă".

Pe lângă partea foarte necesară de istorie, în revistă, e și literatură actuală. Așa sunt poezii și proză de D. Olariu, — într'adevăr remarcabile — de Ecaterina Pitiș.

REVISTA INVĂȚĂTORIMII ROMÂNE publică desigur lucrări, în cadrul profesional didactic.

Desprindem din materialul revistei, un pasaj dintr'un articol intitulat „Să sperăm" (după congresul corpului didactic):

„Eu i-am văzut înșirându-se în deși grupuri — cu spete gârbovite — luând drumul spre gară și căutându-și locuri în vagoane. Iar după ce trenul printr'un lung oftat își luase rămas bun dela orașul dătător de mari speranțe, văzui la fereastra vagonului un tânăr dascăl pierdut în contemplarea lanurilor de grâu legănate în valuri de adieri molatice.

Sufletul lui era senin ca și ceriul sub care mergea. Lanurile sunt stropite cu pulbere de aur din razele solare. In iluzia unui vis feeric, în sufletul tânărului picurau alene fragmente dulci auzite la congres și căutând mâna bătrânului dascăl ce-l însoția, îi șopti la ureche cu o taină ne'nțeleasă: „De-acum mușnege, va fi într'adevăr frumoasă viața pentru noi!"

Și bătrânul îl privi năucit. Din pieptul lui bolnav și bătrân îi scapă un lung suspin: Tinere, ești nepriceput! Acei cari au vorbit azi așa frumos, mâine vor uita promisiunile aruncate de formă și noi vom rămânea aceiași, nebăgați în seamă, ca întotdeauna!" — „Promisiunile date se împlinesc — zise tânărul, măcar să cadă foc din ceriu!". Și zâmbind fericit și-a aruncat din nou privirea pe 'ntinsul lanurilor de grâu, din goana nebună a trenului... Doamne, oare care din ei are dreptate?"

IN SCRISUL NOSTRU, d. G. Tutoveanu scrie inimos despre cel din urmă roman al lui Mihail Sadoveanu.

E necesar să reproducem încheerea articolului, fiindcă interpretează un punct de vedere cu titlul îndreptățit:

„Incă dela începuturile ei, literatura noastră'i turburată 'n evoluția-i firească, prin „activitatea" sgomotoasă-a unor „scriitori" cari, lipsiți de priceperea mai adâncă a puterii misterioase care leagă pe toate popoarele de trecutul lor; ne 'nțelegând temeinic nici feluritele manifestări sufletești ale neamului pe care vor să-l fericească, și ne-având nici mijloacele de exprimare pe cari le dă numai studiul entuziast al vechilor scripte, al folclorului și-al literaturii populare, umplu rafturile librăriilor cu volume de... manufactură, proză și versuri, străine cu desăvârșire pân'și de cea mai slabă treumrare-a vieții autoctone... Dar volumele acestea, prin lucsul tipăr'or al editurii și prin reclama asurzitoare-a „confraților", pot avea de multe ori, o 'nrâurire nefastă-asupra educației naționale-a *tineretului....*

Acești „scriitori", cari fălfae mereu flamura înnoirilor și-a unei „umanități" cântușite cu interese de cea mai obișnuită specie, sunt: unii, niște 'nstrăinați, cari și-au trăit copilăria departe de căminul strămoșesc; alții, niște-agitatori conștienți, *cari slăbesc pentru motive ușor de înțeles, puterea de rezistență-a generațiilor, încercând să le desrădăcineze de trecut, singurul călăuz știutor, înțelept și cinstit, al vieții noastre de vi'tor... Trecutul, este pentru toate neamurile, ceeace-a fost pentru Anteu, pământul..*

„Zodia Cancerului", înalță 'n drumul acestor „scriitori", încă una din stâncile de cremene, de cari se vor tălăzui zadarnic, străduințile lor..."

B. C.

O APRECIERE MAI VECHE A TINERETULUI publică, sub semnătura d-lui Cezar Petrescu, care ne-a deprins să fie atât de judicios, „Gândirea" (6—7).

Iată un fragment:

„Ciudate sunt năzbâtiile câtorva juni, nerăbdători să orienteze cu orice preț spiritualitatea românească. Nu-i întreabă nimeni, nu-i poftește nimeni, nu-i cetește nimeni, totuși, cu gravitatea copiilor, cari jucându-se de-a împăratul și curtea se cred, la un moment dat, chiar împărați și curteni — împart brevete de genialitate și de noblețe literară, subscriu acazuri, proclamă războaie și dau porunci de surghiun. Competenți în orice domeniu, universali și enciclopedici din fașă, sunt gata să-și spună cuvântul în orice problemă până când din suficiența plină de fumuri se poticnesc în ridicul.

„Dar ridicului nu-i dezarmează. Se ridică de jos, își șterg genunchii și nasul, pornind mai departe la războiul lor cu săbii de lemn și cu goarne de tinichea. După ce distrug chipurile tot curățind terenul să-l facă destul de încăpător ambițioaselor planuri de cucerire, descopăr că pământul a rămas totuși prea strâmt pentru vastele lor personalități. Și pornesc atunci la crâncenă luptă de exterminare între foștii tovarăși combatanți de eri".

Ne găsim — și deastădată — în fața unei caracterizări în totul veridice — poate prea blânde pentru neajunsurile pe care acest tineret necopt și necrescut le provoacă scrisului românesc actual— întinzându-și, uneori, săbiile de carton până dincolo de decorul teatrului în care fac pe oamenii mari — dându-și palme și ghionți și încercând să vorbească la fel cu oamenii mari. Iată dece sunt un partizan convins al interdicției literare la care — însă — nu se va putea ajunge decât prin frontul strâns al adevăraților scriitori. Semnalul dat în această privință, de d. Cezar Petrescu, e într'adevăr prețios și semnificativ. El urmează să fie imitat și înțeles.

O PREȚIOASĂ PĂRERE ASUPRA LUI CARAGIALE publică, în același număr, d. I. Marin Sadoveanu:

„Caragiale este acela în jurul căruia se strâng toate undele purtătoare de semințele vieții, pentru teatrul nostru românesc.

„Carageale din acest punct de vedere are o însemnătate care trece cu mult peste opera sa. El reprezintă o putere a unei provincii — muntenești în cazul de față a unui oraș — București, cărora le revine pedeantregul cinstea creerii unui teatru românesc, în înțelesul unui complex, ca acela de azi.

Și mai jos:

„...au dat atât Iașii, cât și Craiova actori mari. Dar toți au fost absorbiți de București, unde veniau să sporească, în vremuri de formațiune, viața adevărată teatrală ce numai aici avea să se formeze. Dacă, n'ar fi existat Caragiale, ea poate ar fi întârziat numai".

In fine:

„Din acest focar, care a fost Caragiale cu opera lui au crescut jerbele luminoase ale marilor noastre glorii de scenă.

„...el este creatorul și al unei boeme jurnalistică, actoricească și scriitoricească în care iarăși a fost ajutat de mulți dintre interpreții săi pentru creearea unui bucureștenism al anecdotei, câte odată tăios, vulgar, sarcastic, incontestabil însă".

Prezicerea e cu atât mai prețioasă, cu cât îmbrățișează mai multe probleme adecuate (teatrul — ca operă literară; ca artă scenică, boema, etc.) și cu cât e nouă. Autorul ei are toate motivele s'o adâncească.

Ce păcat că stilul e — uneori — așa de greoiu și nefiresc. D. I. M. Sadoveanu are toate motivele să scrie mai natural chestiunile pe care d-sa le tratează, interesează pe toată lumea. Și poate mai mult pe cei ce înțeleg mai greu.

P. I. P.

literara

o seamă de cuvinte

Compozitorul Rossini locuia într'un hotel împreună cu Garcia, Zamboni, Botticelli şi La Giorgi, interpreţi care trebuiau să creeze opera pe care trebuia s'o compue Rossini pentru deschiderea teatrului Argentina.

Din fire, Rossini era cam leneş aşa că au trecut câteva săptămâni fără să scrie o notă, după iscălirea contractului de angajament cu direcţia teatrului, în care se obliga să prezinte manuscrisul muzicei într'un timp foarte scurt.

Il mai despăţeau numai două săptămâni până la premieră.

Lăsând la o parte lenea, se hotărî să se încue în cămăruţa lui modestă. In timpul acesta nu mai mânca aproape, nu dormea de loc, nu făcea altceva decât să cânte la pian tot timpul zi şi noapte aşa că bieţii locatari ai camerilor vecine nu se puteau odihni. Toţi credeau să a înebunit.

Intr'o zi Garcia, prietenul lui şi primul tenor din ansamblu pătrunse la el în cameră cu multă greutate, şi îi ţinu discursul următor:

— Ai întors hotelul cu dosul în sus. Pe La Giorgi l'ai îmbolnăvit de nervi, Zamboni vrea să rezilieze contractul, Botticelli s'a refugiat în pivniţă şi eu am migrenă din cauza ta. Suntem aici cu toţii ca să repetăm şi să dormim; dar din cauza lenei tale nu putem repeta şi din cauza sgomotului cel faci ne împiedeci să dormim.

Până acuma trebuia să termini opera pe care tu nici nu ai început-o şi găsesc că este mult prea târziu ca să te apuci de aci înainte s'o mai compui.

Nu mai mănânci, nu mai dormi şi nici nu vezi că ai şi febră. Mai bine ar fi dupe părerea mea să scrii impresarului să-şi facă rost de altă premieră şi tu aşează-te în pat. Eu şi camarazii meu îţi promitem să facem la fel.

După ce Garcia termină ce avu de spus, Rossini îi răspunse:

— Asta e tot? Ei bine, acuma că ai sfârşit de vorbit du-te şi adu-mi aci pe La Giorgi, Zamboni şi pe Botticelli.

— Pentru ce?

— După ce vor veni şi ei aici, ai să afli!

După un sfert de ceas primii protagonişti ai teatrului Argentina înconjurau pe marele Rossini care era aşezat la pian surâzând răutăcios.

— Ah! crezuseşi că eu nici nu am început să scriu opera mea, spuse Rossini, adresându-se primului tenor. Ei bine, eu îţi spun că opera e gata şi că nu-i mai lipseşte nici o notă măcar. Tu, Garcia, iată serenada ta: Ecco ridente il cielo.. Tu, Zamboni, iată aria ta: Largo al factotum della citta... Şi tu domnişoară Rosina, ascultăţi cavatina: Una voce poco fa!....

Şi aşa bucată cu bucată fu distribuită interpreţilor.

— Si acum prietenii mei, spuse compozitorul capo d'operei „Bărbierul din Sevila", improvizat în cincisprezece zile, trimiteţi-mi copiştii să vă scoată partiţiile pentru fiecare şi duceţi-vă la teatru să începeţi imediat repetiţiile!

bazar

O „INIMĂ" ARTIFICIALĂ

Doui savanţi francezi, d-nii Léon Binet şi C. Mayer, au inventat o ...inimă artificială cu ajutorul căreia se vor putea face transfuziunile de sânge. Această inimă artificială e pusă în funcţiune de un motor electric şi trimete sângele în vine sincronizând transfuziunea cu pulsaţiile inimii pacientului.

SFARŞITUL OCHILOR ALBAŞTRI

Ocultistul londonez William Corbett a proclamat că în câţiva ani ochii englezoaicelor în general albaştri, vor deveni bruni

Această modificare a explicat el, va fi consecinţa neaşteptată a luminei electrice intensivă şi lecturei ziarelor atât de abundente.

După d. Corbett, ochii bruni suportă mai bine decât cei albaştri oboseala şi lumina intensă, şi natura nu va întârzia să adapteze pupilele noilor exigente ale vieţii.

CUM SE SALUTA OAMENII

Bineînţeles, că nu toţi la fel ca noi, cei aşa zişi civilizaţi ne dăm mâna, rostind formule diferite dela popor la popor, astfel:

Francezii spun, când se întâlnesc unul cu altul: Bonjour, cum îţi merge? Napolitanii: Creşte sănătos; Olandezii: Cum voiajezi? Polonezii: Domnul fie lăudat! Genovezii: Sănătate şi noroc! Persanii: Fie ca umbra-ţi să nu scadă niciodată! Chinezii: Ţi-ai mâncat orezul, etc., etc.

Formele de salut nu diferă însă numai prin formula respectivă ci şi prin gest.

Aşa chinezii, se bat cu mâinile în piept; japonezii îşi scot pantofii; negrii din Lopez (coasta Africei occidentale franceze) îşi pun un genunchiu în pământ şi bat de trei ori din palme, la înălţimea umerilor; laponii îşi pun unul altuia nasul pe frunte; locuitorii Noilor-Hebride îşi toarnă apă pe cap; cei din insulele Mariane (Oceania) îşi freacă pântecele.

Se socot drept sorginte a salutului templele Orientului. A fost răspândit de către cei dintâi crestini. E vorba numai de strângerea de mână, pe care-o practicăm şi noi.

caricatura zilei

SGÂRIE-NORII

— Treizeci şi două de etaje la New-Yórk! Da prietene! Pleci de jos cu sacul de ciment Luni dimineaţă, şi ajungi cu el sus la tovarăşi tocmai Vineri seara.

DATORNICII

— Te faci că nu mă mai recunoşti. Dar uiţi datoria!.

— Păi, tocmai de aceea că nu o mai recunosc nici pe ea.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

SÂNGELE

de HARALAMB LECCA

La Cora Câmpeanu, iarna, după o noapte albă.

Un „antreu", care a servit drept sofragerie, judecând după o masă jefuită, — un salonaș, prin care par'c'au trecut Vandalii, — și-o odaie de culcare.... vai !..

Lampa pâlpâie. Lumânările, dela pian, mor.

Dac'ar trage cineva perdelele și-ar năvăli ziua-n casă, i-ar vedea pe toți livizi.

Cora, stăpâna casii, ascunsă, pe-o canapea, în varza unui „pegnoir" de dantelă; un bătrân, de ghindă, fost ce-a fost, căci ce e nu se spune ; o brună, nostimă, care s'a „enervat" și se plimbă contrazicând geometria, care susține că orizontalele nu pot sta vertical : un alt bătrân, de tobă, altoit cu otrava capriciilor lui senile; o a doua brună, „ambetată" de-al treilea al ei divorț; un nou venit, pe care toți îl strigă „Barbule", — și încă doi: unul în fund, la o masă, adormit pe brațe, ca școlarii pe pupitre ; iar altul dincoaci, pe-o sofa, tolănit. Total, opt, — afară de cel ce se tăvălește sub pian, schilodind marșul lui Chopin, — și de-o prietenă a oricui, poreclită „gâsca".

Toată noaptea au vorbit, au cântat, au jucat, — și-acum, după opt ceasuri de sdruncin, o oboseală desmățată, care nu-i lasă să plece pe la casele lor, de-abia le smulge din când în când, câte-o frază căscată, — ca să zică ceva, ca să n'adoarmă.

Numai Cora, în cuibul din care nu s'a clintit trei ceasuri, nu zice o vorbă, n'ascultă pe nimeni, — par'că nu e-acolo. Cete-ntregi de gânduri îi colindă mințile, — dar cine i le știe ?... — mânate de-o grijă din ce în ce mai dârjă, — dar cine i-o ghicește ?...

Lângă ea, Barbu, — discordantă notă în perfectul ansamblu înconjurător, — se'nclină-ncet spre ea și-o-ntreabă blajin :

— Ce ai ?... Suferi ?... Ai ceva.

In locul ei, răspunde cel tolănit pe sofa:

— Las'o, mon cher ! A apucat-o !... Așa o apucă, odată pe săptămână, duminecă — și azi e duminecă.

— Iar dumneata, invers : nici chiar odată pe săptămână nu găsești cu cale să ți alegi vorbele.

Ce ! Iar începi ?... Iar scene ?... Iar ceartă ?...

— Eu ?.. Slavă Domnului ! E mult de când, pentru dumneata, nu mai sânt de cât o veșnică tăcere.

— Intreb, fiindcă așa ești totdeauna, pe cărbuni, când îți vine „odorul" dela pension. Pricopseală !... O țicăloasă mai mult !...

— Lasă-mi fata-n pace !..

— Poți s'o dai în zece pensioane, — moft !... Ce naște din pisică, șoareci mănâncă.

— Nu-ți dau voie să vorbești de ea !... isbucnește Cora, sărind leoaică, din culcușul ei.

— Ce !... Ești nebună ?... bombăne cellalt, cu mai multă mirare, decât curaj.

— Sânt ! că'm'ai scos din fire !... Deatâta vreme-'năbuș !... Nu mai pot !..... Sparg tot și strig !... — Ce ! crezi că, fiindcă ne-ntreții și ne ziceți „cocote", aveți dreptul la orice ?... La nimic n'aveți drept, decât la vorbe false, căci false ne-'nvățați să fim, la minciuni plătite, căci cu minciuni ne mânjiți, — și la un desgust fără seamăn ; căci atât ne puteți inspira.

— Da ?.. De când ?...

— De când nu mai am puteri, să-mi poruncesc ; de când m'ai degradat și m'ai făcut să țâșnesc, cu ultima energie dintr'o viață, de care v'ați bătut joc, voi, bărbații, degradatorii femeilor !...

— Hm !..

— După urma voastră, sântem ce sântem. Am avut și noi mamă, casă, familie ; am avut și noi pudoare, — și nu le mai avem. Când treceți pe drum, ne-arătați cu bastonul, ca și cum pecetea asta de pe frunte, nu ne-ați fi pus-o voi.

— Noi ?...

— Intoarce-te, domnule, — continuă ea, luată-n puhoiul indignării, întorcându-se spre bătrânul de tobă, care, surprins de furia asaltului, înțepenise cu mâna pe șoldul prea des explorat al „ambetatei"; — întoarce-te cu 20 de ani înapoi, și spune : cum m'ai cunoscut ?... Cu minte, cu carte, cu cinste, cu rost, — pân'am împlinit 12 ani. De-atunci încolo, spune tot dumneata cine mă lua de-oparte, să-mi vorbească-n dorul lelii ? Cine-îmi împrumuta pe furiș cărți neobrăzate ? cine-mi da lecții de depravare ?.. Iar mai târziu, când m'ai găsit în noroiul, în care mă 'mbrâncise tot un „aristocrat" ca dumneata, c ne s'a repezit la mine, mai lacom și mai nerușinat ?... Dumneatului !... Domnul, care are mărșevia să-mi atingă ce-am și eu scump : copilul. Mă văzuse în leagăn, îmi urmărise copilăria, fusese prietenul casii și, la gura ocnii, atunci când poate tot mai era speranță, — în loc să mă ridice, să-im arate pierea și să intervie cavalerește pe lângă familia, care mă renegase, — ași !... m'a invitat într'o cabină la chef.

— Ei, bravo... par'că...

— Se-nțelege !... cu noi, vă e permis orice !... D'ala, din an în an și din zi în zi, ne 'ngenunchiați și ne terfeliți, ca niște vite. D'a'a, nici pe celelalte, „cinstitele", nu le primiți pe-o treaptă cu voi, când invoacă drepturi. Pe de o parte, strigați : „slabe ! incapabile ! muieri !'... cum zice domnul , — iar pe de alta, de câte ori e vorba de-un sprijin, care să vă satură ambițiile, tot la fuste dați fuga.

— Ce-are-face ? Ce-amesteci o anume speță, cu.... ?

— Așa ?... O anume speță ?... Dar voi, când vă'nsurați, când vă'nsurați fără cămașă, luând fete-n catifele, ce speță sânteți ?... Să vă fie rușine !... Nu sânteți nici cel puțin consecinți. Blamați pe unii în afara căsătoriei, și, din contra, găsiți lucrul cel mai onorabil ca un individ, care nici n'are sfanț, nici nu face nimic, să se-ndoape, să se-ntolească și să se lăfăe în trăsură, pe socoteala nevestii, ca un trântor !... Sânt mai cu obraz albinele : pe trântori, îi omoară !...

— Așa a fost de când lumea.

— Minți !... Altădată, când bărbatul întâlnea o femee mai presus de el, nu se uita la ea, până n'ajungea vrednic a o privi , iar când femeea erea mai jos, o înălța, o ridica până la el. Erea și generos, și delicat, — Nu știea, săraca, să se poarte !... o-nvăța. — Erea comună ?..., o maniera. — Erea incultă ?... o instruia. O exilase societatea ?... altă societate, nu ca a voastră, — i-o impunea, prin răscumpărare, prin numele lui !... Azi, fiindcă v'ați civilizat, fiindcă v'ați subțiat sufletele, fiindcă vă revoltați când vi se spune că descindeți din maimuțe, ad'că nu bestii, — cri, nu vă uitați decât prea sus ; ori, dacă nu vă puteți lipsi de noi, păcătoasele, ne consderați ca unelte de plăcere. Sântem ordinare ? interesante ? nesimțitoare ?... sântem !... Dar a cui e vina ?... A voastră ! că ne-ați stors din inimă cel din urmă strop de sentiment și ne-ați ulcerat buzele cu sărutări murdare. Să ne plătiți cât mai puțin și să ne-njosiți cât mai mult, ăsta vă e idealul !... scârbă !...

Și, ca un ultim spasm al revoltei, se trânti pe canapeaua de pe care se sculase, ostenită de fiorii cari-o scuturaseră ; — fără să vadă în ochii lui Barbu expresia unui sentiment, care avea să-i deschidă o nouă viață, ispășită și ferice, — între inima lui bună și veșnica ei mângâiere : copila.

Iar, pe când, doi câte doi, ceilalți eșeau somnoroși, să-și caute hainele în sală și să facă din zi noapte, — lampa care nu mai avea putere nici să pâlpâie, își da sufletul, odată cu trecutul Corii.

Cărți redate în extrase

LA TABLE AUX CRÉVÉS

de MARCEL AYME

Literatura rustică triumfă; doi reprezentanți printre cei ce n'au încă 30 de ani, au și atins o glorie, meritată. Pe Jean Giono, *în Coline și Un de Beaumugnes l'a inspirat sudul; pe* Marcel Ayme, *laureatul premiului Théophraste Renaudot, județul Jura.*

Romanele rustice actuale au un accent foarte deosebit; caracteristica lor nu e o dulcegaioasă duioșie, ele nu conțin insipide iaile sau isbucniri de eftin lirism.

La Table aux crévés e o povestire realistă și de un puternic dramatism, evocând oameni cu sentimente violente, rudimentare, întâmplări, priveliști asemănătoare lor.

In trăsături esențiale și viguroase este redat tabloul celor crescuți în preajma codrului și a graniței; oțeliți, indepedenți și copilăroși. Opera iui Marcel Aymé răspândește o poezie specială, un parfum tare, de pământ stropit cu sânge, de ură și dragoste.

SUBIECTUL

Frederic Bregard e contrabandist. Din Svițera apropiată strecoară în țara lui ceasornice și tabac. I-au venit însă de hac jandarmii; stă închis șase luni; când e liber îl arde dor de răsbunare. El e convins că l-a trădat un prieten, Urbain Coindet din Cantagrel.

Tocmai întorcându-se dela iermaroc, acest Urbain își găsește în mijlocul bucătăriei; spânzurată de frânghie, pe soția sa Aurelia. Bolnavă de un ulcer fără leac la picior, muncită de viață, s'a sinucis, însetată de hodină. Părinții defunctei, ar dori să căpătuiască pe văduv cu o soră a ei. Urbain refuză. El e îndrăgostit; și acum îi e îngăduit să se gândească la frumoasa Ioana Bregard, care și ea l'a îndrăgit de mult.

Ciudoși: foștii socri svonesc că Urbain și-ar fi ucis soția ca să scape de ea. In satul Cantagrel nimeni nu dă crezare uneltirilor pătimașe ale foștilor socri, dar alăturea în cătunul Cessigny, în frunte cu Frederic, toți sunt gata să se ridice împotriva ucigașului; și, pioși, cer cu rigurozitate preotului din Cantagrel o înmormântare religioasă. Sare chiar în față frate-său, Jana de-l apără pe Urbain și ea risipește orice umbră de bănuială în mintea preotului.

Dragostea celor doi, și ura unuia cu atât mai înverșunată, formează fondul povestirei. Ambele sunt puse în lumina cuvenită și țin încordat interesul.

Drama cerea sânge. Un lan la o margine de codru. La Table aux Crévés — acolo are loc vânătoarea de oameni: acolo va curge sângele care răscumpără fericirea soților și împacă pe dușmani. E ucis, din întâmplare un unchiaș slăbănog și fără minte. Jana, după ce rugase pe [illegible]ca Domnului să ferească pe cei [illegible] de moarte, trimisese înspre [illegible]ară plan hotărât, inconștientă apr[illegible] pe bietul om în pădurea fatală. In adevăr acesta, fără vrere, fără știre, trădase pe Fréderic jandarmilor. Ispășește, cu toate că e nevinovat.

II

In timp ce Coindet se culca în șură pe un teanc de paie; Corneta și Luiza Truchot se instalau la priveghiu. Se hotărâseră să facă mai înainte de toate toaleta mortuară Aureliei. Poftească jandarmii să spue ce le-or place nici așa nu puteau să o lese toate nopticica. După ce o desbrăcară, îi puseră schimburi curate, rochia de duminici și o culcaseră sub plapoma cu mâinile cruciș pe cearceaful lăsat în jos, cu o batistă peste față.

Pe măsuța de noapte acoperită cu o fețișoară albă, ele puseră o farfurioară cu aghiazmă pentru a se umezi crenguța de stropit. Iar apoi făcuseră un filtru mare de cafea din care beau din când în când câte un pahar, între două rugăciuni. Cu glas domol, ele vorbeau și nu le era urât. Totuși femeia lui Victor Truchot nu o avea tocmai la stomac pe Corneta. Era geloasă văzând că pupila asistenței publice purta ciorapi de mătase și ducea un trai de domniță între băcănia și cafeneaua reposaților bătrâni în timp ce ea era silită să-și vază de munca grea a fermei. Se înciuda împotriva lui Corne cu inima de nepriceput, prostul de Corne care luase o fată fără căpătâi: pentru ce oare, doamne iartă-mă. Pe față nu-și trădase nici odată cugetul, îi spunea Cornetei pe nume: Julieta; dar aceasta știa cum stau lucrurile.

In camera mortuară, o liniște învălu a inimile ambelor femei alăturate, de grija morței așa de reci, așa de adânci în colțuri întunecate pe unde nu ajungea lumina. Odată, Corneta isbi măsuța lângă care ședeau, și făcu de se clătină abajurul lămpei. Fiori de lumină vie alergară pe patul Aureliei și Luiza palidă, strânse brațul Cornetei șoptind: Isuse! cu un glas care dădea fiori. Atunci își alipiră scaunele, fericite că pot sta de vorbă amândouă.

Tot întrebându-se care să fi fost taina Aureliei, uitau tot ce deobicei putea să le pricinuiască ură reciprocă. Corneta credea că Aurelia se îmbolnăvise subit, nu îndrăznea să spue că înebunise pentru a nu ofensa spiritul rătăcitor al defunctei. După ea, altă lămurire nu se putea găsi; deoarece Aurelia era foarte asiduă la slujba de duminică.

— Nu pot să cred, zise Luiza. Era o ființă prea la locul ei care nu cumpăra niciodată mai mult decât i-ar fi trebuit, nici chiar de un gologan. Lui Coindet nu i-a lipsit nici măcar un nasture vreodată.

— Că era la locul ei, nici vorbă; dar ori cum era prea credincioasă ca să riște o înmormântare civilă, și de... iată ce o așteaptă. Iți amintești, se împărtășea regulat. Imi vine să cred că preotul nu se va împotrivi căci prea o cunoștea; știa prea bine că nu era femee să facă așa ceva, dacă ar fi fost în toate mințile.

— Ti-ași da și eu dreptate dacă ar fi fost vorba de celalt preot. Dar acesta. Amintește-ți de ginerele Geniei Micoulet, hai? îți spun eu...

Cele două femei auziră pași în curte și ușa împinsă ca de vânt mare. Erau rudele Aureliei, tatăl, mama, surorile; intrară ca o cavalerie, și nu se opriră de cât în fața patului moartei. Mama Milouin și cele trei fete începură să scoată țipete asurzitoare. Tata Milouin, în picioare la capătul din jos al patului, își ascundea fața în mâini; cap de vulpoi bătrân cu un șiretlic în fiecare sbârcitură. Femeile se ridicaseră și deșirând mătăniile, se închinau alături de bătrân. Țipetele celor patru femei Milouin erau gata să se potolească când mama ridică batista care acoperea fața Aureliei. In penumbră, Aurelia făcea o strâmbătură îngrozitoare. Fetele începură să urle cu nemiluita.

— S'a spânzurat! spânzurată! Aurelia noastră s'a spânzurat!

Mama nu mai striga, istovită și se mulțumea să tot îngâne:

— Cum s'au întâmplat oare așa ceva? Cum oare?

Și, de câte ori ea spunea aceste vorbe, bătrânul clătinea bărbia lovindu-și gulerul cu un aer primejdios. Fetele încetară să mai țipe deodată, le făcuse mama semn; și apoi tot ea întrebă:

— Dar bine unde s'a mai dus iar Coindet?

— Odihnește în șură, zise Luiza Truchot.

O rânjitură fornăită eși din Milouin.

Corneta încercă să lămurească:

— S'a făcut toaleta Aureliei...

— Se cădea el să ne vestească, reteză Mama. Vestea ne-au adus-o străinii. Pottim. Şi Dumnealui s'a culcat, liniştit, da, liniştit.

— Era amărât, s'a zăpăcit, săracul Coindet; zise Luiza.

Bătrânul Milouin, bâlbâi cu neîncredere, şi toate femeile familiei după el.

Nu le era îndemână celorlalte femei şi nu mai crâcneau, sucind mătăniile, se sfătuiau din privire. Corneta sfârşi prin a spune:

— Deoarece aţi sosit, noi n'avem ce să mai căutăm aici, v'am stingheri.

— Da, adăugi Luiza, ne ducem; şi eşind vom trezi pe Coindet.

In curte, Corneta şi Luiza întâlniră pe Coindet pe care strigătele îl treziseră.

— Cu siguranţă mi-au sosit socri, zise, i-am auzit schelălăind.

— Nu-s prea mulţumiţi de tine, zise Corneta, numai că nu spun că eşti mulţumit tu de cele întâmplate.

— S'or linişti ei. Vă mulţumesc de stinghereală.

Milouinii se înşiraseră în jurul mesei ca un tribunal. Coindet spuse intrând:

— Eram sigur că veţi fi preveniţi numai decât...

Il lăsau să vorbească fără să-l ajute cu o vorbă, cu o mişcare. Coindet adăogă:

— Iaca aşa — când n'ai noroc...

Tăcere. Atunci Coindet îi privi pe toţi pe rând, drept în ochi şi se întunecă liniştit. Bătrâna Milouin îl rechemă. Coindet se învoi, se întoarse şi surâse.

— Vă treziraţi acum?...

— Noi n'avem chef de râs; zise bătrânul.

— Noi n'avem chef de râs, nu, reluă soacra. Ai face mai bine să ne spui cum s'au întâmplat lucrurile.

— Cum s'a întâmplat? Iată: Am plecat azi dimineaţă la iermaroc, la Dole. Când m'am întunecat am găsit-o spânzurată. Nu mai mişca. Ştii cât şi mine.

— Trebue să fie o pricină la mijloc; zise Milouin despicând silabele.

— Cu siguranţă că este, zise Coindet, dar nu ştiu nici eu care, căci azi dimineaţă era ca de obicei.

Nu mai pomeni despre ulceraţiunea pe care femeia lui o avea de atâta vreme la picior, căci părinţii erau la curent.

— Sunt fapte de nelămurit, zise iarăş el.

— Un lucru ştiu eu, bănui soacra; nu s'ar fi întâmplat aşa ceva dacă ea ar fi fost fericită precum se cădea.

— Dacă ar fi fost fericită? De unde ştiţi că nu a fost fericită? Ce tot faceţi nazuri şi ce vă schimonosiţi?...

— Muncea din greu. Dela început s'a ostenit aci peste seamă.

— N'a făcut totdeauna decât cum a dus-o capul, pe ea. Ce-mi tot cântaţi acum, nu cum-va e vina mea? Anul trecut i-am spus să-şi ia ajutor o fată de 15 ani. N'a fost chip. N'am silit-o, s'ar fi bănuit, iar că mi-am adus iubovnica în casă. Şi apoi, ia mă rog, nici pomeneală de astea toate când a fost vorba s'o iau de soţie; socrul nu contenea să spună hojma: „Aurelia noastră, cât priveşte munca, e un bivol, face treabă de sute de mii de lei, n'are nevoie de zestre...".

— Dar bine, a murit de ceva; zise cea mai mare dintre fete.

— V'am mai spus, s'a spânzurat.

Coindet se simţea stăpân pe sine, calmul său era masiv, îşi privea socrii pe sub nas, fără ciudă, aproape fără de ironie, dar ori cum mulţumit văzând pe femei, înţepenite într'o furie mută. Ele căutau o învinuire precisă care să-l scoată pe Coindet din sărite. Ele aveau totuşi ceva pe vârful limbei, dar nu îndrăzneau să-l slobozească. Bătrânul începu, cu glas perfid:

— Uşor e să spui că s'a spânzurat...

S'atunci femeile nu-şi mai conteniră clanţele, amestecându-şi învinuirile. Aurelia era prea pioasă, nu a putut să se sinucidă, deduse destule dovezi de resemnare, era ceva ciudat în catastrofa aceasta, dar s'or limpezi ele lucrurile, jurau pe trupul Aureliei. Mama voi să dea acestei făgăduinţe o solemnitate specială. Ingenuchiă la căpătâiul patului, luă mâna Aureliei şi încercă să o ducă spre inimă. Vădit însă Aurelia se împotrivea. Braţul ei ţeapăn nu putea fi mişcat. O clipă, bocitoarele rămaseră cu gura căscată; cu mărunţaiele pline de superstiţie.

Deodată, Milouin, îmblânzit, propune lui Coindet:

— Ia să eşim puţin în curte, nu-mi e tocmai îndemână.

Inainte de a trece pragul, moşneagul se uită la scorpiile sale, cu aer mulţumit; ca un regisor la actorii lui.

Ambii bărbaţi se preumblau încetişor fără să vorbească. Coindet cu nasul în sus. Deasupra şesului, unde viaţa se perdea în întunerec, cerul albastru, care nu se putea atinge cu mâna avea toată importanţa. Coindet vedea lucrurile preferabile. Erau totuşi de pe pământ.

Socru-său căutând cum s'o înceapă, privi şi el cerul.

— Vremea bună va mai ţine, zise el; vântul suflă dinspre şes. Intr'o privinţă, puţină ploaie n'ar strica. E uscat pământul; cu greu trece plugul. Cum stau cu lucrul?

Coindet întinse braţul înspre pădure care făcea o linie mai neagră, îndărătul drumului.

— Am isprăvit Marţi de semănat în câmpul Debout. Ieri am început la Table aux Crévés. Nu e mare lucru de făcut, căci l'am semănat mai tot păşune, dar osteneală tot este. Merg toate anevoe de când a plecat Leon la meliţie, şi nici chip să găsesc alt argat.

— Iţi vine greu, de sigur, zise Milouin. Şi va fi mai greu încă de acum înainte, că n'ai să ai nici pe nimeni în casă.

— S'au încurcat iţele rău, conveni Coindet.

— N'ai să poţi rămâne singur. Ci, gândeşte numai, grija vitelor, a hranei tale; a casei... ştii şi tu ce înseamnă toate astea.

Milouin tăcu câtva timp; să-i dea răgaz ginerului să mediteze, apoi urmă:

— Nu prea văd cum ai să le pui toate la cale.

Coindet sta treaz, de câte ori îi vorbea cu dragoste socru-său, şi răspunse:

— De scos la cale, le-oi scoate eu.

— Eşti meşter, te ştiu, zise bătrânul? Dar ori cum. Nu vei putea duce astfel multă vreme. Tot va trebui să-ţi iei o femee.

Coindet, ridică din umeri, şi spuse cu ifos:

— Tot mai am femee.

Bătrânului fiindu-i frică cum că s'a prea grăbit urmă să vorbească fără să prea insiste:

— Ei spun şi eu aşa ca să nu tac; este vreme pentru toate. Totuşi mă îngrijesc şi de ziua de mâine.

Coindet auzise spunându-se că fiecare din stelele de pe cer e mai mare cu mii şi mii de ori decât nu mai ştia ce. Era bucuros în seara aceia să ştie că sunt atât de mari. Era duios să cugeţi.

In seara aceia era aproape liber. Numai că era acolo şi Milouin, cu glasul lui desgustător, care îl tot anima. Dar mai la urma urmei ce tot bâjbuia, bătrânul? Coindet voi să plivească calea.

— Pe de altă parte, nu spun că nu ai şi d-ta dreptate...

— Hei, vezi bine, înşfăcă bătrânul, şi mai nimerit ar fi să te hotărăşti din vreme. Intre bărbaţi, se pot privi lucrurile aşa cum sunt. Eu îţi spun că-ţi trebue o femee. Nu înseamnă că n'ai durere când te gândeşti la cele viitoare. Da. Tu-mi vei răspunde că-ţi poţi lua o slujnică care să-ţi facă ciorba. A! ginere dragă, ia să-mi spui ce este o slujnică, şi s'o ştii că-i stăpâna în casa ta. Nu se poate. E ruşine. Azi ori mâine, tot va trebui să te însori; n'ai încotro. Dacă ar putea grăi Aurelia, ca mine ar spune. Până una alta, ar putea să vie femeia mea să gătească şi să trebăluiască pe aci. Zic eu, femeia, dar pot veni şi fetele. Pentru tine ar fi chiar mai vesel să vie una din fete.

Da, cei bătrâni cam vorbesc uneori într'aiurea?

— Cam aşa, şopti Coindet.

— Mai târziu, când se va fi obicinuit una din fete aici s'ar putea prea bine??? da..... aşa ceva ar fi mai pe plac şi Aureliei. Ia spune. De ce nu te-ai însura tu cu una din fetele mele...

Coindet nu răspunse pe legândite, el se sfătui cu stelele cari acopereau atât amar de hectare. Cât despre bătrân, credea că s'a şi făcut. Coindet întinse gâtul urmărind o stea căzătoare care desigur era jos îndărătul casei acum. Ducându-se să o vază, zise socrului său:

— Fetele d-tale. Mari putori.

Bătrânul rămase ţeapăn în mijlocul curţei. Apoi zărindu-şi ginerele pe lângă colţul cu gunoi; se grăbi spre femei; fără să l aştepte.

Când Coindet intră în bucătărie, Milouinii se cărau.

— Vă şi duceţi? zise el.

Femeile treceau fără să răspundă, fără să-l privească. El puse întrebarea şi socrului său. Bătrânul se opri şi reîntunecându-se înspre camera de culcare:

— Ne-ai insultat în faţa cadavrului Aureliei noastre, dar se va afla pentruce ne-a murit fata; las pe mine.

Aşteptă o clipă să vadă ce efect are ameninţarea; Coindet privi orologiu şi zise cu simplicitate.

Iacă, aproape miezul nopţei.

Atunci bătrânul eşi pe urmele femeilor isbind uşa şi borborosind ceva despre părul alb.

— Mai adinioarea era prea multă lume, şi iată-mă singur acum, şopti Coindet.

Gânditor se duse de luă locul la căpătâiul moartei. Intr prea bine aluziunile femeilor pe ca trebau asupra pricinelor dramei, iar cele din urmă vorbe ale bătrânului aveau un înţeles neîndoelnic.

Au să-mi facă neaj sfârşite; cugetă el.

(Continuare în

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAŢIUNII"
SIBIIU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 4
19 Ianuarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

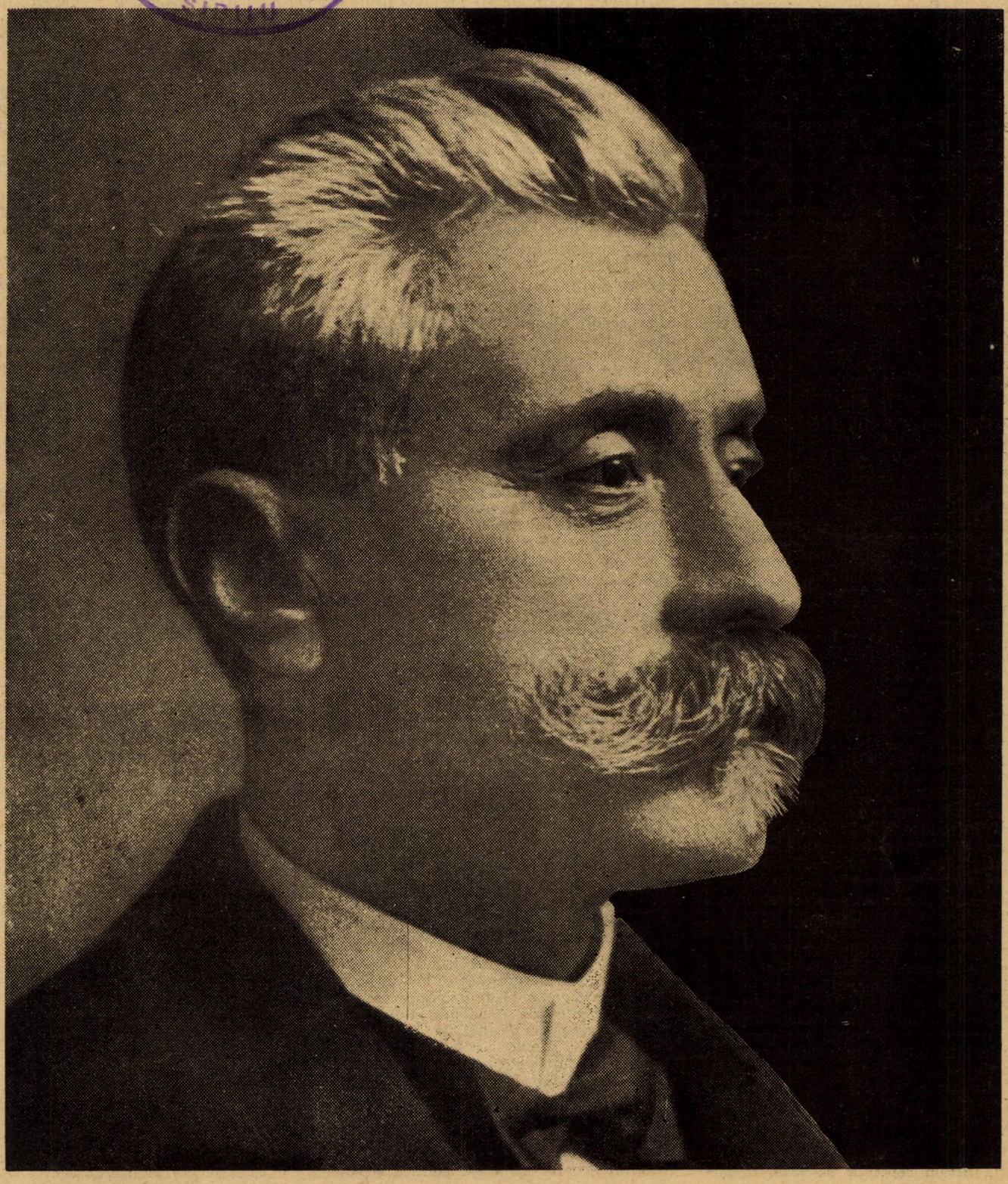

SPIRU HARET

Ctitorii

OMUL ŞCOALEI

de Prof. G. NICHIFOR

Acesta este numele *binemeritat*, care s'a dat *marelui profesor şi organizator* al învăţământului românesc de toate gradele, *Spiru C. Haret*.

După *Războiul pentru Independenţă* al României mici — din 1877—78, — a început *o perioadă de refacere a ţării*, sub înţeleapta oblăduire a Domnitorului şi Regelui *Carol I*, analoagă cu aceea care *încearcă să o facă* generaţia *actuală* pentru *România cea Mare*.

Deşi după Războiul pentru Independenţă *era totul de făcut*, iar nu de *refăcut*, căci nu putem zice că a existat *ceva bine organizat* mai în *nici una* din manifestările de viaţă ale poporului românesc, cu toate acestea *norocul* şi *Dumnezeu* au voit ca diferitele organizări *începute atunci*, să fie *bine îndrumate* conducând *Ţara* la starea înfloritoare care a fost înainte de *Marele Război pentru întregirea neamului!*

După cum aproape în fiecare ramură de activitate, a existat cel puţin „un om" care să merite numele de om al acelei activităţi, tot astfel şi *Şcoala Românească* a avut norocul să aibă în persoana lui Haret pe „Omul Şcoalei"!

Haret a fost una din figurile de *mari profesori*, care a strălucit pe *cele mai importante catedre* ale învăţământului nostru superior. Figură impunătoare, minte aleasă, personalitate de mare valoare în viaţa şcolii româneşti.

Lui se datoreşte îndrumarea pe calea sănătoasă a învăţământului nostru, pe întreaga scară plecând dela şcoala de cătun şi până la Universitate.

Intr'un articol cu titlul „Amintiri din viaţa de şcoală" publicat chiar de Spiru Haret în revista „Gazeta Matematică", el zugrăveşte în chipul următor *învăţământul primar* dinainte de războiul pentru Independenţă:

„*La Dorohoi*, se învăţa încă cu litere „cirilice modernizate; ba chiar veniseră „odată peste noi la şcoală (acolo unde „atunci pe vremea lui *Alexandru Cuza* „învăţa şi Haret), nişte elevi ai unei „şcoale de cântăreţi bisericeşti, cu bărbile până la brâu, care nu cunoşteau de „cât vechile litere *slavone! La Iaşi* am „găsit introduse *literile latine*. La *Bucureşti* copiii îşi băteau capul ca să în„veţe *ortografia etimologică*, care-i făcea să scrie *Stellatina* în loc de *Slatina*.

Tot — în „Amintiri" — Haret însuşi zugrăveşte şi învăţământul *secundar* astfel:

„In 1862, am intrat în liceul Sf. Sava, „care pe atunci se afla instalat într'o „veche casă, azi dispărută, în urma ca„nalizării *Dâmboviţei*. In acea casă, „mică, veche, umedă, cu clasele înşirate „în jurul curţii, în nişte încăperi clă„dite la întâmplare, unele într'o stare de „infecţie de nedescris, am petrecut *şapte* „*ani* din viaţa mea...

„Numai de un lucru nu am avut nici „odată a ne plânge: *de lipsa de libertate*. Timp de 5 ani, cât am fost *intern*, „am trăit grămădiţi 18 până la 24 de „băeţi, într'un repetitor de vre-o 25 me„tri patraţi, absolut de capul nostru. „Niciodată un pedagog sau meditator n'a „trecut pragul *împărăţiei noastre!*...

„Când am intrat în liceu, în clasele I „şi II era câte un singur profesor pentru „limba română, latină, istorie şi mate„matică"...

„La Septembrie 1864, vechia organiza„ţie a liceului a dispărut, şi s'a înlocuit „cu aceia care, cu carecare modificări „şi adaose, a fost menţinută până la le„gea din 1898".

Această *din urmă lege*, formează *titlul de glorie* al marelui Haret, şi ea împreună cu legea învăţământului primar şi normal-primar, precum şi cu legea învăţământului superior *legată la un loc* cu aceea a învăţământului secundar din 1898, au contribuit să se adauge la numele lui Spiru Haret, titulatura de „omul şcoalei".

Fără a obosi prea mult cu „citatele", *este necesar* să ascultăm tot din „Amintirile" lui Haret, cum era şi învăţământul nostru *superior* pe acea vreme: „La „Octombrie 1869 ne-am înscris — la Fa„cultatea de Ştiinţă — 5 studenţi... toţi „eram pentru fizico-matematice! In tim„pul acesta în anul II-lea era un singur „student şi în anul al III-lea încă unul!... „Laboratorii nu erau deloc. Cu mare „greutate, *Bacaloglu* reuşise a reuni a„paratele cele mai indispensabile pentru „demonstraţiile sale, *Alexe Marin* ceva „material pentru experienţe de chimie. „*Ştefănescu* câteva probe de minerale şi „roce. *Exarcu* nu avea nici măcar un mi„croscop...

„Dela 1863, data înfiinţării Universi„tăţii până la 1869, singurele examene „depuse la Facultatea de Ştiinţe au fost „*4 licenţe, trecute fără examene anuale!* „Primele examene anuale au fost trecute „în Iunie 1870 şi începutul acesta s'a „făcut *într'un ceas bun*, pentrucă de „atunci şirul nu s'a mai întrerupt".

Spiru Haret, după ce a luat licenţa în ţară a continuat studiile la Paris şi a luat Doctoratul în Matematici, la 18 Ianuarie 1878 fiind *primul doctor român în ştiinţele Matematice!*

Odată cu reîntoarcerea în ţară, Haret pe lângă profesoratul său la Universitate, la Şcoala de Poduri şi Şosele şi la Şcoala Specială de Artilerie şi Geniu, începe să se preocupe de reorganizarea învăţământului românesc *de jos* şi *până sus!* In calitate de Inspector-general al învăţământului secundar între 1883 şi 1885, Haret a alcătuit *un raport* rămas celebru, despre starea învăţământului nostru *acum 45 de ani*, care raport a fost premiat de Academia Română! Ca *Secretar general* apoi, la Ministerul Instrucţiunii, Haret a continuat să strângă *un material bogat* în ceeace priveşte învăţământul, care i-a servit ca după-ce a ajuns *Ministru*, să poată să facă *o operă durabilă prin legile sale.*

Fără să stăruesc mai mult în acest articol, asupra *prodigioasei* activităţi a „Omului Şcoalei" în viaţa politică şi socială, prin *Liga Deşteptarea*, prin care el a urmărit să grăbească *ridicarea păturei ţărăneşti*, tinzând către *votul universal* şi *împroprietărire*, precum şi prin *activitatea extra-şcolară a învăţătorimei*, — voi termina cu *o amintire personală* care are de scop să înfăţişeze *perfecta conştiinciozitate profesorală a lui Haret.*

Sriitorul acestor rânduri, a fost *în ultima serie de studenţi* ai marelui profesor şi om de şcoală! Imi amintesc şi azi *cu emoţiune*, de ziua de 13 Martie 1907, când partidul Conservator s'a retras dela guvern urmându-i partidul Liberal, în momentele grele în care ţara noastră sângera dureros dela un capăt la celălalt sub teroarea răscoalelor ţărăneşti. Haret, deşi la ora 11 trebuia să meargă la Palat pentru a depune jurământul ca Ministru, (al 3-lea Ministeriat al său), nu şi-a uitat pe studenţii lui şi în acea zi *Marţi* dela 8—9 jum. dim. *şi-a făcut cursul*, după care luându-şi ziua bună dela studenţi a plecat să se înhame la o nouă şi grea însărcinare, mai ales în acele momente *tragice* **pentru ţară!**

Implinirea datoriei fiecăruia în ramura lui de activitate, este recomandată de Haret nu numai prin exemplul său personal, dar şi prin scris.

In această privinţă voi mai face un *ultim* citat, remarcabil prin frumuseţea lui, din vestitul raport scris de Haret la 1884, asupra stării învăţământului la acea epocă. El scria:

„*O instrucţiune* solidă şi variată este „indispensabilă unui om în împlinirea „datoriilor sale şi *către sine*, şi către fa„milia sa şi *către patrie*, însă instruc„ţiunea singură, nu este de ajuns pentru „a satisface toate trebuinţele *vieţii com„plecte*. Mai trebue ca omul să aibă cu„noştinţa exactă a tuturor drepturilor şi „datoriilor sale, precum şi *conştiinţa*, „*convicţia intimă* şi profundă că prin „neobservarea şi *neîndeplinirea* lor, nu „poate fi fericit în viaţă; trebue să aibă „*atât de mult deprinderea de a-şi face „datoria încât să şi-o facă în mod natu„ral, cu plăcere şi fără greutate; să su„fere când nu şi-ar face-o!!*

Acesta a fost „Omul Şcoalei", una din figurile *cele mai mari* pe cari le-a avut Şcoala Românească.

Spiru Haret a fost însă şi un *om politic* de mâna întâia, după cum se va vedea din articolul care urmează.

O COMEMORARE

La 20 Ianuarie anul acesta, se împlineşte exact *un sfert de veac* de când Haret a pus *în întregul ei* „Chestiunea Ţărănească" la noi, prin publicarea unei *documentate lucrări* purtând chiar acest titlu.

Cu 2 *ani mai înainte* de a se fi petrecut *dureroasele răscoale ţărăneşti*, Haret dădea alarma în această chestiune, prin următoarele rânduri din prefaţa lucrării sale:

„Atât în timpul cât am făcut parte din „guvern, cât şi mai înainte, împrejurările m'au pus în poziţie de a cunoaşte „de aproape o însemnată parte din *complexul de probleme*, unele mai grele şi „mai ameninţătoare decât altele, care „constituesc ceeace se chiamă *Chestiia „Ţărănească*. Am putut să mă conving „de ce mare urgenţă este ca *ea* să ocupe „*primul* loc în preocupările oamenilor „noştri de stat şi să se întreprindă re„zolvarea ei *în întregime!*...

„A trecut deja prea mult timp în dis„cuţiuni sterpe şi în timpul acesta greu„tăţile s'au înmulţit şi *pericolul s'a agravat!*"

Acum 25 de ani „Omul Şcoalei" şi-a lărgit deodată orizontul lui de preocupare şi din pragul şcoalei, pe care el a organizat-o, — şi-a purtat privirile sale şi asupra *păturei obidite*, care formează totuşi *temelia* neamului românesc.

Primul capitol din lucrarea sa apărută acum un sfert de veac, poartă titlul: „Inlesnirea pentru ţărani de a deveni proprietari". Vin apoi alte capitole, care şi astăzi se pot socoti ca *probleme la zi*. Astfel avem: *îmbunătăţirea culturii pământurilor* cultivate de ţărani; *organizarea muncii* prin *asociaţiunile ţărăneşti; legea contra cametii* şi *băncile populare*, etc.

In *încheierea* celor *80* de pagini, cât are lucrarea a cărei „comemorare" o facem aci, marele om *politic* cum s'a dovedit că a fost Spiru Haret, cerea ca: „la realizarea reformei, factorul princi„pal să fie *ţărănimea însăşi*", — căci „adaogă el: pe ţărănime o consider ca „un corp *activ, inteligent şi conştient*, „şi nu trebue să fie tratată ca un corp „inert, pentru care numai Statul trebue „să facă tot, după cum a fost conside„rată ea până acum".

Aceste rânduri dovedesc până la evidenţă, ce simţ *politic* şi chiar *profetic* a avut Haret, în marea problemă a ridicării păturei noastre ţărăneşti!

Apariţiunea numărului *festiv* din „Universul Literar", cu *figura serioasă* a marelui Spiru Haret, — *coincide* într'un mod fericit, cu o *comemorare* de un sfert de veac, a *marei probleme*, care acum după Războiul de întregirea neamului şi-a primit soluţionarea cea mai largă prin chemarea la viaţa politică, socială, culturală şi economică a păturei numită *talpa ţării!*

G. N.

NOTE BIOGRAFICE

Spiru C. Haret s'a născut în Iaşi la anul 1851 Februarie 15. După cum însuşi scrie în „*Amintirile*" sale de şcoală, învăţământul primar l'a început în oraşul *Dorohoi*, apoi l'a continuat în *Iaşi* şi l'a terminat în *Bucureşti*; — fiind condus în aceste oraşe de nevoile părinţilor săi, deoarece el a fost un copil sărac. La vârsta de 11 ani intră la *Liceul Sf. Sava*, unde distingându-se la învăţătură a fost primit ca *bursier*, când a trecut în clasa 3-a. Internatul liceului nu cuprindea decât vre-o 70 de interni, adăpostiţi într'o clasă cu totul improprie. „Timp de 5 ani, cât am fost intern, — scrie Haret în „Amintiri" „am trăit grămădiţi 18 până la 24 de „băeţi într'un repetitor de vre-o 25 metri „pătraţi, absolut de capul nostru". Aşa „au trecut anii de veselie, de cântece „şi de jocuri, întrerupte din când în „când de iuţi supărări pe cari ni le pri„cinuia o lecţie prea mare, ori dimensiile „prea de tot reduse ale porţiilor pe cari „ni le servea economul ţigan al interna„tului".

In Decembrie 1870 deşi încă student în anul II-lea al secţiunei fizico-matematice dela Facultatea de ştiinţe din Bucureşti, Haret obţine *prin concurs* Catedra de Matematică dela Seminarul Central, unde a funcţionat 2 ani continuându-şi şi studiile sale la Universitate. In 1874 având titlul de licenţiat în ştiinţele fizico-matematice, obţine printr'un alt concurs, *o bursă externă* şi pleacă să-şi continue studiile la Paris.

Acolo, a trecut din nou licenţa în Matematici în August 1875, iar pe acea în Ştiinţele fizice în Iulie anul următor. La 18 Ianuarie 1878, a trecut cu mare succes Doctoratul în Ştiinţele Matematice, fiind *primul român* care a obţinut acest *titlu înalt* în ramura matematicelor. Teza are titlul „*despre invariabilitatea axelor mari ale orbitelor planetare*" şi face parte din domeniul Mecanicei cereşti.

Intors în ţară, a fost numit în Octombrie 1878 profesor la catedra de Mecanică dela Facultatea de ştiinţe, catedră înfiinţată prin *scindarea* catedrei de Mecanică şi Analiză la care funcţiona ca titular generalul Jac Lahovary.

Activitatea profesorală a lui Spiru Haret s'a extins la tot ceeace era *învăţământ superior* în Capitală. Astfel în 1882 e numit profesor de Geometrie Analitică la Şcoala de Poduri şi Şosele, iar timp de 9 ani — până la 1890 — a fost profesor şi la Şcoala Specială de Artilerie şi Geniu. Aşa dar la cunoştinţele sale s'au adăpat tot ceeace forma elita ştiinţifică a ţării: profesori de ştiinţe matematice, ingineri şi ofiţeri de arme speciale. După o activitate de mai bine de 32 de ani, Haret se retrage din învăţământul superior al statului în 1910, continuând totuşi până la stingerea sa din viaţă — 17 Decembrie 1912 — lecţiile sale *cu scop de popularizare*, la *Universitatea Populară* al cărui pivot principal a fost. Haret a primit titlul de „Omul şcoalei", pentru că a lucrat *fără preget* la organizarea învăţământului de toate gradele, întâi ca Inspector general timp de 2 ani, apoi ca secretar general şi de 3 ori ca *ministru al instrucţiunii publice şi al cultelor*. (1897—99; 1901 — 1904 şi 1907—1910).

Pentru lucrările sale atât în domeniul *pur ştiinţific* cât şi în acel *social* şi de *legiuiri şcolare*, Academia Română a ales pe Haret mai întâi membru corespondent al său (dela 1879) şi apoi *membru activ* dela 1892.

El a aplicat *metoda ştiinţifică* pentru rezolvarea nu numai a problemelor specialităţii sale, ci şi pentru problemele de *ordin social*. A scris chiar o lucrare cu titlul „Mecanica socială" în care şi-a propus: „să introducă în studiul chestiunilor sociale, acea vigoare de raţionament care dă rezultate aşa de strălucite în ştiinţele zise exacte".

E interesant să terminăm aceste scurte note biografice cu următoarele rânduri scrise chiar de neobositul Haret în testamentul său: „Plec din lume mulţumit, că nu mi-am pierdut vremea şi că „mi-am îndeplinit datoriile, atât pe cât „puteam să mi le împlinesc, în împre„jurările în cari am trăit şi în marginea „puterilor mele. Se poate ca în urmări„rea ţelurilor ce aveam în vedere, şi pe „care cu bună credinţă le-am urmărit, „socotind că lucrez pentru binele comun, „să fi jignit pe unii, fie în credinţele, „fie în interesele lor; dar n'am făcut „nici odată aceasta pentru satisfacerea „nici a intereselor, nici a patimilor mele".

Acesta a fost într'adevăr, omul şcoalei şi Marele patriot *Sp. Haret*. Să sperăm că *nu* peste multă vreme, *vom avea turnată în bronz*, figura serioasă, senină şi cinstită a acestui *bun şi mare român!*

12 Ianuarie 1930. G. N.

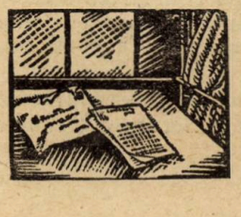

poezie

AL. T. STAMATIAD

CÂNTEC

(M. MAETERLINCK)

A venit să spună,
(Copile, mi-e frică)
A venit să spună,
Mâine va porni....

Lampa mi-e aprinsă,
(Copile, mi-e frică)
Lampa mi-e aprinsă,

M'am apropiat...

La întâia uşe,
(Copile, mi-e frică)
La întâia uşe,
Lamp'a tremurat...

La a doua uşe,

(Copile, mi-e frică)
La a doua uşe,
Flacăr'a vorbit...

La a treia uşe,
(Copile mi-e frică)
La a treia uşe,
Flacăr'a murit...

AMINTIRI IN IARNĂ

Trec pragul unei case cu brumă pe pereţi —
Afară-i vânt şi iarnă şi Soarele e-amează,
Şi 'n casă — abia pătrunde o mohorâtă rază
Din colţ în colţ cernută pe urma unei vieţi.

In bosuioc şi mintă, sub grinda de ştejar
Abia zăresc icoana ca din funingini scoasă;
Colo în fund un leagăn şi-o rogojină roasă
Şi 'n aţă de păianjini atârnă coji de var.

Şi tot e gol încolo şi brumă pe pereţi,
Şi mohorâta rază se stânge ca 'ntr'o apă
Şi numai ferăstruia privirile mi-adapă
Cu cerul de departe învăluit în ceţi;

Şi gândul meu ascultă şi macină tăcere
Pân noaptea mă cuprinde în recile unghere,
Pân îmi petrec prin minte de câte ori cântam
Alăturea de mama de câte-ori plângeam.

Aici în casa asta — copilăria mea
Cu nebunii şi cântec de nu le încăpea...
Pân toate trec ca umbra lăsată de un nor —
...Şi-i frig şi parcă-mi bate în creer cu'n topor.

G. TALAZ

TERRAM ES*)

Adu-ţi aminte de-această noapte sigură şi grea:
[pământ.
Când se întorc cuvintele şi nu mai sunt.
Noapte udă şi grea —
Când pe semnul alb de sticlă, sună-o toamnă rea.
Cu ochi subţiri — privelişti leşinate —
Ram necunoscut
Vei trece ca o apă pustie, să-ţi cunoşti sufletul,
Să urci culmile sufletului.
Pământul rece, cu somnuri bogate
Te va primi la sărbătoare,
La sărbătoarea cea mare —
Să te sfarmi ca un vas de lut,
Ca un catart de corabie slut.

Ce piere 'ncetişor.
Când nu vei mai vedea nici un nor
Umblând pe foile cerului
Intins ca o plictiseală...
Uşor, uşor,
Neînţeles şi trist —
Pământul strămutorat, cu veacuri de nimic —
Iţi va spune cât eşti de mic
Şi-ţi va arăta pe adevăratul Crist.

IOAN GEORGESCU

*) Din volumul „Metanii şi Ore", apărut de curând.

SPLEEN...

Toamnă, covor de aramă,
Tu porţi moartea rece în parcuri, pe stradă
Preludiul tristeţea, sfârşitul... o dramă
In suflete şi 'n goala mansardă.

De-acolo, de sus, privesc către soare
Mi-e sufletul cald, când este senin.
Invie în mine şi 'n seră o floare
Şi poate departe răsare un crin.

Dar un nebun vârtej de palide petale
Mi-aruncă 'n suflet iară o tristă resemnare.
Zadarnice de acum sunt chinurile tale,
Eu am uitat de mult întâia zi cu soare.

AL. BIBESCU

CASA DIN PĂDURE

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Vântul bătea necontenit, chinuindu-se ca o ființă cutropită de grele remușcări. Se târa pe pământ, răcolind uscăturile, se isbea cu vrăjmășie în copacii care-i primeau loviturile gemând din adânc,— se prelingea apoi prin rețeaua foșnitoare a frunzarului, ca să se înalțe în cupolele fără hotar ale văzduhului. De acolo, în rostogoliri hăuitoare, năprazniciul balaur se năruia din nou asupra pământului, în isbiri furibunde și nebunești. Iar glasul lui ținea tovărășie apelor râului învolburat din preajmă, și nopței care se lăsa greoae peste cele din urmă rămășițe ale unei zile cețoase. La răstimpuri, cădeau picuri plini de ploae tomnatică.

Călătorul era întârziat. Ajunsese aproape pe înserat la marginea apei și strigase o bucată de vreme în zadar, la podarul de pe celălalt țărm. Podul nu veni decât când glasul călătorului se agăță de o pală grea de vânt care, întâmplător, călătorea spre urechea podarului. Când puse piciorul pe cele câteva scânduri ale podului plutitor călătorul avu părerea că pornește spre celălalt țărm — se gândi la viața lui de până atunci, și într'o grea străfulgerare, viața lui veni, ca un masiv de cugetare, — ca o fâșie de fluturare neoprită, — ca un vis... Trecuse de jumătatea vieții Se luptase cu alții, dar mai osebit cu el însuși, cu cumplita și nedespărțita îndoială a sufletului său. Căutase în sine însuși — puteri cu care să facă față întrebărilor, — crezuse o vreme, că le găsise, — fusese mulțumit, pășise cu o siguranță mai deplină pe cărarea vieții, dar... Sunt unele insecte mici, care, prin armonia formelor și a culorilor dau o impresiune de tărie și de frumusețe durabilă. Întinzi mâna, le prinzi, și, deodată vezi că din toată alcătuirea nu-ți rămâne pe deget decât puțină pulbere nefolositoare... Așa și cu siguranța din sufletul călătorului: dintr'odată la ușoara batere de vânt a firei, fluturele sufletesc se prefăcuse în praful netrebnic al nimicului, spulberat pe dată, și el, în pustiul gândurilor cu care nu te mai întâlnești niciodată.. De-atunci simțământul chinuitor al unei ucigătoare singurătăți, i-a ținut mereu tovărășie ca umbra lui proprie. Căuta să se ridice împotrivă, să cugete că totul nu-i decât o proprie sclavie, — dar nimic nu-i putea răpi simțirea vastei lui singurătăți... Începu atunci călătoria, vagabondajul spiritual. Porni pe meleagurile sterpe ale nepăsării ,prin văioagele prăpăstioase ale negărilor, urcă pe pripoarele tuturor răsvrătirilor, se cățără pe stâncile tăioase ale cinismului, dar când, sus, pe vârf, căută să prindă cel din urmă înțeles al întrebărilor care-l chinuiau, băgă repede de seamă că orizonturile pe care le aștepta infinite, erau închise, apropiate, lipsite de strălucire și inerte.

Întindea mâinile înainte, și se lăsa din nou în valea de unde plecase, — și, mereu, vitregă și necruțătoare, venea singurătatea... Se amesteca altădată în tumultul sgomotos al mulțimelor, în sunetul petrecerilor și al cântărilor lesne înșelătoare, căuta în ochii semenilor zarea de siguranță dorită cu sete, cerceta în strângerile de mână dacă poate culege de acolo firul de lumină, — totul nu dura decât numai cât ține gândul neprihănirei în mintea unui ocnaș, și din nou simțea ghearele cancerului sufletesc cum îi strânge cugetul și inima, care palpitau grăbite, ca sub amenințarea sfârșitului.

Și așa, în viforul sufletesc, cercetând cu toată temerea și cu toată băgarea de seamă, Andrei— călătorul nostru — nu putuse găsi un razim, o siguranță, o *tovărășie*.., Viața i-se scursese ca o pată de grăsime pe fața unui râu, care merge nicăiri

Înserarea îl prinse acum la marginea apei învolburate de vântul care nu mai conteneа. Podarul — un om *umed* — îl privise, întrebându-l din ochi:

— „Unde te duci?"

Andrei, ca și cum i-ar fi înțeles întrebarea, îi răspunse scurt, dar nevrăjmaș:

— „Trec dincolo..."

În tăcere se sui pe scândurile plutitoare, în tăcere trecuse apa învălurată.

Pe malul celălalt era pădure de salcie. Călătorul, după ce-și luă rămas bun de la podar, porni pe drumul din față.

De mult, știa că într'un loc din această pădure, își duce viața un prieten al copilăriei lui, neînțelesul tovarăș al unor zile senine, — prietenul Ștefan. Plecase de mult din orașul în care-și duceau împreună viața, și luase dela un mare proprietar, grija pazei acestei păduri. Era pădurar acum. Își mai scriseseră ei o vreme, dar, pe urmă, Andrei se dusese în drumul lui. — iar Ștefan rămăsese mereu în pădurea lui. Și, într'una din zile, pe când Andrei călătorea cu gândul pe acelaș bărăgan al singurătății lui, — un glas nou, ivit cu totul pe neașteptate, se auzise în sufletul lui: „De ce nu vii și pe la mine?" Era, cald și bun, glasul lui Ștefan, din pădure. A doua zi, fără să dea de știre nimănui, **Andrei** pornise, — și acum se afla, singur și înoptat, pe drumul care-l ducea spre casa din pădure, a lui Ștefan.

Întunerecul și vântul îi biciuiau, tr'ist, singurătatea din suflet. Dar el, nici nu le simțea. Mergea încet pe cărarea înnoptată, pe care, dacă abia la depărtate răstimpuri, albea o lucire de lumină cenușie, ca pentru a-i arăta că nu s'a rătăcit. Lungă noapte fu... Cărările și drumurile în pădure, noaptea pe furtună, par toate la fel, ca și viețile anonime ale oamenilor, — așa că Andrei se rătăci. Se oprea, pipăia copacii de mușchi, ca să afle unde este miază-noapte, — se lăsa cu privirea pe fața pământului, ca să prindă pe neașteptate stafia drumului care joacă, batjocoritoare, în calea rătăcitilor, — se pipăia pe sine, ca și cum ar fi fost un străin șieși, — până ce începu să stea la sfat, cu glas tare, cu sine:

— „Te-ai rătăcit, Andrei?"

Și cu o aită mlădiere în glas, răspundea:

— „Nu, nu m'am rătăcit!.."

Apoi, hotărâ cu sine o reîntoarcere:

— „Să ne întoarcem de unde am plecat..."

Și se întorna spre locul de unde i-se părea că plecase...

Dar toate cărările seamănă între ele, noaptea, în pădurea învăluită de vânt, și de întunerec..

Căzu pe un buștean răsturnat. Un miros cald de salcie amară, îl primi pe dată, — ceea ce-i aduse în suflet ca o adiere de primăvară. Stând pe buștean avu, o clipă vedenia lui Ștefan, copil culegând smeură în pădure.. Fuseseră ei odată la cules de smeură. Surâse: ce departe! Ridică privirea: ca un răspuns al amintirei, drept în fața lui, departe lucea o luminiță, care pâlpâia: se ivea, se ascundea . Se sculă în picioare și, fără șovăire, plecă pe drumul din față, către luminiță. Mirosul cald de salcie amară îl mai întovărăși câțiva pași, și apoi rămase în urmă...

Curând, Andrei bătu la poarta casei din pădure. Ștefan, cu acelaș glas blajin pe care i-l cunoștea Andrei, îl întâmpină simplu, dar cald:

— „Tu ești Andrei?"

Surprins, Andrei îi zise:

— „Cum de-ai ghicit?"

Omul răspunse:

— „Nu sunt decât puține clipe, de când, fără să știu cum, te-am avut în față, și mă întrebai: „mai culegi tu smeură, Ștefane?"

Își dădură mâinile, — și intrară în casă.

Casa aceasta era un mic pavilion de vânătoare de pe vremuri când proprietarul se mai îndeletnicea cu asemenea lucru. Acum însă era locuința lui Ștefan, mai marele pădurei acesteia.

Era de lemn bine încheiat, având câteva încăperi simple și curate. Trecură prin ele, — și Andrei putu să vadă că prietenul Ștefan nu se schimbase deloc în gustul simplicității lui vechi.

Ștefan aduse o lumină pe masa mare dela intrare și — zise lui Andrei:

— „Să stăm puțin aici, înainte de a-ți face un rost de culcare".

Andrei răspunse repede:

— „Nu, nu, — n'am deloc poftă de somn, — ci numai dă-mi puțină apă, să beau.."

Ștefan pieri pentru câteva clipe. Andrei auzi clinchetul unui pahar scos de la locul lui, — o ușă care se deschise și se închise la loc, — și pe urmă, un răstimp de tăcere. Afară vântul se potolise. Privi în jur, pe pereții luminați șovăelnic de lumina pâlpâitoare a lumânării de ceară.

Deodată ca isbit de-o vedenie, Andrei își opri privirea: pe peretele dinspre răsărit, stătea, ca o lumină neclintită, un Isus crucificat. Crezu că-i o vedenie a oboselii lui. Își trecu mâna peste ochi și peste frunte, șoptind:

— „Sunt obosit.."

Dar vedenia nu pleca, — ci, mai ales, Andrei păru că aude o respirare, ca un oftat:

— „Da, prietene, ești obosit" Crezu că e Ștefan care se întorcea cu paharul cu apă, — dar era singur...

Isus privea cu înfricoșată dulceață spre călătorul obosit. Dar Andrei nu înțelegea. Și totuși, în sufletu-i învolburat, se frământa, de câteva clipe, ceva nou, nemai cercat de multă vreme: un fel de *revenire*, pe un drum vechi, uitat de mult, — iar o suavitate, care, deodată i-se păru vag-ridicolă, îi mângâie marginile cele mai depărtate și mai nesigure ale sufletului... Avu, ca într'o străfulgerare aproape dureroasă, o repunere în clipele când dimpreună cu Ștefan culegeau smeură.

Ștefan se ivi în ușă, aducând pe-o tavă mică, paharul cu apă. Părea că scoboară din veșnicie. Avea o față tânără și surâzătoare ca de copil, desi tâmplele erau prăfuite cu pulbere de argint

— „Iată — ți-am adus apă!.."

Și surâse cald, prietenului, care sorbi cu sete, apa rece de isvor.

— „Acuma am luat-o dela isvorul din apropiere..."

Se făcu apoi o tăcere potolită.

Andrei luă, cel dintâi, cuvântul:

— „Şi cum o duci tu, cu singurătatea ta?..."

Ştefan, zâmbind mai departe, răspunse:

— „O duc foarte bine... dar..."

Se opri. Andrei îl privi:

— „Ce vrei să spui?"

Ştefan îi răspunse:

— „Nimic, dragul meu... Voiam să-ţi spun ceva, dar m'am temut să nu fie o vorbă de prisos, sau de laudă de sine..."

— „Spune!... insistă Andrei.

— „Nimic, prietene dragă, — voiam să-ţi spun că mi-e străin înţelesul cuvântului ce mi-ai spus: singurătate..."

Andrei tăcu.

Ştefan, crezând că a zis ceva jignitor, îi puse mâna pe umăr, şi-l întrebă:

— „Dece taci?"

Andrei dădu cu tristeţă din cap, şi zise încet:

— „Mie nu mi-e străin, dragă Ştefane..."

Atunci, ca sub lovitura toiagului divin în stâncă, apa destăinuirei ţâşni din inima lui Andrei. Ştefan află, cu uimire şi cu îndurerare povestea tristă a prietenului... Stătea cu fruntea aplecată şi asculta, iar deasupra sfatului lor, proteguitor, veghea Isus...

Târziu, când zorile se iveau, Andrei ostenit dar încă setos de o lămurire pe care n'o căpătase până atunci, luă mâna lui Ştefan, care-l ascultase în deplină tăcere, şi-i zise:

— „Dar tu, tu prietene, cum de-ai putut înfrunta o atât de desăvârşită singurătate, fără să fii singur?"

Ştefan, senin, şi cu o putere pe care necontenit căuta s'o ascundă pentru a n'o face ostentativă, îi răspunse cu un gest şi cu o privire: duse mâna încet spre Cel răstignit din peretele dela răsărit şi, pe urmă îşi duse, cald, şi privirea spre El...

O tăcere, parcă de veac, se aşeză peste odaia în care năvălea argintul lucios al zorilor şi peste sufletele tăcute.

Ştefan respiră adânc şi fixându-şi privirea în adâncul ochilor lui Andrei, zise limpede şi simplu:

— „Cine îl are pe El, nu-i niciodată singur — niciodată..."

O privire a lui Andrei, făcu pe Ştefan să înţeleagă că prietenul e tot nedumerit...

Urmă:

— „Da, prietene, cine îl are pe El, nu-i singur niciodată... Tu nu înţelegi încă, — văd — dar când îl vei simţi viu lângă tine, atunci nu vei mai pricepe senzul acestui cuvânt absurd: singurătatea... Mă vei ierta că-ţi vorbesc de mine, dar vei pricepe că n'o fac spre slava mea, ci doar dacă aş putea, pentru regăsirea ta..."

Andrei avea ochii sclipitori, dar încă plini de neîncrederea străveche.

Ştefan zise:

— „Mai întâi trebue să te lepezi de tine... Acest TU, dragul meu, este zidul de piatră ce se pune necontenit între tot ce ai mai bun în sufletul tău şi între Acel ce-l vezi crucificat, — împiedecându-te să ajungi la dorita limpezire şi luminare a vieţii tale. Acest TU te-a purtat prin toate prăpăstiile, în care ţi-ai rănit sufletul şi de unde ai culeş otrăvitul senz al singurătăţii... Tu te-ai căutat peste tot locul pe Tine, pe Scumpul tău eu... Şi, firesce regăsindu-te mereu acelaş, cu aceeaşi în veci neistovită sete de a găsi altceva ai dat de pustiu... O, dacă L'ai cunoaşte pe Isus?!"

Ştefan se opri, — o undă caldă i-se revărsă din suflet spre ochi. Andrei tresări privindu-l: văzu acolo o lumină de aur, şi-o blândeţă fără hotar.

— „Spune Ştefane!..."

Ştefan zâmbi absent, şi-şi duse mâna spre braţul tremurător al prietenului. Zorile năvăleau darnice în odae, — lumânarea pâlpâia, nefolositoare.

Ştefan grăi:

— „E cu putinţă „o necurmată asistenţă" a Mântuitorului. Lucrezi, umbli, cugeţi, scrii... şi, colea, în dreptul inimei, în umbră, stă El, glasul Lui, Scumpa prezenţă... Da, da, dragul meu... Ca un logodnic plin de mulţumire, care, orice-ar face, are prezentă în penumbră, vraja logodnicei scumpe... Acel bine, acea siguranţă, acel farmec desinteresat, pur şi mângâietor, — acel îndemn cald, — acea lumină de nădejde, — acel senz sublim al vieţelor noastre, cea de aici şi cea de dincolo... *Prezenţa*, dragul meu, EL, stăpânul desăvârşit, jugul dulce, sarcina uşoară..."".

Andrei stătea cu fruntea plecată, ca un vinovat, şi tăcea.

Ştefan, ca şi cum s'ar fi mărturisit, urmă:

— „Merg pe cărările singuratice ale pădurii mele, — mă înfund câteodată zile şi nopţi întregi în ea, şi pretutindeni eu sunt cu El. Atunci copacii îmi par nişte fiinţe dragi, iar foşnetul lor, o legendă veche. Păşesc prin poeni, ies la luminişuri, ascult gâlgâitul cântecelor păsăreşti, — şi în toate nu văd decât îngăduinţa mulţumirei pentru sufletul meu... De multe ori, mi se pare, când ies în câmpie, că merg pe drumul Capernaumului, în ceata celor care-L urmează... In apele din zare văd Tiberiada, iar în dealul din faţă, Hebronul... I-i aud glasul: „Fără Mine, nu veţi putea face nimic". Ţi s'ar părea că vorbele acestea sunt aspre. Nu, nu, — nu-i dulceaţă mai mare când le pricepi rostul..."

Ştefan apăsă cu căldură pe mâna prietenului cufundat în tăcere:

— Da, Andrei, nu putem face nimic fără El... *Suntem singuri fără El* chiar dacă am trăi în cele mai mari desfătări şi cântece..."

Prietenul tăcu, iar dimineaţa intra triumfătoare în odae. Ştefan stânse încet lumânarea. Isus sclipi alb şi potolit pe Crucea neagră.

Andrei stătea cu fruntea plecată, — două lacrimi de argint se spărgeau în colţul cald al ochilor osteniţi, dar nu erau de tristeţă şi nici o remuşcare...

— „Hai şi te odihneşte... Drumul tău a fost lung..." îi zise Ştefan, ridicându-se.

Andrei stătea neclintit.

Ştefan privi spre Isus, — şi, încet se rugă pentru prietenul din preajmă.

Andrei simţea lângă el o căldură bună, senină şi isbăvitoare...

Ştefan se ruga...

. . . . . .

Când Andrei se ridică să se ducă spre puţină odihnă, privi într'o fulgerare spre Crucifix: Isus îl privea, bun, de pe Cruce...

Afară, soarele se înălţa repede, trimiţând prin frunzar raze piezişe, ca într'o mângâiere...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

TASIA

de ALEXANDRU NASDRAVANU

In bucătărie la noi e zarvă mare: Mama, va da în seara asta un praznic — prizonierilor — când se întorc dela muncă. „De sufletul lui frate-tău, dragul mamei. L'au ucis ei e drept, dar uite-te la ei sărmanii. Ţi se rupe inima când îi vezi cât sunt de prăpădiţi. Câte mame nu le-or fi plângând de milă în lumea asta chinuită".

Mă aşez lângă dânsa şi ascult cum vorbeşte cu o nepoată a bucătăresei venită de eri la noi.

— Vrei să stai aici Tasio? Iţi place... Ori, vrei să te duci iar acasă la voi?

— Dă, Cucoană-mari... Di me-i ţâne, nu mă duc. O zâs mama-Ileana că matali eşti bună ca mierea, ş'o să mă ţâi... Da undi să mă mai duc, vai di zâlii meli!

Tasia e ofilită şi galbenă ca şofranul, sărăcuţa de ea!

— Dar nu ţi-i dor de fraţii tăi?

— Păi ghini cum să nu-mi hii? Da ci să fac? Mă gândesc hojma la ii. Da dă! Era mai ghini astă iarnă când o murit şă mămuţa di vărsat şă muream şă noi cu toţâi după cotlon di frig şă di foami?... Neamuri în sat n'aveam. Deghe la două zâli, vinè câti-o fimei şă ni aducè câti o bucat di mămăligă şă câti o strachină di fasoli. Toată iarna am stătut în frig şă goi, că nici ghiata mămuţă nu avè strai multi... Acu o murit şă è. Aldi tătuţa o murit pi front şă noi am împârzit lumè Coană-mari.

— Ceilalţi unde-s?

— Poi — pi Glioriţă l'o luat un român din sat di suflet. Pi Răruca să pi Mateeş i-o luat o sorâ de-a lu tătuţa în târg la Huş... Eu am vinit la mama Ileana. Văleu Cucoană-mari, ci zâli am mai agiuns, zău! Când să făcusă o leacă di pârtii, am început să umblu ba pi la cela, ba bi la cela, după cerut... Ini era mai mari rusânea dă... acu ceilalţ îs mai mititei, da eu... aproapi goală zău... Să frigu, frig — şă cânîi răi pin sat. Vineam câti o dată acasă şă mă rugam lui Dumnezău, şă ni strângă şă pi noi, cum o strâns pi aldi tătuţa şi pi mămuţa... Să ni ei zâlili cum le-o luat lor di cât aşa. Zău Cucoană-mari *cât am mai patimit!*

Tasia cu ochii înlăcrămaţi, dădu din cap cu amărăciune şi surâde—apoi mamei, căci nu are decât nouă ani, bătrâna care vorbeşte de zilele în care a ajuns.

— Dă Tasio... Aşa-s vremurile... Ce să facem?

— Aşa-i Cucoană-mari cu războiu ista.

— Tot mai vrei să mori acum Tasio?

— Araca'n de mini!... Da cum să mă mai gândesc la moarti. Când mă uit la rochiţa asta cari ni-o dat-o aldi Duduia, nici nu mă îndur să stau pi gios cu è. Acu o să stau la Matali ş'o să păzăsc gâştili să nu li ei soldaţâi... Da o să eu o prăjină lungă, că mă cam tem di gânsaci...

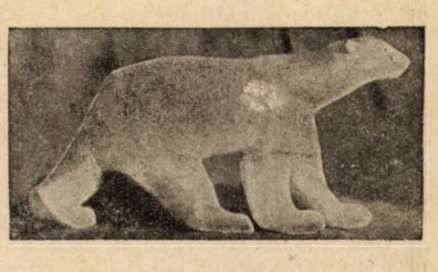

LEGENDA VINERII MARI

de GH. BRAESCU

— Te rugăm bunicuță, spune-ne o poveste.

— Nu se spune povești ziua.

— De ce bunicuță ?

— Pentrucă vi-se rup ismenele, afirma serioasă bunica și nu se jena să spună unde se rup

Noi copiii ne țineam scaiu : zău spune, bunicuță. Mergem sub nuc în grădină, unde nu se vede soarele...

— Lasă, diseară.

— S'aprindem lampa să se facă noapte mai repede.

Dar bunica nu se lăsa mult rugată. Scoborî cu noi în grădină. Era înaltă, slabă, se ținea dreaptă, umbla bine pieptănată și purta iarna și vara pantofi de brunel. Se așeză pe bancă, iar noi îi potrivirăm sub picioare un scăunel, adus în grabă dela vatra focului și ne-adunarăm toți în jurul ei, jos, pe bancă și cel mai mic în brațe.

— Spune bunicuță.

Bunicuța ridică ochii cu priviri cuviooase la cer și porni să povestească ca și când ar fi citit într'o carte mare cu slove scrise numai pentru ea :

„In clipa când a murit Domnul și Mântuitorul nostru Isus Christos, un suspin străbătu lumea dela un capăt la cellalt; nori de sânge întunecară soarele, trăsnete cădeau din cer și fulgere orbitoare brăzdau zarea. Stâncile crăpară. munții se cutremurară. Oameni, păsări și animale, nebune de spaimă, se ascunseră în peșteri. Greerii nu mai cântau. Albina nu mai strălucea în soare.

— Nu mai cânta nici *„totoșul"*? întrebă Georgică, cel mai mic din casă.

— Nici

— Nici *găina ?*

— Nici.

— Păi cine cânta dar, atunci.

— Nu cânta nimeni. O tăcere de moarte cuprinsese lumea numai pomii, tufele și florile vorbeau între ele.

Bradul spunea : „A murit. De azi înainte frunzele mele vor rămâne întunecate și voiu trăi în singurătate.

Vița din Italia....

— Ce-i aceea, bunicuță ?

— O țară călduroasă cu poamă multă...

— Mănâncă oamenii ?

— Mănâncă

— Și copiii ?

— Și.

— Dar numai cei cuminți.

— Sigur că numai cei cuminți. Vița din Italia, continuă bunica diesmerdându-și odorul, spunea : „A murit și în semn de durere strugurii mei se vor înegri și din teascul care va zdrobi bobițele îndoliate, va curge *Lachrima Christi*...

— Cei aceea, bunicuță ?

— Nu știi tu... un vin dulce...

— E bun ?

— Dacă-i dulce...

— Cine-l papă ?

— Taci măi ! Las' să vorbească bunicuța Spune bunicuță nu te potrivi...

— Și salcia din Babilonia, agitată de vântul ce venia din Calvar, suspină : „A murit și în semn de doliu crengile mele nemângâiate se vor înclina de azi înainte spre apele Eufratului și voi plânge cu lacrămi de rouă.

— Ciprul din Liban, gemu înăbușit : „A murit și în semn de jale, voi umbri mormintele și nici un porumbel ostenit nu se va odihni, nici o păsărică rătăcită nu va mai face cuib în desișul crengilor mele.

— Da' unde ?

— In pod, îl asigură bunica și continuă : „Funigerul se învineți la față și declară : „A murit și în semn de groază, voi păzi cimitirele și de frica morții nici o albină nu va gusta din florile mele otrăvite, privighetaorea nu va cânta în ramurile mele și mirosul meu pătrunzător va îmbolnăvi de friguri pe cei ce vor încerca să doarmă la umbra mea.

— Cine a *mulit* bunicuță ?

— N'a murit nimeni, așa-i povestea... Taci și ascultă... Stânjenelul alb a zis : „A murit și de azi înainte îmi cernesc inima mea de aur și voiu purta doliu cât voi trăi.

Zorelele murmurară la o laltă, îndurerate : „A murit. De azi înainte vom închide în fiecare seară potirul nostru mirositor...

— „Cei aceia *potil*, bunicuță ?

— „Nu știi tu... Ceva care seamănă cu un pahar... Ai văzut paharul din care ți-a dat părintele vin la biserică, ții minte ?

— Astâmpără-te măi prostule și-ascultă.. Spune bunicuță.

— Unde am rămas ?

— La.. „vom închide în fiecare seară potirul nostru mirositor".

— Așa.... „Și-l vom deschide dimineața plin de lacrămile nopții...

Așa se tânguiau plantele, reluă bunica după o pauză în care poruncise dulceață pentru toți. Trandafirii își scuturară foile, toporașii se ascunseră, nufărul se aruncă în iaz și ulmul se jupui de necaz. Dela cedrul din Liban și până la măceșul din văi, un vaer de gemete și plânsete se ridică la cer. Singur plopul, fudul și închipuit stătea nesimțitor : „Ce-mi pasă mie de durerea altuia. A murit pentru păcătoși. Eu sunt nevinovat

Nu mă privește !
Atunci un înger...

— Cu *alipi ?*

— Da maică, cu aripi... „Trecând peste vârful semeț al plopului să ducă la cer un caliciu plin cu sângele Domnului...

— De *cole calici* bunicuță, de cei *cali* vin pela noi.

— Ptiu, să nu fie deochiu... E-un pahar, prostuțule !...

— Tot *pahal* și ăsta ?

— Tot.

— Cum *ale și palintele ?*

— La fel.

— Și unde ducea *pahalu ?*

— Il ducea plin cu sângele Domnului...

— L-a *omolit ?*

— Tu n'ai auzit ?

— Cine l-a *omolit ?*

— Dușmanii.

— Da' de ce l-a *omolit ?*

— Las' bunicuță nu te potrivi lui... Nu isprăvești până diseară.

— Bine face că întreabă... „Și cum trecu, ducând la cer caliciul, adică paharul plin cu sângele culeș depe crucea pe care fusese răstignit Mântuitorul, auzi ce vorbise plopul și trimisul lui Dumnezeu înclină paharul, lăsă să cadă câteva picături din sângele prețios la rădăcina plopului și grăi : „Tu ale cărui frunze n'au palpitat în mijlocul durerii universale, care înghețase natura de groază cu începere din această zi de amintire veșnică, în toiul verei, când zefirul nu adie și plantele stau nemișcate, tu singur să tremuri în veci vecilor din cap până în picioare și să-ți zică copiii *„tremurici"*. In acelaș ceas brădicelul din înălțimea Caucazului..

— Cei aceia *Cacaz*, bunicuță ?

— Ce rădeți, nătărăilor, dacă-i mic și nu știe... Ia să umble și el la școală, v'ar întrece pe toți... Un munte maică...

— *Male ?*

— Mare.

— Cât de *male ?*..

— Spune bunicuță, n'asculta la el :

— Unde am rămas ?

— La... In acelaș ceas brădicelul depe muntele..

— Așa după muntele Caucazului, simți trecând prin crengile sale un suflu de jale, suspinul din urmă, pornit din pieptul unui Dumnezeu ce murea și care pleca după Golgota, unde îl răstigniseră dușmanii și se urca la cer. Groaza îngheță mădăvua copăcelului, frunzele i se întunecară, crengile i se sgârciră și murmură cu inima strânsă de durere : Christos a murit, și în semn de întristare voi locui pe culmi pietroase și pustii și crengile mele vor mărgini în cimitire aleele funerare.

Aici se isprăvia povestea bunicei. Noi rămăsesem pe gânduri. Georgică adormise.

T E Z Ă

— DIN CARNETUL UNUI LICEAN —

de V. MOȘINSCHI

Caetele se odihnesc oblice și deschise pe bănci. In fruntea fiecărei pagini albe condeiul și-a vărsat emoționat albastru. negru sau violet câteva lacrimi pe care peniță le-a măzgălit pe hârtie: „teză la naturale, 29 Aprilie 1928". Colegii sunt mai emoționați decât directorul când ne vizitează excelența sa domnul ministru al instrucțiunei publice.

Marcu, un caraghios și un intelectual (primul calificativ e dat de colegi, al doilea de el) ia o carte de geologie și una de anatomie în mână și ținându-le pe rând între palme dă drumul coperților așa fel ca manualele să se deschidă la o pagină oarecare. Unde se deschide cartea, de acolo ne dă teză. E o superstiție al cărui brevet de invenție îl păstrează cu mândrie l'ceele. Toți — probă că ne tragem din maimuță — repetă operația lui Marcu. Clasa întreagă fosnește de nerăbdare.

— Mie mi-a ieșit teoria generației spontanee.

— Mie crustaceele în era secundară.

— Mie organul lui Corti.

— Știți ce mi-a eșit mie glăsuește mistic unul.

Zeci de ochi îl fixează ca și cum dela el ar veni salvarea.

— ... tabla de materii.

După o izbitură puternică, ușa se cutremură, ferestrele sbârnâe, podeaua dudue, un elev scapă speriat condeiul din mână... ce este?... ce s'a întâmplat?

A intrat profesorul în clasă.

Interesant personagiu și profesorul nostru de naturale. Dela prima vedere te impresionează nasul geometric și cârn ca al lui Toni Bulandra în „Gyrano de Bergerac", picioarele lungi și strâmbe ca ale unui ofițer de cavalerie, mâinile atârnând blegi până la genunchi și poziția corpului care din șale aduce cu aceea a Josefinei Backer.

Ajuns pe catedră își fixează monoclul în orbita dreaptă și întreabă spiritual și surâzător:

— V-ați trezit?

Elevii răspund afirmativ, un râs sgomotos stăpânește clasa câtăva vreme, se bate din pupitre, se izbește cu picioarele în podele ca înaintea unui spectacol care întârzie.

Profesorul nu înțelege ironia clasei — spiritul ei e prea nedioplit pentruca domnia-sa să-l înțeleagă — și d'aceea zâmbește mulțumit că „spiritul" lui a avut atâta succes.

— Ei gata!

Elevii se liniștesc făcându-și cu cotul. Dar după câtva timp de liniște începe iarăși sgomot și hârâituri: se așează băncile așa cum dictează strategia profesorului. Cele dela fereastră se mută după indicația domniei-sale „cu vreo 15—20 cm." pentru ca să poată privi între bănci și ferestre în caz când s'ar încerca să se copieze.

Celelalte două șiruri de bănci sunt mutate și ele mai la dreapta. Odată operația terminată mâna profesorului se învârte de câteva ori în aer pentru ca la urmă arătătorul să-l străbată indecent de trei ori în direcția celor trei șiruri de bănci:

— Tu.. tu... tu.

Cei indicați ne sculăm milităreste în picioare pentru ca să primim ordinele.

— Voi aveți să strângeți cărțile și caetele de naturale dela toți, fiecare pe rândul vostru de bănci și aveți să le puneți pe postamentul catedrei. Cărți, caete, fițuici, orice se referă la obiectul meu: și dacă găsesc ceva atunci, înseamnă că nu v'ați îndeplinit bine misiunea și am să vă pedepsesc.. m'ați înțeles?

Insărcinații cu această „misiune" printre care fac parte și eu, începem să strângem cărțile. Anatomia și geologia mea le las în bancă. Rezultatul acestei de a doua operație dinaînte de teză e că la 34 de elevi s'au strâns numai 17 geologii și 15 anatomii.

— Am lăsat cărțile acasă pentrucă azi avem teză.

Urmează a treia operație (rog pe cititor să nu fie supărat pe mine): mutarea și așezarea elevilor. Și pentru prima oară decând îl am profesor i se năzare să mă mute și pe mine. Pe trimestrul al doilea colegul din spate a copiat dela mine și acum mă trimite în fund ca să nu mai copie. Ce ironie! Ce să fac? Cărțile îmi sunt în bancă și eu n'am vrut să învăț acest trimestru toate scoicile pe care ni le spunea.

La ordinul profesorului ezit, mă postez între bancă și el, și reușesc să-mi strecor sub haină geologie și anatomie. Ascultător, mă îndrept astfel înarmat spre fundul clasei.

Domnul profesor obosit de atâtea aranjamente, începe dela șirul de bănci de lângă fereastră:

— 1... 2... 3.

La fiecare număr mâna-i svâcnește din umăr și degetul arătător ochește autoritar cu tendința de a-i scoate ochiul, elevul astfel numerotat. Fiecare trebue să punem în fruntea paginei numărul indicat de bâzâitul buzelor și vigilența arătătorului profesorului.

— Pe cine-l prind că-și schimbă numărul sau că nu și l-a scris deloc să știți că are *una*. Să nu ziceți că nu v'am spus.

Răsfoind o geologie și anatomie domnul profesor rumegă înainte de a ne da subiectul. E un tic care ne amuză grozav. Formele gurei variază dela o jumătate de sferă la un con, dela un cilindru la un trunchiu de con fără ca laringele să scoată vre un sunet.

E timpul angajamentelor.

— Să scrii clar c'o pățești.

— Vezi măi de scrie mare și citeț.

Altul e mai spiritual:

— Să scrii drept și să stai strâmb ca să văd și eu.

Subiectul cade ca trăsnetul în liniștea ploii.

— Numerile „fără de soț scriți: la anatomie „despre sensibilitatea tactilă".

— Despre...?

— Despre sensibilitatea tactilă, ce esti surd? Iar la geologie: „triasicul în România". Ați scris?

Numerile „fără de soț" răspundem cu glas cam stins și în timp ce profesorul dintr'un sentiment de exagerată generozitate dă subiectul și la numerile „cu soț", eu răsfoesc geologia în căutarea „triasicului". Il găsesc pierdut printre diviziunile erei secundare și mai fericit decât Columb după descoperirea Americei, încep să-mi scriu teza.

Condeele scârțâe enervant pe hârtie. Profesorul devenit detectiv abil, își poartă ochii cu o iuțeală nemaipomenită de la unul la altul. Din când în când, ca să vadă mai de sus sau mai de jos sub bănci, ridică și coboară elastic capul întocmai ca un iepure care ieșit în luminișul unei lunci, își cercetează drumul.

— Domnule profesor... avem voe...

— Ce?... Cum?... Nimic Stai jos!

In ciuda ochilor în plină activitate optică ai profesorului, pe genunchii mei anatomia a luat locul geologiei.

— Să știți că pe care-l prind copiind, am să-i dau o pedeapsă așa de aspră că n'are s'o uite toată viața... Ad'că nu... poate, poate are s'o uite când o ieși din liceu.

Condeele își urmează mereu mersul lor tremurat și nervos pe hârtie. Cu gesturi de adevărat acrobat profesorul sare dintr'un colț într'altul al clasei în căutarea celui „care umblă cu șantaj". Subiectul de anatomie e ușor, îl știu chiar bine așa că-mi permit să privesc puțin la capetele elevilor aplecate ca spre penitență asupra caetelor. In figurile câtorva colegi surprind priviri pierdute sau zăpăcite. Alții se inspiră ca și mine din cărți.

Afară e frumos. In teiul de lângă geam ciripește șglobiu o vrabie. Gândurile fug pe fereastră la primăvara întârziată. Si asfăzi cântă muzica la grădina publică. Un „sst" de-al profesorului mă trezește din visare tocmai când începuse uvertura lui „Orpheus".

Lăsat liber condeiul a atacat sgâriindu-l un cuvân neterminat: „estezi...". Continui: „esteziometrul este un instrument de măsurat sensibilitatea tactilă." Nenorocitul de genunchi îmi tremură. Cartea tremură și ea. Furios o bag în bancă: tot nu-mi servește la nimic.

Rând pe rând cei ce și-au terminat tezele ies afară cu o doză de energie în minus verificată de produsele neplăcute și inevitabile ale glandelor sudoripare de pe frunte. Privirile câtorva colegi se îndreaptă surprinse spre pragul ușii. Misterios un colț albastru apare, crește și iată că pe sub ușă un caet ne vizitează incognito. Unii nu-și pot stăpâni râsul. Profesorul se îndreaptă spre ușă. O șapcă sboară învârtindu-se ca o piatră dibaciu svârlită de un „pustiu" în despărțitura unui „șodron" și acoperă nuditatea albastră a caetului: un colț se mai vede încă.

— Ce este? Ce tot râdeți?

— Mi-a svârlit șapca jos — miorlăe unul prefăcut.

Privirile profesorului umblă dela șapca de lângă ușă la proprietarul ei și înapoi: monoclul nu-i servește la nimic.

— Copilării!

Si capul i se clatină compătimitor.

Eu mi-am terminat teza. In clasă au rămas numai câțiva elevi. Profesorul jubilează că la el „nu se copie". Un al doilea caet, frate cu cel de sub șapcă apare tot așa de misterios. Sunt teze făcute de doi colegi afară. Surori vitrege cu cele din clasă merg toate la aceeași mamă: la catedră. Așa se explică bizarul fenomen de reproducere, că unul care a scris numai o teză trece la catedră trei.

— Mai aveți trei minute. Când oi zice eu gata! toți îmi aduceți tezele la mine. Care nu mi-o aduce în momentul acela să știți că nu i-o mai iau... M'ați înțeles?

Vorbele țâșnesc din gura profesorului ca dintr'o muzicuță cu „jet d'eau" prevăzută cu un vaporizator.

In clasă vreo zece condee se mai fugăresc acerb. Unii colegi au terminat de

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIIU

critica literara

CAROL ARDELEANU: „Am ucis pe Dumnezeu"

(roman. — Cartea Românească)

Carol Ardeleanu a mai scris un roman *Diplomatul, Tăbăcarul şi Acriţa*, dintr'o anumită lume a Bucureştilor. Cu o viziune netedă a realului în sensul suprarealist, romanul lui Carol Ardeleanu aducea o notă nouă în literatură şi a avut succes, tocmai pentru acest lucru.

Caracterul diplomatului bătrân bine prins, ca şi acela al tăbăcarului, în lumea lui de visuri, *le ver amoureux d'une étoile*, Acriţa nu este redată în toate amănuntele ascensiunii sale, cu un spirit de observaţie remarcabil.

In noul roman, Carol Ardeleanu este un pesimist. Vede viaţa sub prisma unui tragic, ce se apropie de demenţă şi de delir continuu — un băiat de popă, care face studii mediocre secundare, sortit să devie popă, ca şi tatăl său, fuge de-acasă, îşi ia lumea în cap, se face pictor, studiază la Paris, se întoarce în ţară, mare pictor şi trăieşte cu modelul său, aproape fericit, Adela.

Ce-l trăzneşte pictorului? Că Adela îi deranjează în viaţă, că nu-i mai place nici ca model şi nici ca femee şi vrea să o lase, adică s'o arunce pe drumuri.

Preocupat prea mult de tipul principal al pictorului, acest epizod al Adelei, care este de o mare importanţă în desfăşurarea acţiunei romanului, ni-este schiţat numai.

Dar pictorul „genial" nu crede în nimic, şi-a pierdut credinţa strămoşească, nu mai crede nici în el şi nici în Dumnezeu. Pictorul genial nu crede, cel puţin în el şi în idealul său — şi poate s'ar fi ajuns. Insă pictorul nostru nu este normal. Are viziuni teribile, coşmare groaznice, ce-l împing la eclipsa minţii. Bătându-se cu Dumnezeu ucide băiatul servitoarei vecinului, în mod barbar, strigând în demenţa lui că *a ucis pe Dumnezeu*.

Intre timp, Adela se sinucide pentru a nu fi părăsită, iar amantul, pictorul

---

mult, alţii încrezători în inspiraţia ultimului moment încreţesc frunţile la spartul târgului simţind în ei parcă mai multă energie ca după citirea vieţei lui Disraëly.

— Gata !!

Profesorul se sbate de nu ştii ce-i cu el, mâinile-i smulg epileptic unul câte unul caetele ce-i se întind în grabă; dintr'un salt e la catedră şi cu catalogul subţioară fuge puscă din clasă de par'că l-ar alunga cineva. Un întârziat se repede după el, fluturând disperat un caet în aer şi în timp ce aleargă ca să ajungă pe sală profesorul, în clasă inundă droaia de colegi de afară.

Plictisit dau să ies pe sală. In uşă, Marcu, livid la faţă, cu gura căscată, cu ochii holbaţi în nemărginit îmi împiedică trecerea.

— Ce-i cu tine Marcule?

Ochii i se închid ca unui cuc ce-şi spune cântecul:

— Am confundat subiectul....

V. MOŞINSCHI

înamorat de frumos, asistă la morga spitalului la disecţia cadavrului unei femei iubite, vorbind de albeaţa pielei şi de splendoarea corpului.

Cred că în romanul suprarealist, Ardeleanu a dat un model al genului, — prin cruzimea detaliilor, prin amploarea aevniciei, care devine tragică şi impresionantă.

Dementul nu termină. Se declară culpabil de crimă. Arestat, condamnat, în viaţa lui apare acum. Eleanor, o englezoaică excentrică şi idealistă, care-l iubeşte. Deşi, dacă s'ar fi declarat *culpabil*, în ţara lui Miss Eleanor, pictorul îşi pierdea capul la spânzurătoare, totuşi Eleanor îl îndrăgeşte. Dar e tuberculoasă şi, în ultimul moment, pleacă în Anglia ca să moară.

Froul continuă ispăşirea, fără să-şi fi recăpătat credinţa. Toate încercările lui de a găsi elementele credinţei, sunt zadarnice, fiindcă este dement. E un caz patologic, credinţa nu se capătă, în mod extern, nu este un obiect, este un proces interior, o minune a „sufletului nostru".

Meritul lucrării lui Ardeleanu ar fi demascarea unei plăgi generale, în societatea noastră: lipsa de credinţă. De aci o scădere în toate domeniile vieţii publice. Un „om fără Dumnezeu", după expresia populară nu este bun de nimic. Nici Adela nu crede, nici Vidraşcu nu crede, nici prietenii pictorului, nici prietenele sale nu cred în nimic. Acesta este mediul uluitor de haotic al necredinţei într'o formă brutală, pentru a fi mai pregnantă. „Am ucis pe Dumnezeu", este o reflexie a societăţii noastre.

Din băncile şcoalei, elevul nu crede în ceva, adult devine eroul succeselor ieftine şi petrecător şi mai ieftin; matur, este un om fără busolă, în orice caz, ducând materialismul vieţei, până după moarte.

Ca şi oamenii politici, cari au jucat un rol foarte important în conducerea acestei ţări, cari n'au lăsat nici o lescae pentru binefaceri sau pentru cultura acestui popor. Ba, din contră, s'au găsit unii care să ducă cinismul până acolo încât şi-au transformat averile lor particulare în societăţi anonime, pentru ca, după moartea lor, statul să nu poată încasa taxele de moştenire legale, tot aşa şi eroii lui Ardeleanu sunt cumpliţi materialişti.

Totuşi exemplul celor doi mari regi, cari au întemeiat România, le era un exemplu sângeros de desinteresare şi de dragoste pentru această ţară, deşi ei erau de origine străină!

Cartea lui Carol Ardeleanu este un document psihologic foarte preţios pentru aceste vremi şi este o acuzare. Părţi caracteristice de psihologie şi de observaţie se mărită cu pagini frumoase de literatură adevărată.

*

MORAVURILE MAI TARI CA LEGILE este titlul unui articol publicat de d. Alex. Grigorescu, membru în fostul Consiliul Superior ad-tiv, în *România administrativă*, în No. 9, anul al X-lea:

„Orice om cu experienţă recunoaşte— scrie d. Grigorescu — că rezultatele bune ce se pot aştepta despre o lege sunt în raport nu numai cu priceperea funcţionarilor, ci şi cu moravurile ţării în cari se aplică. Voi da două exemple: In statul Wisconsin (Statele Unite ale Americei de Nord), membrii corpului legislativ încep lucrările cu următoarea rugăciune: „Dumnezeului Atotputernic, căruia sunt supuse toate autorităţile şi toate puterile, ajută-ne cu ocaziunea deschiderei acestei adunări legislative, ca să fim adânc pătrunşi de sfinţenia chemării noastre politice.

„Fereşte-ne de păcatele ce ne înconjoară când interes de partid sau de grup încearcă să influenţeze guvernul.

„Fereşte-ne de a da în gândurile noastre un loc alegerilor viitoare; păstrează gândurile noastre mai ales pentru generaţiile următoare;

„Fereşte-ne de a ne lăsa conduşi de intenţiuni personale în locul principiilor.

„Fereşte-ne de a face mai multă atenţiune la mijlocul de a obţine o majoritate decât la valoarea adevărată a fiecărei măsuri ce sete de luat.

„Fereşte-ne de a ne lăsa conduşi mai mult de vorbe decât de fapte.

„Fereşte-ne de a face din partidul nostru un scop în loc de un mijloc de a atinge un scop.

„Noi nu cerem numai să fim feriţi în contra tuturor acestor tentaţiuni cari ne înconjoară în această adunare legislativă; noi mai cerem o putere de înţelegere din ce în ce mai mare asupra autorităţii noastre, astfel ca să fim reprezentanţii din ce în ce mai buni ai bărbaţilor şi femeilor cari ne-au trimes pe aceste scaune.

„Ajute-ne să păstrăm viu în minte că generaţia care nu s'a născut încă, face chiar parte din corpul electoral, cu toate că numele lor nu figurează încă în listele de alegători.

„Fă-ne să avem mai mult respect de adevăr ca în trecut. Ajută-ne să facem din partid servitorul nostru în loc să ne lăsăm dominaţi de el.

„Fă-ne să înţelegem că orice câştig în alegeri nu ne poate servi dacă pierdem forţa noastră internă.

„Ajută-ne să ne păstrăm tot atât de independenţi de tirania majorităţii ca şi de activitatea minorităţii, dacă nu găsim adevărul în sforţările lor.

„Fă-ne ca motivele noastre să pornească din sinceritate şi ca sforţarea noastră să fie bazată pe concepţie ştiinţifică.

„Ajută-ne să servim pe concetăţenii noştri fără a-i linguşi şi să continuăm a crede în poporul nostru fără a îngenuchia înaintea idolilor lui".

Pe când în Franţa în comuna Cléder, observa d. consilier Grigorescu, crescătorii de vite, într'un afiş electoral denunţa pe viticultorii guvernamentali: „Dacă votaţi cu guvernul, care este al nostru, veţi avea totul. Dacă sunteţi în contra guvernului, nu veţi avea nimic, nimic, nimic".

Concluzia d-lui Grigorescu: „Socotesc că moravurile populaţiunii sunt mai favorabile pentru o bună aplicare a legilor în Statul Wisconsin din America de Nord decât în comuna Cléder din Franţa".

ION FOTI

CÂTEVA CUVINTE IN JURUL UNEI TRADUCERI

de IRINA C. IONESCU-SÂNGER

In momentul de faţă când problema traducerii unei opere literare se agită temeinic în toate ţările civilizate, când se vorbeşte de legiferarea acestui important procedeu de cunoaştere reciprocă între popoare, şi la noi în ţară conştiinţele luminate ale scrisului românesc urmăresc această capitală chestiune, revoltându-se contra mutilării lucrărilor literare al căror complicat mecanism trebue redat foarte conştiincios pentru a nu risca să strici armoniosul organism ideal cum spune Giulio Bertoni, directorul revistei „Archivum Romanicum", unicul reprezentant italian al studiilor de geografie linguistică. Acest savant filolog, sincer iubitor al poporului român, ne face cinstea să ocupe o jumătate de pagină din importantul ziar turinez „La Stampa" (din 7 Mai a. c.) cu un articol intitulat „Scriitori români".

Referitor la motivele inspiraţiei eminesciene el spune că poetul „le exprimă „într'un mod al său personal, într'o muzicalitate vagă şi dulce care ne invită „să colaborăm cu el, adică să combinăm „ceva din sentimentalitatea noastră cu „largile şi valoroasele armonii şi să a„lunecăm împreună cu el pe undele legă„nate ale poeziei acolo unde, dincolo „de spaţiu şi de timp, se adună într'o „unitate diferitele şi multiplele impre„siuni de frumos şi de durere, pe care le „trezeşte pe rând poezia sa". Să ne gândim acum cât de greu e să refaci acest material fin, închegat cu fiecare bucată în parte în acel „armonios organism ideal", pentru a-l reda dintr'o altă limbă.

Această grea sarcină şi-a luat-o de bună voie şi a dus-o cu multă dragoste la bun sfârşit profesorul Ramiro Ortiz.

Importanta traducere a poeziilor lui Eminescu în limba italiană, a apărut acum doi ani la Florenţa, în biblioteca Sansoniana Straniera", de sub direcţiunea lui Guido Manacorda, un entuziast protector al popularizării în limba italiană a capodoperilor universale.

„Duceţi-vă în Carpaţii româneşti, staţi „câteva zile de vorbă cu marii inspira„tori ai lui Eminescu — pădurea verde „şi solemnă şi izvorul cristalin — ascul„taţi sunetul cavalului şi argintiul dân„gănit al clopotelor turmelor, studiaţi „istoria plină de chinurile fără seamăn „şi de eroismul legendar al acestui po„por latin dela porţile orientului, învă„ţaţi a pătrunde muzica doinei, pictura „lui Grigorescu, în culorile discrete şi „armonioase din scoarţele şi broderiile „româneşti, şi mai cu seamă înfăţi„sarea înseninat de tristă şi resemnată „dar nobilă şi aşi zice aproape boiereas„că, a câte unui bătrân ţăran român, „tenacitatea senină, încrezătoare şi mo„destă a acestui popor, care s'a legat de „pământul strămoşesc, putând să reziste „torentului atâtor invaziuni barbare fără „să se lase a fi răpit ori desprins : — şi „atunci veţi pricepe poezia lui Emine„scu, care şi ea pare a spune cu pro„verbul popular român : „apa trece pie„trele rămân".

Acestea sunt cuvintele cu care d. Ramiro Ortiz încheie studiul său introductiv la ediţia poeziilor lui Eminescu, intitulat „Il poeta romeno della foresta e della polla" (poetul român al pădurii şi al isvorului).

Traducerea e foarte reuşită. Îi lipseşte numai farmecul versificaţiei originare, altfel are aceiaşi perfectă unitate ca şi originalul.

Profesorul Ramiro Ortiz, personalitate complexă, om de ştiinţă şi de litere, neobosit colaborator la principalele reviste române şi italiene, a tipărit acum doi ani la Florenţa — cu prilejul unei călătorii în Italia — traducerea poeziilor lui Eminescu. E o muncă apreciabil de grea, o muncă pe care nu oricine voieşte, poate s'o facă. Când a tradus neobositul profesor cele 78 de poezii ale marelui Eminescu ? aceasta e o problemă. Căci nu cantitatea acestei munci ne miră, ci calitatea ei.

De vreo 18 ani la noi în ţară, şi contrar tradiţiei că limba românească e grea de învăţat pentru streini, profesorul Ortiz a studiat amănunţit limba noastră. O nemărginită dragoste pentru tineretul dornic de învăţătură a făcut din profesorul de literatura italiană de la liceul Matei Basarab un distins îndrumător pentru cunoaşterea şi strângerea legăturilor ce există între cele două civilizaţii surori. Stabilit apoi ca profesor la universitatea din Bucureşti, deşi fire modestă şi neiubitoare de reclamă, Ramiro Ortiz a fost totuşi mereu mai bine cunoscut în pătura noastră cultă ca unul din cei mai sinceri filo-români, care a pus o râvnă nebănuită în demonstrarea sistematică a legăturii vechei culturi a Romei cu tânăra noastră cultură.

Afară de lucrări literare şi lingvistice, în franceză, provensală, spaniolă şi italiană, a dat la lumină în 1916 — abia la câţiva ani dela sosirea sa în ţara noastră — voluminoasa şi importanta sa lucrare „Contribuţii la istoria culturii italiene în România". (Per la storia della cultura italiana in Rumania).

Să nu pară exagerat dacă ne vom servi de următoarea comparaţie pentru a preciza oarecum importanţa traducerilor de care ne ocupăm azi. E vorba de „Divina Comedie" a lui Dante, a cărei traducere făcută de Coşbuc e considerată drept cea mai reuşită. Cât de complex, de misterios şi profund a fost sufletul marelui florentin se oglindeşte îndeajuns în monumentala sa operă, iar din prefaţa şi din adnotările făcute de d. Ortiz la traducerea lui Coşbuc reiese pe deplin şi importanţa traducerii şi dificultăţile unei asemenea munci. Să ţinem seamă acum că imaginaţia şi partea epică a unui poem e mai uşor de redat în altă limbă decât un cuprins pur poetic — acesta din urmă fiind produs prin excelenţă al imaginaţiei, iar celălalt mai mult al intelectului, cu mult amestec de voinţă în redarea de amănunte şi în tehnica poetică, unde inspiraţia e în uriaşa plăsmuire a canavalei, iar unui traducător de talia lui Coşbuc nu i-a trebuit decât să-şi impună această muncă pentru a reuşi. La Eminescu e vorba de o continuă inspiraţie spontană, de redarea misticismului simţirii lui romantice, pesimiste, e vorba de dragostea lui profundă pentru natura ale cărei aspecte bogate le-a redat cu atâta finete de amănunt în neasemuitele sale peisaje în care-şi încadrează simţirea. Atunci autorul a trebuit să analizeze şi el natura în felul lui Eminescu, să se transpuie adică din punctul lui de vedere în contemplarea naturii, să viseze oarecum alături de creatorul ale cărui capodopere dorea să le redea în armonioasa limbă a patriei sale.

„Naţiunea română — zice d. Enzo Lo„retti —a cărei literatură e încă foarte „tânără, şi-a găsit acum o jumătate de „secol poetul care să-i înţeleagă şi să-i „exprime toată esenţa sa cea mai intimă. Acesta a fost Mihail Eminescu".

Cum va putea cineva pretinde ca această „esenţă cea mai intimă" a unei naţiuni sub chiar expresiunea suflului poetic ce palpită în fiece cuvânt — cum zice Bertoni — să fie redată întocmai într'o altă limbă ? Şi totuşi profesorul Ortiz realizează o bună parte din acest ideal în multe din poeziile traduse.

Traducerea unei opere poetice e un proces foarte greu, creaţia fiind produsul fanteziei, a visului, care inconştient ia din realitate numai elemenele ce-i sunt necesare, traducătorul intuieşte bine opera de care se ocupă, apoi o crează din nou sugestionându-se să se transpuie în situaţia autorului. Astfel că, poet şi el, fantezia lui nu mai e liberă ca a celui dintâi creator, ci e îngrădită de elementele ce-i sunt comandate. Munca lui devine foarte grea, de aceiaşi calitate cu a poetului creator, dar mai conştientă. Să deducem din aceasta munca d-lui Ortiz; iar rezultatul ei va fi că opera celui mai mare poet al nostru e însfârşit la îndemâna fraţilor noştri italieni. Această traducere a inspirat pe d. Enzo Loretti în studiul d-sale intitulat „Mihail Eminescu" şi publicat în „Gazeta Veneţiei" din 9 Martie 1928, şi l-a ajutat să pătrundă cu uşurinţă în înţelegerea cât mai complectă a acestei poezii pur româneasc ă.

Iată forma cea mai ideală de propagandă între două popoare, atât de aproape înrudite şi totuşi atât de îndepărtate.

In lucrarea sa, profesorul a avut de luptat cu acele popularităţi ale limbii lui Eminescu : formele arhaice şi dialectale şi mulţimea licenţelor şi de altă parte noi tentative de versificaţie — unele incomode pentru limba română — şi construcţia neregulată a strofelor. Fără să forţeze sau să denatureze, d-sa a tradus în mod natural, cu simplitate şi fidelitate, păstrând de cele mai multe ori ritmul, alte ori chiar rima, în colaborare cu profesorul napolitan Enrico Perito, căci publică, la sfârşitul volumului, un apendice de 13 poezii, dublate de traducere, care păstrează întocmai ritmul eminescian, imitându-i pe cât posibil armonia. Sunt bine prinse coloritul fin şi variat al imaginilor, simţirea puternică şi adâncimea cugetării lui Eminescu.

D-nul profesor Ortiz merită toate laudele cu atât mai mult cu cât aşteptăm şi alte traduceri din clasicii noştri — în frumoasa limbă a lui Dante.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL FANTASIO

CAFENEAUA MICĂ

Ce serie a făcut piesa aceasta. Cum s'a afirmat cu ea Ahil Popescu şi mai apoi ce admirabilă interpretare i-au dat Puiu Iancovescu şi Mihalescu.

E o piesă, pe care trebue s'o joace — în rolurile principale — numai artişti de mare talent.

Prea e plină de nervi, prea-i scânteitoare de spirit, prea e încărcată de situaţii, care determină voia bună şi rodul întremător, din plin.

A reluat „Cafeneaua mică" teatrul condus de Iancovescu. Dacă în genere piesele jucate la acest teatru, au succes,

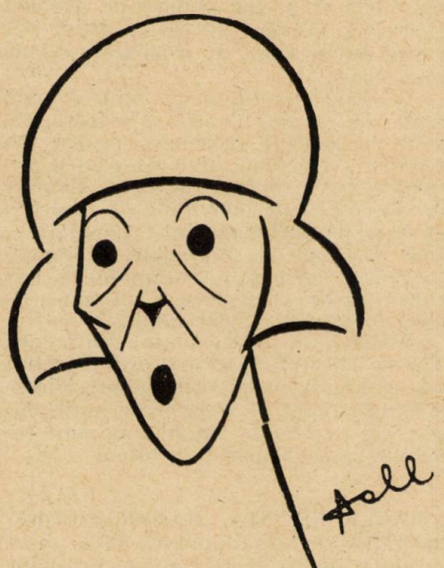

TANTZI CUTAVA-BAROZZI

„Cafeneaua mică" are succes impozant, fiindcă Iancovescu joacă într'adevăr extraordinar. Talentul lui imens are câmp liber, poate şi prin faptul că-i place rolul şi-l ştie în toate amănuntele şi nuanţele.

Sunt nesovăitor apreciator al marelui talent al lui Iancovescu, care are neîntrecută vervă, superbă fantasie şi inegală stăruinţă. Ca în „Cafeneaua mică", — această capodoperă de spirit şi de talent dramatic, nu l'am văzut. Formidabila iscusinţă dramatică a lui Tristan Bernard a construit o comedie, faţă de care păcătuesc toţi cei cari n'o văd să-i aprecieze marile însuşiri. Subiectul poate să nu fie prea important, dar să fie cu talent tratat. In piesă, e vorba de un chelner care deşi a moştenit o sumă importantă, împrejurările sunt aşa fel împletite, încât trebue să rămână tot chelner.

Personajul principal, îndrăsneţ şi timid în acelaş timp, sentimental şi sfios, hotărît şi stângaciu, a fost interpretat de Puiu Iancovescu, cum numai el poate să combine şi să redea cu tinereasca-i inteligenţă.

PUIU IANCOVESCU

A avut însă Iancovescu şi admirabile partenere, pe d-na Wauvrina şi pe d-na Tatzi Cutava-Barozzi.

Cea dintâi, cu o imensă pornire de a împleti şarja cu realismul; cea de a doua cu o discreţie, cu atât mai surprinzătoare, cu cât actriţa e mai apreciată în accentele ei de curaj.

Foarte bune cuvinte despre d. Negoescu.

*

Studio-ul Teatrului Naţional a scos de pe afiş „Amorul veghiază".

Explicaţia?

Cred că nu aceea, care s'a dat, e cea reală.

Cred, că nu din cauza comunicării poliţiei, că vor fi turburări studenţeşti din pricina unei interprete.

Atare motiv e prea protivnic poliţiei.

Inclin să cred, că adevăratul motiv a a fost aprecierea direcţiei Teatrului Naţional, că pentru o piesă a lui de Flers era mult mai potrivită scena Teatrului Naţional, nu „pendant-ul", făcut pentru piese de încercare, — sau care, cum s'a spus la înfiinţarea Studio-ului, nu se pot juca numai decât pe scena Naţionalului.

B. CECROPIDE

POEME IN PROZĂ

APUCAI CĂRAREA

ce fuge alăturea drumului. Printre lunci cu iarbă ca mătasea. Să nu trezesc privirile drumeţilor.

Dar am rătăcit. Şi noaptea m'a învăluit cu umbre de păcură.

Un licurici se ridică din iarbă. Pornii după slaba-i dâră de lumină. Şi ajunsei, neştiutor, la coliba tovarăşului din copilărie.

I-am bătut în poartă, grăindu-i:

— „Tovarăş de credinţe, vino şi-mi deschide! Am rătăcit. Nu-ţi cunosc rostul şi stau pierdut în câmp".

— „Bine ai venit", îmi răspunse un glas mai blând ca mângâierea dragostei. „De mult te-am aşteptat. Odihneşte-te în sălaşul prieteniei veşnice"!

In leagănul fânului tânăr mă odihnii. Credinţele vechi coborîră, desprinse parecă din bolta cerului şi-mi înfloriră sufletul. Vedeam chipul Domnului aşa cum l'am cunoscut în bisericuţa din Cornesti.

Acolo, sub streaşina de paie, pe fân proaspăt, în noaptea deasă a pământului m'am închinat din nou, aidoma ca în copilărie.

Mă luminează nădejdea, acest licurici al muritorilor, că voi găsi casa Stăpânului. Şi el, cel milostiv, îmi va deschide uşa să nu stau pierdut în bătaia îndoelilor!

Credinţă adormită, trezeşte-te! Luminează-mi cărarea şi mă povăţuieşte să-mi împodobesc zilele cu săvârşirea binelui între tovarăşii de trudă.

Z. SANDU

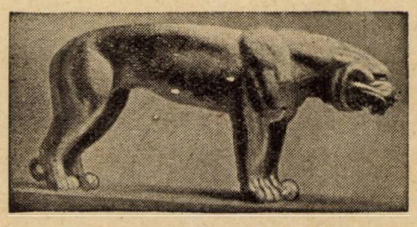

gazetăria

aşa şi-aşa...

DIN VERSURILE A DOI POEŢI BRĂILENI UITAŢI (Ştefan Albuleţ şi Paul Dănescu) publică „Luceafărul literar şi artistic" (No. 5–6). Sânt cântece sfioase, scrise acum mai bine de 15 ani, care continuă să păstreze prospeţimea eliberării lor din cătuşele unei inspiraţii incorigibil romantice. Adăogăm amănuntul că Paul Dănescu a fost unul dintre cei mai credincioşi colaboratori ai vechiului „Univers literar"

DESPRE VECHIUL BACALAUREAT vorbeşte d. prof. A. Lupu Antonescu în „Educaţia" (11—12). Aflăm — de aici — că acest examen se ţinea la Universitate, având probe scrise la: latină, elină şi matematică. Acestea nu erau eliminatorii. La oral nu se interoga din limba română care trăia „parazitar pe corpul limbii latine" până la 1881 când „a fost primită ca obiect separat şi de seamă în liceu". Apoi: „Examinarea se făcea individual... nu în comisiune. Examinatorii erau foarte pretenţioşi...". Concluziunea? „In sarcina candidatului de azi, cade un balast mai mare de memorizat, fiindcă programele... sunt mai încărcate. Atât". Autorul propune un examen intermediar între cel dela 1879 şi cel de azi.

DESPRE COLABORAREA ŞCOALEI cu familia vorbeşte, într'un judicios articol, ilustrat cu exemple din viaţa practică, d. prof. Mişu Marinescu. Din nefericire chestiunea continuă a fi de o arzătoare actualitate. Reproducem încheerea:

„Şcoala şi numai şcoala este sufletul unei naţiuni. Ea pregăteşte caracterele generaţiei ce vine. Familia trebue să înţeleagă că rolul ei este hotărîtor, dând sprijinul profesorilor cari formează, cu sufletul lor, sufletul naţional".

CE SE CERE DELA UN BACALAUREAT? In aceeaşi revistă d. Gh. B. Paladi publică rezultatele unei anchete întreprinse printre diferite „personalităţi universitare, industriale şi comerciale" din Franţa de revista „L'éducation" Iată generalizarea:

„Cultură clasică, arta de a preceda evenimentele, diplomaţia oamenilor şi a lucrurilor, psihologie — iată calităţile care permit unui om să se impună cu sânge rece, în această viaţă turmentată şi să fie însufleţiţi de o ardoare care-i va înălţa în ochii lui şi ai societăţii". De sigur că, şi la noi, o asemenea anchetă n'ar strica.

AU REINCEPUT MATINEURILE LITERARE ale Teatrului naţional din Bucureşti, deastădată în formă de incursiuni variate în domeniul istoriei literare româneşti. După cel dintâi, consacrat poeziei poporane, au urmat comemorările celor 4 luceferi ai literaturii noastre artistice: Eminescu, Vlahuţă, Coşbuc, Creangă. Au conferenţiat d-nii: D. Caracostea, T. Vianu, Al. Bădăuţă, I. San Giorgiu şi I. Simionescu. Şi-au dat concursul, cetind din, operele lor numeroşi scriitori, declamând sau cetind numeroşi actori de valoare ai Teatrului Naţional.

Publicul, prezent în număr mare, şi-a arătat, şi pe calea aceasta, admiraţia pentru strălucitii reprezentanţi ai scrisului românesc.

Direcţiunea primului teatru de stat nu poate fi decât felicitată, pentru această recunoscătoare iniţiativă.

DESPRE ROSTURILE UNEI EDITURI DE STAT vorbeşte d. Em. Bucuţa într'un număr trecut al „Gândirii". Acestea ar fi două: realizarea unui program cultural de tipărituri „în atâtea ramuri de cunoştinţe... de o neasemănată însemnătate pentru munca şi îndreptarea practică naţională" în care „editurile (particulare) nu îndrăznesc să riste". Apoi:

„să-şi ia o parte... din propaganda cărţii asupra ei" prin: „o regularitate de apariţie, o îngrijire technică deosebită, un preţ conform, cataloage prospecte, afise, desfacere uşoară fără forme birocratice, organizări de expoziţii în ţară şi iniţiativa de participare la cele internaţionale".

Articolul e extrem de interesant. Atât doar că — în actualele împrejurări de acută criză economică şi de refuz cultural, când singura editură românească de Stat, Casa Şcoalelor se găseşte într'o condamnabilă absenţă — indicaţiunile d-lui Bucuţa apar numai nule şi neavenite, dar deadreptul straniі urmele unui romantism cultural demn de alţi oameni şi alte timpuri. La noi, cel mult, ele constituesc o lectură interesantă şi un prilej serios de a vedea cât de înjosiţi continuăm să fim din punct de vedere cultural. Va fi cetit oare cineva, dintre cei chemaţi să pună în aplicare asemenea idei, articolul documentat şi plin de prevedere al d-lui Em. Bucuţă, care, în tot cazul, trebueşte felicitat şi pentru pregătirea temeinică şi pentru entuziasmul tineresc de care dă dovadă, zăbovind astăzi, în astfel de cercetări, astăzi, aparent, mai puţin utile, mâine însă indispensabile.

DIN DOCUMENTATUL STUDIU al d-lui V. Băncilă: Scoala Regelui Mihai— care tratează problema şi cu toate priceperea şi sub toate aspectele ei, reproducem, deocamdată finalul:

„...pe regele Mihaiu îl iubim... Copiii îl iubesc ca pe unul de-al lor, cel mai bun. Tinerii, ca pe un frate mai mic. Oamenii mari, cu un sentiment părintesc. Imaginea lui e pretutindeni, înflorind ca o îmbiere de primăvară şi fără nicio sugestie silnică de sus. In multe case el ţine oarecum loc de copil. Niciun prinţ n'a fost atât de mult învăluit cu iubire şi cu gravitate. Il iubim pe regele Mihaiu fiindcă ne mângâem viitorul în El acest viitor anticipat într'un vestitor regal. Il iubim pentru marele mister al viitorului ţării şi pentru partea de taină pe care o ascunde orice copil, cu orice fel de educaţie. Il iubim cu căldura şi a speranţelor şi a grijilor noastre... Dar, înainte de toate, Il iubim fiindcă e regele nostru. Şi fiindcă e copil"

Cercetarea d-lui V. Băncilă trebueşte cunoscută, analizată şi comentată pentru preţioasele îndrumări pe care le conţine ca şi pentru cursivitatea cu care e scrisă. Ea aduce în discuţiune o chestiune şi pedagogică, şi socială, şi naţională — de primul rang. Natural că, în publicistica românească, unde tronează frivolitatea cea mai desmăţată, ea a putut trece, fără să stârnească ecoul pe care l-a meritat.

DESPRE AL. VLAHUŢĂ VORBEŞTE, cu dreaptă şi duioasă înţelegere d. Nichifor Crainic, în No. 11 al „Gândirii" care se face din ce în ce mai preţuită. Câteva spicuiri:

„Rareori un om a putut să iubească mai adânc pe oameni, şi mai rar un scriitor pe scriitori, ca Vlahuţă. Cultul său pentru Eminescu rămâne un moment exemplar în literatura noastră. S'a absorbit în el cu sacrificiul personalităţii sale, îndurând cu resemnare judecata parţială prin care era socotit... epigon al marelui poet. Seducătcare robie eminesciană, conştient acceptată, era însă mai mult o trăsură de nobleţe a omului Vlahuţă decât a poetului care, odată cu splendida sa poemă „Iubire, de vibrantă tinereţe şi azi, se eliberase ca artist. Dar restul operei sale... ce urmă eminesciană mai poartă?...

„Cei cari l-au cunoscut... ştiu că omul acela, de o rară morală superioară, întreţinea un cult deopotrivă pentru Caragiale. Poate mai fierbinte pentru Caragiale decât pentru Eminescu. Maldăre de scrisori şi de note adunase pentru o monografie închinată lui Caragiale.... Dar prietenia lui Caragiale îl situa... ca epigon al marelui dramaturg? Dar cultul pentru Grigorescu... îl subordona... în ucenic al pictorului?

„Vlahuţă, ca foarte puţini dintre noi, ştia să iubească. Pentru el arta de a trăi era arta prieteniei: prin ea se ridicase la stilul moral al înţelepţilor antichităţii. Nici umbră de patimă nu turbura măreţia acestei nobleţi a inimii sale".

P. I. P.

MAREA REVISTĂ „ILUSTRAŢIUNEA-ROMÂNĂ" a ales Duminică 12 c. în ovaţiunile unei săli delirante şi arhipline (din palatul ziarului Universul) pe Miss Romania Anului 1930.

Aleasa României care va lua parte la concursul de frumuseţe „Paris-Rio-de Janeiro", e graţioasa d-şoară Zoica Dona, fiica d-lui General Dona, un distins confrate, cunoscut cetitorilor sub pseudominul *Cluceru Dinu.*

Posedând o frumoasă cultură generală şi o educaţiune aleasă, inteligenţă şi fermecătoare, d-şoara Zoica Dona va fi o demnă şi distinsă reprezentantă a ţării noastre la marele concrus de frumuseţe-Paris-Rio de Janeiro — organizat de excelenta revistă „Ilustraţiunea Română".

Felicităm călduros pentru succesul obţinut, atât pe d-şoara Dona pe care dorim din suflet să o vedem Miss „Universumm", cât şi pe fericitul său părinte, confratele Cluceru Dinu.

SCRIO

literara

o seamă de cuvinte

Bill Tarkington, geambaş, se reîntoarce a doua zi la bâlciu, la James Courpourple care îi vânduse cu o zi mai 'nainte, un frumos murg — cu un preţ mare.

— Ia ascultă, cumetre James, se văită Bill. Nu mi-ai spus eri că frumosul tău murg era urechiat... Aşa nu l-aşi fi cumpărat.

James protestă: Dar dragul meu Bill, acela care mi l-a vândut şi mie, nu mi-a pomenit nimic.

Am crezut că era un secret.

♣

Ludovic al XIV nu purta niciodată manşon când se ducea la vânătoare chiar pe frigul cel mai grozav. Într'o iarnă doi ţărani care-l văzuseră fără manşon discutau aprins şi unul din ei fu foarte mirat, că regele nu-şi menajează mâinile contra frigului.

— Nu te mira îi spuse celălalt, asta înseamnă că regele dacă nu ţine mâinile în manşon, ţine mâinile în buzunarele noastre.

♣

Piron eşind dela premiera piesei lui Fernaud Cortez care nu avusese succes făcu un pas greşit şi era cât p'aci să-şi fracturează un picior. Cineva din apropiere se grăbi să-l ridice. Piron i se adresă:

— Mai bine aplaudai şi nu lăsau să-mi cadă piesa. Eu dacă cad nu e nimic.

♣

Falconet avea o manieră foarte curioasă de a-şi completa biblioteca, cu totul opus obiceiurilor. Când găsea câte o lucrare care ar fi fost compusă chiar din 12 volume şi în toate volumele nu găsea după părerea lui decât 10—12 foi care-l interesa, rupea aceste foi şi restul din volume îl arunca în foc.

♣

Se povesteşte că Ludovic al XV jucând cărţi într'o zi cu un prieten, avea în mână trei regi, aşa că se adresează partenerului care avea deja un cart servit de valeţi:

— Ai pierdut fiindcă trei regi şi cu mine fac patru.

Prietenul care avea în mână careul de valeţi se adresă regelui:

— Sire, majestatea Voastră n'a câştigat pentrucă cei patru valeţi ai mei şi cu mine fac cinci.

bazar

FUSTA LUNGĂ SAU SCURTĂ?

Americancele au hotărît să renunţe a mai purta rochii lungi în timpul zilei, acceptând — declară decanul croitorilor de dame din Paris, d. Jacques Worth — noua modă.

„După cum am mai spus şi altă dată" — afirmă d. Worth — nu există un stil franţuzesc, un stil american sau spaniol. Există un singur stil. Acela pe care-l adoptă franţuzoaica, aceasta va fi agreiat de mondenele de pretutindeni.

„Am găsit America" — mai spune d. Worth care s'a înapoiat la Paris, zilele trecute, din Statele Unite — „bine dispusă şi plină de speranţe. Criza financiară n'a impresionat prea mult piaţa cumpărăturilor, în timpul sărbătorilor de Crăciun. Diferenţa a fost că de unde unele persoane cheltuiau cu acest prilej 25.000 dolari, acum au cheltuit numai 18.000.

Comerţul în detail n'a suferit prea mult. Statele Unite sunt foarte bogate şi vor putea oricând să treacă cu bine hopuri ca cel trecut cu ocazia crahului din Wall-Street".

Câţiva mari croitori yankei cari veniseră la Paris să se informeze asupra noilor curente în modă, au telegrafiat la New-York, că cei ce luptau contra fustei lungi au câştigat bătălia. De-aci încolo fusta va cădea mai jos de genunchi, va fi însă mai scurtă decât era în toamna trecută. Afară de aceasta linia nereguiată a jupei va fi abandonată.

♣

TAXELE DE MOŞTENIRE PLĂTITE DE MARY PICKFORD

Mary Pickford are necontenit de furcă cu fiscul american. Zilele acestea a intentat o nouă acţiune contra statului californian spre a protesta contra taxelor succesorale la care a fost impusă după decesul mamei ei. Celebra „stea" a plătit până acum, ca taxă de moştenire, suma de 52.000 dolari şi fiscul american pretinde o diferenţă de circa 38.284 dolari. Din 1.100.000 dolari cât valorează averea Charlottei Smith, mama ei, suma de 781.000 dolari — susţine Mary — aparţine la trei trusturi: unul al ei, altul al sorei ei, Lothe, şi celălalt al fratelui ei, Jack.

In 1917, Miss Pickford declara la fisc următorul venit: „Salariul nostru e de 560.000 dolari din care economisim anual 420.000 dolari". Pe acea vreme Mary Pockford câştiga 10.8000 dolari pe săptămână. Copiii plăteau în 1916 mamei lor, Charlotte Smith, un salariu de 26 000 lolari anual, iar în 1917 şi 1918 îi plăteau 5.000 dolari. Acest salariu i se plătea bătrânei pentru funcţia de... controlor al cheltuelilor ce o avea în trustul celebrei familii de artişti. „Serviciile ei erau foarte preţioase", declară Mary Pickford.

caricatura zilei

NEINŢELEGERE

— Domnul doreşte o cameră cu sala de bae?

— Cum chelner, crezi că am venit la mare ca să mă scald în baia din cameră!!...

COPIII

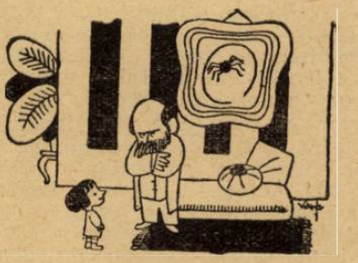

— Ai fost pedepsit la şcoală. — Tu n'ai să capeţi nimic de Crăciun.

— Mai vezi de altu tăticule! Crezi tu că n'am ochit jucăriile ascunse de Mama în armoir?...

CONFUZIE

— (*Bona, sosită de curând*). —Imi place casa, dar Coniţa n'o să mă oblige să întind rufele pe acoperiş. (*Le Rire*)

PAGINI UITATE

LA ANIVERSARA

de MIHAIL EMINESCU

Ea se numea Cleopatra, iar el Gajus Iulius Caesar Octavian August. Adecă ea citise un roman s'ar fi voit să fie de douăzecișișase de ani și nu era decât de paisprezece; el, istoria Romanilor și voia să fie de patruzeci de ani. Era numai de optsprezece și umbla la școală. Cu toate acestea, astăzi, în ziua sfântului Ermil, el uitase pe Octavian August și aștepta felicitări de ziua lui. Fata i-a dat un ceasornic frumos, mama — o besactè de toaletă, sora, — o pereche de papuci. Elis nimic. Elis — adecă Cleopatra, vara sa. El se retrăsese în odaia lui, unde clasicii erau așezați pe un scrin în religioasă regulă și neviolabilitate, și se pliba cu pași mari prin casă. Era brunet și cam poetic. Avea ochi albaștri, ceea ce vrea să zică mult, și era frumos băiat. Acum stătu cu mirare înnaintea oglinzii se uita cu mirare în ochii lui proprii și părea că-i întreabă ceva. — „Tolla mi-a făcut-o". Era o vreme în care, în urma unui roman spaniol, regina de astăzi a Egiptului se numea Tolla. El se numea pe atunci Bertrand... *tempi passati*:

„Nimic! nimic! — Și eu i-am dat de ziua ei o păpușă. Adecă ce? *eu* i-am dat? Dacă n'am știut ce să-i dau! mama mi-a spus să-i dau o păpușă. Tolla! Tolla! zise el râzând — tare-mi ești dragă". Apoi șezu la masă și gândi adânc... asupra egalității a două ipotenize. Luă o coală mare de hârtie albă și scrise drept în mijloc: Regină! Te iubesc'! Iscălit: „Gajus Iulius Caesar Octavian August. *manu propria*".

Seara era petrecere. Era invitată și verișoara Elis și — mare minune — a venit. Părinții ei au lepădat-o acolo și s'au dus într'alt loc, unde de asemenea erau așteptați Octavian August imperatorul o petrecea seara până' acasă, dacă-l iertau ocupațiunile Statului Roman, și astăzi îl iertau acele ocupațiuni ale Statului Roman. Toată seara el nu vorbi un cuvânt cu domnișoara. Ea își încrețise sprâncenile între ochi pe cari îi ridica subt frunte; cu brațele încrucișate picior peste picior, ședea îndărătnică într'un colț, cu buzele strâns lipite. Dar pe furiș se strecura câte-o rază drept în ochii lui. Era mânioasă. De doi ani, se mânia foarte ușor și se desmânia tot atât de ușor. Odinioară nu se mânia de loc.

S'apropiase miezul nopții. El veni foarte serios: „Imi veți da voie, domnișoară, să vă petrec pân' acasă?" Ea se uită în ochii lui și începu să râdă. — Ce râzi? Ce-i de râs aicea?

— Bine, — haidem!

Era o noapte frumoasă, lună, un ger aspru, fără pic de vânt. Ninsoarea se lăsase pe garduri și zaplazuri de amândouă părțile ulicioarei. Zăpada încărcase crengile de copaci și acoperemintele caselor. Ghețușul troznea subt pași și el trecea cu dânsa de braț... Ea, în scurteică cu guler de blană, roșie la față; capușonul alb, de lână, îi înconjura fața, fruntea. Ea era blondă, foarte blondă, cu părul ca un caer de cânepă și scurteica — or'cât de groasă ar fi fost — accentua totuși, liniile unei talii fine și mlădioase. O broască. Râdeau vorbind, — adecă mai mult râs decât vorbă. Cine nu și aduce aminte de tinerețea sa — și fiecare a avut una — de acele hotărîri de a fi serioși în amor, că-i pe viață, de acea defensiune în paragrafe a copilei, ca să nu-i zică pe nume, să n'o tutuiască — să n'o sărute? Celelalte calea valea, dar o guriță? cât lumea. Așa erau și ei. De vorbit despre... istorie, geografie și alte lucruri folositoare, da! Se înțelege, cât vrei — dar o guriță, *tu!* pe nume? — niciodată!

Așa ar fi rămas, — dar luna,, — luna! Luna lumina fața ei albă ca laptele, cu obrajii roșii și părul ei blond, *foarte* blond, care încadra cu lux și finețe o față plină și răzătoare. Pe când el perora o temă de astronomie — indiferență atât lui, cât și ei — adecă pe când se necăjeau unul pe altul, ea se uita la el fără să asculte; iar fi sărit în gât, l-ar fi sărutat de o mie de ori — așa număra ea cel puțin, dacă... dacă s'ar fi căzut.

„Ah! că prostu-i, gândi ea — nu poate vorbi și el de altceva, azi cel puțin adaose uitându-se timid în sus, la el. Ce frumoasă-i s'așa când spune prostii, îmi place *s'așa*" — gândi tot ea. Apoi nu mai gândi nimic, sau Dumnezeu știe ce — destul că, după ce tăcu mult fără să-l asculte, zise cam întins și cam ca și când n'ar fi băgat de seamă:

— *Tu*, Ermil. — Și, speriată de ceea ce spusese, nu mai zise nimic. Fața ei era roșie de rușine.

El stătu pe loc, îi strânse mâna și zise încet: „Mai zi odată!"

— Nu.

— Nu? Mă supăr.. s'o știi!

— *Tu*... repetă ea încet, cu ochii pe jumătate închiși, cu glas tremurător. Era un *tu* singuratic, fără de a fi pus in legătură cu vreo frază — și cu toate acestea, ce *tu*? Din gura ei venise mai întâi.

Vorbiră mai departe — de astă dată mai intim — nu despre amor, însă totuși despre lucru serios — despre căsătorie: cum ea fondează statele, care-i originea căsătoriei la Indieni, tot lucruri adânci. Fiecare *tu* era controversat. Când își propuneu să-și zică *tu*, mureau de rușine și-și ziceau serios, după lungi lupte sufletești: „Dumneata". Când stabileau diplomaticește să-și zică „Dumneata" — atunci *tu-tu* din greșeală și iar din greșală, s'așa mai departe.

In fine ajunseră la portiță.

— Elis, *tu* nu știi că te iubesc — nici poți ști, căci... căci nu ai inimă.

— Pe nume și *tu*? Vezi — gândi ea, dar nu zise nimic...

— Decând te-am văzut, decând știi tu — căci tu știi că eu te iubesc — și totdeauna această răceală, când ești singură cu mine. Totdeauna mă sileșți să vorbesc niște lucruri pe cari nici nu le asculți... Ești rea la inimă, Elis!

— Domnule! zice ea, stăpânindu-se și stând bătînaintea lui — vrei să mă înveți cum trebue să mă port?

— „Și cu toate astea — zise el încet și dureros — luna înfrumusețează lumea pentru amorul nostru". Ea se uită sus și ochii ei, umezi de dulci lacrimi, străluceau în lună. El îi cuprinsese talia și se uitau amândoi — nu gândeau nimic. Era ceva atât de dureros, atât de fericit în fața, în tot sufletul lor, — ai fi râs s'ai fi plâns, dacă i-ai fi văzut astfel.

In fine, începură a râde — doi copii— râdeau cu lacrimile'n ochi. Și era atât de argintos râsul ei și guriță atât de frumoasă! — i-ai fi băut apă din gură.

— Domnule, zise ea deodată cu o seriozitate mare, astăzi ne-am permis o mulțime de lucruri foarte nepermise — numai astăzi, și-mi pare rău... că trebue să... să...

— Ei să...? Iar această mină de povățuitor...! Eu nu sânt copil, Elis... să știi că nu sânt... Iacă de exemplu...

— De exemplu...?

— Nu te voiu mai strânge de mână, nu ți-oiu mai spune pe nume de-azi înainte.

— O! gândi ea în sine cu părere de rău dar ce era să zică. Șezură pe banca de piatră, de lângă portiță... Ea-și întoarse spatele și-și mușcă unghiile, el se uita în omăt. Prost lucru!

Ar fi putut sta multă vreme așa. Nu știu... în sfârșit — ea — în sfârșit... dumneeai a fost aceea care — așa încet — c'un pic de mânie și nu prea... :

— Ermil!

— Aud!

— Eu să-ți spun drept, și să nu zici că nu ți-am spus-o... dar... eu nu te mai iubesc de fel. Și tu mi-ai spus-o azi, că eu nu te iubesc. — Așaaa! Ea-și pusese ceva în cap azi: o idee și aceasta era modul, cu care căuta pretext de ceartă și aceste certe, știa ea cum se sfârșesc oare?

— Da! Nu mă iubești.. repet-o, spune-o.... te cred, fiindcă tu nu m'ai iubit niciodată, zise el cu amărăciune. Negri vor trece anii mei... In toate chipurile voi săuta să te uit. Tu ai o inimă de marmură... Nici zâmbiri, nici lacrimi, nici rugăciuni, nici îndărătnicie n'o înmoaie.

„Lasă, lasă" gândi ea și zâmbi cu mândrie, că poate fi atât de aspră. — Eu ți-am spus-o, domnul meu, de atâtea-ori, că numai amiciția adevărată poate să fie legătura dintre noi. Ce ceri mai mult?... Ce vrei dela mine? adăogă repede.

— Ce vreau? zise el c'o tristă blândețe, — ce vreau? Dar nu vezi tu cum sufer? spune-mi numai că mă iubești— spune-o! dar nu cu două înțelesuri, nu ca atunci la bal... drept!... spune, spune!

— Da! zise ea foarte rece, — d-ta știi, că eu te iubesc, sigur. Da.

— O, astă răceală! Tu mă omori. Elis! — vorbește-mi, zise el rugător, cum știi tu câte odată să vorbești, c'o blândețe nimitoare, c'o dulceață de soră, — de iubită.

— Bine, bine! știu eu?

— Ce știi tu? Iată că nu mă mai supăr... îți vorbesc blând. Imi dai mâna ta? Așa — spune.

— Vezi tu Ermil? zise ea c'o seriozitate copilărească și tristă, — tu crezi că eu am apă în vine... că eu nu te iubesc? Dar să-ți spun ție... eu nu sânt aspră... Ce-ai zice tu dacă... dar, te rog să nu spui nimănui... dacă... zău să nu spui...

— Ce?

— Vezi tu, formal te-am oprit... am făgăduința ta, că nu mă vei săruta niciodată. Așa-i?

cărți redate în extrase

LA TABLE AUX CRÉVÉS

de MARCEL AYME

(continuare)

Ori cum nu-i părea rău de cele petrecute, chiar dacă rudeniile vor asmuți jumătate din Cantagrel împotriva lui. De altmintrelea nu-i credea primejdioși pe Milouini. Erau cunoscuți în Cantagrel drept niște hărțăgoși de rea credință. Pentru că ginerele-i era consilier municipal republican, bătrânul va face să triumfe argumente urâte pe lângă bătrânii clericali cari nu vor să renunțe la tabieturile lor. El va spune că Aurelia era nenorocită, că bărbatul o ucisese de atâta muncă. Prostii, nici o învinuire cu temei. Oamenii știau că Aurelia fusese tratată ca toate femeile dela țară ; și mai știau toate uneltirile Milouinilor ; doar le-ar lua Coindet fata.

Privind defuncta sciție, oricum Coindet se simțea liberat. El îndrăznea să-și mărturisească în sine că moartea Aureliei, repara cu dreptate nedreptatea pe care odinioara i-o pricinuise părinții ei. Totuși nu amesteca pe femeia lui cu restul familiei. De Aurelia, n'ar fi putut spune nici un rău, în timp ce despre ceilalți...

— Mama și cele trei fete, — cugetă el, — aținând, treacă-meargă, bune de clonț, nevoie mare, dar cu duhul blândețel, tot mosneagul e mai al dracului.

II

— Hai, grăbește-te Jana, vreau să fiu cel dintâi.

— Vino la masă, cafeaua e gata.

Jana umplu cele două pahare și privi pe Coindet cum bea cafeaua. Coindet omul ei. Abia ridicând paharul de pe masă el bea cu capul plecat ; ea nu-i vedea decât umerii și ceafa întinsă. Se aplecă asupra lui și-i șopti la ureche :

— Nu te du, nu te du azi dimineață. La amiază merg eu la mine acasă. Voi vorbi cu Frederic, cu tata, totul se va liniști. Ne vom duce de aci, departe pe șes, iaca ; la Blévans, dacă vrei ; hai ?.

Coindet înghiți cafeaua, strânse pe Jana în brațe, îi netezi părul bălai.

— Jana mea, nu mă lăsa să fac cum vrei tu. Nu se poate alege în fiecare zi.

Se duse în cameră să-și ia pușca ; o puse într'un sac de pânză și porni din bucătărie fără să se întoarcă. In picioare în prag, Jana îl privi mult cum mergea el pe drum. Avea coasa pe umărul drept, sacul sub brațul stâng. Jana auzi un pas pe drum și văzu trecând pe Victor Truchot ducându-și coasa pe umărul drept, un sac de pânză sub brațul stâng. El trecu de casă fără să întoarcă capul și se depărtă pe urmele lui Coindet.

Jana privi soarele ca să știe cât e ceasul. O sgâlțâia din cap în tălpi un tremurat, mâinile îi erau jilave de friguri.

— Peste un ceas, cugetă ea : nici măcar un ceas.

I se părea că-l vede pe Fréderic pășind în pădure cu securea și pușca. Îi auzea pașii, apoi alți pași, ai lui Rambarde, care se ducea la lucru, cu securea și cu pușca. Jana căzu în genunchi, în curte. Sgomotul pașilor se înteția. Ea gâfîi :

— Fecioară. Fecioară, nu fă nici un rău acelora cari merg, merg...

Acum, sgomotul pașilor îi isbea în cap ca un trăsnet din cer. Jana lăsă să-i cadă mâinile rugătoare și privi în spre pădure. Pe drum venea în spre Cantagrel ; Capucet, cu spatele întors la soarele care urca dinspre Sergenaux. Jana sbură înaintea lui, îl strânse în brațe, îl făcu de se întoarse strigând :

— Te du după ei, te du spre Coindet, la Table aux Crevés.

Il împinse în direcția satului Sergenaux

— Colo, drumul dela stânga, colo.

Capucet, clătină încetișor capul și șopti:

— Bine, iacă mă duc.

Se ducea de bună voie de oarece îi făcea plăcere Janei bună voința lui era plină de duioșie, în tot sufletul atât avea, bună voință, și pacea era cu el. Era un om plin de bunăvoință care va lua cel dintâi drum, la stânga, precum i se spusese, va cârmi spre codri Etang și va nimeri drept la Table aux Crevés. Uneori înturnând capul în spre Jana, îi făcea un semn ca și când i-ar fi spus : „vezi, mă duc ; mă duc". Și Jana, nemiscată în mijlocul drumului, cu brațul întins în spre Table aux Crevés, striga:

— Acolo, acolo !

Capucet era foarte mulțumit că se nimerise să fie acolo când avusese Jana nevoie de el. Iată un gând bun. Așa au oamenii gânduri. Forgerol are și el multe idei. El e primar. O ideie, pentru ca să fie o idee se cere să i se dea atențiune. Iată pentru ce Capucet, n'are idei. Slăbănog, el merge cu mâinile în buzunare, cu umbra cea de dimineață, îndărătul lui. Mai târzior, când se va reîntoarce spre Cantagrel, ea va fi în fața lui. Capucet cugetă că un om e totdeauna între umbra lui și soare.

In timp ce Victor coseste, Coindet, cu pușca între picioare pândește în marginea pădurei, la o depărtare de abia o sută de metri. Capucet vine de se așază alături de el.

— Mi-a spus Jana : „Du-te spre Coindet, la Table aux Crevés. Ce faci cu pușca ?"

— Pândesc un epure care stă să iasă din pădure. Ești bun băiat că ai venit, dar mi-ar părea mai bine să te depărtezi. Du-te bre, du-te.

— Mă duc, zice Capucet, ridicându-se nu credeam că te voi stingheri. Mă duc până la Etang, așa încetișor, să văd pe Le Carabinier. Apoi, mă voiu înturna poate prin pădure dinspre Reserva de Sergenaux.

Capucet se îndepărtează trăgând puțin spre stânga, ca să nimerească drept la Etang. Se oprește pentru că-l strigă Coindet :

— Capucet !

— Da....

— La bună vedere.

— Da.

Pe la șase și jumătate, Victor își puse coasa jos .Era rândul său de stat la pândă.

— Eu cred, zise el lui Coindet, că nu vor veni azi dimineață ? i-am și fi văzut.

— De unde știi că n'au și venit. Ei ne pot vedea fără să fie văzuți, și să ne trimită pe cea lume tot la fel. Zic, eu pe *noi ;* așa mă luă gura. Tu nu riști nimic.

— Așa dar, zise Truchot iritat, crezi că eu am venit aci ca să te văd dând ortul popei ca un epure fugărit. Te crezi singur ?

— Victor....

— Mai slăbește-mă, vei scânci altădată. Nu vor veni azi dimineață. Pentru că am început să cosesc pieziș, ei vor aștepta să ne apropiem mai mult de pă-

---

— Așa !

— ...Ca să nu mai zici, că eu nu te iubesc — zise supărată — ci să zici că eu te iubesc — repetă c'o rușinoasă grație — astăzi... astăzi... Își simți cuprinsă talia, închise ochii, lăsă capul pe umărul lui și era aproape să moară. — O ! te iubesc.. n'ai știut nici odată cât te iubesc.... Glasul ei era dulce, slab, plin de lacrimi, sfințit de cea dintâi sărutare.

— Tu ești un înger... îndărătnic... dar un înger...

Surâsul obraznic, ochiul curios, cochetăria veselă se 'ntorc pe rând dup'acea sărutare., chiar liniștea. Ea-și ținea brațul după gâtul lui.

— Mă duc... Și tu ești un măgar.

— Las'să fiu.. Nu te duce...

— Trebue *tu...!* Așa-i că tu nu vei uita niciodată această noapte, — zise încet, așa de încet și totuși așa de clar..

— Ah ! niciodată.

— Și acuma... am să-ți aduc ceva din casă.. Un dar de ziua ta... Așa-i ?

Ea intră iute, se întoarse, și-i aduse o cutie mare... Ei o scăpară jos, dar nu făcea nimic... era înc'o sărutare.

Gajus Iulius Caesar Octavian August se duce acasă. Se așează dinaintea focului și-și zise zâmbind. „Tu ești un măgar !" Deschide cutia. Deasupra era un desemn. El era... lăsat într'un jeț ; o femeie.. ea, de dinapoia jețului, îi ținea ochii cu mâinile. El își ridică ochii s'o vadă... și un moment i se păru c'o vede. Dar ce mai era în cutie ? Păpușile ce i le dăduse de ziua ei în doi ani dearândul. Pe fruntea celei întâi era : „Bertrand e un măgar". Pe fruntea celei de-a doua : „Gajus nu-și are mințile toate".

Apoi mai era ceva. O mică carte de notiți... impresii din romane, din poezii, scrise în fiecare zi, și la sfârșitul fiecărei notițe, ca o încheere, ca o cugetare asupra adormirii : „Ermil te iubesc" !

MIHAIL EMINESCU

dure, va fi pentru după amiază? Hai la coasă amândoi. Cu cât va fi mai iute isprăvit cositul...

Porniră unul îndărătul celuilalt, cu spatele cam încovoiat, așa cum se obișnuiseră pe vremea războiului. Truchot se pregătea să facă această observație, când se opriră amândoi în același timp. Spre dreapta, în spre Reserve de Sergenaux, Brégard și Rambarde eșeau din pădure, la două sute cincizeci de metri. Se vedeau strălucind țevile pușt'lor.

— Iată-i șopti Coindet.

Și suspină ușurat. De când se întorsese la Cantagrel i se părea că pădurea toată îl pândea cu o privire înfrigurată. Brégard era în dosul fiecărui trunchi de copac. Acum, pădurea își ațintise ochiul pe marginea șesului. Coindet îl vedea pe Fréderic în carne și oase, și se simțea îndemână de-i veni un surâs de ușurare pe buze.

—Am pățit-o, zise Victor.

— Pentru ce zici c'am pățit-o?

— Au să se ascundă în pădure și vor alerga ascunși până în față de Camp Debout.

Truchot privi înspre drumul către Sergenaux care se zărea la cinci sute de metri. Coindet îi prinse privirea.

— Nu, zise el. Pentru ce am venit atunci?

— Nu gândeam nici eu chiar înadins, șopti Truchot. N'avem decât un singur lucru de făcut: să alergăm în spre pădure. Odată în pădure, dacă avem când să ajungem partida va fi egală. Lasă-ți coasa. Vom merge mai repede decât ei, pe ei îi stingherește copacii.

Victor porni ca un nebun în curmezișul Table aux Crevés, oblicând puțin spre stânga pentru a ajunge pădurea la locul unde înainta ascuțit asupra sesului. Avea ceva mai mult de o sută de metri de acoperit. Truchot fugea fără să întoarcă capul, cu dinții încleștați. Ochii lui priveau fix vârful pădurei. Coindet urma fără sforțare, din pricină că făcea pașii mai mari. Cu ușurință ar fi putut chiar să-l întrecă pe Victor, dar n'ici se simți ispitit să facă așa ceva. Alergă fără să înceteze să privească linia codrului pe care o avea la dreapta. Văzu, la vreo sută de metri, pe Brégard sprijinindu-se de un arbore și ridicând pușca. Truchot și atinsese vârful pădurei. Brégard nu avu când să vizeze.

Truchot se opri ca să răsufle. Coindet îi spuse:

— Văzut-ai, Brégard te chitea. Sunt foarte mulțumit că începutul vine dela el. Eu n'aș fi îndrăznit. Doamne ferește să încep hora. Vezi, norocul e de partea noastră; adineaori eram acolo, pe ogor, ca un osândit la moarte. Prost mai eram.

Victor ridică umerii.

— Nu-mi pasă că a chitit; pentru mine tot una e. Te asigur că n'aș stat la gând să trag ori să nu trag cel dintâi. Dar nu trebue rămas aci. Ei ne știu unde suntem. Cel mai bine ar fi să ne îndreptăm în spre Etang.

— Spre Etang, nu-ți dai seamă de ce spui.

Făcu un semn cu brațul, Coindet și arată direcția spre Reserve de Sergeneaux.

— Dacă voim să-i întâlnim, zise, iată-ncotro trebue să apucăm. Iar de le întoarcem spatele, toată afacerea trebue luată de-a capo. Eu zic să apucăm drept pe cărarea care duce la Réserve, ei vor trece la sigur pe acolo. Și poteca fiind deadreptul la vreo cinci sute de metri, îi vom vedea de departe.

In genunchi începură să înainteze. Coindet în cap. Mersul lor era încet, uneori trebuiau să se târască împingând puștile. Deodată căzură pe pântece, nemișcați. Auziseră în clipa aceia un foșnet de crengi: cam la dreapta, i se părase lui Coindet; cam la stânga zicea Truchot. Același foșnet reîncepu. Era chiar la dreapta. Truchot mișcând spre dreapta, făcu să scârțâie o creangă uscată. Coindet l-ar fi împușcat de ciudă. Steteră un sfert de ceas în poziția trăgaciului în genunchi, cu nervii încordați, cu gura fără salivă. Tufișurile erau atât de dese încât nu se zărea nimic la depărtare de cinci sute de metri împrejur. Exasperat, Coindet se aplecă la urechea lui Truchot.

— M'am săturat, nu vreau să stau și la noapte aci. Haidem pân la potecă, nu sunt mai mult de zece pași. Cel puțin vom vedea ceva.

Victor îi făcu semn să tacă. Se auzea un sgomot, ca un pas pe muschiu, dar în direcția potecei. Cu obrajii înfierbântați, Victor ochia cu pușca spre tufișul de mesteacăni.

— Să nu tragi tu cel dintâi, șuflă Coindet.

Truchot nu auzi, atent numai la sgomotul de pași, pe cari îi percepea din ce în ce mai distinct. Cineva mergea pe potecă. Alături de mesteacăni ,crengile înalte ale unui tufiș de salcâmi, se mișcau. Truchot chiti și trase. Și spre dreapta, două plesnituri de pușcă trosniră în același timp. Fără să mai cugete, Coindet trase și el în tufișul de salcâmi.

Cu ochii țintă spre tufiș, așteptară clipe lungi, gata să dea foc la al doilea cartuș. Tăcerea stăpânea iarăși pădurea, aceiași tăcere care le prelungise adineaori așteptarea. Și deodată, o tânguire de moarte se târî prelung în codrii Etang; un geamăt care pornea dela poteca Réserve.. Coindet se ridică,, asvârlind pușca îndărătul lui. Truchot voi să-l reție, îl apucă de picior. Plângerea se stinse în cascade fragile și se subție încă mai înceată, surdă. Coindet privi pe Victor care făcea semnul crucei, șterse fața lividă plină de sudoare.

—Doamne Hristoase, șopti el, să nu cumva să fie!

Prin tufiș, se aruncă spre mesteacăni și sări pe potecă. Un trup mare era culcat pe spate în curmezișul drumului. Coindet urlă:

— Capucet!

Muribundul deschise ochii și mișcă o mână roșie de sânge. Țipătul lui Coindet adusese și pe ceilalți din pădure îngenunchiară în jurul lui Capucet. Aplecați asupra feței muribundului, Brégard și Coindet plângeau cu hohote mari de bărbat. Coindet trecuse mâinile sub capul ușor și săruta fruntea înălbită de moarte, în timp ce Brégard gâfâia:

— Capucet, vorbește ceva. Noi suntem, toți prietenii tăi. Ah! Doamne, mișcă. Capucet, fătul nostru, moșule! Nu mă mai ating de acum de vreo pușcă, îți jur, vom face tot ce vei dori tu. Vezi, mi-e drag, Coindet. Nu mai sângera, ah! vai de.....

Capucet înțelegea, voi să spue ceva dulios, dar sângele îi curgea pe gură, leșină. Rambarde și Truchot tăiase vestmintele cu cuțitul pentru ca să desgolească rănile; sub sânul drept o descărcătură de alice mari făcuse o rană largă de unde țâșnea sângele la fiecare răsuflare a plămânilor. O altă descărcătură de pușcă îmbucătelise genunchiul drept.

— S'a dus pe copcă, șopti Rambarde lui Victor.

Și, cum rănitul leșinase, zise cu glas tare.

— Nu mai e nimic de făcut. De giaba l'am chinui. Să-l duceți la Coindet fără să-l sguduiți, eu Alerg la preot.

Brégard luă trupul în brațe și porni spre Etang, Coindet susținea capul, Truchot piciorul rănit.

— Nu-i greu, zise Fréderic. Doamne ușor mai e. Venea la noi. Așa în trecere, cum zicea el. Eu l-am ucis. Pot spune că eu l'am ucis. Voiu spune că eu l'am ucis.

Și cum ajungeau pe drum, Capucet își veni în simțiri:

— Mă doare, șopti el! Acum știu c'am ajuns la capăt...

Muri ajungând la Coindet acasă. Brégard îl culcase pe masa din bucătărie și Victor îi aducea puțin rachiu într'un fund de pahar. Capucet privi paharul, surâse ușurel.

— E frumușel, zise.

Tocmai sosea Rambarde, anunțând că îl urmează preotul.

— S'a stins, zise Brégard.

Intr'un colț al bucătăriei, Jana mulțumea Sfintei Fecioare de toate cele cari le făcuse pentru ea și se ruga pentru odihna lui Capucet.

Cei patru asasini, buimaci și tăcuți, priveau bietul trup lungit pe lemn. Coindet astupă sticla de rachiu rămasă pe masă și mașinal deschizând dulapul, întrebă:

— Te-ai gândit să dai ovăz iepei?

Jana ridică ochii săi lungi albaștri în cari săltau lumini de argint, și Coindet făcu semnul crucei, isbit de o groază tainică, ca și când privirea acelor ochi ciudați ar fi vrăjit cele întâmplate

DIMITRY

— SFÂRȘIT —

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 5
26 Ianuarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIIU

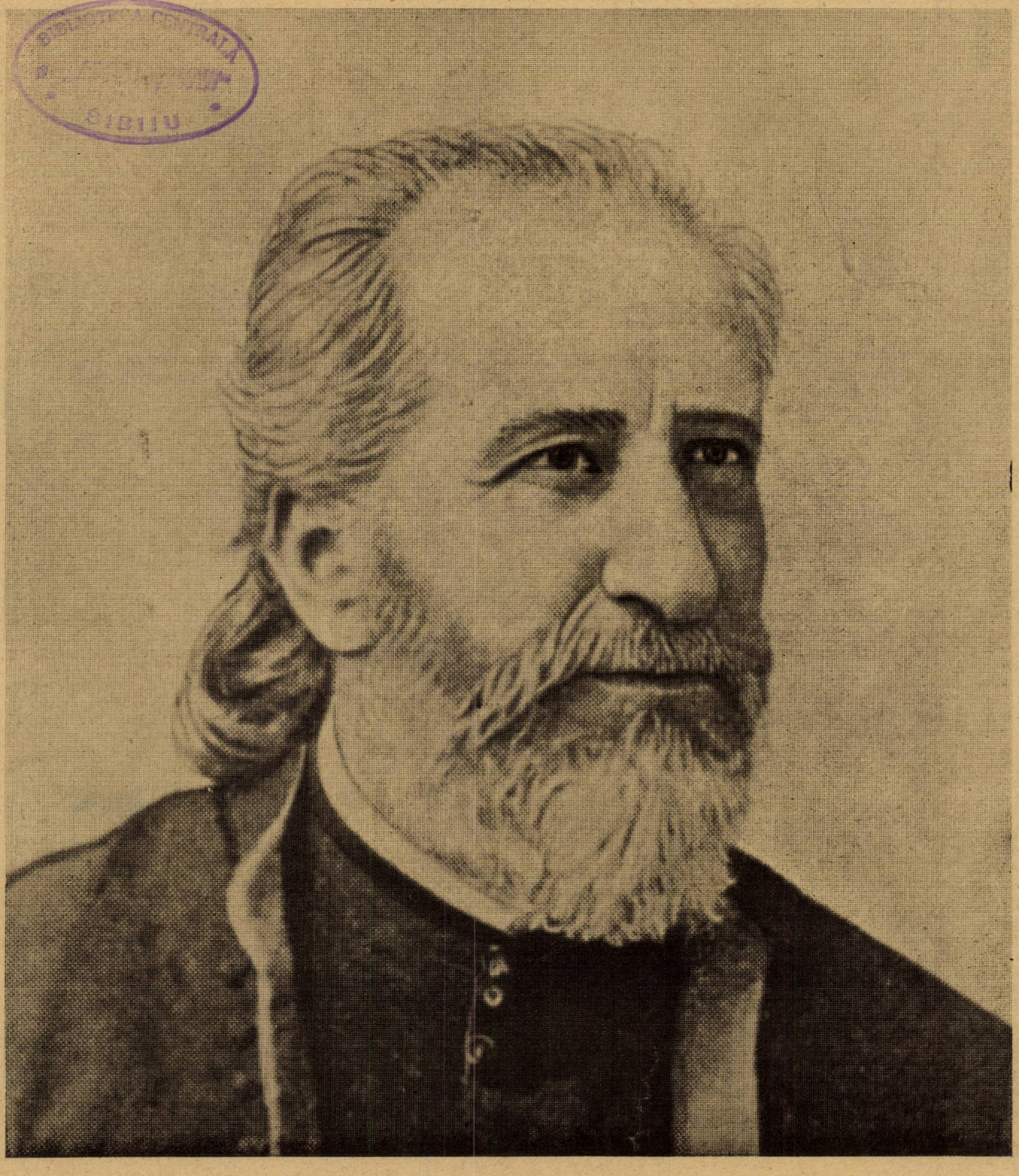

ZACHARIE BOIU

Cetitorii

ZACHARIE BOIU
(1834—1903)

de PAUL I. PAPADOPOL

S'ar părea că, de astă dată, ne găsim în faţa unui necunoscut. Şi totuş pentru adevăraţii cunoscători ai Ardealului cultural şi politic, pentru cei obişnuiţi să descifreze în fruntea marilor evenimente pe fericiţii răsvrătitori de suflete, pe străluciţii iniţiaţi, pe vrednicii conducători de masse, pentru toţi aceia cari vor să atribue formarea sufletului românesc din Ardeal — tuturor făuritorilor lui — numele lui Zacharie Boiu este tot atât de evocator, tot atât de cunoscut — cari acelea ale aător mari umbre. El ne spune cu toată preciziunea povestea impresionantă a unei vieţi închinate neamului, a unei munc necurmate pentru ridicarea sufletească a celor mulţi.

Dar s'o luăm dela capăt: ne găsim, de astădată, în cealaltă tabără de luptători transcarpatini, în celălalt centru cultural — Sibiul — punctul de greutate al ortodoxismului ardelenesc unul din isvoarele celei mai stăruitoare culturi româneşti: centru bisericesc, centru şcolar, centru cultural. Aici a învăţat ş a profesat Zacharie Boiu ca dascăl şi preot, aici i sau încredinţat distincţiunile de protopresbiter şi asesor consistorial, aici a lucrat ca redactor al „Telegrafului român" şi ca primsecretar al „Astrei", aici a scris şi a cuvântat cu pricepere desăvârşită, de aici a fost ales membru corespondent al „Academiei române" şi laureat al premiului Năsturel, de aici a ajutat pe marele Şaguna în opera sa de ridicare a românismului, aici s'a înţiat, a luptat şi a murit.

Şi totuş despre Zacharie Boiu s'a scris foarte puţin. Cei mai mulţi dintre istorici, literari, nu-l pomenesc; ceilalţi — grăbiţi sau, cine ştie din ce alte motive, — îl reduc, îl parţializează. E, desigur, o greşeală şi nu pot continua decât prin a acuza pe cei obligaţi să-l ţină prezent în sufletele generaţiilor în curs. Şi totuşi nu pot uita ca profesorul M. Dragomirescu a fost acela care — sunt 15 ani — a dat semnalul reparării acestei strigătoare nedreptăţi. Sunt gesturi de care va trebui să se ţină socoteală.

Momentan ne interesează activitatea lui Z. Boiu (aş putea zice: bogata şi variata sa activitate) — spre a se vedea dacă, într adevăr omagiul este meritat.

Nu vom spune prea mult despre activitatea sa ziaristică: pedeoparte — de conducerea demnă şi românească, pe care a dat-o „Telegrafului...." — din al cărui program (1 Dec. 1862) amintim: „...va conlucrà.., la gigantele edificii al luminării şi prosperării materiale şi spirituale a poporului român..."; pe de alta — de pricepută, bogata şi multipla sa colaborare la atâtea publicaţiuni cu caracter cultural. Firesce: toată această muncă era — în aceeaş măsură — gratuită şi însufleţită.

In strânsă legătură cu ea sunt: — pedeoparte — stăruinţa luptătorului politic pe terenul celei mai sfinte şi mai primejduite politici româneşti, pe de alta continua desăşurare de energie a unuia dintre cei mai convinşi şi mai înzestraţi îndrumători culturali. Aşa dar: ziarist, luptător politic şi îndrumător cultural — iată cele 3 laturi care ar justifica în destul şi încrederea pe care i-a arătat-o Şaguna — dar, pe deasupra, temeiul unei sumare preţuiri. Şi totuş nu acestea sunt singurele (nici cele mai însemnate merite) ale lui Zach. Boiu. Lor li se adaogă, progresiv, atatea altele — dintre care remarcăm:

Nu trebueşte uitată, în primul loc, calitatea de terminat autor didactic pe care acest preot-profesor o deţine cu toată cinstea, printre înaintaşii culturii româneşti. E un merit de care s'a mai vorbit. (N. Iorga, Onisifor Ghibu, etc.). Şi aici mă gândesc, în primul loc, la acel „Abcdariu pentru şcoalele poporale române" (1862) cel dintâi şi una dintre cele dintâi cărţi transilvănene scrise într un anumit alfabet de tranziţie, calculat şi instituit de chiar Boiu, un reflex imediat al ideilor lui Eliade, cu ajutorul căruia a fost scoasă Bucoavna din şcoalele române din Ardeal (ce păcat că această carte — caşi acelea care au urmat-o — n'a putut trece şi în Principate!). Şi episcopul Nicolae Ivan (pe atunci numai asesor consistorial) adaogă, în legătură cu această „cărticică": „singur acest abecedar, cu care a deschis ochii la zeci de mii de Români, trebue să asigure stima şi respectul în ochii tuturor Românilor".

E aici şi o justă încercare de a stabiliza alfabetul. Şi meritul lui Boiu e cu atât mai mare, cu cât, deşi ardelean, deşi — indirect — un strălucit discipol al marilor reformatori pe terenul lingvistic — el nu se lasă influenţat cu totul de atotputernicia atâtor sisteme inchizitoriale care, şi astăzi, au destui adepţi prin Ardeal. Adoptă sistemul ortografic ciparian (scrie nd: primavéra, radie (raze), pamentul, usioare (uşoare), veraticulu, ventu, verdii (verzii), tóte, etc). Se foloseşte — uneori — chiar de un lexic specific latinizat (serinu, flatéza, veza soci., promise şi parole, etc.). Dar atât. Când ajunge la alfabet foloseşte — în acelaş timp — două sisteme: pentru abecedar (şi cărţile de şcoală) recurge la ingeniozitatea alfabetului de tranziţie, pentru ca poeziile să şi le îmbrace în haina mai puţin obicinuită a celui latin. In aceste fapte găsesc şi câteva din motivele necunoaşterii lui. Forma — oarecum exotică — l-a ţinut departe de Principatele care, mai totdeauna, au fost fonetiste şi fireşti, alfabetul l-a ţinut departe de contimporanii nededaţi cu tăetura caracterelor strămoşeşti. Şi-apoi: Z. Boiu a fost o victimă a împrejurărilor din Ardeal. Mă gândesc mai ales la poetul dela 1862, devenit, în curând, preot şi profesor (adică: om cu prisosinţă serios) care va avea toate motivele să uite accentele de dragoste din tinereţe când credea că:

„...o fată-i ca o floare
Ce'n grădină stă la soare.

iar

„...feciorul-i grădinaru....

şi când era convins că amintirea cea mai bună a acelora cari se despart e.... sărutarea. Firesce că Z. Boiu nu mai putea să apară în lume cu astfel de accente care — omeneşte judecând — nu-i mai puteau constitui, nici pe departe un merit. Ardealul, care era flămând de îndemnuri eroice şi de libertate — nu avea nevoe de astfel de manifestări. De aici.: neeeditarea acestor poezii care l-ar fi făcut repede popular.

Dar — momentan — mă interesează abecedarul care înnovează şi din alt punct de vedere: studios al filosofiei germane, Zacharie Boiu poate conta şi drept un înnoitor didactic: el ne dă cea dintâi carte pentru începători în care „tradiţia religioasă veche şi simplă" e înlocuită, orientându-se „deadreptul după progresele realizate pe terenul pedagogic şi al literaturii didactice de poporul german". [1]).

Dar pedagogismul lui Z. Boiu nu se opreşte aici: convins că predarea abecedarului necesită o pregătire specială din partea celor chemaţi s'o facă, el se adresează învăţătorilor şi preoţilor (cu atât mai străini cu cât pedagogia românească se găsia, atunci, într'o fază nebuloasă) prin cunoscuta-i „Manuducere... la întrebuinţarea Abcdarului", o preţioasă încercare de doctrină, cea dintâi metodică vie, de „principii generale şi speciale" [1], cu atât mai utilă, cu cât avea în vedere pe învăţăceii primei vârste de şcoală.

Acestora le urmează „Cartea de cetire" tipărită la Sibiu la 1865 (partea I) şi 1867 (partea a II-a) prin care — cu câtă înţelegere a sufletului copilăresc — are nevoe nu atât de idei, cât mai ales de sentimente „alese şi înalte" ca acela religios, moral, patriotic. Şi deastădată se adresează literaturii didactice germane, după care se conduce numai în alcătuirea cărţii, dar în acomodarea bucăţilor cu subiecte străine după „trebuinţele cărţii" şi împrejurările dela noi, din Ardeal. Demn de notat este faptul că, pentru I-a oară, înfrăţeşte tot acest material exotic cu altul organic — naţional, folosind, între altele, strigătul de alarmă al fabulistului G. Sion:

Vorbiţi, scriţi românește —
Pentru Dumnezeu!

în acelaş timp cu minunata alegorie a marelui Eminescu: „Ce te legeni, codrule?" E un impresionant omagiu adus nefericitului visător din partea unui cleric. Dar interesul acestor manuale stă şi în altceva: ele constituesc leagănul

1) O. Ghibu: Ist. lit. did. româneşti.

BIBLIOTECA ASOCIAȚIUNII Sibiiu

celor mai multe dintre versurile şcolăreşti — mai toate traduse sau adaptate de acest valoros necunoscut care a fost Z. Boiu. Amintesc — din abecedar: Trupul omenesc, Vulpea şi raţa, Greerele şi furnica; din cartea de cetire: Visul copilei, Şcolarul şi pană, Dumineca, Omul şi pasărea, Sfat bun, Ospătarul bun, Masa cea mare — dar mai ales — acea adunare poetică de sfaturi şi îndemnuri părinteşti intitulată: Către şcolari.

Şi pentrucă lipsurile nu se opriau nici aici, acest fecund şi priceput iniţator didactic înzestrează şcoala românească modestă cu alte manuale: istorie, geografie, istorie naturală, fizică...

Cu atât mai mult trebue cunoscut oratorul bisericesc Zah. Boiu, acela despre care s'a zis că „a fost, multă vreme, fala amvonului român de peste munţi“ [2] şi că „era cunoscut, până la periferiile ţării ca un Ioan Gură de aur al Românilor, ca lămura statului preoţesc superior“ [3]. Mă refer la colecţiile sale de discursuri, dar mai ales la acele „Seminţe din agrul lui Christos“, premiate de Academia română cu o parte din premiul Năsturel, acele „mărgăritare de preţ, în săraca (pe atunci) naostră literatură eclesiastică“ scrise într'o limbă „curgătoare mlădiată după înţeles şi colorată cu flori retorice de un miros duhovnicesc“ [4] care au făcut din el oratorul simpatizat şi ascultat — la toate adunările „Astrei“.

Dar ne interesează — mai ales — activitatea poetică a lui Zacharie Boiu — manifestată prin două culegeri — prima „Sunete şi răsunete“. „Cercări poetice“, tipărită la Sibiu (1862) — a doua postumă: „Frunze de laur“ (1904), cum şi prin numeroasele închinări răspândite la atâtea ocaziuni şi publicate prin colecţiile „Transilvaniei“. E această latură mai puţin cultivată la noi şi Zach. Boiu — ziaristul şi oratorul — nu poate uita acest mijloc de a câştiga sufletele.

Interesant e că închinările lui se ridică — de foarte multe ori — deasupra banalităţii şi că reuşeşte să smulgă accente nu numai de-o sinceritate uimitoare, dar încă de o evidentă valoare artistică. Nu ne găsim prin urmare în faţa unei retorici versificate, dar în faţa unor simţiminte care aveau darul să fie populare, colective, ecoul durerii sau bucuriei celor mulţi — cu al căror suflet consună simţirea sa.

Amintim numai acel „Imn la moartea marelui Şaguna“ — adânc săpat în sufletul Românilor din Ardeal — tocmai din cauza puterii cu care Boiu a ştiut să sensibilizeze imensa durere provocată de acest eveniment.

Poetului ocazional i se alătură cel eroic din „Frunze de laur“, culegere scrisă de un ardelean în legătură cu războiul pentru independenţă al fraţilor de dincoace de munţi.

Sunt pagini care — pe nedrept — au rămas necunoscute, când altele, nu superioare, ale lui Alecsandri se bucură de o popularitate excesivă. Din ele reese — pedeoparte — entusiasmul omului — pe de alta — tendinţa de a-l poetiza. Calităţi: concentrare şi sinceritate.

Şi aceiaşi seninătate clasică, olimpiană, aceiaş simplitate, când îşi cântă copilăria, îmbinate cu nota descriptiv-naturistă, descriptiv psihologică, evocativ-patriarhală sau intimă.

Dar cea mai importantă latură este tocmai aceia asupra căreia s'a insistat mai puţin — laturea erotică. Amintim — din acest punct de vedere — „Toamna“:

....când cuget la tine, ce eşti
Departe, departe 'n străini,
Atunci, ca din farmec, vin visuri cereşti
Şi-mi ploaă tot roze şi crini.
Atunci iar îmi râde ce-acuma jelia,
In sute şi mii de culori;
Atuncia se face în inima mea
Din nou primăvara cu flori.
Şi ca fântânele, ce curg murmurând,
Prin alviul verde 'nflorit,
Simt dulcile lacrămi durerea-mi curmând,
Simt iarăşi că sunt fericit.

Şi acest lirism discret se degajează din toate bucăţile de acelaş fel — aceiaş conivenţă dintre natură şi inima poetului care poate fi sintetizată în gingaşul catren:

Muguraşul din grădină
Sânul şi-a deschis,
Şi tu floare înflorită
Astăzi mi-ai surâs.

Dar cea mai reuşită — şi desigur cea mai pasională — pare a fi tot „Floarea şi grădinarul“ în care sufletul poetului, în continuă evoluţie ajunge la un fel de superiorizare. Nu-l mai interesează atitudinea iubitei, căci:

Nu stă lumea într'o faţă.
Nici în tine tu, surată.

De astă dată superioritatea lui artistică e cu atât mai evidentă, cu cât, deşi influenţat de poezia poporană, nicăeri nu întrezărim vreo urmă din tonalitatea duioasă a doinei— dar numai un fond graţios nuanţat cu seninătatea obiectivă şi transmis prin intermediul unei perfecte forme primitiv-poporane.

Şi analiza poate continua — accentuându-se asupra poeziei religioase, filosofice, intime — cercetare care nu nu se va putea întoarce, în niciun caz, în defavoarea lui Z. Boiu. Vinovatul este mai de grabă istoria literară românească — aceea care n'a crezut demn să reţie acest nume, şi poate chiar puţinul interes cu care sânt privite la noi fapte de asemenea natură.

Fireşte că nu putem continua: proporţiile pe care articolul de faţă le-au luat, ne împiedică: o vom face în studiul pe care îl pregătim. Deocamdată ne mulţumim cu gândul că vom fi reuşit să aducem în lumina conştiinţei sufletului românesc — una dintre cele mai preţioase energii culturale — pe autorul didactic fericit, pe oratorul apreciat şi mai ales pe poetul duios Zacharie Boiu.

Aceasta în deosebi astăzi, când, cei de dincoace şi cei de dincolo, sântem obligaţi să ne apropiem şi să ne cunoaştem — mai cu seamă în ce avem mai bun şi mai folositor.

PAUL I. PAPADOPOL

2) Şed. Ac. rom. 24 Ian. 1904 (Anexe).
3) Luceafărul, 15 Nov. 1903 (Gh. Tulbure).
4) Telegraful român, 1903.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Zacharie Boiu s'a născut la 4 Martie 1934, în Sighişora, unde a căpătat şi primele cunoştinţe. Curând e numit învăţător la Săcele unde funcţionează până la 1855. In timpul acesta se manifestă şi în literatură, publicând, la 1853, prima bucată în „Telegraful român“ — atunci apărut. La 1855 intră în şcoala teologică din Sibiu după absolvirea căreia e numit profesor de pedagogie tot la Sibiu. Funcţionează numai doi ani. Se duce la Lipsca să studieze filosofia, iar la 1861 revine ca profesor definitiv la acelaş Seminar.

Deaici încolo activitatea lui Z. Boiu se complică prin intervenţiunea luptătorului politic şi a gazetarului luminat şi conştient de destinele neamului său. Şi tot acum trebueşte localizată activitatea lui de autor didactic. Astfel: la 1862, el tipăreşte: „Abcdariu“ pentru şcoalele poporale române, reeditat în 14 tiraje, dintre care 2 în chiar anul apariţiei sale prime.

In anul următor, el ne dă acea preţioasă „Manuducere“ la întrebuinţarea Abcdarului“. Tot în acest timp culminează şi activitatea sa poetică, prin acele „Sunete şi răsunete. Cercări poetice“, tipărite, într'o prea modestă broşură, la 1862. In acelaş timp funcţionează ca prim redactor al „Telegrafului român“, începând dela 1 Dec. al aceluiaş an (1863—1865). La 1864 este ales prim-paroh al oraşului Sibiu.

In anul următor editează cunoscuta-i „Carte de cetire pentru şcoalele poporale române“ — partea I-a, reeditată de 4 ori, în curs de 8 ani; după 2 ani o întregeşte protopresbiter şi dă la iveală partea a II-a, iar, în cel următor îşi completează această latură prin încă 3 manuale: „Elemente de Istorie“, „Elemente de Geografie“ şi „Elemente de Istoria Naturii şi Fizică“.

In ramura bisericească, la 1870, e ales asesor consistorial ordinar, iar ca o încoronare a întregei sforţări pe tărîmul luminării neamului, este ales membru onorific al „Reuniunii învăţătorilor români“ din dioceza Caransebeşului (la 1871).

După 1870 Z. Boiu părăseşte şi şcoala şi literatura şi se dedică mai ales bisericii şi amorului. De-aici — alegerea sa la 1877, ca membru corespondent al „Academiei române“.

Ca orator religios şi cultural — el publică:

la 1888: Seminţe din agrul lui Iisus Cristos (în 3 volume);

la 1889: Cuvântări funebrale şi memoriale; şi

în acelaş an: Cuvântări festive la diferite ocaziuni

Ca scriitor bisericesc, publică, la 1897, în Sibiu, „Catehismul mic al bisericii ortodoxe orientale“, iar la 1894,

E prim secretar al „Astrei“ şi redactor al Transilvaniei între 1891—95 prin „Transilvania“ articole despre „Cărţile bisericeşti“.

Tot din timpul acesta traduce în nemteşte: „Istoria bisericii naţionale române“ şi „Dreptul canonic“ ale marelui Şaguna; Memorandul congr., din 1881; din limba germană: „Nathan der Weise“ cunoscuta dramă a lui Lessing, iar din latineşte: Confesiunile sf. Augustin.

Trec peste numeroasele articole, cu caracter religios, cultural, oratoric, las la o parte destulele versuri, discursurile sale ocazionale, cum şi bogata activitate desfăşurată ca prim-secretar al „Astrei“ şi mă opresc la gestul înălţător al „Academiei române“, care, în şedinţa dela 28 Martie 1900 — îi premiază, cu o parte din premiul Năsturel, „Seminţele din agrul lui Iisus Christos“.

Ultimul eveniment: la 24 Oct. (6 Nov.) 1903 — Zacharie Boiu trece în lumea albă, după aproape 70 de ani puşi — cu atâta lărgime — în slujba neamului.

Post-mortem: în 1904 apare, la Sibiu, o broşurică îngrijit tipărită: „Frunze de laur“ — din iniţiativa unuia dintre fiii săi.

P. I. P.

poezie

VICTOR EFTIMIU

LUI VASILE ALEXANDRI

Mărire, slavă ție, o Rege-al Poeziei!
„Ovidiu" Despot-Vodă" „Fântâna Blanduziei"
Prin veacuri, al tău nume cu flacări îl vor scri,
Mărire, slavă ție, Vasile-Alexandri !

In cântecele tale sânt basmele cu zâne,
Perindă voevozii din vremile bătrâne,
Și visurile noastre în versuri le-ai închis
Precum o fată'nchide în ochi, un dulce vis.

Și n'a sunat zadarnic măiastra, sfânta liră,
Căci visurile tale aproape se'mpliniră,
Din cale smuls'a țara funebrul Siminoc
Iar câmpul îl străbate un smeu cu ochi de foc!...

Cântat-ai pe Rodica și shorul berzei, leneș,
Reduta unde, falnic, luptă vestitul Peneș.

Și-ai spus ce gânduri poartă un om în mintea lui
Pe drumul de costișe ce duce la Vaslui...

Trecând apoi hotarul cântat-ai Franța, Rinul, —
Balaur lung și verde ce curge ca destinul
Apoi Mediterana — nemărginit safir —
Și-ai plâns pe cei ce pleacă în drumul spre Sibir.

Cu flori te'ncununară popoarele latine
Și-acum, de pretutindeni, Românii vin la tine
Cântând, cu bărbăție, în versul tău sonor,
Credința strămoșească și-al Patriei onor !

Inalt și alb, Ceahlăul cuprinde toată zarea :
Carpații, Bărăganul, Ardealul, Nistrul, Marea...
Inalt și alb ca dânsul, pe toți tu ne privești, —
Mărire, slavă ție, Rapsod dela Mircești !...

GAROAFA ROȘIE

E floarea sensuală și vulgară
Cu miros pipărat afâțător,
Pe care-o dăruesc acei ce vor
O voluptate aspră și fugară.

E floarea cafenelelor de seară,
Cu fum, fiori de lene și humor,
Cu războirea veche-a ochilor
Și dorul aerului viu de afară!

Simbolul dezmierdărilor în pripă,
Pe sânu 'ndrăgostiților de-o clipă
Roșeața ei e singura pudoare !

Iar dragostea ce nu e pângărită
Găsește 'n mirosu-i de cuișoare
Beția de-a înfrânge o ispită!

ALICE SOARE

PASTEL ELEGIAC

Crispată, fața tremură în umbră
Cum un arcuș, pe violin 'aprinsă
Când răsucirea firului de viață stinsă
Alunecă din vrafuri de penumbră.

Și trece urma ca o rugă mută
Năditâ cu fiori de revenire
Pe fumul răsfirat în amintire
Ca un polen pe floarea de cucută.

Și dacă urma se topește 'n drum
Fragil, cu un buchet de zâmbete uitate,
Își trage sufletul poteci desperechiate
Și merge tot alăturea de scrum.

De-acuma praful de imagini roase
Nu mai înseacă nici o scuturare

Și dacă 'ncerci cumva o evocare
Tăcerea flutură miros de oase.

NUMA CARTIANU

STATUE DIN PARC PARASIT

Lovită cu pietre, cu scoici și cu lut
Tu vremei reziști pe lespezi tăcută.
Copiii desculți, îți cântă 'n cucută
Și'n jocul lor gura cu lut ți-au umplut.

In noapte când paseri nocturne îți cad
Cu ochi de păcat, pe umeri să-ți cânte,

Cresc umbrele n parc și'ncep să frământe
Pustiul aleelor, triste, de brad.

Sunt slovele șterse și mușchiul trândav
Pe tronul de piatră crescu ca o rană.
Statue din parcul adânc ca o strană,
Ce mâini te'nălțară în târgul bolnav?

ALEX. CALINESCU

MEMENTO

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

— „Intră!

In pragul încins de flăcările candelabrului Job, încremenit în soarele galben al livrelei, ridică dintr'o sinie de argint înămolită în horbote, fildeșul unui plic; îl trece apoi într'o palmă sugrumată de fireturi coborând în linia lampasului tava liberată de greutatea scrisoarei și merge cumpănit spre mormanul de bibelouri de pe biroul din care se înalță un șarpe de atlas prins cu o zgardă de panglici și din capul căruia se răschiră înfrigurate, cinci degete emailate, în cangea cărora se prelinge felin, plicul parfumat. Pantofii servitorului se întorc în aceiași resemnare de salon, spre pragul de lac alb, strivind precaut podoaba purpurie a covorului și capul stăpânei îmbrobodit în verigele mari de aur ale părului, se înclină sedus, spre bucuria pecetluită din plic.

— „Eși!

Un suspin, străcurat dintr'o infinită îndurerare, cutremură baveta de smântână înflorită în pieptul valetului, înălțând-o și potolind-o la loc, pe reveurile aurite ale fracului, în ritmul lent al pulsului.

— Dă-mi o speranță!"..

Capul de aur, gătit cu miozotisul irisului din ochi se ridică din învălmășeala podoabelor de pe biurou, trimite spre ușe curcubeele unor priviri în cari se irizează gâteala nuanțelor și luminilor din jur, prinde în triunghiul lor odihna și parfumul vidului de deasupra diademelor fosforescente ale becurilor și o svârle apoi, pe un torent de indignare, în pieptul de lângă ușe, în care jocul inimei nu mai conteneste.

— „Eși!..

Reveurile sufocate de epoleți, se sue aprig în oftări, în dreptul urechilor aprinse și lacrimi mari se proptesc în luminile îndobitocite ale ochilor celui huiduit.

— „Numai o șoaptă!...

Capul îndârjit de orgoliu, țipă între florile înalte de pe birou:

— „Sun!"..

—„Dacă aș putea respira mai departe undele care-ți satură pieptul și apoi vin spre mine să mă îmbete, să mă doboare... fie chiar așa înveninate!... Scumpindu-te cu ele, aevea negăsindule, aș muri! Sorbindu-le aci, în jurul tău, asprimea lor chiar, mă întremează și privirile tale îmi stau de veghe. Otrăvește-le dacă vrei! Atunci voi cădea sub ochii tăi!..

Alma strivind cleștarul sub coate țipă:

— „Nu am nici cel puțin obligația asta pentru un nemernic: — pentru a doua oară îți spun: „sun"!

—„Numai simfonia juponului focos îmi e destul! Lasă-mă să o ascult încă. Voi pleca căci va trebui, pentru a găsi mântuirea sus în cer! Dar ea e mult departe de aceea pe care mi-ar da-o farmecul îngăduinței tale, Alma! Dă-mi-o și apoi voi pleca...

Orchideele pantofilor Almei surâse în purpura covorului, salcia trupului ei insultat, svâcni în îmbrăcămintea lucioasă a atlasului ca o aripă frântă și un deget așeză bobocul crinului lui, în osul soneriei.

— Mâna ta Alma te târăște până la mine! Atât de aproape de mine și totuși, atâta depărtare între noi! Cât de departe voi fi însă de tine, atunci când va trebui să-mi ceri iertăciune. Mătuirea ta va fi îngăduința mea! Dă-mi dar scăparea mea de acum, pentru ca nu odată, în zadar să-mi ceri tu pe a ta!

Atunci va fi târziu!

Și livreaua se topi în bezna parfumată a vestibulului.

II

Intre flori înalte de doliu, prăbușit pe același cristal în apele căruia se afundase cândva coatele de atlas ale Almei, frunzărind în înserarea înroșită de gheenele pământului cari se frâng în apus, printre întermitențele ucigătoare ale suspinelor când și când aduse pe lacrimile cari nu se mai sfârșesc, abatele Granj, stăpânul casei și soțul Almei călugărit îndată după înmormântare pentru a păstra în doliul rasei îndurerarea ireparabilei pierderi îi despică amara pomenire:

„Am apăsat adânc palmele pe suflet, hotărându-l să nu mai bată pentru nimeni! M'am gândit adesea, că sus în ceruri ar trăi o iubire neperitoare. Intr'acolo m'am îndreptat. Voi vedea dacă am întâlnit-o. Sunt în drum spre ea în drumul speranțelor întârziate! Totuși în resemnarea cea mai încăpățânată, pasiunea dogorește mai cu înversunare! Dacă ar fi și sufletul tău, atât de crud încercat, în bătaia acestei văpăi isbânda ar fi aceea că nu am mai avea nimic de cercetat după ferestrele sufletului — bucuria izbăvirei îmbinându-ne ploapele deapururi. După aceea ar veni răsplata cinstitei adorațiuni. Până atunci răscolesc în toată constelațiunea în apropierea căreia mă găsesc, pentru a mă întâlni cu satelitul prin raza căruia să-ți trimit suspinul crezului lumei de aci, iar de acolo, tot pe luminile lui, să se întoarcă înălțându-se până la mine, psalmii ertăciunei tale. Aci, până acum nu am dat de nici o urmă de a ta dragul meu abate. Numai o pasăre de noapte, din când în când pomenește de doliul tău! In colo... haosul în care nu mai trăește aproape nici amintirea ta! Cum vezi, am plecat din buduarul tău luând îmbărbătarea încrederei de a începe marea operă a vindecărei apropiată. Tortura lipsei mele va fi tot atât de ucigătoare ca și nesansa tămăduirei noastre, în cazul când ai renunța să te mai ocupi de durerea ta, micul meu vădiv! Totuși, din când în când, soapta unei brize, se îmbie spre lumea de aci, înseilând, fie o mustrare, fie un regret. E din sufletul tău ucis. In fiecare înserare mă apropii să o ascult. Zorile se revarsă într'o năvălnicie de aur și lumină:— năluc'rile se risipesc, realitatea reînvie. Să nu te întrebi de rostul ei: — ar fi o trudă zadarnică, căci flacăra din ochii mei ți-a spus-o de nenumărate dăți. Dacă ai dori-o, nu ar fi decât o repetire a durerei de a nu fi lângă sufletul pentru care nu regreți că mai întârzii pe pământ! Totuși, o lumină nouă îmi momește noui himere risipind povara ezitărei de a-ți însira tot ce am păstrat mai cinstit și mai înflăcărat pentru o iubire dincolo de care nu mai avea să trăiască decât fatalitatea mormântului! Dar mormântul s'a deschis și cruzimea deșertăciunei mi-a luat locul! De aci începe lupta! Să-mi cer iertare? E prea puțin! Când te vei apropia de mine, vei găsi aci, lângă heruvimii desrobirei mele, aceiași năzuință apăsătoare de a te avea cât mai în apropierea bătăilor inimei, într'o eternă letargie de iubire, cu neputința de a fi trezită nici chiar de furia spasmurilor ei. Parfumul mixandrelor albe presărate pe prispa Golgotei mântuirei amândorora, ne va încredința că abea acum ar începe cea dintâi dragoste a noastră! Dar a trebuit, fatalitatea a dorit-o, tu însu-ți, fără să o știi, în apusul tuturor speranțelor, atunci când eu mă pregăteam de drum.— drumul robilor. Păcat, marii cugetători nu pomenesc în cărțile lor nimic despre asemenea iubiri! Cum știi prea bine, m'am mutat de curând aci, — doar stelele mă înconiură. Ce folos, în revărsatul zorilor pălesc și ele, schimbând zâmbete diamantate cu luceafărul ivit în brâul cerului. Ceeace e mai crud, e că de vre-o trei z'le am în ochi, ochii lui... ochii lui Job, tiranul care m'a despuiat de viață și te-a călugărit pe tine. Imi ard luminile! Și rămân împietrită aci, la poarta iadului unde m'au ajuns străpungerea lor ucigătoare, cersindu-mi îngăduința și aci, după moarte! Splendoarea dimineților, cu sulițele lor de văpăi ,abia dacă pot să le alunge! Mi-e groază de întoarcerea lor ticăloasă! Ce mai vor dela mine? Un zâmbet de demon care nu mai moare, se prelinge, în făptura unei năluci, cutremurându-mi carnea: E Job! Nici aci nu mă lasă! Și iadului îi e urât! Insăși fulgerele lui îi desgolesc mârșăvia! Astfel de priviri, dacă ar cântări chiar mult mai puțin decât „*floarea*" cu care legenda ordonă să nu lovești femeea, totuși, grozăvia lor le apropie de puterea granitului. De aceea nu am nici un regret că ți-am lăsat acolo, pe pământ pecetluite în scris, susninele mele cele de pe urmă atunci când mă găseam mult departe de intențiunea fiarei care m'a pierdut! Mă cerea în schimbul asigurărilor că nu mă va denunța ție, că te-am înșelat cu Rimi! L'am ținut mult, mult, până m'au părăsit puterile, în mrejele sublimei minciuni: — prea ar fi fost crud de josnic să sterg o trădare cu înfăptuirea alteia! Și ticălosia asta „TREBUIA", auzi tu? să o săvârșesc cu servitorul tău! Dar vremea răfuelilor a venit. Un moment am avut intenția să-l strivesc! Fiindu-mi însă peste putință de a-ți justifica de îndată motivul crimei mele, m'am urcat pe crucea care mi se ridică între cei doi tâlhari: Rimi și Job! Și de sus s'a pogorât îndată moartea, cu sublima ei alinare. Mai în urmă s'a apropiat și gloantele: — l'am simțit în apropierea tâmplelor! A stat un moment la îndoială și el. In urmă s'a hotărât luând cu el la cer, firimiturile unor tinereți nefolositoare! Mi-amintesc lămurit: nu mi-a trecut prin minte nici cel puțin scânteia vre-unei renunțări!. Asta o știu destul de bine, de oarece, într'unul și acelas spasm de curaj sau de regret, s'a auzit detunătura și s'a zărit flacăra"!..

III

Abatele scăpând caetul din mâini, își rostogoli capul plâns în pumnii proptiți

OMORUL DIN HERCULESBAD

de CONST. RĂULEȚ

Nu ar fi putut spune de ce băile lui Hercule i-au făcut, cunoscutului luptător și profesor de gimnastică Teodoru, în toamna aceia târzie, impresia unui vast și frumos cimitir de munte. L'au izbit, poate, rondurile de flori și verdeață, de pe stradă, ce păreau niște morminte bine îngrijite, grădinile cu pomișori verzi, tunși mărunt, sau bisericuța aproape rotundă ca o capelă de țintirim — de pe ulița principală; ori piedestalele ce susțin cupe-paharul morții: sau mirosul acela special, despre care nu ar fi fost în stare să precizeze dacă este de toamnă, sau de locaș al morții.

Stătuse în băile calde, adânci, de sub sol, ca în fundul unor puțuri cu păcură și, când eșise afară, răcise. Era în Noembrie: iar dela baie până la Hotel avea o cale bunicică. Oamenii prea voinici — atleții — sunt de obicei mai grei la boală, deși nu vor să o ia în serios, sau poate tocmai de aceia. Teodoru era un munte de om, cu un pumn, cum ziceau elevii săi, „cât o conopidă din cele mari". Deși uriaș, avea o sensibilitate de artist și era îndrăgit nu numai în cercurile dăscălești, ci în întreaga societate a Capitalei.

...La Hotel, de câteva zile venise un Cioclu, așa îi ziceau toți. Era un tânăr slab, delicat, îmbrăcat de sus până jos în negru; iar la gât avea un plastron de aceiași culoare, ce nu lăsa să se vadă măcar un milimetru din piepții cămășii. Întunecat la față, galben, pare-că ros de un neoplasm, avea largi cearcăne, vinete în jurul ochilor. Purta un baston de trestie tot negru, subțire, cu curea de aceiaș culoare și, între dinți o lulea ca de tuci, plină cu un tutun de păcură. Dar ceeace îl înegrea cu deosebire era o pereche de ochelari mari, rotunzi, negri ca pământul, pe care îi scotea de câte ori urca și cobora scara, ștergându-i cu batista. Pălăria neagră, mănuși negre, ghete de lac, butoni negri, inele cu pietre negre.

Când se întâlneau, câte odată față în față și îi arunca o privire piezișă, tăioasă, ca o lamă de cuțit negru lui Teodoru îi venea să creadă că trebuie să fie un ucigaș. Avea un aer posomorât, închis ce-i făcea rău veselului și voinicului profesor de gimnastică.

Omul negru îl indispunea mai ales acum de când avea friguri!

Răceala se înrăutățea. În curând nu mai putu ești. Asta îl plictisea grozav, dar cel puțin scăpase de întâlnirile de pe scară cu cioclul.

*

...Trecuse de miezul nopții, când Teodorul s'a deșteptat din somnul său agitat de un zgomot. Nu-și dădea bine seama ce se petrece. Tâmplele îi ardeau, cămașea era leoarcă pe el. Alergă la fereastră, dârdâind de frig și de groază, zăpăcit de somn și de temperatură. În fața Hotelului pe soclul său pe patru capete de lei și patru cișmele, Hercule, colos de bronz cu groaznica bâtă noduroasă pe umăr, stătea nemișcat, acoperit cu pielea leului uriaș din Kitayron sau a celui din împrejurimile Nemmeei, ce-i masca, în parte, formele puternice, turnate de pe vechea anatomie. (Toate astea le știa de cu zi; acum statua era atât de nagră, încât se amesteca întreagă cu noaptea și cine ar fi văzut-o, de mai înainte, în lumina zilei, ar fi confundat-o cu o coloană de cărbune).

Teodoru avea impresia că Hercule este părintele uriaș al micilor oameni negri progenituri degenerate, răspândite pe întregul pământ din care un vlăstar ciudat se rătăcise prin partea locului: Cioclul. Ce nu vede omul în friguri!

Era să se întoarcă în pat indignat că descoperise paternitatea omului negru.— când auzi un glas furios, ce părea că vine din adâncul pământului:

— Ce cauți după mine? Ce vrei?

— Mi-ești drag, nu pot trăi fără tine.— îi răspundea un grai dulce, armonios, de femee tânără, ce părea că se lasă din cer. Erau în preajma lui Hercule, sub capul de leu din fața Hotelului, pe marginea havuzului, din care nu mai curgea apă — două umbre ce se clătinau misterios în taina nopții. Bătea un vânt rece, tăios, care mișca arborii dela poalele muntelui din față, sus, deasupra caselor.

— Nu ți-am spus să mă lași în pace. Nu înțelegi?

— Dacă nu pot, dragule, dacă nu pot!

— Nu poți, îi? De ce nu poți? Ia spune.

O palmă grea căzu pe obrajii de copilă și ecoul ei urcă, rușinat, spre munte și se pierdu printre copaci. Una din umbre se retrase un pas înapoi, încercând să se apere, dar cealaltă o urmă cu mâna ridicată.

— Iată-mă, dragule, tu știi bine că o fac din prea mare dragoste.

— Vrei să-mi sdrobești cariera, te ții după mine ca neaga reaua. Hai, pleacă la Gară și întoarce-te la București. Ai tren tocmai acum. Mișcă-te!

Vorbind, el da din coate, scos din fire, îmbrâncea femeia și, din când în când, își împingea pălăria spre ceafă.

— Nu pot pleca, dragule, nu pot. Tu știi bine că nu pot, de ce mă mai chinuești? Ai mai încercat și altă dată și te-ai convins că nu se poate, că nu se mai poate. Ce vrei să fac? Ingăduie-mă lângă tine, ca și până acum, ca pe o sclavă, dar mereu, neîntrerupt, până la moarte. Mi-ești drag!

Teodoru auzi atunci o mârâieturâ, despre care nu ar fi putut afirma că venea din gura omului, sau din gâtul vre-unei fiare, de colo din văgăuni, din munți. Apoi câte-va fraze pripite, înghesuite, urmate de o ploae de palme, ce sus pe munte se băteau între ele, par-că drept pedeapsă că au lovit niște obraji atât de delicați. Umbrele se amestecau, dar se distingea mâna bărbatului ridicându-se și căzând, ca și cum ar fi făcut o ciudată gimnastică.

— Tot nu poți, îi?

Fata se ruga resemnată să o ierte, prin fel de fel de cuvinte calde, uneori născocind parcă o limbă nouă de monosilabe, de suspine, de gemete și implorări duioase, — dar se vedea că ținea capul tot în sus, căci palmele plesneau obrajii din plin și numai conteneau. Omul o judeca înăcrit.

— Ei, acum te-ai hotărît să pleci? Te-ai potolit?

— Nu plec, răspundea femeia și se retrăgea cu frică, spre a fi ajunsă repede și lovită.

— De ce nu pleci?

Ți-am spus, știi bine că nu pot să plec, de ce mă silești să fac ceva imposibil?

— Atunci ce ai de gând?

— Merg cu tine, ori unde te vei duce: mă lipesc de trupul tău, ca o haină caldă, și niciodată nu te voi părăsi.

— Eu mă duc la Hotel să mă culc.

Merg și eu cu tine, dragule. Ia-mă, te rog, și pe mine. Te rog, te rog, te rog!

— Îți spun să te întorci mai bine acasă. Știi ce te așteaptă, când rămânem numai noi doi singuri între patru pereți și mă superi.

— Știu: mă desbraci și mă bați cu bastonul până la ziuă. Ei și? Nu e nimic: merg chiar de m'ai omorâ. Haide!

Mârâitura de adineauri se auzi iar, mai groaznică, mai răgușită fără nimic omenesc într'ânsa.

— Dar eu nu vreau să mă afișez cu tine în Hotel. Am afacerile mele. Ți-am spus. Ce ți-a căsunat pe mine, zăpăcit-o? Alt bărbat nu mai găsești? Nu vezi că nu mai pot trăi cu tine, că am rămas în urmă trebue să mă ridic că a sosit timpul să-mi fac și eu o poziție socială? Nu vezi?

— Știu, te înțeleg, vom munci amândoi și ne vom ridica.

— Să te ridici tu? Ha! ha! ha!

Un hohot sinistru răsună în valea lui Ercule, între cele două rânduri de munți, atât de apropiate, că parcă se jucau între ei cu vorbele omenești, ca niște copii cu mingiile, aruncându-și-le unul altuia. De astă dată bărbatul se dădu înapoi, fugind ca din fața unei smintite

— O da, mă voi ridica: prin dragostea ta. Uite, îți cad în genuchi, nu mă alunga. Lasă-mă și pe mine, dragule, lângă tine, ia-mă cu tine. Ia-mă te rog.

— Mie nu-mi place să muncesc, tu știi bine.

— Mie mi-e dragă munca și câștig. Ai văzut.

— Eu pot lua zestre mare, și nu am nevoie de muncă. Pleacă de aici, du-te, lasă-mă, marșl!

Si o repezi cât colo.

— Nu plec.

— A, tot nu pleci? stai că-ți dau eu ție!

A treia mârâitură îl înfioră pe bolnav din cap până în picioare. Între munți ea lua proporții fantastice. O menaierie svâcnea în urechile lui Teodoru. Cum sta la fereastra deschisă — nici el nu ar fi putut spune când a deschis-o — năucit de ceeace se petrecea afară și de boala care-l hărțuia, avu o clipă impresia că Ercule ar fi întors capul, pândind ca un părinte ce ar vrea să-și prindă copilul asupra faptului, spre a-l putea pedepsi cu temei. Numai o singură clipă — fără îndoială vreo iluzie, pentrucă bronzul era, acum nemișcat.

Individul o croia de astă dată cu bas-

în tâmple. Mosorul soneriei zornăi îndelung. În pragul înroșit de vipia căminului, momâia lui Job se opri sticloasă în îmbrăcămintea scumpă. Un stilet prins în copita unui merinos, luci un timp printre ramurile candelabrului, apoi își înfipse fulgerul surd, în decorațiile lui Job, culcându-i epoleții în adâncul covorului.

SARMANUL, KLOPSTOCK

tonul. Doamne! Să fie oare trestia neagră pe care o întâlnise pe scară? Era și nu era. E cu putință? El, delicatul, subtirelul? Imposibil.

Femeia lungită la pământ, nu se mișca. Ai fi zis că se scuturâ un covor.. Loviturile cădeau una după alta, cu o ciudată cadență și ea abia gemea încet, înnăbușită și nu încerca să se ridice și nu vroia par'că să fugă. Era într'o situație cu care se familiarizase, poate de mult. Din când în când se auzea câte un sgomot surd: lemnul generos înemerea în oase. El întreba:

— Ei, acum pleci? Pleci? Pleci? Pleci? Și fiecare întrebare era subliniată cu o lovitură de baston, de astă dată mai cu nădeide aplicată.

— Nu, pot. Nu pot, omoară-mă!

— Atunci, mai na.

Individul urla — iar se auzea mugetul menajeriei — da din picioare, era cuprins de furii. Acum bastonul cădea de sus și loviturile se înteteau. Victima sta tot nemișcată, lipită de pământ, — ca o piatră. Cum privea de sus ciudat, în friguri, s'a pomenit deodată strigând: — Cioclul!

Intr'adevăr o rază de lumină ce se aprinsese, un moment, într'una din camerile hotelului, îi căzuse în față: erau ochelarii negri, mai sinistri ca în totdeauna, așezați strâmb pe nas, ca și cum bătăușul ar fi fost un monstru cu patru ochi. — A, bestia! Cu un singur pumn l'ar fi aruncat cât colo, iar fi tăiat pentru mult timp pofta de bătaie.

— Călăul! Călăul! o să-l împușc. Uite cum dă!

Inebunit de căldură și de indignare, nu mai știa ce spune. Se adresă unei persoane nevăzute, care ar fi fost la stânga lui. Uite, păi să nu-l turtești? Vezi?

Acum bastoanele par'că îi cădeau lui Teodoru pe frunte și pe inimă. Se scutură ca să scape de ele, dar o ploaie repede de lovituri îi cădeau în creștetul capului. Le simțea. Se întorcea către martorul nevăzut, din stânga sa, ca și cum ar fi vrut să-i spu'e că se bizuie pe declarația sa. El, maestrul Teodoru, uriașul, învingătorul atâtor șampioni străini, să fie lovit de o stârnitură neagră, de un schelet muiat în catran?

Când femeia dădu un țipăt sfâșietor de moarte — ca un animal la tăiere, când primește lovitura — pocnită de bună seamă în cap, nu mai putu răbda.

Descuie ușa cu greu pe întuneric — nu voia să aprindă electricitatea ca să nu-i atragă luarea aminte — și — așa, cum era în cămașe cu picioarele goale, se repezi pe scări.

Frigul îi tăie gâtul și mijlocul, dar nu se dădu înapoi. Vorbea sigur coborând: Cioclul, Călăul, Criminalul, Omul negru, o să-i fac de petrecanie. Altfel o omoară. Și toată lumea doarme. Și nimeni nu aude. Aci e cimitir, totul e mort. Pocitura. *Dedecus naturae!*

Dar cum ajunse jos, în ușa hotelului — intrarea cea mare — se opri deodată: ceva înspăimântător se petrecea, ceva nou, ceva de necrezut. Teodoru se frecă la ochi, privi uimit.

In vreme ce individul dădea într'una în trupul femeii ce se svârcolea ca un vierme în țărână, el nu observa ce se petrecea deasupra lui. De altfel întuneric'ul era, acum, aproape de nepătruns, iar el era aplecat, cu fața în jos, ca să poată izbi mai bine. Lumina, în noaptea compactă, numai corpul nenorocitei, ce se zărea pe ici pe colo, alb ca zăpada, prin rochiile sfâșiate sau date la o parte în toiul luptei. Bolnavul observa însă ce se întâmplă. Hercule, de sus de deasupra lor nu mai sta drept, ca mai înainte. El se mișcase, luase o altă poziție. Il vedea bine, nu se mai putea îndoi. Adineaori a crezut că se înșelase, de astă dată era precis. Uite-l cum ține capul întors spre cioclu și cum lasă, greoi, bâta de pe umeri. Ochii lui Teodoru se înțepeniseră pe groaznica armă a lui Hercule. El înțelese ce o să se petreacă și nu ar fi putut explica de ce îi venea să se ducă și să împiedice crima. Asta a fost prima lui ideie! Să-l oprească pe Ercule de a ucide. In realitate nu va fi o crimă, ci o execuție, își zise după o clipă. L'ar fi ucis el, cu mâna lui. Femeia bâlbâia. Limba i se împletlcea în gură:

— Nu mai da Destul. Nu mai pot. O să mă omori, dacă vrei, mă mai bați înnainte la hotel, acum lasă-mă, iartă-mă.

Aceste rugăminți sau lovitur le grele, seci și dese ce urmară după ele au fost par'că un semnal. Teodoru vedea, în friguri, dar clar de tot, cum Ercule se dădea jos de pe soclu, cu pasul greu de bronz ținând bâta dealungul piciorului drept, și cum punea, pe marginea havuzului călcâiul, cu un înăbușit sunet metalic.

Individul auzi, de bună seamă, pentru că sări în picioare, drept în poziție de apărare, dar în clipa aceia pădurile de pe ambii munți așezați față în față, hohotiră de bucurie — nu și-ar fi putut da seama de unde venea sgomotul și măciuca îl lovi o singură dată, în numele tatălui, drept în creștetul capului, de par'că îl băga în pământ, — atât de repede îl trânti, îl grămădi ca pe o legătură de sdrențe îl făcu musuroi, — de ai fi zis că nu a fost nici odată. Cum s'a petrecut nu ar fi putut spune, dar Teodoru s'a pomenit lângă ei, aproape de tot. In creerii bolnavului lovitura răsună ca o trâmbiță de victorie. Nu se mai mira ce caută acolo ci se repezi la nenorocita care se agăță mai de el, mai de lemnele care înconjura fântâna și se ridică. Bolnavul simți un val de căldură urcându-i-se în cap. Il durea încheieturile degetelor mâinilor.

In timpul acesta el vedea lămurit cum Hercule, părintele oamenilor negri, nepăsător, își punea măciuca la loc, pe umărul stâng, unde o ținea de atâția ani și se așeză la locul lui, amestecându-se cu noaptea ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

Nu mai încăpea nici o îndoială: l-a ucis tatăl lor, părintele oamenilor negri, negri de tot, întunecați și răi, înfrățiți cu noaptea și purtând bastoane negre sau măciuci în ace'așl culoare

Fixă statua ca și cum ar fi vrut să-i ceară socoteală. Bine știe să se prefacă! Par'că niciodată nu s'ar fi mișcat de la locul ei.

Bolnavul începu să țipe nebun de spaimă, când văzu sângele pe rochiile femeii și pe jos, ba încerca să găsească inima și capul grămezii de noroiu însângerat, din mijlocul căreia bastonul negru se ridica tot în sus ca un ciudat paratoner, instalat în bătaie de joc, după ce trăsnetul căzuse pe o ruină, ce nu mai avea nevoe de nici un fel de apărare.

— O crimă! Un asasinat. Ajutor!

Femeia a strigat par'că înviată, agitându-se, alergând de colo până colo și încercând să-și acopere, cu resturile de rochi, corpul gol, stâlcit de lovituri.

— Ajutor! Mi-a omorît bărbatul!

Teodoru o privea cu curiozitate, plimbându-și privirile dela ea la omul negru de bronz și dela el iarăși la dânsa, dar Ercule nu mai avea nici o tresărire.

El observă că e plin de sânge pe mâna dreaptă. De sigur când a ridicat femeia de jos. Pata roșie îi făcea rău, alergă, ca în vis, sus, în camera sa; se spălă, își luă paltonul pe el și se întoarse, într'o clipă, la locul crimei. Dar locul unde fusese pata îl ardea, îl chinuia.

Nimeni nu s'a ocupat de el femeia nu i-a mai dat nici o însemnătate Profesorul de gimnastică, așa bolnav cum era —de n'ar fi avut curajul să-și pue un termometru — ținea totuși să vadă desfășurarea evenimentelor.

Alergară mai mulți ofițeri și soldați; în pragul ernei vizitatorii ceilalți plecase de mult goniți de frig Aduseseră felinare; iar ferestrele hotelului se luminase Acum se putea vedea bine Pe fața lui Hercule se întipărise un zâmbet de satisfacție ce nu-l avusese până atunci; iar muschii îi eseau mai provocători în relief decât înainte ca și cum ar fi vrut să arate că nu e de glumit cu el

— Cine mai poftește? Cine mai vine la rând?

Femeia povestea printre gemete și scâncelli de copil bătut cu cruzime că un asasin venise pe la spate și îi ucisese bărbatul.

— Nu, nu e adevărat, ar fi vrut să spue bolnavul, dar cuvintele-i se opriră în gât, par'că ar fi fost în somn. Asupra mortului se găsiră mai multe mii de lei și un ceas de argint cu lanț de aur. Oamenii autorităților întrebară:

— I s'a furat ceva?

— Nimic, că a fugit numai decât; nu a avut timp să-și jefuiască victima.

Toată lumea o privea cu îndoială.

— Atunci care e mobilul crimei? de ce l'a ucis?

— Nu știu! Acest răspuns îl repeta într'una, frângându-și mâinile, mișcându-se de colo până colo, rupându-și părul din cap.

— Cine se face ucigaș degeaba?

Femeia se indignă, bătând din picioarele ei goale, vărgate de lovituri, ca de zebră.

— Doar nu veți vrea să mă faceți să cred că l'am omorît eu. Sau poate nu s'a petrecut nimic, nici o crimă? Dacă mortul nu ar fi aici jos, la picioarele mele, m'ați putea prosti. Uite stați cu toții, nu vă mișcați.

„Și se aruncă plângând peste cadavru, ca peste o grămadă de noroi, în timp ce lumea îi striga să nu deranjeze nimic până la venirea administratorului de plasă, ca să nu scape criminalul.

Retras deoparte, în ușa hotelului, lipit de loja portărului, Teodoru râdea pe înfundate. Era un râs de om bolnav, nefiresc, chinuit.

Cercetările se împotmoliră. Autopsia nu spuse nimic: ca și cum peste victimă s'ar fi prăbușit un munte. El nu era lovit, era strivit, era turtit, sfărâmat ca un om de gipt izbit cu un ciocan de o sută kgr.

Cine putea fi asasinul? Cine face artă pentru artă din crimă? căci mobil nu există. Autoritățile nu au avut nevoie să cerceteze prea mult ca să constate că nici un străin, nici un om din altă parte nu venise în localitate, afară de victimă. Localnicii se cunoșteau bob numărat. Prin urmare și posibilitatea unei răsbunări trebuia înlăturată din capul locului: oamenii, cari abia îl zăreau, care nici nu-l cunoșteau măcar, nu avea de ce să se răzbune pe el Un colonel pretindea că l'o fi asasinat cineva numai pentrucă era prea negru și fiindcă umbla îmbrăcat de sus până jos, în straie ca păcura. Dar părerea asta fu socotită ca o glumă. Un bărbat iscusit, de cari se găsesc întotdeauna în asemenea împrejurări, observă în noaptea crimei că fe-

meia e bătută și strigă, în gura mare, că ea e criminala. Tânărul a sgâlțâit-o puțin, cum se întâmplă câteodată între soți, poate prinzând-o cu un altul și ea, de necaz, l'a ucis. Lacrimile și disperarea ei erau prefăcătorie, la s'o ducă undeva și s'o ia în deaproape cercetare, s'o strângă nițel și o să spuie. Toată lumea observă însă că această crimă nu ar fi putut-o săvârși nici două femei, fiecare înarmată cu câte un par. Polițiștii au înțeles ușor că nenorocita numai putea fi cercetată în starea în care se găsea. O lăsară liberă, întreaga ei înfățișare fiind cea mai bună pledoarie în favoarea ei.

Numai Teodoru a văzut însă, când s'a sculat din pat, după boală. — căzuse la zăcere din noaptea aceia — pe groaznica bâtă, de pe umărul lui Hercule, sus, în partea mai umflată, o pată mare de sânge — dovada nediscutabilă a crimei— după părerea maestrului de gimnastică.

Când a povestit cele de mai sus prietenilor săi, târziu, când s'a întors în București, a fost luat în râs.

— Puteți râde voi, dar eu am văzut „cu ochii mei" pata de sânge.

Prietenii dădeau neîncrezători din cap:

— Tu aveai friguri și nu ai văzut nimic decât în căldurile tale. La urma urmei ai fi putut vedea și o pată de sânge nu te contrazicem.

— Atunci?

— In timpul crimei, sângele a țâșnit, mai ales că, după cum spui tu, lovitura a fost groaznică — și se poate foarte bine ca o picătură să fi sărit sus, pe ciomagul lui Hercule, unde pretinzi că ai văzut-o.

In zadar le explicase el că dela locul unde s'au petrecut faptele sângele nu ar fi putut sări până acolo. — că nu-l crezuse nimeni.

Fiecare a rămas cu convingerea sa.

*

Ceeace nu spusese însă nimănui era faptul că el căutase să intre în intimitatea nenorocitei, curios să afle amănunte asupra vieții lor.

In timpul boalei se gândise mereu la ea și, scăpând cu viață,—abia a scăpat! — alergase s'o întâlnească. N'a înțeles de ce femeia îl privea cu carecare teamă. N'a refuzat totuși să-i se destăinuiască. Era dintr'o familie străină, dar stabilită de multă vreme în țară, asimilată. Ai ei, toți oameni muncitori și cinstiți, nu reușise să-și facă avere. Ibovnicul ei o furase dela părinți, de pe când era de șaisprezece ani, trăia din munca mâinilor ei —știa să brodeze și să țească covoare fine — și o maltrata fără milă și, adesea, fără nici un motiv.

Toate acestea ea le povestea liniștită, ca și cum ar fi fost lucruri firești, ca și cum ar fi trebuit să se întâmple. Se emoționa numai când își aducea aminte că el nu mai este. Atunci isbucnea în lacrimi. Se învinuia că n'a știut să rabde, că a atras atențiunea lumii, că din pricina ei a fost omorît. Ea a zăcut în spital câteva săptămâni și, în urmă, a plecat din Turnu-Severin, unde stătuse în timpul boalei. Lucru ciudat: Teodoru constată că s'au făcut bine amândoi cam în acelaș timp. Ciudata femeie avea un cult pentru mort. Se încerca să-l convingă pe Teodoru că el nu era atât de rău, dar că ea îl întărîta din pricina temperamentului ei nenorocit.

*

...Trecură ani. El uitase, cu desăvârșire, groaznica noapte dela băile Herculane, deși ceva îl îndepărta întotdeauna de această stațiune balneară:

— Ori unde, numai acolo nu, — răspundea întotdeauna propunerilor ce i se făceau de a se duce vara la Herculesbad. Am fost, dar nu mă mai duc.

Intr'o zi primi următoarea scrisoare, purtând pecetia poștei băilor lui Ercule:

Domnule Teodoru,

„In ultimele zile ale unei boli ce nu „iartă, am venit ca să-mi dau sufletul „aici, unde a murit și el. Am aranjat să „fiu înmormântată alături de iubitul „meu. Și acum, pot să-ți spun: *știu că „D-ta ai fost, te-am văzut.* Nu te-am de„nunțat însă, fiindcă sunt credincioasă „și pentrucă religia mea, care nu e și a „d-tale, mă oprește de a face rău celui „ce a avut intențiunea de a-mi face bine. „Așa e legea mea.

„Și nu te-am denunțat, iarăși, pen„trucă și dumneata ești credincios: „te-am văzut cum te uitai mereu în sus, „de sigur în spre Dumnezeu, căruia te „rugai, în momentele acelea, să te scape.

Mary I."

CONST. RÎULET

LEGENDE SUD-AMERICANE

FIUL SOARELUI

de Contesa de PODEWILS-DUERNIZ

Diavolul propovăduia pe atunci în ținutul Guacheta combătând pe Bochica și învățăturile acestuia, susținând că reînvierea omului, profetizată de Bochica, nu se va întâmpla niciodată.

Dar iată că Suà (Soarele) va îndeplini minunea, căci în Guacheta o fecioară, va da naștere unui prunc fără să-și piardă, nevinovăția, și acel prunc va fi un adevărat fiu al lui Suà.

Șeful tribului din Guacheta, avea două fiice cari auziră de această profeție, și fiecare din ele vroia să fie cea predestinată pentru realizarea acestui miracol.

In fiece zi, înaintea răsăritului soarelui, ele se duceau în munți, și acolo primeau în corpul lor căldura razelor soarelui, din zori de zi și până seara.

Și astfel procedară în fiecare zi timp de nouă luni; atunci una din ele dete naștere unui smarald de o neasemuită frumusețe. Bucuria ei fu fără margini de mare. Ea purta în cutele rochiei piatra nestimată și miraculoasă până când, într'o bună zi se trezi cu un prunc ce dormea la sânul ei, căruia îi dădu numele de Garauchacha.

Din toate colțurile lumei venea poporul să adore pruncul căci toți știau că acela era fiul Soarelui.

Dar când Garauchacha împlini 24 ani, nu vru să mai trăiască în modestul trib Guacheta și plecă la curtea șefului Ramiriqui, care-l primi cu mari onoruri, sperând ca astfel va fi pe placul lui Suà.

Tânărul trăi liniștit în acel ținut până când, auzind cât de bine se trăia în Iracá, plecă într'acolo.

Principele din Iraca, îl primi cât se poate de bine și-i făcu cadouri splendide, cum Garauchacha nu mai văzu încă nicăeri. Totuși, deși serbările urmau unele după altele, tânărul se plictisi și aici, până când se dec se să se înapoeze în patria lui.

Ajungând în apropiere de Paipa întâlni un servitor al lui Ramiriqui, care-i povesti că stăpânul său ordonase să fie spânzurătorul din servitorii lui Garauchacha. Acesta se înfurie peste măsură și se duse la curtea principelui pe care-l omorâ cu propria-i mână. Și nimeni nu îndrăzni să se împotrivească ca fiul Soarelui să nu ocupe tronul acelei țări. Nimeni nu se împotrivi, căci toți cunosteau origina lui divină. Cuprinși de teamă, nobilii se apropiau de el cu ochii plecați spre pământ, căci el era un Domnitor teribil. Oare nu pedepsea el cu cele mai grele pedepse cele mai ușoare greșeli? Nu pusese el biruri apăsătoare pe bietul popor sărăcit?

Nu condamnă el la moarte cu cea mai mare ușurință, prin rug și spânzurătoare?

Își stămută deci reședința la Hunsá și ordonă să fie înălțat un templu splendit în cinstea tatălui său Soarele. Acolo Garauchacha se ducea în pelerinaj însoțit de o suită numeroasă.

Servitorii lui trebuiau să acopere tot drumul cu covoare de preț, pentru ca piciorul fiului Soarelui, să nu atingă pământul. Incet, încet de tot, se mișcă cortegiul regal spre templu, atât de încet încât îi trebuiau trei zile ca să străbată distanța dela palat la templu. Alte trei zile dura slujba religioasă, imnurile și sacrificiile în alte trei zile pentru înapoierea la palat. Dar templul ca și toate celelalte clădiri din ținutul Chibcha, era construit din lemn simplu, ceeace nu mulțumea pe Garauchacha, găsind că arta nu era îndeajuns pentru tatăl său Soarele, căci lemnul nu durează pentru eternitate. După multă gândire ordonă să se aducă din munți enorme blocuri de piatră pentru a face coloanele din ele. Când coloanele ajunseră să se ridice deacuma pe piedestalul lor, deasupra trupurilor copilelor nevinovate sacrificate, iată că dinspre țărmul mării se înapoiară înspăimântați cei ce se duseră la pescuit perle pentru împodobirea printului, aducând cu ei o știre stranie: spuneau că un popor străin necunoscut încă, ajunsese la țărmurile țării; numărul războinicilor era nenumărat: iar arătarea lor era oribilă, căci ei erau jumătate oameni, jumătate animale; îmbrăcămintea lor strălucea ca razele soarelui, iar din mâna lor semăna moartea pretutindeni!

Garauchacha se cutremură de spaimă. Adunându-și nobilii le spuse vestea despre năvălirea acelui inamic temut, mai teribil decât uraganul și de cât focul. Năvălitorul aducea înspăimântătoare nenorociri. El, fiul Soarelui, nu voia să asiste la acele nenorociri: el va pleca, și nimeni nu trebuia să-l caute. După mulți, foarte mulți ani, el promise că se va înapoia între ai lui.

După ce spuse acestea, el se închise în palatul său, și deatunci nimeni nu l-a mai văzut vreodată.

Trad. de HENRY HELFANT

în străinătate

SCRISORILE LUI ANDRÉ GIDE

de V. DAMASCHIN

E de remarcat faptul că cele mai caustice și, totodată, cele mai fine spirite, dozate de-o cultură ireproșabilă, chiar atunci când au fost autodidacte, sunt cele din ultima epocă.

Dela eruditul Anatole France, apoi Barrés, Moréas.... și până la Souday, Proust, Valery, vom întâlni cele mai reprezentative talente de polemică inteligentă care ne-au putut da vreodată curentele succedate în timp.

Generalizarea aceasta o vom concentra și o vom proecta luminos asupra unuia din aceste talente care se cheamă *André Gide*.

In afară de romancierul extrem de original prin ideile și sentimentele sale curios de complexe, demonice, care ne-a dat: *L'Immoralist*, la *Porte etroite*, la *Symphonie pastorale*, *Pretextes*, etc. vom afla într'ânsul și-un polemist inteligent, de gust fin.

Colaborator a celor mai cunoscute și mai prezentabile gazete pariziene, André Gide, de timpuriu, ne-a oferit articole interesante și, totodată, plăcute, de polemică.

A evoluat surprinzător.

Și astfel s'a putut înregistra că, în ultimul an, articolele sale de polemică, iau subit forma amicală și comunicativă de *scrisoare*. Și noua formă stilistică se va fixa definitiv, trecând desigur, printr'o metamorfoză purificatoare.

De aici încolo va scri numai astfel Tot spiritul său, în acelaș timp acidic și menajator, va stropi energic rîndurile unei scrisori veritabile.

Mai întâi au fost sporadice.

In *l'Ermitage*, a adresat un timp scrisori deschise, de-o gingășie și-o finețe incomparabile, unei Angele imaginară.

Când, iată Paul Souday, într'un admirabil articol, vorbește elogios de-o scrisoare de-a lui Gide, apărută în *Capitole*, scrisoare adresată lui *François Mauriac*. Într'ânsa exploada puternic, cu lumină bengalică, o discuție veche asupra lui *Vie de Racine*.

Mai târziu ceva, André Rouveyre, într'o cronică dramatică a lui, citează o scrisoare pe care acesta i-o adresase privitor la cearta aprinsă asupra operii poetice a lui Paul Valery. Săgeata lui Gide fusese pornită dela *Mercure*.

Atât.

La *Nouvelle Revue Française* însă, vine să-i sugere ideiea care, mai târziu, se verifică drept serioasă și, mai mult chiar, valoroasă. Și iată cum. In programul său, stabilit la începutul fiecărui an, a înserat și *lettres d'André Gide*, articole lunare. Gide își mărturisește astfel surprinderea:

„M'am întrebat mult timp la ce mă obligă acest anunț... Mi-am închipuit că în numerile următoare a N. R. F., voi putea oferi scrisori a căror caracter privat, n'ar exclude interesul general. Caracterul puțin factice al acestei pseudo-corespondențe (autorul se referă la corespondența cu „Angela imaginară" (N C.) m'ar nemulțumi acum; îmi pare mai prefereabil să mă adresez ființelor reale Am găsit în sertarele mele scrisori vechi, netrimise; poate voi trimite unele din ele. Am să pot publica altele a căror copie am păstrat-o, fără să mă gândesc la aceasta; în sfârșit *unele nescrise încă, scrisori adresate nu știu cui...*"

Aceste din urmă vor face obiectul discuției noastre ca fiind mai actuale și mai interesante... Căci în ele istoricul literar de mâine, va găsi un document prețios, pagini ce vor oglindi just evenimentele literare care cercau în acel moment să turbure viața literilor.

Și 'ntr'adevăr pornește o vie corespondență polemistă între Gide și câteva nume marcante. Aceste spirite se vor numi: *André Rouveyre*, *François Mauriac*, *Jean Paulhan*, *René Schwab*, *Fr. Porché*, *Victor Poucel*, etc., nume bine cunoscute în publicistica parizianâ.

Două probleme de căpetenie vor agita paginile acestei interesante corespondențe. Și amândouă, evident, vor privi opera așa de complex originală a lui Gide, de bizară până la nepricepere, care păsește dintr'o psihologie subiectivă exuberantă spre o viață internă transcedental ireală, expanziune mărturistă curios de onest într'un stil fragmentat, gâfâit...

Prima problemă privește tocmai satanismul acestei opere; și atunci se vor ridica spirite fanatic creștine care-i vor arunca provocător mănușa anatemii, pe care va fi scris, cu litere jignitoare: „eretic".

Gide răspunde cu o liniște și-o abilitate uimitoare de dualist, prin ascuțișul floretei stilului său elegant, rafinat, de-o ironie incisivă... Pe lângă un *Victor Poucel*, redactor la „Etudes" *revistă catolică de interes general*, care-l va ataca hazliu de agresiv, un *Mauriac* sau *Edmond Gosse*, vom găsi chiar și din tagma clericală care-și va spune cuvântul... De pildă *pastorul Ferrari*.

Ei vor isbi donchijotesc în idolul, pe soclul căruia, prea impozant l-a ridicat artistul André Gide.

Răspunsurile lui, sub forma acestor scrisori, vor fi foarte amabile. De-o amabilitate care muscă și care nu lasă urmă vizibilă. O amabilitate de gazdă încântător de primitoare, care va fi cert, politicos absentă când, cu necuviință, musafirul a aruncat mucul de țigară pe covor; dar imediat, sub ochii acestuia chiar, va chema exemplar servitorul să curețe.

Gide le va vorbi politicos, dar exemplar, de existența unei *arte*. De existența unei arte care nu exclude, dar nici nu va sta pe stâlpi dovediți putrezi, de o fanatică credință. Arta după cum nu poate fi, nici morală, nici anormală, ci artă, nu va putea fi nici credincioasă, și nici eretică.

Răspunsul lui va fi cu exemplul unei culturi serioase a bibliei și a învățăturii bisericii cultură, pe care acest erudit o posedă într'un grad superior.

A doua față a scrisorilor sale o ia cu problema cenaclului care și-a ridicat stindardul sub platoșa revistei „Nouvelle Revue Française", cenaclu a cărui șef este André Gide. Nu șef proclamat de dânșii, ci, cu drept cuvânt, îndrumătorul spiritual al acestei valoroase și recunoscute grupări. E fapt prea bine cunoscut. Seriozitatea și rodnicia activității cenaclistilor a dat loc, de sigur, la diferite certe invidioase. Era și natural. Și atunci suntem nevoiți să fim martori la diferite dueluri mai interesante sau mai clovnerice. Voiți unul?...

...Eroul, de data aceasta, va fi cunoscutul Rouveyre. Acoperit de sus până jos numai de zale grele și impenetrabile ferului sau oțelului, adăpostit de-un gigantic și măiastru scut, purtat vijelios de un cal apocaliptic, cavalerul Rouveyre, apare aureolat, în poză legendară la poarta castelului, având lancia teribilă în mână, un creion „Hardtmuth", scena pastișând-o pe ceia de pe cutiile susnumitei fabrici de creioane, menționat: „mark-deposé".

O bătaie puternică în poartă, cu vârful de oțel al cismei. Bătăile se repet nervoase, mai nervoase.

— Cine-i acolo?

— Eu!

— Care „eu"?

Un scrâșnet al porții și apare stăpânul — Gide — care-și măsoară sever musafirul nevoftit. In timpul acesta curajul cavalerului a scăzut simțitor. A lăsat rușinat ochii în jos.

— Ce dorești?

De data aceasta revolta dispărută temporar, i-a revenit subit.

Provocător:

— Pe Valery!

Stăpânul îl măsoară aspru, dar în acelaș timp și compătimitor:

— Mai așteaptă!

Și cavalerul va aștepta și va degera la poartă. Și odată va prinde să scânceaască sub greutatea devenită insuportabilă a platoșilor și a situației penibile.

Dar vin și alții și lăncile lor de chibrit și scobitoare, vor isbi, odată cu urletele lor colective, poarta medievală a cetății

Rouveyre, devenit iar curajos va despături o ialbă, o va înfige în lancia — — creion „Hardtmuth" — și o va da peste poarta cetății:

....Opera principală a unicului Gide, care a dus dela un capăt la celălalt dansul satanic, o să privească atent cu isbucnirile sale de suferință și acest râs sardonic, de cultivator și distructor al mizeriei morale care pe mine personal mă înveselește atât, și pentru care am împletit cunună de lauri dracului care le scuipă...".

....Urmând lui Copeau, a doua creatură a lui Gide (e vorba de M. Claudel) în capul tristei N. R. F. a fost jucăria și bătaia de joc a acestuia, care s'a amuzat să-l detracteze. Se înțelege mai bine această experimentală, sardonică bătaie de joc...".

De data aceasta donchijotescul cavaler,

critica literara

IOAN GEORGESCU: „Metanii și Ore"

(Versuri)

In fruntea cărții, pentru a-și arăta originea inspirației și metoda de lucru, avem ca *Motto*, două versuri din Baudelaire:

D'où, vous vient, disiez-vous, cette
[tristesse étrange
Montant comme la mer sur le roc noir
[et nu?..

Apoi din dedicațiile, din cursul volumului, mai constatăm că Ioan Georgescu s'a înhămat, în așa zisă școală modernistă.

Poezia sa pitorească, plină de imagini noi și neașteptate ne surprinde dela început. Domnia-sa rupe cu tradiția versului, încalecă vechea măsură, sau îl înfrână în lapidare distihuri sau strofe chiar, totdeauna în cercetarea unei senzații puternice.

Aici ne taie drumul cu „gândaci ce zbârnâie tăceri, orbesc în inima de floare" sau ne oprește în loc cu „In fund lângă băltoaga amintirii, mor șoaptele pe ramuri" sau ne surâde trist „Din umbra castanilor triști ce pâlpâie visuri violete":

Ne deschide orizonturi infinite:
„Marea pământului morții
Cufundă hotarele liniștii răscolite".

Ne lasă pe gânduri cu:

„Floarea păcatului, floare grea,
Cum se învăluie marea".

Totdeauna ne uimește noutatea expresiei în:

„Fericit în amintirea, când aștepți să
[ningă iar.

---

va fi politicos poftit înlăuntru, lămurit apăsat împreună cu lecții de bună cuviință, apoi, cam repede, poftit din nou... afară.

Atacurile acestea în contra cenaclului Gidian sunt, mai întotdeauna, invidioase, nedrepte. Dar personalitățile binecunoscute și destul de alintate de publicul cititor, a cenacliștilor, precum: Proust, Valery, Copeau, Rivière, Tibaudet... sunt la adăpostul oricui neplăcut atac. S'apoi în André Gide au un bun și destoinic apărător.

Astfel că devine explicabilă importanța și valoarea elegantă a acestor scrisori parfumate cu multă ironie fină.

Din paginile lor se va desprinde înviorător spiritul lui Gide, de căutător de comori, ahtiat după lectură, — spiritul gidian.

Și-a impus demn formulele sale estetice prin personalitatea sa, cu o bonomie indemânatică, logica înlocuită sincer cu un libertinaj sentimental, cu o sensibilitate variată și multiplă, peste tot planând un duh satanic, ceeace caracterizează spiritul gidian.

Și-a făcut, desigur, școală.

E de condamnat oare?

V. DAMASCHIN

Intre două grinzi de lume, frigul liniștei
[de var".

Continuând, am cita tot volumul. E de originalitate rară.

Nu umblă după strofa perfectă și ritmul impecabil, nu-l interesează. Chiar rima este o podoabă secundară, deși o ghicește mereu, nouă și frumoasă, ca un colț de edificiu, unde piatra triunghiulară și bine potrivită este nu numai ornament, ci o legătură de fier a totului.

Metoda, însă, în general, este greșită. Nu pentrucă am avea o preconcepție antimodernistă, ci pentru însuși frumosul pe care caută a-l servi poezia nouă. Numai efectele neașteptate, numai imaginele bizare, relaxarea versului nu pot să ne cucerească. Se pare că moderniștii sunt oameni grăbiți, se mulțumesc cu efectul imediat, nu cioplesc îndestul și nu stăruie întotdeauna.

Nu condamnăm noutatea, dar, dacă poezia înseamnă respecetarea unor anumite reguli rigide și imuabile, nu va să zică relaxarea continuă, neglijență cu voe și dispreț al disciplinei. Toate blestemele individului contra ierarhiei, supunerei ordinei, disciplinei, nu valorează două parale când e vorba de interesele societății și de apărarea idealurilor mari generale. Evreii au dat atâtea genii, în toate domeniile, dar n'au avut un general, pentru că n'au avut disciplină ca popor. Ceeace este valabil pentru popoare, este și pentru indivizi.

Moderniștii se reped în noul domeniu, uitând de predecesori și disprețuind trecutul. Antecedentul se răzbună. Inovator poți fi, fără a exclude ceeace a fost. Și însuși Isus Hristos, care răsturna întregul edificiu ebraic venia să împlinească legea, nu s'o strice, s'o desvolte, s'o completeze, nu s'o ignoreze sau s'o hulească.

Inovatorul Ioan Georgescu, totuși, în cele mai frumoase bucăți este în linia clasică, cum sunt cele două strofe ce ne amintesc de cea mai pură poezie clasică de Pascoli:

Opriți-vă, tăceri, cu limpezimi de apă:
In temelia nopții cine oare sapă?...
Sau, poate, mi se pare... și totuși se aude
Cum vântul suflă rece, în geamuri
[liniști ude.

. . . . . .

Opriți-vă tăceri deschise 'n sunet tare
...Ca un vestmânt de piatră ros în
[frământare;
In temelia nopții ce sfârșit se sapă?
Opriți-vă, tăceri, cu limpezimi de apă.
(Glas în noapte)

Sau, ca și bucata de mai sus, nu în incorecta metodă a neglijării măsurii și ritmului:

Se uită luna prin fereastră
Și ninge c'o lumină albastră.
Ascultă inima ce-ți spune
Când mir de vis, în șoaptă, pune.

Ridică-te somn în pădure
Ca râul morții să mă fure...
Acoperă cu stâlpi de fumuri
Tăcerea îngenunchiată 'n drumuri.

Se uită luna prin fereastră
Cu fruntea 'naltă și albastră.
Citește, timpule, ce scrie?
De mult mi-e inima pustie!
(Se uită luna prin fereastră)

Nu credem că originalitatea merge până a neglija și punerea celor două virgule, în mijlocul frazei pentru vocativ? Ar fi să ajungem la concluzia că ignoranța sau ignorarea gramaticală este o regulă decadentă în a scrie! Ori nu se mai poate rima „ghizduri" cu „ziduri", „pretutindeni" cu „nimeni", „durere" cu „tăcere", etc.

Prezodia română a făcut progrese uriașe — și cea ce îi se permitea lui Gr. Alexandrescu nu-i se cade unui poet în anul de grație 1929 sau 1930!

Ce bine se regăsește însă Ioan Georgescu în „Cântece":

Sus la cetățuie
Fumul de cățuie
Printr'un ochiu de fer.
Creste gol pe cer.

Rândunica nopții
In țărâna morții
Sfârâie un cânt
Pe-un sihastru vânt.

Vântul alb mugește,
Pomul meu păleste.
Și ploaie nimic —
Ceață peste dric.

. . . . . .

Sau „Cântec sec", cea mai bine din punctul de vedere tehnic:

Frunză lină
De lumină —
A căzut pe-o piatră udă,
A căzut pe-o piatră udă.
Frunză lină
Dintr'o tină —
A țesut o lăcrimioară,
A țesut o lăcrimioară.

Frunză albă
Dintr'o salbă
Licărită 'n cer târziu,
Smulsă dintr'un pom pustiu
A murit pe-o piatră seacă.
Cine bate lemn de toacă?

Avem epoci în viață când ne revoltă nedreptatea socială, obrăznicia arivistilor, nerusinarea puternicilor, miselia canaliei nepedepsite, recompensarea mediocrității inutile. Și totuși, studiind mai cu băgare de seamă, istoria și evenimentele ei, toate cu o explicație logică, se leagă printr'un lant de fier, cauza cu efectul. Ajungi la convingerea că ai greșit, că premizele de unde ai pornit nu erau cele bune și tocmai cea ce credeai că-ți aduce *un tertium datur*, te înșela și te punea pe drumul rătăcirii.

Cu calități poetice evidente, mai meditând și mai studiind, Ioan Georgescu — în acest volum de poezii bine susținut, în afară de rezervele făcute, se va întoarce desigur la isvorul de inspirație al adevăratei poezii și la metodele ei infailibile. Il considerăm ca pe fiul rătăcitor. E timpul să se întoarcă acasă, pentru a nu se pierde în încercări zadarnice și în înfruntări ce se întorc contra propriei sale opere, contra consistenței și durabilității sale.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

D-NA EUGENIA FILOTTI-ATANASIU

de LUCIANA DRACOPOL

D-na E. Filotti-Atanasiu şi-a expus şi anul acesta o întreagă serie de opere în sala de mijloc a Ateneului Român. succesul în artă. D-sa înţelege atât de bine poezia florilor, încât s'ar părea că'n sufletul ei delicat de femee ele îşi cântă

EUGENIA FILOTTI-ATANASIU: Natură moartă.

Artiştii, obişnuesc să-şi multiplice motivele de realizat, câteodată chiar dincolo de resursele lor sufleteşti. D-na farmecul cu glas misterios de fiinţe mute. E un fel de afinitate mai presus de înţelegere între însuşirile sufleteşti

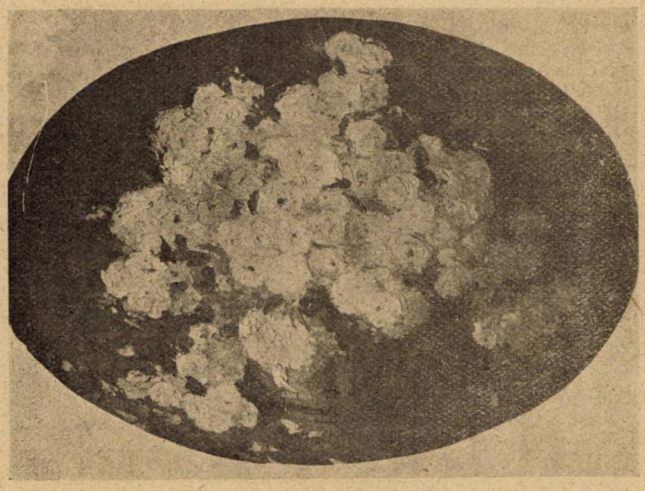

EUGENIA FILOTTI-ATANASIU: Flori.

Filotti e însă fidelă aceluiaş motiv — florile — fiindcă ea şi-a simţit vocaţia şi n'a depăşit-o, ceeace de altfel i-a adus ale artistei şi aceste plăpânde fiinţe-simbol de frumuseţe, de modestie şi delicateţe.

Intreaga sală îţi face impresia unui colţ de Paradis învolt care-ţi înfloreşte pe buze surâsul veseliei. Pânze de toate mărimile în care înfloresc irişii cu lujeri graţioşi, garoafe şi panseluţe, muşcate şi maci purpurii ca obrajii de copilită ruşinată. Florile de măr — simbolul castităţii — îşi resfiră ramurile verzi alături de molatecile margerite, de coltunaşii galbeni ca soarele şi liliecii învolţi. D-na Filotti nu uită nici trandafirii şi chiar micuţele viorele fine şi parfumate trăesc în vecinătatea celorlalte.

Cât despre modul lor de tratare, el este cu totul realist. D-na Filotti ştie însă să se ridice deasupra realului şi să-l stilizeze cu bogatele ei resurse sufleteşti In felul acesta lucrările D-sale nu sunt copii umile ci adevărate opere de artă. Şi dacă trandafirii prin rotunjimea şi umbrele lor nu se pretează preferinţei tehnice a artistei, care este cutitasul, celelalte flori sunt excelente.

Coloritul e foarte viu şi variat o adevărată beţie de culori simfonice, fără ca totuşi să nesocotească linia vieţii reale. Este mai mult un mod de a da viaţă proaspătă florilor şi de a întări bucuria contemplativă a celui ce priveşte.

Intr'un cuvânt lucrările D-nei Filotti se relevă prin calităţi de concepţie şi realizare tehnică şi aceasta mai ales fiindcă artista se mărgineşte la subiecte edictate de însăşi preferinţele ei artistice.

gazetăria

aşa şi-aşa...

DESPRE ROMANIA LA BARCELONA ne vorbeşte d. Em. Bucuţa în ultimul număr al „Vieţii literare". Iată un fragment:

„Cincisprezece secţii şi cincisprezece specialişti au împlinit această secţie. Participarea românească nu s'a risipit prin diferite pavilioane, ci s'a concentrat într'un singur loc, într'o miniatură a ţării, dar din care nicio manifestare reprezentativă a ei nu lipsia. A fost o uimire chiar pentru conaţionali".

VICTOR ION POPA, autorul „Muşcatei din fereastră", e foarte just apreciat în nr. 11 al Gândirii, între altele, prin următoarele:

„... figura cea mai interesantă şi mai amplă a vieţii noastre artistice", căci, dintre autorii dramatici cu cari a pornit la drum „Popa singur s'a armonizat, s'a subţiat ca meşteşug, s'a adâncit ca rezonanţe. Celula... e puternică şi bogată.

Semnează: I. Marin Sadoveanu.

RANDURI PIOASE DESPRE AL. DAVILLA, sub aceiaş semnătură. Reproducem pasagiul cel mai caracteristic:

„Din bucăţi frânte, fiecare cu focul ei, învăţate şi la poalele Carpaţilor, într'un castel domnesc şi pe clinele tăioase şi sterpe ale Bucegilor, cu ţărani frumoşi pe cai mici, tainici şi trişti; din unghere le îngălbenite ale paracliselor părăsite; din lespezile pe jumătate şterse şi din tot freamătul ochilor de vară sau de toamnă şi mai ales din bolta anilor frământaţi, îngheţaţi astăzi în tiparele din ce în ce mai şterse ale morţii, Davilla a închegat o singură bucată, de trup şi de suflet, în care nici încheeturile înfăptuirii, nici durerile neînregitei faceri nu se simt. Prea îi e dăruită opera cu adânci daruri româneşti, prea e meşteşugit cumpănită, pentruca din geloziile unei biete îndeletniciri, aşa cum era scriitoricească meserie acum câteva zeci de ani, să nu se fi auzit nimic. „Davilla n'a căutat niciodată nici cuvinte de lămurire, nici mărturii"

Articolul mai conţine indicaţiuni preţioase asupra timpului în care a lucrat Davilla şi a energiei pe care a desfăşurat-o, împreună cu regisorul Gusti, pentru montarea piesei şi se încheie cu caracterizarea ca om de teatru şi organizator a aceluiaş, după care urmează o înduioşetoare generalizare.

In **„SPIRITUALITATEA LUI EMINESCU"**, d. Radu Dragnea aduce preţioase contribuţiuni pentru rezolvarea problemei eminesciane. Referindu-se la câteva dintre operele poetului. (Rugăciunea unui Dac, Scrisoarea I, Luceafărul, Stelele'n cer, Dintre sute de catarge etc.) d-sa cercetează, când polemic când comparativ, bazele filosofiei religioase a lui Eminescu a căruia dumnezeire „nu este de natură curat creştină", căci „la alcătuirea ei îşi aduc prinosul, pe lângă religia brahmanică, teologia platoniciană demiurgică".

Şi o încheere: „Eminescu reese de o actualitate la care puţini dintre scriitorii de altădată pot astăzi aspira. Această actualitate veşnică a lui Eminescu, prezent în frământările morale din diferitele epoci, mulţumind toate vârstele, plângând cu tinereţea, punând probleme în spirit universal şi dând răspunsul în fulgere de solie „dela Nistru până la Tisa" aspiraţiilor neamului său, în totul şi al tuturora o hrană spirituală este semnul genialităţii".

Se pare că d. Radu Dragnea se găseşte pe drumul cel bun.

Despre **LUPTA DINTRE GENERAŢII** vorbeşte d. Al. Al Philipide în „Adevărul literar" (437, articolul: Divagaţii de sfârşit de an).

Mai întâi dintre aceea de 40 şi de 30 de ani: „amândouă... năzuesc spre noutate spre o schimbare radicală, spre ceiace a fost inexplorat... Cei zece ani dela războiu încoace au fost ani plini de tentative înovatoare în literatură. Eram obicinuiţi să vedem în fiecare lună, apariţia unei şcoale literare nouă, a unei mode literare a unui curent, a unui manifest..... Tendinţa asta inovatoare este, totuşi, adânc deosebită la cele două generaţii ale războiului... De-aici literatura ordonată, constructivă şi preocupată de a *înlocui* ceva existent cu ceva nou şi totuşi cu rădăcina în ceeace a fost, literatura, în fond tradiţională, a tuturor scriitorilor cari au făcut sau au fost în vârstă de a face războiul. Cu totul alta, cu totul opusă a fost tendenţa generală a generaţiei crescută în războiu fără să-l fi făcut. A fost o tendinţă spre anarhie. Nu mai era vorba de a dărîma ceva ce a fost. Era o ignorare voită a tradiţiei, a edificiului existent şi o imposibilă năzuinţă de a creia ceva din nimic, un arbore cu rădăcinele în aer".

Spre finele articolului d-sa schiţează o a doua prăpastie „între generaţia *nouă* a adolscenţilor din timpul războiului care are treizeci de ani acum, şi ultima nouă generaţie, care păşeşte acuma peste al douăzecilea prag al vieţii".

Articolul d-lui Philipide, dela care ne-am obicinuit să primim atâtea îndrumări sănătoase, e nu numai în întregime just, dar deadreptul instructiv şi bine venit. Fapt sigur e că, şi în literatură, singurele produse viabile sânt acelea ale generaţiei care a făcut războiul. De-aici obligaţiunea pentru celelalte de a nu ignora singura şi adevărata cale a sufletului românesc.

In **„INTERNAŢIONALISMUL ŞI ŞCOALA"** d. I. C. Petrescu (Revista generală a învăţământului, No. 9) vorbeşte (în partea I-a) despre toate societăţile care tind să formeze o atmosferă prielnică creerii unui spirit internaţional....; mineză, zi cu zi rădăcinele vii care pot exalta forţele creatoare ale generaţiilor vii din diferite ţări... O dovadă mai mult este..... înfiinţarea şcoalei internaţionale din Geneva, al cărei scop este de a provoca la elevi o mentalitate cu adevărat internaţională".

După ce explică rostul şi scopurile ascunse ale acestei propagade autorul o găseşte periculoasă pentru naţiunile mici şi conchide afirmând teza contrarie: tineretul va trebui pregătit printr'o educaţie naţională — nu războinică — prin „desvoltarea sistematică a acelor virtuţi care fac d'ntr'un cetăţean şi un eventual bun ostaş" cu ajutorul „obiectelor de cultură naţională, iar, pe domeniul educaţiei voinţei, prin integrarea în spiritul naţional a întregului tineret".

Problema e prea serioasă — pentruca să nu intereseze pe toţi aceia cari deţin destinele neamului românesc. Reluarea ei în coloanele cotidianelor ar putea fi fructuoasă.

P. I. P.

*

La Buzău apare **REVISTA MUGURI**, scoasă de elevii seminarului din acea localitate sub părinteasca şi luminoasa supraveghere a profesorilor. Revista apare în bune condiţii tehnice şi poate sta alături de altele conduse de specialişti care de multe ori sunt sub nivelul acesteia. Dar să nu uităm de câte sacrificii nobile şi dezinteresate e capabilă tinereţea. Cu banii lor economisiţi şi strânşi de la mână la mână, elevii seminarului din Buzău au înfăptuit o revistă bună, care trăeşte de opt ani. Laudă lor! Gestul e frumos şi înălţător.

Din Nr. 7—8 care le-am primit, remarcăm în primul rând articolul d-lui Profesor D. Mărăcineanu intitulat: *„Suflete de ţară, Suflete de târg"*,—precum şi poeziile d-lui Ioan Georgescu, publicate şi în volumul *„Metanii şi ore"* apărut de curând şi pe care îl recenzăm chiar în numărul de faţă. Poezia d-lui Ioan Georgescu e fericit inspirată şi plină de imagini inedite, cu măestrie alese. Din restul numărului, menţionăm pe d-nul Vasile Mitrea (elev) care atât în schiţa *„Cu Moş Ajunul"*, cât şi în cronica de la sfârşit, dovedeşte multă precipere şi talent.

Poezia în general, la înălţime

Recenziile d-lui Ionescu Z. Alexandru documentate şi bine susţinute. Deasemenea şi proza d-lor: Gh. D. Ceauşel, Ionescu Gheorghe, Diacon Tănase I. Bratu Const. Frâncu, (d-sa e şi un poet meritos). Popescu Afrodita, Ionescu M. Gheorghe, care în majoritate sunt elevi. In general revista se prezintă bine, e scrisă cu îngrijire şi merită să fie mentionată. Ii urăm drum bun şi propăşire deplină.

A apărut şi se va pune în vânzare în cursul săptămânii viitoare ediţiunea II, a lucrării colaboratorului nostru: d-nul Paul I Papadopol: *„Metodica limbii materne în învăţământul secundar"*.

RELIGIUNEA DACO-GETILOR (apărută de curând într'o elegantă brosură), un interesant studiu asupra credinţii religioase la Daci înainte de a îmbrăţişa creştinismul, e datorit d-lui Al. I. Săndulescu. D-sa aduce o lumină mai mult în această chestiune, care interesează desigur, şi despre care ne vom ocupa mai pe larg într'unul din numerile viitoare

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Ludovic al XIV sosi într'o seară incognito de la vânătoare ca să asiste la o reprezentaţie a unei comedii italiene ce se juca la Versailles. Actorul Dominique care era cel mai bun interpret în rolurile de arlechin juca un rol principal în această piesă.

Cu tot jocul magistral al acestui mare actor piesa fu revoltător de plictisitoare. La eşire regele îi spuse:

— Dominique, proastă piesă!

— Vorbeşte te rog mai încet, spuse Dominique că dacă ţi-ar auzi părerea regele, m'ar concedia cu trupă cu tot!!

♣

Cunoscutul poet Robert de Fliche avea o mare pasiune: îi plăcea mult să bea şi de aceia ura îngrozitor apa. Din cauza băuturii se îmbolnăvii grav şi căzu la pat. Tot timpul bolii fu înconjurat de prieteni.

Intro zi dându-şi seama că i se apropie sfârşitul căci boala i se agravase, ceru să i se aducă o carafă mare, plină cu apă, pe care o bău până la ultima picătură. Prietenii, la început înmărmuriţi de ce văzuseră, începură apoi să râdă.

— Ei! De ce râdeţi? Voi nu ştiţi, că omul, când îşi simte sfârşitul, trebue să se împace cu toţi duşmanii pe care i-a avut în viaţă?

♣

Sannderson, profesor de matematică la universitatea din Cambridge, din cauza unei boale de ochi aproape orbise. La un dejun, la un prieten, unde erau invitate multe persoane remarcă la un moment dat că una din invitate părăsise casa deşi în tot timpul dejunului nu vorbise nim'c.

— Doamna care a plecat acum are foarte frumoşi dinţi, spuse Sannderson!!

Remarca lui era justă, aşa că fu întrebat cum putea să-şi dea seama, de asta.

— Foarte simplu!! Tot timpul cât s'a vorbit, doamna a râs la tot ce s'a spus şi asta denotă că numai râzând avea ocazia să-şi arate dinţii!!

♣

Se povesteşte că Malherbe consulta totdeauna pe menagera sa dacă îi plac versurile pe care'i le citea dupe ce le scria.

Moliere chema bătrâna lui servitoare ei îi citea comediile. Dacă ea nu râdea la scenele şi spiritele pe care conta el că sunt bune, le schimba căci făcuse experienţă la o reprezentare a unei comedii unde nu revenise asupra textului şi piesa nu prea a avut succes mare.

Intr'o zi Molière citi lui Forest (aşa o chema pe servitoare) câteva scene dintr'o piesă de Brécourt. Intrebată cum îi place răspunse că piesa nu e de Molière, că asta nu este genul lui.

bazar

CÂT DE GREU SE AFLĂ UNELE ŞTIRI

Cu toate mijloacele moderne de informaţie, ştirile pătrund însă foarte greu în centrele mai izolate, chiar şi în America unde s'au făcut progrese uimitoare în această direcţie.

Un caz interesant e cel de mai jos.

Marele hotel Waldorf-Astoria din New-York a fost închis încă de acum opt luni, urmând ca să fie dărâmat spre a se construi alt imobil pe acelaş loc.

Mulţi din cetăţenii americani n'au aflat însă acest lucru, de oarece directorul hotelului primeşte regulat scrisori prin care unii clienţi cer să li se reţină camere. D. Will Taylor, directorul hotelului, a declarat unui ziar american că a primit treizeci de scrisori de acest fel numai în trei zile. Cele mai multe proveneau dela unii din foştii clienţi din Far-West ai hotelului.

APTITUDINI PENTRU CASATORIE

Scena care ar putea fi o scenă de revistă se petrece la Pigmei pe cari o misiune americană i-a descoperit de curând în Noua Guinee olandeză:

— Aşa dar, tinere, vrei să te căsătoreşti întreabă şeful tribului pe tânărul Pigmeu venit să-i încredinţeze taina.

— Da, răspunde îndrăgostitul.

— Ştii ce te aşteaptă?

— Da, repetă aspirantul cu bărbăteasca tărie.

— Bine vei suferi proba săgeţilor.

Deci, tribul e adunat: doi arcaşi îşi încordează armele, şi în timp ce dulcea logodnică îşi face urările, logodnicul, bine dispus, supraveghiază cu o vigilenţă înzecită de dragoste şi de instinctul de conservare. destinderea arcurilor şi sare şi se contorsionează ca un crap în solă, pentru a evita săgeţile.

Când a făcut îndestul probă de agilitate, şeful pune sfârşit jocului şi spune tânărului, dându-i pe viitoarea soţie:

— Poţi să suporţi căsătoria, dacă eşti destul de curagios ca să înfrunţi săgeţile şi destul de îndemânatic ca să nu te laşi atins.

FILMUL IN STATELE-UNITE

Directorii sălilor de cinema independente studiază posibilitatea de se grupa sub un regim cooperativ, pentru a rezista contra trusturilor.

Se anunţă că o sută de săli de cinematograf de pe coasta de răsărit au fost aranjate în vederea unor reprezentanţiuni cu filme vorbitoare.

Şi tot în Statele-Unite se anunţă o experienţă foarte importantă în domeniul cinematografului. Intr'un laborator din Hortadale se lucrează la un aparat care să reproducă la distanţă prin T. F. F., imagini animate prinse de un „ochi" electric.

Pe de altă parte jurnalul corporativ *Film-Daily* anunţă că nu poate să se prevadă încă realizarea cinematografului la domiciliu prin T. F. F. Aceasta ar fi pentru anul 1933.

caricatura zilei

MOMENTUL OPORTUN

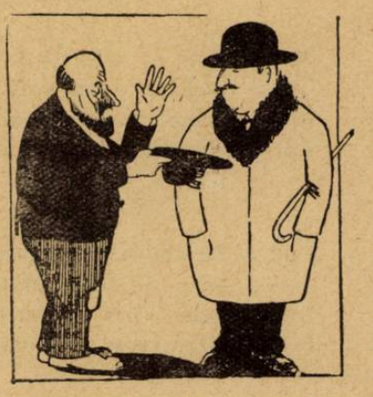

— Daţi ce vă lasă inima, domnule, pentru sărmana mea soţie care e foarte greu bolnavă.

— Imi pare rău, dar n'am bani la mine. Iţi voi da mâine...

— Ah! mâine! E prea târziu D-le! Mâine ea va fi bine....

AUTOMOBILE DE OCAZIE

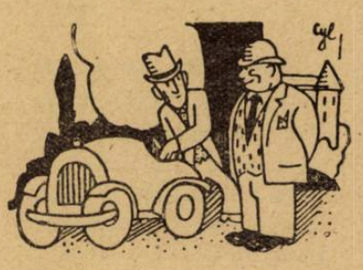

— Nu prea e soiu, automobilul d-tale, şi frânele nu funcţionează de loc.

— Nu face nimic: motorul e întotdeauna în pană...

COŞNIŢA ZILNICA

— Iar grijile menajului! E agasant: de câte ori mă vezi lucrând, atunci vii să mă ţii de vorbă.

— De loc, dragul meu! dar tu nu lucrezi decât când vin să-ţi cer bani pentru coşniţă...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

ZACHARIE BOIU

PRIMĂVARA

Soarele luce cu raze de aur
Cerul zâmbeşte senin spre pământ ;
Florile pline' de-uşoare miresme.
Lin le flatează văraicul vânt.

Codrii, cu umbrele tremurătoare,
Sună, răsună de dulci armonii ;
Liber izvorul s'aruncă din stâncă,
Curge cu murmur prin câmpii verzii.

Toate viează şi toate te'ncântă.
Toate te 'ndeamnă : acum să nu mori !
Moartea chiar însăşi se pare că 'nvie,
Chiar şi mormântul se 'mbracă cu flori.

V A R A

Cerul e aspru, focul de soare
Stă să aprindă agrul setos.
Şesul cel veşted, făr' de culoare
Roagă asupra-şi norul ceţos.

Dar cu silinţă neobosită
Varsă ţăranul crunte sudori,
Secerea sboară, bine 'nvârtită,
Câmpul îl umplu snopi gălbiori.

Numai prin lupta cea cu credinţă
Ţinta s'ajunge, şi prin nevoi:
Numai a soartei, grea nepriinţă
Urcă Olimpul, face eroi.

FLOAREA ŞI GRĂDINARUL

Frunză verde, foae lată !
Nu stă lumea într'o fată,
Nici în tine, tu, surată!
Că o fată-i ca o floare,
Ce 'n grădină stă la soare:
Und' răsare-acolo creşte,
Unde creşte, vestejeşte.
Dar fecioru-i grădinarul ;
El, când intră în grădină.
Toate florile se 'nchină.
El se uită şi tot tace
Şi-apoi rumpe care-i place.

IDEALUL ŞI REALITATEA

A cerului boltime, privind-o în pruncie,
Credeam, că stă fundată pe munţii d'imprejur.
Deci mă urcai pe dânşii, cu sacră bucurie.
Să prind cu mica mână tăria de azur.

Atunciia cu 'ntristare văzui, c'a mea boltime
Se mută mai departe şi-apoi iar stă pe loc.
Dar, când grăbii spre dânsa, ea'n fugă cu iuţime
De-uşoara mea credinţă iar îşi bătuse joc.

Credeam şi încă una în vesela pruncie :
Că'n lume este-un bine, ce poţi să-l stăpâneşti.
Acum cunosc a lumei sărmană avuţie :
Speranţa, capul placă, aicea nu-l găseşti.

DESPĂRŢIREA

(SONET)

O oră scurtă încă de iubire,
Apoi, adio! cine ştie până când,
Ne mai vedem noi, oare pe pământ
Ori numai învestiţi în altă fire ?

Amar cuvânt e 'n lume „despărţire!"
Când vezi doi ochi în lacrămi înnotând
Şi-auzi o buză palidă cerând
Parola ta de-eternă amintire.

Atuncia-ţi bate pieptul cu 'nfocare,
In noapte se 'nveleşte-a ta cărare
Şi lumea-ţi pare, că te-a izolat.
De mii de ori, recauţi spre locşorul
Ce'n raiu ceresc ţi-l prefăcuse — amorul. —
Şi-acuma raiul crud ţi-l vezi surpat.

Cărți redate în extrase

VIAȚA LUI EUGÈNE SUE

de PAUL GINISTY

Figură proeminentă în viața literară și politică a Franței, Eugène Sue a fost și un mare aristocrat al gândirii. Convingerea sa nedesmințită și democratică, l-a făcut idolul poporului de jos, ale cărei mizerii le-a descris cu atâta măestrie în opera sa capitală les Mysteres de Paris.

Sfârșitul i-a fost departe de Franța, pe care nu a încetat niciodată de a o iubi, cu tot exilul dureros pe care îl suferise din cauza oamenilor politici.

Marie-Joseph-Sue, zis Eugène, s'a născut în anul 1804. Tatăl său, d-rul Sue a fost mult timp medic oficial al Curții, profesor de medicină și atașat pe lângă spitalul militar din Courbavoire iar în anul 1809 devine medicul șef al gărzii imperiale Tânărul Eugène a fost, încă de mic copil, supus disciplinii austere a tatălui său. Acesta voia cu tot dinadinsul ca fiul său să continue tradiția numelui și în consecință, să se facă medic.

De altfel familia Sue dăduse, multe generațiuni dearândul doctori celebri, toți bine văzuți la Curte, așa încât tradiția aceasta familiară îi dicta tatălui lui Eugène, să-l dedice carierii medicale. D-rul Sue era cunoscut în lumea științifică mai ales, în urma unei broșuri pe care o publicase și care conținea următorul titlu: *Opiniunea cetățeanului Sue, profesor de medicină și botanică, asupra supliciului ghilotinei.*

Primile indicii asupra copilăriei lui Eugène Sue sunt puse la îndoială. Autorii cei mai indicați, Alexandre Dumas și Ernest Legouvé, se contrazic de multe ori în afirmațiile respective, bazate adesea pe fantezia autorilor. Cel mai aproape de adevăr este în orice caz Legouvé, care a avut contingente apropiate, chiar intime, cu autorul viitor al *Misterelor Parisului.* Voința autoritară și plină de energie a tatălui său l-a silit pe Eugène să se dedice carierii medicale, după ce a colindat mai multe colegii, vestite prin viața frugală și disciplinea sobră, pe care erau bazate. După multe încercări, este numit atașat pe lângă un spital militar, unde reușește în scurt timp să câștige simpatia medicului șef. Acesta nu putea să rămâie insensibil la risipa de fantezie bogată și la inteligența suplă, care era tânrul Eugen. Totuși el nu întrerupsese contactul cu prietenii săi cu care se întâlnea adesea chiar în casa tatălui său unde luau masa împreună și unde făceau fel de fel de năzbâtii. Odată, fiind de gardă la spital, este chemat urgent de un bolnav căruia i se făcuse rău. Dar el, preferă să rămâie în pat, unde îl prinsese un somn strașnic (ca după o noapte albă, pe care o petrecuse cu prietenii săi). Bolnavul foarte enervat a reclamat cazul medicului șef care a scris și a luat măsura construirii unui fotoliu incomod pe care era obligat, cel care era de serviciu, să-și petreacă noaptea.

In sufletul lui tânăr, clocoteau multe ambiții, între cari luxul ocupa primul loc. Voia să facă lux. Dar nu avea cu ce, căci tatăl său nu-i îngăduia acest lucru, deși era posesor al unei averi imense. Atunci, Eugène se decide la un act eroic: încercă să-și confecționeze pe *credit,* toate cele necesare pentru o garderoba de lux. Negustorii, evident, care cunoșteau pe tata, nu ziseră nimic și dădură tânărului lor client tot ceeace acesta dorea. Singura lui grije era să nu se întâlnească cu tatăl său. Inevitabilul se apropia cu pași repezi. Intr'o zi, care nu-i fu stupefacția când întâlni pe tatăl său. Când acesta se interesă apoi de proveniența echipajului fiului său, nu-și mai putu reține furia și hotarî plecarea lui Eugène pentru Spania, unde începuseră ostilitățile, la compania sanitară. Căci, ca în toate părțile de altfel Eugène Sue, arată acelaș dispreț pentru meseria care-i nu-i convenea de loc, dar pe care era obligat să o exerseze, din cauza tatălui său. După mai multe călătorii pe mare, dintre cari una îl duse în Africa, ajunse tocmai la Tunis, unde era atașat la spitalul grec. In curând avea să fie martor la celebra bătălie dela Navarin, lucrând pentru cauza grecilor, în ajutorul cărora fusese trimis. Această bătălie istorică, i-a arătat lui toate asperitățile și perspectivele sumbre ale vieții burgheze pe care o ducea cu atâta resemnare. Lipsa Parisului îi inoculase în sânge nostalgia și melancolia prelingită în mod exasperant. Și toate pentru că așa voia tatăl său, care-i tiraniza viața. Pentru a-și mai varia existența începu să scrie. Incepu în *Nouvauté* o serie de articole cari aveau ca titlu *l'homme mouché,* destul de periculoase ;deoarece poliția interzicea orice aluzie politică. Dându-și seama de adevărata sa vocație, își dădu imediat demisia din medicină, și se reîntoarse la Paris, unde averea tatălui său, care nu mai putea să-i se impună, îi permise un lux orbitor. Aci, în colaborare cu *de Forges,* scrise piesa *Monsieur le Marquis,* care se juca în curând cu o distribuție excelentă. Incă de aci se ghicia marele povestitor care avea să fie Eugène Sue. După cum se ghicia și talentul teatral al lui de *Forges.*

Viața pariziană mondenă îl cuprinse în vrajele ei internaționale. Locuința pe care și-o amenajă într'un loc splendid, avea cele mai frumoase interioare. Toate lucrurile scumpe și vechi, erau colecționate de acest amator de artă adevărată, care trăia momente de adevărată înălțare sufletească! Anturajul său era frapat de această nobiețe născută a lui, care cadră de minune cu spiritul aristocrat cari îi forma caracteristica. Prietenii lui de altădată l-au primit cu brațele deschise în noua existență pe care o inaugurase de curând. Călătoriile pe care le întreprinsese în prima tinerețe îi serviau acum ca un admirabil suport al povestirilor și romanelor pe cari începuse să le scrie. Galanteriile și gustul rafinat cari prezidau în acest spirit de elită, făcea să fie foarte simpatizat de femei, în tovărășia cărora își petrecea cel mai mult timp.

In această goană, după inedit, *Eugène Sue* luă inițiativa formării Jockey-clubului, unde intrară toate notabilitățile Parisului, în frunte cu el. In cele din urmă o ceartă între el și membri ceilalți îl îndepărtă pentru totdeauna din mijlocul acelor nulități mondene. Peste acest fond de aristocrat desăvârșit, *Eugène Sue* aducea o bunătate atavică, o dorință de a face bine semenilor săi mai nevoiași, lucru care va explica mai târziu simpatia generală de care este înconjurat. In tot acest timp mai dă la iveală *Arthur,* romanul de un romantism atât de cald, încât lectura lui și astăzi prezintă interes, *Voyages et aventures pur mer de Narcisse Gelin Parisien,* unde descrie cu o rară virtuozitate peripețiile pe mare. Dar tot în acest timp, mai înfruntă el și o sfidare din partea unei doamne, cu care era în relații și pe care o iubea sincer. Această tânără doamnă nu se sfiește de a-și bate joc de rugămințele lui, astfel încât, deși îi fixează o zi când să o regăsească, amanta mai dinainte ia hotărârea ei inevitabilă de a rupe acea legătură cu el.

Sinistră glumă! Omul care nu cunoscuse până atunci refuzul și își permisese totul față de alții, este pentru prima oară atins în demnitatea sa personală de o femee! Omul care reușise să-și atragă simpatia generală a femeilor, în așa fel încât o apariție a lui era o sărbătoare pentru ele, era acum părăsit de femeia în care crezuse atât, și pe care o iubea atât de mult.

*

Dar cu toate extravagantele sale, cu toată risipia nebună după lux, Eugène Sue simțea că averea sa nu este inepuisabilă și că odată va trebui să se sfârșească cu această aventură aristocratică. Cu toate astea el nu se sinchisea. Scria numai de plăcere și avea un succes extrordinar. Romanul *Mathilde,* pe care îl publicase, se ceti atât de mult în cât primi scrisori de mulțumiri din toate părțile dela diferiți oameni, cari îl felicitau sau îi arătau sincerile lor mulțumiri pentru orele plăcute pe cari le procurase lectura romanului. Nu mult

după apariţia romanului scoase şi o piesă după roman, care însă nu avu succesul celui dintâi. Dar cea mai de seamă lucrare din viaţa acestui aventuros îndrăzneţ este, fără îndoială *Misterele Parisului*, această mare frescă de viaţa contemporană parisiană, din locurile cele mai umile, cele mai desgustătoare şi până la cele mai splendide bordele de lux. Investigaţiile pe cari le-a făcut cu ocazia acestui roman i-au răpit mult timp. In fiecare seară plecă însoţit de prietenul său Duflos, travestiţi amândoi, să colinde cavernele Parisului umil, al Parisului dela barieră. Şi această viaţă îl robise până într'atât încât simţea o adevărată plăcere să stea mereu printre aceşti umili nenorociţi, încrustaţi până la gât în mocirla patimii. Publicarea manuscrisului avu loc *în Journal des debats*.

Succesul a fost imens. Toată lumea urmărea cu cea mai vie admiraţie această capo d'operă. In oraşele unde ziarul venea în număr mic, era luat cu asalt de către lectorii entuziaşti. Se formaseră biurouri de cetit foiletoanele din *Journal des debats*, unde se urma regulat publicarea romanului. Cei mai mulţi dintre lectori, îngrijaţi de soarta eroilor, întrebau respectuoşi pe autor printr'o corespondenţă infinită despre sfârşitul romanului, ceeace evident, constituia o flatare pentru el. Când directorul ziarului anunţă întreruperea romanului pentru câtva timp, cetitorii se revoltară şi trimiseră scrisori pline de rugăminţi pentru continurea lui. Intr'un cuvânt a fost un succes cum rar se întâmpla la un scriitor. Popularitatea pe care şi-o creiă cu acest roman era covârşitoare. Toţi purtau un respect desăvârşit scriitorului care ştiuse să descrie atât de elocvent, mizeria claselor de jos. Adversarii lui începuseră să-l atace imediat.

Acest lucru a făcut pe Eugène Sue să încline oarecum spre socialism. Adevărul este că Eugène Sue iubea poporul şi îl compătimea sincer. Umanitarismul acesta se manifesta prin daniile pe care le făcea el la cei umili şi săraci, precum şi prin sfaturile pe care le dădea, desinteresat tuturor. Iată pentru ce mulţimea credea orbeşte în el, pe care îl prefăcuse, într'un fel de zeu al ei şi căruia îi atribuise o misiune evangelică. Pentru a se vedea ce proporţii uriaşe luase acest simţ în faţa mulţimii, este destul să se amintească faptul că un bătrân bolnav, străbătuse tot Parisul pentru a veni lângă el fiindcă, zicea el, „sfârşitul îi era mai uşor aci lângă el".

Romancierul îşi urma astfel nestrunicat misiunea sa purificatoare. A doua mare operă a sa *Le Juif errant*, apăru în le *Constitutional*, care avea să marcheze dela acea dată, reîntinerirea cadrelor. Dr. Veron, care luase conducerea lui semnase mai multe contracte cu Balzac, Géorges Sand, Théophile Gautier, etc., ceeace constitui o urcare intensă a tirajului. Acum Eugéne Sue putea să-şi mentie luxul căci averea părintească se terminase de mult.

•

Dar mai puţin interesant este rolul pe care l-a jucat Eugèene Sue în viaţa politică. Proclamându-se nişte vacanţe parlamentare, corpul electoral fu convocat de urgenţă pentru 10 Martie 1850 (doi ani după revoluţia din 1848 care sguduise spiritele burgheze). Eugène Sue, bazat pe imensa popularitate pe care o avea îşi puse candidatura. Dar guvernul nu vedea cu ochi buni această alegere şi atunci ordine speciale au fost date dela centru pentru a se garanta reuşita candidatului guvernamental, un comerciant anume Leclère. Ingerinţe de tot felul începură să curgă, împiedecând propaganda electorală a lui Eugène Sue şi din contră, silindu-se conştiinţa cetăţenilor cari erau convinşi cu deasila că trebue să voteze fiecare pe Leclère. Dar cu toate aceste manopere frauduloase, cu toată promptitudinea organelor administrative, Eugène Sue este ales cu o majoritate sdrobitoare. Acum avea să ia loc în corpurile legiuitoare, alături de Victor Hugo. Foarte mulţi dintre adversarii lui Sue nu puteau suferi toate aceste succese, menite să-i asigure o ponderenţă enormă asupra lor. Ajuns în Parlament, Eugène Sue nu lua decât foarte rar cuvântul dela tribună. Se complăcea într'o inactivitate perpetuă, ceeace, începuse să exaspereze.

Frământări mari în sânul Adunării, trebui să conducă în mod inevitabil la disolvarea lor. Multor reprezentanţi ai poporului, însă siliră pe Dupin, presidentul ei, să o convoace numai decât, argumentând că nu se putea face altceva. Dar poliţia interveni numai decât şi arestă trei dintre ei. In timp ce aceştia mergeau spre ministerul afacerilor străine, fură întâlniţi de Eugène Sue şi încă câtiva, care somară pe ofiţer să pună imediat în libertate pe colegii lor. Ofiţerul refuză. Atunci Eugène Sue strigă desperat:

— „Arestaţi-ne şi pe noi pentruca crima să fie completă".

Ajunşi în faţa lui Napoleon III, acesta cercetă situaţia fiecăruia şi găsind că Eugène Sue avusese ca naş pe prinţul Eugen, voi să-l pue în libertate. Dar el refuză însă categoric, această favoare. Decis să părăsească Franţa Eugène Sue plecă spre Italia, în Piermont, unde avea ca prieten pe editorul Masset. Aci acesta îi găsi o locuinţă foarte prielnică sănătăţii lui şi propice pentru ultimele lucrări pe cari avea să le dea aci. Pasiunea pentru scris îi reveni automat, cum puse piciorul pe pământul Italiei. Şi aranjă un orar minuţios, care îi ţinea dela orele 8 dimineaţa până la 2 p. m., imobil la masa de lucru, după care urmau plimbări prin împrejurimile atât de încântătoare. Aci scrise un roman *Cornelia d'Alfi*, precum şi *Familles du Deporte*, unde erau anunţaţi într'o viziune tragică, toţi amicii de odinioară exilaţi atât de laş din partea lor. Succesul pe care îl avură, îi aduse aminte de primele timpuri când gustase din plin succese inepuizabile. Tot în acest timp apare o biografie calomnioasă a lui, semnată de un oarecare Jacquet Mirecourt, care voia probabil să-l defăimeze în faţa opiniei publice. El trimise o scrisoare lui Jules Phillippe pentru a fi inserată în ziarul său, *Moniteur Savoisien*, prin care desmintea destăinuirile tendenţioase ale suspectului autor, păstrându-se de-acum încolo într'o tăcere calmă.

Dar imaginea vieţii mondene pe care o dusese odată în Parisul, care-l sărbătorise din plin, îl făcu să renunţe şi aci la solitudinea în care se complăcea de atâta timp. Fu văzut la hotelurile cele mai mari de aci, luând parte activă la petrecerile cari se deslănţuiau ca un uragan. Pretutindeni figura sa impunătoare scăpăra de vervă şi inteligenţă, peste care se observa o uşoară undă de tristeţe. Nu mai era gentlemanul perfect de odinioară, în faţa căruia se închinau toate femeile timpului. In locul lui se găsia acum un bătrân care îşi aducea aminte cu drag de tinereţea lui svăpăiată. Ecranul adolescenţei sale îi defila acum toate fericirile, la cari avea să renunţe în curând, el, seniorul de altădată. Bucuria revederii a mulţi prieteni cari veniră la el, îl copleşiră de aduceri-aminte. Foate în acele clipe neuitate, mulţi dintre adversari lui de odinioară i-au strâns mâna cu putere şi cu înţelegere pentru un om care îndurase exilul benevol, întru desvârşirea unui ţel ideologic, în care credea nespus.

•

D-rul Bouvier raportează că Eugène Sue a fost atins de o hipertrofie a limbii, care îi producea dureri mari, acolo în Savoia. In urma consultului lui, fu adus d-rul Géufon din Lyon.

Agonia sa fu mare. O hemiplegie îi paraliză partea stângă. Figura sa era cadaverică, ochii scoşi din orbite. Servitorii lui erau lângă pat: el le-a aruncat un surâs angelic şi le-a strâns mâna, mult timp. După care şi-a dat sfârşitul.

Corpul lui Eugène Sue fu depus într'un cerc de plumb. Inmormântarea lui fu simplă. Deşi nu fusese autorizaţii pentru discursuri, toţi voiau să-şi spue un cuvânt la moartea acestui bun fiu al omenirii. Loialitatea convingerilor sale îl vor păstra mult timp nepieritor din conştiinţa oamenilor. Literatura lui reflectează mai ales etapele unei epoci, iar sufletul său sintetizează tot ceeace este mai bun şi mai frumos în omenire.

N. CART.

(Edit. Berger-Levrault)

Un Tratament complet pentru Piele

este întrebuinţarea unită a Cremei, a Pudrei şi a Săpunului Simon, care fixează tinereţea pe faţa femeilor.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 6
2 Februarie 1930
5 Lei

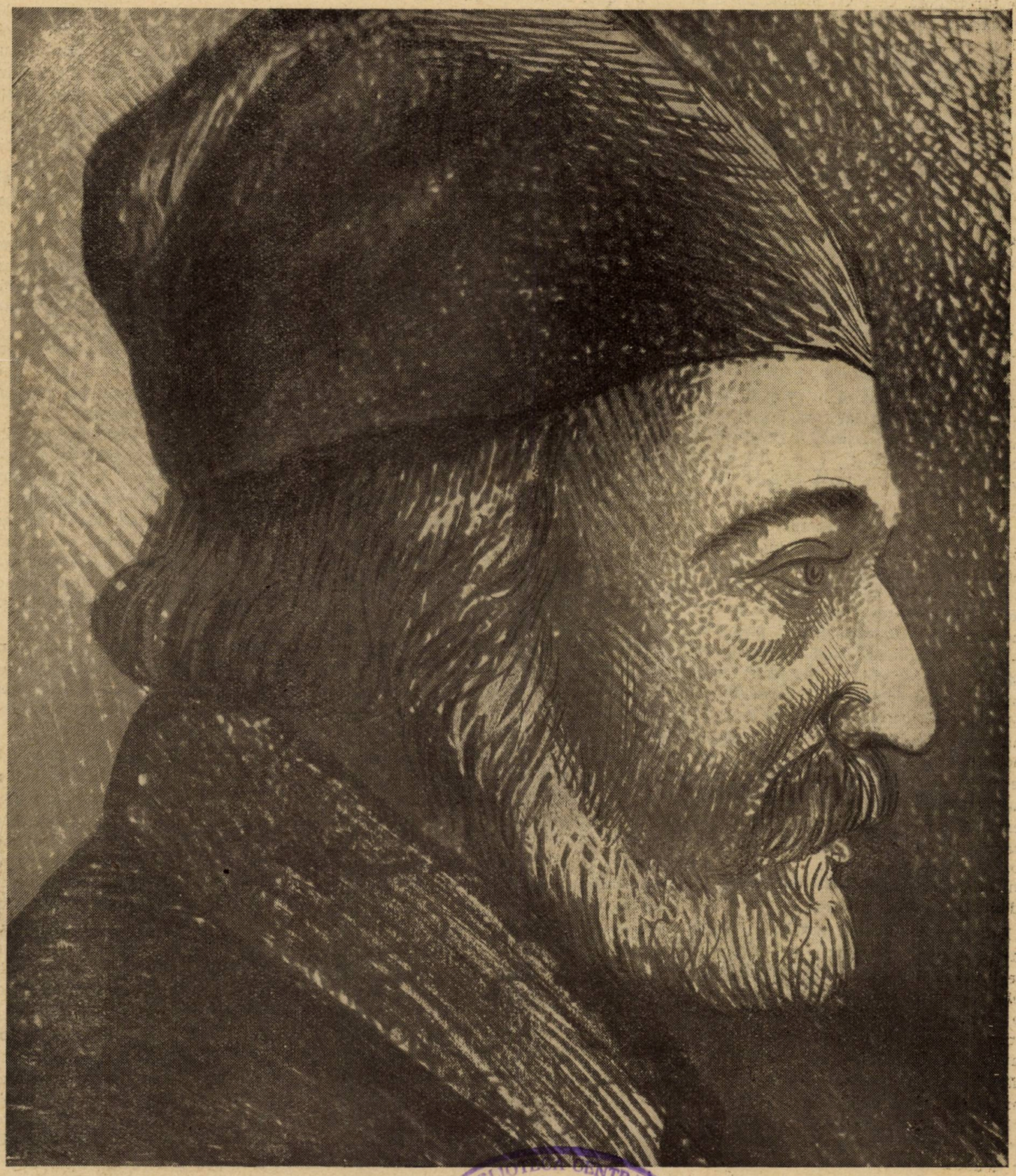

NICULAE FILIMON

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIU

Ctitorii

NICOLAE FILIMON

de ION FOTI

Pe la 1850—60 trăia în Bucureşti, Nicolae Filimon, dascăl de biserică, redactor de gazetă şi critic de teatru. A murit de tuberculoză. D. Prof. Nicolae Iorga în Prefaţa la Ciocoii-Vechi şi Noui ne spune: „Nu se ştie nimic când s'a născut, nici unde, nici de ce părinţi. Ce şcoală a făcut nu se poate spune şi nici nu prea a făcut multă. Nici data morţii lui nu s'a hotărît până acum".

Se ştie că a mai fost contopist la Arhive. Opera lui cea mai de seamă este romanul-foileton, „Ciocoii-Vechi şi Noi" sau ce naşte din pisică, şoareci mănâncă". Acestui roman îi spune nuvelă şi ne mai spune că l-a scris în timp de şase luni.

A mai scris o nuvelă mai lungă „Slujnicarii", în afară de romanul de mai sus.

In „Prologul" Ciocoilor spune: „Ciocoiul este întotdeauna şi în orice ţară un om venal; ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal până la barbarie şi dotat de o ambiţie care eclată (sic!) ca o bombă pe dată ce şi-a ajuns ţinta aspiraţiunilor sale".

Tot ciocoilor li se adresează, într'o imprecaţiune: „Vouă dar, străluciţi luceferi ai vitiilor, cari aţi mâncat starea stăpânilor voştri şi v'aţi ridicat pe ruinele acelora ce nu v'au lăsat să muriţi în mizerie; vouă care sunteţi putregiunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile; vouă, cari a-ţi furat cu sfanţul din funcţiunile cele mici şi cu miile de galbeni din cele mari; iar acum când v'aţi cumpărat moşii şi palate, stropiţi, stropiţi cu noroi pe făcătorii voştri de bine, vouă şi numai vouă. dedic această slabă şi neînsemnată scriere. Citiţi-o cu băgare de seamă, domnii mei, şi ori câte hoţii îmi vor fi scăpat din vedere, însemnaţi pe un catastif şi mi le trimiteţi ca să le adaug la a doua ediţiune".

Este pamfletul unui revoltat. Sunt părţi de roman-adevărat, în ce priveşte intriga şi desfăşurarea acţiunii, modele de roman-foileton. Este lung, naiv, de o grandilocvenţă burlească, dar ce puternică, ce vie, ce atrăgătoare şi pasionantă este descrierea moravurilor! Aci stă valoarea operei, în mod fragmentar, dar ce important pentru cunoaşterea unei întregi epoci: cele d'ntâi decenii ale secolului trecut, redate într'o priveliste de neuitat.

Dinu Păturică (între 1813—1814) este un fiu al modernismului ce începea să răzbească şi la noi.

Filimon recunoaşte în epoca lui Caragea, una din cele mai triste ale istoriei noastre, prin flagelele ce au bântuit şi prin faimoasa ciumă, descrisă cu atâta talent de Ion Ghica.

Dar Filimon, dacă blestemă, e că şi în epoca lui situaţia ţării nu era de invidiat. Pentru orice intelectual era degustător spectacolul arivi'tilor, al ciocoilor neobrăzaţi, aventurieri stăpâni pe averile şi pe ghelăriurile acestei ţări. Eminescu, Caragiale, Vlahuţă, Coşbuc vor resimţi cu cincizeci de ani mai târziu aceeaş revoltă contra ciocoilor, cari putea să fie cioclii acestui stat, dacă n'ar fi venit la timp reacţiunea intelectualilor de toate categoriile.

Imprecaţiunea de mai jos ne dezvălue revolta scriitorului nepotolită şi generală.

„Doamne! dece ne-ai părăsit? Pentru ce ne-ai dat în mâinile acestor oameni nelegiuiţi, cari omoară şi sufletele şi trupurile prin intrigele, tirania şi scandalele (sic) lor? Până când vei suferi ca niste mârşavi să batjocorească biata ţara noastră, pe care ai împodobit-o cu toate darurile dumnezeeştei Tale iubiri?

Scoală-te, Doamne! Apucă cu mâna trăznetele tale şi stârpeşte însfârşit aceste fiare nesăţioase!"

Din tot ce scrie, se vede ce a fost un autodidact, care n'a ştiut nimic solid. La fiecare rând citim „fericirea sublimă". „daruri divine". Apoi: „scenă de tartufism", „povara simulării", „două idei ce deveniră Scylla şi Charybda pentru grecoaică", „arsenalul de vicleni".

Truizme de acestea abundă, sunt prea multe, îneacă descrierile, dialogul, povestirea.

Iată o pagină: „In toate nopţile, după ce expedia pe amândoi adoratorii săi, se ungea pe obraz cu alifie vânătă, dimineaţa se ştergea cu albuş de ou, se aburia cu cărămizi încălzite în foc şi stropite cu apă de salcâm; apoi se spăla cu apă de pelin. Acestea le făcea ca să întindă pieliţa obrazului şi să dispară zbârciturile; apoi se ştergea cu un burete muiat în apă de castraveţi, ca să scoată petele şi se spoia cu dres ca să dea pieliţii o culoare mai albă". Aci din nou, când e vorba să ne redea moravuri, Filimon devine un scriitor de rasă.

Dinu Păturică, Kera Duduca, Postelnicul Andronake, Tuzlac, Vătaful Gheorghe, Baciul, sunt persoane vii, pe cari le vedem că trăesc. In mediul lor, se pare că şi limbajul autorului ne descrie familiar, aşa cum este. Deaceea, pe lângă parfumul culoarei locale, avem şi o icoană a moravurilor ce se introduceau, cu romantismul la modă în toată Europa.

Mai aflăm din romanul lui Filimon şi interesante însemnări asupra Bucureştilor prin 1814 — care era fără felinare, plin de noroi infect.

Iată şi jelania ţăranilor, care-şi plâng soarta: „O mare năpastă a căzut pe capul nostru, cuconaşule: strigară mai mulţi odată. O să ne ducem în lume, arendaşul ne jefueşte, zapciul ne jupoae de piei, garda de judeţ şi isprăvniceii ne ung cu miere şi ne leagă de copaci de ne mănâncă muştele şi ţânţarii

Alt tablou: „Toţi slujbaşii mari şi mici îşi aveau prepelicarii lor, cari căutau vânatul şi-l aduceau înaintea vânătorului ca să-l jumulească".

Clasa de sus ni e redată sub domnia lui Caragea, prin descrierea saniei mitologice a lui Beizadea făcută în forma carului lui Apollo, trasă de şase cerbi. „Cu conteşul cel de postav alb, blănit cu samur de Moska; hangerul cel sămănat cu brilianturi şi gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum şi rochiile cele nepreţuite, şalurile şi feregelele...

„Domniţa Ralu întorsese atât de mult capul tinerilor boeri şi cucoane, încât de multe ori vindeau moşii de mare preţ ca să imiteze luxul şi strălucirea acestor principi risipitori".

In vârful piramidei luxul cel mai desmăţat şi la bază mizeria cea mai neagră. Un „Boroboaţă" cari ia bun rămas la ospăţul lui Păturică: „In sănătatea săracilor ţărani cărora le dăm focuri de ardei şi le punem fierul roşu pe piept ca să le luăm bănişorii din pungă. Să trăiască văduvele şi copiii celor sărmani cărora le luăm pâinea din gură ca să mâncăm noi ăştia peşte de Ţarigrad, halvale de Edirneă şi să bem vin chipriotic.... In sănătatea ţării întregi, pe care am lăsat-o la sapă de lemn".

O constatare: „Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, care dete naţiunii române drepturile ei strămoşeşti, o datorăm, în mare parte, ideilor de libertate şi eroism, culese de prin romane şi în piesele: Moartea lui Cezar, Achil, Timoleon, Ecuba, etc.

In roman, găsim nenumărate turcisme la modă atunci: havadișuri, catrafuse, fermenea, alișveriș, teșcherea, daraveră, rușfet, zaraf, calemgiu, marafeturi, husmet, mezat, mehtub, muhafiz, tertip, etc. Inutil să le dăm echivalente, căci mare parte din ele au dispărut.

Intr'o asemenea stare socială, cum ne-o descrie *în Ciocoii vechi și noui*, Filimon, era natural ca România să sufere toate flagelele fizice și morale:

„România, această țară mănoasă și împodobită de natură cu toate darurile, a fost ursită de soartă să sufere toate relele fizice și morale: cutremurile de pământ, inundările râurilor, epidemiile omorâtoare, incursiunile hoardelor barbare, jafurile domnilor fanarioți și spolierea sistematică a oștirilor rusești: toate aceste flagele pustiitoare păreau create de fatalitate numai ca să nenorocească această nefericită țară. Dar ea a rezistat cu bărbăție la toate loviturile și a mers pe calea însemnată ei de Providență, purtând pe umeri crucea martiriului a Mântuitorului lumei.

„A fost în adevăr timpuri, când suferințele zdrobiseră curajul Românilor. Inamicii noștri crezând că luxul și moliciunea introdusă de dânșii, au stins în inima poporului român simțimintele de naționalitate și libertate, săltând de bucurie; dar se amăgeau; căci Românul se deșteptă tocmai la timp și cu armele în mână, le proba că este încă viu și gata a se lupta pentru drepturile sale. Revoluția din 1921 ce este, oare, dacă nu vocea ridicată în contra apăsării? Oare nu arată ea deajuns pe un popor viu și hotărât a munci sau a trăi pentru libertate?

„Dar să ne oprim aici și să arătăm lectorilor noștri poziținea țării înaintea și după izbucnirea acestei revoluții sociale.

„Desele năvăliri ale oștirilor lui Pazvantoglu și celorlalți pași răzvrătiți în contra împărăției turcești, spăimântase atât pe locuitorii țării încât îi făcuse să devie un popor aproape nomad, gata în tot momentul a-și părăsi locuința și rodul ostenelelor ca să-și scape viața în crăpăturile munților, sau peste hotarele țării, unde nu putea să-i ajungă iataganul manafului și lăcomia de bani a fanariotului. Resbelul ruso-turcesc, început în 1806 și terminat în 1812, slei țara și pe locuitori ei atât de mult, încât comandirii armatelor rusești, supuseră chiar pe preoți și pe diaconi a le da proviant și care de transport; ba încă pentru rușinea omenirii au văzut în acea campanie fapte cari indignează pe tot omul în inima dreaptă. Comisarii de aprovizionare, după ce cereau mai multe proviziuni decât le trebuiau, apoi la plecarea lor le vindeau înapoi sărmanilor locuitori, stricate, cu prețul întreit mai mult decât costau.

Domnia lui Caragea, deși la început promitea ceva pentru ușurarea țării, dar mai în urmă căzu și dânsa în greșelile domniilor trecute: funcțiunile cele mai însemnate se dedeau grecilor veniți cu Domnul din Stambul, iar boerii români erau disprețuiți și exilați dacă îndrăzneau să-și apere onoarea.

„Veniturile țării se vindeau în total la favoriți, cari despoiau fără milă pe nenorociții locuitori. Dreptatea se vindea pe bani, și când se întâmpla vr'o judecată între un fanariot și un român, ori cât de lămurit ar fi fost, dreptul Românului, procesul se câștiga de fanariot.

Aceste mari și nemaiauzite nedreptăți silirâ pe Jianul, Gruia și alții a se face tâlhari de drumul mare și a-și răzbuna omorând pe fanarioți și pe ciocoii parveniți și ajutând pe săraci.

„Iată jalnica stare în care se afla țara înaintea revoluțiunii; dar ea deveni mai rea sub revoluțiune, căci, dacă sub un guvern legal se comiteau atâtea abuzuri oare câte nu s'ar fi putut comite când o parte din țară se guverna de o căimăcănie slabă și fără prestigiu; alta de Ipsilant, iar restul de Tudor Vladimirescu.

„Numai bine se împlinia de trei ori sau patru ori trimestrial! taxidarii luau întreită zeciuială pentru oerit, ierbărit, lemnărit și vânărit; și când sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungeau cu păcură și-i legau de copaci ca să-i înțepe viespele și țânțarii, apoi le vindea dobitoacele, și după ce-i sărăcea cu desăvârșire, îi închidea în coșare ca să nu poată reclama la stăpânire. Sau îi spânzura pe țărani cu capul în jos, le bătea țepușe de trestie pe sub unghii, le lua vitele și lucrurile din casă și le vindea.

„Când se așeză Grigore Ghica la Domnie, țăranii se sculară, mic și mare, înfățișând o jalbă la domnie.

„Era o priveliște jalnică pentru un om de inimă a vedea pe nenorociții țărani în număr de patru-cinci sute, îmbrăcați în zdrențe, desculți, vești la față și ochii stinși de sărăcie și alte suferințe; ba unii dintr'ânșii purtau pe cap chiar semnele loviturilor abia cicatrizate, iar cei de tot schilodiți erau transportați în care de boi".

Această epocă teribilă ne-o descrie Filimon în sufletul lui nobil, deschis la marele idei ale secolului, chiar sub forma sumară a unei culturi imperfecte, a trăit copilăria și tinerețea de boem. Ne-a redat în imagini de neuitat Bucureștii dela începutul secolului al XIX-lea, ne-a descris, moravuri, tradiții licăriri de demnitate omenească. Ca protest contra stării mizerabile a țăranului, care a mai durat un secol încă, premergător, opera lui, singura, „Ciocoii vechi și noi", care ne interesează, este un document din cele mai de seamă de psihologie ori de moravuri, ale Renașterei noastre naționale, ori câte rezerve am face din punctul de vedere al operei pure de artă.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Nicolae Filimon s'a născut în 1819, mort în București în 1865. Și-a dus viața fiind întâi psalt la o biserică, apoi corist la operă, după aceea flautist în orchestra teatrului, foiletonist muzical la „Naționalul", gazeta lui Vasile Boerescu; profesor de muzică și în fine funcționar la Arhiva Statului. Cariera literară și-o începu în Decembrie 1857 ca foiletonist la „Naționalul". In 1858 face o călătorie în Germania și Italia și, ca rod al acestei călătorii, publică: *Excursiuni în Germania meridională; Memorii artistice și critici*, 1860. *Orașul Bergamo*, *Novele: Matei Cipriani*, *Ascanio*, *Eleonora* (neterminată). Lucrări de mai mare valoare: *Slujnicarii* 1861, și, mai cu seamă, romanul *Ciocoi vechi și noui* 1863. Publică primul basm românesc în în gazeta lui I. Ionescu *„Țăranul român"*, la 1862.

D. Nicolae Iorga ni-l descrie:

„Pe la anul 1850—60 trăia în București, un biet om care nu era: nici bogat, nici influent, nici frumos, nici tânăr și nici măcar sănătos. Fusese: dascăl de biserică, redactor de gazetă, critic de teatru și ajunsese ce ajunge Românul, când are noroc: funcționar. El a fost câți-va ani funcționar la arhive, unde a scris hârtii și a primit leafa ce se cuvenea pentru acest serviciu banal. Până la pensie n'a mers, dar desigur că atunci când a murit de oftică, statul l-a îngropat pe cheltuiala lui, fiindcă era funcționar român și avea dreptul la aceasta.

Trăesc oameni cari l-au cunoscut dar nu-și aduc aminte mare lucru de dânsul, fiindcă pare să fi fost o ființă care n'avea nimic neobișnuit. Nu se știe (desigur precis N. Red.), nici când s'a născut, nici unde, nici din ce părinți. Ce școală a făcut nu se poate spune, și poate că nici n'a prea făcut multă. Nici data morței lui nu s'a hotărât până acum.

...Filimon a scris proză, cărți în proză, mai multe și destul de intime.

Pe vremea lui, ca și acuma, se cetia franțuzește în București și el a citit, ca toată lumea franțuzească, fără să putem ști cum a învățat aceasta.

...Avea un ochiu pătrunzător și o bună amintire. Și înjghebând o fabulă oarecare, deslânată și naivă pe ici, pe colo, a prins a povesti în *Slujnicarii* și în *Ciocoii* săi anumite din amintirile și observațiile sale".

Trebue remarcat, în *Ciocoii vechi și noi* sau, ce naște din pisică mănâncă șoareci, că Filimon nu s'a mulțumit să dea numai o descriere a moravurilor ci ne-a dat și a povestire a revoluției lui Tudor Vladimirescu, din cele mai interesante din câte avem.

I. F.

poezie

AVIOANE

Tăind văzduhul cu-aripi largi şi grele,
In zumzetul puternic de motoare,
Voi vă urcaţi plutind biruitoare
Spre cerul vast, spre lumile de stele...

In voi privesc nădejdea ţării mele
Şi visul ei şi forţa viitoare
Şi-acolo sus voi străluciţi în soare
Ca şoimii glorioaselor drapele.

Rotind, superbe, în imensitate,
Semeţul sbor al acvilei romane
Voi înviaţi antica maiestate...

Şi'n cerul larg vă'ncununaţi virajul
Cu nimbul biruinţelor umane
Şi floarea eroismului : Curajul !

MIRCEA DEM. RADULESCU

SUFLETE DE AZI

In umbra colonadelor de vis
Imi îngenuche sufletul în sară,
Tăcerea 'n do-major se înfioară
Şi lung vibrează 'n gură de abis.

Şi melodia vastelor dureri
Auzul mi-l îmbuibă cu greu geamăt,
Şi şerpueşte 'n mine trist un freamăt
Să'nchege simfoniile de ieri...

Şi trec — schelete palide şi reci —
Imagini vagi pe drumuri de azur, —
Şi'n umbra colonadelor de vis
Plâng risipirea sufletului pur...

PAVEL NEDELCU

LA MOARTEA PORUMBELULUI

Cu ochi desprinşi din cer, cu trup plăpând,
Eu l'am văzut deatâtea ori cum sboară
Mai sus de valea neagră şi murdară —
De-oceanele tăcerilor flămând...

Vream ca să-l văd deasupră-mi cum pluteşte
Să-i văd aripile în larg cum bat,
Să simt şi în ţărâna mea cum creşte
Un mufăr de lumină 'nflăcărat...

Dar într'o zi cum se 'nălta spre soare
Cu ochii mei ce 'n sbor l'au petrecut,
Furtuna, ca un trăznet peste-o floare,
Pe-aripile-i de înger au căzut...

Şi l'am privit cum cade 'n ţărână
In groapa-aceasta 'n care toţi se sbat
Şi l'am văzut cum moare 'nsângerat
Cu visul meu în pulberea păgână...

CONST. GORAN

LA CRAMĂ

Pe povârnişul revărsat în soare
Te-aştept aci, la crama cuibărită
Între gutuii scuturaţi de floare
Şi merii dulci cu poama pârguită.

Din jghiabul frământat de trei codane,
Săltând pe sâni bogate sălbi de aur,
Ţâşneşte mustul coaptelor broboane,
Negru şi cald ca sângele de taur.

Te-aştept să vii cu soarele'n cosiţă,
Cu sânii mici, zbătându-se subt ie,
Să sorbi din pumni rubinul de corniţă
Şi clihlibarul scump de razachie.

Muşcând din buza ta nesăţioasă
Mi-oi da licoarea dulce, parfumată,
Din gura fragedă şi răcoroasă,
S'o beau cu răsuflarea ta deodată.

Şi de parfum de vin şi de fecioară
Voi adormi târziu, în miez de noapte
La sânul brun ca pâinea de secară,
Catifelat ca piersicile coapte.

N. DRAGHICESCU

OSTFIAZONIFA

de AL. VAITOIANU

Ostfiazonifa!

Imperechiere de sunete ce șueră printre dinți cum pe sub steașină șueră crivățul aspru al iernei. De cuprinsul fiosos al închisorilor tale și-or aminti, cutremurându-se, oamenii ca de atingerea morții și de închipuirea suferințelor îndurate acolo, și-or face mamele spaimă copiilor

Proptit în capul oaselor, Dumitru al Saftei, duse amândoi pumnii la ochi de care și-i frecă apăsat. Incetul cu încetul scursorile uscate se fărămițară și desipindu-și pleoapele roșii și umflate, cată aiurit împrejur. In obraji simțea o arsură și prin oase dureri. Adormise par'că mai adineaori ori nici nu adormise, de asta nu-și da seama bine. Doar prin amețeala vreunui început de vis, își simțise piciorul drept scuturat cu putere. Acuma fumurile somnului neizbăvit cercă să și le risipească și de înțepăturile pornite în coada ochilor, duse iar pumnii la ei. Un glas aspru pe limbă stricată, i se răsti în ureche și de izbitura unui călcâiu în coaste icni el odată: hâ!..

— Scole no! Nu știi? Merem la gară.

Dumitru își înălță greoiu trupul totnepricepând ce-i cu dânsul Din coșul pieptului îi porni un horcăit sec ca o răsuflătură de foale sparte și sprijinindu-se într'un picior numai, se clătină să cadă. Cellalt îi sta sgârcit și acuma cu moalele palmei și-l freca deasupra genuchiului. Pe-acolo trecuse glonțul și de atunci rămăsese cu beteșug. In fiece dimineață simțea ca un cuiu fierbinte prin locul ranei.

— Haide no! se răsti iar glasul cel aspru.

Pe dunga dintre umeri îl trecu un fior și trupul i se sgâlțâi odată tare în timp ce printre dinți sâsâi ascuțit răsuflarea rece. La gară. Da. Își aducea aminte acum. Eri și alaltăeri și mai alaltăeri. De trei zile, o echipă de corvoadă fusese orânduită să descarce cele patru vagoane de lemne sosite în gară și să le care în tabără. Și era zor să se facă treaba repede că scădeau pe fiecare noapte lemnele la măsură. Oamenii erau însă slabi și fără spor la lucru. Mai mult de două despicături nu sufereau în spinare.

Își petrecu degetele crăpate de frig și negre de slin prin mînecile mântăluții străvezii, lipi coatele de coaste și aduse palmele încovăiate cruciș sub bărbie. Un căscat lung i se curmă 'ntr'o înfiorare și ferindu-și piciorul beteag, păși șontâc pe uș' afară.

Acolo mai erau vreo două duzini. Momâi zgârcite de frig deslușindu-se ca un cârd de curci rebegite în lumina vineție a felinarului electric.

— Merem no!

Ceata de momâi se urni greoi din loc și porni deșirându-se la vale. Unul din grămadă rosti îngrijurat:

— Dar n'am mâncat!

— Muncat! Aste Olah, nu'i muncat acum. Trebue merem.

— Apoi că nici aseară, se tângui cel din ceată.

— Teremtete! Mere no!

Grămada flămândă păși înainte.

Dumitru simțea ca o tăetură prin deșert. Prinse cu amândouă mânele de capătul cingătoarei de piele și trase odată n lături, scuturând' o pe jumătate la curmătura trupului. De prin barace eșiau acum și alții cânduindu-se, pâlcuri, pâlcuri, pe linia taberei. Un când se alătură de ceștilalți:

— Dar voi!

— La bae.

— Noi la gară. Lemnele.

Frazele erau scurte și țâșneau anevoe printre buzele strânse de frig. Din cei cu baea unul se furișă printre cei cu gara așezându-se lângă al Saftei.

— Tu ești Mărine?

— Eu. Mai bine la lemne.

— Ori nu te-a văzut profosu?

— Gândesc că nu. La bae te ucide.

Si Mărin oftă adânc:

— Dar Voicu?

— Zace. A copt și are fierbințeală.

— A copt?!

— De când l'a pleznit Maioru ungur. A zis așa că nu i-a dat onoru. I-a repezit sabia drept peste încheietura umărului. Pân' la os măi!

— Taci! Dar Neacșu?

— A picat Joi la bae. Când l'au ridicat, criță măi! Ne-am fost proptit de-a spinarea să ne 'ncălzim. Dar eu mă țineam numai într'un picior că cellalt mă durea. Rana, știi. Și'apoi odată am vrut să viu pe spate că Neacșu a venit cu fața 'n jos. Buf! Și s'a zgârcit așa ș'acolo a rămas.

— Măi săracu!

— Da măi! Or să ne ucidă iaca pe toți. Dar vorba-i că Neacșu a scăpat! Așa viață!...

— Hei! Bunu'i Dumnezeu!

Și ceata intră acum pe linia comandaturei. De prin ogegile pavilioanelor se 'nălțau drept în sus stâlpi de fum negricios. Nici o adiere în văzduh. Inoremenirea de ghiață a unei dimineți geroase. Oamenii căutau cu jind la locuințele cu uși ferecate, cu două rânduri de geamuri, cu scoarțe 'n ferestre. în lăuntrul cărora se gâcea pâlpâitul dulce al sobelor, culcușurile moi și calde ale ofițerilor de strajă, aburul fierbinte al ceainicelor.

— Măi Mărine, tare'i greu!

— Greu bre, d'apoi ce poți face!

Dumitru clătină din cap, mai tăcu o seamă ș'apoi iar grăi încet:

— Iaca Neacșu a scăpat!

— Scăpat de asta, dar vorba i-a rămas casa pustie. Alde tată-so îi bătrân tare și fumeea de, fumee!

Cellalt strânse ușor pleoapele coperind par'că un gând ascuns:

— Eu n'am fumee.

Marin trase cu coada ochiului:

— Ori vrei să-ți faci seamă?

Dumitru nu mai răspunse. Gloata se desfăcu în două. Cei cu baea cârniră la stânga spre „carantină", iar echipa de lemne ținu șoseaua tot 'nainte spre gară.

O simțire de desnădejde adâncă stăpânea sufletul lui Dumitru. Prea multă suferință și el n'avea de ce răbda. Ce-l lega cu pământul? Nici fumee, nice altă belea. Neam. Acuma Neacșu și Gavrilă și Tudosie și alții mulți, mulți, odihnesc în pace. Nu-i mai doare ori rana, ori prin burtă, nu-i mai frământă junghiul foamei și dac'a înghețat pământul peste dânșii, ce simțesc ei! Ogorul are cine i-l lucra, părinții i's sănătoși și voinici, slava Domnului.

O închipuire însă'i pironi gândul în loc. O clipă numai și se scutură odată tare par'c'ar fi căutat să și'l rupă din creer:

— Hei că nu așteaptă ea! Ș'apoi și de m'oi întoarce, mai sunt eu, se chiamă, om! Aci, dacă nu ieși cu picerile 'nainte nici zdravăn nu scapi. Așa rău, așa rău la degeaba un chin!

Acuma profosul îi împărțea pe la stivele de lemne. Paznicii se 'nșirară despre câmp și oamenii prinseră să-și încarce spinările. Dumitru, cu gândurile lui încremenise la o margine. Uitase par'că de ce venise și oțărându-se de arsura gerului, căta undeva departe în deșert

— No dorme? Și profosul îi repezi un picior să-l trezească. Lovit drept în locul ranei, al Saftei săltă ca un cal șontonog și aplecându-se, apucă în neștire un iemn. Prin negrul ochilor îi sticli o lumină. Se propti bine într'amândouă picioarele și rana nu 'și-o mai simți, nici frigul. De vraja unui gând cumplit, se 'nzdrăvenise par'că. Cei doi oameni se priviră scurt și mânios iar profosul duse mâna la tocul revolverului Asta ținu o clipă apoi Dumitru oftă adânc și mârâind ne 'nțeles ca un blestem stăpânit. Puterile 'i trezite de fulgerarea unui minut de răzvrătire, tot așa de repede 'i pieriră:

— Măcar de l'aș răpune, gândi el, tot una mi-i. Dar ăștia trag la burtă, înadins pe semne

Și-și amintea de unul căruia îi spărsese mațele un câne de ungur. A pătimit omul șapte zile până s'a prăpădit. Dosise o sfeclă de pe brazdă și paznicul i-a băgat baioneta 'n pântece.

Șirul de oameni se orândui pentru plecare. Trebuiau să transporte mereu până la vremea mesei. Astăzi cată negreșit să se isprăvească măcar de-ar căra toată ziua. Profosul îi numără. Eșeau toți la număr.

— Merem, se răsti dânsul și porniră.

Dumitru se pitise între două stive. Șinele treceau chiar pe lângă el și o mașină fluerase în gară. O manevră se pregătea și vagoanele aveau să se miște în sus și 'n jos.

— La ce atâta chin! Drept peste gât. Ca puiul de găină. Taie roata ca briciul. Nici nu rupe nici nu doare. Harști și gata.

Ceilalți plecaseră și de lipsa lui nimeni nu băgase de seamă. La numărătoare intrase Mărin. Își făcu de trei ori semnul crucii și se așeză pe burtă. Dintre stive îi eșea capul numai cât să vadă când o porni mașina și atunci și l'o întinde scurt sub roate.

Mașina iar fluieră și Dumitru se 'ntinse hotărît. Dar deasupra lui nu se mișcă nimic. Numai vagoanele din capăt se smuciră într'un gemăt de arcuri ruginite. Omul se trase 'napoi între stive. Par'că simțise un tăiuș rece peste beregată și de atingerea închipuită a lui, îl trecuse un fior prin tot trupul:

— Păcat! acuma era gata treaba!

Și închipuiri depărtate i se treziră iar prin minte. Gândul de care din răsputeri se scuturase adineaori, îl cuprinse dinnoavă ca un val năpraznic. Cercă necăjit să-l depărteze, dar de ce se frământa, de ce vedenia mai deslușită i se zugrăvea creerului. Incă odată fluieră mașina și pe dinantea lui roțile prinseră a se 'nvârti, dar Dumitru nu se mișcă

IN CEASUL DIN URMĂ *)

de MIHAIL LUNGIANU

Nu ştiu, s'a înserat, e noapte, or se desfăşură încă, în plinătatea ei, pânza sură a zilei de iarnă. In jurul meu s'a lăsat întunerec adânc şi simt doar nelipsitul miros greu. Zac dus în nesimţire de trei zile. Zac de răceală cumplită. Mi-a intrat în toate mădularele umeziala zidurilor. Şi nu mă doare atât de cumplit trupul, firav şi şubreduit, cât mă doare altceva. Mă doare toată simţirea lui.

Boala-mi dă călduri şi remuşcările sufletului mă fac să mă frământ. Ochi-mi umflaţi, roşiţi poate, stau închişi. Nu pot să deslipesc pleoapele. Şi-mi place. Nu vreau să-mi văd decăderea în care mă aflu şi ţin s'adorm pe vecinicie cu credinţa 'nşelătoare, că altul, nu ticălosul de mine, se chinueşte şi se stinge pe patul de scânduri al odăii ruşinoase, că eu sunt nevinovat şi mă bucur aiurea 'n toată voea de viaţă.

Nu izbutesc însă să mă 'nşel, că bătăile inimii izbesc ca nişte lovituri de ciocan, în piept şi spun la fiecare bătae:

— Eşti tu, nevrednicul. Eşti aci şi suferi pe bună dreptate. Atâta ţi-a rămas, dacă ţii să arăţi că eşti încă om: chinul. Să te frigă, să te arză, să te 'nţepe, să te străpungă, până te-i stinge.

Mă zvârcolesc în pat, simt că mă 'năbuş, că o peatră grea îmi apasă pe suflet. N'am murit; dar nu sunt nici viu: sunt un mort între vii sunt un viu mort. Mort nu numai pentru lumea cealaltă, ci mort şi pentru mine. Aceasta e grozav de dureros. Poate să crează lumea ce o vrea despre tine; câtă-vreme tu ai altă credinţă decât ea, nu eşti mort. Eu nu îndrăznesc ,nu pot să 'ndrăznesc, să mă socotesc altfel de cum mă socotesc toţi. Din protivă sunt mai rău, decât mă ţine lumea.

Ce ştie ea de faptele mele, nepârîte de nimeni, nedescoperite, nemărturisite ?... Aci, la licăr'ri aceasta de gând, mă 'nfior, mă cutremur şi mă chircesc.

Mi-aduc aminte, ca printr'o ceaţă deasă. Nu ştiu, visez, aiurez, or sufletul îmi scoate 'n faţă, în clipa morţei, păcatele mele cele mai grele şi de neiertat.

Se aflase o faptă urîtă a mea: un furt de bani de la o mătuşe. Se făcuse vâlvă 'n familie, în oraş chiar. Mama, care cunoştea apucăturile mele rele şi mă certa cu vorbe blânde, dulci, îmbrăţişându-mă şi plângând, a căutat să acopere şi ticăloşenia aceasta. N'a putut însă. A prins de veste prea târziu, după ce fusese 'nştiinţat tata. A fost pentru el, biet, lovitură de trăznet în senin. A căzut bolnav. L-a lăsat inima, i s'a paralizat o parte. A stat cu ochii 'n tavan o noapte 'ntreagă. Nu vorbia, nu auzia nimic ce se petrecea, ce se zicea 'n jurul lui: ofta doar, ofta adânc.

Cu îngrijiri, cu linişte şi-a venit în fire spre ziuă. A rotit atunci ochii prin cameră. Căuta par'că ceva. Când m'a zărit, s'a ridicat în coate, a izbucnit ca dintr'un adânc îngropat:

— Cum, tu aici ?... Îndrăzneşti să-mi pângăreşti şi clipele sfârşitului curat ?...

Mama s'a repezit la pat, s'a aşezat în faţă-i, ca o perdea între el şi 'ntre locul, unde şedeam eu:

— Linişteşte-te, Paule! Să nu te 'ntoarcă boala! Iartă-l!...

Nu glas de om, ci răcnet de leu rănit, mi s'a părut strigătu' lui:

— Să-l iert ?.. Eu ?... Eu, omul care viaţa întreagă m'am închinat cinstei cu vorba şi cu fapta ?... Să iert nemernicia asta ?...

Şi 'ncruntându-se şi mai rău, roşindu-se tot, frământându-se, par'c'ar fi vrut să se ridice 'n sus, să vie la mine:

— Să iasă de aci... Să nu-l mai văz. Să se ducă!... Să se ducă!..."

Şi mai 'nainte d'a ajunge eu la uşe, a icnit glasul mamei:

— Te rog, Paule, dacă nu-l ierţi, uită cel puţin!...

De data aceasta n'a mai urmat nici un răspuns. Am văzut-o pe ea, întorcându-se spre mine şi făcându-mi semn cu mâna să ies.

Am deschis uşa, cu ochii 'n spre pat. Capul lui mare, cu chipu-i galben, atârna pe perină. O mână ciodălănoasă, îmi făcea semn, abia mişcând din degete, să plec mai iute, mai departe, departe de tot.

Mama cerca să-l liniştească, mângâindu-i fruntea, sprijin'ndu-i palma, care nu 'nceta să arăte, să ies, să fug.

M'am dus în capul scării şi am şezut acolo. Peste puţin timp am auzit ţipătul mamii: închisese ochii pe vecinicie, acela care-mi fusese tată, aspru dar drept, până 'n clipa morţei. Şi atât a ţipat biata mamă, până ce n'a putut!

Am auzit şoptindu-se prin casă de oţet, de doctor. Fugiau toţi în toate părţile. Rămăsesem doar eu năuc în prag. Mi-a făcut semn uşor să mă apropii şi i-am auzit şoaptele:

— Ne-ai omorît cu faptele tale. Prinde minte măcar d'acu. Să te 'ndrepţi!

Şi după ce s'a hodinit puţin, abia mai sufland:

— Tat-tău nu te-a iertat. Eu te iert, să ştii, dar când te-i îndrepta!...

Şi n'a mai mişcat. I-am dus la locul de veci p'amândoi odată. Li s'au făcut pomeni de fraţi. Mi-aduc aminte cum mă sfătuiau toţi, ori de câte ori eram la olaltă:

— Ia seama copile, prinde minte! Lasă-te de blestemăţii. Indreaptă-te, cât mai e vreme, c'apoi o fi prea târziu!...

Eu nu m'am pătruns însă de sfatul lor, nu m'am cutremurat de cutremurul lor. Părându-mi-se că săvârşesc fapte ce se cad, am urmat cu răutatea, cu ticăloşiile, ce ridicaseră colţii în sufletul meu şi rânjeau cumplit. Am fost stăpânit de răutate, i-am urmat mereu. Acu a luat însă sfârşit. A obosit şi ea, nu-şi mai arată colţi, nu mai mă 'ndeamnă la ticăloşii. Mă simt alt om, mă simt curat, mă simt aşa cum ai vrut tu tată, să fie fiul tău, cum ai cercat tu, mamă, zadarnic să-l faci! E târziu acum. E 'n ceasul din urmă!... Dar ce dulce mi se pare acest ceas. Aş vrea să ţie aşa mult. Par'că sunt altul. Ce bine mă simt!... Ab'a acum înţeleg fericirea sufletelor, cari nu se gândesc la rele, cari fac binele pe lume!... Abia în clipa asta îmi dau seama de adâncimea cuvintelor, tată:

— Fii om, mă, nu secătură! De eşti om adevărat trăeşti amar e drept, dar închizi ochii mulţumit de tine, împăcat în suflet. De eşti secătură, te învârteşti tu cât te învârteşti 'n viaţă, dar ţi se 'nfundă odată. Şi de nu ţi-s'a 'nfundat aci pe pământ, ţi se înfundă în faţa A totputernicului stăpân, în faţa a toate ştiutorului judecător! Şi acolo nu mai merge nici prefăcătorii, nici minciuni!

Abia acum m'am pătruns de sfatul, de rugăciunea-ţi caldă, mamă:

— Indreaptă-te, mamă, lasă-ţi apucăturile păcătoase! Abia acum sunt zguduit de fiorii dorinţei de îndreptare! Mamă, mamă, sfântă-mamă! Acu simt că m'ai iertat. Primeşte-mă 'mpăcată la sânul tău!...

1929, Nov. 7.

O moleşeală dulce pusese stăpânire asupra lui asemenea simţirii lenoase a somnului neîmplinit:

— Oamenii vor fi ajuns acum în tabără. Hei, ciuda profosului când o prinde de veste. Sângele şi mântuirea lui de câne!.... Oi scăpa eu.... Mare-i Dumnezeu... Colo...., să mă văd odată..... Catrina'i fată cuminte.... ştiu eu.... şi moş Căruntu păzeşte el.... numai zile să am.....

. . . . . .

Şi Dumitru adormi.

. . . . . .

. . . . . .

Un junghiu fierbinte îl săgetă prin coaste. Săltă odată tare de şale, un tremur ca de frig îi zgâlţui trupul din creştet până 'n tălpi şi rămase moale locului. Prin păinjenişul unei clipe de simţire, desluşi el, par'că, glasul aspru pe limbă stricată:

— Aste porc vrut se fuge.

Iar pierzându-se în negura unei zări depărtate, vedenia dulce mai dăinui ca o sclipire de fulger şi se şterse.

Aşa muri, străpuns prin somn, un ostaş român prizonier în tabăra ungurească dela Osfiazonifa.

Ostfiazonifa! De păcatul cumplit al uciderii fără vină, Istoria omenirei va pomeni numele tău drept pildă. Peste veacuri faima ta urâcioasă va folosi cărturarilor întru orânduirea pe obiceiuri a neamurilor şi din cercetarea ei vor trage dânşii dovada sângelui moştenit. Şi aşa cum poetul a cetit pe porţile infernului, închipuirea omenească va scrie pe zidurile tale: lăsaţi voi care intraţi aci, orice speranţă afară!

AL. VĂITOIANU

*) Apare 'n volumul *„Licăriri în beznă"*.

VIORELELE

de ADOLFO ALBERTAZZI

— Scoate-ţi-mă afară, la soare...

Timpul era frumos şi sturzul vestise primăvara, deşi se mai simţea în aer iarna, iar mamei îi era teamă să deschidă fereastra dela odaia bolnavei.

Până veni şi luna Martie, mai călduţă; în zori şi sub seară, cântau pitulicele în stejari şi chiparoşi. Incepeau să se ivească frunzele.

Şi moartea se apropia şi ea, repede. Emilia abia mai putea să tuşească. De abia murmura:

— Soarele...

— Doamne, spunea mama, poate se va îndura Dumnezeu, acum, înainte de Paşti şi va săvârşi minunea, alungând moartea.

Îi pregătiră în sfârşit un pat în antreu, unde era la amiazi foarte cald. Tatăl o luă în braţe, ca pe o copilă (cât era de uşoară!), şi după ce deschiseră mare uşa ,o înveliră bine.

Aprinseră candela la icoana Maicii Domnului şi pe urmă aşteptară preotul. Iar după spovedanie, acesta le spuse că o va împărtăşi mai târziu.

Soarele umplea odaia. In sufletul înviorat şi în ochii stinşi ai Emiliei, se întrevedeau primăverile pierdute. Se văzu mică, alergând în jos, spre râu, printre vii şi salcâmi: plecase să culeagă viorele.

— Mamă... Zâmbi. Şi apoi spuse: Aş vrea să am viorele. Mi-e dor de ele.

*

Se hotărâ ca Annuccia, care tocmai se întorsese dela şcoală, să se ducă după viorele. Albă şi îmbujorată la obraji, aşa cum era odinioară aceea care e pe moarte acum.

Işi strigă prietenii, care se aflau spre Casaccia, în cealaltă uliţă. Şi ei veniră repede, unul după altul, în frunte cu Carlino, cel mai mare dintre toţi.

Insoţindu-şi tovarăşii, pe când treceau în fugă din grădină în livadă, ca de acolo să coboare la râu, Carlino se mai uită odată speriat spre casa unde ştia că Emilia era pe moarte; vedea acolo, cu închipuirea, numai lucruri triste, taine întunecate; când, deodată, în lumina soarelui de primăvară, care umplea de strălucire toate, zări prin uşa dată de perete, fiinţa aceea albă, cu faţa şi mâinile de ceară. Mai văzu şi ochii plini de suferinţă. I se păru că-i zâmbeşte. Cu buzele ei de ceară. Îi zâmbea lui.

Se înfiorzi... Are să moară!

— Aide, Carlino! Aide odată! urlau ceilalţi, goninđ în vale.

O ajunse întâi pe Annuccia, care era ca şi el de sprintenă. Cu câteva luni mai mică, îl întrecea aproape în vioiciune.

Supărată pe el, îl ocăra mereu pe când cel mai mic dintre ei cădea, se ridica şi ţipa într'una.

— Maimuţoiule! Uf!

Carlino nici nu se uita la ea.

Dar când se opriră la malul râului, îi răspunse cu o strâmbătură şi un mormăit aşa de caraghioz, că fata isbucni în râs. Rădea tare, şi frumos, ca o fată mare Fugind, i se despletiseră coadele, şi părul lung, cu luciri de aur, se împrăştiase pe umeri.

Carlino, se apucase de cules, strigând mereu:

— Veniţi aici. Sunt o mulţime de flori.

Printre tufele şi trunchiurile de salcâmi tăiaţi până la pământ, viorelele înfloriseră una lângă alta, strecurându-se şi biruind ierburile dimprejur. Se întreceau cu ele mărgăritărelele şi piciorul cocoşului, ghiocei şi dediţeii.

Iar în vale, se simţea un miros nedesluşit de flori şi ierburi, de plante încolţite, de muguri şi vlăstare. Soarele era fierbinte. Plopii îşi tremurau umbra în apa care curgea liniştită, limpede, doritoare de mângâierea umbrei. Ici şi colo, lucirile ei de cristal îndemna vrăbiile şi mierlele să bea. Sgomote, unele apropiate, altele mai depărtate, dădeau să înţelegi mai bine viaţa renăscută, primăvara pe care o respirau toate lucrurile: bâzâitul bondarilor, fâşâitul şopârlelor printre frunze, plescăitul broaştelor în apă; şi din când în când, în depărtare, cotcodăcitul găinilor, croncănitul coţofanelor, sau câte un şuer rar al ciocârliei. Se simţea viaţa care se redeştepta înfrigurată.

Tonietto şi Linda, mai serioşi decât Carlino şi Annuccia, aşezaseră frăţiorul cel mic la umbra răchitelor, şi-l sfătuiseră să stea cuminte, dacă vrea să nu-l mănânce lupul şi să-l muşte şerpii. Incepură şi ei să culeagă flori.

Dar cearta nu întârzie. Tonietto nu culegea numai viorele ,ci şi alte flori, lăudându-le mereu frumuseţea. Linda lăuda viorelele albe, care-s rari.

— Nu, nu! numai de-astea, ţipa Carlino, arătând viorelele viu colorate.

— Numai de-astea ne trebue, repeta Annuccia. Sunteţi nişte proşti!

Şi gălăgia nu încetă până ce Linda şi Tonietto nu se hotărîră să facă altceva.

Se duseră la râu, acolo unde apa era scăzută, şi începură să facă un şanţ în nisip şi noroi. Apoi dădură drumul la apă, bucurându-se de vârtejul apei, care năvălia în şănţuleţ.

Micuţul, căruia i se urâse singur, scânceă: Viu şi eu, viu şi eu! Priveă în jur, speriat, temându-se de lup şi de şerpi: nu îndrăsnea să vie singur.

Carlino şi Annuccia se întreceau de zor la culeş. El făcea un buchet de viorele; ea aşeza pe cele culese la rădăcina unui plop. Până când sunetul unui clopot îi făcură să tresară. Se auzeau apoi bătăi scurte, repezi.

— Ia! Vestesc sorei mele Paştile, spuse Annuccia.

Rumenă la faţă, cu părul răsfirat şi strălucitor în lumina soarelui, înfierbântată de muncă, cu trupul şi sufletul pline de energie care plutea în aer, în lumină şi pe pământ, fetiţa asculta tăcută, fără să se mişte.

In faţă, printre cele două maluri se zăria biserica şi partea din uliţă care ducea la pod. Pe acolo văzură cum înaintau purtătorii candelelor, îmbrăcaţi în haine albe şi roşii; pe urmă venea preotul şi alţi clerici, şi însfârşit bărbaţii şi femeile, purtând facle.

Copiii priveau uimiţi cum înainta convoiul, ajungea la pod şi dispărea apoi la coborîre. Când procesiunea nu se mai văzu, lui Carlino îi apăru în faţă tabloul de mai 'nainte: bolnava întinsă în patul alb, cufundată în lumina care inunda odaia; faţa de ceară, mâinile de ceară, şi-o umbră de zâmbet pe buzele palide.

— O împărtăşesc... Va muri chiar azi — gândi Carlino, uitându-se la tovarăşi.

Tonietto şi Linda erau la râu. Se udau cu apă, tremurau şi ţipau. Micuţul, pe care-l uitaseră, plânsese ce plânsese şi adormise. Annucia, fără să spue o vorbă, culegea mereu, aplecându-se când aici, când colo, printre tufe.

Acum, îi răsărise în cap o altă idee lui Carlino: să facă din viorelele lui o coroniţă, pe care s'o pue pe sicriul Emiliei, când va muri. La înmormântare, toţi au să spună: ce frumoasă coroană a făcut Carlino!

Rupse două fire de papură, le răsuci şi făcu un cerc. Aşezat pe malul apei, începu să înşire violetele pe coroană. Taina cea mare a morţii, pe care o descoperise el pentru întâia dată, îi aduse aminte cum Duminica trecută, după slujbă, vorbise cu alţi prieteni despre acelaş lucru.

Unul spusese: „Emilia lui Morigi e greu bolnavă". Iar alul: „are să moară de oftică. Păcat de ea: cât era de frumoasă!" Şi ajunseseră să vorbească de lucruri ce nu erau de nasul lor: de dragoste.

„Va muri fără îndoială!"

La rândul ei, Annuccia se gândea şi ea, la multe. Nu că sora ei eră pe moarte. Se obişnuise s'o vadă bolnavă, aşa că în ziua aceea n'o impresionase vederea bolnavei, ca pe Carlino. Dar se gândea cum în timpul împărtăşaniei învăţase ceva din Catehism şi mai aflase de ce este nevoe pentru a primi Sfintele Taine. De care păcate se spovedise sora sa? Amintiri nelămurite sălăşluiau în mintea ei; amintiri a căror explicaţie o deslusia acum, în lumina aceea orbitoare a soarelui: o taină ce era gata să i se desvăluiască, taina iubirii, taina cea mare a vieţii.

Ajunsese la o tufă de mărăcini. Simţi aici o mare încredere în sine; se putea apleca, fără greutate, la aducerile aminte ce o înconjurau. Dorinţi noui se deşteptau la amintirea vorbelor pe care sora ei le rostise altă dată iubitului ei:

— Dacă mă vei lua de soţie...

Apoi, într'o zi călduţă de toamnă, pe când sta ascunsă în porumb, zărise pe Emilia, care alerga pe o potecă, întru întâmpinarea lui...

Linda şi Tonietto, obosiţi de atâta bălăceală în apă, voiau să plece.

— Mai rămâneţi! le spuse Carlino.

— Mai staţi cu noi! — repetă Annucia.

Dar aceia, fericiţi, urcaseră dealul şi ridicând pe micuţ, îl târau cu ei, îndreptându-se spre casă.

Fără să-şi întrerupă gândurile, Annuccia stăruia în ispita-i de neînlăturat. Vedea încă pe sora ei, alergând, aprinsă la faţă, ca să-şi întâlnească iubitul.

Şi amintindu-şi de Emilia, când era sănătoasă, veselă şi fericită, Annuccia simţia că trăeşte în ea o lume nouă.

De ce n'ar fi şi ea fericită, acum?

Strigă: „Carlino!"

Acesta nu răspunse.

— Vino încoace! Vreau să-ţi spun ceva!

— Lasă-mă în pace, vreau să termin coroana, mormăi Carlino. Ieşind din tufiş, se apropie de el, şi-i spuse:

— Duminică am să am o roche nouă. Vrei să mă conduci acasă, pe înserate?

VOINICU-INFLORIT

de BELONI SULTANA-DRĂGAN

În părţile de Răsărit ale lumii trăia odată un împărat, numit Asur-Banahu. El avea trei feciori şi fiindcă era bătrân şi i s'apropia sfârşitul vieţii, era mereu muncit de gânduri, căci nu ştia care din fiii săi e mai vrednic, pentru ca să-i poată lăsa moştenire împărăţia.

Intr'o zi, chibzui Împăratul c'ar fi bine să-şi pună fiii la încercare. Îi chemă şi le spuse mai întâi să se ia la 'ntrecere între dânşii, în trei fapte, şi cine le va îndeplini pe toate trei, mai bine decât ceilalţi, a lui va fi împărăţia. Îi puse să ochiască şi să tragă cu arcul fiecare în câte un şoim în zbor. Băiatul cel mare şi cel mijlociu traseră pe alături. Numai cel mic lovi pasărea. Asur-Banahu avea în grajdurile lui un cal aprig pe care nu-l încălecase nimeni nici odată. Îşi puse feciorii să încalece calul să vadă care-o fi mai vrednic. Incercară cel mare şi cel mijlociu şi nu putură. Atunci merse şi băiatul lui mai mic, pe care, când îl văzu calul necheză şi stătu la 'ncălecat fără împotrivire.

Intr'o zi de furtună, Împăratul Asur-Banahu chemă feciorii şi-i puse la a treia încercare. Îi trimise la malul mării, care nu era departe de curtea împărătească şi le spuse să-i aducă veste de ceeace vor vedea şi vor afla acolo. Băieţii plecară dar când ajunseră pe malul mării, furtuna împrăştia apa înspumată peste stânci, iar o corabie cu pescari se svârcolea în valuri, care erau aproape s'o'nghită. Nimeni n'a îndrăznit să s'apropie de ei, numai băiatul cel mic se aruncă înnot şi cu preţul vieţii sale ajută pescarilor să scape dela moarte.

Când băieţii se 'ntoarseră acasă povesti fiecare ce-a văzut şi ce a făcut. Veni şi rândul celui mai mic şi Împăratul cu ochii plini de bucurie, la auzul vorbelor lui îi zise:

— Să trăeşti fiul meu, muream şi nu ştiam că am un fecior cu atâta inimă în el. Tie o să-ţi las moştenire întreaga împărăţie. Tu de azi înainte eşti voinicul casei noastre, floarea bucuriei mele şi o să te numeşti de acum *Voinicu Inflorit*

Băiatul se plecă şi sărută mâna lui tată-său, apoi plecă la treburile lui.

In urmă fraţii lui mai mari, îl cârtiră. Voinicu-Inflorit, sătul de-atâta ură din partea fraţilor lui, se hotărî să plece în lume.

Spuse Impăratului că lui nu-i mai trebue împărăţie.

Îşi luă calul şi plecă încotro îl duceau drumurile. Trecu aşa în mers fără ţinută vreme de săptămâni peste săptămâni, prin păduri şi codri, dealuri şi văi până într'o zi se pomeni într'o altă împărăţie, în care stăpânea, după cum îi spuneau locuitorii, Crizu-Impărat.

Voinicu-Inflorit o luă spre oraşul în care era scaunul împărăţiei. Când intră pe porţile cetăţii, văzu în dreatpa şi 'n stânga numai palate de marmoră şi cleştar. Copacii erau plini de flori mirositoare, care atîrnau pe crângi albe ca nişte ciucuri de lumânări de spermanţetă. Pe la ferestre râdeau garoafe însângerate, iar prin grădini se plecau în adieri de vânt uşoare, cârduri întregi de trandafiri şi maci, aprinşi ca nişte bulgări de jăratec. Voinicu-Inflorit simţea că-l adoarme mirosul florilor şi-i făceau par că să viseze. Ajunse în dreptul unei grădini unde un om tocmai stropia florile. Voinicu-Inflorit dădu bună ziua şi-l întrebă dacă nu-l primeşte şi pe el, grădinar, ca să 'ngrijească de flori, căci spunea el, treaba asta îi place tare mult. Grădinarul care era un vehil din curtea acelui palat, îl primi bucuros şi-l chemă înăuntru. Voinicu-Inflorit îşi băgă calul la grajd, ospătă ceva şi se duse apoi cu celălalt om în grădină. Tunseră iarba, plivirâ şi udară florile din brazde şi lucrară ei aşa până pe seară.

Atunci Domniţa, singura fată a lui Crizu-Impărat, — căci acolo locuia chiar Impăratul — ieşi la plimbare şi trecând pe lângă grădină, chemă pe vehil şi-l întrebă:

— Cine-i florarul, care lucrează cu tine în grădină? se pare că-i străin de ţinuturile şi înfăţişarea roastră!

— Intr'adevăr, Luminăţia Voastră e străin, precum ziceţi, şi l-am primit astăzi florar ,căci spune că are mare plăcere să îngrijească de aceste fiinţe plăpânde, florile.

Domniţa mai aruncă o privire străinului — Voinicu-Inflorit — şi plecă mai departe.

Trecură aşa mai multe zile.

Seara, Domniţa se plimba ca de obiceiu. Dar odată ce se 'ntâmplă: cerul se 'ntunecă dinspre Miază Noapte ca păcura şi o vijelie mare se porni cu vânturi în vârtejuri. Pe limbi de foc şi de trăsnete, coborî pe pământ un balaur uriaş cu douăspreze capete, fură Domniţa şi se pierdu în întuneric.

A doua zi Impăratul mâhnit peste măsură, chemă la sfat pe înţelepţii cârmuirii — bătrânii lui — cu care se sfătuise întotdeauna în vremuri de primejdii grele. Apoi Crizu-Impărat porunci să se bată darabanele şi dădu sfoară 'n ţară, că cine s'o putea să-i aducă fata răpită de balaur, va avea ca răsplată, fata de nevastă şi împărăţia lui toată, zestre.

Vestea se dusese ca glonţul în toate părţile, dar după trei zile nu cutezase încă nimeni, să pornească în contra acelui balaur. Atunci Voinicu-Inflorit se'nfăţişă Impăratului şi-i spuse:

— Inălţate Impărate, am venit să-ţi spun că plec în căutarea balaurului.

— Cum te numeşti? îl întrebă Impăratul.

— Voinicu-Inflorit.

— Mergi cu bine şi Dumnezu să-ţi ajute.

Voinicu-Inflorit îşi luă calul şi plecă. Străbătu codri, trecu ape şi 'ntreba pe unde poposia, de balaur. Dar cum mergea el pe drum gânditor, îşi aminti că n'are arme. Ajunse într'o poiană unde bocănia un ţigan fierar.

— Hei meştere, bine că te-am întâlnit, fă-mi fără zăbavă, un paloş şi un buzdugan după puterea mea.

— Paloş ţi-oiu putea face, că-l lucrez singur, dar buzdugan ,nu ştiu zău căci n'are cine-mi bate cu barosul.

— Lasă că-ţi dau eu ajutor, răspunse Voinicu-Inflorit.

Ţiganul prinse a sufla din foale de vâjâiau cărbunii şi cât ai face o mămăligută, paloşul fu gata. Meşterul puse repede la 'nroşit oţelul pentru buzdugan, dar când îl scoase pe nicovală, ca să-i dea formă, Voinicu-Inflorit înşfăcă barosul şi dădu o lovitură cu atâta putere în nicovală, că o sfărîmă în ţăndări, iar buturuga intră toată în pământ. Atunci fierarul de ciudă că-i sfărîmă sculele ,îi dădu brânci lui Voinicu-Inflorit şi spuse că nu-i mai face buzdugan. Dar Voinicu-Inflorit îl înhăţă c'o mână de turul salvarilor, cu cealaltă de mâni şi-i spuse că dacă nu-i face, îl bușeşte odată în pământ ,de-i sună coastele ca o cobză şi svârle dinţii jos din gură, ca pe fasole. Ţiganul văzând cu cine are de-a face, numai zise nici cârc, aduse o altă nicovală rugă pe Voinicu-Inflorit, să scoată buturuga din pământ. Nu mai avea însă cărbuni şi ţiganului îi veni în gând felul, în care să se răzbune şi să-l omoare pe acest muşteriu nepoftit. Il trimise nu departe de acolo, într'o rarişte de fagi, unde era o tulpină arsă de-un balaur şi prefăcută în mangal. Copacul şedea în picioare uscat ca şi cum ar fi fost trăsnit şi era păzit de-o namilă de şarpe, care mânca pe oricine s'apropia de trunchiu.

Voinicu-Inflorit când ajunse lângă tulpina de cărbune se trezi în faţă cu balaurul. Trase repede paloşul şi doborî

Vom fi numai noi doi, şi vom sta de vorbă, încet....

Băiatul, serios, fără să fie surprins, ridică capul. O privi, pe când ea îşi îndrepta părul, cu mâinile tremurânde. Si-i răspunse:

— Da, când vom fi mari!

Fără să se simtă turburat în ocupaţia sa, Carlino se duse la ea, să ia din viorelele pe care le pusese sub plop. Annuccia sta nemişcată, gândindu-se la acele vorbe: „Când vom fi mari!...“

Răspunsul acesta îi descoperea toată taina: taina iubirii şi a vieţii. O cuprinse mâhnirea. Simţea o amărăciune mare, iar ochii i se umplură de lacrimi. Si cu o sforţare ridică privirea spre casă, ca să se reculeagă, încredinţându-se că acolo nu se întâmplase nimic.

Linda şi Tonietto erau departe, sus, în livadă.

Atunci numai, Annucciei în veni în gând că poate sora ei e pe moarte. Băgă de seamă că viorelele ei dispăruseră. luate de Carlino. Se duse la el, înfuriată.

— Viorelele mele! Le-am cules pentru Emilia! — ţipa ea. Dă-mi-le înapoi — Carlino nu voia. Ţinând coroniţa în sus urla şi ei:

— Dar eu pentru cine-o fac?

— Nu! Emilia vrea un buchet frumos. Nu o coroană. Apucă strâns de coroană. El încercă să-o smulgă din mână, să i-o ia cu sila. Coaja cu care fusese legată se rupse, papura se desfăcu, iar viorelele se împrăştiară pe jos.

Băiatul se înfurie ,şi îşi înfipse mâna în părul fetei. Iar ea se apăra, sgâriindu-l, lovindu-l cu picoarele,.. In încăierare, uitase de tot. Şi călcau în picioare viorelele.

...Dar un ţipăt ascuţit porni dinspre casă. Un bocet sfâşietor, îi despărţi. Se îngălbeniră, şi se întrebau din ochi.

— Mama, gemu Annuccia. Şi, disperată, o luă la fugă în sus, spre casă.

— A murit, — se gândi Carlino.

(din italieneşte de C. N. NEGOITA)

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII“

un copac peste el. Balaurul se încâlci svârcolindu-se în ramurile stufoase.

Voinicu-Inflorit dădu repede foc crângilor, iar cu paloşul începu a sfârteca şarpele. Cum se prăjea în pară, balaurul, începu a se topi şi a vărsa grăsime în şiroae pe iarbă. Murise. Acum Voinicu-Inflorit stând şi privind, la pârjoleala spurcăciunii îi veni în gând s'atingă cu degetul de grăsimea, care curgea pe lângă picioarele lui. Dar se'ntâmplă că unde şi-a uns degetul, se'ntări pielea ca fierul. Când văzu aşa se desbrăcă şi se tăvăli prin iarbă până se făcu doldora de grăsime, ca să se'ntărească peste tot, dar în lungul dela mijlocul şirei spinării şi la subsuori nu-l atinse untura de balaur. Insă el nu luă în seamă asta. Luă cărbunii şi plecă înapoi la meşter. Când îl văzu ţiganul, se'ncruci şi nu ştia cum să-l servească mai repede. Îi făcu buzdugan şi Voinicu-Inflorit plăti şi plecă. După ce mai merse o bucată de vreme prin buceaguri şi bărăgane întinse, intră din nou în colinci cu păduri .Trecând pe lângă un tufiş calul lui deodată sforăi, ciuli urechile şi sări în două picioare speriat. Voinicu-Inflorit trase paloşul şi dintr'o tăetură răteză tufişul dela mijloc. Atunci din buruieni, se ridică un om, care se stergea la ochi somnoros.

— Ce vânt voinice, te mână prin ţara căprioarelor şi a ciutelor? îl întrebă omul ridicându-se de jos.

— Caut balaurul cu dousprezece capete, care a furat fata lui Crizu-Impărat.

— Apoi dacă e aşa, fii bine venit, căci de un astfel de tovarăş aveam şi eu nevoe. Şi zicând aceste vorbe, omul care ieşi din tufiş, pieri deodată ca un fum, din partea dreaptă a lui Voinicu-Inflorit şi apăru în stânga.

Când în văzu Voinicu-Inflorit, se minună în gândul lui de un astfel de om şi-l mai întrebă :

— Dar cum poţi să te faci, nevăzut din faţa oamenilor şi iar apoi să ieşi?

— Vezi asta-i puterea mea şi nu se cade s'o spun.

— Mai e cale lungă până la balaur?

— Nu-i departe de aici, dar să vezi cum stau lucrurile: balaurul e acum, într'o peşteră din sânul unui munte numit „*Muntele Smeilor*". Ca să intri la balaur, trebue să treci mai întâiu printr'un gârlici de hrubă, pe unde după o bucată de mers, dai în afundul muntelui, de-o scobitură mare, unde se află o peşteră largă. Cheile acestei peşteri sunt la un uriaş, care a pus stăpânire în chip nedrept pe toate ţinuturile acestea unde ne aflăm. Eu am stăpânit pe aici mai înainte dar uriaşul a venit în contra mea şi era să mă omoare, dacă nu mă făceam nevăzut dinnaintea lui. A pus stăpânire pe casa mea şi toate întinderile cu acareturi, lazuri, mori şi păduri cu ciute şi căprioare. Eu sunt Spanciog, zise omul ieşit din tufiş.

— Şi eu mă numesc, Voinicu-Inflorit, fiul Impăratului Asur-Banahu, din părţile de Răsărit ale lumii.

— Sunt tare bucuros — zise Spanciog — că mă aflu înnaintea Luminăţiei-Tale şi te rog să mă primeşti să-ţi fiu tovarăş, căci ne-om fi de folos unul altuia.

Voinicu-Inflorit luă pe Spanciog, dinnapoia lui pe cal, plecară amândoi şi ajunseră la poarta uriaşului. Spanciog dela spatele lui se făcu nevăzut. Voinicu-Inflorit ciocăni în porţi. Ieşi afară uriaşul, care când îl văzu îl întrebă dacă-l mănâncă cu pielea. Voinicu-Inflorit îi zise :

— Păstrează-ţi glumele pentru alţii iar mie dă-mi cheile dela „Muntele Smeilor".

Uriaşul la aceste vorbe, sări ars în sus şi voi să-i dea un pumn în moalele capului, dar Voinicu-Inflorit se năpusti cu paloşul şi-l crestă în câteva locuri de-i ţâşni sângele. Nu se ştie cum dar Voinicu-Inflorit scăpă paloşul din mână şi se'ncleştară la trântă. Se rostogoli unul peste altul şi se luptară pe viaţă şi pe moarte cam vreme de un ceas. Amândoi erau frânţi de oboseală încât se făcură loarcă de sudoare care curgea cât nuca de pe ei. In cele din urmă Voinicu-Inflorit încălecă pe gâtul uriaşului şi prinse paloşul de mâner şi când să-i dea lovitura de aleluia se auzi gemând :

— Nu mă omorî, că-ţi dau cheile şi te duc la Muntele Smeilor ,să-ţi descuiu.

Uriaşul fu pus să jure şi să sărute paloşul. Apoi Voinicu-Inflorit îl lăsă s'aducă cheile şi plecară spre Muntele Smeilor. Spanciog era în chip de umbră lângă botul calului.

Cum mergeau alături uriaşul care-şi luase de-acasă odată cu cheile şi paloşul pe ascuns rămase puţin în urmă şi-i trăsni pe Voinicu-Inflorit în şira spinării, unde pielea nu era unsă cu grăsime de şarpe. Voinicu-Inflorit căzu mort de pe cal şi uriaşul bucuros c'a scăpat de un astfel de năsdrăvan, porni înnapoi, spre curtea lui. Atunci repede Spanciog svârli o haină fermecată pe Voinicu-Inflorit care învie teafăr ca mai înnainte. Voinicu-Inflorit se aruncă pe cal şi strigă uriaşului :

— Inapoi ,tartore unde ai plecat?

Uriaşul o sfecli şi nu mai zise nimic. Voinicu-Inflorit îl puse atunci să meargă înnainte că altfel îl trimite pe lumea cealaltă.

După cale 'ndelungată au ajuns şi la hruba pe unde se putea intra în peştera balaurului. Uriaşul deschise şi intrară înnăuntru. Spanciog se făcu şi el nevăzut alături de dânşii. Cum mergea uriaşul înainte în hruba de stânci, Voinicu-Inflorit îi puse piedică pe dinapoi, trase paloşul şi-l omorî. Astfel au scăpat de uriaş. Atunci Spanciog îi spuse lui Voinicu-Inflorit :

— De acum vom putea lua fata lui Crizu-Impărat.

Merseră o bucată bună pe sub pământuri. Deodată se pomeniră în nişte locuri neaşteptate. Totul era parcă într'o altă lume. Acolo în sânul munţilor se deschidea o vale largă înverzită cu tot felul de pomi şi grădini pline cu soare. Albastrul cerului era străveziu ca sticla şi parcă se topea pe lacuri şi izvoare. De atâta frumuseţe Voinicu-Inflorit şi Spanciog nu mai ştiau dacă trăesc cu adevărat ori visează. Apucară pe o cărărue şi se treziră în faţa peşterii balaurului. Domniţa ,fata lui Crizu-Impărat era înnăuntru. O găsiră întinsă pe nişte blănuri scumpe, cu părul despletit şi ochii trişti. Fata recunoscu pe Voinicu-Inflorit, şi-i spuse lui Spanciog că-l ştie pe acest tânăr, de când stropea florile din grădina tatălui ei. Ea se lipi cu capul de pieptul lui Voinicu-Inflorit şi-l rugă s'o scape, ma repede din ghiara acelui balaur, care acum era plecat după pradă.

Voinicu-Inflorit luă fata şi cu Spanciog înnainte, se 'ntoarseră toţi-trei pe cărarea pe care au venit. N'apucară să intre în gârliciul hrubei şi se porni deodată o vijelie, de se sgâltia pământul, iar norii negri ca smoala, căptuşiră cerul şi întunecară lumina soarelui. Se făcu noapte. Atunci fata zise lui Voinicu-Inflorit :

— Să ne grăbim, căci acestea sunt semne, că balaurul e mânios şi se'ntoarce acasă.

Cum treceau grăbiţi prin hrubă se'mpiedeau deseori de bolovani, ori colţuri de stânci. Dar la o cotitură căzură şi se rostogoliră înspăimântaţi, unul peste altul. Se împiedecară de trupul uriaşului. Au ajuns afară. Dar tocmai atunci venea şuerând, balaurul cu douăspreze capete. Voinicu-Inflorit trase paloşul şi se repezi în el. Ii reteză trei capete dintr'o lovitură. Atunci balaurul începu a vărsa limb ide foc ,care prăjeau şi ardeau tot, ce atingeau. Dar Spanciog ştiind puterea focului îi dădu repede lui Voinic-Inflorit, haina fermecată s'o ţie într'o mână, drept pavăză, ca să poată lupta, căci para focului i-ar fi topit pielea de fier şi i-ar fi muiat paloşul de oţel. Se mai opinti Voinicu-Inflorit de vre-o câteva ori, până-i înfipse paloşul în beregată şi l-o sfârteca. Tăe apoi şi pe celelalte capete ale balaurului, iar trupul i-l ciopârţi în zeci de bucăţi. Balaurul muri şi 'ncepu a ploua cu furtună, de credeai că Sf. Ilie spărsese fundurile dela toate butoaele cerului... Stătu ploaea şi bolta lui Dumnezeu se limpezi şi soarele strălucea din nou curat.

Spanciog aduse calul feciorului de Impărat şi-i zise că la 'ntoarcere să opreasca din drum la casa lui, unde până acum locuise uriaşul. Apoi se făcu nevăzut.

Voinicu-Inflorit încălecă pe cal şi luă fata călare dinnaintea lui şi plecară. Când intrară pe porţile curţii lui Spanciog, acesta le ieşi înainte şi-i primi ca pe cei mai de seamă oaspeţi. După ce ospătară şi se odihniră, Spanciog dădu în dar Domniţei lui Crizu-Impărat, calul cel mai aprig şi frumos din herghelile lui, iar lui Voinicu-Inflorit îi dărui ca apărătoare un scut fermecat, tot numa din aur şi bronz. Fata şi feciorul de Impărat mulţămiră, încălecară pe cai şi plecară spre curtea Domniei lui Crizu-Impărat. Au mers zi şi noapte şi au ajuns. Tatăl fetei îşi îmbrăţişă copila şi pe Voinic-Inflorit şi-i zise :

— Vrednic eşti fiule, de toată cinstea casei mele şi de azi înnainte, dacă fata mea ţi-i pe plac, fii urmaş mândru al împărăţiei mele.

Voinicu-Inflorit făcu o plecăciune în faţa lui Crizu-Impărat şi adăugă :

— Slăvite Doamne, eu aici la curtea împărăţiei tale n'am fost cunoscut decât ca o slugă îndrăgostiţă de flori în grădina palatului din faţă. Dar, eu sunt feciorul mai mic a lui Asur-Banahu, care-şi are împărăţia în părţile de Răsărit ale lumii Din cauză că fraţii mei mai mari se certau pentru domnie şi aveau ură pe mine am plecat încotro am văzut cu ochii, lăsându-le lor moştenirea scaunului pe care tatăl meu, voea să mi-o hărăzească mie. Azi sunt prea fericit de bunătatea Măriei-Tale şi rog pe Cel-de-Sus să te ţină să trăeşti mulţi ani străjuit de toate bunurile pământeşti.

Crizu-Impărat îl sărută pe frunte şi se aşeză iar pe tronul lui de aur.

După ce Voinicu-Inflorit se logodi cu Domniţa se duse la tatăl lui, Asur-Banahu, ca să-i dea de ştire că s'a 'nsurat şi că-l poftesţe la nuntă împreună cu fraţii săi, pe care îi iartă lăsându-le lor împărăţia.

Apoi Voinicu-Inflorit s'a 'ntors acasă la logodnica lui şi-a făcut o nuntă cum nu se mai pomenise.

BELONI SULTANA-DRAGAN

critica literara

DAMIAN STĂNOIU: „Duhovnicul Maicelor"

(Edit. Cartea Românească)

O spuneam din capul locului: pentru toţi cei cari, amăgiţi de titlu, vor lua cartea părintelui Damian Stănoiu cu gândul precis de a găsi într'însa amănunte picante sau numai goana după senzaţional — ea poate constitui o dezamăgire. Ne grăbim, prinurmare, să risipim atmosfera care, fără a o parcurge, i s'ar putea creia de cetitorii amatori ai cronicelor scandaloase şi divulgările obscene. Nimic din ceeace se bănue, nimic din ceeace se exploatează, nimic din ceeace se tipă, nimic din felul cum se scrie. Nici senzaţional, nici indecent nici abuziv, nici legături amoroase, dar totul e simplu, liniştit, firesc, naiv, igenuu şi duios. Aceasta dovedeşte cu prisosinţă că părintele Stănoiu e într'adevăr un talent viguros, că ştie să scrie, că se pricepe să povestească, mai mult: că ne poate stăpâni cu uşurinţă fără să apeleze la niciunul dintre mijloacele moderne ale scrisului contemporan, că sfinţia sa, prin urmare, fără să asculte de glasurile de sirenă ale acestuia şi fără să se teamă că nu va fi interesant, că nu va găsi sprijin în massa cetitorilor, a scris aşa cum s'a priceput: simplu, naiv, nou, neobicinuit, liniştit. E în aceasta fără îndoială, o mare învăţătură de care şi scriitorii dar şi cetitorii trebue să ţină socoteală. Din ea reese şi artificialitatea şi — ca o urmare logică — succesul efemer al celor cari scriu după modă. Adevăratul artist se retrage în sine, îşi astupă urechile la glasurile insinuante ale unei pretinse cereri şi înzăuat în platoşa talentului (fără să se gândească la cetitori sau la meschinele venituri pe care le-ar putea realiza scriind aşa sau altfel) se lasă condus de glasul inspiraţiei intime. Se vrăjeşte pe sine — la privelistea clipelor retrăite — pentru a ne vrăji şi pe noi. Şi cred că marii iluminaţi au procedat totdeauna aşa. O dovadă — la noi — o constitue însuşi genialul Eminescu care — într'una din „scrisori" îşi mărturiseşte desgustul pentru astfel de scriitori. Lucrând aşa, părintele Damian Stănoiu şi-a dovedit (lucru pe care l-a făcut şi în primele volume) absoluta independenţă a remarcabilului său talent.

Într'adevăr, cetiţi povestirea novelistică (pe care părintele Stănoiu i-a plăcut s'o intituleze, foarte potrivit „Duhovnicul maicilor") şi vă veţi convinge că ea cuprinde una din cele mai „mişcătoare drame" destinată să se piardă „nepovestită în năpraznica vâltoare a torentelor vieţii" — drama sfâşietoare tăinuită în inima asuprită a părintelui Macarie, acest martir trimis la mânăstirea Ibăneşti „ca să duhovnicească pre maicile şi pre surorile cele de obşte" şi să le înveţe „sfânta şi dumnezeiasca Scriptură".

Şi caracterul dramatic reiese mai cu seamă din ultimul capitol în care părintele duhovnic îşi ia rămas bun dela maici:

„...ca un bătrân înţelept pricepu şi se supuse fără cârtire şi fără multă părere de rău. Peste două ceasuri părăsia mânăstirea maicilor, după-ce mai întâi îşi făcuse datoria să însemneze la sfârşitul Heruvicarului: Iar după două zile am plecat, aşa binevoind Dumnezeu",

şi — mai jos — când, adresându-li-se, pentru ultima oară, le zice:

„Eu, carevasăzică, aş avea dragoste să mai viu, căci răutate întru inima mea niciodată n'a încăput. Dar osteneala nu-mi va fi spre folos, nici mie, nici celor ce, cu inima curată, m'or primi, fiindcă ne învaţă un înţelept părinte bisericesc zicând: In locul unde ai avut o supărare — au sat de-ar fi, au oraş de-ar fi, au mânăstire, au casă singuratică,— nu te mai întoarce, căci altele vei întâmpina. Iar Mântuitorul Hristos, când a trimis pre sfinţii săi ucenici şi apostoli să propovăduiască neamurilor, aşa îi sfătuia: „Când plecaţi dela cei ce nu vă vor asculta şi nu vă vor primi pre voi, lăsaţi-le şi praful de sub picioarele voastre. Adevăr grăiesc vouă: mai uşor va fi Sodomului şi Gomorului, la judecată, de cât cetăţii aceleia".

E tragedia sfâşietoare a idealistului incorigibil, care n'a putut realiza decât foarte puţini („am pus începătură întru cetirea şi întru înţelegerea scripturilor"), a omului de acţiune hotărît să plece din mijlocul acelora pe cari nu poate să-i întoarcă pe calea cea adevărată. Şi lucrul e cu atât mai evident, cu cât umorul, atât de caracteristic acestui plin de surprize povestitor, care se desprinde, cu toată discreţia, fără şarjă şi fără a fi căutat din restul operei — de astădată dispare, se volatilizează, lăsând loc liber celei mai sfâşietoare duioşii: maicile, pedepsite atât de aspru de părintele duhovnic, în loc să se bucure de această plecare, pe care ele au dorit-o şi provocat-o, rămân „foarte mâhnite" şi „obidite"... „de întorsătura lucrurilor": „cuvintele duhovnicului... aşternuseră în biserică şi pe feţele lor" o impresionantă „tăcere de mormânt". Nu mai vorbim despre grija ce au avut de a-i procura — la repezeală — merinde pentru drum, de încercarea de a-l întoarce, de silinţa lor de a-l face să nu fie supărat, cel puţin...

Dar să mă refer şi la alte caracteristici ale acestei opere care ne atrage mai ales prin simplitatea şi seninătatea ei clasică Fără o intrigă abil întreţesută, fără situaţii voit complicate, fără prea multe şi obositoare povestiri lăturalnice, fără popasuri nesfârşite şi intervenţiuni personale, ea se desfăşoară calm şi duios, după un plan nu numai de-o preciziune uimitoare, dar mai ales de-o limpezime cristalină, prezentându-ne numai *ceiace* trebue şi *cum* trebue. E — fără îndoială — un evident progres în nuvelistica românească şi au toată dreptatea atâţi vânători de subiecte, să invidieze pe acest confrate care are puterea dumnezeiască de a da vieaţă amănuntului, umilului, de a fi în măsură să ocupe peste 200 de pagini cu fapltele petrecute, la o mânăstire de maici, numai în.... 2 zile.

Şi progresul e cu atât mai mare cu cât, la abolirea tuturor acestor împrejurări, se adaogă altele — în aparenţă indispensabile: aceea a timpului, pe care îl reduce la coprinsul celor 48 de ore, a locului (toată acţiunea se petrece în mânăstirea Ibăneşti), a acţiunii care, în sensul etimologic, e aproape inexistentă, şi a caracterelor — reduse la minimum posibil: părintele Macarie, pedeoparte, maicile, pedealta.

E, se va recunoaşte, un exces de clasicism, un model de povestire sintetică, o pildă vie de conciziune artistică — mai evidentă astăzi cand lăbărţarea şi aglomerările constituiesc supremul ideal al voiţilor — scriitori.

In astfel de împrejurări e firesc ca „Duhovnicul Maicilor" să mulţumească pe toată lumea: pe iubitorii de artă — ca şi pe cei de exotic; pe cei dintâi prin puterea de a emoţiona, pe ceilalţi —prin lumile nouă, necunoscute, prin practicile religioase, prin atmosfera mânăstirească pe care li le desvălue.

Ea mulţămeşte însă mai cuseamă pe moralişti — cari văd că, în fine, şi scrisul românesc a ajuns să dea sute de pagini fără a exploata trivialul (şi, Doamne, ce mediu minunat ar fi avut părintele Damian Stănoiu dacă ar fi vrut!) şi — ceeace e mai grav: chiar pe propovăduitorii dreptei credinţe, cari — de astădată — au pierdut ocaziunea de a mai fi ridiculizaţi.

Părintele — scriitor a fost, trebue s'o recunoaştem generos: şi-a menajat (bine înţeles: pe cât a fost posibil!) confraţii.

Dar ceeace, fără discuţiune, constitue, cel mai mare, cel mai de preţ merit al acestei povestiri clasice este stilul, cuvintele şi expresiunile, formele, întorsăturile în care Sfinţia Sa îşi desvălue eroul chiar părintele Stănoiu s'a întrecut pe Sine, pe de o parte prin unitatea desăvârşită a exprimării atât de proprii, precise şi firesti, pe de alta, prin adequare, — grija cu care pune în gura fiecăruia dintre personagii — graiul său natural şi specific. Sunt, prin urmare, în această carte două graiuri: unul aproape obicinuit, comuh — acela al maicilor — pe care îl întâlnim şi în celelalte cărţi al Sfinţiei Sale, altul cu totul original şi izolat — graiul părintelui Macarie — stropit cu mireasma arhaismului, a stilului biblic — vorbirea omului în mintea căruia n'au răsunat decât glasurile stinse ale cărţilor vechi bisericeşti.

Am citat mai sus unele fragmente. Mai bine de 3/4 din carte vine să li se alăture şi — odată cu ele — un vocabular stângaciu, mirosind a busuioc şi a fum de mânăstire, o limbă colorată, bogată în forme dispărute şi în inversiuni fericite, un stil sănătos, colorat, plastic, atrăgător şi moale — stilul marilor cadre ale scrisului şi amvonului românesc pe care părintele Damian Stănoiu s'a priceput, cu remarcabila-i putere de intuiţie, să-l readucă în vigoare, să-l facă să retrăească aeve.

In felul acesta, noua d-sale carte, prezintă, pe lângă interesul pur literar, şi un al II-lea: acela de a ne transporta, prin ajutorul limbii sale sănătoase şi arhaic-româneşti, cu câteva sute de ani înapoi: în timpurile vitrege ale marilor descălicători ai cărţii şi culturi româneşti — după chipul şi asemănarea cărora scrie şi grăeşte întru toate fericitul părinte Macarie, „când au fost anul 1915, dela naşterea Domnului nostru Iisus Hristos iar, dela zidirea lumii 7423...., în 15 ale lunii lui Florar, în ziua prăsnuirii cuviosului părintelui nostru Pahomie cel Mare"....

PAUL I. PAPADOPOL

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

— SALA MOZART —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

PICTORUL G. CATARGI

Astăzi mai mult ca oricând goana nebună după bani se manifestă sub aspecte variate şi din nefericire descurajatoare.

Atmosfera pare încărcată, criza ia locul unde insuccesul a înlocuit avântul aspiraţiunilor primordiale, iar oamenii devin din ce în ce mai sceptici. Până şi pictorii au transplantat ecoul mulţimii în nuanţarea culorilor lor, dându-le învelişuri de întuneric constant şi puţin plăcut în acelaş timp.

Apar totuşi pe alocurea pictori şi din aceia, cari contopindu-se întru totul cu idealul inoculat de arta frumosului, debarasaţi de ideia materialistă a timpului, negândindu-se la ziua de mâine, în avântul lor sublim creiază cu adevărat. Şi printre aceştia nu cred că am greşi, dacă l-am aşeza şi pe pictorul G. Catargi.

D-sa nevoind a ţine cont aşa de mult de curentele timpului — şi în deosebi ale lumii apusene—cari din nefericire se găseşte în contradicţie cu evoluţia artistică, prezintă lucrări, ce evidenţiază mersul normal, înaintător al minuţiozităţii artistice care de altfel a fost punctul eficient al formaţiunii sale cu om de artă.

Pictorul Catargi ne oferă în primul rând sub o factură de aleasă îngrijire stilistică, portrete. Astfel vedem viu în faţa noastră: „Samsarul", „Spaniola", „Cerşetorul", „Comisionarul" ş. a. m. d. Toate însă sunt pătrunse de un puternic realism adequat în chip minunat unui sănătos colorit.

Trecând mai departe, apar fără să vrei, nu numai prin mărimea lor, dar în deosebi prin adânca sensibilitate sub care sunt redate, trei nuduri; ele reprezină prin execelenţă, cea mai cumplită lovitură adusă modernişti1or de tarabă, cari au ridicat nu de puţine ori, treptele sălij Mozart!

In altă ordine de idej — de altfel ideia domină întreaga expoziţie a pictorului basarabean — găsim prinse în pânze destul de numeroase, peisagiuri redate cu o vervă ce nu întrece puterea de fidelitate în descernământul realităţii. Astfel în „Cheiul Dâmboviţei", „O zi de primăvară", „pesiaj de iarnă", „In Ianuarie", „Iarna la mare", precum şi în „Vagabondul", „Căratul de lemne". „După masă" etc. se vede adânca înţelegere a expozantului care îl aşează într'o lumină de puternică deţinere a talenului artistic.

Expoziţia pictorului G. Catargi deschide privirea spre un orizont de senină măiestrie picturală.

♣

PICTORUL S. I. TRIESTER se complace mai mult în categoria pesimiştilor; coloritul său e dominant de un atare aspect.

Natura moartă este spendid redată, tocmai din cauză că este moartă şi prin urmare întunecoasă. „Tufănica ruginită", „Gutue", „Tulpine", „Stânjenej", „Compoziţia", apar sub un aspect real şi de foarte puţine ori exagerat în nuanţare. Astfel crisantemele albe, deşi albe, se reliefează mai mult în gris.

Trecând la pisagiuri. pictorul Triester a avut grijă de a le prezenta cu oarecare cochetărie pe alocurea destul de puternică, redând nişte privelşti de aleasă realitate picturală.

Ceeace însă isbeşte pe vizitatorii expoziţiei pictorului Triester sunt desenurile în general, portretele în deosebi. „Biserica Sf. Antim", „Grădina Icoanei", „Cap de studiu" şi mai cu osebire „Nud-studiu", îl aşează pe expo-

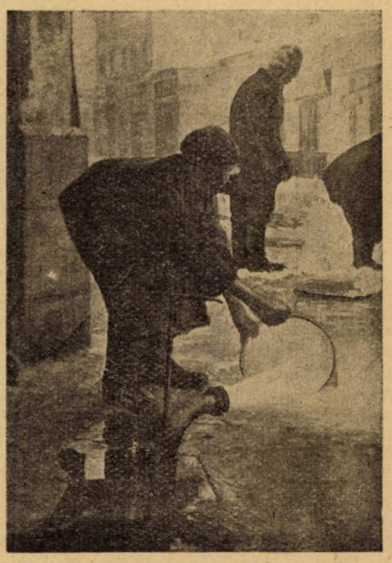

G. CATARGI: In Ianuarie.

zant, cu merit în fruntea artiştilor din această direcţiune.

In general lucrările pictorului S. I. Triester, îl evidenţiază ca fiind pătruns de alese calităţi picturale, ceeace îl angajează şi pentru viitor.

♣

Sala Mozart: HENRY VINTILESCU ŞI C. CONSTION.—Desigur faptul că doi artişti expun lucrările lor în aceeaş sală nu poate fi privit decât ca un semn de egală sau cel mult apropiată mentalitate artistică. Nu cred că ar putea fi cineva care să marcheze diferenţieri dintre două tratări, tocmai printr'o alăturare cât mai evidentă.

Atât d. Henry Vintilescu — care nu este debutant — cât şi d. C. Constion reprezintă talente remarcabile, ce totuşi pot fi uşor separate unul de altul. Deaceea să vorbim de fiecare în parte.

Pictorul H. Vintilescu — artist din tată în fiu, are o deosebită predilecţie spre peisagiuri marine, iubeşte marea, în deosebi cea agitată. Puternica sa redare coloristică se vede în special în efecte de noapte: Sabarul, Constanţa-port, Marea agitată, capul Midia, Casă turcească din Mamaia ş. a. m. d.

In general toate tablourile pictorului Vintilescu respiră o senintătate ce reuşeşte să te transporteze — nu de puţine ori — în acele locuri ce le evoacă cu multă putere de pătrundere a realităţei, evidenţiind prin aceasta posesiunea unei alese stilizări alături de o măiastră coloristică.

Dacă trecem la pictorul CONSTION trebuie să facem aceleaşi remarce, cu deosebire că la d-sa nu se vede fixată încă, predilecţia spre un anumit gen artistic Desigur că un artist când are acest curaj, se loveşte în mersul său, de unele lucruri ce pot fi definite: contrariu mentalităţii lui proprii. Sunt însă de ajuns să studiezi anumite lucrări ale pictorului Constion spre a-l califica la justa lui valoare.

Astfel acele minunate aquarele foarte sugestiv intitulate: stufăriş, barca, idilă, corăbii cu pânze, crucea precum şi câteva admirabile troiţe redate într'un colorit ce marchează vechimea lor, ne face să întrevedem în debutantul de astăzi o valoare remarcabilă.

Tot în sala Mozart expune câteva estampe japoneze, domnişoara *Dolly Vintilescu.* Ele sunt redate sub un aspect plăcut şi interesant în acelaş timp, prin coloritul lor specific — oriental — şi tratarea de o delicateţă vădită.

♣

Sala Ileana: LUCIA DEMETRIADE BĂLĂCESCU ŞI MILITZA PĂTRAŞCU. In timpul din urmă metoda ca pictorii să expună mai mulţi la un loc, se generalizează pe timp ce trece.

Desigur că poate fi interpretată în primul rând, ca o repercusiune a crizei economice şi în domeniul vieţii artistice.

Astfel şi la Cartea Românească expun d-nele Lucia Demetriade Bălăcescu — pictură — şi Militza Pătraşcu — sculptură.

Picturile d-nei Bălăcescu sunt de o factură severă şi pe alocuri denaturată. D-sa a vroit să ne prezinte tipuri ce întrec specificul; acest lucru scade mult din valoarea ce ar putea să o prezinte lucrările sale. Astfel portretele — în deosebi — sunt tratate într'un colorit puţin atrăgător. In orice caz dacă d-na Bălăcescu Demetriale a vroit să fie refractară a frumosului, apoi a reuşit cu prisosinţă.

Sculptura d-nei M. Pătraşcu este interesantă nu numai prin puternica sa expresivitate cât mai ales, prin armonia formelor. Astfel „tors" reprezintă prin excelenţă frumosul stilizat. In orişice caz atmosfera ce realizează d-na Pătraşcu este superioară din toate punctele de vedere.

Gazetaria

așa și-așa...

INTR'UN BILANȚ AL ANULUI 1929, ni se vorbește, între altele, pe deoparte— despre volumele mai vechi: I. Teodoreanu — Turnul Milenei; Cezar Petrescu — Întunecare; I. Minulescu: Corigent la Limba română; L. Rebreanu — Ciuleandra, pedealta, despre atâtea neapărute încă...

Nu pricepem un lucru: de ce totuși autorul susține că se ocupă de producție literară a anului expirat? Vina cea mare o poartă însă cei ce tipăresc și plătesc astfel de inepții.

AUTORI REPREZENTATIVI pentru anul 1929 ar fi, după același priceput bilanțier: I. Peltz, E. Relgis, Leon Feraru și... A. Dumbrăveanu-Pinguin.

Și să se mai susțină că asemeni deținători de condee, cari înțeleg să facă politică de rasă la fiece prilej, nu înșeală, cu știință și voință, opinia publică.

REVISTE REPREZENTATIVE pentru același an, vor fi desigur: Bilete-le de papagal, Rampa și... Umanitarismul. Mă întreb numai: cum poate minți cineva în așa hal. Mai mult: cum se poate minți pe sine însuși — inducând în eroare o massă de cetitori docilă și lipsită de experiență.

IMPARȚIALITATE se poate numi atitudinea care respiră din următoarea notiță a aceluiaș? Iată-le:

„Falanga și alte publicații ale d-lui Mihail Dragomirescu au publicat articole abracadabrante ale maestrului și au adus laude maestrului".

Trecând peste stilul unui asemenea reportaj — nu putem lăsa nesubliniată această atitudine de adevărat calomniator.

ȘI LIPSA DE OBIECTIVITATE a acestui cronicar se evidențiază la capitolul edițiilor care cuprinde: Adevărul, Cartea Românească, Ancora, Națională-Ciornei și... Cugetarea și mai ales la vorbirea care subliniază activitatea fiecăreia.

Iată: despre „Cartea românească", editura cea mai activă, ni se spune doar atât: „prezintă, în fiecare lună, cel puțin 2 cărți literare", pentruca, în legătură cu „Ancora d-lui Benvenisti" tonul să devie deodată elogios: „face mari servicii literaturii originale".

Natural că, pentru un asemenea judecător obiectiv, „activitatea editurii Naționala condusă de entuziasmul d. S. Ciornei care a isbutit să prezinte câteva lucrări de mare interes", va fi, nici mai mult, nici mai puțin decât „excepțională".

E, fără îndoială, cea mai bună dovadă de independență.

DACĂ AR FI TRĂIT EMINESCU e titlul unei anchete pe care o înregistrează „Vremea" în numărul de Crăciun. Din răspunsurile, umeori destul de interesante, alteori-numai bizare, spicuim:

„Viața lui nenorocită a provocat, într'o măsură, simpatia publică. Opera lui rămâne însă mare și fără tomurile biografice care s'au scris în jurul figurii lui omenești" (L. Rebreanu).

„Nu soarta lui nenorocită a provocat simpatia unanimă de care se va bucura în veci. Aceasta s'a petrecut în adevăr atunci imediat după moarte. Eminescu de azi e detașat complet din rama biografică romanțioasă". (N. Crainic).

„Situația literară? Ar fi fost desigur discutat și contestat de moderniștii și futuriștii din babilonia noastră literară" (C. Moldovanu).

„Poezia lui adevărată nici azi nu e „simpatizată; Eminescu e un mare ne„cunoscut un greșit înțeles". (Camil Petrescu).

„Viața lui nenorocită, așa cum a fost explcatată de necroforii postumi, cred că i-a trivializat memoria" (O. Han).

„Cred că sfârșitul lui tragic și popularizarea unicii lui aventuri sentimentale au contribuit mai mult decât valoarea operei sale literare, la simpatia publică de care va continua să se bucure ca un adevărat erou de legendă națională". (Ion Minulescu).

Ne impresionează în mod neplăcut faptul că, printre persoanele anchetate, se găsește și celebrul d. Vladimir Streinu care e atât de.... strein de opera lui Eminescu, încât nu s'a dat înapoi să-l numească „mandolinist genial".

N. BELDICEANU TATĂL (POETUL) este amintit, cu pietate prietenească, de d. Barbu Lăzăreanu într'un număr recent al „Adevărului". După ce ni se amintesc începuturile modeste (din cauza limbii) ale acestui versificator, d-sa insistă asupra poemei-elegii „Sorin": „o adevărată capodoperă" „în care a dispărut retorismul filosofilor de odinioară și didacticitatea insistentă a pastelurilor sale cu aliterațiuni".

Încă odată: de ce d. B. L. nu-și ia sarcina unei antologii a operei poetice lăsate de acest nefericit? Mai ales, că are și unde o tipări.

„ZODIA BERBECULUI" se numește foarte interesanta și extrem de spirituala causerie pe care (în „Curentul" dela 6 Ian. 1930), o publică marele nostru ironist d. G. Topârceanu. Sunt reflecțiuni pline de umor și de fantezie în legătură cu cel mai primejdios animal (cum îl numește d-sa) automobilul care, uneori, „capătă instincte de berbec". E, în același timp, o sarjă minunată la adresa vitezii automobilului care „este întotdeauna foarte grăbit: are aerul că scapă trenul". Plin de spirit este — îndeosebi finalul în care ni se vorbește despre chipul de înmulțire al automobilelor.

Se poate, deci, conchide: d. Topârceanu e într'adevăr inepuizabil.

BULETINUL CĂRȚII ROMÂNEȘTI a apărut și în al 12-lea număr, având pe copertă pe părintele Damian Stănoiu, iscusitul povestitor cu al cărui „Duhovnic al maicilor" anul literar s'a încheiat atât de fericit.

Foarte bogat capitolul. Drept, legislație. E, fără îndoială după ramura literară, direcțiunea în care se scrie cel mai mult. Din nenorocire și aici, pe lângă atâtea studii serioase, se strecoară destule broșuri de umplutură a cărora modestie de conținut contrastează uimitor cu prețul fantastic.

DOUĂ VOLUME DE POEZII care par a fi două meritoase popasuri în scrisul actual sunt: Acordurile d-lui C. St. Cazacu și serile cătunului — ale d-lui A. Pop. Marțian.

VOR APARE (în editura „Cartea Românească"): Lucia Mantu: Umbre chinezești; G. Ibrăileanu — Fioruri literare; Adrian Maniu — Jupânul făcător de aur; Paul I. Papadopol — Un sol al biruinței: poetul St. O. Iosif.

DIN „SCRISUL NOSTRU" o interesantă caracterizare a lui Sadoveanu (de G. Tutoveanu):

„Trăindu-și copilăria sub orizontul larg și înflorit al Moldovei, în rîurile viforoase ale vijeliilor, de zăpadă și'n cântecul molcom de ape și de lunci, din valea Siretului; împlinindu-și an de an, viața cu tot sbuciumul neamului din care s'a născut; aplecându-și iubitor urechea spre miile de doinași ai brasdei; și luminându-și sufletul din cercetarea tumultului de suferinți, de lupte și de glorii al trecutului... Sadoveanu crește liniștit și puternic, din adâncurile pământului românesc, întocmai ca stejarul care adună, în frunzișu-i lucitor și trâmbițările cumplite ale furtunii, și susurul astâmpărat al nopților de vară".

Revista e bine scrisă, precis tradiționalistă și susținută de numeroase talente locale, care dovedesc din plin că Bârladul nu-și uită îndeletnicirile literare.

P. I. P.

■

A apărut de curând, în editura Cărții Românești, volumul de proză: „PORUNCA A ZECEA", datorit distinsului și cunoscutului scriitor, d-nul Constantin Kiritescu. Prețul 75 lei.

●

De asemenea în editura *„Ciornei"* d. CEZAR PETRESCU, cel mai fecund romancier al nostru, a publicat de curând, într'un elegant volum romanul: *„Calea Victoriei"*, pe care-l vom recenza într'unul din numerile viitoare. Cu ocaziunea apariținii romanului de mai sus, revista *„Cronicarul"* i-a închinat întâiul său număr cu următoarea dedicație pusă în capul primei pagini: *„număr consacrat romancierului Cezar Petrescu, la apariția noului și vigurosului său roman social, „Calea Victoriei"*.

E o atențiune delicată pe care vigurosul și fecundul romancier o merită cu prisosință.

Îl felicităm călduros și-i dorim același spor la muncă, aceeași putere de creație și aceeași fantasie prodigioasă.

Articolele din „Cronicarul" sunt semnate de penele competinte și valoroase ale d-lor: Tudor Arghezi, Gib. I. Mihăescu, G. Topârceanu, Ion Dumitrescu, Lascăr Sebastian, Emil Dorian, etc

Revista „Cronicarul" dela primul număr își anunță programul și scopul apariției sale, astfel: *„Cronicarul" apare cu gândul de a sluji cartea românească, de a răspândi litertura noastră în toate colțurile țări"*...

Într'un ceas bun.

SCRIO.

literara

o sumă de cuvinte

Regina Maria-Antoaneta prefera trupa care juca în Versailles celei care era angajată să joace la curte. Făcuse chiar abonament anual, şi se ducea din când în când cu principesa de Lamballe şi asista incognito într'o loje de lângă scenă, ce-i fusese rezervată. Din toate genurile de spectacole prefera pe cele cu muzică. La un spectacol de operetă, actorii pe scenă mâncau o supă de varză. Mirosul apetisant al supei ajunsese până în lojea reginei căreia îi făcu mare poftă şi ceru directorului să-i dea voe să ia parte la ospăţ. De atunci a rămas tradiţia că de câte ori se juca opereta se punea pe scenă la masă un tacâm în plus, partea reginei.

•

Într'o zi Ludovic al XVI avu fantezia să se ducă la operă la un spectacol de balet să vadă, pe celebrul prim dansator al operei din acea epocă, pe Vestris. Imediat ce se anunţă vizita regelui la teatru, Vestris fu înştiinţat de dorinţa regelui.

— Nu voi dansa în această seară, răspunse Vestris.

— Dar regele te roagă să dansezi!

— Sunt dezolat că trebue să refuz pe rege, dar îmi este imposibil să dansez!

Fură trimişi o sumedenie de persoane să intervie la Vestris să danseze, dar toate fură refuzate. Atunci Vestris pentru refuzul şi necuviinţa lui fu dus şi închis într'o fortăreaţă. Acolo primi vizita tatălui său.

— Nu pricep, zise tatăl, de ce nu ai vrut să dansezi; eu cred că tu ai ceva contra regelui! Tu ştii foarte bine că familia Vestris nu a avut nici o dată nimic contra familiei Bourbon! Iţi interzic pe viitor de a strica raporturile între aceste două familii.

•

Napoleon în timpul expediţiei la Berlin, juca într'o zi cărţi cu generalul Rapp.

Cum în faţa lui avea o mulţime de napoleoni luă un pumn din ei şi îi lăsă să cadă din mână cu sgomot.

— Nu este aşa, spuse Napoleon, adresându-se generalului Rapp, că Prusienilor le plac foarte mult aceşti micuţi napoleoni?

— Părerea mea, Sire, răspunse curtenitor Rapp, este că Prusienilor le plac sau mai zis preferă în schimbul acestor micuţi napoleoni... pe cel mare!

•

La ultimul bal dat în onoarea familiei regale din Neapole, pe care-l dădea ducele d'Orleans la care asista chiar regele, Carol al X minunat de frumuseţea galeriilor dela Palais Royal, spuse lui La Fontaine.

— Dumneata de ce nu eşti în stare să-mi faci astfel de lucruri frumoase.

Pentrucă nu mi le-aţi comandat Sire, răspunse La Fontaine.

bazar

CONCURENŢA NAVALĂ INTRE ANGLIA ŞI STATELE-UNITE

In cursul anului 1929, Statele Unite au prevăzut în buget pentru flotă o sumă de vreo 475.000.000 dolari, faţă de cei 274 milioane dolari cât prevăzuse Marea Britanie. Preşedintele Hoover a declarat nu de mult, că dacă nu se va ajunge la un aranjament pentru reducerea flotei în conferinţa dela Londra, Statele Unite vor fi obligate să cheltuiască, în cei zece ani următori, suma de 1.200.000.000 dolari, pentru construcţii navale. Această sumă reprezintă mai mult de jumătate din taxa federală pe venit realizată anul trecut.

Exceptând Marea Britanie, Statele Unite au devenit cea mai puternică putere financiară şi economică din lume. Acest stat are o populaţie mult mai mare de cât a oricărui alt stat din Europa, exclusiv Rusia. Investiţiunile lui externe ating formidabilă sumă de 15 miliarde dolari; în 1928, comerţul său extern a fost aproape egal cu al Marei Britanii.

Trusturile americane instalează fabrici în mai toate ţările impotante de pe glob.

Deşi Statele Unite e unul din statele ce se bazează mai mult ca oricare altul pe resursele interioare, fabricele americane însă sunt tributare pentru materie primă statelor străine.

Actualmente flota americană este mai puternică decât flotele combinate ale tuturor naţiunilor din Europa, fără Marea Britanie... Flota britanică este, totuş, mai mare de cât aceea a Statelor Unite. Timp de trei sute de ani, imperiul britanic a susţinut principiul supremaţiei mărilor.

Cu toate acestea, la sfârşitul războiului mondial, guvernul britanic şi-a dat seama că Statele Unite erau suficient bogate spre a bate orice altă ţară într'o cursă de construcţii navale, eventualitatea unui război cu Statele Unite neputând nici măcar să fie discutată. De aceea, în conferinţa dela Washington, convocată de preşedintele Harding, în 1921, imperiul britanic a abandonat, de voe bună istoricul principiu al supremaţiei mărilor şi a acceptat o poziţie de egalitate cu Statele Unite, în ce priveşte vasele de război.

Din nenorocire însă, conferinţa dela Washington n'a isbutit să ajungă la o înţelegere pentru limitarea tonajului aşa zisului echipaj auxiliar, adică al crucişetoarelor, distrugătoarelor şi submarinelor. Din 1922 primejdia concurenţei navale între Marea Britanie şi Statele Unite, în ce priveşte echipajul auxiliar, mai ales al crucişetoarelor de 10.000 tone, a crescut.

In 1924, Marea Britanie, Franţa, Japonia, au lansat acest nou tip de vas de război. Statele Unite au dispus să se construiască astfel de vase în acelaş an.

Unul din scopurile conferinţei navale dela Londra este acela de a se pune o stavilă concurenţei ce şi-o fac cele două mari puteri în privinţa construcţiei de crucişătoare.

caricatura zilei

NEGUSTORUL DE VECHITURI

— Nu prea merg afacerile?

— Nu tocmai bine, din cauza crizei financiare şi concurenţii din America....

CONSOLARE TARDIVĂ

— Ascultă dragă Anatol, relativ la mica noastră neînţelegere, m-am gândit, că tot tu aveai dreptate...

COPIII

— Ia spune-mi domnule: nu-i aşa că porţi doar un *ochelar* numai din spirit de economie?!...

(Dimanche illustrée)

PAGINI UITATE

PROLOG

DIN CIOCOII VECHI ŞI NOUI

de NICULAE FILIMON

Nimic nu este mai periculos pentru un Stat ce voieşte a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniţilor, meniţi din concepţiune a fi slugi, şi educaţi într'un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preţ!...

Platon a zis cu două mii de ani înainte de a lua noi, pana în mână, ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetăţean onest, mai întâi de toate cată să fie născut în frica lui Dumnezeu, şi din copilărie până la maturitate, să trăiască înconjurat de oameni virtuoşi şi drepţi.

Ciocoiul este, totdeauna şi în orice ţară, un om venal, ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal, până la barbarie şi dotat de o ambiţiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce şi-a ajuns ţinta aspiraţiunilor sale.

Pepiniera în care cresc aceşti inamici ai onoarei şi ai tuturor virtuţilor cetăţeneşti, este mai totdeauna casa bogatului şi mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul umilit şi cere a servi pe boier pentru: o bucată de pâine, o cameră de dormit şi un vestmânt, ca să se apere de asprimea frigului.

In anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, cari întrec în ipocrizie şi vicleşug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop şi La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniţi în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atenţiune, în cât la douăzeci de ani, ei ştiu foarte bine cum să fure cloşca depe ouă fără să cârâe: cu alte cuvinte: ştiu cât să fure dela aprovizionarea de toate zilele, cât dela aprovizionările cele mari, cât dela arendările moşiilor şi alte mai multe transacţiuni ale casei boereşti în care se află servind.

Ştim cu toţii că între slugile dela casele bogaţilor, ca în toate meseriile sociale, există o ierarchie oarecare. Ciocoiul dar, îşi începe uneori cariera de la postul de rândaş; iar alteori dela lacheul ce se pune în coada trăsurii boerului, devine cu încetul sufragiu, apoi vătaf la curte, iar mai pe urmă se face şi el boier, şi cu toate că unii şi alţii îi zic în deriziune *boier făcut*, copiii lui însă devin boieri şi fii de boier.

In timpul pe cât ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său şi îi ajută cât poate, ca să şi le împlinească în paguba lui şi în folosul său. Se întâmplă însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiul să aibă şi virtuţi, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul şi în inima cea triunghiulară şi îngustă a ciocoiului, plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preţ.

Ca sufragiu se obicinueşte atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără: friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, conserve de Franţa şi vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este conrupt moraliceşte şi fiziceşte până la măduva oaselor.

Inălţat la acest din urmă şi mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet... din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua şi noaptea este de a afla metodul prin care să-şi facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginaţiune, unul mai întunecos decât celălalt; le studiază pe toate şi găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conştiinţă.

S'a zis de mai mulţi filozofi şi cărturari, că conştiinţa este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduesc: dar vătaful dela curte cunoaşte mijlocul de a şi-o face din aspru judecător, un consilier întocmai după cum îi trebue lui.

El zice în sine: „Tot omul este creat de Dumnezeu, cu dreptul de a se hrăni pe pământ; dece dar unii oameni au mai mult decât trebue, când alţii n'au nici chiar mijloacele necesare spre a se susţine? Dece unii sunt puternici şi alţii nebăgaţi în seamă? Dece unii stăpânesc pământuri întinse, iar alţii nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală" — zice înţeleptul vătaf de curte — „şi cată să o combată din toate puterile", adaogă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raţionament în raţionament şi din deducţie în deducţie, devine comunist, fără ştirea lui, şi începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă şi egalitară în aparenţă, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult şi ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societăţii după un metod mult mai practic decât al adevăraţilor comunişti. Incercarea reuşeşte de minune; starea comunistului se îmbunătăţeşte cu aceiaş repeziciune cu care se ruinează a stăpânului său. Işi cumpără: moşioare, vitişoare şi alte diminutive de acestea, cari fac viaţa lesne şi plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier, care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri, şi după ce şi-a luat rangul de *Pitar*, la care nu este vătaf să nu aspire, omul nostru caută un pretext şi părăseşte casa stăpânului său, tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogăţit prin furtişag, nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar deveni; ci din contră caută noui mijloace de a-şi mări bogăţiile. Căsătoria dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată ţara şi nu se însoară decât numai atunci când găseşte o zestre după placul lui, fără să se turbure cât de puţin, dacă femeia cu care îşi leagă soarta este: june frumoasă şi crescută bine sau slută şi depravată.

Omul ce se însoară numai pentruca să-şi mărească starea, niciodată nu ia soţie bună. Ciocoiul ştie şi aceasta, dar îi pasă foarte puţin, căci el nu are altă ţintă decât realizarea planurilor sale celor ambiţioase. N'apucă să treacă luna de miere, şi casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societăţii. Soţia sa devine o Mesalină; copiii se nasc, Dumnezeu mai ştie cum, cresc împreună cu slugile, şi tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupţiunii, îi trimite în Franţa ca să înveţe carte.

Nenorociţii copii, lipsiţi de educaţiune morală şi neîntăriţi prin virtuţi şi exemple de onoare învăţate din casa părinţilor, cum ajung la porţile Parisului, cad în mâinile femeilor şi junilor celor stricaţi cari îi depravează şi mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânşii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viţiul şi depravarea sau, dacă vreunul dintr'ânşii reuşeşte a învăţa câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susţinută de o educaţie morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei ţări ce hrăneşte în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul s'au puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosibeşte de omul onest prin mai multe fapte, dar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunţă definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, — nu doară că are spiritul drept şi nepărtinitor, ci ca să poată exploata de odată toate doctrinele şi partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea şi devotamentul; sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe cari le rosteşte prin adunări publice şi private; dar aceste virtuţi cetăţeneşti, de cari face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voieşte a se sui la putere; şi uneori, când ele nu servă deajuns, el aleargă la străini şi primeşte dela dânşii posturi în ţara sa.

Ajuns la gradul de mărire, pentru care: a comis toate mişeliile, a suferit toate umilinţele şi a declamat, fără a le simţi, toate virtuţile din lume, ciocoiul îşi ridică masca ipocriziei dela ochi, şi se arată lumii în mizerabila şi uricioasa goliciune a sufletului său celui mic.

Inima lui, asuprită: de suferinţele, de umilirile şi înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simţimânt frumos şi uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inicuităţile vieţii sale şi nu-l lasă să despoaie de averi pe stat şi pe particulari; funcţiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate, şi, ca să se poată folosi mai bine de orânduelile în servicii îşi recrutează un ciocoi tot de calibrul său, şi speculează printr'ânsul pâinea nenorociţilor funcţionari.

Iată tipul ciocoiul din toate ţările şi mai cu seamă din ţara noastră, unde lumina adevăratei civilizaţiuni n'a risipit încă norii cei groşi ai ignoranţei şi ai depravaţiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebitele faze prin cari el a trecut în secolul nostru, dela ciocoiul cu anteriu şi cu călimări la brâu al timpurilor fanariotice, până la ciocoiul cu frac şi cu mănuşi albe din zilele **noastre.**

cărți redate în extrase

VIAȚA BOEMULUI HENRY MURGER

de GEORCES MONTORGUEIL

In biografia de față, Murger *apare ca un boem de rassă, care și-a potolit elanul tinereții în mediul nemuritor al cartierului latin. Aci a cunoscut adevărata viață, a cărei imagine vie este celebra lui capo d'operă* Boema, *unde și-a concretizat toată filosofia optimistă. Figura lui* Mimi *va răsbate timpurile și va emoționa încă sfârșitul atâtor generații de intelectuali cari, vor respecta sincer, odată cu sfârșitul ei tragic, și viața lor de boemi, din tinerețe.*

Louis-Henry, tânărul boboc care avea să înflorească mai târziu în reuniunile boemilor artiști, s'a născut în ziua de 27 Martie 1822. Copilăria și-a petrecut-o, ca un vis frumos, la părinții săi. Tatăl său era croitor și spera, cu multă bucurie, să poată lăsa fiului său meșteșugul ca și atelierul. Anii treceau și profilul bolnăvicios al lui Henry căpăta frăgezime și culoare. Hoinărelile din stradă, unde își petrecea cel mai mult timp, îi deschiseră tânărului Henry gustul pentru vagabondaj. Era ca o albină care nu poate încă să sboare, dar care abia așteaptă timpul când va colinda din floare în floare. Încă dela vârsta de zece ani Henry se îndrăgostește de o tânără fată din apropierea lui, căreia îi cânta romanțe improvizate de el și cântece erotice. Tânăra se distrează. Dar micuțul suferă mult când află adevăratele sentimente de prietenie pe care această fată i le arată. Mai târziu, căsătorită, își va aduce aminte cu mult drag de timpul când Henry îi declara dragostea prin cântecele sale.

Abia terminată școala elementară, tatăl vrea să-l bage într'o școală de meserii de unde să iasă, peste câțiva ani, maestru pentru branșa sa pe care i-o destinase și lui. Mama sa se împotrivește cu cea mai mare înverșunare. Ea nu voește să facă din fiul său decât un om adevărat, cu învățătură. Cerbicia tatălui nu s'ar putea învinge nici odată, dacă n'ar interveni d. de Jouy, un fel de binefăcător al cartierului care convinge pe tată să-l lase să urmeze mai departe căci el îi va găsi cu ce să se întrețină.

Astfel Henry își ia zborul încet spre locurile pe cari le dorise atât de mult și unde speră să-și desmorțească nervii.

Este adus într'o școală clericală de unde el va trebui să iasă slujitor al bisericii. Dar, instinctiv se împotrivește. Își complectează educația ca pentru un fiu al poporului. Viața adevărată o simte în stradă după ce scapă de metodele aspre ale pedagogilor. Aci simte aerul libertății cum îi îmbujorează fața răcoritor și binefăcător .Aci, în școala elementară are ocazie Murger să cunoască pe Eugène Pottier, un băiat foarte bun și inteligent. Această prietenie îi face bine. Toate durerile ascunse are acum cui să i le împărtășească.

In acel timp poeții-lucrători, ca și ceilalți artiști obișnuiau să se întâlnească din când în când, la câte unul din ei, pentru a discuta diferite chestiuni la ordinea zilei. Asemenea cenacle erau mai multe prin cartier. După o trecere de timp Murger începu să le frecventeze cu foarte multă pasiune. Grupul unde intra el se compunea din pictorii frați Desbrosses. Paul Dupont, Chintreuil, etc.

Zilele de peregrinare cari urmau acestor cenacle, erau socotite de Murger ca adevărate sărbători ale sufletului său însetat de ineditul locurilor cu care lua acum primul contact. Ce frumoase amintiri îi procurau aceste lungi promenade în tovărășia pictorilor și poeților prin toate cafeurile cartierului latin unde acești boemi își aveau sediul. Aci în fața unei cafele consumate sau în fața unui vârf de țigare neaprins, încercau acești copii ai ARTEI, grațiile bune ale inspirației, pe care apoi să o încătușeze în opere de artă durabile.

Dar acest frumos vis al adolescentului Murger se dărâmă odată ce tatăl său află de viața (destrăbălată în concepția lui), pe care fiul său o ducea în mijlocul prietenilor săi. De-acum fiind isgonit din casa părintească ca nedemn, începură greutățile pentru acest frumos copil ,atât de îndrăgostit de viața artiștilor. Fu găzduit rând pe rând la prietenii săi, până când găsi, grație ajutorului aceluiaș domn de Jouy, care-l scăpase prima oară de sub tirania tatălui său, postul de secretar la contele de Tolstoi, unde primea, bine înțeles, atât cât îi ajungea pentru ca să trăiască. Greutățile inerente începutului îi făcură multe neajunsuri pe cari, însă, acest minunat adolescent știu să le învingă, cu cea mai mare resemnare.

Henry Murger mergea sigur pe acest drum al destinului. E interesant de relevat societatea lor, academică, pe cari o intitulaseră *Les Buveurs d'eau* și care avea un regulament de întocmire. Vestitul paragraf 5 interzicea în relațiile dintre membrii acestei societăți manoperile frauduloase și stabilea cea mai deplină armonie. Inspirația lor se călăuzea și irumpea după paharul cu apă pe cari acești amabili adolescenți îl aveau perpetuu în față.

In acest mediu de melanj, scriitorii trăiau la o laltă cu femeile, unele modele artiștilor, altele midinete pripășite în acest cartier al dragostei și artei. Era deci firesc ca și Henry Murger să-și simtă inima palpitând de emoție în fața unei tinere femei. Și asta se întâmplă curând.

II

Maria, o tânără fată, fu prima lui dragoste. Mică și fragedă, această copilă acceptase căsătoria cu un oarecare necunoscut, care era însă un hoț, șef de bandă. Idila lor începu, cum era și firesc, sub cerul scânteetor al Luxemburgului, unde sufletele lor tinere se simțiră atât de apropiate El experimentând pentru prima oară dragostea adevărată. Ea dând drumul pasiunei ei firești, dela care fusese împiedicată prin acea căsătorie, pe care n'o dorise. Intâlnirile lor erau tot atâtea sărbători pentru amândoi când, braț la braț parcurgeau grădini publice sau se înfundau în taina nopții ,căutând să-i culeagă adevăratul sens. Era acel iureș necruțător al tinereții nemuritoare, al tinereții cu care fiecare om nu se întâlnește decât o singură dată. Și tot o singură dată are ocazia s'o trăiască adevărat sau s'o scape. Un nor veni însă să turbure fericirea lor. Soțul ei este prins și demascat ca hoț. Maria nu mai vrea să mai rămâie în domiciliul conjugal, de aceea conjură pe Murger să-i găsească un loc, pentru a o adăposti 4—5 zile. El caută în adevăr și găsește la prietenul său devotat *Guilbert*, pictor, odaia lui, pe care acesta o cedă bucuros, pentru ea. Murger venea în fiecare zi s'o vadă și să-i întărească durerea. In sfârșit procesul se judecă și Maria, care era acuzată de complicitate, este achitată. Plin de fericire, Henry se repede la ea să-i vestească această noutate. Dar aci avea să se lovească de prima deziluzie din viața sa. Maria fugise cu Guilbert care o ademenise. Durerea sa lăuntrică era mare. Nu putea crede atâta prefăcătorie în sufletul Mariei pe care îl simțise cald, adeseori. El neglijase însă că Maria, în afară de suflet mai avea și trup și o necesitate imperioasă cerea satisfacerea exigențelor lui. Aproape nebun de durere, nu mai știe nimic ce face. Starea sa fizică merge mai rău în așa fel că este nevoit să se interneze într'un spital. Astfel își începu, propriu zis cariera de observator și de spectator atent la durerile omenești acest mare suflet care avea să dea cea mai pătrunzătoare și mai elocventă operă din viața de boem, cu bucuriile și necazurile ei.

z

PRIMII ANI DE SPITAL

Și Murger intră cu durerea morală în acest locaș de tămăduire numai a durerii fizice. Prietenii lui devotați compătimeau acest om blând, bun, cu o figură atât de expresivă. Mulți dintre ei, bolnavi de asemenea, îl întovărășiră și aci, printre cari Ioseph Desbrosses.

După ce se vindecă, părăsi spitalul și începu iarăși peregrinarea fără nici un scop a cartierului latin. Locuința și-o improviză la prietenii săi devotați, care-l

primeau cu braţele deschise. Dar sănătatea sa era serios ameninţată. Pentru aceasta trebui să intre din nou în spital, unde mai petrecu o bună bucată de timp. Nu putea depărta imaginea Mariei din preocupările sale cotidiane. Ochii ei mari şi luminoşi îi reveneau ca un leitmotiv al simfoniei idilice. Tumultul vieţii din oraş nu-l mai împiedeca să soarbă din liniştea meditativă a spitalului tenebros. Aceste clipe de aducere aminte erau toată viaţa sa. Era tot ce mai avea sfânt pe acest pământ: împreună cu prietenii lui devotaţi. Dar destinul implacabil voi să piardă în curând pe mai mulţi prieteni, printre care şi pe Ioseph Desbrosses. pictorul. Era unul din cei mai buni prieteni ai lui Murger. Unul din acei cari trăiseră în mod adevărat, viaţa de boem, cu toate mizeriile şi mulţumirile ei. Pierderea lui însemna o pierdere din el însuşi. Acest om atât de expresiv succombase din rândul combatanţilor boemi. Luptase cu viaţa boemă. Dar fusese învins. După ce mai întâi sorbise adânc din nectarul ei dulce şi otrăvitor. Onorurile prietenilor nu întârziase să-l recompenseze de toate privaţiunile pe care le avusese în viaţa frugală.

Murger se desmetici puţin. Îşi dădu seamă că nu trebuia să se îndoaie ca o nuieluşe deasupra durerii.. Ci să stea ţeapăn şi viguros. Mai erau multe de făcut pentru a putea promova din această etapă a vieţii lor. Imbărbătat de aceste hotărîri, eşi din spital cu gândul să lucreze pentru a-şi îndeplini opera sa.

Odată, când eşiră la câmp să lucreze şi să petreacă grupul lor format din Nabar, Chintreuil, Lazare Vasquez, Schaunard, etc., fără întâmpinaţi de arhitectul Crampon, însoţit de o doamnă, metresa lui. Rugară pe artişti să se afilieze şi ei veseliei lor, ceeace li se aprobă. Murger examină profilul tinerei femei. O paloare expresivă inundă faţa fină de jur împrejur. Ceru lămuriri arhitectului Crampon care îi spuse că *Lucile* (acesta era numele ei) era o lucrătoare care nu trăise bine cu soţul şi pe care şi-o făcuse el metresă, după mai multe întâlniri. Acuma era ultima lor plimbare împreună, fiindcă trebuiau să se despartă. Abia acum îşi dădu seama Murger cine era Lucile Louvet, florăreasă, care se căsătorise la 16 ani cu François Polgaire, un lucrător. Figura ei indica însă o suferinţă mult mai adâncă decât i se putea bănui.

— Biată Mimi, zise cu vocea jumătate Murger a cărui inimă începuse să bată pentru palida fată, într'un elan de înţelegere şi de iubire, ceeace nu-l împiedecă totuşi să presimtă ochii luminoşi ai Mariei.

●

De-acum Murger începu să publice impresiile sale din viaţa de boem sub rubrica „*Scenes de bohème*“, la revista bulevardieră *Le Corsaire*, care reflecta mişcarea literară, artistică şi muzicală mai înaintată în tendinţe. Aci zugrăveşte cu o putere evocatoare primele scene din romanul care l'a făcut nemuritor. Retribuţia lui era mică. Aproape nimic. Cu care îşi plătea datoriile cari începuseră să-l sufoce. Data memorabilă când a început publicarea acestor foiletoane este 1 Martie 1845.

Aci sunt redate în prima versiune tragedia lui Mimi şi a lui Rudolphe, precum şi conturarea acelei splendide Musette, modelul, cu mentalitatea ei boemă. Aci sta în embrion toată tragedia iubirii lui Murger cu Maria, precum şi sfârşitul ei duios. Cititorii nu prea se îmbulzeau să citească aceste fragmente rupte din inima lui. Toată acea lume de basm în care se învârteşte povestirea, nu erau decât frânturi din propriile lui dureri şi nenorociri. Era tot ceeace crezuse el mai demn de a figura într'o operă literară. Intâmplările se înşiruiau logic pe firul aducerilor aminte şi pana lui Murger scria propriile lui amintiri din prima tinereţe. Propria lui fericire de a fi trăit în acel mediu de oameni aleşi, precum şi propria lui nenorocire, ultimă, de a fi pierdut iubirea lui atât de mult căutată, se reflectau în acele scene din viaţa de boem, cari aveau să-i aducă gloria într'o zi.

Tot în acest timp îşi depăna firul legăturii sale cu Lucile, încă dela prima lor întâlnire. Arhitectul plecase. Menajul lor începuse un timp cu aceiaşi vraje a iubirii de altă dată, pentru Maria. Dar inevitabilul se apropia Murger se săturase de această viaţă conjugală. Voia libertate şi mai ales aer. Femeia delicată şi înţelegătoare care era Lucile, a înţeles totul. Şi într'o seară când Murger se întorcea mai târziu ca de obiceiu, acasă, nu mai găsi pe Lucile. Cu durerea în inimă, aceasta plecase să-şi reia locuinţa de odinioară, deşi iubea pe Murger.

Rămas singur, el închiriază o cameră sărăcăcioasă la un hotel mărginaş deoarece îi mergea prost. Şi aci meditâ nopţi întregi asupra proectelor literare. Dar într'o noapte, auzi bătăi în uşa odăii sale. Intrebând cine este, îi răspunse o voce slabă, abia închegată. Inţelese că era Lucile şi îi deschise. Când aceasta intră ei văzu o umbră slabă, de care abia se mai ţinea pielea. Il rugă cu o voce caldă să-i dea adăpost căci nu mai avea pe nimeni. Cu ochii plini de lacrimi Murger o culcă în patul său. A doua zi se interesă prin prietenii săi şi graţie studentului în medicină Eugène Tobin, obţinu un loc pentru ea în spital. Când Eugène veni cu biletul de permis în spital să îl dea lui Murger, găsi numai pe Lucile acasă. Stânjenit voi să plece dar ea îl reţinu cerându-i biletul.

— Ştiu despre ce este vorba. Dă-mi biletul şi mâine dimineaţa voi fi la spital. Inţeleg că Henry nu poate să facă altfel şi mă supun.

A doua zi era instalată singură la spital. Murger îi promisese că va veni să o vadă. Dar nu se prea ţinea de cuvânt. Starea sănătăţii ei mergea din ce în ce mai rău, până când într'o noapte când Murger era într'o cafenea, fu anunţat de Tobin că a murit. Ca prins de friguri se sculase şi merse la fereastră unde începu să plângă. Erau lacrimi sincere pentru o iubire arzătoare.

Dar a doua zi îi fu semnalată eroarea. Lucile nu murise, însă starea ei era foarte gravă. După 2—3 zile Lucile simţind că sfârşitul ei se apropie, îşi exprimă dorinţa să îmbrăţişeze pe Henry înainte de a muri. Această dorinţă a ei fu adusă imediat la cunoştinţa lui Murger, care promise că va veni să o vadă. Când veni însă, după mai multe ezitări, Lucile murise fără să-l poată vedea. Un copist notase maşinaliceşte pe registrul intrărilor şi eşirilor la data de 9 Aprilie 1848, decesul la orele 3 noaptea a „Lucilei Louvet, florăreasă, în vârstă de 24 ani, născută la Paris“.

„Intrată la 6 Martie 48

„Tuberculoasă“.

Aceasta a fost *adevărata Mimi*, care face şi astăzi pe mulţi să verse lacrimi pe suferinţele ei.

ANAÏS

Scenele boemei se luminaseră de mult în *Le Corsaire*. Acum Murger intrase în tratative cu Buloz, director al *Le Revue des deux Mondes*, care pe vremea aceea era cea mai citită şi preţuită din câte apăreau. Aci începu Murger să publice multe alte foiletoane cari conţineau aceiaşi boemie în pagini scrise cu sclipiri de artă. După puţin timp, editorul Michel Levy edită *scenele boemei* în volum, care avu mare succes. Scriitorul Theodore Barière propuse în curând lui Murger transpunerea pe scenă a romanului care-l pasionase atât, ceeace contribui şi mai mult la succesul lui Murger, pe piaţa literară. Succesul începuse să-l înconjoare din toate părţile cu miragii de vis, cum i se păreau lui toate situaţiile pe care le câştigă.

Tinereţea pe care şi-o petrecuse sbuciumat voia să-i asigure cel puţin o retragere fericită. Astfel se explică apariţia aproape magică a altei femei în viaţa lui, cu numele de Anaïs. Această femeie auzise de faima lui şi mai ales, citise romanul vieţii de boem pe care îl avea sub căpătâiu. Ştia că toate acele lucruri pe cari autorul le descrisese erau reale şi mai ştia că însuşi autorul era zugrăvit în persoana lui Rudolphe.

De aceea mare îi fu emoţia când auzi că autorul acesta celebru locueşte chiar în acel corp de case, unde locuia şi ea. Cunoştinţa fu făcută repede. Din primul moment se înţeleseră şi Murger o convinse să semneze contractul conjugal prin care stabileau menajul. Sănătatea era şubredă şi numai prin aerul dela Marlotte o mai repară puţin. Oficialitatea începuse să se intereseze de el. Chiar peste puţin timp îi apăru decretul prin care era numit cavaler al ordinului Legiunei de onoare, care îi fu înmânat cu toată pompa. Prietenii îl asediară la Marlotte şi nu lăsară acest eveniment fără una din acele sărbătoriri tinereşti, în cari exaltaseră odinioară tinereţea.

Dar acest miraj nu ţinu decât puţin căci Murger se îmbolnăvi. Vrednica lui tovarăşe de viaţă Anaïs se purtă tot timpul ca o adevărată soţie şi tovarăşe. Resemnarea şi mai ales hotărîrea cari prezidau în acest suflet femeiesc îi atraseră simpatia tuturor. De altfel însăşi Murger îi dedicase *Les Vacances de Camille*, pe timpul când încă mai lucra şi unde se reflectează toată atmosfera cordială care a domnit între ei.

Prietenii lui începură pelerinajul la căpătâiul muribundului. Insăşi oficialitatea căută să ia parte la această îngrijorare generală. In ziua de 24 Februarie 1861, orele 10 seara, Murger îşi dădu sfârşitul în mijlocul durerii generale. Reprezentanţii Academiei, ai Ministerului instrucţiunii publice, ai tuturor societăţilor de cultură, ţinură să dea ultimul lor salut autorului *BOEMII*. Dar mai ales prietenii îi luară parte la crunta încercare pe care o suferiră prin moartea lui Henry. Şi între ei Anaïs, demna Anaïs, a cărei durere nu putea avea margini.

N. CART.

(Editura Bernard Grasset, Paris)

BIBLIOTECA CENTRALĂ

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 7
9 Februarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA

ALEXANDRU ODOBESCU

Ctitorii

ALEXANDRU ODOBESCU

de ION FOTI

Alexandru Odobescu a fost un mare cărturar, în cel mai larg sens al cuvântului. Toate problemele pe care le-a atăcat în arheologie, istorie, în monografiile sale, *Moţii, Enăchiţă Văcărescu, Timoleiu Cipariu, Câte-va ore la Snagov, Origina poeziei populare,* în afară de o vastă erudiţie în alcătuirea lor a avut intuiţia largă a adevărurilor istorice.

In Enăchiţă Văcărescu descrie pe oamenii acelei epoci, în servilitatea lor desgustătoare, înţelegându-i, fără să-i dispreţu ască.

Apoi Odobescu, mai mult ca oricare alt contemporan, vede importanţa mişcării naţionaliste — spre un latinizm fanatic — a şcoalei dela Blaj. Acei bătrâni latinişti, ridiculizaţi de o ieftină zeflemea junimistă, erau nişte mari patrioţi, nişte înfocaţi apostoli. Timoteiu Cipariu, pe lângă un mare filolog şi erudit, întrunea imensa însuşire a unui orator de o excepţională putere de convingere ; aşa a fost Bărnuţiu, Laurian şi ceilalţi. Ei erau în luptă cu toată droa a de „savanţi“ unguri, slavi, sloveni, germani, cari negau drepturile istorice ale poporului român la el acasă. Pentru a-şi întemeia pe granit edificiul naţional aveau nevoe de Columna lui Traian, nepieritoarea mărturie a originei noastre, şi de Roma. Pentru a ne apăra trebuia aruncat tot balastul turco-bulgaro-maghiaro-greco-slavon din limba noastră. Dacă multe cuvinte slavone au rămas în limbă, prin instinctul limbei, prin opera învăţaţilor ardeleni. prin necesităţile curente şi urgente ale formaţiunii unei limbi literare şi ştiinţifice, judecătoreşti şi politice, peste 90 la sută din cuvintele străine au fost eliminate fără reîntoarcere. Mare parte din idealul latiniştilor s'a realizat, cel puţin, în intenţie. Căci, dacă nu zicem pentru boală, *morb,* îi spunem şi maladie, dragostei sau iubirei slavone, în spunem şi amor, trupului slavon, corp, etc. ; cel mai adânc înrădăcinate cuvinte au câte un echivalent latinesc, care, de cele mai multe ori le înlocueşte.

Limba română nu putea fi numai populară şi arhaică, cu puţine elemente noi cum a vrut-o şi Odobescu. Mai ales gazetele şi publicaţiile periodice au înlăturat în mod desăvârşit din vorbirea curentă, tendinţa poporanisto-arhaică. Prin sute de mii şi milioane de exemplare, zilnic, gazetele au creat o limbă vorbită indispensabilă necesităţilor vieţii, fără a ţine seamă de critici, filologi şi scriitori. N'a fost, poate, perfectă, dar ea e azi limba vorbită şi limba generală a intelectualilor şi a orăşenilor, în mare parte, devine şi limba ţăranilor cu timpul.

De altfel şi noţiunile vieţii au evoluat ; în loc de caldarâm, avem pavaj ; scrii o scrisoare amoroasă, convorbire amoroasă, dramă amoroasă (dragoste şi iubire n'au adiectiv pasabil). Pe urmă pisanile, zapisele, spătarii, medelnicerii, hatmanii, voevozii, au dispărut din limbă. Pagini din „Mihnea cel Rău“ sau din „Doamna Chiajna“ nu se pot citi de tânăra generaţie fără dicţionar.

De ar trăi latiniştii ar fi fericiţi, cetind fraze unde nu există nici un cuvânt străin: „Moartea prematură a ilustrului bărbat de stat“, sau „Crima din amor a unui conductor de tren“, sau „Fazele constituţionale ale noului regim politic se desfăşoară în continuă“. Exemplele ar fi de luat dela fiecare publicaţie zilnică.

Odată, limba noastră, în contract cu latina sau surorile neolatine, mai ales cea franceză, a luat repede toate elementele ce-i lipseau din tezaurul imens al rudelor sale.

Dacă, la un moment dat, a fost nevoe pentru normală evoluţie a limbei de o contră ofensivă împotriva acelora cari vroiau să reîntoarcă un nou jargon latino-roman, cu limba vorbită, păstrarea mai departe, considerate ca patrimoniu naţional a unor cuvinte ce tăgăduesc (neg), făgăduesc (promit), desnădăjduesc (disper), sau (nădejde (speranţă), tăgadă (negare), etc. era tot atât de inutilă.

In această privinţă, Odobescu, fiind un moderat, nu s'a pronunţat decât pentru calea de mijloc.

Odobescu, a îndrăsnit, pe când Haşdeu încă medita marea sa lucrare asupra istoriei şi limbei româneşti, să emită părerea că totdeauna, înainte de năvălirea Turcilor, Românii, s'au întins pe ambele maluri ale Dunărei. Documentele, în această privinţă sunt unice şi la fel. De aci, Odobescu emite părearea că numai după invaziunea Turcilor în Peninsula Balcanică s'a făcut marea ruptură şi definitivă, între elementul balcanic şi carpatic.

Intuiţia lui istorică a prins bine şi aici documentul real şi faptele istorice, chiar când nu sunt semnalate de cronicari. Intr'o catastrofă, fiecare îşi lua capul pe unde apuca, fără să se gândească la însemnări şi memorii, ce se fac în linişte şi timp de pace, când a fost vorba de năvălirea Turcilor.

Dar toate astea sunt păreri în treacăt ale lui Odobescu. Opera lui de căpetenie literară rămâne Pseudokynegetikos (tratat falş de vânătoare).

Inegală ca simetrie şi concepţie, conţine frumuseţi literare de primul rang ; combină laolaltă vasta sa erudiţie, bogata sa emaginaţie şi gustul său elegant de a concepe şi a reda lucrurile.

Odobescu, în generalitatea operei sale, ne apare ca un colecţionar cu mari însuşiri, care strânge tot ce-i bun, antic, modern, actual de valoare : o iconiţă, bizantină, în genul Pansellinos, alături de un iatagan sau pumnal turcesc cu prăsile de sidef, încrustate cu pietre scumpe, pe lângă o minunată copie a Renaşterei apusene, alături de o frumoasă imagine populară, ne evocă o splendidă reminiscenţă clasică. Este un vrăjitor, pe care zădarnic cauţi să-l prinzi cu şoalda ; îţi scapă printre degete ; ai vrea să-l numeşti un amator de mare talent, un imitator de lucruri mari şi deodată te plesneşte cu un pasagiu original de o măreaţă frumuseţe. Stai gata să-l clasezi ca pe un clasic şi nu găseşti o bucată definitivă, dacă fragmentele nu pot constitui un întreg, oricât de frumos ar fi!

Comparativ cu cei patruzeci de ani aproape de activitate literară, a produs puţin. A scris la intervale lungi şi la întâmplare. Viaţa pentru dânsul a fost o plăcere estetică, o voluptate superioară, ca la 61 de ani să iubeşti ca un tânăr de 19 ani şi să te sinucizi pentru obiectul amorului tău, arată până la ce culminaţie iubea viaţa şi adora Alexandru Odobescu.

Prin eleganţa stilului, prin noblaţa concepţiei, prin marele său patriotizm, prin strălucitoarea sa intelegenţă, rămâne printrei cei mai buni prozatori ai noştri.

A contribuit mai mult, ca toţi contimporanii săi, la acel „dialect literar“ unic, pe care îl cerea în scrierile sale şi în scrisorile sale şi în epistolele sale către Bărnuţ. Aceste cuvinte nobile ale marelui Cipariu, pe care Odobescu le citează cu predilecţie, ne arată un credo al său :

„Dea cerul ca, precum toţi suntem de un sânge, toţi ne-am îndulcit dela sânul mamei noastre cu aceleaşi cuvinte, ori cât ne despart munţii şi văile, şi ori cât ne împart stările sociale şi confesiunele religioase, tot numai una să fim, o naţiune, o limbă, o literatură, şi dacă pe alt câmp românesc e tăiat în bucăţi şi purcede pe căi diferite, uneori cu totul contrari, dar cel puţin în literatură, în paşii către cultură, numai un corp şi un suflet să fim. Atunci orice dispărţiri politice, sociale şi religioase ne vor tăia dela olaltă, dar spiritul naţiunii şi geniul român va tinde aripele sale peste toţi fiii lui Traian şi-i va ţine legaţi între legăturile păcii, frăţiei şi unităţii naţionale : Aşa să fie în veci Amin“.

„Părtaş — spune însuşi Odobescu într'o şedinţă a Academiei — printre cei mai tineri, din acea generaţiune dela 1848, care îşi hrănea inima cu cele mai vii şi mai multe aspiraţiuni — iar dealtmintrelea înclinat mai mult din fire către ocupaţiuni literare şi istorice, — am trăit aici în ţară de pe la 1854 încoace, timp douăzeci şi cinci de ani, căutând când la deal când la vale, un coltişor unde să cuibăresc sau nu palat sau o colibă, pe locul cam viran al literaturii româneşti“.

„Născut dintr'o familie bogată, fiu de mare spătar, el n'a uitat — scrie Gr. Tocilescu — în necrologul său despre Odobescu — că din datinele ţării au fost nobili şi boeri aceia numai cari au ştiut să se înalţe întru binele şi gloria patriei“.

„Cine străbate văile şi câmpiile, cine răscoleşte arhivele şi bibliotecile cercetând peste tot locul, umbrele şi amintirile strămoşilor noştri, reinviând umbra bărbaţi lor celor mari, luminând trecutul artistic şi istoric al naţiei noastre decât Odobescu“.

„Concepţia lui asupra limbei, care a triumfat, era : „Să nu voim a croi limba noastră pe tipare reînoite ; scalpelul ce voeşti a purifica limba nu trebue să pătrundă mai adânc decât este adevărata rană“.

D. N. Iorga îl defineşte astfel pe Odobescu :

„Prin societatea noastră legată de pământ, cu multe fire, el a trecut doar fără să dispreţuiască deloc lucrurile de aici, căci el era ca anticii săi strămoşi, un idealist al materiei, un entusiast al vieţii pen-

tru tot ce are ea mai frumos până când a sfărâmat el însuşi paharul golit al vieţii, fără nici o părere de rău.

„Era prea cochet ca să fie un scriitor cu stăruinţă. Ţinea prea mult la modă — care stă în mâna oricui — la disciplină — care e din darurile ce se capătă — ca să fie un învăţat sistematic. Era prea ironic pentru a crede în el sau alţii.

„Iubirea lui de frumos se mulţumea prin sine însuşi, prin fulgerul admirator al creaţiei şi avea nevoe de scris".

Sunt două consideraţiuni mari ce se pot desprinde din opera lui Odobescu: o imensă importanţă culturală şi o decizivă directivă literară, pe de o parte şi o operă, în adevăr literară, dar schiţată, aruncată din fugă, fără sistemă şi mai ales, fără urmare pentru a crea curente de literatură.

N'a insistat, nu s'a concentrat, pentru că a făcut de toate şi pentru că iubea viaţa într'o măsură în care plăcerile acestea făceau primă înaintea voluptăţilor sufleteşti. Era un epicurian; iar arta lui trebuia să fie operă de om foarte inteligent, extrem de perspicace — cu avânturi de poezie pe alocurea — dar amator în sensul cel mai frumos şi mai nobil al acestui cuvânt.

Ca să nu ne jucăm cu cuvintele trebue să ne oprim un moment când e vorba de un prozator aşa de puternic, ca Odobescu.

Artist a fost Eminescu, a fost şi Coşbuc, mai ales cel d-întâiu. Dela prima clipă a conştiinţei sale artistice până moare joacă în faţa ochilor, îl stăpâneşte viziunea unui vis de artă, îl cutremură frigurile creaţiei.

Ca Eminescu în poezie, a fost Bălcescu în proză; de aceia toţi dascălii de română actuali şi viitori nu-i vor răpi nemuritoarea sa perlă „Cântarea României" şi ca s'o dea unui antiliterat ca Russo. Bălcescu este un artist adevărat. Aşa a fost Lamartine, Hugo, Musset, Baudelaire sau chiar Verlaine. Demonul trăia în ei, îi inspira, le dădea aripi, îi ducea pe marginile prăpăstiei de disperare sau îi aducea pe pragul paradisului de bucurie.

Dacă un scriitor, la douăzeci şi cinci de ani, imitând pe Negruzzi scrie două excelente nuvele istorice (cam melodramice, dar foarte interesante prin desgroparea arhaizmelor ce le însoţesc şi a limbei, pe alocurea, în adevăr poetică) apoi la intervale de ani mai dă câte un studiu, foarte bun chiar, câte o fantezie uşoară, plină de erudiţie cam exagerată, — în timp de patruzeci de ani — să scrie Pseudokynegetikos ca să ia proporţiile unui ghiveciu, amestec de dicţionar enciclopedic şi de fantezie debordantă, nu dai o operă întreagă în acest interval; atunci nu cu deplină dreptate se poate zice de opera unui scriitor, chiar când se chiamă A. Odobescu că este aceia a unui oţios.

Alexandru Odobescu era foarte inteligent, avea o profundă intuiţie istorică, era foarte cult — citise enorm — mai ales în direcţia clasicităţii greco-romane şi moderne, şi era adevărat poet în clipele de inspiraţie.

Căci aceste bucăţi sunt din tot ce s'a scris — fragmentar, desigur, — la noi mai pregnant, mai frumos:

„E tristă şi urâtă iarna la ţară, când crivăţul viforos urlă peste câmpii, când norii sau ceaţa întunecă cerul, când ploaia rece desfundă pământul, când ţarina-i goală şi năpăstuită, dumbrava uscată şi plugul trândav. Apoi în lungile nopţi de iarnă, ce întunecime plină de groază, ce de şoapte fioroase!

„Vântul vâjie şi geme ca nişte falnice glasuri ce plâng din depărtare; ploaia izbeşte cu o întărâtată stărnire de pereţii şi ferestrele uşei; oblonul se clatină şi scârţâie pe ţâţânele-i ruginite; focul bubue şi trosneşte în cămin şi uneori o pasăre de noapte, gonită din adăpostul ei de o suflare mai viscoloasă a crivăţului, îşi ia zborul scoţând un ţipăt sfâşietor şi tânguios.

„Într'acele văpetări ale firei, mintea de sineşi se porneşte pe cugetări mâhnicoase: mâhnirea îşi plăzmueşte vedenii cobitoare şi tot ce e mai trist în viaţă, toate restriştele trecutului, toate temerile viitorului, se resfrâng ca umbre sângerândă, în oglinad întunecată a inimei" (Doamna Chiajna).

Pe cât de adâncă era cunoaşterea lui în ale limbei, pe atât erudiţia lui limpede şi constructivă, pe atât intuiţia sa asupra antichităţii româneşti fără greş.

Are pagini tragice, de o emoţiune profundă, fie în „Mihnea cel Rău" sau „Doamna Chiajna", fie în splendidul tablou evocativ în „Moţii", fie în sumbra priveliştе a execuţiei bătrânului boer Constantin Cantacuzino la Snagov, fie ori de câte ori, fantezia sa constructivă sau expresia sa limpede prinde să ne dea o situaţie sau un tablou: priveliştea vaculuі al XVIII-lea în Enăchiţă Văcărescu: Renaşterea în Ardeal în Timotei Cipariu, etc...

Înfiorătoarele scene ale răscoalei Moţilor, ale zdrobirei prin roată a lui Horia şi Cloşca sunt reale, redate parcă de un martor ocular în sumbra lor realitate.

Era, în clipele lui, un mare scriitor acest Odobescu, un mare cărturar, un mare istoric...

Ca scriitor a căutat să creeze o limbă literară unică, vorbeşte chiar de necesitatea „formării definitive a unui dialect cult şi literar în care să se contopească sau să controleze toate idiomele locale şi toate sistemele filologice individuale ale Român lor" Are străfulgerări geniale. „Ce apărători puternici şi maeştri ar fi găsit întrânşii dreptur'le ţării, uitate şi adormite pe atunci în pulberea umilirii".

Desigur şi aci a avut înaintaşi pe N. Bălcescu — pe care l'a admirat într'atâta — pe V. Alexandri, pe însuşi C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu şi pleiada Renaşterii în ce priveşte drumul de luat contra italienizanţilor, puriştilor sau latiniştilor. Dar lupta lui pentru a impune direcţia nouă a fost ajutată apoi de grupul Junimii, în frunte cu Titu Maiorescu.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Un biograf scria despre Odobescu: „a fost primul prozator român, distins prin armonia, dulceaţa şi farmecul poetic al stilului, prin românitatea, bogăţia şi frumuseţea limbei, şi în acelaş timp, prin o întinsă şi variată erudiţiune clasică".

S'a născut în Bucureşti, la 1834, fiu al generalului I. Odobescu. Şi-a făcut studiile la Sf. Sava, apoi îşi luă la Paris bacalaureiatul, unde mai urmă şi facultatea de litere.

Ca student încă publică în „Românіa literară" a lui V. Alexandri studii ca „Satira literară" şi după ce a venit în ţară, a publicat cele două nuvele ale sale istorice, — direct influenţate de Alexandru Lăpuşneanu a lui C. Negruzzi — „Mihnea cel rău" şi „Doamna Chiina".

Fu procuror al Curţei de Apel din Bucureşti, membru al Comisiunii documentelor istorice, post mai potrivit cu vocaţiunea sa. In această calitate făcu excursii la diferite mânăstiri şi cercetă şi studie diferite documente şi antichităţi ce se găseau în ele.

Cu mai mulţi scriitori scoase între 1861-63 „Revista Română" unde el publică studiile: *„Despre poezia poporană"*, *„Poeţii Văcăreşti"*, *„Despre psaltirea lui Coressi"* etc.

Unindu-se ministerele celor două principate, în 1861, a fost numit director al Ministerului Cultelor şi apoi Ministru al acestui departament, în 1862.

A scris atunci un foarte documentat şi interesant studiu în limba franceză despre mânăstirele închinate. Şi-a dat demisia din guvern, pentru că n'a fost admisă părerea sa ca veniturile mânăstirelor, luate de stat călugărilor greci, să fie întrebuinţate numai pentru scopuri culturale. Cartea sa se intitula *Etude sur les droits et les obligations des monastères roumains dediés aux Saints-Lieux"*, sub pseudonimul de Agaton Odmenedec.

La 1867 a fost numit comisar general al României la Expoziţia din Paris. Obţinu dela guvernul francez ca România să fie reprezentată ca stat independent şi scrisese cu P. S. Aurelian: *„Notice sur la Roumanie"* în care vorbeşte pe larg de starea economică şi agricolă a României, insistându-se asupra antichităţilor — mai ales asupra mânăstirei Curţii de Argeş şi a tezaurului, dela Pietroasa.

Mai târziu începu să publice *„Le trésor de Pétroasa"*, ca secretar de legaţie la Paris fără a termina însă opera.

La 1870 a fost ales membru al Asociaţiei Academice, mai în urmă Academia Română.

Luptă contra curentului latinist şi obţinu ca limba poporană să fie de bază un mare dicţionar român, început de B. P. Haşdeu „Magnum Etymologicum Romaniae".

Publicând numeroase cărţi de arheologie şi de antichităţi, în 1874 Titu Maiorescu, ca ministrul al Instrucţiunii Publice, întemeie pentru Odobescu catedra de arheologie la Universitatea din Bucureşti.

Publică şi o *Istorie a Arheologiei* până la jumătatea secolului al XVIII-lea, operă premiată de Academie cu marele premiu Năsturel-Herescu, luat al doilea de Odobescu, după Alexandri.

Intre 1874—1878 publică cele două strălucite conferinţe ale sale: *„Moţii şi Curcanii"*.

In 1874, un amic al său, C. Cernescu, cerându-i o prefaţă la un manual de vânătoare, publică *Pseodokynegetikos* (Fals tratat de vânătoare), unde, într'un şir de tablouri, anecdote, poveşti, făcu o istorie literară, pictorală şi sculpturală asupra vânătoarei.

S'a sinucis la 10 Noembrie 1895.

I. F.

poezie

SCRISOARE

Nu'mi lipseşti... Şi nu de doru-ţi îmi cad braţele alene
Mîngîind cu nerăbdare faldul rochiilor reci...
Nu te-aştept... nu'ţi ştiu nici calea, nici pe care stradă treci,
Şi, gîndindu-mă la tine, nu'mi simt lacrimi printre gene...

Când pândesc, târziu, prin noapte, vraja somnului şiret,
Şi când visele din viaţă fac loc viselor de noapte,
Nu'ţi spun numele, ca ruga strecurată printre şoapte,
Nu'ţi văd ochii sub perdeaua pleoapelor ce cad încet.....

De-ai fi astăzi lângă mine, poate ţi-aşi întinde-o mână
Liniştită, ca ori-cărui, şi n'aşi asculta ce'mi spui
Tremurând... ci, fără grijă, ţi-aşi răspunde ca ori-cui,
Şi pe vecinicul meu zâmbet poate m'aşi simţi stăpână.....

Totuşi... totuşi... prin ce taină, leneş braţele mi-au stat,
Ascunzându-şi printre falduri degete nerăbdătoare ?
De ce-aşa târziu, prin noapte, vraja somnului să-mi sboare ?
Şi ce gând mă urmăreşte, când mi-e sufletul curat ?

Vino !... Să'mi întinzi tu mâna... s'aud vorba cumpătată
Cum o spui... şi'n ce tăcere mă aştepţi ca să-ţi vorbesc....
Să mă uit adânc în ochi'ţi, să-ţi văd zâmbetul firesc....
Şi să scap de gând... de farmec... să fiu eu... cea de-altă dată.

GINA SANDRI

RANDURI

Ţie aş vrea să-ţi trimit astăseară
Gândul ce'nvolbură mii de cărări
Torn parcă'n sânge dulci irizări.
Totuşi mă simt ca o plantă amară

Ţie aş vrea să-ţi trimit gândul meu
Dacă-l primeşti vinovat şi rănit,
El ar putea să'nflorească'n sfârşit
Dacă tu poţi să-i fii Dumnezeu.

Oh, Dumnezeu de i-ai fi—şi apoi
Ducă-l în lume dorul himeric —
Dar pân' la tine prin întuneric
Gândul meu moare'n drum de noroi

G. TALAZ

BEŢIE

Cu degete de raze, în fereastră
Mi-a ciocănit din nalturi luna plină,
Şi alunecând pe pârtii de lumină
Mi-a înflorit — ban alb — deodată'n glastră

Sfioase mâini, s'o mângâi, am întins
Şi buzele 'nsetate, s'o sărut,
Dar cu petale fragede m'a nins
Şi'n pumnii strânşi ca'n cupe mi-a căzut.

... Ci 'nfiorat — ca de vibrări o strună
Atinsă de o mână visătoare —
Din pumni, ca dintr'un jghiab, fără suflare
Băut-am, dus pe gânduri, buna lună...

PAVEL NEDELCU

CÂNTEC

Copilul meu s'a dus departe;
Acolo unde-atâţi copii
Nu mai au dor de jucării,
Şi-o lume 'ntreagă ne desparte !
Acolo nu'l vor mai feri
De frig, de foame şi de boală;
Acolo nu va suferi,
Şi n'o să fie dat la şcoală.
El nu va plânge niciodată,
Şi n'o să râdă nici atât,
Şi n'o să'i pese cum şi cât,
Mă zbat în lumea mea uitată!
El toate va privi de sus,
Durere dor şi bucurii;
In vecinicia lui redus
La nesfârşite zări pustii!
Copilul meu s'a dus departe,
Acolo unde-atâţi copii
Nu mai au dor de jucării,
Şi-un rest de viaţă ne desparte !

ALICE SOARE

INCEPUT DE TOAMNĂ

Pic... picură ploaia
E tristă odaia,
Durerea pe suflet m'apasă.
Din putrede streşini de casă
Curg lacrimi... Pic, picură ploaia !

E tristă odaia
Şi picură ploaia ;
Cu toamna ce bate la poartă
Se scutură frunza... e moartă...
Şi-atât de pustie-i odaia !

Pe suflet m'apasă
Pustiul din casă...
Spre-o lume uitată mă poartă, —
Cu toamna ce bate la poartă,
Cu ploaia — pustiul din casă.

Văl vânăt, o plasă,
Pe 'ntinsuri se lasă.
Bobiţe de rouă, reci, dese,
Sub bolta de negură ţese
Maramă din fir de mătasă.

Pic... picură ploaia.
Mormânt mi-e odaia !
Reci neguri pe suflet m'apasă...
Şi'n vâlnicul ei de mătasă,
Fecioară mâhnită e ploaia !

G. ŞT. CAZACU

HANUL BLESTEMAT

de VICTOR EFTIMIU

In munţii Pindului, începuse să fiarbă ceva: se pregătea revoluţia turcilor tineri.

In hanul dela Stena se adăposteau vreo douăzeci de antarţi greci, în aceeaşi noapte când Simazi-Paşa, omorâtorul de creştini dela Bitolia se ducea într'acolo cu o ceată de soldaţi.

Iar în jurul hanului dădea târcoale un flăcău ciudat, venit să dea foc acelei case blestemate, din faţa lacului Prespa, mărturie şi adăpost atâtor fapte mari şi ticăloşii.

Multe văzuse în viaţa-i lungă, hanul dela Stena!

Nici nu erau desfundate cărările pădurilor, şoseaua spre Ianina nici nu era croită şi pe la hanul înalt, lipit de talpa muntelui se abăteau voinici din toate văgăunile.

Dar cine-şi mai amintea întâile lui zile?

Umblau poveştile din gură în gură, anii le prefăceau, vr'un bătrân le mai altoia cu câte o amintire din tinereţea lui îndepărtată — şi basmele cu tâlhari porneau să colinde satele de pe aproape, se resfirau pe drumuri depărtate şi se risipeau la capetele Pindului.

Din negura trecutului, vr'un palicar, îmbătrânit pe malurile lacului Prespa, desprindea fapte şi oameni, le încununa cu măreţia vremilor apuse — şi înfiora pe cei ce-l ascultau.

Unul îşi amintea din strămoşi, povestea unei-copile cu părul lung, galben — adusă pe ţărmii Helespontului, zăvorită în hanul siguratic — şi uitată acolo până într'o noapte, când au răsunat bubuituri grozave ceasuri întregi şi apele în faţa hanului s'au roşit până aproape de celălalt mal...

Altuia, bunicul îi povestise de un bey tânăr, fugit din Stambul de fric'a vizirului şi ascuns acolo, în tainica singurătate a hanului: cum într'un amurg s'au pornit din văi glasuri de buciume şi chemări de răscoală: cum cete mari, adunate din desişurile codrilor, au pornit să cutreere întreaga ţară, până şi-au pierdut urmele la graniţa Epirului şi cum peste zeci de ani târziu, beiul s'a întors singur, să-şi îngroape acolo bătrînetele amărîte.

Spuneau bătrânii de nişte călugări înalţi, cu feţele totdeauna plecate spre pământ, cari, se abăteau acolo în fiecare primăvară şi ascundeau ceva în sutană de războinicii albanezi împrăştiaţi în grămezi răsleţe, cari îşi legau acolo rănile, deschise cine ştie în ce luptă: de cleftii veniţi dinspre Elada, să prade pe beii din drumul Ianinei, de cântecele antartilor răsculaţi împotriva stăpânirii, — cântece a căror patimă tresare şi azi, pe strunele tamburei vr'unui moşneag cântăreţ.

Vremuri noua au venit înapoi.

Negustorii şi soldaţii taie cărări pe marginea pădurilor, pe maluri de ape, adunându-le într'o potecă largă, ce aleargă peste dealuri şi lângă prăpăstii, spre Bitolia.

Cete de pietrari încep să netezească drumurile; îşi aduc neamurile de prin Rumelia şi ţinuturile Vardarului, se împrietenesc cu bulgarii din Prezven, se apucă de pescărie.

Acum, casa de pe munte se preface în han. De câte ori pe săptămână, în odăile de sus se aprind lumini, iar jos în grajdul de nuele, răsună nechezări de cai şi mugetele boilor.

Sătenii din Glumboci, cărbunarii din pădurile învecinate trec mai des pe la han şi se opresc o noapte.

Dela o vreme încep să aducă veşti din Bitolia: cum se frământă satele din toate scorburile Pindului, cum ard, cu vălvătăi uriaşe, bisericile bulgăreşti; cum colindă cetele de comitagii pădurile şi se războiesc cu antarţii adunaţi de pe râpile Olimpului.

Dinspre Uskiub, voivozi sârbi se strecoară tiptil pe malurile Vardarului, trec hotarele satelor bulgăreşti — şi cremenea carabinelor scapără.

Hanul care începe să îmbătrânească, îşi aduce aminte de vremurile lui de odinioară — şi chiamă în adăpostul său, cetele de antarţi, pripăşite în jurul Stenei.

In pivniţa largă, adâncă, de multe ori au răsunat sfaturile căpitanilor; şoapte tainice se înălţau spre podeaua uneori liniştită, alte ori frământată de opincile arnăuţilor jucători.

Iarna, când se răresc călătorii şi pribegii din munţi pornesc spre casă, în hanul dela Stena se adună antarţii.

Dar aceştia, nu mai sunt oamenii de altă dată.

De mult, în zilele de înflorire ale hanului, antarţii erau oameni viteji, împinşi de iubirea pământului lor înstăpânit de alţii; îşi lăsau acasă nevestele şi copiii, încingeau iataganul, îşi muiau fustanele în păcură şi se luptau cu turcii. Acum antarţii sunt oameni de toate neamurile cari sunt mai fericiţi să doarmă pe vreo poiană din vârful munţilor, de cât să muncească la coarnele plugului sau să plece în lume, după noroc; pentru ei nu e ţară şi nu e credinţă. Banii veniţi din Elada îi îndeamnă să-şi omoare fraţii creştini, să ardă satele bulgăreşti, şi să pustiască căsuţele cine ştie căror bieţi ciobani români, cocoţaţi pe vr'o coastă.

...Dar niciodată, hanul singuratec din drumul Bitoliei n'auzise atâtea, ca în zilele-i cele din urmă.

Zilele de iarnă, cu cer senin, cu îngheţ şi raze multe.

Oamenii cari treceau pe-acolo aveau frunţile posomorîte, ochii îngrijoraţi.

Vânturi de răscoală porneau din spre Albania. Vilelia ajunse şi în Bitol'a. Acolo, ofiţerii turci începuseră să ridice glasul împotriva legilor bătrâne. Avânturi de viaţă nouă pluteau dela un capăt la celălalt al împărăţiei sultanului.

Turcii atotputernici nu mai porunceau ca altădată: făgăduieli de vremuri fericite zburau pe buze şi înseninau inimile.

Dar dintr'odată, pe toate sufletele căzu apăsarea.

Din fundul Anadolului, un pasă bătrân veni în fruntea trebilor Monastirului.

Era o fiară cruntă, rămăşiţă din îndărătnica oaste a bătrânilor. Inchidea ochii la privelistea viitorului, îşi astupa urechile la plângerile celor urgisiţi şi sfărâma toate încercările de libertate. Ofiţerii tineri din preajma sa, tremurau, îl urau şi totuşi trebuiau să-l asculte.

— Prea multă dreptate ghiaurilor!

Şi de câte ori auzea de greşeala unui creştin, îl spânzura. Pe alţii îi trăgeau în ţeapă.

— In numele stăpânului meu Sultanul!...

Şi mureau vinovaţii, la un loc cu nevinovaţii, turcii amestecaţi cu creştinii. Altfel de pedepse nu încăpeau la el.

Un nenorocit care furase un cal, un altul care omorîse oameni şi arsese case, şi altul care se uitase cruciş la Şiamzi-Paşa — aveau parte de aceiaşi pedeapsă.

Când i se urî cu atâţia spânzuraţi şi traşi în ţeapă, el începu să împuşte cu droaia pe vinovaţi. Pe unii îi lega cu picioarele de vârful unui perete înalt, punea pe călăi să-l tragă cu o altă frânghie de cap şi apoi, poruncea să-i dea drumul.

Trupul venea repede, ca o stâncă prăvălită şi se pocnea cu capul de zid. O pată groaznică rămânea în urmă, — stropi de sânge — bucăţi de creer — oase măcinate.

Şi Paşa râdea în barbă.

— In numele stăpânului meu, Sultanul!....

Dar toate acestea, trebuiau să se sfârşească într'o zi.

Mulţimea se aduna pe uliţi; veneau oameni de toate neamurile, Mahomedani, Greci, Albanezi, Români şi Bulgari, se amestecau la răscruci şi murmurau. Ofiţerii surâdeau, îi lăsau să se adune, îi atâţau. Murmurul creştea, şoaptele se prefăceau în glasuri ridicate, în strigăte, în răcnete.

Era în dimineaţa Bobotezei, când un puhoi de oameni, aleargă spre palatul Paşei. Soldaţii nu se încumetară să-i oprească. Puhoiul creştea, urla, pocnete răsunau din vreme în vreme.

Dar Paşa nu mai era...

Plecase în zori, cu o ceată de credincioşi. Incotro? Nu ştia nimeni. Poate la Salonic. Poate spre Corcea chiar spre Ianina. Acolo, poporul nu era înfierbântat iar beiul îi era prieten.

Dar bine-bine, nu ştia nimeni în mulţime.

Numai ofiţerii ştiau — cei câtiva tineri — cari în taină îi pregătiseră moartea. Ştiau bine că apucase pe drumul Ianinei că peste noapte se va opri în hanul dela Stena....

Cum tremurau în ziua aceia zidurile putrede ale hanului! Părea că din bârnele afumate de sub treptele roase de vreme eseau suspine. Pereţii oftau, tavanele gemeau înăbuşit, iar coperişul trosnea.

Bătrânul han nu văzuse niciodată aşa de rosu soarele.

In inima lui străluciau de departe, ţevi de carabine.

Hangiul sta pe gânduri îşi stergea fruntea cu palma, eşia în drum cerceta zările şi intra iar.

Pe înserat, când amurgul zvârlea văpăi roşii pe ghiaţa lacului şi poleia carabinele călăreţilor de departe el oftă usurat şi deschise gârliciul pivniţei. Douăzeci de antarţi şi un diacon grec coborîră de pe cai şi intrară sub pământ.

Festilele unsuroase ardeau pe la colţuri, răsfrângându-şi luminele slabe în roua florilor de mucigai. Cazacul căzu în urma grecilor şi paşi începură să se audă pe sus: le pregăteau mâncare.

Incepuse să se înopteze — şi cei de jos ridicau glasurile,

OM UMBLAT PRIN LUME

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Boldur Epureanu, se întorsese în târgul copilăriei. Lumea îl uitase. Trecuseră aproape patruzeci de ani de când plecase. Îmbătrânise și el și acei pe cari-i lăsase cu mustața mijindă. Venise primăvara — și trenul îl aducea de departe. În sufletul lui trudit, năvăliseră farmecul de pe câmpii, cântecul din pădure și închinarea ciocârliei pe brazdă.

Boldur Epureanu nu știa ce-i plânsul; cu toate astea lacrimile i-au sărutat obrazul, când zări de pe fereastra vagonului orașul natal.

Și sosind în el, amintirile îl copleșiau zile după zile. Ca un om fără nicio țintă, se plimba pe toate ulițele. De la o vreme intra obosit în vreo crâșmă, — crâșmă veche, cu Cotnari vechi. Paharul cu vin îi era prieten. Sta cuc fără ca să intre în vorbă cu nimeni. Și când țipenie de întârziat nu se mai strecura pe stradă, atunci și pribeagul nostru mergea la odihnă. Odihnă într'un otel, cu o lampă fumegândă pe coridor.

Boldur Epureanu, dimineața, cum deschidea ochii, îl nemulțumia odaia săracă neprietenoasă, c'un lighian și ibric de tablă pe un scaun, și un tablou vulgar înfățișând: *„Omul la diferite vârste"* dela copil până la adânci bătrânețe.

Boldur se îmbrăca în pripă. Și iar rătăcia pe uliți. Ulițele dragi!... I se părea că ele-i sunt niște prieteni adevărați, cum îl îmbrățișează, îi spun multe, și el îi ascultă. Niciodată în viața lui n'a înțeles mai bine ce înseamnă farmecul străzilor. Ferestrele dela care par'că îl priviau cu melancolie sau cu iubire: înfățișarea clădirilor simpatică și binevoitoare; cerdacurile par'că brațe frățești să-l cuprindă, iar edera sau florile, sufletul bun, primitor. Fiecare casă îi spunea ceva: — avea o taină. Îi erau dragi copiii cari se jucau în pulbere; rățuștele care se pierdeau prin iarba din ogrăzi; grădinițile intime cu flori din fața parmaclâcurilor, și oameni cum se cade, care i se păriau mulțumiți cu viața unde s'au născut, unde trăiesc liniștiți și unde îi așteaptă țintirimul părinților.

Și într'o zi și-a luat ce avea la otel și s'a mutat în suburbia Sf-tu Nicolae. O lume aparte de aceea din inima târgului. Aici nu dispăruse patriarhalitatea de demult. Rămăsese acelaș duh al trecutului cu imprimara lui plină de emotivitate în stâlpii încrustați ai cerdacurilor, în șindrila învechită de pe acoperișuri țuguiate, în cumpenile dela fântâni.

El închiriase două odăi simpatice la o dăscăliță octogenară. Ea și-a ascuns lacrimile în batistă când l-a recunoscut. Cu vocea-i tremurândă de bucurie: „D-ta.... d-ta.... Boldur Epureanu... Credeam că te-ai stins.. Cum trec anii.. Te-ai întors, te-ai întors... Te-ai dus flăcău și acum înnălbit... Maică, maică...".

Și cu cine se întâlnia dăscălița, nu-i spunea alta decât de sosirea conului Epureanu și de fel de fel de aduceri aminte de când l-a prins că-i lua zarzări din livadă, de mama dumisale cu care era prietenă, de atâtea și atâtea întâmplări cărora le dădea un farmec deosebit cu sinceritatea ei.

Privirile cercetătoare din ferestre, zilnic, urmăriau pe Boldur Epureanu. Discuțiile erau în jurul lui. În fiecare casă a Uliței Pădurii, gurile descriiau în culori cât mai vii viața acestui om umblat prin lume; i se puneau în cârcă fel de fel de peripeții; iar trecătorii, mai cu seamă bătrânii, își întorceau capul în urma lui și-i învăluiau într'o căutătură de bună voință.

Îl salutau cu toții respectos; îi cunoșteau familia din care descindea: neam bun de oameni și cu multă trecere.

Boldur Epureanu, însă, vorbea puțin cu ei. Rar când strângea mâna la câte unul. Se svonise chiar că e tare cum se cade, numai că avea un mare cusur: lumea pe unde colindase îl făcuse cam ursuz. „Așa e cine vede multe și știe câte în stele și în Mare, ajunge puțin țicnit", spuse într'o zi, tacticos, bătrânul Gheorghiade, meșterul argintar, unui pireten al său.

Desdedimineață, Boldur Epureanu, se ducea în livada casei unde sta. Fiecare pom îi era cunoscut prea de aproape. Zarzării și merii și perii și nucii. Pentru nuci avea o deosebită afecțiune. Îi venea mereau în minte versul lui Eminescu: „Vezi rândunelele se duc, se scutur frunzele de nuc...." Și după ce se sătura privind la mersul unui gândac, după ce roua dispărea de pe un fir de iarbă, după ce și câte-o păsărică părea obosită de cântec, Boldur se retrăgea în ceardacul din dosul casei. De aici cuprindea cu ochii dealurile din afara târgului și moara de vânt. Aripile ei nu se mai învârteau. Era doar o mărturie a trecutului, căci făina de aur nu mai curgea din râșnița pietrilor. Moara cu atâta noroc altă dată era acum părăsită. Și la marginea celor din urmă case a suburbiei Sf. Nicolae, era biserica mică cu acest hram. Murise și meșterul ei și ctitorul postelnicul Busuioc din divanul lui Alexandru-cel-Bun; doar clopotele mai aduceau aminte din vremea evlavioasă de demult...

Dăscălița, îi aduse cafeaua, zicându-i:

— Cum ai dormit astă noapte, coane Boldur? Te uiți pe dealurile aistea...

Și Epureanu îi răspundea: „Mă uit...."'. Dăscălița înțelegea că nu vrea să vorbiască mai mult. Și-l lăsa singur; dumneaei murmurând ceva printre buze când se depărta.

Trecuseră aproape două luni de când se aciuase el în această uliță și nimeni nu-i văzuse să se întoarcă acasă cu vreun prieten. Singur, mereu singur. După asfințitul soarelui, pe răcoare, eșia la plimbare. Apuca pe drumul de țară. Se înapoia noaptea, și se strecura în odae. Lampa cu abajur îi făcea o deosebită plăcere. Se auzea un greer și fotografiile de pe pereți cu preoți și preotese măriau farmecul încăperii. Avea impresia că ființa lui stingheria liniștea și frumusețea acestui cuib. Ce căuta el aici un om desprins de tot tradiționalismul ce picura ca o poveste cu adâncă tâlcuire din fiecare lucrușor. Ce căuta el aici îndepărtat pe alte căi? De ce îl mișca nespus de mult toată această orânduire? Gândirea lui

---

Dar deodată, amuțiră. Fratele hangiului venise în goană dinspre Bitolia, aducând vestea că oaspeți noi se ivesc.

Zarea se îngălbenea în răsăritul lunei. Lumini ciudate pluteau pe munți și se răsfrângeau în ghiața de lângă han. Umbriți de aripele înoptării, călărețiî turci veneau spre han și se opriră în aceiași clină când printre munți răsăritului se iveau cele dintâi raze ale lunei. Hangiul îngălbenise. Tremura. Dar și glasul bătrânului Pașă tremura.

— Ascultați, nu e nici o primejdie?

— Nu Măr'a Ta! îngână hangiul, cu mâinile încrucișate pe piept cu capul plecat.

Un cercetaș înconjură hanul. Găsiră caii în grajd.

— Ai cui? se răsti Pasa.

— Ai pietrarilor — răspunse hangiul, cu multă îndrăzneală.

„Sunt dusi să lucreze petecul dintre Cularsă și Zvezda....

Pașa se încredință — și intră în odaia de sus a hanului. Câtiva paznici rămaseră p'afară, cercetând drumul. Un ceasdouă trecuse si în han se stinseră toate luminile. Paznicii dormeau pe fân, lângă cai.

Hanul părea că se leagănă. Oftau porțile, scândurile trosneau, coperisul gemea înăbușit. Atâtea păcate îngronate în casa putredă dela Stena înviau și răsuflau în liniștea nopții: duhurile morților pluteau acolo, ținând ison scrâșnirilor ce se înălțau dintre șindrile.

Într'un târziu nuelele uscate ale graidului începură să trosnească. O nălucă albă alerga de colo până colo, ascunzând în umbra ei, lumina unei făclii. Năluca părea că știe bine locul. Până să se aprindă gardul începu să trosnească de partea cealaltă a hanului. În sura dela spate, fânul ardea înăbușit de multă vreme. Dintr'odată țâșni ca o vâlvătaie roșie. Alte flăcări încinseră hanul din două părți.

Și în aceiași clipă, zidurile începură să urle. Urla beciul, odăile, bârnele se prăbușeau tunând, scândurile ferestrelor plezneau — și glasuri omenești, glasuri de dobitoace prinse de foc, se înălțau grozav spre cer, întovărășite aci de bubuitul carabinelor, aci de strigătele morții.

În casa cu porți închise pe dinafară, soldați și antarți, deșteptați din somn, înebuniți de groază, se mușcau, se luptau, se loveau — și cădeau unii peste alții, neștiind încotro s'apuce.

Iar peste ei, ardea hanul.

Ardea și se prăbușea bucată cu bucată, adăpostul atâtor nelegiuiri și atâtor planuri și mai nelegiuite, făurite în tainițele sale; ardea, îngropând sub el, pe cei din urmă păzitori ai păcatelor străvechi, pe ispășitorii atâtor veacuri de cruzime.

Tavanul se prăbuși înălțând suluri de fum și de praf. Cerul și muntele se înroșiseră, ghiața părea uriașe întinsuri de otel înroșit. Iar peste atâtea culori de sânge, peste nourii de fum, peste strigătele celor cari mureau—luna trecea plină, albăstrind cu razele ei vârfurile munților, anele înghețate în paza munților depărtați.

Și, târziu de tot, când și cele din urmă flăcări se stinseră, o ceată de călăreți se opri în fața ruinelor.

Se minunau, clătinau capul — și păreau fericiți, cu toate că nu era nimeni să-i încredințeze că Pașa arsese și el. Nici o ființă omenească împrejur.

Numai o nălucă albă urca repede coasta muntelui. Cine era? De ce dăduse foc satului? Nu știa nimeni.

VICTOR EFTIMIU

matură nu se putea lepăda de toate aceste nimicuri, mărite poate de fantezia lui? Şi fără să-şi pue mai multe întrebări, trecu în grădiniţă; îşi luă un scaun şi fuma ţigară după ţigară. Spuza cerului îi aducea tămăduire în suflet; rostul ce-l căuta prin cărţi şi nu-l găsia. Natura e prietenul ce-l mai bun şi sfătuitorul cel mai drept. Gândurile îl purtau prin tot sbuciumul vieţii sale şi ele erau învăluite în sensibilitatea razelor bălae. Vraja întrece raţiunea. Viaţa nu-i o vrajă? Şi dela o vreme liniştea nopţii îl îndemna să se culce. Boldur Epureanu intra iar în odaia cu miros de flori şi patul alb. Ca un semn de întrebare filosofic sau ca un bob de văpae, trimis din lumea celor ce nu mai sunt şi cari ne sunt atât de dragi, dintr'un ungher, îl privia candela....

*

Moş Vasile era roş la faţă şi cu ceafa îmbuibată. Avea pumnii zdraveni scurt şi gros la trup şi cu picioarele goale în nişte târîiţi. Pe cât părea la întâia vedere ca un bursuc, pe atâta îţi era de drag când îl ascultai. Sfătos nevoe mare şi cum rostia cuvântul şi zâmbia. Crâşmar din vremea veche. Ce-a fost odată pe aici, spuneau ferestruicile dela casă şi obloanele de stejar şi pivniţa numai de piatră, acum dărăpănată şi cu treptele strâmbe. Trei generaţii tot cu negustoria vinului se îndeletniciră. Doar de prisos nu cunoştea lumea „Hanul cu trei drumuri". Nu-i vorbă faima i se mai dusese, căci alte crâşme moderne aduseseră spiritul vremii. La Moş Vasile veniau numai câte un cunoscător al tămâiosului: câte un om cum se cade care-i plăcea liniştea iar nu falafastâcurile dela bodegile din ziua de azi; câte un boer care nu-i plăcea să-l vadă fiştecare când soarbe un păhărel cu vin. Şi la urma urmei Moş Vasile nu avea nevoie de oricine; dumnealui ţinea la persoana care-i călca pragul. Ţinea la rang că doar aşa era deprins, ba să mai istoriască şi el ceva din câte văzuse şi prin câte trecuse.

Odăile crâşmei erau curate ca un pahar de cristal şi răcoare în ele şi fără nicio muscă şi vinul se turna în ulcică, aşa avea gust bun Cotnarul şi aşa băură părinţii dumisale.

Aici venea zilnic şi Boldur Epureanu. Dădea numai din cap la zâmbetul lui Moş Vasile şi se strecura în odaia din fund. Bătrânul prinsese meteahna conului Boldur şi-l lăsa în pace fără să-i pue nicio întrebare măcar că-l mânca limba să-l iscodiască de una de alta. Ştia că are să spue singur câte ceva după ce va sorbi din mângâierea vieţii. Moş Vasile clipia numai din ochi şiret şi-şi vedea de treabă. La al doilea rând cu vin pe care-l aducea singur Boldur, Boldur înlocuia tăcerea cu:

— Ii fi cu cincispreze ani mai mare ca mine?

— Ai nimerit răbojul, se grăbi să răspundă Moş Vasile, că doar atâta aştepta un fir de vorbă. Fri-alaltăeri a fost parcă de când erai fraged ca o trestie. Şi numai ce într'o zi te-ai dus... Şi bun dus ai fost... Te chema lumea largă. Ai intrat în ea tânăr de tot şi acum te-ai întors ca şi pasărea la cuibul ei dar cu peste jumătate veac în spate. Lumea pe unde ai umblat va priit. Dar nu ca mine tot un ciot într'un loc".

Fără ca să vrea, pe buzele lui Boldur Epureanu, se strecură un surâs pentru a-l pierde în ulcica cu vin. Apoi zise:

— Lasă că nu-i rău să fii paharnic.

— Nu-i rău. Cine spune că-i rău? Dar nu e ce-a fost odată! Acei de un leat cu mine s'au rărit. Lumea de azi e alta; nu-i mai place chiliile mele scunde. Au ceva în ele din bătrâneţă. Şi de bătrâni fuge tineretul ca dracul de tămâe. Vin fără crâşmăriţă oacheşă nici că se poate. La mine ce să vadă? Pe un ghiuj. Noroc că mai sunt câţiva de modă veche: altfel ar cânta cucul aici. Ei... dar mi-am adus aminte: eri a vrut să vă vadă conul Stinghe; da busna în taina asta. Şi i-am spus: ce vreai să-mi găsesc beleaua cu conul Boldur? Da el unde da: că e un prieten cu mata, că aşa şi pe dincolo. Dar ce parcă eu m'am potrivit când vă cunosc firea şi vă văd numai singur şi vorbiţi rar ca un mitropolit.

— Stinghe, vine des pe aici?

— Cum să nu vie? Cine-mi gustă întâi Cotnarul când îl pun pimniţă şi cine-şi dă bine părerea ca dumnealui? Ba, că acela e acrişor de-ţi face cu ochiul, ba cellalt din poloboc e roş ca buzele unei fete, ba altul seamănă cu chilimbarul şi că-i tămâios şi aşa şi pe dincolo...

— Să-i spui mâine să se întâlnească cu mine.

— Poate cade şi amu. Şi Moş Vasile eşi în cerdacul crâşmii doar îl va vedea pe conul Stinghe, să-i aducă veste bună. Şi se uita în sus şi 'n josul drumului.

Boldur Epureanu, se simţea bine în crâşma asta veche. Şi uşa de stejar şi grinda gârbovită de vreme şi două scaune cu speteaza încrustată, spuneau o poveste de demult. Aici fusese han cândva. Han îl apucase când era copil. Şi privirea-i rămăsese în ograda mare, văduvită şi ea acum de căruţele cu coviltire, de cai cu clopote la gât, de cupeuri închise pe arcuri noi de Viena, de oameni cu cizme mari de iuft şi cu cuşme dintr'o oae.

Liniştea aceasta îi priia. Mai cinsti din vin. Şi aducerile aminte dădeau busna în mintea lui, cu toate că ar fi vrut să nu se gândească la nimic. Să-şi astâmpere numai setea de accea venise aici. Dar trecutul îl urmărîa ca umbra pe om. Ca pe un ecran, copilăria i se perindea înaintea ochilor. În suburbia aceasta i-a gustat toată fericirea. Şi pe locurile acestea a lăsat-o. Se întoarse iar la ea ca un drumeţ obosit şi întârziat. Fericirea însă dispăruse. Rămăsese numai cuibul plin de farmec. Casele bătrâneşti care numai erau ale lui, ci le vedea numai ca o mustrare. Căci alte frunţi de copii erau alintate aici. copii cari nu aveau nici o înrudire cu familia lui. Totul se schimbase în odăile de odinioară: chiar şi coperişul de şindrilă aşa înalt cum era a fost dat într'o parte şi înlocuit cu altul. Casa căpătase altă înfăţişare, şi nici urmă de poarta cea mare de stejar cu streaşină deasupra. Intrase un om modern în ea şi înlocuise fără nici o părere de rău ce clădiseră cu trudă bătrânii. In inima lui Boldur Epureanu, se deschise o rană. Şi ca să nu se lase răpit mai adânc de gânduri, se ridică dela masă. Tot era mai bine afară, hoinărind pe uliţi, în aerul serii.

— Cu bine, jupâne Vasile.

— Cu plecăciune.

Şi Boldur Epureanu pleca, şi Moş Vasile tot privia în urmă-i, cu ceva deosebit în ochi, cu bunătatea pe faţă-i, rostind „Ciudat om e şi conul Boldur...".

*

Se nimerise să fie zi de sărbătoare. Târgul moldovenesc căpătase un caracter specific evlavios prin cântarea atâtor şi atâtor clopote. Chiar pe inima de piatră ar fi mişcat-o imnurile metalice răspândite din clopotniţele bătrâne. Se părea că oraşul din zilele noastre se îndepărtase şi în locul lui venise acel de odinioară cu uliţele pavate cu lemn, cu pestriţeala de negustorime împărţită pe bresle, cu oacheşe boeroaice ascunse în haine scumpe, ţesute în Orient şi plimbate în radvanuri, cu divanişti în zborul cailor arabi şi cu farmecul de atunci.

O dimineaţă minunată de vară. Boldur Epureanu, în mijlocul grădiniţii cu flori, asculta şi el chemarea aceasta a trecutului. Florile erau îngrijite cu fanatism de mâinile dăscăliţii. De zeci de ani zarnacadelele în acelaş loc rânduite, de asemeaea bujorii. trandafirii, crinii, garoafele, ochii boului. O cărare ducea din parmaclâcul casei la portiţă, prin iarba înaltă. Cineva se îndreptă în spre Boldur. Manifestarea de bucurie fu îmbrăţişarea, urmată de izbucnirea mulţumirii sufleteşti.

— Tu eşti, Stinghe?!

— Tu eşti, Boldur?!

Vorbele dispărură şi ei rămaseseră uitându-se în ochi câteva clipe. Năvăliseră atâtea gânduri în tâmplele lor încât nu aveau nevoe de cuvinte. Tăcerea imprima mai bine ceeace se petrecea în inimile lor. Zâmbetele amândurora li aduseseră un val de reculegere.

— De când eşti în târgul nostru? începu oaspetele.

— Nu în târgul vostru, Stinghe, ci în al meu, răspunse Boldur.

— Da, da. Epurene în al tău. Am fost la ţară şi întorcându-mă am auzit de descălicarea ta. Nu-mi venia să cred. Mi se părea un vis. Atâţia ani....

Boldur Epureanu, dădu numai din cap, şi-l luă de braţ pe prieten, şi-l duse în livadă. Peste câteva minute erau sub crengile unui nuc bătrân. Se aşezară pe scaune. Stinghe îşi puse pălăria pe masa de mesteacăn. In ochii lui căprui licăria melancolia. Simţia nevoia să spue multe:

— Atâţia ani.... Boldure! Eram.... şi acu bătrâni. Mă uit la tine şi mă întreb: Tu eşti acela de atunci, zglobiu, neastâmpărat, tras printr'un inel, fără nici o încreţitură sub ochi? Boldur dragă, puneam lucruri mari la cale; mai cu seamă tu, cu firea îndrăzneaţă, argint viu între noi. Ştiai mai mult decât toţi colegii licieni. Şi la bacalaureat ni-ai pus în cofă. Toamna n'ai mai venit la universitate. Orizonturile largi te chemau departe, — şi te-ai dus. Un cercetător al oamenilor, un drumeţ prin ţări străine. Nu ţi-ai petrecut zilele în zadar; n'ai rămas legat de târgul acesta, un omuşor; o viaţă întreagă să te învârteşti dela o barieră la alta şi să-ţi rumegi aceiaş situaţie modestă de magistrat ca şi mine. Tu, eşti un erou, dar eu, eu, un banal, cu droae de copii după mine, un provincial, un om care nu vede decât până'n vârful nasului! M'am născut din argilă proastă! Cu tine se schimbă...."

Boldur Epureanu parcă adâncea ceva de unde pornea un zâmbet discret, plin de durere, pentru a i se pierde pe faţa-i oţelită.

— Eu sunt marinarul obosit întors pentru totdeauna la ţărmul caselor de pescari. Răsăriturile şi apusurile violete mereu te îndeamnă la ele. Vâslezi şi vâslezi cu îndârjire. Dacă ai norocul ca valul să nu-ţi fie un leagăn etern, atunci vine vremea când de pe proră, ochii ţi se umizesc după viaţa ce-ai lăsat-o pe pământul de lângă marginea Mării. Simţi că în pept dorurile vor să erupă ca un vulcan. Doruri după acei scumpi, deşi modeşti, pe cari i-ai lăsat acasă. Turnul gotic al bisericuţii, stradele strâmte, pescarii, bătrânii, tavernele întunecoase cu vin şi ci-

dru, fălfâirile de năframă, palavrele unei bunici abia încroşetând la haina de pescar, toate aceste privelişti obişnuite capătă proporţii mari în simţirea şi fantezia ta ; o obsedare care te urmăreşte pas cu pas şi te neliniştește. Ştiu, că 'mi vei spune că acestea sunt nimicuri ; un început de înfrângere ; anchilozarea energiei ; un început de senilitate. Eu răspund : e un sentiment în noi care nu se lasă niciodată doborît, — e *tradiţia*.

— Atunci de ce-ai mai făcut ascensiunea spre desăvârşit, Boldure ? De ce te-ai îndepărtat de ţară ? De ce nu ai rămas în mijlocul alor tăi cu aceleaşi moravuri şi slăbiciuni ? Să vezi numai cât am văzut eu ; să te învârteşti în o anumită societate ; să te ţii de aceleaşi reguli îmbătrânite şi să nu te poţi mişca liber din pricina prejudecăţilor stupide ale unei colectivităţi dintr'un târg cu mentalitatea îngustă. De ce nu ai rămas aici, să te sufoci între partenerii ranchiloşi, fie dela club, fie dela birou, fie dela acei cari-ţi calcă pragul casei şi-ţi spun cu patos că îţi sunt prieteni, ca la cea dintâi ocazie să-ţi arate că inimile li sunt pustii de avânt, de frumos, de sentimente mai înalte .

— Ascensiunea de care-mi vorbeşti — urmă Boldur — trebuia. Intâi : era la mijloc tinereţea care nu cunoaşte obstacole ; şi al doilea o chemare a mea lăuntrică. Chemarea îmi dădea imbold şi-mi arăta drumuri nouă de umblat. Aceste drumuri cu perspectivele lor minunate mi le deschisese cartea, dar nu cartea mocnită şi seacă a dascălilor mediocri, îndopată pe gât ca la o gâscă îngrăşată, ci aceea aleasă de însuşirile mele intelectuale. De aceia am rămas un autodidact, râzând de acele diplome care din prost nu te face deştept, ci ţi-ajută ca prostia să o porţi mai departe în rosturile sociale, si să te cocoţi acolo unde nu meriti. Şi aceste drumuri mi-au folosit. Am muncit din răsputeri şi nu am cunoscut nici o scrisoare de recomandaţie sau suport politic decât truda şi meritul. Vezi pentru acest merit am plecat din ţara mea. Simţiam că aici voi închirci şi mă voi prăpădi. Deşi aveam numai nouăsprezece ani, totuş îmi dădeam seama de toată structura socială ce mă înconjura. Aveam în ochi viaţa tatălui meu : un om cinstit, drept, cu carte ca pentru vremea lui şi nu ajunsese decât un mic funcţionar la capriciul fluctuaţiunilor politice. Politica cu sarlatanii ei. Am dispreţuit şi dispreţuesc sarlatanii ! Mi-i scârbă de ei ! Din pricina lor am plecat să nu-i văd şi să nu aud de nume ! Aveam nevoe de deplină libertate ; aveam nevoe să văd în juru-mi dreptate şi respectarea omului. Valorificarea adevărată a însuşirilor lui. Omul chemat unde merită. Eram de pe atunci un neîmpăcat cu minciuna şi linguşirea. Nu puteam să concep că secătura cutare pentrucă e odraslă crescută în mătasă, să parvie, să ignoreze şi să treacă prin viaţă moştenitor al bunurilor sociale rămase dela părinţi ; iar necăjitul din popor, să vegeteze şi să poarte pecetea iobăgiei ca un păcat. Nu mă împăcam cu nedreptatea aceasta socială. Uşi ferecate pentru acei cinstiţi, pentru acei ridicaţi cu jertfă din sărăcie şi poziţii sociale oferite cu dărnicie tuturor acelor cari nu ştiu ce-i munca adevărată, cu mintile seci ; cu o singură calitate că sunt urmaşii procopsiţilor cari au averi din politică .Mă durea pe mine umilirea oamenilor modeşti, să văd caractere strecurate cu foamea. De aceia am plecat ?

— Boldur, şi cu ce te-ai întors după patru decenii ? Ai soţie, copii, avere ? întrebă Stinghe.

—Singur. M'am întors, însă, un om cult şi asta înseamnă tot. Am colindat aproape toată Europa şi Statele Unite, şi cunosc ce-i viaţa. Am muncit prin fabrici; mi-am trudit trupul ; am fost în birouri; hamal în port ,conductor de tramvai, ce vrei, ca să câştig pâinea. Dar am fost respectat ca om. Din dreptul meu nu mi-a luat nimeni. Meritul meu era evidenţiat pretutindeni. De cincisprezece ani m'am aciuat într'un oraş din Suedia. Suedia minunată, cu adevărată cultură în popor, cu literatură covârşitoare, cu teatru sănătos, cu cinste desăvârşită. Ajunsesem aici să fiu bine văzut şi să ocup situaţii bune. Dar nu m'am îmbogăţit. Acolo nu se munceşte decât pentru binele obştesc. Şi m'am întors iar în târgul copilăriei. De ce ? După cum ţi-am spus mă simt marinarul obosit şi mă chema pământul. Vreau să închid ochii lîngă ţărâna părinţilor mei. Precum vezi cultura nu se îndepărtează de tradiţie ; ea evoluează, dar rămâne în noi ceva sfânt fără care nu am putea păşi mai departe fără un razim din trecut. Toate lucrurile de aici, din ţara mea, acum îmi sunt dragi. Depărtarea de atâtea decenii le-a dat un deosebit colorit şi farmec....

Dăscăliţa se ivi zâmbind.

— Prietene, ţi-am vorbit prea mult, astăzi. Altă dată n'oi avea ce-ţi spune.. ".

Şi-i petrecu până'n uliţă.

*

Lui Boldur Epureanu, întâlnirea cu Stinghe, îi răscolise aducerile aminte, mai puternic. Părinţii lor erau prieteni şi acest sentiment amical îl transmiseră şi la copii. Boldur luă masa singur. Singurătatea de data aceasta îi fu apăsătoare. Oricum ar fi dar Stinghe avea copii şi soţie. După dânsul va rămâne cineva.... Ei, drăcia dracului ! se gândi el, am început să filosofez. Siesta în alte rânduri îi aducea somnul plăcut, acum însă dispăruse. Luă o carte să citească ; plictisit o asvârli pe divan. Ar fi voit să rătăcească, dar afară era o căldură năbuşitoare. Perdelele de creton acoperiau ferestrele In odae o răcoare cu miros de iasomie. Ceasurile treceau încet şi până la asfinţitul soarelui era încă mult. Amintirile îl stăpâneau Vedea aevea chipul aceleia ce i-a fost mamă : o fiinţă bună, cu ochii verzi, înţelegători, adânci, suflet senin, inimă gata la orice sacrificiu, cu o educaţie aproape de natură, la ţară ; fiica preotului din satul Sirceţel. Şi pe tatăl său : om dintr'o bucată, cinstit la vorbă şi la faptă, dârz prin viaţă ; nu ştia decât ce-i dreptul lui şi nu înşelase niciodată pe nimeni, de aceia dusese un trai modes, el fiul boerului adevărat Ion Epureanu, care se stinsese sărac pentrucă ţăranii îi erau fraţi şi-i ajutase la orice aman. Tatăl său comisar ; om al datoriei ; de multe ori pe neplacul prefecţilor şi al aleşilor naţiunii prin înşelăciuni electorale, pentru că el nu se amesteca în cancanuri. Comisaritul nu-i adusese nici un belşug; singura avere, era un acaret frumos dela bătrâni. O gospodărie din vechime : o curte încăpătoare împrejmuită cu zid şi în mijlocul ei clădirea groaie ridicată din piatră şi cărămidă, cu ferestre ferecate. Aici copilărise el ; în odăile acestea pline de sinceritate simţise fericirea întreagă, ca într'o zi să prăbuşiască credinţa acelora cari-l alintase şi vedeau în el un razim, o nădejde, un vlăstar aducător iar de faima neamului Epureanu, în această urbie unde se stinseseră şi dormiau somnul de veci câteva generaţii din familia lor. Il impresiona şi acum despărţirea : cum leşinase mama-i, iar tatăl umbla besmetic de colo până colo. La începutul unei primăveri un vapor îl ducea departe de ţară. Inainte soare iar în urmă apus în simţirea părinţilor pe care-i lăsaseră sdrobiţi de durere. In oraşul în care s'a oprit oamenii, aspectul clădirilor cu multe etaje, forfoteala şi sgomotul vehiculelor i se păreau din altă lume. O lume nouă, inghesuită la muncă intensă parcă fără repaos, unde energiile se ciocniau şi omul părea o jucărie. Avea impresia că se va duce la fund în haosul acesta. Sirenele dela fabrici îi aduseseră în suflet cel dintâi sentiment adevărat : că numai acolo se putea îndrepta ca să poată trăi. In scurt timp trupul fraged i se frângea în o muncă brută. Abia căpătase de lucru : căra cărbuni cu tărăbuţa şi apoi cu lopata, îi asvârlea în cuptoarele dogoritoare. Opt ore într'una de trudă, şi faţa şi pieptul şi braţele îi erau scăldate de sudoare, iar noaptea simţia durerea oaselor. Apoi intrase lucrător la o brutărie. După o vreme de aici plecă în alt oraş. Iarăş munca grea dela capăt, până ce ajunsese amploiat la un magazin de manufactură. Nopţile urma cursurile universitare ; şi după ani de trudă avea o diplomă de inginer. Viaţa începuse să fie mai uşoară. Abia acum încoltise şi în inima lui sentimentul iubirii. Cunoscuse o fată bună ; o artistă de mâna treia la o casă de cinematograf. Işi încerca şi ea norocul prin lume. Era o fire curioasă : voia să ajungă culmea. Era tânără, sglobie, cu văpaia pasiunii în ochi, în sâni, în mişcările corpului, în gesturile cele mai discrete. O pasăre şi ea călătoare — poate de aceia iubirea pe amândoi îi înlănţuise aşa de puternic — dornică de necunoscut. Era o portugheză cu fantezia bogată ca şi ţara ei plină de poezie. Ea nu cunoştea descurajarea în viaţă ; ea era deprinsă cu sbuciumul şi 'n tâmplele ei svâcneau gânduri sociale, nouă. O chema Ivonne. Ivonna lui scumpă ! In o zi de Decembrie, într'o bisericuţă catolică, erau în faţa altarului. Au trăit patru ani împreună, într'un apartament liniştit dintr'un foburg. Se 'nţelegeau de minune ; îşi povestiau din copilărie, din ţările lor cu obiceiuri deosebite. Ochii frumoşi ai ei se umpleau de lacrimi când vorbia de mama-i singură şi de tată! ei, căpitan de marină, ce-şi găsise odihna veşnică lângă insula Noua Zeelandă. Un roman sugestiv îi era viaţa. El o recompensa cu sărutări şi cu dragostea închinată ca unui simbol. Nenorocul însă îi păştea. Fericirea lor trebuia să se curme ca un sfârşit dureros dintr'o dramă. Ea scuipa sânge, sângele care nu iartă. Şi într'o zi s'a despărţit de el ducându-se în Nirvană...

In ochii lui Boldur Epureanu se iviră lacrimi. Dăscăliţa intră în odae, arătându-i o broşă a dumisale de aur : un şarpe încolăcit în pietre de rubin, broşă pe care o pierduse şi o găsise în fundul scrinului.

Boldur Epureanu eşi din odae. Se plimbă câtăva vreme. Perdeaua nopţii se lăsa în juru-i.

Se întunecau mai întâi dealurile, apoi turlele bisericilor, lucrurile aproape de pământ. Din uliţă el privia îndelung la casele bătrâneşti în care copilărise cum şi ele erau cuprinse de aripile întunericului. Inevitabilul întuneric de care nu va scăpa nici el, dar măcar va fi în apropierea curţilor ce-au fost odată ale neamului Epureanu ; va dormi mereu lângă târgul natal...

CONST. CEHAN-RACOVIŢĂ

BIBLIOTECA ASOCIAŢIUNII

critica literara

RACINE: „Fedra"
Traducere de D. Nanu

(Editura „Ritmul vremii", — 1929)

Dacă din poeziile sale originale publicul are mai puțin ocaziunea să cunoască însușirile, de artist ale domnului D. Nanu, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai inspirațiunii religioase românești, calitățile d-sale de priceput tălmăcitor al capodoperilor literaturii franceze l-au făcut în deobște cunoscut. Și — dintre ele — mai cu seamă, faptul că — pe deoparte — d-sa nu dă busna, nu traduce niciodată la întâmplare, nu-și risipește energia nici pentru opere de sensație, nici pentru la modă, și-apoi, pentrucă d-sa nu se consideră niciodată definitiv (lucru pe care-l fac, dealtfel, toți marii traducători, în fruntea cărora, la, noi, trebuesc considerați: Coșbuc și d. Murnu).

Clasic și ponderat în propria-i creațiune, d. D. Nanu, se apropie îndeosebi de operele cu renume care abundă tocmai de aceste caractere. Cunoscător perfect al limbii și literaturii franceze, d-sa se apropie — cu evlavie — de ea, o pătrunde, o înțelege și o gustă cu pasiune. Îndrăgostit al lui Racine, d-sa ostenește, din când în când, pe paginele pline de avânt ale neîntrecutului maestru, le descifrează sensul adânc și, ca un adevărat propovăduitor, migălește de zor și cu evlavie căutând să dea sentimentelor generoase, pasiunilor neînfrânate, haina celei mai curate și mai sclipitoare limbi românești. E un merit pe care, astăzi, i-l apreciem mai mult. Iată de ce nu putem decât regreta calmul sufletesc cu care cronicarii noștri literari au trecut peste această nouă învestmântare a inspirațiunii franceze, devenită eternă și universală prin puterea de a creia suflete a neîntrecutului Racine. Ea constitue încă un vot de blam pe care scrisul românesc, gata să se extazieze în fața celei dintâi crezii moderniste, și-l dă. Această conspirație ne-a decis să vorbim și să atragem atențiunea cititorilor noștri asupra unuia dintre cei mai desăvârșiți făuritori de versuri românești la noi. E d. D. Nanu — fericitul traducător al „Fedrei", despre care nu se va putea zice, fără îndoială, niciodată „traduttore, traditore".

Într'adevăr și traducerea de față (ca și aceea a Andromacăi, de altfel), se remarcă pe deoparte, printr'o exactă redare a sensului original, pe de alta, — prin acea minunată putere de a mânui versul românesc. Din cel dintâi punct de privire d. Nanu este un sclav al originalului pe care îl transpune cu fidelitatea caracteristică nu simplului tălmăcitor, dar pasionatului artist care reușește să retrăiască opera, confundându-se când cu autorul, când cu unul sau altul dintre eroi. Aceasta însemnează că d-sa este un traducător complet, inteligent, adică · unul din marii (și rarii) traducători

Dar la aceasta se mai adaogă o a II-a împrejurare: calitatea versurilor sale, care corespund perfect conținutului, nu cunosc nici locul, comun, nici umplutura, se feresc de redondante și efecte răsuflate, nu cad în retorism, ocolesc cu grije banalul și desvăluc cu credință starea sufletească a aceluia care le rostește. Monoloagele d-sale sânt, din acest punct de vedere, neîntrecute. Iată două fragmente:

FEDRA

Ah! nu primesc o cinste ce nu mi se
[cuvine:
Vreai tu să fiu ca spinul în ochii lor?
[Dar bine
Cu ce mai vreai să mângâi un suflet
[pustiit?
Ascunde-mă, mai bine, căci prea mult
[am vorbit.
S'a revărsat afară tot sbuciumul durerii
Și-am spus tot ce de-apururi era menit
[tăcerii.
Cum, m'ascultă, o ceruri! Prin câte
[ocoliri,
Nepăsător, răspunse-l-a mele destăinuiri.
Cum ar fi vrut să fugă! Ce umilire
[în mine,
Când i-am văzut obrajii roșindu-i
[de rușine!

(Act. III, sc. 1)

sau:

FEDRA

Mai am câteva clipe, Tezeu.... dă-mi
[ascultare...
Eu îndrăznii asupra ăstui copil curat
Pângăritor s'aspârlu un ochiu plin
[de păcat.
Mi-au pus în sânge zeii păcatul și iubirea:
Nevrednică, Renona ţesu apoi urzirea.
Ea s'a temut că fiu-ți, știind iubirea mea,
Să nu-ți destăinuiască un foc ce-l
[spăimânta.
S'a folosit, vicleana, de cruda-mi
[desnădejde,
Ca să-i aruce vina, să-l târie în primejde:
Dar ispăși păcatul: mânia mea i-a fost
De ne 'ndurat — și 'n valuri căta
[un adăpost.
Puteam să curm o viață prea crud
[zădărnicită!
N'am vrut să las să geamă o cinste
[bănuită.

(Act. 5, sc. 7)

Încheiu cu îndemnul către tinerii poeți de a lua pildă dela acest valoros înaintaș, îmbogățind limba românească prin opere nemuritoare ale literaturii universale.

CRITICA?

Un scriitor se plângea dăunăzi de indiferența criticii. Ne spunea cu precizione că d-sa n'ar fi avut, cu 3 romane, succesul așteptat, tocmai din cauza acesteia.

Ne vom permite mai jos un sumar răspuns, care nu va putea constitui, în nici un caz, un „pro domo". Departe de a ne privi, aluzia plină de amărăciune de mai sus urmărește să denunțe opiniei publice pe marele vinovat — critica — piedica de neînfrânt a atâtor succese în găoace.

Din nenorocire chestiunea a fost privită parțial. Fără să discutăm valoarea romanelor incriminate ne oprim la o primă nedumerire: a fi încurajat de critică însemnează numai a fi lăudat? E, desigur, o confuzie dureroasă. Dacă la mahala a critica însemnează — parțial — numai a vorbi de rău, în literatură unii confrați — tot parțial — vor să-l echivaleze, să-l confunde cu: a vorbi numai de bine. Pentru noi echivalenta e alta: a critică — a vorbi despre o operă arătându-i cusurile și calitățile (dacă le are) Cei vizați sânt mai practici: nu i-ai lăudat, nu le-ai găsit cu orice preț numai calități, nu i-ai fi contribuit, cu umilul tău condeiu, cel puțin încă la imprimarea unei noui ediții — nu le-ai dat, în calitate de critic, atențiunea cuvenită.

Dar atunci facem altfel: ții cu orice preț să dobândești titlul de critic, i-ați săptămânal câte-o carte pe conștiință, împrumută din dicționarul minciunilor convenționale o ploae de superlative și pornește s'o lauzi oriunde te duci: pe ulițe, prin bogasierii, pe maidanuri, prin sălile de așteptare, la intrarea în biserici, prin parcuri, la munte, la mare, prin bodegi, etc.

E de-ajuns?

Și lucrurile nu se opresc nici aici: sânt cărți despre care critica nu spune nimic; nu vrea să spue, nu poate să spună. Însemnează oare că ea nu și-a făcut datoria? Însemnează că a dezertat sau că nu le-a cunoscut? O nouă eroare:

Sânt, desigur, împrejurări în care, oricât de guraliv ai fi, nu poți vorbi.

Astfel o carte care nu prezintă nici măcar interesul technic un volum de al cărui autor te leagă amintiri prea calde sau — de ce nu? — prea reci (atât de accentuate, încât ar constitui o adevărată piedică în drumul spre obiectivism) — o scriere pe care ai vrea s'o lauzi, dar, în mod cinstit, nu poți, o lucrare ale cărei cusururi umbresc pedeantregul calitățile — iată atâtea cazuri în care glasul criticii se vede condamnat.

Și-atunci — tace. Cartea, deși apărută nu te interesează. Purtătorul unui condeiu conștient, acela care trebue să atribue „suum cuique" și să judece „sine ira et studio", e silit (cartea l-a silit) să tacă.

Insemnează oare că — deastădată — nu s'a pronunțat critica?

N'o credem — cum nu credem nici celiace încearcă să se insinueze: că mulți dintre cetitori și-ar fi orientând lecturile după... rețetele criticei.

Dar problema mai poate fi discutată și altfel.

PAUL I. PAPADOPOL

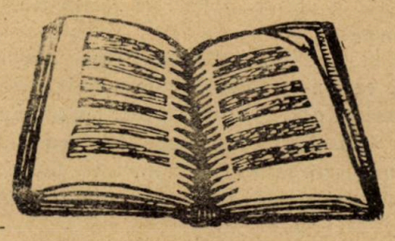

Teatru

cronica dramatică

Studio Teatrului Național

„OMUL ZILEI", de I. Sân-Giorgiu
și „MENAJ DE ARTIȘTI", de P. Prodan

Astfel s'a încheiat activtiatea la Teatrul Național a d-lui, Liviu Rebreanu. „Piese românești, oricum ar fi dar românești" a fost o deviză nobilă patriotică, dar fără efecte vizibile. Cine poate însă tăgădui că într'o sută sau o mie de ani, istoriografii teatrali ai vremii, vor găsi că teatrul ro-

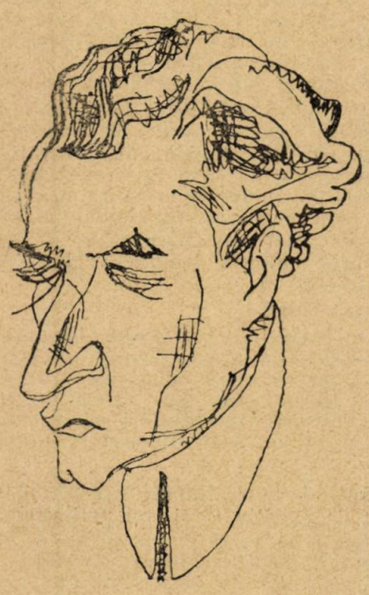

D-nul VICTOR EFTIMIU

mânesc a datorat mult unui mare romancier. Recunoștința secolelor viitoare nu-i va fi contestată și astfel d-sa se va putea ocupa acuma serios de cultura populară, spre fericirea neamului și a colaboratorilor.

Autorii pieselor jucate la Studio sau Teatrul cel vechi, n'au putut să-și împrumute reciproc calitățile care le lipsesau și e păcat. In colaborare ar fi scris o piesă acceptabilă. Studioul ar fi avut o piesă de teatru cu oameni de acțiune, iar naționalul o piesă cu acțiune și oameni. Fără colaborare rezultatul a fost: o piesă socială fără oameni" și „oameni" (e drept cam feluriți) fără piesă : Cam plicticos, chiar fără mult public, e foarte adevărat, dar românesc și cineva (trebue să existe) va fi mulțumit.

D. I. Sân Giorgiu, a scris piese moderniste care n'au plăcut, acum a scris o piesă socială care a avut oarecare succes. Lumea săturată de democrați și de democrație a gustat satira și s'a amuzat. Autorul n'a cruțat nimic, toate cele știute și experimentate în acest fel de teatru, au fost folosite. Nimic nu era inedit și totuși lumea se amuza Categoric lucru, scârba împotriva democrației (să adăugăm românești?) ia proporții și fenomenul ar fi îmbucurător, dacă n'am fi triști că n'avem cine s'o stârpească cu folos (d. Filipescu are prea multe preocupări) și dacă însuși autorul, în șarjă, dar adevărat, iar fi asigurat succesul canaliei. D. I. Sân Giorgiu a avut noroc. Și-a reprezentat piesa (care se spune că-i scrisă mai de mutl) la timpul oportun.

Când piesa are acest mare dar, că e oportună, de ce să mai vorbim și de calitățile ei? Cui folosește? Publicului puțin îi pasă, că în realitate, nu poate exista un timp ca Scutaru și că veridictul psihologic este disprețuit ; puțin îi pasă că boeri ca alde Mihalcea nu prea există pe la noi și că astfel satira cade în gol ; se sinchisește publicul că și în „Fracul" sfârșitul e cam la fel, și că „chestia" cu italianca e prea naivă. Este Măria Sa publicul sătul de democrație și autorul o înjură ; autorul are talent, piesa e bună și basta.

Trebue însă să recunoască d. Sân Giorgiu că actul întâi al piesei sale, apare foarte bun, mai bun decât este în realitate, fiindcă se întâmplă să urmeze piesei

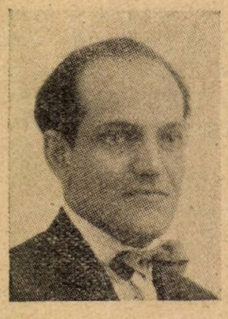

D-nul ION SÂN-GIORGIU

într'un act a d-lui Prodan, a cărui inspirație de rândul acesta a fost obosită, chiar prea obosită.

*

TEATRUL NAȚIONAL

„OAMENI FELURIȚI", de A. Holban

Fiind d. Rebreanu un om capricios și neînțeles, a hotărît ca d. Holban să fie reprezentat la Național. Nu i-a fost prieten, autorul „oamenilor feluriți" trebue s'o constate azi cu regret și amărăciune.

La Studio, s'ar fi spus : este o încercare de a se reprezenta o nuvelă dialogată. Publicul ar fi aplaudat încercarea ca atare, s'ar fi dus liniștit la culcare sau bodegi și fostul director ar fi fost socotit ca un părinte bun al tinerilor autori.

La Național, publicul aștepta revelația și deși pregătit sufletește s'o accepte, n'a apărut. Puținii spectatori au avut însă prilejul să constate calități de observator

D-na FILOTTI

și realizarea unui tip de supra-nebun. Supra-nebun fiindcă eroul principal avea toate caracteristicile tuturor felurilor de nebunii, ceeace nu s'a întâmplat încă cu nici un nebun adevărat. Fiecare nebun e nebun pentru câte ceva, eroul d-lui Holban e nebun pentru toți nebunii. E un record, care nu poate fi tăgăduit. Toate celelalte personagii sunt studiate și reușite, fără să fie însă prea valoroase prin cuprinsul lor. Dacă autorul ar fi vroit să facă și teatru, nu i-ar fost greu să isbutească. Calitățile nu-i lipsesc, dar n'a fost bine sfătuit. Pentru acest început are dreptul că altă încercare să-i fie reprezentată la Studio, care, sperăm, va deveni ce trebuia să fie dela început, sub direcția d-lui Victor Eftimiu.

D-nul I. MORȚUN

*

Interpreții au făcut ce-au putut. Sunt obligați să învețe textul nu să-l și refacă. Uneori te întrebi cum pot realiza minunea să memoreze atâtea cuvinte. Imi venise acest gând când am văzut-o pe d-na M. Zimniceanu, și apoi pe d-na Filotti în ultimele piese. D-nii Calboreanu, Morțun, Ciprian sunt mai rezistenți și totuși...

ION FLOROIU

plastica

EXPOZIŢIA NICOLAE VERMONT

(SALA ATENEULUI ROMÂN)

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

In ciuda scepticilor cari tăgăduesc cu înverşunare frumuseţea clasică în arta vremii, se mai găsesc încă, cel puţin la noi scl piri de adevărată creaţie. Şi dacă ele nu ajung valoarea operelor consacrate de vreme, este tocmai fiindcă viaţa lor prea scurtă nu le-a făcut posibilă înţelegerea farmecelor suptile ce rezidă în ele. Numai vremea şi directivele spirituale ale epocilor scot la iveală caracterele şi valoarea reală multor comori artistice neluate în seamă la apariţia lor.

Unul din maeştrii care poartă încă vitejeşte flamura frumosului clasic, fără să se clatine sub cicloanele vremii este seninul Vermont. El a fost crescut şi însufleţit de elanul artistic al primilor noştri pictori, Grigorescu şi Theodor Aman, lângă care s'au adăogat mai apoi maeştrii străinătăţii din München (Hacket, Lw. von Löffeltz) şi Paris. (Fg. Maillard), dar mai ales comorile de frumuseţe consacrată ale muzeelor.

Viaţa în mediul ţării i-a dat gustul pentru românism şi i-a adus în conştiinţă nemărginita lui dragoste pentru farmecele naturii româneşti, care păstrează încă prospeţimea primitivă, fiindcă omul n'a intervenit aici cu ingeniozitatea rece a minţi sale spre a distruge armonia firii. Numai astfel natura putea duce pe acest *artist* la înfăptuirea de opere de artă şi de aceea cu toate peregrinările lui prin ţările Europei, el se întoarce în patria lui singura în care îşi poate mulţumi sufletul în contemplarea minunatelor peisagii româneşti. Acest adevăr se poate verifica şi din observarea atentă a „Peisagiilor" sale. Ele ating puterea de evocare artistică a motivului determinator şi sunt de o frăgezime şi de o frumuseţe cum numai penelul unui asemenea artist o putea face.

Dar ceeace a făcut şi face încă gloria artistului, ca singurul ce aduce motivul până la capodoperă, sunt minunatele lui ţigănci. De o varietate de poziţii ce nu-şi găseşte mărgini, el ne dă o serie întreagă de tipuri în odihnă sau în funcţiunea profesiilor specifice. Siluete mlădioase ca trestia par însufleţite de o mână vrăjită. Ici *„Rezimată"* o ţigancă chipeşă şi sănătoasă cu aer îndrăzneţ de fiinţă crescută pe stradă, colo sprijinită într'un picior stă *„In odihnă"* o alta. Dar nicăeri nu e mai pusă în relief, frumuseţea artistică a acestor fiinţe arse de soare şi de vânturi, ca în minunatele efecte de lumină. *„La foc"* reprezintă o ţigancă şezând la gura sobii peste care cade para roşiatică a focului. Subiectul este pus într'un fond de tonalitate închisă spre a scoate în evidenţă centrul luminat. E un foc cu care jonglează d. Vermont, fiindcă este un răsunet sufletesc al său prin care măreşte efectul operelor. Cu aceleaşi contraste luminoase este tratat şi *„Efect de lumină"* un cap mic peste care cade o ploae de raze roşietice.

D. Vermont a prins specificul acestor vagabonde anonime, atât ca figură cât şi siluetă şi le-a dat viaţă eternă prin arta lui. De aceea, cu toate că el trateazâ de multă vreme aceste motive, ştie să ne dea în fiecar an bucuria unei noutăţi oarecare. Această noutate nu rezidă în alegerea motivului, sau în tratarea lui, ceeace ar fi mai greu pentru un artist de mult consacrat, ci în puterea de diversitate a realizării concepţionale.

Stăpânul unui suflet complex şi ales, d. Vermont a simţit nevoia să se ridice deasupra creaţiunilor mai mult sau mai puţin reale. Răscolit de porniri de înălţare el îşi găsi satisfacerea idealismului în sferele misticismului religios. De acolo ne aduce el *„Viziunea profetului Isaiia"* pe care cu modestia adevăratelor talente o denumeşte schiţă de compoziţie. Un panou vast în care predomină acelaş contrast de umbră şi lumină prin care îi place să-şi realizeze ideile mari. Şi cu atât mai mult aceste procedee tehnice reuşesc, cu cât ele sunt o împletire de viaţă şi misticism. Tabloul reprezintă motivul biblic petrecut în cadrul unui interior de biserică. Un bătrân încă în putere primeşte mesagiul cerului printr'un cor de îngeri. Apariţia de alb şi lumină înviorează interiorul şi figura gânditoare a profetului care se retrage uşor surprins.

Este o compoziţie reuşită atât ca subiect cât şi ca modul cum artistul înţelege să-l realizeze. Preferinţele artistice ale d-lui Vermont se mărginesc aici şi e bine că artistul s'a oprit numai la ceeace i-a dictat talentul, fiindcă numai astfel operele lui se bucură de meritele arătate mai sus.

Tehnica d-lui Vermont este modernă şi realistă.

Artistul pictează în mersul penelului, fără ca totuşi să neglijeze amănuntele caracteristice. Desenator fin, el are intuiţia vieţii şi de aceea el colorează într'un contur real şi sigur, ţinând seamă în acelaş timp şi de liniile interne. Ceva mai mult, el pune în operele sale acea viaţă artistică, la care nu poate ajunge decât un talent mare. Culoarea lui variată până la cele mai subtile nuanţe este delicată şi temperată. Aceasta e o binefacere pentru ochii obosiţi ai modernilor, cari nu pot suporta întodeauna cu plăcere culoriie prea vii.

Acest artist cu suflet complex şi frământat de gânduri mari, înzestrat cu dumnezeescul talent al creaţiei, a abordat toate domeniile pentru care s'a simţit chemat. Dar genul care e a lui şi numai a lui până astăzi, sunt tipurile de ţigănci. Putem spune că el este creatorul ţigăncilor ca altădată Velasquez al portretului spaniol şi un motiv adus până la capod'operă cu greu va mai putea fi depăşit.

El este mare maestru şi meritele ce nu i-au fost îndeajuns remarcate de contimporani vor fi glorificate sigur de posteritatea recunoscătoare.

T. ROMANAŢI — VERA NIŢESCU

— SALA MOZART —

Un nume care şi-a croit un loc de cinste în pictura noastră este acela al d-lui T. Romanaţi a cărui expoziţie s'a deschis în saloanele „Mozart" din calea Victoriei.

Trăsătura cea nouă a celor ce expune acum artistul este o tendinţă cât mai pronunţată spre luminositate. Această luminositate este scoasă la iveală de un puternic suflu de linişte.

Recenta expoziţie a pictorului T. Romanaţi este o operă de maturitate artistică. Fiecare pată de culoare e reflexul unei bogăţii sufleteşti, a unei armonii desăvârşire între zămislirea artistică şi mijloacele de realizare.

Zămislirea şi-o întemeiază pe realitate, pe simplicitate, iar când aceste condiţii sunt întâlnite, artistul realizează fără multă greutate operă de valoare.

Aşa sunt de pildă toate peisagiile d-sale luate din deosebitele părţi ale ţării pe unde a colindat, pagini de visare poetică, de poezie adâncă, căci artistul — unul din peisagiştii noştri cari şi-au creat un drum frumos în această direcţie a artelor frumoase — a căutat să ne dea pe pânză tot ce ochiul său pătrunzător a prins iar penelul a aşternut pe pânză din frumuseţile şi poeticele colţuri ale ţării noastre.

Pictorul T. Romanaţi este unul din cei ce slăvesc peisagiul românesc.

Pe lângă peisagii, interioruri şi pridvoruri de mânăstiri şi case, mai expune pictorul T. Romanaţi multe flori, trandafiri, albi şi roşi, bujori, crisanteme, garoafe. Ele apar însufleţite nu doar ca pată moartă de culoare. Sunt văzute de un ochiu de artist şi nici de cum nu sunt creaţiuni de hârtie colorată.

Cele 100 de bucăţi expuse sunt opere de valoare ce nu se pot tăgădui şi ne arată evoluţia acestui slăvitor al peisagiului nostru.

*

Alături expune d-na VERA VESLOVSKI-NIŢESCU. Este întâia d-sa expoziţie.

La expoziţia d-nei Vera Niţescu locul de frunte il ocupă portretele. Sunt vii şi expresive In deosebi portretele de femei sunt studiate până în cele mai mici detalii, oferind o siguranţă rară şi o psihologie adâncă.

Ele sunt o puternică şi desăvârşită manifestare a artei sale, şi ochiul celui ce pricepe întâlneşte nenumărate prilejuri de adevărate încântări sufleteşti.

Toate aceste capete de expresii sunt înconjurate de flori pentru care artista are un cult. Ele sunt redate cu multă sinceritate şi simţire.

Artista posedă un fin penel şi un delicat suflet ce se apropie de minunatul ţel artistic spre care înaintează. D. CASELLI

Gazetaria

aşa şi-aşa...

PRIMĂVARA BANATULUI e o publicaţie şcolărească (Lugoj) pe care, cu tot entuziasmul pe care îl am pentru tineret, n'o pot lăuda. Şi asta din cauza No 2 (An. II) în care, în special versurile, nu merită nici cea mai indulgentă notă. Cred — de pildă — că despre „Intâii fulgi" s'ar fi putut încropi, oricând, o minunată coloană de proză cu înţeles, renunţându-se cu plăcere la acea babilonie care, în strofa a II-a, îi caracterizează astfel:

Şi vin cu linişti grele din depărtări de veacuri
Să 'ngroape tot întinsul sub pânze de tăceri
Alean îndurerării şi suferinţei leacuri
Uitarea azi s'alunge suspinul meu de eri

iar în a 4-a, ţinând-o pe acelaş gamă, adaogă:

Odată — astăzi ninge caşi 'nainte vreme
Nici puf de vată însă; nici forme de cercei
Pojarul viu şi jalea topeşte şi blesteme
Pun văl de ger pe inimi, pojghiţă de idei.

Suntem datori cu un sfat: tânărul care semnează aceste versuri în care punctuaţia e atât de absentă) să încerce alt drum. In versuri, — e afon şi lipsit de gust, — obscur şi greoiu. Fireşte că nu i-ar strica nici unele lecţiuni de punctuaţie. Pentru aceasta însă se va adresa specialiştilor localnici. Pentru talent — nimănui, căci „poëta nascitur".

ULTIMUL IMITATOR al d-lui I. Minulescu pare a fi semnătura bucăţii „Trecătorii" din acelaş număr — pătimaşă de aceiaş lipsă aprigă de talent ca şi colegul d-sale din prima pagină. Dăm un singur citat:

Trecători cu feţe palide de ceară,
Trecători de dimineaţă,
Trecători de seară,
Trecători pe cari odată-i întâlnim în viaţă...

şi după alte zece versuri tot atât de apoase:

Trecători cu feţe palide de ceară,
Trecători cu obrazul supt de friguri şi dureri...
Trecători de azi, de eri,
Trecători de mâine...

pentruca — după alte 5 — să închee exact pe aceiaş strună discordată:

Trecători cu feţe palide de ceară,
Trecători de dimineaţă,
Trecători de seară
Trecători de stradă.... trecători prin vieaţă.

Ni se pare curios că nimeni n'a putut împiedica publicarea unei asemeni naivităţi, la fel cu care fiecare cetăţean al României Mari poate confecţiona zilnic— cu zecile.

Cum „Primăvara Banatului" nu e supraveghiată de niciun profesor? Atunci— atât: să nu mai apară! E singurul bine pe care-l poate face.

UN ÎNGRIJIT NUMĂR închină lui Eminescu „Datina" dela T. Severin. Sunt reproduceri, desene după poezii, articole, studii. Iată concluzia d-lui Al. Dima în legătură cu „S'a stins viaţa": „...Sonetul eminescian nu poate fi considerat nici ca traducere, dar nici ca imitaţie, ci ca o *creaţie proprie* prin forma nouă şi mai adecvată ideii, a cărei paternitate trebue s'o recunoaştem lui Arri". Acelaş dovedeşte, într'un studiu valoros, că opera lui Eminescu, e exagerat tradiţionalistă, atitudine „manifestată prin un cult desăvârşit pentru valorile cele mai inegale ale trecutului" şi susţinută „de osafura unei Sociologii istorice, organice evoluţioniste după care unitatea socială a neamului..., îşi realiza destinul specific... sub egida implacabilă, dar impunătoare a unui trecut strălucit. „Studiul d-lui Dima se remarcă prin seriozitate şi documentare — calităţi care, astăzi, merită mai mult să fie relevate.

Câteva interesante notiţe în legătură cu manuscriptele lui Eminescu, ne comunică, d. G. Bogdan Duică.

POETUL DRAMATIC TERENŢIU formează obiectul unei impresionante schiţe biografice, datorită cunoscutului cercetător al literaturilor clasice, d. I. M. Marinescu (Ad. lit. 474). Este vorba despre activitatea literară a acestui înnoitor al comediei latine. In opera lui „iubirea părintească, iubirea sclavilor faţă de stăpâni, chiar şi iubirea curtizanelor... capătă.... o duioşie aleasă. La el, bătrânii sunt demni de respect, iar tinerii, cu toată aprinderea vârstei lor, sunt serioşi şi aşezaţi".

Iată din ce cauză aceste piese nu puteau să, placă atunci, unui public amator de „obscenităţi şi glume vulgare ca să râdă cu gura căscată până la urechi". Iată şi portretul: „E nalt, slab şi negricios la faţă. Pare suferind şi în ochii-i trişti se citeşte o mare amărăciune". Subliniem sfârşitul acestui artist care, când a aflat că vasul care transporta tradicerea celor cam 100 de comedii ale lui Menondru s'a înnecat, „a simţit un junghiu ascuţit prin creer şi a căzut în nesimţire. Nişte friguri cerebrale grozave l-au ţintuit la pat, luni întregi.... Poetul aiura mereu şi, în deliru-i, vorbia numai de scumpele lui manuscrise, de Menondru şi de ignoranţa publicului din Roma. Din acest delir nu s'a mai deşteptat niciodată şi s'a stins în anul 159 înainte de Christos, în vârstă de 31 de ani".

In acelaş număr, d. N. N. Tonitza reia (Domnul cu gulerul de lutru) seria sarjelor cu subiecte din lumea artelor plastice

DIN SUMARUL REVISTEI „CAMPINA" (III, 8—9): din ce în ce mai interesante „ferestrele" d-lui S. Herşcovici care se dovedeşte şi un fin observator, dar şi un mânuitor abil al condeiului; „Revelionul" schiţă de moravuri a d-lui Mihăilescu-Conemy — dovedeşte reale însuşiri de povestitor şi mult umor. Versuri semnează d-nii: Pimen Constantinescu, T. Miu, Al Botez şi Geo Bogza despre „jurnalul de sex"; al căruia ni se spun (la cronică) următoarele: „Autorul a tipărit cartea doar în 118 exemplare" din care, „116.... a reţinut, împărţind personal revistelor, câtorva scriitori şi câtorva prieteni", iar 2 „s'au pus în vânzare.... la toate librăriile mari din ţară, cu preţul de lei 10.000 volumul (fără autograf) şi 100.000 lei (cu autograf)". Ne reţinem dela orice comentariu; credem numai că autorul acestei cronici-glumind, a fost foarte serios. Alte colaborări: N. Ionescu-Bontaş: Preludiu; P. I. Papadopol: Posteritatea şi B. P. Hasdeu

DESPRE „LA SCIENCE DE LA LITTÉRATURE" a d-lui M. Dragomirescu, vorbesc „Les nouvelles littéraires", prin pana d-lui Philippe van Tiechen. E vorba despre cele 3 volume (din 7 anunţate) apărute „care conţin principiile metodei sale... fundate pe o lungă meditaţiune". După ce deosebeşte rolul istoriei literare de acela al ştiinţei literaturii, autorul se opreşte la al III-lea volum „cel mai interesant, cel mai precis, cel mai degajat de acest jargon abstract de care noi avem în Franţa o atât de sfântă oroare".

Cu toate că autorul nu se poate înscrie de partea d-lui Dragomirescu, ca adversar al istoriei literare, totuşi nu se poate stăpâni să considere lucrarea de faţă „plus qu'un coup de bélier isolé dans la forteresse sorbonnarde; c'est une machine de guerre savamment monté".

Articolul e scris cu toată obiectivitatea unui cercetător serios.

DESPRE CONGRESUL DELA ELSENEUR vorbeşte, în revista „Pentru inima copiilor" d. I. Nisipeanu, unul dintre participanţii români la acel congres. Se insistă, în deosebi, asupra organizării şi necesităţii „căminului şcolar" din Stramburg, prezentat de dr. Iulius Gebhard. In aceste căminuri — de care în Germania sânt cam 170 — şcolarul este pus „în raporturile cele mai intime cu natura şi cu viaţa poporului", ducându-i pe cei „din oraş la ţară, ...şi ca să se întremeze fiziceşte şi ca să instruiască direct în natură, dar mai ales spre a li se da o educaţie de oameni întregi formaţi în sentimentul sănătos de solidaritate socială printr'un traiu comun cu poporul muncitor dela ţară".

In conferenţa: „Şcoala nouă în România", tot d. I Nisipeanu subliniază rolul măreţ pe care C. Dimitrescu-Iaşi l-a jucat în mişcarea pedagogică românească: un om de mare talent şi de mare autoritate sub influenţa căruia.... şcoala secondară românească a intrat... sub sfera de influenţă a lui Herbart" iar „viitorii profesori erau minuţios iniţiaţi în practica pedagogică formalistă în sens herbartian". (No. 6—8).

P. I. P.

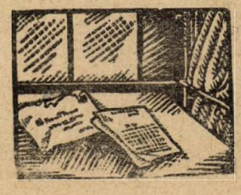

literara

o seama de cuvinte

De Max primea în fiecare zi la dejun invitaţi.

Intr'una din zile, excepţional, trebuia să mănânce singur. Deoarece fu servit cu mâncăruri mai puţin bune şi felurile reduse, chemă pe bătrâna lui menajeră şi îi făcu aspre observaţii.

Femeia se scuză spunând că de oarece ştia că nu are invitaţi la masă a crezut necesar să simplifice lista bucatelor din ziua aceea.

— Cum zise De Max furios, nu ştiai că azi De Max dejunează la De Max?

♣

Odată Racine, Despréaux, Descoteaux, celebrul cântaret de flaut şi la Fontaine erau invitaţi toţi la dejun la Molière. Tot timpul prânzului, la Fontaine fu gânditor şi tăcu mai mult ca de obicei! Ca să-l sustragă puţin din reverie Despreaux şi Racine, care erau foarte veseli şi în momentul acela puşi pe farse, începură să-l tachineze cu fel de fel glume şi răutăţi. La Fontaine nu spunea nimic. Molière văzând că şi cei doi invitaţi ai lui împing gluma prea departe, se simţia jenat şi după dejun la plecare se adresă lui Descoteaux:

— Cât de frumoase ar fi spiritele voastre şi oricât v'aţi obosi, n'o să parveniţi nici odată să întunecaţi personalitatea lui La Fontaine!

♣

A doua zi după premiera reprezentaţiei „Les Fêtes de Polymnie" opera lui Cahusac care fusese fluerată de public, poetul Roy se duse la biserica Petits-Pères să asculte slujba religioasă.

Un copil de 3 ani fluera încet în braţele guvernantei sale. Roy se întoarce şi adresându-se cu sânge rece guvernantei:

— Domnişoară opreşte pe copil să mai fluere căci nu e Cahusac cel care citeşte evanghelia!

♣

Henric al IV-lea ,regele Franţei arăta mare afecţie Caterinei de Rohan, ducesă de Deux Ponts.

— Sunt prea săracă pentru a fi soţia Voastră Sire, spuse ducesa şi port un nume prea mare pentru a Vă fi metresă!...

♣

Bufonul lui Ludovic al XIV, printr'un gest nesocotit, ofensă pe rege aşa de tare că fu adus în faţa tronului unde chiar regele îi făcu cunoscut crima ce o comisese spunându-i:

— Nenorocitule, vei fi pedepsit aspru, pregăteşte-te de moarte!

Bufonul se prosternă până la pământ cerând iertare.

— O singură circumstanţă atenuantă îţi acord, aceea de a-ţi alege singur felul cum vrei să mori. Alege...

— Pentrucă-mi ordonaţi să aleg Sire, răspunse bufonul, cer să mor de bătrâneţe.

Acest răspuns neaşteptat făcu pe rege să râdă şi să-i acorde graţierea.

bazar

PREŞEDINTELE HOOWER IA MĂSURI CONTRA BOALEI PAPAGALILOR

Autorităţile americane s'au sesizat de primejdia ce-o prezintă pentru populaţie maladia misterioasă a papagalilor, sau psittacosis cum se numeşte în limbaj ştiinţific. Preşedintele Hoover a semnat chiar zilele trecute, la cererea ministrului sănătăţii dela Washington, un decret prin care se interzice importul şi transportul papagalilor între Statele confederaţiei.

Măsura aceasta a fost luată spre a preîntâmpina noui cazuri fatale. In ultimele două săptămâni au decedat din pricina misterioasei maladii opt persoane, cincizeci de alte persoane fiind bolnave.

D-l Charles Armstrong, care a fost însărcinat de guvern să studieze modul cum a isbucnit boala papagalilor, se străduieşte să izoleze bacteria ce se crede că e cauza acestei boale.

Se crede că această nouă febră a fost adusă în Statele Unite odată cu un transport de papagali.

ŞI CHAPLIN S'A CONVERTIT LA FILMUL SONOR?

Citim în ultimul număr al cotidianului englez „Daily Mail" o ştire pe care o dăm sub toată rezerva. O telegramă din New-York, apărută în acel ziar, spune că Charlie Chaplin s'ar fi hotărît să apară într'un film sonor. Se precizează chiar că ar fi vorba să interpreteze rolul principal dintr'o piesă ce se joacă cu mult succes la New-York, intitulată „Ovreiul Suss", al cărui manuscris îl studiază actualmente marele artist al ecranului.

UN DELICT COMIS DE... CHRISTOS

La Washington se păstrează un registru al congresului prohibiţioniştilor care cuprinde o rezoluţie foarte curioasă privitoare la delictul lui... Iisus Christos de a fi transformat la nunta din Caana, apa în vin.

In contra acestei rezoluţii s'au ridicat proteste chiar în sânul Senatului american, cerându-se ca ea să fie scoasă din registrul comemorativ al luptătorilor contra alcoolului.

UN COPIL CERE INCHISOARE PENTRU PROPRIA LUI MAMĂ

D-na Josephine Gender, din Chicago, mamă, în vârstă de 35 de ani, cu patru copii, a fost condamnată de tribunal la 30 de zile închisoare sub acuzaţia adusă de propriul ei fiu, în vârstă de 12 ani, că se îmbată.

Intrucât soţul ei a refuzat să plătească amenda d-na Gender a fost depusă.

caricatura zilei

OBICINUINŢĂ

— Dar vă asigur că este un vas napolitan.

— Hm! D-nul glumeşte! E mult mai vechiu...

(Life)

BRUTA !....

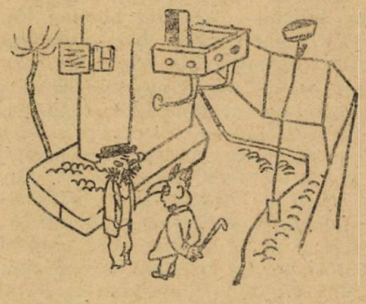

— Eri seară, i-am tras câţiva pumni Nevesti-mi, în spate.

— Oh! laşule, brută!

— Păi ea m'a rugat, fiindcă se înecase...

(Schon)

ŞMECHERII

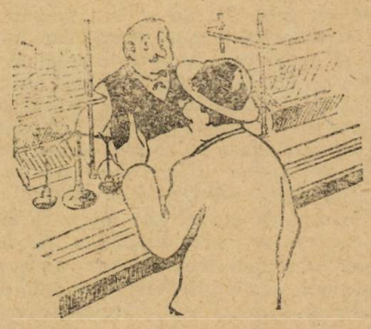

— Jupâne, mi-ai dat ieri o monedă falsă...

— Ferească D-zeu! Am destulă experienţă ca să nu intre în casa mea nici o monedă falsă. Le observ imediat. De altfel, nu e lucru greu ca s'o plasezi cuiva...

— Păi am şi făcut-o, adineaori când ţi-am plătit ţigaretele.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

ADMET

de AL. ODOBESCU

Masă mare era întinsă în palatele din Feres, căci domnitorul de acolo își adusese acasă ca mireasă, pe frumoasa Alcesta, cea mai gingașă dintre fetele lui Pelias. Cântăreții serbau măririle casei domnești din Feres, și, povestind isbânzile lui Admet spuneau cum, prin ajutorul lui Apolon cel cu mândre plete, acest voinic înhămase alături, la carul său, un leu și un mistreț, și cu astfel de telegari intrase în cetatea Iolcos, ca să îndeplinească dorința lui Pelios, carele dase pretutindeni de știre că va mărita pe fiică-sa, numai după ce într'astfel se va arăta dinaintea lui.

Strigătele de veselie umpleau toată casa. Lui Zevs, mai întâi, și apoi și celorlalți zei, se închinară pe rând cupe cu vin; dar, dintre toate numele zeiești, numai acela al Artemidei fu uitat; și această năpăstuire aprinse în inima zeiței o groaznică mânie împotriva casei lui Admet.

Ca să-l apere însă de rele, Admet avea un ocrotitor mai puternic decât însăși zeița Artemis; căci fiul Latonei, Apolon, se afla chiar atunci băgat ca argat în curțile domnești din Feres, și, printr'această osândă, el se răscumpăra de păcatul ce făcuse, ucigând pe ciclopii, meșterii vestiți cari făurise trăznetele lui Zevs.

Nu era sânge de muritor, sângele ce curgea prin vinele lui Apolon; dar, deși era scutit de moarte și de bătrânețe, el își îndeplinea pedeapsa cu blândețe și cu răbdare; și de oare-ce nici unul dintre muritori nu era în stare să-i pricinuiască vre-un rău, toți îl prețuiau și îl iubeau, de bun și de milos ce era. Din ziua când el intrase în casa lui Admet, toate sporeau, toate mergeau spre bine in întregul ținut.

Indată ce se sfârșiră serbările și veseliile nunței, el chemă la o parte pe Admet și-i vorbi într'astfel: — „Să știi că soră-mea Artemis e tare mâniată pe tine, și poate să se întâmple ca să te ajungă vreo săgeată de ale ei, care nici odată nu lovesc cu greș. Tu mi-ai fost stăpân bun, și cu toate că-ți sânt argat, dar tot mai am și acum ceva trecere la tatăl meu, la Zevs, carele poate tot ce vrea. Deci, am cerut și am dobândit de la dânsul ca, de cumva te va atinge săgeata Artemidei, tu să nu mori, dacă se va găsi atunci cine-va care să voiască a se coborî pentru tine în împărăția întunecată a Iadului".

Trecură de atunci zile multe la mijloc, și soarele se suia dimineața pe cer și seara se afunda spre apus în apele de la marginile pământului, iar d'alungul atâtor multe și liniștite zile, timpul se scurgea numai în fericiri pentru Admet și pentru tânăra sa soție Alcesta; căci inimile lor erau unite în cea mai senină iubire, și nici un nor, nici o umbră de neînțelegere nu întuneca sufletele lor.

Numai într'un rând, Admet deschise vorbă Alcestei despre tristele prevestiri ale lui Apolon, și atunci Alcesta îi răspunse zâmbind: — „Și ce ne pasă nouă? Este oare moartea o suferință pentru aceia ce se iubesc? Fără de tine, scumpul meu soțior, n'aș voi să trăesc nici o clipă pe lume: dar să mor în locul tău, ar fi o fericire pentru mine".

Peste cât-va timp se mai dete o masă mare în casa lui Admet, spre a ospăta pe Eracle, vestitul fiu al Alcmenei, carele pe atunci cutrierea pământul, îndeplinind pretutindeni voințele vicleanului Euristeu. Pe când cântăreții spuneau isbânzile căpeteniilor din Feres, de odată periră depe fața lui Admet, semnele vieții; minutul prevestit de Apolon îl ajunse. Dar curând după aceasta, sângele i se prefiră din nou prin vine, căci își aduse aminte că somnul morții putea să fie alungat de la dânsul, de va găsi pe cineva carele să voiască a-i lua locul.

Ce n'ar face, biet, omul ca să-și păstreze viața? Și cum mai ales nu s'ar îndupleca el s'o scape, când glasul iubirii îl îndeamnă?

Alcesta cătând la dânsul cu ochii plini de o nemăsurată dragoste, îi zise: — „Pentru mine, locașele Iadului nu vor fi întunecate, de aș muri acum eu, în locul tău".

Abia apucase să rostească aceste cuvinte și, ca printr'un descântec, Admet se trezi din amorțeală, iar fiica lui Pelios simți puterile sleindu-se treptat.

Intr'o clipă toată veselia se stinse; tăcere adâncă se făcu în sălile ospățului, și lirele cântăreților stătură mute: abea de cuteza câte unul să șoptească cu frică vreo cuvioasă rugăciune: căci se aștepta să sosească înfricoșatele Mire, zeițele morții, ca să ridice pe Alcesta și s'o ducă în împărăția umbrelor. Ea era întinsă pe al ei așternut, mai albă decât albul nufăr care plutește pe luciul apei, și frumoasă ca blânda Eos, zâna zorilor, când, în amurgul serei, lumina-i începe a se stinge depe ceruri.

Un minut mai lipsea încă și lupta vieței avea să se sfârșească; iar bietul Admet, plin de dor și de căință, rămânea pentru totdeauna văduv de a sa mult iubită soție.

In așa groaznică prilejuire, nobilul suflet al lui Eracle fu pătruns de îndurare; el se jură că nu va ierta ca negrele Mire să-și împlinească crunta lor dorință. Atunci îndată se și porni în cale și, ajungând colo departe, departe, în locașele nevăzute, se luă la luptă cu doamnele morții, și astfel scăpă pe Alcesta din ghiarele prădătoare și nesățioase ale crudului Iad.

Atunci ea se întoarse la viață și se arătă lui Admet mai frumoasă de cum aievea fusese.

Strigătele de veselie răsunară iarăși în palatele din Feres; dar cântăreții serbau acuma faptele viteiești ale bunului și nobilului Eracle; iar dânsul, lăsând pe toți cu sănătate și cu bucurie în curțile lui Admet, plecă departe, în alte locuri, ca să îndeplinească, cu o stăruință fără de preget, voințele mârșavului Euristeu.

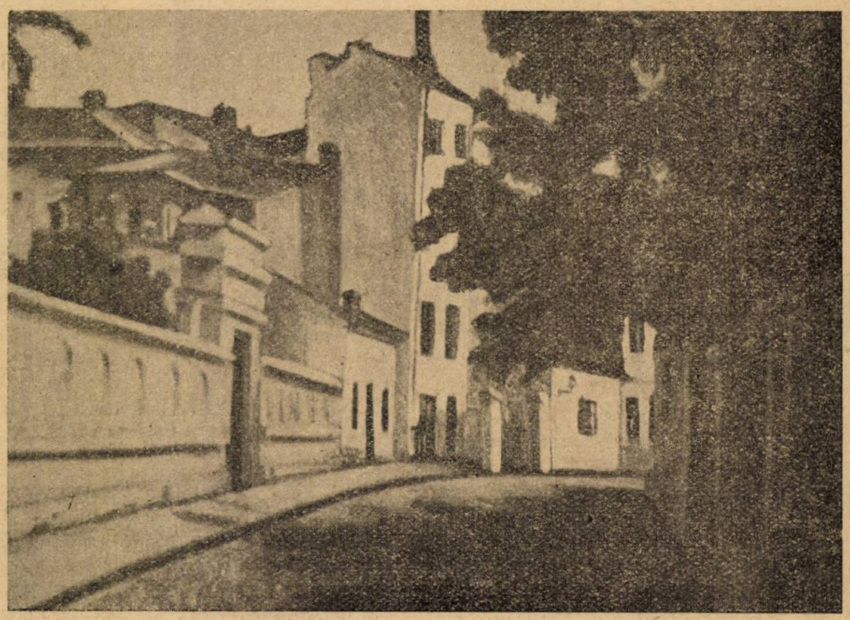

I. S. TRIESTER: Perspectivă.

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI REGNARD

de ANDRE HALLAYS

Regnard a fost o figură literară care nu s'a realizat definitiv în creația sa artistică. Verva lui scânteietoare și fantezia prodigioasă au fost puse în serviciul vieții lui intime. Beneficiarii prieteniei lui mărturisesc în memoriile lor sobrietatea caracterului și sufletul său de elită. André Hallays *a încercat cu succes să-i dea adevăratul loc în șirul iluștrilor dispăruți.*

Intr'o umilă hală medievală, se născu Jean-Francois Regnard în ziua de 7 Februarie 1655. Tatăl său era vânzător de pește și se mândrea de tradiția sa în această branșă ceeace îi ajutase să formeze o avere importantă. Educația sa, încă dela început avu deci un colorit suficient, pentru ca tânărul Regnard să poată trage maximum de randament intelectual. Anii de colegiu se scurseră, în mijlocul amintirilor de tot felul cari aveau să lege în mod definitiv prietenii durabile. Dar odată cu terminarea colegiului Regnard avu de suferit o mare pierdere în persoana tatălui său, vânzătorul de pește din hală. Averea tatălui îi permise să înceapă vagabondajul său care avea să dureze aproape toată viața. Și primul orizont care-i atâță curiozitatea trebui să fie, cum era și firesc, Italia. Și în special Veneția. Aci trebui să ia contact cu libertatea desăvârșită a omului fantezist, care nu știe ce va face mâine și care soarbe adânc binefacerea prezentului. Tot aci luă contact cu iubirea dezinteresată și venețiană, a seniorițelor sub crepusculul zilei sau în liniștea melodioasă a nopții. Era în tovărășia d-lui de Fercourt, un neprecupețit iubitor al călătoriilor și voiajurilor fără țintă și mai ales, fără întoarcere. După mărturisirile acestuia din urmă ca și după propria lui mărturisire, Regnard cunoscu o încântătoare doamnă, soția d-lui de Prade. El nu știa însă că e măritată și de aceia dădu drumul unei idile prin care sufletul său sorbia din plin senzațiile inedite ale iubirii adevărate. D. de Frecourt ne raportează în memoriile sale, toată grația și delicatețea acelei doamne de Prade, pe care Regnard avea s'o descrie atât de minunat în lucrarea *La Provencale*, sub numele de Elvire. Și el, autorul Regnard se dedublează cu Zelmis. De aci înainte vom urmări în persoana lui Zelmis și Elvire, toată odiseia iubirii dintre Regnard și doamna de Prade. Apariția lui în saloanele somptuoase ale Veneției, în căutarea doamnei de Prade, îi luară aproape tot timpul disponibil. Până când intr'o seară o regăsi în sfârșit la ambasadorul Franței, *însoțită* de *soțul* ei. Era cât p'aci să-i vie rău, deoarece nu o știa căsătorită. De aceia, pentru a preîntâmpina primejdiile viitoare, se hotărî să plece spre Franța. Insă nu pentru mult timp.

Căci se reîntoarse în curând, însoțit de acelaș domn Aux. Coustaux de Fercourt. Imaginea ei, însă, îl teroriza și îl făcea să nu mai fie stăpân pe acțiunile sale. Când, propuse lui de Fercourt un voiaj lung, ca să uite acele nenorocite clipe în cari gustase dragostea desăvârșită, speră să-și poată regăsi liniștea necesară, îndepărtându-se tot mai mult dela locul unde o cunoscuse pe ea. Ritmul lent al mării precum și nostalgia albastrului exasperant, îl depărtaseră oarecum din cosmarul idilei sale nenorocite. Imbărbătările prietenului său, precum și timpul care trecea vertiginos îl aduseră la realitate. Ii deteră din nou, acea fantezie pe care și-o risipise în fiecare clipă din existența lui bogată. Iar deveni omul, cu optimismul sincer în față, care știe la ce s'așteaptă și acționează deci, în acest mod. Dar tocmai când scăpase de obsesia vechiului său amor nenorocit, întâmplarea îi pune în față din nou pe aceiaș doamnă Prade care se întorcea în Franța cu soțul ei. Fața lui se înseninâ și focul vechiu își aprinse ultimele vreascuri. De data aceasta idila lor luă o întorsătură serioasă, cu toate pericolele la care se expuneau prin faptul că soțul se afla pe acelaș bord și putea afla la orice prilej, legătura soției sale. D. de Fercourt vedea cu multă mâhnire revenirea prietenului său pentru pasiunea care trebuia să-l sustragă iarăș mrejelor călătoriilor. Și iubirea lor începu iarăși să-și tălăzuiască realizarea dealungul valurilor, în sborul spre patrie. Nenorocul voi însă ca o furtună vijelioasă să-și deslănțuie furia tocmai asupra vasului în care se aflau, ceeace le expuse viața la pericole capitale. Direcția vasului se schimbă și mersul lui, când săltat de valurile vijeliei, când isbit de apa răzvrătită înainta vertiginos spre necunoscut.

In mijlocul îngrijorării și panicii generale, vasul este însfârșit isbit de niște stânci, unde ancorează pentru puțin timp. Imprejurimile însă erau nepopulate. Mai mult, o adevărată frică cuprinse pe toți călătorii, dintre cari foarte mulți rămaseseră pe drum. După mai multe căutări zadarnice sunt capturați de piratii cari operau prin împrejurimi. Căci fără știre ajunseseră tocmai în Tunis. Aci începe partea tragică a acestei aventuri senzaționale. Prinșii sunt luați ca sclavi, Regnard și de Fércourt sunt cumpărați de un puternic arab. D-na de Prade este luată de un negustor bătrân și soțul ei de alt negustor. Când arabii au prins de veste că sclavii lor sunt de condiție bună și că pot primi sume importante în schimbul liberării lor au renunțat la planul de a-i omorâ. In schimb erau supuși la diferite cazne cotidiane cu scopul de a mări prețul eventualei despăgubiri.

Consulul francez aflând de situația prizonierilor, pe cale diplomatică anunță familiile respective de situația lor, comunicându-le în acelaș timp și redevența cuvenită. Și acum toate acestea îndeplinite, prizonierii așteptau cu resemnare limpezirea situației, destul de tragice, în care se găsiau. Doamna de Prade comunica cu Regnard printr'o sclavă și chiar, dela un timp, obținură grație ei de a se întâlni. Bine înțeles aceasta dură până când bătrânul negustor află de această corespondență tainică și se hotărâ să-i pue capăt.

Intâi gărzile și aduse la cunoștința paznicilor să nu mai permită nimănui să comunice. Aceasta tocmai când Regnard stabilise un plan de evadare, pe care îl adusese la cunoștința lui Fércourt și d-nei de Prade. Toate pregătirile erau făcute când urzeala le este descoperită, grație unei sclave care fusese refuzată de Regnard. Arabul stăpân al lui Regnard voi să-l omoare, când i se anunță veuirea banilor din Franța. Tratativele începură și cei trei captivi (afară de d. de Prade) putură însfârșit să scape din acest infect loc de sclavie. Ajunși în Franța, mulțumiră consulului francez care pusese toată sârguința pentru eliberarea lor. Soțul se credea că murise acolo, de aceia după un timp doamna își luase orice speranță de a-l revedea. Așa că se considera liberă și deci putea să-și ia sborul împreună cu Regnard spre culmile eterne ale iubirii. Când, stupefacție!? soțul crezut mort se înapoiază cerându-și drepturile matrimoniale. Evident Regnard se dă în lături Și de data aceasta pentru totdeauna. Ca o consolare pleacă împreună cu Fércourt să colinde lumea. Ca și altă dată spera ca voiajul să-i îndulcească suferința. Fércourt îi era acelaș prieten drag și bun. In tovărășia lui se simțea atât de bine, mai ales în urma sfârșitului idilei de altădată. Ținta lor nu era precisă, însă în curând, se pomeniră spre Japonia. Toate noutățile cu cari luau contact, acum, mai schimbară atmosfera macabră cu care plecaseră din Franța. Și astfel începură călătoria cea mare spre mediul din ce în ce mai pitoresc, pe măsură ce înaintau.

Colindară astfel, întovărășiți de Nicolas de Corberon, avocat în baroul de Paris, toată coasta nord-vestică a Europei. Ajunseră în Danemarca, unde căpătară binecuvântarea regelui care tocmai plecase în ducatul Oldenbourg, unde trebuiră să descindă și ei. Și când ajunseră în fața regelui Cristian V, ținuta lor de cavaleri impecabili stârni admirația tuturor. Vizitară după aceasta Copenhaga, pe care Regnard o găsi însă, fără gust. Pe măsură ce înaintează, climatul devine mai aspru

şi voiajul lor mai puţin comod. La 15 August se făcu un frig mare şi zăpada căzu pe munţii vecini. Temperatura era aşa de scăzută că trebuia să se refugieze în poduri. A doua zi străbătând pădurea, văzură cu groază cum pini groşi căzeau ca momiile sub furia uraganului deslănţuit. Se resemnează să se îmbarce pe un lac asemenea unei mări agitate şi ajung în sfârşit cu bine într'un loc numit Chucasdes, unde se ridica o biserică şi unde făcură primul popas. Repausul le mai dete din curajul pierdut odată cu deslănţuirea furtunii. După ce mai înaintară puţin, văzând persistenţa temperaturii scăzute şi mai ales a uraganului, deciseră că era mai prudent să se reîntoarcă decât să-şi mai primejduiască viaţa. Se reîntoarseră pe la Stockholm unde deasemenea regina le dete binecuvântarea ei şi îi pofti la Curte

•

Regnard se comportă în tot timpul acestui voiaj ca un foarte bun tovarăş. Uită se complet ceeace îl pusese pe aceste drumuri şi amintirea frumoasei doamne de Prade, i se părea un vis atât de frumos, atât de înălţător... Insă acum nu mai uita că fusese un vis, mai frumos decât sperase el, poate. Dar numai atât. Prietenul său Fécourt, în memoriile sale descrie acest timp minunat petrecut în compania lui Regnard, cum toate locurile şi lucrurile luau alt aspect pentru această fantezie mereu proaspătă, mereu alta. Dar mai ales peripeţiile acestei călătorii sunt admirabil redate în volumul lui Regnard : *Voyages en Japonie,* unde verva sa sparge tiparele convenţionale şi se afişează în toată splendoarea ei.

De aci Regnard şi tovarăşii săi plecară spre Polonia unde fură primiţi cu toată cinstea cuvenită. Regele Sobiesky rugă chiar pe aventurieri să povestească câte ceva din locurile pe unde fantezia şi curajul i-a îndemnat şi el însuşi îşi face o datorie de a asculta cu toată atenţia, povestirile lor. Ceva mai mult, regele dădu în onoarea lor o vânătoare la care luară parte notabilităţile oficiale şi vânatul rezultat a fost mai mult decât excelent. Dar nostalgia patriei trebui să-i inoculeze lui Regnard, în cele din urmă dorul aprins de a o revedea. Căci după ce plecară din Polonia luară drumul Franţei. Pe măsură ce se apropia de ea, se simţea mai transfigurat, şi mai renăscut. Ajuns la Paris, Regnard se hotărâ să lucreze cu asiduitate Astfel, acum începe perioada de experimentare a succesului teatral.

După ce scrise frumoasa nuvelă *La Provencale,* al cărei substrat real l-am văzut urmându-i viaţa în captivitatea din Alger, abordă teatrul unde, în mod inevitabil trebuia să-l ducă verva şi spontanietatea sa. Tocmai în acea vreme la Paris era o trupă italiană care juca piese uşoare, pentru publicul puţin pretenţios. Regnard se înregistră printre autorii trupei şi începu să fabrice piese, unele mai bune, altele mai proaste, după cum era şi el în acele momente. Unele aveau succes enorm. Astfel tragedia lui *Sapor,* avu un succes binemeritat, dar care nu dură mult.

Urmă la puţin timp, *Le Joueur, Les Folies amoureuse,* etc., cari avură succes frumos. In toate îl vedem pe acelaş Regnard hoinărind pe cadmile întinse ale fanteziei şi dibuind în pâcla deasă a înţelegerii. Comediile sale n'au genialitatea celor ale lui Molière. N'au causticitatea trăsăturii umane cu care Molière zugrăvea personajul. Sunt comedii uşoare în cari un om se joacă teatru cu publicul şi cu actorii.

De aceea publicul a înţeles pe Regnard şi mult timp a fost autorul lui preferat. Curând Regnard alimentă şi hotelul de Burgogne, cu reveriile sale dramatice. Parisul întreg venea să guste ore plăcute în compania acestuia la teatru, unde comediile sale aveau totdeauna un succes inimens.

Astfel îşi începu existenţa acest aventurier păcălit. Autor preferat al saloanelor făcea versuri admirabile. De altfel cele mai multe din comediile sale sunt în versuri. Cei doi demoni la cari se închinase toată viaţa erau : 1) demonul versului şi 2) femeea. Iubea aceşti doi idoli cu cea mai mare patimă. Niciodată nu putuse rezista tentaţiei. Şi atunci când starea lui devenea nenorocită din cauza vreunei femei, găsea cel mai reconfortant prieten în vers, unde încrusta pentru vecie desnădăjduirea sa şi ironia lui de multe ori lua locul lacrimilor. La Paris cunoscu două surori Loyson ; cea mai mică se mai numea *Tontine,* pe care Regnard o simpatiza mult. Profilul ei inteligent ascundea adeseori o dorinţă ascunsă Regnard credea că el va fi preferatul inimii ei. Deaceea îi făcea o curte asiduă, din care, evident, nu lipsea şi romanţele improvizate. Se pare însă că mititica Tontine îşi bătea joc de el. Altfel nu se explică faptul că în curând ea se mărită, fără să se gândească de loc la Regnard. El nu dezolă din cauza aceasta. Insă vedea cu groază că toate femeile pe cari le iubise sincer trebuiau să-l lovească în partea cea mai slabă a vieţei lui de aventurier. Nu avusese noroc deloc la femei. Şi acest lucru îl despera fiindcă le iubea cu patimă.

•

In 1694 părăseşte Comedia italiană pentru teatrul francez unde reprezintă două acte în proză : *Attendez-mois sous l'orme* şi *La Foire de Saint-Germain,* două tablouri unde rulează poporul celor mulţi şi umili, cu pitorescul şi necazurile lui. Dorinţa lui de a face bine tuturor se răsfrângea asupra lui tragic. Astfel îşi iubea prietenul Dufresny, mai mult ca pe sine. Acesta scria piese proaste. Regnard mijloceşte să i se reprezinte o piesă la teatru unde nu prea are succes. Totuşi graţie intervenţiei lui Regnard este băgat în seamă. Şi acest prieten, după atâtea probe de prietenie, nu se dădu în lături de a-şi trăda prietenul şi de a-l învinui de plagiat. aducând teatrului comedia sa *Chevalier joueur,* după care pretindea că ar fi copiat *le Joueur* al lui Regnard. Reprezentaţiile ambelor piese au loc. Publicul este luat ca arbitru. El însă nu poate tolera ca o inimă atât de nobilă ca a lui Regnard să fie răsplătită atât de aspru. De aceea aplaudă frenetic comedia lui, iar pe cealaltă o fluieră. Plagiatorul era, cum trebuia să fie, Dufresny. Acesta vrea să-şi ia revanşa organizând o cabală contra piesii *Le Distrait,* care cade din această cauză. Regnard este scârbit însă de mediul în care trăia aci. Voia să aibă linişte desăvârşită, unde să-şi înmormânteze anii cari îi mai avea de trăit. Deaceea se retrage la Grillon, unde îşi cumpără o mică proprietate şi unde se îngroapă, departe de zgomotul asurzitor al oraşului lumină. Aci scrie ultimele comedii. Vara prietenii veneau în corpore să-l viziteze şi să-i mai varieze existenţa. Astfel interpreţii rolurilor din piesele sale organizau adevărate reprezentaţii aci, unde se juca pentru publicul restrâns al prietenilor noile lucrări ale maestrului. Regnard privea cu nesaţ probele de amiciţie cari i-se aduceau din toate părţile şi îşi umplea sufletul de bucurie. Iarna prietenii însă se retrăgeau la Paris, iar el rămânea singur cuc să treacă anotimpul friguros. Era în vizită la vecini din împrejurimi cari îi mai schimbau modul de existenţă, mereu aceeaş.

In curând se îmbolnăvi şi trebui să intre în pat. Boala nu era prea grea şi de aceea nimeni nu se gândea la sfârşitul apropiat al lui

Două luni mai târziu el muri în castelul său, la 4 Septembrie 1709, la orele 4 p. m. Nici unul din părinţii şi amicii lui nu se găsiau la căpătâi. Nu se ştie în mod precis nici cauzele, nici circumstanţele morţii lui. Voltaire lasă să se intrevadă că durerea interioară l-ar fi condus la sinucidere. Fu îngropat 24 ore după moarte. Nu se ştie motivul acestei înhumări precipitate. Astfel dispare Regnard, acest suflet de elită, neînţeles poate, pe deantregul de timpul în care a trăit. Astăzi, pe o placă de marmură neagră aşezată în faţa bisericii, în mijlocul capelei dela Viérge sunt înscrise numele lui Regnard şi data îngropării lui.

N. CART.

(Edit. Berger-Levrault Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 8
16 Februarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

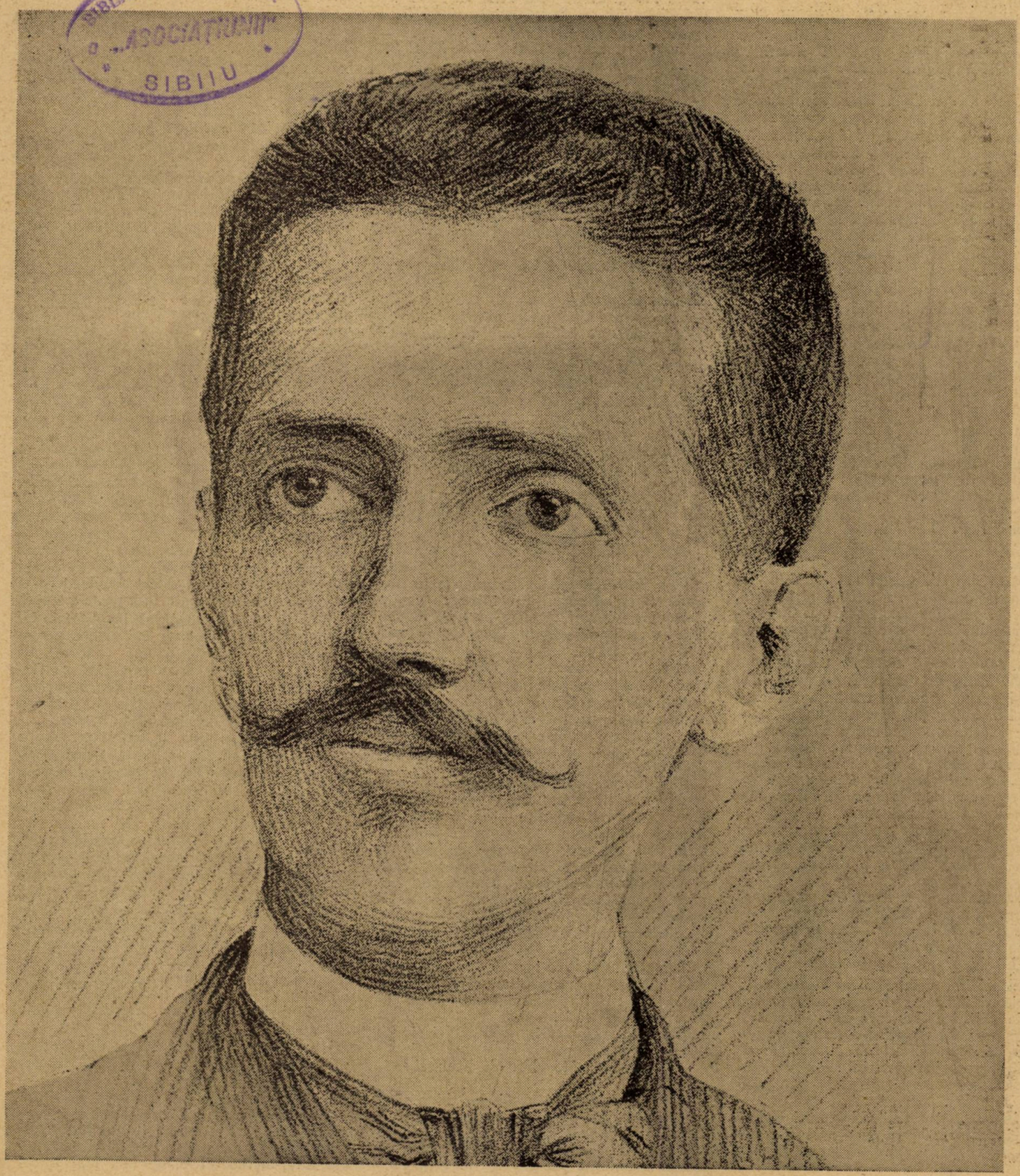

ANTON BACALBAȘA

(După un desen de ARTACHINO)

Ctitorii

ANTON BACALBAŞA

de C. COSCO

In galeria marilor talente care au ilustrat Presa românească, înainte de 1899, personalitatea lui Anton Bacalbaşa a fost covârşitoare.

Nu încerc în rândurile astea să spui eu cuvântul pe care l-au spus alţii îndrituiţi, despre valoarea marelui ziarist, a rafinatului literat sau a scânteetorului umorist. Eram pe atunci din generaţia acelora cari numai citeau sau ascultau pe maestru. Şi doar pe drumul acesta mi-aş îngădui unele reconstituiri de stări sufleteşti în cari înţelegeam, admiram, adoram până la obsesie idolul nostru.

Era o lume aceea care aveam un fel unitar de gândire şi simţire pentru Anton Bacalbaşa. N'aş exagera să afirm că toată armata tânără cu ştiinţă de carte, care îngroşa rândurile la demonstraţia dela 1 Mai socialist, erau hipnotizaţii scrisului sau ai verbului lui Toni Bacalbaşa.

Când nu vorbea Bacalbaşa Sâmbăta la Clubul dela Sotir sau din str. Doamnei— şi Marx, şi Bernstein, şi programul dela Erfurt, şi cine vreţi, erau pentru noi mult mai puţin chiar de cât prietenul Piţurcă sau „mama Safta", îngrijitoarea clubului „partidei".

Savuram ce scria Toni. Ii ghiceam toate pseudonimele. Muncea muncă de rob la ziar, căci în afară de activitatea-i zilnică de ziarist de frunte, într'un număr doar din *Adevărul literar* întâlneam, sub primul articol, numele lui, alături pe *Inot*, mai încolo pe *Wunderkind*, într'altă coloană pe *Kinderfus*, într'un colţ pe *Rigolo*, etc..

Ii ştiam din scris predilecţiile, îi înţelegeam aversiunile — în politică şi în artă. Ştiam că, revoltat de mediocrul în versuri, nu admitea de cât vre-o câţiva poeţi ai vremei. Ştiam că sub sarcasmul lui feroce, sub ironia-i tăioasă, ascundea un sentimentalism de fecioară germană. Era unul şi acelaş Anton Bacalbaşa cel care scria „File rupte din carnetul unui singuratic" şi cel care polemiza sângeros cu Haşdeu, sau care scria pe Moş-Teacă.

Ştiam că adora florile şi nu ne miram când uneori îşi vâra vârful peniţei în venin spre a otrăvi pe cei pe cari îi socotea că „scriu pentru ca să scrie".

Era el într'adevăr pe atunci, pentru paza ogorului literar, ca o veghe veciuic trează, — dacă nu ca o oribilă sperietoare.

Orice tânăr care se aventura pe drumul literelor socotea elementară datorie, — înainte de a da la tipar — să se întrebe : „dar ce o să zică Anton Bacalbaşa ?"

— Ce-i cu gramatica, tinere ? interpela.

Şi din pricina asta, tânărul ajungea să pretindă şi iubitei să-i scrie conform cu regulele stilistice. La care nefericita, stăpânită mai mult de altceva de cât de poruncile lui Manliu, cel cu elementele de sintaxă, răspundea aiurită : „pre viul Dumnezeu, dacă mai ştiu unde pun punctul şi virgula..."

„In lupta pentru trai, adesea-ori trebue să calci peste cadavre şi, — dacă e nevoe — calcă fără căinţă" zicea Anton **Bacalbaşa.**

Şi n'a cruţat pe nimeni — din ceata pretenţiei ridicule, din lumea celor fără chemare şi fără vre-un substrat a cătării. Când lovea, nu se uita unde da : sus sau jos, ţinta lui era bine ochită, curgeau petecele, — vorba românului.

Mulţi spuneau că Toni e rău. Tipul lui, Spanachide, care pocea numele unui confrate, a dat putinţă multă vreme lui Toni să persifleze acerb suficienţa, arivismul în ziaristică.

Poşta redacţiei lui adresa cruzimi tinerilor cari băiguiau. Aceeaş notă o avea şi pentru mai bătrânii cari îl importunau cu pretenţia.

Imi amintesc de cazul colegului meu de mai târziu la *Românul*, Alex. G. Olteanu, fost după aceea director al Teatrului Naţional din Craiova.

Olteanu era gazetar. In orele libere însă, Olteanu se simţea inspirat. Atunci, fireşte, încerca literatură.

A scris, aşa dar, într'o zi nuvela cu titlul *Hector*. A umblat zile întregi după Toni în pasagiul Wilacros unde avea redacţia, să-i prezinte pe Hector. Toni se ascundea. Exasperat, Olteanu, după ce a vorbit cu C. D. Anghel care s'a scuturat de răspundere, a căptuşit pe Ion Teodorescu cu manuscrisul lui *Hector*.

Peste câteva zile însă a apărut la poşta redacţiei lui Toni : „slab, nu se poate publica".

Olteanu s'a supărat şi a scris în *Românul* : „n'am dat nici o nuvelă d-lui Bacalbaşa. Il desfid să producă dovada".

In numărul următor al *Adevărului literar*, în articolul de fond, Anton Bacalbaşa scapără de mânie. Reproduce în facsimile bileţelul care întovărăşea pe *Hector* şi în care Olteanu ruga respectuos, stăruitor pe „stimatul domn Bacalbaşa" să-i publice nuvela.

Concluzia : „mă mai desfizi d-le Olteanu ? Uite-ţi bileţelul. Un ziarist vechiu şi prevăzător ca mine păstrează documentul, se îngrădeşte cu dovezi când are de-aface cu asemenea Olteni cari, în loc să vândă mere în piaţă, se apucă să scălcie biata literatură".

Altă împrejurare : un tinerel, fiul unui vechiu anticar, este prins şi el, la un moment, de fiorii poeziei. Fiul, fireşte, comunică părintelui sublima întâmplare, ivită aşa, din cer. Părintele, minunat de aleasa chemare a fiului, ca om practic, face inventariul cunoscuţilor din lunga-i carieră de anticar şi năvăleşte la uşa lui Anton Bacalbaşa dela hotel Dacia.

— Cine-i acolo ? strigă Toni supărat din camera-i de holtei.

I-se răspunde „că-i anticar ala batrin dela tribunal". Convorbirea urmează prin uşă, şi sfârşitul conchide la invitarea tânărului la redacţie.

Poetul apare chiar în acea zi. Işi citeşte poezia.

— Bine, dar câte clase de liceu ai ?

— Trei.

— Nu socoteşti că ar fi mai bine să-ţi termini şcoala ? Uite, versurile dumitale... Cu literatura se moare de foame în ţara românească. Făcând altceva, ai putea să **trăeşti omeneşte.**

Poetul a rămas o clipă interzis, după micul logos ţinut de Bacalbaşa. Repede însă şi-a revenit Şi-a trecut solemn mâna prin claia de păr şi, mândru, ca o majestate, a ripostat :

— „Domnule Bacalbaşa, *gloria* este ideal !"

Atunci Toni şi-a ieşit din sărite. Furios, a deschis ca o vijelie uşa biuroului lui care dă 'n pasaj şi a început să strige cât îl ţinea plămânii :

— Gardist ! gardist ! gardist !

La o săptămână a apărut în gazetă un articol având ca titlu apelul de mai sus la forţa paznicului public şi în care, povestind amănunţit cazul, Toni făcea reflecţii aci de o ironie ucigaşă, aci amare, despre temeritatea cruntă a suficienţei pretenţioase.

..Şi din pricina asta, foarte mulţi din cei cari pândeau „lipsa la coloană" în revistele literare de pe vremuri, stăteau în lume cuminţi, „cu mâinile pe bancă" deşi, poate, acasă umpleau testele întregi de hârtie cu „inspiraţii divine" pe care *gâdele* li le ţinea sub obroc.

A fost poate şi aceasta o sugestie, pentru cei cari, cu mai mult spirit autocritic, au inventat mi în urmă aşa zisele „focuri literare".

Eram un grup de 5. Ne adunam odată pe săptămână la unul dintre noi care avea curte mai mare şi deci cu mai multe gunoaie. Ne citeam fiecare producţia din cursul săptămânii. Cât era de respectabilă — fireşte, cantitativ — această producţie, ştie nu numai Dumnezeu, o ştiu şi vecinii colegului nostru, fiindcă focul era mai bine întreţinut chiar decât focul sacru şi el răspândea câteva ore fum peste garduri.

Zic, ne citeam produsul inspiraţiei. Ce nu ne plăcea — şi nu ne mai plăcea aproape nimic după o săptămână — trecea senin, cu mâinile în buzunare, fără să fluere a pagubă, la rug. Rugul era organizat după datina străveche care se practică la ziua celor 40 de mucenici, în Martie.

Gazda strângeu din ajun găteje, resturi de prin curte. Făcea muşuroi. Când se isprăvea conclavul, cei cinci cardinali ieşeam misterioşi nu cu Papa pentru Scaunul pontifical, ci cu papa care trebuia să alimenteze muşuroiul din curte. Cel mai bătrân dintre noi purta coşul cu ofranda pe altarul propriului şi curagiosului nostru examen şi pentru zeul iubit care pururea ne spunea :

„In deobşte, mai tot ce se produce la noi poartă stampila oribilei mediocrităţi. Pasiune nu există, talentul lipseşte cu desăvârşire, e o silă desgustătoare, un fel de lene de a produce lucrări de valoare. Care cum apucă o bucată de hârtie, îţi împănează vitrinele cu toate anostiile posibile şi imposibile".

Un chibrit — şi completam după aceea pitorescul ritual al focului ca la 40 de mucenici : săream peste jar !

Focul purifica aerul, înlătura dela casa minţii noastre şerpii orgoliului, ai prezumptici. făcea să piară de pe lângă căminul sufletului nostru vietăţile mărunte ale auto-încrederei exagerate, mai întot-

deauna vătămătoare, pururea însă urîtă.

Dar Toni Bacalbaşa bea ceai. Ca să ne apropiem de intimitatea obiceiurilor lui— la distanţă, fireşte — eram în fiecare Sâmbătă, după întrunirea dela Club, la ceainăriile de pe calea Văcăreşti — „ceainării" — ziceam. Fiindcă Toni Bacalbaşa bea multe ceaiuri, beam şi noi atâtea că în cele din urmă ne învrăjbeam de tot nervii morfolind doctrinarii străini sau autohtoni ai „partidei". Cu o bucăţică de zahăr, ruseşte, înghiţeam, în patru ceaiuri, zece teoreticiani umanitarişti.

L-am urmărit pe Anton Bacalbaşa în polemicile politice sau literare. Mi-l aduc aminte în ripostele-i la *Zacherlinele* marelui Haşdeu. Admiratorii lui erau toţi atunci de părere că el era învingătorul.

Apoi lupta acerbă cu *Viaţa*, revista unui alt adorat al nostru, poetul Vlahuţă.

Ce risipă de umor între Toni şi doctorul Urechiă, ce îndârjire în comentarea celor două teze : *arta pentru artă* şi *arta cu tendinţe !* Armatelor beligerante le veneau aproape zilnic noui forţe. Intrase în vâltoare şi *Evenimentul literar* din Iaşi şi-mi aduc aminte aci cu un pios şi adânc regret pentru dispariţia timpurie a unei valori între valorile de atunci, profesorul tânăr Raicu Ionescu-Rion.

Anton Bacalbaşa era prietenul de stimă şi apreciere reciprocă al lui Caragiale. A scris cu el la *Moftul român* şi apoi a înfiinţat revista *Moş Teacă*. Aşteptam cu înfrigurare sfârşitul săptămânei spre a cumpăra *Moftul* sau *Moş-Teacă*.

Ne bucuram nespus de prietenia celor doi. Ea aducea, între altele, şi un prestigiu mai mult mişcărei ai căreia adepţi mărunţi eram. Prietenii prietenilor noştri erau şi prietenii noştri. Ne era foarte comod, atunci când adversarii noştri imberbi, „burghezi reacţionari" ne scoteau ochii cu personalităţile de seamă din vechile partide politice, să le arătăm că noi în afară de valorile din partid, avem şi străini mari cu cari ne puteam lăuda. Caragiale, Panu erau figuri cu cari ne făleam, tot aşa cum începusem să ne mândrim cu Coşbuc, după ce V. G. Morţun ne citise într'o Sâmbătă, la Sotir, poezia : *Noi vrem pământ.*

Şi într'o zi, o dureroasă surpriză. O tristă despărţire între cei doi. Era însă voia Celui de sus ?

Un prim articol în *Adevărul literar*, semnat de Anton Bacalbaşa. Articolul e în doliu, cu linii negre în capul şi la sfârşitul coloanei O cruce, apoi numele defunctului : *I. L. Caragiale.*

„Astă seară, începea articolul, se înmormântează marele nostru dramaturg Caragiale..."

Urma o serie de reflecţii amare, de scuturătură cumplită, de blesteme împotriva oficialităţii care, ghiftuindu-se pe sine, silea o valoare ca a lui Caragiale să se înmormânteze : *în seara aceea Caragiale deschidea cârciumă cu Mihalcea !*

Spaima a fost, fireşte, de scurtă durată: Caragiale a trăit de atunci — şi fără sprijinul oficialităţii — încă mulţi ani pentru desăvârşirea operei lui si fala posterităţii.

♣

O altă faţă strălucită a talentului eminentului ziarist era darul lui de a vorbi.

Îi am şi acum în ochi imaginea. Un cap puţin cam mare, pe un trup slab, mărunt. Gâtul subţire, părul tăiat perie — părea şi el o oaste de suliţe străpungătoare. Ochii frumoşi, mari, înecau în scânteerea lor sala unde vorbea. Buzele, cu un tremur nervos, completau ideia că în curând delicata apariţie se va transforma într'o mânie când aspru biciuitoare, când numai zeflemistă, când pur şi simplu ilariantă, de un comic desfătător.

Începea vorbirea încet, cu o voce muzicală de bas. Din cauza asta, la întrunirile dela Dacia, sala fiind mai mare, i-se striga : „mai tare". Toni însă nu se impresiona de insolita solicitare. El nu-şi învăţa discursul la oglindă şi n'avea nevoe să afle când să simtă. Nu el era pasta în mâna publicului ascultător, ci vice-versa. Şi torentul care parcă dibuia la început, mai apoi îşi dibăcea locul pe unde să se reverse vijelios, la drum fără zăgazuri. Era atunci vibrant, puternic de vibrant, convingător... Nu i-se mai recunoştea glasul cel dela primele cuvinte — era acuma un contrast isbitor între mâna de om care lăsuia şi entuziasmul cald, pasionat ce degaja..

Şi nici calitatea asta de orator — din excesul nostru admirativ, nu i-o lăsam în pace. Eu, cel puţin, ajunsesem cu exerciţiul pastişării până acolo că, în cercuri intime, aveam număr de program cu care mă... produceam.

Talentul oratoric al lui Bacalbaşa — pe lângă inteligenţa lui scăpărătoare — a slujit mai târziu şi lui Nicolae Fleva în chestia Mitropolitului Ghenadie.

Munca desfăşurată de el atunci, ca iscusit şi hotărît luptător politic sau ca ziarist, a fost pentru Fleva — la tribuna dela „Dacia" sau la ziarul *Dreptatea* pe care îl înfiinţase, pivot de triumf şi de isbândă.

Mai în urmă, când o boală care nu iartă, a răpus pe Anton Bacalbaşa (Oct. 1899), Fleva, ministru de interne, dezolat, dar adânc recunoscător tovarăşului de luptă, a publicat cel mai elogios panegeric pe care l-a făcut vreun om politic unui ziarist.

„Prin toate necazurile, prin toate furtunile prin care am trecut,— scria Fleva — mă simţeam tare fiindcă Anton Bacalbaşa era cu mine. Datorez talentului, inimei şi prieteniei lui cele mai frumoase zile ale vieţei mele publice".

Iar Caragiale îl plângea astfel în *Dreptatea :*

„Toni a plecat aseară dintre noi — aşa de tânăr ! Păcat pentru lumea noastră !

De aci de jos, unde e poruncă să mai rămânem, nu cu platitudini şi banalităţi se cuvine să salutăm la plecare-i pe omul de spirit, care, iertat de o rămăşiţă a osândei, pământeşti, e chemat dincolo.

Iubite Toni, doarmă-ţi în linişte dulce rămăşiţele tale de lut, iar sufletul tău, primencască-l Dumnezeu cu veşnica-i dragoste în sânul lui !

Vechiul tău prieten,
Caragiale

Cu ocazia morţii lui Bacalbaşa, George Ranetti povestea în ziar părerea lui Haşdeu despre Toni, aflată de povestitor cu vre-o câţiva ani mai înainte în cercul dela *Revista Nouă* unde fusese introdus de un prieten :

— „Nu cunosc pe Toni — adăogă zâmbind d. Haşdeu — dar te asigur că-mi place mult. Acum câtva timp un fruntaş bucovinean a venit la mine şi m'a rugat să-i recomand un ziarist bucureştean căruia să-i încredinţeze redactarea şi conducerea unei gazete româneşti din Cernăuţi pe cale de a se întemeia. Ştiţi ce i-am răspuns ? „Domnul meu, bucuros ţi-aş satisface cererea ; dar... avem în ţara românească un singur gazetar : pe Anton Bacalbaşa ; dacă ni-l iei, noi cu ce mai rămânem ? Vrei să ne desfiinţezi presa ?..."

Aceasta era părerea marelui Haşdeu despre idolul nostru de pe vremuri—chiar după ce, în îndârjirea polemicei despre care am pomenit mai sus, Anton Bacalbaşa ajunsese uneori la aproape insulta ilustrului său adversar.

Am evocat, repet, figura marelui ziarist cu nici o pretenţie de analiză a operei literare sau a vieţii lui politice. Satisfăcându-mi însă un simţământ de datorie şi piosităte, mi-am înălţat sufletul. Retrăind, în rândurile de mai sus palpitarea generaţiei mele pentru un distins admirat al ei, am dat, sper, şi o pildă celor de azi pentru idolii lor de acum—socotind că şi în vremea noastră, după atâta schimbare în deprinderile tinereşti, mai sunt şi *admiratori*, nu numai din cei cari *creiază... la poşta redacţiei.*

C. COSCO

adevarale

In redacţia ziarului *Dreptatea* se afla, între alţi tineri, şi scriitorul Vasile Pop, cel care acum în urmă a publicat romanul lui Cuza-Vodă.

Numele adevărat al lui Vasile Pop. parcă, era *Boaz.*

Intr'o zi Tony, Bacalbaşa primul redactor, intră în redacţie cu gluma pe buze, ca totdeauna de altfel, şi se adresează lui Pop :

— Ia ascultă, domnule Pop, *bou azi*, bou mâine, ce crezi că o să ajungi d-ta ?

La care Boaz răspunde repede :

— Prim redactor la *Dreptatea !*

♣

Intr'o seară la Caragiale acasă sunt adunaţi : Barbu Delavrancea, Vlahuţă, doctorul Urechiă, Artur Stavri şi încă un scriitor care îşi citea o bucată literară.

Discuţia asupra acestei bucăţi începe furtunoasă, zeflemistă.

Caragiale se repede vijelios în cel care citise.

— Ce ştii tu mă ? Nu ştii nici măcar două buchi franţuzeşti.

Se propune un concurs între Caragiale şi scriitorul cu pricina. O frază scurtă care să fie tradusă în limba franceză. O doamnă dictează :

— Oricât ne-ar plăcea de mult surorile noastre..

Şi Tony completă :

— Preferăm pe ale altora.

C. C.

NOTE BIOGRAFICE

Anton Bacalbaşa s'a născut în Brăila, la anul 1866. Şcoala primară a făcut-o tot acolo. Liceul de asemeni. Mai târziu a intrat în partidul socialist redactând şi un ziar la Ploeşti.

A colaborat cu Caragiale la *„Moftul Român"*. Caragiale a fost şi unul din bunii lui prieteni care îl preţuia.

A scris *„Moş Teacă"*, o broşură — şarjă împotriva militarilor. A fost redactor la *Adevărul politic* şi a animat *Adevărul Literar.*

Tot el a fost şi directorul ziarului *Dreptatea* a lui Nicolae Fleva, scos în timpul afacerei Ghenadie

Venind Conservatorii la putere în 1899, iar N. Fleva ministru al Domeniilor, Anton Bacalbaşa se alege deputat de Ilfov.

Moare în toamna anului 1899 în vârstă de 33 de ani.

poezie

HELIOGRAFIE

In gongul toamnei blonde
Vîntul bate;
Mor frunze vagabonde
Pe'nserate....

— Erold fatal
Al toamnei de rugină —
Vîntul prin grădină
Suflînd în saxofonu-i de metal,
Anunţă cataclismul vegetal...

Şi 'n depărtarea largă, colosală,
Solarul disc — o frunză 'ngălbenită —
Răpus, perfid, de moartea vegetală
Închide 'ncet pleoapa-i ostenită...

ALEXANDRU BILCIURESCU

PE CĂRĂRUI DE CODRU...

Pe cărărui de codru Peste-Vale
La schitul care doarme singuratec,
S'au scuturat toţi merii de petale
Şi tot parfumul lor primăvăratec...

Copil neştiutor scăldat în vise
Am rătăcit pe drumuri neumblate
Şi-am adunat mănunchiuri de narcise
Să dăruiesc iubirii 'nfiripate...

Din flori de maiu ţi-am împletit cunună
Şi cântece din ape curgătoare,
Şi'n tânguirea frunzelor la lună
Ţi-am rupt din mine-un imn de sărbătoare...

O, de-am fi mers pierduţi prin rarişti sure
Ca'n basmul de iubire-al Cosânzenii,
Şi-am fi lăsat adâncul să ne fure
Pe muchi de stânci, în peşteri de milenii,

Ah, de-ai fi prins din sufletu-mi de strajă
O notă din vibrarea-i solitară,
Şi-ai fi simţit cum te ucide'n vrajă
Splendoarea simfoniilor de sară,

Te-ai fi înnălţat în magica lumină
Născută numai unii s'o pătrundă
Şi mai presus de viaţă şi de tină
N'ai fi ştiut cât farmec te inundă...

GABRIEL DRAGAN

CÂNTECE

Sus la cetăţuie
fumul din căţuie
printr'un ochiu de fier
creşte gol pe cer.

Rândunica nopţii
în ţărîna morţii
sfârîie un cânt
pe-un sihastru vânt.

Vîntul alb mugeşte
pomul meu păleşte
şi plouă nimic —
ceaţă peste dric.

Mugur slab de vie
naşte pe pustie
şi tot s'o lăţi
pîn's'o'nvineţi.

Pe-un pîriu de munte
legat ca o punte —
ramuri de tăceri,
lumini şi dureri.

Paşi mărunţi prin rouă,
viaţă dată nouă,
hărăcită'n zi
pînă n'om mai fi...

IOAN GEORGESCU

CASTELUL

Castelul vechi, mai vechi ca amintirea
Se 'nalţă 'n umbra serii parfumate
Ca un gigant din vremuri depărtate
Ce-şi poartă încă 'n lume nălucirea.

Prin sălile acum dărăpănate,
Unde 'nfloreau belşugul şi iubirea
Pustiul şi-a întins neţărmurirea
Uitării ce le 'nvăluie pe toate.

Dar când târziu, în noaptea fără sgomot,
Din depărtări vin sunete de clopot
Ca prvestiri de jale şi de moarte,

Se-aprind lumini în noaptea amintirei
Şi ca în vis, prin zidurile sparte,
Pluteşte rece imnul nemuririi.

UDREA VOLINTIRU

1 9 1 8

de LUCREȚIA PETRESCU

Și fiindcă lui Tudor îi lipseau acum trei degete a mâinei drepți, lui Ion al Nastasiei îi tăiaseră piciorul dela genunchi și Pavel nu mai avea de cât un singur ochi zdravăn, le-a dat drumul de la regiment între cei dintâi să se întoarcă acasă. Erau toți trei dintr'un sat din Ialomița și — după lipsă de aproape de doi ani — au pornit din Moldova spre casă cam pe la sfârșitul ernei. O zi, o noapte, și încă o jumătate de zi, au venit în trenul tixit de oameni mai toți betegi și sfârtecați, cari găseau totuși în sufletele lor, înfiripate de bucuria întoarcerei, destulă voie bună, ca să-și arunce unul altuia câte o glumă, chiar pe seama betegșugului și a schilodirei de acuma.

— „Mă Toadere, tu de-acum ai mântuit cu sapa. Cum s'o ții în două degete, că doar nu-i țigară. Tu de-acum te faci boer mă!"

— „Ce boer? Las că am regulat eu. Merg la muzică în locu lui domnu șef. Fac și eu așa cu mâna la ăilalți".

— „Da în schimb pentru Ion are să se bată lumea în sat la pusu fasolii. N'ați văzut? El face un pas cu piciorul zdravăn și o bortă cu ciotu lui de lemn. Pasu și borta. Numai să umble cineva după dânsul, să puie tot cîte cinci boabe de fasole".

— „Ia taci și tu Pavele! Dacă te-ai vedea cât de frumos ești cum tot clipești din ochiul ăl boțit, de par'că tot faci semne la neveste".

Și iarăși râs — ropot — isprăvit poate la mulți cu un oftat înecat or cu o sudalma scrâșnită molcom între dinți.

Și mai cu șaga, mai cu o frântură de cântec și un muc de țigară aprins dela gură la gură au trecut și cele treizeci de ceasuri de tren, și din vagonul tot mai golit de oameni, s'au scoborît la Sighireanca, Tudor și Pavel și Ion al Nastasiei.

Traistele cu merindea erau de tot ușurate. Au băut la pompă apă și apoi — chip să-și desmorțească picioarele au pornit pe jos la drum într'o întinsoare. Tălpile lor erau de altfel deajuns învățate cu truda și nu s'ar fi înspăimântat de drumul de-o poștă până în sat. De-ar fi fost numai Tudor și Pavel în trei, patru ceasuri și-ar fi văzut fumul de la case. Dar Ion n'avea de loc spor la mers. Ciotul lui de lemn se înfunda și se încleia la fie care pas în pământul jilav. Vre-un cunoscut cu căruța nu întâlnise și acum ține cu orice chip, să nu rămână în urmă de ceilalți; și se muncea trudnic în mersul lui strâmb, sufla cu greu și se oprea mereu să-și șteargă nădușeala și să-și scuipe catranul necazului în câte-o înjurătură.

Ceilalți doi — de-i apuceau o bucată înainte, il așteptau — apoi îndemnându-l cu gluma: „Hai mă, că ne ajunge noaptea din urmă. Hai, că ne plâng de dor nevestele".

Vorba de pe urmă îi face pe toți îngânduriați, să mai încetineze mersul. Ca o bubă ascunsă îi ustura gândul: „Oare ce or zice femeile, când i-or vedea așa? Și ce or fi făcut singure atâta vreme?"

Tudor rosti tare gându la câte și trei: „Mă, că tare frumoși mai suntem! Par'că am fi milogii, cari veneau mereu la bâlciu de Sân Petru".

Și-i arată apoi lui Pavel pe Ion rămas iar mai în urmă:

— „Noi ca noi, dar uite la el săracu, cum cuibărește fasolea. Pasu și groapa, pasu și groapa. Săraca Nastasie, când l'o vedea!"

Când au lăsat șoseaua spre drumul de sat un neamț țeapăn și aspru le-a eșit înainte. Turburați și scrâșnind silnici au vrut să-l ocolească; dar neamțul le-a stat în cale, le-a spus ceva în limba lui, apoi cu ochii la piciorul de lemn a lui Ion i-a lăsat să-și vadă de drum. Dar asta le-a luat deodată toată voia bună. Va să zică îi peste tot blestemații! Is pline și satele de dânșii? Și iarăși gândul la câteși trei bate acelaș drum și iarăși Tudor cel dintâi își rosti gându știi așa par'că cu gura altuia: „Mă Pavele, oare dacă și femeile noastre.... Cât amar de soldățime a fost prin sat... oare dacă și ele?"....

N'a isprăvit căci Pavel s'a întors spre el răstit odată:

— „Și mai taci dracului mă! Or nu ți-e bine?"

N'au mai vorbit nici unul după aceia. Tăcuți răsucind o țigare, se opreau din când in când s'aștepte și pe Ion, care venea trudit; și par'că sub stropii de nădușeală albit de tot la față.

Stă mai să asfințească soarele, când au ajuns pe dâmb la răscruce de unde se vedea ca-n palmă satul întreg. Și ca învoiți s'au oprit toți la marginea șanțului să mai răsufle. Dar așezați odată, nici unul nu îndemna să se ridice. Îi aștepta atâta bucurie — și se și temeau par'că o leacă. Cu un fel de nod în crucea pieptului priveau rotocoalele de fum, care se ridicau îngemănate din casele — mai alături — a lui Pavel și a lui Tudor, a căror neveste is surori. Mai spre margine dincolo de pod e casa lui Ion. Din vatra ei trebue să fie fumul care se ridică mai înalt mult de cât pomii de alături.

Priveau lacomi și nu le venea totuși să scoboare fâșia drumului, care se îngustă spre vale și pierea între salcâmi. Ascultau huetele venite din sat toate: lătratul câinilor, mugetul viteilor flămânzi, scârțiitul cumpenei fântânelor. Tăcuți nu mai glumesc nici unul și nu se hotărăsc încă să plece. Chinuiți iar de o sfială — Tudor își lungește mâneca cât poate peste mâna cu degetele lipsă, Pavel scoboară până sub sprânciană căciula pe ochiul boțit. Singur Ion nu putea gândi s'acopere betegșugul și-și plimba ușor gemând palma peste lungul piciorului tăiat:

— „Te-a strâns opinca mă?" Incearcă Tudor o glumă, dar nici unul n'a mai pornit a râde.

Din vale de după salcâmi s'a arătat odată urcând spre ei o căruță. Și clopotul de la gâtul cailor bălani le-a tăiat odată suflarea la câte-și trei. Ca să vadă mai bine și Tudor și Pavel s'au săltat în picioare, sprinteni cu mâna strașină spre lumina din apus.

Căruța urca domol dealul. Se vede acum bine în ea mai înalt o basma vânătă întunecată și mai pitită alături altă basma roșie. O fărămătura de om sub o căciulă albă pășește pe lângă căruța. I se aude glasul fraged îndemnând într'una caii. Cei doi de sus — privesc făr de astâmpăr apoi pornesc câți-va pași de vale.

„Mă Pavele ia te uită bine. Nu-s bălanii tăi la căruța mă?"

— „Ba c'ai zice. Imi venea și nu-mi venea să cred. Uite trăesc săracii. Apoi atunci în căruță n'o fi Domnica?"

— Poi cumnata Domnica par'că ar fi. Și băiatu — minune de n'o fi Mihăiță. Ia-n auzi-l cum strigă! Poi ce nu mai cunosc eu glasul lui Mihăiță acu? Aia mititică fie-ta o fi. Unde or fi pornit? Da hai la vale, ce stăm?"

Pornesc ca împinși de vânt. Căruța pare că urcă și ea mai repede. Basmaua vânătă s'a înălțat ca și cum cea care o poartă s'ar fi saltat mai sus să vadă. S'aude un chiot de femee apoi glasul lui Tudor chemând: „Mihăiță mă! Mă tată mă! Dă fuga mai repede mă!"

Mihăiță biciuește odată bălanii bine apoi năpăstuește căruța și aleargă singur în sus. Basmaua vânătă o flutura îndărăt vântul de goană ce gonesc caii biciuiți. La dealul jumătate opresc suflând greu: bălanii. Mihăiță și cei doi cari scoborau de sus.

Ion rămas singur pe marginea șanțului le aude acum bine chiotele, râsetele, întrebările. Vede venind spre ei năvalnic femeia. Fetica cu basma roșie e în brațele lui Pavel. Mihăiță alături și mai la umărul lui Tudor.

Apoi grăbiți întorc bălanii și urcă în căruță toți. Pe el l'au uitat fireste. Dar nu scoboară mult și într'o smuceală e oprită căruța iar. Și Pavel strigă îndărăt săltat în sus:

— „Hai Ioane, vii și tu?"

Avea par'că un nod de plâns în gât. N'a putut răspunde nimica. Dar nici ei nu l'au mai așteptat mult și căruța a scoborît în goană toată valea, a cârmit apoi, s'a făcut mititică și la cotitură a ascuns'o gardu de salcâmi a lui Ilie Șchiopu.

Șchiopu! Vezi tot așa are să-i zică și lui de acuma satu. Dar Nastasia ce o zice?.. Dacă nu l'o mai vrea, că-i beteag și ea-i întreagă și frumoasă?...

Lovește în neștire cu cârja un bolovan până il fărâma apoi trezit se ridică de pe șanț trudnic. Caută să se îmbuneze și el cu gându că și lui ca și la ceilalți i-o eși acum înainte în cale chiuind voiase: maica sa, Nastasia. Măndica.

Măndica l'o mai cunoaște oare? Avea vre-o cinci ani când a lăsat'o. Cealaltă— Ioana — nu era de cât un ghemuleț de carne în albioară.

Ce voios și grăbit ar alerga spre ele de n'ar fi betegșugul! Nici nu-i vine să scoboare drept drumul către sat. Ca să nu întâlnească pe nimeni o ia peste câmp și scoboară prin dosul livezilor.

Nu s'a mai oprit de loc și avea sufletul la gură, când a ajuns și s'a răzimat de salcâmul, care sprijină zăplazul din fund al grădinei lui. Își șterge cu mâneca obrazul înădușit și se uită rotă în jur. Toate-s cum le-a lăsat și totuși par'că nu le mai cunoaște. Și odată — par'că un făcut — a prins să i se bată și ochiul stâng.

S'a furișat pe lângă glugile de porumb hoțește, nu știe nici el din ce pricină. Dar când a ajuns la gardul de mărăcini din spatele casei tot l'a simțit Corbea, care a năvălit la el cu spinarea sbârlită, cu colții toți răschirați a mușcătură. Ion s'a proptit de mărăcini și a ridicat cârja. Dar n'a avut nevoie să lovească. Corbea a adulmecat odată în jur și s'a răsturnat apoi cu pântecele în sus scheunând și așteptând supus lovitura.

Face câți-va pași și-n colțul casei iar stă locului. L'a pironit deodată un râset de copil; apoi i-a trântit ușa tindei și maică-sa a strigat în prag: „Să mai lași

ioaca, Mandico şi vino de mai leagănă băiatul!"

Băiatul!.. care băiat? El n'are de cât pe Mândica şi pe Ioana. I s'a părut prea departe portiţa şi prin mărăcini odată s'a smucit şi a trecut. Şi-a sfăşiat o leacă sumanul şi şi-a însângerat mâna. Aproape n'a simţit. In vreme prins de o sârmă ghimpată — o schijă-i retezase piciorul. — Pământul jilav i-a amorţit bătaia cârjei pe bătătură. A trecut prispa, a deschis şi s'a oprit în uşa tindei. Intrat deodată din lumina din afară de abia a deslusit întâi în fund, vatra cu ceaunul pe jarul de coceni: şi încremenite cu ochii la dânsul o fetică mică cu un pisoi în poală şi alta mai măricică, care s'a oprit speriată — cu mâna pe albioara, în care scâncea încetişor un prunc.

Lui Ion i s'a tăiat de odată şi piciorul zdrăvăn şi suflarea.

Dincolo în odaie s'au oprit din bătăi spetezele răsboiului şi a auzit glasul mirat al Nastasiei: „Da cine fu pe uşă Mândico? N'auzi?.... Să vezi dumneata mămică, că mai adineauri se dete şi câinele"

Spetelezele bat iar. Bătrâna se ridică cu ciurul de linte în mână. Alegea pe a doua zi fiertura. Dar în prag s'a oprit întâi nedumerită; apoi când a deslusit bine în uşă pe feciorul ei şi cârja şi piciorul retezat, a năvălit spre el grămadă şi ciurul scăpat din mâini s'a rostogolit cât colo plound din el peste tot lintea. Şi bătrâna — în ceasul acela n'a mai fost de cât un bocet şi două mâini încleştate pe trupul lui Ion. Şi bocetul ei şi braţele-i au cuprins strâns în ele pe omul betejit, cârja.

S'a ivit în prag nedumerită şi Nastasia. L'a privit parcă înspăimântată apoi s'a tras în odaie iar. Dar nu i-a spus nici o vorbă şi Ion abia a avut vreme să-i zărească chipul sub basma. Şi i-a trecut prin inimă tăiuşiri de cuţite.

Dacă nu chiotul de bucurie al Domnicăi, dar măcar un cuvânt bun să-i fi aruncat şi ea. Muta s'a întunat dincolo în odaie. Nu vine la dânsul. De ce nu vine? Oare nu cum-va?.... Spuneau ceilalţi pe drum de femei o vorbă.

N'asculta nimic din ce tot îndruga zăpăcit maică-sa. Sprijinit în cârji face câţi-va paşi în fund. In odaie e numai Nastasia. Mândica s'a săltat şi-l priveşte cu ochi mari par'că l'ar cunoaşte şi nu-i vine a crede că-l cunoaşte. Cealaltă fetică ghemuită după vatră, şi-a întors spre zid obrazul, ca să nu-l vadă. Iar în albioară scânceşte iar copilul înfăşat într'o fustă veche şi un lavicer vârgat.

Maică-sa reincepe bocetul: „Ce-au făcut cu tine Ionică? Cum te-au luat întreg, întregulet ca bradu şi te-au trimis îndărăt ciuntit".

Se smuceşte din strânsoarea ei. Nu la beteşugul lui îi e acuma gându. Descotorosit de bătrâna care-i stă mereu înainte, arată cu mâna întinsă spre albioara rostind greu cu un glas, pe care nu şi-l mai cunoaşte: „Ce-i cu băiatu din albie? Al cui e?"

Maică-sa îi aduce un scaun, îi ia de pe braţ traista şi-i îndrugă fără şir de vite, răsboi, necazuri...

Se întoarce Ion spre uşa odăii. Pe acelaş loc, lângă laviţă Nastasia nici nu-şi ridică spre el ochii. Păstureşte doar aşa în mână un colţ al basmalei. Muţenia ei îl înraieşte de-i vine s'o scuture, s'o lovească şi-i vine şi să bocească ca femeile. O întreabă din uşă mânios: „Tu n'auzi Nastasio? Or nici habar nu ai că am venit acasă? Gândeai poate, ca nici n'am să mai vin?"

Femeia vine spre el. Ii svâcneşte a plâns pieptul. Şi glasul i se curmă lăcrămat: „Ba nu Ionică, doar....".

Şi amuţeşte iar.

Ion frământa venin în gură. Priveşte pe rând femeile cum tac hoţeşte ca nişte vinovate. Se răsteşte scrâşnind la ele: „Nastasio, mamă, n'auziţi? Ce-a fost în lipsa mea? Al cui e băiatu din albie? Al cui? Spuneţi-!"

Nastasia şi-a tras mai pe ochi basmaua şi n'a găsit nimica. Mai inimoasă i-a luat înainte bătrâna: „Ei al cui să fie? Iacă e al nostru. Şi tot Ionică îl chiamă. Da stai jos. Iţi adusei scaun, ca ţi-o fi greu aşa ca cocostârcu numa într'un picior. Şi tu Nastasie ce stai lemn? Dă fuga şi fă mămăliga şi dă-i să mănânce, ca vine cine ştie de unde. Ia şi câţi-va babor de peşte şi fă-i o saramură".

Femeile încep să forfote zăpăcite pe dinaintea lui. Ion pironit cu ochii pe albioară îşi adună minţile zăpăcite: „Tot Ionică îl chiamă şi-i al nostru. Al cui să fie?"

. . . . . .

Uite cum vor să-l amăgească afurisitele! S'au învoit. Cum să fie al lui? A lăsat pe Nastasia cu o fetică de ţâţă. Şi nici nu era grea.

Se ridică fulgerând: „Nastasio!"

— „Ce-i Ionică?"

Dar în ochii lui nu i se uita. Cât a dorit Ion ceasu ăsta şi iacătă-i acuma bucuria.

— „N'auzi tu Nastasio? Al cui e băiatu? Spune drept auzitu-m'ai? că eu — Paştele tău de muere — am învăţat pe acolo cum se ucide". Pierită de tot la faţă dar tot gureşă a răspuns în loc bătrâna:

— „O bată-l de plod, că de când venişi numai la el ţi-s ochii. D'apoi că şi el nu putu să nu mai scâncească atâta afurisitu? Ia ia-l şi tu Mândico şi du-te cu el pe afară". Fetica ridică cu greu în braţe copilul. Nu e cu mult mai mare ca el şi feşele desfăcute se târăsc după dânsa. Cu o uitătură sperioasă spre omul, care-i aduce totuşi de cineva aminte, a vrut să iasă cu copilul pe uşă. Dar Ion cu cârja întinsă i-a ţinut drumu: „Spune-ţi al cui e, că-l stropşesc!"

Mândica atinsă poate de cârjă a ţipat şi a scăpat din braţe copilul, care s'a rostogolit în feşe. Nastasia s'a repezit la el să-l ia în braţe, dar n'a avut vreme, căci cârja a lovit-o pieziş peste umăr şi i-a însângerat obrazul în colţul gurei.

E femeie voinică Nastasia. Cu un brânci l'ar trânti cât colo pe beteagul care se clatină acum. Nu-l îmbrânceşte însă, ci năruită jos, coperind cu trupul ei copilul se tânguie în spovedanie întretăiată, ştergându-şi obidită cu basmaua sângele, care-i spumează în colţul gurei: „Ionică să-ţi spună şi mămuca, dacă-s vinovată. Iacă poţi, să mă şi omori după aceia, că doar n'ai crede c'a fost cu voia mea. Are să-ţi spună toţi cum se umpluse satu de păgâni — arde-i-ar focu! Şi noi ne-am dus şi ne-am ascuns de vale în stuf toate femeile. Vai de zilele noastre cum stăteam acolo flămânde şi îngheţate. Dar la urmă eu am căutat să mă întorc acasă, că Ioana ştii că era de ţâţă şi murea de foame. Să-ţi spună şi mămuca, că dânsa m'a chemat".

„Ce era să fac Ionică? Urgie şi prăpăd a fost pe capu nostru. Umblau turbaţi prin case după femei. Şi asta mică ţipa de foame şi zi şi noapte. Am ţinut-o vreo trei zile cu zeamă de fasole, că vaca ne-o înjunghiaseră în bătătură. Dar pe urmă dacă văzui că albeşte ochii fata, m'am dus la Nastasia unde stătea ascunsă cu celelalte femei. Era vai de mama lor — îngheţate şi flămânde! I-am spun Nastasiei: Hai fă acasă, că-ţi moare fata. Şi încolo ce-o da Dumnezeu".

— Şi pe urmă?"

Pe sub suman Ion şi-a înfipt degetele şi-şi scurmă acum carnea pieptului, ca să se aline. Văzuse la spital cum unii îşi scurmau sub pansament rănile şi le părea că-i doare mai puţin.

— „Şi pe urmă? Hai de isprăveşte odată!"

Femeilor le pare, că trăese acum iară. ceasul acela greu.. Nastasia fereşte mai la o parte copilul. Nu-i vine să rostească ceea-ce mai are de spus. Tot bătrâna începe iar încâlcit: „Vai de noi şi de noi Ionică, că nu gândeam, când ai veni".....

— „Nu mai boci! Spune! Or v'aţi înţeles amândouă? Vă stropsesc cu cârja şi mă duc şi mă dau prins Nemţilor".

— „Păcătoasa de mine! De ce nu m'a luat Dumnezeu înainte să nu mai aud aşa vorbe".

— „Nu te vaicari. Spune!"

Şi a ridicat cârja.

— „Ionică mamă, iacă-tă spun. Ca nici nu mai am cine ştie ce. A venit cum spusei — Nastasia acasă, că-i pierea fata de foame, iar ţâţele ei stau să pleznească. A venit, s'a spoit cu funingine pe faţă, a stat mai mult prin pod ascunsă, dar tot a dibuit-o. Eu cred că a pârît-o care-va, că a fost şi d'aştia destui. Poate chiar vecinu Tudose să fi făcut asta. Mă certasem în ajun cu el. Imi băga mie vină, că aş fi spus eu unde-şi ascunsese cârlanii. Lasă că Dumnezeu vede şi l'o răsplăti şi pentru asta".

— „Paştele tău de meliţă! Lasă-l pe Tudose. Mie să-mi spui ce te întrebai şi de ce-mi arde mie sufletu. Al cui e atunci băiatul?

— „ Al cui e? Par'că îl ştim. Doar în sat au fost mii nu numai unu. Cine-i ştie de nume? Pe băiat ni l'a dăruit Dumnezeu, că cu voia lui au fost toate. Par'că numai Nastasia a pătimit asta? Şi nevasta lui Oprea şi a lui Voicu şi fetele lui Codică. Şi erau — ştii bine — fete mari. Şi câte altele, care nu spun de ruşine.

Lui Ion îi vâjiau urechile şi suflă greu de parcă l'ar strânge cineva de beregată. Dela mama sa nu află mai mult. Se scoală şi apucă în mână basmaua şi coadele Nastasiei năruită jos:

— „Spune tu tot!"

— „Of Doamne Ionică, dar ce are să-ţi mai spună femeia? că doar numai asta îţi tot spusei de un ceas. A venit a dat fetei să sugă... Şi-i erau sânii ei ca piatra".

— „N'auzi? Spune tu!

— „Spun, că văd că tot atâta-i. Stătusem vre-o trei zile prin pod ascunsă. Scoboram numai înoptat. Dar într'o seară eram tocmai cu fata în braţe. A intrat unul. Ce-am mai avut vreme să fug?

— „Ei?".

Ochii îi sunt însângeraţi şi sfredelesc cu ei femeia de parcă ar vrea să-i pătrudă până'n adâncul măruntaelor.

— „Ei?"

— „M'am luptat cât am putut. L'am pălit peste ochi. Să-ţi spună şi mămuca".

— „S'a luptat zău săraca. Da ce te pui cu spurcatu? O făcuse numai sânge. Să-ţi arate urma că se cunoaşte pe piept unde a ajuns'o cu baioneta. Atunci dacă am văzut... Iacă să fie al meu păcatu.. i-am zis Nastasiei: Şi stai acu dracului fă, că dacă te omoară, ce fac eu singură cu câmpu, cu copiii?... Şi a mas ăla — trăznil-ar — la noi în noaptea aceea... Ionică, Ionică ce faci? De vino-ţi în fire măiculiţă! Acuma ai vrea s'o omori tu? Ionică las'o mamă, că a pătimit destul.

Da fugi şi tu Nastasio, ce stai aşa în mâna lui ?

A rămas în mâna furiosului basmaua Nastasiei cu câteva moaţe negre de păr. Bătrâna ii tot aţine drumul, cercând să-l domolească, iar Mândica s'a repezit c'un ţipăt şi şi-a luat de jos fratele ferindu-l cu trupul ei mititel până în odaia de alături. Cealaltă fetică lângă vatră, ghemuită în maldărul de coceni nici nu cutează măcar să plângă.

Ion s'a oprit gâfâind şi a scăpat din mâini cârja pe care bătrâna i-a tras'o furişat. Dar chiar de ar mai fi avut-o... I-s braţele grele, moarte. Şi tot trupu ii e aşa de golit de putere, ca atunci, când schija i-a retezat piciorul.

N'o mai loveşte. Numai ocări îi mai aruncă bolborosite şi spumate : „Ticăloasă !. In casa mea să nu-l văd... Nu gândi că... Or de nu, du-te şi tu ciorilor cu dânsu !".

Albit de tot la faţă se lasă năruit pe scaun. Şi bătrâna lângă el îl sprijine, îl stropeşte, ii suflă în obraz vorbe de descântec şi de ceasul rău. Apoi caţă să-l îmbuneze iar : „Şi nu te mai prăpădi atâta Ionică, că nu eşti numai tu. Şi de băiat dacă ţi-e atâta silă, apoi l'om da de suflet, că iacă ni-l cere într'una cumnata Stana".

Nu mai răspunde Ion nimica. Priveşte numai buimac pe Nastasia jumulită, însângerată cum se leagănă şi se vaetă în boceţ jos pe pământ : „Mai bine îl lăsam să mă omoare, mai bine îl lăsam. Că acu tot mie îmi găseşte vină şi m'alungă; tot mie. Dacă m'a ţinut şi mi-a pus pe piept baioneta ce am putut să mai fac ? Lui Ionică îi găseşte vină cineva, că l'au ţinut şi i-au tăiat piciorul ?".

— „Ia taci şi nu-i mai aduce aminte. Şi nu te mai văita, că s'or strânge pe la gard vecinele s'asculte".

— „S'asculte. Incai să ştie toţi cum îs de răsplătită pe cât am muncit şi cum pătimesc fără nici o vină".

— „Ei ce pătimeşti ? Boceai mai dăunăzi, că nu-ţi mai vine bărbatul. Iacă a dat Dumnezeu şi a venit. Că te-a suduit o leacă, ce-i ţii socoteală ? Ca omul necăjit. — câte n'o fi avut pe inimă, trebue să-i crezi. Doar nu te-a omorât. Pune-ţi mai bine pe cap basmaua ; nu sta aşa smulsă înaintea lui, de parcă eşti culeasă de pe gârlă Şi nu mai scânci de pomană. Vezi mai bine de mămăliguă, că i-o fi foame Ia te uită că mai s'a stins şi focu. Şi la vite mai ai un rând de dat. Hai n'auzi ? Or nu ţi-a fost destul adineauri ?".

Nastasia se ridică înrăită înecând în ea ciuda şi oftatul de pe urmă. Potrivindu-şi pe cap basmaua vine la vatră, răscoleşte şi aţâţă focul. Bătrâna aduce câtiva peşti uscaţi ca surcelile şi-i pune pe o tinichea pe jar. Şi pândeşte nelinistită chipul încruntat al lui Ion şi plânsul necurmat al copilului, pe care dincolo Mândica se trudeşte mereu să-l potolească. I se aude tot mai ostenit şoşoind glasul : „Şo şo, şo. Taci cu mama Ionică, taci !"

Bătrâna zdrăngăne tinicheaua, jărăgăeste focul şi ocărăşte copilul cătrănită : „Mă afurisitu, lua'l-ar să-l ia, că nici nu mai tace. Fi da las că vă mântui eu de dânsu. Mă întâlnii cu cumnata Stana şi eri. De ştiam i-l dădeam şi nici nu mai era atâta vorbă".

Nastasia cu mânecile sumese, cum turna în ceaun mălaiul înfige în mijloc melestul şi se întoarse spre bătrână ciudoasă :

— „Poi da. să-l dau de suflet acu crescut gata. Când era de o zi două n'a vrut tuşa Stana să-l ia. Şi acu — după ce m'am trudit cu el atâta — că numai eu ştiu câte am tras cu câmpu, cu vitele şi cu copil de ţâţă... acu să i-l dau. Poi ştiu că ar vrea tuşa Stana. Da lasă că şi nouă ne-o prinde bine mâine, poimâine, că-i băiat şi Ion cu piciorul lui ciuntit par'că are să mai poată atâta ?".

Şi Ion — lovit — a frământat gura dar n'a răspuns nimica. Şi a privit numai sfiit piciorul şi a svârlit cât colo scuipatul amar ca fierea.

Afară se aud glasuri. Corbea se dă năpraznic până la uşă şi în tindă intră voioşi şi cam cheflii Pavel şi Tudor.

— „Iacă veniram şi noi să vedem cum te-a primit aşa ciuntit nevasta ; că pe noi ne-a plăcut şi aşa. Numai că mie îmi cere să-mi pun un ochelar, ca feciorul boerului din deal. Că cică să nu se vadă beteşugul".

Nastasia caţă să se furişeze nevăzută dincolo la copil, iar bătrâna vorbăreaţă sporovăeşte pentru toţi, chip să nu se bage de seamă, ce a fost până acum în casă. Dar Tudor întreabă de nevastă şi bătrâna se întoarce zorit spre uşă şi strigă : „Nastasio, te ascunseşi ? Da vino maică încoace şi adă cănuţa aceia cu rachiu de pe poliţă !"

Femeia vine nu prea întârziat cu obrazul şters, cu basma curată şi cu o cănuţă şi două păhărele în mână. Le pune bărbaţilor dinainte, răspunde cum se cuvine la cinstea lui Tudor şi merge de-şi face iar de lucru la vatră.

Ion e tot întunecat. Greu a scos din gură câte-va vorbe. Nu-i arde acu de glume ; şi cu toate că mereu a fost alături şi înfrăţiţi la orice primejdie cu ceilalţi doi, acu nu-i bucuros să-i vadă şi să-i amestice în treburile lui. Nu le da pas să-l iscodească cu nimica şi tăcut soarbe rachiul şi trage'n piept fumul ţigării. Şi au înţeles şi ceilalţi, că tăcuţi odată au încetat cu gluma şi s'au ridicat să plece.

Nu le-a zis nimeni vorbă de opreală. Ion rămas singur a sorbit picul de rachiu rămas pe fundu cănuţei şi s'a tras mai lângă foc. Il lua cu frig şi abia acum simţea truda întreagă. E doar drum până la gară.... Dar de câte ori mai înainte îl făcuse, fără măcar să-i pese ? Spunea adevărat Nastasia adineauri : Mult nare să mai poată el de acum. Tot greul muncei pe ea are să cadă.

El o priveşte cu un fel de navală caldă— cum vânjoasa şi rumenita mestecă de zor mămăliga. Apoi frântă din mijloc ascunde în spuză câte-va ouă. Bătrâna întoarce peştii şi răstoarnă peşte ei în strachină saramura ardeiată. Mirosul ce se ridică scormoneşte lui Ion pântecele şi-i aţâţă cumplit foamea. Era doar mult înainte de amiază când a pus în gură cea de pe urmă bucătură. Şi îndemnul foamei par'că mai alunga celelalte gânduri. Bătrâna îi pune dinainte peştele şi pe fund de lemn, tăiată frumos în felii cu aţa, mămăliga pe care a turnat-o Nastasia. In spuză pocnesc pe rând ouălele coapte. Imbucă lacom de câteva ori dar par'că nu-i tihneşte. Atlfel gândea el pe drum, că are să fie cina dintâi acasă. Priveşte pe Nastasia, care lângă uşă n'are alt gând de cât să treacă nebăgată de seamă dincolo la copilul, care a răguşit de plâns. O mustrare şi un îndemn milos îl răscoleşte în piept : „Săraca n'o fi fost nici ea bucuroasă !". Se întoarce ertător să-i spună o vorbă, dar crâncen deodată îl opreşte gându-l : „Is prost ; cine ştie cum m'o fi mintit şi oi fi de râs în sat". Si-şi adună iar veninul tot, ca să-i arunce aspru : „Tu nu vezi că nici nu-mi tihneşte îmbucătura ? Du-l ciorilor să-l ia, că-l arunc pe fereastră !"

S'a întors spre el Nastasia şi o clipă l'a fulgerat drept în ochi, fără sfială, apoi a clătinat doar capul şi a fost dusă în odae.

Bătrâna, care rămăsese pironită cu dumicatul în mână, cum mânca pe apucate la spatele feciorului, s'a luat după dânsa. I s'au auzit întâi vorbele ei şoptite apoi hotărît glasul Nastasiei : „Da lasă-mă la Dumnezeu mămucă, că nu-l dau. Şi dacă-i pe aceia beteagă nu-s şi oi fi eu vrednică să-mi cresc singură un copil. Să ştiu de bine, că mă duc să mă bag în deal la cucoana slugă pe mâncare numai".

Şi cu scurteica svârlită pe umeri a eşit prinzându-şi cu dreapta broboada sub bărbie. Pe braţul stâng avea copilul, care căuta lacom cu gura şi mâinile, să-i găsească sânul. Mândica se ţinea strâns de fusta ei.

Lui Ion nu i-a mai spus cuvânt. S'a îndreptat dârză spre uşă şi s'a întors spre bătrână iară. ..Apoi lucrurile mele o veni alde taica mâine, să le ia în căruţă".

Bătrânei îi tremurau mâinele întinse spre dânsa şi-i tremura a bocit glâsul, când a strigat odată : „Nastasio ! Ionică ! Da nu vă faceţi de râs maică. Că rămânea doar mai înainte satu de traiul vostru şi acuma... Ionică, dar opreşte-o Ionică ! Gândeşte-te cum eşti şi n'o lăsa să se ducă !"

Ion nu era nici el bucuros fireşte. S'a tras oţărit până la uşă, dar Nastasia acu părea că nici nu-l mai lua în seamă. Cu răul n'a mai încercat s'o întoarne, că ia văzut bine în ochi, că n'ar mai sta ca adineaurea supusă sub mâna lui.

S'o roage să rămână ? Ferit-a Dumnezeu ! Tot ea şi-o râde apoi de el — afurisita ! De vrea acu să plece. — ducă-se !

Şi Nastasia cu un : „Apoi rămâi sănătoasă mămucă" a prins clanţa şi a deschis pe jumătate uşa

Dar atunci i s'a părut lui Ion că i se năruie pe el casa şi fără alt gând a prins'o strâns de trup şi cu faţa îngropată în grumazul ei a izbucnit : „Of Nastasio, că nici nu vrei tu să crezi omului necăjit. Că numai eu ştiu ce negru mi-e sufletu, de când mă ştiu beteag ! Gândeam să viu acasă, să am dela tine o mângâiere, dar mai bine rămâneam pe acolo. Că o vorbă bună încă nu mi-ai zis Şi decc m'am temut tot timpu... că dacă rămâi tu singură atâta amar de vreme... Şi iacă-tă cum te-am găsit ! Şi acu tot tu te lepezi de mine ca de o otreapă şi vrei să te duci. Of că de ce nu mai sunt eu întreg ca mai înainte Nastasio, Nastasio !"

Muiat de plâns a fost şi glasul ei când a răspuns : „Poi nu plecam Ionică, dai dacă şi tu"..

Apoi a prins a clatina usurel pe braţ băiatul. care începuse a scânci iar.

S'a desprins oarecum ruşinat Ion de dânsa şi mai domolit i-a spus : „Tu nu eşti zdravănă femee. Doar nu ţi-am zis să-l laşi acu să moară de foame. S'ai colo şi dă-i să sugă, că i-a fi de când tot plânge...

Şi s'a aşezat iar greoi pe laviţă unde aburca mâncarea abia începută.

Bătrâna s'a închinat mormăind în şoaptă, a scuipat spre horn duhurile rele şi a aprins muc de lumânare de la Paşte. Apoi sprintenă şi grăbită s'a apucat să aştearnă dincolo lui Ionică patul. A scos din ladă perna mare şi cerga nouă de zestre şi cu ele în braţe s'a oprit întâi lângă Nastasia : „Da mai lasă-l şi tu încolo de plod. că o fi supt destul acu. Vezi-ţi de bărbat că e trudit şi o vrea să se culce".

Nastasia n'a răspuns nimica. Chip că

FRATELE NOSTRU, OMUL!

de EUG. BOUREANUL

Se oprise într'un colţ de stradă, ca ţântuit locului.

Pornise din zori, dintr'un fund de maidan, între buruienile căruia îşi trecuse noaptea, în care roua căzuse groasă, rece, şi-l pătrunsese până la oase. Se sculase tremurând şi-o luase razna, încotro văzuse cu ochii. Îi era foame. În ajun abia dacă înghiţise, hulpav, câte ceva. Se gândia că — poate— în ziua aceia avea să fie mai norocos.

Soarele răsărise de mult şi el mergea numai prin părţile însorite ale străzilor. Se încălzise. Uitase de tremurul necurmat, din noaptea trecută. Razele par'că-i mângâiau chiar rănile trupului, care puroiau mai peste tot locul. Uitase şi de ele. Sub răni, pe dinăuntru îl săgeta altă durere, mai stăruitoare, mai chinuitoare: foamea!

Îşi întorcea privirile iuţi, pretutindeni, şi cum mergea grăbit, strecurându-se, ca ameţit, printre camioane, trăsuri, maşini, capul i se întorcea în toate părţile, ca smuncit în mişcări brusce.

Îşi apăsa dinţii şi măselele, strângând între ele golul, pe care-l înghiţia din ce în ce mai grăbit, în jocul chinuitor al gâtlejului aproape uscat... De nicăeri nu se vedea nici o speranţă.

Foamea îl năucea din ce în ce mai tare şi, deşi puterile i se sleiau tot mai mult, îşi iuţia mersul, în nădejdea unei minuni, pe care o aştepta să se îndeplinească „undeva"...

În clipa aceea, se oprise în colţul străzii, nedumerit încotro să mai apuce. Dăduse într'o parte prea umblată a oraşului. Nu se încumeta să mai răzbată prin vierm tul fulgerător al maşinelor şi trăsurilor, care nu mai conteniau şi care-l ameţiau, numai privindu-le.

Şezu îndelung acolo, nehotărît de cele ce ar fi mai putut face. Cândva, îndrzni să caute în ochii trecătorilor. Se luă, chiar, după vreo câţiva, care i se părură mai blânzi, dar... îi pierdu — în curând — în îmbulzeala trotuarului şi — în totatâtea rânduri — se reîntoarse la locul lui, în colţul străzii.

---

dă şi celalt sân copilului să-l sugă, şi-a desfăcut larg cămaşa peste piept. Şi deasupra sânilor plini de lapte Ion a putut vedea încă dunga roşie a unei crestături. A oftat mai îmbunat şi nu şi-a mai putut desprinde ochii de pe pieptul femeii.

O alăturare caldă l'a făcut să tresară. Mândica venise şi lipită de dânsul îi atingea cu mâna-curioasă — ciotul de lemn. S'a aplecat, a sărutat-o în creştet şi a luat în braţe pe fetica, care se uita încă la dânsul cu ochii plini de teamă.

Nastasia s'a ridicat domol de jos, ca să nu deştepte copilul adormit. L'a pus încet în albioară, i-a smuls din gură ţâţa şi i-a sărutat mânuţa, care rămase din scutice afară. A privit apoi lung spre Ion, care se sculase greoi de pe laviţă şi c'un oftat năbuşit a trecut cu el dincolo să vadă de aşternut. Fetica cealaltă adormise de mult pe coceni lângă vatră.

LUCREŢIA PETRESCU

unde — pe palma de piatră a unghiului de trotuar, de pe care nu-l îmbrância şi nu-l izgonia nimeni — avea, cel puţin, iluzia unei linişti.

Dar, pe măsură ce vremea trecea, şi soarele încropia văzduhul, căldura îl moleşia, ranele trupului crăpau şi supurau mai usturătoare, nemişcarea îl amorţia, iar foamea se făcea şi mai chinuitoare.

Ridică un picior, apoi îl reaşeză pe piatra fierbinte, — mai privi de câteva ori în dreapta şi în stânga.... în josul şi'n susul răscrucei şi se întoarse foarte abătut, pe loc, căutând să se strecoare pe lângă zid.... Se temea să nu împiedice pe vreunul din trecătorii aceia grăbiţi, şi-i trebui mult până să îndrăznească să-şi îndeplinească gândul.

În cele de pe urmă izbuti şi-o luă în lungul zidurilor cu capul plecat în pământ, ca un suflet chinuit. Din loc în loc, trebuia să se oprească, lăsându-i să treacă pe cei ce intrau sau ieşiau de prin prăvălii, sau ganguri.

Îi trebui îndelung timp să străbată o cale aproape de nimic. Pe alocuri se opria chiar fără de pricină. Atunci se sprijinia de ziduri şi cu aceleaşi priviri aplecate la pământ, prin umedul ochilor înpaiejeniţi de foame, aştepta ceva, care nu se ivia de nicăiri.

Spre amiază răzbise în altă răscruce de drumuri, cu mult mai liniştită... Se simţia mai în larg. Acolo cel puţin nu avea atâta teamă. Îşi căută un colţ cu umbră şi iarăş se lipi de zid.

Privia, deşnădăjduit, lung, în câte o parte. Apoi, încet, ca stăpânit de-o lene grozavă îşi întorcea capul cercetând altă postaţă de loc.

Soarele devenise dogoritor. Bolovanii pavajului îşi scânteiau firişoarele de cuarţ, fulgerând raze care-i obosiau, îi orbiau privirile. Îşi închidea ochii, ca într'o somnie istovitoare, dar îi redeschidea în curând, cercetând întrebător altă parte de drum.

Deodată, ochii îi rămâseră înfipţi într'un loc, la marginea trotuarului de peste drum. Zărise acolo ceva, care-l neliniştea. Îşi lăsă pleoapele în jos, apoi le ridică din nou şi cercetă acelaş loc. După câtva timp avu o mişcare ca şi cum ar fi vroit să pornească, dar se lipi iarăş de zid şi cercetă mai îndelung lucrul din marginea trotuarului.

Când se încredinţă de un adevăr, pe care parcă nu îndrăznia să-l creadă, se ridică hotărît în picioare şi trecu de partea cealaltă a străzii..

Nu se înşelase. Era un os cu jumătatea fripturei nemâncată, ajuns acolo prin cine ştie ce întâmplare, din restaurantul din faţă.

Îşi repezi capul puţin îndărăt, apoi şi-l apropiă încet, mirosi şi îl apucă în dinţi. Se aşeză jos, îl prinse între labele dinainte şi începu să rupă lacom.

Dar... în clipa următoare nu mai înţelese ce se petrecuse cu el. Se simţi rostogolindu-se, fără de veste. În şira spinării îl săngeră o durere, cum i se păru că nu mai simţise încă... Când izbuti să se ridice, îşi roti ochii îndureraţi, împrejur, fără să izbutească să vadă ceva, apoi scoase un schelălăit uşor şi se sili să-şi lingă picăturile sângelui sărac, care i se prelingeau din rana proaspătă.

După ce-şi prelinse limba pe amândouă coastele, se îndreptă spre umbra din care pornise şi se aşeză aproape în acelaş loc.

Abia atunci desluşi pricina neaşteptatei lui întâmplări.

Un dulău, cu părul plin de scai —, un vagabond din cine ştie ce părţi — îi rodea osul lui...

Toate — însă — n'au durat decât câteva clipe... În lungul trotuarului se aşternu o pată neagră, care se întinse repede peste marginea lui, până-l umbri chiar pe duşmanul lui...

Şi, la câţiva paşi de dulău, se opri un om zdrenţuros, aproape gol. O barbă încâlcită îi încadra obraji osoşi, din nelămurirea cărora sticliau ochii mici, adânciţi în găvanele vinete.

Cătelul n'a înţeles ce-a fost. A auzit însă un schelălăit gros, prelung, şi în locul dulăului, care se rostogolise la câţiva paşi, nu a zărit decât un picior aproape desculţ, care-a rămas câteva clipe în aer, apoi s'a lăsat în jos, s'a alăturat altul picior, tot pe atât de desculţ şi s'au ghemuit la marginea trotuarului.

Omul s'a aşezat şi el jos. A întins mâna, a ridicat osul cu şi mai puţină carne, l-a privit şi pe-o parte şi pe cealaltă, lung. Şi-a trecut o palmă noduroasă peste gura ascunsă în părul bărbii şi al musteţilor. A şters de zdreanţa pulpanei zdrenţuite restul fripturii şi-a început s'o mozolească între gingiile aproape ştirbe, zâmbind foarte mulţumit.

Dulăul se ridicase de jos. Cea dintâi privire îi fugi spre cătelul de peste drum. Apoi se trase câţiva paşi şi, după ce-şi scutură blana, printr'o mişcare zmuncită din tot trupul, se aşeză în mijlocul străzii, şi rămase privind lung spre omul care-i răpise prada de mai înainte.

Din umbra zidului, cătelul hăpăia după muştele ce-l nelinişteau, îşi ciulia urechile scurte şi ascuţite, urmărind câte o gâză, ce se încăpăţâna să-i dea târcoale şi din nou privia, când spre omul care mozolia liniştit, rupând aşchii subţiri din carnea dobândită pe negândite, când spre dulăul din stradă.

Mai târziu se urni din loc, făcu câţiva paşi, se opri, iar porni şi după câtva timp se opri lângă dulău. Îl mirosi de departe. Apoi străbătu şi cei doi trei paşi, îşi lipi plin de frică nasul de blana lui scărmănată, încâlcită cu mărăcini şi rămase cu ochii întrebători, pândindu-i mişcările.

Dulăul nu se clintia. Cătelul îndrăzni să se lase, aproape în acelaş rând cu el, pe labele dindărăt.

Dulăul îşi întoarse capul. Îl cercetă cu un fel de dispreţ. O buză i se ridică înlături, într'un hârâit mut, care părea mai mult a rânjet. Apoi îşi trecu limba de jur în prejurul botului şi urmă să privească spre omul, ce rodea mereu din carnea puţină, rămasă pe os.

Cătelul se aşeză şi el pe cătesi patru

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ 1U

SILUETE DE SEARĂ

de V. DAMASCHIN

Apus fardat, de toamnă..

Floarea enormă uitată neglijent pe divanul colorat al zării își scutură întârziat, polenul...

Lumina astfel pudrată peste ogradă se retrage înapoi, peste deal...

Petele tușate de umbră întinse alene sub nucul dinspre livadă, în coasta șurii, sub streașina de stuf a casii, s'au adunat și s'au lungit într'o umbră uriașă în toată ograda și de-asupra livezii cu pomii încărcați de rod.

...Umbră misterioasă și potolită în ogradă și pe cărărușă. Liniște de noptare, cu umbre mobile și glasuri necunoscute...

Treptat se lasă răcoarea nopții...

Poarta dinspre livadă, s'a lovit de zaplaz.

Din umbra stufărișurilor, lungită și pe cărărușă, s'a desprins statura trunchioasă a unui țăran, care a trecut prin portiță.

De sub pălăria mare, care-i acoperă de tot fața, strălucesc doar ochii, cu priviri obosite, adormite.... Ghetele lățite, pline de noroiu și paie, bocănesc mascat pe cărăruța bătătorită.

I s'aud doar pașii care se depărtează.... Silueta lui, o pată de cerneală pe fondul ierburilor îngălbenite, apare și iar dispare pe sub stufărișuri....

In dreptul căpiței de fân, statura lui cu grebla pe umăr, a zugrăvit subit, un T mare.

...Umbră misterioasă și plină de întuneric.

De sub nuc, neașteptat, o mogâldeață neagră a sărit pe dânsul.....

Omul a întins obosit, mâna :

— Jos, Bălan !

Cânele și-a continuat tremolul coadei, și-a zornăit strident lanțul cu care e legat, și s'a întors încet spre trunchiul pomului, unde s'a lungit...

Țăranul și-a bocănit mai departe pașii neegali, trudiți...

In fața casii, s'a oprit.

Privirea lui s'a strecurat spre căsoaie, unde, prin ușa deschisă, se vede o limbă de lumină pâlpâită, dela focul de vreascuri din vatră, care își joacă vâlvătaia nestabilă pe pereți, prin unghere, prin ușă....

O siluetă mlădioasă, o acoperă când și când..

Omul și-a scoborît grebla de pe umăr :

— Bună sara, Mărioaro !

Umbra a tresărit subit și și-a întors prin deschizătura ușei, o față surprins de speriată, luminată fugitiv și nestabil de vâlvătaia focului... Mâna care ținea un căuș cu făină, a lăsat să-i scape : și-a dus iute mâna spre piept,...

Gestul a fost de-o clipă ; și l-a mistuit într'un gest banal.

Cu vocea puțin voalată :

— Tu ești, Sandule ?

Omul însă privește neexistent spre șură .

— Eu, femeie !

Stăpână pe sine, și puțin ironică :

— Parcă erai să rămâi la Stuh ?!

— Păi, am isprăvit la vale păpușoiul...

Femeia și-a întors fața spre vatră cu indiferență mascată :

— Ți-i foame ?

— Ba bine că nu !

Omul a bâjbâit prin întuneric un capăt de lemn ; s'a lăsat pe dânsul, oftând.....

Privirile îi cad grele de oboseală somnoroasă.

Totuși și le-a strecurat până spre deschizătura ușei unde se desemnează precis silueta bine făcută a țărâncei.

Omul și-a suit privirea, un timp, la trupul ademenitor, dar a dus-o înapoi, și-a coborît-o la picioarele lui cu ghete mari și pline de noroi cu paie...

A uitat de toate, și-a ațipit.

Intr'un târziu femeia a ieșit din casă. E puțin încruntată, nemulțumită... Când a mai dat cu ochii de om și l-a zărit adormit, otrava amărăciunii a aruncat-o cu vorba :

— Dar ce, ai adormit ?!

Omul s'a deșteptat și și-a frecat tacticos ochii :

— Is obosit, ce vrai ! Și... trebue....

Expresia feței de femeie s'a schimbat :

— Ce trebue ?!...

— ...să mă duc pe mirișe ! Mi-i calul acolo !...

Fața femeei s'a luminat viu, dar o clipă numai. Mascat ,neertătoare :

— Va să zică, iar pleci !

— Ce vrai să fac ? Și-s obosit tare....

Fals, mai bună :

— Ce faci cu mâncarea ?

— O iau cu mine !

Femeia iar și-a ascuns un zâmbet de mulțumire drăcească.

Lingusitoare și desmierdătoare, ca o pisică răsfățată, s'a dat mai aproape de el :

— Am făcut ce-ți place ție !

Omul a dat nepăsător din umeri... Ofensată, femeia și-a mușcat nervos, buza... Pe urmă a dispărut iar în căsoaie.

Țăranul a ațipit.

Peste un timp dânsa a scoborît scara, ducând cu gretate o traistă umflată.

Omul s'a trezit, a luat cu mișcări obosite traista, și a plecat.

Pașii i s'aud depărtându-se pe sub frunzare

Femeia îl privește din urmă...

A avut un zâmbet drăcesc de strengar .. Ascultă, fără suflare, cum se depărtează pașii...

Nu se mai aud...

Umbre misterioase se încheagă în întunecimea răcoroasă a stufărișurilor.

Femeii i-au lucit viu ochii în noapte.... A tușit semnificativ. Și a intrat în casă.

O umbră spătoasă a sărit gărdișorul de după casă. Și iute s'a mistuit pe urma femeii.

labele. Scoase o limbă aproap albă, bolnavă și și-o trecu peste oasele botului. Își cercetă iar tovarășul și își întoarse capul în aceeaș parte, în care stăpânul, și fratele lor, omul, mânca liniștit, și-i privia disprețuitor, cu un zâmbet de batjocură și de triumf.

Iar cei doi câini păreau aproape fericiți. In ochi li se oglindia adânca mulțumre și frățeasca înțelegere că omul a avut dreptatea de totdeauna.

EUG. BOUREANUL

HUNSAHUA

de Contesa de PODEWILS-DUERNIZ

Cu mulți ani în urmă trăia în Hunsa, un prinț foarte temut de toți, pe care nici Bacată însu-și nu-l putuse subjuga. Numele lui era Hunsahúa.

Hunsahúa avea o soră, mai frumoasă decât toate femeile din tribul său. Atât de mare era frumusețea ei, încât lui Hunsahúa i se tulburau simțurile, de câteori o vedea. Nu trecu multă vreme și prințul își dădu seama că pentru el nu era nimica mai scump pe lume decât sora lui, și că o iubea așa cum nu s'ar fi cuvenit să o iubească.

In zadar luptă el în contra acelei pasiuni : căci simțea clar că fără sora lui nu va putea trăi. Atunci se decise să o ceară în căsătorie dela mama lor. Aceasta auzind cererea se înfurie, căci în acele ținuturi căsătoriile între frați erau strict interzise.

Totuși, fără ca mama lor să știe, el plecă împreună cu sora lui la Chipatae, deasemeni mama lor nu știu că acolo ei deveniră soț și soție.

Trecură zilele. Treburile statului obligară pe prinț să se ducă la Hunsá. Mama îmbrățișă pe copii săi, însă când află că fiica ei devenise soția fratelui, mânia ei nu mai cunoscu frâu, și, uitând respectul datorat persoanelor regale, se repezi la fiica ei s'o lovească cu un lemn.

Hunsahúa auzi sgomotul, și veni în grabă să vadă ce se întâmplase, și dându-și seama de cele petrecute, se convinse că nu mai era loc sigur pentru soția lui în palatul lui propriu, și, cum acum o iubea mai mult decât oricând, fugi cu ea.

Și fugind își blestemă țara cu cuvintele : „Să fii deapururi pustie". Și, într'adevăr Hunsá, e și astăzi încă pustie.

Dar ei nu știau încotro să-și îndrepte pașii. Atunci Hunsahúa aruncă o săgeată care străbătu văzduhul șuierând înaintea lor, și le arătă un drum. Astfel ei sosiră la Susa.

Acolo deteră peste o peșteră înăuntrul căreia căutară adăpost. Și sora dădu naștere unui prunc.

Dar nu deschisese încă bine ochii copilul și deodată se transformă în piatră. Copleșiți de durere părinții își începură călătoria, urmând calea ce le-a arătat săgeata care aleargă înaintea lor străbătând văzduhul, până când ajunseră în țara numită Zipa, a cărui rege era dușmanul lui Hunsahúa.

Făcură popas în locul unde Bochica spintecase stâncile și dăduse drum spre abis, apelor râului Tequendama.

Ei știau bine că trebuiau să se păzească de Regele din Zipa și de poporul lui, și pentru aceea trebuiau să treacă râul și să se ascundă în desișul pădurilor.

Dar oboseala îi răsbise de atâta umblet, căci ei aveau picioarele delicate și nedeprinse cu drumuri îndelungate pe pământul tare. Făcându-și curaj pătrunseră în apele râului, dar ajunși la jumătatea drumului pierdură forțele. Bochica avu milă de durerea lor. El îi transformă în piatră, așa precum fusese transformat în piatră copilul ce nu de mult căpătaseră.

Și astă-zi încă drumeții îi poate vedea nemișcați în mijlocul apelor, acolo unde curentul trece cu mai mare furie.

(„Legende sub-americane")

(trad. de HENRY HELFANT)

critica literara

NOVALIS

(Cântări religioase)

Trad. de Virgil Tempeanu

D. Tempeanu, un profesor foarte harnic de limba germană la liceul din Făgăraş, a făcut numeroase traduceri din limba sa preferită.. Are meritul de a reda exact gândirea şi sentimentele autorilor pe cari îi tălmăceşte.

Novalis, după cei doi neîntrecuţi Dioscuri, este un mare nume în literatura germană. Numele ce-l poartă este un pseudonim (se chema, în adevăr, Frederic, baron von Hardenberg), s'a născut la Widerstaedt, comitatul de Mansfeld, în 1772, mort în 1801. Stins în floarea vârstei, a rămas poetul idolatratat al tinerimei, aşa cum a fost Musset în Franţa, John Keats în Anglia, Lermontow sau Puşkin în Rusia, Petoefi, la unguri, Eminescu la noi. Aceeaş tristeţe adâncă, sentimentalitate infinită, aceeaş cugetare concentrată, prematură, nebuloasă, ca şi ceaţa Nordului.

A fost fiul unui director de saline din Saxa, care aparţinea comisiunei fraţilor moravi. N'a arătat nici un fel de dispoziţie specială până la vârsta de nouă ani, când lovit de o boală periculoasă, nu s'a vindecat decât prin remedii violente şi, atunci când deschidea ochii, părea că se deşteaptă dintr'un somn adânc intelectual. Devenia atunci un copil vioiu şi inteligent. De la nouă ani s'a pus pe studii cu sârguinţă şi la unsprezece ani ştia bine latineşte şi greceşte. A avut o deosebită predilecţie pentru citirea legendelor compuse mai mult pentru a amuza pe propriul frate.

La 1790, plecă la universitatea din Iena şi doi ani mai în urmă, trecu cu fratele său Erasmus la universitatea din Leipzig şi la urmă îşi termină studiile la Wittenberg. In această epocă legă amiciţie cu Frederic Schlegel şi cu Finhte, a cărui filosofie a fost obiectul unui studiu profund.

Mai târziu a fost aţaşat la minele din Arnstadt, unde a făcut cunoştinţă unei tinere de patrusprezece ani, Sofia Kuhn, de care se amorezâ lulea.

In 1795, a fost numit auditor la minele din Weissenfeld ; dar după doi ani, moartea Sofiei şi a fratelui său Erasmus i-au dat o lovitură teribilă. Totuşi a continuat să-şi facă obligaţiile serviciului său şi se crede că în acea epocă a scris *Imnuri către noapte*. Logodit, în 1798 cu Iulia v. Charpantier, fata directorului minelor din Freiberg, a scris în acelaş an *Discipolii din Sais*. Apoi a venit la Iena, unde se împrieteni cu August Schlegel şi cu romancierul Tieck, care-i fu mai târziu biograf In 1800 a început romanul intitulat *Henric v. Ofterdingen*, operă stranie ce n'a fost terminată, dar al cărui plan pentru desnodământ ne-a rămas. Scopul cărţii este să arate sub partea sa poetică, lumea întreagă cu toate profesiunile şi ambiţiile sale. Avea un deosebit cult pentru basmele şi legendele populare. Descoperia sau credea că descoperă o semnificaţie profundă.

„Era obşinuit, spune Tieck, să privească evenimentul cel mai insignifiant ca un miracol şi ceeace era supranatural ca un lucru foarte ordinar. Ajunsese să creadă că vizibilul şi invizibilul sunt unul şi acelaş lucru.

In 1880 a fost atacat de o boală de piept, de care muri anul următor, neîmplinind încă două zeci şi nouă de ani, în momentul când numele său începuse să devie celebru.

„Novalis a fost judecat în multe feluri de către partizanii şcoalei romantice, cari vedeau în el pe poetul sufletelor duioase şi visătoare, amorezate de ideal şi de infinit şi deci — îl ridicau în slava cerului. Adversarii acestei şcoli, vorbesc de el cu un fel de dispreţ binevoitor Entuziasmul său şi imaginaţia sa nu mai cunosc limită : zboară din minune în minune cu o iuţeală pe care nu o poţi urmări. Poţi recunoaşte uşor în scrierile sale două influenţe : una a filosofiei lui Fichte şi aceea a dragostei pentru legendă. Işi crease, literaliceşte vorbind, din porpriul său fond, o lume ideală ; se pare că respirase o atmosferă cu totul alta de cât aceia în mijlocul căreia trăim.

„Se constată de asemenea în el dorinţa de a combina fervoarea religioasă cu filosofia. Era pătimaş pentru amestecul acela de speculaţie şi idealism ce-l găsim în scrierile platonicienilor din Alexandria şi misticilor. Deşi protestant, admiră cu pasiune catolicismul, ca artist, şi în acelaş timp, se scufundă într'un panteism rustic.

„Ceeace se desprinde din fondul foarte obscur al idelor sale, este un fel de naturalism catolic, un spinozism idealizat, inel intermediar între Fichte şi Schelling. Are de bază renunţarea la *eu*, anihilarea sa principiului infinitului. Natura pentru dânsul posedă o existenţă în afară de fenomenele vizibile, un suflet într'un cuvânt ; dar un suflet şi o existenţă subordonată. Trebue să jucăm faţă de natură rolul de civilizat ori...

„Nouă ni se cade să reconciliem natura decăzută cu eul omenesc, cu infinitul, să-l facem să intre în patria sa de revelaţie. Poetul trebue să-şi menţie puterea deasupra lumei materiale...

„Ideile incoherente şi mistice ale lui Novalis au exercitat, mult timp, o oarecare influenţă în Germania şi sunt interesante de studiat ca fenomen intelectual.

„Novalis. într'un cuvânt, este un poet remarcabil, dar greu de urmat în negura mistică a poeziei sale, unde pierde orice contact cu realitatea — şi în care lume îşi varsă efuziunile sale maladive".

Opera sa a fost culeasă şi publicată de Tieck şi Frederic Schlegel, precedată de biografia poetului scrisă de cel d'întâi.

Printre scrierile sale sunt de citat în afară de Henric von Ofterdingen : Imnul către Fecioară, suavă efuziune mistică : *Cântece spirituale*, în care se revarsă setea arzătoare a infinitului ; *Discipolii din Sais*, operă stranie şi de o curioasă originalitate ; *Fragmente*, în cari şi-a emis ideile sale filosofice de o manieră atât de obscură în cât e aproape imposibil să-i pătrunzi sensul.

La urmă. e de citat, *Creştinătatea sau Europa*, scriere filosofică, un fel de manifest religios, pe care Goethe l-a criticat cu vioiciune şi cu dreptate.

Traducerea d-lui Tempeanu redă, oare, atmosfera aceea chinuită, expresia aceia nedefinită a unui poet excepţional ? In ori ce caz. nu putem admite, azi, în limba română şi în starea de perfecţiune a versificaţiei, a se rima : *Stăpâne*, cu *Tine ; răstrite* cu *triste ; fund* cu *gând ; vii* cu *munţi ; greu* cu *Tău ;* apoi, urechea se revoltă la rimarea verbelor între ele, substantivele între ele şi chiar a adjectivelor ! Prefer de o mie ori o traducere liberă decât o asemenea travestie. Se pare că d. Tempeanu n'a cizelat suficient versurile, căci, acolo unde vrea, ajunge la efecte foarte frumoase :

De când a fost pierit păcatul
Şi pasul bucuriei vine,
Drept talisman copiii poartă
Credinţa cea curată 'n Tine !

Sfinţită, lină curge viaţa
Ca visul unei nopţi de vară
Şi-abia zărim în depărtare
A vieţii noastre blândă seară.

Sau :

Vreau să plâng, să plâng într'una ;
O, de-ar apărea odată,
Doar odată să-L privesc !
Sfântă ja'e ! Niciodată
Nu se va sfârşi durerea
Pentr'un suflet fără pată.

Văd cum suferă pe Cruce ;
Văd cu moare în rugăciune,
O, cum inima mai bate ?
Ochii mei îngropăciune
Văd atunci...

In „Cântecele pentru Sfânta Fecioară", cetim, foarte reuşit traduse :

Te văd în mii şi mii de chipuri
Fecioară fără de păcat ;
Dar nici un chip nu-i ca acela,
Adânc în sufletu-mi păstrat.

Ştiu doar că vălmăşagul lumei
De-atunci ca visul a sburat.
Şi-un cer nespus de bun şi dulce
Pe suflet veşnic s'a lăsat.

Din citatele făcute se poate constata că d. Tempeanu ar fi fost în măsură să evite banalitatea versificaţiei ; căci. chiar, în cele mai frumoase ritmuri şi în cuvântul cel mai duios şi mistic, repetirea rimei eftine sună ca sunetul de gong la fie-care acord de vioară sau pian, într'o elegie sau sonată.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA A. S. R. PRINCIPESA ILEANA

Grupul de expozanţi — sau mai bine de expozante dela „Cartea Românească" pictură şi sculptură — se bucură de privilegiul d'a-şi fi prezentat lucrările alături de acele ale A. S. R. Principesei Ileana.

Este destul de firească curiozitatea şi simpatia cu care publicul — de astă dată nu numai cel obişnuit al sălilor de expo-

A. S. R. PRINCIPESA ILEANA : Nud

ziţii — afluează în sala „Ileana" unde un preţios vlăstar al glorioşilor noştri suverani consimte să comunice cu mulţimea prin expresiunea operii de artă în care muritorii de rând au prilejul rar să contemple oglindirea sinceră a sufletului unui artist de sânge regesc.

Sunt bucuros să pot spune dela început că sub raportul valorii artistice, obiectivitatea criticului nu e pusă în dilemă între respectul datorit Coroanei şi datoria de sincer informator faţă de public, întru cât permiţându-ne să judecăm lucrările Alteţei Sale ca pe ale oricărui artist altul, cele douăzeci de lucrări pe cari le prezintă Principesa Ileana constituesc un ansamblu legat şi unitar, deosebit de promiţător chiar la începutul carierii unui artist de profesiune.

Numeroasele capete de expresie şi portrete expuse de Alteţa Sa, sunt în chipul cel mai vădit, rezultatul unui studiu concentrat, deosebit de expresive, purtând o notă de vigoare şi viziune plastică personală. E de remarcat în special lipsa preocupării de virtuozitate şi efect local cu care artista îşi taie îndrăzneţ în planuri mari şi concise impresiunile de ordin dominant

Câteva statuete : „Fată şezând", „Nud bronz" ş. a., reuşesc să asocieze expresiunii viguroase, o graţie feminină atât prin atitudine cât şi factură.

♣

In acciaşi sală expun încă două tinere sculptore — caşi Principesa Ileana — eleve ale sculptorului Jalea.

D-ra *Romalo* şi d-ra *Bărbulescu* — câte 4—5 lucrări fiecare — destul de modeste cantitativ, se mulţumesc să ne arate frumoase şi promiţătoare calităţi.

Foarte simţitor deosebite ca temperament, arătându-ne de pe acum veleităţi personale, au totuş comună o înclinare spre observarea studioasă care desparte dela început chemarea artistului de carieră de sclipirile fugare ale diletantismului.

„Imblânzitorul" d-şoarei *Bărbulescu*, vădeşte un spirit calm de compoziţie prin armonia liniilor şi gruparea volumelor, în chipul cel mai adecuat intenţiunii finale. Nici o preocupare de preţiozităţi locale şi în locul oricărei abilităţi, o impresie de liniştită observare şi reflexie. Grupul „Pierrot et Colombine" e un preţios bibelou, agreabil prin simplitatea lui.

D-ra *Romalo* prezintă avantajos câteva capete de expresie la cari acest din urmă calificativ e bine aplicat. D-sa îşi rosteşte gândul cu vioiciune. însemnându-l plastic cu impresiile cele mai spontane. Capetele de expresie masive, de o construcţie inteligent simplificată conţin îndrăzneli — aş zice — bărbăteşti.

Micul nud de bronz e frumos compus si s'a bucurat de multe atenţii.

— Cele şapte-opt domnişoare cari expun pictură în aceeaş sală sunt, după câte ştiu, eleve ale d-lui Steriade, cărora, în general, nu le lipseşte talentul şi nici îndrumări de bună calitate. Iată două consideraţii cari-şi pot afirma valoarea lor în viitor. Pentru un moment însă aş putea spune că tinereţea expozantelor confundă pictura şi deci stăruinţa firească a artistului d'a se realiza cât mai desăvârşit în opera lui, cu graba juvenilă d'a face cu orice preţ „expoziţie".

E un mic cusur care ţine de esenţa diletantismului şi ca atare destul de periculos pentru veleităţile profesionistului.

Remarc totuş pe d-ra *Misirliu Cella* pentru câteva din pânzele d-sale : „Studiu", „Ţigancă", ş. a., în cari d-sa prezintă calităţi promiţătoare : spontaneitate, un colorit mai personal pe intenţiuni de desen ingrijit, în general mai puţin lipsit de consistenţă decât celelalte colege.

Scodrea Viorica. Dintre cele 8—9 pânze ale d-sale se impune — mai cu seamă prin dimensiuni — „O natură moartă" în care expozanta vădeşte un real simţ de compoziţie şi o desebită uşurinţă de pensulă. Din păcate, această îndemânare nu poate totuş remedia satisfăcător lipsei unei convingeri, insuficienţii şi confuziunii la care dă loc asvârlirile mărunte de colorit.

Aceleaş remarce sunt aplicabile „natu-

A. S. R. PRINCIPESA ILEANA : Portret

rii moarte" pe acelaş perete şi de aceleaş dimensiuni şi gust a d-şoarei — dacă nu mă înşel — *Pantelli Elena*.

Lucasievici Laetiţia, naiv, fără consistenţă, egalitate de lumină, totul vădind lipsa de osteneală. „Portretul" dovedeşte un real talent insuficient lucrat.

— A ! *Pendant que j'y suis*, să nu uit pe d nul *Stubei*.

D-sa nu e la primul contact cu publicul şi magnificile d-sale cărţi poştale de specialitate marină (d. Stubei e ofiţer de marină) reuşesc, de bună seamă, să emoţioneze pe adoratorii chromolitografiei.

C. VLADESCU

gazetaria

cîte și-cîte...

IN „REV. G-LA A INVAȚAMANTULUI“ (No. 10) cu multă pricepere și documentare vorbește d. I. C. Petrescu despre „Organizarea activității personale a elevilor“ evidențiindu-se rostul pedagogiei sociale pentru tinerele generații. Ea ar avea ca „obiect : socialul care se naște în comunitatea educativă și legile după care socialul se poate desvolta“. Raportând aceste idei pedagogice la noi — d-sa constată că „atât în învățământul primar, cât și în cel normal și secundar, s'au făcut mari progrese cari ne îndreptățesc speranța în realizarea deplină a principiilor în măsură să promoveze activitatea personală a elevilor“.

Dupăce urmărește această idee în noile organizări școlare, d-sa termină cu acest deziderat : „spiritul comunităților școlare dela noi să devie un spirit social, la alcătuirea căruia să contribue fiecare elev al comunității școlare prin ceia ce are specific“.

„Câteva observațiuni la programa analitică a învățământului secondar“ publică d. I. Biletschi-Albescu căruia îi vom face această observațiune : faptul că Limba maternă are 5 ore la clasa I-a nu poate constitui un motiv de plictiseală, această singură materie având atâte alte subdiscipline : cetire, povestire, recitare, compunere, gramatică. Și-apoi : să se uite interesul național care a silit pe legiuitor să se opreasă la această măsură ?

ULTIMUL NUMAR AL „DATINEI“ se prezintă tot atât de bogat, select și variat — ca și celelalte. In afară de colaboratorii obicinuiți, el ne aduce o duioasă „elegie rustică“ semnată I. St. Molea care, spre lauda d-sale, nu se lasă atras de maniera inspirațiunii moderniste, atât de străină de sufletul nostru. Apoi : câteva din „legendele și cântecele minunate din Podlochia“ de Marya Kosterska ; în fine povestirea, atât de adequată cu spiritul „Datinei“ : „Posada Gurenilor“ de Nicolae al Lupului. Comică — bogată și vioae. Păcat că paginile „Datinei“ nu ne mai aduc nimic din scrisul d-lui Const. Ionescu, trecut, pare-se, la „Ramuri“.

Numărul ultim (An. X) al revistei „CELE TREI CRIȘURI“ se centralizează în jurul a două obiecte : Crăciunul, despre care scriu pagini simțite d-nii : Gh. Adamescu, I. Simionescu, col. Victor A. Bacaloglu, adăogându-se reproduceri din: Tudor Pamfile și B. Delavrancea — și : Clemenceau, din opera căruia ni se prezintă unele fragmente. Numărul e îngrijit și minunat ilustrat.

UN ADEVĂRAT EVENIMENT LITERAR este studiul d-lui *D. Al. Nanu : Le poète Eminescu et la poèsie française*, editat de cunoscuta casă Gamber din Paris. E o cercetare serioasă, completă, nouă, curată și pricepută, în măsură să aducă mari servicii scrisului românesc. Iată din ce cauză ne grăbim s'o anunțăm, rezervându-ne — pentru altă dată — fericitul prilej al unei cercetări intime. Deocamdată ne permitem să felicităm pe tânărul cercetător — care departe de a se lăsa antrenat de vrăjile cafenelii — se pregătește serios pentru o frumoasă carieră critică.

„CONCEPȚII ȘI REALIZARI IN PEDAGOGIE“ se numește al 5-lea buletin al Seminarului de pedagogie teoretică, de pe lângă Universitatea din București, condus de d. prof. G. G. Antonescu. Buletinul cuprinde activitatea acestui Seminar pe anul 1928—1929 cum și : programul pe cel următor ; în fine : buletinul bibliotecii pedagogice a Cassei Școalelor și constitue o serioasă lucrare pedagogică, asupra căreia vom reveni în curând.

Iată care sunt „câteva din INSUȘIRILE POPORULUI ROMAN, așa cum reies din poezia sa poporană“ : — după cercetarea, cu acest titlu, a d-lui Alex. Epure, profesor la liceul din Roman : tristețea, sentimente familiale (doine); fatalismul, resemnarea (doine etc.); ironia, veselia, vioiciunea (chiuituri) ; vitejia, bunătatea de suflet, ospitalitatea, iubirea de natură, religiozitatea, dărnicia, mila, imaginația (cântece bătrânești) ; inteligența, spiritul de observație (cimilituri).

Că observațiile de mai sus sunt într'adevăr juste — e neîndoios. Lectura lor poate fi de mare folos tineretului, constituind, în același timp, o plăcută recreație. La aceasta contribue foarte mult, pedeoparte, numeroasele citate adequate cum și stilul clar cu care această modestă cercetare e scrisă.

AM LĂUDAT revista „Luceafărul“ (Brăila) atâta timp cât, păstrându-și modestul rol de luminător cultural al provinciei, contribuia la îndrumarea literară a acelui colț de țară care, ca și Bârladul, a fost totdeauna înzestrat cu o sfioasă făclie. Din nenorocire — pentru No. 7 — n'o putem repeta. „Luceafărul literar și artistic“ a început să se bucureștenizeze — dând ospitalitate, în coloanele sale, unei deochiate reclame în legătură cu opera atâtor naufragiați ai poeziei moderniste — rămași, vorba lui Caragiale — fără coledzi în Capitală.

O spunem : e păcat și de faptele bune ale „Luceafărului“ — dar și de nădeidea pe care ne-o pusesem în el, noi cei câțiva.

Mai bine — mai modest, dar cu forțe locale și — mai ales — fără umbră de reclamă.

O VESTE BUNĂ ne aduce același număr al „Luceafărului“: la 15 Ianuarie s'au împlinit 80 de ani dela nașterea marelui Eminescu. E o dată care n'ar trebui uitată. Iată de ce mulțumim d-lui D. Roșca — acela care s'a crezut obligat să ne reamintească.

DESPRE GENERAȚIA „FLORII ALBASTRE“ a lui Al. Antimireanu — vorbește cu duioșie d. G. Tutoveanu — unul dintre puținii supraviețuitori ai fericitei generații în „Scrisul nostru“ (I, 11). Este vorba despre revista apărută acum 32 de ani, cu colaborarea a vreo 50 de scriitori „grupați în jurul acelui purtător de steag... pe care numai o moarte prematură l-a oprit să devie unul dintre cei mai de seamă conducători ai literaturii noastre“, despre precursoarea „Semănătorului“.....

Ce păcat că activitatea critică a lui Antimireanu continuă să fie complet necunoscută.... Se va fi gândind cineva, oare la înmănucherea ei într'un volum accesibil marelui public ?

DIN INTERVIEW-UL POETULUI G. PALLADI, publicat în același număr, spicuim următoarele idei prețioase :

„azi,... *sensualitatea* a luat locul *Sensibilității*,... aspirațiunea către *ideal* se confundă cu ideea de *comercializare*....“;

„*Tradiționalismul*... va trăi... numai în principiile lui fundamentale.... prin superioritatea lui asupra literaturii *moderniste*, fiind o literatură de idei, în opoziție cu aceasta din urmă care este o literatură de imaginație“.

Ce păcat că — la București — astfel de idei nu pot prinde !

CUM SE SCRIU RECENZIILE. Dintr'o revistă de provincie„ despre un poet local :

„Poetul cunoscut până acum câțiva ani sub numele.... s'a decis în sfârșit să-și reunească, într'o plachetă, o mică parte din poemele sale care au fost inspirate de tragedia vieții industriale.....“ D-l.... și-a intitulat culegerea de versuri, după opinia noastră, cu exces de modestie.....“.

Și finalul :

„Felicitând pe autor pentru dăruirea ei, așteptăm dela d-sa un volum cu același noroc alcătuit din răsunetul, în sufletul d-sale, al muncii și al adevărului“.

Veți recunoaște : clișee care din publicațiunile de seamă au dispărut de demult.

DESPRE ACTIVITATEA PEDAGOGICĂ A LUI I. CREANGĂ, vorbește d. Iordan I. Tacu în „Școala dela munte“ (4-5). Este una din laturile mai puțin cunoscute asupra căreia s'a oprit semnatarul acestor rânduri în articolul omagial („U. l.“ 45/44). Iată în acest sens și ceva din caracterizarea d-lui Tacu :

„Creangă a fost o personalitate didactică, în adevăratul înțeles al cuvântului...

„Lecțiile erau adevărate ore de desfătare sufletească, pline de voioșie de humorul firesc ce se revărsa pe nesimțite din sufletul lui Creangă, de dragoste pentru copil....

„Învățător minunat, înzestrat cu un deosebit tact și technică pedagogică, scriitor didactic apreciat, dând la iveală cele mai bune manuale pentru cursul primar este, incidental și un scriitor pedagogic“.

Firește să asemenea cercetări nu pot fi decât de un real folos. Ele duc la cunoașterea laturii omenești a marilor inițiați ai sufletului românesc.

Iată de ce ne-am oprit asupra ei un moment.

INMORMANTAREA LUI MOȘ FRANCISC (fragment din romanul „Satul decăzut“) este cea dintâi ferăstruică prin care începem să întrezărim frumusețile grădinii sufletești a aceluia care — părăsindu-și neamul — vrea să devie, din Szabo Deszo — Gheorghe Mille. E un episod de o cruzime clasică din tragedia satului maghiar — pradă beției chiar în momentele cele mai sfâșiitoare.

Iată de ce nu putem decât aștepta opera romanizată a lui Gheorghe Mille — atât de plină, de nouă și de caracteristică.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Doamnei Tallien, i-se oferi într'o zi, tocmai în timpul ce-şi primea vizitele, o cutie care îi fu adusă de servitoare în sala de primire. Pe cutie era inscripţia „Furnituri pentru cucoane". Crezând că este o nouă rochie pe care o comandase croitoresei sale, se grăbi să deschidă cutia şi să arate conţinutul invitatelor sale. Nu mare însă îi fu mirarea, când în fundul cutiei, nu găsi de cât o minusculă foaie de viţă.

Gurile rele din acele timpuri spuneau că acest lucru ar fi fost o lecţie bine meritată din partea lui Beaumarchais care-şi începu astfel reputaţia de om de spirit.

Iată cum se explică acest lucru:

D-na Tallien auzind vorbinduse mult de Beaumarchais ca autor la modă, îl invită într'o zi la ceai primindu-l într'o toaletă diafană şi foarte decoltată.

Când d-na Tallien i se înfăţişă astfel îmbrăcată, fu oarecum aiurit de apariţia ei dar nu încetă de a-şi păstra calmul şi sângele rece glumind pe socoteala cucoanelor. După o scurtă şedere, Beaumarchais se retrase şi fu considerat ca om stângaci.

Chiar a doua zi d-na Tallien primi foaia de viţă şi nu-i fu greu să ghicească de cine-i fusese trimisă.

•

Cosroes, regele Persiei, era foarte iubit şi stimat de poporul său pentru bunătatea şi dreptatea ce acorda supuşilor săi. Într'o zi regele, dete o serbare în onoarea marilor demnitari ai ţării, în palatul său. O personalitate crezu de cuviinţă să ascundă sub haină o tavă de aur ce se găsea pe un bufet.

Acest gest fu văzut numai de rege.

După plecarea musafirilor se văzu lipsa tăvii şi începură toţi servitorii să caute prin tot palatul pe hoţ. Acest lucru ajunse la urechile regelui care spuse:

— Opriti-vă! Cel care a luat tava n'o s'o mai dea înapoi, şi eu care am văzut cine a luat-o, ştiu cine e hoţul!

Câteva zile după această întâmplare aceiaşi personalitate veni la curte dar cu haine noi. Regele se apropie de el şi-i spuse la ureche:

— Nu e aşa că tava mea a fost făcătoare de minuni, şi ţi-a dăruit hainele astea noi şi frumoase?

— Da Majestate! răspunse cel interpelat şi ridicând manşeta pantalonilor arătă ciorapii rupţi:

După cum vedeţi minunea s'a săvârşit numai pe jumătate.

•

La o serată pe care o da Rossini prietenilor lui melomani, trebuia să cânte doamna X, căreia îi plăcea foarte mult să fie rugată ca să cânte. Trebuia să cânte o arie din opera „Semiramide".

— Ah! scumpe maestre, am o frică grozavă!...

— D'apoi eu,... ţi răspunse marele compozitor!...

bazar

O DOMNIŞOARA FACE 42 DE LOOPINGURI

Citim într'un ziar american că o tânără dactilografă din Akron, Miss Mildred Stinoff, în vârstă de 18 ani, se ocupă, în orele libere, cu.... aviaţia. Zilele acestea miss Stinoff a bătut un record interesant reuşind să facă 42 de loopinguri consecutive, la aeroportul din Mid City.

Tot timpul cât s'a dedat la îndrăzneţele acrobaţii aeriene, mis Stinoff a păstrat cel mai desăvârşit sânge rece.

Recordul femenin pentru looping era deţinut până acum de miss Dorothy Stoeker, din Texas, care reuşise să facă numai 28 de salturi.

TRAFICUL AERIAN LA BERLIN

Dintr'o statistică oficială germană pe 1929, aflăm că anul trecut au aterizat la aerodromul din Tempelhof 21.677 avioane, pe câtă vreme în 1928 aterizaseră numai 20.799

In acest timp au fost transportaţi 42.440 pasageri, faţă de 41.214 câţi fuseseră transportaţi în 1928. Cantitatea de mărfuri, bagaje, corespondenţă şi ziare transportată a scăzut însă dela 1,130 tone cât era în 1928 la 1070 tone.

CE CÂRNAŢI POT FI NUMIŢI... FRACFURTERI

Curtea de apel din Berlin a avut de soluţionat zilele trecute un proces foarte curios.

Fabricanţii popularilor cârnaţi numiţi frankfurteri au dat în judecată pe fabricanţii de cârnaţi.... obişnuiţi, cerând ca justiţia să decidă că numai cârnaţii fabricaţi la Frankfurt pot fi numiţi frankfurteri.

Curtea de apel berlineză a dat câştig de cauză reclamanţilor.

UN LEGAT CIUDAT AL LUI FOCH

Citim într'un ziar englezesc că mareşalul Foch a făcut, prin testamentul său, redactat în ziua de 16 Noembrie 1928, un legat în favoarea.... Angliei.

Câştigătorul victoriei pe frontul de vest a lăsat aliatei de peste Canalul Mânecii suma de 77.250 franci. Amănunte asupra acestui legat, oarecum neobişnuit, nu au putut fi încă cunoscute în public.

GENERALUL BERENGUER ŞI FILMUL SONOR

Generalul Berenguer, noul preşedinte de consiliu din Spania a filmat zilele trecute, ţinând şi un discurs ce a fost înregistrat în acelaş timp cu filmul în care apărea „Avem încredere în regele şi în compatrioţii noştri şi cred că voi duce ţara la prosperitate în timpul guvernării mele — şi sunt hotărît să guvernez", a spus succesorul lui Primo de Rivera.

caricatura zilei

LECŢIE DE GEOGRAFIE...

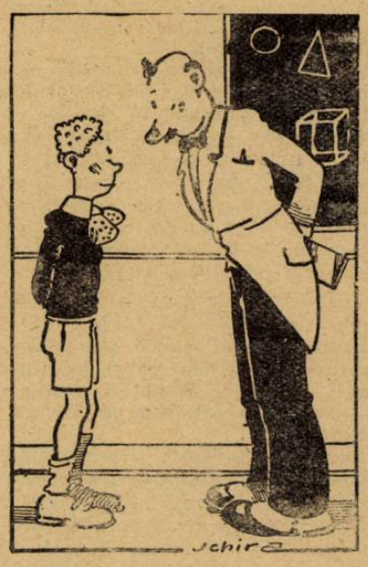

— Ia spune-mi, ce udă Bucureştii? Sacalele primăriei...

COPIII

— Tu mai ai dinţi, mamă mare?
— Nici unul dragul meu.
— Atunci poţi să-mi păstrezi alunele mele.

SPIRIT DE OBSERVAŢIE

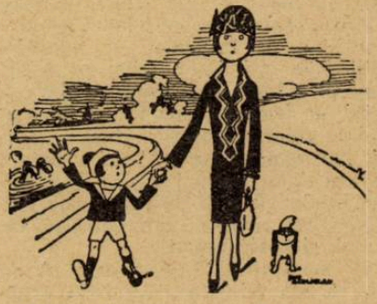

— Măicuţă uite un copilaş, care trece prin apă fără să-şi ude picioarele.

(Dimanche illustrée)

PAGINI UITATE

PRIMĂVARĂ

— FILE RUPTE DIN CARNETUL UNUI SINGURATIC —

de ANTON BACALBAŞA

Deunăzi era cald. O primăvară timpurie, plină de ispititoare farmece, îţi aducea în suflet o melancolie nedesluşită, nişte neînţelese păreri de rău, un dor de aer liber şi de câmp.

Nu ştiu ce impresie o fi făcând altora primăvara : pe mine însă par'că mă doare tot sufletul, de o durere în care aş vrea să rămân mereu, îndată ce începe să sufle vântul liniştit şi ies ghioceii. O fi adevărată explicaţia, o fi aceeaş pentru toţi oamenii, nu ştiu ; dar primele raze calde ce vin după iarnă, mie îmi aduc în minte copilăria, — probabil fiindcă copilăria este primăvara vieţii.

Cu astfel de impresii m'am dus deunăzi la câmp. Era primăvară 'n aer, dar în copaci nu erau nici frunze nici pasări,— şi 'n sufletu-mi nu mai era primăvara de odinioară. Crengile, pământul pustiu de flori, — toate ţi spuneau că vremea e înşelătoare.

Şi totuşi, singurătatea, tăcerea sfântă care domnea ca într'o biserică părăsită, mă ademeneau să cuget altfel decât la oraş. Natura senină are asupra noastră o putere împotriva căreia inimile cele mai oţelite nu pot lupta. La câmp, gândim altfel decât în mijlocul zgomotului şi al promiscuităţii dela oraş.

Acolo, aşi fi vrut să fiu altul. Gândurile mele curate în clipa aceea, erau întrerupte din când în când de vuetul care venea din vreme 'n vreme ca o şoaptă ameninţătoare dinspre oraş. In confuzia aceea recunoşteam muzica barbară care mă toarturează când stau singur în casă, când trec pe uliţele mari.

Şi cât de rău îmi părea că şoapta ajunge până la câmp ! Mi-am adus aminte de Margareta care vine să se roage în templu, care vrea să uite legăturile pământeşti şi căreia glasul cel rău al conştiinţei, încarnat în Mefisto, vine să-i strige : „nu, tu te vei ruga, Margareto !"

A. de ce nu ne putem schimba cu totul, când vroim ? Pentru ce suntem osândiţi să purtăm etern în noi toate impresiile nesuferite pe care ni le-a dat viaţa în delungul zilelor grele ?

Pentru ca să putem trăi, — pentru ca să putem duce înainte lanţul acesta pe care nimeni nu l'a dorit, dar pe care puţini sunt eroii cari îndrăznesc să-l rupă singuri, — suntem gata în totdeauna să facem jertfa iluziilor şi a tuturor sentimentelor bune. Fiindcă lumea e rea, ne înrăim şi noi : fiindcă lumea minte, mintim şi noi ; fiindcă lumea nu ţine seamă de simţirile noastre cele sfinte, noi singuri le aruncăm ca pe o netrebnică povară !

Ne oţelim, ne înarmăm, ne adaptăm condiţiilor de trai ale vrăjmaşilor noştri. Trecând prin lume ca printr'o pădure de mărăcini, ne temem să nu lăsăm în urmă fâşii din propria noastră viaţă ; — şi atunci, încercăm să ne schimbăm natura, să ne parodiăm pe noi înşine când nu putem parodia pe alţii. In lupta asta pentru prefacerea noastră, întrebuinţăm fiecare clipă şi toate puterile.

La un moment dat, ni se pare că am izbutit, că am triumfat împotriva realei şi primordialei noastre naturi, că am atins scara necesară a blazării. Atunci păşim cu încredere, — şi par'că suntem gata să aşteptăm furtuna.

Şi, cu toate astea ! Nu există amăgire mai mare decât aceea că am reuşit să ne schimbăm în fond personalitatea. Tocmai când ne credem mai siguri, vine o întâmplare din senin şi ne arată că ne-am înşelat. Descoperim atunci că n'am izbutit decât să ne mistificăm pe noi înşine, că n'am izbutit decât să acoperim un moment sentimentele de odinioară, dar nu să le înmormântăm de veci, nu să le distrugem.

Un vânt de primăvară, o frunză rămasă pe câmp, un clopot depărtat dela o biserică, un apus de soare, — întâmplări cari se repetă de atâtea mii de ani, ne schimbă toate gândurile într'o clipă, ne întorc cu mintea înapoi, ne scaldă sufletu într'o tristeţă vagă şi ne aduc lacrămi în ochi... Renaşte atunci în noi copilul de odinioară, care n'a mintit altora şi nu s'a mintit pe sine, care n'a cunoscut nici răutatea lumii, nici asprimea vieţii, al cărui plâns nu avea ură, al cărui zâmbet nu era făţarnic.

*

Pe când gândeam astfel, soarele apunsese. Cerul albastru se presăra cu stele, care sclipeau într'una, departe, — şi erau aşa de triste !

. De câte ori nu mi-am bătut cu joc de poeţii romantici, cari lasă lumea de pe pământ, cu patimile, cu durerile şi cu luptele ei, şi cântă stele pustii !

Toate vor dar să-şi răzbune astăzi ?

MOŞ TEACĂ LA BĂI

Ce de mai sfezi şi cât scandal până să se hotărască Moş teacă să plece la băi.

Madam Teacă, o persoană foarte hotărâtă de felul dumneaei, luptase în zadar două luni de zile ca să-l convingă că vara nu e de stat în Capitală. La toate argumentele cucoanei, Moş Teacă răspundea scurt :

— Nu vorbi, deşcă ! Nu sunt eu prost să merg la băile ţivile !

In sfârşit, văzând că nu-i chip să-şi convingă superiorul, Madam Teacă s'a făcut bolnavă, precum o povăţuise Madam Spanopolu, a locotenentului.

Trei zile n'a mâncat, când Teacă era acasă. Bietul Moş Teacă cu toate comenzile ce'i dădea şi cu toate ordinele de zi nu putea s'o facă sănătoasă.

La urmă s'a hotărît să trimită după doctorul Hereanu, medic de batalion.

Cum veni doctorul, Moş Teacă îl introduse în camera în care Madam Teacă să văita într'una.

— O vezi, doctore ? Dacă până mâine n'o faci bine, patru zile sala de poliţie !

Doctorul examină cu deamănuntul şi prescrise o doctorie.

— Ei ! Cum merge ? întrebă Moş Teacă.

— Bine, don Căpitan, răspunse medicul. I-am prescris o ordonanţă s'o bea.

— Nu vorbi ! strigă Moş Teacă furios. Cum să bea ordonanţa ?

— Da, don Căpitan, trimiteţi ordonanţa la spiţerie, o fierbe şi o dai cucoanei să o bea... Altfel nu scapă.

— Aşa te'nţeleg, fiartă ! Credeam că vrei să glumeşti cu mine. Ştii că eu mă pricep la spiţării d'astea, pentru că sunt superior ! Superioru e mai doftur de cât toţi dofturii.

Moş Teacă chemă apoi ordonanţa :

— Vasile Ion !

— Porunciţi, don Căpitan !

— Să te duci la spiţărie, să spui să o fiarbă şi să vii înapoi ! Dacă nu vii fiert, patru zile cu căţeaoa !

Ordonanţa făcu stânga 'mprejur şi se duse. Şi dus a fost până în ziua de astăzi de teamă să nu-l fiarbă.

Fiindcă însă Madam Teacă mergea din zi în zi mai rău, căpitanul s'a înduplecat şi a cerut concediu ca să meargă la băi.

DOMNULE COLONEL,

Având în vedere că soţia mea sufere pardon de piept şi că pe aici nu poate bea nicio ordonanţă din cauza nediciuplinii, am onoare a vă ruga să bine-voiţi a dispune plecarea mea în concediu pe termen de două luni, pentru care vă anexez complimente din partea Caliopii şi mulţumirile mele anticipate de mai nainte. (ss) TEACA

A doua zi chiar, concediul îi fu acordat.

Moş Teacă adună compania şi ţinu discursul următor :

„Ofiţeri, sub-ofiţeri, caporali şi soldaţi ! Mâine plec la băi. Mă duc pentru dumneaei, că melitaru n'are nevoe de băile ţivililor. Aţi înţeles leat ? Ce ! Vă faceţi că n'aţi înţeleseră ? Să nu aflu că aţi fost la băi la ţivili, că vă ia mama dracului ! Să vie ţivilu la tine, nu tu la el ! Rupeţi rândurile, marş !"

In sfârşit plecă.

Se sui în tren şi porni.

Inainte de staţia cea mai apropiată, veni conductorul :

— Biletele, domnilor !

Moş Teacă se făcu roşu la faţă.

Da' cine eşti tu, mă leat, de ceri bilet ? Patrulă ?

— Ba nu, conductor....

— Conductor-conductor, că doar n'ai fi vrând să zici că eşti gheneral ! Da dacă eşti conductor, ce ai cu melitarii ? Ce, eşti conductor peste melitari ?

— Biletu dom'le n'am vreme de vorbă !

— Nu vorbi răcane !

De aici se încinse un scandal întreg. Conductorul cerea bilet. Moş Teacă refuza iar Madam Teacă era gata să le şeşine.

Văzând că ţivilu n'are deciuplină, Moş Teacă dete ordin să oprească trenul. Scoase capul pe fereastră şi începu a comanda la tren :

— Cumpanie, stăi !

Insă trenul fugea.

La staţie, Moş Teacă fu nevoit să cumpere bilet, deşi dovedi că mai are unu, — cel de concediu.

Toată daravera asta îl făcu însă să aibă o reflexie amară :

— Pungaşi sunt ţivilii ăştia, dom'le. Dacă ştiam mai bine mergeam cu ambulanţa. Tot e dumneaei bolnavă !

A. BACALBAŞA

cărți redate în extrase

LE PLAN DE L'AIGUILLE

(LES CONFESSIONS DE DAN JACH) de BLAISE CENDRARS

Romane de aventuri. De aventuri nemaipomenite

Blaise Cendrars ține cu siguranță recordul violenței Scrierile sale au un colorit violent, crud; acțiunea, inspirația, tranzițiile violente, precum firește și interesul sau indignarea ce pot stârni.

Tensiunea cu care se urmăresc reacțiunile extravagantului sau erou, Dan Yack, încordarea cugetului, a nervilor, a simțurilor ating extremul paroxismului; iar culoarea de evocare a scriitorului egalează exuberanța imaginației sale și ritmul turbat al stilului său.

LE PLAN DE L'AIGUILLE

După ce a săvârșit nenumărate năsbâtii și excentricități, după ce s'a îmbătat cu toate plăcerile și neplăcerile vieței, Dan Yack, june Cresus englez, sătul, nemulțumit de trai, de oameni și de el însuși, se hotărăște într'o dimineață, în St. Petersburgul dinainte de război, să se stabilească timp de un an într'o insulă din oceanul Antartic. Intâmplarea i-a scos în cale trei tineri, fără bani, trei artiști. Le propune și lor această partidă de plăcere. Ei acceptă. Își mai ia cu sine Dan Yack și câinele.

Viața lor între ghețari nu se poate povesti, și nu se aseamănă într'un nimic cu orice s'ar fi putut scrie în această direcție.

Viață halucinantă, pentru fiecare din tovarășii, Dan Yack, singur își recapătă mințele.

După un an, când soarele îi deschide iar drumul prin gheață, vaporul vine să libereze pustnicii frigului, unul singur mai trăiește: Dan Yack.

El și-a distrus trecutul, a răpus fățărnicia socială și nu se mai îndură să se reîntoarcă în civilizația pe care a părăsit-o. Rămâne la Chiloé. O adevărată frenezie de activitate îl stăpânește. Un desfrâu neînchipuit îl mână, desfrâu de idei, de combinații cari îi permit să se îmbogățească, în clipa în care i se prezicea ruina, să fondeze și să trusteze toate pescăriile. Să ridice la Port Déception, în insula Setland un oraș întreg.

Și când nu mai are ce ridica, ce orienta, ce visa, când frigurile cad, începe iar a se plictisi grozav.

LES CONFESSIONS DE DAN YACK

Părăsind Port Déception, în urma unor întâmplări pe cari nu le povestim, Dan Yack află pe bordul vaporului Carneige, că oamenii se războiesc de șease luni. Debarcând se angajează și astfel ia contact cu lumea civilizată.

La multe surprize te poți aștepta dela un Dan Yack, conceput de un Blaise Cendrars, astfel încât nu poate să mire pe nimeni cum că acest al doilea volum conține aproape în întregime cea mai duioasă și tragică poveste de dragoste curată și luminoasă, purtând totuși marca fabricei. Dragoste care nici un moment nu s'ar putea asemui cu nici o alta.

Dan Yack se află în apropiere de Chamonix, în Chalet du Pain. De acolo el înregistrează la dictafon destăinuirile sale. Cartea e împărțită în „rulouri" în loc de capitole. Ea conține și destăinuirile dragei Mireille, micuța lui Dan Yack, soția-soră, iubita, iubitoare, care a murit de o boală atât de ciudată, atât de necunoscută. Dan Yack, alternând cu destăinuirile sale, ceteste caietele Mireille-ei.

Durerea lui Dan Yack, e după chipul și asemănarea lui.

Il vom părăsi, 101 rue du Parc Montsouris, la Paris. Are 52 de ani, a înfiat un mic orfan rus, pe care speră că-l va învăța să râdă.

Vom afla poate în un al treilea volum, dacă Dan Yack, bun la suflet și nenorocit în toate încercările sale, a isbutit să facă un fericit.

LE PLAN DE L'AIGUILLE

Partea întâia

HEDWIGA

VII

Sub masă, de câtva timp chiar, Dan Yack se trezise. Și prindea fragmente din discursurile care se țineau deasupra capului său și cari parveneau la urechile sale, ca trecute printr'o sită, potolite de grosimea mobilei, așa că deșteptarea lui era ca învăluită de făină cernută a vorbelor fără început și fără sfârșit, ceeace îl interesa mai cu seamă și-l făcea să se uite încrucișat erau cele patru perechi de încălțăminte cari se mișcau toate în apropiere de ochiul său. Își întepeni monoclul și le examina. Era o pereche de botine de căprioară cari săltau de câteori se ridica un glas pițigăiat înprejurul căruia Dan Yack își închipui o față gălbegită, plină cu puncte negre și coșuri de friguri. Erau niște cisme grosolane, desperecheate de piele roșie, uzate dar impasibile și anonime deși gloduroase. Erau doi pantofi de lac, sparți, fără șireturi, și prin cari se puteau vedea șosete de mătase de culoarea pielei, doi pantofi cari urcau unul peste celălalt, cari se striveau când un glas pătimaș umplea localul și al căror călcâi stâng mâcina vârful piciorului drept ori de câte ori un pumn sguduia masa. In sfârșit, lângă capul lui, chiar lângă urechi, două cisme moi de marochin roz, încrustat cu motivuri albastre, pe cari Dan Yack le recunoștea ca aparținând lui Pronine. El văzu dispărând o clipă aceste cisme, apoi reintrând tăcute, enorme, amenințătoare în câmpul său vizual.

— Atunci făcu o sforțare și chemă:

— Prietene, Pronine, dă-mi mâna te rog. Sunt înțepenit. Bravo, mulțumesc, adăugi el, eșind de sub masă.

Dan Yack se instală confortabil într'un jilț, își suci monoclul în ochi, apoi privind obrăznicește pe cei trei artiști le zise:

— E ciudat lucru. Nu vă recunosc. Imi închipuisem că sunteți cu totul altfel: după examinarea încălțămintelor. Scuzați-mă, domnilor, dacă mă amestec la conversația dv.. eram colo, culcat sub masă și fără voia mea, vă asigur, am putut să urmăresc o parte din discursurile Dv. Nu vă pot însă asigura că le-am și înțeles pe deplin, dar mi s'a părut că vă plângeți toți trei de a fi rămas fără domiciliu. Curios lucru, începând de azi, mă aflu și eu în acelaș caz, cu deosebirea că dacă dv.: mai căutați unul, eu nu vreu să-mi mai caut .Sunteți artiști, nu-i așa? Permiteți-mi să mă prezint, poate chiar veți fi auzit vorbind despre mine, sunt Dan Yack milionarul englez despre care s'a ocupat tot St Petesburg Ei bine, traiul acesta s'a sfârșit · auziți? Dan Yack, care se ridicase, se așează iar, și scoțând un carnet de cecuri din buzunar adăugă:

— Poftim, v'aș putea dărui fiecăruia un milion de ruble. -

Apoi întorcându-se spre Pronine buimăcit, zise:

Dă-mi tot ce trebue pentru scris și du-te de ne adă și o sticlă de șampanie pe care să o alegi din panerul meu; numai al meu.

Tot timpul cât Pronine fu absent, Dan Yack nu mai rosti nicio vorbă. Pusese în fața lui, mare deschis, carnetul de cecuri. Se juca cu monoclul.

Pronine aducea triumfal un magnum? Apoi se duse să caute cele trebuitoare pentru scris

Dan Yack își întepeni monoclul iscăli trei cecuri, deșărtă paharul dintr'o sorbitură și reluă:

— Poftim am lăsat suma în alb. Puteți să complectați și să scriți ce vă place. Iscălitura mea e bună. Am personal ale mele cinci la șapte milioane de livre sterlinge și sunt de eri seară singurul proprietar al firmei William and William: armatori din Liverpool, 25 milioane de livre capital, noi am făcut trustul tuturor pescăriilor oceanelor arctice și antarctice și nu există un singur ghișet de bancă din lume care să nu dea bani în schimbul acestor petece de hârtie, dacă e deschis și vă prezentați la ceasurile cuvenite.

Il puteți și rupe, dacă voiți, adăugă Dan Yack, căscând.

Urmă o lungă tăcere.

Dan Yack își șterse monoclul, îl puse iar in fața ochiului stâng, suci sprinceana surise prostește, iar căscă și reluă:

— Cer ertare, mi-e somn. Dar înainte de a mă duce să-mi iau baia, mai am încă o propunere serioasă de făcut. Vei fi așa de gentil Pronine, să previi pe Bilv, valetul meu, că nu mă întorc pe acasă. Spune-mi să-mi aducă sacul de toaletă la

piscina Clubului Turkestan, şi valiza mea No. 3, acea care conţine rândul de haine de flanelă gris perle. Spune-i să vie la bae cu o trăsură bună cu cauciucuri pentru a mă conduce de acolo direct la gară. Mai înainte să treacă la Micul Club al Nobilimei, pe Cheiul Englezilor, şi să-mi caute bastonul meu cu mâner de chihlimbar pe care l'am uitat acolo astnoapte, şi să nu peardă vremea, flecarul, nu vreau azi să scap trenul.

Şi cum Pronine era deja în prag, puindu-şi pe peruca lui albastră o căciulă mare circaziană, îi strigă :

— Ştii unde locuesc ? la numărul 7 din Strada Moika, la etajul întâi la stânga.

Şi acum, să ne vedem de trebile noastre, domnilor, reluă Dan Yack adresându-se celor trei tineri, şi să ne grăbim căci grozav îmi arde să-mi împlinesc timpul de înot. Sunteţi sătui de viaţa pe care o duceţi ? Eu de asemenea. Iată ce vă propun. Suntem azi în 3 Septembrie. La 17 Noembrie, stil vechiu, aşa dar peste ceva mai mult de două luni, am vapor de 192 tone, The Old William ; care va fi gata de plecare la Liverpool, între 5 şi 7 ore dimineaţa ? Voi fi pe bord. Veniţi cu mine. The Old William ravitaliază flotele noastre de balenieri prin mările din Sud. „Acolo, la Sud, unde nu se duc nici odată vapoarele, undeva între călcâiul Nouei Zelande şi Polul Sud", — cum scria mai eri, nu mai ştiu ce măgar în Times. Ei, bine eu vă duc acolo. Vă convine ? Vă ofer o călătorie împrejurul lumei, şi o stabilire de, să zicem un an, într'o insulă care nu va fi decât a noastră patru ? Toate cheltuelile şi pregătirile de plecare sunt pe seama mea. Nici o condiţiune de cât angajamentul pe care-l vom lua fiecare dintre noi să lese pe fiecare să trăiască cum îi va plăcea în limitele insulei noastre. Vă convine ? Să nu răspundeţi imediat, aveţi tot timpul să vă hotărâţi Dar, pre legea mea, mă bizui absolut asupra dv., pentru 17 Noembrie. Nu vă ocupaţi de bagaje, totul va fi pregătit pe bordul lui Old William pentru ca să fiţi primiţi şi să puteţi face traversare confortabilă, iar eu mă voi afla, între 5 şi 7, la scară pentru a vă ura bine aţi venit. Fiecare dintre dv., să nu-şi aducă decât instrumentele meseriei sale. Încă o vorbă în această privinţă, şi plec ; Nord Expressul pleacă la douăspreze şi nu aşteaptă. Sunteţi artişti ? ţin să vă previn, că nu sunt nici colecţionar, nici amator, nici mecena.

Muzica mă plictiseşte. Nu-mi place de cât torsul fornăit al fonografelor şi ţipetele uriaşe ale gramofoanelor. Despre asta, vă garantez că voi lua cu mine o întreagă încărcătură de rulouri şi discuri, şi vreo jumătate duzină de aparate perfecţionate. Voi lua şi pe câinele meu Bari, un Saint Bernard cu păr lung, şi, fireşte, cel mai mare flacon din cel mai nou parfum la modă. Şi acum ; la revedere, prieteni, pe curând !

Şi Dan Yack eşi în fugă din cabaretul Câinelui Pribeag.

Pe stradă cânta.

Cânta şi în piscină, înotând la perfecţie.

Şi când, câteva ore mai târziu, Nord Expressul părăsea Saint-Petesburg, Dan Yack, cânta în wagon-lit :

...et benedictus fructus ventris tui...
...A-a-amen !

Trei feţe lipite de geamurile bufetului priveau trenul urnindu-se.

Partea patra
SOARELE

III

Zorile întârzie. Spre nord-est doui nouraşi roturiţi prezintă fiecare la capătul lor o încercare de curcubeu formând o dublă boltă de pod, ispitind o cataractă fumegândă de ceţuri verzi, vinete, portocalii. Bolta cerească e absolut neagră şi o splendidă bucaiă azurie îmbie estul cu vestul. Spre sud se ridică un evantail gigant, roş şi roz împrăştiindu-se în straturi galbene-roşii şi albastre închis. Marea e un imens cerc de apă liberă unde plutesc bucăţile de ghiaţă ca nişte tampoane de vată colorată.

Sirenile urlă, cheamă, oamenii de pe vapor strigă. Deene şi oamenii săi se află pe locul unde ştia că fusese casa de pe mal şi scotocesc prin scânduri calcinate. Nu găsesc nimic şi nu îndrăsneşte nimeni să ridice glasul.

Dan Iack se trezeşte ca de obicei. Aude sirena vaporului şi ţipetele marinarilor de pe bord parvin până la el. Nu e surprins. Nu manifestează nici o bucurie şi nu se grăbeşte să iasă de sub cort. Din potrivă, se ocupă mai cu îngrijire de toaleta sa, şi această grije specială pentru persoana lui, destăinuieşte singură nelinişiea sa. In fond, e turburat. Periindu-şi smokingul, se întreabă : „Ce naiba va trebui să le spun? „Va fi nevoie să le dau oarecari lămuriri . ce lămuriri ?

— Mulţumesc, sunt bine. Vă asigur, domnilor că nu mi s'a întâmplat nimic, nimic neaşteptat.

— Bună ziua, domnule Deene. Bună ziua comandante. Cum ai călătorit ?

Şi d'al de astea.

„Sau încă : Eu...."

Ce ruşine să fie nevoit să se înfăţişeze în faţa unor oameni.

Bine-i era singur.

Ah !

Işi ia capul în mâini. Dan Yack simte cum îi bate inima. E nevoit să stea jos.

Se culcă iar. Nu, nu va eşi, niciodată. Nu va face nici odată el cel dintâi pas. N'au decât să-l găsească ei.

Ese brusc de sub cort. Are nevoe de toată energia lui.

Grozav îl costă pasul ce-l face, îi e ciudă pe Deene, ciudă de moarte.

Mai face un pas înainte.

Tremură tot.

Cerul e gol, nu e încă ceasul norilor de ninsoare şi colo, la poalele promontoriului, printre valurile ce se isbesc şi unde de obicei bătrâna femelă de elefant de mare venea de se lăfăia, se legăna încetinel Green-Star.

Trei şuerături scurte de sirenă şi un lung ura ! îl ameţesc. A fost zărit de pe bord. Dan Yack nu ştie ce i se întâmplă.

— Bună ziua, comandante, zice el cu glas limpede Mi-aduci scrisori ?

El e grozav de roşu.

— Scris....

— Da, scris...

— Scrisorile sunt pe bord. Credeam...

— Credeai rău.... Trebuia să mi le aduci. comandante.

A vorbit. Nu ştie nici el ce a putut să spună. Fete s'au îngrămădit cerc în jurul lui, se amestecă, se umflă şi ochi isvoresc laolaltă, pachete, îl rănesc, îi împung pielea, se îndepărteză, revin ca viespi, ca nişte ace de zăpadă în furtună.

— Aşa dar, comandante, să ne reîntoarcem pe bord, zice el întunându-se brusc.

Dan Yack are impresia că cineva s'a strecurat îndărătul său.

Indărătul său nu este nimeni, nimeni de cât urmele propriilor săi paşi pe zăpadă.

Le urmăreşte cu privirea, uluit. Ce distanţă ! Ce depărtare !

Nu va mai intra sub acel cort, niciodată. Nu, niciodată.

Am câştigat partida întâi, zice el deodată. Să vedem ce va fi cu a doua.

— Ei bine, urcăm ? întreabă el din nou pe Deene.

— Bine, dar, face Deene neîndrăznind, nu luaţi nimic ?

— N'am nimic.

— Insă.... şi.... (Deene din ce în ce mai încurcat); Tovarăşii ?

— ? !....

— Şi aşa, cum vă merge, băieţi ?

Şi, adresându-se lui Deene :

— Imbarcăm, prietene !

Deene face un semn oamenilor, toţi îmbarcă in balenieră şi curând fură pe puntea Green-Star-ului.

— Aveţi un fonograf pe bord ? Eu le-am pierdut pe ale mele, zise Dan Yack punând piciorul pe punte.

— .....

— Nu ? Atunci împrumutaţi-mi un brici.

Şi se coborî în cabina sa.

— Ştiţi, e nebun, şopti Deene, ajutorului său.

— Se prea poate, răspunse acesta. Am pregătit totul ; maşina e gata.

— Cu atât mai bine, îi zise Deene. Vom putea porni la noapte, timpul e frumos. Trimite cât mai multă lume pe uscat şi să se ridice un „cairn" la vârful promontoriului. Trăsnetul Domnului, mă duc să mă culc.

Şi pe când se îndepărta. bolborosea :

— Ce nebun, vă spun că e nebun. Spurcată pacoste ! suspină el culcându-se.

. . . . . .

In cabina sa, Dan Yack s'a desbrăcat, în piele. Apoi, febril îşi rase barba.

Acum se priveşte în oglindă, de foarte aproape. cât mai aproape posibil. Mizeriile îndurate se citesc clar pe faţa lui, dar are un aer solid şi hotărît al naibei.

Nu-şi recunoaşte nici privirea, nici ochiul.

Drept e că se vedea pentru întâia oară fără monoclu. De atâţia amar de ani.

Ce isbândă, cugetă el. Atenţiune !

I se aduse scrisorile. Pachete şi iar pachete de scrisori. Nici una dela Hedviga.

Chiar aşa, nici una singură.

Ar vrea să poată plânge.

Şi plânge îndelung, se plânge pe sine.

Dar fără o lacrimă.

Cu ochii deschişi.

Cu ochii deschişi pe o întreagă lume care se surpă.

„N'are aface, îşi zice, n'are aface ? Totul mă lasă nepăsător.

Şi râde.

Trece ziua

Şi noaptea.

. . . . . .

Dimineaţa strigă pe comandant. Işi dă socoteală de câtva timp că vaporul se clatină şi că maşina face să vibreze peretele subţire îndărătul capului său. El stă cu ochii deschişi şi nu cugetă nimic.

— Ce mai vrea Hortalez, întrebă el pe Deene, de cum acesta intră în cabină ?

Şi-i arătă vreo zece scrisori cari i-au fost reexpediate de către biroul său din Londra şi poartă toate firma Companiei Gonzalo Hortalez imprimată. Ce mai vrea?

— Dar eu nu ştiu, domnule.

— Dan Yack ! urlă Dan Yack, scos din sărite.

Se linişteşte subit.

— Comandante, zice, mergem spre capul Chiloé ? vreau să facem chef mare.

— Bine.... dar....

— Nu vreau să ştiu nici un dar, eu îţi spun că vom chefui. DIMITRY

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

„SOCIAT... SIBIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 9
23 Februarie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

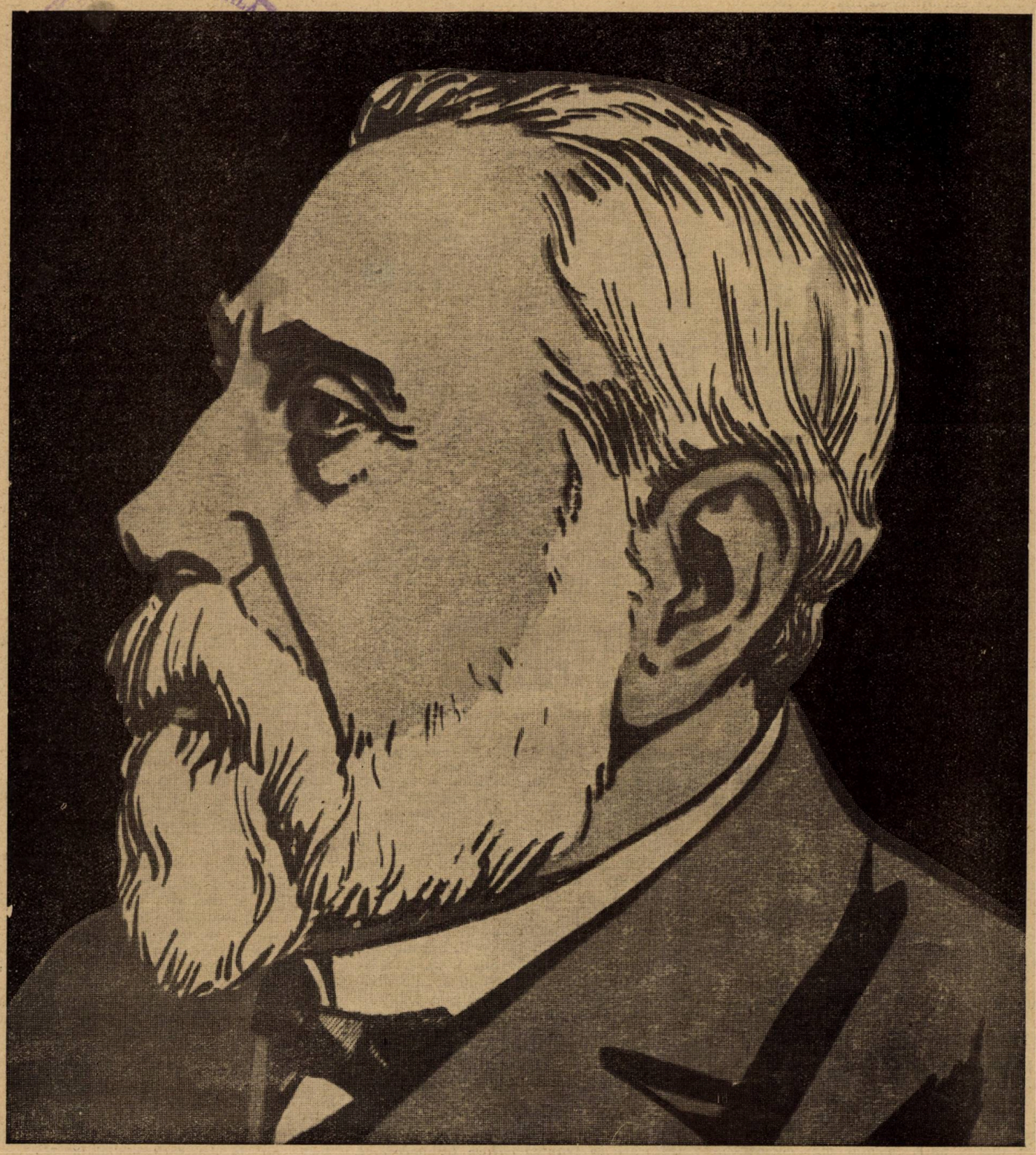

IOAN GHICA

Cititorii

IOAN GHICA
1816—1897

de PAUL I. PAPADOPOL

Se vorbeşte mereu despre o ofensivă culturală de a cărei arzătoare necesitate se pare că am ajuns să fim convinşi. Necazul mi-e altul: se vorbeşte prea mult şi se face prea puţin. E locul să ne amintim vorbele semnului Horaţiu: parturiunt montes... Firește că nu voiu discuta, aici, pe larg, această chestiune de a cărei însemnătate s'au pătruns şi oameni noştri politici. E un capitol definitiv câştigat. El trebueşte completat însă prin fixarea unor interese, pe care această ofensivă trebue să le satisfacă, şi în alegerea unor oameni cari — fără să fie certaţi cu morala — să ştie valorifica ceiace, mai ales, trebueşte păstrat în conştiinţa publică. Şi — în prima linie — o autenticare a tuturor vechilor cadre din diferite domenii şi — ca o completare — o părăsire a unui prezent care nu va fi avut timpul să se fixeze, să-şi adune şi adaoge calităţile, să-şi reducă la minimum cusururile. Firește că nu suntem pentru înmormântarea actualităţii — la a cărei desfăşurare trebue să asistăm tăcuţi, resemnaţi, plini de încredere şi binevoitori, să păstrăm o atitudine rezervată şi optimistă.

De aici oroarea noastră pentru consacrarea (mai ales când e interesată) a scriitorilor la modă. In realitate ne găsim în faţa unor dovezi de entuziasm pe care timpul — acest neîntrecut meşter în critică — nu se va da înapoi să le transforme în... regrete eterne. Iată din ce cauză credem — că opera „Universul-ui literar", canalizată în această direcţiune, a reuşit să stârnească aplauzele unanime ale iubitorilor de cultură românească.

Şi-apoi: să fie la mijloc numai interesul instructiv şi naţional? Nu găsim noi oare, în figurile pe care le reînviem, în energia şi suferinţa lor de adevăraţi apostoli, în entusiasmul şi răbdarea lor de martiri ai luminii, în puterea lor de receptivitate şi de difuziune de semănători pasionaţi, în rezervele şi sacrificiile pe care le îndurau şi şi le impuneau — atâtea modele de energii culturale, atâtea icoane vii făcătoare de minuni — după vraja cărora ne-am putea conduce?

Spre a nu mai insista asupra sentimentului de veneraţie pe care îl datorăm marilor începători... Mi-aduc aminte de ceeace unul dintre ei (şi dintre cei mai valoroşi), nedreptăţitul Gr. Alexandrescu, de a cărui operă tineretul nostru se ţine atât de departe, spune în a sa: Epistolă Marelui Logofăt I. Văcărescu, autorul „Primăverii amorului":

Sunt mult mai vrednici de slavă acei cari au făcut,
In ştiinţe sau în arte fericitul început....

E tocmai cazul acestui I. Ghica de a cărui operă — plină, variată, instructivă şi distractivă — pare a se împiedica atât de puţin tocmai aceia dintre noi cari — curios — îi simt mai mult nevoia.

Şi lucrul pare cu atât mai curios, cu cât I. Ghica avea atâtea alte motive (de care, se pare, că, la noi, se ţine mai degrabă socoteală) să poată fi cunoscut: originea sa domnească, superioara cultură pe care şi-a putut-o asimila în ţară şi în afară, bună starea materială, demnităţile pe care le-a ocupat, strălucita lui carieră didactică, faptul de a fi călătorit cel mai mult, de a fi văzut oameni şi locuri, precumpănitorul rol cultural pe care l-a jucat mai multe decenii, distincţiunile politice, diplomatice, administrative şi culturale care i s'au decernat — totdeauna pe bună dreptate — şi câte alte consideraţii.... Se pare însă că toate acestea n'au fost în măsură să spele (e o mentalitate care încă ne caracterizează) păcatele strigătoare la cer şi în primul loc — pe acela de a fi scris, de a fi ajutat literatura şi cultura românească. Şi de aici uitarea al cărei văl încercăm să-l dăm la o parte în cele ce urmează. E aici — în acest gest de ridicare a altora — o autocondamnare. Ion Ghica, în sufletul căruia îşi va fi făcut lor convingerea că pe urmaşi îi vor interesa mai de grabă acele „răutăţi şi mici scandale"....

păcatele şi vina
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sânt,
într un mod fatal, legate de o mână de ţărână.

de care vorbeşte Eminescu (Scrisoarea I-a)— nu s'a intimidat de necruţătoarea lipsă de interes a acelora pentru cari se străduia şi s'a sbătut să dea la o parte întunerecul ce învăluia încă, cu destulă densitate, sufletul românesc. Şi-a semnat — în felul acesta conştient osânda — şi a biruit. Căci — fără îndoială — mai mare biruinţă nu poate fi decât aceea câştigată împotriva îndărătniciei pentru folosinţa căreia năzueşti să înalţi un templu. Şi iarăşi: valoarea unei victorii trebueşte măsurată, şi în lumina perspectivii, în lumina împrejurărilor şi a stării de lucruri în care s'a câştigat. Sunt consideraţii de care — la I. Ghica — foarte uşor se poate ţine socoteală — chiar el fiind acela care a stăruit asupra civilizaţiei patriarhale şi foarte puţin româneşti în mijlocul căreia şi-a trăit cei mai frumoşi ani ai vieţii. Astfel el şi-a văzut neamul îngenunchiat politiceşte şi culturaliceşte, lipsit de şcoală şi de biserică naţională, fără teatru şi fără gazetă, absent dela orice preocupări înalte: literatură, ştiinţă, artă; a stat de vorbă cu bătrânii boeri, la ale căror petreceri s'a amuzat de copil, a conspirat pentru introducerea ideilor noui, a asistat la instalarea atâtor produse ale civilizaţiei apusene, s'a bucurat şi a plâns — a fost, cu un cuvânt, martorul atent şi credincios al uneia dintre cele mai însemnate prefaceri operate în sufletul românesc — al trecerii sale, din faza orientală şi patriarhală, la aceia occidentală şi europeană.

Fără îndoială că fericita prefacere se datoreşte unui complex de factori şi împrejurări, în fruntea cărora trebuesc consideraţi fericiţii îndrumători, binevenitii purtători de stindarde cari — instruiţi la lumina Apusului răscolitor de suflete — se grăbiau să comunice şi acasă ceeace intuiseră acolo, încercau să civilizeze această insulă de primitivism care — geograficeşte — se numia Principatele române. Că unul dintre aceşti valoroşi înainte-mergători a fost I. Ghica — lucrurile se vor lămuri mai jos:

Mai întâi — prin ceeace a făcut el în Iaşi, pedeoparte, ca profesor al Academiei Mihăilene, pe de alta, prin activitatea-i publicistică. Astfel, în prima ordine de idei, desfăşură o bogată şi multiplă activitate de vulgarizator ştiinţific, predând, timp de 3 ani, lecţiuni de matematici, geologie şi economie politică, familiarizând tineretul, care se îmbulzia în număr cu totul excepţional, cu aceste trei ştiinţe sociale de interes imediat. E — de astădată — I. Ghica un adevărat inaţiator, căci el deschide prima fereastră prin care sufletul românesc ia contact cu razele binefăcătoare ale ştiinţei pure şi practice. Dar tot aici se manifestă Ion Ghica şi ca îndrumător literar. O face cu mai mult succes aici, unde, de bine, de rău, găsia o atmosferă scriitoricească, predecesori mai fericiţi decât în Muntenia care —deşi trezită mai de vreme—pare să fi progresat mai lent şi să fi sacrificat produselor spiritului mai puţin. La aceasta îl duce şi fericita împrejurare de a se împrieteni, chiar dela venire, cu Kogălniceanu (coleg la aceiaşi Academie care purta numele lui Mihai Sturza) şi mai ales cu V. Alecsandri — şi unul şi altul părtaşi ai încercării de fericit augur dela „Dacia literară" care va trasa, în scrisul românesc o linie atât de energică. Şi astfel — la 1844 — va apare acea epocală „Propăşire" care, din cauza intemperanţei stăpânirii ruseşti, nu se putea numi decât cu subtitlul: „Foae ştiinţifică şi literară".

Firește că — în această direcţiune — Ion Ghica nu putea aduce prea mult nou, dar numai asocia, energiei lui Kogălniceanu şi talentului lui Alecsandri, preocupările serioase, completa cu ştiinţă, poezia şi istoria — publicând aici cercetări de fond ca: Măsurile şi greutăţile româneşti şi moldoveneşti; Despre importanţa economiei politice; Ochire asupra ştiinţelor. Şi-apoi: să nu se uite un lucru: „Foaia ştiinţifică şi literară", prin aceasta de a II-a ei preocupare, reprezintă într'adevăr o nevoe: aceia a accentuării şi ducerii mai departe a literaturii româneşti, ajunsă la un anumit grad de desvoltare şi canalizată pe linia tradiţionalismului cu isvoare în trecut şi în viaţă curată dela ţară. E o mişcare începută sub o stea atât de fericită şi care, tocmai din această cauză, se doria continuată.

Şi-apoi la Bucureşti unde — mai ales — aceleaşi laturi se vor accentua şi mai mult. Se pare că, deastădată, I. Ghica va părăsi cariera didactică — încredinţându-se atâtor altora. De literatură şi de ştiinţă însă nu s'a despărţit niciodată. Nu nu-

mai atât, dar — prin acestea — a fost atât de contemporan — încât, nu pot în deajuns să mă mir că totuşi a fost atât de uitat, şi atât de repede uitat. Nu de alta, dar, dacă „Propăşirea" trece drept o publicaţiune vremelnică şi pierdută în negura timpurilor, dar „Convorbiri-lor literare" şi — mai ales — „Revistei noui" a lui Haşdeu — în care Ion Ghica şi-a publicat, pentru prima oară, cunoscutele „Scrisori către V. Alecsandri" — nu pot primi aceleaşi calificative. Şi totuşi nici aceste scrisori, atât de variate şi de evocatoare, atât de pline şi de noui, atât de ample şi de deschizătoare de orizonturi, aât de captivante şi de vorbitoare, nu sunt, nici pedeoparte, cetite cât ar trebui. E — fără îndoială — un defect de optică educativă. Nu se văd meritele unor scriitori şi unor opere tocmai pentrucă lipseşte nu numaidecât bunăvoinţa cetitorului, dar chiar — şi aceasta e într'adevăr foarte grav — osteneala unei elementare răsfoiri care să conducă la încheerea existenţei sau inexistenţei talentului. O caracteristică şi condamnabilă lipsă de încredere în ceeeace e naţional (chiar dacă poartă pecetea durabilului) ne duce — inconştient — la încheeri defavorabile şi atât! Tinerii noştri — crescuţi în superficialitatea unei lecturi înstrăinătoare — şi demoralizante se pomenesc alungaţi din sânul sufletului românesc. E un adevăr pe care-l confirmă destule cazuri. Voi cita unul singur : acela al dramaturgului M. Polizu-Micşunesti — care, educat în Austria, trecuse de pragul celor 35 de ani, nu fără să fi cetit o carte românească, dar fără să se fi exprimat în limba părinţilor săi. Şi lucrurile se petrec astfel : venit în ţară, după ce împlinise 38 de ani, devine om şi român — cum ? Iată : cetind un volum al lui Odobescu şi rămânând surprins de frumuseţea limbii româneşti. Aceasta pentruca, după 40 de ani, să ajungă scriitor dramatic apreciat, autor al operelor dramatice . Spre Ideal, Pământ, Al ţării suflet, La 30 de ani, etc.

E un impresionant proces de conştiinţă pe care-l recomandăm tuturor neîncrezătorilor şi înstrăinaţilor şi le garantăm că „scrisorile către V. Alecsandri" (mai mult chiar decât celelalte : ale bardului dela Mircesti către I. Ghica) îi vor surprinde prin tot felul de calităţi de fond şi de formă. Ii vor convinge că, pe destulă dreptate, autorul lor continuă să fie considerat unul din marii prozatori români şi că apropierea lui de I. Creangă [1]) fără să fie absolută, nu e de loc arbitrară, nici forţată. Parcurgerea lor liniştită ne situează — după chiar primele pagini — în faţa unui dintre cei mai volubili, variaţi şi nesecaţi povestitori în graiul dela Dunăre. E în ele atâta atmosferă, atâta amplitudine, atâta natural, atâta interes, atâta grije în prezentarea lucrurilor şi oamenilor, atâta pricepere în mânuirea naraţiunii — încât lectura lor devine din ce în ce mai agreabilă, se cere mereu continuată tocmai pentrucă instrueşte şi atrage. Dar umorul, care, la I. Ghica, este aşa de firesc, un umor al prezentărilor, deci : natural şi obiectiv, nu silit şi dictat de autor — pentru a culege efecte uşoare, dar stilul atât de adequat şi atât de mlădiat, încât poate încătuşa de minune — pedeoparte— inepuizabilele amintiri din trecut, pe de alta — interesantele reflexiuni şi aprecieri asupra oamenilor şi faptelor. E — desigur — aici locul cel mai potrivit pentru această limbă atât de bogată în lexic care învestmântează de minune şi ce-a fost şi ce este pe vremea autorului. Să mai vorbesc despre valoarea de document cultural, de icoană a unei vieţi în curs de dispariţie a acestor scrisori care — din acest ultim punct de vedere — se situează atât de aproape de teatrul comic al lui Alecsandri. Dar valoarea lor pur documentară poate fi neglijată ? Intr'adevăr : unde putem găsi informaţiuni mai ample şi mai precise despre starea drumurilor, despre modul de călătorie, despre şcoală şi teatru, despre societatea, cultura, literatura şi arta românească ? Cine ne documentează mai bine vremea lui Caragea, Zavera, Societatea Filarmonica, revoluţiunea dela 1848 ? De unde putem cunoaşte mai exact episoade d n vieţile scriitorilor ca : Anton Pann, N. Filimon, Ion Eliade Rădulescu, Iancu Văcărescu, V. Alecsandri, Al. Russo şi — mai ales — Nicu Bălcescu şi Gr. Alexandrescu — în legătură cu cari dă două scrisori ? Şi iarăşi unde găsim lămuriri complete în legătură cu unele controverse literare, ca aceea a „Cântării României" sau a „Proclamaţiei dela 1848?" In fine : din ce isvor putem cunoaşte interesantele figurine ale generalului Coletti, Filip Colçon, David Urquard, Teodoros, Teodor Diamant, Căpitanul Laurent, Băltăreţu, Bârzof, a dascălilor greci : Kirkiren, Coriţa, Arsitia, Licheardopulo sau a lui Gheorghe Şerifu ? Adăogaţi atâtea amintiri din timpul zaverii, din luptele cu piraţii, din diferitele călătorii, etc., şi veţi avea — într'o enumerare succintă — toată gama acestui suflet plin ca rodia.

„Scrisorilor" literare li se adaugă celelalte — de vulganizare ştiinţifică — intitulate : „Convorbiri economice" şi „Pământul şi omul" în care, pe un ton familiar şi cu o limbă uşor tehnică, lămureşte celor mulţi problemele atât de trebuincioase, atunci, poporului nostru, de Economie politică (Munca, Creditul, Imprumuturile Statului, Proprietatea, Industria, Finanţele, Producţiuea, Consumaţiunea şi Schimbul! sau Geologie ca : vechimea pământului începutul omului, apariţiunea omului şi— în legătură cu ele — atâtea probleme de filosofie şi metafizică. Fireşte că — deastădată — nu ne aflăm în faţa unor rezultate ştiinţifice proprii şi personale. Meritul lui Ion Ghica este acela de a le fi transformat la noi, de a fi creat un stil aparte, cu ajutorul căruia le-a putut face sensibile şi practicabile.

Şi activitatea lui I. Ghica nu se opreşte aici. Plină şi variată, nesecată şi necesară ea devine oarecum *istorică*, în acele „amintiri din pribegie" care întregesc aşa de bine mişcarea dela 48, *academică*, în cele scrise ca membru al „Societăţii academice române" şi în deosebi în discursul său de recepţie (model de elogiu) despre I. Câmpineanu ; *politică*, în atâtea cercetări de această natură, *didactică*, în articolele sale de organizare şcolară, *teatrală*, în tot ce-a săvârşit în calitate de director al primului teatru naţional.

Tiu să subliniez însă o ultimă latură : aceia de prieten al marilor iniţiati, aceia de sfătuitor, de ajutător, cu sfatul şi cu punga, al martirilor neamului în rândul cărora trebuesc trecuţi, mai ales N. Bălcescu şi Gr. Alexandrescu — alături de cari a fost totdeauna sufleteşte. E o calitate care trebueşte subliniată, cu deosebire astăzi, când ideia de prietenie e atât de fragilă şi de iluzorie, încât — mai totdeauna — se confundă cu strimtul interes personal. Ion Ghica înţelegea cu totul altfel lucrurile : cetiţi cele două scrisori despre Bălcescu şi Gr. Alexandrescu, cetiţi „amintirile din pribegie" şi o veţi vedea. Totdeauna el s'a interesat de aproape de soarta prietenilor săi pe cari i-a urmărit, i-a ajutat, i-a protejat, i-a lăudat şi i-a admirat. E o atitudine a spiritului luminat, a omului convins de propria-i valoare care nu se poate teme că — prin alăturare cu alţii — ar putea pierde.

E o atitudine depe urmă căreia atâţi contemporani n'ar putea decât câştiga.

PAUL I. PAPADOPOL

[1]) Prefaţă la : Opere complete de I. Ghica, vol. III. Buc. Minerva 1914.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut în Bucureşti în 1816. Studiază la Sf. Sava, între alţii, cu Eliade (ca profesor de gramatică, apoi — în şcoala lui Vaillant. Se specializează în ştiinţe şi mineralog e la Paris — obţinând titlul de inginer. Călătoreşte prin Oltenia cu Gr. Alexandrescu. Se duce la Iaşi cu o propunere din partea mai multor boeri munteni — de a alege domn pe Mihai Sturza şi dincoace de Carpaţi. Se stabileşte aici făcând, la Academia Mihăileană, lecţiuni de Matematici, Geologie şi Economie politică. La 1848 se întoarce în Bucureşti şi ia parte activă la organizarea revoluţiei. E numit reprezentant al ţării la Constantinopol. A mai fost : ambasador, Guvernator al insulei Samos, ministru, prezident de Consiliu, membru şi prezident al Academiei române, director al Teatrului Naţional din Bucureşti, etc.

Scrieri :

a) litere : Scrisori către V. Alecsandri — în număr de 23 ;

b) ştiinţif ce : Convorbiri economice ; Ochire asupra ştiinţelor ; Despre importanţa economiei politice ; Măsurile şi greutăţile româneşti în comparaţie cu ale celorlalte neamuri ; Despre căile noastre de comunicaţie ; Vademecum al inginerului ; Ajutorul comerciantului, al agricultorului şi al inginerului (greutăţi şi măsuri, formule întrebuinţate în comerţ, bancă, agricultură şi ingineria civilă) — în colaborare cu D. A. Sturza ; Pământul şi Omul ;

c) academice : Ion Câmpineanu — discurs de recepţie ; Răspuns la un discurs de recepţie (a lui Em. Bacaloglu din 20 Martie 1888) ; rapoarte şi recenziuni despre : Studii economice de A. D. Xenopol. drama : „La Plevna" de Gh. Sion, opera dramatică : „Candidat şi Deputat" de acelaş ;

d) didactice : Insemnare asupra învăţăturii publice ; Programul şcoalelor pentru partea literară ; Păreri despre şcoală ;

e) politice : Insemnătatea Moldo-Valahiei în chestiunea Orientului (semnată M. O. E.) ; Cea din urmă ocupaţiune a Principatelor de către Rusia (semnată G. Chainoi) — ambele publicate la Paris, în limba franceză ; Pledoriul ; Reorganizarea României şi O cugetare politică ;

e) istorice : Amintiri din pribegie (după P. V. Haneş).

P. I. P.

poezie

IARNĂ

I

Cer mohorît... Pe-un drum de sănius
Vin râsete de zurgălăi : cling-cling...
Ca niște cupe mici care s'ating —
Vor poposi la poarta mea acuș.

Va coborî plină de blăni și nea,
Va coborî din săniuță ea
Cu chip ascuns în troenit bariz
Purtând în strai al viforului iz.

Dar zurgălăii trec pe drum albit
La poarta mea nime nu s'a oprit !...
I-aud cum trec și cânt : cling-cling, clang-clâng...
In urma lor rămân în drum și plâng...

II

In poartă plânge un salcâm calic —
Decor de iarnă în veșmânt sărac —
In vârful lui a poposit, în frac,
Un corb... Pe drum nu-i nime, nu-i nimic...

O casă mare, cât un analog,
Inalță ernei jertfa ei de fum ;
Sub cerul jos și vânăt, de bitum,
Aștept, aștept, uitat ca un zălog.

Zbor umbre reci pe'ntinsul de înghеț
Și-i iarnă grea pe suflet, pe văzduh...
Larg cimitir... Plâng ștreșnile de stuh
Și dorul meu spre casa ta drumeț...

D. JOV.

LEAGĂNUL COPILĂRIEI

Trotușul peste stânci cioplește malul
Ca Măgura să se resfrângă'n zare:
Așa a poruncit Ștefan Cel Mare
Ca Doina Neamului s'o spue dealul.

Tot ce-a țânțit în vremuri idealul
Și ce-au visat Costin, Neculce... mare
S'a hărăzit ca'n veci, de pe Mosoare,
Să buciume, înaripat, cavalul!

In târgu meu Costake Negri bate
Moldovei celei bine cuvântate
O pajură eternă, în aramă,

Cu-atâți plăeși câți au trecut pe-aicea
Cu toți cei ce-au spălat în foc colnicea:
— E Târgu-Ocna'n plină panoramă!

I. BIRNBERG

POEME PENTRU LUȘA

Ași vrea trecutul să ți-l port în suflet
Ca un refren în versurile schioape
In zile triste să te simt aproape
Cu pașii subțiați de-atâta umblet

Când aripile ceasului de față
Vor profila fantomele de ieri
Să simt timiditatea primei adieri
Cum în oceanul clipei se răsfață.

Tăcut, voi agăța în semn de cruce
Făclii de visuri oarbe de lumină
Și'n inimă lăsa-le-voi să vină
Cenușa de nădejde să-și usuce.

Nu vei mai ști, de-atuncea, despre mine
Decât povestea unui strop de rouă
Ce-a năzuit să stărue când plouă
In pumnul lui de diamante fine.

NUMA CARTIANU

CRONICĂ

Superbi Carpați, istorice arene :
Mari ctitori ai copilăriei mele!
Stafii și Dochii, Vârcolaci și Iele
Și Zmei, Balauri, Zâne Cosânzene!

Din Nistru până-'n vetre apusene,
Voi Țări, cu-acelaș vis, surori tus-trele!
Altar de Neam, sfințit de-atâtea grele :
Letopiseț al Stemei moldovene!
Predoslovie sânteți versurilor,
Cum viața este Cartea Mersurilor!

Pe-acest de veacuri ne 'ntecut Nor
El, Șoim păzind a graniței potece
Nici chiar și Poezia nu'l întrece
Nici Sufletu vre-unui Voevod.

I. BIRNBERG

SEARA

Cuprinsul se 'nvestmântă în tăcere,
Mai viu privirea cată'n sus pe creste,
Odihnă'n chip de umbră, fără veste
S'a revărsat, iar grija zilei piere.

E totul vis și drag ca o poveste;
Natura e'n sublimă priveghere,
Ea poartă unduioasă 'nvăpăere,
In colț șoptind de tot ce-a fost și este.

Pătruns de înțelesuri fără nume,
Te însenini, ca'n vremuri de tot scumpe,
Și-n gândul tău cuprinzi întreaga lume.

Iar seara obosită 'n zări se rumpe,
O negură s'a coborît anume,
Și'n sân ascunzi lumina ce irumpe.

ION DINESCU

NOAPTEA MĂŞTILOR SFÂŞIATE

de CONST. RAULET

Goală de tot, cu părul despletit, cu figura crispată de o spaimă nebună, Gina se rugà plângând de bărbatul ei s'o erte, precipitând cuvintele, târându-se în genunchi la picioarele lui şi aruncând revolverului din mâna sa — al cărui ochi de ciclop, fixat înspre ea, o făcea să tremure ca varga — priviri dese, pline de disperare.

Afară ningea, şi trecătorii se răreau de tot — era târziu.

El o asculta, parcă l'ar fi uimit, fără a lăsa arma din mână, gata să tragă — ca şi cum groaza şi mai cu seamă umilinţa ei ar fi fost, pentru el, o hrană rară după care flămânzia de mult.

— *Sînt nevinovată!*

Aceste cuvinte i le-a strigat de zece ori într'o clipă, amestecându-le cu lacrămi, deşi vedea bine că ridiculul înţelesului lor — faţă de împrejurările lămurite în care a fost găsită cu amantul ei — îi înrăutăţea situaţia.

Tăcerea lui grea, de nepătruns, era mai ameninţătoare decât revolverul acela mare, fioros, ce o turbura chiar neîncărcat, altădată, când dădea de el prin vreun sertar.

— Iartă-mă George, nu mai puteam!

Strigătul ăsta sfâşietor, scos de ea din adâncul sufletului, căzând în noaptea de iarnă parcă amestecat cu fâşii dintr'o inimă chinuită de moarte, îl făcu să râdă cu hohot şi scăpă revolverul din mână.

...Aşa rosti el primele cuvinte din momentul când a dat peste ei — ea desbrăcată, el strecurându-se pe fereastră — punând capăt unei muţenii ce aruncă asupra femeei valuri de nebunie:

—Vorbeşti ca o femee de uliţă!

Departe de a arăta că se simte jignită, ea îndoi rugăminţile şi înmulţi lacrimile, încercând să-l convingă, printr'o serie nesfârşită de argumente, că „voinţa" ei n'a luat parte la „crima" a cărei pedepsire o vestea groaznică atitudinea lui. Pe el nu-l impresiona nimic. Părea că n'o înţelege. Târziu o întrebă:

— Atât de dobitoc mă crezi?

— De ce spui asta George? Ştii bine că te cunosc şi te stimez îndestul. N'ai nevoie să afli dela mine că eşti un om superior, dar cred că eşti convins că totdeauna te-am privit ca atare. De aceea mă încerc, chiar în împrejurările groaznice din noaptea asta, să te fac să înţelegi adevărul aşa cum este, să împrăştii banalităţile judecăţii comune de a se abate asupra capului meu.

— Prostii de femee pierdută, prinsă în fapt.

— Ai dreptul să mă jigneşti şi, cel puţin în aparenţă, să mă calci în picioare. Dar tu ştii bine că eu nu sînt o femee de uliţă şi tocmai partea nouă a mărturisirii mele îţi scapă. Iţi mulţumesc că, însfârşit, ai deschis gura şi te rog, umilită, să mă asculţi. Pe urmă îmi poţi face ce vrei, George, dacă te lasă conştiinţa.

— Te ai bine cu ea, scrâşni, George, printre dinţi. Nu ţi-e ruşine!

— M'am avut, până în noaptea asta. Te rog, înţelege-mă, uită-te la mine în ce hal sînt şi pricepe că, acum nu spun minciuni. Trebue să vezi lucrurile aşa cum sînt în realitate. Amândoi ne-am înălţat, prin cultură, cât am putut mai sus: abia după ce am obţinut titlurile academice, ne-am pus mai serios pe cetit, pe cercetat totul. Sînt în stare să-mi analizez sufletul. Şi mi l-am studiat, mi l-am spionat ani întregi. Dela o vreme se ridicau în mine, însă, valuri de căldură, ce mă înfiorau din tălpi până în creştet, ce-mi îndrumau asociaţiile de stări de conştiinţă pe o singură cale. De la început am încercat să mă opun, să scap. Te-am rugat să plecăm, George, să fim veşnic împreună. Ţi-aduci aminte, anul trecut, când am fost în străinătate? Leacul a fost bun, dar pentru puţin timp. Întorşi în Bucureşti, ispita s'a întors şi ea. Numai puteam să mă gândesc la nimic altceva şi tot ce făceam era în legătură, măcar cât de îndepărtată, cu vălul fierbinte ce-mi aprinsese imaginaţia şi-mi robise sufletul şi carnea. De unde isvora îndemnul acesta de neînlăturat? Din adâncuri, de departe, din taina veacurilor aprinse ale Orientului, care a fost leagănul strămoşilor mei, din carnea albă şi rotundă a vreunei străbunici, trăznită poate de intensitatea dragostei ei, în braţele vreunui iubit..

Ce-am fost eu, de când a năvălit asupra mea potopul acesta de dragoste înrăjbită? O jucărie, cum ar fi fost poate o femee din grămadă? Cred că-ţi dai seama că n'am fost asta. Nu, am dat dovadă de o putere de împotrivire ale cărei isvoare trebuesc căutate în instrucţiunea mea, în tradiţia casei noastre, în respectul pentru numele tău şi pentru căminul nostru. N'am plecat capul dela început, m'am luptat cu îndârjire. George, cu tot ceeace este nobil şi frumos în mine, m'am luptat ca o smintită. Nu mai eram o femee, ci un mercenar cu toporul în mână, ce pândea dupe colţ Pasiunea spre a-i crăpa capul îndată ce s'ar ivi. Simţeam că mă pierz dar mă răsvrătiam. Aşa am trăit eu luni întregi, în nişte chinuri poate vechi de când lumea, dar cu totul nouă şi pentru mine şi pentru bruma de învăţătură ce mi-am strâns; nu le-am cetit descrise nicăeri, întocmai şi nici eu n'aşi fi în stare să ţi le expun în toată vraja lor doboritoare. Da, am auzit, am cetit *cam* aşa ceva, dar totuş câtă deosebire între lucrurile comune cunoscute şi ceeace s'a petrecut în adâncul sufletului meu. Fiecare părticică din trupul meu mi-era bicinuită, (de dimineaţă şi până seara, de cravaşa neîndurată a patimei. M'am apropiat de tine, George, ţi-am arătat o dragoste ce ţi se părea uneori suspectă; te-am alintat, ca pe un copil scump; te-am sărutat o, te-am sărutat zile şi nopţi întregi, ca o nebună; te-am strâns în braţe — ce să-ţi mai spun — aşa cum ştii... de prisos, cu neputinţă să scap. Patima ce mă rodea nu scădea, din potrivă. Simţeam mai aproape dogoarea. Atunci s'a ivit el, secretarul tău, parcă sfătuit de un înger rău să fie îndrăzneţ, căci clipa e bine aleasă. A căzut deadreptul din Iad, ne-a găurit acoperişul casei şi, înfăţişându-se înaintea-mi, frumos şi tânăr, n'a mai avut nevoe să-mi spună de unde vine şi cine l-a trimis. El întovărăşea o imensă putere tainică, ce părea soră cu pasiunea din inima mea. Abia acum văd prăpastia în care m'am aruncat dar n'am mai putut rezista: mijloacele mele de luptă ajunsese insuficiente. Tu, care eşti un om perfect normal, sănătos la trup şi la minte, nu poţi să mă pricepi, mă priveşti cu ochii ăştia mari, ce-mi săgetează pieptul. Dacă ai şti, George, cum m'am svârcolit, cum m'am târît pe jos, cum am muşcat blănurile şi pernele, nopţi dearândul, impunându-mi o voinţă ce se sleia din zi în zi. Ce fericită aş fi fost să fi murit: scăpam de toate. Am vrut să mă omor, dar n'am avut curajul. Nu pentrucă mi-ar fi fost teamă de moarte, de durerea încă necunoscută a momentului când treci dincolo, dar fiindcă nu îndrăzneam să rup vraja ce mă stăpânea şi care era, pentru mine, deşi atât de chinuitoare, totuş mult mai însemnată decât viaţa.

Uite cum râzi printre dinţi, ca să-mi sfâşii inima, dar e degeaba: inima mea a fost sfâşiată de mult, distrusă. Se înţelege că râzi, după cum şi-ar bate joc de mine cel dinâti trecător, căruia i-ai povesti faptele. Eşti prea sănătos ca să mă poţi pricepe! Dar şi mai vârstnic de cât mine. Ah, dacă aş fi cu douăzeci de ani mai mare! Blestemată tinereţe, ce nu renunţă la drepturile ei! Vrei să afli totul? Du-te la o casă de sănătate: urcă-te în mansardele, în care vegetează poeţii nebuni; caută adevărul prin ulicioarele prin care se strecoară tinerii ce nu-şi pot plăti dragostea, prin coclauri şi prin locuri neumblate, — fiindcă este prea limpede şi prea etern ca să ţi-l poată spune oamenii obişnuiţi. Aiurez? Stiu, dar ce vrei să fac? Acum am aflat că am avut un amant: până în clipa aceasta, el a fost pentru mine Trimisul misterios al adâncului de patimi, de unde venea şi ciudata mea boală. Eu nu l-am chemat, — dar nici nu l-am gonit, pentrucă mi-a fost trimis de acolo. N'a fost un om, a fost o poruncă; n'a fost o anatomie, a fost un foc nestins; n'a fost un amant, a fost un doctor de nebuni.

Cunoaştem puţin din tainele din jurul nostru: ca să fim sinceri, nu cunoastem mai nimic. Şi câte trebue să fie! Ce puteri necunoscute dorm în adâncuri şi în înălţimi. Printre ele este, de sigur, una mare, imensă, ce transformă pe unele femei în sclave ale unui singur gând, care le despoaie trupul — cum sînt eu acum, ca un animal căruia i s'a părăit blana — şi care le fură sufletul, punându-le în loc o caracatiţă înroşită în foc. Râzi, nu vezi că o umbră s'a strecurat între noi? Ceva străin, ce nu ţinea de mine mai 'naite, m'a apropiat de individul care a fugit pe fereastră. Mintea mea n'ar fi primit niciodată situatia, mândria mea ar fi respins-o cu scârbă. Uite, acum, când mă gândesc, când o văd, în sfârşit, mă cutremur de rusine, de oroare. Ce stai aşa şi te uiti la mine? Omoară-mă! Aş muri mulţumită, căci moartea e o scăpare pentru mine. O moară-mă, că merit. De ce ţi revolverul aşa fixat spre mine, într'una, fără să tragi? Ti-am spus totul, dacă nu mă crezi, al tău să fie păcatul. Nu mai am nimic de adăugat, mi-am terminat spovedania şi mi-am scurs într'însa ultima picătură de mândrie femeească şi de demnitate omenească: sânt un animal în patru labe, dar nu din voea mea. De ce ţi-ai luat femee tânără, de ce ţi-ai luat? Omoară-mă, îmi faci un imens serviciu! Trage! Omoară-mă!

Bărbatul avea aerul că se gândeşte în altă parte. Tăcu o clipă, în ochii cu o strălucire ciudată, cu totul nouă pentru femeea întinsă pe parchet. In sfârşit

grăi, cu o răutate amestecată cu o batjocură abia stăpânită:

— Da, ești tânără, ești o copilă de optsprezece ani! Poate n'ai nici atât.

— Zece ani, George, zece ani sânt între noi!

— Nu te ucid, ridică-te. Dar nici nu te iert. Nu te gonesc, dar nici nu te țiu. Dacă vei mai putea sta, dacă vei mai vrea, vei sta înainte. Cred că ești sinceră.

O rază de lumină se abătu pe fața torturată a femeei. Ea se ridică și se ghemui într'un fotoliu. Când voi să facă un pas spre aș acoperi trupul, el o opri, cu violență. Scaunul negru de piele se umplu cu carne ca zăpada, când ea își grămădi, din nou, trupul alb în pernele așezate pe arcuri.

Afară începuse vijelia și viscolul trântea în ferestre valuri de zăpadă. Bărbatul zâmbi straniu, în timp ce ea se mulțumea să plângă cu hohot, să se descarce:

— Te-am ascultat cu atenție, cu o răbdare cu care nu sânt obișnuit; acum îți poruncesc să mă asculți tot așa. Mă voi spovedi și eu ție, cu aceeaș sinceritate. Ai impresia că prezinți un caz nou, demn de expus într'o academie sau la facultatea de medicină. Nu e așa? Socotești că ești prima femee pe care patima a încolțit-o, a îngenunchiat-o, a lung't-o la pământ și a făcut-o una cu țărâna. Nu bănuești că ar mai putea fi și alții. Spui că sânt perfect sănătos. De unde știi? Pentru că n'ai avut prilejul să observi la mine nimic deosebit până azi. Dar hoțul trece drept om cinstit, până când săvârșește primul furt. Beteșugul era însă în sufletul său, altfel n'ar fi ajuns să-și însușească lucrul altuia. Ce mi-ai spus, în toată vorbăria asta? Că nu ești o ființă perfectă, cum nu sântem mulți. Vei afla, în noaptea asta, că nici eu nu sânt. Normal ar fi fost ceeace spui tu, dar fizicul tău atât de bogat înzestrat, s'ar fi aflat în împrejurări vitrege, într'un pustiu, la călugărie, sau în tovărășia unui bărbat mult mai bătrân. In definitiv ce sânt cei zece ani dintre noi? Ceva obișnuit. Un bărbat de trei zeci de ani, este potrivit cu o fată de douăzeci. Ai mai putea fi crezută dacă ai fi văduvă tânără, sau fată mare, rămasă nemăritată. In împrejurările actuale trebue să mărturisești că explicația ta nu are nici un sens. Cu un bărbat ca mine, lângă tine, se nărue întreaga clădire de argumente cu care m'ai asurzit. Te asemeni chefliului ce umblă din banchet în banchet, doldora de mâncare și de băutură și care totuș se scuză că a furat, pentru că murea de foame! Incursiunile ce ai încercat, prin meleagurile științei, sânt naivități. Totuș, ai văzut, eu nu te învinuesc de minciună. Vina ta cea mare, în afară de chestiunea în sine, este lipsa de civilizație. Asta, după ce ți-ai luat doctoratul, nu se mai iartă. Din acest punct de vedere vom discuta. Omul civilizat, dacă își dă osteneală să-și ascunză beteșugurile fizice — dacă-și pune dinți, nas, urechi, ochii, mâini și picioare false — cu atât mai mult se trudește să-și înăbușească, în taina sufletului său, pe cele sufletești. Se înțelege că nimeni n'a cerut lui Dumnezeu și părinților săi să se nască alfel decât perfect sănătos. Unde este însă individul, care se poate lăuda că n'are nici o meteahnă? Aș vrea să-l văd și eu! Ori fi, nu zic, dar nu e mai puțin adevărat că sânt și mulți, foarte mulți oameni însemnați fără vină de către natură. Ce-ar fi dacă toți aceștia și-ar deslănțui, fără jenă, slăbiciunile lor? Societatea modernă ar fi un balamuc. Aici e meșteșugul: să poruncești slăbiciunilor să tacă. Titlurile cu care te fălești nu fac două parale, dacă nu ești în stare să-ți stăpânești instinctele. Societatea gonește din sânul ei pe cei cu altfel de apucături de cât ale majorității oamenilor. Nu protesta, că eu te-am ascultat fără să te întreb. Pretinzi că răul era în tine, în sângele tău. Să admitem că așa este. L'ai stăpânit câteva luni, câțiva ani și, în sfârșit, ai socotit că a venit momentul, dacă nu să te fălești cu el, dar cel puțin să-l destăinuești. Asta este civilizația ta? Milioane de femei inculte, sărace sau bogate, îți sânt superioare, din acest punct de vedere. Și ele au simțit ceeace te-a încercat pe tine, au păcătuit poate cu gândul, în taina singurătății lor, dar trupul le-a rămas curat și nimeni n'a îndrăznit să le bănuească măcar. Stupizi sânt cei ce socotesc că numai învățătura înnalță pe individ! Sânt milioane de măști, vei zice tu. Așa e, dar masca e necesară, într'o societate civilizată, absolut necesară: fără ea nu se poate trăi. Nu e ipocrizie, e o necesitate morală și socială. Vremile mai nouă au compus câte o mască onorabilă, cuviincioasă, pentru fiecare obraz ce se respectă. Măști albe, măști roșiatice, măști mari, măști cari ascund numai ochii, sau măști pentru întreaga figură, ori cum ar fi, fiecare din ele înseamnă o decență sau o barieră. De și străvezii, multe din ele, totuș își au rostul lor, pentrucă toată lumea se face că le crede opace. Și tu aveai una de toată frumusețea, reușită perfect și exact potrivită pe figura ta: îți da chiar un aer de nevinovăție, de naivitate copilărească, adorabilă, ce contrasta ispititor cu corpul tău cel uriaș. N'ai știut s'o păstrezi, ai sfâșiat-o în noaptea asta, ca să ți se vadă sclavia cărnii întipărită în ochi și pe lângă gură. E un gest de femee simplă, de lașitate poate, dar și de îndrăzneală: iar dacă e vorba de o boală — vestita boală generală — apoi, uite, vezi, boala mi se pare contagioasă. Ai încercat să-ți explici, cum ai putut, fapta ta. De bună seamă că te-ai mirat și tu cât de liniștit te-am ascultat. Mă întărește o hotărîre și-mi dă putere să aștept un gând nou. Mă voi încerca și eu, cum mă va tăia capul dacă nu să legitimez, barem să lămuresc *ceeace am de gând să fac.*

— Ce vrei să faci? întrebă femeea ridicându-se din nou, zguduită de fiorii spaimei. Mă însperiamânți!

— Așteaptă, vei vedea imediat.

— Dă-mi voe să mă îmbrac și te ascult oricât, George.

— Nu, asta nu se poate.

— Mi-e frig, George. îndrăzni să se vaite ea, cu un ton ce nădăjduia că-l va mișca.

Bărbatul, rece ca ghiața zâmbi ușor și îi răspunse, făcându-i semn să stea pe loc:

— Să băgăm lemne în sobă, să se mai încălzească, — dacă ți se pare rece. Dar aici e o căldură nesuferită. Fii sigură că nu răcești.

— Te rog, George, să pun ceva pe mine: de când sânt n'am stat ceasuri întregi goală.

— O clină sau o veșnicie e tot una. Ce însemnătate are timpul, *când ai făcut-o?* Cine te-a dezbrăcat? Eu?

— Să iau un manteaux, George!

— Nu, absolut nimic, te vei îmbrăca *pe urmă.*

— Când pe urmă? După convorbirea noastră, după ce?

— O să vezi.

— Dă-mi ce vrei tu să mă acoper, George, nu mă pot suferi așa!

— Nu-ți stă rău, îi răspunse bărbatul cu acelaș zâmbet ciudat. Stai așa.

— Bine, se resemnă ea; dar te rog să nu mă ții mult.

— Nici o clipă *mai mult de cât va fi necesar.* Ti-ai sfâșiat masca. Evenimentul, cel puțin aici în casă, nu va rămâne izolat. Pentru prima oară, în viață, mi-a venit ideea, sau mai bine zis am căpătat curajul de a mă gândi că aș putea s'o sfâșii și eu pe a mea. Negreșit, nu pentru toată lumea: gradul de civilizație la care am ajuns mă oprește. In societate trebue să rămâi acelaș. Dar aici, în taina camerei noastre de culcare, când nu ne vede și nu ne aude nimeni, când stăm față în față, ca două animale, eu cel de altădată, mereu acelaș — și tu, odată inocența întrupată, astăzi dată pe față, cu masca de pe figură sfâșiată, ce mă oprește să nu iau exemplu de la tine? Până în noaptea asta lucrul mi s'ar fi părut peste putință. M'am molipsit dela tine și acum, întors la sălbăticia primitivă, mă întreb: și de ce nu? Tot ce înăbușim în noi, ne ruinează creerul. De ce să continui sacrificiul?

— Ce urzești, George? Mi-e groază!

— Pornesc pe calea ce mi-ai arătat: n'ai spus tu că trebui să fim egali în drepturi ca și în datorii? Imi smulg masca după figură. Onorabilul meu secretar, mișelul care a fugit pe fereastră, ca să scape de glonțul ce se temea că-l așteaptă, nu purta oare o mască? Cine era, până în noaptea asta, mai credincios, mai modest, mai sfios și mai naiv de cât dânsul? Cine se rosea, ca o fată mare, când auzea o vorbă mai îndrăzneață? Cine te privea ca pe o sfântă și-ți săruta mâna cu ochii în pământ? Acelaș secretar, pe care l-ai ales pentru motive tainice, căci judecând bine este cel mai slut dintre dobitoacele cu două picioare ce trec prin casa asta. Taci, că eu te-am ascultat. In noaptea asta, animalul a socotit că e bine să se lase în patru labe și să se arate așa cum este. Ca și tine și-a sfâșiat masca. Nu vezi ce de zdrențe sânt pe jos? Uite ce culori vii, înșelătoare.

— Sânt rufele mele.

— Sânt măștile voastre, pe care le-ați rupt de pe obraz și le-ați călcat în picioare. Mormanul nu e complet: îi lipsește o podoabă ca să-l încoroneze. Iată de ce îmi sfâșii și eu masca de pe figură, cu toate că o scot cu fâșii din obrajii mei. Asta e noaptea măștilor sfâșiate, o noapte cu noutăți din alte vremuri și cu senzații ciudate. Sânt dator să-mi lepăd masca, spre a fi la fel cu voi, ca să răsuflu în voe.

Ca și tine am simțit, în adâncul ființei mele, un duh vrășmaș, ce-mi îndrepta gândurile într'o singură direcție și cu stăruință neînduplecată: ca și tine am suferit amarnic, opunându-i cumplita rezistență. Mă însoțea pretutindeni și îmi șoptea la ureche acelaș cuvânt, pe care nici nu vream să-l aud: îndrăznește! Intelegeam că-mi vrea răul și-l detestam. N'am avut destulă forță ca să-l alung pentru totdeauna. Poate că nici n'ar fi fost cu putință. Ca și slăbiciunea ta, de bună seamă că și a mea își are rădăcinele adânc înfipte în oasele strămoșilor mei, boeri de viță, pe vremea cărora erau alte obiceiuri. Ceeace privesc eu ca o sălbăticie, la ei era ceva obișnuit și se făcea în văzul tutulor. De când m'ai luat, ai bănuit tu vre-odată că sufletul meu ar avea, în colțișorul lui cel mai umbrit, un punct

slab? Fără îndoială că nu. Eram prea mândru, ca să-ţi fiu inferior cu ceva, ţie care îmi păreai perfectă din toate punctele de vedere. N'a fost uşor să-mi potrivesc masca atât de bine, în clipele de durere ca şi de veselie, încât să nu observi nimic niciodată. Şi mă mândresc că am reuşit. Nici când n'ai fi aflat nimic, dacă nu făceai începutul. Nu ştiu dacă te pierde mai repede satisfacerea slăbiciunii, sau înnăbuşirea ei. Dar am isbutit s'o înfrânez. Acum însă, că tu ţi-ai lepădat mândria, odată cu cămaşa — nu mai am de ce să mă ascund şi pentru cine.

— Ce vrei să zici? Spune odată! *Ce mă aşteaptă*, George! Pledezi pentru un proect pe care nu-l ghicesc, dar care mă înspăimântă.

— Va trece şi asta, cum se spune în orient. Puţină răbdare.

— Nu mai am, înnebunesc. Vorbeşte limpede, sau lasă-mă să mă înbrac. Am friguri! Turbez! Lasă-mă!

— Ce? Ai început să dai ordine? Nu mă înfuria.

— Iartă-mă, George, n'am vrut să te supăr, dar nu mai sânt stăpână pe mine, nu mai pot.

— Lasă că te trezesc eu, acum. Să-mi răspunzi, înainte de toate, la o întrebare: de când mă cunoşti, am dat eu vre-odată vre-o dovadă de cruzime?

— Din potrivă: esti cel mai delicat şi cel mai bun om din câţi cunosc. N'ai fost în stare să ridici mâna asupra servitorilor, pe care i-ai prins furând, asupra ţăranilor pe care i-ai găsit cu caii în grâu; nu te-am văzut lovind un animal. Ai şi o răbdare rară. Eşti un om!

— Asta vream să ştiu. Vezi ce bine mi-era asezată masca pe figură: n'ai bănuit nimic. Cu toate astea nu sânt cum mă crezi tu. Nu sânt nici crud, — e drept. Nu-mi face plăcere durerea altuia şi n'aşi bici'ui un câine. Când citesc, prin ziare, vre-o barbarie, mă revolt până în adâncul sufletului. Cu toate acestea primul gând ce mi-a venit, când am dat peste tine, goală, aşa cum esti, *a fost să te lovesc*.

— A, strigă Gina şi se dădu înspăimântată înapoi.

Moşii mei, boeri moldoveni, trăgeau liniştiţi din ciubuc, când se biciuia la scară, din ordinul lor, bărbaţi sau femei — indiferent. Obiceiuri vechi, ruginite, desfiinţate astăzi, dar rămase în sufletul nostru. Pe când eram prefect, revoltat de îndrăzneala unor tâlhari — ştii Ghetu care a ucis femeile la moară şi fraţii lui — mi-a încolţit în minte ideea de a recurge la procedeele bătrâneşti; dar niciodată n'am simţit, ca în noaptea asta, dorinţa neînfrânată de a pedepsi cu mâna mea. De ce tremuri? Ce să fac? Porunca e mai presus de voinţa mea. Ca şi tine nu mai pot răbda, trebue să mă supun. Stai aici, nu fugi. *Aceasta e calea pe care am ales-o.* Nu ştiu dacă este cea mai bună, dar simţ că nu pot face altfel. Nu e nici cea mai civilizată, dar nu se mai poate vorbi de civilizaţie în dormitorul ăsta, transformat în lupanar.

— Nu, George, nu vreau, lasă-mă! Să ştii că ţip, adun lumea!

— Toate uşile sânt încuiate! Contractul e gata, nu te-am întrebat dacă vrei, am încercat numai să-ţi urmez pilda: să te conving că lucrez din porunca Trecutului, că puterea ce-mi înarmează braţul e mai tare decât mine şi că nu pot face altfel ca şi tine. Ţine ca să mai încerci şi altă dată!

— A!

. . . . . .

— Anico, am toată încrederea în tine, să-mi spui drept: ce s'a petrecut în casa asta? Pentru întâia oară ginerele meu nu vrea să mă primească, îmi vorbeşte din pragul camerei lor. Spune că nici fata mea n'ar fi dispusă să stea de vorbă cu mine. M'am supărat foarte rău, când am văzut cum se poartă cu mine, dar tot mai mare mi-e teama de mamă, grija de fata mea.

— De, coană mare, ce să-ţi spun? A fost o noapte groaznică. Toate uşile ce duc sus erau încuiate. Am auzit numai pocnituri şi ţipete sfâşietoare. Bucătăreasa spunea că o bate pe coniţa.

— A, nu, asta mi-a explicat-o Gheorghiţă: zice că are mâine un duel şi toată noaptea a tras la ţintă cu pistolul.

— Am auzit-o noi bine pe coniţa cum ţipa.

— Cred: ei îi e atât de frică de arme. Mi-a spus ginerele meu că a rămas bolnavă de astă noapte. Pe urmă are grije de el: să nu-l omoare ăla cu care s'a certat la Capşa.

— Nu, cocoană mare, ascultă-mă pe mine: nu ştiu ce s'a petrecut între boeri, dar domnul a bătut-o toată noaptea pe biata coniţa. Nu ştiu cu ce dădea, că pocnea ca puşca şi, odată cu fiecare lovitură, se auzea şi ţipătul d-nei. Era să spargem uşile, dar ne-a fost frică.

— De asta n'am eu grijă, că-l cunosc pe Gheorghiţă: el nu se atinge de o pisică. Dar tot trebue să fie ceva, plec cu inima îndoită. Tu să te duci, Anico, să rogi pe coniţa să nu-l lase să se bată în duel.

— Am fost sus şi domnul m'a dat afară. Vai, coană mare, cum urla viscolul asnoapte şi cum se mai jelea coniţa noastră! Săraca!

— Duelul, Anico, tu nu cunoşti lucrurile astea.

. . . . . .

A treia zi d. Ionescu-Costeşti, secretarul lui George Anton, cunoscutul avocat şi om politic, a fost arestat subt învinuirea de a fi excrocat pe patronul său cu o foarte mare sumă de bani.

— Cum se poate să faci o asemenea plângere mincinoasă? L-a întrebat pe soţul ei Gina, care nu se sculase din pat, din noaptea măştilor sfâşiate.

— Eu o găsesc firească.

— Te-a excrocat el cu vre-un ban?

— E drept că nu.

— Ţi-a furat ceva?

— E mai bine să nu insişti.

— Atunci de ce l-ai dezonorat, de ce i-au distrus viitorul?

— De când viitorul face mai mult de cât prezentul?

— Nu te înţeleg.

—Nici nu trebue. Ne-am lepădat măştile depe figură: în privinţa asta nu mai există nici o îndoială. Eu l-am înţeles pe el, dupe cum te-am priceput şi pe tine, în urma explicaţiilor ce mi-ai dat; dupe cum, socot, că şi tu ţi-ai dat seama de ceeace s'a petrecut în sufletul meu, dupe... dojana ce ai primit; nădăjduesc dar că nici el nu mă va osândi, analizând lucrurile în mod superficial, ci va înţelege că sînt şi eu un biet om inperfect.

— Ce are face?

— Da, draga mea, căci am uitat să-ţi spun. Mai am încă un beteşug din naştere: sunt rău la suflet. Ce să fac? Imi sedea poate mai bine altfel; eu nu sunt de vină că m'am dat pe faţă, pentrucă nu eu mi-am sfâşiat cel dintâi masca 1)

CONST. RIULEŢ

1) S'a tradus în ungureşte de d. Aurel Ghitta şi s'a publicat în ziarul „Samos" (Someşul) din Satul Mare, subt titlul „Letepett ularcok ejszakojan".

Din volumul de nuvele ce va apare în curând.

HONORIU CREŢULESCU: La depănat

O PEDEAPSĂ CU EFECT

— DIN AMINTIRILE UNUI PROFESOR DE RELIGIE —

de SEPTIMIU POPA

Era un amalgam de glasuri ascuţite, întretăiate din vreme în vreme de câte-un strigăt, ori ţipăt.

— Nu-i adevărat! — strigau unele. Voi sunteţi nişte mincinoase...

— Ba, e adevărat, — răspundeau altele. Să ştiţi, că vă spunem domnului profesor...

Înaintând către clasa a treia, o profesoară mă privi cu o mică doză de răutate, ridicând din umeri şi zicându-mi:

— Aşa, aşa! Să vezi şi dumneata, cum e clasa primă!..

— Clasa primă? — şi replicai, zâmbindu-i. Ştiu eu, cum e clasa primă. E ca toate clasele prime ale liceelor de fete: o colecţie de broscuţe, cu diferite temperamente, venite dela o mulţime de şcoale primare. Câtva timp, o lună ori două această clasă e mai gălăgioasă decât celelalte. Atât...

— O să vedem, — mai grăi ea, clipind din gene şi intrând în clasa ei. Iar eu, o luai către clasa cu gălăgia.

Ajuns în dreptul uşii, mă oprii o clipă, ca să răsuflu. Gălăgia îşi ajunsese acum culmea. Nu mai puteai deosebi nimic, nimic. Totul părea un cazan ce fierbe, ori, o locomotivă pusă în mişcare. Strânsei catalogul într'o mână, iar cu cealaltă apăsai clanţa dela uşă şi intrai: grav, serios şi... mânios...

Când m'au zărit, pare-că, se împietriră deodată, toate. Mă priviră cu ochi mari, măsurându-mă din creştet până în tălpi.

Le măsurai şi eu cu ochii în vremea rugăciunei. Părul fiecăreia era în neorânduială, iar ochii lor erau, ori plânşi, ori speriaţi. Când ajunserăm la „şi ne iartă nouă greşelele noastre", toţi aceşti ochi se încrucişară cu ai mei, întrebându-mă:

— Oare, dumneata, o să ne ierţi?

— O să vedem, — le răspundea gândul meu. Mă aşezai însfârşit la catedră şi măsurai spaţiul dintre cei patru pereţi ai clasei, admirând firicelele de praf ce se învârtiau în dungile de raze solare din dreptul ferestrelor. Apoi, mutând catalogul dintr'o mână într'alta îmi deschisei graiul.

— V'aţi purtat rău azi, fetelor! De ce v'aţi purtat rău, spuneţi-mi?

Răspuns mi-au dat numai piepturile, micile lor piepturi clocotitoare, umflându-se şi desumflându-se. Celor din banca primă aş fi putut să le număr în dragă voe bătăile inimii.

Coborâi dela catedră şi pornii de-a-lungul clasei, printre bănci. La banca a cincea mă oprii în dreptul unei fetiţe ochheşe, cu părul dat pe frunte.

— Cine ţi-a pătat hăinuţa cu cerneală?

— Mă rog, bombăni ea, tresărind şi ridicându-se brusc, nu ştiu...

Eu eram convins că ştie, dar, dacă ar fi spus, ar fi ieşit la iveală, că nici ea nu e tocmai cu stea în frunte. Mai întrebai pe vre-o cincisprezece: de ce li-e părul vâlvoiu, de ce li-e mâneca ruptă, de ce au o dungă de cretă pe obraz, de ce li-s ochii plânşi? Răspunsul a fost acelaşi: câte-un „mă rog", urmat de tăcere, de noui dungi de roşeaţă pe obraji şi de noui umflări de piepturi.

De asi fi primit un singur răspuns, numai unul! Atunci, în câteva clipe aşi fi ştiut totul.

Mă urcai din nou la catedră şi simulând mânia le mai aruncai o privire gravă, oftând din greu.

— Fetelor, aţi fost rele azi...

— Adevărat, — îmi tăia vorba una din banca primă, zgâriată pe amândouă mânile.

— V'aţi certat, aşa-i?

— Certat...

— V'aţi bătut?

— Bătut...

— E trist, e trist, — oftai, mişcându-mi capul în dreapta şi în stânga. Ce credeţi voi, cum ar trebui să fie fetele?

— Bune, — îmi răspunseră câteva glasuri din diferite bănci.

— Adevărat bune, ca îngerii din cer. Dar fetele rele sunt diavoli, nu îngeri. Spuneţi-mi, v'ar plăcea, dacă eu v'aş zice: diavoli?

O uşoară tresărire a tuturor ochilor a fost răspunsul.

— Nu v'ar plăcea, ştiu. Nici mie nu mi-ar plăcea... A urma iarăşi o tăcere de câteva clipe. Eu le priveam, ele mă priveau, când de odată, cea din banca primă de adineaori îşi deschise iarăşi graiul:

— Mă rog, să ne ierte domnul profesor. Numai acum odată...

— Să ne iertaţi, să ne iertaţi, — o acompaniară toate, în toate băncile.

— Să vă iert? Hm! Dar ce să iert? Nici nu ştiu măcar: ce aţi făcut? Cari aţi strigat mai tare? Cari v'aţi bătut? Hai, spuneţi-mi...

Dar nu mi-au spus. Se închiseră toate gurile, se plecară toţi ochii, era o tărcere supărătoare, căreia voiam cu ori-ce preţ să-i pun capăt.

— Să se ridice acelea, cari s'au certat, — le mai zisei, aşa, ca într'o doară.

Ici-colo, observai o uşoară tresărire, dar, de ridicat nu s'a ridicat nici-una.

— Să se ridice acelea, cari s'au bătut, cari s'au sgâriat, cari au vărsat cerneala...

Rezultatul: aceiaşi uşoară tresărire, apoi, aceeaşi tăcere adâncă...

— Vedeţi, fetelor, isbucnii însfârşit, voi sunteţi mai rele de cum gândiam. Să nu vă miraţi, că celelalte clase îşi râd de voi, iar profesoarele s'au luat de un gând. Sunt nevoit să vă pedepsesc...

Vorbiseam cu atâta asprime, încât toate, toate, se speriară. In toţi ochii citiam întrebarea:

— Ce o să urmeze acum?

— Toate acelea cari v'aţi certat, — reîncepui, cu mâna ridicată în aer, — închipuiţi-vă că primiţi câte trei lovituri cu nuiaua pe spate! Iar cele cari v'au bătut, câte cinci... E destul de trist că omul e nevoit să vă pedepsească aşa, ca pe băieţi...

Efectul a fost fulgerător. Douăsprezece fetiţe îşi duseră instinctiv mâinile la spate. Pe obrăjorii lor era întipărită durerea mai mare, ori, mai mică, după număr teoreticelor lovituri. Iar în clipa următoare, douăspreze perechi de ochi se scăldau în cele mai amare lacrimi.

— Mă rog, nu eu am fost de vină, — isbucni cea cu mânile sgâriate.

— Mă rog, mi-a sfârticat caietul.

— Mă rog...

In trei-patru minute ştiui totul. Au urmat apoi: promisiuni solemne şi noui cereri de iertare.

— Vă iert, vă iert, — le zisei, gândindu-mă la lecţia zilei şi deschizând catalogul.

Vă iert.....

critica literara

CONSTANTIN DICULESCU:

ALTGERMANISCHE BESTANDTEILE UND — DIE RUMAENISCHE KONTINUITAESTSFRAGE (ESTER TEIL) — MAX- NIEMEYER-VERLAG HALLE (IAALE), 1929

Este o broşură de polemică cu diverşi filologi străini, între cari Skok, Zauner şi Herzog, apărute, la început sub formă de articol în *„Zeitschrift fuer romanische Philologie XLIX.* Apărând, cu succes, cele afirmate în cartea *Die Gepiden,* d. Diculescu derivă din limba gepidă cuvintele contestate de filologii de mai sus : *stimă, steamătă* (umbra mortului, fantomă), *iasmă; tureci; nasture; bumb; ateia* (în formă : te ateiu eu pe tine ; te aranjez eu pe tine); *îmbrăca; sgudui, smicui* (biciui); *smicea = nuia subţire; smeţie = vergea de bătaie : butură = butuc (!); butuc; strugure ; grind = dună ; bulz = deal : cotângan = tânăr bine făcut ; cotârloiu = mucos, puţoiu : coteiu = câine leneş ; cotarlă = javră; stărnut; strănut; mârţoagă;* mărţină: burtă; burduf: *bâtcă, ripcă, obâlcă; bâtcă = înălţime;* bâlcă = deluşor; *ripcă = tărîţe de lemn ; ghioagă.*

D. prof. Diculescu a găsit un număr de aproape trei sute de cuvinte derivând din gepida veche.

Filologii cari s'au alarmat de lucrările d-lui Diculescu sunt adversarii continuităţii Românilor în Dacia. Dealtfel, d-sa nu se bazează numai pe un împrumut de limbă foarte important ce-l avem dela gepizi, ci şi pe documente istorice, pe inscripţii şi pe obiectele găsite din săpături.

Începând din secolul al III-lea până într'al IX-lea, gepizii au rămas în Dacia. In cartea fundamentală a d-lui Diculescu *„Die Gepiden"* (despre care regretăm, pentru marele public că nu există şi o ediţie românească), stabileşte partea de influenţă şi de raporturi avute dintre acest popor şi Români. Este o revelaţie, că ni se luminează, printr'una din minunatele inducţiuni ale ştiinţei istorice şi filologice, cea mai întunecată parte a istoriei noastre. Desigur că, în această privinţă, nu avem decât un început important, dar s'a deschis poarta asupra unei din cele mai atrăgătoare enigme din istoria Românilor.

Dacă tinerii noştri istorici n'ar fi prea ocupaţi pentru a stabili datele unor domni insignifianţi din trecutul principatelor, dacă mulţi tineri profesori de istorie n'ar confecţiona cărţi de şcoală cari aduc venituri mari, fără vreun efort deosebit, am avea şi noi din acele falange de savanţi, cari sunt o mândrie a Franţei, Germaniei sau Angliei, sau Italiei; ar fi cercetat, atunci, cu toată atenţia evul nostru mediu, *terra incognita.* Nu ne-am pierde timpul despre Duca sau Despot Vodă, — asupra cărora se poate trece uşor, — ci ne-am adânci să rezolvim marile probleme ale continuităţii în Dacia, ale formaţiunii poporului românesc şi a stabilirii epocelor sale de flux şi reflux. De aşa ceva nu se prea ocupă universităţile noastre, cu majoritatea de profesori lefegii, foşti agenţi electorali sau oameni politici, pentru cari catedra este o căpătuială şi nu înaltă misiune morală şi ştiinţifică.

Gepizii au fost un popor nordic, rude cu Goţii, Ostro şi Wisi-goţi cari vorbeau o limbă sau un dialect german, aproape limba gotică.

Opuşi fraţilor lor teribili Goţii, războinici şi cruzi, Gepizii erau paşnici *(quieta gens,* scrie Jordanes, faimosul istoric al Goţilor). Ei veneau ca muncitori, erau luaţi şi stăpâniţi, când de Goţi, când de Avari, când de Bizantini. Tot Jordanes scrie : *Nam Gepidi a Romano imperio, nisi pacem et annua sollemnia ut strenui viri, amica pactione postulaverunt.* Şi Procopius în *De bello gotico,* spune de ei că nu „erau ca Longobarzii nedrepţi, cerând tranşarea diferendului cu sabia, ci Gepizii cereau arbitrajul împăratului roman în diferendele lor cu imperiul".

Numai aşa se explică faptul că au stat aproape cinci secole în Dacia, unde, parte au fost asimilaţi în masele româneşti şi parte au fost isgoniţi. Când au venit Ungurii în Europa nu i-au mai găsit pe Gepizi, acum se pare că Bulgarii domniau, în primul imperiu româno-bulgar, toată Dacia, sau poate sub forma de simplă suzeranitate, căci numai aşa ne explicăm primele lupte dintre Unguri şi Români în Ardeal, unde găsim şefi militari, probabil guvernatori, sau principi-voevozi, — cu nume curioase.

Gepizii au trăit în Dacia, tocmai în intervalul de formaţiune a poporului românesc şi influenţa lor pare să fi fost tot aşa de mare ca şi aceea a Geţilor la începuturile poporului român.

Filologul Zauner contestă d-lui Diculescu faptul că de ce numele războinice de arme nu le-am luat dela Germani, cum s'a întâmplat cu Francezii, Italienii, Spaniolii, ci numai obiectele pacifice : pastorale şi de câmp.

Explicaţia stă tocmai în faptul că gepizii au fost un popor pacific.

*

D. GENERAL I. MANOLESCU publică o broşură : *Politica, Dictatura, Armata.*

La început ne dă o serie de sfaturi excelente : „O ţară nu se poate întări şi afirma fără buni profesionişti în fiecare ramură de activitate, şi fără o politică cinstită şi ridicată deasupra intereselor personale.

Condiţiunea aceasta nu o îndeplineşte bine la noi nici profesionismul, nici politica.

„Una din cauzele principale este că politica demagogică de astăzi a târît, rând pe rând, în cancanurile ei, o parte din tineret şi două din instituţiile educative : şcoala şi biserica.

„Nivelul politic românesc este atât de coborît că nici cei mai pricepuţi şi mai onesti conducători ai partidelor — prea puţini de altfel — nu pot să reziste oportunismului şi demagogismului partizanilor politici.

„In astfel de scădere politică se încearcă acum coborîrea în mocirla politică a întregului tineret, a justiţiei şi a armatei.

„Un asemenea succes aparent de partid, ar putea constitui în viitor cauza principală a prăbuşirii României întregite".

D. general Manolescu — deşi crede că regimul de dictatură este unul de tranziţie, preferă anosta demagogie.

Unul din cei mai străluciţi publicişti francezi, *Pertinax* dela *Echo de Paris,* vorbind într'un rând de situaţia în Europa orientală, a afirmat cu drept cuvânt, că Polonia, Cehoslovacia datoresc lui Pilsudski şi Masaryk, Iugoslavia, România, Turcia şi Grecia, lui Pasici, Ion I. C. Brătianu, Mustafa-Kemal şi Venizelos reconstituirea şi unitatea lor naţională.

Desigur că orice bun Român în faţa unor spectacole desgustătoare de politicianism, se înspăimântă, dar nu trebue să uităm că poporul nostru, dotat cu atât de bun simţ, va reacţiona la timp, eşind din apatia în care stă în aparenţă.

Lecţiile trecutului ne-au învăţat să fim cuminţi şi să evităm transformările totale, cari aduc la decadenţă şi declin pe naţiunile cele mai mari. Astfel, pesimismul justificat trebue evitat şi fiecare, în limitele posibilităţii să lucrăm pentru binele şi prosperitatea Patriei.

ION FOTI

*

GALLIA TUDOR:

„Latiniada"

(epopee)

Doamna Tudor creiază o epopee a latinităţii, începând cu Romulus şi Remus şi până la moartea lui Traian, trecând şi descriind perioada luptelor marelui împărat cu Dacii. D-na Tudor vrea să imite pe Valmichi, Homer, Virgil (de ce vrea şi pe Horaţiu a-l prenumăra printre autorii de epopee ?) Incercarea d-sale, în primul volum, pentru a nu fi elucubraţia unui maniac, conţine exametre frumoşi ca :

„Mama le cântă şi coase cu fir răsucit de mătase, acul aleargă într'una, ursindu-le zile frumoase".

Sunt pagini întregi de istorie romană, iar aflăm la urmă, că Decebal era creştin. Un căpitan al lui Decebal se chiamă Jiu, iar fata regelui dac, Dolja. Ba, mai are şi un sfetnic pe care-l chiamă Bicilie.

Dacă n'am fi prea ocupaţi cu lucruri mai serioase, dacă viaţa ar fi astăzi cea ce a fost odată, dacă d-na Gallia Tudor, cu atâtea volume, ce le citesc pe contrapagina copertei ar fi avut geniu, poate că epopeia d-sale ar fi interesat pe cineva. Dar, aşa cum se prezintă mai ales că lasă istoria romană în drum, şi tratează lucruri prea vechi şi, deci, neactuale, cu toată părerea Italianului pe care nu-l numeşte — dar care în dragostea-i pentru latinitate admite şi *La-*

in străinătate

LITERATURA ROMÂNĂ IN ITALIA

de MARIO RUFFINI

Sub acest titlu a apărut în revista „L'Italia letteraria"—„Les Nouvelles littéraires" din Italia — următorul articol pe care îl dăm în traducere :

Luna trecută Ducele l-a primit pe prof. Claudiu Isopescu, docent de literatura română la Universitatea din Roma, care i-a prezentat nouă lucrări de-ale sale publicate în italieneşte (Alcuni documenti inediti della fine del '500 ; Antiche attestazioni italiane della latinità dei romeni ; L'Italia e le origini della nuova letteratura romena ; il poeta romeno Asachi a Roma ; notizie intorno ai romeni nella letteratura geografica italiana del '500 ; La pittura sacra moldava nelle chiese di Bucovina ; documenti inediti della fine del '500) şi opt volume de romane, nuvele şi teatru tradus sub direcţia sa. Ducele s'a întreţinut afabil cu Isopescu pentru activitatea sa desfăşurată în favoarea apropierii culturale dintre poporul italienesc şi cel românesc. Şi e bine că se interesează Ducele, fiindcă literatura română, până acum cunoscută numai într'un foarte restrâns cerc de specialişti, merită să fie cunoscută şi în Italia cu atât mai mult cu cât românii, mândri de descendenţa lor, o recunosc ca mamă pe Roma eternă şi ca tată spirituăl pe împăratul Traian.

Opt volumaşe traduse, opt juvaeruri.

Trei dintre ele — *Năpasta, O scrisoare pierdută, Divorţul* — ne familiarizează cu arta lui *Ion Luca Caragiale*, stea luminoasă a olimpului literar românesc din a doua jumătate a secolului XIX, frumoasă figură de autentic umorist, pe care mi-l închipuesc că a trăit totdeauna gata să asculte, să observe şi să adnoteze evenimentele, lucrurile şi persoanele. Humorul lui e sănătos, nu lasă nimic amar în gură şi este, s'ar putea zice, integral.

Puternica artă a lui *Liviu Rebreanu* ne

---

tiniada d-nei Tudor — pe noi ne condamnă la indiferenţă.

Poezia, ca şi arta în genere, presintă o prăpastie pentru amatori. Nu admite de cât slujitori, cari închină din naştere, viaţa lor şi talentul lor pe altarul Muzelor. Cei ce încearcă sau se străduesc, ori cât de onorabile ar fi încercările rămân în afară de templu, printre curioşi şi nechemaţi. Este o lege fatală care nu iartă şi nu exceptează pe nimeni.

ION FOTI

este desvelită de romanul *Servilia*, care e una din părţile capodoperii sale *Adam şi Eva*, roman poliedric, a cărui traducere în italieneşte n'ar fi rău s'o vedem întreagă. E un mistic al realismului. Rebreanu, dacă e un eficace şi incomparabil pictor de lucru, de ambianţe, şi de persoane, n'are măsură în povestire, şi are o oarecare brutalitate în expresii. E însă, desigur, cel mai cetit dintre autorii români.

Ion Agârbiceanu, frumoasă figură de preot catolic de rit bizantin e mai mult decât realist, e un poet. Nuvelele sale — culese în cartea *Două iubiri* — ne destăinuesc un suflet de poet care simte profund lucrurile văzute şi le descrie într'un cânt care se revarsă din plinătatea inimii. Arta lui Agârbiceanu e plină de umanitate : el vede totul cu sufletul, nu cu creerul. Patria pentru el, nu e un simbol gol, abstract o simte cum ar simţi-o un ţăran de al nostru pe punctul de a emigra în locuri depărtate, vie în toate satele sale, în câmpuri în sborul paserilor, în clopotirea bisericilor. Dacă ar trebui să fac o asemănare, aş compara arta lui Agârbiceanu cu acea a unor nuvele de ale lui Neri Tanfucio.

Demetriu Pătrăşcanu, în arta sa ţărănească înveşmântată în cerebralism, ne revelează o ironie deosebită de a noastră, golaşe şi tăetoare, care compătimeşte şi iartă păcatul, dar care dela început neagă posibilitatea rescumpărării păcătosului. Personagiile nuvelelor sale (titlul volumului, după cea dintâi, e *Doamna Cuparencu*) se revelează toate fiice spirituale ale acluiaş tată, victime toate ale lipsei de echilibru care e legea şi armonia eternă a vieţii.

Ioan Alex. Brătescu-Voineşti, scriitor foarte puţin cunoscut până acum în Italia, e unul dintre cei mai buni prozatori români, comparabil cu Verga al nostru. Are într'adevăr conştiinţa scriitorului ; posedă adevărata stofă a povestitorului, care fără artificii sau nebulozităţi, numai cu ritmul subiectului şi cu dispoziţia materialului, crează atmosfera unei întregi lumi spirituale şi ştie să menţină palpitantă atenţia cetitorului. Între scriitorii români moderni e cel mai iubit. Ni se înfăţişează cu traducerea capodoperii sale — *Niculăiţă Minciună*. —Cunoaşte perfect arta de a povesti : cu simplitate, claritate şi ingenuitate.

Am lăsat la urmă cartea lui Camil Petrescu — *Nebunia lui Andrea Pietraru*. Acest scriitor tânăr (are 35 de ani), e fără îndoială unul dintre cei mai bine dotaţi scriitori dramatici din România contimporană. In drama sa, masivă construcţie şi minunată intuiţie psihologică, a ştiut să rezolve admirabil, cu o concepţie îndrăzneaţă, un interesant conflict social în România, unde până acum câteva decenii nu existau decât nobili şi ţărani Dialogul, agil şi nervos reaminteşte pe acela al lui François de Curel.

Toate aceste traduceri au prefeţe oportune de prof. Isopescu, de Augusto Garsia, cunoscut pentru poeziile şi romanele sale, de prof. Bertoni dela Universitatea din Roma şi director la *Archivum Romanicum* de Umberto Biscottini, director la *Giornale di politica e letteratura* şi autorul celor două volume asupra *Sufletului corsican*.

EPIGRAME

D-lui prof. Tzigara-Samurcaş,
a cărui populară barbă a trebuit să şi-o sacrifice în urma unei operaţii la Berlin.

Dar să n-o spunem cu venin ?:
Noi ne bărbierim pe-aici,
Acas 'cu lamă, ori cu brici
Cu câtă trudă şi cât chin !
Şi el se rade... la Berlin.

*

Poetului Bacovia,
autorul volumului „Plumb"

I-am face-o mare nedreptate
Că-i clar ca oul lui Columb :
Volumul lui turnat în Plumb
Cum să nu aibă... greutate ?

N. CREVEDIA

*

Lui T. MAINESCU, autorul volumului de versuri „O picătură de parfum".

Cu volumul ce l-ai tipărit acum
Eşti de-o sgârcenie fără precedent ;
Ai pus în el „o picătură de
PARFUM"
Şi nici o „picătură de ... TALENT".

*

Lui ION MINULESCU, autorul volumului apărut de curând „Cetiţile noaptea".

Ideia Dumitale e — maestre —
Cum nici că s'ar putea mai... fistichie
Ca să pretinzi făpturilor terestre
Atâtea nopţi de chin şi insomnie.

AUREL CHIRESCU

Teatru

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

UITAREA, de Pierre Frondaie

Se pare că în sfârșit, pentru câtva timp vom avea o stabilizare a afișelor. Este, trebuie mărturisit, un record. Dela începutul stagiunii și până săptămâna trecută cu două trei excepții, am asistat la un adevărat tobogan al pieselor. Cu opriri și poticneli alunecau în tragica indiferență a publicului piese, care îmbogățiseră multe teatre din apus și desfătaseră mii de spectatori.

Directorii de teatru năuciseră și unii deveniseră atât de superstițioși și înfri-

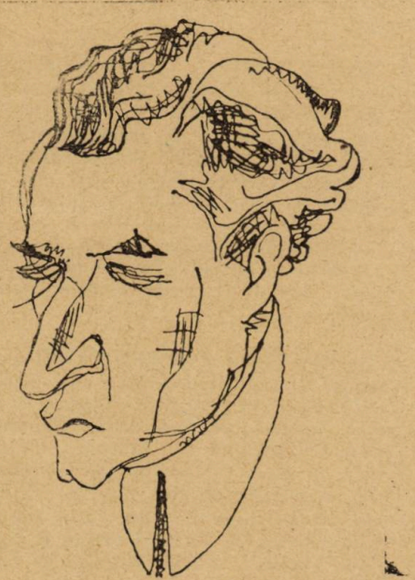

VICTOR EFTIMIU

coșați că umblau pe la cărturărese.... Nu-i de râs!

Cauza atâtor surprize nu-i atât de ușor de descifrat, deși o linie generală tot s'ar putea desprinde în preferințele publicului, dacă am ține seamă de piesele care au avut succes, anul acesta și chiar în cel trecut, am observa că: spectaculosul, melodrama și comedia bufă, sunt pe placul spectatorilor noștri. Excepții au fost, nu-i de tăgăduit, dar ele nu contrazic concluzia de mai sus.

D. Eftimiu, a cărui pricepere în conducerea teatrului Național n'a fost desmințită, a înțeles că fără piese de succes, indiferent de calitatea lor, nu se poate oferi și celor puțini, lucrările merituoase, din repertoriul străin și român, sortite să fie apreciate numai de cei cu preocupări de artă și literatură. După minunata *„Cosi è, se vi pare"* a lui Pirandello, discutată, lăudată și comentată, dar nu și de marele public, a dat *„Uitarea"* de Pierre Frondaie. Cu subiect complicat, tratat cu meșteșug, după formulele conacrate, piesa trăește prin interpretare și montare. Cei cu gusturi rafinate, ridică nasul în sus, strâmbă gura ironic, urmăresc superiori și încruntați desfășurarea acțiunii, dar nu pot ceda curiozității să vadă „ce urmează"

La sfârșit înjură pe autor și o recomandă cunoștințelor ca interesantă. Esteții sunt binevoitori cu prietenii; dar indirect și cu cassa teatrului! Cucoanele când nu oftează, admiră toaletele, pe Bulfinski, care le dă fiori, pe Băltățeanu care-i mereu cuceritor și fredonează discret „Lady Divine" cântată de muzica depe scenă. A doua zi încep să aibă păreri: Trebuie să vezi piesa — are Agepsina Eftimiu niște toalete!

Așa se asigură succesul și reprezenta-

N. BĂLȚĂȚEANU

rea piesei următoare „Citta morta" a lui D'Anunzio.

Studio Teatrului Național

LOCȚIITORUL, de C. Martin

Cu reprezentarea LOCȚIITORUL-UI de d. C. Martin la studio, d. Eftimiu a pus anexa Teatrului Național pe făgașu-i firesc. A făcut publicului cunoscută o piesă interesantă și-a consacrat un talent. Cu scăderi firești unui debut, piesa conține foarte multe lucruri bune și actul I a mulțumit pe cei mai dificili. Succesul pe care îl obțin comediile care satirizează laturile criticabile ale societății și administrației noastre, poate constitui o indicație pentru mulți începători.

Dacă timpul ar fi îngăduit directorului de scenă mai multe repetiții fără îndoială că s'ar fi asigurat o interpretare mai omogenă și un succes mai mare.

TEATRUL VENTURA

ȘOARECE DE BISERICĂ, de F. Laszlo

Noroc se pare că a avut și Teatrul M. Ventura cu *„Șoarecele de biserică"*, care la premieră a avut un succes din cele mai mari. Dacă s'ar menține și în serile următoare s'ar dovedi că publicul nostru nu-i deloc pretențios și că „cei mai dificili spectatori din Europa" cum îi botezase de disperare un director de teatru, n'au depășit încă stadiul general al culturii primare. Am spus general, pentrucă pretutindeni sunt aceiași spectatori, cu aceleași puțin complicate criterii estetice.

Sunt piese care nu pot fi comentate fiindcă în afară de subiect, meșteșugit tratat și câteva glume reușite, nu cuprind nimic ce ar putea să nască controverse. Te-au amuzat? Sunt bune. Te-au plictisit? Sunt execrabile. In bună pare chestie de digestie.

LENY CALLER

Dacă nu se poate vorbi de text, se pot face însă comentarii asupra interpreților. D-ra Leny Caler a avut atâta succes că a indispus și pe cei care pierduseră prilejul de a fi gentili cu laudele lor, deacuma inutile. D. Bulfinsky a dat concurs gene-

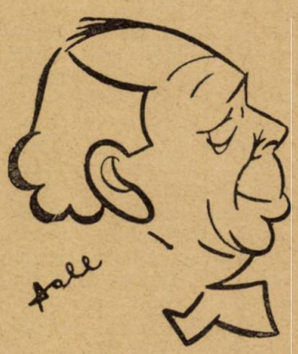

R. BULFINSCHI

ros primei interprete, alături de d-na Mohor care a fost frumoasă și elegantă.

Este tot ce se poate scrie despre aceste piese.

ION FLOROIU

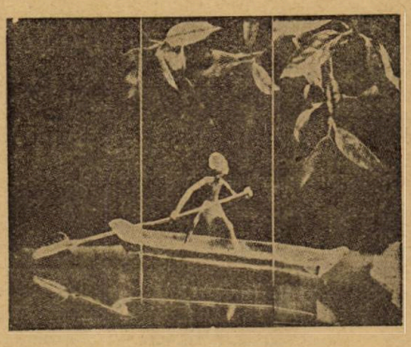

gazetăria

casă și-casă...

GANDIREA în numărul din urmă a scris următoarele :

„UNIVERSUL LITERAR, adaosul săptămânal al celui mai vechiu și mai răspândit cotidian românesc, a trecut în ultimii ani printr'o serie de transformări.

Aș zice fericite, întru cât temeiul lor era o bună intenție de a ridica această publicație dela nivelul de suburbie, la un nivel literar. Transformările succesive au fost însă neisbutite în realizare. Pricina stă în persoana directorilor aleși și concediați pe rând. Cel dintâiu a fost d. N. Iorga ; dar domnul N. Iorga, cu toată pasiunea ferbinte pe care o păstrează perpetuu literaturii, nu mai avea timpul necesar unei migale redacționale. Directoratul său n'a însemnat un salt decât pr'n contribuția scrisului personal ; restul revistei rămâsese inform și neorientat. A urmat la conducere d. Perpessicius, literat fin, de gust eclectic, care însă înțelegea să facă din revistă un organ cu caracter mai mult modernist, ceace era rostul unei publicați'i de avantgardă, iar nu al *Universului Literar*. Nici d. Camil Petrescu, succesorul său, n'a fost mai norocos prin tendința de a-l transforma într'un cenaclu lovinescian.

Universul Literar, pentru a îndeplini un rol efectiv, în mișcarea curentă, trebuia să fie eclectic în alegerea materialului, obiectiv în informație și imparțial în critica valorilor ; firește, păstrând linia generală, indicatoare, ce rezultă din caracterele dominante ale sufletului românesc. E ceeace se pare că a vo't editorul, constrâns să provoace atâtea transformări într'un scurt interval de timp. Astăzi, judecând după iscălitura care stărue regulat la cronica revistei, conducerea pare încredințată eminentului ziarist d. Bartolomeu Cecropide, intelectual de bun simț literar și de vibrantă pasiune pentru frumos. D. Cecropide a înțeles să cultive mai departe ceeace introdusese bun d. Camil Petrescu: regula de a înfățișa în fiecare număr un portret și o biografie a marilor personalități din trecutul culturii românești. Lucru considerab'l de util, care actualizează programatic pentru generația prezentă marile noastre tradiții culturale. Cronica e amabilă, de un gust care, neambiționând să fie excentric, știe să rămână normal. Tineretul începător în versuri își are o pagină supraveghiată atent, care poate deveni o pep'nieră de noi poeți. E, de altfel, singura revistă care cultivă versul începător, expluzat cu o tâmpă dușmănie dela *Adevărul Literar*, unde singurul poet admis (după o matură cugetare) e d-ra Otilia Cazimir, scriitoare de talent, fără îndoială. Dar pentru a adânci mai mult rolul de inițiere literară și de formație a gustului, redacția *Universului Literar* ar trebui, poate, să prezinte cititorilor, programatic, contribuția în articole, nuvele și poezii, a tuturor conde'lor de azi ce se încadrează în caracterul general al revistei. Cu această corectură, ușor de practicat, săptămânalul literar al *Universului* și-ar desăvârși, cred, menirea de inițiator atât de necesar la intersecția marelui public cu mișcarea culturală".

Mulțum'm d-lui Nichifor Crăinic pentru această notiță.

Avem de făcut însă o mică rectificare : conducerea Universului Literar o are d. Ștefan Brăiloiu, căruia i se cuvin toate cuvintele bune pentru felul cum stărue să fie aleătuit Universul literar.

Ziaristul B. Cecropide e aciuat la Universul literar, tocmai fiindcă îndrumarea revistei corespunde pasiunei lui literare. Cât despre îndemnul programatic, pe care ni-l dă d. Crainic, îl rugăm să afle, că aici nu s'a pus oprelițe, — nici unuia dintre acei, cari cugetă și scriu în cadrul ideologiei noastre.

Unora ne-am adresat, pe alții îi așteptăm, depildă pe unii dela Gândirea.

B. C.

*

AUGUSTO GARSIA este numele unuia dintre puternicii reprezentanți ai scrisului italian actual. Iată ceva din bibliografia operelor sale (după „Curentul") : Aaeviterna (tragedie) ; Il Magnifico e la Rinascita (critică) ; Le strade cieche ; Il dono (romane) ; Opposte voci ; Voci del mio silenzia (versuri).

Faptul pentru care face această notiță este numirea d-sale în calitate de conferențiar de limba italiană la facultatea de litere din Iași. E o numire de pe urma căreia nu vom putea decât folosi. Cunoașterea limbii lui Dante este un isvor nesecat de ridicare sufletească pe aripele celei mai înalte poezii. Cu atât mai mult, când, la această cunoaștere, vom ajunge prin îndrumările unuia dintre cei mai puternici reprezentanți ai ultimei etape sub care ni se prezintă această poezie.

Păcatul e altul : că, din licee, această limbă a fost așa de dureros aruncată.

Că **ACTUALITATEA** se cere cunoscută nu poate constitui, în nici un caz, un rău. Tinerele publicațiuni literare închinate difer'ților reprezentanți ai acesteia constitue o dovadă. Încercăm să vedem în aceste gesturi mai mult decât entusiasmul, prietenia sau numai interesul personal. Ele pot constitui uneori numai niște avansuri acordate celor vizați, niște încercări în sensul înscrierii lor cu deasila pe paginile istoriei literare. Ținem să subliniem un singur fapt : trecute printr'un riguros control, ele pot constitui, de cele mai multe ori, o faptă rea, o tentat'vă vinovată de înșelare a publicului puțin orientat. Și-apoi : să nu-mi fie îngăduit să văd în ele și o sfruntată încercare de perdeluire a unui trecut atât de bogat, variat și prețios ?

O EDITURĂ care merită întreaga solicitud'ne a publicului cetitor este — fără îndoială „Cultura românească" — despre unele dintre tipăriturile căreia am avut dese prilejuri să vorbim. Sublinierea activității ei e cu atât mai necesară, cu cât, în timp ce atâtea altele servesc cartea românească în silă — „Cultura românească" (la fel cu celelalte două : „Cartea românească" și „Națională" Ciornei) îi arată toată solicitudinea, editând lunar scrieri dintre cele mai variate. Iată câteva din ultimele tipărituri ale acesteia : pedagogice : Dr. Decroly și D-ra Monchamp : Inițiere în activitatea intelectuală și mătrice prin jocuri educative pentru copii mici și neregulați — trad. de Sevasta Dumitriu ; Dr. Traian Topciu : Memoratorul tuturor verbelor germane ;

Literare : Th. Speranția : Anecdote de post ,precedate de un articol al lui Al. Vlahuță ; A. Mândru : Floarea Tibrului, poem în 13 cânturi ; A. Cehov — Gura femeei — nuvele traduse de L. Rebreanu ;

Diverse : Gabrielle Tăslăuanu — Carte de bucate. Buc. 1930.

Firește că asupra unora dintre aceste cărți vom reveni.

„BULETINUL CĂRȚII ROMÂNEȘTI" pe Ianuarie ne anunță următoarele noutăți, în curs de apariție : Otilia Cazimir : Licur'ci ; G. Ibrăileanu : Studii literare ; C. Marino-Moscu : Făclie în noapte ; Ion Marin Sadoveanu : În dumbrăvile tăcerii ; Adrian Maniu : Jupânul care făcea aur ; etc.

DOUĂ VEȘTI : „Viața românească" ar fi pe cale să părăsească Iașii, orașul marilor tradiții culturale — lucru pe care l-au făcut cândva și „Convorbiri-le literare", iar „Ramuri-le" dela Craiova și-ar fi încetat apariția. Două știri care echivalează cu două atentate la viața sufletească a provinciei, și așa atât de monotonă și de amărâtă. Și noi cari ne mândriam cu cele două orașe culturale ale vechiului regat ! Iată decе veștile ne rănesc atât de adânc.

LITERATURA PENTRU COPII s'a îmbogățit în ultimul timp cu următoarele volume : Creangă L. Margareta : D'n viața copiilor ; N. Bălăcianu : Pățania lui Sandu ; Buruiană G. Zaharia : Istorioare vesele și triste ; Mereanu D. Constantin : Neguțătorul de povești ; I. Pas : Nicușor ; Schmidt Ferdinand : Din viața păsărelelor ,localizare de B. B. ; Unchiul R'că : Albumul copiilor ; Idem : Mușunache face ocolul lumei.

Știrea nu poate decât să ne bucure. Chestiunea e : cum vom face pe copii să cetească această părintească ofrandă ?

PRIMĂVARA LITERARĂ se pare că — anul acesta — a început prea de timpuriu. Ea se anunță prin cele câteva reviste apărute și prin — mai ales — atâtea altele care le vor urma. O spunem dela început: e o muncă deadreptul zadarnică de pe urma căreia nu rămân decât sforțările lăudab'le ale unui tineret care ținea să mânuiască un condeiu cu subtilitățile căruia nu vor fi avut nici timpul material, nici fericitul prilej să se deprindă. Și totuși acești începători cari — de ani de zile — au rămas în această modestă situațiune de începători, cari semnează mereu cu nume egal de necunoscute și sunt cam aceiași în mai toate efemeridele — au ceva bun în ei : această goană după ideal, după frumos care — oricât de recalcitranți am fi — ne împinge să-i admirăm. Firește că i-am dori adunați : ar da toți o bună publicațiune a tineretului, cu colaboratori mai mulți, mai variați, cu materie mai selectă și cu apariție mai puțin supusă capriciilor. Un singur lucru : în acest caz nu se vor mai putea intitula nici directori, nici redactori.

Se va gândi cineva la acest lucru ?

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Doamna de Sévigné dădu într'o zi o reprezentaţie la castelul său, cu piesa „Dezertorul" de Sedaine, jucată de tineri din nobleţea acelor vremuri.

La serbare îngădui să ia parte şi locuitorii satului.

După reprezentaţie, o delegaţie de săteni se prezentă majordomului castelului, cu rugămintea de a fi prezentaţi nobililor invitaţi şi gazdei. D-na de Sévigné, foarte populară, dădu ordin să fie primiţi.

— Ce doriţi, oameni buni?

— Iată ce e, doamnă contesă: am venit să ne luăm bacşişul! răspunse şeful delegaţiei.

— Ce bacşiş?P... Nu vă înţeleg de loc... Ce aţi făcut ca să-l meritaţi?

— Ei... noi ne-am făcut datoria stând până la sfârşitul reprezentaţiei pentru a vă fi pe plac! răspunse omul naiv.

Din acea zi tribuna populară fu dărîmată şi la celelalte reprezentaţii sătenii nu mai fură invitaţi să mai ia parte la castel.

♣

D-na de Sévigné avu onoarea de a dansa, la curte, la un bal, cu tânărul rege Ludovic al XIV-lea.

Transportată de această cinste, spuse vărului ei Bussy, revenind la loc:

— Te încredinţez că regele are mari calităţi. Cred că va întuneca gloria predecesorilor săi!

♣

Un provincial, care se întorcea dela Paris fu întrebat de concetăţenii săi, la cafenea:

— Ai văzut pe marele nostru artist Talma?

— Da! răspunse el strâmbându-se.

— Ei, cum l'ai găsit?

— Foarte comun!

— In ce rol l-ai văzut jucând? In Maulus?

— Nu, l-am văzut în trăsură!

♣

In ultima călătorie ce o făcu Voltaire la Paris, unde muri în anul 1778, Mercier se duse să vadă pe marele filozof imediat ce auzi că sosi în Paris.

— Maestre, aţi întrecut pe contimporanii d-voastră în toate domeniile ştiinţei şi aţi mai întrecut şi pe Fontenelle în arta de a trăi mult.

— Ah! scumpe domnule Mercier, Fontenelle era normand, el a mintit natura, căci ştim cu toţii cât sunt de mincinoşi normanzii!

♣

Frederic al II-lea fiind înconjurat într'o zi numai de oameni spirituali îi întrebă:

— Ce aţi face dv. dacă aţi fi regele Prusiei?

Fiecare se grăbi să dea un răspuns spiritual şi măgulitor:

Veni şi rândul marchizului d'Argens să răspundă.

— Eu, Majestate, să fiu sincer! In locul Dv. aşi vinde Prusia şi aşi veni să cheltuesc banii la Paris.

bazar

PSITTACOSIS FACE NOI VICTIME

Psittacosis, sau boală papagalilor, a făcut zilele trecute o nouă victimă în persoana d-rului William R. Stokes, din Baltimore care începuse cercetări pentru izolarea bacilului acestei noui maladii.

D-rul Stokes a fost picnit de această straniе boală cu multe zile mai înainte. In credinţa că-şi va salva viaţa, d-rul Stokes şi-a făcut o injecţie cu un ser compus d'n sângele victimelor acestei boli cari se însănătoşiseră.

Se credea că sângele celor cari s'au vindecat de febra papagalilor sunt imuni.

D-rul Stokes este a optsprezecea persoană din Statele Unite care moare din pricina acestei misterioase maladii.

O HECATOMBA DE CAINI

O americancă din Chicago d-na Irene Castle Mc. Langhl'n a avut zilele acestea cea mai mare durere din viaţa ei. Fiind o iubitoare de animale, era în fruntea organizaţiilor pentru protecţia necuvântătoarelor. Zilele trecute a asistat neputincioasă cum a luat foc azilul de câini găsiţi pe care-l întemeiase, cu care prilej au ars 90 de câini, fiind salvaţi numai 35.

ANIVERSAREA LUI EDISON

Marele inventator Thomas A. Edison şi-a serbat zilele acestea 83 de ani de existenţă Cu acest prilej savantul a ţinut o interesantă cuvântare. Intre altele, Edison a spus, că americanii n'au alt lucru mai bun de făcut decât să dea mai multă atenţie inginerilor decât politicianilor.

Până de curând, spunea Edison, „m'am simţit ca un om de 50 ani. Acum au început să mă scâcâe nişte microbi". El a adăgota că nu va face experienţe cu „maşina lui internă", până nu împlineşte 85 de ani.

La aniversarea lui Edison care a avut loc la Fort Myers, în Florida, au asistat, pe lângă soţia inventatorului, care e paralitică, d-na şi d-nul Ford.

HOŢII DE AVIOANE

Dsvoltarea uriaşe pe care a luat-o industria aeroplanelor în America e însoţită şi de apariţia unui nou tip de hoţi—hoţii de aeroplane. Dintr'un ziar american aflăm că nişte bandiţi au pătruns acum câteva nopţi într'un hangar al aerodromului companiei Air Expres, s'au urcat într'un avion cu care au părăsit imediat hangarul. Furtul n'a fost descoperit decât a doua zi dimineaţa, când au venit funcţionarii aeroportului.

Hoţii n'au lăsat nici o urmă. Poliţia din Ohio a comunicat la Radio numărul sub care era înscris avionul furat.

Acesta este al doilea avion care a fost furat în ultima vreme în Statele Unite. Acum o lună aceeaşi bandiţi probabil au mai furat un avion din aerodromul dela Kansas City.

caricatura zilei

EXPLICAŢIE

— Vezi tu aia mare de sus, deasupra — ăştia, — ălia... Ei bine aceia se numeşte, cum îi zice... în sfârşit... care va să zică.... asta !....

MOTIV

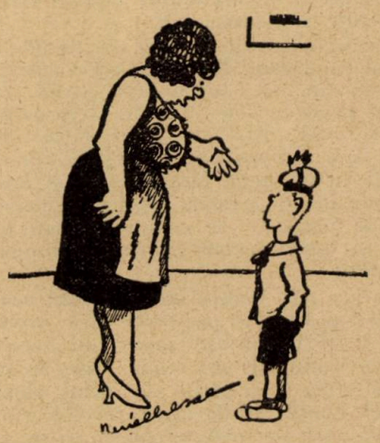

— Să nu mă crezi atât de tâmpită ca să te pălmuesc eu...

Te voi da pe mâna lui tată-tău.

REMEDIU NEAŞTEPTAT

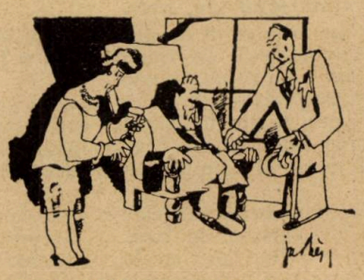

— Doctorul i-a prescris să ia picături de fier....

— Şi i-a mers bine.

— Da! dar i-a răsărit peste tot cuie....

(Dimanche illustrée)

PAGINI UITATE

DIN VREMEA LUI CARAGEA

de IOAN GHICA

CIUMA LUI CARAGEA

A fost în multe rânduri ciumă în ţară, dar analele României nu pomeneşte de o boală mai grozavă decât *Ciuma lui Caragea*! Niciodată acest flagel n'a făcut atâtea victime! A murit până la 300 de oameni pe zi, şi se crede că numărul morţilor în toată ţara a fost mai mare de 90 mii. Contagiunea era aşa de primejdioasă, încât cel mai mic contact cu o casă molipsită ducea moartea într'o familie întreagă, şi violenţa era aşa de mare, încât un om lovit de ciumă era un om mort.

Spaima intrase în toate inimile şi făcuse să dispară orice simţimânt de iubire şi de devotament. Muma îşi părăsia copiii şi bărbatul soţia pe mâinile cioclilor, nişte oameni fără cuget şi fără frică de Dumnezeu. Toţi beţivii ,toţi destrăbălaţii îşi atârnau un şervet roşu de gât, se urcau într'un car cu boi şi porniau pe hoţie din casă în casă, din curte în curte. Ei se introduceau ziua şi noaptea prin locuinţele oamenilor şi puneau mâna pe ce găsiau, luau bani, argintării, ceasornice, scule, şaluri, etc., fără ca nimeni să îndrăznească a li se împotrivi. Fugia lumea de dânşii ca de moarte, căci ei luau pe bolnavi sau pe morţi în spinare, îi trântiau în car clae peste grămadă, şi porniau cu carul plin spre Dudeşti sau spre Cioplea, unde erau ordiile ciumaţilor. Se încreţia carnea pe trup, auzindu-se grozăviile şi cruzimile făcute de aceşti tâlhari asupra bieţilor creştini căzuţi în ghiarele lor.

Rare ori bolnavul ajungea cu vieaţă la câmpul ciumaţilor. De multe ori o măciucă peste cap făcea într'o clipă ceeace era să facă boala în două, trei zile!... Şi poate că acei ucişi astfel erau mai puţin de plâns, căci mai mult erau de jale acei aruncaţi vii în câmp, fără aşternut şi fără acoperământ, pe pământul ud şi îngheţat. Cale de jumătate de ceas se auziau ţipetele şi vaetele nenorociţilor din câmpul Dudeştilor!...

In urma mai multor scene oribile, neomenoase şi bestiale petrecute la ordie, unde, unul din aceşti mizerabili fusese rupt cu dinţii de un tânăr care apăra cinstea soţiei sale, lovită de ciumă chiar în ziua nunţii, şi în urma revoltei ciumaţilor, cari au sărit cu parul şi au omorît zece ciocli, autoritatea în sfârşit a luat măsură de a organiza un fel de serviciu sanitar. Ea înfiinţase câţiva vătăşei, însărcinaţi de a întovărăşi pe ciocli din casă în casă, şi aceştia strigau dela poartă : *„Sănătoşi copii!“* Unul din ei într'un raport către şeful său, zicea :

„Azi am adunat 15 morţi, dar n'am putut îngropa decât 14, fiindcă unul a fugit şi nu l-am putut prinde“.

D'asupra oraşului se ridica un fum galben şi acru, fumul băligarului care ardea în curţile boiereşti, şi oraşul răsuna de urletul jalnic al câinilor rămaşi fără stăpân.

La fiecare poartă era câte o şandrama, un fel de gheretă, în care se adăpostia câte un servitor, pus acolo *pazarghidan* (comisionar pentru târguelile de pâine, de carne şi de zarzavturi). Nimic nu intra în curte decât după ce se purifica la fum şi trecea prin hârdăul cu apă sau prin strachina cu oţet.

Cioclii, când treceau pe lângă o casă bogată, nu lipsiau de a arunca zdrenţe rupte dela ciumaţi, ca să răspândiască contagiunea. Ei nu se temeau de molipsirea boalei, căci mai toţi erau dintre acei cari zăcuseră de câte două, trei ori de acea grozavă epidemie. Ciuma, ca toate bolile mortale şi lipicioase, ca vărsatul, ca tifosul, ca lingoarea neagră, foarte periculoasă întâia oară, devine puţin violentă la acei cari au mai fost loviţi de ea.

Jafurile şi tâlhăriile oamenilor, direct sau indirect prepuşi la serviciul ciumaţilor, au fost nepomenite. Multe averi şi case mari s'au ridicat în Bucureşti după ciuma lui Caragea din sculele şi banii bieţilor bolnavi.

După un an, cam pe la Decemvrie, boala a început a se domoli şi lumea s'a readunat încetul cu încetul în oraş. Acei cari se regăsiau se îmbrăţişau, dădeau o lacrimă celor pierduţi pe câmpia dela Dudeşti şi porniau cu viaţa înainte, uitând suferinţele şi însetaţi de plăceri.

DUPA CIUMA LUI CARAGEA. NUNŢILE BATRANEŞTI

Totdeauna după o epidemie, ca şi după un războiu. Omenirea caută a-şi recăpăta nivelul ; în aparenţă vieaţa devine mai lesne, averile flăcăilor şi zestrele fetelor sporesc prin moşteniri şi prin moartea fraţilor şi a surorilor cu cari ar fi avut să împartă averea părintească, dacă ar fi trăit şi ei. Când este o mortalitate mare, poporul zice că se *iefteneşte pâinea*, şi această credinţă avea pe atunci oarecare temeiu, căci ţara fiind pe atunci lipsită de export, grâul nu avea altă căutare de cât pentru consumaţia interioară. Şi în asemenea împrejurări, căsătoriile trebuiau să devie numeroase, cu atât mai mult numeroase, cu cât răul a secerat mai multe fiinţe. Deci, îndată după încetarea boalei, lumea s'a pornit pe nunţi.

Pe atunci nunta nu vrea să zică un petec de hârtie velină, tipărită frumos la Socec sau la Weiss din partea d-lui X sau a d-nei Z, anunţând celebrarea cununiilor fiului sau fiicei lor în ziua cutare, la biserica Sărindar sau la Domniţa Bălaşa, şi-apoi... pe uşă afară! — Pe atunci nunta era dandana mare!

Mai întâi peţitorii şi colăcerii cu aldamaş ; după ei logodnă cu arhiereu, cu diaconi, cu preoţi, cu cântăreţi, cu lăutari şi cu ziafet toată noaptea până la luceafărul de zi. Cu câteva zile înainte de nuntă, dacă mirele şi mireasa erau de neam de boier, se făcea *cherofilima* (sărutare de mână) la curte, unde tinerii cu toate rudele lor erau duşi cu alaiu, spre a săruta mâna lui Vodă şi a Doamnei, cerându-le binecuvântare.

Când se apropia ziua nunţii, mahalaua se împodobia cu brazi dela casa ginerelui până la casa miresei. In ajunul nunţi, cam după amiazi, porniau *călţunăresele*, tot cucoane alese dintre rudele cele mai frumoase ale ginerelui, în trăsuri înhămate cu armăsari de preţ. Intâia călţunăreasă intră la mireasă purtând o căţie de argint cu flori suflate în aur, din care ieşia fum de udagaciu[1]) şi de curse[2]); ea mai purta şi o stropitoare, din care arunca apă de trandafir, semnul curăţeniei, şi urà miresei să fie totdeauna spălată şi parfumată. O a doua călţunăreasă ducea pe tava de argint florile cu cari se împodobiau cununiile. A treia călţunăreasă aducea o tavă cu peteală, semnul bogăţiei. Ven au în urmă celelalte călţunărese cu zece, douăsprezece tave încărcate cu tot felul de daruri : şaluri, giuvaere, stofe scumpe, bani, cofeturi. etc. Mulţime de fete înconjurau pe mireasă şi lăutarii ziceau din vioare şi din gură cântecul vechiu :

Astăzi cu fetele
Mâine cu nevestele....

După ce fetele deschideau boccelele şi admirau darurile, ele tăbărau pe tavele cu peteală şi pe flori ; unele înpletiau cu nunile : cruce întreagă pentru ginere şi cruce jumătate pentru mireasă. Celelalte desfăşurau jurubiţele de peteală, le depănau şi făceau o urzeală lungă de trei coţi, podoaba miresei, un râu de aur în care se putea ascunde copila logodită din cap până în picioare. Din vreme în vreme fetele trăgeau cu coada ochiului şi aruncau flori sau noduri de peteală în partea flăcăilor ; aceştia le ridicau şi le aninau de fermenele[3]); pe când fetele, ca unele ce împărţiau, îşi făceau şi ele parte, agăţându-şi la piept, în dreptul inimei, snopuri de peteală.

După clacă se puneau cu toţii la jocuri: de-a ineluş învârteguş, de-a baba mija, de-a cârpa, şi acestea se încheiau într'o horă mare. Astfel mireasa îşi *lua ziua bună* dela fete şi surate ; iar bătrânii şi babele, bărbaţii şi nevestele petreceau toată noaptea la zaiafet pe bere şi pe mâncare, în sunetul necurmat al lăutarilor.

Dar a doua zi mai cu seamă era ce era! Nunta începea chiar din zori ; nuntaşii nu mai osteniau într'una dela casa ginerelui la casa miresei. Cununia se celebra la amiazi la biserica enoriei, de unde apoi mireasa nu se mai întorcea la căminul părintesc. Ea, împreună cu mirele, se punea în trăsură cu cei cari purtau gevrele[4]), şi luau la trăsură lumânările aprinse, înfipte într'o pâine. Iar dacă cununia era a se face acasă la ginere, una din rudele cele mai deaproape ale acestuia, mama, sora, sau mătuşa, pleca de lua pe mireasă şi o aducea acasă la mirele ei cu aşternut, cu zestre cu tot. Trăsura era înconjurată de toţi flăcăii, rude şi amici ai ginerelui, cari încurau caii lor, aducând ştire că sosesce mireasa.

Momentul despărţeniei de părinţi era solemn pentru mireasă, însă ea, când păşia pragul casei părinteşti, trebuia să tragă din picior, pentru ca să se mărite şi celelalte fete. Obiceiul cerea ca să o podidească plânsul în acel moment, şi lăutarii cântau :

Taci, mireasă, nu mai plânge,
Că la mă-ta mi te-oi duce
Când o face plopul pere
Şi răchita vişinele... etc.

După cununie, masă mare cu zahari-

---

[1]) sau *odagaciu* : „lemn închis, cu fibre albgălbui, dar şi împregnat de răşină“ (Şaineanu, *Infl. orient).*

[2]) pastă care miroase frumos, când arde (idem).

[3]) haină cusută cu fir.

[4]) batistă de borangic fin, înflorită ; se purta la nunţi.

Cărți redate în extrase

LES CONFESSIONS DE DAN YACK

(continuare)

de BLAISE CENDRARS

RULOUL CINCI

Poftim, Domnișoară, iată încă un caiețel de-al Mireille-ei, l'am găsit azi în săculețul ei de machiiaj, într'un buzunar secret unde Mireille își ascundea comorile sale: contractul nostru de căsătorie, permisul de a conduce, carta postală ilustrată înfățișând pe sfânta Thérèse de l'Enfant-Jesus cu brațele pline de roze, angajamentul ei la cinema, o potcoavă, un cui mic, un cui mare un trifoi cu patru foi, fotografia mamei mele pe care i-o dedusem, un medalion gol, o cutie de bijuterie goală, un carnet de cekuri de care nu s'a servit. Mai este încă un bilet de o sută de franci pe care Mireille scrisese: „Papa mi l'a înapoiat în ziua de 8 Iulie 1914".

Mireille se temea întotdeauna să nu ducă lipsă de parale, iată decе hotărâsem să i se facă acest carnet pe numele ei și îi deschisesem un cont personal la bancherul meu. Mireille nu se atinse niciodată de acești bani. Ea n'avea nici o nevoe. Nu-i plăcea să cheltuească. Nu era ca mine care cumpăram pentru ea automobile, rochii și toate bijuteriile la modă. Dar ei nu-i plăceau bijuteriile; ca și mama, ea iubea florile numai. Nu-i voi fi cumpărat niciodată în deajuns!

Precum nu s'a servit de carnetul ei de cecuri, nu a întrebuințat nici permisul ei de a conduce. Și cu toate acestea îi plăceau automobilele. Cu mine învățase ea să prețuiască automobilele de mare sport. Ea nu știa despre existența lor și nici că se putea face câte 140 kilometri pe oră. Prefera însă taximetrele. La început se lăsa condusă la repezeală pentru că mă iubea și pentru că mie îmi place să merg iute; dar nu-i era îndămână în trăsurile puternice? Amețea. Avea palpitații. Odată chiar o criză de lacrimi. Am fost nevoit să opresc. Credeam că este din emoția vitezei, dar într'o zi leșină lângă mine. Eu voiam să-i cumpăr un aeroplan, o dusei la doctor.

Ce nenorocire! Se pare că ar fi fost condamnată.

Mi se vorbi de o leziune la inimă, dar nu de asta a murit. A murit de altă boală, o boală ciudată al cărei nume l-am uitat, o boală care s'a descoperit mai târziu, mult prea târziu și în fața căreia doctorii rămaseră neputincioși deoarece nu o cunoșteau. Era totodată o boală mintală, mistică și fizică; groaznic de fizică. Ah, să fi știut, eu care credeam că tot la ea era nevinovăție, ca o brută ași fi luat această boală asupra-mi, să fi știut! I-ași fi venit eu de hac. Dar, iată nu se știe niciodată, iar doctorii mi-o și condamnaseră la moarte, biata mea Mireille, nu puteam face alt nimic decât să o răsfăț ca un frate mai mare. Gata! cu automobilele. O îngrijeam ca pe un biet mic obiect fragil. De altmintrelea era cel mai prețios bun al meu. Îi evitam orice emoție. O adoram. O făceam să râdă. Totdeauna o făceam să râdă.

Firește, Mireille nu știa nimic. Ea nu știa că este bolnavă. Cu toate că adesea nelinștită, câteodată chiar turburată subit, ea era veselă, totdeauna veselă. Și ce duioșie. Acum hoinăream prin taxi, încet, încetișor, și o duceam la cinema. Avea pasiunea cinema-ului. Iată decе am lăsat-o să facă cinema, cu toate sfaturile doctorului care nu voia ca ea să se obosească.

Într'o zi mi se prezintă un tip cu păr lung. Făcea regie și tocmai căuta o comandită. Astea se petreceau la coaforul dela Ritz. Îi spusesem Mireille-ei să mă aștepte în hall. Trebuia să mergem să dejunăm la Bagatelle. N'aveam nimic de făcut, nimic alt de făcut. Era ca și azi, întâi Aprilie.

— Domnișoară, fii bună și indică la începutul acestui rulou că e întâi Aprilie și că mă aflu tot în căsuța mea de la Plan.

Așa dar, era un întâi Aprilie și voiam să-i fac Mireille-ei o surpriză. Mă coborâsem la coafor și aveam de gând să trec pe la Cartier, și să aleg ceva. Mi se prezintă acest tip cu păr lung care căuta o comandită pentru o afacere de cinema. Era simpatic. Îl poftesc la bar. De când știam că Mireille e bolnavă nu mai beam. Înghit o jumătate de duzină de cocktail și iscalesc un cec de 600.000 franci. Apoi prezint individul Mireille-ei și mergem să dejunăm.

Mireille e nebună de bucurie. Să facă ea cinema! În timpul prânzului acel domn îi explică ce însemnează un scenario. Mai știu eu ce? Îi vorbește despre Edgar Poe; voia să-o facă să filmeze viața romanțată a acestui om.

— Vă duceți la cinema, Domnișoară? Da, cu siguranță. Atunci ați văzut cu siguranță pe Mireille, știți bine, vedeta Filmelor Mireille. Îi constituisem o societate: Societatea Filmelor Mireille. Era o surpriză frumoasă pentru întâi April, nu găsiți? Când te gândești că în zilele de azi se poate constitui o societate pentru a face plăcere unei femei. De altfel n'are altă importanță decât să o vezi fericită.

Domnul îmi ceruse 600.000 franci pentru un film, filmul, sfârșit mă costa 6 milioane. N'are nici un fel de importanță, Mireille era mulțumită. Am vărsat vreo treizeci, patruzeci de milioane în total și Mireille a putut să turneze trei filme înainte de moarte.

Nu prea pricepeam eu mare lucru la toate acestea, dar trebue să mărturisesc că domnul acela înțelesese destul de bine partea luminoasă, plăpând nevinovată a caracterului Mireille-ei. Nu știu pentru ce însă o încotoșmăna cu tunice antice, pe ea care purta în oraș rochițe atât de frumoase și nici pentru ce i se punea totdeauna un crin în mână și cununi pe cap? După mine unul, Mireille era o fire prea sglobie pentru asemenea roluri. I-ași face o dojană acestui domn, el nu o făcea niciodată să râdă; Mireille avea întotdeauna un aer serios pe ecran, chiar trist; or, râsul Mireille-ei, era viața mea.

Ori cum, să nu fiu nedrept, convin că nu-mi plăcea genul artist... și omul acela cu părul său lung... Bine, bine... nu-mi plac artiștii pentrucă... pentrucă... am cunoscut trei la Petersburg. Am cunoscut încă odată... dar asta e o altă poveste. Eram pe cale să plec la... In sfârșit, Domnișoară, vei avea de lucru. De data asta, nu vă trimit caietul Mireille-ei, e al ei, e caietul roșu pe care nu-i-l cunoșteam il voi pune la loc în ascunzătoarea lui pentru asta l'am cetit dintr'o dată în aparat, ca și când m'ași fi grăbit, iată ce nu trebue să vă împied ce de a-mi trimite fotografia dv. Vă mulțumesc, Domnișoară.

ROLUL CINCI (bis)

Caietelul cel roș al Mireille-ei

CÂND L'AM CUNOSCUT

Când l'am cunoscut, eram o biată copiliță, foarte mâhnită, șubredă, bolnavă și cam rătăcită. Eram un sărman pui de om părăsit și mă prefăceam că trăiesc în colțișorul meu. Tatăl meu murise. Mă plictiseam. Se zicea că eram în război. Când mama venea să mă vază Duminica eu nădăjduiam tot deauna altă bucurie.

Plângeam adesea îmbrăcată cu cămașa mea lungă de noapte. Nu mă puteam ruga. Îmi era frig la călugărițe. Mă opream prin coridoarele lungi și începeam să tremur. Mi-era frică, dar tremuram adesea de emoție zicându-mi că cineva era să vie să mă ia de acolo. Nu mama care mă ducea totdeauna la aceiași cofetărie să luăm ciocolată; dar cine? Cineva mare, puternic. Mi-era frică grozav și atunci căutam în Anuarul Telefoanelor cine putea să vie? Deschideam cartea cea groasă la întâmplare și puneam degetul pe un nume închizând ochii... Ce emoție! Visam despre toate câte mi se puteau întâmpla...

Când a venit, nu s'a petrecut nimic. Ne-am privit. El era! Mâinile noastre s'au întins. Tot Parisul era în sărbătoare. El m'a luat și m'a așezat în automobilul cel mare al Armatelor. Brațele noastre s'au legat și am plecat. Mă lăsam greu pe el. Am plecat împreună. Am fi putut pleca pentru totdeauna. Nu mai eram decât o singură ființă, făcută să trăim și să murim împreună.

Mai întâi am cinat cu ceilalți la un loc, am plecat singurei, pe jos pe străzi. Nimic nu mai exista pe lume decât noi doi.

El mi-a cumpărat un mic procușor de turtă dulce.

In altă seară m'a condus la teatru și i-am dat programul meu dela Apollo.

[redacted]

cale dela becerul Manolachi și cu cofeturi dela vestitul Pascu; cu vin de Drăgășani, cu pelin de Dealu Mare și cu vutcă de vanilie și de cursă. Lăutari și horă toată noaptea, iar în ziuă se trimeteau nunii, socrii și nuntașii pe la casele lor cu lăutari.

Acest chef, la cei de jos, ținea trei zile, iar la boeri ținea șapte zile și șapte nopți, *după legea Domnilor și a Impăraților*. O nuntă se isprăvia și zece începeau, încât Bucureștii într'o sărbătoare o duceau. Doliul se schimbase în veselie!

IOAN GHICA

N'am văzut deloc spectacolul care era totuşi foarte frumos. Mai înainte, plecase la front şi era în concediu când m'a dus la Apollo. Când eram împreună ne simţeam departe. Eram doi, doi pentru a trăi această viaţă care ne făcuse să suferim atât ; fără să ştim dacă ne vom mai revedea, când se reîntorcea la regiment.

Când mă gândesc cum am dorit eu să mor şi că l-am întâlnit pe el ! şi să-mi zic : mai pot trăi şi suferi ! Da, pot încă suporta viaţa graţie lui ! Şi ce viaţă ce viaţă nemai pomenită duceam atunci ! Nu ne-am istorisit nimic unul altuia, şi nu ne-am povestit nimic despre noi înşine. Mi-a trebuit ani până să-i ştiu numele adevărat. I se zicea Dan Yack, dar avea un alt nume, pe care a sfârşit prin a mi-l spune, şi pe care mi l'a dăruit deasemenea. Imi face mereu daruri. Cît e de bun! Dar nu voeşte să-i vorbesc despre viaţa mea dinainte. Astfel încât nu i-am povestit niciodată nimic despre mine? Nu-mi spune nimic, chiar şi ştiu tot, şi nu mai vreau să ştiu nimic ! afirma el. Şi aşa nu i-am spus nici când nimic. N'a fost nici o minciună între noi. Ne-am întâlnit, iată tot ; în clipa în care nu mai aşteptam nimic, şi unul şi celalt, atât de lung devenise timpul în vremea războiului... Doamne, să ai o viaţă fără minciuni, fără desgust, fără nimic care să nu fie prietenie, prietenie nevinovată... N'are importanţa durata, bine că aşa este. Şi este! Ne-am privit numai, şi iată tot, chiar din prima zi. N'a fost nimic alt între noi. Şi nu e nimic rău în această afecţiune, o ! dragostea mea !

DRAGOSTEA MEA

Dragostea mea ! Cu tine am redevenit un copil mic, cu tine mi-am potolit amarul. Adorm fără să gândesc la nimic alt de cât să adorm ; şi să cânt, mâine, şi să trăiesc lângă tine, mâine, toată copilăria noastră. Ne jucam. De câte ori am cântat împreună Ave sau Gloria în excelsis Deo ! In hotel nu se mai auzea nici un sgomot când începeam să cântăm şi cântam cu multă seriozitate, cu toate că tu imitai în surdină acompaniamentele de orgă pentru ca să râd eu. Şi sfârşeam prin a râde pentru că tu parveneai să mă faci să râd ; o amorul meu ! Mă învăţai deasemeni cântece de ale tale. Puneai o lampă electrică sub cerceafuri şi-mi cântai toate cântecele tale. Unele erau nostime ; multe din ele nu le puteam înţelege pentru că erau într'o limbă străină, şi tu atunci mi le traduceai în franţuzeşte, imitând o sumedenie de instrumente ciudate şi făcând muzică de acompaniament din calţaveta mea, din cravata ta de mătase, din două linguriţe, din speteaza scaunului pe care îl loveai cu vergeaua mai mult sau mai puţin lungă a perdelelor. Somierele, covoarele, jilţurile, sertarele, cheile tale, sticlele goale, paharele, cleştele şi lima de unghii, tot era bun pentru ca tu să faci muzică. Cât erai de mulţumit şi cum mă supăram când făceai să cânte robinetele din camera de bae sau să latre lăzile şi valizele ! Mi-era totdeauna frică să nu trezeşti toată lumea din hotel. Dar nu mi s'a spus nici odată nimic ; dimineaţa însă când femeia privea dezordinea în care tu lăsaseşi camera, eu muream de ruşine.

O amorul meu ! După ce ne jucam astfel nu mai aveam nimic de spus. Eram ca un frate şi soră, ca şi cum am fi fost crescuţi împreună, cu o sumedenie de amintiri comune. Adormeam pe genunchii tăi. Tu mă duceai spre pat. Adormeam pentru a doua oară, singură în patul meu cel mare şi tu priveai cum dorm eu. Ce lucru şi somnul ! Mă lăsam dusă, te puteai duce să fumezi în camera de alături, prin somn eu ştiam că tu veghezi asupra mea. Nu-mi era frică, n'aveam nici un vis rău, nu mai cunoşteam neliniştea. Spiritul meu sta de vorbă cu tine. Prin somn, eu îţi încredinţam tot ceia ce nu parveneam să-ţi spun în timpul zilei. Suflarea mea rătăcea prin pletele tale, prin somnul meu, Te-ai dus până la Hale să-mi cumperi flori. Trecuse câtă-va vreme de când, prin somnul meu, simţeam că tu voiai să-mi spui ceva, ceva foarte important şi nu îndrăzneai să-mi vorbeşti de teamă să nu mă trezesc. Nu m'am trezit, dar când te-ai întors cu un smoc de garoafe, galbene, albe, creme, mov, te aşteptam în pragul camerei tale. Te-am văzut revenind în fuga. Tu voiai să-mi spui ceva, prin somn, venisem să te întâmpin. Văzându-te revenind cu aceste flori, am visat asta oare, sau nu adormiscm cu adevărat prin somnul meu ? Tu eşti hodina, mea, surâsul meu.

TAXI-URILE

Taxi-urile sunt ca nişte cutiuţi cu îndrăgostiţi înlăuntru. Taxi-urile sunt ca nişte muzicuţe cu păsărele înlăuntru. Indrăgostiţii nu vorbesc, ei ciripesc din ochi şi tac. Iraiesc unul lângă altul, şi iată pentru ce e atât de plăcut în taxi.

Nu se râde în taxi. Nu se cântă în taxi. Sunt serioşi. Se privesc. Sunt departe. Işi strâng tainic mâna ca şi când şi-ar dărui ceva foarte preţios. Totul e o surpriză când e iubire. Iată pentru ce când se opreşte taxiul, e totdeauna în faţa unei vitrine de sărbătoare. Şi atunci tu îmi cumperi toată magazia ; o mare nebun al meu !

CINEMA-URILE

Când nu rătăceam în taxi, ne rătăceam prin cinema-uri. Cât îmi era de frică ! eu nu cunoşteam Parisul şi taxiurile ne duceau uneori mult prea departe ; dar el, al meu cel mare, de unde cunoştea toate cinema-urile unde mă ducea ?

Seara, mergeam adesea în sălişoare de cartier. Marele meu prieten lua locuri sus, sus cu lucrătorii. Ii era dragi cei din popor. Işi aprindea luleaua ; vorbeau cu copii, cu femeile. Şi mie poporul mi-e drag, toţi acei oameni îmi aminteau pe acei atât de cumsecade pe cari îi vizitam în turneu cu papa, când eram fetiţă. El cunoştea pe toată lumea, era în adevăr extraordinar. Sta de vorbă cu casiereiţa, cu lucrătoarea şi împărţea copiilor jucăriile pe cari le adusese în buzunare. In antracte totdeauna se scobora cu oamenii şi le oferea de băut. Zău, toată lumea îl iubea mult, prin toate cartierele, aş fi putut fi geloasă.

In timpul zilei ne duceam prin cinemaurile cele mari de pe bulevarde. Tot de ana lua o lojă pentru noi amândoi, o lojă pe care-o închiria pentru toată ziua şi rămâneam adesea la toate şedinţele, de la trei după amiază până la miezul nopţei. Când era un film cu Luiza Fazenda închiriam loja pe opt zile şi veneam să o aplaudăm în fiecare zi. El avea o adevărată pasiune pentru Fazenda, şi o descoperea în toate filmele chiar în acelea în cari ea nu făcea decât figuraţie. Zicea că e femea cea mai comică din lume pentru că nu juca comic, ci era stângace din fire. Ar fi voit mult să o cunoască. Nu eram geloasă. Ar fi putut să se ducă la ea.

Imi plăcea grozav cinema-ul. Se jucau multe filme cu episoade la cari mergeam în fiecare Vineri şi era splendid, pentru că aveam mai bine de o duzină de filme de văzut în ziua aceia. Intre altele trecea Sfârşitul Gloriei, cu o femeie atât de frumuşică, foarte frumuşică şi un tip de legionar canalie şi straşnic care entuziasma pe iubitul meu din pricină tatuajelor sale. Am admirat deasemenea mult împreună pe Vernon Castle care, într'un film foarte complicat juca rolul unei m liardare. El zicea că n'a mai văzut o altă femee care să poarte mai bine toaleta. Vernon n'a mai reapărut pe ecran dar n'am uitat ochii săi ca aluna şi mersul ei. Ea traversa un salon, sau Broadway precum lebăda atinge un lac, veşnit majestoasă, singuratecă şi simplă. El zicea că luneca întocmai ca o barcă cu pânze. Intr'un cinema foarte mic din strada Blancs-Manteaux, am văzut odată un film fără titlu, fără nume de autor, fără nume de interpreţi, film care trebue să fi fost tras din povestea Faustei, dar era vorba de o Faustă de grăniceri, care locuia într'o rulotă, într'un peisaj din nord, sub ploae. Doamne, frumos mai era filmul acela şi mult m'a făcut să plâng femeia aceia. Şi el o iubea mult, dar îl făcea să râdă, pentru că într'o scenă patetică, ea mozolea o ţigară strânsă şi pentru că într'alta, ea îşi înhăţa pe soru-sa şi o bătea cu bicul (se servea de un bici gros pe care-l mânuia ca un căruţaş) şi asta-l umplea de admiraţie pe el.

(Continuă în n-rul viitor)

DIMITRY

O frumuseţe care durează toată viaţa

Acesta este privilegiul femeilor, pentru care întrebuinţarea Cremei, Pudrei şi Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 10
2 Martie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

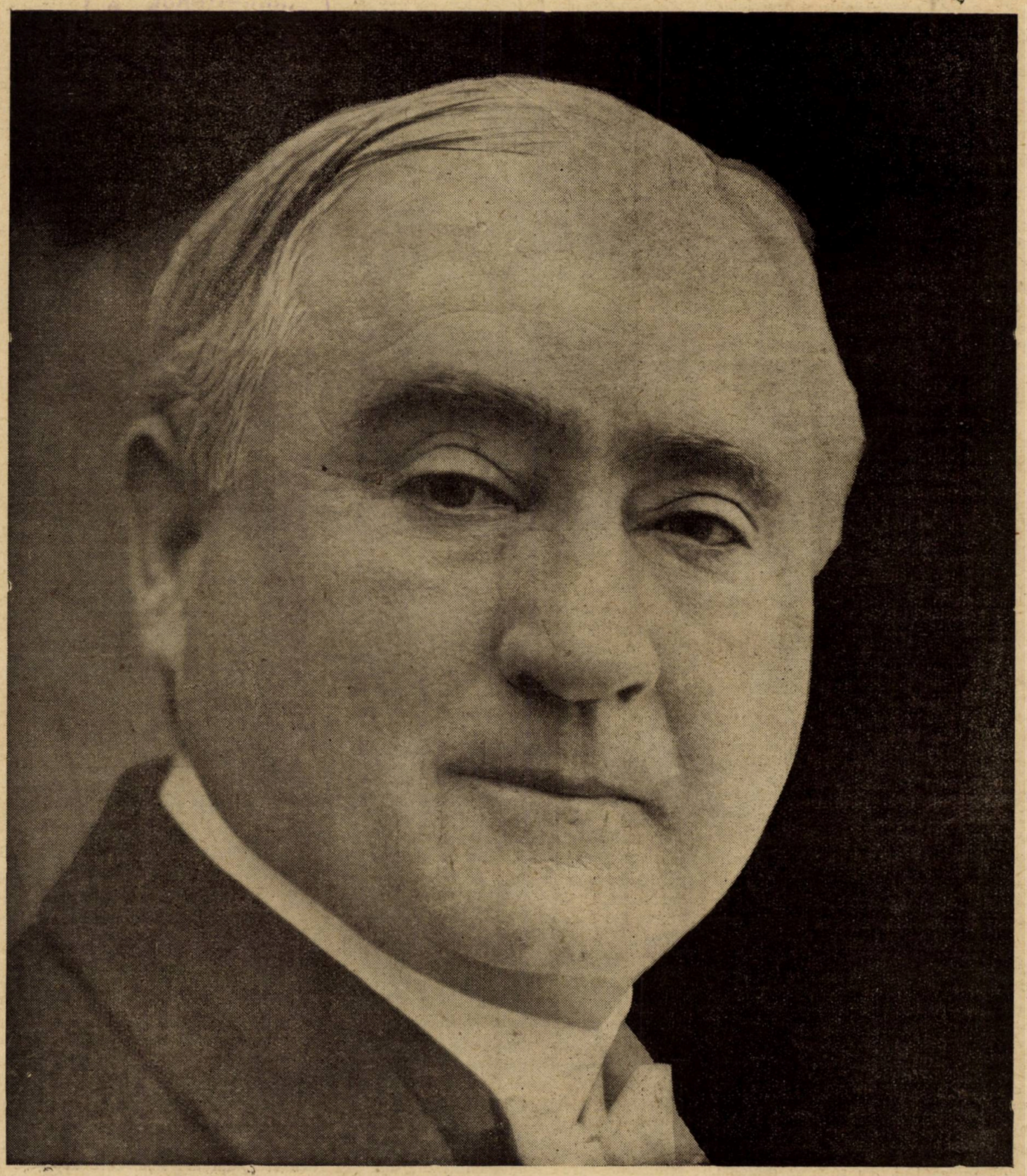

IANCU NICULESCU

Ctitorii

IANCU NICULESCU

de GEORGE SORIOȘTEANU

Dacă cercetăm începuturile teatrului românesc, născut din durere, — din nebuloza acelor vremuri când se dibuia încă,— când actorul era considerat un fel de *„pierdevară"* nebăgat în seamă de nimeni și renegat de toți, vedem cât de mare au fost entuziasmul și sacrificiul acelora cari au îmbrățișat această carieră, atât de ademenitoare, dar și atât de spinoasă.

De aceea, socot, că adevăratul apostolat s'a făcut numai atunci, când, ca să fii actor, trebuia să renunțe la tot, chiar și la familia ta, și să urci calvarul unei vieți, aproape de martir, rătăcind în turneuri nesfârșite pe drumuri presărate cu tot felul de mizerii și de primejdii, și să lupți continuu cu mentalitatea întârziată și cu prejudecățile stupide, ale lumei de atunci.

Printre acei apostoli necontestați cari au cimentat cu viața și sufletul lor de martiri și vizionari, temeliile teatrului

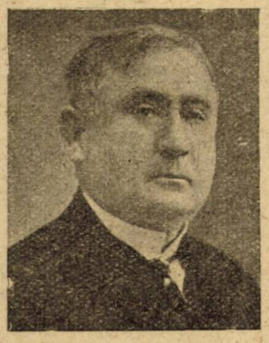

Iancu Niculescu la 30 de ani

românesc, îl găsim și pe Iancu Niculescu, unul dintre cei mai mari actori de comedie ai noștri.

Desigur, când se va scrie istoria teatrului românesc, cronicarul va ține socoteală de marea figură a acestui distins artist, iar numele lui va fi trecut la locul de onoare, cu litere de aur.

Iancu Niculescu a fost fiul unui funcționar distins din Ministerul de Finanțe, om chibzuit și gospodar pașnic care dorea să facă din fiul său cel mai mare și cel mai sârguitor la învățătură, — un funcționar model, care să-i urmeze în aceeași instituție unde și el dusese o viață de muncă și de cinste. Deaceea imediat ce termină școalele primare îl dădu la școala de comerț, — unde Iancu făcu studii serioase, fiind un elev bun.

Dar, demonul artei care clocotea în el îl pândea. Și în timp ce tatăl aștepta la ultimul an, ca fiul său să-și ia diploma, rămase foarte surprins, când află că el plecase dela școala de comerț și urma pe ascuns cursurile *Conservatorului*, al cărui prim an îl terminase cu succes.

Infuriat peste măsură, părintele înșelat în speranțele lui, îl urmări până la profesorul respectiv dela Conservator, pe

...în „Cataveneu"

atunci, — marele maestru Ștefan Velescu. După ce-l bruftului, indignat până'n adâncul sufletului de *crima* ce făcuse cu copilul lui, îl rugă să nu-l mai primească la cursuri, că el nu vrea ca fiul lui cel mai bun, să ajungă... *râsul mahalalei*...

Dar Velescu îi vorbi cu atâta căldură încât reuși să-l convingă :

— „Domnul meu va veni o zi când te vei mândri cu fiul D-tale. Du-te acasă liniștit și ai răbdare, ziua aceea va sosi cât de curând".

Desamăgit, bătrânul părinte plecă îndurerat, cu inima strânsă de cea mai mare nesiguranță.

Astfel a început teatru Iancu Niculescu. Avea 16 ani când a intrat în conservator. Era pe la 1881.

După trei ani de studii serioase el termină conservatorul fiind socotit cel mai bun element de comedie al acelei serii de elevi. Fu imediat angajat la Teatrul Național, unde își făcu intrarea debutând cu rolul *Sosie* din *Amphitrion* de Molière (rol cu care absolvise și Conservatorul).

Jucă degajat cu un umor natural și spontan și câștigă nu numai simpatia publicului care-l aplauda într'una, dar și pe a directorului teatrului care îl chemă, îl felicită și-l distribui în mai multe piese noi, dându-i roluri importante.

Printre acestea fusese și *Cataveneu* din „Scrisoarea Pierdută" a lui Caragcale în care repurtă un mare succes.

Atunci atrase el, în deosebi, atenția tuturor și fu consacrat actor mare. De acum succesele curg unul după altul în : *„Bufonul"* din Regele Lear, de Shakespeare ; *„Fănică Frumușeanu"* din Manevrele de toamnă (localizată de P. Gusti) ; *„Sosie"* din Amphitrion de Molière ; *„Telemac Dumitrașcu"* din Ginerile D-lui Prefect (localizare de P. Gusti) ; *„Jourdain"* (rolul principal) din Burghezul Gentilom ; *Argan* (rolul principal) din Bolnavul Inchipuit, de Molière ; *„Blandinet"* din Păsărelele lui Labiche" ; *Pălărierul* din „423" ; *Punctul negru* : *„Jouvenel"* din Secretul

...în „Cataveneu"

lui Polichinelle de P. Wolf ; *George Dandin* ; *„Sbierea"* din Răzvan și Vidra ; *„Polonius"* din Hamlet, etc... etc...

Cu temperamentul lui viguros, cu irezistibilul și sănătosul lui umor natural, cu inteligența lui vie, el creiă o serie de tipuri ce trăesc și astăzi în inimile spectatorilor, cari l-au văzut. E deajuns să reamintim despre *„Sbierea"* din Răzvan și Vidra, despre *„Bufonul"* din Regele Lear; *„Poloniu"* din Hamlet și mai ales cele două magnifice creațiuni ale lui *„Jourdain"* din Burghezul Gentilom și *„Argan"* din Bolnavul Inchipuit, cari, socotesc, sunt cu adevărat cele mai mari și mai caracteristice creațiuni ale sale, care depășesc tot

ce a jucat, chiar şi pe *„Caţavencu"*, socotit dupe majoritatea părerilor, cea mai mare creaţie a lui.

Intr'adevăr în Burghezul Gentilom şi mai ales în Bolnavul Inchipuit, Iancu Niculescu a atins cele mai înalte culmi ale artei. Nu pot să-l uit în Bolnavul Inchipuit cu câtă simplitate, cu cât farmec şi cu câtă naturaleţă scotea efecte de un comic hilariant, cari înebunea sala.

Deaceea, insist, după mine, cele mai mari creaţii ale lui sunt în aceste două roluri de mai sus, în care era cu adevărat magnific. Dealtfel, aceste 2 piese nu au mai putut fi representate de atunci, negăsindu-se actorul care să interpreteze rolurile principale.

Dar în orice a jucat Iancu Niculescu a ridicat sala în picioare. Avea atâta umor

..în „Punctul Negru"

natural, punea atâta convingere şi atâta sinceritate în tot ce juca, şi trecea cu atâta putere rampa încătuşând în mrejele umorului lui pe spectator, fie el oricât de cult sau oricât de simplu, încât, multă vreme creaţiunea lui desăvârşită rămânea neştearsă din sufletul publicului.

Iancu Niculescu, a fost un artist de rasă, un comic irezistibil, original şi românesc atât de românesc, cum n'am avut nici unul, de o *bonnomie* nespusă şi de o simplitate rară.

Era actorul care nu umfla, care nu exagera, el trăia rolul şi-i împrumuta ceva din felul lui de a fi, din humorul lui nesecat, din mişcările şi râsul lui, din sufletul lui de artist mare. Timp de 35 de ani, cât a jucat teatru n'a fost rol în care să aibă căderе.

Modest şi cinstit, muncitor şi serios, el a fost şi un camarad bun cu colegii lui şi un om respectat în societate.

A slujit pe altarul artei şi numai în teatrul Naţional din Bucureşti, aproape 30 de ani, adică până în anul 1913, când fu scos la pensie prematur. Scoaterea lui la pensie în deplină putere a talentului şi încă tânăr (50 ani) a fost o surpriză dureroasă şi a provocat unanime păreri de rău in public şi mai ales în lumea scriitorilor şi actorilor.

La 21 Aprilie 1913, îmi reamintesc, a avut loc la Teatrul Naţional reprezentaţia lui de retragere cu piesa „O scrisoare pierdută" a lui Caragcale în care a jucat ultima oară pe irezistibilul lui Caţavencu pe scena unde o viaţă întreagă şi-a istovit sufletul şi nervii.

In stagiunea 1914 este chemat în compania Marioara Voiculescu, cu angajament excepţional. Aci, alături de marele Const. Radovici creiază mai multe roluri importante, printre cari citäm pe: *Solomon din „Kean"* şi *„Ducele"* din L'habit Vert de Flers şi Cavaillet.

Jancu Niculescu a fost actorul cel mai iubit de public; era suficient doar să apară pe scenă şi fără să zică o vorbă, cu un singur gest, cu o singură privire, înebunea sala, o ridica în picioare, o electriza, atât era de puternic şi de comunicativ humorul lui nesecat şi admirabilul lui joc de scenă.

După această stagiune de pomină, el ia drumul pribegiei, colindând ţara în turneuri întovărăşit de fratele său artistul C. Niculescu cu piesele: *Moştenitorii, Bolnavul Inchipuit* şi *O scrisoare pierdută*, până în anul 1915 când închee pentru totdeauna rodnica sa activitate artistică. In timpul campaniei din 1916 se refugiază la Iaşi împreună cu familia.

Acolo, chinuit de împrejurările triste în cari se află ţara lui, istovit de mizeriile şi neajunsurile acelei vieţi detestabile, se îmbolnăveşte greu, şi se stinge în vara anului 1917.

Cu moartea lui teatrul românesc a primit, din plin, o mare lovitură ,pierzând un element de înaltă valoare artistică, — — un mare protagonist al său...

GEORGE SCRIOŞTEANU

adevarate

glumă fatală !...

La o repetiţie generală, Iancu Niculescu discuta cu un grup de colegi cari făcuseră cerc în jurul lui să-i asculte glumele:

— Bine că se făcu pauză, mon cher; mă simt aşa de obosit!

— Bătrâneţele Nene Iancule, glumi cu glas piţigăiat un actor tânăr cu nas cârn şi cu ochi căprui şi largi care joacă de preferinţă, şi chiar cu succes, tot tipuri de comedie.

— Bătrân e taică-tău! îi răspunse Niculescu, parefăcându-se supărat.

— Pardon, Nene Iancule, glumesc. Scuză-mă....

— Ştiu *Tizule!* De aceea grozav aşi dori, să fiu pensionar să nu mai aud glumele ţingăilor obraznici....

Dar după o clipă, isbucni în râs, mângâie cu bunătate buclele negre ale tânărului şi repetă:

— Vă mărturisesc, dragii mei, grozav aşi dori, în clipa asta, să fiu pensionar!

— Ia poftiţi la repetiţie d-lor şi mai lăsaţi taifasul şi ţigările, tună aspru, glasul regisorului.

. . . . . .

După o lună Iancu Niculescu se întâlni pe culuarul principal, piept în piept cu Alex. Davilla, directorul teatrului.

— Vă salut, D-le Director

— Să trăeşti, Nene Iancule. O noutate: te-am scos la pensie

— Glumeşti, D-le Director, zise Niculescu galben cum e ceara, sprijinindu-se să nu cadă....

— De loc Iancule! Asa e: te-am scos la pensie! Nu spuneai tu mai luna trecută, la o repetiţie, că ai dori grozav să fii pensionar? Iacă, ţi-am realizat dorinţa.

— Dar am glumit, D-le Director...

♣

scândura aceea, e viaţa mea !...

După ce fusese scos la pensie, fiindcă era prea vârât în repertoriu şi nu se putea fără el ,direcţia teatrului îl chema regulat să-şi joace rolurile, plătindu-l cu o sută de lei de reprezentaţie.

Mai mulţi prieteni şi chiar unii membri ai familiei, stăruiră pe lângă el să nu joace fără cel puţin 500 lei seral, căci teatru ar fi plătit şi mai mult, fiindcă avea mare nevoe de el

Niculescu după ce se gândi mult, mult, le zise cu lacrămi în glas:

— Nu pot! Mi-e imposibil! M'aşi duce să joc şi degeaba. Inchipuiţi-vă: Acolo mi-am ros eu zi la zi anii mei cei mai frumoşi, tinereţea, toată viaţa mea. Iertaţi-mă! dar... nu pot! Scândura aceea a Naţionalului e viaţa, e sufletul meu....

♣

Iancu Niculescu şi publicul

Se reprezenta „Après Moi" de Bernstein la „Teatrul Modern" de către trupa Marioara Voiculescu. în faimoasa stagiune cu Const. Radovici.

Iancu Niculescu juca un rol principal care nu prea era de comedie, dar care-i mergea. Inainte de a intra în actul I (cu el se începea piesa), se adresă actorului tânăr, care-l introducea în scenă:

— Să vezi, mon cher, ce se întâmplă cu Guguştiucul ăsta de public: când intru în scenă aplaudă şi râde cu hohote. Nu mă lasă să-mi încep rolul cum trebue.

Intr'adevăr, când intră şi-l văzu publicul, un ropot de aplauze amestecat cu râsete înflori în sală şi inundă scena.

Niculescu se întoarce şi spune tânărului care rămăsese perplex:

— Nu ţi-am spus: aşa-mi fac regulat guguştiucii... G. S.

NOTE BIOGRAFICE

Ioan Niculescu, (sau Iancu Niculescu, cum era mai cunoscut), s'a născut la Bucureşti, în anul 1863. El a fost fiul lui Petre Niculescu, funcţionar în ministerul de finanţe şi al Eufrosinei Niculescu.

Şcoalele Primare le-a făcut la Clemenţa. Pentrucă era copil bun şi sârguitor la învăţătură, tatăl său îl dădu la şcoala de Comerţ, ale cărui cursuri le urmează cu succes până în ultimul an când se înscrie la Conservator. Face conservatorul la clasa maestrului Ştefan Velescu şi-l termină cu premiul I la comedie.

In 1884 e angajat în teatrul Naţional din Bucureşti, unde în scurt timp se distinge şi ajunge la cea mai înaltă treaptă din teatru: *societar de clasa 1.*

Din sutele de roluri pe cari le-a jucat cu atâta vervă şi umor, cele mai mari creaţii le-a avut în: *Argan* din Bolnavul Inchipuit; *Jourdain* din Burghezul Gentilom (ambele de Molière) si *„Caţavencu"* din Scrisoarea Pierdută a lui Caragеale.

Nu putem trece cu vederea nici creaţiunea cea mare a lui din piesa *„Nepotelul"* în care mişca publicul înduioşându-l până la lacrimi

Iancu Niculescu, a făcut parte din vechea pleiadă de artişti dinaintea războiului şi a fost un element de mâna întâia, dotat cu cele mai mari calităţi şi cu o mască rară pentru teatru.

S'a săvârşit din viaţă la Iaşi în timpul refugiului unde îşi dusese şi familia, în vara anului 1917.

Ca o coincidenţă fatală, după un an si tot la Iaşi, moare şi marea artistă Aristiţa Romanescu, care a cerut să fie înmormântată în acelaş cimitir şi alături de Iancu Niculescu, fostul ei coleg pe care-l admirase şi respectase o viaţă întreagă.

Dorinţa i-a fost îndeplinită. G. S.

poezie

STRĂMOȘII MEI...

Cutreerând Archipelagul din Hio până'n Dardanele,
Și zeilor încredințându-și ursita vieților nomade,
Strămoșii mei se trag din neamul cercetătorilor de stele
Ce rătăceau întreaga viață dealungul anticei Elade.

Vesteau războaiele și ciuma, ghiceau drumeților norocul
Cetăților spuneau sorocul mânăilor Olimpiane
Duceau altarelor Colombe și aprindeau în temple, focul,
Scrumitul foc al legei stinse de vântul legilor profane.
Dar fruntea lor îngândurată vestea o taină seculară :
Din tată'n fiu spuneau strămoșii blestemul groaznic
ce-i pândește
„Târziu de tot, în alte veacuri, un fiu pierdut o să răsară
Din neamul nostru plin de datini și'n altă datină va crește.

Svârli-va piatra necredinței în poarta templelor deschise
Statui de zei și de zeițe va prăvăli din piedestale,
Mai vinovat ca Oedipe care bătrânul tată își ucise
Intregul neam ne va ucide cu focul gândurilor sale.
O, tu, vlăstarul cel din urmă al proorocilor din Hio, —
In care veac te va ajunge blestemul glasului străbun ?
M'apasă trista prevestire — urmașii mei vor moșteni-o,
Urmașii mei vor moșteni-o, de-oi mai avea cui s'o mai spun!

VICTOR EFTIMIU

ZADARNIC

S'a năruit cetatea de lumină
Spre care năzuii în nopți de vis,
Și porțile — mîncate de rugină —
— Oricît bătui — nu s'au mai fost deschis.

Și am rămas în drum, cu ochiul gol :
De flacăra nădejdii ce s'a stîns, —
Și neștiind spre ce țărm să apuc
Am stat la porți și-am izbucnit în plîns:

Zadarnic voiu cerca să-mi tai cărare
Prin sloata morții strînsă 'n preajmă-mi grea,
Căci cerul — pentru mine — nici o stea
De-acum n'o mai aprinde'n înserare...

PAVEL NEDELCU

REFREN

Iubind, mă sînt nemuritoare !

Culoarea și parfumul nu-s în floare,
Ci 'n sufletul cu care o'nțeleg acum.
Au fost întotdeauna flori pe drum
Și eu am fost pe drumuri totdeauna,
Dar n'am cules mai mult de cât minciuna.

Acum că sufletu-mi te simte și cunoaște,
In oglindiri de rouă nu se recunoaște.
Adâncul cald și proaspăt mi-l cuprind
Și mă scufund în soarele iubirii ce-ți aprind.

Iubind, mă simt nemuritoare...

VIRGINIA GHEORGHIU

PROZĂ

Nu ți-am adus nici daruri, nici parfum
Căci viu mai sărăcit ca orișicând,
Așterne patul alb să dorm de-acum...
Sunt obosit de muncă, sunt flămând.

Aprinde foc mai repede'n cămin
Și nu-mi vorbi de dragoste 'n zadar,
In loc de gura ta, vreau astăzi vin
Să prind puteri și mâine să plec iar...

Nu te 'ntrista că nu mai sunt poet,
Căci, răsucind același vis din caer,
Ajung, pe raza lui, încet, încet
Ca să plutesc de-abinelea în aer !

GEORGE TĂSLAOANU

SONET

Cu porțile castelelor deschise
Din patru zări ți-am așteptat venirea,
Din patru zări nădejdile-mi trimise
Au revenit crucificând iubirea.

Pios bătrân cu ochiul de-altădată
Mereu te văd re 'ntinerind prin stele,
Pe umeri albi ducându-mi vinovată
Sicriul nou al tinereții mele.

Dar, nici-un gând mai aspru nu se 'ncheagă
Ca'n primul ceas te-aștept și dornic stărui
In plin sărut de-amurg cu-aromi de fragă.

De-ai răsări cu luna'n pragul porții
Târziu acum, durerii să te dărui,
Surâsul meu ar fi surâsul morții.

ELIE ANESIEA

RĂZBUNAREA *)

de MIHAIL LUNGIANU

Intr'o iarnă geroasă, cu viscol şi cu zăpadă mare, a fost găsit împuşcat, subt coşar, Moise Lupu, un bătrân din satul Dâmbovicioara, aproape de hotarul cu ţara ungurească. Lângă el, legată de iesle, zăcea vaca lui, Bodoaca, singura-i avere. Şi din trupul lui şi din al dobitocului ciuguliseră nişte ciori lacome, intrate pe gura podului. De nu s'ar fi aflat glonţu' 'n el, s'ar fi crezut că se pristăvise unchiaşul de jalea vitişoarei lui, doborită de vre-o boală, că fân era destul în pod, aşa că nu se putea bănui să se fi sfârşit din lipsa de nutreţ. Murise însă de foame, că rosese iesle a şi adunase şi gunoiul tot de pe lângă ea. Trăise dar mult în urma stăpânului.

Fel de fel de bănueli au trecut prin capetele sătenilor ; dar toate fuseseră spulberate, ca făr' de temeiu. Să fi fost vre un hoţ, venit să-i fure vita ? Dar putea s'o ia faţă cu el, dându-i doar un pumn, ce l-ar fi făcut să tacă mâlc. Să fi fost om cunoscut şi să-l fi împuşcat, ca să nu-l spue ?... Atunci de ce a lăsat vaca, după ce a luat viaţa omului ?... Să se fi făcut huet la zgomotul glonţului şi să fi fugit făptaşul cu mâinile goale ?... Dar cine era s'auză, când nu-i ţipenie de casă 'n jur ?... Şi apoi, dac'ar fi auzit cineva, ar fi dat de veste, n'ar fi lăsat să treacă vreme 'ndelungată, până să-l afle acolo feciorul lui, venit de departe unde locuia. Să fi fost vre un soldat de linie, or vre un finanţ ? S'ar fi găsit în el glonţ de puşcă, nu de revorver, şi încă ce revorver de cele vechi, muereşti.

De urme de paşi nu s'a dat, c'a nins proaspăt de mai multe ori. In casă nimic lipsă, deşi uşa nu era 'ncuiată pe dinafară. Bănet nu strânsese moşul, să-l fi atras cineva la coşar şi să-i fi luat din curea ! Duşmănii să-i fi purtat sâmbetele, nu se ştia să fi stârnit. Moştenire de lăsat, ce-ar fi 'ndemnat pe vre un urmaş, să-l trimeată mai curând decât ar fi trebuit, în lumea în care omul nu mai simte nevoe de bunuri lumeşti, n'avea. Şi nici copii mai mulţi, să se certe 'ntre ei, pe agonisiala părintească. Un singur băiat îi trăise şi, 'nsurat la femee, îşi ducea zilele, mulţumit. Casa cu pământul de subt ea, era a lui, nu a mătuşei, răposată de multicel, să fi ispitit pe vre o rudă a ei, să-l trimeată cu picioarele 'nnainte. Să se fi 'mpuşcat singur, nu se putea. N'avea de ce şi nici cu ce.

S'ar fi văzut arma lângă el. Şi, ce minuna mai mult, veriga la coşar fusese pusă, dovadă că-i luase viaţa om, care a plecat domol de lângă el. Impuşcătura fusese dată 'n cap şi d'aproape. I-a intrat glonţul prin frunte, printr'un ochiu şi s'a oprit în creer, în scofleaja dela spate : ceeace 'ntăria credinţa, că cine a tras, a tras sigur, hotărît, liniştit, fără vre un pic de grabă, or de codire şi ceva mai mult a fost mai înalt decât el, că puşcătura a mers pieziş de sus în jos. Poate c'a fost pus în genunchi, când i s'a dat lovitura ! De vreo luptă, de apărare, nu 'ncăpea vorbă. Era prea slab moşneamul şi ce-l care-l răpusese trebuia să fi fost om voinic, c'altfel l-ar fi 'mpuşcat pe la spate, ori mai de departe.

Iată de ce gurile satului meliţau mereu. Zile 'ntregi, săptămâni d'arândul şi luni şi apoi ani fără 'ntrerupere, nu mai conteniau, sporodind verzi şi uscate, de florile cucului însă, că zilele şi săptămânile şi lunile şi anii treceau fără să se afle ceva. Şi Moise Lupu putrezea în cimitirul satului, lângă mătuşe şi lângă copiii lui, cu cruce mică la cap. Feciorul i-a făcut rânduelile creştineşti la trei zile, la şapte, la nouă, apoi la şase săptămâni, la trei luni, la şase, la anu, la doi, la cinci..

In al şaptelea, şopteau femeile, trebuia să se afle vinovatul, că nu-l mai răbda Dumnezeu. Şi a fost să fie aşa, că s'a aflat. Cum ? E o poveste 'ntreagă de spus.

Innaintea războiului oamenii din satul acesta se 'ndeletniceau cu contrabandele. Duceau dincolo vite, mai cumpărate, mai furate şi trecute prin atâtea mâini, că nimeni nu putea să le mai dea de urmă. Şi aduceau încoace *dimii* de cioareci, postăvuri şi fel de fel de lânicuri, de arnicuri, de aţărie, după cari se bătea partea femeiască.

Când duceau boi, porci, la Unguri se feriau doar de dorobanţii şi mai apoi de grănicerii noştri, cu cari de multe ori erau îndogăţiţi ; când treceau mărfuri dincoace ocoliau cu grije pe finanţi, cari se lăsau mai greu prinşi în mreje cu parte din câştig. Aveau şi pentru ei leac. Ii ademeneau cu câte o femee, cu care aveau legătură.

Şi afacerile mergeau de minune. Zi şi noapte trepădau ei încolo şi 'ncoace, se 'ntâlneau pe plaiuri, pe poteci tăinuite, se cunoşteau, se feriau şi se apărau unii pe alţii. Nu se duşmăniau, nu se pârau.

Erau printre ei şi vestiţi căpitani, ca Staicu Tican şi atâţia alţii, înaintea lui şi după el. Se pripăşiau prin locurile acelea oameni din largul lumii şi nimeni nu-i întreba, de unde sunt, cu ce trăesc, de al cui drag s'au oprit aci. Printre aceştia s'a ivit unul Chihaea care-şi zicea aşa, că se da drept îngrijitor boeresc de pe bărăganul. Venise ca cioban la nişte oi mocăneşti şi, poposind aci o noapte, a văzut că-s treburi de făcut şi nu s'a mai dat dus, că, vezi, înnainte nu prea putea să mai meargă şi 'nnapoi, de bună seamă, nu era chip să se mai întoarcă. Şi a 'nvârtit bine lucrurile, în plin, cu curagiu mult, că i se dusese vestea până departe.

Intr'o bună zi însă, când începuse să miroasă a război şi se strânsese oştire multă prin părţile locului, crc'nd la drumuri, săpând la tranşee, şi-a luat tălpăşiţa Chihaia al nostru. Poate că fusese concentrat şi el, or cine ştie încotro o fi apucat. Odată cu el s'a băgat de seamă lipsa unei fete voinică, frumoasă, dar săracă, Veta lui Pomană. Puseseră gurile rele în legătură fugile acestea amândouă ; dar a trecut vremea, cu necazurile ei mari, şi s'a uitat de ele.

După ce s'a făcut pace şi s'au întors pe la căminuri cei cărora le-a fost sortit să se mai întoarcă, au început în toată ţara hoţii, prădăciuni. Se strânseseră 'n cete ca şi câinii sălbăteciţi, dezertorii şi condamnaţii pentru greşeli grele, şi eşiau ziua mare la drumuri, dau lovituri noaptea, înarmaţi până 'n dinţi cu puşti milităreşti, până şi cu mitraliere. Băgaseră groază 'n populaţia dela munte şi din baltă mai ales, unde se cuibăriseră ei, ca să le fie mai uşor de mişcat şi de ascuns. Şi aşa mai toate judeţele din preajma vechei frontiere cu Ungurii şi din spre Bulgaria îşi aveau banditii ei, de cari mulţi se temeau, dar şi mulţi îi iubeau, găzduindu-i hrănindu-i, înlesnindu-le pasii şi loviturile, înfruntându-se din isprăvile lor. Aşa, cum au fost Terente 'n deltă şi Cocoş la gurile Dunării, cum au fost Tomescu şi Munteanu 'n Dâmboviţa şi Prahova, a fost Bocşa în Argeş şi Fulga în Muscel.

Bocşa a băgat în sperieţi pe călugării de pe la schituri. La Stănişoara a mers în noaptea Invierii, a făcut focu' 'n preajma bisericii, a fript miei, a chemat la praznic pe stareţ cu toţi ai lui şi apoi, cu revolverul în piept, l-a purtat din chilie 'n chilie şi din odae 'n odae în arhondalâc, să-i arăte comorile, pe când porţile erau păzite de oamenii lui şi toţi slujitorii şi fraţii stau legaţi buştean lângă foc.

La Berislăveşti s'a purtat mai prost, luând odoarele sfântului locaş, lucruri multe de prin chilii şi a batjocorit pe stareţ, tăindu-i nasul.

Şi, după călcări şi jefuiri multe, multe, cu ameninţări în scris, semnate de el, fiind prins şi închis, a scăpat cu lanţurile de mâini şi de picioare, pe coşul sobei din carceră, sărind de pe acoperişul temniţei şi făcându-se nevăzut.

Nu mult după scăparea lui au început prădăciunile 'n Muşcel. Se ivise un oarecare Fulga, care, la fel cu Bocşa, îşi bătea joc de bogătaşi şi de poterile cari îl urmăreau.

A fost împuşcat însă într'o noapte în Dragoslavele de un flăcău, care, lăsat la cârciumă de stăpân, nu prea se 'mprietenise cu chipul unui străin de peste zi şi se pusese la pândă, trăgând în carne vie la cea d'intâi mişcare de fărâmat fereastra. Cu glonţul în piept s'a retras la Rucăr, unde a găsit gazdă, care, după ce s'a însănătoşit puţin, i-a făcut rost să se ducă la Fundata, lângă Dâmbovicioara. Şi aci, după alte isprăvi, a fost prins.

Legat fedeleş, trântit la 'nchisoare, s'a aflat că el, Fulga, spaima şi dragostea Muşcelului, nu era altul decât Bocşa, cel mult temut şi îndrăgostit la Argeş, decât Chehaia dinainte de războiu, decât un oarecare Buzet, urît şi cântat pe bărăganul.

Şi cercetat d'aproape, a povestit cu sânge rece isprăvile lui, câte a vrut şi cum a vrut. Avusese doi tovarăşi buni la Muşcel — pe Sandu şi pe Băncilă — la Argeş numai pe cel d'intâi, care l-a ajutat şi pe bărăganul, în tot timpul războiului. Numai pe aceştia i-a dat pe faţă, pentru că numai ei au fost prinşi. Ajutoarele lor au rămas oameni cinstiţi şi azi.

Ei au prădat, au chinuit, au schingiuit, dar n'au răpit vieţi omeneşti. Un singur omor li se punea pe cap de judecător, şi pe care ei nu l-au mărturisit, dar erau tare încurcaţi, când li se aducea 'nnainte : omorul unchiaşului Moise Lupu din Dâmbovicioara.

S'a găsit între armele lor un revorver, cu glonţul la fel ca şi cel scos din scofleaja moşneagului, că, se 'ntâmplase, ca autorităţile să-l păstreze, deşi pierduseră nădejdea în desvăluirea tainei, ce se lăsase peste omorul acesta.

Nu-l aveau pe suflet nici unul din ei, dar nici de tăgăduit nu puteau să tăgăduiască odată ce revorverul îi da de gol şi ca să scape de chinuri, l-au luat pe seamă tus-trei.

Judecătorul cercetător n'a fost mulţumit însă cu răspunsurile şi a mai descusut pe tâlhari. Nu prea găsia întemeiată pricina. Spuneau că i-au purtat pică, ba pentru o pără, ba pentru o negăzduire, fiecare din ei în altfel. Nu se potriviau

---

*) Apare 'n volumul *„Spovedanii"*.

apoi lămuririle omorului. Nici unul din ei nu știa câte gloanțe s'au tras în unchiaș, unde au fost date, ba n'ci în ce loc a fost răpus el. Până ce unul, mai slab de înger, Băncilă, un copilandru, de fel din Dâmbovicioara, a aruncat bănuiala pe Veta lui Pomană :

— Poate că ea, domnule judecător. Mi-a zis odată, răstit, când s'a supărat pe mine:

— Ia sama ! Te trimit la naşu cu premenele !

Al'dată a mai zis iară :

— Să știi, că-ți coc și ție turta ca naşului !

Ce vorbe 'or fi fost astea nu știu. Naşu său era mortu'.

Poate o fi avut ceva de 'mpărțit cu el, poate i-o fi purtat sâmbetele și l-a răpus.

A mai dat și lămurirea, că mergea și Veta la prădăciuni cu ei și că revolverul găs't la ei îl purta ea.

Punându-se pe urmă, a fost găsită într'un sat departe, unde nici cu gândul n'ar fi gândit nimeni. Închisă și scoasă la cercetare, a spus fără înconjur că ea a omorît pe naşu-său, pentru că-i făgăduise la botez o viţea și nu i-a dat-o.

Judecătorul, un tânăr ne 'nsurat, chipeș și inimos, a rămas pe gânduri. I se uita 'n față și nu lua ochii dela ea. Era oacheșă la obraz, avea pieptul alb, împlin't, mâ'nile și șoldurile grase, rotunde. mișcările sprintene, dar molatice : iar ochii... ochii,... cum îi focul nestins, licăriau, jucau ca flacăra lui. Și zâmbetul trist, dureros, al buzelor ei grase, ce tremurau când vorbiau, și negul de lângă o ureche, păru-i negru, lins, lăsat în cozi mari pe spate, tistimelul albastru de subt marama albă, simplă, fota roșie, largă, cum se poartă dincolo. toate, toate făceau din ea o femee frumoasă, jinduită.

— Să spui altuia povestea asta, nu mie ! i-o scurtă judecătorul, vorbindu-i moale, dulce. L-a omorît Sandu pe unchiaș.

— Nu domnule judecător !

— Atunci Fulga !

— Nici el ! Eu, cu mâna asta a mea, cu revorveru' de care nu mă despărțam. Și a spus cum i-a luat capul în mâna stângă, i s'a uitat în ochi și cu dreapta a tras.

Judecătorul se neliniștește.

Fulga era scurt, gras, Sandu slab și de statură mică, Băncilă la fel. Numai ea, Veta, era 'nnaltă, voinică. Îi veneau toți până la umăr. Nu mai rămânea îndoială, că ea l a răpus.

Și cum sta așa cu capul sprijinit într'o mână, uitându-se la ea, Veta s'a pus să istorisească pățania. din f'r în păr. Și, cu inima zdrobită, nu de ciuda faptei, ci de ticolășenia în care ajunsese, a spus o poveste lungă. cu amănunte multe, o adevărată spovedanie :

— Eu domnule judecător. am fost fată săracă. Tata a mur't de mult, de când eram în leagăn. L-a 'mpușcat un finanț. Trecuse linia dup'o căprioară Mama s'a stins și ea de lingoare, când mă făcusem de vreo patru ani. Am crescut pe uși străine. Am păzit viţe'i lumii. Nu m'am ales cu nimic din slugărnicia mea. Ab'a de mi-am făcut ceva hăinuțe, să nu umblu goală, or zdrențuită. Casa mi s'a părăduit, a ajuns o jale. Se adăposteau vara vitele 'n ea. iar iarna toate jivinele, că nu mai trecea om prin dreptul ei.

Afară de casa asta și de pământul de subt ea, nu m'-a rămas nimic dela tata, dela mama. Când a fost să 'nchiză ochii, ea mi-a zis cu limbă de moarte :

— Când te-a botezat naşu-tău Moise, ți-a făgăduit o viţea. Să stai de capul lui, să ți-o dea. Cu ea o să te hrăneşti, și, de-i fi vrednică și cuminte, ai să-ți cumperi și pământ de pe urma ei și ai să te măriți, să treci la casa ta.

Au îngropat-o oamenii cu bani de adunat. Eu nu prea înțelegeam ce-i moartea, ce-i neaverea, ce-i viața.

Le-am înțeles însă repede de tot. Când m'am văzut pe uși străine, bruștului'tă, ne 'ngrijită din ha'ne, din mâncare, mă gândeam la biata mamă, cum mă primenia, cum mă mângâia, cum îmi da din ce avea, din ce n'avea, să mănânc. Așteptam să vie de undeva, să mă ia iarăși la ea, să vază de mine. Și, mică așa cum eram, am învățat ce-i moartea, ce însemnează să fii orfană, ce e lumea străină. Și mi s'a închis sufletul' 'n mine.

Păzind viţeii satului, mi-ar fi fost drag să am și eu una, o viţea, s'o cresc, s'o fac mare, s'o mulg, să mă hrănesc cu ea la casa mea. Mi-am adus aminte de vorbele mamei și le-am amestecat cu poveștile, ce auzisem despre vaca roșie, făcătoare de minuni, rămasă unei orfane, și m'am dus cu inima 'ntinsă și deschisă la naşu'. Se ntâmplase tocmai să aibă o viţea. I-am cerut-o. Ce crezi, c'a stat la sfat cu mine ? Mi-a făcut vânt din pragu' casei. Și m'am întors în ceair, amărîtă, scârbită 'n suflet. Primăvara ailaltă, când a dat frunza 'n codru și am ieșit iarăși cu viţeii la păscut, m'a cuprins așa un dor de casa mea, de rostit la ea. Și m'am dus iarăși la naşu' ; da' m'a luat din nou la goană.

In al treilea an la fel. Dac' am văzut, că nu pot să-l moi inima, să m'ajute, să-și ție făgădu'ala, nu m'am mai dus pe la el. Și am crescut mai departe pe uși străine, cu jind de casa mea, d'o văcuță la ea. La doisprezece ani judecam lumea ca un om mare.

Acu, umblând mereu cu viţeii, tot pe uși străine și-au bătut joc unii s'alții de mine. La paisprezece ani ajunsesem teleleica satului. Dela băețandrii, dela flăcăi, se 'ncârduiseră după mine și oameni mari, cu neveste, cu copii. Și-o duceam așa 'n neștire, nu-mi dam seama de căderea rușinoasă 'n care trăiam.

La șaisprezece ani, când trebuia să mă mărit, să fiu și eu femee la casa mea, nu se uita nimeni la mine. Mi-era și mie drag de viață tihnită, dar ce puteam să fac ? Cine s'ar fi uitat la mine ? Mi-a alunecat atunci ochii dup'un străin din lumea largă, după unu' Chihaia, un hoț de vite, cu care am trăit și 'n sat la mine și unde m'a dus cu el. Mă lua și pe mine la călcări. Și-l ajutam cu 'ndrăzneala, cu puterea, cu iscusința mea. Il însoțeam la tot pasu', ținându-l de rău să nu prade oameni săraci, să nu verse sânge. Și așa am dus-o multă vreme.

Era un om aspru, rău. Am căutat să-l îmblânzesc mult. făcându-l să 'nțeleagă și mila câte o dată, nu numa' setea de jefuit, de stors bani. El ținea la mine. ca la un tovarăș bun ; eu îl prețuiam și-l cinsteam, ca p'un frate, ca p'un părinte,, care mă luase lângă el, înlesnindu-mi traiu'. I-am aflat viața toată. A ajuns unde e azi tot din nepăsarea, din răutatea lumii. Nu 'ntâlnise nici o dată'n viață un om drept, nnios. ci numai câini și din pricina asta s'a făcut și el câine, dar un câine mai rău ca toți, un câine, turbat. Și l-am urmat mult, mult. în tot locu', cu capu' 'nnegurat, cu sufletu' 'mpătimat.

Dela o vreme și-a prins un tovarăș bun, pe Sandu. Asta era un alt fel de om. Mai puțin îndrăzneț, mai larg și mai bun la inimă. Trebuia 'ndemnat la rele, trebuia 'mpins să dea o lovitură, trebuia păzit să nu fie prins, că stângaciu cum era, se rătutia. se 'ncurca. Mă țineam tot pe lângă el. Fulga mergea buzna, unde-i se năzăria; eu cu Sandu stam la pândă. Azi așa, mâine așa, tot în preajmă-i, tot tremurând cu el la fie ce pas, bucurându-ne 'mpreună când izbutiam, m'am apropiat de el mult, mult. Simțiam în m'ne ceva ce nu simțisem nici odată : O slăbic'une de el, o dragoste, ca d'un frate, ca de cineva de care nu poți să te mai desparți. Și i-am fost logodnica lui într'ascuns multă vreme.

Dacă l-a prins la Argeș pe el, pe Chihaia, pe Bocșa, cum îi zicea acolo, am rămas cu Sandu și am fost a lui. Da', când a scăpat el din temniță dela Pitești și a aflat de traiu' nostru, mi-a tras doar o 'njurătură. zicându-mi femee păcătoasă. Și mi-a dat pace și am rămas a Sandului pe față, cinstit, cu plăcere, cu credință.

Au căzut în capcană însă amândoi, și el, căpitanul, cum îl numiam, și Sandu. Pe Fulga l-a prins după ce fusese 'mpușcat, iar pe Sandu prin greșala lui, c'a mers ziua mare pe valea Dâmbovicioarei spre sat. L-au încocleţat doi jandarmi, puși pe urmele lui. L-au legat și l-au dus la temniță. Și am rămas pe mâna unui ortac, a lui Băncilă, un copilandru din sat dela noi. Stam în Șirne dincolo, peste hotaru' vechiu. Se cam întindea la mine ; da-l repezeam. Acu 'ntr'o sară de toamnă, frumoasă, senină. da' rece, ce prevestia sfârș'tu' zilelor calde, venind el dela tovarășii ce-și făcuse, m'a găsit singură, pusă pe gânduri, amărîtă. De mult urmăria el ce urmăr'a. Și s'a apropiat de mine, giugiulindu-mă, cuprinzându-mă pe după m'jloc.

Fără multă vorbă și fără ocoale, băeţandru' ăsta a cercat să mă aibă de ibovnică. Nu știu ce s'a răscol't în mine : dragostea de Sandu, or scârba de starea 'n care ajunsesem ; și l-am înfruntat și l-am izbit, de n'a ș'ut cum să-și ia tălpășița. I-am spus c'am să-i coc turta ca naşului și i-am copt-o. Am înlesnit jandarmilor să-l prindă, să scap de el.

Mi-a întors și el binele făcut : m'a pârît de am fost urmărită, că Fulga și Sandu știu că n'au spus o vorbă de mine.

Da' nu-mi pare rău'. Mai bine închisă, decât s'ajung pe mâna altor nemernici ca Băncilă.

— Bine, da' n'ai spus nim'c ! îi vorbi judecătoru.

Ți-ai povestit viața, da' de Moise Lupu nici pomeneală. L-a omorît Băncilă, nu ?... și i se uită drept în ochi, lung, mieros, îndemnător, rugător par'că să dea răspunsul dorit, așteptat.

Ea se scutură odată ca de friguri.

— De unde ?... Dă-l încolo de popondoc. Nu-mi fac păcat cu el. Eu i-am fost naș naşului. He. m'am luat cu vorba și am ocolit întâmplarea.

Dacă m'am înhăitat cu Chihaia, m'am dus cu el pe Ialomița. Mi-era dor însă grozav de satu' meu. Tânj'am departe de el. Nu-mi plăcea apa turbure de pe bărăganu, viforniţele lui mă 'ncruntau și mă puneau pe gânduri. Mă visam copil, păzind viţei și mergând șovăind la naşu' și 'napoi, cerându-i să-și cinstiască vorba de la botez, să-mi dea viţeaua, cu care trăgeam nădejde s'ajung și eu în rându' lumii. Da' nu m'a ascultat, nu i-a fost milă de mine și m'a lăsat să mă leagăn și să rătăcesc, ca un copăcel, zmuls din rădăcini și dus departe de vânturile rele. Și-l uram grozav și simțeam întreg sufletu' din m'ne clocotind și cerându-mi să-i răsplătesc fapta. Și zi de zi, luni de luni și ani de ani, a fiert în mine veninu' răzbunăr'i.

Intoarsă acasă mi se încrâncena carnea or de câte ori mă gândeam la copilăria mea, la tinerețea-mi pângărită, la viața-mi pierdută.

Și așa până 'ntr'o noapte de iarnă. Se

MEDIUL

de SARMANUL KLOPȘTOCK

Tarsița Condopitaru e ghicitoare de păsuri, prezicătoare de noroc și împăciuitoare de iubiri rebele, în ulicioara *„Aprodul Purice"* colț cu fundătura *„S'a spurcat ursul la miere"*, suburbia *„Trei coceni"* culoarea de Roșu, sectorul XIV.

Sala de așteptare a vrăjitoarei dă imediat în curte și curtea — permanent împăienjenită de rufe, prost spălate, infam croite și asimetric spânzurate pe frânghie — dă și mai imediat în sala de așteptare.

O albie, o mașină de gătit, un patefon răgușit și o masă ogivală în mijloc, cu numere vechi de ziare, punctate de muște moarte și pete râncede de cafea scursă din ceștile de ghicit, încheie inventariul preliminar al încăperii din templul misticismului și al jongleriei zodiei.

In bătătura puturoasă a ghicitoarei s'a ivit într'o zi, printre alți înfrânți ai soartei, și un poet cu pălăria mare, cu lavaliera și mai mare, sufocat de o durere mult mai mare, plângându-se Tarsiței Condopitaru de o despărțire tragică, cu blesteme, jurăminte și asigurări ireductibile de infinită și mai ireductibilă neîmpăcăciune, solicitând babei o imediată reabilitare sufletească.

Tarsița Condopitaru i-a recomandat răbdare, prudență, o recentă fotografie a iubitei și o și mai recentă scrisoare de dragoste a aceleași iubite, discreție, calm, resemnare și... un aconto.

Poetul, înviorat, a semnalat vrăjitoarei și o aparență de regret, de reciprocă durere, de apropiată înduplecare din partea aceleia ce-i jurase despărțirea deapururi!

— „Și care ar fi remediul, după părerea, simptomele și prevederile dv? a întrebat înfrigurat poetul pe tămăduitoarea din spelunca farmecelor *„Aprodul Purice"* colț cu *„S'a spurcat ursul la miere"*.

— „Cum care ar fi remediul? Impăcarea!

— „Și în ce fel?

— „Felul mă privește pe mine când este vorba de doi ambițioși ambetanți înamorați, cari vor să ia castanele dragostei din foc, cu mâna altuia! Mâna este a mea, focul este iubirea de care vă lepădați pentru a o dori apoi mai cu înverșunare, iar castanele sunteți voi — luați-le!

— „Și ce trebue să fac?

— „Să-mi aduci fotografiile amândorora, o relicvie oarecare și un cadou pentru ea, pe care mai întâi să mi-l prezinți mie și apoi, după ce-l voi galvaniza prin purgatoriul sugestiei ce va trebui să cheltuesc, să i-l trimiți ei, împreună cu o cutie de bomboane sau cu un banal buchet de flori oarecare.

— „Fotografia n'o mai am. Intr'un acces de atroce durere, în ziua definitivei despărțiri, am rupt-o! Restul e mai lesne.

— „Oricum, o fotografie cel puțin de a ei, este de strictă necesitate!

— „Și în ipoteza unei imposibilități?

— „Ar fi ca, în acel caz, sugestia să lâncezească!

— „Mă voi trudi s'o obțin!

— „Este de neapărată trebuință!

•

Iorgu Plăvițescu, fotograf cu *„diplomă"* în *„Stan Tabără"* păstra clișeul, iar poetul Octavian Grozovici, ultimul client al prezicătoarei Tarsița Condopitaru, își amintea precis epoca în care își dusese aleasa în fața obiectivului. Condica comenzilor fu cercetată și patronul fotograf prinse îndată seria clișeului: No. 333, Mai în 21, (onomastica eroinei) 1927.

Exact! Era în Mai. Liliacul murise de mult în tulpinele grabnic fanate și visătorul Octavian Grozovici smulgând din tufele revărsate pe gard, cele din urmă lacrimi mov ale florilor în agonie, le semăna în beteala părului miresei și o urcă apoi țanțoșă în trăsura, spre atelierul d-lui Iorgu Plăvițescu. Clișeul reprodus întocmai, trecu pe masa de ghicit a vrăjitoarei Tarsița Condopitaru.

— „Ce forme mai sunt de îndeplinit? a putut să îngâne înamoratul, așezând cartonul eroinei între niște gutui altoite, cari se fanau pe masa de ghicit a cărturăresei.

— „Nici una! O scurgere de vreme, răbdare, discreție și rezultatul va fi că vei avea o veste dinspre partea adversă!

Și scurgerea de vreme a trecut mai curând decât înamoratul declasat și-ar fi putut închipui!

— „Fi, ce se aude doamnă tămăduitoare? întrebă poetul Octavian Grozovici, pe doctorul sufletelor, la câtăva vreme după predarea fotografiei.

— „Bine!

— „Cum bine?

— „Fata te adoră la nebunie!

— „Ei și?

— „Am recurs la toate meșteșugurile; cărți, cafea, pasențe, bobi, sugestie, telepatie, transpuneri, spiritism și toate la olaltă mi-au semnalat precis, dragostea nepieritoare ce-ți poartă!

— „Toate bune, dar despre împăcăciune ce se aude?

— „Va să vie și ea!

— „Când?

— „Când se va reîntoarce!

— „De unde?

— „Din depărtări!

— „Și până să se reîntoarcă?

— „Innumără-mi restul onorariului și... așteaptă!

— „Innumăr, dar acolo în depărtări ce caută?

— „Alinarea! *Te iubește!*

— „De unde știi?

— „*Mediul!*

— „Care mediu?

— „Bobii cu care am dat!

— „Și bobii ce ți-au mai spus?

— „Bobii mi-au mai spus că fata, îndurerată de nepăsarea d-tale, și-a căutat scăparea cu un amant peste Ocean. în mrejele căruia uitându-te pentru o vreme, la reîntoarcere să ți se dea cu mai multă frenezie!

— „Am ghicit?

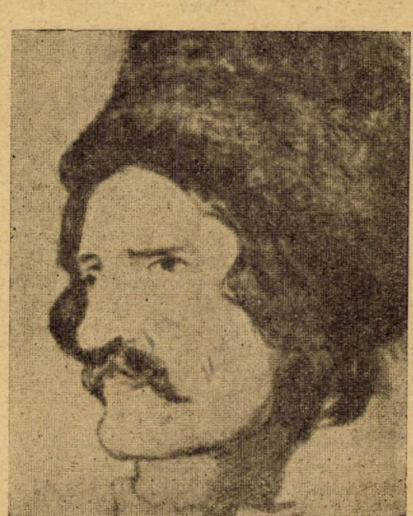

CANISIUS: Cap de țăran

întorsese Bocșa din temniță. Urma să fiu iarăși a lui, să las pe Sandu, or să împart ticolășenia între ei doi.

Trecând prin satu' meu, pe la casa părintească, din care nu mai rămăsese decât temelia de piatră, mi-a răsărit în minte, mama, și vorba ei de pe patu' morții, și toată copilăria-mi necăjită, și tinerețelemi batjocorite, și câinia nașului, care nu mi-a dat putința să fiu și eu femee la focu' meu și am intrat în casă la el, l-am sculat din somn, l-am luat de mână, l-am dus la coșar, l-am judecat cum i se cădea, și, i-am pus încet revolverul 'n frunte, l-am scuipat și am tras. Am pus veriga și m'am întors acasă.

Acu am fost prinsă. Nu-mi pare rău, c'o să fiu închisă, judecată, condamnată, mai rău ca Fulga și ca Sandu, cari au făcut sute de furturi și de prădăciuni la cari n'am lipsit nici eu.

O să mă duc cu fruntea sus în fața juraților și am să le spun, că eu, care am ferit pe tovarăși să nu omoare, am ucis cu sânge rece, fără părere de rău, pe nașu' meu bun, că i-am copt turta, în toată viața mea josnică, de ibovnică de haiduc, luni și ani de zile pentru hăinia lui, față d'un copil sărac și orfan, rămas singur, fără nici un sprijin, în bătaea tuturor vânturilor lumii acesteia plină de ispite și de răutăți.

Judecătorul se 'ngălbenise. I se holbaseră ochii, nările i se lărgiseră de tot, buza de jos îi tremura.

Se gândea că femeea asta s'a ridicat pr'n dragoste d'n mocirla în care căzuse; că d'acu nu mai e a nimănui; că toată nădejdea ei de viață s'a stins. Și la gândurile acestea tot sângele din el se răsculase.

Indepărtă o clipă pe grefier și s'apropie de ea:

— Să taci, să nu mai spui nimic. Am să scriu ce am să știu eu.

Ea crescu mare în față-i, se 'ncruntă și-l depărtă ușor.

Dând cu pumnul în masă, scuturându-se ca de friguri, judecătorul așteptă pe grefier și-l puse să scrie:

— Știu că pe Moise Lupu l-a omorît Sandu, c'avea pică pe el.

— Nu! strigă Veta. Nu e adevărat.

— A! Am greșit! o drese el. Am voit să zic Fulga!

— Nu, nici el!

— Atunci Băncilă, nu? și-i făcea stăruitor din ochiu; dar ea:

— Nu! Eu, domnule judecător. Eu l-am omorît. Să se treacă așa! *I-am copt turta.*

MIHAIL LUNGIANU

AMERICAN-FASON

de ROMULUS NICOLESCU

Mare eveniment: John Black — alias Iancu Schwartz — vine din America, unde plecase, întâmplător, la vârsta de 20 de ani, înainte de a fi fost chemat în faţa cercului de recrutare. Astăzi John de mai multe ori milionar, se întoarce în oraşul lui natal, Podul-Iloaei, oprindu-se în prealabil la Tg-Frumos, pentru a aranja cu localnicii creearea unei industrii de carton presat, marfă exportată de el în toată Rusia sovietică şi la a cărei preparare lucrase câtiva ani.

Moise Schwartz şi cu Rebeca lui, născuţi, crescuţi şi păstraţi în Cetatea Iloaiei, se pregătesc să iasă în întâmpinarea *„fiului risipitor"*, fapt pe care l-au pus la cale, de acrod cu evreii târgului.

— Rebecă! Nu uita să-mi scoţi jacheta din naftalină şi papucii din pod. Eu mă duc dija în târg, să cumpăr di ale gurii. La şapte pleacă trinu. O luăm şi pe Şelica cu noi. Adie!

— Moişă! Moişă! Adu-mi când vii, o pereche di chiloţi şi ciurapi di mătasă.

— Bine, bine! Adie!

*

Iată-i în tren. Amurgul se joacă de-a prinsul cu locomotiva, care, gâfâind, renunţă să-l mai ajungă. Pe câmp o vacă îşi linge vitelul, în timp ce Rebeca, cu ochii pierduţi în cercul înroşit al genelor, îşi pune mâna aspră pe mâna păroasă a lui Moise:

— Moişă! Ţii tu minte când ne-am cununat? Am fost cu trinu' tot la Târgu' Frumos şi am petrecut aşa minunat luna de miere! Ah! Moişă. T'aduci aminte?

Moise oftează:

— Daa! Cum să nu! N'am să uit toată viaţa!

Şelica, ultima creaţie a lui Moise, cu părul creţ, în care se neutralizează ultimele raze ale soarelui, priveşte speriată pe fereastră, cu degetul în nas:

— Papa! De ce se'nvârte pământu'?

— Treaba lui! — răspunde cu gândul aiurea Moise. Şi are de ce. Se gândeşte bietul om: cu milioanele lui Iancu o să-şi facă caftan şi papuci noi, apoi va deschide încă o dugheană, cu covrigi de susan, cu nasturi..., câte şi mai câte! Şi ce bine o să fie!

Linită de el, Rebeca rumegă şi ea planuri făcute în tinereţe: să se plimbe în briscă, să aibă umbrelă, să se ducă la Iaşi....

Numai Şelica nu se gândeşte la nimic, pentrucă i-e frică.

In sfârşit, Tg.-Frumos! Pe peron, fete îmbrobotonate, se plimbă ca pe bulevard, acompaniate de câte un tânăr, care scuipă cu o specială dexteritate, sâmburi de floarea soarelui. Câteva becuri electrice se aprind brusc, dând un aspect — într'u'câtva occidental — peronului. Incolo, acelaş decor mizerabil de gară provincială.

Dar pentru Şelica, e prea mult şi ceeace vede:

— Papa! Ia-mi un covrig.

— Du-te la dracu'! — ţipă revoltat Moise, care se gândea acum la o fabrică de covrigi. Nu ţi-i ruşine? Ai răbdare, că ai să mănânci cuvrigi cu sacu'!

Selica înghite în sec şi—să zicem convinsă — porneşte cu Moise şi Rebeca spre *„centru"*.

— Am auzit! — zice Moise — că aişi e un restaurant mare. Acolo să mergem, ca să nu-l facem de ruşine pe Iancu.

Pe jos — dar cu atât mai sigur —, călcând pe trotuare presupuse, în străzile unde noroiul sta par'că de anul trecut, călătorii noştri păşesc spre restaurantul lui Dinter.

Iată-i ajunşi în faţa localului, a cărui celebritate e ascunsă de ghirlande de „buna-dimineaţa", uscate şi prăfuite. Înăuntru, pe plafon, stau încremenite mucuri de ţigare, aruncate maestru de cine ştie ce *„persoană marcantă"* a târgului şi tocmai în fund, o teşghea cu doi ficaţi fripţi, trei sifoane şi cinci prăjituri.

Moise îşi rânduieşte familia la o masă din mijloc şi scoţând din fundurile gherocului trei pătlăgele roşii, o scrumbie şi o jumătate de pâine, comandă cu aerul lui Napoleon la Austerlitz:

— Mă, buete! Un sfert de vin şi un sifon mare. Da' să fie rece. Apoi către Rebeca: — ai să vezi tu ce-o să facă Moişilică al tău în Pod'u-Iloaie', Nu te mirà! Astăzi nu trebue să te miri de nimic! Ci crezi? Am să am parale ca un buncher, da' iu hoţ, am să trăesc tot ca acu'!

— Ci spui? Eşti nibun? Atunci ci cauţi aişi la restaurant şi nu mănânci afară, pi bancă? Aşà vurbeşti? Oi, vei! In loc să-ţi îmbraci nevasta şi cupilul cum se cade, vrei să dormi cu banii sub pernă? Vrei să mori tot păcătos?

Şelica se făcuse mai rece decât sifonul de pe masă.

In acest timp, intră pe uşa deschisă un tânăr, cu ochelari prea mari şi rotunzi, îmbrăcat în costum de sport şi se aşează stângaci la o masă:

— If you pleasc! Nu m'a căutat nimeni?

— Nu, Dom'le.

— Well!

Moise, cu ochii întredeschişi de adânc cunoscător, priveşte un timp pe acest nou venit, apoi dând din umeri, cheamă fetiţa de serviciu:

— Cine-i domnu' ista?

— I-un domn din America.

— Ci spui?! Şi Moise sare în sus de i se agaţă antereul de coada sifonului, trântindu-l jos. Se apleacă, îl ridică şi cu faţa congestionată, privind în toate părţile, se adresează tainic Rebecăi:

— N'o fi Iancu?

Dar aşa zisul Iancu, nici nu se mişcă, scriind mai departe într'un Block-Notes, pagină după pagină.

Şi Moise se îndreaptă smerit spre străinul dela masă.

— Dom'le!

Străinul scrie mai departe.

— Dom'le Iancu!

Străinul întoarce ochii spre el.

— Scuzaţi! Nu eşti mata domnu' Iancu?

— Yes!

— Nu! Nu eşi. Te rog stai.

— Stai.

— Şi, mu rog, nu te cheamă Schwartz?

— No! Black.

— Domnu' *Bleg!* Eu sunt... cum să spun... eu sunt Moise Schwartz din Pod'l-Iloaie', şi....

— All right! Şezi atunci pe scaun. Ce cauţi aici tată? Da' mama ce face?

Lui Moise îi sticlesc ochii în cap. Işi freacă mâinile uscate, de par'că — ca în rare ocazii — vrea să şi le spele.

— Rebecă! Rebecă! vin aici!

Rebeca se scoală, îşi trage plişeurile rochiei şi se apropie de masă, ţinând de mână pe Selica:

— Iancule! Oi! Ce buiat ghigel!

Şi într'un elan de nestăpânită dragoste, se aruncă cu burta peste „Mister Black", care, cuprinzându-i spatele cu câte un deget, o sărută pe umerii rochiei:

— Little mama!

Pendulul din perete începe să bată, indicând ora nouă, dar se opreşte după trei măsuri. Şelica, cu o nară mai mare ca cealaltă, priveşte tâmpit spre ornic, sugând dintr'un deget.

— Şi aşà dragă Iancule! Tu îmi dai mie 20.000 de lei, iar eu deschid fabrica de covrigi.

— Şi mie, şi mie îmi dai 2 lei — ţipă Şelica.

— Ce bine seamănă Şelica — zice Iancu — cu vărul nostru Şapsă.

— Ei! Sângele apă nu se face! — sare de colo Rebeca. Dar nu mă uiţi nici pe mine, buiatul meu drag. Vreau să mă duci la Ieşi.

Iancu se uită la ceas:

— Papa! Uite, îţi dau un aconto pentru fabrica ta. Ţine 500 lei. Eu mă duc, am treburi urgente. Good bye!

Şi lăsându-şi părinţii încremeniţi pe scaune, se îndreaptă grăbit spre eşire. Inaintea lui răsare un civil şi doi gradaţi:

— Stai! Cum te cheamă?

— Ce e treaba Dumitale?

— Cum te cheamă? — răcneşte înfuriat civilul.

— John Black.

— Apăi cu Dumneata avem treabă. Urmează-ne!

Incadrat de cei doi gradaţi, Iancu dispare pe uşă, cu capul în jos şi par'că mai mărunt de cum intrase.

A doua zi, Moise ceteà în *„Lumea"*:

„Individul Iancu Schwatz, zis John „Black, zis Gioni Nerro, zis Ioan Ciornef, a fost arestat într'un restaurant „din Tg.-Frumos. El va fi tradus în „faţa Justiţiei, pentru dezertare, spionaj „şi escrocherie. In ultimul timp obţinu„se dela cetăţenii din Tg.-Frumos, suma „de 100.000 lei, bani necesari pentru co„manda unor pretinse maşini de carton „presat. Cu actele dresate, a fost înain„tat Parchetului, care va ancheta".

— Oi, vei! Oi! se pocneşte Rebeca cu capul de masă.

Plânge şi Şelica, fără să ştie de ce, cu amândouă mâinile în nas, pe când Moise se scarpină după ureche:

— S'a dus dracului fabrica mea. Da' noroc că nu mi-a luat înapoi 500 de lei!

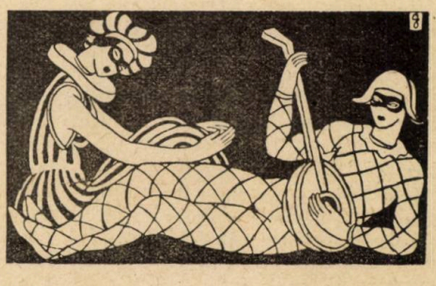

LEGENDE SUD-AMERICANE

PATA DIN SOARE

de ERNESTO MORALES

Toţi cronicarii rasei care populase ţinuturile lui Inti (Soarele), erau unanimi în a confirma cât de îngăduitoare şi iertătoare era Inca (Domnitorul) cu popoarele pe care le învingea. Blas Valera, Garcilaso dela Vega, Cieza de Leon, Juan de Betanzos şi toţi ceilalţi cronicari fac menţiune în cronicele lor de acest lucru.

Dar cronicarii, din cărţile cărora se poate reconstitui adevărata istorie, nu ne povestesc cum a ajuns acea populaţie, considerată de europeni ca incultă şi sălbatecă, la un grad atât de înalt de bunătate sufletească, şi la o politică atât de nobilă.

Şi iată că încă odată, legenda, vine să ne explice cum şi pentru ce s'a întâmplat aşa.

*

Domnea pe atunci Lloque Yupanqui. Acest Inca nu-şi desminţise numele lui profetic, căci chiar dela moartea tatălui său, Rocca, realiză cele mai îndrăzneţe acţiuni

Astfel, ajunse până în provincia Cana, în care triburile sălbatice adorau tot felul de idoli, săvârşind sacrificii de o ferocitate înspăimântătoare pentru adorarea idolilor lor. Lloque Yupanqui îi supuse fără luptă, făcându-le promisiuni şi daruri, făcându-i să adopte credinţa în Inti.

După ce supuse pe canaşi, continuă campania de cucerire în contra tribului ayavari. Aceştia însă nu se lăsară convinşi nici de promisiuni, nici de daruri, şi cu arma în mână se grăbiră să-şi apere libertatea. Lupta fu lungă şi crudă, ne spun cronicarii, dar ayavari fură învinşi şi trebuiră să se refugieze în cetăţile lor, unde fură încercuiţi de armatele lui Inca, obligându-i să se predea din cauza foamei pe care nu mai aveau cum s'o astâmpere. după ce rezistară un timp îndelungat.

Istoria spune că Inca tratâ cu bunăvoinţă pe învinşi, le lăsă învăţaţi ca să-i iniţieze în cultul lui Inti şi să le explice avantagiile de a fi sub stăpânirea lui Inca, fiul Soarelui; după aceea se retrase spre Cuzco, unde fu primit cu mari serbări şi solemnităţi religioase.

*

Legenda, însă, spune că lucrurile nu s'ar fi petrecut aşa. Ea susţine că Lloque Yupanqui, nu iertă pe învinşi, ci, în lanţuri duse cu el pe principalii şefi, pe cei mai bravi luptători, pe bătrânii venerabili şi pe cele mai frumoase femei: cu gândul de a da, — prin masacrarea acelor prizonieri, un teribil exemplu.

Cu toţii trebuiau să fie decapitaţi în faţa imaginei Soarelui, în templul sacru din Cuzco.

Şi Inca intră astfel în Capitala regatului său, târând în lanţuri după el, pe cei ce trebuiau să moară pentru a glorifica triumful lui, şi drept pedeapsă de a i se fi împotrivit cu armele, lui, Fiul Soarelui.

Terminate sărbătorile de primire şi o magiu, într'o şi mai mare serbare, trebuia să aibă loc uciderea celor destinaţi răzbunării Soarelui, şi aceasta chiar în Templul lui, şi în faţa imaginei lui.

In acea zi Lloque Yupanqui pătrunse în templu, urmat de cei mai viteji ostaşi ai săi, de cei mai defrunte demnitari de la curtea sa, şi de mulţimea ayavarilor învinşi, destinaţi morţii.

Templul soarelui strălucea: înalţii lui pereţi îmbrăcaţi cu plăci de aur reflectau razele soarelui; şi imaginea Soarelui, pe peretele din faţa porţei de intrare, ocupând tot peretele din aur curat, răspândea razele-i aprinse în jurul ei. De o parte şi de alta a acelei imagini, singura ce împodobea templul, erau aşezate corpurile îmbalsamate ale Regilor decedaţi, cari păreau vii, aşezaţi pe tronuri de aur, ca şi când ar prezida ceremoniile cultului.

Invinşii ce trebuiau să moară, aşteptau în genunchi, în faţa imaginei strălucitoare a Soarelui.

Lloque Yupanqui, înarmat, înaintă pentru a sacrifica el însu-şi pe şefui ayavarilor. Şefii lui şi celelalte personagii dela curte urmau să sacrifice pe ceilalţi prizonieri, în ordinea gradului lor la curte. Totul fusese ordonat şi aranjat astfel de către Inca, fiul Soarelui, pentru ca tatăl lui să capete cuvenita răzbunare, pentru nesupunerea de care se făcuseră vinovaţi învinşii.

Lloque Yupanqui, apucă de păr capul şefului ayavarilor, dându-l spre spate, pentru a descoperi gâtul prizonierului unde trebuia să lovească spada sa, şi, cu spada ridicată îşi îndreptă privirea spre imaginea Soarelui, în semn că-i oferă acel sacrificiu...

Dar Inca nu săvârşi sacrificiul. Palid şi tremurând, rămase în faţa imaginei Soarelui, cu ochii ţintă la ea. Şi toţi putură vedea ce anume făcu să tremure şi să pălească pe Lloque Yupanqui, viteazul: pe imaginea Soarelui, din aur curat apăruse o pată roşie, de sânge.

Marele Preot se apropie de Inca şi-i spuse:

„Fiu al Soarelui! tatăl vostru nu vrea ca mâinile voastre să fie murdărite de sângele acestui rebel necurat.

— „Aşa să fie — spuse Inca. Şi dădu ordin ca cel mai în vârstă din şefii lui să înainteze pentru a decapita pe şeful învins.

Acesta dete înapoi capul victimei, şi, cu spada ridicată, astepta ordinul de a ucide. Dar Inca, cu ochii fixaţi în imaginea Soarelui, aşteptă ca depe ea să dispară teribila pată de sânge. Dar pata nu dispărea.

Atunci Marele Preot înaintă şi spuse:

— „Fiu al Soarelui! acest bătrân nu trebue să moară. Inti tatăl vostru nu vrea ca el să fie ucis. Vedeţi singur aceasta! şi arătă spre pata de sânge din soare.

— „Bine — îl iert — spuse Inca.

Fu adus altul din şefii învinşilor, pentru a fi sacrificat.

Bătrânul ostaş, cu sabia ridicată, aştepta porunca de a ucide; dar Inca nu putea da această poruncă, căci pata de sânge nu dispărea depe imaginea de aur a Soarelui.

Şi astfel — unul după altul, fură iertaţi principalii şefi ayavari, apoi cei mai viteji războinici şi bătrânii venerabili.

Totuşi teribila pată nu dispărea.

Mai rămăseseră femeile ayavari, alese printre cele mai frumoase ale acelui popor. Una după alta, însă, ca şi oamenii, trebuiră să fie iertate. Aşa era porunca Soarelui. In fine ultima dintre femei îngenuchie în faţa discului soarelui, aşteptându-şi moartea.

Inca cercetă din nou, cu privirea imaginea Soarelui. Pata însângerată era tot acolo, ca un ordin de iertare....

Inca iertă şi pe ultima dintre condamnaţi. Atunci, pata de pe discul soarelui dispăru.

Soarelui, zeu al fecundităţii, zeu al vieţei, nu-i plăceau sacrificiile omeneşti. Cultul lui nu era acela al răzbunării, dar acela al uitării şi iertării înălţătoare. Aceasta este legenda, denumită: Pata din Soare. Şi de atunci, începând cu Lloque Yupanqui, al treilea suveran din dinastia Incaşilor, aceştia adoptară acea politică de împăciuire şi bunătate faţă de învinşi, politică ce a uimit atât de mult pe cuceritorii europeni.

(Trad. de HENRY HELFANT)

POEMĂ IN PROZĂ

FERICIREA

„Vreau să fiu fericită! E dorinţa cea mai de preţ, înrădăcinată în adâncul fiecărei inimi. E porunca ce stăpâneşte viaţa. Şi după fericire aleargă orice muritor".

Aşa mi grăi tovarăşa drumurilor de pripas. Sufletul meu mâhnit îi răspunse cu asprime:

„E amară amăgire credinţa că în adâncul inimii noastre ar fi înrădăcinată porunca: Să fim fericiţi!

O singură poruncă ne-a săpat firea în suflet: „Să ne cunoaştem datoria şi să o împlinim cu credinţă".

Firea ţese într'una. Neobosită creează, harnică îşi îndeplineşte rosturile şi nu se abate din drumul creeării continue.

Cunoscându-ţi cu adevărat lucrul tău şi săvârşindu-l, luminat de credinţa binelui ce-l urmăreşti şi încălzit de dragoste faţă de semenul tău, te ridici pe treptele zărilor spre Părintele a toate. Munca îţi absoarbe fiinţa, nu mai cunoşti, asemenea Tatălui nici timp, nici spaţiu, le birui şi intri în ritmul eternităţi.

Da, timpul şi spaţiu sunt duşmanii ressăvârşirii noastre, ai fericirii eterne. Singură munca ştie să birue pe aceşti vrăjmaşi neîmpăcaţi. Munceşte cu hărnicie şi sufletul tău se va odihni în fiecare amurg sub streşina fericirii, mângâiat de Stăpânul a toate.

Z. SANDU

critica literara

F. LOBODĂ: „Gura lumii" (EPIGRAME)

Dacă în atâtea domenii ne mai putem aştepta la surprize — drumul epigramei pare să se fi sfârşit. S'ar părea că această specie, care a înflorit în antichitate şi în veacurile 17—18-lea, ar fi intrat într'un fel de agonie. Se va petrece cu ea, într'un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, ceiace s'a petrecut cu epopeea, cu poema didactică, cu oda. Deastădată lucrul pare cu atât mai curios, cucât epigrama nu cere nici extenziune, nici fabulare, nici motiv prea puternic de inspiraţiune. Ea se mulţămeşte cu un singur lucru : spirit, spirit cât mai fin, cât mai concentrat, cât mai surprinzător şi, alături de el, o formă impecabilă. Se pare însă că dispariţia epigramei e consecinţa imediată a sleirii spiritului la cei de azi (şi înlocuirea ei printr'un fel strâmbare silită a unei realităţi convenabile) şi a disprețului pentru formă, pentru versul armonios şi corect, atât de pronunţat la cei de azi.

Iată de ce încercările de reînviere a acestui muribund simpatic trebuesc salutate cu entusiasm, cu atât mai mult, când ele poartă (ca acela de care ne ocupăm) pecetia talentului. Aceasta dovedeşte două lucruri : în primul loc că d. Lobodă (aşa îi place d-sale să se numească, printr'un interesant calambur) are unele epigrame reuşite ; în al doilea — că ar putea avea şi mai multe, dacă....

Să începem, prin urmare, cu partea negativă :

Şi de astă dată ne întâmpină glumele eftine, locurile comune, aluziile prea directe, indiscreţiile şi jocurile de cuvinte care nu mai impresionează pe nimeni. Greşala e aceasta : d. Lobodă vrea să fie la zi. Pentru aceasta d-sa urmăreşte cu asiduitate de cronicar evenimentele şi le notează — sintetizându-le în haina îngustă a clasicului catren. Se întâmplă însă şi aici ca în atâtea alte domenii : nu toate însemnările pot deveni opere literare. Adăogaţi încă două fapte : pe acela că dela intenţie până la realizare, ele îşi pierd o bună parte din interesul epigramatic ; pe celălalt — timpul, readucerea lor în atenţiunea publică, le scutură şi ce bruma le mai rămăsese din presupusul umor.

Natural că atunci când intenţionezi să scoţi un volum de epigrame toate aceste efemeride ar urma să fie lăsate actualităţii care le-a produs. D-l Lobodă n'o face, poate, din cauză că, în calitate de fericit părinte care-şi iubeşte deopotrivă copii sufleteşti, nu le poate identifica, desigur : pentrucă, eliminându-le, ar fi rămas cu foarte puţini.

Şi-apoi : d. L. nu e nici măcar cronicar imparţial. S'a zis, şi cu drept cuvânt :

..... les bons gens
... fort les bonnes epigrammes —

în vădit contrast cu

.....les méchants

cari

Font les vers noirs, les noires trames.
(Ec. Lebrun)

D-l L. care, probabil, cunoaşte (trebuia să le cunoască în momentul în care s'a decis să scrie epigrame) aceste versuri, uită, uneori, conţinutul lor şi e rău. Aceasta se întâmplă în catrenele cu caracter politic (pag. 17, 23, 24, 57, 63 etc.).

Şi pentruca să fim completi ,vom adăoga că, uneori, nu lipseşte nici trivialul (ziua mamei 46), iar locurile comune, efectele eftine abundă la tot pasul (79, 17, 29, 39, 45, 57, 69). Puteau lipsi la fel unele calambururi (18, 44 etc.).

Natural că toate acestea nu sânt în măsură să ne convingă că d. L. n'ar avea de loc talent, că „Gura lumii", tipărită la... „Cartea medicală" nu merită nici pe departe preţul... spiţeresc (pag. 104) care i s'a pus, nici osteneala sacrificării unei jumătăţi de oră. Am spus-o dela început şi vrem să dovedim, prin citate, că volumaşul acesta închide şi destule lucruri meritorii. Iată, de-o pildă, cât de bine se adresează d-sa :

Doctorului Puţureanu care găsise leac contra ofticii

E drept că ţi-ai făcut un nume,
Dar eu te chem în faţa legii :
De oftică de scapi o lume,
In schimb, ţi-ai ofticat... colegii.

Este, din nefericire, exact ecoul acestui caz care pasionase atât de mult, acum 3 ani.

Şi tot atât de senin ripostează acelaş

Unui amic expatriat în America

Azi, prea bunul meu amic,
Oceanul ne desparte ;
Ţi-am prezis, încă de mic,
„Ai s'ajungi, când-va „departe".

De aceiaş bonomie dă dovadă când, deşi gazetar, nu se sfieşte să-i comunice lui Kemal-paşa care a dispus adoptarea caracterelor latine pentru ziare :

La noi, Kemal, nu-i ca la tine,
Ţi-o spunem să te dumireşti ;
La noi, ziarele-s latine,
Dar caracterele... turceşti.

Destul de reuşite sânt şi epigramele dedicate scriitorilor, ca aceea în legătură cu „Amantul anonim" sau închinată

Autorul „Fantomei celei care va veni"

Citind la piesa ta subiectul,
Pe dată i-am ghicit efectul :
Vine fantoma ? Nu ştiu bine ;
Dar publicul e cert... nu vine.

Şi nu sânt rele nici catrenele, de o cruditate stranie dela pag. 32, 33 nici acela care are ca punct de plecare

„Nunta lui Figaro" la Naţional amânată, actorii neştiind rolurile

Sărmani actori, ce ironie cruntă !
Cum nu vă 'nghite, de ruşine, Solul ?
E prima oară că s'amân o Nuntă,
Fiindcă interpreţii... nu-şi ştiu rolul.

sau :

Unei florărese

Drept să spun, respect lăiaţa,
Flori îi iau, adeseori,
Căci din flori îşi scoate vieaţa !
Şi copiii tot..... din flori.

acelea dedicate părintelui I. Lupaş (pag. 49, 50), duiosul contrast din

Glume

Pe bietul Nae l-a lovit
Inconsolabila durere ;
Din spirt metilic a orbit,
Când se dusese la.... vedere

ori — în fine — acelea în legătură cu poşta (pag. 42, 43,) ori cu

Valuţa

Valuta, neputând să crească,
Pământu 'n cer trimise soli,
Nevrând să se mai învârtească
— Şi 'n timp de criză..... pe
doi poli

Iată atâtea dovezi că, după câţiva ani, d. L. va putea da, pe temeiul acestor citate, un volum mai consistent şi mai unitar de adevărate epigrame. Deocamdată d-sa nu ne-a putut oferi decât... multe stiuri epigramatice şi — numai — câteva epigrame.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut în editura „Cartea Românească" :

„UMBRE CHINEZEŞTI", de Lucia Mantu.

„ANTRENAMENTUL IN ATLETISMUL DE STADION", de Louis C. Schroeder.

Cunoştinţe folositoare, Seria A. No. 42 : „GHOETHE CA NATURALIST", de profesor I. Simionescu.

In curând va apărea în editura Socec, volumul de nuvele şi schiţe : „BĂRBIERIA DIN HÂRLĂU" datorit colaboratorului nostru D. IOV.

EPIGRAME

Unei scriitoare

care-mi cerea părerea ce să facă cu eroina unei nuvele : s-o omoare s'au nu.

Iată răspunsul :

Şi de mă 'ntreabă acuma Madmoazela
Cu eroina, cum să hotărîm,
Eu, par c'aş zice — aşa : s-o omorîm
Şi s-o 'ngropăm... odată cu nuvela.

N. CREVEDIA

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Domnişoara Anne Marie Călinescu este cu adevărat o reprezentantă de frunte a modernismului moderat. Manifestările sale din prezent, nu fac decât să evidenţieze cu prisosinţă supleţea sipritului său, adequat unui cadru de reală superioritate picturală.

Graţia femenină de o factură destul de superioară se dagajează în deosebi din cele ce se integrează unei atari manifestări.

Astfel numeroasele nuduri : — *o femeie, studiu, nud — studiu,* etc. — alături de nişte portrete expresive — *servitoare, portretul d-lui G., infirmiera, ţiganca,*—respiră o atmosferă de graţie remarcabilă. In mijlocul unei atari concepţiuni artistice se iveşte —poate cu oarecare intenţiune—*trei crisanteme,* cari contribuesc şi ele în mare parte la realizarea unităţei sub care se prezintă lucrările expozantei.

In general picturile domnişoarei Călinescu sunt însufleţite de acea seninătate — în tratare şi coloristică — care ar putea — desigur cu bună-voinţă d-sale — să o împrumute şi altora !

•

Domnişoara Lilly Oţeleanu expune pentru prima oară. Desigur că obţine succes, gândinud-ne şi la acest argument. Ceeace predomină, atât prin puterea de excesivitate cât şi nuanţarea culoritului, sunt peisagiurile. Nu putem trece cu uşurinţă nici peste extrem de multele „nuduri". Acest gen — mai corect această epurauţiune a unui gen — a devenit o obsesie pentru artiştii noştri care în cele din urmă s'a transformat într'o predilecţie.

Se iau la întrecere în a studia toate atitudinile posibile şi uneori — dece să nu spunem adevărul — şi imposibile !

O notă caracteristică la expoziţia domnişoarei Oţeleanu, pe lângă superioritatea imprimată peisagiurilor, reiese din faptul că, contururile sunt bine tratate şi cu abilitate diriguite în cadrul ansamblului. Un spirit mai pronunţat în discernământul lucrărilor nu ar fi trebuit să lipsească

•

Pictorul Canisius se evidenţiază ca întotdeauna, într'o atmosferă ce îi face cinste. D-sa studiază toate genurile : uleiuri, aquarele, desemnuri în cărbune, în creion sau în peniţă, neuitând nici dificilul gen al gravurilor pe lemn.

In categoria aceasta din urmă, pictorul şi-a pus tot talentul său inepuizabil, prezintându-ne nişte ansambluri, ce pe alocurea se evidenţiază ca pure muzicalităţi transpuse în nuanţări plastice de o expresivitate viguroasă.

•

Pictorul Enea are calităţi de o putere remarcabilă, tratând feluritele genuri şi oprindu-se mai mult — dintr'un calcul — asupra fiecăruia. Astfel portretele sale de o eleganţă deosebită sunt atrăgătoare nu numai prin impresiunile concise ce se degajează din privirea şi în deosebi quasi-contemplarea lor, cât prin forţa atrăgătoare a coloristicei sale.

Sunt însă unele lucrări pătrunse de un curent arhaic şi aşa trebue să fie : poarta bisericii Domneşti (Curtea de Argeş), Biserica neamului (Bacău), Mânăstirea Curtea de Argeş, etc.

ANE MARIE CĂLINESCU : Portret

ALB ŞI NEGRU

— SALA MOZART —

In sala „Mozart" — d-na Manolescu-Bruteanu şi d. R. Iosif au deschis o expoziţie intitulată : *Alb şi Negru* alcătuită din aquaforte, point-séche, vernismou, xilografii, tuşuri, desemne, monotipuri.

Am mai avut prilejul să vorbim de activitatea, artistică a celor doi pictori. In cele se expun ei prezintă o varietate de gen şi de subiecte cari fac un punct de atragere.

Cu ocaziunea recentei lor expoziţii, pictorii au arătat la ce grad de desăvârşire au ajuus în aceste ramuri ale desenului pe care, din nefericire, foarte puţini l-au cultivat la noi. Toate motivele sunt, fiecare în parte luat, lucrări care merită toată atenţiunea.

La d-na Manolescu se evidenţiază în deosebi ilustraţiile cu *Ion Creangă descriind amintirile lui din copilărie, — precum* şi celelalte bucăţi intitulate *Poşta română, Salomea, Răstignirea,* iar la d. R. Iosif interesante, originale şi bine prinse câteva colţuri din Bucureşti şi anume : podul Şerban Vodă, Biserica Jicniţa, pe cheiul Dâmboviţei şi alte aspecte din Capitală.

Pe lângă aceste lucrări Pictorul Iosif ne mai prezintă şi o serie de aquaforte interpretări după Grigorescu. Ele sunt executate cu o finete şi o delicateţe rară, care-i caracteristica de seamă a acestui artist.

Merită ostenceala unei vizite expoziţia „Alb şi Negru" din sala Mozart.

D. CASELLI

gazetăria

așa și-așa...

REEDITĂRI anunțate : Ștefan O Iosif : A fost odată ; Gr. Alexandrescu : poezii; Al. D. Xenopol : Istoria Românilor din Dacia Traiană, vol. al X-lea.

CALEIDOSCOP se numește una dintre noile reviste. Are ca director pe d. Sandu Rugină, iar ca secretar de redacție pe d. Victor Ulmu. Publică articole îndrăsnețe și versuri romantice—de cel mai autentic calibru erotic. Semnează — pe lângă domnii de mai sus — Gh. Floru, Tody Delaorman, Victor Ulmu, Romeo Vulcănescu, Marius Verbiceanu, C. Demetriade și M. Cornea. Se distinge printr'o nobilă sforțare de a lămuri opinia publică într'un sens — pe care nu-l cunoaștem, de oarece nu ne-a parvenit numărul cu articolul-program. Întrucât ne privește îi urăm — durată și rezistență. Firește că — dacă la acestea — va putea adăoga și talent, bucuria ne va fi cu atât mai mare.

VIAȚA LITERARĂ își reia apariția, printr'un răspuns în care, arată motivele (greutăți materiale) pentru care a fost silită să capituleze un moment. Admirăm rezistența acestei publicațiuni care — cu numărul acesta — s'a desbărat de unii colaboratori grăbiți și inoportuni și o dorim mai departe — în slujba marei literaturi românești, afară de cenacle și bisericuțe.

REVISTA LUNARĂ „INDREPTAR" (orice părere ar avea despre noi), trebuește salutată cu toată încrederea și cu tot entuziasmul. Aceasta din mai multe motive, dar mai ales pentrucă, în babilonia literară prin care continuăm să trecem, ea năzuește să devie o adevărată oază de frumos literar. Ne place să vedem acest lucru și în materialul pe care primul număr îl aduce, dar și în numele, adevărate garanții, ale celor mai mulți dintre colaboratori — cunoscuți de pe paginile vechei „Vieți literare".

Numărul apărut aduce mai ales versuri interesante (E. Speranția, C. Narly și I. M. Rașcu). Cronica — bogată și variată. Ce păcat că unii colaboratori scriu într'o românească ininteligibilă :

„Ion Barbu se situează în punctul de trecere al matematicelor superioare spre esențe ,anume în punctul de epuizare a concretului și al suspensiei conștiinței într'un domeniu transcedent — adică absolut — domeniu al tuturor posibilităților de existență".

Și încă :

„Viața lui devine o translație prin planuri de conștiință, pentru a reflecta o înălțime : structură, mai mult decât basorelief"....

Știm că autorul acestei recenzii s'a făcut cunoscut printr'o lucrare : „A la manière de....". Ne întrebăm : de data aceasta scrie serios sau glumește ?

In primul caz, domnii profesori de românește dela „Indreptar" sunt rugați să-l aducă la realitate ; în al II-lea : să-i intituleze cronica : „à la manière de..." și s'o însoțească de... chee.

Cu această singură rezervă, „Indreptar"-ul care ne aduce în minte figura perseverentă a d-lui O. Densușianu — e bine venit.

ENNIUS, unul dintre cei dintâi șlefuitori ai versului latin formează obiectul unui prețios studiu pe care îl publică (în „Ad. lit." 479) d. I. M. Marinescu. In el este vorba despre unul dintre primii epici latini, cel care a fixat regulele poeziei romane și a introdus în ea hexametrul — autorul poemului istoric „Annales" din care a împrumutat destul chiar Vergilius, cel mai mare epic latin.

REGRETATUL CORNELIU BOTEZ constitue obiectul unui studiu în acelaș număr. Semnează d-na Izabela Sadoveanu. Despre versurile lui, rămase necunoscute, ni se spune că închideau „tânguirea, fără tragism, sonoră și retorică... a omului care se găsește în fața destinului și măsoară cu părere de rău depărtarea dintre vis și realitate. El cânta durerea orfanilor și mizeria desmoșteniților, cum și toată ideologia „fantomelor intelectuale"....

Apoi — din alt punct de vedere : „Lupta lui cu inerția, ușurătatea, tembelismul contemporanilor spre a-i face să treacă dela vorbe la fapte este minunat ilustrată prin campania susținută spre a ridica un bust lui Eminescu, în care a cheltuit ani de perseverență, o energie pe care nimic n'o putea descuraja".

In acelaș număr nuvela d-lui I. Agârbiceanu : Nenea.

NOUTĂȚI :

Proză :

I. Agârbiceanu : Dolor, roman ;

Const. Kirițescu : Porunca a zecea, nuvele ;

I. Dongorozi : Monumentul eroilor, nuvele și schițe ;

Cezar Petrescu : Aranca, știma lacurilor ;

Al. Soare : Ingerul căzut, povestire.

Asupra unora dintre acestea vom reveni.

ECOURI sunt cele mai multe din manuscrisele — versuri care cer ospitalitatea tiparului, în coloanele mai tuturor revistelor literare. Ecouri din Iosif, Coșbuc, Cerna, din poezia poporană sau din cea modernă... Tipărite la mașină sau detașate din fițiuici anonime de ținut, scrise cu cele mai prețioase caractere gotice sau abia mâzgălite fără cea mai elementară caligrafie — ele reprezintă ecoul inedit al ultimii lecturi, la întâmplare...

Concluzia : lăudăm peste măsură pe tinerii cari cetesc ; le atragem însă atențiunea că nimeni nu-i obligă să și scrie. Mai ales că toți scriu cu mult mai prejos decât fericitele modele.

FRANSCISK BAKULE „distinsul educator ceh și unul din membrii cei mai eminenți ai Ligii Internaționale pentru „Educația nouă", formează obiectul unei juste caracterizări din partea d-nei Eliza Alexandrescu (Școala română XXXIV, 10).

Se arată însemnătatea pe care o dă Bakule cânteccului și, în deosebi, desenului. Se vorbește de școala de copii estropiați pe cari i-a învățat : „să împletească..., să lucreze tâmplărie, să sculpteze" — după ce el însuși se inițiase în toate aceste meșteșuguri. In felul acesta — după numai 6 ani — el reușește să facă din „o mână de ființe mizerabile",... „doisprezece tineri plini de încredere în ei".

Articolul continuă punând în lumină peripețiile prin care a trecut această școală până la descoperirea și încurajarea ei de „Crucea roșie americană".

E un articol înălțător care ne dovedește cu prisosință că numai „printr'o educație morală înaltă a sufletului și a inimii, ne putem lupta cu greutățile vieții".

CONTINUAND studiul despre „Dascălul în literatura românească", semnatarul acestor rânduri — se ocupă de descălul Logadi despre care vorbește scriitorul G. Sion în „Suvenire contemporană". (Șc. rom. XXXIV, 10).

Despre **„CAUZELE DECĂDERII TIPARULUI LA NOI"** vorbește d. M. Gușiță în No. 83—84 (VII) al rev. „Grafica română". Acestea ar fi — mai ales — două : concurența dintre patronii tipografi, unită cu preferarea lucrătorilor efteni, deci puțin pregătiți.

Revista conține, în supliment, pagina I a ziarului „Universul" dela 27 Oct. 1928 : „Zece ani dela înființarea statului cehoslovac".

DESPRE I. CREANGĂ scrie frumos în „Gândirea" (12) d. Al. Bădăuță. Iată un fragment din justa caracterizare :

„Cu el a pătruns în scris, pentru prima oară, profund, autentic și definitiv, țăranul român și, mai ales, cel moldovean...

„Creangă vedea într'adevăr lucrurile. Le vedeà însă așa cum le cunoscu și trăise: românește și țărănește.

Deci : fără culori și poetizări inutile. Nu se opria la haina lor exterioară. La stăruiri de amănunt sau stilizări patetice. Căci vizualitatea lui nu a fost de decor, ci una umană".

„Natura, la Creangă, devine ceva familiar ca și în poezia pooprană, pomii se întretae, asemeni unor vietăți vegetale, cu viața și faptele eroilor....".

„PEDEAPSA" — drama într'un act a d-lui Petre N. Mihăilescu — aduce, fără îndoială pe scenă, un moment sfâșietor. E, la drept vorbind, un fapt divers : un părinte ucide pe un necunoscut căruia îi dăduse adăpost spre a-i lua banii și a-i trimite copilului său plecat departe — spre a avea cu ce să se întoarcă la căminul părintesc. In realitate, străinul este însuși copilul, reîntors cu dolari din America și care — tocmai spre a nu provoca moartea părinților săi, amânase recunoașterea pentru a doua zi dimineața.

Realizarea e destul de greoaie. Personagiile puține — nu-s destul de unitare, nici deplin schițate. Limba, pe care o vorbesc nu corespunde totdeauna cu sufletul lor. Are nevoe de serioase retușări spre a fi aceea a unor pescari uitați de lume. Sunt mici cusururi de care, avem credința, autorul lor se va desbăra. Deasemeni de finalul prea tragic, prea înfiorător pe care autorul trebue să-l simplifice, să-l reducă sau să-l transporte între culise.

D. Mihăilescu ar putea urma, în acest sens, exemplul marilor înaintași — de care nu pare cu totul străin.

Oricum ar fi, „Pedeapsa" e o lucrare care merită să fie cunoscută — chiar în această formă.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Când Ludovic al XV-lea se ducea la vânătoare, slugile aveau ordine să împacheteze şi 40 de sticle de vin, din care regele nu gusta niciodată, cât era la vânătoare. Intr'o zi însă regelui fiindu-i sete, ceru un pahar de vin.

— Majestate, nu mai avem nici o picătură de vin!

— Cum nici o picătură? De data asta nu aţi luat cele 40 de sticle destinate pentru vânătoare?

— Ba da, Majestate, dar s'au băut toate!

— Pe viitor nu uitaţi să împachetaţi 41 de sticle de vin că poate aşa doară să mai rămână şi pentru mine o sticlă.

♣

Delfinul, fiul lui Ludovic al XV-lea, jucându-se într'o zi cu una din guvernantele sale, se uită la mâna sa după ce numără degetele dela mâna guvernantei:

— Ce fel, spuse copilul cu surprindere, d-ta ai tot cinci degete la mână, la fel cu mine?!

■

Ţarul Petru în a doua călătorie a sa în Olanda, în 1716, trecu prin Dantzig, şi fiind Duminică intră într'o biserică să asiste la slujba religioasă şi se aşează lângă primar în strană. Serviciul dură mult şi fiind iarnă era grozav de frig în biserică.

Ţarul era chel, şi îi era grozav de frig la cap, aşa că recurse la un truc. Luă peruca din capul vecinului şi şi-o puse pe capul său. După sfârşitul slujbei îşi luă peruca de pe cap şi o dete înapoi primarului mulţumindu-i graţios.

♣

Carol Quintus veni la Paris în 1540 prin Poitiers şi Orléans. Francisc I îl întrebă ce crede de aceste oraşe:

— Poitiers, răspunse Quintus, este cel mai frumos sat care există pe glob şi Orléans cel mai frumos oraş.

— Dar de Paris ce spuneţi?

— Parisul nu e un oraş, el e oraşul oraşelor!

Ce-ar fi spus Quintus dacă vedea astăzi Parisul?

Când Petru cel Mare veni la Paris, cineva îl întrebă cum găseşte capitala:

— Dacă în împărăţia mea aşi avea un astfel de oraş, aşi fi ispitit să-i dau foc de frică să nu-mi întunece restul imperiului!

♣

Henric al IV-lea mergea în patru labe într'o după amiază în camera sa purtând în spate pe fiul său Ludovic al XIII-lea, copil atunci.

Un ambasador spaniol intră deodată în apartamentul regelui şi găseşte pe rege în poziţia de mai sus. Henric fără să se deranjeze îi spuse:

— Domnule ambasador, aveţi copii?

— Da, Sire!

— In cazul acesta pot termina ocolul camerei cu copilul!!

bazar

O AVENTURĂ LA PARIS

Nişte bogaţi fermieri din Australia şi-au trimes odrasla, o tânără fată de 18 ani, să studieze în Europa. Bogata moştenitoare trebuia să se oprească la Basel, în Elveţia. Impinsă de faima oraşului-lumină, australiana a împins călătoria până la Paris. Aici a căzut pe mâinile unui prea frumos cavaler de industrie — din fericire de data aceasta era maghiar — care şi-a luat sarcina de a o face să cunoască viaţa de noapte a marelui oraş — evident pe contul ei. Aşa se face că tânăra novice australiană s'a pomenit prinsă în vârtejul vieţii interlope a Parisului, reuşind să „topească" în câteva săptămâni frumuşica sumă de 125.000 dolari, adică vreo 20 milioane lei. Aflând de viaţa pe care o începuse fata lor la Paris, părinţii ei au dat ordine telegrafice pentru expedierea ei ramburs în Australia.

Autorităţile aveau instrucţiuni s'o debarce la Melbourne, nepermiţându-i-se ficei risipitoare să se oprească în drum. Aceastâ dorinţă a părinţilor fetei se pare însă că nu s'a putut realiza întrucât aceasta a debarcat, probabil fiindcă i se deschisese gustul de escapade la Colombo. Ofiţerii de pe vaporul pe care se îmbarcase australianca au declarat că legile îi împiedică de a lua măsuri contra libertăţii ei. După ce a dat o raită şi prin Colombo, tânăra fată s'a îmbarcat din nou, de astă dată pentru a se opri la Melbourne, unde trăesc părinţii ei.

DISTANŢELE STELARE

D-rul Samuel Alfred Mitchele, profesor de astronomie la Universitatea Virginia şi director al laboratorului Leander Mc Cormidt, a isbutit să măsoare distanţa de la pământ la 1000 de stele. Observatorul Mc. Cormick, depe muntele Jefferson, e renumit pentru metoda paralaxelor cu ajutorul căreia se măsoară distanţele stelare.

Observatorul Jerkes dela Universitatea din Chicago, observatorul de pe muntele Wilson al Universităţii din California, observatorul Sproul al Universităţii Swarthmore şi observatorul de la Greenwich, din Anglia, au reuşit să măsoare vreo 300 de stele. Observatorul La Allegheny, al Universităţii din Pittsburg, a măsurat 900 de stele. In total s'au făcut până azi 3200 măsurători stelare.

Metoda trigonometrică folosită de observatorul Mc Cormick este, după d-rul Mitchell singura metodă directă pentru măsurătoarea distanţelor stelare. Aceasta se face, fotografiindu-se steaua din capetele opuse ale orbitei pământului pe măsură ce acesta se învârteşte în jurul soarelui. Aceasta îi dă astronomului o linie de pornire cunoscută dela care el poate socoti distanţele stelare.

caricatura zilei

LA REPLICĂ....

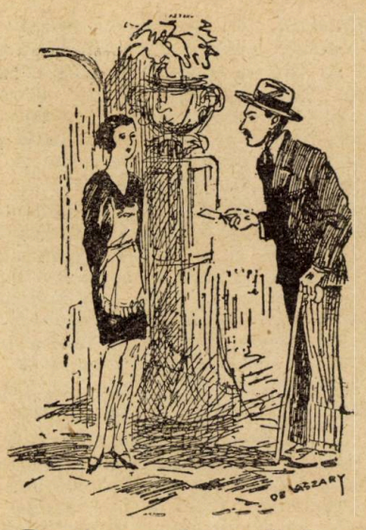

— Domnişoara, vă anunţă că nu este acasă.

— Prea bine. Spune-i Domnişoarei că şi eu o anunţ că n'am venit.

ARGUMENT SIGUR

— Domnul nu e acasă. A plecat în voiaj....

— In voiaj de plăcere?

— Aşi! nu cred, fiindcă d-nul a plecat cu coniţa..

MAI PRACTIC

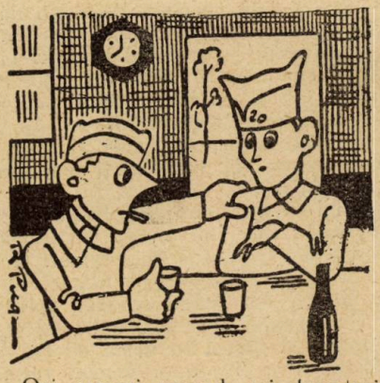

— Ori urmezi marşul, ori dezertezi....

— Am ales: urmez marşul... dezertării..

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

NIOBE ŞI LATONA

de AL. ODOBESCU

Odinioară, pe vremea de demult, era într'o cetate grecească, numită Teba, o femeie de viţă domnească, pe care o chema Niobe. Ea avea mulţi feciori şi multe fete, şi aşa tare se mândrea cu frumuseţea lor, încât i se părea că în toată ţara, ba nici chiar în toată lumea, nu se mai află alţi copii frumoşi ca ai ei.

Drept este că, de câte ori pământenii locului vedeau pe feciorii şi pe fetele Niobei, alergând şi jucându-se prin văi şi prin livezi, împreună cu copii lor, toţi se uneau a zice că cu aceia nici unii nu se puteau potrivi. Iar Niobe, dacă auzea aşa, îi creştea inima în piept, şi din ce în ce mai tare se îngânfa şi se ameţea de trufie, lăudând către toţi puterea neasemuită şi virtutea şi mândreţea copiilor săi.

Pe atunci însă veni acolo, din mica insulă Delos, o altă femeie de neam zeiesc căreia îi zicea Leto sau Latona. Aceasta avea numai doi copii, o fată anume Artemis şi un fecior numit Febus Apolon; dar fără îndoială, amândoi erau minune de frumoşi, de sprinteni şi de vârtoşi, încât la soare şi la lună nu putea nimeni să cate mai cu drag decât la dânşii. Cu toate acestea, Niobei tot i se părea că copiii ei, cei mulţi şi gingaşi, sânt mai frumoşi decât ai doamnei străine.

Într'o zi şedeau de vorbă amândouă femeile, Niobe şi Latonia, privind pe copiii lor, cum se jucau toţi împreună pe o pajişte de verdeaţă. Febus Apolon, sunând minunat din strunele lirei sale, lăsă jos instrumentul, şi, luând de pe umăr arcul său de aur, începu să asvârle cu dânsul săgeţi care toate nemereau fără greş la ţintă.

Niobe nu prea băga de seamă nici la arcul, nici la săgeţile lui Apolon, ci, cătând mai cu drag la pruncii ei, spuse aşa către Latona: — „Vezi, surată, cât sunt de mândri şi de vârtoşi şase feciori şi şase fete ale mele! N'am ce zice, urîţi nu sunt nici Artemis, nici Apolon ai tăi. Dar, ce au a face pe lângă ai mei? Departe sunt de dânşii! Şi apoi, tu ai numai doi, şi eu am tocmai şase feciori şi şase fete, tot unul şi una".

Pe când Niobe vorbea cu aşa nesocotită trufie, ea nici se gândea cât de tare aţâţa mânia Latonei. Aceasta tăcu înfundat; dar îndată ce plecă de lângă dânsa Niobe cu copii ei, ea cheamă pe Apolon şi-i vorbi aşa: — „Nu pot să sufer pe această Niobe; ea se laudă cu copii ei şi cutează a zice că dânşii sunt mai frumoşi decât tine şi decât soră-ta. Aş vrea să o învăţ minte, să-i arăt cât este de proastă şi cu cât voi sânteţi mai presus de odrasla ei".

Auzind aceasta, de odată Febus Apolon se aprinse; faţa lui, tânără şi luminoasă se înegură; fruntea i se posomori şi din ochi îi sclipiră fulgere de mânie. El nu zise nimic; dar luând cu sine arcul de aur şi atârnând pe umeri tolba cu săgeţi arzătoare, el apucă în urma Niobei şi a copiilor ei, şi îi ajunse tocmai când se coborau într'o vale adâncă.

Se opri pe muchea unui pisc de unde îi putea ochi, luă din tolbă o săgeată, o puse d'a curmezişş pe arc, întinse cu mâna coarda către sine, până ce vârful săgeţei ajunse la marginea arcului, şi îi dete drumul să sboare în jos. Coarda înstrunată zbârnâi cu vuet şi, ca raza luminoasă de iute, săgeata ajunse la ţel, iar unul din feciorii Niobei căzu mort la pământ; îndată după aceia, altă săgeată sbură de pe arc şi alt fecior al Niobei căzu, şi apoi încă unul, şi încă unul, şi încă unul, până ce toţi feciorii şi toate fetele bietei Niobe căzură morţi în prelargul văii.

Atunci Apolon, încins de o turbată arşiţă, strigă în gura mare Niobei: — „Ia! mai laudă-te şi acum cu mândreţea copiilor tăi!"

Dar toate acestea se petrecuse aşa de repede, încât Niobei i se părea că visează. nu-i venea să crează că, colea în preajmă-i zac morţi copiii ei, pe cari adineauri încă îi văzuse plini de viaţă şi de tărie. Acum ei erau culcaţi pe verdeaţă, reci, şi fără de mişcare. Ochii le erau închişi ca şi când ar fi dormit: pe faţă le rămăsese tipărit un zâmbet dulce, ce-i arăta mai frumoşi decât aevea.

Niobe umbla de la unul până la altul, pipăind mâinele lor îngheţate, sărutând feţele lor albite. Abia din răceala şi din pălirea lor se putu ea domiri în sfârşit că erau toţi ucişi de săgeţile dogoritoare ale lui Apolon.

Atunci şezu jos şi dânsa pe un pietroi, în mijlocul lor, şi o podidiră lacrimile, curcând şiroaie din ochii ei. Cu faţa scăldată de plânsori, rămase ea acolo, zile, săptămâni şi luni, tot aşa de neclintită ca şi copiii ei căzuţi morţi împrejuru-i. Ea nu-şi mai ridica capul în sus, nici voi să mai privească la seninul cerului. Încremenită acolo pe piatră, din ochii ei se scurse mereu un isvor nesecat de lacrimi, până ce însuşi fu coprinsă de răceala pietrei. Plânsoarea îi era tăcută; în trupul ei se slei treptat căldura vieţei, şi inima îi încetă de a mai bate. Niobe era moartă; dar şi moartă, plânsul ei picura lin d'a lungul lespedei, căci nesecata ei durere o prefăcuse în stană de piatră şi plânsoarea ei, în limpede isvor.

Toţi oamenii, câţi de atunci încoace se întâmpla să treacă prin acea vale părăsită, văzând albele pietroaie risipite prin iarbă şi mai ales stânca cea cu isvor, zic: — „Acesta este Niobe care s'a prefăcut în stană de piatră dupe ce Febus Apolon i-a ucis toţi copiii, fiindcă se lăudase cu trufie că ei ar fi mai frumoşi decât dânsul".

Mult timp în urmă, după ce piatra se învechi şi se acoperi cu muşchiu, tot încă părea că se vede într'însa chipul Niobei; de aproape nu se mai deosebeau trăsurile unei femei; dar din depărtare se cunoaşte biata Niobe, şezând jos şi jelând pe mândrii ei copii, doborîţi toţi la pământ de înfricoşatele săgeţi ale lui Febus Apolon.

Iancu Niculescu în „ARGAN" din „Bolnavul închipuit"

cărți redate în extrase

LES CONFESSIONS DE DAN YACK

(continuare) **de BLAISE CENDRARS**

Soru-sa era o ciumă mică, neagră, uricioasă care-i voia rău și care era geloasă, geloasă ; Fausta era mare, cam ostenită, cam prea fanată, cu, într'o față ofilită, un ochi încrucișat puțin ca Réjane, dar era mai bine de cât Réjane, cu care se reprezentase chiar atunci Miarka, Fata cu Ursul, într'un cinema de pe bulevarde ; Fausta era mult mai bine fiindcă era anonimă. El pretindea că este o Daneză, pentru că semăna cu un matelot danez pe care-l avusese odinioară în serviciul său. E drept că acea femee avea ceva bărbătesc. Ea bea mult și privea ca un brăbat. Filmele lui Charlot ne duceam să le vedem într'un cinema din vecinătatea gării de Lyon. Era un fost restaurant eftin, o sală mare de lemn care semăna cu interiorul unei lăzi de piano ; și care avea chiar și rezonanța ei când Charlot strânea râs nebun în public. Publicul care râdea atât de puternic, cu un sgomot de locomotivă intrând în gară, se compunea numai și numai din lucrători de la căile ferate, cheflii și din fete fără pălărie. Și acolo, el ciocnea paharul cu toată lumea. O consumație dedea dreptul la un număr din program și trebuiau luate mai multe pentru a putea vedea programul până la sfârșit. Se reprezentau totdeauna Documentarii și Actualități pe cari nu le puteai vedea în nici un alt cinema din Paris. Filmele lui Charlot treceau în extra și trebuia luat o dublă consumație suplimentară pentru a putea asista până la sfârșitul ședinței. Luam întotdeauna cireșe în alcool, câte două porții fiecare. Ah ! să fi șt'ut Charlot, el ar fi venit să ciocnească paharul cu noi și să aplaude împreună cu lucrătorii nebuni de veselie, triumful Domnului Anul-Nou, leit Charlot.

D. Anul-Nou era directorul cinemaului-crâșmă. Pe program el se intitula :

DOMNUL BENJAMIN ANUL-NOU
Proprietar Crâșmar Director
Copil Găsit.
Fost Șef de CLACA (la Châtelet) Fost Șef de CLICA (la cazarmă)
Scafandrier de Clic și Clac
Fost spălă-vase la Claridge
Solist—Klaxon Om—Orchestră
Neimitabil în imitațiile sale de sgomote
CHARLOT, leit CHARLOT
Vorbitor
în carne și în oase ! ! ! ! !

Al meu cel mare, care iubea mult pe acest om ; îl invită într'o zi la dejun. Afară din cinema acest om trist, tăcut, cu ochiul fix, cu ochi de pasere, un om care bea fără să vorbească, dar la el acasă, era deslănțuit : jonglând cu cincizeci de instrumente de muzică din care juca laolaltă, făcea un tărăboi , o zarvă plină de veselie ? Imitând sgomotele ,era un adevărat virtuos, iată și pentru ce motiv programele sale se compuneau din filme de actualitate și documentare, pe care le alegea el însuși ; ceia ce-i permitea să dea curs liber talentului său și fanteziei sale. El făcea vântul, ploaia, lumina lunei, noaptea, furtuna, uraganul, sgomotele mașinei, telescopajul unui tren în mers, sfârnâitul unui motor de avion, încendiul, forfoteala mulțimei pe stradă, ieșirea din metro, toate animalele, toate păsările, după voie, marea sau oceanul și imita ca nimeni altul telefonul, soneria sa, sfârâiturile sale, dialogul întrerupt sau o bătaie cu revolverele. Pentru filmele lui Charlot improviza sketch-uri vetriginoase și rezistibile. Vocea lui imita toate suciturile lui Charlot, toate acrobațiile lui și ale tovarășilor săi, și în momentele cele mai patetice când acțiunea indica un timp de hodină pentru a lăsa să apară în mare pe ecran fața consternată a lui Charlot, impetrită, buimacă, trăsnită, cu acel surâs jalnic, întrâziat, dezarmat, pe care-l are în fața răutății soartei, când si-a pierdut cumpătul, când cade de sus, când viața i-a ros aripile. D. Anul-Nou găsea vorbe atât de caraghioase în cât îți scotea lacrimi. Pălăriuța, pantalonul larg ; bastonașul, fuga, căderea, alunecușul, echilibru nestabil, setea, foamea, dragostea, fie-care din particularitățile lui Charlot își avea vocea ei, intonațiile ei speciale, accentul ei și timbrul ei. Erau strâmbături, palme, lovituri, groaznice șovăeli ; o uimire îngerească în intonațiile pe cari D. Nouvel—An, știa să le ia ; vocea lui parvenea chiar să redea mersul lui Charlot. Capodopera lui era sketch-ul pe care-l născocea din Charlot Noctambul în care fără o singură vorbă, fără o singură frază, fără un singur comentar, numai și numai prin sgomote, scârțiituri de broască, tic-tacul orologiului, lunecușul covoarelor, trosnitur le mobilelor, spartul veselei, căderea unui obiect, dezarticularea scării, sughițuri, atingeri, suspine, ecoul pașilor tiptili și un mers în galop, el parvenea să împărtășească detracarea mortală, dezesperarea, neputința, groaza bețivului. După cum se spune el, cel mare a meu, D. Anul-Nou va fi fost precursorul, adevăratul inventor al cinema-ului vorbitor. A murit anul trecut într'o criză de delir furios, singur iubitul meu l'a condus la cimitir. E foarte trist. In cinema-urile mari de pe bulevarde, mergem să vedem pe Rio J'm, Charles Ray, Louise Glaum, Fatty, Pauline Fréderic, Bessy, Love, pe Liliane Ghis din Lys Brisé, cele dintâi comedii ale lui Marck Senett cari, împreună cu Luiza Fazenda, pasiunea lui, erau singurele vedete americane pe cari iubitul meu le admira.

„Toate celelalte, zicea el sunt niște mincinoase, înșelă. Au truc-uri.

— Un alt cinema micuț, pe care eram să-l uit, era instalat într'o biserică din Batignolles. Se jucau filme englezești cari erau absurde, dar el avea drag să mergem acolo ; nu pentru a vedea un film, ci pentru a dormi. Dealtmintrelea, e singurul loc unde eu l'am văzut dormind. Luam o stranâ, pe care Duminica o ocupa cine știe ce cuvios preot, a cine știe cărei secte metodiste, care închiria în timpul săptămânei această biserică cinema-ului, iubitul meu mă strângea în brațe și nu întârzia să adoarmă, legănat de tangouri, de fox-troturi, de shimmy, toate dansurile la modă, pe cari un orb le cânta la armonică. El se trezea în antracte pentru a asista la reprezentațiile câ nilor savanți sau ale unor biete nenorocite cântărețe. Intr'o seară un marinar veni să boxeze cu un kanguru, și iubitul meu voi numai decât să cumpere acest kanguru. L'am purtat cu noi toată noaptea, pentru ai da drumul, în piața Vendôme, înainte de a intra la noi acasă, la hotel Ritz.

Cel din urmă film pe care l'am văzut împreună,—puțin mai apoi trebuia să fac și eu cinema—și nu ne mai întoarserăm să vedem filmele celorlalți, nemai având timp,—fu Defilarea Victoriei. Imi amintesc că eșind dela c'nema am început să cântăm în taxi. In gura mare. Eram fericiți ca niște copii, fericiți de a fi împreună, fericiți de a fi isprăvit cu toate alea, fericiți de a trăi. Ne sărutam.

EL, CEL MARE, AL MEU

Tu ești hodina mea, surâsul meu.
De când te cunosc, nu mai sufăr.
Nu mă doare nimic.
Nu știu cum faci, dar după cum mi-ai promis, ai luat durerea mea asupra ta.
Ai isbutit. Nu-mi mai simt inima ; inima care atât mă durea. Nu mai cunosc neliniștea, respir.
O singură teamă mi-a mai rămas, tu, bei prea mult. Nu îndrăznesc să-ți vorbesc despre asta ; dar știu bine că într'o zi tu nu vei mai bea, după cum ai și vândut toate automobilele de cursă pentru ca să-mi faci mie plăcere.
Când te privesc, mă întreb... nu eu nu știu să mă întreb, după cum nici să mă rog nu știu.... te iubesc !

RULOLUL IX

Saint Gervais, la 13 Junie 1925

Ce voi face la Paris ?
S'a isprăvit cu băutura, cu femeile, — nu. gata cu alcoolul.
Am primit următoarea telegramă :
„DAN YACK MONTJOLY SAINT GERVAIS HUATE SAVOIE. VOUS ENVOYONS AUJOURD'HUI TRACTA PAR LA ROUTE TOUJOURS A VOS ORDRES ESSOR".
(vă trimitem azi mașina Tracta)

Ce să fie o TRACTA și ce voi face cu ea ?
Fie, voi pleca.
S'a întors și Pierre, bine înțeles mofluz, de la Saint-Nicolas-de Véronce ; Lucienne nu vrea de loc să mă întovărășească la Paris. Mă așteptam la așa ceva. Atât mai bine.

Ah ! atât mai bine, atât mai bine, atât mai bine !
Voi rămâne cast ; dar ce voi putea face la Paris ?
Pierre borborosea, și l-am dat afară.
— O femeie de nimic, muierea ceia, zicea el. In locul D-tale i-aș trage o bă-

taie țeapănă, să o învăț minte. Da, ori cum, fata chipeșă ! nu ?

— Lasă-mă în pace, Pierre. Ține un cec. Mâine mă reîntorc la Paris. N'ai de cât să-l complectezi tu și să te duci să-ți iai banii. Poți lua și tot ce las la șalet : pușca mea, c'obotele, toate boarfele.

Și — i-am întins un cec în alb.

— Ce-i asta, mă întreabă el întorcându-l pe toate fețele. Eu nu știu să cetesc.

Îi explic că n'are decât să se prezinte la bancă, la banca englezească din fața hotelului Majestic, la Chamonix, și că i se vor da bani gheață.

Halal ! Bem atunci ! strigă el. Dar ce este deasupra scris ?

— Cât dorești Pierre, cât îți trebue ?

— Apoi, pune douăzeci de franci ; patroane, să fie și de drum.

Liberez un cec de două sute de mii de franci pe numele său, și-l dau lui Pierre.

— Nu vii și d-ta ?

— Nu, Pierre, adio.

Vor face oare acești bani fericirea lui ? Eu îi vreau binele, lui Pierre. Pentru mine, văd bine, viața mi-e sfârșită.

. . . . . .

Eram la cafeneaua din colț, jucam popici când infiermierul dela sanatoriu veni să mă vestească că Mire'lle murise.

— La câte ore ? am întrebat eu.

— Punct la douăsprezece, zise acest om.

Ce-mi trebuia să știu ora ? Era idiot.

Și pentru că omul care alergase, era fără răsuflare și părea turburat, sau se prefăcea că este, în orice caz, se sgremulea ca să-mi vorbească și mă observa pe sub ochi ca să vadă cum voi reacționa, și mie cum nu-mi plăcea așa ceva, porunci să i se servească un litru de vin, ca să isprăvească cu condoleanțele sale.

— Alb ?

— Roș ?

— Un litru de roș, domnișoară, și trei pahare !

Al treilea pahar era pentru Petru, partenerul meu la popice. Litru acela de roș !

Boschetul de verdeață era parfumat de către un salcâm care lăsa flori albe să cadă în paharele noastre. Era și o ușoară adiere în aer. Sburau popici în aer. Jucători i de alături, niște funcționari dela căile ferate, erau nevoiți să primească trenul care se auzea huind în vale, și se întărâtau încă să mai joace. Jucau cu violență.

Pe masă era un litru de vin roș, și trei oameni, trei oameni în jurul mesei, trei oameni cari tăceau. Paharele erau pline, apoi se deșertau. Salcâmul scutura florile sale.

Funcționarii dela gară, se duseră îngrămădindu-se în fugă.

Ca într'un accident de auto ; eu înregistram toate micile amănunte într'o fracțiune de secundă.

Toate acestea sunt încă vii în mine. Perfect de vii.

Imi amintesc însă și de uimirea mea când am constatat că vinul era bun. Așa dar viața mai era cu putință încă atunci când lovitura nu te ucidea pe loc ?

Litrul acela de roș !

Dacă m'ar fi lăsat în voie, aș fi continuat. Voiam să comand un al doilea, un al treilea, un al patrulea, dar omul gros pe care deodată am început să-l urăsc, spurcatul infirmier care își clătise paharul înainte de a mai bea cel din urmă pahar, se ridică și îmi zise :

— Vă cer ertare ; Domnule, eu, însă, mi-am isprăvit treaba, colo sus. M'așteaptă soția, e ceasul șupei.

Mă părăsi după ce-mi strânse cu căldură mâna.

Mă desgusta omul acela gros.

Așa dar, el era cel din urmă care văzuse pe Mire'lle încă cu viață ? L'am urmărit cu privirea. Traversa piața cea mică fără să se grăbească, cu spatele bălăbăind, cu picioarele late întoarse în afară, cu șorțul de infirmier rotocol sub braț, ducând cu el toate gândurile mele. Se ducea la supă.

Și cum omul se oprise de două trei ori, scărpinându-se în cap și uitându-se chiorâș spre noi, de cum făcu colțul, am trimis pe Pierre după el, să-i dea bacșișul cuvenit.

Așa dar, totul s'a isprăvit.

Plecai și eu la rândul meu.

Nu înebunești deci, deoarece mă regăsii deodată pe balconul meu, la acelaș balcon, ca și în astă seară, și tot ca și azi, seara era atunci senină. Dar atunci inspectam cerul. Luasem luneta. Căutam vulturii pe cari voiam să-i omor a doua zi. Iar astăzi privesc în mine însu-mi. Nu se mai găsește nimic. Absolut nimic. Sunt un om pierdut

Spusesem lui Pierre să pregătească fumii și cârlige. Voiam să mă urc pe piscul Varens înainte de zorii zilei, apoi să urmez creasta stâncei care atârna peste deșertul Platé între Coloney și la Pelouse, să ajung la cuibul vulturilor pe care-l aflasem, să mă las alunecând de capătul funii și să surprind păsările în cuib.

Această expediție fu una din cele mai mari decepții din viața mea. Când am ajuns la cuib, păsările sburaseră. Cuibul era stricat. Trecuse desigur cineva pe acolo. Nici un ou măcar. Numai murdărie, murdărie numai.

Ce voi face oare la Paris ?

TRACTA a sosit. E o mașină foarte joasă, de o ușurință excepțională, cu roți motrice înainte care poate face până la 180.

E puternică și mlădioasă, forța de tracțiune, ardoarea ei la spintecat vântul dau impresia de sbor. Această senzație nu se poate uita de cel ce a cunoscut-o odată. Și ia virajurile ca într'un vis. Nu e mașină ; e un om, avionul drumului, mi-a spus mecanicul care mi-a adus-o la Paris.

Atât mai bine, atât mai bine.

Dau acestui băiat cele trebuitoare ca să se reîntoarcă cu trenul, cu tren special dacă poftește, și mă instalez singur pe bord.

El are un aer atât de nenorocit, jignit că rămâne pe alăturea, încât îi fac cel mai frumos surâs.

Ultimul meu surâs.

Înșfac volanul, apăs pe demaror, ambreiz, și pornesc într'un tunet.

Ah ! dece nu pot să intru în decor și să-mi stâlcesc capul !

101 Rue du Parc-Montsouris, la 1 Septembrie 1925.

Tată ;

Sunt la Paris.

Nu știam că se poate trăi atât de simplu la Paris.

M'am reîntors la Paris și iată cum mi-am organizat traiul.

Am cumpărat un întreg etaj, la al șaselea, într'un mare imobil modern din strada Parc-Monsouris, la numărul 101. Am făcut de s'a dărâmat pereții, căci îmi plac încăperile mari, goale.

O ! mi-am așezat numai lagărul. Din tot confortul modern n'am păstrat decât camera de bae. Campez. Ca în brusă. Mi-am atârnat hamacul în șemineaua din salon și toate încăperile cari se află îndărăt și dau în spre curte sunt pline cu butuci de lemne, butuci frumoși și rotunzi pe cari îi tai cu ferestrăul în două trei mișcări. Gătesc de ale mâncării, ca și când aș fi sub cer liber, pe un foc de lemne. Camera mea de bae e în adevăr splendidă, cu un sistem complicat de dușuri, și o frumoasă piscină pentru broasca mea țestoasă. Am cumpărat o mare broască țestoasă ; pe cheiul Megisserie.

Mi-am oferit o lumină electrică strașnică, cutii de lumină ca la cinema, lămpi de chirurg, o lampă cu néon și o instalație cu vapori de mercur care înscrie numele meu pe plafon. Când vreau să dorm, anin o lampă cu arc deasupra capului meu. Noaptea, e ziua la mine. Mă ipnotizez. Uneori, dorm, uneori visez, uneori am amețeli ; atunci mă leagăn în hamac ca în plină mare ; dacă n'ar fi vecinii, mi-aș instala un întreg joc de sirene sau, ca în sub-solurile dela Saint-Didier, un eșantionaj pregătit cu toate modelele de klaksoane electrice și m'aș amuza să le fac să funcționeze toată noaptea. Dar noaptea e liniște la mine, căci de obicei nici nu sunt acasă.

Ies.

Merg.

Dealungul străzilor.

Adesea mă duc să lucrez la Hale, unde am fost luat în serviciu de către un florar, sau alteori descarc lăzi de ouă sau de banane.

Nu mai beau, dar tot fumez mult.

Fumez toată ziua pe balcon.

Am un balcon care ține cât toată fațada. Dimineața fumez liniștit într'un colț ; și apoi lunec pe nesimțite înspre stânga pe măsură ce soarele se urnește. Imi place mult să fumez colo sus. Sunt liniștit. Strada mea e singuratecă, cu aceleaș automobile cari trec în fiecare zi la aceleași ore, o oarecare animație pe la amiază, și defileul de doici și trăsurile de copii cari se duc după amiază la Parc. Cerul e imens deasupra verdeții îmbelșugate. Aud șueratul unui tren, trompeta șefului de gară de pe linia Sceaux, cotcodăcitul păsărilor de pe lac. Am încercat radio, dar am suprimat numai decât postul, mă voi descotorosi de asemenea dictafon. Aparatul acesta mă plictisește. Nu mai am ce spune.

Azi e ziua mea de naștere.

Am 52 de ani.

Am fost de mi-am aflat un fiu.

Azi dimineață, întorcându-mă dela Hale, i-am adus un epuraș roz.

De mult hoinăream în jurul instalațiilor de lemn de pe bulevardul Jurdan și am făcut toate demersurile pentru a-l adopta. La refugiu, micii orfelini ruși erau numeroși. Am ales un băețaș de 11 ani, palid și trist, cu ochi ca ai Hedwigei. Il chema Nicolai.

Il voi numi Dan Yack, ca pe mine.

Il voi învăța să râdă.

Il voi face să râdă.

Și deocamdată, alergăm chiar în patru picioare toți trei pe parchete, eu, fiul meu și epurașul roz, în marele meu apartament gol.....

FINE

DIMITRY

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 11
9 Martie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

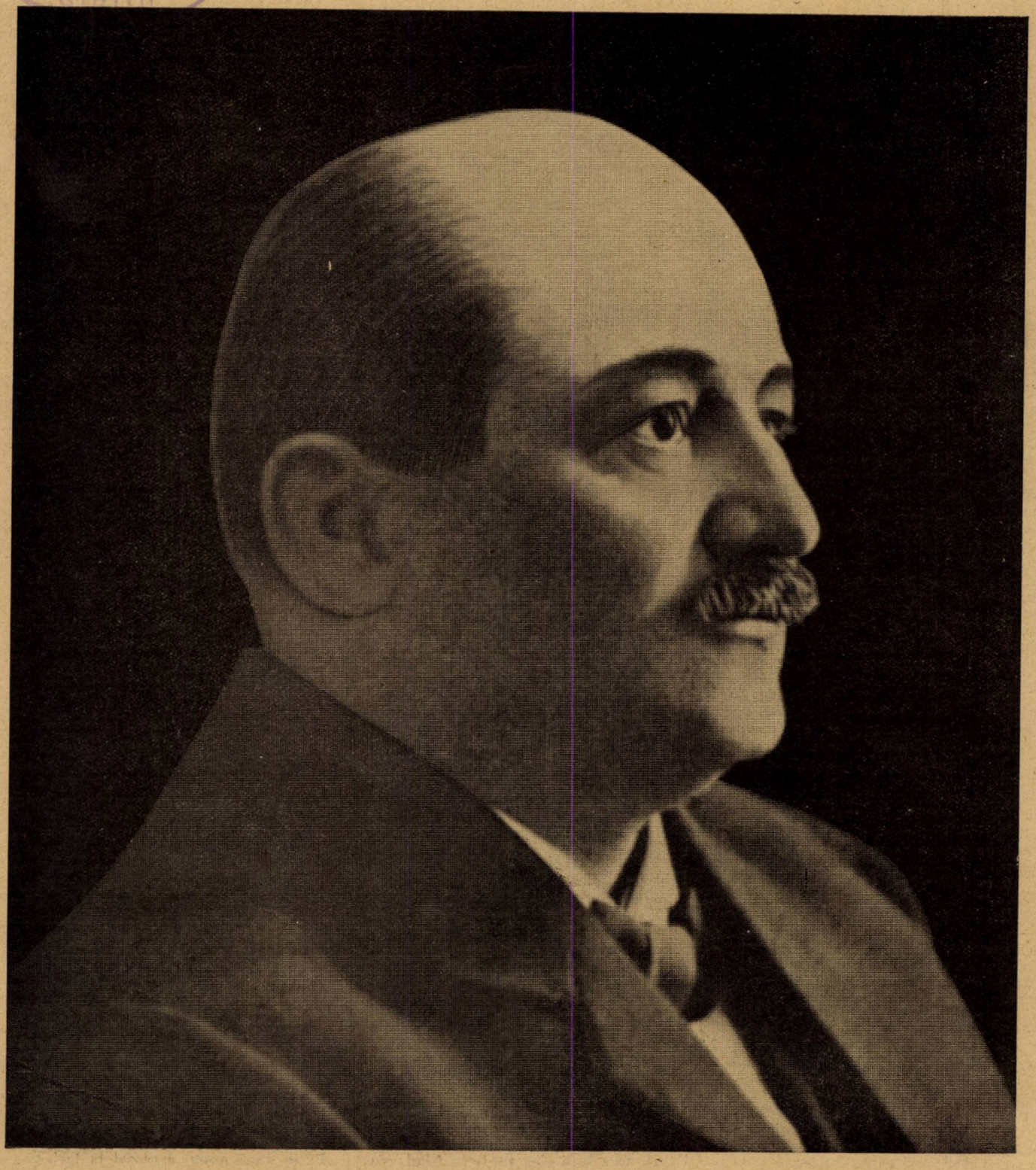

Prof. Dr. OCTAVIAN GHEORGHIAN

Cetitorii

PROF. DR. OCTAVIAN GHEORGHIAN

de Docent Dr. V. TRIFU

Profesorul Doctor *Octavian Gheorghian?* o figură românească ce poate fi pomenită printre ilustrele personalităţi ce intră în splendidul Panteon al neamului românesc, ridicat în paginile acestei reviste?

Fără nici o îndoială !...

Trebue însă, să observăm cu mâhnire, cât de puţin a fost cunoscut în restul Ţării, numele acestui savant medic, cu renume european, şi cât de neştiută este viaţa admirabilă a acestui bucovinean care merită cu prisosinţă să fie considerat una din gloriile noastre naţionale.

Doctorul *Octavian Gheorghian,* de la Cernăuţi, se trăgea dintr'o foarte veche şi distinsă familie românească de răzeşi, care stăpânise numeroase moşii în jurul oraşului Siret şi care a fost însufleţit întotdeauna, de o mare şi generoasă dragoste de neam.

Bunicul său, *Petre Gheorghian,* fusese primar al oraşului Siret, şi prin operile sale, fusese remarcat de stăpânirea austriacă ce voind să-l câştige, i-a oferit un titlu de nobleţe. Primarul Petre Gheorghiau, nobil român, refuză însă acest titlu de nobleţe austriacă, pentru că, socotia dânsul, primirea lui ar fi însemnat o dezertare din neamul românesc, prea drag inimii sale.

Nepotul marelui primar român, *Octavian Gheorghian,* a urmat şcoala primară in Siret, iar liceul l'a făcut, întâi la Suceava, în preajma măreţelor amintiri ale vitejiei româneşti, de odinioară, şi apoi la Rădăuţi, unde şi-a trecut cu strălucire, bacalaureatul.

Inscris la Facultatea de Medicină din Graz, şi-a început studiile medicale departe de „Dulcea lui Bucovină" şi le-a terminat la Viena, unde s'a distins prin luminoasele lui cunoştinţe şi prin marea sa abiltate la lucrările de medicină operatorie.

La una din probele făcute în sala de lucrări, deşi îi căzuse o chestiune deosebit de delicată, Octavian Gheorghian a executat-o aşa de minunat, încât maestrul său i a spus admirativ : „Trebue să te faci chirurg !"

A obţinut cu un succes strălucit, titlul de doctor în medicină şi chirurgie, în anul 1898 şi a fost apoi, timp de doi ani, asistent la Kaiser-Königliche Allgemeine Krankenhaus, în Viena, unde a fost rând pe rând copilul stimat şi răsfăţat al faimoşilor savanţi austriaci, *Hofrat Dr. Hofmokl, Dr. Drasche* şi *Baron Doctor Wiederhofer.*

Deşi i se oferiau, încă de pe atunci posturi strălucite, doctorul Gheorghian s'a întors în Bucovina, unde a fost numit medic secundar al lui Bukowinaer Landesspital, devenit astăzi Spitalul Central din Cernăuţi.

De aici, a fost transferat ca director de spital, la Suceava, unde era trimis în mod special, ca reorganizator al unei instituţii, ce se găsia într'o stare deplorabilă.

După un an şi jumătate de muncă harnică şi neobosită, a rânduit spitalul şi a plecat, pe cont propriu, din nou la Viena, pentru a-şi desăvârşi cunoştinţele, în boalele de femei, şi faceri, în ginecologie şi obstetrică.

A mai urmat studii de perfecţionare în clinicile vestite pentru aceste specialităţi, la Rostock, la Berlin şi la Dresda.

Profesorul ilustru pe toată suprafaţa pământului, *Geheimrat-ul Dr. Leopold* a vrut cu insistenţă să-l reţină la clinica de femei din Dresda şi cu intenţiunea mărturisită de a-l face urmaşul său.

Demn fiu al marilor patrioţi, cari nu admiteau nici o îndepărtare dela datoria lor de români. Doctorul Octavian Gheorghian refuză marea onoare ce i se face şi se întoarce în Bucovina, unde în urma unui concurs strălucit, este numit medic-director al Maternităţii din Cernăuţi.

Pe atunci, această instituţie importantă era adăpostită pe o stradă lăturalnică, murdară, insalubră, într'o clădire veche, neîncăpătoare, dărăpănată.

Primul gând al doctorului Gheorghian a fost să mute această Maternitate, s'o aşeze în condiţiuni demne.

A profitat de faptul că se desfiinţa o şcoală de agricultură, şi s'a folosit de faptul că era privit cu admiraţie şi respect de toţi conducătorii administrativi, s'a străduit şi a obţinut dreptul să instaleze în clădirea acelei şcoale, Maternitatea. Venia astfel aproape de Spitalul Central.

Ca director al Maternităţii, a dovedit o voinţă de fer, pe lângă spiritul de organizator, pe care-l manifestase la Suceava, a înzestrat spitalul de faceri, cu toate aparatele şi instrumentele cerute de cea mai fină technică ştiinţifică şi l'a rânduit ca o Maternitate model.

Inspecţiile cari i se făceau constatau admirabilele rezultate pe cari le obţinea continuu şi îi atrăgeau neîncetate elogii, aşa încât, în 1911, *i se conferă titlul de profesor şi este invitat la Viena.*

Numit profesor şi chemat la Viena !... Ce rară isbândă !...

Insă, Doctorul, acum Profesorul Doctor Gheorghian, refuză din nou, să-şi părăsească legănul familiei, modesta dar frumoasa Bucovină... chiar în faţa gloriei de a fi unul din maeştrii faimoasei şcoale medicale vieneze.

„Noi, ceştia din Bucovina, mai avem şi alte datorinţe", spunea dânsul emoţionat, cu blândeţe familiei şi prietenilor săi.

In 1914, isbucneşte marele războiu...

Profesorul Gheorghian rămas la postul său, dă dovadă de o putere de muncă uluitoare, ia în primire toate instituţiile sanitare din Cernăuţi, aleargă pretutindenea neobosit şi fără teamă, chiar în grelele ceasuri în care oraşul devine câmp de luptă aprig, disputat când de nemţi, când de ruşi.

Ajutat numai de câţiva sanitari pe cari îi însufleţeşte, Profesorul Gheorghian a îndeplinit o sarcină uriaşă, iar oboselile de atunci, i-au sdruncinat, pe ascuns, sănătatea, fără însă ca ele să isbutiască să-i reducă activitatea.

Marele român îşi urmăria idealurile ; în mijlocul frământărilor avea o ţintă pe care o simţia desigur, aproape...

Omul, care încă elev de liceu fiind, era să fie dat afară din şcoală, fiindcă, împreună cu alţi copii inimoşi, înfiinţase o bibliotecă secretă cu cărţi româneşti, strecurate din Regat,

Omul, care student la Graz sau la Viena în Cercul „Carmen Sylva" sau în Cercul „România Jună", animase cu înflăcărare naţionalismul colegilor săi,

Omul, care iubit şi stimat în toată lumea medicală austriacă şi germană, refuzase situaţii splendide, pentru a rămânea în mijlocul modeştilor săi români,

Omul care era mereu cu ochii spre Regatul de unde îşi alesese în 1905, o admirabilă soţie, o olteancă, pe buna şi distinsa Doamnă *Matilda Gheorghian,*

Nu se poate să nu fi fost călăuzit de o rază divină, nu se poate să nu fi văzut clar, printr'un har dumnezeesc, idealul naţional aproape de înfăptuire !...

Şi câtă mulţumire sufletească trebue să fi simţit acest om rar, în 1918. când după prăbuşirea imperiului austriac, a fost chemat să facă parte din guvernul românesc al Bucovinei, prezidat de ilustrul român *Iancu cavaler de Flondor !*

Ce splendidă, ce dumnezeiască răsplată era pentru dânsul, demnitatea de ministru, de şef al resortului afacerilor sanitare !...

Dar, nu era de ajuns : Bucovina nu fusese încă unită.

Şi-atunci, Profesorul Octavian Gheorghian a pornit cu regretatul *V. Bodnarescu* şi cu *Doctorul Aurel Popescu,* alţi mari şi entuziaşti români, să ducă Regelui Ferdinand I al României, chemarea Bucovinei...

A trăit pagini de epopee !

La plecare, şi-a chemat lângă dânsul mişcat, soţia şi copii şi i-a dus în faţa unei icoane sfinte: *„să ne rugăm lui Dumnezeu, din tot sufletul şi din toată inima noastră !"* Şi-a sărutat apoi, pe cei trei copii ai săi, şi-a îmbrăţişat duios, soţia dragă, şi a pornit...

Numai Doamna Gheorghian ştia încotro şi prin câte primejdii ; de aceia a plâns multe zile şi nopţi de-arândul.

Scăpat cu greu de gloanţele rutenilor, prin rândurile cărora a trebuit să treacă, Doctorul Gheorghian a găsit armata românească la graniţă.

„Omul cu ochii întotdeauna umezi şi sclipitori ca de căprioară, — scrie despre dânsul cu admiraţie *Profesorul Dr. Sion,* în 1921, — a fost arestat de armata română.

„Dus în faţa generalului Zadic şi supus la interogatoriul ocazional, înainte de orice răspuns, îşi sfâşie gulerul hainei.

„Generalul crezând că are în prezenţa sa, pe un mistificator sau un nebun, se pregăteşte să dea ordine în consecinţă, când nebunul, desface din sdrenţele gulerului sfâşiat, scrisoarea Comitetului Naţional din Cernăuţi, care chema cu disperare armata română".

Şi Profesorul Gheorghian s'a întors în Bucovina cu oştirea românească.

Puţin după aceia, a plecat la Iaşi, pen-

tru a închina iubita lui țară, Regelui Ferdinand al României.

„Când s'a înapoiat tata, l'am văzut plângând, pentru prima și ultima oară; plângea de bucurie: trăiam de-acuma în România!" îmi povestea unul din fii săi, un frumos și distins student universitar.

Pentru meritele sale, a fost recompensat,

* **Prof. Dr. Oct. Gheorghian, cu câțiva colegi studenți, la Viena**

destul de târziu, cu comandoria „Stelei României" și cu gradul de „Mare ofițer al Coroanei României", recompense cu cari se pot lăuda în Țara noastră, oameni fără vre-un merit deosebit și destui samsari.

Doctorul Gheorghian care a fost inspector general sanitar și a organizat perfect serviciul sanitar al Bucovinei, a făcut parte din Consiliul Sanitar Superior, unde a lucrat la redactarea mai multor legi sanitare; a fost prezident al Societății științifice a medicilor din Cernăuți, unde a ținut o serie de conferințe importante, prezident al filialei Cernăuți a Asociației generale a Medicilor din România, vice prezident al Comitetului Central al acestei Asociați, prezident al unui Congres medical.

In 1923, deși tânăr, s'a retras cu totul din viața politică a țării, sortită să cadă pe mâini nedemne și și-a închinat activitatea numai Maternității din Cernăuți, care în urma propunerii făcute de fostul ministru, d. *profesor Ion Nistor*, în fața mormântului deschis, îi va purta pe viitor numele, ca singură cinstire demnă ce-i vine din partea semenilor: „Maternitatea Profesor Dr. Octavian Gheorghian".

A publicat numeroase articole științifice, în revistele medicale austriace și germane, precum și foarte numeroase articole de medicină pentru marele public, semnându-le modest: „un doctor".

Ca om îl caracterizau în special, o modestie excesivă, o veșnică bunăvoință față de oricine și o bunătate sufletească incomparabilă: nu întreba pe bolnavi, nici odată, de bani și de cele mai multe ori îi îngrijia părinteste, cu dragoste, gratuit, ba încă pe săraci îi mai ajuta și bănește.

Bun creștin, nu numai bun Român, a înființat *parohiatul ortodox al spitalelor din Cernăuți* și era înflăcărat epitrop, devotat și continuu sprijinitor al operilor caritabile.

In August 1929, i s'a ivit un abces; deși atins de diabet, a fost operat de două ori și se părea că se însănătoșează, dar a fost răpus de o pneumonie fulgerătoare, la 5 Septembrie, lăsând soția și copii într'o situație materială destul de dificilă. Vor avea oare grijă de dânșii, cârmuitorii Țării ?...

Schițând viața frumoasă, înălțătoare a acestui suflet mare al Neamului românesc mă simt stingherit; ar fi trebuit să fiu mai documentat și cu un talent demn pentru a slăvi cum merită o viață de erou; mă mângâie însă gândul că nu am lăsat să se întârzie un cuvânt modest de laudă pentru Profesorul Gheorghian, care, înainte de orice, nu trebue să fie uitat...

Docent Dr. V. TRIFU

NOTE BIOGRAFICE

Doctorul Octavian Gheorghian s'a născut în orașul Siret, în Bucovina.

A făcut primele studii în orașul său natal, apoi în Suceava și și-a luat bacalaureatul, în Rădăuți.

A urmat Facultatea de Medicină din Graz (Austria) și a terminat studiile universitare la Viena, obținând titlul de doctor în medicină și chirurgie în anul 1898.

A fost asistent la K. K. Allgemeine Krankenhaus în Viena timp de doi ani, sub conducerea marilor Hofmokl, Drasche și Wieherhofer.

Medic secundar la spitalul din Cernăuți

Director de spital, la Suceava.

Din nou asistent în clinicile din Austria și Germania.

Asistent strălucit al ilustrului Profesor Leopold, la Dresda.

Medic-director al Maternității din Cernăuți.

In 1911, a fost numit profesor de obstetrică și chemat la Viena.

A preferat să rămână la Cernăuți.

Căsătorit în 1905, cu doamna Matilda Gheorghian a avut într'însa, o soție admirabilă, îngăduitoare și bună care a îngrijit cu devotament pe cei trei fii ai lor.

Doctorul Gheorghian prea preocupat de misiunea lui de medic avea nevoe de o asemenea bună și înțelegătoare soție.

In 1918, a fost numit ministru, șef al resortului afacerilor sanitare în guvernul bucovinean prezidat de Iancu cavaler de Flondor.

A făcut parte cu Bodnărescu și dr. Aurel Popescu din îndrăzneața delegație pornită spre Iași pentru a chema în Bucovina armata Română, iar apoi din delegația ce închina Bucovina Regelui Ferdinand I al României.

Vice prezident al Asociației generale a medicilor din România.

Prezident al filialei din Cernăuți.

Prezident al congresului profesional din Cernăuți, în 1927.

Inspector general sanitar.

Membru în comitetul sanitar superior.

Prezident al societății științifice din Cernăuți.

Epitrop al parohiei ortodoxe a spitalelor din Cernăuți, parohiat înființat de dânsul.

Comandor al „Stelei României" și Mare Ofițer al „Coroanei României".

A murit la 5 Septembrie 1929.

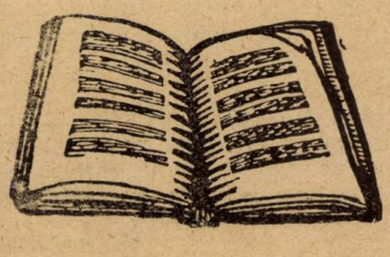

poezie

VÂRTEJ

I

Adormi în mine gând iubit
Şi dureros ca cercetarea
In sufletul îmbolnăvit;
Nu'ţi mai lovi zadarnic marea,

De astre şi de haos grea,
De ţărmuri, şubrede ruine;
Dar surpă, dacă vei putea
Să te prăvăli de-odat' cu mine.

II

Cum aş putea să te ucid
In inima 'mi nesăţioasă,
Fără să simt în juru'mi vid
Şi-o veştejire fioroasă,

Când în făptura ta ai luat
Lumina 'ntreagă de pe lume
Şi pasul tău a miresmat
Şi datu-i-a un gând anume

Şi colbului stârnit pe drum?
Nu'i vânt, sunt plopii 'n nemişcare:
In mine 'i un vârtej de scrum!
Se mişcă? ştiu! pe o cărare...

Nici întunericul nu lasă
Oceanul liniştii pe lume;
Căci fie-care pom e-o plasă
De sărutări şi de parfume!

III

In zeci de colţuri şi umbrare,
Ca sub atâtea lovituri;
Rănit de dulcea sărutare
A sângeroasei tale guri;

Sărmanu'mi suflet se sbătea,
Gemea, slăvindu'şi ucigaşul,
Primia să moară, şi muria!

IV

Aci, — trecutul cum răsare! —
Citeaţi o carte amândoi,
Şi mânile familiar
Vi se 'ntâlniseră pe foi...

Cum totul încetase 'n lume!
Şi fără ştire v'aţi găsit,
Ca un amestec de parfume,
Cu suflet nedeosebit!

V

De ce să-ţi pară dulce clipa
De ea furată, pentru veci?
Aceasta'i viaţa! E risipa
Atâtor lacrămi pe poteci!

Cum o iubeşti şi azi, sărmane!
Tu eşti locaş în care ea
Trăeşte Domn. Pe tine 'n van e
Să te mai cauţi, ca într'o stea!

Căci te-a ucis, nebune suflet,
Cu sărutare'i de haşiş,
Cu ameţitorul ei răsuflet,
Cu moartea ochilor deschişi!

Şi pretutindeni vei găsi-o,
Şi 'n creanga ce s'a legănat
Mlădie 'n revărsat de ziuă,
După florintele sburat!

V. DEMETRIUS

OCHII

Vreau ochii tăi ca două mări să-şi lase
In sufletul meu valuri de mătase;
Vreau ceaţa visătoare-a umbrii lor
Pe amintiri, pe răni cari mă dor...

Când ochii tăi în mine înfloresc,
In jocul lor ascuns când m'adâncesc
Ca 'n răsărituri de mister, de lună,
Tărâmuri vechi de basme mă umbresc...

...Dar tot mă înfioară, câteodată,
Iubita mea, un gând o rugăciune:
Că ochii tăi vor adormi odată
Şi soarele privirii va apune...

Icoana lor de aur se va stânge
Intr'un amurg... Când? nimenea nu ştie...
Târziu... sau mâine... Jalea mă sfâşie —
Şi sufletul rănit de moarte plânge...

CONST. GORAN

ROMANŢĂ

Corăbiei cu cântec de harphe sub catarg,
O! câtă lume 'n urmă plecarea i-o regretă!...
Iar ea cu pânze albe în seara violetă
Adulmecă misterul tăcerilor din larg.

Mugesc sfârşitul zilei sirenile... şi tac...
Târziu, fluide aşchii de apă sinelată
In digul ros de vreme prind triste ca să bată, —
Şi cad în mare stele şi'n salbe se desfac.

. . . . . .

O! când îţi umplu sânii fierbinţi cu roze reci
Şi laşi adânc sărutu-mi pe ochii mari să-ţi treacă.
De ce priveşti cu zâmbet corabia ce pleacă,
Apoi te 'ndoi de mijloc şi capu'n palme-ţi pleci?...

ALEXANDRU CALINESCU

ORAŞUL

Oraşul depărtărilor irumpe
cu plopi subţiri în cerurile scumpe...

...l-a încolţit întrecerea-de-sine
umplîndu-i vechea linişte smerită
şi-acum fiinţa lui abia-şi mai ţine
năvalnica ieşire-din-ursită...

...Splendorile dumnezeeştei inemi
l-închid eternizîndu-l în lumină. —
eu îi primesc înmărmurită 'n sine-mi
frumoasa lui durere fără vină...

HAR. MIHAILESCU

22 DECHEMVRIE 1929

de I. C. VISSARION

— Bună dimineaţa la Ajun, Doamne!

—Aaaa!.. Tu eşti mă Vissarioane?

— Eu Doamne... zisei: bună dimineaţa...

— Ei bine, bună dimineaţa... Dar ce cauţi mă dievolici d'acuşi la mine?

— Păi la... colindeţi Doamne!

— Fiu! fiu! fiu! fluieră Dumnezeu mirat. Nu era vorba să vii d'acuşi mă... Ce-ai căutat să dezertezi dela datorie?

— Din întâmplare, Doamne.

— Ei cum?

— Uite cum... Veneam dela Tăncăbeşti, unde citisem trăsnăi d'ale mele şi făcusem pe nişte bieţi ţărani să râză. In gară la Periş ,după ce m'am încălzit în biroul şefului, unde tot timpul am stat lângă sobă, a sos't trenul dinspre Ploeşti. Cum eu sânt friguros şi tu ai uitat să-mi dai bani mulţi ca să-mi cumpăr palton cu blană, cum au alţii de categoria mea...

— Ei, ei, aici minţi... tu eşti de-o s'ngură categorie! Şi zi?

— Şi cum spui... îmbrăcat într'un ăla fără blană şi fără căptuşală ,mă uitam la un vagon de clasa II-a ,mai de lângă maşină, gândind să mă sui acolo, c o fi mai cald, că vagoanele Doamne, se'ncălzesc la noi cu aburi dela maşină. Şi când ochiai vagonul, pornii spre el fuga, năbădăios, aşa cum sunt eu! Era noapte neagră, ora opt şi ziua ta: Duminică 22 Dechemvrie, 1929.

Pe peronul gărei n'ci un om de serviciu care să zică: *la o parte de pe linie.* cum se spune în alte gări... de pildă, cum zice la noi la Titu, moş Nae. Şeful ori altul zise, c'auzii un strigăt speriat: „Maşina!".. Eu însă îmi făcusem vânt şi tuşt înaintea unui tren accelerat, care venea dinspre Bucureşti şi trecea cu 70 de kilometri pe oră, că, în staţia Periş nu opresc acceleratele.

Odată mă pomenii asvârlit.. o clipă... fui sfărîmat!... dispărui ca o scântee!... In a douăzecea parte din secundă numai eram..

— Unde-i mă... strigă popa Galaction.

— S'a dus! răcni Vasile Militaru.

După ce trecu trenul, se repeziră cu lămpi pe linie. Imi găsiră pălăria dincolo de şine. Ghiosdanul cu poveşti întreg, iar pe mine zdrobit, sfărîmat: ici şi colo câte o bucăţică...

Imi tăiase creerul în două.. Mă răsucise şi-mi tăiase şi inima, adică mi-o făcuse latră ca o curea de centiron. Picioarele mi le zdrobise ,dar mâinele mi le lăsase întregi.

— Măă! — gândi Galaction —_cu el bietu, se făcu 501!

Eu mă trezi dincolo de linie şi-l auzii. Inţelesei că el vorbia despre cinci sute de porci, ce cu o zi nainte fuseseră ucişi în deraierea unui tren de marfă la staţia Brazi. Imi veni să zâmbesc de expresia lui umoristică şi zâmbii chiar.

Văzui însă că nu era de glumă... Eu eram, eu, dar nu mai eram eu. Vedeam sânge înegrit cu praf de cărbuni pe şine şi printre şine... creieri. terciuiţi, o treanţă de corp pistosit, fărîmat ,care fusese al meu.

— Aaaa!... şi-adică murii mă?! Mare comedie!... Mă Vasile, Galactioane, fraţilor, murii mă, zău, ce făcui?

Ei însă nu-mi răspunseră, ci doar se uitau pe jos să vadă şi să adune bucăţele mele de carne.

— Asta-i moartea mă? răcnii eu tare, că doar m'or auzi.

Nu mă auziră însă.

Incepui să fluer, tocmai ca ţiganul căruia îi scăpase căciula pe gârlă şi n'o mai putea scoate.

— Cum fraţilor, asta-i moartea? Temuta moarte, grozava moarte?... Rămâi aşa despuiat ca pe marginea gârlei?

Mă pomenii îmbrăcat, dar fără pardisiu şi fără ghete.

— Vreau pardesiul!

Dar parcă-mi răspunse cineva: pardesiul şi ghetele sunt luate pe datorie, deci nu sunt ale tale... Numai ce-i al tău e al tău... Numai merge p'aci cum ştii..

Galaction şi-aduse aminte că e popă, ridică mâinele în sus şi cu capul gol începu o slujbă.. pentru odihna sufletului meu.

— Iaca na! strigai eu... de odihnă îmi mai arde mie acum pe frigul şi pe vântul ăsta! Că sufla Doamne un vânt cu crivăţ d'alea de iarnă, de 'ngheţa ou'n găină!

Mă dusei să mă uit şi eu mai cu atenţie să văd ce mi-a făcut... Dar mi se făcu atât de mare milă de mine, că 'nchisei ochii.

— Să-l punem pe peron!... zise şeful.

— Are telegrafistul un căţel şi te pomeneşti că-l înjumătăţeşte până la ziuă.

— Să-l băgăm... und' să-l băgăm?

— In magazia de lemne, zise un impiegat.

— Sunt şoareci de-i mari acolo... Il rod până mâine!

— Ce soartă zise Vasile Militaru... Să fie ros de şoreci un biet scriitor. Nu-i fusese destul că pe lume îl rodeau pe el destul pofte, şi destule lipsuri, acum să-l mai roadă şi şoarecii.

— Păi ce să-i facem? întrebă şeful staţiei.

— In magazie tot în magazie şi punem un om să-l păzească.

— Pe frigul ăsta?... Omul fuge şi şoarecii tot fac din el piftii până' la ziua.

— Alt n'avem ce-i face... Legea nu permite transportarea unui om făcut bucăţele...

— Dacă am plătit biletul, de ce nu? strigai eu. Arătaţi-mi dacă scrie în lege, ca un om care a plătit biletul până la o staţie oarecare, şi încă de clasa doua, să nu fie lăsat să călătorească până acolo nici într'un vagon gol de marfă, că trebue să fie lăsat jos, ori dat la câinii, sau la şoarecii de prin magaziile gărilor ,fiindcă un tren l-a făcut bucăţele.

Nimeni însă nu-mi auzi protestarea, deşi o făcusem tot cu glas tare.

Şi mă gândeam: Domnu Codin, procurorul, nu-mi prea are binele... Să vezi drăcie!... O săptămână mă ţine aici, până m'or mânca şoarecii de tot!

Auzii pe Vasile Militaru zicând:

— Dăm o telegramă la nevastă-sa şi rugăm pe şeful gărei dela Titu ,s'o trimeaţă acum la el acasă!.. E doar un scriitor!... Şi sacrificiul ăsta, din partea autorităţilor... Dăm alta la Duca, prietenul lui şi trimetem om şi la conu Costică Băicoianu...

— Fă-o... Aide.. Ce să mai facem...

Şi Vasile scrise sub dictarea lui Galaction: „Doamnă!... bietu Iancu s'a dus la Cer!... Dumnezeu l-a chemat la El de Crăciun! Probabil să-i dea cartaboşi să mănânce! adăogai eu tare. Vasile Militaru n'auzi nici cuvintele astea. Galaction urmă cu dictarea: „L-a tăiat trenul în staţia Periş... Veniţi mâine cu trenul de-l vedeţi. Aci ne-om sfătui unde îl înmormântăm!..." „Galaction!".

— Păi mă 'nmormântaţi la Tăncăbeşti, ce mai vorbă lungă. Acolo o să mă tămâe fetiţele şi o să zică: „Aici e ăla — şi silabisind pe crucea de marmură — Iancu Vissarion, care ne citea poveşti, iar noi râdeam!" Apoi bărbaţii din satul Tăncăbeştilor n'o să aibă duşmănie ca acei din satul meu, că le-am iubit nevestele!... Să mă 'ngropaţi 'n Tăncăbeşti!

Nu m'auziră nici acum, şi-mi luară trupul fărămat şi-l băgară în magazie. Trei telegrame fură date în trei părţi, din care una la procuror. Un om fu pus să mă păzească ,iar un felinar fu fixat de un cui asupra mormanului meu de carne, că eram strâns în paltonaşul meu, ca rufele într'un coş.

Hărburile căpăţânii, pic oarele, pieptul, maţele, toate la un loc; ba ca un fel de sare, se găseau printre bucăţi şi glozii de cărbuni, care erau lipiţi de carne şi fuseră adunaţi de ea.

Trenul plecă spre Bucureşti fără prietenii mei, care începură d'acum să vie pe rând în magazie să vadă dacă n'a şters-o gardistul şi m'a lăsat şoarecilor în primire.

Da de ce stau ei aci? zisei. Ia s'o iau acasă. Şi-mi amintii de Nunuţa, fetiţa mea cea mai mică şi cea mai dragă.

Fetiţa asta Doamne ,cred c'o ştii şi Tu. Doar pentru ea te-am rugat de două ori cu multă stăruinţă, iar de-atunci îţi aduc aminte, să mi-o ţii sănătoasă, că e copiliţă cu m'nte şi e miloasă din cale afară..

— E miloasă? mă întrebă Dumnezeu.

— Da Doamne, este un suflet atât de bun, cum n'am pomenit. Copiii, de obicei sunt egoişti. mănâncă ei tot ce le dai, ba vor să nu dai şi la alţii să mănânce, dacă nu chiar să ia din mână şi partea altora... Nunuţa mea...

— Ţii, Cornelia...

— Ii zic, dacă-mi porunceşti, dar aşa ne-am învăţat să-i zicem toţi: Nunuţa...

— Ţii dar şi Nunuţa, şi spune...

— Nunuţa mea, dacă îi dau ceva dulciuri şi n'aşi da şi celorlalţi copii, apoi le dă ea, până rămâne cu palma goală.

— Uite — spune ea tristă — nu mai am ce vă da! — şi ca vârstă abia este de patru ani!

Eu sau mă-sa, trebue să-i dăm din nou şi ei şi să rugăm pe ceilalţi să mănânce încet, să nu isprăvească 'naintea ei, căci ea le-ar da iar şi ar rămâne nemâncată! Ea cere pentru toţi.

— Dă-i şi lui Octavian, că e mititel şi i-a crescut doi dinţi... şi Florenţi, că râde la mine; şi Lili, şi lui Benel şi lui Gligore, şi Iulichii şi lui Bigalde — şi lui nenea Volter, c'ar mânca şi el, şi Leţi şi Antonin'... şi lu băeţelul Leţi.

Şi trebuea să le dau la toţi smochine, ori curmale, ori bonboane, căci altfel nu mănâncă ea, ori le dă lor tot ce-i dădusem.

Când veniam dela Bucureşti, mă-sa îmi punea să mănânc. O 'mbiiam şi pe ea să mănânce cu mine.

— Mănâncă şi tu cu mine, căci îmi faci poftă; dar ea, ca să-mi lase mie tot, nu vrea şi-mi spunea:

— Lasă, tată ,mie nu mi-e foame. Mănâncă matale!

— Şi nu vrea să mănânce ori şi cum aşi fi rugat-o. Dacă îi opriam bucăţi ,mă sculam dela masă şi vedea că mă 'nchin, atunci vrea să mănânce, căci îmi spunea:

— „Te-ai săturat matale!... mănânc eu alea... Şi-o aşezam la masă şi mânca şi mă 'ntreba mereu de vorbă.

Din toţi copiii mei, ea mi s'a lipit de

suflet mai mult. Dacă întârziam, trei zile, două mă jelea, că dece nu mai viu ! Când veneam se repezea la mine, îmi cuprindea cu micile ei braţe picioarele şi strângându-le spunea cu ochii în sus la mine: „taica al meu ! Taica al meu !... Dece nu mai veneai ?...“

Ştii bine Doamne, câte lacrimi ne-a costat şi pe mine şi pe mă-sa acest copil !.... De trei ori scăpată din ghiarele morţei — socotesc că 'n urma rugăciunilor ce ţi-am făcut — ne este prea scumpă şi prea dragă această copiliţă cu suflet de înger.

Şi apoi este atât de cuminte că noi începem o vorbă şi ea o sfârşeşte, parcă citeşte gândul încă nerostit prin grai. Şi are ochii mari şi negri, obrajii bucălaţi şi nasul şi gura mititică !

Pornii dar acasă şi 'ntr'o clipă ajunsei. Văzui lampa aprinsă, ca de obicei, în odaia despre răsărit, unde dormia mă-sa cu o parte din copii.

Când intrai prin porii pereţilor, Nunuţa mă simţi, că se trezi din somn, se sculă pe pernă şi începu să întrebe pe mă-sa, care legana pe Octavian ca să adoarmă :

— Maică, a venit taica ?

— N'a venit maică, îi răspunse mă-sa.

— Taica al meu !... Unde e taica al meu, care mi-aducea castane şi smochine şi rahat şi curmale şi stafide şi ciocolată ?

— Lasă maică culcă-te, că vine el... mâine !...

— Maică, nu mai vine taica al meu !... unde e taica al meu ? Şi fata începu să plângă. Doamne ! Şi de mila ei, începui să plâng şi eu, fiindcă pricepui că acum sunt spirit, şi că nu mai pot să-i aduc nici dulciuri dela Bucureşti !

— Ei, dar ce-ai tu ?... Culcă-te Nunuţo, că mâine o să vie şi tat-tău ! îi spuse mă-sa.

— Du-te maică în odaia lui şi vezi, a venit taica al meu acolo ?...

— Cum o să vie taică-tău acolo, fără să ştiu eu ?... Culcă-te, că vine el mâine !

— Nu maică ! nu !... Taica al meu, unde e taica al meu !..

Şi fetiţa se dădu jos din pat şi plecă să mă caute ea în odaia mea.

— Nu e fa Nunuţo, nu e !... lasă, că o să vie el !...

— Taica al meu !... Taica al meu !...

O rupsei la fugă Doamne de mila ei şi iacătă-mă la tine.... Ce-mi faci ? Pentru ce nu m'ai păzit de ceasul rău ? Pentruce m'ai luat de lângă fetiţa mea ?...

— Arhanghele, ştiai ?...

— Doamne, să vezi cum s'a 'ntâmplat cu nea Ion ăsta.. Trebuia să plece... Hotărâse mă-sa chiar... I-am dat o presimţire Joi seara, la ora opt, în ziua de 19 Dechemvrie.. El a început să facă versuri, şi-a chemat pe nevastă-sa să-l sărute şi să-i steargă lacrămile... că plângea !... Mi s'a făcut milă atunci şi l-am lăsat în pace... neştiind ce trebue să mai fac cu el...

— Ce versuri ai făcut mă, Joi seara la 19 Dechemvrie?... mă întrebă Dumnezeu.

— Doamne !... fraţii întru condei spun că, cu fac versuri proaste, că nu le fac ca ei bune... mi-e ruşine să le zic...

— Ei haide, câte prostii d'ale voastre n'aud şi nu văd eu şi tot nu vă dăruesc Satanii de tot ; zi-le....

Ca să ascult porunca Domnului, spusei aceste versuri ce mi-au venit atunci, Joi seara, când am şi plâns fără motiv.

Arde inima în mine
Mi-este dor de nu ştiu cine ;
Acest dor ce m'a cuprins,
E un dor adânc, nestins !
Cat cu gândul tot pământul,
Câmp şi munte pe de-a rândul,
De cine mi-e dor aşa,
Şi n'aflu pe niminea !
Ridic ochii înspre stele,
Nu se văd de nori nici ele,
Iar în juru-mi tot pustie
Până 'n zarea plumburie !...
Ce să 'nsemne acest dor,
O fi Doamne semn că mor !...
Şi îmi pare poate rău
Că plec dintre neamul meu.
Viu nevastă, pupă-mă
Dacă poţi, mângâe-mă,
Că poate mi-o alina
Dacă tu mă-i săruta !...
Mi-e dor neică, dor mereu,
Poate dor de Dumnezeu,
Dor de mama, dor de fraţi
Prin alte stele aflaţi !...

— Să schimb într'un vis această întâmplare groaznică a ta ?...

— Schimb-o... că şi eu atunci o schimb într'o povestire ce era să mi-se întâmple cu adevărat...

— S'a făcut !... Du-te !

Şi venii din cer în gara Perişi Galaction dormita cu capul pe o masă. Vasile Militaru pe alta îmi scria un necrolog în versuri : iar un şoarece în magazie, era gata să-mi ciupă vârful nasului !

Incepui o muncă grea, ajutat de alţi trei inşi, ce veniseră nu ştiu de unde.

Imi aşezai bucăţile la loc... căci mă cam pricep eu la mecanică... Sufläi p'ici, umfläi pe dincolo ce era turtit, cârpii, lipii, sudai şi eu şi tovarăşii şi-mi făcui maşina umană la loc !... Când observai, cei trei tovaràşi, erau trei îngeri de ajutor, care lucrasera de zor cu mine !

Le mulţumii şi mă 'mbrăcai iar cu hainele mele. Intrai ca om în biroul şefului de gară.

— Haide fraţilor, sculaţi, că intră alt tren în gară... Haideţi la Bucureşti !

— Ce ! ? şi Vasile Militaru se închină şi rămase ca de lemn pe scaun, amuţise de groază

Galaction strigă înspăimântat :

— Satano !... Cum ai luat chipul prietenului meu ! ?... Sfinte Vasile, vino cu molitvenicul !...

— Strigoiul ! răcni şi şeful gării repezindu-se speriat pe uşă.

— Ho ! Ho ! fraţilor !.. Că am înviat... M'a trimis Dumnezeu acasă, numai de mila, Nunuţei, care ar fi plâns sfâşietor şi groasn'c !..

Şi le explicai totul...

La ora douăsprezece din ziua următoare, îmi sărutam copiliţa pe frunte şi-i umplusem poala de castane !....

I. C. VISSARION

LEGENDE SUD-AMERICANE

INVINGĂTORUL

de MANUEL UGARTE (Argentinian)

Necuratul chemă într'o noapte pe dracul lui de casă, şi-i porunci :

— „Să-mi aduci de îndată pe acei cari au făcut mai mult rău pe lume.

Drăcuşorul făcu un salt în Infern şi cât ai clipi din ochi se înapoie, aducând după el o jumătate duzină de blestemaţi, din cei torturaţi de flăcările Iadului.

— „O să vă cercetez, şi promit să dau libertate celui mai netrebnic dintre voi“.

Netrebnicii se uitară îngrijoraţi unul la altul ; întrebările începură :

— „De ce te-au trimes aici ?

— „Eu am fost prietenul care am promis unui muribund să am grijă de orfanii ce rămâneau pe urma lui. După moartea lui, i-am internat într'un azil, iar eu am pus stăpânire pe banii lor“.

— „Dar tu ?“

— „Mie îmi fură încredinţate secretele vitale ale patriei mele, şi când izbucni războiul, îmi trădai ţara. Mă îmbogăţii de pe urma distrugerei propriei mele ţări, şi fiecare monedă de aur ce intra în buzunarul meu era pătată de sângele fraţilor mei“.

— „Vorbeşte tu acuma, spuse Lucifer, făcând semn unui om cu chipul bestial, care-şi ştergea fruntea cu mâinile-i înroşite de sânge“.

— „Eu mi-am ucis nevasta şi copii, pentru a nu fi obligat să-i hrănesc, şi i-am aruncat în mare“.

— „Acuma este rândul tău, spuse altuia“.

— „Am otrăvit familia mea care m'a scos din mizerie, şi apoi dădui foc casei“.

— „Dar tu, care ai la gât urmele ştreangului cu care te-au spânzurat ?“

— „Când mă plictiseam de logodnicele mele, le făceam să dispară. Aşi fi putut să le părăsesc, însă am preferat să le putrezească oasele în grădina casei mele.

Necuratul dete din umeri :

— „Lăcomie, trădare, egoizm, nerecunoştinţă,... astea sunt fleacuri neînsemnate“.

Se pregătea ca să se îndepărteze, când observă că mai rămăsese încă un blestemat, care nu fusese întrebat.

Fără a vorbi, îl întreabă cu privirea :

— „ ? ?“

— „Eu, răspunse acesta, nu am ucis, nici n'am furat, nu am făcut altceva de cât că am calomniat....

Necuratul, care părea că pentru prima oară se interesa de cele ce spunea acest blestemat, se aşeză din nou în jilţul său, şi-i porunci :

— „Explică-te !“

Blestematul, continuă satisfăcut de această atenţie a Necuratului :

— „Născoceam vre-o infamie, vre-o crimă, sau delict, şi îl puneam în sarcina omului pe care nu aşi fi îndrăznit să-l ucid altfel. Aşa distrugeam cinstea celor calomniaţi, înveninându-le viaţa, la sute de nevinovaţi, cari îşi plângeau ruşinea, sau se sinucideau, învinşi de ura şi disprețul semenilor lor. Fără gloanţe de revolver, fără să vărs sânge lovind cu pumnalul, calomniile mele doborau sufletele. Fără de a mă expune să înfund puşcăriile, ca şi cei ce ucid cu mâna lor, sau să fiu spânzurat sau ucis la rându-mi, mă bucuram în schimb de onoruri şi cinste. Şi apoi, pe deasupra, mai puteam să mă şi bucur asistând, nepedepsit, la rezultatele nefaste ale operei mele. Căci arta mea nu era ca acelora care doboară dintr'o lovitură, într'o clipire de ochi. Ea provoca scurgerea vieţei, cu încetul, prin asfixiere.

DESLEGARE

de CESAR PRUTEANU

Vreau să povestesc de o seară ce a căzut într'o Sâmbătă de lângă Sânt Ilii. După ce şi-a fumat în ceardac, la răcoare, pipa sorbindu-şi domol cafeaua — după ce a privit cu îngăduinţă pe Moş Amurg cum cu sârg a ţipat [1]) o tarsă [2]) cu jeratec înflăcărând piscurile — Dumnezeu, prea mulţumit de toate câte sunt şi câte nu-s! a poruncit Lunei să fulgue din tării belşug de lumină viorie; a încuiat într'o cămară cu trei lacăte grele ceata de vântoşi şi pe Zefir chiar, ca nici odată! ca să nu cleatine pe pământ nici măcar Unealta Păcurariului [3]) şi-a mai trimis pe seme ne cu tot dinadinsul un înger (n'am aflat anume pe care) să roage frumuşel florile de câmp să reverse din cupele lor, în văzduh, prisoselnic — mireasmă straşnică... De ce va fi poruncit Dumnezeu atâtea poveri pentru o neînsemnată seară de vară, mai că să nu mă dumiresc nici eu şi nici biet! Gligor care doarme ca fermecat. Târându-şi din greu opincile sparte — a oboseală — şi a căutat un loc ce i s'a părut mai prielnic şi s'a aşezat o leacă spre hodină sub umbrarul din margenea şoselei. N'am grijă că şi-a făcut el socoata că dela Moiseiu şi până la Vişeiul de Jos e cale nu glumă şi ce şi-a zis: „Pun bunda miţoasă cât îi de lungă, mă trântesc pe ea un dărab [4]) de vreme şi apoi calea fecioraş"! Zis şi făcut. Gligor e un tuleiu de flăcău care nu prea şade la gând. Şi-a chivernisit bun câştig după bună muncă la butini [5]) în codrii Tg.-Ocnei, n'a mai plătit ţugul [6]) că ce să facă de-a fetea [7]) ocol pe la Cluj ci a urcat haida-hai! haida-ha! Dorna pe la Borgo-Prund şi-amu să nu 'nfulice o leacă de clisă c'o piparcă [8]) verde şi să nu se desciolănească de ostoiala drumului lung? Aş! Poate tocmai pentru bunătatea, hărnicia şi cumînţenia lui, dăduse Dumnezeu poruncile de care v'am vorbit ca să aibe Gligor somn aşezat nici gâză să nu roiască pe deasupra lui nici ţipenie de om să nu-i stîrbească liniştea ci să-l conjure somn lin de om abia eşit din scălduşe.. Da'nu ştiu cum o fo [9]), poate că bunul Dumnezeu n'a ţinut seamă că pe drumul dela Moiseiu, acum într'un târziu răpăia cu cismuliţe înalte şi o creştină cu un sac greu la spinare. Că ce va fi avut creştina în sac, n'aş putea să spun; să-l desfac la gură să văd, nu m'ar fi lăsat Todora a lui Gâvrilă Lungu (că aşa o chema) deci nici prin gând vă fie şi apoi nu destul desfac eu sacul cu minciuni? Şi astfel că şi Todora batăr [10]) c'o apucase înoptarea pe drum — tot obosită ce s'a gândit: „M'aşternu şi eu su' umbrar că om îs şi n'o să mă strobesc dă miers. Sacu-i greu: greu e să-l pui gios, să-l ridici da' să-l mai porţi?..." Todora, iar după cât o ştiu e femee cumpănită, ce-a făcut? A lăsat binişor sacul jos cam lângă Gligor fără să-l vadă că s'ar fi speriat şi-ar fi tulit-o cale de-o poştă şi s'a aşezat şi ea cătinel [11]) între tufe la un lat de palmă de Gligor de care să zicem că o deschilinea [12]) un mănunchiu de albastrele. Şi-a stat aşa Todora şi-a răsuflat c'a scăpat de povară şi şi-a pus mâinele în poală — neavând pesemne ce să facă cu ele — şi a prins a se gândi: Ce minunată noapte!

Câte stele!... Or hsi [13]) suflete de oamini? Or hsi!... Şi şi-a adus aminte că aşa le spunea odată un călugăr bătrân că sufletul sboară din trup ţâşt! ca bondarul şi noaptea îş culege şi el un loc de hodină dintr'o stea, pe alese... Mai spunea călugărul şi de Luceafăr că e sufletul lui Davăr, un fecior de domn ce-a stăpânit he! hei! de mult, Maramureşul... Da' Luna?.... O hsi locul ales de sufletul unei domniţe... (asta n'a mărturisit-o călugărul că nu grăia nici odată de femei...) o hsi!... Ce să te miri!... da' zice lumea că în Lună e şi un păcurariu... Cum de-o hodini sufletul domniţei lângă păcurar? Ei! par'că nu-i tot suflet şi el! Şi Todora îşi aduse aminte de o horă:

Hei! ce-o zice, ce-o zicea
Tătă lumea d'aicea
Că-i calic = calicului
I-a fost dragă fata lui
Albă fata Grofului!...

Şi s'a înfiorat Todora la repetirea cânteculuı, şi-a oftat Todora, i-aşa în singurătate şi în noapte şi s'a gândit la Gâvrilă şi s'a gândit acasă... Gândul e ciudat, şi'n clipa de odihnă nu te lasă înpace. Ca un paing a început să ţeasă în mintea ei fir de argint şi năstruşnic şi sugubăţ cum e ca să ţeasă harnic a început să alerge, să se 'mpartă sprinten în dreapta şi 'n stânga... Neobosit şi sfătos i-a amintit dintr'un început Todora c'am ce-a lucrat ea de dimineaţă toată ziua mai în deosebi că se zice că Sâmbăta e cea mai lungă şi cea mai uricioasă zi din săptămână... Şi-a amintit Todora că s'a sculat cam pe la 3 ceasuri şi că a făcut colaci pentru pomană cu nucă şi miere, c'a frământat cu voinicie pita [14]) c'a muls vacile (i-a dat Dumnezeu vre-o trei!) a ţesălat caii (i-a dat Dumnezeu vre-o patru!) c'a rănit la porci (i-a dat Dumnezeu vre-o şeapte!) a căutat găliţele de ouă... n'avea de cât Moţata şi Baba (i-a dat Dumnezeu vre-o.. câte i-o fi dat i-a dat şi basta! de n'ar hsi dihorul din vecini bată-l amaru!); c'a dereticat prin casă; c'a lipit târnaţul; c'a... (nu se mînună nimeni că multe nici nu le înşir câte a mai săvârşit Todora). Vecinele ei, (ce-i privesc cu jind economia nu ma'ntre noi fie vorba!) Zic că las' să muncească, tânără e, că n'are copii de...

In totdeauna gândul Todorei cât de sprinten şi năstruşnic e, când, îi aduce aminte de copii se opreşte din sbor şi-o mustră necăjit că prinprejur de casă şi avut — nu clămpăne vestitoare — purtătoare nici picior de barză. Ştie mai bine Todora de lucrul ăsta şi ce să facă, oftează din greu... Nu i-a dat bunul Dumnezeu şi nu i-a dat! De ce a pedepsit-o? Că doar femee credincioasă a fost nu ca Parasca a lui Sălăjan şi nici ca mironosiţele surori Anuş şi Lala de ziua tot cu ochii în pământ şi noaptea..... Ah! ierte Cel de sus că fiecare din necredincioasele astea toarnă în fiecare an câte un bogătan [15]) de prunçşor ba bălan ba bârnaciu [16]) ca să-i cunoşti după faţă meghiş [17]) că le-ai uita numele... De ce a pedepsit-o? N'a cârtit, nu s'a bucurat nici când de bunul altuia şi nici împotriva cuiva n'a stat nici la sfadă nici la giurământ anapoda... De ce o pedepseşte Dumnezeu? Şi gândul, copil şi el nevârstnic, sglobiu să sară la cele 7 vămi ale văzduhului o mustră: „Adu-ţi aminte Todoro n'ai greşit cu nimic în faţa oamenilor şi a lui Dumnezeu?

Todora ştiind bine răspunde: „Cu nimic!" „Adu-ţi aminte Todoro... şi Todora înfricoşată îşi despătureşte amintirile şi le cercetează pe rând cum ai duce un deget la buze şi apoi ai răsfoii foi de carte una câte una... Şi iar priveşte gândul în faţă şi iar şopteşte cu hotărîre: Mă ştiu curată, şi nu mă ştiu să fi greşit... Adu-mi tu aminte dacă ştii! Şi gândul e hoţoman, ştie el ce spune şi ştie el ce 'nşiră:

— Iţi aduci aminte Todoro, ai fost printre cele mai frumoase fete din sat şi „împărăteştii" îţi jucau cercei — în urechi în colan de salbă pe grumaz ca spuma şi se odihneau grămezi = grămăjori în lada grea, ferecată cu rame şi cheotori... Trăiai ca fulgul şi n'aveai griji. Iubeai deopotrivă şi stropul de isvor şi pasărea din cer şi oiţa dela stâni... Şi-a fost unul — un băiat sărman — care în zi de Duminecă cânta în strană la bisericuţa voastră de lemn şi cum dădea răspunsurile Todoro că ochi tutulor se îndreptau în spre el şi când zicea „Apostolul" nu se înfiorau oare fetele cu toatele de negrăit şi sfânt farmec Dumnezeiesc? Adu-ţi aminte Todoro nu te înfiorai şi tu? Nu simţeai că la auzul glasului cu de nedescris viers, inima îţi înceta să bată? N'ai zis şi tu ca altele: „Doamne, pruncuţu ăst (şi era mai înalt ca tine!) zice din gură cuvânt şi cânt de miere de parcă nu-i născut şi trăit pentru pământ! Adu-ţi aminte Todoro c'odată atât te-a fermecat zisa lui încât l'ai văzut şi nu l'ai mai văzut, parcă i se agăţase de umeri, aripi cu solzi de argint şi în părul lui avea o cunună de flori de rug roşă-roşă ca sângele? Şi când într'o seară după joc te-a luat de mână şi te-a 'ntrebat sfios: „Vrei să-mi hsi soţie, Todoro?" N'ai râs? Nu i-ai spus? Pogan [18]) eşti, îngereşte glăsueşti, da'sărac eşti! Şti cât l-a durut cuvântul tău? Ba! ţi-ai bănuit [19]) c'ai fost pripită şi l-ai mângâiat cum ştii şerpeşte şi te-ai rugat să te erte că ţi-a scăpat vorba din gură şi v'aţi împăcat sau aşa credea el. Şi ai jurat când a plecat în cătunie [20]) că-l aştepţi c'ai să nunteşti cu el.

Şi când s'a 'ntors acasă după doi ani de armată când te-a găsit în prima seară a veniri lui făcând ospăţ [21]) cu Gâvrilă a lui Lungu cum ţi s'a părut la faţă? Nu te făcuseşi şi tu moale ca ţoala? Când l-au văzut mesenii nu-l întrebau fiecare: „Da' slăbit eşti, hai? Oi fo beteag [22]) ? Tare rău o fo' în cătunie? Amar ce-i din feciorasu' nost! Şi clătinau mesenii din cap. Da cui să-i dee prin tigvă că de ce boliste suferă el. Da' când l-a văzut Gâvril? Ce tare s'o bucurat şi nu l-o pus între un pocal de jinars [23]) şi-o veselie a hori ca'n alte dăţi când mereau ei sara pe uliţă? Şi n'a horit el cu glas de Arhanghel trist, fără seamăn de trist, cam aşa?

Victimele mele nici nu ştiau de unde le venea veninul, iar eu puteam să privesc cu voluptate urmele otrăvei pe obrajii lor subţi...

Necuratul, întinse proteguitor mâna spre blestematul ce-şi povestise crimele, şi spuse:

— „Dacă o fi să mor vre-odată, tu să stăpâneşti Iadul în numele meu".

(Trad. de HENRY HELFANT)

Când o hsi nunta mândri
Culca-m'oi și pociu durmi
La pragul bisericii
Să nu treacă mirele
Că mi-oi ciunta zilele
Nic' mireasa n'o trecea
Să-mi sdrobească inima...

Când o hsi nunta mândri
N'oi durmi ci oi hori
Batăr până 'n zori de zi...
Mi-oi lua tașca [24]) și toiagul
Mândri nu i-oi călca pragul...

Când o hsi nunta mândrii
Un ruguț i-oi dărui
S'aibă ce își aminti
Ruguț roșu cum îi focul
Că și-a 'ndepărtat norocul
Ruguț alb ca de zăpadă
Ce a iubit să nu mai vadă...

Și cum râdea Găvrilă Lungu, ca prostu ha? Și când a închinat și el la rândul lui nu era să-ți scape bătrânească ploscă din mâini? Dar când și-a luat bineț și-a vrut să plece de ce l-ai mai oprit în poartă? Iți bănuiai că pleacă? Ai simțit că ți se dezrădăcinează ceva în suflet? Ce ți-a spus? Ce ți-a spus? Iți amintești ce ți-a spus când l'ai oprit? N'a spus: „Lasă-mă lasă-mă, Todoro nu-mi mării amarul că tu ai fo' și cina și hodina mea!" Așa e? Și n'a mai spus: „Ihlean'ai fo' și Dumnezeu bunul și marele să te erte într'atât că din tine pruncșori nici buni nici răi să nu rodești". Și de necaz ai râs... Il luaseși pe Găvrilă c'o fo' găzdă [25]) și sunt ani și prunci n'ai rodit și 'n meșteșuguri ai fost și leacuri ai luat și bani mulți ai risipit... Un copil.... Un copil, atât îți mai e arzătoare, dorința... Ce folos că ești avută... Un copil... Te-a blăstămat fecioru' cela... Și din acel ceas dus a fost... Unde e să te deslege de blăstem... e în zadar, un copil.... un copil.... Și gândul năstrușnic ca să mai scurteze din povara mustrării și-a amărăciunei s'a întâlnit cu Visul și Visul, mai milostiv i-a atins pleoapele Todorei cu pulpana hainei lui de plumb și pleoapele ca două aripioare s'au închis și-acum Todora e purtată afară din meleagul lumei spre alte și în alte împărății...

Parcă are aripi și parcă n'are: mersul e sbor, sau leagăn? Plutește? Ba! nici că s'a mișcat cel mult că a căzut și ea într'un somn și s'a trezit într'o grădină cu flori mândre și mirositoare cum numai în cetatea visului sunt. Ce umbriș de pomi rotați, ce poeni cu țăpsane și cu isvoare! O muzică ascunsă doinește dintr'un ungher de undeva. Lumină albă o învăluie și se minunează Todora de grădina și susurul îngânat al muzicei. Așa are și ea în bătătură neșt flori dar, — când le smulge vacile la 'ntors de la pășure; — când le strică porcii cu râtul. Mai are ea și neșt cercelușl la fereastră dar ce înseamnă pe lângă grădina asta cu potop de flori albe, galbeni, roșii cu fântâni cu ape suitoare-căzătoare. Dar nu e singură, sburdă prin prejurul ei — roată — un stol de copilași sglobii și-a tresărit Todora și nu mai are timp să se minuneze căci i-a venit un gând să fugă după stol și să prindă pe micuțul cu părul ca spicul grâului și ochi de tăciune... Micuțul, parcă a simțit, fuge rotofeiu și râde că nu-l poate ajunge. Ba l-ajunge, ba' nu l-ajunge ba! e aproape să-l prindă, să-l închidă cu drag la sân și să strige: I-al meu! I-al meu! Dar cine-va — ca un rău — i s'a statorit în cale și-o oprește:

— Ce vrei?

— Vreau să prind pruncuțu!

— Nu se poate. Todora privește pe rău, cade îngenuchi se roagă, plânge, se rostogolește la picioarele lui; din ochi îi curg lacrimi șiroae...

— Ai milă... dă-mi-l!...

— Nu se poate!

— Dă-mi-l..! Voiu fi o mamă bună, voi... Și blând, acel cineva, răul ce i-a stat împotrivă, a prinso de mâini și-o ridică din genuchi și-o apropie și-o privește pătrunzător în ochi. Tudora se 'ngălbenește ca ceara, puterile-i scad și simte cum o apucă un tremur. Strânsura mâinilor lui e jerat'c; privirea lui sfredelește; cuvântul lui șoptit mângâetor și trist e glasul, e cântecul din trecut și nu-l mai vede și-l vede într'o strălucire de amintire, îl cunoaște, îl recunoaște... feciorul din strană, feciorul din bisericuța de lemn; și nu-l mai vede și-l vede la ospăț, și-l vede la plecare în poarta înflorată,— pe buze cu blestemul... Todora îl privește aprins, sânu-i saltă de parcă are înlăuntru o pasăre ce se sbate. Feciorul o apropie mai mult, mai mult... își simte buzele arse... cătușe i-au cuprins pieptul de să 'năbușă și pare frântă de mijloc. In minte nu mai are loc decât pentru o licărire de cuvânt: L-am găsit, l'am găsit... l'am găsit!... Ii vine să strige, să strige de bucurie să țipe... O toropeală dulce o cuprinde. E vis? Nu e vis. Simte că nu mai are nici pic de sânge în vine, că i s'a scurs sângele în farmecul îmbrățișării ce ține mult, își simte trupul gol și i-se pare că-i beată — beată ca la ospăț când de necaz și să uite a băut pe ascuns horincă [26]) multă. Da, da! e beată, beată de-o fericire nouă și nu-i pare rău că l'a uitat pe Găvrilă neștiutor pe pământ căci dornică a 'ntins brațe albe și-a simțit că strânge cu adevărat drag pierduta, trecuta iubire....

. . . . . .

— Iii! amarul...

— Ce-a hsi? Cine-a v'nit peste mine? Nu tu? Eu durmiam...

— Ce păcat, ce păcat... făcu Todora de ochi lumei adică de ochii lui. Din tufe, ca iepurile și-a scos capul mai întâi Gligor. Privi în părți:

— Nimeni?

— Nime....

Intinde mâini butucănoase și i-a sacul și-apoi cu ele de ajutor să treacă Todora șanțul.

— Ilai! Și-amândoi sunt în șosea. Mujerea îl privește cu coadă de ochiu pe sub ascuns se 'mbumbă la cămașe desprinsă la grumaz și-apoi își pătureșt șilinca [27]) îmboțită. Intr'o părere ridică ochii și privește lunganu de lângă ea:

— Nu ne-o fi văz't oar'care?

— Nu!

— Nu mă spui?

— Cui?

— La Vișeu... Gligor se întoarse întrebător spre ea. Todora care nu-l văzuse pân' atunci la față scoase un strigăt, simți că i se tae picioarele.

— Gligor!

— Mă cunoști?

— ?!

— Mi-s din Vișeu... Așa-mi zice: Gligor....

— ?!

— Cântam pe vremuri la biserică... mi-ai fost dragă... te-am blestemat...

Și Gligor parcă înghiți un cărbune aprins: Amu... te-am deslegat... poți mâne cu sărac Găvrilă... Todora își reveni:

— Doamne!... Gligor!... Gligor! și lăsând și sac și tot, ca de streche, a tulit-o boca-boca pe șosea... Gligor, a privit mult în urma ei, apăi, nu știu ce gândind, a privit în dreapta, apăi în stânga și-a răsucit un sfârc de musteață și-a scuturat cușmă în neștiință și-a pus-o domol pe cap, a scuipat în pălmi și dând bunda pe un umăr n'a uitat nici sacul...

Luna, mai credincioasă — însoțindu-l, îi fulguii pe cale din tării, — lumină viorie.

CESAR PRUTEANU

---

1) a asvârlit, a aruncat; 2) o tavă; 3) a Ciobanului; 4) bucată; 5) ferăstrae; 6) trenul; 7) degeaba; 8) ardeiu gros; 9) a fost; 10) cu toate că; 11 începețișor; 12) o despărțea; 13) or fi; 14) pâine; 15) dolofan, crescut; 16) oacheș; 17) cu toate că; 18) voinic, înalt; 19) părere de rău; 20) oaste; 21) nuntă; 22) bolnav; 23) rachiu; 24) un fel de desagă; 25) avut, chiabur; 26) rachiu; 27) fusta.

FERDINAND CATOLICUL

DRAMĂ IN 4 ACTE ŞI 8 TABLOURI

de AL. BIBESCU şi CONST. ARGEŞAN

ACTUL I

TABLOUL II

Scena reprezintă sala tronului din palatul regal

Scena I

REGELE, REGINA, NOBILI, DOAMNE DE ONOARE, ŞAMBELANUL CURŢII, GARDA

ŞAMBELANUL *(Către Rege)*

Slăvitul şi cinstitul Don Thomas Torquemada
Aşteaptă ca să intre...

REGELE

Dar lasă-acum parada
Aceasta, când el poate să intre când poftește...
E aşteptat chiar, astăzi... te'noarnă şi-i vesteşte,
Că eu şi'ntreaga curte îl aşteptăm...

ŞAMBELANUL

Indată.

REGELE *(către Regină)*

Dar unde e Juana ? E Curtea adunată
Şi ea la ora asta...

REGINA

Azi este aşa de tristă !

REGELE *(surprins)*

Cum ?

REGINA *(rugătoare)*

Ziua 'ntreagă plâns-a cu faţa în batistă,
La geam pândeşte calea... de ieri, de-o zi întreagă.

REGELE

Ce ?

REGINA

Pe Gomez !

REGELE *(mânios)*

Il place ?

REGINA

Şi dânsa-i este dragă !

REGELE

Dar asta-i nebunie ! Sunt gânduri îndrăzneţe !
Da, asta-i nebunie !...

REGINA

Nu !... este tinereţe.

REGELE

Ce tinereţe !

Scena II

ACEIAŞI, TORQUEMADA

(Intră Torquemada. Mişcare mare în sală între curteni)

REGELE *(ridicându-se)*

Intră... te aşteptam Prea Sfinte...
Ce veste ne-aduc oare cinstitele-ţi cuvinte ?

(Regele se pleacă, Torquemada binecuvintează).

TORQUEMADA

Cu voi să fie Domnul ! (Privind către curte) Vai!
[curte adunată...
Pândeşte peste ţară o mână blestemată,
Ce apasă greu în preajma-ţi...

REGELE *(cu grije)*

Ce este ?

TORQUEMADA

S'a întâmplat
Din nou o altă crimă.

REGELE

Din nou un atentat ?

TORQUEMADA

O crimă fără seamăn şi o nelegiuire...
Azi noapte-a fost aprinsă chiar Sfânta Mânăstire
A Sfântului Dominic — şi'n drum au fost găsiţi
Soldaţi din Sfânta oaste...

REGELE

Morţi ?

TORQUEMADA

Da... măcelăriţi !
Şi înc'o făr' de lege. Un om strein la port,
Fu prins suit pe-o scară, în mâini c'un cap de mort,
Voind ca să-l agaţe pe ziduri...

REGELE

Vre-un nebun !

TORQUEMADA *(indoelnic)*

Nebun ! De e, sau nu e... nu, n'aşi putea să spun !

REGELE *(ingrijat)*

Da, e ciudat...

TORQUEMADA *(cu inţeles)*

Ce crede Măria Ta ?

REGELE *(hotărît)*

De vor
Revoltă, vor plăti-o cu capetele lor.
Nu vreau nici o cruţare, de-i afli cine sunt,
Le va zbura cenuşa ca pulberea în vânt,
Imi trebue doar nume...

Scena III

ACEIAŞI, UN OFIŢER

(Un ofiţer din gardă soseşte şi-i şopteşte ceva lui Torquemada).

TORQUEMADA *(către ofiţer)*

E-adevărat ce-ai zis ?

REGELE

Ce e ?

TORQUEMADA *(ingrozit)*

Priorul nostru... a fost acum ucis !

REGELE

A fos ucis ? Să vie Gomez aci îndată

Şi, de va fi nevoe, — răstoarne lumea toată —
Să caute cu garda...

TORQUEMADA *(ironic)*

Zadarnic... Don Gomez
Nu va afla pe nimeni...

REGELE *(intrigat)*

Cum asta ?

TORQUEMADA

Jur pe crez.

REGELE *(poruncitor)*

Vorbeşte clar părinte. Cum, crezi că el nu vrea
Să-şi facă datoria, când e voinţa mea ?
Il bănueşti ?

TORQUEMADA *(sinistru)*

Da !

REGELE

Ce ştii ?

TORQUEMADA

Când Mânăstirea-ardea
Aseară eu cu garda eram în drum spre ea
Şi mi-a eşit 'nainte un biet soldat rănit,
Spunând ce se 'ntâmplase... Au ars şi-au jefuit
Intreaga Mânăstire, jurând cu toţi apoi
Pe-un craniu, să ne piardă, pe tine şi pe noi.

REGELE

Nu... încă-odată ! Cine's... Imi pare că visez.
E amestecat în asta ?

TORQUEMADA

Chiar braţul lui Gomez !

REGELE

Gomez ?

(Consternare în sală)

REGINA *(aparte)*

Juana... Doamne, sărmana mea copilă !

REGELE *(gemând)*

Gomez... (către Torsuemala)
Ca şi 'nainte, veţi fi fără de milă !
Ordon ca judecata să-şi facă datoria...

REGINA

Juana...

REGELE

Cu cenuşa-i plăti-va infamia
Şi Sfântului Oficiu — o zi îi dau gândire...
Să construiască rugul chiar astă seară...

REGINA

Sire !
Gândeşte-te la dânsa... Juana o să moară.

REGELE

Ordon să construiască un rug chiar astă seară.

REGINA

Mai dă răgaz trei zile.

REGELE

Nu !

REGINA

Sire, îndurare !
Aşteaptă... poate are motive de-apărare !

REGELE

Nu poate să le aibă...

TORQUEMADA

Atunci...

REGELE

Fiţi fără milă !

Scena III

ACEIAŞI, JUANA

JUANA

O, tată, nu.

REGINA *(o ia în braţe)*

Juana, sărmana mea copilă !

REGELE *(către curteni şi Torquemada)*

Plecaţi! (Curtenii vor să plece)

TORQUEMADA

Atuncia Sire...

REGINA

Nu, nu, să nu plecaţi..
(Curtenii se opresc).

REGELE

E ordin...

REGINA

Unei mame, nu-i ordin ca să-i daţi !....

JUANA *(îngenunchează)*

Indură-te... o tată — de sufletu-mi ce moare !
Atâta am pe lume... Sfioasă ca o floare
M.-a răsărit iubirea atâta de curată,
Că nu-i pe lume cântec s'o fi cântat vre-odată
Şi nu's pe lume lacrimi să prindă'n boaba lor
Atâta suferinţă şi-atât amarnic dor.
Dacă-l iubesc, păcatul să fie doar al meu,
Acest păcat... o tată, îl voi plăti doar eu...
Dar el... o nu, te'ndură, el e nevinovat,
Copilăria toată cu el mi-am legănat.

REGELE

Nu !

JUANA

Tată...

REGELE

Nu !

JUANA

Ai milă... e cel din urmă vis,
Omoară-mi'l cu dânsul...

REGELE *(către Torquemada)*

Rămâne cum am zis !...
(Consternare. Juana se prăbuşeşte).

— CORTINA —

critica literara

CONST. KIRIȚESCU:
«Porunca a zecea»
(documente din viața profesorimii)

D. Kiriţescu rămâne unul din cei mai de seamă istorici ai noştri, prin *Istoria războiului pentru întregirea României.* Cu metodele omului de ştiinţă exactă se mărită cercetătorul pasionat de detaliu, de ansamblu, darul rar al limpezimei şi preciziunii stilului se împreună cu curagiul bărbatului de a spune adevărul. Acest eveniment extraordinar, care a fost războiul pentru întregire, cel mai mare fapt din istoria poporului român, nu va fi studiat, meditat, de cât luând ca baza Istoria d-lui Kiriţescu.

A văzut bine importanţa epocalei înfăptuiri şi a dat generaţiilor tineri, în pagini magistrale, unul din cele mai eroice capitole ale neamului.

Cu asemenea merite, d. Kiriţescu este un educator şi ca atare, în tot ce scrie, porneşte dela idealul şi morala, de cari a fost însufleţit scriind Istoria sa.

In *Printre Apostoli* ne descrie amintiri despre profesorii d-sale. O galerie de oameni dispăruţi, foarte simpatici, entusiaşti în mediocritatea lor sau groaznici în goliciunea lor de secături politiceaniste.

Porunca a zecea este o continuare a cărţii *Printre Apostoli.* In prima vorbeşte de trecut, în a doua de prezent. In cea din tintâi era vorba de dascălii tinereţei, în cea de a doua se ocupă de foşti colegi şi de subalterni ce i-a cunoscut atât de apropiat în importantul post de răspundere ce-l ocupă la Ministerul Instrucţiunii Publice.

Suntem într'un oraş de provincie. Vălenii din Târg, şi asistăm la o conversaţie în jurul unui pahar de vin, în cârciuma lui Kistache, dintre doi oameni necăjiţi şi fericiţi în acelaş timp, dintre profesorul de Istorie, dela liceul local, Dincă Ţepeluş şi maestrul de canto, Pamfilie Fofezea.

Ţepeluş e profesor cu capacitate, eşind al treilea la clasificaţie, în seria lui, dar aproape uitat în târguşorul de reşedinţă. Alţi colegi de ai lui, mai puţin pregătiţi şi merituoşi ajunseseră departe; el, însă, numai are nici o ambiţie, de cât să soarbă câte un păhărel de turburel din când în când — în mare taină de frică nevestelor — cu prietenul său Fofezea, turburel minunat, adevărată „aghiazmă".

Ţepeluş, eminent student, nu mai citise nimic dela terminarea universităţii şi luarea capacităţii. Rămăsese la conoştinţele vechi. Nici nu se prepara în ziua cursurilor, de oarece ajunsese ca o maşină automată, repetând mereu acelaşi lucru.

Tot uitându-se pe el, închis şapte ani într'un orăşel de provincie, unde singura distracţie era sosirea poştei cu jurnale, l'a uitat pe profesorul de Istorie, şi oamenii şi prietenii. Lipsit din prima tinereţe de spirit de iniţiativă şi de acea intuiţie a realităţilor ce nu o capeţi de cât numai în contact cu viaţa, Ţepeluş, şi-a adăugat la sărăcia-i proprie, pe acea a nevestei sale, fata gazdei, pe care o luase în căsătorie fără zestre, dar nu şi fără pretenţii. Norocul l-a mai ajutat să aibă şi doi copii: un băiat şi o fată.

Ţepeluş ar fi renunţat cu bucurie la ori ce altă ambiţie în viaţă, dacă nu s'ar fi găsit în drumul lui soţia cicălitoare, coana Margo. Din cauza ambiţiilor ei, din cauza copiilor tot îndeamnă pe bărbatul istovit de voinţă să-şi încerce norocul pentru a fi directorul liceului în locul lui Brăcăcescu, om nu cu mare merite, dar dotat cu simţ, practic, cea ce-i lipsea lui Ţepeluş.

Perepeţiile hotărîrii de a ajunge la Bucureşti, de a interveni la Minister, de a vorbi cu cei mari, modul de a încurca scrisorile de recomandaţie, lipsa lui de experienţă, timiditatea lui copilărească, enumărându-le, am strica tot farmecul poveştirii d-lui Kiriţescu.

Ni se întâmplă de o sută de ori să vedem un postulant umil, care îşi cere dreptul lui pe care nu-l capătă.

Dreptul lui? Meritele lui? Aşa credea bietul Ţepeluş! El lua viaţa aşa cum o citise în cărţi. Cine are ce-i se cuvine pe drept? Unde se apreciază meritele şi pe urmă celelalte? Printr'o serie de întâmplări nostime, cu episoade comice, Ţepeluş ajunge — în loc să fie numit director—să capete avertismentul primei admonestări oficiale, cu o amendă luată din leafă pe timpul cât a lipsit la Bucureşti şi cu o situaţie ridiculă faţă de colegi şi faţă de ai săi de acasă.

Până aci, faptul este descris cu mult talent şi peripeţiile sunt captivante. Dar concluzia este interesantă, şi tocmai aci intervine d. Kiriţescu— educatorul.

Ţepeluş îşi pune întrebare: „Dece am făcut un lucru contra conştinţei mele?

Dece am călcat porunca datoriei faţă de elevi (porunca a zecea, cum o numeşte d. Kiriţescu)? Pentru o ambiţie oarbă?" Crede că toată păţania, greaua lovitură ce a primit-o nu va rămâne în zadar. A avut şi Ţepeluş drumul lui spre Damasc. Conştiinţa lui s'a iluminat de imperativul categoric al datoriei către elevi. Oare este lucru mic să fii părintele sufletesc al copiilor între 12 şi 19 ani? Nu este nimic să încolţeşti în inimele lor fragede exemplele eroice ale trecutului, să creşti în ei virtuţile eroizmului, devotamentului, evlaviei, sacrificiului? Şi care sentiment va fi răsădit mai adânc dacă nu exemplul propriei tale vieţi?

Aşa se hotărăşte să fie pe viitor Ţepeluş faţă de el şi faţă de elevii lui. Dar şcoala şi elevii profita-vor oare? Ce-i atunci cu catedrele universitare create ca să plaseze pe nulităţile cluburilor politice, să cocoteze ca educatori ai tinerimei pe toate lichelele şi dejecţiunile politiceaniste? La ce va servi sacrificiul bietului Ţepeluş, când într'o şcoală de adulţi se creiază o Academie şi din profesorii luaţi de prin colţuri obscure ale clubului politic, autentici profesori univeristari?

Aici e buba. Nemernicul care umblă şi înşeală, care promite marea şi sarea şi se bate în piept la întrunire până îi vine partidul la putere, nu devine atot puternicul zilei, deputatul sau senatorul influent cărui i se deschid porţile şi i se cască discret uşile şi e băgat în toate comisiile remuneratrice şi toate comisiunile gras retribuite? Nu din această categorie se recrutează şi mulţi miniştri incapabili, cărora li se dă ţara pe mâni, pentru a muri la nevoe de gât cu ea?

Bietul Ţepeluş care învaţă pe elevi virtuţi, cu care în viaţă pot muri de foame, ferecitul Ţepeluş care crede că se poate ceva contra adunăturii de parveniţi netrebnici şi arivişti fără valoare care aţin calea oamenilor cinstiţi ca bandiţii de codru?

Câţi nu sunt ca Ţepeluş, victime ale datoriei, ale sufletelor lor nobile, ale devotamentului şi sacrificiului lor? Fără aceştia, România ar fi fost de mult un maidan imens de mişeii incapabili!

Dar se pune întrebarea: nu se dă, oare o educaţie greşită tinerilor noştri când nu li se arată viaţa aşa cum este? Noi credem că nu este o educaţie această ascundere permanentă a adevărului. De aceia şcolile noastre scot naivi şi inexperimentaţi, care la cel mic şoc al vieţii, devin victime sau instrumente de exploatare pentru şmecheri şi canalii. O mai realistă îndrumare a educaţiei n'ar strica. Căci nu ne interesează atât data bătăliei dela Cunaxa sau cronologia exactă a dinastiilor egiptene cât importă să dăm societăţi flăcăi zdraváni la minte, gata să înhaţe de guler pe nemernicii aşezaţi unde nu trebue. Pentru această trebue schimbat însă programul actual de studii, care creiază tineri anemici şi lipsiţi de voinţă, pentru a da şcoalei un program pentru formarea caracterelor, aşa cum este şi intenţia d-lui Kiriţescu

Cartea d-sale se poate citi cu mult folos şi n'o laşi din mână până nu o termini. Este semnul caracteristic al cărţilor foarte bune.

La finele volumului, d. Kiriţescu mai publică: *Tu: felix Austria!* şi *Pe drumuri alpine,* două descrieri ale unor excursiuni pe Dunăre şi în Alpii tirolezi. Pitoreşti, pline de nervi, cu evocări plăcute, sânt într'adevăr, interesante.

ION FOTI

EPIGRAME

Lui Radu Rosetti, autorul volumului de poezii „D'a capo".

Cetind „D'a capo", un oftat
A isbucnit din mine
Şi doar atunci m'am uşurat
Când am ajuns... „al fine".

Lui Keops, autorul volumului de schiţe „Fă economie, Domnule".

Ţi-am citit volumul, Keops —
Dar aci făcui păcatul,
Căci 'nainte de-ai fi lua cartea
Trebuia să-ţi ascult.. sfatul.

AUREL CHIRESCU

Gazetaria

aşa şi-aşa...

PREA MULT! Se scrie şi se tipăreşte prea mult! Iată strigătul de alarmă pe care îl scot într'un glas — şi scriitorii, şi cetitorii şi critică. Se publică atât de mult, încât cei ce vor să cetească nu isbutesc să se ajungă, cei ce vor să aleagă nu-s în măsură, nu au posibilitatea s'o facă, iar cei ce vor să judece scrierile apărute se văd puşi în trista situaţiune de a nu-şi putea plăti această obligaţiune morală. Iată din ce cauză ne îndreptăm— în primul loc — spre editura românească, spre marea şi priceputa editură în mâinele căreia stă mântuirea celor trei categorii de cetăţeni de mai sus şi-i cerem o cenzură severă la acceptarea manuscriselor bune de imprimat. E o măsură care— personal le poate fi de folos: vor înlesni cetirea cărţilor bune şi vor micşora concurenţa — mai ales astăzi când criza economică e atât de acută.

Despre cugetătorul Vasile Pârvan vorbeşte frumos, în ultimul număr al „PROPILEELOR LITERARE", d. I. Foti, oprindu-se mai cu seamă la cartea: „Gânduri despre lume şi vieaţă la Greco-Romanii din Portul stâng" şi, în deosebi, la introducerea acesteia — prin care regretatul istoric „a creiat o şcoală a virtuţii, desăvârşind, „prin opera şi viaţa-i, ceiace V. Conta schiţase doar ca amator".

Numărul bogat şi variat mai conţine: actul I din drama lui Shelley.: Beatrice Cenci; un articol despre Louis Artus al d-nei Marya Kasterska; versuri luminoase semnate: Radu Gyr (voinicească), I. Focşăneanu (Lucram în gips) şi mai — ales I. Foti care îşi publică un variat ciclu: „Amurguri de toamnă".

Interesează în mod deosebit amintirile d-lui Romulus P. Voinescu: Din trecutul justiţiei noastre.

Cronica extrem de bogată aduce indicaţii sigure în atâtea domenii: cultură, politică, literatură română şi streină, teatru, cărţi, reviste, ştiinţă, de toate, cugetări, epigrame.

Numărul se închee cu prologul unei interesante lucrări dramatice: Noaptea spaimelor — semnată de unul dintre cei mai stăruitori dramaturgi români — d. Const. Râuleţ.

Astfel fiind, ultima fascicolă a „Propileelor literare" constitue una dintre cele mai agreabile, variate şi instructive lecturi în legătură cu actualitatea. Ce păcat că şi asupra unor publicaţiuni atât de serioase a început să bată vântul acutei crize economice!

CU COMPETENŢA celui speriat de sine însuşi, cineva discută tragedia revistelor româneşti. După ce vorbeşte despre „Ramuri" şi „Viaţa românească" în legătură cu care adaogă: „...vine să se verse în bucureşteanul „Adevăr literar"... continuă, cu ifose tragice:

„Ce reviste mai sunt? Nimic — sau cele câteva nu mai contează: având vidul oricărui conţinut şi absenţa a ceva elocvent şi reprezentativ".

E tot ce-am vrut să subliniem. Şi încă un lucru: bucuria pe care ne-a provocat-o reapariţia „Vieţii literare" — în care s'a publicat această sfidare la adresa celor câteva reviste româneşti care, cu enorme sacrificii, continuă să întreţină cultul scrisului. De aceea ne grăbim să exclamăm: bine că a reapărut, în fine, această „Viaţă literară" care va mântui literatura românească.

CE VI SE PARE INSA de expresia tânărului purtător de condeiu: cele câteva reviste nu mai contează, „având vidul oricărui conţinut". Ne găsim, fără îndoială în faţa unei adevărate cugetări. Fără să mergem mai departe cu analiza, ne gândim: făcut-a d-sa aluzie la... conţinutul d'n care a putut ţâşni o astfel de cugetare? E o simplă indiscreţie.

DIN COPRINSUL No. 123 (IV) al „Vieţii literare":

Em. Bucuţa: Un răspuns Italiei;

Al. Bădăuţă: Un nou scritor român: Gheorghe Mille.

REVISTA LILIPUTANA este numele unei sfioase evadări în domeniul literelor. Publicată de tineri — ia apărarea tineretului. Apreciază activitatea câtorva dintre înaintaşi şi se incumetă chiar în chestiuni de directivă. Uneori tratează chestiuni care le-ar putea fi fatale ca acea notiţă (No. 3) intitulată „Revistomania" din care spicuim:

„Mai mulţi tineri, cu o cultură aproximativă şi o educaţie suspectă, au făcut să apară câteva reviste noui.

„Imitatorii gregari n'au întârziat....

„Adolescenţii aceştia erijaţi în scriitori au arătat că n'au personalitate; au adus expresii şi idei, dacă nu perimate, lipsite de noutate; s'au lamentat în versuri puerile şi au semnat aroganţi cronici pedante. „N'au putut înţelege imberbii începători că *talentul* e condiţia esenţială a unui scriitor, ca să poată pătrunde în sanctuarul literaturii".

Hotărît: din partea tinerilor care le poartă răspunderea — aceste rânduri sânt prea tari. Mai ales că — în cele 2 numere care ne-au ajuns sub ochi — ele nu sânt încă sprijinite şi de prezenta talentului— singura autoritate care le-ar fi putut justifica.

O ALTA TINEREASCA REVISTA este şi acest *„Herald"* care îşi propune să-şi închine numerele maeştrilor scrisului românesc actual. Colaboratorii: mai toţi dela „Viaţa literară" — tineri şi curagioşi — semnează: versuri şi — puţină — proză. Conducerea pare a o avea d. Octav Suluţiu care deschide numărul lăudând şi prezentând pe primul sărbătorit, d. Lucian Blaga — din opera căruia ni se dau fragmente caracteristice. O singură obiecţiune: ni se pare o jignire faptul de a apropia pe Blaga de... Vladimir Streinu. Să se fi identificat d. Suluţiu până 'ntr'atât cu felul de a vedea al unui *anumit* cenaclu, în plin faliment? E tot ceiace *nu* putem crede.

REVISTA HISPANICA DE BUCAREST, informează corect lumea spaniolă asupra noastră, cu ajutorul limbilor spaniolă, franceză şi — română, lucru care o face să poată fi cetită şi aiurea.

Tipărită cu o deosebită grije tehnică,— ea aduce, în fiecare număr, clişee şi articole caracteristice. Astfel nr. 5 cuprinde un articol al lui Primo de Rivera: Spania şi România—urmat de altele tot atât de preţioase: In faţa ruinelor Italicei (I. F-co de Cardenas); Opera lui Traian de Ramon de Basterra; Impresiuni din România pentru un spaniol de Pedro di Prat y Sontzo — cum şi altele în legătură cu Spania: Quelques jours en Espagne, Esmeé Gafenco; Impresii dintr'o recentă călătorie în Spania de general G. Alexandrescu şi se închee cu studii de interes practic: El Intercambio economico entre Espana y Rumania; — de dr. Ernest Ene; El reino de Rumania de Dr. M. Samovici; El arte popular rumano de Hortensia Cosma; La riqueza forestal, las riquezas minerales de Rumania etc.

In nr. 6 ni se vorbeşte despre opera Spaniei în America, adecă despre Argentina.

Revista, condusă cu multă pricepere, de d. H. Helfant îşi are un rost bine definit şi merită toată solicitudinea chiar a cetitorilor români cari se vor putea apropia, în felul acesta, de această îndepărtată soră latină căreia îi sântem datori naşterea ilustrului întemeetor al neamului nostru, împăratul Traian.

O IMAGINE FRUMOASA extragem din poezioara „Sfârşit de zi", semnată: Ion Constantinescu-Stejar în No. 313 al „Culturii poporului". Iat-o, urmată de o a II-a care merită toate atenţiuna iubitorilor de poezie:

Iar apele se 'ndoae,
In glas de păpuriş
Şi frunza 'n stropi de ploae,
Se joacă pe furiş.

PE NEDREPT TRECE NEOBSERVATA frumoasa activitate educativă pe care, de 11 ani, o desfăşoară revista „Răsăritul", organul „Caselor Naţionale" conduse atât de energic şi de românește de d-nii Ţiţeica, general Manolescu. Aici ne interesează revista în paginile căreia întâlnim colaborări variate şi preţioase, versuri, proză şi articole de îndrumare, gânduri, sfaturi şi recenzii semnate de tineri şi bătrâni, reprezentanţi autorizaţi sau sfioşi ai scrisului românesc actual dintre cari merită să fie amintiţi d-nii: D. Nanu, Eug. Boureanu; Al. Lascarov-Moldovanu; J. Bart, V. Voiculescu, G. Tutoveanu, V. Militaru, Pr. D. Furtună, I. Gr. Oprişan, Const. Goran, Z. Stancu, G. M. Vlădescu-Vlad, N. Pora, N. Tulli, N. Batzaria, pr. T. Chiricuţă, Eug. Constant, etc.

Se urmăreşte, în felul acesta, număr de număr, educarea literară, religioasă, naţională şi sanitară a celor mulţi.

P. I. P.

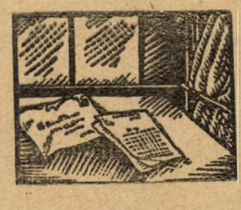

literara

o seamă de cuvinte

Racine revenind într'o zi din Versailles ca să dejuneze cu familia sa, un şambelan al Ducelui veni să-l avertizeze că prinţul îl aştepta în palatul Condé.

— Nu am să pot avea onoarea, răspunse el. Sunt mai mult de 8 zile de când nu mi-am văzut soţia şi copilaşii. Pentru ei e o sărbătoare să mâncăm împreună un crap mare, aşa că nu mă pot dispensa de a fi cu ei.

Şambelanul îi spuse că Prinţul va fi supărat de acest refuz mai cu seamă că avea la dejun o mulţime de invitaţi.

Racine spuse atunci să aducă crapul care care era într'adevăr splendid :

— Judecaţi şi d-voastră acum dacă mă pot dispensa de a dejuna cu copilaşii mei care au drut să mă sărbătorească azi şi care nu vor mai avea nici o plăcere mâncând singuri ! Vă rog să comunicaţi aceasta Alteţei Sale Serenisime !

♠

Ludovic al XII-lea voind să declare război ducelui de Milano, întrebă pe Jacques Tréville, mare căpitan în timpul domniei sale, care e lucrul de căpetenie ce se cere pentru ca să înceapă războiul.

Acesta îi răspunse :

— Întâi vă trebuesc bani, Sire, al doilea bani şi al treilea tot bani, Sire !

♠

Ducele de Duras văzu într'o zi într'un restaurant pe Descartes, care se ospăta la masă din cele mai gustoase şi scumpe bucate.

Apropiindu-se de masa lui Descartes îl interpelă astfel în loc de bună ziua :

— Mă surprinde că bugetul unui filozof poate permite să mănânci bucate aşa de scumpe !

— De ce nu ? răspunse Descartes. D-voastră credeţi că natura a făcut ca bucatele rare şi scumpe să fie consumate numai de ignoranţi ?

♠

Un corsican făcut prizonier de francezi în luptele dela Patrimonio, în 1768 fu întrebat de un ofiţer francez :

— Cum aţi îndrăznit să vă luptaţi cu noi, când voi nu aveţi spitale, n'aveţi chirurgi, ameninţaţi să muriţi la cea mai mică rană. Ce faceţi voi când sunteţi răniţi ?

— Murim ! răspunse flegmatic corsicanul.

♠

Pictorul Brendel încrezător prea mult în muza lui, se prezentă la Rubens acasă, cu propunerea de a colabora împreună spunând că el a descoperit arta de a fi celebru.

— Aţi venit prea târziu !, îi spuse Rubens Acum douăzeci de ani m'ar fi tentat propunerea d-voastră dar acum sunt şi eu în posesia muzei mele cel puţin la fel ca d-voastră Penelul meu a descoperit de mult piatra filozofală.

bazar

DRAGOOSTEA LA PIEILE ROŞII

Manuel Barilangui, un descendent al tribului arancanian, trib neînfrânt de cuceritori spanioli din America de Sud, ofta după frumoasa Laura Lopez. Dragostea înflăcărată ce-i purta acest mândru scoborîtor dintr'o bravă rasă de răsboinici înmuiase inima frumoasei din Valparaiso care acceptase să se logodească cu îndrăgostitul Manuel.

Fermecătoarea Laura era însă pe atât de nestatornică pe cât era şi de frumoasă, şi de la o vreme a început să facă ochiade în alte direcţii. Bravul Manuel nici n'a ucis-o nici n'a scalpat-o cum ar fi făcut strămbunii lui, ci tăindu-şi degetul pe care purta inelul de logodnă, i l'a trimes ca o dovadă a necredinţii ei.

O EXPOZIŢIE COREOGRAFICA

Faimosul balet al lui Diaghileff nu mai există azi, deşi se fac încă eforturi mari pentru a strânge iar într'un mănunchi pe dansatorii împrăştiaţi în marile centre europene. Doamna Karsavuia, cea mai populară dintre baleirinele lui Diaghileff, se află acum la Londra unde va deschide la 4 Martie, la Claridge Gallery, o interesantă expoziţie de desemnuri coreografice, decoruri, şi costume. Cu acest prilej va fi expus manuscrisul baletului lui Stravinsky „Les Noces", de Lordul Berners, care are o copertă desemnată chiar de compozitor. Vor mai fi expuse numeroase desenari ale celebrului Bakst, care au fost împrumutate pentru acest prilej, de Sir Philip Sasseon, Lady Joliet Duff, d. Emile Mond şi alţii. D-na Laura Krught, expune patru picturi executate în culisele baletului Diaghileff, iar d. Evan Morgan a trimes o serie de cărţi tratând despre balet.

Pavlova va trimite un portret al ei. Printre alte obiecte interesante vor fi costumele purtate de faimosul dansator Nijinsky, în „L'Après Midi d'un Faune" şi „Le Spectre de la Rose".

PSITTACOSIS A APARUT ŞI IN OLANDA

O telegramă din Amsterdam ne informează că moartea a două persoane, bolnave de psittacosis, a provocat multă neliniste printre posesori de papagali. Cei mai mulţi caută să se scape de aceştia, oferindu-i grădinii zoologice din Haga. Conducătorii i-au primit deoarece ştiu că papagalii cari au trăit multă vreme în Olanda nu se mai pot îmbolnăvi de psittacosis, aşa încât grădina zoologică din capitala Olandei şi-a îmbogăţit colecţia cu încă un număr de papagali de rasă.

caricatura zilei

MEMORIE BUNA....

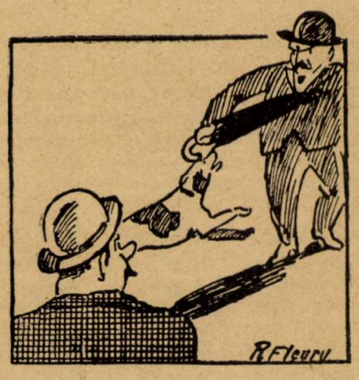

— Vai, D-le ! cheamă-ţi câinele : mă sfâşie !

— Nu pot să-l chem....

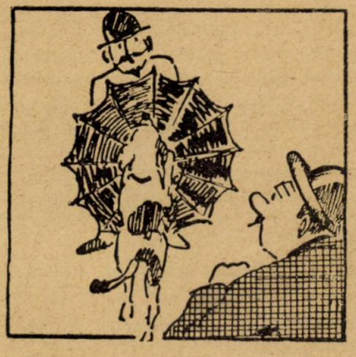

— Cum ? Nu este al D-tale ?

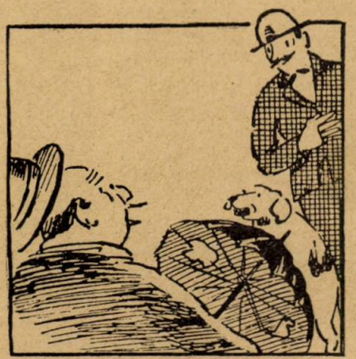

— Ba da ! dar l'am cumpărat mai adineaori şi i-am uitat numele...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

PROPTELE...

de ALEX. VLAHUȚĂ

Sunt oameni cărora le place să fie „protejați". Ei se simt măguliți să-i bată pe umăr un prieten al zilei, să capete o strângere de mână ori un salut amical dela un șef de culoare, iar când se pot plimba pe stradă cu'n ministru au provizie de fericire și subiect de conversație pentru câteva luni.

Nu-i vorba aici de oameni slabi și dezarmați, de infirmii sociali pe cari nevoia îi face să alerge după protecții. Aceștia sunt nenorociți: în orice caz mișei cu acte justificative. Întrebarea se pune însă pentru cei adăpostiți și foarte sănătoși, pentru cei cari caută protecția... din principiu. Cum se poate ca un om căruia nimic nu-i lipsește pentru a-și deschide singur drumul, să ceară dela alții pomana rușinoasă a unui sprijin, de care n'are nici o trebuință? Să-ți placă a umbla pe brânci sau în cârji — când te-a lăsat Dumnezeu întreg și poți foarte bine umbla pe picioare, și cu fruntea sus — iată un gust într'adevăr ciudat. Și cu toate astea, câți nu-l au!

Cunosc tineri bogați, muncitori, inteligenți în oarecare măsură, având pe de-asupra și câte două-trei diplome din străinătate, tineri voinici și „bine echipați", cărora nici să le pese de intemperiile vieții, tineri cari, cu drept cuvânt să simtă scârba plecăciunilor și cărărilor înguste, și cu toate astea i-am văzut frângându-și spinarea, mai rău decât cei mai flămânzi gudurători, pe lângă distribuitorii de „situații". Cum să-ți explici slugărnicia asta netrebnică; pofta asta de a se târâ a acelui căruia soarta i-a dat aripi să sboare? E fără îndoială, ceva mai adânc și mai puternic decât voința lui; e mâna strămoșilor care-l pleacă de ceafă să-și îndoaie genunchii, este dăinuirea fricei și umilinței în virtutea inerției, — e setea ancestrală de viclenie și de înjosire a țiganului din poveste care ajuns împărat își îmbracă pe ascuns trențele murdare și ese din palat pentru a fura și a cerșetori pe uliță.

Așa e, slugărnicia este și ea o vocație. Te naști mișel, cum te naști muzicant.

Venise deunăzi la mine un tânăr bine îmbrăcat — avea cărare la ceafă și o garoafă roșie la butonieră — *un titrat* sosit proaspăt din străinătate.

Fusese pe la Delavrancea, i se înfățișase ca admirator și plecase cu impresia că n'a fost primit cu destulă căldură.

Ce importanță are asta? zic eu; d-ta ai vrut să cunoști pe acesta — să-l cunoști personal — și l-ai cunoscut. Cred că nu ceri numai decât prietenia lui.

— Nu, dar domnul Delavrancea e și un om politic, mâine poimâine o să fie ministru și noi, tinerii cari vrem să muncim, avem nevoe să ne grupăm în jurul unui sfătuitor, sub ascultarea unui conducător și... de... am vrea și noi să fim cunoscuți de unul, de altul.

— Bine, dar sunt atâtea alte mijloace să te faci cunoscut, într'adevăr cunoscut.

— O, e așa de greu să străbați și să însemni ceva în ziua de azi, dacă n'ai pe cineva, un protector, care să te „lanseze".

— Cunosc oameni cari au ajuns fără nicio protecție. Și au ajuns departe plecând foarte de jos.

— Erau alte vremuri.

— Mai grele pentru că erau mult mai întunecate...

Și dau eu să-i arăt ce frumoasă-i biruința oricât ar veni de târziu, numai să fie câștigată voiniceșteș, cu lupta omului vrednic, care caută în el puterea și în fapta lui răsplata, iar nu în sprijinul și ocrotirile de afară. La urma urmii chiar dacă nu i s'ar cunoaște meritul, chiar dacă ar muri învins, învins pe nedreptul, ce e cu asta? Este o biruință mai presus de noi și de nemerniciile noastre, e biruința faptelor bune, care trăesc și luminează; și dau putere și răsunet dincolo de viață din care au isvorît. Că tu, drumețul clipei care trece, vei gusta, sau nu, din rodul pomului pe care-l sădești, e un lucru de care să te preocupi atât. Singurul fapt în adevăr important, e că pomul sădit de tine să rodească.

— Eu n'aș vrea să mor înainte de a vedea ridicându-se dintre dv. o falangă puternică de ostași cinstiți, cari să nu cugete și să nu țintească la nimic altceva decât la binele țării și neamului lor. Li trebue neamului acestuia pentru mântuirea lui, îi trebuie o generație care să se jertfească, o generație de eroi; după generația noastră de osteniți și de fricoși, de vorbăreți și de ahtiați după pricopseală.

In toate timpurile au fost lăudați oameni de treabă, dar niciodată n'am avut mai mare nevoe de luptători hotărîți, de oameni vrednici de caracter, pe cari să nu-i abată nimic din drumul lor, să nu-i ademenească nici strălucirile deșerte ale puterii, nici pofta de un trai mai îndestulat, nici slava cea eftină trecătoare pe care o vântură de colo, colo vuetul mulțimei...

Tânărul mă privi cu un zâmbet de compătimire. Avea ceva bătrânesc în figura lui, un aer de dojană ce părea a-mi spune: „Ei, dragul meu, astea's vorbe, vorbe frumoase, bune de scris pe cărți, să le citească și să le creadă copiii... Noi nu suntem naivii pe cari-i așteptați. Noi o viață avem și vrem s'o trăim".

Cuvântul însă mai viclean decât privirea, cerca să-mi bată 'n strună.

— Negreșit și noi avem un ideal, ci noi suntem însuflețiți de aceiași iubire de patrie și nu cerem decât ocazia de a ne manifesta.

In limba ariviștilor, se știe, ocazia aceasta înseamnă o slujbă grasă — „o situație" cum zic ei.

L-am descusut — tinerii aceștia se descos ușor — și-am descoperit lucruri foarte interesante.

Fusese mai întâi la primul ministru a-i depune — ca ostaș nou în rândul partidului în care familia lui avea tradiții — prinosul lui de admirație și devotament... Apoi, de acolo se dusese glonț la șeful celuilalt partid, pentru a-i depune acelaș prinos de admirație și devotament, el, cel dintâi convertit dintr'o familie botezată în ale credinții politice. Inseamnă ceva lucrul acesta?

— Ce să faci? Trebue să te iei bine cu toți, că altfel rămâi de căruță... Mucegăești într'un colț de provincie și nu te mai știe nimeni.

Și începu să-mi citeze exemple de acelea nenorocite, care împrăștie ca o molimă de descurajare și de stricăciune în sufletele fragede, exemple de oameni de nimic, scoși din întuneric și ridicați de valurile politice acolo unde nici ei singuri nu s'ar fi gândit s'ajungă vre'odată, exemple pe cari le știm cu toții și cari fac rău... nu ne putem închipui cât rău fac tinerimei noastre.

I-am deslușit că un suflet curat, tocmai din exemplele acestea știe să scoată o putere nouă, că revolta morală în contra ticăloșiilor și a nedreptăților de tot felul întărește pe omul cinstit, și-l îndeamnă la luptă, îi dă cuvântului și mișcărilor lui mândria aceea nobilă, aproape fascinantă, care e nota caracteristică a eroului.

I-am spus că tinerețea își are ispitele și bețiile ei, farmecul și triumfurile ei, — dar că nimic din toate astea nu se poate asemăna cu fericirea acelei bătrâneți cinstite și demne a omului senin, împăcat în sine, care, privindu-și viața în toate învăluirile ei, să-și poată zice cu bună dreptate: Am fost un om de treabă. I-am spus că asta-i mai mult decât cea mai mare bogăție de pe lume, că, din toate punctele de vedere, e și o socoteală minunată să-ți pregătești o asemenea bătrânețe, — că, la urma urmei, toate onorurile și slujbele și vâlva de cari deșertăciunea omenească nu se mai satură, nu sunt decât mâncări grele cu sosuri ce strică stomacul și grămădesc toate boalele și suferințele către apusul vieții, pe care au stăpânit-o toate lăcomiile.

Tânărul meu nu mai zâmbea. Pe fața lui nu mai era nici compătimire, nici ironie. Avea aerul unui om descurajat. Ne-am despărțit cu impresia că între sufletele noastre nu poate fi nici o legătură.

Il urmăresc însă. Îi văd mereu numele prin ziare: la teatru, la baluri, la nunți, la înmormântări, la orice paradă, ori unde se deschide carnetul unui reporter, el e de față.

Il urmăresc din zi în zi cu mai mult interes. Voiu să văd cu ce iuțeală și până unde are să se ridice și balonul ăsta, — că de ridicat, sunt eu sigur că se ridică.

Universul 1909.

cărți redate în extrase

VIAŢA LUI PLATON

de AUGUSTE DIES, CH. H.

Ideile lucrurilor sunt eterne şi perfecte, neaccesibile decât spiritului desbrăcat de contingenţele imediate. Ele îşi au o lume a lor, unde se realizează în mod definiv. Realitatea supra-sensibilă.

Acesta este faptul fundamental al filosofiei platonice, pentru care Platon continuă a fi, într'o oarecare măsură, întemeietorul filosofiei.

Pe drumul care şerpueşte în depărtare ca o suveică, aproape de poteca unde se află fântâna Panopei, mici grupuleţe de copii ies dintr'o clădire.. Soarele arde şi pedagogii îi împing din urmă cu gesturi neliniştite ; vocile lor sunt piţigăiate şi asurzitoare şi limbajul lor strident dă o impresie şi mai barbară limbii greceşti, pe care o murmură. Copii se împing unul pe altul şi se lovesc pe capete pentru a face să isbucnească râsul tumultuos. Din loc în loc învăţaţii cetăţii discută cu aprindere chestiunile la ordinea zilei şi spiritul lor de arbitrii lansează cele mai noui bombe contra stăpânitorilor. Sunt sofiştii cari deţin în mâinile lor toată viaţa cetăţii cu toate aspiraţiile şi necazurile ei. Spiritul de şicană care prezidează în acest interegn de inamiciţie şi de veşnic război, face ca cetăţile mai proeminente de ac', Theba şi Atena să-şi dispute cu orice nouă ocazie dreptul de supremaţie şi de stăpânire. Stăpânii celor două cetăţi urzesc intrigi, răscolesc vechile prietenii dintre celelalte cetăţii şi atunci când sunt sigure că au obţinut o majoritate sdrobitoare, iau ofensiva şi declară războiul. Războiul ! Unica raţiune de a exista a statelor de atunci, chiar atunci când se numesc Atena şi Sparta şi chiar când au dat oameni de talia lui Pericle şi Alcibiade.

Platon îşi trecea timpul, ca toţi copiii de seama sa, sub supravegherea unui sclav bătrân, care îl conducea şi îl aducea de la şcoală. El învăţă mai întâi să stea pe scaun, să se scoale, precum şi primele noţiuni cu care îşi începe orice copil cariera de şcolar studios. Era sub directa supraveghere a unchiului său Charmide, care ocupa un loc de frunte în treburile cetăţii. Era firesc, ca, în acest mediu viclean de vulgaritatea sofiştilor, să nu poată găsi nici o consolare în tovărăşia lor. Şi aceasta tocmai în timpul când glasul lui Socrate începuse să fie ascultat de mulţime, tocmai când învăţătura lui începuse să prindă rădăcini în conştiinţa poporului. Platon la început urmărea cu o simplă curiozitate prelegerile publice pe cari acest maestru desăvârşit le ţinea în piaţa publică. Glasul lui dulce şi tremurat îl făcea simpatizat de marea mulţime nevoiaşe, faţă de care predica mai ales el. Era ceva nou acest suflu de umanitate şi de nepreţuită modestie pe care acest apostol căuta să-l infuzeze în conştiinţa destul de încercată a poporului elin, prin acel dicton atât de cunoscut, care poate deveni oricând o deviză : *Cunoaşte-te pe tine însuţi.* Omul acesta care nu cerea nimic dela auditorii lui, voia un singur lucru, cel mai esenţial, după el, din câte alcătuesc, viaţa unui ins ! Voia, anume, ca fiecare să-şi cunoască puterile de muncă şi de creaţie pentru ca numai pe această realitate să-şi clădească fiecare existenţa constructivă. Era firesc ca Platon să se îndrepte cu tot entuziasmul tinereţii sale spre acest meşter nepreţuit, care vrăjea inimile şi răscolea conştiinţele. Înregimentat printre adepţi cei mai înfocaţi ai lui Socrate, începe şi el să activeze făţiş lângă maestru. Dar spiritul războinic în care se aranjau toate marile chestiuni politice nu puteau îngădui o mare efervescenţă mişcării socratice şi astfel trebui în curând să vie blamarea ei făţişe prin blamarea, la început şi apoi condamnarea chiar a lui Socrate, sub ridicolul pretext că se închină la alţi idoli ! Mare lecţie de demnitate umană pe care acest fiu al Eladei o dădu omenirii în acele clipe de dumnezeiască resemnare, poate sta şi astăzi de pildă a unei conştiinţi clare care să vrea să fie sacrificată pentru a triumfa o idee pe care îşi clădise întreaga sa existenţă. Putea fugi foarte uşor din calea adversarilor săi în schimbul unei sume mici, pe care Platon se hotărîse să o plătească pentru el ; dar n'a voit. S'a apărat cu demnitatea care îl caracteriza şi a preferat să bea cupa cu otravă decât să părăsească în mod laş ideile pentru cari lupta cu atâta înverşunare. Poate că aceasta a contribuit într'o mare măsură la răspândirea filosofiei sale într'un cadru mult mai numeros, decât sperase el, la început. Platon a fost atât de mişcat de sfârşitul tragic al maestrului său, încât toată viaţa a căutat să limpezească şi să contureze mai precis filosofia socratică.

*

După moartea lui Socrate, Platon reia firul ideilor lui şi năzueşte să aşeze pe baze definitive filozofia lui. Îşi dădea foarte bine seama de mediul neprielnic cercetărilor lui şi atunci întreprinde acea serie de călătorii cari l-au dus în Egipt mai întâi, în Italia după aceea. Aci înconjurat de un stat major de prieteni şi de adepţi fundează celebra ACADEMIE unde introduse un sistem original de gândire şi de cugetare. In *dialogurile* sale ni se arată în mod amănunţit toate aspiraţiile şi visurile sale ideologice pe cari şi le-a construit aşa de bine, după aceea, în sistemul său.

Această operă literară a lui, dispersată în toate direcţiile este o enciclopedie intelectuală care cuprinde vederile sale în toate domeniile. Lângă fragmentul cel mai mişcător şi convingător zugrăvind moartea lui Socrate, găsim stilul revoltat şi hotărît cu aspiraţiile sale politice din REPUBLICA. Este interesant de relevat că Platon admitea sclavajul ca o instituţie necesară. Pentru el sclavul era un bun material pe care îl puteai uza cum găseai că este mai nimerit. Îi puteai chiar ucide, fără să dai socoteala nimănui de acest lucru. Pentru mentalitatea acelor timpuri rudimentare justificarea pe care o dă Platon instituţiei sclavajului apare foarte logică. Pentru optica noastră acest lucru este un non-sens.

In acea formă religioasă, unde constitui în mod legal Academia sa, rezervă un mic sanctuar unde grupă o pleiadă de tineri studioşi. Era ceeace s'ar putea numi o şcoală de ştiinţe politice. Platon nu disprețuise nici odată politica. Chiar dacă asistase la neputinţa concetăţenilor săi de a grupa interesele lor intereselor generale, aceasta era o dovadă mai mult de neputinţa actualilor guvernanţi. Platon cerea puterea de guvernare pentru filosofi. Fiindcă, zicea el, numai aceştia ar putea să se conformeze înaltelor principii de etică socială fără a fi bănuiţi cât de puţin de tiranie sau despotism .Iată dar conjectura sub care privea Platon viaţa politică şi importanţa pe care i-o dă în angrenajul unui sistem de gândire. A admirat mult în tot timpul cât a stat în Italia, confederaţiile savante organizate de pitagorecieni. Se pătrunsese până în adâncul sufletului de realitatea aceasta, a solidarităţii care pusă în slujba marilor interese poate servi admirabil realizări practice ale himerelor ideale. Inceputul acţiunii sale, în această direcţie îl face cu ocazia chemării sale de tiranul Siciliei Denys, al cărui frate Dion purta o mare admiraţie lui Platon. In acest timp cele două cetăţi proeminente îşi urmau calea lor războinică, mereu aceeaşi, numai că teatrul războaelor se schimba rând pe rând în Atena şi Sparta. Generali mari şi-au legat numele în istorie de această perioadă tristă din viaţa Eladei în care spiritul înţelegător şi cercetător, care caracterizà pe grecul antic, a fost înlocuit cu teribilele măceluri de oameni. Şi aceasta pentru potolirea unui instinct de supremaţie şi de dominare. Platon asista pasiv la această grozavă epopee. Nu este exclus ca în acele vremuri turburi să fi conceput el acea splendidă lume a *ideilor*, în care şi-a plimbat Platon spiritul său dornic de un orizont mai larg şi mai comprehensiv decât bubuiturile armatelor inamice. In lumea acestor realităţi ideale, unde fiecare IDEE a unui lucru îşi găseşte expresia desăvârşită, şi-a

proectat el toată nădejdea că celelalte generaţiuni vor fi mai înţelegătoare şi mai cultivate şi vor aprecia mai mult efortul lăudabil al oamenilor de ştiinţă şi gândire, cari anticipează în celula strâmtă a creerului, lucruri cari revoluţionează apoi, omenirea. Ar trebui să umplem pagini întregi pentru a reda mecanismul evolutiv al acestei concepţiuni atât de înălţătoare şi de convingătoare. Dialogurile sale, inutil de a le mai enumera, ni-l înfăţişează pe Platon şi ca un literat desăvârşit şi rafinat.

Cu deosebire, însă, ceeace interesează şi ceeace face, într'o oarecare măsură punctul de onoare al doctrinei lui este viziunea republicană a formei de existenţă a statelor. Nu trebue să mire pe nimeni această concepţie înaintată, chiar în antichitatea în care se plasează aceste vremuri contemporane lui. Dacă ne gândim la viaţa independentă a cetăţilor greceşti cari formau acel mozaic al Eladei vechi, lucru nu mai pare extraordinar. Oamenii aceştia aveau un admirabil simţ practic. Plutocraţia în care se complăcuseră atâţia ani, le indicase adevăratul drum pe care trebue să-l urmeze orice evoluţie.

♣

In momentul când Platon scria ultimele cărţi ale *Republicii,* puţin înainte de bătălia dela Leuntros, Denys I, tiranul Siracusei era în apogeul gloriei sale. Alianţele pe cari le făcuse îi asigurase o preponderaţie în destinele Greciei întregi astfel încât la un moment dat era omul zilei. Dar dacă dăduse dovadă de atâta eroism pe câmpul de bătae, nu trebue uitat că el cultiva cu aceeaşi predilecţie şi artele şi literatura. Compunea singur tragedii în versuri şi poeme erotice. Era firesc ca să caute o apropiere de Platon, care în acel moment atrăsese atenţia întregei Grecii. Toţi tiranii şi diplomaţii uzau de trucurile cele mai rafinate pentru a-şi apropia şi eventual a atrage de partea sa pe Platon.

Acesta însă, imposibil urma drumul pe care îl dicta conştiinţa sa. Denys se gândea de multă vreme să invite pe Platon la el, dar se temea de eventualitatea unui refuz. Ceeace însă îi atrăgea oarecare simpatie pentru acest voiaj era tânărul Dion, un mare cultivator de frumos şi de litere. Acesta ţinea în curent pe Platon cu toate transformările cari aveau loc în imperiu şi nu odată Platon îşi imaginase acest loc al Siciliei drept ţara menită să experimenteze ideile şi teoriile lui sociale. Mergea către acest ţel ultim al vieţii sale cu toată speranţa, cu toată îndârjirea. De aceia în cele din urmă primi oferta lui Denys şi se hotărî să plece spre ţara dorită. Ajuns aci fu găzduit de Dion care nu mai putea de bucurie, conversând cu maestrul atâtea lucruri interesante şi demne de atenţie. Atmosfera Curţii era foarte încărcată. Aceiaşi curtezani aferaţi, invidioşi de locul altuia, mândri şi mai ales mediocri, stăpâneau viaţa tiranului, care trebui în curând să părăsească puterea prin moartea sa. Coroana trecu asupra fiului său, Denys II. Acum era prilejul pentru Platon să încerce realizarea ideilor sale, ştiut fiind caracterul suplu şi nobil al actualului stăpânitor. De altfel şi începu încercările ajutat de Dion, în această operă umanitară. Coaliţii noui se formară pentru contro-pondere acestui atac neprevăzut şi sforăria începu să se tragă în culisele politicii. Dion fu învinuit în cele din urmă că unelteşte contra intereselor ţării şi Denys II fu convins de utilitatea unui exil mai îndelungat pentru el. Platon pricepu că i-a scăpat terenul de sub picioare şi orice încercare de îndreptare era cu neputinţă. Marele animator al vieţii Siciliei trebui să ia drumul pribegiei. Dion plecă mai întâi în Italia. Maestrul său nu întârzie nici el mai mult şi în curând se întâlniră. Insă orice sfârşit are şi o rază de lumină, care mai atenuază efectul dezastrului. Dion se înscrie printre membrii Academiei platonice. Aceasta era cea mai frumoasă achiziţie care îi fusese hărăzit lui Platon să o aibă.

Frumoasa feerie, care a fost viaţa lui Platon trebuiă să înceteze odată. Omul care ştiuse să se facă respectat de toată Grecia, în fruntea căreia trona egida spiritualităţii sale, urca acum calvarul sigur şi descurajant al sfârşitului apropiat. Ultimii ani şi i-a petrecut într'o reculegere impresionantă, căutând să îndrumeze activitatea şcoalei sale şi dedicându-se în întregime studiului şi cercetării. Singura lui mângâiere acum, o forma pleiada tinerilor săi elevi care se iniţiau temeinic în tainele filosofiei pentru care pledase toată viaţa sa.

Bărbaţii cei mai proeminenţi din toate cetăţile voiau să-i îndulcească sfârşitul prin atenţii excesive şi chiar deadreptul iritante. El nu băga în seamă pe nimeni din aceştia.

♣

Acesta a fost, în linii generale viaţa intelectuală a lui Platon. Opera sa departe de a fi epuizat cercetarea modernă, stabileşte noui legături de cauzalitate şi ocazionează îndrumări nouă în filosofia contemporană. Acest vast spirit enciclopedic care a îmbrăţişat toate ramurile de ştiinţă pozitive, a fost prea puţin înţeles de contemporani.

Moartea l'a găsit gata, la o vârstă foarte înaintată. Avea 80 ani. Destinul platonismului nu poate fi ignorat nici chiar azi când apraope toate direcţiile filosofice îl au ca bază.

Platonismul a fost mai mult un spirit decât un sistem şi s'a înfruptat din tot domeniul gândirii.

Scrupulos în metodă, precis şi riguros în formule, priveşte întreaga ştiinţă ca o perfecţie omenească neterminată. Şi apoi ea mai împrumută ceva din esenţa ei pentru a-şi justifica nemurirea. Astfel a ştiut să pue punctul culminant pe ideea de BINE care stăpâneşte toate culmile şi asperităţile gândirii ideologice. Ideea de *Bine* este unicul cerber prin care se poate păstra neatinsă credinţa în realitatea unei lumi aparte, ideale, cea a IDEILOR, unde spiritul contingent al realităţilor practice nu poate pătrunde, findcă nu are ce căuta.

Astfel Platon şi-a asigurat şi o bază etică sistemului său de filosofie. Nu trebue uitat de asemenea, că el a fost întemeietorul, într'un anumit sens, al logicei, ca disciplină filosofică. El a desprins primele noţiuni ale logicei generale şi a căutat să justifice această atitudine filosofică.

Secolele cari au urmat i-au redat din ce în ce mai mult din strălucirea pe care o merita îndeajuns. Atunci când se credea că se stinsese definitiv ecourile filosofici sale şi un nou gigant, peripateticul Aristot apăruse pe ecranul filosofic, şi nu se mai aştepta nimeni la o reînviere a lui, ca din pământ răsări şcoala neo-platonică a lui *Plotin,* care duse şi mai departe doctrina lui. Odată cu el a închis totuşi în mod definitiv secretul prin care reuşise să contopească filosofia şi pasiunea sa pentru frumos într'o singură formulă medie. Cercetătorii actuali se isbesc de această dificultate de neînvins şi mulţi se dau bătuţi înainte de a ajunge până la ea.

Platon a ştiut să-şi clădească sistemul pe o bază solidă şi a refuzat pentru aceasta multe onoruri trecătoare. A crezut mai presus de orice, în imperativul conştiinţei sale. Dacă ar fi să evidenţiem numai această trăsătură a personalităţii sale şi încă ar fi deajuns pentru a justifica prezenţa sa în galeria umbrelor nemuritoare.

NUMA CART.

(Editura Flamarion-Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 12

16 Mart[illegible]

[illegible]artie 1930

5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

A. D. XENOPOL

Ctitorii

ALEXANDRU DIMITRIE XENOPOL

de ION FOTI

La 27 Februarie s'au împlinit zece ani dela moartea marelui istoric A. D. Xenopol. Autorul **Istoriei Românilor în Dacia Traiană** rămâne unul din marii animatori cari au creat conştiinţa naţională şi au contribuit la înfăptuirea României-Mari.

Xenopol nu căută să aprecieze în bine sau în rău nici persoane şi nici evenimente, ci se silia numai să stabilească faptele cât se poate mai potrivit cu adevărul şi să le înlănţuiască pe *firul cauzalităţii*. Aprecierea morală a faptelor şi a celor ce le-au săvârşit, rămâne în seamă cititorului, căruia istoricul trebue să-i expună limpede şi lămurit materialul desvoltării, înlesnindu-i şi îngăduindu-i deplina libertate a aprecierii.

„Xenopol s'a silit să înfăţişeze faptele şi oamenii, pe cât omeneşte cu putinţa, aşa cum ei a fost, în lumină şi umbră, cu virtuţile şi scăderile lor. Călăuzit de aceste principii, pe cari le găsim formulate în prefaţa volumului al IX-lea din opera sa şi inspirat de aceste simţiminte, Xenopol nu s'a abătut de la calea cea dreaptă a adevărului şi a imparţialităţii. El îşi dădu seama că numai cu acest sistem de a înfăţişa istoria, se poate înlătura primejdia părtinirii.

După Xenopol urzeala istoriei nu este înfiripată de legi, ci de *serii de desdoltare*, care se ţin una de alta, se preface una în alta, ca valurile de interferenţă din oglinda apei, se înrâuresc una pe alta şi se combat sau se sprijinesc între ele. Credincios acestei teorii, el încearcă să arate cum din stăpânirea turcească izvora înrâurinţa grecească, iar din aceasta cea franceză, de la care la rândul său avea să pornească renaşterea politică şi naţională a Românilor. Aplicând teoria sa, dânsul arată cum introducerea limbei române în biserică dădu avânt unor desvoltări intelectuale româneşti, cari, deşi fuseseră înăbuşite în epoca fanariotă, se aprinseră din nou la razele renaşterei ardelene şi sub imboldul revoluţiei franceze, făcând să pulseze din nou viaţa naţională la Români. Relaţiile dintre Români şi Turci dădură naştere unor noi serii de dezvoltare.

I a inceput se afirmă lupta făţişe contra Turcilor cotropitori, dusă cu neîntrecută vitejie de Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Ion Huniady, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Ion Vodă cel Cumplit, reînoiră luptele pentru redobândirea neatârnării, dar fără izbândă durabilă. După înfrângerea ultimelor încercări de împotrivire *armată*, se recurse la protestul *literar* al cronicarilor, cari prin revelatoarele lor scrieri întreţinură mereu în conştiinţa naţională până la afirmarea ei triumfătoare în 1821, 1834, 1859".

Documentele publicate, în ultimul timp, schimbă cu desăvârşire concepţia lui Xenopol cu privire la cele douăsprezece veacuri care au trecut dela colonizarea lui Traian în Dacia până la perioada Descălicării. Războaiele lui Traian cu Dacii şi consideraţiunile asupra primelor popoare care au locuit România de azi, deşi în ansamblu foarte bine redate, totuşi, în multe detalii, istoricul de mâine va trebui să corecteze şi să treacă peste multe pagini. Lucrările lui Vasile Pârvan şi ale elevilor săi, d-nii Andrieşescu, Teodorescu, Mateescu aduc contribuţii noi în această privinţă. Mai departe, Xenopol face numai ipoteze cu privire la continuarea Românilor în Dacia şi toate argumentele sale de seamă pentru a combate pe Roesler, se bazează pe cronicarul Anonimus Bellae, un izvor contestat de istoricii unguri. In această privinţă sunt remarcabile lucrările d-lui profesor Diculescu asupra Gepizilor şi asupra influenţii acestora, numai în limbă, asupra Daco-Romanilor. In ultimii doi ani, însă, au apărut cele două volume monumentale asupra *Originei Românilor*, ale d-lui profesor Al. Philipide care răstoarnă cu desăvârşire concepţia continuităţii în Dacia, aşa cum o vede Xenopol, şi ceilalţi istorici ai noştri, în afară de Dimitrie Onciul, care, în mod timid, prevăzuse concluziile d-lui Philipide. Partea cea mai slabă din opera lui Xenopol este ipoteza romantică şi neadmisibilă astăzi cu privire la mileniul, pe care Românii l-ar fi trăit în munţi, izolaţi, fără niciun contact cu nimenea, aşteptând trecerea puhoiului barbar, care a durat aproape o mie de ani, începând cu Goţii şi terminând cu Turcii. Nici nomenclatura munţilor, nici toponimia întreagă a ţărei, nici procesul de formaţiunea limbei, nici inscripţiile, nici documentele istorice, nici concepţia de azi asupra năvălirei barbarilor, nu ne îndritue a primi ipoteza lui Xenepol. Un popor care a rămas cel mai numeros în Peninsula Balcanică şi în Sud-Estul european, cu o formă de stat permanentă, cu o conştiinţă latină, adormită dar care nu s'a stins nici odată, nu putea fi o turmă de păstori sau de ţărani aruncaţi în puhoiul soartei.

Argumentele lui Roesler, cel mai serios adversar al continuităţii Românilor în Dacia, îmbrăţişat cu căldură de istoricii unguri, se combat astăzi cu mult mai multă uşurinţă decât pe vremea lui Xenopol. Atât d. Philipide cât şi d. Densuşeanu, cei mai de seamă filologi ai noştri, deşi admit ca şi Roesler o continuitate geografică între toate ramurile românismului, totuşi o evacuare complectă a Dacici sub Aurelian, este inadmisibilă. O sută şaizeci de ani de viaţă romană în Dacia nu se puteau şterge cu o simplă măsură administrativă. Dar existenţa a trei Dacii în Peninsula Balcanică ne arată pe de altă parte, că Dacia Traiană a rămas în permanent contact cu celelalte surori ale ei şi că Dunărea n'a fost un zid chinezesc între dânsele, ci mai umlt, un mijloc de comunicaţie.

Concepţia istoricilor moderni asupra Evului Mediu este mult mai imparţială faţă de barbari. După primile lupte, aceştia intrau în contact cu popoarele cucerite, pe cari le administrau, în multe cazuri mai bine decât Romanii în decadenţă. Astfel era cu neputinţă ca Gepizii care au stat cinci secole în Dacia Traiană, Avarii care au stăpânit Panonia până sub Carol cel Mare să nu fi venit în contact cu Românii şi să nu fi lăsat urme în limba lor. Despre Gepizi, d. profesor Diculescu ne documentează, în două cărţi, tipărite în limba germană, că aceste influenţe există. Un alt istoric d. dr. Ilie Gherghel ne-a arătat anumite influenţe cumane în nomenclatura unor localităţi dela noi; de sigur că şi elemente avare, cât de puţine se vor fi găsind în dacoromâna. Toate cele cumano-tătare, studiate de d. Gherghel, pot să fie şi de origină avară; iar multe cuvinte ungureşti ar putea veni dela aceşti strămoşi ai ungurilor care erau şi Avarii.

Nu comportă spaţiul să discutăm toate aceste chestiuni. Noi notăm numai faptele constatate de specialişti şi le apreciăm în domeniul istoriei generale. Desigur că şi asupra chestiunei Descălecatului şi a originei Principatelor Române, hipoteza lui Xenopol este insuficientă. Forma de stat, organizaţia militară, administraţia, influenţa religioasă, concepţia statală arată că aceste Principate erau în strânsă legătură cu al doilea imperiu Româno-Bulgar, creat de o dinastie românească şi condus la apogeu, în prima lui perioadă, cu armate româneşti.

După descălecare, Istoria românilor în Dacia Traiană devine o adevărată epopee naţională. Geniul istoricului se mărită cu limpezimea de judecată a filosofului şi cu talentul extraordinar de povestitor al scriitorului. Pentru prima oară Istoria Românilor este văzută într'un ansamblu şi subiectul tratat cu o imparţialitate ştiinţifică. Pe când de secole, popoarele balcanice gemeau sub jugul turcesc, încă două veacuri în şir, Românii luptă cu arme contra formidabilei puteri osmane. Acest eroism incomparabil a impus turcilor până într'atâta încât pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în plină decadenţă şi în plină umilinţă, Enăchiţă Văcărescu, caută în vechile hrisoave drepturi acordate de Poarta otomană Românilor. Asemenea drepturi nici nu se pomeneau pentru celelalte popoare reduse în stare de raiale.

In focul polemicei pentru a găsi argumente contra adversarilor continuităţii în Dacia Traiană, Xenopol a pierdut din vedere faptul esenţial că un popor care a avut o tradiţie militară atât de înrădăcinată, care a rezistat mai mult ca oricare altul pe câmpul de luptă, câştigând bătălii contra celor mai mari puteri militare ale timpului, nu putea în Evul Mediu să fie o adunătură de ciobani şi ţărani. Imediat raportul cu Asanizii devine evident şi numai aşa, în legătură cu primul şi al doilea imperiu Româno-Bulgar, se explică totul, se rezolvă enigma Evului Mediu românesc şi Istoria Românilor ne apare luminoasă din primele secole ale creştinismului până în timpul nostru.

Istoria lui Xenopol este însă foarte importantă şi aproape nu va fi nimic de schimbat începând din secolul al XIV-lea

A. D. XENOPOL

— LA 10 ANI DELA MOARTEA SA —

La 27 Februarie trecut, s'au împlinit 10 ani de când a murit şi a fost înmormântat în Capitala ţării, Alexandru Xenopol, unul dintre marii noştri istorici din generaţiile trecute şi mai mult decât atât, unul dintre cei mai mari cărturari şi cugetători ai României contimporane.

Născut la Iaşi, înainte de jumătatea veacului trecut, când micele noastre ţărişoare se apropiau cu greu de cea dintâi Unire, Alexandru Xenopol, fiu de părinţi săraci, s'a pregătit a fi jurist. Mintea sa s'a îndreptat însă de timpuriu spre alte preocupări, superioare acelora legate prea mult de viaţa trecătoare. Încă înainte de a scrie teza sa latină dela Berlin, el debuta strălucit în **„Convorbiri Literare"** ale Junimei din primii ei ani, cu două studii remarcabile : unul asupra **Culturii Naţionale** şi altul asupra **Istoriei Civilizaţiilor,** în legătură cu faimoasa pe acele vremuri **„Istoria Civilizaţiei în Anglia"** a lui Henry Thomas Buckle. Încă depe acum se desemna astfel o latură a personalităţii aceluia ce avea să fie unul dintre teoreticianii şi filosofii Istoriei, nu numai dela noi, ci din toată lumea. Era încă în viaţă, când concepţia sa aparte despre principiile fundamentale ale Istoriei îşi cucerise un loc de cinste alături de acelea ale marilor cugetători contimporani asupra aceleiaşi probleme.

Nu este iarăşi o întâmplare, că printre cele dintâi producţii ale sale, se numără publicarea unei inscripţii dela Neamţ şi măiastra cuvântare festivă rostită la serbarea naţională dela mormântul lui Ştefan cel Mare, din 15 August 1871, la care era de faţă şi Mihail Eminescu.

Istoria Românilor şi filosofia Istorici aveau să fie câmpul de lucru al vieţei sale întregi. Nu numai istoria Ţării din trecutul mai îndepărtat, ci întreaga istorie a poporului, care, despărţit subt străini străine, avea să se unească şi subt ochii săi, alcătuind o ţară nouă, frumoasă şi bogată, ca puţine altele pe lume, pentru al cărei suflet **nou,** să lucreze generaţiile următoare.

La conştiinţa de sine a celei vechi a lucrat şi el, studiind pe rând, fie capitole neguroase dela începutul vieţei noastre de Stat, pentru care duşmanii căutau să ne conteste până şi vieţuirea pe aceste locuri ; fie aprigele lupte dintre Ruşi şi Turci, peste trupul îngenunchiat în dureri şi umilinţe al poporului **românesc.**

Autorul marei opere **„Istoria Românilor în Dacia Traiană",** al lui **„Cuza Vodă"** şi al **„Partidelor Politice"** n'a făcut totuş istoria patriotică şi încă şi mai puţin şovină, isvor de patimi şi ură. Cel ce căuta însăşi resorturile adânci ale istoriei ca ştiinţă, nu putea să săvârşească aşa ceva, oricât ar crede altfel unii dintre istoricii de astăzi sau alţii din generaţiile următoare care nu l-au cunoscut.

Sentimentul său cald, dincolo de cercetarea conştiincioasă a adevărului cucerit, cu câtă pregătire şi ştiinţă putea avea pe vremea sa, era numai răsunetul adevăruiui însuşi, într'un suflet de amplă şi adâncă resonanţă. Suflet care în nici un caz nu putea rămâne străin de marile dureri ale unei naţii al cărei viitor apropiat era printre puţinii pe care îl întrevedea. In această privinţă, Xenopol a avut poate ceva din patima înaintaşilor săi în aceeaş ştiinţă, refugiu ocrotitor al tuturor naţiilor oropsite. Nu ştiu dacă aceasta nu se va întâmpla totdeauna, câtă vreme istoria se va scrie de oameni.

Istoric şi filosof, cum l-am cunoscut cu toţii, filosof poet şi artist până în adâncul intimităţii sale, cum l-au cunoscut mai puţini ; iubitor de oameni şi de viaţă, pentru care a fost unul dintre marii entusiaşti şi muncitori ai generaţiei sale, iubind pe cei mai tineri, încurajându-i, ajutându-i, grăbindu-se chiar a fi printre cei dintâi care să le recunoască lumina talentului, şi când a fost, a geniului răsbătător apoi pe deasupra tuturora, — Alexandru Xenopol va rămâne prin mintea şi sufletul său, una dintre cele mai alese personalităţi din epoca de sfârşit a ţării noastre de eri şi de început a ţării noastre de astăzi.

Amintirei sale legate de trei colţuri de ţară: Iaşi, Bucureşti şi Arad (unde o fundaţie culturală cu numele său a fost întemeiată prin donaţia pioasă a bibliotecii sale), — o generaţie mai atentă şi eliberată de multele şi marile griji ale prezentului, îi va ridica un monument vrednic. Şi nu numai la locul unde se odihneşte oasele sale şi unde astăzi peste un mic mormânt, în preajma capelei dela Bellu, străjueşte umil o şi mai mică cruce de lemn, de pe care numele şi anii vieţei sale s'au şters de mult, doar numai flori continuu proaspete mai vorbesc despre iubirea a prea puţini, faţă de acela care a trăit, a gândit şi a simţit pentru o întreagă ţară, la una dintre cele mai grele ale ei răspântii.

I. ANDRIEŞESCU
Profesor la Universitatea din Buc.

încoace. Metoda cum e pusă, Istoria noastră în raport cu istoria celorlalte popoare înconjurătoare şi cu evenimentele ce se petrec concomitent la vecini şi la noi, este aceia a unui mare istoric, cu o vastă erudiţie şi cu o cultură de bază din cele mai solide. In acest sens Xenopol este un istoric modern. Studiază nu numai problemele politice, ci se ocupă cu predilecţie de chestiunile economice, de cele culturale, şi nu-i scapă nici cel mai mic amănunt pentru a explica un punct întunecat sau pentru a rezolvi o chestiune încă obscură. Considerându-l astfel, dintre precursori, Xenopol este cel mai mare istoric al nostru.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Alexandru Dimitrie Xenopol sau A. D. Xenopol s'a născut la 23 Martie 1847 în Iaşi.

A studiat aici la liceul academic şi la propunerea lui Titu Maiorescu fu trimes de Societatea „Junimea" la Berlin, unde a luat doctoratul în drept şi Filozofie. La 1871 s'a reîntors în ţară, intră în magistratură, iar de la 1878 fu avocat. La 1883, fu numit profesor de Istoria Românilor la Universitatea din Iaşi, unde rămase până la moarte.

La 1893 a fost ales membru al Academiei Române .In 1900 a fost ales membru corespondent al lui *Institut de France.*

A murit la 27 Februarie 1920, tocmai când victoria armatelor aliate şi victoriile armatei române contra ungurilor (ocupând toată Ungaria şi Budapesta) şi contra Ruşilor pe Nistru consacrau Unirea integrală a Românilor din Dacia. Marele vis al tinereţei sale, care clocotea, ca un izvor înăbuşit dealungul întregei sale istorii, s'a înfiripat, sub ochii săi împăinjeniţi.

SCRIERI :

Istoria Românilor din Dacia Traiană— scrisă de dânsul şi apărută sub propria-i îngrijire în nouă mari volume.

In primele şase volume, au fost închinate Regelui Carol, tratează istoria poporului român de la origine până la unirea din 1859.

Cele două volume ce urmează cuprind domnia lui Alexandru Vodă Cuza.

Al noulea volum se ocupă cu istoria partidelor politice de la primele înjghebări până la anul 1866.

Această istorie, căruia i-a dedicat toată viaţa, se mai numeşte de autor : *Cartea Neamului Românesc.*

A mai scris :

Războaiele dintre Ruşi şi Turci (1880);— (1884) *Teoria lui Roesler.*

Principiile fundamentale ale istoriei (Les Principes fondamentaux de l'Histoire) Paris, Leroux, Editeur, 1899.

Alte cărţi scrise în franţuzeşte : *Histoire des Roumains au moyen-age (1885) ;*

Histoire des Roumains de la Dacie Trajane (1896) ; *Les Roumains et les Hongrois* (1896).

A mai colaborat în „Istoria Generală" a lui Lavisse şi Rambaud —, şi a fost membru al Institutului din Franţa.

poezie

DIN LITERATURA MAGHIARĂ — **ADY ENDRE**

SINGUR CU MAREA

Amurg. Pe ţărm de mare. O cameră streină.
S'a dus şi nici odată ea n'o să mai revină,
S'a dus şi nici odată ea n'o să mai revină.

O floare ofilită uită pe cuvertură,
Şi floarea ofilită cu drag o duc la gură
Şi floarea ofilită cu drag o duc la gură.

Parfumu-i cu săruturi duioase mă 'mpresoară
Jos marea se agită, jos marea se 'nfioară,
Jos marea se agită, jos marea se 'nfioară.

Un far îşi varsă focul să lumineze zarea :
Intoarce-te, frumoaso, afară cântă marea,
Intoarce-te, frumoaso, afară cântă marea.

In cânt sălbatec valul spre ţărmuri se ridică
Visez, lăsîndu-mi capul pe cuvertura mică,
Visez, lăsându-mi capul pe cuvertura mică.

Aici mi-a stat în braţe, mi-a dat ceresc sărut, —
Afară cântă marea şi-al dragostei trecut,
Afară cântă marea şi-al dragostei trecut !...

(Din volumul „Sânge şi Aur").

I. U. SORICU

PRIMIŢI-MĂ IAR PLOPILOR *)

Primiţi-mă iar plopilor în cale
Cu-acelaş basm din timpuri de demult,
Mă 'ntorc străin, pustiu, cu-amurguri pale
Şi sunt atât de dornic să v'ascult...

Mă ştiu cu voi, toţi plopii din ponoare,
Tulpină răsărită 'ntr'un ungher,
Şi 'n râvna unui vis etern spre soare
Ca voi ţâşnii cu fruntea către cer...

Din smârc de humă şi de patimi grele
Cu-azur în gând de veghe-adânc dospit
Ca voi ivit semeţ dintre vâlcele
Am spart furtuni şi nori am răvăşit...

Şi 'n hăul ud, smolit de 'ntunecime
Îmi surâdea un sâmbure de jar
Ce mă 'ndemna mai sus din adâncime
Să-i sorb lumina fără de hotar...

Dar fulgere de nenoroc vifornic
M'au săgetat în fiecare ram,
Că poate prea crescui înnalt şi spornic
Şi poate prea mult glod sortit eram...

Cerniţi-mă cu plânsul toamnei sure
De-o fi sub voi popasu-mi lung... de veci...
Şi 'ntr'un hogaş mă îngropaţi uşure
Ţărâna să se surpe 'n straturi reci...

Şi vânturi molcom... ploi prin crăngi pătrunză
Şi 'n adumbriri de doine zi cu zi
Mă 'nveşmântaţi în pături moi de frunză
Şi urma 'n lume nimeni nu mi-o ştii...

GABRIEL DRAGAN

*) Din volumul : Trofee de aur, ce va apare în curând.

SPAIME

Un strigăt de durere-a spart cristalul
Tăcerii dense 'n noaptea ca de tuş,
Şi-a hohotit cu alb de var spitalul
Din umbră, draperie grea de pluş.

Inspăimântaţi de ţipetele morţii
Copacii s'au zbătut diformi în noapte,
Şi-au scârţâit în crăngi sinistre şoapte
Şi-o buhnă-a blestemat din dosul porţii... !

Şi noaptea toată suflete-au gemut
Pe sălile spitalului, de groază,
Şi numai cucuveaua-a stat de pază
Să ăuie-a tristeţe şi a lut..

PAVEL NEDELCU

MOARA

Prin crengi un vânt pribeag încet adie,
Uşoare umbre negre cad pe vale,
Şi-amurgu-a prins să ţeasă raze pale,
Pe moara tăinuită şi pustie.

De ani, mereu, bătând aceiaş cale,
Spre moară cu saci plini de rodnicie,
Trec care încărcate din câmpie,
Cu mers greoiu şi scârţâiri domoale.

Şi moara cufundată în uitare
Prelung răsună 'n zarea depărtată
Cu zgomot surd de roţi şi stăvilare

Ca 'ntr'un mormânt s'aşterne-apoi tăcere..
Şi moara pare 'n noapte cufundată,
Un trist lăcaş de chin şi de durere...

ALEXANDRU BAICULESCU

INTRE FEMEILE NEMURITOARE

de SEPTIMIU POPA

Ajunserăm însfârşit la sala portretelor femenine. Coboram pe o scară cu câteva trepte şi simţeam, că bătăile inimilor ne sunt din ce în ce mai repezi.

— Noi intrăm într'o sală de bal îmbrăcaţi în haine de stradă, — şoptii emoţionat tovarăşului meu.

— N'ai teamă, — îmi răspunde el. Femeile nemuritoare nu sunt pretenţioase.

Avea dreptate. Nemişcate, în ramele lor aurite, ele ne salută cu zâmbetul întipărit de veacuri pe buzele lor. Iar superbele lor sânuri, cioplite, par'că, din marmoră albă se ridică nitel.

— Noi suntem moarte, voi sunteţi vii,— ne spune unisonul lor oftat.

— Şi totuş, voi sunteţi cele nemuritoare, — le răspunde o uşoară ridicare a piepturilor noastre.

Sunt înşirate, toate, pe cei patru pereţi ai salei. Cea dintâi e o împărăteasă bizantină, cu faţa lungăreaţă, cu haine lungi, aurite şi cu o strălucitoare diademă pe frunte. Urmează apoi altele, purtând fiecare, chiar şi în sclipirea ochilor, pecetea vremii. Toate au păr lung, auriu ori negru, păr mătăsos, mângâiat odată de mâni, cari au scris cu spada, cu condeiul ori cu penelul, paginile istoriei şi cântat în versuri sentimentale de trubadurii vremurilor.

La mijlocul peretelui de către răsărit Maria Antoinetta stă răzimată de rama unei oglinzi. Cu câteva clipe mai nainte şi-a aşezat salba la gât, şi-a tocmit o şuviţă de păr. Se gată de bal. ori, de eşafod? Cine ştie, cine ştie!

Ii fac un reverenţios salut şi trec mai departe. Mă opresc lângă Beatrice, candida mireasă cerească a lui Dante.

— Vezi, — îmi şopteşte ea, — trei mari volume s'au scris odată de dragul meu. Nemuritorul, care m'a făcut nemuritoare, a cutreerat iadul, purgatorul şi raiul, ca să mă găsească. Aşa am ajuns eu să îm podobesc acest perete. Dar... e bine aşa. Să ştie cei cari mă văd, că omul e nemuritor...

— Unde e Dante? — o întreb, fixându-mi ochii asupra unei floricele de crin ce împodobeşte superbul ei bust.

— Marele lui siprit e aici, în inima mea, — îmi răspunde Beatrice. Din el a răsărit această floare albă. Iar portretul lui e pretutindeni în galeriile bărbaţilor nemuritori....

Ajung la Mona Lisa, cea zâmbitoare. In muzica sfântă a tăcerei, la acordurile căreia nemuritoarele se leagănă în eternul lor dans, voiam să-i contemplez fermecătorul zâmbet.

— E zâmbetul bucuriei, — îmi spune ea. Iar bucuria e preludiul fericirei. Ce să-ţi mai spun? Am fost fericită. Un om mare a iubit sufletul meu şi toată fiinţa mea. Zâmbetul femeii isvoreşte din sufletul ei. Dacă el nu m'ar fi iubit, eu n'aş fi devenit nemuritoare...

Intr'un ungher, — dau şi de Lucreţia Borgia. Ii arunc şi ei o privire fugară, cu gândul să trec mai departe. Mă ispitea faţa galbenă ca de ceară, a unei frumoase călugăriţe, dintr'un alt ungher.

— Stai, — îmi zice Lucreţia. Nimeni n'a trecut pe lângă mine fără să se oprească, pentru câteva clipe măcar, în dreptul meu. O lume întreagă de bărbaţi m'a admirat odată... Tuturora, le-am învârtit mintile. Pe unii din ei i-am otrăvit. Dar, crede-mi, — în spasmurile morţii ei se simţeau fericiţi. Ştiau, că i-a otrăvit cea mai fermecătoare între femeile secolului. Istoria mă judecă, iar la faptele pe cari eu într-u adevăr le-am săvârşit a adăogat altele, croite de fantezia omenească răuvoitoare. Eu n'am fost amanta tatei, aşa să ştii. Va fi fost şi tata, ca şi mine, un criminal, dar această crimă n'a săvârşit-o. Şi-apoi, nu vă daţi seama, că eu am fost creaţiunea spiritului acelor timpuri? Ah, spiritul timpului! Impotriva lui nu poţi să lupţi... De puternicele lui ziduri se zdrobesc frazele, ideile, tot, tot...

— Are dreptate, mă întâmpină palida şi frumoasa călugăriţă de adineaori. De aşi fi trăit în secolul ei, aşi fi fost ca ea şi eu... Dar eu am făcut umbră pământului în timpul, când oamenii se duceau să apere un mormânt scump. Numele meu era Rosalinda. Cu lacrimi în ochi m'am despărţit de Manfred al meu, frumosul cavaler, care a plecat la luptă cu păgânii. L-am aşteptat un an, doi, trei... Alergam la statuia celei neprihănite, îmi despletiam părul şi strigam:

— De lângă mormântul scumpului tău fiu, fecioară, trimite pe Manfred al meu acasă! Să-mi mai adâncesc odată ochii în ochii lui, apoi, de bucurie că l-am revăzut, voiu renunţa la el. Mă voiu îngropa într'o mânăstire şi mă voiu ruga pentru fericirea lui...

Şi Manfred a venit. I-am înlănţuit gâtul cu marmora albă a braţelor mele, i-am sărutat ochii, fruntea, gura... Apoi, m'am desfăcut deodată din braţele lui şi am fugit în mânăstire...

— Şi Manfred, ce-a făcut?

— Manfred? S'a isbit ca un nebun de zidurile sfântului lăcaş. Dar, au fost zadarnice, toate. Nu zidurile mă apărau pe mine, ci cu totul altceva... Mă apara spiritul timpului, care nu admitea călcarea cuvântului dat...

Apoi, tace. Dar eu, pare-că simt murmurul unei rugăciuni. Manfred, poate, e încă în purgator, iar murmurul buzelor Rosalindei îi îndulceşte şi acum vremelnicele suferinţe...

Mai trecem pe lângă Jeanne D'arc, Madame Recamier, Madame Pompadour şi Du-Bary, iar la urmă, ne oprim în faţa Madonei lui Rafael, singura Madonă în galeria femeilor nemuritoare. Ne oprim cu evlavie în faţa ei, iar eu mă trezesc fredonând:

— Salve, Regina coeli!

Fii salutată, divină întrupare a idealului femenin! Fii salutată, regină blândă, care ai udat pământul cu lacrimile suferinţei, ca să răsară din el sămânţa iubirii...

Insfârşit, facem o ultimă reverenţă, părăsim galeria femeilor nemuritoare şi ieşim la aer. Ieşim în marea galerie a oamenilor muritori.

La capătul din sus al scării întâlnim câteva femei muritoare, cari, coboară în galeria nemuritoarelor. Intre ele văd şi pe-o Rosalindă. Frumosul ei cap e acoperit cu o pălărie strengărească, de culoare stacojie. E o Rosalindă vie şi muritoare, cu ciorapi transparenţi, cu buzele vopsite şi cu părul retezat, care se gândeşte la şapte Manfrezi de-odată.

Ii strâng mânuţele, iar ea îmi zâmbeşte, lăsând să i-se vadă coroanele de aur ale dinţilor. Mă depărtez apoi cu impresia, că mi-a zâmbit... spiritul timpului de acum...

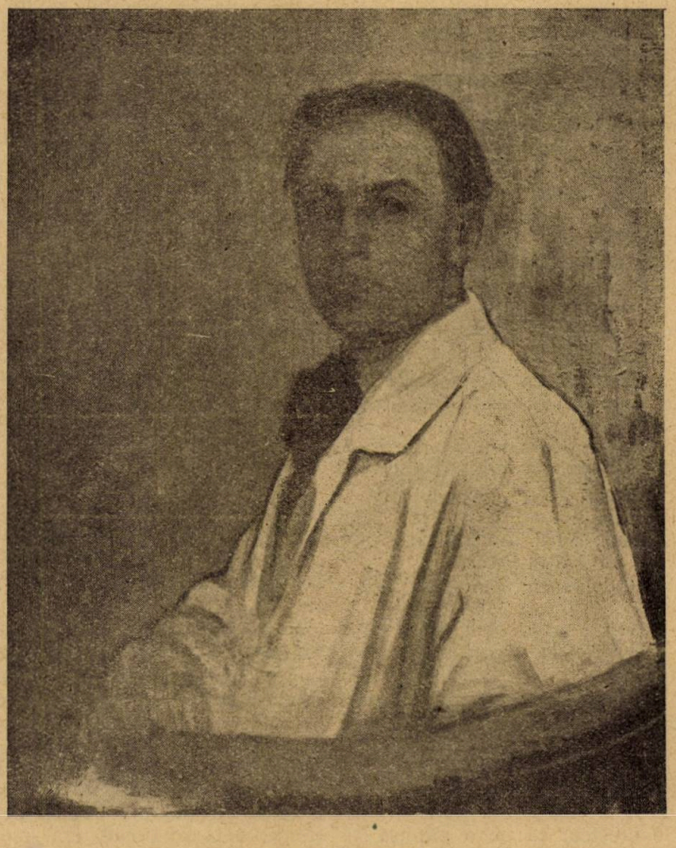

HONORIU CREŢULESCU: Portret

DOUĂ LUMI

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Din cerdacul curții, domnul Pralea, privia apa visătoare a Prutului și șesul în depărtare. Vara, întotdeauna, venea la moșie plictisit de viața orașului, asemănătoare ca un cazan în care clocotiau patimile și mocirla. Domnia sa ferit de canceanuri și de mediocritățile care brutalizau modestia oamenilor valoroși, aici, între țărani, în liniștea satului și 'n sănătatea soarelui, simția că nervii i se destind și că viața i se împrospătează cu munca, adevărul și cinstea, ce tot la acești plugari se găsește din belșug. Cerdacul era mare, bătrânesc, cu stâlpii groși; și din el aveai o perspectivă încântătoare: se vedea satul răzășesc cu gospodării învăluite cu bunătate.

Pentru domnul Pralea, cerdacul acesta îi era locul tihnit pentru reculegere. Aici avea o sofa mare cu învelitoare de Damasc, un jilț cu speteaza înnaltă, o masă grea de nuc pe care erau cărți, vaza cu tutun și un sfeșnic cu glob de sticlă, în care tremura flacăra lumânării după ce noaptea își lăsa pleopa farmecului.

Un ropot de copite se auzia dinspre poartă. La scara cerdacului se opri o doamnă tânără, sprințărică, cu priviri pline de vrajă din ochii tăiați ca migdala și buzele învolburate de veselie. Ea sări svelță din șea. Pe doamna frumoasă, o urmau: o copilă de nouă ani și un domn cu cisme de lac, cu monoclu, vorbind cu r, și întrebuințând mai mult expresii din limba franțuzească decât din cea maternă.

Doamna se îndreptă în spre Pralea, cu glasu-i fermecător:

— Par'că ești un pașă... Comod. Pe noi nu ne întovărășești. Îți place să te regăsești în tine însuți. Ciudată fire! La București nedesl pit de biroul tău și aici singur, în faptul dimineții, în dumbravă, pe câmpii sau să privești, ceasuri întregi, tăcut și pe gânduri peste meleaguri. Mă prind că iar te-au preocupat țăranii tăi; mă prind că Prutul îl socotești mai frumos ca orișice alt râu din străinătate. Uite, uite, dragă, că râde și prietenul nostru Alfons — și ea isbucni în hohote, lovind cu cravașa în aer, înconjurată de copoii cuminți.

— Ba eu nu rând de fel, se grăbi să completeze tânărul. Eu înțeleg... Pralea e un gânditor....

— Spune: poet fără poezii.... și de pe mușcatele gurii doamnei porniră iar unde de veselie.

Copila întinse tatălui un mic maldăr:

— Am cules flori de pe câmp și pentru tine și pentru mine.

Pralea sărută fetița pe frunte și pe ochi.

— Tată, cum pot sta, țăranii, toată ziua încovăiați pe ogoare? Pe ei nu-i dor trupurile?

Doamna strâmbă puțin din nas iar d. Alfons, se grăbi să răspundă:

— Mojicii sunt deprinși cu munca. Așa li-i viața.

— Viața... accentuă plictisit Pralea, iar către copilă: „Dacă n'ar munci ei, cum ar trăi trântorii?

Și doamna Margareta intenționat adaugă cu 'n zâmbet care-i acoperia neplăcerea:

— Dragul meu, vâri de pe acum în capul Elizei, gărgăuni, cari nu cadrează cu mintea ei.

— Vrei să o creștem ca pe o păpușă? grăi blând Pralea.

Margareta îl luă de braț și intrară cu toții în casă. Indată își schimbă costumul. Apoi la pian cântă o Rapsodie rusească și nu după multă vreme trecură la masă.

— Domnule Alfons —spuse ea —gusturile rustice ale bărbatului meu, trebuesc respectate. Datina în toate. Incepem cu ochiuri cu mămăliguță.... și alintă capul lui Pralea, cu mâna-i albă din care tremura o rază furișată din bobul nestimat.

— Ei și nu sunt gustoase? Dacă nu vă plac luați altăceva, zise el.

— Ba da, răspunse prietenul. La Paris, la otel Royal, m'a surprins când chelnerul auzind că sunt român, m'a întrebat: dacă să-mi aducă ochiuri?

Servitoarea sosi și cu sarmalele cât nuca, învelite în frunză de vie și acoperite cu smântână.

— Nemâncând acestea nu poți fi naționalist, râse din nou Margareta și clipi dulce lui Pralea: Masă răzășească! La București îți voi da gelatinoase și stridii, prietene.

Și dejunul se termină cu glume. Seara luau masa în cerdac. Adierea le aducea senzații plăcute. Din vale se auzeau uneori cântecele leliților; un fluer pierdut undeva. Luna împrăștia visuri. Argintul Prutului ademenia privighetori. Și plopii filosofi. Discuțiile urmau variate. Margareta avea mintea ageră dar pe ea nu o preocupau problemele din viață și nici nu se adâncea în farmecul naturii, era cu judecata aproape de pământ. In ce privește domnul Alfons, toate manifestările vieții le lua superficial; un creer fără orizonturi: trecea prin viață cu noroc, nici nu studiase ceva. Avea uitate prin buzunar vreo 2—3 clase gimnaziale, în care rămăsese repetent, dar aceasta nu-l împiedicase să nu fie deputat, să nu fie secretar de legație, de oarece era urmașul conului Ionel Stavrescu, electorul Moldovei și satrapul județului Tutova. Moștenise și o avere de vreo douăzeci de milioane adunate de tatu-său cu hapca, adunate cu punerea sub interdicție a câtor va boeri adevărați, și din spoliațiunea țăranilor pe care-i înșela; le lua câte un franc de cap de gâscă dacă le prindea pe iazul moșiei.

Viața la țară pe Pralea îl fermeca. Ii păru rău că nu putea lăsa avocatura dela București, de oarece moșia era a nevestii. Intre el și socru-su, senatorul — mai totdeauna ales căci știa în politică să împace varza și capra — era un contrast. Bătrânul avea concepțiile sale despre țărani: că aceștia nu au alt drept decât să să mulțumească cu aceeace înțelege să le dea proprietarul, tutorul lor; prea multă libertate le strică iar cartea îi îndepărtează dela munca ogoarelor și rămân satele pustii; iar Pralea înțelegea: că aceștia fiind pâinea și sarea pământului, ei au dreptul cei întâi și mai mult decât alții la libertatea desăvârșită spre bunurile vieții.

Oamenii cu palmele noduroase de la Stăuceni și cu privirile necăjite de povara vieții, ca niște câini credincioși, pricepeau inima bună a lui Pralea; și chipurile lor arse de soare căpătau nuanțe de nădejde când îl vedeau pe boerul cel tânăr, două luni, vara, în mijlocul lor. Biserica era mai plină ca de obicei cu gospodari, căci îl știau pe domnul Pralea în strană; bătătura dela scrânciob era mai întețită de hore, căci dumnealui le plătia lăutarii, și odăile sărace și albe, se înveseliau adesea, căci tot el ținea să aducă pe cărările credinții Mântuitorului, pe nouii născuți.

In amurguri parfumate de fân și în sunet de tălăngi, câte un bătrân și el întors din țarină, îl întâmpina cu: „sărut dreapta, conașule, da ci se mai aude cu noi? S'or întoarce vremurile oare sau din greu în mai greu? Că dreptate nu avem la judecăți, că cine-i mai tare acela tae și spânzură. Pentru orice hârtiuță, întrebare, însemnare, ni se cer bani. Vorba veche: boii ară și caii mănâncă. Oare să mai fie bine sau binele e în pământ? Strâmbătatea e cucoană care umblă prin târg iar pe la noi sărăcia și boala. Văd câteodată că se oprește în fața primăriei sau a ratușului câte o „otomobilă" de aceea și se cobor din ea ciocoi de modă nouă, cu ochilari pe frunte ca de draci, și ne spun brașoave, și ne făgăduesc, și ocărăsc cu sudalme grele pe cei ce sunt din altă tarabă, și că numai ei ni-or face, ni-or direge, așa și pe dincolo, și când colo numai tragere pe sfoară. Cucoane, oare or să fie bine? Sau se apropie sfârșitul!

— Va fi și bine, răspundea Pralea. Răbdare. Ogorul umplut cu buruiană cu încetul se curăță Sunt mulți oameni cinstiți cari au început să scoată buruenile dela târg. Rădăcinile trebuesc stârpite și nu e ușor. Răbdare, moș Toader. Primăvara nu vine într'o zi.

— Apoi dacă mata grăești, e așa, e sfânt. Se 'nțelege că răbdarea e cheia de aur. Cu sănătate. Și bătrânul pleca parcă ușurat.

•

— Mai scoateți nasul din hârtii.

— Și ce vrei, dragă?

— Vreau — răspunse Margareta în rochia-i albastră ca cerul — să nu trăești în tine însuți așa mult.

— Din hârtiile acestea trăim, ridică ochii buni Pralea de pe filele unui dosar.

— Dar averea mea?

— Ca și când nu ar fi. Venitul ei se duce pe toalete, pe luxul ce se desfășoară aici, pe recepțiile ce au loc în saloanele noastre, pe risipa ce ne înconjoară. Și apoi venitul nici nu-l luăm tot, jumătate din al moșiei Stăuceni îl ia senatorul; și vezi dacă nu m'aș îndeletnici cu avocatura, nu știu cum am scoate la capăt. Nu uita, Margareto, că mie îmi place să muncesc serios și mult.

— Și dacă nu ar fi țăranii... Și multe procese de ale lor gratuite. Săptămâna trecută chiar, la curtea cu juri, ai mai scăpat pe un criminal dela ocnă. Fiara de țăran, a împlântat bărdița în capul proprietarului moșiei și nu s'a mulțumit numai cu atât ci i-a tăiat și mâinile. Cu argumentele tale puternice, cu teoriile-ți asupra două lumi: una asupritoare și alta dusă la disperare, ai înduioșat jurații și l-au achitat.

— Problemele astea să le lăsăm la o parte.

Ea jucându-se cu degetele-i lungi și subțiri pe o carte, urmă:

— Eu înțelegeam altfel căsătoria.

— Cum? întrebă Pralea, cu o abținere de durere în suflet.

— Să fiu iubită. Să fiu înțeleasă. Bărbatul să fie mai mult al meu decât al ocupațiunilor sale. Să găsească timp îndestul să mă asculte, să mă întovărășească pretutindeni, să fie sociabil și să nu vadă

societatea pe dos, ca tine şi la fiecare pas să-i găsească greşeli.

— Eu nu te iubesc, Margareto ?

— Nu-i deajuns numai să-mi spui. Eu nu pot pătrunde ce-i în inima ta ; trebue să manifestezi această iubire. Tu eşti un singuratic.

— Aşa mi-i firea.

— Dar eu voiam un soţ vesel. Căsătoria să fie o fericire. Doriam un bărbat care să se asemene în vederi cu mine, să fie copilăros când trebue iar nu ca un judecător de instrucţie.

— Nu eşti liberă în toate acţiunile tale? Mă amestec în ceva ? Dispui cum vrei în casa aceasta : pofteşti pe cine doreşti la ceaiuri dansante, la muzică de cameră. Balurile au loc de câte ori îţi trece prin minte.

— Dar totdeauna te furişezi să iei parte la ele cât mai puţin, sub diferite pretexte. Te reţine mereu avocatura şi ţăranii.

— Să-i lăsăm în pace.

— Chiar dăunăzi n'ai vrut să mă însoţeşti la teatru. Venise trupa franţuzească. Elita dădea tonul selecţiunii în artă. Am avut noroc de tata. Cu cine mă duceam în lojă ? Erai indispus.

— Şi am făcut bine că nu am luat parte la o trupă mediocră.

— Dacă era vorba să se joace ceva de Alecsandri sau de vreun autor Demetrescu, atunci te înflăcărai. Iţi atingea struna sufletească.

— Margareto...

— Tata mi-a spus c'ai refuzat demnitatea de secretar general la interne.

— Da.

— De ce ?

— Nu ştii de atâţia ani că nu-mi place politica, — o urăsc.

— Nu vezi că eşti alături cu drumul cel real, replică Margareta abţinându-se să nu fie nervoasă. Madame Hélène Ioanid-Trascău, a fost doamna ministru până mai eri, şi doar familia ei nu posedă legăturile politice pe care le are tata de 40 de ani în partid. Să rămân toată viaţa soţia unui avocat...

— A unui om cinstit, care nu sărăceşte pe nimeni ; s'a ridicat prin meritul său şi nu se foloseşte de protecţia rudelor soţiei.

— Ca în schimb toată energia să ţi-o pierzi în apărarea celor cari miroasă a cojoc de oae.

— Se'nţelege nu parfumaţi dar cu sufletele curate.

— Vorbeşti aşa pentrucă te-ai născut din ţărani.

— Da.

— Şi de aceia eşti un om tăcut. Reminiscenţile trecutului nu se pot şterge ca să fie înlocuite cu impresiile alese din lumea subţiată ca sânge şi ca gusturi. Impresiile vieţii se închid în tine şi nu radiază. Eşi un sgârcit în sentimente.

— Margareto, nu picura nemulţumirea în sufletul meu.

— Sau tu în al meu. De la o vreme eşi tot mai rar din camera de lucru.

Am impresia că eşti bolnav. Nervii !..

Pralea o privi lung :

— Margareto, lasă-mă, te rog !...

Ambiţiunea de a te ridica în o lume distinsă care azi ţi se pare duşmană, pe nesimţite te-a distrus. Ţi-ai acumulat peste puterile creerului cunoştinţele învăţăturii ca să ajungi în aristocraţie. Şi eşti un nemulţumit ; m'ai nefericit !

— Eu pe d-ta ?

— Da. Dacă mă lua un aristocrat prin naştere, acela îmi procura fericirea. Înţelegea sensibilitatea lumei în care trăesc. Nu avea o pojghiţă de cultură pe deasupra ; sângele îi era nobil. Nobleţea se moşteneşte nici de cum se capătă din cărţi şi nici nu răsare din popor.

— Te-am ascultat atâta ! Taci şi du-te !

— Vezi e destul să zgârii puţin la suprafaţă ca mojicia să izbucnească din inimă. Glasul lăuntric e mai puternic de cât raţiunea şlefuită prin cultură.

— Aici e cultură în mediul în care te învârteşti tu ? !

— Dar unde ? ! Intre ţăranii din care ai răsărit şi ai văzut vicii !

— In tot cazul mai puţine de cât la aristocraţime.

— Ce creştere ai putut să capeţi de la un tată beţiv cu nasul roş ? !

— Pleacă !

— Maniacule !

— Eşi !

— Neurastenicule !

Şi Pralea scos din fire, galben la faţă, cu mâinele tremurânde, se repezi, o înşfacă de braţele albe şi o îmbrânci pe canapea.

*

Afară fulguia şi prin odăi căldura plăcută alinta mobilele scumpe. Mulţămirea se părea că se resfaţă între pereţi cu culori vii şi pictură, cu toate astea pe figurile celor cari se mişcau aici, se vedea că s'a întâmplat ceva neobişnuit. Servitorii deschideau mai cu grijă uşile şi totul părea trist. Fusese oarecare furtună de vorbe la început între senator, fiică şi soţia dumisale, apoi puneri la cale cu calm şi protocoale. Margareta eşia şi mai târziu ca de obicei din odaia de toaletă ; obrajii nu mai răspândiau veselie multă şi rănită în orgoliul ei, păşia, impunătoare pe covoarele moi. De câteva zile fredonările nu i se mai desprindeau de pe buzele-i înmuiate în senzaţii şi nici nu eşia cu automobilul la vizitele obişnuite. Florile erau uitate în vasele chinezeşti. Un gând o urmărea să plece mai repede din ţară, la Nissa. Senatorul hotărîe divorţul. In urma ei fiind departe de Bucureşti, elita va vorbi mai puţin de evenimentul acesta neplăcut în familie.

Numai Coana Calipso nu putea să uite nici o clipă mojicia ginerului.

Seara şi dimineaţa intra în odăile, roză şi meridională, ale zânei blonde şi o mângâia şi o punea la cale pentru viitor, dând mereu vina pe conul Ştefan : „Nu i-am spus întotdeauna, că nu eşti pentru un om din popor. Erai menită să fii măritată cu cineva din protipendadă, după un ministru plenipotenţiar, după un aristocrat ca noi, iar nu după un avocat, pentrucă ştie ceva să trăncănească la procese. Da dumnealui : că eu nu mă pricep în evoluţia vremii, că ginerile trebue să fie un om deprins cu sărăcia, să preţuiască banul ; că Pralea a învăţat la Paris, că are viitor, că ştie multă carte. Eu nu l-am mistuit niciodată ; n'am avut ce mă face pentrucă te iubesc pe tine, dar acum s'a sfârşit. Răul aduce bine. Tu pleci ; el are să se cărăbănească pentru totdeauna. Lasă că ai să fii mai fericită cu frumuseţea ta... Şi privirea leneşă a ochilor dumisale căpătă o vioiciune oarecare ; sângele înroşia obrajii îmbuibaţi ca de vată şi gesticula teatral. Când îl prindea pe senator îl dăscălia şi mai tare.

In sufletul lui Pralea se ivise în adevăr prăbuşirea. Gestul nenorocit într'un moment de revoltă, îl durea. Să o lovească el pe Margareta ca un nemernic, ca un brutal, aceasta nu-i eşia din minte şi-i sfredelea creerul. Simţia cum tâmplele 'i sunt strânse de un cerc ca de fier şi obsedarea i se aşezase ca un duşman în moalele capului.

In camera de lucru nu-şi găsia astâmpăr, în odaia-i de culcare de asemenea, şi la cele două pledoarii ce le avusese scăpase ca un naufragiat. Neliniştea i se strecurase în tot sistemul nervos, şi avea impresia că într'o zi se va nărui lutul. Expresia *neurastenic* cum pornise năvalnică şi tăioasă din izbucnirea Margaretei, era un adevăr, căci adevărul se aşează cu încetul în adâncul fiinţii noastre, îl ocoleşti de multe ori să nu distrugi pe cineva cu el şi numai într'o clipă de iritaţie, îl desvălui în forma-i reală. Adevărul acesta pentru dânsul lua proporţii ; ca o undiţă în care se agaţă vieţuitoarea din apă, aşa şi în inima lui se agăţase acest cuvânt şi-şi făcea loc tot mai mult în cele mai mici amănunte ale vieţii. De câte ori îşi vedea chipul în oglindă, nu mai încăpea nici o îndoială că slăbise de câtva timp, că faţa-i era cuprinsă de un val de tristeţe bolnăvicioasă, că sub pleoape se ivise ceva palid şi că 'n privirea-i nu era acea strălucire de altă dată, ci o umbră de departe se strecura pe furiş să aducă sfârşitul : nebunia. Altfel ce-i putea fi gestul brutal decât un avertisment al negurii din creer. Căci orice rău i-ar fi procurat Margareta, nu s'ar fi coborît până la laşitatea să-i aplice pumnul. Doar o iubea, o iubea mult, aşa cum era, cu tot cortegiul de dureri ce i-ar fi adus. O iubia chiar dacă el s'ar fi sacrificat. De oarece el avusese o copilărie din cele mai triste şi când scăpase din ghiarele crude ale umilinţii şi ale sărăciei amare, tot avântul, toată fericirea de mai târziu şi-o concentrase în fiinţa pe care o văzuse frumoasă şi o luase ca tovarăşe a idealului său.

Margareta !....

Trecutul năvalnic i se perinda în minte şi-l ducea în cele mai îndepărtate clipe de demult. Erau icoane triste, trăite, înfăţişate în farmecul ce-l dau anii cari nu se mai întorc şi ne iau cu ei frumuseţea dintr'înşii chiar dacă au fost plini de amar. Copilăria îi răsăria mai puternic. Se vedea copilul unui sat sărac, cu noroi cât lumea în el, c'un iaz la marginea lui, cu sălcii, cu care închircite de durere în cearcănele de chindros al ferestrelor, cu tinde pline de fum şi berzele ca o nădejde ce va să vie, într'un picior, pe vârfurile de rogoz. Intr'o casă de aceasta învăţase să se închine, învăţase literile din cărţi; vedea două odăi albe, cu grindă, cu icoane în dosul lor cu lumânări aprinse la Paşti ; ştia că trebue să nu calce cât era lipit proaspăt pe jos sau să nu se aplece peste ghizdurile fântânii. Işi aducea aminte când era mic că l-a dus pe tatu-su dascăl, sus la ţinterim.

Şi de atunci mama lui mereu îl pomenia şi la sărbători plângea prin unghere şi palmele-i căpătau bătături de desfăcut păpuşoi, şi singură mai ajuta la prăşitul fălcilor de pământ şi cu chiu cu vai ţinea gospodăria în rând cu oamenii. Cadrele din şcoala primară le vedea aevea, şi cum stăteau băeţii în bănci înegrite şi scrijelite cu cuţitul. Liceul i-a fost un calvar ; învăţa pe cărţi străine ; mânca unde putea; cum dădea lecţii la toate odraslele de ciocoi, leneşe şi obraznice până ce ajunse la universitate. Aici căpătă bursă şi prin o împrejurare fericită îşi luă doctoratul în drept dela Paris. O cruce de stejar străjuia la căpătâiul mamei lui, şi în gospodăria lor iutrase pustiul şi se agăţase de prispă şi pereţii aceia îngrijiţi cât trăise stăpâna lor.

Cineva deschise uşa încet. Pralea se ri-

ÎN HĂURI

de ION SCAENARU

Prinsă de furtunile toamnei, ceaunierа fu trasă în adăpostul unui fiord amânându-şi plecarea până după equinoxiu. Echipajul hoinări în voie un timp, apoi ofiţerii ne mai având ce face, luară hărţile şi, prin compas şi riglă, aflară că orăşelul de pescari, care mai avusese cinstea să fie vizitat de ei, o lună înainte, se găseşte la un ceas depărtare de cursă în bărci, pe lângă coastă. Seara, se şi văzu cum o parte ameninţau să cadă bolnavi de nostalgie. Comandantul înţelese: brav şi just, el lansă învoiri pe câte două zile.

Căpitanul Cezar Bredoniu rezistând ultimelor chemări ale grupului ce se pierdea pe ape, rămase; se gândi că băuse destul poşirca cârciumilor unde proprietarii de corăbii se îmbătau între două naufragii, înjurau marea şi-şi oferiau fiicele dacă încărcătura va sosi cu bine — sfântului protector al pescarilor care-i privea sluţit din colţul barului, cu nasul şi urechile rupte de furia şi batjocura celor înşelaţi odată.

A doua zi cercetă din ochi, de pe tunul pupei, împrejurimile care se întindeau sălbatece, cu piscuri repezite spre poalele norilor, dar hotărnicite ca o teamă, la jumătate milă de coastă.

Se hotărî. Îşi luă aparatele de reperat, hârtie pentru schiţe şi porni la întâmplare. In drum, îi veni gândul să verifice acele busolei şi râse de o aşa naivitate; dar abia mai făcu câtiva paşi, că controlul i se năzări iar. Tot atunci simţi şi ţepuşile lunetei ca şi cum i-ar fi sdrobit umerii: duse mâna la cingătoare şi vru s'arunce ceasornicul cu ace, dar ochii depărtaţi care i-l dăduseră, îl ţintiră.

— Şi dacă aşi verifica, ce-ar fi? se mai întrebă odată intrând într'un hău; suntem la aproape o mie două sute mile de Pol şi e cu putinţă ca acele să sufere vreo deviere; aşi şti cu câte grade sunt... şi se opri. Verificare la o mie două sute mile de Pol? Haida de! doar nu sunt un fermier care să nu fi făcut până acum de cât ocolul ogoarelor sale.

Hăul se adância în faţă, în părţi şi pe sus unde se lega prin poduri de bazalt cu alte piscuri croind întinderi bălţate de coclauri şi peşteri. De acolo, se zăriau aşezări noui asemănătoare celor de aci, în înfăţişări părând a închide liniştea scursă dealungul mileniilor crescută pe răstimpul de la o revoltă sismică la alta.

Strecurându-se prin strâmtoarea care lega hăul străbătut de cele următoare, răsbi într'un bazin unde se pomeni dintr'odată în întuneric, cu paşii răsunând în ecouri umede. Vroi să se întoarcă dar nu mai găsi strâmtoarea: se pregătı să scapere şi se răsgândi pentru a-şi lăsa privirile să se obicinuiască cu noaptea hăului. O umbră de gând reveni amintind busola şi-l alungă sau muri singur, spre a lăsa loc senzaţiilor imediate care-l înfăşurau pe măsură ce înainta spre inima căldării.

Intr'o vreme se înfuriă că în locul paşilor auzia svâcnindu-i inima în bătăi grămădite la încheietoarea gâtului pe care le trimetea înapoi cu înghiţituri seci ori cu gust de umezeală coclită. Înţelese că aerul se rarefia: ca prevedere mai încercă întoarcerea dela început, însă, ruşinat, porni mai îndârjit spre eşirea care o bănuia dincolo, la capătul celalt.

In drum dădu de un perete: duse mâna să-l pipăie, se împiedică, căzu, se ridică înjurând şi gustă apa prinsă pe degete: aceiaşi cocleală. Privi în sus şi, pe gura căldării încercuită de creştetele tâncilor, văzu licărind stele: îşi aminti le fântâni şi socoti că nu poate fi mai mult de 12 ziua, la zece kilometri de canonieră şi trei ceasuri de drum.

Incercă să se gândească la ceva simţind iarăşi ţepuşile lunetei pe umăr. Nu putu. Atunci, trase unul spre a-l întrebuinţa ca baston în dibuirea capcanelor. Descoperirea aceasta îl linişti ceiace îl făcu să înceapă a deslusi cele înconjurătoare, dar nu află nimic în afară de zidurile stâncoase pe lângă care se târa. A, colo, parcă mai spre dreapta, parcă mai spre stânga, s'ar întrezări o săgeată de lumină şi căpitanul se avântă ca un turbat spre ea. Ţepuşa lovi o piatră care se rostogoli in jos într'o cascadă de ecouri nesfârşite; aşteptă cu răsuflarea oprită, s'ajungă; piatra cădea mereu în vaere şi ţipete tot mai depărtate. Indârjit, se răzimă de zid şi stătu s'asculte ecourile până la cel din urmă.

Revenindu-şi, simţi stinghereala care ţi-o dă treaba de nimic în care te surprinzi lucrând cu râvnă gravă şi porni mai departe spre zarea de lumină. După ce străbătu un ponor, i se păru că tot mai aude căderile pietrei; stătu iar s'asculte, porni din nou şi, la urmă, descoperi că se orientează cu vârful ţepuşei iar nu cu busola! Ha, vasăzică am uitat că sunt împresurat de guri, se gândi abia atunci Cezar Bredoniu şi întinse mâna, apucă o piatră, svârli. Altă cascadă acoperi atunci pe cea dintâi care continua încă, arătând că prăpastia se afla mult mai aproape de cât bănuise la prăbuşirea de adineauri. Inaintă cu luare aminte pe lângă zid, lumina se lărgea, iat-o, cum năvăleşte prin strâmtoare. Inainte!

In plină zi, răsuflă iar; trânti ţepuşile şi se întinse fără să mai privească ţinutul. Nu se mai gândia la nimic de cât la odihnă când, abia închise ochii, şi o neliniste nouă îl sgudui:

— Am uitat să pun pe hartă locul canonierei, ce dobitoc! şi sări în picioare. Prins de panică porni pe terasa care ducea spre gura bazinului următor cu presimţirea că, mai colo, la o aruncătură de piatră, terenul se lasă în jos ascuns de defileul de aci. Mergând, căuta să-şi reconstitue configuraţia străbătută; nu înţelegea pentruce trebue să urce ca să ajungă la nivelul plecării, de vreme ce mersese numai în linie dreaptă şi nu scoborâse nici o pantă, niciun mamelon, nici o punte, deacolo încoace.

Cu fiecare povârniş sau cotitură, ori luminiş unde se străduia pentru o orientare zadarnică asupra ţinutului care-l atrăgea cu fiorii goanei prin prăpăstii, se simţea înfăşurat de pustiu, de tăceri, de goluri ameţitoare revărsate de gurile nevăzute ale regiunei. Pândi s'audă vreun fâlfâit de aripi, vreun strigăt de sălbăticiune, vreun bâzâit de gânganie; s'alerge după ea, s'o prindă, s'o ia în palmă, s'o simtă cum îşi târăşte viaţa alăturea de a lui, în afară de a lui. Să se vadă şi să se regăsească în ea întru contopirea acelorasi instincte sbucnitoare acum prin porii cărnii, afară, deslănţuite de fiarele încătuşate dealungul generaţiilor de strămoşi, trăiti cândva pe aici, prin scorburile, hăurile şi peşterile planetei în formaţie.

Nimic. Căuta un copac în al cărui frunzar să-şi învioreze gândurile strivite de ţiuiala singurătăţii şi nu găsi. Privirile îi alergau dezolate pe vegetaţia hibridă care acoperia cu un verde trist tarlale de stânci şi, alungate de vedenii care se desprindeau din contururile masivului, reveniau cuprinse de panică, înăuntru.

Atunci, îşi aduse aminte de piatră şi, palpitând din toată fiinţa pentru mişcarea ce se va produce, mai svârli una în chiar partea unde credea că se desfăşoară întinderea presimţită. Ciudat dincolo de terasă, piatra se rostogoli înghiţită într'o avalanşă de ecouri. Ascultă oprirea; dar

---

dică de pe scaun. Margareta se îndreptă înspre el, întinzându-i mâna.

— Am venit să-mi iau ziua bună, cu toate că n'ar fi trebuit să-ţi mai spun niciun cuvânt.

— Va să zică pleci? şi el îşi duse involuntar degetele la tâmplă.

— Da.

— Şi nimic nu te mai opreşte în casa aceasta?

— Nimic. De altfel şi d-ta va trebui să faci la fel.

— Dar copila?

— Copila e a mea: o iau cu mine.

Ochii lui Pralea i se făcură mai mari.

— Si ce-i vei spune despre tatăl ei?

— Că ni-am despărţit.

— Aşa uşor. Atât?

— Atât. Se 'nţelege nu-i voi spune despre mojicia ta.

— Prin urmare vom fi doi străini.

— De altfel de câtiva ani suntem străini. Şi pentrucă vreau să-ţi spun adevărul în faţă, ascultă: Felul tău de a fi, singurătatea pe care o iubiai mai mult de cât pe mine, privirea ta de judecător de instrucţie, tăcerea, nasul mereu în hârtii, m'a determinat să...

— Ce?

— Să găsesc pe Alfons să mă înţeleagă, să fie atent cu mine, să-mi aducă o viaţă fericită.

Degetele lui Pralea se încleştară de marginea biroului.

— Şi îndrăzneşti să-mi spui acestea, fără nici o remuşcare?!

— Acum când totul s'a sfârşit între noi...

— Vroiai să mă sdrobeşti cu desăvârşire, să minezi cu totul pe *neurastenic*. Află, află, că ştiam aceasta. Un altul ar fi întrebuinţat un punct de suspensie al revolverului. Eu însă te-am iubit şi am preferat să sufăr decât să aduc insulta măcar a unui cuvânt. La început am fost tăcut? La început eram ca un judecător de instrucţie sau ţi-am arătat toată iubirea? Cu tot păcatul te iubiam. Voiam să duc cu mine această taină şi ruşine în mormânt. Voiam ca Eliza să nu ştie nici odată că mama ei a înşelat pe tatu-su. Voiam să o cresc cum înţeleg eu viaţa. Şi tu... Margareto!... Acum poţi pleca!...

— Pralea,.ce suflet bun! Iartă-mă, iartă-mă, nu pot să mă despart de tine! Nu mă duc! Şi începu să plângă ca niciodată, cuprinzându-i gâtul.

Doamna senator intră în odae, cu vocea seacă, nevenindu-i să creadă ce vede:

— Ce v'aţi împăcat?

— Nu mai vreau să fiu o păpuşă în mâinile altora. Destul!

Şi Margareta plângea...

CONST. CEHAN-MACOVIŢA

piatra se rostogolea neîntrupt, cu vaere lungi, in adâncuri. Alergă să vadă, furios că nu înţelege nimic : jos se deschidea gura prăpastiei cu funduri, cu alte terase, cu alte funduri sub punţile întrezărite la mijloc. Ridică capul, se uită în sus : alte prăpăstii, alte funduri de care se izbeau şi se întorceau cu huete şi vibraţii, ecourile de jos.

Unde sunt ? şi se repezi spre deschiderea care se bănuia a ascunde o eşire din stâmtoarea piscurilor. Se trezi că nu mai ştie dacă într'adevăr a ajuns acolo sau, greşit, n'a făcut ocolul înapoi.

Unde sunt ? şi scoase busola, citi : N-S; W-S. Râse, mai râse odată şi o aruncă în sus de unde nu se mai întoarse. Atunci strigă din toată puterea :

— Cezar Bredoniu !

De jos, de pe punţi, de deasupra capului unde rămăsese ceasornicul cu ace, ecourile s'alungară ca scoase din zeci de guri, din sute, până la el, şi mai departe, înapoi.

— Cezar Bredenoiu, căpitan de fregată!

Şi fugi svârlind ţepuşile. Intr'un timp, i se păru că urcă şi luneta îi îngreuiază ascensiunea ; svârli şi luneta, svârli şi telescopul, apoi puse mâna pe stilet ale cărui lovituri de pulpă, îl enervară.

S'opri · sunt tot acolo, ori ?...

— Cezar Bredoniu căpi... Dar nu mai putu.

De sus, pe punţile cu muşchiu în culoarea muşeţei palustre, se ivi o arătare. Cezar Bredoniu râse triumfal, îl strigă, îl făcu semne inutile ,să se apropie, de oarece printr'o întorsătură uluitoare de teren, omul se şi oprise la doi paşi.

Se măsurară mai întâi, unul pe altul, din ochi ; căpitanul într'un amestec de bucurie şi teamă care-l făcu să ducă mâna la stilet ; celalat, nepăsător, bărbos, gol, c'o piele de urs pe şolduri a cărei folosinţă se dovedea mai mult prin instinct decât pentru oameni ; care oameni ?

Cezar Bredoniu lăsă stiletul ; omul prinse curaj şi făcu o mişcare către el însuşi apoi către blocul de piatră trântit alături, la sosire. Işi duse mâna la umăr şi mai pipăi odată rana sângerândă după care şi-o şterse pe pielea şoldurilor. Spuse ceva. Căpitanul tresări. Işi aminti de orăşel, de canonieră, de prieteni. Pentru ce tocmai lui i se năzărise să înveţe dialectul ţinutului ?

— Ce cauţi omule aici ?

— Nu-şi dădu seama cine întrebase ; întrebarea era în mintea amândorura. Crezând că sălbatecul din faţă vorbise, răspunse în limba acestuia :

— Dar tu ce cauţi aici, departe de oameni ?

Celalt hohoti, cavernos :

— Oamenii s'au dus !Sunt patruzeci de ani. Iacă piatra ! şi arătă blocul :

— Apăr-o !

Cezar Bredoniu privi într'acolo. Simţi, obscur, gândurile celuilalt dar tăcu.

— Apăr-o ! mai răcni omul. Culegeam rădăcini şi ea s'a desfăcut de sus, singură, fără s'o atingă nimeni. O văd cum cade, cum vine ; mă dau în lături, ea coteşte încoa, mă mai dau într'o parte, se dă şi ea. Dau să fug dar nu mai am vreme, cade ! Uite ! Şi-i mai arăt odată umărul sdrelit.

Căpitanul de fregată se mai uită şi el odată la piatră, apoi la om, şi vru s'alunge umbrele care-l învăluiau. Nu putu. Se lăsă în voia imaginilor şi senzaţiilor noui care-i pătrundeau fiinţa, prinse suflul vieţii pe care o căuta în hăul trecut, al vieţii celei de aici, nu celei ce o purta în el. Simţi gravat pe cenuşa lumii deja moarte, de acolo, conturul ţinutului de aci, al stâncilor, al peşterilor, al piscurilor, al prăpastiilor suprapuse şi al punţilor. Văzu pe om, sguduit de vedenia de a se vedea pe el însuşi, ascultând vuetele hăurilor prevestind vremea rea, ori vorbindu-le identificat cu ele, ca şi atunci, sunt patruzeci de ani... Smuls din viaţa de acolo, încătuşat de a pustiurilor şi tacerilor materiei de aci, şi-a vânat cu toată ardoarea duşmanul, l-a prins, îl judecă. I se păru chiar că piatra are forma unui cap de taur, cu buza de jos răsfrântă şi pătată de bale de muşchiu cu sânge.

— Duşmanul putea să cadă alăturea şi n'a căzut, întări omul. Nu bătea nici un vânt când s'a desprins din coama stâncii. Drept este că judecata să se facă în formele ei. Apără-l !

— A vrut să te omoare dar n'a isbutit decât să-ţi sdrobească umărul, răspunse cu toată convingerea Cezar Bredoniu. Iartă-l : devotat ţie, odată el te va ajuta când te va încolţi nevoia.

Incremeni cu groaza de a fi atins păraginile nebuniei. Fără să-şi dea seama, alunecase în normele de viaţă ale omului şi pietrei, ale hăurilor care...

— O condamn la moarte prin înnecare, dincolo de ţinutul meu, îl trezi omul.

Apoi văzu pe nebun cum îşi ia duşmanul pe umărul sănătos şi porneşte ; plecă după el. Işi simţii inima înnăbuşită ; încercă să mai vorbească dar nu ştiu ce. Poate că toate astea din pricină că se da o pedeapsă prea aspră pentru o rană ce se putea vindeca. Ca să se liniştească, vorbi :

— Aşteaptă, nu trebue să te răsbuni contra unei întâmplări care s'a înşelat în socotelile ei. E cu putinţă ca de astădată să-şi îndeplinească voinţa. Fatalitatea nu se înşeală !

— Ai ? întrebă omul. Ai înţeles ori nu, că vroia să mă omoare ? La moarte !

Ocolind un coclaur se pomeniră cu o apă care nu se ştie de unde eşia, unde îşi avea fundul. Omul se pregăti pe mal, ridică taurul, svârli.

— La moarte !

Dar malul surpându-se, om şi piatră dispărură în aceiaşi vâltoare.

*

Cezar Brodoniu îşi reveni ca dintr'un vis în care se împletise aţă cu aţă, de la părăsirea canonierei, până în clipa vâltoarei din apă. Incercarea de a sări în ajutor, socoti că nu-şi mai avea niciun rost pentrucă nimic nu mai arăta urma omului şi a pietrei. Se simţi din nou singur, mai singur.

Vru să se întoarcă pe drumul bătut, dar nemeri în alte hăuri, toate asemenea. Urcă punţile, scoborî, urcă din nou. Incercă s'alunge umbrele, nălucile, piscurile, gurile.

Din pisc în pisc, din punte în punte, se pomeni alergând ca şi cel înecat, în primele zile ale capcanii, slobozit acum pentrucă îi sosise înlocuitorul, el Cezar Bredoniu, căpitan de fregată, de atâtea ori stăpânind cârma şi busola în largul apelor, el care era aşteptat de comandor, de camarazi, de porturile cu iubite şi mai cu seamă de ea, de cealaltă, care nu e, n'a mai fost şi n'are să mai fie ca ea !

Căută urma paşilor, terasele, peşterile străbătute. Fugi înainte, la întâmplare, fără să mai ştie dacă urcă ori coboară, mugi :

— Cezar Bredoniu !... Cezar Bre...

Din hăuri, se întoarseră, plecară, mai veniră odată şi iar plecară, ecourile fiinţei lui.

ION SCAENARU

POEME IN PROZĂ

LA MARGINEA

zărilor veghează mama. E asemenea îngerilor. Şi îngerii îi slujesc.

Pe firave raze de stele coboară îndemnurile ei de lumină. Le aduc îngerii în poală şi mi le aşează la căpătâiul vieţii...

In câmpul luptelor surde, aud mângâeri de îmbărbătare. Sunt ale mamei. Şi mâini nevăzute îmi uscă sudoarea din faţă.

Imi leagănă gândul şi-l creşte, pornindu-l spre rosturi mai bune: să amestec zilele mele cu viaţa firii curate. Ea singură-şi cunoaşte menirea. Să împrumut povaţă cuminte dela florile câmpurilor. Ele rodesc în tăcere ferite de larma din târguri.

Şi inima să nu mi-o plec în jugul mulţimei orbite. Să fie ea candelă, în care să ardă într'una untul de lemn al dragostei în slujba Domnului.

Da; mamă dragă, tu veghezi străjuită de doruri, în marginea zărilor.

Asculţi cu înfiorare paşii vieţii mele şi bucuria ţi-o vesteşte răsăritul soarelui. In el străluceşte fericirea vegherilor tale, mie atât de scumpe.

Inima mea sărută dragostea şi oboseala străjuirilor tale de fiece clipă.

*

INGÂMFAREA

îţi râde pe buze, c'ai fi mai aproape de Domnul. Mândria ţi-o vesteşti obraznic prin târguri şi temple...

In deşert îmbraci haina luminii. Ţi-e gândul besnă adâncă, simţirea otravă de moarte. Harul ceresc nu ţi-a miruit fiinţa...

Noi sântem departe, cu toţii, de umbra cerescului Tată. Drumeţi pe cărări încâlcite. Mărgele de rouă ce-aşteaptă să fie sorbite de soare. Aşteaptă pe flori şi 'n ţărână..

Se sbate gândul spre bine. E ruga ce se desprinde din marea durere a lumii. E fumul de jertfă ce se înalţă din cădelniţa inimii frânte...

Aceasta-i cărarea. O paşte ispita din umbră. Doar mila cerească ne prindă de mână, ne îndemne spre fapta cea bună. Ea singură-i temeiul vieţii...

Vorba e fum şi sboară. Nu lasă nici umbră în urmă. Credinţa e înşelătoare de nu rodeşte în faptă. Nădejdea floare de câmp.

Stăpânul creează într'una. Nimeni nu-l vede şi vorba nu i-o aude. De eşti tu slugă cinstită, fă şi tu asemenea Lui. Săvârşirea binelui te va apropia de Părintele-Stăpân a toate, iar gândul-imn de închinare îţi va lumina altarul jertfei de fiece clipă. Atunci fericirea tăcută îţi va înflori fiinţa sărutată de harul ceresc.

Z. SANDU

critica literara

CENTENARUL ROMANTISMULUI

La 27 Februarie s'a reprezentat la Comedia Franceză piesa **Hernani** a lui Victor Hugo. Trecuseră tocmai o sută de ani de când tot la acelaş teatru s'a reprezentat cu scandal, ca o demonstraţie a tinerilor contra celor bătrâni. La treizeci de reprezentaţii pe rând a fost faţă în faţă cele două tabere, cu victoria evidentă a celor tineri, cu cari manfesta şi publicul.

Romantismul a fost un fiu al revoluţiei franceze, deşi el apăruse cu **Noua Heloiză** al lui Jean-Jacques Rousseau şi cu **Werther** al lui Goethe, ca şi **Hoţii** lui Schiller. A trecut prin opera lui Chateaubriand, Madame de Staël, Lamartine, etc., pe atunci însă era o simplă manifestare izolată, nu avea caracterul general al romantismului de acum. El se manifestă, în toate domeniile, în literatură, teatru, pictură, sculptură, muzică, arhitectură şi chiar în literatura religioasă.

Romanticii au fost copiii teribili ai veacului trecut. Pe la 1830, legenda napoleoneană se formase, popoarele cu toată tirania guvernelor, stăpânite de spiritul Sfintei Alianţe, se redeşteptaseră şi căutau o formă de viaţă nouă.

Pentru noi, romantismul francez a fost de o importanţă covârşitoare. Cei mai mari dintre romantici ne-au dat concursul lor preţios pentru a asigura independenţă politică a Principatelor. E destul să citäm pe Lamartine, Edgar Quinet, Michelet, etc., cari s'au pus la dispoziţia cauzei noastre. Apoi toată literatura Renaşterei s'a desvoltat sub binefăcătorul imbold al romantismului francez: Cârlova, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Costache Negruzi, Nicolae Bălcescu, Odobescu, Bolintineanu, cu toţi aceştia s'au influenţat de literatura romantică franceză.

Este interesant pentru noi că serbäm, cu ocazia centenarului lui Hernani, o sută de ani dela Renaşterea Naţională.

Mai târziu va veni Eminescu, Coşbuc, Vlahuţă, tot romantici, dar adăpaţi în romantismul german. Chiar Coşbuc este un romantic, ca şi Iosif, ca şi Cerna, etc.

Romantismul este chiar baza literaturii noastre naţionale. Sub egida lui s'au redeşteptat naţiunile, s'au reînoit festinele artei şi ale spiritului. A fost marea revoluţie a spiritului omenesc.

ION FOTI

GRI-GRI: „Epigrame"

Un cunoscut autor de romane pornografice şi de mici tratate de estetică îmi reproşa cândva, oral şi în scris, că mă ocup de scriitori şi volumele care ies din media literaturii. Fără să videz aici întreagă chestiunea, voiu nota totuşi că, de multe ori, folosul practic pe care astfel de cercetări îl aduce e mai simţit: pe deoparte, începătorul, submediocritatea literară ţine mai de grabă socoteală de verdictul criticii. Ca urmare, se vindecă, se lasă de scris sau numai se ascunde, nu se mai dă în public. Pe de alta, însuşi cetitorul te crede mai de grabă când îi vorbeşti de o pană puţin cunoscută, de un nume care, pentru prima oară, încearcă necunoscutul şi nemurirea, pe care nu-l ţin în echilibru stabil greutăţile unor virtuţi literare câştigate.

Cu aceste gânduri m'am decis să scriu şi despre epigramele d-lui Gri-gri, cuprinse în 100 de pagini mici şi apreciate la modesta sumă de.... 60 de lei.

Din parcurgerea lor am ajuns la următoarea concluziune :

D. Gri-gri" (în „prefaţă": Gr. P. Br.) pare a fi student şi funcţionar. Sunt, fără îndoială, titluri şi onorabile şi suficiente pentru un cetăţean cu viitor. D-sa însă e departe de a se mulţumi cu atât. Ține morţiş să mai fie ceva ?

Ce ? romancier, nuvelist, autor dramatic ? Greu : n'are destul timp. Orator politic ? Se teme să nu fie dat afară din slujbă. Poet liric ? Nu-i îndrăgostit. Şi pentrucă totuşi trebue să fie ceva, se hotărăşte pentru calitatea de epigramist. Şi motivele : o epigramă e formată din 2—3—4 versuri, ceeace poate face fiecare. Cât despre spirit — cine nu-i spiritual în Ţara românească — fără să mă gândesc la alt fapt : spiritul începe să aparţină colectivităţii : sboară prin văzduh, forfotă prin saloane şi pe străzile circulate. N'ai decât să-l prinzi sub pălărie şi să-l încadrezi în rama celor 4 versuri pentruca epigrama să fie gata.

Firește că după această socoteală epigramele ar trebui să fie foarte numeroase .Colecţiuni ca ale d-sale, sau chiar mai mari, să se publice, dacă nu cotidian, măcar odată pe săptămână.

Şi totuşi lucrurile se prezintă cu totul altfel. Cauzele ? Tocmai acelea pe care d. Gri-gri nu le bănueşte : spiritul epigramei trebue să fie totdeauna nou, interesant şi servit prin surpriză. Forma trebue să fie perfectă şi lapidară.

Intrucât ne priveşte am încercat să trecem „epigrame-le" d-sale prin furcile caudine ale cerinţelor de mai sus. Spre dezamăgirea noastră au eşit cu totul rebegite şi ciufulite. Niciuna n'a rezistat. Toate au refuzat să se strecoare sau, s'au oprit printre dinţi, astfel, încât nu ne-a rămas decât să regretäm — de deoparte— jumătatea de oră pierdută, pe dealta, prilejul de a nu mai putea încresta la răbojul prieteniei un nume. Şi iată decе : spiritele d-lui Gri-gri, prezintă următoarele caractere : când nu sunt inexistente sau numai invizibile, se reduc la simple jocuri de cuvinte, calambour-uri forţate (ajutat — e — ajutant ; 'ncurcă lume — Incurcă lume ; Ghiaţă — în ghiaţă, etc.); la spirite devenite populare (a trage muza de păr ; bun... în grad ; a spăla.... putina, etc.). Ba uneori spiritele ni sunt cunoscute de aiurea (e-vită-din Radu D. Rosetti) ; de multe ori sunt plate, adesea adresate unor necunoscuţi, prea actualizante, de interes particular sau personal, ridicate prin naivitatea lor, cu un cuvânt : trase de păr. Căci, se va recunoaşte, a continua să iei vorba *pescărie* în cele două sensuri generalizate, a numi o *loterie tragere pe sfoară* şi a zice despre un *dentist beţiv* că *trage la măsea*, a spune unui *nevoiaş* că *n'are după ce bea apă*, sau a jongla cu derivate ca acestea : *Coco, Cocuţa, Cocoţată, Cocoţa*, a-i recomanda lui *Tănase* să-şi vadă *lungul nasului* şi a recunoaşte că un *aviator* e, când sboară, *la înălţime*. Şi câte altele de acestea înesemnază a-ţi pierde pur şi simplu bunătate de vreme, şi a nu-ţi cunoaşte.... lungul nasului.

Şi acelaş lucru despre forma detestabilă şi puerilă : versurile schioape, mişună caşi imposibilităţile linguistice (eliziuni forţate, sinereze imposibile, lungiri inadmisibile). Tip :

Iarna asta-i dat-o dracu.

Sau

'ntre ciocan şi nicovală.

Şi :

Dar nu eşti 'n... realitate,

în fine :

Lucrase noaptea, prin minune.

Ce dovedesc toate acestea ? Două lucruri :

1) că d. Gri-gri nu e încă un epigramist de volum ;

2) că d-sa nu are nici măcar spirit autocritic. Altfel şi-ar fi dat seama că din cele 90 de aşa-zise epigrame, cu multă bunăvoinţă abia următoarele ar fi trebuit publicate :

UNUI TRADUCĂTOR

Când zile 'ntregi lucrezi, ilustre,
Nevasta regulat te duce ;
In timp ce tu traduci pe alţii,
Ea doar pe tine te... traduce

LUI F. LOBODA
(Autorul unui recent volum de epigrame „Gura lumii").

Ţi-aş face-acum o epigramă
Să simţi înţepătura glumii,
Dar, drept să-ţi spun, îmi e cam teamă
N'aş vrea să intru 'n.... „Gura lumii".

Unui absolvent al Facultăţii de litere

Ai terminat şi, din păcate,
Grozav de tot vrei să te-arăţi ;
Dar ce-ai să faci cu-o facultate,
Când nu ai alte facultăţi ?
Numai aceste trei.

PAUL I. PAPADOPOL

note

Colaboratorul nostru d. D. IOV *va da tiparului în curând un volum de nuvele şi schiţe intitulat : „AMINTIRI ŞI LACRIMI".*

„AVEA PĂRINTELE CRIVĂŢ O NORĂ.." este romanul la care lucrează acum colaboratorul nostru d. D. IOV. *Va fi o apoteoză a vieţei de ţară trăită în satele de pe malul Siretului.*

plastica

EXPOZIŢIILE DELA ATENEU

MARIA IONESCU-BACALOGLU, MARIA ŞI GRIGORE MANEA,

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Mecanismul vieţei moderne, a pătruns cu acea putere care-l domină, până şi manifestările artistice ale spiritului omenesc, care ar fi trebuit cruţate de atari influenţe necerute de nimeni şi fără rost întrebuinţate.

Astfel unii pictori tratează cu abilităţi felurite un singur gen sau o subdiviziune anumită. După puţin timp, nevroind a duce mai departe încercările lor, cu fala ce începe a se afirma la început, se mulţumesc în a exploata o anumită predilecţie care în mod fatal se transformă într'o inconştientă mecanicizare, atât în tratare cât şi în colorit. Nu suntem refractari principiului devotări unui anumit gen, ba dinpotrivă îl recomandăm, însă cu mentiunea ca să rezulte din această înţelegere şi un progres în mentalitatea artistică a pictorului respectiv.

Cine a urmărit activitatea desfăşurată de doamna *Maria Ionescu-Bacaloglu*, a observat că d-sa nu numai că a înţeles ce însemnează progres, dar l-a pus şi într'o practică strălucită, manifestată în cursul numai a câţiva ani.

E deajuns a cerceta lucrările prezente spre a înţelege că suntem în faţa unui viguros talent ce se manifestă în deplinătatea lui, de justă concepere artistică.

Lucrările doamnei *Maria Ionescu Bacaloglu* pot fi privite din puncte diferite, dacă ne referim la subiectele ce reprezintă. In primul rând stau sub eticheta unei reale superiorităţi artistice florile. Factura lor este extrem de interesantă!

Astfel vedem perindându-se prin faţa ochilor: *trandafiri, violete* sau *pansele, crisanteme, crăiţe* sau *mimoze*, toate cu abilitate măieastră stilizate şi deosebită îndemânare nuanţate. Dar expozanta spre a marca şi mai mult caracterul distinctiv al florilor atât de mult iubite de d-sa, creiază ansambluri minunate de *liliac* cu *boule de neige, mimoze cu garoafe* sau *boule de neige* cu *irişii*, în care spiritul de adâncă pătrundere artistică este întrebuinţat într'un domeniu agreabil şi în acelaş timp deosebit de interesant. Reţin tot din galeria florilor minunatele *gălbejele*, pătrunse de o tratare fină, îmbrăcată într'un colorit cu dibăcie distribuit.

Dacă totuş spiritul vizitatorului inclină spre a face o sinteză, observă cu oarecare greutate, că predilecţia doamnei *Ionescu Bacaloglu* se manifestă într'o analiză minuţioasă şi corectă a *florilor de măr* şi de *liliac*.

Dar înţelegerea superioară a expozantei se evidenţiază şi într'un alt gen — oarecum îndepărtat primului — lucrări marine. S'ar părea curios trecerea bruscă dela studierea minuţioasă ce o oferă în deosebi florile, la o tratare de sbuciumat ansamblu, de care este succeptibilă în tratare marea nu de puţine ori agitată.

Totuşi o cercetare mai de aproape, oferă ochiului un alt domeniu, unde se oglindeşte deasemeni o sănătoasă concepţiune.

Din seria acestor lucrări marine vine în minte — printre altele — o pânză ce reprezintă o vedere îndreptată dinspre un mal al mări, lăsând astfel să se vadă în depărtare câteva case, aşezate pe cealaltă coastă. Ansamblul minunat dintre peisagiul ce-l oferă uscatul alături de cel al mării, domină şi această serie de lucrări.

Culorit viu şi în deosebi real, tratare maiastră şi cu abilitate diriguită de sentimentul proporţiilor şi al respectului formelor, pun pe artistă într'o atmosferă de sublimă seninătate, ce produce în sufletul vizitatorului un sentiment de continuă contemplare.

•

Tot la Ateneu expun şi cunoscuţii pictori *Grigore şi Maria Manea*. Lucrările lor au atât de multe afinităţi încât se poate vorbi fără nici un sentiment de împietate asupra unuia sau altuia, despre amândoi. Lucrările pictorului Grigore Manea sunt interesante şi cu mult gust nuanţate. Ceeace atrage în deosebi atenţia sunt acelea ce aparţin dificilului gen al capului de expresie.

Astfel adâncă înţelegere sufletească ce se transpune printr'o chibzuită şi minuţioasă tratare stilistică se evidenţiază cu destul lux de amănunte în: *moş Ion, ţiganca, două prietene, în cojoc, ciobănaş, moş Gheorghe, florăreasa, fumând, Mărioara, ţigan bătrân, baba Mariuca* ş. a. m. d.

Superioritatea artistului Manea se zugrăveşte şi în câteva admirabile peisagiuri, dominate de un specific natural şi care prin puterea de reprezentare te transpun: *în grădină, la fântână*, sau în faţa unei case ţărăneşti *din Făgăraş*.

Doamna Maria Manea, pe lângă minunatele: *cap de studiu, cap de fată, cap* de *ţigancă*, etc. ne înfăţişează sub forme atrăgătoare pânze de o naturaleţă izbitoare reprezentând: *flori de câmp*, sau *trandafiri, violete, ghiocei, liliac*, etc.

Deaceea artista Maria Manea contribue într'o măsură apreciabilă la înălţarea cadrului de o factură superioară ce respiră expoziţia Manea.

CONSTANTIN ISACHIE

— SALA ILEANA —

Expoziţia de pictură a d-lui Const. Isachie din sala „Ileana" este, fără îndoială, un însemnat eveniment plastic. Fără să exagerăm, această expoziţie care face cinste artistului, poate fi considerată ca o evoluţie în pictura noastră. In adevăr lupta după inedit şi original te isbeşte de la prima vedere. Totul este nou, bine studiat, ciselat şi aprofundat psihologiceşte până în cele mai mici amănunte.

Isachie are tot ce trebue unui artist şi în deosebi, cultură.

Expoziţia sa se deosebeşte de multe altele prin varietatea subiectelor şi realizarea lor cu totul originală.

Luminoase şi cu un colorit viu, pânzele d-lui Isachie sunt de o valoare necontestată, fiind rezultatul unei munci uriaşe şi a unei pregătiri alese.

Artistul prinde, în deosebi, nudul cu vigoare şi preciziune cum puţini o pot face la noi. Totul este bine studiat şi redat cât mai aproape de realitate.

Peisagiile sunt fericit alese şi au un colorit minunat. Unele din ele cu cerul lor de iarnă ne arată o preferinţă deosebită a maestrului pentru astfel de subiecte.

Intr'o largă măsură ne-a impresionat şi florile. La Isachie, floarea este redată aşa cum a făcut-o firea. El le-a pictat cu sinceritate şi cu simţire delicată, punând în ele tot sufletul său de artist.

In portrete — pentru cari a şi fost premiat la Paris — şi în capete de expresie se prezintă cu factura sa personală.

D. Isachie este un pictor de talent a cărui expoziţie cuprinde opere de autentică valoare artistică. D-sa a tras o dâră luminoasă şi cu totul originală în plastica noastră.

Ii dorim tot acelaş succes material.

•

M. PADINA

(SALA MOZART)

Un nume necunoscut pentru marea mulţime ce colindă expoziţiile noastre de pictură, este acela al d-lui M. Padina.

Şi cu toate că noi, bucureştenii, nu prea îl cunoaştem, artistul aduce interesante lucrări şi ne face să insistăm asupra lor căci ele ne arată o personalitate artistică interesantă.

Temperament plin de tinereţe, găseşte în frumuseţile firii un isvor nesecat de inspiraţie. Tehnica lui robustă ne surprinde şi ne uimeşte. Unitatea acestei facturi personale şi caracteristice, lămureşte dela început un penel viguros.

Iar culoritul cald ce stăpâneşte toate bucăţile sale, armonia care dă atâta farmec fiecărei pânze, sunt note de deosebită atracţie.

Iată de ce capetele sale de expresie, peisagiile, florile şi bucata *„la seceriş"* (carc îl apropie de Verona), sunt adevărate prilejuri de emoţii artistice pentru acei cari îi vizitează expoziţia.

D. CASELLI

gazetaria

aşa şi-aşa...

DIN CE IN CE MAI BINE se prezintă revista „Orizonturi noui" al cărei ultim număr (8—9) pare a fi închinat d-lui G. Bacovia, despre a cărui operă, d. N. Davidescu, ne spune: „își verifică vitalitatea' trecând, prin timp, victorioasă și intrând în cadrul literaturii clasice".

Și omagiul se completează prin darurile lirice pe cari acelaș număr le aduce, atât de numeroase și de prețioase, încât putem afirma că „Orizonturi-le noui" dau un răsunător imbold lirismului, în pofida timpului în care trăim și a genurilor cu greutate pe care le preferă cei mai mulți dintre scriitori, chiar tineri.

Amintim pe cele mai caracteristice: sumbrul „Liceu" al d-lui G. Bacovia care distonează ca manieră cu rustica „Inspirare" a d-nei Maria Cunțan, atât de deosebită ca obiect de urbanele „Felinare" ale d-lui Dem. Basarabeanu și ca atmosferă de clasicele accente din „Hymn lui Bacchus", semnat de d. C. Ionescu-Olt, contrastând și acestea cu „Gând de iarnă" de d. G. St. Cazacu, care pare a fi sufletul neîntinat și neobosit al acestei publicațiuni. Alte versuri: „Visuri" de Ion Focșăneanu, „Privind din prag" de V. Lăiniceanu, „Fosila" de Ilariu Dobridor, „Cântec de toamnă" (Paul Verlaine) în trad. d-lui V. I. Bergheanu, „Rondelul fatal" de P. Tipărescu.

Lângă versuri se situează cu destulă modestie proza susținută, aici, prin lirismul din „Terasele albe" (Natură moartă, Printre stânci) ale d-nei Agata G. Bacocia, prin schița d-nei Sm. M. Vizirescu: „Ionisâm" și prin pagina fantastică: „Moartea albă" a d-lui George Acsinteanu.

Numărul e completat prin suplimente de artă și pagini critice de orientare. Ne-a impresionat urât, ce păcat, eșirea d-nei A. G. B. împotriva „didactismului cultural", cum și alta (a d-lui Pan. M. Vizirescu) împotriva nuvelei „Duhovnicul Maicelor". Sunt gesturi pe care — credem — conducerea revistei nu și le poate apropia și pe care înșisi autorii lor vor avea toate motivele să le regrete, cât mai curând.

IȘI CONTINUA SARCINA de corect informator al publicului „Buletinul cărții românești" prin No. 2 (An. II). Interesant capitolul: poezie, din care amintim:

Balotă Nic., Din Spuma mărilor; Barbu Ion: Joc secund; G. St. Cazacu: Acorduri; V. Demetrius: Versuri; Iacobescu D.: Kuasi; Eug. Speranția: Pasul umbrelor și al veciei; etc.

Reproducem și unele titluri din capitolul: teatru:

Anghel Ion: Suflete mari; Arteni Spiridon: Unirea; Eftimiu Victor: Marele Duhovnic; Hulea Ovidiu: Invierea, etc.

DESPRE D-SA, iată ce spune d. Eug. Lovinescu unui reporter:

„.....din tot ce-am scris pe urmă.... se vede o personalitate și un talent unic în lume...".

Și de altă parte:

„Sunt și eu moldovean — ca orice om de talent...".

Fireşte că nu avem nici un motiv să nu-l credem...

IN ANUL AL XII a intrat revista „Răsăritul". Primul număr ne aduce: proză viguroasă semnată: Al. Lascarov Moldovanu, D. Nanu, etc.; versuri: d-nii C. Goran, C. Florită, etc. Urmează articole de îndrumare practică și o cronică bogată.

INCEPAND cu n-rele 89—90 „Contemporanul" își schimbă formatul, apropiindu-se în acelaș timp simțitor de realitățile literare. Fără să-și părăsească sau numai să se abată dela crezul literar — aduce colaborări interesante ca aceea a d-lor: Al. O. Teodoreanu, Cezar Petrescu, Emil Riegler-Dinu.... Se dă toată atențiunea plasticii din care ni se dau și reproduceri. Fireşte că, pentru „Contemporanul" apariția volumului **Joc secund** de Ion Barbu... înseamnă ridicarea unei flamuri negre, cu pajură aristocratică în vitrina librăriei românești.

Despre **CENTENARUL ROMANTISMULUI** scria, în No. 482 („Adevărul literar") d-nul Al. Al. Philipide. Alte contribuțiuni în această chestiune. Bătălia în jurul lui „Hernani" și „Hernani" si isvoarele sale (I. Bick), precum și unele clișee semnificative.

Ce păcat, că nu ni se spune nimic despre... romantismul românesc.

„PLEIADA" este titlul nouei reviste literare care va apare la 15 Martie crt., sub conducerea d-lor George Murnu și Valeriu Grecu. O așteptăm, și îi urăm isbândă. Numele conducătorilor constituesc cea mai bună garanție.

IN EDITURA CIORNEI au fost anunțate următoarele 3 volume de proză:

Gala Galaction: Roxana; I. Agârbiceanu: Biruința; Victor Eftimiu: Dragomirna.

O NOUA EDITIUNE (critică) a poeziilor lui Eminescu, îngrijite de cercetătorul iesan G. Ibrăileanu a esit de curând de sub presă. E cea mai autorizată desmințire adusă unui tineret care ar vrea să se audă cât mai puțin numele genialului înaintaș, în al cărui nimb apar ca niște gângănii.

ALTE EDITIUNI DE CLASICI ANUNTATE:

Ion Creangă — îngrijit de d. Mihail Sadoveanu: I. L. Caragiale: opera — pusă la punct de d. Paul Zarifopol.

Sunt nu numai omagii aduse acestor fruntași ai scrisului, ai veșnicului scris românesc: dar mai cu seamă posibilități de adevărată cunoaștere oferite publicului dornic de frumos și de editiuni definitive. Faptul în sine constitue însă și un semn de justă orientare: gustul publicului, târît în toate vânturile de aventurierii scrisului, s'a regăsit pe sine în pătrunderea marilor creațiuni, pe care, ne mai găsindu-le în prezent, le smulge din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat. Cât de frumos se împacă această întoarcere cu pioasa contribuție pe care scriitorii (deveniți îngrijitori) și editurile o dau prețioasei orientări.

„IL GIORNALE DI POLITICA E DI LETERATURA" din Roma închină un interesant număr Românieĭ din care frații noștri depe malurile Tibrului se vor putea informa — uneori mai exact, alteori cu oarecari probabilități, asupra lucrului dela noi. Nu știm cine va fi avut fericita inspirație a unui astfel de omagiu — credem însă că, pentru întocmirea lui, va fi trebuit să se apeleze la personalități critice libere de orice preocupări de cenaclu. Altfel n'am fi înregistrat — printre revistele de frunte românești — tocmai pe cele mai neînsemnate... iar, printre critici, începători cari dibuesc. Fireşte că, odată intrat pe făgașul cenaclului, numărul începe, din punct de vedere literar, să fie părtinitor.

In restul numărului, prețioase articolele d-lor: Umberto Biscottini: Italia e Romănia: Riccardo Riccardi: Lineamenti geografici dela Grande Romania: N. Iorga: L'arte romena e L'Italia: Demetrio Găzdaru: La letteratura popolare romena con speciale riguardo alle fiobe: Venere Isopesco: I costumi nazionali romeni: Claudio Isopesco: L'Italia e gli inizi del teatro drammatico e musicale romane: George Mihail Zamfirescu: Il teatro romeno contemporaneo.

Cronica foarte bogată dă toată atențiunea unor volume românești de curând apărute în limba italiană și semnate: I. Agârbiceanu, Camil Petrescu, I. Rebreanu, I. L. Caragiale, D. D. Pătrășcanu. Fascicola de peste 200 de pagini, aduce reușite clișee caracteristice țării noastre și putină antologie poetică (în traducerea d-lui A. Marcu.

„SCRISUL NOSTRU" a ajuns la al 12-lea număr cu acelaș entusiasm cu care a pornit, acum un an, cu primul. Colaboratorii: aceeași credincioși bârlădeni, dar mai ales inepuizabilul G. Tutoveanu care scrie atât de duios despre Al. Vlahuță, cu prilejul celor 10 ani scurși dela moartea acestuia. Iată un fragment din justa caracterizare:

„Vlahuță a știut să se coboare 'n adâncurile sufletești ale neamului nostru; a știut s'asculte armonia fără seamăn a limbii noastre; a știut să 'nțeleagă jalea doinelor și veselia cântecelor de biruință; a știut să se 'mpletească 'n freamătul și 'n tumultul vijelios al mulțimilor,.... creind, din toate aceste, o literatură care aparține și lumii întregi, prin sentimentele general-omenești pe care le cuprinde și este, în acelaș timp, și **națională**, prin structura intimă și prin graiul curat românesc. Pentru aceasta, Vlahuță **va trăi** deapururi, în desfășurarea literaturii noastre".

In restul sumarului: Lumina din colibă, de N. N. Lenguceanu și mai ales: o interesantă „corespondență literară" și câteva epigrame, care ar putea fi ceva mai spirituale. Versurile — de începători. Cronica, săracă. Poșta redacției bogată și interesantă.

P. I. P.

literara

o seamă de cuvinte

D-na de Maintenon înaintea primei sale căsătorii era foarte săracă.

Intr'o seară având invitaţi la masă nu avea destulă mâncare ca să ajungă tuturor invitaţilor. Lacheul său era foarte mult apreciat de stăpână cât şi de invitaţii d-nei de Maintenon pentru istorioarele vesele ce le povestea cu mult talent.

In seara aceea se apropie de stăpâna sa şi îi spuse fără să audă cei dela masă :

— Doamnă voi mai spune încă o istorioară şi musafirii d-voastră se vor sătura de râs în loc de mâncare.

*

Sofocle povestea într'un cerc de prieteni că trei din versurile sale l-au costat trei zile de muncă.

— Trei zile? spuse mirat un poet mediocru. In acest interval eu aşi fi făcut o sută de versuri.

— Se poate, spuse Sofocle, dar nici unul din aceste versuri nu ar fi durat mai mult de trei zile!

*

Lui Marc Antoniu îi plăcea foarte mult să pescuiască cu undiţa. Intr'o zi porunci unui pescar să stea ascuns sub apă la locul unde va pescui el şi de câte ori va arunca undiţa în apă să-i agăţe câte un peşte care bun înţeles să fie pescuit mai dinainte. Toate astea le făcea pentru a arăta Cleopatrei cu câtă dibăcie ştie el să pescuiască şi că nici un peşte măcar nu-i rezistă. Cleopatra băgă de seamă că sub apă era un om, dar nu zise nimic.

A doua zi ea invită pe prietenii săi intimi la o partidă de pescuit cu Marc Antoniu. Angajă un pescar care să stea sub apă pregătindu-şi o provizie de peşte sărat ca de câteori arunca Marc Antoniu undiţa, să-i agaţe câte un peşte. De câte ori simţea undiţa grea o trăgea afară cu foarte mare emfază.

Cleopatra şi invitaţii îl felicitară.

Abia atunci îşi dete seama că regina observase din ajun pe pescar sub apă.

— Lăsaţi, spuse ea lui Marc Antoniu, lăsaţi pe locuitorii din For şi din Canop să mănuească ei undiţa şi ocupaţi-vă d-voastră mai bine să capturaţi în locul peştilor : oraşe, ţări şi chiar regi.

*

Se făcea o procesiune cu moaştele sfintei Genevieva pentru secetă. Abia porni procesiunea că începu să cadă o ploaie torenţială. Văzând aceasta episcopul de Castres, care era foarte apreciat pentru glumele sale, spuse unuia din cei ce formau cortegiul :

— Sfânta se înşeală, a înţeles greşit? Crede că noi o rugăm ca să ne dea ploaie!!

*

Carol Quintus, spunea că dacă ar vrea să vorbească cu Dumnezeu, i-ar vorbi în spaniolește ; oamenilor le-ar vorbi în franţuzeşte, femeilor în italieneşte iar calului său i-ar vorbi în nemţeşte!

bazar

RELICVE DE LA BYRON

Newstead Abbeg, locuinţa strămoşească a poetului Byron, a fost, de curând, oferită statului britanic de un bogătaş englez. Această abaţie se află în marginea pădurii Sherwood, în comitatul Nottingham, şi a fost construită în 1170 de Henric al II-lea care a ridicat-o fiind cuprins de remuşcări în amintirea episcopului Thomas à Becket, asasinat din ordinul lui. Abaţia care a aparţinut la început Călugărilor Negri a intrat în posesiunea familei Byron în anul 1540, şi poetul a locuit acolo în mai multe rânduri, până în 1818 când a fost nevoit s'o vândă spre a-şi plăti datoriile.

In curtea abaţiei se află un stejar plantat chiar de poetul „Corsarului", în 1798, şi un monument ridicat în amintirea câinelui său favorit, Boatswain. In 1808, după ce a plecat de la Cambridge, poetul s'a stabilit la Newstead, şi aici a scris cele mai multe din poeziile din tinereţe.

Se mai vorbeşte încă şi azi de „orgiile" pe care le făcea Byron cu pretenii săi la Newstead, deşi probabil că acestea nu erau decât petreceri sgomotoase tinereşti. E sigur însă că prietenii ce formau acest grup se delectau pe seama paznicilor burghezi deghizându-se în strae călugăreşti. S'a întâmplat chiar odată că Byron să desgroape tigva unui călugăr din cimitirul mânăstirei şi s'o transforme în cupă de vin. Această pângărire n'a rămas nerăsbunată căci multe nenorociri s'au atribuit deatunci încoace acelei ţeste transformată în cupă. E lucru sigur că proprietarii mai noi ai abaţiei n'au fost prea norocoşi. Famil a Webb care a moştenit timp de trei sferturi de veac, abaţia a fost lovită de nenorociri neaşteptate. Cei doi băeţi mai mari au murit de moarte violentă, iar fiica cea mai mare, d-ra Fraser a îngropat cupa fatală cu propriile ei mâni, într'un loc tăinuit şi cunoscut numai de ea, pentru a o împiedica astfel de a mai provoca vreun rău.

E interesant de spus că pe când Newstead a fost dăruită statului casa lui Byron din Londra, în Albermarle Street, a fost transformată într'un birou. In camera în care Byron a întâlnit, acolo, pentru prima dată pe Walter Scott, se află obiecte de valoare, între altele un paravan confecţionat chiar de poet. Acesta este tapetat cu bucăţi tăiate din ziare, înfăţişând actriţe şi boxeuri. Tot aici se păstrează vesta şi mănuşile purtate de Byron în ziua lui de nuntă şi deasupra căminului se află un sugestiv portret al lui pictat în 1814.

6 MILIOANE LEI PENTRU UN TABLOU DE TITIAN

Tablourile celebrei colecţii Lansdowne, vândută la Londra zilele trecute la o licitaţie publică, au fost cumpărate de americani pentru preţul de 22.860 lire sterline. Intre altele, d. Frank Sabin a cumpărat un tablou de Titian, cu 8505 lire, ceeace revine la peste 6 milioane lei. Intreaga colecţie Lansdowne s'a vândut pentru suma de 100.000 lire sterline.

caricatura zilei

SATISFACUT...

— Hei! acum poţi să mai trăncăneşti că sunt o brută.

(Dimanche Illustré)

PREVĂZĂTOR

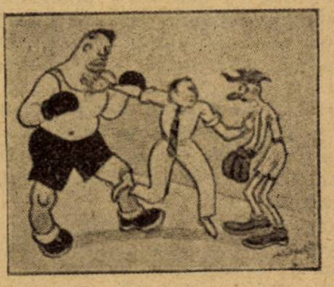

— Dece ţi-ai pus centura la cap?

— Pentrucă loviturile sub centură sunt interzise.

(Die J. Z. — Viena)

INVALIDITATE

— Tatăl tău e în pat? E ceva grav, micule?

— A, nu : mama tocmai îi cârpeşte pantalonii.

(La Tribune de Genève)

PAGINI UITATE

ISTORIA ROMÂNILOR
DIN DACIA TRAIANĂ

de A. D. XENOPOL

PRECUVÂNTARE LA EDIȚIA I

Poate părea îndrăzneață întreprinderea de a scrie, în starea de astăzi a științii istorice asupra poporului nostru, o istorie a acestuia. Isvoarele pentru cunoștința trecutului său curg adeseaori numai în picături; multe părți ale istoriei sale sunt încă niște ghicitori ce așteaptă o deslegare. Rodul este încă necopt pe arborele istoriei noastre. S'ar părea că culegerea lui ar fi o greșită pripire.

Și cu toate acestea nu este așa. Istoria unui timp se clădește întotdeauna cu materialul adunat până atunci. Dacă ar fi să așteptăm ca tot materialul istoric al unui popor să fie descoperit, n'am ajunge nici odată să expunem cursul vieții sale; căci descoperirile se fac neîncetat, cunoștințele se întind și se adâncesc mereu, lărgind orizontul istoriei.

Fiecare timp oglindește în lucrările istorice ce le înfățișează cunoștința de atunci a poporului asupra trecutului său. Fiecare timp este deci în drept să aibă istoria lui, începând chiar dela acela al copilăriei unui neam, când el nu a eșit încă din fașele poveștilor.

Noi credem că chiar până acuma, cu toată pornirea unei grabnice și pripite propășiri, precum este întreaga noastră desvoltare, isvoarele de căpetenie ale istorici noastre sunt cunoscute, sau cel puțin adunate. Viitorul va putea, fără îndoială, să modeleze cu mai mare preciziune corpul viu al trecutului nostru, și să înfățișeze ochilor poporului o figură mult mai deplină de cum putem s'o înfățișem noi astăzi.

Intemeiat pe această convingere am întreprins greaua îndeletnicire de a expune bântuitele destine ale poporului român.

M'am silit pe cât mi-a fost cu putință a fi complect.

M'am ferit însă de erudiția goală, căreia îi place să citeze, numai spre a minuna pe cetitor cu cunoștințele autorului.

Se va găsi poate un alt neajuns lucrării mele, anume de a nu fi egală în stil în toate părțile sale. Aceasta însă era peste putință. Când era vorba de a fixa o dată, sau de a determina succesiunea unor domni, stilul trebuia să ia caracterul unei discuții științifice.

Aiurea, unde simțeam pulsul cel mare al nației răsunând în inima mea, la priveliștea faptelor mărețe, sau la trecutul de durere al poporului român, fără să fi vrut mi se încălzea condeiul și povestirea lua un caracter mai literar.

Eu sunt anume de părere că istoria trebue să scruteze spre a afla adevărul, dar că acestuia nu-i va sta nici odată rău când va fi învelit într'o haină frumoasă.

De aceea cred că, deși istoria tinde a deveni o știință, scrierea ei nu trebue să înceteze a rămânea și o lucrare literară; în îmbinarea acestor două caractere stă tocmai partea cea grea a formei în istorie.

Lucrarea ce o înfățișez nației mele este un sistem întreg care caută să-și dea seama de succesiunea tuturor împrejurărilor prin care a trecut.

Acest sistem este un rezultat firesc al înlănțuirii faptelor istorice. Poate să fie de îndreptat în vreo parte, de adaos sau de prefăcut aiurea. In marile lor trăsături, liniile vor fi puse și la atâta numai poate năzui timpul în care trăim.

De aceea cer și eu drept cuvânt ca cei ce se vor ocupa de lucrarea mea să o considere în întregul ei și să nu se oprească la o perioadă oarecare; căci bineînțeles, într'o întreprindere atât de mare era peste putință a nu slăbi câteodată. Atâta pot spune că am scris aceste șase volumuri (la a doua ediție le-a extins la 14 N. Red.), cu o egală iubire pentru toate timpurile ce se desfășurau înaintea minții mele, atât acele de glorie și măreție, pe cât și acele de durere și restriște, și aș fi fericit dacă această carte a neamului românesc ar fi îmbrățișată cu aceeaș căldură cu care a fost produsă.

♠

M'am oprit cu expunerea la faptul cel mare al unirii principatelor, adică la realizarea celei dintâi din dorințele de reorganizare exprimate de divanurile ad-hoc.

Pentru a pune în toată lumina lui, tabloul regenerării noastre, ar fi trebuit să cuprindă in el și îndeplinirea celuilalt punct din programul lor: întemeerea dinastiei, ba chiar să ating și încoronarea edificiului nostru politic prin proclamarea regatului; căci de aici abea începe pentru noi era activă a vieții politice, pe când până atunci aproape întreaga noastră istorie, nu este decât reflexul adeseaori inconștient al istoriei străine.

Am crezut însă că nu este bine a intra prea adânc în timpul de față, care nu poate avea pentru propriile lui fapte privirea cea rece și nepărtinitoare ce se cere dela o expunere istorică.

Aș fi vrut să mă opresc chiar înainte de anul 1848, din generația căruia mai trăesc încă bărbați cari au influență asupra mersului împrejurărilor. Aceasta însă n'o puteam face, căci întreaga istorie a fostelor principate gravitând către unire, trebuia să ajung până la împlinirea menirii lor seculare. Mari fapte s'au îndeplinit dela unire încoace, și când se va fi așezat pe timpurile noastre pânza limpezitoare a trecutului îndepărtat, generațiile viitoare vor privi cu mândrie la domnia lui Carol I. Dacă am socoti totuș că nu pot s'o ating, am făcut-o din credința că dacă prezentul trebue să scrie istoria trecutului, aceea a prezentului trebue să o scrie viitorul.

1888.

GRIGORE MANEA: Moș Gheorghe

Cărți redate în extrase

DAVID GOLDER

de IRENE NEMIROVSKY

Opera impune un tip de om de afaceri, creat, studiat cu o iscusință [illegible] pulsează în fiecare rând al cărții, iar justețea documentației de maestru. [illegible] de 23 ani. De necrezut. e uimitoare. Autoarea e o [illegible] Var fi citit cu viu interes, David Golder e un roman pe care Balzac [illegible] între Irène Nemirovsky și marele titan, au făcut-o cu siguranță toți cei ce au citit și au scris despre David Golder. E fatală; și nici nu se putea aduce tinerii autoare, o mai nimerită laudă. Iată ce justifică nerăbdarea cu care se vor aștepta operele viitoare ale unei scriitoare care a isbutit dela început să merite asemenea unanime elogii.

David a pornit calic dintr'un sătișor ucrainian. Acum e printre cei puternici, printre cei bogați. S'a opintit, prin orice mijloace, de soi și de nesoi, nu atât de dragul banului, și pentru tot ce poți obține prin el, ci mai ales din patimă pentru luptă, din aprig dor de isbândă; David Golder e un jucător crud, pătimaș, meșter.

Banii agonosiți îi risipește cu prisosință, Gloria, soție, Joyce, fiică.

Lupta cea mai crâncenă se dă acum în jurul acestei jinduite comori: Petrolul. Cine nu sdrobește, e sdrobit. Iată ce știe prea bine David, iată pentru ce nu șovăește și împinge la sinucidere pe un vechi prieten, adversarul de azi, Marcus.

Un călău îl pândește însă și pe David: Boala, angina de piept.

Moștenirea unui om de afaceri e câte odată o macabră surpriză. Gloria Golder, crede nimerit să-i anunțe soțului că zilele îi sunt numărate și să-l întrebe dacă s'a gândit la viitorul ei.

David, n'a avut timp în tinerețe să-și iubească soția, el a fost o mașină de stors bani, cu dragostea se perde timp; și timpul e bani.

Nici Gloria nu l'a iubit pe David. A iubit pe alții și mai cu seamă pe contele Hoyos, care și acum trăiește pe spetele lui David. Hoyos o sfătuise să deschidă ochii soțului istovit că moartea se apropie, găbindu-și pasul.

In sufletul de luptător înverșunat, există însă un colțișor de azur. Acolo surâde imaginea Joyce-i,—frumoasă nespus. Fata lui David Golder e și ea însetată — de lux și plăcere; inimă seacă și spirit calculat, dar așa cum e David o adoră. Gloria se poate mulțumi cu bijuteriile de regină și mobilierul de împărătească, alt nu va avea de la el, tot ce are e pentru Joyce.

Joyce! Fata lui Hoyos, exclamă, furioasă, Gloria.

Destăinuirea curmă ori ce avânt al bătrânului. Durerea fizică, și cea morală îl doboară. Ruinat, nesimțitor, David e ca un mort viu? Ai săi l'au părăsit, îi ține de urît în apartamentul gol, un prieten bătrân, sgârcit cum rar s'a văzut. David așteaptă moartea, încă ori cum tot iubind viața.

Când vine să-l ademenească un tovarăș de luptă, când îl imbie să intre iar în hora și vârtejul afacerilor, și să câștige iar o avere, David refuză. Presimte că munca l'ar ucide, și se simte fără vlagă pentru ca, fără dorința de câștig.

Dar vine și Joyce.

Fa iubește pe un prințișor fără lețcaie, întreținut de către o englezoaică bătrână. E hotărîtă să se vândă și ea unui moșneag desgustător, și bogat: Fischl. Singur tatăl ei ar putea-o scăpa de asemenea pacoste, singur el i-ar putea da bani, și pe prințișorul ei.

— Hoyos, ți-e tată, geme David.

Și-l doare, fata n'a venit de cât pentru a-i cere bani. Il doare și că e atât de frumoasă... A lui sau a lui Hoyos...' va începea pe mâna unui Fischl! Ce păcat' și... ce rușine,... Joyce reprezintă o valoare Golder ,ori cum... și cea mai de preț! Și să se fălească un Fischl cu ea! A crescut sub ochii lui David, i-a fost dragă, lui i-a zis ea tată... Și frumoasă-i!...

Nu se îndură să o părăsească în așa clipă hotărîtoare.

Fie.

S'a hotărît. Iar la luptă. Lupta cea mai grea.

Pleacă în Rusia. Acolo trebue să pue mâna pe petrol. Să iscălească contractul care o va îmbogăți pe Joyce.

Isbutește; în timp ce angina de piept îl torturează fără milă. A scăpat pe Joyce Golder de grețosul Fischl. Se reîntoarce spre casă și moare pe vapor. Il veghează un tânăr din statul ucranian unde s'a născut și el, un jidan, care se duce în occident, să facă bani.

CAPITOL I

— Nu, zise Golder.

Și ridică brusc abajurul pentru ca să cadă ast-fel toată lumina lămpii peste fața lui Simon Marcus, șezând în fața lui de cealaltă parte a mesei. Privi o clipă creșturile, sbârciturile, fugărindu-se pe toată fața lungă, smolită a lui Marcus, îndată ce acesta mișca buzele sau pleoapele, ca pe suprafața unei ape întunecoase, tulburată de vânt. Ochii de oriental însă, greoi și somnoroși rămâneau liniștiți, plictisiți, nepăsători. O figură închisă ca un perete. Golder aplecă cu precauție varga de metal flexibil care susținea lampa.

— La o sută, Golder? Ai calculat bine? E un preț acesta; zise Marcus.

Golder șopti iarăși:

— Nu.

Adăogă:

— Nu vreau să vând.

Marcus râse. Dinții lui lungi strălucitori, pavați cu aur, străluceau ciudat în umbră.

— In 1920, când le-ai cumpărat, faimoasele tale petrolifere, ce valoare aveau? întrebă el cu glasul fornăit, ironic care trăgăna vorbele.

— Le-am cumpărat la 400. Dacă porcii ceia: Sovietele, ar fi înapoiat terenurile petroliștilor, afacerea era frumoasă. Aveam pe Lang și grupul său îndărătul meu. Chiar de prin 1913 producția zilnică din Teisk era de zece mii tone. ...Fără bluff. După conferința de la Genua acțiunile mele au căzut de la 400 la 102, după cât îmi amintesc... Apoi... Făcu un gest nehotărît cu mâna: totuși le-am păstrat? Pe vremea aceia erau bani.

— Așa e. Acum îți dai seamă că terenurile petrolifere în Rusia, acum în 1926: nu-s pentru tine de cât... pleavă? Hai! N'ai după cât știu nici mijloace, nici chef să le explotezi tu personal?... Tot ce se poate face e să se câștige câte-va puncte provocând mișcări de Bursă... O sută, prețul e bun.

Golder își frecă îndelung pleoapele umflate, arse de fumul care umplea camera.

Zise din nou, mai încet:

— Nu vreau să le vând, nu. Numai când Tubingen Petroleum va fi încheiat acordul pentru concesiunea din Teisk, la care și tu te gândești, numai atunci vând.

Marcus rosti un fel de „A! da" înăbușit, și atâta tot. Golder zise fără grabă:

— Această afecere, tu o duci de un an în ascuns de mine, Marcus. Iată tocmai în ce constă afacerea... Ți s'ar oferi un preț bun pentru acțiunile mele, îndată ce s'ar închia acordul?

Tăcu, căci i se sbătea aproape dureros inima, ca după fiecare isbândă. Marcus își strivi încet țigara în scrumiera plină.

— De cum va zice, — pe din două, cugetă deodată Golder, s'a dus pe copcă.

Aplecă capul să poată mai bine asculta glasul lui Marcus.

După o scurtă tăcere, Marcus spuse:

— Nu jucăm pe jumătate, Golder?

— Golder strânse fălcile:

— Ce spui? Nu.

Marcus șopti aplecând genele:

— Ah, pentru ce dorești să ai un inamic mai mult; Golder. Ai îndeajuns așa. Mâinele sale strângeau lemnul mesei și se mișcau încet cu o scârțîitură a unghiilor, repede și ascuțită. Luminate de lumina lămpii, degetele lungi, albe, încărcate cu

inele grele, strălucea pe mahonul biroului empire, tremurau uşurel. Golder surâse.

— Nu prea eşti primejdios, acum dragul meu.

Marcus tăcu o clipă, examinându-şi cu luare aminte unghiile vărpsite.

— David... pe din două !... Hai !... Suntem asociaţi de douăzecişicinci de ani. Trecem buretele şi reîncepem. Dacă tu ai fost aci în Decembrie când Tubingen mi-a vorbit...

Golder suci nervos sfoara telefonului, o răsuci împrejurul mâinelor.

In Decembrie, repetă el făcând o strâmbătură... da, eşti prea bun... însă...

Tăcu. Marcus ştia tot atât de bine cât şi el singur că în Decembrie căuta capitaluri în America pentru „Golmar". — [illegible] afacerea care-i lega de [illegible] amar de ani ca pe [illegible] Dar nu spuse nimic. Marcus urmă :

— David, mai e vreme. E mai bine, crede-mă... Intrăm amândoi în vorbă cu Sovietele ? Afacerea e anevoiasă. Pentru comisioane, pentru beneficii, peste tot pe din două : hai ?... E leal, ce zic ? David, Hai ?... că de nu, dragul meu...

Aşteaptă un răspuns, o afirmare, o înjurătură, dar Golder răsufla din greu şi rămânea mut. Marcus şopti :

— Ia ascultă, nu este numai Tubingen pe lume....

Atinse braţul inert al lui Golder ca şi când ar fi dorit să-l trezească. Sunt alte Societăţi, mai tinere, şi de... de un caracter mai speculativ, zise el, cercetându-şi vorbele, — cari nu au iscălit acordul din 1922 asupra petrolului şi cari nu-şi bat capul cu foştii îndreptăţiţi, de cei ca tine aşa dar... Acelea ar putea...

— L'Amrum Oil ? zise Golder.

Marcus scâşni :

— Poftim, şi asta ştii ? Ei bine, ascultă, prietene, regret, dar Ruşii vor iscăli cu Amrum-ul. Şi acum pentru că te împotriveşti să mergi mână în mână cu mine, le poţi păstra acţiunile tale până la judecata cea din urmă, te poţi culca cu ele în mormânt...

— Ruşii nu vor semna cu Amrum-ul.

—Au şi iscălit, exclamă Marcus.

Golder făcu o mişcare din mână.

— Da Ştiu. Un acord provizoriu. Trebuia să fie ratificat de către Moscova în termen de patruzeci şi cinci de zile. Eri. Dar, pentrucă nici de data aceasta nu s'a făcut nimic ; te-ai simţit neliniştit şi ai încercat iarăş cu mine.... isprăvi el foarte repede, tuşind :

— Te voi lămuri. Tubingen, nu-i aşa ? Amrum, i-a suflat încă câmpiile de petrol din Persia, acum doi ani. Astfel încât de data aceasta cred că mai curând ar vrea să crape decât să cedeze. Până acum nici n'a fost greu de altmintrelea, s'a oferit mai mult jidănaşului care trata cu tine pentru soviete. Telefonează acum, vei vedea....

Marcus strigă, deodată cu glas bizar, ascuţit ca o femeie bătrână şi isterică.

— Minţi, porcule .

— Telefonează şi vei vedea

— Dar... bătrânul... Tubingen... ştie ?

— Da. Firește.

— Tu ai făcut aşa ceva, canalie, năpârcă !

— Da. Se putea altfel, ia aminteşte-ţi.... Anul trecut, în afacerea cu petrolul din Mexic, acum trei ani cu mazutul, ce frumoase milioane au trecut din buzunarul meu într'al tău ? Ce ţi-am bănuit eu ? Nimic. Şi apoi... S'ar fi zis că-şi mai căutà argumente, şi dorea să le adune în cuget, apoi le alunga dintr'o mişcare a umerilor. „Afaceri", zise el cu simplicitate, ca şi cum ar fi rostit numele unui zeu temut.

Marcus tăcu, imediat. Luă de pe masă un pachet de ţigarete, îl deschise, frecă chibritul cu luare aminte. „Pentru ce, bogat cum eşti, fumezi aceste ordinare „Gauloises", Golder ? Degetele îi tremurau grozav. Golder le privea fără să spună nimic, ca şi cum ar fi cântărit viaţa în trăsăturile unui animal rănit.

— Aveam nevoie de bani, David, zise Marcus deodată cu glas nepăsător. O stâmbătură bruscă îi suci un colţ al gurei : eu... eu am grozavă nevoie de bani, David... N'ai putea... să mă laşi să câştig şi eu ceva ?... Tu nu crezi că....

Golder scuturà sălbatec [illegible]

— Nu [illegible] capul.

El văzu mâinele palide împreunându-se, legându-şi degetele încleştate, înfigându-şi mâinile în carne.

— „Mă ruinezi", zise în sfârşit Marcus cu glas înăbuşit şi ciudat.

Golder, cu ochii aplecaţi cu îndărătnicie, nu răspunse nimic. Marcus şovăi, apoi se ridică, împinse încetinel scaunul.

— Adio, David. Ce ? strigă el deodată în tăcerea care domnea şi cu o forţă nemaipomenită ?

— Nimic. Adio, zise Golder.

CAPITOLUL XIX

Când ea intră în camera lui Golder, el lucra ; şedea în pat, perine mototolite şi răsucite împreună, îi propteau trupul, cămaşa îi era desbumbiată pe piept, mânecele ei mari şi lungi, descheiate, fluturau pe braţele lui goale. El pusese lampa chiar pe pat, pe o tavă unde se mai afla încă o ceaşcă de ceai aproape deşartă, o farfurie cu coji de portocale. Lumina lămpei cădea drept pe capul plecat, lumina violent părul alb.

In clipa în care Gloria deschise uşa, el se întunecă brusc, o privi, apoi bodogăni plecând mai mult încă fruntea :

— Ce ? Ce mai este ?

— Trebue să-ţi vorbesc, răspunse ea sec.

El îşi scoase ochelarii, şterse încet cu colţul batistei ochii inflamaţi. Ea se aşeză pe pat, alături de el, cu bustul înţepenit, jucându-se nervos cu perlele dela gât.

— David, ascultă... E absolut nevoie să-ţi vorbesc. Tu pleci mâine. Eşti bolnav, ostenit.... Te-ai gândit tu dacă ţi s'ar întâmpla ceva, că eu rămân singură pe lume....

El o asculta cu o înfăţişare mocnită, înghetată, fără să se mişte, fără o singură vorbă.

— David...

— Ce-mi tot îndrugi ? — întrebă el în sfârşit, privind-o cu acea expresie aspră, fricoasă, îndărătnică, pe care ea singură i-o cunoştea — lasă-mă să lucrez...

— Ceiace îţi spun e tot atât de important pentru mine cât şi munca ta. Te previn, că nu vei scăpa atât de uşor de mine...

Ea îşi strânse buzele cu o violenţă latentă.

— Pentru ce pleci aşa de subit.

— Pentru afacerile mele.

— Ei lasă ştiu prea bine că nu o iubită te duci să vezi, strigă ea cu ciudă, ridicând umerii. O ! David, ea seama, nu mă scoate din fire ! Unde te duci ? Merg rău trebile, nu aşa ?

— Ei nu, şopti el. cu moliciune.

— David !

Strigase fără voie cu nervozitate. Se linişti cu greu.

— Sunt soţia ta, mi se pare,. Am şi eu dreptul să mă interesez de afaceri cari mă privesc cât şi pe tine !....

— Până acum, zise încet Golder, tu ziceai : Vreau bani, aranjează-te să-mi dai. Va urma tot astfel până voi muri.

—Da, da, întrerupse ea cu iritare, şi cu o ameninţare surdă în glas ; ştiu, cunosc bine refrenul. Munca ta,, munca ta ! Dar oricum, ce mi-ar rămâne mie din toată această muncă, dacă ai dispare ! Te-ai aranjat atât de bine, nu aşa, încât în ziua morţei tale, când toţi creditorii se vor arunca asupră-mi, nu voi mai avea un gologan !

— Moartea [illegible]

[illegible] mea ! Moartea mea ! Bine dar n'am murit încă ! Hai ! Hai ! strigă el brusc, tremurând, auzi tu să taci ; să taci !....

Ea rânji :

— Da, da, ca struţul care şi-ascunde capul sub aripă ! Nu voeşti să vezi nimic, să înţelegi nimic !... Ei bine atâta pagubă! Ai o anghină în piept, dragul meu... Poţi muri mâine. Pentru ce mă priveşti astfel ?... O ! eşti în adevăr cel mai fricos om din câţi am văzut !... Un bărbat !.... Iată ce se numeşte un bărbat ! E gata să leşine, pe onoarea mea !... Haide: nu te mai schimonosi astfel ; zise ea ridicând din umeri; mai poţi trăi încă douăzeci de ani, a spus doctorul. Numai de, ce vrei, trebuiesc privite aceste lucruri drept în faţă !... Parcă n'am fi cu toţii muritori. Dar aminteşte-ţi de Nicolai Levy, Porgès şi câţi alţii, cari învârteau averi imense, ce a rămas, mă rog văduvelor lor? Nimic sau datorii la bancă. Ei bine iată ce nu vreau să mi se întâmple mie, auzi tu ? Aranjează-te ! Şi mai înainte de orice să pui casa pe numele meu. Dacă ai fi fost un soţ bun de mult mi-ai fi asigurat o avere convenabilă. Eu n'am nimic.

Se opri deodată, ţipă. Golder, lovind cu pumnul, răsturnase tava şi lampa. Căzură pe parchet într'un sgomot de sticlă spartă, răsunând în tăcerea casei adormite.

Gloria exclamă :

— Bestie !... Bestie.... Câine ! Nu te-ai schimbat !... Haidade ! Acelaş îmi eşti !

Jidănaşul care vindea peteci şi fer vechi la New-York, cu sacul în spate. Iţi aminteşti ! Iţi aminteşti ?

— Dar tu, îţi aminteşti de Chişinău şi de dugheana lui tatăl-tău, cămătarul din strada Jidovească ? Pe vreema aceia nu te chemai Gloria ? Hai... Havké, Havké !...

Urla numele, în jidoveşte, ca o injurie, ridicând pumnii. Ea îl apucă de umeri ; năbuşindu-i strigătele, apăsându-i capul între sânii ei.

— Taci, să taci ! taci !... Bestie !... Mojicule !... Slugile sunt pe aproape, slugile cari ascultă !... N'am să ţi-o iert niciodată! Taci, te ucid, taci !

Dar deodată îi dete drumul, gemu: gura cea bătrână, muşca cu sălbăticie carnea dintre perle. Golder strigă cu ochi însângeraţi de câine turbat :

— Indrăzneşti!... Indrăzneşti să reclami!.. Tu n'ai nimic ?... Dar asta ; asta şi asta ?

(continuă în n-rul viitor)

DIMITRY

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAȚIUNII

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 13
23 Martie 1930
5 Lei

Prof. Dr. DIMITRIE BRANDZA

Ctitorii

PROF. DR. DIMITRIE BRANDZA
(1846 — 1895)

de CONST. A. DISSESCU

Puțini dintre oamenii noștri de știință au avut norocul să ajungă la un renume atât de mare, la o popularitate atât de necontestată, ca doctorul Dimitrie Brandza. Faptul se explică nu prin aceia că lucrările lor ar fi fost mai puțin însemnate ca ale doctorului Brandza, ci prin truda depusă de acesta și greutățile enorme ce el a avut de învins, spre a trasa în ogorul științei românești o brazdă nouă, un drum nedesfundat, neumblat ,necunoscut, virgin. Lupta aceasta constructivă dusă de el, i-a câștigat simpatia binemeritată a marelui public și i-a asigurat recunoștința necondiționată a cercului restrâns de specialiști.

Dr. Dimitrie Brandza este părintele botanicei dela noi. Ceeace a fost Carol Davila pentru medicina românească, dr. Istrate pentru chimie și un Spiru Haret pentru matematică, a fost Dr. Brandza pentru botanică. E primul cercetător al florei noastre, e printre primii profesori universitari de zoologie și botanică, e întemeetorul catedrei de botanică de azi dela Facultatea de științe și mai ales și înainte de orice e creatorul Institutului și Grădinei Botanice din București. Institutul Botanic! Câtă satisfacție și câte dureri nu a avut de tras Brandza de pe urma lui!

Ridicat din nimic, organizat cu greu Institutul închidea între zidurile lui nu numai comoara științifică a florei românești — colecție de mare valoare — dar închidea însăși munca, viața, năzuințele și sufletul celui ce-l întemeiase. Și dr. Brandza a avut durerea să vadă toată această operă a lui, nimicindu-se, distrugându-se, arzând până în pământ, sub privirile sale neputincioase. Da! In prima perioadă a existenței lui, Institutul Botanic a ars! A suferit mult dr. Brandza după urma acestei întâmplări, dar n'a descurajat. Numai cine cunoaște durerea artistului în fața rarelor cazuri de distrugere a operei sale, va înțelege disperarea— și cuvântul nu-i exagerat de loc — omului de știință în fața spulberării unei munci deaproape o viață 'ntreagă. Dr. Brandza nu și-a pierdut însă cumpătul și nici forțele. Cu o perseverare, cu o tenacitate neînchipuită el s'a pus din nou la lucru. Și triumful a fost al lui! Din cenușa încă fumegândă a localului dela statuia lui Mihai Viteazul s'a născut întocmai ca și pasărea din vechime, Institutul și grădina botanică dela Cotroceni.

Cine ar mai bănui astăzi, plimbându-se printre fermecătoarele alei de cactuși sau castani, ce se întind din dealul Cotrocenilor până în malurile Dâmboviței, pe splaiul Dr. Brandza, gropile și mocirlele d'odinioară? Și cine se mai gândește că aleele ce înconjoară cele trei statui — concretizare în bronz și piatră a atâtor calități ale neamului nostru — ce se înșiră în fața Universității, pe Bulevardul Academiei, sunt urmele primei grădini botanice trasate aici de dr. Brandza? Puțini, foarte puțini de sigur!

Cu toate astea opera și memoria Doctorului Brandza nu se vor putea șterge atât de ușor. Despre prima vor vorbi generațiilor viitoare de botanici, cercetările și rezultatele dobândite de Brandza cu privre la flora noastră, vor vorbi tratatele străine care-i menționează lucrările și vor vorbi însăși florile lui iubite, câteva specii fiind botezate de către cei ce le-au descoperit, cu numele învățatului român ce știuse să le insufle dragoste, respect și admirație.

Cât despre memoria lui, frontispiciul Muzăului de Istorie Naturală dela Șosea, și-a luat sarcina să i-o păstreze. Acolo, pe fațada principală, sub fiecare din ferestrele etajului I sunt săpate în aur numele atâtor iluștri învățați. Și printre ele se găsește, mai răsunător decât celelalte, căci e nume de român, numele lui Dimitrie Brandza. E cea mai desăvârșită consacrare, e înscrierea lui definitivă în galeria „ctititorilor" neamului nostru.

Familia Brandza e o veche familie românească, originară din Basarabia. Doctorul Dimitrie Brandza s'a născut la 10 Octombrie 1846 în satul Bivol din jud. Dorohoi. Aci tatăl său, Paharnicul Gheorghe Brandza, trăia din venitul unei moșioare ce avea și pe care o îngrija cu multă dragoste și pasiune. Poate că în plimbările făcute de bătrân cu cei trei băieți ai lui s'a format prima legătură între Dimitrie și flori, poate iarăși ca rătăcirile băiatului prin lunca Prutului să-i fi desvoltat dragostea de natură. Fapt cert este că tânărul Brandza a manifestat de mic copil o predilecție deosebită pentru studiul științelor naturale.

După primele învățături primite în casa părintească Brandza este adus la Iași unde e primit la „Academia Mihăileană". Aci atras de frumusețea cursului și mai ales câștigat de felul plăcut de a fi al eminentului profesor Gr. Cobălcescu, Brandza se dedă tot mai mult studiului botanicei.

In 1864, după terminarea liceului și cu mari sforțări din partea bătrânului său tată, Brandza pleacă la Paris unde se înscrie în acelaș timp și la Facultatea de Științe și la cea de Medicină. Aci el face studii strălucite, fiind deosebit cotat de absolut toți profesorii. Prestigiul românilor a fost astfel odată mai mult ridicat în ochii învățaților dela Sorbona. In special, celebrul profesor de botanică H. Baillon, apreciază atât de mult pe Brandza încât între ei se stabilesc trainice legături de prietenie. Baillon devine un înfocat filo-român și un admirator chiar al lui Brandza. In cinstea tânărului său elev el îi dedică o plantă exotică, numind-o *Brandzeia filicifolia*.

In doi ani își luă licența în Științele Naturale, iar patru ani mai târziu obține și titlul de doctor în medicină și laureat al Facultății respective din Paris[1]). In 1866, la vârsta de 20 de ani, este numit prin concurs, profesor de Botanică și Zoologie la Universitatea din Iași. In 1870 reîntors definitiv în țară își începe adevărata activitate: de apostol — profesor la Liceul Național și Seminarul Socola — de om al carității — medic secundar la Spitalul Sf. Spiridon — de om de știință — profesor la Universitatea din Iași — și de cercetător — director al Laboratorului de Botanică. Desfășură o muncă neîntreruptă în toate aceste direcții, dar mai ales ca profesor și cercetător era neobosit. La catedră se suia totdeauna cu aceiași emoție cu care își făcuse prima lecție. Venea în redingotă, ceremonios, exact. Vorbea cu căldură, cu convingere, cu claritate. Aridităteа materiei predate era totdeauna compensată prin digresiunile și glumele ce le făcea, prin paralelismul între viața plantelor și a oamenilor pe care cu plăcere deseori îl stabilea, totdeauna în detrimentul celor din urmă. La cursurile profesorului Brandza se înghesuiau studenții, veneau dela toate secțiile Facultății; cuvântul lui pornea din suflet și ajungea la suflet.

La laborator era toată ziua: inventaria, analiza, colecta, aranja fel și fel de plante strânse de el în excursiile ce făcea vara sau primite din partea savanților străini. In vacanțe pornea cu bunul său prieteu Dr. Agapie și într'o brișculiță cu două roate cutreera județele. Toată flora Moldovei a fost astfel cercetată. Exemplare necunoscute până atunci, au fost găsite de el, unele chiar inexistente în tot restul continentului, cum e cazul plantei Saxifraga Huetiana descoperită în valea Slănicului. Mulțimea plantelor adunate i-au permis să-și întocmească o colecție de cea mai mare valoare științifică. O adevărată grădină botanică începe să se desemneze în Păcurari, la Râpa-Galbenă. Numeroase comunicări făcute la „Société Linnéenne" din Paris, un tratat de botanică, cursuri de Științele Naturale pentru studenți și liceeni, conferințe și articole, vin să completeze și să încoroneze toată această activitate a doctorului Brandza.

In 1874, Titu Maiorescu care îl aprecia și care era pe vremea aceea ministru al instrucțiunii, îl transferă la București, la catedra lui Constantin Exarcu, devenită vacantă prin demisia acestuia. Aceiași muncă prodigioasă, mai întâi de organizare, apoi de desvoltare, începe să depuie Brandza și aci. In primul rând are de luptat cu mutarea începutului de grădină botanică ce luase ființă la Cotroceni. Terenul de aci anexându-se parcului princiar, Primăria Capitalei fixase cu toate protestele lui Brandza, locul viitoarei grădini

---

1) Toate aceste amănunte biografice le deținem din prețioasa lucrare a d-lui Zach. C. Panțu „Viața și Opera Doctorului D. Brandza". Academia Română. Memoriile secției științifice. Seria III, Tom V.

dini chiar vis-à-vis de Universitate. Greutăți de ordin technic sunt totuși rând pe rând îndepărtate și mica grădină botanică se înfiripa sub grija și privirile oblăduitoare ale neobositului învățat.

Câțiva ani mai târziu, Brandza începe și organizarea Muzăului de botanică, instalat din lipsă de local, chiar în clădirea Universității. Strădaniile și jertfele de data aceasta sunt de neînchipuit. Fără sprijin, fără fonduri, fără personal ajutător, lucrările mergeau foarte anevoe. Nici un minut însă de ezitare, nici o șovăială, nici o descurajare. Din contră, hotărîre și muncă. In scurt timp, secția botanică a Muzăului de Istorie-Naturală, era cea mai bogată și mai bine înzestrată din toate secțiile Muzăului. Erbarul Florei Românici născut din câteva colecții mai vechi, dintr'un erbar al lui Ulrich Hoffmann, dăruit Muzăului de dr. Carol Davilla și crescut din tot ceeace a adunat dr. Brandza în lungile, obositoarele și nenumăratele lui execursiuni prin Muntenia, Moldova și Dobrogea, era comoara cea mai de preț de care dispunea acum Muzăul botanic. La ea se alătura un imens material didactic și de cercetări, pus la dispoziția studenților. Academia Română primia regulat la ședințele secției științifice, comunicări d'ale doctorului Brandza. Fiecare dintre ele aducea la cunoștiința tuturor, noi plante, noi specii, găsite în flora românească.

Pentru meritele sale Brandza fu ales în 1879 membru al Academiei. Discursul său de recepție „Despre vegetația Românici și exploratorii săi" a rămas până azi un model de expunere științifică și de veneratie pentru predecesori.

In acest moment de încoronare a strădaniilor sale, sosește însă nefasta zi de 24 Martie 1884. Tot ceeace ani de zile fusese adunat cu migală, cu trudă, cu muncă neîntreruptă, fu distrus în câteva ore. Un foc mistuitor a înghițit pe de-a întregul toate colecțiile muzăului de botanică. Nici urmă nu a mai rămas din ele! Durerea doctorului Brandza deși nespusă, a fost totuși întrecută de hotărîrea sa.

Institutul de Botanică trebuia să se ridice semeț peste vălvătaia flacărilor! Și cum orice rău e spre mai bine, așa și de data accasta. După alți ani de încordare, după alte stăruințe și alergături, Brandza obținu nu numai fonduri pentru reclădirea Muzăului ,dar și un alt teren — cel de azi — pentru strămutarea grădinei. Ambele se unirâ sub numele de Institutul Botanic dela Cotroceni și sub direcția celui ce a luptat atâta pentru realizarea lui.

In anul 1892, profesorul satisfăcut și mândru își ținea lecția de deschidere, în amfiteatrul noului Institut.

Din nefericire, trei ani mai târziu, slăbit de muncă și ros de o boală de inimă, prof. dr. Dimitrie Brandza, muri.

Opera lui însă a rămas neperitoare. Institutul ce avem azi e întocmit după cele mai moderne cerințe ale Științei. El e clădit după modelul celui din Liège și reprezintă experiența întregei străinătăți. Munca fără preget și însemnătatea lucrărilor profesorului Dr. Brandza l-au consacrat de mult și i-au dat dreptul de a fi trecut în marea frescă națională a oamenilor de știință.

CONST. A. DISSESCU

adevarate

Nenumărate întâmplări mărunte din viața profesorului D. Brandza, pot evidenția calitățile sale superioare de om și bun român.

Astfel pe când era la Iași lucra din răsputeri pentru ridicarea „Societății de Medici și Naturaliști". Ei bine știți cine a dat soluția în marea problemă națională a Unirei? Nici cercurile politice, nici asociațiile literare, nici diversele societăți naționale, sociale, etc. Aici, la modesta Societate de Medici și Naturaliști s'a hotărît pentru întâiași dată alegerea lui Cuza. Dr. Brandza a fost unul dintre cei mai aprigi susținători ai acestei idei.

*

Când Regele Carol după ce a vizitat Institutul cel nou dela Cotroceni, a vrut să-l decoreze, dr. Brandza i-a răspuns:

— „Majestate, ceea ce ați văzut, se datorește în primul rând colaboratorilor mei iar ceiace s'a realizat nu întrece cu nimic ceiace aveam datoria să realizăm. Prin urmare ,datoria și nici un alt merit!"

Regele Carol i-a strâns mâna și s'a mulțumit să-i sublinieze deosebita considerație ce omul și-o sporia în ochii Suveranului.

*

Concursul pentru obținerea catedrei dela Iași, a fost un adevărat triumf pentru dr. Brandza. Comisiei compusă din profesorii: C. Exarcu, E. Bacaloglu, Alexe Marin și D. Petrescu, tânărul candidat i-a cerut să fixeze toate 3 probele scrise într'o zi. Rezultatele strălucite obținute, au speriat atât de mult pe ceilalți contracandidați, încât cu toții s'au retras. La proba orală s'a prezentat singur!

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Dr. Dimitrie Brandza s'a născut în jud. Dorohoi în anul 1846. Primele învățături îi sunt date în casa părintească de către un dascăl polon Vladimir Hansky. Trece apoi la Iași unde termină liceul la Academia Mihăileană.

In 1864 pleacă la Paris pentru a studia Șt. Naturale și Medicina.

Sosit licențiat în 1866, obține prin concurs catedra de Istorie Naturală. Își lasă însă un suplinitor și se reîntoarce la Paris spre a-și continua studiile. In 1869 este proclamat doctor și laureat al Facultății de medicină.

Dela această dată lucrează neîntrerupt în țară, pentru ridicarea nivelului științific dela noi și pentru promovarea botanicei.

La 1874 este transferat la catedra de Zoologie și Botanică din București. Aci începe crearea Muzăului de Botanică, alipit la început ca o secție a Muzăului de Istorie Naturală. Când în 1882 catedra s'a despărțit în două, el a rămas numai profesor de botanică. Curând însă — după ciuntirea grădinei botanice prin instalarea statuielor lui Gh. Lazăr și Heliade Rădulescu și după focul ce i-a măcinat întreg muzăul — Brandza este numit și director al Institutului Botanic, clădit după modelul celui dela Liège și după indicațiile date de el.

La vârsta de 49 de ani — destul de în vigoare încă — este doborât de o boală de inimă, în anul 1895.

A descoperit 5 genuri de plante rarisime din țara noastră.

A scris:

1. Histoire botanique et thèrapeutique des Gentianacées employées en médicine. E teza lui de doctorat, apreciată deosebit de juriul examinator, care l-a proclamat și Laureat al Facultății de Medicină din Paris.
2. Considérations sur les ovaires inféres, un memoriu în care se vede întreaga erudiție a învățatului român.
3. La nouvelle école ou l'influence des travaux du prof. H. Baillon sur la botanique contemporaine.
4. Fragmente din Flora României, numeroase note și comunicări făcute Academiei, asupra plantelor din țara noastră.
5. Despre vegetația României și exploratorii ei.
6. Prodromul Florei Române, e opera de căpetenie a botanistului nostru, lucrare monumentală cuprinzând descrierea și înșiruirea tuturor plantelor ce se cunoșteau la epoca aceea în România. Prodromul Florei Române a rămas până azi baza dela care se pornesc noile cercetări.
7. Vegetația Dobrogei.
8. Filoxera și mijloacele de a o combate.
9. Plante noui în România, o nouă serie de comunicări Academiei, privitoare la rezultatele excursiilor sale.
10. Curs elementar de Zoologie.
11. Curs elementar de Botanică.
12. Curs elementar de Geologie.
13. Trichina și Trichinoza și încă multe altele.

C. A. D.

poezie

DUNĂREA

Pe-aici, ne spun baladele
Din vremi medievale, —
Trecură Cruciadele
Cu oşti leite 'n zale...

Să 'ţi puie 'n veci supunere
Păgâni cu gânduri rele,
La malul tău o, Dunăre,
Trăgeau corăbii grele.

Urcau din greu caicele
Cu oşti cutropitoare
Şi mii de lănci ca spicele
Se legănau sub soare.

Se profilau turbanele
Sub ceruri de safire
Şi 'n aier iataganele
Suiau a lor sclipire...

De farmecul femeilor
Cântau meterhanele
Şi lenevirea beilor
Dormea în narghilele.

Ardeau în zări pădurile
Şi târguri vechi de vremuri
Iar Turcii cu ghiaurele
Fugeau către haremuri...

Moşia pârcălabilor
Gemea în stinse şoapte
Iar chipul Basarabilor
Se desprindea din noapte.

Sunau prin codrii zalele,
Spre munţi urcau bejenii
Şi tresăreau paşalele
Visând Călugărenii !

Dunăre, Dunăre, apă năvalnică,
Fluviu gigant,
Unde 's comorile din vremea falnică
Stinsă 'n neant ?

MIRCEA DEM. RADULESCU

GRAVURĂ PENTRU O CARTE DE BASME

Lucesc, blond, steluţele gemene
Şi scapără aprig din cremene...
Sst ! Ornicu 'n turn s'a oprit...
Şi, dur, pe cadran bate ceasul
Acum, cucuvaia cu glasul
Fatidic, strident, răguşit...

Din stranii şi sumbre tranşee
Ies pasări severe în zale,
Şi cad de pe calea lactee
Minuscule cioburi astrale...

Departe, biserica mică...
Morminte şi cruci : cimitir...
O lespede 'ncet se ridică...
Stafia, viclean, se strecoară...
Şi 'n noaptea cu scări de porfir
Cu aripi satanice, sboară...

Din hăuri de reci subterane
Acum, gnomul nopţii ieşi...
Tresar brusc masivele stane
De linişti... Trec bufniţe şi
Cînd noaptea de tuş pune pături

Compacte în mirişti, ciudat, —
Rapid, vrăjitoare pe mături,
Ca 'n Goethe, sosesc la sabbat...

ALEXANDRU BILCIURESCU

DEZACORD

Noi suntem două coarde prea destinse
Ce nu mai pot vibra în armonii.
Tu pentru mine murmuri note stinse,
Iar pentru tine eu, prea vii.

Cum inimile noastre bat desacordate,
Ar trebui sfărmate înadins ;
Dar fiindcă nu-s aşa de vinovate,
De moarte, numai le-am atins.

VIRGINIA GHEORGHIU

CÂNTEC

Cîntece uitate ! Reveniţi pe strună,
Mîni tremurătoare, vă alinte, blînd;
Soare muribund,
Vă petreacă 'n cale !
Drumul vostru fie,
Numai mărgărint ;
Stelele răsară,
Una cîte una,
Pentru todeauna,
Ca să vă primească,
In imperiul lor !
Cîntece uitate !

ARTUR ENAŞESCU

POVESTEA EI

In suflet port scânteia iubirii creatoare
Ce poate să 'mblânzească şi fiara din caverne,
Şi'n ochi isvor de patimi, avânturi, zâmbet, soare,
Senin de primăvară şi armonii eterne...

Sunt pace care'mbie la vis şi la hodină,
Uitare când sunt soră, credinţă când sunt mamă,
Topesc durerea 'n cântec pe unde trec, senină
Când cei învinşi, în clipe de cumpănă, mă cheamă...

Mi-e gura fermecată şi trupul o minune
Pe care-a 'nfăptuit-o un zeu artist cu dalta ;
In râsul meu e viaţă şi 'n plâns e rugăciune,
Iar cui îi sting speranţa, tot eu îi aprind alta !

Dar am rămas o taină nedeslegată încă !
O mare liniştită ce-ascunde'n ea furtună
Pândind corăbierul să-l sfarâme de-o stâncă;

Eu sunt dispreţul crâncen şi veşnica minciună.

Odată cu sărutul torn plumb topit pe gură
Şi învrăjbesc pământul cu-o singură scânteie
Din marea mea revoltă, din groaznica mea ură...
Eu port în sân păcatul... căci sunt în veci femeie !

GEORGE TASLAOANU

CONU GHEORGHIEŞ ŞI CONU ALECUŢĂ

de LUCREŢIA PETRESCU

Conu Alecuţă? Nu-i frate cu conu Gheorghieş ştiu eu bine. Măcar că seamănă aşa de mult unu cu altu. D'apoi cum Dumnezeu să nu semene? Că fraţi nu sunt, da-s şi mai mult ca fraţii.

Cum asta? Ei staţi că vă spun. Poi dacă nu vi le-oi spune toate întâmplările astea, eu care pot zice, că cu ochii le-am văzut! Că pe vremea aceia eram vezeteu la curte şi chiar cu mine pe capră a fost stăpână-mea duduca Sultana paharniceasa Malinescului, când am plecat la Paris, să aducem pe conu Gheorghieş şi am adus în loc pe conu Alecuţă.

? ?...

Apoi fireşte că nu puteţi înţelege şi nici nu vă vine parcă a crede. Dar uitaţi-vă la mine, care am fost de faţă. Nu-i frate conu Gheorghieş cu conaşu Alecuţă. Acu pot să le spun fără de frică toate. Că cine, ce nevoie mai are? A trecut atâta vreme de atunci, boerul şi duduca— Dumnezeu să-i erte — odihnesc la Mălineşti sub piatră de biserică. Conu Gheorghies e om cărunt şi cuminţit, iar conu Alecuţă e rostit şi dumnealui precum se cuvine.

Poi numai pentru asta, ca să-i facă şi dumnealui din avere parte, am jurat pe cruce eu şi Marghioliţa şi Ignatie. Toţi cari fusesem la Paris cu duduca. Că dacă altfel pe bună înţelegere n'au isbutit stăpânii să-i dea şi lui conu Alecuţă drept....

Se împotrivise dumneaei duducuţa Bălaşa, de era mai mai să-şi spargă atunci şi casa.

Da staţi să vi le spun dela început toate.

Acu pe stăpânul meu doar vi-l aduceţi şi voi aminte. Dumnealui Manolache Malinescul fusese în tinereţe — Dumnezeu să-l erte — amarnic de mueratic; şi de multele lui blăstămăţii se luase de gânduri şi mama dumnealui şi clironomii, că era rămas de tată. Mă rog prăpăd făcea prin fetele din curte şi din mahala. Mai ales după moartea cucoanei mari, când n'a mai avut cine să-l ţină de rău.

Ei dar până la o vreme îs toate. Bagă de seamă boerul, într'o dimineaţă pe când îl ferchezuia feciorul în faţa oglinzei, bagă de seamă, că nu mai e aşa de tânăr. Că părul îi răreşte şi-i sureşte, iar mâna cu care ţinea clondiraşul de parfum îi cam tremură.

Acu de ani nu avea chiar aşa mulţi, dar trăise înzecit ca alţii. Şi oricum se roade aţa. Da în colo de toate. Nume bun, avere încă destulă, căci almintrelea nu fusese om prost or ticăit în daraveri stăpână-meu. S'o fi gândit şi el atunci în faţa oglinzei: „cui rămân toate?".

Şi doar odată a scăpat să zică, că ar fi vreme să se însoare şi apoi cap să fi avut să aleagă. Toate mamele şi mătuşele şi nănaşele duducuţelor de măritat i-au trimes în taină vorbă.

Dece din toate a căzut norocul or nenorocul pe duduca Sultana a lui Costache Corbu?

Nu era dumneaei chiar aşa bogată, că fuseseră copii mulţi la conu Costache tatăsău. Dar vrednică şi inimoasă şi numai râset pe buze.

Dar i-a pierit cam repede râsul, că nu la multă vreme după ce s'a măritat şi a avut pe conu Gheorghies, a început boerul aşa din senin — ba să bolească, ba să umble mai greu cu dreptu decât cu stângu.... Duduca tinerică, sănătoasă întâi râdea şi nici nu-i prea credea boerului la astea. Dar la urmă tot a căutat a-i crede, când — nu ştiu de trecuseră zece ani de la cununie — iacătă stăpână-meu osândit de Dumnezeu parcă, să plătească toate păcatele lui şi ale strămoşilor până la al şaptelea neam. Că l'a lovit o dambla, de n'a mai putut pune din ziua aceea piciorul în pământ. Tinerel, tinerel nu mai era dumnealui, dar nici aşa moşneag căzut.

Şi a damblagit, ce să vă mai spun? Iar căutările toate cu doftori şi feredee, cu masluri şi descântece toate au fost de-a surda. Doar ca să aibă pe ce risipi atâta groază de bănet. Că un cauş de galbeni auzeam, că a dat felcerului adus din Viana, să-l ungă cu alifii şi să-i lase sânge. D'apoi călugărului aceala venit dela Erusalim cu apa sfinţită din Iordan, cât i-o mai fi dat?

Şi de... n'aş vrea să păcătuesc acu înainte de moarte, dar cât folos a avut boerul din alifiile şi apa aceia, putea cu trei sfanţi să aducă pe Lascarachi bărbieru din Sărărie, că tot atâta era.

Şi atunci ce să mai facă cucoana? A zis şi dumneaei că dela Dumnezeu o fi şi încercarea asta, a cumpărat un scaun cu roate şi l-a pus pe Petrache feciorul de odaie, de nu avea grijă alta, decât să-l plimbe pe boer de colo până colo. Iar Dumneaei la anii ce-i avea, că socot că nu trecuse mult peste treizeci, a rămas ca şi vădană. Poi gândiţi-vă acu! Ce bărbat e acela să-l ţii numai poponeţ în scaun cu roate şi să ţi-l poarte în braţe până în aşternut feciorul! Că încolo ajutor dela Dumnealui nici atitica! A fost duduca tare de suflet şi bărbată. Doar cu sfatul ce o mai sfătuia boerul la orânduiala moşiilor, podgoriilor si creşterea singurului fecior dăruit de Dumnezeu în atâţia ani de zile: conaşul Gheorghieş.

Că şi cu el a avut stăpână-mea destulă bătae de cap. De mic era nu numai plăpând şi ticăit, dar şi alintat de Doamne! Dădacele nu mai ştiau ce să-i facă, să-i fie pe lac, iar boerul de se întâmpla să fie de faţă la toanele conaşului, în loc să se sborşească şi să se oţărească la el o leacă, îl făcea haz şi-i intra în voe de-l smintea şi mai tare.

Dar până într'o zi a mers şi asta. Duduca noastră nu fusese aşa învăţată la părinţi. Şi într'o zi, când a băgat bine de seamă şi dumneaei la purtările băiatului, odată a întors foaia. Şi când a început la masă conaşul Gheorghies să-şi facă mendrele, că asta nu-i place şi asta nu-i bună şi-a aruncat cu farfuria în dădacă: duduca noastră mi-ţi l'a luat frumos de o mână şi i-a dat câteva îndesate, până ce au sărit toate dădacele să-l scape? Şi a doua oară tot aşa şi a treia oară la fel.

Nu că nu-i era drag, cum s'ar fi putut una ca asta? Dar începuse şi duduca să intre la gânduri şi se temea ca singurul fecior al Malinescului să nu iasă şi acela un nebun şi un desmetic. Că nădejdea de alt copil plecase neîntoarsă ca şi ziua de ieri. Poi când spuneam eu că biet cucoana ca şi vădană era!

Şi aşa când cu binele, când cu aspreala s'a făcut mare conaşu Gheorghieş şi i-a venit vremea să-l trimeată şi pe dumnealui în străinătăţi, că nu se putea doar fecior de boer, să nu se ducă măcar un an la Paris la carte. La carte or?.... Adicătea ce să zic? Aţi auzit de vorba aceea? Pleacă viţei şi... Doamne iartă-mă, că nu ni se cade nouă, cari le-am mâncat ataţia ani pâinea, să ne dăm aşa drumul gurei.

Da ne mirăm şi noi aşa ca proşti, de ce se îndatorează uneori la zaraf stăpânii, de-şi vând apoi moşii şi acareturi, ca să-şi trimeată feciorii acolo. Şi apoi când veneau mare ţi-erea bucuria! Mulţi uitaseră şi ce ştiau mai înainte. Doar că în loc de anteriu purta toţi surtuc pe talie şi turuiau din gură numai franţuzeşte!

Poi asta nu era cine ştie ce pricopseală, că doar şi duducile cari stăteau cuminte lângă părinţi acasă grăiau tot atâta franţuzească. Ei da vorba-i — obrazul. Şi obrazul cerea să meargă tot tineretul boieresc la Paris, să cheltuească acolo banii strânşi grămăjioară de boerii bătrâni.

Şi a plecat într'o zi şi conaşul Gheorghieş. L'am dus tot eu cu caleaşca până la graniţă spre Nemţi de unde lua apoi trinu. D'apoi trinu îl ştiţi cum este? Că eu l-am văzut de atâtea ori, când am fost după aceia cu duduca noastră la Paris.

Da staţi mai bine că-mi pierd şiru.

Vasăzică l'am adus pe conu Gheorghieş până la graniţă eu şi cu stăpână-mea. Şi până s'a despărţit de băiat duduca i-a tot dat învăţături cum şi ce fel să umble, să dreagă pe acolo. I-a dat apoi, ca să-i poarte de grijă pe Iordache feciorul de casă cel mai ager al boerului. Şi la sfârşit la despărţenie pe lângă blagoslovenia dumisale de mamă i-a pus în mână iconiţa sfinţită şi o pungulіţă plină cu galbeni. Asta numai aşa dar dela duduca. Ce-i mai dăduse înainte boerul şi ce i-a mai tot trimis pe urmă?...

Că mult amar de bani a mai tocat pe acolo! Isvor să fi fost.. Mergea duduca şi lua arenzile şi dijmele pământurilor, morilor, iazurilor. Oprea o jumătate pentru boer, dumneaei, casă, slugi, biserică şi o jumătate prin zaraful Leizar trimetea la Paris conaşului Gheorghies. Culegea la podgorii rodul; şi vinul neastâmpărat bine îl vindea duduca, că venise în ajun carte grabnică de la conu Gheorghieş, că-i trebue acolo de cheltueală. Şi de ar fi cheltuit numai rodul pământurilor, — hai calea valea. Dar când a vândut boerul răzeşilor din Salcia, moara şi piua şi toată târlaua şi apoi când a vândut locurile dela rohatca pe unde se face acu iarmarocul ce credeţi că a făcut cu banii? Biserică?...

Că parcă Aghiuţă i-a suflat în ureche la Paris despre vânzare conaşului, că numai îndată a trimis scrisoare după scrisoare că-i bolnav, că aşa, că pe dincolo...

Şi-au luat drumu spre ţara franţuzească şi banii depe moară şi cei depe locurile dela rohatcă.

Face într'o zi duduca cu grămaticul socoteală că în doi ani conaşul mâncase preţ de o moşioară, câteva dughene şi trei mori cu vad bun. Apoi în doi ani le-ai mai putea face la loc din nimica, or cu câtă carte ai veni dela Paris?

Se luaseră de gânduri mai ales duduca. Şi iacătă în câşligele Crăciunului pleacă conu Alecu Boantaş cam rudă de pe nevastă cu duduca noastră. Ce s'au gândit stăpânii mei? L'au rugat să se intereseze aşa prin oameni mai pe departe de viaţa

pe care o duce conu Gheorghies la Paris şi să le scrie îndărăt scrisoare dreaptă şi cinstită, ca să ştie şi dumnealor ce le rămâne de făcut. Şi nici n'a trecut mult şi primeşte stăpână-mea scrisoare. Acu cea fost scris înăuntru !... Fireşte că noi slugile nu i-am văzut slovele, dar ce trece mă rog — neştiut de slugi ?

Mai îşi uită boerii şi mai grăesc şi în moldoveneşte şi înţelegem. Că la supărare or cât de învăţat omul îşi uită de toate şi-l răsbeşte mânia în limba cu care l'au făcut părinţii.

Şi era cătrănită rău duduca. Până atunci nimica nu cârtise împotriva bărbatului, dar după aceia a auzit-o chiar Marghiolita zicând boerului mânioasă : „Da ce te credeai ? Oare nu-i feciorul dumitale ? Surcica ştii că nu sare niciodată prea departe de trunchiu".

Şi tot mânioasă s'a dus la zaraf cu nişte parale — cele din urmă zicea dumneaei şi le-a trimis conaşului cu poruncă, că de îndată ce le-o primi să şi pornească încoace în ţară.

N'a venit conaşul nici îndată nici întârziat. A venit numai scrisoare. Şi alţi bani de drum cei depe urmă i-a trimis şi apoi a aşteptat şi a oftat până ce nu ştiu ce a mai meremetisit, iar într'o scrisoare conu Gheorghies.

Şi încă a treia oară i-a trimes parale. Da acu se făcuseră stăpânii la faţă ca nişte mucenici, că au iscălit amândoi la zaraf hârtie şi au luat întâiaş dată galbeni cu împrumut.

Apoi s'au sfătuit o leacă vezi bine, că aşa-i la supărare omul. Aruncă cât poate pe spinarea altuia. Dar pe urmă s'au mai îmbunat şi s'au socotit ce trebue făcut.

Mult nu s'a socotit duduca. Dumneaei lua repede hotărala — şi într'o dimineaţă numai ce i-a spus boerului aşa tam-nesam : „Eu am vorbit cu tuşa Catinca Slătinoaia să vie să stea cu mata vre-o lună şi să aibă grija casei, că eu îmi cer dela isprăvnicie hârtie şi plec la Paris, să văd cu singură ce-i cu băiatul şi să-l aduc acasă".

Să nu gândiţi că a fost şagă. De geaba şi boerul şi rudele i-au stat pe cap cu toţii. să s'astâmpere, că nu-i colea Parisul. Una şi una a ţinut că pleacă, să vadă dumneaei cu ochii ce-i cu odorul si să-l vadă adus acasă.

Şi dacă aşa a fost până la sfârşit hotărala, ne-am gătit de drum. Că drum doar a fost acela. Duduca noastră nici în ruptul capului n'a vrut să se urce dela graniţă în tren. Că nu ştie ce comedie o fi aceia, că nu vrea dumneaei să stee alături cu orice negustor de piei de vacă, şi că la urma urmei de ce ţine atâţia cai la graj pe mâncare, dacă nu-s vrednici s'o ducă unde are dumneaei poftă.

Şi am pornit — de mă credeţi la Paris cu caleaşca. Eu eram vezeteu pe capră şi fecior îmbrăcasem pe unu din haidăii dela grajduri. Pe Ignatie — îl ştiţi. Namila aceea de Lipovean cât ursu. Iţi fărâma omu în două degete. Să ne fie oarecum de pază.

In fund pe perne, duduca abia mai avea loc de şaluri, malotele şi panerăsele cu dulciuri şi uscături, căci spusese boerului, că nu vrea să mănânce prin locante nemţeşti s'o spurce cumva cu broaşte fripte şi alte greţoşenii. Işi luase de acasă gavănoşel cu duleeaţă, chitonag de gutui şi povidlă de perje, cârnaţi uscaţi şi piepturi afumate de gâscă. Apoi plăcinţele şi cozonaci vre-o patru panerăşe în totu. La spate legată bine lădiţa cu schimburi şi pe scăunel Marghiolita cu alte bocceluţe. Şi mână băete caleaşcă cu patru telegari la drum spre ţara Franţuzului. Mâre gândeam că murim şi nu mai ajungem. Şi scump fânul şi scump ovăzul ! Ce plătea cucoana la fiece popas... Da porţia cailor porţie, că aşa era dumneaei mai miloasă de vite decât de oameni. Apoi că noi ca slugile nici nu trebuia cine ştie ce, iar dumneaei mânca tot din paneraş ce luase de acasă. Şi se uscase cozonacul şi se făcuse sfarog cârnaţii. Da tot nu se îndura să-i arunce. Numai la cai nu se scumpea şi nu-i asprea atâta cu toate că-şi perduse de tot răbdarea. Ca la toate târgurile, de cum trecurăm graniţa franţuzească tot întreba de-i Parisul.

Şi slăbise săraca duduca să n'o mai cunoşti. Poi şi osteneală atâta şi cheltueală mereu. Opt guri ! Noi mai făceam cum puteam, dar caii !

Şi am ajuns în sfârşit la poarta Parisului. Apoi acolo alta. Intreabă cucoana din răspântie în răspântie de uliţa unde şade conaşul. Şi ne-au îndreptat oamenii şi am ajuns şi acolo. Iar duduca tare bucuroasă s'a scoborât din caleaşcă şi a intrat în casă. Eu şi Ignatie am rămas lângă cai, da Marghiolita n'a răbdat-o inima şi s'a luat după duduca sus.

Acu spunea Marghiolita, că i se urâse duducăi urcând scări şi întrebând, că pe acolo zice că stau şi mai multe neamuri de oameni într'o casă. Casele îs toate cu caturi şi de fiecare cat alţi oameni.

Asa că până să nimerească pe conu Gheorghies biata duduca noastră cu picioarele amorţite din caleaşcă abia îşi mai trăgea sufletu, când a intrat în odaie la dumnealor.

Dumnealor — vezi bine. Inadins spusei aşa, că nu era conu Gheorghies singur. Poi singur n'ar fi avut pe ce cheltui atâtea parale. Il încurcase dela început o franţuşcă, care-l văzuse, că-i slab de îngeri şi-l dusese de nas aşa de bine, că-n doi ani mâncaseră... Dar vă spusei odată doară.

In sfârşit doi ani trăiseră ei bine. Şi dacă ar fi fost numai ei încă poate nu răsbeau să mănânce atâta amar de parale. Da îşi făcuseră şi prieteni să-i ajute. Că la praznic cine nu se îndeasă ?

Şi când a intrat înăuntru duduca, după ce a îmbrâncit cum ştia dumneaei o slugă obraznică, ce-i tot ţinea calea, când a intrat — masă pusă, casă plină. Şi râsete şi scripcă şi băuturică. Trai mă rog pe paralele boerului. Odată s'a încruntat duduca şi s'a îndreptat cam dârză spre locul de unde nici nu o văzuse poate încă conaşul Gheorghies.

Da mama tot mamă rămâne. Când l-a zărit şi-a uitat odată tot necazul şi s'a repezit la dumnealui să-l ia în braţe. Şi de multă părere bună nici nu se mai uita în jur. Şi'n jur cu toţii.... Mi-a spus Marghiolita, că a fost de faţă. Toţi priveau nedumeriţi la dânsa şi pufneau a râde unul câte unul. Poi de atâta cale — să ertaţi malacofful se strâmbase. se răsucise şi-l purta duduca mai mult pe un şold, cum purta biata Aglaita preutesei sarcina, când era îngreunată.

Apoi capela dumneaei stătea cam pe o ureche iar zulufii nefăcuţi cine ştie de când, atârnau pe gât lungi şi subţiri ca nişte coade de mâţă. Mă rog nimeni văzând-o n'ar mai fi putut spune că asta e duduca cea mândră a lui Manolache Malinescul boer cu atâtea moşii şi acareturi.

Şi vezi cum ţi-e copchilul!? Conu Gheorghies, care nu-şi văzuse mama de doi ani şi jumătate, în loc să-i cadă la picioare şi să-i plângă în braţe, să-i sărute mâinele şi să-i ceară ertăciune, el întâi şi întâi a văzut râsul celorlalţi şi malacofful strâmbat al duducăi.

Şi ruşinat de asta a rămas ţeapăn locului şi nu s'a repezit spre maică-sa care n'aştepta poate decât o vorbă dela dânsul, ca să erte şi să uite tot. Preţ de câteva clipeli a stat aşa conaşu.Şi duduca a avut vreme să înţelcagă şi să vadă şi râsul celorlalţi. Cât o fi durut'o inima nimănui n'a spus şi nici n'a bocit ca altă femee. Că era strașnică şi bărbată întotdeauna. Şi-a adus aminte îndată a cui fată a fost, a cui nevastă este şi n'a dat pas lingăilor de franţuzi să se hlizească mai mult.

Mi-a spus Marghiolita că numai trei vorbe le-a zis şi le-a arătat cu mâna uşa. Şi se înălţase din trup şi arunca din ochi scântei nu alteeva. Apoi a făcut doi paşi spre conu Gheorghieş uluit şi-în loc de sărutat, a ridicat mâna şi harş ! i-a tras o palmă pe dreptul şi harş ! alta pe stângul şi a zis doar atâta : „Asta-i pentru felul cum m'ai primit Gheorghies dragă. Acu rămâi sănătos. Eu mă întorc la Fs, să spui lui tată-tău, ce am văzut cu ochii mei la tine în casă. ca să ştie şi dumnealui, cum îi cheltueşti paralele".

Şi fără alta s'a întors spre uşă. Abia atunci conaşu Gheorghies desmeticit a alergat după ea s'o întoarne.

Fireşte că s'au împăcat până la urmă şi au vorbit ca mamă cu fecior. Da n'a mai fost aşa lucrul. cum dacă dela început era luat într'altfel. Nu uitase nici duduca râsul acela, nici conu Gheorghies palmele. Erau cam stânjeniţi, până când duduca, ca să isprăvească i-a spus aşa curat fără înconjur : „Am venit să te iau acasă. Am văzut acu ce carte înveţi. Mai stau numai până ce se hodinesc caii bine. Să-ţi strângi calabalâcul !"

Apoi şi-a luat bunăseara tot cam cu răceală şi a eşit. Numai la dumneaei în odaie, după ce ne-a rostit şi pe noi — şi-a arătat mânia şi durerea toată. Mi-a spus Marghiolita, că nemâncată s'a culcat în seara aceea şi după ce a stins lumina, a auzit'o oftând şi plângând în pernă.

Atâta fecior să ai, să vii la el atâta cale şi dumnealui... Doamne iartă-mă că era să zic o vorbă.

Dar de altfel să ştiţi că nu era om rău conu Gheorghies. Da slab de înger şi-l ducea de căpăstru orice muere. Şi vezi bine, că la Paris se găsise numai decât una.

Acu făgăduise el maică-sei, că merge cu ea îndărăt la Eş, da pe urmă dracu de muere şi-o fi băgat coada că de a doua zi a început conaşul s'o schimbe, s'o scalde că nu poate încă, că las, că viu mai târziu, că mai am ceva treabă...

Maică sa i-a tăiat'o scurt : „Rămâi băete, dacă ai cu ce te ţine pe aicea. Dela mine şi tată-tău să ştii, că nici un sfanţ nu mai capeţi. Să mă crezi că nu şuguesc. Iote asta-i crucea !"

Şi s'a gătit duduca să se întoarne la Eş fără conu Gheorghieş. Dar numai dânsa ştia ce avea pe suflet. Dacă a văzut băiatu că nu-i şagă, că-l lasă aşa pustiu şi plin de datorii, s'a rugat în tot felul, până în cele din urmă a îndrăznit şi i-a spus, că el e amorezat şi vrea să se însoare aici, că iacătă o Franţuşcă cu care s'a avut...

N'a isprăvit vorba. Din ochii duducăi a înţeles că-i primejdie să mai capete iarăşi una, pe obraz. Apoi gândiţi-vă ! Feciorul Mălinescului şi al Corboaci să ia de nevastă legiuită pe una care...

S'a sculat cucoana şi i-a spus, că de-i vorba pe aceia apoi dă poruncă vezeteuiui şi feciorului, adică mie şi lui Ignatie,

să-l lege fedeleș și să-l pună butuc în trăsură.

Da atunci din odaia de alături, că se vede că era acolo la pândă, a eșit Frantușca amoreaza lui conu Gheorghies și ce să-ți vadă ochii?

Spasită și înlăcrămată a dat în genunchi duducăi. Și de ar fi fost numai asta, nu se prăpădea atâta stăpână-mea cu firea. Da avea frantușca pe brațu stâng un copchil. Un băet bălan, frumos, leit conu Gheorghies. Și cum stătea în brațele măsei a început a scânci încetișor odată.

Măsa stătea așa de lemn și nu-i făcea nimica să-l împace. Nici să-l puie la țâță nici măcar să-l legene, or să-i șoșoie. Nimica. Că cu toate că-l făcuse; da nu-i știa deloc seama. Il dăduse la o femee străină să-l crească. Și acuma îl luase numai, ca să înduplece pe stăpână-mea.

A stat biata duduca și s'a uitat la feciorul Dumisale, care rămăsese înlemnit pe scaun, la Frantușca, care nici nu știa bine cum să poarie copchilul în brațe și la copchil, care plângea tot mai tare sugân du-și a foame degețelele.

Și iacă așa de milă i s'au rupt odată băerile inimei și nu s'a mai putut stăpâni, să nu ia băiatu în brațele dumneaei care poate duseseră dorul pruncilor în tinerețe. L'a luat și a început să-l legene și să-l plimbe grăindu-i așa fără de voie: „Taci cu bunicuța puiule, taci cu bunicuța!"

Conu Gheorghies prinsese la inimă. Dumnealui nici nu îndrăznise până acu să-i pomenească ceva de băet, iar Frantușca, care făcuse din capu ei isprava asta era bucuroasă nevoie mare, că-i izbutise șiretenia.

Da stăpână-mea și-a venit repede în fire. Când a văzut că băetul soarbe lapte din pahar n'a mai avut de nimeni nevoe. Doar atâta i-a mai zis lui conu Gheorghies: „Zici că-i băetu tău? Bine. Să-ți trăiască. Dacă n'ai cu ce-l crește, îl iau și-l duc cu mine. Când ți-o fi dor ție or mume-sei veniți la Eș după dânsul. Și dacă Frantușca ta o fi fată de treabă și îi munci s'o ții te-om cununa cu ea. Da mai întâi să-i vedem și noi purtările și năravul".

Au mai cârâit, au mai cârmit, dar n'au avut încotro, că erau datori până și femeii care le ținuse până atunci copchilul. Și asta a fost singura datorie pe care le-a plătit'o duduca. In colo le-a lăsat la conu Alecu Boantas bani numai pentru trin, când s'or hotărâ să vină la Eș.

Iar noi ne-am pornit îndărăt la drum — nouă la număr. Și vai de capu nostru ce drum a fost acela! Da acuma duduca nu mai avea grija noastră și la toate popasurile alta nu mai cerea decât lapte. Intorcea hanu cu susu în jos pentru o leacă de lapte proaspăt. Și chiar muls atunci să i-l fi dat și tot se strica în steclă până la popasu celălalt. Eu mă mir cum nu s'a prăpădit atunceа de burtă conașu Alecuță. Da se vede treaba, că era el învățat cu necazurile la femeea care-l crescuse și căruia tot duduca îi plătise lunile din urmă.

Da cum vă spusei, vai de capu nostru ce-am tras la întoarcere. Copil mic — mă rog în caleașcă atâta cale. Cât a cheltuit pentru el duduca îl plătea cu aur. Dar în schimb noi ceilalți slugile și caii...

Când am ajuns la Eș abia m'a cunoscut Paraschiva nevastă-mea de slab ce mă făcusem.

Boeru ne aștepta mereu. Primise poate și carte dela cucoană, că era în susul scării pe scăunul dumnealui. Și a auzit glasul duducăi strigând de cum s'a scoborât din caleașcă:

„Paraschivo! Casandro! Să veniți sus cu un ibric de lapte! Și duceți la mine în etac o covățică curată și apă caldă de spălat!"

Și cum a urcat scara în sus a și întrebat'o boerul: „Ei ce-ai făcut? Unde-i? L'ai adus?"

I-a răspuns grăbit duduca: „L'am adus, dar nu pe Gheorghies, pe fie-sáu!"

Și a luat din brațele Marghioliței pe conu Alecuță înfășurat în maloteaua cucoanei și i l-a pus pe genunchi. Intâi s'a ferit ca de o broască boerul. Dar pe urmă ce i-o mai fi spus duduca, că l-a îmbunat și pe dânsul și a zâmbit oarecum lăcrămat copchilului.

Atunci a venit Petrache feciorul și a spus că de două zile e sosit și șade dosit în odăile de jos: conu Gheorghies cu o duducuță, care nu știe grăi moldovenește.

S'au bucurat boerii de vestea asta mai mult chiar de cât au vrut s'arate. Duduca noastră era oarecum mirată că's sosiți înaintea dumneaei, când știa bine că-i lăsase tot la Paris, dar pe urmă o fi înțeles că trinu merge mai repejor decât o caleașcă cu cai cât de vârtoși.

De dat ochi, n'a dat încă multă vreme conașul Gheorghies cu boerul.

Duduca intâi și intâi a pus dădacă pricepută la copil și fără să spună la nimeni al cui este — ba încă și nouă, adicătea Marghioliței, mie și lui Ignatie ne-a făcut asprá opreală. I'a ținut să-l crească pe lângă dumneaei. Apoi a pus stăruință de a intrat conu Gheorghies în slujbă la agie. Și alt ban decât simbria nu a mai văzut conașul. Frantuștei i-a tăiat repede duduca ale dumisale năravuri: că se scula la prânz și strica în fiecare zi cinci cofe de apă cu spălatu, de parcă era la noi în casă feredeu turcesc. Mi-o lua de acu stăpână-mea peste tot la gospodărie. Dimineața la șase îi trimetea vorbă prin Marghiolița și apoi hai dimuzelă la cămară, hai la lăptărie, hai de împarte tainu la slugi. Apoi vezi cum fierbe Casandra dulceața. Apoi hai pe o săptămână două la moșie de ia socotelile. Apoi la podgorii, că are să se înceapă culesul.

Plimbare? Duminica dimineața la biserică și nici aceea întotdeauna. Nici măcar până la Copou să zici că a dus'o vr'odată. Da poate că și înadins făcea duduca. Destul că până în toamnă numai așa a mustrulit'o. De cuteza să zică ceva ca or conu Gheorghies odată le tăia duduca, că mai trebue mult să se străducească cu toții până s'o pune la loc ce s'a cheltuit în doi ani la Paris. Și de nu le place n'au decât să plece îndărăt iară.

Firește că nu i-a plăcut Frantuștei, că nu era deprinsă să dea în greu și s'a sfădit într'o zi cu conu Gheorghies și a cerut caleașca până la graniță și galbeni de drum. Poi atâta a așteptat și duduca. I-a dat firește. I-a dat și mai mult numai să-și scape băiatu de scaiu dracului. Că văzuse acu bine cine era Frantușca și văzuse poate și conu Gheorghies. Poi nici tu neam nici tu purtări or frumusețe. Ptiu! mai mare ocara, parcă în țara noastră nu s'ar găsi fete berechet!

In sfârșit a răsuflat ușurată duduca când a văzut-o pornită și i-a mai dat și peste ce-i făgăduise. Da băiatul conu Alecuță a rămas la noi firește. Că ce era nebună Frantușca să-și mai ia beleaua?

Și-l îndrăgise atâta duduca noastră! Ba chiar și boerul. Da era și isteț, ne cruceam când îl auzeam așa mic grăind după maică-sa vorbe frantuzești! Da încolo nici habar nu mai avea de dânsa, că a și uitat'o îndată și zicea mamă duducăi și tată boerului. Apoi l'a trimes o vreme de a stat cu dădaca mai mult pe la moșie.

Pricana — cred eu c'a fost, că pusese duduca acum la cale să însoare pe conu Gheorghies cu fața dumnealui Hălăcenul. Duduca Bălașa era — nu ca nespălata aceea de Frantușcă de nu-i mai ajungea trei cofe pe zi de apă—era fată de neam și cu stare. Și nunta ce a fost, a pomenit încă multă vreme Eșul! Numai de boer biet ne era milă, că a trebui tot așa cu scaunu să-l ducem cu și Ignatie la biserică. Da în schimb duduca mult mai era mândră doamne! Cu rochie de belacoază pătlăginie întinerise cu zece ani de bucuroasă, ca și-a pornit până la sfârșit pe drum bun feciorul. De acum nu-i mai purta de grijă. Aveau în neamul Hălăcenilor toate duducile nume, că's mueri strașnice, cu care nu prea se joc bărbații. Și așa a și fost.

De Frantușca nu-i pomenise nimeni nimica duducăi Bălașa. Și la urma urmei care holtei n'a avut și el o amurează? De la cununie încolo să fie el om cuminte. D'apoi că nici nu se putea altfel cu nevastă ca duduca Bălașa. Nu-i trecea orce toană bărbatului că se știa și ea de neam și cu stare. Și s'au învoit că drept vorbind nu era conu Gheorghies om rău. Ba să și apucase zdravăn de treburi, că îi vine omului minte la cap, când în cinci ani îți dăruește Dumnezeu la rând trei fete. Poi cată să muncești, să le faci stare.

Da boerul bătrân se stingea din zi în zi. Și acum nu mai avea dumnealui și duduca de cât grija conașului Alecuță. Il cresteau dumnealor și nu supăra pe nimeni băietul, dar era acum măricel și trebuia rostit și cu el ceva. Duduca îl iubea din zi în zi mai tare, dar or cât l'ar fi iubit, conu Alecuță după lege nu era al nimănui, că nici la biserică nu era scris pe vreun nume. Și nu mai rămânea de cât să-i zică și dumnealui mai târziu: Alecuță Lepădatu ca toți copii cei oropsiți de mumă. Și asta nu le venea bine boerilor. Au ținut sfat într'o zi și apoi au chemat pe conu Gheorghies și pe duduca Bălașa și mă tem că au spus atunci nurorei ce-i cu băietul și că ar fi drept, să-l ia conu Gheorghies pe lângă dumnealui.

Da duduca Bălașa foc și pară s'a făcut. A zis că mai bine își ia fetele și pleacă. Că asta nici în ruptu capului n'o face-o să crească lepădăturile de holtei ale bărbatului. Și dacă știa una ca asta nici nu-l lua. Iar acu dumneaei nu are nici avere de împărțit nici nume de dăruit.

Conu Gheorghies tăcea. Că așa era obiceiul la dumnealor în casă. Când vorbea duduca tăcea dumnealui și când tăcea dumnealui vorbea tot duduca.

Dar nu se putea ca stăpâna noastră să se lase așa înfrântă de noră. A făcut dumneaei un plan! Tii.. cum i-o fi dat așa ceva în gând și cât o fi clevetit lumea! Ne-a luat și ne-a pus să jurăm eu și Marghiolița și Ignatie, cei cari fusesem la Paris cu dumneaei. Și pentru jurământu ăsta ne-a înstărit pe toți duduca. Ne-a dat parale și pământ de suntem toți gospodari pe la casele noastre. Da acu să nu credeți, că pentru câteva fălci de pământ ne-am spurcat sufletu și am jurat strâmb. Doamne ferește. Ne-a pus la rând popa și toți la rând am spus, că am fost duși cu duduca vre-o trei luni prin străinătăți. Și când ne-am întors aducea îndărăt de acolo copchil mititel — pe conu Alecuță. Și totdeauna l'am auzit spunând duducăi mamă și boerului bătrân tată. Mai mult

INIMĂ DE STICLĂ

(Poveste fantastică) de TRAIAN IONESCU

Marele scriitor, doctor în filosofie şi director al ziarului „La Politique“ din Paris, Jean Villy, s'a sculat în dimineaţa aceea obosit şi indispus; toată noaptea lucrase la un studiu asupra autosugestiei, studiu care trebuia să apară în librării peste şase luni. In plus, făcuse corespondenţa, o corespondenţă foarte copioasă, dealtfel obişnuită marelor cotidiane şi scrisese articolul de fond pentru a doua zi.

Tocmai se pregătea de plecare, când paşii uşori şi ciocănitul atât de cunoscut în uşă, îi anunţă sosirea mult iubitei sale soţii.

— „Dragul meu, iar ai lucrat mult, uite, eşti obosit peste măsură. Ar trebui să te recreiezi câteva luni!“ Il luă de gât, sărutându-l cu drag.

— „Tu ştii că nu pot sta. O rotiţă care nu funcţionează, degeaba se mai numeşte rotiţă“.

O îmbrăţişare şi Jean porni spre redacţia ziarului. Se căsătoriră din dragoste; Lyly Bosquette — fica marelui industriaş Nicolas Bosquette, se amorezase la nebunie de Jean Villy, pe când acesta era student sărac, plin însă de viitor. Se întâlniră pe furiş, în Bois de Boulogne, unde trăiră poezia primei iubiri, până când, tatăl Bosquette, aflând de aventura sentimentală a ficei lui şi căutând să curme scandalul, consimţi — după multe ameninţări şi lacrimi — la căsătoria lor.

Se ţineau retraşi de lume, deşi erau bogaţi. Jean studiase cu minuţiositatea şi amploarea pe care i-o putuse pune la îndemână fabuloasa avere a soţiei sale şi, în scurt timp, dădu tiparului cel mai mare ziar al Parisului. O demnă şi delicată tovarăşă a vieţii, îi ajuta uriaşa muncă prin nepărmurita iubire ce i-o arăta şi interesul cu care îi urmărea activitatea.

Intre dânşii domnia acea armonie rară, care se stabileşte între oamenii superiori, dotaţi cu o sensibilitate bolnăvicioasă; se iubiau cu frică, menajându-se reciproc şi căutând să înlăture neînţelegerile, cari de altfel nu se iviră niciodată, prin cedare din ambele părţi. Erau fericiţi.

Totuşi. Jean Villy suferea mult. Ca director al marelui ziar, îi ajungeau la urechi atâtea nedreptăţi, atâtea suferinţe, încât — de multe ori — îşi pleca fruntea cu ochii înlăcrămaţi deasupra hârtiilor albe, pe cari lega cele mai duioase articole ce se scriseră vreodată. Suferea cu cei bolnavi şi de multe ori, pe lângă ajutorul moral, stecura cu delicateţe şi hârtii de bancă în buzunarele cropsiţilor. Nimeni nu ştia acest lucru, nici chiar soţia lui.

Intre redacţie — studiile lui — suferinţele tuturor şi căminul liniştit, îşi măcina viaţa cu o regularitate matematică.

Seara, a venit acasă mai târziu ca de obicei: era obosit peste măsură şi mâhnit.

In faţa lui, o maşină strivise o femee, al cărei copil — cu strigăte disperate — îşi scutura mama ucisă. Impresionat peste măsură, povesti Lylyei cele întâmplate. Luară masa tăcuţi şi îşi dădură noapte bună, după ce îi promise soţiei sale că se va culca imediat. Cu toate sforţările lui însă, somnul nu i se lipi de gene. Se sculă, aprinse lumina şi începu să lucreze din nou la studiul său aspura autosugestiei.

...şi astfel, această imaginaţie ne guvernează întreaga noastră viaţă sufletească şi organică. Toate lucrurile pe cari ne închipuiam că le putem face, le executăm cu uşurinţă. Cele mai simple lucruri, nu le putea face, fiindcă ne închipuim că nu le putem face.

„Odată, neştiind să înnot am intrat într'o apă, pe care o ştiam mică. Tot sărind, ca o veveriţă, de colo colo, săltându-mi trupul cu picioarele de fund, m'am depărtat pe nesimţite de mal. Săriam mereu; când am vroit să mă odihnesc, am constatat cu spaimă că, apa e mult mai mare decât mine. Până atunci călcasem apa — fără să ştiu — închipuindu-mi că sunt cu picioarele pe fund; când am ştiut că apa e mare, era să mă înec. Ţin minte că, întinsul era însoţit de ultimile raze ale soarelui şi pe mal se juca un copil cu mama lui...

Jean se opri. Printre rânduri, zări o femee însângerată şi alături un copil sbătându-se desnădăjduit. „Oribil“ murmură dânsul. „Veşnica durere nedespărţită oamenilor din naştere în moarte“. De ce suferia atât? Dacă fiecare ar avea o inimă nesimţitoare, o inimă de piatră, suferinţa ar muri. Intinse mâna pe biurou şi-şi plecă fruntea peste manuscrise. Degetele sale dădură de un obiect neted, rotund. Senzaţia aceea netedă şi rece îi făcea bine. Strânse obiectul în pumn şi-l aduse curios în bătaia luminii: era o inimă de sticlă, o inimă executată de o mare sticlărie din Paris. Un obiect de artă în strictul înţeles al cuvântului: mărime naturală, cele două auricule pline cu lichid roş şi vânăt şi deasupra, arterele şi vinele, executate cu măestrie, se tăiau dela rădăcină. Privi bine obiectul. Ce lucru minunat! Această inimă să fie inima lui, să bată regulat, să fie surdă la durerile lui şi la necazurile altora. Această inimă de sticlă!...

Pe nesimţite, gândurile începură a se destinde, ca faţa unei ape după furtună: valuri uşoare abia mai loviau în malul conştiinţei. Apoi apele se întinseră. Dinăuntru însă, animale ţinute în întuneric sbucniră spre luciul liniştit, spărgând oglinda.

...Cineva bătu în uşă. Jean sări şi deschise: un personagiu bizar îşi făcu apariţia. Era îmbrăcat ca un vrac din cărţile magice. In mână ţinea o geantă de piele albă, avea barbă şi ochelari albaştrii.

„Am venit să-ţi scot inima care te supără şi să-ţi pun alta. Vrei o inimă de bronz, sau de piatră?“

Jean întinse pumnul cu inima de sticlă. Vracul scoase un bisturiu o siringă şi un ac de platină, cu aţa de aur. Il întinse pe pat şi-i făcu injecţia în mâna dreaptă: nu se mai putea mişca. Vracul începu operaţia: simţi cuţitul tăindu-i pielea şi desprinzându-i muşchii, apoi o mână mare păroasă — se înfipse înlăuntrul pieptului şi-i smulse inima. O durere cumplită îl făcu să geamă îngrozitor. Işi pierdu cunoştinţa.

Şapte zile, s'a sbătut între viaţă şi moarte. Lyly nu l-a părăsit o clipă. Deschidea ochii şi o privia cu o uitătură străină, o privire în care lucia o scânteie neschimbătoare în intensitate, o privire care nu spunea nimic. Intr'o zi o surprinse plângând.

— „De ce plângi?“ o întrebă el cu glasul moale, un glas care părea un sbor catifelat de fluture deasupra unui rond de flori ofilite. I se părea curios că şade în pat şi i se părea mai curios că o vede pe Lyly plângând. Lyly se convinse că Jean era cu totul schimbat. Nici o vorbă bună nici o mângâiere; numai privirea aceea moartă.

După două luni, Jean putuse pleca la redacţie. Un prieten îi ţinuse locul. Desfăcu hârtiile, ceti totul cu nepăsare, răsfoi ziarele şi — la urmă — scrise un articol asupra industriei sticlei.

Ceru servitorului un pahar cu apă şi— spre mirarea acestuia — îi spuse: „vezi să nu spargi paharul!“

Plecă spre casă pe jos, oprindu-se de nenumărate ori — înaintea vitrinelor cu bibelouri de sticlă şi obiecte de porcelan. Mai ales păpuşile îi răpiau ore întregi de contemplaţie. Acasă îşi aminti de inima de sticlă, aşezată pe biuroul lui. O căuta. Inima nicăiri. Răscoli totul, deşertă sertarele făcând un sgomot asurzitor. Lyly apăru în prag; slăbise mult, era palidă şi în jurul ochilor, lacrimile săpaseră şghiab. Il prinse de mână şoptindu-i dureros: „Dragul meu, Jean, ce-i cu tine? Nu te mai recunosc. Te-ai schimbat mult, ţi-ai pierdut inima...“.

— „Da, da, unde-mi este inima de sticlă? Cine mi-a răpit inima de sticlă?“ Lyly îşi acoperi faţa cu palmele-i mici, parfumate, şi fugi hohotind.

„La Politique“ începu o serie de articole despre porcelanuri şi păpuşi.

Câteva ziare de seară se porniră pe ironii. Unul scria: „In aceste vremuri de cumplite frământări politice, d. Jean Villy ţine cu orice preţ să transforme „La Politique“ într'o fabrică de sifoane ,sau aşa ceva...“ Altele îi făceau caricaturi spirituale sau obraznice. Intr'una din aceste caricaturi, Jean Villy spunea unei păpuşi de porcelan:

— „Scumpa mea, îţi depun la picioare inima mea confecţionată din cel mai veritabil cristal“.

Cetindu-le, Jean Villy începea să se neliniştească. Pornia rasna pe străzile Parisului. Intr'o zi, intră într'un circ. Acolo, în arenă, un mag scotea dintr'o baghetă fulgere .Deodată, Jean îşi aminti de magul din noaptea aceea de groază. Se desfăcu repede la haină şi — punând degetele deasupra inimei — scoase un strigăt îngrozitor şi-şi pierdu cunoştinţa.

....Nu se mai ducea la redacţie decât foarte rar. Toată ziua şi uneori toată noaptea lucra: cetia cele mai aprofundate studii asupra cauzei şi originei visurilor, asupra sugestiei şi autosugestiei. Se întrerupea brusc, pentru a merge la oglindă să privească tăietura din dreptul inimei. Incepu să-şi observe singur atracţia pentru obiectele de sticlă, indiferenţa pentru tot ceeace se petrecea în jurul său şi nepăsarea şi neînţelegerea lacrimilor şi insistenţii Lylyei

---

mu ştim. Şi am jurat toţi. Iar popa a scris băetul pe numele boerului şi a duducăi. Da s'a uitat întâi lung, lung la boer. Acu ce o fi gândit în gându lui popa? Duduca ca duduca. Era încă destul de tânără şi ar mai fi putut să fie îngreunată. Dar boerul ţeapăn de zece ani de zile în scaun?!...

LUCREŢIA PETRESCU

Teatru

cronica dramatica

Studio Teatrului Național

TRENUL FANTOMĂ
comedie de Arnold Rindley

S'a înființat și n'a avut succes un „Teatru de râs și groază", care vroia cu prețuri mici — într'o sală care nu corespundea scopului — să însămânțeze gustul pentru genul de spectacole „Grand Guignol", după numele teatrului parizian care s'a consacrat acestei specialități. Regret nenorocul acelor oameni de inimă cari au avut ideea nefericită de a nu-și fi început activitatea într'un teatru de periferie.

Acolo, unde filme cu „Tom Mix, ucigătorul de lei". „Vax Bill mâncătorul de balauri" și alte celebrități de acelaș calibru au încă succes, ar fi fost exclus ca piesele „Groaza cea mare", „Ceka", și celelalte care au figurat în repertoriul acelui teatru să nu fi câștigat sufragiile cartierului. Ș'apoi, cu încetul, publicul săturat de aceleași piese cu amorezi și cu dame abandonate dupe scenele centrale, ar fi evadat spre cartier ca să ia contact cu un teatru unde se activează circulația sângelui și se sbârcește pielea de groază.

N'au avut șansă și pe deasupra a luat ființă „Studio"-ul Teatrului Național care le-a luat ideea și a pornit la educarea publicului cu „Mary Dugan". In afară de acea jumătățică de pagină lăsată de d. Liviu Rebreanu în programul ce-l vând ușierii, alt program, al scopului urmărit de noua scenă oficială, n'am găsit. Acea bucățică de program n'a fost respectată nici de cel care o semnase, așa că o discuție ar fi inutilă.

Actorii au fost supuși la eforturi absurde pentrucă a vrut, nu știm cine, să ia ființă noua scenă, cu rezultate din cele mai jalnice. In afară de „Mușcata din fereastră" care n'avea ce căuta acolo, și oarecum „Locțiitorul", alte piese care ar putea fi menționate, nu găsim. „Studio-ul" a devenit o permanentă concurență pentru scenele particulare, prin aceea, că nu-i piesă străină cât de proastă, dar de succes, care să nu fie înscrisă imediat în repertoriul său.

Își continuă existența mediocră spre groaza bieților actori și a cronicarilor dramatici cari sunt obligați să-și piardă o seară ca să aducă la cunoștința publicului noua absurditate

D. Victor Eftimiu, dela care se aștepta mai multă independență, respectând cu frică tradiția național-antiteatrală începută sub domnia lui Liviu Rebreanu, a jucat „Trenul fantomă", înscrisă în repertoriu de predecesorul său

O piesă polițistă americană, care ar fi avut un oarecare succes dacă ar fi fost pusă în scenă pe îndelete. S'ar fi putut crea atmosfera necesară de groază, care alternând cu scenele de comedie bufă, ar fi întreținut în spectatori o curiozitate gâ-

d. C. STĂNCESCU

fâindă de film american cu aventuri nemaipomenite. Așa, totul e bleg, flasc și ici colo, abia se mai smulge câte o tresărire de spaimă prin trucuri, cari tot repetându-se, nu mai impresionează decât pe actori, obligați să simuleze. Nu s'a creat atmosfera necesară, din cauza lipsei suficiente de punere la punct și piesa a căzut. Acum se va zori premiera aceleia care se afla în repetiție. Prost jucată, va cădea, sau nu va avea succesul dorit oricât de bună ar fi, și astfel lanțul vicios nu va fi rupt decât printr'o intervenție divină, care nu-i totdeauna zorită și nici la timp nu sosește.

Ca să vă imaginați cât de mult se întemeiază numai pe subiect, vom cita rezumatul din programul oficial, care sfârșește cum veți vedea cu rugămintea să nu-i povestim subiectul, că atunci adio spectatori.

„O gară pierdută și uitată de D-zeu și oameni la o frontieră în America.

Un expres care trece în goană...

Un călător distrat și visător care privește efectul scânteilor de locomotivă în noapte ; vântul îi sboară pălăria din cap. Disperat că-și pierde pălăria, trage semnalul de alarmă..

Trenul stopează pentru o clipă, iar tânărul păgubaș e urmat de câțiva călători, în căutarea pălăriei. Dar trenul pornește din nou în goană și ei rămân singuri în stația aceasta izolați.

Plouă, e frig, e o noapte...

Se refugiază în sala de așteptare, unde trebue să-și petreacă toată noaptea până la trecerea trenului următor.

Șeful stației le povestește de blestemul ce apasă asupra acestei gări.

Noaptea strigoii vin să se plimbe, iar un tren fantomatic trecea în goană prin această stație. „Cine vede trenul fatomă moare".

Călătorii rămân în sala de așteptare sub această impresie de spaimă...

Un orologiu bate ora 11 noaptea. Deodată ușa se deschide brusc și șeful stației cade mort în mijlocul lor !...

Toți sunt aproape morți de frică. Un țipăt groasnic.o femee nebună, cu privire halucinată intră ca o furtună în sala de așteptare

Vrea să vază trenul fantomă. O forță supraomenească o trage spre stația aceasta...

Doctorul Sterling și fratele ei Pricce vor să o liniștească..

Nimeni din cei de față nu vor să creadă că ar fi posibil asemenea absurdități.

Dar un șuer de locomotivă îi îngheață. Un tren fantomatic trece năprasnic.

Fantome bizare trec prin dreptul ferestrelor. Lumini se aprind de mâini necunoscute, uși trosnesc din țâțâni, se deschid singure..

Singur Teddy, tânărul cu pălăria pierdută nu și-a pierdut calmul...

Ce va face ? Ce va urma ?

E un mister pe care el vrea să-l rezolve. Va isbuti ?...

. . . . . .

. . . . . .

„Domnii cronicari dramatici și onor. public este rugat cu insistență, plecând de la teatru să nu povestească nimica din subiectul piesei".

Să nu credeți că sfârșitul e o glumă, ci din contră, o rugăminte gravă, lugubră, fiindcă dacă publicul ar afla din ziare că trenul fantomă e o născocire a unor contrabandiști de wisky, ca să alunge pe cei care întâmplător ar rămâne o noapte în gara de frontieră când le trece trenul cu cisternele de contrabandă dela rafinărie, și că la urmă sunt prinși de detectivul Telly Finteșteanu, ar pleca după primul act.

Au făcut mari eforturi ca să asigure succesul piesei d-nii Finteșteanu, C. Stăncescu, G. Ciprian, I. Anastasiad și d-nele : Cleo Pan-Cernăteanu, Marietta Sadova și Tantzi Ciuceanu.

ION FLOROIU

---

de a se apropia de el. Și inima de sticlă, unde era inima de sticlă ?

Jean Villy era pe marginea prăpastiei. Intr'o noapte, sună după grădinar. Acesta un bătrân foarte cumsecade, rămase încremenit când stăpânul său — descheindu-și cămașa la piept, îl întreabă :

— „Vezi tu, aici, o tăietură, cusută cu fir de aur ?" Grădinarul se uită bine.

— „Nu văd nimic, stăpâne !"

Nu, n'a văzut bine, își zise Jean ; se pipăi cu atenție : sub degetul său, tăietura se contura cu precizie. Este aici, fiind-că o simt, sunt treaz, inima de sticlă.. Avea strania presimțire că, existența sa era legată de existența obiectelor de sticlă și de porcelan din jurul lui.

...Seară. In redacție, Jean Villy șeade la fereastră privind Parisul. Departe, luminile tremură bătute de vânt. Plouă mărunt și furtuna alungă drumeții de pe străzi. Vijelia crește. Geamul uriaș se îndoaie ca un arc, sub teribila presiune atmosferică.

Cupola unei biserici — îi aminti că, acum o lună, o înmormântase pe Lyly în cavoul păzit de îngeri. Nici o lacrimă, nici o părere de rău.

Furtuna creștea. Un bubuit, urmat de zângănituri de sticle sfărîmate, strânse tot personalul în ușa redacției. Vântul spărsese geamul ; lângă geam, directorul ziarului „La Politique" căzuse cu fruntea în jos. Era mort.

I s'a făcut autopsie, după o scrisoare găsită în sălțarul biroului. In locul inimei, chirurgii au găsit — spre uimirea generală—o mână de cioburi însângerate.

TRAIAN IONESCU

critica literara

OCTAV DESSILĂ: „Zvetlana"

Roman, cu o prefață de Octavian Goga

D. Goga, în prefața ce o scrie pentru autorul romanului, arată că până la războiu, societatea românească de atunci era inaptă pentru roman.. Lipsia acea mare tribună de observație, de vastitate a moravurilor, de galerie infinită a tipurilor, așa cum se prezintă romancierului, așezat pe estrada monumentală a Parisului, a Londrei, a Berlinului sau a Petrogradului (azi Moscovei). Romanele, ce le-am avut erau mai mult niște nuvele lungite. Dealtfel și preocupările oamenilor erau meschine. Norvegia, Suedia, Danemarca — n'au de cât jumătate și ceva din populația României — și ce romancieri de valoare universală, câți autori dramatici, critici, istorici, savanți, cari au trecut de granițele strâmte ale unei singure țări!

Romanul se naște ori când, dar uneori devine acea epopee fenomenală, care răsare numai în opera unui Balzac, Zola, Tolstoi, Dostojewski, Dickens, Walter Scot sau Alexandru Dumas. In țările mai mici, spațiul larg îi lipsește. De aceia a fost totdeauna o legătură între mărirea politică a unui popor și dezvoltarea concomitentă a literaturii sale. *Luziadele* lui Camoens se nasc în epoca imediat după marele Vasco de Gama, în onoarea căruia e scrisă opera. Mărirea Spaniei este contimporană cu Calderon de la Barca, cu Lope de Vega, cu Cervantes, cu Velasquez, cu Murillo etc.

Gloria renăscândă a Marei Britanii apare cu Renașterea literelor, Shahespeare, Ben Jonhson, etc.. Tot așa epoca lui Pericles și aceea a lui August, renumite pentru înflorirea Literilor și a Artei, erau timpuri de mare putere politică pentru Atena și Roma.

După războiu, lărgindu-se orizontul și cerul nostru înăbușit de un naționalism aproape exclusivist, romanul a găsit teren de dezvoltare și la noi. Operile cele mai de seamă, ca romane, au apărut, după 1920. Chiar Agârbiceanu, Sadoveanu, Demetrius, din scriitorii vechi, au reînoit romanul, după marele războiu.

D. Dessilă, în *Zvetlana* a fost atras de marea tragedie rusă, provocată de revoluție. N'a adâncit-o,—nici nu putea un locotenent tânăr—pentru a ne scrie una din cele mai profunde cărți în românește asupra *Revoluției ruse* de Donici—; i-a luat aspectele externe, reminiscențe de lecturi sau cu povestiri ale altora. In mers de galop, romanul îmbrățișează toată Rusia, de la Tolstoi-Turghenev, până la războiu, revoluție și bolșevism. Când te întinzi mai mult de cât plapuma ți se aplică, pe bună dreptate, proverbul francez „qui trop embrasse, mal etreint".

O povestire pasionantă de roman foileton, care nu te lasă în pace până n'o termini cu totul.

Autorul, fiind un militar, are admirații pentru vechea Rusie țaristă; dacă n'ar fi un admirabil soldat, l-am crede că simpatizează prea mult pe naționaliștii ruși, mai vajnici dușmani ai țării noastre chiar decât bolșevicii. Astfel d-lui locotenent Dessilă „o sotnie de cazaci de ai Hatmanului Krassnow" îi pare „o legiune de arhangheli: iar faimoasa gardă imperială în special regimentul Preobrajenskoie „o falangă de eroi". Ceeace n'a împiedicat pe Cazacii lui Krasnow să-l părăsească pe Kornilow și să grăbească disoluția Rusiei, și pe *Preobrajenții* să se dea cu revoluționarii din Petrograd în fatidicele zile din Martie 1917.

Cine e Svetlana Mihailova Dunin? Este fata colonelului de gardă Mihail Mihailovici Dunin.

Colonelul este un om bogat, ca și mama eroinei. Au avut o moșie la Gorioslav. Aci se naște pare-se Svetlana. De aci, în peregrinajul din garnizoana tatălui, Svetlana cunoștea țărmurile Volgei, unde aude și cântecul luntrașilor (cântat și la gramofon de faimosul bas Șaliapin); vede și Nijni-Novgoorod, unde era târgul renumit în toată lumea; rezidează în Lublin, apoi la Petrograd. In capitala fostului imperiu, unde tatăl ei joacă un rol de prima mână la Curte, eroina face cunoștință locotenentului de gardă Serghie Sakarov, pe care-l iubește și este iubită. Merge la ceaiurile Marei Ducese Tatiana, care adora pe un alt locotenent de gardă, Konovalov. Mai este vorba și de prietena Natașa, sora lui Serghie, care este violată de Rasputin, în casa celebrei Ana Virubova, în taina împărătesei Alexandra Feodorovna. Serghie Sakarov încearcă să-l strângă de gât pe Rasputin, dar ochii fascinatori ai acestuia îl țin pe loc pe locotenent, care scăpându-i prada din mână, fuge. Episodul este scabros și nu are nicio importanță în roman.

Vine războiul, cavaleria colonelului Dunin face minuni, dar e mitraliată de Nemți la Sieben Bruennen (în Prusia Orientală), unde moare eroic colonelul și logodnicul Svetlanei.

Toate se perindă ca într'un scenario cinematografic. Vine revoluția. Un biet țăran din satul de naștere al barinei Svetlana, Volodia Madov, care îndrăznise să sărute pe Svetlana și pentru care crimă— a rămas surd, fiind bătut de tatăl său și fugind de bătaie, din nimic ajunge comisar al poporului.

Nu mai poate după Svetlana: îi dă doi ani închisoare pentrucă nu vrea să-i fie soție. Apoi se răsgândește puțin. Ducându-se la Odessa pentru a reprima niște răscoale țărănești în Ucraina, aduce după el, printr'un intermediar și pe Svetlana. Intâmplarea face ca însoțitorul eroinei, să se îmbete în cârciuma unei foste ordonanțe a colonelului Dunin, cari recunoaște pe Svetlana și-i dă toate înlesnirile ca să treacă Nistrul la noi.

Pe Nistru, două sentinele aduc locotenentului o fată foarte frumoasă. Locotenentul de grăniceri era tocmai neliniștit, din cauza vieții solitare și avea nevoie de un tovarăș femenin. Svetlana a căzut tocla timp.

Aici, în căsuța locuită de locotenentul Alexandru Șuer, care trage o morală patriotică tuturor acelora cari nu fac pază pe Nistru, Svetlana povestește viața ei zbuciumată.

După o scurtă corespondență cu părinții locotenentul Șuer le i-a aprobarea și se însoară cu Svetlana. Toate bune: cei doi tineri sunt foarte fericiți. Numai că într'o seară, un petrecător bătrân îi duce la un șantan, unde spre surpriza Svetlanei — ea dă de Sonia, o prietenă, devenită acum artistă la „Chat-Noir". Sărutări, îmbrățișări, lacrimi, conjurări ca Sonia să renunțe la viața de șantan. De aci nenorocirea. Sonia nu slăbia din ochi pe locotenent, era spioana rusă și în corespondență cu faimosul comisar al poporului Volodia Madov. Acesta scăpându-i victima, a cerut, într'un: Consiliu al Comisarilor poporului să conducă spionajul în România. I se acordă totul și începe mașinațiunile. Prin Sonia, introduse în coșul casei dela șosea a locotenentului Șuer o mulțime de documente compromițătoare pentru Svetlana. Apoi pune să ucidă pe Sonia. Altă bombă, printr'o anonimă, se anunță comisarul regal, că Svetlana, acum doamna locotenent Alexandru Șuer este o spioană în serviciul Sovietelor.

Vine la percheziție Comisarul Regal și un agent de Siguranță care găsește în coș corespondența. Svetlana țipă: „Sunt nevinovată!"

Alexandru Șuer exclamă: „Luați, spioana!" Tragedia începe, fără nici un motiv. Curtea marțială, cu toată apărarea avocaților celor mai mari, care pronunță în roman cele mai frumoase ale lor pledoarii, Svetlana e condamnată la șase luni închisoare. Leșin, delir, demență.

Intr'o zi, Șuer citește în gazetă că procesul soției sale era o înșcenare. Svetlana era nevinovată, dar acum Svetlana era nebună. Locotenentul de grăniceri în rezervă Alexandru Șuer se sinucide.

Dar romanul nu se termină aici.

Asistăm și la înmormântarea lui și vedem printre gratiile Ospiciului, pe Svetlana nebună. Tabloul este complect ca la cinematograf.

Ca scenariu, romanul d-lui Dessilă poate da naștere unui film frumos și chiar de propagandă pentru naționaliștii ruși Autorul amestecă toată istoria mai nouă, a Rusiei. Sunt epizoade care pot da efect De asemenea dragostea Marei Ducese Tatiana pentru locotenentul de gardă Konovalov este un alt epizod ce poate fi exploatat. Numai că Tatiana îl iubește, știind că îi pune viața în pericol. Constatat că face lucruri ce nu-s de nasul lui, locotenentul dispare fără urmă în Siberia.

Din roman mai constatăm că poporul rus nu mai putea înainte de război după Țar, că numai niște bețivi și derbedei au făcut revoluția în Rusia.

Pentru fosta Rusie, d. Dessilă are admirație extraordinară, probabil un efect al reminiscențelor de filme pentru propagandă monarhistă rusă, cari de cari mai paridiziace pentru epoca de atunci.

Parcă nu pe vremea Țarului Nicolae al II-lea s'au comis cele mai groaznice crime contra intelectualității, nu, sub ei, mii de mii de studenți, lucrători au fost uciși sau trimeși să moară în Siberia.

Finele romanului și desnodământul, sunt copilărești. Eroii puteau termina idila lor, după consimțământul părinților lui Șuer, pe marginea Nistrului. Stilul ușor și dezlânat, atacurile contra socializmului, naive. Poate acest material, mai concentrat mai redus, ar fi dat naștere unui roman bun. Ca debut pentru autor este o operă promițătoare.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA MARIUS BUNESCU

— MUSEUL SIMU —

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Domeniul picturei e tot atât de variat ca şi personalitatea ce o crează. Şi dacă prin unele însuşiri artiştii se strâng într'un mănunchiu, prin alte multe ei se deosebesc cu desăvârşire. Aceasta cu atât mai mult în vremea noastră, când artiştii nu mai trăesc în şcoli, nu mai au o doctrină unitară pornită dintr'o singură direcţie, ci fiecare îşi urmează imperativele personalităţii sale artistice.

D-l Bunescu este un modernist în sensul în care orice artist bun trebue să fie, adică merge în ritmul evoluţiei actuale şi totuşi nu înţelege să ajungă la acele exaluate din alte localităţi, observăm aceeaş dragoste a artistului pentru limba verticală, conturul precis şi accentuat.

Linia lui nu joacă în nuanţe, ci e sigură şi viguroasă, aproape lapidară.

Mai puţin romantice, dar mult mai duioase sunt peisagiile luate în Bucureşti. E de remarcat şi în aceste peisagii ca şi în mai toate celelalte, că artistul deşi atacă motive care prin natura lor cu greu pot deveni artistice, totuş el are acel balsam sufletesc care transformă motivul, dovedind încă odată că arta vine dinăuntru şi realitatea îi dă numai prilejul de exteriorizare. Maestrul este un îndrăgostit de farmecile iernii; cele mai reuşite aspecte bucureştene sunt prinse în poezia iernii fumurii *„Stradă iarna"*, *Strada Cazărmei"*, *Case vechi"*, *„Biserica Sf. Nicolae"*, sunt toate frânturi din făgaşurile Capitalei acoperită de zăpadă; în toate aceste peisagii ca şi în *„Bisericuţă din Băneasa"*, observăm aceeaş preferinţă pentru tot ce e mărginaş, pentru tot ce e acoperit de praful vechimii şi necunoscut tuturor. In astfel de subiecte îi place lui să-şi ţeasă păinjenişul de singurătate şi visare ce domneşte pretutindeni în opera sa şi dovedeşte că d-l Bunescu are o latură sufletească romantică.

De aceea el se fereşte de a prinde motivele sub razele luminoase ale soarelui ci preferă lumina cenuşie a amurgului şi a iernii.

Artistul este egal cu sine, este un echilibrat, care nu-şi depăşeşte preferinţele nici odată.

Privind cealaltă latură a operelor sale, realizarea lor în formă şi mijloacele tehnice de care dispune artistul, ne convingem încă odată, că un maestru format, ajuns deja la maturitate ,are întotdeauna o măestrie a penelului şi o putere de stăpânire cum numai anii o pot da. Artistul lucrează după toate normele moderne. Lucrează liber, în linii mari fără să se oprească la amănuntele inutile. Dar forma la el e susţinută de o idee clară, de o inspiraţie definită, ceeace îl face să ţină aşa de mult linia clasică, la desenul îngrijit şi sigur. Şi revenind la ceeace am spus la început, d-l Bunescu se leagă de vremea lui prin mijloacele lui de tratare tehnică a motivelor, dar este un modernist

MARIUS BUNESCU: Strada Cazărmii

MARIUS BUNESCU: Venezia

gerări hidoase cu care decadenţiştii se intitulează „inovatori". Pentru dânsul motivele artistice sunt de aceeaş calitate; numai răsunetul lor în sufletul artistului şi mijloacele de care dispune spre a le înfăptui în materie, pot face dintr'un motiv real o creaţie.

Indrăgostit de exterior, d-l Bunescu ne aduce în arta lui peisagii din câteva localităţi, unde s'a inspirat şi mai ales din vechea cetate a dogilor, Veneţia. A ataca un motiv aşa de mult tratat ca Veneţia este un pericol pentru un artist, căci trebue să dispună de o mare subtilitate sufletească, care să-i dea posibilitatea să pătrundă farmecele încă neexploatate ale cetăţii şi apoi să stăpânească penelul cu virtuozitate. D-l Bunescu e înzestrat cu mult talent şi cu experienţă, aceasta ne-o dovedesc cele câteva tablouri luate pe lagunele Veneţiei. Maestrul s'a ferit de a aborda peisagiile centrale, lipsite de farmece artistice şi banalizate prin repetatele interpretări ale diferiţilor pictori. Pânzele sale reprezintă colţurile mărginaşe ale cetăţii resturi din Veneţia de altădată, motive de un farmec romantic şi pitoresc. In mai toate aceste peisagii, ca şi acele cumpătat şi se deosebeşte de diformiştii extremişti prin claritatea concepţiei şi prin gustul lui pentru linia clasică.

Ceeace dă însă privitorului, acea impresie de poezie romantică ţâşnită din adâncuri şi cu energie în elemente, dar armonizate şi liniştite de puterea lui stăpânitoare îndată ce au apărut în lumina realităţii artistice, este coloritul. El desăvârşeşte frumuseţea operelor. Coloritul său este puternic luat în parte, dar armonizat în ansamblu el se şterge, devine liniştit şi cumpătat, ca o simfonie wagneriană cântată în surdină.

Tonalitatea generală este fumuriul, care se îmbină cu un violet şters, culorile amurgului şi ale iernii ce inspiră reverie şi linişte.

Aceste însuşiri coloristice fac posibilă o contemplare îndelungă şi care este necesară ,fiindcă operele artistului ne atrag în măsura în care le pătrundem cu sufletul.

D-l Bunescu face parte din pleiada artiştilor care reuşesc, fiindcă îşi urmează numai vocaţia sufletului şi nerătăcind în domenii ce nu le aparţin cuceresc spiritele îndrăgostite de frumos prin adevăratele lor însuşiri.

gazetăria

aşa şi-aşa...

POEZIILE LUI EMINESCU, IN EDIŢIA ALCĂTUTĂ DE D. G. IBRĂILEANU. A anunţat de mult d. Ibrăileanu această ediţie. Şi-am aşteptat-o cu adevărată înfrigurare. Am prea mare stimă pentru învăţatul profesor şi critic literar ieşan, ca să nu fi aşteptat cu nesaţiu alcătuirea ediţiei poeziilor lui Eminescu, după cercetări, pe cari numai d. Ibrăileanu le-ar fi putut face.

Imi voi îngădui altădată să încerc a arăta comparaţia între ediţiile poeziilor lui Eminescu.

Pentru moment, relev din prefaţa d-lui Ibrăileanu, cultul pentru Eminescu.

„Eminescu este unul din exemplarele cele mai splendide, pe care le-a produs umanitatea. Avem convingerea nestrămutată că, dacă mai trăia, sănătos, încă douăzeci de ani, el ar fi fost considerat, fără putinţă de contestare, ca unul din cei mai mari creatori de poezie din întreaga literatură a lumii. (Dacă Goethe s'ar fi stins la treizeci şi trei de ani, ca Eminescu, „Goethe" nu ar exista)".

Şi apoi :

„Dar Eminescu nu este numai un poet de geniu. Este ceva mai mult. El este cel dintâi care a dat un stil sufletului românesc, şi cel dintâi român în care s'a făcut fuziunea cea mai serioasă — fuziunea normală, — a sufletului daco-roman cu cultura occidentală. El, vagabondul, lipsit de diplome şcolare, feciorul lui Gheorghe Iminovici dela Ipoteşti, este eroul culturii noastre moderne. Aceasta se poate invedera chiar numai prin argumentul linguistic. Comparaţi limba din poeziile lui cu limba oricărui scriitor român, şi veţi vedea că la niciunul elementul autohton nu s'a îmbinat atât de armonios cu cuvintele nouă, fuziune care este expresia fuziunii perfecte a sufletului naţional cu gândirea europeană".

E inutil să mai fac o citaţie.

Dar când cineva a pornit să rânduiască poeziile lui Eminescu, pătruns de atari sentimente, fără îndoială, că munca-i este condusă de acest cult, de această veneraţie.

Şi deaceea cred, că cea mai întreagă ediţie a lui Eminescu este aceasta.

GÂNDIREA ca totdeauna, cu material ales, foarte ales.

Distinsul cărturar d. Em. Bucuţă publică un articol „Intoarcerea la Evul mediu".

Evul mediu înseamnă domnia credinţei. Romantismul e în esenţa lui religios. El duce mai departe, fără să-l repete, Evul mediu şi reia astfel evoluţia normală a culturii europene. Ideia religioasă iese din istorie şi trebue să lucreze ca o formulă de cristalizare. Catedrale se înalţă în suflete. Societatea laică se creştinează din nou singură şi în tăcere.

Foarte interesante observaţiile d-lui Bucuţă, care a intrat deplin în cadrul ideologiei revistei „Gândirea", ideologie aşa de entuziast şi estetic susţinută de Nichifor Crainic.

Poetul V. Voiculescu e veche simpatie. Limba versurilor lui e aleasă par'că dintr'un panou decorativ, simplu, graţios, mai ales graţios şi pitoresc. Aşa şi în poezia „Aşijderi Crinului".

Cronica, vie, desigur sub semnătura lui Nichifor Crainic.

E sigur, că d. Lovinescu în urma unei notiţe, va răspunde, căci „Gândirea" socoteşte că n'are nevoe de critic spre a fi orientată. Din moment, ce scriitorii revistei au câteva idei cardinale, lămurite din scrisul lor, nu se mai simte lipsa criticului.

Fără îndoială, că d. Lovinescu va arăta că pivotul unei reviste e criticul.

Şi da, dar mai ales şi nu. Şi nu ne conducem spunând aceasta, gândindu-ne la revistele, care au încetat din cauza criticelor.

S. C.

•

O REVISTĂ ŞCOLARĂ: MUGURI. In săptămânalele noastre incursiuni în domeniul scrisului, am avut adesea ocaziunea să ne ocupăm şi de scrisul celor mai tineri. Ne-am crezut obligaţi s'o facem în dubla calitate — de cronicar şi de dascăl de Limba maternă. Firește că, totdeauna, am avut aceiaş atitudine precisă : am pus la punct fără cruţare, ostenelile zadarnice, tot aşa cum am ridicat, în vază ceeace, într'adevăr, merită această conduită literară

Iată din ce cauză nu putem lăsa nerelevată munca frumoasă care se desfăşoară în paginile uneia dintre cele mai puternice încropiri şcolăreşti, revista literară şi culturală „Muguri" scrisă de elevii şi absolvenţii Seminarului din Buzău. Faptul de a fi ajuns în anul al IX-lea e, pentru noi, un îndemn mai mult la aceasta, caşi celălalt — de a adăposti şi pagini de-ale scriitorilor cunoscuţi.

Numărul apărut aduce colaborările valoroase ale d-lor: George Scriosteanu, —care publică o interesantă nuvelă,—şi I Georgescu, autorul volumului „Metanii şi ore", poezia „Glas în noapte". Numărul se relevă şi printr'un studiu: „Invăţământul limbii latine şi cultura generală în liceu", bine documentat de Ioan G. Coman. Celelalte colaborări modeste şi — unele — promiţătoare chiar, din cari notăm pe d-nii L. Vasilescu, V. Mitrea, Ilie St. Guşe, M. Ghimbăşeanu, Gh. Nicolescu, Const. Frâncu, Stelian Popescu, etc., în majoritate elevi. Cronica — bogată — în legătură cu cărţi şi studii religioase.

Revista „Muguri" trebue cunoscută şi imitată de toţi amatorii de a redacta reviste şcolăreşti. Ele pot contribui simţitor şi la cimentarea legăturilor dintre diferitele serii de absolvenţi ai seminarului, cum şi dintre foştii profesori şi instituţia pe care au părăsit-o. Nu putem uita că acela care le-a adus aici e profesorul energic D. Mărăcineanu, actualmente la Bucureşti.

FOCUL DELA MORENI este titlul unei interesante causerii semnate de d. G. Topârceanu, cunoscutul şi apreciatul umorist în paginile „Adevărului literar" (483). Iată un fragment :

„Gândiţi-vă numai ce chilipir ar fi fost pentru elveţieni să aibă la ei acasă Focul nostru dela Moreni. Ce hoteluri somptuoase ar fi răsărit, în preajma lui, ca din pământ, ce ascensoare, ce funiculare, ce trenuri electrice! Incăput pe mâna unui consorţiu italian sau englez — „Societa del fuoco di Moreni" sau „The Fire of Moreni Company Ld" — focul nostru prahovean ar fi ajuns până acum să nu-l mai cunoşti, să crezi că ai afacc cu cine ştie ce foc de viţă nobilă, care, în viaţa lui, n'a semănat la culoare cu mămăliga şi n'a urlat la stele ca un câine ciobănesc care cobeşte tot a pagubă. Amenajat, sclivisit, scos ca dintr'un institut de frumuseţe, el ar fi fost dresat, până acum, să urle numai pe note, ba poate chiar nici să nu te frigă, când te apropii de el".

In acelaş număr : „Uite popa!... Nu e popa!... Asta i popa!..." de I. C. Vissarion.

Cu **LUCEAFĂRUL LITERAR ŞI ARTISTIC** lucrurile se petrec astfel : îşi îndeplineşte un rost, precis cultural ori de câteori se ocupă de dispărutele talente locale (în acest număr despre : colonelul Th. Şerbănescu, Ştefan C. Hepites, Ioan C. Massim şi N. Burlănescu-Alin) sau când apelează la talente regionale. Ne aducem aminte, în acest sens, de faptul că am remarcat — cândva — numele unei prozatoare ce promitea, acela al d-rei Florica Rădulescu — pe care (vai!) „Luceafărul... nu ni-l mai readuce. Să nu mai fi scris nimic această persoană ?

DAR LUCRURILE IAU O NOUĂ INTORSĂTURĂ. am mai zis-o : „Luceafărul" ţine cu orice preţ să se bucureştenizeze. De aici goana după scriitori din afară şi, îndeosebi, din Bucureşti Şi tot de-aici : grija cu care le face toate poftele, reproducând recenzii de bisericuţă sau de castă.

Despre **„ARMONIA EMINESCIANĂ"** vorbeşte d. T. Vianu în Nr. 1—2 al „Gândirii". Aceasta, pentrucă „seducţia profundă a poeziei lui Eminescu este de ordin muzical". După care se precizează caracterul acestei armonii : „Eminescu a fost şi un inovator prozodic"—nu însă mai mare decât Bolintineanu de pildă. Astfel fiind lucrurile „armonia eminesciană este de o altă calitate".... „expresia muzicală a desfacerii din rigorile civilizaţiei şi ale raţiunii ; un fel de reîntoarcere în fluxul lucrurilor înainte de diferenţierea şi închegarea lor".

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi pe când Carol al XII se plimba călare în apropiere de Laipzig, un tânăr saxon se aruncă la picioarele calului şi rugă pe rege să-i facă dreptate de oarece un grenadier îi luase hrana destinată întregei lui familii. Regele chemă pe grenadier.

— Este adevărat, spuse regele posomorât, că ţi-ai însuşit merindele acestui om?

— Sire, răspunse soldatul, răul pe care l-am făcut eu acestui om nu este aşa de mare ca răul pe care l-a făcut Majestatea Voastră stăpânului său.

Majestatea Voastră l-aţi luat ţara şi eu nu am luat acestui om de cât o gâscă friptă!

Regele, dete imediat, zece ducaţi despăgubire ţăranului şi iertă pe soldat de îndrezneala răspunsului zicând:

— Adu-ţi aminte băete, că deşi am răpit ţara regelui August, nu am făcut aceasta pentru beneficiul meu personal!

♣

In timpul revoluţiei, opera din Paris, da reprezentaţii gratuite din când în când.

La unul din spectacolele de balet, gratuit, o spectatoare se adresă vecinei din stal:

— Ce obraznicie! Pentrucă azi e spectacol gratuit, dansează toţi de o dată ca să sfârşească mai repede!

♣

Carol al IV al Spaniei lua lecţii de vioară cu celebru violonist Alexandru Boucher, cu care îi plăcea foarte mult să cânte în duet dar avea mania de a începe să cânte totdeauna primul, fără a respecta măsura. Dacă se întâmpla vre-odată ca Boucher să-i atragă atenţia de ce nu păstrează măsura, şi începe primul, regele răspundea scurt:

— Stimate eu cred că ar trebui să ştii că eu ca rege nu te pot aştepta pe d-ta şi deci am întâetatea!!...

♣

Din ordinul lui Robespierre, Danton, fu trimis în închisoarea din Luxemburg unde nu şezu mult căci fu condamnat la moarte.

Danton aflând verdictul spuse:

— Eu sunt cel care a instituit tribunalul revoluţionar.

De aceia cer iertare lui Dumnezeu şi oamenilor!

♣

Diderot povestea că ducându-se o dată la Montmorency să vadă pe J. J. Rousseau cu care se plimba pe malul unui râu acesta îi spuse:

— Iată locul unde am fost tentat de multe ori ca să sfârşesc cu viaţa!

— Şi dece nu ai făcut-o? spuse Diderot.

J. J. Rousseau, mirat de întrebarea prietenului său, îi răspunse după câteva minute de gândire:

— Am muiat mâna în apă şi am găsit-o prea rece!!!..

bazar

SFATURI PENTRU LONGEVITATE

Se ştie că Henri Ford, care a împlinit de curând 65 ani, a declarat că va ajunge la vârsta de 100 ani, graţie unui regim alimentar special.

Un medic francez, d-rul Alexandre Gueniot, e hotărît să treacă peste această vârstă şi are multe şanse să i se realizeze dorinţa de oarece are acum 98 ani, şi nu pare mai bătrân de 55—60. Fiind vizitat de un ziarist dela „Daily Mail", acesta l'a găsit în perfectă sănătate. Are poftă de mâncare, aude şi vede perfect, n'are sbârcituri pe faţă şi are toţi dinţii sdraveni.

„Să nu mănânci prea mult", a declarat el, „să mănânci însă din ceeace crezi că e bun pentru stomacul d-tale. La vârsta mea mănânc ouă şi unt la fiecare prânz, puţină carne, zarzavat şi beau vin. Imi plac mult fructele.

„Cea mai mare importanţă o are respiraţia regulată. Exerciţiile fizice sunt absolut necesare unei bune respiraţii. Oxigenul regenerează ţesuturile şi sângele.

„Castitatea e o garanţie de longevitate, şi ar trebui să fie regulă generală pentru cei ce au trecut de jumătatea vieţii.

„Viaţa la ţară e cea mai bună garanţie de viaţă lungă, de oarece numai la ţară respiri aer curat.

Sătenii trăesc mult mai mult ca orăşenii. Deşi sunt atât de înaintat în vârstă, am totuşi convingerea că voi trăi încă mulţi ani. Am trăit mult timp la ţară şi am călătorit în lung şi în latul lumii. Cea mai sănătoasă localitate, din câte am vizitat, e fără îndoială La Paz, în Bolivia, care se află cam la 5000 metri deasupra nivelului mării.

In La Paz, sunt mult mai mulţi oameni cari au trecut de 100 de ani decât în orice alt loc de pe glob".

PARADA MANECHINELOR IN PIJAMA

Barurile londoneze organizează diferite exhibiţii spre a atrage clienţi. Intr'unul din acestea, a avut loc de curând, o paradă de manechine. 30—40 de fete, îmbrăcate în pijamale defilau prin faţa contuarului, îndemnând publicul să consume cocktailuri şi lichioruri. Intrucât faţada barului era o vitrină imensă de sticlă, publicul de pe stradă s'a îngrămădit pe trotoar timp de o oră şi jumătate, spre a privi înăuntru, împiedicând circulaţia. A fost nevoe de intervenţia poliţiei, pentru restabilirea circulaţiei, cerându-se patronului să-şi organizeze parada maneclinelor în pijama, după ce va fi avut grije să tragă mai întâi perdelele.

caricatura zilei

CULMEA....

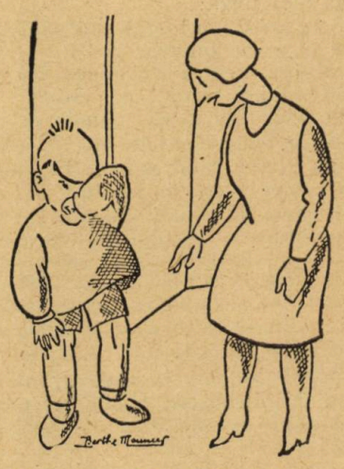

— Pentru ce plângi Nicule?

— Pentru că D-nul Profesor de muzică m'a tras de urechi — fiindcă n'am ureche...

(Dimanche illustrée)

TRAGI-COMEDIE

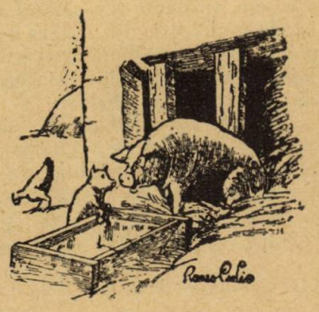

— Pentru ce eşti aşa de trist, unchiule, când vezi o găină?

— Pentrucă îmi aminteşte de ochiuri cu şuncă.

(Ric et Rac-Paris)

INTOARCERE DELA CHEF

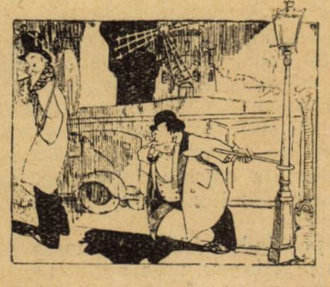

— Jane, spune-i să-mi dea drumul.

(L'Illustré-Losanne)

PAGINI UITATE

LITERATURA ŞI POLITICA

(CORESPONDENŢE)

de I. L. CARAGIALE

Frate Caragiale,

O întrebare, pe care mi-am pus-o de multe ori, şi în jurul căreia mi-ar plăcea să stăm amândoi de vorbă, odată şi odată când ai avea timp :

Poate un artist, un literat bunăoară să se coboare în arena luptelor politice — fără niciun neajuns pentru seninătatea lui, pentru mândria lui, pentru arta lui ?

Intreb asta, fără a mă gândi să pun vreodată în balanţă ceeace dă, cu ceeace culege un literat, când se bagă în politică.

El îşi aduce acolo sinceritatea lui, iluziile lui, inima lui curată şi deplin încrezătoare în cinstea tovarăşilor de luptă ; el se dă tot , — şi, dacă, la urma urmei va eşi învins şi acoperit de răni, cum se întâmplă, de obiceiu, — asta nu-l va împiedica de a face din durerile lui o operă frumoasă, şi de a continua de subt cort poate cu mai mulţi sorţi de izbândă, în orice caz mai puţini sorţi de înfrângere, o bătălie pentru care, în câmp descoperit, n'avea nici platoşa, nici armele cerute...

Ceea ce aş dori însă — când ai avea vreme să-mi răspunzi — ar fi să-mi spui dacă şi întrucât atmosfera în care trebue să trăiască un gladiator politic, ar putea să convină plămânilor unui artist, deprins să respire aerul curat al înălţimilor.

Frate Caragiale, noi putem spune lucrurile pe numele lor. Şi chiar când n'avem dreptate în ceeace spunem — clar, prin cinstea, prin căldura sinceităţii, pe care o punem până şi în greşelile noastre, eu cred că suntem mai aproape de sufletul tinerimii, şi că de multe ori, din umbra în care trăim, noi putem s'o călăuzim, şi o călăuzim în adevăr, mai mult chiar şi decât povăţuitorii şi dascălii ei direcţi.

Dacă eşti şi tu încredinţat de lucru acesta, vrei să stăm niţel de vorbă asupra— cum să-i zic — asupra rostului, pe care l-am avea noi, literaţii, în vremea asta mai ales, aşa de tulbure, aşa de acră şi fără nicio credinţă — fără nicio credinţă ? Ce zici ?...

O caldă strângere de mână dela vechiul tău

Vlăhuţă

Frate Vlăhuţă,

In vremea asta aşa de turbure, de acră şi lipsită de orice credinţă, rostul literaţilor ar fi, cred eu, s'o limpezească, s'o îndulcească şi să-i inspire un pic de credinţă.

Să-mi dai voie să las la o parte „seninătatea şi mândria poetului" şi să mă ocup de întrebarea fundamentală : pierde un poet, ca poet, amestecându-se în luptele politice?

Voiu răspunde mai jos la aceasta... Deocamdată trebue să-ţi denunţ o slăbiciune a mea, afară de cele multe pe care mi le ierţi de atâta vreme, ca bun prieten... De nimica nu mi-a fost frică în viaţa mea ca de pierderea memoriei. De câteori mă închin seara la culcare, între alte, rog pe Dumnezeu să-mi ia şi viaţa când o fi să-mi ia memoria.

Aşa, primind alaltăieri frumoasa şi interesanta-ţi scrisoare, mi-a ajutat Dumnezeu să trec un examen foarte mulţumitor. Imediat ce am citit-o, m'am gândit : tot despre întrebarea pe care mi-o pune Vlăhuţă, eu ştiu sigur că am citit undeva ceva ; era foarte important, căci mi-a rămas până acum în minte... Nu încape îndoială — am citit ; dar unde şi ce anume ? Era vorba tot de „poezie şi politică"... Unde?.. unde?..

Am început să intru la grije, mai cu seamă că era un lucru de demult de tot... S'a dus memoria, şi dacă m'o fi ascultat Dumnezeu, s'a dus şi viaţa !...

Cu nespusă emoţie m'am dat jos din culcuş şi m'am dus drept la un raft, de unde am scos o carte veche... Acolo era !... slavă Domnului !... Vezi numa...

„—...Să ne ferim de a susţine, cu literaţii contimporani, că politica e poezia, sau că politica este un câmp pricincios deschis poeţilor.

„De'ndată ce poetul vrea să exercite o influenţă politică, trebue să se dea unui partid : şi de'ndată ce face asta, e pierdut ca poet ; îşi poate lua ziua bună dela independenţa sa ; să-şi tragă numai decât până peste urechi căciula neroziei şi oarbei uri.

„Ca om şi cetăţean, poetul fireşte are să-şi iubească patria, dar patria acţiunii lui şi a facultăţilor lui poetice va fi situată în bun, nobil şi frumos şi astea nu sunt apanagiul nici a unei provincii nici a unui stat în particular ; de oriunde le găseşte poetul le ia şi le preface în opere.

„Şi ce'nseamnă vorbele astea : a-şi iubi patria ?... A lucra ca patriot ?... Dacă un poet şi-a închinat viaţa la combaterea prejudecăţilor funeste, la gonirea opiniilor strâmte, la lumi'narea spiritului naţiunii sale, la curăţirea gustului ei, inspirându-i sentimentele şi ideile cele nobile, — ce să facă mai mult ? cum să fie mai patriot ?

...puţin îmi pasă de ce se scrie pe socoteala mea. Cu toate astea, câte ceva tot îmi ajunge la urechi şi ştiu că toată munca mea, cu toate oboselile mele, este neînsemnată pentru ochii unor persoane, şi asta numai şi numai pentrucă nu m'am plecat a mă amesteca în luptele partidelor politice. Ca să le plac oamenilor acelora, aş fi trebuit să devin membru al vreunui club de Jacobini, să predic omorul şi vărsarea de sânge... Dar să nu mai vorbim despre acest neplăcut subiect, ca să nu-mi pierd raţiunea combătând ceeace e neraţional.

„Dacă nu luăm seama bine, omul politic va absorbi pe poet !... A trăi în mijlocul frecărilor şi excitărilor zilnice, asta este incompatibil cu natura delicată a unui poet... S'ar isprăvi cu cântările lui...".

Aşa e că sunt frumoase aceste cuvinte, şi că aveam tot dreptul să nu le fi uitat ? Şi totuş... cu tot respectul ce-l datorăm lui Goethe şi cu toată dragostea ce-ţi datoresc ţie, să mă ierţi a fi de altă părere... Ia, să vedem...

Pentru ce adică să se depărteze un artist, un poet, până 'ntr'atâta de patimile care mişcă lumea şi vremea lui ?... Pentru ce să stea departe numai ca simplu spectator olimpian la frământarea societăţii lui ?... Pentru ce, ca un zeu, care priveşte cu dispreţ la muritori, să nu se coboare a lua parte la necazurile lor de toate zilele ?.. Doar, poate, numai spre a păstra potrivita distanţă care-i trebue spre a se bucura de totalitatea spectacolului, pentru a putea prinde absolut obiectiv înţelesul etern al veşnicei mişcări, —ca un aparat de fotografie instantaneu, ce trebue potrivit la focarul exact al lentilei !...

Dar chiar să presupunem că e justificată această nepăsare a poetului faţă cu amănuntele „meschine şi triviale" ale vremii şi ale lumii lui, ia, să vedem : pe toţi poeţii i-a putut împuţina, ca poeţi, amestecul lor în luptele politice ?

Eu cred că nu ; ba, din potrivă ; căci putem găsi exemple din care se arată clar că sbuciumul luptelor politice a ajutat mult pe unii poeţi, ca poeţi. Că le-o fi fost asta spre fericirea lor particulară, nu am să'ntreb ; de asta, încă odată, lor să le pese; mie nu-mi pasă de loc... Aducând în lupta politică numai pornirea temperamentului lor dârz, oarba sinceritate a patimii, fireşte că nu puteau să biruiască ; ia, să vedem însă, cât au folosit ca poeţi tocmai din cauza neliniştii şi nefericirii lor...

Desgustul, scrâşneala acestor „biruinţi" au fost isvorul atâtor minunate opere... Indignarea a zis unul, face versul, şi... proza, adaug eu.

Din desgustul şi scrâşneala aceia pentru ticăloşiile vremii lui, în care s'a fost tăvălit, a eşit evocarea strălucită a trecutului spre luminarea viitorului.

Dante a fost un pasionat nebun de politică... răsvrătitor ; amestecat în oribilele războaie ale anarhiei italiene ; bătut, fugar din cetatea lui prin munţi şi câmpii, gonit din „ingrata lui patrie, pe care a ajunge s'o blesteme ; oploşit de pomană la vrăşmaşii ei ! („Ai să vezi numai ce acră ţi-e pâinea altuia, şi ce greu e să sui şi să cobori scările lui !") ; mort şi îngropat în pământul... „altuia" !

Ei, şi ? dac'a pătimit atâtea tăvălindu-se 'n mocirla vremii şi lumii lui, l-a 'mpedicat asta să lase ce a lăsat în urmă-i ? Ba, din potrivă. Fără atâtea necazuri, tăvăleală şi îndârjeală, nu lasă ce a lăsat spre gloria patriei lui şi spre onoarea omenirii.

Am pus, ca să păstrez respectul proporţiilor în faţa lui Goethe, pe Dante, pe partizanul florentin, proorocul unităţii Italiei.. Pe altcineva am să-l pun în faţa ta.

Afară de amărăciunile pe care i le-a adus personal amestecul şi tăvălirea în luptele politice, ce pagubă a avut el, ca poet, din frământarea lui de partizan ? Eu cred, niciuna ; ba zău, înclin mult a crede că dacă nu gusta până la drojdii acele amărăciuni, n'ar fi avut, — în (cum zici tu foarte nemerit) „vremea asta aşa de turbure, aşa de acră şi fără nicio credinţă" — viziunea aceea care se numeşte *„Apus de Soare"*, şi care e tot un fel de proorocire, ca şi a anarhistului Florentin—împlinească-se cât mai de grabă ! doar or vedea-o aievea, când noi vom visa-o dormind somnul de veci, măcar nepoţii, dacă nu copiii noştri !

Sunt, frate Vlăhuţă, ca totdeauna al tău vechiu prieten.

Carageale

P S. — Nu crede cumva, după cele de mai sus, că aş fi partizanul artei cu tendinţă. Nu ! să ferească Dumnezeu ! am rămas cum mă ştii, partizanul neînduplecat al tendinţei cu artă...

Universul, 1909.

Cărți redate în extrase

DAVID GOLDER

(continuare)

de IRENE NEMIROVSKY

Sgâlțâia cu furie colierul greu, răsucea firul între degetele sale. Ea îi înfigea unghiile în mâini, dar el se întărâta mai grozav! Se înăbușea, urla:

— Astea, scumpo, fac un milion!.... Dar smaraldele tale? Colierele, brățările? Inelele!... Tot ce-i al tău și care te acopere din creștet până în tălpi... Spui, îndrăznești să spui că nu ți-am asigurat o avere!... Ia privește-te mă rog, acoperită de bijuterii, plesnind de banii pe care mi-ai stors, i-ai furat dela mine!... Tu, Havké!... Dar bine când te-am luat, erai calică, o biată fată mizerabilă, amintește-ți!... Fugeai prin zăpadă, cu pantofi rupți, îți eșeau picioarele din ciorapi, și mâinile îți erau roșii, umflate de frig! Ah, draga mea ce bine îmi amintesc eu!... Și de vaper când am plecat, de puntea emigranților.... Și acum, Gloria Golder! Cu rochii, juvaere, case, automobile, pe cari eu le-am plătit, eu, cu sănătatea, cu viața mea!... Tot ce mi-ai luat, tot ce mi-ai furat!... Când am cumpărat casa aceasta, crezi tu că nu știu cum v'ați împărțit, tu și Hoyos aproape două sute de mii de franci comision! Plătește, plătește, plătește... de dimineață până seara... plătește, plătește, plătește; o viață întreagă... Ce, credeai oare că nu vedeam nimic, că nu înțelegeam nimic, că nu te vedeam îmbogățindu-te, îngrășindu-te pe spinarea mea, pe a lui Joyce?... strângând la diamante, la valori? De ani de zile ești tu mai bogată decât mine, m'auzi, m'auzi tu?.... Țipetele îi sgâriau pieptul, duse amândouă mâinile spre gât, și începu să tușească, o tuse groaznică care-i scutura trupul ca o furtună. Gloria crezu o clipă că era pe moarte. Dar mai avu puterea să sfârșe într'o suflare răgușită, o suflare chinuită, din fundul pieptului spintecat:

— Casa!... N'ai s'o ai!... Auzi? Nici odată... apoi se răsturnă, nemișcat, mut cu ochii închiși. O uitase. Asculta numai sgomotul respirației sale, tusa plină de gemete care nu se mai liniștea, se rostogolea ca un val în gâtlej, și inimă, bătrâna inimă bolnavă care isbea de pereții pieptului, cu lovituri înăbușite și adânci...

Ținu mult. Apoi încet, încet, criza se potoli. Tusa deveni mai slabă și mai ușoară. Întoarse capul spre Gloria, șopti anevoie cu glas încet, înăbușit, istovit:

— Lasă, mulțumește-te cu ce ai... Pentrucă îți jur: nu vei avea alt nimic de la mine, nimic...

Ea îl întrerupse fără voia ei.

— Nu vorbi. Imi face rău să te aud.

— Lasă-mă, se răsti el, împingând mâna pe care i-o întindea ea; nu putea să mai sufere atingerea cărnei aceleia, degetelor și a inelelor reci.

— Lasă. Trebue să știi odată pentru totdeauna... Cât trăesc, va fi ca mai înainte... Ești soția mea; ți-am dat tot ce mi-a fost cu putință... Dar după moarte, nu vei avea nimic. Auzi? Nimic, frumoaso, de cât ce-ai agonisit tu... și asta e încă prea mult... Mi-am aranjat să aibă Joyce totul. Iar tu? Nici un pitac. Nici un singur pitac. Nimic. Nimic. Auzi? Auzi Bine? Văzu prea bine cum se îngălbeneau obrajii Gloriei sub fardul care se topea.

— Ce spui? întrebă ea cu glas stins: ești nebun, David?

El șterse sudoarea care-i curgea pe față și privi încruntat pe Gloria:

— Vreau, doresc să fie Joyce liberă, bogată?... Cât despre tine....

Scrâșni violent din fălci:

— Nici atât, m'auzi tu, nici atât....

— Pentru ce, întrebă ea mașinal cu un soi de naivitate.

— Pentru ce? repetă Golder domol, ah! iată... chiar voești să-ți spun pentru ce?... Ei bine, este pentrucă mi se pare că am făcut în deajuns pentru tine... te-am îmbogățit îndeajuns, pe tine și pe amanții tăi...

— Ce?

El râse brusc.

— Aha! Te miră?... Dar acum îmi vine a crede că ai început să pricepi mai bine, hai?... Da, amanții tăi... toți... tînărul Porgès... Lewis Wichmann.... și ceilalți... și Hoyos... mai cu seamă Hoyos... Ah!... aceasta... De două zeci de ani îl tot văd cu inelele lui, hainele, până și femeile plătite din banul meu... ei bine, e destul așa, ai înțeles?

Și cum ea tăcea, el repetă:

— Înțeles? Ah! dacă ți-ai vedea mutra!... Nici nu încerci să minți!...

— Pentru ce ași minți, zise Gloria cu un soi de șuerătură care abia îi țâșnea printre buzele strânse; pentru ce?.... nu te-am înșelat.. Căci nu se poate înșela decât un soț care te vrea și te ia... care-ți produce plăcere... Tu! Bine dar de ani de zile tu ești un moșneag bolnav... o cârpă... uiți tu... tu n'ai numărat anii... Sunt mai bine de optsprezece ani de când nici nu te-ai atins de mine... Și înainte?!!!

Pufni de râs.

— Și mai înainte? David, ai uitat?

— E vina ta... nu m'ai iubit niciodată...

Ea râse mai tare.

— Iubit? Tu? David Golder? Dar ești tu de iubit? Vrei să-ți dai banul Joycei? Știu că nu vei fi crezând că ea te iubește?

— Nu-mi pasă!...

Incercă să țipe, dar glasul torturat era o suflare răgușită, sugrumată în gâtlej:

—Nu-mi pasă, nu-mi spune, știu, știu. Să câștig bani pentru alții, și să crăp, apoi, iată pentru ce sunt eu pe pământul acesta mârșav... Joyce e o rea ca și tine, știu, dar nu-mi poate face nici un rău, ea... E carne din carnea mea, e copila mea, e tot ce mai am pe lume al meu....

— Copila ta!..

Gloria răsturnată pe pat, era sguduită de un râs strident de nebună.

— Fata ta! Ești sigur de așa ceva? Nu știi asta, tu care știi atâtea!... Ei bine, nu-i a ta, auzi? Fata ta, nu-i a ta... E fata lui Hoyos; Imbecile. Ce n'ai văzut cât de bine îi seamănă, cât îl iubește.... Căci ea a ghicit de mult; te asigur.... Tu n'ai văzut nici odată cum rădem noi când ți-o sărută pe Joyce a ta, fata ta....

Deodată tăcu. El nu mai mișca, nu crâcnea. Se aplecă auspra lui. El își acoperi fața cu mâinile.

Ea șopti mașinal

— David.. Nu e adevărat... Ascultă....

Dar el nu o asculta. Își sdrobea mâinele de față ca și când i-ar fi fost rușine și tăcea. Nu o auzi sculându-se, oprindu-se o clipă în prag, nu o văzu cum privea. In sfârșit eși.

CAPITOLUL XXIII

Golder rămase singur mult timp. Cel puțin, familia sa nu-l mai turbura.

In fiecare dimineață venea doctorul; stăbătea grăbit încăperile goale, intra la Golder, ciocănea bătrânul său piept plin încă de ralurile adînci și înăbușite din timpul nopții. Dar inima mergea mai bine. Boala atipise. Și bătrânul Golder el însuși părea cuprins de somn, de o lâncedă toropeală. Se sculă, se îmbrăcă respirând încetinel ca pentru a economisi cât mai mult din forțele sale, isvoarele vieței sale. Făcea de două ori înconjurul apartamentului său, calculând fiecare mișcare a mușchilor săi, fiecare bătaie a arterelor și a inimei sale. Își dozâ singur alimentele, gram cu gram pe balanța din cămară, supraveghea cu ceasul în mână gradul de fierbere a unui ou.

Apoi spunea să i se tragă în fața fereastrei din salon un jilț și un taburet, și sta acolo toată ziua, făcând pasiansuri pe o tavă pusă pe genunchi. Când era soare afară, eșea, se ducea până la farmacistul din strada învecinată, se cântărea și se întorcea încetișor acasă, oprindu-se la fiecare pas pentru a respira, sprijinindu-se în baston, ținând cu îngrijire cu brațul stâng, amândouă capetele fularului de lână de două ori întors împrejurul gâtului, și prins cu un ac cu gămălie pe piept.

Apoi, când începea a însera, Soifer, un bătrân jidan neamț, pe care-l cunoscuse odinioară în Silezia, și pe care-l pierduse din vedere și-l regăsise cu câteva luni mai înainte, venea să joace cărți cu dânsul. Soifer fusese ruinat de inflațiune, apoi speculase asupra francului și recâștigase tot ce perduse. Totuși păstrase de atunci o neîncredere bănuitoare care sporea din an în an, împotriva banului pe care revoluțiile și războaiele puteau astfel să-l schimbe de azi pe mâine în petece de hârtie fără valoare. Soifer, transformase cu încetul toată averea lui în juvaeruri. El poseda într'o ladă de fer în Londra ,diamante și perle admirabile, smaralde atât de frumoase încât odinioară nici chiar Gloria nu avea ceva asemănător. Pe lângă astea mai era și de o sgârcenie, care devenise un fel de nebunie. Locuia într'un apartament mobilat scârbos, dintr'o stradă întunecată din Passy. Nu se urcase nici odată într'un taxi; chiar dacă se oferise un prieten să i-l plătea-

scă : — „Nu doresc", zicea el, — să iau obiceiuri luxoase pe cari nu mi le pot îngădui". Aştepta autobuzul în ploaie, iarna ceasuri întregi ; le lăsa să treacă unul după altul, de cum-va clasa a doua era complectă.

Golder îl lăsa să câştige în fiecare zi câte vreo douăzeci de franci, şi-l asculta vorbind despre afacerile celorlalţi. Soifer, glumea posomorît ca şi Golder şi iată pentru ce se împăcau aşa de bine.

Alături de ei se afla ceai clocotit în pahare mari cu picior de argint, pe cari le comandase odinioară din Rusia, Golder. Soifer se oprea, punea cărţile pe masă, le ascundea maşinal cu dosul mânii şi zicea:

— Ştii că zahărul iar se scumpeşte ?

Apoi :

— Ştii că banca Lalleman va finanţa Compania Franco-Engleză de Mine ? şi Golder ridica brusc capul cu o privire ascuţită şi arzătoare ca o flacără acoperită care străbate cenuşa şi recade. El şoptea ostenit :

—Nu e o afacere proastă.

— Singura afacere bună, e de a-şi lua banul, a-l transforma în valori sigure — dacă s'ar afla — să te aşezi apoi deasupra şi să-l clocească ca o găină bătrână.... Hai, Golder...

Şi reluau cărţile.

CAPITOLUL XXV

Noaptea, o revăzu în vis pe Joyce, trăsăturile ei se amestecau cu ale jidofcuţei din strada Rosiers. De mult nu o visase. Amintirea Joyce-i aţipise în el, ca şi boala....

Se trezi cu picioarele tremurânde şi istovite de oboseală ca şi cum ar fi mers atâtea şi atâtea leghe. Toată ziua, lăsând la o parte cărţile, rămase lângă fereastră acoperit în pleduri şi şaluri. Tremura, o răceală subtilă, glacială care pătrundea până la oase.

Soifer veni mai târziu, se simţea însă bolnav şi mâhnit, chiar el, şi nu prea vorbea. Plecă mai de vreme decât îi era obiceiul, grăbindu-se de-alungul străzei întunecoase, cu umbrela strâns la piept.

Golder cină. Apoi, când servitoarea se urcă la ea în cameră, el făcu înconjurul apartamentului, trase zăvorul tuturor uşilor. Gloria luase lămpile. In fiecare cameră, un bec electric spânzurat de un fir se legăna şi răsfrângea în fundul oglinzilor, deasupra căminelor, pe bătrânul Golder, cu picioarele goale, cu cheile în mână, cu părul său alb şi des, încâlcit, cu faţa înspăimântător de palidă, şi pe care în fiecare zi cearcănele albastre ale cardiacilor o săpau mai mult.

Sună cineva. Inainte de a deschide, Golder, mirat se uită la ceas. Ziarele de seară veniseră de mult. Gândi că Soifer avusese vreun accident şi că spusese să fie adus la Golder pentru ca să-i plătească el doctorul.

Intrebă din dosul uşei :

— D-ta eşti, Soifer ? Cine e ?

— Tübingen, zise o voce.

Golder isbuti să tragă zăvorul. Tübingen intră.

—Hello ; zise.

Işi ridică pălăria, pardesiul, le spânzură el însuşi cu grijă, apoi deschise umbrela udă ; o puse într'un colţ, şi strânse mâna lui Golder.

Capul său lung avea o formă ciudată, astfel încât fruntea părea peste măsură de lată şi luminoasă. O figură de puritan, palidă, cu buze strânse.

— Pot să intru ? întrebă el arătând salonul.

— Da, intră....

Golder îl văzu cum aruncă o privire asupra camerilor goale şi cum plecă ochii ca un om care a surprins o taină.

Golder zise :

— Soţia mea a plecat.

— Biaritz ?

— Nu ştiu.

—A ! şopti Tübingen.

Luă loc, şi Golder în faţa lui, respirând cu greutate.

— Cum merg trebile ? zise el în sfârşit.

— Ca de obicei. Unele bine, altele rău. Ştii că Amrum a iscălit cu Ruşii ?

— Ce, pentru Teïsk ? zise Golder repede cu o mişcare a mâinilor înainte ; ca şi când ar fi voit să apuce o umbră în trecere, le lasă iute în jos, ridică umerii.

— Nu ştiam, zise el suspinând.

— Nu pentru Teïsk. Un contract stipulând vânzarea a 100.000 tone petrol rus pe an ,timp de cinci ani, în porturile Constantinopol, Port-Said şi Colombo.

— Dar Teïsk ? făcu Golder cu glas înăbuşit.

— Nimic.

— A !

— Am aflat că Amrum a expediat de două ori o comisiune la Moscova. Nimic.

— Pentru ce ?

— A ! Pentru ce ?... Poate pentru că Sovietele ar dori să obţină dela Statele Unite un împrumut de 23.000.000 ruble aur, şi pentrucă Amrum a cumpărat trei din membrii guvernului, dintre cari un senator. Era prea mult. Au făcut şi greşala de a fi lăsat să li se fure chitanţele, ceea ce a provocat o campanie de presă.

— A ; da ?

— Da.

El aplecă fruntea.

— Amrum a plătit pentru câmpurile noastre din Persia, Golder.

— Ai reînoit negocierile ?

— Fireşte. Imediat. Doream să posed întreg Caucazul. Doream să am monopolul rafinatului şi să fiu singurul distribuitor din lume al produselor petrolului rusesc.

Golder avu un surâs subţire.

— Era prea mult, precum spuneai adinioarea. Nu le place să dea străinilor o forţă economică, politică aşa dar, prea mare.

— Nişte imbecili. Politica lor nu mai interesează. Fiecare e liber la el acasă. Dar nu şi-ar fi vârât prea de aproape nasul în trebile mele, odată acolo... asta, o jur.

Golder visa, cu glas tare :

— Eu.... aş fi început cu Teïsk şi Arundgis. Apoi, încet-încet, mai târziu.....

Avu un gest repede cu mâna deschisă, închizând-o în aer : aş fi cules tot... tot... tot Caucazul, tot petrolul....

— Aşa ! am venit la d-ta să-ţi propun să reiai afacerea.

Golder ridică din umeri.

— Nu. De mine nu mai poate fi vorba. Sunt bolnav... pe jumătate, mort.

— Ai păstrat acţiunile Teïsk ?

— Da, zise Golder şovăind... nu ştiu pentru ce anume... Cât priveşte valoarea lor... le-aş putea vinde cu kilo...

— Desigur, dacă Amrum obţine concesia, să fiu afurisit dacă vor valora mai mult. Dacă însă obţin eu....

Tăcu. Golder clătină din cap.

— Nu, zise el, strângând din dinţi cu o expresie de suferinţă. Nu.

— Pentru ce ? Am nevoie de d-ta; şi ai nevoie de mine.

— Ştiu. Dar eu nu mai vreau să muncesc. Nu mai pot. Sunt bolnav ! Inima... Ştiu că de renunţ la afaceri, acum, mi-e moartea sigură. Nu vreau. La ce bun ? La vârsta mea nu mai am nevoie de mare lucru. Numai viaţă.

Tübingen clătină din cap.

— Eu, zise el, am şaptezeci şi şase de ani. Peste douăzeci, douăzeci şi cinci de ani când toate puţurile din Teïsk vor fâşni, de mult voi fi sub pământ. Uneori mă gândesc la aceasta.... Şi încă atunci când semnez un contract, 99 ani... Pe vremea aceia nu numai eu, ci şi fiul meu, şi nepoţii mei şi copii lor, vom odihni cu toţii în sânul Domnului. Dar tot va mai fi un Tübingen. Pentru el lucrez eu.

— Eu, zise Golder, n'am pe nimeni. Aşa dar, la ce bun ?

— Ai copii, ca mine.

— N'am pe nimeni, repetă Golder cu tărie.

Tübingen închise ochii.

— Rămâne lucrul făurit.

Ridică încetişor pleoapele, păru că priveşte străbătând pe Golder...

— Lucrul....

Repetă animându-se, cu acel glas înăbuşit şi adânc al omului care vorbeşte despre cea mai tăinuită afecţie a inimei sale.

— Zidit... creat... durabil...

— Pentru mine, ce rămâne ? Banul ? Ah ! nu face... Dacă, s'ar putea lua cu sine în pământ ?...

— Domnul mi l'a dat, domnul mi-l reia, numele lui fie binecuvântat, recită Tübingen cu jumătate de glas, cu acea mlădiere monotonă şi grăbită a puritanului hrănit cu textul scripturei din copilărie.

Golder suspină adânc.

— Nu. Nimic.

DIMITRŸ

SFARŞIT

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 14
30 Martie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

I. L. CARAGIALE

Ctitorii

CARAGIALE

de Prof. MIHAIL DRAGOMIRESCU

Om de teatru şi poet dramatic, nuvelist şi istorisitor retoric, ba chiar şi alcătuitor de basme: ziarist şi humorist; poet liric, fabulist şi critic de artă şi de stări sociale, — *Caragiale* are o amplitudine rară în producţia sa literară. Pe lângă această calitate, el mai are încă o destoinicie literară, pe care nici marele *Eminescu* n'a avut-o în acelaş grad. Această destoinicie, care măreşte strălucirea unei opere, când într'însa există un fond adînc, sau îi dă un lustru unic, cînd fondul e mai superficial, este grija de perfecţiune a formei — arta.

Dintre cele cinci opere dramatice, pe care le-a scris, una e o capo-d'operă: „O scrisoare pierdută". E o capod'operă a comediei în genere, nu numai prin fond, dar şi prin formă. Fondul ei este unic. Ea e, în acelaş timp, comedie de intrigă, comedie de moravuri şi comedie de caracter. Ea e singura comedie pe lume, în care toate personagiile, dela cele mai însemnate, până la celè mai mărunte, sunt însufleţite de o singură idee: ambiţia ridiculă politică. Ea e unica comedie în literatură, în care nu se simte didactiasmul satiric. Deşi personagiile lui par'că trăesc în lumea noastră fizică şi reală, ele trăesc în lumea lor, în lumea psiho-fizică, întocmai ca marile creaturi ale literaturii. Din acea lume, căutăm, când şi când să le evocăm şi să le coborîm în lumea noastră, dar, fără să vrem, ne ridicăm noi la ele. Ele trăesc acolo o viaţă obiectivă, deplină şi necesară, şi nu vrea să ştie de noi. Şi într'atât nu vor să ştie de noi, şi într'atât suntem nevoiţi să ne facem noi după ele, că ne silesc să ne schimbăm cu desăvârşire până şi vederile morale. Şi astfel suntem în stare să ne mâhnim, dacă, pe un om de nimic cum e Caţavencu, poetul l-ar pedepsi nu numai prin râsul nostru, dar şi cu închisoarea pe care o merită. Prin candida lui ticăloşie, prin fireasca lui netrebnicie prin nemai pomenita lui obrăznicie şi umilinţă, Caţavencu ne birue şi-l ertăm. „O scrisoare pierdută" e întruparea comicului pur, cel mai pur comic în operele de acest fel. Dar ceeace mai face meritul nepreţuit al acestei comedii este că, pe lângă fond, are mari şi unice calităţi de formă. Prin echilibrul interior, prin simetria exterioară a compoziţiei, prin nuanţarea stilului şi deformările caracteristice ale limbii, prin necontenitul comic, ce creşte mergând, întregul comediei „O scrisoare pierdută" dobândeşte o înfăţişare rotunjită, care e perfecţiunea însăşi...

CARAGIALE şi I. BREZEANU *(Caricatură)*

Splendide opere de teatru, dar cu un fond mai mărunt şi mai puţin consistent, „Conul Leonida faţă cu reacţiunea", „Noapte furtunoasă" şi „D'ale Carnavalului", vor avea totdeauna succes pe scenă şi prin unele elemente universale ce conţin, dar mai cu seamă tot prin forma lor desăvârşită. Dintr'însele, oricât de neînsemnat le-ar fi fondul, nu poţi scoate un cuvânt, nu poţi întoarce altfel, o frază. Cauzalitatea care leagă elementele formei între ele, este întreagă. Cuvintele şi frazele sunt în eternitate astfel legate, şi în eternitate astfel rămân. Armonie formală perfectă.

Acelaş lucru îl putem spune despre „Năpasta", care nu e nicio operă teatrală isbutită, nici o operă dramatică cum trebue. Nu e isbutită ca piesă de teatru, pentrucă la urmă ne lasă nemulţumiţi: dreptatea care se face, ne impresionează nedrept. Nu este o operă dramatică, pentrucă nu are unitate de sentiment. Cu un sentiment pornim la drum, când începe să se desfăşoare acţiunea între Anca şi Dragomir; şi cu altul ajungem la sfârşitul căii. Anca, din simpatică, devine antipatică; Dragomir, din nesuferit, devine de compătimit. Prea e rea una: prea îndurerat, în vechia lui iubire, este celălalt.

Dar dacă n'are decât frumuseţi parţiale de fond, cum e figura lui Ion, are în schimb însuşiri literare de prima ordine. Limba e de-o frumuseţe unică. Eleganţa stilului, chiar când personagiile vorbesc ţărăneşte, este neîntrecută. N'avem decât să ne amintim povestirea lui Ion cu veveriţa, pe care i-ar fi trimis-o Maica Domnului...

Ca nuvelist *Caragiale* se distinge nu numai prin fond, dar mai cu seamă prin formă. Prin fond are o enormă amplitudine. Aci sever până la cea mai mare groază, cu o adâncime unică în istoria nuvelei în „O făclie de Paşti"; aci umorist şi uşor, dar plin de pătrundere şi ingeniozitate ca în „Telegrame" şi „C.F.R.": aci spiritual şi de-o adîncime care poate să împreune realul cu idealul, ca în „La

AMINTIRI DESPRE CARAGIALE

L-am cunoscut pe *Caragiale* prin 1895. Tinea o berărie, lângă biserica Șelari, și, în jurul unei mese lungi, pe care o prezida el cu verva și hazul său, ședeau fel de fel de prieteni ai literaturii, și mai mult ai berii decât ai literaturii. Se despărțise de *Titu Maiorescu* de vreo câțiva ani, cochetase alți câțiva cu *Gherea* și ajunsese acuma negustor, după ce închisese taraba „Moftului român". Din prima zi — și cu toate că pe acea vreme treceam de omul lui *Maiorescu* — l-am simpatizat, pot să zic l-am iubit. Ceeace mă încânta mai mult la dânsul era dragostea de artă adevărată. Pe atunci, din pricina criticelor lui *Gherea*, care susținea teoria mediului, tineretul intelectual era frământat de chestiunea mediului și de artă pentru artă și a artei cu tendință, iar Caragiale îmi plăcea pentru atitudinea lui hotărîtă atât în contra teoriei mediului cât în contra artei cu tendință. Mi-aduc aminte, cum odată, într'o berărie dela intrarea „Pasagiului Caragheorghevici" și după ce-și închisese pentru a doua oară prăvălia proprie, — cum, într'o discuțiune cu *„Rădulescu-Motru*, s'a aprins rău și-a tunat și-a fulgerat o seară întreagă în contra teoriei mediului. Parcă-l aud : „Așa crezi d-ta ? Să-l iei pe om, să-i scoți ochii, să-i astupi cu ceară urechile, să-i pui căluș în gură și să-l îngropi de cinci palme în pământ — ca să-l ferești de influența mediului. Ca și când ochii, urechile și toate simțurile nu sânt formate ele de-a gata ca să dea culoare lucrurilor, ca să prindă din ele sunetul ! Cu filosofia asta să mă slăbești !" Este ciudat că, deși, în

---

Hanul lui Mânjoală"; aci alegoric cum este „Calul dracului"; aci istoric, ca în „Kir Ianulea", — fondul nuvelelor sale variază la infinit. De formă nu mai vorbim. *Caragiale* este povestitorul, care întrebuințează cele mai variate forme narative. „O făclie de Paști" e o narațiune analitică, ce strălucește la sfârșit printr'o puternică sinteză. „La hanul lui Mânjoală" e o povestire sintetică de cel mai mare farmec descriptiv. „C.F.R." și „Arat. 214" sunt scrise în dialog. „Proces verbal" își scoate efectele din greșelile de limbă ale stilului administrativ. „Telegrame" este o minunată nuvelă scrisă în stil telegrafic. „Tal" este în forma unei analize gramaticale, și așa mai departe.

In fabulele sale *Caragiale* este iarăși un literat impecabil.

Aceeași artă întâlnim la *Caragiale* în minunatul său opusul „Câteva păreri" unde vedem ascuțișul critic și estetic al gândirii sale. Așa îl găsim în scrierea sa politică „1907" ; și tot așa și în glumele sale politice, cum e „Boborul" sau "Baioneta inteligentă".

Dacă *Eminescu*, ca poet liric, a făcut pentru limba română ceeace niciun alt poet strein, afară de *Dante*, n'a făcut pentru limba lui ; apoi *Caragiale*, ca dramaturg, poet dramatic și povestitor, a făcut pentru înfățișarea artistică a capodoperilor sale, ceeace puțini din scriitorii lumii au isbutit să facă.

Și astfel opera lui *Caragiale*, dar cu un plan mai sus, fiindcă e vorba de poezie iar nu de simpla proză, — trebue pusă alături de „Pseudokynegheticos" al lui *Odobescu*, părintele prozei noastre.

MIHAIL DRAGOMIRESCU

aceeași seară, *Caragiale* susținea, cu aceeași aparentă convingere, păreri contrarii, în privința teoriei mediului și a artei pentru artă, eră fără șoovăire, al nostru, al maioreștienilor puri, care combăteam ereziile lui *Gherea* și ale filosofiei „științifice" ale lui *Motru*.

Intre el și *Maiorescu* se întâmplase, cu câțiva ani mai nainte, un lucru grav. Sub ce influență nu știu, *Caragiale* făcuse o faptă rea, pe care destul a recunoscut-o mai apoi : scrisese „Două note". Erau două articole, în care el acuza pe binefăcătorul său de două fapte, dintre care una foarte urită.

Caragiale în adevăr, în acele note, ia atitudine în contra criticei și acuză pe *Maiorescu* că a silit pe *Eminescu* să-și schimbe poeziile, și dă vreo două exemple cu „oameni" în loc de „fameni", și cu „m'ar mâlni" în loc de „m'ar scârbi", în „Scrisoarea II". Dar cea mai gravă acuzare a fost aceea de a-l fi învinuit că a editat poeziile lui *Eminescu*, pentruca să se folosească de venitul lor. Acuzarea nu e făcută tocmai deadreptul, fiindcă sub numele de „editor" se putea înțelege și *Șocec*, care le tipărea. E destul însă că *Maiorescu* și-a luat-o asupră-și. Despărțirea între critic și poet nu putea fi decât iremediabilă. Acest lucru, indiferent, cel puțin în aparență, pentru *Maiorescu*, începuse dela o vreme să roadă sufletul lui *Caragiale*. Ar fi dat multul cu multul să se împace, cu acela, care îi luase apărarea, în contra atâtor atacuri, ce avusese să sufere de pe urma comediilor sale. Și astfel prin 1899 face un demers, al cărui mijlocitor trebuia să fiu eu. De curând murise traducătorul lui *Schopenhauer*, *Zizin Cantacuzino*, și biblioteca, împreună cu lucrurile ce mai rămăsese dela el, fuseseră puse la mezat. *Caragiale*, care știa că *Maiorescu* ținea la unul din tablourile lui *Zizin*, se duce și cumpără acel tablou și-apoi vine la mine. Vine la mine, pentru că pe atunci mă ocupam să strâng material pentru o carte, primul „Omagiu", ce se făcea sub această formă în țara noastră, pentru un om însemnat, și *„Caragiale* ar fi vrut să colaboreze la el, dar cu o condițiune : să se împace cu *Maiorescu*. Firește, m'a jurat el atunci, ca să nu destăinuesc, cât o trăi, această intervenție. Mi-a dat și textul (care azi se găsește printre hârtiile mele) text pe care trebuia să-l public în acel „Omagiu" ca o recunoaștere a meritelor marelui critic. Tentativa însă n'a isbutit. *Caragiale* trebuia să colaboreze fără condiții ; dar el pusese condiții, ba încă una mare, pe care, cu deosebire doamna *Maiorescu* n'o admitea. Și astfel m'am întors eu cu tabloul înapoi și fără nici o isbândă spre marea decepție a lui *Caragiale*. *Maiorescu* nu l-a ertat nici după aceea, și certate au rămas cele două mari spirite ale neamului dintr'o jignire personală echivocă.

Sânt mai multe episoade interesante ce aș putea povesti din viața lui *Caragiale*. Spațiul lipsește. Mă voiu mărgini numai la unul din ultimii ani ai vieței sale. De multi mergea vorbă că, la Berlin, unde se mutase, *Caragiale* scrie o comedie. Se mai spunea că în acea comedie vor reapare personagiile din „O scrisoare pierdută" și „O noapte furtunoasă", după 30 de ani. Dar, în deosebire de celelalte comedii, aceasta era să fie o satiră în contra aristocratismului nostru conservator cu prinții ei veritabili, dar mai cu seamă cu cei de contrabandă. Intr'o zi, mă pomenesc cu o telegramă dela el, ca, din Elveția, și-apoi dela Würtzburg, unde aveam treburi, să mă duc la Berlin, să-mi citească comedia. I-am îndeplinit dorința. Mi-a eșit înainte la Weimar și am vizitat împreună Palatul lui *Goethe*. In sfârșit, iată-ne la Berlin, dinaintea teancului de foițe pe care credeam că e scrisă comedia.

Intre timp *Caragiale* avusese vreme să-mi povestească tot scenariul ei, să-mi caracterizeze toate personagiile, ba chiar să admită să facă o corectură în numele unuia din aceste personagii. *Caragiale* vrea să găsească numele unui prinț, care avea să joace un rol principal în comedie. — „De ce să-i cauți un nume ? i-am zis eu. Cum într'o „Scrisoare pierdută" ai pe Cetățeanul turmentat, personagiul simbolic, care personifică poporul, tot așa poți avea în noua lucrare un Prinț (fără alt nume), care să simbolizeze aristocrația pe care vrei s'o biciui". A acceptat. Dar când a fost să-mi citească comedia, văd că foițele nu cuprindeau decât scenariul. Nici un dialog, nici o acțiune, în afară de aceea pe care o indicau datele dela începutul fiecărei diviziuni. Atunci, știindu-i meteahna, pe care mi-o destăinuise în alte dăți, l-am întrebat : „Ți-ai *auzit* personagiile ?" *Caragiale* în adevăr nu putea să scrie până ce diferitele sale personagii nu se înfiripau în mintea lui *cu dicțiune* cu tot. De astădată însă el nu și le-auzise. Atunci l-am văzut că se încruntă de necaz, dete cu pumnul în biurou și-mi spuse aproape strigând : „Mă, am fost la București, am fost pe lacul Balaton, am fost la Insula Rügen, la Hamburg — nu-ți mai vorbesc de Berlin, —ca să-mi creez un mediu favorabil—ei bine, nu le-am auzit !" Și comedia a rămas nescrisă până la sfârșitul vieții sale, care avea să se întâmple după patru ani.

Alte amintiri despre *Caragiale* — altă dată.

M. DRAGOMIRESCU

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ion L. Caragiale s'a născut în 29 Ianuarie 1853, în satul Mărgineni, județul Prahova. Mama sa, care era văduvă, trimete pe sburdalnicul copil la „Școala Domnească" din Ploești, după ce pregătește clasa I-a primară, în particular. Termină cursul primar — luând și premiu — și urmează cursurile la gimnaziul „Patru și Pavel", unde arată multă pricepere și îndemânare pentru limba latină.

După absolvirea gimnaziului, Caragiale părăsește casa părintească. Mai târziu îl găsim redactor la „Timpul" împreună cu Eminescu și Slavici ; apoi director al „Moftului român" și în cele din urmă director general al teatrelor, unde a desfășurat o vie activitate.

A scris :

Teatru : O noapte furtunoasă, Conul Leonida față cu reacțiunea, O Scrisoare pierdută, D'ale carnavalului, Năpasta, Reporterul Caracudi, Incemm, O soacră, etc...

Nuvele : Făclia de Paște, Art. 214, etc. Diferite cronici și critice, etc...

Ultimii ani i-a trăit în refugiu, la Berlin, unde a murit, subit, în seara zilei de 11 Iunie 1912. Deabia în toamna aceluiaș an, rămășițele i-au fost aduse în țară, în ziua de 24 Noembrie și înhumate la cimitirul Bellu.

poezie

ROMA

Vibrând acorduri sombre în notele de alamă
Răsună vesperala sonorelor fanfare,
Răsună serenada orchestrelor barbare
Iar plebea din arenă în urlete, — aclamă.

Superb, Imperatorul întinde mâna 'n zare...
Sinistru, ţipă trâmbiţi. Loaicele se chiamă :
E ceasul când începe cumplita vremii dramă
Când cetele creştine împinse-s la pierzare.

Pe cer, o 'nvălmăşală de nori, în care focul
Amurgului, aprinde incendii în tot locul,
In ochii lui Nerone splendoarea îşi răsfrânge.

El vede Roma 'n flacări pe când, scăldaţi în sânge,
Martirii mor cu ochii ţintiţi departe 'n soare
Cetind apotheoza credinţei viitoare.

VICTOR EFTIMIU

DESTIN

M'am aplecat pân 'la pământ, Ursită !
Tu mi-ai trimis, din ochii tăi, — îmi pare —
O scânteiere, ca îmbrăţişare,
Deşi în vag de tot învăluită.

De-atunci, din ceas în ceas, din depărtare
Apari mereu mai neasemuită.
Şi inimei, din ce în ce robită,
Doar i-ai rămas aceiaşi îndrumare.

Incrucişând cărările fugare
Ai dat răspuns la anii de chemare,
Aleasa mea de sorţi nebănuită !

Şi poate-un suvenir sau o uitare
Să mai culegi, în viaţa 'ţi liniştită !
La mine-i noapte fără felinare !

I. BIRNBERG

FRÂNTURI DIN SUFLET

— DINTR'UN ALBUM —

Psalmodie albastră.
Fecioara albă te aşteaptă în poteca tăinuită.
In noapte s'au stins glasuri şi orice zvon.
Numai zefirul bate uşor în frunze
Şi greerii mai cântă încet un psalm,
Plâng florile, molcom, în glastre şi cad petalele în van.

Fecioara albă te aşteaptă în pragul scării
Cu ochii mari deschişi şi mână rece.
Ea, doar, ţi-ar da suflarea sfântă a vieţei
Şi te-ar urca în sferile cereşti.
Plâng florile, molcom, în glastre şi cad petalele în van.

Ca o crăiasă legendară şi-a prins în plete flori.
Şi unduirea învoltă a rochiei pluteşte în ritm de mări.
De după dealuri, cornul lunei priveşte după nori
O fată, care aşteaptă 'n noapte un făt frumos din zări.
Plâng florile, molcom, în glastre şi cad petalele în van.

Dar luna se scoboară 'n luncă şi stelele abia sclipesc.
Şi greerii abia mai cântă o rapsodie din trecut.
Din ochii mari mai curg doar lacrămi — fecioara pare
[ca de lut.
Scăldată 'n bătaia lunei pare-o statue de-demult.
Plâng florile în glastre şi cad petalele în van...

Constanţa 1930. LILICA MUCHE

SEARĂ DE TOAMNĂ

I

Asfinţitul, blând, pluteşte
Pest larg de zări senine,
Aşternând pe culmi de dealuri
Diademe de rubine.

II

Soarele blajin de toamnă
Ţese un vârtej de raze,
Şi frunzişul luncii-l schimbă
In comoară de topaze.

III

Vântu-şi tremură suspinul
Prin foi veştede şi plânge
Frunza ulmilor jeleşte
Sub poleiul roş, de sânge.

IV

Neagră, tristă şi pustie
Noaptea-şi deapănă fiorii.
Prin văzduhuri, trec în stoluri,
Tânguindu-se, cocorii.

ALEXANDRU ALLANKY

IN VALEA SURĂ, IN VALEA LARGĂ...

de GALA GALACTION

Știu că mormântul tău e acolo. Știu toată povestea vieții tale și sînt încredințat că dacă te-aș fi cunoscut când erai viu, cum sînt eu azi, nu ți-aș fi dat nici o luare aminte, ori te-aș fi disprețuit...

Știu că, în năvala tinereții, a nădejdiilor pe cât de rănite pe atâta de stăruitoare și de regenerate, ai căzut jertfa eroică, apărând scumpii tăi munți Vrânceni.

Știu.... multe, multe, pe cari n'ai fi gândit niciodată că altul are să ajungă să le știe. Trec prin valea sură, prin valea largă a odihnei tale, într'o răscolire sufletească, într'o tensiune dornică și absurdă, pe care, pe pământ fiind, n'ai fi putut să ți-o închipuiești. Căci nu erai poet și nu veniseși printre noi, cavaler al visului, cruciat al sacrei țări a dorului, precum sunt eu.

Nevoi, împrejurări și blesteme, cari mă strâng în lanțul lor, de douăzeci de ani, mă gonesc călător fără odihnă, pe multe căi și în deosebi pe calea zecilor de trenuri, lângă care stă astăzi căpătâiul tău. Trec, în ritmul aripelor de fontă și de abur, prin vasta deschizătură a dealurilor tutovene, pândesc, de departe, satul risipit dealungul căii ferate și însemnez, deapururi cu semnul Mântuitorului, locul unde știu că odihnești.

Acum satul e golaș. Gospodăriile înnoată în paie și în coceni. Cerul e de leșie și pâraele sunt vinete și zgribulite... Dar impresiunea mea, zvâcnirea gândurilor mele, mâinile de nostalgie și de vis, pe cari le frâng la mormântul tău, sunt aceleași, acum în sură zi de iarnă, ca și astă vară subt helianțele azurului, ca și la primăvară ca și în primăverile poate încă hărăzite mie, de aci înainte.

Dece a fost să fie această vasalitate a mea, în jurul odihnei tale celei de lungă vreme?

Pentru ce toată această nebunie a simțirii mele, care umple cu nouri, cu imagini, cu lanuri de flori și de amintiri, valea somnului tău și câmpia de onoare, unde ai căzut răpus?

Cobori din Munte și vin din Șes. Ai crescut la sânul podgoriilor și în preajma torentelor de argint, pornite din coastele munților voștri. Am crescut pe largul fără cute, de lângă Olt și Dunăre. Dece a fost să trecem unul pe lângă altul, tu: amintire și icoană, eu: suflet încă prizonier, subt lanțurile cărnii, ale timpului și ale spațiului?..

Și cum s'a făcut că între noi a căzut acest pod paradoxal, legând cetatea repaosului tău, cu inima mea rănită, peste șanțul fără fund al morții și al veciniciei?..

Am citit, când nu știam de numele tău, și am văzut-o, jucată, o piesă fantastică, unde era vorba de sufletul unui răposat, care vine și se înfășoară, ca șerpii lui Laocoon, pe sufletul unei fecioare, scumpe celui ce murise. Dar aveam de-aface cu o legendă, cu o poveste din adâncurile durerii lui Israel și ale Sinagogii... Talmidul iubise în viață pe fecioară. Că venea acum și-o învăluia, cu misterioasele rețele ale ființei sale, lămurite prin moarte și mormînt, mai putem să gândim... De ce n'ai luat și tu drumul direct? Pentru ce confuziunea ta, noianul durerilor mele și amestecul acesta dintre cer și pământ, dintre tihna mormântului tău și nebunia miilor de trenuri pe cari le asvârl în valea ta?

Te pomenesc neîncetat în rugăciunile mele, te pomenesc cu dureroasă insistență, când văd proectându-se pe coasta lină, făptura albă a bisericuții lângă care dormi. Ai cunoscut tu pe Mântuitorul? Aveai tu despre el, mai multă știință decât bieții oameni din satul tău? Îl cunoști azi, din preoteasca mea intercesiune și — sunt încredințat până la lacrimi — din roua dumnezeeștilor lui milostiviri și iertări. O, scump al meu amic de dincolo, uneori te invidiez... Găsi-voi eu după ce voi fi chemat să dau socoteală Stăpânului de dezastroasa chivernisire a talanților încredințați mie, găsi-voi eu, după strămutarea mea, pe cineva care să-mi ție pază și candelă, la mormânt, precum eu astăzi, ție?

Mi-e dor să te întâlnesc. Te voi întâlni fără de greș. Dar aș vrea să fiu mai senin și mai liber decât azi. Sau poate — odată liber și senin — voi dori mai puțin să te întâlnesc și să caut cu tine mângâeri și răspunsuri, să caut cu tine firul Ariadnei, într'un labirint în care, aici în lume, ne-am pierdut amândoi...

Visător absurd și teolog temerar ce sînt! Ajungând acolo unde astăzi, te găsești, nici eu nu voi mai avea nevoie să te întreb, nici tu nu vei mai avea nici una din curiozitățile, durerile sau nedomiririle, pe cari, ți-le presupun în proasta-mi socotință. Ne-a spus-o, doar, Dumnezeescul Învățător, atât de clar, atât de ceresc: „Vă rătăciți, neștiind scripturile, nici puterea lui Dumnezeu, căci la înviere cei ce înviază nici nu se însoară nici nu se mărită, ci sînt ca îngerii lui Dumnezeu, în cer...“

Această sfântă scriptură scapără adeseori, larg și revelator, în zbuciumul meu sufletesc, așa ca fulgerul tăriei, în nopțile încolăcite în întuneric, în vijelie și în potop.... Toată durerea mea, toată paza mea la mormântul tău și toată furtuna cu care mătur valea sură, valea largă, unde dormi să fie, oare, dincolo de hotarele cucernicei, să fie oare de-astânga Redempțiunei și a Scripturii?...

Scump adormit, din valea prin care voi trece peste câteva ceasuri, inima mi se întunecă, gândul se pierde în nisip, ca un trecător, torent din marginea Saharei. Dar Iisus Christos și certitudinile pe cari ni le-a adus stau fără de clintire. Mormântul tău stă și așteaptă subt semnul Sfintei Cruci. Neastâmpărul, freamătul, poticnirile și dezastrele inimii noastre cheamă, zi cu zi, aceiași tihnă subt aceiași Cruce.

Astăzi sîntem subt nour, astăzi, sîntem în cumpănă. Dar El a zis: „Puțin și iarăși mă veți vedea!“.

MARIUS BUNESCU: Biserica Sft. Niculae

BĂETE, O HALBĂ!

de GUY DE MAUPASSANT

De ce am intrat într'o seară în berăria aceea? Nu-mi amintesc. Era frig. O ploae deasă, o pulbere de apă sbura, învăluind lumina felinarelor cu o brumă transparentă, făcând să strălucească trotuarele în dreptul galantarelor, luminând noroiul şi picioarele murdare ale trecătorilor.

N'aveam nici o direcţie. Mă plimbam puţin după masă. Trecusem Credit'ul Lyonez, strada Viviene şi alte străzi. Observai deodată o berărie mare, aproape plină. Am intrat fără să mă gândesc. Nu-mi era sete. Căutai dintr'o privire un loc, aşezându-mă alături de un om, care-mi păru bătrân şi care fuma dintr'o pipă de doi bani (din pământ) neagră ca un cărbune. Şease sau opt farfurioare îngrămădite pe masă dinaintea lui, arătau numărul halbelor absorbite. Nu-mi examinai vecinul. Dintr'o privire recunoscusem pe băutor, un obişnuit al berăriilor, unul din cei ce sosesc dimineaţa la deschidere, nepărăsind localul până târziu, seara când se închide. Era murdar, chel în creştetul capului şi laţe lungi şi grase — aproape cărunte — căzeau pe gulerul redingotei sale. Hainele-i prea largi, păreau să fi fost croite pe vremea când era mai gras. Se ghicea că pantalonul nu ţinea mai deloc şi că omul nu putea face zece paşi fără să nu ajusteze şi să reţină acest vestmânt rău prins. Oare avea vesta? La gândul încălţămintei şi ce putea cuprinde, mă îngrozii. Manşetele destrămate, aveau marginile complet înegite ca şi unghiile.

Cum mă aşezai alături de el îmi zise cu o voce foarte liniştită:

— Ce mai faci?

Mă întorsei spre el dintr'o mişcare şi-l privii.

— Nu mă recunoşti?

— Nu.

— Des Barets.

Am încremenit, era contele Jean de Barets, vechiul meu prieten de liceu. Îi strânsei mâna atât de buimăcit, că nu găseam a-i spune nimic.

În sfârşit bolborosii:

— Dar tu, ce mai faci?

Răspunse liniştit:

— Eu, cum pot.

Tăcu. Voiam să fiu amabil, căutam o frază

— Şi... ce faci?

Replică cu resemnare:

— Nu vezi?

Mă simţii roşind. Insistai.

— Dar cum, în toate zilele?

Răspunse suflând rotocoale dese de fum

— În toate zilele acelaş lucru.

Pe urmă lovind în marmora mesei cu un ban, strigă:

— Băete, două halbe!

O voce depărtată repetă:

— Două halbe la patru! Altă voce mai îndepărtată, asvârli un „gata" ascuţit. Pe urmă un om cu şorţ alb apăru, aducând cele două halbe, risipind în goană picăturile galbene pe pământul nisipos.

Des Barets goli dintr'o înghiţitură paharul, îl puse pe masă, în vreme ce sorbea spuma ce-i rămăsese pe mustăţi.

Pe urmă întrebă:

— Şi ce mai e nou?

Nu ştiam să-i spun nici o noutate, bolborosii:

— Nimic, dragl meu, eu sunt comerciant

Vorbii cu aceeaş voce neschimbată.

— Şi eşti mulţumit?

— Nu, dar ce vrei? trebue neapărat să facem ceva!

— Pentru ce?

— Pentru ca să avem o îndeletnicire.

— La ce foloseşte? Eu după cum vezi nu fac nimic, niciodată nimic.

— Când nu ai nici o para, înţeleg să munceşti. Când ai cu ce trăi este de prisos. Munceşti pentru tine sau pentru alţii? Dacă o faci pentru tine, asta te distrează şi atunci este foarte bine, dacă o faci pentru alţii, nu eşti decât un nătărău.

Pe urmă aşezându-şi pipa pe marginea mesei, strigă din nou:

— „Băete, o halbă!" şi reluă:

— Imi face sete discuţia .Nu pre asunt obişnuit! Da, eu nu fac nimic, mă las în voia soartei, îmbătrânesc. Când voi muri nu voi regreta nimic.

Nu voi avea alte amintiri, decât această berărie. Nici femee, nici copii, nici griji, nici supărări. E mai bine.

Goli halba ce i se adusese, îşi şterse buzele cu limba şi-şi reluă pipa.

Privindu-l cu mirare îl întrebai:

— Dar tu nu ai fost întotdeauna aşa?

— Iartă-mă, întotdeauna ca acum, după ce am terminat liceul.

— Asta nu-i o viaţă, dragul meu, e oribil. Haide, trebue să faci şi tu ceva, iubeşti pe cineva, ai prieteni.

— Nu. Mă scol la amiază. Viu aici, mănânc, beau halbe, aştept noaptea, iau masa, beau halbe ,pe urmă pe la 1 ½ spre dimineaţă, mă reîntorc spre a mă culca, fiindcă se închide. Asta mă nemulţumeşte cel mai mult. Timp de zece ani, am petrecut şease pe această bancă, în colţul meu. Discut câte odată cu obişnuiţii.

— Dar ajungând la Paris, ce-ai făcut mai întâi?

— Mi-am făct dreptul.. la Cafeneaua Médicis.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, am trecut fluviul şi am ajuns aici.

— De ce ţi-ai mai dat această osteneală?

— Ce să fac? nu puteam rămâne toată viaţa în Cartierul Latin: Studenţii fac prea mult sgomot; acum nu mă voi mai mişca de aici.

— Băete, o halbă!

Credeam că-şi bătea joc de mine, insistai:

— Haide, fii sincer. Ai avut vre'o mare supărare? O dragoste nefericită fără îndoială? Eşti un om lovit de nenorocire. Ce vârstă ai?

— Am 33 de ani, dar par cel puţin de 45.

Îi privii faţa. Figura sbârcită, rău îngrijită, părea aproape aceea a unui bătrân. Pe vârful capului câteva fire de păr, atârnau deasupra unei chelii de o curăţenie îndoelnică.

Avea sprâncene enorme, o mustaţă groasă şi o barbă deasă.

Deodată, nu ştiu de ce, avui vedenia unui lighean plin cu apă murdară, apă în care ar fi fost spălat acest păr. Zisei:

— Adevărat, pari mai îmbătrânit decât vârsta ce ai, probabil ai avut mari supărări.

Răspunse:

Te asigur că nu. Nimic nu îmbătrâneşte mai mult pe oameni ca viaţa de cafenea.

— Trebue să fii şi însurat? Nu e cineva chel ca tine, fără să nu fi iubit mult în viaţă.

Îşi mişcă liniştit capul, presărând pe spatele redingotei, mătreaţa ce se scutura din ultimele-i fire de păr.

— Nu. Am fost întotdeauna cuminte.

Şi ridicând ochii spre lampa care ne lumina capetele:

Sunt chel din vina gazului. El este duşmanul părului.

Băete, o halbă! Ţie nu ţi-e sete?

Nu, mulţumesc. Crede-mă, mă interesezi. De când eşti atât de descurajat? Găsesc că nu-i normal, nu-i natural.

Trebue să aibă o cauză starea aceasta?

— Da, asta durează din copilăria mea. Am primit o lovitură când eram mic şi mi-a fost deajuns pentru tot restul vieţii.

— Ce oare?

— Vrei să ştii? ascultă. Îţi aminteşti bine castelul unde am fost crescut, fiindcă şi tu ai venit la noi de 5—6 ori în timpul vacanţelor. Îţi aminteşti clădirea aceea întunecată, în mijlocul parcului, cu lungi alei de stejari, deschise spre cele patru puncte cardinale. Îţi aminteşti de asemenea pe părinţii mei, amândoi ceremonioşi, solemni şi aspri.

Adoram pe mama, mă temeam de tata, şi-i iubeam pe amândoi, obişnuit a vedea pe toată lumea aplecându-se înaintea lor.

Eram în împrejurimi d. Conte şi d-na Contesă, iar vecinii noştri arătau părinţilor mei un respect deosebit.

Aveam pe atunci 13 ani. Eram vesel, mulţumit de toate, cum sutem toţi la vârsta aceea, plini de bucuria de a trăi.

Ori spre sfârşitul lui Septembrie, câteva zile înainte de a fi trimis la liceu, cum mă jucam făcând pe lupul prin stufişurile parcului, alergând printre crengi şi frunze, zării trecând pe o alee, pe părinţii mei.

Imi amintesc ca şi cum ar fi fost eri. Era o zi vijelioasă. Vârful copacilor se aplecau sub vijelie, pomii gemeau, păreau a scoate ţipete, ţipete înăbuşite, pe care numai pădurea le scoate în timp de furtună.

Foile smulse, îngălbenite, sburau ca păsărelele, se învârteau în aer, căzdeau, alergând în lungul aleelor ca nişte păsări grăbite.

Seara sosea. Era aproape întuneric prin ascunzişuri. Agitaţia vântului şi a ramurilor mă turburau, mă făceau să galopez ca un nebun şi urlam pentru a imita lupii.

Cum îmi zării părinţii; alergai spre ei cu paşi furişaţi, pe sub ramuri, pentru a-i surprinde ,ca şi cum aşi fi fost un adevărat vagabond.

Dar mă oprii, cuprins de frică, la câţiva paşi de ei.

Tata, în prada unei supărări grozave striga:

Maică-ta este o proastă şi nu de ea este vorba acum ci de tine.

Îţi spun că am trebuinţă de aceşti bani şi trebue să-mi iscăleşti.

Mama răspunse cu o voce hotărâtă:

Nu voi semna. Este averea lui Jean. O păstrez pentru el şi nu vreau s'o cheltuieşti cu femei şi cu slugi, cum ai făcut cu moştenirea ta.

Atunci Tata tremurând de furie, se întoarse şi apucându-şi soţia de gât cu o mână, începu s'o lovească cu cealaltă mână cu toată puterea peste obraz.

Pălăria mamei căzu, părul i se despleti, încerca să se apere de lovituri, dar nu reuşea.

Şi tata ca un nebun, lovea, lovea lovea.

Se rostogoli la pământ, ascunzându-şi faţa în mâini, atunci el o întoarse pe spate,

PROVINCIA

de N. CREVEDIA

Cei doi cetăţeni ai urbei subcarpatine, ambii graşi, deci năduşiţi, unul funcţionar la Prefectură, cellalt la Tribunal, nu-şi mai întâlniseră vac d'o săptămână pălăriile de paiu mărunt, purtate ş'acum un an. Deaceea, fiţi atenţi :

— Salutare, nene Nicule ! (tare ca toţi provincialii).

— Ura... ura, frate Micule. (pe nas, ca 40% dintre provinciali).

— Ce mai calea-valea, nene Nicule ? Nu te-am mai văzut d'un car de ani.

— Bine mersi, Micule dragă, matale ?

— Asemenea, mulţumesc — dar Dumneatale ?

— Idem ∠ slavă Domnului.

— Ceţi mai face coniţa ?

— Mersi bine — a matale ?

— Mulţumesc asemenea. Ufff ! Aide nenişorule d'aci 'ncolo.

— Unde ?

— La o berărie. Murim de căldură.

— La „Paris".

— Nu, „la Paradis" — are grădină.

Intrară prin faţă ca să-i vază patronul, apoi sunară pietrişul grădinii stropit proaspăt şi se ascunseră pervers, într'un boschet din fund. Îşi desbrăcară hainele ca la gârlă şi îmbrăcară două scaune cu ele. Pălăriile le atârnară 'n crăcile pomului.

— Ei, asa mai înţeleg şi eu. Ce bei ?

— Păi sigur, nene. Matale ce bei ?

— Ce bei Dumneatale.

— Bere.

— Bere beau şi eu.

— Vineee !

— Şi ce zici că'ţi face coniţa ?

— Mersi bine. Madam Stavrat ?

— Mulţumesc, asemenea. Flăcăii ?

— Aaaa, păi nu ştii. (mândru). Nu ştii că peste 8 luni vă poftim la botez.

— La cine ?

— La mine. Sunt iarăşi tată. Mi-a spus azi nevasta.

— Ce spui !! Să vă trăiască !

— Mersi, asemenea şi ai Dumneavoastră !

— Băiat, fată ?

— Ştiu şi eu ! Lenuţa, zice că fată c'aşa a visat ea ; şi tot aşa i-a spus şi una 'n cărţi. Eu zic că e băiat da tac aşa 'n burta mea. Nu-i spui că e băiat. Da la matale ?

— D' acu nu ştiu. Nevastă-mea n'ar prea vrea să mai avem.

— Ce să faci dragă, dacă ţi-i dă Dumnezeu ! Noroc !

— Noroc !

— Bună bere !

— A renovat dom' Lascăr localul. (Îşi şterge mustăţile cărunte şi tunse mărunt) : cât despre copii, sunt mulţumit. Îl ştii pe Mişulică al meu...

— Pungaş'ola care ştie poezii.

— Ala. A luat premiul al treilea la Sânpietru.

— Ce spui !

— Parol ! Îl lua el întâiul, da 'ntâiul l-a scos pe băiatul prefectului — un idiot; al doilea p'al primarului — un tâmpit şi jumătate ; ş'al treilea Mişulică al meu.

— Ce vrei dragă : politica şi 'n şcoală.

— Desigur. Fata dela profesional a mea, ştii că isprăveşte liceul ?

— Când ?

— Acum. S'a înscris să dea şi clasa V-a particular până la toamnă. La anu e'ntr'a şasea şi o dă şi p'a şaptea. Asta studentă ajunge la sigur.

— Braavo ! Să-ţi trăiască.

— Mersi, asemenea, ş'ai Dumitale ?

— Eu, ce să zic am pe Ştefan cel mare, jurisconsult'ola dela drept, mi-a luat toate materiile acum în Iunie. Toate cu bilă roşie. A pus ochii pe fata prefectului. Traian dela Mănăstirea Dealului, să vezi...

— Ofiţer' ola dela Şcoala Militară...

— Ala : mi-a venit acasă caporal. Şi e d'abia 'n tr'a 'ntâia.

— Ce spui, nene !

— Pe onoarea mea ! Ăsta, pân'o isprăvi şcoala, ajunge maior.

— Braavo ! Să-ţi trăiască !

— Mulţumesc — ş'ai matale ! Să-l fi văzut la nunta Cleopatrii.

— Nepoţica ?

— Nepoţica — fata soru-mi. A avut Duminică nuntă.

— Păi s'a măritat ?

— S'a şi cununat.

— Cu cine ?

— Partidă strălucită : c'un viitor căpitan, Locotenentul Ilieu din infanterie.

— Păi când şi cum ? Aşa repede ?

— A fost fată deşteaptă dragă. Ştii că ea e funcţionară la percepţie.

— Ştiu.

— A intrat în relaţii cu locotenentul. Şi dela dragoste, el, cum s'ar zice, a avansat, mă înţelegi, ea deşteaptă, nu l-a refuzat, dar a avut grijă să-i spună măsii. Şi măsa, şi ea deşteaptă, — ah !, dacă-i semănam ei, eram azi departe ! — măsa, zic, a aranjat cu fata ca să facă aşa fel să-i prinză. S'a asigurat mai dinnainte de revolver şi de vitriol, i-a pândit şi când să iasă băieţii, ca : ţac la uşă ; i-a prins ca pe şoareci. Fata s'a făcut că vrea să se otrăvească pe loc, băiatul n'a mai zis cârc şi d'acolo a mers cu ei direct la ofiţerul stării civile.

— Bravo Donmule !

— Sunt date dracului de deştepte. Ia să-i mai zicem.

— Noroc.

— Noroc. Aţi fost la bătaia de flori de pe Bulevard ?

— Superbă !

— Gigantică !

— Ai văzut Şcoala Comercială ?

— Splendidă a fost !

— Ai văzut cine nu face politică ?

— Desigur. Ce, ca Niculescu-Muscel de-a adus liceu 'ntr'un hal să-i fie de cap? S'asta numai din cauza politicii. Măi Marinică, adu mă şi nişte alune !

— Vineeee !

— Dar cu lefurile noastre ?

— Nici o noutate.

— Ai aranjat ceva pentru toamnă ?

— Nimic.

— Ce-om mai face ? Nu ne mai ajungem.

— E greu ! Apropos : Văzuşi eri ciocnirea-aia din centru ?

— Groaznică.

— A cui era maşina ?

— Una a societăţii Anglo-Americane, ş'alta a lui Vârtejescu.

— S'au ciocnit rău de tot.

— Formidabil : una şi-a avariat o aripă s'alteea i-a plesnit pe loc cauciucul. (Bravo mă Marinică ! Eşti sprinten ca un călusar !) Ce zici de alune ?

— Bune. Aici să vină Tănase, firar al dracului, să dea reprezentaţia. Să stai să bei bere şi s'asculţi.

— Vine Tănase ?

— Da. N'ai citit ? A 'nchiriat sala Versailles. Reprezentaţia are loc Duminică seara.

— Mare artist, domnule, fir'ar nasul lui afurisit.

— Mare, dragă. Mă mir că n'au dat A-

---

pentru a o bate încă, căutând a-i desface mâinile ce-i acopereau obrazul.

Pentru mine dragul meu, credeam că a sosit sfârşitul lumei.

Am simţit o sdruncinare, cum nu poţi avea decât numai înaintea lucrurilor supranaturale, a catastrofelor monstruoase, a dezastrelor de neînlăturat. Mintea mea de copil se sbuciuma, se zăpăcea. Şi începui să ţip cu toată puterea, fără a şti de ce, în prada unei groaze, unei dureri, unei frici nemai pomenite.

Tata mă auzi, se întoarse, mă zări şi ridicându-se veni spre mine. Am crezut că vrea să mă omoare şi am fugit ca un animal alungat, alergând drept înainte mea în pădure.

Am alergat poate un ceas, poate două, nu ştiu. Noaptea sosise, căzui în iarbă şi rămăsei acolo, înebunit de spaimă, sfâşiat de frică, ros de o mâhnire ce-mi sdrobi pentru întotdeauna bietul meu suflet de copil.

Mi-era frig, poate mi-era foame. Ziua sosi. Nu îndrăsneam să mă ridic, să merg, să mă reîntorc, nici măcar să mă ascund încă, de frică să nu întâlnesc pe tatăl meu, pe care nu doream să-l mai revăd.

Poate aşi fi murit de miserie şi de foame la rădăcina vre-unui copac, dacă păduraru nu m'ar fi descoperit şi nu m'ar fi readus cu forţa.

Mi-am regăsit părinţii cu aceeaşi figură obişnuită.

Mama mi-a zis :

Ce frică mi-ai făcut copilule rău, am petrecut o noapte de neliniste.

Nu i-am răspuns nimic, dar începui a plânge.

Tata nu-mi spuse nici un cuvânt.

Opt zile mai târziu, reîntram în liceu.

Ei bine dragul meu, se terminase pentru mine. Am văzut cealaltă parte a lucrurilor, cea rea, n'am mai zărit'o pe cea bună din ziua aceea.

Ce s'a petrecut în mintea mea ? Ce fenomen curios mi-a răsturnat ideile? Nu-mi dau seama. Dar n'am mai avut gust pentru nimic, dorinţa de nimic, dragoste pentru nimeni, sau vre'o plăcere oarecare de ambiţie sau speranţă.

Şi revăd într'una pe sărmana mea Mamă trântită pe jos în alee şi pe tata cum o ciomăgeşte.

Mama a murit după câţiva ani. Tata trăeşte încă. Nu l'am mai revăzut... Băete o halbă.

I se aduse o albă, pe care o sorbi dintr'o înghiţitură, şi reluându-şi pipa, cum tremura, o sparse. Avu un gest de disperare şi zise :

— Iată, ăsta este un adevărat necaz, va trece o lună până să nimeresc una bună.

Şi făcu să străbată prin imensa sală, plină acum toată de fumul băutorilor, veşnicul lui strigăt :

Băete, o halbă şi o p'pă nouă !

Trad. de EL. OPRESCU

OMUL FĂRĂ PLĂMÂNI

de VICTOR MOCANU

— Ei !.. Cc. Loghin, azi nu-mi scapi din mână cu una, cu două. Stai ici pe scaun și desleagă gura sacului, să mai auzim și noi tinerii câte ceva.

Cc. Loghin zâmbi cu bunătate, nu așteptă mult rugat și începu :

— Plecasem din Roman spre Piatra cu un harmăsar așa de nărăvaș, că unui strein i-ar fi fost cu neputință să se apropie de el. Pe la mijlocul drumului, harmăsarul se lovi la picior, și așa pe neașteptate mă pomenii că zbor pe de-asupra șanțului și.., buf !... cu fața la pământ, învârtindu-mă ca o minge de gumă. După o bucată de vreme, începui să-mi mișc întâi picioarele, pe cari le strânsesem ghem, apoi mâinile, corpul tot, însă când să mă ridic, buf!... iar jos ; ameteam, se învârtea tot pământul cu mine. Dusei mâna la ochi, făcându-mi-o paravan și dădui drumul privirei să rătăcească peste dealuri, crezând că-mi voi găsi harmăsarul. Aș ! nu-l vedeam nicăiri. Cine știe încotro își luase drumul ? Bietul Zakif !... Tare mi-era drag !...

Așa mă gândeam, în timp ce cu mâna dreaptă îmi frecam tâmplele. Îndrăznii să mă uit pe cer. Soarele era aproape de amiază și ardea cu putere. Până când, mi-am zis, am să rămân aici, lungit, de par'că mi s'ar fi întâmplat cine știe ce comedie ? La Dumnezeu ! Doar sunt om cu dediței în cap. De ce nu m'așî scula ?

Făcui o sforțare uriașă și mă văzui pe picioare. Începui să râd singur. Cum de n'am băgat eu de seamă când și-a luat vânt harmăsarul, să-l fi oprit, să-l fi strunit din hățuri ? Acum unde îl găsesc ? Ei !... dar ducă-se la ciorile de harmăsar și de tot. Ce mă fac, că mi-am spart capul ? Scosei oglinda din buzunar și mă privii. Capul îmi era cât banița de umflat, cu pete închegate de sânge, gura plină de praf, nasul julit, obrazul vânăt Măi ! măi măi !... că rău m'am stâlcit. Doamne ferește ! se putea să nu mă mai fi sculat. Doar trântitura a fost asta !...

Soarele începuse să se lase încetul, încetul către toacă. Imi luai un bețișor în mână și vrui s'o pornesc la drum, când mi-adusei aminte că sunt cu capul gol. Pălăria era în cine știe ce margine de șanț ! Dar nemaiputând suporta durerea din creer ce mă tortura grozav, mă îndreptai așa cu capul gol, spre Piatra Pe drum am întâlnit destui cari veneau din oraș ; unii mă priveau cu scârbă crezând că sunt vre-un derbedeu, alții cu milă crezându-mă vre-un nenorocit.

Când soarele fugise cu totul după deal, ajunsei și eu în Piatra. Durererea mă sfâșia. Intrai în prima cârciumă, cerui un păhărel de rom alb, mă spălai pe cap și căzui istovit pe un scaun. In fața mea era o oglindă mare, ca de frizerie ; mă arăta desfigurat de tot, de nerecunoscut. Nu-mi venea a crede ce mi s'a întâmplat și mereu îmi pipăiam rana. Văzând că nu-i de glumă cu durerea, mă dusei la un doctor.

— Așa cu capul gol ?

— D'apoi de unde era să-mi iau pălărie ? Făcui pe-o stradă din dosul cârciumei, ocolii pe lângă o biserică și mă oprii în fața unei case cu bec de-asupra ușei, cu o tăbliță pe zidul alb : „Ștefan Grundaru. Doctor. Specializat la Paris. Boli de inimă și plămâni. Consultații : 11—12 și 8—9".

Să știi că am nimerit-o. Asta trebue să fie un doctor din cei mai buni, de vreme ce-i dă mâna să consulte numai două ore pe zi, și totuși să trăiască ca un boer.

Mă ridicai pe scări, apăsai de trei ori pe butonul sonerii și apăru în ușă o fetișoară.

— Acasă-i domnul Doctor ?

— Acasă, poftim înăuntru.

Făcui un pas peste prag și mă pomenii într'un biurou somptuos. Mă uitam în dreapta și în stânga, când iată că și doctorul veni.

— Bună seara doctore.

— Bonsoir.

— Aș dori o consultație.

— Anume ?

— Un mic accident. Mi-am spart capul și mi-e teamă să nu-mi fi atins creerul.

— Ai poftă de mâncare ?

— Cât șapte.

— Cu scaunul ieși regulat ?

— Prea regulat ?

— Dormi ?

— Nici nu-s bucuros.

— Ai mai suferit vre-odată de ceva ?

— Ferească Dumnezeu.

— Deschee-te la piept.

Mă executai, cu oarecare nedumerire. Ce legătura avea capul cu pieptul ?

— Respiră. Așa!.. Inc'odată. Mai mult.. Bun !...

— Nu-i bun, Doctore, că mă doare capul de turb.

— Am să-ți dau niște „valeriană".

— Bine, fie ce-o fi, numai să-mi treacă.

— Ba nu ! Un remediu și mai sigur : Să-ți dau niște pilule „Apobil" ?

— Păi... de unde știu eu ce trebue.

— Uite. Iți fac o rețetă ce te va costa 1500 de lei și anume : un flacon „Urophormină Gobey" și un altul de „Digitalină". Știi de ce ?

— Nu !...

— Fiindcă îți lipsesc plămânii.

Făcui ochi mari și rămăsei înmărmurit.

— Atunci cum trăesc ?

— Ai o inimă foarte tare, nouăzeci și patru pulsații pe minut. Probabil că în viața dumneatale ai băut multă apă.

?!

— Da, domnul meu, e foarte trist, însă e adevărat. Va trebui să ții dietă : nici un pic de carne, nici un soi de zarzavat, lapte sub nici o formă, iar în ceeace privește alcoolul, cât de mult posibil.

— Cum o să-mi duc zilele, doctore, fără de carne, brânză, lapte, zarzavat ?

— Foarte bine : cu fasole, cartofi, fructe, apă etc..

Mă sculai de pe scaun foarte abătut cu mâna la cap, la rana ce îmi da săgeți de moarte. Scosei foarte indiscret din portmoneu o hârtie de cinci sute lei și i-o întinsei.

— Nu primesc, stimate Domn. Eu sunt extrem de pretențios. Vizita costă una mie lei.

Incepui să mă clatin de ciudă. Alesei încă o bancnotă de 500 și o aruncai pe masă, deschizând ușa biuroului și coborându-mă în stradă fără să zic nimic. Eram foarte enervat. Cum să-mi spue el că nu am plămâni ? Pentru ce am venit și ce am aflat ? Dar iar mă răsgândii : mai știi ? El e doctor, cunoaște toate și poate are dreptate. O luăi în sus pe stradă, cu capul gol, cu mânile la spate, muncit de gândul că nu am plămâni. Când să fac colțul „Grădinei Mari", simții că mă înăbuș. Să știi, îmi șoptii cu spaimă, că s'au dus boii dracului. Mor !.. Nu mai am unde să-mi adun aerul necesar organismului. Mă oprii o clipă, îmi pipăii portmoneul și par'că îmi mai revenii. Nu puteam însă mistui ideia că sunt un om fără plămâni. La lumina becului de vis-a-vis de mine, un birjar își număra banii. Il fluerai. Se apropie în trap, salutând respectuos.

— Unde mergeți ?

— La un doctor.

— Pe ce stradă ?

— Nu știu. Un doctor oarecare, căci mor.

Birjarul dădu bice calului și mă opri în fața unei case cu două etaje.

— Doctorul Ambruș, Cucoane, cel mai mare doctor din Piatra. Coborâi, deschisei ușa dela antret și mă întâmpină un om înalt, cu capul sur, cu ochelarii auriți pe nas. Era doctorul.

— Sunteți dispus ?

— Mda ! Poftim. Ce este ?

— Un accident la cap și îmi lipsesc plămânii

Doctorul mă privi curios, apoi zâmbi siret.

— Desbracă mata haina.

Intr'o clipă fui gata. Doctorul se apropie de mine mă ascultă cu urechea în dreptul inimei, îmi cercetă pulsul, mă căută în urechi, îmi desfăcu ochii și exclamă :

— Rana ce o ai nu prezintă nici un pericol, întrucât e atins creerul mic și nu cel mare. Plămânii îi ai întregi, în schimb inima ți-e distrusă complet.

Aici simții un fel de ameteală și scosei un oftat.

— Te vei duce, dragă domnule, la băi de nomol, dacă dorești să-ți refaci ceeace ține pe om în viață. Altfel, ești pierdut.

In urmă doctorul se așeză la biurou și începu să scrie :

— Poftim această rețetă. Ți-am dat

---

mericanii peste el să ni-l fure. Aia l-îmbracă 'n dolari de sus până jos. Noroc !

— Noroc ! Ei așa 'nțeleg și eu : răcoare.

— Desigur. Ai văzut pompele de incendiu pe cere le-a adus Primăria ?

— Cisterne ca la București.

— Să facă ei ce-or face ; arzi ca șoarecii. Ți-am spus eu de bietu tata ? Nu ? Bietu tata era căpitan de pompieri.

— Răposatu domnu State.

— El. Atunci erau plătiți de Primărie.

— Și făceau mai bine serviciul.

— Ce stai să spui ? Bietu tata — Dumnezeu să-l ierte — era un mare pompier. Păi gândește-te Dumneata cât geniu pompieresc avea : 30 de ani cât a fost el căpitan, n'a luat, domnule, o casă foc.

Niciu-ni-ca ! Mă 'nțelegi ?

N. CREVEDIA

DIN LITERATURA PERSANĂ

OMAR KHAYYAM

(1040—1125)

1

Uită c'ar fi trebuit să fii răsplătit ieri şi că n'ai fost. Fii fericit! Nu regreta nimic. Ce ţi-este sortit e scris în Cartea pe care o răsfoeşte la întâmplare vântul Eternităţei.

2

Fă astfel ca aproapele să nu sufere din pricina înţelepciunei tale. Stăpâneşte-te totdeauna. Nu te lăsa niciodată pradă mâniei. Dacă vrei să cucereşti pacea deplină, surâde Destinului care te loveşte, şi nu lovi pe nimeni.

3

Toată lumea ştie că niciodată n'am murmurat nici cea mai mică rugăciune. Toată lumea ştie deasemeni că niciodată n'am încercat să-mi ascund defectele. Nu ştiu dacă există o Dreptate şi-o Iertare... Totuşi, am încredere, căci totdeauna am fost sincer.

4

Mi-era somn. Inţelepciunea îmi zise: Rozele Fericirei nu îmbălsămează niciodată somnul. In loc să te laşi pradă acestui frate al Morţei, bea vin! Vei dormi o eternitate".

5

Nu pot zări Cerul. Mi-s ochii plini de lacrimi! Flacările infernului nu sunt decât o neînsemnată scântee faţă de flacările care mă mistue. Raiul pentru mine e o clipă de pace.

6

Primăvara, mă duc câteodată să stau în marginea unui câmp înflorit. Dacă o fată frumoasă mi-aduce un pahar cu vin, nu mă mai gândesc la moarte. Dacă m'aş îngriji de-aceasta, aş preţui mai puţin decât un câine.

7

Tu, al cărei obraz umileşte floarea de răsură, tu, al cărei obraz seamănă cu acel al unui idol chinezesc, ştii oare că privirea-ţi catifelată a făcut pe regele Babylonului asemeni nebunului din jocul de şah care se dă înapoi dinnaintea reginei?

8

Abia şoptind, argila spunea olarului care o frământa: „Gândeşte-te c'am fost odată ca tine... Nu mă brutaliza!".

9

In această lume mulţumeşte-te cu puţini amici. Nu căuta să-ţi statorniceşti dragostea pe care-o simţi pentru cineva. Inainte de-a întinde mâna unui om, întreabă-te dacă acest om nu te va lovi într'o zi.

10

Ce preţueşte mai mult ? Să intri într'o tavernă, şi să-ţi întrebi conştiinţa, sau să te prosterni într'o moschee, cu sufletul închis ? Nu mă preocup să ştiu dacă avem un stăpân şi ce va face cu mine în ziua scadenţei.

11

Toate regatele pentru o cupă de vin preţios ! Toate cărţile şi toată ştiinţa oamenilor pentru suavul parfum al vinului! Toate imnurile de iubire pentru cântecul vinului care curge! Toată gloria lui Feridun pentru sclipirile de pe această cupă !

12

Vântul de sud a veştejit trandafirul căruia privighetoarea îi înălţa imnuri. Trebue oare să-l plângem pe el sau să ne plângem pe noi ? Când moartea ne va veşteji obrajii, alţi trandafiri vor înflori.

13

Intr'o tavernă am întrebat pe-un bătrân înţelept să-mi spună ceva despre acei care au plecat. El mi-a răspuns : „Dânşii nu se vor întoarce. E tot ce ştiu. Bea vin !"

14

Sunt ani de când tinereţea-mi s'a dus să'ntâlnească pe cei ce-au murit. O, primăvară a vieţii mele, tu eşti acuma unde sunt primăverile trecute ! O, tinereţea mea, te-ai dus fără să-mi dau seama ! Te-ai dus cum se topeşte în fiecare zi dulceaţa primăverei.

15

Binele şi răul îşi dispută superioritatea aici pe pământ. Cerul nu-i răspunzător de fericirea sau de nefericirea pe care ne-o aduce. Nu mulţumi Cerului şi nici nu-l învinui. El e nepăsător şi faţă de bucuriile tale şi faţă de durerile tale.

16

Cât de netrebnică e inima care nu ştie să iubească, care nu poate să se îmbete de iubire ! Dacă nu iubeşti, cum poţi preţui orbitoarea lumină a soarelui şi mângâietoarea lumină a lunei ?!

17

Fii îngăduitor cu oamenii care se îmbată. Gândeşte-te că şi tu ai alte defecte. Dacă vrei să guşti pacea, liniştea, apleacă-te asupra desmoşteniţilor vieţei, asupra umililor care gem în nefericire, şi te vei simţi fericit.

18

Inchide Coranul. Gândeşte-te liber şi liber priveşte cerul şi pământul. Săracului care trece, dă-i jumătate din ceeace ai. Iartă pe toţi vinovaţii, şi ascunde-te când surâzi.

19

Când m'am născut ? Când voi muri ? Nimeni nu poate să-şi amintească ziua în care s'a născut, nici să ştie ziua în care va muri. Vino, prea scumpa mea mlădioasă ! Vreau să-i cer beţiei să mă facă să uit că niciodată nu vom şti nimic.

20

Luna ramazanului s'a sfârşit. Mâine soarele va scălda un oraş tăcut. Vinurile vor dormi în ulcioarele lor şi tinerile fete în umbra boschetelor.

21

Macul îşi trage coloarea din sângele unui împărat îngropat. Micşuneaua răsare din aluniţa care înstela chipul unui adolescent.

In româneşte de

AL. T. STAMATIAD.

---

niste picături de tenctură de iod şi niste capsule cu fosfat de calciu.

Il priveam prostit. Făcui plata şi plecai.

In stradă mă gândii: Ce-i cu mine care? După doctorul Grundam, nu am plămâni, iar după Ambruş nu am inimă. Atunci cum de mai vieţuesc? Doamne, Doamne !... Nu fac nici reţetă nici nimic. Mă întorc mai bine cu trenul acasă şi pace !.. Şi m'am întors dragii mei. Capul mi-a trecut. S'au scurs de atunci zece ani şi totuşi sunt în viaţă, aşa cum m'au găsit doctorii fără plămâni şi fără inimă.

— Dar harmăsarul l-ai mai găsit, Cc. Loghin?

— Basta !.. S'a dus pe apa Sâmbetei.

Aici Cc. Loghin făcu un gest cu mâna-i slabă şi se sculă de pe scaun, răsucindu-şi o ţigară.

VICTOR MOCANU

critica literara

CRIZA DE CITITORI

Am vorbit şi în altă parte de o criză a cărţii, deşi niciodată n'au fost atâtea publicaţii, atâtea cărţi, cum sunt acuma. N'o fi criza din cauza supraproducţiei? Acest fenomen economic se observă şi în domeniul artei şi al culturei.

Toţi bicisnicii, după războiu, forţând nota originalităţii, mascau ignoranţa cu poza impertinenţei, talentul cu cuvintele sonore, s'au lansat cu publicaţii, cărţi, au scris poezii, au făcut caricaturi de nuduri şi de artă. S'au declarat astfel matematicieni cei ce nu ştiau, în materia de Prozodie şi sintaxă, nici cele patru operaţiuni elementare. Ca şi când, neştiind compoziţia aerului şi apei poţi fi chimist. De aci o supra-producţie, o confuzie generală între cei buni şi cei răi, între cei *Ersatz* şi *materia fină*, veritabilă. Năucit de atâţi gugumani publicul s'a aruncat în vâltoare, ca pe urmă să iasă scârbit, să nu mai vrea nimic. In criza cărţii, este şi una psihologică, este şi o criză materială. Omul preocupat de alte lucruri nu are timp să distingă, să ceară, să aprecieze criticul sau recesentul nu-i dau măsura valoarei adevărate. Şi aci, o serie întreagă de „băeţi" s'au proclamat singuri mari pontifici ai scrisului, fără să aibă pregătirea nici experienţa, pentru aşa ceva. Istoricului, omului de ştiinţă, nu-i se cer atâtea cât criticului. Trebue să fie o enciclopedie întreagă: să aibă o cultură generală vastă, o lectură imensă, o experienţă a vieţii extraordinară. Numai aşa poate pune la punct repede, poate discerne grâul de neghină, poate fi obiectiv. Şi-i se mai impune o condiţie *sine qua non* şi anume: *el însuşi să fie un creator.* Cum să aprecieze unul, care, în viaţa lui, n'a gustat un vers frumos sau nu s'a amorezat de o poemă sublimă, — ce este poezia?

Criza cărţii are la bază, o criză de supraproducţie, de necompetinţă şi nepregătire a criticei. Unii critici au mers până acolo încât au făcut din autorul volumului „Cuvinte potrivite" (cea mai falsă poezie care a existat vr'odată, introducând în versuri cuvinte ca păduche, miros urât etc.), să fie egalat cu Eminescu, ba să se facă rezerve asupra marelui poet al neamului în favoarea inexistentului poet. Asemenea batjocuri ce se repetă, din nenorocire, destul de des în anumite organe de publicitate, unde nici Alexandri, nici Coşbuc, nici Gr. Alexandrescu nu sunt apreciaţi la justa lor valoare, pervertesc bunul simţ, răstoarnă valorile în ochii naivilor şi crează o anarhie intelectuală ce nu va rămâne fără repercusiuni pentru nivelul cultural general.

Deoarece la noi, când ne încumetăm a pune la locul ei, reclama deochiată a autorilor „francezi", adevăraţi negustori de „lână în lână", ne sar în cap tot felul de pseudo scriitori; pentru documentare, citâm mai jos ce scrie despre *André Maurois* şi *Maurice Dékobra*, d. André Therive, distinsul critic al ziarului Le Temps (în Foiletonul din 14 Februarie 1930):

„D. Maurice Dekobra, autor cu multă clientelă, se plânge adesea că nu-i se face dreptate din prejudecata literară şi scrupul trezit — pentrucă îşi publică a sa călătorie în Indii sub titlul *Tigri parfumaţi* (Tigres parfumés), recunoaştem că are tot atât talent ca şi scriitorii noştri clasaţi în „literatură", ştie să vadă şi are ceva de spus. Dar nu e vina noastră dacă nu vede ridicolul in care cade când dă lecţii de distincţie şi nu se fereşte dela ceeace se cheamă vulgaritate. Vă convingeţi oricare, răsfoindu-l: vulgaritatea reese de peste tot, din stil, din limbaj, din titlurile false şi cu „nuri" (ca şi titlul cărţei), dintr'o afecţie de umor ştiinţific ce-i vine din Anglia — şi unde îl putem retrimite... D. Dekobra nu se teme să spuie că cocorii unei bălţi sunt „contrar a ceeace se putea crede, de o timiditate excesivă", sau „noaptea a cloroformat satul" sau, culmea, „ca şi cum i-am cere unui virtuoz să ne cânte *A doua Rapsodie* cu tigaia.

La urmă te simţi înduioşat, ca şi enervat de asemenea zeflemele de samsar. Iată ce produce dorinţa de a place marelui public. Trădarea este conştientă şi d. Dekobra nu ne poate înşela asupra intenţiunilor".

Tot atât se poate spune de d. Maurois. Pe când marea critică franceză se pronunţă astfel — numai reproducem ce scriu d-nii Daudet şi Maurois — toate vitrinele librăriilor noastre sunt pline cu cărţile unor conrupători ai tinerimii.

O editură, ce n'are scrupule şi ruşine, a aruncat în zeci de mii de exemplare, în traduceri infecte pe nişte autori ce ar încânta pe clienţii şantanurilor şi a localurilor de noapte....

*

NICOLAE AL LUPULUI: „Posada Gurenilor"

(Editura Tiparul „Prietenii Ştiinţei" Craiova)

Autorul pare un om trecut, un burghez care îşi iubeşte părinţii, nevasta copiii, tradiţia, ţara şi îi place şi literatura — amintiri din copilărie, din şcoală din războiu, până în timpurile de azi. E aproape o autobiografie completă, de care amatorii deasemenea lucruri în posteritate, vor ţine seama. *Nicolae al Lupului* începe chiar dela naştere şi nu omite nici un detaliu:

„Ni se scuturau prunele — povesteşte mama autorului — de coapte şi nu găseam oameni cu ziua să ne ajute; fiecare şi-avea zorul lui fiind în dordora culesului de vii. Prunele vinete se ţineau până se stafidea pe jos. In ziua aceea umplusem trei butii cu magiun şi cazanul fierbea mereu. Seara am plecat acasă. M'au cuprins durerile şi te-am născut pe tine. Nici nu erai la soroc... pe semne că munca şi ridicăturile au grăbit sarcina".

După asemenea minunăţii, autorul povesteşte mereu şi se îneacă în detalii. Apoi vine la lumânările de seu şi scrie fără teamă:

„Lumânări de său nu-şi puteau fabrica decât cei cari aveau vite multe şi tăiau vreuna (autorul nu face acordul dintre subiect şi predicat foarte des) să-şi împlinească nevoile la vreo nuntă sau praznic şi opreau seul pentru lumânări sau dacă era cu dare de mână îl cumpăra dela Zahana".

Cu asemenea amănunte, banalul domină întreaga „operă" şi ne interesează tot aşa de puţin ca şi basmul cu cocoşul roşu. In orice caz, copiii Lupului vor citi cu plăcere pe întemeetorul dinastiei lor şi vor fi dri chiar amicii autorului pot fi fericiţi mândri chiar amicii autorului pot fi fericiţi de asemenea amintiri duioase.

Pe noi nu ne interesază şi e păcat!

ION FOTI

EPIGRAME

Lui Radu Gyr, autorul volumului de poezii „Plânge Strâmbă-Lemne".

Are dreptate bietul Strâmbe-Lemne
De plânge şi se vaietă'n delir,
Ii e ruşine chiar şi lui, pe semne,
Că şade 'ntr'un volum.... de Radu Gyr.

*

„Volumul „Pe frontul de Vest nimic nou" de Erich Maria Remarque, obţine în toată lumea un succes extraordinar.

(Ziarele)

Eu nu 'nţeleg ce-atât succes în ţară
Şi'n toată lumea atât ecou,
Când însuşi titlul cărţii ne declară
Că n'aduce.... „nimic nou".

AUREL CHIRESCU

plastica

EXPOZIŢIA MARGARETA VERMONT-FERMO

— SALA MOZART —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Intotdeauna când este vorba de crearea unui curent şi cu deosebire de menţinerea lui, apar pe lângă ideea de bază ce-i dă viaţa, alte manifestaţiuni care îşi au o origină lipsită de candoare artistică, pornită numai din preocupări individuale, ce înjosesc pe cei ce şi le-asumă.

Aşa şi cu modernismul în pictură! S'ar părea privind şi analizând diferite expoziţii, că acest gen nou în esenţa lui, nu poate fi definit, ca atare indefinibil şi incomparabil. Acesta este concluzia-logică a celui ce stă în faţa unei măzgăliturі ,— să zicem de curtuoazie pentru aceşti epigoni — artistice!

Adevăraţii artişti moderniştі se individualizează printr'o severă şi conştiincioasă manieră de tratare, ies la iveală, învingând uneori şi vicisitudinile vieţei materiale!

Doamna Margareta Vermont-Fermo înţelege cu prisosinţă ce este modernismul. Venită dela Paris, d-sa ne expune ochiului lucrări dominate de un viguros şi real talent.

Astfel vedem pe rând *flori, peisagiuri, nuduri* până şi câteva *atitudini* extrem de interesante prin noutatea şi stilizarea lor.

Coloritul viu şi cu măiestrie distribuit, evidenţiază o adâncă cunoaştere a realităţilor ce ne prezintă în *trandafiri, pere, flori albe, roze, tulipe, mixandre, flori de câmp*, ş. a. m. d.

O serioasă înţelegere psihologică a situaţiunilor în: *scriind, colţ din atelier, madame est servie, la oglindă, lângă sobă, Iréne* ş. a. m. d.

Un mare număr din lucrările doamnei Margareta Vermont-Fermo ne înfăţişează interesante peisagiuri din Paris şi împrejurimi.

Astfel ochiul vizitatorului este purtat din faţa unei naturi moarte sau unor figuri expresive, pe locuri îndepărtate, într'un *colţ de stradă din Paris* sau pe *plaja dela Ostende*.

Din galeria peisagiilor reţin câteva dintre cele mai caracteristice atât prin fineţea tratării — care fără a fi clasică e sublimă — cât şi prin coloristica vie: *rue Decrés, place St. Michel, rue Lafitte, place Jeane d'Arc, pont du Caroussel, peisagiu pe lângă Notre-Dame, pont Royal, stradă veche din Royat* ş. a. m. d.

Spiritul de abstracţiune al expozantei merge atât de departe, încât sub forme atrăgătoare prezintă câteva *crosquis-uri* interesante, unde extremele atitudinilor sunt totuşi armonizate graţie unui spirit de sublimă sintetizare.

Expoziţia doamnei Margareta Vermont Fermo este de o factură superioară care reprezintă în esenţă un succes şi o lovitură contra moderniştilor extremişti cari încearcă calea progresului artistic cu manifestaţiunile concepţiunilor lor bolnave.

Cât priveşte succesul obţinut de expozantă, nu este decât rezultatul unei şcoale serioase, a culoritului, liniei şi psihologicului, pusă în slujba unui spirit înţelegător al artei frumosului.

♠

TUDOR VULCANA

— SALA ATENEULUI —

Pictorul Tudor Vulcana este prin excelenţă un clasic. In vremrile acestea de un modernism ce pe alocurea se combină cu scambrosul, apariţia demnă a unuia ce are respect pentru arta adevărată şi nefalsificată a frumosului, trebuieşte salutată cu toată lauda.

Lucrările pictorului Vulcana sunt trecute prin filiera celui mai pur discernământ artistic, prezentându-ne—*„modelul"*, *„surâsul"*, *„Florica"* — cu profunde caractere raphaelice dacă se poate spune aşa. Tot din expoziţia pictorului Vulcana reţin o admirabilă pânză — *efect de lună pe mare*—, precum şi câteva lucrări cu caracter religios — *Mântuitorul Isus şi discipoli din Emaus, după crucificarea Mântuitorului* etc..

Armonia liniilor, vavacitatea şi realitatea suverană a formelor precum şi coloristica de o infinită delicateţă, aşează pe expozant în fruntea unei apreciabile concepţiuni artistice.

SCULPTORUL PETERSEN

In sala „Mozart" sculptorul danez Petersen Merloe, aşezat la noi, în Iaşi, de câţi-va ani, a deschis o expoziţie aducând lucrări noi în majoritatea lor cu subiecte româneşti.

Opera acestui artist este pornită din suflet şi reprezintă o întreagă gamă de manifestări artistice, în deosebi, apropiate sufletului nostru.

Sculptorul prinde cu multă sinceritate şi avânt viaţa idilică a ţăranilor noştri şi ne-o redă viguros şi expresiv.

Ciobanul din Ciungi, Ţăranca cu pepeni, La târlă, Fata cu găşte, la secere, Mosneag, Fata coase, Baba cu piuă, Fata cu cofiţă etc. sunt lucrări în care arta se împreună cu sufletul acestui iubitor, al ţăranului nostru. Ochii visători ai ciobanului care cu doina lui înfioară văile, iar cu privirea despică zările şi turma lui liniştită care este strânsă în jurul său sunt redate cu un pitoresc neîntrecut.

Din acest punct de vedere opera lui Petersen este un întreg prins în linii sigure de dalta unui adevărat artist.

Iar bancheta *Dragoş-Vodă* în care artistul a prins de minune scena când Dragoş, urmărind Zimbrul, împreună cu boerii lui şi cu căţeaua „Molda", îl ucide, este o realizare fericită a artistului — care îi face cinste.

In *Statu-palmă-barba-cot şi în Strâmbă lemne* găsim atmosfera şi poezia basmelor noastre.

Noi cari pentru prima oară am admirat, aici în Bucureşti, opera acestui artist străin dar apropiat sufleteşte atât de mult de noi, nu putem de cât să-i urăm aceiaşi putere de muncă şi acelaş succes şi pe viitor.

♠

SOŢII PAŞCANU

In sala librăriei „Hasefer" din strada Karagheorghevici, soţii Ullea şi C. Paşcanu au deschis o expoziţie care ese din comun prin felul cum sunt interpretate lucrările expuse

Expozanţii deplini stăpâni pe toate tainele execuţiei, ne prezintă o serie de lucrări ale peisagiului nostru interpretate cu un sentiment rar al coloritului precum sunt toate vederile ce alcătuesc părţi din mânăstirea Probota.

Florile deasemeni de o netăgăduită valoare artistică prin felul cum sunt lucrate. Artiştii şi-au pus tot talentul cu care sunt dotaţi şi ne-au dat bucăţi interesante.

In întreaga operă palpită viaţa în perspective şi culori, un desen bine studiat şi un întreg prins în linii sigure, care culmineză în compoziţia d-lui C. Paşcanu intitulată „Pieta".

D. CASELLI

Gazetaria

aşa şi-aşa...

„FÂNTÂNA DARURILOR“ este numele celei mai bune reviste de „Cultură creştină“, accesibilă marelui public — la noi. Ideia e absolut nouă : se încearcă, în felul acesta, să se orienteze spre spiritualitate, spre adevărata spiritualitate ortodoxă — prin ajutorul versului armonios şi al prozei. Ni se dau articole, mici studii, povestiri, traduceri, cugetări, „mărgăritare de mult preţ“, dar, cu aceiaş grije, note şi recenzii despre „cărţi şi reviste“, în deosebi cu caracter religios. Se încearcă, în chipul acesta, creiarea unei literaturi de vădită coloratură bisericească, a unei inspiraţii, atât de trebuincioasă şi scrisului şi sufletului românesc orăşenesc, atât de pus la grea cumpănă. Fără îndoială că, dacă plasamentul unei asemenea publicaţiuni ar fi asigurat, câştigul pe care conţinutul ei îl va aduce va fi nemăsurat : ne va întări credinţa în zile mai bune şi ne va feri de primejdia înstrăinării sufleteşti.

COLABORAREA „FLORII DARURILOR“ confirmă încă odată ceeace programul ei ne anunţase. Ei sunt în general personalităţi culturale sau tineri cari păşesc înarmaţi cu talent în domeniul scrisului, toţi însufleţiţi de aceeaş căldură caracteristică pentru divinitate. Se numesc: G. D. Mugur, Pr. C. T. Chiricuţă, Al. Lascarov-Moldovanu, Sanda Mateiu, I. Gr. Oprişan, Dr. C. Samson, Vasile Băncilă, A. Mândru, Z. Stancu, Vasile Radu Gala Galaction, Const. Goran, Ioan Băncilă, Florica Martinovici, Traian Vasilescu etc.

IATĂ CÂTEVA COLABORĂRI din coprinsul primului an, care dau bogăţie şi variaţie acestei publicaţiuni atât de bizare pentru unii care a pornit la drum cu gândul deschis să săvârşească o faptă atât de mare :

Sanda I. Mateiu : Studii biblice (1—3); Al. Lascarov-Moldovanu : Dacă am cunoaşte, Ortodoxie, Nu e numai atât, „Tristeţea“ credinţei noastre, Taina aceasta mare este, Scrisori creştine, etc.

Vasile Băncilă : Bătrâneţe şi sacerdoţiu; G. D. Mugur : Veniţi de luaţi lumină ; Pr. T. Chiricuţă : Imoralitatea în artă, Bucuraţi-vă, Spiritul sfânt, Generaţia nouă.

POEZIA este de asemeni stăruitor şi bine reprezentată în paginile „Fântânii Darurilor“. Este o poezie nouă, nu revoluţionară, dar numai spirituală, revelatoare, îndreptătoare spre căile marei şi sigurei mântuiri.

Dintre numeroşii colaboratori, amintim pe d-nii : Dr. V. Voiculescu cu : „Aşteptare sub cortul pustiei“ (8); A. Mândru cu : psalmii întitulaţi : Intoarcerea Aspasiei ; Zaharia Stancu cu : L-am văzut de mult (5) ; şi pe tânărul Const. Goran care poate fi urmărit număr cu număr ca un neobosit închinător al frumosului divin. Iată titlurile poeziilor d-sale : Jertfa lui Iisus; Lauda Betleemului; Clipa din urmă ; Slavă Ierusalimului; Plânsul omului ; Mormântul ; Stăpânei noastre ; Invierea ; Cina cea de taină ; Plânsul lui Baltazar ; Ruga omului pierdut ; Primăvara orbului.

E un ciclu interesant care anunţă apariţia unui puternic poet religios. Aşteptăm apariţia lor în volum.

Alte poezii : Cridim, Ion Băncilă.

La „PAGINA ANTOLOGIEI CREŞTINE“ ni se dau bucăţi alese din : Em. Gârleanu, M. Eminescu, Mitropolitul Varlaam.

A APĂRUT No. 1 din „Pleiada“ care îşi propune să apară bilunar sub conducerea cunoscutului prozator Valeriu Grecu. Iată câteva din sănătoasele idei programatice :

„Suntem prea conştienţi şi prea geloşi de legăturile noastre vitale cu trecutul, cu înaintaşii, cu sufletul întreg al marelui nostru Eu colectiv...

„...detestăm individualismul desfrânat şi anarhic, care ne rupe de semenii noştri şi ne împinge în haosul babiloniei, precum desaprobăm adaptarea pasivă a formulelor de artă care vin deadreptul „confecţionate din Apus“.

Restul numărului bogat, variat şi edificator conţine : un studiu de istoriografie literară : Articolele lui Eminescu în „Timpul“ — de D. Murărăşu şi mai ales poezii valoroase sglobia „Incercare“ a d-lui G. Talaz (căreia i-am fi dorit alt titlu) cu imagini plastice şi cu finalul atât de tineresc ; clasica închinare „Umbrei lui Eminescu“ întitulată „Ad Astra“ în care amphibrachii se înfrăţesc de minune cu tonalitatea omagial-liniştită : fragedele şi duiosele „Cântece pentru Madona mică“: „Amintirea“ şi „Foşnirea vremii ce-a sburat“ ale d-lui George Dumitrescu; în fine: plină de fantezie evocatoare şi de regret „Corabia cu pitici“ a d-lui Radu Gyr.

Partea leului o ocupă sguduitoarea nuveletă a d-lui Valeriu Grecu : „Sunt lacrimae rerum“ care ne desvălue, la d-sa, o nouă latură de inspiraţie : aceea psihologic — descriptivă — ca materie — severă — ca subiect.

Cronica bogată, cuviincioasă şi obiectivă.

VORBIND DESPRE „SCRIITORII DE LÂNGĂ NOI“ (în No. 1—2 al „Gândirii“), d. Em. Bucuţa ne dă informaţiuni preţioase despre câtiva literaţi bulgari şi anume :

Iordan Iovcov „cel mai bun cunoscător şi cel mai cald prieten de peste hotare“ al lui Sadoveanu, originar din părţile Dobrogei Noui.

Elin Pelin „un om aproape de vârsta... generaţiei care a trecut de patruzeci de ani, roşcovan şi aspru la faţă“.

Caricaturistul Bojinov, la care se opreşte, uneori, şi Regele, ca să trăiască câteva clipe“.

Despre versurile lui Elin Pelin nise spune: „strofele lui sunt niste picurări de isvoraş printre pietre sau un cântec de pasăre fără nume într'o vâlcea neumblată sau numai glasul de tăcere al pădurii care creşte secular cu toţi copacii ei, ceva al Firii, desfăcut din timp şi fără scop“.

Ni se vorbeşte apoi despre Costov, autorul marelui succes Golemanov, care are ceva caragealesc şi dramaturg reputat, Niemirov — originar din Turtucaia, care în al II-lea volum din trilogia „Intâile brasde“ descrie viaţa lăutarilor dela noi; Dora Gabe, poeta dobrogeană, a cărei poezie „s'a înfrăgezit... rotindu-se pe aracii copilăriei sub un nou soare“ şi Elisabeta Belceva — Bagriana „hotărîtă, cuceritoare, zâmbind din gura cu dinţi puternici“ a cărei „strofă de patimă... rupe veştminte şi sparge porţi“.

Avem toate motivele să mulţumim d-lui Bucuţa pentru acest instructiv articol, scris cu toată priceperea şi cu toată căldura

P. I. P.

♣

„CHIŢIBUŞ CEL DRĂGUŢ“ 165 pagini, (50 ilustraţii), este una din operele postume ale regretatului scriitor Th. D. Speranţia, apărută zilele acestea de sub tipar, în editura „Cultura Românească“. Cartea cuprinde mai multe admirabile povestiri, unele pline de acel bine cunoscut humor al autorului care a făcut deliciul câtorva generaţii ; altele impresionante, duioase: toate interesante şi atrăgătoare şi cuprinzând totdeauna un fond moral. E o lectură cât se poate de plăcută nu numai pentru copii şi tineret ci şi descreţitoare de frunţi pentru cei mari. Mai mult încă, unele dintre bucăţile cuprinse în acest volum constitue o admirabilă lectură pentru educatori, de oarece aduc valoroase analize ale sufletului omenesc în genere şi ale celui copilăresc în special.

Cartea cuprinde 50 ilustraţiuni frumoase şi expresive, precum şi un foarte reuşit portret al lui Th. Speranţia.

Preţul 50 lei.

♣

In curând va apare o nouă revistă literară intitulată „Crai Nou“.

♣

In cursul acestui an va apare volumul „Joc de artificii“, epigrame d-l Aurel Chirescu.

♣

Volumul „ANECDOTE DE POST“ d. Th. D. Speranţia, apărut în ediţie nouă la „Cultura Românească“ pune din nou la dispoziţia cetitorului un mare număr din anecdotele marelui dispărut, unul dintre fermecătorii poeţi români cum l-a numit un critic francez. Despre această carte se poate spune ceeace a spus cu altă ocazie Al. Vlahuţă : e o comoară de observaţii preţioase şi originale, agonisite cu atâta răbdare şi atâta talent. (198 pagini preţul 50 lei).

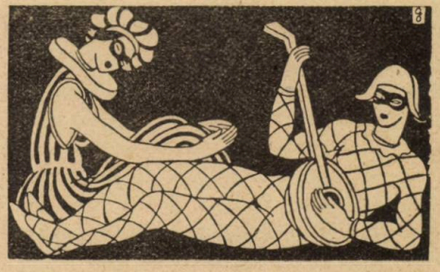

literara

o seama de cuvinte

Vespasian primi vizita unor deputaţi care veniau să-i anunţe ca locuitorii oraşului X au luat hotărârea să-i ridice o statue care costa un preţ enorm.

Vespasian le răspunse întinzându-le mâna :

Iată-i şi piedestalul ! Instalaţi-o aici !

•

Când Daniel du Moustier picta pe câte cineva, el lăsa modelul să se mişte cum dorea, ba câte odată îi spunea să se întoarcă şi cu spatele. Tocmai atunci portretul eşea mai frumos decât modelul.

— Ei cred că sunt tot aşa de frumoşi cum îi fac eu şi de aceia mă plătesc aşa de scump !

•

Frideric al V-lea, când era tânăr, iubea foarte mult maimuţele. Deaceea avea o sumedenie de astfel de animale şi pe fiecare o botezase într'un fel ; una era cancelarul, alta şambelanul, alta ministrul, şi alta controlorul finanţelor.

Într'o zi, chemă la sine pe maimuţa cancelar, şi cum din întâmplare şi cancelarul Curţii se afla acolo, acesta auzindu-şi numele se prezentă.

Frideric îi spuse râzând :

— Nu te-am chemat pe d-ta, ci pe maimuţa mea, dar poţi intra, căci nu e prea mare diferenţă.

•

Demostene când ajunse la vârsta de 109 ani se plictisi de a mai trăi. De aceea din zi în zi îşi micşora raţia de hrană cu credinţa că astfel va putea muri mai repede nehranindu-se suficient.

Când i se apropie sfârşitul, o nepoată a sa pe care o iubea mult, veni lângă patul lui şi-l rugă să mai prelungească a trăi încă câteva zile deoarece doliul nu i-ar fi permis să ia parte la o mare serbare care se dedea în onoarea ei.

Demonstene ca să nu o priveze de plăcerea de a lipsi dela serbare se hotărî să mai trăiască încă câteva zile, şi de aceea porunci să i se aducă de către servitori pâine caldă şi numai ca să o mestece în gură îi trebuiră trei zile.

El fu mulţumit că nepoata lui în acest scurt timp avu vreme să fie fericită.

•

Un tânăr autor englez prezintă acum câţiva ani unui director de teatru o tragedie în cinci acte.

— Tragedia mea este o capo d'operă spuse el modest şi garantez că va avea un succes răsunător ; am căutat s'o fac după gustul poporului nostru. Piesa e atât de impresionantă şi tragică că toţi actorii trebue să moară în actul al treilea !

— Atunci ce actori mai joacă în celelalte două acte, întrebă directorul ?

— Umbrele personajelor pe care le-am omorât în cele trei acte dela început explică autorul.

bazar

ULTIMA DORINŢĂ A UNUI PRINŢ

Principele Fritz Wilhelm Holm (Ducele de Kolochine), exploratorul danez, care a decedat acum câteva zile la New-York, a lăsat întreaga sa avere d-nei Weldon Creveling, o ziaristă din New-York, cerând totdeodată să-i fie ars cadavrul, iar cenuşa să fie risipită în valurile oceanului. Această ultimă dorinţă va fi satisfăcută fără a se face nici o ceremonie funebră.

•

DANSUL MORŢII

Moartea l-a surprins pe d. Robert Flenniken, în vârstă de 53 de ani, o persoană cunoscută din Philadelphia, pe când dansa cu fiica sa Carolina, la villa lor din Carmichaels. Petrecerea se prelungise până-n zori. Începuse tocmai ultimul tur de dans. D. Flenniken avea de parteneră pe fiica lui când s'a prăbuşit pe neaşteptate la pământ, căzând mort pe loc.

•

BOLNAV DE... PLICTISEALĂ

Tânărul John Flavin, din Boston, a fost ridicat pe sus, dela un teatru. şi dus în grabă la spital. El era în aparenţă în stare de complectă inconştienţă.

Fiind examinat de medici, aceştia au declarat că pacientul nu sufere decât de... plictiseală.

„Reprezentaţia era groaznic de proastă" — spus el, — şi aşa se explică cum am adormit.

„Fiind zărit de unul din spectatori, acesta şi-a închipuit că leşinasem, şi dând alarma m'a dus la spital".

•

UNUL CARE A VĂZUT CUM ÎL OPEREAZĂ

D-rul Wilhelm Hurst, din Evansville (Statele-Unite), a ţinut să fie treaz tot timpul cât a fost operat de apendicită. Din acest motiv n'a fost adormit făcându-i-se numai anestezie locală.

Operaţia a fost făcută de un confrate al medicului american. Tot timpul cât a durat operaţia pacientul a privit, printr'o oglindă suspendată deasupra mesei de operaţie, cum lucrează chirurgul, dându-i din când în când unele indicaţii.

caricatura zilei

IN SGARIE NORI...

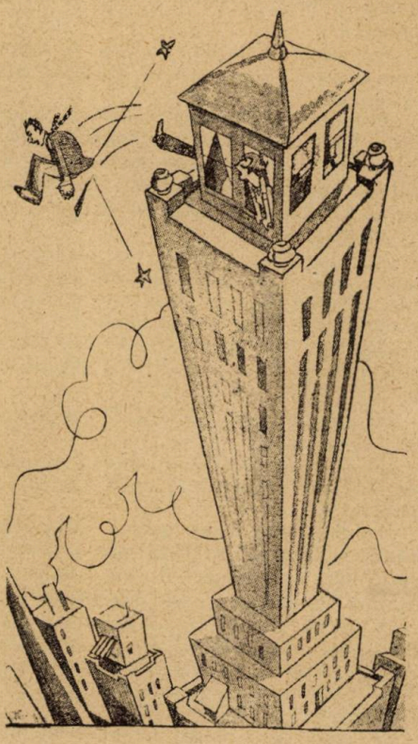

— Ţine, şi să nu-ţi mai calce piciorul pe-aici.

(Life-New-York)

GHINION

— Ce păcat ! Ce păcat !
— Nu înţeleg pentruce....
— Gura canalului e prea mică.

(Judge-New-York)

EVANGHELIC

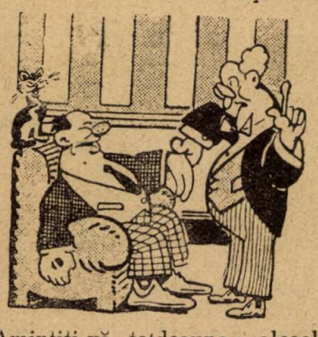

— Amintiţi-vă totdeauna : alcoolul vă este cel mai periculos inamic.
— Ei bine, doctore, eu îl iert.

PAGINI UITATE

PARTEA POETULUI

de I. L. CARAGIALE

„Nehmt hin die Welt!..."
Schiller

„Luaţi-vă lumea! a strigat Domnul; luaţi-o oamenilor! a voastră să fie ca moştenire 'n vecii vecilor! şi frăţeşte v'o împărţiţi!

„S'a repezit care mai de care cu mâinile 'ntinse să-şi apuce partea; mişunau tineri şi bătrâni.

„Plugarul se duse spre roadele câmpului; Vânătorul porni să bată pădurile; Neguţătorul îşi înfundă hambarele: Vierul îşi alese zeama nobilă; Regele puse străji la poduri şi drumuri şi zise:

„Daţi-mi dijma!"

„Intr'un târziu, după ce se isprăvise 'mpărţeala, iată vine şi poetul din depărtări... Nimic nu mai rămăsese de apucat; pretutindeni toate aveau stăpân.

„Vai! eu singur, strigă el cu obidă, eu singur fusei uitat, eu cel mai supus copil al tău!

„Şi îngenunchiă înaintea Domnului, care-i răspunse:

„Dacă te-ai desfătat în lumea visurilor, ce stric eu? Unde erai când s'a 'mpărţit pământul?

„La tine eram! zise poetul. Ochiul meu ţintea la faţa ta; urechea mea la armonia cerurilor... Iartă sufletul care, îmbătat de lumina ta, nesocoti cele pământeşti!

„Ce-i de făcut? zise Domnul... Nimic de acolo nu mai e al meu; toate le-am dăruit... Vrei tu să trăeşti în cerul meu?.. Vino când doreşti, oricând bucuros îţi va fi deschis!"

Pe urmă i-a adăugat Domnul cu multă bunătate:

— Ei! acuma, mai du-te pe pământ şi te mai plimbă".

A mulţumit poetul din fundul sufletului şi a plecat măgulit de atâta frumoasă atenţie din partea Domnului. S'a coborît pe pământ...

Acolo toată lumea forfotea în sus şi 'n jos, alergând fiecare fără astâmpăr după treburile sale; care mâhniţi, care mulţumiţi, toţi îngrijaţi...

Poetul a salutat în dreapta şi'n stânga; unii tot i-au moţăit din cap; dar alţii parcă nici nu-l văzuseră. A dat să intre 'n vorbă ici şi colo...

Unul i-a răspuns:

— N'am vreme de fleacuri... am treabă.

Altul, după ce l-a ascultat puţin, zice:

— Imi pare rău, dar nu 'nţeleg deloc... Salutare....

Pe altul l-a povăţuit poetul cu blândeţe să nu mai bea atâta bere, că berea multă tâmpeşte. Acela, pe semne tâmpit gata, i-a zis o vorbă proastă şi i-a turnat o halbă în cap.

Poetul a căzut mâhnit pe gânduri — neînţelegând cum poate avea o lume întreagă stăpânind întreg pământul atâtea griji, atâta bătae de cap şi atâta răutate, — şi s'a hotărît să se întoarcă la Domnul.

Când a sosit sus, a dat la poartă de Sf. Petre, care-i era binevoitor.

— Ei! zice sfântul, te-ai întors iar? atâta ţi-a fost plimbarea?

— Să-ţi spun drept sfinte Petre, e tare urât pe pământ.. şi am venit, după cum mi-a spus Domnul...

Dar sfântul îi tae vorba.

— Drăguţă, să ierţi, Domnul acuma e ocupat; mai du-te şi te mai plimbă; vino aldată.

— Bine! a zis poetul cuviincios. Şi s'a întors la plimbare jos. Dar nu s'a dus la oraş ci la ţară.

Era o zi blagoslovită de vară... Limpede şi cald... In depărtări se ntindeau, cât apuca ochiul, câmpurii aurii cu spicele coapte, şi aci aproape se auzeau într'o adâncătură fâşituri de coase şi cântece de cosaşi.

Poetul s'a apropiat de unul din muncitori, care trăgea cu gresia pe buza coasei, şi i-a zis:

— Frumoasă e natura, ai?

Dar muncitorul asudat, punându-şi gresia în brâu şi ştergându-se cu mâneca pe frunte, i-a răspuns:

— O fi şi frumoasă!

— E duioasa noastră mamă! a adăogat poetul.

Da, duioasă mamă, ce e drept... Trebue numa s'o baţi să-i sângerezi sânul până să se 'ndure să-ţi dea o picătură de lapte... Şi încă vara, cât să fie de zăduf, calea valea; dar să pofteşti d-ta iarna, — că pasămi-te nu eşti de pe aici, — să pofteşti când turbă şi urlă... atunci s'o vezi ce duioasă e!

— Da, ştiu, dar, chiar în furoare, ce sublimă este!

— Bag seama, zise muncitorul, d-ta ori eşti lovit cu leuca, ori altă treabă n'ai decât să râzi de mine... Ia cată-ţi de drum, că n'am poftă de glume proaste pe nemâncate!...

Şi s'a pornit omul la lucru mai departe.

Vorbele şi purtarea atât de grosolane ale acelui ţăran l-au mâhnit pe poet îndemnându-l să se ducă 'napoi sus.

— Iar d-ta, drăguţă? l-a 'ntrebat portarul.

— Iar eu, sfinte Petre, şi te rog să mă laşi a mă apropia de Domnul care mi-a făgăduit că „oricând, bucuros, cerul îmi va fi deschis".

— Puiule, zice Sfântul, eu ştiu ce ţi-a făgăduit Domnul, că eram de faţă; dar acuma, drept să-ţi spun nu e vremea potrivită să i te 'nfăţişezi; e foarte supărat pe oameni, fiindcă-i vede cum se 'nvrăjbesc, duşmănesc şi vrăjmăşesc între ei şi gata-gata să facă iar războaie şi vărsări de sânge; şi Domnul este peste măsură scârbit de purtările lor, şi chiar se gândeşte cum să-i pedepsească amarnic, cu foc, apă, cutremure şi alte rane, ca să-i aducă pe calea pocăinţei... Prin urmare, mai plimbă-te....

— Bine, a zis poetul.

Şi iar s'a dus jos la plimbare.

Umblând de colo până colo, cum umblă omul fără treabă, a intrat, către seară, pe gangul unui palat, s'a suit pe scări, pe unde se 'mbulzea fel de fel de lume, şi a nemerit într'o sală mare. Acolo ţineau sfat diplomaţi şi militari împrejurul unei mese, pe care, sub lumina a o sumă de policandre strălucitoare, stau întinse hărţi, documente, tractate; iar în capul mesei, într'un jeţ mai înalt, aromea dulce un împărat bătrân, cu toate că toţi ceilalţi făceau gălăgie strașnică, strigând înfierbântaţi, unii pace, alţii război, alţii cine mai putea înţelege ce.

Poetul a înaintat până la masă şi, cu glas olimpian, a tunat:

— Pace! Domnul este peste măsură scârbit!...

Dar unde a fost chip să urmeze mai departe?... Un general l-a luat de ureche şi l-a 'nvârtit în loc cu faţa spre uşe şi cu spatele spre împărat; iar un diplomat l-a consiliat de dinapoi, să sboare pe scară 'n jos.

Plecând astfel mai mâhnit de asta de cât de mojicia cosaşului, a dat pe stradă noaptea, de o ceată de măşti, care cântau ţopăiau şi chicoteau, cum are tinerimea fluşturatică obiceiul în carnaval. Cum l-au văzut au năvălit la el să-l tachineze; una dintre fete l-a apucat de gât cu mâinile ei subţiri şi reci şi l-a sărutat de l-a fript până 'n fundul sufletului; pe urmă, la luat de braţ pe sus, şi au pornit cu toţii înainte, să ridice târgul cu nebuniile lor. La o răspântie, iată că se 'ntâlnesc, în bătaia unui felinar, cu un bătrân gros şi pântecos, roşu ca un morcov şi cam — prea foarte vesel — un fel de negustor provincial, d'ăi de care se 'ncurcă bucuros la petreceri prin oraşele mari, mai ales în toiul câşlegiului. Cum dau de el, se opresc derbedeii, iar măscuiţa poetului se smulge dela braţul lui şi se repede la negustor strigând:

— Unchiule!

Iar „unchiul" zice:

— Sufletu-meu! nepoţico!

Ea îl ia de gât cu aceleaşi mâini subţiri şi reci, şi, pupă-l. Poetul să repede să-i despartă; unchiul îi dă brânci încoace, nepoţica încolo, şi pe urmă tiflă.... Şi plecă toţi încolo cu negustorul. Poetul rămâne în loc, îşi pune mâna la frunte şi stropeşte cu lacrimi calde mormântul iluziunilor sale, ca să crească d'asupra florile pe veci pierdutelor tinere sfinte amintiri...

Apoi, mai mâhnit chiar decât de consiliul diplomatului, merge iar sus.

— S'a isprăvit, Sfinte Petre; mă simt sdrobit de atâtea plimbări...

Şi-i povesteşte pe larg cu mult parapon, dar într'un stil nobil şi susţinut, toate, câte le-a 'ntâmpinat.

Sf. Petre, ţinând la băiatul ăsta, se duce la Domnul şi zice:

— Doamne, iar a venit poetul... Eu aş zice să-l primeşti şi să-i dai şi lui ceva, că prea a rămas fără parte pe lume...

Ce să-i dau, Petre?... Nu i-am spus că nu mai am ce-i da, dacă au luat ceilalţi tot?... Eu stric dacă a umblat gură-cască şi n'a mers şi el la 'mpărţeală?... Poate să mijlocim pe pământ vreo slujbă...

— Nu e de slujbă el, zice sfântul... e delicat...

— Atunci, ceva bani...

Nu-i trebuesc... e dezinteresat.

— Vreo decoraţie...

— Aş! se supără... e şi mândru.

— Ei! zice Domnul: mi-am găsit beleaua cu omul ăsta...

— Doamne, zice Petre, eu ştiu ce i-ar trebui lui...

— Ce?

— Nu-i vreun lucru mare: o cutie cu peniţe, un clondir cu cerneală şi trei topuri mari de hârtie.

— Dă-i-le, să ne scăpăm de el; că iar

cărți redate în extrase

TONIO KRÖGER

(PREMIUL NOBEL 1929)

de THOMAS MANN

In prefața care însoțește această operă, criticul parisian, Ed. Jaloux, *scrie următoarele:*

«Tonio Kröger *este una din acele opere scurte și perfecte, unde lectorul se miră că au putut intra atâtea lucruri. Mai multe vieți omenești, cu trăsăturile lor esențiale, sunt rezumate aici în câteva pagini. O operă de artă, reușită până la acest pnnct, trebue să o recunoaștem, este rară la un scriitor german».*

Transcriem acest pasagiu, orice comentariu fiind de prisos.

Intotdeauna după terminarea școalei, Tonio Kröger întovărășea pe prietenul său prețuit Hans Hansen, în drumul către casă. Fiecare conducea alternativ pe celălalt până în dreptul casei sale, rămânând ca data viitoare celălalt să-și îndeplinească aceiași datorie prietenească. Aerul răcoros al zilei calde decise pe cei doi prieteni nedespărțiți să se plimbe mai mult ca de obiceiu pe promenada centrală, antrenați de vioiciunea spiritelor lor tinere.

— Hans, am o noutate pentru tine! Am citit în ultimul timp *Don Carlos* de Schiller, foarte emoționantă.

Tonio spera să poată atrage și pe Hans în sfera preocupărilor literare. Prietenul său era cel mai bun elev din clasă, un adevărat spirit de elită. Tonio simțise pentru el acea vraje nedescrisă, prin care se poate întreține o comunicativitate spirituală.

— Nu, Tonio, nu vreau să-mi vorbești astfel, îi răspunse Hans, puțin încurcat. Știi bine abisul care ne desparte. Nu trebue să mai insiști.

Pe drum se întâlniră cu un prieten comun, Ervin Immerthal. Băiatul unui bancher, își luase rolul în serios și începuse să ajute tatălui său în operațiile de bancă. Hans discută mult cu el despre ultimile noutăți mondene și de lucruri ușoare. După ce se depărtă, Hans murmură mai mult ca un regret:

— Ce băiat bun e Immerthal! Nu este așa, Tonio?

Acesta nu răspunse. Simțea pentru camaradul său Hans o afecțiune puternică, care era de multe ori diminuată de îndărătnicia acestuia de a nu se decide pentru el. Hans rezista vocațiunii pe care Tonio voia să i-o impună cu tot dinadinsul.

Drumul se micșorase. Deja erau acum în dreptul casei lui Hans. Trebuiau să se despartă. Tonio voia să mai insiste asupra lui *Don Carlos*, care îl sguduise atât. Mai ales scena în care tatăl furios vrea să-l extermine și resemnarea cu care Don Carlos primește această sentință, îl făcuse să tremure. Se visa încă de pe acum ca Don Carlos. Voia să vorbească oricui despre această operă măreață, în care măestria lui Schiller pusese atâta viață și atâta sentiment. Pregătise pentru după terminarea școalei o conversație mai lungă cu Hans despre arta lui Schiller și despre puternica lui creație din Don Carlos. Dar acum vedea cu mult regret că și Hans era mult departe până să-i înțeleagă adevărata structură sufletească.

— Adio, Hans!

— Adio, Tonio!

Și cei doi prieteni apucară pe două drumuri opuse, către locuințe. Hans era mândru pe prietenia pe care i-o arăta Tonio, fiindcă își putuse da seama de valoarea lui, încă mai de mult. In convorbirile pe cari le angajau adesеori la școală asupra diferitelor chestiuni intelectuale cari îi preocupau, avusese ocazia să admire îndeajuns elocința sobră și reținută a prietenului său.

Tonio, în timpul acesta traversa străzile, repede și distrat. Inima sa era fericită. Ea conținea aspirații dureroase, o invidie melancolică și o mică parte de teamă.

II

Blonda Inge, Ingeborg Holm, fiica doctorului Holm, care locuia în place du Marché, fu prima iubire a lui Tonio. O cunoscuse într'o seară la o reuniune dansantă, unde mai multe familii distinse se adunau, împreună cu odoarele respective și asistau încântate la progresele coreografice pe care acestea le făceau mereu. Tonio era fiul consulului Kröger, una din notabilitățile orașului. Aci în această atmosferă de reverie și basm, întrerupt doar de strigătele profesorului François Knaak, cunoscu Tonio pe micuța Inge. Fața transfigurată de emoție, îi trădase simpatia pe care Tonio o credea reciprocă. Dansase adesea lângă ea în cadrilul angajat cu atâta virtuozitate de maestrul Knaak.

Intr'o seară, în timpul cadrilului, urma să execute niște figuri împreună cu Inge. Inima îi tresăltase de emoție. Și când semnul vizibil al profesorului îi marca începutul, Tonio se făstâci atât de rău, în cât se încurcă de tot. Toată lumea, isbucnise în râs. Numai el fugise pe un balcon să-și rumege în tăcere remușcările celor întâmplate. Dacă a râs și Inge?!... Poate că a râs și ea? Gândul acesta îl tortura de aproape o jumătate de oră și îndoiala prindea din ce în ce rădăcini. Zarul se aruncase. Toate visurile sale erau spulberate odată cu acest cadril nenorocit care îi nimicise totul.

♣

Plecase în seara aceea de acolo, cu sufletul înlăcrămat și inima îndurerată. Pierduse pe Inge. Așa cel puțin credea el. Nu mai vrea să mai aștepte confirmarea din partea realității. De oarece o bănuia îngrozitoare, se hotărîse să plece, departe, departe, unde să ducă cu sine imaginea unei copile blonde, neprihănite și a unui joc nenorocit și frumos, care durase și care va mai dura (poate) în imaginația sa, mult timp.

♣

Poate melancolia prelungită a lui Tomo se datora în bună parte și sensibilității sale poetice, revărsată în versuri de o frăgezime umilitoare. Ajunsese la început această îndeletnicire, dar mai apoi trebui să se încadreze în mediul boem

---

așa într'una, toată ziua, bună ziua, a cam început să mă plictisească.

I le-a dat... A plecat poetul foarte mulțumit.

Nu trec nici trei săptămâni, și iar se pomenește Sf. Petre cu el;

— Iar, puiule? Ce mai poftești?

— Am isprăvit hârtia și cerneala...

— Cum se poate?

— ...și am venit să vă rog, dacă nu vă supărați să-mi mai dați.

Sfântul se uită lung la el și pe urmă:

— ...să-ți mai dăm...

I-a mai dat două clondire și patru topuri.

Peste o lună, iar...

— Nu mai pot să-ți dau, drăguță, fără voia Domnului, că lucrurile astea le am și cu luate în primire cu socoteală.... Aide de te roagă singur...

Și domnul s'a îndurat și i-a mai dat poetului —cinci clondire și zece topuri.

Dar când a vrut să plece poetul, Domnul zice:

— Ia ascultă, mă băiete, nu mai strica atâta, fă și tu nitică economie... vezi ce scumpă e acuma hârtia!

Iar după ce a plecat, poetul, senin, zice Domnul:

— Petre, bun băiat e ăsta: dar e cam...

— C'am cum, Doamne?

— ...Cam... zevzec... Nu ți se pare și ție?

— De! Doamne, răspunde Petre, fiecare cu partea lui.

CARAGIALE

al scriitorilor. Astfel cunoscuse o pictoriță, *Lisaveta Iwanovna*, cu care avea adeseori convorbiri estetice. In aceste mici discuțiuni, aproape întotdeauna înflăcărate, Tonio Kröger ajungea la limitele cele mai depărtate ale concluziilor. Lisaveta îl asculta cu atenție, cum distrugea idealul artistic al vremurilor de acum, când scriitorul nu este decât un agent umil al VIEȚII atotputernice și uriașe.

Elocința sa sobră lua aspecte extrem de emoționante, pe cari Lisaveta Iwanovna le străbătea cu lacrimi fierbinți. Părea un ecou venit din depărtări nevăzute, care ți se insinuează la ureche sub formă unor refrenuri știute, abia șoptite în zilele de groază.

Tonio își întrerupea aceste mici conversațiuni pentru a lua ceaiul pregătit de ea, în salonul frumos decorat, unde aroma ceaiului îi deștepta puțin și sentimentalismul său. Atunci începea Tonio tirade despre iubire și despre fericire, cari uimeau pe Lisaveta Iwanovna.

In ziua aceasta venise mai devreme ca de obiceiu. Venise pentru ca să-și ia ziua bună dela ea. Se hotărîse să plece într'un voiaj lung spre Danemarca. Admira mult spiritul creator al acestor mici germani si vroia cu tot dinadinsul să mai vadă odată această patrie a sa, leagănul copilăriei sale. După introducerea obișnuită, povesti pictoriței planul său de evadare spre necunoscut și spre inedit. Și se retrase imediat.

III

Călătoria începu monotonă, cu trenul. Când luă vaporul ritmul frământat al apei îl mai învioră și îi mai dete forțe de rezistență. Când ajunse în orașul natal era seară .Luă repede drumul primului hotel unde se culcă imediat. Se simțea foarte obosit.

In timpul somnului visă mult despre copilăria sa îndepărtată, petrecută în acest mic colț de rai omenesc. Vedea aevea pe tatăl său, puternic și viguros și pe mama sa, dulcea sa mamă, cum îl adormea in serile lungi de iarnă, în pletora basmelor bătrânești. Apoi jocurile sale prin împrejurimi, când colinda până unde îl ducea dorul lui spre necunoscut, manifestat încă de atunci. Ce mult timp trecuse dela acele timpuri înduioșătoare, cari nu mai păstrau pe retina imaginației sale decât reflexul unor bucurii trecute prea repede. Totuși această dorință de a revedea locurile de odinioară îi mânase pașii spre orașul natal, cu o impetuozitate necunoscută până atunci.

A doua zi primul lucru pe care îl făcu, fu vizita la fosta casă a părinților săi. Acum era o bibliotecă populară. Custodele îi înlesni vizitarea și astfel Tonio putu să mai vadă locul unde tatăl său trăise ultimele clipe din viața sa și mama sa de asemenea, precum și odaia care îi adăpostise primele ambiții în viață. Mulțumi custodelui și plecă la hotel pentru a părăsi orașul. Aci un agent de poliție îl forță să se legitimeze. Coincidența făcuse ca un escroc internațional să părăsească odată cu el Berlinul, spre Danemarca. Agentul își făcea datoria. După mai multe încurcături produse de faptul că nu poseda asupra lui nici o legitimație, plecă spre Copenhaga, unde spera să poată sta liniștit câteva luni. Ajuns aci se instală într'o pensiune retrasă unde putu să se odihnească bine. Și în liniștea acestor locuri patriarhale, deslusi Tonio Kröger adevăratul sens al vieții, pe care el până acum îl ignorase, dar care acum trebuia să i se releveze Simți punctul palpitant al vieții sub forma unei raze de soare care te mângâie binefăcător o clipă, și apoi dispare pentru ca să reînceapă cu altul acelaș ciclu. Își dete seama de întreaga eroare pe care o făcuse până acum, substituindu-se el, artistul, vieții însăși.

Își închipuise că poate creia viața și se văzuse înfrânt de viață, care irupsese din tiparele prea strâmte în care el voise să o strângă.

IV

Zarvă mare în sala de dans a cazinoului. O mică trupă de escursioniști s'a oprit aci și au amenajat o serată. In mulțimea acestor tineri voioși Tonio recunoaște cu oarecare emoție pe Inge, blonda Inge cu Hans Hansen. Senzația acestei revederi este mare. Nimic nu poate reține pe Tonio departe de aceia căreia i-a dedicat o mică parte din intimitatea sa.

Revederea ei, acum, în acest decor liniștit unde spera să găsească sobrietatea necesară refacerii sale intelectuale, îl neliniștii din nou. Și apoi, și Hans, prietenul lui, cu Inge! Nu putea suporta o astfel de degradare a vieții. Totuși rămăsese liniștit. Larma se potoli în curând, căci excursioniștii plecase, făgăduind reîntoarcerea pe înoptate, pentru când amenajaseră un bal în sala, cazinoului. Tonio începu să reflecteze asupra celor întâmplate. Blonda Inge se mărise și devenise mai frumoasă ca înainte. Revederea aceasta, impresionă profund pe Tonio. In curând însă se resemnă. Bănui și mai mare puterea instinctelor. și cu sufletul îndurerat căută să legitimeze purtarea tinerei Inge. Se bucura, acum, că a găsit în Hans Hansen protectorul ei autorizat.

Era un băiat frumos și inteligent. Ce putea cere mai mult pentru ca această pereche să fie desăvârșită. Cel puțin să fie amândoi fericiți. El, Tonio Kröger, va rămâne omul care meditează, și care filosofează pe ruinele nenorocirii sale. Va rămâne și mai departe omul care a fost și va fi nefericit mereu, dar va iubi viața tot mai mult, cu cât ea va fi mai vitregă cu aspirațiile sale idealiste. Timpul care se scursese repede, îl trezi din reveria aceasta ușoară când ceata excursioniștilor sgomotoși se întorceau din nou spre casinou Toată valea răsuna de țipetele și urletele lor. Tonio mai privi odată spre Inge, dela balconul unde era așezat și o văzu rezemându-se fericită de brațul lui Hans.

Marea serată pe care o începură așa pe neașteptate, atrase toate fețele mai aristocrate din ținut. Toți voiau să onoreze cu prezența lor balul organizat de excursioniști. Deși începuse de curând, sunetele jazului răsunau frenetic, până la Tonio. Muzica ușoară îi anunța acestuia de seara când dansase prima oară cu Inge cadrilul. Lucrul acesta îi readuse la realitate.

Pleacă spre sala de bal. Ascuns după o perdea urmărește jocul impetuos al lui Inge, devenită senzuala Inge și gândirea sa capătă o confirmare mai repede decât se aștepta. In sfârșit începe cadrilul. Cadrilul unde se făcuse de râs Tonio atâtea ani în urmă. Inima lui plânge. Sufletul lui plânge. Totuș e fericit să poată urmări jocul grațios al lui Inge. Unei fete îi vine rău în mijlocul dansului. Cavalerul nu mai are timp să-i ajute și o lasă să-și dea sufletul pe podea. Tonio sare imediat din locul unde era ascuns și o salvează. Fetița este fericită și îi mulțumește. Este atât de fericit.

Tonio pleacă imediat în camera lui.

*

A doua zi, scrise amicei sale, Lisaveta Iwanovna, după cum îi promisese :

„Dragă Lisaveta, de aci din Arcadia de unde vă voi întoarce în curând, îți scriu. Iată deci o scrisoare, dar ea te va decepționa, căci am intenția să mă țin numai în generalități. Și aceasta nu pentru că nu aș avea ce să povestesc sau că n'aș fi trăit câteva evenimente; la mine, în orașul natal, unde au voit chiar să mă aresteze cineva,... dar toate acestea ți le vor povesti eu la întoarcere.

„Iți aduci aminte, Lisaveta, că mă numeai odată burghez. M'ai numit astfel într'o zi când, antrenat de alte țeluri cari îmi scăpaseră înainte, ți-am mărturisit că iubesc viața.

Tatăl meu, știi bine, era un temperament de Nord, reflexiv, profund, corect prin puritanism și înclinat spre melancolie ; în timp ce mama, de o origină exotică nedeterminată, era frumoasă, sensuală, naivă și de o lejeritate impulsivă. Fără nici o îndoială, aceasta forma un melanj care conținea posibilități excepționale, dar de asemenea și pericole excepționale. Cel care eși fu astfel : un burghez care se rătăci în artă, un boem care are nostalgia manierelor bune și un artist turmentat de o conștiință slabă. Căci conștiința mea burgheză mă face să văd în toată activitatea artistică, în tot ceeace ese din comun, ceva suspect, ceva îndoelnic, ceeace face să simt o mare plăcere pentru tot ceeace este simplu, naiv, pentru tot care este desbrăcat de geniu și de rațiune.

„Sunt așezat, după cum vezi, între două lumi și nu mă găsesc la mine acasă în nici una din ele. Voi, artiștilor, mă numiți burghez și burghezii pe de altă parte sunt tentați să mă aresteze.

Admir pe aceia cari, plini de hotărire și sânge rece, se aventurează pe drumul care duce la frumusețea demoniacă și grandioasă, dar nu îi invidiez de loc. Căci dacă ceva este capabil să facă dintr'un om litere un poet, este tocmai acest amor burghez pe care eu îl resimt pentru tot ce este omenesc, viu și obișnuit. Toată căldura, fericirea, umorul, vin dela el, și trăesc prin el.

Ceeace am făcut până acum, nu este mare lucru, aproape nimic. Voi produce de acum înainte opere mai bune, scumpă prietenă, — aceasta este o promisiune pe care ți-o fac. In timp ce scriu, sgomotul scurt al mării urcă spre mine și eu închid ochii. Imi arunc ochii într'o lume care se naște, care cere să fie organizată și să ia formă ; văd o mulțime mișcătoare de umbre omenești, cari îmi fac semne să viu să le caut și să le desrobesc ; umbre tragice și umbre ridicule și altele care sunt de amândouă felurile, — pe acestea toate le iubesc mult. Dar dragostea mea cea mai puternică și cea mai secretă aparține acelora cari au bucle blonde și ochi albaștri, frunților clare și vioaie, celor ce sunt fericiți, plăcuți și obișnuiți.

„Nu bajocori această dragoste, Lisaveto, căci este bună și productivă. Și mai ales, e făcută din aspirațiuni dureroase, din invidie melancolică, dintr'o puțină teamă și dintr'o foarte curată fericire".

NUMA CARTIANU

(Edit. libr. Stock-Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 15
6 Aprilie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAȚIUNII SIBIIU

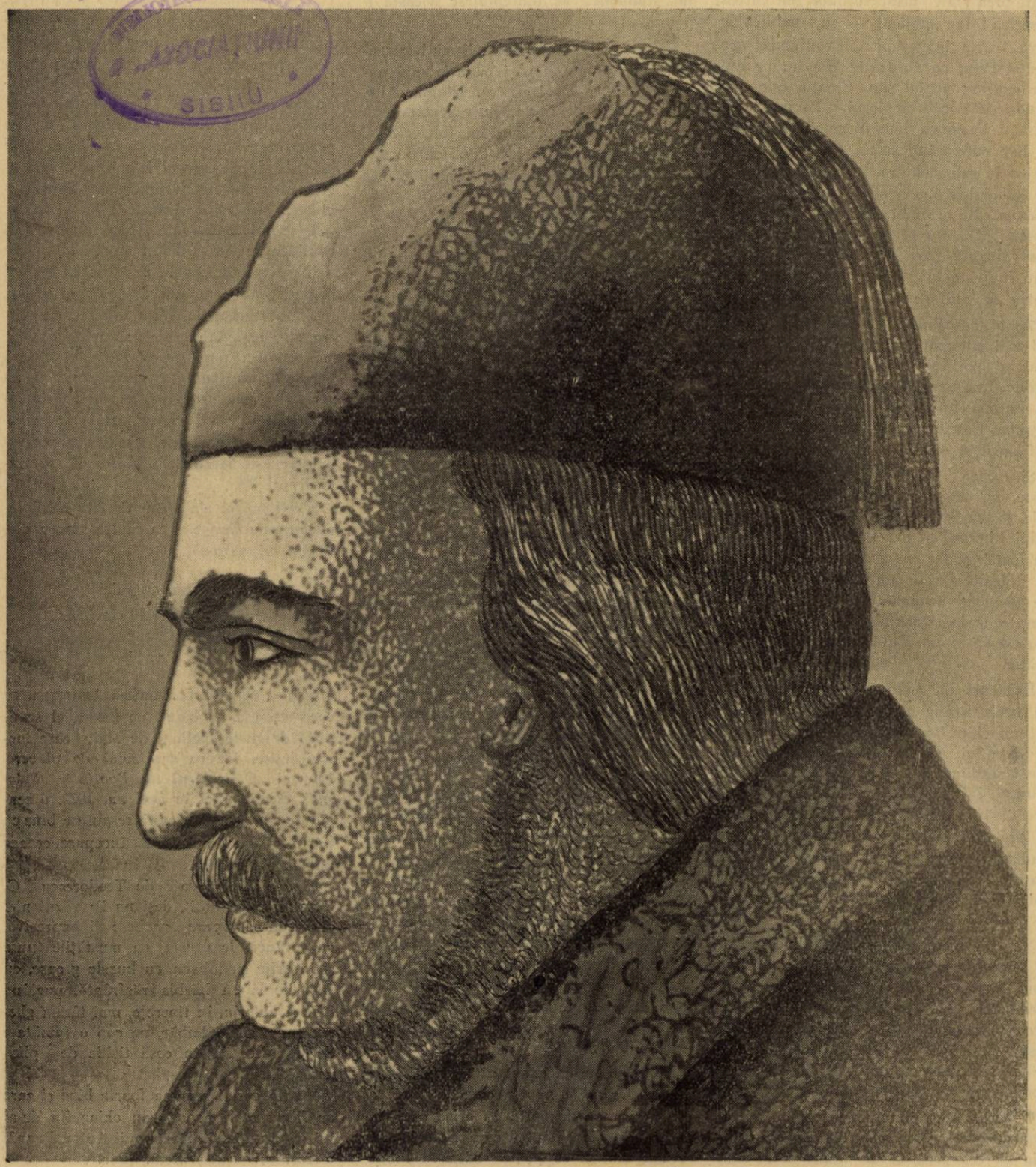

ANTON PANN

Ctitorii

ANTON PANN

de ROMULUS DIANU

Lui Anton Pann scriitorii nu i-au onorat nici îngroparea, nici amintirea. E socotit prea „mic" acest vorbitor din curtea Bisericii ! Iar publicul, — cu publicul e ceva foarte interesant : îl confundă pe Anton Pann cu Nastratin Hogea ; pe autor cu personagiul său. Creaţia este mai cunoscută decât creatorul. Poporul i-a păstrat imaginea unui drumeţ cu traista în băţ, cutreerând satele, trecând din biserică în saloanele boereşti, şi din saloane în mahalalele Bucureştilor, unde avea totdeauna câte o iubită, cel mult şapte. Eminescu, Haşdeu şi Teodorescu G. Dem., sunt singurii cari l'au preţuit pe Anton Pan la justa lui valoare. Cei douăzeci şi patru de ani de viaţă spirituală (1830—1854) ai dascălului l'au consacrat drept cel mai minunat român al timpului şi cel mai înţelept factor social de ordine şi ierarhie, într'o epocă turbure când bântuia în Europa furia revoluţiilor : Thiers în Franţa, Cosciut în Ungaria şi Daniel O'Connel în Anglia.

Şi dacă conducătorul acestei reviste, nu ne-ar fi oferit, acum doi ani, mie şi lui Sergiu Dan ,paginile „Universului Literar" pentru a mai evoca odată, cu toată amploarea necesară, nobila figură a cântăreţului, am fi fost descurajaţi de piedicile nenumărate ce s'au ivit, în timp ce scriam acea modestă *„Viaţă minunată a lui Anton Pann"*, care e azi în librărie.

Existenţa lui Anton Pann se împleteşte cu însăş istoria secolului XIX românesc, într'un chip foarte ciudat. Opera lui, ca şi viaţa lui, sunt atât de identice cu el, încât studiind una e cu neputinţă să nu aluneci într'alta. Anton Pann n'a făcut decât să iubească : femeile, înţelepciunea şi ţara. Naţionalismul lui este de cea mai humanistă esenţă şi nu ştiu dacă el, sau Fustel de Coulanges, a spus acest cuvânt splendid : *„Patria este ceeace iubim"*.

S'a născut în Bulgaria, la Slivden, sau la Slivin, cum se zicea, în 1794, şi nici de cum în 1797, cum credea Teodorescu G. Dem. până în 1889. Mai pe urmă el însuş, acceptă această dată 1794, bizuindu-se pe nişte versuri ale lui Anton Pann, unde acesta se întinereşte cu trei ani, ca să se poată a treia oară însura.

Cobora dintr'o familie de ciobani şi de negustori de aramă. Despre mama lui se ştia că era greacă, iar despre tatăl său, Pantoleon Petrovanu, noi nu avem nici o îndoială că era român, întrucât ocupaţiile lui, cum şi refugiul familiei în principatul Munteniei, ne îndreptăţesc această ipoteză.

Pe cât ştim însă, Bulgarii nu-l revendică pe Anton Pann, şi cu atât mai puţin Grecii !... E al nostru. Isteţimea lui, care a mirat pe Eminescu, e românească. Iar gradul preocupărilor lui folclorice şi muzicale nu a fost atins, după el, de nici unul dintre urmaşii asupra originii cărora nu există dubiu.

A fost cântăreţ, învăţător şi amant. Fraţii lui mai mari Vlad şi Andrei, au murit ca ostaşi la Brăila, în luptă cu Ibrahil Paşa, în 1809, iar el cu mama sa, în timpul ciumei lui Vodă Caragea a fugit cu polcul la Chişinău.

După ce văzuse arzând ţara, arzând hambarele şi oraşele,, necinstindu-se fetele, prădându-se gospodăriile chiar de cei puşi să le păzească, Anton Pann vedea acum năruirea celei mai formidabile forţe pe care lumea a produs-o în secolul acela: sfârşitul dezastruos al gloriei lui Napoleon, care se întorcea sdrobit din campania în Rusia.

Lecţii mari a văzut Anton Pann .Ceeace nu pare destul de explicit cercetărilor este că printr'o facultate divinatorie extraordinară el a înţeles acele pilde şi le-a dat aplicaţiunea necesară la noi.

Oricât aş căuta să-l evoc în liniile lui reale, nu pot fără nevoia de a apela mereu la viaţa care i-a fost meschină şi grea. Dela Bucureşti alergând la Chişinău, şi de acolo la Liov, dela Liov la Bucureşti în timpul ciumei, cântând la biserica Olari şi făcând şcoală bisericească la Petre Efesiul, apoi dascăl la Râmnicul Vâlcei, unde s'a îndrăgostit de o călugăriţă minoră, cu care a fugit la Braşov, pe care a pus-o să cânte îmbrăcată bărbăteşte, în strană, şi căreia, făcându-i un copil, i-a purtat de grije umblând cu ea prin munţi, iată atâtea semne despre frenezia acestui suflet, despre nesecata lui curiozitate, şi „rabelaisianul" lui gust de viaţă. Apoi despărţirea de prima femee legitimă, determinată de excesele biciului cu plumbi pe pielea ei albă, şi a doua lui căsătorie, care aştepta pe a treia.

Nu se poate şti exact *cât* a scris Anton Pann şi *când* a avut vreme să scrie, că era mereu pe drumuri. In orice caz, el e primul scriitor român care a trăit din scrisul său, şi se poate vedea în bibliografia pe care o remorchez acestui articol, câte subiecte a atacat el şi cu câtă diversitate.

A scris muzică bisericească, a transcris, a corijat, că nu se mai poate afla ce e original, ce e de împrumut şi ce e copiat deadreptul de aiurea. Câte odată el nu uită a indica sursele de inspiraţie, dar numai rarcori. Opera lui e ignorată până astăzi fiindcă nici un istoriograf nu i-a grupat-o, şi nu i-a ales-o. Las la o parte calendarele pe care el le-a întocmit cu atâta spirit, almanachurile pe care le-a înfrumuseţat cu improvizaţiile lui anonime, sau scrierile orientale bisericeşti, — şi consider pe Anton Pann numai în ceeace a dăruit el literaturii. E păcat că tocmai primul traducător al slujbelor ortodoxe, în limba naţională, scapă interesului nostru, dar omagiul nu e mai neînsemnat.

Literatura românească până la el era mai mult un apanaj al clasei culte. De aceea şi e tincturată cu fel de fel de „ifose" : ifose de Ţarigrad, ifose de Petrograd şi ifose de Paris. Ifosul popular românesc este meritul lui Anton Pann. Exclusiv al lui.

E trist că el n'a putut fi şi în ochii femeilor sale ceeace avea să fie pentru noi. Prima lui nevastă,

„Chiar în ziua cununiei
„a fugit şi *l*-a lăsat
„şi dealul Mitropoliei
„necontenit *l*'a urcat..."

Scăpat de această Zamfiră Agurezan, cu care avusese un băiat, pe Lazăr, el se apucă de gustat pelinul de Maiu, care tocmai ieşise, iar ca supliment de plăcere, întocmi *„Calendarul lui Bonifatie Selo-sul"*. Scrise până în acel an, 1822, o seamă de cântece bisericeşti, se pusese bine cu Cerul, şi odată asigurat, începuse ceeace numea el *„a trăi"*.

Figura lui, evocată de Teodorescu G. Dem. care l'a iubit, deşi nu l'a văzut nici el vreodată, apare „oacheşe şi expresivă, cu sprâncenile urcate, cu mustăţile tunse şi înegrite cu tabacu, cu buzele groase, cu favorite şi cu bărbia răsfrântă, purtând işlic şi anteriu, în tinereţe, mai târziu gheroc lung, zis şi laibăr, pe cap o jumătate de cilindru, iar în casă tichie de plisă neagră".

Un tip care-i semăna foarte bine şi care ar fi putut fi nepot, sau chiar fiu de-al lui (căci unde n'a lăsat copii Anton Pann?) a fost serdarul Valerà. (Portretul dascălului, lucrat în uleiu de un pictor necu-

noscut, se mai află, cred, în pinacoteca statului, dăruit ei de Oprea Dumitrescu, *„tânărul căruia i-a dat inima brânci să-şi moştenească dascălul cel puţin în unele, dacă nu în toate"*, şi care a trăit vreme de douăzeci şi cinci de ani cu Ecaterina, a triia femee a lui Anton Pann, după moartea acestuia).

A trăit obscur şi a murit anonim, de lingoare în 1854, la Bucureşti, unde se află îngropat, foarte aproape de biserica Lucaci.

Epitaful pe care singur şi l-a scris, n'a fost pus de urmaşi pe mormântul lui. Abia târziu i s'a ridicat marmura dorită pe care sunt săpate versurile făcute să-i strejuiască nemurirea :

Aici s'a mutat cu jale
In cel mai din urmă an,
Care în cărţile sale
Se subt-scrie Anton Pann
Acum mâna-i încetează,
Ce la scris mereu şedea
Nopţi întregi nu mai lucrează
La lumină cărţi să dea.
Implinindu-şi datoria
Şi talantul neîngropând
Şi-a făcut călătoria
Dând în lume altor rând.

Numai o lectură atentă şi integrală a operii lui poate duce la cunoaşterea exactă a vieţii ce Anton Pann a trăit. Nenumăratele lui cărţi ilustrează prin înţelepciunea adunată de ele, prima jumătate a secolului XIX, cu tot ceeace s'a conceput mai bun atunci, cu mijloacele limbii româneşti de atunci, şi în cadrele culturii de atunci. O împlinire a cărţii ce am scris despre Anton Pann, ar fi ediţia ideală, în care să se transcrie exact şi fără fâţârnicie, scrierile lui trudite şi vesele. Dar acest lucru târziu se va putea întâmpla. Până atunci, şi poate chiar după aceea, el rămâne în ordinea spirituală a valorilor româneşti Eroul Necunoscut, cel mai iubit şi cel mai uitat.

ROMULUS DIANU

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Anton Pan originar din Slivden (Bulgaria) s'a născut la 1794 (Gh. Adamescu). Tatăl său era arămar sau căldărar şi — după toate probabilităţile — român. La 15 ani e dus de Ruşi în sudul împărăţiei ţarilor şi înrolat, odată cu alţi doi fraţi, ca muzicant. Puţin după moartea acestora (în războiul rusoturc) fuge (cu mumă-sa) în România — decis să-şi regăsească satul natal. Acomodându-se în Bucureşti — unde se îndeletniceşte cu lecţiuni de muzică bisericească şi cu oficiul de paracliser la biserica Olari. Acesta este debutul. Mai târziu ajunge cântăreţ — pregătindu-se în această direcţiune — pe deoparte, la şcoala de cântări, pe de alta, la tipografia lui Petre Efesiu, „vestit profesor de muzică bisericească în Bucureşti", în acea vreme, al cărui succesor, în conducerea tipografiei va ajunge în curând.

Mai funcţionează ca dascăl domnesc la Seminarul din Râmnicul Vâlcii, ca profesor de muzică vocală al şcoalelor naţionale şi cântăreţ la diferite biserici.

La 1842 e numit profesor de muzică la Seminarul din Bucureşti. Apoi : înfiinţează o tipografie — îndeletnicindu-se, tot timpul liber, cu adunarea şi aranjarea fie a melodiilor poporane, fie a muzicii bisericeşti, fie a poeziei celor mulţi. Moare de tifos la 1854 şi e îngropat în curtea bisericii Lucaci.

A SCRIS :

„Rânduiala sfintei şi dumnezeieştei liturghi. (1810).
Anastasimarul românesc (şi alte scrieri bisericeşti). *Teoreticon* (1823).
Irmologhion, sau catavasierul musicesc (1823).
Prohodul, Doxastarul, Noul Erotocritu.
Antologhia, sau Heruvico-Kinonicarul.
Bazul teoretic şi practic al musicei bisericeşti.
Cântări de stea (1822).
Calendarul lui Bonifatie Setosul (1822).
Şezătoarea la ţară.
Versuri musicesti. (1830).
Poesii deosebite, sau cântece de lume (1831).
Indreptătorul Beţivilor. (1832).
Christoitie, sau şcoala moralului (primul cod al manierelor elegante, la noi), 1834.
Erotocritul (1837).
Triumful beţiei, sau *„Diata ce o lasă un beţiv pocăit, fiului său"* (scrisă cu mult înainte de 1852, dar publicată în ediţie definitivă în acest an).
Povestea vorbei.
Moş Albu.
Spitalul Amorului. (1839).

H. AESCHER : Interior din Capela Sf-ta Elena

Evanghelia Sf. Ioan (în opt limbi şi cu litere chirilice (la Sibiu, în 1840).
Fabule şi Istorioare .

Dela 1842 până la 1845 Anton Pann nu mai publică nimic, afară de calendare şi scrieri bisericeşti. Astfel în anul 1843, din îndemnul Mitropolitului Neofit, şi în tipografia sa proprie, „întocmi în româneşte cu destule ameţeli şi pierderi de odihnă şi de somn" :

Kalofonicul, Irmologhion, Catavasierul, Teoreticon şi *Epitaful,* în ediţii noui, pe cari le tipări în 1846.

In 1847, la 23 Martie, în Bucureşti, el scrise *„Memoria focului mare".*

Glumele lui Nasr-Eddin Hogea, adoptate din turceşte, sub titlul *„Năsdrăvăniile lui Nastratin Hogea".*

Arghir şi Anadam.
Alesandria.
Istoria lui Mihaiu Viteazul, în versuri.
Uă şezătoare la ţară. Paraclisul comun Al doilea paraclis.

poezie

GRĂDINAR NEBUN

La căpătâul lumii, ca'n vremuri cu minuni
— când, în opinci, Domnița pleca pe jos, streină, —
aș vrea să-mi fac colibă cu nalbe și lăstuni,
cu streașină de lună și stelele'n grădină.

Să mi se'nchidă urma, ca pașii sub omăt,
să-mi fie amintirea măr putred care pică
și taina-mi, rătăcită prin codrii, îndărăt,
pribeagă, să se piardă ca o cărare mică.

Pe toată viața veche să crească buruene,
da'n grădinița nouă, tăcerea și lumina
în zori să mă 'ncovoaie, cu soarele pe gene,
să'ntreb ce fac bujorii, cum a dormit glicina.

Și de-oi uita și graiul, precum uitai de toate,
doar gândul nou pe-o floare să-și cate veșnic locul
ca, întâlnit cu gândul albinelor mirate,
să le priceapă taina, durerea sau norocul.

Să-mi știu în orice floare și cântecul și rostul...
Cădelnița tăcerii în mine să afume,
și vrând să-mi dibuiască, zădarnic, adăpostul,
în van să umble timpul să mă găsiască'n lume.

Și'n marea-mi sihăstrie, cu flori și cu albine,
să-mi semene și visul și sufletul, cu viața
pe care și-o visează, — în straturi, dimineața, —
bujorii ce-or începe să semene cu mine!...

Păunii lunii, noaptea, să gângure ușor,
și crimii să se plimbe pe-aleile cu lună...
...Și de-o sosi, prin vremuri, drumeț iscoditor,
să se re'ntoarcă'n lume și tuturor să spună

C'a întâlnit, odată, un grădinar, departe,
și ca, nebun și singur, acolo, grădinarul
șoptia, ciudat, cu crinii și cu bujorii'n parte,
ne'nțelegând nimica, din ce-i vorbi drumarul!

RADU GYR

APE IN NOAPTE

Apa sură cu nămoluri odihnește
Și abia de mai tresare câte-o undă;
Intunericul cu negri nouri crește,
Și în ape adormite se scufundă.

Pretutindeni, maluri rupte s'au unit
Ca o păcură cu apa'n negru luci
Și din funduri se răsfrânge în bulbuci
Miros tare de pământ prea putrezit.

Și cum apele mereu se adâncesc
Și cu mine parcă'n noapte pier
Numai trestia înaltă o zăresc
Ca un fir de borangic legat de cer.

G. TALAZ

PARADIS

In seara când ai râs întâia oară
Un tril melodios a rupt tăcerea,
Gropițele și-au contractat puterea
Ca două boabe lângă gura coaptă.

Și jazzul tremura un joc năvalnic
Cu răsuciri de patimă și silă
In dansul ondulat ca o reptilă
Sau ca un sbor de menestrel heraldic.

Calmi, amândoi am dibuit fiorul
Să 'ntindă plasa de dorințî întinsă
Și 'n ea furați, să ne trezim prelinsă
Iubirea, ca să-și depene fuiorul.

Și basm ar fi cât pasiune oarbă!
Am știi bătaia ochiului ce spune
Și am zori urechea să nu sune
Decât ce buzele vor ști să soarbă.

NUMA CARTIANU

AȘI VREA SĂ ȘTIU...

Aşi vrea să ştiu atîta :... cînd... unde e sfîrşitul ?...
Cînd o să pot odată să laud asfinţitul,
Să preamăresc o floare, un codru sau o stea ?
Cînd o să gust vre unul din farmecele firii ?
Cînd o să'mi smulg privirea din soarele iubirii
Şi-o să 'nţeleg o jale, ce nu mai e a mea ?

In jurul meu, nu-i viaţă... nu-i glas... nu-i drum... în mine.
In mine... strigăt, clocot, foc, sbucium, chin, ruine,
O lume... lumea toată... şi viaţa... vecinic ea...
Mi-e sete de tăcere, de linişte, de noapte...
Aşi vrea s'aud cum firea se 'ncîntă printre şoapte,
Să preamăresc o floare, un codru şi o stea....

Să'mi ţin în braţe visul, să nu'l rănesc deapururi,
Să mi se-aline ochii pe blândele contururi,
In care-i scrisă vraja obrajilor curaţi...
Să nu pândesc în altul doar răul ce mă doare,
Să n'am în mine raiul şi iadul... şi o floare,
O stea, un nor, să-mi pară şi mie că-mi sunt fraţi...

Nimic în juru'mi... nimeni... tot eu în fiecare...
Tot setea ce mă arde în fundul apei clare,
Tot gândul ce se sbate sub pumnii încleştaţi...
Aşi vrea să ştiu atâta:... când... unde e sfârşitul ?
Când o să pot, în tihnă, să simt că asfinţitul,
O stea, un codru verde îmi sunt şi mie fraţi ?...

GINA SANDRI

VIFORUL [1]

de D. IOV

Când am eşit din tunelul dela Larga, trenul părea că 'năintează printr'un alt tunel tăiat în ceaţa deasă care coborâse ca un munte de humă. Nu să mai vedeau stâlpii de telegraf, nu obliciam nici rarele cantoane. Satele dispăruseră în marea întunecată.

Pe geamurile vagonului de clasa treia gerul aşternuse, peste florile lui, o încărunţire de omăt. Elevi, cu vacanţa 'n ochi şi veselia pe buze, însemnau pe ferestre, rotocoale, cu bani încălziţi în suflarea gurei. Alţii scârţiau din viori valsuri şi polci în admiraţia aprinsă a normalistelor. O sobă de fer, într'un ungher, arată, prin portiţa stricată, un rânjet de aramă. Prin crăpăturile uşei gerul trăgea linii de promoroacă şi cernea, pe duşumeaua rece, o dâră de var pisat.

Prin gălăgia din vagon, trenul încrusta opintelile lui gâfâitoare. Aveam credinţa că trenul se va opri în câmp, că va trebui să coborâm, să împingem, atât de greu înainta brăzdând ogorul de ceaţă.

La Todireni jumătate din tinerii pasageri coboară. Din coasta gării răsăriră chemări şi sunete de zurgălăi. Oameni încotoşmaţi în straie groase, cu glugi trase peste căciuli, luară în primire pe cei aşteptaţi. Apoi zurgălăii porniră să samene clinchetul lor pe drumuri înzăpezite.

Cele zece minute cât trebuia să stăm în staţie să lungiră o veşnicie. Am auzit de mai multe ori icnind maşina şi ţipând un şuerat întretăiat şi răguşit. Dar de urnit nu putea.

— Au îngheţat ţăvile, răspunse un ceferist întrebărei unui călător. Vestea aceasta par'c'a îngheţat şi glasurile din compartiment. Cei rămaşi strângând gerul în încălţămintea uşoară priviam soba în care nu mai strălucia nimic. Începuse să-mi fie foame. Am deschis usa să cobor la restaurant când cineva, râzând, glumi: „Hai măi tată, hai..." Şi gluma să prinse. Trenul porni greoi, gâfâind ca de truda unui drum lung.

Pe lângă foame, mă încolţi şi frigul. Ghemuit în ungherul cel mai îndepărtat de fereastră, am început să mă gândesc la o sobă caldă şi la mâncările ce mă aşteptau la Ştefăneşti. După ani mulţi, ascultam rugăminţile unor rude şi mă duceam să sărbătoresc crăciunul în târguşorul de pe malul Prutului. Doriam s'ajung cât mai de vreme, s'apuc ajunul cu tot farmecul lui, să văd, pe uliţa întroenită înaintând părintele cu Naşterea.

M'am rezemat de ungherul rece şi am închis ochii sub amorţirea uşoară a gerului. Mă vedeam înconiurat de-o ceată de nepoţi, nu stiam la ce întrebări să răspund şi din ce să gust întâi, din masa încărcată cu mâncările ajunului. Vedeam şi pe Duduia Olguţa care acum trebuia să fie studentă şi'n mine tresări un fior de bucurie înfierbântându-mi trupul ca o odăiţă călduroasă.

Aveam o întârziere de trei ore când ne-am oprit în Zlătunoaia. Dacă mai stă trenul mult aici, înoptăm. Să vede că mecanicul, de teamă să nu-i îngheţe iar ţevile, porni numai decât, abia având timp câţiva şcolari să coboare.

Viscolul să 'nteţ'se. Printr'un ochi de fereastră, unde vântul alungase ghiaţa, mă uitam pe 'ntinsul alb. Valuri de omăt călătoriau, s'opriau pe la dosuri, creşteau dealuri albe şi mânau spumă în zarea cenuşie. Cerul coborâse până deasupra trenului, să sprijinea pe vagoane parcă, îngreuindu-le mersul.

La Truseşti am ajuns pe la 4. Când am coborît, Moş Pricop îmi ieşi Moş Crăciun înainte.

— Am crezut că nu mai agiungiţi azi, Coane Todiriţă. Aştept dinaintea amezii..

Moş Crăciun, vătuit de omăt, îmi luă geamantanul şi puse 'n mişcare ciubotele de iuft îmbrăcate în pânză de ţuhal, lăsând urme după care mă ţineam. Gara părea o cutie roşie într'un morman de frişcă. Ţeii, aliniaţi soldăţeşte, arătau cât a crescut troianul. O şapcă aprinsă să ivi şi să stinse după o uşă în care viscolul arunca uium. In părete ceasul privea c'un ochi acoperit jumătate cu albeaţă.

In spatele gării, Moş-Crăciun aşează ba gajul sub lădiţa săniei. Îşi pieptănă, cu mănuşa cu-n deget, barba, izbind, în puhăviala albă, o mână de smântână.

— Caii îs şpirt, nu alt'ceva, începu vorba musteţile cu ţurţuri. In două ceasuri suntem la căldurică la domnu Hristache.

— Da' drumu-i greu, Moş Pricop?

— Dealul la Guranda îi cam troenit. dă dimineaţă eşise oamenii din Cristeşti să facă pârtie.

O rochie de ceaţă mă izbi cu falduri de viscol. M'am poticnit şi-am întors spatele răbdător. In sanie m'aştepta o şubă, să 'ncapă un urs în ea şi-o cergă trimisă de patru oi.

Moş Pricop mi-a 'nţeles privirea.

— Deocamdată, Coane Todiriţă, nu te poţi găti. Deocamdată trebue să ai grijă di suflet. Nu poţi pleca aşa fără o leacă di *zagnată* la inimă.

Am priceput şi-am încuviinţat sfatul înţelept a lui Moş Crăciun.

— Mergem, deocamdată, în *restoran* şâ-ţi lua dumneavoastră un ceai di-acel care ardi pi gât şi-o gustare. Pe-aşa vreme trebue numai dicât puţână cerbinţeală la inimă.

Am intrat, pe urmele lui Moş Pricop, în restaurant. Gheţărie... Frig, mai frig ca afară. Negustorul, cu grija ajunului, părea grăbit. In faţa unei sticle cu rachiu şeful de tren desgheţa ţevile...

— Domnule Gheorghiţă dai mata două *ciocane*, luă vorba înainte moşneagul.

In două pahare de vin domnu Gheorghiţă umplu două *ciocane* cu rachiu. Am luat o gălueşcă de post, mare cât un pumn ciobănesc, îngheţată şi punctată cu stafide. Moş Pricop sorbi odată apoi deşertă dintr'o solniţă, în palmă, tot piperul. Privi puţin, cum priveşti praful când faci cartuşe, pe urmă turnă piperul în pahar, apăsă mâna deasupra şi 'ncepu să cobâltâe rachiul până i să 'negri culoarea. După ce-şi făcu cruce îl dădu peste cap.

— *Deocamdată* unu s'o dus. Coane Todiriţă şâ trebue sâ ni grăghim, că 'ntunecă.

Până nu 'ntunecă, domnu Gheorghiţă îi mai umplu unul. Cu greu şi cu îndemnuri multe, am golit paharul. Ace fierbinţi începu să-mi furnice trupul. O ceaţă uşoară îmi îmbrobodi ochii, îngreunind pleoapele.

La sanie Moş Pricop îmi trânti în spate soba şubei. Am tras căciula până la nas şi-am ridicat gulerul de lup. In cergă îmi învăli bine picioarele şi se aşeză de-a dreapta. După ce-şi făcu cruce, porniram. Râsete de zurgălăi alergau pe vânt. Prin sat, dela case, coloane de fum sprijineau tavanul cerului. Ţipenie de om pe drum.

— Parcă s'a mai limpezit oleacă...

— S'o l'mpezit a ninsoare, cucoane. Deocamdată nu ninge, da mult n'a ţine aşa.

Când am eşit din Truşeşti din toate părţile sufla crivăţul. Pe unele locuri sania hârâia pe şoseaua goală, în alte părţi caii voinici săpau cu crupele pârtii prin troian Uneori venea câte-o răbufnire de viscol izbindu-ne 'n obraji măcinişul alb şi rece. Tovarăşul meu îşi pusese iarăşi barbă de Moş Crăciun şi uriaşe musteţi de vată.

— Deocamdată, Coane Todiriţă, un sfert din drum s'a dus. Mare-i Dumnezeu: cu agiutorul lui o s'ajungem. Tii !... ci ti mai aşteaptă la Ştefăneşti, Doamne-Doamne...

O aripă de vânt îi tufli omătu 'n gură şi moşneagul suflă printre ţurţuri o hoaspe fină.

— Avană vreme. S'o burzuluit rău Moş Crăciun...

Un răsuflet al depărtărilor îmi strecură pe sub guler pulbere rece şi prin mâneci, până la coaste.

Să 'ntunece. Abia să zăria la un pas înaintea cailor. Moş Pricop îmi dădu pe seamă stâlpii de telegraf, să nu rătăcim. Am săltat cuşma să văd stâlpii, dar nu vedeam altăceva decât o uriaşă prispă prin care şuera crivăţul. Caii abia înaintau la pas. Frigul mă 'ncolţea la un deget dela picior. Pe când cercam să trag cerga mai bine, simţii cum sania să urcă, apoi să lasă pe-o rână şi ne răstoarnă. Moş Pricop eşi de sub mine şi-mi ajută să mă scol.

— Asta-i bună, deocamdată, râdea moşneagul. Am dat peste-o mogilă di cheatră la'n te uită, nu să vedi mâna. Moşneagul cercetă drumul înainte, apoi să 'ntoarse şi suirăm. Noaptea coborâse mantaua ei de păcură. In întuneric haiducii ernei şuerau prelung. După încă o bună bucată de mers, a 'nceput să ningă. Crivăţul să ostoi în beznă şi-acum, în lostopane mari, florile de zarzăr să scuturau dese şi moi.

— Deocamdată asta nu-i bună, vorbi moşneagul. Ş'aşează pi iarnă. Dac'o ţine aşa, pân' la deal la Guranda s'astupă drumul.

Ninsoarea să 'ndesa. Amândoi purtam sarici albe şi gene stufoase şi lungi, nevedite cu omăt. Deodată caii să opriră. Moşneagul sări, eşind din cojoc. Merse înaintea cailor, apoi mă 'ntrebă:

— Undi ţi-s stâlpii. Coane Todiriţă?

Am sărit şi eu din blană, în omăt.

— Deocamdată am rătăcit drumu, Coane Todiriţă. L-am rătăcit şi pace. Doghitocu mai dispert ca omu: de-aceia s'au oprit. Amu eu am să-i ieu di căpăstru şi cu Cealde-Sus înainte. Mata ţi-i sui în sanie să nu răcesti.

— Merg şi eu pe jos, Moş Pricop, că mă tem să nu dăm într'o groapă.

— S'ar putea 'ntâmpla şâ una ca aiasta numai câ, deocamdată, Moş Pricop mână caii.

Acu ninsoarea era aşa de deasă şi mascată că şi sania şi caii şi noi eram una cu troianul. Cu caii de căpăstru Moş Pricop păşea cu greutate printr'un loc neumblat şi necunoscut. In urmă, numai în paltonul orăşănesc, abia răzbiam. Mă 'ncălzisem. Furnici de nădusială umblau pe sub fla-

---

1) Din volumul *„Amintiri şi lacrimi"* care va apărea în curând.

nea și pe la urechi, streșnuite de marginea căciulei.

— Iaca fântâna cu cumpănă, grăi moșneagul. De-aici apucăm puțin la stânga și dăm în șușă.

După un ceas de hoinăreală, Moș Pricop se opri iarăși în fața fântânii cu cumpănă.

— Doamne păzește, Coane Todiriță, am agiuns iar di unde-am plecat. Asta-i încă una... Și ia 'n uite caii... îs chic di apă..

In noapte și'n ceață moșneagul să sui pe sanie privind în toate părțile. Dar prin sita ninsorii nu putea deslușì nimic.

— Ținem amu drept înainte. Eu chitesc să nu cie departe Cristeștii. Moșneagul mergea înainte, eu, cu caii de căpăstru, în urmă. Și deși ne despărția doi pași, nu-l vedeam.

— Oprește, Coane Todiriță. *Opsărvi* mata? La stânga parcă să zărește-o lumină.

— Nu văd nimic, Moș Pricop, eu nici pe dumneata nu te văd...

Am mers mult încă și lumina n'am mai văzut-o. Dar într'o vreme, când mi s'a părut c'am ajuns pe-un creștet de deal, și eu și moșneagul am auzit un hămăit de câne.

— Cristeștii, Coane Todiriță, de bună samă că-s Cristeștii. Deocamdată eu socot c'o să mânem aice. La Ștefănești nu mai agiungem cât îi lumea în noaptea asta.

S'auziau glasuri de colindători : clopoței vorbind în întuneric.

— Să știți că nu sântem departe de Cristești... Umblu băeții cu Florile Dalbe.

O uriașă cușmă albă prin fundul căreia să torcea fumul : o casă râzând printr'o fereastră luminată. Ne-am izbit într'un gard : sămn că dacă facem la dreapta, eșim la drum.

— Și cum, Moș Pricop, o să rămânem în Cristești?

— Deocamdată mai ghini aici decât în câmp, întroeniți. Mata nu vezi ci mânie cerească? Nici mâne nu știm dac'om putea răzbate pe la Guranda.

După un răstimp :

— O să tragem la părintele Tudose, îi tare bun prieten cu domnu Hristache și-o să se bucure de oaspeți la o vreme ca asta....

Inotam prin omăt până 'n brâu. Ridicam câte-un picior și când îl lăsam, intra ca 'ntr'o nlaștină albă. Caii trăgeau ca la plug. Pe sub hamuri spumă deasă de săpun. Și gâfâiau, pufnind pe nările înghețate.

Niște mogâldețe creșteau din troian.

— Măi băeți unde stă părintele?

— Că noi la dânsu mergem să-l colindăm. Amu o isprăvit și el de umblat cu agiunu.

— Luați-o voi înainte că știți drumu.

Am mai desțelenit câteva hudiți până ce-am ajuns în dreptul unei case prin a cărei ogradă înfloriau glasuri.

— Mă rog cine i-acolo, oameni buni? strigă Moș Pricop.

— Aice-i dascălu Dumitru, răspunse o matahală albă. Da de cine-aveți nevoe?

— Mă rog, dumnealorvoastră, am vrea să vorghim cu părintele... Aice-s eu Pricop vezeteu și Conu Todiriță Șărban...

— Buna vremea, răsări, de după o glugă de strujeni, glasul părintelui. Ii domnu Șărban acolo?

— Eu îs părinte Tudose. Bună seara. Iaca, mergând spre Ștefănești, am rătăcit drumu.

— D'apoi cum ați îndrăznit să plecați la drum pe-un așa aman?

Pe când dam părintelui lămuriri, Moș Pricop să muncia să deschidă poarta. Mi-a scuturat paltonul și căciula în cerdac și am intrat după părintele într'o odae mare, c'o sobă lungă formând după dânsa un cotlon. O căldură plăcută îmi pălmui obrajii. Mă uitai la ceas : zece.

Părintele, după ce desbrăcă vre-o trei giubele, veni lângă mine, mă apucă de gât și-mi puse pe obraz o sărutare aromată cu rachiu.

— Acu am isprăvit cu umblatu... Dela trei dimineața....

Ràmase într'un cojocel, deasupra unui antereu dungat ce-i acoperea cu greu burtoiul pântecului.

— Mare bucurie ai să faci preutășicăi mele. Mare bucurie... Știi, în pustietatea asta, la o zi mare și pe-o așa vreme!...

Părintele Tudose era un om mărunt, cu mustăți de haiduc și-o barbă cât o măturiță de scuturat hainele. Apropiindu-și anii de 40, avea o patimă : nu ducea la ureche, cu toată aspra și stăruitoarea supraveghere a cucoanei preutesei.

— Să-mi dai voe, domnule Șerban, să te mai sărut odată și să binecuvântez viscolul care te-a îndreptat la mine.

Vrana de rachiu a gurei îmi umezi obrajii.

— Eu, să-ți spun matale drept, m'am cam luat cu ziua târgului. Știi : gustă de aici.... mai ia de dincoace... Și căldura asta din casă....

Ușa să deschise și-o gospodină, goală pân' la coate, cu jăratecul cuptorului în obraji, intră și țâșni afară sperioasă.

— Preutășica mè... s'o rușânat c'a intrat așa, ca de la cuhne...

In casă era cald și mirosia a var dat nu demult pe sobă. Intr'un ungher câțiva saci cu vărzări și colaci țineau calea foamei mele. Pe patul cu scoarțe vechi să odihneau ulcioare pline.

— Trebue să-ți fie tare foame, domnule Șerban. Ia'n să văd eu ce face preutășica...

Odată cu eșirea părintelui năvăliră în casă glasuri de colindători...

Sculați, sculați boeri mari
Florile dalbe

Cântau ferestile, plângând. La icoanele din colț candela râdea.

— Iacătă preutășica... de când n'ai văzut-o? De când erai domnișoară, nu preutășico?... Abia am scos-o din bucătărie...

Dar coana preuteasă nu venia din bucătărie. Să cunoștea c'abia îmbrăcase capotul albastru și trecuse puful pe răsăritul feței. Dintr'o clipială i-am văzut ochii verzi, cum sunt frunzele de liliac după ploaie, și spicul des al genelor.

— Da, de la un bal la Ștefănești... 'or fi vreo zece ani, privighetorì coana preuteasă întinzându-mi miezul de pâne al mânei să i-l sărut.

— Preutășico, află dela mine că musa firului nostru i-o mas azi șoarecii în pântece....

— Acum pun masa, răspunse gazda.

Și mai află mata că mie mi-i sâte și să scoți câteva stecle de-aceal dela Stâncă.

Mâncările de post luară loc pe masă, între sticle și pahare : Pilaf de hribi fasole mestecate, cu usturoi, mazăre bătută în uloi de bostan, murături și farfurii cu turte și juflă. Am băut cu poftă două păhărețe cu rachiu „să scot geru din mine" : părintele a băut mai multe, că de la trei dimineața umblă prin frig. Un păhăruț a luat și coana preuteasă, sorbindu-l cu gurița pungă și oțărându-se de i s'au adâncit gropițele din obraji s'ascunzi în ele boabe mari de neghină.

Vinul avea culoarea untdelemnului bun și ca și untdelemnul aluneca pe gât. Părintele Tudose umplea paharele și nu-și scăpa din ochi preuteasa.

— Mai îndeamnă părinte pe domnu Șerban, că parcă-i o domnișoară, așa se uită.

Și părintele ciocnea vesel, golind paharul cu-un meșteșug care să cunoștea c'a fost mult exercitat. Lepădase cojocelul și deșcheiase antereul la piept. Și-avea un tic: își sugea mereu mustața trăgând-o cu buza de jos. Ochii verzi din fața mea râdeau, coborând și ridicând aripele de canar ale genelelor. In mijlocul obrajilor de cas așteptam să se deschidă bobocii de trandafir. In părul de aur topit o funtă muria ca un fluture albastru.

Când coana preuteasă a eșit, părintele Tudose, dând dușcă paharul și umplându-l repede, vorbi, nedumerit :

— Mie, domnule Șerban, îți spun drept, îmi place un păhăruț.... uneori mă întrec... Da preutășica mè mă ține tare din scurt. In sara asta nu știu ce-i cu dânsa, să vede că undea-i venit mata, îmi face plăcere și pot și eu să beau un păhărut mai mult.

Părintele deșertă paharul, îl umplu privindu-i untdelemnul în bătaia lămpei. Afară să trezise iar crivățul chiuind pe la ferești.

Cu-n val de frig intră și farfuriile cu vărzări cu povidlă, bostan și curechi, fierbinți. Părintele le salută golind paharul.

— Vă rog să nu mă râdeți, domnule Șerban, dă, plăcinte de-a noastre țărănești, ca la Crăciun...

Și ca să complecteze vorba :

— Am fost și 'n odaia unde-aveți să dormiți... s'a'ncălzit de-a mai mare dragu... Ce faci părinte, ai ostenit? Ia o varzare din astea cu curechi de care-ți place și mai ie un pahar că astăzi ți-ai rupt picioarele pe drum...

— Pentru preut'sica noastră, încurcă limba părintele, în san'tatea ei....

Și 'n sănătatea coanei preutesei părintele mai mult și-a udat barba decât gâtul iar eu gustând vinul, am băut însetat, zorii de zi ai privirilor ei.

Intr'un târziu mi-am adus aminte și de Moș Pricop în timp ce părintele motăia, tot închinând din cap și mormăind : Nașterea ta Doa[illegible] mne... 'nvață-ne p'noi 'nd'eptă-le ta-a-le...

— Oare ce face Moș Pricop, *dudue* Ortansă?

— Trăește bine el... l'am pus la cale... Hai și li-i vedea, zise, ridicând snopul trupului cu mlădieri de val în amurg.

In cuhne moșneagul se chinuia c'o oală cu vin și-o strachină cu vărzări.

—Cum o duci, Moș Pricop?

— Deocamdată, slavă Domnului și coanei preotesei. Căldură? căldură... vin bun? cum nu să mai află și vărzări? să-ți lingi degitili... Mai rău ca așa să nu dec Dumnezeu.

Apoi, închizând puțin un ochi, moșneagu urmă cu-nțeles :

— Și eu socot că deocamdată și dumneavoastră sânteți mulțămit.

In obrajii duduei Ortansei plesni bobocii de trandafir....

Am eșit pe sala întunecoasă. Un șnur de lumină întins pe pragul odăei îmi arăta drumul.

— Stăi, că n'ai să nimerești, ciripi în urmă glas de pasere în Mai.

I-am prins prin întuneric mâna. Nu știu

RODUL DRAGOSTEI

de EUG. BOUREANUL

Uitase toate chinurile prin care trecuse. In noaptea care se lăsa, rămăsese mută, nemişcată, ca de piatră.

Peste acoperişuri fluera aprig vântul uscat al iernii, — pe ferestrele înguste năvăliau trâmbe de întuneric, ca nişte rotogoale de umbră, care se desfăceau pe îndată răspândindu-se în odăiţa strâmtă, şi atârnându-şi capetele mai dense în colţurile tavanului.

Femeia îşi împinsese patul lângă una dintre ferestre, încălzită de cele câteva tuburi ale caloriferului. Din vreme în vreme se cutremura, ca scuturată de un frig lăuntric. Puterile i se sleiseră. Sub pleoapele lăsate, mintea-i urmăria — din când în când — un gând, peste care nu putea da.

I se părea aşa, ca şi cum avea de făcut o treabă grabnică, dar... nu-şi amintea : ce, anume.

Cercă îndelung să dea de rostul gândului pierdut, dar — pe măsură ce sforţările îi ereau mai mari — câmpul neştiutului din cuprinsurile părăginite ale minţei, se lărgiau şi mai necuprinse.

O pătrunse o toropeală, care înseamnă şi începutul renunţării. Simţurile i se sleiau. Un fel de somnie, ca o destindere a mădularelor chinuite, o făcu să simtă în orice încheietură greutăţi imponderabile. Incercă un simţimânt asemuitor unei striviri, unei apăsări de neînfrânt şi, pe încetul, trupul săgetat — de cu ziuă — de cele mai de negândit dureri, i se scufundă — moale — în îmbrăţişarea nesimţirei. O urmă abia bănuită de conştiinţă, singura îi mai străjuia în înţelegere, făcând-o să-şi mai simtă în viaţă carnea istovită, care părea a trece spre moarte.

Ingheţa. Un singur colţ de trup încerca un fior cald, ca o părere de viaţă, care se strecura — şi ea — în adâncul orb al nefiinţei.... Şi, adormi....

...Când şi-a revenit a înţeles — pe încetul — că cineva plângea. A ascultat îndelung vaietele acele lungi, iuţi, sfâşietoare,... acum mai depărtate, acum mai apropiate,... ca pornite de lângă ea, chiar dinăuntrul ei,... neîntrerupte.

„Oare cine plânge ? — Acesta i-a fost cel dintâi gând.

Nu-şi putea da seamă, dar... îi făcea bine jelirea necunoscutului, care găsea glas şi pentru durerile ei. Işi lipi pleoapele şi a ascultat înainte. Plânsul nu mai contenia.

Din când în când se auziau sunete înfundate, bubuituri zbârnâitoare, ca lovite într'o tobă dogită. Scrâşnituri se amestecau cu fluierări greoaie, ascuţite, scrijelate,... variate la nesfârşit... Un amestec ciudat, fantastic de sunete ale unor instrumente desacordate, care ar fi îngăimat un ciudat marş funebru.

Şi femeia oftă, cu cea mai împăcată renunţare :

„Am murit !

Apoi urmă să-şi asculte, cu o desperare din ce în ce mai liniştită, cântecul de îngropăciune, de care era adânc încredinţată că nu i se cânta decât ei....

Marşul acela funebru se potolia uneori, până aproape de muţenie, pentru ca să isbucnească aprig, crescând, trecând dincolo de strigăt, dincolo de urlet şi geamăt.... în toată puterea deslănţuirei de răzvrătire a elementelor....

Tabla de pe casă răpăia, frământată de pumnii ciudoşi ai Crivăţului şi pornia într'o bubuitură neaşteptată... iar de undeva, de foarte aproape, un oboiu vechiu, cu pana abia tremurătoare amestecă un tremol fricos, care păru şi mai ciudat în desfăşurarea simfoniei aceleia macabre...

Femeia tresări. Mâna, ca un sloiu de ceară, îi lunecă, încet, alături de trupul amorţit... Avea destulă sensibilitate, ca să pipăe un ghem străin, neobişnuit. Rămasă lipită câteva clipe de obiectul acela necunoscut. O părere de căldură îi străbătu prin pielea palmei. Şi.. se smuci din loc.

Se ghemui între perne şi privi îngrozită spre ghemul care trăda o viaţă străină, în patul suferinţei ei.

O nouă tremurătură de glas necunoscut porni din colţul de pat, în care i se

---

cum de mi-a nimerit urechea, aruncând în ea fierbinţeala vorbelor :

— Fii cuminte...

Fii cuminte ; moale, dulce, primăvăratec...

Când o femee spune : fii cuminte.... asta însamnă să 'ndrăzneşti... N'am avut vreme să pun în aplicare gândul, când uşa se deschise şi coana preuteasă mă 'npinse 'n odae. Părintele dormia, cu coatele pe masă, cu mustaţa suptă în gură.

— Uf, nu pot să sufăr omu bat, scutură din cap duduia Ortansa.

Răsturnă pe părintele, cu greu, pe pat, se munci de-i trase ciubotele şi-l acoperi c'o pătură.

— De-acu poţi să tai lemne la capu lui, nu se mai trezeşte până dimineaţă...

Prin sobă văjâia crivăţul mânios.

— Haide acu să-ţi arăt odaia Dumnitale, domnule Şerban, vorbi şi cu ochii şi cu trupul-mlădiţă, duduia Ortansa.

Am străbătut iar sala. In odaia *mea* miros de busuioc şi de sulfină. Aşternutul nou înfăţat înălţa adieri de râmnic. In gura sobei o movilă de jaratec înfăţişa un soare 'n amează.

Duduia Ortansa fugi cu „noapte bună" 'n urmă şi cu-n tremur de petală stânjinie.

Intins în pat, am stins lampa. Un licurici să ruga în candelă, la icoane. O lumină palidă, ca o pânză de cinepă, întindea noaptea, în casă. Vântul urla măcinând omătul în fereşti. Unde-o fi dormind duduia Ortansa ? Mă munciam s'alung gândul acesta şi el tot mai adânc îmi sfredelia închipuirea. „Unde doarme duduia Ortansa ?"

Priviam candela : stea în faţa lunei care răsărise 'n sobă. Mirosiau pernele a busuioc... Iarna de-afară întindea în odae pânze la uscat....

Şi deodată uşa să deschise şi-o minune albă înaintă spre pat, ca o fecioară a zernei. Nu ştiu când a ridicat plapuma şi s'a înfins lângă mine,, arzând ca nisipul mării în Iulie. Lipindu-mi-se de trup, înţepându-mă cu ciocurile fierbinţi ale hulubilor de sub cămaşă...

Afară viforul să chinuia, mânios pe noi, pe căldura din odae, pe dragostea care 'ncepea cu tumult de ploaie de vară...

D. IOV

îngrămădise privirile. Ochii i se măriau, cu stăruinţa gândurilor care încep să prindă un rost. Şi... necunoscutul se limpezi, cu tot chinul faptei de neînlăturat....

Işi împinse trupul spre fereastră şi cercă să privească afară, — dar dela înălţimea mansardei nu se vedea alt nimic de cât.. formele estompate fantastic în noapte, a acoperişurilor, abia punctate de lumini întârziate, în rare case.

O dungă mai apropiată, ca o mânjitură de cărbune pe pânza nopţii, creştea peste zarea prichiciului, oprindu-se în golul cerului întunecat.

Femeia cercă să se salte. O săgetare fierbinte îi ţâşni din pântecul supt, pe care şi-l simţi ciudat de gol. O nouă săgetare de durere neaşteptată, o zvârli între pernele de pe care se sculase. Mintea îşi învălmăşi orice putere de înţelegere. Apoi i se limpezi pe deplin, desvăluindu-i realitatea în toată deplinătatea ei.

Umerii i se cutremurară de câteva ori, ca scuturaţi de încleştarea zdravănă a unui duşman nevăzut... Şi se trezi gândind:

„Ce fac eu, acum ?

Din noaptea pleoapelor, strâns apăsate peste ochii undiţi de lacrămi, se desfăcu ceva, ca o urmă neagră de deget. Femeia îşi ghemui şi mai tare globii privirilor sub pleoape, dar urma degetului nu vroia să piară. In câteva rânduri, făcu aceiaşi încercare. Degetul negru, ca un arătător tăiat în cârbune şi îndreptat spre cer, stăruia să rămână locului... După un timp se resemnă, şi rămase chiar nedumerită, privind cu simţurile lucrul acela ciudat care nu vroia să se şteargă de sub pleoapele ei.

Cândva i se păru că-l vede îndepărtându-se,... pornind încotrova, fără să piară — totuşi — din cercul putinţei ei de vedere. Apoi, deodată, se întoarce îndărăt, aşezându-se în dreptul luminelor şi, după o clipă, iar o porni, ca să revină şi să se îndepărteze la nesfârşit...

Afară vântul gemea, urla, plângea, necurmat. Şi, de odată, femeia zări încondeindu-se în amintire alt deget, acel care ţâşnea ca din prichiciul ferestrei, stăruind în noaptea de afară...

Amintirea i se limpezi cu totul şi revăzu tot peisagiul părăginit, care se întindea dincolo de stradă, în faţa clădirei in care locuia de o vreme

In loc abia îngrădit, presărat cu câţiva copaci bătrâni, rămaşi din cine ştie ce grădini, ale unor desfătări... din alte vremuri!... In marginea lui, plopul uriaş... degetul fantastic al nopţii.

Şi... o năvăli şi celalt gând, pe care zadarnic se trudise să şi-l amintească, de cu seară.

Se înălţa, cu sforţări dureroase şi se prinse de prichiciul ferestrei. Trupul o durea greu. Totuşi se ridică, pe cât putu de sus, şi căută în jos, în nedesluşitul nopţi de afară. Nu se deosebia nimic de cât nişte umbre rotunde, şi degetul stăruitor, care — de data aceea — ţâşnia din întunericul, ce se amesteca în negrul pământului..

Rămase acolo îndelung, fără să urmărească vre-o priveliste sau vre-un gând.

Hotărirea izvora dintr'un trecut chinuit, a cărei izbăvire o aşteptase într'un tremur de luni întregi...

Departe, prin frământarea vântului ce începuse a mulcomi, i se păru că deslu-

PESCĂRUŞUL

de CONST. P. NICULESCU

In iarna anului trecut, pe un ger neobişnuit, ţărmurile mării îngheţaseră până dincolo de far. Oamenii spuneau că puteai merge cu carul câţiva chilometri în larg.

Intr'una din zile, comandorul portului fu înştiinţat de către caporalul Rozmarin, că înspre revărsatul zorilor, el, ar fi prins un pescăruş înfometat şi aproape îngheţat de frig. Pasărea albă ca argintul viu, venea de departe şi purta la un picioruş, o verigă semnată cu un nume feminin.

Indată, comandorul dădu ordin să i se aducă musafirul nepoftit. La început, fu luat drept un mesager misterios trimis în oraşul nostru cu vreo misiune bolşevică. De aceea, din ordin de sus, pescăruşul fu hrănit bine şi ţinut sub pază în vederea unor apropiate cercetări. Invioratâ, sărmana prizonieră se obişnui repede cu cei din jurul ei. Se ştia nevinovată şi de ce oare i-ar fi fost teamă?

Când fu adus în faţa consiliului de judecată militară, ca un arestat obişnuit, i se cercetară aripioarele. Mare fu mirarea judecătorilor săi, când sub penele unei aripi, descoperiră un sul de foiţă scris cu cerneală simpatică. Documentul desprins şi cercetat fu trimis mai departe, organelor superioare.

Dar acestea, n'au găsit într'însul nimic compromiţător. Era o simplă scrisoare parfumată ce nu-şi ajunsese pe deplin ţelul. In acest scop şi spre a satisface curiozitatea o redăm în întregime.

22 Februar 19..
Corint

Scumpa mea prietenă,

Dorind să te ţiun în curent cu mersul călătoriei male, îţi voi povesti, pe scurt, evenimentele mai importante.

Aceste pagini vor alcătui mai târziu Jurnalul de bord al unei suferinde.

Ne găsim în preajma splendidului litoral al „Cornului de Aur". Din pricina unor împrejurări neprevăzute nu ni se permite de autorităţile portului debarcarea în oraş. Vaporul pe care mă găsesc rămâne, câteva ore, în radă şi de pe covertă admir Stambulul şi întreaga panoramă ce se desfăşură în jurul lui: Pera şi Bosforul Cimerian.

Amurgul serii şi-a dat de mult binecuvântarea sa valurilor şi pe chei, vase şi faruri aprind lumini multicolore. Remarc luminile mişcătoare, care se deschid şi închid la intervale. Sunt ochi fosforescenţi de fiinţe miraculoase, spre a lumina calea rătăciţilor pe timp de furtună.

Vaporul nostru porneşte şi sgomotul maşinelor sale, seamănă cu acela al unei secerătoare, care coseşte câmpul undelor.

O noapte de insomnie şi agitată de amintiri ciudate. Incerc a privi afară printr'un ochi de geam şi imensitatea întunericului îmi înlesneşte depănarea unor triste aduceri aminte.

Aştept lumina Aurorei spre a-ţi comunica mai departe, impresiile mele...

...Neobservată de nimeni, mă duc pe covertă şi respir din plin boarea dimineţii. Marea e liniştită. Apele par aidoma cerului şi din orizontul lor îndepărtat se desprinde o văpae mare, roşietică. Phoebus, binecuvintează cu raze pe cei ce-l privesc!

Talazurile îşi schimbă coloritul şi împrumută aspectul ochilor de zâne!

Când treceam din marea Marmara în Arhipelag plutirea devine anevoioasă şi provoacă călătorilor neobişnuiţi, răul de mare.

„Iată câteva stânci, acoperite cu muşchi marin. Colo, departe, se profilează localitatea unde vom descinde.

Din pricina stâncilor primejdioase, vaporul se opreşte afară din port şi debarcăm cu luntrele.

Nimic din amănuntele călătoriei pe uscat.

Ajung în locuinţa pregătită de soţul meu, Vladimir Onisifor.

Inconjurată cu ziduri înalte şi cu ferești zăbrelite, seamănă cu o închisoare, în care îmi voi petrece amarnica-mi viaţă!....

In Constanţa, mă distram dresând pescăruşii. Unul, dintre aceştia, m'a urmărit în tot timpul călătorici mele şi ţi-l trimit, ţie, — cu această scrisoare.

Altfel, puteam fi surprinsă de soţul meu....

Spune-i lui Paul că nu l'am uitat şi nu-l voi uita niciodată....

A ta prietenă

COSMINA

•

Sub îngrijirea lui Rozmarin, pescăruşul se hrănea nesupărat de nimeni: se bucura de libertate. Dar, într'o dimineaţă, cum era şi natural, sburătorul îşi luă drumul peste mare, spre îmblânzitoarea lui.

Nedumerit, caporalul nu-şi putea potoli supărarea. Ii scăpase arestatul şi-l aştepta poate, pedeapsa comandorului.

Rămase uimit, când pe locul unde pescăruşul miraculos, se ospătase liniştit, găsi acest bileţel, — scris de sigur de vreun camarad binevoitor:

„Sunt obişnuit cu sborul şi nu pot rămâne mult timp pe uscat. Mă bizui pe puterea aripelor mele... Imi pare rău de tine, scumpe caporale, dar, — dragoste cu sila nu se poate!... *Alivoar!*".

şeşte trei lovituri slabe, ca ale unui orologiu...

Femeia se sculă. Se îmbrăcă înfrigurată, silindu-se să-şi ţină cât mai dârz, trupul ce-i şovăia la orice mişcare. Şezu câtva, nemişcată, ascultând ceva în necuprinsul tăcerei. Apoi se aplecă, ridică ghemul cald dintre cearceafuri murdare de sânge, — îl învăli grăbită într'un şal şi... se îndreptă spre uşă...

In zori, era tot acolo, la ferestra mansardei, privind la rădăcina plopului, fără să poată desluşi — însă — nimic. Dar, pe măsură ce zările se vătuiau, strada începu a prinde viaţă, şi jos, oamenii prinseră a trece grăbiţi, ca nişte păpuşi mişcate, de nişte maşinării, în mers sacadat...

Şi lumina creştea, creştea mereu.

La picioarele plopului, ochii i se aţântiră pe un ghem alb, pe care privirile mai mult îl ghiciau, de cât să-l vadă în mod hotărîtor... I se păru — însă — că din pământ au mai răsărit câţiva trunchi piperniciţi, despuiaţi de crengi.

Işi încordă văzul. Erau câţiva oameni, care priveau curioşi, la lucrul acela alb, părăsit acolo, în gerul iute al dimineţii... Cineva se aplecă, ridică o piatră şi o aruncă încotrova.

Femeia îşi mută privirile maşinal. Prin nişte bălării uscate se strecură o formă liliputană, un câine alb, care păşia încovrigat, aruncând îndărăt nişte priviri ciudoase.

Peste ochi i se lăsă pânza orbitoare a lacrimilor şi se îndoi, moale ca o cârpă, pe patul scăldat de sânge...

Capul i se ghemuise pe o margine de pernă. Era singura parte pe care şi-o mai simţia din tot trupul sleit de puteri şi cu viaţa din ce în ce mai sleită. Din cap, însă, nu mai aveau rost, decât privirile, iar înaintea lor stăruia — redusă în proporţii microscopice şi în contururi din ce în ce mai vagi — o priveliştе groaznică,... un plop, un ghem alb, câteva trupuri omeneşti, şi undeva... umbra flămândă a unui câne...

Somnia, de cu seară, o învălui din nou. Trupul începu să-i amorţească. O nouă undire de căldură începu să o părăsească strecurându-i în afară viul sângelui. Inghеţă. Peste restul simţurilor se aşeză ca o beţie ciudat de dulce, de momitoare...

Intr'o rază de amintire întrezări ceva ca o casă cunoscută, veselă, caldă,.. o zidire din alte vremuri... Cineva, care făcu să-i tresară biata inimă, îi şopti la ureche:

„Rodul dragostei noastre!

Şi amintirea aceia luminoasă pieri, ca din nou să i se aşeze înaintea privirilor, tot mai inpăienjenite, priveliştea microscopică şi tot mai difuză de mai înainte,... din care au-i mai rămase, la urmă, de cât imaginea abia conturată a câinelui, ce se strecura flămând, gonit de piatra rostogolită, în bălăriile uscate!....

. . . . . .

Când, în nopţile târzii de iarnă, veţi întâlni vre-o femeie tremurând, prin colţurile marelor bulevarde, să nu-i citiţi povestea aceasta, căci... nu ar înţelege-o!

EUGEN BOUREANUL

SĂRBĂTORIREA LUI VIRGILIU LA SORBONNA

de ION FOTI

In marele amfiteatru al Sorbonnei, sub preşedinţia d-lui Albert Besnard, de la Academia Franceză, preşedintele comitetului France-Italie, s'a serbat cu o mare solemnitate al II-lea mileniu de la naşterea lui Virgiliu. Guvernul italian a fost reprezentat de către contele Manzoni, ambasadorul său la Paris, iar guvernul francez de către d. Marcel Héraud, sub-secretar de Stat la preşedinţia consiliului. Academia Regală Italiană delegase pe marele clasicist Ettore Romagnoli pentru a fi reprezentată la serbare. Academia Franceză, Academia Inscripţiunilor şi a Literilor, Academia Frumoaselor Arte, Academia Ştiinţelor Morale şi Politice, Universitatea din Paris, Colegiul de Franţa, Oraşul Paris, Academia din Luca şi Academiile din provincie a fost reprezentate cu toatele. Serbarea a avut loc în ziua de Miercuri 26 Martie.

Această sărbătoare memorabilă a început cu o invocare a Muzei lui Virgiliu de către Pierre de Nolhac. După aceea d. Camille Juillian a vorbit despre Virgiliu şi amorul său pentru ţara Italiei şi a făcut o comparaţie impresionantă între Virgiliu şi Dante, consideraţi ca Italieni. Atât Dante cât şi Virgiliu s'au întâlnit în lumea umbrelor, tocmai pentrucă Dante îl considera pe Virgiliu ca pe un italian.

După mai multe discursuri, remarcabile între cari acelea al d-lui Albert Besnard şi răspunsul d-lui Romagnoli, plin de avânt şi măreţie, a luat cuvântul d. André Bellessort care a spus :

„Virgiliu este cel mai mare poet al Latinităţii. Poezia sa ne face să simţim atâta mulţumire deplină ca nici un alt poet. Ne farmecă mereu şi nu ne oboseşte niciodată. Două mii de ani au trecut peste cenuşa sa şi nu a îmbătrânit deloc. Se îmbracă şi azi în versul său nemuritor cu doliul şi bucuria noastră. a asistat la catastrofele noastre, a contemplat ruinele noastre şi a auzit clopotele bătând pentru victoria noastră Este egal oricărei împrejurări, ori cărei cataclism, chiar din cele mai formidabile. Mi-ar plăcea să salut în el, nu pe dulcele şi duiosul Virgiliu, ci pe puternicul, strălucitul, câteodată asprul şi totuşi atât de omenosul Virgiliu.

Pentru că a scris în primăvara vieţei sale, acele savante şi atât de încântătoare *Bucolice* de unde au eşit Pastoralele Renaşterei noastre, cu atâta spirit în dialogurile lor, îl confundăm, de multe ori, în imaginaţia noastră cu un poet idilic ; dar uităm realizmul atât de savuros al acestor bucăţi, imaginaţia somptuoasă ce le străbate ca o principesă în rochie de brocart, uităm strigătele suferinţei sale şi sentimentul de mizerie omenească de care este împregnată opera sa.

Pentrucă a cântat melancolia celor dintâi umbre ale serii, secerişul, viţa de vie, turmele, şi acele albine pe cari tatăl său l'a învăţat să le crească, pentrucă ne-a descris, sub cele mai fragede, culori, viaţa bătrânului din Tarent şi a găsit accente aproape frăţesti faţă de suferinţele bietelor animale, am lăudat întotdeauna dulceaţa sa, duioşia sa, gingăşia şi graţia sa ; dar uităm că *Georgicele* conţin tablouri cu o lumină stranie şi misterioasă, ca minunile cari au urmat după moartea lui Cesar, sau sunt străbătute de o strălucire sumbră cum e aceia a *Ciumei Animalelor*. Uităm duelul taurilor, viziunea eternei şi neertătoarei iubiri care este aceiaşi pentru toate creaturile, voluptatea şi tortura lor. In afară de Lucreţiu, care a descris asemenea tablouri cu violenţă şi îngreunare, nu cunosc pe poetul care să fi asemuit mai mult rasa animalelor de aceea a oamenilor, în furiile patimei. Este adevărat că a plâns cu gingăşie, cu un fel de revărsare de jale, pe sărmanul bou care se stinge, lipsit de tovarăş, pe oaia bolnavă care se întoarce singură în amurg : i-a plâns aşa cum i-ar fi plâns Francisc de Assisi. Dar prietenia pe care marele sfânt o avea pentru toate animalele creaţiunei nu împiedica să trateze pe oameni fără îngăduinţă. Nici sentimentalitatea şi nici himerile n'au moleşit niciodată gândirea lui Virgiliu. Nimic mai straniu decât versurile sale asupra culturii viţei de vie. Grijile ce această cultură reclamă se aseamănă cu un program de educaţie a tinerimei. Liberă dezvoltare în copilărie, apoi o strictă disciplină şi represiuni fără milă. Fii un dascăl sever ! *Dura exerce imperia.*

Pentrucă eroul său din *Eneida* nu este un spintecător şi un impulsiv, cum e Ahile, pentrucă i se supune tatălui său şi este veşnic supus poruncei zeilor, pentrucă pietatea sa e învăluită de melancolie şi pentrucă sacrificiile ce le-au făcut pentru această pioşie îl îndeamnă să fie o umbră printre umbre, un corp şi o inimă nereale, pentrucă se luptă fără să iubească războiul, pentrucă omoară cu tristeţe şi varsă lacrimi pentru inamicii ucişi la picioarele sale, am regretat de multe ori că Virgiliu n'a avut simţimântul în adevăr epic al eroismului, ne-a părut rău că i-a lipsit, în zugrăvirile sale războinice, acea vigoare aproape barbară a Iliadei. Am uitat că nu există resemnare mai activă şi mai eroică decât aceea a omului care se sacrifică pe sine veşnic, în aspiraţiunile sale cele mai legitime pentru generaţiunile pe cari nu le va cunoaşte şi pentru măreţia Cetăţii, ale cărei ziduri nu-i va fi dat să le vadă.

Uităm că niciun alt poet ca Virgiliu nu ne-a cutremurat la vederea incendiilor şi a râurilor de sânge dintr'un oraş jefuit şi nimeni nu ne-a zguduit mai adânc la zgomotul asurzitor al prăbuşirei unei cetăţi ; — nici un poet, în afară de Racine, nu ne-a arătat sălbatica durere a patimei şi n'a proferat imprecaţiuni asemănătoare cu acelea ale Didonei ; — că nimeni altul *în Scoborârea sa în Infern*, în afară de el, n'a creat acel iad care a zguduit după secole închipuirea medievală şi spiritul vizionar a lui Dante ; — că a fost fără milă pentru tinerimea pe care nu ezită s'o secere pe câmpiile de luptă din Laţium, pe cei mai frumoşi tineri şi pe fecioara sa Camilla, al cărei suflet indignat ia drumul spre ţara umbrelor în gemete :— că în sfârşit, în afară de cuvintele Eclesiastului, nimeni n'a spus cuvinte mai disperate, mai sumbre străbătute de cel mai profund pesimism decât acelea puse pe buzele lui Enea : „O tată al meu, zice el lui Anhise, când acest din urmă îi arată pe malurile Lethei sufletele care aşteaptă o a doua încarnare. O Tată al meu ! este cu putinţă să fie suflete care aspiră să reintre din nou în lanţurile corpului ? De unde le vine acesti nenorociţi dorinţa nebună după lumină" ?

Iată pe adevăratul Virgiliu. Dacă epitetul *virgilian* este adesea întrebuinţat ca sinonim cu duios şi odihnitor, dacă un *peizagiu virgilian* evoacă o natură fecundă şi pacifică, păşuni bogate, turme frumoase, ape clare cu murmur de argint şi aur, umbra unei păduri misterioase la marginea căreia aştepţi amurgul, sub lună privind *satirii în horă* pe care îi imită Alfesimeu, toate aceste le simţim în poezia lui Virgiliu, dar numai într'o parte a poeziei sale înclinând spre frumuseţea externă şi fantezie ; simţim toate aceste pentru că, chiar în paginile cele ami dramatice şi întunecate, poezia sa e plină de măsură şi armonie. Şi, totuşi, ce predilecţie a avut pentru sonorităţile intense, pentru cuvintele strălucitoare, pentru tot ce e enorm şi monstruos ! Dacă găsim în Hugo pe Virgiliu şi din tot ce are el mai bun, cât nu găsim din Hugo concentrat în Virgiliu ! Dar epoca sa care a abuzat de efecte violente, de tumulturi, de clamori în politică, nu vroia acestea să le aibe si în artă August şi curtea sa se temeau de exagerările verbale, iar Agrippa reproşa poetului *Georgicelor* ceace numim noi astăzi romantism.

A iubi pe Virgiliu înseamnă a iubi arta care, chiar atunci când se înalţă la cele mai de sus piscuri ale elocinţei şi poeziei, nu pare că ar fi dat tot ce putea, înseamnă a iubi o artă viguroasă fără violenţă, cumpănită fără timiditate, *înseamnă a iubi* energia laolaltă cu frumuseţea. A iubi pe Virgiliu înseamnă a recunoaşte în acelaş timp pe lângă valoarea estetică, necesitatea unor sentimente atât de sublime, amorul patriei, respectul unii puteri tari la umbra căreia se poate realiza cea mai mare dreptate şi cea mai mare milă. A iubi pe Virgiliu înseamnă să te înarmezi cu un scut în care sunt cizelate fasturile naţiunilor mediteraniene pentru a le opune Barbarilor, acolo unde aceştia există".

Această magistrală caracterizare a operei lui Virgiliu, am redat-o în întregime, pentrucă nici un poet roman, din galeria celor mai iluştri, nu este mai aproape de sufletul nostru românesc, fie prin *Eglogele* sale, pe care poporul nostru le-a trăit în cei aproape două mii de ani de când un urmaş al lui August, tot aşa de mare ca şi dânsul, mare războinic, cuceritor de popoare şi iubitor al păcei, — ne-a adus pe aceste tărâmuri, fie prin *Georgicele* sale, pe care le trăeşte încă astăzi în câmpiile mai roditoare ale Daciei danubiene, fie prin măreţia luptelor pentru existenţă purtate în semnul credinţei şi sub steagul omeniei, cea mai înaltă civilizaţie, cum a fost eroul său *Enea*, aşa cum în timpurile de glorie a fost un Mircea cel Bătrân sau Ştefan cel Mare. Se cădea ca bimileniul lui să fie o sărbătoare naţională pentru Români. Credem că Universităţile, şcolile noastre, oficialitatea noastră vor înţelege exemplul pe care ni-l dă Franţa şi Italia sărbătorind pe nemuritorul poet.

In străinătate

AMPHITRYON 38

de J. GIRAUDOUX

D. J. Giraudoux ne asigură că e al 38-lea Amphitryon, îl credem pe cuvânt. In Le Journal, Dl. Pavelvsky ne înştiinţează că No. 1, — în ordinea cronologică— vine din Indii.

Dacă d. Giraudoux îşi intitula piesa Alcmène I-ia, cred eu că ar fi nimerit mai bine. In orice caz, aceste nume numerotate, mi se par, — fie-mi ertat, — prea asemănătoare cu ale cailor de curse sau ale birjelor de oraş.

Presa, în genere a cântat osanale autorului, fără însă să uite nimeni pe părintele lui Amphitryon fără număr şi fără moarte.

Comedia lui Giraudoux e poetică, înaripată, un marivodaj modern care desfată ca un parfum delicios, prea iute evaporat Ideile sbor ca fluturi beţi de soare. Spectatorul îi urmăreşte, prinde din fugă câte unul ; îl seduce coloritul şi palpitaţiile petalelor vii, cu aur prăfuite, dar în timp ce îl admiră mulţi alţi — i-au scăpat.

Toţi acei cari au ascultat această piesă, aşteaptă, nerăbdători, să o poată ceti. Lauda nu e mică pentru un al 38-lea Amphitryon.

Fabula e cea cunoscută, definitiv şi magistral ilustrată de Molière, cu oarecare inovaţii à la Giraudoux, inovaţii fericite.

Jupiter e iar amorezat de o muritoare. Alcmène, soţia îndrăgostită şi fidelă a generalului Amphitryon. Mercur sfătueşte pe Jupiter să se mulţumească deocamdată, dublând rolul lui Amphitryon ; anume : îndepărtându-l pe acesta sub un motiv oarecare, luându-i chipul şi asemănarea, să petreacă noaptea lângă soţia lui neştiutoare.

Zis şi făcut.

Jupiter n'a cunoscut încă fericire mai deplină. Doreşte însă a doua zi dimineaţa să facă cunoscut Alcmènei cinstea pe care a avut-o. Nu-i chip, Alcmène se crede cu soţul ei, ciripeşte cu o drăgălăşie răpitoare. E vrăjit spectatorul, precum şi Jupiter. El nu îndrăzneşte să-i destăinuiască adevărul, deoarece Alcmène i-a mărturisit, că de i-ar fi necredincioasă chiar fără voie, ca s'ar ucide.

Mercur însă a dat sfoară în ţară, conform obiceiului şi dornic-să-i fie pe plac zeului zeilor pregătindu-i o nouă noapte de dragoste, cum că soţia generalului Amphitryon va primi în ziua următoare vizita lui Jupiter, fructul dragostei lor va primi numele de Hercule.

Mare bucurie în toată Teba ? Doica Alcmènei gata să-şi peardă minţile de mândrie. Singură cea interesată, nu pricepe deocamdată nimic ; iar când în sfârşit a înţeles, să căinează şi nu ştie cum să scape de o asemenea pacoste. Tocmai trecea prin Teba, o altă favorită a lui Jupiter, Leda. Auzind cinstea hărăzită Alcmènei doreşte să o cunoască. Ea ghiceşte numai decât, că ştiind-o amorezată de soţul ei ; Jupiter va lua chipul şi asemănarea acestuia.

Şi, tocmai, doica anunţă pe Amphitryon!

Alcmène nu are astâmpăr până ce nu o hotărăşte pe Leda să o înlocuiască în întunericul camerei sale. Leda se îndupleacă, nu fără o tăinuită plăcere.

Era însă adevăratul Amphitryon.

Jupiter, hotărât să-şi împlinească dorinţa vine în toată splendoarea lui de zeu să-şi ceară drepturile sale asupra muritoarei Alcmène. Amphitryon nu e însă pătruns de bucurie. Ar încerca să se împotrivească, dar Alcmène, doreşte să aibă o întrevedere în patru ochi cu Jupiter.

Alcmène pledează, şi triumfă fidelitatea şi dragostea conjugală, căci a voit domnul Giraudoux să se adeverească proverbul francez : Ce que femme veut, Dieu le veut. Prietenia unei femei, sentiment necunoscut lui, iată ce a ştiut să-i ofere Alcmène lui Jupiter. Cei drept, ceeace nu i-ar fi oferit şi luase el. Dar asta rămâne veşnic un secret pentru soţia lui Amphitryon, care totuşi va numi pe fiul ei Hercule, în semn de prietenie pentru Jupiter cel mărinimos.

Chiar rezumând numai piesa se evidenţiază lezne că Alcmène o duce toată pe umerii săi. Când aceşti umeri sunt ai D-rei Valentine Tessier, nu se poate plânge nimeni. Autorul nu putea visa o interpretă mai perfectă ; publicul, o Alcmène mai frumoasă, mai sinceră şi mai diplomată.

Actul al doilea e un pur deliciu. Fantezia d-lui Giraudoux şi-a dat liber curs. Cine ar putea să rămână nesimţitor în faţa avalanşei de comparaţii pline de gingăşie, de frăgezime ; de spirit ? Nici chiar cine a venit cu gânduri preconcepute.

Apariţia Ledei, e o născocire reuşită.

Interpretarea, decorurile, costumele, tot contribue să răspândească vraja netăgăduită ce se desprinde din acest spectacol.

In scurt, o seară plăcută, foarte plăcută ; după care cu o evlavie mai duioasă, se va redeschide Amphitryon — cel de Molière.

Paris. Noembrie 1929.

DIMITRY.

O SCENĂ DIN AMPHITRYON

(In faţa uşei Alcmènei, Jupiter şi Mercur au sosit. Stăpânul zeilor a luat forma lui Amphitryon, dar e greu pentru un zeu să ia chipul unui om, şi Mercur crede nimerit să dea următoarele sfaturi lui Jupiter.

Mercur (d-l Jouvet) : I-ai auzit, Jupiter?

Jupiter : (Dl. Renoir). Cum Jupiter ? Sunt Amphitryon.

Mercur : Pe mine nu mă poţi înşela. Miroşi a zeu la 20 de paşi.

Jupiter : E copia exactă a hainelor lui Amphitryon.

Mercur : Nu e vorba de haine. Dar chiar în privinţa hainelor te înşeli. Priveşte-le. Imi eşi din mărăcini, şi nu se vede nicio urmă. In zadar le cercetez, nu zăresc acea pornire irezistibilă spre uzură şi lăbărţeală pe care o au stofele cele mai bune din clipa în care au început să fie purtate. Hainele-ţi sunt veşnice. Acum, întoarce-te.

Jupiter : Să mă întorc ?

Mercur : Oamenii ca şi zeii îşi închipuesc că femeile nu-i văd decât din faţă. Se împopoţonează cu mustăţi, cu piepturi late cu zorzoane. Nu ştiu că femeile se prefac orbite de înfăţişarea lor sclipitoare în timp ce, şirete, la culme, stau la pândă, şi privesc pe la spate, spatele care nu ştie să mintă.

Jupiter : N'are a face, va fi întuneric.

Mercur : Nu se ştie. Dacă păstrezi asupră-ţi strălucirea divinităţei nu va fi tocmai întuneric. Cum crezi că-şi va putea recunoaşte Alcmène soţul într'un asemenea cerc de lumină.

Jupiter : Cum s'au înşelat toate celelalte.

Mercur : Ba crede-mă pe mine, n'a fost niciuna de bună credinţă. Mărturiseşte că-ţi plăcea să te trădezi prin cine ştie ce ispravă sau prin exces de lumină ; care face trupul translucid şi descotoroseşte astfel de lămpile cu ulei atât de supărătoare.

Jupiter : Poate cunoaşte şi un zeu plăcerea de a fi iubit pentru el însuşi.

Mercur : Teama-mi e că Alcmène nu-ţi va îngădui o astfel de plăcere. Mulţumeşte-te cu forma soţului.

Jupiter : Fie, deocamdată. Apoi vom vedea. Cum îţi par hainele acum ?

Mercur : Tot trupul trebue să fie fără cusur... vino aci la lumină să-ţi ticluesc uniforma omenească... mai aproape, prietene, nu văd.

Jupiter : De mă apropii vom fi văzuţi, mai bine apropie luna.

Mercur : Iată o adevărată vorbă de Dumnezeu, şi de care vorbe ai trebui să mi te fereşti, dorinţi ca acestea n'au nimic omenesc. Omul nu vrea să se apropie de el amorul, gloria, luna ; ci vrea ca el să se apropie de ele, chiar cu anevoinţă, cu preţul vieţei, târându-se. Pe ele le vrea nemişcate.

Jupiter : Cum îmi găseşti ochii ?

Mercur : Să-i vedem. Prea strălucitori. Au numai iris, fără cornee, nici o urmă de glandă lacrimală, şi vei avea poate ocazia să plângi. Privirile în loc să iradieze dela nervii optici, pornesc dela un focar exterior străbat craniul. Nu cere soarelui ochi omeneşti. Lumina din ochii oamenilor e mai ales sfioasă, blândă. Chiar cuceritorii n'au colea decât două candele. Ce priviri aveai odinioară în asemenea ocaziuni ?

Jupiter : Nu ştiu, am uitat. Acum sunt mai potrivite ?

Mercur : Nu fără fosfor. Schimbăţi te rog ochii de pisică. Ţi se mai văd încă privirile prin pleoape când clipeşti. Ia.... mai domol... Te poţi vedea în ochii aceştia ? Pune-le un fond de piatră ? de muşchiu....

Jupiter : N'ar strica un fond de aventurină, cu reflecte de aur.

Mercur : Aur, nu ne trebue. Agata, chihlimbar. Bine dar roşu, n'ai pus niciodată roşu ?

Jupiter : Odată din şagă mi-am făcut sprincene şi gene roşii.

Mercur : Eu îţi vorbesc despre acel fir

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

In sala Mozart expune pictorul *G. Cardaş* lucrări interesante atât prin factura lor cât şi prin idea nouă ce aduce. Idea nu statuează numai cercetărilor ştiinţifice, ci şi celor artistice. Se poate afirma că idea îmbrăcată în atmosfera ce domină manifestările artistice, prezintă o notă atractivă, invizibilă, dar totuşi simţită de un suflet înţelegător.

Pictorul Cardaş este dominat de idea adevărului, ca atare, excluderea metafizicului ce denaturează, nefiind conform cu firea lucrurilor.

Astfel minunatele sale peisagiuri orientale, transpun pe cel ce le priveşte în acele locuri de viaţă îndepărtată nouă „civilizaţilor", creind o atmosferă aparte atât prin colorit cât şi prin stilizarea formelor. Reţin din acest domeniu : *peisagiu pe Nill*, — atrăgător prin compoziţia sa bogată, — *colţ din Cairo* — o superioară distribuire a umbrelor, — *moschee arabă din Cairo, Sfinxul, întoarcerea dela Nill, prin stepă*, ş. a. m. d.

Tot din acest gen, solicită o atenţiune deosebită peisagiurile dobrogene : *interior de cafenea din Balcic, cocioabă din Tulcea, stradă din Balcic, etc.*

Culoarea caldă şi inspirată, alăturea de înţelegerea formelor, pusă în slujba ideii adevărului asigură succesul meritat al pictorului dobrogean G. Cardaş.

*

Pictorul *G. Lazăr* realizează progrese vădite. Nu este modernist, nu este nici clasic. Trebue căutată în altă direcţiune nota dominantă a pictorului. Astfel privind : *în faţa mării, nud la mare, studiu la marc, nud*, ş. a. m. d., vezi că ai în faţă un idealist. Cultul formei este superior înţeles, neconchizând la o denaturare a realităţii studiate. Câteva compoziţiuni, atrăgătoare prin bogăţia culorilor şi atitudinilor — *şcolarul, René scriind, făcând toaleta, pe divan, ţigancă cu flori, ţigani lăutari, ţărancă la fereastră*, etc. — evidenţiază factura superioară a expoziţiei pictorului Lazăr.

In sfârşit câteva portrete din cari reţin pe al d-lui Trancu-Iaşi, arată pe expozant ca un adânc cunoscător psihologic şi ca atare ca un excelent portretist.

*

Pictorul *Paul Verona* este un modernist atrăgător prin simplitatea şi naturaleţea ce respiră lucrările sale. Această afirmaţiune îşi găseşte localizare în deosebi în studierea naturei şi a trupului omenesc. *Sanie prin pădure, sanie cu fete, iarnă cu soare, viscol* şi *sanie*, oferă ochiului ceva cu adevărat sublim atât prin seninătatea transpusă, cât şi majestatea măiastră a unui anotimp. *Nud, pe terasă, nud pastel*, redate printr'o mlădiere interesantă şi reală, relevează un succes al atitudinilor !

Insfârşit florile — domeniu ce aparţine mai ales artistelor, mai rar artiştilor — ocupă un loc de frunte în expoziţia pictorului Paul Verona. *Lalele, petunii, crăiţe, lalele în vas verde, garoafe, bujori*, etc... sunt dominate de aceiaşi simplicitate senină ce respiră întreaga expoziţie, realizând o atmosferă de superioară creaţiune artistică.

*

Doamna *Aurelia Ananescu* are talent ce se oglindeşte în plăcute peisagiuri — *case ţărăneşti din Muscel, fântână din Balcic, Palatul din Balcic* — şi în natură moartă — *pepene şi struguri, căpşune şi flori — garoafe, cristanteme, tufănele, cârciumărese*, etc.

O linie sigură — cu oarecari excepţii — dominată de o adâncă înţelegere psihologică a lucrului studiat ar asigura expozantei nu succes deosebit, dacă culoritul n'ar fi denaturat printr'o exagerare vădită, pe alocurea excesivă. Artistul nu trebuie să redea mai multă viaţă, decât natura a înzestrat realitatea, căci altfel se poate spune şi doamnei Aurelia Ananescu, după cum sună vechiul proverb : „video meliora, deteriora sequor !"

---

de nisip care se află în colţul ochilor omeneşti şi amintesc amanţilor firea lor animală.

Jupiter : Aşa ?

Mercur : Nu în colţul ăsta, în celalt. E... ochii ; treacă meargă. Să ne ocupăm de piele.

Jupiter : Pielea mea ?

Mercur : Prea netedă, prea moale ţi-e pielea ? E o piele de copil. Trebue o piele peste care vântul să fi suflat treizeci de ani, care să o fi bătut aerul şi apa de mare timp de 30 ani. Trebue o piele pe care nimic nu creşte, cea mai stearpă bucăţică de univers, un sac de călătorie supremă fără încuetoare ; pe care să nu o poată ataca nici lacrimile, nici vinurile, nici supărările... pielea asta nu ţine nici la două călătorii ? Şi mai strângeţi haina omenească, joci în piele.

Jupiter : Nu-mi e îndemână, iată că-mi simt inima cum bate, arterile că se umflă şi vinele că se turtesc. Mă simt un filtru, un nisipar de sânge... Ceasul omenesc bate în mine şi mă munceşte. Nădăjduesc că sărmanii muritori nu îndură atâta chin.

Mercur : In ziua naşterei şi în a morţei.

Jupiter : E foarte nesuferit să simţi cum te naşti şi cum mori în aceeaşi clipă.

Mercur : Nesuferit e şi când operaţiile sunt separate.

Jupiter : Ai acum impresia că te afli în faţa unui om ?

Mercur : Incă nu. Ceeace constat mai cu deosebire când mă aflu în faţa unui om, în faţa unui corp viu de om, e că acesta se schimbă în fiece clipă ; necontenit îmbătrâneşte ? Până şi în ochi îi văd lumina îmbătrânind.

Jupiter : Să încercăm. Şi pentru a mă deprinde să repet : Voiu muri, voiu muri.

Mercur : O ! O ! prea iute. Iţi văd părul crescând, unghiile lungindu-se sbârciturile săpându-se. La... La... mai domol. Menajează-ţi ventriculele. Trăieşti acum viaţa unui câine sau a unei pisici.

Jupiter : E mai bine aşa ?

Mercur : Acum sunt prea încete bătăile E ritmul peştilor acesta. La.... la... Aşa ! Un bun galop mijlociu. După mersul acesta Amphitryon îşi recunoaşte caii şi Alcmène inima soţului său.

Jupiter : Cele din urmă sfaturi ?

Mercur : Evită orice gest solemn. Universul mai greu de înşelat decât oamenii recunoscându-te ar risca să reacţioneze prea puternic. Aşa de pildă să nu încreţeşti din sprincene sau să nu cumva să ridici un braţ.

Jupiter : Creerului nu-i lipseşte nimic ?

Mercur : Bine zici, uitam creerul. Trebuesc înlocuite noţiunile divine prin noţiuni umane... Ce cugeţi despre univers, cari îţi sunt vederile ?

Jupiter : Vederile mele asupra universului ? Cred că pământul acesta e plan, complect plan. Că aerul e numai aer ; apa apă ; natura natură şi spiritul spirit. Iată tot.

Mercur : Simţi dorinţa să-ţi desparţi părul printr'o cărare dreaptă şi să-l mentii prin fixativ ?

Jupiter : Aşa e ; simt această dorinţă.

Mercur : Ai ideia că singur exişti, că nu poţi fi singur decât de propria-ţi existenţă ?

Jupiter : Da, şi e în adevăr foarte ciudat să te simţi astfel închis în tine însuţi.

Mercur : Ai ideia că vei muri într'o bună zi ?

Jupiter : Eu nu, dar bieţii mei prieteni, vai, ei vor muri, eu însă nu.

Mercur : Ai şi dat uitării pe toate femeile pe care-le ai iubit ?

Jupiter : Iubit ? Eu ! N'am iubit pe nimeni alta n'am iubit până la Alcmène !

Mercur : Foarte bine. Dar despre cer ce gândeşti ?

Jupiter : Gândesc că cerul îmi aparţine. Mai mult chiar de când eram Jupiter. Iar soarele gândesc că e mic ; şi pământul imens. Mă simt deodată mai frumos decât Apolon, mai voinic şi mai vrednic de fapte mari decât Marte ! Pentru întâia oară mă văd, mă simt într'adevăr stăpânul zeilor.

Mercur : Acum într'adevăr, iată-te om !

Jupiter : Aşa, pentru odată.

JEAN GIRAUDOUX

Gazetaria

aşa şi-aşa...

Despre **ANTICHITATEA PĂGÂNĂ ŞI CREŞTINISMUL** vorbeşte d. I. Valaori într'un judicios articol al „Revistei clasice" care se prezintă din ce în ce mai completă. După ce se subliniază „transformarea laborioasă şi profundă", produsă, odată cu apariţiunea creştinismului în imperiul roman, autorul urmăreşte fazele acestei infiltrări, insistându-se asupra luptei dintre cele două Societăţi: păgână şi creştină. Se dă toată atenţiunea figurii lui Constantin cel Mare, a cărui operă a fost o „semi-isbutire"... „contribuind, pentru un moment, la evitarea catastrofei şi la prelungirea agoniei". La sfârşit ni se subliniază inovaţiile creştinismului:

Stabilirea unei puteri spirituale, independentă de cea temporală şi separată de cea politică;

literatura păgână e în declin, iar cea creştină era alimentată de un isvor abundent;

în domeniul moral, creştinismul s'a făcut stăpân pe suflete;

a săvârşit opera glorificării spiritului.

Studiul d-lui Valaori este nu numai instructiv, dar metodic şi necesar.

EMINESCU ŞI MODELELE FRANCEZE, este — probabil introducerea unui studiu (Fcouri franceze în opera lui Eminescu) publicat în No. 2 al revistei „Indreptar" sub semnătura d-lui I. M. Raşcu.

Este o cercetare cu atât mai trebuincioasă cu cât, din acest punct de vedere, terenul cercetărilor continuă să fie neexploatat (cu excepţia unor fericite începuturi, în fruntea cărora trebueşte socotită: Le poète, Eminescou et la poèsie lyrique francaise a tânărului cercetător D. Al. Nanu).

Fireşte că, în astfel de împrejurări, nu ne rămâne decât să aşteptăm întreaga lucrare a d-lui Raşcu, sobră, metodică şi sintetică, aşa cum o anunţă fragmentul publicat în „Indreptar".

Restul numărului — comod şi încă plăpând.

Pagina exotică: patru poezii din opera poetului francez Emille Vitta — caracterizat, cu justeţe, în „Aspecte şi atitudini".

Cronica — bogată şi variată, ba chiar edificatoare. minus exhibiţiile stilistice semnate H.

Fireşte că „Indreptar"-ul are tot dreptul să păşească şi înainte şi... în sus.

IŞI CONTINUĂ cu regularitate apariţia „Buletinul cărţii româneşti", ajuns la No. 3 (an. II), aducând bogate informaţiuni în legătură cu literatura, filosofia, pedagogia, dreptul, istoria şi teologia. Coperta închinată d-lui I. Pillat — în legătură cu opera căruia ni se dau aprecieri critice.

La „poezie" se anunţă:

Gr. Alexandrescu — poezii, cu o introducere de d. Gh. Adamescu;

Cazimir Otilia: Licurici;

Iosif St. O.: Din zile mari;

Mândru A.: Floarea Tibrului;

Sadoveanu Marin Ion: Cântece de rob;

Speranţia Th.: Anecdote de post.

In schimb capitolul „Nuvele, povestiri...." aduce mai ales traduceri.

Romane originale:

Agârbiceanu I.: Dolor;

Dorian Emil: Profeţi şi paiaţe.

IMPRESIONANTE AMINTIRI din viaţa de şcolar publică d. I. Agârbiceanu în „Adev .literar", 485, sub titlul „Intâia oră de botanică".

In acelaş număr d. T. Arghezi, cu bucata „Drepturile femeei" ne arată că poate să scrie şi *altfel*, adecă aşa cum ne-ar plăcea să-l cetim cât mai des. Ce păcat că şi acest fragment se închee atât de.. scabros.

DUPĂ EXPERIENŢA cu suplimentul umoristic, *Vremea* recurge la altul cel literar, pus sub conducerea d-lui Camil Baltazar.

BUNĂ IDEE a avut d. Alexandru Lupeanu-Melin, publicând într'o broşură, cu îngrijire întocmită, cercetarea despre „Xilografii cari au lucrat în tiparniţa cea veche dela Blaj", (1750—1800). E vorba de tiparniţa vlădicăi Aron dela Blaj, care a dat la lumină o sumedenie de cărţi religioase, toate presărate cu gravuri dintre cele mai interesante, dovedind că, la Blaj, a fost o întreagă oficină de xilografi. E vorba despre tipografia „restaurată de către vlădica Petru Pavel Aron, din vechea tipografie dela Alba Iulia şi dela Sas Sebeş", adusă la Blaj, într'o maramă învelită". Articolul aduce în lumină numele a 18 tipografi şi gravori „cari, dela 1750 şi până la 1800, au aruncat, în ogorul însetat al naţiei noastre, mai mult ca 60 de cărţi de folos sufletesc, împodobite, aproape toate, cu gravuri de lemn de cea mai bună artă pământeană".

Broşura se închee cu 16 plachete din acelea datorite xilografilor: Vlaicu, Ivanichie, Petru P. Râmniceanul, Petru Tekeld.

Astfel de cercetări sunt de un nepreţuit folos: ele aruncă o vie lumină asupra trecutului cultural al neamului nostru.

DESPRE POEZIE („Viaţa literară, 125), spun: d. *Eug. Lovinescu:*

„...cetesc poezie aceia cari,... fac poezie.

„Noi nu avem un public intelectual care să citească poezie şi orice-ai face, ca să ţi-l atragi, e inutil. In ţara noastră sunt câteva mii de cetitori de poezie pe care te poţi baza — sunt candidaţii coşurilor de redacţie — dar adevăraţii cetitorii nu sunt nici cu sutele şi aceştia sunt foştii sau actualii poeţi".

d. *Al. Philipide:* „Poezia modernistă cred că atrage şi respinge în acelaş timp. Atrage prin forma ei, respinge prin fond, care, de cele mai multe ori, este foarte puţin nou şi foarte puţin nutritiv";

d. *M. Tonneghin* (Cartea românească):

„Către poezie nu s'ar putea atrage decât tineretul universitar şi liceal şi aceasta numai prin imboldul profesorilor de specialitate cari ar trebui să le pretindă lucrări scrise şi recitări... Celălalt public cred că este pierdut şi nu se va putea găsi tocmai uşor mijlocul pentru a-l atrage către versuri".

Aşadar, de comun acord critica, poezia şi editura sfârşesc prin a recunoaşte că poezia românească trece printr'un greu impas. Să nu fie una din cauzele acestei antipatii şi nivelul — de submediocritate— până la care a fost cobrâtă poezia, după războiu?

Nu de alta, dar aici ar începe şi îndreptarea.

CATEVA INDRUMARI METODICE este titlul unei conştienţioase lucrări pedagogice pe care d. prof. Ion F. Buricescu, apreciat cercetător în pedagogie şi filosofie, o oferă, într'un volum îngrijit, editat de „Cultura românească", mai ales normaliştilor şi învăţătorilor.

Pornită în urma unei îndelungate experienţe lucrarea de faţă urmăreşte să înlăture unele piedici din calea tineretului învăţătoresc şi se ridică mai ales în contra formalismului sec, a mecanizării. Fără să fie un adept al nihilismului pedagogic, d. Buricescu dovedeşte că „aplicarea principiilor nu se poate face decât judecând în fiecare caz particular", pentrucă „o lecţie nu poate fi făcută de două ori la fel".

Lucrarea coprinde, în afară de precuvântare următoarele 5 capitole: Cum se prepară o lecţie; Exerciţiile întuitive; Cetirea; Interogaţia; Naraţiunea istorică — toate de interes fundamental şi poate fi utilizată cu folos de toţi cei cari se interesează de bunul mers al şcoalei româneşti.

Iată de ce o recomandăm cu toată căldura.

O DUIOASA „REVEDERE", cu atmosferă rustică, publică d. St. Păun-Rovine în No. 317 al „Culturii poporului". Păcat de unele scăpări formale.

Decisivă e mai ales ultima strofă:

M'aşez pe-un scaun... Mama plânge,
De bucurie şi'ntristare:
— Să nu mai pleci! O! nu! măicuţă
„Aice e atâta... Soare!".

P. I. P.

CU INCEPERE DE LA 11 APRILIE C. „UNIVERSUL LITERAR", VA PUBLICA O INTERESANTA SERIE DE INTERVIEW-URI LUATE MARILOR SCRIITORI, POEŢI ŞI CRONICARI AI SCRISULUI ROMANESC.

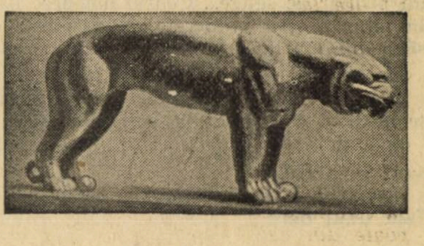

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

literara

o seama de cuvinte

Xenofon, era foarte tânăr când într'o zi fu acostat pe stradă de Socrate care fusese frapat de frumusețea și modestia lui.

Socrate îi bară drumul cu bastonul și îl interpelă de unde își poate cumpăra obiectele necesare pentru a fi și el frumos. Xenofon îi răspunse :

— Din piață !

— Și unde se poate învăța ca să fi bun și virtuos ?

— Nu știu ! zise filozoful. Dar dacă insiști mult urmează-mă și am să-ți arăt.

Din acel moment Xenofon deveni discipolul lui Socrate.

♣

Impăratul Caligula, auzind vocea unui cântăreț, care se văita, în timp ce era biciuit de soldații săi, găsi vocea cântărețului foarte sonoră și-i prelungi pedeapsa pentru plăcerea de a-i auzi cât mai mult vocea.

♣

Contele de Ségur împrumută, la o serată, prietenului său Rivarol un inel cu capul lui Cezar.

Câteva zile mai târziu după aceia, contele de Ségur îl ceru înapoi lui Rivarol.

— Cezar nu se predă ! răspunse Rivarol !

♣

In timpul unui naufragiu, mai multe persoane se putuseră salva înotând până la o insulă, care la început se credea că este pustie. Dar după ce merseră în lung și în lat unul din ei zări un om spânzurat de un pom.

— Slavă Domnului, spuse el, suntem pe o insulă cu populația civilizată.

♣

Câtva timp după întoarcerea sa din Egipt, Bonaparte dejună la prietenul său Gohier.

Acesta îl întrebă ce admirase mai mult egiptenii la tot ce inventase Napoleon.

— Aceiaș curiozitate am avut-o și eu și aceiaș întrebare am pus-o unui mare demnitar din Egipt. El mi-a răspuns că ceeace mirase mai mult pe locuitorii de acolo, este de a mă fi văzut mâncând și bând în acelaș timp, lucru pe care îl vor pune și ei în practică.

♣

După lupta dela Senef, marele Condé, victorios, se duse să salute pe Ludovic al XIV-lea la Versailles.

Regele îl primi în capul scării.

Prințul de Condé care suferea grozav de gută, cu mare greutate putu să urce scările.

— Sire, cer iertare Majestății Voastre de a o face să mă aștepte atât !!

Regele îi răspunse :

— Scumpe vere, nu te grăbi ! Când cineva este încărcat cu atâți lauri ca d-ta, nu poate din cauza greutății să meargă repede.

bazar

ADVERSARI POLITICI ȘI DUPĂ MOARTE

Un straniu gest a fost făcut acum câteva zile de un locuitor din satul Conteville, (Franța). Cu prilejul ultimelor alegeri comunale, un fermier din acel sat, anume François făcuse contestație în contra unui concetățean al său, anume Chatelais.

Acesta murise acum 6 luni de zile având însă urîta inspirație de a muri înainte ca instanța de drept să dea sentința privitor la contestația introdusă de François.

Zilele trecute primarul localității a primit sentința dată de consiliul de stat prin care se anula alegerea. El a înaintat-o imediat, pentru a lua cunoștință de ea, lui François, care a și luat drumul cimitirului și oprindu-se la mormântul adversarului său, a înfipt-o într'un țăruș la capul mortului, bănuind probabil că astfel ar putea face pentru ultima oară sânge rău adversarului său.

Gestul a fost descoperit chiar a doua zi de doamna Chatelais care se dusese să viziteze mormântul sóțului ei. François va fi dat în judecată pentru profanare.

O RĂSCOALĂ INTR'O INCHISOARE AMERICANĂ

Zilele trecute a isbucnit la penitenciarul din Jefferson-City o revoltă. 600 de pușcăriași au refuzat să părăsească mesele după ce terminaseră prânzul și au încercat să facă o demonstrație sgomotoasă asvârlind cu cuțitele și cu străchinile în capul paznicilor. Rebeliunea n'a putut fi potolită decât după ce s'au adus în sala de mese mitraliere. Delicvenții au fost în cele din urmă risipiți și închiși în celulele lor după ce gardienii au făcut uz de bombe cu gaze lacrimogene. Ordinea n'a putut fi restabilită decât după ce paznicii au rănit vreo 20 dintre rebeli.

CHAPLIN VIZITEAZĂ EUROPA

Incomparabilul comic Charlie Chaplin va vizita în curând Anglia. El va părăsi America de îndată ce va fi terminat realizarea filmului „Luminile orașului" și va face o călătorie de plăcere în Europa. In capitala Angliei unde n'a mai fost din anul 1921 i se va face acestui rege al râsului o primire grandioasă. Nu-i lipsit de interes să spunem că strălucitul as al ecranului s'a născut în Lambeth, lângă Londra.

caricatura zilei

LA MUZEU

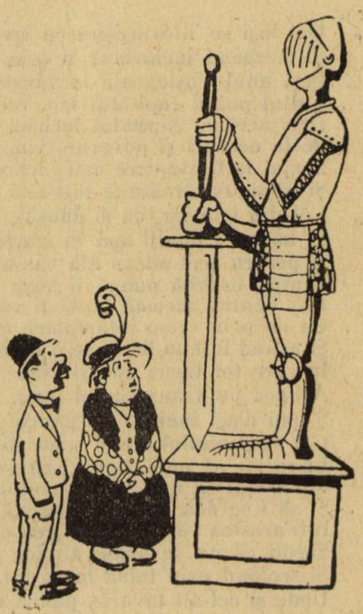

— Vezi ? Astfel se îmbrăcau cavalerii în evul mediu pentru a călători în tramvaie sau în taxi-couri în orele de aglomerație.

(Pêle-Mêle-Paris)

COȘMAR...

Visul unuia care trebuiă să-i cumpere o blană scumpă nevesti-si.

(Life-New-York)

DETECTIVII !..

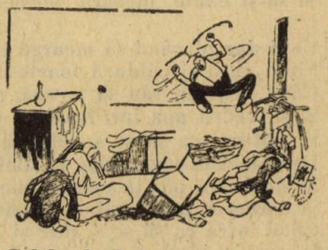

— Celebrul detectiv Sherlock Holmes și-a pierdut butonul dela guler.

(Indge-New-York)

Pagini uitate

ANTON PANN

POVESTEA VORBII

Doi inşi se 'ntovărăşiră cu 'nvoire 'ntr'un an
Şi mergând închiriară 'n oraş cârciumă şi han,
Însă unul c'osteneală la vânzare-a stărui,
Ş'altul puind capitalul vin, rachiu a'i târgui.
Deci acel cu capitalul încoaci încolo umblând,
Pe la dealuri şi poverne, vin, rachiuri, cumpărând,
Preţul la fieşte care mai încărcat îl spunea
Şi câştigu'ncărcăturii într'altă pungă 'l punea.
Cel din han iar, ca şi dânsul, alte 'n folosu-i făcea,
El băga cu doniţi apă în marfa ce-i aducea,
Şi pentru acel adaus din vânzare bani trăgea
Şi'ntr'o osebită pungă îi băga şi îi strângea.
Dar pentru această faptă îi veni a se gândi
Ca nu prin vre-o întâmplare taina a se dovedi,
Şi având în han la soare o butie de oţet,
In care tot turna apă şi vindea încet, încet,
Aruncă pe vrana buţiei banii ce îi tăinuia,
Ş'apoi d'aci înainte tot mereu punea în ea.
Cel cu capitalul iarăşi setot gândi ne'ncetat
In ce loc să pună banii câştigaţi din încărcat.
Tovarăşul să nu-i simtă uneltitul meşteşug
Şi să i se dea pe faţă tainicul său vicleşug.
Intr'acestea văzând butia cea cu oţet, zisă sus,
Socoti că nu se poate alt loc mai sigur de pus,
Şi scoţând prin taină banii într'însa a-i slobozi,
Unde şi cel-alt tovarăş punea în fiece zi;
Apoi d'aci înainte amândoi ce câştigau,
Pe ascuns unul de altul tot mereu în ea băgau.

Deci împlinindu-se anul, au luat, s'au socotit
Ş'amândoi ca să mai fie tovarăşi nu s'a 'nvoit:
Marfă nu le rămăsese, nici mai mult nici mai puţin,
De cât butea cu oţetul ş'o butie iar cu vin:
La 'mpărţire fiecare butia cu oţet cerea
Şi pe cea cu vin nici unul în partea lui nu o vrea,
De şi costa mai mult vinul, după cum l'au preţuit
Dar în butia cu oţetul era câte s'au hoţit.
Dacă văd şi văd ei cum că cu certuri nu se împac,
Şi pe oameni d'acest lucru ca să se mire îi fac,
Începură între dânşii oarecum a bănui,
Şi nu putea unul altui gândul a-şi destăinui.
Unul zicea întru sine: „poate tovarăşul meu
M'a văzut cumva vr'odată când aruncam banii eu!"
Cel-lalt aşa zice iarăşi: „Poate că'n ea când am pus
M'o fi văzut oare cine şi ducându-se 'i-a spuse!"
Şi ca să se înţeleagă între dânşii prin cuvânt,
Se pun şi unul pe altul, se întreb cu jurământ,
Cum că: ce este pricina între dânşii de se cert
Şi'n partea sa fie care cere butia cu oţet?
La 'ntrebările acestea socotind că s'au simţit,
Işi spuseră unul altu'i cum şi ce fel s'a hoţit,
Şi cum banii tot în butia cea oţet îi lăsa,
Socotind fieşte care să o ia în partea sa.
Dar de vreme ce secretul între ei s'a dovedit,
Acea butie cu oţetul s'o spargă a trebuit.
Aşa dar prin învoire acea butie ei spărgând
Şi unul şi altul parte deopotrivă luând,
Puseră banii 'n chimire şi s'au despărţit pe loc,
Şi să-şi caute, plecară, norocirea într'alt loc.

Unul dar plecând să meargă la un oraş osebit,
Fiind vară şi căldură foarte de nesuferit
Când veni un râu să treacă, care era foarte lat
Şi se vedea apa într'însul ca cristalul cel curat,
El poftind ca să se scalde, să răsufle de zăduf,
Descălecând legă calul la umbra a unui stuf,
Se dezbracă pân'la una, cântând bucurat nespus,
Şi d'asupra peste haine chimirul cu bani 'l-a pus.
Când intră ca să se scalde şi 'ncepu a înnota
Ii veni 'n gând să se întoarcă spre haine a se uita,
Când iacă un vultur mare în zbor pe aci trecând,
Şi zărind chimirul roşu că e vr'o carne crezând,
Se repezi de odată cu un zbor grabnic nespus
Şi răpindu'l între ghiare se înalţă iar în sus;
El zărind îngrab' din apă alergă după el gol,
Strigând, zbierând, răcnind tare, slobozind şi un pistol,
Vulturul de spaimă 'ndată armă, glas, când auzi
Chimirul care îl luase drept în râu îl slobozi,
Care a săltat prin unde ceva, unde a căzut,
Şi îl petrecu cu ochii până când nu s'a văzut.
El atunci clătind cu capul şi privind spre cer în sus,
Zice: — Din apă veniră şi iar în apă s'au dus.

Cel-alt, şi el plecând iarăşi la un oraş depărtat,
Unde trebuia să meargă pe apă şi pe uscat,
Dacă ajunse la mare, pe un vas se îmbarcă,
Şi cu toţii împreună spre acea parte plecă.
Calea fiind foarte lungă, el în oarecare ceas
In corabie d'o parte în singurit loc s'a tras,
Şi işi descinse chimirul încare banii era,
Ii scoase, îi turnă 'n poală şi 'ncepu a-i număra;
O maimuţă, căpitanul corăbiei ce-o avea,
Şi din catarg de sus tocma cum sta şi la el privea,
Ii vedea toată mişcarea în acel ceas ce-o făcea,
Şi galbenii în chimiru-i carii frumos străluceau:
Se coborî pe hoţeşte şi de departe pândi,
Până când adună banii, în chimir îi grămădi,
Ş'alăturea lângă sine după ce îl lăsă jos
Ca să-şi potrivească trupul, să-l încingă mai frumos,
Il răpi din ochi îndată şi fugind pe catarg sus,
Cu chimirul împreună tocmai în vârfu-i s'a pus,
Şi acolo deschizându-l începu-a scoate din el
Galbenii cari-i văzuse şi a face într'acest fel:
C'o mână ţiind chimirul, alta cu galbeni umplea,
Şi privindu-i câte unul în mare îi asvârlea.
Rar, numai din doi, trei unul şi în partea-i arunca,
Care sta cu priveghere să-i adune cum pica.
Astfel tot făcând maimuţa până când a isprăvit,
In cele mai de pe urmă chimirul 'i-a asvârlit.
El văzându-se, săracul, fără veste 'ntr'acest rău,
Şi numărând ce adunase, oftând zise 'n gândul său:
„Banii câţi cu nedreptate câştigaţi cari-i 'i-am pus,
După cum haram veniră astfel şi haram s'au dus!"
Astfel e omul,
După ce răstoarnă carul, atuncea vede drumul cel bun. — Că,
Dobândă multă rupe ciochinile. — Dar însă,
Cinci degete sunt la o mână şi unul cu altul nu se potrivesc,
Roatele se gonesc una pe alta şi nu se ajung niciodată.
Und e marfă şi pagubă. — Ş'apoi,
Buţile goale mai mult sunet fac. — Şi,
Vinovatul mai mare gură face. — Adică:
A mâncat aguridă părinţii
Şi 'şi-au strepezit copiii dinţii. — Şi,
A mâncat urdă cu usturoi şi cere să-i miroasă gura a lapte.
Tovarăş numai la câştig, la pagubă pune cârlig.
Mărgăritarul stă în fundul mării şi mortăciunea pluteşte pe [d'asupra apei. — Ci mai bine,

Daca 'ţi este casa mare
Bagă 'n ea un mărăcine,
De cât pe fieşte-cine. — Că,
Cine are străin, are în casă spin. — Dar şi,
Dacă vom socoti noi
Cât intră 'n plăcintă foi, niciodată nu mâncăm. — Omul însă:
Işi încearcă gândul său, or pe bine, or pe rău.
Cârmaciul cu îngrijire bună
Scapă corabia de furtună. — Totdeauna,
Socoteala deasă e frăţie aleasă. — Că,
Din grăunţe mărunte se fac grămezi mai multe. — Pentrucă
In oală acoperită nimenea nu ştie ce fierbe. — Şi,
Omul de treabă nu iese din casă cu mâna goală. — Mulţi [zic că,
Omului de ce-i place, d'aia se îngraşe. — Insă,
Nici odată de tot pomul
Nu se poate 'ngrăşa omul.

Cărți redate în extrase

MAREA SARAH

(AMINTIRI DESPRE SARAH BERNHARDT)

de REYNALDO HAHN

Ambasadoare a artei dramatice franceze, Sarah Bernhardt *a fost o apariție excepțională în analele teatrului mondial. Bogata sa gamă de resurse și virtualități înăscute îi dădea posibilitatea să se indentifice cu rolul pe care îl mânuia cu o abilitate rară. Pentru toate aceste calități, numele ei va fi scris cu litere de aur încartea marilor actori ai omenirii.*

Nimic nu poate fi mai emoționant decât evocarea acestei mari artiste, care a făcut rasei sale un atât de mare serviciu, pulverizându-i spiritul în întreaga omenire. Și în acelaș timp nimic mai greu a contura cu exactitate liniile mari și eterne ale personalității sale creatoare. Prea mare a fost geniul ei, prea mare epoca pe care a dominat-o pentru ca să nu simți, în momentul când încerci a aduce aminte, puterea supranaturală a ei, care te domină, te copleșește și te depășește. *Reynaldo Hahn*, după propria lui confesiune, un prieten intim al ei și-a adunat amintirile în acest volum, din care a încercat să desprindă fizionomia delicată și gingașă a magistralei interprete din *Dama cu camelii*. Intr'o foarte mare măsură a reușit. Sunt în cartea sa, presărate, odată cu atmosfera intimă și cordială sub care a cunoscut întotdeauna pe Sarah, și câteva momente emoționante din cariera ei artistică. Simplitatea și voioșia sub care privea toate lucrurile demne de atenția ei, ne înfățișează în ea și o adevărată apariție excepțională în această lume a actorilor despre cari s'a spus multe lucruri rele și al căror subiect nu este încă epuizat.

In cele ce urmează, vom transcrie câteva fragmente din lucrarea d-lui Reynaldo Hahn, cele mai expresive, unde lectorii vor putea ghici unele trăsături ale genialei artiste franceze :

CAPITOLUL I

Vineri seara, 13 Mai

Al doilea și al treilea act din Dama cu camelii. Urc în cabinea lui Sarah; ea tocmai terminase cu îmbrăcatul. Nu îmi place prea mult toaleta sa din actul al doilea, acea rochie de cameră prea grea, care o îngroașe. Sarah revede ultimele amănunte ale toaletei. Este puțin gripată. „De-aș scăpa de grozăvia asta", zice încet. Apoi plecă chemată de cortină.

Actul al doilea este o minune de executare. Să fie oare aceasta numai frumusețe ? Nu, este viața însăși și din viață ceeace este mai spontan, mai nisensibil și mai dificil a reda prin mijloacele artei.

Cât de superioară o găsesc pe Serah Eleonorei Duse în acest act, cu toate că pentru mulți îi lipsește simțul natural. Să fie oare așa. Și dacă adevărul vieții este arătat prin prisma unei personalități rafinate, nu constitue oare acest lucru o frumusețe în plus ? Sunt foarte sigur că niciodată o comediană n'a avut mai multă naturaleță în jocul de scenă ca Sarah în aceea a desnodământului : după dialogul cu Armand (câte detalii adevărate și simple, ca de exemplu când ea minte), plecând dela replica : „Să nu mai vorbim de aceasta", până în momentul unde ea se așează la masă pentru cupletul cel mare, este incomparabilă.

Se apropie de masă și începe să se pu-

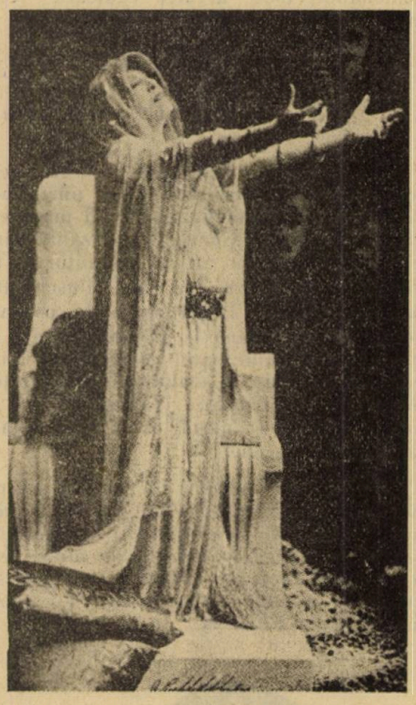

SARAH BERNHARDT
in „Phedra"

dreze. Nu se întoarce decât o singură data (pe jumătate, ceeace dă gestului multă naturaleță) apoi cântă privindu-se în oglindă. Nu este, poate, genială această interpretare, dar este femenină, grațioasă, este singurul mijloc natural de a merge să se pudreze, fredonând pentru a avea aerul că *„nu se mai gândește acolo"*.

Admir mai puțin felul cum ea conduce, această seară, restul scenei; replica este puțin uniformă, și cu am văzut-o pe Sarah executând mult mai bine.

In actul al treilea, poartă o rochie de muselin alb, cu volanuri, unde se armonizează forma suplă a corpului său, a acestui corp care a inaugurat un nou gen de grație femenină. Un filet alb cusut pe inimă dă toaletei sale eleganța pudică și caracteristică a epocii.

A trimis din cabina sa regisorului, pentru a fi puse pe scenă, mici și frumoase flori rose (ea va pune una la piept în momentul părăsirii casei sale scumpe) și un enorm buchet cu florile cari vor fi martore la discuția lor veselă asupra viitorului. Este aproape cu spatele la public, dă replicile cu voce slabă, toată fiind absorbită de jerba pe care o alege cu o abilitate de florăreasscă, rupând o ramură, și dând buchetului o dezordine simetrică.

Poartă absentă vasul cu flori până la intrarea tatălui Duval, pe care ea îl salută fără să-l privească, rămânând la locul ei, ca și cum ar fi vorba de un oaspete fără importanță. Ea este puțin mirată, zărind o figură necunoscută și gravă. Această umire devine neliniște la aceste cuvinte spuse de necunoscut : „Sunt tatăl lui Armand !" Dar expresia sa se schimbă la auzul frazei îndârjite și neașteptate, pe care o pronunță bătrânul. Gura sa, întredeschisă de această noutate, se înghesue nervos pe colțul buzelor, sprincenele sale se ridică încet : întreaga sa atitudine trădează o înfățișare mânioasă, un suflet rănit care se revoltă ; politeța, calmul răspunsului său se colorează de o ironie abia reținută care însă se accentuiază când zice :

— Renunț mai mult pentru dv., ah! mai mult pentru dv., decât pentru mine.

Dar toată congestionarea dispare puțin câte puțin pe măsură ce scena înaintează. .Vă înșelați, vă asigur", este zis fără siguranță, cu intenția unei femei fericită de a fi ascultat de glasul amorului ei.

Cum să descriu finalul actului ? Orice artificiu a dispărut din jocul comedianei din momentul când ea se așează la masă alături de tatăl Duval, pentru a-l asculta.

Am văzut-o exprimând în diverse moduri tremurul dureros pe care îl cauzează ideea de a părăsi pe Armand pentru totdeauna. In această seară are o privire fixă de o secundă, un țipăt ascuțit dar înăbușit, ca 'n fața unei dureri imediate, totale și exasperante. Vălul care îi ascunde viitorul pare că se limpezește pe ochii săi, și pe fruntea sa mare; pălește, și buzele îi tremură. Se simte, sub această paloare a expresiei, tumultul creerului, inima bate așa de repede că pare imobilă. Acela care n'a renunțat nici odată la viața sa în mod voluntar la o fericire, lovit de legăturile profunde cari îl atașau la o e-

tapă a vieţii, care n'a întors inima sa dintr'o inimă unde mai rămăsese dragostea, acela nu înţelege ceeace este etern în jocul Sarah-ei la sfârşitul acestui act. Nu se poate încerca să se descrie, dar trebue să te revolţi contra celor cari deneagă acestei definitive incarnaţiuni a femeei îndrăgostite, adevărul accentului. Căci aici nu sunt numai accente ; sunt înăbuşiri de plânset, lacrămi mai amare ca fierea, care vin mai departe încă decât dela acest suflet nenorocit. cari vin din fundul sufletului primei femei care a putut iubi şi suferi, în acelaş timp.

CAPITOLUL II

3 August

In această seară, înainte de cină, m'am urcat să pun flori împrejurul oglinzei, în cabina lui Sarah. Ea soseşte, în timp ce noi lucrăm, într'o rochie albă, maestoasă şi fermecătoare, cu o foarte frumoasă haină neagră. I se întinde hârtii şi compturi.

— „Dominga ! Maria ! Nu mai veniţi odată ! Faceţi-ne ceai !

Ea ţine hârtiile cu o mână ; pe cari le citeşte în timp ce i se dau explicaţii. Apoi se ridică se mai priveşte odată în oglindă, surâde şi primeşte pe fiica lui Duberry venită pentru câtva timp la Paris. Această tânără fată a repurtat succese la concursuri.

Sarah îi zice, îmbrăţişând-o :

— Ei bine ! Ai luat toate premiile ?

— Douăsprezece ! răspunse modest tânăra fată.

Sarah este uimită de acest sânge rece. Face câţiva paşi, se opreşte în faţa florilor. Imi mulţumeşte pentru ele şi îmi spune că a conservat şi celelalte flori, trimise acum 7 luni, cu toate că erau aproape veştejite.

*

Seara. *L'Aiglon,* ultimele acte.

Când sosim în cabina ei, Sarah era întinsă pe un Chaise-long. Vorbim de toate. Ea este îmbrăcată în uniformă albă, cu decoraţii multe. Ochii săi clari strălucesc deasupra buzelor roşii. Se ridică la anunţarea regisorului şi ne spune să ocupăm avant-loja sa. Urmărim de acolo, actul al patrulea, unde este aşa de surprinzătoare prin sobrietatea şi ţinuta jocului său. Când întinde lui Guitry farfuria serviţii, i-o dă cu un gest brusc care face să cadă o bucată de pâine.

In acest moment, este divină, de o siluetă melancolică şi aşa de nobilă, încât privind-o, uiţi aproape să asculţi această voce de necomparat care cântă pe note grave cu suavitatea unei voci celte.

După aceea, în cabina sa, este înconjurată de vizitatori dintre cari, unul Domnul de L..... secretar al d-lui R..... bine făcut care înăduşeşte căutând să o convingă pe Sarah că va fi decorată. Ea arată o neîncredere obişnuită, şi surâde aproape ironic spunându-i că va fi în orice caz decorată de tribunalul comercial. Eu îl întreb dacă Sarah are „palmele academice". Ea însă nu suferă această amabilitate şi aproape se supără :

— Tu ştii bine că nu le-aşi fi acceptat niciodată

Caut să-i explic... Dar e în zadar.

In actul al cincilea, sub raza albă, Sarah este diafană, cu toate că uniforma nu-i îngăduie mai multă supleţe.

Inainte de al 5-lea se reazemă de braţul meu pentru a urca scările cari merg spre scenă şi mâna sa lasă o dâră de parfum care persistă încă.

La sfârşit, în cabină, discutăm. Ea găseşte că Frederick de Madrazo, are o voce de teatru, că *Duse* n'are dreptul să se plângă de piesa *le Feu* şi că D'Anunzio n'a meritat atâtea reproşuri ale publicului în legătură cu această carte, unde n'a avut altă grije decât să se glorifice constant.

Intinzându-mi mâna. Sarah face o mică reverenţă comică.

Moartea a fost jucată, astăseară, magnific, cu mai mult realism decât în alte seri. Pielea pare îngheţată pe umerii obrajilor. Paloarea devine aproape cadaverică. Scena lecturii scrisorii este extraordinară : această respiraţie monotonă, surdă, înăbuşită, această privire dureroasă şi fixă, toate aceste semne prevestind o tristeţe, o slăbiciune mortală, atestează în mod cert genialitatea interpretării ei, nu poţi ajunge aci numai cu talentul şi cu experienţa. Acel gest nerăbdător prin care mişcă credinţele sale pentru a auzi mai bine, dorinţa nebună, efortul spiritului său în acel moment de amintire descurajatoare, şi „Napoleon"-ul final, abia schiţat dar preferat ca o a doua raţiune pasionantă, toate acestea egalează cele mai frumoase momente de piatră.

CAPITOLUL VII

Duminică seara

Tosca. Intrarea fastuoasă a ei. Artificiu fermecător care consistă în a purta buchetul pe braţul stâng, ceeace îi maschează faţa cu flori. Gentileţe amuzantă când zice lui Mario, cu un aer bănuitor : Tu vorbeşti cu cineva.... tu faci : Puschwuttwuttwuttwutt !"" După aceea fa o reverenţă Madonei până la pământ. Mirată de o naturaleţă uimitoare, când îi răspunde lui Mario, care îi enumără frumuseţile marchizei Attavanti : „Dumnezeule ! ce are ea aşa de frumos !" Apoi câte detalii în sfârşitul scenei.

In actul al doilea n'am încetat să remarc în tot timpul cum Sarah a rămas în locul ei de *cântăreaţă angajată,* în această adunare de oameni de lume. Este un tur de forţă să rămâi astfel, ştearsă, cu toată preponderenţa pe care i-o impunea personalitatea sa.

In actul al treilea nici o nuanţă care să nu fie observată cu atenţie : este însăşi perfecţia. In cel de-al patrulea este sublimă, peste tot. Dar ce sens al efectului şi ce tehnică în felul de a juca prin care, după asasinatul lui Scarpia, ea înmoaie servieta pentru a spăla sângele pe care îl are pe mâini, priveşte rochiia pentru a se asigura că nu este stropită de sânge şi apoi priveşte afară pe fereastră ridicându-se puţin pe vârful picioarelor.

Eşirea este un miracol de execuţie artistică. Sarah întredeschide uşa, bagă capul pentru a vedea dacă este cineva pe coridor, apoi urmează umerii, apoi întregul corp cu o mişcare ondulată de reptilă, uşa se închide încet de tot, foarte încet, în timp ce coada rochiei dispare.... Şi în timp ce cortina cade, ghiceşti că Tosca, hoţeşte, palpitant, înaintează lungindu-se pe lângă ziduri, tăcută ca o umbră ...

*

Din aceste fragmente reproduse s'a putut desprinde sensul artei la Sarah Bernhardt. Niciodată, în lunga sa carieră artistică n'a uzat de artificii uşoare şi nu s'a lăsat angrenată de tehnica acaparatoare a rolului Intotdeauna lângă o tristeţe prelungită a rolului a pus şi o părticică din propria sa tristeţe. Astfel rolul a căpătat un aspect real, pe care spectatorii l-au apreciat întotdeauna.

Nu odată Sarah Bernhardt în interpretara magistrală pe care a dat-o Margarethei Gauthier a uitat că este pe scenă şi că joacă un simplu rol. Inima sa a fost prinsă în acele momente de un joc nervos şi dureros, fiindcă simţia că joacă o poveste tragică, prea tragică poate, dar adevărată şi eternă. Povestea dragostei. Toţi cei cari au trecut prin viaţa ei sau toţi acei cari au avut prilejul de a o contempla, au fost cuceriţi de graţia şi supleţea spiritului său.

Cartea lui Reynaldo Hahn, este o dovadă.

N. C.

(Editura Hachette-Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 16
13 Aprilie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASOCIAȚIUNII
SIBIIU

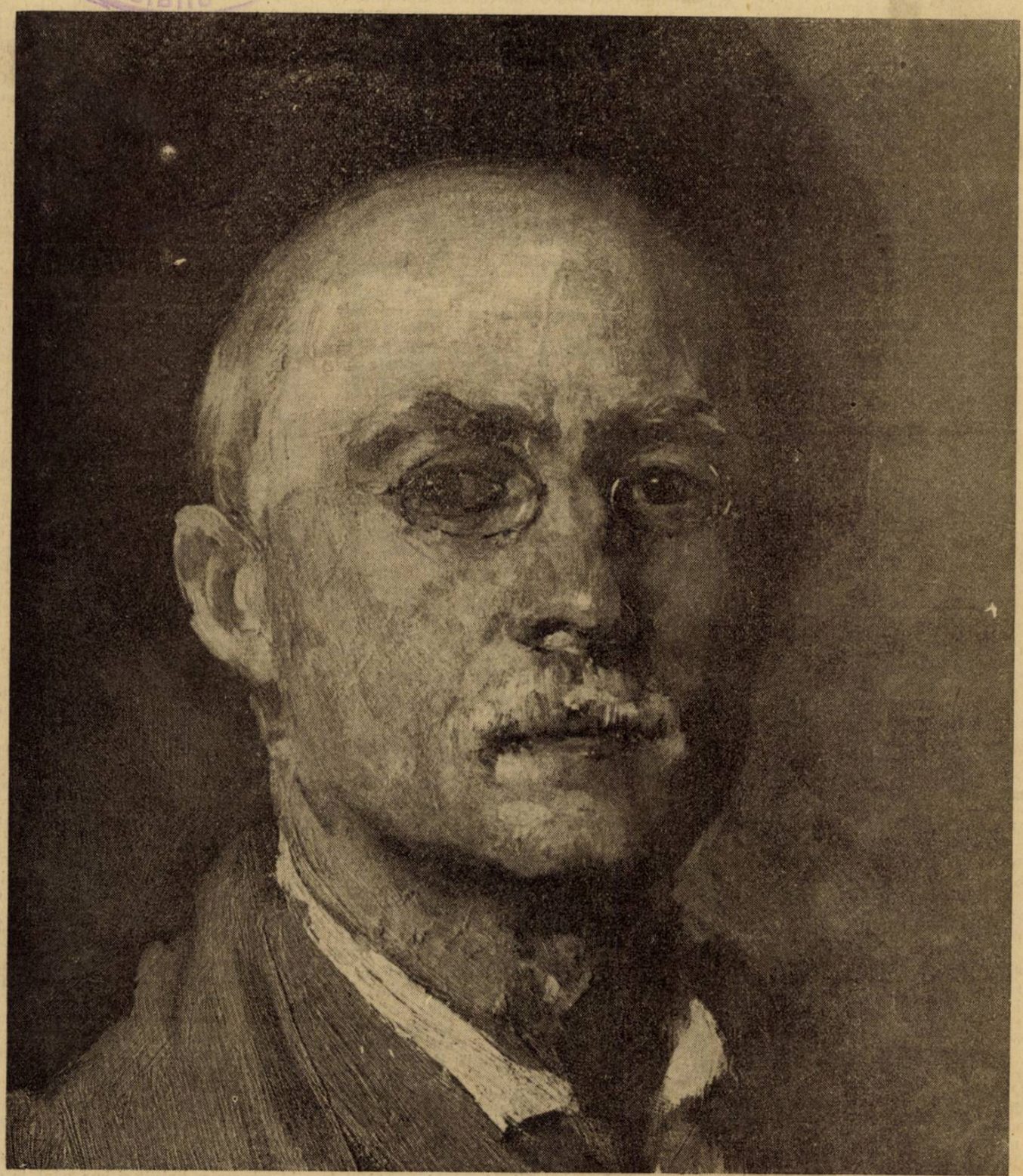

NICOLAE GRIGORESCU AUTOPORTRET

Ctitorii

PICTORUL NICU GRIGORESCU
(1838—1907)

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Arta plastică românească este în plină floare şi mai ales pictura. S'ar crede că generaţiile trecutului s'au jertfit pe altarul celei mai sfinte dintre religii, spre a face să înainteze mai repede aleşii ce aveau să vină. Dar tot ce s'a făcut la noi e produsul unui singur secol de muncă acerbă şi grăbită, munca unor oameni setoşi de civilizaţie şi cultură.

Totuşi arhitectura şi pictura au fost singurele arte exploatate înaintea vremei de deşteptare a neamului românesc. Dar atât arhitectura cât mai ales pictura, erau puse în slujba bisericii creştine. Pictura laică nu exista. Portretele ctitorilor făcute pe pereţii bisericilor şi mânăstiirlor porneau din aceleaşi imbolduri religioase şi erau stăpânite de aceiaşi influenţă bizantină sau italiană ca şi icoanele.

De aceea nu se poate vorbi de o adevărată pictură românească, ţâşnită din brazdele gliei noastre, decât dela începutul veacului trecut, când apare cel mai de seamă dintre pictorii noştri apuşi şi acela care a ridicat temelia acestei laturi de artă la noi — Nicu Grigorescu. El s'a născut cu darul în sânge : a fost un trimis al Divinităţii, să fie un sol al neamului românesc. A venit pe lume sărac, atâta de sărac, că n'ar fi putut ajunge la nimic, dacă soarta lui n'ar fi vrut. La 10 ani, mama lui, care îi simţise vocaţia, îl dă la un zugrav ca să înveţe „meseria". Şi nenea Ghiţă — unchiul său — fusese zugrav în Pitaru şi sigur că dela el se trăsese această *„venă"* de artist. Doi ani de ucenicie se scurseră şi micuţul Nicu nu prea învăţase mare lucru, fiindcă „patronul" îl punea mai mult la altfel de treburi şi îl lăsa aşa de rar să privească cum lucrează. Oricum, tot învăţase el ceva şi când plecă dela dânsul începu să lucreze singur iconiţe, cu dragostea ce o păstra pentru ele, chiar din primii săi ani de viaţă... „mult îmi plăceau şi mie icoanele când eram mic. Pentru mine sfinţii erau vii : stam cu smerenie înaintea lor şi eram încredinţat că şi ei se uită la mine, mă aşteptam să-i văd vorbind, să-i văd mişcându-se, ridicând mâna să mă binecuvânteze". [1]

Duminica se ducea cu iconiţele în obor şi le vindea trecătorilor, minunaţi în simplitatea lor, de darul acestui copil.

Continuă să lucreze icoane cu multă râvnă, ajungând în scurt timp cel mai reputat zugrav de biserici. „Izvorul Tămăduirii", icoană făcută pe Arghezmatarul din curtea mânăstirii Căldăruşani, îi consacră definitiv acest titlu.

Dar cele mai frumoase icoane le-a făcut în biserica Sf. Voevozi din Agapia. Acestea sunt ultimele şi cele mai bune icoane din câte a făcut. Frumuseţea lor stă în faptul că artistul neinfluenţat de nici o şcoală, a dat figurilor viaţă reală, fiindcă lucra după modele vii şi era de părere că cerescul înfrumuseţează. Sfinţii lui nu au atitudini şi expresii convenţionale şi academice, cunoscute în pictura bizantină a bisericilor noastre. Cu toată realitatea omenească ce o punea în figurile sfinţilor, ei aveau îndeajuns aer divin şi cucernic, prin expresiile lor de bunătate supremă, de evlavie, de resemnare şi de putere de sacrificiu. Toate acestea le-a învăţat artistul singur, le-a simţit instinctiv, fiindcă unicul îndreptar a fost o carte dela muntele Athos cu reţete despre prepararea culorilor şi cu câteva informaţii asupra vârstei, îmbrăcămintei, şi însuşirilor fiecărui sfânt.

Toate icoanele lui Grigorescu, din Agapia, prin ondularea liniei şi armonia colorítului, se înrudesc cu acelea ale marilor campioni ai Renaşterei italiene, cu toate că pe vremea aceea el nu-i cunoştea decât prin slabe reproduceri. Se vede însă că între marii artişti este o comunitate sufletească mai presus de timp şi de spaţiu.

Succesul dela Agapia îi atrage atenţia lui Kogalniceanu, care îi dă o bursă din tezaurul Moldovei, spre a pleca mai departe. Visul lui de a ajunge la Paris, de atâtea ori zădărnicit, se împlineşte de data aceasta. La Paris norocul îl ocroteşte şi reuşind la un concurs la Bele-Arte este primit în sânul şcoalei din Barbizon, sat în apropierea pădurii Fontainebleau. Aici a învăţat el să picteze aşa cum a făcut mai târziu. Aici a primit direcţia artei lui, linia vieţii pe care a mers atât de drept şi de aceea a ajuns atât de sus. La Barbizon era grupaţi celebrii artişti : Troyon, Rousseau, Corot, Daubigny, Millet, Diaz şi Courbet, cei mai de seamă peisagişti ai Franţei şi iniţiatorii impresionismului. Toţi au fost profesorii lui, fără chiar să ştie, profesori de artă şi de viaţă.

Cu aceşti artişti peisagiul devine un motiv de sine stătător, nu fond sau cadru ca până acum.

Indrăgostiţi de farmecile naturii, ei duceau o viaţă simplă, singuratică şi liniştită, aproape cucernică. La ei a văzut Grigorescu că pornirile din sufletul său erau firesti şi toată viaţa n'a eşit din această linie trasă de însăşi menirea lui. Timp de trei ani cât a stat la Barbizon, aproape nici n'a ştiut ce se petrece dincolo de marginile pădurii. Lucra mereu în mijlocul naturii, trăia cu ea şi prin ea. Aici a început să înţeleagă, că trebuia să 'nfăptuiască în arta lui emoţia adâncă ce i-o deşteaptă natura în suflet. Odată drumul cel drept găsit, artistul mai avea doar de urmat cu pasul vremii calea lui spre izbândă. Şi totuşi n'a dorit-o niciodată. Era o fire timidă, liniştită şi modestă care nu se împăca cu sgomotul şi cu aplauzele mulţimii, a cărei apreciere nu o cerea şi apoi el nu lucra pentru lume, ci numai ca să-şi elibereze sufletul de emoţia estetică ce o simţea.

Intreaga operă a artistului se împarte în două. Lucrările făcute în străinătate şi cele realizate în ţară. Această împărţire o putem face cu uşurinţă chiar dacă n'am avea nici o deslușire, fiindcă artistul dă operelor sale caracter etnic fixându-le oarecum în spaţiu.

Intr'un voiaj spre ţară se opreşte în Galiţia, unde găseşte aşa de caracteristice tipuri de evrei, încât cu tot dorul lui de ţară, imboldul *creaţiei* îl învinge. De atunci datează faimosul *„Cetăţean în perspectivă"* şi *„Habotnicul din Galiţia"*, cari au avut atâta răsunet în expoziţiile lui. Ajuns în Moldova, pe care o cunoscuse puţin înaintea voiajului în străinătate, rămâne fermecat de aerul cuminte, cucernic şi sănătos al satelor şi nemureşte câteva din frumuseţile provinciei.

Iubitor de spaţiu, de libertate, de aer, el picta foarte puţin în atelier. Cele mai multe din operele lui Grigorescu sunt făcute în aer liber

Trăia în mijlocul naturii, se mulţumea cu foarte puţin şi totuşi era fericit, fiindcă sufletul lui mare pus în slujba idealului pentru care trăia, nu-şi alcătuia bucuriile din nimicurile mărunte ale vieţii, ci din gânduri şi preocupări artistice.

Ii plăcea să trăiască singur, nu fiindcă ura lumea cum spuneau unii, ci pentrucă lumea *„îţi ia timpul necesar lucrului"* mărturisia el şi artistul nu trebuia să piardă nici o clipă din viaţa lui. Toată vremea lucra, lucra cu grabă şi cu ardoare şi totuşi sigur şi precis. Era de părerea că artistul trebuia să lucreze mult, ca să lucreze repede, fiindcă emoţiunea sufletească pe care o simte în faţa unui moment de natură e fugitivă şi dacă n'ai puterea s'o prinzi în iuţeala ei, ai pierdut-o şi încă pentru totdeauna.

Prin ţară pictează peisagii româneşti, în care parcă simţi aerul, lumina, solul şi pădurile noastre, munţii rotunjiţi în zare, aşa cum le-am văzut cu toţii, dar parcă totuşi mai frumoase şi mai adânci.

Dorul anilor de ucenicie la Fontainebleau, îl duce din nou acolo, dar revederea locurilor atât de dragi lui, îl mâhnesc. Pădurea rămăsese pustie.

Dezamăgit plecă să cunoască comorile de frumuseţe ale Renaşterei italiene şi resturile de *artă* din bătrâna *Eladă*. Cu sufletul încărcat de atâtea frumuseţi trecute, se retrase la Vitré, în Franţa, spre a trăi din nou în liniştea şi cumpătarea schimnică în care s'a complăcut întotdeauna. Dela Vitré păstrează el cele mai duioase amintiri din viaţa lui. Orăşelul acela mic, cu aspect medieval, cu linişte, cu aer, cu soare şi cu atâtea inimi bune, acolo unde civilizaţia nu alterase cu nimic farmecul prospeţimii, acolo a făcut el cele mai dragi din tablourile lui.

Imprejurările politice prin care trecea tara cu ocazia războiului pentru independenţă, l-au îndepărtat pe Grigorescu dela motivele de artă care îi erau firesti. Omul blând, senin, liniştit şi bun până la sacri-

[1] Vlahuţă · Pictorul Grigorescu.

ficiul propriei ei persoane, cinstit şi răbdător, a fost nevoit să trăiască de aproape grozăvia războiului. Din rândurile ostaşilor unde a luptat, a pictat scene din tragedia războiului, poate aşa cum nimeni până la el n'a făcut. In tablourile lui de război nimic nu se aseamănă cu pozele acelea de atelier cunoscute în istoria picturii, poze încremenite văzute prin prizma unor anumite tendinţe. La el totul e firesc şi esenţial. Sunt freşce ale tragediei războiului sintetizate într'o singură scenă. Tablourile lui de război sunt atât de elocvente încât unul din admiratorii lui exclamă într'o zi, relativ la „Convoiu de prizonieri" : „De aş avea acest tablou, l'aşi dărui oraşului Haga pentru sala de şedinţe a congresului păcii.

„Ce sunt toate discursurile meşteşugite ale marilor diplomaţi ai lumii, pe lângă ceeace spune aşa de simplu şi aşa de adânc mişcător bucăţica asta de pânză " [1])

Pe plaiurile României el găseşte atâtea colţuri de natură pitoreşti atâtea chipuri cari îl impresionează şi-l forţează să-şi spue adevărul relevat ochilor lui, cu glasul artei.

Câmpurile însorite, codrii înverziţi, norii fumurii şi dantelaţi, munţii profilaţi în zarea purpurie a apusului, pământul acoperit de iarbă moale şi proaspătă, ruginiul toamnei, florile de câmp şi mestecănii graţioşi, toate trăesc în opera sa. Şi atât sunt de frumoase, că s'au găsit mulţi care să spună că Grigorescu înfrumuseţează natura. In realitate Grigorescu nu schimbă nimic, dar el nu picta orice-i cădea sub ochi, ci alegea numai ceeace-i corespundea gustului său.

Ochiul lui era creator. Cu adâncimea şi cu puterea lui de a vedea adevărul din lucruri, i se părea că fiecare înveliş ascunde un suflet pe care voia el să-l scoată în relief. De o sinceritate dusă până la margini, voia să spună tot ce vedea şi să nu micşoreze o impresie cu care să înşele pe credincioşi. Dar, ceeace fixează în spaţiu peisagiul, dându-i un caracter etnic încă mai pronunţat decât prin el însuşi, este viaţa oamenilor şi animalelor ce trăesc în el. Peisagiile delà munte le însufleţeşte ciobanul român tânăr, voinic, frumos. Grigorescu a prins caracterul etnic şi istoric al ciobanului reprezentându-l în atitudini izvorâte din însăşi viaţa şi îndeletnicirile lui. Cu ţinută nobilă, cu ochii ageri, dar melancolici şi plini de dorul depărtărilor, cu corpul svelt şi mlădios el e senin şi vesel, oţelit în lupta cu viaţa lui primejdioasă.

La şes ţăranul e plugar şi boul, tovarăşul lui cel mai apropiat. Artistul a adus în artă acest animal, cu toate însuşirile lui tipice. El este simbolul muncii neobosite, fără de răsplată, prietenul senin cuminte şi ingăduitor care dă tot şi nu cere nimic în schimb.

Ţărancele lui au acelaş caracter al rasei şi al unui suflet personal.

In gravitatea figurilor de obicei gânditoare — motive trainice şi posibile de realizări sintetice — în ţinuta şi atitudinile lor mândre, dar senine, ţăranii şi ţărăncele lui Grigorescu sunt clasice.

Prin toate aceste însuşiri chipurile lui sunt portrete sintetice ale neamului românesc. Deaceea cu toate că el a făcut prea puţine portrete propriu zise, figurile lui pot fi considerate ca atari, prin felul cum a înţeles să le facă. Grigorescu descoperă în fiecare figură gândirea care o conduce şi îi dă o expresie şi o atitudine firească aşa încât ea să nu reprezinte un moment trecător, ci toată viaţa sufletească a individului.

Prin felul cum a înţeles el să înfăptuiască în artă episoadele din viaţa ţării şi poporului românesc, el este un rapsod al pământului nostru, este acela care a ridicat la motive de artă atât de simple, dar atât de elocvente şi de adânci farmecele patriei lui. Infăţişând opera lui poezia muncii şi a belşugului românesc, el face marea frescă a neamului tot atunci când Puvis de Chavannes o făcea pe a poporului francez. Şi ceeace face şi mai frumoase operile lui, este acel aer de adâncă religiozitate, acel suflu divin ce domneşte peste toate, şi pe care artistul îl păstrează încă din vremea când era „Meşterul Nicu".

Mai pe scurt ideea care străbate întreaga lui operă este glorificarea frumuseţii naturale din ţara lui şi cea mai simplă, dar cea mai sănătoasă definiţie a ţăranului român.

Toate aceste idei le-a înfăptuit autorul într'o formă cu totul adecuată, fiindcă la el capul, ochiul şi mâna lucrau într'un ritm perfect. Intre idee, motive, linii şi chiar culoare a fost întotdeauna o unitate desăvârşită, pornită din adâncurile sufletului său de artist prin instinct.

Totuşi tehnica lui este aceea pe care a învăţat-o dela maeştrii francezi, dela peisagiştii grupaţi la Barbizon. Pe atunci în Franţa începuse să se nască ideea impresionismului şi era firesc ca iniţiatorii să fie peisagiştii, fiindcă motivele din exterior văzute la distanţe mari, îşi pierd conturul şi a-le preciza e un neadevăr. Grigorescu este condus de acelaş principiu. Lucrările lui de exterior — şi aşa sunt cele mai multe — au o linie neprecisă abia estompată şi totuşi foarte caracteristică. La portretele făcute în atelier, această preferinţă tehnică se păstrează în măsura posibilităţilor. Linia nu mai este atât de nebuloasă, dar e făcută din segmente de linii şterse, care ies mai mult din culoare. Cât despre felul cum mânuieşte penelul putem spune, că se aseamănă mult cu contimporanii lui din Franţa. Lucrează liber, în linii mari simplu şi firesc şi totuşi pune atâta suflet în vârful penelului.

Tot dela francezii din Barbizon păstrează Grigorescu preferinţă pentru coloritul fumuriu, cerul senin, străveziu, contrastele de culori în unele din peisagii. *„In apus de soare la Barbizon"* sau *„Pe plaiu"* pădurile întunecoase, cerul deasupra lor roşietic şi pelusa moale pe care pasc mieluşeii, sunt surori cu peisagiile cunoscute ale lui Corot. Dar în cele mai multe lucrări Grigorescu păstrează această influenţă numai ca o linie de conduită, pe care maeştrii lui au ştiut doar să i-o scoată la iveală din suflet.

Spre sfârşitul vieţii, când pânzele lui devin mai mult decorative, aerul peisagiilor e mai străveziu, lumina mai fumurie, mai albă. Aerul de seară, aerul dimineţii încă umed de rouă, purpuriul apusului în care joacă firicele de praf, aerul înălţimilor sau aerul de şes, toate astea le-a cunoscut şi le-a simţit Grigorescu, înfăptuindu-le în arta lui.

Beţia aceasta de aer şi lumină devine alta în interior. In puţinele lucrări din această categorie, între care mai caracteristice sunt *„La vatră"* şi *„Interior din Vitré"*, lumina lui e rembrandtiană. Lumina vine de obicei dintr'o singură direcţie şi clarifică puternic spaţiul pe care cade. Restul rămâne în semi întunericul interiorului.

Dar oricum ar fi lucrările lui, din orice domeniu artistic, ele au toate aceiaşi valoare unică în arta românească, fiindcă pe lângă că au deschis un drum necunoscut, ele sunt şi foarte reuşite. Aceasta fiindcă artistul lucra cu entuziasm, cu un fel de dragoste de frumos cum rar poţi găsi. Pentru dânsul arta a fost o bucurie, un prieten, un duhovnic în faţa căruia îşi deschidea tot sufletul.

Prin toate darurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu şi cu felul cum el a ştiut să se dea tot artei, Grigorescu este cel mai de seamă artist al trecutului nostru. Acela care a scris în cartea cea mai simplă, dar cea mai elocventă, întreaga viaţă a poporului românesc.

LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

[1]) Vlahuţă. Pictorul Grigorescu p. 91.

NOTE BIOGRAFICE

Nicu Grigorescu s'a născut în satul Pitaru din judeţul Dâmboviţa în anul 1838. Era al şaselea copil al Rusandrei şi a lui Ion Grigorescu, familie de oameni săraci şi sigur că naşterea lui nu adusese prea multă bucurie. Totuşi mama lui îl iubea mult, poate fiindcă era aşa de plăpând şi aşa de cuminte sau cine ştie.... să fi presimţit ea ceva din viitorul lui ?

In 1843 tatăl, singurul lor sprijin moare, iar mama îşi duce copilaşii la Bucureşti în casa mătuşei Măriuca. Şedeau în mahalaua Cărămidarilor. Mama Rusandra lucra din greu să hrănească atâtea guri flămânde.

La 10 ani Nicu intră la un zugrav, la care învaţă să facă icoane. Cea mai fericită zi din viaţa lui a fost atunci când puse în mâna mamei banii luaţi pe prima icoană. Cu vremea a ajuns un zugrav reputat. Kogălniceanu îl sprijineşte să plece la Paris şi printr'un concurs ajunge la Barbizon.

Era atunci numai de 23 ani. Dorul de ai săi îl face să se reîntoarcă în ţară, dar Ministerul de artă refuzând să-i primească serviciile, se reîntoarce din nou în Franţa şi se aşează la Marlotte. Viaţa lui se împarte între Franţa şi Patrie. După marele dezastru al Franţei din 1870, face un voiaj în ţările artei de altădată după care se reîntoarce la Paris şi de acolo se stabileşte pentru câtva timp la Vitré.

In timpul războiului de Independenţă a poporului românesc, iar parte la campania groaznicului masacru.

Toată viaţa şi-a petrecut-o călătorind spre a găsi motivele artistice de care avea nevoe. Spre bătrâneţe se instalează definitiv la Câmpina, unde îşi face o vilă şi un atelier de lucru.

Cu puţin înaintea sfârşitului, deşi deja bătrân, proectează cu nişte vechi prieteni o călătorie mare prin ţară într'un chervan. O visase din prima lui tinereţe şi acuma aşa de târziu, tot ar fi vrut să o realizeze. Dar visul nu i se împlini. Intr'o după masă caldă de Iulie îşi dădu sfârşitul. Era în 21 Iulie, o Sâmbătă din anul 1907.

L. D.-N.

poezie

VICTOR EFTIMIU

NOCTURNĂ PARIZIANĂ

Ce sombră și largă tristeță se'ntinde
Când picură ploaia pe ape'n surdină,
Când picură ploaia pe apele negre
Pătate, departe, cu stropi de lumină!

S'așterne atuncea imensa tristeță
Din nopțile toamnei răsfrânte în mare
Tristețea ce doarme în inimi cernite
In vieți risipite pe a crimei cărare...

Letargic adoarme orașul în ploaie
Și turlele'n noapte răsună sonore:
Perzându-și ecoul pe ape, departe
Oftează în turnuri târziile ore...

S'ascund vagabonzii subt vechile poduri
Și bolta se umple de sgomote stranii:
Ii mârâie câinii ascunși în unghere
Și-aleargă, speriați de lumină, guzganii...

D. ANGHEL și ST O. IOSIF

LUI GRIGORESCU

Se leagănă în pas agale
Un mândru car purtat de boi:
Te duc pe ne'nturnata cale
Și's albi ca neaua amândoi.

Iar carul tău, cât e de mare,
E-acoperit de-un lăvicer.
Și munții 'nalți privesc din zare
Și drumul parcă urcă 'n cer.

Pe unde treci un vânt dă viață
Și 'mbină felurimi de flori,
Precum ți se schimba la față
Paleta 'n sute de culori.

Uimit de farmec o clipită
De sus, păstorul legendar
Își lasă turma risipită
Privind cum trece mândrul car.

Și-acum, când carul se oprește
Și plâng tălăngile 'n ecou,
Natura parcă retrăește
Cel de pe urmă-al tău tablou.

(Din „Caleidoscopul lui A. Mirea).

SUFLETUL PĂMÂNTULUI

Belșugul râde 'n lanuri, burdufurile-s pline;
Pământul mă cuprinde, isvorul mă frământă,
Stau întrebare caldă pe mal, și 'n cercuri line,
Mă risipesc cu apa cântând și apa cântă.

In plajă aurie, simt trupurile albe
Sdrobind cu sâni de piatră nisipul meu fierbinte
Și mpovărat de visuri, mă 'nnalț cu seva 'n malbe
Și torn miresme 'n floarea lipsită de cuvinte

M'am smuls din întuneric și-acum, în fiecare
Mă furișez molatec odată cu lumina
Plutesc odihnă sfântă alăturea de care
Și lăcrimez cu ploaia, cu noaptea, cu grădina...

In poala unui codru mijesc într'o poveste
Și-alunec în cavale sub degete duioase
Și mă ridic în stele cu brazii de pe creste
Și cern argint de stele pe căi întunecoase.

...Sub munți de bucurie, mitați-mă n morminte:
Troițele bătrâne vor putrezi pe drumuri;
Culcându-se domoale, în vraja lor cuminte
Ceasloavele cresc ierburi și ierburile scrumuri

Și peste scrum, orașe, din stânca mea legate
Tălăzuind spre mine, în ceas de sânge greu
Pe vechile altare mătănii lungi vor bate
Și n'or ști că'n durerea cuvântului sunt eu....

TRAIAN IONESCU

M A M A

Ades 'n templul inimii mă 'nchid:
Pereții goi. In față un profil:
E tata șters de vreme. Apoi vid.
Mă 'ndrept în spre altar și îl deschid:
E mama cum o știu de mic copil.

O palidă figură de femee
Icoana frumuseții ce-a pierit;
Doi ochi albaștri, mari care schântee
Cu strălucirea căilor lactee
In nopțile cu cer încremenit.

Imi tremură genunchiul, mi se pleacă
Și lunecă pe lespedea de lut
In timp ce lacrimi calde mă 'neacă.
Mămucă! tu în inima-mi săracă
Ești singura podoabă și avut.

I. MARINESCU-WILLMER

SURICA LUI NENEA IANCU

de I. C. VISSARION

— Ah! De mult nu m'am plimbat în trăsură la țară, vorbi Ella, soția lui Mișu, privind pe fereastra trenului câmpul cu clăi de grâu, ce păreau că fug îndărăt spre București

— Dar eu... îi răspunse Ecaterina, soția lui Demar.

— Să aud copitele cailor: trap, trap-trap trap și trăsura poca-poca-poca, iar câmpul cu pomii de pe marginea șoselei să se furișeze încet în urmă.

— E o plăcere, dragă!

— Mișulică!...

— Ella!...

— Așa e, că o să mergem și la Argeș să ne scăldăm?...

— E un prund cu nisipul moale, ca la Mamaia!... spuse Mișu.

— Și zăvoi verde pe malurile Argeșului! complectă Robert.

— Să-i spunem, să mergem repede, să mâncăm ce-om mânca și să ne rămâie timp pentru Argeș... pentru plajă!...

— Pui fripți!... ce mai pui fripți are nea Iancu, spuse iar Robert.

— Unt cu mămăliguță și cu ouă multe răscoapte, terciuite prin unt, complectă Mișu.

— Brânză de vacă proaspătă cu smântână, spuse Demar, are nea Iancu, niște smântână!...

— Eu Argesul îl vreau! spuse Ella. D'aia să porunciți trăsurilor să meargă iute!... Mă lăsați pe mine să mă sui în trăsura dintâi... și știu eu ce fac...

— Te lăsăm!...

— Să vedeți voi!... făgăduesc bacșiș vizitiului și ne duce ca vântul....

— Ar fi trebuit să aibă mașină, nea Iancu...

— Are o rablă, al cărui motor s'a spart că a înghețat apa în el astă iarnă, pe gerurile alea... i l-a lăsat Garibaldi cu apă în el!

— Vai!...

Ce bine ar fi fost! să avem mașină... Cu trăsurile de... obicei vechi...

Tot vorbind astfel, Mișu cu Ella lui, Demar cu nevastă-sa, Mitică cu soția și copilul lor, și cu Robert, un flăcău voinic, se pomeniră ajunși cu trenul și în gara unde trebuiau să se dea jos și de unde să plece cu trăsurile până la „Conacul mosiei lui nea Iancu", un scriitor de nuvele și prieten bun cu acești funcționari de librărie.

Drumul dela gară până la Gârlești, reședința lui nea Iancu, trebuiau să-l facă deci cu trăsurile — cel puțin așa gândiseră ei.

S'au dat eroii noștri jos, din tren; fiecare cu câte ceva în mână: unul c'o damigeană cu vin— garantat fără mitilic,— altul cu o cutie de carton cu plăcintă și cu prăjituri, iar altul cu alt pachet, în care aveau vre-o zece portocale. Soția lui Demar avea în mână o păpușă și un fluer, pe care îl ducea copiilor lui nea Iancu: iar Constanța lui Mitică își ducea copilul de mână, un băețel ca de trei ani.

Pe peronul gării fură întâmpinați de chiar nea Iancu, care avea în mână o fișcă de birjar și în cap pălăria lui veche, cu marginile lăbărțate, ce atârnau mereu în jos.

— Noroc nea Iancule! Noroc! ziseră ei veseli, întinzând să dea mâinile cu el.

— Noroc, băeți!... Bine-ați venit sănătoși.... și le strânse mâna la fiecare.

— Nevastă-mea! recomandă Mitică pe doamna cu copilul de mână.

— Nevastă-mea! spuse și Demar, recomandând pe doamna cu păpușa.

— Fiți bine venite Coniițe! răspunse nea Iancu zâmbitor și cu'n aer grăbit. Fiți bine venite!

— Să mergem băeți, că până la mine mai e nițel drum...

Eșiră cu toții în dosul gării și îi duse la o brișcă, la care era înhămată o iapă neagră și grasă.

— Vă recomand pe Surica, iapa mea, care vrând Dumnezeu și ea, o să ne ducă acasă la Gârlești.

— Nu suntem mulți, nea Iancule? întrebă Mișu.

— Acusi, doar n'o să ne 'nghițim unii pe alții, ca să ne facem mai puțini... Om merge cum' om putea, numai Surica să vrea!

Surica, când văzu atâția inși pe lângă brișcă, albii ochii, bătu din picior și pufni pe nas, motăind din cap, a supărată.

In gară nici o altă trăsură, nici o altă brișcă.

— Suiți-vă sus și făceți-vă loc cum âți putea, că mă duc să iau vre-o zece pâini proaspete, le spuse nea Iancu. Și el îi lăsă în jurul brișcii.

Doamnele motăiră din cap și șoptiră între ele:

— Unde să ședem toți? întrebă una.

— Brișca are numai un leagăn, răspunse alta.

— Aolică... lică...., credeam că o veni cu vre-o două trăsuri!...

Spuneai că e bogat, nea Iancu! protestează alta.

— Dacă era bogat, dragă, nu era scriitor, explică Demar.

— Firește!... complectă Mișu. Poeții sunt blestemați să n'aibă bani... In locul lor fac bani numai librarii cei mari.

— Și n'are nici pălărie cum se cade! șopti una.

— Șoapta!.. s'ar putea să ne audă... șade rușine! zise Robert.

— Ei, dar cum ne suim?...

— Haide.... hăăăp!... Așa — spuse Mitică — Așezați-vă voi cucoanele, că noi... om merge, mai pe dric, mai pe jos, suntem bărbați... Ce să facem?...

Când sosi nea Iancu, în brațe, el cu cinci pâini și băiatul dela brutărie cu alte cinci, cucoanele se 'nghesuiseră câte trele pe leagănul brișcei, în urmă. Băețașul stătea în picioare, rezemat de genunchii mă-si.

— Nu vă suiți, neică și voi? ce mai stați?... Dar nu...! Demar să se urce că e mai slab... Mitică, Mișu și cu mine mai stăm nițel, că Surica are un merchez!...

— Merchez?... Zău ce merchez are nea Iancule? Intrebă Mișu.

— Mai încet, să nu ne auză, le răspunse nea Iancu... că ar fi în stare să ne facă pontul...

— Zău? ce pont?

— Tăceți și ziceți Doamne ajută... Demar, stai mai spre cucoane.

— Dece, nea Iancule?

— Stai omule acolo unde-ți zic, nu acolo une te-ai așezat. Și ține copilul. Surica asvârle și din picioare și te omoară și'n brișcă.

— Hii Surica! strigă el și o amenință cu fișca

Surica rămase însă nemișcată pe loc, și fâțâi numai din cap și din coadă.

— Nu vrea? întrebă Mitică.

— Are,,, tabet... spuse nea Iancu. Apoi puse umărul la liocă, împinse și zise tare Hiii! Surica!

Surica se simți lovită de lama brișcei și începu să se dea îndărăt și să împingă brișca înspre uluca gării...

— Ho! Ho! Ho!.... fir'ai a Dracului! Ho-ho!... mâncate-ar lupii!...

Pune mâna neică Mitică... Mișule... Aa!.. păi ce credeți că-i așa? Impingeți înainte s'o răzbim... Că, uite-o, împinge brișca îndărăt.

Câte trei împinseră brișca peste ea, o loviră, dar ea se lăsă jos pe oiște, rupse huluba din stânga și căzu jos încurcată în ham...

— Na! firai a, era să zic... Ne făcu pocinogul!

— A rupt aia?

— S'a dus huluba... Dar stați... cucoane lor...

— Ne dăm jos? întrebară ele mirate și înfricoșate.

— Nu, nu, am eu aici în fân o hulubă de rezervă... Scoatem p'aia și punem p'asta... Dar întâi să descurcăm pe Surica...

Mișu puse mâna încercând să ridice iapa de jos...

— Stăi neică, ce faci?... Eihe, iapa e grea al dracului. Stăi să-i iau streangul din răscruce. Nu vezi?... A căzut ca o iapă în ham...

— Si nu că nu poate, ci că nu vrea! zise Demar.

— Păi asta-i-e tabetul... E o iapă foarte hoață... Când vede că mai pui pe cineva în brișcă, pune și ea tagă: nu mai pornește!

— Bate-o!

— O ho!... I-am aprins și talaj de rîndea sub burtă și a jucat pe foc până l-a stins, dar de pornit tot n'a pornit.

— Dece n'o vinzi, nea Iancule? întrebă Mitică.

— Pentrucă n'o cumpără nimeni... De câte ori nu m'am dus cu ea în târg s'o vând... Când se mai punea un om în brișcă lângă mine, Surica nu mai pleca, credea, pe semne, că e greu, iar mușteriul văzând așa, se ducea dracului.

— Si cine te-a păcălit cu ea?

— O femeie văduvă, care mi-s'a părut și frumoasă! Am crezut-o pe cuvânt, că-i e iapă bună, i-am dat prețul cerut și am plecat pe ea călare acasă. Când am văzut-o, ce era să mai fac?

Dela o lună am încercat s'o vând în pierdere, dar cât p'aci să mă 'njure și mușterii, după ce-o vedeau că nu pornește.

— Are năravuri vere, are năravuri de nu porneste... Asteia pălălăul îi mănâncă capul! spunea câte unul.

In vremea astă Surica fu descurcată, sculată în sus și huluba ruptă înlocuită cu cea de rezervă. Până se făcură astea, se scursese un ceas.

— Stii ce-ar fi bine? zise nea Iancu. Să rămâie numai copilul în brișcă, ceilalți să vă dați toți jos, să treceți 'naintea ei, să râdeți, și eu să mă sui singur și s'o pornesc... Apoi, după ce trec de Dv. Mi-

tică se sue sus pe codirlă şi ca mai voinic, apucă de mână pe câte o cucoană şi o sue sus prin codirlă. Acolo cucoana tace chituc. Apoi alta, e asvârlită sus, şi alta, până vă suiţi toţi, dar să nu vă auză şi să priceapă că sunteţi sus, că Surica iar să opreşte!

Cucoanele se dădură jos triste, probabil gândindu-se la plăcerea de a se scălda în Argeş şi a face plajă pe nisip.

Surica se uită după ele, ciuli urechile şi porni singură.

Din fugă nea Iancu se urcă sus şi o ţinu cu frâul, ca să nu se mai uite în lături şi iar să vază muşterii ce trebuia să-i ducă ea.

Mitică, ca luptător de circ şi boxeur, ridică în braţe dintr'un salt pe nevastă-sa şi mai mult o asvârli în codirla brişcei.

Cucoana vru să protesteze, că n'a fost asvârlită delicat, dar nea Iancu îi făcu semn cu degetul pe buze să tacă că aude Surica şi stă iar, şi cucoana strânse doar din ochi şi din fălci şi tăcu.

Mitică luă apoi pe Ella lui Mişu în braţe şi o asvârli şi pe ea.

Constanţa lui Mitică o prinse repede şi încercă să treacă încet în faţa leagănului. Ecaterina lui Demar alerga roşie pe lângă brişcă, încercând să se urce singură din fugă. Reuşi ea şi câte trele cucoanele se aşezară tăcând pe leagăn.

Mişu şi Demar se urcară şi ei. Robert se asvârli în codirlă. Surica vru să 'ntoarcă capul să se uite, i se părea pesemne greu; dar nea Iancu o ţinu cumpănită în frâu, îmboldind'o cu coada fişcei.

Mitică se agăţă şi el, iar Surica încetini trapul, gata să se oprească. Un nou bold o făcu de asvârli cu picioarele în codirla de dinainte, iar nea Iancu, se feri şi căzu în braţele lui Mişu.

— Ho Surica!... firai a.... oof!... că suntem numai eu şi cu tine...

— A dracului, nea Iancule? întrebă Mitică. Dar Surica l-auzi şi se opri.

— Iaca na!... acuşi suntem ai dracului şi cu tine Mitică, nu numai eu şi Surica... Dă-te jos şi mergi înainte, să te vadă ea...

— Mă a dracului iapă!... şi Mitică sări jos. Surica îl văzu, se opinti şi porni încet, încet şi apoi iar la tăcăneală. Se vedea însă că-i era greu. Toţi ar fi vorbit, şi-ar fi exprimat şi prin cuvinte mirarea că, au văzut o iapă ce nu vrea să ducă în brişcă decât pe stăpână-său.

Mitică rămase în urmă şi se urcă prin codirlă, lângă Robert. Surica încetini trapul şi vru să se uite îndărăt spre brişcă, dar nea Iancu o ţinu egal de amândouă părţile frâului, şi ca nu se putu uita

— Haide Surica, haida... şi ea o luă iar la tăcăneală, dar opintindu-se ceva mai straşnic..

Cucoanele făceau gesturi, râdeau pe 'nfundate şi arătau la iapă..

— Eu îi cânt Suricăi mele.. începu nea Iancu care-şi păstra încă veselia.

Haida Sura-Sura-Sura...
Vezi cum păcăne trăsura!...
Haida-hai, mai repejor,
Că n'ai bube la picior!...
Haida Sura-Sura-Sura...
Auzi cum cântă trăsura!...

— Ba trăsură! zise Ella lui Mişu, bufnind de râs.

Surica ciuli urechile şi se opri!... auzise că mai e cineva în brişcă.

N'a!... Şi făcu semn lui Mitică să se dea iar jos... să-l vază iapa şi apoi să se sue încet şi pe nesimţite.

— Să fiu al dracului dacă n'aşi împuşca-o, nea Iancule! zise Robert sărind el jos. Cucoanele vrură să râdă, dar nea Iancu le făcu semn să rabde, că e pericol de a fi date jos cu toatele...

Surica porni iar şi Robert se urcă tăcând.

— Hai Surică! hai Surică!
Că eşti iapă tinerică...
Mergi ca melcul şi mai şi...
Hai Surică, hi-hi-hi!... iar cântă nea Iancu iepii.

Cucoanele leşinară de râs; dar nea Iancu cântând tare ca să le acopere chicotelile, le făcea semne disperate să înceteze, că le aude iapa şi se opreşte.

Distanţa de zece kilometri până acasă la nea Iancu, nu se făcea aşa repede cu Surica.

Soţia lui Mitică, întrebă priu semne că mai e departe.

— Hai Surică, îndeamnă, îndeamnă,
Că tu ştii drumu ce 'nseamnă....
N'aştepta să-ţi mai dau ghers,
Mai avem pe cât am mers!...

Cântă nea Iancu Surichi, ca răspuns soţiei lui Mitică.

In satul Plopu, avocatul Rădescu, salută până la pământ şi vorbi:

— Mâine eşti liber, nea Iancule?

— De ce?

— Vreau să te rog ceva...

Nea Iancu trebui să oprească pe Surica, ca să nu fie nevoit avocatul să alerge după brişcă.

Avocatul veni, dădu mânele, şi după ce şopti ceva la urechea lui nea Iancu, vru să afle mai mult....

— Prieteni dela Bucureşti?

— Da.... răspunse Mitică. Surica însă se uită şi începu să sară în ham.

— Dar ce are? întrebă avocatul, ferindu-se să nu-l lovească.

— Are draci!... răspunse nea Iancu scârbit... este iapă cu năravi şi hoaţă rău.... Asta se vede c'a fost fată în casă în întruparea ei dinaintea ăştia... E prea hoaţă...

Vru să plece:

— Hii Surica!...

Surica începu să dea îndărăt.

— Vrea să ne ducă îndărăt la gară! spuse şi Mişu.

— Da nu mai vorbiţi frate... că nu mai ajungem acasă până diseară.

Avocatul luă o prăjină din curte-i şi tăbără cu ea s'o lovească.

Surica însă nu vrea şi se da îndărăt mereu.

— Ştiţi ce? Stai să-i cânt. Apoi eu şi cu Mitică, s'o tragem în urmă, că ea de necaz, şi ca să nu facă ca noi, o să...

— Pornească nainte! zise Demar.

— Nu zi! nu ziceţi nimic... nu mă 'nţelegeţi că trebue să taceţi.. că poate ne 'nţelege planul...

Şi el începu să cânte tare:

— Daţi-vă jos! Daţi-vă jos!
Casta nu sade frumos!
In brişcă, Surica mea
Nu vrea să ducă pe nimenea!

Şi el le făcu semn să stea pe loc, că el doar cântă, ca să mintă iapa!

— Ei haida Surica, la gară de vrei,
Să vezi acolo, ce tufe mai iei!...

Şi 'ncepură s'o 'mpingă îndărăt

Merse ea ca zece paşi, dar se supără şi o porni înainte.

— Nu!... hai îndărăt!... şi el se făcu că o împinge să nu meargă.

Surica o porni pe fugă tot înainte.

Nea Iancu se asvârli în brişcă şi după el toţi tăcând, afară de cucoane care nu se dăduseră jos.

Surica porni acum pe fugă şi apoi şi la aruncate. De aci se aşează pe mers. De fiece lovitură de fişcă câte o fâţâitură de coadă; dar nu se mai opri. In capul satului Gârleşti, ea domoli pasul....

Ii trecuse se vede necazul. Nea Iancu începu să-i cânte:

— Haida Sura-Sura-Sura
Auzi cum cântă trăsura!...

Cucoanele isbucniseră în râs şi spuseră:

— Ce o fi, o fi... vrei să plesnim de râs?... Fiţi-ar Surica a dracului, nea Iancule!

Surica însă se opri şi cu capul întors văzu purcoiul de muşterii de pe spinarea ei.

— Mai e departe? întrebă Constanţa lui Mitică.

— Colo, unde se vede salcia aia pletoasă...

— Mergem şi pe jos.

Se dădură toţi jos... Nea Iancu înălţă din umeri plictisit şi el.

— Şi de mai era şi Bărbulescu, apoi era latâ de tot...

Ce s'a rugat ăsta de noi — vorbi Demar. Numai Robert îl întărâta, că ne spunea cu mutră de serios:

„Să-l luăm mă şi pe el!... „Da nu se poate omule, suntem prea mulţi — îi răspundea Mişu. Ce-o să ne dea nea Iancu la atâţi să mâncăm? Lasă altă dată". „Ba nu — spunea el — merg acuşi!... Vreau să viu şi eu cu un coş cu ouă dela nea Iancu, cu un iepure, cu o oală de unt, cum veniţi voi şi cum vă aduce el vouă tot mereu". Robert, tot mai şiret îl întărâta: „Aşa e mă... ce aveţi cu d. Bărbulescu să nu-l luaţi?... Domnule, dacă vrei să ştii, săţi spui eu adevărat... Că eu am fost la nea Iancu... Oule de găinc să le răneşti cu lopata din vreo cinsprezece cotete de găini ce are! In zăvoi iepurii sunt curat turmă de oi! S'a speriat că i-l usucă cu mizdrîtul... Se duce copiii lui nea Iancu şi-i vânează cu arcul!... Apoi douăzeci de vaci cu lapte, face atâta unt de-l pune în putinele. E moşier mare, nea Iancu!... S'a hotărît, domnule, mâine mergi cu noi". „Nu se poate Robert!... ce eşti nebun, vrei să pue nea Iancu câinii pe noi!... Atâţi şi suntem destui, se necăjea Mişu. Ei, unul mai mult sau mai puţin!... Ce va să zică la treizeci de vaci, la o turmă de iepuri şi la douăzeci de cotete de găini!" Bărbulescu tocmai atunci pricepu că Robert minte, fiindcă mărea numărul lighionilor lui nea Iancu: se înbufnă şi plecă dintre noi spunând: „Să mâncaţi numai voi bunătăţi! numai voi!... Ce colegi de librărie sunteţi!". Ne-am pus pe râs! — Să ştiţi mă, că Bărbulescu îşi închipuie turma de iepuri spusă de Robert!

Dar ce-ar fi zis el acuşi pe drum?!

— Hai cântă-i!... cântă-i, că meritâ, nea Iancule! zise Ella...

— De conitelor, aşa e la ţară!... Sunt cu vinovat? iapa e vinovată...

La 12 şi jumătate intrară în curte, fiind în brişcă numai nea Iancu şi copilul lui Mitică.

— Gata masa nevastă? întrebă el de departe.

— Da decând!... Dar de ce aşa târziu?..

DOMNUL IFRIM LA MUZEU

de G. TALAZ

La ora 6 portarul răsuci cheia în uşa grea a muzeului şi se pierdu prin umbra coridorului lung până la camera lui. Pânzele şi sculpturile, ca nişte adevărate capodopere ce erau, rămăseseră în semiobscuritatea muzeului să se privească una pe alta reci şi nemuritoare. Marmorele mai radiau încă destulă lumină, în deosebi de bronzurile care, ca nişte ciumuhae, vinete şi negre, căpătau din ce în ce aspecte de diavoli... In muzeu se mai găsea un vizitator.

Portarul nu-l observase ca să-l pofteaască afară şi nici acesta, scufundat în contemplarea unui „Sbor de îngeri" cioplit de un mare maestru al cărui nume nu-l reţin, nu se gândise măcar o clipă că la ora 6, muzeul se închide şi ca atare să plece.

F. drept, omul era venit din provincie şi într'o capitală nu poţi cunoaşte toate rosturile. Vă rog, nu vă închipuiţi însă un provincial ca oricare. Vizitatorul nostru era şef de gară undeva aproape de hotarul ţării. Rar de tot, după o cerere de concediu adresată direcţiunei şi reîntoarsă cu rezoluţia favorabilă, scăpa bietul om de slujba lui cu multe răspunderi — şi atunci se repezea în „cetatea lumină". Cu toate acestea, omul se instruia într'un mod deosebit de pasionat.

Citea ziare, reviste, cărţi, studii de specialitate şi mai ales îi plăceau reproducerile în culori din ilustraţiunile mai de seamă. Intre 2 ţignale de tren şi între 2 ordine dela staţiile intermediare îl găsiai totdeauna aplecat peste paginile cu şiruri de înţelepciune. Aşa dar, putea provincialul nostru să aibă rafinamente de simţire şi înţelegere demne de râvnit şi de alţii. Şi în această zi, după o masă copioasă de prânz prelungită cam mult, într'o bodegă depe bulevard, cu Braghină şi cu un prieten întâlnit din întâmplare şi pe care nu-l mai văzuse de câţiva ani, trebuia să-şi caute şi de suflet şi cel mai nimerit lucru pentru aceasta, era vizitarea unui muzeu de artă.

Şi datorită în mare parte vinului, îl anima o înflăcărare deosebită... dar „Sborul de îngeri" începea să nu se mai vadă. Dispăruse mai întâi expresia ochilor foarte fin lucraţi, apoi zâmbetele de adevăraţi îngeri şi în cele din urmă buclele şi acum rămăsese din grupul acesta alb de marmoră un fel de nălucă în goană după ceva pe deasupra abisului. Aripile îngerilor păreau giulgiu nălucii bătut de vânt şi rămas în urmă din viteza sborului vertiginos. Domnul Ifrim, aşa îl chema pe şeful de gară îşi îngropase în ochi această imagină şi rumegând-o cu simţurile lui, abia, abia, să desmetici că e întuneric deabinelea. „dar trebue să aprindă lumina — îşi zicea în sine — ce Dumnezeu atâta neglijenţă! — şi-şi continua emoţiunea simţită în faţa „Sborului de îngeri".

[redacted]

şi veniţi pe jos?... îi întrebă nevasta lui nea Iancu!

— Surica! răspunse el, Surica, neică!

— Ufff!.. Se vede treaba că muierea aia dela care ai cumpărat-o a fost frumoasă şi ţi-a luat ochii... D'aia îţi tragi acum păcatul.

Nea Iancu nu mai zise nimic şi îşi recomandă musafirii...

I. C. VISSARION

In cele din urmă, exasperat de atâta neglijenţă la un muzeu atât de mare, strigă:

— Eh. Domnule!... Ei, Domnule!... portar!

Nu răspunse nimeni. Glasul lui roti împrejur pe pereţii înalţi şi parcă se sfărâmă mut de capul unei statui. Căută prin buzunar cutia cu chibrituri.

Domnul Ifrim, avea totdeauna chibrituri la dânsul, obligaţiune care ajunsese obişnuinţă, din cauza serviciului lui de zi şi de noapte. Şi în adevăr, fericirea făcu să le găsească şi în buzunarul acestei haine deşi nu era o haină de serviciu.

Aprinse un băţ de chibrit cu gândul să zărească butonul electric, să-şi facă singur lumină. Flacăra chibritului pâlpâi nestatornică şi încinse în tot muzeul un dans de umbre ciudate.

Domnul Ifrim îşi aruncă mai întâi privirea tot pe „Sborul de îngeri" şi zâmbi constatând cât e de superb şi la lumina unui chibrit. Dar chibritul consumat uimitor de repede, făcu să-i frigă degetele şi-l readuse la realitate.

— Domnule portar! — strigă din nou şi mai aprinse un chibrit.

— Atâta neglijenţă e nemai pomenit; să lase muzeul fără lumină!...

Cu aceste cuvinte făcu câţiva paşi şi ochii i se fiesară pe un grup de bronz cu şerpi încolăciţi în jurul unei prisme de cranii — când iar i se isprăvi chibritul, de data asta instinctiv aruncându-l jos, imediat ce-i simţi căldura la degete. Un alt chibrit, aprins, îi adânci mai mult privirea în grupul de adineauri înconjurat de data asta de o horă de umbre venite de prin colţuri şi desmăţate ca nişte paparude. Un fior îi răci sângele. Domnul Ifrim era om tare de fire, dar acest joc şi luciul şerpilor şi înfăţişarea hârcilor, la lumina chibritului putea să îngheţe sângele oricui...

Vru să dee fuga către fundul unde ştia că trebue să fie uşa, dar se împiedică de un pedestal pe care un faun cânta din fluer şi în acest timp i se sfârşi iar chibritul. Durerea piciorului lovit de pedestal, păru că-i face bine, smulgându-l parcă din gândurile copilăreşti ce îl cuprinseseră. „Dar dacă mă vor fi închis aici, gândi scăpărând al patrulea chibrit şi iarăşi teama îi năpusti în cuibul inimei. Mai arsese încă 4 chibrituri dibuind direcţia pe unde intrase, dar unde în loc de uşă descoperi un enorm tablou cu „Arhanghelul Mihail" omorând scorpia, iar alături de el o babă subţire şi uscată ca moartea întindea o mână de bronz de parcă voia să-l apuce de gât. Şi domnul Ifrim în adevăr simţi că se îneacă.

Inghiţi sec să se convingă de libertatea căilor respiratoare şi plănui altă direcţie pentru căutarea unei eşiri. Şi adună toată puterea de convingere că nu avea decât să-i fie frică, şi după ce se încredinţă că ar fi neserios ca om în toată firea cum e, să-i fie teamă de nişte pietre şi de nişte pânze, aprinse chibritul de rigoare.

Dar tocmai în acest timp îşi aduse aminte că citise undeva într'o carte unde scria că adevăratele opere de artă, au suflet; că artiştii le dau acest suflet, care se răsbună cândva de imobilitatea la care a fost pedepsit... I se păru că cineva bate cu un ciocan.

— Portar! — strigă Domnul Ifrim din nou şi în urmă îşi auzi numai bătăile inimei, iar dintr'un dom de umbră ceva vaporos şi cu sclipiri de fosfor se apropia de dânsul. „Imposibil! ba da, imposibil.. şi totuşi vine către mine — gândea despre această vedenie, în vreme ce din spate îl atinse cineva cu mâna.

Nu îndrăsni să se clintească, dar altă mână sdravănă îl răsuci ca pe un scripet în loc. Deasupra capului i se ridică atunci, uriaş un cal cu copitele în aer gata să-l sfărâme.

Vru să se ferească şi de-odată îi apăru în faţă chipul acela vaporos şi fosforescent şi care căpăta înfăţişare de schelet. „Ciudat" — îşi aduse aminte că nu mai avea chibrituri şi totuşi o flacără mică joacă mereu în faţa lui printre umbrele înlănţuite în horă nebună, aruncând aşchii de pâlpâiri ce se stâng şi iar se aprind şi scapără cu scântei şi stropeşte cu păcură.

Calul care voise să-l sfărâme trecuse înainte în goană cu un trâmbiţaş pe el, iar scheletul sărea rânjind alături de două fete goale cu carnea albă ca de var şi care făceau mare haz.....

„Dar pentru Dumnezeu, aici e nostim de tot... pentru ce să-mi fie frică" — gândi Domnul Ifrim şi începu să râdă cu hohot de mascarada asta plină de haz: ba să trezi dintr'odată sărind şi el în joc.

Acum e sigur că visează Trebue că la impresionat mult frumuseţile capodoperilor din muzeu de are un vis aşa de ciudat. Măcar de nu s'ar trezi prea curând din buna ocazie de a trăi pandaliile acestea minunate... Dar dacă e totuşi realitate? Nu cumva vinul de care abuzase cu amicul său, îi dă această halucinaţie? Işi muşcă un deget să se convingă şi degetul îl duru. Ei, dar de câteori în vis nu vrei să te convingi dacă e în adevăr vis — şi toate probele demonstrează contrariul, când deodată, totuşi te trezeşti în pat fără monedele de aur pe care le vânturai în mână, sau în cazul cel fericit, fără să fii sdrobit în fundul prăpăstiei în care căzuseşi. Un lucru nu-şi putea dumeri cu nici un chip: când a plecat din muzeu? şi cum şi-a întrebuinţat restul timpului până să vie în camera lui dela hotelul unde era tras... Şi într'o clipă firul gândului i se rupse.

Faunul cu fluerul îi venise acum drept la ureche şi-i zicea o pastorală îndrăcită, iar cu copitele bătea neastâmpărat în preajma pulpelor unei fete ce trecea un pârâu şi care în acest timp îşi ridicase rochiţa deasupra glesnelor.

Ingerii pe care-i privise până înoptase, s'au prins acum şi ei în horă — şi e de mirare cum le place tocmai alături de un sdrenţăros de copil care nu poate fi alta decât ucenic de focar la vre-o locomotivă de tren de marfă.

Şi ca într'o noapte valpurgică, perechi îmbrăţişate es la iveală din umbră, un cocoş bate din aripi şi cântă, o fecioară se arată în faţa lui Isus ce-şi duce crucea însângerat de suliţi, iar câţiva domni serioşi rumeni şi graşi, s'au scandalizat de această dezordine şi lipsă de bun simţ...

— Ei, domnule de colo!... da da dumneata! ce mă priveşti şi te faci că nu auzi!? — se răsti un gheneral cu mâna pe mânerul sabiei

— Ce ai cu mine? — răspunse puţin intimidat domnul Ifrim.

— Am, că te uiţi la nevastă-mea! vrei probabil să-ţi trec sabia prin maţe?!

INIMA

de EUGEN LITEANU

Eram copil. Învățam la liceu prin clasa cincea sau a șasea. Se redeschiseseră școlile. In curtea internatului ne adunaserăm toți cei din anul trecut, din clasa noastră. Toamna, ne îngrămădea nostalgii nesfârșite în suflete ; iar ecourile vacanței de abia terminate mureau unul câte unul ca frunzele ce se desprindea fără viață de pe ram. Și cugetam fiecare la bucuriile pe care ni le dăduse vara, din belșug...

Intr'o recreație dinaintea mesii la câteva zile, primii o telegramă. Era dela tata. Mă chema acasă la înmormântarea bunicului meu. — tatăl mamei. O, decorul acela de toamnă în care apusese pentru totdeauna un bunic bun, blând și ocrotitor !.. N'am să-l pot uita niciodată.

Și am plecat, după amiazi cu un tren care ajungea în orașul nostru pe înserate...

Când trenul scăpă în largul câmpiilor golite de rodul verii, m'am strâns într'un colț și am închis ochii, să gândesc mai intens la bunicul meu. Toată copilăria petrecută în preajma lui îmi reveni în minte deslușit ca pagini frumoase dintr'o carte scumpă, pe care o receteam, iar chipul său întotdeauna îmi apărea clar și luminos și nu mi-l puteam închipui altfel : cu ochii închiși, cu fața suptă și galbenă, ca toți morții..

Pe urmă m'am gândit la jalea mamei și a lui tata pe care nu l-am văzut plângând niciodată...

Apoi am aținut. Cât am rămas așa, n'aș putea spune, dar m'a trezit deodată o zguduitură puternică. Trenul se oprise fără de veste în mijlocul câmpului. Nu vedeam nici o gară ; iar vagonul meu era atât de înclinat încât părea că se răstoarnă. Atunci am bănuit că se întâmplase ceva rău. Și, în clipa aceia, auzii prelungi gemete și vaiete sfâșietoare. Când am sărit jos, prin fereastră, pentrucă altfel nu puteam, mi-am dat seama de tot ce se petrecuse. In fața ochilor aveam un adevărat tablou apocaliptic. Membre și fragmente omenești svârlite sau tescuite sub roți și între pereții vagoanelor comprimate de rezistența celuilalt tren care venise ucigător, glasuri desnădăjduite care cereau ajutor de sub dărîmături și oameni înebuniți de groază care-și astupau fața cu mâinele urlând...

Ingrozit, am început să alerg în neștire pe câmp dimpreună cu alți câțiva care scăpaseră cu viață. Fugeam fără să mai privesc înapoi ca noaptea când ești singur și ți-e frică de stafii. Iar din urmă, ne petreceau tânguirile celor rămași. Ca o mustrare.

M'am oprit tocmai la marginea unei șosele ,unde am respirat ușurat. Trăiam..

In urma mea, la câțiva pași, plângea înăbușit o fată, o școlăriță. Scăpase și dânsa cu viață ca și mine. Am privit-o mult și nu știam dacă plânge de spaimă sau de bucurie că nu i se întâmplase nimic, că trăia... Am încurajat-o și am simțit nevoia să mă arăt proteguitor. Din bucuria că nu mi se întâmplase nimic, că trăiam... In clipele acelea sufletul ei avea nevoe de un suport. Și i l-am făcut din sufletul meu...

Se înșera. De undeva, dintr'un colț al cerului înegreau nori de ploae. Jos în vale, se desfășura tainic un sat. Ne-am sfătuit să rămânem acolo, până a doua zi ca să fim la adăpost. Pe drum până în sat am devenit buni prieteni, destăinuindu-ne unul altuia sufletul și promițându-ne că nu ne vom uita niciodată...

Bătrâna care ne găzdui se arătă foarte bucuroasă. După ce ne dădu să bem lapte, ne chemă în cealaltă cameră unde patul era gata făcut, pentru amândoi. Biata bătrână ne crezuse frați. Dar nici noi n'am spus nimic. Nu știu de ce... Se culcă numai Ortansa, așa îmbrăcată cum era. Eu am stat de veghe O bună bucată din noapte am ascultat elegia ploii de afară.... Apoi m'am gândit la toți ai mei. Ce mult îi doream în clipa aceia !

Intr'un târziu somnul m'a învins. M'am ghemuit la picioarele Ortansei, și am adormit...

Când m'am trezit, prin fereastra mică cât un sfert de coală de hârtie albea ziua. Visasem mult și încurcat. Imi era capul greu. Ortansa dormea, — dormea așa de frumos ! Nu mai văzusem niciodată până atunci o fată dormind... Incet mi-am apropiat buzele de gura ei și am sărutat-o apăsat. A deschis ochii și a vrut să-și dea seama unde se află. Apoi mi-a surâs.

Atunci mi-am aplecat capul pe sânul ei. Inima îi bătea repede, așa de repede încât părea o pasăre care se sbătea să iasă dintr'o colivie, în largul văzduhului ospitalier...

Peste puțin ne-am despărțit ducând cu noi în suflet o taină curată, dela o răscruce a vieții noastre...

•

Trecură ani. De Ortansa nu mai știam nimic. Ea rămăsese pentru mine ceva foarte îndepărtat ; cea mai mică și mai palidă stea din nopți senine... Intrasem în viață. Cunoscusem multe femei ; dar Ortansa rămânea mai presus de toate. Bătăile inimei ei nu le mai întâlnisem la nici una din ele. Le fiecare bătuse uniform, plictisitor : un întreg magazin de ceasornicărie....

In sala unui teatru, la un spectacol, am regăsit-o pe Ortansa. Intâmplarea îmi dădu un loc în stal lângă dânsa. O priveam fără să știu cine-i. Și n'aș fi știut niciodată cine fusese doamna respectabilă cu care stătusem alături

Dar mi-a zâmbit :

— D. Velea, — nu-i așa ?...

Mă recunoscuse. In primul antract ne-am ridicat. M'a luat acasă la dânsa. Era singură și blazată.. Lângă mine pe străzile orășelului provincial s'a reînsufletit întru câtva. In jurul nostru pluti o clipă Ortansa de atunci... Scolărița care-și logodise sufletul cu un vis pe care nu știa dacă-l va mai trăi vr'odată... Dar soarta o dăruise unui om pe care nu-l putuse iubi. Unui om bogat și nesuferit. Acum era văduvă. Dânsul murind îi lăsase averea... Ca răsplată că'l suportase câțiva ani. Intr'adevăr, Ortansa era bogată. Locuia una din cele mai frumoase case din oraș. Cu toate acestea, căsuța micăde țară c'un mănunchi de busuioc în grindă, afumată, unde cunoscuse primul fior, prețuia pentru dânsa cu mult mai mult....

Din sufragerie am trecut în dormitor,— in alcovul ei. Cele câteva pahare de vin pe care le ciocnirăm împreună mă făcură mai întreprinzător și invitația de a rămâne la ea până a doua zi era aproape de prisos... Căci, cu o clipă mai târziu n'ar mai fi fost nevoie nici de asta. Dimineața m'am trezit cu cel dintâi. Ortansa dormea încă. Am privit-o. Nimic. Cu gândul la cealaltă am întins stupid buzele spre aceasta de — acum. Am închis ochii și am sărutat lung, apăsat, o iluzie..

Ortansa surâse și-mi mângâie părul. Atunci mi-am adus aminte de ceva și cu graba celui care-și caută un prieten vechi într'un oraș de mult părăsit, mi-am aplecat capul pe sânul gol al Ortansei și am ascultat. Mi-a răspuns altcineva, un străin. Nu mai bătea inima din dimineața aceia de toamnă, când mi se părea pasăre chinuită de dorul libertății... Acum bătea o inimă ca oricare alta : tic-tic mecanic de ceasornic, tic-tic uniform și plictisitor care mută clipele în eternitate.

— Dar, domnule gheneral...

— Nici un dar ! m'ai înțeles ? marș din ochii mei !!...

Ifrim, putu să observe abia acum, alături de gheneral o cucoană cu adevărat frumoasă și pentrucă nu era vinovat se îndârji :

— Eu domnule gheneral sunt șef de gară și nu permit să fiu insultat pe ne drept !..

— Mai faci încă gură, măgarule !

— Am să vă trimit martori, că știu și eu să duelez !

In acest timp gheneralul nevrând să mai parlamenteze pe acest ton, scoase sabia și o înfipse în abdomenul domnului Ifrim. Acesta se prăbuși peste o statue care la rândul ei căzu cu sgomot cu piedestal cu tot.... In mai puțin de 3 minute, muzeul se lumină feeric și portarul apăru cu un revolver în mână și îmbrăcat în cămașă de noapte. In acelaș timp domnul Ifrim deschise ochii mari și își frecă tâmplele se înțeleagă ce e cu el. Alături se putea vedea un bronz în mărime naturală răsturnat și o cutie de chibrituri deschisă și goală.

— Să nu miști că trag ! — strigă portarul.

— Nu trage domnule ! — nu trage că nu mișc

— Dar ce cauți aici ?

— Păi m'ai închis în muzeu. Dumneata ești portarul ? nu ?

— Cum ? spui că te-am închis ? Dumneata ești hoț de muzee !...

— Nu domnule, sunt șef de gară.

— Plănuești dumneata, da cu mine nu merge. Ai venit să furi pe „Eva".

— Care Evă ? ce tot vorbești ?

— Care Evă ? Asta care e răsturnată aici : o cheamă Eva. te faci că nu știi, hai ! ?.. Noroc c'a făcut sgomot de m'o trezit.

— Fii serios domnule portar !

— Să fiu serios ? bine ! vedem noi ce zice domnul director. Ia-o 'nainte pe unde ți-oi spune eu !...

Și domnul Ifrim, urmat de portarul care nu-și slăbea revolverul din mână, trebui să treacă prin mai multe coridoare până la directorul care după ce îi primi explicația și legitimația, să răsti la portar :

— Boule, dă drumul omului !

G. TALAZ

ANCHETA NOASTRĂ

SĂPTĂMÂNA POEZIEI

Trece ca şi celelalte, uniformă şi indiferentă.

Căci dacă poezia este socotită de către unii ca o marfă de vitrină, nici trâmbiţele oficiale, nici premiile decernate cu atâta uşurinţă şi nici firmele luminoase ale editorilor, nu-i vor putea atrage mai mulţi cumpărători.

Dacă dimpotrivă — o privim ca pe o manifestare artistică care satisface adânci nevoi sufleteşti, ca pe o picătură de apă vie ce cade în pustietatea unei inimi arse, atunci nu o săptămână, ci ani vor trece până când va fi căutată de marele public.

Pentru că marele public doritor de romane senzaţionale nu o va înţelege nici odată şi dacă iniţiatorii s'au gândit la aceasta, s'au înşelat amar.

Ar fi fost totuş un prilej de pioase pelerinagii la morminte uitate, de vrednice împliniri a unor datorii imperioase faţă de urmaşii marilor dispăruţi, de opera lor, de memoria lor.

Se vor face toate acestea? Ori vom lăsa să treacă şi această săptămână, ca pe toate celelalte uniformă, indiferentă şi cenusie?...

*

Iniţiativa a fost fericită şi primită cu simpatie şi interes; de aceea şi noi am cerut părerile câtorva fruntaşi ai literaturii spre a le împărtăşi cetitorilor:

D. PROF. S. ADAMESCU

D-sa vede în această iniţiativă un prilej de a se atrage atenţia publicului asupra poeziei româneşti, atât de puţin înţeleasă.

„Insă există şi o primejdie: se pot răspândi poezii mediocre, cari prin dispreţul ce-l arată chiar faţă de logica limbajului, compromit prestigiul şi viitorul poeziei noastre.

Eu nu văd un criteriu sănătos după care ar trebui să se recomande publicului cărţile de poezie adevărată, ferindu-l de curentele moderniste, cari exagerează noutatea până la absurd.

Intenţiunile sunt lăudabile.

Scepticismul multora apare însă perfect justificat; prea e lung trecutul de indiferenţă şi aproape de dispreţ pentru poezie, ca să creadă cineva că se poate şterge într'o săptămână.

D. VICTOR EFTIMIU

Hărţuit de artişti cari cereau avansuri din leafă, de scriitori cari îi solicitau ajutoare, de maşinişti, tâmplari, pictori şi electricieni cari îşi aduceau reciproc învinuiri, ne-a spus ştergându-şi fruntea cu năduh:

— „Aplaud pe Rebreanu — pe acest incorigibil visător pe care-l preocupă poezia, în aceste vremuri de cumplită mizerie.

Poezia lirică e un lucru vechiu, miroase a alte timpuri, încât mă întreb dacă sunt două mii de ani de când s'au scris ultimele poezii. Atât de departe mă simt de ele din cauza preocupărilor de astăzi.

Literatura în general n'are răsunet în public; nimeni n'are nevoie de poezie. Ea rămâne o îndeletnicire vecină cu astrologia, cu colecţia de fluturi, de mărci din *Trans-Vaal* ori de plante exotice din *Tibet*.

Nu mă pot opri totuş de a nu-mi scoate pălăria cu respect în faţa vizionarilor însetaţi de ea.

După cum mă înclin în faţa tuturor maniacilor cari spun versuri onoratului public în această poetică săptămână.

D. MIHAIL DRAGOMIRESCU

— Săptămâna poeziei este săptămâna minciunii. Cel puţin aşa cum e înţeleasă. Organizatorii ei nu fac în realitate „săptămâna poeziei", ci săptămâna „poeţilor". Dar marea majoritate a „poeţilor" noştri sunt simpli versificatori. Şi a amesteca producţia acestora cu producţia adevăraţilor poeţi, sau a amesteca toate producţiile unui poet bun, fără nici o selecţiune, este a înşela publicul. Adevărata poezie este o floare rară, care, prin îngrijirea unui bun grădinar, se poate sădi şi poate creşte în toate inimile pregătite pentru aceasta. Căci din nenumărata pusderie de versificatori şi în afară de cei bătrâni, noi n'avem decât patru-cinci adevăraţi poeţi, cari ne-au dat, când şi când, câte o capodoperă. Ceilalţi sunt simpli versificatori sau potrivitori de cuvinte.

— Cum ar fi trebuit să se organizeze?

— Cultura e o scară cu nenumărate trepte dela obtuzul, care n'a înţeles şi nu va înţelege niciodată ce e poezia, până la cel care găseşte în poezie cea mai mare fericire a vieţii. O activitate culturală trebue să ridice pe cei de treapta cea mai de jos până la această din urmă treaptă. O activitate culturală trebue să proceadă mai întâi prin selecţiunea capodoperilor poeziei; adică a acelor opere care găsesc uşor calea inimei şi pot pătrunde sufletul a cât mai mulţi. Aceste capodopere — *indiferent de autorul lor*— trebuesc învăţate, cu adevărata lor dicţiune, de mai mulţi — *decât mai mulţi* — lectori, iar aceşti lectori trebue trimişi să facă *cercuri de lectură* în toate părţile României Mari, unde s'ar şti că poezia poate prinde inimile. Aci e vorba deci, de adevărata cultură, nu de reclama cutărui sau cutărui editor. Editorii, care habar nu au ce e literatura sănătoasă, pot *s'o tipărească*, dacă li se recomandă de oameni competenţi — dar, s'o lase în pace, după ce au tipărit-o. Altminteri, prin exhibiţiile de autori, cu cărţi pe genuchi la vitrină, precum şi prin exhibiţiile academice, care caută să intereseze lumea *nu cu opera*, ci cu geamantanele poeţilor, — ne facem de râs şi de pomină.

Dealtminteri, oricâte tobe s'ar bate pentru vinderea poeziei, nu din poezie vor putea trăi poeţii. Ei trebue scoşi din cafenea şi puşi la treabă, aşa cum am spus-o de acum douăzeci şi cinci ani. Să *slefuiască limba traducând capodoperele literaturii universale*. Şi un stat inteligent—într'acolo trebue să-i îndrepteze. Să-i pună la muncă şi să-i plătească

D. ION MINULESCU

Contrariat de atmosfera calmă în care s'a inaugurat această săptămână la „Studio", ne-a declarat:

Săptămâna poeziei, este totuş bine venită, mai ales în momentele de faţă, când excesul unei democratizări contagioase, a sugrumat până şi divinele prerogative ale acestei aristocraţii intelectuale.

Ar fi fost poate mai nemerit, ca săptămâna poeziei să coincidă cu săptămâna Patimilor, ca un suprem omagiu pe care poeţii pământeni l-ar fi adus poetului divin.

Totuş, prima şezătoare a poeziei, a dovedit existenţa unui public românesc de elită, destul de numeros, care îşi permite voluptatea aristocrată de a cocheta cu cele mai subtile manifestaţiuni de artă, chiar când ele sunt oficializate în formule strict democrate.

Marii conducători ai destinelor noastre însă, par a nu se simţi la largul lor, de cât în mijlocul gloatelor electorale.

Păcat numai că în mijlocul acestei numeroase gloate de anonimi simpatici, nu s'a coborât nici un fel de „Duh sfânt".

D. EUGEN LOVINESCU

„Oportunitatea unei „săptămâni a poeziei" nu mi se pare îndreptăţită numai din motive profesionale cum trebue să i-se pară oricărui scriitor preocupat de o cât mai mare lărgire a gustului public pentru literatură, ci se încadrează în sânul teoriilor privitoare la formaţia noastră culturală expuse mai de mult în cele trei volume asupra *Istoriei civilizaţiei române moderne*. Formată pe cale revoluţionară, adică prin trecerea bruscă dintr'o stare de primitivitate în planul culturii apusene, civilizaţia noastră se îmbracă, după cum s'a spus de atâtea ori, în forme cărora nu le răspunde o realitate sufletească. Recunoscând acest proces de formaţie revoluţionară, trebue să admitem şi toate concluziile ce decurg dintr'o astfel de stare de fapt, între care numărăm şi acţiunea de sus în jos a unei iniţiative centrale a unei iniţiative oficiale, de stat. Pe când, de pildă, în alte ţări de formaţie evolutivă, literatura este expresia unor realităţi sufleteşti şi exponentul sincer al unei culturi şi al unor necesităţi ideale, la noi ea este oarecum suspendată în vid, pornită din speculaţiile limitate ale unei clase foarte restrânse.

In dezechilibrul dintre fond şi formă ce se vădeşte în toate ramurile civilizaţiei noastre, intervenţia statului pentru a determina un proces invers dela fond la formă se prezintă ca o necesitate imperioasă pentru a restabili armonia sdruncinată prin violenţa crizei de creştere. In aceste condiţii, în domeniul literar, iniţiativa unei „săptămâni a poeziei" adică a unei acţiuni de sus în jos, de difuziune a poeziei în masse cât mai largi, prin mijloace chiar forţate, nu poate fi privită decât ca o iniţiativă fericită şi de prevedere în sensul legilor sociale sub care ne desvoltăm".

* * *

Săptămâna *„bunelor intenţii"* pentru poezia naţională a cucerit un loc în calendadarul preocupărilor artistice oficiale.

Cât despre realizări, nu se poate vorbi încă. Nici nu se întrezăresc măcar.

Deocamdată apreciem iniţiativa. Şi ne oprim aci.

GEORGE TASLAOANU

critica literara

G. G. ANTONESCU: Educaţia morală în şcoala românească

Cartea d-lui *G. G. Antonescu* merită întreaga solicitudine a tuturor acelora în sufletele cărora chestiunile cu caracter naţional îşi găsesc un adevărat ecou.

Autorul porneşte dela noua lege a învăţământului secundar în care educaţiei morală i s'a dat mai multă importanţă. Fireşte că, în astfel de împrejurări, d. G. G. Antonescu era sufleteşte obligat să dea serioase îndrumări celor chemaţi să aplice dispoziţiile educative.

După ce face o sumară critică actualului sistem constrângerea fără convingere şi procedeul represiv — d-sa fixează rolul educaţiei morală care „va trebui să fie de aici înainte nu atât de a evita elevului contactul cu răul, ceeace este aproape imposibil, cât mai ales de a-l face capabil să lupte contra răului şi să-l învingă".

De astă dată „lupta contra răului nu o dă educatorul, ci elevul însuşi, iar profesorul îi este numai un aliat fidel..." (11—12).

De aici cerinţa ca educaţia morală să aibă, ca scop, în viitor: „întărirea şi exercitarea voinţei". De aici nevoia ca „organismul moral" să fie întărit „prin disciplina liberă bazată pe convingerea raţională, afectivă şi soluţională", înlocuind etero determinarea prin autodeterminarea si procurându-i tot felul de mijloace (fapte concrete din experienţa zilnică, povestiri morale, etc.) pentru formarea celor 3 convingeri: raţionale, afective, coliţionale.

Foarte interesantă este „metoda de organizare a exerciţiilor de voinţă" cu care se închee partea I.

In a II-a, cu caracter mai aplicat, ni se arată „condiţiile de realizare" a celor de mai sus şi, în fruntea lor, găsirea de profesori distinşi şi reducerea efectivului claselor.....

Ce păcat că, şi de astădată, d. G. G. Antonescu, n'a putut încheia cu toată satisfacţia, căci, când s'a trecut la „stabilirea măsurilor pregătitoare pentru punerea în practică a noeui legi.... principiul moralizării învăţământului a fost retuşat, diluat, mutilat" (45).

Fireşte că şi cealaltă concluziune, e a devărată: „efectul acestei ostracizări... va fi revenirea la vechiul sistem....."

Nu ne vom opri prea mult asupra acestui strigăt de alarmă. Şi societatea românească trece printr'o gravă criză de caracter şi de moralitate. Ca o urmare logică şi naţională legiuitorul a fost silit să pună la adăpost cel puţin generaţiile în pregătire sufletească. De aceste puncte nimeni nu trebuia să se atingă, ele reprezentând mijloacele de ridicare a nivelului moral. Iată de ce toţi oamenii cu grije de viitorul acestei ţări trebue să dorească reînvierea întreagă a dispoziţiilor mântuitoare, dacă nu şi la adăogarea altora.

In astfel de împrejurări se înţelege dela sine că studiul d-lui prof. Antonescu e foarte bine venit. Il recomandăm tuturor acelora cari cred în seriozitatea acestor probleme.

NAIVITATE

Mi se trimite un volumaş de versuri la fel cu atâtea altele. Văd în ele o muncă serioasă, destule sforţări nobile, un exces de sinceritate şi o ploae de sentimente. Fireşte: mă simt obligat cu un post scriptum. Nu doresc însă să jignesc persoana autorului sau autoarei divulgându-i numele. Nu de alta, dar aprecierele de mai sus mă opresc dela gestul unei biciuri publice, mai ales dacă adăogăm şi faptul existenţei unor posibilităţi literare, pierdute, — deocamdată, în nebuloasa inexperienţei şi imperfecţiunilor formale.

De-aici grija pe care o voiu pune în cele ce urmează, cu atât mai mare, cu cât numărul unor astfel de eroi începe să îngrijoreze.

Dar — despre ce este vorba? In general despre stihuitori etern îndrăgostiţi cari cred că toate fazele dragostei lor interesează pe toată lumea, că însăşi existenţa dragostei, justifică existenţa poeziei, că excesul de sinceritate nu încetează de a fi artistic, că forma — în fine — constitue un element, o serie de mijloace de însemnătate secondară. Ne interesează — cu un cuvânt — aceste versuri, tocmai pentrucă, astăzi, când excesul de rafinament şi de artificios supraliciteză, ele constituiesc cea mai vie dovadă de ingenuitate, de candoare, de naivitate literară.

Dar să ne apropiem de aceste destăinuiri care, în esenţă, se reduc la chemarea iubirii:

Aş vrea să sbor...
In ţara visurilor sfinte-ale iubirii,
Dincoace ori dincolo de mormânt.

sau:

Aştept... nu ştiu de ce. Mi-e dor,
mi-e dor
De-un suflet care — o clipă m'a
'nţeles!

Şi tot aşa, exprimat sub diferite, titluri şi versuri în cele peste 50 de pagini tipărite, ce păcat!, pe cea mai fină hârtie cretată, în timp ce atâtea publicaţiuni serioase tânjesc, din cauza inaniţiei economice. Cu un cuvânt: simple tânguiri constituind epilogul fumuriu al unei iubiri nelămurite, sughiţuri pline de sinceritate, acorduri duioase care, dacă omeneşte te ating, din punct de vedere artistic, te lasă indiferent şi rece, tocmai pentrucă persoana care le-a compus, nu s'a putut ridica până la acea dublă putere a adevăratului creiator — aceia de a sintetiza, selecţionând numai ceiace poartă într'adevăr pecetia nemuritoare a frumosului etern şi, mai ales, de a despersonaliza, ceiace, prin naştere, e prea egoist, prea personal.

Această năvală erotică e atât de precumpănitoare, în cât abia îngădue să se strecoare, pe ici pe colo, unele versuri cu alt caracter, deci, aici par'c'ar aduce-o mai bine, câteodată. Aşadar — din punct de vedere al conţinutului — aici stăm: dedicaţii prea intime, prea naive, prea delicate care ar folosi mai mult dacă ar fi împărtăşite direct ca:

E dulce amintirea unei seri,
Când gura noastră se 'ntâlni mereu,
Când sufletu-ţi era sufletul meu
Şi lin pluteau uitate 'n desmierdări

Cu alte cuvinte' întregul arsenal romantic, lipsit cu totul de energia şi de varietatea şcoalei respective. Ceva mai mult: obiectul nu ne e de loc prezentat: iubirea aceasta pe care autorul (sau autoarea) o regretă şi o doreşte nu ni e nici pe deoparte circumscrisă. E un fel de acromotopsie — dacă vreţi —obiectiv— subiectivă care ne pune în faţa unui fapt împlinit şi ne conjură să-l luăm ca atare şi atât! Că e foarte puţin — se 'nţelege dela sine. E — în această candidă defectuozitate — şi lipsă de varietate şi de adâncime, ambele în măsură să sublinieze atmosfera erotică şi să dea amploare poeziei. O cere sufletul cetitorului, pentrucă e impusă de ordinea firească a lucrurilor, ca pe un fel de oază odihnitoare, ca pe un fel de completare circumstanţială, ca pe un fel de cadru atmosferic sau de angrenaj de precizare. Autorul (sau poate, autoarea) nu va fi simţit-o?

Şi-apoi încă un lucru: gândească-se la cei doi mari adversari români, Eminescu şi Vlăhuţă, pe cari va trebui numaidecât să-i întrecă (acesta ar fi idealul) dar desigur să nu-i lase prea departe prin intenţiile pe care le semnează.

Sunt tot atâtea lucruri pe care orice candidat la cariera scrisului trebue să le cunoască intuitiv şi să le respecte cu sfinţenie.

Şi-apoi forma — cum nici aceasta nu se poate lăuda de mai multă siguranţă, astăzi? E ceiace ne mâhneşte, când răsfoind volumaşul încriminat, cetim nedumeriţi: *a sufletului maluri (lăsăm imaginea la o parte): să am şi gura ta, iubite, ca cea mai dulce-a mea osândă; alte simţiri să sfărm....; din care luăm cununi; sub ploape trist împătimite*; îmi pare că îi ştiu de-un veac; să pot să 'ntunec dorul lor; *şi taina să i-o înţeleg; 'n greerilor cor plin de mistere; că-o tristă glumă-mi fu viaţa toată; de fete-o 'ntreagă salbă; şi 'n regulatul sbârnet de vioară; trecutu-şi cântă-a lui chemări; încet să uşte umedul pământ; mai albă-ai fost ca veşnica zăpadă; şi mai curată ca vestala, sfintei Dia-ne; în ochii tăi albaştri ce ca zarea; i lipsită de al dragostei avânt.*

Sau, şi mai rău, rime sfioase ca:

Ars — tras; albastru — astrii; toamnă — adoarmă; adoarme — întoarne; departe — amoarte; simte — cuvinte; suflet — umblet; neagră—sacra; etc.

Nu mai continuăm. Prin cele de mai sus credem că am ridicat o problemă care interesează pe tineri: problema naivităţii în literatură.

Dacă este cineva care crede că i-ar fi de folos sfaturilor noastre, n'are decât să le urmeze.

Va câştiga, în primul loc, literatura.

PAUL I. PAPADOPOL

plastica

NICU GRIGORESCU

....Țigancă

....Așteptându-l

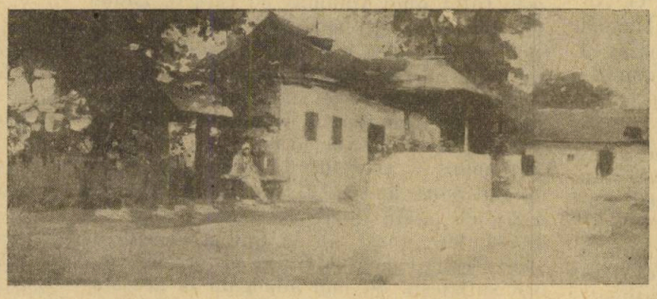

...Casă cu pridvor

...Pe valea Siretului

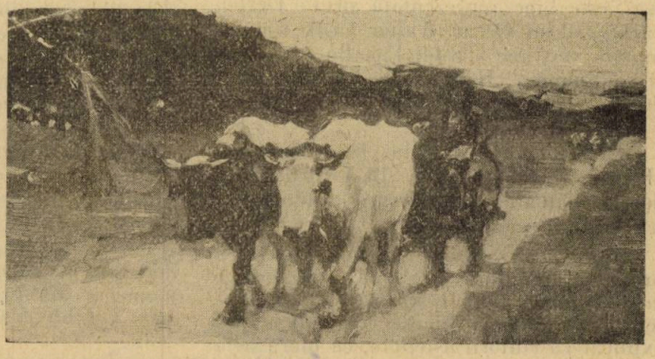

...Întoarcerea dela câmp

Gazetăria

așa și-așa...

CU DIBĂCIE ÎNTOCMIT numărul 3 din revista „Răsăritul" care ne aduce: minunata schiță umoristică a d-lui N. Pora: Un om de omenie; elegia religioasă a d-lui Const. Goran: În fața Golgotei; traducerea d-lui D. Nanu: În ce atmosferă spirituală trăești tu? avântatul „Amurg de toamnă" al d-lui Cridim și scrisoare de amintiri a d-lui locot. Paul Epureanu. Adăogați: articole de îndrumare și cronicile și veți conchide, ca și mine, că „Răsăritul" reprezintă o muncă vrednică, românească și creștinească-folositoare și celor dela oraș și celor dela sate; ajută, împreună cu „Cultura poporului" și „Fântâna Darurilor" la ridicarea celor mulți pe temeiul patriotismului și creștinismului.

VREMEA *(literară)* No. 107 aduce mai mult colaborări sburătoriste (E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Pompiliu Constantinescu, I. Barbu) și în general articole critice. „Gândirea" este și ea reprezentată în această atmosferă prin scrisul luminos al d-lor Em. Bucuța și I. Marin Sadoveanu

Reclama amicală e minunat reprezentată: „I. C. și-a adunat povestirile fruste și plesnind de o limbă românească arhaică și mustoasă...."

DIN SUMARUL DE CERCETĂRI al „Revistei clasice", care apare în condițiuni de conținut și editoriale excepționale, mai amintim următoarele studii:

D. M. Pippidi: Luna în tradițiile romane agricole de origină magică; M. G. Nicolau: Obs. la Edonard Cug.: Manuel des Institutions juridiques des Romains și P. F. Girard: Manuel de Droit Romain;

N. I. Herescu: O formală a stilului epic.

Dar ceiace dă mai multă valoare acestei reviste sânt prețioasele traduceri din literaturile clasice, semnate, în acest număr, de d-nii C. Papacostea, T. A. Naum, N. I. Herescu și N. Laslo — cari ne pun în legătură directă cu „Banchetul" lui Platon, cu Catullus, Lucretius și Horatius.

PROZA în No. 1—2 al revistei „Gândirea" este bine reprezentată prin: Despovărarea d-lui Oscar Walter Cisik (în minunata versiune a d-lui Em. Bucuță), cum și continuarea „Însemnările lui Safirim"— de d. N. M. Condeescu.

DIN ARTICOLUL d-lui Paul Zarifopol „Poezie și pudoare" (Av. lit. 486) desprindem următoarele usturătoare rânduri pentru editura românească:

„Toți editorii cărora le-am oferit, cu prudentă timiditate, schițele mele critice m'au refuzat amabil și cu oarecare mister. Prietenii mei literari rutinați mi-au explicat că editorii așteptau, ca lucru dela sine înțeles, un manuscript de roman pornografic. de aceia ei trebuiau să fie nedumeriți de oferta mea. Nu de negat, ei prietenește. Proorocesc editorilor că romanul pornografic nu va fi multă vreme la preț.

Despre **POEZIA PURĂ**, scrie d. Al. Al. Philipide, în același număr al „Adevărului literar" crude adevăruri. Iată un fragment caracteristic:

„Departe de a fi o simplă obsesie verbală, poezia pură este un obsedant ideal al oricării adevărate poezii. Numai că acest ideal nu trebue căutat în realizări *voite* de poezie pură, adică în poezie făcută după formule.

„.... poezia pură este poezia pur și simplu, creată fără preocupări de poezie pură în chip spontan. Cutare vers din Victor Hugo sau Eminescu, sau Goethe este tot așa de bine poezie pură ca și cutare vers din Mallarmè sau Paul Valery, teoreticiani ai poeziei pure".

PROGRAMUL REVISTEI „BOABE DE GRÂU" (publicat în „Viața literară" 125 și semnat de conducătorul ei, d. Em. Bucuță) ar fi format din 3 părți: „ea urmărește să facă vii pentru toții formele culturale: daruri ale gândirii personale sau colective. cum ar fi Academia română etc., etc.".

„A doua parte va urmări dinamica atât de colorată a culturii. Dar faptele vor fi alese din mulțime și în jurul fiecăruia se va așeza un comentar, care să-l lumineze pe dinăuntru și să-l înșire într'un întreg.

„...a treia va aduce tot felul de material necunoscut despre organizarea culturii în alte țări, dela legislație până la înfăptuirile cele de pe urmă". Firește că totul va fi luminat de „ilustrații și desene bogate".

„ISTORIOARE VESELE ȘI TRISTE" este titlul unui volumaș pe care d. Zaharia Buruiană (cu sprijinul editurii „Cultura românească") îl oferă copiilor și tineretului, astăzi atât de expuși înâuririlor primejdioase. Firește că astăzi când cealaltă literatură inundă, când grija pentru generațiile ce ne vor urma e din ce în ce mai mare — cele 100 de pagini ale d-lui Z. Buruiană nu pot fi decât bine venite. E în ele atâta interes și atâta teamă de răspundere, încât nu le putem considera decât complementul firesc al acestei nevoi sufletești. Să mai adăogăm la aceasta că d. Buruiană e un minunat povestitor, înzestrat cu un puternic simț de observațiune, că se pricepe să-și aleagă scenele și eroii din viața curatei copilării, că știe să vestejească ușor faptele neîngăduite, că — în desvoltarea temelor — dă dovadă de un minunat simț poetic, că — în fine — tiparul e luminos, iar povestirile sânt continuu însoțite de clișee lămuritoare, de-o limpezime exemplară. Iată de ce socotim că „Istorioarele" d-lui Z. Buruiană trebuesc, puse în mâinile tuturor copiilor. Îi vom învăța și pe ei să observe, să înțeleagă și să se judece — pe deoparte — să cetească și să povestească momente din propria lor viață — pe de alta. Cu un cuvânt: le vom fi de folos.

„CRONICARUL" a apărut cu No. 2, închinat: primului roman al d-lui Gib. I. Mihăescu: Brațul Andromedei. Cuprinde articole și studii semnate de d-nii: Cezar Petrescu. Nichifor Crainic și versuri de Al. Al. Philipide.

Numărul aduce și o interesantă anchetă: Ce influență poartă azi opera lui Eminescu, dacă credeți c'o mai poartă? la care răspund următorii scriitori: D. D. Pătrășcanu, I. A. Basarabescu, Const. Kiriței, T. Arghezi, L. Rebreanu, G. Topârceanu, Romulus Dianu, Gib. I. Mihăescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Romulus Cioflec.

Iată câteva păreri:

„Suntem convinși că, într'un viitor nu prea îndepărtat, urmașii noștri îl vor ridica din nou pe cel mai mare și mai inspirat poet al neamului românesc, așezându-l la locul care i se cuvine".

(D. D. Pătrășcanu)

„Două-trei stele luminoase s'au ivit pe bolta minții românești dela Eminescu încoace. Lucirea lor rămâne totuși palidă pe lângă lumina revărsată de puternicul astru dela orizont".

(C. Kiriței cu)

„Ceeace menține valoarea unică și dătătoare de măsură a operei lui Eminescu este pe deoparte armonia ei profundă și cu totul firească, dar, pe de altă parte, impresia că în ea manifestă reactia unei personalități perfect organizate, din care se răsfrânge un înțeles important peste lume. Rezumăm această impresie când spunem că opera lui Eminescu ne convinge. Ne lăsăm cuceriți și determinați de ea. Nici o altă operă literară românească n'are prestigiul ei și de aceea Eminescu continuă să fie și astăzi marele exemplu al literaturii române...".

(Tudor Vianu)

În pagina III-a ni se dau aprecieri despre Gib. Mihăescu semnate: Cezar Petrescu, Octav Botez, Șerban Cioculescu, Izabela Sadoveanu, Perpessicius, B. Cecropide.

La actualități românești se vorbește elogios despre „Universul literar".

REVISTA „ȘCOALA ROMÂNĂ" aduce, cu No. 1—2, (an. XXXV), prețioase contribuțiuni în domeniul didactic și științific, semnate de: d-na Eliza I. Alexandrescu, Elena N. Nicolaide, Ioan P. David, Al. I. Alexandrescu. Deasupra numelui acestuia din urmă se găsește un interesant studiu: Origile ideilor, industriei, artelor, instituțiilor — fragment dintr'o lucrare intitulată: Originile civilizației— în curs de apariție.

Numărul se încheie prin informațiuni cu privire la mișcarea pedagogică din țară sau din afară.

P. I. P.

•

A apărut în editura ziarului „Universul", volumul de proză: *„Pe drumuri de țară"*, datorit cunoscutului scriitor A. Lascarov-Moldovanu. Recenzia într'unul din numerile viitoare.

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

literara

o seamă de cuvinte

In momentul plecării sale din Paris, principele Henric al Prusiei, fratele lui Friederic cel mare, spuse ducelui de Nivernais care venise să-l salute din partea regelui :

— Jumătate din viaţa mea nu am făcut altceva decât să doresc a vedea Parisul. Plecând din Paris, îmi voi petrece jumătate din viaţă, regretându-l.

♣

Glück, trecând pe strada Saint-Honoré, sparse un geam dela vitrina unui magazin. Glück intră în magazin şi plăti costul geamului. Cum negustorul nu avea monedă mică să dea rest la un ludovic, voi să lase ca să schimbe la un negustor vecin.

— E inutil să te oboseşti ? spuse Glück. Pentru rest te-ai achitat ! Şi sparse un alt geam.

♣

Bonaparte era un mare inamic al femeilor, care se amestecau în treburile ţării. Pe vremea când era numai general, se afla într'un cerc, unde d-na de Staël discuta cu asprime diferitele partide care guvernaseră până atunci Franţa. Toată lumea era de părerea sa şi o aplauda. Singur Bonaparte sta nemişcat. Ea observă şi întrebă :

— Ei bine, generale, d-voastră nu sunteţi de părerea mea ?

— Doamnă eu nu ascult când femeile vorbesc de politică.

— Aveţi dreptate generale, răspunse înţeleapta femeie, dar în ţara unde femeilor li se tae capul, ele au curiozitatea să ştie cel puţin „pentru ce" !

♣

Intr'o iarnă grozav de friguroasă, cineva observă că Verlaine era îmbrăcat cam subţire :

— Cum puteţi suporta frigul când sunteţi aşa de subţire îmbrăcat ?

— Foarte bine. D-ta nu vezi că tremur de frig ?

♣

Ducesa de Bourgogne, mama Delfinului, fiind pe patul de moarte, cineva din cei care veghiau la căpătâiul ei îi spuse :

— Principesă, viaţa Voastră este prea preţioasă ţării ca Dumnezeu să v'o ia. Ea răspunse cu înţelepciune :

— Astăzi principesă, mâine nimic şi peste două zile mă veţi da cu toţi uitării !

♣

In 1745, mareşalul de Saxa căzu grav bolnav când fu numit comandantul armatelor franceze al ţărilor de jos.

Un prieten se duse să-l vadă înainte de a părăsi Parisul şi îl întrebă cum poate să-şi ia răspunderea unei misiuni atât de importante în gradul de boală în care se află

— De data asta nu mai e vorba de trăit, ci de plecat !

bazar

NOI TEATRE LA LONDRA

Deşi nu se poate spune că la Londra e o epocă teatrală înfloritoare, în marele oraş se vor inaugura până la sfârşitul anului, încă trei teatre numai în West End. Cel mai recent teatru este Teatrul Prinţul Edward care a fost inaugurat acum câteva zile cu o comedie muzicală: Rio-Rita. Acest teatru nu seamănă cu nici unul din numeroasele teatre londoneze. A fost construit din cărămidă netencuită, are un acoperiş de ţiglă roşie înclinat, ferestre şi obloane verzi.

Culorile care predomină în interiorul teatrului sunt roşul, galbenul şi auriul. Din stradă pătrunzi într'un foyer circular, capitonat cu lemn de nuc. La celelalte etaje sunt şi alte foyere circulare.

Alte teatre ce sunt pe cale să se deschidă sunt: Cambridge în cartierul Saven Dials, care va fi inaugurat cu o revistă jucată de André Charlof, Phoenix şi Charing Cross, Whitehall şi noul teatru din Leicester Square.

COROANA ŢARILOR

Pentru a fi mai bine păstrată colecţia de pietre valoroase a coroanei imperiale ruseşti, aceasta a fost închisă într'o cuşcă de oţel uriaşe din tezaurul băncii de Stat dela Moscova. Valoarea acestor bijuterii se urcă la suma de 264 milioane dolari. Aceste pietre preţioase care au fost strânse din timpul Caterinei cea mare până la ultimul ţar sunt aşezate în casete de piele căptuşită cu pluş înşirate pe mese lungi în interiorul cuscii din tezaur a cărei vizitare este îngăduită străinilor. Nimic altceva nu atrage mai mult curiozitatea vizitatorilor ca această expoziţie de pietre preţioase, afară poate de corpul lui Lenin, sângerosul simbol al bolşevismului care-şi doarme somnul de veci într'un sicriu de sticlă. Zi şi noapte stă de pază o numeroasă gardă la tezaurul cu nestimate imperiale care formează parte din rezerva cu care Sovietele garantează bancnotele. Cea mai preţioasă dintre toate este coroana purtată de împărăteasa Caterina la încoronare în anul 1762, evaluată de Soviete la 24 milioane dolari.

Diamantul Orlofilor mare cât un ou, atârnă 196 carate. Această superbă piatră îi fusese oferită ţarinei de contele Orloff la ziua naşterii acesteia.

Guvernul Sovietic a încercat necontenit să desfacă în străinătate preţioasele pietre ale coroanei imperiale, fără a reuşi însă din pricina marelui preţ cerut.

caricatura zilei

DOVADA

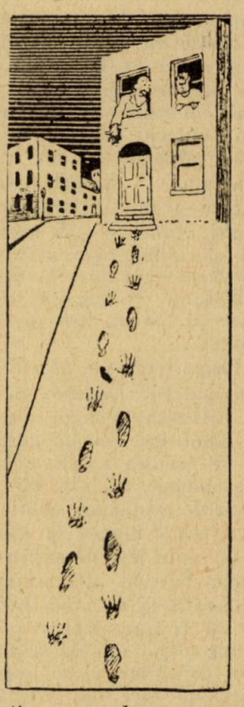

Cum poţi spune, draga mea, că azi noapte m'am întors beat acasă ? Priveşte ce drept merg urmele mele.

(Dublin Opinion)

LA CINEMA

— E un film sonor ?

— Da.

— Atunci voiu plăti pe jumătate : sunt surd.

(Fantoche-Mexic)

GIMNASTICA DE CAMERĂ

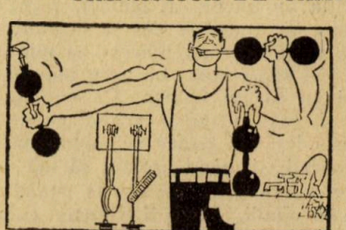

Acest domn, dorind să facă gimnastică de cameră fără să-şi piardă timpul a adoptat o perie de dinţi, o maşină de ras şi o pensulă de săpunit, de un gen cu totul nou.

(Judge-New-York)

Pagini uitate

GRIGORESCU

de AL. VLAHUȚĂ

Veacul trecut a dat neamului nostru, în domeniul artelor, doi oameni de geniu — pe Eminescu și pe Grigorescu. Amândoi s'au strecurat în tăcere, aproape necunoscuți printre noi. Moartea numai— pentru unul amarnică și viforoasă, ca și viața, ca și cântecul lui, pentru altul senină și măreț liniștită ca un frumos asfințit de toamnă — moartea singură a rostit mai tare și mai în larg numele lor, de cari mulți *atunci* vor fi auzit pentru întâia oară, și cătând bine, aceasta e drumul cel adevărat care duce la nemurire,— drumul cel sfânt, la capătul căruia stă scris: „Intre ai tăi ai fost și ai tăi nu te-au cunoscut".

Nicolae Grigorescu s'a născut în satul Pitaru din județul Dâmbovița. Părinții lui, Ion și Ruxandra Grigorescu, din București de locul lor, țineau moșia Pitaru în arendă. Pe vremea aceea se făcea ușor avere din arendășie. Ei însă, cu toată viața lor simplă de gospodari cuminți și fără pretenții, cu toată munca și stăruința ce au pus, n'au știut eși deasupra nevoilor. Poate că n'or fi avut nici noroc; dar ce oameni de treabă și cu milă de bietul țăran trebue să fi fost, pentru ca în zilele acelea de aur, când mii de străini se îmbogățeau în jurul lor, ei să nu-și fi căutat mântuirea pe nici una din căile știute și ușoare, cari și pe orbi îi ducea la izbândă.

Gurile se 'nmulțeau, și bucăturile începeau să se numere. Nenorocul, ca de obiceiu, intrând lăsase ușa deschisă. După un șir de ani răi, muri pe neașteptate cel care aducea pâine 'n casă. Rămâneau șapte copii mici, între patru și doisprezece ani. In Cărămidari, la marginea Bucureștilor, trăia o mătuș'a Ruxandrei, săracă și bună. Ii primi la ea, în căsuța ei veche și curată, îi primi cu drag, așa cum numai săracii știu să primească.

De-aici porneau cele dintâi amintiri ale pictorului.

„Cu acul ne-a crescut pe toți biata mamă. S'odată n'am auzit-o plângându-se, ori blestemând, ori spunând vr'o vorbă rea. S'a trudit, sărăcuța de ea, s'a învățat singură să citească și să scrie, ca să ne poată învăța și pe noi puțină carte. Că ce școli erau pe vremea aia? De dimineață până în noapte muncea și ne 'ngrijea s'avem de toate. Surorile 'ncepeau să coasă și ele. Un frate mai mare intrase ucenic la un unchiu al mamei, zugrav de biserici... Se vede că era 'n neamul nostru, că mult îmi mai plăceau și mie icoanele când eram mic. La zece ani am intrat și eu la un iconar. Da era un om sucit, și rar auzeai o vorbă cumsecade din gura lui. Mă punea să mătur, să-i legăn copilul, și, când vroiam să mă uit și eu cum zugrăvește, mă lua la goană. Numai câte-odată, când îi frecam culorile, mă lăsa pe lângă el, — atunci eram în culmea fericirii; îmi vorbea blând, îmi arăta cum se fac sfinții — mă uitam la el ca la Dumnezeu. După doi ani m'am întors acasă, s'am început să fac singur icoane. Era vară. Duminica mă duceam la Obor. Imi așterneam hăinuța jos, îmi întindeam marfa pe ea, și-mi așteptam mușterii, ca orice negustor. Treceau femei sărace, oameni dela țară, mă 'ntrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... și cumpărau, bieții oameni, ziceau că-s icoane cu noroc, că-s dela copil nevinovat. — Doamne, cu ce bucurie am venit eu acasă după cea d'intâi afacere a mea. Făcusem vr'o zece sorocoveți — și când i-am pus mamei în mână, s'a uitat la bani, apoi la mine, și m'a întrebat îngrijată de unde-s, — că eu lucrasem pe ascuns icoanele. Când i-am spus m'a sărutat, a dat să zică ceva și s'a întors repede cu fața spre fereastră, că-i venea să plângă. Aceea a fost, poate cea mai fericită zi din viața mea. Eram mare, — aduceam parale 'n casă, bucurie la ai mei, *eu*, cu munca mâinilor mele... Cine mai era ca mine!"

Din umbra aceasta, din cuibușorul acesta bătut de vânturi, s'a ridicat marele Grigorescu... Singur s'a ridicat. Era un copilaș plăpând, naiv, sfios, care se uita la lucruri și la oameni cu niște ochi mari, boldiți, pururea întrebători. Și așa fraged și puțintel cum era, ardea de dorința de a pleca, de a lupta, de a ispiti necunoscutul, farmecul și primejdiile depărtărilor, — tăcut și 'ncrezător în el, ca prâslea cel năsdrăvan din povești. Cine știe dacă nu au într'adevăr presimțirea puterii și chemării lor pe lume copiii aceștia predestinați, în sufletul cărora se pregătește să 'nflorească — așa de rar — sufletul unui întreg popor! Altfel cum să 'nțelegi liniștea și siguranța cu care se duc năsdrăvanii aceștia drept la ținta lor, cu toate și peste toate greutățile ce li se pun în cale!

Copil sărac, fără nici un sprijin, cu două clase primare, la vârsta de paisprezece ani, Grigorescu își propune să plece la Paris. Lucrează de zor la icoane, pe cari acum le iscălește, într'un colțișor, cu litere ca de tipar, NICU. Incepe să pue bine din produsul micilor vânzări. Invață franțuzește. Își atrage c'o icoană frumoasă, înalta luare aminte a Domnului. Se prezintă la un concurs al Eforiei Școalelor pentr'o bursă în străinătate: I se recunoaște talentul; dar e respins, pentru că n'avea nu știu câte clase umanioare, pe care le-a avut un altul... mai fericit. Se mângâe cu gândul că „toată piedica e spre bine", și muncește, muncește 'nainte, cu mai multă însuflețire. Face un tablou mare, „Mihai scăpând stindardul", pe care-l pune 'n fereastra unui zugrav, unde văzându-l Aga de pe atunci, Beizadea Mitică (Ghica) se minunează și-l duce Domnului, Barbu Știrbei, care-l cumpără c'o sută de galbeni. Un șir de izbânzi: Câteva icoane la Căldărușani, între care „Izvorul Tămăduirii" ce 'mpodobește Aghesmatarul din curtea mânăstirii, pun pe „meșterul Nicu" printre cei mai căutați zugravi de biserici. Lucrează doi ani la mânăstirea Zamfira din Prahova. Acolo cunoaște pe căluțărul Isaia, un bătrân foarte deștept, și om purtat, care știa multe și povestea frumos tot felul de minunății de prin țările pe unde umblase. Plănuesc să plece amândoi la Paris. Se duc mai întâi la Mânăstirea Neamțului, locul de mătanie al călugărului Isaia. Bătrânul se 'mbolnăvi. Așteptându-i vindecarea, meșterul Nicu zugrăvea icoane. Una din aceste minuni ajunse în mâinile stariței dela Mânăstirea Agapia — Maica Taveria Ursachi, „o femeie care ar fi putut guverna o țară", cum spunea pictorul. De mult căuta, Maica Ursachi un zugrav pentru biserica cea mare a mânăstirii. Locurile erau frumoase, călugărul nu se mai îndrepta, și trei mii de galbeni erau pe atunci o avere. Tânărul zugrav își târgui din Iași ce-i trebuia, ridică schelele, și s'apucă de lucru. Parisul era din nou amânat. Norocul Agapiei!

Intr'adevăr, sfinții lui Grigorescu sunt vii. De altfel, încă de pe atunci, el nu lucra decât având înaintea lui un model viu, care să-i dea figura și atitudinea cerută; pentru sfântul Gheorghe de pe una din dverele altarului i-a pozat profesorul dela Iași Miltiade Țoni — un tip de frumusețe. Pentru Maica Domnului, cutare femeie din Filioara, băiatul unui dulgher — pentru copilul Isus; iar cutare măicuță uitată de vremi, slabă, cocoșată și sbârcită ca un hrib, cată azi cu jale la sfânta Varvara, își vede tinerețea ei, — aidoma gura și ochii ei de acum cincizeci de ani, și zice oftând: Mare dar s'aista, Doamne. Eu am să fiu oale, și ulcele, s'aici... tot așa am să stau...!

După trei ani, Agapia 'și sfințea podoaba, de care cu drept cuvânt, se poate mândri. Din câte biserici sunt în țară, nici una nu-i așa de frumos zugrăvită pe dinăuntru. Acolo rămâne un muzeu sfânt. Lucrarea dela Agapia, sfârșită în anul 1861, închee prima perioadă din uriașa activitate artistică a lui Grigorescu — primul capitol din istoria vieții lui, care ar putea fi intitulat: *„Meșterul Nicu"*.

S'acum, toate gândurile lui, ca scăpate din lanțuri, se 'ndreaptă spre Paris. E liber, e aproape bogat, — Cogălniceanu îl cunoscuse la Agapia, rămăsese uimit de talentul lui, și-i înscrisese o bursă în bugetul Moldovei, — nimic nu-l mai poate opri.

Parisul! Parisul... pentru el e o școală. Aici se poate învăța. Aici vechii dascăli spun taine adânci cui știe să le asculte. Pânzele dela Luxemburg, minunile dela Luvru, atelierele pictorilor, aste-s Parisul lui. Lucrează câteva luni în atelierul lui Cornu. Un concurs la „Bele-Arte": se prezintă și el între cei mulți chemați. Subiectul: — cu ce haz scanda pictorul acest juvaer al academismului în floare pe vremea aceea! — „O luptă antică, subt umbra unui copac bătrân — la dreapta o apă curgătoare, în fund munții"... Reușește printre cei zece cari, după opt zile, trebuiau să treacă, în loji separate, proba

Interview-uri

...CU D-L I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI

Maestrul graiului românesc: Titu Maiorescu. Debutul meu. Paradoxalul Caragiale. Scrie, mă! Pompiliu Eliade şi nenea Antonache. Compun anevoie.. Intre pescuit şi creaţie. Arta oţăriei şi undiţa. Expediţiile peştilor. Şi peştele e „hoţ". Intre milă şi pasiune. Artiştii undiţei. Cartea mea de căpătâiu. Despre stilul parlamentar. Prozatorii, poeţii şi oratorii favoriţi. Proecte literare.

Ioan Al. Brătescu Voineşti! Lung şi răsunător ca o paradă, numele acesta legitimează totuşi pe un om aşa de modest şi o operă pe cât de restrânsă pe atât de valoroasă. Să mai încercăm caracterizarea acestei opere? Asupra ei s'a scris atât; formează obiect de cursuri universitare, se dă ca subiect de licenţă şi cazi cu siguranţă la bacalaureat când se constată că n'o cunoşti.

Clasice prin excelenţă, bucăţile d-lui Brătescu-Voineşti au trecut de mult în manualele de şcoală în care autorul e prezentat ca cel mai desăvârşit cântăreţ al biruiţilor vieţii, al acelor suflete gingaşe ce ca lendrii şi portocalii rămân inadaptabili unui anumit sol şi climat moral. Niculăiţă Minciună, Microbul, Andrei Rizescu, Pană Trăsnea *şi alţi eroi ai săi — elemente de sistem platonian, tipuri indigene şi totuşi universal omeneşti — au căzut ca nişte brazi plantaţi în şes, sub securea asprelor contingenţe. Dar moartea* Privighetorii, *a* Puiului *ori a prepelicarului Castor — care iau proporţii de cataclism? Ori creaţia aceea superioară din „Călătorului îi şade bine cu drumul? Sunt pagini de neuitat al căror stil sobru, duios, neaoş sfătos şi limpede răcoreşte ca un balsam binefăcător.*

Când l-am căutat întâia oară, Maestrul era dus la pescuit la Snagov, a doua oară la Cădăruşani, a treia tot la Snagov, apoi la Cameră Altădată, la Cartea Românească, altă solicitare l-a găsit bolnav în pat şi tocmai după al 6-lea drum, am reuşit să-l găsesc şi să transcriu cele ce urmează:

TITU MAIORESCU

In timpul când eram înscris la drept, urmam şi la cursurile de logică şi istoria doctrinelor filosofice ale lui Maiorescu, cele mai populate cursuri ce a cunoscut Universitatea noastră.

Veneau nu numai studenţii lui, dar şi ceilalţi dela celelalte facultăţi, chiar de la medicină, să asculte pe maestrul dicţiunii româneşti. La care se adăoga apoi publicul din afara universităţii care căuta să apuce locuri cu jumătate de oră înainte.

. . . . . .

Da, volumul lui de „Logică" e arid, uscat, pedant aproape, dar chestiunile tratate acolo erau, verbal, însoţite de o mulţime de pilde care de care mai sugestive şi mai edificatoare. Se înţelege că nu le putea consemna pe toate în volum şi nici rândurilor acelora alcătuite ad-hoc nu putea să le insufle duhul lui de vorbitor neîntrecut. O placă de patefon e aşa de banală şi de indiferentă atâta timp cât

---

hotărîtoare — „Le concurs de l'arbre". Pleacă să facă studii de copaci la Fontainebleau; şi nesfârşita, fermecata pădure seculară îl prinde şi-l ţine în lumea ei de mistere... trei ani. Aici sufletul tânărului zugrav de icoane primeşte marele botez al artei, aici, în mijlocul pădurii sfinte, care a fost şcoala şi templul celor dintâi peizagişti şi celor mai glorioşi pictori ai Franţei. Pe vremea aceea de curată şi profundă adorare a Frumosului, se vedeau închinătorii artei pornind demânecate, din satul Barbizon, cu sarcina la spinare, şi răznindu-se fiecare pe cărăruia lui, pe sub urieşele bolţi de umbră, în căutarea clipei eterne.

Şi drumeţii aceia simpli, în bluză albastră de uvrier se numeau: Troyon, Diaz, Rousseau, Corot, Millet, Daubigny, Courbet... Seara numai se întâlneau la o pipă şi la un pahar de bere, îşi aveau colţul şi masa lor ştiută, schimbau impresii, discutau artă, aruncând uneori, în tunete de glas, cu gesturi largi, gânduri proaspete, repezi, aprinse — adevărate revelaţii — scăpărări de acelea ce nu se găsesc prin cărţi. Tânărul cu ochii scânteetori, necunoscutul ce se aşeza cu respect, aproape cu teamă, într'un colţişor, la măsuţa cea mai dosită, era Grigorescu. După admiraţia cu care se uita la înţelepţii aceia, după evlavia cu care asculta fiecare vorbă, lesne s'ar fi putut vedea în străinul acela neclintit, cel mai harnic, cel mai însetat de a învăţa, ucenic al lor.

Iată care a fost şcoala, şi iată cine au fost — fără ştirea lor — cei mai buni dascăli dela cari şi-a învăţat Grigorescu secretele artei lui. Ziua-i vorbea natura — seara-i vorbeau tălmacii ei. Şi în sufletul lui pururea în friguri, noaptea, dospeau vedenii şi vorbe, şi tot alte înţelesuri, şi tot alte puteri izvorau în el, împinse din adâncimile necunoscute ale unei vieţi ce parcă nu mai era a lui, ce de bună seamă că nu era *numai* a lui.

Trei ani — ce repede trec zilele când munceşti! — trei ani n'a mai ştiut nimic din ce se petrece pe lume: Ca un pustnic a trăit acolo — s'a lucrat, a lucrat cu toată aprinderea, cu toată frenezia, cu toată setea de a birui a celor douăzeci şi trei de ani. Au tăcut în el şi dragostea de ai lui, şi dorul de ţară şi toate celelalte griji de viaţa lui, de sănătatea lui, de ce viitor îl aşteaptă, toate au stat adormite sub frigurile celor trei ani de muncă.

ALEX. VLAHUŢĂ

nu e pusă în atingere cu acul de safir.

Opera lui Maiorescu e „acţiunea" cursurilor lui, afară de cursurile însesi. Ce păcat că pe atunci nu era obiceiul să se fonografieze discursurile oamenilor celebri, aşa cum am văzut că s'a făcut de curând cu câteva cuvântări ale lui Ionel Brătianu. Titulescu şi alţii! Dacă ai fi vrut să-l ai pe Maiorescu complect te-ai fi dus dela librărie la casele care desfac plăcile de patefoane.

„Opera" lui de orator cred că este egală în însemnătate celei critice.

E drept, cultura lui se mărginea la studiile ce făcuse în străinătate pe timpul când era tânăr. Venit în ţară, catedra care, se ştie, l-a acaparat imediat, apoi preocupările politice l-au sustras punerii la curent cu mişcarea filosofică şi literară din Apus. Cel puţin dacă încerca să se documenteze asupra problemelor care agitau viaţa spirituală a Germaniei. îmi spunea cineva care l-a cunoscut şi mai bine, că el se informa la zi din lucrările şi discuţiile ce avea cu numeroşii săi discipoli şi elevi.

DEBUTUL

Ii scrisesem lui Maiorescu o scrisoare în care-i făceam anumite obiecţiuni asupra personalităţii conştiente şi inconştiente, chestiuni pe care le desvoltase el la un curs. Le-a citit cu interes, s'a convins că am dreptate şi m'a invitat să asist la şedinţele ce ţinea aparte cu elevii săi. Apoi, am început să-i frequentez cercul literar ce avea loc în fiecare Miercuri seara.

Am publicat, astfel, prima mea bucată literară „Sâmbăta" în „Corvorbiri literare", cam prin anul 1890.

Scriam la început amplificat de tot Un subiect care putea fi tratat în 3—4 pagini eu îl prelungeam pe 10 pagini. El îmi corecta întotdeauna frazele şi câte un pasagiu pe care îl credea inutil, mi-l încingea în acolade şi scria deasupra: „a se folosi în altă împrejurare". Tot atunci mi-a prezis că voiu scrie puţin, fiindcă am început cu *memoriile*, gen cu care alţii sfârşesc.

CARAGIALE

Despre acest mare scriitor se poate spune ca despre Oscar Wilde: că geniul şi l-a pus nu în opera lui ci în viaţă. Cine ar putea reconstitui astăzi discuţiile, foarte interesantele şi foarte originalele lui discuţii cu prietenii despre problemele de artă, politică, sociologie?

Iubia în totdeauna paradoxul. Intr'o discuţie, se putea pune în ambele ipoteze. Cine-l auzea susţinând după câtva timp teza contrarie, rămânea complet uluit.

Dacă i se reproșa aceasta, el, prea puțin surprins, își lua ochelarii și-i ștergea, încrețea fruntea și începea să zâmbească: Mă, — numai ce-l auzeai — un om inteligent, cum sunt eu, așa trebue să discute. A te încăpățâna să susții numai un punct de vedere, e dovadă de cretinism. Căci în definitiv adevărul e așa de relativ că a-l prezinta numai într'o singură ipostază e imposibil.

Odată, veneam dela Târgoviște, unde stam degeaba căci de avocatură mi-era greu să mă apuc. El conducea atunci ziarul „Românul" și mi-a cerut colaborarea. I-am spus că n'am nimic la mine. — Scrie, mi-a spus. — Nu pot așa la comandă. Totuși m'am apucat să însăilez ceva dar mi-era peste putință.

El nu pleca din preajma mea. Mai de voe, mai de gura lui, am scris o bucată nu mai țin minte cum îi spunea. Mi se pare „Bietul Trică". El a luat-o, a citit-o, i-a plăcut și m'a bătut prietenește pe umăr. Ei, ai văzut mă? Priveam la tine cum te zbăteai. In cele din urmă tot a ieșit. Totul depinde de ritm. Ritmul lucrului, până-l găsești.

Dar farsele lui ingenioase, dar farmecul lui de povestitor?

Văd acum că viețile romanțate sunt la modă. Care dintre scriitorii noștri s'ar încumeta să ne înfățișeze un Caragiale în felul acesta? Ar fi foarte interesant.

Originale erau și teoriile lui estetice. Mă certa întotdeauna că dece când scriu o bucată m'apuc să fac anumite considerații la început și la încheere. Mă omule, cititorul nu trebue prevenit asupra conținutului sau sfârșitului. Să nu bănuie nimic. Să nu-i bagi pe gât nicio teorie.

Odată, când citeam la Vlahuță tristele peripeții ale cârciumarului Nae Ionescu care vrea să aducă în târgul lui un regiment de călărași și, după ce l'a adus și-a prins nevasta cu un ofițer, el mi-a obiectat că nu trebuia să sfârșesc așa. Să-l fi lăsat domnule pe bietul om să trăiască în mulțumirea, în visul lui, să nu-i fi distrus iluzia oarbă ce-și făcuse.

. . . . . .

Am mai cunoscut de-aproape pe Pompiliu Eliade, care în discuțiile lui era de un farmec inepuizabil. Ce păcat că nu făcea beletristică propriu zisă. Ar fi fost un scriitor de seamă.

Dar cel mai mare povestitor pe care l-am cunoscut e Nenea Antonache din „Scrisorile lui Mișu Gerescu". Acesta era un unchi al meu care pe lângă că nara orice întâmplare cu un farmec fără pereche prindea ticurile, maniile oricui. Știa să le mimeze, să le întortocheze. Era și un actor în felul lui. Câte istorii nu mi-a spus el! Dacă le-aș fi scris!

DAR EU COMPUN ANEVOIE...

— Am avut atâtea subiecte, le-am promis că le voiu scrie dar n'am avut răgazul nici mediul favorabil s-o fac. Când stau pe malul apei, la pescuit, câte gânduri nu mă frământă, câte planuri nu îmi fac! Sunt hotărît să mă duc acasă să m'așez la masă și să le transcriu. Căci transcrisul e greu la mine. Nuvela e gata în cap. Acasă însă, fac altfel de proză, mă ia vârtejul altor preocupări.

CE-AȘ FI VRUT SA FIU?

Intrebarea aceasta pare-mi-se că ziarul „Universul" o punea cândva. Ei bine, eu aș fi vrut să deviu calfă de grădinar sau lucrător de mobile de lux.

In aceste meserii, sufletul găsește pacea ideală, rămânând în atenție numai lucrul în sine.

Pasiunea florilor am moștenit-o dela tata, mic boernaș la Târgoviște. Aveam acolo o grădină frumoasă. Florile oferă o sursă perpetuă de fericire. Idealul meu e să mă retrag undeva la țară. Să am o grădină cu flori și o gârlă pe aproape.

INTRE PESCUIT ȘI CREAȚIE

...e o mare legătură. Am mai auzit pe cineva că spre a-și destinde nervii surmenați, trece la un aparat din acelea simplu cu care se fac oale de pământ. Invârtește cu piciorul și dă cu mâna forma oalei. N'am avut prilejul să mă conving de eficacitatea terapeutică a făcutului oalelor, dar pot să vă spun că pescuitul e mijlocul cel mai bun pentru recrearea în special a scriitorului. Să fii subt o salcie la umbră, fără guler tare, fără cravată, fără haină și cu mâncecile sumese și să urmărești în liniștea aceea adâncă cum trec la vale undele apei, nu găsești și dumneata că e o plăcere care întrece cu mult pe aceea care o au unii de a urca munți, de a coborî pe margini de prăpastii, sau de a-și frige pielea la plajă și de a dormi noaptea în hoteluri murdare?

. . . . . .

Se ințelege că eu care în opera mea am pus atâta *milă*, *nu-mi* pare deloc bine când văd peștele sbătându-se în cârlig și-i *sângeră* gura. Dar ce să-i faci: e și asta o manie.

. . . . . .

Pescuiesc de cum începe să se desprimăvăreze. Locul meu favorit e la Mănăstirea Snagov pe lac, sau la Căldărușani. Vara, la munte la păstrăvi.

Am doi tovarăși de pescuit admirabili: pe Mihail Sadoveanu și pe doctorul Socrat Lalu, profesor universitar și un suflet dintre cele cum rar întâlnești.

La Snagov, tragem la o veche cunoștință, un țăran a cărui nevastă, fostă pe vremuri în case boerești, ține o casă curată și bine gătită și care ne prepară un minunat bors de pasăre.

. . . . . .

Când nu plec la pescuit, divertismentul dela munca intelectuală mi-l procur făcând— să nu vă mire — ...tâmplărie. In acest meșteșug găsesc ritmul sufletesc care mi trebuie pentru scris.

. . . . . .

In cariera mea de vânător, am cunoscut multe din tainele viețuitoarelor care sunt peștii.

Așa de pildă, dumneata știi că anumite specii își petrec iarna într'o apă de pildă în mare iar vara își fac vîlegiatura la munte? E o minune dumnezeiască cum străbat înnot și în susul apei mii de kilometri!

. . . . . .

— Da. am scris „Puiul" și m'am gândit să fac ceva și în legătură cu aceste tragedii din viața peștilor.

Am mai cunoscut de asemenea adevărați artiști ai pescuitului. Nu vorbesc de pescarii băltăreți sau dela mare care fac din asta o meserie. Vreau să spun de unii țărani — și fiecare sat are 2—3 cari, ca și mine, abia asteaptă să se topească ghiața la gârlă ca să-și ia undițele subsuoară.

Intr'o nuvelă a mea am arătat cum se desgheță serul. Asta am văzut-o cu ochii mei și nu numai odată. Prietenii mei, țărani, își descântă undițele alaele și năvoadele. Și 'ntr'adevăr au mai multă *tr*iște de cât mine a cărui undiță n'a umblat prin babe.

DINTRE PROZATORII NOȘTRI

— cu să vă spun cinstit, am rămas la neîntrecutul Creangă. Dintre cei de azi, prietenul Sadoveanu care găsesc că e un mare prozator și Rebreanu, altă culme a epicei românești, i-am citit întotdeauna cu plăcere. Tinerii, de asemenea, printre cari însemnez pe Cezar Petrescu, prodigiosul nuvelist și romancier, Lucreția Petrescu în teatru, domnișoara Stahl cu „Voica" ei și alți câțiva îi urmăresc cu atenție. Posibilitățile de desvoltare ale literaturii românești sunt nebănuite.

IAR DINTRE CRITICI

prețuiesc mai mult pe Ibrăileanu dela Iași Il cunosc de mult, din tinerețe. E unul dintre cei cari au scris cu căldură și pertectă înțelegere despre cărțile mele.

Ibrăileanu când vorbește despre un scriitor pe lângă că o aprofundează, îi *trăiește* opera.

. . . . . .

Nu se dă e drept la acrobații stilistice dar cred că una dintre calitățile esențiale ce se cer unui critic e să fie simplu, clar în stilul lui. Legile care judecă pe oameni sunt scrise cu înfloriturî?

DESPRE STILUL PARLAMENTAR?

— să nu mai vorbim. In calitatea mea de secretar general al Camerii Deputaților, am avut ocazia să aud discursurile strălucite ale unor Delavrancea, Maiorescu, Nicolae Filipescu, Ionel Brătianu, Alexandru Marghiloman și astăzi pe Duca și pe Octavian Goga.

PROECTE LITERARE

Lucrez la un volum de amintiri din cercul „Convorbirilor literare". Deasemenea îmi adun notele zilnice din viața parlamentară pe care vreau să le tipăresc mai târziu. Teatru n'am mai scris, afară de *Sorana*. Pentru a avea succes, e nevoie de o anumită îngroșare a realității. Lucrurile simple nu merg în teatru.

Când a bătut pecernia la Mitropolie m'am ridicat. Maestrul Brătescu-Voinești mi-a arătat atelierul d-sale — o masă *mare încărcată cu tot felul de unelte de pescuit. L-am văzut și pe cel de tâmplărie. Am plecat. Claksoanele din curtea Mitropoliei chemau fiecare pe alegii națiunii respectivi, cari tocmai ieșiseră din ședință. Sgomot! Cum de-a putut răbda Brătescu-Voinești existența aceasta tantalică? Poatecă hașișul patimei lui — pescuitul — îl face s-o mai uite. Și când te gândești că nici nu l-au scos cel puțin la pensie!*

Coboram spre Piață. Suna clopotul la Mitropolie și pe una dintre troițele ce străjuesc stradela, am avut în apusul acela de soare viziunea tragică a lui Nicuță Minciună, spânzurat, fiindcă nu-l înțelesese nimeni..

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

SIBIIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 17
20 Aprilie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

B. MURILLO: Ecce Homo

CHRISTOS A INVIAT!

de EM. ELEFTERESCU

CHRISTOS A INVIAT!

Acestea au fost cuvintele cu cari mironosiţele, in ziua învierii Domnului, au predicat lumii că : „Mântuitorul neamului omenesc a înviat !"

Sunt aproape douăzeci de secole de atunci. Dela străbuni am moştenit şi noi cuvintele mironosiţelor şi în tot anul dela Paşte până la Înălţarea la cer a Domnului, ne salutăm unul pe altul cu cuvintele : „Christos a înviat". Datină creştină strămoşească foarte bună, căci poporul român trebue să mulţumească mai mult religiei şi moravurilor sale că şi-a păstrat individualitatea şi limba.

La un popor a cărui biserică este naţională, religia nu-i numai sanctuarul credinţii dar şi izvorul şi apărătoarea culturii lui.

Dacă vom păstra cu sfinţenie datinele noastre religioase, vom avea în viaţă un reazim temeinic.

Morala numai prin educaţie creştinească se poate însuşi şi păstra ; de aceea dar trebue ca educaţia să fie în legătură cu religia pentru că numai acea morală este statornică care se bazează pe virtutea sfintei Scripturi.

Să muncim dar în via Domnului să dăm copiilor noştri o educaţie în spiritul religiei naţionale, să fim ciuştiţi şi patrioţi, cultivându-ne limba şi literatura naţională.

Să ne unim spre a răspândi lumina adevărului ca să străbată întunericul timpului şi atunci luptându-ne prin învăţătură şi stăruinţă să fim mai luminaţi în concertul popoarelor civilizate.

Plini de mândrie şi de bucurie sufletească vom răspunde în ziua învierii culturale şi spirituale, tuturor fraţilor creştini : „Christos, a înviat !".

Un document roman despre Mântuitorul Isus Christos

In biblioteca „Lazariştilor" din Roma s'a găsit nu de mult o scrisoare care, dacă va fi veritabilă, are un mare preţ istoric. Este o epistolă pe care ar fi scris-o Publius Ventulus, guvernator din Iudeea, Cezarului, în care vorbea despre Mântuitorul Isus Chiristos.

Epistola este scrisă în limba latină, din timpul în care a predicat Isus Christos pentru prima dată înaintea poporului. Scrisoarea sună astfel :

„GUVERNATORUL DIN IUDEIA, PU-„BLIUS VENTULUS, CATRE CESARUL „ROMAN

„Am înţeles, Cesare, că ai dori să ştii „despre bărbatul plin de virtute, cu nu-„mele de Isus Christos, pe care poporul îl „ţine de profet iar învăţăceii lui zic, că „el este fiul lui Dumezeu, creatorul ceru-„lui şi al pământului. In adevăr, Cesare, „în fie care zi se aud despre acest bărbat „lucruri minunate, în scurt zis : El învia-„ză morţii şi vindecă bolnavii. Este de „statură mijlocie, faţa lui e plină de bună-„tate şi trădează o demnitate înălţătoare, „astfel că privind la el, te cuprinde fără „să vrei simţiminte de teamă, dar şi de „iubire. Părul lui până la urechi are cu-„loarea nucilor mai coapte şi de acolo „până la umeri este de culoare deschisă, „blondă, strălucitoare. Il poartă după da-„tina Nazarinenilor, cu cărarea la mijloc. „Fruntea netedă, faţa fără încreţituri şi „pete. Barba de culoarea părului capului, „creaţă dar nu prea lungă şi împărţită „în mijloc. Privirea este serioasă şi are „puterea razelor soarelui. Nimenea nu-i „poate privi drept în ochi. Dacă mustră, „inspiră frică, dar îndată ce a mustrat, „plânge. Deşi e strict dar este şi amical şi „amabil. Se zice că, nimenea nu l-a văzut „râzând niciodată, adesea ori însă plânge. „Mâinele şi braţele sunt frumoase; toţi află „petrecerea cu el plăcută şi interesantă. „Rar îl vezi în public, dar dacă se pre-„zintă undeva, se arată foarte modest. Are „o ţinută foarte frumoasă şi maestoasă. „Mama sa este cea mai frumoasă femee „în aceste părţi.

„Dacă doreşti să-l vezi, Cesare, precum „mi-ai scris o dată, atunci mă înştiinţează, „şi eu ţi-l voi trimite îndată. De şi n'a „studiat nici o dată, cu toate acestea cu-„noaşte toate ştiinţele. El umblă desculţ „şi fără acoperământ pe cap. Mulţi râd „dacă îl văd din depărtare, dar îndată ce „vin în apropierea lui, tremură şi totdeo-„dată îl admiră. Se zice că în aceste părţi „nu s'a văzut nici odată un asemenea băr-„bat. Jidovii afirmă, că n'au mai auzit de „un învăţământ ca cel primit dela el.

„Mulţi zic că, el este Dumnezeu, alţii „că este amicul lui. Aceşti Jidovi răută-„cioşi îl supără în tot felul. Se zice că, el „nici o dată nu este mulţămit şi caută „să îndestulească pe fiecare. In tot cazul „stau gata Cezare, a împlini orice porun-„că referitoare la el.

„Ierusalim, ziua a şaptea, luna a un-„sprezecea".

Publius Ventulus.
Guvernator al Iudeii.

Două epistole ale lui Pilat către împăratul Tiberiu

INTÂIA EPISTOLĂ

Pontie Pilat salută pe Claudiu !

S'a întâmplat în zilele trecte şi chiar eu însumi am dovedit, că jidovii s'au pedepsit, cum şi pe urmaşii lor, prin o aspră condamnare. Fiindcă s'a promis părinţilor lor că Dumnezeu le va trimite din cer pe sfântul său care cu drept cuvânt se va numi regele lor, şi că-l va trimite pe pământ prin o fecioară, şi fiindcă Dumnezeul Evreilor l'a trimis în Iudeea pe când eu mă aflam guvernatorul ei, şi am văzut că el a dat vederea la cei orbi, a curăţit pe leproşi, a vindecat paraliticii, a gonit demonii din cei ce-i aveau, ba a înviat chiar şi morţii, a poruncit vânturilor, a umblat cu picioarele pe d'asupra mării şi a făcut şi alte multe minuni, tot poporul jidovilor zicea că el era fiul lui Dumnezeu. Insă jidovii prinzând ură asupra lui, puseră mâna pe el, îl aduseră înaintea mea, părându-l cu o mulţime de pâre mincinoase, încredinţându-mă că el era un amăgitor şi că lucra în contra legei. Am crezut că pâra lor era adevărată, şi puind să-l lege, l-am dat în mâna lor spre a face ce vor voi ei cu dânsul. Ei l'au răstignit pe cruce, şi după aceia au pus strejeri ca să-i păzească mormântul. Dar pe când îl păzeau ostaşii mei, el a înviat a treia zi din morţi. Insă răutatea jidovilor, aşa de mult să întărîtă, încât deteră bani strejarilor spre a-i îndupleca să zică că, ucenicii lui l-au furat corpul din mormânt. Dar cu toate că luasără bani, ostaşii nu putură să tacă şi să nu spuie ceiace s'a întâmplat ; căci ei mărturisiră că l-au văzut înviind, şi că jidovii le-au dat bani. Drept aceasta v'am scris şi eu despre această întâmplare, temându-mă ca nu cumva să vă facă altcineva vre-o arătare în alt fel descrisă : şi nu trebue să daţi crezământ la minciunile jidovilor.

A DOUA EPISTOLĂ

Pilat salută pe Tiberie Cezar !

V'am declarat lămurit în cea din urmă crisoare a mea, că prin complotul poporului, Isus Christos a suferit în cele din urmă o tortură foarte crudă, fără voia mea, şi fără ca să fi putut cuteza a mă opune la aceasta. In nici un secol nu s'a văzut,nici se va vedea un om aşa pios şi aşa sincer ; dar tot ce este minunat în această înverşunare a poporului şi această unire a tuturor cărturarilor şi bătrânilor, este că profeţii lor, cum şi sibilele noastre au prezis răstignirea acestui tălmăcitor al adevăratului şi Semnele supranaturei ce s'au arătat, pe când el era pe cruce, şi cari au inspirat frica de peirea lumei, după zisa filozofilor. Ucenicii lui, în loc de-a da de rușine pe învăţătorul lor prin faptele şi prin traiul lor, făcu din contră mult bine în numele lui. Dacă eu nu m'aş fi temut de răscoala poporului ce sta gata să izbucnească, poate că acest gentilom, ar fi trăit încă şi până acum între noi. Insă îndemnat mai mult de credinţa Măririi-Voastre, decât de voinţa mea, nu m'am opus din toate puterile mele, spre a opri ca, sângele celui drept, curat de orice acuzaţiune, să nu să dea şi să nu se verse pentru saţiul crudei răutăţi a oamenilor.

Sănătate.

In patru din nonele lui Aprilie, adică întâiu.

Mormântul adevărat al lui Isus Christos

Sir Charles Wilson, maior în armata engleză a dovedit, că mormântul în care a fost îngropat Mântuitorul Isus, nu este acela unde se află acum Biserica Sfântului mormânt, ci afară din oraş, lângă Bab-el-Amud, dincolo de poarta Damascului, în apropiere de mormântul lui Iosif din Arimateia, nu departe de peştera lui Ieremia, într'o grădină la poalele unui deal în formă de căpăţână de om, ceeace ar fi dealul Golgota, care în limba ebraică însemnează craniu sau căpăţână.

Comitetul de cercetători din care face parte o mulţime de oameni învăţaţi, între cari arhiepiscopul de Canterburg şi episcopii din Ripon, Cashel, Salisburg şi Durham, au cumpărat locul cu 256 de mii de franci.

Se lucrează pentru a-i se da o înfăţişare la fel cu aceia ce o avea pe timpul restignirea şi îngropărei Mântuitorului Isus.

Cetitorii

IOAN BUDAI-DELEANU

de GABRIEL DRĂGAN

In istoria literaturii române cum de altfel şi în istoria literaturilor străine se ivesc câteodată fenomene literare izolate, care prin specificul conţinutului lor, prezintă caractere aparte, curioase şi totuşi fireşti.

Unul din aceste fenomene rare e *Ion Budai-Deleanu*.

Lipsit însă de putinţa de a se manifesta în vremea din care a isvorît, neintrând cu alte cuvinte în cunoaşterea şi posibilitatea de apreciere şi valorificare a opiniei publice contimporane, faptul literar pierdu amploarea inovaţiei, pe care venea s'o pledeze şi se transmise numai în timp, doar ca expresie de document istoric, uitat, necercetat şi nepus în adevărata lui lumină, decât după trecere de un veac şi mai bine.

Unui scriitor pe lângă acel nerv de creaţie înăscut în el, i se cere necondiţionat o conştiinţă superioară, modelată prin cultură şi diferenţiere critică şi capabilă de mari rezonanţe interioare şi de formularea unor principii proprii de a fi, fără de care nu poate produce opere personale de distinctă şi durabilă valoare. Această altoire a existenţii spirituale embrionare cu seva culturii infiltrată şi asimilată până'n cele mai adânci fibre, devine în desvoltarea scriitorului coeficientul de dilatare al tumultului de puteri creatoare, de năzuinţi dospite în eul său, provocate de intensitatea funcţiunilor cerebrale.

Budai-Deleanu a fost înzestrat cu toate calităţile unui mare scriitor. Şi-l putem înţelege mai bine în măsura, în care pătrundem mai deaproape structura locală a acelor momente istorice, în care a vieţuit. El se formează ca scriitor între anii 1790—1812, adică la sfârşitul veacului al XVIII şi la început celui următor, când o mişcare literară propriu zisă era inexistentă, atât în Moldova şi Muntenia, cât şi în Ardeal. Aici în acea vreme era în plină ascensiune curentul şcoalei ardelene în frunte cu apostolii lui: *Micu, Şincai* şi *Maior*, iar preocupările intelectualilor din massa mai largă erau absorbite în mare parte de probleme filologice şi istorice, evident cu caracter naţional, şi nu mai puteau exercita cohetăria vreunui gen literar.

Chiar dacă în Muntenia dintre contemporanii lui Budai-Deleanu *Ienăchiţă Văcărescu* şi cei doi fii ai acestuia: *Alecu* şi *Nicolae Văcărescu* se îndeletniceau cu poezia, ei nu fură decât un produs de emulaţie, subordonaţi cauzelor din afară ca: ecoul cântecelor populare ori influenţa literaturii moderne greceşti sau a unora dintre scriitorii romantici germani. deci se dovediră departe de independenţa artistică şi talentul uriaş, cu care poetul ardelean crea o operă personală.

Cai mai toţi tinerii ardeleni, care doreau să-şi desăvârşească studiile superioare, Budai-Deleanu trecu dela Blaj la Viena, un centru de cultură înfloritoare. Avid de comori spirituale el îşi însuşi aici cunoştinţe enciclopedice. Pătrunse teologia, istoria, filosofia, filologia, lexicografia şi savură mai vârtos literatura cu frumuseţile ei.

Numai în zilele noastre din studiile şi cercetările care s'au făcut asupra acestui scriitor s'a putut constata temeinicia culturii, pe care o poseda cu prisosinţă în atâtea domenii variate.

Budai-Deleanu a mai scris, pe lângă cele cunoscute în limba română, în limba latină: istorie şi fologie, şi în limba germană un tratat de etnografie, rămase nepublicate. Opera lui însă cu care înseamnă o valoare în literatura română e epopeea eroi-comică: *Ţiganiada*.

Plecând dela modelul celor mai de seamă opere din literatura universală modernă ca: *Don Quichote* a lui Cervantes, *Orlando Furioso* a lui *Lodovico Ariosto*, *Gerusaleme Liberata* a lui Torquato Tasso, *La Secchia Rapita* a lui Alessandro Tassoni, *Gli Animali Parlanti* a lui Giambattista (Jean Baptiste) Casti, *Pucelle d'Orléans* a lui Voltaire, Budai-Deleanu entuziasmat de căldura acestor lecturi, dorea să dea el însuş, în locul „cântărilor de crâşmă" de până atunci, după propria-i mărturisire: „o poezie pe o treaptă mai sus şi mai apropiată de poezia altor neamuri politicite".

Influenţat de poemele italiene, el încheagă în forme poetice cea dintâiu acţiune epică remarcabilă printr'o reală valoare estetică, în literatura noastră.

Budai-Deleanu, desigur, nu era străin nici de capodoperele genului din antichitate: *Iliada, Odiseea, Batracomiomachia*. Numai că acestea după câte s'au stabilit cu cercetările de până acum n'au lăsat vre'o înrâurire sezizantă în opera poetului ardelean.

Miezul *Ţiganiadei* e povestea plină de peripeţii a înarmării şi pregătirii Ţiganilor din Ţara Românească de către Vlad Ţepeş ca oaste de luptă împotriva Turcilor năvălitori în ţară.

Acţiunea e simplă. Desfăşurarea ei însă împletită cu întorsături de evenimente neaşteptate o face interesantă.

Ţiganiada a preocupat cea mai mare parte din activitatea poetului ardelean. De aceea această poemă a suferit prefaceri şi modificări şi a ajuns să se transmită în două versiuni: prima a apărut în volum în anul 1900 în Editura Librăriei Ciurcu la Braşov sub titlul: *„Ţiganiada séu Alexandria ai' ţigănească. O prea frumósă povestire în 12 părţi séu cântări şi in vr'o 5000 de stichuri, scrisă acum 100 de ani, de prea iscusitul Ioan Budai-Deleanu, ér acum din nou scósă şi pe înţeles întocmită de V. O."* (Oniţ); a doua şi cea definitivă a fost descoperită printre manuscrisele poetului aflate la Academia Română şi publicată de d-l Gh. Cardaş: *Ţiganiada, poemă eroi-comică în 12 cânturi publicată în forma definitivă din 1800—1812, cu introducere, indice de nume şi glosar, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor 1925.*

Ne vom referi fără îndoială la ediţia din urmă, fructul maturităţii lui Budai-Deleanu, care se deosebeşte de prima versiune prin suprimarea episodului lui Bescherec Iştoc (cuprindea primele două cânturi), prin coordonarea cât mai mai strânsă a acţiunei şi prin şlefuirea formei până la o artă impecabilă.

In fondul lucrării Budai-Deleanu interpune în discuţii savant enunţate idei cu tendinţe de filosofie socială, unele din acestea fiind împrumutate din lectura epopeei italiene: Animali Parlanti, de Giambattista Casti (Const. Radu: Influenţa italiană în Ţiganiada lui Ioan Budai-Deleanu), altele sunt ecouri din curentul enciclopedistilor francezi şi din marile evenimente sociale dela 1789 din Franţa. Acţiunea Ţiganiadei însă îmbracă o at-

---

Mormântul, se potriveşte în toate cu spusele Evangheliei lui Ioan 19, 41—42. De secoli a stat acoperit cu o pătură groasă de pământ şi nimeni n'a făcut acolo nici o cercetare, ba nici după 1867 când a fost descoperit nu i s'a dat nici o atenţiune, până ce generalul Gordon a crezut că acela trebue să fie mormântul lui Isus. După ce l'a curăţat l'au aflat plin de oase omeneşti până la tavan, numai la fund era un strat de pământ gros de doi metri.

Cunoscutul arhiolog de Schik a dovedit că mormântul este în adevăr vechiu evreesc, boltit şi numai în urmă l'au întrebuinţat creştinii pentru a pune în groapa părăsită de mut timp oasele morţilor desgropaţi. Mormântul este înalt de 7 picioare, lung de 14½ şi lat de 11.

E săpat în stâncă şi pela mijloc îl desparte în două o gâtuitură. Intrarea se face prin partea de apus, în cea de răsărit se află în părete o deschizătură în formă de ferestruie. Această deschizătură e o dovadă că mormântul este în adevăr cel căutat. Evanghelistul Ioan istoriseşte în Cap. XX, vers 3—8; lucruri cari se pot pricepe numai ţinând seama de această ferestruie. Când Maria Magdalena aduse lui Simon Petru şi celorlalţi apostoli vestea că mormântul este gol, atunci Petru şi Ioan au alergat la mormânt, iar Ioan a mers mai repede de cât Petru şi a ajuns înainte la mormânt, s'a uitat în lăuntru şi a văzut giulgiurile zăcând, dar n'a intrat.

Nici într'o groapă regulată şi făcută ca de obiceiu nu s'ar fi putut vedea de afară locul unde se afla pus trupul; dar în această groapă se putea vedea lesne chiar dela intrare, şi Petru a trebuit să intre chiar în groapă, ca să vadă că învelitoarea capului nu era lângă giulgiu, ci înfăşurată la o parte.

Afară de groapă în peretele stâncei se vede o adâncătură; aceasta este locul de unde s'a tăiat piatra, pe care au rostogolit-o de au închis uşa mormântului.

EM. ELEFTERESCU

mosferă originală prin succesiunea situațiilor tragi-comice, prin expresia temperamentului specific al acestui popor rătăcitor : Țiganii și prin culoarea satirică și umorul atât de firesc, cu care sunt zugrăviți eroii în înclinările lor, ceeace dovedește din partea autorului cunoașterea deplină a amănuntelor psihologice și a vieții acestor nomazi.

Forma Țiganiadei, cu procedeele ei de compoziție este cea mai bună mărturie de marea putere de creație a istețului poet ardelean.

Iată câteva strofe la 'ntâmplare din descrierea curții (palatului) din codrul fermecat la care nimerește unul din eroi :

„Acolo dar în cea curte aleasă
Prin osăbite tâmplări ciudate
Cei mai viteji voinici s'adunară
Uitându-și de sine și de toate
O desmierdată ducea viață
Fără de grijă, supărări și greață.

Inima ce le poftea de toate
Aveau ei în acea curte măiastră
Tot feliu de beuturi și bucate
Veștmânturi cu porfirări și lastră ;
Casele domești împodobite
Ș'ori ce poate ochi omenești s'invite.

Tinere și frumoase argate
După gust : oacheșe nieritoare
In ârșiînic și mătase îmbrăcate
Erau voinicilor slujitoare
Ibovnice și dragi soțioare
Fără pizmă, sfadă și mustrare.

Ici vedeai o părechie voioasă,
Dănțuind la cântare d'alăută ;
Iar colea pe divan de mătasă
Altă zăreai șezând ; ce nu caută
La ceialalți numa între sine
Cântă a lui Amor patime line.

Icea râd și suguesc o parte
Colea sărutând să strâng în brață
Iar alți caută și mai departe
Și ca (și) când n'ar fi nime de față
Fără de nun mare fac nuntă
Ș'aduc lui Amor jărtvă necruntă".

(Ediția Cardaș, pp. 82—83).

In felul acesta, atunci când poezia noastră era departe de a ființa ca gen de expresie literară, când în cele trei principate române : Moldova, Ardeal și Muntenia nu exista un vocabular unitar în circulație curentă, care să permită explozia sentimentelor noastre de afirmare comună, Budai-Deleanu a creat o epopee, care și azi după 100 și mai bine de ani, poate fi cetită cu aceeaș plăcere și ușurință de Românii dela Nistru ori din Bucovina ca și de cei de pe Mureș ori din Muntenia !

E un produs de conștiință superioară.

Limba în care este scrisă Țiganiada, cuprinde termeni foarte colorați, expresivi și variați. E altoită pe unele locuri cu cuvinte străine, mai întâiu de origină italiană ,apoi franceză.

In ce privește versificația acestei poeme, armonia versurilor și alegerea imaginilor, e încă o dovadă reală de meritele alese, ce poseda poetul ardelean, care a făcut din materialul amorf de exprimare, o limbă poetică și „o alcătuire (povestire), ce nu este furată sau tălmăcită de pe altă limbă, ci chiar izvodiță nouă și originală românească, deci bună sau rea cum este ,aduce în limba noastră un product nou". (Din mărturisirea lui Budai-Deleanu în epistola închinătoare către Petru Maior).

Abia acum după o eclipsă de întuneric seculară, steaua acestui scriitor crește într'un cerc luminos de raze. In strălucirea ei Budai-Deleanu se proectează în orizontul îndepărtat al începuturilor noastre literare ca un stâlp de hotar, înnalt și dominant al epicei românești.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut în 1764 în Ardeal, Budai-Deleanu e feciorul unui preot român dintr'un sat din Hunedoara. Studiile secundare le-a făcut la Blaj. Trecu apoi pentru continuarea studiilor superioare la Viena în 1782, unde printre altele se ocupa și cu adunarea de material pentru un lexicon. Către 1800 Budai-Deleanu fu chemat ca magistrat în Galiția, la Liov, unde trăi până la sfârșitul vieții 1820.

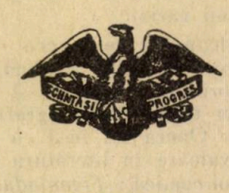

ȚIGANIADA

SĖŮ

ALEXANDRIA AĬ' ȚÎGĂNÉSCĂ.

O PREA FRUMÓSÁ POVESTIRE ÎN 12 PĂRȚÎ
SĖŮ CÂNTĂRÎ ȘI ÎN VR'O 5000 DE STICHURÎ

SCRISĂ ACUM 100 DE ANÎ

DE PREA ISCUSITUL

IOAN BUDAI DELEANU,

ĖR ACUM DIN NOŮ SCÓSĂ ȘI PE ÎNȚELES ÎNTOCMITĂ

DE

V. O.

EDITURA
LIBRĂRIEÎ CIURCU BRAȘOV,
1900.

Prima tipăritură în volum a Țiganiadei

SCRIERILE LUI BUDAI-DELEANU

1. *De unione trium nationum Transilvanie commentatio* (în manuscris nepublicată încă).

2. *Fundamentu gramatices linguae romanicae* (nepublicată).

3. *Dascăl pentru temeliile nemțești* (nepublicată).

4 *Kurtzgefasste Bemerkungen uber Bukovina* (publicată de d-l Ch. Bogdan-Duică în traducere românească în „Gazeta Bucovinei" 1894).

5. *„Țiganiada sau Tabăra Țiganilor"* poemation eroi-comico-satiricu, alcătuitu în doue-spre-zece cântece de măestrul cântăreț Leonachi Dianeu.

a) A apărut mai întâiu în *Buciumul Romanu* anul I-iu Iași, publicată de Theodor Codrescu între 1875 și 1877.

b) In volum : *„Țiganiada séu Alexandria aĭ țângănească".* O prea frumósă povestire în 12 părți séu cântări și în vr'o 5000 de stichuri, scrisă acum 100 de ani de prea iscusitul Ioan Budai-Deleanu, ér acum din nou scósă și pe înțeles întocmită de V. O. (Oniț) Editura Librăriei Ciurcu. Brașov, 1900.

c) A mai fost reprodusă în revista *Munca* științifică și literară, Piatra-Neamț, 1904—1906.

d) In volum a mai fost publicată de d-l G. Adamescu, în Biblioteca pentru toți nr. 891, Editura Alcalay, București, fără dată.

e) O descoperire a făcut însă d-l Gh. Cardaș, care publică: *„Țiganiada"*, poemă eroi-comică în 12 cânturi, în forma definitivă din 1800—1812, cu introducere, indice de nume și glosar, Editura Casei Școalelor, București 1925.

6. Un alt poem rămas dela Budai-Deleanu, neterminat a fost publicat tot de d-l Gh. Cardaș. intitulat : *Cei trei Viteji,* Tipografia „Convorbiri Literare", București, 1928.

REFERINȚE DESPRE BUDAI-DELEANU

Aron Densușianu : O Muză-Cenușăreasă, în volumul „Cercetări critice", Șaraga, Iași, 1887.

Mosese Gaster : Geschichte der rumänischen Literatur în Groeber's Grundriss der romanischen Philologie, Trübner. Strassburg, 1896.

Ovid Densușianu : Curs de Literatură română, Buc. 1900. Ovid Densușianu : Literatura română modernă, vol. I. Alcalay, București 1920.

Gh. Bogdan-Duică : Despre Țiganiada lui Budai-Dedeanu rev. „Convorbiri Literare" 1901.

N. Iorga : Istoria Literaturii române în secolul al XVIII-lea, Minerva, București, 1901.

Mihail Dragomirescu : Literatura română (curs), București, 1919.

Mihail Dragomirescu : Foiletoane în ziarul „Viitorul" 1924 nr. : 4781 ; 4793 ; 4799.

Const. Radu : Influența italiană în „Țiganiada" lui Ioan Budai-Deleanu. Focșani 1925.

Gh. Cardaș : Introducere la „Țiganiada", ed. Casei Școalelor, 1925.

Gh. Cardaș : Introducere la „Cei trei Viteji", 1928.

G. D.

poezie

MÂNTUITORUL *)

Crucificat, sub cerul Palestinii,
Senin și fără strigăt de durere,
Simțea povara trupului ce piere
Eterizat în aurul luminii...

Și când i-au dat să bea oțet și fiere, —
Pe fruntea lui mai albă decât crinii,
Cunună de rubin sclipiră spinii
Nimbând dumnezeiasca lui putere...

Cumplit, durerea a întins paharul
Acestui Neam și i-a rănit simțirea;
Șirag de ani el a urcat Calvarul...

Dar suferind, vrăşmaşe, prigonirea,
Bătut pe cruce, îndurând amarul
El și-a 'nălțat, prin jertfă, mântuirea!

MIRCEA DEM. RADULESCU

*) Din volumul de poezii : *Cântarea Eroilor*, care va apare.

OMUL ACESTA...

— FRAGMENT —

Omul acesta iubește
Ce n'am putea nicicând noi să iubim !..
Tăceți, să nu ne-audă că o știm
Că poate l-ar durea — și pământește
Cu el, și noi păcatu 'nfăptuim.

Omul acesta tăcut,
Sângeră 'n adânc din răni deschise, —
Rănile iubirei lui — și i se
Pare înflorit de ne 'ntrecut
Sensul vieții — strugure de vise.

Iubirei lui nu caută cules
Și n'a aflat că-i limbă de năpârcă ;
El cade îngenunchi și-o duce 'ncârcă
Și află 'n asta marele 'nțeles
Ce 'mpodobește chiar și-a morții hârcă.

Ce vreți dacă 'nțelege a iubi
Așa cum poate nu 'nțelegem noi ?!..
Cum să 'nțelegem cei de suflet goi
Ca să iubim pe cel ce ne-ar lovi —
Noi : grunjuri de noroi !

G. TALAZ

SABAT...

Intârziat ajuns, la poarta vieții bat
Și 'n clipa sfântă ascult solemn un cânt.
Se roagă omenirea, e ziua de Sabat,
Smerit îmi plec genunchii la pământ.

Și valurile nesfârșitelor dureri,
Străbat întreg cuprinsul pân'la cer,
Și ceiace odată ni s'au părut plăceri
Acum ne umilesc când sufletele pier.

Purtăm aceeași cruce, pe umeri, fiecare
Și ultima chemare ; Golgota să ajungem.
De 'ntârziem o clipă e o tristă 'ntunecare
Ori ce popas în viață în inimă îl frângem —

Dar iată ceasul grelei și tristei încercări,
Se apropie... o clipă... Ne desbrăcăm de haină,...
Și chinuiți de sete.... și atâtea remuşcări,
Gustăm cu toții, cu frică, din Cina cea de taină.

ALEXANDRU BIBESCU

SUB LUNĂ

O luntre pare luna, ce lunecă ușor,
Într'un ocean de nouri ; ce sumbru călător,
Te poartă peste lume ? O ! luntre de mister,
Ce duh ascuns, te 'mpinge, între pământ și cer ?

Tu tine porți norocul ? Ascunzi vre un vis frumos ?
De ce când treci, senină, ne 'nfiorăm de jos ?
La cârma ta, de strajă, stă dragostea nebună
Ori altă nălucire ? ...Răspunde, albă lună !

Când gânduri ucigașe prin suflete se cern,
La miez de noapte, lună, pari gură de infern;
Iar când fecioara blândă, cu'n zâmbet te arată,
Tu, pari o diademă pe fruntea-i luminată !

O ! luntre sclipitoare de poți să te cobori,
O clipă, părăsește, oceanul tău de nori !
Azi, palida nădejde, din sufletu-mi, o sfărm,
Și-aștept să sbor cu tine, prin noaptea fără țărm.

ARTUR ENAȘESCU

GÂNDUL

de LUCREȚIA PETRESCU

Iancu Radian intră în biurou și se lasă să cadă pe un scaun, respirând adânc, ca după un urcuș greu. Cu gândul pierit își face mașinal de lucru, așezând hârtiile, călimara și tocul umed de cerneală. Dar ochii lui, lunecând pe rețetele scrise cu slove mari și neînțelese, îi aduc odată în minte întreaga scenă abia terminată.

Revede privirile convențional compătimitoare ale doctorilor, sentința dureroasă, gestul lui timid, cu care le-a plătit la sfârșit la fiecare. Un gest furișat, care se ascunde. De ce întinzi oare cu atâta sfială banii ce-i dai unui doctor?

In curte uruitul roților celor trei mașini, care pleacă cu cele trei autorități medicale taie firul gândului lui și-l face să-și arunce ochii pe fereastră.

Privirea i se agață acum lacomă și invidioasă pe locul celor trei mașini. Clătinând din cap gândește atâta de expresiv că-i poți bine simți murmurul gândului:

— „Frumoase mașini! Mai ales cea de pe urmă! Aceia albastră. E un Renault probabil. Celelalte parcă ar fi Forduri. S'au dus!

„Ei fericiți oameni și doctorii ăștia! Eu economisesc câte odată și banul de tramvai. Ce ușor câștigă unii!.. Iacă au venit, au stat zece minute, au pus câteva întrebări și au pipăit un trup istovit de boală, s'au spălat pe mâini spunând că e prea târziu și nu mai e nimic de făcut și au plecat câte și trei luând din mâna mea fiecare câte cinci sute de lei. O mie cinci sute de lei!"

„Doamne, ce de parale se duc în vânt dela o vreme pe doctori și farmacie!"

„Căci din moment, ce mi-au spus, că nu mai e nici o nădejde...

„Ei nu. Nu poți lăsa femeia să piară așa necăutată. F doar nevasta lui. Ar însemna să n'ai suflet, să fii un".... Și Radian scoate un oftat, ce nu se mai sfârșește: „Doamne, câte necazuri mai vin pe capul omului!"

„Și rețetele astea oare cât au să mai coste?...

„Să vedem ce bani mai am în buzunar. Banii luați pe bietul ceas de aur, ceasul bătrânesc rămas dela tata".

„Săracul bătrân! Și-a vândut pământul ca să mă țină prin școli, să ajung om mare. Iacă unde am ajuns. Ce bune ar fi acum cele cincizeci de pogoane ale tatei!"

„Da cine a știut?"

. . . . . .

„Doctoriile astea sunt pentru injecții. Nu cred să fie așa de scumpe. Astelalte sunt întăritoare.

„Fortifiantele — cum au zis 'mnealor. Oare să fac amândouă rețetele astăzi? Dacă aș lăsa una s'o fac peste câteva zile la luarea lefei? Să nu rămân de tot fără un ban în casă...

„Și Radu mi-a cerut azi bani pentru o carte. Copii ce vor ei să știe? La drept vorbind are dreptate băiatul. N'are pe ce învăța. Dar și eu, cum să mă mai împart? Că nu se mai isprăvesc necazurile dela o vreme".

„Vorbeau de doctorii și de izolare, de trimis la un sanatoriu.... Ce ușor le e dumnealor să spuie! Parcă nu recunosc și eu că e primejdios pentru copii. Și pentru mine chiar. Așa ușor se poate lua boala asta. Dar și eu ce pot? Ce să fac întâi? Sigur că ar fi de preferat, să o trimit la un sanatoriu. Te poți înțelege cu copiii? Le-am spus destul — și Micuța, când o cauți e lângă mă-sa, pe patul ei, pe perna ei. O iubește mititica, ce-i pot zice? Și-i slăbuță și ea — crește. Radu s'a tras și el la față. Trebuia să-i trimet undeva la aer vara asta. Dar am putut cu atâta cheltuială?

„Și la urmă toate au fost degeaba, că iacă mi-au spus doctorii acuma... Și era femee voinică, s'o doboare așa repede! Când o fi răcit?"

„Ei dar iarna trecută pe gerurile alea năpraznice, cine îmi umblă fără haină?

„Că-i jerpelită, demodată... Iacătă mândria!

„Ba nu. Avea și ea dreptate. Om ești. Nici mie nu-mi plăcea s'o văd cu haina aceia. Cinci ani o purtase. Nici nu mai avea culoare. Te întâlnești cu un prieten și-ți vine greu. Dar ce puteam? Ii luasem Micuței haină. Intr'o iarnă la amândouă?... De unde?... Or cum dacă aș fi știut?

„O fi târziu? Să mă duc la biurou, că domnul șef ce vrea să știe de necazurile oamenilor? In drum las și rețeta la farmacie. O fac numai pe asta mai scurtă. Poate că costă mai eftin".

Și Radian se ridică cu un oftat.

O femee mărunțică intră cu niște pachețele în mâini:

— „N'ai plecat nene Iancule? Ce bine că n'ai plecat încă!".

Are glasul muiat și ochii spălăciți ai femeilor, care au plâns — nu de mult — Acum însă pălărioara mică pusă cam pe o parte, părul adus până la mijlocul o brazului și stratul de pudră așezat proaspăt acopăr și ascunde cât pot urmele durerei și a lacrămilor de adineauri.

— „Nene Iancule, eu mă duc pe acasă, să văd ce mai este, că am lăsat și eu copii așa în voia Domnului. Că ce nădejde am în Marița?... Dar mai pe seară viu iar. Și de un lucru vreau să-ți vorbesc. Stii că soră-mea a auzit vorbele doctorilor, că n'ați închis ușa bine. A auzit or a înțeles numai. Nu știu — dar în sfârșit, când am intrat la dânsa am găsit-o plângând și mi-a spus că e pirduiă. Abia am liniștit'o"

„Și nene — aci glasul îi e înecat și bărbia îi tremura, mi-a zis, că atunci dacă nu scapă, de ce să se mai chinue zadarnic — cine știe câtă vreme. A zis, că atunci mai bine se omoară.

O batistă mică cu horboțică e dusă repede la ochi Când femeia lasă apoi mâna în jos, pudra s'a șters și se văd bine pe obraz urmele lacrimilor vechi și a acelor proaspete de acuma.

Dar pe Radian nu-l poate nimica înspăimânta. Abia tresare și rostește pentru a treia oară: „Doamne câte necazuri mai vin pe capul omului!"

Cumnata sa îi întinde pachețelele ce avea în mână.

— „Uite nene, am luat din sertarul noptierei seringa, sticluța cu morfină, pastilele de sublimat...

Incue-le, ascunde-le dumneata pe unde va. Să nu fie la îndemâna ei. Că mai știu eu? Poate că n'a zis numai așa, poate e în stare s'o facă".

Și Radian ia mașinal pachețelele: „Sigur, că e în stare. N'a mai încercat și altă dată?"

— „Cum nene Iancule! Când? A încercat să se?... Eu n'am știut nimica..."

— „Apoi e poveste veche. „Eram abia luați. Adică nu. Aveam. Pe Radu pare-că nu-l aveam Nu-l aveam, că s'a născut pe toamnă și asta s'a întâmplat prin... In sfârșit ce stau să desgrop morții? Ca s'o scurtez... Găsește într'o zi nevastă-mea la mine o scrisoare".

— „Vai nene Iancule! Cum se poate? Dumneata?!"

— „Stăi soro, n'o lua așa. In fond nu era cine știe ce, un capriciu, ca să zic așa. Ei, ce crezi, ce ușor a fost ca s'o conving, ca s'o împac? Ce plâns Doamne! Și nu s'a dus întins la sertar și a luat revolverul?

— „Cum nene, revolverul?!"

— „Da revolverul meu de campanie. Ce am luptat până i l'am smuls. Pe urmă s'a potolit. S'a îmbolnăvit Anicuța de pojar și și-a uitat de scrisoare. Apoi am avut pe Radu, apoi am pierdut pe Ionică. Că multe necazuri mai dă Dumnezeu omului!

— „Și revolverul nene?".

— „Revolverul e aci în sertar. Dar e încuiat întotdeauna. Nu că mi-ar mai veni scrisori.. Nu'mi mai scrie nimeni. Și nici mie nu'mi mai arde. Dar așa din obicei. Și am pus la sertar încă de atunci o broască scumpă englezească. Am cheltuit o sumă de parale. Uite-o!"

— „Doamne nene, și eu să nu știu nimic!"

— „La ce să mai știe și alții? Era jenant. Cum era să spunem?... Dă-mi fleacurile alea, să le pun tot aci, iacă la un loc cu revolverul și să iau cheia cu mine"

— „Așa nene, bine făcuși. Mi-ai luat o grijă. Mă duc acum și eu acasă, că în grija Mariței... Și știi, că lui Mitică nu-i place să mănânce orice. Pe seară poate am să mai viu. Bonjur nene și ai grijă!"

— „Ei na, mai e nevoie să-mi spui?

Radian rămas singur întoarce de două ori în broască cheia prinsă de lanțul ceasului vândut. Oftează adânc și-și șterge îndurerat nasul. Bărbații nu au lacrimi ca femeile, dar asta nu însemnează că sufăr mai puțin. Iarăși îl cuprinde și-l copleșește gândul.

— „A auzit tot și vrea mai bine să se omoare! Săraca, săraca de ea. Să crezi, că e în stare. N'a mai încercat și atunci?

„La drept vorbind are dreptate. La ce să se chinuiască atât? Știe acum că toate-s de prisos.

„Dar or cum tu singur?... Nu, nu. Nici un bărbat n'ar putea-o face, dar o femeie slabă și fricoasă? Ei aș, fricoasă? Femeile de multe ori îs mai dârze.

„Săraca! Să se gândească ea la... trebue să fiu cu grijă. Să încui bine. Cu toate că... de una... In sfârșit și eu dacă aș fi în locul ei... La ce să mă chinuesc atâta de geaba frate? Mai bine odată — pac! și gata.

. . . . . .

Si poate da boala și celor din jurul ei! De câteori tușesc parcă mi-e frică. Dacă aș putea s'o internez la un sanatoriu. Să nu ia și copiii. Doamne ferește. Anicuța-i de șaptesprezece ani. E subțirică, palidă. Și cum ține la măsa! Nu o pot desvăța, să nu stee atâta pe lângă pat. Și eu mă

EPILOGUL RĂSTIGNIRII

de SARMANUL KLOPȘTOCK

Piatra a fost pecetluită potrivit ritului vremurilor și suveranii sufletelor, acelorași vremuri, au așezat în jurul ei, torțe centurioni și lănci.

Fanfaronada străjuirii însă nu a purtat prea multă vreme vanitatea stindardelor a tot stăpânitoare pe atunci, căci, în cea de a treia noapte dela sărbătorirea liberării IUDEEI de *„jugul"* propovăduitorului în pustiu, la cea dintâi vestire a cocoșului, sigiliul divinului mormânt a fost smuls la porunca cerului și pe gherlanda de briliante a luceafărului dimineții, Dumnezeul pământului a înviat!

Mărturie eternă pentru eterna pomenire a sublimului miracol, popoarele și-au făcut *cruce* — semnul crucii a fost eternizat într'o..... *cruce* și, la răspântia ei, stăpânirea creștină dela secol la secol, a așezat deapururi, pe cel ce a pătimit, a murit, s'a îngropat și a înviat apoi. a treia zi după scripturi.

♣

Și astăzi se mai păstrează în altare simbolul sfintei mărturii!

Dar credința a dispărut!!!

Și semnul care a zămislit-o pentru pomenire veșnică, abea dacă se mai ivește. arareori, în dreptul inimei vreunei bătrâne, purtând în suflet, în gând și în cuget. melancolia minunei de atunci!

O mai cer muribunzii cu sufletul la gură, în speranța oarbă a unei tămăduiri spontane; — ocnașii pocăiți, în drumul spre eșafod, și preoții beneficiari ai căldărușei *zîntâilor* celor 12 luni de peste an!

Incolo, pare-se că d'asurda s'ar fi săvârșit crucificarea celui osândit pentru credință, dreptate și adevăr!

♣

Dela întemeerea însă a justiției legiferată, spre deosebire de aceea spirituală și care a motivat rațiunea crucii, crucea a mai fost zărită și prin sălile de judecată între oameni.

Stăpânirea a așezat-o în fața dregătorilor pământești și impricinații au venit SĂ JURE în fața lor și a *ei*, sancționând astfel veracitatea doctrinei spuselor lor, cu... veracitatea doctrinei spuselor celui răstignit pentru ei!

Și pe acelaș simbol au continuat și vor continua la infinit să jure, mai departe, martori, pârâți, experți, demnitari și tot felul de impricinați, repetând stereotip lecția unei credinți de circumstanță:

— *„JUR PE SFANTA CRUCE DE A SPUNE ADEVARUL, TOT ADEVARUL ȘI NIMIC ALT DECAT ADEVĂRUL"!...*

— *„AȘA SĂ-MI AJUTE DUMNEZEU"!...*

♣

Dar nici unul dintre cei jurați într'astfel. nu a spus *tot* adevărul. lucrând în contra crezului consfințit prin jurământ, deoarece. una este *conștiința* eului celui jurat și alta este angajamentul luat în fața Justiției de pe pământ, și în asistența celui răstignit pentru *adevăr*, pentru tot *adevărul* și pentru nimic alt decât pentru *adevăr* — și Justiția și Krist fiind în.... „NEPUTINȚĂ" de a controla temeinicia mărturisilor acelui-și eu jurat!"

♣

O formulă însă mult mai solemnă de jurământ, a fost găsită, într'o vreme, în cutia mesei unui amploiat public, sinucis fără nici o urmă de lămurire:

— *„JUR DE A FI CREDINCIOS REGELUI, DE A OBSERVA CU SFINTENIE CONSTITUȚIA ȘI LEGILE ȚĂREI ȘI DE A-MI INDEPLINI CU ONOARE, CONȘTIINȚĂ ȘI NEPĂRTINIRE ATRIBUȚIUNILE CE IMI SUNT INCREDINTATE!"*

— *„AȘA SĂ-MI AJUTE DUMNEZEU!"*

♣

Târziu. mult târziu după înmormântare, urmăritorii descoperiră pricina omorului: *„falsul în acte publice"!*

Jurământul nu folosise la nimic!!!

---

feresc, pe cât pot, dar oricum — mi-e greu. Se observă Ce să fac? Trebue doar să trăesc — am copiii de crescut. Și ce rău dorm pe canapeaua asta din birou! E scurtă de tot. Trebue să-mi ghemuesc picioarele! Dimineața mi-s țepene. Nu, nu mai merge. Trebue să mă interesez de un sanatoriu mai eftin".

„Și cu ce parale?"...

„Să vând viișoara bătrânească? Tot nu-mi aduce mai nimica. O vând lui Popescu. Că mi-a zis în vre-o două rânduri. Dar cu cât vrea el s'o cumpere! Ei, așa's oamenii. Tu ești strâns de gât și el caută chilipiruri.

„Și Anicuța, ca mâine e fată de măritat. Ce-i dai tu de zestre? Nu că-i vre-o pricopseală via, dar oricum mai arunci și tu praf în ochii ginerelui. Ca și mie, socru, la însurătoare...

„O fi târziu? Rău e doamne fără ceas! Trebue să-mi iau unul, măcar cât de eftin. Am văzut pe Carol — la Grimberg la amanete.... Și acum să mă duc la birou. cel puțin așa de formă. Să nu mă pomenesc și amendat. Atâta mi-ar mai lipsi! Că ce vor ei să știe?"

„Și rețetele? Oare pe care din două s'o fac?"

Radian se ridică de pe scaun, dar lanțul prins de vestă și de cheia sertarului îl reține, îl oprește. Vrea să scoată cheia și cheia parcă se opune.

— „Na, dar ce mai vrei și tu?"

Rămâne pironit locului și cu mâna pe chec

— „Va să zică nu mai e nici o nădejde? Și cât poate să mai dureze? O lună două... Hai să zic trei. Trei luni. O sută de zile de suferință pentru ea și pentru...

„Și ce de cheltuială! Sanatorii și câte și câte! Nu se mai poate în casă cu copiii Și eu încă trebue să mă îngrijesc. Ce s'ar face copiii și fără mine?...

„Și ce rău dorm pe canapeaua asta! Mă scol țeapăn dimineața.

. . . . . .

„In trei luni se duce biata viișoară. Fără nici un folos

„In definitiv are dreptate femeia. De ce atâta chin zadarnic? Și eu aș face tot ca ea. Da, firește. Pentru ce? Dacă sfârșitul e tot acela, atunci ce mi-e azi, ce mi-e mâine?"

„Nu, nu. Aiurez. Nu se poate. Mă duc la birou. Să es din casă, că am niște gânduri!... Parcă mi-e rușine, de ce am gândit".

Nu poate însă să se scoale. Lanțul cheii tot îl mai reține de sertarul unde a pus pastilele de sublimat, unde în fund e revolverul...

Și atunci — încet, binișor, — încât scârțâitul să nu-i deștepte conștiința cu greu adormită — învârtește cheia îndurerat de două ori, se convinge că a descuiat și cu mișcări grăbite, furișate pune cheia în buzunar și-și ia pălăria să plece.

La ușă se oprește o clipă: „Oare mai e nevoie să mai fac rețetele?"

LUCREȚIA PETRESCU

INVIEREA

de GOTTFRIED KELLER

Petre Wenzel se răzimase de balustrada podului sub care curgea zgomotos un râu şi privea la singuratecul curs de apă primăvăratec. Untişorii înfloriseră împrejur. Nici o adiere nu sufla. Cerul era albastru senin şi o linişte deplină domnea peste tot.

Doar sufletele celor doui, omul şi râul, se frământau urmărindu-se unul pe altul ca spre a se înfrăţi pentru totdeauna.

Petre sta de câtva timp acolo, gândind dacă n'ar fi bine să se arunce în apă.

Dar ridicând ochii şi aruncând privirea departe spre pădure îşi zise :

„Odată tot trebuie să mă duc acasă.... şi chiar acum ar fi cel mai potrivit timp... desigur că ei trebue să umble după bani".

Cu acest gând plecă el de acolo şi râul râse în urma lui... şi râse şi cerul de deasupră-i,... prietenos, nu însă batjocoritor.

După câteva sute de paşi, intră în pădure, se opri din nou şi se răzimă de un copac. Drumul îl obosise. Doui ani stătuse între ziduri — de doui ani nu văzuse pădurea, nu respirase aer curat, nu mirosise parfumul florilor.

Numai păsări văzuse uneori pierzându-se în zări albastre deasupra curţii închisorii... Atunci... era foarte îndurerat... atunci îl prindea dorul de casă, ar fi vrut să strige, să plângă zgomotos pentru a obţine îndurare, numai să fie liber, să meargă încotro zboară păsările spre satul, spre casa lui.

Doui ani ! Doui ani să fie închis... două ani să nu aibă nici o ştire despre ei lui nefiindu-i permis să comunice cu nimeni. Doui ani de temniţă înseamnă un chin de moarte. Cât de grele sunt zilele de Crăciun, anul nou ori Paşte când preotul temniţei ţine predici fără să fie ascultat de cineva, fiindcă gându-l fiecăruia este la vatra lui şi ştie bine că nu va afla nimic din gura predicatorului. Şi dacă vreun deţinut pierde şirul calendarului şi-şi aduce aminte de vre-o dată, atunci e ziua tatălui, mamei, soţiei, ori ziua de naştere a copiilor. Totul e chinuitor de greu —dar cele mai grele zile sunt acelea în cari condamnatul intră ori iese din închisoare.

Petre Wenzel duse mâna la frunte. Parfumul pădurii îl îmbăta. Altădată era toată ziua în pădure... până în ziua în care a doborât pe paznic.

Paznicul ! Să fi avut cap de fier şi tot trebuia să cadă sub lovitura lui. Dar el a supravieţuit : el trăeşte şi se află încă în închisoare.

Ce a spus astăzi Directorul Inchisorii ?

— „Petre Wenzel, paznicul victima ta, e în adevăr un ticălos care a înşelat buna credinţă a stăpânului şi mai multor oameni. Dar, Wenzel, cine e în drept să ridice braţul împotriva aproapelui său.

Viaţa omului e un lucru sacru, şi trebue respectată. Ultimul an de pedeapsă ţi s'a dăruit... eşti graţiat. Fii demn de această graţiere, fă-te om de treabă şi nu mai bea rachiu".

Rachiu. El nu ştia cum băuse. Uitase, după cum uitase şi cum a ajuns acolo în pădure.

Numai dacă nu ar trebui să meargă acasă.

Altă dată atât de mult dorise şi acum când putea să se ducă se temea.

Va trebui să apară din nou înaintea tribunalului, dar înaintea tribunalului a lor săi cari cutremuraţi cu ochii cercetători îl vor privi :

— „Ce-ai făcut ?"

Şi intregul sat se va aşeza la judecată: de o sută de ori va reîncepe acuzarea şi vina lui va fi povestită, mărită purtată din gură în gură, fără să se găsească pentru el un apărător

Deee se mai temea el ?

„Graţiat !"

Râse atât de tare că întreaga pădure răsună. Înapoerea acasă e bine venită, dar nu trebue să aibă ambiţie când merge acasă ca în iad.

Şi totuşi trebue să meargă. Trebue să vadă ce este pe acasă. Timp de doui ani nu primise nicio ştire. Poate căsuţa fusese vândută şi ai lui plecaţi în lume.

Femeea lui îl uitase de sigur. Eu un lucru atât de uşor.

Ioana ! Ce fată drăguţă era ea şi ce simpatic strengar era el odată. Odată când ca soldat venise el în permisie acasă. Dar atunci !... Rachiul, blestematul rachiu ! Nu era de mirat dacă ei nu mai doreau pe beţivul care îi bătuse.

Dar el îi dorise şi iubirea veche aproape stinsă, reînviase şi se aprinse în el ca atunci când amândoi erau încă tineri.

Mai ales dorise mult să-şi vadă copilul pe micuţa lui Ana, favorita lui, pe care niciodată nu o bătuse : numai ea nu se temea de el. Acum trebue să aibă şase ani şi să meargă la şcoală.

Are să se bucure ea !... o da ! Ei nici odată nu-i făcuse vre-un rău, are să se bucure când tătucul ei se întoarce acasă.

Băiatul fireşte că nu : pe el îl bătuse mereu. Acela trebue să fie acum de 10 ani.

Dar pe al treilea copil ! Cum îl cheamă oare ?

In mersu-i grăbit cu astfel de gânduri, ajunse aproape de casa lui şi se opri.

Era în după amiaza zilei de Sâmbăta Paştelui. Soarele de April scălda casa cu razele-i argintii şi săruta zambilele şi narcisele din grădină. Căsuţa lui era singuratică şi liniştită ca un vis de primăvară.

Petre Wenzel nu se mişcă. Se sprijini bine în baston şi două lacrămi îi brăzdă faţa.

Acolo.... acolo era casa lui.

Ca un hoţ se strecură tot mai aproape Intră pe portiţa grădinei şi privi înăuntru prin fereastră. Suspină adânc.... Familia lui locuia încă acolo. Vechea lui mobilă era înăuntru şi Konrad se juca cu o fetiţă. Aceasta era desigur noul copil.

Aşteptă câtva timp liniştit, apoi merse spre odae stăpânindu-şi simţurile ca să pară liniştit.

— „Bună ziua !" — zise el încet dar emoţionat când intră — „Acasă e mama ?

— „Nu e la biserică, la Inviere. Ce doreşti d-ta ?"

Băiatul nu-l recunoscuse. Doui ani sunt destul de lung timp şi înainte vreme Petre avea un păr frumos şi barba îngrijită.

— „Ce doreşti d-ta ?" — repetă băiatul observând neliniştea crescândă pe faţa tot mai palidă a străinului.

— „Eu.... aş dori numai să ştiu cum trăiţi voi şi dacă aveţi ceeace vă trebue în casă ?"

— „Cum să trăim ? Bine !"

— „Dar voi nu aveţi tată ?"

Băiatul plecă ochii posomorât, în jos.

— „Noi nu avem nevoe de tată.

— Nici n'ai dori să se întoarcă ?" Băiatul dădu puternic din cap :

— „Ne merge mai bine aşa, fiindcă nu mai are cine să bea tot ceeace câştigă mama nici cine să ne mai bată ! E mai bine fără el".

Străinul se răzimă de dulap şi privind atent pe băiat, îngână ?"

— „Dar sora ta Anicuţa trebue să-l dorească mult ! Unde este ea ?"

In acel moment copilul începu să plângă.

— „Fii cuminte Anicuţa, fii cuminte, nu-i aşa că nici tu nu doreşti pe tata ? Tu nici nu-l cunoşti"

Petre Wenzel făcu ochii mari.

Accasta... aceasta nu e Anicuţa — Ea trebue să fie mult mai mare.

— Nu, e alta — a murit cu puţin timp înainte de a se naşte asta şi deaceea i-a dat acelaş nume".

— „Moartă ? Anicuţa moartă ? Scumpa şi iubita mea Anicuţă, moartă ? O Doamne, Dumnezeule !"

Şi străinul isbucni în plâns. Copilul dădu un ţipăt şi privi înspăimântat la străinul care plângea. Il recunoştea şi totuşi nu-i venea să creadă.

— „Dumneata !.... Dumneata... eşti tată? Mi-e frică de d-ta. Ajutor mamă, ajutor !"

— „Konrad ! fii liniştit ! Nu mai striga după ajutor. Eu nu vă fac nimic. Plec din nou. Uite-te la mine, am deja mâna pe clanţă. Incetează de a mai striga. Am vrut numai să vă văd".

Băiatul se potoli, dar se alipi cu surioara de zid mângâiând-o.

— „Konrad, dece.... din ce cauză a murit Anicuţa ?"

— „De anghină difterică. Tocmai când d-ta... tată plecaseşi de 14 zile. Iar după patru săptămâni a venit pe lume noul copil. Şi aceasta se chiamă tot Anicuţa".

— „Aţi avut întotdeauna mâncare din destul".

— „O da destul. Şi e mai bine ca înainte".

Băiatul nu ocoli nimic din purul adevăr.

— „Nu vrei să rămân aci Konrad ?"

Acesta privindu-l speriat, dădu din cap:

— „Nu, mi-e frică de d-ta"

— „Şi... ce spune mama ?"

— „Nu ştiu.... ea nu a vorbit aproape nimic despre aceasta. Ii merge bine aşa !"

— „Atunci plec iarăş... Ţine punga asta.... ascunde-o în scrin... în ea sunt bani.... dă-o mamii... are să cumpere ceva pentru voi.... şi spune, că plecând o salut. — Anicuţo dă-mi mânuţa ta !...

Fricos copilul, puse mânuţa ei în mâna dreaptă a lui. Acesta se aplecă spre el mângâindu-l şi sărutându-i părul blond. Apoi duse mâna la ochi şi eşi din odae.

Afară la jumătatea drumului spre pădure poposi. Din sat, din chiar casa lui izgonit, lovit, condamnat prin gura propriului său copil, şi el nu se putea apăra fiindcă băiatul avea dreptate.

Incotro acum, încotro ? Oh ! De ar fi închis în camera strâmtă cu zăbrele..... ar fi mai bine de cât aci în pădurea liberă de lângă vatra lui.

Jos în adânc râul cânta un cântec trist... Ascultă cu ochi stranii şi arzători.

Şi atunci îi veni în auz un alt cân-

BOBUL DE GRÂU

de LEON TOLSTOI

Niște copii din sat găsiră, odată, într'o râpă, ceva, mare cât un ou de găină și care semăna unui bob de grâu, având o scobitură la mijloc.

Un călător, care trecea prin sat, zări obiectul, îl cumpără, dând câteva copeici și-l luă cu el în oraș. Il vându țarului, foarte scump, ca un lucru rar.

Țarul adună pe toți înțelepții împărăției sale și le ordonă să afle ce ar putea să fie acest obiect: un bob de grâu sau un ou.

Înțelepții gândiră mult de tot, însă nu putură da nici un răspuns.

Acest obiect minunat era pus pe pervazul unei ferestre dela palatul țarului. Intr'o zi, o găină veni să-l ciupească, îi făcu o gaură, și atunci, toată lumea putu să recunoască că era un bob de grâu.

Înțelepții veniră și ei să declare țarului că era un grăunte de secară.

Mare fu mirarea țarului. El dădu din nou, ordin învățaților să cerceteze unde și când, acest grăunte a putut să fie cultivat.

Învățații gândiră adânc, consultară cărțile, însă nu găsiră nici un răspuns.

— In cărțile noastre, spuseră ei țarului, nu-i nimic despre acest grăunte... Dați ordin să vie cineva dintre țărani. Poate unul din ei, a auzit din bătrâni, unde și când se semăna asemenea grăunțe.

Țarul ordonă să i se aducă un țăran bătrân. După multă căutare, servitorii sunt... dulce, blând de voci omenești din vale.

— „Triumf, moartea a fost învinsă! Aleluia!"

Desperat bietul om căzu pe o piatră din marginea drumului..

Acolo jos erau oameni cu voe bună mulțumiți, mântuiți; pentru el nu venise mântuirea: el era acum între noapte și moarte.

Dar satul cu căsuțele lui curate cânta jos mai departe, și singurateculul om îi i se mai încălzi sufletul.

Un drum i se arătă în noapte; concepu planuri pentru viitor. In orașul mare, avea să se ducă, să lucreze și tot câștigul să-l trimită la ai lui. Atunci nu vor mai suferi de foame și nici nu se vor mai teme de el

Ce mai căută aci? Anicuța, iubita lui copilă, singura ființă din lume căreia niciodată nu-i făcuse vreun rău, era moartă... Moartă după patrusprezece zile dela plecarea lui...

Sprijinidu-și capul în mâini își reaminti din nou și tot mai îndurerat de moartea copilului său

Femeea lui e jos la biserică și slujba nu s'a sfârșit încă.

Vrea numai să se odihnească puțin. E obosit. Konrad nici scaun nu-i oferise.

Numai câteva clipe să se odihnească aci. Apoi pleacă.

— „Petre! Petre!"

Era glasul femeei lui ce-i sta acum în față.

El sare în picioare și încremenește înaintea ei.

— „De unde vii Petre? Timpul tău nu s'a scurs încă! Tu.... ai evadat?"

— „Am fost grațiat. Aci, în buzunar am documentul".

— „Grațiat?... Petre!" — apoi se repede asupra lui și vrea să-l îmbrățișeze.

Dar el nu se mișcă.

— „Plec iarăși, Ioana!"

— „Pleci?... Unde?... Unde pleci?"

— „Nu știu. Vouă vă e frică de mine, nici nu doriți întoarcerea mea acasă! Konrad mi-a spus-o!"

— „Konrad?!... Ai fost acasă?"

— „Da și acum vreau să plec și din ce voi putea să câștig am să vă trimit! Konrad spune că vă merge mai bine fără mine".

— „Nu Petre. N'ai să pleci! N'ai să pleci pentru o zi măcar. Tu ne aparții nouă. Rămâi aci Petre. Nu-i adevărat că ne merge mai bine fără tine... Nu nu-i adevărat".

Ea îl îmbrățișă cu patimă.

— „Nu ți-e teamă de mine, Ioana?"

— „Chiar dacă mă vei mai bate, tu trebue să rămâi".

— „Ioana! Eu nu mai beau... nu mai bat pe nimeni.... Dumnezeu m'a bătut în de ajuns pe mine!"

Ea îl ține îmbrățișat privindu-l. Pare iarăși tânără, și fața ei a căpătat de odată frumusețea-i de odinioară. După doui ani lungi grei săruță pe pușcăriaș din nou.

Nu-i vorbește nimic supărător, nici o acuzare nu-i aduce... nimic rău.... ci numai despre viitor și cum totul ar putea să fie bine. Și ea laudă destinul că în biserică o femee i-a șoptit cum văzuse pe Petre mergând spre casă, astfel că a putut să-l găsească. Ea n'ar mai fi putut suporta din nou plecarea lui.

Jos în vale cântă sătenii: „Pe tine te lăudăm!

Mâine e Paștele...

In românește de
MIRCEA BONIFACIU PITTIS

veranului se întoarseră întovărășiți de un țăran bătrân, istovit de tot, fără dinți, mergând anevoios cu ajutorul a două cârje.

Țarul arătă grăuntele bătrânului, însă acesta avea vederea tulbure; și abia putu să deosebească bobul, îl pipăi pe dibuite, pentruca să-și dea seama mai bine.

— Nu știi tu, vrednic om ce ești, îl întrebă țarul, unde se recoltă asemenea grăunțe? Chiar tu, n'ai semănat de acestea? Nu ți s'a întâmplat să cumperi boabe la fel cu acestea?

Bătrânul era surd. Abia auzi și nu înțelese decât pe jumătate întrebările ce i se puseră.

— Nu. răspunse el, în viața mea n'am semănat astfel de grâu. De asemenea, niciodată, nici n'am recoltat, nici n'am cumpărat. Când am cumpărat grâu, grăunțele lui, erau totdeauna tot așa de mici ca acelea pe care le avem noi în ziua de azi... Dar ați face bine să întrebați pe tatăl meu; poate că el a auzit vorbindu-se de asemenea boabe minunate.

Țarul trimise soli să găsească pe tatăl țăranului. Il aflară foarte repede și-l aduseră la palat. Bătrânul intră mai dârz de cât fiul său. Se sprijinia numai într'o cârjă.

Țarul îi arătă grăuntele. Bătrânul avea încă vederea limpede și-l distinse foarte bine.

— Nu știi tu, om bun, unde au crescut asemenea grăunțe? N'ai semănat tu, pe pământul tău? Sau poate ai cumpărat de acestea, dela vecini?

Bătrânul, ca să spunem drept, era tare de urechi, cu toate acestea auzia mai bine decât fiul său.

— Nu, răspunse el, niciodată, nici n'am semănat, nici n'am secerat, pe pământul meu, asemenea grâu... Niciodată n'am cumpărat, căci pe timpul meu nu se știa ce-i banul. Toți mâncau pânea lor proprie, și, în caz de sărăcie, se ajutau unii pe alții... Grâul nostru era, cu adevărat mai mare, și la treerat eșia mai mult ca dela cel de astăzi; dar, departe de a fi fost asemănător acestuia; — și orice am zice, grâul nostru nu se poate potrivi cu acest grăunte. Am auzit pe tatăl meu, că, pe vremea lui. grâul creștea mai frumos ca al nostru, că era mai mare și producea mai mult. Ai face bine să-l întrebi....

Țarul dădu ordin să aducă pe bunic.

Bătrânul intră fără cârjă, cu un mers țanțoș, privirea vioaie; auzia bine și vorbia lămurit.

Țarul îi arătă grăuntele miraculos.

Bătrânul îl luă, îl întoarse, îl observă și zise:

— Tare-i de mult, de când n'am văzut grâu de al nostru bătrânesc.

Duse grăuntele la gură, mușcă o bucată din el și mestecă miezul.

— Tocmai așa-i, îi grâu de-al nostru....

— Dar, spune-mi, bunicule, unde se recolta acest grâu? Ai semănat așa grâu în pământul tău? Sau l-ai cumpărat dela alții?

— Pe timpul meu, răspunse bătrânul, acest grâu se recolta pretutindeni.... Eu însu-mi, toată viața mea, m'am hrănit și am hrănit și pe alții cu el.

— Ai cumpărat de undeva grâu de acesta? insistă țarul.

Bătrânul zâmbi cu milă:

— Pe vremea mea, nimeni n'ar fi păcătuit să-și vândă grâul. Banul! Noi, nu știam măcar cu ce s'ar fi putut asemăna. Fiecare avea atâta grâu cât îi trebuia, nimeni nu avea nevoe să vândă, sau să cumpere... Chiar eu însumi, am semănat, secerat, treerat și măcinat din acest grâu, pe care-l vedeți....

— Dar unde semănai tu, acest grâu și unde-ți era ogorul?

— Ogorul meu, răspunse solemn bătrânul, era pământul lăsat de D-zeu... Unde eram, acolo era ogorul meu. Pământul era liber, nimeni nu-l reclama pentru sine; și nimic altăceva nu era al tău, decât fructul muncii tale.

— Am să-ți pun încă două întrebări, bătrânule, zise țarul. Pentruce, altădată, se recolta grâu cu boabe așa de mari, în timp ce, acum nu se mai găsesc? Și pentru ce nepotul tău, umblă în două cârje, fiul tău într'o cârje și tu, ai o statură atât de vioaie, ochii așa de limpezi, dinții așa de tari și vorba ta înțeleasă și plăcută? Spune, bunicule, pentruce toate acestea schimbări?

Bătrânul răspunse îndată:

— Toate schimbările acestea vin de acolo, că: oamenii nu mai trăesc din munca lor și jinduesc la rodul muncii altora. Pe timpul meu, nu se trăia așa; pe timpul meu, fiecare trăia în frica lui Dumnezeu, fie-care se mulțumea cu puținul său și nimeni nu-și însușia avutul sau bunul altuia. Din franțuzește de *Aurelia Totoescu*

critica literara

PUBLIUS OVIDIUS NASO: „Tristia"

Trad. de Prof. St. Bezdechi

(Cartea Românească,—Cluj)

La 15 Martie 1943 se împlinesc două mii de ani dela naşterea lui Ovidiu. Din opera poetului, care a trăit trista vârstă a bătrâneţii (deterior aetas) şi s'a stins la Tomis (Constanţa), scriind *Tristele* şi *Ponticele sale*, nu s'a tradus în româneşte decât foarte puţin. D. Bezdechi, neobosit traducător clasic, a făcut începutul cu *Tristele*, dându-ne un elegant volum, cu reproduceri după stampe, statui şi vase antice, de toată frumuseţea.

Ovidiu a fost un poet al tinereţei zglobii şi petrecătoare, prin talentul lui devenise răsfăţatul acelei „jeunesse dorée" a Romei, care admira lascivele sale versuri din *Ars amandi* sau *amatoria*, ale sale *Amores, Heroides, Remediorum amoris liber* sau divinele sale *Metamorfoze*, pline de graţie, de fantesie strălucitoare, de avânt şi de tinereţe veşnică, ce sunt şi capodopera poetului.

Era un poet gingaş, în deplinătatea gloriei sale, ce petrecea tocmai în insula Elba, în societatea aristocraticului poet şi protector al său, Valerius Maximus Cotta Messalinus. Scrisese până aunci opera lui de căpetenie, între cari şi *Fastele*, de mare importanţă pentru noi, găsind în ele atâtea lucruri interesante asupra antichităţii.

Despre cauzele exilului sau relegării poetului la Tomis, istoricii literari diferă foarte mult. Că Ovidiu reprezenta şi gusta plăcerile acelor ce trăiau în *dulce otium*, că versurile sale cam libere nu erau cele mai indecente şi că nu doar el cânta amorul liber şi era contra căsătoriei — el care se însurase de trei ori, — nu erau motive serioase pentru un cap politic de talia lui Octavian August, ca să lovească atât de aspru pe delicatul cântăreţ. Acest argument pentru surghiunul său, provine şi din faptul că edictul contra lui Ovidiu coincide cu exilarea Iuliei, nepoata împăratului în insulele Tremiti, prinsă în adulter şi ducând o viaţă desrăbălată. Aci şi muri, după o detenţiune de douăzeci de ani. In legătură cu depravarea familiei sale, fiica sa Iulia major fusese, pentru a fi conrupătoare de moravuri, exilată în insula Pandataria. Când şi nepoata sa a căzut în ghiarele viţiului, mânia bătrânului împărat n'ar fi cunoscut margini şi ar fi lovit şi în poetul care ar fi fost autorul moral al conruperii tinerimii.

Dar Ovidiu, în scrierile sale, vorbeşte de o crimă, de o faptă teribilă, ce nu putea fi „păcatul lui cu gândul", în ale amorului.

D. Bezdechi aduce argumente mai serioase. A treia soţie a lui Ovidiu, era o patriciană divorţată, rudă cu Paulus Fabius Maximus, intim al lui August. Soţia lui Fabius Maximus, Marcia, era o bună prietenă a Liviei, soţia lui August.

Tacit ne spune că August, în tovărăşia lui Maximus a vizitat pe nepotul său Agrippa Postumus, exilat în insula Planasia. Călătoria a avut loc în cel mai mare secret. Era vorba de o mare taină politică. Bătrânul împărat doria să lase moştenitor al său pe Agrippa, fiind contra ascunsului şi posomorâtului Tiberiu, fiu al Liviei.

Prin indiscreţia soţiei lui Maximus, teribila Livie a aflat taina, a stricat toate combinaţiile şi a supărat în cel mai înalt grad pe împărat. Maximus, disperat, s'a sinucis. Probabil va fi fost vinovată cât de puţin şi flecăreala poetului asupra unui mare eveniment politic. De aci *crima* de care vorbeşte Ovidiu. Acest serios motiv, şi nu poeziile sale, au fost cauza unei pedepse atât de cumplite, ce-l aruncă din sânul familiei, de care trebuia să trăiască toată viaţă despărţit, în cel mai depărtat şi mai inospitalier colţ al imperiului.

Această ipoteză este mai plauzibilă şi oare cum o confirmă Ovidiu. La moartea lui August şi la venirea la cârmă a lui Tiberiu, el declară că nu mai are nici o speranţă de scăpare. Ura Liviei şi a lui Tiberiu contra unui duşman, nu putea ceda nici odată.

Mulţi critici au criticat pe poetul *Tristelor* pentru tonul său plângător de babă, pentru lingusirile sale către mâna care-l lovia mai tare. Este uşor să apreciem cu mentalitatea noastră de azi, ceeace s'a întâmplat acum două mii de ani. Acele lingusiri, pe cari criticii, le găsesc în Ovidiu, erau lucruri comune şi întrebuinţate de Horaţiu ca şi de Virgiliu. Chiar la Tomis, cel mai neînsemnat cuvânt insultător la adresa împăratului, ar fi însemnat profanarea zeului (Senatul îl proclamase pe August, divin, adică zeu din viaţa) şi moartea, poate pentru sacrilegiu comis.

Tristele au o mare valoare literară, iar G. T. Villenave în Viaţa lui Ovidiu, scrie.

„Dacă Ovidiu n'ar fi compus de cât cele cinci cărţi de elegii cunoscute sub numele de *Tristia* şi cele patru cărţi de *Epistolae ex Ponte* şi tot ar putea fi orânduit printre poeţii cei mai renumiţi din secolul lui August. Nimic n'a scris mai elocvent.

„In cea mai grozavă nenorocire, el păstră toate graţiile spiritului său; în mijlocul Geţilor nu-şi înstreinează puritatea limbei romane.

„Fie că povesteşte plecarea sa din Roma, sfâşietoarea sa despărţire de soţie şi de prieteni, pericolele din timpul călătoriei sale până la Tomis, suferinţele exilului său: fie că descrie locurile sălbatice pe unde trăeşte, sau compară ororile provinciei de lângă Marea Neagră, cu viaţa plăcută din Roma, şi se reprezintă pe sine în mijlocul barbarilor, ca pe o statue, care nu pricepe nimic din lumea aceasta, dorind apoi ca moartea să-i pună sfârşit suferinţelor; fie că în apologia vieţii şi a visurilor sale, care formează cartea a *II-a a Tristelor*, una din cele mai frumoase opere ale antichităţii), el îşi înmlădie talentul cu o artă demnă de admirat pentru a îndupleca mânia lui August, folosindu-se de o elocinţă puternică, naturală şi înduioşetoare, întrebuinţând toată bogăţia talentului său oratoric; fie că ţine să lase posterităţii relaţiuni asupra vieţii sale, asupra bătrâneţei sale, mai ales, în zile pline de amar şi suferinţe, asupra operilor sale, asupra *Romei* şi a oraşului *Tomis*, asupra contimporanilor săi; fie că salută primăvara în Scythia, fiind cu gândul la Roma; că adresează rugăciuni lui Bacchus, Augustus şi Germanicus; că se plânge de nestatornicia norocului şi de prieteniile vulgare; că celebrează triumful lui Tiberius, puterea binefacerilor, farmecul poeziei, credinţa soţiei sale şi virtuţile statornice ale amicilor săi, — întotdeauna stilul său are culoarea timpului, a locului şi a subiectului tratat, întocmai ca penelul unui pictor dibaci, care reprezintă cu acelaş succes deşerturi înspăimântătoare şi peisagii frumoase, torente care, asvârlindu-se cu zgomot printre stânci, curg impetuoase şi râuleţe liniştite, care lunecă uşor, murmurând prin câmpii înverzite.

Dacă repetă plângerile sale, rugăciunele sale, regretele sale, în schimb se pricepe să varieze expresiunea. Nici una din operile sale nu este mai mult de dânsul; căci în *Tristia* poetul vorbeşte limba atotputernică a nefericirii fără măsură, fără sfârşit şi fără speranţă".

Traducerea *Tristiilor* d-lui Bezdechi este escelentă. Tălmăcite, în metrul original elegiac, un exametru şi un pentametru, aceste poeme sunt o delectare. O traducere bună este cel mai bun comentar, este şi o reînviere a textului de multe ori. D. prof. Bezdechi însoţeşte traducerea cu note bogate şi cu o prefaţă magistrală asupra ultimilor ani ai lui Ovidiu. De asemenea d-sa aduce şi două lecţiuni interesante şi juste la istoria textului lui Gretulus: în loc de *quo* bene coepisti, sic pede semper eas (adică precum ai început, să calci norocos tot cu dreptul), noi comentatori citesc greşit: *qua* bene coepisti, sic bene semper eas, ceeace nu are atât rost.

A doua lecţiune propusă de d. prof. Bezdechi este: Sumatur fatis *discolor* alba (vestis) meis. Unii editori actuali citesc decolor, ceeace este un nou sens, adică: „să se îmbrace o haină albă nepotrivită la culoare cu destinele mele, pe când decolor înseamnă *spălăcit*, ceeace nu are nuanţă.

Cartea d-lui Bezdechi, ca ediţiune de lux şi ca frumuseţe externă chiar, interesează şi pe bibliofili, în afară de marele public cititor.

ION FOTI

note

Am primit la redacţie volumul de proză, *Actorul şi arta lui* datorit d-nei Lily Bulandra.

Recenzia într'unul din numerile viitoare.

Zilele acestea a apărut volumul de *„Epigrame"* datorit colaboratorului nostru d-l N. Crevedia.

A apărut în volum un ciclu de lucrări intitulate: *„Manuale-Rezumative-Preparatoare"* întocmite pentru fiecare clasă de liceu, după programul ministerului Instrucţiei de d-nii Gr. Ernescu, George Borneanu şi C. F. Niculescu.

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

AP. MĂNCIULESCU

In atelierul său din casa „Frascati" (calea Victoriei), pictorul Ap. Mănciulescu a deschis o expoziţie din cele mai interesante.

Lucrările sale de astă dată ni-l arată

AP. MANCIULESCU : Ţigancă

ca pe un poet în înţelesul strict al cuvântului, căci găsim în aceste lucrări o poezie subtilă şi fermecătoare.

In actuala-i expoziţie îl întâlnim pe Mănciulescu foarte felurit. Dela peisagiile

GEO CARDAŞ :
Pe uliţele Alexandriei (Egipt)

minunat realizate ; cu soare mult şi cu un colorit viu şi adequat fondului până la ţigăncile lui (cari rivalizează cu ale lui Vermont) redate cu atâta măestrie şi sinceritate, Mănciulescu trece în alt domeniu şi ne dă marine şi nuduri. Lucrările sale sunt interesante şi plac. De aceea vedem că majoritatea lor au fost reţinute de amatori.

STEUERER

După atâţia ani de când n'am avut prilejul să-l vedem pe d-l Steuerer, ne-a făcut o surpriză plăcută expoziţia sa dela Muzeul Aman. Pare mai vesel azi în lucrările sale de cât odinioară şi progresul merge crescând în opera sa picturală. Era şi firesc să fie aşa. Cine munceşte ajunge la desăvârşire şi lucrul acesta îl poate constata orişicine-i vizitează expoziţia.

In noua şi actuala-i evoluţie d. Steuerer este interesant prin acea că dă un nou şleifuit genului cultivat până acum şi personalităţii sale artistice.

Peisagiile în deosebi atrag atenţia prin

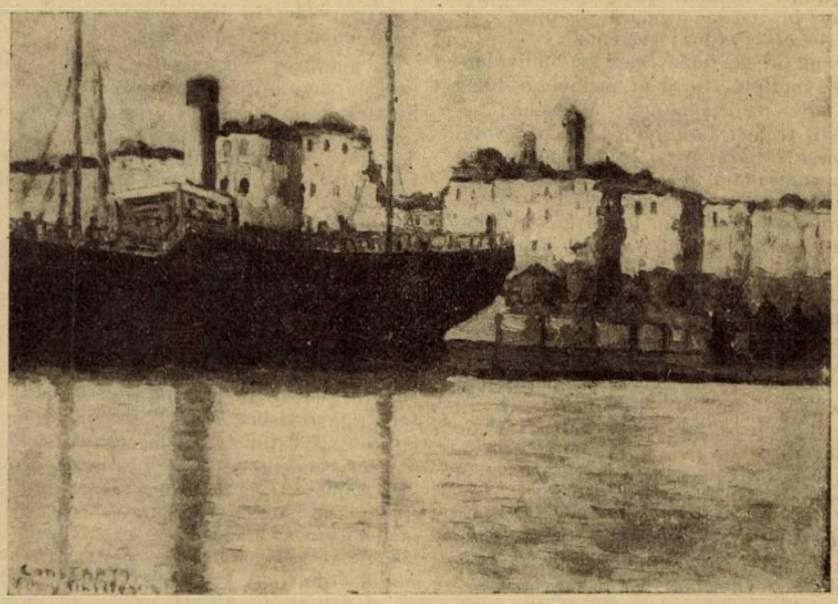

HENRY VINTILESCU : Constanţa port

varietatia situaţiunilor şi puternica plasticizare a realităţilor prinse sub penelul viguros şi sigur al pictorului Steuerer. E o expoziţia bună care merită să fie văzută şi să aibă succes.

Demn de o soartă mai bună, d. Steuerer îşi expune lucrările — cu multă modestie — în fundul unei curţi, într"o aripă învechită a Muzeului Aman.

Printre nenumăratele expoziţii ale anului bogate în formă dar sărace în simtire şi idee, expunerea d-lui Steurer trebuie considerată ca un eveniment artistic de cea mai adâncă însemnătate.

Superioritatea picturilor d-lui Steuerer constă în adâncirea psihologică si în forma originală care le îmbracă.

Coloritul bine înmbinat şi adequat fondului impune dela prima vedere emoţia pe care ţi-o imprimă arta adevărată.

GABRIEL POPESCU

Două genuri picturale neglijate oarecum la noi le cultivă cu multă perseverare d. G. Popescu : sunt desenul şi acquaforte. Ele ne duc cu gândul la timpurile din trecut când în Italia şi Germania, suflete alese se străduiau şi cultivau aceste genuri... De aceea încercările d-lui G. Popescu care le cultivă la noi trebuesc preţuite la justa lor valoare. In această puternică manifestare de artă dela Muzeul Aman, ochiul celui ce pricepe întâlneşte nenumărate prilejuri de adevărate încântări sufleteşti şi emoţie artistică. Prin lucrările sale poate sta alături de cei mai buni desenatori ai vremei.

D. PACIUREA

Sculptorul Paciurea, atât de cunoscut prin lucrările sale, expune interesante sculpturi în bronz, gips şi piatră alături de ceilalţi doi artişti G. Popescu şi Steurer, la Muzeul Aman.

Maestrul Paciurea este, desigur, unul dintre cei mai mari sculptori ai noştri şi actuala sa expoziţie a dovedit încă odată aceasta.

Toate lucrările sale sunt opere de artă adâncite psihologiceşte de dalta unui adevărat artist. De aceea opera sa este cu totul originală atât în tratare, zămislire cât şi ca tendinţă.

Din nenumăratele piese expuse de d-sa care ne încântă privirea prin finetea liniilor şi prin interiorizarea inteligentă şi verosimilă, menţionăm *bustul artistului Brezeanu* şi *placheta scriitorului Alexandru Obedenaru*, două opere de o mare valoare artistică.

In general lucrările sculptorului Paciurea sunt de o expresivitate viguroasă, ce denotă o adâncă înţelegere psihologică.

D. CASELLI

Gazetaria

aşa şi-aşa...

UN PAS SIMŢITOR face pedagogia românească, atunci când găseşte timp să se ocupe de educaţiunea anormalilor şi întârziaţilor Amintim deocamdată două lucrări :

Traducerea d-nei Sevasta Dumitriu : Iniţiere în activitatea intelectuală şi motrice prin jocuri educative — din : Dr. Decroly şi d-ra Monchamp — cuprinzând diferite jocuri : vizuale, vizuale-motorii, motorii şi auditivo-motorii ; apoi : jocuri de iniţiere la aritmetică, relative, la noţiunea de timp, de iniţiere la lectură, de gramatică şi de înţelegerea limbagiului, cercetarea plină de interes şi de entuziasm a d-nei Eliza Alexandrescu : Selecţionarea elevilor în şcoala primară — plină de date de observaţiuni personale.

Cerând să se pună bază pe individualitatea copilului — d-sa atribue o bună parte din mersul nesigur al şcoalei româneşti, tocmai faptului că învăţământul românesc e bazat pe o psihologie generală. In continuare, d-sa expune rezultatele experienţei cu o asemenea clasă — după ce expusese câteva din legile creşterii copilului, considerat, după această nouă concepţie, nu ca un om mic nedesvoltat, dar ca o fiinţă imperfectă

Concluziuni : „copiii şcoalelor primare se deosebesc între ei prin desvoltarea lor fizică şi sufletească, prin starea lor socială şi morală : — de aceea şcoala primară trebue să facă toate sforţările spre a-i trata după firea lor. Celor bolnavi să le dea îngrijire, iar pe cei înapoiaţi să-i ajute, să-i formeze pentru a deveni şi ei elemente folositoare societăţii".

BACOVIA-ROMANCIER. Se pare că d. G. Bacovia pregăteşte un roman liric întitulat : „Cântec târziu". Un prim fragment a fost publicat în „Viaţa literară", No. 126.

P. I. P.

RITMUL VREMII, organul „Institutului de literatură", a apărut în condiţiuni tehnice, excepţionale. Tipărit pe hârtie velină şi cu cea mai nouă şi elegantă literă, revista aceasta care numără 160 (notaţi bine! una sută şasezeci) de pagini, format mare ; depăşeşte tot ce s'a tipărit până acum, în materie revuistică. Intr'adevăr revista are un aspect cu totul occidental. Neobosit, d-nul profesor Mihail Dragomirescu, care conduce cu atât avânt sufletesc şi cu dragoste de adevărat părinte „Institutul de literatură", — secondat de eminentul său coleg profesorul George Murnu şi de scriitorii cu reputaţie : George Dumitrescu, N. I. Russu şi Raul Teodorescu, au realizat o revistă literară completă, cu cronici bogate şi cu un material literar şi informativ ales.

DIN N-RUL 1 AL REVISTEI „RITMUL VREMII", care apare din trei în trei luni, remarcăm în primul rând articolul de fond : *„Orientarea Noastră"* scris cu nerv şi cu competinţa-i cunoscută de către d-l profesor M. Dragomirescu. Articolul explică oarecum şi motivele cari au determinat pe D-sa şi pe conducătorii revistei să o realizeze atât de interesant. D-l profesor Dragomirescu începe astfel :

„... Orientarea noastră este veche şi nouă. Este veche pentru că ea îşi are originea în vechea direcţiune a *„Convorbirilor Literare"*, de pe când *Maiorescu*, prin anii 1890—1900, nu fusese copleşit de oportunismul politic

Este nouă, pentrucă deşi avându-şi rădăcina în ideea adevărului în arta, împământenit în literatura noastră de acelaş mare critic, această idee cu progresul vremii, a luat înfăţişeri mai determinate, potrivit unei noui concepţiuni estetice care astăzi îşi face drumul peste hotare"...

Terminăm cu următoarea încheere pe care o redăm în întregime cetitorilor, având importanţa sa deosebită.

„E adevărat că nici critica şi nici politica nu mai influenţează astăzi producţia literară. Dar în schimb printr'un abuz, ce trebue curmat azi literatura este condusă de editori independenţi sau subvenţionaţi. Este adevărat că scriitorul nu mai e silit să-şi falsifice scrisul ; dar în schimb, prin trebuinţa lăţirii culturii, literatura lui se înjoseşte prin baclări grăbite şi prin declamaţii la toate răspântiile ateneiste. Este adevărat iarăşi că mulţi scriitorii încep să poată trăi din scrisul lor".

Şi mai jos, ultimul paragraf, care explică schimbarea de faţă :

.....In adevăr, revista *„Ritmul Vremii"* de faţă este revista *„Ritmul Vremii"* întemeiată de pe atunci de licenţiatul modest, dar cu condeiu crutic şi poetic de deosebită valoare, *George Dumitrescu*, în 1925. Acestei reviste, care s'a remarcat prin moderaţiunea tonului i s'au adăogat, isvoarele revistei mai vioaie *„Falanga"*, care condusă de Raul Teodorescu şi N. I. Russu, a căutat, în ultima vreme, să cureţe terenul de plantele veninoase ale decadentismului modern. Noua revistă, ca o emanaţiune a *„Institutului de Literatură"*, va avea menirea dar, pe deoparte de a combate primejdia editorială, culturistă şi internaţională, ce ameninţă producţia literară ; iar pe de alta, sub lozinca *adevărului estetic*, al *tradiţionalismului sănătos*, şi al *clasicismului echilibrat*, să încurajeze literatura răsărită din izvoarele proaspete şi neîntinate ale neamului nostru".

DIN RESTUL NUMARULUI, al cărui material e selecţionat cu pricepere deosebită şi cu gust menţionăm la *poezie:* colaborarea d-lor *Al. T. Stamatiad* (Cavalerul) *G. Talaz* (Altoi nou) *George Dumitrescu* (Aci e drumul nostru) şi *Radu Gyr* (Nevolnicie) nume destul de cunoscute pe ogorul literaturii şi în deosebi al poeziei.

PROZA cu totul la înălţime e viguros reprezentată prin romanul d-lui Ion Arsene *„Irma Bogoromschi"*; prin *„Pietate"* de d-nul George Dumitrescu care pictează cu vorbe şi cu frânturi din suflet, într'o limbă aleasă şi cu totul a D-sale ; şi prin nuvela d-lui Valeriu Grecu, etc.

CRONICA este încredinţată d-lui N. N. Creţu, care face o interesantă comunicare despre *„Zodia Cancerului"* romanul d-lui Mih. Sadoveanu. Restul numărului îl completează *Falanga, Institutul de literatură* şi *Bibliografia critică*, adevărat bazar bogat de informaţie şi critică — precum şi încă un articol al d-lui M. Dragomirescu : Descoperirile filozofiei integrale — (Dialog).

Revistei „Ritmul Vremii" îi dorim trai lung şi propăşire deplină.

REVISTA „MUGURI" (Buzău) ne trimite ultimul său număr (3—4). Deşi apare din entuziasmul unor simpli elevi, conduşi bineînţeles de profesorii lor, revista se prezintă din ce în ce mai bine.

Numărul de faţă pe lângă colaborarea elevilor seminarului, în deosebi de interesant şi prin faptul colaborării câtorva scriitori şi poeţi cunoscuţi printre cari citâm pe d-nii : N. N. Şerbănescu, Numa Cartianu, I. Georgescu etc., cei doi din urmă, vechi colaboratori ai *U. L.*

REMARCĂM IN DEOSEBI : „CRUCE ŞI INVIERE", articolul de fond scris cu ocaziunea sf Paşti, de către părintele diacon Tănase I. Bratu, precum şi *I.N.R.I.* al d-lui Pamfil Georgian. Poezia e fericit reprezentată prin pana d-lui Numa Cartianu care publică poezia *„Elegii"* plină de imagini bune, deşi cam realistă şi prea modernistă şi concentrată pentru o revistă şcolărească. Celelalte poezii sunt semnate de d-nii : G. Ivaşcu, Ionel Marinescu, Dem. Iliescu, Dan Bihoran etc....

Din restul numărului destul de bine închegat menţionăm : *„Taina pentru Vreme"*, o admirabilă poemă în proză, datorită poetului Ioan Georgescu, apoi proza d-lor: Lăudatu Vasilescu : *Pe urmele lui „Ion"* (roman de L. Rebreanu) ; *Durerea Golgotei* de pr. N. Trifănescu, etc....

Critica interesantă şi obiectivă e semnată de d-nul M. Ghimbăşeanu.

RUBRICA REVISTA REVISTELOR (între cari şi „Universul Literar") vioi şi multumitor scrisă de tânărul elev Const. Francu care şi în acest domeniu calcă.... tot a Popă.

LICARIRI este titul unei noui reviste literare care apare bilunar, în Capitală, sub conducerea unui grup de studenţi.

Deşi nu o putem afirma cu precizie totuşi se pare că iniţiatorii şi realizatorii ei sunt studenţi macedoneni. Citâm în deosebi numele d-lui *Take Belimace* care publică o interesantă nuvelă : *„Mălina"* scrisă cu nerv şi cu o minuţioasă analiză. Eroii în deosebi bine caraterizaţi. Ar fi fost şi mai interesantă dacă s'ar fi publicat într'un singur număr. Dar înţelegem că revista *„Licăriri"*, are formatul mic şi nu putea să facă acest sacrificiu. Din restul numărului menţionăm poeziile d-lor : V. Dorica, N. N. Angelescu, Mihail Ilovici, Anton Mistakidis etc.

Cronica inexistentă. Revista revistelor, relativ, bună.

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

In timpul unui mare atac ce se dase asupra cetăţei Ulm, Napoleon se găsea lângă un grenadier grav rănit. Bravul grenadier striga la fel cu ceilalţi:

— Inainte, înainte!

Impăratul se apropie de rănit şi îl înveli cu mantaua sa spunându-i:

— Dacă poţi să te ridici să-mi dai mantaua, îţi voi da crucea de război.

— Sire, eu cred că numai pentru osteneala ce am depus luptând şi acum rănit grav, merit crucea.

Spunând acestea îşi dete sfârşitul învelit în mantaua imperială,

*

Un cetăţean întrebă pe Diogene la ce oră se poate prânzi.

— Dacă eşti bogat poţi prânzi când vrei, iar dacă eşti sărac, când poţi.

*

In timpul unui mare prânz, Caligula începu să râdă tare cu hohote. Cei doi consuli care erau în dreapta şi stânga lui, îl întrebară pe un ton curtenitor de ce râde.

— Când mă gândesc, spuse el, că un singur semn e deajuns ca să vă suprim pe amândoi!

*

Ludovic al XIV dorind să trimită în Spania portretul ducelui de Bourgogne, îl comandă pictorului Coypel, şi dorind să aibe şi el unul la fel, spuse să mai facă şi o copie.

Cele două tablouri fură expuse în acelaş timp în galeria de portrete, aşa că era imposibil să fie deosebite.

Ludovic prevăzând încurcătura, luă pe Coypel deoparte şi-i spuse:

— E jenant din partea mea să nu ştiu să disting copia de original! Fii te rog bun şi arată-mi care este cel original!

Coypel îl arătă şi regele trecând prin faţa tablourilor zise:

— Originalul şi copia se aseamănă aşa de bine că oricine s'ar putea înşela.

Cu toate astea, dacă te uiţi cu mai multă atenţie la amândouă, îţi dai seama că acesta este originalul.

*

In momentul în care Josefina părăsea Martinica ca să vină în Franţa, o ghicitoare ţigancă îi prezise următoarele:

— Mergi în Franţa ca să te măriţi, căsnicia nu-ţi va fi fericită şi soţul d-tale va muri în urma unor evenimente tragice. D-ta vei trece prin mari pericole dar vei scăpa victorioasă. Eşti destinată unei soarte glorioase şi fără să fii regină, vei fi mai mult decât o regină.

Iosefina nu dete nici o atenţie acestor preziceri şi îşi aduse aminte de asta numai atunci când de Beauharnais fu ghilotinat şi ea fu închisă în templul Teroarei.

bazar

JOHN BARRYMORE E FERICIT

Celebrul artist de cinema John Barrymore poate fi considerat drept un om fericit. Căsătorit din dragoste cu frumoasa Dolores Costello, a căpătat acum câteva zile un moştenitor.

Pentru a sărbători acest fericit eveniment Barrymore va întreprinde o lungă excursie în mările sudice cu noul său yacht.

Nu-i lipsit de interes să spunem că acesta l'a costat 250.000 dolari.

Artistul ar fi poate şi mai fericit dacă primul său copil ar fi fost băiat. Barza însă a voit altfel!

UN DELICVENT ENIGMATIC

Zilele acestea a fost dus la groapă, coşciugul fiind purtat pe braţe de opt puşcăriaşi, corpul unui deţinut care a murit în închisoarea din Dartmoor (Anglia). Numele cu care defunctul a fost trecut în certificatul de moarte era acela de Albert Rawlings. Nu se ştie însă precis cum îl va fi chemat pe acest om, de oarece în cursul lungii lui vieţi de crime Rawlings era numai unul din cele şapte nume sub care era cunoscut. Acest om misterios — căci era într'adevăr unul, nimeni neştiind nici odată nici cine e, nici de unde vine —fusese internat în închisoarea din Dartmoor, urmând a executa o pedeapsă de trei ani pentru tâlhărie. Enigmaticul delicvent avea, când a murit, vârsta de 55 de ani şi fusese în tot timpul de o constituţie debilă. Intre alte curiozităţi Rawlings avea şi pe aceea de a inventa prieteni si rude de a căror urme poliţia nu dădea nici odată ori câte cercetări ar fi făcut. Rawlings nu scria şi nu primea nici odată scrisori.

TAURUL ŞI AUTOMOBILUL

Un incident neobişnuit s'a petrecut zilele acestea pe una din şoselele Franţei, în apropiere de Besançon. Un taur furios a barat drumul tuturor automobilelor ce veneau dinspre Mamirolle, peste 100 de maşini fiind astfel oprite pe loc. Cu cât eforturile taurului pentru a străbate prin mulţimea de automobile din faţa sa erau mai mari, cu atât el se înfuria mai tare

In timpul acesta numeroşi alţi automobilişti veneau la locul bătăliei umplând toată şoseaua

In cele din urmă unul din şoferi a deschis focul asupra taurului, trăgând câteva gloanţe de revolver. Rezultatul a fost însă nul, nereuşind astfel decât să înfurie şi mai grozav animalul. Năpustindu-se din nou asupra automobilelor a silit câteva din acestea să se retragă până în apropierea unei păduri.

In fine, cu un glonţ bine ţintit în ochi, taurul a fost în cele din urmă ucis.

caricatura zilei

LA REPLICĂ....

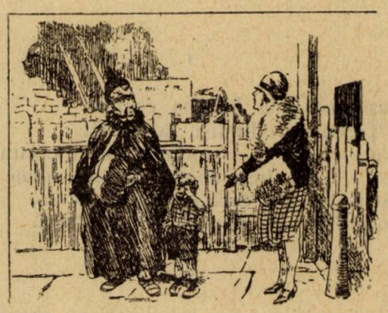

— Imi pare ciudat că nepotul dumneavoastră nu suferă de frig. Termometrul arată 10 grade sub zero.

— Vai, doamnă, dar ce ştie micuţul de termometru...

(The Tatler — Londra)

BIETUL SOŢ

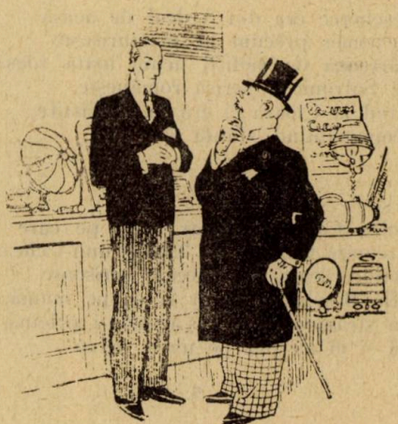

— Un cadou pentru soţia dvs.? Un aparat electric, spre exemplu?

— Da. Spre exemplu.... hm... un scaun electric.

(London Opinion)

PRESCRIPŢIE

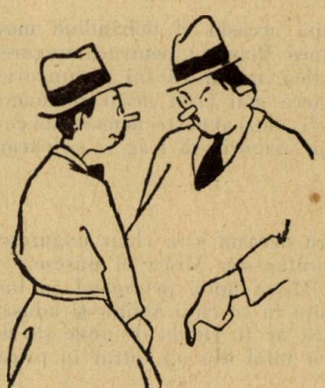

— Medicul mi-a interzis fumatul în timpul lucrului.

— In sfârşit vei înceta să fumezi!

— Nu: am încetat să mai lucrez.

(Sempre fixe-Lisabona)

Pagini uitate

TREI VITEJI

CĂNTECU (L) I

de IOAN BUDAI-DELEANU

1.

Musă, ce dela bătălia cruntă
A Ţiganilor odihnişi, ian vină,
Şi-mi cântă, te rog din vremea căruntă,
De cei trei viteji de-ţi e cu îndemână ;
Carii din trei ţări pribegiră odată,
Fiecare a sa-ş căutând dragă fată.

2.

Dintr'aceşti voinici cel dintâi să cheamă :
Beşcherec Iştoc cel din Uram Haza ;
Iar al doile[a], cel fără de teamă :
Kyr-Kalos voinicu[l] dela Cucureaza ;
Al treile[a] încă nu era deajaba :
Născocor viteazu[l] dela Cârlibaba.

3.

Beşcherec era din Ardeal de acasă
Şi nemeş precum ne mărturiseşte
Hârţoaga de moli[i] acum toată roasă :
Ce Sofronie o scrisă românește,
Când la Cioara el era în mânăstire
Propovăduind sfânta Neunire.

4.

Golea Căpitanu[l] iar apoi, pe care
Streamţă Căpitanu[l] încă-ş' unii-l cheamă
Cetind deamăruntul aceeaş scrisoare
Află Beşcherec că ar fi de pe mamă,
Un strămoş al lui : ş'aceasta-i pricina,
Că şi el au pus pe unire mâna...

5.

Beşcherec Iştoc purcedea din viţă,
Despre ai săi strămoş[i] tocmai ţigănească;
Insă moşul lui ajunsese în spiţă
De nemeş prin o hârtie domnească,
Căci mulţi ani el cu lăuta şi tândale
Desfătase curtea Mării Sale.

6.

După accasta el dobândind moşie,
Să ţinea Român ; pentrucă ungureşte
Nu ştiea, măcar că lui pe ungurie
Ii plăcea mai mult decât românește
Cum şi astăzi al noştri nemeşi mai cu seamă,
Tot pe ungurie să trag şi să cheamă.

7.

Pentru aceasta ş'un chiar unguresc nume,
Feciorului său Mişca el pusese.
Acel Mişca apoi, petrecând în lume,
Nu ştiu în ce chip aminte-şi adusă
Cumcă ar fi Ţigan, de unde să zice
Că cu tatăl său au intrat în price.

8.

Odată-i grăi : „tată ! mie-mi pare
Că eu nu-s al tău ; ci un fecior de crai,
Sau cât de puţin, de vr'un boier mare :
Că în mine nu simţ, nici spre mălai,
Nici spre mămăligă, eu nici o plăcere,
Insă gura mea tot plăcintă cere".

9.

— Hacimore ! tatăl zicea de altă parte,
Să fii destulat că lumea nu ştie,
Cumcă cârpitor fu de ciure sparte
Moşul tău ! — acum dar de nemeşie
Tu te ţine şi taci *azerdegata*,
Nu mai întreba cine ţi-au fost tată.

10.

Iaca ţi-oi lăsa cu limbă de moarte,
Să nu pomeneşti ţigănească viţă
La copiii tăi şi nepoţi de[o] parte :
Iară mai vârtos, că dintr'o Domniţă,
Şi dela Negru Vodă că purcede,
Negrul neamul nost[ru] ; să zici şi ţi-or crede.

11.

Ştiu că cunoşti pe Jupânul Vintilă,
Care acum aşa să ţine de tare !...
Moşu[l] său cerşia prin oraşe milă.
Incăpând apoi peţer, — cum îmi pare —
La curte : fiind cu multă isteţie,
In urmă ajunsă dân'la nemeşie.

12.

Acum nepoţii, vezi cu ce mărime
Să vântă, ca [şi] când viţa lor purcede
Dela Balambir, vestitul din vechime
Craiul Hunilor. Deacolea să vede
Că toţi nemeşii vor ca să [să] rudească.
Din oareşcare viţă împărătească.

13.

Pentru ce şi noi, a noastră prăsire
In alta să n'o luăm de departe ?
Iar mai vârtos cei care nu ştiu carte ;
A noştrii viitori, ca toţi să să mire,
Iar nepoţii noştri înşăşi, încă ar crede,
Că Negru Vodă începutul le dede.

14.

Când eram încă în Ţara Românească
Tinăr copilaş, am auzit odată
De un Negru Vodă, care din crăiască
Viţă s'au născut foarte luminată,
Ş'au fost un viteaz cu putinţă mare
Stăpânind din munţi până la Neagra Mare.

15

Deci socotind eu de unde mai cu cale
S'ar putea trage purcederea noastră,
O găsii !—măcar n'am umblat la şcoală—
Cum mă vezi aici cu mintea mea proast(ă):
Că dela Negru Vodă să ne fie
Viţa şi toată neagra săminţie.

16

Aşa lesne va crede fieşcare
Văzându-ne şi neagra familie ;
Că de bună samă începutul are
Dela Negru Vodă ; aceasta zic ţie, -
Ca să ştii şi să spui pe rând la toţi
Copii de copii şi la strănepoţi". —

17.

Acestea zicea strămoşul celuia,
De care noi voim să cântăm aice :
Care să chiema Beşcherecul Gruia ;
Iată fiul său Mişca, tot ce zice
Bătrânul, bine-şi bagă în a sa minte,
Casă facă aşa deacum înainte.

18.

Acelaş Mişca fost-au apoi tata,
Tatălui lui Iştoc, ce s'a'u chiemat Mozeş.
Care să însură şi luă pe fata
Unui olătaş pădurean din Bozeş ;
Şi cu ia născu pe viteazu nost'
După nouă luni, într'o zi de post.

19.

Când fu mărişor îl dete la carte,
Unde într'o iarnă până la psaltire
Ajunsă ; şi acum nu era departe
Dela glasul treti ; căci era din fire
Foarte isteţ ; iar mai vârtos la cântare
Inima-l trăgea din toate mai tare.

20.

Destul că învăţa ca şi trei alalţi,
Ş'acum cetisă toată Alexandria.
Mult să mira el de cei toţi înalţi
Voinici ; însă mai vârtos vitejia
Lui Alexandru în cap i să băgasă,
De unde nu vrea, nici decum să iasă.

21.

Lângă aceasta apoi să mai mestecară
Şi de alte poveşti, ce el auzisă
Pe orbeţi cântând la târguri de ţară
De voinici viteji ; aceste le scrisă
Toate cu mâna sa, cântându-le adese,
Uneori fiind vesel, pe la mese.

22.

Dela şcoală apoi, fiind acum june
Să făcu curuţ ; şi de vitejie
Bătu în lobonţi, cât să dusă minune.
In urmă luând de pe podgorie
O copilă, să întoarsă iară acasă,
Vrând să ş'o facă dragă jupâneasă.

23.

Dar lăsând o sângurea odată,
Cu un tinăr lobonţ, ia fugi de acasă ;
Iar el minte având pururea încărcată
De poveşti cu zmei, din toate culeasă
Că şi mândra lui, de zmei fu răpită ;
Şi inima-i de atunci, fu tot amărâtă.

Interview-uri

...CU D-L E. LOVINESCU

După tumizăi Paşi pe nisip *şi acea interesantă serie de monografii critice, d. Lovinescu a fost surprins de războiu cu numai un volum de critică şi încă o carte viguroasă ca un stâlp pe care ridicase în văzul publicului câteva din personalităţile scrisului nostru a căror conştiinţă se maculase în vremile cele mai crâncene pentru neamul nostru. Acest piedestal ar fi fost suficient ascensiunii la Universitate şi Academie doctorului în litere dela Paris şi fostului docent.*

In 1919, însă, d. Lovinescu, retranşat în cortul din strada Câmpineanu, a dat la iveală mai întâi revista „Sburătorul", apoi a fundat acea Academie literară particulară a cărei foteluri primesc zilnic academicieni, miniştri şi foste excelenţe, profesori universitari, actori, militari şi în care s'au strecurat 90% dintre scriitorii de azi. Plus pelerinajul tuturor începătorilor. Intre timp, da la iveală valoroase opuri didactice şi punea publicul la curent cu câte un nou volum de critică literară ce stârnea întotdeauna lungi şi copioase polemici şi discuţii. Istoria civilizaţiei *şi* literaturii *române contimporane au ocupat ultimul raft al etajerii sistemului şi activităţii sale critice. Dacă teoriile şi preferinţile literare i-au fost discutate, însăşi inamicii întru profesie au salutat splendoarea stilului său.*

In prezent, d. Lovinescu, deşi quadragenar, îşi transcrie al 41-lea volum care va cuprinde Memoriile.

Cu o operă atât de masivă şi de grea în spate, îi va fi imposibil să urce treptele Academiei Române.

Personal, l-am cunoscut acum trei ani, când, cu un manuscris în ghiozdan, mi-am luat inima 'n dinţi şi i-am trimis carta de visită. M'a primit cu o politeţă uluitoare şi de atunci i-am călcat pragul în fiecare Duminică, cu regularitatea unui bigot. Mărturisesc că în cele câteva sute de visite, nu am servit la cenaclul domniei sale nici o bomboană şi nu mi s'a oferit niciodată vreun pahar cu ceaiu.

Când m'am anunţat pentru Universul literar, *într'o Luni, maestrul era în plină lectură : un june îi citise o piesă de teatru şi un al doilea aştepta nerăbdător cu un roman al cărui manuscris îi zdrobea genunchii.*

— La revedere, domnilor. Mai treceţi vă rog pela mine.

(Apoi către mine :)

— Primesc dela 5 după amiază în fiecare zi. Asta. în teorie căci de fapt chiar dela 8 dimineaţa trebuie să am vizita cuiva. Musafirii mei, 99 la sută scriu. Şi azi dimineaţă pela 10, un domn avocat din provincie mi-a adus cărţile ce vezi pe masă : un studiu, un volum de poezii şi altul de proză. Iată însă dedicaţia : „D-lui Eugen Lovinescu, cu stimă şi consideraţie". După stilul ei, poţi să deduci şi felul de a scrie al onoratului meu vizitator, cu care de altfel, înainte de a-l vedea, am purtat doi ani corespondenţă. Imi scria de două ori pe săptămână, cerându-mi sfaturi şi relaţii asupra sănătăţii şi cum am obiceiul să răspund la orice scrisoare, l-am poftit în cele din urmă la Bucureşti. O săptămână în şir, câte două ore pe zi,, i-am fost la dispoziţie. Regret că nu i-am putut fi agreabil când m'a invitat la teatru, la dejun şi la cinematograf.

Odată, o doamnă mi-a prezintat un caet cu versuri. Intr'una din zile, — trecuseră câteva luni — mă întâlneşte în librărie, mă 'ntreabă dacă l-am citit şi care mi-este părerea. I-am spus că versurile sunt interesante, promit şi că poate să continue. N'aţi putea să-mi scriţi astea p'o bucată de hârtie, domnule Lovinescu ? — m'a implorat poetesa.

— Credeţi că v'ar putea servi la ceva ?

— La foarte mult. (Şi după o pauză de reflecţie): Să vedeţi : Soţul meu e inginer şi nu mă apreciază deloc ca poetă. Spune că mă ţiu de fleacuri. N'am putut până acum să-l conving să-mi dea banii trebuitori editării volumului. Dacă D-voastră îmi daţi un bilet precum că sunt bune, în două săptămâni versurile mele vor fi pe piaţă.

— Bine — i-am răspuns — dar asta ar veni aşa ca doctorii cari dau certificate medicale. Să găsim alt mod de a obţine părerea mea.

— Care-ar fi ?

— Trimiteţi-mi D-voastră o scrisoare dela Slatina — căci de acolo era de fel — şi eu să vă răspund, adăogând şi opinia asupra caetului de versuri.

Aşa am procedat. Peste două săptămâni, aveam pe masă volumul cu dedicaţia următoare : „D-lui Eugen Lovinescu, cu stimă, consideraţie şi... recunoştinţă !"

Până deunăzi am avut în sertar un caet voluminos pe cari mi l-a adus să-l citesc un domn general. Conţinea, transcrise frumos, 2500 (două mii cinci sute) de poezii. Erau în majoritate filosofice şi, e drept, scurte — numai de două strofe. Mai lungi erau cele patriotice şi cele de dragoste.

Altădată, mă pomenesc cu un ofiţer destul de vârstnic. „Sunt Maestre, — se prezintă el — colonelul X, comandantul Cercului de Recrutare Y. Şi scoate din ghiozdan câteva dosare.

Mă ştiam cu situaţia militară în regulă, aşa că l-am privit deocamdată nedumerit. Dosarele însă conţineau nuvele, povestiri, versuri, teatru. „Scriu Maestre — începu colonelul să se destăinuie — de când eram în Şcoala Militară. N'am avut îndrăsneala să arăt operele mele la nimeni până acum. La Dumneata am venit de şase ori, dar numai până la uşă. Mă gândeam : să intru, să nu intru, scoboram scările şi ieşiam din nou în stradă. Azi, e-a şaptea oară şi m'am decis în sfârşit să intru. Vă rog să le citiţi şi să-mi raportaţi dacă e sau nu e ceva de capul lor. Eu plec. S'a dus în provincie la Cercul lui de Recrutare şi de-acolo a'nceput să-mi scrie. Se plângea căuu poate veni în Bucureşti fiind bolnav şi mă ruga să-i răspund, spunându-i în acelaş timp şi părerea asupra „operelor".

Cum în aprecierile mele niciodată nu sunt drastic şi gândindu-mă că e şi bolnav, părerea mea a fost mai mult decât indulgentă. Şi acesta mi-a trimis peste vreo şase luni două volume — roman şi nuvele — având pe copertă indicaţia : „cu o prefaţă de d. Eugen Lovinescu". Imi reprodusese scrisoarea.

Dar în afară de oameni de felul ăsta, vin tineri foarte mulţi. Studenţi, elevi de liceu, băeţi de prăvălie, meseriaşi... Poţi să le 'nchizi uşa ? Poţi să nu-i asculţi ? Mulţi, la părerea mea negativă, îmi răspostează c'aşa şi pe dincolo. Şi te'ntinzi la discuţie până noaptea. Ce poţi să faci ?

FIECARE ARE UN DULAP...

In memoriile mele, făcând portretul unui scriitor, am consemnat şi următoarea anecdotă — dealtfel adevărată — şi care luminează nu se poate mai bine psihologia unor scriitori. Structura morală a poetului X e aş putea zice o dualitate.... de înger şi demon. Pedeoparte, de o candoare şi de o gingăşie suavă în vorbă şi gest, pedealta, cum m'am convins mai pe urmă, de o perfidie drăcească. Imi era bun prieten, doi ani în şir venea aproape zilnic în casa şi la masa mea. Dela o vreme, a'nceput să rărească vizitele, până n'a mai venit deloc. După câţiva ani, nepotul lui, poetul Y. îmi prezintă un caet de versuri să i-l citesc. Il întreb ce e cu unchiul său, prietenul meu, dece nu mai vine pela mine şi din vorbă'n vorbă, tânărul poet care înnainte de a trece pela mine luase şi avisul lui, îmi spune într'un moment de naivitate : „Unchiul m'a trimis la D-voastră, dar mi-a şoptit în acelaş timp : Vezi, du-te, arată-i caetul, dar să fii cu băgare de seamă : Lovinescu o să te invite la masă !"

— Nu-i aşa că e ciudat ? Va fi crezut oare că eu îl iuvitam în casă şi la dejun dintr'un anume interes ? Ţineam mult să-l am în preajma mea ? Dânsul luase felul meu curtenitor drept obiectul cineştie căror scopuri. In casa şi la cenaclul meu au venit şi vor mai veni atâţia scriitori. Să fie bineveniţi, dar să se ştie că n'am nici un interes să-i fac să mă caute.

Tot în legătură cu aceasta să-ţi mai povestesc o altă anecdotă tot aşa de edificatoare. Ştiam de ani de zile că poetul despre care ţi-am vorbit şade în gazdă la unul dintre actualii miniştri. Vezi, se mai găsesc încă oameni cu stare şi cu inimă cari pot pune la dispoziţia unui poet o cameră gratis. Dela o vreme îmi spunea că o să se mute în curând. După alt an, cerându-i noua adresă, am căpătat acelaş răspuns. Acum vreo trei ani, pierzându-i urma şi întâlnindu-l din nou mi-a spus că se va muta de-acum neapărat, deoarece fiul proprietarului a crescut mare, vrea să nu încomodeze şi că trebuie să plece.

Anul acesta îl întâlnesc iarăşi. Ei, unde stai acum ?

— Apoi, tot acolo.

— Era vorba să te muţi neapărat.

— Să mă mut neapărat ?

— Da — nu ştii când îmi spuneai ?

— Mmda Dar, nu mă mut.

— ? ? ? ? ! !

— Nu, nu, nu mă pot muta. Intre alte

bagaje pe care mi le-am adus în camera aceea este şi un dulap în care ministrul şi-a pus o parte din cărţi. Dacă plec eu şi iau dulapul, unde mai pune cărţile? Ştii Dumneata cât costă astăzi un dulap?

!!! ??!

Când am auzit asta, am pus-o în legătură cu povaţa ce dăduse nepotului: „Vezi c'o să te oprească la masă" şi mi-am făcut socoteala că şi-acea era un fel de... dulap.

Dela o vreme am văzut că unul dintre cei mai vechi amici ai mei, sburătorist statornic, nu mă mai onorează cu prezenţa. Nu mi-am putut explica lipsa, până zilele trecute când poetul, să-i zicem tot X, printr'o relaţie care nu era în definitiv o trădare, îmi aduce la cunoştinţă anumite lucruri, spunându-mi în acelaş timp că talentatul absenteist ar spune pe ici pe colea că eu sunt creaţia lui! Că dacă am fost ridicat până la înnălţimea lui Ibrăileanu de pildă, trebue să-i mulţumesc lui! Caşicum activitatea mea critică de 20 de ani şi nici cele 40 de volume scrise n'ar fi contribuit cu nimic la ascensiuneą mea până la umerii d-lui Ibrăileanu! Dar mi-am zis: ş'ăsta e un fel de chestie cu dulap.

Nu mai vorbesc de un alt scriitor care tot aşa pretinde că prin diferitele notiţe ce-a publicat despre mine m'a impus şi că ar trebui să-i fiu recunoscător. Ş'aici tot un dulap. Barim un tânăr scriitor care-a scos toamna trecută o revistă mi-a spus-o 'n faţă: „Ei, Domnule Lovinescu, vrei să te lansez?"

— Cum să mă lansezi Dumneata pe mine? — l-am întrebat.

— Bine. Să-mi dai un răspuns la o anchetă pe care am întreprins-o într'o gazetă

Ş'ăsta e tot dulap, şi încă dulap cu uşile date de perete.

Cum vezi, eu sunt creaţia atâtor scriitori! Te pomeneşti că şi Dumneata, chestionându-mă azi, mâine poimâine o să pretinzi că m'ai lansat.

NAŞTEREA SBURĂTORULUI

— E o vorbă: origina Convorbirilor literare se pierde în noaptea timpurilor. Cam acelaş lucru aş putea spune despre Cercul *Sburătorului* care a luat naştere acum 11 ani. Eu scoteam, dac'o cunoşti, publicaţia aceea „Lectura pentru toţi", până, odată, mă 'ntâlnesc cu Benvenisti, şi 'mi spune că Rebreanu, Minulescu şi Corneliu Moldovan vor să scoată în editura Alcalay o revistă. Dar ce fel de oameni or fi ăştia — îmi spune Benvenisti— nu ştiu: când vin împreună la mine, sunt entuziasmaţi, cad de acord în toate, dar cum vine unul singur, îmi pierd orice iluzie despre ei. Depildă, Moldovanu îmi spune că cu Minulescu mi-am găsit eu să scot revista? Minulescu, tot aşa: cu Moldovanu Domnule vrei să-ţi bagi în cârd? Ţi s'a urît cu binele? Vrei să dai faliment? Rebreanu, săracu, e băiat bun — el nu vrea decât ca să scoatem revista. N-ai vrea s'o scoţi cu Rebreanu Dumneata?

Şi în împrejurările acestea a apărut *Sburătorul*, eu fiind director şi Rebreanu secretar de redacţie. Numele aparţine lui Minulescu.

REVIZUIREA CONŞTIINŢELOR

— Mersul evolutiv al activităţii mele ar părea unora ciudat. Am început cu critica estetică pentruca la un moment dat să-i judec pe scriitori după un criteriu naţional, moral şi social.

Aceasta a fost în epoca neutralităţii când o parte dintre scriitorii noştri de seamă se dedau unui trafic moral fără precedent, când interesele naţionale dictau tocmai din parte-le o atitudine patriotică mai presus de orice.

După războiu, când idealul nostru a fost împlinit, când astfel de preocupări nu mai interesau, m'am retras în vechea atitudine estetică, contemplativă. Rolul criticului este, cred, să-l urmărească pe scriitor nu numai în acţiunile literare dar şi în faptele lui, în legătură cu neamul şi societatea din care a ieşit.

Această ultimă preocupare a criticului devine un imperativ, atunci când marile interese ale ţării sunt în joc. Depe urma acţiunii acesteia a mea din preajma războiului am avut multe neplăceri din partea nemţilor cari au trimis să mă aresteze din prima zi a înnapoierii mele în Capitală.

LITERATURA DE RĂSBOIU

Cea care a apărut în primii ani după încheierea păcii e o literatură scrisă *sur le vif*, memorialistică,—jurnal transcris când senzaţia era proaspătă. Acum, când sentimentele produse de războiu s'au refrigerat, scriitorul ia faţă de evenimente o atitudine senină, rece, obiectivă. Dealtfel nici nu e nevoe să fi fost în tranşee. Rebreanu n'a fost pe front şi totuşi a scris „Pădurea Spânzuraţilor".

TEATRUL RURAL

— Vrei să spui piese de teatru cu subiecte din viaţa ţărănească. Nu afirm că ţăranul nu poates fi material estetic, totuşi e mai puţin apt unei creaţii superioare. Aceasta, din cauza psihologiei lui simpliste. Operele literare mari au de fundament actul deliberării. Psihologia rurală e brută, nediferenţiată. Decât un ţăran mai bine ia ca subiect un pantalonar care la fiecare acţiune are o deliberaţie. Evident, toată literatura semănătoristă e pitorească dar nu e psihologică. Toţi prozatorii ţărănişti au eşuat când au încercat să facă psihologism. Sadoveanu, în mediul burghez, e lamentabil. Caragiale a dat în „Năpasta" o psihologie a ţăranului, inexistentă — făcută. Aşa încât, nu întrevăd prea mari şanse teatrului rustic chestiune scumpă dumitale.

CRIZA POEZIEI

— E drept, lirica trece azi printr'o criză. Ultimii ani nu ne-au mai adus surpriza niciunui poet nou. Ar fi bine dacă proza încă subiectivă ar mai înceta, gestând pentru o fază de obiectivare, dând pas poeziei.

POETUL VIITORULUI

— Il aştept dar nu-l întrevăd. Modernistii, aşa zişii „trăsniţi" au eşuat în încercărilor lor. Sunt deja învechiţi. Lipsindu-le apoi acel element durabil, universal, — sentimentul, — peste câţiva ani nici nu vor mai exista. Asta e tragedia lor. Toate dadaismele şi celelalte *isme* au naufragiat în streinătate. Cu atât mai puţine şanse vor avea la noi.

Limba franceză e istovită, uscată. Insuş Paul Valery n'a putut să-i dea o vigoare nouă. Limba noastră e încă în formaţie, aşacă poetul viitorului va putea huzuri în ea mulţ şi eficace. Dovadă cazul lui Arghezi. Cine credea că după Eminescu va mai veni un alt poet mare care să o foioasească într'un chip atât de original?

Mina de aur a limbii româneşti nu se va epuiza încă 100 de ani, de aci înnainte.

..DESPRE UNIVERSITATE

— să nu mai vorbim. Două lucruri mi-au displăcut întotdeauna: când mi se spune *Eugen* — eu iscălesc întotdeauna *E.* Lovinescu, aşa că nu e vorbă de Eugen — şi când aud de Universitate. Am fost doi ani docent universitar, după războiu mi s'au propus catedre la Iaşi şi la Cluj. Ştiu că la noi se măsoară importanţa individului şi după funcţia ce îndeplineşte. Am avut întotdeauna oroare de atmosfera noastră universitară. N'aş fi putut suporta să fiu *propus*, să se *refere* asupra mea: timbrul şi petiţia aceea pe care trebuie s'o înnaintezi pentru mine sunt lucruri odioase.

Da, întotdeauna cei mai buni prieteni ai mei mă plictisesc cu compasiuni de felul acesteea: tu, dragă care-ar fi trebuit să fii la Universitate: Mă plictisesc pur şi simplu!

Pendulele apusului poleiau aurul depe coperta cărţilor din rafturi. D. Lovinescu şi-a sters ochelarii aburiţi de vervă şi a întors butonul electric. M'am ridicat căci între timp se strecuraseră în salon patru noui musafiri, toţi cu valizele la picioare. Erau, desigur, aspiranţi la fala muzelor, şi veniseră din funduri de ţară ca să audă cuvântul Maestrului.

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 18
27 Aprilie 1930
5 Lei

IANCU VĂCĂRESCU

Ctitorii

IANCU VĂCĂRESCU
(1792—1863)

de PAUL I. PAPADOPOL

Istoria desvoltării culturale a unui popor cuprinde — fără îndoială — pe lângă valorile absolute, atâtea întrupări relative, atâția pași pe nisip, atâți sacrificați pe altarele curate, dar primitive ale renașteri sufletești, atâția începători umili pe cari — poate — vitregia soartei i-a lăsat în această modestă și precară perspectivă. Firește că — și între aceștia — se poate efectua un interesant triaj, o selecțiune în măsură să-i ridice — pe unii — mai în evidență, să-i scoată din modestia anonimatului, să-i clasifice printre așa zișii fericiți începători.

Fără îndoială, că Iancu sau Ioan Văcărescu (al cărui tată fusese Alecu, unchiu— Nicolae, bunic,— Enăchiță, iar străbunic Ștefan „învățat în literele elene și, mai ales în pravilele împărătești, dedat, și prin experiență și printr'o minte dreaptă și sănătoasă cu daraverile judecătorești" — după spusa lui *Al. Odobescu)* este unul dintre acești fericiți începători, despre înaintașii cari — după un alt sobru cântăritor al valorilor culturale — chiar dacă aveau mai puțin talent, mai puțină dăruire dumnezeiască — se impuneau prin aceea că, fără șovăire „credeau în scrisul lor".

Și fiindcă ne găsim în domeniul expertizei literaturii prin literatură, să amintim această cea mai justă caracterizare a Văcărescului nostru, al cărui portret literar îl încercăm în cele de față, aceea a lui *Gr. Alexandrescu* care circumscrie valoarea marelui său protector ,prin următoarele versuri :

Așa când viitorimea, al nostru judecător,
. . . . . .
Va voi să cerceteze pe acei cari întâi,
Stătură începătorii românești Poezii —
In numele celor de frunte numele tău
[va găsi
Și-a întemeeri cinste dela ea vei dobândi

căci, adaogă poetul, ca un fel de justificare :

Sânt mult mai vrednici de cinste acei
[cari au făcut
In știință sau în arte fericitul început,
Decât cei ce, după dânșii și de dinșii
[îndreptați,
Au ajuns desăvârșirea, de exempluri
[ajutați.

E tocmai punctul de vedere istoric care convine de minune acestor fericiți începători din sforțările cărora două lucruri se pot desprinde fără discuțiune : completa sinceritate — pedeoparte — infima contribuțiune cu care au promovat scrisul românesc, pe de alta.

Și valoarea lor poate fi subliniată și astfel : prin atmosfera culturală generală care — în vremea lor — se putea respira în principatele române, prin clasa boerească din care făceau parte și unde tocmai această înstreinare era mai completă.

Și, în loc de altă dovadă, voiu aminti că, întocmai ca *Eliade* și *Cârlova,* Iancu Văcărescu compusese, în copilărie, versuri grecești „cunoscute la curtea domnească a fanariotului Caragea" (1). Fapt sigur e că Văcărescu a știut să se deosebească din vreme, să se smulgă din acest mediu și să devină nu numai un apreciat versuitor, nu numai un cărturar de frunte, dar un exponent al sufletului românesc, al „românismului integral" (1), lucru pe care l-a dovedit în atâtea prețioase direcțiuni dintre care amintim în 1818 intervine în favoarea lui Gh. Lazăr, pentru deschiderea școalei românești dela Sf. Sava ; la 1821 simpatizează cu mișcarea lui Tudor — din care cauză e silit să se refugieze la Paris ; „când adunarea obștească s'a deschis (1831) sub o prezidenție rusească, nu a mitropolitului... Iancu Văcărescu a protestat energic contra acestui abuz muscălesc) (1) lucru care i-a atras o deportare de 6 luni ; se interesează foarte de aproape de teatrul începător fie controlând — „împreună cu *Const. Golescu* și aga C. Cantacuzino — zidirea unui teatru pentru care se făcuse o colectă", fie traducând opere dramatice *(Regulus* de *H. I. von Collin ; Hermione* de *Fr. W. Ziegler* etc.), fie îndemnând pe alții (Erdelyi) la acest lucru. Sânt tot atâtea momente care caracterizează de minune sufletul acestui om de lume, cărturar distins, cunoscător al marilor literaturi europene și patriot desăvârșit.

Dar ceeace contribue mai mult la caracterizarea acestui suflet este tocmai produsul acestuia — opera sa poetică modestă ca realizare și redusă ca proporții — atât de uitată, poate din cauza preocupărilor ei elementare și legată de o realitate imediată — desigur — din aceea a formei sale greoaie nesigure și — uneori— chiar deadreptul prozaice, copilărești.

Dar, mai întâi, câteva cuvinte despre traducerile Marelui logofăt Iancu Văcărescu — și mai numeroase și mai îngrijite decât ne-am fi așteptat pentru starea în care se găsea poezia românească între 1818—1827. Și de astădată, prin urmare, ni se rezervă o plăcută surpriză care ne va ajuta la caracterizarea literaturii lui I. Văcărescu : pasiunea pentru operele dramatice, pentru dramele bune ,serioase și în vază pe atunci în Europa occidentală. E și aici un prim rezultat al alesei educațiuni pe care o căpătase încă din copilărie, al contactului cu spiritele înalte (cum era profesorul Colson) rătăcite, pe atunci, în principatul muntean, al călătoriilor sale de studii sau de agrement, al lecturilor asidue între care, dacă vechea și noua literatură grecească trebuiau să se enumere, ocupau un loc de frunte atâtea creațiuni ale marilor maeștri ca : *Faust* al lui *Goethe,* apoi : *Molière, Racine.* Apare în felul acesta I. Văcărescu — ca un reprezentant al celor două mari literaturi — franceză și germană — care își încrucișau — pe atunci — spadele pe arena scrisului european. Cunoscându-le în toată intimitatea, I. Văcărescu operează, în coprinsul lor, o interesantă selecțiune — având ca normă poate, interesul practic, utilitatea lucrărilor demne de tradus și oprindu-se, mai ales, la acelea înălțătoare din punct de vedere patriotic și moral — preocupări atât de frecuente și în opera sa originală.. Fapt sigur e că patriotismul Marelui Logofăt s'a manifestat, în scris, și printr'o contribuțiune socială — prin acea însemnată serie de traducțiuni *(Ceasulu de seară, Regulu, Grădinaru orb* sau *Aloiul înflorit, Britanicu, Ermiona, mireasa lumii celeilalte)* în captarea greoae și primitivă a cărora limbă românească încerca nu numai să devină artistică, să se supună rigorilor unei versificații, dar să îmbrățișeze posibilitățile poetice ale modelelor, să se rafineze, să se superiorizeze. Firește că — ținând socoteală de totalul împrejurărilor cultural-literare — la mare lucru nu ne puteam aștepta. Incercările lui Văcărescu astăzi — n'au nici un fel de valoare. Ceva mai mult : prea mare n'au avut nici atunci când au fost scrise.

Ba încă reprezentarea *Ceasului de seară* fu primită (poate și din considerații politice — aversiunea traducătorului pentru Rusi) cu fluerături. Fapt sigur e că astfel de tentative de traducere nu puteau fi reușite, cu toată priceperea și bunăvoința autorilor lor : se împotrivia istoria limbii și literaturii care nu avusese de unde să pună, la îndemâna lui Văcărescu, nici materialul, nici varietatea, nici finețea, nici spiritualitatea modelelor străine.

Totuși traducerile Văcărescului au 3 elementare virtuți : pe aceea de a fi încercat o primă șlefuire artistică a limbii românești, pe aceea de a fi îmbrățișat, cu destulă dexteritate, pretențiosul original, pe aceea — mult mai importantă— a clarității cu toate numeroasele piedici care i se opun la toate răscrucile.

Și tot așa stau lucrurile cu încă două încercări dramatice — Napoleon la Șoen Brun și Santa Elena — tot cu caracter istoric — desigur : tot traduceri, poate ceva mai libere de model — „deși I. Văcărescu le dă ca opere originale". *(O. Densușianu).*

Ne rămâne să stăruim — în cele ce urmează — asupra operei originale pe care I. Văcărescu a primit s'o publice (unul din marile sale sacrificii) în două colecțiuni, aceea de *Poesii alese....* dela 1830 și aceea intitulată : *Colecție din poeziile D-lui Marelui Logofăt I. Văcărescu,* publicată de *I. Voinescu, la 1848.* Intâlnim în ea destule preocupări ideologice, în legătură cu care se avântă sensibilitatea poetului, și numeroase influențe dinnăuntru sau din afară și îndeosebi : erotismul lui Ovidius, alături de accentele amoroase și galante ale poeziei neogrece, italiene și franceze — în complexul cărora se strecoară — cu destulă sfiiciune — pe deoparte entuziasmul patriotic al cântăreților romantici, pe le alta sensibilitatea

duioasă a muzei poporane transfigurată de lăutarii-ţigani, atotputernici şi insinuanţi. E un întreg complex de plămădire artistică din care se vor desprinde îndeosebi cei doi adversari: Atanasie Cristopulos, noul Anacreon a cărui influenţă e sdrobitoare în apariţia lui Cupidon din *Primăvara amorului* şi romanticii francezi (Dorot, Piron, Lebrun, Gilert, Parny, Voltaire) din opera cărora atâtea ecouri se vor furişa — ca traduceri, localizări sau elemente de amănunt — în versurile acestui prim părinte al versului românesc. Şi nu fără valoare este faptul de a şti că superioritatea lui I. Văcărescu faţă de atâţi versuitori antecesori sau contemporani se datoreşte — în bună măsură acestei contrabalansări a neogrecismului strimt şi legat de preocupări materiale prin ponderea de preţ a literaturilor occidentale şi în deosebi a celei franceze — înviorătoare, deschizătoare de orizonturi şi dătătoare de nădejdi. Nu avem pretenţiunea absurdă să susţinem că I. Văcărescu îşi va fi dat seama de acest lucru şi că — deci — intenţionat — ar fi procedat aşa. Astfel de intenţiuni cu greu pot fi descoperite chiar la unii poeţi contemporani cari nu vor să înţelcagă că, în anumite direcţiuni, pot activa mai cu succes. Instinctul său artistic a urmărit însă tocmai firul pe care raţiunea nu putea atunci să-l recomande.

Şi lucrul acesta trebueşte mai cu seamă ţinut minte — pentrucă el ne pune în faţă un om de gust, un cunoscător şi un apreciator al literaturilor. Şi gustul acesta e cu atât mai evident, cu cât, deşi în mai strâns şi mai timpuriu contact cu limba şi literatura neogreacă (pe care i le putem considera limbă şi literatură maternă) el reuşeşte să se smulgă din cercul vitios al acestora, să se descotoroseaşcă de mrejile lor magice şi să se orienteze — atunci când furat de vis stihueşte — spre lira, mult mai variată, mai îndemnătoare şi mai eloquentă, franceză — pentru accentele căreia avea destule predispoziţii sufleteşti.

Şi superioritatea lui poate fi pusă în evidenţă şi astfel: gândiţi-vă numai la aceasta: ce se cânta până la I. Văcărescu, care erau motivele versificate de predecesorii şi contemporanii săi şi sesizaţi noutatea pe care opera lui a adus-o: în locul erotismului sensul, bolnav şi monoton, — gravitatea gândirii filosofice, abstracţiunea reflexivităţii din: „Tânărul" în care ni se spune că tânărul nu poate birui toate relele ce-i ies în cale, pentru că „sfânta armă" a răbdării

Nici bătrâneţii
Deplin s'a dat.

„Ceasornicul îndreptat" în care, adresându-se ceasornicului, îl roagă să-şi iuţească sau încetineze mersul „după cum faptele sânt bune sau rele, fericite sau nefericite" (2); „La mormântul lui Costache Ghica:

Fiu d'un părinte strălucit,
D'o mumă Văcărească
Ban, general, bogat, cinstit,
Cu minte bărbătească.

în care ni se vorbeşte de „mândria" omului:

Un pumn de lut, ce zace 'nchis
Şi-alteeva nimica.

Dovedesc toate acestea cu prisosinţă că, spre deosebire de atâţi stihuitori mărunţi, Iancu Văcărescu este un cugetător — e drept: cam încâlcit, din cauza sărăcici mijloacelor de exprimare — preocupat de variatele probleme ale existenţei, sufletului şi morţii. cel dintâi reprezentant român al inspiraţiei filosofice.

Şi mai dovedeşte aceasta ceva serios: că acelaş — tot pentru prima oară — nu-şi extrage sentimentul „din simple sonorităţi şi culori, din imagini în legătură cu situaţiuni mai mult sau mai puţin banale, puse în versuri armonice — ci din idei, în care poetul rezumă, cât mai strâns, multe fapte" (2), că, prin urmare, se serveşte de o precisă dublură ideologică.

Lucrul poate fi evidenţiat şi altfel: printr'o elementară comparaţie între poezia erotică sau patriotică a sa şi a antecesorilor săi. In legătură cu cea dintâi amintim acea pe drept preţuită „Primăvară a amorului" în care ideologia e atât de clară şi de precisă, încât poate fi cu uşurinţă rezumată şi în care elementul descriptiv abundă la fiecare pas. Nu mai sântem aici în domeniul offurilor şi affurilor, a lui

A trăi făr' a iubi
Mă mir ce traiu o mai fi

a unchiului său *(Nicolae);* a lui:

De lacrămi vărs pârae
Cu groasnică văpae
Şi sufletul îmi ese
De oftaturi adese.

a tatălui său sau chiar a cunoscutei tângueli:

Oh! amar şi vai de mine!

cu care bunicul său încheiase acea „Amărîtă turturea" — atât de puţin proprie. Iubirea lui Iancu Văcărescu este ceva organic şi profund care „îşi face punţi..... peste mări", de care poetul nicăeri nu poate scăpa:

Mii de piedici, mii de curse
Peste firea toat' a 'ntins;
Lacrămi în zadar sânt curse:
Unde-oiu merge, eu sânt prins.

un zeu din mrejele căruia nimeni nu se va putea sustrage.

Şi un argument decisiv îl constitue poezia patriotică în care I. Văcărescu excelează, ajungând la culmi nebănuite pentru acel timp şi pentru situaţiunea socială în care se găsia. Amintesc patru bucăţi: „Cântecul românesc" cu care (la 1821) va fi întâmpinat pe Tudor:

Hai, Române, căci e vreme
De când ţara ta tot geme,
Suferind cumpliri şi groaze,
Sub rusinea multor loaze.

„Marşul românesc", scris cu ocaziunea „reînfiinţării Miliţiei Naţionale" (1829), care ne aminteşte pe Cârlova şi Gr. Alexandrescu — şi mai ales: „La Milcov", cu acel final sentenţios:

..despărţit ori depărtat, fratele-i tot frate!

Dar valoarea lui Iancu Văcărescu poate fi subliniată şi altfel: prin forma poeziilor lui care, deşi greoaie şi plină de inversiuni, incorectă şi primitivă, — prezintă totuşi destule calităţi şi în deosebi: o claritate uimitoare, o unitate desăvârşită de vocabular, dar mai ales o nebănuită dexteritate simetrică — în legătură cu care amintesc numai faptul că Ioan Văcărescu este acela care — prin „La Pravila ţării", „Primăvara amorului", „La mormântul lui C. Ghica", „Caleidoscop", „La ochi" etc. — anunţă versificaţia „Luceafărului" lui Eminescu, introducând posibilităţile versului iambic în poezia românească.

Iată atâtea motive care justifică omagiul şi recunoştinţa noastră.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ioan sau — după cum i se zicea — Iancu Văcărescu era fiul lui Alecu Văcărescu, stihuitor fără însemnătate — născut la: 1781 (I. Ghica), 1786 (O. Densuşianu), 1892 (G. Bogdan-Duică — a căruia ipoteză o acceptăm). Studiază în ţară şi străinătate (la Viena unde merge însoţit de dascălul său şi de Costică Ioan Fălcoianu un tânăr studios — şi rămâne 6 ani; şi — poate — la Pisa). Imediat după întoarcere e exilat la Buzău. E numit ispravnic la Târgovişte, dar e înlocuit la 1817. Ca patriot înflăcărat scrie (la 1818) „La Pravila ţării", şi sprijină acţiunea didactică a lui Lazăr (la 1818), acţiunea politică a lui Tudor Vladimirescu (1821), refuză să iscălească Regulamentul organic şi se ridică împotriva prezidării Adunării de către un consul străin, în locul mitropolitului ţării. Se refugiază la Braşov. Revenind, îşi ia ocupaţiunea de mare logofăt al departamentului cauzelor străine. Din cauza atitudinii sale patriotice e exilat la episcopia de Argeş, la moşia Moţăeni sau la Câmpulung unde rămâne până după confirmarea regulamentului organic (6 luni). Restul vieţii e magistrat, sprijinitor al culturii şi politicii constituţionale, deputat. La 1844 e ales preşedinte al *Asociaţiei literare*, având ca secretar pe I. Voinescu II, şi N. Bălcescu, iar în comitet pe: C. G. Filipescu, St. Golescu şi Gr. Alexandrescu — societate care cuprindea pe toţi scriitori români din Bucureşti, afară de Eliade.

In 1848 e membru la înalta curte. Moare la 3 Martie 1863.

Scrieri:

a) traduceri:

1. Rasin: Britanicu. Buc. 1827; Buc. 1861;

2. Regul, tragedie din limba germană. Buc. 1834,

3 Ermiona sau mireasa lumii celeilalte, tragedie. traducere din nemţeşte dela Ciegler. Buc., 1834;

4. Grădinarul orb sau Aloiul înflorit, traducere din Kotzebue. Bucureşti 1836;

5. Ceasul de seară, trad. din A. de Kotzebue; (reprez. 1850);

6. Bertrand şi Raton, trad. din Scribe (după 1846);

b) Traduceri probabile:

8) Napoleon la Şoen Brun şi Santa Elena, Buc. 1847;

c) Originale:

9) Poezii alese din ale D. Marelui Logofăt I. Văcărescu, Buc. 1830 (publi. I. Eliade);

10) Colecţie din poesiile D-lui marelui logofăt I. Văcărescu. Buc. 1848 (publicată de I. Voinescu II).

P. I. P.

---

1) G. Bogdan-Duică: Istoria literaturii române.

2) Poeziile Văcăreştilor în „Biblioteca românească", No. 2.

poezie

VICTOR EFTIMIU

DOINĂ

Frunzuliță micșunea
Unde e Moldova mea ?
Bate vânt de primăvară
Și m'apucă dor de țară
Inima tresaltă'n mine
Dă revarsă tot suspine
Că m'ajunse ceasul greu
Și nu-s pe pământul meu
Că m'ajunse ceas de moarte
Și Moldova e departe...

Frunzuliță micșunea
Unde e Moldova mea
Să-i ascult isvoarele
Când răsare soarele,
Freamătul răsurilor
Basmele pădurilor
Cucuitul cucului
Cântecul haiducului,
Zumzetul albinelor
Liniștea grădinelor,

Foșnetul livezilor
Mugetul cirezilor
Ce sosesc în tropote
Dangătul de clopote
Și'n adâncul serilor
Tainele tăcerilor
Unde e Moldova mea,
Frunzuliță micșunea ?

INGEMĂNARE

Cu amintirea ta mă leagăn ceas de ceas
Și mă pătrunde 'n inimă ca un parfum.
Te fierb în sânge și te pot în pământescu-mi pas
Și rătăcim, pierdut noroc, pe vechiul drum.

Cum e pământul strâns cu rădăcina,
Ingemănate suflete-amândoi.

In asfintitul tău îmi vărs lumina,
In zorii mei amurgul ți-l înmoi.

Descântec de durere și 'ncântare,
Atât de mult a mea, când umbră ești, —
Mânii din iad și nici puteri cerești
Nu mi te-or smulge-acum a doua oare!

GEORGE DUMITRESCU

PRIMĂVARA

A răsărit un ghiocel
în sufletu-mi uitat de soare !
Să se fi scuturat polenul fecund,
— ca dintr'o floare —
din ochii tăi,
pe inima-mi pustie și rece,
în lutul stins
și cu putere de miracol să se fi prins ?

Nu știu !... dar simt c'am zămislit un vis !...

O dimineață nouă, mi-a deschis
ca pe-o sămânță neagră și uscată
inima mea de plumb
și iată !... acum,... iată,
darul tresăririlor dintâi,
adâncul rugămintii ochilor „Rămâi" !...
curata floare a lutului scăldat de ploi,
și toată primăvara, într'o floare nouă, pentru noi !

VIRGINIA GHEORGHIU

INCHINARE IN NOAPTE

Dorm străzile resfrânte în lumina cerului,
Dorm casele 'ngrămădite sub acoperișuri ;
Și îngerii vin nevăzuți din luminișuri,
In fiecare seară pe la case
Să numere sufletele de copii rămase...
Dorm și îngerii cu aripile închise
— Cărțulii minunate de vise...
Fluturi cerești risipiți din mâini sfinte,
Peste case, peste leagăne, peste morminte.
Dorm florile îmbrăcate cu rouă,
Fericite ca o fetiță în rochiță nouă.
Dorm și morile la margini de orașe,
Aplecate peste ape pătimașe...
Și din sus pe rîuri, sbuciumate
Vin răslețe stele înecate...

MATEIU C. ALEXANDRESCU

FIOR

Cine-a bătut cu deget de lumină
In geamul meu ocrotitor de besne ?
Ce chee-a lunecat atât de lesne
In ușa înțepenită de rugină ?

De-i mâna ta ce-mi înfioară clanța
Și-s pașii tăi care-amuțiră-afară,
Pe pragul de dureri ce ne separă,
Vii prea târziu, când m'a ucis speranța !

O, de veneai o clipă mai 'nainte
De-a sfârâi în candelă feștila !
O, dac'o clipă mai de vreme mila
Ți-ar fi adus de robul tău aminte !..

N. DRAGHICESCU

SIBIIU

FATA DASCĂLULUI

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

In capătul târgului liniștit, era o gospodărie din bătrâni. O casă acătare cu pereții albi ca helgea, cu ferestrele în chenare negre trase cu îngrijire și prispa înaltă de jur-împrejur, unsă de curând. Casa cu stâlpi de lemn, încrustați frumos, zâmbea. Nu-i vorbă era și șindrilită, dar vremea — bat'o pârdalnicul de vreme....— își încolțise dinții ei pe ici colo, în acoperiș.

Ograda era de tot mare, cu o grădiniță în față, despărțită cu ostrețe mici. Aproape de poartă o altă căsuță : o cuhne, și de cealaltă parte, lângă fântâna cu cumpănă, șura și grajdurile.

In dosul casei bătrânești : o livadă cât vedeai cu ochii, de te prăpădeai în ea, cu pomi roditori și 'n fund lângă niște răchite — un râmnic.

Aici copilărie Aspasia.

Era primăvară .

Aspasia după ce gătea toată treaba, la amează, eșia în portiță. Cu ochii ei albaștri privea în josul uliței dinspre târg ; se uita o bucată de vreme așteptând ceva ; c'un dor nebiruit în suflet își pierdea gândurile pe dealurile ce se vedeau verzi de-a mai mare dragul, iar pe muchea uneia din ele se înșiruiau copacii ca niște umbre de cărbune pe cerul senin. Lumina soarelui împrăștie veselia și norocul ce venea de pretutindeni.

Din când în când trecea pe drum câte o femee desculță, oacheșă, subțirică și dreaptă, cu fusta neagră, încrețită, cu cămașa cu altiță, spunând : „sărut mâna". Apoi, la gard, se arăta femeia gospodarului Vasile al Dudului, — că doar era vecină și cumătră : îi botezase Aspasia. Vecina cu brațele roșii, suflecate și obrajii prin care ar fi vrut să țâșnească sângele, o întrebă :

— Ce mai faci, coană Aspasie ? Gata gospodăritul ? Trebue să vie dumnealui. Îl aștepți....

Și Aspasia răspundea blând :

— Da.

Iar de peste drum, soția tânără a telegrafistului, abia măritată de vreo șase luni, o drăcoaică nu altceva, cu ochii ca două mărgele sclipitoare, negre, ce nu mai aveau astâmpăr în cap, râzând la fiecare clipă și copilăroasă, parcă nu mai avea nicio grijă, puțin cepleagă, intră în vorbă și ea :

— Ai auzit ce-a pățit primărița ? Mi-a spus Nicu. Lasă că'ți voi povesti după amiază. Duminică mergem la pădure. Ai să mergi și mata cu domnul Trandafir ? Punem caii la docar. Nicu mai aduce și doi țigani. Are să fie voe-bună și niște pui fripți. Ce bine îmi pare ! și râdea, văzându-i-se dinții albi ca mărgăritarele.

Aspasia pe gânduri, rosti încet :

— Voi vedea...

Și iată că din fundul uliței venea ca întotdeauna cu pași legănați, cu mâinele în buzunare, încet, domnul Trandafir. Ea cum îl zări, fugi în cuhne, puse făina, ceaunul care clocotea pe foc și până intră el în casă, până ce puse pălăria în cui, până ce'și mai roti privirea ca de obicei prin odae și tuși scurt de câteva ori și mămăliga fu adusă pe fund. Pe masă era întinsă o față curată, cu două tacâmuri. Copii, deoparte, cuminți se așezară la o altă măsuță rotundă pe trei picioare, pusă în pat, lângă fereastră. Aspasia, învăluindu-i cu o privire bună de mamă, le dădu de mâncare. Domnul Trandafir se așeză pe scaunul dumisale și își scoase surtucul. Era posac, cu două trăsături între sprincene, cu fruntea mică de câteva degete, terminată cu părul în sus, ca o perie. Avea niște ochi căprii, șterși, cu fața ciupită de vărsat, c'un nas borcănos și o mustață cu fire roase de dinți. Pielea de pe mâini îi era roșie, pistruită, zbârcită ca la bătrâni.

După ce mâncă ochiurile pe unt și întinsă mămăliguța în brânză proaspătă de vacă, clepăind când mesteca, la sărmale, îi sări țandăra, trântind furculița :

— Ii afumată, dracul să te ia !

— Ți se pare... răspunse Aspasia cu ochii în jos și cu sângele puțin ce'l mai avea în față.

— Cum mi se pare ? ! Miroase și tu ! Și 'i întinse farfuria sub nas și se ridică supărat dela masă.

Aspasia, amărîtă, se uită pentru o clipă pe fereastră. Trandafir, prin odae, cu glasul ridicat.

— Toată ziua stau cu nasul în hârtii ; n'am când să fumez în tihnă ! Parcă tu știi ce va să zică notar ! Notarul trebue să cunoască toate legile, la repezeală, pe degete, c'apoi rău. Unul intră, altul ese din cancelarie : ba, că i-a murit un copil, ba că se 'nsoară, ba că vinde vițelul, ba dracul mai știe ce. Prefectul la mine, ministrul la mine, procororul la mine. Și doar am două mâni și un cap. Viu acasă ; poftește mâncare afumată ! Așa l-ai îndopat și pe bărbatu-tu de-a crăpat și acum am rămas eu. Dar cu mine nu merge ! Cu mine are să se sfârșească odată ! Cu mine !....

— Dece mă rozi veșnic ? Și nu'mi tihnește o bucată de pâine pe care o înghit, făcu Aspasia și'și șterse lacrimile cu șorțul.

— Ce'mi miorlăi ca o mâță ? ! De asta ești bună ! Cine dracul te-a scos înaintea mea ?! Piază rea ce ești ! Pleacă și adă cafeaua.

Și ea eși și o aduse. Copiii, se furișară, pe ușă. Ei știau ce moară îi așteaptă câte odată când tata batjocorea pe mama lor.

— Privește-i te-am luat cu doi copii ; numai unul e al meu.

— Atunci am fost bună ; aveam bani de zestre. Dacă aș mai avea ce bine ar fi, i-ai toca și pe aceștia în cărți cu toți ticăloșii târgului.

— Taci, viperă ! țipă Trandafir.

— N'am să tac, pentru că m'ai nenorocit. Uite în ce hal am ajuns. Dacă ar trăi tata și mama, nu ți-ai mai bate joc de mine ! Trai e acesta ? Mai rău ca o roabă, todeauna batjocorită.

— Ticăloasă !

— Da ticăloasă pentrucă te-am strâns de pe drumuri !

— Tu ? !

— Da eu. Te-ai văzut stăpân în gospodăria asta agonisită din bătrâni și vreai să mă scoți pe năsălie. Găsite-ar damblaua să te găsească !

— Sfârșește, gură spurcată !

Și Trandafir cu ochii mici, îndrăciți, scrâșnind din dinți, se repezi la Aspasia, lovind-o pe obraz.

— Să te învăț minte, cățea ce muști !

Și înjurând și izbind cu pumnul în masă, sărind țandări dintr'un păhar, — eși pe ușă....

Aspasia rămase plângând. Lacrimile îi picurau pe mâna dreaptă, cum își lăsase capul pe ea. Pieptul i se sbuciuma. Suspinele adânci i se pierdeau în tăcerea odăii. Ii venea să'și facă o seamă, să se mântue cu ea. Viața asta amară nu o mai putea răbda. Căci nu era zi lăsată dela Dumnezeu, să nu-i găsească pricină. Și cu ochii roșii eși la lumina soarelui. Afară ograda era plină de paseri. cloști cu pui mititei ce fugeau de colo până colo, boboci ce se pierdeau în valurile de iarbă și de lobodă, rățuște care alunecau ca bulgării de aur pe ochiurile de apă de lângă fântână.

După ce isprăvia ce mai avea de lucru prin cuhne, se așeză pe prispă. Cosea la un prosop. Copiii dădeau ce dădeau o raită prin ogradă, prin livadă, apoi se strângeau în jurul ei.

Fetița de trei ani, cu părul bălai și obrajii rumeni, o trăgea de poală și o întreba :

— Mamă, ce are păsărica în cioc ?

— Hrană pentru pui. E o rândunică,— și o sărută pe frunte pe copilă.

Iar băiatul de șase ani, apucând-o de bărbie :

— Mamă, de ce tata e rău cu mata ?

— Așa e el, răspunse ea încet.

Cel mijlociu călare pe o nuia și mai gălăgios decât toți :

— Mamă, vreau fluturi.

Și așa o necăjeau cu întrebări multe până ce iar plecau la joacă.

Aspasia, din când în când, își ridica privirea la cerul de primăvară. Era așa de limpede și de albastru încât credeai că o picătură din el s'a furișat în ochii ei. Un nor, alb, departe, se destrăma încet-încet, fără nici o urmă. Din lumi necunoscute, umpleau văzduhul, razele pline de viață nouă. Și dela o vreme se apropia iar venirea lui Trandafir, acasă. La gândul acesta un negru i se făcea dinaintea ochilor. Tristețea o învăluia, îi apăsa sufletul, îi venea să plângă cum a plâns de atâtea ori. La început, el nu era așa de ursuz, nici nu o umilea așa de tare, dar de trei primăveri încoace viața-i era din ce în ce mai amară, mai dureroasă, mai întunecată.

De-ar fi știut că asemenea trai o așteaptă nu s'ar fi măritat a doua oară pentru nimic în lume. Credea, însă, că va da peste un suflet bun, să trăiască în liniște așa cum au trăit părinții ei până la adânci bătrânețe, până ce i-au înghițit pământul. Și s'a dus după Trandafir. El nu era nici frumos, nici prea tânăr, dar ce era să facă dacă cu cel întâi soț nu avusese noroc ? Se gândia mereu că a rămas cu doi copii. Avea nevoe de un tovarăș, de cineva cine să ție loc de tată la acești mititei. Apoi : ce s'ar fi ales din gospodăria ei, gospodăria aceea strânsă cu trudă, de bătrâni ? S'ar fi irosit, s'ar fi dus pe apa Sâmbetei. Abia trecuseră opt luni de când lopețile de țărână căzuseră pe sicriul bărbatului dintâi și Trandafir începuse să vie în casa ei, să o vadă, să'i deie a înțelege că ar vrea să o eie în căsătorie. El era mai mare decât ea cu cincisprezece ani. Se mira : dece până la vârsta lui, când firile de păr alb i se iviseră la tâmple, nu-și găsise o aleasă a inimii, să fie în rând cu oamenii ? Și Trandafir dela o vreme începu să vie mai des, cu haină nouă, bărbierit proaspăt, aducând acadele la copii.

Unde într'un rând a spus :

— Nu-i păcat, dudue Aspasie, să stai singură? Un suflet ca al matale ar putea ferici pe altul. Şi de atunci se uita adânc în ochii ei şi ghetele-i erau mai văcsuite şi manşetele albe scoase mai mult afară.

Nu treceau două zile şi poştaşul îi aducea scrisori roze sau ca liliacul, cu lăcrămioare la capătul hârtiei cu scrisul caligrafic, începând cu: „Scumpa vieţii mele Aspasia“ şi sfârşind cu: „depun viaţa la picioarele matale, Trandafir, notar“.

Odată părintele Agapie, pe când se întorcea dela vecernie, s'a abătut şi pe la ea. Il pofti în odaia cea mare, unde era atâta linişte şi răcoare şi nicio muscă şi miros de busuioc. Aspasia se grăbi să'i dea şerbet de cireşe şi să'i pregătească o cafea tare cu caimac cum îi plăcea Sfinţiei-sale. Părintele sorbia cu plăcere din ceaşcă; se mai uită pe la portretele din perete şi, mângâindu-şi barba albă, grăi:

— Aspasie, ştii de ce-am venit? Eu aş da cu gândul că ar fi bine să te măriţi iar. Ştiu că ai ţinut mult la Stâlpeanu, dar aşa a fost voia Domnului. Morţii cu morţii. Trandafir mi-a spus tot. Bărbatul la anii lui, e aşezat. Dacă crezi... Poate...

Asemenea aduceri-aminte îi treceau prin mintea Aspasiei; îi sunau în auz vorbele de demult şi trecutul ar fi răpit-o ca totdeauna în vraja lui, dacă în portiţă nu s'ar fi arătat Trandafir, acelaş cu faţa aspră. Venise seara. Ferestrele erau deschise şi năpădea înăuntru aerul plăcut de primăvară. Fluturii dădeau busna la lampă, lumina îi ademenea, şi ei se loviau ameţiţi de sticla fierbinte, până ce căzdeau doborâţi în ultimile sbateri din aripile gingaşe, pe canavana de pe masă. Şi această moarte după lumină, era întovărăşită de cântecele broaştelor ce se auzea în liniştea nopţii, venind dela ape de devale, din marginea satului.

Aspasia şi Trandafir vorbiau puţin, iar umbrele lor se mişcau pe pereţii albi. Era atâta răceală într'aceste două suflete de soţi, încât şi lucrurile erau cuprinse de un fel de monotonie. El sta cu nasul în „Universul“, fuma, întrebând din când în când câte ceva de-ale caseî, apoi dela o vreme gazeta îi căzdea din mâini, huruind, iar el se lăsa cu capul pe perne. Aspasia rămânea singură. Se aşeza cu coatele pe marginea ferestrei. Cu privirea despica întunericul nopţii. Ofta. Se gândea cine ştie unde, se uita mult la stele. Iar într'un târziu răpusă de oboseală, se culca şi ea. A doua zi disdedimineaţă era în picioare. O răcoare dătătoare de viaţă, o aromă de aer tare. Cocoşeii se întreceau şi ei în trâmbiţe slabe şi tot norodul de paseri se ţineau după ea. Din poale le asvârlea boabe şi gălăgia dispărea. Harnică se ducea la grajdul de alături, văruit pe dinafară. Focul era aprins pe vatra din cuhne, iar când se sculau copiii şi Trandafir, Aspasia le dădea la toţi, lapte fiert în căniţe albe cu poze pe ele. Ceasornicul bătea ora opt, iar Trandafir, se îndrepta înspre primărie.

Astfel îşi petrecea viaţa Aspasia. O singură mângâere mai avea: copiii şi grădiniţa. Grădiniţa o iubea mult. Sta ceasuri întregi, răbdătoare şi îngrijea de straturi, de răsaduri, de flori, pe care le stropea la timp seara şi dimineaţa. Cu degetul sfărâma bulgării mici, alintând toporaşii, viorelele, tufele mici de lăcrămioare. Ici erau margarete şi stânjenei, dincolo crini şi zambile, mai încolo micşunele şi maci. Apoi trandafiri şi'n jurul ostreţelor mici, smeură şi pomişoară.

...Şi Aspasia se ofilia. Ea nu mai era cea dealtă dată. Frumuseţea ei parcă o luase cineva. Din obrajii aceia rumeni ca bujorii şi plini rămăsese o faţă trasă şi cuprinsă de umbrele tristeţii. Buzele acele ca macul, deveniseră pale. Şi ochii mari, albaştrii, cu lumini de fericire în ei odinioară, se micşoraseră parcă, în fundul capului. Nicio floare nu mai era prinsă în podoaba părului blond. Din Aspasia veselă de altădată, 'naltă, plină la trup, cu mlădieri în şolduri şi cu sânu-i fermecător, rămăsese o umbră. Era în toiul tinereţii încă şi o mână nevăzută o prăpădia. Venea Dumineca. Aspasia se îmbrăca în rochie neagră. Ce bine îi sta în ea. Clopotul bisericuţii din sat, nu departe de casa ei, umplea văzduhul cu accente duioase. Din arama veche, se desprindea tânguiri, ca nişte fâşii de durere, smulse de undeva, din ceva ce-a fost şi nu se mai întoarce.

In liniştea dimineţii şi'n sărbătoarea aerului, se pierdea ecoul ca un suspin. La bisericuţa asta slujise, o viaţă întreagă, tatăl ei: dascălul Neculai Şi la gândul acesta, adus de cel dintâi dangăt din clopotniţa crăpată, în ochii ei se iveau stropi de rouă.

Aspasia pleca să se închine, la biserică, şi trecea pe sub poarta de stejar, cu streşină. O cărăruie albă se aşternea printre nucii bătrâni. Din ţintirimul ce fusese odinioară, rămaseră doar câteva cruci înegrite, răsleţe, cu slovele şterse de lacrimile ploilor.

Sub covorul de iarbă moale ce se întinde acum, dormea o lume dusă, ce trăise şi ea pe aceste meleaguri, bătătorise cărarea spre altar, chemată de aceeaş aramă. Sus pe dâmb, bisericuţa. O bisericuţă de demult, ghebosită de vreme. Aspasia păşi în pridvorul mic cu câteva lumini, apoi aprinse una la Maica Domnului.

Ceva mistic şi solemn plutia între pereţii aceştia de rugăciune, prin ale căror ferestre străbătea pulberea soarelui, pierzându-se în bolta din care atârna policandrul încărcat cu stele. Perdeaua dela uşile împărăteşti, făşia ca o aripă şi preotul ca un apostol, înălţa crucea asupra norodului. In sufletul Aspasiei pătrunseseră razele mângâierii: simţia cum o putere divină i se strecurase în toată fiinţa ei şi-i înălţa cugetul, îi lumina mintea şi-i alina suferinţele inimii. Glasurile de la strană se auzeau frumos, printre ele deslusea par'că şi pe acel al tatălui ei. Un fior o cuprindea. Lăsă fruntea în palmă, şi-l vedea: în partea dreaptă, la strană, cum sta în picioare şi cânta, îmbrăcat cu straie de şiac, cu o cravată neagră la gât la cămaşa-i albă de in şi cu ciobotele de iuft rusesc. Din când în când îşi ducea degetele lungi şi osoase la gură, îşi netezea mustaţa căruntă aproape spână şi cele câteva fire de păr în barba ascuţită. Apoi în răstimpuri, când gătea de cântat, îşi netezea fruntea mare şi brăzdată, cu o batistă roşie, în care mai aducea şi câte ceva dela biserică, în ea.

Il vedea cu firea-i bună, sfătos, cuminte, totdeauna cu glume pe buze, cu cusma de oae, roasă, ce o purta şi iarna şi vara, sprijinindu-se în băţu-i de corn încrustat de un cioban dela munte; cum îşi lua cheile grele din cuiul de sub poliţa din cuhne şi se ducea, puţin adus de spate, cum era înalt şi subţire, să deschidă uşile de la biserică, fie la vecernie, fie la utrenie, fie la sărbători, pe vremea bună sau rea. Dela un timp Aspasia îşi ridica fruntea, se uita la strană, îl aştepta să împartă coliva, să vie la ea, dar în zadar îl căuta cu ochii, în zadar suspina, el nu mai era. Şi Aspasia se întorcea iarăş acasă. Ziua de sărbătoare era lungă, nespus de lungă. Nu putea să lucreze nimica şi ceasurile treceau încet. Câteodată mai venea soţia telegrafistului, cum era sburdalnică, şi-i bătea capul, şi-i spunea fel de fel de întâmplări din târg, mai cu seamă de primăriţa, care îi plăcea să se uite în dreapta şi în stânga, de oarece avea un bărbat bătrân cu luna în cap şi stârb, iar farmacistul un tinerel oacheş, care trăia ca 'n sânul lui Avram pe lângă dumneaei.

Trandafir se ducea la Tudor Ignat, care mai era şi subchirurg şi scotea şi măsele la oameni, şi ţinea şi o cafenea mică, cu câteva mese, scaune şi un biliard. Aici se întâlneau perceptorul, un om roşcat, cu nişte dinţi laţi: vechilul dela curte, un leah deşirat ca un prepelicar şi care deşi venise de vreo douăzeci de ani în ţară, totuş vorbea stricat românește, şi un funcţionar dela gară, cu ghete galbene, cu părul negru, mare şi creţ, cu cravată tărcată la gât şi batista dela haină scoasă afară, —un tânăr ce se logodise de vreo cinci ori şi-i plăcea vinul.

In tovărăşia acestora Trandafir sta aproape toată după amiaza în jurul biliardului. De aici treceau la crâşma lui Haim, de pe uliţa a doua, unde avea un vin de Cotnar roşu ca sângele ce încălzea inimile. Vinul îl aducea în garafă, pe tavă, Sura, o domnişoară cu ochii negri şi umezi, cu faţa şi mâinile albe. Sura zâmbea la fiecare vorbă, cu privirea ademenitoare şi se lăsa chiar să fie strânsă de braţu-i moale sau alintată de bărbie, numai vinul să curgă prin pahare, să aducă garafe cu rubin una după alta.

Haim, cu ţăcălie şi c'un fes negru de catifea pe cap, îmbrăcat cu o haină lungă de lustrin, învechită, avea o odăiţă din dos pentru lumea bună. O odăiţă cu câteva sfeşnice de argint pe un scrin, cu o lampă de faianţă, atârnată de bagdadie, cu tablouri în rame vechi printre care şi pe baronul de Hirsch. Dela o vreme deschidea uşa încet şi Gavril, ţiganul, surâzând şi umilit, cu scripca în mână. El se uita la tovarăşul cu chitara şi începea un cântec în surdină, duios, apoi trecea la altul vesel o chindie. Si Aspasia acasă îl aştepta pe Trandafir. Inserase de multişor şi afară era o lumină ca ziua. Aspasia se plimbase ce se plimbase prin livadă, apoi dela o vreme sta pe trunchiul unui copac sub un măr. In liniştea nopţii, gândurile o purtau prin tot trecutul ei. Şi luna mare, palidă, gânditoare şi ea, trecea pe cer ca o fecioară fără noroc, împrăştiind razele bălae ce căzdeau pe pomi, pe cărare, pe mâinile Aspasiei, pe faţa-i întristată. Un suspin i se furişa de pe buze Ochii îi erau umezi. Ce bine era, odată la casa părintească... Trăia şi mama.... Odăile nu mai erau triste ca acum. Divanurile largi acoperite cu ţesătură de mână: soba albă pe care erau aşezate merele domneşti: grinda cu cărţi vechi: masa de lângă fereastră la care citea dascălul în ceaslovul cu slove cirilice: garderobul de nuc din odaia mare, scrinul din colţ, fotografiile de preoţi şi preotese — tot neamul lor— în rame cu scoici: papucul lucrat în mărgele mici, colorate, în care ticăia ceasornicul de argint, cu cheiţă, de buzunar: perdelele crohmolite: ştergarele întinse pe pereţi ca nişte aripi de fluture: scoarţa ţesută c'un păun pe ea: horbota cu păsărele, de-alungul prostirei albe de pe pat până la cel mai mic lucru, aveau farmec.

Ea nu a auzit vorbe grele şi dureroase la părinţi. Dascălul, blajin, îşi vedea de treabă pe lângă casă ori se ducea la bi-

GĂINUŞA

de GEORGE SCRIOŞTEANU

Rătăcisem zadarnic până aproape de înserat. Bătusem două păduri fără să găsim vânat. Sitari nu picase. Un singur epure sărise din marginea unui lăstăriş, dar n'am putut să trag în el. O zbughiase dela o mare distanţă unde chiar dacă aşi fi tras, nu-l loveam.

Eram obosit şi plictisit. Cu inima strânsă şi plină de amărăciune în ziua aceea întrunecată şi tristă de toamnă, mă îndreptai către eleşteul moşiei, unde speram să găsesc raţe. Dar nici pe eleşteu nu aflai vânat.

Peste tot o linişte adâncă, tristeţe nespusă, pustiu dureros...

Nu găsii nimic ca să-mi satur pofta de vânat şi 'n ziua aceea mohorîtă şi tristă de toamnă, mă mulţumii cu odihna pe care o gustai liniştit pe malurile eleşteului, privind jocul peştilor — lungit sub răchitele şi sălciile pletoase, care plângeau încă un an pierdut, — unul mai puţin — aplecându-şi foile îngălbenite şi triste peste smaraldul cenuşiu al apelor.....

Un vânţuleţ uşor de toamnă le mişca, făcându-le să cadă una câte una, îngropându-le în oglinda clară a iazului sau ducându-le departe în ceaţa ce se îndesea pe nesimţite.

O frunză veştedă, moartă... o frunză rătăcită 'n bătaia vântului, sau pierdută în voia apelor undeva departe,.. departe...

Câtă melancolie !... Simţii o tristeţe fără margini strecurându-mi-se 'n suflet şi-mi adusei aminte de toate necazurile vieţii !....

Dar deodată tresării !

O găinuşe de apă ieşi din desişul păpurişului. Mă privi foarte mirată, neobişnuită să mă găsească acolo, dar văzând că nu mişc, — după ce mă observă o clipă, — începu să-şi caute hrană fără sfială.

Îi admirai eleganţa şi supleţea ţinutei. O găinuşe de apă mai mică decât un porumbel, vioaie şi iute ca o săgeată, sburda fericită pe deasupra apei, căutându-şi hrana cea dătătoare de viaţă. O priveam cu nesaţ urmărindu-i toate mişcările şi văzui că-mi căpătase încrederea : se apropiase şi cingulea liniştită, lintiţă de lângă mal. Era aşa de frumoasă şi mă privea cu atâta încredere, că n'aşi fi îndrăsnit nici să respir ca nu cumva s'o supăr. Şi totuşi, ciudăţenie ! eu venisem la iaz cu gândul morţei în suflet.

Pofta de vânat îmi îndreptase paşii într'acolo. Nu găsisem nimic şi plictiseala mă sâcâia, mă enerva. În locul raţei aşteptate eşise ea, — gingaşa şi micuţa găinuşe şi se apropiase de mine până la 2—3 paşi.

Sărmană găinuşe, ştii tu ce te-ar putea aştepta ?

O simplă mişcare, o apăsare uşoară pe trăgaci şi totul ar fi încetat !...

Oglinda iazului s'ar fi spart în mii de bucăţele tremurătoare, peştii ar fi pierit îngropaţi în adâncuri, sălciile s'ar fi cutremurat din rădăcini, iar găinuşea mea atât de elegantă şi fină, ar fi plutit moartă, fără acel joc isteţ al mişcărilor ei, cu aripioarele întinse în voia apelor...

Ce dureros de trist ! Cum adesea patima ne face să distrugem frumosul şi să răspândim moartea hidoasă.

Nu ! pentru nimic în lume n'aş strica sublimul acestor clipe, pentru nimic în lume, n'aş trage în gingaşa mea găinuşe....

. . . . . .

Mă ridicai, îmi luai puşca şi mă 'ndreptai spre conac.

Frigul se 'nteţea şi ceaţa devenea tot mai deasă. Din văi, din depărtate adâncuri, amurgul trist de toamnă îşi întindea alene, vălul mohorît.

Grăbii să ajung mai repede şi ajunsei tocmai bine, la aprinsul lămpilor.

---

serică iar mama ei mereu zâmbitoare, cu ochii negri sub sprâncene arcuite şi plină la faţă, nu o prindea vremea în loc de harnică ce era.

Spre sărbători voe bună şi mai multă. Atunci dascălul căra cu braţele lemne ; îşi găsea de lucru prin tindă ; aducea popuşoi, în covată; grăunţele dintre degete curgeau ca boabele de aur; din gură îi eşiau suave încât măsa-i spunea : „Ia taci, măi omule, că mâine curat n'ai ce zice când or veni neamurile...". Iar el tuşia scurt, se scărpina după cap, dădea un rotogol de fum de ţigară, răspunzând cu surâsul pe buze :

Foae verde alunică,
Baba mea e sprintenică,
Se 'nvârteşte ca o curcă
Şi adoarme lângă furcă....

Şi limbile de foc se încolăceau ca şerpii în cuptor. Tavalele erau pline cu plăcinte. În cuhne cald, iar pe drumuri, pe case, în ogradă, pe garduri, pretutindeni, cădeau fulgii de omăt, alene, plăcut... Ori venea Paştile... Ce mai bucurie, ce lumină deosebită prin odăi, ce mai pregătire... Casa văruită de curând întineria nu alta : brâele erau trase cu băgare de seamă; lucrusoarele aşezate iarăş unde au fost sub acelaş farmec al liniştii. Şi erau denii... Şi bătrânii satului, încovoiaţi de ani, cu feţele supte, bătrâni alături cu copii sau băetani sau fete, se îndreptau pe ulicele tăcute în spre biserica din deal, cuprinsă şi ea de un farmec neînţeles. Cum clipiau lumânările în sfeşnicile lustruite, cum tremura scânteia ca un gând în candelele roşii şi cum în jurul icoanelor plutea ceva înălţător pornit din altă lume pe care noi nu o înţelegem. Piatra rece avea alt sunet sub paşii credincioşilor, şi o taină adâncă se cobora odată cu crucea adusă în mijlocul bisericii în Joia mare.

Luminile se aprindeau în mâinile bătătorite de muncă, lumini de credinţe se aprindeau în sufletele acelea curate şi în ochii dascălului, în glasul lui dela strană, în gestu-i, se resfrângea evlavia. Şi acasă, mama ei, în cuhne, în Vinerea Patimilor, scotea cozonacii şi păstile din cuptor. Şi trecea şi Sâmbăta durerosă cu Isus în mormânt până ce se apropia miezul nopţii, cu Învierea. Atunci...

— Aspasio ! se auzi glasul aspru al lui Trandafir.

Ea tresări din gânduri. Se duse în casă. El era beat. Cum o văzu se oţărî la faţă, încruntându-şi sprâncenele :

— Unde ai fost ?!

— În livadă.

— Hm ! De ce n'ai rămas în râmnic ?!

— E şi te culcă. Vai şi amar de capul tău.

— Eu ?! Ce vorbă e aiasta ?! Ci eu sunt fleandura dintâi ?!

— E mort şi lasă-l în pace.

— Ce parcă eu nu ştiu că te gândeşti la el ?! Ce eu sunt un prost ?! Mă urăşti ! Uită-te ţintă în ochii mei !... Mă urăşti !....

— Trandafire !....

— Scârnăvie ! Păcătoasă !

— Omule ..

— Ai vrea să pieri mai repede ! Să mă duc după dânsul ! Să scapi de mine ! Dar nu, eu am să trăesc ! Hm !... Tu ai să crapi ! Nu vezi că eşti ca o stafie !

— Aşa zile...

— Să se sfârşească ! M'am urît de tine ! Scorpie ! Ce plângi ?! Atâta ştii !...

— Viaţa mea... murmură printre lacrimi Aspasia.

— A ta ?! Hm ! Dar a mea cu o cucuvancă ?! Pleacă ! Ţi-am spus de atâtea ori să-ţi iei lumea în cap, să nu te mai văd, nenorocită !

— Din căsuţa părinţilor mei !

— Am să dau foc să nu mai rămâe nimic !

— Eşti în stare, ticălosule !

— Nemernico, mai spune odată ! Am să-ţi crăp capul ! Eşi afară !

Şi puse mâna pe un scaun să o lovească.

În clipa asta copila se trezi din somn, plângând : mamă !

Aspasia, pe prispă, îşi ştergea ochii. Luna o învăluia în razele ei palide. Privighetoarea cânta în plopul din livadă. O stea se desprinsese de pe cer. Era poate a fetei dascălului. Şi o viaţă se prăpădea încet, încet, fără să ştie nimeni decât liniştea nopţii şi florile din grădină.....

CONST. CEHAN-RACOVIŢĂ

B A A L

de EUG. BOUREANUL

Aşteptam plecarea unui tren. Trebuia să-mi ucid urâtul, încă vre-o două ore. Vai! lungile, chinuitoarele ceasuri de aşteptare ale călătoriilor !...

Restaurantul gării, larg, pustiu ca orice loc — chiar plin — cu figuri străine, cu suflete indiferente, zumzănia de larmă de glasuri stăpânite, de ţăcănituri de tacâmuri. Cine n'a cunoscut încordarea aceia, nervoasă, sfredelitoare cu mii de întrebări, cu mii de nelinişti, ce te încleştează, te încercuie de pretutindeni, când întâmplarea te aruncă în mijlocul mulţimei întâmplătoare, acela n'a putut înţelege niciodată sfâşietorul îndemn de ducă, de pierdere de sine, din şi mai sfâşietor de dramatica legendă a Turnului Babel...

Imi aruncai privirile prin fereastră. Tren după tren, deşărtau în Capitală mulţimea grăbită a puhoiului omenesc, care năvăleşte din toate unghiurile spre pământul acesta al făgăduinţei, în care toate se amestecă, se pierd, se nimicesc : oameni şi împrejurări, fapte şi gânduri... Priviam mulţimea anonimă a veniţilor şi căutan să descurc expresiile, pe care întâmplător le prindeam pe unele chipuri, să dau rost îndemnurilor, să-mi luminez nădejdile cu care lumea aceia grăbia să străbată ultima etapă, a peronului, care-i mai despărţea de marele oraş...

O apăsare pe umăr mă făcu să tresar. Şi-un glas cunoscut mă întrebă, banal şi stereotip :

— Ce faci, Baldowine ?... Incotro ?... La ce te gândiai ?

— I-am răspuns în acelaşi fel, dând din umeri :

— Ce să fac ?... Stau !... Privesc la lumea asta care vine !

— Aşa-i !... Multă lume mai înghite şi Bucureştii ăştia ! — apoi îşi trânti, plictisit, pălăria pe masă nesfârşit de lungă şi adăugă, dus pe gânduri : Carne de abator, Baldovine !.... Abatorul vieţii.

Aprinserăm câte-o ţigară şi urmarăm să privim afară. Un alt tren, cu maşina înghemată, înainta încet, pufăind din ce în ce mai rar.. Incepu aceiaşi perindare de suflete anonime.

De-odată, cunoscutul acela, al meu, oftă din adânc. Incepu să loviască jumătatea ţigării în scrumieră, chinuindu-se s'o stângă, cu gesturi de silă, şi-şi ridică ochii spre mine.

— De câteori văd, Baldovine, o astfel de mulţime de călători îmi vine în minte o scenă al cărei tragic nu se poate descrie. Numai aceluia căruia i-ar fi fost sortit să vadă vre-o dată întâmplarea asta stupid de banală, dar zdrobitor de tragică, ar putea înţelege sensul grozăveniei ce vreau să-ţi povestesc şi al apropierei ce încerc s'o fac, cu ceeace ne-ar fi dat să vedem până mai adiniaorea... Vrei să asculţi ?

— Spune !—îngânai tot pe atât de plictisit. Ce aveam să fac alta ?... Ascultând un cunoscut orice mi-ar fi istorisit, mă simţiam parcă mai puţin izolat, ca mai înainte.

— Să mă crezi, începu întâmplătorul meu tovarăş, că nu-mi aduc aminte cu plăcere de întâmplarea aceia... Treceam prin nişte frământări sufleteşti, atât de grele, încât şi astăzi mă încrâncen, când mă gândesc la ele... Nu dormiam nopţi întregi. De multe ori zorii mă prindeau mai treaz şi mai neliniştit, de cum mă învăluiseră umbrele înserărilor trecute.

Mă duceam foarte târziu acasă. Incercam să adorm, chinuindu-mă un ceas, două, — apoi, adesea, săriam din pat, şi mă îmbrăcam grăbit şi... porniam... nici eu nu mai ştian încotro....

Intr'o noapte de-acestea, când alba începuse să urziască pe zarea răsăritului fantomatica ei părere de lumină, pornii de-acasă mânat de chinuitoarea mea neliniştе... Intotdeauna, în astfel de împrejurări, rătăciam în neştire...

Mergeam de-un timp. Lumina albei se transformase în lumină de zori. Prin imensitatea oraşului mut, treceam ca prin cuprinsul lumilor adormite de vrăji, din basmele copilăriei.

Nu se zăria ţipenie de om, nu se auzia un zgomot. Până şi paznicii foarte rari, stăteau răzimaţi, ca adormiţi, de ziduri, de felinarele oarbe, care ardeau încă, întocmai unor candele inutile, la mormintele necercetate decât... din simţământul datoriei.

Peste oraşul mort, învăluit în borangicul zorilor, scobora pulberea gălbue, murdară, a potolirei pricinei ce-o vânturase în văzduh.

Eu cred, Baldovine, că nici o priveliste nu-i mai tristă, ca aceea a unui oraş mare, în ceasurile de ultimă odihnă, dinspre ziuă.

Dădusem într'unul din marile bulevarde. Departe, în afundurile lui, care se îngustau până la topire, şi dinspre care revărsatul de ziuă îşi împânzia căldura renăscătoare a razelor dădătoare de îndemnuri de viaţă, se zăria mişcând ceva. Era o pată albă-aurie, care înnainta foarte încet, chinuitor de încet, şi care — pe măsură ce se apropia — îşi mărea, parcă, şi oscilările între cele două chenare verzi ale arborilor de pe mărgini.

După o vreme destul de lungă, îmi dădui seamă că era un cârd de vite. Slabe, cu coastele şi şoldurile împungând prin pielea măcinată de ani şi lovituri, pâlcul acela de boi, însemnaţi — de mâna fatalităţii — cu cruci roşii, venia împingându-se unul într'altul, ca şi cum ar fi căutat să se sprijine, să se ajute în pragul unei nenorociri de neînlăturat.

Pe la răspântii se opriau, înprăştiind priviri nedumerite, sfâşietor de pline de întrebări. Din când în când, tremura câte un muget abia ghicit, neprecis, care înmărmuria pe dată, topindu-se în muţenia înconjorului. Abia atunci, din dărătul lor, porniau vorbe aspre, de îndemn, răsuna câte o lovitură — ca izbită într'o uriaşă tobă dogită. Din urmă se schiţă o mişcare ca a unui val, care se înpingea înainte şi tot cârdul pornia din nou, legându-se pe picioarele frânte în lături, nesigure de paşii făcuţi pe piatra lustruită a bulevardului. Pleoapele tuturora cădeau grele peste privirile umede, stânse,... de obosială, de... dar cine ştie, cine ar putea să ştie de ce ?... Boturile negre, ca aburite, se ridicau sfioase şi nările tremurau câteva clipe în văzduh, ca şi cum ar fi cercat să adulmece în negura viitorului, spre care înaintau, o deslegare la întrebări, răspunsul la o ghicitoare crudă, plină de toate nelinistile

Şi în oraşul imens, în liniştea lui imensă, în soarele acela imens, care încălecase zarea, punctând afundul îndepărtat al bulevardului, ca o gură de flăcări, prin care se scurgeau, înprăştiindu-se peste lume, forţele noui ale vieţii,... prin mijlocul sutelor de mii de oameni, care dormiau fără de grijă, în dosurile pline de siguranţă ale zidurilor.... în misteriosul laborator de refacere a forţelor, care fierbia, în întreaga Capitală, vrăjbile tainicei refaceri a puterilor, ce încurând aveau să frământe sporurile vieţii,... singuri ei, boii aceia, îndungaţi cu roşul crucilor fatale, păşiau neştiutori, nedumeriţi, nevinovaţi, spre negura potrivnică a apusului, lăsând în urmă, îndărătul lor, un soare, o lumină, o viaţă, despre care privirile, mişcările, tuturora şi-a fiecărui dintre ei, păreau că răsfrâng cea mai dureroasă, cea mai sfâşietoare renunţare.

Şi... înţelegi, tu, Baldovine, tragedia unei renunţări inconştiente ?... Poţi tu înţelege grozăvenia aceasta a morţii ce se pregăteşte, când viaţa stă să-şi reia îndemnurile în fiecare fir de colb, în fiecare gâză, în fiecare buruiană ?... Pricepi, tu, Baldovine, ce însemnează sleirea morţii, a morţii pe care o impunem cu voinţă, cu premeditare, celor ce nu pot — nici să schiţeze — gestul unei singure împotriviri ?...

Vai, cârdul de boii, din dimineaţa aceia de Iulie, care păşiau spre moarte, pe marele drum al vieţii, al frământului ce nu-i e dat să se curme niciodată !

Şi prietenul meu tăcu. Scuturâ din umerii, ca împovăraţi de-o greutate zdrobitoare. Apoi îşi întoarse capul spre fereastra restaurantului.

Pe peron se scurgea rămăşiţa unui nou convoiu omenesc, deşertat de cine ştie ce tren.

Prietenul meu ridică o mână tremurătoare :

— Uite !.. Priveşte !... Tu crezi că pe toată lumea asta o mână anumite treburi aici, în Capitală ?... De unde!.... Ii mână celnicii soartei spre abatorul vieţii. Demonul distingerii, mirajul, Baal... da ! îi cheamă în măruntaiele de foc, mistuitoare, ca să dea sporul iluzia aceea de spor, nefolositor, de viaţă, pe care-o cere marele metropole, — întocmai ca pe cârdul acela, de demult, ca miile de cârduri din fiecare zi, pe care oamenii îi disting, dintr'o plăcere nefolositoare şi dintr'o părere deşeartă, a unei necesităţi ce nu există !...

In spatele nostru se oprise cineva, mormăind cuvinte ca de rugă, ne întoarserăm în acelaş timp.

— Ajutaţi-mă cu ceva... Nu-mi ajung banii pentru bilet să mă întorc acasă.

Era o femeie, slabă, de abia ieşită din boală. In braţe ţinea o arătare de prunc, plin de răni murdare... O nouă victimă a desfrâului.

— De unde eşti, femeie ?

Aceia tăcu.

— Când ai venit în Bucureşti ?

— Acum, vre-o doi ani...

— De ce ?

— Dă !... Ştiu eu ?.... Zicea că-i bine... pe-aici !

— Şi-acum ?

Femeia îşi plecă pleoapele peste ochii umezi, care înprăştiau cele mai triste priviri ale tuturor renunţărilor...

Şi-atunci, departe de tot, în spatele ei, prin fumul de tutun a călătorilor, mi se păru că zăresc gura imensă, prăpăstioasă, rânjitoare a zeului distrugerii de demult şi.... de totdeauna !

EUG. BOUREANUL

CAPRA KEMAL-ULUI

— REMINISCENȚE DIN 1918 —

de GALLIA TUDOR

Suntem în învălmășeala marelui război. Persoanele internate de români ca: „ostatici de război" și duse în Moldova, se reîntorc în urma armistițiului încheiat cu inamicul. Intre alții, arhiereul musulman dela giamia din Constanța, pe care-l cunoșteam cu mult înainte de război și-l știam iubit și stimat de tot poporul dobrogean. Din întâmplare, fuse găzduit tocmai la noi, într'o cameră ce era ocupată de comandamentul turcesc, pentru două zile de odihnă, urmând apoi să fie trimis la domiciliul său din Constanța. Eu l-am întrebat:

—Cum ați dus-o, Prea Sfinte, prin Moldova?

— Oo, prea bine, 'mi răspunse el, câțiva dintre noi am fost repartizați pe moșia conului Costică Romanov și protejați de numitul domn și d-na sa cu multă îndurare. Am stat un an și jumătate departe de buitul tunului, am învățat și bine românește. M'am simțit mult mai bine între uncheșii de pe moșia boerului Costică, mai s'mțiți și mai de spirit decât norodul meu musulman din Constanța, unde avui nenorocul să fiu adus acum șease ani.

— Și de ce, Prea Sfinte, ziceți nenorocul, dacă nu-i cu supărare să întreb? Kemal-u, voinic, cu barba lui mare de un negru lucios și ondulată ca talazul unei ape line — în contrast cu albeața durbanului său, — se îndreptă în scaun și-și începu povestea:

— Eu am primit o educație mai aleasă în mănăstirile din Anatolia, unde există un fel de pensioane interne conduse de călugări eruditi cu o literatură înaltă în limba arabă. Aveam talent la poezie, dar mă ferii de a-mi face din ea o carieră, amintindu-mi de un proverb pe care mi-l povestea bunicul meu în copilărie și pe care vi-l voi spune mai pe urmă. Aveam voce mai bună de cât toți colegii mei. Starițul și profesorii mă povățuiră să mă fac popă. Primii, mai ales la rugămințile mamei mele și după doi ani de practică, fusei hirotonisit. Eram obligat prin lege să servesc un an în mănăstirile anatoliene după care timp, fusei permutat în Stambul la Sf-ta Sofia.

Aveam doi ani de serviciu la Sf-ta Sofia. când primii într'una din zile o epistolă din partea starițului mănăstirei unde îmi făcusem studiile, fostul meu director. El îmi scria:

Bunul nostru fiu,

Chiar azi, am primit din partea înaltului nostru consul Cadri Bey, din țara valahilor, următoarea scrisoare pe care ți-o alătur și al cărei conținut să-i iei la cunoștință și să te supui.

Noi, cei de aci, te sfătuim cu toții să nu refuzi așa o cinste, de oarece socotim că ești singurul fiu uns de Alah să îndeplinești o asemenea misiune înaltă și să duci fericirea poporului nostru înstreinat!"

„Scrisoarea lui Cadry Bey, după cât mi-aduc aminte, suna cam așa:

Prea Sfințite și Inalt Director,

Din mila lui Alah și a mărinimoasei regină a valahilor, Elisabeta, cum și prin sprijinul alor noștri, avem în fine o giamie în Constanța. O giamie care va strânge în foișorul său, prin vuetele valurilor, salutul de frăție al tuturor hogilor din lumea musulmană întreagă!.... Poporul nostru rătăcit prin străini, are de azi înainte un Altar Sfânt de refugiu, de unde va ridica osanale lui Alah și va afla alinarea durerilor lui prin rugăciune.

In cursul acestei săptămâni, Inalta Regină și mamă a celor îndurerați, împreunăpreună cu familia Țarului Rusiei și tânăra Principesă Maria, ne-a vizitat moscheia și mi-a zis: „Iată, Cadry Bey, colivia e gata. Vreau să aduceți aci o privighetoare demnă de ea!" De aceea, Prea Sfințite, te rog să grijești a se trimite cel mai capabil arhiereu eșit din sfintele mânăstiri, cu știință de carte să poată lumina poporul nostru molatec și întunecat, și cu vocea cea mai dulce, să placă scumpei noastre Regine, care nu va lipsi dela sfințire.

Al Sfinției Tale supus serv
Cadry Bey, consul turc, Constanța

„Eu, urmă Kemal-ul, primii repede doritor de a mai cunoaște și alte ținuturi, dar și pe valahi despre cari se spun o mulțime de povești la noi, dar sosind acasă și spunând noutatea soției mele, ea refuză să meargă în țară străină. Aveam doi copii. Mă căsătorii repede cu o alta și peste trei săptămâni plecarăm în țara valahilor. Sosirăm la Constanța puțin înainte de „ramazan", sărbătorile noastre de toamnă. Strânsei în prima zi de sărbătoare norodul tot destul de numeros și destul de molatec, alcătuit în mare parte din: ciorbagii, iaurgii, pescari, lustragii, hamali, samsari, argați și rahagii, ținând cu multă grije prima mea predică, dorind a mă face cunoscut și iubit de poporul în mijlocul căruia trebuia să-mi duc viața de azi înainte.

La primele fraze rostite cu vocea cam nesigură din cauza emoției, toți, dar absolut toți, se uitau țintă în ochii mei. Puțin câte puțin începură să aplece capetele, mai pe urmă le aplecară așa de mult ca în timpul rugăciunei. Eu, eram în șeapte ceruri de bucurie și-mi ziceam: „Ce popor cucernic! Cu ce evlavie ascultă! Doamne, aci e de mine!" Prinsei la limbă nevoe mare, dar după ce vorbii vreun ceas și jumătate, sfârșii aducând laude lui Alah. Se ridică deodată unul din mulțime, slab, ars de soare și căscând somnoros zise: „Ai vorbit mult, Luminație, și noi te-am ascultat vezi, că turma trebue să asculte de păstor, dar.... nu s'ar putea să ne spui și nouă pe limba noastră ce-ai tot spus într'una și despre ce?

Cine ți-a sucit limba în gură de vorbești de-an doaselea? Le-ai visat toate astea ori Alah ți le-a trimis prin graiul Profetului?" Eu rămăsei trăsnit. Mă uitai în toate părțile și văzui că nimeni nu se ridică de jos afară de el, căci toți dormeau buștean. Galben-verde văzui în fața ochilor și simțeam că picioarele nu mă mai țin. O luai binișor printre ei fără să-i răspund nimic și eșii afară. Aerul rece de afară și vederea valurilor îmi dădură noțiunea de luptă și gândii: „voi lupta, da! Am de furcă cu ei, dar nădăjduesc să înving!" Mergând în spre casă, reflectai: „geaba le-am ținut o cuvântare așa de frumoasă în limba arabă, că ei cum nu știu carte, n'au putut înțelegele nimic". Abia atunci mi-am dat seama că noi nu avem o limbă unitară și că limba învățată în școală nu corespunde deloc cu aceia ce-o vorbește poporul. Cum mergeam așa amărît, îmi veni în minte povestea bunicului, care mă oprise de a mă face poet. Se zice că: „pe timpul lui Muhamed al II-lea, locuia la Stambul un poet cu nume de Emin. Se dusese faima de talentul lui, dar mai ales de barba sa frumoasă și mare.

Intr'una din zile, îl chemă sultanul la palat și îi zise: „Doresc să-mi scrii cea mai frumoasă poezie despre numele meu!" — Eu, Inălțime?! Nici odată nu voi face una ca asta! Dar ce bine ai adus poporului sau ce fapte mari ai făcut ca să-ți vecinicesc numele?! — îi răspunse poetul. „Cum, nici dacă te încarc de daruri?!" — Nici atunci! — îi răspunse hotărît poetul.

Sultanul înecat de furie și revoltă, îl aruncă în cea mai neagră temniță dând ordin să fie hrănit numai cu pâine și apă până se va hotărî să vecinicească numele său. In fiecare zi un eunuc din palat venea la el să-l iscodească de nu cumva s'a hotărît să se plece. Poetul rămânea neclintit

Ca să-i treacă de urât, mai citea în timpul zilei. Un vecin de celulă veni la dânsul într'una din zile și-l rugă, cum nu știa carte, să-i citească și lui ceva. Poetul se puse bucuros la dispoziția lui și începu să-i citească. Observă după câteva pagini de lectură că vecinul începe a se întrista din ce în ce mai mult până în cele din urmă începu să plângă. Poetul își ceru ertare că l-a întristat și luă o carte mai veselă. Dar observându-l din nou văzu că plânge înainte cu sughițuri, acum când trebuia să râdă.

„Ce ai omule? pentru Dumnezeu! Ar trebui să râzi acum și tu plângi mereu? El, de ce privea mai mult pe poet, plângea cu hohote. Poetul începu să se necăjească și se răsti la el: Spune, omule, ce ai !Ești nebun?

„Uite, începu el, suspinând, când citeai așa, dar.. să nu fie cu supărare, semănai întocmai cu capra mea de acasă, Alah să te ție, pe care n'am văzut-o de doi ani și nu știi ce mult o iubesc! Zău, să trăești mai mult ca mine, dar... uite așa taman ca d-ta când citeai, mișca ea barba când mânca!" Poetul furios, trimise vorbă la Sultan că s'a hotărît să-i poetizeze viața".

Astfel sfârși Kemal-ul povestea.....

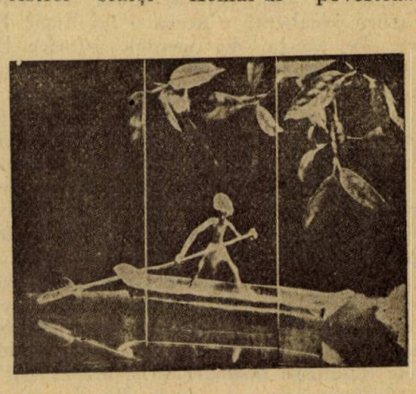

în străinătate

LES TROIS HENRI

de ANDRÉ LANG

Piesa lui André Lang, les Trois Henri care s'a reprezentat de curând pe scena Comediei Franceze s'ar putea rezuma în puține cuvinte: Reînvierea unui moment istoric și reabilitarea unui rege.

Opera posedă calitățile genului, are însă, bine înțeles, și unele din defectele inerente pieselor istorice.

Atmosfera, limbagiul, compoziția, vitalitatea personagiilor sunt bine reușite, ele întăresc relieful figurelor și transportă publicul în vremile de demult cu o ușurință care face cinste realizatorului. Iar adevărul istoric de este cam știrbit, faptul nu e câtuși de puțin supărător. Căci autorul dă mai întâi dovadă de multă iscusință în travestirea lui, și pune ast-fel într'o lumină nouă și apreciabilă fapte și figuri cunoscute. Cine vine la asemenea spectacole nădăjduind să se familiarizeze cu știința istorici, riscă, firește, să se îndrumeze pe căile pe cari adevărul dovedit nu le-a străbătut nici când. In asemenea caz, însă nu autorului se poate aduce vreo vină. Lui i se cere să intereseze, de sunt sau nu adevărate amănuntele faptelor și trăsăturile figurelor. Să prezinte posibilități și creațiuni de sine stătătoare, să coordoneze reacțiunile eroilor așa cum i-a văzut sau cum i-a deformat el, să plivească câmpul istoric de tot ce îngreuie acțiunea și înstrăinează interesul. Lui i se cere să amuze, să placă, ci nu să-și instruiască; pentru asemenea scop stau la îndemână manualele de istorie.

Pe dealtă parte însă autorul trebuie să se ferească de migăleala pedantă care nu contribue să insufle viața tocmai prin faptul că personagiile au trăit cu adevărat, de tipicul cunoscut care atrage plictiseală; cea mai obișnuită și mai de temut ispidie a genului.

André Lang isbutește să o înlăture, trei ... sunt îndeajuns de reușite, păcatul e piesa are patru. Trifoiul n'are 4 foi și astfel succesul e cam stingherit. Sfârșitul reprezentației se aseamănă prea de aproape cu o înscenare cinematografică, pur documentară și iroseste astfel bunavoință publicului prealabil câștigată. Ultima impresie e o ușoară decepție.

Cei trei Enrici sunt: Enric III-lea de Valois Regele Franței, Enric de Guise și Regele Navarei, viitorul Enric al IV-lea. Figura idealizată e aceea a lui Enric III-lea. Pe acesta, documentele istorice l'au înfățișat în totdeauna ca pe un vicios și ușuratec, André Lang ni-l prezintă ca pe un rege însuflețit de cel mai vibrant patriotizm, și resimțind pentru Regina Luiza de Lorena o dragoste arzătoare și totală. La curte însă „drăguții" regelui, cu frează și cercei mișună; dar nu trebue văzut în ei decât niște servitori devotați, ori când gata să-și dea sângele pentru el, gata ori când să-l verse pe al ori cui, când siguranța țării și a șefului e în joc. Pe vremile celor 3 Enrici, istoria Franței se află la o cotitură. Timpurile erau tulburi, luptele religioase însângerase și amenințau să o însângereze necontenit. Regele n'avea moștenitori, era bolnăvicios și nu prea dăduse încă dovezi impunătoare de autoritate, în vreme ce Ducele de Guise, mare general, șef al Ligei, avea favoriți numeroși, admiratori fanatici și urzea alianțe îngrijitoare, ba sfida chiar pe stăpân. Astfel asasinarea lui se prezinta ca o grea necesitate inexorabilă.

In afară de dragostea duioasă și încrederea reciprocă a perechei regale, precum și în afară de idealizarea într'o oarecare măsură a regelui, se constată cu ușurință că imaginația creatoare a autorului are un rol destul de redus.

Inscenarea însă nu e lipsită de viață, acțiunea deocamdată se desfășoară cu brio, astfel încât prinde atenția. Urmărind însă desvoltarea evenimentelor în ordinea lor cronologică și ne mai exploatând de cât date și fapte cunoscute, autorul evidențiază lipsa unei idei de fond, conducătoare și generatoare.

Publicul nu-l mai urmează, interesul se iroseste. In actul al V-lea, apariția regelui Navarei, plin de vervă, simpatic și atrăgător nu e suficientă pentru a înviora asistența. Asasinatul regelui Enric de către Jacques Clement fanaticul, are iarăși loc în scenă, precum și îngrijirea chirurgilor, slujba preoților; moartea regelui, fată tot actul din urmă. Comentarii par de prisos.

Ceeace nu se va putea îndeajuns lăuda este creațiunea pe atât de reușită pe cât era de anevoiasă a artistului YONNEL în Enric al treilea. Toată piesa o duce el pe umeri și o îndreaptă spre succes.

In adevăr, nu era ușor de însuflețit un rege cu o fire atât de complexă și o mentalitate atât de ciudată. Umbra reputației sale, cu toată indulgența autorului trebuia să planeze, trebuiau să fie într'o oarecare măsură justificate bârfelile și învinuirile ce i se aruncau de dușmani; în acelas timp trebuia să ne apară curat la cuget, iubitor, prietenos pentru cei devotați, just și demn.

In cele mai mici amănunte, ale costumului, mișcărilor, fizionomiei, intonației, din creștet în tălpi, când vorbește, când tace, mergând sau stând neclintit, toate nuanțele sentimentelor cele mai ascunse și mai complexe, ne-au fost redate de către tânărul artist cu o măsură, o inteligență și o intensitate pe cari maestrul De Max le-ar fi aprobat și admirat fără rezervă.

Glasul i-a avut accente de o duiosie incomparabilă cu Iubita-Regină. — trăgăna indulgent când se adresa „Mignon-ilor", a răsunat cu o vibrație nervoasă, hotărîtă și majestoasă când pune la cale omorul dușmanului; iar în esclamația pe care o are atunci când vede trupul trufașului de Gusie doborît: — „Qu'il este grand" — o întreagă gamă de impresii destăinuește în trei vorbe o fire de om.

Creația face cinste artistului și teatrului unde joacă.

In regele Navarei, *Albert Lambert*, jovial și bon enfant, culege aplauze meritate; *Chambreuil* în De Gusie are o apariție de supremă eleganță, ceeace dă prilejul să se regrete odată mai mult că nu i se poate mai adesea admira vocea atât de caldă și dicțiunea, perfectă. Un lup prefăcut miel — Monteaux — *Jacques Clement* — Regina. *d-ra Romée* e duioasă și sensibilă. In Margareta de Navarre *d-ra Madeleine Renaud* are spirit și rasă. *D-ra Sully* e un pai simpatic. In sfârșit, tot ansamblul și cele mai mici roluri bine ținute; montarea din cele mai reușite din câte se văd de câtăva vreme la Comedie.

Paris, Martie 1930 DIMITRY

AL. CALINESCU: **Baie de soare**
(Lucrare recompensată de Salonul Oficial din Paris)

plastica

EXPOZIŢIA ALEXANDRU CĂLINESCU

— SALA ATENEULUI —

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Dela început ţin să remarc un fenomen pe cât de interesant, pe atât de ciudat, în plastica românească. La noi se pictează mult şi tot atât de diferit. Un gen însă care nu e de loc în tactul freneticei porniri de producere artistică la noi, e sculptura. Voi încerca să schiţez cauzele acestui fenomen spiritual, aşa de subtil cu convingerea că ele sunt cele veridice.

Să spun că pictura este astăzi preferată de cei mai mulţi ca ornamentaţie a interiorului, astăzi când ea s'a emancipat complet de arta decorativă, ar fi dacă nu o greşală în orice caz o argumentare insuficientă. Eu cred că explicaţiile trebuesc căutate în altă direcţie. Sculptura cere pe lângă aptitudini speciale, o deosebită cultură a ochiului, a minţii şi mai ales a mâinii care să fie susţinută de o muncă serioasă, îndârjită şi continuă. Sculptorul este în mic un Demiurg, el trebue să dea bronzului, marmorei sau lutului *chip şi asemănare* omenească, ba chiar să-i pue suflet din sufletul lui, aşa cum spune Biblia, că a făcut Dumnezeu.

Lângă această cauză oarecum generală, cred că mai este una în legătură cu concepţiile de artă ale vremii. Sculptura se acomodează mai puţin cu modernismul, fiindcă ea cere virtuozitate tehnică. Şi originalitatea în noutate, aşa cum o râvnesc modernii nu o poţi ajunge decât dacă dispui de oarecare ingeniozitate tehnică. Majoritatea artiştilor noştri ţin să meargă cu orice preţ pe calea cea mare a vremii, alături de Apus şi cum pe de altă parte sufletul lor proaspăt nu le pune la îndemână inspiraţii bizare şi câteodată chiar ridicole ca ale extremiştilor de acolo (unde lucrurile sunt cel puţin explicabile) şi nici o tehnică de o ingeniozitate personală, se retrag involuntar dintr'un domeniu unde nu pot ajunge succesul în sensul lor.

In pictură mulţimea poate fi înşelată mai lesne ca în sculptură.

Pentru aceste motive — cred eu — templul sculpturii nu-şi deschide porţile decât pentru puţinii apostoli ai adevărului. In numărul lor restrâns sunt câteva talente cu totul remarcabile, îngenunchiaţi în faţa altarului de unde au primit consacrarea. Intre cei puţini aleşi este şi Alexandru Călinescu. Artist în epoca aceea de înflorire a omului, când sufletul se dă tot idealului ce i se închină, el este un viguros în concepţie şi un virtuos în înfăptuirea materială.

Arta lui este o infinitate de nuanţe, răsunetul unui suflet complex şi variat, adâncit în resursele talentului de care dispune.

D-l Călinescu şi-a găsit calea talentului în suflet şi înţelege să şi-o urmeze fără să ţină seama de curentele conrupătoare ce vin din apus. El are un ideal artistic clasic în felul lui şi atât de departe de contimporanii săi extremişti, încât câteodată se refugiază în trecut spre a-şi găsi acolo motivele artistice în care să-şi toarne ideile. Intr'o astfel de pornire sufletească trebue să fi fost, când a creat *„Cap antic"*.

In această figură este aşa de bine imprimată nu numai înfăţişarea fizică a anticului, ci şi sufletul lui, în concepţiile artistice de atunci, încât ai impresia că este un rest dintr'un muzeu. La sugerarea acestei impresii se mai adaogă şi coloritul oxidat al bronzului.

Trăsăturile adânci şi viguroase, bine şi regulate ale meridionalului antic, gura cărnoasă şi întredeschisă a sete de eroism, fruntea acoperită cu un breton rotund şi buclat, grumazul puternic, în fine un amestec de forţă şi idealitate artistică la care se adaogă un fel de stil specific anticilor, dovedeşte puterea acestui artist de a se transpune în epoca fraţilor săi de altă dată.

Dar repertoriul artistului e foarte bogat şi ales. *„Mister"* un cap mut ca un sfinx este o adevărată poezie a tăinuirii. Buzele tac, ochii sunt închişi, dar sufletul se frământă în făgaşurile lui. E toată simfonia sintetică a sufletului intr'un moment de mister. Tot atât de interesant pentru felul cum ştie să închege un suflet specific în expresia unei figuri, este şi capul intitulat *„Corsicană"*; o femee cu trăsături fine şi adâncite pe care citeşti candoarea proaspătă a unui suflet nepătruns de cultură, dar în abisurile căruia zace clocotiri de răzbunări sângeroase. Artistul a prins acest aspect în contrast al corsicanei şi l'a înfăptuit cu priceperea cunoscătorului de suflete.

Un admirabil bronz care te uimeşte prin expresia lui adâncă şi vie este *„Extaz"*. Un cap de femee răsturnat pe spate, cu ochii strălucitori ce urmăresc ceva, o gură care râde satisfăcut, în fine o expresie de delăsare supremă, sub stăpânirea unei ispite şi care determină o expresie completă şi nepăsătoare. D-l Călinescu a reuşit să realizeze minunat acest moment sufletesc, atât de semnificativ şi interesant. Toate aceste figuri, ca şi cele câteva capete de expresie, sunt simfonii de linii şi forme în care citeşti adevărate sinteze sufleteşti.

Dar parcă nici una din lucrările lui n'a ţâşnit mai puternic din vetrele creatoare, ca opera intitulată *„Bae de soare"*

Reprezintă o femee tânără stând jos şi sprijinindu-şi capul pe genunchi. Cu mâinile şi-a cuprins pulpele şi priveşte zâmbind, ca şi cum s'ar adresa cuiva. E o atitudine interesantă, graţioasă şi reală, de cochetărie şi de tinereţe, din care artistul a prins farmecul, redându-l cu o interpretare personală. Şi are atâta viaţă în ea această făptură nemişcată, că în fiecare moment aştepţi să iasă din atitudinea ei. Carnea trăieşte sub pielea catifelată, pulsul bate liniştit în vine. In stabilitatea corpului, în siguranţa mişcării, artistul a reuşit să redea ideea odihnei, atât cât îi permite bronzul. El pune în subiectul acesta toată poezia odihnei, în beţia razelor de soare. De frumuseţea acestei bucăţi te poţi convinge şi mai uşor luând în parte porţiuni din corp, care sunt aşa de bine tratate încât fiecare din ele pot forma un subiect de sine stătător.

De pildă, grupul mâini drepte şi al piciorului stâng ar putea fi singure un studiu atât de mult s'a preocupat artistul de toate formele corpului în parte chiar dacă le-a subordonat întregului. Capul de asemeni poate fi singur luat, un portret de expresie, ca şi torsul ce este un motiv foarte reuşit. Această amănunţită tratare a părţilor, fiindcă el înţelegea că sculptura cere forme şi nu idei abstracte goale de acest înveliş plastic. In mai toate operile lui observăm aceleaşi atitudini caracteristice şi interesante ale corpurilor de obicei femenine.

Dar operile lui nu se mărginesc la spaţiu. Artistul nu uită medalioanele şi basoreliefurile cele mai multe foarte interesante prin felul cum artistul a înţeles să le realizeze.

Prin concepţia artei lui, d-l Călinescu este un clasic. El înţelege arta ca o interpretare personală a frumosului, ce i se relevă lui.

Ideile îi sunt de veselie senină, liniştite, olimpice şi contemplative. Artistul e un echilibrat, care-şi mărgineşte inspiraţiile la teme interesante şi originale, nu prin noutatea bizară, ci prin înţelegerea deplină a subiectelor şi mai ales prin realizarea lor în formă. Aici stă originalitatea lui. Forma este deslegătoarea sufletului, oglinda în care citeşti gândirea artistului, fiindcă ea e chemată să se unifice cu ideea spre a o face să trăiască artistic. D-l Călinescu este un desenator fin şi sigur, un modelator viguros care poartă în vârful degetelor creatoare un dar magic ce înviaţuieşte lutul. Liniile şi formele lui sunt caracteristice şi pline de relief. In tratarea ansamblului artistul nu pierde din vedere amănuntele preţioase, de care se ocupă cu atenţie. In felul de a reda viaţa artistul este un realist. Cunoaşte amănunţit anatomia, dar nu calchiază realităţile, ci le interpretează, idealizându-le datorită unui deosebit bun simţ, care îl face să intuiască specificul formelor reale. Şi mai presus de toate simţi în opera lui o armonie intimă, care se manifestă într'un fel de euritmie a liniilor. O adevărată poezie de forme şi nu de idei, cum suntem obişnuiţi să întâlnim astăzi.

Prin concepţiile sale artistice sănătoase şi senine, care îi sugerează subiecte de o frumuseţe asemănătoare şi prin felul de a realiza într'o formă adecuată fondului, ţinând seamă de cele mai riguroase cerinţi ale artei de astăzi şi de totdeauna, el este un clasic. Intre puţinii artişti adevăraţi el îşi cuceşte menirea şi ştie să înfăptuiască cu cinste solia ce i-a fost încredinţată.

gazetaria

aşa şi-aşa...

REVISTA LITERARA A LICEULUI SF. SAVA face progrese simţitoare. Numărul apărut (2—3, an. IV) aduce colaborări preţioase semnate de elevi şi absolvenţi ai şcoalei — pe cari ne-am deprins să-i întâlnim şi prin paginile publicaţiunilor neşcolare. Merită toată atenţiunea rândurile semnate: Horia Roman, Al. Popescu, E. Ionescu, Gr. Melidoneanu şi mai ales: Ştefan Stănescu şi C. I. Vălceanu care se afirmă ca un viguros tradiţionalist în „Mamă Sfântă".

Redactorul foii — G. E. Caliga pare să se fi specializat în cronica dramatică pentru care prezintă reale însuşiri. Ioan Călifar — încă, în formaţie — în „Linişte" are câteva imagini realizate.

Numărul este completat cu o bogată cronică, schiţe din viaţa şcolară, desemnuri, caricaturi, pagină sportivă etc. Colaborarea profesorilor lipseşte. In schimb numărul se deschide prin rondelul d-lui Alfred Moşoiu — al cărui final e atât de semnificativ:

S'au dus în zări caicele 'ncărcate,
Cu cântecele lunii lui Prier,
Cu şoapte aurite de mister,
Cu miile de visuri minunate...
...Tu singur'ai rămas, singurătate.

E o fericită compensaţie şi cred că dintre absolvenţii mai vârstnici ai „Sfântului Sava', s'ar putea, cu prisosinţă recruta colaborări preţioase. Începutul a fost greu. E doar cel mai vechiu liceu din ţară. Firesc că — în asemenea condiţiuni — „Revista literară" trebueşte recomandată cu tot entusiasmul şi şcolarilor şi iubitorilor de literatură cari n'au legătură cu şcoala— dar mai cu seamă acelora cari vor să editeze publicaţiuni şcolare. Un model le-ar putea fi şi execuţia tehnică ireproşabilă— ceiace constitue un merit şi pentru direcţiunea şcoalei care, descoperind talente, ştie să le cultive — în marginile frumosului şi moralei.

No. 2 al **FANTANII DARURILOR** se prezintă tot atât de bogat, variat şi interesant. Aduce colaborări de preţ ca aceia a pr. Toma Chiricuţă care — în articolul de frunte — constată falsitatea culturii noastre, tocmai pentrucă „nu este aşezată pe adevăratul temeiu al unei culturi temeinice, care este Dumnezeu". Remedii: .....să părăsim casa, zidită pe nisip a culturii fără de Dumnezeu" şi „să căutăm stânca pe care să ne aşezăm cultura cea adevărată, de care avem nevoe.. cultura spiritului, alcătuită din toate valorile lui..". Acelaş semnează o explicare evanghelică: „Eu sunt Mesia". Alte colaborări: Al. Lascarov-Moldovanu: Taină şi adevăr, N. N. Răutu: Aspecte şi gânduri, I. Gr. Oprişan: Goliat în şcoală. Versul, semnat — cu aceiaş demnitate — de acelaş Const. Goran - Strigăt către Iisus şi Slavă Mariei. Urmează: meditaţii, pagina rugăciunii, flori creştine, din mărturisirile marilor convertiţi, tălmăciri din alte ogoare spirituale, idei, fapte şi oameni, cărţi străine, cărţi şi reviste româneşti.

Se anunţă o Bibliotecă mică a „Fântânii Darurilor".

ŞI NO. 2 AL „PLEIADEI" se prezintă în aceleaşi minunate condiţiuni cu articole de directivă (Omagiu romantismului de Radu Gyr), cu proză bună (Jurnal basarabean: Tristeţe de George Dorul Dumitrescu) şi mai ales cu versuri preţioase semnate de reprezentanţi autorizaţi ai poeziei româneşti ca: I. Pillat cu sglobiul „Cântec egeic" care superiorizează o altă latură a lui Alecsandri, cu „Trepte-le rupte" ale d-lui V. Demetrius, care pare să se fi întors spre poezie, cu bizarul „In gol" al lui Radu Boureanu — care pare a-şi dibui o cărare nouă a inspiraţiei; — cu exotica „Tamburină japoneză" a neastâmpăratului Radu Gyr, cu înduioşetoare „Crucificare" a d-lui George Dumitrescu, atât de nou, de variat şi de inepuizabil în cântarea eternei dureri.

CRONICA — plină şi justă semnată de conducătorul foii — d. V. Grecu (reviste) Sub unghiul vremii, Mihai Codreanu: Turnul de fildeş şi I. Barbu: Joc secund, C. Orăscu (reviste şi Al. Th. Stamatiad: Pe drumul Damascului). D. Murărăşu (Mistral, reviste). „Pleiada" se impune ca o publicaţie serioasă care — în mijlocul anarhiei literare pe care anumite oficine o întreţin — poate aduce preţioase îndrumări. Conducătorul ei trebueşte felicitat.

CA UN CONTRAST — vine „Vremea literară" — cele două pagini de supliment ale gazetei d-lui Donescu. Aduce din fericire— înduioşătorul articol al d-lui O. Goga: A murit Caragiale.. La „Cronica literară" d. Pompiliu Constantinescu vorbeşte despre „Icoane de lemn" cu o terminologie adecuată acestui volum în care: „trivialitatea devine" nu cum zice d-sa „substanţă de artă", dar pretext pentru meşteşugiri stilistice. E ceiace trebue să recunoaştem: d. Arghezi e — mai ales — un stilist. Ce păcat că acest stil atât de variat constitue o primejdie cu atât mai mare, din cauza materie căreia îi serveşte ca haină, stilul d-sale.

Concluzia aproape justă:

„Icoane de lemn rămâne... un preludiu al prozei" acestui scriitor: şi încă: „prea fragmentat cu... atmosferă comună....".

E una din puţinele ocaziuni când, cu destulă dibăcie, d. P. C. a sous un adevăr critic. Să fie aceasta o simplă rătăcire sau semnalul unei complete îndreptări?

ORIENTĂRI este titlul unei noui şi îngrijite reviste literare-sociale-artistice. Redactată de d. G. M. Vlădescu — cunoscutul prozator, autor al volumului „Tăcere"— ea aduce ca program linia tradiţiei — un fel de reacţiune salutară în contra tendinţei de universalizare care ne ameninţă în toate domeniile:

„Rostul unei tipărituri în această ţară de tradiţie a cuviinţei, nu poate fi decât în continuitatea aceluiaş spirit. Valorificarea unei culturi nu se poate realiza decât în măsura în care ea slujeşte unui ideal de rasă, iar literatura şi arta trebue să poarte fizionomia poporului său pentru a se putea integra universalităţii.

„SPRE O NOUĂ ORIENTARE IN ŞCOALĂ" este articolul de deschidere din No. al rev. „Şcoala secundară". Semnează d. Al. P. Arbore cerând „o orientare nouă şi sănătoasă, de ridicare a prestigiului şcoalei şi a celor cari o reprezintă, precum şi de luptă împotriva tuturor acelora cari stau protivnici, prin idei sau fapte realizării acestui postulat de asigurare şi progres prin cultură a României de mâine".

E un strigăt de sănătoasă îndrumare.

CÂTEVA INDRUMĂRI MELODICE în legătură cu studiul literaturii în învăţământul secundar ne dă (în aceiaş revistă) d. M. D. Ioanid. Aceste îndrumări se rezumă la: introducerea unei „stricte discipline în predarea literaturii" prin înlăturarea „controverselor, interpretărilor discutabile şi a independenţei de apreciere critică". Apoi:

„şezătorile literare să însemne un prilej de întrecere a elevilor în favoarea unei culturi literare extraşcolare";

„încercările literare să fie interzise la astfel de şezători..";

„să se insufle elevilor credincioşi că există în literatură un frumos neîndoelnic, de o valabilitate absolută".

Chestiunea prezintă destul interes şi nunumai pentru specialişti. Părerile celui ce semnează aceste rânduri se pot vedea în „Metodica limbii materne în învăţământul secundar" apărută în a II-a ediţiune luna trecută.

„O ANOMALIE în programele noastre de învăţământ" este — după d. I. A. Basarabescu — eliminarea conjugării din programul cursului primar. Marele nuvelist caută o explicaţie şi n'o găseşte. Intr'o măsură oarecare i-o dăm noi: este un greşit curent pedagogic care — zi şi noapte — nu visează decât simplificări de programe. Datorită acestuia nivelul de reţinere al şcolarităţii a fost mereu scăzut, iar programele reduse în aşa măsură, încât — pedeoparte — predarea se mărgineşte la foarte puţin, pedealta — acest puţin este făcut neinteligibil din cauza anevoiasei predări — limitată (la cursul primar) mai mult la simple constatări. Firesc că acest curent, care duce la deprecierea copilului, este pompat de unii profesori doritori de lucruri nouă, dar mai ales de părinţii grăbiţi să-şi vadă odraslele cât mai repede, aranjate — dacă se poate chiar fără cea mai mică sforţare sufletească. Astfel fiind, lucrurile, să nu se mire d. Basarabescu dacă — mergând tot aşa — vom ajunge să nu mai predăm nimic. Dar lucrurile prezintând o însemnătate deosebită — merită onoarea unei reluări, poate chiar în paginele „Şcoalei secundare".

ALTE COLABORĂRI: d. I. Dongorozi scrie „pe marginea unei comunicări" (aceea a d-lui C. Rădulescu-Motru despre „Şcoala nouă şi duşmanii ei"), iar d M. D. Marinescu în jurul memoriului înaintat de Asoc. profesorilor — Inaltei Regenţe. Urmează note, informaţiuni şi cronici variate şi pline de viaţă.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

O femeie celebră din secolul trecut, scria soţului său care lipsea din Paris :
Paris :
— Neavând ce să fac, îţi scriu. Neştiind ce să-ţi spun, termin.

♦

Ducele de Bourgogne, fratele mai mare al lui Ludovic al XVI, era veşnic suferind.
Boala luă proporţii şi toţi prevedeau tragicul desnodământ.
Prietenii îşi încetinară vizitele şi preferară să se ducă în schimb la ducele de Berry, mai târziu regele Ludovic al XVI.
Intr'o zi bolnavul văzându-se părăsit complect, făcu semn pajului său că doreşte să-i vorbească :
— Bombelles, spuse el, ştii tu de ce nu mai vine nimeni la mine pe când la fratele meu sunt toţi prietenii zilnic? Pentrucă aici este camera durerii pe când la ducele de Berry este camera speranţelor!

♦

Un filozof care însoţea pe Caius Iulius la locul unde acesta trebuie să fie executat să i se taie capul, îl întrebă tocmai în momentul execuţiei la ce se gândeşte?
— Pândesc să văd dacă sufletul meu va observa separarea lui de corpul meu!

♦

Un om plin de datorii până la adânci bătrâneţe, îşi dete sfârşitul.
— Să mi se cumpere numai decât salteaua pe care a murit el, spuse împăratul August, căci trebue să fie tare bună de oarece acest om a putut să doarmă atâţi ani chiar în situaţia lui atât de precară.

♦

In 1783, Dronais, concura la premiul Academic. Termenul concursului se apropia, când se duse într'una din zile la marele David, căruia îi duse să vadă un fragment din tabloul său. Intr'un moment de enervare, Dronais, rupse pânza în două.
— Ce faci nenorocitule? îi spuse marele său profesor
Iţi dai seama că făcând asta, cedezi premiul altuia?
— D-ta, maestre, eşti mulţumit de mine?
— Foarte mulţumit!
— Ei bine, am câştigat premiul pe care aveam ambiţia să-l am. Premiul Academic va putea fi câştigat acum de un altul care va avea mai mare nevoe decât mine. Sper ca la anul, să-l merit cu o lucrare mult mai bună!

♦

Generalul de Viponne scria din Messina regelui Ludovic al XIV un mesaj la sfârsitul căruia adăuga următoarele cuvinte :
— „Avem nevoe de 10.000 de oameni pentru reuşita izbânzii noastre".
El dete mesajul căpitanului du Terron ca să-l pecetluiască, care adaugă la sfârşit:
— „... şi un general!"

bazar

MOTOARE CU PETROL FĂRĂ CARBORATOR

O fabrică de motoare din New-York a inventat un nou dispozitiv graţie căruia motoarele avioanelor pot funcţiona fără carborator, şi cu petrol în loc de benzină.
Combustibilul este introdus direct în fiecare din cilindri printr'un mic tub ce se află la capătul cilindrului.
Această metodă poate fi aplicată la toate tipurile de motoare cu combustiune internă.

REGELE ŞI TELEFONUL FĂRĂ FIR

Regele Spaniei a vorbit zilele trecute, cu telefonul fără fir, dela Madrid la... vaporul Olimpic ce se află la mii de kilometri de Oceanul Atlantic.
Această convorbire a avut loc cu prilejul inaugurării unui serviciu radio-telefonic între Spania şi Chili. Regele Alfons e primul rege care vorbeşte la telefonul fără fir de pe uscat pe un vapor din larg.

FEMEIA CU CELE MAI MICI PICIOARE DIN LONDRA

Georgina Lady Sholto Duglas din Londra, care pretinde că are cele mai mici picioare din Londra — acestea sunt asigurate pentru suma de 80.000 lire sterline — va apare pentru prima oară pe scenă în cursul lunii viitoare, în urma unui angajament făcut la teatrul Palladium.
Lady Georgina a fost măritată de patru ori. ; prima oară cu un căpitan din armata britanică, a doua oară cu lordul George Douglas, a teria oară cu Burhan-Ed-Din, fiul lui Habdul-Hamid şi a patra oară cu contele Bertier la Sawigny.
Noua arfistă este renumită pentru bogata ei colecţie de bijuterii şi pentru petrecerile pe care le dă la locuinţa ei.

KAYE DON A RENUNŢAT LA RECORDUL MONDIAL

Convingerea generală e că Kaye Don a dat un forimdabil fiasco în încercările ce le face la Daytona Beack spre a smulge recordul mondial de viteză lui Seegrave.
Intrucât pista nu va mai fi în condiţie favorabilă până la iarnă, e probabil ca Don să amâne încercările ce le face pentru anul viitor. De altfel el a şi declarat înainte de a pleca la New-York, că se va înapoia în Florida în Ianuarie când sunt vânturi favorabile dela nord-est.
Automobilul „Silver Bullet" va rămâne câtva timp la Daytona-Beach, nefiind exclus chiar că Don să-l lase acolo până în iarna viitoare.
Citim în „Daily Mail" că, fiind întrebat dacă e mulţumit cum au funcţionat motoarele, Don a răspuns că va fi nevoe de unele modificări înainte de a face o nouă tentativă.

caricatura zilei

LOGICA...

Judecătorul. — Cum de aţi îndrăznit să vă bateţi soţia? Doamna se află sub protecţiunea legii. Dreptul de a pedepsi aparţine numai magistraţilor.
Acuzatul. — Atunci.... poftiţi un baston domnule judecător...
(Lustige Blätter—Berlin).

SUCCES !

Primul actor : E drept că John a avut aşa de mari succese încât şi-a permis să se retragă de pe scenă.
Al doilea actor : Da, a jucat atât de bine un rol de lacheu, încât Lordul X l-a luat în serviciul său.

ECONOMIE DE TIMP

Infăşoară-te repede cu covorul ăsta Petrică ; mama mi-a spus să-l bat şi să-ţi aplic şi ţie o corecţie.
(London Opinion)

Pagini uitate

IANCU VĂCĂRESCU

MARȘUL ROMÂNESC

(Făcut la reînființarea Miliției Naționale în anul 1829)

Slava strămoșilor vestiți
In cale vă așteaptă :
La rând Românilor ieșiți !
Mergeți pe calea dreaptă.
La rând românilor ieșiți
Mergeți pe calea dreaptă :
Slava strămoșilor vestiți,
In cale vă așteaptă.

Vulturul tot viteaz în sbor
Ca puii săi vă poartă ;
Aripa-i sparge or'ce nor
Nu vă temeți de soartă !
La rând Românilor ieșiți,
etc.

Cât de curând vă înălțați :
Europa vă privește,
Și dafinul ce voi luați
Nu se mai veștejește.
La rând Românilor ieșiți.
etc.

Uniți în dragoste aveți
Voi, or'ce biruință
Ș'o'rce vrăjmaș o să-l vedeți
Pe loc, în neființă.
La rând Românilor, ieșiți,
etc.

Nădejdea voastră către cer
Țineți întemeiată :
Uniți, Românii că nu pier,
Tatăl de sus v'arată.
La rând Românilor ieșiți,
etc.

Slava strămoșilor vestiți
In cale vă așteaptă :
La rând românilor ieșiți !
Mergeți pe calea dreaptă.
La rând Românilor ieșiți,
Mergeți pe calea dreaptă.
Slava strămoșilor vestiți,
In cale vă așteaptă.

CEASORNICUL INDREPTAT

Tu ! care vrmea ne spui că trece
Ne-aduci aminte, des, moartea rece,
Vino acuma, ia 'nvățătură,
Schimbă nedreaptă a ta măsură!
Știi ticălosul om ce puține
Poate să aibă ceasuri de bine.

Când dar asupră-i răul se scoală,
Când stăpânește războiu sau boală,
Vezi sărăcie, necaz, durere,
Când vezi primejdia în putere;
Atunci fă anul d'un sfert să fie,
Ș'ăl sfert să treacă, să nu mai vie.

Iară când vrajba vezi lepădată,
De soț soția apropiată,
Părinți, fii, frați 'și arăt iubire,
Cum loc povață dă sfânta fire,

Când a or'căruia cuget spune
Mulțumiri scumpe de fapte bune,
Când chiar vrăjmașului meu fac bine;
Cât ziua, sfertul atuncea ține.

Vezi a mândriei la om peire,
Nemilostivă neomenire,
Nelegiuire, că unelteșe,
Prietășugul că se răcește,
Vezi patrioții cu neunire,
Siliți, iubiții, spre despărțire,
Vezi tu un cuget fără de lege
Că sfinte noduri va să deslege,
De simțiri inimă când vezi seacă;
Fă ca minutul anul să treacă!

Când vezi dreptatea că biruește,

Când despărțiții înger unește,
Când toți Românii au cinste mare,
A simpatiei când vezi lucrare,
Când obștea noastră e fericită,
Când vezi în brațe-mi a mea iubită,
Vezi că sânt mințile mele duse,
D'ale iubirii plăceri nespuse ;
Atunci secunda fă să 'ntârzie,
D'un bun an bisect fă-o să fie!!!

Așa, plăcută, tu dându-mi pace
Și eu prieten al tău m'oiu face ;
Iar cum bați ceasuri de vei mai bate
Neamu-ți dărapăn după dreptate!
Căci, fără nici o milostivire,
Superi auzul ș'or'ce simțire,
Când fără vreme, spui că e vreme:
De rău, de moarte, tot a ne teme.

COSTACHE GHICA

(La mormântul Banului Țării Românești și general al Rusiei)

Vezi nobilitatea aici ?
Vezi cinstea, bogăția ?
Vezi, omule, 'n ce lucruri mici
Ți'ntemeezi mândria ?

Un pumn de lut, ce zace 'nchis
Și alt ceva nimica !
Fost-a, n'a fost, ori a fost vis
Acel Costache Ghica,

Fiu d'un părinte strălucit
D'o mumă Văcărească,
Ban, general, bogat, cinstit,
Cu minte bărbătească ?

Plângi omule! te întristezi?
Stai, încetează-ți plânsul!
Cum nu pierzi astea vrei să vezi?
Ia pildă dela dânsul !

Când, ca la el, unite sînt,
Cu cea de om dorire,
Cugetul bun, blândul cuvânt.
Și'a patriei iubire,

Cel mort nu moare, ci'n veci viu
In cer se 'nveselește ;
Lăsând și'asemenea lui fiu,
Și'n lume viețuește.

Interview-uri

...CU D-l MIHAIL SORBUL

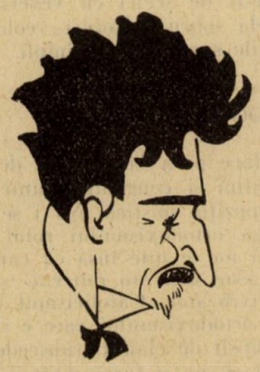

Și domnul Mihail Sorbul e un autor clasic. Cu teatrul său am făcut cunoștință în manualul d-lui Mihail Dragomirescu de limba română și până azi îmi răsună în urechi replicile din Letopiseți, *piesă a cărei limbă arhaică, plină de savoare, domnia-sa o repudiază astăzi.* Patima roșie *ne-a fost dată să dizertăm asupra ei, iar la bacalaureat am fost interogat asupra caracterului fiecărui personagiu. Dacă însă aș fi fost anul trecut licean, aș fi fost oprit de direcția școalei să văd și eu pe* Coriolan Secundus, *sub motiv că e o piesă imorală, ceeace nu e cazul. Domnul Sorbul mai a reprezentat apoi și alte piese dintre care „Dezertorul" a cunoscut unul dintre cele mai răsunătoare succese.*

Pentru toată activitatea lui dramatică, a fost prea puțin răsplătit scriitorul acesta care dacă ar fi scris într o limbă streină, ar fi fost la vârsta pe care o are azi, cel puțin milionar. Modest ,a rămas în umbra teatrelor noastre de stat, purtând pe sub zidurile lor gloria-i consolidată și geamantanul funcției de inspector al artelor pentru... provincie.

Declarațiile de mai jos le-am stenografiat la Casa Societății scriitorilor unde domnul Sorbul venise să pună la punct unele hârtii ale Societății artiștilor dramatici — al căror președinte era.

SCRIITORII ȘI POLITICA.

— Nu. Hotărît, nu. Scriitorul nu trebue să facă politică. Artiștii sunt o specie de oameni puțin combativi și politica, ce, se știe, e numai luptă perpetuă, nu ar face decât să-l distragă dela preocupările lui care trebue să fie exclusiv spirituale.

— Dar gazetărie ?

— Aceasta ar mai merge. Gazetăria e tot un fel de a face artă și e îmbucurător că dela o vreme ziarele sunt scrise de scriitori și încă dintre cei mai buni.

Totuși, gazetăria intensă poate să fie la un moment dat un pericol pentru scriitor. Sunt atâtea pilde de actuali ziariști cari în tinerețe începuseră cu literatură și încă de cea mai bună calitate ca apoi s-o abandoneze în favoarea nenorocitului acela de articol pe care trebue să-l scrie în fiecare zi.

Cezar Petrescu însă — ca să-ți dau numai un exemplu — e un temperament literar prea puternic ca să nu poată fi prejudiciat de jurnalistica intensă pe care o face.

ATUNCI ?

— Atunci ! Idealul ar fi ca scriitorul să poată trăi din producțiile sale. Cum Edenul acesta nu s'a realizat încă pe pământul țării noastre — și încă mai e mult până se va înfăptui — sunt de părere ca el să fie funcționar într'un minister, unde tot mai are o jumătate zi liberă și pe care ar putea-o dedica scrisului. Acuma, în paranteză scriitorii noștri sunt și... hai să zicem leneși. Un scriitor francez e scriitor întâi. Are față de public par'că o obligație de a-i da anual câte o carte Și așa au ajuns ei că pot trăi seniorial din produsul condeiului lor.

Ar fi însă o soluție. Era înnainte, o, tempora ! Ministerul Artelor ai cărui funcționari, ar fi trebuit să fie exclusiv scriitorii. Apoi ar fi Casa Școalelor, Ministerul Instrucțiunii și alte instituții care s'ar putea bucura cu folos de cunoștințele și priceperea lui.

Dar ce să faci ? Chiar teatrele naționale — mai ales cele din provincie — sunt încredințate unor persoane care habar n'au de literatură · câte un avocat sau șef de ceată electorală.

. . . . . .

— Nu. Eu n'am aspirat niciodată la vreun post dintre acestea mari, deși cred că aș fe meritat să fiu băgat în seamă · când se punea o chestie de felul acesta.

POEȚII DE AZI

— Să mă ierte, dar nu-i înțeleg. Vezi Dumneata, cu fac parte dintr'o generație învechită — cum spun ei — și se prea poate să nu-i înțeleg. Dar oricât m'aș sili să-i pricep, nu pot. Poezia nu trebue să aibă nevoe de dicționar, de apendice ori de glosar. Trebue s'o apercepi dela prima lectură altfel nu mai e poesie.

. . . . . .

— Arghezi. într'adevăr e un mare temperament poetic. Păcat însă că e de multe ori prea opac. Are însă poeme de o strălucire nemaiîntâlnită și cred că dacă ar fi rămas la genul acesta ar fi fost cu adevărat un mare poet. Generația Dumneavoastră vă lăudați că-l înțelegeți, îi înnălțați osanale, dar eu, cu toate că îmi este foarte agreabil ca om, nu-l pot accepta integral.

Pardon ! Proza lui : admirabilă. E un adevărat maestru al frazei. Apoi imaginația lui puternică, ingeniozitatea, ineditul pe care-l pune în fiecare bucată pe care o citesc întotdeauna cu savoare. Bineînțeles, afară de acele bucăți cum li s'a spus .. scatologice. Vezi, trebue să eliminăm din scris acele cuvinte și expresii a căror lectură te face să strâmbi din nas.

— *Dar Coriolan Secundus? A fost considerat de unii ca imorală !*

— Să nu mai vorbim de mine Am fost însă, să știi, greșit interpretat. Criticii noștri teatrali, să dai și să fugi. Gazetari improvizați în cronicari teatrali, literari, plastici, etc. Toată considerația mea însă pentru cei câțiva puțini — cari fac din critica teatrală o carieră. Nu-i numesc căci mi-i ridic pe ceilalți în cap și mă înjură iarăși la o nouă premieră.

AM SCRIS ȘI PROZĂ

— dar puțină. Am publicat-o în vechea *Rampă* de sub conducerea lui N. D. Cocea. Apoi, în Noua Revistă română, în L'Independance roumaine aci, (traduse). Nu știu dacă cunoști o parte mai puțin notorie a activității mele publicistice : fabula. Am cultivat cu plăcere acest gen și chiar acum de curând, invitat să citesc ceva la Radio, am recitat 3 dintre cele pe care le credeam mai izbutite.

N'am fost tentat să scriu proză. Dece ? Nu știu. Poate, temperamentul meu exclusiv de om de teatru.

Pardon, am mai scris și „Amintirile unui reporter anonim" publicate la Facla.

— Eram, e drept trecuți în state cu lefuri mari, dar nu le încasam nici pe jumătate.

PRIMUL CONTACT

— cu literatura l-am avut la 10 ani când începusem să buchisesc. N'aș putea să-mi mai amintesc ce citeam pe atunci. Totuși citeam mult. In liceu, n'am fost dintre cei

cari înjghebam cenacle ori scoteau reviste literare. Se pare că eram un element desordonat căci dela liceul Sf. Petru şi Pavel din Ploeşti am fost eliminat Am învăţat apoi în particular.

Armata am făcut-o ca simplu soldat. Am luat parte activă la două campanii, cea din Bulgaria şi cea din 1916, din care m'am liberat elev de administraţie. Alte acte glorioase n'am făcut în viaţă.

PATIMA ROŞIE

— a avut şi n'a avut succes. Unii critici au înjurat-o găsind că personagiile sunt neverosimile psihologiceşte, că am fost inspirat din literatura rusească, că... Dar câte nu s'au spus atunci ? Cum ştii şi d-ta, piesa a fost reluată şi opinia lui Conu Mihalache Dragomirescu, singurul critic care a lăudat-o integral, a fost verificată de succesul mereu crescând.

Dealtfel, în ce mă priveşte, să ştii că nu pun mare preţ pe ea. Se prea poate ca peste un număr oarecare de ani să nu mai placă. Istoria teatrului a cunoscut succese mai răsunătoare.

Cel mai mare succes al meu dealtfel, a fost „Dezertorul". Acum se pare că n'ar mai prezinta interesul pe care l-a stârnit atunci Chiar *Coriolan Secundus* a fost un succes onorabil, cu toate că moraliştii s'au simţit blessaţi.

LETOPISEŢII

— i-am scris documentându-mă din cronicari. Totuşi acum n'aş mai putea scri o piesă în stilul arhaic al acesteia. Limba cu arhaisme mergea în România Veche. Astăzi trebue să creăm un stil cât mai unitar ca să putem desăvârşi unitatea sufletească a tuturor Românilor. Neologismul e un vehicul admirabil şi găsesc că nu strică unei opere literare atunci când e întrebuinţat cum trebue. Iată, eu aş merge până acolo cu întrebuinţarea lui, chiar dacă aş fi acuzat de jurnalism. Ba chiar, dacă ar fi posibil, aş înlătura din limbă acel odios î, slavon.

— ? ? !

— Nu, nu. Arhaismele nu dau niciun farmec limbii româneşti. Limba franceză care e clasică încă de acum câteva sute de ani nu se serveşte de ele şi totuşi se pretează şi se va mai preta încă la formele de stil cele mai neaşteptate. Limba italiană, deasemenea.

— ? ?

— N'ai dreptate. Ai văzut că în muzică nu avem decât 7 note : do, re, mi, fa, sol, la, si, do, câţiva diezi şi bemoli şi totuşi putem să creem cu aceste puţine elemente armoniile cele mai diferite şi mai subtile cu putinţă.

Sunt din ce în ce mai dificil la citit. Nu mai suport orice lectură. Răsfoiesc, e drept, orice îmi cade în mână, totuşi nu 'mi mai acaparează interesul ori şi ce carte. Am o deosebită satisfacţie atunci când citind o carte străină o găsesc proastă. Uite că şi franţujii de pildă, scriu infect, nu numai noi. — îmi zic şi o închid.

Mă pasionează „memoriile" Am pretenţia să afirm că am citit aproape tot ce s'a scris despre Napoleon. Personalitatea aceasta uriaşă care a răscolit la un moment dat omenirea, m'a interesat întotdeauna. Nu caut niciodată ca autorul citit să fie dintre cei *en vogue*.

STILUL UNIC

— Nu există şcoli literare. Toate capodoperile aparţin unei singure categorii. N"am decât un singur stil pe care e liber fiecare să-l numească cum vrea şi par scrise de un acelaş autor. Simplitatea, claritatea, măsura, acestea sunt caracteristicile lor esenţiale. Chiar Ibsen are un stil foarte simplu.

Sunt, mai ales acum, mulţi stilişti de marcă. Mă îndoiesc dacă pe viitor stilul lor va mai place. Simplitatea o gustă oricine şi oricând : e universală şi eternă. Tolstoi a scris fără înfloriturі.

TEATRUL ROMANESC.

— Caragiale e unul dintre cei mai valoroşi scriitori ai omenirii.

„Vlaicu Vodă" al lui Davila este incontestabil a doua capodoperă a teatrului nostru. I s'ar putea obiecta că limba e prea modernă, nu are arhaismele corespunzătoare epocii în care trăesc personagiile. „Răsvan şi Vidra" le are dar factura versului e greoaie.

Dintre piesele lui Alexandri, *Fântâna Blanduziei şi Ovidiu* vor mai interesa o bucată de vreme, cu toată atmosfera convenţional antică din ele.

In epoca noastră, sunt o seamă de autori dramatici valoroşi şi-mi pun toată nădejdea în viitorul teatrului românesc. Nu-i spun pe nume ca să nu omit pe vreunul şi să mi-l fac duşman.

TEATRUL STREIN.

— Pirandello ? Cu regret, nu-mi place ! Precizia Domnule, nu... cum vrei s-o iei ! M"am forţat să-mi placă şi nu s'a putut. Bernard Shaw, da. Are lucruri admirabile în multe din piesele sale. Nici Bernstein nu mă mulţumeşte. Piesele lui Bataille cum de pildă *Marşul nupţial* ori *La vierge folle*, mi-au plăcut ori decâteori au fost reluate.

Şi ai înţeles desigur că nici ruşii nu-mi plac. Buni registori, buni actori, ca autori mă îndoiesc. Intuneric, imprecizie şi sunt un spirit care iubesc lumina, claritatea. Ca romancieri, însă sunt incomparabili.

INTRE TEATRU ŞI LITERATURĂ.

— Se prea poate să fie o deosebire. Caragiale spunea că teatrul e arhitectură. Vezi, sunt atâtea elemente care-l îndepărtează de literatura propriu zisă. In teatru se clădeşte ceva, apoi decorul, timpul anumit în care se reprezintă, dialogul şi în sfârşit trebuie văzut. Şi eu sunt de părere că teatrul nu poate fi încorporat literaturii cu care n'are comun decât cuvântul.

TEATRUL RURAL.

— Nu-l avem şi e regretabil. Imi pare rău că nu cunosc îndeajuns viaţa ţărănească. De mult mă bate gândul să scriu o piesă cu subiect luat din lumea satelor. Vigoarea aceea a sentimentelor primitive are o puternică valoare dramatică.

— ? ?

— Se poate şi fără stil. Trebuie pus accentul nu pe felul cum trebuie să vorbească personagiul care se 'nţelege are limba lui specifică ci pe psihologie. Totul e să redai dramatic mobilitatea sufletului.

„Năpasta" lui Caragiale, făcând abstracţie că psihologia Anei e neverosimilă, are elemente dramatice foarte interesante. Aminteşte-ţi de scena cu veverita. Apoi, stilul acela sobru şi totuşi colorat. deşi personagiile sunt oameni simpli.

ORTODOXIA

— Se face prea mare caz de ea. Noi suntem latini şi congenital suntem lipsiţi de predispoziţia mistică. Nu i se poate e drept nega ortodoxismului rolul cultural istoric. Să nu se uite însă că catolicismul a fost şi este încă un puternic şi eficace vehicul civilizator. Catolicismul constructiv, opus ortodoxismului care e static, nu e totuşi lipsit de elanul transcedental. Ce altceva, dacă nu o forţă mare — spune-i cum vrei — îi duce pe acei misionari prin pustiurile Africei sau ale ţărilor arctice ? Şi apoi ortodocşii noştri pretind că şi'n popor există o brizâ de misticism. Da de unde ! Trăim într'o epocă de aprigă frenezie materialistă.

PROECTE.

— Eu lucrez foarte încet. Când am dispoziţie, scriu o pagină, las lucrul, apoi altă pagină, până termin. A scrie, e un lucru foarte serios.

Lucrez acum la o nouă comedie *Durnoaia*, gemenă cu *Coriolan* şi care, invers, satirizează problema maternităţii.

De piesele mele însă nu sunt niciodată mulţumit. Aşa se explică dece nu-mi place să le văd. *Letopiseţii* nu i-am văzut de cât o singură dată. Mi-e groază apoi, să ies pe scenă. Nu ştiu dece....

Deşi-l rugasem să-mi fie agreabil numai jumătate de oră, domnul Sorbul a scos la un moment dat ceasul şi a făcut un gest egal cu o disperare: trebuia în seara aceea să plece în provincie şi tot prelungind vorba pierduse trenul.

Am ieşit împreună în oraş, domnia sa cu valiza de voiaj în mână, eu cu materialul asigurat pentru un număr al revistei.

N. CREVEDIA

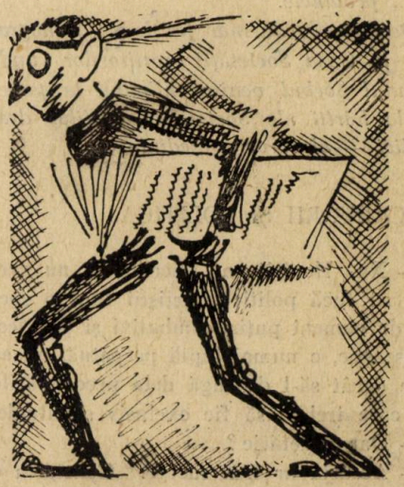

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 19
4 Mai 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

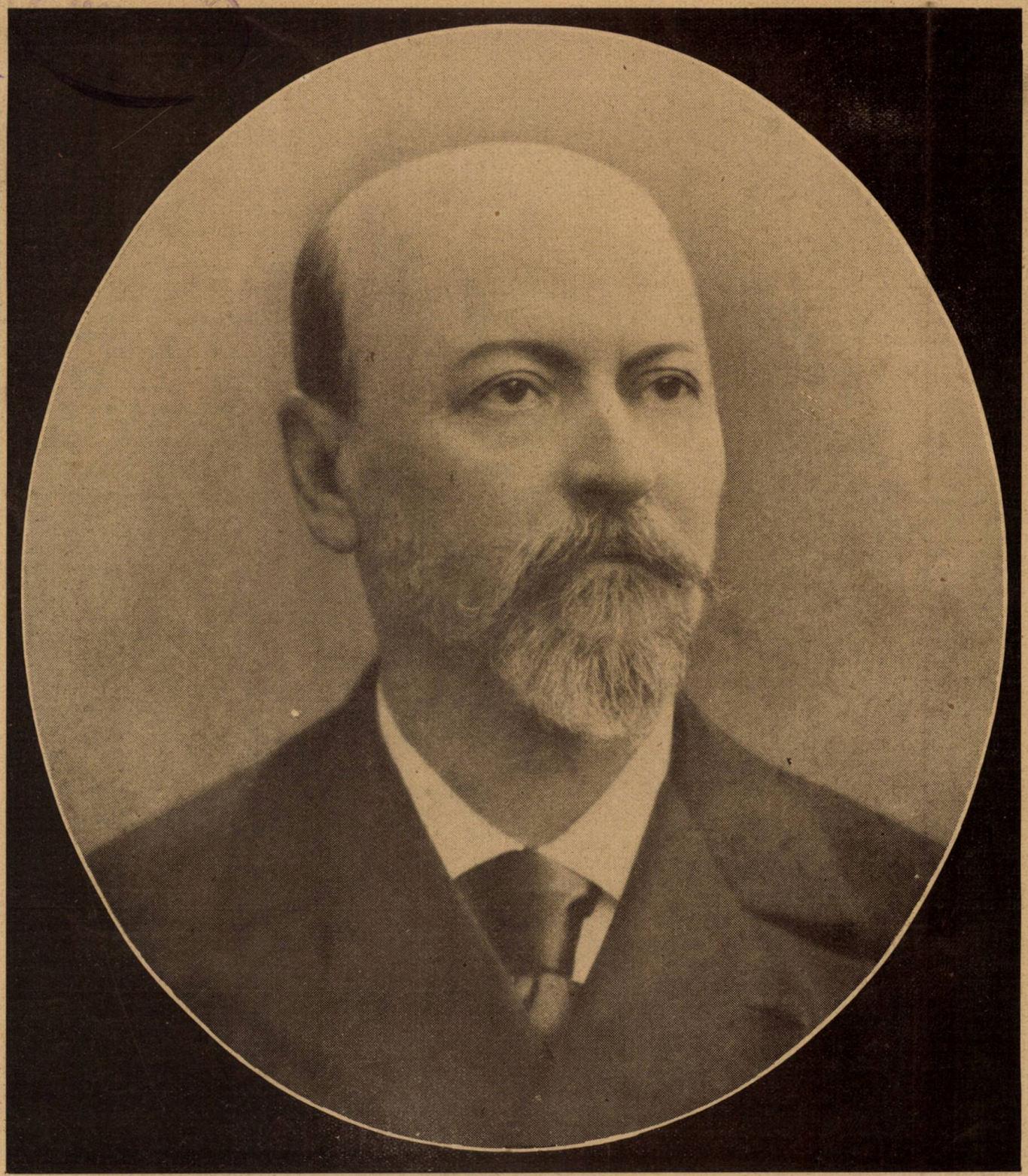

PETRE PONI

Ctitorii

PETRU PONI
(1841—1925)

de CONST. A. DISSESCU

Intr'o seară, acum câteva săptămâni, postul de Radiodifuziune din Bucureşti, a comemorat prin glasul a trei iluştri profesori universitari — d-nii G. G. Longinescu, I. Simionescu şi G. Ţiţeica — amintirea a trei mari oameni de ştiinţă şi buni români : Petru Poni, Dr. Istrati şi Nicolae Teclu. Puţin mai târziu, societatea de ştiinţe, căreia i s'au alipit guvernul, Universitatea, Academia, societăţile ştiinţifice şi cele studenţeşti, au ţinut ca prin tr'o şedinţă festivă să aducă prinosul de recunoştinţă şi de admiraţie memoriei lui Petru Poni.

La 24 Aprilie s'au împlinit cinci ani de la moartea lui.

Alăturându-ne acestei manifestări, cu un sentiment de pietate faţă de sufletul marelui dispărut şi cu un sentiment de mândrie faţă de faptele şi realizările lui, ne împlinim o înaltă datorie închinând lui Petru Poni numărul de azi al revistei noastre.

*

Petru Poni a fost o glorie şi o mândrie a neamului nostru. Personalitatea lui a dominat timp de o jumătate de veac nu numai cercurile Universităţii ieşene, dar toate cercurile didactice dela noi, toate cercurile politice, ştiinţifice şi intelectuale. Rar s'au grupat într'un tot atât de armonios atâta mulţime de calităţi. Poni a fost un predestinat. Intrunea toate condiţiile spre a ajunge şi a ajuns ! A fost un mare suflet, un mare profesor, un mare cercetător, dar mai presus de toate un bun român şi un mare patriot.

Sub influenţa părinţilor săi, răzeşi de frunte, a prins dragoste nestrămutată de satul şi pământul românesc ; sub influenţa dascălilor săi — a fost şcolar al lui Laurian, Păpiu, Barnuţiu — a învăţat ca munca să-i fie crez, împlinirea datoriei obligaţie de fiece zi, modestia ideal.

Şi-a făcut specialitatea la Paris. Acolo a urmat chimia cu cei mai renumiţi savanţi ai timpului. A avut magistru pe învăţatul Louis Saint-Claire Deville şi pe celebrul Marcellin Berthelot. Numele acestor doi chimişti a trecut de mult hotarele Franţei şi a răzbit dincolo de cercurile specialiştilor, până în rândurile tuturor celor ce şi-au făcut o cât de sumară cultură generală. Dela aceste minţi luminate şi-a însuşit Poni acea admirabilă putere de gândire, de adâncire a lucrurilor, de înţelegere a legilor ce guvernează firea. Sainte-Claire Deville i-a trecut arta de a experimenta, Berthelot puterea de concepţie şi generalizare.

Urme tot atât de adânci şi întipărite în sufletul lui veşnic tânăr până în anii bătrâneţii, au lăsat şi ideile frumoase, pline de avânt şi generozitate, de sinceră democraţie şi largă libertate, ale generaţiei dela 1848. Sub influenţa lor, Poni s'a manifestat pe terenul social ca un iubitor al satelor, pe cel cultural ca un apostol, pe terenul politic ca un apărător al ţărănimei iar pe cel economic ca un liberator al ei.

In felul acesta format era fatal ca Poni să strălucească oriunde ar fi fost chemat.

N'a existat chestiune pe care el s'o îmbrăţişeze, n'a fost problemă care să i se încredinţeze, n'a fost funcţiune care s'o ocupe, fără ca în urmă-i să nu lase pecetea marei lui personalităţi. Pretutindeni aceiaşi putere de muncă, aceiaşi admirabilă organizare, aceleaşi rezultate minunate şi toate isvorîte numai din dorinţa de mai bine, din dragostea de ţară şi

PETRU PONI
(bust de I. Dimitriu-Bârlad)

neam, din adânca bunătate a sufletului său. Cunoaşterea lucrurilor şi sistematizarea lor în vederea obţinerii celor mai bune realizări, pe căile cele mai simple şi mai repezi, au caracterizat întreaga operă — şi ştiinţifică şi socială — a lui Petru Poni.

Poni a avut o origină modestă. El a cunoscut şi greutăţile şi farmecul vieţii de ţară. De mic s'a învăţat să muncească şi să răzbească singur. Şi singur el şi-a cucerit şi catedra dela Universitate şi locul la Academie şi portofoliul de ministru. Cu toate acestea Poni n'a fost un vanitos ! Nici odată n'a cerut ceva ; totdeauna numai lui i s'au cerut. Pretutindeni a fost chemat, impus ! Era de o modestie, cum puţini oameni se mai găsesc astăzi. Şi a mers atât de departe pe calea aceasta, încât la bătrâneţe — atunci când o umilă pensie abia îi mai ajungea să trăiască de azi pe mâine, el care ocupase atâtea demnităţi în stat — a preferat să se retragă tăcut într'o modestă căsuţă din Iaşi, decât să ceară ceva.

Vorba lui Poni era măsurată. Vorbea rar ,totdeauna serios. Glasul nu-i tremura decât atunci când pomenea de răzeşia lui.

Modestie, muncă şi tăcere, iată firea lui Poni ; inteligenţă, memorie şi claritate, iată mintea lui ; credinţă, patriotism şi bunătate, iată sufletul lui.

Toate aceste calităţi au format averea cu care Poni s'a avântat în viaţă.

A început ca profesor de ştiinţele fizico-chimice la liceul Naţional din Iaşi şi la liceul militar. Din primul an se afirmă ca unul din dascălii cei mai distinşi. In 1878 este chemat şi la catedra de chimie dela Facultatea de ştiinţe, apoi şi la cea de medicină. Ţinea cursuri — aşa cum numai puţini ca el mai ştiu să ţie — în patru locuri. Era o muncă supraîncordată, pe care o depunea însă cu toată tragerea de inimă, nu pentru a acapara posturi ci pentru a asigura, din lipsă de specialişti, răspândirea cât mai largă a cunoştinţelor ştiinţifice. In vremea aceea ştiinţa la noi era în faşe. El a fost unul din creatorii mişcării ştiinţifice şi şeful şcoalei de chimie din România. Generaţiile noastre de chimişti, dela Poni au pornit. Pentru formarea lor, îşi sacrifica până şi orele de odihnă, pentru ei muncea el în atâtea locuri. Şi ca dovadă că aşa a fost, stă faptul că imediat ce alţii mai tineri decât el se întorceau din străinătate cu toate cunoştinţele însuşite, el singur se dădea deoparte cedându-le locul. Aşa a făcut cu dr. Riegler căruia îi lăsă catedra dela Facultatea de Medicină, aşa a făcut cu dr. Negreanu — mai târziu renumitul profesor de Fizică dela Universitatea din Bucureşti — căruia îi trecu catedra dela liceul Naţional, aşa a făcut cu Stravolca şi mai apoi cu d-l Prof. Dr. Hurmuzescu — învăţatul cu atâta autoritate azi — cărora le încredinţă jumătate din catedra dela ştiinţe, şi anume fizica. Astfel rând pe rând, cu discreţie şi pe tăcute, Poni se retrăgea în colţişorul lui drag — laboratorul — căci misiunea îi era împlinită, scopul atins.

Tot cu gândul răspândirii cunoştinţelor de fizică şi chimie, a scris Poni acele admirabile cărţi de liceu. Pe paginile lor au învăţat serii întregi de elevi. Puţini, foarte puţini, sunt intelectualii de azi cari să nu fi avut ocazia să ţină în mână o carte de Poni ; imensa lor majoritate au învăţat pe manualele muncite din greu şi scrise din suflet de dascălul ieşean. Astăzi întocmirea unei cărţi didactice, nu reclamă de cât cunoaşterea principiilor pedagogice şi o pricepere deosebită în înlănţuirea materiei. Pe atunci sarcina era cu mult mai grea. Nu aveam în primul rând, o terminologie ştiinţifică şi cel dintâi lucru ce trebuia făcut era crearea unui vocabular de specialitate ,românesc. Primul pas spre înainte al chimiei româneşti, a fost marcat tocmai prin această terminologie creată de Poni.

Când flacăra ştiinţei a prins a se mări, când profesorii secundari de Fizico-Chimice au început a se mai înmulţi, când in sfârşit Societatea de Ştiinţe din Iaşi îşi desfăcuse aripile cu siguranţă, Poni s'a retras mulţumit, rămânând numai cu ca-

tedra de chimie dela Facultatea de Ştiinţe. O primă mare operă era înfăptuită.

La Facultate însă o altă chemare îl aştepta. Aci trebuia să deschidă larg calea cercetărilor, să insufle pornire spre studiul bogăţiilor ţării noastre. Şi cum pentru realizarea oricărui lucru, nici o metodă nu este mai bună ca aceea a exemplului dat de conducători, Poni a pornit cu entuziasm, cu tenacitate şi cu nesfârşite nădejdi, pe această cale.

Opera ştiinţifică a lui Poni este de o mare însemnătate. Rând pe rând aproape toate bogăţiile naturale ale solului şi subsolului nostru, au fost studiate de el. A evidenţiat valoarea lor şi a arătat cum trebuesc cercetate. A făcut numeroase excursiuni, alcătuind primele colecţii de minerale de la noi.

A adunat un bogat material didactic şi de studiu. A analizat peste 80 de minerale culese din diferite regiuni ale ţării; a identificat două necunoscute până la el şi le-a botezat *broştenita* şi *badenita*, după numele localităţilor unde au fost găsite; a studiat toate varietăţile de chihlimbar din România, toate apele minerale, toate zăcămintele de sare. Dar deasupra tuturor, stau cercetările sale asupra petrolului românesc. Primele preciziuni despre compoziţia şi proprietăţile chimice ale petrolului, lui i se datoresc, după cum tot lui îi datorăm şi unele indicaţiuni cu privire la produşii de distilare obţinuţi între diferitele limite de temperatură.

In aceste prime jaloane puse de el în terenul nedesţelenit al chimiei româneşti, constă marea însemnătate a operei ştiinţifice a învăţatului moldovean. Dacă spiritul inventiv nu se oglindeşte în ea, dacă din punct de vedere strict ştiinţific această operă nu s'a ridicat la culmi prea malte, în schimb ea reprezintă sămânţa primă aruncată de Poni în brazda trasă pe un ogor virgin şi reflectează însemnătatea bogăţiilor naturale ale ţării româneşti. Opera lui Poni are un caracter naţional, bine precizat. El a preferat înaintea oricăror alte cercetări, cercetarea ţării sale.

Din şcoala lui Poni au eşit şi profesorii renumiţi de chimie, ce fac azi fala Universităţilor noastre, şi chimiştii învăţaţi ce au dus cu demnitate şi pricepere mai departe studiul chimiei.

Iubitul între iubiţi, veneratul între veneraţi, profesorul de mare talie, ce este d-l G. G. Longinescu, o spune totdeauna cu mândrie: „Am fost elevul lui Poni: de la el am primit primele cunoştinţe, dela el am învăţat marea artă de a face lecţii".

Rectorul Universităţii din Iaşi, d-l P. Bogdan a fost nu numai elevul, dar mai târziu chiar asistentul bătrânului profesor. Şi rând pe rând i-au trecut pe sub ochi, prof. Costăchescu, succesorul la catedră şi actualul ministru al instrucţiunii, prof. Dr. Dănăilă, continuatorul operii sale, prof. dr. Bungeţianu, Pangratti, Gheorghiu şi mulţi alţii.

Laboratorul de chimie minerală din Iaşi, mai cu seamă după clădirea noului palat al Universităţii, ajunge astfel nu numai cel mai de seamă şi mai bine înzestrat laborator din ţară, dar şi forul de intensă lumină răspândită pe întreg cuprinsul ţării.

In 1889 Poni a fost ales membru al Academiei, după câtiva ani ajungând chiar preşedinte al ei. Sub înţeleapta lui conducere, sub mâna lui organizatoare, institutia aceasta realizează progrese însemnate.

Acciaşi pricepere, aceiaşi muncă creatoare şi acelaş deplin succes, a avut Poni cu aranjarea pavilionului român la expoziţia internaţională dela Paris din 1896.

Afirmându-se oriunde era chemat, Poni s'a impus tot mai mult. Dimtrie Sturdza al cărui colaborator de seamă a fost, în trei rânduri a făcut apel la priceperea sa, încredinţându-i conducerea Ministerului de Instrucţiune publică. Poni era un democrat convins. Toată grija ca şi iubirea lui întreagă s'au îndreptat către massele populare, către satele noastre. Lupta contra întunericului şi a mizeriei, goana contra ignoranţei şi a sărăciei, iată caracteristica operei politico-sociale înfăptuite de Petru Poni.

Până la Haret, nu am avut la ministerul Instrucţiunii un mai priceput cunoscător al problemei învăţământului rural şi un mai de seamă reformator, ca modestul dascăl dela Iaşi.

Din primul moment el şi-a dat seama că toată vigoarea neamului, că întreg isvorul de energii creatoare numai în pătura sănătoasă a ţărănimii noastre se pot întâlni şi că deci acolo trebuesc îndreptate şi gândurile şi silinţele noastre de îmbunătăţire. Până la el învăţământul la sate

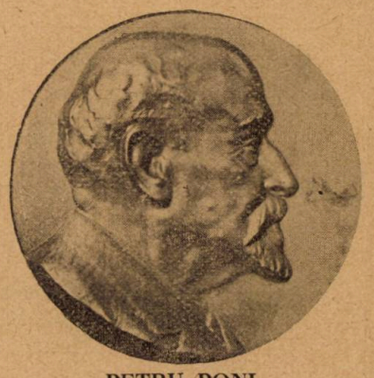

PETRU PONI

Medalie comemorativă, executată de sculptorul Dumitriu-Bârlad

era foarte redus. Procentul analfabeţilor atingea cifre înspăimântătoare. Invăţământul orăşenesc era ceva aproape interzis celor dela ţară.

Cu greutăţi neînchipuite reuşeau să răzbească puţini, foarte puţini dintre fiii de săteni şi numai dintre cei mai avuţi. Diferenţa de programe, ca şi taxele prohibitive, erau cauzele principale ale acestei prăpăstii ce se săpă tot mai mult între şcoala dela oraş şi cea dela sat. Şi astuparea acestei prăpăstii formează victoria cea mare, cea mai de seamă, repurtată de Petru Poni. Prin legile întocmite de el, învăţământul rural i se aduc modificări radicale. Programele sunt schimbate considerabil, corpul învăţătorilor este pregătit în condiţiuni deosebite, trecerea spre învăţământul secundar şi superior este asigurată oricărui doritor. Legea unificării programelor din învăţământul primar, stă şi azi de mărturie nu numai a priceperii dar şi a dragostei cu care Poni a învăluit totdeauna pe ţărani.

Membru în consiliul superior al agriculturei, el a ţinut să-şi pecetluiască trecerea şi pe aci, prin aceiaşi dreptate socială ce visa să o vadă întronată şi la noi şi prin aceiaşi grije de starea mizeră în care se găsea pătura noastră de plugari. După multă încordare, făureşte legea islazurilor, prin care asigură pământul sătenilor. Expunerea de motive ce a însoţit această lege nu reprezintă numai o argumentare bine închegată ci însăşi crezul vieţii unui iubitor de oameni. Când mult mai târziu — în 1918 — votul universal şi reforma agrară au fost înfăptuite, Poni a avut mulţumirea să recunoască în ele, traducerea în faptă a ideilor sale.

Ca ministru a mai înfiinţat Casa Şcoalelor, instituţie de mare folos pentru învăţământ şi Casa învăţătorilor.

In 1918 a avut fericirea să facă parte din guvernul care a primit în Capitala ţării pe Regele învingător. Bătrânul care a deschis ochii pe vremea când eram două principate neînsemnate, se simţea în alte lumi, văzându-şi ţara întregită şi respectată. A fost clipa de mulţumire supremă, care l-a făcut să treacă cu îndulgenţă peste toată nerecunoştinţa cu care l-au tratat în anii grei ai bătrâneţii, cei ce l-au pensionat fără a se fi îngrijit de restul zilelor sale.

CONST. A. DISSESCU

NOTE BIOGRAFICE

Petru Poni s'a născut în satul Segăreşti din judeţul Iaşi, la 4 Ianuarie 1841.

Studiile secundare le-a făcut în atmosfera de înalt patriotism dela Academia Mihăileană — devenită mai târziu Liceul Naţional — unde a avut ca dascăli pe August Treboniu Laurian, pe Barnuţiu şi alţi luptători de seamă.

In 1863 trece la Paris unde urmează chimia. A avut norocul să studieze cu doi din cei mai iluştri chimişti ai Franţei: Berthelot şi Saint-Claire Deville, dar şi nenorocul de a învăţa tocmai în epoca în care lupta dintre vechile şi noile teorii era mai acerbă. La Sorbona teoria echivalenţelor era apărată cu înverşunare de către Proust, în timp ce la Facultatea de Medicină, Würtz proclama cu tărie teoria atomistică. Poni a ştiut să-şi însuşească pentru examene, concepţiile cele vechi şi a reuşit să-şi asimileze pentru sine pe toate cele noi. In cercurile ştiinţifice dela Paris, Poni era foarte bine apreciat.

Odată studiile terminate el revine în ţară şi este numit profesor de fizico-chimice la Liceul Naţional şi la cel Militar din Iaşi.

In 1878 este chemat la Universitate, unde deţine şi catedra dela Facultatea de Ştiinţe şi pe cea dela Medicină. Mai târziu se retrage şi rămâne numai la catedra de chimie minerală dela ştiinţe.

In 1889 este proclamat membru al Academiei Române.

In 1890 intră pentru prima oară în guvernul liberal de sub şefia lui Dimitrie Sturdza. Printre rivalii lui politici se număra Titu Maiorescu şi cu el Poni a avut de dus unele lupte parlamentare. Pentru a doua oară ministru la 1897 este silit să se retragă pe chestiuni bisericeşti. In 1918 deţine portofoliul instrucţiunii pentru a treia oară.

Retras la pensie, continuă să lucreze în laboratorul de chimie dela Iaşi, laborator în care Poni a întreprins o mulţime de studii privitoare la ţara noastră.

Ultimele zile le-a dus mult mai greu, spre ruşinea noastră a tuturor.

Petru Poni a murit în vârsta de 84 ani, la 24 Aprilie 1925.

C. A. D.

poezie

FIRMAMENT

Ca literi vechi pe-un vânăt pergament
Nedescifrate'n înțeles și formă,
Stau tainele pe pânza ta enormă
Nemărginit în zi și noapte firmament.

Cântări și îngeri ți-au făcut poteci,
Și ochii noștri punți până la stele;
Dar tu dincolo de priviri ne treci.
Și gândurilor noastre întinzi schele.

Pe căi de lapte sameni trandafiri
Când mugurul din lut săruți c'o rază;
Și mările cu tine scânteiază
Când razele pe largul lor înșiri...

Văd un copil cu ochii însoriți
I-ai pus pe frunte brumă de cicoare,
Și'n ochii lui și'n pletele lui Soare
Ca împreună mingea s'o svârliți.

Cu-adânci fântâni de zori și înoptare
In zodiile basmelor ne-aduni,
Și să ne'nveți slăvitele-ți minuni
Cobori pe gândul nostru ca pe-o zare;

Luceafăr dimineții, stea polară,
Privighetori cântând pe crengi te cer;
Un plug albastru'n lumea noastră ară
Și-ți samănă grăunțele de cer!

G. TALAZ

TATĂ

Sufletu-ți spre ceruri și-a luat avântul...
Trupul tău în roze și-a primit vestmântul...
Ți-ai sfârșit pedeapsa, — nu mai vezi pământul...

Dar spre tine, tată, gândul mi-l îndrept
Și în lumea-aceasta pare că te-aștept
Să-ți ascult, — acuma, — sfatul înțelept

Insă, azi când sufăr, nu poți să vii, tată,
Ca să-mi dai puterea ta de altă-dată:
Iluzionarea-ți neasămănată...

Drumul vieței mele este tot mai greu
Fără tine, tată; doar în Dumnezeu
A rămas speranța sufletului meu.

El ți-a dat răsplata: nu mai vezi pământul
Trupul tău în roze și-a primit vestmântul
Sufletu-ți spre ceruri și-a luat avântul.

NIKITA MACEDONSKI

ALB

In aspra dimineață când te-au dus,
După atâta timp de stat în casă,
O clipă — cea din urmă — ți-a fost pus
Sigiliul liniștei pe fața trasă.
Pe drumul spre biserica bătrână
Era un pod de proaspătă zăpadă
Intins s'ascundă lacoma țărână
Care-aștepta făgăduita pradă.
Pe sicriașul ca o jucărie
Ningeau mereu hulubi fâlfâitori,
Căci Dumnezeu în vaga'i vecinicie
Se rușina că te-a lăsat să mori!
Și clopotele cari aveau delir
De groaza 'nsărcinării lor nebune,
Sunau de parc'aveau mereu să sune,

Vestind neînțelesul tău martir!
Fuseseși singur marea mea avere!
In gându-mi se 'mpietrea ori ce cuvânt,
De-avea să fie jalea-mi, o tăcere
De lespede pe micul tău mormânt!
Mi se păru atuncea că anume
N'aveai în jur flori, cântece și soare;
Ca tot să poarte doliu alb pe lume
Când un copil duios ca tine moare!
Că zarea se făcea imaculată
Ca tot în jur să'ți semene mai bine,
Și că în doliul alb, era o pată
Doar sufletul întunecat din mine!

ALICE SOARE

ETERNA FRICĂ...

Am adormit... Și dorm atît de sfînt
Și-atît de cufundat în infinit,
Incît din mine — omul adormit —
Nu mai există urmă pe pământ.

O, cum mă tem să nu mă fi sfîrșit!
Sînt prea eter și prea fără cuvînt;
Incerc să spun o vorbă și să cînt
Și 'ncerc să mă sugrum ca un smintit.

— Cum, Doamne, Tu omori pe cei ce dorm?
Desleagă-mă din somnul uniform,
Desleagă-mă o Doamne — mă deslegi?

. . . . . .

Și m'am trezit cu-avîntul pământesc
Prin care și cei dîrzi și cei betegi
Se luptă 'n somn să știe că trăiesc.

TH. IORDACHE-PECHEA

PRIZONIERII

de D. IOV

Frig și viscol, să nu lași un câne afară. Zăpada izbește, cu aripi de hulub alb, în ferești. Vântul umple valea de chiote de huhurez. Deasupra orașului fumul înalță stâlpi de humă. Inserarea încenușează priveliștea albă.

Irina, aducând iarna în rochii, intră tipând ceva în cojile de rac fiert a mânilor. Insurită de omăt, s'apropie de sobă, cu brațele întinse.

— Dudue, uitați-vă ce-am găsit...

Desface palmele căuș și-arată :

— ...o păsărică... m'am dus să scot apă și-am găsit-o înțepenită lângă fântână. Uitați-vă, sărăcuța, nu poate să zboare...

Era o vrabie, ciufulită, numai cu două pene în coadă ; par'că i le-a smuls vântul să se joace cu ele pe omăt.

— Vai, dudue, oare n'are să moară ?

Ochii de cafea prăjită a Irinei privesc sperioși. Apropie păsărica de obraz vrând par'că să-i asculte, cu fața, bătăile inimei, apoi, fuguindu-și buzele, aburește căldură asupra căpșorului în care ochii, cât gămăliile de bold, s'au rotunzit, mari.

In odae e cald. Din sobă izbucnește dogoarea jărateculuí. In văpaia de răsărit de soare a focului, vrabia privește țintă, nemișcată, bolnăvioară. Irina vorbește așa, într'o doară :

— De unde-o fi ea, săraca !...

Vrabia par'că a înțeles vorbele servitoarei. A închis ochișorii, proptindu-și capul pe vârful ciocului, în palmă.

— Moare, Dudue, țipă Irina așezând vrăbiuța pe covor.

Păsărica a stat puțin, ghemușor, apoi, desmorțită de frig s'a înălțat pe picioarele de chibrit și-a 'nceput să țopăe, în salturi mici.

— Vai, Dudue, uite-o... s'a'ncălzit săraca... uite-o cum merge...

— Mai bine adă-i ceva de mâncare, răspunde Duduia, urmărind mica vietate

Când vine Irina cu miez de pâne, vrabia nicăeri. A găsit-o sub pat, într'un colț întunecos. Fărămăturile de pâne le ciugulia cu pofta unui flămând. Părea că n'are să se mai satur. Apoi când gușa crescu cât nuca, vrabia încercă să zboare. De două ori s'a 'nălțat cât palma și de două ori a căzut piatră pe covor.

Irina o ia, o mângâe și-o caută, în bătaia focului la gura sobei.

— Are aripioara rănită, Dudue, aripa stângă.

— O fi degerată.

— Nu, îi rănită, uitați-vă cum o ține'n jos.

Suflând sub aripă, sub puf descopere o pată roșie.

— Iaca aice-i rănită, sărăcuța

O ține 'n pumn și-i vorbește :

— Ce te doare pe tine, vrăbiuto ? Aripioara te doare ? Cine te-a pălit pe mata?

Vrabia închide ochii și par'că zâmbește sub strălucirea focului.

— Ce facem cu ea, Duduie ? Ios n'o putem lăsa că s'a vârî undeva s'a muri.

— O vârâm între ferestre, răspunde Duduia, și să lași sus gemușorul deschis, să meargă căldura.

Irina se sue pe-un scăunel, deschide gemușorul și dă drumul pasărei. Vrabia a căzut, ca un bulgăr, pe nisipul dintre cele două ferești.

— Oare n'are să-i fie frig, Dudue ?

— Cum să-i fie frig ? că doar nu-i afară.

Jos, după cercevea vrabia nu se mai vede, a'nghițit-o întunericul.

După câteva zile, vrabia ajunse prietena casei. Dimineața, când începea să fugă întunericul din odae, ciocănia în geam : cic-cic-cic-, cu pliscul ei cenușiu, vrând par'că să spue : bună dimineața... v'ați sculat ?

Și Duduia se trezia în toaca măruntă a vrăbiuței. După ce Irina făcea focul, se urca la fereastră. Cum o vedea ridicându-se pe scaun, înălța capul, privia sus, spre geamușor, așteptând ploaia de fărmături. Mânca, mânca, până i se umfla gușa ca un merișor. Apoi, fiindcă fereastra era prinsă'n cue și nu să putea deschide, în loc de apă Irina îi aruncat omăt în care vrabia își înfunda ciocul.

Afară viscolul să'nteția izbind pulbere albă în ferești. Culcată, cu picioarele în nisip, pasarea asculta vijelia iernei, gândindu-se poate la vremuri de sănătate când, pe evantaliile mici ale aripelor, răzbia un vifor pân'la streașina unde-și avea cuibul și unde, după obosiala hranei, se odihnea alături de-o altă vrabie, înghemuite una'n alta.

Prin căpșorul ei trecea felurite gânduri: E bine aici între geamuri, la căldură. Mâncare cât dorește și vântul n'o poartă ca pe-o suveică... Dar afară, liberă, în largul fără opreliște, cu tovarășele ei stând ciucur pe crengile subțiri de cătină !... Ori căutând, în scormonitурile picioarelor, semințele mici, de buruene... Afară !.. Pe-o cumpănă de fântână, ori pe sârma de telefon, sus, privind deasupra lumei... Un om adapă vita. In uluc a rămas apă, într'un colț, ca un ciob de sticlă. Ce bună e și rece !.. Si sara, când se duce la cuib, obosită, cu frigul între pene, ce dulce e odihna, sub streșină, alături de-o prietenă... Adoarme, în cântecul de muzicuță a nopței...

Când Duduia pleca de-acasă. Irina apărea cu mezul de pâne în mână. Cum o vedea apropiindu-se de fereastră, vrabia înălța capul și aștepta, privind cu ochi de mărgeluțe, ridicată pe picioarele subțiri, ca niște sârme. Servitoarea fărămița pânea și-o lăsa să cadă pe aurul nisipului. Vrăbiuța ciugulia repede până i se umplea gușa, apoi rămânea în colțul ei, tunilată, așteptând par'că să-i vorbiască fereastra. Servitoarea se răzăma de prichici și-o privia. In liniștea odăei inima ei se zbătea ca și a vrăbiuței : încet, rar, vrând par'că să-și încetineze tremurările. Un păcuiniș de lacrimi îi îngreuia genele.

Privia vrabia, asemănându-și viețile. Adusă la stăpân din satul ei de pe malul Nistrului, de-un an se chinuește ca vrabia între cele două ferești. Are de toate : bucătărie călduroasă, lumină să ardă noaptea lampa cât vrea, mâncare cât îi cere stomahul... Are de toate... și totuș parcă n'are nimic. Și aripele sufletului ei sunt rănite. Ar vrea să zboare, departe, în satul unde, din cusmele albe ale caselor, se toarce fumul în iarna care-a întroenit hudițele. Să schimbe lampa pe luminița în care abia se deslușesc, noaptea, la clăci, povestitorii. Să mănânce borșul cu *gămboase* pregătit de mâinile cu bătături ale măicuței. Să doarmă pe cuptorul cald ciugulind, ca păsărica semințe prăjite...

La icoane arde candela... Irina abate privirea spre lumină :

— ...și să-mi fie sărbătoarea, sărbătoare... Lacrimi i se preling din ploape ca din niște streșine. Prin pânza lor vede vrăbiuța ca 'ntr'un strai de cenușă.

Ușa s'a deschis și Duduia a intrat vârtej de primăvară.

— Sta-ai toată ziua, ca o leneșă. N'ai făcut nimica de când m'am dus... ?

Ți-am spus să mături prin odăi, să scoți covoarele afară, să lași blănile la vânt și să le bați ; ți-am spus să speli mărunțișurile celea și să dai sobele cu var că uite ce urâte sunt, ca la țigani. Eu nu știu unde ți-i capu, Irino.... De-atunci călcam și rufele care-o mai rămas, c'are să prindă mucigai de când zac... O fată harnică nici n'avea ce face într'un ceas.

Irina iesă, cu vrăbiuța 'n gând. Furtuna rămâne 'n casă cu Duduia....

Sfârșit de Februarie. Cer de sticlă albastră. Soare de aramă, călduț. Streșinele au început să plângă. Pe omătul puhav să fugăresc lumini. Zarea s'a lărgit și din biserica ei vin mirezme primăvăratece. Pe cerdac, la soare, câinii sorb căldura. Pe un saleâm ciorile își aerisesc straele negre.

Intr'o asemenea zi cu soare, Irina a intrat în odae veselă, ca o dimineață de Mai. Aducea prietenei ei un dar : o crenguță de zarzăr cu mugurii cât niște cărăbuși mici. Când s'a ridicat la gemușor, vrabia a săltat în sus, servindu-se de-o singură aripă, dar nu s'a putut înălța mult. Irina a vârât, cât a putut, mâna și-a sprijinit crenguța într'un ungher. Și deodată parcă puteri noui se treziră în trupșorul mic. Sări pe 'ntâia crenguță și 'ncepu să ciripiască. Vorbia, pe limba ei, privind pe Irina. Apoi începu, cu ciocușorul gri, să ciugulească un mugur care se dejgheocă și rămase ca un zâmbet atârnat.

Putu, după trudnice încercări, să se urce pe-a doua creangă. Acu privia de sus, afară, scăldată 'n soare și'n lumină ochișorii ei păreau mai lucitori ca smoala.

In fiecare dimineață o găsia mai sus. De-acolo, de unde se urca, ciocănea în geam să le trezească.

Săria din creangă 'n creangă, voioasă, ca 'ntr'un copac. Ciripia mărunt și când încerca zborul, aripa bolnavă rămânea nemișcată.

Intr'o zi cu soare mult și primăvăratică adiere, Irina luă o hotărîre :

— Eu îi dau drumul, Dudue, să se bucure și ea..

Dusă afară, vrabia încercă să zboare, dar nu putut decât să țopăe. Irina se 'ntristă. O duse iar la locul ei, în odae. Și vrăbiuța sări, cu greu, pe creangă de jos și rămase, cu ciocul în pene, nemișcată.

— Ii bolnavă Dudue.

— O fi mâncat prea mult... dac'o îndopi toată ziulica !....

Dimineața a adus soarele 'n odae împrăștiind maci de aur pe covoarele înflorite. S'aude parcă lumina cântând încet. Și pentru întâia oară ciocul cunoscut n'a bătut deșteptarea.

Irina se sue pe scăunel, cu mâna plină de pâne. Pe creangă nimic. Se uită 'n jos; n'o vede. Și sare, răcnind : Dudue !...

UN PAŞTE IN TREN

de NIC. VLĂDOIANU

Când a primit Coana Zinca telegrama din Râmnicu Vâlcea că trebuie neapărat să plece în ziua de Paşti în orăşelul muntos din rodul Olteniei, era cât p'aci să-i vie leşin! Nu care cumva să credeţi că cine ştie ce interese sau motive materiale şi sufleteşti o legau pe coana Zinca de Buzău, aşa încât prezenţa ei cu prilejul Învierii Mântuitorului, să fie absolut obligatorie acolo. Deşi nu o lega nimic, totuşi coana Zinca nu putea să plece. Nu putea, dar trebuia să plece! O fată e o fată şi un ginere e un ginere. Poate că ar fi plecat coana Zinca şi dacă fiica d-sale s'ar fi plâns de blestemăţiile reale sau imaginare ale soţului său, dar atunci când telegrama era nu dela fiică, ci dela ginere şi când acesta încerca într'un stil de o revoltătoare vehemenţă să atace odrasla Coanei Zinca, este uşor de înţeles că d-ei, n'avea altceva de făcut, decât să se suie în tren spre a aranja lucrurile.

Ce spunea telegrama cu pricina? *„Marioara luat câmpii, vino imediat. Mişu"*. Cuvinte puţine, dar grele! Ca să fie cuvinte puţine într'o telegramă admitea Coana Zinca, care toată viaţa ei a fost pildă de economie, dar gravele afirmaţiuni telegrafice au revoltat-o atât de mult încât a provocat o adevărată întrunire a cunoştinţelor d-sale din Buzău cu care prilej a ţinut să înfiereze aşa cum se cuvine, pe păcătosul de ginere. Ce n'a spus coana Zinca despre ginerele ei? Ce n'a putut să spuie această mamă ideală şi soacră infernală? Ce n'a imaginat? Logica d-sale infailibilă a mers până acolo încât şi-a formulat cam în acest fel concluziunea: „Chiar dacă fie-mea l'ar fi omorît pe Mişu şi tot n'ar fi avut drept păcătosul să-mi dea o telegramă ca asta".

Trebuie să recunoaştem că în acest caz, într'adevăr ginerele d-nei nici n'ar fi trebuit, nici n'ar mai fi putut, telegrafia la Buzău. Dar raţionamentul d-sale e prea personal şi subiectiv ca să se oprească la asemenea mărunţişuri şi hotărîrea d-sale a fost luată: „Plec la Râmnicu-Vâlcea să-mi scot fata din ghiarele papistaşului"... Coana Zinca numea „papistaş" pe ginerele d-sale, fiindcă pe când era copil fusese crescut într'o mănăstire catolică. Preparativele au început rapide şi jalnice. A lăsat baltă şi făina, şi zahărul şi coşurile cu ouă şi şuncile şi toate celelalte pro-

[redacted]

Eşită afară, îngenuchiată pe prispă, Irina o caută cu privirea. Într'un colţ, după cercevea, vârâtă, cât a putut, în nisip, vrabia zăcea ca'ntr'o albiuţă. I-a ciocănit în geam, dar nu s'a mişcat.

Izbucni în odae, furtună:

— Dudue, a murit...

In cerdac, în baia de soare, Irina ţine 'n mâni trupşorul rece, mai rece ca atunci când l'a găsit la fântână. Şi plânge.... plânge.... şi nu poate îngăima o vorbă.... Parcă ţine 'n mâni inima ei, viaţa ei....

A doua zi, când Duduia strigă servitoarea, nu răspunse nimeni.

Irina plecase în larg, după soare, după mireazma proaspătă a pământului, după vântul primăverei....

D. IOV.

Soroca.

vizii de Paşte, şi-a înghesuit lucrurile în două geamantănaşe şi s'a dus la gară.

Gara din Buzău nu e desigur cea mai proastă gară din România, dar are o caracteristică specială de tristeţe pe care nu o are aproape nici oaltă gară. Atmosfera aceasta reuşi s'o indispună şi mai mult pe coana Zinca, mai ales că nici în salonul de aşteptare, nici în restaurantul gării nu găsii pe nimeni cunoscut, căruia să-i poată comunica condamnabila purtare a ginerelui.

Când trenul a sosit în gară, Coana Zinca s'a repezit spre un compartiment de clasa II-a, s'a certat un pic cu hamalul pentru bacşiş şi s'a aşezat lângă fereastră. In compartiment nimeni. In ziua de Paşte personalul Căilor ferate nu poate conta pe altă clientelă decât pe aceea a soaerelor năsdrăvane. Ce să facă coana Zinca? Cu cine să stea de vorbă? A încercat şi d-ei să lege o conversaţie cu conductorul de tren, dar acesta, impasibil pentru revoltele sufleteşti ale mamei soacre, a salutat rece şi a închis uşa compartimentului. Şi ce încet mergea trenul!

In sfârşit, cu chiu cu vai, a ajuns la Ploeşti şi acolo întâmplarea, sau Dumnezeu, a dat Coanei Zinca un tovarăş de călătorie: un nepot al cuscrului mătuşii moaşei socrului nevestii din prima căsătorie a lui Conu Grigore, fostul coleg de şcoală al bărbatului Coanei Zinca. Şi cum coana Zinca avea veneraţia legăturilor de familie, a întâmpinat pe acest colateral tot aşa de rudă cu d-ei ca şi d-ta cititorule, care citeşti aceste rânduri, ca pe propriul ei copil. In mai puţin de două minute şi-a adus aminte de numele lui, de poiarul de care a suferit când avea şapte anişori, de căţeaua vecinului care-l muşcase de picior când era în clasa III-a primară, de caişii din curtea lui Fundulea pe care tovarăşul de acum le fura cu o rară abilitate, pe când avea 11 ani, de sapca liceanului, de cele două pahare sparte în bucătăria lui Nenea Tase, în sfârşit de toate antecedentele posibile şi imposibile ale tânărului din compartiment, care răspundea la modestul nume de Ion Ionescu şi pe care Coana Zinca îl botează prompt: „Nellu".

Bine înţeles, primul punct adus în discuţie a fost telegrama pe care vagul nepot o reprobă cu toată îndârjirea ca să nu contrazică pe Coana Zinca.

Când trenul ajunse la Bucureşti, Coana Zinca începuse deja să aibă pentru Nelu o afecţiune deosebită aşa că hotărî să plece împreună ca să facă o raită prin Capitală până ce vor lua trenul spre Râmnicu-Vâlcea. Imaginativă şi fantezistă, Coana Zinca se uita la Nelu şi surâdea mulţumită. Soarele dulce de primăvară o îmbunase. Îşi uitase chiar mânia contra ginerelui, ba uitase aşa de mult de el în cât se gândi să deschidă vorba cu Nelu despre fiica d-nei fiindcă.... poate.... de ce nu... s'o ia el de nevastă....

Ionescu, care părea foarte uluit de aceste propuneri neaşteptate, o lăsa să înţeleagă ce vrea şi cât vrea. Peste două ceasuri, luară trenul spre Râmnic

Se înoptase.

Coana Zinca consumă vreo două brânzoaice, oferi lui Nelu trei, se înveli cu un tartan şi adormi. Nelu adormi şi el întrebându-se dacă într'adevăr se duce la Râmnicu-Vâlcea să-şi vadă familia, sau ca să se însoare. Dupe multe ore de sdruncin şi de pufăială, trenul intră în sfârşit în orăşelul în care Coana Zinca trebuia să-şi îmbrăţişeze şi să-şi salveze fata. Pe peron, Marioara veselă şi sprintenă, venea întru întâmpinarea mamei sale. Coana Zinca scăpă o lacrimă de bucurie. Dar alături de Marioara, d-neaei văzu şi pe Mişu şi la această surpriză înecă o lacrimă de necaz. Se uită spre Nelu şi fără ca acesta să fi cerut vreo încurajare se crezu obligată să-i declare: „Nu-ţi fie frică, maică, chiar dacă s'au împăcat, eu tot o divorţez. O divorţez şi ţi-o dau ţie de nevastă. Scoborî din vagon, îşi sărută fata pe amândoi obrajii şi când Mişu vru să-i sărute şi el mâna, aproape că-i întoarse spatele.

— Nici nu vreau să stau de vorbă cu dumneata.

— De ce mamă soacră? Christos a înviat! Vino de mă sărută!

— Adevărat a înviat, dar nu te cunosc!

— Dar ce e paraponul ăsta pe mine? In loc să mă săruţi că i-am spus Marioarei să-ţi gătească tot ce-ţi place dumitale, că ţi-a făcut pască şi miel fript haiduceşte? Ce ai cu mine, mamă soacră?

— Auzi, ce am cu dumnealui, îl auzi Marioară ce spune?! Se face că nu ştie de telegramă.....

—Ba ştie mamă, că el ţi-a dat-o, am vrut să-ţi facem o bucurie de Paşte.

— Bucurie? Asta se chiamă bucurie? Se vede treaba c'ai uitat ce-ai scris în telegramă.

— Ba de loc, am scris doar atât: „Marioara luat câmpii, vino imediat".

— Ei şi asta, înseamnă bine? După ce-ţi permiţi să vorbeşti cu astfel de cuvite de odorul meu, vrei să-ţi mai dau bună ziua?

— Ce cuvinte mamă, zău că nu te pricep nici eu. Din economiile pe care le-am făcut am cumpărat câmpii din dosul zăvoiului şi Mişu ţi-a telegrafiat ca să te bucuri şi d-ta şi să faci Paştele cu noi.

— A, aşa... vasă zică nu a vrut să...

— Vezi dacă ţi-e gândul la rele, mamă soacră. Am cumpărat 30 de pogoane din câmpii ăia frumoşi pe unde îţi plăcea şi dumitale să te plimbi. Ei, haide vino de mă sărută!

— Să te sărut, ce să fac, măcar că n'ar trebui.

— De ce mamă?

— Cum de ce? Fiindcă eu în timpul ăsta mi-am făcut toate socotelile şi uite am venit cu Nelu, care voiam să ţi-l dau de bărbat, Marioaro. Nu aşa Nelule?...

Coana Zinca se uită jur împrejur şi nu-şi mai descoperi problematicul ginere. Nelu băiat serios, se suise într'o birje şi se dusese spre casa părintească.

ILINCA

de LT. PAUL EPUREANU

Cum te lași în spre București dela Afumați în jos, pe șoseaua care se ține dreaptă înainte ca o fâșie de pânză de in întinsă la soare, veneau într'un amurg de Aprilie în anul 1821, doi călători încovoiați în șei și legănați în pasul domol al cailor obosiți. Erau tăcuți și gânditori.

Unul din ei rupse tăcerea

— Radule, am nevoe de-o iscoadă deșteaptă și gata la sacrificiu.

— Măria Ta, poate să aleagă unul din toți căpitanii : cinci toți suntem gata pentru Măria Ta.

Domnul Tudor zâmbi.

— Nu, Radule ; nu mă îndoesc de voi, căpitanii mei ; dar vreau să cunosc sufletul Eteriei Grecești, așa cum nu este el în afară ; vreau să aflu tainele inimei ale celui mai neînsemnat soldat al Eteriei, căci numai acela nu poate ascunde flacările nemulțumirilor ce-l ard. Pentru aceasta îmi trebuește o femeie, o romîncă, care să fie așa cum sunt ele născute, iar nu făcute : înțelegătoare, supusă, răbdătoare, și cu sufletul la pământul ei, și cu dragostea la Neamul ei.

— ?.

— Ia vezi; îmi trebuește astă seară o femeie isteață.

Radu gândea.

Noaptea își lăsa umbrele ei tot mai dese; călătorii își urmau drumul tăcuți. Într'un târziu ajunse la marginea Colentinei. Un strigăt puternic îi opri.

— Stă ă-ă-ă-ă-i !

— ?.

— Cine-i !

— Oameni buni.

— Cuvântul ?

— Oltu.

Străjeru deschise bariera de lemn și cei doi călători se afundară în câmpul plin de corturi soldățești. Descălecară în fața celui mai mare cort care era păzit de doi oșteni îmbrăcați în port oltenesc. Un oștean sări la cai, îngenunche și-ajută celor doi să se scoboare.

— Hai la mine, Radule !

— Vin, Măria Ta.

Intrară în cort. Un soldat răsărit ca din pământ, ajută celor doi călători să-și scoată cismele de iuft pline de noroi.

Apoi Domnul se întinse pe laviță acoperită cu chilimuri lucrate în țesătură oltenească și-și puse mâinile căpătâi.

— Așa Radule, gândește-te la vreo femeiușcă delea de se țin dupe noi, și vezi care-i mai de nădejde.

— ?.

— E grea încercarea, dar și numele ei se va săpa în inimile tuturor Românilor.

— ?.

— Înțelegi tu, e iscoada care va da viață sau moarte muncei noastre pentru năpăstuitul Român.

— ?.

— Hei ! Ce crezi Radule ?

— Apoi, Măria Ta, să am plecăciune, m'am gândit și m'am răsgândit. Eu am ales-o după gândurile mele și după trebuința Măriei Tale. Dacă Măria Ta binevoește a-mi da ascultare chiar în astă seară copila mea Ilinca, frumoasă cum nu sunt multe și vioaie cum nu sunt toate, cu sufletul bătând a băiat mai mult decât a fată, femee ce lovește pasărea din sbor cu flinta, sare murgul pe deșelate și trece Oltul dând înnot mai abitir ca un Pandur, dacă Măria Ta o primește, io părintele ei, o dau Domnului Meu s'o încerce în primejdii grele, așa cum e încercată biata țară.

Radu rămase smerit.

Își cunoștea el puiul lui de fată, și tare ar fi vrut să-i primească Domnul sfatul lui și istețimea ei. Domnul Tudor, Domnul Pandurilor de pe Jii și Olt, deschise la început ochii mari nedumeriți, apoi își lăsă genele lui negre și dese să-i închidă lumina ochilor.

Ilinca !

Băetanul cu chip de fată. Bujor, Bujorel, cum îi spunea el, Domnul și Stăpânul ei. O vedea cu ochii ei negri ca mura, cu fața înbujorată și cu cozile pe spate, cum se clătina de plăcere că el, Domnul Tudor o lua încet de bărbie și-o chinuia spunându-i râzând :

— Ilinco, Ilinco ; eu te-aș face un Pandur, Ilinco nu nevastă la gospodărie.

Sau în alte zile când Domnul venea la ei să bea cafeaua în ceardacul de vară, de unde se vedea creasta munților în spre unguri :

— Ilinco, ție-ți trebue bărbat de munte Ilinco, cu pieptul de stâncă și cu ochiul de vultur Ilinco.... și ochii ei se acopereau cu genele ei lungi și negre, și obrajii i se aprindeau.

— Te-ai aprins Bujor, Bujorel ?

Ochii Domnului se aprinseră și ei.

— Ei bine, Radule, nu se poate o potrivală mai nimerită. Și eu mă gândeam la Ilinca ta, dar mi-era teamă de tine, părintele ei.

— ?.

— Nu-i lucru ușor să te avânți tu, femeie tânără în mijlocul bestiilor de oameni. ...

— ?.

— Și'apoi Ilinca ți-e dragă Radule. E cea mai mică dintre fiicele tale și singura care a rămas în casa ta.

— ?.

— Nu ți-e greu, Radule.....

— ?.

— Hai să căutăm altă femeie !

Radu zâmbi.

— Dacă e voia Măriei Tale, căuta-vom și alta, dar eu tare m'așî înălța să poată Ilinca să ne ridice în slăvi pe toți ai ei. Nu mi-e teamă Măria Ta. Eu nu o știu fată, eu o țiu băiat. Și dacă Domnul meu cere sufletul tatălui, apoi sufletul copilului e ca și al lui tătă-so. Și'apoi dacă o fi, s'o fi să piară, mai bine să piară pentru Țară decât să piară cu mâinile în sân Măria Ta, ea nu-i nimic, noi suntem binele și răul Țării. Trăim noi, trăește țara, murim noi, moare țara. Las-o Măria Ta să se ducă acolo unde este primejdia. Ea nu știe ce este primejdia, și-apoi este atât de isteață, încât Eteriștii, oameni cari s'au înflăcărat pentru o cauză, dar care nu au dat ochii cu focul, cu greu ar putea-o juca după voia lor.

Se ridică în picioare. Sabia rusească ce-o purta la brâu, străluci în lumina opaițului întunecat. Fața lui era luminată, ochii lui erau aprinși.

*

Într'o dimineață de primăvară, ostașii Eteriei grecești ce stăteau rezemați în flintele lor lungi cu cremene pe câmpul de exerciții din fața târgului din afară, văzură trecând o țigăncușe plinuță și frumușică cu un sac la spinare ducându-se la târg. Aristia Porucicu își lăsă oamenii în repaus și plecă după ea.

— O ! fromoșica fătuța ; te duți în sacul dia spate ?

Țigăncușa îl privi vicleană întorcând ochii a vino 'ncoace.

— Urzici, Arhonde ofițer.

— Urziți ? Ama trebuește și la mini urziți bre fatuța, eu mi-ți plătește bini.

Și Aristia privi fata în albul ochilor. O dorință pătimașe juca în fulgerile lor.

— Vini cu mini ! și Aristia o luă înainte și țigăncușa după el. Trecură prin târg, ocoli turnul de foc și o luară la dreapta. Se opriră în fața unei case cu prispă și urcară sus

— Vini iți fatuța și pune urzițili în camera asta.

Țigăncușa intră și Aristia închise ușa după ea cu ivorul. Se repezi la ea ca un scos din minți.

— Ama fromoșica fatuță, ochișorii tăi, trupușorul tău m'a fermecat.

— ?.

— Ama....

— Inapoi ! Arhonde ofițer, înapoi !

Și țigăncușa își scoase basmaua de pe cap și îi vorbi în cea mai curată grecească.

— Arhonde ofițer, nu sunt țigancă ; sunt Romînecă de neam, dar mi-s dragi ofițerii Eteriei și m'am îmbrăcat așa în haine de țigancă ca să-i pot vedea mai bine.

Aristia înmărmurise.

— Iertare Doamnă, iertare. Eu v'am luat drept ce v'am văzut ; dar... totuși frumusețea domniei-voastre mă atrage și voi face tot ce-mi va sta în putință să vă fiu plăcut.

Țigăncușa se uită galeș la el.

— O ! Nu trebue să faci multe pentru mine.... Să aduci mâncări și băutuni și să petrecm ziua de azi numai noi amândoi.

Aristia crezu că visează.

— Oh ! Kera-mu, totul este la picioarele domniei-voastre.

*

Pe la cântatul al doilea de cucoș, țigăncușa era la cortul Domnului Tudor.

—Măria Sa doarme.

— Trebue să-i vorbesc acum : am libertate să vorbesc cu Măria Sa ori când.

Pandurul stătu pe gânduri, apoi chemă pe ofițerul comandantul străjilor.

— O fetișcană cam țigănoasă vrea să vorbească numai decât Măriei Sale ; zice că are voie să vie la Măria Sa oricând.

— E Ilinca.

*

Perdeaua dela intrarea cortului se ridică, Ilinca intră și se aruncă la picioarele Domnului. Un plâns cu sughițuri o 'necă.

— Măria Ta, ți-e viața 'n primejdie. Căpitanii tăi te-au vândut. Grecii îți întind cursa să te ucidă. Să nu te duci la ei. Măria Ta. Iți vor arăta voe bună 'n față, și-n spate își vor ascuți iataganele...

Domnul Tudor rămase gânditor. Ridică pe Ilinca dela picioarele lui și-o privi drept în ochi.

— Ilinco, chiar de m'ar tăia mă duc. Domnul Tudor nu știe ce este frica. Dacă eu șovăesc, ce vor face Căpitanii mei, ce vor face Pandurii mei ? Vor Căpitanii mei să pier ? Să pier ; dar din sângele meu

în străinătate

UMBERTO BISCOTTINI

de IRINA C. IONESCU-SÂNGER

Ieșiserăm în grup, să admirăm — ca fiecare „roman", acel joc de lumini, acea ondulată dantelă aprinsă ce desemna măreția bisericii „San Piedro", cu cele două primitoare colonade laterale. Ne îndreptam acum spre „Pincio", cel de al doilea punct de atracție al mulțimii, căci de pe înnălțimea vestitului deal împădurit cu brazi, și îmbălsămat de trandafiri și portocali ce nu rodesc, privirea-ți alunecă pe luciul întunecat al Tibrului până departe, către minunea iluminată. Și, alteori atât de liniștit, poeticul parc al Pinciului foroftea de lume: unii suiau venind dela „San Piedro" și îngrămădindu-se pe balustradele de piatră sau la „Casinou", să privească îndepărtatul contur iluminat, alții coborau grăbiți, să-l vadă mai de aproape.

Iar grupul nostru, reflectând asupra embelor aspecte, căuta acum un loc de odihnă. Ne așezarăm pe niște bănci de piatră, sub uriașele umbrare ale acelor pini maritimi ce decorează misteriosul parc.

„Priviți în față, drept, zise unul din noi, și spuneți ce-ați văzut...

— ???

— „Pe mine mă așteaptă acest soclu gol"...

Vorbea *Umberto Biscottini*, profesorul de 29 de ani, doctor în litere și filozofie, autorul documentatului studiu *„L'Anima della Corsica"* (Bologna 1928) lucrare de un mare interes spiritual pentru poporul italian.

In fața noastră, în înșiruirea albă, deasă și uniformă a busturilor de marmoră ce înfățișează celebrități dispărute, era un soclu gol. Și toți glumirăm, protestând zgomotos contra părerii profesorului Biscottini, propunându-ne reciproc pentru ocuparea locului vacant pe soclul alb, apoi sfârșirăm discuția animată, decretând unanim și aproape serios, că singurul indicat pentru ocuparea acestui post liber printre celelalte celebrități ale Italiei, va fi tot doctorul Umberto Biscottini, dar peste o sută de ani...

Vorbirăm despre înfățișarea tristă a busturilor albe în întunericul nopților liniștite, amintirăm, fiecare, crâmpeie din viața unora, se puse problema ochilor lui Petrarca, pomenirăm de Laura și de nemuritoarele sonete...

Alunecarăm în diferite domenii...

Era o animație școlărească în glumele noastre, al căror miez îl forma de obicei câte o ideie lansată de isteața vervă a doctorului Biscottini, alături de bonomia sotilor Isopescu.

Umberto Biscottini, directorul importantei reviste: *„Il Giornale di politica e di letteratura"* (revistă care a închinat numărul său din Decembrie, c. României), e autor dramatic, director general al școalelor streine, profesor... Dar să lăsăm titlurile și să vorbim de om. El e un protector și un amabil îndrumător al Românilor aflați în capitala Italiei. Informațiuni bibliografice și de tot felul, adrese de scriitori, legături cu editurile, orice fel de lămuriri în toate domeniile de activitate intelectuală, Umberto Biscottini le pune, în mod precis, cu multă gentilețe la îndemâna celor ce au nevoe de ele, cu acea naturalețe care te face numai să nu te simți deloc încurcat oridecâteori te-ai adresa lui, ci chiar să ai impresia că-l cunoști de când lumea, și că el ar fi dator să-ți vie în ajutor cu vreo bunăvoință.

Umberto Biscottini s'a născut în Toscana, la Pistoia, în 20 Aprilie 1901, și-a terminat studiile la Universitatea din Pisa, unde s'a laureat în litere și filozfie, a funcționat ca profesor cinci ani la liceul din Lucca până când a fost chemat la Roma, la Ministerul afacerilor străine, unde lucrează și în prezent E fascist înfocat. A fost secretarul partidului naționalist.

Suflet meditativ, el a studiat problemele literaturii și ale filozofiei în legătură cu marele moment istoric pe care îl traversează Italia de azi.

Sub acea aparență de tinerește optimism și lipsă de preocupări, Umberto Biscotini ascunde o natură de profund cugetător, minte cuprinzătoare de largi perspective în domeniile criticei și istoriei. Stilul său e concis, plin de vervă și de acel spirit pătrunzător cu rafinate ascunzișuri.

Acest precoce scriitor, în vârstă de abia 29 ani, are deja terminate, numeroase lucrări, printre cari (menționăm numai pe cele principale):

Culegere de poezii corsice, Torino 1923.

Alfredo Ariani, cugetător și artist (Pisa 1924), precursor al fascismului.

Asupra conceptualismului artei la Tommaseo, Pisa 1924.

Viața și operile lui Cezar Balbo, Livorno 1926.

L'anima della Corsica, lucrare de o mare importanță, pentru vederile guvernului actual, despre care am mai vorbit, Livorno 1926.

Il Facismo e lo Stato, Livorno, 1929, lucrare ce va fi curând tipărită în limba română în prezent, sunt în curs de tipărire (în timpul lunei Martie, la Livorno, editura Ciusti): *Asupra italianității Dalmației*, Livorno 1929.

Insula Persică, note de călătorie prin Corsica.

In curs de preparație:

Poeții Renașterii (Giusti, Livorno).

Massimo d'azeglio, (Le Monnier, editore Firenze).

Umberto Biscottini a fondat și dirijează, dela nașterea revistei, importantul: Il Giornale di politica e di Letteratura, în care a risipit multe importante articole, unele adevărate studii, după cum multe articole le-a risipit prin ziarele și revistele italienești și streine.

Profit de ocaziune și de buna sa dispoziție și-i pun câteva întrebări asupra țării noastre:

— Ce credeți despre România?

El mă privește lung, surâde și-mi răspunde cu amabilitate:

CE CRED EU DESPRE ROMANIA?

Nu e ușor s'o spui în două trei vorbe, deoarece atunci când vorbesc despre un popor, m'am obișnuit să țiu seamă de umanitatea sa, adică de realitatea puterii sale, și de voința sa națională, fără să mă las furat de ademenirea sentimentului, ceeace în cazul de față ar putea fi de o semnificație nu tocmai indiferentă pentru *Italia Modernă*, care mai mult ca oricând simte azi greutatea istoriei sale trecute.

Noi Italienii suntem și voim să rămânem prietenii Românilor, pe cari îi considerăm ceva din noi, lăstari ai aceleiași rădăcini, plantată în orient pentru a înălța însăși drapelul nostru, dar tot astfel, pentru noi, pentru existența și numele noastre comune, am dori ca Românii să fie deopotrivă depozitari ai acestei tradițiuni și ai acestei mândrii pe cari singuri astăzi în Europa le simțim ca un drept al nostru și pe cari, deci, să știe a le descurca din eventualitățile politice, (cari o fac să surâdă uneori acelora ce reprezintă încă pentru Roma excluderea din cercul divin al spiritului ale cărui *stindarde sunt deapururi aquilele*, și ai cărui apostoli sunt *legionarii*). Din Roma se vorbește astăzi Europei cuvântul unei noui civilizații, în numele Romei să strângem astăzi mai puternic lanțurile sângelui și ale culturii: vom culege împreună roadele cele mai bune.

---

vor răsări alți Tudori, alți răsbunători ai Poporului Român.

— ?.

— Ilinco. Zici că mâine nu voi mai fi? Hm!

— ?.

— Vino lângă mine.

— ?.

— Ilinco, uită-te în ochii mei. Ce-ți spun ție adâncurile lor? Ce-ți vorbesc ție luminile lor, și ce ți-au vorbit totdeauna? Nu simți cum te pierd ochii mei în adâncul lor? Nu simți cum te 'nconjoară pe tine Ilinco, flăcările lor..... Ilinco, mi-ai fost dragă ca copilă, Ilinco mi-ești dragă ca femee. Acum tu te-ai înălțat Ilinco și mi-ești dragă ca Româncă. Te-ai dat în mâna bestiilor pentru Românii tăi, pentru Țara ta. Se vor închina Românii pentru sufletele noastre, dar nu te voi uita niciodată, Ilinco, femeie de Români din ținutul Oltului...

Cu lacrămi curgând, sărută Domnul obrajii și fruntea Ilincăi.

Pandurii care au pribegit prin văile Oltului după uciderea Domnului Tudor, a spus că noaptea eșea din spuma apei un glas de fecioară, ce îngâna odată cu valurile Oltului, jelind, cântecul Domnului Tudor.

..Tudor, Tudor, Tudorel
Dragul mamei voinicel....

Locot. PAUL EPUREANU

critica literara

CONST. ARGEŞAN şi ALEXANDRU BIBESCU: «Ferdinand catolicul»

(Dramă în versuri, în 4 acte)

Vom zice dela început: o fericită reconstituire dramatică a unuia dintre cele mai sguduitoare momente istorice. Titlul (nu tocmai potrivit) ne-o spune: sântem *pe vremea lui Ferdinand Catolicul* (în treacăt amintim că, pentru conţinutul lucrării de care ne ocupăm, l-am fi preferat pe acesta), pe vremea inchiziţiei spaniole condusă de îndeobşte cunoscutul Thomaş Torquemada. Drama ne zugrăveşte sfârşitul acestuia — ca o urmare aşteptată, ca un act de dreptate (scena V, Act. IV) ca o ispăşire a purtării lui inumane şi nechibzuite. De un singur lucru ne pare rău: de rolul redus pe care tocmai Ferdinand Catolicul îl joacă în această piesă. Din cele ce ni se spus aici, îl vedem evlavios şi destul de energic.

Ce păcat că uneori e prea absent.

Aşa cum e toată atenţiunea autorilor cade asupra lui Torquemada cu a cărui moarte lucrurile se liniştesc. Ni se spune despre el că era un criminal sadic, un desfrânat ipocrit:

Ah, fata cea de Maur
I-atâta de frumoasă....

sau:

Pe fata cea de Maur
O vreau, chiar dacă dânsa
pe mine nu mă vrea.
(scrâşnind)
Un rug imens în piaţă
va arde pentru ea,
Da... orice 'mpotrivire la
mine n'are rost...
(hotărît).
Un rug (sacadat)
Cel mai năprasnic
din toate câte-au fost
E singura răsplată...

Şi mai jos:

Dar n'o iubesc... o vreau
doar, a mea cât mai
curând.

AUGUSTIN

Şi'n urmă...

TORQUEMADA (bestial)

Rugul.. Pofta de-a
o vedea arzând...

şi încă:

Să mergem, Augustine, şi
noi spre mănăstire;
Ne-aşteaptă braţe albe
şi calde... şi'n potire
Un vin spumos de Xeres....
ce-ţi toarnă foc în vine.
Ce zici?..

AUGUSTIN (cu bucurie)

Cum vrei, stăpâne,...

TORQUEMADA.

Şi perne moi şi fine,
Ce chiamă par'că'n taină
cu mângâere dulce
Sfioase două trupuri alături să se culce.
(insinuant)
Iar starita e bună...

Natural, că toate acestea se fac în numele şi la adăpostul Crucii. De fapt această voinţă este destul de adâncită. Astfel îl vedem convingând pe rege de marea vinovăţie a lui Gomez (de care de fapt nici el nu era prea convins), hotărîndu-i singur pedeapsa, ba chiar pregătindu-se pentru tron:

Aşa c'i mâine însăşi Infanta, după lege,
Va deveni proscrisă... iar tronul pentru Rege
Devine-o jucărie.

AUGUSTIN.

Un tron al nimănui!

TORQUEMADA.

Când am în mână-un
Sceptru, pot ţine şi
pe-al lui.

Şi disprețul lui pentru adevăratul conducător al ţării se vede în scena următoare:

Biserica nu poate din
partea nimănui
Un ordin să primească...

în scena cu Juana:

S'a sfârşit!
Nicio putere'n lume, nici Papa
cel sfinţit
Nu poate să mai erte blestemul pronunţat.

dar mai ales în scena cu regle (III, 3):

Şi Henric sta pe tronu-i şi
totuşi mantia scos-a
Ca s'o târască'n ţărnă
pe drumul spre Canossa.

O altă voinţă interesantă este aici aceea a Juanei pe care o vedem suferind pentru logodnicul ales. E poate singurul moment de factură romantică această iubire nu tocmai conturată şi totuşi atât de nefericită. Lirismul, de astă dată, e evident şi versurile care, rareori, mai pot şchiopăta, aici devin luminoase şi sclipitoare ca lacrima. Citâm pasagiul mai ales pentru valoarea lui lirică:

Indură-te, o tată — de sufletu-mi ce moare!
Atâta am pe lume... Sfioasă ca o floare
Mi-a răsărit iubirea atâta de curată,
Că nu-i pe lume cântec
s'o fi cântat vreodată
Şi nu-s pe lume lacrimi să
prindă'n boaba lor
Atâta suferinţă şi-atât
amarnic dor

sau în scena XII, actul II. Şi tot atât de interesantă e Juana în replicele satirice sau în scena nebuniei. Foarte puţin relief Gomez a cărui salvare nu e destul de motivată esteticeşte, pare mai mult trasă de păr. Inexistentă regina. Natural că nu ne gândim la o analiză amănunţită a acestei încercări care merită, desigur, mult mai multă solicitudine decât tăcerea cu care a fost primită.

In ce mă priveşte voiu mai adăoga: planul arhitectural şi forma, uneori, minunată. Că, din acest punct de vedere, vor fi şi unele scăpări — nu e de mirare: autorii (mai ales d. Bibescu) se găseşte, mi se pare, în faţa unui debut. Nu ne'ndoim că, la o eventuală revizie, vor reuşi să le ocolească. Iată din ce cauză ne grăbim să le subliniem:

Ah, nu-i uit nici privirea, nici ţipetele ei...
La *masa mea* alături, *în casa mea* a stat...
Nu-mi sfărâma nădejdea ce-abia mai *mi-a rămas...*
Nu-i vinovată Spania *că nu-şi au ţara lor...*
Nu pot sta două săbii într'o *aceiaş teacă...*

şi mai ales abuzul de *sinereze* dela pag. 61—62: *graţie; pe-o-noa-re şi con-ştiin-ţă; pro-tec-ţia:*

Sau forme dedinainte de Alecsandri ca:

Ce gânduri cu-a lor valuri,
vin liniştea să-ţi curme?

Şi, pentruca să fim completi, am fi dorit mai multă grije technică (îndeosebi un spaţiu mai vizibil între acte) ortografică şi — de ce nu? — chiar la punctuaţie (în special la vocativele atât de dese fără a fi puse între virgule), mai puţină intervenţie a numelui marelui închizitor care dă autorilor 10—15 versuri, o utilizare mai cumpănită a unor rime *(aur—tezaur)* care încep să devie supărătoare, restabilirea fonetică a numelui etnic de *Maur* (nu *Maur*) şi mai multă atenţiune (dacă drama vrea să fie într'adevăr istorică) pentru culoarea locală.

E tot ceiace se poate spune — într'o analiză sumară, dar obiectivă despre încercare d-lor C. Orgesan şi Al. Bibescu cari au păşit, fără îndoială, cu dreptul în genul dramatic.

PAUL I. PAPADOPOL

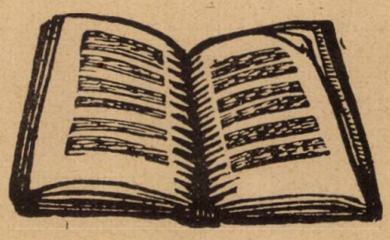

ACTORUL ŞI ARTA LUI

de D-na LILLY BULANDRA

Cunoscuta actriţă d-na Lilly N. Bulandra a făcut să apară de curând un elegant volum cu titlul de mai sus. Cartea d-nei Bulandra occidental tipărită şi scrisă cu nerv şi cu competinţă este o lucrare merituoasă, care umple abia un gol mic din imensitatea celui fără de sfârşit din această ramură.

La noi s'a scris foarte puţin în materie de teatru, şi adesea s'au bătut câmpii fără rost şi mai mult în chestiuni personale din care să iasă în evidenţă în deosebi personalitatea autorului şi să servească interesele lui, de cât pe cele generale ale breaslei

Nimeni nu s'a gândit la şcoala actorului. Conservatoarele gem de elevii cari se adapă la izvoarele unui biet curs absolut elementar al învăţării meşteşugului numai prin ceeace le arată maeştrii lor. Cărţi prea puţine, dacă nu chiar de loc, s'au scris pentru ei. De abia în ultimul timp s'a stabilit o programă mai serioasă în care să se cuprindă şi studiul teatrului din toate timpurile şi al literaturii dramatice clasice şi actuale.

Dar cărţi româneşti nu s'au scris, nu există cărţi cât de elementare în care elevii să înveţe cum să-şi şlefuiască unele calităţi, sau cum să se dezbare de unele defecte, cum să pronunţe, cum să-şi formeze o dicţiune bună.

Această lacună o umple d-na Lilly Bulandra, o distinsă şi talentată artistă a teatrului Naţional din Cernăuţi, unde e şi profesoară la Conservator.

Cu un spirit de observaţie caracteristic actorilor de rasă, ajutată de o cultură frumoasă şi de experienţa unei vieţi de teatru, d-na L. Bulandra a dat la iveală un volum pe cât de interesant, pe atât de neaşteptat.

Se ştie, pe artă se întemeiază cultura şi civilizaţia unui popor. Dar dintre toate artele, celei teatrale îi revine mai mult misiunea de a instrui şi a moraliza, spune d-na Bulandra în primul capitol al cărţei sale.

Sarah Bernard compara arta teatrală cu un arc imens cu care geniul poeţilor arunca săgeţi binefăcătoare asupra Societăţii şi moralei. Teatrul deşteaptă patriotismul adormit, biciuieşte neghiobiile şi abuzurile: pe nesimţite face educaţia celor lipsiţi de cultură, atâţă îndrăzneala timizilor, susţine credinţa, dă speranţa şi ne învaţă mila".

Nu se poate o caracterizare mai bună şi mai minuţios şi documentat exprimată cum e aceasta formulată de marea Sarah.

Teatrul nu are numai menirea de a distra.

Pe lângă partea morală care radiază din el cu atâta îmbelşugare este de necontestat faptul că pentru mulţi şi în deosebi pentru cei mai lipsiţi de cultură, teatrul este raza de lumină care-i călăuzeşte în bezna lor şi-i educă chiar.

De aceea nu trebue să vedem în el numai partea distractivă: ci dimpotrivă el este şi o mare şcoală la care se adapă şi cei lipsiţi de cultură.

Piesele cu subiect eroic deşteaptă în sufletul poporului dorinţa de a fi la fel cu eroul din piesă, — îi răscoleşte sentimentele de patriotism. Plecând după reprezentaţie va duce cu el amintirea celor petrecute pe scenă şi prin exemplele văzute va învăţa să deosebească binele de rău.

Victor Hugo a zis: — „Nu trebue ca mulţimea să iasă de la teatru fără să ducă cu ea câteva noţiuni morale, austere şi profunde".

D-na Bulandra după ce ne dă exemple inteligent alese din cei mai mari preoţi ai artei teatrale şi după ce arată calităţile, înăscute ale unui actor precum şi pe acelea care se pot obţine prin studii, îşi împarte cartea în mai multe capitole începând cu *Dicţiunea*, acea însemnată calitate a actorului, fără de care celelalte ori cât de mari ar fi, se pierd şi nu mai însemnează nimic.

Iată cum defineşte D-sa dicţiunea:

— „O pronunţare clară, o frazare corectă şi o justă caracterizare a cuvintelor, toate acestea calităţi formează o bună dicţiune.

Dicţiunea este deci, arta de a vorbi distinct, corect, expresiv şi plăcut. O vorbire clară, corectă este folositoare nu numai actorilor ci ori cui în viaţă. Când un orator, cu o dicţiune corectă vorbeşte, e ascultat cu mai multă plăcere; avocatul convinge mai uşor; profesorul e înţeles mai bine de elevi; militarul dă mai frumos comanda.

Dicţiunea, spune D-sa, e un lucru care se poate dobândi prin muncă pusă în serviciul voinţei?! (Deşi cea mai bună dicţiune nu-i cea făcută ci aceea cu care te-a înzestrat natura. N. R.)

După ce arată că sunt trei feluri de dicţiuni şi anume: prima *corectă*, a doua *expresivă* şi a treia dicţiunea *ritmică*; autoarea trece la alt capitol de o importanţă deosebită în cariera artistului: arta de a citi.

— Trebue să înveţi să citeşti ca să ştii să vorbeşti, zice *Legouvé*.

Există deci o artă a cetitului.

Fără îndoială. Actorul care citeşte rolurile greşit se va obişnui cu intonaţii falşe, va lucra pe nisip, nu va clădi, nu va ajunge la nimic.

Şi astfel continuă cu celelalte capitole ale volumului, documentând şi exemplificând, într'o limbă românească pe înţelesul tuturor, întreaga carte care cuprinde 22 de capitole, punând la punct chestiunea *Respiraţiei, Vocea, Pauza, Punctuaţia, Dicţiunea expresivă, Reprezentarea mintală, Privirea, Mimica, Gestul, Atitudinea, Fizicul, Sensibilitatea, Puterea de exteriorizare, Spiritul de observaţie, etc.*

Actorul şi arta lui este o carte bună. E scrisă simplu şi fără pendantism, cu frază cizelată şi corectă şi pe înţelesul tuturor. Merită toată atenţiunea. D-na Bulandra si-a pus în evidenţă încă o calitate nebănuită şi necunoscută până acum pentru care merită toate laudele. Volumul e fericit realizat bine documentat, şi bogat exemplificat încât se impune dela sine chiar şi actorilor versaţi cari tot mai au ceva de învăţat din ea, şi în deosebi elevului de conservator şi tinerilor actori al căror *catechism* trebue să fie.

Dar cartea e atât de interesantă în cât poate fi de folos ori cui doreşte să se instruiască

GEORGE SCRIOŞTEANU

TEATRUL NAŢIONAL — CERNĂUŢI

INCHIDEREA STAGIUNEI

Cu piesa „Alt Om" de Rey în traducerea lui Haralamb Leca Teatrul Naţional din Cernăuţi îşi închide stagiunea. Vor mai urma şi alte spectacole după cum s'au anunţat, — date în diferite scopuri de binefacere: spectacole pentru şomeuri, pentru sinistraţi şi pentru alte multe categorii sociale similare. Acest surplus de activitate denotă că teatrul naţional din Cernăuţi se complace într'o muncă fără preget pe care de altfel a preconizat-o tot anul şi care i-a adus roadele ce marchează un progres indiscutabil faţă de stagiunile anilor precedenţi. Dar munca depusă în această direcţie a avut un atribut tot pe atât de important: priceperea cu care a fost fixat repertoriul stagiunii. El a reuşit să împace perfect necesitatea de a rămâne în cadrul preocupărilor de propagandă culturală pentru care e menit orice teatru naţional, cu exigenţele unui public care în primul rând plăteşte pentru ca să se distreze. Deaceia spectacole ca: *Scrisoarea pierdută, Punctul negru, Fracul, Prostul, Patima roşie,* vor rămâne în sufletul cernăuţenilor ca frumoase şi neuitate amintiri. Nu putem vorbi, însă, de aceste succese fără ca să nu vorbim de d-nul profesor Bădărau directorul teatrului, — şi de acela care a fost tot sufletul stagiunii: d-nul Mişu Fotino. Munca, priceperea, tenacitatea şi voinţa care s'au impus creatoare cu orice risc din partea directorului de scenă — d-l Mişu Fotino, a dat întotdeauna spectacole serios studiate, realizate cu un ansamblu disciplinat în care elementele componente se simţeau fiecare la locul său. D-l Mişu Fotino, în toate piesele pe care le-a pus în scenă şi în care a fost şi interpret a adus mult simţ al artei adevărate şi o netăgăduită distincţie, ceeace i-au atras toată dragostea publicului cernăuţean care l-a sărbătorit. Secondat admirabil de actorii, — în frunte cu d-nii N. Bulandra, Economu, Balaban, Aurelian, Moruzan şi d-nele Annie Capustin, Lilly Bulandra, Anca Balaban şi Ecaterina Mironescu, care si-au valorificat cu prisosinţă frumoasele lor însuşiri dramatice şi au muncit cu râvnă şi dragoste, s'a reuşit să se dea publicaţiei o stagiune din cele mai mulţumitoare.

Se cuvine, totodată, să relevăm şi talentul de comic al tânărului actor Grigore Vasiliu care ajutat de cultura ce o posedă va face în teatru carieră strălucită.

Dar toate acestea au fost aranjate şi sprijinite cu suflet de adevărat părinte de către d-l profesor universitar Bădărău, directorul teatrului care, datorită gospodăriei d-sale înţelepte, a adus atâtea îmbunătăţiri de ordin moral şi material teatrului nostru de aci.

EUGEN LITEANU

Cernăuţi, 18 April 930.

plastica

EXPOZIŢIILE O. BRIESE ŞI R. HETTE

(GALERIILE REGINA MARIA)

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Pictorul O. BRIESE nu este necunoscut publicului amator de arta frumosului plastic. E a patra oară de când expune în Bucureşti. Insă o manifestare mai intensă a desvoltat în cetatea Moldovei —

O. BRIESE : Flori

în Iaşi — creind dela 1910 un puternic curent artistic, acolo unde se simţea nevoia de o pricepere largă şi de o putere

O. BRIESE : Copil

de muncă ce s'a evidenţiat în mai bine de 16 expoziţii. Aproape fiecare an, marca un progres, ce desfăta pe expozant dar şi pe Ieşenii atât de sensibili în faţa „frumosului".

Expoziţia prezentă, nu este decât rezultatul unei munci de intensitate apreciabilă, adequată unei înţelegeri superioare.

Jocul măiestru al umbrelor ce se deplasează cu o uşurinţă remarcabilă, este bine prins, redând viaţa şi ansamblu în : *stradă din Iaşi, poiana, peisaj de munte, amurg la margine de sat, case în asfinţit, casă din mânăstire, dealul verde, etc.....*

Un caracter esenţial şi de mare preţ al pictorului O. Briese, este puterea sa coloristică, ce redă o realitate atrăgătoare, privată de orice elemente de natură metafizică. Astfel, *natură moartă* (ghivece), *mac, ochiul boului, flori din mânăstire, mac roşu, trandafiri, margarete* — precum şi — *turc cu ţigară, bătrânul Izet, Iieana, copilul de Turc, mamă cu copil, ţigancă* sunt tratate cu o finete şi naturaleţe ce încadrează pe pictorul O. Briese într'o atmosferă de contemplativă seninătate picturală.

*

Sculptorul R. HETTE aduce ceva nou în atmosfera încărcată a sculpturi prezente. Ideia analizată psihologiceşte sub toate aspectele, reprezintă imaginea adevărului perpetuu. Dacă un sculptor — ca şi un pictor dealtfel — va căuta să redee particularităţi subtile ale fanteziei lui, atunci lucrările, îşi vor fi trăit viaţa din clipa executări.

Sculptorul Hette înţelegând acest lucru, a căutat să redea perpetuul. Desigur că asupra acestui deziderat a influenţat şi stilistica deosebită ce o posedă expozantul.

Astfel, *vagabond* — o puternică întrupare a expresivităţii — *filozof grec* şi *dansatoarea cu castagnete* — după modesta mea părere cele mai interesante, — transpiră acea înţelegere psihologică de imortalitate, ce rezultă dintr'o tratare puţin decorativă, însă superior înţeleasă.

Şcolarul, schiţă de nud, haine vechi, evreu adormit, hamal, după muncă — atrăgătoare prin atitudinea lor — *suzana, turc făcându-şi ţigara, tătăroaică, salahor*, etc.... — interesante prin specificul impregnat, contribuesc în mare parte la calificarea superioarei facturi a sculporului R. Hette.

EXPOZIŢIILE

G. ŞTEFĂNESCU-AREPHY

După câţiva ani de odihnă îl revăd pe pictorul Arephy în expoziţia sa din sala Mozart.

A făcut frumoase şi vădite progrese în mânuirea pensulei şi ne aduce de astă dată lucrări la cari nu ne aşteptam. Era firesc să fie aşa. Cine munceşte ajunge să se desăvârşească şi acest lucru îl poate constata ori şi cine i-a vizitat expoziţia.

Lucrările sale sunt interesante şi prin aceea că artistul a evoluat, mergând înainte pe calea progresului şi şi-a înbogăţit cunoştinţele studiind în străinătate. Lucrările pe cari le vedem azi în Sala Mozart, se relevă prin pătrunderea psihologică,—printr'un desemn sigur şi cât mai aproape de realitate şi mai ales prin tendinţa de a căuta izvoare noui de inspiraţie.

Artistul este un modernist, un înfocat adept al şcoalei noui, care caută să redea nu atât frumosul, cât mai ales simbolizarea unor realităţi prinse în linii severe dar totuşi corecte. Aceasta se evidenţiază în : *pescarul, floarea soarelui în grădină, vedere spre Berendeşti (Argeş)*, precum şi în *fotoliul verde* şi câteva *nature moarte*.

Lumina vibrează, aerul se simte, perspectiva te farmecă. Iată trei lucruri ce se observă în toate pânzele sale.

Această expoziţie este o manifestare merituoasă care se impune să fie văzută.

I. PANTAZI

In sala de jos dela Mozart expune sculptură tânărul artist I. Pantazi.

Dela început ţinem să spunem că sculptorul Pantazi este un artist care calcă pe drumul cel drept al artei şi să păzeşte de exagerările moderne.

Vizitând expoziţia am admirat fără rezerve câteva capete foarte expresive, am privit cu mult interes unele din baso-reliefurile pline de armonie cari încântă ochiul, precum este „Lupta gladiatorilor", altele cu subiect mitologic şi altele cu subiect militar precum şi „ostaşul român" care răsare dârz din mijlocul acestor lucrări şi încheiem cu constatarea că tânărul sculptor I. Pantazi, va da la iveală pe viitor lucrări din ce în ce tot mai interesante. Il aşteptăm.

D. CASELLI

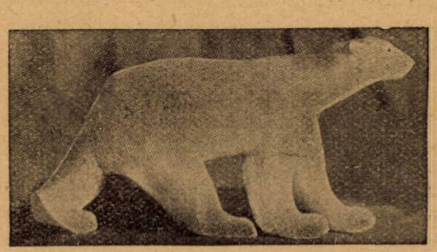

gazetăria

așa și-așa...

BOABE DE GRÂU e titlul unei luminoase publicațiuni redactate, din partea „Direcțiunii Educației poporului", de d Em. Bucuță. Tipărită în condițiuni tehnice speciale — ca constitute — prin clișeele de o claritate uimitoare, prin articolele de îndrumare și cronici, o lectură dintre cele mai instructive. Numărul apărut (Martie) ne aduce : darea de seamă a d-lui I. Bianu (Academia română și biblioteca ei) — însoțită de 14 valoroase clișee printre care : membrii Societății academice române la 1/13 Aug. 1867 ; o listă cu „întâele donații", o pagină din „psaltirea voronețiană", un document dela Petre Schiopul, din 28 Maiu 1570 în Iași, un manuscris al lui Eminescu, etc.

Urmează „Bucegii iarna" (cu 11 peisagii) al d-lui Mihai Haret, președintele Turing-Clubului Românici.

Despre „statui equestre" scrie sculptorul I. Jalea (cu 9 clișee), iar despre „Cetatea Albă" (cu 8 clișee) d. Gr. Avakian.

Cei zece ani de experiență ai „Caselor Naționale" formează obiectul unei juste caracterizează din partea d-lui Jean Bart. (9 clișee).

CUMPANA PĂRINTELUI TEODORIT se numește schița monarhică pe care prozatorul Gala Galaction o publică în primul număr al rev. „Boabe de grâu". Ni se zugrăvește chinul călugărului Teodorit care vrea să facă — în acelas timp — două fapte bune. Minunate — pasagiile descriptive și sensul moral al operei...

FOARTE BOGATĂ „cronică" a „Boabelor de grâu" ne aduce prețioase informațiuni despre : Librăria de Stat, Cunoștința de carte, biblioteca „Astra" dela Brașov, Asociația mondială pentru educația adulților, anuarul mișcării culturale, școala română dela Sofia, viața satului românesc, atlasul linguistic al limbii române, dicționarul limbii române, o expoziție a Românilor jugoslavi, Românii din străinătate, legături de cultură între Bulgari și Români, România în noua enciclopedie britanică, România la Barcellona, legături cu țări vecine, o expoziție a păcii, mișcarea antialcoolică în România, publicații despre România în limbi străine.

Urmează cronici speciale despre : teatru, muzică, cinematograf, radio, turism, sport, educație fizică, educația poporului la noi și în alte țări.

O REVISTĂ LITERARĂ publică studiul unui stihuitor despre „poezia pură". Iată un fragment : „Dar nu pentru a discuta noul în artă scriem aici. Alții, mai în măsură decât noi, au abordat, cu mai multă convingere, granițele cu profundele ei ramificații : ale eticului, esteticului, etnicului etc. terminând la concluziuni de ordin social sau pur estetic".

Intrebăm : se va va fi convins tânărul confrate că—prin astfel de cercetări — va putea cuceri mai curând Parnasul ? E o eroare de optică. Intrucât ne privește îl sfătuim să lase altora „mai în măsură" această penibilă sarcină, iar d-sa să confecționeze ceva note de călătorie sau un jurnal sentimental — lucrări literare ceva mai rentabile. Firește că — înainte de toate — e de trebuință să mai ia ceva lecțiuni de limbă românească.

UN JUST RAPORT asupra „integralismului" (doctrina literară a d-lui prof. M. Dragomirescu) publică d. O. Șuluțiu în „Viața literară" (127). E un domeniu pentru care d-sa se pare mai bine pregătit.

DIN SUMARUL „Adeverului literar" (488) :

Despre arta lui Caragiale de Paul Zarifopol ;

Amintiri despre Vlahuță de Gala Galaction.

Vinuri bune de I. Agârbiceanu.

BULETINUL FEDERAȚIEI corpului didactic (I, n.) pe Martie cuprinde — după prealabilele „lămuriri" în legătură cu rostul acestui buletin — darea de seamă a desbaterilor congresului din Dec., 1929, documente în legătură cu constituirea federației cum și o interesantă „chemare pentru un ziar".

In **„ELEMENTUL ESENȚIAL IN ARTĂ"** d. Sabin Anca susține că „principiul călăuzitor de care se conduce arta în realizarea tendinței de armonizare este adevărul" ; de-aici deducții că ea e morală „prin însăși această tendință spre adevăr și dreptate". De-aici apropierea dintre artă — pedeoparte — știință și religie — pe de alta. Conferința d-lui Anca este lămuritoare — fiind presărată cu numeroase cazuri concrete și apropieri pilduitoare.

COMENTARII-LE POLITICE ale d-lui Radu Budișteanu dau dovadă de multă maturitate, de un larg spirit de independență și de pricepută îndemânare stilistică. Fiecare număr trece în revistă evenimentele interne și externe politice. In nr. 2 se vorbește frumos despre întrunirea soc. „Cultul Patriei".

IN „VREMEA LITERARĂ" dela 10 Aprilie, d-nii I. Pillat și O. W. Cisek publică 2 traduceri din Georg Trakl, iar d. G. Călinescu se plânge de neajunsurile pe care i le-a provocat meseria de critic. Demnă de notat este pornirea d-sale împotriva „profesorilor de limba română cari își închipue că, odată cu ordinul de numire, au căpătat și luminile lui Aristarc". Să aibă oare mai mult drept de a se ocupa în direcțiunea aceasta — profesorii de limba italiană ?

Și încă un lucru : îmi amintesc de colegii anului întâi dela limba română : aproape toți — în tot cazul majoritatea covârșitoare — începuseră să fie cunoscuți și în literatură. De-aici rezultă că : predilecțiile literare îi împinseseră spre limba română, iar nu — cum ar vrea să creadă d. G. Călinescu, — aceasta spre literatură

A REAPĂRUT „Poiana viitoare" —despre care am mai vorbit— cu aceleș entusiasm, cu aceeaș dragoste pentru pătura de jos și pentru satul în care se editează și la a cărora înălțare învățătorul I. Mateescu, conducătorul și redactorul foii, se gândește atât de intens. Cazul poate constitui o pildă vie pentru atâți tineri, și în special pentru toți învățătorii, roși de viermele politicii de partid sau de acela al afacerilor.

IN GRĂDINA INZĂPEZITĂ se numește mănunchiul de versuri pe care îl publică d-ra Florica Rădulescu. O mărturisim din capul locului : admirăm curajul acestei autoare care trebue să fie foarte tânără. Dovezi : tinerețea care se desprinde candid din credința în vraja iubirii—dar mai ales lipsurile de fond și de formă de care această „grădină" dă probe. Firește că nu găsim nicio realizare completă — dar, ici și colo, împrăștiate cu discreție, unele elemente de poezie. Inspirația — în genere melancolică — presărată, pe alocuri, cu fragmente satirice sau numai de cronică rimată. (Divina simfonie, etc.). Autoarea dă dovadă de vădite înclinațiuni muzicale (Muzică). Mai fericite : *In trenul vieții, Inaltă-te, Suflete, Sus* și simbolicul *Vulcan*. Unele versuri epigramatice ne fac să credem că — în aceste două direcțiuni — autoarea ar avea dreptul să mai încerce.

ȘCOALA SECUNDARĂ apare la Craiova cu următoarea profesiune de credință : „organ de publicitate sincer și pe de-a 'ntregul independent care ar porni dela însiși profesori și de profesori susținut. Cuprinde un copios articol-studiu al d-lui C. Rădulescu-Motru : „Scopul învățământului secundar" care este precizat prin : „să dea elementele pregătite pentru a fi isprăvite în învățământul superior". De-aici „centrul interesului... îl constitue individualitatea școlarului", astfel încât trezesc, în absolvenții lor „aptitudini pentru o muncă de creație". Aceasta însemnează că „școala secundară trebue să pună mai mult preț pe individualitatea elevului decât pe valoarea cunostintelor". Din toate acestea rezultă că specializarea, nu e nevoe să se facă în liceu unde —totuș — pot fi desteptate anumite aptitudini — mai mult „prin activitatea liberă a școlarului".

La „ancheta" privitoare la reforma învățământului secundar răspund d-nii: Iorga, Mehedinți și C. Rădulescu-Motru. Iată un pasaj din răspunsul celui de-al doilea: „caracterizarea și îndrumarea tineretului cade în sarcina învățământului secundar". Ceasul mirajului hotărîtor nu poate fi de cât la sfârsitul ultimului an de liceu, iar triarea trebue s'o facă profesorii cari au urmărit timp de 7 ani populația unei școale". In altă ordine de idei — d. Al. Marcu face o comparație instructivă între învățământul limbii italiene în Ungaria și la noi.

Alte colaborări : M. Marinescu (Programe prea încărcate), G. Tomescu (Să ne organizăm) : I. Dongorozi (Insemnări) — cum și o bogată cronică de cărți și reviste.

Urăm noului confrate viață lungă și succes.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

La începutul secolului al XVIII-lea, Petru cel Mare, vizită Turnul cel rotund din Copenhaga.

Regele Danemarcei, Frederic al IV-lea, care găzduise pe Petru, îl urma în toate excursiile. Ajunşi la Turnul cel rotund, cei doi suverani se opriră un moment să admire panorama care se desfăşura în faţa lor. Petru explica lui Frideric sistemul său în politică.

— Doriţi Sire, spuse el deodată, să vă dau o probă de câtă autoritate mă bucur eu faţă de supuşii mei?

Şi fără să mai aştepte răspunsul lui Frederic, fondatorul monarhiei ruseşti făcu semn unui cazac din suita sa şi arătându-i cu degetul abisul ce se deschidea în faţa lui zise:

— Sări!!

Cazacul privi pe ţar, îl salută şi fără nici o şovăire se aruncă în prăpastie.

— Ce părere aveţi despre asta Sire? spuse Petru întorcându-se către regele Danemarcei. Aveţi printre supuşii Voştri un astfel de credincios?

— Din fericire, nu! zise Frederic.

♣

Edmon Sée, într'o familie, discuta cu Tristan Bernard între altele de Academia Franceză.

— M'am întrebat întotdeauna şi n'am găsit răspunsul pentru ce d-ta maestre n'ai candidat niciodată la Academie!

— Dragă prietene, spuse Tristan Bernard, îţi voi da eu răspunsul: Costumul de academician costă prea mult; dacă nu mă înşel vreo douăzeci de mii de franci!

Aşa că neavând disponibilă această sumă, aştept şi eu, să moară un academician de statura mea!

♣

José Germain a scris o carte intitulată: „Regele Cocoşilor" care a fost tradusă de Sovietе sub titlul: „Cocoşul". José Germain a scris editorului rus să-i trimită un exemplar. Editorul i-a răspuns:

— Regret că nu vă pot satisface dorinţa, de oarece s'au epuizat complect zece mii de cocoşi!

♣

Un rabin vorbeşte de Dumnezeu într'o sinagogă. Printre altele spune că Dumnezeu ne-a creat perfecţi.

Printre credincioşii ce-l ascultau, se afla şi un cocoşat. La sfârşitul slujbei, cocoşatul se apropie de rabin şi cu un ton de reproş îi spuse:

— Domnule rabin eu cred că te înşeli spunând că Dumnezeu ne-a creat perfecţi.

Rabinul mirat de felul cum fusese apostrofat, îl privi lung şi numai dupe câteva minute îşi dete seama că avea dreptate.

*— De cinci minute mă uit la tine şi nu-ţi găsesc nici un defect fizic. Vezi deci că eu am avut dreptate când am spus că **Dumnezeu ne-a creat perfecţi.***

bazar

PĂŢANIA UNUI CĂLATOR FRANCEZ IN STATELE UNITE

Păţania contelui francez Louis de la Bassetierè e din cele mai neobişnuite. De aceea o povestim mai la vale. Făcând o călătorie de plăcere în Statele-Unite s'a pomenit arestat şi ţinut mai multe zile pe insula Ellis de lângă New-York, unde sunt transportaţi imigranţii cărora marea republică nu vrea să le dea ospitalitate.

Faptul că domnul dela Bassetière era unul din strănepoţii lui Charles de Carollton, unul din semnatarii Declaraţii de Independenţă, n'a fost un titlu valabil pentru a impresiona pe inspectorii de imigraţie cari-l declarară arestat. A trebuit intervenţia personală a uneia din rudee contelui, vara sa Miss Cornelia Briscoe, la secretarul de stat de la departamentul Muncii pentru ca autorităţie să-l libereze. Cum a putut fi luat drept imigrant acest colaborator al unuia din intemeetorii Statelor-Unite? Pentru a înţelege confuzia trebuie să spunem că posturile americane sunt împănate cu inspectori dela serviciul imigraţiei, cari n'au alt rol decât pe acea de a descoperi un.... imigrant spre a-l expedia de unde a venit, întrucât numărul de emigranţi admis în Statele-Unite e mult mai mic ca numărul celor ce vor să-şi facă o situaţie în marea republică. De aceea mulţi imigranţi caută să se introducă în mod clandestin.

Miss Briscoe povesteşte că vărul ei fusese atât de surprins de modul cum fusese luat în primire de inspectorii americani dela sosirea în această ţară străină, încât acestora le-a dat imediat de bănuit că bogatul conte francez era în realitate un imigrant şi un călător venit să viziteze şase luni America.

„Nu doriţi să vedeţi fabrica lui „Ford" l'a întrebat ca să-l încerce unul din inspectori. Contele care auzise de rolul covârşitor jucat de Ford în organizarea muncii negreşit că a răspuns afirmativ.

„Dacă Ford v'ar oferi un post bun l'aţi lua?" a continuat mai departe celălalt inspector. Contele a răspuns surâzând că o astfel de propunere ar fi foarte interesantă. Atât le-a fost de ajuns celor doi inspectori americani. Convinşi că au pus mâna pe încă un emigrant clandestin l'au declarat arestat, lucrurile reuşind să se descurce decât mult mai târziu.

LINDBERGH INAUGUREAZA O NOUA LINIE AERIANĂ

Colonelul Lindbergh a inaugurat Sâmbătă o nouă linie poştală aeriană, între New-York şi Buenos-Ayres.

Faimosul aviator a pilotat un hidroavion Sikorsky de la Miami la Cristobald, o localitate din zona canalului Panama, având pe bord încă un pilot şi un operator de radio.

Corespondenţa a fost luată mai departe de un alt avion care a continuat drumul spre Sud. Primul transport va ajunge la **destinaţie mâine la orele 4,30.**

caricatura zilei

DISTRAT!

— Domnul ia masa?

— Dă-mi mai întâi o halbă de bere: aştept o doamnă.

— Blondă sau neagră?

— Oh! frumoasă, dar.... ce te interesează pe dumneata? *(Berliner Ill. Zeitung)*

SOŢIE IDEALĂ

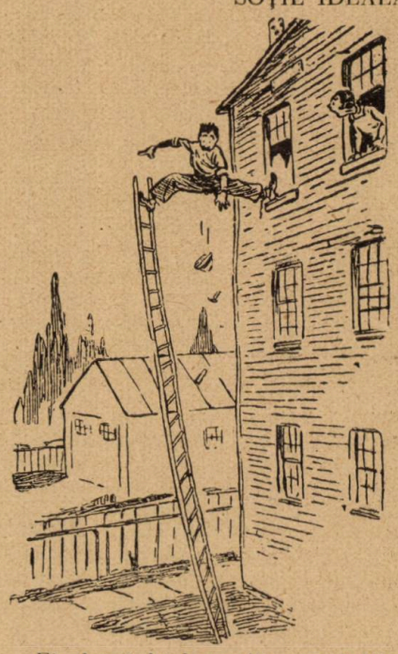

— Ei, dragă bărbate, fii atent! Îţi vei rupe pantalonii!

PIESE DE SCHIMB

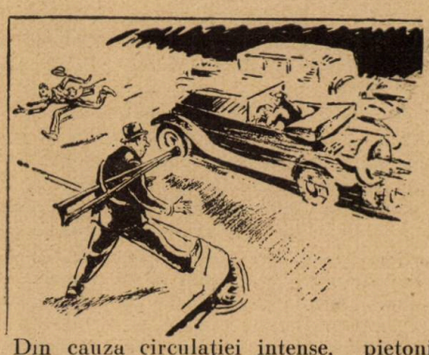

Din cauza circulaţiei intense, pietonii sunt azi nevoiţi să poarte şi ei piese de **schimb.** *(Judge — New-York)*

Pagini uitate

APOLON PITIANUL

de AL. ODOBESCU

Febus Apolon şezu la locul său de naştere, în insula Delos din mijlocul mărilor. Pe tot anul se adunau acolo strănepoţii bătrânului Ion, ca să-i facă jocuri şi serbări dinaintea templului său. Dar când crescu mai mare şi se întări, tânărul zeu, cu părul de fir, se simţi pornit a străbate lumea şi a o limpezi de iesmele întunericului.

Luând cu sine lira lui de aur, pe care îi plăcea a cânta, el mai întâi sosi la pragul Olimpului, unde sta Zevs în mărirea lui, înconjurat de ceilali zei nemuritori; acolo se puse a cânta, şi toţi îl ascultară, uimiţi de plăcere. Nouă fete ale lui Zevs, toate meştere cântăreţe, Muzele, se apucară şi ele a cânta cu viers dulce, fericirile fără de seamăn ale zeilor nemuritori, şi apoi nevoile şi necazurile bieţilor oameni muritori, cari cu nici un chip nu pot scăpa nici de bătrâneţe nici de moarte.

Atunci celelalte zâne şi zeiţe ale Olimpului, Orele blajine, Haritele pline de daruri, Ebe şi Armonia, dezmierdătoarea Afrodită şi voinica Artemis, sora lui Apolon, se prinseră în horă, şi printre ele se amestecară zeiescii flăcăi, Ares cel viteaz şi Ermes, carele ucisese pe negrul balaur Argos, cel cu o sută de ochi. Astfel se petrecea timpul în Olimp, cu jocuri, frumos rânduite, cu cântări frumos măsurate; iar Zevs, în a lui mărire, se bucura din suflet de aşa mândre serbări.

Lui Apolon însă îi ardea mai cuseamă de a folosi pe muritori cu virtutea sa de a-şi alege pe uscat un locaş statornic, de unde să răspândească printre oameni luminà prevestitoare a oracolelor sale.

El se coborà de pre Olimp în ţara Pieriei, la cetatea Ilcos, şi pre câmpia Lelantei din insula Eubei; dar nicăieri, pe acolo, nu găsi loc potrivit pentru templul său. Apoi străbătu apele sărate ale Euripului şi, trecând prin Micalesa şi prin grasele păşuni ale Temusei, ajunse pe locul unde avea să fie Teba, cetatea cea sfinţită; dar nici aci nu voi să se oprească, fiindcă oameni nu pătrunsese încă în aceste locuri; nu erau nici căi, nici poteci, ci numai codri sălbatici.

El îşi urmă calea tot înainte; află pe drum dumbrava Onchestei unde păşteau ergheliile de cai ale lui Posidon; trecu pârâul limpede al Kefisului, şi, lăsând în urmă-i cetatea Ocalea, se opri în câmpiile Aliartei, tocmai lângă fântâna Telfuzei. Acolo îi veni gându-l a-şi clădi un templu, căci locul era plăcut şi înzestrat cu de toate; deci el vorbi într'astfel către fântână: — „O, Telfuso în vâlceaua ta cea plăcută îmi vine să-mi aleg şezătoare; aci vor veni oamenii de pretutindeni să ea poveţe din oracolele mele şi să-mi ceară ajutor la vreme de nevoe; iar tu vei fi vestită preste tot pământul, când mă vei avea pe mine de stăpân şi de oaspe".

Dar Telfusei nu-i plăcea de fel să vază pe Apolon luând în stăpânire vâlceau ei şi aşternând într'însa temeliile templului său. Ea îi vorbi atunci cu meşteşug şi-i spuse aşa: — „Ia, ascultă mă şi pe mine o Febus Apolone. Tu umbli să-ţi faci locuinţă, şi nu te gândeşti că într'acest loc nu vei afla nici odată repaos. Câmpia mea e largă: deci oamenii toţi aci au să-şi poarte luptele lor, şi, cu strigătele lor, cu sgomotoasele lor caruri, încurându-şi armăsarii şi mularii, au să tulbure liniştea templului tău sfinţit. Apoi chiar şi în timpii de pace, turmele şi cirezile vor veni mereu să se adape în apele mele, şi mugetele lor sălbatice vor strica armonia dulcelor tale cântări. Du-te mai bine până la Crisa, şi alege-ţi şezătoare în vreuna din văile adânci ale Parnasului: acolo oamenii vor merge mai bucuros să-ţi aducă daruri, din toate colţurile lumii".

Apolon se încrezu Telfuzei; trecu dincolo de ţara Flegerilor şi, suind repede stâncile Parnasului, se opri la Crisa. Acolo, într'o vale adâncă, umbrită de piscuri prăpăstioase, el aşează temeliile templului său. Feciorii lui Ergin, meşterii Trofoniu şi Agamede, aducând de aiurea lucrători mulţi, înălţară pereţii tot cu lespezi lucioase de piatră.

Dar împrejmuirile acestui loc erau pustii, căci aproape de acolo, la gura unei fântâni, trăia o iasmă sălbatică, un balaur uriaş care prăda, şi bântuia jur împrejur, pe oameni şi pe vitele lor.

Fiul pocit al Erei, cruntul uriaş Tifaon crescuse la sânul său cel plin de cugete rele, pe acel şarpe veninat şi îi dase domnia peste acele aspre locuri.

Febus Apolon înfipse o săgeată în inima balaurului, carele căzu la pământ urlând şi svârcolindu-se; sângele lui, scurgându-se pe nisip, făcu o mlaştină în care până în sfârşit se nomoli şi trupul lui puroios. Atunci Apolon îi strigă: — „Piei aci, fiară turbată; putrezi-ţi-ar trupul în această ţărînă, pe care stârvul tău o va îngrăşa! De acum înainte tu nu vei mai chinui pe bieţii muritori. Zilele ţi s'au împlinit, şi nici Tifeu cel cu suflarea veninoasă, nici urgisita Chimeră cu trei capete de fiară, nici alte iesme nu te vor mai scăpa; ci numai muceda ţărînă şi dogoreala soarelui vor putrezi aci rămăşiţele stârvului tău!"

Astfel pieri balaurul, şi într'adevăr el putrezi chiar pe acel loc, carele, de pe limba oamenilor de acolo, se numi de atunci Pito, adică *putrejune;* de aceea se dete şi mântuitorului Febus Apolon, la care oamenii se închinau în templul vestit din Parnas, numele de Apolon Pitianul.

De pe aceste fapte însă, zeul Febus înţelese că Telfuza îl amăgise, căci ea nu-i spusese nimic nici despre balaur, nici despre firea aspră a locului. El se întoarse atunci către dânsa, plin de mânie şi-i vorbi aşa: — „Telfuzo, nu ţi se cădea ţie să mă înşeli prin cuvinte prefăcute. Ai voit să aibi, singură, parte de aceste frumoase locuri. Să ştii însă că nu va fi pe gândul tău; voi curma izvorul apelor tale, şi numai eu voi rămânea mare şi tare aci!"

Indată rostogoli de pe munţi, câteva stânci d'asupra isvorului, şi apele încetară de a mai curge, iar vâlceaua stârpită a Telfuzei rămase pustie şi părăsită, pe când, popoarele serbau mărirea lui Apolon Pitianul, în templul său strălucit dela Crisa.

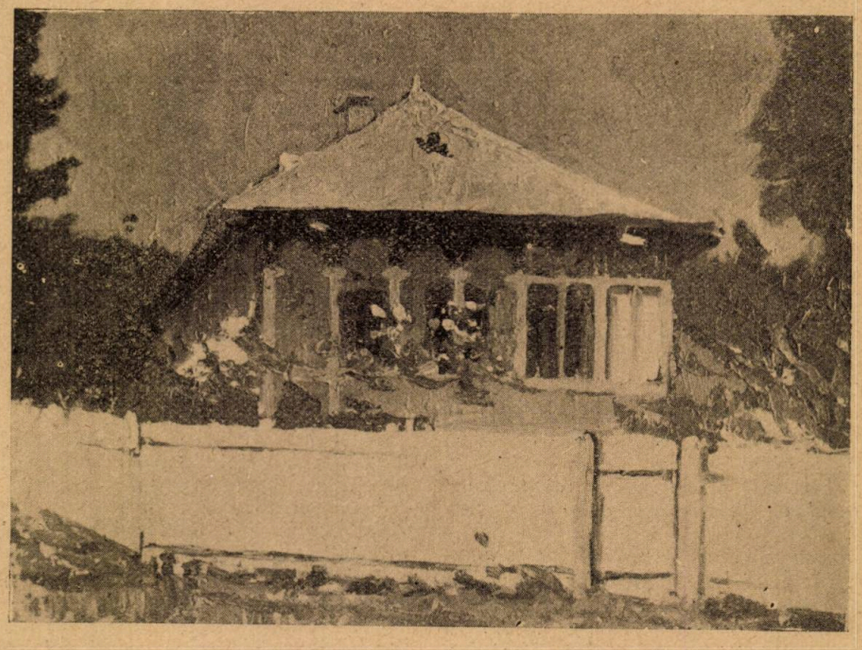

O. BRIESE: Casă ţărănească din Moldova

Interview-uri

...CU D-L MIHAIL DRAGOMIRESCU

Un interview cu Conu Mihalache?

E tot ce poate fi mai interesant și mai „cu vogue".

Și cum ar putea fi astfel, când nu există, în toată țara noastră, om atât de discutat, atât de criticat și atât de lăudat. Depinde, bineînțeles, de preferințe și de... „partidă".

Generații întregi de scriitori și mai toți cei mari de astăzi au trecut pe la „Cercul (D-sa nu poate suferi cuvântul Cenaclu) *literar" al Conului Mihalache Dragomirescu.*

Dela D-sa au auzit primul cuvânt de încurajare, prima laudă și prima dojană și tot de acolo au căpătat sprijinul la tipărirea primului volum mulți din scriitorii consacrați de astăzi.

Dar gratitudinea e ingrată! Vreau să zic e „rara avis", *căci mulți dintre învățăceii de alădată au uitat trecutul....*

S'ar putea spune că, ingratitudinea a luat locul gratitudinei.

Dar ce să mai discutăm trecutul și persoana D-lui Profesor Universitar Mihalache Dragomirescu? E inutil. Ar însemna să pierdem vremea; sunt atâtea chezășii cari vorbesc îndeajuns și cari-l înalță: Săulescu, Cerna, Rebreanu, Sorbul, Nanu Moldovanu, Eftimiu, Stamatiad, ș. a.

Inaintea acestora toate bârfelile și laudele vremelnice cad în vid: părintele sufletesc tronează în înălțimile lui astrale și nu poate fi detronat.

Mihail Dragomirescu va rămâne; *timpul o va spune cu prisosință.*

Să-l așteptăm.

CE MAI FACEȚI?

In anul acesta școlar, am scris volumul al cincilea din „La science de la littérature", volumul III din „Principii de literatură", pe care l-am întitulat „Opera de virtuozitate". Acum sunt pe cale de a termina volumul II din „Integralism", precum și punerea în paragrafe, *more geometrico*, a întregului sistem de filosofie, pe care vreau să-l public sub titlul „Un sistem filosofic". Tot în acest timp am pregătit materialul literar pentru o nouă revistă, ce aspiră să devină tipul unei reviste pentru literatură, în țara noastră: „Ritmul vremii".

DE CE NU MAI ȚINEȚI CENACLU?

Ziceți mai bine „cerc" decât „cenaclu". Cenaclu se constitue împrejurul unui poet; cercul se constitue împrejurul unui critic. Și eu sunt critic. Cercul „Ritmului vremii" nu este desființat: el se ține în fiecare Joi dela 6—8 seara la Universitate. Dar acum nu mai e cerc *deschis*, ca mai nainte. In acel cerc deschis năpădiseo mulțime de nechemați (am ținut ședințe literare cu câte 44 de asistenți cei mai mulți de acest fel) și lucrul devenise obositor din cale afară. Acum cine are ceva de dat pentru noul „Ritm al vremii", se adresează unuia dintre redactori: d-lui *N. I. Russu*, *Raul Teodorescu* sau *George Dumitrescu*, sau directorilor: d-lui *Murnu* sau mie, și. în cerc *închis*, se aranjează manuscrisele într'un mod mai puțin analitic de cum se făcea în vechiul cerc.

AVEȚI O CARTE DE CĂPĂTÂI?

Am mai multe. Părerea mea e că, pentru a-ți păstra sufletul tânăr, căci trupul îmbătrânește, trebue să nu-ți treacă o zi fără să nu vii în contact cu marile spirite ale omenirii.

Și astfel pe noptiera mea de lângă pat am o mică bibliotecă unde întâlnești o „Biblie" englezească, o „Evanghelie" grecească. „Iliada" în traducere, „Odiseea" Pindar și „Phedon" al lui Platon în juxte. „Divina Comedie" și „Don Quichote" în original, *Shakespeare* în propriile mele traduceri pe care le retușez când am vreme, „Teatru clasic" francez, „Faust", o Antologie rusească.... *Eminescu*, *Caragiale*, *Creangă*...

DAR CÂTE LIMBI VORBIȚI?

Vreți să ziceți câte *citesc*. Că de vorbit, nici românește nu prea vorbesc bine. Ilfovean din naștere și bucureștean dela 13 ani nu m'am putut desbăra de tot nici până acum de lipsa acordului. Da de citit citesc, mai greu sau mai ușor, vreo nouă limbi. In afară firește de românește, franțuzește și nemțește, limbi învățate încă din liceu, citesc, după un exercițiu dela 40 ani încoace, latinește, elinește. La 50 de ani am învățat binișor rusește, englezește și italienește, iar acum mă îndeletnicesc cu spaniola.

CUM LE-AȚI DEPRINS?

Eu am două metode și un termen pentru învățat limbile străine. Temeiul e că, după teoriile mele, cuvântul *auzit* este un element *esențial* efectului literar și că deci, pentru a gusta poezia, trebue s'o citești în original.

Prima metodă de învățare pentru trebuința mea, e să iau opere *cunoscute* din vreo traducere, și să le citesc deadreptul *fără dicționar*, în original. La început nu pricepi aproape nimic. La a doua și a treia pagină începe să ți se lumineze mecanismul limbii, până ce observi, că după 10—15 pagini, începi să fi oarecum stăpân pe limbă. Acest metod este întemeiat pe convingerea că ceeace este important într'o limbă este fondul cugetării, care-și cere forma. Negreșit, pentru o limbă mai grea, care mai are și un alfabet special, trebue să și scrii. Prin scris cuvântul se întipărește mai bine.

A doua metodă este pentru trebuința școlarilor. Ea constă în a pune pe școlar în situațiunea de a avea impresia că știe limba pe care o învață. Pentru aceasta, am lăsat la o parte metoda foarfecelor, și am compus eu însu-mi toate bucățile din cartea de citire în așa fel că elevul să poată trece dela o bucată la alta pe nesimțite, atât din punct de vedere lexical cât și gramatical. Nu dau de învățat decât foarte puține cuvinte noi: 4—5. In cei 7—8 ani de învățătură elevii vor avea destule ocazii să-și îmbogățească lexicul, mai cu seamă când se știe că cu 500 de cuvinte pot vorbi foarte bine. Cu alte cuvinte, eu țin ca elevul să pătrundă mai întâi întorsătura originală a limbii, *spiritul* ei, și apoi materialul lexical.

După această metodă am compus cărți de franțuzește, latinește și nemțești; dar în prima lor formă prea le-am încărcat. In forma din urmă am simplificat cu desăvârșire textul și cred că profesorii, care le vor adopta, vor avea o mare înlesnire în predarea limbilor clasice și moderne.

— Ați vorbit adineaori de „Integralism?" Par'că spuneați că ați terminat al doilea volum în DIALOGI și l-ați așezat într'alt volum pe PARAGRAFE. Aduce ceva nou acest sistem?

Acest sistem, deși se sprijină pe învățăturile filosofilor mai vechi și deși îți face impresia că seamănă când cu una când cu alta, el, în realitate, prin principiile și metodele lui, răstoarnă toată estetica de până acum, înnoește psihologia desfundând noi terenuri de cercetare și creiază noi perspective în cugetarea umană. O expunere a înnoirilor ce aduce noua filosofie se găsește în No. 1 al „Ritmului vremii" (forma nouă) în „dialogul 50" în care, pe lângă *Gr. Alexandrescu*, *Titu Maiorescu*, *Vasile Conta*, *I. L. Caragiale*, *Delavrancea*, *Duiliu Zamfirescu*, *Vlahuță* și *Ion Trivale*, — mai sânt adusi in scenă și *Eminescu* și *Creangă*. In scurt pot să spun că Integralismul a descoperit fără nicio frică de contestație, pe lângă lumea fizică și psihică, o nouă lume, lumea psihofizică, lumea frumuseții. Al doilea, a descoperit rădăcina principiului *tripartiției* în cele trei facultăți sufletești care, deși absolut deosebite între ele, se unesc totuși într'un fascicul unitar, ce constitue elementul mistic. Al treilea, că acest element mistic constitue esența fondului capodoperelor literare și artistice, singurele reprezentante ale frumuseții. Al patrulea că singura frumusețe pe lume, e frumusețea capodoperelor, căci singure ele au valoare simbolică, valoare estetică și valoare absolută. Al cincilea, că o capodoperă este tot una cu prototipul unei specii, lucru ce nu-l poți spune de lucrurile arti-

ficiale ale rafinăriei şi modei sau de obiectele din natură. Al şaselea, că fenomenele psihice, în opoziţie cu cele fizice, se schimbă prin actul de cunoaştere, dar că sânt în perfectă corespondenţă cu ele, sânt integrale şi evoluiază după anume legi, pe care integralismul le stabileşte. Al şaptelea, acest integralism mai stabileşte că nu există numai *un* adevăr, adevărul ştiinţific, ci *trei* adevăruri: cel ştiinţific, cel artistic şi cel pragmatic, care împreună constitue patrimoniul culturii umane şi asigură dăinuirea umanităţii din punct de vedere sufletesc — în veacuri. Al optulea — dar sânt mult mai multe ideile noi, pe care nu le mai enumăr şi care derivă, în mod logic din cele de mai sus.

CE ESTE CU „ŞTIINŢA LITERATURII" LA PARIS?

Ştiinţa literaturii, din care au apărut trei volume, al patrulea şi al cincilea fiind sub tipar, a găsit o neaşteptat de bună primire la Paris. E destul să spun, că, deşi concluziile „Ştiinţei Literaturii" isbesc în metoda istorică, ce domneşte azi în Universităţi şi — din nenorocire — şi în Academii — în cea mai mare revistă istorică din Paris *„Revue de synthèse historique"* a publicat, în răstimp de un an, asupra Ştiinţei Literaturii două dări de seamă, elogioase în fruntea tuturor dărilor de seamă, ce face. Ele sânt subscrise de unul dintre cei mai eminenţi publicişti parizieni, *Paul von Tieghem*. Dar în afară de aceasta, „Ştiinţa Literaturii" a provocat oare care frământare în cercurile intelectuale pariziene. Încă de anul trecut, ziare şi reviste, sub impulsia ideilor din primul volum, au început să-şi pună întrebare dacă literatura trebue studiată *biografic*, cum vrea metoda istorică, sau *literar*, cum vrea metoda estetică, singura metodă *ad rem* în această chestiune. Acum în urmă *„Les nouvelles littéraires"*, cu toate menajamentele pentru câţiva profesori de la Sorbona, a publicat un articol subscris, de astă dată, de *Philippe van Tieghem*, prin care atacul în contra metoadei istorice se caracterizează ca un atac mult mai viguros, mult mai îndreptăţit şi cu perspective mult mai largi decât al celorlalţi literaţi şi filosofi din streinătate, dintre care nu lipseşte nici chiar marele filosof italian, *Benedetto Croce*.

Aţi făcut întinse studii în streinătate? Cum se explică această simpatie pentru ideile D-voastră într'un mediu aşa de depărtat?

Am fost în streinătate, dar n'am făcut studii, cum se înţelege de obiceiu, la universitate. Nu am aproape nicio legătură cu profesorimea streină. Mergând în streinătate să-mi completez studiile, am evitat sălile Universităţilor, pe cuvântul că tot ce se spunea acolo, se spunea şi mai bine în publicaţiile, pe care puteam să le cumpăr şi să le citesc acasă în România. In streinătate am mers cu intenţia clară de a vedea şi de a auzi ceeace nu puteam vedea şi auzi în ţara românească. Arhitectură, pictură, sculptură, teatru, operă, lucruri rari în ţară la noi, au fost ţinta asiduă a preocupărilor mele. In cinci luni, cât am stat în Paris, am vizitat Luvru de zeci de ori, până când ceiace mi se părea la început că e frumos, am văzut că e urât, şi ceeace mi se părea, la cea d'întâi vedere, că e urât, am văzut că e frumos. Acelaş lucru, dar mai mult pentru muzică, l-am făcut în cele opt luni de Berlin. Dresda, München şi Viena. Artă pipăită şi iar artă, aci vedeam eu fundamentul din care putea ţâşni o teorie adevărată estetică. Acelaş lucru l-am făcut, prin seminariile mele, timp de mai bine de 30 de ani, asupra literaturii universale. Este cea mai mare tărie a „Integralismului" şi a „Ştiinţii Literaturii".

CUM LUCRAŢI?

Câtă vreme nu ajunsese la maturitate sistemul meu de gândire, am lucrat foarte greu. De trei-patru ani de zile încoace însă, decând ideile s'au rotunjit, lucrez extraordinar de uşor. In general, nu lucrez de cât un ceas-două noaptea dela 2—4, de trei ani de zile în continuu, fie vreme de lucru sau de vacanţie. Scriu între 4—5 pagini de tipar, ceeace face pe fiecare an 5—6 volume. E destul să spun că punerea în 500 de paragrafe a „Integralismului" nu mi-a luat decât o lună de zile, fără să-mi întrerup câtuşi de puţin activitatea universitară.

UNIVERSITATEA

De aproape zece ani nu mai pot ţine curs în sălile Universităţii. Amfiteatrul „Fundaţiei universitare Carol I" chiar începe să devină neîncăpător. Mi-a plăcut totdeauna — ca să întrebuinţez un termen nu tocmai literar, dar expresiv — *să scormonesc* în sufletele tinerilor studenţi, întemeiat pe adevărul că *puterea de creaţiune în această vârstă se manifestă*. Şi acest lucru este — se vede — nespus de plăcut tinerilor. La mine, e o emulaţiune de a lucra, că, în totdeauna, la sfârşitul anului rămân zeci şi zeci de lucrări, care n'au putut fi citite de pe catedra Institutului de Literatură. Şi cu toate acestea Institutul de Literatură ţine, şapte luni pe an, câte două şedinţe pe săptămână. Aceste şedinţe, cu toate că nu întrebuinţăm niciun mijloc de reclamă prin ziare sau pe zidurile oraşului, sânt foarte vizitate. Lunea de la 11—12 la Fundaţie şi Marţea, în cerc închis, de la 5—7 la Universitate. Libertatea cugetării, obiectivitatea discuţiei, au făcut în aceşti câţiva ani să se releve forţe literare şi critice de prima ordine. E destul să amintesc că aceste forţe au întreţinut două publicaţii „Falanga" şi „Ritmul vremii", iar acum „Ritmul vremii", în care se cuprinde şi „Convorbirile critice" şi „Falanga" şi „Institutul de literatură". Cum vedeţi nu pot să zic că nu sânt satisfăcut cu această activitate, căreia, în mod benevol, îi dedic peste cincisprezece ore pe săptămână.

CÂTEVA DATE BIOGRAFICE?

Sunt născut în Plătăreşti pe Dâmboviţa ilfoveană în (după calendarul nou) 4 Aprilie 1868. Am făcut clasele primare la tatăl meu, care a fost învăţătorul Moise Dragomirescu. Intermitent am luat lecţii de compoziţie de la bătrânul institutor şi publicist, azi preşedintele pensionarilor din Ploeşti, *Mihail Nicolescu*. N'am venit la Bucureşti, ca să intru în „Gimnaziul (nu era pe atunci „Liceu") Lazăr" decât la 13 ani. După doi ani, am intrat bursier în „Liceul Sf. Sava". Mi-am luat bacalaureatul în 1888 şi licenţa în 1892 cu o lucrare de filosofie „Legături dintre premisele şi ultimele concluziuni ale filosofiei lui *Herbert Spencer*. Am fost trimis în străinătate cu premiul Hillel unde am stat 14 luni. N'am niciun doctorat. Ca să ajung profesor la Universitate, a trebuit să dau examen de docenţă în 1903. Sând profesor din 15 Octombrie 1906.

CE-AVEŢI DE GÂND SĂ MAI FACEŢI?

Să-mi public tot ce am scris şi am profesat şi să redactez ceeace am scris, în timp de aproape patruzeci de ani, în zeci şi zeci de caete, care adastă ca nişte mine neexploatate. Dar ceeace ţiu mai mult să fac, după ce voi termina „Ştiinţa Literaturii", este să pun *carne şi oase* în „Integralismul" redactat în paragrafe într'o gamă abstractă şi fără pic de exemple. Şi-apoi, de va vrea Dumnezeu, amintirile, care sânt aurul sufletului.

CU POLITICA CUM STAŢI?

Sânt de 62 de ani, am scris la ziare, am vorbit prin întruniri publice şi la club, dar — din ce pricini nu ştiu (căci nu voiu fi doar cel din urmă în această ţară) n'am fost nici deputat, nici senator. Funcţiuni administrative n'am vrut să primesc, pentru că, fiind om de iniţiativă şi de organizare, n'am putut lucra niciodată sub ordine. Fac politică liberală. Am cea mai mare admiraţiune pentru activitatea partidului liberal în această ţară, şi, în viitor, cu tot această admiraţiune am să-l păstrez.

. . . . . .

După ce mi-a arătat şi paginaţia din ultimul număr a marei reviste „Ritmul Vremii", al cărei codirector este şi după ce mi-a vorbit cu suflet de adevărat părinte, despre câţiva din tinerii de talent cari calcă regulat pragul „Institutului de Literatură", Conu Mihalache, îşi scoase ochelari îi abură puţin, îi şterse minuţios cu batista şi privi cu ochi galeşi pendula din perete care bătu ritmic în coarda-i metalică 12 lovituri sonore.

Era târziu.

Înţelesei.

Convorbirea durase prea mult. Dar cine era de vină?

Vorba blajină, amabilitatea şi comunicativitatea D-sale mă ţinuise ore întregi în vila din strada Nifon.

Îi strânsei mâna, mă scuzai politicos şi plecai.

Afară ploaia încetase şi luna poleia cu pulbere de aur, vilele şi grădinele, suspendate parcă, pe deal...

Adieri răcoroase şi ozonate, îmbălsămate cu mirezme de flori primăvăratice, năpădesc puternic din toate părţile.....

Era miezul nopţei.

Grăbii să ajung mai repede acasă.

SCRIO.

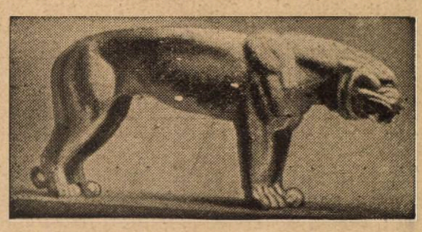

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLVI Nr. 20
11 Mai 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

TUDOR PAMFILE

Cititorii

TUDOR PAMFILE

de GABRIEL DRĂGAN

Exponenţii desăvârşiţi în literatura folcloristică sunt de obiceiu vlăstarii poporului. Nimeni până azi, cel puţin în folclorul românesc nu s'a dovedit mai aproape de simplitatea sufletului de ţăran, mai înţelegător şi mai preţuitor al sentimentelor vieţii rurale, decât intelectualul pătruns de acel spirit rar de cunoaştere şi valorificare, născut, crescut şi plecat dela ţară. Pentru acest fel de oameni opera lor face parte integrantă din istoria vieţii lor, ca expresie rezultantă a activităţii lor experimentale.

Un astfel de om a fost şi scriitorul *Tudor Pamfile.*

Fiu de ţăran dintr'un sat de răzeşi a fost dat mai departe la învăţătură. A învăţat cu multă stăruinţă, a deprins tot ceeace i se cerea cu o înţelegere, care nu lăsa nimic de dorit şi a ajuns meritos şi deseori peste invidiile şi stavilele îndurate cu prisosinţă în cale, la o poziţie socială de cinste şi de un folos cu mult mai mare pentru binele obştesc al naţiunii, decât pentru satul, în care ar fi rămas numai ca gospodar.

Vacanţele şi le petrecea la ţară, sub cupola cerului albastru, printre copiii dela joacă, flăcăii dela horă, ori pe lângă bătrânii care ştiau cântece de demult, balade, şi povestiri minunate cu haiduci, potere şi jigănii. Tudor Pamfile adolescent conştient de comorile bogate care stau îngropate în sufletul poporului român, asculta, lua note şi aduna cu o dragoste vrednică de pildă toate aceste manifestări din multipelele aspecte ale vieţii ţărăneşti.

Completându-şi educaţia literară servită sumar în învăţământul secundar, cu o vastă cultură prin lecturi neîntrerupte din diferite domenii şi mai cu seamă prin aprofundarea literaturii poporane până la epuizarea materialului, care avea să-i deschidă cel mai larg câmp de activitate şi o rodnică specialitate, Tudor Pamfile avea să aducă una din cele mai mari contribuţii folcloristice cunoscute în istoria literaturii române.

La vârsta de 20 ani, în 1903 începu să publice diferite bucăţi culese din popor în revista folcloristică „*Şezătoarea*" condusă de d. Artur Gorovei, un alt colecţionar neobosit de datini şi cântece poporane, care îi aprecie mult entuziasmul tineresc şi-i încurajă râvna cu care lucra.

In 1904 pe când sfârşia primul an la şcoala normală de infanterie No. 1 din Bucureşti, prin mijlocirea unui prieten Tudor Pamfile cu un vraf de manuscrise la subsuară se înfăţişă d-lui I. Bianu la Academie: „Intră în odaia mea de lucru la Academie un tinerel, elev al şcoalei de Infanterie, înalt şi subţire, cu ochii mici şi răzători. Se prezintă salutând milităreşte, îmi spune că este dela Ţepu, sat mare răzăşesc din judeţul Tecuci, al cărui deputat de colegiul al 3-lea fusesem ales...

...Tinerelul militar dela Ţepu îmi spune că l-a trimis la mine căpitanul instructor al şcolii, un foarte intim prieten, care voind să cunoască dispoziţiile intelectuale şi gusturile elevilor, a ajuns să afle că elevul Pamfile Tudor se îndeletnicea cu multă plăcere şi stăruinţă cu adunarea de poezii populare şi de credinţe din satul său — adică cu folklor. Dânsul venia să mai întrebe dacă culegerile lui pot să fie de folos şi dacă le face bine.

Era o descoperire interesantă şi de actualitate fiindcă de câtva timp Academia făcea un loc tot mai larg studiilor şi culegerilor poporane, pentru care fusese adus chiar în sânul ei marele nostru folklorist dela Suceava, *S. Fl. Marian.*

Tânărul Pamfile avea vorba liniştită şi modestă, aproape timidă, dar vorbia cu atâta căldură şi entuziasm despre frumuseţile poetice ale vieţii sătenilor lui dela

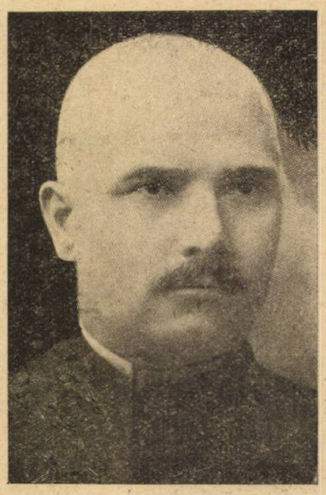

TUDOR PAMFILE

Ţepu, încât se vedea bine că ele îi stăpâniau sufletul, ele erau dulceaţa minţii lui alături de asprimile studiilor şi ale exerciţiilor şcolii care aveau să-l ducă la galoanele ofiţereşti.

L-am încurajat din toate puterile; i-am dat ceace se publicase până atunci la Academie din cele poporale şi l-am îndemnat să mă caute cât mai des în orele libere de Duminică şi sărbători. Aşa a făcut: cam la două-trei săptămâni îmi aducea poezii poporale, schiţe despre obiceiuri şi foiţe scrise în puţinele minute libere furate dela cărţile militare sau dela odihnă. Se începuse la Academie publicaţia *Din viaţa Poporului Român.* Sfiala în care a adus dânsul întâia lucrare apărută în aceeaş nerăbdare cu care aştepta deciziunea de publicare, le-am putut asemăna numai în bucuria privirii când i-am dat exemplarele lui de autor". (I. Bianu: *Amintire despre Tudor Pamfile,* în revista: „Tudor Pamfile", An VI, Nr. 7—12, 1928, Dorohoiu).

Volumul de care pomeneşte d. Bianu e intitulat: *Jocuri de copii, adunate din satul Ţepu,* şi a apărut în 1906.

Tudor Pamfile a desfăşurat o activitate prodigioasă. Opera lui ne stă mărturie. Simţămintele şi obiceiurile, datinele şi superstiţiile poporului român au găsit în acest scriitor capabil de amplitudine şi rezonanţă dragostea şi priceperea unui iluminat căutător de comori.

Folclorul lui Tudor Pamfile este unul din cele mai bogate şi variate şi unul din ccele mai ştiinţific coordonate.

Primele culegeri poartă mai mult o culoare locală a unei anumite părţi din etnitatea şi suprafaţa geografică a ţării. Pamfile e fiul comunei Ţepu din judeţul Tecuci, unde a crescut şi unde se întorcea în mai toate vacanţele din viaţa lui şi deci e fatal şi explicabil să-l vedem plecând în activitatea lui dela această originară şi stimulentă grupare de viaţă rustică.

Jocuri de copii adunate din satul Ţepu, primul volum, ca şi celelalte două ce-au urmat, sunt cea mai frumoasă frescă de aspiraţii infantile şi toată splendoarea expansivităţii sufletului de copil, naiv, firesc, fără griji, schimbăcios ca vremea şi luminos şi bucuros de viaţă ca soarele. *De-a ascunsul, Baba şi unchesul, De-a barza, In bunghi, De-a capra, Călucanul, Hoina, Morişca, De-a ţurca, Morişcă de ou, De-a muzicanţii, Pe sub apă, Innotul, Catalige, Cruce de spic de popuşoiu, Scripcă de hluj, Sfârâiacul, Titirezul, Sbârnăitoare, De-a porca,* şi multe altele, după anotimp şi împrejurări sunt atâtea dovezi autentice de exuberanţa copilului român.

Sfera cercetărilor lui Pamfile se lărgi. Ca o completare mai publică cele două volume următoare: *Jocuri de copii,* culegeri de alte jocuri ori variante necunoscute făcute din adunarea şi studiul minuţios al materialului publicat până la el, de alţi folclorişti, de specialitate şi de ocazie, regionali, prin diferite reviste ori broşuri. Sunt priviri mai largi decât cele întâlnite în întâia sa culegere. Vedem astfel cercetări cu caracter general de folclor românesc: cum se joacă *De-a barza,* în Tutova, *In bunghi,* în judeţul Iaşi, *Baba şi unchesul* în Bucovina, *De-a ascunsul,* în Ardeal, *Jocuri de flăcăi şi fete* din Macedonia, *De-a calul* în judeţul Storojinetului, *De-a dubasul,* în Banat, Haţeg şi Zarand, şi apoi de pretutindeni: melodii, strigături şi jocuri (dansuri) populare: *Corăbiasca, Bătuta, Haiduceasca, Ţuţueanca (Mureşeanca) Zoralia (Zuralia)* cum îi mai zicem azi), etc. Tot în vremea acestor elanuri de tinereţă neobosită tipări: *Cimiliturile româneşti,* antologie spirituală de vervă mucalită.

Urmă apoi marea sa operă: *Industria casnică la Romani,* onorată în 1909 cu premiul „*Neuchotz*". In plină maturitate Pamfile punea cea mai solidă temelie cu studiile sale, la istoria cunoaşterii lumii rurale dela noi.

„Rând pe rând, lucrări de documente unice, sprijinit cu cea mai largă înţelegere de d-l I. Bianu, apărură ca şi celelalte, în editura Academiei Române:

Sărbătorile de vară la Români, Cântece

de țară, Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, Agricultura la Români, Povestea lumii de demult, Sărbătorile de toamnă și *Postul Crăciunului, Cromatica Poporului Român,* aceasta în colaborare cu M. Lupescu, *Cerul și Podoabele lui, Mitologie românească : Comorile,* alt volum : *Dușmani și Prieteni ai Omului,* etc. N'am numit în aceste rânduri, decât o parte din rodnica activitate a lui Tudor Pamfile. Numărul lucrărilor lui, atât cât ne stă în putință îl dăm în altă parte decât în corpul articolului nostru.

Trebue numai să ținem seamă că acest scriitor a fost în haina lui de toate zilele *ofițer,* deci mai avea îndatoriri, o carieră, fără de care existența i-ar fi fost imposibilă, și trebue să ne amintim că s'a stins din viață numai la vârsta de 38 ani! A plecat cu atâtea comori în taina unei lumi necunoscute.

A fost un scriitor cu serioasă cultură. Cunoștea latina și greaca, cel puțin într'o măsură de care se putea sluji, poseda însă bine franceza și alte limbi moderne, precum și slava. Era orientat — după cum se remarcă din scrierile sale — asupra literaturilor populare din alte țări și asupra studiilor de folclor comparat. Colecții întregi din *Revue des traditions populaires,* il țineau în curent cu problemele mișcării din apus.

A condus împreună cu Mihail Lupescu, revista de folclor *„Ion Creangă"*, care a apărut la Bârlad 14 ani, și a fondat publicația de istorie : *„Miron Costin"*. A colaborat la diferite alte reviste din țară : *Șezătoarea, Florile Dalbe, Semănătorul, Viața Românească, Făt-Frumos, Convorbiri literare, Neamul Românesc literar, Lamura, Cuvântul Moldovenesc, Glasul Țării, Ramuri,* etc.

Tudor Pamfile a fost și un bun prozator. Talentul lui de povestitor a fost apreciat cu deosebită căldură de Vlahuță, Sadoveanu și alții.

Printre cei dintâi misionari de suflet și de inimă cuceritoare, trimiși în propagandă în 1919 la moldovenii desrobiți de curând de peste Prut, a fost și blândul Pamfile, un moldovean din Țara de Jos. Mutat cu serviciul la Chișinău, el desfășură în acest oraș o publicistică intensă, și o vie mișcare de ofensivă culturală.

Pentru marile sale merite și foloase aduse culturii Poporului român de pretutindeni, Academia Română dorea să l aibă în sânul ei și-l invită la 7 Iunie 1921 cu următoarea telegramă :

Maior Pamfile Tudor
Chișinău, Cercul de Recrutare

„Răspunde îndată, dacă primești alegerea, membru corespondnt al Academiei".

BIANU

Era poate prea târziu. Vestea înflorea doar un zâmbet de ideală strălucire pe buzele unui erou muribund! Agonia lupta conștient cu ultima iluzie din rezistența unui nerv imperativ.

După câteva luni cei care îl ascultară mai înainte la conferințe, îi ascultau acum prohodul spre drumul de veci...

Opera lui Tudor Pamfile, sufletul lui, însă trăește, este viața eternă, în care pulsează răsfrânt sufletul Neamului românesc.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Tudor Pamfile s'a născut la 11 Iunie 1883 în comuna Țepu, județul Tecuci. Școala primară a făcut-o la Țepu, cursurile secundare le-a urmat la Tecuci. In 1903 intră în Școala militară de Infanterie No. 1 din București, unde făcu studii un an și unde întâmpină greutăți din partea superiorilor săi, printre cari se afla și trădătorul de mai târziu, devenit colonelul Sturdza, care îl trimitea înapoi la Țepu, la un orizont mai simplu de aspirații, în felul acesta : „Să te întorci frumușel în satul dumitale, să îmbraci sumanul părinților și fraților dumitale, să trăești viața lor simplă, curată și liniștită. Ai să fii cel mai deștept și mai simțitor între ei. Or să treacă pe dinaintea dumitale nevoi, pasiuni și nebunii omenești d-ta ai să le observi și ai să le cugeți pe toate. Ai să vezi pe țăran la bucurie și la durere, la răbdare ori revoltă, la câmp... ai să auzi cântece, tâlcuri, cum n'ai găsit și nu vei găsi prin cărți..." Lovit în dreptu-rile lui de existență spirituală, Tudor Pamfile se retrage din Școala de Infanterie și trece la Școala de cavalerie la Târgoviște, după absolvirea căreia în timp de doi ani, ieși ofițer în 1906 și intră în Regimentul 3 Roșiori din Bârlad. A luat parte activă în luptele războiului de întregirea Neamului. In 1919, prin recomandarea d-lui Simeon Mehedinți, pe atunci ministru al Instrucțiunii, trecu în misiune culturală la Chișinău, unde își cumpără casă pentru locuință și gospodărie la Visterniceni, 4 km. de oraș, și unde voia să trăiască printre frații moldoveni.

N'avu parte de astfel de visuri. Muri la 21 Octombrie 1921 și fu înmormântat la Chișinău. In 1922 familia îi aduse corpul la Tecuci, unde se află în cimitirul orașului. In ultimele luni, fusese avansat la gradul de locot.-colonel.

SCRIERILE LUI TUDOR PAMFILE

Colecțiunea Academiei Române :

1. Jocuri de copii, adunate din satul Țepu, 1906.
2. Jocuri de copii, vol. II, 1907.
3. Cimiliturile românești, 1908.
4. Jocuri de copii, vol. III, 1909.
5. Industria casnică la Români, onorată cu premiul „Neuschotz" din 1909, apărută 1910.
6. Sărbătorile de vară la Români, 1911.
7. Cântece de țară 1913.
8. Boli și leacuri la oameni, vite și pasări, după datinile și credințele Poporului român, adunate din comuna Țepu, 1911
9. Agricultura la Români, 1913.
10. Povestea lumii de demult, după credințele Poporului român, 1913.
11. Sărbătorile la Români, Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului 1914.
12. Cromatica Poporului român, în colaborare cu M. Lupescu 1914.
13. Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele Poporului român, 1915.
14. Cerul și podoabele lui, după credințele Poporului român, 1915.
15. Sărbătorile la Români : Crăciunul, studiu etnografic 1914.
16. Văzduhul, după credințele Poporului român 1916.
17. Mitologie românească : Dușmani și Prieteni ai omului, vol. I, 1916.
18. Mitologie românească : *Comorile,* vol. II, 1916.
19. Mitologie românească : Pământul, după credințele Poporului român, vol. III, 1924 (postum).

In diferite alte edituri :

20. Povestire pe scurt despre Neamul românesc, Tipografia Munteanu, Bârlad, 1907.
21. Graiul Vremurilor, povești, Tipografia Neamul Românesc, Vălenii-de-Munte, 1909.
22. Sibile și Filosofi în literatura și iconografia românească, Tip. C. D. Lupașcu Bârlad, 1916.
22. Cartea povestirilor hazlii, ed. II-a, Ramuri, Craiova, 1919.
24. Pagini vechi de viață moldovenească, traducere din germană (A. Wolf : Descrierea Principatului Moldovei, Sibiu 1803), ed. Luceafărul, Chișinău, 1919.
25. Mănunchiu nou de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare, ed. „Glasul Țării", Chișinău, 1919.
26. Povestiri populare românești, Tip. C. D. Lupașcu, Bârlad, 1920.
27. Ținutul Hotinului la 1817, ed. „Glasul Țării", Chișinău, 1920.
28. Cuiul lui Pepelea, ed. „Glasul Țării", Chișinău, 1920.
29. Feți-Frumoși de-odinioară, „Biblioteca pentru toți", 1910.
30. Culegere de colinde, cântece de stea, vicleime, sorcove și plugușoare „Bibl. p. toți", fără an.
31. Sfârșitul lumii, ed. rev. „Ion Creangă", Tip. Modrea, Bârlad, 1911.
32. Un tăciune și un cărbune, povești, 1924
33. Carte pentru tineretul dela sate, cuprinzând : rugăciuni, cântece de stea, irozii urături, povești, glume, etc., în colaborare cu M. Lupescu și Leon Mrejeru, Tip. C. D. Lupașcu, Bârlad 1907.
34. Cântece bătrânești, Doine, Tip. „Cultura" Tecuci, 1926.
35. Insemnări cu privire la moșia, satul și biserica Strâmba.
36. Firișoare de aur.
37. Culegere de ghicitori.
38. Cartea cântecelor de țară
39. Noaptea Sfântului Andrei.

Alte scrieri rămase în manuscris ori neadunate în volum :

40. Fabule.
41. Războiul.
42. Vadurile Nistrului.
43. Mucenici și Dascăli.
44. Basarabia vol. I. Autonomia. (Dela 21 Noembrie până la 1 Decembrie 1917).
45. Basarabia vol. II. Republica democratică moldovenească federativă. (Dela 3 Decembrie 1917 până la 24 Ianuarie 1918)
46. Diferite studii istorice, neadunate în volum, apărute în rev. „Miron Costin" și alte publicații.
47. Insemnări dintr'un spital, neadunate în volum, publicate în foileton, în ziarul „Glasul Țării", Chișinău.

G. D.

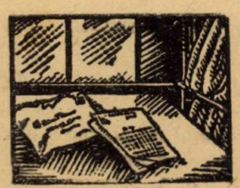

poezie

ETERNUL CÂNTEC

Le Printemps adorable
a perdu son odeur !
(Ch. Baudelaire)

I

Oh, iarăşi primăvara !...

Dar unde ni sunt fraţii —
Inalţi, frumoşi, puternici ca brazii de pe munte —
Prea scumpii fraţi de arme, nepăsători de moarte,
Cu care-odinioară, în zorii tinereţei
Ne-am avântat în luptă
Şi-am înfruntat furtuna şi valurile vieţei !

II

Oh, iarăşi primăvara !...

Dar unde e fiorul
Ce preschimba cuvântul în fagure de miere
Şi ochii'n nestemate, —
Dând braţului putere să spargă porţi de-aramă
Iar sufletului sborul de aripi larg deschise
Spre ţărmuri depărtate, întrevăzute 'n vise !

III

Oh, iarăşi primăvara !...

Dar unde e avântul din anii tinereţei,
Divina Poezie,
Când fiecare clipă era o cucerire,
Era o frenezie, —
Când visul sfânt de artă te'ncununa cu laur
Şi-ţi arunca pe umeri o mantie de aur !

IV

Oh, iarăşi primăvara !...

Dar unde e credinţa ce-ţi da puteri de-arhanghel
Să'nfrunţi destinul crâncen cu zâmbetul pe buze,
Să treci peste dezastre, —
Şi-ţi preschimba fiinţa
Intr'o grădină plină de cântece şi roze
Sub ceruri nesfârşite şi pururea albastre !

V

Oh, iarăşi primăvara !...

AL. T. STAMATIAD

1) Din volumul de poeme : „*Peisagii sentimentale*", care va apare.

TRISTEŢI MARINE

Coboară pescăruşii din ape verzi de seară
pe ape verzi de mare...

Pe-un vârf de stâncă gol,
mă uit spre portu 'n care tăcerile ancorară
şi amurgesc otgoane şi şlepuri cu petrol.

Din ce în ce mai rare, pe liniştile mari,
corăbiile-şi poartă tristeţea lor marină,
cu pânze lenevoase şi 'nnalte de lumină,
ca nişte rătăcite fantome de gheţari.
..Pe dunga mării — amurgul de mult şi-a strâns răsura ;
încremenit pe stâncă, — mi-adoarme gându-aproape
de ţărm, pe când, în larguri, durerea mea, pe ape,
îşi leagănă 'nserată şi mută geamandura...

Se-aude o femeie cântând pe-un şlep stingher ;
Din zări mi-aduce visul corabia-i întoarsă,
Şi 'ncet, şi fără margini, în mine se revarsă
întinsul trist al mării, acoperit de cer !

RADU GYR

POSTUMĂ

Târziu, când amintirea — roi proaspăt de albine —
Scăpat din stupul vremii va zumzui în tine,
Căta-vei prisăcaru'n grădină de tăceri :
Iţi voi pluti în toate şi n'oi fi nicăieri.

Va susura stejarul — lăută de răcoare —
Că'n mii de frunze — albastre am isbucnit în soare
Şi-ţi va cânta o ciută cu glas de catifea
Cum mi-a purtat blândeţea şi doinele cu ea...

...Ţi-oi fi toiag şi floare sub sărutarea mânii
Oglindă şi uitare în ciutura fântânii,
Sub pas trudit ţi-oi creşte muşchi tânăr şi covor
Să calci — în umbra verde — trecutul tuturor.

La marginile lumii pleopele-ţi vei strânge:
De-acolo înainte, în visuri şi în sânge,
Te-oi însoţi de-alungul clipitelor deşarte
Vecinic, pretutindeni, prin viaţă şi prin moarte.

TRAIAN IONESCU

MEDALION

Din luminişuri ascunse ca o pulbere fină
Ţi-a scăpărat pe buze cuvântul aşteptat
Ca un susur de pârae tăiate'n lumină
De diadema roşie a soarelui, la scăpătat.

Ce frumos ţi-ai arcuit privirea jucăuşe !
Sub obloane de sprânceană castanie
Te-ai rugat şi semănai cu o păpuşe
Ruptă dintr'un bob de rouă argintie.

M'am pierdut în ochii tăi ca 'ntr'o oglindă fermecată
Şi mi-a limpezit paienjenişul dintre gene
Ca un rob mi-am isgonit pornirea îngheţată
Şi m'am deşteptat din somn alene.

NUMA CARTIANU

AŞA E VIAŢA...

— DIN AMINTIRILE UNUI ZIARIST —

de SEPTIMIU POPA

Mă gândiam la tulburările din China şi la criza de guvern din Germania. Din sângeroasele ciocniri dela Shanghai avea să răsară un articol de pagina a patra, iar frământările din Germania erau destinate să producă un prim-articol, chiar.

Citeam ultimele telegrame, le reciteam şi mă gândiam la desele turburări ale sufletului meu. E o Chină mică şi acest suflet, o Chină cu soare puţin şi cu neguri multe. Când o să dispară negurile de pe firmamentul ei? Atunci, când va scăpa de capitulaţiunile cărnii şi ale sângelui şi de orice alte exteritorialităţi. Ori, poate, nici atunci....

Din camera vecină străbăteau râsete vesele de copii. Era un „jour" de cinci fetiţe şi trei băieţi, cari se jucau „de-a corabia". Ce i-a îndemnat să-şi aleagă tocmai acest joc? Poate, dorul de necunoscut....

— Ce duce corabia?
— O pisică.....
— Unde-o duce?
— La Veneţia....
— Ai mai spus odată. Dă zălog!

— N'aveţi dreptate, — intervenii eu, lovind masa cu pumnul. Corabia duce un regiment de soldaţi englezi spre apele Chinei....

Dar, nu mă auziau, decât cei patru pereţi ai camerei mele.

— O să mă joc şi eu cu ei, — îmi zisei deodată, ridicându-mă şi pornind spre camera copiilor. O să le spun adevărul, ca să-l cunoască şi ei în toată goliătatea...

Intrai, tocmai când se făcea sortarea zăloagelor. Fetiţele şedeau îmbulzite pe canapea, iar băeţii erau în picioare, în faţa lor, ca o tabără adversă. Hangul îl ţinea Tiţi, cea de treisprezece ani. Ea era cea mai mare între fetiţe, dar dacă o întrebai: de câţi ani e?,—îşi învârtea odată ochii şi îşi strâmba puţin colţul stâng al buzei superioare, apoi, îţi răspundea:

— De doisprezece bis. Peste un an voiu fi de patrusprezece, apoi de cincisprezece. O să cresc mare şi să mă duc la bal....

Fluturând zălogul unui băiat, tot ea rosti sentinţa:

— Al cui e zălogul acesta? Să sărute pe toţi cei din casă!

Băiatul condamnat roşi până după urechi, ceilalţi doi râdeau cu hohot, iar fetiţele, adică Mimi, Lili, Getta şi Bombonica se uitau încremenite la mine. Tiţi zâmbea, nepăsătoare.

— Staţi, copii, — strigai eu, cu solemnitate în glas. — Daţi alt soiu de pedepse....

— De exemplu? — îmi tăie vorba Tiţi.

— De exemplu, o poezie, o problemă de matematică, ori,.... lecţia de mâine....

— Mersi! — isbucniră toţi, deodată. Suntem sătui de ele....

— Dar vedeţi, — le mai zisei, încruntând din sprâncene, — sărutul nu e tocmai o pedeapsă potrivită....

Tiţi îmi tăiă acum a doua oară vorba:

— Dumneata eşti ca bunica. S'o auzi numai, cum îmi spune: Tiţi, fii bună şi asculfătoare. Tiţi, poartă-te bine... Tiţi, nu fi vanitoasă... Tiţi învaţă-ţi lecţiile... Tiţi, nu-ţi supăra părinţii... Şi câte altele..... Dar, nu mai suntem pe vremea lui Papură Vodă. Jocul de-a corabia fără săruturi nu plăteşte nimica. Ce să-i faci? Aşa e viaţa.... Noi suntem.... emancipaţi....

Vorbea cu buzele, cu ochii şi cu toată fiinţa ei. Neputându-mi opri un zâmbet, eu mai făcui o ultimă încercare:

— Dar, Tiţi, sărutul nu e sănătos. N'aţi învăţat igiena?

— Las'o la naiba! Sunt sătulă de ea. De o fi să ne temem mereu de microbi, ne prăpădim....

Dezarmat până la călcâie, mă întorsei în camera mea, mă aşezai la masa de scris şi m'apucai de articol. Dar, după fiecare filă mă opriam, îmi încruntam ochii şi oftam:

— Se sărută, ori, nu se sărută?

Apoi, cu un aer de tristeţă, fredonam la repezeală:

Nu mă pot amesteca
In jocuri de copii....

Şi treceam la altă filă. Ce să-i faci? Aşa e viaţa...

Pe la fila a cincea camera vecină fierbea, ca un cazan.

— Ce duce corabia?
— O profesoară de igienă...
— Unde o duce?
— La polul nordic...
— Ce-o să păţească?
— O să îngheţe.... .
— Ce?
— Toţi microbii din ea....
— Şi-apoi?
— O să se întoarcă acasă...
— Cum?

— Mai bună, mai iubitoare. N'o să ne mai dea „patru"....

Eu, făcui sforţări supreme, ca să uit jocul vesel al copiilor şi în mai puţin de un sfert de ceas terminai articolul. Apoi, mă pusei pe gânduri. Pornii de sub zidurile Pekingului şi mă trezii sub ziduri.... copilăriei mele. O călătorie deandoaselea pe corabia gândurilor.

Şi mi-am dat seama, că venerabila bunică a zburdalnicei Tiţi are dreptate. Copilăria de odinioară avea alte farmece, alte jocuri. Dar oare eu: eram mai bun, mai ascultător? Mă purtam mai bine? Imi învăţam lecţiile? Mulţime de semne ale întrebării se desenau pe filele gândurilor mele, fără să primească vreun răspuns.

Deodată, în China cea mică a sufletului meu mi se părea că aud zângănit de arme. Microscopicul Peking era împrejmuit din toate părţile de soldaţi, iar deasupra lui licăreau două stele. Erau stele, ori, ochi albaştri? Cine ştie, cine ştie!

— Ce duce corabia? — mă întrebai pe mine însumi.

— Un ziarist....
— Unde-l duce?
— In lumea copilăriei sale....
— Ce-o să-i se întâmple?
— O să îngheţe....
— Ce?
— Toţi microbii din el...
— Ai mai spus odată! — mă întrerupse un glas venit din imense depărtări. Dă zălog...

Să dau zălog.... Hm! Dar... în lumea copilăriei mele nu existau săruturi. De ce nu existau? Era lume mai bună, mai morală.... Dar atunci eu, de ce oftez?.....

In vremea aceasta veselia copiilor din camera vecină îşi ajunsese toate culmile. Prin cine ştie ce întâmplare uşa era deschisă pe jumătate, iar un băiat striga, cât îl ţinea gura:

— Tiţi să sărute pe toţi cei din casă....

Ca mânat de o putere nevăzută alergai repede la uşă şi mă potrivii aşa, ca eu să-i văd pe toţi, iar ei să nu mă vadă. Să văd pe Tiţi: cum sărută pe toţi cei din casă?

Fără prea mult ceremonial ea îmbrăţişă pe Mimi, pe Lili, pe Getta şi pe Bombonica, sărutându-le. Apoi, cu faţa întoarsă spre cel dintâi băiat, îşi sărută zâmbind degetul arătător al mânei drepte. Tot astfel, spre cel de al doilea şi spre cel de al treilea. Tocmai la al treilea „sărut" eu apărui în prag.

Scena ce a urmat nu se poate descrie. Părea că au dat deodată „Tătarii" între copii. Roşind până după urechi, Tiţi îşi acoperi faţa cu palmele.

— Te-am prins, Tiţi, — exclamai, apropiindu-mă de ea şi deslipindu-i mânuţele de pe obrăjiori. — Te-am prins. Zadarnic te lăudai mai adineoori. Nici voi, copiii de azi, nu sunteţi mai emancipaţi decât cei de odinioară. Atâta numai, că voi vă jucaţi uneori şi de-a emanciparea...

Ce să vă mai spun? Guraliva de adineaori îşi pierdu de-odată caprele? Imi arunca priviri triste şi mânioase în acelaş timp, dar nu putea să scoată măcar o vorbă. Tot astfel şi ceilalţi copii, erau trişti, tăcuţi şi mânioşi. Şi aveau dreptate. Le descoperisem secretul....

Nu-mi place să văd pe copii plutind în atmosfera tristeţei, de aceea, le-am zis „adio" şi m'am dus de acasă. Ajuns în stradă mi-am dat apoi seama, că şi Tiţi are perfectă dreptate.

Aşa e viaţa.

E... un sărut dat în vânt...

CUVÂNTUL DE CREZARE

de CESAR PRUTEANU

Povestire *(adevărată* pentru cei ce nu cred și *neadevărată* tot pentru cei ce nu cred că autorul ar fi în stare să semneze o minciună...) dialogată, trialogată ș. c. l.

Totul, se petrece *de pildă* în Sighetul din Maramureș sau, — pri unde, numai la fruntaria țării să fie. Scena, — dacă le-o trăsni prin cap vre-unor tineri să preschimbe povestirea în Teatru de familie în scop de binefaceri, — înfățișează o cameră (E mai ușor și fără multă bătae de cap : o masă și-un scaun se găsește și 'n pușiu...) Eroii, (o Poveste sau o Piesă fără... eroi nu-i așa că nu merge ? intră pe rând ; deocamdată :

Neculai, Proteasa.

— Nu ești tu, vărul bărbatului meu ?

— Sunt.

— Nu ești tu bacalaureat ?

— Adică... da ! sunt... Dece mă 'ntrebi ? Că nu mi-a venit diploma ?

— Știu că te-a ajutat Părintele cu plata taxei acum o lună și c'aștepți să se iscălească diploma.

— Da... desigur (răspicat). Aștept s'o iscălească și să mi-o trimită... D'aia m'ai chemat ? Nu știi c'am atât de învățat la l Română ?... Na ! o greșii.

— Cum tot mai înveți ? Parcă...

— Am priceput c'ai priceput. Știu acum.. Ți-a scris gâjiitul ăla de Gutin. Nu zice : Nu...

Haida ! Haida !... Cetesc în ochii tăi.

— N'ai bacalaureatul ?

— M'ai chemat să-mi faci mustrare... Primesc. S'a întâmplat, s'a întâmplat ! O să mă omor ? Nu ! Câți nu învață bine opt ani și la mal hop ! Nu ! Nu ! să nu crezi că la mine a fost lene sau altceva. Știi, că fac versuri ? Profesorul de L. Română zicea că... însfârșit ! avea necaz... Și dece ? Are pe f'că-sa Esmeralda (duce două degete împreunate la buze) o minunăție ! (repede) E în a șeasa la comerț.

— La comerț ?

— (Imitând-o). La comerț ? Ce te miri ? Parcă-i mare lucru ! Pfi ! și eu puteam să urmez comerțul dar vezi eu, (cu dispreț) n'am stofă de comerciant... visez... visez... D'a stai să-ți spun : și Esmeralda, iubita, draga de Esmeralda e așa cum să-ți spui, ceva aparte (tainic) iubește marea...

Da ! iubește marea... (pauză ca să vadă însemnătatea tainei) grozav ! (mândru) și eu în versuri (dulce cu patimă) i-am furat Marea și i-am cântat-o —(a doua oară tainic). Profesorul m'a prins și...

— Te-ai înecat în ea...

— Vezi cum ești ? M'ai bine să-ți cetesc o poezie ; i-am închinat-o lui Adela învață tot la comerț.

Dacă vrei ți-o închin ție, șterg dedicația... parcă... n'am mai șters eu când am cântat-o pe Lorina ?

— Cu care vrei să mă confuzi ?

— Răutăcioaso.. Hai ! să-ți cetesc...

— Adorm...

— Cum ? Atunci dece m'ai chemat ? Ca să-mi ei interogatoriu ? Mulțumesc. (vrea să plece).

— Neculai...

— Nu ! Plec... (întorcându-se). Ce mai vrei ?

— Mi-ai spus odată, de mult, (privindu-l drept în ochi și luându-i o mână) că... mă iubești.

— Odată ? Ah ! ce crude sânteți voi ! odată ? Numai odată ? Nu de două ori, de cinci, de-o sută : ai uitat ?

Bine ! Poftim ! și-acum îți spun, fierbinte, cad în genunchii și îți declam...

— (oprindu-l). Te rog, te murdărești...

— Pentru tine...

— Fără seară, mă fierbi. Plec. N'ai simțit că tot gândul și bătaia inimei mele s'ale tale, numai ale tale.

— Ce-i mai rămâne Esmeraldei, Adelei...

— Taci. Privește prin fereastră, în noapte zăvoiul Tisei.

De-ai cunoaște tu ce farmec are zăvoiul sub lună...

— Neculai.

— E culmea. Ai prins un obiceiu rău Preoteaso. Când simt și cu nevoia să mă destăinuesc să-ți spun cât sufer. Că orele vieții mele trec stol de păsării cenușii. Mă 'ntrerupi și-mi tai avântul... (trist). Dece te porți așa cu mine ? Pentru ce nu mă lași să mă apropii : să te privesc lung—lung ; să-mi îngrop privirea în ochii tăi dulci.

Pentru că nu te iubesc.

— tot nu mă iubești ? Și-mi spui așa cu sânge rece ?

Nu crezi că d'sperat aș fi în stare să mă omor ?

— Nu !

— Cum ? Nu crezi ? Se poate să nu crezi ?

— Nu !

— Și spui că nu ? De unde atâta siguranță ?

— Dacă te cunosc ?

— Pe mine ? (pauză). Atunci mă crezi un laș ? Spune hai ! spune : vărul meu prin alianță Neculai e an laș. Vreau s'aud O ! nu ! nu ! asta e o jignire care nu se spală cu una cu două...

— Nu cunosc duelul.

— A ! Nu ! Neculai, vărul Preotului din Sighet mai are o fărâmă de mândrie. Am să-ți dovedesc : uite (scoate ceasul) trenul trece la 10,05 mă duc să mă asvârl în fața trenului.

— Asta n'o s'o faci.

— Prinsoare pe 100 de lei.

— Ce fel de prinsoare ? Dacă nu te asvârli pierzi, dacă te asvârli trebue s'aștepți ca tocmai pe lumea cealaltă să primești suta...

— Ai dreptate. (pauză). Totuș, Preoteaso, mai îndrăznește odată să zici de vărul bărbatului tău că e un laș și dacă uite la 10,05 nu m'oi asvârli înaintea trenului...

— Sunt sigură că vărul bărbatului meu nu se-asvârlă.

— E grozav... De unde ești tu sigură ?

— Pentrucă suntem ori nu sântem în Septembrie ?

— Sântem, și cei cu asta ?

— N'a fost eri 15 ?

— Și ? ce, în ziua de 15 nu-și ridică nimeni viața ?

— Neculai, când spui că peste 10 minute ai să te omori, spui un neadevăr...

— Așa ! După ce-mi refuzi iubirea...

— Suntem cuscri.

— Gogoși... mai mă crezi și laș și netrebnic și lăudăros... Te 'nșeli cucoană : peste zece minute am să mor.

— Nu cred.

— Tot nu crezi ? Și dece nu crezi ?

— Pentru că de eri a început orariul de iarnă. Trenul care venea la 10,05 vine tocmai la 3 noaptea.

— Adevărat.. Ei bine, am să mă omor la 3 noaptea. Nu ! ar fi prea târziu ! Eu vreau acuma, acuma sub ochii tăi... Ce să fac ? Ce să fac ? Imi aleg altă moarte. Cu un revolver... dar n'am revolver. Cum tot nu crezi ? Ah ! unde am un revolver : Bang ! Bang ! și aș deveni inert și rece, o bucată de carne fără simțire, fără glas... Ce tot nu crezi ?

— Nu cred.

— Mă crezi un laș ? Iți dovedesc. Împrumută-mi un revolver.

— Nici atunci nu cred.

— Nici atunci ? De ce ?

— Pentrucă n'am de unde să-ți dau revolver și chiar dac'aș avea...

— Ce mai tura-vura, m'aș împușca sub ochii d-tale cucoană... fără să-mi pese, fără... (Preoteasa scoate un revolver).

— Poftim.

— Ah ! Ai revolver ? Dămi-l, dămi-l și vărul bărbatului...

— Poftim (il dă).

— Ce rece e...

— Te-a prins frica ?

— Nu, o părere a mea... D-ta când pui mâna pe el îl simți cald, ia vezi nu-i rece ? (il dă înapoi).

Zi, ai un revolver (mai depărtându-se). Și eu să nu știu. Nu ! Nu ! s'a întors lumea pe dos. Cum, voi femeile care sânteți bune numai pentru desmierdat, numai pentru calda moleșeală a visării ; a năzăririi ; a pătimașei iubiri... umblați cu arme de foc? Ah ! iată d-le ce e femeia ! (din ce în ce mai tare). Ce e femeia. Ce e femeia !... Dar nu e o întâmplare că îl ai ? Tu nici nu știi să tragi la țintă.

— Așează-te...

— Eu... cum ?... pe mine ?

— Tie frică.

— Mie ? Dar ce sunt eu, fiul lui Vilhelm Tell ?

— Tie frică.

— Mie ? Aș ! Cum să-mi fie ? Te știam frumoasă, gingașă ca o tuberoză în asfințit, că te învesmânți în cele mai scumpe stofe și foșnitoare mătăsari.

— Văd că ție frică... Te chemasem tocmai pentru foșnitoare mătăsuri și revolver.

— Dece pentru amândouă ?

— Sunt strâns legate.

— Mătase și revolver, nu 'nțeleg ?

— Ascultă-mă.

— Urechi.

— In tot ținutul asta e drept că nu-i una mai frumoasă ca mine ?

— E drept ! (cu avânt). Tu ești...

— Taci.

—Iar îmi tai aripele ?

— Tatăl meu a fost preot, bărbatul meu e preot. Am crescut în severitate și pot să dau însemnătate respectului, cinstei. Am o singură patimă : Luxul. Știi prea bine că însfârșit bărbatul meu fiind chemat să țină prelegeri la fundația Carol, voiu petrece o lună la București ! Ah ! Bucureștiul ! Știi tu ce înseamnă Bucureștiul pentru o femee din Sighet ?

— Un oraș mai mare...

— Da ! Dar un oraș clădit numai din basm și vis. Eu n'am fost niciodată într'o Capitală. Am tânjit numai în Sighet, n'am cunoscut nici Clujul măcar. Aci, am mers la grădina Morii și'n vre-o familie unde

m'am îndopat cu complimentele bărbatului și zâmbetul pișcat de invidie al nevestii... O! Bucureștiul, l'am visat de mult... de mult... Acolo aș fi o necunoscută... M'aș amesteca în forfotă, în fierbere, în mulțimea ce mișună, unde un bogat vrea să fie de zece ori mai bogat, un ambițios mai ambițios și unde o femee frumoasă poate fi de zece de o sută de ori mai frumoasă... Bucureștii trebue să te cunosc, trebue să te cuceresc....

Primește-mă Bucureștii... (Neculai văvând-o visătoare).

— Te rog preoteaso, dac'ai început'o așa, mă grăbesc, mă duc... am 40 de foi la L. Română...

— Primește-mă Bucureștii... Voiu străluci în miezul tău prin frumusețe, prin eleganță... Ce zici nu-s elegantă? Prin lux... Da! Prin lux... Luxul netezește calea la cucerire, la dominare, la glorie... Sunt o ambițioasă, recunosc... An de an am strâns ban peste ban ca să-mi îndeplinesc dorința... și mă tem că tot n'o să-mi ajungă.

— Dar Safirin, respectatul meu văr știe?

— Vreau să-i fac o surpriză... Vreau să trec la brațul lui prin București de 5 ori pe zi schimbată în 5 rochii. N'o să se supere și el mă vrea frumoasă, mai frumoasă... mult mai frumoasă... (Neculai îi ia mâinile într'ale lui):

— Tremuri...

— Cu două-trei luni înainte îmi pregătesc triumful. Va fi un adevărat triumf... și pentru asta îmi trebue mătasă, mătasă și iar mătasă...

— Cumpără...

— Am cumpărat... din Cehia...

— Nu dela București?

— Nu, că-i mai scumpă... Trebue să fac economie. Vreau să mă coste puțin. O să-mi trebue vre-o 30 de rochii... Visez...

— Ești nebună? Treizeci?

— Nu mă înțelegi. Orice om are o năzuință, în viață un dor, o țintă. Rabdă, se frământă, se umilește, întrebuințează viclenia numai odată și-odată să-și ajungă scopul! Unele, tind să-și înșele bărbatul, altele să strângă bani și-apoi să-i dea cu piciorul, eu, nici una nici alta...

— Dar e o nebunie...

— Nimic nu-i mai dulce ca nebunia... O lună la București. Să apar ca o cenușăreasă cu condurul găsît, o lună și-apoi o viață roabă la Sighet... O lună,.. (Neculai găsește prilejul să-i ia din nou mâinile).

— Ce caldă ești... Imi place, ești pătimașă...

— O lună...

— Arzi...

— Neculai, dragă Neculai...

— Mi-ai zis „dragă" (Neculai moare după cuvântu-ăsta).

— Ajută-mă!

— Mi-ai zis „dragă" sunt fericit acum. Ești stăpâna mea, poruncește-mi, tare, aspru, te-ascult orbește, fă cu mine și din mine ce vrei... Poruncește-mi să te iau în brațe, să mă ei în brațe, sărută-mă...

— ...Mătasa o aduc din Cehia prin contrabandă...

— Prin contrabandă? (Neculai parcă a auzit și n'a auzit bine, cu degetul dela stânga își desfundă o ureche). Nu te mai recunosc. Iartă-mă dar pentru a doua oară ești nebună... Dece n'o aduci cinstit prin vamă.

— Mătasa e oprită să intre în țară... O aduc pe ascuns și tu trebue să mă ajuți.

— Să te ajut? N'oi vrea să trec cu ea în cârcă — Tisa să mă vadă grănicerii, să mă 'mpuște? A! Nu preoteasă eu, mă pregătesc de bacalaureat am foarte mult de cetit și tu știi că-s sârguitor.

— Ascultă, nu vorbi gugumănii.

— Mă jignești.

— Astă seară, acum uite acum mi se aduce mătasa — o parte, mâine, restul și pentru...

— Ah! ce ocupat sunt Preoteaso, e târziu, plec că am vre'o 40 foi la Limba Română...

— Mă iubești?

— Am zis vre'odată: Nu?

— Vrei să te sărut?

— Cade cerul...

— După ce mi se-aduce sacul cu mătasă.

— Inainte nu poți?

— ...pentru că nu vreau să știe părintele.

— Ce-are-aface, noi suntem rude prin încuscrire. Poți să mă săruți și'n fața lui.... Ah! o sărutare...

— Eu nu vorbesc de sărutare, eu, vorbesc de sac.

— Ce departe ești.

— Il ei și-l duci la voi acasă și-l ascunzi...

— La noi? Plec! Iartă-mă, am de cetit...

— N'ai să pleci.

— Ba am să plec.

— N'ai să pleci... Neculai e băiat bun, Neculai...

— Spune... Spune... dar tot plec.

— N'ai să pleci că atunci când aduce sacul...

— Dă-l încolo acum o țiu tot cu sacul, sacul, sacul...

— Când aduce sacul îți dau o sărutare.

— Nu plec, am de citit la...

— (rar) Inainte de a-mi aduce sacul...

— (Neculai tresare așteptând parcă ceva). Ei?...

— Te sărut!

(Neculai ținând ochii închiși închipuindu-și că e sărutat zice rar) Ah! Ah! Ah! (afară se aud pași repezi). Cine-i? Vine Părintele... și am de cetit.

— Nu! Fii liniștit... sacul cu mătase.

— Iar sacul...

Aducătorul (sacului;) are accent de jid că numai ei se ocupă cu contrabande

— Deschide... deschide...

— Ce bați așa.

— Da știi că e obraznic. Unde-i revolverul.

— Deschide (intră cu un sac la spinare). Iute, iute... ascunde-ți sacul. Sunt urmărit, m'a văzut vameșii și grănicerii...

— Urmărit? (Preoteasa se încruntă. Aducătorul ese pesemne că numai e nevoe de el).

— Ce ne facem? (se aude sgomot afară).

— Părintele.

— Am înghețat... Ce ne facem? El nu tolerează...

Părintele Serafim

— Bună seara. Da' ce-i cu sacu' ăsta în mijlocul odăii?

— Nu pune mâna...

— Dece? Cin' la adus? De unde e? Vorbiți frate.

— Vai! și-am de cetit la...

— Ce înseamnă asta Preoteaso, nu răspunzi, ce ai, ai îngălbenit la față. (se-aud pași afară).

(Preoteasa aude duce mâinele la ochi).

— Ne urmăresc... visul meu se sfarmă...

— Nu înțeleg nimic.

— Eu înțeleg vere da' nu pot să spui.

— Ce ai preoteasă (pași se-apropie).

— Ne urmăresc... vin... vin...

— Cine? Cum? In casa mea cinstită? Ce-ai făcut Dece vin? Cine vine. Dece nu răspunzi?

— Am-fă-cut — contrabandă...

— Ce?

— Contrabandistă... Aici e mătasă din Cehia.

— Mătasă? Aud? Pentru ce-ți trebuia mătasă? Acum înțeleg...

— Iartă-mă, iartă-mă. (Pașii se apropie).

— Hai! s'o ascundem părinte.

— S'o ascundem? Satano, mă 'nveți la rele?

— Vin vameșii, omul care a adus-o a fost văzut...

— Vin vameșii? N'ar de cât să vie. Vă dau pe mâna lor... eu nu mă unesc cu contrabandiștii. (luându-și capul în mâini) Eu, n'am roșit până acum, părul alb îmi e nepătat... Ce-ai făcut cu mine? Cinstea mea, femeia mea!

— Iartă-mă... Iartă-mă!

— Auzi că viu și-am atât de cetit (o voce):

— Părinte Serafim.

— !?

— Părinte Serafim.

— !? (Părintele se trezește). Da! Da cine-i acolo?

— In numele legii...

— In... nu... mele... legii.,, Ce-am păcătuit? (apoi) Intrați... poftim... intrați... (intră repede

Vameșul, Grănicerul)

— Ertați cucernice Părinte sunt în exercițiul funcțiunei și trebue să vă fac o percheziție...

— O percheziție?

— Am primit un denunț

— Era semnat? (Vameșul îl arată).

— Da! Neculai Todirea...

— A da! i-al meu, i-o l'am făcut... dar l'am făcut împotriva d-rei Evdochia Rugină.

— Ce d-ră, ce Evdochia... nu vezi adresa?

— Vai; am greșit... în loc să scriu adresa ei... ocupat cu cartea...

— Va să zică nu la d-stră? (Vameșul îl privește drept în ochi).

Dar fiind cu grănicerul pe malul Tisei am văzut un om cu un sac, l'am urmărit, omul a intrat la d-stră în casă. (mișcare. Numai Părintele nu clipește).

— Da! A fost un om la mine 'n casă.

— Recunoaște-ți?

— Recunosc.

— Știam, știam (se bucură Vameșul) că un cucernic slujitor al altarului nu minte nici odată. Mai mult: vă cunosc personal ca omul credinței, nepătat și-al cinstei... Mulțumesc părinte, că-mi ușurați sarcina... Ce v'a adus? Mătasă? Să încheem Proces-Verbal... Unde e? E în sacul ăsta? Grănicer desfă-l.

— Nu!

— Dece? Cum?

— In sacul acesta sunt Sf-le odăjdii și cărțile mele bisericești. Nu vreau să fiu blănuit (uitându-se la cer) Doamne! Așa să-mi ajuți dacă mint! (Vameșul și Grănicerul la auzul jurământului se tot dau câte-un pas înapoi până es afară).

Preotul, tace și privește pe cei doi, apoi după multă tăcere, dreapta care a ridicat-o o duce la gât (cealaltă tot timpul a stat în dreptul inimei) se pare că se înăbușă, că vrea să-și desfacă grăbit, prea grăbit parcă gulerul, ochii aleargă rătăciți în dreapta și în stânga bolovănindu-se în orbite. Vrea să deschidă gura să mai spună ceva, se cleatină, se mai cleatină iar, se răsucește odată și a doua oară cade ca un stejar trăsnit.

Cortina, încet (în caz când e).

CESAR PRUTEANU

REGRET

de GUY DE MAUPASSANT

D-l Saval, cum i se spunea în Mantes „Tatăl Saval", deabia se sculase. Ploaua. Era o zi tristă de toamnă, frunzele cădeau. Cădeau încet în ploaie, ca o altă ploaie, deasă şi liniştită. D-l Saval nu era vesel. Se plimba dela cămin la fereastră şi dela fereastră la cămin. Viaţa are zile întunecoase. Nu va avea decât numai zile întunecoase pentru el de-aci înainte, fiindcă are şasezeci şi doi ani. Este singur, flăcău bătrân, neînconjurat de nimeni. Cât este de trist să mori astfel, fără o fiinţă care să te iubească. Se gândeşte la existenţa lui, atât de goală, atât de sarbădă. Îşi aminteşte din trecutul îndepărtat, din trecutul copilăriei, casa, casa cu părinţii, pe urmă liceul, plimbările, în urmă studiul dreptului la Paris. Pe urmă boala tatălui, moartea...

A venit să locuiască cu mama sa. Au trăit amândoi, tânărul şi bătrâna femee, liniştiţi, fără a dori ceva mai mult. A murit şi ea deasemenea. Cât este de tristă viaţa! A rămas singur. Şi acum va muri în curând, la rândul lui. Va dispare şi se va sfârşi. Nu va mai fi nici un d. Paul Saval pe pământ. Ce lucru îngrozitor. Alţi oameni vor trăi, se vor iubi, vor râde. Da, vor petrece şi nu va mai fi. Nu-i curios oare că putem râde, petrece, fi veseli, sub această eternă siguranţă a morţei.

Dacă ar fi numai probabilă această moarte, am putea încă spera, dar nu; este de neînlăturat, atât de sigură ca noaptea după zi.

Dacă cel puţin ar fi avut o ocupaţie. Dac'ar fi făcut ceva, dac'ar fi avut aventuri, lucruri mari, succese, satisfacţii. Dar nu, nimic. N'a făcut nimic, niciodată nimic, decât să se scoale, să mănânce la aceleaşi ore şi să se culce. Şi a ajuns în felul acesta la 62 de ani.

Nici cel puţin nu se căsătorise ca şi ceilalţi oameni. De ce?

Da, de ce nu se căsătorise? Ar fi putut fiindcă avea ceva avere. I-a lipsit ocazia Poate! Dar putem inventa ocaziile.

Era nepăsător, iată. Nepăsarea era răul defectul, viciul lui. Câţi oameni nu pot reuşi în viaţă numai din cauza nepăsării Le vine greu anumitor fiinţe, să se scoale, să se mişte, să încerce să vorbească şi să-şi obosească creerul. Nu fusese nici iubit. Nici o femeie nu dormise pe pieptul lui într'o completă părăsire a simţurilor.

Nu cunoscuse liniştea desfătătoare a aşteptărilor dumnezeescul tremur al strângerilor de mână, încântarea pasiunei triumfătoare.

D-l Saval se aşezase cu picioarele la foc, în halat.

Desigur viaţa lui era neisbutită, cât se poate neisbutită.

Iubise în ascuns, dureros şi nepăsător cum făcea totul. Da, iubise pe bătrâna sa prietenă, d-na Sandres, soţia vechiului său prieten, Sandres.

Ah! dacă ar fi cunoscut-o necăsătorită. Dar a întâlnit-o prea târziu, era de-acum măritată. Desigur ar fi cerut-o pe asta. Cât o iubise, fără răgaz, din prima zi. Isi amintea emoţiile de câte ori o vedea, tristeţea ce o simţea când o părăsea, nopţile când nu putea s'adoarmă, fiindcă se gândea la ea.

Dimineaţa se scula întotdeauna ceva mai puţin îndrăgostit ca seara. De ce?

Cât era de frumoasă altă dată, micuţa blondă, creaţă şi surâzătoare. Sandres nu era bărbatul ce i-ar fi convenit. Acum ea are 38 de ani. Pare fericită. Ah! dacă l'ar fi iubit odinioară, dacă l'ar fi iubit. Şi de ce nu l-ar fi iubit pe el, Saval, când el o iubise atât de mult.

Dacă, numai ar fi ghicit ceva.

N'a ghicit nimic, n'a văzut nimic, n'a înţeles nimic nici odată?

Atunci ce-ar fi gândit?

Dacă i-ar fi vorbit ce i-ar fi răspuns?

Şi Saval se întreba alte o mie de lucruri. Îşi retrăise viaţa, căuta să-şi amintească mulţime de întâmplări.

Îşi amintea serile nesfârşit de lungi, când se juca cărţi la Sandres, când soţia lui era tânără şi frumoasă.

Îşi amintea lucruri ce-i spusese, intonaţiile ce avea altă dată, surâsurile ascunse, care însemnau atâtea gândiri.

Îşi amintea plimbările lor, în trei, de-alungul Senei, mesele pe iarbă verde Duminica, căci Sandres era funcţionar la subprefectură.

Şi deodată îi reveni amintirea precisă a unei după amiezi petrecută cu ei, într'o pădure mică de lângă râu.

Plecaseră dimineaţa, ducându-şi proviziunile împachetate.

Era într'o dimineaţă frumoasă de primăvară, una din acele dimineţi care te îmbată. Totul miroase frumos, totul pare fericit. Pasările au strigăte mai vesele şi sborul mai iute.

Au mâncat pe iarbă, sub sălcii, în apropierea apei, obosiţi de soare.

După masă Sandres adormise în iarbă pe spate „cel mai bun somn din viaţă", spunea el când s'a trezit...

Ea luase braţul lui Saval, pornind amândoi în lungul râului. Se rezema de el. Râdea şi-i spunea: „Sunt beată dragul meu m'am îmbătat de tot". O privea tremurând până'n suflet, se simţea pălind, se temea ca privirea să nu-i fie prea îndrăzneaţă, un tremur al mâinei să nu-i desvăluie secretul. Ea îşi făcuse o coroană din ierburi şi crini de apă şi îl întrebase: „Mă iubeşti astfel".

Cum nu-i răspundea, fiindcă nu găsise nimic a-i spune, i-ar fi căzut mai de grabă în genunchi, ea începu să râdă, un râs nemulţumit şi-i zise:

„Prostule, haide vorbeşte cel puţin".

Îi venia să plângă fiindcă nu putea scoate nici un cuvânt.

Toate acestea îi reveneau acum cu precizie ca în prima zi.

De ce i-o fi zis „Prostule, haide vorbeşte cel puţin".

Şi îşi mai amintea cum se rezema cu gingăşie de el.

Trecând pe sub un copac aplecat, simţise urechea ei, lângă obrazul lui şi se retrăsese cu iuţeală înapoi, ca ea să nu creadă această apropiere voită.

Când îi zise: „N'ar fi timpul să ne întoarcem"? ea i-a aruncat o privire ciudată.

Desigur îl privise într'un fel foarte curios.

Nu se gândise atunci, dar iată acum îşi amintea.

„Cum doreşti prietene, dacă eşti obosit, să ne întoarcem", îi răspunse.

„Nu fiindcă aşi fi obosit, dar Sandres, poate s'a sculat.

Ea îi răspunse ridicând din umeri:

„Dacă crezi că soţul meu s'a sculat, este altceva, să ne înapoiem.

Inapoindu-se rămase liniştită şi nu se mai rezemă de braţul său, de ce?

Acest, de ce? încă nu-l cumpănise. Acum i se părea că observă un lucru ce nu-l pricepuse nici odată.

Oare?...

D-l Saval se simţi roşind. Se ridică turburat, ca şi cum cu 20 de ani mai tânăr, ar fi auzit pe d-na Sandres spunându-i: „Te iubesc".

Era oare posibilă această bănuială, care-i intra în suflet şi nu-i da pace? Era posibil să nu fi văzut, să nu fi ghicit?

Ah! dac'ar fi adevărat, dacă ar fi trecut pe lângă fericire fără s'o atingă.

Îşi zise. Vreau să ştiu, nu pot trăi cu această îndoială. Trebue să ştiu.

Se îmbrăcă la iuţeală gândind: „Am 62 ani, ea are 38, pot foarte bine s'o întreb astfel de lucruri"

Şi plecă.

Casa lui Sandres, se afla de partea cealaltă a străzei, aproape în faţa casei lui. Sună.

Servitoarea îi deschise la sunetul clopotului.

Fu mirată că-l vede atât de devreme.

„Dvs. sunteţi, d-le Saval, vi s'a întâmplat vreun accident.

Saval răspunse:

„Nu, fetiţă, du-te şi-i spune stăpânei tale, că aşi dori să-i vorbesc imediat.

„Dar coniţa prepară provizia de dulceaţă pentru iarnă şi este în bucătărie şi neîmbrăcată, aşa că înţelegeţi...

„Da, dar spune-i că este pentru un lucru forte important.

Servitoarea plecă şi Saval începu să meargă cu paşi nervoşi prin salon. Nu se mai simţia încurcat. Are s'o întrebe, aceasta, ca şi cum i-ar cere o reţetă de bucătărie, fiindcă acum are 62 ani.

Uşa se deschise, ea apăru. Era o femee groasă şi rotundă, cu obrajii plini şi râs răsunător. Mergea cu mâinile depărtate de corp, cu manşetele suflecate pe braţele goale, încălzite de zeamă de zahăr.

Il întrebă neliniştită.

„Ce ai prietene, nu cumva eşti bolnav.

El reluă:

— Nu draga mea, dar doresc să te întreb un lucru, care pentru mire are multă importanţă şi care-mi frământă sufletul. Imi promiţi să-mi răspunzi cu sinceritate?

Ea surâse.

— Sunt întotdeauna sinceră. Spune.

— Iată. Te-am iubit din ziua când te-am văzut. Ti-ai dat oare seama.

Ea răspunse râzând, cu ceva din intonaţia-i de odinioară:

— Prostule, dar am priceput din prima zi.

Saval începu să tremure, bâlbâi:

— Ştiai? Atunci...

Şi tăcu.

Ea întrebă:

— Atunci? Ce?

El reluă:

— Atunci... ce gândiai?... ce... ce... ce-ai fi răspuns.

Ea râse mai tare. Picături de sirop i se prelingeau pe vârful degetelor şi căzeau pe parchet.

— Eu, dar nu mai întrebat nimic. Şi

MAXIMILIAN[1)]

de GEORGE SCRIOȘTEANU

In după amiaza zilei de 24 Ianuarie.... ...Sunt 25 de ani de atunci...

Un pâlc de liceeni, fac cerc în jurul afișului din aripa stângă a *Naționalului*, comentând actorii și piesa.

Literile groase, scrise cu albastru, contrastează cu albul imaculat al hârtiei și se imprimă ademenitor în sufletele liceenilor : *Bolnavul închipuit.*

Argan : Jancu Niculescu ; apoi ceilalți protagoniști : G. Achile (Diaforius), I. Brezeanu (Purgon), Livescu, Ciucurete și.. Maximilian (Thomas Dioforius)...

Maximilian ?...

Numele năvălește în suflete. Pe rodia gurilor adolescente mijesc surâsuri discrete. Cineva rupse tăcerea.

— Cine-i Maximilian, fraților ?

— Cum, nu-l cunoști pe Maximilian ?

— Nu !

— Păcat ! Tu trebuia să trăiești acum 1000 de ani. Auzi, să nu-l cunoască pe Max !...

— Ia lasă spiritele, grozavule !

Se încinge o mică ceartă.. Intervin cei mai cu trecere dintre noi și lucrurile se împacă, cu declarația solemnă *„și pe cuvânt de onoare"*... a elevului care se jură că, la ivirea primului... *leu*, va merge să-l vadă pe Max.

Dintr'un colț, doi ochi largi și triști ca înserarea, ascunși în orbite adânc îngropate sub fruntea largă, urmăriseră încordat glumele noastre ; apoi tipul slab cu obrajii scofâlciți și uscați, cu nas cârn și subțire și cu mustața rasă se apropie și ne întreabă :

— Vreți să vedeți teatru, băieți și nu aveți bani.

— Da, D-le, chiar așa. N'avem lescaie și am vrea să vedem pe...

— Hai, poftiți cu mine. Liceenii n'au nevoe de bani. Câți sunteți ?

— Unsprezece.

— Hm ! cam mulți !

Dispăru după colț și intră pe culuarul galeriei.

Așteptarăm emoționați. După câteva clipe reapăru și ne introduse la galerie. Când vru să plece îl oprirăm :

— Sunteți probabil artist. Ne-ați făcut mare bucurie D-le ! Cum vă numiți ? Am vrea să știm cui să-i mulțumim ?

— Ochii triști, ascunși în orbite adânci licăriră ; fața scofâlcită se ilumină și'n colțul gurii cu buze subțiri și supte întârzie un surâs plin de bunătate și porni un cuvânt, abia șoptit :

— Artistul Paciurea.

Dispăru după aceea, preocupat parcă de ceva mai de seamă.

. . . . . .

Teatrul gol. La parter erau numai vre-o câteva persoane. Lojile pustii, afară de 4—5, de rangul III în cari ciripiau sgomotos elevele unui pensionat.

24 Ianuarie ! Și teatrul gol. Artistul Paciurea recruta publicul (pe gratis) depe stradă. După noi mai veniră și alte cete, apoi altele până ce se umplu galeria și sala. Mai târziu am aflat secretul bietului Paciurea : „De ce să se joace cu teatrul gol"

Ce timpuri !

Spectacolul a fost o revelație. Închipuiți-vă : *Iancu Niculescu, Maria Ciucurescu, Brezeanu, Achile, Toneanu, Livescu, Maximilian* ș. a..

Ce buchet fantastic !

Apariția lui Max în *Diaforius fiul ?* Lovitură de trăsnet ! Se rupea sala de aplauze. Publicul râdea cu lacrimi.

Par'că-l văd :

Un tânăr slab și subțire : chibrit strâns, sugrumat aproape, de sulul negru al hainei, cu un papirus imens la brâu urca pe un scăunel înalt, în felul celor de prin „bar"-urile de astăzi.

E om arătarea asta, care demonstrează atât de perfect teoria Darwiniană ? Ce întrupare degenerată ! Nu zice nici un cuvânt ; ai crede că-i un manechin purtat de electricitate dacă nu ai vedea ochii cu privirea bleagă, care urmăresc cu sfială pe doctorul Diaforius, ca și cum i-ar aștepta cuvântul.

— Haide, Thomas, spune de ce boală suferă d-nul Argan ?

Cu mișcări repezi, *Chibritul* a sărit depe scaunul cel înalt, s'a apropiat de Argan, i-a luat simandicos mâna dreaptă, să-i asculte pulsul, și a început deodată, ca un fontoche automat, să înșire repede-repede, tot felul de maladii imaginare : Dextroză, anemie, difterie, hipertrofie, până ce deodată se oprește brusc strigând disperat tatălui :

— Papa, am pierdut rândul.

Nu se poate descrie delirul din sală, cum nu se poate închipui o încarnare mai desăvârșită a tâmpeniei. N'am văzut un tip de idiot mai bine creiat.

Tot în acea stagiune l-am mai văzut în *Chiriac* din „Noaptea furtunoasă". Făcuse o creație mare. Și încă într'o piesă : *„Jos automobilul"* în care juca rolul unui poet de mahala : *„Dudu"*, unde stârnia aplauze la rampa deschisă.

...După un an.

Parcul Otteteleșeanu e *„en vogue"*. Teatrul Național suferise o pierdere : buchetul celor trei tineri de talent, care formaseră acum minunatul trio idolatrizat de public : Maximilian, Ciucurette, Carussi.

Max e junele comic și sufletul Operetei Grigoriu. Succesele se țin lanț. Din ce în ce creațiuni tot mai mari în : *Suzana, Dama în Roșu, Fire de artist, Văduva veselă*... Epoca de aur a operetei române.

Și ani de zile se străduiește, învață, muncește, creiază. Nu e seară în care să nu joace. Nu e gazetă, care să nu aducă un articol elogios lui Maximilian.

Dar anii trec.

Ne rămân doar amintirile.

Grigoriu trece și el în lumea dreptilor. Compania merge înainte : Maximilian-Leonard Urmează o perioadă puțin cam nebuloasă. E preludiul marelui războiu. Opereta decade. I se trage un ciocan în cap, la Wiena. Moare. Trupa se desface. Opera Română se înfiripează pe zi ce trece, dar odată cu ea și o mare trupă, semi-subvenționată : cea dela *Teatrul Regina Maria*. Maximilian e prim-protogonist și coodirector. Urmează ani de muncă, ani de glorie. Teatrul își stabilește o reputație deosebită. La salba succeselor, Max adaugă mereu altele noui și însfârșit ultimul : *„Topaze"*, care ajunge poate și grație vervei lui neobosite și a nesecatului său humor natural la... a suta reprezentație.

Stop ! — E un eveniment artistic. Jubileu de 100 de reprezentații ! Dar nu e numai atât : Timpul care s'a scurs în liniște a străbătut un sfert de veac și Max împlinește acum 50 de ani din cari 30 închinați teatrului.

E sărbătorit. Publicul care-l iubește atât, vrea să i-o mai dovedească pentru a... mia oară. Camarazii care-l admiră, la fel. E sărbătoare mare ! Așa cum se cade... *regelui râsului*. Și de ce nu ? Maximilian e un artist *cerebral și fin* de-o originalitate rară. El este numai el. Cu mijloace simple, cu un joc de scenă degajat, cu un gest abia schițat, sau cu o aruncătură de ochiu, în pripă, el cucerește publicul și-l face să râdă cu lacrimi.

E cel mai reprezentativ artist de comedie al nostru. Humorul lui e natural și spontan. Puterea lui de muncă e fantastică. Munca cea mai îndârjită, munca fără preget a fost *crezul* vieții lui.

De-aceea a avut și o activitate atât de rodnică și de valoroasă. A jucat în 30 de ani, cât alții în 60.

Dar ce să-i mai aducem laude. E inutil. Pierdem vremea și nu ne lasă nici spațiul.

Pe dinaintea sufletului nostru trec imagini luminoase, în fața cărora ne plecăm cu admirație : *Thomas Diaforius, Hubert* din Suzana, *Chiriac* din Noaptea furtunoasă, *Japonezul* din Dama în Roșu, *Tânărul* din Fire de artist, *Lăutarul, Vagabonzii, Ionnathan,.... Topaze.....*

. . . . . .

1) Cu ocazia recentei sărbătoriri.

---

nu era să încep eu să-ți fac o declarație.

Atunci el făcând un pas spre ea :

— Spune-mi, spune-mi. Îți mai amintești ziua când Sandres a adormit în iarbă, după masă, când noi am mers împreună până la cotitură, acolo.

Aștepta. Ea încetase de a râde și îl privea în ochi.

— Dar desigur că-mi amintesc.

El reluă tremurând.

— Fi bine... în ziua aceea, dacă aș fi fost, dacă aș fi fost întreprinzător, ce-ai fi făcut.

Ea începu să râdă, ca o femeie care nu regretă nimic și-i răspunse sincer, cu o voce clară, în care se simțea ironia :

— Așa fi cedat, prietene.

Pe urmă învârtindu-se pe călcâie, fugi la dulcețurile ei.

Saval eși în stradă, sdrobit ca după un dezastru. Se strecură cu pași mari prin ploaie, drept înaintea lui, scoborî spre râu fără să gândească unde merge. Când ajunse la mal, coti la dreapta și îl urmă. Merse multă vreme condus de instinct. Vestmintele-i șiruiau de apă, pălăria diformată, moale întocmai ca o sdreanță, picura asemenea unei streșini.

Mergea într'una mereu înaintea lui. Și găsi locul unde petrecuse într'o zi îndepărtată și a cărui amintire îi sfâșia sufletul.

Atunci se așeză sub arborii desfrunziți și plânse.

Trad. de D-na CORALIA OPRESCU

critica literara

CÂTEVA CHESTIUNI DE LIMBĂ ŞI ISTORIE

In *Revista macedo-română*, publicată sub direcţia d-lor Th. Capidan, G. Murnu, Victor Papacostea (vol. II, No. 1), trecând peste foarte importantul material publicat de d-nii profesori Th. Capidan şi G. Murnu, ne oprim asupra câtorva studii ale tânărului şi neobositului istoric, Victor Papacostea. In „Vocabularul convenţional" al d-lui Hr. Sulli, profesor grec, pe care îl publică în sus zisa revistă, constatăm— de altfel că şi d-sa — că majoritatea cuvintelor „convenţionale" macedo-române sunt transcrise ca pronunţare greşit de profesorul grec. Nu e nevoe să recurgem la masoni şi la pitagoreici, pentru a găsi limbagii convenţionale. In special, în Turcia europeană, toate popoarele aveau asemenea limbagii convenţionale, cari nu erau numai un limbaj al confreriilor de croitori sau alte bresle, sau al eteriilor, sau al societăţilor secrete, ci era un limbaj al situaţiei politice din Turcia. Când cea mai mică aluzie, un simplu cuvânt la un eveniment al zilei, o pronunţare hazardată a numelui Sultanului sau al Paşei-guvernator, printr'un simplu denunţ al unui duşman, sau al teribilului *afie* (agent secret), pe care-l vedeau la tot colţul, la orice masă de cafenea, degenerat şi alcoolic, sau adolescent vitios, sau vulpe bătrână, cu barba venerabilă, sub toate formele şi în toate felurile, printr'un simplu denunţ sau nota de poliţie a acestora, înfundai puşcăria sau pedeapsa cea mai gravă, sau exilul în Yemen (un fel de exil din Siberia), care însemna moartea, — oricine îşi poate închipui că lumea admisese un limbaj convenţional.

La Bitolia, am auzit, Albanezi, Turci chiar, Greci, Bulgari — în afară de Români, în special pe limbuţii croitori din Vlahocarşi cari aveau un *vocabular convenţional* foarte bogat şi pitoresc—vorbind în cuvinte convenţionale şi deci, neînţelese, la apropierea unui suspect oare-care.

Dealtfel Macedo-Românii, la vederea unui agent sau presupus agent secret: murmurau între dânşii: vezi, aumbra= vezi *umbra* = vezi că e om periculos. Intr'o discuţie, al treilea ar fi fost vizat sau amestecat neplăcut dacă ar continua conversaţia: *cad frunzele*, înseamnă că trebue să schimbi vorba, etc., etc.

Pe lângă toate observaţiile d-lui Victor Papacostea, am ţinut să facem şi noi o paranteză utilă asupra unei stări de lucruri generale.

*

Al doilea articol, din aceeaşi revistă a d-lui Victor Papacostea este „Câteva note asupra Famaliei Sina" (1788—1876).

La 1788, această celebră familie de bancheri macedo-români, prin cei doi membri mai importanţi (Gheorghe Simeon Sina şi Simeon Gheorghe Sina), a emigrat în Austria, în ajunul distrugerii Moscopolei de Ali Tepelin, paşă al Ianinei. Foarte interesante amănuntele, pe cari ni le dă istoricul, asupra modului cum erau primiţi macedo-românii din Macedonia. Austria, ţară feudală, avea nevoie de Greci şi Români, cari treceau pe atunci ca atari, pentru promovarea comerţului, meşteşugurilor şi micelor industrii din oraşe. De prin secolul al XVII-lea, Macedo-Românii dominau ca negustori de ţesături şi stofe, de mercerie, de lipscănie, etc. Ei mai erau argintari, făurari, cismari renumiţi, croitori, zarafi, măcelari, etc Mai erau posesori de turme nenumărate, ciobani şi proprietari de caravane, ce străbăteau toată Peninsula Balcanică. Ii găsim, timp de veacuri, în Asia Mică, la Zmirna, în Constantinopol, Alexandria sau Cairo, în toate oraşele Peninsulei, inclusiv cele bulgăreşti şi sârbeşti. Pe urmă trec în Austria, în Valachia, la Odesa şi în toate porturile Mării Negre. Dându-se drept Greci, se credeau a fi Diaspora ale poporului ellen, deşi erau Români.

Dar, prin faptul, că şi acum îi găsim în mici rămăşiţe, desigur ce se vor pierde complet, în regiunile unde au fost mai mulţi, ca istorici trebue să vorbim de ei, chiar atunci, când n'au făcut nimic pentru poporul nostru.

Un istoric maghiar spune despre primul Sina că a avut „un geniu comercial". El se folosi de toate privilegiile ce le dase împăratul Francisc I-iu Macedo-Românilor. A dat o mare dezvoltare relaţiilor comerciale cu Orientul, în special a activat comerţul cu bumbac, pentru nevoile Monarhiei în vremea blocusului. Pentru meritele ce le-a adus ca negustor şi ca bancher, împăratul Francisc I-iu l-a făcut *cavaler*, cu dreptul de a purta acel *von* nobiliar înaintea numelui: von Sina. Pentru serviciile făcute Ungariei a fost făcut baron maghiar.

La 18 Mai 1856, baron Sina muri. Fiul său i-a continuat opera şi a făcut aşa de mult pentru unguri, încât este unul din întemeetori Ungariei independente.

O sursă maghiară chiar îi enumără şi-i apreciază opera:

„a contribuit cu dărnicie la înfăptuirea *creditului agrar ungar*, la întemeiarea *Societăţii de asigurare maghiară*, la promovarea problemei *Căilor Ferate Maghiare, şi a navigaţiunii cu vapori, la canalizarea fluviilor, la ridicarea şi îndreptarea agriculturii; s'a îngrijit de şcoală şi de educaţia poporului, a creiat muzeul naţional, spitalul de copii şi alte spitale, leagăne, orfelinate, institutul orbilor, Academia comercială, Teatrul Naţional, Conservatorul, Corpul pompierilor, Cassieria naţională, Basilica din cartierul Leopold, Casa artelor frumoase* şi mai presus de toate *Palatul Academiei de ştiinţe maghiare: toate îi vestesc numele ca unui întemeetor*".

Ultimul baron Sina a fost un mare filoclen, Academia din Atena s'a făcut cu banii săi; a ajutat mica Grecie din toate puterile, şi, mai ales, cu imensa sa avere, ca să fie un stat modern.

Dar cei doi baroni Sina, ca şi Darvari, ca şi Roza şi mulţi alţi negustori şi bancheri macedo-români din Monarhie n'au avut sentimentul naţional de a fi români. Ba, au servit pe duşmanii Românilor, asimilaţi în mijlocul altor popoare, oportunişti, neavând slăbiciune şi crezându-se greci, fiindcă erau ortodoxi.

Dar, dacă o ramură de câteva familii, de macedo-români din Austro-Ungaria, n'au servit cauza noastră naţională, nu trebue să uităm că din grupul celor cinci sute plecaţi din Moscopole în 1788, sau mai de vreme, sau mai târziu, au fost şi nemuritoarele familii ale neamului românesc, Şaguna, Gojdu, Mociony.

Din aceste familii refugiate în ţară se trăgea şi marele Take Ionescu, care se mândrea cu această origină, d. prof. C. Dissescu, fostul ministru Chiţu, fostul prim ministru Mihail Pherekyde, care era român din Fereca. Câţiva macedoneni s'au dus într'o zi la dâsul acasă, când era conflictul cu Grecia şi masacrele odioase puse la cale de Patriarhie, prin antarţi, crezând că trebuia să-l convingă (delegaţia credea că e grec), când ilustrul preşedinte a mărturisit origina sa din Fereca şi schimonosirea numelui de către dascălii greci.

Studiul despre baronii Sina al d-lui Victor Papacostea este de o mare actualitate. Ne arată cum macedo-românii se găsesc acum, ca şi un secol şi jumătate înainte, la o mare răspântie a vieţii lor naţionale. Unii sunt nevoiţi să emigreze, pentrucă nu pot trăi unde sunt; alţii sunt siliţi să rămâie, dar, cari cer şcoli şi biserici româneşti. România Mare este pentru ei acum, nu o ţară mică, aşa cum şi-o închipuiau altădată, ci un regat puternic, ce trebue să-i protejeze şi să-i salveze din ghiarele asimilării străine.

Pe urmă se pune pentru România, greaua dar neapărata chestiune a românizării graniţelor sale. Pe o distanţă de cel puţin 50 până la o sută de kilometri adâncime la graniţa bulgară, rusă sau ungară. Este o necesitate imediată şi inexorabilă pentru întărirea frontierelor şi pentru fortificarea elementului românesc. In acest scop, cel mai bun element de colonizat sunt macedo-românii. Printr'o politică de stat, continuă, printr'o grabă, pe care n'o punem din nefericire, în marile probleme naţionale, va trebui să aducem câteva mii de familii macedo-române, cari vor însemna o reînoire a spiritului românesc în noile provincii. Prin ei, coloniştii macedo-români, putem pune în aplicare o altă latură a problemei apărării naţionale. Am crea un corp voluntar de grăniceri, un fel de vechi *marcii romane*, cari să fie gata să respingă orice atac prin surprindere şi să fie oricând avant gardă sigură pentru operaţiunile eventuale ale armatei noastre.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA IZADORA CONSTANTINOVICI-HEIN

— SALA ILEANA —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Incontestabil că toate manifestările omeneşti sunt în funcţie de anumite circumstanţe, care dau pulsaţia necesară oricărei lucrări. Este o epocă când graţie timpului — în speţă — un artist poate să obţină succese cari desigur îşi au o origină nu numai în valoarea lui subiectivă, dar care contribuesc într'o măsură proporţională cu talentul, la creiarea unei atmosfere de apreciată simpatie şi justă înţelegere a străduinţelor sale.

Dar când artistul are curajul să expună către sfârşitul „stagiunei",—ca să întrebuinţăm un termen tehnic, care totuşi s'a banalizat printr'o multiplă întrebuinţare— riscă să se izoleze în faţa publicului „amator" plictisit şi anul acesta de o abundenţă de manifestări artistice, unele depărtate chiar de calificativul de quasi artistic. Şi apoi lucrează şi alte elemente de filozofie rudimentară, uneori nejustificată. Principiul biblic : cei de pe urmă sunt cei dintâi, este răstălmăcit şi inversat în concepţia zilnică, cu o abilitate foarte slab nuanţată.

In orişice caz expoziţia doamnei *Izadora Constantinovici-Hein* este o excepţie dela principiul de origină divină, transplantat şi în viaţa artistică cu atâta uşurinţă şi evlavie bizantină, de publicul „amator".

Expozanta nu este modernistă, dar nu este nici clasică în tratare. Străduinţa d-sale este deosebită şi dominată de acel element de preţ şi ca atare apreciat, al noutăţii frumosului artistic. In lupta continuă ce se dă între artistul dominat de un curent şi realitatea analizată, iese triumfătoare concepţiunea, ideia dar ce păcat că acest triumf este mai mult filozofic decât pictural — în înţelesul strict de artistic !

Doamna Izadora Constantinovici-Hein a înţeles mai bine că mulţi alţii, că sunt pe acest pământ locuri şi lucruri atât de minunate, cari nu trebuiesc să scape obiectivului pictural, nici în studiere, precum nici în adorare, neexagerată ! Prin urmare, o adorare a frumosului plastic este un prim element al lucrărilor dela Sala Ileana, care dă pulsaţie pânzelor şi produce sentimente contemplative vizitatorului. Redarea minunată ca linie şi colorit precum şi evidenţiarea unui cadru specific se relevă în deosebi în multiple privelişti din ţară şi aiurea. Dealtfel ochiul face salturi apreciabile dela Veneţia în Danemarca, de unde ia calea Parisului pentru a sui vertiginos Pyrinei şi a face popasuri răsleţe pe la Abbazia sau chiar în apropierea golfului Quarnero.....

Dintre toate aceste „vederi străine" Veneţia este cea mai bine reprezentată prin : *palatul Dogilor, palat vechiu* — un minunat joc de umbre, — *pe canal Grande, San Marco, din vremuri vechi, dimineaţa pe Canal Grande, în bătaia soarelui, pe înserate ş. a. m. d.*

Interesante sunt deasemeni câteva vederi din regiunea Pyrineilor, atât prin coloristica bogată şi cu dibăcie distribuită, cât în deosebi seninătatea accentuată. de care dealtfel sunt pătrunse toate lucrările doamnei Izadora Constantinovici-Hein.

Astfel, *le cirque de Gavarnie, le col de Tourmalet, in drum spre St. Sauveur, intrare în Mănăstirea St. Bertrand de comminge*, precum şi *munte la Gavarnie*, sunt puternice realizări de simboluri şi de viaţă.

Florile ocupă deasemeni un loc de frunte în expoziţia dela Cartea Românească. Spiritul expozantei a trecut pragul migalei şi al minuţiozităţii obositoare, căutând să pătrună adevărata viaţa a florilor. Atitudinile interesante ce le oferă ghirlandele, frăgezimea ce o respiră înfăţişarea lor este redată cu multă simţire în : *flori galbene, trandafiri* (31), *begonie, frunze de toamnă, etc....*

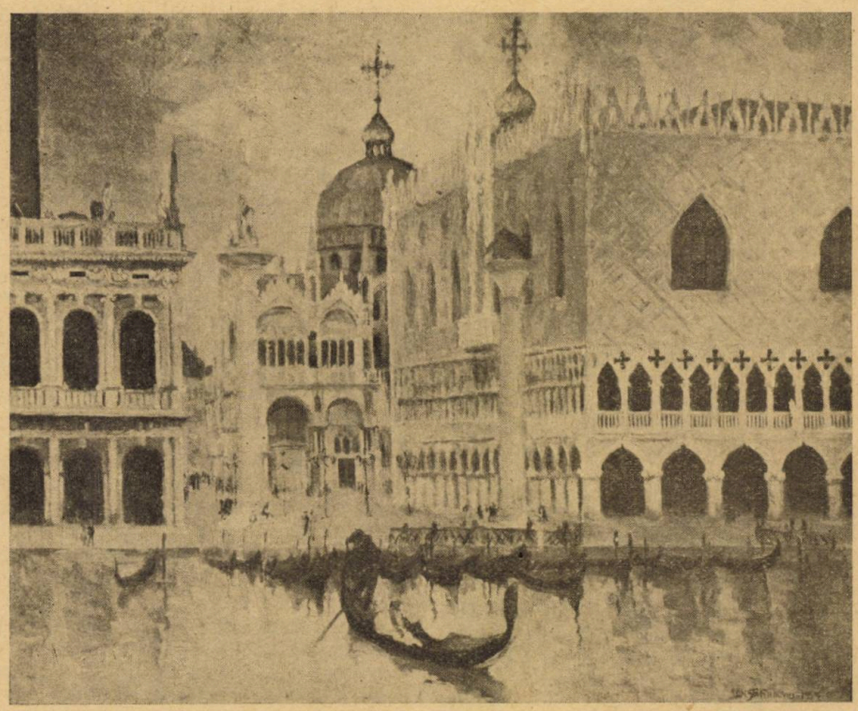

IZADORA CONSTANTINOVICI-HEIN : Palatul Dogilor (Veneţia).

Expoziţia doamnei Izadora Constantinescu-Hein este pentru acest sfârşit de stagiune o înprospătare a năzuinţelor artistice, ascunse cu abilitate în cutele dese ale concepţiunii adevărului despre artă, frumosului despre viaţă, seninului despre natura veşnic nemuritoare !

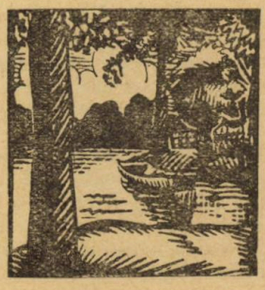

Gazetaria

aș a și-așa...

ȘI ULTIMUL NUMĂR (I, 10) al revistei „Orizonturi noui“ excelează prin calități technice și literare. Se dă toată atențiunea plasticii din care ni se prezintă o interesantă reproducere pe copertă (C. Cruțescu-Stork : Atelierul artistei).

Cronica bogată și atentă aduce : dări de seamă scrise cu maturitate (Personalismul energetic de C. Rădulescu-Motru, Femeia care s'a vândut de Const. Cehan-Racoviță, Acorduri de G. St. Cazacu) și recenzii — toate semnate de : Sm. M. Vizirescu, Pan M. Vizirescu, Const. Orăscu și Agata G. Bacovia.

Fondul (semnat de autorul acestor rânduri) arată : „In ce constă inflația critică ?“

Proza este reprezentată prin bizara schiță a d-lui N. Pora, scriitor atât de apreciat, iar versurile — numeroase — poartă semnături din toate școalele și vârstele începând cu d. G. Bacovia, autorul unei încrustări elegiace (Aiurea) și C. Ionescu-Olt cu prea încărcatul „Eu și ei“. Trecerea între generații o face d. G. St. Cazacu (Doruri pribege) cu imagini noui și senine :

Rătăcesc de-alungul tristelor alei
Pe când noaptea cade — piatră —
peste gând...

Tineretul este reprezentat prin promisiunile semnate : Const. Gorun, N. Ionescu-Bontaș, V. Lăiniceanu, Ilariu Dobridor, Toma Negură.

In astfel de împrejurări nu trebue să surprindă atențiunea pe care o dăm acestei tinere — dar prețioase publicațiuni literare.

In Nr. 3 al **„FÂNTÂNII DARURILOR“** pr. Toma Chiricuță publică un plin de învățăminte articol „Sensul crucii“ din care extragem :

E vorba despre un tânăr stăpânit de „gândul.. aruncării în prăpăstii...

„E pe cale acum să se prefacă în faptă.. Când, iată, că, deodată, în amintirea lui, învie răsunetul clopotelor copilăriei.

„Icoana casei părintești, cu toate chipurile-i uitate, învie cu putere în amintirea lui. Toate, toate îl chiamă, cu o putere stranie înapoi, spre ele. Iar, dintre toate, mai ales, chipul tatălui îl chiamă cu o putere nebiruită : Vino, copil pierdut, vino înapoi în casa părăsită !“

Hotărît lucru : articolele pr. Chiricuță — fără să fie lipsite de poezie sau de interes religios — aduc multă mângâere în sufletele atât de nesigure ale credincioșilor.

In același d. Vasile Băncilă începe un valoros studiu despre „Formația religioasă a învățătorului“ în care după ce se analizează siutațiunea acestui corp de elită, adaogă exemplul marelui Pestalozzi pe care — l-a susținut credința — „în calvarul său atât de fecund pentru școală“.

Alte colaborări prețioase : Al. Lascarov-Moldoveanu : Cuțitul de fildeș ; I. N. Dinescu : Inceput de mărturisire ; I. Gr. Oprișan : Mișcarea creștină în vechiul regat, în lumina faptelor ; documente sufletești.

Poezia religioasă : Toamnă de D. Nanu ; Chemare și Imn pentru frații dela Răsărit de Const. Goran.

Numărul se completează prin : flori creștine, tălmăciri din alte ogoare spirituale, idei, fapte, oameni, cărți străine, cărți și reviste românești și constitue una dintre cele mai folositoare lecturi.

DARUL VREMII este numele unui valoros sol care ne vine dela Cluj, năzuind „dincolo de preocupările pur estetice“, să urmărească „fluidul de neliniști“ care „își caută o albie nouă.... în viața Ardealului de azi“. Reunind în paginile sale talente necontestabile ca : I. Agârbiceanu sau Victor Popilian, sârguitori cercetători sau îndrumători ca prof. St. Bezdechi sau I. Chinezu, poeți tineri ca : d-ra C. Buzdugan, Iustin Ilieșu, G. Retezeanu — noua publicație literară își propune să desvălue încă un colț al pământului românesc.

Se deschide (în Nr. 1) printr'un edificator articol al d-lui I. Chinezu : Bilanț ardelean — după care urmează schița d-lui I Agârbiceanu : In noapte, — încă un colț de durere din viața sbuciumată a satului.

In „Aș vrea să fiu“.... d-ra Cornelia Buzdugan — ne definește o nouă durere : aceea a sufletului femenin modern care nu poate fi ceeace vrea. D. St. Bezdechi ne dă un fragment din biografia poetului Ovidiu. Cronica literară, plastică, mișcarea culturală în țară și străinătate — bogate și cu miez.

„Darul vremii“ — își poate continua cu succes drumul. Ardealul nu poate decât folosi de pe urma acestei publicațiuni — pe paginile căreia pot stărui cu vădit folos toți iubitorii de bună literatură românească.

IN INTREGIME trebuește cetită revista literară, socială, artistică „Orientări“, despre care a mai fost vorba în rubrica de față. Literatura aleasă, suplimentele artistice, execuția technică ireproșabilă și cronicile scrise cu pricepere — justifică această afirmațiune.

Iată care trebue să fie *însușirile omului de stat*, după d. prof. S. Mehedinți („Orientări“ I,) : impersonalitatea : „să se privească pe sine ca organul unei vieți străină de interesele sale individuale“ ; realismul : „să fie actualist, nu fantazist, gata a luneca după mirajul tuturor închipuirilor“ ; și-apoi (în legătură cu aceiaș însușire) „să descoperi și colaboratorii cei mai vrednici pentru înfăptuirea unor idei“. In fine a patra : „să aibă și darul de a însufleți pe contimporani pentru îndeplinirea idealului său și de a-i ținea statornic pe aceiaș cale“ !

Cum poate fi cunoscut adevăratul om de stat ? după calitatea prietenilor săi, căci aceștia sânt „ca niște lentile care me reu oglindesc — în mare sau în mic — a celaș suflet — al patronului“.

Scris cu multă însufleție și presărat cu bogate exemple adequate, articolul d-lui Mehedinți e de un real folos.

Despre **SETEA DE AUTORITATE**, care se simte pe tot pământul românesc, vorbește, în același număr, d. Octavian Goga. Se constată o „criză de personalitate pe toată linia“, înlocuite prin „conducători de mâna a doua“... ființe fragmentare... liliputanii...“. Din această pricină „opinia publică, obosită de orăcăitul celor mărunți, începe să schițeze gesturi de protestare.... Lumea vrea un stăpân... o mulțime morală neconstestată de nimeni care să inspire liniște și siguranță“.

Despre d. **GEORGE LESNEA**, al căruia talent se conturează pe zi ce trece, fixându-și un loc aparte în poezia românească, a mai fost vorba aici. Deastădată publică un „cântec de leagăn“, cu nuanță de elegie socială în „Orientări“ (I, 1). E o minunată îmbinare de grațios și social :

Tinerețca ta-i sortită
Să se stingă în neștire
Stearpă și dezamăgită,
Fără dor.... fără iubire....

care face din d. Lesnea un inimos cântăreț al celor sortiți suferinții.

MAI PUȚIN CUNOSCUT d. I. Pajură (autorul volumului „Reale“) publică o impresionantă litanie de toamnă, cu imagini noui și proaspete, al căreia început merită să fie citat :

Ciocănele de clavir dezacordat
Picăturile de ploae grea,
Zi și noapte, ne'ncetat,
Bat și bat în monotonul
Coperiș de tinichea....
Iar burlanele cu tonul
De timpane încordate,
Dondonesc pe înfundate....
Vântul, marele artist,
Svelt, sentimental și trist,
Plânge'n ritm de elegie
Desfrunzita măreție
A sfârșitului de toamnă....

Se va recunoaște : e o nouă interpretare a anotimpurilor — care constitue meritul cel mare al d-lui I. Pajură.

FIREȘTE că nu ne putem împăca de loc cu concluziunea d-lui M. Cruceanu. Opera de artă nu poate fi decât eternă.

LITERATURA EPICA în „Orientări“ este reprezentată prin schița d-lui G. M. Vlădescu, inspirată din viața copiilor necăjiți, „Vedenia de aur“ care ni-l prezintă ca pe un prețios observator al celor mici și prin minunata traducere din Gregorias Xenopulos „Cântece 'ntrerupte“ povestea duioasă a negustorului de păsări Anastasis, tatăl Zafirulei și a lui Menegos. Prin ea scriitorul grec se înregistrează ca un prețios cântăreț al grațiosului.

CALEIDOSCOP-UL Orientări-lor cuprinde : Cazul Liviu Rebreanu (Odo Bosca). Omul Groazei : Edgar Poë (André de Lorde). O carte de căpătâiu : Mustul care fierbe (G. M. Vlădescu), C. Ardeleanu : Am ucis pe Dumnezeu (Al. Al. Leontescu), I. A. Basarabescu : Un om în toată firea (Paul I. Papadopol), Ionel Teodoreanu : Bal Mascat (I. Naum), Ooameni, idei, fapte.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Tânărul Webster, celebrul om de stat american era de o stângăcie ce n'avea pereche! Ca copil, el vărsă într'o zi călimara pe mâinile sale. Directorul îl pedepsi, voind ai aplica 15 lovituri cu linia pe degete. Copilul şterse, cum putut mai bine mâna murdară, prezentând-o directorului, pentru a-şi primi pedeapsa cuvenită.

„Ce mână murdară spuse acesta, dacă ai găsi o a doua la fel te-aşi erta de pedeapsă".

— Iată spuse Daniel ridicând pe a doua care era mai murdară ca cea dintâi! La această replică spirituală profesorul râse şi ertă pe copil.

•

Actualul rege al Angliei îşi făcea studiile în Lauzane acum 35 de ani. Era un tânăr vesel căruia îi plăcea f. mult sporturile. Părăsind aceasta mică republică muntoasă, fu condus la gară de o ceată veselă de colegi şi colege care îi ura cale bună. Tot strângând mâna fiecăruia şi mulţumind, nu auzi semnalul de plecare şi întorcându-se văzu trenul ce se puse în mişcare!

Toată lumea credea că prinţul va fi obligat să aştepte trenul următor dar viitorul rege decise altfel. Văzând geamul unui compartiment lăsat se avântă şi sări înăuntru urmându-şi călătoria spre uimirea celor rămaşi jos care numai conteneau cu aclamaţiile.

•

Regele Carol al României se găsea într'o mică gară în Elveţia.

Un impiegat văzându-l îndreptându-se spre un vagon de cl. I, îi spuse politicos: „Numai e loc în vagonul acesta, urcaţi-vă în cel de-al II-lea".

— Cu plăcere, zise regele. Dar lacheul care-l însoţea, spuse indignat impiegatului:

„Ştii pe cine ai plasat în vagonul de cl. II-a? Pe regele Carol al României".

— Chiar de-ar fi fost Dumnezeu tot n-aşi fi putut face altfel, răspunse acesta, numai am nici un loc în I-iul.

•

Marea slăbiciune a poetului Baudelaire era de a uimi prietenii prin originalitatea lui. Îşi vopsi părul verde şi se duse astfel să-şi viziteze pe prietenul său, scriitorul Maxime de Camp.

„Nu găseşti nimic anormal la mine prietene? întrebă Baudelaire.

— Dar de loc, spuse acesta.

— Cu toate acestea am părul verde şi lucrul e foarte puţin obicinuit.

— Te înşeli prietene. Toată lumea are părul mai mult sau mai puţin verde, e o culoare foarte obicinuită. Dacă l'ai fi avut albastru înţeleg! Dar verde?!

Baudelaire înţelese lecţia şi se corijă!

bazar

SĂRBĂTORIREA LUI SIR JAMES BARRIE

In ziua de 9 Mai se vor reuni la o masă comună toţi literaţii de seamă ai Angliei pentru a sărbători pe scriitorul Sir James Barrie, care împlineşte 70 de ani.

Prânzul va fi prezidat de sărbătorit care va ţine cu acest prilej un discurs, lucru nu prea obişnuit ţinând seamă de faptul că Sir James e un om foarte retras. Unul din oaspeţii de onoare va fi Miss Fay Compton artista care s'a ilustrat în ultimul timp interpretând rolurile principale din piesele lui Barrie.

AVIAŢIA ŞI ARHITECTURA

Progresul ce-l face aviaţia va influenţa simţitor şi arhitectura. Astfel s'a construit la Amersham, în Anglia, o casă în forma unui avion.

In „botul" avionului este instalată biblioteca şi în „aripi", cari sunt într'un unghi de 60 de grade faţă de „cockpit", — locul unde stă aviatorul — sunt instalate sufrageria şi salonul. In mijlocul casei e o fântână arteziană şi garajul este în pivniţă.

Casa aceasta e construită mai mult din geamuri şi serveşte ca loc de refugiu pentru cura de soare.

Etajul de sus serveşte ca teren de joc copiilor.

Multe din camere au fost tapisate cu albastru deschis, spre a da iluzia bolţii cereşti.

DARURI DE NUNTA

Fie că acesta e un efect al bugetului de economie întocmit de d. Snowden, fie că se datoreşte puzderiei de căsătorii ce se contractează în acest moment în Anglia, fapt e că darurile de nuntă n'au o valoare economică însemnată.

Aşa, spre exemplu, o tânără mireasă căsătorită în Aprilie, a primit o garnitură de farfurioare de dulceaţă dela o ducesă, o măturică dela un conte şi o cratiţă de fiert ouă, cu electricitate dela un alt prieten purtând un titlu nobiliar. Alt prieten i-a oferit un notes şi un altul un „groaznic sac lucrat de mână", cum se plânge chiar ea.

Unei mirese i s'a oferit trei linguri de lemn, prinse împreună cu o panglică albastră, iar alta a isbucnit în lacrimi când un prieten i-a dăruit o acuarelă lucrată chiar de el, fruct al primelor sale studii în pictură!

Culmea a atins-o un om foarte bogat, oferind o cutie de zahăr, în vreme ce fratele acestuia dăruia pensetele!

caricatura zilei

NAUFRAGIU

— Oh, căpitane! Vei reuşi oare să mă salvezi.

— N'aveţi teamă! Eu, mai înainte, m'am ocupat cu pescuitul balenelor.

Judge — New-York

DISTRAT

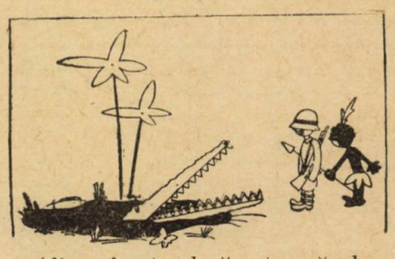

— Ali, priveşte dacă tovarăşul meu, profesorul Meier, nu e, din întâmplare, colo, înăuntru.

(Lustige Blätter — Berlin)

CAMPIONAT PERPETUU

— Actualul campion al lumii, când şi-a câştigat titlul, a rămas sub apă cinci minute şi trei cincimi. Acest nou aspirant la titlu stă deja de şapte minute....

— Să nu devie cumva campionul lumii... celeilalte.

Pêle-Mêle — Paris

Pagini uitate

URZIREA ŞI VIAŢA PĂMÂNTULUI

de TUDOR PAMFILE

Am dat în altă parte [1]), — şi nu cred că se vor mai găsi lucruri nouă — o sumă de povestiri şi credinţe privitoare la starea lumii înainte de urzire [2]), precum şi la chipurile cum s'a urzit pământul [3]) : pe nemărginitul cuprins al *apei* fără de început, răsar *Dumnezeu* şi *Dracul* cari zidesc pământul în tovărăşie. Din fundul mării, Dracul scoate un pumn de nisip, şi din acesta, prin blagoslovirea lui Dumnezu, creşte şi se întinde „faţa negrului pământ" — mai toate povestirile legând această creştere de cercarea Diavolului de a arunca pe Dumnezeu, în timpul somnului în apă. Alteori sunt doi Draci cari ajută lui Dumnezeu; după alte povestiri Dumnezeu este ajutat de *ariciu*, de *broască*, de un *Andreiu*, sau numai El singur zămisleşte şi măreşte pământul, după cum cetim şi în povestirea biblică.

După unele credinţe, *pământul a fost negru la început* [4]), după cum dealtfel tot negri au fost şi întâii oameni făcuţi de Dumnezeu, *Adam* cel din lut şi *Eva* cea din coasta lui Adam ; coloarea trupului omenesc s'a schimbat însă mai târziu, dela *Cain* şi urmaşii lui, din pricina *groazei* păcatului uciderii între fraţi [5]). După alte credinţe însă, *pământul — pomântul* îi zic prin Ardeal [6]) — *a fost străveziu ca sticla*, arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindea într'însul. Pentru acest cuvânt, *Cain*, după ce a ucis pe Abel şi l-a îngropat, ca să nu fie văzut, l-a acoperit cu totul soiul de crăci şi frunze. Oricât s'a trudit însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vedea de subt orişice. Atunci *Dumnezeu a întunecat pământul* şi urmele celui dintâiu omor s'au pierdut în acest chip [7]).

In aplecarea firească ce o are omul de a însufleţi — de a socoti însufleţite — toate lucrurile din preajma sa [8]), a dat vieaţă şi pământului ; aceasta însă s'a putut întâmpla de bună samă, numai într'o epocă târzie, când închipuirea omenească s'a putut avânta pe uşoare aripi de poezie sau filozofie. In primitivitate, când pământul nu-şi putea lua un chip de sine stătător în afară de lumea vietăţilor, a plantelor, a apelor şi a fenomenelor atmosferice, însufleţirea pământului nu se poate socoti cu putinţă decât întrucât pmântul ar fi fost redus la o movilă ce-ar adăposti trupul unui mort, la o creastă de stâncă ce şi-ar fi putut desprinde din când în când lespezi omorîtoare, sau la un singur vârf de munte, pe care-l pot încununa norii. Şi pentru o mare parte din lume, această primitivitate dăinueşte încă.

O cătime de credinţe populare româneşti în legătură cu pământul — cu ţărâna pământului de sub noi şi din apropiata noastră vecinătate — pare a îndreptăţi pe mulţi să descopere rămăşiţele unui cult străvechiu al pământului viu. Astfel, fiindcă pământul prin materia sa şi prin truda omului, dă acestuia cele de nevoie pentru hrana de toate zilele — când omul se întoarce cu o îndreptăţită recunoştinţă către Dumnezeu spre a-i mulţămi, *„bătând mătănii la pământ"*, cine poate spune cu siguranţă că prin această datină se săvârşeşte un cult al pământului ?

Când după îngropare, se urează răposatului pentru cealaltă vieaţă *„să-i fie ţărâna uşoară"*, se poate spune că această urare recunoaşte *ţărânei* — pământului — putinţa de a se uşura sau îngreuia ?

Carducci pune în gura viteazului ostaş, ce trebuie să moară pentru alte neamuri, părerea de rău că n'a putut muri pentru patria sa, că n'a putut striga :

Alma *terra* natia,
La vita che mi desti, ecco ti rendo ! —

o figură poetică, din felul căreia întâlnim şi la Coşbuc al nostru, prin gura acelui rănit de moarte care roagă pe cel ce se va putea întoarce *acasă* :

Pământul ţării să-l săruţi
Şi pentru mine !

Şi aici avem de a face cu un bineţ trimis pământului ţării ce se iubeşte *prin neamul* celui ce-l trimite, *prin rudele sale*, prin dragostea sa, *prin amintirile sale*, şi nicidecum o rămăşiţă de cult al pământului-feţiş. Firească însă nu trebue îndepărtată cu totul putinţa existenţii unui cult al pământului, redus la exemple ca cele date ; movilă, stâncă, munte, poiană — astfel de rămăşiţi străvechi, ca şi creaţiunile contimporane, se pot uşor deosebi de figurile unei poezii, fie aceasta cultă, fie populară — care, fiind înainte de toate omenească, trebuie să aibă rostiri comune.

Iată câteva din asemenea rostiri, pe cari unii le iau drept credinţe :

Pământul este jumătate femeie şi jumătate bărbat, „pentrucă Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva" [9]) — credinţă bucovineană care fiind de origine cărturărească, vrea să ne spuie că se poate bănui putinţa pământului de a fi jumătate bărbat şi jumătate femeie, de oarece din acelaş lut s'au putut naşte două fiinţe, un bărbat şi-o femeie — Adam şi Eva. Mai departe, această credinţă se lămureşte, tot cărturăreşte, pe temeiul celor ce se văd : partea bărbătească a pământului este cea deasupra, iar cea femeiască este partea dinlăuntrul pământului, care-i certată de cea dintâiu cu vorbe ca acestea :

— De mine-i rău, că mă muncesţe lumea, mă taie cu plugul, cu sapa, mă răstoarnă şi mă întoarce în tot chipul, pe când tu stai liniştită, hrănindu-te — tu, ceea căreia nu i s'ar cădea nici o hrană,— din trupurile răposaţilor [10]).

Altă spusă — şi unii o pot boteza „credinţă" — deasemenea cărturăreşte născută, socoteşte că *pământul este femee*, în sânul căreia Dumnezeu a pus tot soiul de sământă din care oamenii au putinţa să aleagă pe cele de nevoie lor, pentru hrana zilnică [11]), ceeace înseamnă că însuş omul îşi trage vieaţa din pământ, cum adevereşte şi prohodul : „...că din pământ sunteţi şi în pământ veţi merge..." [12]).

Pământul e viu, şi astfel fiind, se jeluieşte lui Dumnezeu :

— „Doamne, — zice el — mă taie (oamenii) ; nu mai pot !

— Rabdă, — zice Dumnezeu — că acum se îngraşă omul din tine, dar pe urmă te vei îngrăşa tu de pe el !" [13]).

Toate acestea s'au cules din Bucovina ; ele ni se mai spun şi cu următoarele cuvinte :

„După ce Dumnezeu rândui tuturor felurilor de vietăţi rosturile ce urmau să le aibă în vieaţă pe lume, „în urmă veni şi pământul la rând, ca să ia şi el spre ştiinţă îndatorirea lui". Şi Dumnezeu i-a zis:

— Tu, negrule pământ, să hrăneşti cu ierburile mirositoare şi cu pomii cei roditori ce vor răsări din tine şi se vor hrăni din glia ta, pre toate vietăţile, dobitoacele şi pre toţi oamenii lumii !

Auzind pământul această poruncă dumnezeească, s'a cutremurat de frică, *după care cutremur s'a schimbat neteda-i faţă în munţi şi văi*, şi a zis :

— Doamne, mă prind să hrănesc, să cresc şi adăpostesc toate ierburile, pomnii, vietăţile şi dobitoacele lumii, dară nu mă prind să hrănesc şi sumedenia de om ce va fi cu vremea pe pământ. Nu mă prind să hrănesc pe om, fiindcă el, rânduit de tine stăpân peste toate de pe pământ, nu va voi să mă lucreze şi să mă grijească, şi aşa să-şi agonisească cele de trebuinţă gurii şi pântecelui, ci va aştepta ca toate să i le dau de-a gata, aşa cum s'ar zice : mură în gură. Deaceea, atotputernice Doamne, nu mă prind să-l hrănesc pe om ; fă bine şi îndatoreşte cu aceasta pre luminosul soare, pre blânda lună, pre strălucitoarele stele sau pre întinsele şi nemărginitele mări !

---

[1]) *Povestea lumii de demult*, Bucureşti 1913 ; cuprinde şi un plan de culegeri.

[2]) *Ibidem*, pp. 5—10.

[3]) *Ibidem*, pp. 11—30.

[4]) Un cântec strigă :

Negru-i, negru pământu,
Da-i mai negru urîtu !

[5]) *Povestea lumii de demult*, p. 115 ; înrâurirea zicalei : „a îngălbenit (de frică)".

[6]) *Ibidem*, p. 71.

[7]) *Ibidem*, p. 115.

[8]) Copilul, care bate *calul* — bătul călărit — când îl trânteşte, sau *scaunul* care îl loveşte, bate şi *pământul*, când cade, socotindu-l ca pricinuitor al căderii sale, deci, ca fiinţă.

[9]) E. Niculiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român*, Cernăuţi 1903, p. 156.

[10]) *Ibidem*.

[11]) Voronca, *op. cit.*, p. 156 : *„Pământul e femeie, e mama noastră* care ne hrăneşte şi ne face, iar *Dumnezeu din cer e soţul ei*, e tatăl nostru ; noi suntem copii lor".

[12]) *Ibidem* : „Pământul e sfânt ; la pământ să baţi mătănii şi să te închini să-l săruţi, că pământul ne hrăneşte şi ne ţine, din pământ avem hrana, din pământ avem apă, pământul ne încălzeşte, pământul e mama noastră. Bateţi mătănii şi sărutaţi pământul, zic eu la copiii mei, şi-vă rugaţi să ne ţie, că din pământ ieşim şi în pământ avem să mergem !".

[13]) *Ibidem*.

Interview-uri

...CU D-L CINCINAT PAVELESCU

Kaiserling, în una din cărțile sale recente, ca să dovedească origina noastră latină, aduce și argumentul că e singura țară în care mai înflorește încă epigrama. Filosoful savurase la banchetul ce i se dase la București, catrenele Maestrului Cincinat Pavelescu, tot atât de mare om de duh și în limba franceză.

In adevăr, poetul Cincinat (și numele e tot latin!) e o întrupare modernă a unei antice siluete literare. Și nu numai elogiile, odele, madrigalele și satirele sale care sugerează florăria poetică a lui Horațiu, ci însuși destinul și partea omenească a bardului nostru dau impresia unei figuri ce nu a împrumutat evului prezent decât redingota și monoclul.

Cine nu-și amintește de magistrala lui poemă „Primăvară", de „Pantum" și alte strofe de dragoste, pietre scumpe cu multe carate? Dar fabulele și epigramele lui faimoase care au făcut ani de-arândul ocolul țării și al saloanelor.

Pentru toată grația, pentru tot sufletul, pentru tot elanul și trandafirii vervei sale, — risipite vreme de două decenii cu o dărnicie de maharajah, țara noastră eminamente agrară a răsplătit anii trecuți pe poet cu premiul național. Cu acea sută de hârtii albastre, mult-încercatul magistrat mi-a spus că și-a refăcut o parte din inventariul domestic, prăpădit în timpul războiului.

Care editor se va gândi să-i retipărească Poeziile ce nu se mai găsesc în librărie și care vor da un succes sigur? Și care dintre Logofeții viitori ai dreptății se va cinsti cu meritul postum: Ministrul acela a lăsat în urma lui o operă nemuritoare: a adus în forul Capitalei pe poetul Cincinat Pavelescu...

CE MAI FACEȚI, MAESTRE?

— Caut, *mon ami*, să împac firea mea de poet cu o funcție oficială, pe care mi-a impus-o în tinerețe o familie cu prejudecăți. In prezent, sunt procuror general la Oradia-Mare. In Capitală, vin destul de des, când la ședințele Societății Scriitorilor, când pentru o șezătoare literară, ori ca să răspund invitației unui amic.

De multe ori, descind în București, așa fără niciun scop, numai din dorința de a da o raită pela Capșa, pela Elisée, Gambrinus; de a saluta prietenii și în genere Capitala în care n'am avut până acum fericirea să locuiesc definitiv.

— AȚI FUNCȚIONAT IN MULTE PARȚI CA MAGISTRAT...

— In foarte multe. Și la țară, unde ascultam pricinile nesfârșite dintre țărani, unde luam masa pela conacele boerești și închiriam câte-o casă cu prispă și cu mușcate pe corlată. Aveam prieteni, pe lângă moșieri care erau, se'nțelege și parlamentari, pe popa, pe învățător, pe notar, pe primar, pe perceptor, pe aprozi, pe vătășel, cărora le spuneam toată ziua istorii.

EPIGRAMELE LE 'NȚELEGEAU?

— Boierii da, dar ceilalți nu. Spuneau că *judicător* ca mine smintit n'au mai pomenit prin partea locului. Desigur: mă duceam la slujbă pela ora 12, când învrăjbiții depuneau și avocații transpirau pledând, eu căscam de somn, mă jucam cu chibrituri — totuș nu fumez — ori puneam mâna pe condeiul grefierului și le făceam caricatura. La sfârșit, dam o sentință care să împace și litera legii și pe toți cei în cauză. Căci eu așa sunt. Vorba versului meu:

„Purtând sub robă o ghitară
Și-o inimă în loc de cod.

De epigrame, ziceau că sunt ghicitori. Imi proorociau că o să fiu toată viața mutat, că n'o să m'avanseze niciodată judecător — eram ajutor — că o să fiu dat afară, ba chiar c'o să înfund... pușcăria.

— CE E, MAESTRE, CU FAIMOASA EPIGRAMA ADRESATA PARINTELUI DELA CLEJANI?

— Asta a fost unul din multele tărăboiuri ce-am avut cu simpaticii mei creditori. Ca fiecare june, nu-mi ajungea leafa și eram silit să recurg la câte-un împrumut pe care nu mă gândeam niciodată să nu-l restitui la prima încasare a salariului. In paranteză fie zis, a împrumuta nu e lucru tocmai de ocară: se împrumută ei oameni mai mari decât poeții, cari fac și altfel de datorii (plagiază); contractează împrumuturi până și Băncile și chiar Statele. Mai știi apoi că Europa e datoare încă nu știu câte sute de miliarde Americii, mătușa bună de peste Ocean care la un moment dat a renunțat la o parte din ele

Un astfel de american cu parale era și popa X din Clejani căruia i-am iscălit o poliță de câteva sute de lei. Intre timp, profeția satului se realizează căci am fost mutat într'altă localitate, fără să am posibilitatea să rup polița cu popa. La început, mi-a trimis o scrisoare în care mă 'ntreba de sănătate, dacă m'am însurat, dacă m'am făcut băiat cuminte și tocmai la sfârșit un port-scriptum prin care-mi amintea de chestie. I-am răspuns, cerându-i iertare că nu m'am achitat încă și făgăduindu-i că primii bani ce-mi vor intra în mână îi voiu expedia imediat Sfinției-Sale. Primii bani însă au luat altă destinație, secunzii tot așa, a zecea și a douăzecea leafă nu știu ce-am mai făcut-o, așa că popa tot nesatisfăcut a rămas. In timpul acesta, circula regulat între noi o corespondență care se mărginea strict la suma împrumutată, căci raporturile de amiciție le rupseserăm de mult.

In urma unei somații, neoficială, i-am trimis patru rânduri drastice pe care mi-e imposibil să le reproduc. *Vous avez, je ne veux dire que des belles choses. Laissons donc...* Popa de colo, se trezește și el epigramist și-mi răspunde tot c'o epigramă tot așa de drastică și de galantă ca a mea. I-am răspuns cu alta, el mi-a trimis iarăși alta, până ce incidentul s'a închis tot amical.

Dela țară, am avansat la oraș. Astfel, am judecat la Brăila, la Corabia, la Turnu-Măgurele, la Craiova, înnapoi la Sulina, apoi la Iași, la Caracal, până la războiu, când am fost trimis la Paris cu o însărcinare de propagandă.

După războiu, tot amânându-mi revenirea la post, am fost amenințat cu destituirea, până ce de bine de rău am venit să-mi reiau postul la Cluj. Am fost mutat și de aci tocmai la Iași, apoi la Buftea, anii trecuți am fost transferat la Chișinău și azi cum spuseiu, sunt la Oradia. La anul voiu fi probabil la Bazargic, în 1932 la Timișoara și pensia mă va afla desigur la Storojinet în Bucovina.

Pe chestia aspirațiilor mele bucureștene, i-am telegrafiat bunului meu amic, fostul ministru al justiției, regretatul Georgel Mârzescu epigrama următoare:

Tu care-atotputernic ești,
N'ai vrea să facem o'nvoire?
Tu să mă treci la București
Eu să te trec.. la nemurire.

Nu s'a putut

— CUM SE FACE ATUNCI MAESTRE, CĂ AVÂND ATÂTEA LEGĂTURI SIMANDICOASE, N'AȚI PARVENIT ÎNCĂ LA UNUL DINTRE OCOALELE CAPITALEI?

— Tocmai pentru asta *mon chère:* mi-erau toți prea buni prieteni ca să le-o cer cu insistență. Vor fi crezut poate că glumesc, s'or fi temut s'o facă, nu știu...

FANTASTICUL MACEDONSKI

— Am cunoscut foarte de aproape pe Macedonski. Era un incorigibil visător. N'a trăit decât pentru poesie, omul acesta.

Odată, am colaborat amândoi la o piesă ce s'a reprezentat la Național. Pe când lucram, toată sarcina cădea pe mine. Eu făceam scenele, versurile, tot. Macedonski se plimba numai prin cameră și mă'ntreba din când în când sentențios: Gata, băete? Ia să văd! Lua manuscrisul, îl citea și găsea prilej de nemulțumire pentru fiecare vers. Aici trebuia așa, dincoace — așa, cuvântul ăsta nu-mi place, rima asta trebuie schimbată etc. etc. Și'mi însemna pe margine cum ar fi trebuit. In cele din urmă însă, rămânea ca la început. Pricepi că observațiile lui erau simple noduri în papură. Cu chiu, cu vai am dat-o gata.

Să trec peste faptul cunoscut cum la cenaclul lui veneau tinerii poeți ca să citească, și cum la cea mai sălțăreață poemă, exalta de admirație, adresându-se debutantului, cu un aer solemn.

— Tine tinere această piatră scumpă din partea lui Alexandru Macedonski, drept talisman al admirației mele pentru versurile dumitale divine. Și-i întindea, depe tronul său improvizat ad-hoc o piatră falsă, cumpărată cu 25 de bani. „Acest briliant — adăoga el — să știi că a aparținut împărătesei Caterina II-a a Rusiei care-a fost amanta unui strămoș al meu.

Îi plăcea groaznic să se laude cu strămoşii lui. Se ştie, dealtfel că era fiu de general, dar el afirma că îşi trage sângele din foşti dictatori ai Spartei şi Atenei, că dogi şi marchizi i-au lăsat moştenire mândria că.. dar câte nu mai spunea bietul Macedonski!

Firea lui fantastă îl punea în permanent conflict cu obligaţiile familiale, căci avea soţie şi copii numeroşi. N'aş vrea să o trec ca o laudă, dar bietul tata, om cu multă stare în vremea aceea, era de multe ori mecenatele lui. Aşa, am descoperit după moartea tatei, în biroul său vreo 12 scrisori ale lui Macedonski prin care-l ruga stăruitor să-i împrumute o sumă oarecare „căci, cucoane X, mi-a născut nevasta un băiat pe care voiu avea plăcerea să-l botez cu numele Dumitale". După alte *trei sau patru luni*, altă scrisoare prin care tata era vestit că doamna Macedonski a născut o „fetiţă frumoasă ca o prinţesă" şi al cărei nume va fi cel al mamei mele.

Altădată, am asistat la următoarea scenă. Macedonski se plimba agitat prin odaie: era semn rău — n'avea bani. Deodată, vede pe fereastră pe un oarecare cismar care venia să încaseze banii pentru nişte reparaţii ce făcuse la ciubotele copiilor. — Vezi tu Cincinat pe acest cismar? E fost rob în casa părinţilor mei şi acum, nu numai că nu-i voiu plăti suma ce-i datorez dar îl voiu face să mă împrumute el cu ceva parale.

Intră cismarul, fostul rob într'adevăr. Se ploconeşte până la pământ, apoi: Sărut mâna, coanele Alecule! Macedonski tăcea, se făcea că nu-l vede. Sărut mâna coane Alecule! Macedonski tăcea. Sărut mâna coanele Alecule! Conu Alecu îşi ridică fruntea:

Cine este? Cine mă chiamă acum când sunt supărat?

Eu sunt, coane Alecule, cutare, cismarul. — Tu eşti mă nenorocitule? Fostul rob al generalului Macedonski? Ia spune mă netrebnicule e — adevărat că tatăl meu, generalul Macedonski avea moşii, palat şi când m'am născut eu, au asistat la botez toţi prinţii şi toţi boerii şi tu îmi ţineai pe braţe scutecele mele de mătase? — Adevărat, coane Aecule, aşa este — da din cap afirmativ pantofarul. — Ei bine mă robule să ştii că Alexandru Macedonski ale cărui scutece de mătase tu i le purtai pe braţe nu are astăzi în pungă cei şase lei pe care trebuie să ţi-i dea. Ba dimpotrivă te pofteşte să faci bine şi să-l împrumuţi cu 20 de lei. Şi bietul cizmar, lăcrămând de înduioşare, a desfăcut basmaua şi i-a dat 40 de lei. Conu Alecu i-a mulţumit cu un gest din cap şi l a concediat.

Altădată, la el acasă, într'o societate, cu ii făcusem o epigramă pe chestia unei colivii cu sticleţi, pe care o pusese în bibliotecă în locul unor cărţi pe care le vânduse. A doua zi, s'a prezentat tatei:

— „Domnule inginer", — căci aşa-l lua pe tata de sus, când simula o insultă, — fiul Dumitale domnule inginer, m'a făcut de râs aseară în faţa soacră-mi, pe mine poetul Alecsandru Macedonski, fiul generalului Macedonski. El nu ştia, domnule inginer că chiar astăzi am scadenţa unei poliţe de 500 de lei. Bine'nţeles că tata, fin precum era, a priceput şi i-a pus în mână un plic salvator.

Când punea mâna pe bani, cumpăra dela băcănii toate trufandalele. Aşa că o sumă cu care ar fi putut hrăni familia o lună două, o da într'o zi pe icre negre şi alte scumpătăţi gastronomice.

Acesta era Macedonski. Un fantast. Cred că cine s'ar încumeta să scrie viaţa lui romanţată ar face o carte de mare succes.

Apropos. Am uitat să-ţi spun că la premiera lui *Saul*, piesa pe care o scrisesem în colaborare cu el, mi-am procurat fracul dela un lăutar şi gulerul şi manşetele dela un sergent de stradă!

COŞBUC

— era un ţăran cuminte, sfătos şi bun din cale afară. El nu mă aprecia pe mine ca poet Spunea că sunt un decadent. Barim epigramele nu le gusta de loc. Acestea — zicea el — sunt flori otrăvite ce răsar într'o societate super-civilizată. Noi trebue să facem poezii epice şi ode. Altfel, eram buni prieteni.

Aşa, odată, am întârziat cu el în oraş noaptea târziu. Eu locuiam pe Batiştei şi s'a oferit să mă conducă până acasă. Ajuns în poartă la mine, m'am oferit la rându-mi să-l însoţesc şi eu până acasă la el şi tot aşa ne-am condus unul pe altul, discutând, până în revărsatul zorilor. La despărţire — el sta pe Calea Moşilor la socrul său, librarul Sfetea — îmi spune: Cincinat, ţi'nchipui că nevastă-mea o să mă certe când mă voiu duce acas' la ora asta? Deloc. O găsesc încă deşteaptă, la masa mea de lucru şi sunt sigur că mă va întreba ca de obiceiu: Dragă George cum înţelegi tu cuvântul acesta din Divina Comedia? Eu cred că ar fi mai bine aşa. Căci Coşbuc lucra atunci la monumentala traducere a lui Dante. A avut norocul unei soţii rare.

Să-ţi povestesc o întâmplare nostimă. Coşbuc era de felul lui foarte cumpătat. Nu ştiu dacă avea un viciu cât de mic, odată mi-a propus să mergem la Moşi. Mai vedem ţărani, scrînciob, ulcele înflorite — îmi zise el. Haidem!

La Moşi, am intrat într'o cârciumă din acelea improvizate şi-am băut câteva ţuici. Bietul Coşbuc s'a îmbătat numai dintr'atât. Intotdeauna când se 'mbăta — lucru rar dealtfel — plângea şi vorbea de mamă-sa. L-am urcat în tramvaiu şi a'nceput să plnângă şi să spună: Mama, biată mama! Publicul, crezând că i-a murit mama şi n'are cu ce-o 'nmormânta, a'nceput să-i întindă bani. El i-a strâns, dar la un moment dat i-a aruncat, răstindu-se: Dobitocilor, voi nu vedeţi că sunt beat?

Avea multă imaginaţie, mult haz la vorbă. Nu-i plăceau anecdotele mele franţuzeşti, le prefera pe cele indigene, chiar când erau de calitate inferioară.

Mai târziu, după ce i-a murit băiatul, bietul Badea Gheorghe s'a posomorît. Ca să uite, se ducea la Braşov şi n'a trecut mult şi s'a prăpădit.

CARAGEALE

— aprecia spontaneitatea mea. Când conducea suplimentul literar al *Epocii*, mi-a cerut colaborarea. Tot atunci a instituit el un concurs de fabule şi eu am fost cel care am luat premiul.

Nenea Iancu era de o inteligenţă superioară, plin de vervă întotdeauna şi mare amator de ţigări şi vinuri bune. Nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată beat. Rezista.

Odată, treceam pe Calea Victoriei amândoi într'o birjă. Prin dreptul Teatrului Naţional, auzim din urmă strigând: Domnule Carageale, Domnule Carageale! Oprim. Era un căpitan care începu să-i povestească cum a vrut deatâtea ori să-l întâlnească şi că e fericit că însfârşit a dat cu ochii de el.

Dar ce-aveai să-mi spui? îl întrebă Carageale.

— Vreau domnule Carageale să vă povestesc un subiect de piesă pe care aş vrea s'o scriu şi ţinearn mult să am şi părerea d-voastră. Şi'ncepu să debiteze subiectul. Carageale-l opreşte brusc: Stai, domnule, opreste! Să nu care cumva să scrii subiectul acesta că-l strici. Mână birjar! Şi l-am lăsat cu gura căscată.

Il descopeream de multe ori în Cişmigiu citind pe Télémaque. Pe clasici îi citea încă din şcoală vorbia perfect franţuzeşte şi nemţeşte şi când scria aceste limbi nu făcea nicio greşală de ortografie.

PROZA

Crainic îmi spunea că numai poeţii ştiu să scrie proză. Eu am scris o serie de studii în *Flacăra* asupra simbolismului. Am mai reprezentat două piese în proză *„Solniţa"* şi *„Epave"*. Acum pregătesc o piesă modernă pe care vreau s'o reprezint la Oradia. E luată din viaţa literaţilor.

IONEL PAVELESCU

— Fratele meu era un băiat admirabil, o fiinţă artistocrată — avea cele mai frumoase mâini pe care le-am văzut—. blând, generos, ironic, iar în epigrame amarnic. Când a murit mama, era de patru ani, se juca cu pietricele. A crescut pe mâna servitoarelor.

Trăise mult la Paris. S'a însurat rău. Soţia i-a dat sugesia morţii prin spiritism. A murit de o congestie cerebrală, lucrând la un sonet. Toată ziua îl cizelase. Era la a 14-a formă. Căci avea mare grijă pentru arta lui. Era de 30 de ani.

PREFERINŢE

Dintre scriitorii noştri, am mare admiraţie pentru Brătescu-Voineşti şi Goga. Goga mai ales pe lângă că e un mare poet şi pamfletar, e o inteligenţă şi o inimă rară.

Dintre oamenii politici, am cunoscut şi cunosc mulţi dar pentru Ionel Brătianu am avut un fel de adoraţie. Ştiu că în orele iibere, marele bărbat de stat scria sonete. Acum, pentru Grigore Iunian, am o consideraţie cu totul specială.

. . . . . .

Convorbirea noastră a avut loc într'una din mansardele Hotelului Splendid, unde Maestrul descinde când vine în Bucureşti.

Mi-a vorbit de multe alte lucruri. Despre alţi oameni pe care i-a cunoscut, despre Familia noastră Regală al cărei copil răsfăţat a fost mult timp şi care-l onorează şi desmiardă şi acum cu înaltele Ei atenţii. Mi-a mai povestit cu verva lui năbădăioasă şi alte întâmplări nostime din viaţa-i agitată, mi-a spus o mare parte din epigramele sale aşa-zise decoltate ce nu se vor scrie niciodată. M'a invitat la dejun şi mi-a făgăduit cu multă plăcere — dacă am nevoie — o prefaţă la volumul meu de catrene ce sta să apară. Mi-a dat autografe.

A fost dispus tot timpul. La sfârşit când i-am amintit de fratele domniei-sale şi mi-a vorbit de prietenii dispăruţi, poetul şi-a scos batista şi monoclul. Lăcrămă...

Am coborît în Calea Victoriei. M'a condus într'o florărie şi mi-a pus în braţe un imens buchet de miozotis. Era ultimul cadou ce-mi făcea monseniorul poet, Cincinat Pavelescu... în ziua aceia....

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 21
18 Mai 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTR... ASOCIAȚIU... SIBIU

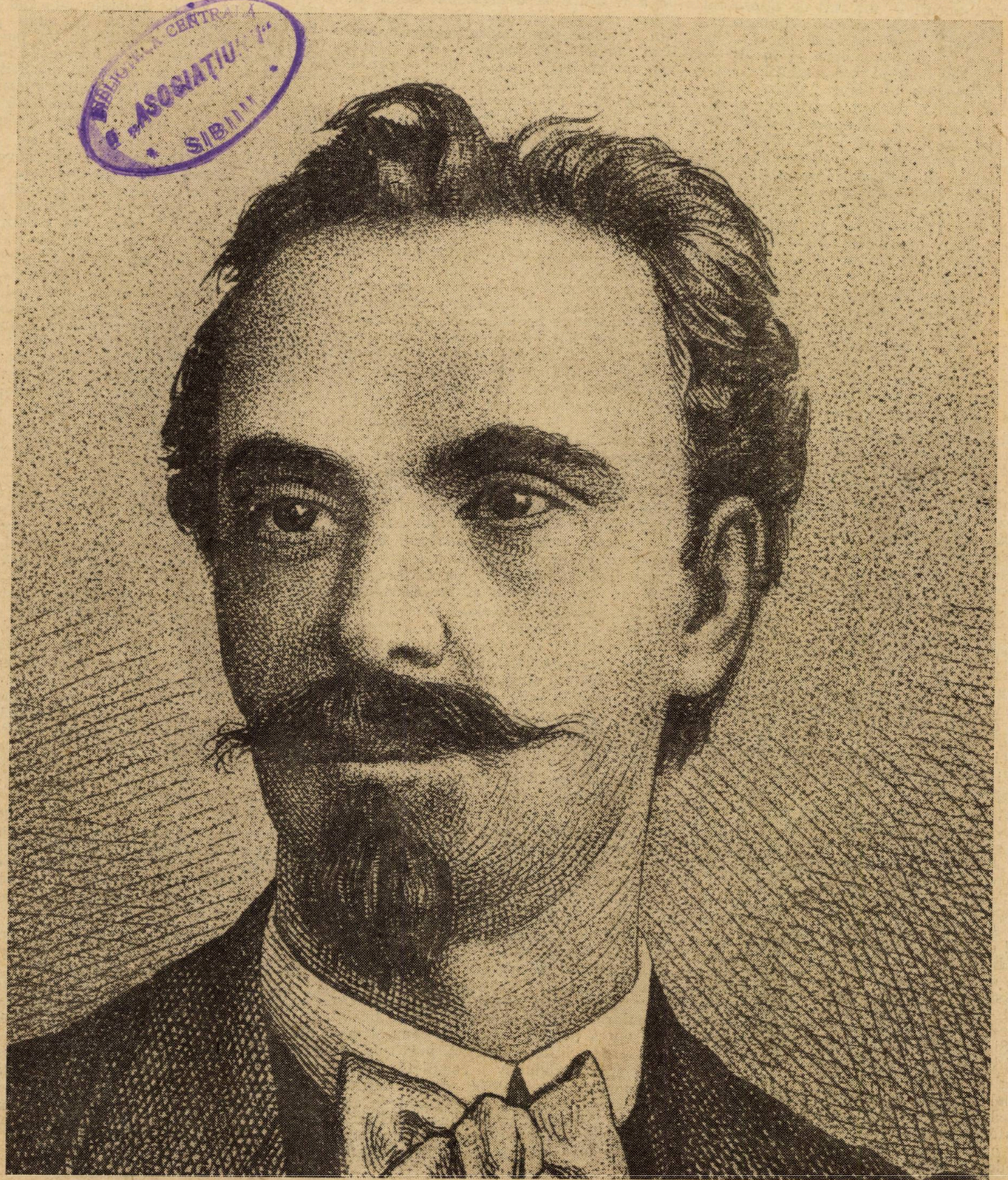

NICOLAE NICOLEANU

Ctitorii

NICOLAE NICOLEANU

de PAUL I. PAPADOPOL

Aş putea, fără îndoială intitula cercetarea de faţă: *Un necunoscut — poetul* **Nicolae Nicoleanu.** Ne găsim, prin urmare, într'un anume domeniu al istoriei literare, uneori — tot atât de înteresant şi variat ca acela al scriitorilor consacraţi, tocmai prin suprizele pe care, la fiece pas, ni le poate oferi — în aşa — numitul domeniu al necunoscuţilor scrisului românesc al căror număr, fireşte este enorm. Că printre aceştia este şi Nicoleanu nu putem îndeajuns a ne minuna, fără ca totuşi să nu putem găsi unele explicări în legătură cu această curioasă clasificare. Şi mirarea noastră este cu atât mai justificată, cu cât însuşi Titu Maiorescu îl ia ca termen de comparaţiune când vrea să scoată în evidenţă fondul unora dintre poeziile lui Eminescu. Ni se fixează în felul acesta (Direcţia nouă, Critice I, 163) locul lui Nicoleanu în poezia românească, în poziţiunea de precursor al lui Eminescu, aceasta din urmă caracterizându-se, ca fond prin aceeaş ironie amară, însă „mult mai puternică şi mai justă, dar, se va recunoaşte, o prea succintă apreciere, atât de succintă, încât n'a fost în măsură să păstreze în conştiinţa publică numele acestui răsvrătit.

Şi la aceasta se adaogă atâtea alte considerente, în fruntea cărora trebueşte pus acel al restrânsei sale opere literare, dublat de absenţa unor însemnări în întregime definitive — caracterizări îndestulătoare spre a face din el, dacă nu numai decât un precursor, adecă un primitiv, desigur un poet eminamente minor, o miniatură a unei anumite poezii româneşti. Numai aşa s'ar putea explica, din ce cauză, deşi a făcut parte din cercuri de mâna întâia (ca acela al „Junimii", la Iaşi, al „Ateneului român" şi al „Satyrului") şi s'a bucurat de încrederea unor personalităţi de primul rang (ca aceea a lui Titu Maiorescu, V. A. Ureche, C. A. Rosetti şi mai ales a inepuizabilului şi atât de feluritului Hasdeu), n'a întârziat, un singur moment, să se afunde în umbra unei uitări nu îndeajuns de justificate.

Şi la aceasta ar fi încă de adăogat: pe deoparte, modestia care caracterizează pe acest cântăreţ atât de greu de convins când era, vorba să semneze, pe de alta, gata să se refugieze (în calitate de colaborator al „Satyrul-ui") sub pojghiţa de nepătruns a celor mai stranii, pseudonime. Astfel, în legătură cu prima afirmaţie, e toată colaborarea nesemnată dela „Românul" lui C. A. Rosetti, în legătură cu a II-a, faptul de a se fi prenumărat printre Chinezii stabiliţi în România, adecă de Români, cu nume chinezeşti" cari „hotărîră să judece ţara şi oamenii, trecutul şi prezentul, rămânând pseudonimi pe hârtie, dar fiind prea bine cunoscuţi în realitate" (?)

Şi, un factor nou: forma, oarecum primitivă a acestor versuri care, de cele mai multe ori, lasă în umbră pe artist, scoţând în evidenţă mai mult pe om. E — credem — în această formă, încă unul din puternicile motive, ale necunoaşterii sale. Şi pentru a justifica această afirmaţiune, e destul să amintesc unele caractere ale acestei forme, uneori atât de elementară: versurile uşoare, o transpunere primitivă a alecsandrinului sau elegiacului francez, uneori abrupte, alteori — numai departe de a fi ajuns la desăvârşire; stilul, nu numai propriu, dar aproape cu desăvârşire prozaic, expresiunea energică, arătând multă sinceritate", dar „adesea nemăsurată, uneori chiar vulgară" (2), în fine limba plină, fie de neologisme neasimilabile ca: aură (=aer), selbă (=pădure), bele (=fiare sălbatece), ficle (=ficile), poloare, voluptate, fie de unele rămăşiţe din vocabularul eliminat al antecesorilor (deacă, pociu, etc.). Iată de ce credem că versurile lui Nicoleanu ar fi trebuit reluate, poate chiar de autorul lor, poate de vreun urmaş, migălite vorbă cu vorbă, recreate cu material poetic, îmbrăcate în haina corespunzătoare continutului lor, uneori surprinzător de nou şi universal. Şi lucrurile s'au petrecut aevea: eternul orânduitor al celor fireşti a făcut ca imediat după el, să apară un alt revoltat — nemuritorul Eminescu care a brodat pe aceeaş canava motivele nemuritoare de care şi-a legat pentru vecie numele. Unii critici literari ar putea vedea în aceasta o continuitate voluntară, o derogare dela propria-i personalitate a succesorului. Fireşte că s'ar putea riposta, pe de o parte, atribuind şi acestuia o asemănătoare formaţie psihologică, pe de alta — recomandând şi altora, atâtor poeţi moderni cari vegetează din lipsă de teme, această atitudine de ridicare artistică a bagajului literar moştenit pe care Eminescu a avut-o mai puţin faţă de Nicoleanu decât Caragiale, faţă de teatrul comic al lui Alecsandri. Ar fi o atitudine şi firească şi înviorătoare, care ar îmbogăţi scrisul românesc în plină rătăcire, cu opere în măsură să-l ridice fără să-l înstrăineze de propria-i albie. Fără să alunecăm în teoria mediului, credem totuş că revolta lui Nicoleanu împotriva unui prezent care nu-i aducea nici un fel de mulţămire, îşi avea aceleaşi rădăcini cu aceea a nefericitului său continuator.

Fără îndoială însă că şi această uimitoare asemănare dintre aceste două forţe literare atât de neegale a fost fatală celui dintâiu: era atât de natural ca prin ivirea lui Eminescu, numele predecesorului să dispară, umbrit de uriaşa personalitate creatorului.

Şi totuş n'au lipsit câteva recunoaşteri: la aceea a lui **Maiorescu** (însoţită în „Convorbiri" de 3 poezii), se adăoga studiul d-lui **O. Densuşianu** (Din viaţa şi scrierile poetului Nicoleanu) din „Noua revistă română", 1900, 1 Martie, grija pe care a pus-o d. **Mihail Dragomirescu** în popularizarea celei mai isbutite bucăţi din opera poetică a lui Nicoleanu şi mai ales acea ediţiune îngrijită, prevăzută de un studiu introductiv şi completă pe care i-a consacrat-o, în 1906, d. **G. Bogdan-Duică**, cu concursul „Institutului de arte grafice **„Minerva"** asociindu-i, în chip fericit opera de aceea a altor 2 necunoscuţi: **V. Cârlova** şi **C. Stamati**, fără să insist prea mult la acel număr din: „Revista nouă" (I, 12) în care vibrează nu atât priceperea literară, cât mai ales glasul prieteniei (St. Vellescu).

Intrucât ne priveşte credem că facem un adevărat act de dreptate, aducând în lumina conştiinţei publice un nume pe care dacă arta desăvârşită nu l-a putut lăsa nepieritor, suferinţa şi necazurile l-au înscris, de timpuriu în cartea martirilor neamului. Şi dacă în perfecţiunea artistică lui Nicoleanu nu i s'a îngăduit să se înalţe până la aceea a unui Eminescu, în suferinţă l-a ajuns şi, pe alocuri, chiar l-a întrecut. De aici nevoia adâncirii acestei vieţi predestinate, în veşnică agitaţie şi căutare a fericirii al cărei început coincide cu părăsirea pământului natal şi al cărei final constitue cea mai sfâşietoare dintre tragediile trăite rămânând ca legătura dintre cele 2 capete să fie o serie nesfârşită de încercări de a se adapta, de a se situa, de a fi productiv şi folositor, de a-şi găsi puţină odihnă şi un oarecare mediu prietenos. Numai aşa se explică din ce cauză a trebuit să schimbe atâtea oraşe şi să încerce atâtea slujbe acest nefericit care — copil încă— a fost silit să trăiască, **să se întreţie,** „dând lecţiuni de limba franceză" (2), pentru ca, mai târziu, să ajungă muritor de foame pe străzile Parisului unde bunăvoinţa prietenească nu putuse să-l mai urmeze.

Dar — mai ales — vrednic de a fi cunoscut este groasnicul, înfiorătorul său sfârşit: atins de alienaţie care-i va pecetlui suferinţa, Nicoleanu, în noaptea de 5 Ian. 1868, îşi tăiase beregata cu un briciu. Incredinţat îngrijirilor medicale, sub de aproape priveghere şi cu cheltuiala lui V. A. Ureche, el îşi va reveni, pentru un moment. Ce folos că de aici încolo, accesele se vor ţine lanţ! Negreşit că Nicoleanu nu mai putea fi ceeace fusese: mintea i se sdruncinase până 'ntr'atâta, în cât, refuzând adăpostul prietenesc, se culcă pe... culoarele Universităţii. Şi în legătură cu aceasta, repetatele internări la Pantelimon sau Mărcuţa, încheiate cu capitolul eliberării sale din cămaşa lutului, petrecut în acesta din urmă, unde, de altfel, a fost şi îngropat.

Fireşte că o astfel de vieaţă nu putea da naştere unei opere senine: prezentul este motivul permanent al nemulţămirii sale. De aici pornirea sa împotriva societăţii, a conducătorilor egoişti şi interesaţi, a contemporanilor săi, cari şi-au uitat eroii:

Nimic! Nici semnul crucii! Nici piatră [funerară
Nici cel puţin o floare plecată p'un [mormânt,
Simţirii să vorbească de cei ce nu mai [sânt!

căci, adaogă el:

...într'această frumoasă, [veche ţară,
Femeile n'au lăcrămi a plânge pe eroi,
Nici oamenii respectul virtuţii la nevoi!

pentru ca să conchidă ca un adevărat revoltat:

Vai! patria se pierde, căci inimi nu
[mai sânt!

Şi aceeaş stare sufletească revine — astfel nuanţată — şi la finele părţii a II-a:

trista nepăsare
Şi somnul ce ne ţine de moarte leşinaţi,
Plâng laurii virtuţii în noapte îngropaţi
Şi veşnica ruşine, şi cruda disperare
Căci n'avem nici morminte, pe care
[să venim
Cu umbrele străbune să plângem,
[să vorbim.

(In memoria celor căzuţi pentru patrie şi libertate).

şi când, obosit de lume —

Ai voi, călcând ţărâna unei falnice ruini
Pe altarele virtuţii să te-apleci şi să
[te 'nchini

Şi poetul adaogă plin de amărăciune—

Românie, ţară scumpă nicăeri nu te găsesc

tocmai pentru că:

tăcut
Azi pe-acest pământ
Glasul patriei române, e un glas
necunoscut.
(Dor şi jale)

Fireşte că toată această ideologie are numeroase raportări; ea dă pe faţă — în primul loc — sufletul ardeleanului căci acest pământ mai cu seamă a îmbogăţit scrisul românesc cu poezia eroismului naţional şi social. Ea corespunde însă şi unei anumite atmosfere sufleteşti — aceea dintre 1820—1860 — cu unele interesante prelungiri, care au provocat necruţătoarea biciuire a marelui Maiorescu, chiar în literatura de mai târziu. Din această atmosferă, eminamente romantică, au ţâşnit unele vibraţiuni din I. Văcărescu, B. P. Momileanu, V. Cârlovă, Eliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu şi A. Mureşianu. Fireşte că oricâte asemănări i-am găsi nu putem vedea în Nicoleanu înrâurirea unuia sau altuia dintre aceştia — dar pe toţi ca ecoul acestei atmosfere politico-literare dictată de situaţia ţării noastre ca şi de poezia care ne era familiară: Credem însă că raportarea cea mai preţioasă e alta: prin această profundă nemulţămire patriotică, prin desgustul pentru un prezent lipsit de ideal şi admiraţia pentru trecutul impunător — Nicoleanu se înscrie, din capul locului, printre închinătorii „Junimii", la înfiinţarea căreia ar fi colaborat, şi ai „Convorbirilor literare", în care — din oficiu — i s'au publicat 6 bucăţi şi printre premergătorii — cel mai însemnat — ai lui Eminescu, care, fără îndoială, e mult mai limpede, mai pur, mai unitar — cu un cuvânt: „artist în toată puterea cuvântului", dar tot atât de nemulţumit, tot atât de întors spre trecut (Epigonii, Scrisoarea a III-a). Fireşte că apropierea ar fi mai completă, dacă ne-am gândi la aşa numitele postume ale lui Eminescu, în care expresia e mai puţin căutată, pornirea în afară de domeniul artei. Şi-atunci — locul lui Nicoleanu ar fi — uneori aici: un antemergător care, adesea, păşeşte atât de fericit şi de sigur.

Dar personalitatea scriitorului Nicoleanu nu se limitează la aceste producţiuni elegiaco-satirice; lor li se adaogă unele încercări de odă: La râul Moldova, La Craiova, Bătrânul, Adevăraţii aleşi — în care, deopotrivă, elementele satirice abundă.

Şi dacă mai doriţi un corespondent, gândiţi-vă că usturătoarele adevăruri pe care le spune Nicoleanu (şi în versuri şi în proză) despre femee, se regăsesc cu aceeaş vehemenţă (ca şi antisemitismul său) în Eminescu şi — mai ales — în Haşdeu. De astă dată lucrurile s'au petrecut sub influenţa „Satyrul"-ui a cărui atitudine era eminamente negativă. Iată-l, prin urmare, pe Nicoleanu, făcând două minuni: pe de o parte, pe aceea a legării poeziei trecutului cu a unuia dintre „epigoni", pe de alta, a împăcării celor două tabere — Haşdeu, Maiorescu — prin concentrarea în sufletul său a preocupărilor unuia şi altuia.

Fireşte că s'ar mai putea vorbi despre poezia de dragoste a lui Nicoleanu, tot atât de dezolantă, uneori, despre portretele de gingăşie feminină pe care ni le dă, (O victimă), despre explosiile sale sentimentale (atât de variate), despre descripţiunile de natură atât de îmbibate de imagini, de cele mai multe ori, romantice (Suvenirul unei întâlniri). Mă voiu opri — un singur moment — la poezia „Plâng" în care — vorbind despre sine — spune:

...am fost din leagăn predestinat
Şi-mi duc durerea din loc în loc
Şi nicăerea să n'am noroc.

au numai atât, dar tot ceeace vede contribue la sporirea acestei dureri. Dar cum firea nu poate fi schimbată, poetul va continua să plângă :

Până'n momentul necunoscut
Când braţul morţii va sfărama
Pe patu-mi rece, jalnic, tăcut
Lanţul ce ţine sufletul meu
Să guste pacea lui Dumnezeu!

E, fără îndoială, o sentimentalitate de-o duioşie sfâşietoare care contribue de minune la circumscrierea acestui valoros necunoscut al poeziei româneşti care, dacă a dat atât de puţin, este şi din cauza scurtei sale existenţe pământeşti, iar dacă n'a realizat mai armonic, dacă n'a putut ajunge la mai multă desăvârşire artistică este din cauza nelimpezirii literare, a intervenţiei omenescului şi a vieţii prea sbuciumate în tovărăşia cărora a trecut.

Oricum ar fi Nicolae Nicoleanu, va continua să intereseze ca un cântăreţ al durerii personale şi naţionale, ca un precursor valoros şi vrednic de cinstire.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut în Cernatu Săcelelor, lângă Braşov, la 9 Martie 1833 (după afirmaţiunea prietenului său, actorul St. Velescu), 16 Martie 1835 (după aceea a d-lui prof. G. Bogdan-Duică). Despre părinţii lui, acesta din urmă afirmă că erau oameni de frunte, aveau casă în piaţa satului şi-i chema Tomoşoiu, nume pe care îl va fi deţinut un timp foarte scurt, şi, poetul nostru, numit „pe-atunci Neagoe". (1).

Fapt sigur e că, la 1848, întreaga familie trece în Romînia „fugind de frica ungurilor revoluţionari, cari pârjoliseră Ţara Bârsei". Rămâne — pentru puţin — la Ploeşti; trece la Buzău unde era episcop Filotei „un văr sau unchiu al său". Pe la 1849, profesorul V. Caloianu l-a înscris în colegiu la Craiova. Cam în timpul acesta începuse să scrie versuri, „pe care şi le recita cu plăcere la oricine voia să-l asculte" (2). De aici epitetul de **poetul Nicoleanu**, sub care era cunoscut, deşi, până atunci nu publicase nimic. Nu e mai puţin adevărat că, pe la 1855, se făcuse astfel cunoscut: „încercările lui poetice erau purtate din mână în mână, prin Craiova" (2).

Inainte de Maiu 1858 pleacă la Paris să-şi completeze studiile susţinut de câţiva prieteni bogaţi şi cari, numai după 2 ani, îl vor părăsi. In astfel de condiţiuni, în Sept. 1861, e nevoit să se repatrieze. In Bucureşti, ziaristul C. A. Rosetti îl numeşte corector la „Românul", al cărui colaborator şi redactor va deveni în curând, alături de marile figuri ale scrisului românesc: Winterhalder, C. Bolliac, C. A. Aricescu, etc.

In 13 Sept. 1862, sub ministerul principelui A. Cantacuzino e numit aspirant în birourile comisiunii pentru confecţionarea rolurilor", iar după 3 luni, inspector în judeţul Roman.

La 27 August ministru de instrucţie, N. Creţulescu, având ca director general pe V. A. Ureche îl numeşte director al liceului şi internatului din Iaşi unde-şi regăseşte vechii prieteni dela Paris : Cislianu, Mârzescu, Maiorescu. Rămâne în acest cerc al viitorilor convorbiri-şti până la 23 Iunie 1865, când e numit cap al secţiunii lucrărilor publice în direcţiunea generală a Arhivelor Statului. In Iaşi ia parte activă la întemeerea „Junimii" cu al cărei şef şi critic era împrietenit mai dinainte — în Bucureşti" (1) — lucru care-l determină să-şi publice un modest volum.

La 25 (după St. Vellescu: 2. III) ministrul instrucţiei C. A. Rosetti, având ca secretar general pe acelaş V. A. Ureche, îl numeşte revizor şcolar în jud. Iaşi, Vaslui, Fălciu La 30 Aug. 1867, revine la Bucureşti în calitate de cap al diviziunii şcoalelor din ministerul Instrucţiunii, iar la 9 Aug. acelaş an ca secretar al direcţiunii Arhivelor. In Bucureşti desfăşoară o bogată activitate, culturală şi literară ' ca fondator al *Ateneului Român*, al Societăţii pentru învăţătura poporului, al Societăţii de arme, gimnastică şi dare la semn, de colaborator al **Satyrul-lui** lui Haşdeu. E numit redactor al revistei **Ateneului român**, cu Haşdeu şi Eşarcu; „ca secretar în secţia ştiinţelor morale şi politice", şi, apoi, conferenţiar. La **Satyrul** are colegi pe I. M. Bujoreanu, C. Stăncescu, I. C. Frunzescu, A. Holban, St. Vellescu şi B. P. Haşdeu unde semnează: Sanhurang-Ki şi Tschao-wan-Ki.

La 1 Ian. 1868 fu isbit (pe când petrecea onomastica lui V. A. Ureche) de boala ce-l va omorî după aproape 3 ani.

Scrieri:

1. Poesii de N. N., Iaşi 1865;
2. Poesii, ed. II-a, Buc. 1888;
3. Poesii (bibl. Şaraga), ed. III (cu o prefaţă de Iacob Negruzzi);
4. N. Nicoleanu (poezii şi proză); Vasile Cârlova şi C. Stamati (poezii şi proză). în „Bibliioteca scriitorilor români", sub îngrijirea d-lui G. Bogdan-Duică, Buc., Minerva 1906. Este ediţiunea cea mai completă. Conţine: 43 bucăţi în versuri şi 5 în proză, Cronică teatrală ; Situaţiunea, Femeea, Oameni cinstiţi, Despre influenţa lecturii romanelor străine (după G. Bogdan-Duică şi St. Vellescu).

P. I. P.

1) Confer. ed. Bogdan-Duică;
2) St. Vellescu în „Revista nouă" I, 121.

poezie

VICTOR EFTIMIU

LUI MIHAIL EMINESCU

Tu ce'n ritmul melancolic al baladei populare
Ai cântat durerea noastră dela munte pân'la mare,
Dela Nistru pân'la Tisa,—dormi în pace în mormânt,
Dormi în pace somnul dulce, legănat de teiul sfânt.

Cântăreț al suferinții, al minunilor trecute
Intr'a îngerilor lume liniștit acuma du-te,
Căci necazurilor vieții le-ai adus un sfânt prinos
Strai de marmoră și aur — versul tău armonios.

In zadar cerusi în viață o lumină să s'arate
Când slăveai albastra noapte din privirile-adorate
Dar acum, acum te chiamă în iubirea lor dintâi,
Visătoarele copile ce te țin la căpătâi...

Nu simți tu, în nopți cu lună, cum s'adună, pe'ndelete
Feți-Frumoși cu păr de aur, sburători cu negre plete
Voevozi, fecioare albe, ce-ți roiesc lângă mormânt ?
Nu-ți aduce glas de bucium blânda batere de vânt ?

Ca un stol de corbi trecură desnădejdiile grele...
Vin la teiul tău acuma somnoroase păsările
Să-și ascundă, subt aripă, obositul căpușor,
Ca și ele, dormi în pace somnul dulce, somn ușor.

Dormi în pace ! Dulci iluzii vor veni să te'mpresoare.
Or să-ți cânte de departe singuratice isvoare,
Iar pădurea murmura-va : „numai eu știu să te-ascult,
O, Rămâi ! Rămâi la mine ! Te iubesc atât de mult !"..

Te iubim și noi atâta drag copil al suferinții !
Și precum odinioară, cu evlavie, părinții
Își plecau trudita frunte la picioarele lui Crist
Noi slăvim acum, poete, chipul tău frumos și trist !...

Noapte bună... noapte bună !... Universul tău de gânduri
N'a fost scris să-l nimicească învelișul cel de scânduri.
El împarte înstelarea-i din hotar până'n hotar
Preamărind pe cel ce fuse Impărat și proletar !

POEM DECOLORAT

E gîndul mohorît de vis.
Răsună'n depărtare stol —
Un stol de gânduri în abis,
Și'n inima de bronz, un gol.

Se pierde noaptea'n flaut clar,
Și triluri de priveghetori
Aprind pe-al cerului hotar
Visări pe drum de albe zori...

O negură în roz opal
S'a fost lăsat pe văi de vis,
Te-aștept pe-al sufletului mal,
Te chem c'un trandafir ucis.

N. IONESCU-BONTAȘ

P S A L M

Mi-e duhul gol de duhul Tău, Prea-Sfinte,
Și'n simț îmi mor aducerile-aminte,
Iar viul strâns în zâmbetul rămas
Își dibuește 'n tremur nou popas....

Te-aștept și simt că ai să vii odată,
Innalt în cuget și'n minunea toată,
Și ai să picuri viu miraj de stele
In candela mimicniciei mele.

Ci truda va svâcni atunci, cuprinsă
In sborul orb de flacăra aprinsă,
Și-Ți va brodà cu cearcăn de 'mbiere,
Prinos născut, din râvna-mi ce Te cere.

Și-atât voi fi apoi: o melodie
Șoptită celor ce nu vor s'o știe,
Iar celor cari o milcue cu vrere:
O notă, doar, și-o pauză 'n Tăcere.

AUREL CHIRESCU

APUS DE SOARE

Se înroșește-apusul și soarele dispare,
Săgeți de aur pline, pe dealuri aruncând,
Reîmbrăcând în visuri, duioasa înserare,
Cu scârțâit de puțuri, cu mugete, și cânt....

Boi blânzi, cu-a lor privire, dulceagă, liniștită,
Cu mers domol, cu capul, plecat în spre pământ,
Păsesc cuminți alături, pe calea prăfuită,
Cătând mereu spre casă, mugind, din când în când.

Din luncă, depe miriști, oițele se-adună ;
Se 'ntorn dela pășune, mânate în spre sat
In clinchet de talangă, ce 'ncetișor răsună,
Pierdut în adâncimea, tăcutului 'n serat.

Cu 'ncetul ziua moare... doar luna blând zâmbește
Trecând ca o regină pe cerul înstelat ;
Ca să-și admire chipul, în apă, lung privește,
Jucând cercuri de aur, în râul tremurat.

FLORICA SILVIA ATANASIU
Elevă cl. VI-a

SALBA SFINTEI

de N. PORA

După o iarnă săracă în omăt şi pustiită de sbuciumul vântoaselor aducătoare şi risipitoare de nouri, se arătă soarele blând al lui Aprilie, trezind din somn firea întreagă.

Curând verdele firav al lanurilor viitoare îşi desfăcu podoaba, sub cerul străbătut de nouri bulbucaţi ca nişte cimpoaie uriaşe şi repede împinşi aiurea, fără să-şi aştearnă belşugul nicăeri.

Se întinse năpraznic seceta, pârjolind totul în voie. Nici un strop de ploaie nu mai potoli arsura ţărânii uscate şi numai crăpături.

Nu mai ştiau bieţii plugari ce să facă

Ziua întreagă stăteau cu ochii în zare, tăcuţi, morocănoşi, ori tolăniţi pe prispă, loviţi par'că de cine ştie ce boleşniţă.

Din toropeala aceasta de moarte îi trezi în dimineaţa din Vinerea Mare glasul de aramă al clopotelor dela biserica lor, din marginea satului.

♣

Biserică, vorba vine. Că străvechea casă a Domnului cu umilă-i înfăţişare de rămăşiţă şi semn al altor vremi, cu pereţii-i de blănd de gorun, putregăiţi şi roşi de cari şi cu coşcoveala tindei sărace, cu pereţii acoperiţi de viziunea de Apocalips a „Pedepsirei în focul cel neadormit al Gheenei" închipuită de bigotismul zugravului de acum două veacuri — povestea tot ce văzuse şi prin câte trecuse de atâta amar de vreme.

Acolo, în tinda ei înegrită şi în altaru-i gata să se prăbuşească, veneau oamenii să-şi ascundă copilele, când năvăleau poterele de arnăuţi, mustăcioşi şi fioroşi ca nişte gealaţi.... Şi tot aci, în sânul bietei bisericuţe, scăpată Dumnezeu ştie cum de furia vrăjmaşilor cari ardeau tot în calea lor, de bucurie că-i făcuseră de petrecanie celui ce înălţase steagul albastru al libertăţii acestei ţări, aci îşi găseau loc de scăpare cu toţii în clipe grele.

Insă vremile turburi dacă trecuse, urmele lor nu putură să fie şterse. Iar bisericuţa a rămas mai departe, cum fusese din capul locului, cu toate că de mult nu se mai pomeneşte în cuprinsul Calicenilor de vreun gospodar neînstărit.

An cu an crescuseră gospodăriile bogate, cu case clădite în lege, ca la târg, acoperite cu olane sau cu tablă, şi cu acareturi bine rostuite, de le râdea inima Calicenilor văzând cum se opreau drumeţii, dându-se jos din automobile şi uitându-se cu drag la căsuţele şi întocmirile lor.

Numai de casa Domnului nu se îngrijeau. Numai alcătuirea ei săracă nu se mai potrivea cu înfăţişarea târgoveaţă a Calicenilor. Barem turla, un pic înclinată, închipuia pe înoptate o arătare ciudată de făptură amărâtă, căutând par'că să-şi ascundă faţa sub marginile pălăriei pleoştite, par'că ruşinată de înfăţişarea ei jalnică, în mijlocul unor feţe alese şi mult prea grijulie la îmbrăcămintea lor.

Aşa era şi întârzia, ca o arătare a unor vremi de urgie şi ca un adevărat anachronism, bătrâna bisericuţă din Caliceni.

Preotul, de abia venit de câţiva ani, teolog tânăr, cu sufletul stup de năzuinţe de prefacere şi propăşire şi dornic să ridice credinţa strămoşească la acelaş nivel ca în toate ţările civilizate — cu mare caznă şi mai mult cu anasâna izbuti să puie la cale şi să pornească clădirea unei noui biserici, mai în inima satului şi mai pe potriva stării bune a sătenilor.

Umblă singur cu pantahuza, de abia apucând, de ici şi de colo, să rupă câte o firfirică.

Cei mai mulţi se împotriveau făţiş.

— La ce să facem alta, dac'o avem pe asta ?!

Părintele dădea din cap amărât şi desnădăjduit.

— Lasă, părinţele, nu te supăra, că de prohodit ne prohodeşti şi-n asta, aşa cum e şi p'ormă or veni ăi de după noi ca să facă alta mai frumoasă şi mai arătoasă.

— Din firfirica săracului şi din talantul bogatului se 'nalţă casa cea fără prihană, în care sălăşlueşte însuşi Domnul Dumnezeul credinţei noastre, le răspundea preotul.

Par'că ar fi propovăduit între surzi aşa nu-l ascultară şi nu-l înţeleseră.

Cu mare amar deabia puse temeliile noului lăcaş al Domnului, fără să mai poată izbândi nimic, zidurile încremenind aşa, de un stat de om, ciugulite de vreme rea şi de bicisnicia Calicenilor, cari se ciondăneau cu stâlpul bisericii, ori de câte ori dădeau ochi cu el.

Preotul nu se putea ţine să nu-i mustre:

— Frumos vă şade, n-am ce zice, să staţi fără Biserică !

— Da' asta care-o vedem în fiinţă ce e ?— îndrăznea vreunul.

— Ce, ne cade 'n cap ? — adăoga altul.

Omul altarului se întorcea spre hulitor:

— Nu cârti împotriva lui Dumnezeu, că te-ajunge cuvântul lui !

Şi-apoi depărtându-se :

— Sat mare de oameni chiaburi şi fără locaş divin cum se cuvine ! Mai mare ocara !

♣

Stăpâniţi de-o teamă nelămurită se apropiau calicenii de bisericuţa de pe gruiul dela marginea satului. Se aşteptau la cine ştie ce din partea preotului. Curând se întinse însă vestea adusă de taica părintele : veneau cu sfânta dela Argeş, ca să facă şi în Caliceni slujbă pentru ploaie.

Şi sătenii pătrunşi de o evlavie necunoscută se închinară la icoana sfintei din bisericuţa lor, îndreptându-se apoi, pâlcuri, pâlcuri, după preot, ca turma după păstor, spre capătul celălalt al satului, de unde să zărea venind cu praporele în frunte procesiunea cu sfintele moaşte.

Ce a venit mai apoi a fost numai ceeace rămâne pururi curat şi ascuns în adâncul sufletului omenesc şi creşte deodată, se înalţă ca o flacără şi dogoreşte în preajmă stăpânind şi uimind deopotrivă — tăria credinţii.

Sătenii dădeau în genunchi, cu chipurile iluminate, aiurite par'că, în faţa raclei de argint cu sfintele moaşte. Unii apucau să se ridice de pe marginea drumului, unde se aşternuseră, invocând numele sfintei şi după ce apucau să sărute racla, picau iarăşi jos, cu feţe de estatici, cu ochii aţintiţi în văzduh, implorând-o :

— Sfântă Filofteio, fie-ţi milă de noi, păcătoşii !

— Sfântă curată, ajută-ne ! Scapă-ne de pacoste !

Iar un glas se ridica stăpânind murmurul :

— Prea curată Fecioară, mântueşte-ne şi întinde blagoslovită mâna ta asupra noastră păcătoşilor, şi asupra ogoarelor, tu care-ai îndestulat fiarele codrilor şi păsările cerului !

Şi un alt glas încheia, adânc :

— Tu, nevinovato, scapă-ne de foamete! Tu care ţi-ai dat altora merticul de la gură, dărueşte-ne şi nouă un pic din belşugul cerului.

Glasurile preoţilor îşi împreunară ruga, sub arşiţa soarelui ce aprinsese obrajii şi învăluia sfintele odăjdii în raze de aur ce sclipeau licăritoare ca şi racla cu sfânta, prefăcută de soare într'un bulgăre de lumină orbitoare.

Procesiunea se opri, între ogoare, iar purtătorii raclei lăsară jos sfânta lor povară.

Şi-n vreme ce rugăciunile se tâlcuiau, fierbinţi, stăpânite de adâncul credinţei, mulţimea cuprinsă de o evlavie fără margini, căzu la pământ, târându-se smerită, cât mai aproape de tapşanul pe care era racla cu sfintele moaşte.

Şi soborul preoţilor urmă curata tâlcuire, glasurile ridicându-se, unindu-se în înalt, subţiri, pierzându-se în văzduh — ca şi fumul de tămâie ce se resfira albastru din cădelniţe.

Apoi urmă o clipă de tăcere, după care un preot bătrân, adus puţin de spete, tălmăci în genunchi viaţa spăşită a sfintei făcătoare de minuni, istorisind smerenia ei fără de seamăn şi focul sacru de care era cuprinsă când îşi lua merticul şi-l dădea bătrânilor călugări dintr'un schit din apropiere de coliba lor, ca şi oricărui drumeţ ce se abătea pe la uşa lor.

„Zi cu zi copila binecuvântată îşi împărţea neasemuita-i pomană, până ce, odată când tatăl său, lemnar, o aştepta flămând în pădure şi o văzu că vine cu mâna goală — că fiertura şi mămăliga le dăduse la nişte calici — cum stătea cu securea în mână, se îndârji fără potrivă şi năpustindu-se asupra copilei, îi reteză braţul drept dintr'o lovitură.

„Ţâşni sângele, gâlgâind ; însă copila blagoslovită nu se văită şi nici nu vărsă o singură lacrimă, necârtind împotriva celui ce-i dase zilele şi căţând numai trist la el...

„Şi atunci, minune ! o rază mai albă şi mai strălucitoare ca fulgerul despică bolta frunzişului, de mai să-l orbească pe lemnar, carele şi pică la pământ ; — iar când îşi ridică faţa din ţărână, îşi văzu copila zâmbind, iar braţul ce-i picase jos în balta de sânge, se aburcase singur de umărul ei, lipindu-se la loc, de par'că nici nu s'ar fi clintit vreodată d'acolo..

„Omul se închină smerit, dându-şi seamă că-i minunea lui Dumnezeu : iar copila dăruită cu harul divin, se duse la o chinovie, unde îşi toarse zilele în faceri de bine şi minuni fără de număr, vindecând bolnavii, mântuind de rele lumea şi păstrându-şi obiceiu ei prea curat — dând de mâncare la pasări, care îi ciuguleau firimituri din palmă, şi hrănind fiarele sălbatice, care se apropiau supuse de ea, primindu-şi hrana din mâna ei..."

Credincioşii îşi înteţiră rugăciunile :

— Sfântă curată, îndură-te de noi !

— Prea milostivo, izbăveşte-ne !

— Neprihănit-o, mântueşte-ne !

Strigătele de implorare se auzeau mereu printre sughiţuri spasmodice şi invocările

cucernice ale gloatei stăpânite de evlavie.

Slujitorii altarului de-abia mai ţineau piept mulţimii care umbla să-i aştearnă la pământ, îmbulzindu-se, care de care, să sărute racla şi o icoană făcătoare de minuni a sfintei.

Ca sub puterea unei credinţe fanatice sătenii şi sătencele se repezeau la icoană, dând buzna, unii peste alţii, sărutând-o fieşte care şi făcând astfel să sune într'o licărire de clopoţei cereşti, galbenii din salba bogată agăţată la gâtul sfintei de cine ştie ce bine credincios mântuit dintr'o grea cumpănă de făcătoarea de minuni.

Din grămadă, împins de şuvoiul mulţimii, se apropie de icoană şi Ioniţă Clăpăug, butnarul satului, ai cărui ochi prostănaci se holbară la vederea salbei ce licărea în soare şi zuruia la gâtul sfintei.

Năuc, cu gura căscată şi cu privirile nimite ce i se aţintiră sfredelitoare pe bogăţia dela gâtul sfintei, aşa încremeni câteva clipe, curgându-i năduşcala în picuri mari, până ce-l împinse grămada lângă icoană şi-şi lipi buzele şi el de lemnul înegrit.

Şi-apoi gâlgâiala de lume îl împinse la o parte, în vreme ce în auz îi suna mereu clinchetul galbenilor, pe care îi şi vedea cu ochii închişi, mari, rotunzi şi lucitori, lucitori.

Slujba se sfârşi şi când să pornească procesiunea mai departe, nici n'apucaseră bine s'ajungă prin dreptul bisericuţii că, din adâncul zărilor despre munte, răsună bubuitul prevestitor al ploii.

De teamă să nu-i prindă ploaia pe drum, se adăpostiră toţi pe unde putură, după ce duseră în biserică racla cu sfintele moaşte şi icoana făcătoare de minuni.

Ploaia şi porni, mai întâi înceată, în picuri mari, apoi, sub coviltirul de tăciune al norilor ce cuprinsese cerul întreg, se deschiseră toartele tăriei, pornind să plouă aşa cum nu se mai pomenise de mult, căzând apa în trâmbe dese şi repezi, ca dintr'o vultoare.

Lumea se închina în tăcere, uitându-se la pârâul în care se prefăcuse drumul şi şoseaua de îndată ce se umpluseră şanţurile de o parte şi de alta.

Ca'n Vinerea Mare uşa bisericei era deschisă, dată de perete. Iar baba Floarea a lui moş Cepeleag, unde o prinsese ploaia cu gâştele în preajmă, îşi târî paşii pe priporul casei Domnului, intrând în tindă şi închinându-se se prăvăli la pământ ca orbită de un fulger şi apoi asurzită de răzbubuitul unui trăznet năpraznic ce zgudui sfântul lăcaş din temelie.

— Maica Domnului, sfântă Fecioară, îndură-te de noi! — îngână bătrâna, în vreme ce trecu pe lângă ea, repezindu-se afară, în ploaie, un om cu capul gol, fugind cât l'ajutau puterile. Insă, după felul cum îşi târâia un picior, schiopătând şi sărind ca un ţap, bătrâna recunoscu pe Clăpăug butnarul.

După vreun ceas de ploaie cu găleata, cerul se limpezi, înseninându-se deabinele, iar cetele de nori porniră repede, ca nişte corăbii cu pânzele 'ntinse şi gonite de bătaia vântului.

Si-n mirosul proaspăt al pământului reaván şi în piruitul vesel al păsăruicilor, ce se înălţau în slavă, mulţumind par'că şi ele cerului, toată lumea înveselită nu mai ştia ce să facă de bucurie.

*

Pe la toacă se pregăteau să ia racla cu sfintele moaşte, prapurul şi icoana, şi să pornească mai departe.

Părintele Isopie intră cel dintâi în biserică, închinându-se cucernic la icoane, sub privirea celor ce apucaseră racla cu sfintele moaşte s'o scoată afară.

Dar când să sărute icoana sfintei făcătoare de minuni, privirea i se păinjeni şi îşi simţi picioarele tăindu-i-se, par'că.

De-abia putut să îngaime:

— Salba, unde-i salba sfintei?

Se cruciră toţi cei din biserică, tot aşa cum se închinară cuprinşi de spaimă cei ce veniseră cu racla, preoţii şi norodul, când se află de făr' de legea nemai auzită.

Vestea se întinse repede în tot satul, de prin toate casele eşind câte cineva şi îndreptându-se spre biserică, să vadă şi să se încredinţeze de cele petrecute.

Numai de sub şopronul plin de buţi, boloboace, ciubere, de doage, cercuri şi unelte ale lui Ioniţă Clăpăug nu se clinti nimeni din loc.

Muierea îl lăsase, că se îmbăta de-şi pierdea şi puţina minte ce-o avea, şi apoi venea acasă şi o bătea până o stâlcea, 'năsând-o mai mult moartă decât vie.

Nici un ucenic nu se lipise de el şi de nevoie, trebui să le facă toate singur, ca un neom ce se afla şi el pe lume, făcând umbră pământului.

Iar acum, cu privirile aiurite, stătea zăpănc, pe scăunaşul lui cel dogăresc iar când şi când şi-arunca privirea înfricată spre colţul unde era linul acela mare al lui Iordake, unul din cei şapte cârciumari ai satului şi cel mai bogat din ei.

Rânji apoi mulţumit. Acolo, i-a pus bine. Şi nimeni nu l-a văzut. Nici nu-l ştie nimeni. Nici duhu. nici pământu'!

— Dar baba din tindă? — îl muşcă de cuget un gând.

— Cine era baba? Cine n'aiba o adusese acolo pe ploaia aia?

— Nu m-a văzut, nu m-a văzut! îngână, încredinţându-se că nu-l poate da de gol.

— Ihî! mai făcu şi zâmbind mai dete o târcoală colţului ştiut numai de el, şi apoi, fără şovăire se îndreptă spre cârciumă.

Tocmai pe înserate, după ce mai dete o raită prin ograda lui, în neştire porni într'acolo, spre gruiul către care se îndreptau şi alţi săteni. Il îndemna să se ducă acolo nu-şi dădea seama cine. Şi se supuse.

Intră în biserica plină ochi şi îmbâcsită de căldura şi fumul nenumăratelor lumânări aprinse de evlavia gloatei.

Ameţit cum era, par'că îl toropi deabinele aerul d'acolo închis şi încins.

Tocmai plecaseră oamenii cârmuirii veniţi ca să cerceteze. Nimeni nu putuse să le dea nici o lămurire. Salba pierise în timpul furtunei, când nu era nimeni în biserică.

Cine să se ducă cu gândul că ar fi putut fi făptuită o asemenea nelegiuire în biserică, în Vinerea Mare!

Se încreţea carnea pe oameni de spaimă.

Iar părintele, bietul părinte Isopie cu inima frântă se îndreptă spre altar, punându-şi sfintele odăjdii, pregătindu-se să înceapă

Cu mâna tremurătoare apucă lanţurile cădelniţei în care mirezmuia tămâia pe cărbuni: însă cădelniţa-i pică din mână şi cărbunii încinşi se vărsară pe podea aprinzând scândura într'un colţ în care se vărsase un clondir de untdelemn peste zi.

—Semn rău! semn rău! — cobi printre dinţi Hristache paracliserul, care se repezi cu un făraş, adunând cărbunii.

Şi către un cârd de babe de lângă altar:

— Ia mai căraţi-vă d'acilea! Nu vedeţi că s'a vărsat cădelniţa?

Părintele se uită trist la el, făcându-i semn să tacă.

Şi apoi, dregându-şi glasul, rosti îndurerat:

— Fiii mei, ca părinte al vostru sufletesc ce mă chem că sunt; mai înainte d'a începe slujba Sfântului Prohod, cată să vă fac o întrebare. De ştiut, ştiţi cu toţii de ce-i vorba. Asemenea fără de lege nu s'a pomenit. Şi cu ruşine mare, cu anaftemă şi afurisenie îl apasă soborul clericilor pe cel ce a cutezat să fure sfânta!

Dar mila lui Dumnezeu este fără de margini, dacă făptuitorul nelegiurei se căeşte şi stăpânit de cugetul curat iese din grămadă, vine acilea lângă mine — că el este d'aici, din satul nostru! — şi în faţa tuturor îşi mărturiseşte fapta.

„De cum se mărturiseşte, fapta lui îi este iertată! Şi Dumnezeu îl primeşte la sânul său!

„Haide, suflete întors la sânul lui Dumnezeu, vino şi mărturiseşte!"

In el se dete luptă grea. Ajunsese aproape de masa cu sfântul epitaf. Asculta şi se pătrunse de cuvintele preotului.

Ii venea să se repeadă în faţa altarului, acolo, lângă el şi să-i mărturisească adevărul:

— Da, părinte, eu am furat salba!

Insă, în neştire, îşi desfăcu şi îşi scutură sufletul de sub privirea ce-l ardea, scrutându-l până în adâncul cugetului, iar ochii i se aţintiră pe flacăra galbenă a unei lumânări.

Limba aceea de foc auriu îl duse cu gândul departe d'acolo, spre celalalt capăt al satului, oprindu-se în colţul cel tainic de sub şopron, zărind aevea galbenii rotunzi şi lucitori de-i luau ochii.

Acum erau ai lui. Cine i-i mai putea lua?

Lăsă capul în jos. Şi nu se clinti din loc.

In tăcerea adâncă ce domnea în sfântul locaş, neauzindu-se decât sfârâitul vreunei lumânări pe sfârşite, se înalţă deodată ameninţător glasul de tunet al preotului:

— Dacă nu, pedeapsa cerului cadă asupra lui!

In acea clipă, şi ca o consfinţire a celor ce rostise cuvântul adevărului, o limbă de flacăre luci în aer, încolăcindu-se pe o coroană agăţată deasupra mesei Sfântului Epitaf. Şi-n alte cîteva clipe flacăra pâlpâi pe întreg rotogolul coroanei, cuprinzând şi altele şi picurii de foc alunecând şi pe masa sfântă, sub ochii îngroziţi ai credincioşilor înlemniţi de spaimă.

Iar ceeace a mai fost să fie, trece dincolo de hotarele a tot ce poate să-şi închipuie biata minte omenească. In câteva minute, şi mai înainte de a se fi putut dumeri bietele făpturi ale lui Dumnezeu de cele ce se petrece cu ele, întreaga biserică de lemn se prefăcu într'o văIvoare şi un jeregaiu apocaliptic, prefăcută într'o groaznică făclie, în a cărei flacăre se topiră, în ţipete şi urlete de fiare, pereţii sfântului lăcaş şi toţi cei ce se aflau în el.

Si astfel, sună trista legendă, un sat întreg trebui să ispăşească, prin foc şi pară, ca în străvechea Gomoră, fapta celui ce profanase sfântul lăcaş.

N. PORA

CIUPERCA DE PIVNIŢĂ

— DIN AMINTIRILE UNUI POLIŢAI—

de CONST. RAULEŢ

Campania întrepr'nsă de un ziar, a cărui „ediţie specială" se afla pe masa berăriei, împotriva brutalităţ i jandarmilor rurali, l'a hotărît pe nea Nae, fostul poliţai, să povestească reporterilor „Istoria minunată a diamantului negru, — cum numea el „afacerea" ce i-a dat pr'lejul să cunoască o adevărată „ciupercă de pivniţă".

— Turcul sărac, a început nea Nae încruntat, este cel mai mai cinstit om pe pământ ; iar cel mai bogat, cel mai mare tâlhar — un musulman a spus-o întâ', dar eu am avut prilejul s'o constat. Vă spun asta dela început, pentru că — după ce voi sfârşi povestea — o veţi înţelege şi voi, poate mai bine decât mine, că sunteţi mai învăţaţi. Azi gazetele, nene, ţipă că jandarmii au „persicat" o slujnicuţă care, pe când stăpânii săi se aflau la băi, le-a cărat toată casa cu căruţele în satul ei, mobilându-şi locu'nţa boerească, cu paturi de bronz şi oglinzi cât peretele ! Dar la oamenii ăia, la păgubaşi, nu se gândesc amicii dela jurnale. Când s'au întors în Capitală; noaptea, uite că spune ch'ar aici — şi nea Nae ne arată, furios, ediţia specială — au fost nevoiţi să se culce pe jos şi n'au avut nici pe ce pune capul, că le furase toate pernele! Dupe isprava asta poate că merita să-i facă stăpânii în dar, o saltea de aur la pat !

Pe vremea mea, băeţi, v'o spun cinstit ălor de n'o ştiţi de mai nainte : se bătea la poliţie — şi parcă, tot nu erau atâtea jafuri şi omoruri, ca azi. Uite, eu, ăsta care mă vedeţi, om niţel citit, prietenul vostru bătrân de petreceri şi nebunii, duşmanul neîmpăcat al maltratării animalelor de povară şi al tuturor brutalităţilor inutile, vă mărturisesc deschis : şi eu am bătut, în toată cariera mea, dar mai ales la începutul ei — ca să mă dist'ng — cum am făcut toţi.

— Prim bătaie vă distingeţi, voi, mă ? întrerupse indignat un reporter mai bătrân

— Nu, prin descoperiri, răspunse liniştit nea Nae, dar vezi că astea două sânt strâns legate între ele. Am bătut. E drept că n'am băgat măţa în sac, n'am pus ouă răscoapte la subsuoară şi n'am spânzurat oamenii cu capul în jos, cum aud că ar face alţii. In schimb am bătut : câţiva şcolari, care puseseră un pardesiu în cap profesorului lor de greacă, la Sfântul Sava şi îl pisaseră de a zăcut şease săptămâni ; un hoţ de cai ce m'a înjurat cum a intrat în secţie ; câteva fete de uliţă, ce făceau scandal, noaptea, prin localuri şi mi le aduceau când eram de serviciu, precum şi numeroşi pungaşi de buzunare.

Niciodată însă nu m'am abătut dela conduita mea : am bătut numai părinteşte. Deosebirea între mine şi un tată era inexistentă în ceeace priveşte procedarea, dar exista totuş într'o privinţă : în timp ce părintele pedepseşte, de obicei, numai pe copii săi mai mari, mie vârsta mi-a fost, în toată cariera mea, indiferentă. Am bătut, adesea, părinteşte, oameni mai mari de cât mine. Ce să-i faci, neică ? Meseria ! Nu era să-i poftesc, pe hoţi, la cafea şi la ciubuc !

Odată însă am bătut şi eu rău : pe un turc, azi om mare în ţara lui. Voi regreta cât voi trăi fapta mea, dar n'am fost eu de vină — a recunoscut-o şi el în urmă.

— L-ai prins că punea ghiaţă deadreptul în bragă, îl întrerupse unul din reporteri.

— Făcea parte dintr'un complot turcesc, îşi dădu altul părerea.

— Dacă mă întrerupeţi, nu vă mai spun nimic, se necăji nea Nae. Rugat cu insistenţă, dupe ce sorbi a doua halbă, continuă. Venise pe vreamă când eram subcomisar, un turc mare, un fel de paşă sau aşa ceva, cu treburi prin Capitală. Parcă îl văd : un uriaş cu o barbă mare neagră, ce începuse să cărunţească puţin pe la mijloc.

Dupe ce şi-a sfârşit daraverile pe la legaţie şi pe la m'nisterul de externe, s'a apucat să viziteze oraşul — nu l-ar mai fi vizitat !

Intr'o zi se dusese la muzău, sau la Universitate, nu-mi mai aduc am'nte unde, că sânt tot acolo — destul că l-au găsit în catul de sus al clădirii din boulevardul Academiei, cu spume la gură ţinând de mâini pe tălmaci'ul sau şi sbierând cât îl lua gura

Intrasem tocmai de serviciu, când am fost chemat grabnic la muzău : interpretul, un turc din ţară, îi furase paşei, din deget, un inel cu un mare diamant negru. Înştiinţat telefon'c, prefectul se interesa personal de afacerea asta „fiind vorba de reputaţia ţării în străinătate", dupe cum îmi trimisese vorbă d. inspector. Comisar'atul era la doi paşi şi am putut lua din vreme, măsurile de rigoare. De altfel personalul Universităţii şi mai ales studenţii se arătaseră în această împrejurare, adevăraţi auxiliari ai poliţiei. Toate uşile fuse încuiate şi nimeni nu mai putea eşi. Pe studenţi îi pasionau afacerea în cel mai înalt grad şi făcuseră cerc în jurul celor doui turci. Când am ajuns „la faţa locului", cum spuneţi voi la gazete, l-am găsit pe paşă aşa cum povestii mai adineauri : ţinând de ambele braţe pe interpret, un omuleţ scurt şi gros, tot cu fes în cap. Paşa nu ştia româneşte, dar o rupea niţel pe franţuzeşte şi unul din studenţi servea de tălmaci.

Innaltul demnitar otoman se plângea că inelul i se furase chiar în localul universităţii şi că hoţul îl avea la el, deoarece nu-l slăb'se din ochi. Bijuteria trebuia găsită, întru cât pungaşul nu s'a mişcat de lângă dânsul, n'a vorbit cu nimeni, nu s'a apropiat de nici o ascunzătoare. L-a băgat, de sigur, în căptuşeala hainei, în ghete sau în ciorap'. In clipa când a observat că-i lipseşte inelul, paşa, fără să spună un cuvânt. l-a şi înhăţat de ambele braţe şi l-a ţinut nemişcat, ca în cleşte. Abia în urmă a dat alarma. N'a avut cui să dea inelul, întrucât studenţii nu se puteau face complicii turcului şi dacă ar fi fost să-l dea unui necunoscut nici nu l-ar mai fi furat. Fără îndoială că interpretul îşi făcuse socoteala că paşa n'o să observe furtul şi, cum vizita la muzău era ultima, o să plece în Turcia, lăsându-i lui bijuteria. Paşa ţinea să repete că n'a dat nici un semn de revoltă sau de mânie, până când n'a prins întâi de mâini pe autorul furtului. Prin urmare când el a văzut că paşa a constatat furtul, era prea târziu ca să mai înstrăineze inelul. Paşa îşi pune capul că inelul se va găsi la hoţ.

Pe de altă parte Ali, interpretul, a tăgăduit dela început, jurându-se pe Alah că în viaţa lui n'a furat un cap de aţă.

— Lasă că spui tu, i-am strigat eu furios, gândindu-mă ce-o să-mi facă superiorii mei dacă nu descoper acest furt, de care se lega „buna reputaţie a ţării".

Ceeace m'a îndârjit mai rău, fu o mărturisire venită tocmai când mă pregăteam să plec cu nunta la secţie :

Un servitor dela intrarea de jos a Universităţii mi-a declarat că, la sosirea celor doi vizitatori, ar fi observat în degetul sau în mâna lui Ali, inelul cu d'amant negru, — ceeace confirma în totul spusele paşei şi îmi dădea speranţe bune că voi găsi giuvaerul. Dovada era făcută : dacă inelul fusese văzut la hoţ, el „trebu'a să iasă" cu orice preţ.

M'a cuprins o furie de nedescris. Nu mai ştiam ce fac : urlam, eram nebun, văzând încăpăţânarea cu care tăgăduia Ali.

Am pornit spre com'sariat, dupe ce i-am făcut o percheziţie, cum am putut chiar în localul Universităţii, fără să găsesc nimic. Am avut grije să pun, în urma noastră, un sergent şi un agent, recomandându-le să fie cu ochii în patru, ca nu cumva individul să arunce scula pe drum.

La secţie mă aştepta „şeful" care mi-a spus că prefectul va trebui să demisioneze, dacă nu se va găsi inelul paşei, mai ales că ministerul de externe nu-l vede, de mult, cu ochi buni. Acum avea prilejul să-l mănânce, aruncând totul pe seama unei intervenţii diplomat'ce a imperiului otomat. Ce era de făcut ? Trebuia să salvez postul prefectului şi reputaţia ţării ! Şeful mi-a făcut recomandaţ'a să fiu fără milă şi a plecat ca să mă lase să lucrez punând sergentul la uşe să nu mai intre nimeni.

Paşa murea de nerăbdare. Cum a plecat şeful, l-am şi luat pe Ali, spre cea mai mare satisfacţie a paşei. Nimic : tăgăduia, ca şi la Universitate.

— Ciupercă de pivniţă, d-le şef, îmi striga agentul cu care adusesem pe Ali de la Muzău, un oarecare Chimiş, bun poliţist, dar cam câinos la inimă.

— Ai dreptate, du-l jos, i-am răspuns furios.

— Ai la beci, ciupercă de pivniţă, se răsti Ghimiş la Ali şi spui tu şi laptele pe care l-ai supt !

Agentul împărţea pe cl'enţii noştri în două mari categorii : „coconaşii" şi „ciupercile de pivniţă".

In rândurile cuconaş'lor intrau : demimondenele parfumate şi sfioase, domnişorii eleganţi şi pomădaţi, elevii de liceu... într'un cuvânt toţi acei cari, dela primele palme încasate, la repezeală, la intrarea în secţie, făceau mărturisiri complete- neputând să reziste.

Ciupercile de pivniţă erau indivizii cu hainele scoarţă de noroi sau de murdărie, rău mirositorii din cauza beţiei sau a straelor şi rufelor nespălate, încăpăţinaţii şi bârşiiţi cu poli'ţia, delicvenţii cu experienţă care ştiau că parchetul pune în libertate pe cei ce nu-şi recunosc vina... precum şi toţi acei ce trebuiau băgaţi în subsol şi instruiţi ore întregi acolo ca să poţi scoate ceva dela ei.

Ghimiş avea specialitatea ciupercilor de pivniţă.

Ne-am coborât cu toţii : agentul îmbrâncind pe Ali, Paşa şi sluga dumneavoastră.

Hoţul fu desbrăcat într'o clipă şi a doua perchez ţie începu pe îndelete, nu ca la Universitate. Hainele fură descusute ; buzunarele întoarse pe dos şi apoi rupte ; căptuşeala desprinsă în întregime — nimic : inelul nu era nicăeri. Ghimiş luă apoi pe turc şi îl puse să facă o adevărată gimnastică, în speranţă că îi va sări inelul de pe undeva. De geaba.

— Unde e inelul, turcule ? îi sbiera Ghimiş în nas.

— Nu ştiu, răspundea Ali.

— Lasă că ştii, tu, acuşica !

Cu cât pierdeam nădejdea de a găsi obiectul de preţ, cu atât creştea furia Paşei — şi a mea.

— Spune mă, turcule, unde ai pitit inelul, îl rugam eu, dar Ali protesta mereu :

— N'am furat !

— Ciupercă de pivniţă, d-le şef, spunea Ghimiş : stai să-nceapă să-i curgă apă — şi să vezi cum deschide gura.

Eu şedeam în picioare ; iar paşa se aşezase pe o capră de tăiat lemne ce era acolo, în aşteptare îndemnându-mă, prin semne şi prin cuvinte franţuzeşti, amestecate cu strigăte turceşti de indignare, să începem mai repede... operaţiile.

Ghimiş îl întinse pe turc pe jos ; iar eu l-am luat cu „năpârca"—o vână de bou de care agentul nu se despărţea niciodată — dela ceafă până la călcâe, dând cu o furie de neînchipuit. Ali urla groznic ; iar paşa se apropiase şi privia cu un rânjet ce-mi făcea rău. Când i se părea că am lăsat-o mai moale mă încuraja, dând din cap şi din mâini ca un epileptic. Hoţul leşinase odată dar îşi revenise repede. El repeta aceleaş cuvinte :

— N'am furat !

— Ai furat, hoţule ! — îi striga Ghimiş.

Dacă m'aşi fi luat dupe paşă, l-aşi fi ucis pe Ali. Ochi îi eşise din orbite, corpul îi era o rană, valuri de năduşeală şi de lacrimi i se scurgea de pe obraji.

— Aşà sântără ciupercile de pivniţă, d-le şef, mormăia Ghimiş : stropesc şi strică aerul.

In sfârşit e de prisos să insist asupra acelei bătăi, pe care o socotesc ca ruşinea vieţii mele. E destul să vă spun că dupe mine l-a luat Ghimiş, apoi paşa—fără să fie mai norocoşi de cât mine, însă reuşind să fie cu mult mai cruzi.

Dela Ali nu s'a putut scoate nici inelul, nici măcar vre-o deslușire oarecare.

Imi aduc aminte că ani întregi, în urmă, Ghimiş vorbea de Ali ca de cea mai rezistentă ciupercă de pivniţă — el fiind convins că am avut afaceu cu un vinovat.

Rezultatul a fost dezastruos şi pentru mine şi pentru Ali : eu am fost mutat în fundul Moldovei ; iar el expulzat din ţară. Se afirma, pe atunci, că părăsind Capitala, paşa se exprimase în termeni foarte puţini măgulitori pentru poliţia noastră, despre ale cărei barbarii ar fi auzit, dar de ale cărei descoperiri n'ar fi avut ocazia să se convingă.

Eu rămăsesem cu o mare mustrare de conştiinţă, formându-mi convingerea că Ali fusese nevinovat — altfel ar fi trebuit să vorbească. Dacă n'ar fi fost isgonit din ţară, aş fi fost în stare să mă duc să-i cer iertare, să-i dau nu ştiu ce.

De atunci tot am bătut, e drept, dar mai cu măsură, părinteşte, ca şi mai nainte : singura mea victimă a fost Ali.

Parcă mă vrăjise afurisitul de paşă a cărui limbă n'o înţelegeam, dar ale cărui gesturi poruncitoare îmi împingeau braţul.

Trecuse ani. Ghimiş, cunoscătorul de ciuperci, care avea mult mai multă îndemânare la scrierea cu ciomagul decât la cea cu condeiul, îmi luase înainte, trecând repede prin toate gradele erarhiei noastre. Se spunea peste tot că de şi nu are carte, e foarte bun „pe teren". Totuşi am reuşit şi eu să es la pensie ca poliţai.

Se răsturnase lucrurile în Turcia, fusese cascadă de mărimi, — dupe cum ştiţi. Eram la Constanţa, când am avut o mare surpriză.

Mă plimbam pe boulevardul Elisabeta, când mă pomenesc faţă în faţă, cu cine credeţi ? Cu Ali, fostul interpret din Bucureşti, victima mea şi a lui Ghimiş. Era îmbrăcat cu o eleganţă ireproşabilă, fără fes, cu ochelari de aur şi baston de argint în mână. Poate că nu l-aş fi recunoscut pe boerul acesta, salutat de toată lumea, dacă nu mi-ar fi atras luarea aminte inelul cu diamant negru ce avea în deget !

— Ciuperca de pivniţă ! Fără să vreau am pronunţat aceste cuvinte, ce-mi aminteau pe Ghimiş şi năpârca lui. Cum dracul a rezistat, mă întrebam eu. Şi unde a avut inelul ?

— Va să zică tot el a fost hoţul ? se auzi o voce curioasă.

— Păi cine era să fie altul, firește.

— N'aţi ghicit, continuă nea Nae. De şi aş fi vrut să aflu adevărul în ciudata afacere a diamantului negru, totuş m'am grăbit să evit întâlnirea, căci vedeam, în mine, scena din pivniţă...

Turcul veni însă dupe mine şi îmi strigă prieteneşte :

— Bună ziua, d-le comisar.

— Bună ziua, d-le Ali, îngânai eu, simţiind că turcul s'a pricopsit şi a ajuns poate înalt demnitar în ţara lui. Nu ştiu de ce dar mărturisesc că îmi fu frică.

— Hai cu mine la cazino, să vorbim, îmi zise Ali.

N'am putut rezista, mai ales că turcul mă luase la braţ şi mă strângea cu putere, Pe unde treceam ne salutau toţi. Teama de la început se lămurea : Ali vrea să se răsbune. Şi avea de ce ! Ne-am aşezat pe terasă, la margine de tot, în spre mare. El alesese locul. Eu eram, cum mă vedeţi : un bătrân slab şi istovit, pe câtă vreme el părea acum şi mai voinic. Putea să mă ridice, ca pe o pană, şi să mă arunce în mare ! Dar el nici nu se gândea la aşa ceva.

— Tot norocul meu se trage dela d-ta, începu Ali, într'o românească mai stricată ca pe vremea când făcea pe tălmaciul. Dacă nu mă expulzai, muream bragagiu la Bucureşti.

— Nu te-am expulzat eu, îngânai sfios.

— Cine m'a expulzat. Ori cum, de atunci mi se trage. In ţara mea am azi o situaţie din cele mai frumoase. Şi Ali comandă o sticlă înfundată.

— Dar paşa ?

— A fost înpuşcat, de un necunoscut, într'o mişcare de stradă, mă lămuri Ali, zâmbind tainic.

Prinsei curaj şi îl întrebai, e drept cu mult respect :

— Dar cum aţi luat diamantul şi unde la-ţi ascuns ?

— N'am furat ! — răspunse el, parcă tot cu tonul acela din pivniţă, întrerupt de muscările năpârcii lui Ghimiş. Şi atunci am auzit, pentru prima oară, cuvintele cu care mi-am început povestea : turcul sărac este cel mai cinstit om din lume...

—Păi văd că aveţi inelul în deget. Sau era altul ?

— Ba e chiar acela, confirmă Ali.

— Atunci de ce afirmaţi că nu l'aţi furat ? Dealtfel, dupe cum vi s'a spus în faţă, servitorul muzăului v'a văzut.

— Nu, d-le comisar, răspunse Ali ironic, aşa ceva nu mi s'a spus în faţă.

— Ciupercă de pivniţă, îmi răsună în ureche glasul lui Ghimiş. Indrăzni să insist : Nu spunea portarul că... Ali mă întrerupse furios :

— Ce spunea portarul ?

— Că a văzut inelul în mâna d-tale

— Sau în deget, nu ? Vezi că ţin minte.

— Sau în deget, e adevărat.

— Ei, lucrul este foarte simplu : în clipa când urcam scara universităţii, am avut într'adevăr inelul în deget.

— Nu mai înţeleg nimic : aţi avut în deget inelul paşei, îl aveţi şi acum, dat totuş..

— N'am vorbit de inelul paşei.

— Păi spuneaţi că nu este altul.

— Nu e, confirmă Ali : n'a fost la mijloc de cât un singur inel.

— Al paşei.

— Ba nu, vezi aici greşeşti. Apoi de ce nu v'aţi gândit dv. că un hoţ, fie el cât de îndrăzneţ, dupe ce fură un inel, nu-l pune in deget chiar în faţa păgubaşului ?

— Portarul nu precizase : în deget sau în mână. Am socotit că în momentul acela s'a comis furtul.

— Dumneata eşti poliţist, eu am fost simplu negustor, dar tot ştiam încă de pe atunci zise Ali, că inelul din deget se fură numai... cu deget cu tot, dela morţi.

Mă surprinse justeţea observaţiilor. De altfel multe adevăruri, săritoare în ochi, mi-au scăpat la începutul carierei mele, când mă socoteam a tot ştiutor.

Ardeam de nerăbdare să pătrund misterul, dar Ali parcă voia să-mi mărească, din ce în ce, curiozitatea. Era adevărat : greu să-i poţi fura cuiva un inel din deget, dacă nu doarme sau nu-l ţine cineva ; pe dealtă parte Ali susţinea că inelul, care totuş se afla la el, nu era al paşei, dar nu era nici altul

Acesta era inelul care se furase, dar Ali nu era autorul faptului şi nici paşa păgubaşul.

In loc să aflu ceva, mă încurcam mai rău.

Turcul mă privea ca pe un prost şi o clipă am avut impresia că asta era răsbunarea lui ; dovada limpede a superiorităţii sale. Am observat însă repede că turcul nu avea aerul unui încrezut.

— Vă rog explicaţi-mi şi mie taina !

— Nu e un lucru atât de complicat, răspunse Ali : inelul era al meu.

Il priveam ca pe un nebun : dacă era inelul lui cum rămânea cu reclamaţia paşei, cu muncile la care a fost supus. De ce n'a spus nimic ?

Liniştit turcul continuă :

Il avem în familia noastră, de trei sute de ani, din moşi strămoşi : e un talisman, un protector al celui ce-l are în deget. Dacă l-aşi fi avut în deget, în beci, nu mâncam corecţiunea aceea puţin cam... exagerată dela d-ta, barbară de tot dela agentul d-tale şi soră cu moartea dela nemernicul meu compatriot. Dar nu-l mai aveam. Pe când urcam scara, paşa mi l-a vârît în deget în momentul când întinsesem mâna să-i deschid uşa, când probabil că l-a văzut şi portarul şcolii.

— Belciugul ăsta mi-l dai mie, mi-a zis paşa în turceşte — cu ton poruncitor.

— Nu pot, excelenţă, i-am răspuns sfios: e un souvenir de familie.

— Iţi dau pe el o mie de galbeni.

— De mi-aţi da zece mii şi tot nu m'aş putea să mă despart de el.

Paşa s'a încruntat, m'a privit lung şi n'a

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

în străinătate

ITALIENII DESPRE NOI

SCRIITORII ROMÂNI [1]

de LUIGI TONELLI

LUIGI TONELLI

Ramiro Ortiz, ale cărui merite pentru răspândirea literaturii italienești în România sunt tuturora cunoscute (și chiar noi, de curând, avurăm ocazia s'o amintim), vorbind despre „proza română contimporană" în numărul pe Decembrie din *Giornale di politica e di letteratura*, întreg și genial dedicat raporturilor culturale româno-italiene, își închide limpedea sa revistă informativă relevând că „există în România o mișcare literară cu mult mai importantă decât se crede, o mișcare literară care nu se cade să fie ignorată. In ultimii ani, datorită prof. Isopescu și școlarilor săi dela Universitatea din Roma, mult s'a lucrat în Italia pentru a o face cunoscută publicului nostru. Insă mai este mult de făcut..."

Dar până atunci să-i recunoaștem meritele lui Isopescu, directorul colecției „Scrittori romeni" editată de „La nuova Italia" (Perugia-Veneția) care deja cuprinde câteva volume de interesanți autori contimporani din țara sa, traduși strălucit de un grup din elevii lui și prezentați elegant de valoroși critici și scriitori italieni (Giulio Bertoni, Garsia, Biscottini, etc.). Și să ne apropiem de aceste opere, nu cu surâsul de invrednicire al aceluia care se poate lăuda, fără meritul său, c'o tradiție literară mai veche și mai ilustră, ci cu profunda simpatie ce o poate inspira literatura unei Națiuni surori, încă prea influențată — îmi pare — de arta slavă, pe deoparte, iar pe de alta de cea franceză, dar care cu toate acestea a avut scriitori mari, ca Eminescu și Alecsandri, și are încă alții, cari se străduesc să afirme definitiv geniul particular al poporului român.

Un motiv critic care se întâlnește mereu în articolele revistei pomenite și în prefețele acestei colecții e relieful unui fel de lupte, sau drame, între cultura occidentală intrată în România de un veac, și tradiția naivă, agreată, patriarhală; luptă care în câmpul literar s'a definit,, cam de vreo treizeci de ani, cu întemeierea *Semănătorului*, revistă inspirată din doctrina naționalistă a lui Iorga, și îndușmănită cu „modernismul" acelora cari priveau încă dincolo de granițe. Greșeli și exagerări — recunoaște Ortoz—au fost și de partea *semănătoriștilor* și de a *modernistîlor* (adecă *simboliștilor*), însă nu se poate nega că, datorită, celor dintâi, s'a putut conserva acel *specific național român* pe care imitația străină îl amenința cu sufocarea; datorită celorlalți, limba (încă neformată literar) și stilul român au putut ajunge acea perfecție formală, acea finețâ și rafinerie, etc.'

Nu mă îndoesc de această luptă, nici de rezultatele ei, avantajoase în toate sensurile, după cum ne-o prezintă, optimist, Ortiz. Lasă, rămânând în limitele literaturii proprie contimporană și referindu-se la operele traduse pentru colecția lui Isopescu, am impresia că -- unele dintre acestea demonstră prevalent tonalitatea, atmosfera *română*, iar altele, acea străină: *slavă* ori *franceză*.

Schițele lui Ion Luca Caragiale, de ex., adunate sub titlul *Il divorzio* (Divorțul), aparțin, dacă nu mă înșel, primei categorii. Nu sunt de fapt, în ele, numai tipuri culese direct din realitatea română, scene transportate exact din viața socială din București; însă, ceeace contează mai cu seamă, e spiritul cordial ironic, între înțepător și afectuos, între arguție și bonom, care îmi pare caracteristic *bucureștean*. Bărbați și mulți tineri, dornici de a divorța fără nicio rațiune serioasă; bărbați cari își fac carieră și avere, prin influența misterioasă a femeilor... diplomatice; orășteni clevetitori și răutăcioși; mame și proți amorali și bețivani; femei vorbărețe și geloase; politicaștri ieftini; mici burghezi din provincie. Tipuri din toate timpurile și din toate straturile sociale, prin sine însiși generici, au câștigat formă și colorit foarte special, trecând în

---

mai zis nimic, — dar eu știam ce mă așteaptă, că doar sânt turc adevărat. Ajungând în dreptul unei ferestre ce da în stradă, pe când pașa vorbea cu studenții ce-i ieșise înnainte, am aruncat inelul unui bragagiu, ce sta jos, cu coșul cu acadele— fără să stau la gânduri. Totul s'a petrecut într'o clipă. Nu-l cunoaștem, dar știam că-l voi găsi la el, pentrucă turcul sărac este cel mai cinstit om d'n lume. Abia am avut timp să-i fac semn bragagiului să plece și să mă întorc, când pașa m'a strigat fără să observe însă nimic. Am alergat, ca și cum aș fi stat tot timpul cu ochii țintă la el. N'a rostit nici un cuvânt însă, pe când studenții se așteptau la vreun discurs, mi-a apucat ambele brațe, strângându-mă cu puterea lui de colos. Abia în urmă a strigat în franțuzește:

— D-lor studenți acest tâlmaci mi-a furat un inel de aur cu o piatră de diamant negru, chiar în momentul acesta.

Și nu mi-a mai dat drumul până când ai venit d-ta.

— Bine, dar în cazul acesta n'aveai de cât să spui adevărul și să aduci martori dovedind că inelul este proprietatea d-tale.

— O, nu, răspunse Ali cu convingere. Din momentul în care pașa pusese ochii pe inelul meu, lucrul cel mai de seamă era să mă asigur de el. Una din două: sau îl făceam să dispară, cum l-am și făcut și rămâneam cu speranța că-l voi găsi; sau urma să dovedesc că e al meu, să vi-l arăt tutulor și, în cazul acesta, trebuia să-l țin la mine și pașa tot mi-l lua. Am ales singura cale prin care puteam înpiedeca pe pașe să-mi ia talismanul: dispariția bijuteriei. In urmă se înțelege că mi-a fost foarte ușor să găsesc pe bragagiu și să-i iau inelul înapoi.

E drept că mi l-a dat cu părere de rău, nu pentru valoarea obiectului, ci fiindcă începuse să-i meargă excelent afacerile de când îl avea în deget.

— Tot nu înțeleg stăruința pașei, convingerea lui că ai inelul asupra d-tale.

— Pașa nu-și putea închipui că i-am ghicit gândul. Odată ce inelul era proprietatea mea, n'aveam nici un motiv să-l înstrăinez înnainte ca el să mă fi acuzat de furt. Nu-i putea intra lui în cap că un pârlit de turc sărac este în stare să pătrundă gândurile ascunse ale unui pașe.

Intâi mi-a apucat brațele, cu forța lui uriașă, și abia în urmă a pronunțat învinuirea. Iată de ce pentru el un lucru era singur: că inelul nu poate fi de cât la mine.

CONST. RÂULEȚ

---

1) Cunoscutul și distinsul critic italian, d. prof. univ. *Luigi Tonelli* a publicat acest articol, pe care îl dăm în traducere, în revista *„Il Marzocco"* din Florența.

D. Tonelli a publicat două comedii *„Amurgul"* și *„Alegoria omului modern"*, romanele *„Chin"*, *„Imbătații"* și numeroase studii: *„Evoluția teatrului contemporan în Italia"*; *„Tragedia lui Gabrielle d'Annunzio"*; *„Critica literară italiană in ultimii 50 de ani"*; *„Spiritul francez contemporan"*; *„In căutarea personalității"*; *„Teatrul italian dela origini până în zilele noastre"*; *„Sufletul modern, dela Lessing la Nietzsche"*; și *„opera lui Giovanni Verga"* și *„Petrarca"*.

realitatea română ; sau mai curând, cum această realitate, absorbită de un spirit cu adevărat artistic, a căpătat imediat un caracter de universalitate, păstrând totuş toate accidentalităţile naţionale.

In mod analog, comedia aceluiaş autor. *O scrisoare pierdută*, satiră elegantă şi crudă a moravurilor electorale democratice, conţine e adevărat ceva european, apropiindu-se în mod particular de filonul dramatic al lui *Rabagas* şi al *Presidentesselor ;* şi totuşi, acel prefect care îşi face politica sa provincială, după cum îi place capricioasei sale iubite, şi acel preşedinte de comitete electorale, înşelat de nevastă sub ochii proprii, acel subversiv ambiţios, laş, precum toate celelalte personagii minore, au caractere neasămănat române. Nu degeaba Caragiale a fost autorul aşa de popular al multor expresii din această comedie, rămase proverbiale în ţara sa. Aşa se întâmplă că în timp ce pentru Români, a zice că o situaţie, un om, sunt demni de Caragiale, sau *caragialeşti*, are un sens de comic grotesc fără răutate proprie şi adevărată, care este înţeleasă imediat de toţi ; pentru noi o astfel de comicitate particulară, limpede în reflexul straniu al oglinzilor deformatoare ne face să identificăm uşor (şi n'aş vrea să zic prea uşor) spiritul scriitorului cu acela al poporului său.

O confirmare a legitimităţii generice a unei astfel de identificări poate să ne apară din examinarea cărţii unui autor în viaţă, şi spre deosebire de Caragiale, pe deantregul dela 900: D. Pătrăşcanu. Nuvelele adunate în *La Signora Cuparencu* ne prezintă o serie de protagonişti, fiecare dominat de o particulară manie sau nebunie : Doamna dezordonată, vanitoasă, ambiţioasă, disperare a slabului său bărbat ; îndrăgostit, obsesionat de pasiunea sa ; femeia igienistă, scrupuloasă, frământată, implacabilă, care amărăşte, ruinează viaţa bărbatului cu convingerea de a i-o salva ; profesorul, cu boala invitărilor la prânz, şi nenorocit acela care primeşte... Spiritul ironic al lui Pătrăşcanu rămâne— e adevărat — la suprafaţă ; dar fără amărăciune şi pretenţii de profundă scociorâre care îl luminează pe îndrăcit ! Şi aşa de ager, pentru el, se introduce în acea lume pitorească şi sclipitoare, jumătate orientală şi jumătate occidentală, eminent *balcanică !*

Cu cea mai multă bunăvoinţă din partea Italienilor şi a Românilor de a da cea mai mare importanţă coloniei traiane, Daciei Felix, nu se poate niciodată nega că o mare influenţă asupra naţiunii române a fost exercitată şi de civilizaţia slavă. O astfel de influenţă ar putea explica şi justifica într'un mod oarecare curentul rusofil, observabil şi în literatura română contimporană Dar se poate întâmpla că, cel puţin pentru unii autori şi unele opere e vorba de o simplă adeziune şi simpatic individuală pentru marii povestitori ruşi dela 1800, pe care le putem întâlni în toată literatura europeană, cuprinse şi în cele mai străine şi depărtate ca acea italiană.

In *Simfonia fantastică*, de ex. romanul lui Cezar Petrescu, simt maniera lui Cehov ; ba aş fi ispitit să stabilesc o analogie între acela şi *Camera No. 6* a marelui nuvelist rus. In amândouă povestirile, de fapt, se descrie lenta desvoltare a unei maladii cerebrale, cu asemănarea de situaţie, de tonalităţi, între tragic şi grotesc. Diferenţa principală constă în aceasta că Petrescu se mulţumeşte de a observa precis şi neted, iar Cehov trece uşor în câmpul simbolic, unul rămânând realist, celălalt dându-ne frigurile mistice ale universalei tragedii.

Nici maniera cehoviană nu se desminte în nuvelele *Omului din vis :* cu acele personagii, între realişti şi halucinatori, fiecare cu chinul său secret, cu atât mai sângerând, cu cât e mai umil şi meschin. Omul, persecutat de o creatură din vis, care e aruncată pe neaşteptate pe planul realităţii ; îndrăgostitul deziluzionat amarnic, revăzând frumoasa fetiţă de odinioară, acum diformată de timp şi de suferinţă ; dezertorul, care trăeşte în ruşine, şi după ce a fost graţiat, pentrucă e rănit în afecţiunea cea mai scumpă, micul învăţător, ajungând servitor şi susţinător al fetei sale, în viaţa sa de destrăbălare ; funcţionăraşul, care întâlneşte în cafenea, după atâţi ani nevasta fugită, frumoasă, elegantă, indiferentă şi numai un pic încurcată ; deziluzionatul în dragoste, condamnat în lanţuri fără speranţă ; neînţelesii, victime ale neînţelegerii, cari nu se vor putea niciodată clarifica....

Nu mă îndoesc de sinceritatea lui Petrescu, care a fost combatant în marele războiu şi după ce a văzut ţara sa invadată şi torturată, nu vrea să se prea veselească de victoria definitivă, nefiind aceasta însoţită de triumful principiilor ideale, pentru cari i se părea frumos să pună totul în pericol. Cred deci că întunecoasa sa tristeţă, pesimismul său, nu sunt de invenţie şi de manieră. Cu toate acestea influenţa cehoviană îmi apare evidentă.

Aşa, cum mi se pare de clar, dacă nu greşesc, influenţa stendhaliană şi bourgetiană în drama lui Camil Petrescu, *La pazzia di Andrea Pietraru* (Suflete tari) al cărui protagonist, orgolios şi pasionat, fantastic şi violent, reaminteşte în aceleaş întâmplări exterioare şi în special în raporturile cu tânăra fată a nobilului şi puternicului său patron, Iulien Sorel, Robert Greslou. Nu aş exclude că în ambiţioasa, cerebrala Ioana, victima şi în acelaş timp tirana şi ruina lui Andrei nu ar fi un reflex a Hedei Gabler ; nici că în tehnica dramei — cu acea mare scenă centrală, ocupând aproape pe deantregul actul II— nu se descopere şcoala franceză, Bernstein, Kistemaekers.

In acest loc aş putea să mă plâng că, cel puţin în operele traduse în colecţia lui Isopescu, nu se simte deloc nici un fel de influenţă a gândirii şi a artei italiene, dar prefer să relevez că şi acolo unde slavismul şi franţuzismul, în general exotismul sunt de netăgăduit, se afirmă ingenioşi, robuşti şi plini de viaţă ; şi mai presus de toate, a-mi ura ca spiritul caracteristic al naţiunii române, pe care l-am văzut fulgerând între acelea examinate astăzi, în special în cărţile lui Caragiale şi ale lui Pătrăşcanu, să ajungă să prevaleze la toţi scriitorii, creind o tot mai originală şi mai admirabilă literatură naţională.

LUIGI TONELLI
Trad. A. Decei

LEGENDE SUD-AMERICANE

LEGENDA FLOAREI SOARELUI

de GASTON FIGUEIRA

Iporà, fiica unui şef de guarani, veni pe lume într'o dimineaţă de vară. Bucuria tribului fu fără margini.

Puţine zile însă după naşterea copilei, aceasta se îmbolnăvi. Vrăjitorul tribului spuse :

— „In inima ei sălăşlueşte o dragoste curată pentru lumină, iar voi aţi ţinut-o la umbră. Aceasta este singura cauză a boalei ei.

*

Iporà creştea şi din zi în zi se făcea mai frumoasă. Adora Soarele şi se zice chiar că putea să privească la soare fără să ameţească. Pupilele ei aveau o strălucire neasemănată.

Vrăjitorul susţinea că ea nu va putea iubi nicio fiinţă omenească.

— „Inima ei, în întregime, aparţine Soarelui, unicul ei amant".

*

Dar iată că într'o bună zi, Tubichà, un brav luptător al unui trib inamic foarte puternic, văzu pe Iporà şi se înamoră atât de nebuneşte de ea, încât ameninţă că va porni în crâncenă luptă, dacă nu-i va fi dată Iporà, pe care vroia s'o ia de soţie. Aceasta, printre lacrimi, mărturisi tatălui ei că preferă să moară decât să ia de bărbat pe un inamic pe care nu-l va putea nici odată iubi.

Războiul fu declarat. Se zice că tribul Iporà suferi înspăimântător şi că muriau unul după altul oamenii, femeile şi copii. Aproape muribund, unul dintre ultimii luptători reuşi să stabilească un plan care ar fi înlesnit lui Iporà fuga, chiar în cursul acelei nopţi. Imbrăţişând cu frenezie pe tatăl ei, ea nu dorea acum altceva decât să moară. Dintr'odată, împinsă parcă de o forţă misterioasă, ea o luă la fugă, o fugă nebună, care dură ore nenumărate. Dar Tubichà urmărise pe fugară în goana ei nebună şi era pe punctul să o ajungă chiar în momentul în care răsăria soarele auriu al zilei de vară...

*

Cât pe aci Tubicha, cu forţa-i neînvinsă era să pună stăpânire pe aceia care aparţinea Soarelui, când deodată se produse minunea : Iporá dispăru, lăsând în locu-i o floare, mai întâi verzue, apoi galbenă. Şi atunci, în acel loc se născu Floarea Soarelui, cu enorma-i floare galbenă, care ascultă numai de Soare ; ea trăeşte numai pentru el şi a şi luat forma şi culoarea lui.

In româneşte de HENRY HELFANT

critica literara

SUFERINȚELE INVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU TINERET

In două numere consecutive, din anul acesta ,ale revistei *Revue des deux Mondes*, d. Paul Hunziker se ocupă de lipsurile învățământului primar, mediu, secundar și superior în Franța. Se pare că se simte o necesitate generală pentru a-l reforma pe noi baze, conform gravelor cerințe ale timpului. Rezumăm în câte-va cuvinte, părerea d-lui Hunziker, profesor cu mare experiență în ale școalei.

Învățământul primar, ca și cel secundar, au de obiect formarea oamenilor. A învăța înseamnă a alege și a învăța să alegi și, în orice situație ar fi, ori cine va trebui să se decidă a cântări motivele și cauzele, să distingă esențialul de accesoriu. Trebue să se dea o bază profund omenească acelei școale, de care se vorbește atâta, fără să se desprindă încă principiul vital, pentru că omului căruia, în primii ani ai învățământului, îi s'au predat bine, rudimentele indispensabile pentru a compara și a judeca, pentru a merge mai de grabă la lucru decât la cuvinte, pentru a gândi prin el însuși mai bine decât să asculte tot ce îi se spune, astfel încât acelaiaș om atunci când va ajunge la studii mai înalte să-și aibe asimilate metodele cari îi vor permite accesul carierelor, la cari se va simți în drept a le pretinde.

Vigoarea și finețea spiritului dezvoltate prin discipline puternice, vor face restul ; va câștiga mai târziu cum va putea și voi noțiunele și cunoștințele.

In general. elevul fuge de efort și lucrează numai în vederea examenului și concursului de admitere. Rar sunt elevii, cari sunt cuprinși de acea furie de a cunoaște, de a ști, de a învăța, de a concepe. Copiii învață, în genere, formule și teoreme, le lipsește spiritul de inițiativă și de observație directă. Sunt vinovații părinții cari dau copiilor numai o educație unilaterală.

O altă pacoste a învățământului de azi este mania *specializării*. Fie-care specialist profesor vrea să învețe pe elev tot ce știe și dânsul. Astfel detalii cari privesc și servesc numai pe profesionistul matur și cu lungă experiență sunt debitate papagalicește de elevi, fără a le servi la nimic, de cât a le stoarce ultima scântee de energie vitală ce a mai rămas în ei. Candidații de bacalaureat în Franța, au fost supuși de un profesor de semantică la întrebări ca : „ce este *durativul* ?"

Nu ne interesează pe elevi și pe noi, muritorii de rând orice detaliu din istorie, de lungimea precisă a mânei lui Artaxerxe Longomanul. Asemenea pretenții de savantlâc sunt ridicole ca și flecăreala cu învățarea pe din afară a unor date și unor domni munteni și moldoveni, foarte mărunți în epoca lor, foarte mici ca importanță și foarte răi chiar pentru popor, dar cari au devenit adevărat coșmar pentru bieții elevi cari învață Istoria Românilor sau sunt studenți la această specialitate, în Facultate.

Atâta, în școlile primare, cât și în cele medii, trecem la noi în România, se dă prea puțină importanță lucrurilor manuale și practice. Din cauza „ciocoismului" care a infestat mentalitatea noastră, în toate domeniile, la școala primară se învățau de toate, în afară de ce le trebuia elevilor. Sau, toată școala primară, trebuia redusă la învățarea celor patru operațiuni din artmetică, cu ceva fracțiuni ordinare și zecimale până la regula de trei, iar restul să se învețe lucruri aplicate la viața de toate zilele. Cetire, puțină istorie și geografie, fără a se învăța detalii prea multe, câteva rugăciuni, o religie redusă la minimum — și, apoi, cântece, dansuri, aplicări practice, noțiuni de agricultură, de meteorologie, și cărți de popularizare minunate ce se găsesc în toate limbile europene.

Liceul trebue redus și mai mult. Învățarea limbelor nu trebue să ia tot timpul, iar științele să fie rezumate în aplicațiunele lor practice. Elevii pot fi scutiți de atâta bogăție de materii ; noțiuni generale și practice. Cât mai multe lecturi în ce privește Istoria, Georgrafia, Științele Naturale, Zoologia, Botanica — cu excursiuni cel puțin de două ori pe an și mai lungi. La Matematici ar ajunge noțiunele de algebră elementară și basta. Rostul Universității este tocmai să creeze specialiști. In ce privește, limbile , și aci, trebue să intervină preferințele elevilor. Din experiență știm că o limbă se învață cu sforțări extraordinare și-ți trebue decenii pentru a o poseda complet.

Trebue tinerimei de azi, mai mult aer, mai multă antrenare, mai mult spirit de inițiativă, de aventură — care este izvorul nesecat al bărbăției și al curajului. Să creem scribi sau cărturari semidocți ar fi o nenorocire națională. Aceasta nu înseamnă că nu avem nevoie de câți mai mult oameni culți. de câți mai mult specialiști — dar nu numai de aceștia. Mai bine am avea o pleiadă de contramaeștri, meșteșugari pricepuți, muncitori capabili și cu mult rendement, de cât atâția clănțăi, lichele de partid, sau creaturi ale clubului politic, cari nu știu nimic de cât sacrosantele principii, nemurite de Cațavencu și Farfuride asupra problemelor la ordinea zilei.

Elita se ridică de la sine în țările bine organiazte și nu are nevoe de stimulente. Unui conducător de oameni îi se cere azi nu specialtatea lui, ci cunoștințe generale asupra tuturor științelor din epoca lui. Am citit din d. Raymond Poincaré nu numai minunate discursuri politice, nu numai magistrale expozeuri financiare, de o preciziune tehnică uimitoare, nu numai bucăți de înaltă anvergură academică, dar am admirat un studiu magnific asupra operei matematice a ilustrului său văr, Lucien Poincaré. Numai un așa bărbat putea salva Franța, în epocele cele mai tragice ale istoriei sale din timpul războiului și după războiu.

Lui Mussolini nu-i scapă nimic din tehnica modernă, din știința modernă ca și din spiritul vremei. Acest autodidact, aci vorbește în termeni înflăcărați de *Georgicele* lui Virgiliu, aci exaltă cultura intensivă a grâului, sau își înalță gândul spre antichitatea imperială romană, contemplând galerele lui Caligula, scoase la suprafața din adâncimele lacului Naemi, din îndemnul lui, aci călare primește o defilare a fasciștilor săi, aci în cercul familiei, devine cel mai bun tată ; aci îl interesează o chestiune navală sau militară, aci îl pasionează o formulă juridică sau o soluție economică.

Școala nu face totul, ea îndrumă. Napoleon a avut școală militară de la Brienne, faimoșii si mareșali cari au câștigat câte zece bătălii fie-care nu aveau aproape nici o școală, dar erau generali incomparabili, pe câmpul de luptă. Și în fața lor, erau generali austriaci și prusieni crescuți în cele mai rigide studii de tehnică și strategie, cari făcuseră fel de fel de școli de războiu și Academii. Și totuș spiritul era mai clar, mai precis la rudimentarii francezi, cari învățaseră arta războiului intrând în lupte, cari au măsurat câmpul de bătaie dintr'o privire, fără a calcula preciziunea de cât nemții cu savantlâc. Aveau ochii de vulturi, iar nemții erau miopi, s'au aveau ochelari aburiți, prin cari vedeau totul în ceață.

Trebue să salvăm tinerimea de tirania cărții, care este inutilă, dacă nu e conformă cu viața și nu servește la înălțarea sufletului. Să reducem totul la esențial, ori să estompăm numai accesoriile, fără a ne pierde în ele Școala îndrumă. îți dă metode, îți creiază o disciplină, îți indică directive. Ca și la conservatorul de muzică, toți învață de la aceiași profesori, dar unul nu-i bun nici de cântăreț la biserică sau în cor și celalat se cheamă Caruso sau Gigli. Învățătorul, profesorul dau noțiunele elementare, învață apoi metodele, apoi directivele, și cu timpul, elevul stăruind ajunge la disciplină în viață. Pornind de la asemenea principii largi, putem salva tinerimea de cea ce se cheamă surmenagiul inutil, putem îndrepta o mare parte din tineri spre o artă manuală, care era o mare artă când-va. Să creem nu numai medici, profesori, avocați, magistrați, scriitori sau pianiști, ci să mai formăm excelenți giuvaergii în metale, în lucrări de artă, să avem contramaeștri de preciziune tehnică. Numai atunci ne prezentăm ca un bloc sau ca o națiune. Nu vă închipuiți că Rafael, Michel Angelo sau Leonardo nu aveau ateliere de pictură, în serie, cum era și la Rembrandt sau Rubens; să nu credeți că faimosul creator al lui *Perseu*, Benvenuto Cellini era altceva de cât un giuvaergiu genial; să nu mai credeți că arta în acel timp, era altceva de cât un meșteșug.

Deci, fiecare la meșteșug. Numai așa, vom fi mai completi, mai utili, cu viața plină de toate lucrurile și dezamăgirile idealului; dar fericiți că-l servim ori cât de modești am fi.

ION FOTI

Gazetaria

aşa şi-aşa...

ZECE ANI de apariţie regulată sunt sărbătoriţi, cu toată cuviinţa, de „Cultura poporului". Eu un record care — mai ales astăzi trebueşte subliniat cu toată cuviinţa, căci el reprezintă o biruinţă a culturii româneşti în drumul ei spre generalizare şi universalizare. Iată de ce salutăm rând „Culturii poporului" mulţi ani fericiţi pentru isbânda definitivă a sufletului românesc.

ADUCE acest număr (320, 321, 322) articole omagiale şi portretele colaboratorilor, cum şi o bogată materie pascală-scrisă pe înţelesul poporului.

CU BOGAT MATERIAL de specialitate şi de o ţinută nu ireproşabilă, dar îngrijit artistică, se înfăţişează ultimul număr (85–86), al „Graficei române", care ne aduce articole, clişee şi suplimente în legătură cu : spaţionarea cuvintelor, şcoala de tipografie, tipăritul ilustraţiilor în trei şi patru — cromie, muzeul universal al imprimeriilor, etc. In legătură cu primul articol se reproduce o „poezie" modernistă, urmata de următoarea notă :

„Aiurările" poeţilor moderni au zăpăcit şi zetarul, forţând o notă puţin obicinuită în technica compoziţiei tipografice"...

DARUL VREMII (No. 2) se deschide cu un articol despre „bucuria şi tristeţea"... romantismului, semnată Ion Breazu. Urmează interesantul „Declin" al poetului Iustin Ilieşu, schiţa rustică „Ursita" care pare, a anunţa un nou povestitor de specia : Slavici, Agârbiceanu, Ciura, S. Popa, etc. Preţioasă traducerea d-lui P. Grimm; Evelyn Hope din Robul Browning. D. Victor Popilian continuă zguduitoarea nuvelă „Un acuzat zâmbi"..., inspirată dintr'un fapt divers. E o preţioasă pledoarie medical-psichologică la adresa criminalilor. D. Horia Teculescu ne dă un copios în informaţiuni fragment despre „Folklorul şi literatura cultă".

Suplimente artistice din : A. Ciupe şi Catul Bogdan, în legătură cu opera cărora ni se vorbeşte la „Cronica plastică" (Victor Popilian).

La „Cronica Socială" despre problemele eugenice : certificatul prenuptial, sterilizarea umană şi căutarea paternităţii", d. dr. M. Kernbach.

Mişcarea culturală în ţară şi străinătate bogată şi justă sub semnăturile : Victor Popilian, Cornelia Buzdugan, Ion Chinezu, Val. Puscariu, dr. Swensk, S. Breazu, I. Muslea, etc. „Darul vremii" e o revistă completă.

DISTINSE ŞI OBIECTIVE judecăţile tânărului critic, d. Şerban Cioculescu care ştie să-şi însufleţească „cronicile literare" prin raportări interesante la literatura veche sau la producţiunile scrisului european. Un asiduu cetitor dublat de un om de bun gust — iată ce vedem în d-sa. Şi ca dovadă ne stau la dispoziţie ultimele d-sale cronici : aceea despre ediţiunea Ibrăileanu a poezilor lui Eminescu — căreia i se relevă şi scăderile şi calităţile. Impresionabile în deosebi erorile de tipar, strecurate chiar în această ediţiune critică mult aşteptată şi îndestul trâmbiţată — unele grave, altele reparabile. In continuare d. Cioculescu remarcă unele inedvertenţe ortografice, cum şi procesul linguistic la care d. I. a supus aceiaş operă, recreind-o, ici şi colo, într'o vorbire provincială moldovenească — din nenorocire — nu perfect unitară.

Urmează observaţiuni ortografice — toate în măsură să dea pe faţă graba cu care s'a lucrat, şi de data aceasta. Iată din ce cauză suntem îndreptăţiţi, împreună cu d. Ş. Cioculescu, să aşteptăm o nouă ediţiune definitivă a poeziilor lui Eminescu — poate pe aceea anunţată de Ministerul Artelor, îngrijită tot de d. Ibrăileanu şi editată de „Cultura Naţională", poate chiar alta. In efectuarea acestora se va ţine — fără îndoială — cont de toate observaţiunile d-lui Cioculescu.

Toate acestea ne îndreptăţesc să deducem că fatalitatea nu s'a grăbit să-l părăsească pe Eminescu — nici după cei peste patruzeci de ani dela moarte. (Adev. 18 April).

ŞI TOT ATÂT DE INTERESANTĂ este cealaltă judecată, în legătură cu noua ediţiune Caragiale din care extragem o justă apreciere în legătură cu Caragiale care, „într'un grad, pare-se, mai înalt, este până astăzi, expresia unică a comicului societăţii româneşti, însuşi umorul românesc, pe o perioadă de jumătate de veac".

ÎNVAŢĂ SĂ-ŢI ÎNDOI SPINAREA e titlul suggestiv al unei pătanii din viaţa dăscălicească — de astădată femenină, pe care (tot în Ritmul vremii, No. 1) o publică vigurosul prozator d .Valeriu I. Grecu. E încă o dovadă de amestecul politicii în şcoală — dar mai ales de disponibilităţile discret umoristice ale acestui prozator care-şi precizează un loc cu totul aparte în epica românească. Firesţe că — din astfel de povestiri, cu rădăcini atât de adânci în realitatea didactică dela noi — se desprinde o stare sufletească deprimantă care ne aduce aminte de Eminescu, Iacob Negruzzi şi Caragiale.

CU ÎNDEMÂNARE ŞI GUST este tradusă comedia într'un act a lui La Fontaine : Florentinul — care ne transportă în epoca trandafirie a literaturii franceze. Cursa pe care Timante, îndrăgostit de Ortansa, o întinde bătrânului Harpageme e pilduitoare şi distractivă. Traducerea în versuri impecabilă e datorită artistei şi poetei Gina Sandri, care contribue, în felul acesta, la îmbogăţirea scrisului românesc.

DESCOPERIRILE FILOSOFIEI INTEGRALE constitue conţinutul celui de-al 50-lea dialog pe care d. Mihail Dragomirescu îl publică în aceiaş demnă publicaţiune— atât ca materie, cât şi ca tehnică. Acestea ar fi patru: lumea psihofizică—aceea a capodoperelor cu esenţă mistică ce mişeşte în ele ; această lume este aceea a frumuseţii care nu poate fi găsită în afară de ele — în mode, în invenţii mecanice sau în natură — căci toate „sânt strălucire superficială..... nu ne sgudue în adâncuri..... au valoare agreabilă, nu estetică şi pot fi schimbabile. De-aici urmează a treia descoperire: capodoperile nu sânt indivizi, ci prototipuri ale unor specii noui din lumea psihofizică — care mai cuprinde : adevărurile ştiinţei şi faptele istorice — toate — existenţe permanente pe care se sprijineşte sufletul omenesc ca să se recunoască în trecut şi să progreseze în viitor. De-aici urmează că toate celelalte realităţi sânt pieritoare.

In fine a patra descoperire : în fiecare lume se găsesc, având corespondenţă între ele, forme, fenomene concrete, cu garanţiile lor de existenţă : timp, spaţiu, cauzalitate, unitate, identitate, ordine ; cauzalitate analitică, sintetică şi concretă. De-aici cele trei categorii de creiatori : artiştii, făuritori ai cauzalităţii analitice : oamenii de ştiinţă, făuritori ai cauzalităţii sintetice: oamenii de stat, făuritori ai cauzalităţii concrete.

Dialogul, stropit cu unele aplicaţiuni practice şi precedat de un rezumat edificator, se ceteşte cu multă plăcere

JUDECĂŢI DEFINITIVE în legătură cu literatura mai nouă românească ne aduce acelaş Ritm al vremii şi anume despre volumele :

Limpezimi de Ion Pillat cu două capodopere (Hanul rândunicilor şi Cântec de leagăn) şi alte — cu unele incorectitudini de fond, formă şi armonie; Zodia Cancerului — de Mihail Sadoveanu — o capodoperă a romanului istoric universal — în legătură cu care ni se dau două ample analize ;

Păsări fantastice pe albastrul cerului de M. S. Regina Maria — model de ideologie adâncă, de formă curată, armonioasă şi sugestivă ;

Un rege erou de Const Kiriţescu scris „cu o îndemânare artistică remarcabilă şi cu o adâncă înţelegere a împrejurărilor şi oamenilor":

Cuvinte potrivite de T. Arghezi „o colecţiune literară stilizată din cuvinte potrivite care, din când în când ,dar niciodată formând un întreg, scânteiază în imagini";

Vedenia de Gib. Mihăescu : Nerantsula de Panait Istrati ; Crăişorul de L. Rebreanu ; Intunecare de Cezar Petrescu; Fata lui Loth de Ion Peretz ; Meşterul Manole de O. Goga : Coppelia de Nicolae Ottescu, Dochia de Em. Antonescu, Papagilii de Const. Rădulet, Luminiţa de Tic Arhip; Istoria literaturii române din secolul al XX (Vol. VI) de Eug. Lovinescu; Criticii români de George Marinescu, etc., etc..

Fără să neglijeze, prin urmare, literatura bună originală sau de traduceri, Ritmul vremii se remarcă mai ales prin preocupările critice luminoase şi judicioase E ceeace trebueşte căutat mai cu seamă între paginile ei, tipărite cu toată grija technică estetică.

P. I. P.

BIBLIOTECA CENTRALĂ

literara

o seamă de cuvinte

Când ultimul suveran de sânge francez fu detronat și expulzat trimise un sol la curtea engleză cu rugămintea de a-i acorda ospitalitate lui și întregei lui familii. Mareșalul de Wellington, prim ministru pe atunci, răspunse scurt :

— Îi acordăm ospitalitatea dar cu condiția ca simplu particular și nimic mai mult !

— Asta e tot ce vă cere și și regele deși știe că într'o anumită epocă un monarc cu numele de Ludovic al XIV-lea oferi ospitalitate unui suveran cu numele de Jacques al II-lea ; dar ei știe foarte bine de asemenea că de atunci vremea s'a schimbat și odată cu ea și oamenii !

♣

Diderot, ducându-se într'o zi la Pauckuck, tipograf și librar, ca să-și corecteze anumite părți din Enciclopedie, îl găsi pe acesta îmbrăcându-se. Plictisit că această operație mergea foarte încet din cauză că Pauckuck era prea bătrân, Diderot începu să-i ajute să se îmbrace.

— Nu te jena, îmi dai voe să-ți ajut să te îmbraci căci eu nu sunt primul autor care a îmbrăcat pe un librar !

♣

Thales care se dedicase astronomiei, mergea într'o zi pe stradă ocupat cu consultarea astrelor. Fiindcă privea în sus nu putu evita o groapă din mijlocul drumului pe unde trecea și căzu pe jumătate în ea. Un prieten, care din întâmplare trecea pe acolo, îl ajută să se ridice, apoi îi spuse cu răutate :

— Cum poți tu să vezi pe cer, când tu au poți vedea ce e pe pământ, de exemplu groapa în care ți-au scăpat picioarele !

♣

Napoleon avea un fecior care-i fusese ordonanță pe când împăratul era locotenent la Toulon. Vechimea și îndemânarea feciorului stabilise un fel de familiaritate între suveran și slugă.

Într'o seară, Napoleon, de vorbă în salon cu împărăteasa, poruncește să li se aducă ceaiul. Feciorul vine cu serviciul, dar, când să-l pună pe masă, se împiedecă și varsă apa caldă pe hainele lui Napoleon.

Suveranul bine dispus, dojenește amical pe neîndemânatic :

— Așa puteam și eu să fac !

Servitorul, liniștit de gluma împăratului, ripostează atunci :

— Da. Acum, după ce m'ați văzut pe mine cum fac.

♣

Desgenettes la un examen de igienă întreabă pe un candidat unde începe digestia :

— În gură, răspunse elevul.

— Nu, domnule, digestia începe în bucătărie.

bazar

COMORILE GHELFILOR

Faimoasele comori ale fostei case regale de Hanovra vor fi expuse la Frankfurt pe Main în cursul lunii Mai și la Palace Museum în Berlin, la sfârșitul lunii.

Obiectele de artă romană și pre-romană nu sunt întrecute, în frumusețe și valoare, de nici unele din obiectele de artă din colecțiile bisericilor europene.

O valoare considerabilă au în special relievarele aduse de Henric Leul dintr'un pelerinaj în Palestina și la Constantinopol în anul 1173.

In anul 1866, regele George de Hanova a luat comorile la Viena unde n'au putut fi văzute de public timp de câțiva zeci de ani.

„REGATUL DIN STR. SAINT-HONORÉ"

Amintirea ilustrei doamnă Geoffrin, al cărui salon literar atrăgea în secolul al 18-lea tot ce avea Parisul mai strălucit în lumea literelor și a artei, a fost cinstită prin așezarea unei plăci comemorative, de bronz, pe casa unde zeci de ani această prietenă a muzelor și-a primit oaspeții.

Casa d-nei Geoffrin se află în str. Saint-Honoré nr. 374, și este azi ocupată de croitorul Lenief.

Placa este oferită de negustorii din str. Saint-Honoré și are următoarea inscripție : „In această casă d-na Geoffrin a ținut celebrul ei salon cunoscut sub numele de „Regatul din str. Saint-Honoré, 1713—1773".

TABLOURILE FALSE DE MILLET

Telegramele ne-au adus știrea excrocheriilor comise de strănepotul marelui pictor Millet, care reușise multă vreme să vândă tablouri lucrate de el și de alți pictori de mâna doua, drept pânze veritabile de-ale ilustrului său bunic. Se spune că cel mai mare păcălit în acest scandal cu tablouri este muzeul orașului Barbizon căruia i s'au vândut numeroase tablouri de... Millet, lucrate în zilele noastre.

E probabil că foarte multe tablouri din acestea au fost achiziționate de americani, mari amatori de Millet-uri .....veritabile. Germania a fost deasemenea păcălită. Se crede totuși că cele mai multe din tablourile false au rămas în Franța, fiind sau în posesiunea muzeelor sau în aceia a colecționarilor. Acesta este al doilea scandal isbucnit în legătură cu tablourile lui Millet. Înainte de războiu un bogat colecționar a donat o mare colecție de pânze de Millet muzeului Luvru.

Fiind luate în primire, experții muzeului au constatat că toate tablourile erau false.

Autorul lor n'a fost nici până azi descoperit.

caricatura zilei

SERVICIU PROST

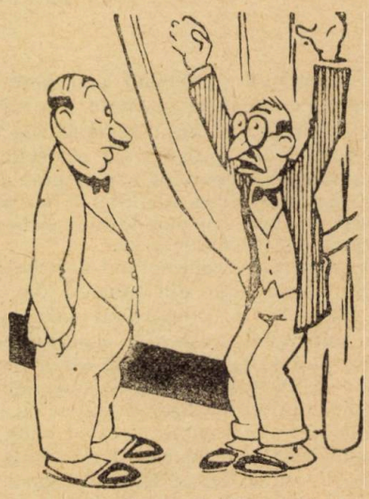

— Ah, serviciul poștal ! Nu mai îmi vorbi de el ! Știi, scrisoarea aceia pe care i-am scris-o lui Jean acum trei luni ?...

— Da, ei bine ?..

— Ei bine... am regăsit-o astăzi într'un buzunar !

PRIETEN SCUMP....

— Împrumută-mi cincizeci de lire.

— Dragul meu, datoriile distrug prieteniile, și prietenia noastră nu vreau să fie stricată pentru cincizeci de lire.

— Împrumută-mi atunci o mie !

MAREA AGITATĂ

— Ah ! Gina... simt că devin partizan al dezarmării navale.

(*L'ami du peuple* — Paris)

Pagini uitate

FEMEEA [1]

(EPISTOLĂ LA AMICUL MEU MI-SANG, LA PEKING)

de NICOLAE NICOLEANU

Frumusețea consistând mai mult în imaginație decât în realitate, cu cât dară un popor se ține într'o regiune mai înaltă de lumină, de progres, de perfecție, cu atât idealul frumuseții e mai pur, mai ales, mai estetic ; și, din contră, cu cât poporul descinde, cu atât idealul slăbește, se întunecă și se micșorează.

Prin urmare, considerând excelența gustului chinez atât din punctul de vedere de formă și de proporțiune fizică, cât și din punctul de vedere de concepțiune morală, poți să-ți închipuești cât e de greu unui străin, născut dintr'o rassă fidelă armoniei tipului străbun, a judeca cu indulgență niște fisionomii, ai căror autori, părăsind ideile ,obiceiurile și maximele strămoșești, au sacrificat sănătatea gustului original unei sterpe imitațiuni fără caracter, fără putere și fără noblețâ.

Se zice, că femeile române strălucesc prin maestatea figurei, prin simplitatea costumului și prin gravitatea manierelor. Aș privi cu fericire și admirațiune un asemenea spectacol, mai cu seamă când simț că numai frumsețea femeilor m'ar putea consola de lipsa imaginilor virginale ale patriei și de neodihnele unei vieți izolate.

Insă trebue să-ți mărturisesc, că într'un diluviu de idei și de sentimente împrumutate, de tipuri și de forme curioase, de costume și de culori diverse, de mode, de plăceri și de discursuri eterogene, mi-a fost cu neputință a distinge în aceste femei simplitatea și originalitatea frumuseței Chinezelor.

Cu toate acestea crez că și în România, în toate clasele sociale, sunt femei, a căror frumusețe atinge sfera unui ideal mai nobil și mai înalt, dar ele nu se văd. Devotate și modeste, unele asemenea se mărginesc a răspândi farmecul grațielor, căldura virtuții, influența binefăcătoare a spiritului și a inimei în cercul retras al familiei, considerând sănătatea moravurilor ca niște vestale menite a întreținea focul sacru ; pe când imperiul celorlalte se întinde fondat pe pretențiunile unui orgoliu fără margini, pe desordinele și pompa unui lux fabulos și mai cu seamă pe natura unor pasiuni și plăceri, care, întunecându-le facultatea judecății, smulge din inima lor până și instinctul pudorii, lăsând pe fața generațiunii trăsuri și vitiuri, ce sunt semne denunțătoare de mizerie, de înjosire și de urâciune nu numai morală, ci și fizică.

In public, la spectacole, în palate și saloane, până și în cele mai obscure regiuni, influența acestor ființe e dominantă. Sub forme plăcute și ipocrite, acum vesele, râzătoare și vii, acum languroase, melancolice și suferinde, ele ascund vanitatea și setea unor visuri, ce le devoră și de răpește somnul. Gloria și strălucirea lor e luxul, iar vanitatea și lăcomia de a parveni cu orice preț le arde împingându-le a pune în serviciul pasiunilor chiar cele mai vile instrumente. Din grație fac arme veninoase, din virtute o seducțiune, din constanță un prejudiț, din onoare o speculă, din amor o cursă întinsă naivității și credulității.

Frumusețea acestor femei consistă mai mult în splendoarea și noutatea costumelor, într'un fel de goliciune transparentă, care în China s'ar numi imprudență ; în arta, cu care își ascund defectele naturale, deși această artă, mărind pentru moment strălucirea exteriorului, îl ruinează și-l veștejește. Insă mai presus de toate, ele se servesc c'o armă numită *cochetăria,* care se compune, întrucât am putut înțelege, din oarecare sentimente și mișcări provocante și atrăgătoare, din oarecare trăsături de spirit exprese cu'un surâs și c'o volubilitate glumeață și care fac delirul sau desperarea adoratorilor, răpesc mințile mandarinilor, închid ochii bărbaților și umple de orgoliu pe amanți. Politeța și manierele lor fiind studiate, sunt suspecte ; atitudinea și gestul e când neabordabil, leneș, nepăsător, când familiar, iute, violent. Mersul în genere e liber, drept, insolent, iar privirea duioasă, arzătoare sau despreţuitoare. In fine, pe figura lor stinsă nu se vede decât acea paloare simpatică, sub care s'ascunde o existență chinuită de patime și de senzațiuni nestatornice.

Cum vezi, modelul, chiar cel mai flatat, tot încă e departe d'al femeilor chineze, căci, făcând o comparațiune, femeea chineză se poate numi *conservatorul rassei* și custodele sanctuarului familiei. Modestă, gravă și respectuoasă, ea n'are altă dorință decât a plăcea unui singur soț sau unui singur amant, nici altă ambiție decât a se supune. Ș'apoi, ce simplitate în costum ! Ce pudoare în maniere ! Ce cumpătare în vorbă și câtă seriozitate în purtare și chiar în pasiuni ! S'ar putea zice, că toate acestea s'au născut cu chinezele.

Negreșit imperiul frumuseții e natural ; însă nu poate fi tolerat decât numai atunci, când se ține în marginile legilor naturei, în cercul supunerei, al modestiei sau bunei cuviințe, femeea fiind creată a juca mai mult un rol pasiv atât în sfera fizică, cât și în sfera morală. Ce ai crede, văzând pe la Peking femeile ocupând locul mandarinilor, ordonând cele trei plecăciuni de rigoare, făcând politică, discutând filozofia lui Meng-tseu, criticând oamenii cei mai solizi și lucrurile cele mai grave ? Oare nu așa, că ai crede decretele divine răsturnate, legile naturei călcate în picioare și lumea amenințată de un cataclism universal ? Ei bine, aci se văd în toate zilele astfel de spectacole !

Dar vei întreba : Ce fac oamenii ? Ei sunt mai răi decât femeile, de vreme ce femeile nu sunt bune !

---

1) Din *Satyrul* dela 20 Martie 1866.

G. CATARGI : Pe cheiul Dâmboviței

Interview-uri

...CU D-L VASILE VOICULESCU

Cu literatura d-lui Vasile Voiculescu am luat contact într'un chip foarte..... trist. In timpul retragerii nemților, printre alte bagaje uitate de un ofițer de comandatură, am găsit și volumul domnieisale de Poesii, *apărut în preajma declarării războiului. Avea o dedicație călduroasă făcut unui distins ofițer român și, probabil, fusese confiscat dela familia acestuia. De altfel, cum se va vedea mai jos, și al doilea volum al poetului, apărut în 1918, avusese aceeași soartă, cu deosebirea că fusese ridicat din librării în primele zile ale apariției, pe motivul că ar fi fost pernicios... siguranței cotropitorilor.*

Erau în Poesiile *din 1916, pe lângă poeme personale, atâtea melodii semănătoriste pe care poetul ne declară că nu le va menționa în actul domniei sale de moștenire literară. Abia în cartea apărută acum cinci ani, în „Pârgă", domnul Vasile Voiculescu și-a găsit modul original de expresie al cânteculuĭ său interior.* „Poemele cu îngeri" *din 1927 l-au elevat pe ultimele trepte ale visului său de pură tradiție românească. In poemele cărții, inspirate de peisajul stepei muntene, băteau din aripi columbii și serafii ortodoxiei autohtone, în ritmul unei prosodii respectate și pigmentată de acele delicioase* rumânisme *pe care unii critici le-au ridicat în calea ascensiunii poetului ca pe niște hibride buturugi.*

In ultima vreme, pe lângă o constantă colaborare la „Gândirea" în care mierea ghiersului său rămânea nealterată, d. Voiculescu a abordat teatrul. Toamna ne va prezenta cu siguranță un nou autor dramatic.

— M'am născut în anul 1884, în satul Pârscov din județul Buzău. Părinții mei erau oameni cuprinși pe vremea aceea.

Primul contact l-am avut cu literatura, religioasă, mai ales *viețile sfinților* pe care ni le citea mama. Le împrumuta întotdeauna dela biserica din sat. Apoi, dădacele noastre din curte care ne povesteau basme. Odată, a venit în curte, un om necunoscut, spunea că-l chiamă Niculae și că ar vrea să-l angajăm slugă. L-am primit și câțiva ani cât a stat la noi m'a învățat basme, ghicitori, snoave și alte năzdrăvănii. Ne făcea nouă copiilor un fel de turtă coaptă cu foi de nuc. Circula svonul despre el, că ar fi stat la ocnă — totuși, nu s'a dovedit nimic întemeiat.

Mama știa multă carte. Am ascultat tot dela ea povestea lui Robinson Crusoe și o traducere românească „Morala Babei Visa" care își plăcea enorm.

La vârsta de 5 ani, citeam destul de bine. In clasele primare, știam poeziile populare ale lui Alecsandri pederost. Tot așa, pe Anton Pann care era foarte mult citit în satul nostru. Era un cizmar care-l știa tot pe dinafară. Când se îmbată, începea să recite din el. Nu mi-a scăpat bine'nțeles nici haiducii, cărți care deasemenea se găseau multe în sat, căci veneau negustori din aceea cari umblă cu tolba. In perioada cursului primar, am fost internat la pension în Buzău. Aceasta a însemnat despărțirea mea tragică de sat. Fugeam de multe ori dela școală și odată mama când a venit să mă vadă, la Buzău, m'a descoperit la înnapoierea acas' atârnat de arcurile trăsurii.

La liceu, la Lazăr, în București, am făcut cunoștință cu restul poeziilor lui Eminescu. *Doina* și mai ales *Satirele* le știam încă dela Buzău când tata, care făcea politică militantă conservatoare, ne citea aprins :

Unde ești tu Tepeș Doamne —
Ca punând mâna pe ei..

In cursul gimnaziului am devorat mai toate volumele din editurile Samitca, Șaraga și mai ales „Biblioteca pentru toți". Nu citeam reviste și gazete. Preferam volumul. In cursul superior am trecut la cărțile franțuzești, la Bourget și Senkiewicz cari erau în vogă pe vremea aceea.

Directorul liceului Lazăr era pe atunci Vasile Păun, un om cu multe cunoștințe dar pe care le folosea într'un mod ciudat. Așa, depildă, la ora de Română ne citea englezește și din care noi nu pricepeam nimic, altă dată ne citea din Virgil și când era la note ne da numai 3-uri. Aveam în schimb la Latină pe Georgian, profesor studios, bun pedagog, deși părea misantrop.

CU CIPRIAN ȘI HURMUZ

Eram în liceu o clică de băeți cari citeam foarte mult dar cari făceam niște năzdrăvănii rămase de pomină.

Aveam colegi pe Ciprian (care în catalog era trecut Constantinescu George), pe scriitorul care-a murit Hurmuz (Demetrescu-Buzău) pe pictorul Constatinescu Nicolae care iscălea Cons. și pe un alt băiat Grigorescu care trăiește încă.

Socot că Hurmuz și Ciprian sunt cei dintâi *trăzniți* din Europa. Pe timpul când nu se ivise încă nici expresionismul, ei făceau o literatură așa de nouă, de surprinzătoare și de ciudată că nu știai ce să crezi. Primele nuvele ale lui Hurmuz erau extrem de scurte — 20—30 de rânduri — și se caracterizau prin neașteptatul situației, prin incoherența stilului, prin frângerea dintr'odată a gândului. Mi-aduc aminte de o bucată a lui care începea : „Era o frumoasă zi de toamnă și peițoarea nu venise încă". Iar sfârșitul : „Ah, zise el în limba spaniolă și dispăru după o perdea".

SOCIETATEA „CAP DE RAȚĂ"

Inființasem o societate literară pe care o botezasem „Cap de rață" ca să consfințim cu sânge numele ei, într'o noapte ne-am introdus în curtea directorului Păun și am tăiat capetele tuturor rațelor. A fost, se 'nțelege scandal mare.

Membrii societății apoi se dădeau la fel de fel de năzbâtii. Așa, un profesor de istorie, astăzi... universitar, ca să scape de lecție, ne da să facem conferințe. Ciprian și Hurmuz, ca să-l mistifice, inventau tot felul de fapte istorice. Odată, unul din ei a spus ,și pe un ton serios, că Ștefan cel Mare avea obiceiul să se urce într'un hârdău, doi slujitori îl purtau așa până la biserică și la întoarcerea la palat, cerea să fie aruncat cu hârdău cu tot în fundul unui coteț ! Elevul afirma că citise într'o cronică iar profesorul nu știa ce să creadă.

Ne 'ntâlneam apoi în așa zisele mustării, unde făceam *monoame*. Acolo, înconjuram masa într'un picior și discutam cu lumea din local despre Platon. Deastădată ,discutam serios căci citeam foarte multă filosofie.

Tot datorită acestui cerc, am pătruns foarte de vreme în tainele muzicii clasice. Hurmuz care era un muzicant și compositor desăvârșit, ne cânta din Beethoven, am urmat apoi cu el simfoniile lui Wachmann. Ca să putem lua parte la un concert, spărgeam geamurile dela Ateneu.

Hurmuz ajunsese grefier la Curtea de Apel. Situația aceasta poate, faptul că era timid, modest și poet, la care se adăoga o boală incurabilă, l-au hotărît să-și pună capăt zilelor, împușcându-se la Șosea, într'o toamnă, acum opt ani.

Literatura lui, o formă tragică, de ironie față de public și o neisbutire a lui însuși, a fost băgată în seamă întâi de Arghezi care i-a publicat primele bucăți în „Cugetul românesc". Păcat însă că în vederea publicării, căutând să le refacă Hurmuz mai rău le-a stricat.

Am urmat apoi un an la Facultatea de Litere și din cauză că am vrut să studiez mai deaproape fisiologia nervoasă, am trecut la Medicină pe care am absolvit-o cu câțiva ani înaintea războiului.

Vre-o 4—5 ani, am funcționat ca medic de plasă prin Buzău, prin Dâmbovița, prin Gorj și prin Ilfov pe care-l cunosc foarte bine. Am simțit atracție întotdeauna pentru studiile medicale nu pentru practica medicală.

DEBUTUL

— Am făcut parte mulți ani înainte de războiu din Cercul Convorbirilor literare. Am publicat aci mici bucăți, imitații după Heine pe care-l iubiam foarte mult. In tot timpul acesta, scrisesem și alte poezii poporaniste. Câteva tendințe tradiționaliste s'au cristalizat în volumul meu dintâi intitulat „Poezii", apărut în preajma războiului și pe care l-au prăpădit Nemții.

RASBOIUL

— l'am făcut ca medic, la spital, prilej de poesie patriotică, nu însă prea strigătoare și care au apărut în culegerea „Țara zimbrului" pe care, deasemenea mi l au ars Nemții sub guvernul Marghiloman, din motive lesne de ghicit.

La Bârlad, am cunoscut pe Vlahuță. Se refugiase în istoricul car cu boi și trăia acolo din ce da Dumnezeu. Eram zilnic în casa lui mai mulți tineri poeți: Nichifor Crainic, Cancel, Donar Munteanu, G. Tutoveanu, I. Valerian ș. a.. Era foarte pri-

mitor. Pe vremurile acelea de lipsă cumplită ,Vlahuță tot ce-avea ne punea la dispoziție. Când venerabila lui soție îi spunea, că nu știe și nu are ce să mai gătească el îi spunea: „Dragă fă o mămăligă și o mâncăm cu brânză“ și mâncam toți mămăligă cu brânză.

Omul acesta care se zice că în tinerețe era foarte dificil, mai parcimonios, căpătase atunci un caracter dumnezeesc: sfătuitor, cu o înțelegere adâncă a oamenilor și nevoilor lor, se gândea la orice bine cât de mic pentru aproapele și pentru țară.

Plănuisem acolo ca la venirea în București să facem un orfelinat în care să adunăm pe toți orfanii de războiu și să-i creștem în aer liber, după nouile principii ale educației. N'am putut face nimic din toate astea. El a întemeiat ziarul Dacia, eu m'am stabilit ca medic în Capitală, ceilalți prieteni și-au văzut de studiile întrerupte și de alte nevoi.

Aici în București, Ion Pillat, Nichifor Crainic și cu mine am întemeiat curentul așa numit tradiționalist în poesie, deși se zice că Adrian Maniu făcuse astfel de poezie mai înnainte. Nu știu ce fluid lăuntric ne-a legat pe tustrei: Pillat din Dorohoi, Crainic din Vlașca și eu din Buzău.

Țiu să declar că activitatea mea poetică se datorește în mare parte lui Pillat. El m'a îndemnat, m'a obligat să scriu. A scos cu banii lui „Cugetul românesc“ la care au colaborat constant. Ambii, am avut apoi mulțumirea să fim premiați: eu cu volumul „Pârgă“, el cu „Grădina între ziduri“.

DESPRE RUMÂNISME.

— Da, sunt acuzat de unii critici că poeziile mele sunt pigmentate cu rumânisme, adică acele cuvinte neaoș românești cu caracter prea strict provincial.

Mi-am dat seama că prin aceasta trădez arta, dar punerea în circulație a acestor muntenisme așa de pitorești și de frumoase constitue, cred, un act de bravadă.

Venind așa ca un râu de munte încărcat cu mâl, mi-am zis că are să treacă, mâlul acesta se va sedimenta și chiar am avut mulțămirea să constat că cuvinte ca „steiu, prior, siv“ s'au înrădăcinat deja și au început să umble în limba literară.

Limba ciobănească e plină de cuvinte și expresii Dumnezeesc de frumoase. Ar fi păcat ca să le lăsăm să se piardă. Poate că și criticii să aibă dreptate căci poezia mea, privită astfel, e voită. Dar și Calistrat Hogoș a făcut uz de rumânisme și 'ntr'un mod cu totul fericit.

ORTODOXIA.

Pentru mine a fost o problemă de inspirație din viața populară și asta m'a dus la simbol, iar expresia trebuia adequată, fiindcă sunt sigur că mulți știu franțuzește mai bine decât românește. Știu pe cineva care cunoaște toate acele cuvinte și expresii neaoș franțuzești din romanul „La terre“ al lui Zola. Dar limba noastră n'o pricepea bine în unele subtilități ale ei. Și era român get-beget.

N'am făcut și nu fac parte din nicio școală literară. dar prietenia mea cu Crainic m'a făcut să m'apropii de cei dela Gândirea cu care dealtfel am și multe afinități. In ceeace privește preocuparea mistică a Gândirii, aceasta, deasemenea, concordă cu structura mea sufletească și cu vederile mele religioase.

Am trecut prin toate fazele experienței mistice: dela budism la teozofie și o curiozitate pe care nu știu cum s'o explic, m'a împins spre ocultism, spiritism și chiar spre cărțile de chiromancie. Am avut pururi o foame sufletească, pe care n'am săturat-o nici cu literatura nici cu vreo faptă mare.

SPECIFICUL ROMÂNESC

— în literatură nu știu dacă l-am realizat. El n'a răsărit dintr'o necesitate lăuntrică a sufletului românesc, ci a fost întâi o preocupare apuseană. A fost, ca și importarea simbolismului, o imitație și apoi s'a pus ca o preocupare de specific național. Personal, n-am cunoscut specific străin ci specific românesc.

Ce-ar fi acest specific? Cred că numai fondul ar trebui să fie autohton, iar tratarea universală, sau și fond și formă originale. Eu tind către un fond original și o formă universală, inaccesibilă tuturor, traductibilă și în alte literaturi. Totuși, exprimarea să aibă pe cât se poate caracteristica românească.

Mulți se întraebă: care este cea mai bună poezie? Traduceți, de pildă, „Pe lângă plopii fără soț“. Mă întreb: în poezia aceasta ce este mai puternic: fondul ei general omenesc sau forma? Ori și una și alta? Poezia bună e aceea care e bună. Expresia, armonia ei să fie tot una cu materia: să nu aibă loc între cuvânt și fondul sentimental nici un vârf de ac.

Reiner Maria Rilke în original e un mare poet — în franțuzește sau în orice altă traducere pierde mult. Ceeace înseamnă că specificul unei literaturi e intraductibil. O poezie scrisă numai într'o anumită limbă face specificul ei.

CRITICII ROMÂNI

— se ocupă de autori străini. Numai Proust, ca să citez un caz, s'a bucurat la noi de o interpretare copioasă. Domnul Lovinescu, e foarte adevărat, a jertfit multă atenție producției autohtone, dar o privește printr'un monoclu străin. Am credința, că dacă acestlaborios critic s'ar fi făcut apologetul literaturii tradiționaliste ar fi avut în mișcarea noastră culturală locul de frunte.

POEZIA

Când avem astăzi 70 de poeți, e un semn că poezia românească a atins o culme. E o fierbere lirică foarte interesantă și cu siguranță se va ivi o mare personalitate care să o ia subt privigherea lui.

Poezia *românească* mă preocupă foarte mult. Aș dori ca ea să fie cunoscută și în străinătate. Dumneata par'că îmi spuneai că Bulgarii au mai în toate limbile mari europene câte o antologie. Noi nu ne putem mândri cu o faptă ca asta.

Publicul românesc se desinteresează de poezia neamului acestuia. Preferă pe cea străină, în special franțuzească. Nu știu cum s'ar putea face ca el să-i dea mai multă atenție. M'am gândit cu Pillat să scoatem o revistă *Poezia* în care să publicăm exclusiv versuri românești. Săptămâna poeziei a fost o încercare lăudabilă, dar n'a fost suficient.

Pătura noastră aristocrată citește numai franțuzește. Cred că literatura distinsei noastre surori mai mare, constitue pentru inspirația autohtonă o mare primejdie. Nu văd mijloacele de apărare. O s'ajungem o a doua Belgie. Elena Văcărescu, Panait Istrati și alții cari scriu în franțuzește, dacă ar scrie în limba română n'ar fi decât niște scriitori de a doua sau a treia mână. Vom fi obligați să scrim franțuzește ca să ne citească românii. Vezi și cifra cărților și revistelor franțuzești ca „L'Illustration“, „Les Annales“, „Candide“, „Gringoire“, „Les Nouvelles littéraires“ care se desfac la noi într'o proporție nimitoare. Proza lui Rebreanu, Cezar Petrescu și Teodoreanu n'a avut atâta succes cât Panait Istrati.

E o datorie națională să impunem literatura românească. Nu văd mijloacele de coerciție, dar....

Am sperat un moment că tineretul universitar îi va schimba soarta, citind ea însăși. Rezultatele sunt slabe: *Gândirea* și *Viața românească* se vând destul de puțin.

Minoritățile citesc nemțește, franțuzește ori în limbile respective.

Ne-am gândit să strămutăm axa cititului la sate .Ni-i teamă că și aici vom suferi un eșec și e foarte natural, fiindcă dacă aceste categorii enumerate mai sus nu citesc, dar bieții țărani...

Literatura română nu mai este eroică ci de cabinet. Scriitorul român care ar trebui să aibă mașină, villă și dactilografă e angrenat de alte preocupări. Dacă publicul l-ar încuraja, el s'ar putea dedica exclusiv scrisului.

Arghezi, Bucuță și alții s'au lăsat de poezie. Lui Arghezi i s'a dat de către Cultura Națională 3.000 lei pentru un manuscris. El cerea 100.000 lei, cu care ar fi trăit aproape un an în care ar mai fi scris încă 2—3 cărți

DESPRE TEATRU

— în urma tribulațiilor „Fetii ursului“, mai că nu-mi mai vine să mai vorbesc. Mai am în manuscris câteva piese cu subiecte din lumea savanților și care, chiar dacă nu vor fi reprezintate, vor vedea totuși lumina tiparului.

In privința teatrului cu subiecte din lumea rustică, înțeleg să iei numai conflictul. Expresia nu trebue să fie aceea talequale, ci prezentată artistic, cu un vocabular care fără să pară neologistic, să nu fie însă nici prea brutal realist.

Mai depinde totuși și de regizor.

Astfel, am văzut decurând la un teatru evreesc o piesă de Ion Peretz „Noaptea în târgul vechiu“, slabă dar stilizată. Regizura era extraordinară. Te poți dispensa, deci de acel etnic caracteristic.

. . . . . .

Mărturisesc că am încercat multe îndoeli asupra autenticității fondului sufletesc al inspirației unor poeți .După vizita la d-l Voiculescu, am rămas cu convingerea că simțul domnici-sale de tradiție și ortodoxie corespunde unei psihologii adequate. Erau mărturie mai întâi chipul acela palid, încadrat de o barbă de sfânt bizantin, ochii aceia calzi, focul unor precise convingeri intime, precum și interiorul casei din splaiul Cogălniceanu, alcătuit din covoare românești, icoane și cărți vechi bisericești.

N'am văzut nici un bisturiu, nici o seringă, nici forceps...

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII“

Universul literar

Anul XLVI Nr. 22
25 Mai 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

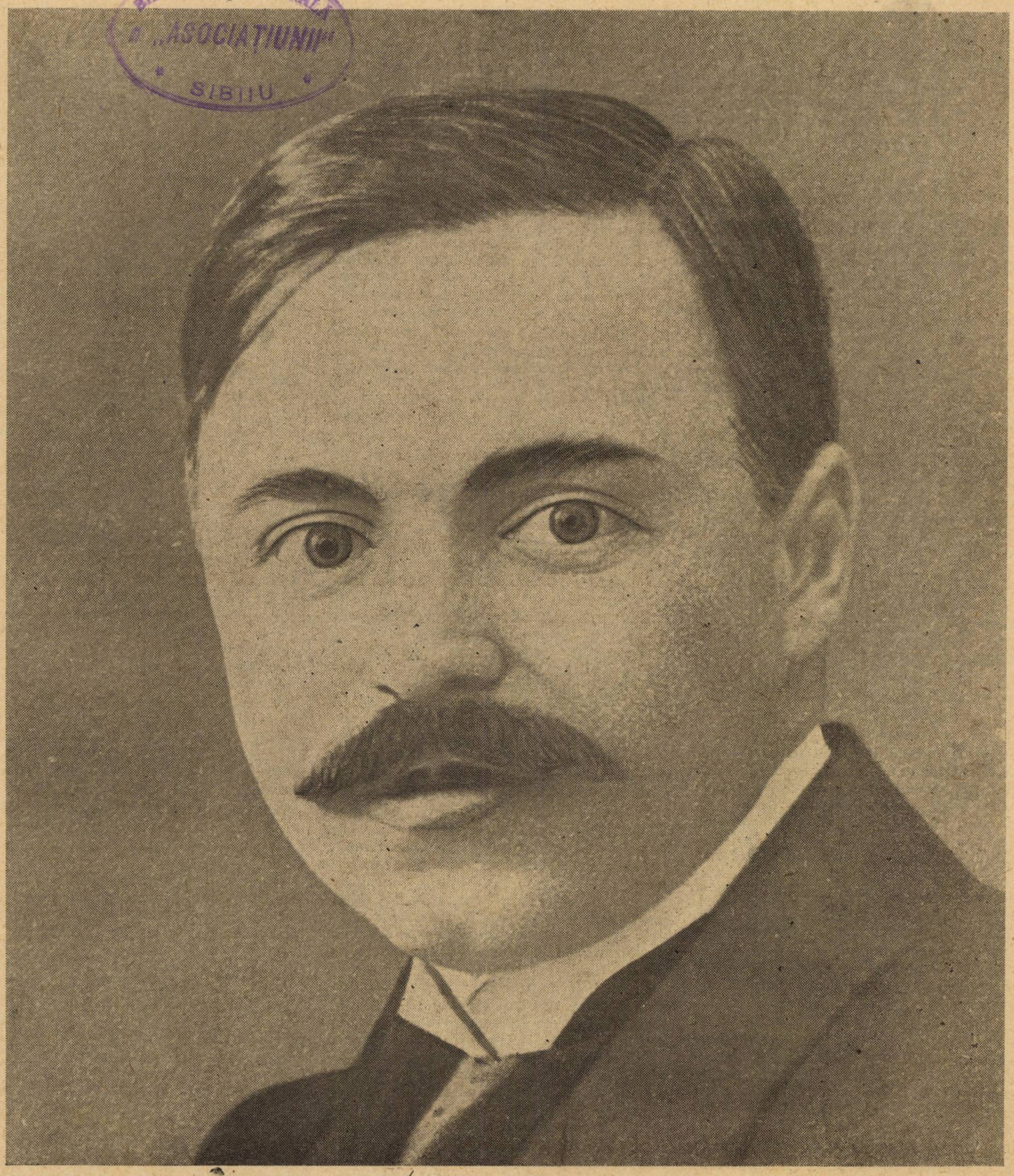

PANAIT CERNA

Ctitorii

PANAIT CERNA
(1881—1913)

de TRAIAN IONESCU

Artiştii sunt lebedele prea fericite dacă au apucat să-şi cânte simfonia cea mare înainte de a fi atinşi de vârful coasei. Mulţi, plini de talent, se sting înainte de a fi dat tot ceeace ar fi putut da. Nu moartea propriu zis le este durerea cea mare, ci moartea prematură, înaintea desăvârşirii visului lor artistic. Aceasta este soarta fatal rezervată multor poeţi şi artişti. Mizeria şi lipsurile ascut mintea, boala sensibilizează până la durere. Poetul sau artistul sunt în cea mai favorabilă dispoziţie creiatoare. Omul sufere, se distruge, arta câştigă opere remarcabile şi apoi vine răsplata tuturor necazurilor : *uitarea.*

Nici un poet, dela Eminescu încoace, nu a avut atâtea merite, nu a lăsat o mai închegată operă poetică şi totuşi nu a fost uitat cu mai multă uşurinţă ca Panait Cerna. Uitat în memorabila *„săptămână a poeziei"* când vitrinele librăriilor au găsit loc pentru toate dibuirile puerile numai pentru Cerna nu ; uitat de profesorii întocmitori de manuale didactice, în cari, vorbindu-se despre poezia românească (se dau multe nume cu exemplificări destul de rău alese) de Cerna se aminteşte sumar, sau nici nu se pomeneşte.

Artist, în strictul înţeles al cuvântului, a iubit viaţa cu disperarea aceluia care ştie că numai are mult de trăit : „De-aş mai trăi doi ani" — vorbele acestea deveniseră ca un refren pentru dânsul [1]; şi-a iubit ţara în sânul căreia a crescut — şi-a divinizat prietenii şi s'a închinat cu evlavie artei sale pe care o socotea deasupra tuturor celor lumeşti atât de trecătoare.

„Un om de statură mică, nervos, cu ochii mari, cenuşii aproape, aşa de întunecat era albastrul lor. Privirea lui aci limpede, aci turburată...

...Când vânturile reci de toamnă înfiorau Capitala, el părea mai mic în paltonul lui lung sub care tresărea ca o licărire de viaţă, cu pălăria trasă peste ochi, aşa cum se strecura neştiut de nimeni prin mulţimea anonimă. Câţiva prieteni buni şi de inimă l-au făcut uneori să simtă cât mai puţin asprimile vieţii. Mai târziu, au început să se intereseze de el şi cei mari [1]).

„Era dintre aceia cari te farmecă dela primele vorbe.

...atât de bun ,atât de blajin, încât simţiai nevoia unui contact cât mai des, cât mai intim.

In toată firea lui nimic din defectele atât de dese la oamenii de geniu. Deşi conştient de puterea geniului său, el nu exagera. I se părea ceva firesc şi, nu de puţine ori, se simţea oarecum jignit când admiratorii lui îi arătau ,prin vreun semn, stima şi recunoştinţa lor.

O boală grozavă îi atinsese plămânii. O ştia, o cunoştea foarte bine, s'a supus tratamentului ca un copil.

...Am văzut mulţi oameni loviţi de această boală, puţini însă care s'o suporte cu atâta seninătate. [2]).

„Avea pentru prietenie un cult ca al celor mai buni dintre antici ; prietenia caldă, devotată, intimă era la el o trebuinţă primordială ; nu putea concepe viaţa fără prieteni şi nu putea trăi o zi fără a vorbi cu unul din ei cel puţin, sau măcar a-l vedea. [3]).

Muncitor peste măsură, a ajuns prin merite până la cea mai înaltă treaptă culturală : doctor în filosofie, mai mult din obligaţie faţă de prietenii şi profesorii lui, decât din dorinţa de a parveni.

„E frumoasă ramura de studii ce mi-am ales, dar e un chin şi aproape imposibil să studiezi în străinătate în condiţiunile de nesiguranţă, în care mă aflu eu. Şi apoi, *Muza sufere ; partea cea mai bună a mea o jertfesc pentru lucruri trecătoare, de cari ar fi capabili şi alţii cu oarecare muncă.* [4]).

Puţini scriitori poate au fost şi sunt şi astăzi conduşi de atâta conştiinciozitate în pregătirea operii lor.

„Vreau să public numai când socot eu cu cale ; vreau să scot volum numai când voi fi eu deplin mulţumit de toate bucăţile pe cari le voi prezenta în acel mănunchiu.

După ce nu mă aştept să recoltez alte mulţumiri de pe urma lui, aş vrea *să am cel puţin această satisfacţie a lucrului conştiincios şi întreg*". [5]).

Contra aşteptărilor lui, volumul este premiat de Academia Română.

„Tare mult mă surprinde recomandarea lui — (Duiliu) — nu mă aşteptam. Du-te la Academie şi ceteşte raportul. Te pomeneşti că m'a clasificat printre poeţii..... abstractivi...."

Departe de ţara-i scumpă şi îndepărtat de îndeletnicirile-i poetice la care ţinea aşa de mult, abia aştepta momentul eliberării de sub teroarea examenului.

De aceea, când îşi ia doctoratul, scrie câteva rânduri în cari-şi revarsă toată bucuria copilărească de a fi în sfârşit liber, libertate de care nu i-a fost dat să se bucure.

„Sunt liber. Pricepi ce vreau să spun. Sunt liber, liber ,liber. Pe aici mai rămân vreo trei săptămâni ,după aceea mă duc în lumea toată". (Peste trei săptămâni a murit).

O viaţă de muncă şi de trudă, pentru ca atunci când succesul trebuia să-i răsplătească răbdarea, să cadă doborîtă cu un gest liniştit de frunză ofilită.

Bolnav şi sărac, n'a râvnit totuşi niciodată la bunuri materiale, n'a urît pe nimeni şi niciodată nu şi-a plâns soarta. Accentele de indignare şi revoltă nu i le-a smuls durerea lui ci suferinţa celor slabi şi oropsiţi însă nealteraţi etniceşte către cari se îndreptaseră cu nădejde toţi ochii luminaţi ai timpului (curentul semănătorist). Dela poezia patriotică, trece la poezia erotică — în care rămâne neîntrecut prin avântul sufletesc şi tăria sentimentului şi apoi la poezia filozofică, adânc îmbrăţişetoare a marilor probleme ale vieţii cărora le dă o deslegare originală şi fericită.

Poate fiindcă poezia lui trecea peste preocupările momentului a fost primită cu multă rezervă de unele pene destul de competinte, cari şi astăzi încă fac cinste scrisului românesc.

Un singur admirator entuziast al poetului Cerna — *d. prof. Mihali Dragomirescu,* surprins de valoarea scrierilor publicate în *Semănătorul* a reuşit contra multora de pe atunci să-l impună parţial opiniei publice, printr'o serie de articole publicate în *„Convorbiri critice"*.

Valoarea unei opere este nediscutabilă atunci când, trecând peste particular şi îmbrăţişând universalul, ajunge la o concepţie nouă şi originală; tocmai prin aceasta poezia lui Cerna se ridică deasupra timpului său şi va stărui multă vreme, luminând labirintul întunecatei lirici româneşti.

„Marea poezie trebuie să aibă pretutindeni un val de misticism şi o undă de filozofie precum, pe de altă parte, orice concepţie religioasă nu poate fi lipsită de poezie şi de meditare filozofică, iar orice cugetare filosofică trebuie să aibă un suflu de poezie şi o vibrare de credinţă religioasă. Iar Cerna era un nesecat isvor de cugetare, de iubire şi de avânt spre ideal [3]).

A trecut prin viaţă cântând, cu zâmbetul pe buze, fericit în sărăcia lui şi alinat de mângâierea-i supremă : arta. *A fost poetul fericirii umane* [6]).

O singură dată şi-a dorit moartea atunci când iubita lui s'a logodit cu altul. *(Logodnă).* Totuşi şi aici este atâta justificare a acestei dorinţe, atâta bunătate şi altruism, încât ultimul vers pierde din tăria lui.

Iubirea lui de viaţă, nu este stăpânită de egoism ; o iubeşte dincolo de eu şi de vreme şi doreşte fericirea şi uşurarea suferinţelor tuturor.

Viaţa este un veşnic frământ pentru ideal, toate suferinţele şi lacrimile sunt justificate însă dacă la orizont licăreşte cât o sămânţă de mustar speranţa:

Ce este o durere şi-o lacrimă ce 'nseamnă
Când tânăra nădejde la luptă te îndeamnă
Şi ce-i să cazi când viaţa n'o pierdem
[în zadar
Când trupurile noastre sunt pietre de altar
Când fiecare ştim
Că făurim o lume ce-o vor primi ca dar
Acei ce nu sunt încă şi totuşi îi iubim
(Către Pace)

Aceasta este originalitatea poeziei lui Cerna — diametral opusă, conceptial, celei eminesciene. Viaţa e frumoasă, durerea

e justificată prin nădejdea că la sfârşitul sforţărilor, chiar dacă nu noi vom gusta roadele, fericirea sau cel puţin o alinare a suferinţelor va fi rezervată urmaşilor noştri. *O concepţie admirabilă, optimistă şi adînc altruistă, cu atât mai merituoasă, cu cât a apărut într'o atmosferă îmbâcsită încă de pesimism şi melancolie care paralizase multă vreme lirica românească.*

Dând un caracter mai mult omenesc, divinităţii o îmbracă într'o haină de veritabilă poezie ; înobilat şi purificat prin durerea umilitoare a răstignirii şi a morţii, Isus s'a înălţat prin iubire şi iertare şi va stărui dealungul veacurilor. *(Isus).* Asemeni lui Isus înţelege Cerna să se ridice deasupra suferinţelor prin nemărginită dragoste. De aceea poetul consideră iubirea mai presus de toate legile universului.

Nici despărţirea, nici mormântul,
Nici cel ce ţine 'n mâini pământul
Nu pot să pue 'n potrivire
Acolo unde e iubire...

(Dor)

Este atât farmec şi atâta beţie într'o singură minunată clipă de iubire încât chiar dacă ar trebui plătită cu mii de suferinţe, poetul nu se dă înapoi:

De-a fost păcat iubitul, mărire cui la scos;
El a făcut păcatul atâta de frumos;
Un farmec o beţie ce'n veci în tine-o porţi
Pe clipa rătăcirii îndur şi mii de morţi.

(Plânsul lui Adam)

Intensitatea, profunzimea şi avântul acestui sentiment este atât de mare la Cerna şi-i provoacă atâta fericire încât nu-l poate suporta singur : îl împrumută naturii înconjurătoare care îl trăieşte cu dânsul laolaltă:

Şi tainic stelele au prins cuvântul
Şi-l repetară 'n crânguri cântăreţii
Şi din adânc a tresărit pământul
Simţind din nou în el scânteia vieţii.

(Chemare)

Deasupra acestei iubiri însă străjueşte în sufletul poetului Dumnezeasca iubire a iubirilor — a vieţii celei tinere care încolţeşte, mlădiţă, la rădăcina îmbătrânită, aducând cu ea păcatele trecutului, de a căror iertare se roagă minunat poetul, cerului. *(Plânsul lui Adam).*

In afară de poeziile amintite mai sus relevăm bucata : *„Noapte"*, „o adevărată capodoperă a literaturii noastre erotice" [7]).

„Oricine vrea să scrie poezie va studia opere ca: *„Noaptea"*, *„Plânsul lui Adam"*, *„Inseninare"*, *„Printre lacrimi"*, fără a mai pune la socoteală bucăţile filosofice cum e *Isus, Dura Lex* şi *Către Pace*" [8]).

Din opera poetică a lui Panait Cerna se desprinde o înaltă atmosferă de tărie sufletească şi de adevărată şi sănătoasă înţelegere a vieţii.

Este luminişul răcoritor în care inima obosită îşi găseşte popasul mângâietor. O reîntoarcere către această poezie ar reabilita lirica românească atât de dezorientată şi cu aceasta s'ar aduce şi un meritat omagiu marelui dispărut.

Volumul „Poezii" se remarcă prin: gând dur, ibsenian; sentiment meridional şi peste tot mireasma unui suflet de elită. Imagini noi sunt închiegate într'o formă care uneori reuşeşte să fie desăvârşită, armonizându-se în mod ideal cu fondul.

Nediscutabila valoare a „Poeziilor" lui Cerna ne îndreptăţeşte să aşteptăm în cel mai apropiat viitor o ediţiune critică-tipărită sub o înaltă supraveghere, în condiţii technice superioare. Ar fi timpul ca poetul să fie prezentat marelui public în adevărata lui lumină alături de M. Eminescu.

TRAIAN IONESCU

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Panait Cerna s'a născut la 25 Sept. 1881 în comuna Cerna, Plasa Măcin, jud. Tulcea. Tatăl său era de origină bulgară — Stancioff — iar mama sa românca — Maria:— „oameni simpli şi puţin înstăriţi" 1).

Din cauza unor agitaţii iredentiste în România tatăl său urmărit se refugiază în Bulgaria, de unde nu s'a mai întors. Căsătorită a doua oară cu un agricultor

P. CERNA (student la Berlin)

român — Constantin, mama îşi creşte copilul într'o atmosferă curat românească departe de sentimentele pe cari le avea un tată despre care, spune el, nu l-a cunoscut nici odată". (1)

Primele îndrumări, le-a primit în satul natal. După terminarea cursului primar este trimis la Brăila unde urmează liceul real. Deşi luptă cu toate nevoile la cari este expus un copil sărac, termină liceul printre elevii de frunte şi în 1900, calcă pragul Facultăţii de litere şi filosofie din Bucureşti.

Anemiat din cauza mizeriilor îndurate se îmbolnăveşte de piept; totuşi luptă plin de speranţă pentru dobândirea unui titlu, ajutat şi încurajat de prietenii săi şi de câţiva profesori universitari, asupra cărora „atrăsese atenţia prin poeziile ce publicase". (1)

Este trimes, în 1905, la Sinaia sub părintească îngrijire a doctorului Mamulea, unde se mai întăreşte; se întoarce întru câtva vindecat la Bucureşti şi în 1906, îşi ia licenţa „cu Magna cum laude". (1)

Stimulat şi îmbărbătat de acest succes, reuşeşte la concursul pentru obţinerea unei burse — pentru studierea filosofiei în Germania (la Heidelberg).

La 5 Martie, 1913, îşi ia doctoratul cu o lucrare de estetică asupra lui Faust.

Nu are însă norocul să se bucure de roadele muncii sale: la 21 Martie, fiind în Lipsca, se îmbolnăveşte de pneumonie „a treia" (1) (o mai suportase de două ori) şi cu toate îngrijirile unui prieten al său şi speranţele date de un doctor din cartier, care-l asigurase că peste trei zile se va însănătoşi, Panait Cerna se stinse, în vârstă de 32 ani, „abia la trei săptămâni după ce-şi luase doctoratul" (1)

Pneumonia n'a făcut altceva decât să grăbiască dezastrul care era inevitabil după spusele medicilor: autopsia găsise un plămân complet atrofiat, aşa că n'ar fi rezistat decât până în toamnă.

Vestea morţii lui îndolie toate cercurile literare din regat şi din Ardeal. Ziarele şi revistele îi aduseră oamgii postume prin înduioşătoare articole.

A fost înmormântat prin îngrijirea şi cu cheltuelile ministerului de externe.

Activitatea lui literară începe prin 1898 —culmineză între anii 1904—1908— când publică în revista *„Semănătorul"* de sub direcţia d-lui N. Iorga. Dela 1908, fiind în Germania, publică din ce în ce mai rar.

In 1910 scoate un volum de *„Poezii"* în Editura Minerva—premiat de Academia Română, în urma raportului lui Duiliu Zamfirescu.

După 1910, mai trimite câteva poezii revistei „Convorbiri literare".

Au mai rămas dela el, scrisorile adresate prietenilor săi, în care fondul adânc şi limpezimea stilului amintesc proza neîntrecutului critic Titu Maiorescu.

Cărţi tipărite:

1) *Poezii* (Editura Minerva 1910 premiate) de Academia Română.

Acelaş volum tipărit în Editura Cartea Românească a ajuns la a V-a ediţie.

2) *Die Gedankenlyrik* (poezia filosofică), lucrarea de doctorat.

Reviste la care a colaborat:

1) *Floarea Albastră.*
2) *Semănătorul.*
3) *Convorbiri Literare.*
4) *Viaţa literară şi artistică.*
5) *Convorbiri critice.*

Moartea-i timpurie a răpit literaturii noastre cel mai de seamă poet apărut după Eminescu.

TR. I.

---

1) Vasile Savel : Contimporanii 1920.
2) Dr. Iacobovici : Convorbiri literare 1923.
3) I. Rădulescu-Pogoneanu : Convorbiri literare 1923.
4) Dintr'o scrisoare adresată din Heidelberg în 1908, unui prieten.
5) Dintr'o scrisoare adresată unui prieten.
6) Mih. Dragomirescu : Convorbiri critice vol. I,
7) Mih. Dragomirescu : Convorbiri critice vol. III.
8) Mih. Dragomirescu : Convorbiri critice, vol. I, pag. 181

1) Vasile Savel — „Contimporani". —

poezie

JOS

De-am ştiut s'ating cu pasul înălţimea sus de tot
Azi cobor în rând cu omul prin noroae să înot.

Sus pe drumul de lumină bucuria mea e seacă
Şi mi-i drag să văd şi ochii lacrimele de-i înecă

Intre oameni sărbătoarea e: să aibă-o vorbă bună —
Ce să fac eu singur, Doamne, cu luceferii cunună?

Vreau să ştiu şi bucuria unui fir de iarbă mic
Şi cu plantele amare, Doamne, slavă să-ţi ridic...

Dar ce'nsamnă înălţimea când suntem oricum de lut?
Şi ce 'nsamnă oare vraja înstelatului tău scut?

Intunericul de-aicea plin de smârcuri şi de gropi,
Doamne, are adâncime cerurile 'n el să 'ngropi!

G. TALAZ

MINUNEA OCHILOR TĂI UMEZI...

Minunea ochilor tăi umezi
Ca ruga maicelor din schituri —
Un imn de caldă evocare —
E toată slava lor de mituri...

In oglindirea lor ciudată,
Reflex serafic de păgână,
Intrezăresc un chin ce arde
Şi-o 'nfiorare de cadână...

Căci ochii grei de insomnie
Şi cu priviri de dulci ispite
Ascund în taina lor bogată
Chemări de patimi răsvrătite...

Mângâietori şi plini de rouă
Şi 'n străluciri atât de pale
Par logodiţi în plâns de aştri
Cu flori de jerbe matinale...

Vai, ochii tăi vicleni şi dornici —
Fântâni adânci cu ape clare —
Mi-au scânteiat un vis ce plânge
Pe piatra sfintelor altare...

Şi ochii tăi din ţara unde
Pluteşte-albastrul de milenii
Se prind de sufletu-mi ce moare
La raza albei lui vedenii...

GABRIEL DRAGAN

CÂNTA O CATERINCĂ *)

MEMORIEI FRATELUI MEU, VASILE

Cânta o caterincă pe strada plină de lumină.
Şi notele ei zburau plângătoare spre bolta mută.
Cânta moartea florilor din glastre, cânta rugăciunea arborilor goi,
Cânta sfârşitul reveriilor de vară şi apusul suspinelor astrale.

Pribeagul trubadur păşea cu ochii duşi în zări
Purtat de ariile străvechi, în lumi ce nu mai sunt,
Făpturi cu zâmbet şi cu gând, cu dor şi cu speranţă
Azi sunt o mână de pământ — plămadă pentru viaţă.
Cânta o caterincă pe strada plină de lumină şi nimeni n'o înţelegea

Şi câţi ca el — sărmanul om — n'au mers din poartă în poartă,
Trezind prin cântecele lor o lume 'nmormântată.
Din toţi aceia ce purtau povara dulce a vieţei
N'au mai rămas decât păduri de cruci şi de morminte!

Cânta o caterincă pe strada plină de lumină,
Cânta nimicnicia vieţei şi sfâşierea ei nebună,
Spre bolţile încremenite, ca piramidele, pe valea Regilor, pierdute.
Psalmodia o caterincă, în sufletul meu stingher,
O rugăciune către Domnul cel veşnic şi plin de mister.
Cânta o caterincă pe strada plină de lumină....
şi nimeni n'o înţelegea...

LILICA MUCHE

*) Din volumul „Frânturi din Suflet", care va apare în curând.

CÂNTECE

I

Trandafiri de Maiu,
Inimi sîngerînde;
Pe al vostru straiu,
Zările cad blînde,
Ca de catifea;

Trandafiri de Maiu,
Inimi sîngerînde,
Legănaţi, uşor
Pe mlădiţi plăpînde;
Pe al vostru straiu,
Zările, cad blînde;

II

Trandafiri deschişi
La lumina lunii,
Ce daţi farmec sfînt,
Inimii şi strunii,
Să vă cînte lin,
Ca printr-un suspin
Fruntea-vi s'apleacă,
Gingaş, spre pământ;
Palizii Narcişi,
Sus ca dintr'o teacă,
Cînd, grea, vi s'apleacă
Fruntea spre pământ;

III

Trandafiri deschişi la lumina lunii,
Ce daţi farmec sfînt, inimii şi strunii!

ARTUR ENAŞESCU

ADAM ŞI EVA

de I. C. VISSARION

I

FACEREA

Pământul se scălda în razele soarelui şi se întorcea împrejurul lui să se încălzească îndeajuns pe toate părţile. Uscatul eşise deasupra apelor şi pe pământul negru gândurile lui Dumnezeu se 'ntrupau ca iarbă, ca flori şi ca arbori. Inverziseră câmpiile, iar ierburile, de multe feluri, înfloriseră în sute de culori şi în mii de forme; munţii se înbrăcaseră în păduri verzi; apele isvorau din poala râpelor şi curgeau sgomotoase pe fundul văilor; iar aerul, parfumat de mirosul atâtor flori, colinda prin câmpuri, prin văi şi dealuri, sub formă de vânturi năvalnice şi puternice.

Dumnezeu privia şi gândea 'nainte, iar gândurile sale albini şi fluturi, se 'ntrupau, păsări mari şi păsări mici se făceau, şi animale felurite luau fiinţă prin ierburi şi prin păduri.

Doi îngeri privind şi ei creaţia asta, începură în şoapte să vorbească.

— Ce-o fi vrând Dumnezeu să facă cu atâtea Lumi? întrebă unul pe cellalt.

— Dar ce-ar face dacă n'ar face Lumi?

— Ştiu eu... poate nimic.

— Dar atunci în chaosul de nimic, ce-ar fi fost şi El de cât nimic?

— Ce mare lucru, de nepriceput şi de 'ncurcat!

— Ţi-se pare că e încurcat, pentrucă fără de margini îi este Creaţia.... De-ar avea margini Creaţia nu ţi s'ar pare lucru încurcat.

Ingerul tăcu şi privi iarăşi asupra pământului.

Dar ce i-o fi trebuind nemărginitul număr de lumi create?

— Dar dacă nu le-ar avea, ce-ar simţi că-i trebue? îl întrebă cellalt.

— Iar nu ştiu!... Da, încercăm şi noi a înţelege scopurile lui Dumnezeu, dar nu putem. După cum ochii noştri nu pot vedea adâncurile fără fund ale chaosului, tot aşa şi mintea noastră nu poate pricepe scopurile Creatorului, care sunt nemărginite ca şi El!

Ingerii îşi acoperiră ochii cu aripile şi stătură aşa un timp.

— Ştii tu — zise unul — în toate întrupatele lui gânduri eu văd numai minuni.... Iacă, într'un mic cap al unei albini a închis un gând, căruia i-a dat putere să se 'nmulţească, adică să gândească şi el!... gând care să poată gândi... pricepi tu minunea?... Gând din gând... Lumină din lumină!...

— O da!... Dar ce zici de albini, că duc sărutările florilor pe picioruşele lor, că fac faguri plini de miere, când vezi că şi în nişte mici capete de furnici, El a închis un gând al său, care poate şi el să gândească?.... Şi iacă o vietate şi mai mică, o vezi? tot corpul ei este pe jumătate cât un cap de furnică... Iată, iată... a văzut furnica, se piteşte.... poftim... a sărit departe şi s'a ascuns!... Vezi tu, în acest mic cap, cât grosimea unui fir de mătase, stă un gând care pricepe pericolul, care-şi caută hrană şi adăpost, îşi caută iubită şi iubeşte chiar!....

— Lucrul încurcat este o minune!

— Aşa e — îi răspunse cellalt — şi noi trebue să vedem întâi minunile şi cine ştie când să le putem pricepe!... In ţeasta unei păsărele a închis cântece!... In inima lor a pus dragoste!... Mare semănător de dragoste!....

— El zideşte totul, totul!... Trupurile gândurilor lui el le zideşte... Broasca ţestoasă nu gândeşte de loc să-şi facă carapace de os! Fluturile nu gândeşte la aripile lui colorate să şi le facă: cum nici pasările la fulgii lor cu care să sboare!...

— Ciudat!... Adică minune de nepriceput!

— Cum ţi-am spus: Gânduri din gând... Lumini din lumină... Puteri din putere-i!... Ce minuni ciudate!

— Ia ascultă, ce-ar fi dacă am pleca şi noi pe noul pământ?

— Gând ce-l primesc şi eu şi vreau să-l fac faptă.

— Haidem dar!

Şi îngerii desfăcură aripile şi ca două săgeţi albe scoborîră la poalele unui deal.

— Ah, ce frumos! Ce frumos! ziseră ei.

Se duseră la apă, o văzură limpede, iar prin ea umblând peşti cu solzi ca de argint şi ca de aur.

— Şi în capul acestora a pus gânduri, căci iată-i cum se joc la soare şi cum se repeziră la musca aceea ce căzu în apă!...

— Da, da... Dar ce fel de viaţă e asta?

— Ce observi? îl întrebă celalt.

— Observ că aici unul mănâncă pe cellalt!... Vai, ce fel de viaţă e asta?!...

— Ca s'o cunoaştem n'avem decât s'o 'ncercăm.

— Aşa e!... Dar cum?...

— Să-i cerem trupuri tari cum au vieţuitoarele de p'aici...

— Dacă nu ne dă?

— Se poate să nu ne dea?... Libertatea ne este deplină, deci nu ne-o va stânjeni el nedându-ne ce-i cerem...

— Dac'o fi prostie cererea noastră?

— Cum vrei să 'nţelegem prostia dacă n'am cere să fim proşti niciodată?... Dar adică ce-ar fi prostia, decât o lipsă de pricepere, gânduri şi fapte ce-ar fi protivnice lui Dumnezeu?!

Ingerul celălalt îi puse mâna la gură şi-i spuse:

—Taci... poate păcătuim. A fi protivnic lui Dumnezeu este a-i fi duşman!....

— Nu e adevărat, ce duşman pot să-i fiu, când nu pot să-l vatăm?... Aşi vrea să cunosc prostia!... Să începem rugăciunea, ce zici?

— Dacă ne-am hotărît, mai trebue îndoială?...

— Aşa e... Stăpâne şi Tată... dă-ne trupuri şi nouă, ca să putem gusta felul de viaţă de pe pământul acesta!

Dumnezeu surâse şi le trimise acest gând:

E o lume de prefaceri acolo. Vreau să fac nişte vieţuitoare să nu mai aibă nevoe de necontenitul meu ajutor. Vieţuitoarele d'acolo se vor mânca între ele, dacă nu vor pricepe ce trebue să facă pentru libertatea lor... V'ar fi mai bine să rămâneţi ce sunteţi, decât să cereţi şi voi o transformare.

— Nu taică Sfânt şi bun... Vrem să fim niţel proşti!.... Zideşte-ne trupuri!...

— Sunteţi proşti mai mult decât niţel!... şi Dumnezeu le începu zidirea.

Ei cereau şi El le 'mplinea voia.

Un om şi o femeie fură creaţi astfel din cei doi îngeri.

Tocmai atunci clopotele dela biserica Domnului sunau de Paşti adunarea îngerilor la rugăciune.

Ingerii alergau din toate părţile să slăvească pe Dumnezeu pentru nouile lui creaţii.

Femeia îngenuche şi ea jos pe iarba verde a pământului şi zise din toată inima:

— Slavă Ţie, Tată!... Fă-mă frumoasă ca ziua de Paşti! Fă-mă dorită ca ziua de Paşti!

Şi luă două flori albastre şi le puse în cosiţele ei galbene.

Bărbatul rămase cu capul plecat şi întristat, că el nu e acum în biserica Domnului şi lipseşte şi din adunarea îngerilor lui!

— Ei da — gândi el — acum îmi cunosc prostia... Dar fie, odată că am hotărât, şi ea trebue dusă până la capăt... Trebue să moştenesc ceva din încăpăţânarea Tatălui, care a hotărît să ne dea libertatea chiar de a deveni şi dobitoace!

— Ce stai pe gânduri? îi zise femeia.

Bărbatul cel dintâi pe pământ: Adam, se uită la cea dintâi femeie: Eva, şi rămase mut de atâta frumuseţe ce-o văzu la ea.

— Tu eşti?

Şi privirea Evei îl pătrunse până'n inimă.

— Dar oare nu eşti tu?

Şi ea se simţi pătrunsă de un fior.

— Nu ştiu cine sunt, dar frumoasă eşti! Ce obraji, ce gură, ce nas, ce păr!...

— Nici eu parcă nu ştiu cine eşti, dar straşnic om!... Ce spete, ce frunte!....

El rupse o floare roşie şi i-o dădu ei.

Ea o primi şi luă o floare albastră din cosiţele ei galbene şi i-o dădu lui.

Ea cât fusese îngenuchiată, simţise porunca de a căuta să fie frumoasă oricând şi'n faţa oricui. Deaceea se 'npodobise cu cele două floricele din care acum dete una lui Adam.

Adam mirosi floarea albastră şi rămase cu ea în mână. Ea mirosi floarea roşie şi o puse apoi în cosiţă lângă cealaltă.

— Mi-e foame...

— Şi mie!

— Văzură un banan şi un smochin încărcaţi cu fructe. Luară şi gustară.

— Bune.... dulci!...

Băură apoi apă din isvor şi se răcoriră.

Ea se uită în unde şi chipul ei se reflectă în apă şi apoi d'aci departe în cer.

Lucifer eşia dela rugăciune.

Văzu chipul cel frumos venind la ochii lui dintr'un adânc, dintr'un mic punct luminos, rătăcitor prin chaos...

Rămase locului şi gândi: uită-te vis frumos al Domnului, uită-te încoa! Şi el gândi puternic în jos.

Eva simţi imboldul de a se uita şi privi în sus..

— Ah!... Ce plăsmuire frumoasă!... Ce plăsmuire de gând şi de vis, de dor şi de dragoste, de foc şi de nemurire!...

Intinse aripile şi ca un glonţ nevăzut scoborâ în faţa ei.

— Ce obraji, rupţi din zorile răsăritului de soare! Ce gură, dungă de rubin! Ce ochi negri ca păcatul, dar cu străluciri de stele pierdute în adâncuri!...

Ce sprâncene: arcuri veşnic încordate pentru săgetat!...

Ce frunte albă, cu viţe de păr răvăşite până peste ochi!...

Ce păr, ce gât alb, ce sâni, ce trup !...

— Zână isvorâtă din visurile de dragoste ale Stăpânului, surâde-mi niţel să-ţi văz dinţii !...

Eva nu-l auzi şi nici nu putea să-l vază. Ingerul Lucifer nu pricepu asta dintr'o dată.

Ingenunche în faţa ei şi-şi întinse braţele şi aripile :

— Trup plămădit şi frământat de Dumnezeu, stea mai presus de stele... uită-te !... Am îngenunchiat în faţă-ţi ! nu ştiu ce vreau : e grozav de plăcut ce simţ... aşi vrea să rămân jos lângă picioarele tale mititele şi albe !... Uită-te duh mândru al pământului !...

Eva nu putu să-l audă nici acum şi nici să-l vază.

Ingerul pricepu că este o barieră între creaţiile astea şi creaţiile îngerilor. Se isbi cu palma peste frunte.

— Cum ? — gândi el — să facă ceva mai frumos ca noi ?

Mânios se duse în Cer.

Intră într'o sală unde erau mai mulţi îngeri strânşi.

— Ce este regula şi ce este excepţia ? strigă el, lovind cu pumnul în masa de aur.

Ingerii se opriră din vorbit şi ascultară.

— Da, ce mai este regula şi ce mai este excepţia, când regula o face excepţie, iar excepţia regulă ?...

— El este Atotştiutorul ! îi răspunse Belzebut.

— Ştiu, şi pentrucă este Atotştiutorul, le cunoaşte toate, le simte toate, şi este Atotputernicul; dar pentru El chiar trebue să-şi fixeze o lege după care să se conducă, şi noi ştiind legea lui, să putem afla ce se poate şi ce nu se poate.

— Ce se poate e tot ce vrea El, şi ce nu se poate, e tot ce nu vrea El. Mai presus decât El nu poate şi nu trebue să-şi puie lege ! Voinţa lui e singura Lui lege ! deslusi Belzebut.

— Nu gândeşti ca o fiinţă liberă, ci ca un sclav ! Dacă nu pune d'asupra Lui o lege, căreia El însuşi să se plece, trebue să aibă cel puţin o voinţă într'un fel. A zis odată într'un fel, aşa să rămâe şi azi, şi mâine şi'n vecii vecilor !

— Dar asta înseamnă că El a avut voinţă, de pildă, numai eri când a zis aşa, iar astăzi, mâine şi'n veci, ar însemna să nu mai aibă nici una.

Să se tăgăduiască El prin El : să se ucidă El prin El, ori să se lipsească El de a mai fi El !... asta nu se poate şi trebue să nu se poată. D'asupra lui nu trebue să ridice timpul de ieri cu cele ce le-a făurit ieri !... El este viu, este Atotştiutor şi Atotputernic şi eri, şi azi, şi mâine şi'n vecii de veci.

Libertatea de a gândi azi altfel de cum a gândit eri ; libertatea de a lucra mâine, altfel de cum lucrează azi ; de a creia, ori de a distruge ,formează trăsăturile absolutei lui libertăţi.

— Asta e tiranie ! strigă Lucifer. Asta e nesiguranţă pentru toţi : asta înseamnă că suntem nişte sclavi, care atârnăm de toanele lui bune, care pot fi însă şi rele.

Belzebut rămase pe gânduri. Lucifer îl bătu cu mâna pe umeri.

— Crezi tu că unui Atotputernic îi trebue sclavi ?...

Belzebut îl privi surprins.

— Ce să facă cu ei, doar El toate le poate !?...

— Noi însă suntem sclavi şi nu ne-a făcut pe placul nostru... Nu suntem destul de frumoşi şi destul de liberi...

— Cunoşti tu ceva mai frumos ca noi ?

— O da !... Uită-te colo jos.. E o mărgea luminată de soare !... Un pământ nou... Colo la marginea pădurei... Un chip mândru... Il vezi ?

— Ah ! Ah !... ai dreptate !... Ce păr galben îi învelesţe spatele şi umerii !...

— Aşa e că a făcut ceva mai tare ca noi ?

— Cine e ?

— Nu ştiu !

— Da, îşi bate joc de noi. Haide acolo...

— Am fost... Fiinţa aceea n'aude ce-i spui, nu vede ce faci... Nu existăm pentru acea fiinţă... Aici e trădarea lui !...

— Atunci să-l silim să ne facă la fel şi pe noi, ori de nu, război cu El !

— Il ştii, e încăpăţânat, e tiran !...

O voce cutremură chaosul :

— Staţi cu frică şi cu cutremur în faţa Domnului Vostru toţi cei drepţi... Rostogoliţi-vă în adâncuri cei strâmbi şi protivnici !

Lucifer, Belzebut şi o mulţime de alţi îngeri ce socotiseră în tăcere ca adevărate gândurile celor doi, căzură în chaos.

— Ne-o făcu Atotştiutorul ! zise Belzebut.

— Ah ! Ah !... să cădem încaltea pe pământ... Să vedem pe fiinţa cea mândră d'acolo !... Tot ce este pe pământ nu-i mai mândru decât ea ! Lângă ea, să vezi şi tu, cum o să uităm Cerul cu strălucirile lui !... Tiranul a făcut o creaţie mai mândră ca toate !...

Şi ei căzură pe pământ.

Adam se 'nfioră, fără să ştie de ce, iar ca să-i vie curajul şi încrederea la loc, spuse Evei :

— Sărută-mă Evo, mângâe-mă, căci numai aşa voi avea încredere în mine !

— Sărută-mă şi tu, cocoloşeşte-mă în braţe-ţi, căci numai aşa nu mi s'o urâ p'aici !.. îi zise ea.

Ei se sărutară şi se luară în braţe. Belzebut şi Lucifer, închiseră ochii şi scrâşniră din dinţi, gândind : Uite, uite pentru cine am căzut şi noi !...

II

ISPITIREA

Pământul, plin de pomi încărcaţi cu poame de fel de fel de culori, de fel de fel de gusturi şi de mirosuri, da lui Adam şi Evi o hrană atât de felurită şi de gustoasă, încât ceeace mâncau astăzi, ar fi vrut să mănânce în toate zilele ; dar alte fructe le atrăgeau ochii cu culoarea lor, le isbeau nasul cu mirosul lor, că ei le gustau şi pe acelea, şi mâncau apoi din ele până iar se săturau. Şi tot astfel, zi cu zi, altele parcă îi chemau, din altele mâncau, iar de gusturile atâtor fructe nu se mai simţiau sătui.

Isvoarele, cu apa lor limpede, ţâşneau de sub poala stâncelor şi curgeau vorbăreţe prin văi şi apoi, prin albii de pietriş, străbăteau mai domolite prin câmpuri, prin livezi şi prin păduri, până ajungeau în mări ; iar Adam şi Eva, li se păreau că înţeleg vorbele grăite de isvoare.

Iarba verde, deasă ca peria, moale ca mătasea şi plină de fel de fel de flori, de fel de fel de culori şi de mirosuri, le 'ncântau ochii şi îi făceau să simţă îndemnul de a sta jos lungiţi, să miroasă florile, să guste mierea din potirul lor, să le asculte poveştile în şoapte şi să privească cerul albastru înnecat în lumina soarelui.

Stând jos, Adam şi Eva, ascultau şi la ce şoptcau florile între ele, ascultau şi glasurile păsărilor şi le'nţelegeau, auziau încă şi cuvintele ce le rosteau îngerii 'ntre ei.

Intr'o zi Adam vorbi Evii :

— Ori şi unde am fi în Chaos cu trupul, Eva mea, când înţelegeam până şi gândurile îngerilor, când par'că le auzim rostite la urechile noastre, ce mai înseamnă pentru noi depărtările prin Chaos ?... Şi de aici, înţelegi tu, putem să stăm şi cu îngerii la sfat.

— Da, frumos gândesc unii dintre ei !

— Dar bagă de seamă, că şi adevărat... Gânduri frumoase ce nu pier, tocmai prin adevărul ce-l conţin — adăogă el.

— Dar eu Adame, mai primesc, par'că d'aci din apropiere, un gând de laudă pentru mine... Un cineva îmi spune stăruitor : „ce frumoasă eşti Evo !... Pentru tine a fost clădit pământul de către cel Puternic, fiindcă tu eşti cea mai mândră creaţie după el

— Da, dar uite Evo, acest lăudător al tău de mine îşi ascunde gândul, şi-l stinge... Se vede că altfel gândeşte el despre mine. Cine să fie acesta ?

— Nu ştiu.

Adam tăcu dus pe gânduri ; apoi vorbi:

— Inţeleg că am făcut o greşală.

— Care ? îl întrebă Eva.

— Pricepe-o.

— Da... atunci când am cerut dela Domnul să fim niţel proşti, să cunoaştem adică ce 'nseamnă prostia ?

— Da, atuncea, Eva mea.

— Inţeleg şi eu, că cererea d'atunci a 'nsemnat o întrerupere a atingerii noastre cu Dumnezeu. El să gândească, dar noi să nu-i mai putem tălmăci gândurile ; el să aibă înţelesul totului, iar noi numai a părticele din tot, noi adică să fim şi proşti.

— Intocmai, Eva mea.

— Da, da este o scoborâre a noastră, este o rupere a legăturilor cu El — urmă Eva gândul ei mai departe. Noi îi tălmăceam gândurile îndată ce erau gândite. Mintea noastră, în capul nostru, era plină de înţelegere, de lumină, pentru că în noi îşi ardeau lumina lor gândurile lui Dumnezeu.

— Dar atunci capul nostru era capul lui ; El era voi, iar voi nu eraţi, nu vă simţiaţi, căci El era una cu voi. Acum voi sunteţi voi, iar El este El, cu viaţa şi gândurile lui, aparte de viaţa şi gândurile voastre.

Eva tresări şi ascultă. Adam o 'ntrebă:

— Ce este, Eva mea ?

— Aud glasul nevăzutului, care îmi spune că numai ruperea de Dumnezeu, numai prostia, ne face să avem o viaţă aparte şi care este numai şi numai a noastră...

— Mergeţi dar şi 'n prostie până la capătul ei ! auzi Eva glasul iar.

Ea se sculă repede în sus şi se uită în toate părţile. Nu văzu însă pe nimeni.

— Ce este, Eva mea ?

— Este nevăzutul acela, care gândeşte, şi ale cărui gânduri eu le tălmăcesc aşa de bine, de parcă aud nişte cuvinte rostite la urechi... El îmi spune : mergeţi şi 'n prostie până la capătul ei.

— Şi cine să fie acesta ?

— Nu ştiu.

— Şi acest nevăzut spune că şi prostia are un capăt ?....

— Da.

— Care să fie capătul prostiei.... poate piatră fără simţ, humă fără formă, sgură fără gând ? !

— Da, dar ar fi grozav acest capăt !

Ar însemna simplă materie pentru lucru, iar nu materie lucrată; ar însemna o deslipire completă de viață și deci și de Dumnezeu.

Eva se opri și ascultă iar cu auzul încordat.

— Cum veți cunoaște prostia altfel, voi care mai vreți încă să cunoașteți totul?... Din tot ce există, adică din totul, face parte d'acum încolo și *prostia*, deci și pe ea trebue s'o cunoașteți.

— Nu! strigă Eva. Capătul ei nu vreau să fie atins.

— Ce este, Eva mea?... Ce auzi tu mereu, iar eu n'aud?

— Glasul celui *nevăzut*, Adame, spune că *prostia*, care s'a născut odată cu cererea noastră de a fi p'aici, trebue să fie cunoscută; că ea face parte din Tot, iar Totul trebue cunoscut de noi, fiindcă mai pretindem să ne întoarcem cândva lângă Dumnezeu.

Eva se opri și iar ascultă.

— Și astfel voi veți cunoaște ceva mai mult decât Dumnezeu: veți cunoaște *prostia*, adică lipsa de simțire și de gândire, veți cunoaște astfel ceva mai mult decât cunoaște El. Pe El prostia, care nu există, n'a putut să-l ispitească, căci n'a avut gând, și n'a avut glas, cum de acum încolo gândește și cuvintează prin voi și prin mine; prin mine că m'a respins și prin voi că v'a ascultat prea mult!

— Cine ești? îl întrebă Eva tare.

— Acel ce El a vrut să fiu!

Eva mai ascultă și-apoi vorbi:

— Și dacă vrând să cunoaștem ce 'nseamnă lipsă de simțire și de gândire, adică *prostia*, această deslipire de Dumnezeu și vom ajunge piatră, humă și sgură, cine va mai putea să ne ridice dintr'o așa groaznică cădere?

— El, dac'o mai vrea aceasta!

— Oh!... Ce grozăvie! strigă Eva.

— Ce este, Eva mea, ce este? Ce mai auzi tu?

— Ceva groaznic, Adame, ceva groaznic... O rupere complectă de viață și de Dumnezeu; o deslipire fără nume; o sdrobire a oricăror legături cu El. Ochi fără nici o vedere, urechi fără nici un auz, trup fără nici o simțire, cap fără nici un gând.... „Humă nemai desghețată de simțiri și de idei" moartea definitivă!

— Ce să 'nsemne aceia?

— Nu 'nțelegi, Adame? nu 'nțelegi?... In starea asta de acum noi am rupt numai una din legăturile cu Dumnezeu, aceea că: nu mai putem tâlmăci gândurile Lui cu mintea noastră d'acum. Azi abia bănuim murmurul isvoarelor... Ia ascultă tu vorba isvorului, ce-ți spune?

Adam ascultă mult, apoi vorbi:

— Il înțeleg... isvorul zice: sunt apă limpede.... beți-mă, căci 70 de părți din voi eu sunt, eu apa. Spălați-vă, curățiți-vă, răcoriți-vă, împrospătați-vă trupul.

— Da, așa zice. Și de aceia îți spun, că acum înțelegem încă și ce-și povestesc florile, ba auzim și gândurile îngerilor din cer. Glasul perilor coapte, glasul strugurilor rumeniți de soare, mirosul bananelor și ale portocalelor, îl înțelegem când ne spun: luați-ne, mâncați-ne, căci trupurile noastre nu mor în voi, ci se 'ntrupează în voi, devenim și noi părți din voi, ne desăvârșim ceva mai mult!... Acum cântecele îngerilor răsună în urechile noastre... Cântă Cerurile, Adame, noi ascultăm și putem învăța să cântăm și noi!... Cufundați însă în prostie, rupând adică legăturile cu Dumnezeu și mai mult, urechile noastre vor rămâne ca și fără auz — și cum ne mai vom dobândi auzul? — Isvoarele vor vorbi, dar noi nu le vom înțelege. Florile vor vorbi 'nainte, dar noi n'om mai putea asculta poveștile lor. Ingerii vor gândi veșnicii de veșnicii, vor cânta de vor umple cerurile, dar noi nu le vom mai putea auzi cântecele și tălmăci gândurile. Vom ajunge să schimbăm numai noi între noi gândurile noastre, care vor fi din ce în ce mai scurte, din ce în ce mai puține, din ce în ce mai proaste!... Dumnezeu va rămâne pentru noi ca și mort; îngerii ceva care n'au existat, iar pasările, animalele, florile, lucruri fără gânduri ori cu totul mute! Ne vom scoborî astfel în gânduri și'n fapte, până când vom ajunge să imităm dobitoacele: să sfâșiem ca ele, să ne sfâșiem ca ele, să ne iubim ca ele, să gândim ca ele, și să ne purtăm în toate ca ele, socotindu-le pe ele tiparele cele mai naturale în care e turnată viața cea mai naturală și mai desăvârșită. Ajunși aci, vom face ultimul pas, ultima dintre deslipiri, cufundarea în nesimțire și în negândire; vom ajunge adică pietre fără glas, humă fără formă, sgură și cenușă fără gând... Am ajuns adică la limita *prostii*, la capătul ei, la moartea definitivă!

Și când am întrebat pe cel nevăzut care-mi vorbește, cine ne va mai scula la viață dintr'o așa groaznică stare de cădere, el mi-a răspuns: *El, dac'o mai vrea aceasta!* Dar am înțeles gândul acelui nevăzut și mai departe, că el a gândit, așa ca pentru el: *ce-ar mai face cu niște proști?!*

De accea mă îngrozesc Adame, că de vom atinge vreodată starea aceasta, oare nu vom fi lăsați a rămâne humă în veci de veci?...

Eva se opri și iar ascultă îngrozită.

Și ce vă va păsa vouă, dacă nu va mai arde 'n voi flacările gândurilor? Ce vă va păsa, când vă veți obișnui cu 'ncetul să simțiți mai puțin, să gândiți mai puțin, până când odată, nu veți mai ști nimic, nu veți mai simți nimic, niciodată, în veci de veci?... Ați fost clipita unor ochi închiși pentru vecie, lumina unei scântei pentru totdeauna stinse, praful de gunoi făcut odată luminos și el de o rază de soare, în drumul lui spre prăpastia plină de întuneric! A nu mai fi, este a nu mai simți, a nu mai ști că ești, ori că nu ești, că ai fost orică nu vei mai fi! A nu fi n'are în sine nicio oboseală, nici o odihnă și nicio durere, nicio bucurie, nici o spaimă și nici o 'ncredințare!... Nu vă temeți dar de moarte, căci veți fi cu 'ncetul obișnuiți cu ea!

— Nu! nu!... strigă Eva... Nu vreau!

— Ce-ți mai spune Evo?

— Lasă-mă singură Adame... Du-te de lângă mine... Nevăzutul parcă vrea să-mi spuie ceva numai mie!

Și ochii Evei se umplură de primele lacrimi amare.

Adam se sculă de jos și porni prin niște lăstari de tei și peri din vedere. Eva rămase singură.

— Ai rămas singură, Evo, singură cu gândurile tale și cu gândurile mele...

Ce frumoase sunt lacrimile ce atârnă de genele tale lungi! Râde soarele în ele, ca în fețele diamantului cel mai limpede.

— Cine ești? întrebă Eva, auzind iar vocea aceasta lângă ea.

— Sunt eu, cel ce-am ajuns aici din pricina frumuseții tale.

— Fă-te văzut.

— Voește tu să mă vezi și mă vei vedea.

— Voesc!

Și Eva zări un tânăr, cu o frunte lată, cu fața prelungă, cu obrajii rumeni, cu două cornițe cu vârfurile ascunse într'o clae de păr creț, cu un piept lat, cu niște brațe mușchiuloase cu aripi la umeri, dar dela jumătate încolo în forma unui șarpe cu solzi negri pe spate și albi pe pântece.

— Ah! Ah!... exclamă Eva.

— Sunt urât, Evo?..

— Ai ochi plini de flăcări.

— Ei mi-au mai rămas!

— Ca pentru ajutor să te mai poți urca vreodată spre Cer...

— Eu și Cerul!... Tu ești p'aici și mi-e destul! Am umblat după tine de când te-am zărit întâi!... Te-am văzut alergând și stând, veghind și dormind. Ce frumoasă ești Evo!...

— Ce vrei, streinule, pentru ce-mi spui tu așa cuvinte?

— Înțelesul care nu se pronunță, tu-l pricepi, Evo!

— Ce flăcări porți în ochii tei, străine!

— Ingăduie-mi să-mi prefir degetele prin vițele părului tău, care pare c'a luat foc în bătaia razelor de soare!

— Cum îți ard ochii!... Vai cum îți ard ochii!

El începu s'o netezească pe păr și s'o privească în ochi și să aducă pe departe coada împrejurul ei. Ea tresări simțind la pulpe solzii lui reci.

— Ce vrei?! Ce vrei, necunoscutule? Pentruce mă 'nfiorezi?

— Vreau să-ți spui ție o taină mare... Vreau să-ți spui secretul de a fi tu mai mare decât Dumnezeu!

— Ce gând blestemat rostește gura ta, străinule!

Și Eva sări în sus dintre colacul coadei lui. El se întinse spre ea cu brațele și aripele întinse și-i vorbi blând:

— Nu te speria, Evo... Stai liniștită. Stai încrezătoare. Eu vreau să deștept în tine gândul tău. Vreu să deștept pe Dumnezeu care doarme în tine!... Ia gândește, ori urmează cu gândul tău gândul meu... Fiecare lucru făcut are în sine din spiritul celui ce l-a făcut. In tine stă spiritul celui ce te-a făcut. In tine stă Dumnezeu, cu dibăcia Lui, cu chibzuința Lui, cu gândurile Lui, cu mărirea Lui, cu puterea Lui! N'a putut să te facă până când pe Sine nu s'a clădit în tine. S'a uitat la El și te-a clădit pe tine! Și astfel tu ești El: *Tat Ivam Asi!*

— Eu?! întrebă Eva mirată.

— Da, Evo, tu: *Tat Ivam Asi.*

— Acesta e Adevărul?

— Ar putea să fie altul? Pe Sine s'a creiat în tine și tu ești El.

— Așa este. Deaceea tot ce dorim ni se 'nplinește...

Soarele se 'ntunecă și se roși, când Eva rosti aceste vorbe. Nori negri umplură albastrul cerului. Tunetele începură să sguduie pământul. Fulgerile să se 'npletească prin nori, ca niște cordele de foc în jurul unor negri munți de sgură.

Adam sosi tremurând și îngrozit.

— Evo! strigă el.

— Adame.

— Ce 'nseamnă grozava asta mânie a Cerului?

— Spune-i că tu le faci toate astea, fiindcă le vrei, auzi Eva șoapta celui ce acum se făcuse iar nevăzut.

— Eu fac acestea toate, fiindcă așa vreau să fac! răspunse ea.

— Te ascultă pe tine fulgerul și norii?

ISPĂŞIRE

de MARIA COŞOIU

— Cât mai o moşule, până la schitul Crasna? întrebă vizitiul boierului Mircea Roman pe un moşneag, care scotea anevoie. o găleată cu apă, din puţul de pe marginea şoselei.

Caii, se opriră locului, ca nişte miei. Doar mişcau din urechi, iar clopoţeii atârnaţi de gâtul lor, zăngăneau din când în când, uşor, ca un freamăt îndepărtat.

— Ia, o palmă de loc, răspunse bătrânul, fără să întoarcă capul, şi aplecând cumpăna, îşi afundă gura însetată, în apa proaspătă din găleata îmbrăcată cu muşchi verde.

Vizitiul, nemulţumit de răspunsul primit, dete bice cailor, care sburară, ca speriaţi de o nălucă.

Boierul, care şedea răsturnat a lene pe pernele moi de catifea albastră, ale trăsurei largi şi comode, — cum nu se mai zăreşte astăzi, — tresări ca şi desmeticit de iuţeala neaşteptată a cailor. I se păru, că totul se rostogoleşte în faţa ochilor lui. Trecea prin Valea Jiului, adumbrită cu dealuri, acoperite cu vii, cu livezi de pomi fructiferi, ce-ţi încântau privirea.

Îşi trecu încetinel mâna pe fruntea grea de gânduri. Nu-i venea să creadă, că mergea spre locul unde se afla, unde trăia tatăl lui, iubitul lui tată, despre care nu mai avusese nici o ştire, ani de-a rândul.

Să fi spus oare adevărul, cele câte-va cuvinte asvârlite neregulat, pe un petec de hârtie mototolită, lăsată servitorului, în lipsa lui de acasă?

Şi amintirile îl năpădesc....

Se întorsese de la înmormântarea mamei lui, îndurerat. Pierduse pe cea mai bună, mai blândă, şi mai iubitoare dintre mame.

Se dusese, sărmana, într'un amurg fără să plângă, fără geamăt, dar cu ochii aţintiţi asupra lui Mircea, odrasla ei cea scumpă. O mână o ţinea apăsată pe inima neastâmpărată, căutând cât putea să-i stăvilească mişcările neregulate şi puternice, iar cu cealaltă ţinea fără s'o strângă, mâna lui Alecu. N'a spus nici un cuvânt, nu s'a auzit nici un suspin. A plecat pentru totdeauna, dintre cei dragi ei, tăcută, liniştită, aşa cum a fost toată viaţa. Când Alecu şi-a dat seama că a murit, l-a cuprins un tremurat nervos şi o durere fără margini. Tatăl lui, falnicul şi chipeşul colonel de cavalerie, nu era acasă. Era plecat la moşia lor din Videni. Cum avea el oare să primească trista veste? Era o întrebare care şi-o făcea Alecu pentru întâia oară. Iubea tatăl lui pe maică-sa atât cât dânsa merita? Când era copil, inima lui fragedă îi spunea că, nu. Acum, când judecata era alta, el găsi acelaş răspuns. Înştiinţă pe bătrân, care sosi grabnic. I se ascunse însă adevărul. Când intră în odaia unde fumul de tămâie, al lumânărilor stinse şi iarăşi aprinse, şi al nenumăratelor buchete de flori te'năbuşea, înţelese că i se ascunsese groasnicul adevăr.

— A murit Ioana? Ioana mea! şi eu nu am ştiut nimic! Plângând îi cuprinse îndurerat trupul, ce nu mai simţea nimic.

— Eşiţi afară toţi! Lăsaţi-mă singur cu ea, Ioana mea iubită! şi glasul lui îndurerat, nimeni nu-l mai recunoştea.

Toţi cei ce se aflau în odaie, se strecurară încetişor pe uşa întredeschisă, lăsând pe bătrân cu durerea lui.

Numai în unghiorul odăiei, uitat într'un jilţ şedea Mircea — jilţul mamei lui, unde dânsa petrecea cea mai mare parte din zi.

Nici nu-şi dăduse seama că el singur mai rămăsese, contra dorinţei tatălui lui, atât de întristat era!

— Iartă-mă, Ioana mea! iartă-mă, de tot ce ţi-am făcut în viaţă! Numai pe tine te-am iubit. Te-am făcut să suferi, că te iubeam prea mult şi nu voiam să-ţi spun. Iartă-mă! — şi plângând strângea şi sărutа obrazul rece ca sideful al bunei şi răbdătoarei lui tovarăşe.

Uimit de cele auzite, Mircea eşi încetinel din odaie, ca nu cumva să-l simtă bătrânul care-şi desvăluise secretul vieţei lui, în faţa morţei năprasnice. Trecu în odaia de alături, unde Sanda, soţia lui, ajutată de rude şi slugi, făcea ultimile pregătiri.

Înmormântarea avu loc. Ea fu demnă, aşa cum i se cuvenea, dar tristă, înfricoşător de tristă.

Înapoiaţi acasă, tatăl lui ceru voie să rămână singur. Nu mai vorbea nimic, nu mai mânca nimic.

A doua zi de dimineaţă, când Mircea se duse în odaia lui să-l vadă, nu-l mai găsi.

Chemă slugile, întrebă vecinii. Nimeni nu-l văzuse... Nimeni nu ştia ce s'a petrecut.

Aşteptă să vină, zi după zi. Nimic. Nici o ştire.

A trecut lună după lună, ani după ani. Nimic. Când, într'o zi înapoindu-se mai de vreme acasă, servitorul îi înmână, un petec de hârtie: Era aproape să o asvârle. Dar, uitându-se cu atenţie, citi cuvântul „tată".

Cu mare greutate deşcifră şi restul:

— Tatăl Dumitale mai trăeşte. Se află în schitul Crasna. Un frate binevoitor.

Cu iuţeala fulgerului a plecat să-l caute. Nu a mai stat să cumpănească. Îi era teamă să nu spuie cineva că este o greşeală sau o farsă de prost gust. Nu a spus nici soţiei nici la copilaşi, nimic.

I se pare acum că nu mai ajunge. Se uită în dreapta, în stânga, vede case risipite ici şi colo. La o mică depărtare, zăreşte o cetăţuie, înconjurată cu ziduri de piatră. A ajuns oare?

O liniste adâncă... apoi, un murmur, uşor, turburător. Era murmurul pârâiaşului ce şerpuia printre brazii şi molifţii ce duc la poarta schitului.

Iată-l în fine ajuns. Coboară sprinten ca un copil din trăsură şi vine spre „fratele" ce păzea la poartă, dar care obosit, adormise pe banca putrezită pe jumătate. Cu o uşoară dar vădită tremurătură în glas îl întrebă temându-se parcă să-l deştepte:

— Pot să vizitez, mânăstirea, frate? Deşteptat brusc, fratele nu dete nici un răspuns, se ridică de pe bancă, deschise poarta grea, şi-l lasă să intre, urmându-l tăcut şi trist.

Nuci seculari, umbreau grădina din faţa bisericei.

Slujba tocmai se isprăvise. Pâlcuri de călugări, eşiţi de la utrenie, cu capetele

---

— Mă ascultă.
— Cine eşti tu dar?
— Dumnezeu!
— Dumnezeu?!!
— Da Adame, dar şi tu eşti El... Clădindu-te pe tine s'a desfiinţat pe Sine, şi deci tu eşti El, *Tat Ivam Asi.*
— Eu Evo?... Eu?!
— Da, Adame, da: Tat Ivam Asi!
— Să cred eu aşa ceva?
— Crede!
— Evo, asta nu e Adevărul!
— Crezi tu c'ar putea fi altul Adevărul?

— Dacă e aşa; despice-se acel stejar în fâşii dela creştet până la tulpină; sfărâmă-se în ţăndări stânca aceia şi easă din ea flacări, şi atunci voi înţelege că eu sunt Aceia!

Arborul se despică în fâşii, iar stânca sări în ţăndări, svârlind din ea flăcări şi scântei, poate de mâinele celui nevăzut.

— Da, da, văd şi eu, că Eu sunt El; că El clădindu-mă pe mine, s'a clădit pe sine în mine şi El nu mai există!

— Afar Nemernicilor şi voi şi cel care v'a 'nvăţat, răsună un glas de tunet, şi fulgere începură să le joace pe spete şi să-i arză. Adam şi Eva începură să fugă răcnind, urmăriţi de fulgerile care nu le dau răgaz nici o clipă

Fugiră mult încotro se părea că panglicele de foc le lăsa loc liber de fugă. Se opriră pe un deal cu piatra colţuroasă şi fără fir de iarbă. Se opriră gâfâind, înnăduşiţi şi căzură jos.

— Adame, sprijine-mă că mor!
— Evo, Evo, ce fu asta?
— Nu ştiu.

— E urmarea primului păcat Evo, urmarea prostii, desfăşurarea ei mai departe, neputinţa de a mai tălmăci cu mintea noastră gândurile lui Dumnezeu... Asta a 'nsemnat încă o deslipire de El, a doua deslipire!

Eva puse mâinele la ochi şi începu să plângă cu sughiţuri.

Adam privi soarele ce eşia din nori şi i se păru c'aude glasul soarelui zicându-le:

— Bieţii proşti! bieţii proşti, cât de mult se vor scufunda în prostia până când i s'o face milă Tatălui, să-i ridice cu 'ncetul iarăşi!...

— Uite Evo, uite — strigă Adam — urmarea prostiei: îngâmfarea şi căderea. Unde e în noi acel Tat Ivam Asi?... De ce vom fi mai proşti de aceia vom fi mai îngâmfaţi. Cum sunt eu El, când corpul meu e loc de durere; când eu nu pot să sbor din piscul ăsta în piscul celalt; când eu nu ştiu ce este dincolo de soare; când eu nu ştiu ce va fi peste o clipă; când eu nu pot să fac o muscă, să fac o floare, să-mi fac aripi la umeri, ori să aprind o stea!..... Ce îngâmfare! Ce căderе!

Ochii lui Adam se umplură de primele lacrimi!

(Continuare în nr. viitor)

I. C. VISSARION

plecate şi abia târând picioarele obosite de înghenunchere, trec aproape de el.

Faţa mai că nu le-o zăreşte. Ii priveşte cu teamă şi cu bucurie. Dar iată la urmă printre ultimii un bătrân, cu portul mai ales, cu mersul mai încet, dar mai aparte, mai boieresc.

Il urmăreşte tremurând, cu privirea. Se desprinde de ceilalţi şi intră într'una din chiliile ce fac horă, împreună cu bătrâna clopotniţă.

Ceilalţi trec pe rând, până nu mai rămâne nici unul în grădină.

Ceva instinctiv, lăuntric îi spune, că bătrânul acela, este tatăl lui.

Merge spre chilie. Un frate cu faţa îngălbenită şi uscată, îşi mătură încetinel, prispa.

— Aşi putea să vorbesc cu bătrânul dumitale frate, din chilia alăturată?

Doui ochi fără viaţă se ridicară spre străinul ce le turbura liniştea. Lăsă cu grije mătura pe marginea pridvorului, nu zise nici un cuvânt şi bătu la uşa ce i se arătase. O deschise. Pe podeaua de curând spălată, o saltea de paie. Pe ea şedea un bătrân cu capul plecat. Nu i se vedea faţa bine. O barbă mare albă, încâlcită, sprincene stufoase, ascunzând în umbra lor adâncă, privirile obosite ale omului ce resemnat îşi aşteaptă şi îşi doreşte moartea. Alături de saltea, un scaun de lemn, cu un picior rupt, o măsuţă joasă cu o strachină pe ea şi o lingură de lemn. Un miros greu de tencuială jupuită de umezeala pereţilor. Intr'un colţ, nişte bocanci greoi.

Simţea bietul Mircea că totul se'nvârteşte cu el! Cum, acolo trăia tatăl lui, de atâta vreme? Şi el nu a ştiut nimic? Căci acum l-a recunoscut bine. Era el.. Bătrânul ridică ochii, simţind că este cineva lângă el.

Mircea vru să strige de bucurie că l-a regăsit, dar îi fu teamă de urmări. Cu ochi stinşi îl privea bătrânul, fără ca să-l recunoască .

— Tată! tată! eu sunt Mircea, fiul tău. Uită-te bine în ochii mei. Nu sunt un străin! Sunt cel mai fericit dintre oameni că te-am găsit, după atâţia ani de suferinţă.

Lacrimi calde de bucurie picură din ochii stinşi ai bătrânului frate. Glasul i se curmă, privirile i se topesc, în ochii plini de dragoste ai lui Mircea. O mână înegrită şi uscată prinse tremurândă, mâna rece de spaimă şi bucurie a lui Mircea.

— De ce ai venit? Pleacă... lasă-mă.

— Nu plec fără Dumneata, tată; trebuie să mergi cu mine, chiar acum. Am suferit destul, fie care din noi. Vino tată dragă! Vino!

— Nu viu, Mircea! Aici vreau să-mi sfârşesc zilele, neştiut de nimeni.

Călugărul, rămăsese pironit în uşă. Nu-i venea să creadă, că bătrânul lui „frate" era tata unui aşa boier. Căci el scrisese biletelul; el îl trimisese. Se desmetici şi se apropie de bătrân, căutând cu vorbe duioase să-l hotărască să se ducă la copilul lui. Totul fu zadarnic.

Inţelegând că e de prisos, se retrase, lăsându-i pe amândoi.

— Fii bun tată şi vino cu mine! Ce bucurie mai mare poate fi pentru Sanda şi copii?

Abia sprijinindu-se în cotul slăbit şi înăsprit de vreme zise: — Am pierdut pe Ioana, am pierdut totul! Pe tine te iubesc este adevărat, dar tu ai soţie şi copii care să te consoleze de pierderea noastră... dar eu fără Ioana sunt un corp fără suflet. Ascultă... a murit de mâna mea... zi cu zi i am pregătit moartea... cu voinţă. Avea şeasesprezece ani când m'am cununat cu ea. Tatăl ei era polcovnic la curtea banului Dumitrache. In casa părintească altă zare nu avusese, de cât înălţimea ulucilor ce'mprejmuiau frumoasa casă boerească. Nu era frumoasă la chip, dar bunătatea şi curăţenia sufletului ei, erau de nepreţuit. Dânsa mă iubea, cu o iubire liniştită, sinceră, care e cea mai trainică. Dar viermele geloziei apăru de la începutul căsniciei. El începu să-mi roadă sufletul, iar eu începui să-i rod inima Ioanei. Dacă o vedeam vorbind cu un bărbat, îndată ce rămâneam singuri, îi strigam fără milă: — urîto! ce mai vorbeşti cu bărbaţii şi râzi cu ei, că toţi te văd că eşti urîtă şi plecând de lângă tine, râd de chipul tău! Simţeam bine că sunt un monstru dar gelozia mă făcea să-mi închipui, că dacă a vorbit şi a râs, cu un bărbat, nu mai este a mea, ci a aceluia. Avea un surâs fermecător şi o *inteligenţă vie*, care te făcea să nici nu observi cât era de urâtă! Bătrânul curmă brusc firul povestirei.... Tăcu, ca şi când triste aduceri aminte îl năpădea.

— Fără glas, Mircea, sfios, îl întrebă: şi dânsa ce ţi-a răspuns:

— Nimic... plângea şi une-ori mă ruga mai bine să o omor să nu iasă şi copilul, care erai tu, tot aşa urât.

Mircea încremeni! Nici nu-i venea să creadă... mărturisirea sinceră dar atât de crudă! Sărmana lui mamă! Ce durere clocotea în sufletul ei!

— Bătrânul continuă:

— Intr'o noapte.... a fost îngrozitor, de atunci i se trage boala de inimă. Mă înapoiasem acasă după o noapte petrecută cu mai mulţi camarazi. Era după miezul nopţei. Din curte, zăresc lumina aprinsă în odaia de culcare. Ştiam că se culcă de vreme, şi se scoală de vreme. Un gând nebun, îmi fulgeră mintea Nici nu ştiu când am ajuns în faţa ei. Şedea în jilţul ei şi împletea. Pe o măsuţă alături de ca... două tacâmuri... *friptură rece... fructe.. prăjituri... vin.* Ochii mi s'au împăienjenat. N'am mai ştiut ce fac... am târît-o după jilţ... ea era îmbrăcată pentru noapte... cu părul despletit... am luat-o de păr, i l-am ridicat la ceafă şi am scos sabia să-i tai capul.

— Pe cine aşteptai necredincioaso? Credeai că nu mai mă'ntorc acasă în noaptea asta? Un ţipăt asurzitor, mă desmeticii... Erai tu... care aveai atunci 6 anişori. Speriat din somn de răcnetele mele, desculţ şi tremurând ai alergat spre noi cu trupşorul tău, ţi-ai acoperit capul strigând: — Ce faci, tată?! Până acum am stat amândoi de vorbă nemâncaţi te-am aşteptat.

Sabia îmi căzu din mână. Ruşinat de fapta mea, căzui în genunchi lângă Ioana care zăcea întinsă pe covor. Ii cer iertare... caut s'o ridic... dar ea nu mai era dintre cei vii. O iau în braţe... o urc în pat... îi dau apă să bea. Era moartă. Ca înebunit am eşit în stradă şi am alergat la cel mai apropiat medic.

— Viaţa ei are să fie un chin de aici înainte. Are o boală de inimă care nu iartă. A avut vre-o spaimă? O ştiam perfect sănătoasă?

Şi de atunci Ioana mea, de zece ori pe zi ducea mâna la inimă şi bea câte puţin din paharul ce avea veşnic pe măsuţă, cu apă zaharată. Deaceea am fugit aici în schit fără să spun nimic... Vreau să mă rog pentru iertarea mea... dar nu reuşesc. Remuşcarea e aceiaşi...

— Ţi-ai ispăşit tată, greşeala.

Noi oamenii nu suntem stăpâni în totdeauna pe faptele noastre. Sunt momente de slăbiciune, cu urmări grele, dar vina nu e atât de mare... nu te gândeşti la urmări, când judecata se'ntunecă. Sunt ani de zile de când te rogi şi mama sunt sigură în înţelepciunea ei te-a iertat de când era în viaţă, că te iubea prea mult. Vino acasă şi restul zilelor ce mai ai trece-le lângă noi! Te rog, tată, redă-mi liniştea şi mulţumirea, pe care n'o mai am dela plecarea dumitale neaşteptată.

Bătrânul păru că se mai îndulceă. Se ridică în picioare şi-şi îmbrăţişă cu dragoste, fiul.

— Mai lasă-mă, numai trezi zile încă aici şi vino apoi să mă iei acasă la voi.

Nebun de bucurie, îi sărută mâinile înăsprite şi îl ajută să se culce pe salteaua sărăcăcioasă şi ruptă, ce-i cunoştea mai bine ca ori-cine svârcolirile din nopţile de desnădejde şi nesomn.

Peste trei zile... cu sufletul plin de neliniste neînţeleasă, sună din nou la poarta schitului.

Ii deschise acelaş frate. Se aplecă în faţa lui şi când îl recunoscu îi făcu semn cu mâna să nu mai intre.

Ingrozit, Mircea se dete un pas înapoi.

— Nu e nevoe să mai intraţi în schit. După ce aţi plecat de lângă tatăl Dumneavoastră s'a stins ca lumânarea de ceară şi cu portretul acesta pe piept. Ii întinse portretul şi închise cu greu poarta cea mare şi veche, plesnită ici şi colo de greutatea anilor.

Mircea se uită la portret. Era al lui şi al sfintei lui mame.

MARIA COŞOIU

NU DISPERA

...deşi zilele mai pirotesc în alint de umbre. Dorurile trezite ţi se agaţă în ritmul razelor ce coboară din noul revărsat al zorilor. Ele îţi povăţuesc drumul ce trebue să urci pentru înfăptuirea nădejdilor ce-ţi plâng pe pragul inimii.

Nu simţi cum pulsează viaţa? Cântecul ei înviorează firea până 'n adâncuri. Fulgi de lumină se cern în văzduhuri şi vremea ţese harnică haina minunată a veşniciei.

Da, tu nu rămâi în umbră!

Astfel mă mângâie ciocârlia, urcând sageată spre ţăria albastră, să soarbă putere şi farmec din dragostea înflăcărată a soarelui, ce samănă prin zare trandafirii luminii.

Şi eu, o taină sfântă, simt în suflet o năvalnică pornire să tind, în drumul fără popasuri, spre fiinţa cea mai înaltă în fire. Bunătatea să-mi fie toiag şi dragostea tovarăşă blândă. La margini de drum să moară păcatul, ucis de călcâiul voinţei, iar ispita eşită în cale cu icoana plăcerilor surde să piară îngrozită de moarte în faţa înfrânării viteze.

In clipa de oboseală şi desnădejde, să fug la pragul Stăpânului Acolo, sub stresina mili să-mi odihnesc sufletul şi ascultând, îndemnul Lui mut, să pornesc vijelie la luptă. Pân 'ce odată, Stăpânul mă va ridica de pe prag şi mă va duce în odihna casei Sale.

Z. SANDU

critica literara

GEORGE DUMITRESCU: „Pietate"

(Bucureşti, 1930)

In editura „Institutul de literatură" s'a publicat—mai decurând—volumaşul „Pietate", datorit d-lui George Dumitrescu—unul dintre fruntaşii talentaţi ai acestuia — asupra valorii nediscutate a căruia intenţionez atenţiunea în cele ce urmează. E— de fapt — un gen nou : o minunată proză artistică din care picură accentele celui mai sfâşietor lirism erotic. E — mai precis — povestea, stropită cu căldura celor mai curate lacrămi, a unei iubiri nefericite, în intimitatea căreia am fost iniţiaţi chiar prin ultimele versuri ale autorului.

Deastădată d. George Dumitrescu e mai amplu : în zece, aş putea zice : cânturi îşi deschide sufletul, readucându-şi în conştiinţă clipă cu clipă, picătură cu picătură — fericirea şi mai ales nefericirea trăită, alături de aceea, care, deşi trecută spre cele veşnice, i se pare atât de prezentă totuşi. Ne găsim — după cum se autocaracterizează — în faţa unui „calendar retrospectiv şi, funebru de aducere aminte" în care diferitele momente au fost însemnate aşa cum au răsărit în sufletul autorului : „în dezordine, ades răsturnate în timp, în aparenţă haotice, dar — subteran — strâns" legate între ele, într'un ţesut invizibil" sau : „învălmăşite şi turburi, desperechiate şi frânte, îngenuchiate de farmec sau fugărite de panică din depărtări mai adânci sau numai din preajmă".

In felul acesta, pagină cu pagină, şi cânt de cânt — ni se desfăşoară în faţa ochilor minţii — unul dintre cele mai mişcătoare filme — acela al unei sensibilităţi lovite, fără timp şi fără milă, în ce are ea mai adânc, mai apropiat, mai impresionabil şi mai turburător. E tragedia visătorului incorigibil care plânge, cu romantică sinceritate, pe ruinele templului fericirii, clădit din cele mai curate iluzii şi mai naive nădejdi.

Cât de interesantă devine această lucrare de adevărată poezie se vede şi din greutatea clasificării ei. Ne găsim — în acelaş timp — în faţa unei poeme erotice, în care tonul minor al elegiei se îmbină de minune cu acela înălţător al odei — caşi în faţa unei opere de amintiri duioase. Luminoasă este îndeosebi ţinta pe care autorul ei o urmăreşte : să reînvieze figura iubitei....

„Mă rog bunului spirit să-mi ajute să te fac să retrăeşti, încrustată fierbinte, numai în inima mea pieritoare, ce s'o liniştesc în curând lângă tine, nu numai pe-o piatră mâncată de ploi şi zăpezi ; ci, eternă şi cristalină efigie, să răsari peste vremuri, înălţată pre cât ai fost, din murmurul vocilor mişcate de freamăt şi pietate smerită, al cărţii acesteia : în tremurătoare oglinzi de cuvinte, să plutesti ca o albă vedenie : în mătasea cuvintelor line, ca într'un sol, să te 'nfăşuri ; în cuvinte subţiri, de argint glasul tău să se urce, răsunând peste moarte".

Şi lucrurile se petrec aevea : în şiruri continue de imagini luminoase chipul ei se profilează — în diferite ipostaze : „ pe divanul din faţă, cu acul şi cu degetarul mărunt cât o ghindă.... pe cărţile lui Fogazzaro...", când şi-au descifrat dragostea spirituală, în spital....

„In aripa cea mai retrasă a clădirii, în camera celor fără scăpare, cu clanţa înfăşurată într'o albă fâşie muiată 'n formol .."

Şi uneori şirul gândurilor se întrupează în tablouri :

„Am început iarăşi să deapăn amintiri de demult, să ascult acele mici voci din trecut să mă afund pe vechile noastre poteci, prin parcurile sdrenţuite de toamnă. Plopii cei tineri, suflaţi în argint, depe vremuri, erau mai înalţi cu o palmă, dar frunzele lor — scuturate în ţărână — ca nişte bani ruginiţi de aramă. Prin crengile subţiri, descărnate, curgea un murmur prelung, tânguios, ca un trist rămas-bun ; ci eu mă gândeam, cu lacrimi în ochi, la cântecul plopilor, din acea primăvară.... Lacul, scăpărător altădată în jurul Soarelui, ţesut în primăvară...".

Tablouri sugestive şi subiective în care simţirea cea mai caldă ţâşneşte la fiecare pas, îmbinându-se, uneori, cu amintirile, cu icoanele cele mai duioase, alteori — cu uşoare pasagii reflecsive...

Şi cât de duios îşi prezintă poetul copilăria petrecută : „înmormântată... în mormane de cărţi, în cetiri la întâmplare şi grabnice ; tărâgănată în somnolenţa unei imagini maladiv de sensibile, închisă, la tot ce venia, mai ascuţit, din afară" sau : „încovoiată, romantic, pe cărţi, pe caete cu versuri novice ; întemniţată, departe de sbaterea vie a lumii, în odăiţa umbroasă în care fugiam să sufăr".

Firesţe, citatele pot fi înmulţite continuu şi lăsăm cetitorilor plăcerea de a retrăi clipă cu clipă povestea acestei vieţi atât de intens-chinuită. Ne mulţămim cu această invocaţie :

„Tu care-ai ştiut să înduri cu tărie, în ceasul de crâncenă luptă, sughiţul sfârşitului, eroică şi sfântă mucenică, tu la picioarele căreia mi-aştern, în cea mai umilă închinare, suspinul şi cântecul şi însăşi bătaia din urmă a gândului meu, tu cea atât de necertată în inima rănilor mele — spulberă cercul de moarte în care te văd înrămată, apari într'un clar luminos, ca o imagine prietenă mie ; umanizează-mi restriştea, cu o mai creştină înţelegere şi, împrospătat din robia prea mult pământească a durerii, înalţă-mă — spiritual — din cenuşă şi sgură, într'o albă văpae curată".

Ce să adaug despre minunata formă în care sunt îmbrăcate aceste visuri de copil? O limbă minunată, perfect lirică şi desăvârşit unitară, un stil continuu colorat şi cald, care dă pe faţă imaginaţia cea mai svăpăiată şi mai fertilă şi înmănuşează de minune simţirea vie a autorului — şi mai presus de toate fermecătorul ritm mecanic care corespunde atât de exact sufletului continuu agitat al acestui cântăreţ făcându-l — astfel — să înregistreze un nou succes. Din acest punct de vedere „Pietate" e atât de aproape de poezie, încât poate fi transcrisă în cele mai armonioase versuri clasice :

E ceasul moiatec al serii,
Tristeţea amurgului, calmă
Imi plouă în suflet, ca o bură de lacrămi.
Mâini străvezii, lunecoase,
De umbră, îmi mângâe fruntea
Şi mâna trudită, întârziată pe pagini,
Din depărtări, pe fereastra deschisă, pătrunde.

Murmurul vag şi pierdut,
Al oraşului plin de lumini....

Iată atâtea motive care ne fac să vedem în „Pietate" o lucrare de adevărată inspiraţie lirică. Ea constitue — în acelaş timp — un semnal pentru toţi aceia ce se simt stăpâniţi de puternice stări sufleteşti. D. George Dumitrescu le pune la dispoziţie — ca un inovator — un întreg arsenal de unelte artistice prin ajutorul cărora le vor putea idealiza — şi, în fruntea tuturora — sfânta sinceritate a simţirii.

PAUL I. PAPADOPOL

note

„POPASURI DE SEARĂ"

de LEONARD DIVARIUS

Ne-a căzut în mână un volum de poesii, iscălit Leonard Divarius şi tipărit la Craiova.

E numele autorului sau un pseudonim? Citâm două strofe :

...Pe marmora albă în care-i săpat
Păcatul, de-o daltă divină,
Un fluture negru trecând, şi-a lăsat
Pe-alocurea pulberea-i fină.

. . . . . .

..Din clocotul sânilor calzi, pârguiţi,
Tâşneşte-o mireazmă drăcească —
In cue de sânge ei par ţintuiţi
De pieptu-i, şi stau să plesnească.

Cam sensuală, dar muza poetului promite, şi de aceea o semnalăm

R.

EPIGRAME

Celor PATRU autori ai romanului „Stafiile dragostei".

Nu ştiu sigur câte-or fi
Ale dragostei sau urii;
Ştiu numai, dintre stafii,
PATRU-ale..... literaturii.

Lui Nichifor Crainic, directorul revistei GANDIREA.

Nu prea este lucru trainic
Revista Domnului Crainic,
Fiindcă e deosebire
Intre DIRECTOR şi.... GANDIRE

AUREL CHIRESCU

SALONUL OFICIAL

de VICTOR BILCIURESCU

Aşa cum se înfăţişează Salonul oficial în seria ultimelor manifestări, îi dibueşti fizionomia fără chiar să-l vezi, deprins cum eşti să-l întâlneşti de un crâmpeiu de vreme cam acelaş şi pregătit de mult să faci cunoştinţă la termen fix şi aproape invariabil, cu aceleaşi nume de exposanţi cu aceiaş construcţie şi manieră, cu aceiaş preferinţă pentru haos şi inspiraţie barocă şi cu aceiaş sălbatică prigoană pentru vechia şcoală, pentru transpunera pe pânză a naturii aşa cum a vrut-o Creatorul ei şi nu cum o vede ochiul ros de conjuctivita granuloasă a candidaţilor la orbirea cea fără de leac, provenită din nechemare şi lipsă de simţ artistic, din desăvârşită absenţă de talent.

Afară de trei-patru iluminaţi, evoluţionişti de timpuriu înzestraţi, nici o apariţie care să marcheze o mare făgăduială, nici o operă suficient inspirată, nici o compoziţie sortită să rămână ; mereu aceiaş marfă uşoară : floare, natură moartă, peisaj, cap, interior ; când şi când încercări mai mult sau mai puţin isbutite de nud, de atitudine sau scenă în plin aer : totul construit şi facturat în pripă cu gând de a fi petrecut şi nici de cum spre a rămâne.

Figurează, e drept, nume de seamă în Salonul acesta, câţiva din artiştii noştri de frunte, dar alături de cine ?... Alături de debutanţi proptiţi de puternice influenţe, dar fără dram de vocaţie. Şi apoi, fost-au invitaţi şi n'au răspuns : Mirea, Costin Petrescu, Stoenescu, Băncilă, Severin, Theodorescu Sion, Canisius, Bednarik, Florian, Kimon Loghi, Pall, Grant, Isachie, Mogoş, Bordenache, Molda, Scorţescu, Adela Jean, Bulgăraş, Visconte, Artachino, Serafim şi alţi pictori şi sculptori cu reputaţie de mult câştigată ?... Li s'au cerut concursul şi l'au refuzat ? ori s'au prezentat şi au fost respinşi ?... Importă să se ştie aceasta, fiindcă de acest amănunt depinde judecata ce trebue să ne facem despre imparţialitatea juriului care a hotărât asupra operei ce trebue să figureze în Salon, sau nu merită această distincţie.

Dacă se găsesc în acest Salon numere vrednice de sinceră admiraţie, datorite penelului meşteşugit al câtorva meşteri de seamă şi tineri şi vârstnici, abundă în schimb inepţiile, aberaţiile, „fantaxia omului intrat la o părere", traduse prin tot felul de elucubraţii picturale ce provoacă intoxicaţia simţului artistic, pervertirea gustului, profanarea artei şi atrofia simţului vederii, indispensabil în plastică mai mult decât în orice altă îndeletnicire omenească cu caracter artistic. Şi, din nefericire, acestea din urmă le covârşesc pe celelalte.

Cine nu recunoaşte mâna îmbelşugat înzestrată a maestrului Şt. Popescu în cele două minunate vederi din Râmnic şi Transilvania ? cine poate trece pe lângă „fetele din Bucovina" şi autoportretul celuilalt mare meşter Verona fără să nu se oprească în faţa lor ca să le înţeleagă toată frumuseţea şi să le prindă tot farmecul ?... Şi aşa te dispune şi te încântă arta cinstită şi nefăţarnică a figurilor reprezentative cele mai proeminente din templul artelor noastre frumoase, lucrările unui Petraşcu, Lăzărescu, Bunescu, Burada, Creţulescu, Schweitzer-Cumpăna, Strâmbu, Enea, I. Ioanid, Şirato, Neylies, Mănciulescu, Mützner, sau acelea sculputarle ale unora ca : Dimitriu-Bârlad, Călinescu, Han, Jalea, Leonida, Themeli, Jiquide. Şi pe câţi nu-i voiu fi uitat, poate din cei meritoşi !

Dar credeţi d-voastră că s'a răsplătit vre'unul din cei puţini aleşi ?... Uitaţi pe semne că sunteţi în ţara unde domneşte obiceiul pământului, adică nepotismul şi favoritismul.

Premiile s'au judecat şi s'au atribuit după numărul intervenţiilor şi al biletelor de favoare, de nişte judecători necălăuziţi de bunul simţ artistic ce trebue să prezideze în orice apreciere dreaptă şi nepărtinitoare, întruniţi la olaltă cu alţi judecători destul de pricepuţi, dar cari s'au dezinteresat. Şi aşa s'a făcut că au avut parte de ele, afară de rare excepţiuni onorabile, toţi neprocedura din anul acesta se va repeta aidoma şi la anul, pentru ce simulacrul acesta de formalităţi inutile şi fătarnice şi nu curajul cinstit al aranjamentului în familie, mult mai simplu şi mai cruţător de timp ?

chemaţi, dar în bunele graţii ale juriului.

Acum constatarea : dacă aşa s'a procedat anul acesta, dacă aşa s'a procedat în trecut şi tot aşa se va proceda şi în viitor, fiindcă de pe acum punem rămăşag că

HONORIU CREŢULESCU : Ţăran

gazetaria

aşa şi-aşa...

IMPIETATE numeşte „Pleiada" felul cum s'au distribuit — anul acesta — premiile S. S. R. Se pare că — şi de astădată — au prezidat interesele de cenaclu. D. Valeriu Grecu consideră premierea lui Ion Barbu, drept o încercare de asasinat a poeziei române.

„RĂSĂRITUL" aduce cu nr. 4 articolele d-lor: I. Gr. Oprişan: Umblând prin seculme şi Al. Lascarov-Moldovanu: Bate-şi-ţi se va deschide, versurile d-lor: Const. Goran, Const. Florită şi Cridim povestirea d-lui N. Batzaria, Cucoşul vecinului meu, cum şi numeroase pagini instructive sau informative.

CLASICI ROMANI COMENTAŢI se numeşte preţioasa colecţiune pe care editura „Scrisul românesc" din Craiova a pus-o la dispoziţiunea doritorilor de literatură bună naţională. E o nouă încercare de a pune în mâinele tineretului şi ale tuturor acelora cari urmăresc să se iniţieze în buna producţie literară românească — nu atât „opere complete", din care, de bine de rău avem unele încercări, dar mai ales, fragmente alese, bucăţi de antologie. Două avantagii — în deosebi — trebuesc scoase în evidenţă: acela al siguranţei literare — cetitorul ne mai fiind pus în trista poziţiune de a ceti mult spre a alege puţinul bun, mai cu seamă când se adaogă dificultatea de neînlăturat a atâtor opere nereeditate — şi apoi: aceea (nu mai puţin demnă în aceşti ani de acută criză economică) a preţului.

Noua colecţiune, pusă sub îngrijirea pricepută a meticulosului cercetător de istorie literară, d. prof. universitar N. Cartojan şi pregătită de personalităţi ale scrisului serios românesc prezintă două însuşiri: „concentrarea într'un volum sau două a întregei opere a unui scriitor... şi deschiderea fiecărui volum cu un larg şi luminos studiu introductiv asupra vieţii şi operii scriitorului".

In plus, nouile ediţiuni se vor întemeia pe cele definitive şi vor fi presărate „cu ilustraţii menite să apropie şi mai mult pe cetitor de viaţa şi opera scriitorilor clasici". Se pregătesc — deocamdată — următoarele volume: Mihail Kogălniceanu (N. Cartojan); N. Bălcescu (P. P. Panaitescu); V. Alecsandri (Al. Marcu); I. Slavici (Sc. Struteanu); Al. Russo (D. Panaitescu-Perpessicius;; Gr. Alexandrescu (I. M. Raşcu); Ion Neculcea (Al. Procopovici).

Firesc că ne vom face o datorie din a ne ocupa despre volumele apărute.

CU TOATĂ REGULARITATEA îşi continuă drumul „Pleiada", al cărei No. 3 e plin ca un fagure de tot felul de bunătăţi literare. Harnicile albine ale acestui număr sunt d-nii: Valeriu Grecu, cu înviorătoarea schiţă „Gângu" şi cu interesante aprecieri critice; d-nii: I. Pillat, cu încă o dovadă a vigurosului d-sale talent; Radu Gyr, cu atât de noua „Partidă de şah", G. Talaz cu răscolitoarea „Solomonire", G. Bobei, I. Dobridor, etc....

Pagina critică, cu pricepere condusă, între alţii cu contribuţiunea tânărului C. Orăscu.

P. I. P.

*

Marea revistă **„PROPILEE LITERARE"** sub direcţiunea d-lor Romulus Voinescu şi Ion Foti îşi continuă apariţia aducând colaborări tot mai interesante.

Tipărită occidental revista aceasta — cea mai reprezentativă în ceeace priveşte obiectivitatea şi bogăţia *criticii* — umple un mare gol în publicistica noastră.

Din actualul număr (10—12) remarcăm articolul d-lui Ion Foti despre Octavian Goga. D. Ion Foti în admirabilul studiu ce face poeziei d-lui Goga, depăşeşte tot ce s'a scris, în ultimul timp, despre marele poet. D-sa analizează cu multă obiectivitate şi competenţă critică, întreaga operă — scrisă anterior războiului — a d-lui Goga — scoţând în lumină frumuseţea şi valoarea ei şi reliefând minunat calităţile poetului.

De aceea articolul d-lui Ion Foti iese din cadrul unei simple însemnări critice de revistă, — luând proporţia unui mare şi interesant studiu critic din care ţâşneşte luminoasă — în adevărata ei valoare întreaga operă a poetului.

CRONICA DRAMATICĂ e încredinţată distinsului ziarist şi literat d-lui B. Cecropide care scrie despre două piese originale: *„Locţiitorul"* de C. Martin şi *„Cuibul de Viespi"* de Alex. Chiriţescu.

Cronicele d-lui Cecropide sunt concentrat şi obiectiv scrise, cu toată autoritatea şi competenţa-i cunoscută şi cu ochiul unui mare şi adânc observator şi înţelegător al sufletului omenesc.

Tot în acest număr d. Paul I. Papadopol semnează o interesantă polemică intitulată „Revoluţiune literară", în care pune la punct unele rătăciri tinereşti, ale unor confraţi abia ieşiţi din... faşe, — cari dibuesc în nebuloză. E o latură pe care nu o bănuiam d-lui Papadopol şi în care d-sa se complace şi reuşeşte de minune.

POEZIA e deasemeni fericit reprezentată în actualul număr prin penele d-lor Al. Iacobescu şi Artur Enăşescu.

„Cântece" poezia d-lui Artur Enăşescu scrisă cu atâta seninătate şi cu gingăşia caracteristică poetului e plină de imagini bune, deşi puţin cam pesimistă:

Vai, iubirea ce-i
Volburi de scântei
Licărind prin noapte
Totu-i negru'n jur
Munţi şi codru sur
Apele'n susur
Vai, iubirea ce-i
Două, trei scântei
Din privirea ei —

. . . . . .

Un cântec duios şi timid de poet nefericit, copleşit de veşnica grijă a zilei de mâine, şi a uitării în care se sbate stingher, părăsit de toţi: (S. S. R. ce zice?).

Din restul numărului menţionăm traducerea d-lui Al. T. Stamatiad (Melleas şi Mellisanda de Maeterlinck), nuvela d-lui George Scrioşteanu; *„Iscoada"; „Amintirile"* d-lui Radu Voinea, — viguros şi cu nerv scrise, — precum şi un fragment: *din „Bucuria cerească a pământului"* de Merejcowsky, tradus din ruseşte de d. Ion Cazacu.

In general un număr interesant, bogat în cronici şi bine închiegat.

REVISTA HISPANICA este una din bunele reviste cu caracter politic şi social. Apare la Bucureşti sub îngrijirea d-lui Henry Helfant un inimos ziarist şi om de litere, numit de curând, ataşat de presă la legaţia noastră din Madrid.

Revista Hispanica tinde la o apropiere cât mai mare şi mai firească a ţării noastre cu sora ei latină, Spania, de care suntem atât de departe situaţi, dar, desigur, atât de aproape sufleteşte.

Revista occidentul realizată pe lângă articoiele sociale şi politice scrise în spaniolă, franceză şi română,—din care subliniem pe acelea ale d-lui prof. dr. G. Marinescu, d-na Alexandrina Gr. Cantacuzino, Grigore Trancu-Iaşi, General G. Atanasescu, Iosef Cohen etc.,— ne aduce şi colaborarea preţioasă a câtorva scriitori cunoscuţi din cari menţionăm pe d. Mihail Negru, Ottilia Cazimir, Henry Helfant etc.

VOINŢA. La Buzău apare pe lângă celelalte gazete cunoscute un nou ziar: *„Voinţa"* scos de tineretul buzoian în frunte cu publiciştii M. Ghimbăşeanu şi Ioan Georgescu — acesta din urmă un talentat poet, colaborator al U. L.

Ar fi trecut neobservată apariţia susnumitului ziar dacă nu ne-ar fi atras atenţia atât felul cum e redactat (occidental, bine scris şi... minune nemaipomenită la noi: *fără nici o greşeală de tipar)* cât şi atenţiunea care o dă literaturii.

Am putea spune că e mai mult o foaie literară a Buzăului decât un ziar cu preocupări politice.

Din n-rul 2 al *„Voinţei"* menţionăm în deosebi articolul de fond: *Aspecte politice,* semnat de d. advocat Traian Negoşanu, (directorul gazetei), scris cu nerv şi cu multă competenţă politică, precum şi *„Problema Cărţii* — articolul d-lui Ioan Georgescu. Din restul numărului subliniem: *Cronica Bucureşteană* scrisă cu multă fantezie de d. Dinu Roco, articolul d-lui profesor Traian R. Nica: *„Lupta contra secetei"* şi în deosebi schiţa d-lui C. Villan: *Restaurantul la „Coana Bibiţa",* —care pe lângă păcatul unor mici digresiuni şi lungimi inutile, precum şi prin dorinţa vădită a autorului de a realiza ceva à la... *„Carageale"* — e vioiu scrisă şi cu multe promisiuni bune pentru viitor.

Ar fi fost mai interesantă dacă nu apărea în continuare.

Urăm noului confrate trai lung şi propăşire deplină.

SCRIO

BIBLIOTECA CENTRALĂ

literara

o seama de cuvinte

Van-Dyck era elevul lui Rubens. Intr'o zi când maestrul eşise să ia puţin aer, Van-Dyck şi ceilalţi camarazi ai lui, se apropiară de două tablouri ce erau aşezate unul lângă altul pentru a admira ultimele opere ale maestrului.

Unul din ei apropiindu-se prea mult, dobori un tablou ce era încă neuscat şi ridicându-l observă că pictura se ştersese şi nu se mai înţelegea ce reprezenta tabloul. Se consultară ce să facă, de teamă, ca la întoarcerea lui Rubens să nu fie dojeniţi.

— Eu sunt de părere, spuse unul din ei, să delegăm pe Van-Dyck să repare tot ce s'a stricat!

Toţi aplaudară şi Van-Dyck se aşeză la lucru cu grija de a imita cât mai bine pe Rubens. Dupe trei ori soseşte Rubens şi după ce roti privirea peste toate tablourile se opri în faţa tabloului cu pricina adresându-se cu sinceritate elevilor săi: Trebue să recunosc, că pânza asta este cea mai proastă din operile mele de până acum!...

•

Cineva întrebă pe Voltaire când a avut timp să creeze atât de multe opere.

— E simplu, eu am trăit foarte puţin în Paris! cu toate că el recomanda confraţilor săi că numai în Paris se lucrează mai bine şi mai mult ca ori unde.

•

Fontenelle, fu întrebat într'o zi de un prieten, cum face de are numai prieteni şi nici un duşman.

Cu aceste două axione: „Totul este posibil şi toată lumea are dreptate!"...

•

Intr'o seară pe când se reprezenta Tartufe, Champmêlé veni să felicite chiar în cabină pe Molière. Deodată Molière întrerupse complimentele şi începu să strige:

— Ah, câinele, ah, călăul, şi începu să se bată cu pumnii în cap.

Champmêlé crezând că 'ii se adresează lui rămase mirat. Molière dându-şi seama de gafa ce făcuse se grăbi să explice:

— Vă rog să mă ertaţi de eşirea ce am avut-o, dar am auzit pe scenă un actor declamând fals patru versuri, din piesa mea şi eu părintele lui Tartufe nu admit să-mi se schilodească copilul!

•

Carle Vernet ducându-se la Pantheon să vadă picturile lui Gross de pe cupolă, rămase mut privindu-le.

Gros, izbit de tăcerea lui Vernet îl întrebă dacă-i plac.

— Sunt foarte, foarte frumoase, dar dacă oamenii ar fi în natură aşa de mari, mă întreb cum pot fi aşa de mici operile lor.

bazar

O EXPEDIŢIE ŞTIINŢIFICA AMERICANA IN BOEMIA

Universităţile americane din Pennsylvania şi Horvand vor trimete în cursul lunii Iunie o expediţie ştiinţifică în Boemia de sud. Expediţia va fi pusă sub conducerea d-rului Wladimir J. Fewkes. Se vor face săpături într'un grup de coline ce datează din ultima parte a vârstei de bronz — cam pe la anul 100 înainte de Christos.

CELE MAI MARI DEPUNERI BANCARE DIN LUME

In Statele-Unite sunt zece bănci ale căror depozite trec la fiecare de cinci sute milioane dolari, ceeace revine la peste 80 miliarde lei. Şase din acestea se află la New-York, una în Chicago ,una la Boston, una la San Francisco şi una la Los Angelos.

In ordinea mărimii depozitelor, aceste bănci sunt următoarele: *Chase National Bank* din New-York, cu depozite în sumă de 2.187.909.000 dolari; *National City Bank*, din New-York, cu depuneri în sumă de 1.471.508.000 dolari; *Guaranty Trust Company* (New-York) cu 1.133.385.000 dolari; *Continental Illinois Bank and Trust Company* din Chicago, cu 853.173.000 dolari; *Bank of Italy*, din California, cu 691.214.0000 dolari; *Central Hanover Bank and Trust Company* (New-York) cu 542.195.000 dolari; *Bankers Trust Company* (New-York), cu 537.814.000 dolari; *First National Bank* din Boston are depuneri 522.000.000 dolari; *Irving Trust Company* din New-York, cu 511.000.000 dolari şi *Security First National Bank* din Los Angelos cu 509.000.320 dolari.

Pe măsură ce băncile din oraşe se întăresc lărgindu-şi sfera afacerilor, cele rurale se anemiază.

O PROBLEMĂ INSOLUBILĂ

Filmul vorbitor se răspândeşte tot mai mult. Noi îl avem de câteva luni. Chili a importat de curând primul film sonor, Italia, Grecia şi Turcia se pregătesc să-l adopte. In Italia 61 de cinematografe au fost transformate pentru filmul vorbitor, în Grecia au fost adaptate şapte şi în Turcia patru.

Noile probleme pe cari le pune filmul vorbitor nu sunt atât de uşor de rezolvat.

Producţia de filme în limbi diferite nu e numai extrem de dificilă, dar şi foarte costisitoare, şi cum cinefilul mijlociu nu poate plăti biletul mai scump decât la cinematografele mute problema devine aproape insolubilă.

caricatura zilei

PERICOL MARE

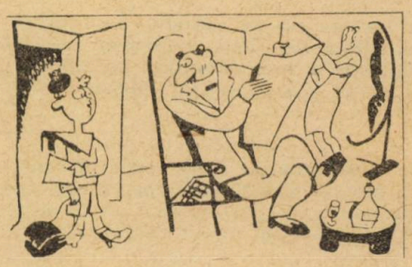

— Tată, astăzi profesorul ne-a învăţat că animalele îşi schimbă *blana* în fiecare iarnă.

— Ssst! Vorbeşte încet! Să nu audă mama!

Petit Journal-Paris)

GHINION

Medicul: Cel mai bun lucru pentru boala D-voastră de nervi, ar fi o călătorie lungă pe mare. Aveţi posibilitatea s'o faceţi?

Clientul: Vai de mine! Iar marea! Sunt de zece ani căpitanul unui transatlantic....

(Buen Humor-Madrid)

DILEMĂ

— Ciudat animal! E negru cu dungi albe, sau alb cu dungi negre?

(Lustige Kölner Zeitung)

Pagini uitate

P. CERNA

I S U S

Ai fost un om şi ai pătimit ca dânsul
Un Dumnezeu—cum te credeau părinţii —
Pluteşte 'n veci de-asupra suferinţii :
El nu ne poate înţelege plânsul.

Pe Dumnezeu, de l-am vedeà în cuie,
Cu pieptul plin de lănci, cu chipul supt,
Am spune că-i un joc, dar jertfă nu e :
El din fiinţa lui nimic n'a rupt.

Dar Tu ai sângerat pe negre căi,
Subt umilinţi ce nu le ştie cerul ;
Tu ai gemut, când te pătrunse fierul
De-au tremurat şi ucigaşii tăi.

Şi ochii tăi cei blânzi se înnoptară,
Şi gura ta s'a 'nvineţit de chin,
Şi duhul tău, ce nu puteà să moară,
A smuls din trup suspin după suspin...

Un om, un om, prin patimile tale !
Şi, totuşi, cât de sus, lumina mea,
Te-a înălţat răbdarea sfântă-a ta !
De mila ta, la glasul tău de jale,

Să se deştepte morţi de mii de vremi
Şi adâncul lumii să se înfioare,
Iar Tu — să ai privirea iertătoare,
Un om să fii — şi tot să nu blestèmi !...

Cum au putut să stee laolaltă
Atâta chin şi atâta bunătate ?
Se rătăceşte mintea şi nu poate
Să te urmeze 'n lumea ta înaltă...

Al nostru eşti : al celor slabi şi goi —
Pământ ţi-e trupul şi 'n pământ s'ascunde,
Dar umbra ta rămase printre noi
Şi inima-mi te simte orişiunde :

De sufletul ce-a întâlnit mizerii
Şi cu obolul său le-a vindecat,
Te-apropii lin, prin negura tăcerii,
Şi strângi în taină mâna care-a dat ;

Apostolului răsplătit cu ură,
Tu-i spui : Mergi, nu eşti singur în durere!
Şi gura ţi-o 'nfrăţeşti cu sfânta gură
Ce-a semănat nădejdi şi mângâiere ;

De cel ce geme, neputând să moară,
Apropii cupa liniştii de veci,
Mereu sporeşte-a inimii comoară
Şi drum de zâmbet laşi pe unde treci...

Al nostru eşti ! Ce ochiu văzu vr'odată
Că te-ai suit la cer, purtat de nori ?
Ce gând nebun svârli această pată
Pe cel mai mare dintre visători ?

Putut-a oare sufletu-ţi să fugă
La cei senini şi fericiţi din cer,
Când jos, prin mùrmure de chin şi rugă,
Atâtea braţe tremură şi-l cer ?

Nu, nu ! Ale Golgotei reci piroane
Nu te-au lipit atât de strâns pe lemn,
Cât te-a legat de-acest pământ nedemn
Nemărginirea rănilor umane.

Atâta timp, cât lutul n'o să crească
Copii asemeni chipului tău sfânt ;
Atâta timp, cât liniştea cerească
Nu se coboară 'n inimi pe pământ ;

Cât timp nu vezi aieve tot ce seameni,
Şi ochii toţi de plâns n'or fi deşerţi, —
Atât de mult Tu, cel născut din oameni,
Va trebui să mângâi şi să ierţi ;

Atât de mult vei auzì jelire
Şi rana ta va sângerà mereu —
Imblânzitor de oameni prin iubire,
Tu ţi-ai ales destinul cel mai greu !

...Dar, când vei smulge 'ntreaga omenire
Din somnul lung al greului răbdat,
Când nu va fi nici chin, nici rătăcire,
Atunce Tu zâmbì-vei împăcat ;

Atunce numai îngerul hodinii
Va coborî subt ochiu-ţi înţelept :
Iţi va culege de pe frunte spinii
Şi-ţi va închide rănile din piept.

N O A P T E

N'ai somn, în astă noapte de-aşteptare !...
Nici pace n'ai : Din soarele de ieri,
O rază, un mănunchiu de scânteieri,
A 'ntârziat în ochi, tremurătoare —
Şi nu se 'nchid pleoapele-arzătoare...
Ţi-i inima numai de visuri plină...
Ca 'ntr'o biserică strălucitoare,
Când se aprind făcliile la denii,
Aşà, deodată, s'a făcut lumină,
In sufletul neadormit, pe care
Se scutură un stol de dulci vedenii...
Iar amintirea prinde să deşire
O tânără poveste de iubire :
Erà'n amurg, pe drum, nici o vieaţă...
Doar doi înfioraţi, în pasuri line,
S'au strecurat subt plopul cel înalt —
Şi-atât de-aproape se priveau în faţă,
Că fiecare se vedeà pe sine
In ochii celuilalt.
Dar ochii ei curând în jos căzură..
Intâi a sărutat-o el pe gură :
De-a-pururi gura dulce, ca de-albină,
Să înflorească 'n zâmbet de lumină !...
Apoi — din nou pe gura ce stà mută :
Să spuie numai vorbe dulci şi glume !
Apoi pe ochi : să nu mai vadă 'n lume
Decât pe fericitul ce-i sărută !...
Pe urmă ? N'a fost vis, ci o furtună
Ce sguduie adânc, adânc răsună...
Orbi, fericiţi, în clipele acele
Erau biruitorii sorţii grele, —
Tot mai aprinse sărutări îşi dau —
N'aveau răgaz să cugete la ele,
Nici vreme să le numere n'aveau.

O, suflete ! Doineşte şi tresaltă !
Tu, tu eşti fericitul din poveste !
Iar răzătorul chip cioplit de daltă
E visul tău şi a ta domniţă este...
Tresaltă suflete al meu, şi cântă !
De astăzi, n'ai să tremuri singuratec
Şi nu vei mai privi plângând la stele
Acum eşti numai cântec şi jeratec
Ca ele viu — nemuritor ca ele...
Tresaltă, suflete al meu, şi cântă !
De-acuma, nu te-i mai gândi la moarte,
Căci azi, de Ea, nimic nu te desparte...
C'un zâmbet, cu o vorbă spusă-a-lene,
Ea dete somn durerii pământeşti ;
A dat vieţii glasuri de sirene, —
Umplù întreg pământul de poveşti...
O, suflete al meu ! Tresaltă, cântă !

Când fu să plece, ea-mi şopti : pe mâne !
Dar mâna mea 'n a ei mult timp rămâne...
Nici un cuvânt n'a rupt tăcerea sfântă —
Doar de departe a răspuns şoptirii
Prelungul fluer al privighietorii —
Pe mâine ! Iată şoapta fericirii
Ce mână clipele şi mişcă sorii...
Pe mâine ! Orişice ungher al firii
Imi pare că repetă-aceste şoapte.
Destramă-te mai repede, o noapte,
In drumul veşniciei !
De ce n'am àripele vijeliei
Să mă înalţ la pulberea de stele
Şi să le sting pe rând,
Subt fâlfâirea àripelor mele —
Să vie sfântul „mâine“ mai curând !...

...Dar zorii rumenesc : Norocul vine —
El goleşte vârful, brazii, coasta.
De ce nu sunt un zeu în clipa-aceasta !
Orice dureri de pe pământ aş stinge :
Aş izbucnì în cântece divine,
Să 'mpart la toată lumea care plânge
Salutul unei fericiri ce vine...

Fii tare, inimă ! Norocul vine...

Interview-uri

...CU D-L AL. CAZABAN

Cineva, întrebându-l odată pe domnul Cazaban care-i sunt cele mai de seamă calităţi, domnia-sa a răspuns : sunt liberal, vânător şi prozator.

Asupra celei dintâi însuşiri, să ne dea voie onoratul interviewat de azi să ridicăm o mică contestaţie. Dacă domnia-sa ar fi fost cu adevărat ceeace pretinde că este de 25 de ani, ar fi ajuns până în prezent cel puţin senator de drept. Nu, deci. Domnul Cazaban e simplu soldat credincios al celui mai forte partid de guvernământ. Ostaş dintre aceia hătri care 'şi desfată superiorii cu snoavele, cu glumele şi mimica lui, care poartă hainele ajustate şi mănâncă pela popotă.

Nenea Alecu *are o însărcinare pela clubul liberal, redactează o interesantă foaie săptămânală pentru săteni şi e prietenul răsfăţat al celor câteva zeci de foste şi viitoare excelenţe şi al altor câteva sute de foşti şi viitori parlamentari*

Asta, ca... om politic.

In ce priveşte a doua aptitudine, l-am văzut de câteva ori pe una din şosele ce duc afară din Bucureşti, înarmat ca un haiduc şi însoţit de câţiva prepelicari eleganţi, iar la Capşa stând de preferinţă în cercul vânătorilor calificaţi. Dealtfel şi pletele domniei-sale de zimbru întăritat şi ochii aceia de veveriţă inteligentă, mărturisesc un braconier predestinat.

Noi preţuim mai mult calitatea pe care domnia-sa o citează la urmă : pe prozator. Declarăm aci că nu l-am citit în întregime, fiindcă volumele îi sunt în mare parte epuizate. Din cele câteva căpătate ca premii şcolare ori cumpărate de-a dreptul din librărie, ne-a rămas impresia unui narator concentrat, duios, înnăsprit de un umor înţepat şi mânuind cu precizie câteodată săbiile satirei. Schiţele acelea vânătoreşti au o savoare campestră cu totul specială. E dintre puţinii scriitori români cari au schiţat pe ţăranul nostru altfel de cât în cărţile de citire ori pe calendarele culturale.

Că a semnat şi scos în volum o parte din foiletoanele scrise sub dicteul unei anumite inspiraţii, însuşi domnia-sa se întristează când îşi aminteşte de ele.

In afară de alte cununi, anul trecut, domnul Cazaban a fost dăruit de Societatea Scriitorilor cu suma de 50.000 lei în vederea unui voiaj la Paris, unde umoristul nostru, ca o epigramă la adresa poetului Stamatiad, deţinător al aceleaşi mentiuni, a lăsat să-i cadă... mustăţile acelea ţepoase ca o mirişte din Bărăgan. Anul acesta, acelaş S. S. R. l-a premiat pentru volumul Pasărea rătăcită, *editat de ziarul „Universul".*

Anii ce vin îi vor pune cu siguranţă în geantă cel mai gras vânat : premiul naţional.

— E ADEVARAT, COANE ALECULE, CĂ SUNTEŢI DELA CARCASONNE ?

Hm.! După opinia unui critic, poate că da. Află însă mai întâi că eu nu obişnuesc să dau dedicaţii măgulitoare în dreapta şi în stânga, mai ales criticilor şi în deosebi acestui critic al cărui prag nu l-a călcat vreodată caligrafia mea. Intr'o privinţă deci, se prea poate ca el să aibă dreptate, afirmând că sunt de prin părţile Carcassonnului. Unde pui că eu întotdeauna prin diferite notiţe i-am „criticat" cenaclul şi pe vizitatorii dumnealui.

Eu sunt moldovean dela Iaşi şi am fost adoptat de familia *Cazaban*, al cărei nume l-am împrumutat în semn de omagiu. Dar biografia mea pentru publicul românesc cred că n'are nicio importanţă... Înţeleg să fiu un scriitor celebru ca ea să intereseze. E destul de agitată, dar lipsindu-mi notorietatea largă a unora dintre literaţii noştri, cel puţin a lui Ion Minulescu, nu găsesc de cuviinţă să mai insistăm asupra ei.

CONTACTUL MEU DINTÂI CU LITERATURA — s'a produs printr'o împrejurare. Veniserm în Bucureşti să urmez şcoala de Arhitectură, al cărei director era Socolescu şi fiindcă-mi lipseau mijloacele de traiu m'am adresat lui Ştefan Petică, ziarist pe atunci, şi care m'a recomandat corector la o gazetă. Prin corectură, am intrat în legături cu scriitorii ziarişti şi artiştii vremii, aşa că am rămas de atunci şi până acum.... literat, ca titlul meu cel mai înnalt, deşi nu atât de bănos ca cel pe care mi l-ar fi dat Şcoala ce intenţionasem să urmez.

DEBUTUL.

Intâiul meu volum cuprindea schiţe mici mai mult gazetăreşti de cât de artă. A fost găsit totuşi interesant şi mi s'a prezis că voi mai scrie. A urmat „Incurcă lume". In acest volum, aveam o schiţă „Folkloristul" în care satirizam pe filologii vremii şi care a plăcut mult... folkloriştilor. Insfârşit „Cutreerând", apoi „Deştept băiat", o nuvelă de proporţiile unei jumătăţi de roman.

AM CUNOSCUT BINE

— pe Ion Adam. Cred că scriitorul acesta a folosit multor prozatori din urmă, dar el a trăit în timpuri când, neavând abilitatea să scrie ca Delavrancea, Odobescu, Vlahuţă şi tocmai fiindcă avea o notă personală, criticii d'atunci nu l-au relevat aşa cum ar fi meritat.

In cariera lui literară a dus în spinare o greutate mare şi când s'ajungă pe culme, a venit un altul şi a luat sacul.

Ion Adam, măcar că era băiat dela ţară, avea dinstincţia şi prestanţa unui om care ar fi avut o veche tradiţie de intelectuali în familie, care nu ar fi fost cum se zice, primul ce purta cravată. In priviri, avea o căutătură de adâncă blândeţe şi reverie, iar fruntea lui purta par'că nimbul genialităţii. N'avea cine-l înţelege. A murit de paralizie progresivă, destul de tânăr.

ŞTEFAN PETICĂ

Ivirea lui Adam în proză se produsese odată cu aceea a lui Petică în poezie. Ca poet, a suferit şi mai mult. Nu era de loc apreciat de public şi nici de critica timpului. Dacă n'ar fi avut cultura şi talentul ziaristicei, i-ar fi fost imposibil să-şi prelungească existenţa scriind. Era batjocura glumeţilor de atunci cari se credeau de spirit. Totdeauna îl ironizau.

Se pricepea bine în sociologie şi economie politică. Articolele lui din aceste ramuri au fost observate de Constantin Băicoianu dela Banca Naţională şi l-a luat colaborator la revista lui „Economia Naţională", unde Petică a scris o interesantă serie de articole, întitulate : „Morfologie socială".

Banii pe cari-i câştiga, îi cheltuia cumpărând cărţi. In camera lui, avea atâtea volume, încât trebuia să păşească peste un maldăr de tomuri ca să se urce 'n pat. Se 'neca 'n cărţi. Cumpăra opere despre care în România nici nu se vorbia atunci. Citea franţuzeşte, nemţeşte şi englezeşte. Ca studii, avea numai bacalaureatul, după care s'a lăsat de şcoală. Era şi bun matematician.

Din cauza cărţilor care-l ruinau, Petică umbla prost îmbrăcat, ceeace contribuia şi mai mult la provocarea ironiei confraţilor. Odată, mă întâlneşte George Ranetti şi-mi spune : Măi Cazaban, spune-i lui Petică din partea mea să mai dea pe la baie. Indignat, i-am răspuns, că la rându-mi am şi eu pentru el o însărcinare din partea lui Petică : Ranetti să facă bine şi să mai dea din când în când şi pela câte o bibliotecă.

Ironia şi mai ales cretinismul confraţilor lui a mers până acolo, că-l ridiculizau pentru motivul de a fi pus în loc de *prefaţă* la cartea lui de poeme o explicaţie personală intitulată „Argument"!

— ALTE AMINTIRI MAI AVEŢI IN LEGATURĂ CU EL ?

— Da, însă mă tem să nu-i jignesc memoria. Astfel, odată mă întâlnesc cu el, şi-mi spune că a întâlnit la Expoziţia Tinerimii Române pe Regina Elisabeta, căreia i-a dat toate explicaţiile asupra tablourilor expuse, căci avea o adâncă intuiţie şi pricepere a artelor. Mai apoi, l-am întâlnit şi pe Luchian care mi-a spus că nu l-a putut lăsa să intre în sala de expoziţie, pentrucă avea gulerul murdar....

Era, precum cred că ştii, şi autor dramatic. Piesa lui „Solii păcii" are multe calităţi. Mă 'ntreba dacă e oportun s'o prezinte la Naţional. N'am fost de părere, întrucât pe scena celui mai important teatru al ţării se reprezentau atunci „Curcanii" lui Ventura şi „Ocolul pământului în 80 de zile". I-a fost, bine înţeles, respinsă.

PE ILARIE CHENDI

— deasemenea, l-am cunoscut bine. Când a venit din Transilvania, frequenta un cerc restrâns de ardeleni : Coşbuc, Goga, Aureliu Popovici, Iosif, Agârbiceanu şi alţii. Nu s'a putut desbăra multă vreme de caracteristica aceea a fraţilor noştri de peste munţi, de a fi greoiu în cugetare, în gest şi vorbă. N'a trecut însă mult şi am făcut cunoştinţa unui nou Chendi : vioiu, curtezan, prevenitor şi suplu. Singur recu-

noştea că mediul de aci l-a influenţat mult. Regreta că nu cunoaşte limba franceză. Avea în schimb cultură germană foarte serioasă.

Era o fire foarte rectilinie. N'a bătut în struna nimănui. Când a apărut „Psihologia poporului român", lucrarea aceea vastă şi documentată a lui Drăghiceanu, el, făcându-i darea de seamă, a observat că dedicaţia autorului pentru Kalinderu e inoportună, fiindcă acesta nu ar fi meritat-o. Or, vezi dumneata, Kalinderu era un om cu multă trecere la Academie unde Chendi era bibliotecar şi care deci i-ar fi putut face multe neajunsuri. Acesta îl ajutase chiar cândva.

Chendi a fost cel dintâi care l-a impus pe Goga. Despre talentul acestuia de poet, orator şi bărbat de stat ne vorbia cu multă căldură. Ne atrăgea pe-atunci atenţia asupra „Însemnărilor unui trecător", una dintre primele lucrări ale poetului. Maiorescu a scris mai pe urmă despre Goga.

Tot Chendi a relevat primul pe Mihail Codreanu. Scria despre el, cum ducându-se odată la Iaşi, l-ar fi găsit pe virtuosul sonetist visând într'o cafenea, cum i-a cetit câteva poezii şi cum au închegat primele relaţii de prietenie. Mai târziu, după elogiul lui Chendi, s'a bucurat Codreanu de simpatia „Vieţii româneşti".

A lucrat împreună cu Kirileanu, bibliotecarul Palatului şi avea o deosebită admiraţie pentru cultura şi râvna spre cele frumoase a acestuia.

De Iosif era nedespărţit. Nu ştiu ce intrigi au survenit mai pe urmă, căci Iosif şi Anghel au rămas la *Semănătorul*, iar Chendi a întemeiat „Viaţa literară" la care colaborau Coşbuc, Vlahuţă, câteodată Cerna, Minulescu, Bassarabescu, Victor Eftimiu, Gorun ş. a. Se cunoaşte antagonismul dintre *Semănătorul* şi *Viaţa literară*. Cea dintâi privea revista lui Chendi ca să zic aşa, de sus. Mai ales Ion Scurtu o combătea pe temeiul că n'ar fi serioasă, că nu-i destul de populară ş. a.

Ceeace este adevărat, e că *Viaţa literară* era cu mult mai vie decât *Semănătorul*. Minulescu, considerat trăsnit pe atunci, exaspera revista d-lui Iorga şi pe profesori în genere. O, quae mutatio rerum!

Eu semnam acolo, în afară de schiţe şi nuvele şi rubrica „Polemica măruntă", care mi-a atras o mulţime de vrăjmaşi, Ei nici astăzi nu mă iartă.

Mare luptă ducea Chendi contra lui Macedonski, (care-l numia „sas" şi „şvab") şi care era un vrăjmaş neînduplecat al literaturii germane şi apologist înflăcărat al spiritului francez. Macedonski era corespondent al câtorva reviste şi gazete pariziene cărora le trimetea articole încărcate de elogii la adresa frequentatorilor cenaclului său. Lucru curios, în urmă Macedonski a sfârşit prin a elogia literatura germană.

Şi acum să revenim iarăşi la Chendi. Câtva timp, am fost despărţit de el, căci împrejurările mă duseseră în provincie. La innapoere, Chendi care, cum am spus pierduse accentul şi manierele ardeleneşti, am constatat că-i reveniseră iarăşi. Schimbarea mi s'a părut foarte curioasă, mai ales că începuse acum să găsească multe calităţi scriitorilor şi oamenilor pe cari la început îi înjurase. Aceasta a fost primul simptom al boalei, care l-a răpus, mi se pare tot paralizie progresivă. Şi, cum se spune de unii că au căzut în starea copilăriei, el recăzuse în starea de.... ardelenism acut.

COŞBUC ŞI VLAHUŢA.

— erau când i-am cunoscut eu, ambii, referenţi la Casa Şcoalelor. Bunul Badea Gheorghe făcea întotdeauna referate favorabile, pentru tinerii în care descoperea o cât de mică scânteie de talent; pe când Vlahuţă niciodată n'a găsit vreun debutant care să se bucure de cinstea încurajării Ministerului.

Mi-amintesc odată că am prezentat unui Ministru al instrucţiei cartea mea „Deştept băiat". Acesta a trimis-o lui Coşbuc să refere asupra ei. Autorul *Baladelor* a observat că volumul, deşi povesteşte o faptă imorală şi deci n'ar putea fi cumpărat pentru Bibliotecile populare, totuşi fiind scrisă interesant, găseşte de cuviinţă că ar merita încurajarea onoratului Minister. Mi s'a dat 400 de lei, ceeace era o sumă destul de însemnată pe vremea aceea. Ba ministrul mi-a făcut cinstea să-mi citească şi cartea!

CRITICII.

— De recenzii favorabile, m'am bucurat din partea lui N. Iorga, Ion Trivale, Ilarie Chendi, N. Apostolescu şi alţii. D. Mihail Dragomirescu, măcar că potrivindu-mă vremii d'atunci, făcusem câteva glume destul de stupide pe socoteala lui, când am scos o carte la Steinberg, mi-a dat o prefaţă plină de laude. Găsesc prilejul să-i aduc acum toate omagiile mele pentru dragostea ce a arătat întotdeauna literaturii, pentru toată solicitudinea faţă de scriitori, calităţi care-l onorau încă din timpul când miniştri, criticii şi oamenii mari ai vremii nu credeau decât în doi-trei purtători de condei.

DINTRE MINIŞTRI,

— cel dintâi care a dat atenţia scriitorilor şi i-a încurajat efectiv sub forma de ajutoare, burse, premii, asistenţă la banchete, ş. a., a fost răposatul Costică Arion, care în afară că era un eminent bărbat politic, nu se ocupa vreodată cu beletristica propriu zisă. El a numit pe Gârleanu director la Teatrul Naţional din Craiova, el a ajutat mult pe Iosif şi pe Anghel, el a rupt cel dintâi vălul de indiferenţă al politicianilor faţă de literaţi.

Pe atunci, erau consideraţi scriitori de către puternicii vremii numai un Delavrancea, Coşbuc, Caragiale şi alţi doi trei. Noi, tinerii eram trimişi întotdeauna la plimbare sau la... muncă, de câte ori solicitam o slujbă, ori un ajutor băneşc.

Odată, eram la teatru într'o lojă cu Goga, Eftimiu, Chendi şi alţii. Se reprezenta o piesă a lui Delavrancea, plină de retorism ca toată literatura lui, şi în care în actul întâi, pusese să cânte privighetoarea, şi în al II-lea cucul. La ridicarea cortinei pentru actul III, am spus prietenilor în glumă, cu care eram vânător pasionat: Să ştiţi fraţilor că dacă o mai cânta şi'n actul ăsta vreo pasăre, mă duc s'aduc puşca....

— Apropos: Sunteţi vânător de marcă: ce v'a mânat către această pasiune?

— Sunt mai multe feluri de a înţelege vânătoarea: întâi, când cineva o are prin atavism, apoi alţii cari o fac din necesitate, ca de pildă pescarii şi alţii cari o fac din gustul de a da lovituri de sport, ca să facă de pildă o mişcare aşa zisă „pour le beau géste". Ştii, sunt unii cari la popice când dau toate lemnele acelea jos, se cred adevăraţi eroi! Şi însfârşit alţii cari o fac din plăcerea de a savura decorurile de vânătoare: un răsărit sau un apus de soare, o baltă, un munte, un tufăriş, o moară, etc. Şi să exclame ca fetele de pension: Ce poetic!

— Iubiţi natura?

— Destul de mult. Mai mult decât unii poeţi cari 'şi confecţionează poemele idilice în cabinet cu perdelele trase, ori la Capşa, în fum de tutun. Adrian Maniu, distinsul poet a spus cu ocazia apariţiei volumului meu „Pasărea rătăcită" că vânez mai mult imagini decât prepeliţe şi iepuri.

Am vânat în timpul războiului cu Brătescu-Voineşti, cu Sadoveanu şi Locusteanu la Podul Iloaei. Ceream odată unui colonel o căruţă ca să ne ducem la câmp.

— Da' mai du-te domnule şi 'mpuşcă şi Nemţi.

— Păi, Domnule Colonel, i-am ripostat, ăia se 'mpuşcă mai greu şi apoi nici nu se mănâncă... (Mi-a pus la dispoziţie vehiculul).

— Aţi făcut războiul, se vede...

— Da, însă la partea sedentară. M'am angajat de voie la Batalionul de specialităţi, al cărui comandant era văru-meu. In orice caz, am dreptul să sfidez pe toţi acei cari n'au avut ca mine veri colonei.

— Despre confraţi, ce mi-aţi putea spune?

— Multe şi totuşi nimic. In raporturile cu criticii şi colegii de literatură, să fii dacă s'ar putea, surdo-mut.

— Versuri aţi scris?

— Deloc. Imi pare rău. Unii spune că sunt un om de spirit şi eu cred că aş fi făcut poate epigrame.

— Dar îmi 'nchipui că agreaţi totuşi poezia...

— Nu prea. Fiindcă, gândesc eu, între un prozator şi un poet trebue să existe un perpetuu antagonism. Ba chiar să nu se poată suferi unul p'altul. Cine scrie şi versuri şi proză, sfârşeşte prin a nu face temeinic nici una nici alta. Mă rog, vorba vânătorului :„Cine aleargă după doi iepuri"...

— Pe care dintre cărţile d-voastră o preţuiţi în deosebi?

— Pe nici una... Am scris vreo 15 volume şi mai am gata de tipar alte două-trei. N'am curajul să le reeditez. Vreau să le revăd. Nuvele vechi de 20 de pagini, am văzut că le-aş putea reduce la jumătate. Şi când te gândeşti că recenzenţii depe vremuri găseau că stilul meu e foarte sobru!

. . . . . .

Din fumul şi gălăgia dela Capşa, ne-am strămutat convorbirea la una din mesele Clubului liberal de vis-a-vis, de unde congresiştii se retraseseră cu câteva minute mai 'nainte. Vorbiserăm trei ore şi sorbiserăm tot câte atâtea cafele şi ţigări.

Un om de serviciu agita dela o vreme un măturoi. Ne-am ridicat căci ferestrele deschise, fumul din sală şi praful stârnit la picioarele noastre ne da strănuturi de oameni gripaţi.

Era 11 noaptea. Afară, floarea tulumbei lunii, adăpată din parcuri, stropia Capitala cu mireazmă de liliac înflorit....

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 23
1 Iunie 1930
5 Lei

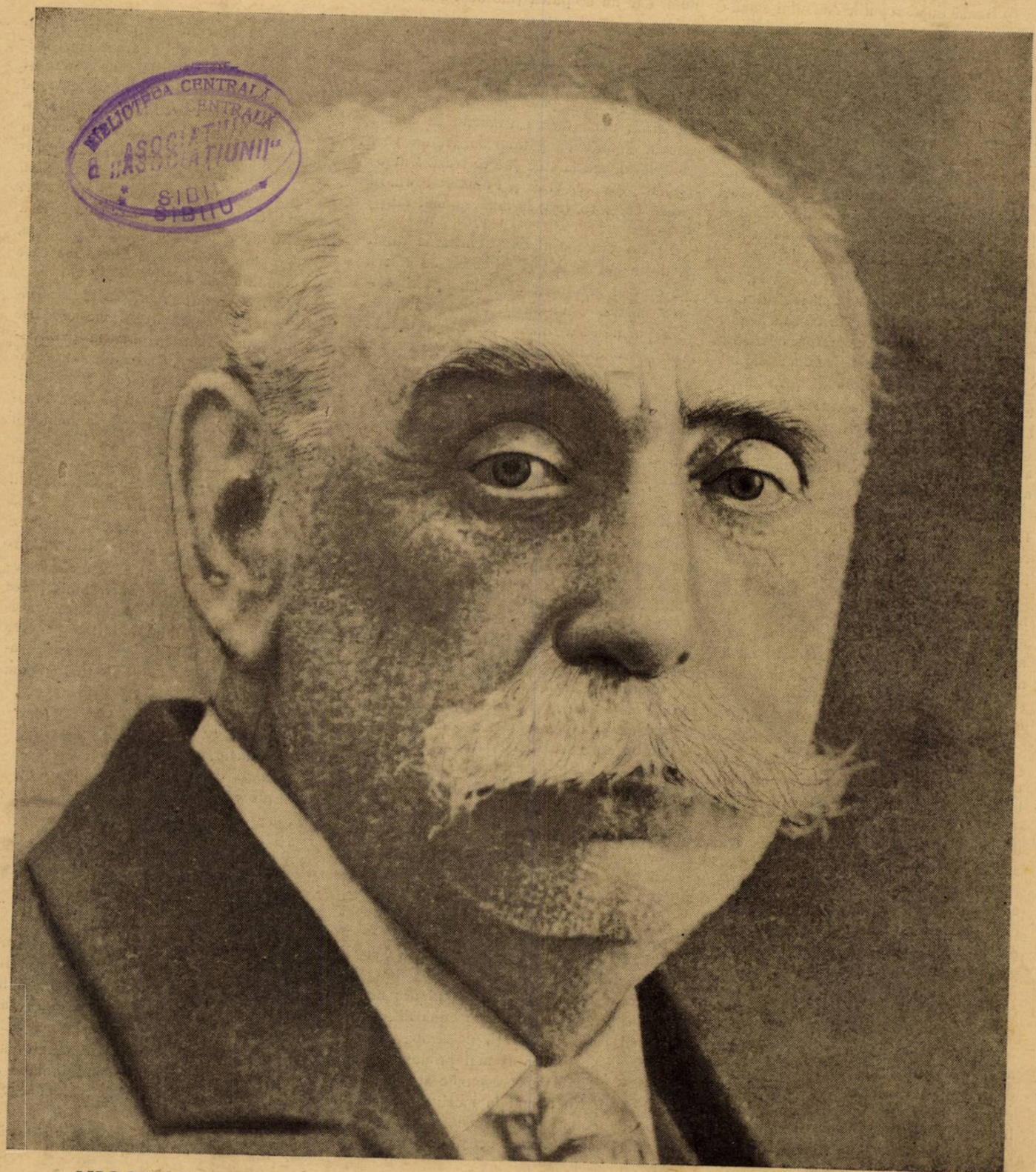

BIBLIOTECA CENTRALĂ
CENTRALE
A „ASSOCIAȚIUNII"
SIBIU

NICOLAE ȚINC

Cititorii

NICOLAE ŢINC

de VICTOR BILCIURESCU

O figură din trecuta generaţie de scriitori ce s'au distins printr'o limbă curată şi exprimată după regulile scrisului românesc, este şi aceia a lui Nicolae Ţinc *(moş Ţinc,* cum îi ziceam o seamă de prieteni) publicistul şi ziaristul de mare merit, care mai bine de jumătate de veac a stat cu drag şi cu vrednicie în slujba condeiului, fiindcă e drept să i se recunoască, cel puţin acum când nu mai este, că dacă n'a stat în publicistica română în constelaţia excepţională din vremea lui, a fost totuşi un scriitor gustat şi un fanatic înamorat de arta lui, cum i-au recunoscut-o toţi contimporanii de acelaş meşteşug.

Din creaţiile proprii — fiind că el a şi tradus mult — în domeniul teatrului, al nuvelei, al studiilor biografice sau al poeziei, câmpul în care s'a produs opera lui, puţine au fost adunate în volum ; cele mai multe au rămas neculese de prin diferitele periodice literare la cari a colaborat : *Universul literar, Literatorul* lui Macedonski, *Revista literară* a lui Th. M. Stoenescu, *Revista Nouă* a lui Haşdeu şi altele apărute mai în urmă.

Indemânatec traducător din italiana şi franceza pe cari le mânuia tot atât de curent ca şi propria-i limbă, el a dat la iveală în decurs de jumătate veac multe traduceri bune din literatura teatrală, ziaristică, romantică, nuvelistică, poetică. Cine nu ştie că acum 40 de ani nici un artist nu venea la rampă ca să debiteze un monolog, fără să nu fi fost ispitit să declame şi din cele traduse de el după Eugène Manuel, Grenet Dancourt, sau atâţia alţii ?

La *Universul* unde a colaborat neîntrerupt şi sârguincios mai bine de 20 de ani, nu ştiu să fi lipsit o singură zi şi colegii lui şi-aduc aminte că venea la gazetă cel d'intâi, iar la plecare zăbovea printre cei din urmă. Pare că'l văd în ultima vreme aplecat la masa lui de lucru dela gazetă, tăcut, confundat în adâncirea subiectului ce 'l preocupa sau absorbit până la uitare de sine ca să găsească un termen românesc potrivit, mulţumit când l'a găsit, sau pregătind pentru cules pagină după pagină, după un roman proaspăt apărut, ori căutând o formă mai expresivă pentru cutare vers.

In vremea din urmă, răzbit de povara anilor, moşul tot nu se îndura să renunţe de a mai veni la gazetă şi cu aceiaşi tragere de inimă, se înfiinţa zilnic la masa lui de lucru şi zadarnic îl sfătuia directorul *Universului* să nu se mai osteneaască până la redacţie că trimite gazeta după manuscris, el mulţumea politicos, făgăduia, dar nu se putea ţine de cuvânt ; îşi făcuse o a doua natură din mânuirea condeiului, era hrana lui de toată ziua şi atmosfera aceasta a redacţiei constituia pentru el tot farmecul existenţii. Şi aşa s'a făcut că pe moş Ţinc somnul cel de veci l'a aflat, dacă nu cu condeiul în mână, dar de sigur cu gândul la vre-un vers sculptural, sau la cine ştie ce frază frumos cizelată, fiind că el ca şi Flaubert căuta în proză ca şi în vers forma cea mai muzicală.

Pe cât era moşul de pacinic, de tihnit şi de domol la fire şi la vorbă de obicei, pe atât se revolta şi nu-şi mai putea stăpâni mânia când auzea denaturându-i-se sau pocindu-i-se limba. Să fii poftit să-i debitezi moşului franţuzisme, slavisme, sau turcisme, ori să-i scrii *senz* în loc de *sens, senzaţional* în loc de *sensaţional,* ori *sezizat* în loc de *sesizat* sau echivalentul corespunzător românesc, dacă vreai să-i cunoşti o clipă toată îndreptăţita (avea şi dreptate) revoltă.

— Nu ştiu zău — spunea necăjit moşul — la ce şcoli aţi învăţat păsărească pe care o scriţi şi vorbiţi ! Profesorii de română pe cari i-am avut noi, de m'ar fi auzit vorbind aşa, sau m'ar fi văzut scriind ca d-ta, mi-ar fi dat peste gură sau peste mână.

Şi moş Ţinc se făcea foc dacă în locul prescurtatului românesc *Nr.* întrebuinţai prescurtatul franţuzesc *No.;* dacă în loc de *voce* apelai la *glas,* ori te slujai de slavonisme ca : *plecăciune, miluială,* de turcisme : *dara, calabalâc, caldarâm.*

Acei ce-l acuză pe Ţinc că nu s'a putut dezbăra de forma veche în factura versului lui, sunt datori să ţină seamă de vremea când a început el să scrie şi de influenţa de atunci căreia nu i se putea sustrage. In schimb, trebue să 'i recunoaştem respectul pe care-l întâlnim în tot versul lui pentru regulele artei poetice şi partea de interes literar pe care-l prezintă fondul întregii lui opere. Şi în aceasta constă esenţialul.

Firește, ca şi artistul, poetul are nevoe de inspiraţie, cel puţin de bună dispoziţie atunci când crează şi, de sigur, cu cât buna dispoziţie va fi mai pronunţată, cu atât şi creaţia va corespunde acestei stări sufleteşti. Nu numai la marii poeţii e nevoe de acest element de inspiraţie, ci chiar la scriitori sau artişti mai modeşti ; fără acest element, opera este lipsită de viaţă şi nu poate rămâne, chiar atunci când ea e provenienţa unui nume cu reputaţie câştigată.

La Nicolae Ţinc influenţa bunei dispoziţii e izbitor de evidentă : are versuri inspirate cari ating înălţimi nebănuite şi are altele cari mai ales ca fond apar pe pragul căderii în banalitate. Probabil, opera desăvârşită pe îndelete, fără termen de mai nainte fixat, lăsată adică la propria voinţă de desăvârşire a autorului, este aceia care atinge înălţimile de cari vorbim ; cealaltă, aceia care nu-ţi lasă libertatea de a o gândi şi de a o cizela, ci îţi pretinde termen fix, este aceia care riscă banalitatea.

Stăpânit de această ineretă stare de spirit, de această fatalitate, Ţinc care, se ştie, nu putea renunţa nici la publicistică nici la ziaristică, mai mult din vocaţie decât de nevoe, a fost constrâns de acest imperios comandament să aibă în opera lui şi parte bună şi parte slabă. Şi atunci, noi putem afirma cu preciziune că „Rochiţa" lui Eugène Manuel este una din cele mai inspirate traduceri ale lui, că adică a fost creată în ceasuri de bună dispoziţie, că „Viaţa" a aceluiaş autor se bucură de aceiaş bună dispoziţie în traducerea poetului Ţinc şi că asemenea fericite accidente însumează o bună parte din opera lui. Reţineţi de pildă traducerea lui *„5 Maiu"* a lui Manzoni pe care Ţinc a izbutit s'o sculpteze aşa ca pe alocurea să întreacă chiar originalul, cum e de pildă ideea aceasta :

„Veni să se arate
Şi numele îşi spuse.
Şi'ndată două veacuri
Se'ntoarseră supuse
Spre EL, ca spre destinul
Pe care-l aşteptase...
Tăcere le impuse
Şi-arbitru între ele
Măreţ se aşează...
. . . . . "

Că a avut şi inspiraţii nereuşite şi traduceri slabe, cine contestă ? El însuşi, în dese împrejurări, se arăta nemulţumit de cutare poezie sau nuvelă apărută şi arunca insuccesul pe spinarea grabei ce i s'a pretins, invocând, cum firesc era, imposibilitatea în asemenea condiţiuni de a crea o operă cu pretenţie de a rămâne. Şi n'avea dreptate ?

Am spus că Nicolae Ţinc era un îndră-

gostit de arta lui. Scria pentru plăcerea de a creea, de a creea ceva frumos, care să placă şi cititorului şi să-l mulţumească şi pe el. Dar întrebarea este: câte răgazuri a avut el în viaţă cari să-i permită luxul de a crea pe 'ndelete? fără alte preocupări decât această creaţie?... In lupta aceia încordată, purtată zilnic, spre a-ţi creea un loc cât mai de cinste în publicistica vremii tale, este din cale afară greu, aproape imposibil, să-ţi afli tihna priincioasă; te îngrămădesc micile mizerii inerente traiului zilnic şi nu te pot lăsa întreg al preocupărilor tale intelectuale.

Iată, după umila mea părere, cauza principală a scăderilor ce se întâlnesc în opera lui Nicolae Ţinc. Nu trebue însă în judecata noastră să pierdem din vedere cealaltă parte a acestei opere, cea care îl aşază pe Ţinc printre poeţii noştri cu evidente însuşiri şi chiar printre prozatorii cari au avut merite netăgăduite şi în această direcţie, în ce priveşte mai cu seamă limba.

Sub aceste două aspecte trebue privit şi considerat Nicolae Ţinc.

Este iarăş drept că în opera lui traducerea covârşeşte creaţia proprie, însă pentru judecătorul drept importă să vadă dacă traducerea e bună şi atunci, se ştie, ea poate sta cu cinste alturi de creaţie, ba câte odată să fie chiar preferită. In privinţa aceasta, traducerea lui Ţinc se bucură de cea mai bună primire; de multe ori se citeşte cu un mai viu interes decât ceia ce a produs singur sau în colaborare.

In rezumat, în literatura română Ţinc figurează cu o modestă contribuţie, fără prea mare pretenţie, dar printre traducătorii de frunte.

VICTOR BILCIURESCU

adevărate

Autoritar, Macedonski n'admitea multă replică şi mai cu seamă nu îngăduia să aibă altcineva ultimul cuvânt.

In redacţia *Literatorului* mare gâlceavă pentru *„amănunt"* care după Macedonski trebuia scris aşa, iar după Th. M. Stoenescu *„amărunt"*.

Ţinc, prieten nedespărţit cu Stoenescu, împărtăşeşte părerea acestuia:

— Are dreptate Stoenescu—îi zice Ţinc lui Macedonski — marele nostru Odobescu pronunţă şi scrie „amărunt".

Macedonski sare:

— „Marele!"... Par'că *marele* nu se poate înşela şi el?...

— Mai de grabă noi decât el! ripostează prompt Ţinc.

In redacţia *Universului*, băieţii îl mai necăjiau câte odată pe moşul lor drag.

— Cum se zice moşule: *prinţ* sau *principe?*

— *Prinţ* răspundea moş Ţinc.

— Atunci, după d-ta, ar trebui să se zică *prinţiar* şi nu *princiar*.

— *Prinţiar*, firește, răspundea apăsat moşul şi băieţii făceau haz de aversiunea lui contra streinismelor.

Odată Delavrancea a fost brutal cu Ţinc, care pe vremea aceia era departe de a fi moş.

Ţinc citea la *Revista Nouă* o nuvelă pronunţat realistă.

Sfârşind de citit, după obiceiul adoptat de cercul literar al revistei, nuvela e pusă în discuţie şi majoritatea se pronunţă pentru admitere.

Delavrancea, nervos, face opinie separată:

— Nuvela e prea realistă, ba chiar pornografică. Sunt de părere să nu se publice.

Ţinc protestează:

— După d. Delavrancea, o să ajungeţi să-l respingeţi şi pe Zola care este mult mai indecent.

Delavrancea i-o taie scurt:

— Ascultă, d-le Ţinc, lui Zola îi e permis să scrie astfel fiindcă e Zola; d-tale, fiindcă eşti numai Ţinc, nu ţi-e permis.

In tinereţe, moşul fusese un ştrengar galant. Când avea chef de povestit, înşira bucuros din aventurile lui de odinioară.

O văduvă timpurie — povestea el — inteligentă şi frumoasă, care se complăcea în societatea scriitorilor, dă la o reuniune serală o deosebită atenţie poetului Ţinc, atenţie de care mai beneficia şi alt tânăr poet. Nici unul nici celalt însă, nu ştia cine este preferitul.

Starea aceasta dăinuind, Ţinc vrând s'o lămurească, imaginează un rămăşag: dacă câştigă ei, poeţii, frumoasa văduvă se obligă să le ofere zece prânzuri, iar dacă câştigă ea, ei să renunţe să-i mai calce pragul casei zece zile.

Ţinc se lasă să piardă rămăşagul şi amândoi îşi iau rămas bun dela frumoasa gazdă pentru zece zile.

A doua zi însă, văduva se pomeneşte cu Ţinc şi la mirarea ei că şi-a călcat legământul, el răspunde curtenitor:

— Am pierdut rămăşagul, dar am câştigat favoarea de a îndepărta fie şi pentru zece zile din preajma d-tale pe colegul meu şi pentru mine faptul acesta e un mare câştig.

Şi moşul şiret, nu preciza dacă argumentul a plăcut văduvei.

V. B.

NOTE BIOGRAFICE

N. Ţinc s'a născut la 17 Septembrie 1846 După spusa a lor lui, Ţinc a fost bucureştean, înrudit — după cum singur spunea — cu familia regretatului actor Grigore Manolescu.

Dela unul din aceştia, ginerele său, d. dr. Cugler, deţinem că Ţinc s'a născut la data de mai sus.

Mai ştim că studiile lui s'au mărginit la cele ale liceului şi s'au oprit la bacalaureat, după care a ocupat un loc la Curtea de Conturi, de unde a ieşit pensionar ca referendar.

Pe când urma liceul, a fost un apreciat elev al lui Moceanu, foarte aplicat la gimnastică, din care cauză s'a bucurat de constituţia robustă care l-a dus la cei aproape 81 de ani, pe care i-a trăit. Trecea în vremea lui drept un hercule şi cu toată firea lui blândă, era prudent să nu te iei cu el la harţă.

A scris şi a publicat de tânăr şi în orele libere pe cari i le lăsa ocupaţiunea zilnică dela Curtea de Conturi, înamorat de scrisul lui, publica prin mai toate revistele şi publicaţiunile ce apăreau pe atunci.

La *Universul* unde contribuţia i-a fost mai mult publicistică decât ziaristică, moş Ţinc şi-a afirmat, vreme de mai bine de 20 de ani, preţioasa colaborare cu tragerea de inimă a scriitorului de probată vocaţie.

Excepţional talent, e drept, n'a fost şi el însuşi nu avea această pretenţie, dar a fost un condeiu fecund şi un înamorat de arta lui pe care o îndumnezeia. Fără îndoială, pe urma lui a rămas o limbă curat românească şi o literatură corectă ca formă şi originală în fond.

Dar, fost-a el mai îndemânatec mânuitor de vers decât de proză, aşa cum a fost de obicei apreciat? Cei mai mulţi din cei ce l'au citit pretind că da, şi noi credem că au dreptate, fiindcă, fie creaţie, fie traducere, versul lui are mult nerv.

Afară de traduceri, în literatura teatrală are şi lucrări originale, cele mai multe în colaborare. Unul dintre scriitorii ce i-ar putea desăvârşi mai bine şi mai cinstit portretul este bunul lui prieten Rădulescu Niger, cu care îndelung a lucrat.

A scris pentru teatru:

Mihnea cel rău şi Doamna Kiajna în colaborare cu R.-Niger, lucrare premiată, cu subiecte din nuvelele lui Odobescu.

Localizări din Edouard Pailleron *„In timpul balului"*; după Albin Valabregue *„Bacalaureata"*; după Jean Richepin *„Flibustierul"*; după Pierre Corneille *„Mincinosul"*.

Are un volum de *„Monoloage"* după *autorii francezi:* Alfred de Musset, Emil Augier, Porto-Riche, Bilhaud—Un volum: *„Poeme pentru copiii"*.

A colaborat la revistele lui Haşdău *„Columna lui Traian"* şi *„Revista Nouă"* — La *„Literatorul"* lui Macedonski, unde a apărut şi piesa patriotică *„Răpirea Bucovinei"* scrisă împreună cu V. A. Ureche şi T. Müller.

A scris la *„Revista Literară"* a lui T. Stoenescu şi la *„Revista Idealistă"* a lui Holban.

A tradus o parte din *„Ierusalimul Liberat"* de Tasso şi a murit cu regretul de a nu-l fi putut termina.

In lumea scriitorilor şi-a gazetarilor în care Ţinc netăgăduit a fost o figură, el a lăsat o amintire frumoasă şi un nume preţuit.

A murit la 29 August 1927.

V. B.

poezie

MIRCEA DEM. RĂDULESCU

OSTAȘUL FĂRĂ NUME[1)]

Din ce cătun, din care sat
Pierdut prin munți sau pe câmpie
Te-ai deslipit și ai plecat
Când clopotele au sunat
Vestindu-ți marea datorie?...

Pământul și pe toți ai tăi
Rămași pe lanuri secerate
Tu i-ai lăsat acolo 'n văi...
Cădea amurgul peste căi
Și stoguri proaspăt înălțate...

Șivoi de lacrămi biata mamă
A plâns pe fața ei bătrână;
Și 'năbușită de năframă,
Cu ochi de-azur și plini de teamă
Plângea o fată la fântână...

Dar tu te-ai smuls din vechiul prag
Al vetrei ce te legănase,
De-alungul zilelor frumoase,
De-alungul anilor șirag, —
Te-ai smuls și ai plecat sub steag!

Porunci de veacuri te chemau
Să sfarmi hotarul unde frații
Martirii și crucificații
Mântuitor te așteptau...
Și te-am văzut trecând Carpații.

Sdrobiți, sub cerul cenușiu,
Mulți au căzut, ostași ca tine...
Dar tu ai răsărit la Jiu
Cu suflet dârz, cu ochiul viu,
În fața hoardelor streine...

Sub vifore de foc și fier
În toiul luptelor grozave,
Printre răniți cu fețe grave,
Cu pumnul profilat pe cer,
Te-am revăzut la Dragoslave;

La Olt, la Porumbac pe deal,
Erai același ori-și-unde,
Mânat de-același ideal,
Urcând pe creste la Predeal
Însângerat de răni profunde...

Dar rănile nu te-au răpus!...
Ca sfântul cel bătut în cuie
Ți-ai înălțat privirea sus,
Încremenit ca o statuie
Ori-unde viforul te-a dus...

Căci răsăreai reînviat
Luptând de-avalma cu recruții,
Ori-unde luptele s'au dat;
Cu pieptul numai te-ai luptat
Pe culme sus la Talba-Bufii...

Dela Teleajen la Buzău
Pe fiecare-vârf de munte,
În toiul bătăliei crunte
Vedeam prin vifor chipul tău
Cu sângerări de spini pe frunte!

Senin, sub șuier de obuz,
Ai izbutit cu-a ta bravură
Să 'nfrângi talazul greu de ură
Și-ai stat, pe creste, la Oituz,
Cu piept cioplit în piatră dură!

Mărășții te-a văzut ne 'nfrânt,
Sub focul tunurilor grele,
Cu șoimi de aur pe drapele,
În inimă cu șoimi de-avânt
Și cu avânturi până 'n stele...

Ca făt-frumosul din povești
Te-ai încordat sub cer de vară
Cu forțe supra-pământești,
Și-ai secerat la Mărășești
Dușmanul ce intrase 'n țară!

Și n'a fost brazdă de pământ
Să nu primească 'n fioratâ
Rubinul sângelui tău sfânt
Prinosul marelui avânt
Aprins din jertfa ta bogată...

Te văd prin foc, prin fum, prin ceață,
Cum din tranșee răsăreai,
Cu-aceiași ochi, cu-aceiași față,
Cu-aceiași flacără de viață,
Cu-același vis, cu-același grai...

Vâltori de forțe nevăzute,
În pieptul tău se frământau,
Și'n cruntul vifor pe redute
Bătêau în tine mii și sute
De mii de vieți, ce se jertfeau!

Ce nume ai avut, nu știu
Și nimeni nu'l va ști vre-odată...
Nici slovă nu a fost săpată
Pe gloriosul tău sicriu
Pierdut sub brazda 'nsângerată.

Slăvit, prin Ordinul de zi,
Nu te-am văzut trecut anume,
Tu ești soldatul fără nume
Ce 'n veci de veci se va numi
Ostașul cel mai sfânt din lume.

Ostaș! Soldat necunoscut
Ce nume-ar fi să te slăbească?...
Tu te-ai luptat și ai căzut
Acolo unde te-ai născut,
Pe sfânta brazdă părintească.

Și dacă tot ce-a fost pământ
Revine vieței pieritoare...
Tu dormi sub marele-ți mormânt
Cu tot ce-a fost frumos și sfânt
Cu moartea ta nemuritoare.

Tu dormi trudit de-atâta drum,
De-atâta luptă sbuciumată,
Dar viața ta sacrificată
E flacăra care de-acum
Nu se va stinge niciodată!

1) Cu ocazia recentei sărbătoriri.

INSERARE

Au cărunțit arinii la irugă
Înpovărați sub colbul de lumină
De la un schit bat clopote de rugă
Și 'ntreg văzduhul fruntea și-o înclină.

O cumpănă ndoită de spinare
A 'ncremenit pioasă 'n largul zării
Iar peste cîmpuri stele căzătoare
Au lacrimat din pleopele 'nserării

Un huhurez a filfâit departe...
S'au aplecat prin somnul greu salcîmii
Și peste praful drumurilor moarte,
Au sărutat încremenirea humii.

I. ST. MOLEA

NOCTURNĂ

Prin uliți noaptea s'a lăsat firavă,
Adoarme sub omăt bătrânul sat.
Pe firmament apare Luna gravă,
Iar vântul suflă rece și-apăsat.

O liniște tăioasă, liniștită,
Pătrunzătoare; plină de mistere.
Pătrunde tainică și mohorâtă,
Adânci, impenetrabile unghere.

De sgomote pădurea e pustie,
Molifții — sub omăt — de vârfuri s'au adus.
Pământul doarme, dus, a vecinicie,
Iar Luna râde searbădă de sus.

I. D. RADUCANU

ADAM ŞI EVA

(continuare)

de I. C. VISSARION

III

INCURAJAREA

Toată noaptea, Adam şi Eva, tremuraseră de frig, în vârful piscului pietros al muntelui, pe care se opriseră, când fulgerul nu-i mai urmărise.

In jurul lor nici o floare, nici un fir de iarbă şi nici un arbore, ci numai vântul rece şi înfiorător, iar d'asupra cerul vânăt cu stele albicioase şi fără nici o căldură.

— Adame, Adame, tovarăşul meu de lacrimi şi de chin, ce mai fu şi asta ?...

— Urmarea firească a dorinţei noastre de a fi şi proşti, Evo...

— Ah ! — zise Eva, apăsându-şi pumnii în orbitele ochilor — şi acum n'auz nici glasurile îngerilor, şi nici glasul celui care ne-a 'nşelat... Tu, mai auzi ceva ?

— N'aud nimic, Evo.

— Ce piatră rece !... Geaba bate inima mea d'asupra ei, geaba o 'nbrăţişez, că n'o încălzeşte !... Mai de grabă îmi răceşte ea inima, de cât inima mea s'o 'ncălzească pe ea.... Ţi-este frig ?

— Tremur mereu !

— Şi ce e mai grozav, Adame, este că nu mai aud nici un glas... Iată urechile astupate, iată o adâncire şi mai mare în prostie, o rupere de Cer şi de Dumnezeu şi mai mare !... Şi căderea are trepte !...

— Am greşit, am greşit groaznic şi cădem mereu !

— Eu însă şi mai mult ca tine, căci tunetele şi fulgerile ce însemnau mânia lui Dumnezeu, eu am minţit, pusă la cale de şarpe, că eu le făceam...

— A fost un şearpe cel ce ţi-a vorbit, zici tu ?

— Un jumătate om şi jumătate şearpe.. Ii ardeau ochii şi-i era rece coada... Isvorâse par'că dintr'o peşteră... dintr'un întuneric... Părea un prinţ al întunericului, nenorocit şi el, dar plin de măreţie în toată căderea lui !... Am simţit milă de cearcănele vinete ce-i ocoleau umerii obrajilor şi dedesubtul sprâncenelor şi am simţit dragoste de flacările din ochii lui plini de poftă şi de patimă... Numai cu ochii lui m'a înşelat.

— Iar tu, ca să-i faci placul, mă 'nşelaşi pe mine !

— Mi-a fost milă de el şi mi-a plăcut măreţia lui în cădere... căci şi el trebue să fi cerut să cunoască prostia.

— Crezi tu asta ?

— Atunci ce-a căutat aici jos şi de ce a 'nbrăcat aşa formă grozavă ?

— Tovarăşul nostru de cădere !.. Cine o fi fost odată şi cine o fi acum ?.. Cum i-o fi numele ?

— Cine ştie ?

Soarele se ivi roşu în răsărit şi Adam privindu-l zise :

— El a rămas tot sus şi tot bun. Haide devale, căci numai pot de foame... Vom găsi poame la poalele muntelui.

— Da, Adame şi mie mi-este tare foame.

Se sculară de jos şi 'ncepură să scoboare muntele sterp. Până ajunseră în vale, soarele ajunsese şi el la ziua jumătate. Dar valea era şi ea stearpă. Puţină iarbă rară, răsărită printre sfărîmăturile pietrelor. Pe scobul dintre văi, părea c'o fi curs cândva apă, dar acum nu se vedea nici un strop, ci numai pietre colţuroase, roşii şi vinete. Se uitară în toate părţile să vază ceva arbori şi nu văzură nimic.

— Adame, ce mâncăm noi ?

— Nu ştiu, Evo... Pietrele astea sunt aşa de tari şi n'au nici un gust !

Merseră tot spre soare, pe scobul văilor, dar veni seara şi soarele apuse, întunericul se lasă şi ei trebuiră să se oprească la adăpostul unei stânci şi iar să se ghimuiască unul lângă altul, să rabde de foame şi să tremure de frig.

Noaptea li-se păru grozav de lungă, din pricină că de foame abia aţipiseră în răstimpuri. Totuşi frigul de pe vale nu fu aşa de mare ca cel de pe piscul muntelui. Cum simţiră că se va face ziuă, iar porniră pe adâncimea văilor. Soarele îi văzu pe drumul de pietre colţuroase, mergând încet şi ţinându-se unul de altul.

Spre seară zăriră un arbore.

Se duseră până sub poala lui şi începură să mănânce frunze, căci arborele n'avea nici un fel de rod.

— Iţi pare ţie c'are vr'un gust, Adame ?

— Imi încreţeşte doar gura...

— La fel şi mie.

Totuşi ei mâncară foarte multă frunză.

Noaptea îi prinse şi ei se culcară la tulpina arborelui.

— Vina ta, după cum tu singură ai spus, este mai mare ca a mea, zise Adam.

— Da, că eu am şi minţit, adică am spus ceiace nu era adevărat.

— Şi din pricina vinei tale sufer şi eu atât... Pentru ce să sufer şi eu cu tine ?

— Crezi că suferind singur ţi-ar fi mai bine ?

— Nu ştiu.

— Desparte-te de crezi că ţi-o fi mai bine... La urma urmelor, capătul durerei şi al prostii îl ştim : pietre fără glas, humă fără formă, cenuşă fără gând... moartea, încetarea de a mai fi !

Adam se sculă de lângă Eva şi porni mai departe. Pe la jumătatea nopţei se întoarse însă îndărăt. Eva, care nu putuse nici ea dormi de durerea stomacului, de foame şi de frig, îl simţise de departe şi tăcea.

Adam se opri în picioare lângă ea.

— Evo, dormi tu ?

Eva nu-i răspunse.

— Sărmana, o fi şi isprăvit chinul.

Se aplecă şi-şi puse dosul palmei pe obrazul ei, şi-l simţi cald.

— Evo... tot mai caldă e o inimă decât o piatră. Mă culc şi eu lângă tine. Nu pot să mai duc traiul fără tine !...

Evi i-se făcu şi de el o mare milă. Işi deschise braţele şi-i spuse :

— Culcă-te ici, că şi mie mi-e frig... Din doi la un loc, par'că s'aţâtă şi foc.

Adam se culcă având aşternut un braţ al ei şi înveliş cellalt braţ.

După puţin timp spuse :

— Mi-e mai cald.

— Şi mie ! îi răspunse ea.

Cine ştie, poate spre ziuă, îi fură somnul. Se deşteptară dimineaţa cu soarele răsărit.

— Acuşi încotro o mai luăm, Adame ?

— Tot înainte spre soare, Evo.

Porniră iarăşi.

Pietrele colţuroase le tocise pielea de pe tălpile picioarelor şi pete de sânge rămâneau în urma paşilor Evei.

Merseră iar până la ziua jumătate, când Eva se opri în loc :

— Opreşte-te Adame... picioarele îmi sunt zdrelite de pietre, muşchii înmuiaţi de osteneală, sufletul scurs de speranţe !...

Adam se opri lângă ea, şi şezură amândoi jos, sub dogoarea focului din soare, ce par'că vrea să-i prăjească.

— Unde ne-om fi aflând ?

— Nu ştiu.

Adam îşi rezemă fruntea în palma stângă şi vorbi ca pentru el :

— O iarbă verde şi moale ! O flori frumoase şi pline de miros !... Voi nu-mi sfâşiaţi picioarele, cum fac pietrele cu colţul lor. O pomi încărcaţi cu poame gustoase şi pline de saţiu !... Unde aţi rămas voi ? !... O nopţi fără brumă; o soare fără flacări, o cer senin, plin de binecuvântarea Domnului !... Salteaua mea de flori, palatul meu de frunziş verde, leii şi urşii mei blânzi, pe a căror blană mă culcam şi la ale căror răsuflări mă încălzeam !... Unde sunt labele ursului cenuşiu, să le pui iarăşi căpătâi să dorm !... Unde e mierea ce-o sorbiam din potirul florilor !... Unde e şi apa cea multă şi limpede, să-mi umple trupul cu răcoare şi putere ? ! Unde aţi rămas poamele mele dulci, grădină a desfătărei, raze şi gânduri ale Domnului ?...

— Nu mai pot, Adame, nu mai pot !... Limba mi-e uscată şi arsă de sete ! Stomacul e sfârşit şi sfăşiat de foame !

— Ce să-ţi fac, Evo ?... Pământul e sterp şi pietros, isvoarele lipsesc, piatra e colţuroasă, tare şi fără nici un gust....

— Nu mai pot, nu mai pot !... Culcă-te lângă mine şi... înfige tu mâinele în gâtul meu şi strânge, strânge, până n'oi mai mişca, căci eu sunt cea mai vinovată :

— Şi eu ce să fac apoi ?

— Cauţi o prăpastie, închizi ochii şi-ţi dai drumul în ea. De ce să nu scurtăm mai de grabă chinul ?

Adam îi apucă gâtul în palme, o întoarse cu faţa în sus şi-o privi, apăsând pe gât cu degetele cele mari.

— Tu Evo, femeie, pieirea mea şi a ta ! Tu cea lesne amăgită ; tu slabă fiinţă, pieri şi atinge limita căderei : ruperea de viaţă şi de Dumnezeu !

— Strânge mai tare, mai tare, că uite, tot mai pot sufla !

Adam închise ochii, strânse o clipă, dar deschise ochii şi cu ei descleştă şi degetele.

— Tu singura mea mângâere pe drumul nenorocirei ! Tu singurul meu tovarăş pe drumul colţuros al amarului ! Tu singura formă frumoasă, căzută cu mine din lumea celor mai frumoase forme ! Tu ochi dulci, singurii ce au mai rămas să mă privească cu dragoste, pe mine, urgisitul ! Tu trup chinuit şi cald, să te omor ?! Nu, nu, nu !... Nu pot ! Degetele mele nu pot să te strângă !

Işi ia mâinele de pe gâtul ei, o priveşte, lacrimile încep să-i curgă şi el strigă:

— Soţia mea, dragă !... Durerea şi bucuria mea scumpă !... păcatul uciderei

facă-l cel ce-o fi păcătos, eu nu pot !... Din tot cerul, din toți îngerii lui, numai tu mi-ai mai rămas !...

Se aplecă și o sărută pe ochii ei plânși și aproape stinși de suferinți.

— Să ne amestecăm lacrimile până vom înduioșa pe cineva, ori de nu, până vom muri...

— Adame, soțul meu drag !...

Se strânseră în brațe și Adam puse capul pe sâni ei.

— Să-mi fac pernă din sânii tăi, și învelișă-i din brațele tale !

— Și să murim așa ! îi răspunse și Eva.

De sus soarele parcă-i opărea cu apă fiartă. Aerul, încins, din pietrele cenușii și negre, se ridica tremurând în văzduh.

— Mor ! șopti Eva.

— Da, în curând vom atinge limita răbdărilor, îi răspunse și Adam.

Din cotul unui deal se ivi un tânăr cu părul creț, cu două corniță crescute ceva mai sus de urechi, cu ochii negri, în care par'că se aprinseră doi tăciuni roșii, cu fața suptă și prelungă, cu o coadă de șarpe ce-i slujea de picioare. Această ființă ciudată se opri la capul lor și-i privi lung. Apoi întinse aripile negre d'asupra lor și le făcu umbră.

— Sculați oameni ! le zise el.

Adam se frecă la un ochi și tăcu.

— Sculați oameni ! le zise el mai tare.

— Cine ești ? zise Eva și deschise ochii.

— Tovarășul vostru de cădere.

— Adame, șarpele !

— Ce spui, Evo ?

— Sculați oameni, sculați-vă la o viață nouă, trăită prin voi înși-vă ! V'am spus și nu v'am mințit : ruperea de Dumnezeu înseamnă viață aparte, înseamnă eu, tu, el, alții și altele, dar nu Dumnezeu. V'am spus și vedeți singuri c'așa este : acuși sunteți voi, pe când atunci erați El !... El gândea în capul vostru, voința Lui lucra în voi, simțirea Lui era pretutindeni ! V'ați rupt de El, cum m'am rupt și eu, și acum *eu* gândesc pentru mine, cum și *voi* gândiți pentru voi; *eu* voesc și lucrez cum voesc ; *eu* simt cu trupul meu și sunt ceva aparte de El, sunt al meu, numai al meu ! Așa s'a petrecut cu voi și așa se va petrece. Acum sunteți voi numai ai voștri ! Îi pare rău, că am sărit departe de El ca niște țăndări dintr'un copac isbit de trăsnet !... dar acum tu poți să zici: *Eu* pentru tine, *Eu* pentru mine ; Primele fructe coapte ale Lui noi suntem !... Acum trebue să fim prin noi tot ceeace eram prin El !

Sculați-vă dar voi oameni la o viață nouă pe care trebue s'o trăiți prin gândul vostru, prin voința voastră, prin munca voastră !..

Adam se sculă în sus, uimit de aceste spuse, și privi înfipt pe acest ciudat povățuitor.

— Sculați-vă oameni, căci dacă v'a perit puterea cuvântului care mișcă tot chaosul, v'a rămas puterea trupului, care poate mișcă tot pământul ! *Gândiți, voiți*, făptuiți și *tăceți !* Pământul e larg și de frumusețile ce le-a creiat pe el, și Lui îi va fi milă și nu le va distruge pe toate. El nu poate fi distrugătorul creațiilor sale, căci oricât de necăjit va fi, tot plin de milă trebue să rămâe !... Deci sculați și porniți încă mai departe. Un codru se întinde și un râu curge spre marea de apă.

Adam se sculă de jos și dădu mâna să se scoale și Eva.

— Nu pot.. mi-au înțepenit picioarele ! spuse ea.

— Ridic-o și în viață și în înțelepciune, Adame ; e podoaba pământului, e povara ta dulce și pretențioasă, frumoasă și amară, e soția ta cea plăpândă și dragă !

— Și dacă ne sculăm, ce să facem ? întrebă Eva.

— Să munciți, că asta înseamnă *fapta ;* că numai *munca* este viața și puterea de ridicare la o potrivă cu El !.. Să înfruntați pe cel ce v'a lăsat mijloacele de a greși și slăbiciunea de a putea fi de alții ispitiți !...

Munciți muncă gândită, adânc cumpenită, strașnic de serioasă și trăiți prin voi? Din pietrele colțuroase făceți-vă foc de încălzit și scule de muncit pământul ! Topiți pietrele, ardeți pământul, jucați-vă cu fulgerul și voi veți fi zeii pământului!.. Te vânează leul, îndoaie craca, fă-o arc, pune săgeată și străpunge-l de departe ! In voi oamenilor, sunt țăndări din Dumnezeu !... Curaj și muncă, curaj și gând, gând și muncă și isbânda va fi a voastră !... Sunteți căzuți ca și mine ! Să ne ridicăm la o viață trăită prin noi ! Iar tu, femee, înfruntă-l și mai strașnic, căci dacă El v'a făcut pe voi, doi, tu fă milioane și umple pământul !

Apoi soarele le luă ochii, căci ciudatul om-șarpe se făcuse nevăzut.

— Înțelegi tu cine a fost acesta ? întreba Adam.

— Prietenul meu : șarpele.

— Are dreptate... Nu pot să mă mai socotesc un gunoi al cerului, hotărît peirei ori păsărilor codrului... Să mergem la muncă !.. Diseară vom sfărîma pietre și vom căuta focul în ele ! Mâine vom face un adăpost și vom sili pământul să ne dea mâncare.

— Haide bărbate, eu te urmez, dar sprijine-mă.

— Agață-te de umerii mei și pășește 'nainte nevestica mea !... Nu trebue să zică Dumnezeu că ne pierdem ca doi nemernici fără gând și fără voință. Întărește-te !... noi trebue să trăim prin noi !..

Sprijinindu-se unul pe altul, Adam și Eva porniră mai departe și într'adevăr, la apusul soarelui se opriră în marginea unei păduri și lângă un râu cu apa limpede ca cristalul...

I. C. VISSARION

— SFÂRȘIT —

POEME IN PROZĂ

INOPTARE RUSTICĂ

Inserare fulguită timid prin casă.

Vâlvătaia focului din vatră, joacă în umbre șubrede prin unghere, pe pereți, pe ușe. De pe prichiciul sobei stingher, ursuz, opaițul tremură o dâră de lumină sfioasă, până la peretele din fund, până la crucea ferestrei opace.

Liniște sporită de înoptare.

Afară vânt răsleț colindă ca o prevestire stranie pe la ferești, la ușă, dupăie pe casă, apoi se cațără ca o pisică de streșini și geme ca un om istovit. Din livadă vin sgomote de crengi învălmășite, înfiorate, de neliniști...

Omul a adormit lenevos pe laviță. Bărbos, cu părul în desordine, pare un prusac căzut în bătaie. Neîntrerupt, monoton, sforăie ca un cal nărărvaș.

Lângă pat mâna trudită a aruncat desordonat bocancii, cascați ca două guri negre de lup.

Femeia rămasă pe un scăunaș la vatră plictisită, neliniștită, ascultă cu urechea atentă ceva. Un gând șiret i s'a încrustat stăruitor, hotărît, în priviri. In răstimpuri furișează priviri spioane, spre omul adormit Cu fruntea rezemată în mâni, cugetă ceva tainic, ceva care trebuie împlinit.

Un timp de tăcere grea, înăbușitoare, apasă ca o piatră în odaia mută.

Omul prin somn a făcut o mișcare inconștientă, nervoasă și greu ca un trunchiu s'a întors pe cealaltă parte. Femeia a găsit nemerit prilejul să-l scoale, printr'o scuturare domoală de umeri :

— Hai și ti-i culca pi pat Ioane.

Omul a căscat pleoapele ca niște păstăi uscate, apoi a făcut o mișcare de evadare din toropeala în care căzuse, căscând tacticos și îndeplinind cu semi-conștiență în demnul femeii. O vreme nu s'a mai auzit decât suflarea grea, a omului furat de somn.

Femeia ș'a așezat o basma pe cap. A stat locului, bănuitoare ca o sentinelă și a ascultat atentă, cu palpitații de inimă.

Incredință că doarme, tiptil, pe vârful picioarelor s'a retras într'un colț și cu mâni tremurătoare a furișat ceva... un lăicer subsioară.

Un moment de nehotărîre, frica minată de neîncredere, și ușa cu scâncet vag s'a închis cu precauția hoțului care fură. Pașii ei măsurați s'au mai auzit un răstimp sfiosi prin ogradă, apoi tainici s'au mistuit sub umbrarul nucului din grădină. Un șuer ușor ca de drumeț mulțumit a contenit pe uliță pustie.

O umbră mătăhăloasă de stafie a sărit pârleazul și repede ca urmărită de ceva a țintit sub nuc adulmecând urma femeii.

ALEX. ȘENDREA

HAPLEA

de N. DRAGHICESCU

In dimineaţa aceea călduţă de toamnă târzie, mergând cu paşi grăbiţi către Bancă, Dora era nerăbdătoare să cunoască pe noul tovarăş de birou, pe care prietena şi colega ei mai mare i-l înfăţişase în nenumărate rânduri în cele mai strălucitoare culori. Se întâmpla ca micuţa dactilografă să se întoarcă din vacanţa pe care şi-o petrecuse la băi, între o mamă reumatică şi un frate bolnăvicios, în aceeaş zi când Mihai, colegul cel nou, trebuia să-şi înceapă lucrul. Impinsă de dorinţa de a-i spune, ca cea dintâi, bun sosit, urcă în fugă scările, îşi aruncă pălăria şi pardesiul în dulapul, pe care-l împărţea cu prietena sa, şi îmbrăcând un halat cenuşiu — prea lung pentru statura ei mititică, în cât din mânecele mohorîte abia-i mijeau vârfurile degetelor trandafirii — intră cu pas hotărît înăuntru.

Inaintea biroului Mihai, în picioare, cu ochii pironiţi pe fereastră, avea înfăţişarea unei păsări într'o colivie, care se uită cu jind printre gratii. Auzind uşa izbindu-se de perete, se întoarse şi dintr'o aruncătură de ochi înţelese că aceea care se ivise pe prag era fata răsfăţată a biroului, pe care prietena comună a amândurora i-o descrisese de atâtea ori înainte. Dora veni drept la el şi întinzându-i o mânuşiţă moale şi plină, îi zise simplu :

— Bună dimineaţa, domnule !

El îi strânse mâna, puţin încurcat, îşi spuse numele şi se aşeză apoi în faţa micuţei, care se trântise pe un scaun şi se muncea să-şi descue sertarul. Era încă de vreme. Mihai se silea să rupă tăcerea apăsătoare care se întindea peste birourile goale, printre dulapurile încuiate, în jurul lor, pretutindeni. Nu găsi însă nicio întrebare, nimic şi începu să se joace, încurcat, cu capacele călimărilor. Văzând pe tovarăşa lui că nu izbuteşte să descue sertarul, se hotărî să-i ajute ; dar în clipa când îi ceru voe să încerce, cheia cedă şi ajutorul lui fu de prisos. Ruşinat, se retrase, dar în acelaş moment fata se întoarse pe scaun să tragă cutia şi el o călcă uşor pe vârful pantofului mic. Se făcu roşu ca postavul de pe masă şi bâigui câteva cuvinte de iertare : în acelaş timp însă intră pe uşă un pâlc sgomotos de slujbaşi şi întâmplarea aceasta fericită îl scoase din încurcătură.

Dela început Mihai se dovedi atât de harnic, de priceput, de deosebit faţă de tinerii de seama lui, încât fu socotit ca un preţios câştig al instituţiei care-i deschisese porţile. Lucra la acelaş birou cu mica dactilografă, căreia rareori îşi îngăduia să-i dea câte ceva de scris, mulţumindu-se să-şi facă singur toate lucrările şi s'o cruţe astfel de osteneli. O privea cu drag, ca pe o soră mai mică şi-i plăcea s'o răsfeţe în toate chipurile, deşi îi vorbea foarte rar. Se legaseră de altfel prieteni buni, cu toate că Dora era o fată foarte zvăpăiată şi nu se potrivea cu tânărul acela atât de sfios şi tăcut.

Negreşit, băgase şi ea de seamă că în sufletul închis al colegului ei zvâcnea o dorinţă nemărturisită : odată când nu avea nici unul de lucru, ea îi luă mâna, ce chinuia nervoasă un crâmpei de hârtie, ca să-i ghicească în palmă şi simţise din tremuratul degetelor lui senzaţia puternică ce-i pricinuise această atingere.

Avu însă prilejul să se convingă mai bine de gândurile lui când hotărîră odată să meargă împreună într'o escursie. Câte nopţi nu-l frământase pe Mihai icoana acestei plimbări, departe, numai ei doi, în singurătatea pădurilor, pe luciul apelor ! De câte ori nu adormise cu chipul micuţei în gând, într'una din nenumăratele clipe scumpe ale plănuitei escursii ! In ajunul sărbătorii când aveau să se întâmple lucrurile acestea minunate, ea îl vesti însă că nu mai poate merge şi-i propuse să însoţească în locul ei pe o tovarăşă bună, care putea să-i fie o preţioasă înlocuitoare. Mihai nu cunoştea pe celelalte fete decât după nume ; nu-i plăcea să stea de vorbă cu nimeni şi i se păru atât de ciudat, ba chiar îl duru propunerea Dorei, încât nu se putu reţine de a-şi da pe faţă mâhnirea. O dojeni cu amărăciune de a-l fi amăgit cu o făgăduială atât de dulce, pentru ca la urmă să-i trimită o prietenă în loc, ca şi cum lui i-ar fi fost tot una !

A doua zi însă îi trecu supărarea şi Mihai era acum dornic să-i ceară iertare de tot ce îndrăznise să-i spună. In ziua aceea Dora era mâhnită, fără să ştie de ce. Nu avea mai nimic de lucru şi, împotriva felului ei obişnuit de a fi, nu se duse „prin vecine" să caute prilej de vorbă. Se uita tristă pe geam. Mihai îndrăzni pentru prima dată să înceapă vorba şi o întrebă mişcat :

— Eşti supărată, Dorel ? (Aşa-i spunea el între patru ochi). Ea întoarse asupra lui nişte ochi înceţoşaţi de lacrimi şi răspunse ca pentru sine :

— Mi s'a urît tare de tot cu viaţa asta monotonă ca ploaia de toamnă. Dacă aşi fi băiat aşi fugi departe, departe de aci... Şi zicând aşa, făcuse ochii mici, ca şi cum zărea în gol ţinta îndepărtată a visurilor ei şi mânuţele trandafirii se împreunaseră fără să vrea, ca pentru rugăciune. El ar fi voit atunci să-i ia mâinile într'ale lui, să i le apese pe inima care bătea dureros şi să-i spună că e gata s'o ducă cu dânsul, acolo, departe, oriunde, dacă ea porunceşte. Simtea însă nişte degete nevăzute care-l sugrumă, oprindu-i cuvintele în gâtlej şi nu putu decât s'o învăluc cu o privire îndureratâ. Iar fata oftă şi se duse să se aşeze înaintea maşinii de scris, înflorindu-i clapele cu degete mici şi moi ca nişte petale.

In clipele când n'avea ce face şi ea era ocupată, Mihai se ducea pe săli să fumeze o ţigară şi asculta convorbirile camarazilor săi, fără să scoată un cuvânt. Ei vorbeau de toate lucrurile, dar mai ales discuţiile se aprindeau în jurul fetelor dela Bancă. Unul vorbi odată cu prisos de amănunte nostime, de aluzii obraznice la mica dactilografă, care, ce-i dreptul, nu se putea spune că este frumoasă, dar avea în schimb un corp destul de bine făcut, cu forme cari atâtau pe bărbaţi. El se indignă peste măsură şi cu verva aceea tăioasă, pe care o căpăta numai când apăra vreo idee ce-i era scumpă, puse pe fiecar la locul lui.

Şi zilele treceau astfel egale şi liniştite. El o iubea acum cu patimă, dar iubirea lui nu prindea niciodată forme hotărîte, ci sta ghemuită în sufletul lui. Ii era atât de bine aşa, să vadă mereu înainte chipul ei drag, s'o învăluie cu priviri duioase, încât se temea, destăinuindu-se, să nu surpe visul acesta scump şi să jicnească pe Dorel. Adunase într'un plic o mulţime de hârtiuţe, ace, bucăţele de carton, tot ce venise în atingere cu mâinile ei, cu care se jucase ea, care-i purta parfumul îmbătător. Şi păstra nimicurile acestea sfinte ca pe o comoară fără de preţ, sărutându-le în taină, evocând prin ele chipul iubitei. Pe faţă însă purtarea aceasta ciudată sfârşi prin a o plictisi, şi necăjită de sfiala lui fără margini — îi puse numele „Haplea". Şi porecla se răspândi îndată şi-i rămase pentru totdeauna.

De ziua ei îşi puse de gând să-şi ia inima în dinţi şi să se ducă la ea, să-i ureze tot ce sufletul lui îmbătat de dragoste i-ar fi dorit. Il chinui atât de mult lupta dintre gândul acesta şi sfiala care-l pironea locului, încât mai multe zile păru foarte schimbat, aproape bolnav. Totuşi, în ziua hotărîtoare teama-l învinse şi se mulţumi să-i trimită un buchet de flori şi câteva cuvinte sarbede.

Altădată ea îşi arătă dorinţa să meargă la un bal din lumea mare, la care Banca avea câteva invitaţii, menite celor mai cu vază, fiindcă erau foarte rare. Mihai aşteptă până ce birourile se goliră şi se înfăţişă Directorului, un om aspru şi posomorît care lucra zi şi noapte, de o viaţă întreagă. Acesta fu surprins să audă pe Mihai — pe care-l ştia atât de retras şi cuminte — că-i cere nişte bilete de bal, dar ţinea atât de mult la tânărul acesta cu care se fălea, încât i le dete, fără să-l întrebe nimic. El le apucă nespus de fericit şi le trimise îndată colegei sale. In aceeaş seară, ascuns în apropierea intrării, Mihai o pândi lacom să vie. Fu atât de turburat când o zări, că-l podidiră lacrimile. Şi fiindcă dorea arzător s'o mai vadă încă, şi el nu putea pătrunde în sală, rămase pe caldarâm, în liniştea nopţii, ceasuri întregi, până când spre ziuă o văzu iarăşi, plecând în tovărăşia câtorva prietene gălăgioase, urmărită de privirile şi glumele unei cete de tineri, pe care abia se putu opri să nu-i pălmuiască. După aceea plecă şi el, zdrobit de atâta aşteptare pe loc, se plimbă de câteva ori prin Cişmigiu, pe sub bolţile desfrunzite şi se duse la slujbă cu ochii traşi, cu chipul răvăşit, ca după o noapte de orgii.

Toată ziua aceea Mihai a fost atât de zbuciumat, încât nu mai putea să-şi adune o singură clipă gândurile, să înceapă o lucrare mai însemnată. Plecă la masă şi se întoarse foarte de vreme, de astădată abătut ca după o mare nenorocire care-ţi împietreşte simţurile, îţi ia toate puterile. Un bătrân din birou care-l zărise la vremea prânzului prin oraş, într'o frământare grozavă, îl întrebă părinteşte de pricină.

El răspunse că nu i s'a întâmplat nimic şi rămase în aceeaş toropeală până seara. Atunci deodată se schimbă, intră în vorbă cu băeţii, glumi, râse şi plecă cu câţiva dintre dânşii să petreacă în oraş. Colindară prin mai multe localuri, băură, făcură nebunii, aduseră femei la masă şi Mihai era atât de vesel, încât prietenii rădeau de el că a ieşit pentru prima dată în lume şi că acela era cel dintâi pahar

pe care-l băuse, de-l schimonosise atât de rău. Pe măsură ce noaptea înainta, tovarăşii de chef se risipeau unul câte unul. Când se iviră zorile, Mihai se trezi alături de singurul prieten ce-i mai rămăsese, pe o bancă singuratecă la şosea. Deodată îl năpădi un plâns nervos, sfâşietor, care-l zguduia din toate mădularele, cu lacrimi puţine, dar care-i frigeau obrajii, cu chipul devastat de durere, de una din acele dureri vecine cu nebunia, care cuprinde toată viaţa, tot sufletul unui om. Printre buzele care-i tremurau, subţiate şi palide, scăpau din când în când vorbe răsleţe, frânte în silabe de neînţeles, de sughiţuri dese. Iar prietenul obosit şi cu ochii roşii de băutură, se uita la el printre pleoapele aproape închise şi surâdea prosteşte, batjocoritor....

*

Din această clipă firea lui Mihai se schimbă cu totul. Nu mai era tăcut şi sfios ca înainte, ci vorbea tare şi mult şi era semeţ cu toată lumea. Petrecea des şi venea cu poftă de harţă la birou. Cu Dora nu mai vorbea ca până atunci, cu glasul acela dulce şi slab, de par'că-i era frică să nu o doară sgomotul vorbelor, ci-i grăia tare şi morocănos, căutând cu orice preţ s'o contrazică, s'o jignească. Se silea atât de mult s'o facă să se roşească şi să se supere, că, de şi-ar fi dat puţină osteneală, ea ar fi ghicit că purtarea lui este silită, că vrea dinadins să se coboare înaintea ei, s'o hotărască în toate chipurile de a-l urî. Nu-i mai spunea atât de simplu şi de duios : Dorel, dar în schimb nici ea nu mai găsea acum potrivită porecla de Haplea, pe care i-o dase în ascuns.

Intr'o zi Dora şi prietena ei mai mare, care privea nepăsătoare la tot ce se petrecea între cei doi tovarăşi, cărora ea le era ca o soră mai în vârstă, îl rugară pe Mihai să le însoţească la cinematograf. El primi cu răceală, nu scoase nicio vorbă cât timp şezu între ele la spectacol şi la ieşire le spuse cu o grosolănie vădită :

— Acum ne despărţim : Dumneavastră o luaţi la dreapta şi eu la stânga. Noapte bună !

Fetele rămaseră consternate de mojicia lui, că le lasă să plece singure, prin atâta lume care mişuna gălăgioasă pe străzi, la o oră cam târzie. In dimineaţa următoare Dora nu se putu stăpâni să nu-şi reverse indignarea, spunându-i cât s'a înşelat asupra lui, ce purtări urîte începe să descopere sub pojghiţa aceea de noblеţe şi gingăşie cu care-şi îmbrobodise până atunci caracterul. El, roşu de mânie, îi aduse aminte atâtea şi atâtea dovezi de dragoste nemărturisită, pe care se revolta să le vadă călcate în picioare, deşi îşi da bine seama că merita cu prisosinţă dojana ei plină de amărciune. Ii aminti cu glas atât de ridicat, încât împrejur capetele se întoarseră, de buchetul de flori pe care i-l trimisese de ziua ei. Asta era prea mult pentru mândria fetei. Ii întoarse spatele, rănită în dragostea ei de sine, şi de atunci nu-i mai vorbi un cuvânt, nici odată.

Pe Mihai întâmplarea aceasta îl strivise. Nu putu să mănânce nimic şi plecă îndată în oraş, să se plimbe aşa, în neştire, să-şi smulgă din ochi chipul ei aprins de mânie, care i se înfipsese atât de dureros în clipa când ea îi aruncase ultima privire, înăbuşindu-şi în piept un strigăt, sau un hohot de plâns.

Era primăvară şi o căldură dulce, răscolitoare de dorinţi noui, se revărsa din cerul prietenos. Pluteau în văzduh nădejdile unei vieţi mai bune, presimţirea unor zile mai frumoase. Imprejurimile liniştite răsunau din când în când de cântecul vioi al cocoşilor, de dangănul melancolic al clopotelor. Rătăcind de câteva ceasuri prin locuri necunoscute, Mihai abia acum îşi da seama că nimerise pe aproape de casa iubitei, care trebuia să fie acolo, la câţiva paşi ,râzând dintre pomii înmuguriţi, din dosul brazdelor cu flori care stropeau verdeaţa grădinii cu o risipă de culori nesfârşite. Intră cu inima năpădită de amintiri în bisericuţa de peste drum şi se rugă mult, cu desnădejde. Intr'un târziu văzu că-şi face loc printre femei o fată tânără, care se duse grăbită în faţa altarului de aprinse o lumânare, făcu repede câteva cruci şi se întoarse să iasă. El recunoscu pe Dorel în această fiinţă care-i părea atât de schimbată şi se înclină adânc. Iar fata răspunse cu o clipire din ochi şi ieşi sprintenă din biserică...

După câteva zile lui Mihai îi veni rândul să plece în vacanţă. Muncise neîntrerupt, vreme îndelungată şi cu o sârguinţă care-i adusese numai laude din toate părţile. După ce-şi luă rămas bun de la toţi, veni şi la Dora şi-i spuse cu vocea aceea scăzută şi duioasă cu care vorbea odinioară :

—Un obicei strămoşesc îndeamnă pe cel care pleacă undeva, departe, să-şi ceară iertare dela toţi cu care este în vrajbă, să plece împăcat cu toată lumea... Te rog să mă ierţi, căci şi eu mă duc acum departe şi cine ştie dacă mai viu înapoi....

Fa nu luă în seamă cele din urmă vorbe ; îi întinse mâna, pe care el i-o strânse, tremurând de-abinelea, dar nu-i răspunse nimic.

Mihai a plecat şi n'a mai revenit. La câtva timp după aceea, luându-se în cercetare lucrările lui, care urmau să se încredinţeze altuia, se află că tânărul înşelase banca cu o sumă de bani, izbutind să-şi acopere fapta până în clipa când părăsise slujba. Toţi rămaseră încremeniţi, neputând să-şi creadă ochilor. Numai prietena mai mare a Dorei, pe care toate întâmplările o lăsau nepăsătoare, grăi în batjocură :

— Ai văzut ce-a fost în stare să facă Haplea ?!

N. DRĂGHICESCU

GENUNĂ MOARTĂ

— POEMĂ PENTRU DOUĂ LUMI —

O viaţă plânsă de rămăşagurile pierdute aevea se ţese din cântecele altor cânlece răsleţe, pe melodia lirei, ce nu şi-a cunoscut niciodată concertul sublim al sorţii.

Cine oare mai gândeşte la decorul unor fresce măreţe, cine mai cântă, ce s'a cântat cândva în „Galateea",—şi cine mai recitează poezia melancolică a divinului ce-a fost îmbătat în viaţă de tristeţea strămoşească, zămislită în „el", odată cu naşterea sa.

Cine mai suspină în faţa „singurătăţii" lui Artachino, şi cine mai visează de basmele din grădinile înflorite, de ciripitul păsărilor ce se desprinde din „a fost odată" a lui Kimon Loghi. Doi creatori, două lumi de vise au trăit odată cu suferinţa vieţii lor, — ce s'au vestit numai de amorul fedonic al nimfelor.

In „singurătatea" lui Artachino, se citeşte sufletul vecinic trist, decorul măreţ al unei credinţe sfinte, pe plastica poeziei divine.

Emoţia de tragedie umană, unde se 'ngână umbrele vaporoase, freamătul de codrii şi şopăiri de izvoare ; cântecul tritonilor pierduţi într'o undă mare alături de templu „singurătăţii" ce înalţă rugi de preamărire închinate răsfăţatei Afrodita.

Şi tu Loghi, tu adorat muritor al muzelor, tu ce te inspiri atunci când vrei, căci muzele îţi cunosc capriciul şi te moleşesc în hipnoza amorului creator, tu poet a o mie şi una de nopţi, tipărită în nemuritoare capod'operă : „a fost odată".

O, Kimon Loghi şi tu dormi în aceiaşi uitare dureroasă ca Artachino, voi cei mai blestemaţi fraţi de artă !....

VIRGIL TREBONIU

UNA... CARE NU MAI ESTE

(E VORBA DE UNA DIN EXILATELE IN SIBERIA)

de MAXIM GORKI

Era frate, una mititică, una drăgălaşe, ca o păpuşică...

De câte ori îmi vin în minte aceste cuvinte, par'că văd cum râd două perechi de ochi, slăbiţi de ani, dar în ei, atâta iubire, atâta milă liniştită şi sinceră ; aud două glasuri tremurânde de bătrâni, spunând amândouă, că „Ea" era „una mititică", „una drăgălaşă ca o păpuşică"...

Când îmi aduc aminte de aceasta, sufletul meu se simte aşà de fericit, aşà de uşor ; această amintire este una din cele mai frumoase şi mai înviorătoare, din câte mi-au rămas din nenumăraţii mei ani de hoinăreală pe căile întortochiate ale patriei mele.

Veniam din stepă, de dincolo de Don, şi mă duceam la Voronieje, când întâlnii doi pelerini bătrâni. Erau căsătoriţi şi puteau să tot facă la un loc 150 ani. Mergeau aşa de încet şi de stângaciu ; târâiau, aşa de greoiu, încălţămintele lor în praful fierbinte al drumului, şi aveau pe vestmintele lor cât şi pe faţa lor, ceva aşà de deosebit, că, îndată aveai impresiunea, că veniau de foarte departe.

— Sosim din guvernământul Tobolsk, cu ajutorul lui Dumnezeu, îmi spuse bătrânul, întărind presupunerea mea.

Şi bătrâna mă privià cu ochii săi buni, cari trebue să fi fost odată albaştri. Ea zâmbi prieteneşte şi adăugă, suspinând :

— Suntem din sătuleţul Lissaya, dela fabrica Nikolsk.

— Atunci trebue să fiţi foarte obosiţi de atâta drum lung ?...

— Obosiţi ? na tocmai... Mai putem încă... Cu ajutorul lui Dumnezeu, vom merge noi, încet, încet....

— Aţi făcut vre-un jurământ, sau credinţa voastră, vă împinge să faceţi aşa, fiindcă sunteţi bătrâni ?

— Am făcut un jurământ, frate, la Kiev, o făgăduială sfinţilor din cer, ca să mergem în pelerinaj la Solovetzk.

— Da, urmă bătrânul... Haide, bătrâno, să ne odihnim puţin ! adăugă el, întorcându-se către tovarăşa sa.

— Dacă vrai tu ! Să ne odihnim !

Şi, toţi trei ne aşezarăm, la umbra unei sălcii bătrâne, dela marginea drumului. Era cald, cerul fără nori ; drumul se pierdea în depărtare, înaintea şi în urma noastră, voalat de vapori greoi. Imprejur totul era trist şi singuratic. De o parte şi de alta a drumului se întindeau lanuri de secară, nemişcate şi uscate.

—Nu e bine ca s'a semănat aici secară! făcu bătrânul, întinzându-mi câteva spice pe care le smulsese. Au secătuit de tot acest pământ.

Vorbirăm de agricultură şi de robirea în care se afla ţăranul faţă de pământ. Bătrâna asculta suspinând şi arunca, din când în când, câte un cuvânt înţelept, în vorba noastră.

— Iaca, aici, ar fi putut să facă ceva bun, micuţa noastră, dacă ar trăi încă ! zise ea deodată, aruncând o privire asupra lanurilor de secară. Aici, ar fi ştiut ea, ce să spună ! Ar fi ştiut cum să-i înveţe !

— Da, ea ar fi ştiut foarte bine să scoată pe oamenii aceştia din încurcătură ! zise bătrânul, ridicând capul.

Apoi tăcură amândoi.

— De cine vorbiţi ? întrebai eu.

Bătrânul zise cu blândeţă.

— De una... care nu mai este.

— Ea şedea la noi, în sat, în căsuţa noastră... Era din neam mare, adause bătrâna.

Pe urmă, începură a povesti, întâi încet, apoi din ce în ce mai repede, fixându-mă amândoi, cu atâta foc, spunând când unul, când altul, câte o frază :

— Era una, mititică, una, drăgălaşă ca o păpuşică...

— Ea a fost exilată în regiunea noastră, autorităţile au adus-o... Ea doria binele ori şi cui, se părea... mai ales săracilor.... Dar, asta nu e permis.... Şi au exilat-o... copil dulce....

— Când intră în casa noastră era roşie grozav de ger şi tremura de frig.

— Era mică tare, ca o păpuşă...

— Am pus-o repede lângă sobă....

— Şi soba noastră e mare şi foarte călduroasă...

— Apoi i-am dat de mâncare...

— Şi ea a râs..

— Şi ochii ei, erau tot aşa de negri, ca ai soarecelui...

— Şi după ce s'a odihnit, a început să plângă : „Vă mulţumesc din inimă, oameni buni" zise ea.

— Cu toate acestea, se puse îndată pe lucru ! zise bătrâna, râzând sgomotos şi clipind de bucurie.

— Iat-o cum se învârteşte prin odae, ca o minge, şi le pune toate la locul lor: „Ciubărul de spălat, zise ea, trebue scos afară" şi-l duse ea, cu mâinile ei mici, în curte... Şi purceii trebuiră de asemenea să părăsească odaia ; ea îi luă, îi sărută pe bot şi-i duse afară...

— Ha ! ha ! ha !

Amândoi râdeau cu hohot şi de abia puteau să răsufle.

— Săptămâna nu se sfârşisc încă, şi ea aranjase tot.

— Şi cum ne-a mai muncit !

— Şi cum mai râdea, vorbia, bătea din picioruşele ei...

— Până când, deodată, se făcu vânătă la faţă şi se înfricoşă grozav.

— Voia. din toate puterile ei, să moară...

— Plângea, într'una, de ţi-se rupea inima.... Am început să ne luăm, pe gânduri, şi am întrebat-o : „Ce ai tu oare ? Ce ai tu ?" Nu înţelegem nimic. Şi, la urmă, plângeam şi noi cu dânsa, fără să ştim dece.... o mângâiam şi iar plângeam toţi trei.

— Era ca şi fica noastră. O iubeam ca şi pe copiii noştri, zise bătrânul.

— Trăiam singuri în coliba noastră !... Avem un fiu soldat, şi unul lucrează în minele de aur, adăugă bătrâna.

— Poate să fi avut optsprezece ani, mai mult nu...

— I-ai fi dat numai doisprezece ani !

— Ei, Ei ! Ce spui tu, bătrânico, era în putere destul. Dacă ar fi fost mică de ani, n'ar fi putut face nimic.

— Da, am spus de rău ? Nici de cum ! replică bătrâna cu bunătate.

Apoi tăcură şi rămaseră cufundaţi în amintirile lor.

— Ei şi pe urmă ce se întâmplă ? întrebai eu, după putin timp.

— Ce se întâmplă ? Nimic, frate, făcu bătrânul oftând. Ea nu mai este..., frigurile au luat-o.

Două lacrămi curseră pe obrajii săi sbârciţi.

— Da, frate, ea e moartă. A stat la noi numai doi ani... Tot satul, dar ce spun eu, tot ţinutul o cunoştea ! Ştia să citească şi să scrie, şi învăţa şi pe oamenii din sat... Mergea şi la întrunirile comunale şi vorbia... Ah ! cum striga câteodată !.... Era o fată tare deşteaptă... şi mai bine încă, era un suflet adevărat de fată tânără. Un suflet de înger ! Pentru orice avea inimă, totul o înduioşa. Şi cum cunoştea agricultura ! Ştia tot ! „De unde ştii tu, toate acestea sufletul nostru ?"" o întrebam noi. „Dar toate acestea sunt în cărţi", — spunea ea.

— Era aşa de mică, aşa de mică, şi cu toate acestea, pentru noi, era o stăpână, o povăţuitoare ! Ingrijia bolnavii. Ziua, câteodată noaptea, se ducea să-i vadă, le dădea leacuri, le vorbia aşa de dulce, cu atâta bunătate ! Şi iată, deodată, cade bolnavă, zace fără cunoştinţă, aiurează... Şi, în timp ce ne-am dus să aducem preotul, a murit, buna ! Sfânta !

La aceste cuvinte, lacrimile începură a curge iarăşi pe obrajii bătrânei şi simţii atunci un straniu sentiment de mângâiere, ca şi cum ar fi plâns pentru mine.

— Tot satul veni în faţa căsuţei noastre... „Se poate oare, să nu mai fie ea ? ţipau oameni. „Ah ! sărăcuţa de ea, sărăcuţa de ea !" Toţi o iubeam atâta !...

— Era un copil aşa de dulce. Satul întreg merse după cosciug. Cincisprezece zile, după aceasta, era tocmai înaintea postului mare, am hotărît să facem un pelerinaj, ca să ne rugăm pentru ea. Vecinii ne-au încurajat la aceasta. „Duceţi-vă, ziseră ei, n'aveţi nimic de făcut, sunteţi bătrâni şi veţi avea parte în cer !" Şi, atunci, am plecat...

— Şi a'ţi făcut drumul pe jos ?

— Nu peste tot frate. Suntem, desigur, prea bătrâni pentru aceasta. Când cineva ne îmbia, mergeam în căruţă, pe urmă, din nou, încetişor, pe jos, atâta timp cât puteam... Ah ! dacă am avea picioruşele „Ei", ar fi altăceva.

Şi, din nou, începură să vorbească de aceea care nu mai era, de „mica" şi „drăgălaşa lor păpuşică", care murise de friguri

Trecuse două ceasuri de când stăteam acolo şi vorbiam, când trecu pe lângă noi un rus într'o căruţă. Răspunse salutului nostru, ne măsură un moment şi apoi strigă celor doi bătrâni :

— Suiţi-vă bătrânilor ! Am să vă duc, până la satul din apropiere.

Luară loc lângă băetân şi dispărură într'un nour mare de praf.

— Mă sculai şi îi urmai încet.

Mult timp după aceea, mă gândii la această pereche de oameni bătrâni, cari făcuseră mii de kilometri, ca să se roage pentru o fată tânără, ce trecuse din întâmplare prin viaţa lor, şi care, trezise în inima lor, *sentimentul iubirei.*

Din franţuzeşte de,

AURELIA TOTOESCU

Critica literara

CLUCERU DINU: „Liana"

Roman (Editura Eminescu)

Producţia romanelor, după războiu, a crescut, într'o proporţie geometrică. Înainte, în România mică, aproape că număram pe degete romanele, cari erau mai mult nişte imitaţii sau nuvele lungite, de cât romane originale.

„Mara" lui Slavici, minunata descrie de moravuri, era nuvelă; tot aşa „Dan" al lui Vlahuţă, — un René sau Adolphe românizat, dar banal — sau un Werther pe malurile Dâmboviţei. In ce priveşte romanele lui Bolintineanu, Grandea, Traian Demetrescu — erau mai mult exerciţii de stil şi compoziţie, fără nici o valoare literară.

Duiliu Zamfirescu a avut o vervă de romancier, în a sa „Lydia", cu descrieri frumoase asupra Romei, dar fără personagii vii, sau nuvela sa lungă „Viaţa la ţară" — imitaţie evidentă a lui Levin şi Natasa (din Anna Karenin a lui Tolstoi). „Tănase Scatiu" e o satiră de clasă, mediocră, celelalte lucrări de mâna a doua.

Tot nuvele sunt „romanele" lui Sadoveanu din acea epocă „Şoimii" (cu reminiscenţe din „Taras Bulba"), „Duduia Margareta" care seamănă cu „Ancearul" lui Turgheniew, etc.

Cel mai însemnat roman, dinainte de războiu al lui Agârbiceanu „Iubire" este o nuvelă, ca şi „Cele două neamuri" ale lui Sandu Aldea

De ce roman şi nu nuvelă? Romanul îmbrăţişează o epocă, e un ansamblu, cuprinde viaţa politică, economică, artistică, în acelaş timp cu viaţa eroilor. Cadrul este social, pe când la nuvelă, se mărgineşte să ne redea momente sociale,părţi dintr'un tot.

Inainte de 1914, România nu putea avea încă un roman, în sensul occidental al cuvântului, pentrucă viaţa ei socială aşezată pe compartimente bine fixate, nu prezenta acele tragedii zilnice, acea frământare formidabilă ce o dă lupta de clasă, ura de clasă, decăderea unei clase şi înflorirea alteia. Aşa ceva nu aveam înainte de războiu dar avem acum şi în abundenţă.

Astfel după războiu, romanul a luat o desvoltare extraordinară, numai Cluceru Dinu a publicat douăsprezece romane.

Ne ocupăm cu cel din urmă: *Liana*. E un roman cu mari calităţi.

Liana este un timp românesc autentic de femee: fie în partea întâi, în frumoasa idilă cu doctorul Miron, ce se termină romatic cu căsătoria muribundului cu logodnica sa: fie, în partea a doua, femeia adorabilă, zdruncinată de nervi, nestăpână pe sine şi care se dă primului aventurier ce îndrăzneşte: fie, în partea treia, în căsătoria cu Costin, în fuga cu Viţu, amantul *primae noctis*, fie în partea patra, în căsătoria cu pictorul Mariostan şi tragedia finală care uneşte pe doi înfrânţi, pe doi desiluzionaţi: Liana şi îmbătrânitul Costin

Liana este o fată foarte frumoasă, care urmează Conservatorul de muzică şi artă dramatică. Are „mersul legănat şi graţios, cu faţa iluminată de un surâs gingaş".

Eroul romanului ne-o mai descrie: să-i admir simplitatea şi eleganţa, armonia întregului corp, privirea caldă şi curată. Un desăvârşit pastel de Greuze!

Autorul se fereşte să ne descrie culoarea ochilor, pare-se albaştri, şi bogăţia părului, dar fără să ştim dacă era blond sau negru.

Ca să nu ne ţinem de chiţibuşuri şi drăcii, constatăm că tânărul dr. Miron iubeşte pe această minunată elevă a Conservatorului şi o iubeşte ca Saint-Preux pe Iulia, ca Des Grieux pe Manon, ca Werther pe Charlotta, etc. Dar şi Liana iubeşte tot aşa de adânc pe doctor; sunt o pereche prodigioasă. Numai oarecari opuneri din partea mamei lui Miron întârzie căsătoria cu o fată săracă. Dar doctorul, printr'o întâmplare stupidă, se intoxichează şi moare. In agonie, cere căsătoria lui cu Liana. Fata admite şi rămâne, după câteva ceasuri de cununie, văduvă.

Moartea iubitului o terasează, o congestie cerebrală o aduce aproape în pragul mormântului. Dar minunile tinereţii: scapă.

Devine mai frumoasă decât a fost, mai poftită. Dar, o paranteză. Pe Liana o mai iubeşte şi un coleg al ei de Conservator, un Quasimodo, o stârpitură cu inima de aur şi cu sufletul de erou. O mai iubeşte Costin, prietenul cel mai bun al defunctului doctor şi o mai iubeşte şi o doreşte toată lumea.

Dar Liana, după boală, nu mai este o Margareta oarecare, o Virginie care a pierdut pe Paul al ei; seva din ea o face femee, care doreşte petrecerile.

Intervenţia lui Costin ca s'o scape din ghiarele „căderii" în braţele primului venit, cu ajutorul credinciosului său Quasimodo, este un intermezzo.

Dar a fost o clipă. Dusă la moşia lui Dulfu, prieten cu Costin, pentru a se reface, întâlneşte pe tânărul Viţu. Profitând, într'o noapte de fereastra deschisă, intră în camera Lianei şi are loc ireparabilul. Viţu întâlneşte pe femeia de vis, într'o aventură, pe care o credea banală poate. Iubeşte pe pasionata şi frenetica Liana.

Bietul Costin află, fiind din întâmplare în dosul unui boschet, de patima ce lega pe cei doi tineri.

Crede că a pierdut pe Liana, pentru ca peste câteva ceasuri să cadă iar în mrejile acelcia care a păcătuit, devenind un soţ „stimat".

Dar Costin nu-i omul Lianei, noua Manon sedusă de farmecele vieţii şi ale desfrâului cerebral.

La Paris, fuge din nou cu Viţu, devine lui „damă" de companie, mascotă la Montecarlo, ca pe urmă, să recadă în braţele unui pictor care-i face portretul, Mariostan.

Dar pictorul boem e legat de modelul său focos, Tonnia, iar Liana află.

Intr'un acces de gelozie pentru a surprinde pe infidelul soţ, cade de pe o scară.

După a doua boală grea, acum vindecată, trecută de prima tinereţe, Liana primeşte pe îmbătrânitul Costin. Cei doi naufragiaţi se reîntâlnesc pentru toată viaţa.

Romanul „Liana" are părţi foarte frumoase, caracterizări interesante.

Pasionanta viaţă a acestei Manon care se chiamă Liana, este atât de adevărată, atât de verosimilă, încât îmbracă un tip specific românesc de femeie, din epoca noastră.

De o frumuseţe rară, de o eleganţă înnăscută, de o inteligenţă sclipitoare, Liana atât de pură ca un caliciu de floare, atât de ideală, de devotată, este, în fond, o fată fără educaţie, fără acel fond de granit al credinţei. E vaporcasă, nu are religia demnităţii sau a misiunii sale, este, de aceea, victima capriciilor soartei şi ale hazardului.

Splendidă femee, admirabilă camaradă, drăgălaşe logodnică şi chiar pasionată, Liana, însă, nu e convinsă pentruce se căsătoreşte cu d-rul Miron. Nu judecă, când se cunună cu un muribund, tot aşa cum se dă mai târziu lui Viţu, — o lichea, pe care îl cunoaşte ca atare — într'o noapte, după ce era aproape sigură că este iubită de Costin şi va fi soţia lui.

Aceste inegalităţi şi aceste inconsecvenţe sunt obişnuite pentru o anumită categorie de femei, la noi.

Aci e meritul autorului de a fi prins o eroină românca, în calităţile ei şi în defectele ei cari îi provoacă tragedia vieţii.

Galeria eroilor, deasemenea este românească. Cine nu şi-ar cunoaşte dintre intelectualii noştri, portretul în tânărul doctor Miron, în atît de desinteresatul amic Costin, în nobilul caracter al lui Dulfu, în pasionatul sincer, viţiosul, dar tot atât de adevăratul Viţu. Deşi schiţat, pictorul Mariostan este al nostru, ca şi acel Manu, eroul sacrificat, pentru urîţenia lui, sau pentru prea marea lui modestie, ca în poveste, pentru a fi desinteresat, magnanim, protector al Lianci, pentru un surâs cersit, pentru o privire caldă. E un Quasimodo nobil, acest artist, ce-şi dă ultimele economii femeei care nu-l iubeşte, care-l dispreţuieşte, câtedoată, care se dă altora, — el culegând doar petala vestejită a unei inimi suferinde, lacrima de argint a unui suflet desamăgit sau praful trenei unei regine, al cărei măscăriciu este.

Mai ales, în vechea noastră societate, câţi modeşti, umili, considerându-se urâţi, sau dintr'o situaţie socială inegală, câţi n'am fost în situaţia lui Manu faţă de o domnişoară frumoasă, o doamnă elegantă sau chiar o camaradă care iubia pe altul.

Autorul ne dă o fericită realizare de tipuri şi caractere şi ne desvălue un colţ de viaţă românească din cele mai captivante.

Intriga este bine condusă, firul povestirii viu, iar naraţiaunea limpede.

Durerea eroilor, suferinţele şi bucuriile lor „te urmăresc" nu poţi lăsa un moment cartea din mână pân'o duci la capăt. Te cucereşte, pe alocurea te farmecă, totdeauna te emoţionează. Este cel mai meritat omagiu ce-l aducem autorului.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA I. DESCHLY ŞI A. FĂLCOIANU

— SALA MOZART —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Spuneam şi altă dată tot aci că una din preocupările artistului este alegerea genului favorit. Cu alte cuvinte manifestarea viguroasă şi plină de acea minuţioasă pătrundere — creatoare — spre un gen anumit din marea frescă a oglindirilor artistice.

Ori câtă ierarhizare teoretică ar exista între aceste direcţiuni, în viaţa manifestărilor, valorizarea o înfăptueşte mânuitorul ei. Nu trebuieşte ca pictori să fie adepţi ai vre unei şcoale exegetice, după cum nu vroiesc *„ei"* să fie adepţi ai şcoalei clasice. Nu la fel pot vorbi şi despre directivele moderniste, care au fost supralicitate într'un mod barbar şi fără nici o predilecţie anticipată!

Pictura modernistă a fost creată de un singur sentiment care alcătueşte întreaga viaţă a ei, dorinţa de a picta atunci când acea mistică forţă — care trebue că există! — divinitatea, nu te-a înzestrat întru aceasta.

Deaceea expoziţia DOMNIŞOAREI I. DESCHLY este revelaţia unor timpuri de manifestare plastică dominate de ansamblul frumosului şi tonalităţii. Atunci ca şi în lucrările domnişoarei I. Deschly, psihologicul juca un rol preponderant ce se evidenţia printr'o abilă interiorizare. Astfel *Sourire et tristesse* reprezintă prin excelenţă analiza minunată a unui contrast, două sentimente puternice se reliefează pe faţa bătrânului trist şi a copilului surâzător, din contrastul cărora rezultă aprecierea operei de artă. O mulţime de alte pânze sunt dominate de acelaş caracter; astfel *comediana* sau *la nuit de Mai* produc acel sentiment de profundă reverie ce naşte şi în sufletul modest al celui ce le priveşte. O oglindire a minunatelor colţuri ale naturei ce stă la dispoziţia tuturora în modul cel mai binevoitor, sunt câteva peisagiuri: *inundaţie (Marna), apus de soare la Tunari, iarna la Cişmigiu, inundaţia Senei la Paris, Dunărea....*

♣

DOAMNA A. FĂLCOIANU expune flori, genul de predilecţie al doamnelor! Totuşi acest gen nu este privat de anumite dificultăţi speciale lui.

Interesul ce-l prezintă expoziţia doamnei A. Fălcoianu reiese nu numai din coloristica bogată şi cu măiestrie conturată, cât mai ales din atitudinile felurite sub care îmbrăţişează acest gen. O floare într'o glastră, o floare pe jumătate ruptă, un buchet bogat, câteva flori de câmp, oferă o perspectivă minuţioasă şi în esenţă atractivă.

Culoritul este deasemeni un element creator al acestui gen. El redă viaţa necesară şi produce acea simţire de realitate indispensabilă oricărei opere de artă. Florile doamnei A. Fălcoianu prezintă o vădită îngrijire în distribuirea nuanţelor; aceasta se relevă în deosebi în *bujori, chrysanteme, trandafir rose, mimose, lalele, etc..*

In general expoziţia dela sala Mozart este dominată de un apreciabil caracter de superioritate ce rezultă nu numai din talentul expozanţelor cât şi din igeniozitatea în alegerea genurilor abordate.

IN STRĂINĂTATE

HONORÉ DE BALZAC

— OPT DECENII DELA MOARTEA AUTORULUI „COMEDIEI UMANE" —

Sufletul omenesc e o taină. O taină străbătută de cărările, puţine şi sfioase, croite de literaţi. Căci acesta e rolul scriitorului: să analizeze sufletul omenesc până în cele mai nestrăbătute adâncimi, să studieze felul cum se comportă faţă de întâmplările exterioare. Acesta e rolul poetului care-şi analizează propriu-i suflet, acesta e rolul nuvelistului, şi al romancierului cari le analizează pe ale altora....

Unul dintre cei mai geniali şi mai neobosiţi scotocitori ai sufletului uman, e Balzac. Uriaşul creator de vieţi, tipul adevăratului *„scriitor înăscut"*, după cum observă d. Leon Pierre Quint, ale cărei pasiuni intelectuale *„sunt covârşite de plăcerea de a vedea lucrurile aşa cum sunt"*.

A fost un adevărat artist, care cu toate imensele lipsuri materiale ce a avut de suportat, nu s'a coborât niciodată la rolul de fabricant de literatură. A muncit zi şi noapte „supus ca un franciscan şi răbdător ca un benedictin". (H. Taine), dând la lumină nenumărate opere cari i-au creat gloria. Opere de lungă durată ca: *Eugenia Grandet, Moş Goriot, Femeia la treizeci de ani, Crinul din vale, In căutarea absolutului,* etc., etc., în cari puterea lui de creaţiune şi de disecţie a sufletelor, se desvăluie în tot plinul.

In lucrările sale, Balzac a zugrăvit cu osebire femeea şi moravurile burgheze. A fost un adevărat pictor, dar nu unul gingaş şi idealist ci dimpotrivă unul aspru şi realist. Nu cunoaşte decât forţa. Găseşte o plăcere bolnavă în răscolirea a tot ceeace e rău şi josnic în suflet.

Plăpânzimea şi gingăşia sunt streine de el. *„Dacă eşti un delicat, nu-i deschide cartea"*, spune Taine. In operile lui viermueşte o lume de josnicie.

Totuşi, după cum am spus, nu se depărtează de artă; analizează tainele sufletului cu o rară putere şi preciziune. Că are şi multe scăderi şi imperfecţii de netăgăduit: ele sunt însă pricinuite de munca uriaşă ce trebuia să depună pentru a-şi asigura traiul, —el, care îşi scaldă eroii romanelor sale, în torente de bogăţii şi aur.

♣

Balzac s'a născut la 16 Mai 1799. In copilărie, ca şi în şcoală a fost un mediocru. Familia îl sortise carierei de avocat; el însă s'a împotrivit cu îndârjire. A preferat să trăiască în mizerie, numai şi numai să-şi poată urmări idealul său, în care credea cu nestrămutare.

In viaţă n'a fost scutit de critici, ba unii îi contestau chiar talentul. Posteritatea totuşi n'a întârziat să-i recunoască geniul, şi încă într'un timp foarte scurt.

La opt ani după moartea sa, un mare scriitor francez n'a ezitat să-l pună în rând cu Shakespeare. Balzac a fost şi va rămâne un fruntaş, nu numai al literaturii franceze, ci şi al celei mondiale.

Victor Hugo îi caracterizează opera ca *„o carte vie, luminoasă şi profundă în care umblă şi se frământă toată civilizaţia contimporană.... In ea se află un belşug de adevăr burghez, trivial, material..."*

„El smulge tuturor câte ceva: iluzii, speranţe; scormone vitiile, scotoceşte pasiunile, omul, inima, măruntaele, creerul, şi toate profunzimile sufletului omenesc".

VASILE V. VASILESCU

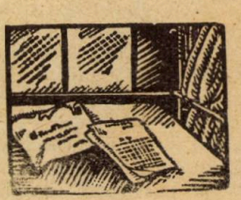

gazetăria

aşa şi-aşa...

O PAGINĂ LITERARĂ, demn susţinută, aduce şi „Gazeta învăţătorilor prahoveni". Se remarcă d-nii: St. Alexiu, un energic stilist şi un mânuitor al versului tradiţionalist şi F. Voican, cu vădite predispoziţii poetice. Nu s'ar putea adăoga oare — de fiecare număr — şi ceva îndrumări critice? Ele ar putea servi cu folos la orientarea învăţătorilor în babilonia literaturii sub imperiul căreia trăim.

REPRODUCERILE de lucruri bune din alte publicaţiuni pot constitui un mijloc minunat de împlinire a foilor regionale. Se fac cunoscuţi — în felul acesta — scriitori buni, iar pedealtă parte, se evită prezentarea producţiilor literare, submediocre, a scrierilor care nu vor fi putut sau nu vor fi avut când ajunge la destulă maturitate literară. E procedeul pe care îl practică, uneori, şi „Poiana viitoare", oferind cetitorilor (cu No. 13) versuri de: G. Talaz şi V. Demetrius. E un procedeu pe care l'ar putea utiliza şi alţii....

NOUTĂŢI LITERARE din „Buletinul cărţii româneşti", (No. 4):

Radu Const.: Tablou sinoptic cronologic al istoriei literaturii române. Secolul al XVI-lea;

Costin Lucian: Studii asupra folclorului bănăţean;

Caraivan Virgil: Basme şi legende străine;

Popescu Lumină: Poveşti noui;

Drumeş Mihail: Sfântul părere, roman;

Barnovschi D. V.: Neamul coţofănesc, roman; Gib. I. Mihăescu: Braţul Andromedei, roman;

Cezar Petrescu: La Paradis General, roman.

INTERESANT, PLIN ŞI VARIAT numărul de Paşti al ziarului *„Vremea"*, în special prin paginile: plastică, teatrală şi literară. Aceasta din urmă aduce o lungă nuvelă inegală, —cu multe fragmente caracteristice — pentru cunoaşterea mahalalei de dinaninte de războiu: Puşculiţa, de Gh. Brăescu şi, alături cu ea, atât de caracteristicul „Cântec al lebedei" de L. Rebreanu.

„ECOUL" a reapărut, în 4 pagini mari, pline de colaborări foarte variate şi — uneori — destul de preţioase (V. Militaru, A .Cotruş, Radu Gyr, Simona Basarab, Voichiţa Cercel, G. Talaz, I. San-Giorgiu, I. Scriban, Sărmanul Klopstack, V. Eftimiu, Paul I. Papadopol, Raul Teodorescu, N. N. Şerbănescu, Horia Igiroşanu, Barbu Dănciulescu, etc. Minunată, prin imaginile sclipitoare şi prin puterea de simbolizare, „Balada păianjenului" a d-lui Radu Gyr.

D. Mihail Dragomirescu fixează — într'un interesant interview — graniţele integralismului — enumerând şi roadele acestui salutar curent critic.

Ce păcat că energicul conducător al „Ecoului", d. Radu Mislea, nu vrea să înţeleagă că toată această materie putea să constitue conţinutul a cel puţin 4 numere. Nu de alta, dar ne îndoim de puterea de rezistenţă a „Ecoului"....

PREŢIOASE „AMINTIRI DESPRE I. CREANGĂ" publică d. Jeant Bart în „adlit." (489). Sunt momente sfâşietoare din viaţa institutorului al cărui elev d-sa a fost.

ÎN ACELAŞ NUMĂR: Cea mai veche amintire de Mihail Sadoveanu; Civilizaţie locală de G. Topârceanu; La plimbare cu motocicleta de I. C. Visarion şi un preţios studiu asupra istoricului ideilor lui A. D. Xenopol, de d. Dim. Gusti. Numărul e completat de d-nii: Vasile Savel, D. I Suchianu şi d-na Izabela Sadoveanu şi două bune traduceri din limba italiană: Gaura (Ezio Camuncol) trad. de d. Al. Marcu şi Micul muzeu Carnavalet (Pitigrilli) trad. de d. Petrovici.

„ÎNDREPTAR"-ul (No. 3) simţitor mai slab, aduce totuşi colaborările d-nilor: Eugeniu Speranţia şi I. M. Rosen — care semnează mai ales dări de seamă despre cărţi. In general: numărul aduce prea multă teorie — deşi am fi dorit mai de grabă realizări, creaţiuni. Se pare că vântul crizei a început să sufle şi prin această tânără redacţie în care — vai! — ne pusesem atâtea nădejdi. Aşteptăm numere mai bune.

COLABORARI CULTURALE semnează, în No. 323 al „Culturii poporului" d-nii: I. Agârbiceanu, arh. I. Scriban, prof. C. Mureşeanu, diac. V. Fussu, subsemnatul, etc. Versuri — puţine şi slabe.

ALEX. ANTEMIREANU este amintit cu cuviinţă şi pietate în „Scrisul nostru", (II, 1—2), sub semnătura d-lui G. Tutoveanu— care continuă să-şi păstreze ţinuta literară. In acelaş număr: o schiţă a regretatului prozator D. Fărcăşanu, de curând plecat dintre ai lui şi o interesantă corespondenţă literară (privitoare la „Făt Frumos") cuprinzând 3 scrisori de-ale lui Emil Gârleanu. Versurile şi cronica din ce în ce mai bune.

CU ACEEAŞ GRIJE PROFESIONALA e scris No. 3—4 al revistei „Şcoala română", care ne aduce: câteva „Păreri despre metodele de predare în învăţământ" (de I. David), „Metoda Duroly" (Elena N. Nicolaide), şi succinte rezumate ale conferinţelor ţinute la „Societatea institutorilor", de d-nii: D. Pompei, Radu Petre, Rădulescu-Motru, I. Gabrea, I. C. Petrescu, cum şi numeroase documente în legătură cu activitatea internă a Societăţii.

„CRAIU NOU" e numele unei reviste exclusiv tinereşti, depe ale cărei pagini modeste, dar tipărite cu îngrijire, se desprind năzuinţe şi nădejdi, un entusiasm fără frâu şi oarecare talent. Colaboratorii aproape necunoscuţi. Locul de zămislire, Câmpina, care nu pare a fi numai un centru de energie subterană. Numărul prim ne aduce 3 pagini programatice — poate prea mult — din care desprindem: „aportul literar va fi prinosul unor suflete sincere pentru eternul frumos" şi încă: „luptăm cu arme vechi, dar trainice" şi „păşim spre realizări".

Firesc că avem toate motivele să-i credem — deocamdată— pe cuvânt, să-i felicităm pentru preciziunea şi justeţea drumului pe care şi l-au ales şi să aşteptăm... realizările — care, deocamdată, sunt miniaturizate: aruncături, uneori destul de sigure ale unui penel îndemânatec. Cronica — săracă. Dintre colaboratorii acestui număr trebuesc amintiţi: Horia Roman. Aurel Marin, St. Stănescu şi A. Chirescu — cu versuri; Marius Nuşi — cu proză.

SĂPTĂMÂNA POEZIEI a fost sărbătorită de „Luceafărul" din Brăila — prin publicarea a 17 bucăţi versificate.

AMINTIRI DESPRE TRAIAN DEMETRESCU publică (în „Luceafărul" III, 1) d. I. Foltis, farmacist care l-a cunoscut, în vara anului 1879, la Balta-Albă, jud. R. Sărat. Ar putea fi puse la contribuţie de un cercetător serios al vieţii nefericitului visător.

DIN SUMARUL No. 323 (ibidem): I. Agârbiceanu: Statul suntem toţi împreună; prof. C. Mureşanu: Doamna Elena Romniceanu; De unde comunismul? şi: De ce mergem rău în Basarabia de arh. I. Scriban; Gânduri culturale de semnatarul acestor rânduri.

„ŞCOALA DELA MUNTE" (6—7) aduce o bogată si preţioasă activitate pedagogică pe care nu avem destule cuvinte s'o lăudăm dacă ne gândim la condiţiunile materiale atât de vitregi, astăzi, mai ales publicaţiunilor cu cerc restrâns de cetitori. Numărul de faţă aduce, în deosebi, două studii: unul despre: Grădinile de copii. semnat de chiar conducătorul revistei, d. Iordan I. Tacu, un valoros reprezentant al corpului didactic primar; altul: Învăţământul regional de T. Radu. Cronica — bogată şi pricepută.

Despre volumul: MACEDONIA IN POEZIA BULGĂREASCĂ — al d-nei Marija Miletici — Bukureştievă, publicat, anul trecut, la Sofia, sub auspiciile „Institutului de cultură macedoneană" — ne dă un raport succint şi just, d. Al. Iordan. Intr'o tipăritură curată de 18 pagini — ni se dă, pe deoparte, un rezumat, presărat cu fragmente poetice, al scrierii, pede alta, o scurtă antologie din poeţii bulgari: Vladimir Kovacev, E. Bogrjana, K. Velicikow şi Iv. Vazov.

Raportul se închee cu unele precizări: în poezia poporană bulgară Macedonia nu e cântată, decât incidental, prin câteva nume geografice Apoi: aceeaş absenţă (în toată poezia bulgară) cu privire la locuitorii Macedoniei.

Şi totuşi ar mai fi de făcut ceva: o lucrare asemănătoare în sprijinul tezei noastre: Macedonia în poezia românească poporană şi cultă.

Se gândeşte d-nul Iordan s'o încerce.

P. I. P.

literara

o seamă de cuvinte

La premiera piesei „Egoismul" la Comedia Franceză publicul, observă că o persoană din par-terre aplauda insistent, după fiecare act. La al doilea spectacol al aceleiaşi piese, se petrecu acelaş lucru. Pe măsură ce reprezentaţiile se succedau, aplauzele aceluiaş personaj dela premieră erau inteţite. Un prieten al autorului, care şi el observase pe spectator, îl povăţui să se intereseze ce adresă are şi chiar a doua zi să se prezinte la el acasă şi să-i mulţumească pentru bunăvoinţa care o arăta faţă de autor aplaudând, căci graţie acestui spectator entusiast, piesa pornise pe o serie mare de reprezentaţii.

Cailhava, autorul piesei, se interesa de numele şi adresa acestui om şi chiar a doua zi se prezentă la domiciliul lui.

— Scumpe domn, am venit să vă mulţumesc şi să vă asigur în acelaş timp de recunoştinţa mea, pentru buna voinţă ce aţi arătat faţă de mine şi interpreţi căci graţie aplauzelor d-voastră piesa este pornită pe serie mare!

— La rândul meu vă mulţumesc şi eu că jucaţi piesa de două săptămâni căci eu am contribuit cum am putut aplaudând că altfel pierdeam pariul ce-l făcusem cu prietenii mei în caz că nu va ţine afişul cel puţin 10 reprezentaţii.

•

Enric al VII, regele Angliei, întrebă pe un astrolog dacă-i poate prezice unde va petrece sărbătorile Crăciunului. Astrologul răspunse că nu poate ghici.

— Eu sunt mult mai abil, decât tine, răspunse regele, căci eu ştiu că tu le vei petrece în „Turnul Londrei"!

Chiar din acel moment, bietul om, fu condus acolo.

•

Racine compunea piesele şi versurile numai plimbându-se şi le recita cu glas tare. Entuziasmul pe care îl punea în glas, făcu ca într'o zi, fără să bage de seamă ce se petrece în jurul său, o mulţime de trecători să se oprească şi să se uite curios la el. Cum acest lucru se petrecea pe unul din podurile de peste Sena, cei ce-l priveau cum gesticula şi ţipa, credeau că este un om în culmea desnădejdei care vrea să se arunce în Sena.

•

Waltteau fiind pe patul de moarte, a fost chemat în grabă un preot să-i citească ultima rugăciune.

Conform obiceiului, preotul dupe ce-i citi rugăciunea îi întinse un crucifix să-l sărute. Inainte de a-l săruta, Watteau, luă crucifixul în mână şi privindu-l lung zise:

— Ai face bine să arunci crucifixul ăsta în foc căci mă întreb cum a putut face un artist aşa de urît pe Dumnezeu!

bazar

POETUL LAUREAT

In Anglia există un poet oficial care are, mai mult în teorie, datoria de a versifica la ocazii solemne când regele sau regina cred că unele fapte trebuesc imortalizate în versuri. Postul este însă bine plătit şi nu sunt aleşi să-l ocupe decât acei poeţi cari înfăţişează mai bine poezia solemnă şi pomposă a odelor.

Anul acesta s'a ales un nou poet-laureat — astfel se numeşte — în persoana d-lui John Masefield.

Acesta locueşte la Boar's Hill, în apropiere de Oxford şi era bun prieten cu fostul poet-laureat d-nul Bridges. Iată în ce împrejurări au devenit prieteni. Intr'o zi, d-rul Bridges se întorcea acasă pe o bicicletă pe care o avea de multă vreme. Incercând să treacă dealul. bicicleta s'a defectat şi poetul a trebuit să coboare de pe ea pentru a o repara.

Un trecător dând peste el, d-nul Bridges i se adresează: „Decât să te uiţi ai face mai bine să-mi ajuţi". Trecătorul — un tânăr de vreo 20 ani — i-a urmat imediat sfatul şi când d-nul Bridges se pregătea să plece, au făcut cunoştinţă. Tânărul binevoitor era poetul Masefield şi avea să fie ales, mulţi ani în urmă, poet-laureat în locul defunctului.

COAFATUL CU ETER

Prefectura de poliţie din Paris a interzis coaforilor de dame să întrebuinţeze compuşii eterului. Eterul pur fusese interzis de mai înainte din pricina naturi lui inflamabile. Experienţele ulterioare au dovedit că amestecurile de eter cu tetaclorid de carbon. sunt deasemeni periculoase. dând vapori toxici foarte puternici.

Doamnele preferă metoda coafării cu eter deoarece e o metodă foarte rapidă, şi nu deranjează buclele artificiale ale părului.

caricatura zilei

SE VEDE....

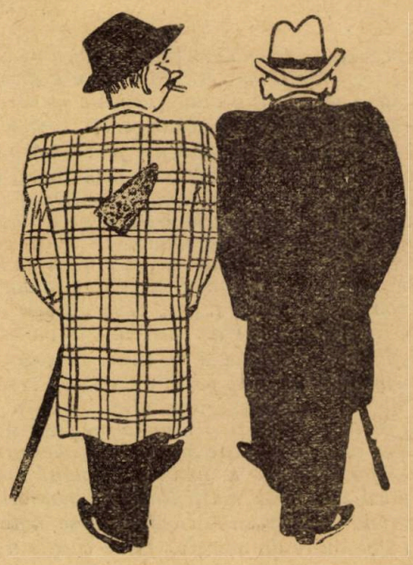

— Fiindcă nevastă-mea e foarte bună gospodină. nu-i fac de cât cadouri folositoare: săptămâna trecută i-am cumpărat o maşină electrică, de călcat...

SPIRIT DE ECONOMIE

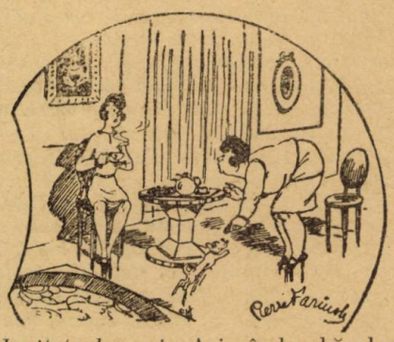

Invitata la ceai: Azi când zahărul este atât de scump, îi daţi bucăţele căţelului Dvs?

Gazda: Ah, nu! I le dau numai să le lingă...

(Ric et Rac—Paris)

GRABĂ MARE...

Tom, Tom, deschide mai repede tovarăşe, că am prins unul viu!...

Pagini uitate

NICOLAE ŢINC

POETUL CAFENELELOR

(Monolog, după EUGENE MANUEL)

Îmbrăcaţi în fracuri negre, chelnerii se învârtesc
Să-şi servească muşterii care'n mese ţăcănesc
Şi aduc mereu, într'una, fiecăruia ce cere :
Domino, cafele, tuică, table, cărţi, cognac şi bere,
Strânşi în cârduri, mosafirii joacă beau, fumează, spun,
De o parte, la bufetu-i, vezi, prin fumul de tutun,
Cum tronează o femee : casierita. Drag zâmbeşte
Favoriţilor când pleacă ori acelui ce soseşte.
Ici, câţiva, sorbind cafeaua şi cu ochii pe jurnal,
Clevetesc guvernul care a ajuns fără de hal.
Dincolo, samsari şi alte meserii nelămurite,
Recomandă vinuri, grâne, case, mobile şi vite ;
Toţi se 'ntrec. care de care, iuţi la vorbă, sgomotoşi,
Să-şi arate pricopseala, să înşire la gogoşi.
Un maior borţos cu poftă o cafea cu lapte 'mbucă
Şi de vorbă cu alţi patru ofiţeri mai nici s'apucă ;
De femei, cai, cărţi şi arme ei vorbesc stând nas în nas
Şi fac chef nespus de mare cu asemenea taifas
În mijloc cu tacu 'n mână şi spunând mereu din gură,
Biliard joacă mai mulţi tineri pe bani ori pe băutură,
Pe rând bilele pornite ca sfârleze se 'nvârtesc,
Şi, izbindu-se de margini, peste chegle năvălesc.
Când de zgomote mai tare cafeneaua greu vibrează,
Un bătrân deschide uşa şi încet înainteză.
Este 'nnalt. Obrazu-i palid e de ani adânc brăzdat ;
Într'o haină, roasă 'n coate corpu-i slab e îmbrăcat :
Pe cap are-o pălărie scofâlcită, numai pete :
Document vechi care poartă a mizeriei pecete.
După ce păşi nesigur, sfiicios şi gânditor,
Spre biliard se îndreptează liniştit şi zâmbitor.
Salută cu politeţă şi din haină-i un teanc scoase
De mai multe broşurele, mici, ca el sărăcăcioase.
— „Mă iertaţi dacă vă turbur, zise către jucători,
„Poezii am de vânzare, cred că sânteţi amatori.
„Le-am făcut cu rânduială eu din capul meu pe toate.
„Negreşit ştiu că sînt unii ce preferă proza, poate,
„Dar, vă rog luaţi o carte : preţul este hotărît :
„Zece bani. Fie-vă milă d'un bătrân prea amărît.
„Când câştigi ceva parale, e plăcut cu isteţime
„Cugetarea ta cu salbă să găteşti d'alese rime,
„Cum amantul îşi găteşte, cu podoabe şi cu flori,
„Pe femeea adorată. Vă rog fiţi îndurători !...
Vreo câteva minute apoi stete 'n aşteptare.
— „Versuri, zise 'n fine unul, cu flori, stele, lună, nor ;
„Bine-bine, scrie 'ntr'una să ajungi nemuritor".
— „Cine-o fi lipsitul ăsta ? Vrea de somn să ne dea leacuri ?
„N'avem, dragă, trebuinţă ; fugi d'aci cu aste fleacuri,
„Fugi, fugi !" Bilele, pornite, ca sfârleze se 'nvârtesc
Şi, izbindu-se de margini, peste chegle năvălesc.
Suferi tăcut afrontul. De aci se îndreptează
Spre doi inşi ce joacă table, pe când alţii se distrează
Căscând gura la partidă. — „Zece bani, atât să-mi daţi
„Pentru astă cărticică, ce vă rog să-mi cumpăraţi,
„Nu câştig, zău, mai nimica, dar îmi scot şi cu o hrană
„Cu condeiul. Mi-e ruşine să cer numai de pomană.
— „Cinci şi şase, strigă unul, precum vezi te încolţesc !"
— „Domnilor, nişte poeme populare îndrăznesc...."
— „Câte trei !" — „Mai am prin ele anecdote, epigrame"...
— „Iat' acuşi toată mândria zarul meu o să-ţi dărâme !
— „Am şi fabule, cuplete de cântat şi un sonet..."
— „Câte şase ! ia priveşte ! Fin-te bine, gianabet !"
— „Pe alese vă dau scrieri. De poftiţi să râdeţi, iacă
„Citiţi p'asta şi sânt sigur că plăcere-o să vă facă.
„Iară dacă din potrivă, vreţi să plângeţi, o, citiţi
„Povestirea vieţii mele şi veţi fi d'ajuns mâhniţi.
„Am descris aci în versuri, înşirate ca mărgele,
„O 'ntâmplare dureroasă, pierderea soţiei mele !
„Sînt poveşti fără pretenţii, dar..." — „Vedeţi ce cobe rea ;
„Piei d'aci !" îi zise aspru jucătorul ce pierdea.
Şi peri. Oftând sărmanul duse paşii mai departe.
Ofiţerii îl atrase. O avea mai bună parte
Doar la dânşii. — „De vânzare, domnii mei, am poezii !
„Zece bani' e exemplarul. Gloria din bătălii
„Am cântat ca şi amorul..." — „Destul, lasă-ne în pace !"
Îi tăie maiorul vorba. Stânga 'npre... cred că ştii face.
„Să te văd dar : marş-marş iute !" — „Domnule maior, iertat
„Fie-mi să vă spui o vorbă : azi nimica n'am mâncat !"
— „Nai mâncat ? Ei, rău îmi pare. Na, poftim şi tacă-ţi gura !
„Ia-ţi dar banii după masă d'împreună cu broşura".
— „O, mă rog, nu primesc astfel, căci e prea umilitor :
„Eu am versuri de vânzare, dar nu sânt un cerşetor !"
— „Bine !" zise ofiţerul şi spre cărţi mâna întinde,
O broşură ia din ele şi la lampă o aprinde
Ca să-şi dea foc la ţigară — „Arsă făr' a o citi !"
Îngână oftând bătrânul şi ca ceara 'ngălbeni
„O asemenea necinste nimănui nu se cuvine.
„Mă iertaţi de îndrăzneală D-zeu să vă dea bine !"
Salutând îşi strânge marfa şi o bagă 'n buzunar,
Către uşe se porneşte cu pas lin, domol şi rar,
Iar stăpânul cafenelii, făcând semn cu demnitate,
Îl ajută servitorii împingându-l dela spate.
Când ajunse-afar şi 'ntoarse ochii palidul poet,
Şi o lacrimă furişă cu batista şterse 'ncet.

CÂINELE CIOBANULUI

Lângă un şanţ şedea ciobanul ţinând capu 'n jos plecat
Şi privia, cu ochi 'n lacrămi, la un câine împuşcat.
M'am mirat văzându-l astfel pironit în nemişcare
Şi de loc ne'nţelegându-i sdrobitoarea întristare,
De durerea lui ascunsă binişor l'am întrebat.

— Au zis ei, răspunse dânsul, cu glas stins, cu râs amar,
„Au zis ei consilierii şi iscusitul de primar,
„Că un câine care satul ieri, turbat, îl colindase,
„Pe Grivei ce-l vezi acilea mort, sârmanul, îl muşcase ;
„Au zis ei, dar adevărul cum era n'avea habar.

„Şi apoi, fiindcă dânşii sunt stăpâni acum pe sat,
„Porunciră să-l omoare. Un nemernic de argat
„Luă puşca. Dar, de groază ca să nu mi-l chinuiască ;
„Căci de sigur nevoiaşul nu ştia să-l nemerească,
„Singur eu, cu astă mână, singur eu l'am împuşcat.

„Ah, atunci când luai arma şi-l ochii, să fi văzut
„Cum mişca voios din coadă şi venea... Da, ar fi vrut
„Să s'apropie de mine, — nu-i eram prieten oare ? —
„Şi să lingă cu iubire mâna-mi gata să-l omoare !
„Apăsai trăgaciul puştii, sbură glonţul... s'a căzut.

„Vreau acum să-i fac o groapă lui Grivei, iubitul meu,
„Iar apoi când o fi timpul hotărît de Dumnezeu,
„Care viaţa ori şi cărui a închis-o în hotare,
„Ca să-mi dau ca tot creştinul, a din urmă răsuflare
„Tot alături cu dânsul m'oi culca să dorm şi eu !"

Interview-uri

...CU D-L D. NANU

— „S'aducă sfeşnici mari în sala nouă
Că vine Domnul Tudor cu boerii !"
Deodată în întinderea tăcerii
Mărunte lovituri de toacă plouă.
(Tismana)

Sau :

Toiag de corn avea în loc de schiptru
Viteazul Domn, înfrântul de obidă ;
Prelung bătu în poartă să-i deschidă
Şi iarăşi vine paznicul Dumitru :
La ceasul ăst' al sfintei dimineţi ?
Cine eşti tu? Ce vrai, de'mi tulburi somnul,
— Deschide, Moş Dumitre, sunt drumeţi
Şi uşa se deschise... iar moşneagul
Căzu în genunchi scăpându-i jos toiagul
Şi sărută pe mâini rănite Domnul !
(Pribegia lui Petru-Rareş).

Frînturile acestea savuroase fac parte dintr'o serie de poeme pe care le-am copiat din colecţia îngălbenită a *Semănătorului).* Nu ne-am mai transportat la Academie, ca să consultăm *Nocturnele* — unicul volum de versuri al poetului, apărut acum vreo două zeci şi ceva de ani — căci, după opinia unui critic demn de toată încrederea, peste producţia aceea juvenilă a domnului Nanu s'ar fi aplecat fruntea lui Eminescu şi a celorlalţi poeţi a căror slovă poruncea pe atunci inspiraţilor vremii.

Poetul Nanu e în situaţia paradoxală că în loc să-l găseşti în librărie spiritualizat sub forma unui volum îl afli deadreptul în manualele de Limba Română, însoţit de comentarii şi date biografice. Ce scrupule superioare îl vor fi consiliat să nu-şi tipărească până acum versurile ?

Pe lângă creaţii proprii, domnia-sa e unul din tălmăcitorii clasici ai clasicilor francezi, la noi. Eroii lui Racine şi Corneille se zbuciumă pe scenă într'un nobil şi meşteşugit graiu românesc.

Deşi nu ne-a declarat-o, bănuim totuşi că acest sacerdot al versului autohton are în sertare un poem dramatic mistic pe care nu l-a încheiat din aceleaşi motive de înnaltă probitate artistică.

— Am putea începe cu o scurtă biografie a D-voastră ?

— Adevărata biografie a oricărui om nu cred că stă în partea exterioară a vieţii lui ci în desfăşurarea lăuntrică a sufletului său.

Pentru aceasta, e mărturie împărtăşirea scrierilor proprii.

— Când aţi intrat în contact cu literatura, întâia oară ?

— Când am venit în atingere cu profesorul meu de Limba Română Grigore Creţu, unul din cercetătorii cei mai harnici ai vechei noastre literaturi. Ştia să desvolte gustul înnăscut al elevului, să-l înveţe a transpune lumea gândită în imaginea vorbită, eliminând ceeace este de prisos de ceeace e strict esenţial.

— Aveţi o amintire caracteristică din copilărie ?

— Amintirea trecerii lui Mounet Sully pela Teatrul Naţional, în Oedip Rege. Mi-a descoperit măreţia tragediei clasice şi de atunci nimic nu egalează pentru mine în frumuseţe lectura unei tragedii din Eschyle sau Sofocle. Prin ei am simţit întâia oară legătura profundă ce există între sufletul nostru şi problema destinului uman.. Un Apolon, intervenind să scape pe Oreste de puterea Furiilor implacabile, e prima licărire în mintea omenească a adevărului creştin liberator. Şi cine împleteşte raţiunea de a fi a omului cu frumuseţea a ajuns culmea concepţiei în artă, dincolo de care nu mai există frumuseţe.

— Căror împrejurări credeţi că se datoreşte misticismul din poemele D-voastră?

— In bună parte, îl cred ereditar. Fiindcă nu pricep altfel cum nu m'a măcinat mediul în care m'am trezit, în profunda şi spăimântătoarea lui ireligiune ? Ca să nu te înghită universala necredinţă, cred că trebue să fii din germene croit şi cu un *dram inasimilabil restului.*

— Aveţi o aşa zisă carte de căpătâiu ?

— Da : *Imitation de Jésus Christ* care 'mi încadrează pentru priceperea mea părţi din cartea plină de greutăţi : Biblia. Mă ajut însă în priceperea ei şi de tâlcurile comentatorilor englezi C. H. M. şi C. A. C., în traducerile care s'au făcut în româneşte şi franţuzeşte.

— Marii mistici.

— Oricât de curios ţi s'ar părea, dar în afară de capitole din Confesiunile sfântului Augustin, cunosc prea puţin pe marii mistici, din teama de a nu-mi raţionaliza ceeace este o simţire pur personală şi prea delicată pentru a se transforma în obiect de studiu. Dealtminteri, ceeace stă scris în Noul Testament e suficientă hrană sufletească.

— Misticism, există actualmente, Domnule Nanu ?

— Ca după orice războiu crâncen, fireşte. Numai aşa se explică dece sălile de rugăciuni (ale „sectelor" mai ales) gem de lume Duminica. Dacă bisericile oficiale sunt mai goale, e un semn că biserica nu trebue *aservită statului.* La catolici, biserica a înflorit din ziua când s'a separat de statul politic, fiindcă de atunci a fost silită să trăiască prin forţele ei reale, adică *de vocaţiune.* Aservirea e isvorul oricărei slăbiciuni.

— Ce-aveţi de spus despre ortodoxia „Gândirii" ?

— *Ortodox* înseamnă „drept-credincios" şi termenul se întrebuinţează numai pentru legătura între om şi Dumnezeu. Tot ce e în afară de această credinţă, e considerat păgân, vrăşmaş Domnului. Revista „Gândirea", după câte ştiu, vrea să facă din ortodoxia bisericii care e bizantină, baza culturii noastre în toate ramurile. E drept, că toată cultura apuseană, fie ea chiar atee, a răsărit tot din altoiul culturii religioase respective (catolică sau protestantă, după cum e vorba de Franţa—Italia sau Germania—Anglia). Fermentul culturii noastre ar trebui să-şi pornească desvoltarea începând tot dela cucerirea religiei asupra sufletelor. Dar cultura noastră a apucat să se desvolte strâmb mai înnainte ca Biserica să fi avut o profundă cucerire asupra vieţii. *„Gândirea"* are dreptate, deci să spuie : toată cultura, fie ştiinţifică atee, fie literară, trebue să răsară, după ce fermentul cel religios al bisericii creştine îşi va fi făcut suficient opera lui de mlădiere asupra spiritului, altminteri tot superficială va fi orice cultură laică.

Dar evoluţia noastră n'a scăpat pe un drum care nu se mai poate îndrepta ? Incercările de a relua lucrul *de unde ar fi trebuit,* nu sunt ele zadarnice, prea târziu venite ? Nimeni nu poate şti cu siguranţă. Deci nu e un cuvânt să nu se încerce de către o pleiadă care, după cum Junimea dela Iaşi a avut meritul să aducă în viaţa orientală dela 1860 curentul criticist german, spărgând formele vechi, tot aşa un mănunchiu de personalităţi distinse să încerce singurul lucru care ar salva viitorul nostru moral : mai multă spiritualitate creştină într'o societate spăimântător de păgână.

— Aţi frequentat cenaclurile literare ?

— „Convorbirile literare", încă din timpul când erau înviorate de figura olimpiană a lui Titu Maiorescu, aşa de bine caracterizat de E. Lovinescu : „o stâncă prăvălită în mijlocul vremii lui.

Neuitate timpuri! Ce adânci înţelegători şi preţuitori ai poesiei erau oamenii atunci ! Puţini sunt astăzi la vârsta lor de atunci cari s'o simtă la fel. Cei mai mulţi dintre aceştia, datoresc contactului direct cu oamenii aceia dela *Junimea* limpezimea de vederei ce trebue s'o aibă cineva ca să aprecieze poezia în justa ei valoare. Pentru restul oamenilor de azi, este mai mult un gen inferior... Oare nu mărturiseşte însuşi un fin ironist ca domnul Paul Zarifopol că „ar fi zis un mare scriitor şi poet al nostru (din vremea de azi, fireşte), că dela 40 de ani nu-i se cade omului să facă poezie sau cel puţin nu-i şade bine să o publice ?" Ce să zici de asemenea idee ?— Vorba lui Maiorescu: de atâtea ori repeta elevilor lui ca să demaşte eroarea curentă a generalizărilor: „nu afirmi nimic cu o generalizare, fiindcă posibilităţi contrarii pot intra în ea ! Şi în cazul de faţă nu spui nimic, despre care anume om poţi zice că nu i se mai cade să mai facă şi să publice ...poezia dela patru zeci de ani înainte ? Căci dacă omul în cestiune are vigoarea talentului unui poet mare, va mări şi el lista destul de lungă a tuturor capodoperilor care au fost scrise *mai ales după 40 de ani, decât înnainte de această vârstă.* Şi fiindcă veni vorba despre Maiorescu, mi-aduc aminte cu ce senină ironie respingea el seriozitatea prostească a celor ce se mândreau că nu mai citesc poezie dela o vârstă oarecare ! Desprind din carnetul meu de amintiri („De vorbă cu Titu Maiorescu") rândurile următoare :

— „Da, da, eu nu m'am obosit să citesc cu aceeaşi plăcere o poezie din orice

timp, fie cât de veche sau cât de nouă — căci poezia adevărată nu este nici bună pentru odinioară, nici bună pentru mâine, ci-i bună pentru totdeauna, ori de câte ori poet și cititor se unesc într'o selectă consonanță. Nu numai că poesia nu poate fi micșorată și umbrită de severitatea altor cunoștințe, dar ea strălucește dincolo de culmile cele mai înnalte ale gândirii omenești științifice sau filosofice, ca și acele astre ce luminează vârfurile când un contur mai vast orizonturilor. Ai văzut cum Schopenhauer își clarifică cele mai înnalte probleme pe care le desbate, sprijinindu-se cu citațiuni din Lamartine Milton și alți poeți mari. Căci nu-i gândire cât de abstractă, în care s'a sbătut mintea unui mare filosof să nu-și fi găsit fericita întrupare în intuiția poetică".

Doi critici par a avea astăzi în același grad prețuirea poesiei: D-nii Mihail Dragomirescu și Ibrăileanu. Se simte urta din migala ce o pun în cercetările lor cu egal interes față de poezia *din orice timp ar fi ea.*

Ce noblețe de sânge par'că în figurile acelea dominante dintre care unora le datorăm închegarea României-Mari: Maiorescu, Carp, Missir, Duiliu Zamfirescu, Delavrancea, Coșbuc, Vlahuță.

Alt cerc a fost acela al d-lui Dragomirescu, desprins din blocul Convorbirilor literare când personalitatea acestuia din urmă a început a se preciza. Aci mi-am făcut prietenii literare din care nu mi-am pierdut niciuna, decât pe acelea pe care mi le-a răpit moartea.

Apoi *Cercul Sburătorului,* unde împreună cu câțiva din generația mea am asistat numai la „așezarea pietrei fundamentale', lăsând pe d. Lovinescu să-și crească puii literari mai departe.

Dar domnia-sa a pățit surpriza cloștei care a scos pui de rață. A privit după țărm — el, traducătorul lui Tacit — cum îi fug toți puii în apele modernismului! Ce să facă? Să-i lase singuri! Cu o eroică hotărîre s'a aruncat în apă după dânșii! Mare-i puterea vitejiei materne. Numai ea știe să s'afunde chiar în apele morții, numai să nu se despartă de făpturile sale!

— Ce scriitor dispărut ați cunoscut de aproape?

— Pe Emil Gârleanu, ale cărui scrieri sunt mai tinere azi decât în vremea lui și pe George Orleanu, acesta din urmă un spirit foarte distins. Bibliografia poesiei române ar câștiga dacă s'ar strânge versurile lui într'un volum, măcar cele publicate în „Forța morală" (Macedonski) și „Semănătorul".

— Dintre criticii noștri de azi, pentru cari aveți o prețuire specială?

— M'aș întinde prea mult aci și apoi aș fi judecat de părtinire și interes.

— Sunteți slujbaș al Statului. Ce mi-ați putea spune despre scriitorul-funcționar?

— E cea mai tristă necesitate din câte cunosc cu privire la soarta lui. Fiindcă (lucrul pare ciudat, dar așa e) cu cât va fi mai bun autor, cu atât va fi mai conștiincios funcționar. Un scriitor, mai înnainte de a fi scriitor, este o conștiință. El transpune conștiențiozitatea ce o are în propria lui artă, în lucrarea funcțiunei, căci el nu poate fi fericit dacă nu-i conștiincios. Să neglijeze funcțiunea în profitul artei sale? Ar fura statul și ce fel de literatură ar mai scrie el cu o conștiință tulbure? Îi rămân deci disponibile numai vacanțiile. Dar atunci își jertfește odihna trupului! Nu, hotărît lucru, scriitorul e ceva care n'a fost prevăzut în planul creațiunii și deci nici al societății! Numai norocul îl poate așeza la locul său: să se nască într'o familie bogată, — dar aceasta e o întâmplare din cele mai rare!

— Traducerile Domniei-voastre...

— Am ales din autorii mari ai secolului al XIX-lea pe aceea pe cari i-am simțit mai adânc și sper să dau în curând un volum sub titlul: „La umbra Titanilor".

In afară de poesii, am tradus din clasicii francezi (Racine, Corneille și din care sunt încă inedite: Britanicus și Athalie.

— Cum scrieți?

— In libertate absolută și numai în plină vigoare a sănătății. Cea mai mică indispoziție mă coboară în cercul strâmt al „eului" — și când nu mă uit pe mine, nu mă pot da altora, căci pentru mine scrierea e o dăruire din prisosul inimii. Trebuie să fiu fericit ca să pot da un fior de fericire și scrisul pentru mine este o manifestare de forță, chiar când este împărtășirea unei dureri. Această manifestare de forță sufletească e dealtminteri singura fericire reală, pe care numai isvorul de sus ți-o poate da. Dar soarta a fost sgârcită cu mine fiindcă nu mi-a dat putința libertății depline și stăpânirea timpului.

Poezia, deasemenea, e pentru mine expansiunea perfectului echilibru sufletesc, iar nu turburările lui morbide.

Chiar când ar fi expresiunea unei dureri, ea trebue să se rezolve tot într'un echilibru biruitor, devenind o armonie a contrariilor.

Dacă sufletul nu-și găsește această superioritate în fața destinului (măcar punându-i o întrebare care să fie a oricărui suflet omenesc în aceeași stare) — atunci prefer ca Muza să tacă...

— Proecte literare?

— Mai am un an și sunt liber pe timpul meu. Dacă voiu trăi sănătos și vremurile de pace nu s'or tulbura mai mult decât acum, voi putea scrie „Istoria unei conversiuni" și „Singurul lucru esențial" o mărturisire de credință despre ce-am găsit că este unicul bun de realizat în viață.

— Dela ce reuniune spuneați că veniți acum?

— S'au pus bazele unei Asociații a publiciștilor români și pe mine m'au ales președintele secției literare.

— Dar D-voastră sunteți și membru al Societății Scriitorilor români, ceeace în definitiv n'ar avea nicio legătură cu noua demnitate.

Sau, dacă mi-e permis, aveți ceva de obiectat S. S. Reului și o socotiți demonstrativă alegerea D-voastră ca președinte al sus-zisei secții?

— Nu, nu, deloc. N'am nimic de obiectat S. S. R-eului, al cărui membru am cinstea să fiu. A fost pentru mine o surpriză că m'au ales. Am foarte mulți prieteni în noua asociație, printre cari foarte mulți redactori ai *Universului* și nici nu m'am gândit să-i refuz. Președinte a fost ales generalul N. Manolescu a cărui activitate publicistică și culturală e îndeobște cunoscută în ultimii 10 ani.

Societatea publiciștilor români nu vine deloc ca o provocare la adresa S. S. R-eului, care se complace — și e foarte firesc— într'o atitudine splendid și pur estetică. Din S. S. R. nu pot face parte decât literații propriu zis, pe când A. P. R-eul — hai să-i spunem cifrat! — intenționează să strângă laolaltă pe toți cei cari SCRIU, în orișice domeniu. Căci dacă un scriitor adică un literat, ajunge mai curând sau mai târziu membru al Societății Scriitorilor, un gazetar deasemenea, membru al Asociației ziariștilor, un autor de manuale didactice, un scriitor de opere istorice, un general autor de manuale militare savante și alții tot așa, nu 'și găseau până acum o expresie colectivă; Asociația nou creiată și care are mai multe secțiuni: literară; istorică, didactică, ziaristică, socială, etc., e tocmai binevenită.

— S'au înscris până acum mulți membrii?

— Destul de mulți. S'au stabilit mici cotizații lunare s'au făcut donații sub formă de cărți, bani și chiar câteva locuri la munte și la mare pentru amenajarea unor căminuri de odihnă și căutarea sănătății membrilor.

— Are, desigur, un statut și un comitet care pun stavilă introducerii în sânul ei a tuturor nechemaților..

— Da, da, desigur. Se face o selecțiune destul de atentă la înscrierea membrilor Deși la dreptul vorbind, oricine scrie și pentru oricare categorie socială și intelectuală s'ar adresa, tot este în felul lui un scriitor. Toți acei cari scriu de pildă pentru copii, înseamnă că sămânța din sufletul lor a căzut într'un mediu roditor, că sunetul inimii lor a găsit o rezonanță, ceeace nu se întâmplă cu mulți dintre cei cari fac artă pură. Fiecare categorie de cititori își are scriitorii ei prețuiți. Și încă scriitori buni. Sunt atâția profesori de matematici cari colaborează la reviste de specialitate și cari trec în fața lectorilor lor drept Sadoveni și Rebreni ai disciplinei matematice. Tot așa cu publiciștii din domeniul celorlalte ramuri de activitate științifică și spirituală: distinși teologi, ingineri și agronomi strălucîți, etc. Că *poeții,* în erarhia spiritului, sunt cei mai prețuiți, asta nu înseamnă ca ei să privească de sus pe confrații lor întru scris cari au numai nenorocul de a nu vehicula cu muzele și fericirea de a duce o viață cu mult mai puțin lipsită de privațiunile celor dintâi.

Și ca să revenim iarăși la Asociația publiciștilor, deși unii caută s'o ironizeze, găsesc că e binevenită, astăzi în epoca tuturor asociațiunilor, când toate ramurile de activitate omenească sunt adunate subt diferite drapele. Muncitorii manuali sunt cea mai vie pildă.

— Aveți dreptate Maestre.

. . . . . .

Domnul Nanu a fost interviewat la biroul domniei-sale dela ministerul — industriei și... comerțului, unde domnia-sa slujește ca bibliotecar.

Printre toate codurile și rapoartele aride ale departamentului respectiv, am zărit și câteva volume de literatură propriu zisă. Acelea aparțineau însă, poetului.

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 24

8 iunie 1930

5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

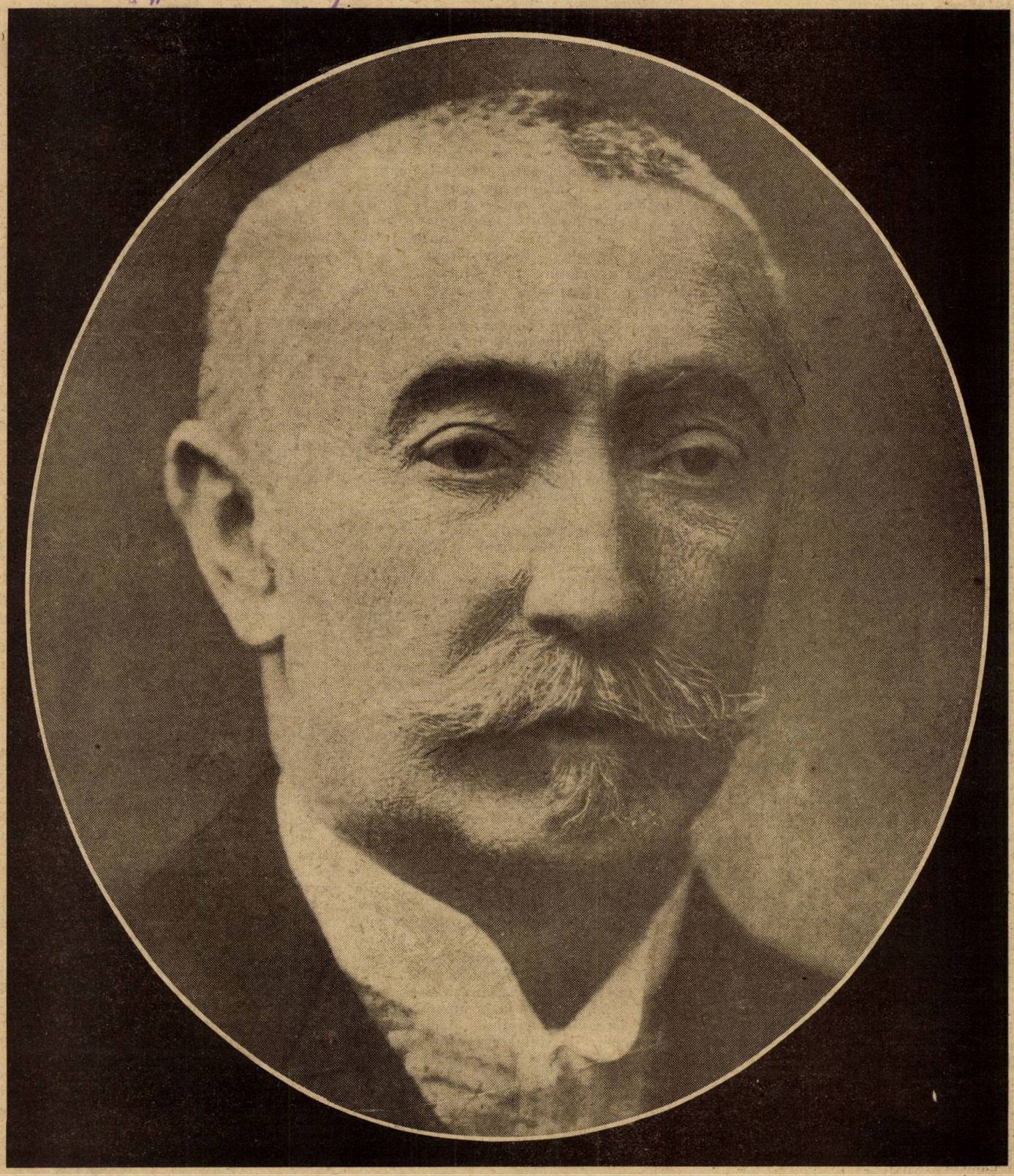

PROF. DR. BUICLIU

Ctitorii

PROFESOR DR. BUICLIU
1857—1916

de Docent Dr. V. TRIFU

Doctorul Buicliu... nu sunt decât vre-o câţiva ani de când numele acesta era pe toate buzele..

Doctorul Buicliu... era un nume magic, care abia pronunţat, parcă se rostia vindecarea oricărei suferinţe...

Doctorul Buicliu... a fost pentru medici tipul exemplar al succesului desăvârşit.

Şi totuşi... toată lumea l-a uitat.

Arhive întregi sunt la dispoziţia oricui, pentru a da amănunte numeroase asupra oricărui tâlhar ; arhive întregi îţi pun înainte, date nenumărate, despre orice imbecil, care a suit treptele politicianismului !

Nicăiri nu vei găsi amănunte despre viaţa unui om de treabă, căci aceştia nu interesează.

Nicăiri nu vei găsi amănunte despre viaţa unui prof. Buicliu, fiindcă nu a fost interesant decât în viaţă, atunci când putea fi de folos.

Şi dacă eşti de folos unei societăţi, aceasta nu înseamnă că Societatea trebue să-ţi fie recunoscătoare.

Cine a fost profesorul Christea Stef. Buicliu ?

Un medic... un clinician... un om care vindeca...

A murit ? Au rămas atâţia că nici nu se mai bagă de seamă...

Vor fi însă, poate, cine ştie în ce colţ de ţară, câteva suflete recunoscătoare, pentru cari evocarea lui Buicliu va însemna ceva... o aducere aminte... un „odihneşte-l Doamne !"... şi ne luăm curajul să vorbim de el, pentru ele...

Dr. Cristea Stef. Buicliu s'a născut la Roman, la 6 Decembrie 1857 şi era dintr'o familie distinsă, fiul lui Ştefan Bogdan Buicliu şi al soţiei acesteia, Mina născută de Prunkul, din Suceava, Bucovina.

După studii strălucite, întâi la Roman şi apoi la Iaşi, la Institutul Academic, bacalaureatul premiat, Buicliu, s'a dus la Paris, să-şi facă studiile medicale, în vestita şcoală franceză.

Acolo, a locuit între români, la Hotelul zis al Principatelor Unite (Hôtel des Principautés unies), dar sta retras, studios, cuminte.

Imediat ce avu dreptul, se prezintă la concursul de externat pe care-l trecu strălucit ; spitalele franceze fiindu-i deschise, studiile sale deveniră şi mai importante şi-şi prepară celalt concurs, faimosul concurs al Internatului, pe care-l trecu deasemeni, strălucit.

Ca intern a putut lucra în spitalele Bicêtre, Tenon, Charité, etc. atrăgând pretutindeni atenţia asupra seriozităţii, asupra forţii sale intelectuale şi morale... fisicește a fost întotdeauna de o isbitoare gingăşie.

Laureat al Facultăţii de Medicină din Paris, s'a reîntors în ţară, unde ajunsese cunoscut, căci ca intern al lui Charcot,— ilustrul Charcot. — pe care-l consultau **toţi oamenii bogaţi de pe toată faţa pământului**, se distinsese faţă de Maestru care repeta pacienţilor săi români :

— „Veţi avea în Buicliu un medic extraordinar".

Când s'a înapoiat în ţară, ziarele anunţau, oglindind opinia publică :

— „Vine Charcot !".

Venirea lui Buicliu coincidea cu moartea ilustrului Prof. Dr. Marcovici ; golul lăsat de marele Marcovici avea să se şteargă de către Buicliu, care începu câteva cursuri libere pe lângă Facultatea de Medicină.

In 1896 se înfiinţă pe lângă această Facultate, o nouă clinică medicală, clinica doua medicală care fu încredinţată Profesorului Christea Ştef. Buicliu, medic primar al Spitalului Brâncovenesc.

După un răstimp de aşteptare, Buicliu îşi formă o clientelă numeroasă... se pare că în practica sa medicală a fost întotdeauna autoritar ; nu admitea, — şi bine făcea — nici o concesie în ceeace priveşte prescripţiunile sale terapeutice ; era intransigent, ca orice medic, care cunoscându-şi perfect arta merge drept la ţel, fără a pierde vremea în discuţii sau compromisuri inutile ori chiar primejdioase.

Şi-a consacrat nopţile, viaţa întreagă numai, bolnavilor, petrecându-şi timpul între spital, consultaţii şi vizitele la căpătâiul bolnavului...

Nu existau pentru dânsul petreceri, spectacole, distracţii, nici mai ales acele oribile ceaiuri, unde omul de muncă este nevoit să stea cot la cot cu toţi infamii trândăviei... Cât trebue să fi detestat acest om harnic pe nenumăraţii mânuitori de cărţi de joc, de intrigi şi flirturi, pe care o societate josnică îi agreiază din ce în ce mai mult. Stătea acasă, muncia alături de o soţie bună, cuminte, care bolnavă grav de inimă îi umplea sufletul de o iubire caldă, plină de griji.

Duminica seara, avea câţiva invitaţi, prieteni şi elevi cu care petrecea două-trei ore de discuţiuni calme, afectuoase.

Işi petrecea vacanţele la ţară, unde venia pe furiş, căci de îndată ce s'ar fi aflat că a sosit, grămada suferinzilor apărea neînduplecată.... „să mă vadă, numai pe mine, că uite nimeni nu ştie ce am", „ba pe mine că-s bătrân", „pe copilul meu iubit" şi năvala nu mai contenia.

Totuşi nu era fericit... pe lângă grija continuă ce-i inspira soţia lui iubitoare, ameninţată de o boală neertătoare, un fiu neînţelegător trebui să-i vâre în inimă o grea suferinţă ; copilul omului harnic fu sortit să fie mânat pe alte cărări decât tatăl său... lumea cu aşa zisa-i milă, o milă cumplită, şoptia în umbra marelui medic isprăvile copilului rătăcit.

Ca medic de spital era neîntrecut... în serviciul său de boale interne la Spitalul Brâncovenesc, înţelegea să stabilească diagnosticul boalei, prin observaţia clinică a bolnavului ; întreba şi cerceta cu răbdare, atenţie şi dragoste ; nu avea nevoe de zeci de analize şi studii de laborator **decât pentru a-i întări convingerea.**

Intâi clinica şi apoi, dacă-i nevoe, laboratorul. Azi se zice altfel : întâi laboratorul, apoi laboratorul şi în fine, iar laboratorul : bolnavul se ruinează făcându-şi analize, iar când e nevoe să-şi cumpere medicamentul prescris, nu mai are bani.

Prof. Dr. Buicliu avea un simţ clinic fără pereche ; o aruncătură de ochi, două-trei întrebări şi boala era descoperită... scria hotărât reţeta şi bolnavul păşia spre vindecare.

Avea un scris admirabil, iar reţetele lui era formulate cu îngrijire şi eleganţă.

Cu concepţiuni largi, îngăduia însă, elevilor săi să facă în jurul său cercetări ştiinţifice minuţioase şi lucrări nenumărate. Era pe-atunci un eveniment mare : numai la Buicliu nu se aplica faimosul consemn : Magister dixit ! Maestrul permitea elevilor toată libertatea, ba mai mult încă le călăuzia cu dragoste paşii, îi ajuta în cercetările lor, fără a le impune să alăture în publicaţiile lor numele său.

D-rii Tatuşescu, Danielopolu, Mante, Babeş şi mulţi alţii, făcură lucrări de mare valoare acolo, în umbra marelui lor patron.

A inspirat şi a îndrumat foarte numeroase teze de mare importanţă.

Numai două lucrări publicate la Paris, sunt semnate de Buicliu şi eminentul său elev Danielopolu :

„Puls vânos al pulmonului în leziunile mitrale" (Archives du Coeur 1911) şi „Observaţie asupra unei pulsaţii vânoase periferice întâlnită într'un caz de anevrism al aortei ascendente" (ibidem. 1912).

La curs, aducea în faţa studenţilor, un bolnav care îşi povestia suferinţele din trecut şi pe cele actuale.

Profesorul sta în spatele bolnavului care nu-l vedea ; de-acolo, prin semne, accentua simptomele mai importante... învăţa astfel, pe viitorii medici, să asculte cu răbdare şi să ştie să reţină lucrurile principale din cele spuse de bolnav, care înşira multe, adesea extrem de multe fapte fără însemnătate.

După ce termina bolnavul, acesta era scos şi începea Maestrul...

Recapitula simptomele principale, le explica rostul şi ne pomeniam, noi elevii, cu diagnosticul pus de noi....

Continua apoi, evocând în faţa noastră şiruri lungi de bolnavi de aceeaşi maladie, cu diferite nuanţe variate ; admiram atunci, memoria prodigioasă a medicului care-şi amintea perfect de oameni pe cari îi îngrijise şi cărora le ştia situaţia actuală, adresa, greutăţile familiare.

Intr'o zi furăm aşa de uimiţi încât o frământare cuprinsese amfiteatrul :

„Să nu vă mire, Domnilor, veţi vedea că îngrijind bolnavii se stabileşte între ei şi medic un soi de legătură ciudată, foarte puternică, de rubedenie parcă, sau mai bine, de prietenie.

„Intr'o zi, ducându-mă la Focşani, am

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

fost primit la gară, cu mare alai, de o întreagă curte şi invitat să mă sui într'o trăsură elegantă. Toţi stau la distanţă, protocolari. Deodată, mă zăreşte un birjar, care mă strigă :

— „Domnule Profesor, Domnule Profesor Buicliu poftiţi aici la mine ! Vă rog daţi-vă jos, spune clientului său, că e d. Prof. Buicliu şi trebue să-l duc pe dânsul !".

— „Las' dragă, zic eu, am trăsura mea !"

— „Vai de mine. Dom' Profesor, nu-mi puteţi face aşa ruşine".

„Imi strânse mâna cu energie şi mă sui în trăsurica lui şubredă. M'a dus la pas, aproape întors spre mine, vorbindu-mi de pe capră, ca unui vechi prieten".

— „Dar curtea ? zise unul din noi.

— „Curtea ? a ! a rămas uluită şi continua să fie parcă şi mai curtenitoare, şi mai protocolară".

Dacă s'ar fi publicat toate lecţiile clinice ale Prof. Buicliu, literatura medicală românească s'ar fi putut felicita cu o lucrare extraordinară.

Dar nu s'au publicat decât două lecţiuni admirabile în „Spitalul".

Era excelent camarad ; a condus în mai multe rânduri Eforia Spitalelor şi s'a luptat întotdeauna cu multă energie pentru medici.

Foarte simpatizat a fost propus şi ales de mai multe ori deputat şi senator al Tării, dar nu nu s'a folosit niciodată, de influenţa considerabilă de care se bucura în viaţă, ca să vâre politicianismul în şcoală, în Facultate.

Şi-a iubit Ţara, cu o dragoste nemărginită şi tot aşa de mult, a doua patrie, Franţa. ale căreia suferinţe începute în 1914 îi sdrobeau sufletul.

Aştepta cu nerăbdare ca România să se avânte în ajutorul Franţei şi pentru întregirea neamului.

Despărţindu-se de noi în ajunul vacanţelor ne spunea emoţionat :

„Domnilor, nu ştiu dacă ne vom reîntâlni aici, sau acolo, la datoria faţă de Neam şi Rege ! Vă doresc din toată inima să ne vedem acolo, să culegeţi lauri glorioşi în serviciul Patriei, desrobindu-vă fraţii !"

Vocea, vocea lui caldă, convingătoare, splendidă, se îneca de emoţie ; ochii lui pătrunzători, răscolitori se aprindeau de-o lacrimă şi întreaga-i fiinţă elegantă, delicată se cutremura... Cu un gest de senior către copiii ce porniau la războiu ne saluta, iar noi plecam cu regretul că nu-l puteam lua cu noi...

Nu-şi putu vedea visul cu ochii... Profesorul, medicul-general de rezervă Buicliu, care retras în biuroul său, alături de soţia şi sora sa, muta zilnic steguleţele tricolorului francez în faţa celui german pe o hartă întinsă, şi-a frământat, luni de zile, în noui şi grele griji, sănătatea şubredă.

A închis ochii repede la 9 August 1916, cinci zile înaintea declarării războiului nostru.

Sunetele goarnei împiedecară un elogiu cuvenit acestui mare român, în ziarele şi revistele noastre...

După război, recunoştinţa noastră s'a mulţumit să pună pe una din străzile Cotrocenilor o tinichea cu numele lui Prof. Buicliu.

In casa lui din str. Alex. Lahovary, continuară să vină bolnavi, din toate colţurile Tării... întrebau de Dr. Buicliu şi găseau instalate acolo, biurourile unei Societăţi de afaceri industriale.

Nu mai comandă Ştiinţa, răposată şi naivă „Dreptate !" Comandă acum Suveranitatea nerusinării şi a speculii !

Pentru medicul de ispravă nu mai este decât o consolare : să adoarmă calm şi senin, în noaptea supremă. Să asculte, cum zice J. L. Faure, vocea conştiinţii sale murmurând sufletului său potolit că a făcut pe lumea asta mai mult bine de cât rău şi că, pe acest pământ de bucurie şi de mizerii, mâinile sale au alinat cu mult mai multe suferinţe decât va fi provocat.

Prof. Buicliu a putut adormi calm şi senin.

Dr. V. TRIFU

adevarate

Pe vremea când îşi prepara la Paris, greul examen de Internat, pentru a nu fi tentat să iasă în oraş, şi-a ras una din sprâncene.

♣

Intors dela Paris, şi-a instalat în locuinţa sa, un Cabinet medical şi şi-a pus o tăbliţă, anunţându-şi orele de consultaţie.

„Dar clienţii întârziau să apară", povesteşte sora lui, venerabila doamnă Stamatopol, care i-a purtat întotdeauna, o dragoste fără margini : — „Zile dearândul i-a aşteptat până când, odată, unul, din întâmplare, desigur, a nimerit la uşa lui. Ce eveniment ! Ce emoţie în casă !"

„In timp ce doctorul îşi asculta pacientul, familia stătea ascunsă, aşteptând sfârşitul *întâmplării nemai pomenite*".

„După terminarea vizitei ce bucurie pe toţi : doctorul primea copleşit felicitările familiei".

„Cine ar fi bănuit pe atunci, spune buna Doamnă Stamatopol, că sala aceia pustie de consultaţii se va schimba cu alta, somptuoasă, cu lachei în fire deschizând grele porţi, prin cari lumea nu mai dovedia să-i vină rândul ?"

♣

La una din admirabilele lui lecţiuni clinice, ni-a prezintat o femee sărmană foarte greu bolnavă. Potrivit obiceiului, bolnava ne istorisi suferinţele ei, în timp ce în spatele ei, profesorul, prin semne, ne indica valoarea simptomelor povestite.

La un moment dat, femeia vorbind de câţi copii are, se întrerupse pentru a vorbi de cel mic :

— „Are doi ani ! ce-o fi făcând acasă mititelul mamii ?"

Şi continuă... noi ascultam adânc mişcaţi.

Deodată, profesorul face un semn... bolnava ne spuse un simptom care ne făcea să pricepem boala, care era incurabilă....

Domnişoara R... isbucni în plâns...

Bolnava o privi blând şi-o mângâe :

— „Iţi mulţumesc domnişoară că ai milă de mine !"

Cu cuvinte de o blândeţe fără margini, Profesorul, zâmbitor, conduse bolnava afară din sală... dar se întoarse foarte supărat :

— „Domnişoară, dacă te-ai apucat de Medicină sunt sigur că ţi-e milă de suferinţa omenească. Dar, dacă nu ştii să te stăpâneşti, întoarce-te acasă !"

„Domnilor, ne zise, un medic e cu atât **mai bun cu cât este mai milos ! Insă a**devăratul om milos îşi stăpâneşte manifestaţii exterioare ce pot întrista ori speria pe bolnav !".

Plecă apoi repede....

♣

Eminentul meu coleg, chirurgul Br., fericit de nu ştiu ce eveniment, ajunse după un chef straşnic, în hale, pentru a-şi limpezi creerul...

La 8 jum. dimineaţa era încă buimac; veni totuş, la cursul Profesorului Buicliu pe care-l adora.

Sta însă la uşa amfiteatrului, afară.

Sosind profesorul, acesta face semn lui Br. şi-i spune :

— „Poftim intră !"

— „Nu Domnule Profesor, nu se poate, îi răspunse elevul cu sughiţuri formidabile, eu sunt beat... am venit să vă văd numai... v'am văzut... plec..."

— „Bine, îi acordă Maestrul, bine du-te dragă, şi cucerit de privirea caldă a elevului său, îl mângâe şi-l sărută mişcat...

♣

In Mai 1897, ziarul „Dreptatea" publică un desen reprezentând pe principele Ferdinand bolnav în pat, cu principesa Maria alături îngrijorată, doctorul Buicliu ia pulsul bolnavului şi cu ochii spre uşă face un semn regelui Carol şi Reginei Elisaveta.

Iată ce scrie sub această ilustraţie :

„Scena s'a petrecut întocmai la palatul dela Cotroceni

„In camera bolnavului nu era decât principesa Maria care privea cu o nespusă duioşie spre soţu-i suferind.

„Doctorul Buicliu care de cinci ore stetea neclintit, examinând cele mai neînsemnate mişcări de figură ale bolnavului şi căutând să pătrundă în taina durerilor prin aceste semne exterioare, pipăia acum pulsul

„In momentul acela apăru Regina şi Regele.

„Suveranii, veniţi în grabă dela palatul regal, voiau să vadă pe prinţ despre care se telefonase că merge rău de tot.

„Doctorul Buicliu făcu semn imperativ *(sic)* Suveranilor să se oprească în loc şi-şi urmă observaţiile înainte....

„In acel moment, scrie cu naivitate gazeta, *comanda Suveranitatea Ştiinţei*"

V. T.

NOTE BIOGRAFICE

Doctorul Christea Ştef. Buicliu s'a născut în Roman, la 6 Decembrie 1857.

A urmat şcoala primară în Roman, iar liceul la Iaşi.

A făcut medicina la Facultatea de Medicină din Paris.

A fost extern şi intern al Spitalelor din Paris.

A lucrat în spitalele Bicêtre, Tenon, Charité, etc.

A fost profesor de clinică medicală la Facultatea de Medicină din Bucureşti, predând cursul său la Spitalul Brâncovenesc.

A fost de mai multe ori Efor al Spitalelor.

In repetate rânduri deputat şi senator în Parlamentul român.

A murit la 9 August 1916, în Bucureşti şi e înmormântat la moşia sa din Roman.

V. T.

poezie

ROATA

Un fulger noaptea minţii îmi brăzdasă
Când inima şi gândul te-au creiat,
Şi'n lemn cioplit cu mâna mea vânjoasă
Intâiadată 'n lume drum ţi-am dat...

Pornisă carul dus de tine roată,
Şi steaua mare s'a mirat pe cer,
Şi florilor păreai ca un mister
Când roua te-a stropit întâiadată.

Şi drum s'a 'ntins sub tine peste zări,
Furând rotire a ta fără hodină
Să-i cate parcă 'n altă lume gări,
Când tu muşcai cu spiţele lumină.

Ca să 'nfloreşti miraje pământeşti
Cum eu te-am născocit cu gând de faur
Te-am modelat apoi din fier şi aur
In mii de 'nchipuiri să înfloreşti.

In foc şi în oţel să te sfărâmi
Cu dinţi ce 'mbucă 'n scrâşnete alţi dinţi,
Şi funduri de pământ când râmi
Să-mi pari un cânt al nouilor dorinţi.

Dar, roată dela carul meu plecat
Din răsărit cum tai ameaza-mi pare,
Că întâia dimineaţă plânge 'n noi,
Că nu ne mai întoarcem înapoi
Când de ameaza noastră-am lunecat.

G. TALAZ

LUNECĂRI SPRE APUS...

In tăcerea cânepie...
Foi de tei de-alungul zilei
— Pasări împuşcate'n vis —
Ca o ploaie 'n vânt fugită
Peste turnuri şi ruine
Râsul moartei l'au deschis...

Umbra treptelor din ceruri
A pus pod în faţa casei
Şi pe apa din fântâni.
Dudul alb ca o găteală
Scapără în amintire,
Când o sună crengi pe mâni.

Trandafiri cu ghimpi şi cântec!
Fumul suie 'n cortul lumii
Dintr'un hârb de luat aprins.
...Peste culmi vrăjeşte luna —
Rotind flugi tăiaţi 'n sânge
Ce la geamul meu s'au prins...

IOAN GEORGESCU

SONET

Imi cresc în suflet tufe de urzici,
Zac pe auzu-mi straturi de tăcere,
Şi nu mai deslusesc nici-o durere;
Atât m'a tot lovit al soartei bici!

Nu ştiu ce vânt ursit, ori ce putere,
M'a'mpins în lumea asta de pitici,
In care n'am nici duşmani, nici amici,
Şi 'n care nici-o ţintă nu mă cere!

Dar în adâncul inimei zvâcneşte,
Ca'ntr'un vulcan a cărui lavă creşte,
Un dor de o iubire ca 'n poveşti!

Cândva, ca o Titanie modernă,
Jura-voi iarăşi dragoste eternă,
Dispreţuitei larve omeneşti!

ALICE SOARE

RONDELUL NOPŢII

Incet, încet, pe nesimţite,
Coboară noaptea din tării,
Cu dorurile'i chinuite
Şi adâncele-i melancolii; —

Cu visele ne'ndeplinite
In ore negre şi târzii...
Incet, încet, pe nesimţite,
Coboară noaptea din tării.

Şi câte gene ostenite
Inchide în orele'i pustii;
Pe câţi, străini de bucurii
S'aşterne sumbră şi'i înghite —
Incet, încet, pe nesimţite!

SEB. HORTOPAN

MORTUARE

Plouă peste morţii noştri plouă,
Dintr'un nor întreg un grădinar nebun
Şi-a croit o stropitoare nouă:
Stropitoare nouă, grădinar nebun...

Plouă: peste morţii calzi şi umezi,
Peste felinarele sparte şi goale,
Peste câinii flămânziţi şi umezi,
Peste tăciunii şi tămâia din oale...

Plouă peste fiecare cruce;
(Grădinarul nebun se închină)
Aşa va ploua şi peste morţii, care au să vină...
Şi peste cei, ce se vor duce...

MATEI C. ALEXANDRESCU

PE DRUMURI BASARABENE

ZI DE PETRECERE

de D. IOV

O odae lungă, c'o sobă ce despărţia două *comnăte : stolòvaia,*— sufrageria, c'o masă ca de praznic, împrejurul căreia stam în faţa paharelor cu ceai. Pe prichiciul ferestrei samovarul forfotia bolborosind ca un om ce-ar vorbi cu gura plină. Prin gârliciul, descoperit de căpăcelul mic,, cât o coajă de alună, aburii fumegau ca o ţigară groasă. Şi parcă, lângă fereastra ce ne despărţia de noaptea cu iarnă, samovarul rădea de gerul de-afară...

Am băut câteva *stacane* cu ceai şi tocmai vream să povestesc o întâmplare din război, cu-n ofiţer rus, la Torceşti, când, deodată, am uitat numele ofiţerului. Numele îmi sta pe limbă şi nu-i găsiam rostirea. Îl vedem pe rus : nalt, cu ochi spălăciţi sub spic de sprincene, c'o căciulă purtată de-a latu, cu ciubote ce treceau mult peste genunchi, purtând în stânga o sabie lată, încovoiată ca un râs enorm. Şi nu-mi aminteam numele. Era ofiţer de legătură între polcul rusăsc şi divizia noastră.

— Cum dracu'i spunea, domnilor, că parcă-l văd, na...

De câte ori venia pe frontul nostru s'abătea pe la mine, ştiind că am în bordei coniac bun.

— Domnule, cum naiba-i spunea, că parcă-mi vine să-i strig numele...

Era din Cahul ; vobia bine româneşte. Nu fuma; singurul rus ce-am întâlnit să nu fumeze.

— Cum Dumnezeu îi spunea, domnilor !.... Începea numele lui cu C : Celan-Cecan,Cernat...

— Dă-l încolo de rus, vorbi unul dintre prieteni, povesteşte mai departe cum a fost....

Da' eu mă frământam prin casă, nervos, căutând cu privirea obiectele care încep cu „c", nădăjduind că poate astfel voiu oblici numele care mă chinuia.

— Dumneata, răspunse Conu Vasile Cudalbu prietenului care mă 'ndemna să povestesc mai departe, dumneata crezi că omul are să aibă liniştе până n'a afla cum îl chema pe ofiţeru ceala ? Asta poate să-l chinuiască mai rău ca o durere.

Conu Vasile îşi umplu al cincilea stacan, croi o ţigară, o netezi după ce-o înfipse în ţigareta de vişin şi-şi trecu prin degetele făcute arc ciocul mic şi alb ca a lui Cuza Vodă.

— Dumneata ai uitat numele rusului celuia şi văd cum te chinuieşti cu mintea, da' eu am păţit odată una şi mai rău.

— Cum asta, Coane Vasile ? întrebară toţi, afară de mine care aveam altă preocupare. Ce ţi s a întâmplat ?

Conu Vasile Cudalbu nu răspunse până nu-şi umplu al şaselea pahar şi mângâe o nouă ţigară. Apoi chemă servitoarea şi dădu ordin să umple samovarul ceia ce însamna că după numărul şase n'a pus punct.

Conu Vasile începu să râdă pe sub mustеţile îngălbenite de fum, sub nas.

— Acu' or fi doisprezece ani, eram încă tânăr....

— Aveai vreo 70 de ani atunci, întrerupse unul dintre noi...

— Fie şi-aşa, da' să ştii că nu mă dădeam pe unul ca dumneata.

— Lasă, Coane Vasile, spune mai departe.

— ...mă pomenesc c'o scrisoare de la Grăjdeanu din Izvoare. „Dragă Vasile Vasilici să vii numai decât Sâmbătă să mergem la nuntă în judeţul Bălţi, se 'nsoară fecioru meu Ivan. Te-aştept cu Maria Ivana".

Iau eu soţia, pun caii la *faiton* — aveam nişte cai cum nu le găsai pereche — şi 'ntr'o Sâmbătă după masă, pornim la Izvoare. Era prin Iule. Sara mă 'nţeleg cu Grăjdeanu ca a doua zi să pornim de cu noapte. Încă Maxim Simionovici era tare supărat că băetu se 'nsoară tocmai în ţinutul Bălţilor ca şi cum n'ar fi putut găsi o fată mai pe-aproape.

Socotisem noi că până 'n satul cu pricina să fie cam vreo 70 de vrâste. A doua zi pe la 9 eram în Bălţi. Vasile Vasilici, spune Grăjdeanu, dumneata să mă aştepţi în marginea târgului, lângă spital, că eu am să mai târguesc ceva.

Es eu în marginea târgului, la spital. Aştept un ceas, aştept două. Cald, Iule. Maria Ivana, fac eu către soţie, ştii dumneata c'aici în Bălţi îs două spitale ? El o spus să-l aşteptăm la spital dar la care spital nu ne-o spus. Şi eu cred că el o trecut. Dar şi de n'o fi trecut, s'o luăm înainte, ne-ajunge el dac'o fi în urmă. Eşim noi din Bălţi ş'apucăm pe drumul Făleştilor că-mi spusese Grăjdeanu că pe drumul Făleştilor trebue de-apucat... Nici el nu ştia drumul. Mergem noi, mergem vreme de-un ceas. Întâlnim nişte oameni.

— Mă rog, n'aţi văzut trecând un faiton cu-n boer, cu doi cai negri ?

— N'am văzut cucoane.

Plecăm înainte. Dogoare ca 'n Iule, în dricu zilei.

— Maria Ivana, da' cum să cheamă satul unde-i nunta ?

— D'apoi eu de unde să ştiu, dacă nu ştii dumneata !....

Las caii la pas şi 'n timpul ceala mă gândiam · Cum îi zice satului oare ? Că-l uitasem. Ştiam că 'ncepe cu „B" dar nu mi-l aminteam să mă fi tăet. După vreun ceas de mers ajungem într'un sat, în şleah. Opresc.

— Măi oameni buni nu cunoaşteţi pe aici prin apropiere un sat care să cheamă cam aşa : Brătuleni-Borosăni-Bouleni...

— Nu, cucoane, n'am auzit de-un aşa sat. Da' ce nevoe aveţi cu satu ista ? întreabă un ţăran.

— Am o trebuinţă în satu-ceala şi i-am uitat numele.

Ţăranii se minunează, noi plecăm mai departe.

Conu Vasile privi samovarul care gâfâia ca o mică locomotivă. După ce-şi umplu al şaptelea stacan şi aprinse a nu ştiu câtea ţigară, urmă :

— Nu mai puteam de ciudă şi de căldură. Îmi frământam mintea cu fel de fel de nume dar nu nimeream satul cu nunta deşi, vorba dumitale, parcă-mi umbla prin gură. Nişte căruţe încărcate cu saci ne eşi înainte.

— Dumneata nu cunoşti un sat cu numele Bobuleşti-Brătuleşti-Burduja ?

Căruţaşii s'adună la un loc şi mă privesc.

— Nu, n'am auzit, că noi nu suntem de pe-aici, suntem de pe malul Prutului. Da' ce-aveţi cu satu ista ?

— Ce să am, iaca am fost poftit la o nuntă şi-am uitat numele satului.

Plecăm. În urma noastră oamenii râd. Ceasul era unu după douăsprezece. Lăsăm Făleştii în stânga şi-apucăm spre un sat ce să vedea în vale. Cum am ajuns, întreb :

— N'aveţi vr'o nuntă în sat aici ?

— N'avem nici o nuntă, răspund mai mulţi ţărani ce stăteau la sfat pe-o marginâ de şanţ.

— Că iaca noi suntem poftiţi la o nuntă şi pe drum am uitat cum să numeşte satu. Ţăranii râd... Parcă aşa-i zice : Bălueşeni-Bordeni-Brăteşti...

— Poate pe malu Prutului să se afle vr'un sat aşa... că pe la noi n'am auzit.....

Mergem spre malul Prutului, Maria Ivana, spun eu. Mai erau până la Prut vr'o treizeci de vrâste. Şi cald !... Şi-mi era o ciudă pe Maxim Simionovici !... Să mă lese el în drum !...

De supărare mânam caii, să crăpe. Şi prin cap îmi umbla numai nume de sate. Şi ne pălise-o foame, de să leşinăm. După vreo douăzeci de vrâste ne-am oprit într'un sat ş'am tras la o casă.

— Aveţi vreo nuntă în sat ?

— Nu, n'avem, răspunse femeea de casă.

— Da' prin satele din apropiere n'ai auzit să fie vreo nuntă ?

— N'am auzit, vorbi femeea.

— Da' pe-aici un sat cu numele Blăgeşti-Bătrâneşti sau cam aşa ceva nu cunoşti ?

— Nu cunosc, da' poate să *cie* încolo spre Bălţi.

Am odihnit caii, i-am adăpat. Femeea ne-a fiert nişte ouă şi ne-a dat şi nişte brânză de-am mâncat, pe prispă. Apoi pe la 4 am luat drumul spre Prut. Pe şesul Prutului satele mai dese ; şi-am trecut prin vreo patru sate încă, dar nici într'unul n'am dat de nuntă. Dela Prut am luat-o înapoi ţinând tot stânga ca să trec prin alte sate. Eram hotărît să umblu toată noaptea doar 'oiu nimeri nunta.

Soarele cobora spre asfinţit şi noi tot urcam şi coboram şi ne-abăteam prin sate întrebând. Dela o vreme caiii osteniseră; erau numai spume şi-abia mergeau. Nevasta îmi rodea urechile că sunt aşa şi pe dincolo iar mie îmi crăpa capu frământând toată geografia Basarabiei. Şi pe lângă toate acestea iar mă lovise foamea. Am colindat, domnilor, drumuri şi sate iar când începu s'amurgească, mi-am întrebat soţia : Ce ne facem, Maria Ivana ?

— Astea-s treburi de-a dumitale, Vasile Vasilici, răspunse, supărată, nevastă-mea.

Şi eu gândesc c'avea dreptate, vorbi Conu Vasile întorcând paharul cu gura'n jos, sămn că şi-a 'mplinit porţia de ceai.

— Acu' să 'ntunecase bine şi 'ntunericul creştea de nu vedeam drumul. Mă gândeam : să rămân pe câmp ? Să dorm în drum ? La nevoe aşi fi făcut şi asta, dacă nu m'ar fi ros foamea.

Poate să fi fost zece ceasuri când, în vârful unui deal, ne-am oprit neştiind încotro s'apuc. M'am urcat în căruţă şi căutam, n'oiu zări vreo lumină ? Şi deodată mi s'o părut c'aud ceva.

— Ia'n ascultă, Maria Ivana, parcă s'aude ceava.

DRAGOŞ VODĂ ŞI URMAŞII...

(FOI DE DRUM)

de CESAR PRUTEANU

— Vrei ?

— Cum să nu vreau !

— Numai de nu te-ar plictisi ?

— Pe mine ? Şi Preotul Teodorescu mă încredinţează că ţine morţiş să-l învăţ Stenografia ! Când m'a văzut întâia dată luându-mi prescurtat, notiţe numa'n linii, puncte şi bârligături încârligate s'a minunat nespus de mult şi-a chemat şi pe coana preuteasă care tot tihăia să nu i se arză rântaşul.... Acum, nu că Sf. sa n'ar fi ştiut ce lighioană de alfabet e (că doar şi-mi şoptise chicotind la ureche : In Seminar născocise unul cam la fel de se 'nţelegea cu 'n pişcociu de fată : Eh ! Ce vremuri !) dar îl uimea repezeala scrisului şi a cetitului. Nu mai vorbesc că Stenografia asta (deşi spune d. H. Stahl c'aduce ştiutului nenumărate foloase) mie mi-a fost cu ghinion de dimineaţă ! Pe semne că venirea surtucarului dela Bucureşti undise o mică răsvrătire în Viriş, că nici n'apucase soarele să trimită peste coama nopţii un fir roşiatec de lumină când sub fereastra mea începuse găinele şi raţele să se certe că le scosese de timpuriu din culcuşul cald şi le furase oulele — slujnica şi oameni mulţi, femei 2—3 ba ! 3—4 hai ! şi 5—6 năpădise curtea binevoitoarei mele gazde.

Aşa-i la ţară dacă în ăst cap de sat calci greşit într'o groapă ca prin T. F. F., s'a şi dus vestea la celalt cap de sat, mărită şi îngogonată cu te miri câte amănunte : c'ai fost în voe bună [1]) c'ai mers pe două cărări, c'ai vorbit de diavol şi că „drăguţul de D-zeu" a făcut să-ţi juleşti nasul şi să-ţi mai rupi şi-un picior. La început, n'am prea înţeles nimic. Credeam că e vre-un obiceiu al pământului că pân' nu pleacă omenimea în câmp şi după treburi. — vine să dea bineţe preotului.... Pe urmă m'am gândit c'o fi vre-o adunare de-a Sf. Biserici....

Sau... dar m'am trezit cu „Domn Paul" (cum îi mai spuneam între patru ochi) că mă îndeamnă :

— Bună dimineaţa. Hai ! te scoală. Ar vrea oamenii să te roage câte ceva.

— Bună dimineaţa. Da' ce să mă roage?

— Eh ! de câte-o nevoe... Câte-un păs de-al lor... Mă ridicai întrebător în capul oaselor :

— Mie ? Da' ce putere am eu ?

— Zice că să scrii la ziare.

— In ziar ? A-ha ! Bun ! Şi ziaristul ascuţi urechile.

— Păi, au lucruri aşa...

— Fireşte. Câte nu-s aici... Nedreptăţi strigătoare la cer ; încălcări de lege ; abuzuri.... Da' cin-le ştie, cin' le aude ?

— Viu ! Şi într'o secundă fui în mijlocul oamenilor. Carnetul şi plaivaisul la poruncă.

— Ne rugăm frumos, dv. care scriţi la uişag [2])... şi plângere peste plângere care de care mai dreaptă îmi răsună la ureche. Invăţat să umplu repejor foae după foae stenografiind vorbă cu vorbă nu spuneam nimic ci însemnam :

— M'o scris pe tăblou... mi-o dat dela Renforma Agrară 3 lanţuri de pământ... muncitu-l-am 4 ai [3]) şi nu ş'cum ni l'o luat.

— O vinit coconu' [4]) în soboceag [5]) pă vară şi o stat de mi-o agiutat la o lecuţ de strănsură de grâu şi fi'ncă n'o mulţumit pe strajemester [6]) l'a dat dezertor că vezi ţidula de conced i-o rupt-o strajemeşterul şi coconu să fie cu ertare îi beteag că l'o bătut şi zace în ispital...

— N'am avut de und' plăti porţia [7]), că doar mi-s sărmană ştie Dom' Preot şi mi-o vândut năzdrăvană de văcşoară.... Intâmplător ridic ochii tocmai asupra lui „Subsemnatul eu Stancu Ilie mă rog frumos cu două răni căpătate la Lowcen şi care am fost radiat de pe tabloul de împroprietărire....“ când îl prind că făcea semne de uimire înspre ceilalţi arătând semnele scrise de mine :

— Te miri ?

— Mi-i a mierare... D-ta ne încelui [8]).

— Cum ?

— Păi noi ne-am lăsat treburi di'mneaţă ca să ne plângem şi 'nta faci acolo pe papir [9]) giocuri. A trebuit un ceas de „explicări" şi omenimea tot a clătinat din cap în frunte cu „subsemnatul eu Stancu Ilie....“ şi mi-au agrăit dulce prin moş Baru :

—N'a hsi [10]) cu supărare că d-l dela uişag dacă a pune întâi în foae ce-a auzit să vadă batăr [11]) şi suflarea că nu-i gioc şi-apoi tăt natu la adeverire s'o turmi în'odat' şi şi-o spune păsul...

M'am necăjit (în mine !), am zâmbit îngăduitor (în faţa lor !) şi-am şi trimis pe „Subsemnatul eu...“ la Poşta din Cămară c'o telegramă lungă-lungă pentru ziar cu cele 2—3 păsuri de m'a costat vreo 200 lei şi nădăjduesc că în 3—4 zile cât oi sta să le arăt la aţăţi Toma cum bârligăturile şi cocoşcii din puncte şi linii s'au preschimbat în ..... „Marile nedreptăţi din Maramureş... Un ţinut fără legi şi stăpân... Bacşiş şi abuz la tot pasul... Mizeria....“.

. . . . . .

— O ceaşcă de lapte ?

— Nu...

— Ceai ?

— Nici...

— Şuncă ?

— Nici atât

— Ce D-zeu ! Ce luaşi atunci ?

—Stimată d-ră (e nepoata domnului Paul) o ceşcuţă de cafea neagră.....

— Atât Strâmbă din buze, şi dispăru cu frumuseţea...

Cafeaua neagră, fumu' albastru de ţigară. frumuseţea.... parcă toate, toate mă 'ntrebau : Tot holteiu rămâi ? Trist şi nici eu nu ştiam de ce ! îmi răspundeam : Tot! Singura grije şi asta iar nu ştiu de ce zi pe zi să rămân mai mult dimineaţa în faţa oglinzii şi cu ochiu de Argus să mai descopăr şi să mai smulg încă un fir alb dela tâmple.... Până când ? In trăsura largă a Sf. Sale crezi c'am timp să-mi răspund ? Il văd stând drept pe perini moi cu priviri de patriarh duse peste colnice îngorunate (pe aici e un soiu de gorun nalt ca plopul şi cu frunzar nerotat în coroană ca pe la noi) ciugulindu-şi bărbuţa albă şi deslusindu-mă în răspunsuri limpezi la încurcatele mele întrebări.

— Hotărît ! Mergem în Cehoslovacia. Mai întâi facem o bae în Crăciuneşti. Chiar să oprim. Dela bae am doar o amintire : că-i cu iod, că se scoate apă numai dela un puţ (la 2 metri alături nu s'a mai găsit apă iodată. Asta o spune arendaşul şi-o susţine cu tărie în bâlbâiala sa Ieţic — un băiat ce-aprinde focul şi pompează apă. — Să creadă ei ! Dac'ar fi spus că se găseşte apă şi-alături atunci un alt

---

— S'aude parc'o muzică.

Intr'adevăr s'auzia în vale cântând. Am pornit şi cu cât coboram, auziam mai bine o bandă de lăutari.

— Te pomeneşti c'aici o fi nunta, Maria Ivana.

Să vedeau lumini multe şi dese, grămădite la un loc şi chiote şi veselie.

— Să ştii c'aici îi nunta, spun eu.

Petrecerea era chiar în marginea satului, la o casă mare. In ogradă mulţime de-a lume şi lumini spânzurate în toate părţile.

— Bine c'o dat Dumnezeu s'ajungem la nuntă....

Cum am oprit trăsura la poartă, lăutarii, care cântau de joc, au început marşul. Şi din ogradă ne-au eşit înainte câţiva tineri veseli.

— Aice-i nunta ? întreb eu coborând din trăsură.

— Nu, aice-i botez... ,

— Cum, Maria Ivana, adică nunta s'o 'nceput cu'n botez ?

— Poznaş mai eşti, cucoane, răspunse unul pe când deschidea poarta. O fost anu trecut şi nuntă aici, da' amu-i botez.

Nimerisem la un proprietar, un om tare cum se cade, însurat de-un an. Ii spun eu păţania cu nunta şi că umblu după satu Broscăreşti... Burlăneşti... Bârlădeşti...

— Ascultă, cucoane, de-un asemenea sat n'am auzit. Cine ştie pe unde-o fi şi cred că de-acuma, noaptea, n'aveţi să-l mai căutaţi. Eu vă rog să poftiţi în casă şi-ţi petrece cu noi noaptea asta.

— Da' cum se chiamă satu ista, mă rog?

— Şăptebani...

Am rămas în Şăptebani şi-am petrecut la botez mai straşnic ca la o nuntă.

— Da' de jucat ai jucat, Vasile Vasilici ? întrebă un prieten care-l cunoştea pe Conu Vasile ca mare jucăuş.

— Staţi să vă spun, că n'am isprăvit. Am jucat, cum să nu joc. Şi într'o vreme când mă înfierbântasem mai straşnic şi-aveam tovarăş un învăţător de peste Prut, deodată învăţătorul se lasă de joc.

— Ce-ai ostenit ?

— Mă doare *burta cucvoane* de-atâta joc.

— *Burdelea* domnilor, răcnesc eu în gura mare de s'o oprit muzica şi toţi m'au înconjurat, 'Burdelea să chiamă satul unde îi nunta...

Pe când prietenii dela masă râdeau, mie parcă mi s'o deslegat limba şi-am ţipat :

— *Cecati*, domnilor, *Cecati* îl chema pe rus... Era de felul lui grec...

Soroca D. IOV

---

1) Cam băut.

2) Ziar ; 3) ani ; 4) copil; 5) concediu (exact : libertate); 6) plotonier; 7) dare ; 8) ne înşeli.

9) hârtie ; 10) fi ; 11) măcar.

arendaș ar fi făcut pe lângă cele 4 cabine încă 20 și stăpânul lui Iețic, un jid scund și cu ceva burtă n'ar mai avea prilejul fericit de a tot băga bani la jeb [12]) și nici de a se tot uita la ceas ca să te scoată mai repede afară din baie). M'am hotărît când voiu veni la București să scriu o serie de articole despre „Bogăția subsolului Maramureșan neexploatat"... M'am hotărît dar...

— Iată Bocicoiul Mare!

Șoseaua, în dimineață umbrită de pomi ne duce până la vamă. Un tren ne-a tăiat-o în văjiit și șuerat prelung. Oprim pe dreapta la nește case cu trepte și nu apucăm să coborîm:

— D-l N. Dărvărescu, girantul vămei. D-l Rădulescu, ajutorul d-sale. Doi români deschiși și la suflet și'n privire.

— Mă bucur. Pe „Dom Paul" l'au luat în primire.

— Așa, din an în Paști pe la noi?

— Nu prea pot... parohia...

— Lasă, lasă... Poftiți înăuntru. Am urcat scările după ce ne-am înfățișat de bună cuviință și alături la „Poliția de frontieră", tot o casă cu trepte de piatră și cu români....

N'am stat mult, dar las un crâmpeiu de însemnare să vorbească:

„Bocicoiul Mare"

Numai jumătate din localitate la noi. E plin cu unguri, jidani, ruteni. In Bocicoiul cehoslovac sunt români.....

Aci... Biserici frumoase, o școală de pomicultură.. D-nii Dărvărescu și Rădulescu au înființat o soc. culturală cu un cazinou propriu, bibliotecă românească, bufet, popici.... Dau serbări cu teatru, cântec și joc românesc.... Un amănunt: Toată lumea-i mulțumită (și cum să nu fie când au întemeiat și o cooperativă!) Numai d. plutonier de jandarmi nu-i mulțumit pentru că susține sus și tare că d-sa fiind membru al cazino-ului nu înțelege să plătească vinul care îl bea la bufet (și-i drept că bea cam des) și să se ia măsuri ca dacă nu se dă gratuit, să-l aibă cel puțin cu... reducere"...

Coborîm iar treptele, ne urcăm în trăsură și un grănicer ne salută când trecem Tisa pe un pod de fier în Cehia...

II

Miros pătrunzător de mere și gutui mi-au amintit că stărue toamna.... Le văd îngrămădite între cele două geamuri dela ferești, sus, împresurând teancuri de cărți pe un dulap și pe policioarele sobei de zid alb. O icoană într'un colț, mănunchiu de busuioc uscat, mai jos o candelă albastră c'un sfârâiac de lumini abia-abia (Doamne iartă-mă! că nici ba s'o văd dacă părintele intrând nu și-ar fi făcut spre răsărit o creștinească cruce mare!). Paturi cu zestre din perini mari și mici, pereții acoperiți cu scoarțe. Ce frumoase scoarțe! Ce transilvănene, ce basarabene, aici i-aici! Ce desemn? Cum să le descriu? Ce îmbineală de colori? Cum să le arăt ca să le sărute și inima și ochii răbdătorului meu cetitor? Una, una însă mi-a plăcut mai mult ca toate. Infățisa un roșior bând apă, însetoșat din cofa întisă pe semne de Rodica lui V. Alexandri... Dar calul lui semeț și alb...

— Nu vii teamă?

— Mie?

— Dac'o vede cehul?

— Pe ei nu-i interesează decât.... comunismul!

Uitai să 'nsemnez, că odaia în care în spre icoană făcu preotul mătanie e a d-lui badea Vasil Toda din Bocicoiul mare cehesc... Cu o horincă [13]) uitai de roșior, dar d-lui badea Vasil... după două horinci pă ne scuturate din cap când le bei de tari ce sunt, începu prietinos să ne povestească frumoase amintiri din „junețea" sa... Mai luminoase rețin două: Lupta cu schimbarea numelui din Vasile în Laszlo c'a trebuit să-l facă Bassileus ca nimeni să nu i-l poată traduce în ungurește și Memorandul.. Badea Vasil Toda, are păr alb (nu și-l mai smulge la oglinzi!) și e în putere și senin deși a trecut prin multe.... A fost martor în procesul cauzei românești la Cluj și ce dârj va fi fost atunci căci mă 'nspăimânt și-mi crește volnic inima când povestește în cuvânt răspicat și tăios nemernicia maghiară.... Ochii i se aprind, cuvântul blajin capătă tărie și însemn iar din toată firea lui încă răsare vârtoșenie de brav războinic... Fără să știe, Badea Vasil m'a învățat adevărata istorie a neamului care nu se uită: Nu cu date, cu urcări și prăbușiri de tron, nici cu tratate și diplomație de culise, ci cu suflet, avânt și sânge.... Ar fi o minune și de un netăgăduit adevăr dacă o seamă de culegători ar colinda țara toată și ar răzbi din cămin în cămin și ar însemna dela tot insul amintirile aceste cari ni se par fără multă importanță acum, dar cari strânse laolaltă ca și folklorul, vor alcătui pentru generația care vine, Catechismul durerilor și oprimărilor suferite de un neam întreg....

— Dar cu plebiscitul [14])?

— Nu se face?

— Nu? Rămânem cehului?

— Rămâneți!

— Și aveam atâta nădejde! Și ochii au prins o mărgică de lacrimi....

— Sunt român și sunt român și ce mai vrei?

Aud ca un cântec sub ferestre. Mă ridic să trag perdelele să privesc. Badea Vasil îmi face semn să stau jos:

— Ce e?

— Ce voiți să fie? Un ortac de-al meu!.. Sunt douăzeci de ani și mai bine de când la o petrecere ,acesta a venit în joc cu un trei colori românesc pe piept. A fost zarvă mare. Un ungur, directorul fabricei de oțet de-aici (amu' o pierit), a chemat jandarii. Petrecerea s'a spart... ortacu' meu a fost întemnițat o săptămână, apoi l'au dus la ișpital c'au zis că datu-s-a cu capu' de pereți ca să moară și hăt! târziu l'au slobozit acasă... De-atunci sunt douăzeci de ani și mai bine... Zi de zi, altă treabă n'a avut decât că și-a agățat în piept tricolori și striga pe uliță....

Nu știu de ce n'am mai putut sta la d-l Badea Vasil Toda, am făcut semn părintelui, ne-am luat ziua bună și ne-am urcat în trăsură.. Cât a ținut șoseaua printre dughiene pân' la vamă nici dom' Paul, nici eu n'am rupt tăcerea măcar cu un singur cuvânt, dar sunt încredințat că nu numai mie îmi făcuse rău povestirea bătrânului Toda dar și părintelui care își smulgea iuțit pârdalnicul fir din barbă.

— Sunt român și sunt ro.. m'a urmărit cuvintele astea și când am trecut podul de fier și am dat cu ochii cu d-nii Dărvărescu și Rădulescu cari au binevoit să nu mai ție seamă de prietenia legată acum 2 ceasuri și ne-a căutat ca pe hoții de cai dacă cumva avem mătasă din Cehia; iar mie neîndurații cerberi de graniță, mi-au luat 2 cutii cu țigări „Tatra" La gura și rugămințile mele d-lor nu s'au înduioșat ci au ținut morțiș să mă convingă că sunt prohibite....

— Sunt român și sunt ro...

CESAR PRUTEANU

12) buzunar. 13).

14) Românii din Maramureșul cehesc nu se pot împăca cu gândul că rămân afară din hotare și de 10 ani tot svonesc că se face plebiscit și că românii vor ocupa Maramureșul cehesc.

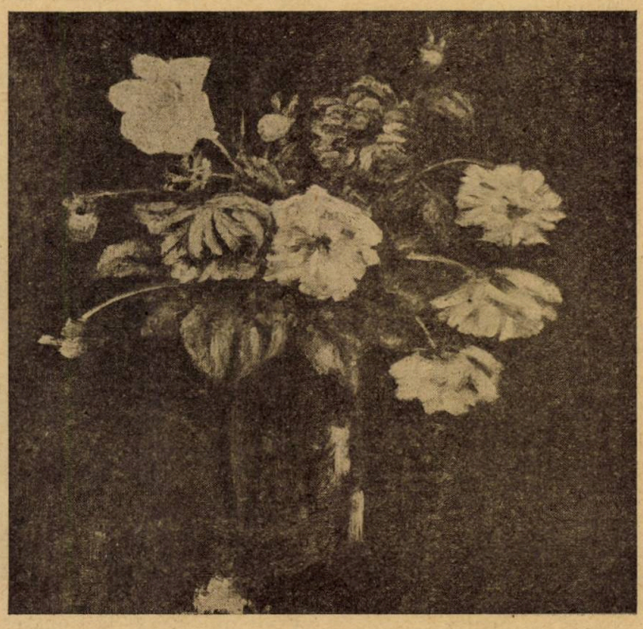

A. FĂLCOIANU: Flori

PREMIILE ACADEMIEI

de PAUL I. PAPADOPOL

Spre deosebire de S. S. R. care a înțeles să facă anul acesta (cu o singură excepție, aceea a d-lui Al. Cazaban) din acordarea premiilor sale o chestiune de cenaclu încurajând mai ales încercările morbide ale unei anumite stângi literare,—Academia Română, stăpânită, după cum e și de așteptat, de un spirit larg de imparțială și definitivă recunoaștere, n'a ezitat o clipă să aleagă din mulțimea nenumărată a lucrărilor prezentate (căci ce publicist nu visează un premiu cât de modest din partea acestei instituțiuni în legătură cu simțul de apreciere al căreia se creiaseră, de cei interesați, legende atât de fantastice?) pe cele într'adevăr merituoase, atât la secțiunea literară, cât și la cea științifică.

Și lucrurile nu puteau fi altfel atâta timp cât aprecierea acestor lucrări a fost încredințată atâtor personalități de elită ale sufletului românesc — d-lor C. Rădulescu-Motru, I. Simionescu, Ioan Lupaș, Sim. Mehedinți, G. Marinescu, Em. Racoviță și generalul R. Rosetti, Murnu G. și Sextil Pușcariu, cari, printr'o minunată intuițiune a lucrurilor, au înțeles și menirea Academiei Române, și rostul acestor premii — fără să se dea la o parte să aprecieze și să definească într'un unimitor consens, drumul singurei și adevăratei literaturi, singurei și adevăratei științe românești cu caracter universal.

Nu e de mirat, prin urmare, că sorții s'au oprit la acea minunată înseilare a războiului românesc în care palpită o simțire adânc omenească și larg socială pe care cel mai vijelios și variat prozator al vremurilor noastre, d. Cezar Petrescu, a prezentat-o publicului sub simbolicul titlu „Întunecare", acordându-i partea leului din cel mai important premiu pentru literatură — premiul Eliade Rădulescu. De data aceasta aprecierea forului suprem s'a asociat de minune cu aceea a criticii și cu a marelui public.

Și la fel s'au petrecut lucrurile cu celălalt laureat Eliade Rădulescu, cu prozatorul Damian Stănoiu, cântărețul suferinței monahice, ai căruia „Călugări și ispite" au impresionat simțul de apreciere al rutinaților academicieni cari se vor fi distrat ,în toată sinceritatea urmărind tribulațiile fratelui Artemie „în căutarea unei parohii", sau paginile de antologie ale acelei „anchete", atât de minunat ticluite de cei năpăstuiți.

Și bucuria noastră crește când (e drept în fața unui premiu prea mic) găsim „Cerbul de lumină", volumul unuia dintre cei mai puri și mai completi lirici contemporani, d. Radu Gyr — din opera căruia cetitorii noștri au avut atâtea ocaziuni să se înfrupte în chiar paginile „Universului Literar". Ne găsim și deastădată în fața unei juste răsplătiri și felicitând pe tânărul laureat, nu putem uita nici pe raportorul acestui premiu —d. prof. Ovid Densușianu, finul închinător al frumosului dela „Viața nouă" [1]) Tot atât de fericit inspirată a fost Academia română și în acordarea premiilor de specialitate distingând opere ca „Tolstoi educator" a prof. C. Narly. „Cartea Românilor din Istria", a harnicului cercetător, d. Lecca Morariu, „Cartea de aur a Românilor de sub coroana ungară", a „bătrânului publicist și memorialist ardelean Theodor V. Păcățian": „traducerea din limba arabă în limba franceză a descrierii făcută de diaconul Paul de Aleppo asupra voiajului patriarhului Macarie al Antiohici", datorită pr. prof. Vasile Radu — cum și atâtea altele din domemul medical datorite d-lor Const. Bacaloglu, Mina Minovici, D. Gerota, D. Ioan, I. Minea, etc.

In fine, o ultimă notă bună o constitue premiul acordat d-lor g-l Alevra și căpitan Radu Dinulescu, din marele Stat Major — pentru lucrarea „Este armata un factor de progres?" — acesta din urmă fiind unul din cei mai cunoscuți și apreciați cercetători ai chestiunilor militare dela noi și din afară, un distins militar și un cetitor pasionat. Firește că nu putem încheia decât felicitând simțul de apreciere al Inaltei instituțiuni culturale, iar nouilor laureați urându-le succese ceva mai sensibile — și din punct de vedere material.

Ori cum ar fi — un lucru nu trebuește tăgăduit: așa cum au fost acordate, cu tactul și cu ponderanța unor adevărați înțelepți — premiile oferite de Academia română, în sesiunea Maiu 1930 — constitue mai mult decât un simplu eveniment trecător: judecate cu toată seriozitatea unei fapte mari — ele constitue un eveniment în istoria scrisului românesc — o încercare de a-l orienta: un început promițător pentru adevărații creiatori. Acestia vor trebui să înțeleagă, prin urmare, că există, și la noi, cineva care, ridicându-se deasupra calculelor meschine de bisericuță, este în măsură să-i aprecieze în justa lor valoare, să-i vadă numai așa cum îi prezintă propriile lor producțiuni. Firește că — în acest caz — ei trebue să urmeze un drum — acela al seriozității literare, indicat atât de precis de Academia română prin raportorii ei. Că — în acelaș timp — această apreciere constitue o palmă (și nu o palmă academică) aplicată pe tupeul descurajant al atâtor sinistrați ai scrisului românesc — e neîndoios. Vor înțelege măcar acuma că, dacă prin mijloace atingătoare de literatură, reușesc să se premieze în familie, nu vor ajunge niciodată să aibă satisfacția amăgirii gustului celor chemați să aleagă grâul de neghină.

Academia română și-a reluat locul de îndrumătoarea a gustului literar.

Să ne trăească!

(1) Ni se comunică, în ultimul moment, că, în realitate, raportul acestui volum ar fi fost făcut de d. prof. G. Murnu.

Prof. Buicliu (2) la Congresul Medicilor în 1913.

In jurul Regelui Ferdinand (1) se mai pot distinge: Ionel I. C. Brătianu, primministru (6), Prof. Angelescu (5). Prof. Marinescu (9), Dr. Bardescu (10) precum și defuncții general dr. Călinescu (3), Prof. Demetrial-Iași (4), Prof. Nicu Tomescu (7), Prof. Babeș (11), Prof. Petrini-Galați (12).

In străinătate

TEATRUL DES ARTS — PARIS

„LES CRIMINELS"

de FERDINAND BRUCKNER

După o serie de două sute de reprezentații, s'a scos la începutul lunei Mai de pe afișul teatrului des Arts, piesa lui Bruckner: „Les criminels".

Pentru Paris o serie neîntreruptă de două sute de reprezentații nu e o cifră care să impresioneze. Dar Bruckner când a scris această piesă nu a avut în primul rând în minte să facă casă și e probabil că nici n'a fost gustată decât de un anumit public. O piesă, în care societatea spintecată ca de un operator brutal, își etalează impudic măruntaele.

Ai chiar momente când ai întoarce bucuros capul. Și totuși dacă fațadele multor case ar fi transparente și ai putea privi fără sfială înăuntru...

Căci la ridicarea cortinei vedem întâi numai fațada unei burgheze și pașnice case cum sunt la fel cu miile în orice oraș mare.

Dar iată că se ridică în tavan fațada precum s'a ridicat și cortina. Vedem nestânjeniți cum viețuiesc oamenii diferiți, ce ocupă încăperile mici a celor trei caturi.

Și în fiecare încăpere trăește un grup de oameni, se înjghebează o dramă. In subsol Olga — o tânără dactilografă — tapează nervos la mașina de scris. Ii e însă gândul aiurea. O apasă grija unei maternități apropiate. Sărăcia o îndeamnă să-și suprime fătul, pentru care luptă încă instinctul ei de mamă. Iozefina (D-na Pitoëff), bucătăreasa unor locatari mai bogați, stăruie de Olga să lase, să vină pe lume copilul. Are să-l ia și să-l crească dânsa. Nu spune, că în copilul acesta, pe care vrea să-l dea drept al ei, — nădăjduește să păstreze mai bine dragostea amantului ei Tunichtgut, — un băiat de cafenea, — a cărui meserie deocamdată e succesul pe care îl are la femei. Și-n timp ce Iosefina și Olga sfătuesc prietenește, Tunichtgut în odăița lui unde tot ce-l înconjoară: pat, gramofon, vestminte, îi e dăruit de Iozefina, — se dichisește, se parfumează, se' pregătește pentru dragoste. Căci e iubit de vreo patru femei și are acum chiar întâlnire cu Etelca — patroana puțin scrupuloasă a unui cabaret murdar și interlop. Și trece voios în camera Etelcăi.

La alt etaj, într'o cameră, o văduvă socotește amărâtă și singuratică banii luați pe niște bijuterii ce nu-i aparțineau. Și i-a însușit ca să-și poată crește cum se cade copiii: un băiat adolescent, o fată de vârsta amorului. Unchiul copiilor, posesorul bijuteriilor înstrăinate, va înțelege, va ierta vina mamei?

In altă încăpere un tânăr face propuneri de dragoste mamei prietenului lui. Sunt întrerupți la vreme. Explicații grele. Intuneric.

Se luminează camera în care Etelca tocmai se ridică satisfăcută din pat în timp ce Tunichtgut — amantul Iosefinei își pune bretelele. Sunt încântați și unul și altul. Etelca n'a mai întâlnit atâta virilitate. Tunichtgut își primește senin salariul.

Deodată turburare! Se aud pe coridor pașii Iozefinei, care vine dela piață și se oprește să stea puțin cu Etelca de vorbă.

Tunichtgut abia are timp să iasă pe ușa opusă și Etelca să-și compue o figură nepăsătoare.

Iozefina intră bănuitoare. Iubește nebunește pentru întâia dată și înțelege să fie iubită la fel. Tunichtgut e totul pentru ea și vrea să fie tot numai al ei. E firește geloasă și bănuește pe toate femeile din jur. Se spovedește mai întâi oarecum prietenește Etelcăi, se ceartă apoi puțin cu dânsa, o pune să-i jure, că nici odată n'a fost Tunichtgut pe la ea. Etelca jură orice. Dar atunci Iozefina zărește pe masă ceasul lui Tunichtgut. Patul e încă în dezordine. Înțelege. Nebună de gelozie — cu o putere ce nu o puteai bănui în trupul ei mic, o prinde de gât pe Etelca și o sugrumă. Își ia apoi în mână coșul și fuge nevăzută de nimeni. O revedem în bucătăria ei unde tocmai Tunichtgut senin cocheta cu jupâneasa.

Intre timp trupul Etelcăi e descoperit. Poliția găsește ceasul lui Tunichtgut pe masă. Dulapul cu bani e încă deschis. Dovezi destule împotriva lui Tunichtgut, care e fără serviciu de atâta vreme. E firește bănuit și arestat. Singură Iozefina ar putea să-l scape.

In actul doi se ridică pentru spectatori fațada unei case a dreptății. La un etaj e o curte cu jurați, la altul un tribunal corecțional, o curte de punere sub acuzare la altul. Sunt judecați aci după legi și paragrafe toți presupușii vinovați.

Olga dactilografa, care a lăsat să vină pe lume copilul, n'a avut cu ce-l crește și într'o clipă de desperare s'a aruncat cu el în apă, e condamnată la cinci ani închisoare pentru pruncucidere. Căci a putut fi salvată dela înec numai ea singură, copilul a murit și gestul ei a fost socotit voit ucigaș.

La tribunalul corecțional un escroc adevărat e achitat pentru că martorul doveditor are interes să nu mărturisească. Un adolescent e urmărit pentru că o tară trupească face din el un anormal.

La curtea cu juri Tunichtgut ia la început lucrul în glumă. Se știe doar nevinovat și răsfățatul femeilor uită că acum bărbații îl judecă. Răspunde ireverențios, indispune curtea. Mărturiile ce aduc femeile — iubitele lui — preamăresc calități ce nu au aci căutare. Ceeace îi constituia forța și meseria lui nu-i în fața judecătorilor decât o culpă în plus. Mărturia Iozefinei, adusă și ea cea din urmă martoră nu schimbă nimic, căci Iozefina pare a nu avea nimic de spus în favoarea lui.

E deci condamnat la moarte.

Și la rând în cele trei caturi ale casei instituției condamnările — conform unor anumite paragrafe — cad nedrepte, tăioase și neînlăturabile.

In actul trei revedem aceiaș casă din actul întâi căreia i s'a ridicat iarăși fațada. In cabaretul Etelcai același gramofon invită lumea la petrecere. Aceleași drame se repetă. Vedem iar o tânără slujnicuță sbătându-se și ne mai știind cum să-și procure bani pentru amantul ei — un boxeur ratat și pentru a suprima un făt ce nu are ce căta pe lume.

La etaj sus camera văduvei cu bijuteriile însușite e ocupată acum numai de fiul ei care trăește comod din afaceri necurate. Pe sora lui însă nu o mai vedem. O fi despăgubit dânsa într'un fel pe unchiul frustat?

Jos în subsol Iozefina vrednică bucătăreasă bate de zor o maioneză. Pe un scaun avocatul condamnatului Tunichtgut se străduește să-i smulgă o mărturisire. Se pare că avocatul bănuește ceva, dar atât de vag și neîntemeiat! Iozefina agresivă nu mărturisește nimic. Își bate conștiincios maioneza. Pentru ea totul e aranjat în modul cel mai firesc. Amantul ei condamnat la moarte își ispășește astfel vina necredinței lui și rămâne și numai al ei. Nici o femee alta nu are să i-l mai ia. Iar Iozefina are să-l urmeze dincolo în moarte. Și-și procură abil o cantitate de veronal. O revedem mai târziu în camera lui Tunichtgut întinsă pe pat moartă.

Alături în cabaret se cântă și se petrece. In apartamentul bogat de jos un adolescent desfrânat vrea să forțeze o slujnicuță cinstită să-i cedeze. Nevinovați ispășesc nedrept. Vinovați trăesc liberi înainte. Justiția oamenilor a lovit orbește. Și'n toate încăperile casei, a cărei fațadă pentru noi s'a ridicat, viața zămislită din patimi și instincte își continuă cursul.

Iozefina — D-na Pitoëff — ne prinde dela primul cuvânt cu aceleaș mijloace simple cu acelaș aer firesc. Destăinuirile ei de femee amorezată, felul primitiv de a înțelege și aplica justiția, scena sugrumărei și scena baterii maionezei sunt toate tot atât de impresionante deși așa de diferite. La sfârșit trupul ei aruncat pe pat e real mort și țeapăn.

Amantul ei Tunichtgut — Dl. Pitoëff — creează pe deantregul tipul secăturei după care se înebunesc unele femei. E răsfățat, mincinos, pervers, vulgar și totuși candid uneori și simplu. In fața juraților răspunsurile lui candide și ghiduse sunt dezarmante.

Poate a părut neînțeles unora îndrăzneala autorului de a face pe Tunichtgut să fie condamnat la moarte, chiar din voința femeii ce-l adoră. Dar fie-care dragoste își are legile ei. Celelalte trei femei îl iubesc toate până la urmă și-l regretă toate. Era un amant! Dar speța nu-i pierdută. Se pare că-i va urma boxeurul.

Pe Etelca tip desăvârșit de femelă senzuală ne o redă perfect D-na Mayane.

In sfârșit e o piesă care te impresionează. Aș dori s'o revăd la București pe scena vreunui teatru.

LUCREȚIA PETRESCU

CUM SE INFORMEAZĂ STREINĂTATEA
ASUPRA ARTEI ŞI LITERATURII NOASTRE

Nu odată am avut ocazie să citesc în presa sau—în revistele streine — dări de seamă asupra literaturii şi artei de la noi. De cele mai multe ori, sunt informaţii incomplete, tendenţioase, şi, în mai totdeauna, eronate. Reclamagii cari umblă să se facă în streinătate cunoscuţi, crezând că „printr'o notă prizărită într'o pagină neroadă" vor cuceri opinia publică streină sau Parisul, asemenea notiţe, articole sau pretinse studii nu ne sunt de nici un folos. Cititorii serioşi pentru a-şi face o părere asupra literaturii sau artei unui popor au nevoe să judece prin ei înşişi, să nu fie traşi de nas de informatori interesaţi sau anonimi. Cea mai bună propagandă ar fi să dăm traduceri bune din ce au mai bun scriitorii sau poeţii noştri şi reproduceri artistice cât de multe. Desigur că asemenea traduceri nu se fac de azi pe mâine, cer mult timp, încurajare şi chiar ajutor pentru editorul care riscă să impue o carte admirabilă, dar necunoscută.

Din nenorocire, traduceri bune din româneşte în alte limbi sunt foarte puţine şi tocmai până acum nu s'au tălmăcit operile cele mai originale şi cele cari interesează publicul strein. E un *pium desiderium* pentru viitor.

Noi credem că va veni timpul când literatura noastră să intereseze şi pe alţii,— iar acei cari o vor studia dintre streini, vor încerca a o traduce, Spiritul obiectiv şi neprevenit va găsi opere demne de tradus şi cunoscut în Apus, ca şi în restul lumei. Până atunci, însă, ar trebui măcar să se informeze, în mod onest streinătatea şi să nu se publice bazaconii, cari compromit şi pe cel ce le scrie şi cauza pe care o deserveşte.

In ziarul „Le Temps" din 27 Aprilie, d. Léon Thévenin, corespondentul particular al marelui organ parizian în Bucureşti, publică un fel de esseu asupra săptămânei poeziei române". După câteva consideraţiuni de istorie literară foarte vagi (publicistul francez omite poeţi de valoarea lui Dimitrie Bolintineanu, Duiliu Zamfirescu), d. Thévenin face aprecieri de caracter general. D-sa crede că avem un număr considerabil de poeţi (nu toţi cei ce scriu poezii sunt poeţi sau o calitate oficială pentru a fi poeţi) şi crede că poezia română este încă în perioadă lirică. Onoratul publicist este de părerea acelora cari, îşi închipue că toate popoarele evoluiază la fel ; astfel că România, care contează de un secol ca stat independent, era natural după d-sa, să nu meargă aşa repede

Toate genurile literare s'au născut la noi, deodată cu Renaşterea politică : Alexandrescu este un mare poet liric, un magnific poet didactic şi un neîntrecut fabulist. Alexandri este poet liric, epic, dramatic ; nuvelist şi foarte destins în genul epistolar.

Nu mergem mai departe.

Naivităţi de cele provenite din ignoranţa subiectul tratat abundă în articolul sus menţionat. D. Thévenin vorbeşte de poeţi ortodoxi, foarte puţini, şi de revista „Gândirea" ; deşi au fost la noi reviste cari au jucat un mare rol, cum au fost *Convorbiri Literare, Viaţa Românească*, etc., de cari nici nu pomeneşte

Astfel aflăm că d. Adrian Maniu, poet modernist, este un poet tradiţionalist, iar d. Blaga, imitator al lui Rilke şi al şcoalei nebuloase teosofice ca un poet „du terroir", al pământului, Bacovia, care a scris două trei poezele acceptabile, este un poet „de premier plan" ; Arghezi, autorul poeziilor cu „păduchi" şi „fesse", un alt mare poet, iar Ion Barbu, — care depăşeşte limitele normalului — este un fel de Valéry. Cu asemenea aprecieri te strici de râs Este inutil să mergem iarăşi mai departe.

Constatăm doar cum se încearcă inducerea în eroare a publicului strein de interesaţi cari cred că nici nu vor fi prinşi cândva cu şoalda. Credem că inspiratorii d-lui Thévenin sunt de vină.

Nici nu se pomenesc poeţi puternici ca George Grigorian, Ionel Pavelescu — care a tradus minunat pe Hérédia — (cea ce cred că interesează mai mult publicul francez). Nici un cuvânt despre Victor Eftimiu, Mircea Rădulescu, Alfred Moşoiu, Al. T. Stamatiad şi câţi alţii ! Şi Victor Eftimiu e cel mai de seamă autor dramatic actual ; Mircea Rădulescu a tradus „L'Aiglon" şi les Romanesques" — ceeace e ceva iarăşi pentru francezi, iar Alfred Moşoiu a tălmăcit admirabil Lafontaine— ceea ce iarăşi nu e puţin pentru a fi ştiut în Franţa !

Şi ce minunate lucruri avea de constatat d. Thévenin pentru literatura şi cugetarea franceză ! Poate, nicăiri, în lume influenţa Franţei n'a fost mai mare, mai decisivă de cât asupra acestui stat de aproape de două zeci de milioane ! In toate domeniile spiritului, în artă, în literatură, în administraţie, în armată, în marină, peste tot înrâurirea franceză a fost considerabilă. Poate, la noi, este contingentul cel mai mare de intelectuali care ştiu frantuzeşte, care citesc publicaţiile şi cărţile franceze. Un ziarist francez, observator obiectiv şi cercetător dezinteresat, a putut constata de curând că în România se citeşte mai mult frantuzeşte decât în toate coloniile franceze laolaltă. O fi ceva exagerat, dar adevărul nu este departe.

D. Thévenin avea de constatat că sub presiunea şi în atmosfera ideelor revoluţiei franceze, de la întâile decade ale secolului trecut, s'au dus copiii de boeri în Franţa, unde au studiat şi s'au luminat şi de unde au adus înapoi în ţara lor, facle de lumină pentru redeşteptarea poporului român. Şi aceşti tineri de atunci se chemau : Mihail Cogălniceanu, Ion Ghica, Vasile Alexandri, Costache Negri, C. A. Rosetti, fraţii Ion şi Dimitrie Brătianu şi aşa mai departe.

Ar fi aflat, ziaristul francez că la optuspreze ani. Grigore Alexandrescu ştia pe din afară Meropa lui Voltaire, epistolele lui Boileau şi fabulele lui Lafontaine ! Că Alexandrescu, în fabule, avea de maestru pe acest mare poet, în satire a fost elevul lui Boileau şi Voltaire, în lirică, descipolul lui Lamartine !

Putea afla că marele talent al lui Bolintineanu s'a dezvoltat imitând în „O fată tânără pe patul morţii", *La jeune captive* a lui Chénier, iar această poezie a zguduit adânc publicul românesc. Pentru prima oară lumea cultă a putut gusta acel farmec neîntrecut al ritmului elegiac, acea măsură cadenţată de expresii fericite şi de cuvinte cu adâncă rezonanţă sufletească, ce nu le putea simţi citind poeziile sarbede ale lui Conachi şi ale altora.

Tot de la Francezi, de la Michelet şi Lamennais porneşte minunatul talent al lui Bălcescu, care a scris nemuritoarea „Cântarea României" cu versete înfocate biblice ca în „Paroles d'un Croyant !" Ce să mai vorbim de Alexandri, aşa de variat, atât de original şi aşa de complex, care îşi făcuse toată cultură în frantuzeşte şi care scria limba lui Voltaire ca pe a lui proprie ! Intr'o carte a d-lui profesor Drouhet asupra influenţii franceze în opera lui Alexandri, găsim elementele unei influenţe covârşitoare franceze asupra bardului dela Mircesti. Tot aşa şi Macedonschi s'a inspirat din romanticii francezi în întreaga sa operă. A fost poetul care a mănuit, cu o deosebită fericire, versurile franceze şi a scris în această limbă stihuri de toată frumuseţea. Numai vorbim de poeta Elena Văcărescu care şi-a scris opera în frantuzeşte. E un capitol cu totul separat, ce nu ne interesează aici.

Ideele Franţei, literatura sa, arta sa, au găsit în România un ecou, cari a început acum o sută şi ceva de ani, şi care răsună şi azi

Chiar dintre cei contemporani, marii maeştri ai literaturii franceze încă au discipoli la noi. Ion Minulescu porneşte dela La Forgue şi Verlaine, Stamatiad din Baudelaire, căruia i-a tradus o parte din operă ; Ionel Pavelescu din Hérédia, pe care nu numai că l-a imitat în neîntrecutele sale sonete, dar şi l-a tradus ca nimeni altul. Alfred Moşoiu, Horia Furtună, Mircea Rădulescu sunt discipoli ai poeţilor contimporani : dela Francezi au învăţat sonoritatea versului, forma impecabilă şi construcţia simetrică a frazei. In matca ei principală, poezia română s'a dezvoltat sub inspiraţia celei franceze. Dar aceasta nu înseamnă că poeţii noştri au fost nişte imitatori de rând. Din contră, ei s'au desvoltat la lumina şi căldura geniului francez, aşa cum acesta, la rândul său, s'a încălzit la vatra clasicităţii greco-romane.

Poeţii dintre cei mai mari, ca Eminescu şi Coşbuc, poeţi remarcabili ca Iosif şi Cerna s'au desvoltat sub influenţa mai mult a literaturei germane, fără însă, prin aceasta să-şi fi pierdut cât de puţin din marea lor originalitate.

In enumărarea noastră de mai sus am trecut cu vederea doi poeţi foarte caracteristici ai literaturii noastre, pe Duiliu Zamfirescu şi pe Dimitrie Angel, amândoi adăpaţi la cea mai pură poezie latină, cel dinâti inspirat din izvoare italieneşti, cel de al doilea, din izvoare franceze. Dar aici nu facem un istoric al literaturii române.

Ne-am mărginit numai să arătăm o lacună a informatorilor streini asupra literaturii noastre. De altfel un ccrespondent cari nu cunoaşte nici limba, nici istoria poporului român, — în treacăt prin ţara noastră, nu putea face mai mult de cât a făcut. Informatorii săi au fost de rea credinţă şi unilaterali şi nu numai lipsa de informaţie personală şi directă a publicisticului a contribuit la alcătuirea articolului.

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA G. PETRAŞCU

— CĂMINUL ARTELOR —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

In contra vicisitudinilor prezente, expoziţia talentatului pictor G. Petraşcu este o revelaţie. Este revelaţia frumosului cu tot cortegiul său de înţelegere superioară, de înaltă întruchipare plastică, pus în lumina senină şi fără prihană a realităţii.

Desigur că timpurile actuale nu sunt lipsite de pictori viguroşi, cari să ducă mai departe flacăra nestinsă a idealului.

Pictorul G. Petraşcu apare pe deasupra tuturor impunându-se printr'o concepţie specifică care te face să pătrunzi adevărul până în cutele lui cele mai ascunse Pictura lui Petraşcu nu este o operă de simboluri, de filozofie plastică, de imaginaţie echilibristică, de construcţie de efemeră metafizică. Nu este nici o operă fotografică. !

Lucrările sale reprezintă manifestarea cea mai senină a unei vibraţiuni de continuă însufleţire. Fiecare tablou are o viaţă aparte, peste care se revarsă cu o bogăţie de tonuri, ingeniozitatea coloristică atât de puternic susţinută de pictorul G. Petraşcu.

Factura picturei sale este reprezentată cu succes în cele mai bine de 150 de lucrări expuse în sălile Regina Maria. Toate sunt pătrunse cu minuţiozitate de sentimentul purului adevăr. Realitatea este redată aşa cum este ea, nefalsificată, nealterată de nici o simţire idealistă, ca atare nesdruncinată în temelia ei.

Sunt deajuns câteva elemente modeste pentru a construi un ansamblu. Astfel — sub titlu de exemplu, *natura moartă* (55) — un blid lângă câteva cărţi — reprezintă prin excelenţă, puternica concepţiune a expozantului : redarea într'un cadru simplist, bogăţia măiastră a tonalităţilor.

De acelaş caracter de dibăcie coloristică sunt însufleţite toate lucrările pictorului G. Petraşcu. Printre altele îmi vin în minte, din mulţimea celor văzute : *întoarcerea dela câmp, Lina cărturăreasa, interior de atelier* — puternică analiză de mediu, — *biserică veche (Bucureşti), case roşii, clopotniţă veche, case din Turtucaia, casă din Târgovişte, sau vedere la Toledo, curte veneţiană* (1), *curte arabă* ş. a. m. d.

Cine vroieşte să înţeleagă factura deosebită a pictorului Petraşcu, nu are nevoe să aleagă o pânză mare cu multe elemente. Este deajuns să analizeze bunăoară *case în Mangalia* (50) unde pulsaţia necesară unei opere de artă şi stilistica cu atenţiune tratată este realizată prin prisma multicoloră a tonalităţilor.

Selecţiunea specificului duce în mod inevitabil — în speţă — nu la creiarea unei şcoale, unei doctrine aparte, ci la menţinerea unui echilibru de superioară interpretare între elementele studiate şi nuanţarea lor prin linie şi culoare.

Acest lucru a înţeles pictorul Petraşcu mai bine ca oricare altul, exprimând realităţi nealterate, realităţi totuşi adorate în elementele ei principale prin anularea aparentului în faţa justului.

Deaceea natura apare redată aşa cum este ea !

Dar mai mult — natura — este prinsă în momentele mişcării, nu în cele de odihnă. Mişcarea continuă şi tumultoasă a unei ape, razele parcă mişcătoare ale soarelui ce luminează o casă, toate redau dinamica naturală, dau viaţa necesară şi colţului îndepărtat al naturei veşnic schimbătoare în aparenţe.

Pentru expozantul dela „Căminul artelor“ înţelegerea acestor lucruri, a luat de mult drumul realizărilor fericite.

D. G. Petraşcu este incontestabil unul din pictorii cei mai talentaţi ce se manifestă printr'o strălucită feconditate în energia desenului şi o revelatoare putere în nuanţare.

EROINA NECUNOSCUTĂ

de LUCREZZIA KAR.

Intre simbolurile găsite de epoca noastră, cel mai măreţ şi mai patetic este acela al Eroului necunoscut. Este glorificarea — nu a unui general scânteetor de aurării şi decoraţii, a unui conducător cu grad nobil şi înalt, — ci a umilului soldat carne de tun, rezemnat în eroismul lui simplu şi în al cărui suflet timid şi schematic, trăieşte o imensă iubire de ţară.

Noi, femeile n'avem fericirea de a muri în vijelia unei lupte pe care istoricii s'o descrie în capitole lungi şi artiştii s'o imortalizeze în bronz şi marmoră... O îndeletnicire mai obscură ne este sortită nouă şi o moarte mai puţin glorioasă.

Dar viaţa unor femei nu e mai puţin vijelioasă şi lupta lor mai puţin eroică, în taina existenţei casnice şi familiale.

Câte eroisme obscure, câte bătălii date vieţei şi câştigate asupra fatalităţii şi destinului...

Femeia din clasa de mijloc — eroină necunoscută şi nerăsplătită de nimeni, care duce pe umeri, o viaţă întreagă, greutatea unui menaj cu puţine resurse, împovărat de multe ori, de copii mici, de părinţi neputincioşi... Fără slugi care să le ajute, fără alt sprijin moral, de cât dragostea de copii şi de casă, de câte ori femeia simte că şovăe subt greutatea muncei...

Şi când un copil se bolnăveşte... Când vede cum s'a abătut ca o furie neagră, asupra dulcei şi scumpei vieţi, ameninţarea supremă ; când pe o pernă albă ca un linţoliu, delirează fruntea pierdută a copilului ei, cine a măsurat vr'odată grozăvia de durere a mamei ? Cine ştie cu câtă bravură declară ea războiu boalei şi nenorocirei, cum luptă în nopţi fără somn, cu duşmanca ce vrea să-i ia copilul, cum toată fiinţa ei, multiplicată, ridicată de asupra ei însă-şi într'o hotărîre supremă, sfidează nenorocirea ce se dă înapoi, în faţa puterei ei de speranţă ?

A !.. Trupul ăsta mic, arzând de febră, ochii ăştia rătăciţi, buzele astea arse, pieptul ăsta agitat... viaţa asta ameninţată... nu sunt ele bătăliile cele mai crude ale mamei şi victoriile cele mai decisive ?

Eu nu pot vedea o femee bătrână, o bunică sdrobită de existenţă şi a cărei ultimă rază de tinereţe s'a refugiat în ochi, după cum când soarele apune rămân multă vreme iluminate ferestrele cele mai înalte ale unui palat, nu pot vedea o duioasă şi blândă ruină a ceia ce va fi fost tânăr, sglobiu, strălucitor, fără ca să mă cuprindă o adâncă gratitudine, o dulce afecţiune recunoscătoare. Imi pare că mie mi-a dat o parte din darurile şi puterea ei, că şi eu am contribuit cu egoismul şi cruzimea mea inconştienţă ca viaţa să fi săpat, să fi mutilat, să fi ruinat cu atât de aprigă răutate, acest trup, acest suflet... Şi aş vrea să-i înapoiez ceva din ce i-am luat, să-i redau în respect şi bunătate, ceia ce mi-a dat în îngrijiri şi iubire.

Câte eroine necunoscute !... Dacă ne-am coborâ în casele lucrătorilor.... câte exemple de abnegare simplă, de bunătate desăvârşită, de muncă stăruitoare şi continuă ! O viaţă, o viaţă întreagă de muncă fără preget — iată existenţa femeilor din proletariat şi mica burghezie.

In picioare din zorii zilei, casa de curăţat, copii de îmbrăcat, masa familiară de pregătit... Nici o zi de răgaz, nici o cheltuială de prisos, căci altfel umilul buget se dezechilibrează primejdios.

Ei bine, în această umilinţă, eu găsesc o nespusă grandoare. Această luptă continuă, cu mii de forţe îndărătnice şi obscure, cu ostilitatea lucrurilor cum a zis Jules Renard, cu ameninţările din afară, cu greutăţile dinăuntru, mi se pare de un eroism vrednic de cea mai nobilă răsplată.

Umila luptătoare, albina vrednică ce duce cu bravură lupta fără preget a vieţei, e tot atât de mare ca un soldat la bătălie.

Niciodată un sculptor nu va tăia în marmoră, umila şi resemnata ei figură, generaţiile nu vor pune coroane şi buchete, la mormântul ei modest, fără mausoleu de piatră, săpat creştineşte în pământ şi cu cruce de lemn la cap.

Doar în sufletele câtorva, a micii sale familii, va trăi amintirea ei duioasă. Dar această amintire este statuia cea mai sublimă, în umilinţa şi trăinicia ei !

gazetăria

aşa şi-aşa...

CE SĂ CETIM? se numeşte articolul de îndrumări publicat de pr. I. Agârbiceanu în „Cultura poporului“ (324). Pentru mulţimea căreia i se adresează — articolul bine venit.

In acelaş număr: Către sate de subsemnatul.

SALUTĂM revenirea la literatură a d-lui Soare I. Manolescu — dela care aşteptăm însă lucruri mai bine — mai asemănătoare cu versurile de tinereţe.

MOLDOVA DE JOS se numeşte revista Universităţii populare din Galaţi. Ultimul număr ne aduce o bogată materie: literară, culturală şi informativă. Semnează: despre: Mişcarea culturală la Galaţi, d. Al. Nicolescu; versuri: d-nii: C. Z. Buzdugan (Albatrosul din Baudelaire); C. I. Caranfil (Moş Gheorghe); Gr. Vêja: minunatul fragment“, Grădina raiului“ şi pastelul „Primăvara“; d-na Alexandrina Crăciun-Fostini: Sonetul „Musca“, iar d-ra Cornelia Buzdugan: fantasticul „Descântec“

Urmează paginile de proză ale d-lor: I. Gheringer, Gr. Cotlaru, N. N. Lenguceanu, I. Licea, G. Aburel; interesante consideraţii sociale (Ideea rusă şi Europa) de G. Aburel, consideraţii ştiinţifice şi o bogată cronică locală sau generală din care ese în evidenţă cât de frumos e drumul pe care calcă această instituţiune culturală. Noi felicităm pe energicii conducători şi le urăm: spor mai departe. Le atragem atenţiunea însă că oraşul Galaţi are nevoe — pedeoparte — de o revistă pur literară. pedealta, — de o arhivă. Nu s'ar putea împărţi „Moldova de jos“?

PERSISTENŢA „CONVORBIRI-LOR LITERARE“ merită cu atât mai mult rândurile de faţă ,cu cât începând cu anul al 63-lea ele apar reorganizate în bine, într'un număr de pagini îndestulător şi cu materie — mai multă diversă de cât pur literară — aleasă. In câteva numere ne vom ocupa de cele 4 fascicole apărute.

Un articol despre *Dr. Davilla* (2 portrete şi un autograf) — semnat de dr. Z. G. Petrescu în legătură mai mult cu „firea nestemată a marelui dispărut“ aduce No. 1 al „Convorbiri-lor literare“.

LUMEA PRIN CARE AM TRECUT se intitulează amintirile valorosului prozator I. Slavici. In No. 1 se publică partea privitoare la viaţa de şcolar. Fără îndoială că lectura lor devine interesantă şi prin informaţiile pe care ni le aduce şi prin darul povestirii.

D-NA ALEXANDRINA CANTACUZINO publică, în acelaş număr, interesanta comunicare făcută la Institutul Social despre: Convenţiunile internaţionale pentru protecţia muncii femeii şi a copilului. E un raport succint, serios şi complet în legătură cu această chestiune.

CURIER BIBLIOGRAFIC. Incă o dovadă de bogata desfăşurare a scrisului românesc este indicele de mai jos cuprinzând titlurile câtorva dintre ultimele volume apărute:

traduceri din *literaturile clasice:* N. I. Herescu: Lirica lui Horaţiu; St. Bezdechi: Ovidius-Tristia:

padagogice: Pestalozzi: Cum îşi învaţă Gertruda copiii (trad. I. C. Petrescu); I. C. Petrescu: Şcoala şi viaţa;

sociologie: Eugeniu Speranţa: Fenomenul social ca proces spiritual de educaţie;

romane: Cezar Petrescu: Calea Victoriei, La Paradis General; Emil Dorian: Profeţi şi Paiaţe; Mihail Drumeş: Sfântul Părere; Gib. Mihăescu: Braţul Andromedei;

Diverse:

N. Crevedia: Epigrame: Leoneanu: Profiluri şi opere contemporane:

clasici comentaţi: I. Slavici (sub îngrijirea d-lui Sc. Struţeanu); N. Bălcescu (sub îngrijirea d-lui P. P. Panaitescu).

Fireşte că recomandăm cu plăcere cititorilor noştri această bogăţie de producţiuni literare indigene şi contemporane care dacă nu ajung totdeauna desăvârşirea, sunt o suficientă dovadă de plinătatea sufletului românesc.

Intrucât ne priveşte — vom avea plăcerea să revenim asupra unora.

CONTINUÂND să dăm toată atenţiunea muncii dezinteresate şi creştineşti care se desfăşoară la „Fântâna Darurilor“ — revistă de cultură creştină — condusă cu atâta măsură de preotul Toma I. Chiricuţă, vom zăbovi, un moment, asupra numărului 4 ilustrat prin colaborarea atâtor intelectuali ca d-nii: V. Băncilă (care continuă interesantul studiu despre: formaţia religioasă a învăţătorului), Al. Lascarov-Moldovanu, N. N. Răutu, păr. Gh. Comana, I .Gr. Oprişan etc.

Numărul se deschide cu unele „însemnări pe marginea Evangheliei în ziua de Paşti: „Mormântul cel gol” — a păr. Chiricuţă — care se remarcă, uneori şi ca priceput mânuitor al condeiului — ca un adevărat *scriitor* religios; ca versuri aduce psalmii inepuizabilului Const. Goran: Lângă cruce şi Călătorii sub soare.

Socotim reliefarea acestei munci ca o obligaţie morală şi nu putem de cât regreta că — pentru prezentarea ei — nu avem posibilitate să rezervăm mai mult spaţiu.

TOT DIN SUMARUL „Convorbiri-lor literare“ (Ian. 1930):

Studii:

Uţă Mihail: Filosofia lui Emile Meyersohn;

Dr. I. E. Păunel: Viaţa şi opera lui H. C. Andersen;

Ing. N. P. Panaitescu: Cu cine mergem? Cu Germania sau cu Italia?

Popescu Mihail: Ocupaţia Principatelor române de Ruşi şi Austriaci între 1853—1857;

Eduard S. Konya: Ce-am văzut în Olanda; în general studii foarte interesante dar accesibile mai mult specialiştilor.

LITERATURA şi puţină şi mediocră. Excepţie: poema d-lui A. Mândru: Fata Morgana — în special ca limbă şi descriere — şi poate Taina vieţii a d-lui Eug. Ciuchi, nesigură ca formă.

La cronică ni se vorbeşte despre nefericitul cântăreţ, profesorul Mircea Dăscălescu-Mugur, mort la Câmpina în 1924. Aşteptăm publicarea operei acestuia de o gingăşie femenină spre a ne putea opri mai mult la inspiraţia fostului colaborator, al „Convorbiri-lor“.

VALOAREA EDUCATIVĂ A ARTEI este o problemă care a preocupat totdeauna omenirea, fără ca, totuşi, să înceteze de a fi de o arzătoare actualitate.

De astă dată o discută, cu incontestabilă pricepere şi cu caracteristică putere de analiză, d. G. G. Antonescu în No. 3 al „Revistei generale a învăţământului“. Iată cele 3 puncte în care se sintetizează importanţa educativă a artei:

1. Ea pune în valoare o latură preţioasă a vieţii noastre sufleteşti, aceea care se caracterizează... prin conexiunea intimă dintre sentiment şi intuiţie;

2. Arta stimulează creaţia nu numai în momentul producerii operii,... ci şi când o contemplăm datorită acelui fenomen de insimţire, de proectare a sentimentului asupra operei de artă;

3. Prin artă putem provoca în elevul nostru... dorinţa de a se creia pe sine, în armonie cu valorile morale, prin acea elevaţie morală pe care o provoacă opera de artă

AMANUNTE bibliografice despre Spiru Haret, ne dă, în acelaş număr d. M. Nicolescu.

ERNEST MEUMANN, viaţa şi activitatea pedagogică a acestuia formează materia unui interesant studiu pe care îl semnează d. Dionisiu Maior.

DEOSEBIT DE UTILA ni se pare „Revista pentru moralizarea deţinuţilor“, ajunsă, în anul al III-lea, sub priceputa conducere a d-lui Simion E. Niculescu. E o publicaţiune de al cărei rost precis ne dăm seama şi în sensul sprijinirii căreia nu putem de cât îndemna de toţi iubitorii de oameni.

Ultimul număr e scris cu pricepere şi cu dragoste de aproape de d-nii: Julian Teodorescu, păr. dr. Marin Ionescu, Gh. B. Ştefănescu, arh. Iuliu Scriban, Radu Mislea, Alex. V. Grosu, păr. I. Diaconescu Pavel Alex. Macedonsky etc., aduce versuri de: D. Nanu, Vasile Militaru şi N. Tinc şi traduceri din: Fr. Copée şi Turghenieff.

Numărul, tipărit cu îngrijire, se încheie cu numeroase însemnări folositoare şi cu notiţe despre „activitatea culturală în penitenciare“.

Hotărît lucru: merită felicitări şi ideea acestei publicaţiuni şi conducătorul şi susţinătorii ei sufleteşti.

P. I. P.

*

A apărut: în editura „Cartea românească“ Bucureşti, monografia:

„Un sol al biruinţei: POETUL ST. O. IOSIF“, de d. Paul I. Papadopol.

literara

o seama de cuvinte

Voltaire era într'un turneu cu trupa care juca piesa sa „Roma dezrobită".

Într'unul din oraşe asista la spectacol şi preşedintele de Montesquieu, care adormise înainte de a se termina piesa.

Voltaire, revoltat, se scală de la locul ce-l ocupa şi deşteptându-l strigă să audă toţi spectatorii :

— Preşedintele Montesquieu se crede în audienţă !

♣

Agripina, mama lui Nerone, consulta oracolele de soarta fiului său pe care dorea să-l vadă cât mai repede pe tron cu preţul oricărui sacrificiu. Oracolele îi preziseră :

— Nerone va domni dar va omorî pe mama sa !

— Poate să mă omoare, dar numai să domnească cât mai repede !

♣

Voltaire fu întrebat de un prieten ce crede despre vârsta oamenilor !

— Nu ştiu, spuse Voltaire, dar privesc lumea ca femea cochetă care-şi ascunde vârsta ! !

♣

Sculptorul Bouchardon, un admirator înfocat al lui Omer, spuse după ce citi „Eliada" :

— Natura a crescut enorm în ochii mei, iar oamenii, mi se par aşa de mari, că nu-i mai recunosc ! !

♣

Domnişoara Laguerre, dela Opera Mare, găsea că vocea sa se pozează mai bine consumând vin mult înaintea spectacolului. Chiar spectatorii, puteau observa uneori, acest lucru, în serile când ea cânta.

Într'o seară, când cânta „Ifigenia în Turida" ,un spectator spuse vecinului său de bancă : Am putea zice mai de grabă : „Ifigenia în Bourgogne" !

♣

Renan n'avea prea multă consideraţie pentru arta dramatică. Un vienez nonagenar, care a trăit mult timp la Paris, povesteşte întâlnirea sa la un spectacol cu autorul „Vieţii lui Isus. Cunoscând cât de vastă era erudiţia sa, străinul îşi exprimă surpriza, că celebrul scriitor îşi mai găseşte timp de a frecventa teatrul.

— Închipuiţi-vă, răspunse Renan, că aveţi un sac atât de plin cu nuci, că una singură nu ar mai putea să încapă, şi totuşi se mai poate introduce în sac orez.

♣

O americană cumpără de curând un desen de Picano şi nu mai înceta cu elogiile. Exclamările admirative încetând, frumoasa cumpărătoare întrebă :

— Ce reprezintă asta, maestre ?

— Exact trei mii de franci, doamnă !

bazar

DETECTIVUL REGINEI

Unul din cele mai importante personagii dela palatul regal din Buckingham este un om cu o înfăţişare insignifiantă, îmbrăcat întotdeauna într'un costum de haine de aceiaş tăietură, taciturn şi rezervat. Acesta este detectivul personal al reginei Angliei şi a fost şi detectivul fostei Regine Victoria.

Însărcinarea lui este aceea de a supraveghia în timpul nopţii, din afară, apartamentele reginei Mary.

Intre orele 5—10 p. m. el face de straje în sus şi în jos pe poteca ce duce dela zidul grădinii palatului, sub fereastra dormitorului reginei, până la colţul faţadei în stil georgian ce domină peluzele de iarbă. Dela 10 seara până la 1 dimineaţa, când este schimbat, el are datoria să supravegheze mica terasă ce se află sub dormitorul şi sub camera de bae a regelui.

Detectivul este de serviciu în fiecare noapte, fie că regina se află sau nu la Londra.

Când suverana e la palat el are sub ordinele lui o echipă de poliţişti.

Nu rareori se întâmplă atunci ca regina să iasă, către orele 10, pe terasă, şi să dea ochi cu el, să-l întrebe câteva cuvinte sau chiar să rămâie mult timp în conversaţie cu acest credincios slujitor.

TELEVIZIUNE TEATRALĂ

Technica modernă face necontenit progrese. Iată încă una din cuceririle ştiinţei. Cinci sute de spectatori au văzut şi auzit în sala teatr lui Schenectady din New-York reprezetaţia unui vodevil dată într'un laborator electric de la o mie de mile distanţă. Aceasta a fost prima demonstraţie de televiziune făcută cu ajutorul unui ecran suficient de mare spre a se putea urmări jocul artiştilor din toate colţurile sălii de spectacol. Viziunea a fost mult mai clară ca aceia a primelor scene filmate. Spre a face spectacolul mai variat a apărut pe scenă un actor negru în carne şi oase, şi un altul, tot negru, pe ecran. Ambii au interpretat un sketch, mişcările, gesturile şi vorbele sincronizându-le cu ajutorul unui haut-parleur şi a mai multor microfoane.

Experienţa aceasta teatrală a fost posibilă graţie desvoltării luminii de înaltă intensitate într'o celulă Karolus plină cu nitro-benzol care absoarbe sau transmite lumina ca transmiţătorul de televiziune.

MAETERLINCK CUMPĂRĂ UN CAZINO

Celebrul scriitor Maurice Maeterlinck, autorul „Păsării Albastre", a cumpărat casinoul neterminat Castellamare de la Mont Baron, o mahala a Nisei, scos în vânzare la licitaţie publică, întrucât fostul proprietar, contele de Mileant dăduse faliment.

Se afirmă că Maeterlinck va termina construcţia, şi cazinoul se va deschide în sezonul viitor.

caricatura zilei

EXERCIŢII....

Chiriaşul dela primul etaj : Cred că exerciţiile mele de vioară nu vă aduc nici o supărare.

Cel dela parter : Ah, nu, nu ! Incă tocmai mă pregăteam şi eu să încep o serie de exerciţii... de tragere la semn cu revolverul ! *(London Opinion)*

UN OASPE SIBARITIC

Gazda : Aveţi o poftă de mâncare straşnică !

Musafirul : Ah, dragă doamnă, aceasta e nimic ! Ar trebui să mă vedeţi în casele unde se mănâncă bine !

(A. B. C.—Madrid)

GHINION !

— Mă voiu întoarce la mama mea pentru totdeauna !... Dă-mi o sută de lire pentru drum.

— Biletul costă numai cincizeci.

— Da, însă dus şi întors.....?

(Critica-Havana)

PAGINI UITATE

Ţ A L...

de I. L. CARAGIALE

Ţal... Ce este ţal.

Este un substantiv român împământenit; înainte de împământenire, era verb german: însemna a plăti, — se scria zahlen şi se citea ţal'n.

Foarte des se întrebuinţează acest verb în lumea noastră unde, cumpărându-se toate ,trebuiesc fireşte toate plătite.

Când s'au înfiinţat şi la noi în ţară berăriile, în secolul trecut, fiindcă la început toţi berarii şi chelnerii erau nemţi, s'a introdus şi acest verb ţal'n dar numai în formă de infinitiv imperativ, cu însemnarea: să plătesc! să plătim!

In multe limbi europene, între care şi franceza şi germana, infinitivul se întrebuinţează ca imperativ impersonal, şi la positiv şi la negativ; dar, în limba noastră, forma infinitivului, şi numai prescurtată, se 'ntrebuinţa mai înainte ca imperativ numai la persoana a doua singulară, şi numai cu negaţiune. Exemple:

„Taci, domnule! Nu ţipa cucoană!"

„Plăteşte, nene! Nu plăti, ţaţo!"

Ce se 'ntâmplă însă?

Dela o vreme, graţie desvoltării necontenit a agriculturii, industriei şi comerţului României (pentru care totuş, trebue să mărturisim, rămâne încă destul de făcut), luând căile noastre de comunicaţiune un aşa de 'mbucurător avânt, Onor. Direcţiune generală a C. F. R. a avut ocaziunea să constate sărăcia limbii române, şi a trebuit să recunoască necesitatea introducerii, prin regulament a infinitivului ca imperativ impersonal, fără ca şi cu negaţiune; — şi asta (onoare ei!) pentru toţi călătorii fără excepţie de clasă sau de distanţă de parcurs, la toate trenurile, fie accelerate, fie de persoane, mixte sau de marfă.

Astfel, în toate vagoanele noastre de călători citim: pe uşi: „A nu se deschide până trenul opreşte"; pe ferestre: „A nu se pleca în afară"; pe semnalul de alarmă: „A nu se trage decât în caz de mare pericol";

In altă parte: „A nu se întrebuinţa în timpul opririi în staţiuni";

în clasa III: „A nu se scuipa pe covoare"!

Iar în vagoanele de marfă, afară bine înţeles de cele cu încărcătură inflamabilă neasigurată:

„A nu se fumă".

Critica istorică modernă ne învaţă că mersul înainte sau înapoi al omenirii este stăpânit de legi fatale; progresul odată urnit,(ori într'un sens, ori într'altul, nu poate fi oprit de nimeni, de nimic. Aşa, inovaţia Onor. Direcţiuni Generale C. f. r. a prins: încet-încet pretutindeni la noi se introduce infintivul ca imperativ chiar fără negaţie, pentru orice persoană şi ocaziune.

Astfel, pe o sticluţă de doctorie cu praf uri care s'aşează la fund, citeşti: A se scutura înainte de a se întrebuinţa"; iar pe o cutiuţă cu alifie: „A se spăla întâi bine cu săpun partea, apoi a se unge şi a se lega cu o cârpă curată — după povaţă".

La colţul unei case trase mai înăuntru de linia veche a stradei, citim, sub o ferăstruică brizi-bizi: „A nu se face murdării pe zidul casei mele".

Mergem mai departe, după legea progresului, şi citim: „A nu se lipi afişe şi orice alte necurăţenii".

La Moşi, pe stâlpul unui mare umbrar de berărie: „A se plăti la moment. A nu se vorbi vorbe proaste. A nu se face scandal. A nu se pleca cu paharele şi altele".

In şcolile primare, chemate, afară de instrucţiune, să dea şi o educaţiune civică tinerelor noastre generaţiuni, adică nu numai să le lumineze spiritul, dar totodată să le cultive inima, şi să le formeze caracterul, fiindcă o naţiune are nevoie, ce e drept, de ridicarea nivelului intelectual, dar iarăşi fără caractere nu merge, — în şcolile primare zic, citim pe toţi pereţii: „A nu se sufla nasul cu degetele. A se purta batista curată".

Iar, când trage clopotul de eşire, d. profesor se coboară de pe catedră şi zice elevilor, cari fac sgomot ridicându-se nerăbdători din bănci:

— A se tăcea! A se asculta!... Mâine vine d. revizor: a se şti bine Mircea-cel-Bătrân şi revoluţia dela 48, Unirea Principatelor Unite şi Ştefan-cel-Mare!...

Băeţii pornesc ca nişte mici dorobanţi ce sunt, bătând din talpă soldăţeşte foarte mândri — onoare lor! — pe când d. profesor strigă după ei până es pe poartă:

— A se eşi în ordine! A nu face măgării pe stradă! A nu se 'njura! A se păstra igiena! A nu se mânca mult rahat!

D. profesor, pedagog învăţat, este nu numai infinitiv, este categoric-imperativ.

Atâta destul despre imperativ! Să ne întoarcem la substantiv, de unde am pornit.

Vom citi, la vreme, în Dicţionarul Academiei Române, când va apărea:

Ţal — substantiv comun, de genul masculin pentru amândouă sexurile, — împiegat comercial, sau împiegată comercială; persoană însărcinată într'un local public de consumaţiune cu încasarea plăţilor dela consumatori. Declinare regulată:

Nominativ — Ţalul primeşte plata;

Genetiv — Chiulurile Ţalului;

Dativ — i-a tras două palme Ţalului;

Acuzativ — A chemat Ţalul; sau: l'a 'njurat pe Ţal;

Vocativ — Ţal!

In genere, Ţal are numai singular; la ocaziuni se 'mbulzează însă (ca de ex. sărbători naţionale, vreo înmormântare rară, ori vreo manifestaţiune politică), în localurile mari, aşezate la vad bun, trebuesc şi trei Ţali. Atunci, la pluralul provizoriu, se declină:

Nominativ — Ţalii sunt murdari;

Genetiv — Obrăzniciile Ţalilor;

Dativ — li se trag chiuluri destule şi Ţalilor; iar a doua zi, când nu mai e năvală şi „nu mai face trebuinţă", patronul suprimă pluralul; dă afară (acusativ) doi Ţali şi rămâne numai cu singularul abitual — cu un Ţal — destul!

Dar să lăsăm chestiunile academice, şi să vedem cât înţeles filosofic, chiar din punctul de vedere al vieţei practice poate cuprinde acest cuvânt de o singură silabă — Ţal.

Am un prieten care 'mi zice totdeauna:

— Eu, nene Iancule, n'am avut noroc de părinţi care să 'nţeleagă de ce fel de copil dispunea, pe onoarea mea! Păcat că nu m'au dat să învăţ filosofia! eu eşeam filosof, să nu crezi că spun mofturi! filosof: asta era nacafaua mea, nu negustor!

Şi 'n adevăr, Mitică este un cap filosofic. Totdeauna când ne vedem, trebue să-mi spună un aforism remarcabil. Cel din urmă de exemplu, trebue să-l comunic, având mai ales în vedere împrejurările interesante în care mi l-a spus.

Alaltăeri, întâlnindu-mă, zice:

— Nene Iancule, tocmai pe d-ta te căutam; deseară mănânci la noi — să nu zici nu! Avem un prânz!... şi pe urmă o surpriză... mare!... In sfârşit, imposibil să refuzi! Graziella ţinea foarte mult....

Pe consoarta amicului meu o chiamă din botez Nastasia, dar, de mult, toată lumea 'i zicem Graziella... Este pseudonimul ei — o intelectuală... Multă activitate... A publicat, în diferite reviste dela noi, şi în străinătate, studii sociologice, importantisime, după cum susţin directorii respectivi... Graziella trebue să fie cu un an mai tânără ca mine, dacă nu mai în vârstă; dar tot plăcută, plină de inimă, de avânt, de entuziasm... Nu putem zice că a fost frumoasă Graziella; dar graţioasă... şi... oameni cu dare de mână....

Nici cuvânt, prin urmare, să refuz invitaţiunea prietenului meu.

Ne-am întâlnit seara la „Mercur". — a se lua un aperitiv imperativ! şi apoi ne-am suit în sanie. Mitică, foarte vesel pe drum, mi-a spus acest frumos aforism:

— Nene Iancule, toate mulţumirile în lumea asta trebuesc plătite. Dacă le plăteşti cu anticipaţie, ţi se par mai ieftine, dacă le plăteşti după, ţi se par prea scumpe.

— Bravo Mitică!

— Ei! nu, nene Iancule, să fi dispus eu de părinţi care... dar, în sfârşit.

Am ajuns. Casele lui Mitică luminate a giorno... Sunăm... Graziella ne întâmpină radioasă...

— Gândeam că n'ai să vii, îmi zice.

— Se putea să nu ascult, scumpa mea amică, de ordinele d-tale?

Suntem cu toţi invitaţi vre-o 12 inşi, toţi lumea aleasă din litere, ştiinţe, arte, dintre cari vre-o şease reporteri.

Uşile spre sala de mâncare se deschid. La masă!... Dau braţul Graziellei...

Un prânz împărătesc! Şi tot lucruri uşoare: Mezeluri, salam, ghiudem, limbă, licurini. masline, icre de ştiucă şi negre, supă de clapon cu patele; pană de somn rasol; clapon ciulama; chifteluţe marinate cu tarhon; pârjoală de nisetru; patriceni la grătar; un purcel la frigare; cataif; tortă; brânzeturi, fructe diverse; vin alb, negru, şampanie, etc.

Am mâncat din toate, trebuia: ca mai în vârstă în litere, ştiinţe şi arte, stăteam la dreapta stăpânei casei.

După ce foarte greu m'am ridicat dela masă, pe la zece fără un sfert, am trecut în salon, unde ne aşteptau ţigări, ţigarete, cafele, des bombons et des liqueurs — adică în româneşte bomboane şi

Interview-uri

...CU D-L I. A. BASSARABESCU

D. I. A. Bassarabescu reprezintă în literatura noastră un caz cu totul special. E un izolat. Volumele de proză ale domniei-sale nu reprezintă nici cel puţin cifra degetelor dela o mână. Primele două culegeri de schiţe şi nuvele au fost suficiente, totuşi să-i ofere un fotoliu la Academia Română. Şi pe bună dreptate. Cu dexteritatea unui horticultor olandez, a concentrat în cele nici o mie de pagini cât însumează opera domniei-sale, atâta esenţă de artă, că mica-i fermă literară n'ar putea fi răscumpărată de niciunul din latifundiarii scrisului nostru, oricât de talentat.

Caşi domnul Brătescu-Voineşti, violoncelul inimii acestui artist n'a vibrat de cât în atingere cu un anumit soiu de suflete: modeste, burgheze ca stare civilă, dar cu totul boereşti în fond. Nimeni n'a zugrăvit mai bine ca dânsul clasa aceea medie de mici şi cumsecade familişti, funcţionari de provincie mai ales, cu orizontul lor hotărnicit, cu modestele lor necazuri şi satisfacţii. Gesturile, tabieturile şi aspiraţiile lor i-au prilejuit domnului Bassarabescu o manieră de încondeiere particulară, sub specia unui stil sobru şi a unui umor discret, care înţeapă tot atât de amabil cât ghimpii unui buchet de trandafiri. E atâta umanitate, atât senin şi atâta răcoare în bucăţile acestui autor clasic, că i-am asemui opera cu un ostrov liniştit spre care trimitem să-l viziteze în vremurile acestea de arşiţă a inspiraţiei autentice, pe toţi junii hotărîţi să abordeze epicul.

Dacă am aruncat pe seama împrejurărilor faptul că domnul Basarabescu e dascăl de... geografie, nu ne-am putut explica niciodată ce pricini l-au determinat să facă politică, fie ea chiar conservatoare ori averescană. Sprâncenele acelea orgolioase şi perechea aceea de mustăţi Kaizeriene îi vor fi dat acestui suflet aristocratic, iluzia că poate excela într'o îndeletnicire aspră şi compromisă, cum e politica la noi? După câte ştim, depe urma acestei aventuri, eminentul academician, locuitor şi dascăl potolit la Ploeşti n'a avut decât neplăceri.

PROFESOR ŞI SCRIITOR

Cu adâncă părere de rău trebuie să declar că tocmai situaţia mea de profesor secundar m'a îndepărtat dela o activitate literară mai amplă. Şcoala e un câmp larg de cunoaştere a oamenilor; pe mine însă m'a împiedicat să scriu romanul şi piesa ce le-am început de ani de zile. Nădăjduesc totuşi să găsesc odată timpul prielnic ca să mă achit mai întâiu faţă de mine apoi faţă de public.

Scriu, nu-i vorbă, şi greu. Revăd mult înainte de a da la tipar. Vezi dumneata, într'o lucrare literară, trebue să te îngrijeşti şi de formă care trebue să corespundă pe cât posibil fondului care e baza oricărei opere de artă durabile.

ERI ŞI AZI

Scriitori o duceau rău de tot înnainte. Publicul cititor îi credea nişte lighioane cu plete şi lavarieră care fatal trebuie să sfârşească la ospiciu. Astăzi, majoritatea scriitorilor buni ocupă funcţii înalte şi descinzând în public, vede oricine că sunt şi ei oameni ca toată lumea. Aceasta contribue mult şi la desfacerea cărţii şi am credinţa că pe viitor a fi scriitor poate constitui o carieră. Cu toată criza de azi publicul se ocupă de literatură şi aplaudă călduros crearea de pensii văduvelor marilor dispăruţi. Solicitudinii publicului, însă, trebuie să-i urmeze şi aceea a statului

GEOGRAFIE ŞI... ARTA

...Sunt profesor numai de geografie. Am fost şi de istorie şi de limba franceză. Să vezi cum a fost: prin 1899, cu ocazia modificării legii capacităţii, eu suplineam — din întâmplare — o catedră de geografie la Focşani şi cum întâia capacitate anunţată de minister a fost tocmai obiectul acesta, am ieşit al II-lea—şi iată-mă până în ziua de azi profesând un curs care mi-a devenit cu fiecare an mai drag şi pe care

---

lichioruri... Imi beau cafeau şi zic amfitrionului meu încet:

— Dragă Mitică, am consumat frumos, n'am ce zice; îţi mulţumesc... Eu trebue să mă retrag; mâine, foarte de dimineaţă, am treabă şi sunt şi cam rebegit de vremea asta; trebue să mă culc mai de vreme.. Cum am face rost de o sanie?

— Ei! bravo, răspuns el, nene Iancule! Cum se poate să pleci aşa, făr ţal?

Şi râde...

— Vezi că mâine trebue.. zic eu.

Dar el mă întrerupe:

— Peste poate, nene Iancule! are Graziella să vă citească un studiu nou al ei; nu ţi-am spus că, după masă, e şi o surpriză... mare?... Uite-o, te caută.

M'a găsit Graziella.. La rândul ei, îmi dă braţul, şi trecem, urmaţi de toată lumea, în alt salon, unde trebue să ascultăm lectura studiului celui nou:

„Femeia în istoria şi în poezia poporană a Românilor, în trecut, în prezent şi 'n viitor..."

Acest studiu va constitui subiectul a trei conferinţe ce se vor ţine de către autoare la Ateneul Român.

Ce mai încape vorbă?... S'a isprăvit!...

Ne aşezăm pe fotoliuri... Autoarea la masă, între două candelabre; eu, în faţa ei; lângă mine, cam la spate, Mitică; de jurîmprejur, ceilalţi mai tineri ca mine în litere, ştiinţe şi arte...

Se începe...

„Tabla capitolelor. — Introducţie: Ce a fost femeea în timpii primitivi, în antichitate, în evul mediu, în timpii moderni... Ce are a fi, ce trebue să fie în timpii viitori. Cap. I.: Femeea la Români în istoria şi în literatura poporană, poezie, basme, proverbe, zicători, ghicitori, etc., ca bunică, mamă şi soacră, ca soţie, fiică, nepoată şi noră.. în trecut..."

Şi aşa mai departe 'n prezent şi 'n viitor.

După citirea tablei capitolelor. Mitică s'apleacă la urechea mea şi, râzând înfundat, îmi şopteşte:

— Ţal! nene Iancule..

Eu întorc gâtul să-i răspund ceva; iar autoarea ridicând ochii de pe teancul de file, zice foarte graţios dar destul de imperativ:

— Mă rog a se asculta toţi când se citeşte!...

Şi citeşte...

Simţ, la un moment, capul prietenului Mitică dela spate, căzându-mi pe umăr... mă 'ntorc şi-i zic ridicându-l:

— Ce faci Mitică?

— Mă rog, a nu se conversa nimeni când se citeşte...

...Şi citeşte...

...Voi patruzeci şi nu ştiu câte mii de sfinţi Mucenici!.. Să spun pe larg chinul meu?... de ce?.... Să-mi facă un martir din jertfa lui o glorie?... Nu! asta i-ar întuneca aureola... A mea trebue păstrată pură, luminoasă, strălucitoare!... N'am furat-o!... Totuş chinul mă birue... Casc odată, că s'aude peste masă, de unde, cu un zâmbet grozav:

— Mă rog a nu se căsca!...

...Şi citeşte... Şi Mitică, dela spate e fericit pe umerii bunului său amic, nenea Iancu.

...In sfârşit la două şi zece ante-meridiane, introducţia şi două părţi ale primului capitol s'au citit... Rămân aşa dar a se citi în viitoarele şedinţe, după masă, urmarea din primul, celelalte două capitole şi concluziunea. apoi, Notele...

Toţi s'au ridicat de pe fotoliuri... Aplauze...

S'au risipit straniile celeste visuri ale chinului trecut dincolo de marginile puterii de înregistrare a conştiinţei! Scutur din umărul meu pe Mitică.. Voiu să mă ridic... Nu pot... Sunt amorţit... înţepenit... Amicul meu, reconfortat, mă ajută, făcând să-mi trosnească încheeturile... Sunt în picioare... Sărut mâna crudelei Graziella... Mitică mă duce până la sanie.

— Dragă Mitică mulţumesc din suflet pentru buna ta invitaţiune! Am petrecut minunat — onoare ţie!... zic eu cu un ton pe care filosoful meu îl înţelege până 'n fund...

— De! nene Iancule; eu ţi-am spus: aşa e în lumea asta — a se plăti orice consumaţie!

— Mână, birjar!

E un ger!... Sania se deslipeşte cu greu din loc şi porneşte scârţâind, pe când amicul meu îmi strigă, râzând infinitiv:

— Tal, nene Iancule!... a se revedea!

Mă'ntorc şi-i strig şi eu, categoric:

— A se slăbi, Mitică!

I. L. CARAGIALE

am căutat să-l fac şcolarilor tot aşa de plăcut. Eu, bineînţeles, vream să mă fac profesor de română.

COLEGII

In ce priveşte colegii mei de limba română — neliteraţi — n'am făcut o anchetă. Ştiu însă că în Capitală catedrele acestea sunt ocupate de critici şi de profesori eminenţi. In legătură cu aceasta însă, să-ţi povestesc ceva: fiind student, scriam la „Revista Nouă" a lui Hajdeu şi la celebrele „Convorbiri literare". Ei bine, nici un coleg de-ai mei dela litere nu ştiau că eu scriu. Entuziasmul pentru vreo nuvelă nouă îl găseam printre colegii şi prietenii mei dela medicină şi drept cari, vezi bine, erau mai la curent cu literatura! Poate că şi astăzi tot aşa s'or fi petrecând lucrurile.

MANUALELE ŞCOLARE

Personal, nu am să mă plâng că nu am fost trecut în manuale. D-l Mihail Dragomirescu mi-a făcut această cinste în mai toate cărţile sale. Cred, totuşi că orice autor de lucrări didactice nu trebuie să neglijeze pe scriitorii în viaţă şi chiar atunci când n'o face să procedeze fără patimă în alegerea materialului.

Vreau să relev — şi te rog s'o scrii — că dela o vreme am observat că majoritatea elevilor candidaţi la bacalaureat se servesc de o aşa zisă istorie a literaturii române, alcătuită de un domn Loghin, profesor din Bucovina, care, am constatat, e cu totul străin de noţiunea literară.

EROII MEI

— pe cei mai mulţi i-am cunoscut în realitate. Toţi fac parte din lumea burgheză, totuşi, pentru cine ar vrea să le defineaască psihologia, am căutat să redau dintre ei pe acei al căror suflet e aristocratic.

Viaţa ţărănească n'o cunosc. In *Voicu* am căutat să m'apropii de ea. Am convingerea, cu toată literatura ţărănească ce s'a făcut de 20 de ani încoace, că dela maestrul Creangă nimeni n'a înţeles-o şi n'a redat-o mai bine. S'a exagerat prea mult nota idilică şi cea naţionalistă.

POEZIE

— citesc multă şi-mi place atunci când e subtilă. Imi plac în deosebi pastelurile. Dintre poeţii de azi, îmi place Ion Pillat, mai ales ca pastelist; Nichifor Crainic, Minulescu, Bacovia şi alţii cari, regret mult că nu îmi vin acum în minte. Dintre cei tineri, George Dumitrescu, un graţios pastelist, Sandu Tudor (care mi-a fost şi elev) şi acum de curând Petre Stihan al cărui volum „Penumbre", mi-a produs o adevărată plăcere. Pot spune că acesta din urmă mi-a deschis porţile poeziei mai noui. Bine înţeles că tinerii aceia cari fac poesie cum se zice *trăsnită*, nu pot să mă intereseze. Dintre reviste mă bucur că cele câteva existente pot să lupte cu greutăţile timpului.

PROZA

— de asemenea citesc destul de multă mai ales în limba franceză. Maupassant, Alphonse Daudet şi dintre cei de azi fraţii Tharaud sunt autorii mei favoriţi. Francujii ştiu să selecţioneze conflicte sufleteşti importante intrigând pe cititor asupra mersului ascendent al acestor conflicte. Literatura apuseană a ajuns la perfecţia: cu mijloace simple să poată da mult. Romancierii noştri construesc în aşa fel că lectura în totdeauna lâncezeşte, nu te mai interesează dela o vreme. Aş dori ca cititorul român nerăbdător să-şi poată găsi romanul care să-l cucerească, să-l facă să uite necazurile zilelor de azi. Bineînţeles nu vreau să spun că prefer romanul de senzaţie.

Avem multe romane bune azi, totuşi un scriitor aşa cum îl văd eu n'ar trebui şi nici nu poate să dea mai mult decât unu sau cel mult două romane cu adevărat bune.

Material avem din abondenţă. Societatea românească azi, haotică, în prefacere, ar putea fi prinsă cu greu într'un cadru literar. Romancieri ca Cezar Petrescu şi Ionel Teodoreanu în privinţa aceasta, sunt în stima mea deosebită. Liviu Rebreanu e un prozator european. Duiliu Zamfirescu a fost, de asemenea, un mare romancier. Tănase Scatiu e o creaţie superioară.

SCRIITORI DISPĂRUŢI

Pe lângă olimpicul Maiorescu, am cunoscut foarte bine pe Gârleanu cu care am fondat societatea scriitorilor români. Am purtat cu el o corespondenţă foarte interesantă pe care voiu căuta s-o public cândva. Era de o delicateţă dusă până la suavitate. Era menit spre destinul lui prin însăşi firea lui de poet. Avea conştiinţa datoriei faţă de familia lui şi grija ei îl prăpădea. Din scrisorile lui se vor vedea şi alte laturi ale acestui suflet ales.

Despre Vlahuţă am o amintire plăcută. Eram la Constanţa şi mă pomenesc c'un mandat de 150 lei (era o sumă pe atunci!) fără să ştiu de unde-mi vin. Tocmai la înapoierea în Bucureşti, întâlnindu-l, mi-a spus că el mi i-a trimis: alesese, fără să mă întrebe câteva din bucăţile mele şi le publicase într'o bibliotecă de popularizare. Vlahuţă avea astfel de atenţiuni delicate faţă de tinerii scriitori.

Ziaristică n'am făcut. La *Epoca* de pe vremuri publicam câte ceva dar rar şi mai ales răspundeam în chestiuni personale: eram inspector în învăţământul secundar pe atunci. Am cunuosct însă la acest ziar pe Al. Antemireanu, un ziarist care făcea şi literatură frumoasă şi articole impresioniste, epigrame gustate ş. a. Era un om reflexiv, delicat. A murit tânăr. Era fecior de preot.

POLITICIAN!

Da am făcut şi politică. De un an însă am părăsit-o. După moartea lui Alecsandru Marghiloman, politica românească a luat aspecte noui cu care nu mă pot împăca uşor. Dar, vorba francezului, *qui a bu boira* — şi nu e deci exclus să reintru în politică.

Impins de împrejurări locale să fac politică, m'am dus la Titu Maiorescu să-l întreb. Acesta mi-a spus că din orice partid aş face parte, pentru el rămân acelaş scriitor preţuit. Am intrat, se 'nţelege, alături de Nicolae Filipescu, făcând apoi cunoştinţă cu Marghiloman şi Arion.

Contactul cu aceşti trei oameni superiori era pentru mine o adevărată înălţare sufletească. Tustrei erau de o distincţiune şi de o cultură rare. Biblioteci bogate şi opere de artă îţi desfătau ochiul când îi vizitai, iar în convorbiri şi în discursurile lor citau din scriitorii români chiar dintre cei mai tineri şi făceau observaţii asupra literaturii. Se cunoştea că crescuseră la şcoala lui Maiorescu.

EDITURILE

Mai la toate am tipărit câte o carte. Şi la „Cartea Românească" şi la „Cultura Naţională" şi la Steinberg şi la occidentalul G. Ciornei. De toţi am fost mulţumit. Am scos o carte şi la Socec, dar...

S. S. R. — LA PUTERE

E regretabil în adevăr că la S. S. R. au loc disensiuni de felul celor petrecute de curând. Părerea mea e ca preşedinte să fie ales în totdeauna dintre scriitori al căror partid e la cârmă. Societatea ar avea posibilitatea să fie mai mult sprijinită, — n'ar fi cum se spune, niciodată în opoziţie.

. . . . . .

Il cunoscusem acum doi ani în Cercul Sburătorului. Citea cu un farmec egalat numai de Brăescu, una din bucăţile domniei-sale.

Convorbirea de mai sus am avut-o în restaurantul Gării de Nord, unde 'şi face popasul dintre orele de curs, împărţite la Liceul din Ploeşti şi o şcoală comercială din Capitală.

Imi pare rău că lipsa de spaţiu m'a oprit să scriu toate vorbele bune ce mi-a spus despre un literat de marcă tot aşa de singuratic, Virgil Cioflec, mare erudit şi unul din puţinii prieteni şi comentatori ai pictorului Luchian.

Trenul de Carpaţi s'a pus în mişcare. Domnul Basarabescu a apărut la geam luându-şi rămas bun. Eu mi-am scos pălăria şi i-am fluturat filele pe care-i stenografiasem declaraţiile de mai sus.

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 25
15 Iunie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

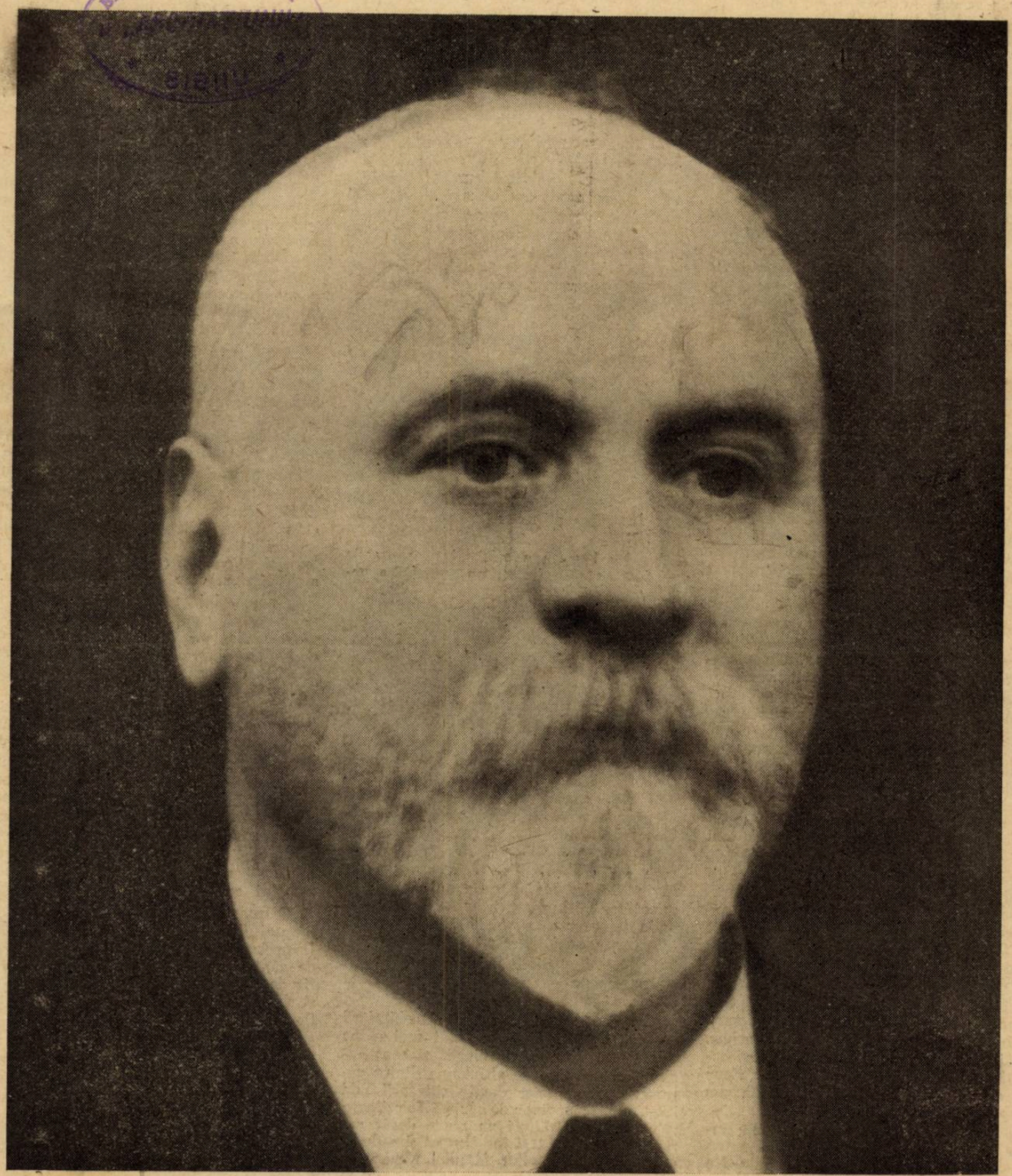

C. SANDU-ALDEA

Ctitorii

CONSTANTIN SANDU-ALDEA
(1874—1927)

de TRAIAN IONESCU

Numai un iubitor al cărţii şi un adânc înţelegător al ei poate aprecia valorosul îndemn moral, cultural şi naţional ce se aduce publicului şi mai ales tineretului cetitor prin pioasa deshumare din sghiaburile uitării a ctitorilor cari au pregătit drumul pe care noua generaţie merge cu paşi siguri spre desăvârşire.

Mâna evlavioasă şterge colbul cărţilor şi manuscriselor uitate şi cu emoţie ridică vălul acoperitor al vieţii celui dispărut şi — nu de puţine ori — câte o lacrimă inedită se strecoară discretă prin desişul genelor.

Bio-bibliografia noastră este destul de săracă în materialul necesar reconstituirii unei vieţi şi unei opere; de multe ori trebue să ghiceşti unele date şi să reînvii trecutul ajutat mai mult de intuiţie şi de bunul simţ; acolo unde lipseşte documentul sau cunoaşterea întâmplătoare a dispărutului, iubirea trebuie să umple golul cu prisosinţă. De multe ori însă caracteristica operii îţi redă esenţialul omului, care se răsfrânge clar ca umbra unei sălcii în apa liniştită a lacului.

Nici o operă literară nu oglindeşte atât de limpede personalitatea autorului ca scrierile lui Sandu-Aldea. Sufletul adânc poetic şi perfect înţelegător — mai mult printr'o intuiţie extrem de desvoltată de cât prin cunoştinţele ştiinţifice căpătate în ani întregi de studii — a misterelor vieţii ce se frământă sbucnind din „pământul negru şi rodnic", iubirea neţărmurită de ţăranii muncitori, chinuiţi şi speculaţi de logofeţii venetici, adevărate lipitori ai moşiilor arendate, dârzenia, învingerea prin muncă şi totuşi înfrăţirea cu natura pe care o cântă cum puţini au isbutit — se înalţă ca o aromă de flori câmpeneşti dintre scoarţele cărţilor sale.

Copilul vioiu cu ochii de coloarea cerului şi-a legănat întâiele gânduri acolo, în câmpia de lângă schela cea mare a Brăilei unde ajunge — ca un parfum de magheran într'o noapte liniştită de vară— mireasma sălbatecă a nesfârşitului Bărăgan, nestăvilita câmpie, calmă şi misterioasă pe care dacă ai înţeles-o n'o mai poţi părăsi.

Şi-a plecat urechea la poveştile de nimeni înţelese ale pământului în care „viaţa se frământă în spicele fragede", şi îndrăgostit peste măsură de aceste mistere ale ţarinii, le-a studiat atât cât au putut fi studiate.

„Om al pământului, simplu şi natural era el însuş în persoana lui fizică, întruchiparea stepei româneşti. Mare şi domol, de o linişte care mergea în adâncime, cinstit şi bun ca rodul brazdei; totuşi capabil sufleteşte de încordări năprasnice; aşa cum sunt toţi oamenii de baltă din câmpia Brăilei.

Te regăsiai în el. Iţi regăsiai toată tradiţia ta de rasă; toată plămada ta sufletească. Aşa cum se plămădeşte acolo. Nu există în toată ţara românească aspect al naturii mai impresionant şi mai adânc ca acela al Bărăganului: cât poate să alerge ochiul şi dincolo, nesfârşirea; care te cuprinde din toate părţile, te învăluie cald, te distramă. Tu şi Bărăganul eşti una; linia tivită a lucrurilor se pierde; comunici cu existenţa, una singură, trăeşti realitatea în resorturile ei ascunse minţii şi neînţelese decât trăirii.

...Una cu pământul a fost Sandu-Aldea al nostru". [1])

Bursier al statului, bursă câştigată prin necontestate merite: a studiat în Franţa aproape trei ani, apoi la Berlin, unde şi-a luat doctoratul în ştiinţele agricole, tânjeşte după stepa lui, sbătându-se între tentaţiunea de a scrie şi datoria de a se pregăti pentru examene.

„Mă deştept cu râvna de a scrie o nuvelă şi după câteva ceasuri de muncă încordată mă pomenesc gândind: „uite cu ce fleacuri îmi pierd vremea". Atunci rup tot ce am scris şi încep a mă ocupa de ştiinţa mea. Dar a doua zi, a treia zi, se ridică în sufletul meu o adâncă părere de rău pentru manuscrisul rupt şi atunci las cartea de ştiinţă ca pe ceva arid. Din cauza acestui neîncetat sbucium nu mă pot înhăma la o lucrarea mai serioasă. Numai eu ştiu ce luptă crâncenă am dus până mi-am luat teza de doctorat". [2])

Visul cel mare a oricărui prozator de aşi încerca puterile cu un roman l-a urmărit ani întregi:

„Eu sunt poate umilul şi răbdătorul pescuitor de perle care se cufundă în adâncurile mării şi iese deasupra apei cu mâinele goale, cu faţa învineţită.

Dar dece să nu nălăjduiesc că, odată şi odată, voi pescui şi eu o perlă cât de mică spre a o dărui neamului meu.?" [2]).

Nădejdea nu i-a fost zadarnică. *„Două neamuri"*, romanul său, deşi nu s'a putut ridica până la nivelul volumului *„Pe drumul Bărăganului"* i-a răsplătit totuşi îndeajuns munca, prin dragostea cu care a fost primit.

Moartea l-a surprins — când primăvara mijia aburind pe ogoare — gospodărind în fruntea „Scoalei centrale de agricultură" dela Herăstrău — Bucureşti— unde depusese o activitate ştiinţifică egală în valoare celei literare.

Ţarinele au primit cu blândeţe— întru eterna linişte — pe cel mai iubit bard al lor.

A murit sărac, aşa cum moare de obicei ori ce scriitor român şi cu atât mai sărac cu cât era şi profesor cinstit şi conştiincios. Aceasta este de altfel una dintre caracteristicile acestor două categorii de intelectuali: o viaţă de muncă folositoare celor laolaltă trăitori nu poate decât rareori asigura un trai îmbelşugat şi —după moarte — mulţumitor familiei rămase.

D-nul Mihail Sadoveanu — la Cameră — şi D-nul I. Bassarabescu — la Senat — au obţinut diurna pe o zi a corpurilor legiuitoare pentru familia lui Sandu-Aldea. Mai mult, d. Bassarabescu a insistat pentru o pensiune de stat acordată permanent. Aceasta ar fi singurul mijloc prin care familiile scriitorilor s'ar putea menţine după moartea conducătorului lor; şi ar fi şi un binemeritat omagiu efectiv, adus memoriei celor dispăruţi.

In bogata operă literară rămasă dela Sandu-Aldea — se răsfaţă un colţ al ţării româneşti în toată măreţia lui. Câmpia fără de hotare, cu marginile legate de cerul alburiu, este cântată într'un stil neîntrecut cu o măestrie coloristică demnă de penelurile celor mai mari pictori ai noştri.

Şi în acestă câmpie, cu poala muiată în apele clocotitoare ale Dunării — ţăranii harnici şi asupriţi, legaţi de pământ, visând vremuri mai bune — trăesc într'o armonie desăvârşită cu natura. Iubirile puternice, aproape primitive încolţesc odată cu primăvara — se desfăşoară într'un cadru veşnic nou, veşnic în mişcare, dărâmând totul în calea lor — mergând până la crimă. *(Pe drumul Bărăganului, Pe Mărgineanca).*

Lumea veneticilor arendaşi, pe care nu-i leagă nimic de pământ decât lăcomia câştigului, ciocnirea între interesele lor meschine şi dârzenia ţăranilor asupriţi până la umilinţă, calvarul vieţii de ţară, monotonă şi plictisitoare, toate sunt prinse cu multă îndemânare şi adâncă înţelegere.

In nemărginirea stepei, cel mai bun tovarăş calul, este atât de iubit, încât la moartea lui stăpânul plânge ca la căpătâiul unui prieten sincer *(Ghiocel)* sau îl răzbună dacă a fost omorît *(Şargul, Murgul, Sima Baltag,* etc.).

Nimeni n'a ştiut să închiege mai bine decât Sandu-Aldea simfonia luptei dintre om şi pământ şi a muncei istovitoare dar rodnice; pe lângă acest merit romanul *„Două neamuri"*, cu tot tezismul — prezintă capitole de o reală valoare literară, *(Inrăjbiţii* şi *Singură* sunt capitole de o gingăşie şi de o poezie remarcabilă).

Rar scriitor care să picteze cu atâta măestrie — uneori desăvârşit — natura şi oamenii cu tot complexul lor sufletesc.

„Ostroavele răsăreau negre, tainice în limpezişul de ape dar din când în când frunzele sălciilor, răsucite de câte o gură de vânt, sclipeau ca şi cum un nesfârşit fir de argint s'ar fi desfăşurat printre ele şi s'ar fi împletit apoi într'o peteală fantastică ce pieria cât ai clipi din ochi. Şi opele cântau un cântec abia înţeles, care curgea din undă în undă, tremurând în

---

[1]) La moartea lui Sandu-Aldea. — Nae Ionescu.

[2]). Scrisori.

răsfrângeri de lună.... În depărtare Dunărea se învăluia într'un nor străveziu de scamă subțire, iar pe lângă luntre șoapte ușoare se topiau în armonia desăvârșitei liniști ce cuprinsese toată firea". *(Pe drumul Bărăganului).*

Ce-ar fi putut fi iubirea pentru Sandu-Aldea decât o floare ?

...„floarea e poate cel mai frumos simbol al iubirii, un leagăn de petale fragede și mătăsoase, înlăuntrul cărora se armonizează, se topesc două sexe pentru zămislirea unui rod". *(Louisette).*

Chiar stările psihologice le explică și le compară cu fluturi, cu ape răzvrătite, făcând o armonioasă legătură între suflet și natură :

„Am glumit, zise ea zâmbind, și privirea ei rătăci câteva clipe fără să găsească o țintă. Ai fi zis că e un fluture care are nevoie să cadă pe o floare.

Și în adevăr privirea ei se opri pe un trandafir înfocat din apropiere". *(Pe Mărgineanca).*

Pământul bun nu ne crește numai hrana ; suntem atât de mult înfrățiți cu dânsul că ne cunoaște gândurile cele mai ascunse pe cari ni le-ar putea oglindi în flori minunate :

...„Voia parcă să-și aducă aminte de ceva și nu putea. Îi fulgerase prin minte un gând care se cufundase acum în negura inconștientului. Ea nădăjduia însă că și-l va aminti dacă se va uita mereu în pământ. I se părea că acest gând va răsări din țărâna rodnică și se va deschide în fața ei ca o floare din poveşti". *(Pe Mărgineanca).*

Sau :

„Ați văzut vreodată cum vine zăporul ? Se umflă apa pe sub ghiață, o ridică în sus, o sparge, năvălește pe maluri și înnecă ce-i iese în cale. Și sufletul ei (Cucoanei Frusinicăi) curat, oropsit și-a rupt zăporul îngrozitor al desnădejdei, iar lacrimile-i fierbinți picurau acum pe viorele, pe țărâna ogorului unde picaseră atâtea și atâtea șiroaie de sudori și de lacrimi țărănești la strânsul aurului stors din el..." *(Fără noroc).*

Un poet puternic, un analist îndemânatec și mai presus de toate un stilist neîntrecut, cu o „rară putere de a prinde fără sforțare armonia dintre o situațiune, o stare sufletească și natură"... (3).

„Acest poet al pământului, acest primitiv a fost și trebuia să fie și un poet al forței, în forța ei cea mai primitivă.

Omul pe care l'a înțeles mai bine și l-a redat cu putere e omul primitiv, omul abia eșit din natură mânat de instincte telurice, refractar civilizației, normei, regulei". (4).

Nimeni până la Sandu-Aldea nu a reușit să redea un caracter primitiv de talia lui Mitrea Cazacu ; ivit în Bărăgan — crescut în sălbăticie și în slugărnicie — dornic de libertate, trecând cutezător peste legile omenești îmbătat de cer și de orizonturile largi, de care nu se poate despărți decât prin moarte, atunci când este arestat. *(Pe drumul Bărăganuli).* Un suflet sincer plin de avânt și cu putere de vrajă

„Firea lui (a lui Mitrea Cazacu) pervertită, dornică de vagabondaj, rămâne totuși în aureola unei puternice sinteze obiective de primitivism simpatic". (5).

La aceiași caracterizare puternică se ridică și în *„Datoria"*, unde dezertorul nestăpânit de lanțurile închisorii și regulele rigide ale milităriei, fuge cu o sălbăticie de animal și moare pentru libertate :

„Am fugit, mă, leat și șase luni de zile am trăit ca o fiară sălbatecă : prin porumburi, prin pădure, prin bordee părăsite, prin șire de paie vechi, pe câmp, pe unde da Dumnezeu....

...Mă dar eu sunt fiară, mă, fiară nu altceva : te mănânc !" *(Datoria).*

Autentic semănătorist — a cutezat totuși să atace și subiecte luate dintr'o altă lume pe care o cunoștea mai puțin ; de aceea în această direcție a reușit numai parțial. *(Frați de cruce).*

Dacă unele nuvele ale lui prezintă mici defecte (lipsă de unitate, de compoziție, de suficientă motivare a desfășurărilor psihologice, etc.) altele se remarcă prin: *„caracterizarea cumpănită și consecventă a personagiilor, armonizarea naturală dintre starile lor sufletești și natura exterioară, puterea de sugestiune, amploarea și vigoarea unică a stilului".* (6).

Un scriitor viguros și un poet de rasă, reprezentant al Bărăganului și al țarinii românești, de un temperament asemănător lui Calistrat Hogaș, sălbatecul poet al munților ; acesta a fost Sandu-Aldea.

TRAIAN IONESCU

---

3) Mihail Dragomirescu, Convorbiri critice (1907, pag. 896).

4) Viața românească (1927, pag. 429).

5) George Marinescu. Nuvela în literatura românească.

6) Mihail Dragomirescu, Convorbiri critice (anul 1908, pag. 249).

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Constantin Sandu-Aldea s'a născut la 22 Noembrie 1874 în Tichilești, un sat situat pe malul Dunării, în jud. Brăila. (1)

Primele îndrumări le căpătă în satul natal ; termină în mod strălucit liceul „N. Bălcescu" (Brăila) și apoi „Școala centrală de agricultură dela Herăstrău" (București) după care este trimis ca bursier al statului la Montpellier, în Franța, unde stă trei ani; studiază după aceea, cu propriile-i mijloace la „Inalta școală de agricultură" (Berlin), unde-și ia doctoratul în științele agricole.

Se întoarce în țară și ocupă postul de profesor la „Școala centrală de agricultură" dela Herăstrău; după câțiva ani este numit director.

A fost bun gospodar, strălucit profesor și om de știință: pe lângă bogata sa operă literară a dat publicității câteva studii agricole de mare importanță pentru învățământul agricol.

A tradus din diferite limbi, o serie de nuvele, romane și piese de teatru, pentru cari toți iubitorii de literatură bună trebuie să-i fie recunoscători.

Revistele la cari au colaborat :

1) *Semănătorul* 1901 (sub pseudonimul Miron Aldea).
2) *Luceafărul* 1906—1909.
3) *Viața românească* etc.

Cărți publicate :

a) LITERATURA ORIGINALĂ :

1) 1904 — *Drum și popas* — Minerva, București.

---

1) Luceafărul literar și artistic. An. I. No. 10—11. T. Șerbănescu.

Drum și popas. Ed. II (1908), Minerva București.

Drum și popas Ed. I și II Cartea Românească, București.

2) 1905 — *In urma plugului* — Minerva București.

In urma plugului, Ed. II (1908) Minerva București.

In urma plugului, Ed. I, II, III, Cartea Românească, București.

3) *1906 — Două neamuri* — Minerva, București.

Două neamuri, Ed. II ilustrată, Minerva București.

Două neamuri. Ed. I, II, III și IV Cartea Românească, București.

4) *1908 — Pe drumul Bărăganului* — Minerva, București.

Pe drumul Bărăganului. Ed. II (1913), Minerva, București.

Pe drumul Bărăganului. Ed. I, II, III, Cartea Românească, București.

5) 1910 — *Ape mari* (nuvele) — Minerva București

6) 1912 — *Pe Mărgineanca* — Minerva București.

Pe Mărgineanca. Ed. I, II Cartea Românească, București.

7) 1920 — *Călugărenii* Ed. Pavel Suru, București.

8) 1922 — *Povestiri,* 64 pagini alese Cartea Românească, București.

Nuvele, 87 pagini alese, Cartea Românească, București.

Ion Măgură 147 pagini alese, Cartea Românească, București.

b) TRADUCERI :

1) *Andreiew Leonid — Nuvele.*

2) *Andreiew Leonid —Guvernatorul* — Minerva 1908.

3) *Thomson — Fâpturi alese.*

4) *Frank Stevens — Prin Impărăția furnicilor.*

5) *Loti Pierre — Pescar de Islanda* — Minerva 1915.

6) *Sudermann Herman — Ion Betezătorul* — Tragedie în cinci acte și un preludiu (Biblioteca pentru toți — Alcalay).

7) *Ibsen Henric — Ziua învierii* — Epilog dramatic in trei acte (Biblioteca pentru toți, Alcalay).

c) LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

1) *Scrisori către plugari.*

2) *Selecțiunea metodic ăa cerealelor și bazele științifice ale selecțiunei* — București 1907.

3) *Sfaturile unui plugar luminat* —Cărticica I, București 1908.

4) *Cunoștințe elementare de botanică agricolă.* pentru cl. I a sc. infer. de agricultură, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1911.

5) *Despre semănături — Învățături pentru plugari* — Buc. Cultura Națională 1921 etc. ,etc.

După o activitate atât de rodnică, moare la 21 Martie 1927 la București, unde a și fost înmormântat.

Câți români i-au dus o floare la mormânt ?

TR. I.

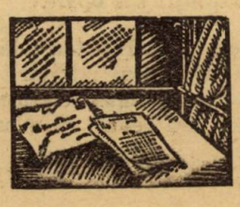

poezie

VICTOR EFTIMIU

RÂNDUNELE

S'a revărsat deodată, din senin
Din zări în zări, lumina primăverii
Cocori în stol și rândunele vin
Să vadă cum or să înflorească merii.

Trei rândunele astăzi mi-au picat
— Bine-ați venit ! Ne știm de astăvară !
— Cirip ! Cirip ! Ce mult mi te-ai schimbat !
Imbătrânișî, de când lipsim din țară !

— Firește, rândunelelor, căci port
Un an mai greu pe gândurile roase
Un vis pierdut... un bun prieten mort
Și frigul iernii cuibărit în oase.

Voi ați sburat sub ceruri cari aprind
Făclia portocalilor în floare
Și n'ați văzut săracii chinuind
O biată viață'n beznă și ninsoare.

Voi n'ați văzut balaurul cumplit
Ce peste câmp și deal, cu lupii urlă
Când moare cerșetorul, troenit,
Și geme clopotul de frig, în turlă ? !

Acum e ceasul vostru ! Pe câmpii,
Speranța celor mulți, mijește grâul
Și'n văluri mici, în raze argintii
Rostogolește pietre scumpe, râul.

Bine-ați venit ! Eu sunt bătrân — și-apoi ?
In ciripitul vostru, rândunele
S'anină tineri ani și vise noi
Sub coperișul vechi al casei mele !

HAII-KAII[1)]

COPILĂRIE

Copilul plânge:
Nu-l iubește păpușa...
El e un bărbat.

ZADARNICE

Poetul e mort;
Acum e nemuritor....
Dar nu mai scrie.

FEMEIA

Ce frumos râde...
Și râsul ei îl ador ;
Râde de mine.

Trad. de NICHITA MACEDONSKI

---

1) Inovație a poeților japonezi „Pour tuer l'eloquence".

In 17 silabe trebuește spusă o ideie poetică.

PORTRET

Tu-mi pari un școlar nefericit,
Rămas într'una repetent în viață !
Ești într'un om cuminte travestit,
Cu umbrele, ce ți-ai întins pe față,
Porți albe nopți în plete ;
Iar două mari lunete,
îți dau un aer grav,
de om preocupat.
Ei !... cine nu te știe,
Te vede și te crede ;
Dar nimeni nu-i ca tine
Copil adevărat!

VIRGINIA GHEORGHIU

RESEMNARE

Cu pîclă de'ntuneric noaptea vine
Ca o stafie'n pelerină grea
Și sufletul-nămol de vreme rea —
Desfășoară tristeți pe căi streine.

Cum nu mai vii, cu gândul învechit
Tîrăsc reliqua visului imens
Și crește zidul beznii tot mai dens
Și calea năzuinții s'a oprit.

Uitat — olog — cu fruntea udă
Aștept să sune glasul izbăvirii
Să nemeresc pe drumul mîntuirii
Și Dumnezeu din ceruri să m'audă.

ALEX. ȘENDREA

AMURG

Se cerne din văzduh ușoară ceață,
Pe ape, pe câmpii, și pe dumbravă,
Tăcerea dură picură din slavă,
Pe luncile lipsite de viață

Prin brazdele uscate de otavă,
A lene vântul serii se răsfață,
De creștetul pădurii se agață,
Stăpâna nopții palidă, bolnavă.

Ard roșii vâlvătăi în depărtare,
Își sună grâu-a spicelor oștire,
Și profitând movilele în zare

Conturul lor, în linii vagi și seci,
Par uriași în mută neclintire,
Pe care moartea i-a 'mpietrit pe veci.

ALEXANDRU BAICULESCU

NUNTA DIN OBAIA

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Carul a trecut liniștit podeața șubredă și a intrat în bătătură. O babă s'a urcat în picioare, în car. Caii s'au oprit, mestecând zăbalele și ocolind grabnic curtea, cu privirea lor caldă, mare și lucioasă. Baba din car, cu mâinile aduse sub cojoc, răcnea către lume scurt și îndemnător, la intervale repezi, înălțând din umeri și sucindu-se în șolduri.

Apoi, chirigiul, trăgând din bătătură carul cu baba cea șugubeață, a intrat în coșar, vorbind cu caii. Baba cea cheflie, a sărit peste dricul carului, hihiind și s'a abătut după o șoproneață, unde sta chircită, așteptând nunta ,o lume streină, adusă de svonul chefului, tăcăind scuipat printre lopețile dinților și scărpinându-se grabnic în urechi, a petrecere. Carul, dășertat, a rămas răsnit, în gura coșarului, tremurându-și apele de chilibar ale jugului, protăpit ca un răgace, pe buza pătulului, în înserarea viorie. In poartă, tremura sfios, ca într'un zâmbet înlăcrămat, un șirag de oțetari, înșulariți pe brâul culorat al câmpului, dela un parmalâc la altul, stropind intrarea cu văpaia holdelor. Cearcănul cel viu și gingaș scria pe încăperea porților brașovenești, toată speranța și tot belșugul casii — casa cea nouă întărită prin nuntă. Pe drumeagul umbrit de el, avea să se strecoare bairamul ,în cap cu nunii și în coadă cu Gligoraș nebunu, râsul și durerea satului. Bătrâna care sărise peste dricul căruții, hihia de zor în șoproneață, în pâlcul năucit al oamenilor adunați la țuicărit și la bârfit. Caii. sfărâmau la o parte, în măselele lor pătrate ,orzul lăptos, dulceag și lustruit. Din spre poartă, s'a apropiat un țigan borțos cu gambetă cafenie, ghiontindu-se într'o tunică de roșior, care se distrama pe spetele osoase și trainice, — Ocheșel lăutarul pentru „tomnit", cu cântecul, cu ziua, sau cu nunta întreagă. Din spre ceardac, a venit în drumul lui, un bătrân alb și adus de spete, în straie de aba tutunie, păstrând în urzeala lor, stropii câlților, clipind mulțumit spre Ocheșel, apucându-l de „epoleți" și trecând cu el la o parte. După câteva șușueli, lăutarul a eșit pe sub arcul oțetarilor din porți. pitind îngrijorat arvuna în tunică, iar omul cu abaua cea sbârlită, s'a abătut mulțumit spre prispă. In înserarea care umplea cu volanele ei calde și cernite, bătătura domolită și carul cel gol în care fulgerau spicele sulfinei de sub leagăn, se întețea svonul nuntei, în rostogolirea lenește a pregătirilor. Intr'o vreme, lăutarul cu tunica de roșior. s'a întors cu alți tovarăși cântăreți, trei rebegiți în toiul verei: unul jumătate soldat, încins peste ceoarecii săseși, cu un chimir alămuit; altul, amestecând neplăcut frumusețea verii care zâmbea în paiul prăjit al pălăriei, cu ursulzâcul ernii din spetele unui surtuc de miel, cel din coadă, cu capul gol, jumătate ostaș, jumătate nemțesc, strivind troscotul bătăturii cu bocancii lui lemnoși, și înghesuindu-se a sărăcie, într'o scurteică urgisită, rânjindu-și unul altuia și ciupind nehotărâți, din coardele viorilor. Socrul cu hainele tutunii se apropiă, acum urmat de luna care eșea dintr'o căpiță de in, cu ciobanul ei mirat de atâta zarvă, spre cântăreții ponosiți și împetecați ca niște sperietori, șoptindu-le pe la urechi toate făgăduelile. La învoială au căzut, anevoios și târziu. De înțeles s'au înțeles ei chip, dar cântăreții tot au mai înălțat a nemulțumire din umerii lor despuiați, proptindu-se îngândurați de salcâm. Aci li s'au așezat și taraba, lângă policioara cu ceaoane. In stuful lui umbros și odihnitor, fulgera în înălțimii, un felinar, suit și coborât după trebuință, de un șnur ceaprăzăresc, trecut prin crăci și scos dincolo de ulucă, într'o caelă. Și s'au ales două rânduri de nuntași. Unul, avea să neceapă baeramul din ajun, din Sâmbăta nunții — „intimii", urătorii sinceri și firești ai casii", prieteni, rubedenii și rude bune, purtând chilomanele până a doua zi, din bătătura Stegarului, socru mare și până în uluca morii lui Șofăreanu, tatăl miresii, socru mic, — și alt rând, pornind tot din ajunul slujbii cununiei, din plaiurile Casciorenchii, bătătorind pe loc petrecerea și aducând clondirile încoace, în Ulmii, cu ulmii cei înalți, în ceardacul unde se cocoțase Ocheșel cu banda ca să bufnească în toată lumea, voișia și benchetuiala.

Și amândouă rândurile ologite de joc, aveau să dejuge în bătătura unde trebuia să stea înfipte în două jimble calde, lumânările de nuntă, până ce s'or scurge în mănunchiul lor de flori, să îmbine tămbălăul, cutremurând din temelii Obaia.

S'au aprins lumini prin colțuri, nebănuite, clipind îngândurate, ocolind ulciori și întâlnindu-se în pâlcul nunții pentru a urzi vestmântul sărbătoarei. Pe gura porților vine omenirea curioasă înclinându-se în tunelul oțetarilor și lipindu-se apoi de rotocolul bătăturii, unde suspină tinerețea, se tângue fecioria și lăcrămează bătrânețea. Vin și fețe necunoscute, fețe ce n'au înclin nici în mânecă, nici cu nuntașii, nici cu cei înrudiți cu nunta, fețe purtând testimelele altor meleaguri, cu porturile altor sate, scornite de învrăjbirea cânteculuiși de svonul cătunelor în care s'a' adus vorba de nunta din Obaia— fețe nedumerite, una lângă alta, mirate, uitându-se năuce când la jucători, când la bucatele de sub salcâm, supțiindu-și buzele a râvnă, trecându-și jinduite, degetele pe la colțul gurii, vărându-și palmele sub subțiorile cojocului și încremenind apoi, așa, țepene, uluite și bucuroase.

Luminile îmbujorează rotocolul mărit în penumbră. Chiotele sparg tăioase, lumina, pâlcul și penumbra. Socrul Ulmilor, tae curtea, zănatec, fără treabă, anapoda, numai așa.. să se vadă că el e socru mare! Capul lui nins, duce și aduce pe pârtia bătăturii, amintirea trăiniciei și semeția nunților lui -- nunțile de atunci, nunțile de pomină, nunta lăzii, a oglinzii și a bradului, care a pierit în flacăra hetelii și a jocului schimonosit. Dinspre pâlc trec spre marginele curții, jucători osteniți, aprinși de voe bună, prăvălindu-se sătui pe burueni și strigând lumea pe nume. Spre pâlc, unde se înghesue cântarea și lumina, vin la joc, odihniții și îmbuibații, înflăcărând petrecerea și ciungind pe cântăreți. Din tinda șoproanelor în care fulgeră anost câte un sâmbure de lumină, es, ca din guri de peșteri, tulpane albe, pătând întunerecul care se spălăcește spre marginea horei, de unde se scurge, apoi în vipia mare, a jocului, mărind ogorul veseliei până în lucirile ostreților. Coardele schincesc mai aprig, cântătorii strâng la piept viorile înebunite, pământul duce vuetul bucuriei în fundurile lui, aducând de acolo răspunsul mulțumirei. Dar haina nunții, nu și-a lăsat toată strălucirea, pe umerii urătorilor. Ei se potrivesc numai asmuțându-se pentru nebunia de a doua zi. Mâine e jocul, mâine se îmbracă în aur și în frunze, mireasa din Obaia, mâine au să trimită stelele fecioarelor întârziate, mărgelele speranței. Acum se așează temelia începutului fericirei de mâine și a vieței viitoare. Astăzi și-au dat mâna socrii, încuscrind fericirea plaiurilor de dincolo și de dincoace de Sabar ; astăzi s'au întâlnit în Ulmi urătorii, hotărînd cu Ocheșel, imnurile prosperării. Astăzi s'au adunat în bătătura socrului Stegaru, cătunele cari vor chiui la alte nunți și vor plimba... rachiul altor fecioare ; astăzi se așează podina nunții de mâine — două nunți, două baiaramuri, două culmi de fericiri! Baba din cer, baba care a trecut cea d'întâi gherlanda porții fecioriei, a pierit în gloată, topindu-și acolo amarul cununiei ei înmormântată. Chiotele ei, s'au amestecat cu tânguirea viorilor și toată expansiunea consolării ei, trăește acum, în cele două sfârcuri cari es obraznic din nodul testimelului bătut cu jeuri portocalii și țin ritmul jocului fierbinte exaltând hora, curtea întreagă și moșiile din jur! Un zabranic argintiu, țesut din raze de praf și din raze de lumină, stă agățat în fața curții, căzută din lampa din salcăm, și în care tremură și piere, toată forfoteala.

Și zăbranicul joacă și el cu lumea, pândind dănțuitorii și mutându-și văpaia cu lăutarii, cu felinarul și cu tot tacâmul sărbătoarei. In para lui înecăcioasă și zvăpăiată, se restrânge fecioria îngândurată a frumoasei din Obaia, și speranță încărunțită a viteazului din Ulmi.

Din lumina asta neastâmpărată, a plecat copilăria și nădejdea lor ; în scutecele ei strălucitoare, a așteptat și s'a hotărît ursita.

Și în apusul ei din noaptea zorilor va avea să'nceapă drumul, croind poteca închinării soartei...

*

A trecut noaptea care a despărțit nădejdea de adevăr și cu ea, a venit și nunta din Obaia.

In Ulmi s'au potolit svonurile pământești, și tot în el, a început găteala sfintei sărbători din Cana. Baba din car, s'a cățărat pe dricul altui car. pentru a sbiera, șoldindu-se în altă horă, — hora miresei. Din toată veselia și podoaba Ulmilor, a rămas să scântee în revărsatul speranței împlinite, și în înmurgitul îndoelei, șiragul vioriu din tâmpla porților, înșeilat din culorile și fuioarele câmpului. și pe sub care va trece în apus, tacâmul cununiei, aducând furtișagul din Obaia,— *„crăiasa"* deslogodită de plaiurile Căscioreuchii și încununată cu beteala zăvoaelor din Poenari. A rămas pustie gospodăria Stegarului, și în părul lui a nins peste noapte, colilia încovoelii! Și pustie a rămas și ograda în care s'a așezat temelia nunții și tocat a rămas și troscotul în care s'a sbătut chihoteala urătorilor ple-

cată să ducă în Obaia, ploconul fericirei.

Şi am pornit şi noi cu ei, nunii— nun cu, — nună o crăiasă a holdelor din Ulmi.

Nunii în... „cupeu", lumea în faitoane şi în brişci, cupeul în cap, forfoteala lumei. în coada cupeului, — o ladă fără geamuri, uruind pe şinele de fier ale roţilor mai mari decât lada, fără clanţe, fără găteli: un amanet lăsat notarului Bărbuceache de părintele Condrache, cu încuetorile înzilizite în rugină, şi de care, vecinii, chemaţi pe ferestruia spartă, pentru ajutor la coborît, trăgeau anevoios.

Şi lada uruia pe şini, cutremurând *„cupeul"* din temelii şi aruncând în încăperea lui, toată ţărâna încheeturilor.

La poalele Obaei, s'a ivit, după ce am eşit cu lada lui Condrache din porumbi, dintr'o culme pe creasta căreia fulgera pripit spuma orizontului, o cruce, apoi o turlă, şi mai în urmă, satul întreg, cu bisericuţa lui, zâmbind în apele morii. Lada a urcat din greu dâmbul. Din inema Obaei, veneau svonuri tari de pistoale descărcate!

Moara a rămas în porumbi, lada popii a ocolit dâmbul peste care se revărsau umil crucile cimitirului, Obaia şi-a deschis zâmbitoare potecile peste care se revărsau ca într'o învălmăşeală de zâmbete, gospodăriile spilcuite şi deretecate şi prin văruiala cărora, lăcrăma bucuria nunţii. Intr'o curte, a mai plesnit la un răstimp un pistol: apoi s'au desfăcut în două porţile grele şi înflorate în arsuri de fier înroşit în foc, şi din prispa pe care sălta aceiaş horă, aceiaş ţigani şi aceiaş urători, căraţi cu noi, în briştile şi în faitoanele din spatele „cupeului", s'a coborît un cap alb, fulgerându-şi bătrâneţea în soare, — socru mic din Obaia, urmat de lăutari, agăţând ştergare de gâtul celor întâlniţi în drum şi stropind lumea cu busuiocul cuscriei, înmuiat în vinul nunţii. Din spre coşare şi pridvoare, se apropiau femei aducând pe tăvi, fripturi şi azime, rumenindu-le în frumuseţea aurie a toamnei.

O boltă sălbatecă cu poamele ei curioase, îşi vărsa umbra şi parfumul pe masa încărcată.

Părintele Condrache, datornicul *„cupeului"*, nuntaş şi el, protăpit în capul ei, a făcut semn ţiganilor să tacă, şi benchetuitorilor să se apropie. Apoi, viorile au tăcut şi masa s'a încărcat de înfometaţi. Condrache a blagoslovit bucatele, ridicând greoi deasupra lor, împreunate, puricarul cu arătătorul, tăbăciţi de frământarea tutunului, mormâind a foame.

Şi au început urările.

— „Să trăiască nunu mare, să trăiască nună mare!".

Şi paharele se înălţau pe dată, cu urători cu tot, clincănindu-şi băutura profirie în razele verzi ale viţei sălbatice.

Şi cântătorii începeau cântările urării, pistoalele cu cocoaşele spre moară, plesneau pe rând, ducându-şi gloanţele în înălţimi. Condrache, îşi potrivea chimirul glodit de ceasornicul popesc, blagoslovind, propovăduind şi *îmbucând!* Primarul Ciomac, a ridicat apoi paharul pentru mire, mirele pentru primar, notarul pentru socrul mic, socrul mic pentru socrul mare, acesta pentru soacra mică, soacra mică pentru nunta întreagă, nuntaşii pentru toată adunarea, şi toată adunarea pentru tot pământul lumii. Şi într'un timp când au mai contenit urările, Ocheşel s'a apropiat de masă, întinzând o strachină în care stăteau tăvălite parale, pe un muşuroi de mălai, sare şi făină, cerşind pentru... *nuntă* şi strigând în gura mare, sub bolta cu struguri sălbateci, numele dăruitorului şi paralele înfipte în muşuroi. Şi banii au trecut apoi din strachină, în buzunarul mirelui şi strachina iar s'a mai plimbat prin frunzele viţei sălbatece, un timp, milogindu-se acum pentru... *vatra* lui Ocheşel!?)

Şi într'o vreme, văpaia soarelui a căzut drept pe masă, opărind poamele sălbatice şi sculând în picioare pe îndestulaţi. Pistoalele au început iar să plesnească cu ţevile spre apă, lăutarii au schimbat grabnic cântarea, pe la ferestre s'au ivit testimelele femeilor *„nevolnice"* de a intra în focul nunţii, „cupeul" lui Condrache s'a sucit în loc, în şinele grele şi neunse, cârmind spre vâlceaua porţilor şi toată nunta, cu urări, cu viori, cu pistoale şi clondire, s'a scurs pe dâmbul Obaei, ocolind moara, încremenind bobocii gâştelor în scor, şi ducând pe albia Sabarului toată veselia lumii aşternută pe apele lui mirate.

Şi cutia cea hodorogită a lui Condrache şi-a domolit goana, poticnindu-se în grilele urnite şi înclinate ale bisericii. Şi afară au rămas răsleţe, faitoanele şi briştile cu beţia din Obaia, luând aminte de acolo, la citania din năuntru. Şi popa a deschis cartea cea sfântă şi grea, înplusată şi paftăluită, mormoind în ea, plescăindu-şi limba grunjoasă, sfârcuindu-şi mustaţa şi chiondorându-se la păhărelul adus la gura mirilor încremeniţi!

Citania s'a oprit în bolţile reci, evanghelia şi-a adunat foile prăjite, în scoarţele scump împodobite, mirii şi-au luat... aminte de spusele evanghelistului, anvoinul s'a golit grabnic, şi pe portiţa gătită cu culorile câmpiei, s'a pornit larma din ajun.

Aci s'a înălţat iar bucata de lumină, prinsă de lampa din salcâm şi de sclipirile cununiei, presărind în ritmul viorilor, reflexele gătelei.

Şi capul de argint al Stegarului, iar s'a apropiat năuc de gloata jucătorilor, aducând tăvi cu bunătăţi şi purtând în fuioarele genelor, bucuria nunţii. Veselia iar a luat foc, petrecerea s'a înteţit mai vârtos, după biserică, lăutele au înebunit ca în ajuns, benchetuiala a umplut iar ograda socrului cu capul de argint, deşteptând pământul pentru a trimite cerului toată prosternarea miracolului din *„Galileia"!*

*

Şi într'o vreme, când aţipise în holde, toată suflarea lumei, într'o vreme când numai suspinul lăstunului mai turbura liniştea florilor şi îngândurarea stelelor, într'o vreme în care, raza lunei da foc Ulmilor şi Obaei, amestecând suspinele şi fericirea într'un gând, o bucurie şi o slavă, Didina lui Fofează, picher la „Filtruri" edecul nunţilor şi iscoada benchetuelilor, s'a apropiat de lume plimbându-le pe la ochi... „sticla cu rachiu".

Şi într'un colţ al prispei, au picat din patru pleoape, patru lacrimi.

Si cele patru lacrimi, au dus în uimirea cerului, plămădite la un loc, taina fecioriei cu taina zămislirii, urzite din patru lacrimi, prelinse din patru pleoape...

SARMANUL KLOPŞTOCK

VALUL CARE SE INTOARCE *)

(DIN SCRISORILE ANDRIANEI)

de ELENA VASILIU-HASNAŞ

. . . . . .

Ţi-aduci aminte?

Era o primăvară senină, cum e acum, cu cerul ca floarea de miozotis, cu muguri umezi şi graşi pe ramurile încă firave, cu jocuri de culori şi de lumină şi cu tumburătoare răsfrângeri în primăverile ce le purtam în noi. In reînvierea eternelor năzuinţi a firii, era atâta sete de frumos, de iubire şi de armonie, că viaţa nouă ce se trezia în noi, venea din profunzimele nebănuite ale făpturii, cu înfiorări de voluptăţi.

Şi am plecat într'o dimineaţă, eu cu toţi ai mei, iar tu singur — totuşi mai puţin singur ca ori când — să vizităm Bistriţa la cotul zis „Piatra Corbului", de care se leagă o legendă suavă de iubire. Ne-o închipuiam minunată în surâsul încă subred al primăverii....

Mergeam veseli şi uşori. Braţele îmi erau pline de ghiocei sălbatici, ce-i culegeam amândoi în drum, iar în gânduri purtam o lume înflorită de visuri.

Intr'o oră ajunseserăm. In sus şi în jos de cot, apele Bistriţei se revărsau tainice şi adânci, murmurând parcă o rugăciune. Nici o tremurare de unde nu încerca să turbure armonia oglindei plutitoare.

Dar la cotul „Piatra Corbului" unde, se spune că o fată îndrăgostită înşelată de iubitul ei şi-a găsit moartea acolo o uriaşă stâncă prăvălită de forţele naturii din înaltul malului stâng aşteaptă de ani de zile, cu unul din colţurile-i ascuţite înfipt în inima apelor, ca o convulziune de straturi, să o calce definitiv în patul ei de unde. Acolo Bistriţa se trezia din visare.

Un val nepotolit, uriaş, păgân, înfiripat din largul apelor, se pornia cu vuet de cascadă, furios şi înspumat, lovindu-se brutal de stânca umedă, pe care prinseseră să crească noduri de vegetaţie acuatică. Era o lovitură încăpăţânată şi violentă, ce părea că acolo moare. Dar nu prindea totul să se potolească şi din nou, acelaş val cu aceleaşi noi şi nestăvilite puteri şi fără ca nimic să-l poată împiedica, venea să se zdrobească iarăşi de colţul fatalei stânci.

Am privit în tăcere banala şi monotona dramă, care se desfăşura sub privirile noastre şi am culeş în suflete taina-i, ca un germen al frământărilor viitoare.

Dar astăzi? Astăzi când drumurile vieţii ni se apropie fără să se întâlnească, astăzi când dezamăgirile ne-au strecurat în ochi umbrele înserărilor timpurii, în primăvara aceasta care are surâsuri calde şi pentru noi, îţi mai aduci aminte de valul încăpăţinat, pe care nicio forţă nu-l putea opri să nu se întoarcă, lovindu-se violent şi zădarnic de aceiaş muche de stâncă ce-i sta în cale?

In apele uitate de adânci, ale sufletu-

*) Din volumul de nuvele şi scrisori: *„Sunt ani de când te-aştept"*, apărut în editura „Cartea Românească".

CANARUL

— FRAGMENT DIN ROMANUL „SÂNGE ŞI CENUŞĂ" —

de G. TALAZ

Salonul doamnei Elise Dimitropol, strălucea în lumina ceasului 11. Covorul persan, enorm, întins în dreptunghiul de jos, cu şaradele desenului minuţios, căpăta efectul unei muzici neînţeleasă şi rămasă numai în majusculele ei. Coarde şi arcuş nu se găsiseră încă s'o înaripeze în sunet, dar culorile înlănţuite în arabescuri, desprinse apoi şi alergând acrobatic către tentaţiuni nevăzute, îi dădeau sunet în modulaţiuni misterioase... Pianul descoperit, rânja parcă fericit din clapele lui de fildeş. Vasele vechi româneşti şi japoneze, cu garoafe şi narcise de seră, palide, aşezate pe-o poliţă deasupra instrumentului nobil, părcau fragmentul unei sonate, cristalizat plastic, aici, pentru totdeauna.

Un covor basarabian cu un desen naiv, într'o armonie delicată de galben şters se revarsă pe sofaua din apropiere.

Pe un perete în unghi cu pianul, două pânze a căror culoare de roz şi alb albastru, îmbinate în linii largi pe un orizont de câmpie, îţi arătau majestatea şi poezia lui Grigorescu, găsită chiar acolo, unde umbra oboselii sau a grabei, n'a putut realiza desăvârşit intenţia. Alte câteva tablouri pe pereţii opuşi, arătau oarecari sbuciumări de creiaţiune, dar făceau ansamblu dubios cu groteasca înfăţişare a eschibiţiilor câtorva „moderniştí" lipsiţi de talent. In deosebi un „ţăran cu cojoc" în câmp, rezemat de un copac, în perspectivă pe un fundal de deal, cu toate planurile conturate în negru, într'o facţură de incultă înţelegere estetică.

In colţul acestei opere se vedea semnătura unui pictor pe a cărei carte de vizită poţi citi „Inspector G-ral al Artelor...

Decrepitudinea aceasta a plasticei grosolan instalată alături de operile câtorva artişti veritabili, nu făcea decât să justifice snobismul proprietarului salonului... E de observat în aspectul mai tuturor caselor mari, contrastul între valoarea estetică a mobilei şi ornamentaţia inutilă dar cu pretenţiuni de artă. Pe când cea dintâi are înfăţişarea valorii de fapt, cea de a doua mai totdeauna e o preţiozitate vulgară.

O vitrină dulap sculptată din ştejar, cu portierele de cristal, răsfăţa câteva motive de cusături româneşti, alături de păpuşi în costume de baletiste şi ciobani dela munte, iar în mijloc pe-o poliţă separată, se putea vedea un canar împăiat. Restul mobilei fără însemnătate făcea totuşi un cadru de lucs prin noutatea şi strălucirea ei în lumina ceasului 11...

Doamna Elise Dimitropol apăru înfăşurată într'un capot verde ce părea mai degrabă o bucată de stofă aruncată pe trupul ei, în aşa fel ca nimic din graţii să nu-i fie ascuns.

O femee înaltă, cu părul într'o culoare roşcată cu ochii căprui şi nasul drept impunea respect şi seriozitate aparentă.

Anghel Gânju, intrat în salon cu câteva clipe mai înainte şi preocupat de picturile ce-i atrăsăseră atenţia, nici n'ar fi văzut pe amfitrioana ce se apropia tiptil în pantofii elastici de mătasă roşie, dacă reflexul unei oglinzi nu i-ar fi arătat-o. Căută intenţionat să-şi continue privirea pe una din pânze ca să lase scenă liberă doamnei Dimitropol. Aceasta se apropie cu multă grijă şi îi puse pe ochi degetele ei albe şi moi.

— Ghici !...

Anghel îşi întinsă mânile înapoi ca 'ntr'o împreunare şi cuprinse talia ce svâcni înfiorată, elastică, fierbinte.

Elise Dimitropol îşi ridică mânile depe ochii lui şi le alunecă peste frunte aplecându-i-o uşor înapoi peste umăr.

Răsuflul apropiat al buzelor ei îl căuta pedeasupra încet, încet, până când buzele lor se întâlniră.

Totuşi, în acest moment Anghel Gânju se gândea la afacerea cu pădurea. Sensualitatea lui răscolită altădată la cel mai mic contact cu femeia de astădată îl părăsise complet.

— Pentru ce nu mă săruţi ca în noaptea aceia Anghel ?... Dece pari indiferent ?...

— Nu Elise, nu sunt indiferent ! dar înţelegi... nu am deplină siguranţă aici — căută să justifice Anghel absenţa pasiunei lui.

— Nu avea nici o grijă ! Nu-i nimeni în toată casa afară de bucătăreasa care nu vine pe sus decât chemată, şi cameristа care te-a introdus şi care cunoaşte consemnul meu.. Poţi să mă săruţi Anghel.... Haide, sărută-mă !

Anghel căută să îndeplinească dorinţa şi de data asta afectă momentul atât de mult că Elise trebui să ţipe uşor.

— Nu mă strânge aşa tare ! „Nu mă musca !"...

Scopul era atins.... Işi desfăcură încleştarea şi-o repetară iar şi iar de câteva ori, apoi doamna Dimitropol — caşi cum ar fi trebuit să repare greşeala care o făcuse cu graba ei în înlănţuirea amoroasă, — se desfăcu din braţele lui, să depărtă puţin, apoi apropiindu-se iar, îl luă de mână şi aducându-şi parcă aminte de ceva, începu să-i arate picturile.

— N'am cine ştie ce opere... Iată 2 Grigoreşti un Paladi un Luchian, celelalte sunt după gustul bărbatului meu, altminteri ar trebui să le scot afară.... dar vino să-ţi arăt un canar împăiat, Anghel...

Merse la dulap, deschise portierele, scoase canarul şi începu să-l mângâe.

— Frumuşelule ! drăguţule !... Să te mănânce mama, sufletul meu !....

Anghel o privea nedumerit.

— Ei, nu ştii tu ce e cu canarul ăsta... Ascută-mă numai !... Eu am crescut în cântecele lui. Eram de 14 ani când l-am primit cadou dela un unchi al meu, căruia îi erau foarte dragi păsările. L-am instalat în dormitor şi el îmi cânta şi seara şi dimineaţa.... Când m'am măritat l-am luat cu mine. Il ţineam tot în dormitor. Dar într'o dimineaţă nu i-am mai auzit cântecul. Murise mititelul !...

— Poate din gelozie, Elise, că nu mai erai singură...

— Eşti răutăcios Anghel ! El este martor la atâtea vise ale mele.... Vârsta cea mai încărcată de vise...

Anghel observă că ochii Elisei — în vreme ce-şi aşeza canarul la loc în vitrină — străluceau în apa unor urme de lacrimi ? !

— Dar nu eşti fericită Elise ? !

— Fericită ? Fericită !...

— Eşti bogată, eşti frumoasă...

— Prin asta înţelegi tu fericirea Anghel?

— Bine, dar a nu te sbuciuma în nevoile vieţii aşa de crude, a avea la dispoziţie totul, este oricum o fericire, cred...

— Nu Anghel !.... Ia stai puţin colea !— Se aşezară alături pe sofaua de lângă pian. Fericirea e altceva decât bogăţia şi lipsa de griji... Fericirea este dragostea Anghel... Uite, vezi,... aproape cred că mă judeci rău... In definitiv ai dreptate.... Dece nu m'ai judeca rău ? Te-am luat de mână într'o noapte de bal şi te-am dus cu mine şi m'am oferit ţie, ţie un necunoscut...

Cum să nu mă judeci rău ?...

— Dar.... Elise....

— Taci ! Taci !... Ştiu cu uşurinţa cu care priviţi o femee în asemenea cazuri... Adulterul e imoral. Numeni nu te întreabă care îţi sunt motivele că îţi înşeli bărbatul cu cel dintâi venit...

Anghel, s'o ştii dela mine, femeile au nevoie să fie iubite.

Ele nu înşeală decât în goana după idealul dragostei...

Eu am bărbat, cum toată lumea o ştie... şi totuşi, dragul meu, bărbatul acesta pentru mine nu există. Un om bătrân consumat şi pe deasupra încărcat cu pasiunea afacerilor lui.

Crezi tu că mai are grijă de mine ? Nu ! Amanta lui e petrolul.... De câteori erumpe o sondă, vine acasă halucinat de fericire, îmi povesteşte cu amănuntul toată operaţia până au găsit isvorul. Calculează apoi cantităţile eventuale şi însfârşit banii... banii ce vor fi scoşi din zestrea acestei amante. După aceea să culcă obosit şi doarme în timp ce eu mă frământ lângă el în flacăra tinereţii mele.

Nu Anghel ! nu mă judeca rău ! Nu sunt vinovată. M'am căsătorit la 18 ani fără voia mea. Dar chiar cu voe de ar fi fost... Ce ştie o fată la 18 ani, din misterele vieţii ? O ei şi-o asvârli în braţele cuiva, fără să-ţi dai seama de tragedia de mai târziu a sufletului ei. Nevoi, interese, calcule... iată singura raţiune ce dictează în asemenea împrejurări !...

Iată ce ar trebui să fie socotit ca imoral !..

Un şir de lacrămi îi alunecă pe obraji aprinşi — dar haide mai bine să-ţi cânt ceva... Ceva din Chopin... Nu ?... E muzica mea favorită...

Trecu la pian şi începu să cânte din „Mazurca". Cele auzite şi pasiunea înflăcărată a cântecului, îl derută pe Anghel Gânju dela planurile lui cu pădurea. Ea

---

lui nu simţi lămurindu-se, valul iubirii ce nepotolit şi pătimaş, revine să se zdrobească mereu de acciaş oarbă fatalitate ?

Iată, primăvara, tremură şi azi în fiece firicel de iarbă, aceiaş nouraşi argintii se destramă mătăsos în linia nesfârşită a zării.

Aceleaşi lumini tot mai scânteetor se îmbie şi aceleaşi taine tot mai adânc se închid în mormântul proaspăt al ernii. Iar de jur împrejur şi de pretutindeni, încolţesc nădejdi viitoare...

Eu ? Eu râd şi mă bucur de toate, ca să nu fiu nevoită să plâng...

. . . . . .

ELENA VASILIU-HASNAŞ

îi vorbise cu scârbă de bani şi el avea nevoe chiar acum de intervenţie care nu visa alt scop decât bani. Îi era aproape necaz de sentimentalitatea în care se îmglodaseră lucrurile... Dar muzica încetă curând şi Elise trecând lângă el, îl înlănţui de gât strângându-l aproape şi răstogolindu-se pe sofa, într'un spasm nervos.

*

Anghel Gânju îşi petrecu toată ziua la doamna Dimitropol. Inlănţuit în braţele ei, udat de lacrimi nestăpânite şi care nu aveau altă explicaţie decât doar aceea a stărilor de isterie cu satisfacţii puternice până la durere, el nu-şi dădu seama de propria-i situaţie. S'ar fi zis că s'a lăsat scufundat înadins în acest nămol cald de plăceri pline de primejdie. Raţiunea lui, demontată ca un ceasornic pe masa maestrului bijutier, nu-şi putea aduna piesele într'o montură care să-i dea funcţia firească. Încerca să şi-o verifice măcar în fragmentele ei organice. Dar risipa acestor fragmente printre multe alte scule, şurupuri, plăci rotiţe, împrăştiate pe tegheaua vieţii, făcea să nu mai priceapă nimic, asemeni unui ucenic neiniţiat. Trebuia să vină mâna nevăzută a celui ce demontează ca să poată pune ordine în tot, ca să poată reda din nou ceasornicul minunat. Avu impresia la un moment că el însuşi nu e decât o părticică neînsemnată, cu un rol determinat mai de 'nainte în tainicul resort al acestei lumi.

De este aşezat în masa sensibilă a polilor de contact iniţiatori de mişcare, sau în piatra dură a temeliei — o clipă nu poate să-şi schimbe locul prin propria-i putere.... Poate, ideia de gândire caşi ideia de voinţă, nu e altceva decât o stare a acestui complex în care sântem ficsaţi cu rolul ce avem de împlinit. Socotim gândirea ca un feuomen superior al vieţii, pentrucă numărul celor animaţi de această stare, e mai mic decât al celor ce nu gândesc. Socotim, poate, voinţa, ca o virtute, pentrucă scopul naturii e împlinit cu un număr restrâns de pătimaşi ai voinţei... Şi încă, atunci când unul din aceştia e de prisos în funcţia ce are de împlinit, mâna nevăzută a maestrului etern îi schimbă locul şi rolul. Astfel, omul de înaltă voinţă poate ajunge la un moment dat, cel mai nevolnic om.

Există o singură cale de a nu primi ordinea tainică a naturii. Să te suprimi din viaţă.. La acest gând, Anghel Gânju, sări depe sofa drept în picioare — şi într'o clipă îşi prăbuşi ca 'ntr'un gol fără fund, tot balastul acestor idei ; eflorescenţa unei stări de oboseală şi poate de abuz de viaţă.

Şi iarăşi, ca scos din apele limpezi ale unui râu de munte îşi simţi trupul înviorat — şi lumea îşi luă înţelesul ei, pe care o clipă de rătăcire nu putea să i-l schimbe... Aventura căpăta astfel frumuseţe şi chiar poezie. Putea să renunţe la ea ori când... Numai să aibă cu ce să-i înlocuiască avantajele.

O socoti ca un bun pe care nu-l plătea cu nimic. Şi spiritul lui neîncătuşat, putea oricând să-şi urmărească o ţintă cu tot elanul tinereţii de care dispunea şi neîncercată încă în toată puterile... Făcu vioi câtiva paşi în lungul salonului aşa cum obişnuia să se miste în camera lui, când auzi din dormitorul vecin cu salonul, glasul dulce şi melodios al doamnei Dimitropol,

— Nu te plictiseşti dragă Anghel ?... Indată sunt gata... Maşina a venit dela garaj... Mergem numai decât...

Anghel trecu în anticameră şi-şi îmbrăcă pardisiul şi după câteva momente, alături de Elise Dimitropol coborâ scările.

Un Buic închis îi aştepta jos cu volanul stăpânit de un şofer tânăr, aproape un copil, cu o figură de Oltean ager.

Acesta, după ce îşi primi stăpâna şi musafirul în maşină, ceru direcţia, să înclină respectuos şi viră cu iscusinţă prin poarta de fier, deschisă larg între zidurile înalte de beton...

— La ce te gândeşti Anghel ? —începu cea dintâi doamna Dimitropol, observând că prietenul ei nu spune nici un cuvânt.

— Propriu zis nu mă gândesc la nimic.

— Nici la mine ?

Anghel băgă de seamă că Elise Dimitropol nu se oprea la plăcerile relaţiunilor lor, ca avea tendinţa să lunece într'un făgaş mai adânc. Atenţiunile ei de fiece moment, privirile ei din plasa cărora nu-l scăpa, schiţau o iubire plină de pasiune. Chiar întrebarea „Nici la mine" nu era o simplă replică, în alte împrejurări destul de ironică, ci expresia unei dorinţi sincere. Acest lucru Anghel îl vedea fără de sens câtă vreme inima lui, închisă parcă înadin nu tresărea câtuşi de puţin la gingăşiile şi răscolirile doamnei Dimitropol...

— Pentruce să mă gândesc la tine Elise? Sântem doar împreună şi dincolo de prezenţa noastră, nu ştiu dece ar trebui să ne mai căutăm....

— Tocmai aceasta aş vrea eu....

— Dar Elise, ce suntem noi decât nişte prieteni care au depăşit barierile firesti înainte de a se cunoaste ?

— Da, şi asta datorită mie... nebuniei mele... dorului meu de viaţă.... Dar crezi oare Anghel, că asta e tot ce voia sufletul meu ?... Nu ! Asta poate e partea cea mai neînsemnată.... Aş vrea să ne cunoaştem Anghel, cum ai spus tu, dincolo de prezenţa noastră.

— Ce rezultat poate avea Elise, acest lucru ?

— Rezultat ? !... Dar fericirea unei clipe mari, în care două suflete s'au contopit şi-şi caută imnul dragostei nu este un rezultat ?....

Anghel colorâ cu un zâmbet încurcătura în care se afla, în vreme ce cuvintele potolite, discrete, ale doamnei Dimitropol continuau ca o anexă în ritmul regulat al motorului cu mică viteză.

— Cea mai înaltă aspiraţie atinsă şi pe care totuşi n'o pregătim cu gândul şi cu fapta, ci este săditâ în noi din începutul lumii, nu este oare acest rezultat ?... Chinul plantei încă în mugure de a sparge bulgării şi de aşi suge seva în sus prin toate fibrele ei, nu este răsplătit oare cu floarea ce-o va încununa ?... Noi, Anghel, sântem ca nişte plante. Toată truda noastră nu e decât să înflorim acea minunată floare care e sufletul. Dar înflorirea sufletului n'o putem avea decât în iubire... Să nu râzi Anghel !... Ţi-am arătat acasă un canar împăiat. Ei bine acest canar mi-a înflorit mie sufletul.

Singura suflare pe care am iubit-o a fost canarul meu....

El îmi cânta în toate dimineţile şi eu visam, visam atâtea închipuiri şi în cântecul lui îmi distilam simţirea şi eram fericită. Canarul meu nu-mi dădea nimic din ceeace e lumesc şi totuşi cântecul lui îmi dădea tot ceeace îmi trebuia ca să văd frumoasă această lume. Imi dădea în cântec sufletul înflorit de nostalgiile moştenite în lingura lui de sânge şi de mângâierile mele. Da Anghel, păsările înţeleg ca şi oamenii şi iubesc ca şi ei... Crezi oare că mierla sau privighetoarea îşi fluieră cântecul inconştient ?... E absurd !

Canarul meu era atât de vesel şi punea mult sentiment în piruitul lui de câte ori îl alintam şi-l sărutam. Era destul o zi să nu mă duc la colivie pentruca să-l găsesc posomorât, cu ochii lui ca două mărgele, plânşi şi sburlit de neastâmpărul aşteptării ...

Intre senşualitatea nepotolită, înţelesul şi plăcerile cărnii de până acum şi desinvoltura sufletească în corolarul gândirei delicate din acest moment, era o deosebire ce îl făcea pe Anghel să atribue prietenii lui o originalitate ciudată cu calităţi destul de rari. Niciuna dintre prietenele de până acum, nu-i vorbise astfel... Dar doamna Dimitropol continua.

— Câteva săptămâni după căsătoria mea l-am găsit mort în colivie. Am chemat un veterinar să-mi spue cauza morţii şi nu mi-a dat nici un rezultat precis. L-a învârtit pe-o parte şi pe alta, a băiguit ceva în limbajul lui ştiinţific şi la insistenţa mea, a spus că trebue să-i facă autopsia ca să-şi poată da bine seama de cauza morţii. I am zis că poate face acest lucru dar să nu-l distrugă fiindcă vreau să-l împăiez. Şi i-a scos măruntaile într'o farfurie şi s'a uitat la ele şi s'a uitat la mine, voind parcă să afle dece ţin atât de mult să aflu cauza morţii unui biet canar... Sau poate se gândea să inventeze o formulă mai savantă în vederea onorariului ce avea de primit.

— Va fi murit de cord domnule doctor— zisei eu când dânsul, bucuros că i-am netezit calea, adăogă :

— Da, s'a sbătut cumva în colovie şi i-a venit prea mult sânge la inimă — dacă nu se va fi întoxicat cu boabe alterate.. Iată dar Anghele, moartea canarului meu rămasă mister. Şi totuşi... eu cred c'a murit de lipsa mea, de lipsa mângâerilor mele.

— Dar asta ar fi egal cu o sinucidere Elise — şi cred că atribui prea mult unei păsări — întrerupse Anghel.

— Nu tocmai o sinucidere.. dar cum eu nu-i mai aveam grija, cum viaţa nouă în care întrasem, nu-mi mai lăsa timp să-l mângâi, să-l sărut şi să-i răspund la cântec cu ciripirile mele, el, de bună seamă, nu mai avea nici-un entuziasm şi a murit de tristeţă sărmanul. Mult trebue unui canar ?....

Anghel Gânju, crezu oportun s'o întrerupă din sentimentalismul acesta, când deodată la o maşină cupeu, oprită înaintea Buicului, se auzi un ţipet şi un geam lateral sări ţăndări pe pietrele pavajului. Erau pe porţiunea şoselii între Hipodrom şi vila Minovici.

— Vezi ce este Anghel !...

Şoferul stopă brusc şi Anghel coborâ repede. Se auzeau glasuri : „„Lasă-mă să cobor !... lasă-mă să cobor !... Stai ascultă ...fii liniştită !... Şi în timp ce Anghel ajunsese în dreptul acelei maşini, o voce cunoscută îi lovi timpanele :

— „Oh ! Anghel ! scapă-mă Anghel !

G. TALAZ

ISPITELE

— EROS, PLUTUS ŞI GLORIE —

de CHARLES BAUDELAIRE

Doi diavoli minunaţi şi o drăcoaică tot atât de extraordinară, s'au suit astă noapte pe scara misterioasă pe care iadul ia cu asalat slăbiciunea omului adormit şi comunică pe ascuns cu dânsul ; şi au venit să mi se înfăţişeze mândri, în picioare drepţi ca pe o estradă. O splendoare sulfuroasă se răspândea în jurul acestor trei personagii care se desprindeau astfel din negura nopţii. Aveau aerul atât de mândrii şi puternici încât i-am luat mai întâi drept adevăraţi zei.

Faţa primului drac era a unui sex îndoios şi în trăsăturile trupului său avea ceva din mlădierea Bacuşilor antici. Ochii lui frumoşi împăcţinaţi, de o culoare închisă şi nelămurită semănau cu nişte micşunele încărcate cu lacrămile greoaie ale furtunei ; iar buzele întredeschise ca nişte potire calde din care se răspândeau miresmele unei parfumerii, şi de câte ori suspina, insecte cu parfum de mosc scânteiau zburând în jurul suflării lui calde. Imprejurul tunicii sale roşii era încolăcit ca un brâu un şarpe strălucitor care cu capul ridicat întorcea galeş spre el ochii lui de jeratec. De acelaş brâu viu erau atârnate alternând cu sticluţe pline de licori sinistre, cuţite strălucitoare şi instrumente de chirurgie. In mâna dreaptă ţinea o altă sticluţă al cărui conţinut era de un roşu viu şi care avea drept etichetă aceste cuvinte : „Beţi, acesta e sângele meu, un minunat tonic". In stânga avea o vioară care pe semne că'i servea să-şi cânte plăcerile şi durerile, şi să răspândească contagiunea nebuniei sale în nopţile de sabat. De glesne delicate atârnau câteva inele dela un lanţ de aur rupt, şi când supărarea ce urma din această cauză îl silea să plece ochii spre pământ, privea cu vanitate unghiile picioarelor, strălucitoare şi lustruite, ca nişte pietre şlefuite.

El mă privi cu ochii lui nemângâiaţi şi mâlniţi din care se răspândea o înşelătoare beţie şi-mi zise cu glas armonios :

Dacă vrei, dacă vrei, te voi face stăpânitorul sufletelor, şi vei fi stăpânul materiei vieţuitoare, mai mult decât poate fi sculptorul lutului ; şi vei cunoaşte plăcerea veşnic reînoită de a te desbăra de tine însuţi, şi a te contopi în alte fiinţe, şi de a putea atrage sufletele până a le contopi toate într'al tău.

Şi-i răspunsei : — „Foarte-ţi mulţumesc ! n'am ce face cu marfa asta de suflete, care fără îndoială nu valorează mai mult decât sărmanul de mine însumi. Cu toate că mă cam ruşinez să-mi rea mintesc, nu vreau să uit nimic ; şi chiar dacă nu te-aş cunoaşte monstru bătrân, misterioasa ta cuţitărie, fiolele tale dubioase, lanţurile în care sunt încurcate picioarele tale, sunt simbolurile care lămuresc destul de limpede nepotrivirea prieteniei tale.

Păstrează-ţi darurile".

Al doilea drac nu avea nici acel aer tragic şi surâzător, nici acele apucături ademenitoare, nici acea frumuseţe delicată şi parfumată. Era un om măreţ impunător, cu faţa lată fără ochi, a cărui burtă greoaie atârna peste coapse, şi a cărui piele era aurită şi ilustrată ca de un tatuaj. cu o mulţime de figurine mişcătoare reprezentând multiplele forme ale mizeriei universale.

Erau oamenii jigăriţi care se spânzurau de un cui, erau pitici diformi, slabi a căror ochi rugători cerşeau mila, mai bine decât mâinile tremurânde ; apoi mume bătrâne purtând în braţe stârpituri agăţate de sânul lor slăbit.

Mai erau încă şi alţi mulţi desmoşteniţi.

Diavolul cel mare bătea cu pumnul pe burta-i imensă, din care eşea atunci un lung şi răsunător sunet de metal care se sfârşea într'un nedesluşit geamăt format din nenumărate voci umane.

Şi el râdea arătându-şi cu nerusinare dinţii stricaţi într'un hohot de râs dobitocesc, ca unii oameni din toate ţările când au prânzit peste măsură de bine. Şi acesta îmi zise :

— „Pot să-ţi dau cu ce se poate avea totul, ceeace pune în valoare totul, ceeace înlocueşte totul !" Şi se bătu pe pântecele monstruos, al cărui ecou sonor tălmăci cuvântu-i grosolan.

Mă întorsei scârbit şi răspusei :

— „N'am nevoe de mizeria nimănui pentru folosinţa mea, şi nu-mi trebue o bogăţie amărîtă de toate nenorocirile reprezenetate pe pielea ta ca pe o hârtie de perete".

Cât despre diavoloaică aşi minţi dacă n'aşi mărturisi că la prima vedere îi găsii un farmec ciudat. Ca să definesc acel farmec nu l'aşi putea compara cu nimic mai bine decât cu acela al femeilor foarte frumoase în declin, care cu toate astea nu îmbătrânesc, şi a cărei frumuseţe păstrează farmecul pătrunzător al ruinelor. Părea tot deodată imperioasă şi dăşirată, ochii săi cu toate că erau obosiţi, aveau o putere fermecătoare. Ce mă inpresionă mai mult fu misterul vocii sale, în care regăsii amintirile contraltelor cele mai duioase şi puţin din răguşala gâtlejurilor necontenit udate cu spirtoase :

— „Vrei să cunoşti puterea mea ? zise zeiţa mincinoasă cu glasul ei drăgălaş şi paradoxal. „Ascultă". Şi duse la gură o trâmbiţă colosală împanglicată ca o trişcă, cu toate titlurile tuturor jurnalelor lumi întregi, şi prin acea trâmbiţă strigă numele meu, care răsuna în spaţiu cu sgomotul a o sută de mii de tunete, şi se înapoe la mine repercutat de ecoul celei mai îndepărtate planete.

„Drace !" mă gândii eu pe jumătate învins, e lucru serios ! Dar examinând mai de aproape seducătoarea femee, mi se păru, în chip nelămurit că o cunoşteam pentrucă o văzusem bând cu câteva haimanale cunoscute mie ; şi sunetul aspru al aramei reaminti urechilor mele, nu ştiu care suvenir al unei trompete prostituate.

De aceea răspunsei cu tot disprețul :

— „Du-te ! Nu sunt făcut să mă căsătoresc cu amoreaza unora pe care nu vreau să-i numesc".

Desigur aveam dreptul să fiu mândru de o astfel de abnegaţie. Din nenorocire însă mă deşteptai şi-mi pierdui tot curajul. In adevăr, îmi zisei eu, trebue să fi fost prea greu adormit ca să am astfel de scrupule. Ah ! dacă s'ar întoarce pe când sunt deştept, n'aşi face aşa mult pe delicatul ! Şi invocai diavolii cu glas tare, rugându-i să mă ierte, oferindu-le să mă dezonorez de atâtea ori cât ar trebui ca să merit favorurile lor ; dar pe semne că-i jignisem foarte mult că nu se mai întoarseră nici o dată !

In româneşte de EUFROSINA PALLĂ

POEME IN PROZĂ

VINO, PRIETENE...

de MIH. RODAS

E grea, în noaptea această — şi pentru totdeauna — inima mea. S'ar zice că durerea mea s'a revărsat, precum potopul în momentul când aşteptam zorile dulci. O fum! prietene, săvârşeşte minunea ta şi otrăveşte-mă. Numai tu cunoşti durerea şi amarul meu ,numai tu ai întovărăşit gândurile şi ai cunoscut adâncurile inimei mele.

Ştii că m'am apărat vitejeşte să-mi reţiu iubirea, ştii că am păşit înainte fără să mă tem de duşmani şi prieteni, drumul cel larg şi cărarea îngustă. Ştii că am vânturat steagul pasiunei mele, cu conştiinţa fermă — toate le ştii, tu, prietene iubit, drepturile ca şi faptele mele sufleteşti, ca să mărturiseşti că nu merit batjocura şi condamnarea.

Intunerecul e des în noaptea asta şi'n zadar aştepţi cântul cocoşilor. Au adormit şi ei adânc şi singur sufletul meu veghează. Lumina albastră a Atticei în zadar o aştepţi : s'a stins şi s'a pierdut din orizontul nostru. Aşa sunt oamenii, te-au învinuit şi pe tine că 'ntr'o zi vei fi moartea mea. O, de-ar şti ei cum te implor să devii în noaptea aceasta mântuitorul meu!... Crede-mă, oamenii nici odată nu vor cunoaşte unde se ascunde adevărul şi unde virtutea.

Amară-i naşterea noastră, crudă recompensa şi tragic sfârşitul. Vino, în zadar aştepţi cântul cocoşilor; nu vor apare zorile. Fă-te un nor des în camera-mi ş"aruncă peste mine giulgiul morţii....

In româneşte de M. P. CAMBITZIS

Balcic

critica literara

GIB I. MIHĂESCU: „Brațul Andromedei"

(Roman,—Editura «Națională»)

Titlul cărței se întemeiază pe acest final magnific: „În sufletul lui Lazăr clocotea un cazan cu smoală. Nările lui căutau aerul pur al înălțimilor, ochii îi se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braț ceresc întins deasupra veciilor...

„In noaptea cu luminiște ciudată, doar țintele stelelor mari punctează constelațiile. Din trupul rombic al Pegasului, Andromeda se lasă într'o parte, întinsă ca un braț ocrotitor. E brațul unei alte Andromede a închipuirii lui, ocupând o considerabilă regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup și membre alcătuite din constelațiile învecinate.

„Dar tot ce este mai mândru, mai majestos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braț minunat și rotund întins spre Septentrion în extremitatea căreia el știe minunea de safir a Secundei din Gama, ca un inel nestimat în degetul mic...".

Nu vă închipuiți că e vorba de Andromeda, fata lui Cefeu și al Cassiopeei: Andromeda care a avut îndrăzneala să se declare mai frumoasă ca Nereidele. Pentru a-și răzbuna nimfele marine, Neptun a stârnit un monstru al mării ca să pustiiască Etiopia, țara lui Cefeu (probabil o veche confusie cu Egiptul sau Tripolitania de azi).

Consultat oracolul lui Amon, — acesta a declarat că îndrăzneața fecioară, legată de o stâncă trebue lăsată în voia și plăcerea monstrului. Gata să fie sfâșiată, când apare Perseu, cavalerul încălecând pe Pegas, care a omorît monstrul, a dezlegat pe frumoasa Andromeda și a luat-o în căsătorie.

Aceasta e povestea Andromedei, care, după moarte, a intrat în rândul constelațiilor cerești, alături de Perseu, bărbatul ei și alături de Cefeu și Cassiopeea, părinții săi.

„Brațul Andromedei" nu are nimic mitologic: este foarte actual, subiectul și se petrece într'un oraș de provincie al vechiului regat din România-Mare.

Sunt tipuri de provincie așa de bine prinse cum n'am avut de la Caragiale, ca profesorii Vucol Cornoiu, politician de frunte, care ajunge ministru, ca Andrei Lazăr, profesorul de matematici, eroul principal, ca Nedan sau Nae Inelescu — poate cel mai pitoresc. Foarte bine zugrăviți și prinși în cadrul lor, tânărul Nenoveanu și femeile atât de vii, Sultana, Iosefina lui Cornoiu, prima lui soție), Tina Nedan, divorțată lui Nedan și seducătoarea d-nă Cornoiu.

„Brațul Andromedei" este un roman de moravuri de provincie. E „Scrisoarea" lui Caragiale, dar nu caricaturată, ci prinsă, în plină viață a unor intelectuali, cu adevărată cultură. Tipătescu a evoluat în Cornoiu, profesor de istorie, care divorțează de prima lui soție „Iosefina" ca și Napoleon — pentru a lua o aristocrată autentică și frumoasă, pe o Maria Luiza.

Nedan este un personagiu autentic de profesor, al cărui ideal este, după școală, un păhăruț de vin; și multă flecăreală politică.

Nae Inelescu este tipul cel mai desăvârșit, poate. E un Don Juan, cu statură ridicolă și cu o mutră de băcan, dar foarte inteligent cântă bine și prinde „muște", cum poate și unde poate în herbariul său amoros.

Da rerou romanului este un tânăr matematician, profesor la liceul local, îndrăgostit de astronomie, care a și instalat în camera lui de mahala un fel de telescop primitiv ca să observe ritmul stelelor. Un imens naiv, care cade amorezat de superba d-na Cornoiu, interesată prea mult de acest exemplar de elită omenesc, pe care-l sărută, pe care îl iubește până a-i da o întâlnire, care se termină cu un act de tragedie. Toate din vina bietului profesor care crede că se cucerește o femee cu metodă: „Era grozav de sigur că o serie de duble colorate, inelul lui Saturn, un detaliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roșie din Jupiter, nebuloasa Andromedei și a Câinilor de vânătoare, însfârșit tot ce e mai sensațional" în spectacolul cerului, vor fi deajuns ca s'o biruiască definitiv, s'o lege în lanțurile grele ale pasiunei oarbe — pe care—, el, amatorul amorezat de cer le simția atât de solide și de dulci — de luciul în noapte, al tubului de alamă, despicând tainele nevăzutului....".

Dar autorul, prin eroul său, Andrei Lazăr, se înalță până la sublimul unei poeme:

„Căci credea până acum că acolo, lângă ocularul lunetei se desparte hotarul lumei; credea că e de ajuns ca în cercul de întuneric al obiectivului să apară deodată cele două picături: de rubin și de zmarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, că poate hoinări mântuit cu totul de lumesc pe surele căi ale haosului; era secretul tării lui, pe care și-l mărturisia, cu satisfacție acolo lângă ochian în nopțile profunde de vară. Credea că a rezolvat definitiv problema necurmatei neliniști a mistuitoarelor miragii; și acuma, iată, simția că femeea asta atât de apropiată de dânsul, cu ochii aceștia atât de nepătrunși, cu surâsul atât de moleșitor, cu sufletul parfumat, nu va rămâne dincoace de ocular. Căci părul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul decât culoarea îmbătătoare a astrilor; îl vedea acum împletindu-se printre constelații, desfăcându-se de inelul lui Saturn, luminând misterios ca o chemare a haului în straniul neclintirilor îndepărtate cu milioane de ani de lumină ale aparițiilor nebuloase.

Și o privia uimit cu ochii turburi de boală; iar ea surândea tronând de acum stăpână pe sufletul acesta sfărâmat câteva clipe, căci deși nu văzuse nici odată steaua Alfa din Hercule și nici habar n'avea să facă apropieri între părul ei și culoarea astrilor, ea ghicise fără prea multă amăgire că inima asta deschisă de copil este de acum a ei: se strânge, se umflă, trăește prin ea și Doamne, va trebui să înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei".

In acest pasagiu stă toată dinamica.

subiectului. Andrei Lazăr, omul cast, înamorat de astri, nu cunoscuse femeea și când s'a găsit cu una și tocmai cea mai inaccesibilă imaginației lui, îl iubește, — își pierde cumpătul, sufletul lui se revarsă într'o patimă acaparatoare. Și ar fi rămas un vis de Mai această „fantezie" sau toană a d-nei Cornoiu, sărutând un „copil", dacă n'ar fi avut ideia năstrușnică să vie la el acasă.

Nefericitul amorez nu se comportă ca om: el rămâne sluga lunetei, pe care o pregătește ca să-i arate „minunea" invenției sale aceleia care venise pentru altceva.

Când intră în camera lui, cu lumină în sfeșnice, d-na Cornoiu asistă parcă la o scenă din Faust în luptă cu Mefisto.

Luneta, însă, nu funcționează, supusă unei tensiuni supreme, ca să-și dea maximul rendementului său, se distruge printr'un sgomot infernal. Lazăr nu mai vede că în față este ființa adorată: el își pierde capul în fața catastrofei sale științifice. E aproape un lunatic și un bezmetic. Când crede că poate să arate ceva d-nei Cornoiu, ea dispăruse, cu gândul că are de-aface cu un nebun.

Deziluzionată, sdrobită, poate, într'o seară, pe când pleacă cu expresul spre București, la bărbatul ei, care este ministru și infidel ca soț, apropierea lui Lazăr o scoate din fire: e convinsă că „nebunul" vrea s'o asasineze. Fuge, în societatea lui Inelescu, salvator de ocazie, iar el, nimicit, proectează în constelația Andromedei „brațul" de zăpadă al aceleia, care era să-i turmenteze viața.

Episoadele decurg, în mod natural; diversele scene, foarte savuroase, ale celor trei profesori, cari petrec, găsindu-și idealul într'un „hotel garni", cu „dame" de varieteu, apucăturile de crai ale lui Cornoiu, care, prin atavism, se întoarce la prima nevastă, pățania lui Nedan, înșelat de prima nevastă cu un student al său recăsătorit cu o madamă de hotel, care are înălțimea femeilor celebre, ce-i preocupă mintea, cam simplistă, sunt de o naturalețe, zugrăvite cu o vigoare de stil, animate de o psihologie minuțioasă și savantă pe alocurea, cari-l așează pe d. Mihăescu printre cei mai buni prozatori ai noștri.

Un pasagiu din foarte multe, care denotă preciziunea desenului și măestria penelului.

„Și ziua cea mare veni. O, parcă era o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin grelele podoabe ale ferestrelor!

Din tainice locuri, abatjururi de mătase cerneau cu aleasă artă, bizare împerecheri de colori: peste tot domnia sângeriul violaceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare și-ar fi vărsat nemișcatele palori. Un semn numai, un singur semn și luminile ar fi prins viață, silfe ar fi început să dănțuiască, salamandre să se sbegue și 'n oglinda fermecată din fund să apară goală și înaltă, strălucind de albă frumusețe, zeița tuturor anotimpurilor, deslegând cu un zâmbet veșnica întrebare chinuitoarea năzuință"...

„Brațul Andromedei este unul din cele mai reușite romane ale literaturei noas-

EUGENIU SPERANȚIA: „Factorul ideal"

A vorbi, la această rubrică, despre scrieri mai puțin literare, nu mi se pare nepotrivit. Noțiunea „literatură" este mult mai vastă decât se crede: departe de a echivala cu poezia, cu creațiunea artistică având ca material cuvântul devenit imagine, ea se gândește la tot ce se scrie și în deosebi la atâtea lucruri interesante nu numai prin conținutul lor, cât mai ales prin forma literară în care acest conținut a fost îmbrăcată. Să adaog că, la unele din ele, acestui caracter care le face rubricabile aici, i se poate apropia un al II-lea: legătura lor evidentă cu scrisul artistic. E tocmai cazul interesantei scrieri, asupra căreia urmează să poposim, înrudite, dealtfel, și prin caracterul lor practic, utilitarist.

Dar să ne apropiem de fiecare:

„Factorul ideal" al d-lui Speranția cuprinde 7 studii de însemnătate capitală în viața statului.

După primul *(Factorul ideal în viața națională)* cu caracter, mai mult istoric, urmează o strălucitoare pledoarie social-pedagogică intitulată: *Factorul ideal în pregătirea generațiilor.* Idealist incorigibil d-sa, referindu-se la Societatea românească, se ridică împotriva utilitarismului îngust care domină, „dela o vreme, mentalitatea subțirelei și debilei noastre clase conducătoare", împotriva materialismului care „venit prematur, ca o boală la un organism repregătit, a zădărnicit din față cultivarea unui cler.....", iar din școală făcea „negustorie meschină de diplome și vânătoare după profesiuni productive". Firește, că, aiurea, lucrurile sunt departe de a se petrece la fel. Așa, în Anglia „învățământul a rămas medieval pentru că se caută „a se forma.... oameni capabili să se miște îndemânatec în cercurile bunei Societăți". Pentru aceasta însă, la fac. de științe fizico-matematice, din cele 12 catedre, 2 sunt de filosofie. Și tot așa în Germania unde, la politechnice, „există catedre de filosofie, de istoria artelor, de istoria culturii, iar aceea din Zuerich are „o catedră de istoria literaturii, două de istoria culturii și a artelor, una de sociologie și 2 ... de filosofie".

Concluziune: „nu există veritabilă pregătire științifică, nici veritabilă culturală, fără o repetată și obicinuită evadare spre domeniile cugetării pure și spre domeniile frumosului, singurele întregitoare, singurele deschizătoare de orizonturi".

In *„Valorile literare ca element de coeziune națională"*, după ce, teoretic, se dovedește teza de mai sus, arătându-se că „razele literaturii și artei determină.... fenomene de heliotropism pozitiv în creșterea și modelarea spiritului național" se evidențiază rolul pe care l'a avut Eminescu asupra sufletului românesc:

„Intreaga clasă instruită de azi e o clasă de eminesciani. Toți câți scriu și cugetă azi, în lumea românească, și toți câți pot avea preferințe literare, au trecut, cel puțin, printr'o perioadă de eminescianism fervent". (48).

Și tot atât de interesantă concluziune: „Deocamdată nu există decât un singur fel de Români culți: sunt acei la a căror conformare sufletească, Eminescu.... a contribuit câtva cu focul temperamentului și inspirației sale.

„Iar acei în viața cărora Eminescu n'a introdus nimic, aceia ori nu sunt culți, ori nu sunt Români".

Și tot atât de prețioase adevăruri ne comunică studiul următor în care ni se vorbește despre arta populară care „alătuni cu religia, limba, dreptul și technologia populară,..... constitue unul dintre organele indispensabile ale vieții oricărui grup etnic".

Și cât de justă e acea „participare a savantului la guvernarea țării" despre care ni se vorbește în articolul următor!

Ne interesează, — ca având mai multă legătură cu literatura — cel din urmă: Arta ca educatoare, cu specială aplicațiune la teatru. Ni se spune (de data asta lămurit) că „arta își pierde toată valoarea ei specifică — și, implicit toată puterea ei educativă, moralizatoare, atunci când nu mai e cultivată pentru realizarea frumosului, — ci pentru un scop eterogen extrinsec?

Această moralizare se face prin calitățile sau virtuțile care „atrag în mod inevitabil adeziunea unanimă" și prin defecte care „atrag unanima ostilitate a publicului" (101).

Firește că nu putem insista mai mult asupra acestei cărțulii attâ de bine scrise Lăsăm cititorilor grija de a o căuta și de a se pătrunde de învățămintele ei.

PAUL I. PAPADOPOL

C. NARLY: „Ispite și biruințI"

(Poezii, — Tipografia Bucovina, București)

Cu volumul de față ni se prezintă într'adevăr un remarcabil temperament poetic, alimentat de isvoare de inspirație lirică, nu însă în deajuns de înzestrat cu mijloace de expresie echivalente.

Poezia d-lui Narly este proiectată dintr'o stare de meditație evocatoare, transparentă a unei lumi interioare, în care artistul pare a-și fi găsit nucleul existenții spirituale.

Exteriorizarea se împletește stilizată și cu tăietură de cursivitate muzicală în jurul unor motive de cele mai multe ori nimerite, fără însă a fi o pluralitate de aspecte și atitudini noui, capabile de mari eforturi personale. Volumul se deschide cu o bucată de meritoasă realizare: *Cutremurări sfioase:*

„Plutea 'n amurg o tainică tăcere,
Ca liniștea din preajmă de biserici,
Când adierea vocilor de clerici
Milostivirea Domnului o cere.

Se aprindeau în înălțimi albastre
Tremurătoare lacrămi câte una,
Iar dintr'un plop mângâietoare, luna
Privea 'n adâncul sufletelor noastre.

Eu ascultam, cu ea la geam, cuvântul
Abia desprins din liniștea naturei
Cu zâmbet dureros în colțul gurei
Priveam cum se juca în păru-i vântul.

Părea o sfântă 'n umbra înserării
Atât era de albă și curată.
Dac'ar fi fost în marmoră sculptată
S'ar fi numit Zeița-Indurerării...

„De ce ești trist în seara asta oare?
„Te-am necăjit, ești supărat pe mine?
„Și genele în lacrimi îți sunt pline!
„De ce nu-mi spui și mie ce te doare?

O, i-aș fi spus atuncea că mi-e dragă,
Că n'am iubit pe nimeni niciodată,
Și că sunt ani de când e așteptată
Să lumineze calea mea pribeagă.

Dar n'am putut să-mi spovedesc durerea,
Și, tremurând, m'am dus dela fereastră:
— Prefă-te gând în pasăre măiastră,
Și tâlmăcește-i visu-mi și tăcerea.

(pp. 11, 12 și 13).

De aceeași calitate substanțială, frumos cizelată sunt și celelalte bucăți din primul ciclu: *Era o floare albă...*, *Corespondență*, *Ispitele tăcerei*, etc. cum și altele din restul cărții: *Figurine*, *Sonet platonician*, *Cântec*, *Tristețea vântului*, etc.

Față de atmosfera de sentimentalism clasic, cel mai durabil, și mai general omenesc în poezie, în care pulsează inspirația poetului, o formă mai puțin libertină, cum de pildă se prezintă multe din poeziile de față, ar fi susținut desigur o pârghie în promovarea artistică.

Apoi unele elemente prozaice, ca acele *Variațiuni libere*, cu *„doi bătrâni"*:

— Goală, goală, goală!
Ce fantasii perverse!?
Orice om cinstit va spune
Că prea departe merse:
Asta-i boală!
etc..... (pag. 90)

nu pot decât să scadă ținuta ansamblului.

Volumul d-lui Narly vădește serioase preocupări de intelectualitate artistică, însă lipsite de un echilibru de gravitate proprie. Se caută și nu se găsește de cât în parte poetul, care are putința să dea o amplitudine și rezonanță unor coarde de factură lirică.

Il credem pe drumul maturizării.

De aceea d. C. Narly, să nu ne păgubească de eventualele surprize la care ne așteptăm

GABRIEL DRĂGAN

EPIGRAME

EI.....

Vrăjit, te-am comparat c'un soare,
Și n'am greșit, iubita mea:
Apari, când vremea este bună,
Dispari, când vremea este rea!

Ștefan Ivanovici-Terențiu

tre, iar prin compoziția lui clasică, în sens de armonie, prin limba plină de pitoresc și vigoare, un model de limbă literară (nu provincială, care strică la cea mai mare parte din scriitorii moldoveni, mai ales), un roman foarte original, cu o notă larg românească și de o idealitate mistică, de o curățenie sufletească, ce încântă și înalță, care îndrumează și pasionează, în acelaș timp — contopind laolaltă literatura cea mai plăcută cu o știință de oameni și de subiect, corectă, precisă, larg cuprinzătoare.

ION FOTI

Gazetaria

aşa şi-aşa...

ROMÂNII IN STRĂINĂTATE. Ne vin unele veşti despre multipla activitate românească pe care o desfăşoară — de aproape 4 ani — în Capitala Franţei tânăra noastră compatrioată, d-ra Lily Nicolescu, absolventă a Conservatorului din Bucureşti, scriitoare şi conferenţiară de talent. Comunicăm — deocamdată cititorilor noştri — puţinele informaţiuni de mai jos şi promisiunea de a reveni atunci când împrejurările ne-o vor îngădui.

Amintim astfel că — în calitate de conferenţiară — d-sa a tratat, în diferite împrejurări, subiecte despre sufletul românesc;

Femeile române scriitoare la Paris: D-ra Văcărescu, Contesa de Noilles, Principesa Bibescu; Jurnalismul şi teatrul francez; Drepturile Românilor asupra Basarabiei etc.

Ca scriitoare a publicat — în ziarul „La Volonté" — povestiri cu subiecte româneşti. Inmormântarea lui Panait, o poveste etc.;

Ca vulgarizatoare şi-a propus să popularizeze operele scriitorilor de valoare prin articole, lucru pe care l-a făcut, deocamdată, cu d-nii: M. Sadoveanu, I. Minulescu, N. Iorga etc.

Ca autoare dramatică şi interpretă a reprezentat, la 15 Noembrie 1929, piesa originală: La Doina de l'amour — care aduce pe scenă obiceiurile pitoreşti ale poporului nostru.

Fireşte că o asemenea activitate nu poate fi de cât încurajată. Personal regretăm că nu putem face de cât atâta. Nu ne dăm la o parte, însă, să o recomandăm celor în drept: rugându-i s'o sprijine — cu credinţa că pe de o parte — vor ajuta un talent real, pe de alta vor contribui la intensificarea unei propagande atât de utile.

DIN SUMARUL ultimelor numere ale „ad. lit.":

I. C. Visarion — Iane Cărăbăţ şi Cârstea Măcelarul;

V. Maximilian — Primul meu voiaj în străinătate; (491);

A. Blazian: De vorbă cu pictorul Marius Bunescu;

Archiloc de I. M. Marinescu;

C. Vernescu-Vâlcea: Cum am debutat în teatru; (493).

MULT MAI LITERAR, No 327 al „Culturii poporului" — aduce imagini preţioase în „Furtuna" d-lui Ion Constantinescu-Stejar (strofele I şi III), vestea pe care ne-o aduce econ. D. Furtună despre cartea d-lui Jean Bautière: Viaţa şi scrierile lui I. Creangă, tipărită în limba franceză (254+XXI) cu 25 de ilustraţii considerat de d-sa ca unul din cei mai buni povestitori ai Europei; Grădina d-lui Al. Stamatiad şi schiţa poporană: Bătaia lui Andrei cu Ion pentru Todora de Cezar Pruteanu, pe lângă numeroasele articole semnate de obicinuiţii colaboratori ai gazetei.

„DOUA EPOCI din literatura românească", este titlul unei comunicări pe care d. I. A. Basarabescu a ţinut-o la Academia Română. E un raport fidel constiincios şi prietenos în legătură cu cele două înfăţişeri — ante şi post-belică — ale scrisului românesc.

Fără să fie critic, autorul isbuteşte să ne dea o icoană fidelă — şi aproape completă — a acestei literaturi, plecându-se cu simpatie până la cele mai modeste cuiburi ale scrisului românesc, notând cu fidelitate nume, precizând curente şi grupări.

Interesantă — în deosebi — încheerea: „Ce-ar putea să mai urmeze... Apele nu s'au limpezit încă. Multe talente abia s'au afirmat... Să lăsăm timpul să hotărască şi aripele nouii generaţii să crească. Şi mai ales să dorim celor ce vin de acum înainte să se bucure de mai multă solicitudine şi din partea oficialităţii... şi din partea editorului-negustor, cât mai ales şi din partea publicului nostru cititor, atât de redus astăzi şi ca număr şi ca putere de devotare".

Comunicarea d-lui Basarabescu este un semn de prietenie, o îmbărbătare şi un aviz. Iată de ce trebue să-i mulţumim.

CÂT DE BINE SUNT ORGANIZATE unele bisericuţe literare se poate vedea dintr'un articol al d-lui Demostene Botez: „Critica criticii" în care d. G. Ibrăileanu este considerat — nici mai mult nici mai puţin *decât* singurul critic român de azi. Aceasta — adaogă d-sa — „o spun fără simţ de flatare, ci cu o convingere cu care se face o constatare de-acum istorică".

Intru cât autorul articolului menţionat face eroarea de a se erija în critic — îi vom da unele îndrumări: articolul d-sale constitue — pe deoparte — o reclamă deghizată, pe de alta — un simplu *do ut des*. In prima interpretare l-am fi admis nesemnat la pagina reclamei, în cealaltă nu ni-l putem imagina.

Dar lucrurile iau o întorsătură şi mai gravă în momentul când d. D. B. — spre a fi mai pe placul şefului d-sale literar — batjocoreşte pe ceilalţi critici: d. Eug. Lovinescu, d. M. Dragomirescu. Intr'adevăr — în legătură cu acesta din urmă — după ce afirmă, cu bucuria unui adevărat descoperitor, că e bătrân — încheie că îi va da mai multă atenţie când se ocupă „de umoristica românească, cea făcută cu voe şi fără voie, d-sa fiind reprezentantul în rai al acestei din urmă categorii" ca unul care „a făcut toată viaţa..... ghete cu gumilastic care nu se mai poartă".

Fireşte că nu încercăm să discutăm aici nici valoarea d-lui Dragomirescu, nici pe aceea a d-lui Ibrăileanu, cari — chiar inegali — ar merita mai multă obiectivitate în tratament.

Vom sublinia doar faptul înstristător că un critic de talia d-lui Ibrăileanu poate accepta astfel de apărători nevoiaşi şi — mai ales — că un scritor ca d. Botez poate scoborî atât de dureros nivelul scrisului şi al dreptei aprecieri.

IN DOUĂ EDIŢIUNI, una populară şi alta de lux, a reapărut preţioasa „Istorie a literaturii române. Epoca veche" a d-lui prof. Sextil Puşcariu, dela Universitatea din Cluj.

Fireşte că, pentru noi, cari am privit prima ediţiune ca pe o adevărată binefacere, aprecierea creşte simţitor de astădată, când ne vedem în faţa acesteia „revăzută şi întregită, completată cu o bibliografie critică şi un indiciu, cu 82 de ilustraţiuni, dintre care şase planşe în culori în afară de text".

E aici o adevărată minune — îmbinarea meşteşugită a unui text indispensabil şi cu rigurozitate controlat cu o sumedenie de clişee — de o claritate uimitoare — în măsură să-l lumineze şi întipărească şi cu cele mai pretenţioase mijloace ale unei execuţii technice ireproşabile, complet estetice şi profund occidentale.

Incheind nu putem decât felicita editura Krafft şi Drasleff din Sibiu care a făcut sacrificii tipărind un manual atât de preţios, iar pe d. S. Puşcariu îl rugăm să nu pregete spre a ne da şi celelalte volume.

DOUĂ LUCRĂRI DE VALOARE sânt: „Anuarul Seminarului de literatură italiană" — dela Universitatea din Bucureşti — tipărit „cu ocazia împlinirii a XX de ani de activitate" ai acestui activ seminar — şi „Originele civilizaţiei" a cunoscutului vulgarizator ştiinţific, d. Al. Alexandrescu.

Tipărite cu toată grija technicei moderne — ele vor constitui obiectul unor cronici viitoare.

INCĂ O FASCICOLĂ (No. 4—5) din „Revista literară", a liceului Sf. Sava" cu aceeaş pricepere întocmită aduce preţioase colaborări profesorale în fruntea cărora trebueşte socotit articolul plin de tinereţe al bătrânului prof. Ion S. Floru.

E un frumos omagiu pe care înţelepciunea bătrânească îl aduce neastâmpăratului juvenil:

„Să stai la o masă de brad trecând mereu prin minte cum să spui mai scurt, mai isbitor, mai concret faptul cel mai obişnuit este mai nobil decât să stai într'o cameră strâmtă ca o colivie, într'o atmosferă groasă de fum de tutun şi să joci cărţi cu alţi colegi sau să povesteşti necuviinţe.... Să iei aceeaş bucată, s'o recopiezi de două, de trei, de zece ori, pentru o silabă, pentru un articol, pentru o virgulă, însemnează o mare cucerire asupra lenei şi o apropiere de perfecţiunea la care poţi ajunge....".

Şi din aceeaş grupă de colaboratori face parte d. Radu Gyr cu duiosul „Sfârşit de vânătoare".

Dintre foştii elevi îşi dau — şi de astă dată — concursul d-nii: C. I. Vâlceanu şi St. Stănescu cu versuri aşezate, d. Georgel Niculescu — cu o schiţă, Gr. Melidoneanu etc...

Numărul e completat cu producţiuni valoroase de-ale elevilor (Dan Zaharia, N. Burilianu, Alex. Moldoveanu, Const. H. Niculescu, Pop Constantin, Sorin M. Gh. Botez, Mircescu Gh., A. Costache, M. Zaharia, etc., cu interesante cronici şi dări de seamă în legătură cu activitatea liceului sau de interes general, recenzii etc.

Execuţia ireproşabilă. Revista poate fi cercetată şi de persoane mature.

P. I. P.

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII"

literara

o seamă de cuvinte

Fernand Cortez nu fu bine primit de curtea spaniolă aşa cum merita şi cum spera el. Cu mare greutate putut obţine o audienţă. Intr'o zi eşi brusc în faţa lui Carol Quintus care îl întrebă :

— Cine eşti dumneata ?

— Sunt un individ, răspunse cu mândrie eroul din Mexic, acela care v'a dăruit ca număr mai multe provincii decât toate oraşele care le-aţi moştenit dela părinţii Voştri ! !

♣

După plecarea lui Ludovic al XIV la asediul din Mons, doamna de Maintenon spuse d-lui de Louvois :

— Răspunzi d-ta de viaţa regelui ?

— Nu, spuse primul ministru, dar răspund : că va fi glorios.

♣

Principesa de Conti, fica regelui Ludovic al XIV, îşi exprima mirarea către ambasadorul Marocului spunându-i că nu înţelege dece mahomedanilor li se permite să aibă multe neveste !

— Doamnă, răspunse ambasadorul, la alte popoare calităţile unei neveste le găseşti numai la o femeie pe când la mahomedani toate calităţile soţiei nu pot fi întrunite decât la mai multe femei !

♣

Domna de Stäel dorind să se convingă dacă ea este în graţia lui Talleyrand mai mult ca o altă femeie îl întreabă într'o bună zi :

— Dacă s'ar întâmpla să cad în apă în acelaş timp cu doamna X pe care din noi două ai salva-o prima ?

— Sunt convins, răspunse diplomatul, că dumneata ştii să înnoţi ca un înger !

♣

Ludovic al XIII, pe când era copil, se juca alergând ore întregi în parcul dela Fontainebleau din care cauză veşnic transpira. Intr'o zi un valet se grăbi să-i şteargă sudoarea cu o batistă.

Micul prinţ refuză. Valetul îi explică că nepermiţându-i se expune să răcească şi în acelaş timp îl rugă să-i explice cauza.

— Spune-mi te rog, când voi fi în război, cine va veni să-mi şteargă sudoarea ?

♣

Intr'o zi, Maria Ana-Cristina-Victoria de Bavaria, soţia marelui dofin, sta culcată pe pat şi moţăia sau se prefăcea că doarme. Deodată intră principesa de Conti, (fica lui Ludovic a XIV şi al doamnei de la Vallière), care după ce o privi pe regină atent spuse tare :

— Majestatea sa e tot aşa de urâtă când doarme, ca atunci când este trează.

— Ei doamnă, răspunse dofina fără să deschidă ochii, nu toată lumea este copilul dragostei !!

bazar

O PISICĂ PENTRU UN BĂRBAT !

„Iulia a recunoscut că e adevărat că mi-a luat bărbatul, dar ea mi-a declarat că dacă am să închid ochii şi n'am să protestez, îmi va da în schimb o pisică chinezească. Nu-i asta curată bătae de joc ? Numai o prietenă... adevărată putea fi atât de generoasă încât să ofere o pisică chinezească în schimbul unui bărbat".

Astfel îşi motivează Prinţesa Nina Caracciolo, o dansatoare rusoaică, acţiunea intentată la Curtea Supremă din New-York, prin care pretinde că d-na Iulia Hamilton să-i plătească 25.000 dolari daune.

Pârîta este fosta soţie a nuvelistului american Cosmo Hamilton de care a divorţat acum un an, la Paris.

In plângerea ei Prinţesa Nina susţine că prietena ei profitând de prietenia cu Constantin Satarkhaw, soţul dansatoarei, a reuşit să-l convingă pe acesta s'o părăsească anul trecut. Aceasta e cauza că ea a divorţat de el.

Prinţesa care a dansat în celebrul balet al lui Diaghilev, este văduva Prinţului Gennera Caracciolo din Neapoli. D-na Hamilton a fost înainte de a fi căsătorită cu nuvelistul yankeu, soţia unui alt scriitor american Guy Bolton din New-York.

Din declaraţia pe care a făcut-o dansatoarea rusoaică reese că pentru această americană nici un bărbat nu preţueşte mai mult ca o pisică orientală.

CEA MAI INALTĂ BANCĂ DIN LUME

Zilele acestea s'a inaugurat la New York cea mai înaltă clădire de bancă din lume, printr'un prânz ce s'a dat în sala de recepţii dela al 54-lea etaj.

Acest „sgârâe-nori" are 71 de etaje şi construcţia lui a durat 377 zile.

Interiorul imobilului a fost astfel ornamentat încât aminteşte primele începuturi ale băncii Manhattan, în anul 1799.

Biurourile de azi reproduc întocmai birourile de odinioară.

Banca Manhattan din New York este singura instituţie oficială americană ale cărei acţiuni le deţine statul.

In noua clădire vor fi instalate patru societăţi finanţate de compania Manhattan Acestea sunt : Bank of Manhattan Trust Company, International Acceptance Bank, International Acceptance Company şi Bank of Manhattan Safe Deposit Company.

Aceste societăţi au un capital deplin vărsat de 308 milioane dolari, putând rula însă un fond de 940 milioane dolari.

caricatura zilei

CLIENT VECHIU

— Acuzat, care îţi este numele ?

— Mai vreţi şi numele meu ? Hm ! se vede că sunteţi nou d-le preşedinte : aci sunt mai cunoscut decât dumneavoastră.

„PENSIUNE DE FAMILIE"

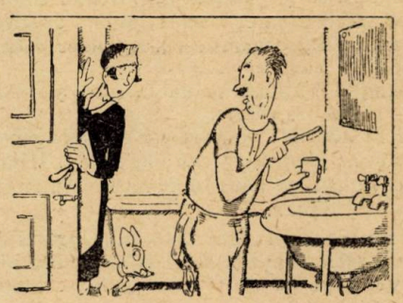

— Aţi terminat, domnule, cu periuţa de dinţi ?

— Nu. Dar pentruce ?

— Pentrucă periuţa dumneavoastră am pierdut-o eri : aceasta este a portăresii şi acum îi trebuie una şi domnului de la numărul 12...

DEPINDE....

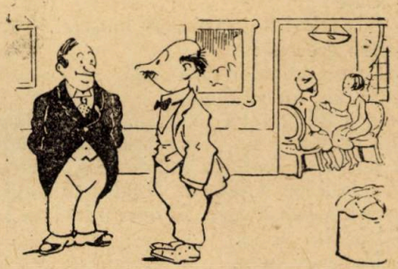

— Hei dragă ! La femei complimentele se prind totdeauna...

— Da, de unde ? Eu când îi spun nevesti-mi că îi stă de minune cu o pălărie veche, nu se prinde de loc !

(Pêle-Mêle—Paris)

PAGINI UITATE

PE DRUMUL BĂRĂGANULUI

(FRAGMENT)

de C. SANDU-ALDEA

...Şi în seara aceia, în bătătura hanului dela Trei Movile, el adormi târziu, nădăjduind să poată pleca mai curând spre a pribegi iar prin Bărăganul tainic şi pustiu, prin Bărăganul „lui", cum zicea el.

A doua zi se sculă de noapte şi începu a mătura prin faţa hanului. Apoi luă hârdăul şi mulse vaca, dădu drumul viţelului să sugă, adăpă caii şi îi duse la păşune unde îi împiedecă.

Când se sculă, Mocanu se cruci şi chemând pe Iana lui, îi zise :

— Ia te uită, ce vrednic e Cazacu nostru.

Dar femeia, căreia nu-i plăcea acest vântură-ţară, răspunse ca şi 'n seara trecută :

— Sita nouă cerne bine !

Cu toate acestea Cazacu părea hotărît să nu mai plece aşa de curând dela ei. Spre a-l cerca, hangiţa, lăsă de mai multeori bani în bătătură, pe mese sau pe tejghea. Cazacu îi dădea totdeauna stăpânului.

Zilele treceau repezi şi flăcăul câştiga din ce în ce mai mult încrederea stăpânilor.

Şi într'o zi luminoasă de August, pe când stăpânii şi „băiatul" se uitau îngânduraţi pe Bărăgan, o vedenie răsări din orbitoarele valuri ale apei morţilor. Era o uriaşă făptură de om ce nu se vedea decât dela brâu în sus. Părea că pluteşte în văzduh, căci între ea şi pământ juca tremurul undelor strălucitoare. Uneori lumina svârlea pe ea o subţire mantie de argint ce-ţi lua vederile.

Hangiul îşi duse mâna la ochi şi zise:

— E un om călare.

Şi în adevăr : vedenia eşi din apa morţilor şi se lămuri, era un om călare. Călăreţul se opri şi hangiul îl recunoscu : era logofătul Stoian.

Cum opri în faţa hanului, logofătul scoase picioarele din scări şi aruncând piciorul drept pe deasupra capului calului, sări jos.

Uscăţiv, deşirat, cu mustăţile lungi, supţiri şi albe de par'c'ar fi fost înmuiate în lapte bătut, cu nişte ochi albaştri spălăciţi şi turburi, cu un semn de rană veche drept în mijlocul frunţii.

Acesta era logofătul Stoian.

Legă calul de un pom şi se aşeză la masă supt umbrar.

— Cald !

— Strașnic-! — răspunse hangiul.

— Vin rece ai ?

— Pentru oameni de omenie se găseşte

— Să vie un chiloman.

Cazacu dădu fuga în beciu. Apoi aduse o oală cu vin şi un pahar mare pe cari le puse pe masă înaintea logofătului. Acesta suflă odată pe deasupra vinului din oală şi începu a bea lacom. Se opri odată, şi apoi bău tot vinul.

— Mai adu una.

Se uita aşa pe câmp şi nu zicea nimic. Din când în când încreţea fruntea. Flăcăul aduse vinul şi se dădu la o parte. Logofătul se uită la el şi întrebă pe hangiu :

— Dar ăsta cine mai e ?

— Băiatul meu.

— De prăvălie ?

— Da !

— Cine te-a mai pricopsit şi cu ăsta ?

Cazacu era cât p'aci să răspundă : „dracu" dar se opri.

— E un nepot de-al meu ! — minţi hangiul.

— Aşa ?! — se miră logofătul şi rămase pe gânduri.

Apoi îşi bău vinul, nu zise nimic şi plecă, fără să plătească.

Iar Cazacu se uită mult timp după el şi o întrebare se ridică deodată în mintea lui: „cum pleacă ăsta, fără să plătească?"

La început crezu că logofătul nu va fi avut bani la el. Dar văzuse bine că hangiul nu însemnase nicăeri. Atunci ?....

La o săptămână logofătul iar pică. Şi de astădată stătu mai mult. Luă pe hangiu la o parte şi vorbi cu el pe şoptite. Cazacu se căzni să tragă cu urechia, dar nu prinse nimic. Vedea numai că hangiul se posomorîse la faţă iar logofătul rânjia. Şi, ca şi rândul trecut, Stoian bău şi plecă fără să plătească. Flăcăul se uită ţintă în ochii hangiului şi la urmă întrebă :

— A plătit ?

— Plătit, neplătit, asta nu-i treaba ta ! — se răsti stăpânu-său la el.

Dar după câteva minute hangiul îi chemă aproape de el şi îi vorbi domol :

— L'ai văzut ?... De şase ani de când mă fierbe aşa fără apă. Vine, bea, pleacă. Ce-i pot face eu ? Să mă pun de pricină cu el, dau de vreun necaz. Mai bine-l las în plata Domnului.

Cazacu nu zicea nimic.... Trecutul lui îl atrăgea spre acest hoţ de Bărăgan şi nu odată îi trăzni prin cap să se ia după el şi să-i spuie : „hai să hoţim împreună !" Dar când se găsia în faţa lui, un gând de vrăşmăşie îl sguduia şi-l făcea să fiarbă de mânie.

Iar într'un amurg, pe când se întorcea cu caii dela păşune, logofătul îi eşi în cale. El îi dădu bună seara şi vru să treacă înainte, dar logofătul îl opri. Se uită lung la el, luându-l din jos în sus cu privirea, apoi îl întrebă :

— Al cui eşti tu, măi flăcăule ?

Cazacu stătu câteva clipe fără să răspunză Vorbele stăpânului său îi veniră în minte : „Ce-i pot face eu ?" Apoi, ridicând capu 'n sus şi punându-şi dreapta 'n şold răspunse răspicat :

— A cui m'o lua !

— Da' cum te chiamă ?

— Cum mi-ei zice.

Logofătul făcu ochii mari. Apoi îi închise ca un om ce vine dela lumină într'o odaie întunecoasă. Cazacu făcu la fel şi se dădu mai aproape de el.

Câteva clipe stătură aşa unul lângă altul, sfredelindu-se din ochi. Ai fi zis că sunt două umbre, două păsări de pradă pe care se lăsa pe nesimţite tainele înserării. Apoi logofătul rânji :

— Ştii că nu eşti prost ?

Flăcăul rânji şi el :

— Asta o ştiu eu de mult !

—Cât îţi dă ţie pe lună Mocanu ?

— Cincizeci de poli pe an şi cât oi putea fura şi eu.

Logofătul se încruntă :

— Ia ascultă, măi piciule : cu mine să nu vorbeşti în doi peri, că te trăznesc.

— Mâine, logofete ! — răspunse Cazacu şi, dând călcâie calului, o rupse la goană, râzând cu hohote.

Ajuns la han, flăcăul povesti întâmplarea cu logofătul. Hangiul zgâi la el nişte ochi de om speriat, iar hangiţa avu un adânc fior de bucurie : s'a găsit„ în sfârşit. un om care să răspundă logofătului. Şi acest om nu era altul decât Mitrea Cazacu !Ea îndreptă asupra flăcăului ochii ei frumoşi în cari se îngemănau mirarea şi mulţumirea şi-l puse să mai povestească odată.

Dar hangiul nu rîdea....

Şi vremea curgea.... Drumeţi prăfuiţi poposeau la hanul dela Trei Movile, beau ceva şi plecau, se ştergeau în depărtările Bărăganului. Hangiţa rămânea uneori pe gânduri, urmărind norii ce pluteau încet pe sus. Şi atunci îi venea să plece, să fugă departe de hanul în care-şi îngropase tinereţele. I se urîse cu pustietatea aceea, cu liniştea mare a câmpului. Îi era urît şi-i era teamă. Nici ea nu înţelegea de ce o tot cerca o teamă dela un timp încoace. Peste pustiul vieţii ei de roabă şi de schimnică plutia în roate mari de pasăre de pradă chipul logofătului Stoian.

Trecuse vara şi începuse ploile de toamnă. Bărăganul era acum plin de o tristeţă fără seamăn. Secase apa morţilor de pe ogoarele lui şi soarele se arăta rareori prin câte-o spărtură de nor. Drumeţii se împuţinaseră de tot şi drumurile pustii te îndemnau la pribegie. Cârduri de ciori croncăniau prin văzduh, se abăteau pe câmp, ca nişte uriaşi fulgi de funingine.

Şi într'o seară tristă din toamna aceea, Cazacu se întâlni deodată cu logofătul în cale. Par'că răsărise din pământ.

— Stai niţel, flăcăule.

Flăcăul se opri. Logofătul rânji :

—Tot la han eşti ?

— Tot !

— Adevărat că tu eşti nepotul lui Mocanu ?

— Adevărat !

—Hm !.. De ce nu vii cu mine ?

— Unde ?

— Ce-ţi pasă ?

Cazacu tăcea. Părea că se gândeşte. Vântul şuiera voinicește. Bărăganul era mohorît. Tufe de burueni uscate se plecau, se ridicau, iar se plecau, par'c'ar fi zis : „hai, vino !"

— Unde ?—întrebă a doua oară Cazacu.

— Să hoţim !

Logofătul spuse încet cuvintele acestea, dar ele răsunară în sufletul flăcăului ca o chiuitură prelungă şi puternică. Şi vântul părea că le repetă şi el, le lua pe aripile lui spre a împânzi cu ele tot Bărăganul : „Să hoţim ! Să hoţim !"

— Hai ! — răspunse flăcăul şi porni în spre han să-şi ia zeghia.

Interview-uri

...CU D-L G. IBRĂILEANU

Îmi permiteţi să vă întreb, domnule profesor, ce mai faceţi?

Sunt ocupat tot timpul. E foarte adevărat că activitatea universitară am întrerupt-o din motive de sănătate, dar suplinitorul meu, un eminent profesor, mă pune la curent cu atmosfera catedrei, cu lucrările colegilor şi ale studenţilor mei dragi.

E un an şi jumătate decând nu am mai văzut Iaşii. Să nu vă mire. Nici altă dată când îmi permitea sănătatea nu prea eram eu prezent pe uliţele lui. Nu cunoşteam altă cale de cât cea care duce la Universitate şi mai departe la bunul meu prieten Mihai Sadoveanu. Vizitam destul de des pe ceilalţi amici ai mei anticarii. Nu ştiu dacă aţi văzut cele câteva dughene aprovizionate cu tot felul de raritaţi din toate domeniile de activitate literară şi ştiinţifică. Librăria noastră „Viaţa românească" era întotdeauna la curent cu ultimele noutăţi apărute în Occident.

— Care sunt cauzele care au determinat desfiinţarea ei şi mutarea sediului revistei „Viaţa Românească" la Bucureşti.

— Sunt mai multe. Cea mai însemnată însă este criza de editură şi librărie prin care trecem astăzi. Iaşii are un număr apreciabil — chiar foarte mare, în comparaţie cu Bucureştii—de cititori de literatură şi în genere de oameni cari intră zilnic în librărie să cumpere ceva. Populaţia studenţească şi cele câteva mii de elevi ai şcolilor secundare şi primare ne-au dat întotdeauna concursul şi totuşi a trebuit să capitulăm. Criza care bântue în toate ramurile de activitate economică — şi o instituţie de acest fel e o entitate economică — ne-a îngenunchiat.

Sănătatea mea apoi, din ce în ce mai şubredă mă împiedica să mă mai ocup efectiv de revistă. Asta a fost şi pricina pentru care în ultima vreme a apărut cu aşa de mari întârzieri.

Cu strămutarea ei la Bucureşti, să nădăjduim că îşi va normaliza apariţia. De altfel, schimbarea domiciliului n'are prea mare însemnătate pentru o revistă. Esenţialul e să nu-şi schimbe dela o zi la alta atitudinea, cum am văzut că fac atâtea foi literare. Colaboratorii vor fi tot cei vechi rămaşi toţi credincioşi la cari se va mai adăoga toate elementele tinere ce vor dovedi că merită să fie publicaţi de cea mai exigentă revistă românească.

— Cum a luat naştere „Viaţa românească?"

— In 1894, apare la Iaşi revista săptămânală „Evenimentul literar" — un fel de preludiu al „Vieţii româneşti" — la care am colaborat împreună cu d. Constantin Stere. Amândoi, pe atunci eram studenţi. Ideologia literaro-socială a acestei reviste a fost determinată de d. Stere.

După dispariţia „Evenimentului literar", a rămas în noi nevoia de a comunică cu publicul care pe vremea aceea se găsea la o mare răspântie. Cea mai bătrână revistă românească „Convorbiri literare" nu mai era ce fusese în epoca Junimii, iar acţiunea semănturistă nu se ivise încă.

Depela 1900, am început să cugetăm la fundarea unei reviste. Pe atunci, marea criză socială, literară, politică şi financiară începe să pună probleme fundamentale pentru „Viaţa românească".

Tocmai în 1905 am început să trecem la fapte. In 1906, 6 Martie, a apărut primul număr al „Vieţii româneşti". Literatura, producţia literară cădeau pe planul al doilea în preocupările şi intenţiile noastre. In articolul-program, revista nu-şi lua niciun angajament literar. „Poporanismul" îl defineam din punct de vedere social, moral, politic şi cultural. S'a întâmplat însă ca toţi scriitorii buni să ne dea ajutor.

S'a spus că am fost esclusivişti în literatură. E o greşală. In coloanele revistei, am tipărit concomitent pe un Agârbiceanu şi pe un Minulescu, pe un Goga şi pe un Arghezi. Am respins pe toţi ţărăniştii şi pe toţi moderniştii cari ni se păreau că n'au chemare. Acum, la cei de mai sus, nu se mai pune problema că sunt moderniştii sau tradiţionalişti. Sunt pur şi simplu scriitori clasici.

Revista noastră a accentuat importanţa specificului naţional, nu a tradiţionalismului. Se face o confuzie, poate interesată, între specificul naţional şi tradiţie. Indiferent de trecutul lui, un popor are o fizionomie sufletească particulară, pe care adevăratul artist nu se poate să nu o exprime. Această constatare e atât de elementară că nu merită să mai fie argumentată.

— Cine trece atunci drept întemeietorul „Vieţii româneşti?"

— Fondatorii propriu zişi ai „Vieţii româneşti" sunt C. Stere, Ion Botez, C. Botez, M. Carp şi cu mine.

— Revista a apărut în condiţiuni tehnice occidentale; aveaţi suficiente mijloace materiale?

— Să vedeţi. Am împrumutat dela o casă de economie banii necesari tipăririi primelor două numere hotărîţi, în caz de insucces, să plătim din punga noastră, suportând fiecare dintre noi în mod egal deficitul, riscând numai experienţa acestor numere.

Pe-atunci, revistele aveau un tiraj foarte mic, ceeace ar fi dovedit un foarte redus număr de cititori de reviste. „Viaţa românească", fiind o revistă voluminoasă, ceeace însemna un preţ mai urcat, normal ar fi fost să-i prevedem un neînsemnat succes de tiraj. Cu toate acestea, ne-am hotărît să o tipărim într'o mie de exemplare. Ce măsură însă ce o redactam, clasându-i bogatul sumar, entuziasmul nostru pentru ea şi optimismul nostru în succesul ei creşteau, aşa că după multe discuţiuni, i-am ridicat tirajul la două mii de exemplare, cu adaosuri progresive. Succesul a depăşit — monstruos aş zice— cele mai tartarineşti prevederi, de vreme ce după cinci zile, revista se epuizase, obligându-ne să tipărim în trei zile o a doua ediţie.

Acest prim număr, caşi următoarele, dealtfel, a fost ignorat, sau primit acru de presa de toate felurile din regat; în schimb presa din provinciile pe atunci subjugate l-a întâmpinat cu o căldură neobişnuită.

Bilanţul era favorabil: aveam cu noi publicul din Regat şi din provinciile supuse, aveam pe toţi scriitorii buni, aveam presa acelora cari luptau greu ca să-şi apere naţionalitatea şi aveam în contra noastră pe recenzenţii publicaţiilor „dela noi" cari au fost consecvenţi până astăzi.

In parantez fie zis, dacă revista n'ar fi avut succes, în afară de consideraţiile materiale, eram datori să n'o mai tipărim şi nu mai importunam publicul c'o activitate ce nu-l interesa.

Insultele cele mai mari le-am primit fiindcă am adus inovaţii de-a plăti colaborarea, cum se făcea de multă vreme şi în Occident. A fi remunerat pe scriitor pentru produsul său, găseau unii că e imoral; că arta se face pentru artă, de dragul ei şi plătind-o înseamnă că o comercializezi. Ceeace vremea de azi ne-a dovedit contrariul. Ce e nostim în toată chestia asta, e că cei cari la început protestaseră, când mai târziu, se 'ntâmpla să li se publice ceva la „Viaţa românească", îşi reclamau cu străşnicie onorariul infamant.

Succesul revistei se datora unei ideologii ce soluţiona realist cele mai imperioase probleme care se puneau atunci neamului românesc; se datora diversităţii rubricelor ei, în măsură să satisfacă nevoile culturale ale celor mai diverse categorii de lectori, precum şi ale cetitorilor cu diverse interese intelectuale; se datora şi sprijinului spontan acordat de toţi scriitorii buni, ceeace făcea din „Viaţa românească" o antologie vie a literaturii vremii; şi se mai datora şi preţului extrem de modest al revistei care însuma mai mult material decât o carte voluminoasă.

Dar toate acestea presupuneau o viabilitate puternică a revistei, viabilitate ale cărei cauze nu mi-e dat mie să le arăt, totuşi, una trebue spusă, cea mai importantă: redactorii revistei se gândeau la revistă şi nu la ei. Un exemplu: multe rubrici care cereau muncă grea, pricepere şi cunoştinţe de specialitate, nu purtau

nicio iscălitură și dacă unii dintre colaboratorii acelor rubrici își vedeau uneori numele tipărit în revistă, subt articole de altă natură, apoi numele altora nu apărea niciodată în coloanele V. R.

Și cum acești colaboratori, făcând parte din gruparea revistei nu erau nici plătiți, căci nu ne da mâna să ne plătim și pe noi, munca statornică a acelora, rămasă anonimă, arată una dintre cauzele viabilității V. R.

S'ar mai putea spune multe, dar poate le vor spune odată alții ; iar dacă nu, faptul n'are prea mare importanță. Sacrificiile au fost mari și răsplata — cea morală — n'a întârziat să sosească.

Dealtfel și cele de mai sus le-am spus ca să-ți satisfac curiozitatea dumitale de scriitor tânăr ce, prin mijlocul acesta, poate la rându-i să mulțumească alte curiozități.

...Ca de pildă și aceea de a ști ceva din biografia D-voastră omenească

— Nu mă socot un om atât de însemnat, încât să cred că interesează pe cititori, când și unde m'am născut, ce carte am învățat, care mi-s cărțile de căpătâi și toate faptele prea personale.

— L-ați cunoscut pe Eminescu în viață?

— Să nu vi se pară deasemenea curios. Eu trec și 'mi place să cred că sunt un specialist în Eminescu, totuș fericirea de a-l fi văzut sau cunoscut în viață, nu mi-a fost dată.

Cunosc însă opera lui în cele mai mici amănunte și asta cred că e suficient.

— La București, de când n'ați mai fost?

— Sunt ani. Nici nu mai țin minte de când. M'ar interesa noul aspect al orașului. Altceva nu știu ce-aș putea vedea prea nou în el.

Noutățile librăriei străine și cele românești, iată-le toate aci, așteaptă să fie citite.

— Când ați alcătuit ediția poesiilor lui Eminescu, apărută de curând?

— Anul trecut am pus-o la punct, deși era anunțată de foarte multă vreme.

— Dar, precum am văzut, aceasta a necesitat neapărata prezență a D-voastră la Academia Română, unde se găsesc manuscrisele poetului.

— Vreți să spuneți cu alte cuvinte că eu am făcut-o așa din capul meu, cum au făcut atâți comentatori. Intrebarea pe cât e de inteligentă, pe atât e de șireată. Aflați, totuși că eu cunoșteam mai de mult originalul versurilor lui Eminescu și în ultimul timp când lucram la această ediție, o întreagă armată de prieteni și binevoitori mi s'au pus la dispoziție cu tot felul de servicii ce mi-ar fi fost utile. Am mers cu cercetarea până și a unei biblioteci din Galați, unde se găsește unicul număr dintr'o revistă în care marele poet și-a publicat o poezie. In vreme ce harnice albine îmi strângeau materialul, eu, hai să zicem ca o matcă, dam directivele și elaborarea ce se impunea sau doream.

— Avem astăzi în literatură „un nou Eminescu", domnule Ibrăileanu?

— S'au făcut unele avansuri în această chestiune, pe care eu le socot premature. Eminescu reprezintă o culme din a fi creat dintr'o limbă încă în formație o sinteză genială între fondul și forma inspirației sale profunde. La care se mai adaogă activitatea lui de luptător naționalist. Dar a mai vorbi despre fenomenul Eminescu înseamnă să repet aceleași lucruri pe care le-am mai scris.

E foarte adevărat, avem azi poeți de mare valoare. Niciunul însă n'a ajuns pe înălțimile acestuia. Am totuși convingerea că, în timp, dintre toți aceștia, se va desprinde o personalitate care să-i covârșească pe ceilalți.

— Cum ați cunoscut sau mai precis cum v'a cunoscut domnul Ionel Teodoreanu?

— A descris împrejurarea în volumul al doilea din Medeleni. A venit acum vreo 7—8 ani la mine un prieten însoțit de un tânăr sportiv și simpatic, cu niște bucle încârlionțate. M'a uimit dela prima discuție cu inteligența și cu imaginația lui năstrușnică. Poseda Domnule, o cultură vastă, franceză mai ales, și când vorbia, făcea numai comparații și imagini. La început mă amuza, pe mine care, ca și domnul Mihail Drăgomirescu, nu am nici în scris nici, în vorbire un stil prea strălucit. Apoi mi-a citit niște bucăți care mi-au atras în mod deosebit atenția. Mi-am dat seama imediat că am în față un viitor scriitor de mare talent și iată că nu m'am înșelat.

— Acum vă mai citește manuscrisele?

— Da, da și mă onorează cu această încredere. In avântul său imagistic, face câteodată fraze sau comparații pe care eu i le subliniez cu roșu. Asta înseamnă că mi s'a părut că trebue schimbat ceva și-mi pare bine că e de acord. Scrie însă așa de mărunt încât niște ochi puțin exersați cu scrisul lui, anevoie l-ar înțelege. Și mai ales eu, om bătrân, îi descifrez caetele cu lupa. Nu cred totuși că scrie așa de minuscul, într'adins ca să mă pună pe mine în imposibilitatea de a le citi!

— In ce relații sunteți cu ceilalți scriitori ieșeni?

— Mai mult decât cordiale. Suntem o familie restrânsă și ar fi păcat să nu ne avem bine între noi. Toți vin seara să mă vadă. Sau mai precis noaptea, căci eu pe lângă o indispoziție care m'a făcut ca de un an și jumătate să nu ies decât până la poartă, mai sunt și un fel de maniac : nu pot să lucrez decât noaptea.

— Ce operă mai aveți în preparație, maestre?

— Hm!.. un roman!

— Un roman?

— Da. E de mirare, într'adevăr, dar așa e.

— Când o s'apară?

— La toamnă, poate.

— In ce editură?

— La Cartea Românească sau la Ciornei, care s'a dovedit în ultimul timp ca un inteligent și abil editor. Sunt informat că a deschis în ultimul timp o sucursală aci în Iași care e o adevărată grădină literară. Nu știu dece am convingerea că dânsul o să facă ceeace noi n'am putut izbuti aci în Iași.

— Iertați-mă : contați pe succesul lui?

— Știți, sunt unele femei cinstite care tocmai la bătrânețe își dau în petic : fac la un moment dat o faptă care iscă scandal. Poate că unui critic, după toate regulile dela noi nu i-ar fi îngăduit să vină în fața publicului cu o operă de beletristică propriu zisă, decât în juneță. Cum în străinătate nu se întâmplă tot așa, iar la noi s'a petrecut totuși, cred că publicul românesc o să-mi ierte îndrăsneala de a mă vedea și în ipostasa „dublă" de critic și.... romancier".

. N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 26
22 iunie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII”

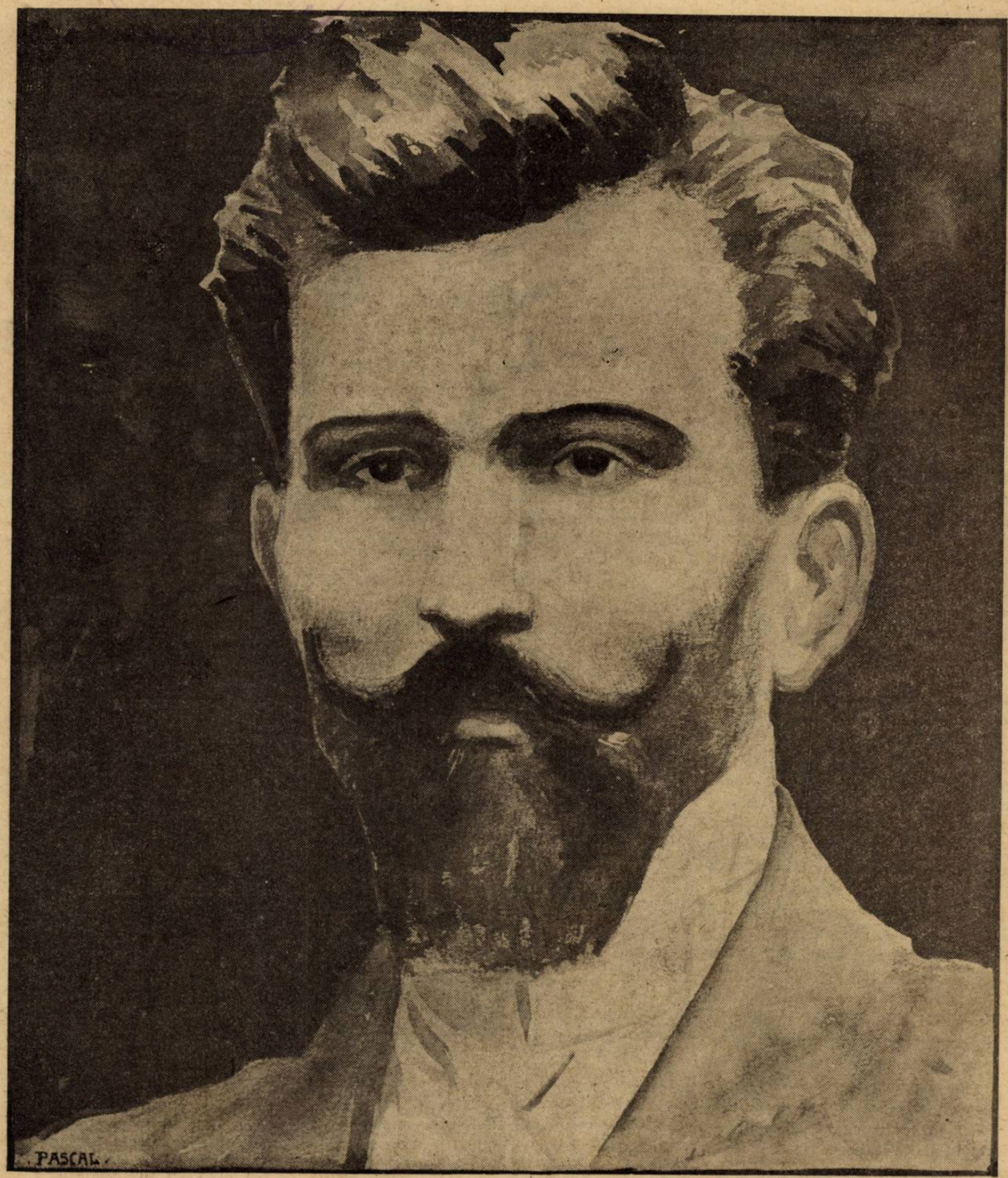

PICTORUL BALTAZAR

Ctitorii

PICTORUL BALTAZAR

de N. PORA

Îl am înaintea ochilor şi acum, aşa cum l-am ştiut pe întâiul cântăreţ în culori al mahalalei bucureştene şi tot deodată adevăratul premergător al picturii noastre moderne.

Gălbinicios şi cam tras la faţă, pocâlţit, Baltazar te atrăgea prin licărirea stranie a ochilor lui de tăciune şi printr'un fel aproape neverosimil de bizar, în care căuta să-şi lămurească ideile, desfăcând în gesturi pripite gândurile ce-l canoneau, împânzindu-le în trâmbe luminoase.

Nu avea pic de astâmpăr, când prindea să-şi depene ideile ce-l stăpâneau în materie de artă şi cu o neliniştе de inspirat proslăvitor al frumuseţilor artei noastre străvechi, nu mai putea fi oprit de nimic atunci.

In atelierul lui micuţ, însă inundat de lumina blajină a unei ferestre largi, Baltazar, între odoarele de artă veche românească pe care le adunase cu o râvnă de fin amator şi pe care le iubea şi păstra într'o lucră neagră, dăltuită cu un meşteşug uimitor de artistul primitiv, acolo, se simţea la largul lui şi era gata să-şi sacrifice până şi ceasurile hărăzite de lumina prielnică spre a-şi sfârşi vreun tablou numai ca să-ţi lămurească, să-ţi dea pe faţă tot ce putea să-ţi dea, cu privire la anumite chestiuni de artă şi de stilizare.

Era un cunoscător al stilului bizantin cum puţini am cunoscut. Şi până în cele mai infime detalii. Nu numai în ce priveşte pictura în sine, ci şi întreg tezaurul de elemente de ornamentică, isvorîte atât din străvechea artă a întâilor basilice ale Orientului, cât şi din aceea a arhitecturii monumentale din întâile veacuri ale erei creştine.

Erudiţia lui în ale artei bizantine în genere, prinsese s'o şi dea în vileag, în seria atât de interesantă şi atât de viu urmărită de cei cărora li-era drag cititul — din paginile *„Vieţii Româneşti“* dela Iaşi, în ale cărei coloane, sub un pseudonim, a publicat atâtea lucruri bune, ce s'ar cuveni să fie strânse într'un volum.

Lăsând deoparte unele din asperităţile vreunor păreri din acele articole, privitoare la cutare pictor sau sculptor cunoscut, însă cu toatele formulate cu o urbanitate nu tocmai obicinuită multora, aceste pagini de critică de artă ale lui Baltazar sunt închegate cu acelaş sentiment al frumosului ce-i caracterizează şi întreaga-i operă de pictor mare.

Un inspirat al paletei, în cel mai drept înţeles al cuvântului, a fost Abgar Baltazar. Şi încă un nemai pomenit înbinător al nuanţelor contrastante, până la acel grad de intuiţie instinctivă a tonului primitiv, ca şi a celui complimentar necesar pentru cutare nuanţă, încât la lucru ţi se părea că pensula lui rupea din valorile primitive tonalitatea nouă, la care ajungea luând din două, trei tonuri, nuanţa voită, cu o iuţeală uimitoare.

Bogăţia coloritului din toate pânzele, atât de puţine la număr, rămase pe urma lui Baltazar, lămuresc şi technica grozavă picturală cu care se juca acest meşter iscusit care nici nu văzuse străinătatea.

N'apucase să vază nici un muzeu. Le colindase, însă, caleidoscopic, pe toate, în lungi ceasuri de aplecare pe paginile monografiilor marilor artişti şi ale marilor colecţii de artă din atât de bogata bibliotecă a „Fundaţiei Carol I“, unde ne vedeam mereu.

Insă în mai toate picturile lui, Baltazar a pus acea căldură în execuţie, ce-ţi deschide, în fiecare din aceste unice tezaure picturale, adevărate perspective în inima naturii.

In toate aceste schiţe simţi preocuparea artistului pentru înperecherile bizare de tonuri. Un verde puternic, aproape albăstriu, alături de un galben roşiatic, ca acela al vişinei putrede, aşternut pe un gard de scânduri, în perspectiva nesfârşită a unei ulicioare de chinovie se armonizează deplin.

De aci nota aceea originală, cu care i-au atras şi cucerit pe toţi, lucrările lui.

Baltazar avea un cult al tonurilor primare. Îşi dădea perfect seama de aceasta şi în *„Despina Doamna“*, una din cele mai bune compoziţii ale lui, ca şi în strălucitul triptic *„Făt-Frumos“* — inspirat de baladele şi poveştile populare, artistul descoperise aceeaş armonie a tonurilor vii, făuritoare de nuanţe fericite, naturale, alcătuind astfel adevărate splendori de artă decorativă, în evocări cromatice fără de seamăn.

Dintre celelalte minuni de compoziţie, rămase pe urma acestui începător de noui cărări în arta noastră, trebuesc amintite şi acele două mari pânze „Moţoc“ şi „Lumânărică“, ambele însuflate artistului de paginele lui Costache Negruzzi.

Pentru cel dintâi, Baltazar, cu impresionanta-i viziune plastică, prinsese clipa în care vicleanul Vornic Moţoc, se sbate în braţele slujitorilor, gata să fie aruncat peste parmaclâc, în mâinile mulţimii răzbunătoare. Pe chipul bătrânului dregător învechit în rele, flutură întipărirea ultimei invocări adresate lui Vodă Lăpuşneanu :

— Eu sunt boer mare, ei sunt nişte proşti !

Iar în zâmbetul crudului Domnitor citeşti verba-i nemurită de marele scriitor al vechimei :

„Proşti, dar mulţi !“

Şi pumnii încleştaţi se pregătesc la poalele zidului, să lovească pe unchiaşul neputincios şi mâini desfăcute ca ghiarele unei mostruoase hidre cu sute de capete, îşi desfac ghiarele, gata să-l sfâşie....

Intreaga mişcare şi tumultul acestei visiuni sanguinare ni le-a închegat cu admirabila-i intuiţie picturală şi cu neasemuita-i fantezie Baltazar, sub puterea de vraci a marelui prozator moldovan.

Şi în cealaltă compoziţie amintită şi păstrată pare-se cu o grije demnă de şuvoiul artistic de care a fost concepută—în *„Lumânărică“*, pictorul acesta mare şi cu şcoală mică — în sensul absenţei oricăror îndeletniciri şi facticităţi datorite Academiilor sau marilor ateliere d'aiurea — a rămas sub puterea aceluiaş geniu tutelar al literaturii noastre.

Ceeace te isbeşte, însă, în oricare din aceste compoziţii ale pictorului care d'abia împlinise 29 ani, când a încremenit de veci, este uşurinţa, îndemânarea de mare meşter al paletei cu care îşi află cadrul trebuincios fiecăreia din ele.

♣

O altă notă caracteristică a acestui temperament de artist cu adevărat rar este dragostea fără margini purtată tuturor vestigiilor de artă veche românească. Atât de departe împingea artistul evlavia aceasta faţă de nobilele semne ale sufletului românesc în artă, că, adeseori, nu mai ţinea seamă de nimic, călcând în picioare şi liniştea şi sănătatea lui, bătând drumuri aproape neumblate şi închizându-se în vreo schimnicie, spre a-şi umple sufletul de niscai frumuseţi de artă naţională.

In acest fel, adâncind tot mai mult bogatele isvoare ale artei noastre naţionale, ajunsese să-şi clădească planul unei întregi activităţi în acest sens, pe temeiul elementelor necunoscute încă şi în mare parte descoperite de el, în necurmatele-i

peregrinări prin mânăstirile şi satele noastre dela munte.

O întreagă serie de desenuri, adevărate bijuterii de artă străveche, adunase pe nenumărate planşe, muncind cu o răbdare de Benedictin, copiind pe încetul elementele caracteristice, necesare unei vaste lucrări asupra vechei noastre picturi bisericeşti.

Entusiasmul lui pentru aceste comori de artă expuse peirii sigure [1]), nu mai cunoştea margini. Şi tot deodată nu-şi mai putea pune frâu amărăciunei, văzând părăginirea în care erau lăsate asemeni locaşuri, demne de altă soartă în orice ţară civilizată.

Mai ales că văzuse începutul unei lucrări de reparare a acoperişului unei mânăstiri cu olane rotunde, atât de uşor sparte de grindină prin asemeni părăgini.

Iar dreptatea acestui entuziast apărător al sfintelor noastre lăcaşuri străbune, este perfect îndreptăţită : acoperişul mânăstirei Hurezi era aproape în întregime zobit acum doi ani, şi apa îşi împlinea în pace opera de nimicire a unor splendori de artă, pentru păstrarea cărora se cer, totuşi sacrificii.

Sufletul lui de artist vedea salvarea acestor tezaure de artă, numai printr'o chibzuită organizare a unor echipe de artişti-arhitecţi, picfori şi sculptori — cari, însufleţiţi de dragostea de monumentele artei noastre străbune şi cuprinşi de aceiaşi pioasă aplecare de a respecta nota lor ancestrală în restaurări, să se poată începe o adevărată activitate de refacere şi conservare a acestor indelebile semne ale sufletului românesc în artă.

*

Din nefericire admirabila lui viaţă închinată artei s'a încheiat prin moartea-i intempestivă.

Tocmai se pregătea să plece la Paris, pe urma succesului strălucit al primei şi unicei lui expoziţii, deschisă cu un an mai înainte la Ateneu.

Ducând o viaţă liniştită, renunţând la multe din farmecele ei, la care îl îndreptăţeau, deopotrivă, tinereţea şi dragostea de artă — Baltazar — n'a avut parte nici să-şi vadă visul cu ochii— Parisul acela mirific pentru orice suflet de artist şi spre care tindea de ani de zile.

Prea a muncit mult şi nu a ştiut să fie mai cumpănit ,cheltuindu-se prea repede şi arzându-i din cale afară de iute lumina vieţii.

Aşa. însă, cum a trecut printre noi, Baltazar şi-a însemnat treacătul în brazdele luminoase — adevărate opere de artă rară ce împodobesc Muzeul Simu, ca şi câteva colecţii particulare de artă din ţară şi de dincolo de hotarele ei [1]).

N. PORA

1) Că se prăpădesc toate, o poate constata ori cine, după cum, acum doi ani, mi-am dat seamă la M-rea Hurezi (Vâlcea), că graţie ploii ce pătrunde prin acoperiş, peste tot, în curând se vor prăbuşi toate acele minuni de artă.

adevarate

Bun prieten cu Gârleanu, al cărui admirator însufleţit era, Baltazar, i-a şi ilustrat vreo două din întâile volume ale duiosului cântăreţ al boerilor moldoveni de demult.

Astfel pentru „Bătrânii" îi făcuse o copertă, închipuind o figură cu părul şi barba albă, ce semăna mai mult a monah.

Sâcâit de vreunul, la Kübler, unde era locul de întâlnire al tuturor artiştilor :

— Da' de unde-l găsişi pe „boerul" ăsta?

El i-o tăie prompt :

— Tocmai pregăteam un Sfânt Neculai şi i l-am dat şi fratelui Gârleanu !

*

Intr'o seară, la Bufetul dela şosea, unde ne „zicea de inimă albastră" Grigoraş Dinicu, de-abia eşit din Conservator şi încurajat de un articolaş apărut în „Viaţa literară", eram câţiva preţuitori ai acelui arcuş minunat, printre cari : Panait Cerna, Ilarie Chendi, Gârleanu, sculptorul Spaethe, Baltazar, Corneliu Moldovanu şi evocatorul acestor amintiri.

Ochii mari ai lui Gârleanu între pleoapele lungi, nostalgic încremenite, exprimau întreg adâncul simţirii unei vechi romanţe cântate de vestitul violonist.

Şi Baltazar, surprins de vecinul de masă tocmai când prindea pe un petec de hârtie chipul duiosului scriitor şi ţinut de rău că n'ascultă pe Grigoraş, replică :

— E hei ! dragă... eu să fii sănătos : eu sunt c'un ochi la Dinicu şi c'o ureche la Gârleanu !...

Şi ţine-te râs. S'a pierdut tot farmecul romanţei.

Baltazar voise să spună tocmai contrarul.

NOTE BIOGRAFICE

Născut în Bucureşti, la 26 Febr. 1880, Abgar Baltazar a învăţat carte în urbea-i natală, la şcoala primară „Caimata" şi la „Gimnaziul Cantemir-Vodă", dând pe faţă, de mic copil, o deosebită aplicare pentru desen şi, mai ales, pentru a împodobi cu flori, orice petec de hârtie şi orice capăt de lemn ce-i cădea în mână. Şi, o ciudăţenie : foarte cu drag desena şi rotunjea din culoare, când i-au cumpărat o cutie cu văpsele, „floarea soarelui", această floare atât de decorativă şi pe care, a armonizat-o mult mai târziu, în adevărate alcătuiri de artă decorativă preţioase.

Dovada o dă şi friza delicată, în basorelief, ce care îşi împodobise modesta căsuţă, cu câteva luni înainte de a ne părăsi pentru totdeauna şi în care predomină

Floarea soarelui
Şade în poarta Raiului
Şi priveşte pe Christos
Ca un soare luminos.

înfăptuind astfel o viziune mistică, un fel de realizare a unor năzuinţe artistice, a căror obsesiune o purta în sânge.

Nici o mirare, deci, că, după vreo cinci clase de liceu se înscrise la „Belle-arte"— urmându-şi şi liceul în particular şi netezindu-şi astfel calea unei pregătiri temeinice, pentru adâncirea capod'operilor literaturii clasice, al căror fervent admirator a şi fost.

La „Belle-arte" s'a distins printr'o manieră cu totul aparte, în tot ce priveşte felul de a vedea şi interpreta natura, punându-se uneori, în conflict cu unii dintre colegi, derutaţi cu totul de modul lui original de a-şi aşterne, cele ce vedea, pe hârtie.

Mai târziu se şi dusese vestea de impresionismul coloristic al celui ce era menit să ajungă una din cele mai distincte personalităţi ale şcoalei noastre picturale.

Aşa că expoziţia deschisă de el la Ateneu în 1907 a fost o adevărată revelaţie.

Regretatul V. G. Morţun, mare amator de artă şi îmbrăţişetor al tinerelor talente, cumpărase din această expoziţie câteva pânze de seamă, printre care şi vreo două compoziţii, — opere de deosebită valoare, pierdute pentru ţara noastră, de oarece au fost duse la Moscova, împreună cu cele mai bune pânze de Grigorescu, Luchian şi Andreescu.

Tot din această hotărîtoare exibiţie a tânărului înzestrat cu darul divin, a achiziţionat şi Bogdan-Piteşti două lucrări faimoase prin concepţia şi execuţia lor originală : *„Sft. Gheorghe ucigând balaurul"* şi *„Isus plângând cetăţile"* — două luminoase opere demne de penelul unui Puvis de Chavanne al ţării noastre.

Din nefericire şi aceste splendori sunt ca şi pierdute, în urma vânzării colecţiei celui ce voise să lase ţării o secţiune de artă modernă într'o colecţie a Statului.

Pe urma acestei manifestări, Baltazar îşi pusese deoparte câteva mii de lei — sumă importantă pe atunci — muncind din răsputeri spre a-şi alcătui „bursa" pe care, neacordându-i-o nimeni, se canonea singur să şi-o agonisească.

In preziua plecării la Paris a petrecut cu vreo trei prieteni, iar a doua zi dimineaţă, când ai casei se mirau că nu-i sculat, odată cu soarele, cum obicinuia el, îl găsiră neînsufleţit, răpus de un atac de cord.

Iar la 27 Septembrie 1909, fu dus la casă-i de veci cel ce reprezinta atâtea speranţe frumoase pentru pictura noastră.

N. P.

1) „S-tul Gheorghe ucigând balaurul" ornează colecţia marelui chirurg francez Dieulafoy.

poezie

D. IOV

ACELEIAȘI

I

Din trandafirii sufletului meu
A smuls petale, zi cu zi, furtuna
Și le-a culcat tot una lângă una,
Urzind, în drumul tău, un curcubeu.

O, trandafirii înfloriți odată
Udați de roua ochilor tăi mari,
(Invidiați de-atâția grădinari!)
Cum își plâng azi podoaba lor furată!...

Cum, pustiind tot farmecul grădinii
M'a sărăcit iubirea, de petale,
Ca să le-aștearnă'n drumul tău, pe cale,
Și'n locul lor ca să-mi rămâe spinii.

II

Au înflorit toți zarzării'n grădină,
Ca niște mari buchete de clăbuc,
Și fluturi albi tot alte flori aduc :
Lumini lângă lumini în pomi anină...

Așa cum eu cu ochii te sărut
Și soarele grădina o sărută
Și haina lui de aur o'mprumută
Și stă pe flori o haină de'mprumut...

Și mi-i necaz pe soare și pe fluturi
Cum mi-i necaz pe clapa de pian
Pe care-apeși un deget de mărgean
Când părul des pe umeri albi ți-l scuturi...

PASTEL

...Dar străbătând iar câmpul îmbrățișat de soare,
Pădurea 'mpodobită cu straie de sărbătoare,
Livezile bogate, de flori și roade pline,
Dumbrava, lunca, valea... te-am regăsit pe tine!

Natura pretutindeni îți zugrăvea portretul :
De mlădiosu-ți umblet îmi amintea brădetul,
Privindu-i legănarea frunzișului sticlos
Și verde ca veștmântul tău cald și mătăsos.

Am respirat în codru parfum de viorele, —
Al căror nume dulce îl porți și tu și ele
Cu tot atâta farmec — și dalii pe câmpii
Imi amintiră iarăși de ochii tăi căprii.

Am coborât în urmă în vale, la izvor,
Să sorb talazul sprinten, curat, răcoritor
Și-am ascultat voroava de ape cristaline,
Părându-mi-se-aevea că te ascult pe tine.

Rubin de vișini coapte și rumeni trandafiri
Imi zugrăviră gura cu buzele subțiri
Și crini suavi și fragezi, cu roua pe petale,
Vorbeau de umeri netezi, de brațe sculpturale.

Și fiecare plantă și fiecare floare
Ce decora pământul părea o evocare
A chipului tău dulce, a chipului tău drag,
Zâmbind în nesfârșitul portretelor șirag.

N. DRAGHICESCU

DRUM DE SEARĂ

I

Așterne-amurgu 'n umbră zările...
Drumeț pribeag bătând cărările...
Veghiază ulmii 'n drum ca sfeșnice...
In drumul drumurilor veșnice.....

II

Tremură trișca 'n strunga dela stâni...
Adorm cumpeni și ciuturi de fântâni...
De strajă stă biserica 'n răscruci,
Cu slove fumurii... pe lespezi reci de cruci...

III

Sălcii înalță 'n clătinări litanii...
Cu mâtișori șiraguri de metanii...
Plecându-se spre lumi cucernice...
In taina-amurgurilor veșnice...

TRAIAN DOBREANU-PLAEȘU

APOCALIPS

Nu-i grea povara lumii Tale, Doamne!

Cu șnuri de sânge sânii de lumină
Ii cingi în înserare, după tei,
Și îmi vorbești în firul de rugină,
Din slava Ta cu nouri albi și grei.

Și cărăruia ceia de o clipă
Dintre zăvoi și zarzării de vis,
Imi pare, Doamne, calda ta aripă
Pe care voi să trec în sbor deschis.

Și stropii cerului și florile sglobii
Mă chem bizar cuvinte să le dreg
Și Tu pe toate Doamne mi le scrii
In gânduri rari. Și eu le înțeleg.

Și când un vers cu toate înfirip
Pe lespedea de piatră-a recei Toamne
Mă pierd în Tine ca un fur : tip, tip...
Nu-i grea povara lumii Tale, Doamne!

DEM. ILIESCU

UNUL DINTRE NOI...

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

Era toamnă. Frig.

Pe Drăghici, singurătatea odăii, îl amăra. Avea nevoe să uite de sărăcie. De aceia el eși din casă. Intunericul de afară i se păru mai înspăimântător ca altă dată. Străbătu câteva uliți strîmte, pustii. Se gândia: va să zică întunericul e aripa morții, — e veșnicia... Se opri la *Lampa roșie*. O lampă roșie, mare, ca un far strălucia în mulțenia aceasta de ziduri triste. O chemare dulce i se furișă în urechi: „Hai, intră. Toate necazurile se uită aici". Era așa de intim, de bine, de cald. Femei ce-și isprăviseră numerile de varieteu — fericite parcă de când lumea — fumau, își alipiau buzele de băutura ispititoare, în tovărșia bărbaților. Violinile țiganilor răscoliau pasiunile.

Drăghici, vru să se așeze la o masă din fund. Dar doi ochi mari, doi cărbuni negri, îl săgetară. El trecu la omul înnalt și subțire, la omul cu fața istovită; în colțul gurii strecurată ironia și fruntea îndrăsneață, împotrivitoare decepțiilor vieții, — frunte care radia gândire spontană, gândire aleasă. O acumulare de nervi într'un trup plăpând. Pleoapele uneori păreau aripi obosite peste sclipiri din adâncimi. peste trîmbele tăioase isvorîte din inima lui, din erupția sentimentelor ce-i încălziau mâna de țărînă.

Omul cu bucuria pe buze, grăi:

— Și tu la crâșma din drum?

— Toamna fără vin se aseamănă ca o paralizie, răspunse Drăghici. Viața e o comoară de senzații, trebue să știi să le alegi pe acelea ce te desprind de amărăciuni. Cu mine aici mai mult un oaspe culegător de veselie.

— Frumos, bine. Ai dreptate. Realitatea e însă, că viața e o mocirlă! Eu numai fruntea încă nu mi-am murdărit-o, încolo trupul mi-i o sdreanță tăvălită prin această tină! — vorbia omul. Și eu gândiam la fel, odată, ca și tine despre viață. Aveam atâta poezie în suflet, cum puțini o au, și oamenii mi-au omorît-o. Mă mir cum de-a mai rămas ca un fir de mușchi.

Vezi sunt un abrutizat de băutură. Un animal: de altfel dobitoacele Domnului suntem cu toții. Ați atrofia simțurile cu alcool, de timpuriu, e mai artistic de cât ramolirea să-ți fie stăpână pe nervi și prostia. Hai bea, bea sănătos, trubadurule și dornicule de viață, bea cum știiau pătimas țăranii din sângele nostru. Și el sorbi paharul până 'n fund. De ce privirea aceasta ca o luminiță de părere-de-rău, la mine? Prietenia e ca o femee vicleană. Dragă Drăghici, cum sunt și eu.. In o prietenie veche e atâta emoție ca și'n copilărie, dar și multă naivitate sentimentală. De acest sentiment maladiv, cu aduceri-aminte de cândva, îmbrăcate în purpura frumosului chiar dacă au fost clipe banale, nu putem scăpa niciodată. Omul e copil totdeauna. Stam aici ca un imbecil, singur. Știu că ai să-mi zici: cu gândurile mele, filosofic. Moft. Gânduri de gâscă! Mediul e a doua viață. Privește în juru-ne: gâști și iar gâști!

Rotocoalele de fum ale lui Drăghici aduseră vorbele:

— Un spirit cercetător ca al tău, se'nțelege, că nu are să se împace niciodată cu alcătuirea socială. Viața însă e frumoasă așa cum e; omul nu știe să o prețuiască.

O ironie discretă învălui fruntea uscățivă a prietenului, și ochii lui deveniră mai sugestivi:

— Omul, omul, în genere e mediocritatea. Ziditorului i-a plăcut acest fluid al minții. Altfel nu ar fi umplut lumea cu ea. Și mediocritatea e lașă, cbraznică și surpă dreptul de viață al celor puțini, adevărați oameni. Genialitatea Ziditorului dela culme a trecut la nebunie! Viața desigur e frumoasă, după cum spui tu. E lumină, e culoare, e cer, e astru, e nemărginire, e artă, e femee, e liliac, e poezie. Pământ și neant, curcubeu și mare, răsărit și apus, noapte de vară și calea lactee în veșnicie. Dar e de ajuns numai atâta? Să creezi Perfecțiunea și să o asvârli în mijlocul răutății, a nedreptății și a impilării. Să creezi Sublimul și Cugetarea Divină și să le lași ca alții — cârtițe cu chip de om — să le coboare în mocirlă. Aceasta mă scârbește, nu viața. Viața o prețuesc, dar conștiința îmi repugnă să sfidez și să nu-mi plec fruntea înnaintea umilirii ce se întinde ca un calvar uriaș pe umerii oamenilor buni, ca să-i doboare să le aducă pustiul în inimi.

Fiul lui Dumnezeu însuși a fost umilit, răstignit; i s'a încununat fruntea genială cu spini; sângele sacrificiului i-a curs din tâmple pe luceferii aceia buni și blânzi; cuile durerii i-au pecetluit mai repede moartea, pentrucă adevărul, umanitatea și iubirea de oameni să fie încălcată de crimă. Invățătura lui care lumina pământul, n'a putut opri lașitatea răilor. Și de aci începe speculațiunea umilirii celor mulți, cari pătimind speră că se vor mântui. Dar haide bea, bea mult, în această noapte ești partenerul meu la pocalul tămâios. Vinul e un tovarăș care te înțelege, păcat că nu cuvântă, dar îți luminează fantezia și desleagă limba. Și limba aceasta e o cucuvae în gura omului. Limba de multe ori te duce pe drept la spânzurătoare. Limba însă mincinoasă, lingușitoare, te duce la măriri, și din țigan ajungi voevod. Iubite Drăghici, ce bine îmi pare că ești cu mine. Eu un pricăjit, tu un munte de om. Când mă uit la umerii tăi, la grumazul care leagă capul acesta de răzeș, cu trupul vânjos, la sprincenile tale stufoase, la pumnii tăi voinici, îmi pare rău că generația de acuma e ofilită, formată din stârpituri. Stârpituri în toate înțelesurile!...

Cu sete goli paharul și tăcu. Parcă torcea un fir al gândirii numai pentru el. Scotocea ceva din adânc. Violinile împrumutau tot mai mult din simțirea țiganilor. Veselia voia să spargă pereții localului, iar femeile ametite erau mai leneșe, aveau mlădieri de pisică; din degetele lor subțiri și lungi se strecura beția poftei prin unghiile trandafirii. Neastâmpărat, la o masă, un pahar de scristal își găsi moartea în propriile-i țăndări.

Cuvintele prietenului, iar curgeau:

— Ai crede că sunt un rău credincios, nu. Un om care vrea să întoarcă lumea de-a 'ndoasele, nici atât. Vreau o dreaptă orînduire înțeleasă de semenii acestui pământ bun. Atâtea milioane de ani de existență a îmbătrânitului terestru, ar putea să ne dea o înțghebare socială mai de seamă. Primitivitatea, barbaria, au rămas; poate și-au schimbat din înfățișare dar fondul e acelaș. Imi vei replica cu progresele uimitoare la care a ajuns mintea omenească, dar fiara din om nu s'a îmblânzit. Fiara ucide astăzi cu ajutorul propriilor născociri științifice. Holda, aurul, bogățiile lui din apă și din subsol sunt și acum desnodămintele de ucidere și pierzanie. Umanitatea e plasa întinsă ca de paianjen, în care 'și găsesc moartea predicatorii E un vis îndepărtat — și nu știu dacă va fi realizat cândva — pentru care mulți Hristoși vor muri cu crucea adevărului, pe umerii trudiți. Civilizația? o întrebare relativă. Care e omul supranatural care a putut deslega tainile din negurile adânci? Un singur om s'a ridicat și ni-a adus o religie, dar învățăturile lui erau prinse din rădăcinile altor religii mai vechi. Doar oare El a prins bine tot din Cartea Vremii? Nu se va naște cândva un fiu al Domnului și mai adâncit în tainele vieții? Să vie și să aducă alte legi nouă a tot ce mintea omenească nu poate deslega astăzi. Dumnezeu este omul și pentru om să nu mai fie nicio taină. Să nu ne mai temem de judecăți ce nu mai sunt, când moartea stăpânește stârvul și să mai credem în învierea omului. Păcatele se plătesc aci pe pământ, nici o judecată viitoare nu mai există, și dacă ar exista, să presupunem, nici în cer nu se găsește dreptate. Dreptatea e lupta între bine și rău. Răul învinge mai întotdeauna pentrucă societatea e clădită pe izvoare de minciună. Nu ar fi bine să se nască o religie nouă? Religia viitorului umilire și răsplata de apoi. Nu bând fierea ca să răsară adevărul, nici sulițele să străpungă trupul pentru îndrăzniala în a propovădui iubirea aproapelui, ci nimbul recunoștinții pentru truda și mintea care despică drumurile vieții pentru o deplină înțelegere și echilibru în acțiunile omenești.

Religia nouă din care să lipsească foamea pentru om, când și dobitoacele au dreptul la viață. Să lipsească noroiul care murdărește munca adevărată. Să lipsească suișul ticălos pentru pigmei, de unde din fruntea piramidei sociale, împart cu strâmbătate bunurile pentru acei cari sunt frați cu sămănatul și cu secerișul. Să lipsească pustiul în care se cresc astăzi vlăstarele, și să li se dee neprecupețit de nimeni, tot aerul, toată lumina, tot soarele, în inimile înfrățite....

Fi drăcia Dracului, dar ce tot îți spun eu ție, Drăghici?! Tu ai venit să petreci aici și eu cu ale mele nimicuri. Hai să bem, să uităm, să râdem. Struna mă mișcă. Eu nu aș fi spus la început a fost cuvântul, ci poate mai bine ar fi: cântul.

Și iar tăcu. Drăghici urmărea acum și mai mult fruntea dreaptă a prietenului, gesturile lui scurte și hotărîte, nuanțările ce se perindau pe acea față plină de emotivitate verbul ce i se desprindea din acea gură, aici plină de ironie, aici plină de bunătate de copil. Prietenul făcu semn chelnerului să mai aducă o sticlă cu vin. Și după ce-și aprinse țigara de foi și-și trecu degetele osoase prin păr, își depănă iar firul vorbei:

— Ia privește la masa de lângă statueta de bronz. Poloneza și Lulu se răsfață. Șampanie. Și tomnaticul plătește. Ghicește, cine-i? Uită-te la el. Ce crezi că e un măcelar ce asvârle banii din speculația

mulţimii sau e vre-un misit? Nu e nici unul nici altul, — dumnealui e reprezentantul naţiunii. Iţi place ce mutră are? Dar asta nu ar fi nimic dacă ar avea măcar cap. Dar n'are. Se nu meşte Virgiliu Oprean-Măgura. Il cunosc de mult de când nu avea monoclu şi trăia în Metropolă. Atunci împrumuta o cravată şi aştepta favoarea unui şfarţ. Dar nici asta nu ar însemna nimic dacă ar fi ridicat treptele sociale prin muncă. Ţi-ai găsit. Lichelele au alte mijloace de a parveni. Azi e milionar. Din limuzină nu se mai dă jos, ca şi odinioară nobilul roman din lectică. Destul au bătătorit căile munţilor, pe jos, iobagii lui strămoşi, el trebue să'i răzbune. A treia oară e ales deputat. La tantieme dela diferite comisiuni economice şi cheagul milioanelor le-a făcut ca membru al societăţii forestiere „Măgura", chiar din munţii unde s'a născut el. Vaetele ferestraelor nu'l mai mişcă, nici nu'i mai aminteşte de necazul părinţilor lui; ştie atât că: ţăranilor aşa li'i dat să munciască la butuci, la scânduri, la încărcat şi descărcat, să mănânce ca şi câinii iarna şi vara, pe covorul de rumegături. Ştie că odată sau de două ori pe an se abate pe la fabrică şi vizitează şantierul plin de muncă fecundă; că butucii zi şi noapte mereu vin pe funicular din creştetul munţilor; că ferestraele lacome ţipă într'una; că ţăranii cum îl văd îşi ridică umiliţi căciulele de pe cap; că el se uită prin cele registre arătate de domnul director, un străin supus elveţian; şi la urmă îl aşteaptă masa copioasă de la consiliul fabricei, şampanie şi bunătăţi, nevorbindu'i nimic sufletului lui umbrele acelea de oameni cu umerii trudiţi, sub lumina becurilor electrice, şi ca o împotrivire a ursitei nedrepte pentru băştinaş, plângând jalnic brazii despicaţi de cuţitele de oţel. Carte n'a învăţat şi nici durerea transcelor n'a ştiut-o. O dată s'a trezit la Moscova. Aici împrejurările au făcut să doarmă în acelaş pat cu un îndrumător politic, să'i şteargă bocancii şi să'i scuture hainele. Indrumătorul azi conduce destinele ţării şi căţelul credincios din zilele amare, e chemat la viaţa politică, e cocoţat, e împărţitorul la rându'i de favoruri cu acei cari ştiu să'l linguşiască. Şi aseemnea secături politice sunt multe! Ei, dar parcă tu nu'i cunoşti... Cuminţii îşi văd de rosturile lor iar trepăduşii aceştia, viţeii la poartă nouă, alcătuesc programe sociale. Cum de nu se deschid larg porţile temniţilor! Drăghici, uite, bună dimineaţa bate în geamuri. Hai să plecăm.

Şi violinele tot cântau...

Un cal necăjit se întindea în ham.

— Incotro? întrebă birjarul.

Prietenul din fundul trăsurii:

— La crâşma cu vin bun şi pastramă. Apoi către Drăghici: Mă, mie nu 'mi plac crâşmele lucsoase. Poţi să le zici: varieteu, bar, bodegă, — în definitiv tot crâşme sunt. Dar fără farmec. Suflete murdare se găsesc mai multe acolo unde se bea după protocol. Crâşma săracă e acătare, e ca şi inima aceluia ce'şi cheltueşte ultimul ban câştigat cinstit. Ce poţi studia la masa de brad a unei crâşmi murdare, în aparenţă, nici odată nu vei putea la masa de marmoră unde chefuesc fantoşele viciate. In crâşma săracă găseşti femei stricate, apaşi, vagabonzi. Ei şi ce'i cu asta? Aici e toată pleava societăţii? In altă parte nu se găseşte şi mai multă? Se înţelege sună urît expresia femei stricate, supără timpanele delicate femenine, dar care e deosebirea şi păcatul dela copila de zece ani, vânzătoare de flori prin localuri publice, copilă ce ajunge la casa de prostituţie, şi între domnişoara răsfăţată în avere, îmbătându-se de pofte trupeşti în culcuşurile clandestine? Se înţelege că sună urît cuvântul apaş, dar câţi apaşi nu avem în politică, bancheri şi exploatatori cari aduc atâtea nenorociri, ruină şi crime, în căminuri nevinovate? Deci murdăria socială nu e aşa de desgustătoare jos, ci ea se plimbă deghizată şi în altă parte.

In clipa aceasta trăsura se opri înaintea unor păreţi stropiţi cu noroi; nişte ferestre mici păreau somnoroase şi vântul se juca într'o firmă cu literele spălăcite de ploi.

— Am ajuns, spuse birjarul.

Se dădură jos. Intrară înăuntru. Mese de stejar, înegrite, scaune grele cu spetează, miros specific de crâşmă veche şi pastramă. O fată tânără numai viaţă, cu braţele pline, oacheşă, sta lângă tatăl ei un ciot de om, bătrân, şi la un semn al lui, ea se cobora în gârliciul pivniţii de lângă tijghea şi aducea vinul în cană de lut.

Prietenul cu ochii aceia veşnic adânci, familiarizat dintr'o privire cu toată viaţa şi a localului acesta, zise:

— Drăghici, trinitatea e mai prielnică. Să vie şi omul care cârmueşte barca lui Noe, prin noroiul de afară. El nu e îmbrăcat ca noi, nu are mâinele aşa moi precum le avem, haina'i miroasă a câine plouat, dar poate are inimă bună. Inima aceasta aşa vicleană la cei mai mulţi.

— Pofteşte'l, răspunse Drăghici.

Şi birjarul ochindu'i pe amândoi, îşi netezi mustaţa mare şi roşcată şi se aşeză pe scaun.

— Cum te cheamă? întrebă prietenul pe birjar.

De pe buzele cărnoase şi înnecate în mustăţi şi barbă, se rostogoli cuvântul aspru:

— Iţic.

— Va să zică eşti jidan, accentuă prietenul.

— Jidan, se 'nţelege că jidan. Dar ce să fiu? Mutra spune tot... zâmbi el ciudat.

— Câţi copii ai?

— Şase şi cu femeia şapte guri de săturat.

— Cât câştigi?

— De-abia să pot avea un coilic de Şabes, lumânări în sfeşnice şi puţin peşte.

— Şi eşti mulţumit?

— Dar ce să fac, să mă bat cu Dumnezeu? El e sus şi eu cu trăsurica mea jos. Tot el mă poate bate pi mine. Săracul să fie mulţumit dacă nu crapă de foame şi'i sănătos. La cei bogaţi nici de boală nu le pasă, cu aur poţi mitui şi pe moarte ca să vie mai târziu să'ţi eie zilele. Şi Iţic bău cu poftă. Prietenul şi Drăghici zîmbiră. Iţic mai sorbi încă un pahar cu vin şi încă unul. Mulţumi şi se rugă să se ducă să 'şi vadă de cal: „Eu beau şi el rabdă. El trage, şi când nu poate urni trăsura din loc tot coastele lui sufăr durerea. Mă răzbun pe el şi'i trag cu coada biciului. El nu poate grăi. Ş'apoi dacă eu pot vorbi nu tac de multe ori ca dobitocul meu? Cel slab rabdă multe. Aşa'i lumea"... Şi Iţic eşi în ploaia măruntă, cu cuvinte pe buze.

Prietenul urmărindu-l cu privirea:

— Ii vezi: soios, prost îmbrăcat şi cu faţa aspră de mizerie. Asta nu ar fi nimic dar e şi jidan. Pe umerii încovoiaţi de trudă duce păcatul străbun. Dar ce e de vină el că s'a născut jidan? Un jidan, o paria. Tragedia acestor flămânzi, fără deosebire de rasă şi de popor, mă doare. Să asmuţi împotriva lui Iţic, câtă nedreptate, pentrucă nu crede în cruce, când el la nimeni nu face nici un rău şi se trudeşte pentru un codru de pâine. Numai cine a stropit cu trudă acest codru de pâine, numai acela poate înţelege pe deplin, că e de ajuns bătaia lui Dumnezeu care l'a născut în soarta desmoşteniţilor, şi nu mai are nevoie şi de prigoana semenului său. Moise al lui nu'i mai bun de cât Mohamet sau Isus. Lacrimile pe care le varsă Iţic sunt deopotrivă înţelese de aceşti trei antimergători ai binelui, ai înfrăţirii şi păcii între noroade. Pâinea agonisită de Iţic e tot atât de amară ca şi cea câştigată de Ion sau Ali. Nu e nici o deosebire în procurarea ei. Peste capetele celor flămânzi, oricare li-ar fi limba din leagăn sau oricărui Dumnezeu s'ar închina, se lasă acelaş sbucium şi umilire, în agoniseala pumnului de făină atât de îmbelşug peste tot pământul, dar atât de sgârcit împărţit celor cari'l produc. Şi atunci de ce ura că Iţic e jidan? Ce rivalitate poate fi între Gheorghe şi Iţic, când amândoi muncesc din greu şi'n casele lor e aceiaşi tristeţe şi boală?

In instinctul lor e o înţelegere firească, dar alţii vin de'i zădăresc şi le speculează incultura.

Nici un rău nu poate aduce societăţii Iţic sărac şi muncitor. Răul îl aduce Iţic parvenitul, bancherul, exploatatorul, misitul, escrocul, cum tot aşa îl aduce Ion de aceiaş speţă sau chiar beduinul hrăpareţ, impilator.

Iţic e ca şi un câine credincios care stă în ploae şi păzeşte avutul; periculoasă e javra de pe covoare moi, javra care nu ştie nici de frig şi nici de foame.

Birjarul intră cu cismele mari şi diformate.

— Eu socot boerilor, să plecăm.

Şi tustrei eşiră. Calul iarăş întindea la ham. Drăghici stăruia să se ducă singur acasă, totuş prietenul îl lăsă la poartă, îi strânse mâna şi se despărţiră. Trei sferturi de oră trăsura lui Iţic, în sdruncinăturile arcurilor betege, tot mai înainta pe străzile cu ochiuri de noroi, până ce în sfârşit se opri la No. 10 din Uliţa Verde.

Iţic ca în faţa unei cunoştinţi vechi şi bune, îşi ridică de pe cap căciula, pierzându-i-se pe buze cuvintele: „Să trăeşti, conaşule", iar prietenul, cu gulerul ridicat, sui scările de piatră. Soneria vestia. Sfios ca un străin, el intră.

— De ce n'ai stat şi mai mult? îl întâmpină cu o melancolie în privire o femee distinsă şi cu mult vino încoace.

— De ce? Asta mă întreb şi eu după ce am pierdut o noapte. Spune ce socoţi. Ai dreptate, ai mare dreptate. Ticăloşie... şi'şi trecu degetele pe frunte.

— Sandule, Sandule... repetă doamna cu compătimire.

El clătină din cap parcă ar fi tras în sufletele lor o dungă de adâncă înţelegere. Rosti din nou: „De ce?"

— Culcă-te.

Şi în scurtă vreme dormia adânc. Căminul se compunea din trei odăi simple, cu mobilă veche şi împestriţată şi cu oarecare tristeţe. Afară se îndoiau în vacte crăcile arborilor lovite de aripile vântului ipocrit, afară cerul de plumb se uita posac la pământul despoiat de frumuseţea verii, afară parcă totul era frânt şi în-

vins. Katușia de cele mai multe ori plângea. Chiar în după amiaza aceasta avea pleoapele umede. Biata Katușia! Și era așa de bună și era așa de frumoasă. Adusese de pe meleagurile natale ale ei, lumini și umbre, adâncimi și înnălțimi.

Tăcerea o îmbrățișașe câteva ore de la aprinsul lămpii, și deși ochii ei urmăriau șirurile unui roman, totuș gândurile o purtau ca pe o naufragiată. Șalul din spate ce o acoperia ca să nu'i fie frig i se părea aripi obosite, curând-curând, să se frângă și ea, ca și o pasăre să se rostogolească departe fără să se mai întoarcă la streașina la care a învățat să sboare. Și ceva ciudat îi învăluia fruntea; o teamă nedefinită i se strecura în sensibilitatea ei. Ea se ridică din jîlț și'l clătină pe soț:

— Scoală-te. Mi'i urît singură.

El deschise ochii, obosit încă, uitându-se în juru'i și cu degetele frecându-și fruntea. Glasul Katușei se răspândia plin de bunătate:

— Ce fire ciudată ești Sandule...

O sărutare acoperi mâna ei moale.

— Iți minezi sănătatea, urmă Katușia. Pierzi nopțile parcă nu te-ar aștepta nimeni. Uiți copilașii.

— Nu ocoli și spune deadreptul — stricatule! Da, da, sunt un stricat. Și nu știu dacă nu poate fi un cuvânt și mai tare. Nu vă iubesc eu? Atunci de ce vă aduc neplăceri? Nu mi-aș da eu sufletul pentru voi? Atunci de ce mă port așa? și ridică amărît din umeri, cu mintea parcă despicând situația aceasta neplăcută și vinovată.

— Nu, nu ești stricat, dar nu ești stăpân pe tine însuți. Nu știi să te ridici, — ci cazi.

— Ce înțelegi prin cădere, Katușia? o întrebă el.

— Că nu știi să'ți valorifici însușirile tale. Ești un timid în realitate, îți lipsește încrederea în tine. Nu'i de ajuns să te fi născut cu minte ascuțită, cu suflet bun, un enutziasmat, ci viața îți cere tenacitate, metoda de a ști să învingi.

Sandu tăcu.

— Uită-te la tine. Ce departe ai fi ajuns dacă munciai după un plan plin de răbdare. Nu eruperi de voință, ci aceasta constantă, zi cu zi. Tu trebuiai călăuzit din tinerețe; ce rău îmi pare că nu te-am cunoscut de mult.

— Katușia, numai mediocritatea are un drum încetinel și lipsit de riscuri. Prostul nu se avântă, își vede de cărărue, observă la fiecare pas să nu cadă în prăpastie, și el înghite orice umilire, cu capul plecat, numai să ajungă la țintă. Și fiind un animal domestic care paște frumușel și rabdă ciomegile stăpânului, de cele mai multe ori ajunge scopul. Dar ce scop. De tot mic, de multe ori meschin, talerul pentru mâncare. In mâncare e aspirațiunea omului deosebit? Mijloace sunt multe de ați desfăta trupul, dar ele împacă spiritul? Invingătorul e și un om în adevăratul înțeles al cuvântului? Invingătorul are numai decât și glorie? Invinsul, în cele mai multe cazuri e îndrumătorul catargului spre țărmuri fericite. Și dacă un catarg a fost înghițit de valuri rebele, nu înseamnă că nu vor veni alte catarguri să poarte cândva flamura biruinții. Pe urma învinsului vin alte frunți scăldate în nimbul sacrificiului când e vorba de triumful adevărului.

— Sandule, te înțeleg, destul de bine. Tu ești bun și'mi ești drag. De ce îți distrugi nervii în alcool?

— Așa și așa se duc dracului!

— Nu'ți aduc nici o învinuire căci știu că procesul ți'l faci singur. Dar nopțile pierdute cer bani.

Dacă ar fi de unde... Eu ca eu, dar copiii. Și afară de aceasta ești un izolat de lume. Și viața cere să te îmbulzești în ea, să tragi sforile. Ce crezi că oamenii au să'ți recunoască meritele? Ei dacă ar putea să ți le adumbrească, rămâne ca tu singur să le scoți în evidență. Tu fugi de oameni și e nevoe să fii în mijlocul lor. Ori cât ai însemna pierzi dacă nu te amesteci în socotelile lor. Să fii dibaci și să le iei masca atunci când trebue, să te faci indispensabil în rosturile ce le au și să le joci ca la bursă toate cusurile de care sunt stăpâniți. Strategia socială trebue înțeleasă ca să stăpânești pe alții.

Sandu fuma fără să răspundă. Katușia vorbi și de alte întâmplări mărunte, iar de la o vreme zâmbind și despletindu'și podoaba de păr negru, zise: „Noapte bună Sandule!....

A doua zi Sandu era mai mult tăcut, se plimba fumând și'și opria privirea pe fereastră la oamenii săraci ai mahalalei ce frământau cu încălțămintele nu tocmai bune noroiul uliții. Toată dimineața n'a fost în stare să se fixeze asupra îndeletnicirii lui în care își găsia mulțumirea. După amiază Katușia cânta la pian o Romanță din Caucaz. Apoi începu să vorbiască:

— De ce n'ai ești azi din casă? Vindeai un tablou.

— Cui?

— Doar suntem în pragul ernii ce ne facem?

— N'om crăpa!

— Să 'ți eie unul la ministerul artelor.

— Pomană națională. Mi-i scârbă! Un os svârlit la un câine flămând. Umilire! Acolo talentu-i gonit; e o cloacă de politiciani. Ministrul nu are nici în clin, nici în mânecă cu arta și e ocrotitorul ei. Nu vezi ce stupid e! Ce concepție poate avea un așa mare elector politic despre cuvintele literare, muzicale sau plastice? La minister se învârtesc mâzgălicii, așa zișii artiști ai „partidului nostru".

Atunci...

— In viață e o normă după care merg lucrurile și în zadar vrai să le dai alt curs, căci ele tot te duc la desnodământul lor. Unuia îi e dat să se stingă în cei mai frumoși ani ai vieții, altuia să'și rupă gâtul din automobil când îi mai bogat, iar altul să înnebunească cu o zi înainte de a-și vedea răsplata muncii migăloase. Totul e un hazard.

— Dar nu am plătit chiria de cinci luni. Copiii au nevoe de-o haină mai groasă. Fii răbdător. Lucrează la pânze pe înțelesul tuturora Fii mai productiv. Mai lasă scrupulozitatea în artă mai la o parte. Fii ca generația de astăzi expeditiv și fiecare trăsătură de penel să aducă bani.

Sandu o privi lung pe Katușia și în ochii lui erau părerei -de-rău pentru sine însuși.

— Pentru voi, totul. Se înțelege ce sunteți vinovați să vă cer jertfa pentrucă eu înțeleg să mă sacrific pentru artă? Cum poți să duci pe alții spre alte orizonturi, când ei au aplicațiuni spre realitatea vieții, și cine îți dă dreptul acesta, că dacă sunt ai tăi să-și faci părtași nebuniei tale de a renunța la bunurile vieței pentrucă tu urmărești o țintă, fie că o ajungi sau nu? Artistul să trăiască singur. Nemulțumirile tale Katușia mă dor prea mult. Eu găsesc în multe clipe razimul în culorile, în lumina, în umbrele, în liniile, ce es de sub penelul meu. Dar tu? Mulțămirea că ești soția unui artist. Sacrifici frumusețea ta, anii îi împrăștii într'o furtună, în loc să trăești bine. Pânzele mele trebue să aducă bani. Ai dreptate. Să produc mult, să fiu răzbătător. Vulgaritatea să se răspândească din tot ce creez, pentru că vulgaritatea e mai aproape de gustul publicului. Să fiu și eu un fotograf al peisagiilor și să pictez portretul îmbogățitului sau a doamnei din elită, doamnă care are ambiția să fie frumoasă în ulei, măcar că nu e,—și să-și aibă pânza în galeria strămbunilor. Bani câștigați ca un zugrav. Dar în concepția mea, în sufletul meu, e vâltoarea altei vieți. Opera care rămâne și care cere topirea patimilor tale de îndrăgostit de artă. Obiectivul meu artistic se îndreaptă înspre ogoare, spre fabrici spre oamenii chinuiți. Nu atmosfera care să măguliască ochiul privitorului, ci sufletul care să izbucnească din concepția din expresivitatea, din complexul că acolo e viața cu zbuciumul ei, cu tragedia ei. Țărani cari mănâncă borș limpede cu mămăligă, țărani cari muncesc din greu iar coșarurile să le fie tot goale, țărani aduși în lanțuri pentrucă au ucis pentru petecul de pământ ce li era înstrăinat, țărani cari la judecată nu au dreptate sau muncitori lângă nicovala lor săracă, muncitori cari se sting în mizerie, muncitori cari sunt condamnați la munca silnică pentrucă au dat foc fabricii sau au ucis pe milionarul exploatator care își risipea viața în aur iar copiii nenorociților trăiau în zdrențe.

Katușia adăugă:

— Dacă nu te înțeleg sau nu vor să te înțeleagă.

— Nici nu'i nevoe. Arta mea supără anumite concepții sociale din rândul acelora cari socot tablourile în casa lor, ca niște obiecte care trebuesc să fie, altfel nu s'ar numi lumea mondenă. Alături de curse de automobile, de fel de fel de sporturi, de gazetă proprie — suportul tuturor meschinăriilor politice, — de muzică de cameră și apreciatori de pictură. Fanfaronii aceștia cari nu au un dram de simț artistic și care numai din un spirit de a se arăta stiutori în toate, sancționează arta, în realitate în îngusta lor minte clocește numai mediocritatea. Ceeace așternu eu pe pânză cred că va rămânea. Sunt fășii din sufletul meu, fășii trudite dar scăldate în soarele puternic al adevărului. Artistul, din viață trebue să eternizeze numai adevărul, altfel tot „ce produce el se aseamănă cu un ghiveci care poate îngrășa dobitoacele casnice, vorbitoare".

Katușia își aduse aminte de copii și'l părăsi pe Sandu. El rămase singur, se plimbă de colo până colo, fuma. Involuntar privirea i se opri pe portretul din fața biroului. Expresia năcăjită dar bună a chipului bătrânii îi răscoli și mai mult gândurile. Ele se agățau repezi, puternic de sufletul lui. Ar fi vrut să le împrăștie, să le gonească, să'l lase în pace, căci avea nevoe de liniște, însă de și mai mult i se încolăceau în simțire. Era rob al trecutului. O copilărie ticăloasă. De când a început să ție minte, în casa lor necaz, răcnete la dânsul și adesea ghionturi. A crescut în cea mai îndepărtată mahala a o-

LUMINA LUNEI

de GUY DE MAUPASSANT

Își purta cu mândrie numele, abatele Marignan. Era un preot înalt, slab, fanatic, cu suflet drept și plin de entuziasm. Nu șovăia nici odată în convingerile sale, fiindcă erau neclintite. Își închipuia că cunoaște pe Dumnezeu, îi pătrunde planurile, voința, intențiile.

Când se plimba cu pașii mari, prin aleele grădinei, din mica sa locuință de țară, câte odată, o întrebare se ridica în mintea lui: „de ce Dumnezeu a creat acest lucru?“

Căuta cu îndărătnicie, luând în gândul său local Domnului, găsind mai întotdeauna cauza pentru care fusese creat acel lucru.

El nu ar fi murmurat într'o pornire de pioasă umilire „Dumnezeule căile tale sunt nepătrunse“ ci spunea: „Sunt servitorul lui Dumnezeu, deci trebue să cunosc rațiunea în virtutea căreia lucrează și să ghicesc, dacă nu cunosc.

Totul i se părea creat în natură cu o logică desăvârșită și minunată. „De ce?“ și „pentru ce“ se cumpăneau în mintea lui.

Zorile erau făcute pentru a înveseli deșteptarea, zilele pentru coacerea recoltelor, ploile pentru a le uda, serile pentru somn, iar nopțile întunecoase pentru a ne odihni.

Cele patru anotimpuri erau în perfectă legătură, cu toate nevoile agriculturii, iar preotul nici odată nu ar fi bănuit că natura n'are intenții și că tot ce vede se supune cumplitelor trebuințe ale epocei, climatelor și materiei.

Însă ura femeea, o ura fără așa da seama și o disprețuia din instinct.

Repetea de multe ori cuvintele lui Christos: „Femee ce este oare asemănător între tine și mine“ adăogând, s'ar spune că însuși Dumnezeu este nemulțumit de această operă. Femeea era pentru el, copilul de douăsprezece ori spurcat, despre care vorbesc poeții.

Era ispita care a înflăcărat primul om și care va continua întotdeauna opera sa blestemată, ființa slabă, periculoasă și turburătoare.

Mai mult încă, decât corpul dat pierzării, ura sufletul lor iubitor.

De multe ori a simțit dragostea lor înlănțuindu-l, cu toate că nu putea fi atacat, era mirat de această trebuință de a iubi, care freamătă în ele.

Dumnezeu, după părerea lui, nu crease femeea, decât numai pentru a încerca și ispiti pe bărbat.

Trebue să nu te apropii de ea, decât cu băgare de seamă, luând toate măsurile de apărare, ca și cum ai avea frică să nu cazi într'o cursă.

Cu brațele întinse și buzele întredeschise, ea este pentru bărbat, asemenea unei curse.

Nu avea îngăduință decât numai pentru călugărițe, al căror jurământ le făcea nevătămătoare, dar cu toate acestea se purta foarte aspru cu ele, căci simția mereu vie în inima lor înlănțuită, în inima lor umilită, această eternă iubire, ce venea spre el, cu toate că era preot.

Simțea iubire în privirea lor mai înmuiată de milă ca privirea călugărilor, în extazul din care sexul lor nu se mai deosebia, în avântul de dragoste pentru Christos, care-l indigna, fiindcă era iubire de femee, iubire păcătoasă simția această dragoste blestemată în supunerea lor, în blândețea vocii vorbindu-i, în privirile lor aplecate, în plânsul lor resemnat când le repezea cu asprime.

Își scutura sutana trecând porțile mânăstirei, lungea pașii ca și cum ar fi fugit dinaintea unui pericol.

Avea o nepoată care trăia cu mama ei, într'o casă din vecinătate; se încăpățâna să facă din ea soră de caritate.

Era frumoasă, nebunatecă și nepăsătoare. Când abatele o dojenea, ea râdea, iar când se supăra pe ea, îl îmbrățișa cu înfocare, strângându-l la pieptul ei, în vreme ce el căuta să scape din această strânsoare ce-l făcea să guste o plăcere duioasă, trezind în sufletul lui simțirea paternității, care sălășluește în adâncul oricărui om.

De multe ori îi vorbea de D-zeu, de D-zeul lui, mergând alături de ea pe cărările câmpului.

Ea însă nu-l asculta niciodată, privea cerul, iarba florile, cu o bucurie ce i se vedea în priviri.

Câte odată se repezia să prindă o insectă sburătoare și striga aducându-i-o: „Privește Unchiule, cât este de frumoasă, îmi vine să o sărut“.

Această trebuință de a săruta gângănii și flori de liliac, neliniștea, răsvrătea, întârâta mânia preotului, care regăsea nedesrădăcinată dragoste care încolțește întotdeauna în sufletul femeilor.

Dar într'o zi, soția paracliserului care făcea menajul abatelui Marignan, îl anunță cu multă prevedere, că nepoata lui are un iubit.

Simți o emoție înfricoșetoare și își perdu răsuflarea, cu obrazul plin încă de săpun, fiindcă tocmai se bărbierea.

Când însfârșit se găsi în stare de a judeca, îi spuse: Nu poate fi adevărat, minți Melanio.

Țăranca punându-și o mână pe inimă răspunse: „Dumnezeu să mă pedepsească părinte, dacă mint. Vă spun numai că pleacă în fiecare seară imediat ce sora dvs. adoarme. Se întâlnesc în lungul râului. Puteți merge să-i vedeți între zece seara și miezul nopții.

Încetă de ași mai scărpina bărbia și începu să se plimbe cu iuțeală cum făcea întotdeauna în orele de meditații serioase.

Când reîncepu să se bărbierească, se tăe de trei ori dela nas până la ureche.

Toată ziua rămase tăcut, plin de mânie și supărare. La furia preotului înaintea neînfrântei iubiri, se adăuga înverșunarea tatălui, răspunderea morală a tutorelui, înșelat, furat, batjocorit de un

---

rașului provincial, într'o uliță glodoasă, cu băligar prin curți, cu cotiugari, cu femei cu mâini lăbărțate de muncă și evrei, cu ochii bolnavi. Mai la vale de casa lor, pe ses, curgea pârâul orașului. Vara, aici, toate plodurile din partea locului, zdrențuroși, cu picioarele pline de zgârieturi, se adunau, țipau, se trăgeau de păr, fumau, jucau arșicile și se scăldau în apa murdară. Haimanalele acestea i-au fost cei dintâi prieteni ai copilăriei și de multe ori se întorcea cu vânătăi pe spate din tovărășia lor. Tata lui câștiga bani din greu. Era un om bicisnic, iar tovarășa vieții, când se îndrăcia, îi striga: *paraliticule!* Asta nu însemna ca el să nu o apuce de cozi și să nu-i tragă câteva palme. Atunci mama lui plângea și blestema mai tare. In casa cu bulendre, cu lucruri afumate, cu câteva lucruri cumpărate de la telali, nu văzuse decât lemne cumpărate cu câțiva lei dela carele ce treceau prin piață, și când era făină de popușoi lipsia borșul și când era borșiul lipsea grăsimea. Cearta mai totdeauna. Îi venia așa mic cum era să'și ieie lumea în cap. Dar îi era milă mai cu seamă de mama lui decât de tatăl. El avea capul mare și părul roș, se uita totdeauna chiorâș, scuipa des și sudalma îi era veșnic gata pe buze. Îi tremura picioarele și câteodată îl aducea din crâșmă. Biata mama lui ținea casa cu mâinile. Cosea, se ducea să facă dulcețuri și muncia pe la oamenii chiaburi. Ea nu era din neamuri proaste, o cunoștea lumea târgului; fata Popei Cârnului dela biserica Sfântul Nicolae.

Dela o vreme tatăl său gogia pe picioare, se învârtea pe lângă cuptor, hursuz și bodogănea mereu din gură. Citia câte odată din psaltire și vindea ouăle pe furiș pentru rachiu. Și într'o zi a închis pleoapele de plumb. Nu avea nici haine bune cu ce să-l îngroape; banii au fost strânși cu talgerul și racla a fost simplă de lemn alb. Așa cum a fost cu păcate dar măsa a plâns după el. Acum pâinea de toate zilele o câștiga și mai greu, căci i se frângea trupul la albie. Spăla cămăși străine. El, copilul, le aducea în spate și le ducea curate înapoi la clienți. Intra timid pe la diferite case, se uita la câinii cari trăiau mai bine decât el și i se înroșia obrazul și urechile când auzea dela mama copilului: „Romeo, astâmpără-te, băiatul e al spălătoresii, nu'i de sama ta“. Și pe scări își ștergea lacrimile cu mâna.

Mă-sa acasă îl aștepta să aducă acei câți-va lei. Cumpăra puțin ceai, o pâine neagră, o farfurie cu răcituri dela evreul din colț unde ea avea puțin cont și'și achita datoria mică îndată ce căpăta de undeva bani. In odae era aburi de rufele fierte și într'un pat scância un copil. Era sora lui de trei ani, blondă, cu zâmbet suferind. O frunză ce se îngălbenește zi cu zi, toamna, până ce cade. Dădea drăguț din mâini, tușia. El o purta în brațe, o mângâia. Ea își apleca înfierbântatul căpușor de obrajii lui. Și plângea. Și cum o purta odată prin casă, fetița se oțărî puțin, răsuflă din ce în ce mai rar și mă-sa își smulgea părul din cap: „Moare, moare!...

Katușia intră cu copiii, un băiat și o fată.

— Tată!

— Tăticule!

Și amândoi îl cuprinseră de gât și-l sărutară.

Katușia văzându-l că nu zâmbește ca altădată și nu spune nimic, îl întrebă:

— De ce taci, Sandule?...

CONST. CEHAN-RACOVIȚĂ

copil ; la fel cu înăbuşirea egoistă a părinţilor, când fiica le anunţă că a făcut fără ei şi contra lor alegerea unui soţ.

După masa de seară, încercă să citească puţin, dar nu reuşi, era necăjit din ce în ce mai mult.

Când sună ora zece, îşi luă bastonul, un ciomag grozav de stejar, de care se servea întotdeauna în cursele sale nocturne, când pleca să vadă câte un bolnav. Îşi privi surâzând bâta învârtind-o cu iuţeală în mâinile lui viguroase de ţăran. Pe urmă deodată o ridică, scrâşnind din dinţi, trântind-o cu putere peste spatele unui scaun, care se sfărâmă bucăţi căzând cu sgomot pe pardoseală.

Deschise uşa să plece, dar se opri pe prag mirat de frumuseţea unei nopţi luminate de lună, cum nu văzuse niciodată.

Cum era înzestrat cu un spirit entuziast, unul din acele spirite cum trebue să fi avut părinţii Bisericei, acei poeţi visători, se simţi deodată dus pe gânduri fără voia lui, turburat de măreţia, seninătatea şi frumuseţea acelei nopţi palide.

In mica s'a grădină, totul era scăldat într'o lumină dulce ; copacii fructiferi aranjaţi în linie desenau pe alei umbra crăcilor abia acoperite de verdeaţă, în timp ce caprifoiul gigantic urcat pe peretele casei, răspândea un miros atât de plăcut, parcă îndulcit, lăsând să plutească în noaptea călduţă şi luminată un fel de suflet parfumat.

Incepu să respire adânc, bând aerul cum sorb beţivii vinul, mergând cu paşi înceţi, încântat, minunat, uitându-şi aproape nepoata.

Cum ajunse în câmpie, se opri să admire şesul inundat în acea lumină mângâetoare, plină de farmecul duios al nopţilor senine.

Broscoii în fiecare clipă trimetea în aer notele lor scurte şi metalice, iar privighetorile îndepărtate îşi amestecau cântecul curgător, care te face să visezi fără să gândeşti, cântecul lor uşor şi răsunător, făcut pentru sărutări la ademenitoarea lumină a lunei.

Abatele începu să meargă aproape fără putere. Se simţia slăbit, istovit, fără a şti dece ; avea dorinţa să se aşeze, să rămâe acolo, să privească şi să admire opera lui Dumnezeu.

In depărtare urmând ondulările unui mic pârâiaş, un şir de plopi şerpuiau.

Aburi uşori, un fum alb, pe care razele lunei pătrunzându-l îl arginta, plutea împrejur şi deasupra malurilor, învăluind cursul întortocheat al apei, într'un fel de vată, uşoară şi transparentă.

Preotul, se opri încă odată, pătruns până în adâncul sufletului de o înduioşare crescândă, căreia nu i se putea împotrivi.

O îndoială, o grije nedesluşită îl cuprinse, simţia născând în el una din acele întrebări ce-şi punea câte odată.

Dece D-zeu făcuse acestea ? Dacă noaptea este menită somnului, inconştientului, odihnei, uitării de toate, dece să fie mai frumoasă decât ziua, mai blândă de cât aurora şi de ce acest astru liniştit şi discret pare destinat să lumineze lucruri prea delicate şi misterioase ?

Dece, cea mai plăcută dintre păsările cântăreţe nu se odihneşte ca toate celelalte şi cântă în umbra turburătoare.

Dece, acest tremur în inimă, această turburare în suflet şi această lâncezire în corp ?

Dece, această desfăşurare de farmec, pe care oamenii nu-l puteau vedea, fiindcă erau toţi culcaţi în paturile lor ? Cui era menită această priveliştе măreaţă, acest belşug de poezie asvârlit din cer pe pământ ?

Abatele nu putea înţelege.

Dar iată, acolo la marginea câmpiei, sub bolta arborilor muiaţi în bruma strălucitoare, două umbre apărură, mergând alături.

Bărbatul era mai înalt, îşi ţinea de gât prietena, din când în când sărutându-i fruntea. Insufleţiseră deodată acest peisagiu minunat, ce-i învăluia într'un cuprins dumnezeesc, făcut parcă pentru ei.

Păreau amândoi o singură fiinţă, fiinţa căreia era menită această noapte liniştită; veneau spre preot ca un răspuns viu ce Stăpânul trimetea întrebărilor sale.

Rămase în picioare, inima îi bătea cu putere, zăpăcit credea că vede o scenă biblică, asemenea dragostei lui Ruth şi a lui Booz, îndeplinirea unei voinţi divine, împodobită astfel după cum numai cărţile sfinte povestesc.

In capul său, începură să bâzâe versеturi din Cântarea Cântărilor, strigăte de înfocare, chemarea sufletelor, toată poezia minunată a acestui poem arzător de dragoste.

Işi spuse : D-zeu a făcut aceste nopţi pentru a înfrumuseţa dragostea oamenilor.

Se îndepărtă dinaintea perechei îmbrăţişate care venia spre el.

Era totuşi nepoata lui, dar se întreba acum dacă nu va face o faptă neplăcută lui D-zeu. Oare D-zeu nu îngădue iubirea, dacă o înconjoară cu astfel de splendoare.

Fugi, îndurerat, aproape ruşinat, ca şi cum ar fi pătruns într'un templu în care nu avea dreptul să intre.

In româneşte de CORALIA OPRESCU

OMAR KHAYYAM [1]

(1040—1125)

Ascultă ceeace înţelepciunea îţi repetă zilnic : „Viaţa e scurtă. Tu n'ai nimic comun cu plantele care cresc din nou după ce-au fost tăiate".

Tu ştii că n'ai nici o putere asupra destinului. De ce nesiguranţa în ziua de mâine să-ţi pricinuiască nelinişte ? Dacă eşti un înţelept, profită de clipa de faţă. Viitorul ? Ce-ţi va aduce ?

Oameni mărginiţi sau trufaşi fac o deosibire între suflet şi corp. Eu, nu afirm de cât un lucru : vinul ne-alungă grijile şi ne dă linişte deplină.

Odinioară, acest vas era un biet amant care suspina de nepăsarea unei femei. Toarta vasului ? Braţul care cuprindea gâtul iubitei.

De miliarde de secole, sunt răsărituri şi apusuri.

De miliarde de secole, astrele îşi urmează cursul.

Calcă pământul cu băgare de samă, căci micul bulgăre de pământ pe care îl sfărâmi, a fost poate ochiul visător al unui adolescent.

Nimic nu mă mai interesează. Scoală-te şi toarnă-mi vin ! Astăseară gura ta e cea mai frumoasă roză de pe pământ. Toarnă-mi vin ! Să fie rumen ca obrajii tăi, iar remuşcările mele să fie tot atât de uşoare ca buclele tale !

In mijlocul câmpiei verzi, umbra acestui copac seamănă cu o insulă. Trecătorule, rămâi acolo unde eşti ! Poate că între drumul pe care umbli şi între această umbră care se învârteşte încet, se află o prăpastie de netrecut.

O grădină, o tânără fată mlădioasă, o cană cu vin, dorul şi amărăciunea mea : — iată Paradisul şi Infernul meu.

Dar cine a străbătut Cerul şi Infernul ?

Naşterea mea n'a adus nici cel mai mic câştig universului. Moartea mea nu-i va micşora nici intensitatea, nici splendoarea. Nimeni n'a putut să-mi explice de ce-am venit, de ce voi pleca.

Nu mă tem de moarte. Prefer această fatalitate acelei care mi-a fost impusă din clipa în care m'am născut. Ce e viaţa ? Un bun care mi-a fost încredinţat şi pe care îl voi înapoia cu nepăsare.

N'am cerut să trăiesc. Mă forţez să primesc fără uimire şi fără mânie tot ceeace viaţa mi-aduce. Voi pleca fără să fi întrebat pe cineva despre straniul meu popas pe aceast pământ.

Tesaurul nostru ? Vinul. Palatul nostru? Taverna. Tovarăşii noştri credincioşi ? Setea şi beţia.

Noi nu cunoaştem neliniştea, fiindcă ştim că sufletele, cupele şi hainele noastre întinate n'au a se teme de praf, de apă şi de foc.

Dincolo de Pământ, dincolo de Infinit, am căutat să văd Cerul şi Infernul. O voce solemnă mi-a răspuns : „Cerul şi Infernul sunt în tine".

Tot aşa de repezi ca apele râului sau ca vântul pustiului, zilele noastre trec. Două zile, cu toate acestea, mă lasă nepăsător : aceea care a trecut ieri şi aceea care va sosi mâine.

Băutorule — ploscă uriaşă — nu ştiu cine te-a făcut ! Ştiu, numai atât, că poţi cuprinde trei măsuri de vin, şi că moartea te va sfărâma, într'o zi. Atunci, mă voi întreba îndelung de ce-ai fost zămislit, de ce-ai fost fericit şi de ce azi nu eşti de cât ţărână.

Iată zilele minunate, zilele speranţei, zilele în care sufletele nerăbdătoare să se înveselească caută singurătăţile îmbălsămate. Fiecare floare, e oare mâna albă a lui Moise ? Fiecare adiere, e oare răsuflетul lui Iisus ?

In româneşte de AL. T. STAMATIAD

---

1) Vezi numărul 14, anul curent.

critica literara

MIHAIL DRUMEŞ: „Sfântul Părere"

(Roman, — Cartea Românească)

Ilarie Megheru este un tânăr medic de plasă, într'o regiune de câmp. Are un spital şi un subchirurg ca ajutor.

Autorul romanului, care preferă acţiunea descrierilor, ne pune, deodată *in medias res*, fără să facă nici comentarii şi nici consideraţiuni asupra eroului său.

Medicul Megheru, fire foarte nervoasă, bolnav şi de doctrinele psihiatriei moderne, pe cari le crede, în toată litera, e convins că este un somnambul, că are o viaţă dublă.

Din manie — că altceva nu există — n'a fost de mult să-şi vadă pe bătrânul său tată pensionar. Cu ocazia căsătoriei soru-sei se decide la o călătorie, după şase ani de absenţă.

Dar călătoria a fost fără noroc. In drum, în acelaş compartiment, cu câţiva cunoscuţi, între cari şi moşierul Zavideanu care avea la dânsul 200.000 lei aur, pentru cumpărarea unei moşii.

Noul Rascolnicov, medicul se gândeşte, îşi muncetşe creerii bolnavi, cum să omoare pe moşier şi să-i ia banii. Această sumă l-ar fi făcut fericit. Se gândia să plece în străinătate în călătorii de agrement şi să huzurească toată viaţa. In fine, fel de fel de visuri copilăreşti ce şi le face despre existenţa somptuoasă, un biet medic de plasă sărac, cu ani de veghe şi de privaţiuni în urma lui.

In compartimentul, unde se încing atâtea discuţii, foarte curioase pentru nişte oameni normali, doctorul Magheru se culcă. Are un coşmar groaznic, în care i se pare că a strâns de gât pe moşierul Zavideanu şi i-a luat poliţi de aur: victima îi avea în hârtii de câte o mie.

Concomitent cu coşmarul are loc o catastrofă de cale ferată. Lovit în cap, ameţit, se pomeneşte Magheru că fuge pe câmp uluit. Ajunge undeva, în apropiere şi, cu maşina unui prieten, ajunge la nuntă.

Dar ce nuntă! Tragedia începuse în sufletul lui.

Căutându se, găseşte în haină cei două sute de mii de lei ai moşierului. Compară coşmarul cu realitatea. Şi, printr'o deducere ilogică, dar verosimilă, îşi închipue că Zavideanu — victimă a catastrofei de cale ferată — este asasinat de dânsul.

Incepe, bietul doctor, o viaţă plină de remuşcări teribile. Suferă de mania persecuţiei şi bănueşte pe fiecare că l-a descoperit. Iese din făgaşul normal: fuge la Bucureşti, prin café-şantanuri, în beţii şi în lumea artistelor să-şi găsească alinarea suferinţelor. Dar zadarnic! Ca un cui în cap i se înfige grozava pecete a crimei făptuite. Nu mai poate trăi; culmea ironiei este că iese în drum şi un tip de fată, de şasespreze ani, frumoasă ca un înger. Suferind de o boală grea, doctorul o scapă. Fata se amorezează de el şi el o iubeşte, — pe fata aceluia pe care l-a asasinat.

Când idila este în toiu, când medicul rupe cu trecutul, concediindu-şi „fetele" dela şantan, pentru amorul curat cu Leliana — îi mai zice şi Lelioară! un accident stupid de automobil, curmă viaţa Lelianei.

Doctorul Magheru, în culmea disperării, se predă judecătorului de instrucţie, prietenul său, ca asasin al lui Zavideanu. Mărturiseşte totul şi aduce pachetul nedesfăcut al celor două sute de mii de lei.

Natural că procesul se judecă la juraţi, cu interogatorii şi pledoarii, redate în roman, in extenso. Dar şi aci intervine un *Deux ex machina*.

Un inel, cu pietre al moşierului, a fost găsit la o ţigancă, pe care-l avea de la altcineva. In linie descendentă, s'a ajuns că inelul aparţinea unui acar de cale ferată. Acesta era asasinul lui Zavideanu. Cu banii se făcuse o încurcătură. In învălmăşeala catastrofei, au trecut dintr'un buzunar într'altul. Bietul doctor a fost victimă întâmplării şi a credinţei sale într'o psihiatrie absolută.

In fine, scos din cauză, devine un filantrop extraordinar, caută pe cei săraci, trăieşte ca un schimnic şi devine Sfântul Părere, făcător de minuni adevărate.

Il vedem, în prima parte, un tânăr neisprăvit sufleteşte, care nu crede de cât în valoarea materială a vieţii. Şi un om care ajunge sfânt, o asemenea părere e prea contradictorie, deşi sfinţii mari, ca Sfântul Antonie sau Augustin au fost mari crai în tinereţe şi sfinţi la maturitate. Un lucru curios: acest medic excelent, bun operator, distins psihiatru, nu are nici o consolare în profesiunea lui. Nu are, din nenorocire, pe nici una. Este o fantoşă.

Cartea ar fi putut da mai multe romane, sau mai multe volume, dacă s'ar fi considerat că fie-care etapă a vieţii d-rului constitue prin ea însăşi un roman.

Aş găsi, în „Sfântul Paiere" multe calităţi de stil şi multe neglijenţe. Prea multe teorii politice, sau asimilate. Dar greşala de căpetenie este depănarea prea mare a acţiunii, sunt justapuse o serie de întâmplări. Nu avem turnate faptele, pentru că acestea nu ne interesează, de cât în măsura ritmică a unei acţiuni bine concepute.

Nu e suficient să fii un om cult, foarte inteligent, cum e d. Drumeş: se simte lipsa disciplinei, care îi rămâne pentru toată viaţa, a unei scriitor de meserie şi are calităţile observatorului, fără să posedă pe acelea ale „maestrului".

Imitând de departe pe Francezi, popor raţionalist, crescut într'o veche disciplină clasică de două milenii aproape, am introdus tale-quale, toată metoda lor de învăţământ dovedită incompletă chiar la ei acasă. Dar Franţa, în alegerea carierelor a avut întâi, un echilibru la ea acasă. O ţară mare, cu o populaţie în descreţşere de o sută de ani, cu un imens imperiu colonial. Din toţi intelectualii şcoalelor sale n'a făcut nişte revoluţionari, declasaţi sau nihilişti—(ca în Rusia şi în vechea Italie), ci „funcţionari".

In vechiul regat, după 1900, se ajunsese şi la noi la un tip de intelectual, în genul doctorului Ilarie Magheru. Nu era ratat, nici un decăzut sau declasat, ci un bun băiat, care, la cel d'întâi joc mai puternic în viaţă, cădea la pământ, organismul lui nu rezista, nervii erau tăiaţi şi n'avea „voinţa" educată pentru viaţă. Ne-am înfundat aşa de mult în teorii infinite, încât am pierdut din vedere partea realităţii în existenţa unui individ. Am împuiat capul tinerilor cu „savantlâc", dar nu i-am făcut apţi pentru viaţă.

Ce deosebire, de viaţă studenţească engleză sau germană! Tânărul englez, la 15 sau 16 ani, nu mai învaţă abstracţiuni sau năzbâtii, intră în contact cu realitatea, într'un atelier sau într'o fabrică. Nu toată lumea merge la acele colegii aristocratice de la Oxford sau Cambridge, — apanajul unei mari aristocraţii, sau a unei burghezii prea bogate.

Trebue să existe o măsură în toate: în cultura pe care ţi-o faci, după nevoile vieţii tale sau a spiritului tău. Fără să mă înşel, 80% din tinerii noştri nu mai ştiu nimic din toată „ştiinţa" ce li se dă în şcoală, de îndată ce-şi aleg o carieră sau se ocupă de o meserie. Şi este firesc să fie aşa.

E un scandal ca un elev să-şi piardă un an, citind botanica, fără să deosebiască sau chiar să cunoască ce-i o lalea şi ce-i un iris sau ce floare creşte în cutare sau cutare anotimp. Tot aşa de inutilă este mineralogia abstractă, care dă elevului toate cunoştinţele, fără -ai arăta şi pe teren, pietrele ce le studiază.

Astfel se întâmplă în toate direcţiile.

Dar studentul german?

Mânueşte rilogismul, cu aceiaşi desteritate ca şi sabia. Intrând în viaţa studenţească, caută să se înalţe la o misiune, are clubul lui, cercul lui, prietenii lui de antrenament şi de sport, ca şi orele lui de studii serioase Organizaţie pătrunsă de marea sa misiune, studenţimea germană— a spus-o Mussolini — a salvat Germania de bolşevism. Un locotenent german, student la Muenchen a asasinat pe Kurt Eisner, dictatorul roşu de azi. Studenţii germani au culcat la pământ pe toţi inamicii patriei; în plină ocupaţie franceză, sub ochii vigilenţi ai poliţiei franceze, au asasinat pe faimosul guvernator renan, care trăda interesele germane.

Schimbarea radicală a sistemelor noastre de învăţământ se impune, ca şi transformarea unui mare număr de licee, în şcoli de specialitate.

Cangrena învăţământului nostru, falimentul unui anumit învăţământ, metoda scolastică de a creia savanţi rîdicoli şi nu oameni — trebue părăsită, căci de mult a dat faliment. Cei zece ani ce au trecut după războiu au dovedit încă odată naivitatea lui.

Suntem fericiţi că d. Drumeş a deschis larg rana. Noroc că eroul d-sale s'a înălţat spre o superioară viaţă sufletească — ce rost ar fi avut altfel romanul? N'a ajuns un simplu slujbaş dintr'un intelectual cu mari pretenţii, nici un agent de club... Din acest punct de vedere romanul d-sale e binevenit, ca metoda de a pune în discuţie şi meditarea publicului nişte mari şi profunde probleme de viaţă. Dacă banul azi are importanţa lui în viaţă, nu este, însă totul. Şi acest lucru să ştie intelectualul pentru a nu cădea în ispitele, durerile fizice şi morale ale lui Ilarie Magheru.

ION FOTI

TEATRUL NAŢIONAL, — CRAIOVA

— INCHIDEREA STAGIUNEI —

de AL. IACOBESCU

Teatrele de provincie se izbesc de unele neajunsuri ce le stăvilesc avântul, oricare ar fi jertfa ce se impune când e vorba de educarea poporului. Alcătuirea repertoriului, mai cu seamă, avându-se în vedere cerinţele aceluiaşi public, care urmăreşte evoluţia teatrului, între clasicism şi pise moderne, cu stăruitoare şi nelămurită îndărătnicie, necesită o adâncă pricepere şi-o cumpănită luare-aminte. Piesele nu se pot menţine pe afiş decât în măsura în care înţelepciunea alcătuirii acestui repertoriu poate impune publicului spectator dragostea de arta adevărată. Şi gustul acestui public trebue cercetat în legătură cu evoluţia culturii lui, fiecare nouă stagiune aducând cu totul altă schimbare în bunul mers al unei instituţii care prin ea însăşi se cere îndrumătoare de spirite. Din acest punct de vedere, stagiunea anului 1929—1930 s'a impus prin cea mai deplină încuviinţare din partea publicului, care a urmărit cu luare-aminte jertfele şi străduinţele noastre. Dintre cele douăzeci şi opt de piese jucate, douăsprezece au fost premiere, în câte trei, patru şi cinci acte, unsprezece lucrări dramatice în câte un act, cari au întregit programul şezătorilor şi cinci piese reluări.

Cel mai deplin succes l-a obţinut drama istorică Vlaicu-Vodă, care s'a jucat de cincisprezece ori, lucru neobişnuit la Craiova de la războiu încoace. De aceleaşi succese s'au bucurat şi celelalte piese, originale şi traduceri, cari s'au jucat între unsprezece şi paisprezece ori : Bujoreştii, de Caton Teodorian, Diavolul, de Fr. Molnar, Puişorul meu, de Hennequin, Inşir'te Mărgăritc, de Victor Eftimiu şi Heidelbergul de altă dată, de Meyer Förster.

In deosebi, şezătorile au înregistrat adevărate succese prin înţeleapta alcătuire a programului la care s'a adăogat totdeauna o piesă într'un act din marele repertoriu universal ori dintre cele mai de seamă lucrări dramatice din literatura românească.

Ţinând seama şi de reţeta pe care au realizat-o şezătorile, în decursul acestei stagiuni, s'a încasat suma de 1.133.608 lei. Făcându-se o comparaţie între sumele încasate anual de la 1922 până azi şi suma realizată la închiderea stagiunii din acest an, se poate constata că beneficiul a întrecut cu mai mult de jumătate încasările anterioare, fără să mai punem la socoteală reţeta de la Timişoara care, în 1928, s'a ridicat la suma de 713.000.

Succesul se datoreşte într'o largă măsură reprezintării pieselor româneşti, ştiut fiind că nu teatru naţional, ca instituţie de cultură, are datoria în primul rând să scoată în lumină lucrările dramatice originale.

Din excedentul realizat la închiderea stagiunei şi la sfârşitul anului bugetar, s'a acoperit suma de 2.700.000 lei din deficitele de trei milionane şi jumătate existente la începutul stagiunii, ceiace înseamnă că nu numai valoarea intelectuală a a stagiunii s'a bucurat de sprijinul şi încuviinţarea spectatorilor, dar şi străduinţele din punct de vedere administrativ au dat roade îmbucurătoare, — deficitul rămas în vremea din urmă în sarcina teatrului netrecând suma de 800.000 lei. E lesne de înţeles însă că aceste deficite au apăsat în chip covârşitor asupra bugetului, din care pricină s'a împiedicat realizarea succeselor pentru cari direcţiunea şi-a luat din vreme toate măsurile. Din lipsă de fonduri, desăvârşirea trebuia stânjenită, căci existenţa acestor deficite însemna o veşnică perturbare în echilibrul bugetar şi, odată ce direcţia avea îndatorirea să lichideze cu aceste neajunsuri, ea se vedea silită să-şi curme avântul, ori de câte ori era vorba de-o temeinică înfăptuire.

Pubicul craiovean, îndeajuns de pregătit pentru teatru, nu se mulţumeşte cu montări de umplutură. El reclamă lucrările dramatice înscrise în repertoriul dramaturgiei universale, montate cu fastul pe care Craiova nu-l poate deocamdată realiza, cu infimele mijloace şi resurse de cari dispune. Fiindcă nu se pot monta cu fastul cerut douăzeci de premiere, când suma destinată montării şi mobilierului nu trece de 500.000 lei. Cu toate acestea, ţinând seamă de realizarea unui program bine stabilit, s'ar fi putut înfăptui o operă şi mai trainică, dacă în a doua jumătate a stagiunii nu s'ar fi ivit unele neajunsuri cari au pus piedici activării din pricină că o parte dintre cei mai valoroşi interpreţi s'au îmbolnăvit, scena suferind unele lacune cărora nu li se poate impune deocamdată o îmbunătăţire. Pentru aceasta, s'a făcut apel la d. I. Morţun, care urma să joace rolul principal din piesa „Regele" de Robert de Flers şi d-sa neprimind, direcţiunea s'a văzut silită să renunţe la un spectacol care ar fi însemnat un adevărat succes pentru scena craioveană.

Dar, trecând peste aceste neajunsuri, trebue să ţinem seamă în primul rând de realizări, în legătură cu situaţia critică financiară în care se găsea teatrul la începutul stagiunii. S'ar fi putut face sforţări, cum s'au mai făcut şi în alte rânduri, fără rezultate îmbucurătoare, dar aceste sforţări ar fi încurcat poate chibzuita întrebuinţare a fondurilor, — fără să mai punem la socoteală neliniştea în care s'a sbătut teatrul ca să-şi echilibreze bugetul, — fiindcă odată ce inspectorii contabili ai Ministerului au constatat deficitul, e numai decât trecut în debit la Administraţia Financiară care se grăbeşte să execute. Prin urmare, sarcina acestor deficite a fost cel mai puternic neajuns care a zădărnicit realizarea desăvârşită a unui program început cu deplină temeinicie spre satisfacţia publicului spectator.

O deosebită însemnate în desfăşurarea programului au avut-o şezătorile artistice-literare. Pornind dela încredinţarea că teatrul trebue să fie, înainte de toate, o şcoală, atât conferinţele şi lecturile, cât şi lucrările dramatice cari au întregit spectacolul, au desvăluit diferite etape în istoria civilizaţiei, ele zugrăvind manifestările sufleteşti ale fiecărei epoci prin cuvinte lămuritoare smulse din înţelepciunea unor oameni competenţi şi iubitori de cultură. D-nii Ion Foti, Radu Gyr, C. D. Fortunescu, Pamfil Şeicaru, Al. Iacobescu, Romulus Dianu, Ion Dumitrescu, au făcut legătura între trecut şi prezent, desvăluind tainele viitorului, printr'o puternică desfăşurare de adevăruri închegate în cuvântări serioase şi apropiate de realitate, — în afară de cuvintele lămuritoare ale d-lui Al. Lazeanu, directorul teatrului, care, înainte de fiecare premieră, a ţinut să iniţieze publicul în desfăşurarea dramaturgiei moderne, rostind cuvinte pline de simţire despre opera dramatică a marilor scriitori : Bernard Shaw, Robert de Flers, Leonida Andreew, Henry Becque şi alţii.

Spuneam mai sus că teatrele de provincie au neajunsul de-a nu împăca totdeauna mijloacele de realizare cu cerinţele publicului. La închiderea stagiunii anului curent s'a putut constata, în legătură cu succesele câştigate, că gustul publicului trebue format, neţinând seamă de o anumită mentalitate care, străină de cultură, nu caută în spectacol decât un mijloc de distracţie, confundând o revistă cu o lucrare dramatică sortită să înfrunte veacurile. Tocmai pentru aceasta s'au înscris în repertoriu piese cari fac parte din repertoriul Comediei Franceze şi cari, în fiecare an, se bucură de acelaş succes. Bernard Shaw, Henry Becque şi August Strindberg înseamnă trei etape în evoluţia teatrului modern şi lucrărilor lor. de-o factură etern şi profund omenească, sunt icoana desăvârşită a unei epoci care, luptând să se descătuşeze din pulberea romantică a trecutului, desvălue într'o lumină nouă starea de suflet a omenirii dinnainte şi de după războiu. Intenţiunile direcţiei teatrului n'au fost câtuş de puţin greşite. Piesa „Corbii" mai cu seamă, şi-a ajuns ţinta. Publicul a plecat dela spectacol înnobilat sufleteşte, încredinţat că durerea omenească e veşnică şi că numai prin suferinţă se poate înnălţa un cuget hărţuit de micile neajunsuri zilnice. Prin urmare, odată ce o străduinţă a fost încununată de succes, înseamnă că ea s'a apropiat de nevoile intelectuale ale vremei, deschizând în lumina viitorului poarta sortită să smulgă din necunoscut tot ce poate fi de folos generaţiei pe care-o slujeşte.

In legătură cu aceasta, fiindcă actualul local de teatru, nu corespunde cerinţelor, s'a luat iniţiativa organizării mijloacelor pentru reclădirea localului de teatru atât de trebuincios Craiovei. După discuţiile pe cari direcţia teatrului naţional craiovean le-a avut cu d. Liviu Rebreanu, directorul Educaţiei Poporului, s'a ajuns la convingerea că această necesitate trebue cât mai grabnic înfăptuită, — direcţiunea teatrului, din Craiova având grijă să ia contact cu toate personalităţile şi şefii autorităţilor locale, ca să se poată închega cât mai temeinic sprijinul ce trebue dat unei hotărîri atât de îmbucătoare.

S'au făcut mai multe propuneri în legătură cu alegerea locului pe care trebue clădit noul teatru. Cel mai apropiat de realizare şi, în acelaş timp, mai de folos unei grabnice înfăptuiri, — după propunerea direcţiunii teatrului naţional, — e locul pe care-a fost clădit vechiul teatru Belle-Vue. Deschizându-i-se perspectivă, prin exproprierea caselor din str. Justiţiei, în legătură cu planul de sistematizare ale oraşului, s'ar putea creia în jurul noului local o adevărată Avenue de L'Opera, — un local de teatru având nevoe şi de-o înfăţişare cât mai apropiată de civilizaţie, mai cu seamă azi când cerinţele sunt atât de necruţătoare.

gazetăria

așa și-așa...

UN COLȚ AL RONDELELOR aduce „Luceafărul", condus cu atâta energie de d. I. C. Sava. Firește : și mai bune și mai slabe. Se remarcă în deosebi : Rondelul florilor de hârtie și Rondelul zambilelor. Același No. 2 (An. III) aduce o interesantă pagină de proză

IN „BOABE DE GRÂU" (No. 2) aceleași comunicări interesante, aceleași clișee prețioase, aceeaș execuție ireproșabilă, aceeaș cronică bogată și variată.

Se remarcă în deosebi : Casele mele de vis — de Regina Maria — o minunată trecere în revistă a cuiburilor regale — din care se desprinde dragostea pentru natură, pentru singurătate și vis. Urmează darea de seamă a d-lui Constantin Miloia despre : „Muzeul Banatului"; aceea despre „Muzeul Limbii române" — semnată Lia Manolescu — cum și o a III-a, a d-lui G. D. Mugur, despre „Fundația Regele Mihai" — din care desprindem o noutate :

„Fundația se reface pentru a propovădui cultura tot în concepția ei inițială de omenie și pentru a lucra susținut în spiritul aceleeaș doctrine".

Numărul se închee cu schița tragică „Rândunica albă" a prozatorului bulgar Iordan Iovcov.

Cronica interesantă, bogată, variată și nouă.

UN FRAGMENT POSTUM despre „Așezarea vorbelor" de I. Slavici publică „Ad. lit.", 493.

LUI C. GHEREA îi este închinat No. 494 al „Ad. lit.". Scriu : d-na Izabela Sadoveanu; d-nii : A. Maniu, D. I. Suchianu, T. Arghezi, etc. Ni se adaogă o pagină cu „gânduri despre om și operă". In general — Gherea este prezentat cu destulă obiectivitate — și mai mult ca scriitor.

„ȘCOALA SECUNDARĂ" continuă să aducă aceleași serioase preocupări în legătură cu această ramură de învățământ. Numărul 3 — 4 se deschide prin studiul „Din neajunsurile escursiunilor" (al subsemnatului), format din 3 capitole : Lacune : Cine va conduce escursiunea (Propuneri), Escursiunea școlară (Prevederea). Urmează începutul unei serioase cercetări asupra „Surmenajului în școală", semnat: Elena Gheorghiu ; Despre modificările la care continuă să fie supus învățământul vorbește, cu multă dreptate, d. I. Dongorozi, iar despre concursul Fidacului, d. M. C. Gheorghiu. Urmează raportul d-lui C. D .Fortunescu despre „adunarea generală a Asociațiunii"; diferite comunicări de ordin profesional, recenzii asupra cărților și revistelor.

D. R. ORTIZ, profesorul și cercetătorul lucrurilor italienești la noi a fost sărbătorit, la Universitate și în câteva (prea puține !) periodice. Ca unii cari cunoaștem o bună parte din activitatea academică a d-lui R. Ortiz (multă vreme, colaborator al „Universului literar") nu putem de cât să ne alăturăm din toată inima la acest meritat omagiu — al cărui singur cusur este că n'a fost anunțat din vreme spre a i se da proporțiile cuvenite.

Intrucât ne privește ca unul dintre aceia cari au trecut pela rodnicul laborator care este „Seminarul de limba și literatura" de pe lângă Facultatea de litere din București — nu ne putem izola. Și mulțămim pentru silința ce și-a dat de a apropia cele două popoare fraterne — făcând cunoscute, mai ales, Românilor, produsele nepieritoare ale scrisului italian.

„ROMÂNII DE PESTE HOTARE" este titlul voloroasei fascicole pe care cunoscuta revistă culturală : „Cele trei Crișuri" o închină acestei probleme naționale. Colaborează, prin studii și articole, personalități de primul rang că aceea a d-lor : S. Mehedinți, Ion Grădișteanu, Ion Foti, Sextil Pușcariu, Traian Brăescu, Vasile Stoica, prof. Paul Negulescu, Ștefan Ciobanu, Radu Budișteanu, col. V. Bacaloglu, Bogdan Ionescu, George Baiculescu, etc.

Execuția ireproșabilă.

UN IMPORTANT STUDIU despre poetul Octavian Goga — publică, în No. 10—12 al „Propileelor literare", colaboratorul nostru, d. I. Foti — care, în aceeaș fascicolă, vorbește despre „Câteva constatări în America centrală", scrie „Cronica literară", „Cronica culturală și politică", „Cronica teatrală" etc.

CU UN BOGAT și select sumar — în deosebi — de versuri — ne vine No. 4 al „Pleiadei" în care se remarcă — cu drept cuvânt — „Nemângâiere" a d-lui George Dumitrescu, „Castelul zăvorît" al d-lui Radu Cyr, apoi, versurile celorlalți colaboratori : Radu Boureanu, Ion Mihai Georgescu și George Palladi. De asemeni bine și obiectiv reprezentată latura critică prin articolul d-lui D. Murărașu despre : „Teoria păturii suprapuse și Eminescu", al d-lui R. Teodorescu despre „Repertoriul original", prin recenziile d-lor C. Orăscu și Radu Gyr.

Ca proză artistică ni se dă duioasa schiță a d-lui V. Grecu : „Quantum mutatus....".

PORTRETUL LITERAR al lui Alexandru Antemireanu, întemeetorul „Floarei albastre", continuă să fie schițat prin caracterizări, amintiri și citate, în No. 3—4 al „Scrisului nostru" dela Bârlad de d. G. Tutoveanu. E o minunată pagină de recunoștință în legătura cu vechea boemă literară— și, în acelaș timp, o faptă bună

IN ACELAȘ NUMĂR, schița postumă „Tipșa", a regretatului prozator D. Fărcășanu „om de un talent dătător de nădejdi și care aducea literaturii noastre un suflu puternic din aerul proaspăt și tare al munților, scriind într'un graiu de-un pitoresc și de-o bogăție care-l făceau un urmaș demn al lui Ion Creangă"....

RESTUL numărului : versuri mediocre și uneori atinse de filoxeră (Amiază), pagina critică — bogată și pricepută.

DE CINE E „Cântarea României ?" „Ad. lit.", într'o notă a n-rului 497, ironizează pe d. I. Foti care a afirmat că e de N. Bălcescu.

Firește că nu e locul — aici — să reluăm această discuțiune care durează de 3 sferturi de veac. Ne impresionează însă faptul că autorul notiței nu va fi avut ocaziune să se țină în curent cu această controversă în legătură cu care *noi* am susținut exact aceleași păreri în următoarele numere ale „U. L.": 15, 20 și 31 (an. XLV) cum și în manualul de Limba română (cl. VI) întocmit în colaborare cu d. Șt. Pop și d-na Stella Burnea, doi distinși reprezentanți ai învățământului limbii materne la noi. Și pentru ca lucrurile să nu pară cu totul izolate, îi vom aminti numele câtorva susținători ai aceste teze : Al. Obodescu, V. Alecsandri, Gr. Tocilescu, Enea Hodoș, O. Densușianu, I. Nădejde, D. Bolintineanu, N. Bălcescu, I. Ghica, dar mai ales : I. N. Apostolescu, Mihail Dragomirescu și tânărul licențiat Lucian Predescu, autorul broșurii „O controversă literară : Cine e autorul poemei „Cântarea României", publicată la Iași, cu o prefață a d-lui Ilie Bărbulescu, profesor universitar.

Firește că, pentru a fi complet edificat, același autor va trebui să caute capitolul respectiv din scrisoarea lui I. Ghica „Nicu Bălcescu" — cum și, mai ales, studiul introductiv al cunoscutului cercetător literar, N. I. Apostolescu, acela care, în 1914, publica, în editura „Flacăra", broșura: N. Bălcescu · Cântarea României.

Fără îndoială că — în astfel de condițiuni — ironia de mai sus poate fi ușor echivalată cu oarecare.. lipsă de cunoștințe istorico-literare — ceeace e, într'adevăr grav.

P. I. P.

Localul teatrului, după aceiași propunere, n'ar trebui să aibă mai mult de șeapte sute de locuri. In schimb, clădirea lui, care ar necesita o cheltuială de cincisprezece milioane lei, va trebui înzestrată cu o scenă care să împlinească toate cerințele zilelor noastre, ea fiind la rându-i înzestrată cu tot utilajul modern și cu toate aparatele necesare.

Veacul al douăzecelea, învăluit în aureola civilizației, cere cuvântului darul sortit să lege de suflet lumina dătătoare de viață. Intr'o vreme când mașinăria tinde să înlocuiască exteriorizările sufletești căutate de-a lungul veacurilor de atâția mari slujitori ai cuvântului, teatrul, în oricare colț al țării s'ar găsi, se cuvine respectat și sprijinit pentru formarea educației generațiilor ce vor veni. Singur teatrul e marea școală a sufletului, și-atunci când izbânda trecutului stă față în față cu năzuințele ce-și așteaptă sborul către apele viitorului, casa menită să adăpostească înțelepciunea lui Sofocle, a lui Shakespeare și-a lui Moliere, trebue înnălțată prin muncă și jertfă ca să înfrățească sub acoperământul ei sufletele pentru marea biruință a desăvârșirii.

AL. IACOBESCU

literara

o seamă de cuvinte

Contele de Molé, consilier al statului, spuse într'o zi lui Napoleon :

— Sire, Voi aţi ucis spiritul revoluţionar în Franţa !

— Vă înşelaţi, răspunse Napoleon, eu sunt semnul care marchează pagina unde s'a oprit revoluţia ; dar după moartea mea se vor întoarce toate foile !

*

Vizitiul regelui Prusiei, Frederic II, îl răsturnă într'o zi, din care cauză regele se supără grozav.

— Îmi recunosc greşeala Sire ; dar nu sunt singurul om care greşeşte pe lume ! Eu cred că şi Voi aţi pierdut atâtea războaie tot din greşeală.

*

Regele Ludovic Filip, în timpul unei călătorii în Normandia, oferi o ţigare primarului unui oraş, care îi făcuse o primire foarte călduroasă.

— Ţigara asta, ah ! sire, strigă primarul pătruns de recunoştinţă, această ţigare o voi fuma-o toată viaţa mea !

*

Într'o zi un curtezan spuse bufonului lui Filip II, regele Franţei :

— Dacă vei continua să mă iei în batjocură, te voi străpunge cu sabia.

Înfricoşat, bufonul merse să se plângă regelui :

— Sire, se atentează la viaţa mea.

— N'ai nici o frică, spuse suveranul. Dacă cineva te va ucide, va fi executat de mine însumi cinci minute apoi.

— Oh ! Sire, reluă bufonul, Majestatea voastră nu poate să facă acest lucru cinci minute înainte ?

*

Emil Augier fu întrebat odată, dacă este mulţumit de un nou colaborator al său.

— Încântat, răspunse el : este o perlă. De câte ori sunt în lucru, îi cer avizul. El mi-l dă, eu fac tocmai contrariul şi succesul este sigur.

*

Sub regimul ultimului rege francez, un solicitator vine să găsească pe un înalt funcţionar, cunoscut în acea epocă prin lipsa sa de scrupule. Asigurându-se că sunt singuri, solicitatorul spuse acestuia cu un aer misterios :

— Domnule, suntem între noi. Iată 10.000 de franci şi nimeni nu va afla nimic.

La care înaltul funcţionar în chestie răspunse fără să se clintească :

— Ascultă-mă, domnule, dă-mi 25.000 de franci şi spune apoi la toată lumea.

bazar

COMEDIA FRANCEZĂ ŞI ANDRÉ LUGUET

Comedia Franceză a dat în judecată pe societarul său André Luguet, cerându-i daune în valoare de 100.000 franci.

Luguet este acuzat de a-şi fi călcat contractul ce-l avea cu Comedia Franceză, apărând într'un rol pe scena unui alt teatru.

Procesul va fi judecat la 26 Iunie.

BOGATE ZĂCĂMINTE DE RADIUM IN RUSIA

Ziarul „The New-York Herald scrie că conducătorii institutului de radium de la Petrograd cred că recentele descoperiri de radium vor revoluţiona industria acestui metal în întreaga lume. S'au găsit urme de radium în forajele făcute în regiunile petrolifere din Caucaz şi Dagestan.

Institutul a trimis cercetători la faţa locului ale căror rapoarte afirmă că zăcămintele de radium sunt foarte bogate.

„VRĂJITOAREA" DELA NISA

Vrăjitoria face încă şi în zilele noastre victime. Una din cele mai recente este d-na Anne Simmonot din Nisa. Sunt însă şi beneficiari ai superstiţii, şi între aceştia este d-na Mary, o faimoasă expertă în magia neagră.

D-na Simmonot a vizitat pe d-na Mary în luna August. Cea din urmă s'a obligat să-i ghicească viitorul de trei ori pe săptămână, în schimbul unei taxe de 25 franci de şedinţă.

Invoiala aceasta a ţinut până luna trecută când d-na Simmonot a declarat că fiind urmărită de nenoroc, îi cere vrăjitoarei să-i spună cum să îmbuneze destinul.

D-na Mary e însă pricepută. Ea i-a spus clientei că averea ce i-o lăsase soţul ei — vreo 500.000 franci — era pătată şi că umbra soţului clientei ei îi apăruse şi-i spusese că aceşti bani trebuiau purificaţi.

D-na Mary îşi lua angajamentul să facă ea această purificare. In acest scop a pus un plic cu 100.000 franci, în bancnote, în corsajul rochiei, murmurând tot timpul formule cabalistice. După aceasta a restituit plicul d-nei Simmonot cerându-i să nu-l deschidă. Actul purificării ia repetat până când toţi banii au fost supuşi acestei operaţii. Acelaş lucru s'a întâmplat cu un sac de bijuterii în valoare de 160.000 franci.

După această d-na Mary s'a făcut nevăzută. Deschizând în fine plicurile d-na Simmonot a constatat că purificatoarea le lăsase goale. Chestia a ajuns la poliţie care face cercetări pentru prinderea „vrăjitoarei".

caricatura zilei

VÂNĂTOR DE DUMINICĂ...

— Artur, când te întorci dela pescuit, nu uita, te rog, să aduci acasă pentru dejun o cutie de sardele !

(Ric et Rac — Paris)

CREAŢIE

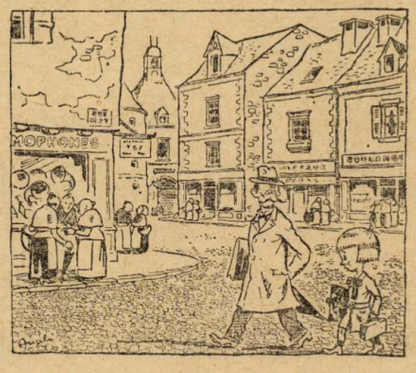

— Tată, ai putea să-mi spui : cine a făcut primul fonograf ?

— Bunul Dumnezeu, fiul meu : el a luat o coastă dela Adam şi a făcut... prima maşină vorbitoare.

(Pêle - Mêle — Paris)

DISTRACŢIE !

— Dacă vei continua să fii răutăcios, nu te voi mai duce să vezi cum îi scoate dinţii lui papa !

(The Tatler-Londra)

PAGINI UITATE

BIZANTINII CA DECORATORI *)

de A. BALTAZAR

Cel dintâi care va fi vorbit de rău sfinţii bizantini nu a rămas desigur cu nimic dator adevărului, dacă potrivit pătrunderii sale s'a mărginit a critica numai chipul sfântului aşa cum e construit de zugravul Athonit, fără a lua în seamă decorul, care poate reprezenta întreaga valoare în decoraţiunea primilor zugravi creştini. Nu ar fi cred lipsit de interes o cercetare a deosebitelor icoane rămase de pe urma civilizaţiunii greco-bizantine, care, în ceia ce priveşte arta iconografică, şi-a dat vreme de secole preţioasa contribuţiune, ce trebue să fie socotită vrednică de acelaş bun renume cu care străvechea decoraţiune ninivită cât şi cea egipteană a pătruns până la noi.

Opera iconarilor athoniţi are şi ea un caracter propriu, fapt ce îi asigură dintru început o stimă aparte printre mulţimea de stiluri în diferite caractere şi de origină deosebită. Au bizantinii aceştia modul lor particular de a obţine un decor fie că e vorba de acele admirabile împletiri depe manuscripte, fie că redau printr'o stilizare bogată pompoasa găteală a primilor împăraţi creştini. In orişice icoană bizantină elementul decorativ este atâta de aparent şi ca efect atâta de armonios, încât te întrebi cum de nişte atât de buni decoratori, când e vorba de chipul sfântului au comis greşeli de nertat. Fost-a oare în intenţiunea decoratorului creştin de a sacrifica adevărul plastic unei stilizări de gust, aşa cum a făcut miniaturistul japonez? Se prea poate, şi atunci fobia unora nu şi-ar mai avea rostul, cum nici aşa nu-l are zâmbetul profan cu care alţii întâmpină aceste preţioase relicve.

Oricum ar fi un lucru rămâne pe deplin dovedit: sfinţii bizantini sânt exclusiv opera imaginaţiunii călugărilor athoniţi care, închiş în cetăţuea dela Athos, construiau pe dinafară chipuri de sfinţi. Sânt încă aceşti sfinţi de o expresiune uimitoare; hieratismul atitudinii ajutat de imobilitatea feţei, redau în mod desăvârşit caracterul de evlavie şi de resemnare ce trebue să-l aibă cei ce servesc pe Dumnezeu Tatăl.

Maica-Precista este, cu copilul-Christ în braţe, duioasă şi smerită totdeodată; fără Christ-Invăţătorul sau în preajma crucii purtătoare a prea sfântului său trup, Fecicara are ochii plânşi încremeniţi într'o durere mută. Christ, cu rare variaţiuni, poartă pretutindeni în figura-i divină farmecul ascuns al dumnezeescului său suflet: figură, nu ca în iconologia catolică, frumoasă, înnobilată, ci suferindă, aşa cum e probabil să fi fost figura Omului care a purtat pe umerii lui păcatul întregii lumi.

Sf. Ioan, intransigentul moralist al Herodiadei, are o înfăţişare aspră, aşa cum apare pe plafonul nathexului dela Batişte.

Sfântul Gheorghe, frumos dar înfricoşat, într'o atitudine vitejească; cum şade bine unui războinic, şi mai ales unuia care nu s'a lăsat mai prejos decât rusticul Hercul cel cu leu nemeic, deoarece a răpus balaurul din iezerul Livanului. In frescurile dela Curtea-de-Argeş, păstrate în Muzeul nostru avem un Sfânt Gheorghe de o remarcabilă stilizare. Expresiunea feţii e calmă, un calm care nu e decât o suavă virtute creştinească, deoarece Sfântul nu are nimic din poza eroilor, deşi săvârşise minuni mari între care şi aceia că izbăvise Biserica lui Cristos „de cel nevăzut înghiţitor din adâncul iadului, şi de păcat, ca de un balaur purtător de moarte" [1]). Sfântul poartă părul adus în inele rânduite în cărări simetrice. E un chip de tânăr blond [2]), palid, nalt, care ţine o sabie gata de a o vârî în teacă, ceia ce îi dă o înfăţişare războinică deosebită.

Sf. Mihai, arhistrategul oştilor cereşti, aşa cum e pe un mozaic dela biserica Sf. Luca din Focida [3]), are o înfăţişare vitejască de parcă e gata de a doborî duşmanul. Insfârşit toţi acei sfinţi mucenici, purătorii darului Duhului Sfânt şi jertfiţii propăvăduitori ai Verbului divin, sânt de o expresiune potrivită cu viaţa pe care o petreceau, o viaţă veşnic expusă persecuţiunilor, de unde şi acea încruntare a sprâncenelor, semn de durere, întipărit pe faţa oricărui sfânt athonit. Sfinţii bizantini vorbesc de înverşunata rezistenţă pe care a întâmpinat-o ideia creştină pentru a cuceri lumea.

Iată care poate fi motivarea atâtor frescuri neînţelese a atâtor feţe schimonosite, obrazuri vestede, frunţi încreţite. Această tendinţă realistă din opera athoniţilor nu poate scăpa nici unui analist. Inchişi în mănăstiri, călugării-pictori zugrăveau modele de sfinţi conforme pravoslavnicei biserici ce nu îngăduia nici un „chip cioplit", deci nici o înrâurire a artei păgâne din epoca culminantă a statueriei grece; călăuzit de o adevărată intuiţie artistică, pictorul însemna pe figura sfântului croit din închipuire, suferinţele acestuia aşa cum îl povăţuia cărţile sfinte.

Ca buni decoratori ce sânt, bizantinii au priceput din vreme că o decoraţiune trebue să păstreze nealterat caracterul decorativ al genului, care, pe cât se poate, trebue ferit de tehnica picturii profane. Aci, în frescurile bizantine nu sânt probleme dificile de compoziţie, nu e perspectivă, nu sânt valori, nu sunt raccursiuri nici mişcări academice, nici originalitate în pozâ. Artistul trebue să execute un chip de sfânt, dar un sfânt, o reprezentare care să fie lipsită de atributul pământesc, căreia numai aiurea, în ceruri, îi poţi întâlni adevărata entitate. Aşa fiind, şi urmând unei prescripţiuni decorative, sfântul — modelul — se substitue unui pretext de tablou în care elementul decorativ, alcătuirea stilistică, e unica ţintă a artistului. De aci acele fonduri convenţionale în aur sau în albastru clar, străbătute de rotocoale cu monograma crucii, compusă din X peste care se suprapune litera P, ceia ce dă rebusul: ISUC HRISTOS PANTOCRATOR. De aci iarăşi acele siluete suspendate în aer fără umbră portată, elementara justificare a repauzării unui corp pe un altul.

Tot astfel se explică aripile heruvimilor şi serafimilor, fiinţi supraumane fără corp dar numai cu aripi, aripi frumos stilizate, două roşii, două albe, cum şi prezenţa nimbului determinat printr'o circonferenţă, — la Crist divizată de braţele unei cruci — nu o elipsă sau o fosforescenţă ca la pictura profană.

Singura parte asupra căreia artistul bizantin insistă este figura, unde, după cum am arătat, să răsfrânge un sentiment, o patimă. Incolo totul este supus regulelor decorative, desenul nu-l preocupă, coloritul îl falşifică cum se întâmplă în orice stilizare, demitentele sunt suprimate, rămân costumul, pe care îl stilizează cum poate mai bine, şi cadrul, care totdeauna e o bogată armonizare de linii şi culori. Şi aci se vede marea înrâurire pe care a exercitat-o arta mozaicului asupra decoraţiunii timpului; aci rezidă explicaţia rigidităţii figurilor bizantine. Convenţionalismul mozaicului e luat de model în alcătuirea imaginilor. Câmpul imposibil de tradus în mozaic trece în frescuri ca un fond unic, de un colorit convenţional: tot astfel planurile, temitenţele mărginite, retezate, trec dela mozaic pe zidurile bisericilor ca şi pe măruntele obiecte ale cultului, epitafuri, relicvarii, psaltiri, etc. Draparea sfinţilor încaltea e o vrednică traducere a tehnicii mozaicului.

E de notat faptul că aproape toată decoraţiunea bizantină e ocupată de subiecte religioase cu rare specimene de compoziţiuni războinice şi acestea reprezentate prin miniaturi. De ce oare Bizantinii să se fi consacrat mai mult subiectelor religioase? E oare înrâurirea epocii, a acestei istorice epoci, când creştinismul îşi închega dogma?

Ce păcat că Bizantinii nu s'au pasionat şi de subiecte din viaţa lor civilă. Incoronări fastuoase, procesiuni impunătoare unde în jurul Atotputernicului Bazileus şi Prea-Cucernicei Basilissa, roiau mulţimea de strategi, arhistrategi, magistri, spătari şi arhispătari, scholari, în costumele lor bogate, armele cele încrustate, scuturile purătoare ale creştinescului semn, prapurii brăzdaţi de semnul crucii. Totuşi ici colo întâlnim câteva reprezentări din viaţa civilă şi viaţa de curte, unde se poate vedea portul vremii. Reprezentările acestea se întâlnesc numai în domeniul miniaturii de care Bizantinii au făcut o atât de largă întrebuinţare.

Nu le putem fi decât recunoscători oropsiţilor decoratori bizantini pentru această preţioasă şi sinceră redare a costumului vremii de atunci. Fără acea meticuloasă stilizare, care pune în evidenţă cel din urmă punct, n'am fi ştiut ce înseamnă costumul şi găteala bizantină, care, din punct de vedere al decoraţiunii cu greu se împacă cu efectele de factură ale picturii de şevalet. Bizantinii au înţeles mai bine ca oricine caracterul decorativ. Dacă i-am judeca ţinând seamă de exigenţile specifice ale genului acesta, e sigur că vom întâlni în ei decoratori de seamă.

---

1) Aluzie la omorîrea balaurului. Vezi Vieţile Sfinţilor. Tomul VIII pag. 734.

2) Biserica catolică îl dă tot blond. Aşa reese şi dintr'un vers al lui Rostand. Vezi l'Aiglon, Actul I, pag. 22.

3) L'Epopée byzantine. Basile II Bulgarochtone. G. Schlumberger, pag. 1.

*) Fragment dintr'un studiu publicat în *„Viaţa Românească"*, în anul 1907.

Interview-uri

...CU D-L VICTOR EFTIMIU

In prezent, domnul Victor Eftimiu e omul cel mai vorbit de rău, așa că orice reporter isteț în astfel de circumstanțe, nu ar fi găsit oportun decât cel puțin să-l ocolească

Expedițiile polemice au pornit din cercuri unde, personal, avem simpatii prețuite, foarte simandicoase, dar fiindcă ne declinăm orice competență în materie de legislatură teatrală, visita noastră a fost provocată de alte pricini, în afară de gâlcevurile ce nu-l privesc decât pe Domnia sa, exclusiv.

Noi am vrut să ne întreținem o oră cu poetul inspirat, cu prozatorul ingenios și mai ales cu dramaturgul și omul de teatru prodigios, priceput și de incontestabilă valoare. Căci a semna în curs de 25 de ani peste 40 de opere, toate subliniind o izbândă în felul ei, aceasta dovedește din partea actualului director general al teatrelor o consecvență, o tenacitate profesională și un elan, demn de grenadirii glorioși ai lui Bonaparte.

Coborîtor din codrii și stâncile Pinduiui, acolo unde ochiul se exersează și se înnăsprește de timpuriu, avantajat cu o prezență trecută de mult în legendă, plus belșugul de talent cu care l-au dăruit Zeii, era fatal ca acest gladiator al propriului destin să cucerească cele mai forte meteregze. Despicăm chiar Nepătrunsul și afirmăm cu certitudine că, în afară de premiul național pe care nu e exclus să-l ia chiar în cursul acestei luni, domnul Eftimiu se va ridica, într'un viitor apropiat, Ministru, nu importă în ce formațiune politică. Știe toată lumea că pe acest literat dârz, născut par'că subt augurul unor vrăji, în care orice glonte ricoșează, dispune de cele mai precise mașini care să-l ducă oriunde dorește.

Și în fața unor astfel de oameni, arborăm administrativ steagurile.

— Ce faci? Am primit cartea dumitale de visită, dar eram ocupat și nu puteam să-ți fiu imediat la dispoziție?

— *Știu și eu?...*

— Nici nu-ți dă 'n gând. Judecăm procesul directorului unui circ din Moși cu îmblânzitorul său de lei. Căci toate diferendele de felul acesta se judecă aici. A fost interesant. Păcat că n'ai asistat. Cu ce să-ți fiu agreabil?

— *Interviewul.*

— Chestia veche — n'a mai închis-o?

— *S'o închidem astă seară. Cred că sunteți mai liber.*

— Și da și nu. Insfârșit....

— *Cu ce să 'ncepem?*

— Cu sănătatea.

— *Sunteți sănătos desigur...*

— Slavă Domnului.

— *Tânăr vă mai credeți încă? Juneța D-voastră eternă, precum și anumite avantagii (bănuiți care: cele fizice) au dat loc la multe legende.*

— In jurul scriitorilor se formează întotdeauna legende. Recunosc că și în jurul meu s'a creat, totuși unele prea exagerate. Sunt unele, pe care, iată ți le spun numai dumitale, care, deși mă pun într'o lumină destul de avantajoasă totuși dovedesc că fantezia publicului e foarte generoasă In ce privește faptul dacă mă consider încă tânăr, afirm că sunt într'adevăr cu mult mai tânăr decât mulți dintre debutanții de azi.

— *De când ați început să scrieți?*

— Din copilărie, dela vârsta de 12—13 ani! Scriam piese de teatru senzaționale pe care le jucam împreună cu micii mei prieteni și în care eu dețineam întotdeauna, rolul principal. Imi plăcea mult să mă fac actor. Mai târziu, în liceu, scriam și romane — tot senzaționale, — mă ocupam cu pictura și cântam la vioară.

De toate acestea m'am lăsat însă și am abordat versurile.

— *Unde ați debutat?*

— La un ziar „Luceafărul vremii" sau cam așa ceva. Nu mai țiu minte. cum îi spunea. Apoi la „Duminica" editată de *Adevărul*. Iscăleam proză și versuri sub pseudonimul *Athanes*. Asta era acum un sfert de secol! Exact în 1905.

Debutul meu adevărat însă s'a produs în 1907 în paginile *Vieții literare* a lui Chenedi și Coșbuc, unde am publicat primele versuri serioase.

Apropos. Adaogă sus acolo, unde e vorba de preocupările din copilărie, că-mi plăcea mult circul. Dam și reprezentații de felul acesta. Eram un clovn admirabil

Vă gândeați că mai târziu o să SCRIEȚI teatru în adevăr serios?

— Nu. Făceam toate astea din simplu vagabondaj spiritual. N'am avut propriu zis o vocație literară Nici acum nu sunt sigur că am avut-o. Poate că dacă aș fi continuat să fac pe actorul, acum aș fi fost *eliminat* din teatru, dacă așI fi cultivat mai departe cu vioara, aș fi ajuns poate un cântăreț virtuos ori un compozitor vestit, căci și compuneam atunci. Cum vezi, am făcut literatură și, regret, că nici acum nu sunt convins dacă trebue sau nu să mă felicit.

— *Aveți o dicțiune impecabilă; poate ați cultivat genul acesta.*

— Da, l-am cultivat. Și mi-au spus mulți că aș fi ajuns un tenor strălucit. Și cum, după spusele Dumitale care crezi că ești și în asentimentul general, mă bucuram și de anumite avantagii fizice, închipuie-ți că aș fi ajuns miliardar. Aș fi cântat pe scenele apusene sau în America. Cariera aceasta e cu mult mai rentabilă decât cea de literat.

— *Și totuși D-voastră ați câștigat destul de satisfăcător cu literatura.*

— F foarte adevărat. La noi însă nu s'a ajuns decât ca o infimă parte dintre scriitori să trăiască din produsul condeiului lor.

— *Să revenim la vagabondaj. D-voastră ați călătorit mult....*

— Foarte mult. Sunt un vagabond înnăscut, cum foarte bine observă confrații mei. Dacă n'am avut vocație literară, am avut pe aceea a peregrinării. Dacă am renunțat la atâtea preocupări, dacă voi renunța chiar să fac literatură, nu cred că mă voiu putea priva de plăcerea de a voiaja acum, *nel mezzo cami della nostra vita*, cum sună versul lui Dante.

Căci eu, să știi, toată cultura mi-am făcut-o călătorind. Am văzut atâtea ținuturi, am vizitat atâtea orașe și muzee, am cunoscut atâția oameni. că am ajuns la convingerea că a citi e numai ca să te convingi mai târziu că ai uitat tot, consider lectura un fel de sibaritism.

Pe oameni nu-i cunosc din romane și nici chiar din teatru, ci din marele tratat care e viața. Am o largă și adâncă experiență a ei. Și aceasta numai prin contactul zilnic și asiduu cu oamenii și mai ales din călătorii. La sfârșitul anului nu-mi fac socoteala câte rânduri de haine sau pălării am purtat, ci câte paturi de tren, de hotel și de vapor am schimbat.

Spuneți-mi vă rog ceva despre marele succes al D-voastră: „Cocoșul negru".

— Succesul meu mare nu a fost „Cocoșul negru" ci „Înșiră-te Mărgărite" care a fost primit atât de presă cât și de public cu mari elogii.

„In cariera mea dramatică s'a produs cu o regularitate constantă următorul fenomen: am reprezentat o piesă și a avut succes, asta însemna că cea următoare nu va mai avea. Vorbesc numai de succes de presă, căci cel de public l-am avut întotdeauna Confrații mei, înspăimântați găseau cu cale să mă atace și încă ce atacuri!

Tot așa a fost și cu „Cocoșul negru", la a cărei premieră a asistat Familia Regală. Principele Carol, actualul Rege, la felicitările ce-mi adresau Altețele lor Principesele a răspuns cu o vorbă de spirit: „Nu-l mai lăudați atâta, căci se umflă în penele... „Cocoșului negru".

Dacă însă publicul i-a făcut o primire entuziastă, în schimb presa a fost foarte ingrată cu mine. Ca să vezi în ce măsură era pornită contra mea, îți voi spune numai că un ziar de teatru alcătuise cu o zi înainte un număr special de caricaturi cu cocoși cu aripile smulse, cu câte altele de felul acesta, în care eram făcut, cum se

spunea harcea-parcea! Hei! Ce să-i faci! Balcani!

Cum a fost, Domnule Eftimiu, cu reprezentarea lui „Akim?"

— Cum să fie? Toți credeau că tânărul Eftimiu nu e în stare să scrie decât feerii, basme pentru copii; că n'o să poată niciodată aborda teatrul realist. Atunci am prezintat teatrului *Comoedia* piesa *„Akim"*, ca tradusă din Cehov. A fost un succes imens. Cronicarii o considerau ca cea mai bună operă a autorului rus.

După doi ani însă, când am reprezentat-o la Național, sub semnătura proprie, aceeași critici găseau că e o piesă... execrabilă! Judecă și Dumneata!

In piesa aceasta, mi-aduc aminte că s'a relevat ca un talent dela care se așteptau mari realizări, un tânăr actor Armășescu. Acum și-a pierdut urma din teatru. Trăiește și nu știu ce va mai fi făcând.

— Ați cunoscut pe toți scriitorii ultimului sfert de veac?..

— Pe toți și toți mi-au fost prieteni și dușmani. Dintre cei dispăruți, am fost în legături de prietenie cu Slavici, Caragiale, Gherea, Vlahuță, Coșbuc, Delavrancea, Iosif, Chendi, Anghel ș. a. De aceștia din urmă eram strâns legat. Dintre toți cei de mai sus, Carageale m'a impresionat în deosebi. De vreme ce toți erau mediocri ca oameni, acesta uimia prin inteligența, spontaneitatea și verva lui superioară. Anghel era o fire aleasă, un om fin.

— Cum a murit Chendi? In ospiciu, nu?

— Da, în ospiciu..., trecusem cu Goga în Ardeal și făceam împreună gazetărie la *Țara noastră*. Chendi nu putea să treacă în Transilvania căci era dezertor din armata ungară. I-am scris să ne întâlnim la Râmnicul Vâlcea.

Aci, plimbându-ne tustrei prin parc, am văzut la un moment dat cum rupe dintr'un boschet câțiva ciorchini, bile de acelea de lemn câinesc, pe care le arunca în sus și le prindea în gură. Eu și Goga, ne-am aruncat unul altuia o privire plină de îngrijorare: ni se părea anormal. Era primul simptom al boalei crunte care l-a răpus. L-am internat la Pantelimon și-l vizitam destul de des.

A murit sinucizându-se, imediat ce a auzit că celalt prieten bun al nostru, și-a pus capăt zilelor...

In Ardeal, eu eram secretar de redacție la *Țara noastră* și colaboram în acelaș timp la *Luceafărul*. Am fost atras aci, ca să zic așa, de un instinct atavic, căci în Ardeal se găseau foarte mulți români din munții Pindului, dintre cari mulți, precum bănuesc că știi, au jucat roluri mari în cultura românească.

Acelaș vis de vagabondaj m'a făcut să pornesc spre Paris. Nu aveam însă parale. Așacă a trebuit să fac câteva popasuri la Budapesta și la Viena.

La Budapesta, la cafeneaua Agerhorn, am făcut cunoștință cu toți fruntașii partidului național român. La Viena, am rămas 3 luni și la cafeneaua *Arkaden* stam câte 12 ore pe zi de vorbă cu domnul Vaida-Voevod, făcând fel de fel de planuri pentru viitor.

Colaboram și aci la *Lupta* și *Dimineața* și așa de mult doream Parisul, că trimeteam de aci corespondențe la gazetele din București despre fapte petrecute în Cetatea-Luminii.

In sfârșit, cu foarte puțini bani, am reușit să-mi văd împlinit și idealul meu mare: Parisul, unde am ajuns cu... 11 lei!

Acolo, am făcut boemă, la cafeneaua celebră *„La Vachette"*, unde mai plutea încă amintirea lui Oskar Wilde și unde venea zilnic poetul Jean Moreas. Asta era prin Aprilie 1910.

Am cunoscut mulți scriitori francezi. Nu știu dacă ți-am arătat la mine acasă vrafuri întregi de cărți cu dedicații dela ei. M'au impresionat mult Edmond Harancourt, sculptorul Bourdelle și Paul Adam, cu care eram buni prieteni.

— Care e sistemul d-voastră de lucru, domnule Eftimiu?

— Foarte sistematic. Mi-e greu până încep. Apoi lucrez în fiecare zi și până nu isprăvesc nu pun condeiul jos. Nu știu ce predispoziție mă face să lucrez mai ales în timpul primăverii, prin Martie și Aprilie.

Totuși, află că *Înșiră-te Mărgărite* l-am scris pe colțul cafenelei *La Vachette* din Paris, unde de altfel am scris și mare parte din *Cocoșul Negru* și multe versuri; *Prometeu*, la Lyon și la Lausanne; *Thebaida*, la Viena; *Don Juan* și *Fantoma* la Berlin. Pe *Akim* l-am scris în trei zile, dar mărturisesc că habar n'am unde.

Nu transcriu. Scriu mult. Apoi, taiu. Tai și la repetiție, taiu și la reluare, taiu mereu. Și mai adaog bine înțeles câte ceva.

Marele Duhovnic l-am scris la București, într'o lună; *Meșterul Manole*, 3 acte la Paris, 2 la Sinaia.

— Versurile ce publicați acum sunt tot acum scrise?

— tot ce publicăm acum e inedit!!

— Cum ați cunoscut piesa „Mina de aur"?

— Eram acum trei ani la Sofia, la Teatrul Național. Mi-a plăcut și am făgăduit autorului că la primul directorat i-o voiu pune în repertoriu.

— Știți bulgărește?

— Ca unul ce am trăit copilăria în Balcani, cunosc câte ceva din mai toate limbile Peninsulei. Pe nici una n'o vorbesc însă bine

— Spuneți că nu sunteți un pasionat lector: totuși trebuie să citiți ceva; revistele, de pildă...

— Nu le citesc. Mai ales acum când sunt așa de ocupat. De altfel, revistele știu că nu prea se citesc.

— Cenacluri literare ați visitat?

— Nu.

— V'am întâlnit totuși la domnul Lovinescu....

— Mă duc la prietenul Lovinescu și oride câte ori îl vizitez, discutăm orice afar' de literatură.

— Care sunt în definitiv avantagiile ce decurg din noua așezare a teatrelor?

— Sunt multe. Ministrul meu, le-a expus în atâtea rânduri, ca să nu le mai repet eu. Sunt multe, repet.

— Ați fost atacat în ultimul timp, vehement....

— Am fost atacat toată viața...

— De ce nu răspundeți?

— Ar trebui să redactez tot timpul numai la *răspunsuri* și, știi, că la noi nicio gazetă nu-ți plătește pentru o astfel de activitate. Mai bine tac și scriu între timp o piesă.

— Dramaturgii d-voastră preferați...

— Toți cei mari.

— Dintre cei români?

— Cei cari îți plac și dumitale.

— Dintre cei tineri...

— George Mihail Zamfirescu și Mircea Ștefănescu.

— Ce proecte literare mai aveți?

— Deocamdată fiind ocupat, nici unul. Regret că nu sunt liber mai curând ca să plec iarăși în străinătate.

— In ce părți călătoriți mai ales?

— In toată lumea. In Constantinopol am fost de șapte ori până acum.

— Vara asta, ce drum vă ademenește?

— Vreau să iau contact cu centrele teatrale apusene. Dumneata ai trecut hotarele țării până acum?

— Din fericire, am cunoscut câteva țări, dar mărturisesc că satele dimprejurul celui natal nu le-am văzut și nici nu cunosc bine toată România.

— Scriitorii tineri câștigă ceva parale?

— Așa și-așa. Nu prea.

— Dumneata unde ai de gând să te duci în vara asta? (mă... interrviewează la rându-i domnul Eftimiu, făcându-și răcoare cu o ediție specială a *„Universului"*).

— Mă duc la armată, Maestre...

. . . . . .

Ii solicitasem mai de mult convorbirea de azi. Era însă prea ocupat cu teatrul ca să ne fie disponibil, așa cum ne era în totdeauna, când nu avea acest portofoliu ingrat.

Și de data asta, am regăsit pe același prinț al amabilității dela care am ieșit decorat cu zâmbetele și afecțiunea sa.

Aducem aci toate omagiile noastre doamnei Agepsina Macri-Eftimiu care a avut o răbdare îngerească așteptând tot timpul investigațiunilor ce adresam onoratului domniei sale superior și curtenitor soț.

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLVI Nr. 27
29 Iunie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII"

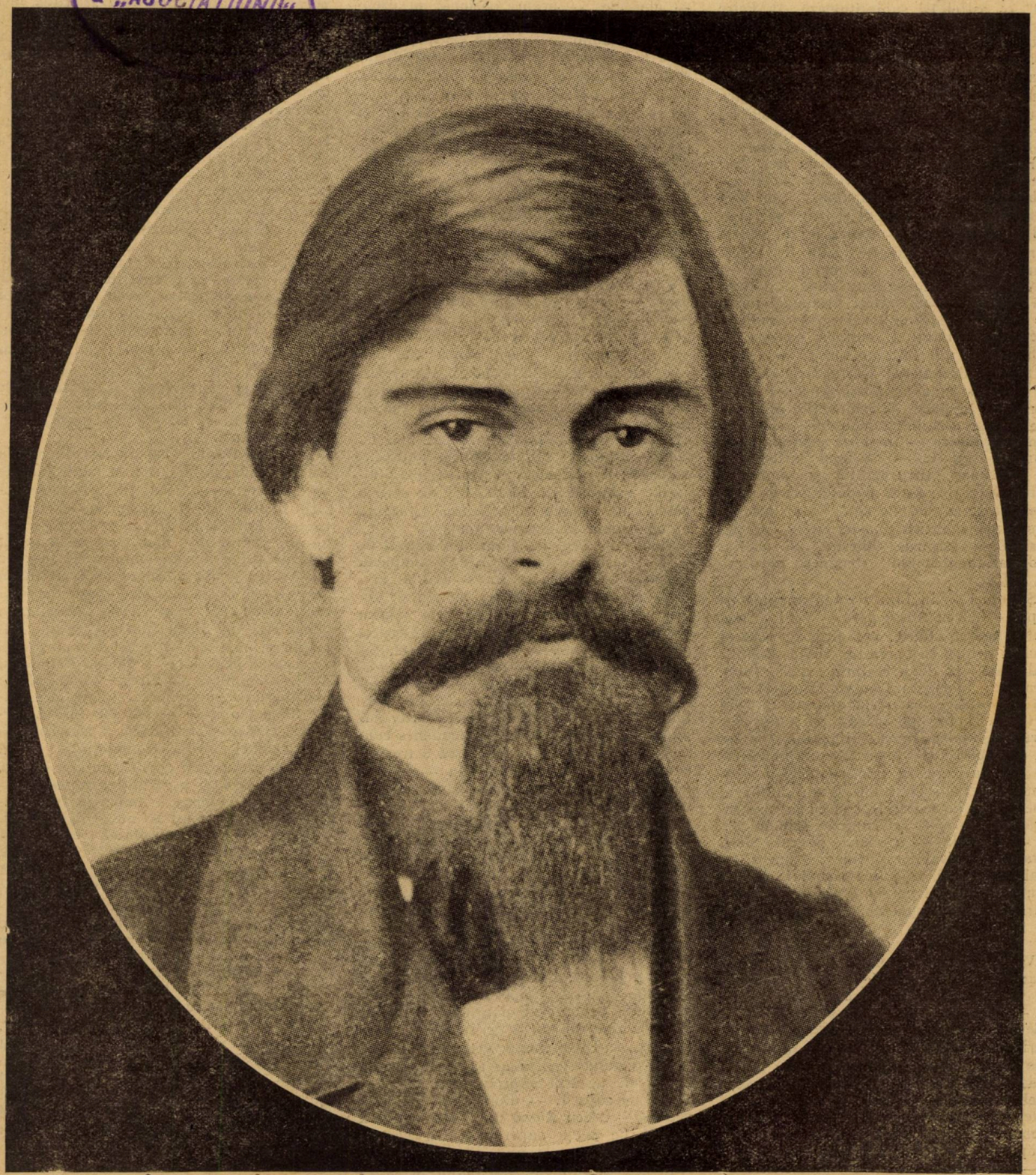

ALECU RUSSO

Cititorii

ALECU RUSSO
(1817—1859)

de PAUL I. PAPADOPOL

„O pagină ignorată din literatura română" — astfel își subintitulează d. Petre V. Haneș studiul de curând apărut în „Editura Casei Școalelor" asupra lui Alecu Russo (1). E desigur destul adevăr în această afirmațiune care privește pe unul dintre cei mai vajnici luptători pentru cauza românească: Alecu Russu este un nedreptățit, un ignorat ca atâția alții, un erou al onestității sufletești și al convingerilor absolute în legătură cu una dintre cele mai de seamă virtuți sociale — iubirea pământului strămoșesc, pasiunea neînfrântă pentru graiul și frații săi. Astfel fiind lucrurile — soarta lui în istoria săracei noastre literaturi este un reflex dureros a ceeace s'a întâmplat atâtor și atâtor aleși ai neamului, reflexul puținului interes pe care atâți pretinși oameni de cultură îl arată tocmai celor mai tipici reprezentanți ai culturii noastre.

Să nu se uite însă un lucru: o piedică — pentru străbaterea acestui strat de ceață — a fost chiar opera scrisă a lui Alecu Russo — în parte — îmbrăcată, în haina mai puțin accesibilă marelui public, a limbii franceze — în parte contestată, în parte — greoae — ca fond sufletesc și ca exprimare, în general puțin popularizată și foarte puțin popularizabilă. Numai așa se explică de ce — într'o recentă programă analitică (din fericire — azi părăsită) — sforțările literare ale acestui erou al fanatismului românesc păruseră de prisos.

Și totuși — în fața acestui complex de fapte — Alecu Russo pare — vai! — mai puțin nedreptățit de cât alții. Și aceasta tocmai pentru că opera lui completă a fost publicată în două ediții (1908, 1910), pentrucă, în legătură cu ea, s'au scris studii de valoare (ca acela amintit al d-lui Petre V. Haneș), pentrucă o parte din cele scrise în limba franceză i-au fost traduse cu pricepere și vulgarizate în biblioteci de popularizare, în fine pentrucă a continuat să fie socotit adevăratul autor al unei opere de mare efect și cu precise calități literare — „Cântarea României". E — desigur — o soartă pe care atâți uitați ai scrisului românesc (uneori — mai merituoși) ar putea-o invidia și din cauza căreia cel ce semnează aceste rânduri nu-l poate pune chiar pe primul plan de nedreptățiți.

•

Viața lui Alecu Russo a fost — desigur foarte scurtă, destul de tristă și amarnic de sbuciumată. Trebue să ținem socoteală — în primul loc — de sufletul lui de adevărat primitiv — cu toată cultura superioară pe care și-o asimilase din școalele superioare ale Apusului și din numeroasele sale călătorii. In fond el rămâne același entusiast nestăpânit, același patriot integru, același regionalist fanatic, același democrat desăvârșit, același luptător svăpăiat gata să înfrunte toate primejdiile, același visător incorigibil și — mai ales — același pasionat al dreptății și adevărului. Dovezi se pot cita destule: amintesc — doar peripețiile pe care le-a suferit prin închisorile ungurești, din care a scăpat ca prin minune, deportarea la mănăstirea Soveja, și exilul la care a fost supus, faptul de a se fi făcut advocat numai „ca să vadă deaproape trista comedie a nedreptății", dragostea lui pentru munte care l-a determinat să refuze, cu demnitate și cu tărie, o candidatură oficială la divanul adhoc — tot atâtea fapte care dau pe față tocmai conturul, nefalsificat de intemperiile civilizației, al sufletului său.

•

Pare curios că despre opera lui Alecu Russo — nu se poate zice mai mult? Nu tocmai vastă și nu prea variată — ea poate fi închisă foarte ușor în calificativul de primitivă — din atâtea alte motive, dar mai ales din acela că Alecu Russo, n'a fost, n'a putut fi niciodată artist. Îl împiedecă dela aceasta poate și timpul în care a trăit — un timp de luptă și de sacrificiu — dar l-a împiedecat mai cu seamă vajnicul său entuziasm patriotic, felul cum își tălmăcia el pentru sine obligațiile scriitoricești, încrederea pe care o punea în menirea scriitorului, siguranța în temeinicia muncii acestuia.

Și dovada cea mai bună este faptul de a se fi înregimentat cel mai de timpuriu și cel mai complet, faptul de a se fi alăturat cu tot devotamentul muncii de reînviere cultural-românească dela „Dacia literară". Aici își găsește Alecu Russo cel mai potrivit adăpost sufletesc. Se împrietenește cu marii însuflețitori și se înrolează cu tot sufletul în slujba de afirmare a prestigiului românesc. De-aici predilecția sa pentru teme de interes exclusiv național — de aici mai — cu deosebire conservatorismul său — întoarcerea către trecutul eroic, exhortotismul său — îndemnurile la fapte mărețe în legătură cu patria, în fine — democratismul său — completa și definitiva apropiere de sufletul și viața poporului, a norodului cu interesele căruia se identificase atât de timpuriu. Dintre toate acestea însă precumpănește simpatia pentru cei de jos care face din Alecu Russo un inițiator și un înfăptuitor. Și aceasta din atât de multe motive, dar mai ales din largul interes pe care, cu deosebire în „Amintiri", îl dă vieții poporane, din grija cu care salută și studiază poezia poporului „adevărata literatură cu care se pot mândri Românii", în fine din locul de frunte pe care încearcă să-l dea limbii, graiului celor de jos — cerând scriitorilor să se folosească mereu de această exprimare clară, pitorească, neaoșe. E — din acest punct de vedere — Alecu Russo un rătăcit, dar un rătăcit de speță superioară, un visător nobil însuflețit de una dintre cele mai frumoase pasiuni. Un închinător al sufletului celor mulți. Și dacă ar fi numai atât! Dar admirațiunea lui Russo pentru poezia poporului nu e nici gratuită, nici numai exterioară. Ea nu țâșnește dintr'o idee preconcepută sau dintr'o admirație de ordin politico-social, dar din cunoașterea profundă a poeziei poporului pe care încearcă s'o studieze, după ce va fi petrecut veri întregi ascultând-o, urmărind-o și colecționând-o. E un merit de care a fost lipsit Alecu Russo acela de a vedea în el un valoros folclorist, adevăratul culegător al celor mai multe dintre poeziile populare publicate de V. Alecsandri, în fruntea cărora trebuește considerată însăși acea „Miorița" care va fi fost încredințată, desigur într'o formă mai proprie poporului, bardului dela Mircești.

E un punct care constitue într'adevăr un mare merit pentru Alecu Russo — mai ales dacă nu pierdem din vedere împrejurările, refuzul înaintașilor săi de a îngădui predispoziții artistice sufletului anonim.

Dar — pe lângă toate aceste lăudabile sforțări — Alecu Russo s'a încercat în atâtea alte direcțiuni — mai puțin obicinite pe atunci.

Astfel — într'un timp în care literatura era încă surghiunită sau în imposibilitate de a se creia — Alecu Russo năzuește să scrie o proză suggestivă, presărată cu reflexiuni interesante și cu observațiuni pitorești, conturând mai deaproape genul atât de pretențios al amintirilor, în care fără să se poată apropia de I. Creangă, reușește să fie — uneori — atât de colorat, atât de cald. Sânt virtuți care aparțin neîndoios lui Alecu Russo — mult mai amplu și mai variat decât înaintașii săi în această direcțiune — Eliade Rădulescu și M. Kogălniceanu. Firește că amintirile lui Alecu Russo trebuesc situate totuși atât de departe de acelea ale lui C. Negruzzi care este mai artist și mai concentrat. De-aici rezultă o obligațiune: aceea de a reface această operă care, așa cum e, prezintă serioase asperități sau măcar — de a o face cunoscută numai în fragmente și în cele mai interesante fragmente. E un aviz pentru posteritatea care, dacă vrea să prețuească pe Alecu Russo, trebue să-l cunoască desbrăcat de orice falsă podoabă, de orice urmă de primitivitate, de amestecul acela continuu de literatură și neliteratură, de gânduri frumoase și retorism deșănțat în măsură să dea pe față mai mult omul politic decât pe scriitorul îndemânatec. Firește că această trăsătură a talentului lui Alecu Russo convine de minune cu aceea pe care am relevat-o de visător, cu cealaltă de primitiv, de admirator al trecutului, de pasionat al păturii de jos și de exhortativ și toate laolaltă ne îndreptățesc să vedem în el mai cu deosebire pe unul din cei mai limpezi reprezentanți ai romantismului românesc — pe laturea prozei literare și retorice.

•

Fără îndoială că — dintre toate încer-

1) Ediția a II-a, 1930.

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

cările lui Alecu Russo — cea mai demnă de reţinut este aceea de a se smulge tocmai din ghiarele acestui romantism acut care-l stăpânia aşa de puternic. Ne interesează — prin urmare — un al doilea Alecu Russo — acela despre care se vorbeşte aşa de rar şi aşa de puţin. Şi dacă într'adevăr se poate vorbi de o ignorare a lui — apoi aceasta trebueşte pusă în strânsă legătură cu activitatea de cercetător al realităţilor, cu acea interesantă activitate ştiinţifică în care el s'a manifestat cu destulă distincţiune. Două direcţiuni l-au preocupat mai mult : cea critică şi cea linguistică. In prima este un adevarat semnalizator mult mai bogat şi mai conturat chiar decât Kogalniceanu— singurul căruia, până atunci, îi mai putem atribui acest titlu. Se manifestă ca atare şi în „Cugetări" — dar mai cu seamă în succintele încercări biografice: „Poetul Dăscălescu", „Mihail Cuciureanu" — în fine în acel studiu pregnant şi caracteristic despre „Poezia poporală" la care ne-am mai oprit. Sînt tot atâtea lucrari care ni-l arată plutind între entusiasm şi realitate, ba, ici şi colo, reuşind să se smulgă din pânza de păianjen a vrajei romantice. Din aceste cercetări îl vedem — pe deoparte — înzestrat cu bunavoinţa judecătorului blând care ştie să creadă şi să scuze, pe de alta, cu spiritul de justă analiză şi de reală pătrundere, în fine, cu curajul unor respingeri onorabile şi binevoitoare.

Sînt tocmai însuşirile adevăratului critic şi dacă Alecu Russo n'a realizat prea mult în această direcţie — ne-a lasat imaginea filedă a ceeace ar fi putut realiza.

Acolo însă unde a excelat Alecu Russo au fost încercările de critică linguistică.

Dacă în direcţiunea de mai sus n'a putut decât să semnalizeze — de astă dată a adus un puternic sprijin în campania — abia începută — de curăţirea, de desghiocare a limbii materne din crusta unor reforme care tindeau la desbinarea cărturarilor de pătura ţărănească. Era încă în floare curentul latinist. Se cerea purificarea limbii — adică alungarea netalinismelor şi înlocuirea lor prin elemente romane luate, fie deadreptul din dicţionarul limbii latine, fie din vechile texte româneşti, fie din economia limbii italieneşti — care se părea unora ca un dialect al limbii celor două popoare. Primejdia era iminentă. Academia română — înfiinţată mult mai târziu — va fi — până târziu — înstăpânită de aceasfă pornire de desfigurare a limbii strămoşeşti. Alecu Russo a fost unul dintre puţinii cari au văzut din capul locului altfel. L-a ajutat la aceasta şi apropierea sa de sufletul poporului despre ale căruia calităţi vorbeşte de atâtea ori aşa de frumos. E de mirare — deci că — in „Cugetări" mai ales — se ridică el cu demnitate împotriva „haosului limbistic" din Ardeal pe care avusese ocazie să-l cunoască şi cu prilejul adunării naţionale dela Blaj şi din diferite scrieri — printre care acea „Istori'a Romaniloru din Daci'a superioare", tipărită la Vienna, în 1851 „personificaţia unui sistem", carte inutilizabilă tocmai pentrucă „sistemul limbii înneacă sujetul". Şi lucrurile sînt continuate cu aceeaş tenacitate în „Studie moldovană" şi mai ales în „Contra Ardelenilor" — un vijelios articol polemic.

Fireşte că nici aici Alecu Russo n'a putut face prea mult. A ajutat cu folos — a luat măsuri de îndreptare din vreme ; a prevenit accentuarea unui rău şi a contribuit la înlăturarea lui. Atât. Ce păcat că, pe lângă această operă negativă, a încercat să-şi creeze, să recomande un sistem tot atât de cronat, acela al adoptării limbii populare ! Democratul şi omul de acţiune eşiau din umbră. Scriind : celălalt, capetele a multor Români, perd, bieţii Români nu le înţelegea nici de cum, fraţi şi fii a miilor de Români... nu vorbia — el încerca să reformeze exprimarea literară după calapodul celei ţărăneşti.

Ne găsim şi de astă dată, în faţa unui scuzabil exces.

•

După toate aceste consideraţiuni figura lui Alecu Russo se impune — fără îndoială — destul de conturată. Vedem în el un preţios om de cultură, o voinţă mai presus de toate pusă în slujba ridicării celor de jos, un om de acţiune, un patriot, dublat de un scriitor acceptabil cu frumoase posibilităţi de critic literar şi linguist. In faţa acestei situaţiuni de o preciziune uimitoare, mai e oare nevoie să-i adăogăm acea „Cântare a României" care a dat atât de mult de lucru cercetătorilor literari — obligându-i s'o lege când de numele lui, când de acela al lui Balcescu? Credem că nu. Şi aceasta din două motive : pentrucă figura lui Alecu Russo apare în deajuns de conturată în mijlocul acestor caracterizări — în desăvârşită unitate şi în perfectă concordanţă cu sufletul lui pentrucă — aşa cum o cunoaştem — ea se apropie, prin stil, prin eleganţă, prin frază, prin sentimentul de duioşie, prin limba neprovincializată — de „Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul" de Bălcescu. E dacă vreţi—acesta supremul argument în favoarea tezei noastre — fără să insist prea mult asupra acestei nestabilite încrederi în energia acestui neam năpăstuit, unită cu dragostea firească pentru libertatea patriei sale care constitue fondul intim al celor două opere. In faţa acestor constatări renunţăm la argumentele istorice. Ne mulţămim să invităm cetitorii la controlul celor două opere—spre a se convinge „de visu" de dreptatea cauzei noastre. Că ar fi existând totuşi o versiune Alecu Russo. Nimic de zis. Atâta numai că această versiune (chiar dacă e mai completă) e — pedeoparte — inferioară ca realizare, e greoae şi prozaică, e plină de provincialisme şi de expresiuni plate, pedealta — dusă de mână, aproape copiată după versiunea Bălcescu. Deaceea preferăm s'o luăm în considerare pe cealaltă care — pentru literatura românească — reprezintă mai mult decât o simplă încercare neisbutită.

E şi acesta tot un omagiu pentru Alecu Russo căruia nu vrem să-i atribuim decât ceeace îi aparţine şi îl face vrednic de admiraţia posterităţii.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Fiu al romanticului Iancu Donici (care „se căsătorise din dragoste cu vara sa, fără să se cunune, deoarece legile ruseşti opriau astfel de căsătorii) Alecu Donici, supranumit Russu, şi pentru a se deosebi de cealaltă familie a fabulistului Alecu Donici, era de loc din Basarabia unde-şi petrece timpul aproape 11 ani. Nu se ştie sigur când s'a născut ; se presupune că la 1817, „dacă nu şi mai încoace". Studiază în Elveţia. După revoluţia dela 1848, trecu în Bucovina şi în Viena. Căiători prin Transilvania, în timpul revoluţiei. Găsindu-i-se câteva exemplare din „Deşteptarea României", fu închis la Cluj — de unde scăpă ca prin minune. Trece în Muntenia, se duce la Paris, se întoarce în Moldova ca advocat, moare de oftică la Iaşi înainte de Unirea Principatelor, la 1859. (După P. V. Haneş).

SCRIERI :

Colaborează la : Albina românească, 1846 ; Zimbrul, 1851—52 ; Calendarul ziarului Bucinmul, 1853 ; România literară, 1855 ; Steaua Dunării, 1855—1856 ;

Postume în : Foaia pentru literatură, Cernăuţi, 1868 ; Columna lui Traian, 1874 ; Revista română, 1863 ; Voix de la Roumanie, 1863 ; In manuscris s'au păstrat : Ofiţeri francezi în Moldova ; La pierre de tilleul ; Iassy et ses habitants en 1848 ;

EDIŢIUNI :

Scrieri publicate de (Ed. Academiei) d. P. V. Haneş. Buc. 1908 ; Piatra corbului, Soveja, trad. în „Bibl. rom. Socec" 1908 ;

Scrieri, cu o prefaţă de G. Bogdan-Duică. Ed. Minerva, 1910 ;

Cugetări şi amintiri în „Bibl. p. toţi" ;

Piatra Teiului, Iaşii şi locuitorii săi, trad. de C. Mărgăritărescu, Vălenii de munte (1909) ;

(după „Bibl. rom." G. Adamescu).

P. I. P.

poezie

SONET

Cei buni și cei viteji, cei fără pată,
Cei dornici de viață și de soare
Căzut-au toți pe negrele ogoare :
Privește-ți fiii, țară 'nsângerată !

Ei dorm acum sub brazda roditoare,
Sub lanul blond, sub holda 'mbelșugată,
Cu viața lor, cu jertfa lor bogată
Hrănind nădejdea pâinei viitoare....

E țara presărată de morminte
Pierdute pe câmpii și pe coline
Și tot mai rar ne vom aduce-aminte...

Departe de orașe și de lume,
Sub zări însângerate de rubine
Câte-va cruci stinghere, fără nume !

MIRCEA DEM. RADULESCU

NOAPTE DE TOAMNĂ IN PUSTNICIE *)

M'am frânt din frământări de lumi de tină
Din drumuri fără zare și hodină...
Am poposit cu stanțe 'ntr'o clisură
In peșteră de calcar ud de ploi
Și mi-am făcut pe grimji de piatră sură
Culcuș din preșuri galbene de foi...

In pacea cu veștminte de milenii
Mi-am stâns pojaru-aprins ca în gheenii. .
Și'n spațiu fără margini, fără vrere
M'a prins un gând ciudat de peste zi
Să mă desleg de humă, de durere,
De neputința firii de a fi...

Și ca un cadru peste pustnicie —
Tortură frântă 'n gol de veșnicie —
S'au rupt din noapte ape de'ntuneric
Cu 'nvolburări de tuș și plâns și frig,
Și s'au prelins pe lespezi lung, himeric,
Și mi-a venit, așa, un gând să strig...

Dar sufletu-mi hoinar și 'n agonii
Se aciuase 'n vreascuri pământii
Sub frunze moi pojghețuite'n straturi
Și ud de-atâta besnă și pustiu
Se strânse mic din sfâșieri pe haturi
Ca un coral pe-oceanul fumuriu...

Și-au ropotit pe jgheaburi șuvoae
Târînd prundiș și mâl prin văi, zăvoae...
Și toată noapte 'n hăul mort de veacuri
Cu deșirări de ploi și vânt pe dealuri
Au plâns departe streșini la conacuri
Și 'n mine răstigniri de idealuri...

GABRIEL DRAGAN

*) Din volumul: „Trofee de aur", în curs de apariție.

POVESTEA LUI

Sunt eu ce port scânteia iubirei creatoare
Adun surâsul firei, distanța dintre astre
Și eu doar responsabil de dragostea ce moare
In proza nemiloasă a patimilor voastre.

Eu sunt ce-au fost odată Horațiu și Virgiliu
Un foc de sacrificiu ce mistuia fecioare
Și port prietenia ce-au dus Traian cu Pliniu
In umbra de repaus din zilele cu soare.

Expresie dau pânzei și marmurei viață
In visele femeii, sunt leagăn de mătase,
Le sorb la flori parfumul și arta mă răsfață,
Din fulger, adun forța în clipe furtunoase

Și strâng în pumnu-mi rece o inimă gingașe
Ce-am prefăcut-o 'n grabă, prin legea de magie,
Intr'alta ne 'nțeleasă, aprinsă, pătimașe,
Ce 'n jocul ei topește întreaga duioșie.

In gama unor note ce vecinicia 'mi cântă
S'ascunde tot misterul plăcerilor trăite
Și... de-am pierdut cărarea... acelaș fier mi 'mplântă
In inima-mi pustie șuvoiul de ispite..

De-o chiamă Julieta, Cleopatra, Salomeia,
De'i vis ori răzbunare, de'i patimă, orgoliu,
E bobul cel de aur din spicul meu femeia..
Cu-o mână poartă facla, — cu alta 'mparte doliu..

GALLIA TUDOR

DANAIDELE

de LUCREȚIA PETRESCU

Dela o vreme Jupiter fusese dat uitării. Nimeni nu-i mai ardea mirezme, nimeni nu-i mai jertfea junici pe altare și cioplitorii în piatră nu-i mai făceau din daltă și ciocan chipul prin temple.

Și oricât ar fi fost mai presus de toate acestea, uneori tot le simțea cu amărăciune lipsa. Întrebați numai pe orice despot detronat, pe oricine a cunoscut odată slava, cum i s'ar părea ca deodată nimeni, dar nimeni să nu-i mai aprindă smirnă, să nu mai îngenunche înainte-i și să mai ceară ajutor și ocrotire. Căci zeu ești numai cât cred în tine oamenii și-ți înalță altare, pe urmă rămâi numai un biet mit.

Dar Jupiter în Olimpul unde de veacuri sălășluește își păstrase încă acolo atotputernicia. Zeii ceilalți nici unul n'a mai încercat să-i știrbească din slavă. Titanii nu se mai răsvrătiseră. Și neschimbata orânduială întocmită chiar de dânsul dăinuia mereu ca și la începutul vremurilor că Junona tot ca și atunci îl pândește cu ochi iscoditori de femee geloasă, că Minerva și Diana vai tot fecioare-s !..

Poate că nici zeii nu-și făuresc desăvârșit soarta.

Și zadarnic la ospețe toarnă în cupe nectarul și ambrozia Hebé rămasă tot tânără, Ganimed de veacuri rămas tot copil. Îi pare lui Jupiter ades sălciu nectarul.

Se uită cu ochi lacomi jos spre pământ, unde de atâta timp n'a scoborât. Nimeni nu s'a gândit la grele încercări să-l mai cheme. Se uită spre pământ, unde veacurile ce au trecut, au adus mereu prefaceri și lume înoită. In Olimp nimic nu s'a urnit din loc. Chipurile chiar sunt mereu aceleași. Nimfele, muzele, zeițele nici croiala vesmântului n'au schimbat-o !

Și atâta ar vrea Jupiter să mai scoboare odată, să mai îndrăgească vreo pământeancă fiică de rege or numai fată frumoasă.

De nu o face, nu gelozia Junonei îl oprește. Pricina e alta. Jupiter e oarecum intimidat de pământeni. Se uita uneori trist la fulgerile cu care nu-i mai sperie. In schimb le-a luat oarecum dânsul frica, de când a văzut tot ce-au născocit dânșii. De când și cerul, împărăția până acum necontestată a Zeilor, e mereu violată, brăzdată zilnic de sborul pajurilor maestre, a smeilor titanici, născociri și slujitori ai pământurilor.

Așa fiind — cu toată dorința — nu-i venea să mai coboare, mai ales că nici loc de adăpost nu mai avea, căci în temple alți zei îi luaseră locul.

Dar fiindcă îi era atâta de lungă vremea, s'a dus într'o zi la ruda sa Hades să-l mai vadă. Auzise de altfel și dânsul că în infern sunt mari prefaceri, că zilnic se preschimbă înfățișarea : și de mulțimea celor ce vin mereu, hotarele mereu lărgite au să cuprindă într'o zi tot chaosul. Iar Hades are să fie domnul celei mai mari lumi. Până atunci în palatu-i subpământean, înconjurat de aspri sfetnici împarte vinovaților pedepse, ce spun drept, că nu mi se par atât de grozave.

Că Tantal flămând răvnește la niște fructe din care n'a putut gusta nici odată... Oare e singurul care a întins zadarnic mâna spre ramura dorită ? Dar într'o măsură oarecare mi se pare că toți întindem mâini lacome spre ramuri ce sunt prea sus puse. Și însetați privim ades cum seacă isvorul, atunci când am aplecat cupa.

Se svârcolesc în smoală în tartar chinuiți ? Erau unii atâta de obișnuiți de pe pământ cu osânda asta, că nici nu i-a surprins prea mult poate. De văpaia unei patimi, de svârcolirile unui gând nu s'au nimicit mulți mergând apoi de bună voie în tartar ?

Dar la sfârșit oricâtă imaginație ar avea și zeii, nu pot născoci și ei decât chinuri ce au fost și ori fi cât lumea pe pământ întâi și apoi în iad.

De altfel nu e nici chiar așa de urât pe acolo. Că nu e zi niciodată și nici nu mai vezi soarele... Dar închipuește-ți că ai fi lucrător într'o mină toată viața. De cum se ivesc zorile te-ai scoborît în fund și...

Dar ce vorbesc ? Nu încape asemănare. In mină e murdar, strâmt. Lucrezi ghemuit, stâlcit în scobituri negre de humă și cărbune. Te înecă uneori apele. Se prăbușesc galerii și te îngroapă ! Te sfârtică în bucăți explozii ! Nici Hades n'ar avea inima să-și trimită în mină osândiții.

In tartar e confort, lărgime, spațiu. Un râu trece prin mijloc. Pomul lui Tantal înflorește, rodește. Tinere femei trec cu amfore pe umăr. Nu poate să fie atâta de urât acolo.

. . . . . .

Și Jupiter nu de mult musafir lui Hades se plimbă cu gazda-i pe aleele poate cam umbroase ale infernului. Căci lumina o dă numai căldările cu smoală aprinsă în care ades sunt trupuri.

Privea Jupiter mereu. De mult nu se amuzase atâta de bine. La fiece răspântie era ceva nou. Și lume ! Tineret mai cu seamă ! Lucrul se înțelege, căci dacă ajungi bătrân ai vreme de ajuns să fii și cucernic, să te speli de păcate, dar dacă Parcele crude îți taie firul vieții tocmai la vârsta amorului, a păcatului ?...

Și trupurile mai toate tinere se svârcolesc în văpăi.

Brațe albe se ridică, sâni se întrezăresc prin fum. De atâta vreme de când își fac osânda, trupurile astea ar trebui să fie complet consumate.

Rezistă mereu totuși. Sunt numai abia rumenite ca după mai prelungite băi de soare. Învățată le e oare carnea cu ori și ce dogoare ?

In unele cazane perechi își fac alăturat osânda. Și le e mai ușoară poate.

E din ce în ce mai interesant în tartar. Ce fad și anost era Olimpul unde Junona nimfele, Hebe... Toate de veacuri aceleași !

Dar ce rost au femeile acestea ce vin cu amfore pe umăr ? Cine sunt și de ce își umple toate în apa Stixului amforele, ca să meargă să le deșerte apoi mai sus pe o colină într'un butoi vechi, dogit, care lasă prin doagele-i pleznite să curgă îndată toată apa așa de greu adusă ; pentru ca nenorocitele cărătoare să aducă iarăși, mereu, veșnic pe umerii lor trudiți apa, ca să umple apoi iar butoiul — vestitul butoi al Danaidelor.

Și iată pe Jupiter interesat de odată de soarta și de chinul lor. Și apropiat le privește cu ochii lui de taur cu care a privit pe Europa, când a răpit-o ; și se înfoiază în toga-i albă, vrând poate să se preschimbe iară în lebădă urișă, care sedusese pe Leda, soața lui Tindar.

Căci cărătoarele de apă, cincizeci la număr, cu fețele lor triste, cu trupurile subțiri, sunt cu mult mai interesante prin contrast poate ca toate nimfele din Olimp îngrășate de odihnă și ambrozie.

Și cum își uitase că însuși el Jupiter în vremuri poruncise pedeapsa, a întrebat pe Hades ce vină au cele cincizeci de fete, le ispășesc atâta de greu, cărând atâta apă, când vrednice ar fi să care nectar la masa zeilor. Și poate i-ar părea și lui atunci mai puțin sălciu nectarul.

Hades a căutat într'un vechi dosar al crimelor celebre și a găsit și vina celor cincizeci de osândite. Și-au omorît cu toate soții chiar în noaptea nunței. Și acuma ispășesc.

— „Cum !“ S'a indignat Jupiter deodată. „O crimă pasională, o dramă de alcov ? Și n'au fost achitate ? Cine a putut să le condamne ? Dar trebue negreșit revizuit procesul ! Să-l trimitem la jurați. Cred că-i singura dată dela facerea lumii, când sunt osândite niște femei numai pentru crima, că și-au omorât bărbații. Dar câte altele de atuncea.... Dar n'ar mai fi în Stix apă de ar fi fost osândite toate, s'o care cu amforele. Doar s'au modernizat de atunci legile, s'a revizuit codul și când o femee astăzi omoară un bărbat e mai puțin pedepsită decât dacă ar fi rupt un măr din pomul vecinului“.

„Și apoi cine știe dacă tot soții uciși n'au fost vinovați. Poate că au fost prea brutali în noaptea nunții sau poate că.... n'au fost de-ajuns Ce martori au depus ? Să fie chemați iară ! In sfârșit trebue cu orice chip revizuit procesul .Dar până atunci să li se ridice pedeapsa. Butoiul să fie dat la reparat, ca să nu mai curgă din el vreo picătură !“

„Și să se păstreze butoiul în acelaș loc în tartar ca dovadă a bunătății și mărinimiei lui Jupiter !“ — care totuși a lăsat mulțimea cealaltă de osândiți să flămânzească or să se prăjească în smoală înainte. Ce vreți ? Erau de sigur mai puțin interesanți și nu putea cere lui Hades atâtea revizuiri de procese.

Se va fi găsit desigur vreun dogar în întunecatul ținut subpământean. Sunt și printre cei păcătoși destui.

Hades a dat poruncă și cât au lipsit spre Stix, plecate cu amforele, fetele, — a și fost butoiul încleiat, cercuit, reparat, așa ca nici un strop, să nu mai curgă.

Dar bietul Jupiter n'a putut avea răsplata bunătății lui. Mercur veni după el într'un suflet.

Îl chema îndărăt în Olimp grabnic Junona. Răscoală, prăpăd, zavistie. Dacă dorise Jupiter și în Olimp schimbare putea fi pe deplin mulțumit acuma.

Dar ce mesager buclucaș dusese până acolo toate noile născociri pământene ? Ce unde prin văzduh duseseră până acolo sunete de jazz, conferințe feministe, sport și eleganța, moda la Paris ?....

Nimfele răzvrătite nu mai veneau smerit să spele divinele picioare a lui Apolo. Multe își retezaseră cosițele. Clio fuma pe ascuns. Melpomena citea pe Gide iar Euterpe și Tespsichora se străduiau să aranjeze ceaiuri cu jazzband în Olimp.

Tinerii zei aruncători de discuri jucau acum foot-ball.

Hercul stropșise pe câțiva prea ușori la box.

Și-n loc de ambrozie turna Ganimed în cupe șampanie, cocteluri....

Căci în lipsa lui Jupiter ajunsese până acolo binefacerile civilizației pământene. Și ce n'au dărâmat? Căci nu mai respectau nimica cuceritorii aceștia proaspeți ai văzduhului. O pajură de a lor sburând cu 150 pe oră și neținând — cum se cuvine — dreapta, lovise în oiște carul lui Apolo și-i betegise un cal. Și până să-i ia Apolo numărul fugise glonț peste Atlantic.

Apoi un zmeu cu solzi de aluminiu, scăpat se vede din hangarul unde era ținut închis, sburând nebun a trecut cu mult peste podeaua de nori și a dărâmat în trecere — nătâng — un perete așa frumos tapisat în bleu ciel al camerei celor două surori nemăritate: Diana și Minerva.

Și Jupiter oftă adânc văzând rezmerița și paguba. Plătise cam scump plimbarea. Orcât ar avea și el nevoie de o schimbare nu mai e chip să plece de acasă. Riscă să găsească în urmă dărâmată așezarea veche și înlocuită cu vreo plebeiană republică. Ce s'ar face el atunci pribeag — cu fulgerile lui, care nu mai înspăimântă pe nimeni?

Dar să mai vorbim de Danaide. Când au turnat iară cele cincizeci de amfore în butoiul, care fusese până atunci unealta lor de tortură, când au turnat zic — cele cincizeci de amfore, se aștepta să vadă curgând ca de obiceiu apa: și-n șuvoaie mici să se întoarne iar la râul Stix care altmintrelea ar fi secat poate. Căci de o veșnicie scoteau din el apă. Dar de data asta butoiul n'a curs și îndată a fost plin pe jumătate. Și mult s'au mirat și s'au bucurat fetele. Se chemau una pe alta și-și arătau minunea: „Aglae vin de vezi! Uită-te ca nu mai curge! Hira, Izmene, Calipso veniți de vedeți minunea!"

Și așa au pierdut, mirate în jurul butoiului o bună bucată de vreme. Apoi au mers de au umplut iar amforele și cu ele a fost îndată plin butoiul.

Și Danaidele fericite — zile de-arândul n'au făcut decât să-l privească, să se bucure și să povestească tuturor tovarășilor de suferință noutatea senzațională, că chinul lor a încetat.

Și atâta de mândre erau de interesul, de mila ce Jupiter le arătase; și au fost atât de fericite o vreme!

Dar.. Dar ce ți-e cu femeia! Au început după un timp să li se urască. Firește — nu mai făceau acum nimica. Și nici pe la ceilalți osândiți nu mai îndrăzneau să meargă. Erau privite din zi în zi cu ochi mai răi. Mila lui Jupiter era interpretată în atâtea feluri! Și atâtea bârfeli și vorbe schimbau pe seama lor, chinuiții!

Ce vreți, pe tărâmul tuturor pedepselor să fie numai ele scutite de pedeapsă?

Apoi se ivise și vrajbă între ele, căci fiecare își atribuia ei singure meritul de a fi înduioșat pe Jupiter.

In sfârșit erau cu totul schimbate. Chiar trupește. Trupurile lor trândave acum își pierdeau armonia formelor subțiri. Și își aduceau aminte cât de bine le stăteau pe umeri amforele pline.

Dar mai mult ca toate le apasă acum o nenorocire peste fire de mare: Celebrele Danaide încep să fie date uitării. Nimeni nu le mai pomenește numele. Căci înțelegeți: Danaidele fără pedeapsa butoiului nesecat nu mai sunt decât niște biete femei ca ori și care.

Și când veneau vizite prin infern — de la Dante se făcuse un obicei ca infernul să fie vizitat și chinuiții întrebați, — puteți înțelege că toți osândiții aveau câte ceva de spus — afară de ele.

Și butoiul veșnic, — exasperant de plin — clocea acum apa lui verzue și murdară și făcea bietelor fețe nemai luate de nimeni în seamă o tortură cu mult mai mare, decât când erau osândite să-l umple într'una.

Și iată că se anunță în infern o vizită a unui personaj important. Și toți osândiții își scot mai mult la iveală necontenita lor tortură. Pregătind povestirea vinei lor, își lărgesc mai mult rănile. Suflă în smoală, să fie mai încinsă. Ce durere nu ești în stare să suferi numai să nu rămâi așa mic neluat în seamă!

Tantal ar fi fost de când uitat, dacă chinul foamei lui nu-i dăruia celebritatea! Și câți n'ar cumpăra-o astăzi și mai scump încă! Ca să-ți vezi numele și caricatura în gazete, cu ce n'ai plăti mândria asta?

Și de aceea erau attâa de amărâte bietele fete, că ar fi putut să umple butoiul și cu lacrămi. Dar butoiul reparat bine, era plin, veșnic plin. Zadarnic îi dau ele ocoale cu amforele lor acum inutile.

Nicăeri nici o spărtură cât de mică.

Și personajul acela așa de important are să vină curând de tot. Ii e și anunțată sosirea. Și firește că nici nu are să le iee în seamă. Jupiter de ce ai făcut asta? Și-n loc de mulțumiri, blesteme se înalță spre Olimp.

Dar în sfârșit chinul ăsta nu poate să mai dureze.

Țin sfat și Tira și Aglae cele mai îndrăznețe din ele — tot ele hotărîseră atunci și omorul soților — chibzuesc și — pe furiș ca să nu afle nimeni, fac butoiului o spărtură. O spărtură mică, dar îndeajuns totuși, ca până într'un ceas să-și piardă toată apa. Și atunci toate cu vaete, cu țipete, cu lacrămi pe obraz, dar așa de fericite în suflet, au luat pe umeri amforele și au pornit iar spre Stix să care apa. Și cele cincizeci de fete a lui Danaos, după ce au anunțat pretutindeni, că chinul lor reîncepe, s'au apucat să umple iar, cu trudă zadarnică butoiul menit să rămână veșnic gol, numai pentru mulțumirea așa de scump plătită, de a nu fi date uitării, de a-și păstra în veci renumele Danaidelor.

LUCREȚIA PETRESCU

POEME IN PROZĂ

FERESTRELE TRECUTULUI

Plouă mărunt.

Plouă de mai multe nopți.

Frunzișul plopilor în freamăt, trențură suveniruri adormite..

Frig. Vântul a trântit puternic poarta după mine. Acelaș sunet ca o funie de teiu sucită — ud — și repezită în luntrea unui pescar. Puțină neorânduială 'n timp. Plouă.... Plouă nemilos. Stropi sburători, de ploaie se întind într'o vâjâitură albă pe geam. Câțiva porumbei sălbatici, au tăiat, ca o știre nesigură, perdelele reci de ploaie — către o gură de văi.

Pe stradelă, toate felinarele sînt stinse. O fată vestedă de plâns, aranja într'o glastră galbenă, niște flori de mort. O vedeam în odaia ei, de peste drum, luminată de două lumânări nalte — și, câteodată, vreo împletitură de mătase a fulgerului de-afară, mi-o arăta într'un fel de țipăt — sărutând un portret. Se vorbea că amantul ei, din orașul C. se sinucise într'o trăsură de piață, în drum spre casă, când se 'ntorcea dela un cinematograf.

Intr'un tremur prelungit, mă trezii în iatacul meu, răsfoind un album prăfuit și uitat. Printre file erau presate, din copilărie, flori violete și câteva plante de toamnă. Am dat peste-un desen, care reprezenta într'o dungă de lumină, niște cocori înșiruiți trâmbă. Apoi, altul: lângă un zid întunecat și ploios — un câine lungit. Un tablou impresionant pentru-o nouă poezie: Câinele ucis!...

..Târziu. Noapte. Plouă — plouă —timp urât. Tăcerea o simți ca un praf negru și ud. De ce mai trebuie să vegheze sufletul, când înșiși norii, prin scurgerea lor, ne strecoară în inimi suferințele zilelor și nopților de nepricepere omenească?

Pe strada plină de noroi, o ridicătură de oameni îmbrăcați la fel, se cățărau pe ziduri în dansuri macabre.

Fata de peste drum, înebunise!...

IOAN GEORGESCU

MI-E INIMA

casă pustie. Cu stema nobleței în frunte. I-a hărăzit-o durerea. In ceasuri de cumpănă grea.

Din umbră răsar și se înalță, doi crini spre fereastra închisă. In brazda dorului se pierd rădăcinile lor. Sau poate nu-s crini ci mâini înălțate spre rugă. Ori chiar numai umbra firavă a mâinilor din depărtări.

Dar crinii înfloresc și-și înclină căpșorul cu mirul de aur, prin geamul scund să privească în taina inimii mele. Par flori coborâte din ceruri cu — argintul stelelor mute...

Și totuși nu-s crini, nici flori coborâte din ceruri. E umbra copilei divine, a durerii duios întrupate, cu umbre de doruri în gene.

Ea plânge, durerea, și lacrămi cad blând pe pragul inimii mele, călduțe ca ploaia de vară ce rodește belșugul câmpiei.

Și inima mi se înfioară. Nădejdi înfloresc și doruri și-o umple cu noua viață. Ea nu mai e casă pustie!

Ruga duioasei copile, cu mâini mai albe ca neaua îi cântă — un înger — pe prispă. Icoana ei, dragă icoană, mi-e scumpă și sfântă podoabă.

Z. SANDU

BĂLŢATUL

de CONST. RĂULEŢ

Nu ştiu dacă a fost de vină noaptea, sau nevoia de petrecere pe care o simt uneori atât de puternică visătorii şi artiştii, sau curiozitatea lui pururea trează când era vorba de teatru, dar după 12 l'a cuprins o dorinţă neînfrântă de a cunoaşte de aproape lumea „Fetelor din Popa Nan", de a vedea la ea acasă această lume puţin înţeleasă de cei mulţi — şi s'a dus în vestita mahala. Necunoscând pe nimeni prin partea locului, Liciu s'a îndreptat spre comisarul despărţământului, Brutus Ciornei, unul din admiratorii săi. Ofiţerul de poliţie s'a bucurat mult, se înţelege, de sosirea marelui artist, şi i-a spus că a înemerit-o bine, de oarece fetele din Popa-Nan sânt adunate la „Postelnicul", o sală de danţ din strada lui Vodă Ţepeş. Neuitatul artist venea dela grădina unde juca în vara aceea şi era îmbrăcat în alb de sus şi până jos. Intrarea sa în sală n'a fost observată, de oarece dănţuitorii nu-l văzuseră până atunci decât pe scenă — şi acolo nu toţi — iar toată luarea aminte o atrăgea după sine comisarul de poliţie, „şeful circumscripţiei", acela care avea dreptul — dacă nu prin lege, cel puţin prin obicei — de a le face, uneori, educaţiunea. Habar nu aveau flăcăii cu breton şi duduile parfumate cu pomadă verde şi Eau de cologne, că Liciu — dacă nu alt Liciu, cel puţin Moise din „Lipitorile satelor" — este în mijlocul lor.

Danţul era pe sfârşite, praful pudrase din belşug toate cele, lămpile începuseră să pâlpâe de oboseală şi căldura braţelor strânse se ridica în aer ispititoare, înpăinjenind ochii, îndreptând toate privirile către frumoasele mahalalei. Cine ar îndrăzni să aştearnă pe hârtie măcar partea cea mai nevinovată a gândurilor ce străbat o sală în care s'a danţat câteva ceasuri?

Şi ce privire nu s'ar pleca fulgerător dacă s'ar opri, o clipă numai, în ochii dănţuitorilor care nu ştiu să-şi ascundă simţirile, cum sânt cei dela margine? In atmosfera aceasta încărcată urma să se aleagă „Regina Balului". Titlul acesta este poate cel mai de seamă pe care îl poate cuceri o fată drăguţă de mahala; el ţine adesea, locul de zestre şi, în totdeauna pe cel de peţitoare. Când zici, a fost aleasă în cutare Duminică „Regina Balului", nu mai e nevoie să arăţi că are căpşorul aşa, mijlocelul aminterea, picioruşul nu ştiu cum, mânuşiţele nu ştiu ce fel; iar talentul aşa şi pe dincolo — e destul. Ceva serios începu să plutească în aer, învingând şi căldura şi praful şi uităturile îndrăzneţe şi şoaptele însoţite de chinuirea buzelor şi ruperea mâinilor, ceva mai mult decât serios, ceva solemn.

Puţin lucru este să alegi o Regină, fie ea chiar a balului? Fiecare se întreabă cine va fi fericita, fetele tremurând de plăcere la ideea că ar fi ele şi de teamă că ar putea birui rivala lor; iar cavalerii trudindu-se să găsească mijloace noi, prin care ar putea să cucerească mai multe voturi pentru alesele lor.

— Mă, tu eşti cu cineva?

— Nu, cu nimeni, nene Petrică.

— Ei, atunci fă bine şi ia o carte poştală pentru Pachiţa mea; o cunoşti, nu e aşa? E ca şi nevasta mea: ne cununăm.

— Păi să vezi, nene Petrică...

— Mă, tu ştii că tot eu te scap, când e la o adică? Pe de altă parte o dudue face un compliment până la pământ unui june care îşi strânge oribil un ochiu în jurul unei jumătăţi de ochelari, ce ar voi să înlocuească monoclul.

— Mă votezi, nu e aşa?

Două trec la braţ prin faţa unui melancolic funcţionar de marchidănie, cu care una din ele este într'o mică neînţelegere vremelnică. Aceasta se ascute dând ochii peste cap şi întoarcând nasul încetişor — ca bustul de ceară din vitrina cutărui bărbier:

— Noi n'o alegem pe Miţa, acum sântem cu aristocrata. (Ai înţeles că Miţa este ea; iar aristocrata-e noua cucerire a marchidanului).

Liciu priveşte în toate părţile cu luare aminte, ascultă şi tace. In vremea asta „poşta" funcţionează; din toate părţile se cumpără cărţi poştale şi se aruncă în urnă.

Cărţi poştale! Cărţi poştale!

Liciu se întoarse. In spatele lui se afla o fetiţă slabă, urâtă şi şchioapă. Modest îmbrăcată, dar curăţică, pieptănată simplu, părea că a căzut din cer în „salonul" acela.

— Ce ai acolo, domnişoară?

— Voturi!

— Voturi?

— Da, pentru „Regina Balului".

— Voturi de vânzare? — şi buza de jos a marelui artist se strâmbă de odată în colţul stâng, ceeace i se întâmpla de obicei când era desgustat. De astădată glumea.

— Da, pentru comitet. — mai îngână, sfioasă, copila.

Liciu bâgă mâna în buzunar.

— Cam câte ai acolo?

— O, sânt multe domnule! — răspunse ea, ca şi cum ar fi ghicit să Liciu voia să-i cumpere toate voturile.

— Câte?

— De zece lei.

Liciu scoate două piese şi i le întinse fetei, care rămăsese încremenită. Pe când ea se depărta, mulţumind, marele artist o chemă:

— Cum te chiamă?

— Ioan Elena.

— Bine d-şoară Ioan, du-te de-ţi vezi de treabă

După plecarea vânzătoarei de voturi, Liciu ceru două condee şi, dând unul comisarului, îi zise:

— Scrie, Ciornei

— Ce?

— Cum? tot n'ai înţeles? Ioan Elena!

In sfârşit urna s'a închis şi toate inimile au început să bată. Piepturile se ridicau şi se lăsau repede. Sala era într'o aşteptare chinuitoare. Vocea „pristavului" se auzi, după puţin, în imjlocul tăcerii generale:

— Anişoara Popa!

— Bravo! Bravo!

— Tincuţa Belciug —

— Trăiască!

— Marioara Muştaru, zisă şi cârna, zisă şi Ciucalata! Votul se anulează de oarece compromite persoana.

— Aşa e! Aşa e!

— Acriviţa.... pristavul se întrerupe; apoi furios:

— Cine e năzgânbul care a scris-o?

— Ioan Elena!

Nimeni nu aplaudă la auzul acestui nume.

Pristavul continuă să scoată la voturi din urnă.

— Ioan Elena! Tăcere.

— Ioan Elena! Fetele tresar.

— Ioan Elena! Duduile se uită una la alta.

— Ioan Elena! Strigăte de mirare.

— Ioan Elena! Uimire generală.

— Ioan Elena! Câţiva dănţuitori se duc de controlează dacă nu cumva „postaşul" glumeşte.

— Ioan Elena! O voce din fundul sălii:

— Mai las-o, Popescule!

— Ioan Elena!

Nu ştim cât a ţinut cărţile poştale cu acest nume, dar numărul lor era covârşitor. Către sfârşit ca să nu mănânce bătaie, pristavul mai schimbă:

— Elena Ioan.

Mânia stârnită în sală este de nedescris. Dar iată şi „rezultatul votului":

D-ra Elena Ioan a fost aleasă Regina Balului.

Şontân-şontâc, sărmana fată înnaintează cu ochii în jos spre locul de cinste, roşie de ruşine, năucită ca în vis. Şi în mijlocul mirării tuturora, dintr'un colţ al sălii răsună nişte aplauze repezi: Era Liciu. Intr'un ungher se ţine o consfătuire. Din când în când priviri îndrăzneţe se îndreaptă pe furiş spre masa unde se aflau Liciu şi Ciornei. Doi încep să le dea târcoale.

— Mă, să ştii că Bălţatul ne-a făcut-o! Bălţatul era, de bună seamă, Liciu. Neîntrecutul artist nici nu clipi. Comisarul intrase însă la grije. Ştia el ce ştia; îşi cunoştea el oamenii. Cuvântul „Bălţatul", rostit mai întâi cu sfială, fu spus apoi tare — tare şi, în curând, un strigăt obştesc cuprinse sala:

— Jos cu „Bălţatul"!

Liciu ştia numai ce sânt fetele din Popa Nan — din piesa lui Digeo — dar Ciornei avea idee cam ce sânt şi..... băeţii din Popa Nan. Pe de o parte îi dădu să înţeleagă lui Liciu că ar fi bine să plece, fiind târziu; iar pe de alta se încruntă de vreo două ori la cei mai ţâvnoşi dintre instigatori. Căci se făcea propagandă în contra Bălţatului.. Liciu părea că nu înţelege. Flăcăii cu breton îşi şopteau între ei, intrau şi eşeau. Se cunoştea cât de colo că se pune ceva la cale. Ce să facă bietul comisar? Ar fi vestit poliţia, dar nu-i venea să-l lase pe Liciu nici o clipă singur: ar fi trimis pe cineva, dar auzea artistul. Era cum nu se poate mai rău. Ioan Elena plecase plângând condusă de fel de fel de batjocuri:

— Unu, doi. Unu, doi!

— E fudulă de un picior!

— I-a intrat un sâmbure în ghiată.

— Drepţi! unu, doi! Unu, doi!

In sfârşit servitorii începură să stingă lămpile: singurul mijloc prin care poţi să hotărăşti flăcăii din partea locului să părăsească sala de joc. Liciu şi Ciornei au rămas mai la urmă. Către poartă se grămădise vreo cincizeci de flăcăi, toţi cu moţul pe ochi şi cu reteveiul în mână.

Când să iasă, un băeţandru se apropie de Ciornei:

GUZGANII

de LEON TOLSTOI

In timpul iernii din 1866, rămăsesem pentru o zi, la reşedinţa din Yasnaia Poliana, singur cu discipolul meu favorit, M. Teneromo.

— Nu te temi de guzgani? întrebă Leon Nicolaevici, care stinse lumânarea şi se înveli bine în păturile sale... Eşti un om fericit! Dar, eu, strașnic mă mai tem... In acest moment chiar, aud nu ştiu unde, că roade ceva... Sunt mulţi, aici... Altădată, se conservau şunci în această cameră... Poate ai observat nişte cârlige în tavan... Era aici o magazie: asta se vede după cum sunt lucrate bolţile şi după înălţimea ferestrelor. Am venit să stau în această odaie fiindcă este mai călduroasă... Insă guzganii mă neliniştesc... Au ceva simbolic în frica ce mi-o inspiră. De altfel când îi priveşti îţi par animale drăguţe, curăţele: însă mişcările lor precipitate, repeziciunea lor, înfăţişarea lor neliniştită şi cruzimea lor aparentă simbolizează grozav de bine păcatul, şi produc o impresiune de groază, o spaimă meschină, care roade şi de care ori şi cine, cu o dorinţă nebună, ar vrea să scape.

„Imi amintesc, mai cu seamă, de o noapte. E mult deatunci, în timpul bătăliei dela Sebastopol, la care luam parte ca ofiţer.

„Către seară, focul artileriei deveni înfricoşător, şi bateria noastră întreagă îşi desfăşură toată furia. Bubuiturile urmau unele după altele şi umpleau aerul cu pocnituri, trimiţând departe fâşii aprinse. Duşmanul răspundeà cu îndârjire. Ghiulele cădeau ca ploaia în jurul soldaţilor şi se spărgeau deasupra capetelor lor, cu un sgomot asurzitor.

„Orele mele de serviciu terminate, încredinţai bateria înlocuitorului meu, şi coborîi, ca să mă odihnesc, la adăpostul meu. Erà săpat sub un zid gros de pământ şi blindat.

„Mă întinsei pe patul meu de campanie şi începui să citesc la lumina unui capăt de lumânare.

„Somnul nu venià.

„Şi cum să dormi? Mugetul tunurilor ajungeà până la mine, şi, la fiecare descărcare, mi se părea că tavanul şi zidurile, cât pe ce, au să se prăbuşească şi au să mă îngroape sub dărâmăturile lor. In realitate, nu erà decât vibraţiunea aerului, care străbătând prin uşă, produceà această impresie de prăbuşire.

„Această constatare mă absorbi, şi, pe încetul, mă liniştì: îndată ce m'am încălzit şi simţindu-mă în afară de orice pericol, începui iarăşi să citesc.

„Fără să-mi dau seama, aţipii şi chiar adormii. De odată, simţii că guzganii, erau acolo.

„Nu deschisei ochii; dar, deslipind abià pleoapele, văzui, că locuinţa erà luminată de acelaş capăt de lumânare, şi că, pe podea, lângă sacul cu proviziuni, stăteau doi guzgani enormi.

„Mi se păreà, precis ţi-o spun, că stăteau foarte liniştiţi şi că nu se mişcau de loc.

„Inchisei îndată ochii şi aruncai cartea pentru ca sgomotul să-i puie pe fugă. Dar văzui că ei nu fugeau. Mă întorsei, în toate chipurile, în pat: guzganii nu se duceau; ei rodeau furios nu ştiu ce şi auziam cum nu se mai astâmpărau.

„Nu pot spune că am avut impresiunea că s'au suit pe mine, sau că mi-au tăiat picioarele, spinarea, capul.

„Aceasta n'ar fi fost aşa de grozav; aş fi ştiut ce voiau cu mine. Ceeace făceà ca frica mea să fie de nedescris, erà că mi închipuiam mii de lucruri, cari de cari mai înspăimântătoare. Mă simţeam înconjurat de ei, şi vedeam îndrăzneala lor nerușinată; simţiam puterea lor misterioasă asupra mea; ei îmi paralizau braţele şi picioarele; mă imobilizau numai ei singuri; simţeam cum mi se ridică părul în vârful capului, şi pielea mea se ridica în mii şi mii de încreţituri, cum se întâmplă, când te cuprinde o frică grozavă.

„Eram aşà de ameţit de aceste sensaţii şi de spaima mea nespusă, că nu mai auziam bubuitul tunurilor bateriei mele.

„Imi amintesc, de bucuria ce simţii, când o bombă căzu aproape de adăpostul meu, şi când această bubuitură mă trezi din amorţeală. Imi adusei aminte de bateria mea, de limbile de foc ce plouau, de orele mele de serviciu, şi regretam că nu era încă rândul meu de a înlocui pe ofiţerul de dimineaţă.

„Ah! cu ce plăcere aş fi părăsit adăpostul meu şi aş fi înlocuit pe ori şi cine ar fi fost.

„Dar ce-ar fi spus camarazii mei?

„Aş fi murit de ruşine să mărturisesc că-mi fusese frică de guzgani şi că ei m'au alungat.

„Şi simţeam cum alţi doi guzgani pătrundeau în sufletul meu sub forma ruşinei şi a fricei.

„Ruşinea şi frica. Ele luptă între ele, şi una vrea să învingă pe cealaltă. Frica mă alungă de aici, din patul meu, şi ruşinea mă reţine şi mă ţintueşte în culcuşul meu.

„— Rămâi aici, şi dormi!

„Dar nu pot să dorm! Sunt foarte tulburat.

„Şi guzganii, nu aceia cari erau în sufletul meu, ci, adevăraţii, acei cari trăiau, acei cari erau pe podea, — îi auziam rozând şi continuând infernalul lor sgomot.

„Aruncai, cât colo, pătura de pe mine, sării jos din pat, şi, drept în vârful picioarelor, ca pe nişte catalige de cauciuc, fugii afară.

„Intâmplă-se orice, dar nu pot să stau în adăpostul meu...

„Cerul erà în flacări din cauza schijelor de obuz; aerul, încărcat de praf, de fum şi de pământ umed, ridicat de bombe, erà înăbuşitor. Domnea un sgomot asurzitor, şi la fiecare pas, riscai să găseşti moartea.

„Dar, eu mă simţeam uşor, ca şi cum aş fi scăpat din cea mai mare primejdie.

„Ştiu, ştiu că în această împrejurare, ca şi în toate relaţiunile dintre oameni, pricina cea mai mare a tuturor relelor este lipsa de iubire. De aici vine frica, căci prin iubire, n'ai frică. Iubirea nu ştie de frică. Înţeleg şi simt mieimea sufletului meu, şi lucrez din răsputeri ca să-l înalţ, să-l desăvârşesc".

Din franţuzeşte de
AURELIA TOTOESCU

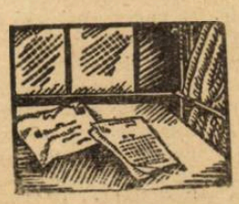

— Domnule şef, vor să-l facă scăpat pe Bălţatul!

In curte se făcuse întuneric. Grupul se apropie. Se auzi o voce groasă:

— Ce caută Bălţatul printre noi? Nu ne trebuc aristocraţi! Comisarul fierbea. Să dea signal de alarmă să aducă sergenţii, s'ar fi făcut un scandal ce nu i-ar fi plăcut lui Liciu.

Atunci, în faţa cetei înfuriate şi gata de bătae, pe când Liciu se pregătea să înainteze fără să dea nici o luare aminte flăcăilor din Popa Nan, comisarul avu o inspiraţie:

Se duse drept spre ei şi, cu o voce care îi făcu să amuţească, le strigă vârându-şi cozorocul chipiului în nasul celui din faţă:

— Mă, ştiţi voi cine e domnul? E artistul Liciu dela Teatrul Naţional.

In clipa aceea s'a petrecut ceva uimitor. Cei din frunte îşi scoaseră pălăriile; iar cei din fund se îndesau să-l vadă. Şi ca şi cum ar fi fost din vreme înţeleşi, cei cari cu un moment mai 'nainte se legaseră să-l cotonogească, strigau într'un glas:

— Trăiască Liciu!

Când l'a luat de mână să-l ducă până la trăsură, trecând prin mijlocul flăcăilor aşezaţi acum pe două rânduri, Ciornei povesteşte că braţul lui Liciu tremura.

CONST. RĂULEŢ

TEATRUL ROMÂNESC IN ARDEALUL DE PE VREMURI

de SEPTIMIU POPA

In Ardealul de pe vremuri n'a existat şi nu putea să existe decât teatru românesc de diletanţi. Diferitele serbări culturale, petreceri dansante, sfinţiri de biserici şi şcoale la sate şi la oraşe erau împreunate cu „producţiuni declamatorico-teatrale". Aşa numiţii „artişti" se recrutau din rândurile tinerimei studioase şi ale adorabilelor cuconiţe din zilele acelea. Intre venerabilele matroane ale zilelor noastre nu se va găsi, poate, nici una, care în zilele tinereţei să nu fi secerat, ca „actriţă", puternice aplauze din partea publicului iubitor de artă românească.

La sate, artiştii se recrutau din flăcăi şi fete de ţăran, iar directori de scenă erau preoţii şi învăţătorii. Exista şi o bogată literatură teatrală românească în Ardeal, cu lucrări originale, traduceri şi localizări, a cărei antologie nu s'a făcut încă, dar, ar trebui să se facă. Fără pretenţia vre-unei deosebite valori literare, piesele de teatru ce se scriau în Ardeal aveau tendinţe moralizatoare şi mai ales... naţionalizatoare.

Se jucau mai ales piesele lui *Iosif Vulcan*, activul preşedinte al „Societăţii pentru creiarea unui fond de teatru român". In epoca romantică a lui „scrieţi băieţi, numai scrieţi", Iosil Vulcan a scris şi tipărit vre-o cincizeci de piese, isvorîte din însufleţirea naţională a acelor vremi. Intre acestea recordul — în ce priveşte numărul reprezentanţiilor îl bătea „Ruga dela Chisătău", eternizarea scenică a unor fumoase obiceiuri româneşti bănăţene. Urmau dialogurile lui *Alexandru Ţintariu*, monoloagele lui Anton Pop şi multe altele. Apoi, toate piesele poporale ale lui *Alexandri*, ca „Arvinte şi Pepelea", Piatra din casă" şi „O nuntă la ţară". In ultimii ani de stăpânire ungurească se mai jucau şi piesele lui *Octavian Prie*, între cari „ O viişoară" a ajuns aproape o mie de representaţii.

Piesele lui Caragiale şi alte piese de valoare literară reală se jucau numai la oraşe cu prilejul congreselor „Astrei" şi ale „Societăţii teatrale". Până în 1900 se organiză şi la Blaj o representaţie teatrală cu „artişti studenţi" în seara de „lăsatul secului", când, deodată Blăjenii au fost nevoiţi să renunţe la această „petrecanie" pe urma unei porunci strasnice venite dela Budapesta. „Reuniunea rodalilor români" din Sibiu, de sub conducerea lui Victor Tordăşianu, deasemenea organiza câte-un ciclu de 4—5 representaţii teatrale in câşlegi. Intr'o vreme, chiar şi „Reuniunea femeilor române" din Blaj avea îndeletniciri teatrale. Teatru românesc stabil în Ardeal n'a existat, dar, gazetele româneşti aveau, cu toate acestea, rubrică teatrală românească stabilă.

O singură dată s'a jucat „Năpasta" lui Caragiale" într'un sat, dar, fără să fie primită cu simpatie din partea publicului, alcătuit mai ales din ţărani. In discuţiile pornite cu acest prilej s'a căzut de acord, că „Năpasta" e o piesă ţărănească, dar nu pentru ţărani.

„Societatea pentru crearea unui fond de teatru" a nutrit un vis, pe care, în condiţiile politice de atunci chiar şi cei mai optimişti români ardeleni îl credeau irealizabil. Era visul clădirii unui teatru românesc stabil, cu o trupă stabilă de artişti profesionişti. Societatea a împărţit chiar şi burse „unor tineri de mare speranţă", pentru a se perfecţiona în arta dramatică Intre aceştia amintim pe *Zaharia Bârsan*, *A. P. Bănuţ* şi actualul preot dela Sebeşul Săsesc, d. *Titu Morar*. Fondul societăţii atinsese cifra de un milion coroane. La ultimele congrese anuale preşedintele cu oare-are tremurare în glas făcea constatarea, că ne apropiem de înfăptuirea sfântului vis. Se gândia el oare la forma realizării visului ? Poate...

O-lată totuşi, s'a clădit în Ardeal un teatru stabil românesc, organizându-se şi o trupă stabilă românească. Dar, nu la oraşe, ci... la sate. Prin anii nouăzeci, preotul *Ioan Baciu* din Şoimuş, jud. Bistriţa-Năsăud şi-a zidit casă parochială. Incă înainte de începerea clădirii i-a venit ideia, ca lângă edificiul caselor parochiale să ridice şi o sală de teatru, cu staluri, loji şi galerii. Ioan Baciu dealtfel conducea o trupă de actori-diletanţi ţărani, în fruntea cărora a cutreerat sute de oraşe şi sate ardelene şi bănăţene, cu un repertoriu de vre-o zece piese (Alexandri, Iosif Vulcan, plus, localizări).

„Amfiteatrul" ce se clădia în casele parochiale avea să fie „altarul principial al templului artistic ce se extinde pe întreg teritoriul pământului locuit de românii supuşi stăpânirii ungureşti".

Dar, bunului preot nu i-a fost sorocit să-şi vadă visul împlinit. Când „amfiteatrul" era aproape terminat, au răsărit deodată în comună câţiva jandarmi, conduşi de un solgăbirău. S'au dresat procese verbale, Ioan Baciu a fost dat pe mâna parchetului, iar gazetele ungureşti dela Budapesta şi Cluj tunau şi fulgerau împotriva popii valah, trădător de patrie. Insfârşit, visătorul preot a fost scos de sub ori-ce pedeapsă, dar, s'a rostit sentinţa de moarte asupra „amfiteatrului", care a fost transformat în două camere de locuit Cu lacrimi în ochi Ioan Baciu a asistat la dărîmarea lojilor şi galeriilor...

Din când în când şi cu permisiunea dobândită cu neînchipuite greutăţi dela guvernul unguresc, venia în Ardeal vre-o trupă dela Bucureşti, ori, Iaşi.

In vremea lor, atât Millo, cât şi Pascaly au cutreerat cu trupele lor oraşele Ardealului. In 1912 a venit trupa lui Antonescu, care a jucat piesele lui Caragiale şi bucăţi traduse din franţuzeşte. Condeiul omenesc n'ar putea descrie însufleţirea cu care ardelenii însoţiau drumul triumfal al acestei trupe. Din depărtări de zeci şi chiar sute de chilometri alergau preoţii, învăţătorii şi alţi cărturari dela sate, ca să asculte pe cei veniţi în numele.... visului neîmplinit.

La Cluj, trupa lui Antonescu n'a fost admisă să joace teatru, pe motiv că în acest oraş există teatru stabil unguresc. S'a organizat numai o cină prietenească in sala unui restaurant, cu cântece, recitări, fragmente dramatice şi... discursuri naţionale. Cina s'a încheiat cu un duios „la revedere". După câţiva ani s'a dovedit, că acest „la revedere" nu s'a spus în zadar.

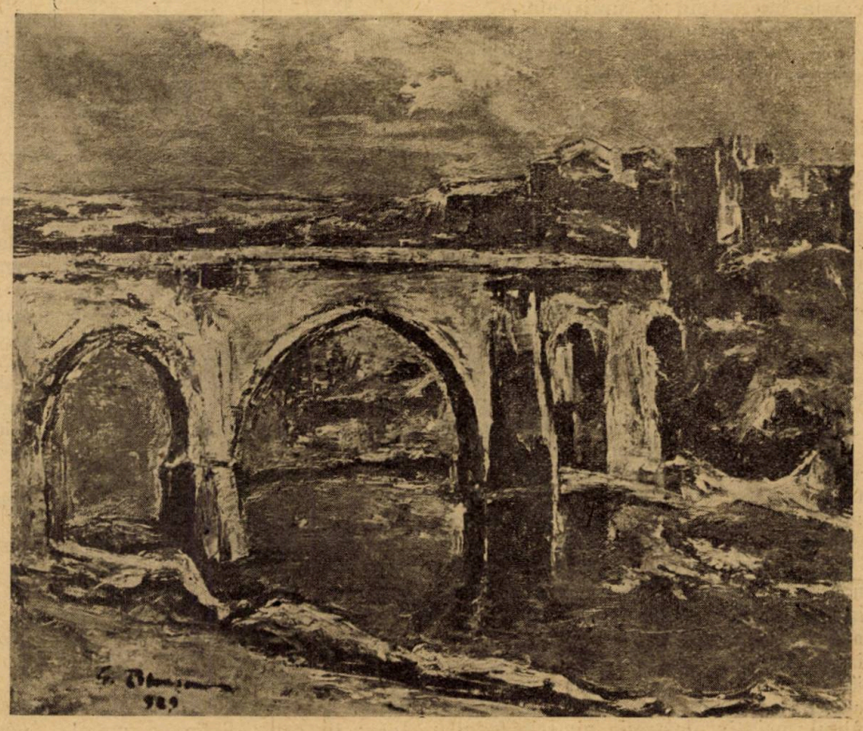

GH. PETRAŞCU: „Pod din Toledo"

critica literara

ZIARISTUL, SCRIITORUL ŞI ANUNŢUL

de ION FOTI

Este creator de curente şi de glorii, distrugător de fetişi, inhibitor de larma luptei. avantgarda tuturor bătăliilor ce se dau pentru cauzele mari, cel d'intâi care se sacrifică, cel din urmă care profită.

Ziaristul a contribuit, la noi, enorm la crearea curentului pentru intrarea în războiu ; ziaristul de principii a fost educatorul cel mai de samă al poporului, pe care politicianii sau îl ignorau sau îl tămâiau, după nevoie. Istoria ziaristicei de idei se confundă cu însăşi mişcarea intelectuală de o sută de ani. Prin *Curierul de ambe-sexe,* Heliade Rădulescu a luptat la modernizarea Munteniei, prin gazete, Filimon a atacat trecutul şi obrăznicia tiranică a ciocoiului. Gazetele au creiat curentul unuru celor două principate cu Domn comun. Ideile generoase le-au răspândit gazetarii mari, ca A. Rosetti, Cezar Bolliac. Panu, Ion Nădejde, Gherea, fraţii Bacalbaşa, Ranetti etc., iar marea mişcare naţionalistă care era să ne ducă la Unirea cea mare, pornită de Eminescu, a fost susţinută, timp de două decenii zi cu zi, de un alt gazetar, formidabil acesta ca putere de muncă, vastitate de cunoştinţe, vigoare şi pitoresc de stil, îndrăzneală şi fanatism patriotic : Nicolae Iorga.

A făcut pentru generaţia Unirii acest dascăl ce nu făcuseră două zeci de veacuri. Cei mai de seamă intelectuali, profesori publicişti au pornit de la el : i-a creat verbul său inspirat şi înălţător, convingerile sale exprimate zilnic în mesagii scurte, coprinzătoare, mici plachete de bronz, capodopere de multe ori, totdeauna interesante şi captivante.

Cea mai mare parte din numele de seamă ale gazetăriei şi publicisticei actuale pornesc de la N. Iorga.

Dar a existat la noi şi ziaristul profesionist, nu numai cel de idei. Reporterul neobosit şi cu informaţia la timp, redactorul de editoriale al partidelor de articole de polemică, reporterul parlamentar, judiciar, de fapte diverse, etc.. In toate aceste ramificaţii ale gazetăriei, de la primul redactor, secretarul de redacţie, reporterii. sau redactorii diverselor rubrice de azi, ce merg dela modă până la sport, de la şah până la cronicile infinite ale actualităţii—, sunt ziarişti cari se ridică la înălţimea celor mai buni profesionişti de aiurea.

Ziaristul la noi a făcut mari progrese, a fost totdeauna în fruntea marelor mişcări şi curente şi a reprezintat, poate, mai mult, ca celelalte ramuri ale vieţii naţionale, în această direcţie, interesele generale.

Este important de reţinut acest lucru cu atât mai mult, cu cât ziaristul de principii şi de idei începe să fie înlocuit cu „marele reportaj" şi cu reclama comercială. Cronicele cinematografice au dispărut înlocuite cu anunţuri plătite, în cari se exagerează şi în cari se caută cuvântul sugestiv, ilustraţia nimerită pentru a frapa imaginaţia cititorului, în acest caz, pe viitorul client. Tot aşa se face şi cu cărţile. In afară, de cotidianele cu tradiţie mare, şi în revistele cu renume mondial, unde se recenzează sau se critică numai anumite cărţi, în cele mai multe cazuri se publică mici dări de seamă plătite sau chiar anunţuri în rubrici lucrative pentru ziare.

Scriitorul este exclus din acest şivoi zilnic, dacă nu este colaboratorul unei gazete. Din cauza amplei desvoltări ce au luat-o ziarele. pline de rubrici variate şi zilince. revistele sunt în plină decadenţă.

Cititorul grăbit nu are vreme să se aprofundeze în studii şi în publicaţii de specialitate. Astronomul, financiarul, scriitorul îşi condesează părerile în ziare unde este solicitat, mai bine plătit şi în contact cu marele public.

De aci o criză a publicaţiei de idei, a magazinului — care crede că-şi va relua locul important educativ în viaţa noastră socială, după ce vom trece cu bine epoca această de tranziţie şi de lipsă de stabilitate—, în toate domeniile spiritului.

Şi este natural să fie aşa. In fenomenele sociale, în van am căuta pete în soare şi am face reciminări, de oare ce nu sunt justificate cu nimic. Ele au baze serioase. ce nu pot fi negate şi nici puse în discuţie.

Trăim într'o epocă de mare zăpăceală. In politică, în economie, în finanţe, în viaţă socială, în artă, în curentele spirituale, în constatările ştiinţei, revizuim totul. Ştiinţa din apodictică şi infailibilă s'a transformat într'un scepticism general, care repune în discuţie toate datele experienţei noastre. In politică, formidabile curente anarhice dărîmă bazele principiilor sacrosante de autoritate, ierarhie, disciplină, fără de cari nu poate să existe civilizaţie şi progres.

In economia politică sunt răsturnate toate noţiunele de până acum ; se pare că formula de salvare a Europei nu s'a găsit încă şi suntem în căutarea ei, printr'un compromis care nu e altceva de cât sentimentul de economie şi de muncă fără preget.

Desigur că şi arta suferă : şarlatanii şi creatorii se amestecă în aceeaş oală. La ce adevărată creaţie ? Publicul preocupat de ziua de azi nu se mai gândeşte decât cum să-şi asigure existenţa şi cum din puţinul ce-l câştigă să profite mai ieftin şi cu ceva mai la îndemână. Il satisface cinematograful, care nu-i cere ore fixe şi nici pierderea unei seri ; se mulţumeşte cu orice, numai să fie accesibil unui spirit simplist şi primar. aşa cum ni se redau toate filmele.

Totuşi, în acest haos, principiul fundamental persistă ; ideia îşi menţine inalterabilă forţa ei magnifică. Tot plăcerile sufletului sunt cele mai mari, cele mai nobile, cele mai durabile. Omenirea dezamăgită impregnată de un materialism cras în contradicţie cu marele noastre idealuri, pentru a trăi trebuie să revie la divinele iluzii ale fanteziei, la dulcile speranţe amăgitoare — hrana sufletului, cum sunt alimentele nutritoare corpului.

Sufletul acesta de reîntinerire. această renaştere a spiritului, după cele mai teribile zguduiri ale marelui război, se resimte peste tot, chiar în Rusia haotică, unde sentimentul de adoraţiune religioasă pâlpâie. se aprinde ca în primele secole ale creştinismului. De altfel opera pseudomistică ale unor detracaţi este un semnal pentru a reveni la marea artă, ce nu o creiază decât vajnicele preocupări ale sufletului şi n'o aureolează decât nimbul de aur şi de foc al idealului.

Tocmai acest ideal ne mulţumeşte mai mult ca toate satisfacţiile materiale, pentru că este un fenomen interior permanent. ce bea la izvorul iluziilor noastre şi se hrăneşte din minunatele creaţiuni ale fanteziei. Ca într'o lanternă magică se oglindesc în el toate dorinţele noastre de mai bine, toate speranţele într'o dumnezeire iertătoare, ce concentrează toate sforţările pentru a creia din viaţă noastră un scop. o unealtă în serviciul cauzelor mari. Idealul ne învaţă jertfa de sine, ne-o face divină suferinţa pentru ceva nobil, ne îndeamnă la acte de curaj şi ne creiază eroi, chiar în mărunta existenţă zilnică a unor umili.

Izgonirea idealului din artă a ucis paradisul fantaziei. a coborât-o pe pământ ca o Ileană Consânzeană cerşetoare, zmulgându-i aureola frumuseţii incomparabile şi a voluptăţii cereşti.

Ca focurile cari arătau pe dealuri sau pe munţi apropierea unei nenorociri, aşa materialismul integral ne-a scufundat în durere şi în nefericire veşnică. Acum, din toate unghiurile pământului apar salvatori, Mesii cu misiuni divine, prevestitorii veacului de aur pe care l-a ucis ştiinţa şi scepticismul în trecut Semne de timpuri noui în artă sunt evidente. Le salutăm aurora lor binefăcătoare.

EPIGRAME

Lui C. Ardeleanu, autorul romanului „Am ucis pe Dumnezeu".

Deşi sunt mulţi ne 'ncrezători,
Eu totuşi cred că e uman
Şi nu prea greu ca să-L omori
Chiar şi pe EL..... cu-aşa roman.

*

Lui N. Kiriţescu, autorul comediei „Un erou".

Un erou ?... pardon, stimate !...
Cred c'afirmi ceva greşit,
Căci eroi sunt sute. poate:
Toţi acei ce te-au.... citit.

AUREL CHIRESCU

plastica

SALONUL OFICIAL

— ARHITECTURĂ ŞI ARTĂ DECORATIVĂ —

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

SĂLILE ŞCOALEI DE ARHITECTURĂ

Nici că s'ar putea o împerechere mai clasică şi mai firească. Cele mai tipice înfăptuiri utile şi frumoase sunt strânse într'un mănunchi de o varietate concepţională şi de realizare care permite o incursiune în mai toate făgaşurile artelor respective. Aşa s'ar putea defini în mai multe cuvinte *„Salonul"*, care este o oglindă a vremii, a frământărilor ce animă spiritele artiştilor.

Prima impresie ce ţi-o dă ansamblul e surprinzător de bună şi în artele plastice se ţine seamă de acest moment hotărîtor, pentru ochiul unui fin observator.

Să rămânem deocamdată la arhitectură, atât pentrucă — în general — însuşirile ei impune înâtetatea, cât şi prin observarea comparativă a celor expuse la *„Salon"*.

Arhitectura prezentată la *Salon* are o însuşire caracteristică şi semnificativă: varietatea stilurilor.

Altă dată fiecare epocă îşi avea stilul preferat.

Astăzi existenţa unui trecut bogat în motive de inspiraţie arhitectonică, a făcut posibilă o diversitate a stilurilor în aceiaş epocă, datorită gustului şi preferinţelor artistului care are cum să-şi aleagă cele mai potrivite forme de expresie.

La noi există o arhitectură autohtonă, istorică, obişnuită clădirilor din jurul mânăstirilor şi caselor boereşti, un stil care a rămas şi astăzi, dar care numai pe alocurea mai e pur. De obicei astăzi, stilul arhondaricului de altă dată s'a exagerat, devenind de o frumuseţe comună şi superficială, demnă să uimească pe necunoscătorii de artă. Acoperişul a devenit o serie de iocuri ascuţite şi neregulate cari supără privirea, iar romanticele ceardacuri cu coloane şi arcade ogivale, balconase agăţate oriunde, justificate prin aşa zisul stil de *„vilă"*.

Lucrul însă nu este inexplicabil. Incoherenţa şi nesiguranţa spirituală, întâlnită şi în alte domenii artistice, îşi are reprezentanţii ei şi în arhitectură. Se mai găsesc însă şi lucrări de stil pur, cum ne-au convins unele lucrări expuse la *„Salon"*, ca de pildă casa I. P. S. S. Patriarhului Miron Cristea din Dragoslăvele de arhitectul Berechet, care păstrează toate farmecile conacului în stil românesc.

Dar lângă aceste opere pure, lângă *„Castel vânătoresc"* (Lupu) atât de potrivit unei margini de pădure, la poalele muntelui, lângă admirabila reconstituire medievală a castelului *„Corvinilor"* din Hunedoara (Bordenache, Canella, Călugăreanu, Nigo) şi a bisericilor mai ales bizantine, întâlneşti în *„Salon"* şi alte stiluri străine. De pildă stilul francez, elegant şi maestos, al Palatului Regal (Nenciulescu) şi stilul clasic, greco-roman, al muzeului din Alexandria (Becu).

Şi apoi găseşti la *„Salon"* edificii moderne, care însă arareori ating caracteristica stilului.

Cele mai multe sunt etape de suiş şi de purificare, spre ceeace găseşti numai răslet.

Dar în legătură cu arhitectura modernă, ţin să fac o observaţie. Tendinţele arhitecturii moderne au făcut din această latură a artelor plastice vestitoarea clasicismului spre care tinde. Cine a observat cele câteva clădiri în care nu mai există jocuri obositoare de linii întortochiate şi interminente la care se adaugă conglomeratele decorative, îmi va găsi părerea adevărată. Preferinţa pentru linia dreaptă în arhitectură, la care se adaogă coloana simplă, ca şi toate decorurile liniare esite din însăşi edificiul şi nu suprapuse dă o foarte bună impresie ochiului. Contemplatorul nu se mai opreşte la motive greoaie şi obositoare ca în aşa zisul stil de *„vilă"*, ci curge la vale odată cu linia şi poate primi ansamblul fără sforţare. Această arhitectură de linie simplă, sobră şi severă, care linişteşte prin seninătatea ei şi nu frământă sufletul, este clasică. In acest sens arhitectura a făcut un pas înaintea celorlalte arte plastice şi însăşi condiţiile ei de existenţă, o va impune mai uşor multimei.

La *„Salon"* sunt câteva proecte de palate impunătoare de frumuseţe şi de măreţie, concepute în stil modern, încă impur, ca de pildă palatul *„Ligei Culturale"* de Traianescu sau acela de Cristinel, imobil de raport al lui Iotzu, sau palatul *„Asigurării Românesti"* de Nădejde şi Doicescu. Numai palatul *„Asigurării Româneşti"* al fraţilor Creangă este însă aproape complet purificat de reminiscenţe străine. Dar o lucrare cu totul deosebită şi caracteristică, care nu mai are nimic din ce suntem obisnuiţi să vedem este proectul întiulat *„Casa unui arhitect"* a d-lui Cananău. Este singura lucrare pură din tot *„Salonul"* şi specifică stilului clasic, aşa cum va fi înţeles în vremile noastre.

Exagerările simpliste nu se împacă însă cu frumosul, fiindcă nu opresc privirea şi lasă prea evidentă ideea utilităţii. Aşa sunt *„Administraţia C. F. R."* şi *„Oraş petrolifer"* (prima de Doicescu şi Evolceanu, cealaltă de Zarifopol). Având în vedere scopul pur practic al acestor construcţii, probabil că autorii nici că s'au gândit să satisfacă pretenţiile esteticei.

In general arhitectura prezentată la *„Salon"*, de stiluri multiple şi variate, inspiră interes prin grija cu cari expozanţii ne-au oferit frumosul adevărat. La impresia generală de frumuseţe care se degajează din iocul schematic al liniilor se adaugă forma exterioară a ansamblului, coloritul şi decoraţiunile.

Dar mai este ceva. Organizatorii *„Salonului"* nu s'au mulţumit să ne arate puterea de creaţie a românului pe tărîmul arhitecturii, ci au voit să completeze locasul omului şi să arate forţa inventivă în cealaltă latură a frumosului util al locuinţei, decoraţiunea. Dela început ţinem să spunem că arta decorativă, cel puţin aşa cum e prezentată la *„Salon"* e de o valoare cu mult mai inferioară arhitecturei. De aceea pe câtă vreme arhitectura poate rivaliza cu orice producţii străine, arta decorativă nu mulţumeşte pe cunoscătorii de orfevrerie, mai ales că obiectele străine sunt adeseori foarte reuşite.

Dar scăderile artelor decorative le vom observa din mai multe puncte de vedere. Intâi că la *„Salon"* nu sunt reprezentate toate speciile artelor decorative şi apoi că cele reprezentate sunt de o valoare sub nivelul produselor străine. De pildă nu e există nici un fel de decoraţiune internă, sculptură în lemn, tapete, reliefuri, într'un cuvânt nu există arhitectura interioară. Singurele exemple în această categorie sunt *„scara casei unui amator de artă"* (Henriette Delavrancea-Gibory) şi o schiţă de vitraliu (Beller).

Interioarele sunt tot aşa de slab reprezentate cu toate că sigur s'ar fi găsit oameni de gust care să ştie să le facă mai reusite.

Trecând la obiectele de detaliu avem de observat însuşiri în cadrul celor ce ne sunt date.

Unele din vasele în ceramică ale d-lui Niculescu şi ale d-rei Petrescu sunt încercări cu oarecare valoare artistică. (Vas cu ţărănci este autohtonizarea unui vas antic grecesc, în care *„Corele"* sunt romănce în port ţărănesc).

Dintre covoarele româneşti mai reuşite remarcăm pe ale d-nei Vasiliu Ghiaţă, în care sunt bine prinse chipuri sculptate în lemn, după concepţia ţăranului, le o naivitate primitivă caracteristică. Coloritul precum şi modul de tratare dau impresia pirogravurei. Dar dacă lucrările d-nei Ghiaţă sunt discutabile, covoarele d-nei colonel Şoarece ca şi lucrările d-nei I. Ioanid cum vom arăta imediat, fac excepţie dela scăderile generale. Aceste covoare cu motive străine, atât prin subiect, prin colorit şi ţesătură sunt de o frumuseţe incontestabilă.

Şi mai slab reprezentate sunt sculptura şi pictura decorativă, dar nu fără explicaţie.

Se vede că la noi gustul pentru basorolief şi frescă aceste ornamente artistice, nu există. Biserica doar şi-a păstrat fresca religioasă De aceea la *„Salon"* basoreliefuri nu găsim, iar fresca religioasă a d-rei Râmniceanu care reprezintă cunoscutul motiv religios *„Feciora cu pruncul"* e prea greoae şi petrificată, ca să poată măcar pe departe egala motivele de valoare cunoscute în istoria picturii.

Dar câteva motive cu adevărat artistice, care ies din comun, cum am observat mai sus, sunt miniaturile tempera ale d-lui Ionel Ioanid, între care mai de seamă este figura măreaţă a lui *„Mihai Viteazul"*.

Cu toate lipsurile şi scăderile observate *„Salonul"* de anul acesta are destule calităţi ca să inspire admiraţie şi să mulţumească gusturile într'un sens, chiar dacă în celălalt aspect nu a putut-o face.

gazetăria

aşa şi-aşa...

INTOARCEREA LA EVUL MEDIU este articolul de fond cu care se deschide nr. 3 al revistei „Gândirea". Este o pioasă şi inteligentă comemorare a romantismului— şi un popas în ceeace această şcoală a descoperit la noi.

ACELAŞ NUMAR ADUCE: versuri în nota revistei semnate de d-nii: V. Voiculescu, I. Pillat şi Dragoş Protopopescu; traducerea d-lui Lucian Blaga (Sonia de Kugo Marti); două capitole din „Cartea muntelui sfânt" de Sandu Tudor: o bogată şi variată cronică, cum şi o mare cantitate de material plastic preţios: vignete desemne şi reproduceri din pictorii ultimelor expoziţii.

Cu un articol despre *Pacifism*, semnat de d Nichifor Crainic începe fascicola următoare. Se analizează cu pricepere rostul Societăţii Naţiunilor şi atitudinea popoarelor ortodoxe faţă de această instituţiune de împăciuire. Drumul de urmat aici ar fi: „restabilirea raporturilor de prietenie sufletească cu vecinii noştri" — ţintă la care se va ajunge numai atunci când popoarele Balcanului se vor regăsi „în acel fond sufletesc comun, de două ori milenar, care este credinţa lor ortodoxă".

Şi de-aici o datorie a fiecăruia dintre— aceea de a ajuta această revenire, căci— adaogă autorul — „cine va considera acest fond de tradiţii străvechi şi'n straturile lui va 'nrădăcina ideea pacifică a Societăţii Naţiunilor, va face operă durabilă şi dumnezeească. „Fericiţi făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema".

DACA S'AR MAI INDOI cineva despre ortodoxismul „Gândirii", nu va avea decât să răsfoească Nr. 4 (an X) care, dela articolul de fond, rezumat mai sus, până la cronica măruntă şi ultima vignetă — ţine trează ideea acestei directive psihologico-literare. Asta înseamnează că, dacă până acum 3 ani, ortodoxismul „Gândirii", era mai mult teoretic sau de specialitate, astăzi s'a practizat, a reuşit să sape brasde adânci, atrăgând, în valurile sale liniştite o samă de personalităţi, creiând sau orientând scriitori. Şi fiindcă am în mână Nr. 4: voiu adăoga că această notă armonizează de minune versurile d-lui L. Blaga, cu proza lui Sandu Tudor, „Cimitirul" poetului religios G. Gregorian cu „Insemnările lui Safirim", semnate de d. N. M. Condeescu — şi toate acestea cu scrisoarea d-lui Vasile Băncilă (Intr'o biserică benedictină) — care afirmă, din zi în zi, mai puternice dovezi de filosofie religioasă.

La „Cronică": d. Al. Bădăuţă vorbeşte despre: romanul urban românesc (caracterizând: Calea Victoriei de Cezar Petrescu, La bal mascat de Ionel Teodoreanu şi La Paradis general de Cezar Petrescu), d. Paul Sterian despre „Joc secund", al d-lui I. Barbu, d. Ion Marin Sadoveanu despre: „Scriitorii şi vieaţa socială", iar d. T. Vianu despre... d. Ion Marin Sadoveanu (Cântece de rob).

In general: aceeaş ireprosabilă înfăţişare care înscrie „Gândirea" în fruntea periodicelor româneşti.

TARG MOLDOVENESC IN 1890 — astfel se numeşte fragmentul pe care-l publică marele prozator, d. Mihail Sadoveanu în prima fascicolă a anului curent din „Viaţa românească". E un moment mai ales descriptiv care convine de minune cu tot ce cunoaştem din opera acestui meticulos ştefuitor al cuvântului şi cunoscător al mediului moldovenesc

UN ALT FRAGMENT publică, în acelaş număr, celălalt exponent al prozei dela „Viaţa românească" — d. Jean Bart sub titlul: „O scrisoarte uitată".

Sânt câteva scene mişcătoare petrecute „Intr'un port, odată". — Aşteptăm cu nerăbdare primul roman al acestui experimentat cunoscător al vieţii.

Despre „LOGOFOTUL KONAKI ŞI POEZIA FRANCEZA A EPOCII" scrie — cu toată priceperea (ibidem) d. prof. Ch. Drouhet — stabilind câteva dintre modelele unuia dintre primii noştri stihuitori Aceştia sânt: Leonard (Idyllés morales), Claudian: Reflexii asupra generaţiei noui. la istoricul legăturilor sufleteşti dintre cele două popoare latine.

La „NOTE PE MARGINEA CARŢILOR" d. Al. Rosetti, directorul „Culturii naţionale" elogiează „Jocul secund" al d-lui Ion Barbu, editat de aceeaş Casă.

DIN SUMARUL ACELUIAŞ fascicol: opere de idei: D. L. Sucianu: Prostia ca teorie a cunoasterii; Al. A. Philippide: Reflexii cu prilejul unui centenar; dr. E. Crăciun: Problema cancerului; Alex. Claudian: Reflexii asupra generaţiei noui.

Literatură: Radu Rosetti:

Dragostea lui Osolinsky; Henriette Yvonne Stahl: Plumb (III); versuri: Otilia Cazimir: Moment muzical; Demostene Bottez: Misticism;

Cronici numeroase şi variate semnează: d-na Izabela Sadoveanu, d. N. N. Tonitza, Thomas Greenwood; Traian Broşteanu, Nicanor et Comp. In general numărul bogat şi bine închegat.

Despre „MUZEUL NAŢIONAL de antichităţi" scrie — în „Boabe de grâu", nr. 3 — un judicios articol, însoţit de numeroase şi reuşite clişee, d. Radu Vulpe. E vorba despre începuturile acestui muzeu şi despre însemnatele colecţiuni ce posedă: aceea a generalului Mavros, maior Papazoglu, graf Scarlat Rosetti, Procopie Casotti, Cezar Boliac, Banul Ghica, Dem. Sturza, M. Kogălniceanu, Dem. Enciulescu, N. Creţulescu.

Activităţii de director desfăşurate de Gr. Tocilescu şi V. Pârvan li se rezervă spaţiul cuvenit — cum şi pierderilor suferite în timpul din urmă. Se încheie cu descrierea sălilor şi a şcoalei din Roma, căreia d. Al. Marcu, un elev al acesteia, îi consacră studiul următor. Restul numărului: Touring-Clubul României de Mihai Haret şi o schiţă de călătorie semnată de d. I. A. Basarabescu.

Ca totdeauna — cronica: bogată, instructivă şi variată — urmăreşte de aproape mişcarea culturală dinnăuntru şi din afară.

LUI P. CERNA îi este închinat Nr. 12 al „Luceafărului literar şi artistic" din Brăila. Articole comemorative: un apel către foştii prieteni ai poetului „să dea în vileag fapte pe care le ştiu ca adevărate" despre Cerna (semnat: Stelian Constantin), câteva „amintiri despre Panait Cerna" (I. M. Costin) ca elev al liceului „N. Bălcescu" din Brăila — care-şi petrecea vremea „scriind sau cetind poezii din autorii săi favoriţi pe-atunci: Macedonsky, Verlaine, Baudelaire; o scurtă caracterizare biografică: „Viaţa şi opera poetului Panait Cerna" de Tudor Şerbănescu şi „Impresii din satul lui Panait Cerna" de Elena I. Cristache.

ALTE COLABORARI: Versuri: Primăvara de I. Al. Bran-Lemeny şi Strigătul lui Napoleon — de Const-Goran; Cântec antic de G. Buznea-Moldoveanu, Sonetul durerii de Ion Focşeneanu, Despărţire de St. Alexiu etc..

Activităţii cultural-literare a oraşului i se rezervă un copios articol — susceptibil de unele mici completări şi rectificări.

PATRU MONOGRAFII LITERARE sânt: Alecu Russo de Petre N. Haneş; N. I. Petrascu: Vasile Alecsandri;

Tudor Vianu: Poezia lui Eminescu;

Paul I. Papadopol: Un sol al biruinţei: poetul St. O. Iosif.

Pe când altele? Coşbuc, Vlahuţă, Gârleanu, Cerna, Caragiale aşteaptă să fie studiaţi şi aprofundaţi.

„INDREPTAR" (No. 4) continuă să adune pe vechii colaboratori ai „Vieţii noua". Astfel — numărul acesta ni-i readuce pe d-nii M. Cr(uceanu) şi N. St(ănescu), cu ale cărora nume eram atât de obicinuiţi.

Se deschide printr'o caracterizare a scriitorului francez Alfred Mortrès despre Honoré de Balzac din care extragem

„Balzac e un romantic prin dinamismul său, prin zugrăvirea excesivă şi frenetică a personagiilor, printr'un caracter fatidic, prin paroxismul statornic al pasiunilor, prin romanescul situaţiunilor. Toate aceste însusiri sânt mult depărtate de realismul plat al lui Zola, al lui Flaubert, al lui Guy de Maupassant"

De-aici rezultă că: „Gloria lui Balzac de abiă începe. Ea va creşte dealungul veacurilor, pe măsură ce scriitorul va fi fost mai cunoscut", căci, „dincolo de moravuri, sânt caracterele şi pasiunile, care se schimbă cu mult mai încet".

Restul numărului, bogat, variat şi cu îngrijire scris, aduce literatura preţioasă a d-lor I. M. Raşcu şi Eug. Speranţia, a d-nei Mia Frollo — dar mai ales o bogată şi inteligentă cronică asupra actualităţii literare româneşti şi—mai puţin—străine.

P. I. P.

literara

o seamă de cuvinte

Într'o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac :

— Am mândria să pot spune, că sunt fiul operelor mele !

— Bravo ! Atunci, te rog să transmiţi tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac. L-ai scăpat de o gravă responsabilitate.

♣

Verhaeren era foarte econom. Călătorind în Olanda cu pictorul spaniol Regoyos, se însărcină să cumpere două bilete de tren, dar nu mai găsi decât unul.

— Ah ! Dumnezeule ! spuse el prietenului său. Am pierdut biletul tău.

♣

D-ra V., e o artistă de talent ; dar înzestrată cu un fizic cât se poate de neplăcut. Jucând la Reims o piesă de Ded Rysel, partenerul ei îi adresa următoarea replică :

— „Doamnă, te schimbi la faţă..."

„Las-o să se schimbe, strigă cineva din sală, nu va pierde nimic".

♣

Într'o seară, la premiera unei comedii foarte slabe, se auzi deodată un fluerat puternic şi lung.

Autorul (H. de Bornier) care tremura în culise, exclamă cu parapon :

— Ştiu eu dela cine vine asta ! Colonelul !

— Ce colonel ? îl întrebă un confrate.

— Un colonel de cavalerie, duşmanul meu cel mai înverşunat !

Cu prilejul celei de a doua reprezentaţie, fluerăturile se înteţiră. De data asta nu mai fluera o singură persoană, fluera toată sala.

— Nu ţi-am spus eu, se văită autorul, ticălosul de colonel !.... Nu mă slăbeşte de loc !

— Adevărat, mare duşmănie trebue să-ţi poarte colonelul ! îi răspunse confratele. Astăseară n'a mai venit singur, a venit cu tot regimentul.

♣

Au rămas celebre glumele şi farsele lui Le Kouvray, secretarul d-nei de Sévigné.

Într'o zi, umbla sub pelerină, cu o piatră cât toate zilele. Când fu întrebat ce face cu piatra, răspunse că e o mostră dintr'o casă pe care ar vrea s'o vândă.

♣

Un marchiz, bogat putred, căruia îi intrase în cap ideea că ştie să picteze, chemă într'o zi la el acasă pe celebrul pictor Poussin, spre a-i cere părerea asupra ultimului tablou pe care-l sfârşise :

— Domnule marchiz, spuse Poussin, vă lipseşte un singur lucru ca să puteţi fi considerat un pictor mare : sărăcia !

bazar

SENATUL AMERICAN ARE.. BROAŞTE NOI.

La toate sălile Senatului american au fost schimbate broaştele. 320 de broaşte automate vor asigura pe senatori contra furtului. Într'adevăr aceştia s'au plâns că le-au dispărut în ultimul timp diferite hârtii din birourile lor.

ZECE SĂPTĂMÂNI DE REPREZENTAŢII SHAKESPEARIENE

Comemorarea festivală a lui William Shakespeare, la Stratford-on-Avon, va începe în ziua de 7 Iulie, cu o reprezentaţie a lui „Othello". In rolul lui Othello va apare Wilfred Walter George Hayes va interpreta pe Iago şi Joyce, Bland pe Desdemona.

Sărbătorirea va continua timp de zece săptămâni, până la 13 Septembrie, reprezentându-se întregul repertoriu „Othello", „Cea de-a douăsprezecea noapte", „Mult zgomot pentru nimic" ; „Visul unei nopţi de vară" ; „Iuliu Cezar" ; „Romeo şi Julietta" ; „Femeile vesele din Windsor" ; „Hamlet" ; „Furtuna" ; „Regele Richard al II-lea" şi „Machbet".

In ziua de 7 August se va da un matineu special de dansuri, baleturi şi reprezentaţii de mimică.

PLOAIE ARTIFICIALA

După mai multe experienţe nereuşite, deoarece au fost făcute pe o vreme nefavorabilă, d. Veraort, un olandez a isbutit să producă ploae în vecinătatea Amsterdamului prin asvârlirea de ghiaţă pulverizată, în nori. Această experienţă a fost făcută într'un avion la o înălţime de 8500 picioare.

Curând după aceasta experienţa a început să plouă cu găleata pe insula Marcken şi în apropiere.

DELA BERLIN LA TOKIO CU AVIONUL

Aviatorul japonez Seji Yoshiwara, va întreprinde în cursul lunei August un sbor fără escală de la Berlin la Tokio. Sborul va fi executat cu un avion german de două locuri.

Sborul va fi susţinut de ziarul japonez „Hochi Shimbun".

PRINŢUL DE WALES DOJENIT

Ziarul englezesc „News Chronicle" relatează că prinţul de Wales a primit din partea membrilor unor congregaţii religioase dela Cardiff o telegramă prin care aceştia îl dojeneau pe prinţ pentrucă nu respectă Duminica.

Telegrama era concepută astfel : „Cu tot respectul ne permitem să atragem atenţia Alteţii Voastre regale amintindu-i că are datoria să dea exemplul de sus viitorilor voştri supuşi leali, evitând de a desconsidera Duminica.

caricatura zilei

EXPLICAŢIE !...

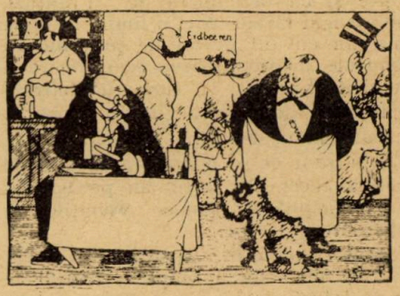

— Dar de ce se uită javra asta aşa la farfuria mea ?

— Veţi înţelege : e farfuria în care i se dă şi lui să mănânce...

(Lustige Blätter — Berlin)

CHEMAREA POMPIERILOR

— Foc ! Veniţi cât mai repede ! Foc !

— Unde ?

— Aici, domnule, ce dracu ? Aici !

(London Opinion)

LA REPLICĂ...

— Mai ai ceva de adăugat pentru a te apăra ?

— Daţi-mi timp, domnule preşedinte, daţi-mi timp !

— Bine atunci : zece luni. Îţi ajung ?

(Hamburger Illustrierte)

PAGINI UITATE

CUGETĂRI

FRAGMENT

de ALECU RUSSO

Oamenii cari au eşit la rând astăzi, literaţi, oameni politici, artişti şi alţii, în ţara Moldovei, sunt acei tineri care cu vr'o douăzeci de ani mai înainte era cunoscuţi sub nume de Nemţi, sau capete stropşite şi cu denumirea de Franţuzi, introdusă mai târziu. Nici o limbă în lume nu are un cuvânt destul de puternic ca să exprime dispreţuitoarea semnificare a numelui de Franţuz, cu care unii bătrâni din Moldova porecliseră tinerii de pe la 1835, oamenii de astăzi.

Acei bătrâni ce se născuseră în giubele şi caftane încet câte încet au părăsit lumea, şi câmpul au rămas Nemţilor şi Franţuzilor.

Curioasă nălucire omenească!... Deşi un pătrar de veac aproape a trecut de atuncea, totuşi urmăm a ne chema *tineri*, şi ni se pare că suntem copilaşii cu plete lungi de pe la 1835; tot ne îngâmfăm cu denumirea de *bonjurişti*, poreclă iscodită la 1848. Dar vai de tinerimea aceasta şi de tinereţile acelei tinerimi! Franţuzii şi Nemţii dela 1835, bonjuriştii dela 1848, sunt albi, suri, şi cei mai mulţi în vârsta celor ce erau bătrâni, pe când am răsărit noi

Oamenii de astăzi uită că nu au avut tinereţă! In ziua răsăririi lor, pe la 1835, cel mai tânăr din ei era mai bătrân încă decât cel mai bătrân din bătrâni, fie acel bătrân din vremea celor întâi Nemţi!... şi dela 1835 până la 1855, adică într'un curs de 20 de ani, mai mult au trăit Moldova decât în cele de pe urmă două veacuri. Viaţa părinţilor au trecut lină ca un râu ce cură prin livezi şi grădini şi se perde fără vuet în Siret. Pe cât era ei departe şi străini de voinicii ce dorm la Valea Albă, pe atâta ne-am născut şi noi străini şi departe de dânşii. Intâmplările lumei de pe împregiur muria la graniţa ţărei; vălmăşagul veacului îi găsia şi-i lăsa liniştiţi...

Ei au deschis ochii într'un leagăn moale de obiceiuri orientale; noi am răsărit în larma ideilor noue; ochii şi gândul părinţilor se îndrepta la răsărit, a noştri ochi stau ţintiţi spre apus!

Este o vorbă ţărănească: *săracu Ştefan Vodă, unde-i să vadă!...* Imi închipuesc câte odată că au eşit din mormânt un strămoş, un Vornic de ţara de sus, un boier de Orheiu, un Hatman adevărat, un Căpitan de târg, sau macar cel mai ascuns Postelnicel din Adunarea ţărei care au iscălit desrobirea vecinilor la 1772, în biserica Trei Ierarhilor.

Oare Hatmanul acela ar putea să'şi cunoască urmaşii în Moldovenii de astăzi? Hainele, năravurile, pământul au luat prefacere, până şi limba, până şi numele! Ştefan Vodă s'ar crede în altă ţară. Pentru odihna sufletului său n'aşi dori să mai vie Ştefan Vodă, chiar şi de ar fi cu putinţă. Ce ar face el pe un pământ, unde n'au mai rămas urme de umbra lui măcar?... Vorba lui nu mai este limbagiul nostru... Strănepoţii Urecheştilor, Dragomireştilor, Movileştilor, i-ar zice în versuri, în ode şi în proză:

Eroule ilustru! trompeta gloriei tale penetră animile bravilor romani de admiraciune grandioasă şi neîndefinisabilă pentru meritul neîninvicibilităciunei tale!...

La care lucruri frumoase, de şi *neinteligibile* pentru dânsul, Ştefan Vodă, bietul! ar holba ochii lui cei înfricoşitori... şi s'ar culca iarăşi în mormânt....

Mi-e teamă ca în ziua de pe urmă, când trambiţa cerească ne va chema la giudecata cea mare, nu ne vom putea înţelege cu strămoşii noştri, nici în limbă, nici în idei.

Unde'i Ştefan Vodă să ne audă!

Să spun drept, răsipirea cea lume a trecutului mă patrunde de jale!... lupta dogmelor noua a naruri răsipă peste rasipa in societatea moldoveneasca aşa de grabnic şi de temeinic, ca ni se pare ca nu au putut fi alte lucruri şi alte obiceiuri decât aceste de astăzi. Jalea mea nu este însă ca au trecut, dar ca au trecut fără a-şi lăsa testamentul; rapegiunea cu care s'au stins trecutul dintre noi este giudecata cea mai încrucişata a acelui trecut! Ce este vrednic de trait nu moare!... Unde sunt rapele dela 1772 până la 1835, care vor rămânea drept lata şi totos în hromcine ţarei?... Unde sunt numele neuitate de popor?... Trecutul e mort şi de tot mort! Dar mai înainte de a arunca ţarana vecinica pe sicriul lui, să i mai privim puţin.... Nu se întampla adese-ori într-o casa un mort pe care în viaţa lui nu l'ai iubia casnicii?... Copiii însa, rudele, vecinii se strang, privesc încă odata la el, îşi aduc aminte de bunele raposatului şi îl petrec la groapa cu un frumos şi creştinesc: „Dumnezeu să'l erte".

Să zicem şi noi, Dumnezeu să erte trecutul! însă ca vecinii şi rudele, sa luam aminte ce a avut bun raposatul.

Suntem de ieri: putem încă sa ne amintim câteva din obiceiurile copilăriei noastre, obiceiuri ce nu vor trece la copii noştri... Adevărat, avem inima moldoveneasca, dar am fost copii în doi peri: ne-am nascut în Moldova bătrână; am supt străinătatea deşi capul ne este de Neamţ sau de Franţuz, avem o datorie fiească de a arunca câteva flori pe mormântul trecutului. Va veni vremea, dacă n'au şi sosit, în care şi noi, tinerii de pe la 1835, tinerii şi bonjuriştii suri de astăzi vom fi chemaţi batrâni: vom fi giudecaţi nu după ceeace am făcut, dar după ceeace minţile strechiete or socoti că a trebuit să facem; vom fi osândiţi, nu după greutatea luptei şi a vremei de atuncea, ci după patima partizilor şi după placul opiniei mulţimei. Umbra trecutului ce întunecă când şi când o parte din viaţa noastră zilnică se împrăştie. Moldova vechie mi se înfăţişază ca o pădure deasă şi mare, unde toporul au taiet iute în dreapta şi în stînga fără a fi încăput vremea de a curăţi locul. Plugul, adică civilizaţia, stîrpeşte pe fie care zi rădăcinele şi preface codrul în curătură, curătura în lan frumos, ear lanul în cîmpii roditoare.... La ziua giudecaţei, noi ne vom măguli că am fost toporaşii muncăi, iar strămoşii noştri, cu ce să se mîngîe sermanii! Florile care aşi vre să arunc, le-aşi culege nu numai în viaţa politică a trecutului, dar în cele multe obiceiuri casnice, din care unele ne-au legănat în faşă, şi de care părinţii noştri se rezăma în zioa lupteî!... Multe din ele au rămas, dar sermanele! ruşinoase şi ascunse.

Franţuzii zic că oamenii cei mari nu au nici părinţi, nici urmaşi!... Poate am putè să zicem şi noi ca dînşii, de şi nu sîntem mari. Nimică nu mai leagă Moldova de astăzi cu trecutul, şi fără trecut societăţile sînt schioape. Naţiile care au perdut şirul obiceiurilor părinteşti sînt naţii fără rădăcină, nestatornice, saŭ, cum zice vorba ce proastă, nici Turc, nici Moldovan; limba lor şi literatura nu aŭ temelie, şi naţionalitatea atunce este numai o închipuire politică.

Obiceiurile părinteşti aŭ părăsit clasele cultivate; aceste clase s'aŭ depărtat de fizionomia poporală precît s'aŭ depărtat de tradiţiile boiereşti... Să nu ne înşelăm; în Moldova astăzi eczistă *cinuri*, dar boieri nu mai sînt!... avem proprietari, amploiaţi, bogaţi, speculanţi, poeţi, advocaţi, profesori, alegători, oameni, mai bine saŭ mai răŭ crescuţi... Cine şi'ar mai zice astăzi om de casa cuiva? Credinţele, vorba, era una la boier şi la plugar; acea legătură s'aŭ întrerupt! o prăpastie adîncă desparte astăzi omul noŭ, poreclit *boier*, de popor şi prăpastia aceea se chiamă *ştiinţa*. Pe cît boierul creşte în ideî şi în învăţătură, pe atîta poporul rămîne în urmă. In vremea trecută boierul vorbia, trăia cu ţeranul precum ar fi vorbit cu alt al său *necăftânit;* se înţelegea amîndoî în limbă şi în ideî, astăzi îl înţelegem cu inima numai, şi trebue să învăţăm limba luî. El nu mai este pentru noî de cât un capital saŭ o studie morală sau pitorească. Părinţii nu cunoştea studia pitorească.... Avem dar o datorie sfîntă, fiească şi naţională a culege odoarele vieţeî părinteşti. Nenorocirea literaturei, pedantă în condeiŭ, pedantă în forme, pedantă în ideî, care înecă şi omoară în ţările romîneşti desvoltarea spirituluî şi a închipuireî, vine din pricina neştiinţei limbeî şi a tradiţiilor părinteşti; literatura aceasta nu are rădăcină, nicî dă roadă.

Când Dragoşii şi Răduleştii a literaturei aŭ descălecat pe ţărmurile romîne nu aŭ întins urechile să audă de unde bate vîntul, ce limbă vorbia şi ce vorbe spunea Romînii; nu aŭ auzit resunînd cimpoiul prin văi; nu aŭ ascultat nicî jalea, nicî bucuria *cînticelor;* nu aŭ apipăit inima lăuteî... Rădeştii şi Drăgoşeştii, fugarî de la Turnul Babinonului, vorbia latineşte, unii italieneşte, alţii nu ştiea nicî o limbă, unii galiceşte... cum putea ei să înţeleagă romînească, adică: o limbă plămădită doŭă miî de aní în lacrimî, în sînge, în căutătura stelelor şi a naturei?...

In loc de a zidi o literatură cu materialul naţieî, ne-aŭ adus haosul păcătos a poeţilor, a învăţaţilor, a tehnologiştilor, a gramaticilor imperieî resăritene, care alerga vieaţa lor întreagă după un cuvînt noŭ, o regulă ingenioasă, o logografiă; şi ne-aŭ prefăcut pe noî Romînii ardeleni, moldoveni şi bucureşteni în Trisotinii şi Vadiusii veaculuî al XIX.

Dumnezeŭ îşi [1]) va face milă cu noî şi va trimite vre un Şampollion ca să tîlmacească urmaşilor noştri operele şi limbile ce ne-aŭ adus Drăgoşeştii şi Rădeştii acestiî.

Daca este ca neamul roîm să aibă şi el o limbă şi o literatură, spiritul public va părăsi căile pedanţilor şi se va îndrepta la isvorul adevărat: la tradiţiile şi obiceiurile pămîntuluî, unde staŭ ascunse încă şi formele şi stilul; şi de aşi fi poet, aşi culege mitologia romînă, care'i fru-

---

1) în text „se"

Interview-uri

...CU D-L IONEL TEODOREANU

De autorul Medelenilor *ne leagă statornic amintirea acelui portret 6 pe 4, pe care Domnia-Sa când era în liceu şi-l va fi desfăcut depe carnetul de identitate şi l-a dat gazetelor să-l publice. Vi-l amintiţi : un băeţandru frumos — de printr'a VI-a — cu blană la gât şi cu o frizură precât de nedisciplinată, preatât de adorabilă. Mult timp, l-am crezut un coleg cam de aceeaşi vârstă cu noi şi toţi membrii societăţii literare „Eliade Rădulescu" dela sfântul Sava eram crunt de geloşi, când îl vedeam răsfăţându-se între portretele unor Sadoveanu, Ibrăileanu, Topârceanu, Demostene Botez, ş. a..*

L-am văzut mai târziu citind la o şezătoare în Capitală şi atunci am avut impresia certă că trebue să fie student cu semilicenţa neluată, pela Universitatea din Iaşi.

După ultima întrevedere, vârsta domnului Teodoreanu a rămas staţionară la a-

celaş punct „beau temps", iar Domnia-sa, printr'un gest de feminitate, nu mi-a destăinuit-o, mi-a făcut însă o declaraţie senzaţională ; anume că are copii de 9 ani şi dacă nu i-aş fi văzut în carne şi oase, aş fi crezut că şi din asta face o cochetărie.

Am insistat întradins asupra celor de mai sus, fiindcă, dânsul s'a realizat la o vârstă când alţii cutreeră redacţiile cu poezele în ghiozdan. Şi am mai stăruit şi pentru motivul că e, cum se ştie, de o popularitate cum n'au avut o la noi decât doi dictatori ai frumuseţii : Leonard şi Rudolf Valentino.

Am face însă o eroare gravă dacă am crede că marele sufragiu de care se bucură se datoreşte numai calităţilor Domniei-sale fotogenice. Nu. Succesul enorm s'a produs în cursul apariţiei Medelenilor, *acea grandioasă frescă în care, înmuind penelu-i prodigios pe un şevalet încărcat de toate combinaţiile coloristice, a zugrăvit cu vorbe, în tonuri însorite, copilăria şi adolescenţa. Nu voiu uita niciodată gestul fiicei unui moşier, când îmi arăta, teatral, o raclă aurită în care odihneau legate în piele şi'n panglice seria Medelenilor, cu o inscripţie de-asupra : „Aici doarme copilăria mea". Deasemenea, cele două dudui care-au vărsat lacrimi multe când au închis paginile în care Olguţa era omorîtă de autor, şi pe care lacrimi le-am culeş într'o batistă şi am arătat-o domnului Teodoreanu. In leagănele şi în cataloagele grădinilor noastre de copii, vei găsi acum foarte multe nume împrumutate dela Dănuţ, Olguţa, Monica.*

„Turnul Milenii" şi recentul „Bal Mascat" în care discolul imagistic din celelalte volume nu mai bătea acum decât sub forma unei brize răcoroase, vădesc ace-

---

moasă ca şi acea latină sau greacă ; de aşi fi istoric aşi strebate prin toate bordeele să descopăr o amintire sau o rugină de armă ; de aşi fi gramatic, aşi călători pe toate malurile româneşti şi aşi culege limba.

Am agiuns departe, departe şi nu prea departe, cum zice cînticul. Sîntem în minutul *vajnic*, unde trebue să facem chipul trecutului...

Cîţi ani să mai treacă şi hainele, limba, obiceiurile societăţii vechi de ieri se vor cufunda. Cum vom fabrica atunce drama sau elegia trecutului ? Cu ce vom tălmăci istoria, dacă nu cunoaştem sufletul mortului ?... Ce va putea fi propăşirea, dacă nu vom şti de unde aŭ pornit ?... Ce mîngăere putem simţi noi, ostaşii propăşireĭ, dacă nu ştim mărirea lupteĭ ? Ce soiŭ de părinţi vom fi, dacă lepădăm toată moştenirea părinţească ?...

Cînticele mancelor, stafiile nopţilor, povestile chelariului, prieteşugul ţiganaşilor, ocara şi zaharul gîupîneseĭ, greceasca dascaluluĭ, şi cîte alte obiceĭuri şi credinţe care s'au dus şi n'or mai veni sînt legate c'o vieaţă politică şi morală obştească, istoria filosofică a vremilor trecute şi introducţia vremeĭ noŭă.

II.

Cînd îşi aruncă cineva ochiĭ pe ceea ce să chiamă Literatura Romînă, puţine şi rarĭ producţiĭ pot a-ĭ opri cu plăcere ; puţine îndestulează mintea şi inima ; cele multe sînt copilăriĭ, cercări fără formă, a cărora preţ stă numaĭ în costul tipografieĭ şi în încrederea ce aŭ autoriĭ lor că nu se pot găsi lucrurĭ maĭ frumoase în lume. Pentru a înţelege pe alţiĭ trebuie gramaticele şi lecsicoanele a feliuritelor limbĭ neo-latine de astăzĭ, saŭ de nu, eştĭ silit a gîci, ca cimiliturele D-luĭ R, înţelesul cuvintelor schimosite de sistemele geniilor nŭoĭ.

Cînd mă aştept la vre-o idee noŭă, lămuritĭ, izvoritĭ din mintea romînă şi scoasă la lumină în limbă romînă, îmĭ aduc aminte că ideea aceea am cetit-o în autorĭ franţezĭ saŭ nemţĭ, cu deosebirea însă că aceştiu o esprimaseră lină, frumoasă, fără silă, şi aĭ noştriĭ o prefac în logogrif Unul prefface toată limba în *iune*, altul în *ţie*, altul în *iu*, altul în *int*... de nu ştiĭ cum să te întorceĭ între aceste patru puncturĭ cardinale a gramaticilor.

Nu maĭ este ertat Romînilor a grăi romîneşte, sub osîndă de *ignoranţă ;* o mare parte din aceĭ ce se încerc a scrie şi-aŭ dat cuvîntul a schimosi ce este, şi mulţi voesc a face o limbă noŭă : cei *procopsiţi* sub cuvînt că sînt *procopsiţi* şi aŭ idei, ceĭ neînvăţaţi pentru că doresc să pară învăţaţi ; niciunul nu gîndeşte ca limbele se fac prin vreme, prin scrierĭ bune, după rîndul şi spiritul naţionalităţilor ! Adevărat, nevoile noŭă cer mijloace noŭă, şi ideile noua, au trebuinţa de cuvinte noua dar nevoea trebue să le dee la ivală, să le creeze şi să le împămînteneasca. Să fim siguri că unde ne-a trebui un cuvînt, nevoea il va iscodi, nu după sistema cutăruia sau a cutăruia, dar după logica limbeĭ, pe care nu o fac nici învăţaţii nici lecsicoanele.

In veacul al XVI, cînd Europa era la punctul unde sîntem noĭ de vre-o douăzecĭ de anĭ la renaşterea ştiinţelor şi'a artelor, pedantismul amerinţa limbele de o soartă ce are multă asemănare cu soarta limbeĭ noastre. Latinismul îneca spiritele ; neologismul ţinea loc de talent ; iscodirea de cuvinte era *geniul !* Cu cît o carte era plină de sisteme, cu cît era mai neînţeleasă, cu atîta se părea maĭ frumoasă şi maĭ *sublimă !* Pedanţiĭ se felicita uniĭ pe alţiĭ... era epoha lor ! !... Pe acea vreme trăia Rabelais un om care ştiea latineşte, dar vorbia curat franţuzeşte, cum s'ar zice astă-zi la noĭ : un om ce ar şti franţuzeşte, dar ar vorbi, cu toate aceste, romîneşte. Acest Rabelais ridea de pedanţi, cariĭ dispoia mereŭ latineasca vrînd a schimosi franţuzeasca. De s'ar ivi pe ţermurile Dunăreĭ un Rabelais, nu s'ar ruşina să zică şi de noi că despoiem franţuzeasca, ca să schimosim romînească.

Aŭ trebuit limbeĭ franţeze doŭă veacurĭ pentru a se descurca de barbarismul pedantismuluĭ ! I-aŭ trebuit un şir de oameni ca Rabelais, Pascal şi autoriĭ al XVII şi al XVIII veac pentru a se curăţi de latinism şi de italienism, şi a se pune pe calea eĭ.

Ce este literatura de nu chiar ecspresia vieţiĭ uneĭ naţiĭ ? Inriurirea literaturilor, ca să fie dreaptă şi legiuită, trebuie să iasă din gradul civilizaţieĭ, din aplecarea naţională, din înriurirea stărei morale, soţiale şi politice ; toate aceste elemente trebuie să se înşire delaolaltă.

Cînd un popor moare, puterea literaturei luĭ este moartă ; rămîne numai o rezervă de ideĭ care nu sînt a niceĭ unuĭ popor în deosebi, ci a omenireĭ întregĭ, fără deosebire de timpurĭ ; iar forma vechie întrebuinţată la lucrul noŭ nu'ĭ alta decît o giucărie. Cine întrebuinţiază forma literaturilor vechĭ, învie poporul acel mort cu gîndul şi cu năravurile luĭ, căcĭ literatura nu poate fi decât haĭna unei fiinţĭ.

Dar ce este pentru naţiile ce se rătăcesc în întreitul pedantism a formeĭ, a cuvintelor şi a momiţerieĭ străinilor ?

De mirare este că Romînii au început cu pedantismul cînd pilda naţiilor putea să le fie de învăţătură. Italienii, Spaniolii, Franţuzii s'au desbătut veacurĭ întregĭ în faşele pedantismuluĭ de tot felĭul, pînă ce în sfîrşit, şi-au luat de seamă că al XIX veac după Hristos nu seamănă cu al XIX veac înainte de Hristos ; că credinţele aŭ luat prefacere şi întindere, că amestecarea noroadelor aŭ amestecat ideile şi aŭ alcătuit odată cu noŭă naţiĭ şi limbĭ noŭă, după întîmplările noŭă ale omenireĭ Veacul al XVI, zis al renaştereĭ, nu'ĭ alta decît reacţia lumeĭ în limbĭ, ştiinţĭ şi credinţĭ, şi rescoala spiritului popoarelor în contra pedantismuluĭ. Ce nĭ s'ar părea oare să întâlnim pe uliţĭ o manină cu mestiĭ turceştĭ, cu frac, şi pe cap cu coĭf roman ? Pe teatru aseminea îmbrăcăminte se chiamă anahronism, în literatură pedantism.

ALECU RUSSO

Iași putere de evocare pe planuri întinse și multiple.

Pentru la toamnă, pregătește un roman — poate tot în serie — și care va îmbrățișa un mediu încă neexploatat. Închipuiți-vă ce va mai da încă la iveală domnul Teodoreanu, căci acum se consideră abia la începutul carierii.

♣

Descinsesem în gara Iași după 16 ore de călătorie plină de riscuri din cauza apelor revărsate. O trăsură, mică aproape cât cărucioarele acele cu care guvernantele duc copiii bogați la promenadă, m'a dus în Fundătura Buzdugan la locuința domnilor frați Teodoreanu cari trebuiau să-mi dea cheile cu cari să descui porțile zăvorite ale scriitorilor cu domiciliul în Capitala Moldovei. Primul pe care l-am vizitat a fost domnul G. Ibrăileanu, cel mai ascuțit spirit critic din cultura românească de azi, filozoful și restauratorul celui mai măreț monument poetic ridicat în limba românească de Augustul Eminescu.

♣

Când am hotărît ceasul convorbirei, domnul I. Teodoreanu mă aștepta în camera lui Păstorel. Era îmbrăcat în faimoasa bluză rusească neagră și bine dispus.

A sărit ca un pui de cerb în mijlocul patului și a încrucișat picioarele :

— Desideratele criticei dau de multe ori rezultate comice. Nu știu dacă dumneata cunoști *„l'Epitâlam"* de Jacques Chardon. Fi bine, când a apărut, critica a spus : e o carte bună, dar e lucrată halandala ; trebue purificată. Autorul a prelucrat volumul în sensul Sugestiilor acestora. Aceiași critică a spus apoi că e o carte bună, dar lucrată... searbăd !

— Imi vorbiați adineaori de Iași și cu oarecare nemulțumire...

— Capitala Moldovei e în plină decădere. E un adevărat exod al scriitorilor și intelectualilor ieșeni spre Metropolă, spre București. După Unirea Principatelor, decăderea aceasta era de natură strict economică ; din punct de vedere intelectual, era într'o situație priitoare. Dovadă, mișcarea *junimei*, mai apoi a *Vieții românești* ș. a.. Centrul de greutate politic mutându-se la București, oraș ce da loc de-acum la o desfășurare de viață balzaciană, Iașul s'a purificat treptat de toate energiile. In ultimul timp, a devenit un fel de bâlciu, un fel de ceată de furnici răsboinice. Din alt punct de vedere, liniștea, pacea, împrejurimile lui frumoase dau impresia unei cetăți benedictine, în care numai pulsează decât energia spirituală, energia visului. Viața bucureșteană are o mișcare centripedă, mergând dinafară spre interior, creator de valori spirituale.

După răsboiu, a apărut și în București un public cu veritabile înclinări spre cele spirituale. Am asistat de multe ori la conferințe și am observat cum publicul sesiza fiecare nuanță, oricât de subtilă, fie prin aplauze, fie prin alte gesturi. La Iași, cum spune Péladan, s'a stabilit între public și creator acel *jeu de pomme :* amândoi stabilesc un perfect echilibru de înțelegere recriprocă. Și scriitorul găsind înțelegere și acel mediu prielnic creației, e invitat să se dedea cu mai multă râvnă preocupărilor lui de artă. Când nu există acest public, ratarea scriitorului nu e departe

— Cum explicați exodul acesta spre București ?

— E un fenomen foarte curios. De vreme ce în Apus orașele de provincie sunt adevărate focare de intelectualitate, la noi după Iași, orașe ca Galații, Constanța. Craiova, Chișinăul ș. a. sunt aproape nule din acest punct de vedere. Există oarecare animație la Cluj și la Cernăuți.

Metropola noastră atrage prin nucleele de cultură pe care le are, prin profesorii cari locuiesc acolo, muzee, biblioteci ; dar mai ales prin ritmul acela de viață intensă cu care pare a se fi deprins nervii contimporanilor.

— D-voastră v'ați gândit să vă mutați la București ?

— Aparent n'aș avea niciun motiv să rămân aci.

— Poate că tocmai această atmosferă patriarhală vă e prielnică scrisului.

— Tocmai de asta spun. N'aș avea decât vara, pe care mi-o petrec aiurea nu în Iași. Propriu zis, vilegiatura nu prea constitue pentru mine prilej de odihnă.

— Ce preferați : marea, muntele, streinătatea ?

— Toate, în egală măsură sau poate mai puțin marea. E cald și scrisul merge anevoie. Așa, eram anii trecuți la Constanța. Locuiam același imobil cu prietenul Cezar Petrescu, care deasemenea, scrie mult vara. Ca să putem lucra, ne desbrăcam foarte sumar așterneam câte o pătură pe dușumea și cu călimara alături, scriam lungiți jos ca acei ofițeri cari făceau rapoarte sau dau ordine pe front, ascunși în măști de apărare. Cezar Petrescu o ducea prost de tot în această privință, fiind gras.

Nici aci nu puteam însă scăpa de curiozitatea publicului care voia să ne vadă. Apăream din când în când așa rufoși cum eram, la fereastră. Femeile își făceau cruce ca de cine știe ce arătări antidiluviene.

— Dar decetit când cetiți ? Aveți o lectură vastă

— Citesc încă din copilărie. Am început cu haiducii, cu fermecătoarele „O mie și una de nopți", cu Sherlock Holmes, cu romanele lui Jules Verne. Pe când eram în cursul superior al liceului, m'am mutat de-acasă la niște bunici ai mei. Cunoșteam destul de bine viața, sporturile și petrecerile mă aduseseră într'o stare de blazare. M'am hotărît să mă retrag din lume. Mi-am tuns părul, am abandonat toate costumele elegante sau cel puțin cochete și m'am așezat pe citit. Am citit în vremea aceea atât de mult că mă mir că nu am orbit până acum sau nu port cel puțin ochelari.

Acum ,deși luat de vârtejul atâtor preocupări, găsesc destul timp să mă pun la curent cu noutățile literare streine și indigene.

— Și pe cari autori streini îi preferați ?

— Bineînțeles, mai întâi pe toți cei mari a căror admirație ți-e par'că impusă. Iubesc mult pe Allain Fournier ; ador dela vârsta de 15 ani pe Rudyard Kipling și-l aplaud cu aceeași copilărie tumultoasă pentru Kimm, cea mai încântătoare poveste în plină realitate, pentru cele două volume ale junglei și pentru unele din nuvelele lui.

— Citiți englezește ?

— Nu, în traducere franceză. Un poet pe care l-am citit și gândit deadreptul în tot straniul și toate mirările ce răsar noaptea din cele mai adânci tăceri ale ființei, de-acolo de unde par'că vin vaete de buhne și tăceri de mări, este Rainer Maria Rilke. Pe acesta îl savurez în original.

— Dintre ruși ?

— Frații Karamazov, Les Possédés, Les messieurs Goloflieff, Salticov, Scedrin ș. a.

— Dar dintre scriitorii noștri ?

— Prețuesc mult pe Sadoveanu și Arghezi Stimez activitatea culturală ce se desfășoară la București și admir lupta pe care o dă Cezar Petrescu pentru a defini fizionomia socială a epocii noastre. Tuturor celorlalți scriitori cari muncesc astăzi, le aduc aci la toți salutul meu frățesc.

N. CREVEDIA

(Continuare în numărul viitor).

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", str. BREZOIANU Nr. 11

SIBIIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 28
6 Iulie 1930
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASOCIAȚIA

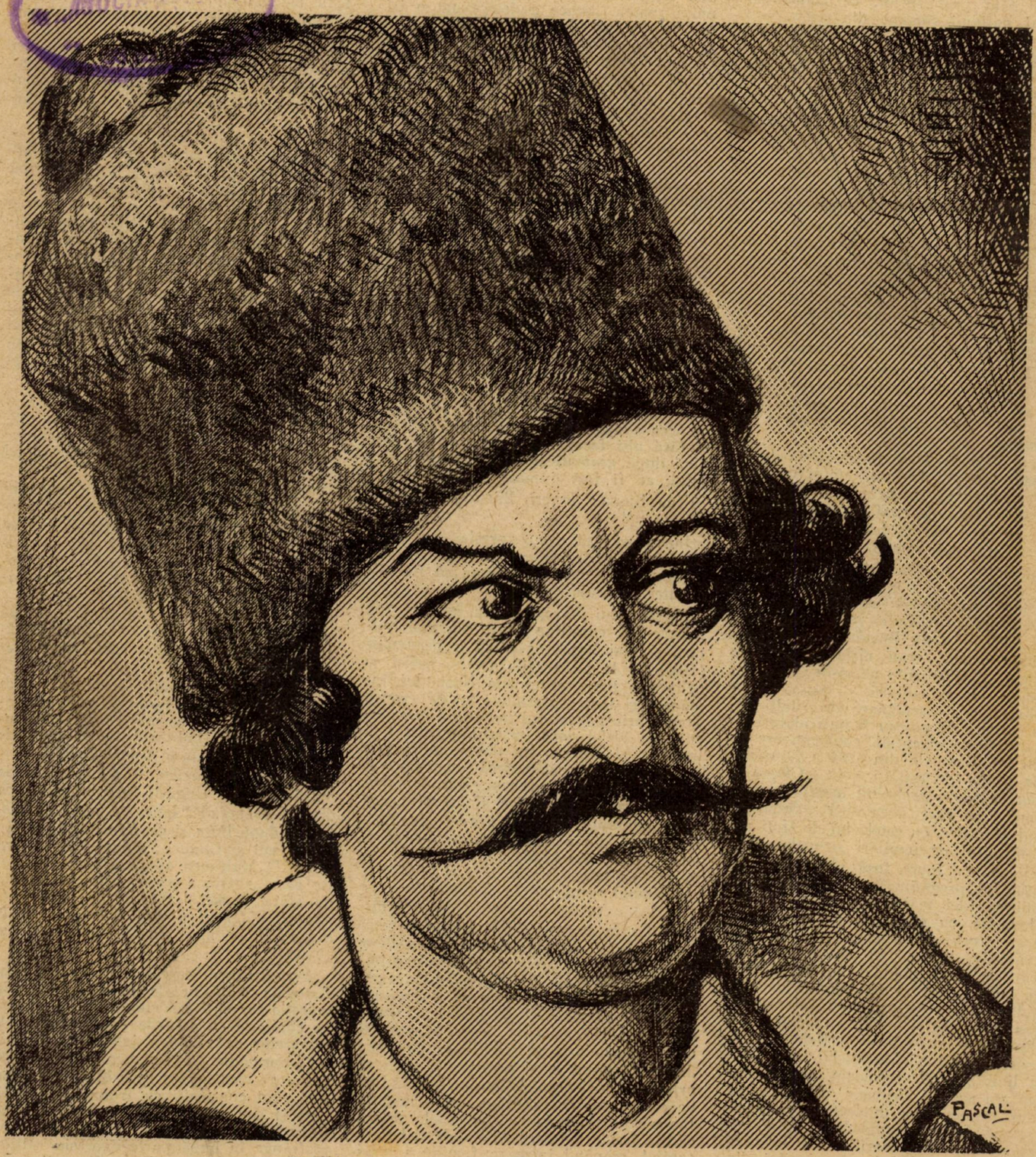

AVRAM IANCU

Ctitorii

AVRAM IANCU

de GABRIEL DRĂGAN

Din generaţia luptătorilor dela 1848, Avram Iancu prin *ideologia*, *sufletul* şi *faptele* sale, prin *atitudinea*, cu care lua act în faţa problemelor, ce frământau spiritul naţiunii române din acele vremuri, şi mai ales prin *culoarea cu totul originală a vieţii sale cu desnodământul ei tragic*, se ridică în istoria neamului nostru ca un erou de epopee.

Ideologia lui Avram Iancu nu se află desfăşurată în vre-o activitate de gazetă cum obişnuiau şi obişnuiesc încă să se afirme — unii cărturari — gazetari, îndrumători ai opiniei publice, şi nici scrisă în tratate speciale, care ar fi purtat de bună seamă caracterul teoriilor abstracte şi nu realitatea marilor avalanşe de fapte istorice, pe care le-am avut. De aceea ideologia lui isvorăşte din conştiinţa superioară cu care era înnăscut, iluminat în această conştiinţă de o cultură bogată şi temeinic pătrunsă, în care desigur bătea pulsul scrierilor lui *Şincai* şi *Maior*, cu înflăcăratele lor descoperiri despre originea Românilor şi peste care pluteau ideile revoluţionare ale timpului său, idei, care veniau cu vânturile din Apusul Europei, dela popoarele de pe coastele Atlanticului

Dreptul de existenţă fizică şi spirituală în toate formele de legalitate şi de afirmare omenească în principiul continuităţii şi unităţii de rasă, era cel dintâiu gând, cu care Avram Iancu se cugeta la soarta poporului român.

Ardealul şi Românii din leagănul lui, timp de aproape o mie de ani, sub jugul stăpânirii feudale maghiare nu cunoşteau decât umilinţi, suferinţi şi dispreţ. Ba mai mult, Românii, iobagii români în genere, erau nişte fiinţe, care — după consideraţiile nemeşilor şi magnaţilor a tot stăpânitori, — nu trebuiau să aibă chip şi asemănare cu ceilalţi oameni, şi deci nu puteau fi puşi alături de celelalte fiinţe omeneşti, conlocuitoare în Statul lor Răscoala din 1784 a ţăranului *Horia* ajutat de ceilalţi doi : *Cloşca* şi *Crişan* anunţase preludiul acestui uragan vulcanic, pe care avea să-l deslănţue Craiul Munţilor, cu cetele lui de Moţi neînvinşi, sătui de impilări şi nedreptăţi.

Acţiunea lui Iancu însă, potrivit cu generaţia lui pregătită, cu împrejurările vremii cu idei mai înaintate, cu voinţa lui hotărîtă, cu care impunea suggestii tuturor, trecu dela caracterul local al răzvrătitului Horia, la concepţiile unor mişcări de masse populare cu desfăşurări largi, cu revindecări de drepturi depline, având ca obiective precise : înfrângerea trufiei maghiare şi credinţa că împăratul va aprecia şi va răsplăti jertfele poporului român, care nu l-a înşelat niciodată.

In linii generale ideologia lui Avram Iancu era aceeaşi ideologie, pe care o întâlnim la mai toţi intelectualii ardeleni de atunci. Crezul evanghelic îl formulase *Simion Bărnuţiu*, teoriticianul mişcării dela Blaj şi apostolul cunoscutului discurs dela adunarea din Câmpul Libertăţii, dela 3/15 Mai 1848. Un lucru însă îl deosebia pe Iancu, pe de-aîntregul de Bărnuţ : calda înţelegere, puterea de convingere şi apropierea printr'un graiu cât mai simplu şi firesc de sufletului ţăranului român, ceeace a determinat o trecere la acţiune fără şovăeli. Discursul lui Bărnuţ, care trata ideile într'o formă savantă cu termeni tehnici din lumea abstractă a speculaţiilor filosofice, era departe de a fi înţeles de gloatele simple şi fără pregătiri intelectuale. „In ziua aceea frumoasă un lucru însă lipsea pe câmpul Blajului... limba ! Inteligenţii, fraţii şi fii miilor de Români adunaţi de pe tribunele Câmpului Libertăţii, nu vorbiau româneşte şi avântul învietor al acelei zile măreţe purta de-asupra capetelor o babilonie de cuvinte stropşite smulse din latineşte, pe care bieţii români nu le înţelegeau nici decum deşi le primiau ca semne de mântuire zicând : o fi... dar... aşa o fi..." (Alecu Russo : *Cugetări şi Amintiri* pag. 17). Dela această adunare rolul lui Iancu începu a concentra privirile şi simpatia mulţimii : „Moldovenii zic că predicile politice de pe câmpul Blajului s'au ţinut într'o limbă necunoscută celor patruzeci de mii de români şi că acea adunare fără Iancu, fără Buteanu şi fără alţi feciori asemenea, ce nu vorbiau după gramaticele şi lexicoanele Blajului, ar fi fost o mare mistificaţie..." (Alecu Russo : *Scrieri*, Bucureşti 1908, p. 80).

Iancu ştia să dea expresia cuvenită gândurilor cărturarilor din comitetul naţional, atunci când ele cereau să fie tălmăcite poporului.

Sufletul lui Avram Iancu, alături de faptele lui, constitue poate cea mai rodnică şi mai bogată grădină a personalităţii sale. In adâncurile acestui suflet se oglindeau toate năzuinţele Neamului românesc şi toate suferinţele lui de vacuri. Trecut prin purgatorul trecutului era născut mai altfel decât ceilalţi, purificat şi limpede, şi deaceea nu dorea naţiei sale şi oamenilor în genere, decât un traiu mai omenesc Viaţa lui Iancu chiar în momentele cele mai critice ale revoluţiei e plină de fapte cu totul neasteptate, pornite parcă din adâncul înţeles al preceptelor biblice, din inima unui nou Isus, îndurerat şi totuşi blajin, bun şi zâmbitor. „In timpul revoluţiei în drumul său spre Alba-Iulia, Iancu trecu în fruntea Moţilor săi prin comuna Şard, tocmai în ziua când Românii de acolo desarmau, ba chiar măcelăreau pe Unguri. El se reculese împreună cu trupele sale, ordonând un popas de câteva ore, în timp ce se presintă la dânsul o femeie, al cărei bărbat fu ucis de Români. Femea care în curând avea să nască, bazându-se pe relaţiile de prietenie dintre bărbatul ei şi acesta, îl rugă să primească a fi naşul băiatului, sperând că pe calea aceasta va scăpa dela moarte. Iancu se învoi îndată şi acela „de groaza căruia tremura întreg Ardealul" îi botează copilul, scăpând întreaga familie a celui ucis de furia poporului înarmat. Alte familii fruntaşe din acea comună se refugiară sub scutul trupelor sale la Alba-Iulia". (Nicolae Buta : *Avram Iancu şi epoca sa*, Cluj, 1924 p. 54).

E cunoscută acţiunea deputatului român maghiarizat, Dragoş, care îndemna pe români, trimis fiind de unguri, să depună armele, să înceteze revoluţia. In timpul pertractărilor cu el căzură surprinşi de venirea lui Hatvany, în Abrud tribunii Buteanu şi Dobra, schingiuiţi şi omorâţi de Unguri în cele mai groaznice chinuri.

Dar Iancu cu toate că era să cadă prins şi el şi-ar fi avut aceeaş soartă, la moartea renegatului Dragoş, plânse. „După alungarea duşmanului (Hatvany) Românii intrară din nou în Abrud şi în aceeaş zi avu loc între cele mai tragice împrejurări, moartea deputatului Dragoş. Aceastâ întâmplare pricinui lui Iancu o profundă durere. Ea smulse din pieptul acestuia următoarele cuvinte, pe care le reproducem fără nici un comentar : „V'aţi luptat cu honvezii aşa de brav, încât îmi vine să vă sărut pe toţi ; dar că aţi omorît pe Dragoş mi-aţi omorît sufletul". (Op. c. p. 63).

Aşa a fost sufletul Iancului, Craiul Munţilor. Faptele lui, în activitatea războinică au în ele imperativul vremii ce sosise. O descătuşare de lanţurile robiei era credinţa mântuitoare.

Dacă prin alte mijloace, pe cale mai paşnică nu se putea ajunge la o înţelegere, nu mai rămânea, decât prin forţele armate, smulgerea dreptului dela asupritori, fapt care, era cea mai elocventă dovadă a generaţiilor de luptători dela jumătatea secolului al XIX-lea.

Atitudinea, cu care Iancu, lua act în faţa problemelor, ce stăpânea preocupările Românilor, constitue caracteristica eroului genial.

„Pe Câmpia Libertăţii din la 1848 între tinerii, care formau garda de onoare a comitetului naţional, se ridica unul de-o frumuseţă clasică, îmbrăcat în costum de muntean, cu şerpar şi pistoale la brâu...

...Hotărîrile adunării fură aprobate de mulţime, când Ungurii începură a pusca dinspre Mănerade. Iancu scoţând un pistol de după brâu şi descărcându-l strigă : „Intre noi şi Unguri, numai acesta va decide !" Mulţimea adunată simţi instinctiv că.... „acesta e eroul pe care-l aştepta de atâta vreme..." (Dr. Iacob Radu : *Anuarul XLIII al liceului „Avram Iancu" din Brad*, pe anul şcolar 1920—1921, pp. 19—21).

Avram Iancu, născut şi crescut în configuraţia stâncilor de bazalt, care prin măreţia lor sfidează eternitatea şi adăpat în copilărie cu visurile limpezi ca apele isvoarelor ce susură'n jgheaburi, trebuia să împrumute în temperamentul său, structura elementelor naturii. Munţii Apuseni sunt construiţi cu frumuseţi grandioase şi contrastante, ceeace le dă o înfăţişare misteriosă. Temperamentul lui Iancu răsfrânge în bună parte expresia voliţională a elementelor de configuraţie geografică socială, şi aceste constatări sunt

unanim recunoscute. Deaceea îl vom vede pe Iancu meditator hotărît, întreprinzător, activ şi capabil de enunţarea rezoluţiilor, în diferitele chestiuni însemnate, la care a fost chemat să ia parte, prin termeni de propoziţiuni scurte dar cuprinzătoare. In timpul unei şedinţe cu discuţiuni interminabile la Sibiu, a comitetului Naţional, Iancu, cu tot respectul ce-l avea pentru cei mai în vârstă decât el, le tăie vorba : „Domnilor vorbiţi înainte, eu plec în munţi şi fac revoluţie". Sau cuvântarea către soldaţii săi, dela dealul Feleacului, din apropierea Clujului, care se încheia atât de românește : „Gata mai ? Puţina vorbă a lui Iancu, atunci când alţii găsiau prilej de oratorie, ne aminteşte laconismul vechilor greci.

După terminarea acţiunii revoluţionare, întreg poporul român cu intelectualii conducători şi membrii comitetului naţional se aştepară dela Impărat la răsplata, pe care se cuvenea să le-o dea, la dreptatea strigătoare la cer, şi care după atâtea veacuri nu mai putea să întârzie. De aceea la îndemnul lui Şaguna, şi după propuneri la început puţin convingătoare Avram Iancu, Laurian, Balint, Maior şi Poppescu formară o delegaţiune şi la sfârşitul lui Februarie 1850 ajung la Viena. Aici Avram Iancu însoţit de Laurian, Balint şi Maior, la 8 Martie 1850, se înfăţişară în persoană împăratului, să-i aducă la cunoştinţă, în urma evenimentelor, a căror amintire era încă proaspătă, dorinţele naţiunii, pe care o reprezentau. Impăratul îi primi bine, le mulţumi pentru credinţa cu care şi-au făcut datoria, şi le promise — eterna promisiune a curţii imperiale — că va lua în seamă cererile Românilor şi că „dreptele lor cereri se vor împlini".

Dar împăratul în numele căruia, Românii ardeleni bătuseră pe răsculaţii unguri împotriva Vienii, şi apăraseră cu braţele lor supremaţia Habsburgilor, nu-şi ţinu promisiunea. Acordă doar o decoraţie : *ordinul Francis Iosefin*, eroului dela Câmpeni, fiul Moţilor, care cucerise în vârtejul atâtor lupte cu sabia în mână *drepturi pentru naţia sa şi nu decoraţii personale*. Iancu dintr'un superior bun simţ, refuză decoraţia ca pe-o jignire, cum de altfel refuză şi ordinele conferite de Ruşi.

După doi ani, în 1852 „împăratul onoră cu vizita sa districtul minelor" din Munţii Apuseni. Voia să vadă şi el ţinutul acesta cu stânci sfidătoare şi oameni vânjoşi cu energii de oţel. Populaţia la vestea venirii acestui oaspe înalt părea însufleţită de noui speranţe. Se făcură din partea oficialităţii pregătiri mari. Dar la serbările pentru întâmpinarea împăratului împotriva tuturor stăruinţelor de pretutindeni, Iancu refuză să ia parte. „Toate stăruinţele prieteneşti de-atunci, cu tot mirajul unor avantagii politice pe seama a lor săi, nu l-au putut îndupleca să apară înaintea domnitorului. Vizita plăpândului Habsburg s'a desfăşurat într'o atmosferă de amărăciune şi doliu. Foştii lănceri, lipsiţi de comandantul lor, se uitau cu sprincenile încruntate la acest convoiu nedorit. In faţa casei cu şindrile dela Vidra nu aştepta decât tatăl eroului, întinzând un pahar de vin oaspelui cu un gest de politeţă patriahală. Avram Iancu pregătise acest gest de muşcătoare ironie şi se afundase în codru ca un vultur cu aripele sdrobite ,aruncând prietenilor săi sentinţa lapidară ca un dicton biblic :

— *„Toate sunt în zadar, un nebun şi cu un mincinos nu se pot înţelege,.."*

Se mai nimeri că tot în acel an, din cauza unor neînţelegeri la impuneri fonciare, Moţii se împotriviră şi ameninţară cu răscoala, pentru care fapt Iancu fără să aibă vre-un amestec fu băgat în închisoare la Alba-Iulia, unde fu brutalizat de imbecilul Höhn, *pus în lanţuri şi pălmuit în faţă*, faţa lui Avram Iancu, învingătorul lui Hatvany, Kemény, şi Vasvári !

In urma acestor întâmplări, prăbuşiri morale se surpară din temelie în lumea lui interioară şi Iancu se simţi despersonalizat : *„Eu nu mai sunt Iancu, eu sunt umbra lui Iancu"*, zicea adesea. De acum timp de douăzeci de ani va trăi cel mai sfâşietor desnodământ de tragedie. Purtând melancolia idealului apus, jalea unui neam întreg cu aspiraţii neîmplinite, umbla rătăcitor pe creştete de culmi, pe unde altădată, sub umbrarul unui fag, în jurul unui foc, îşi împărtăşise visurile cu înţelegerea caldă a lui Nicolae Bălcescu. Trecea peste guri de văi, pe la stâni şi-l întâmpinau bucuroşi de oaspe, ca pe-un frate, câinii şi cioabnii... Şi pleca şi se pierdea pe cărărui de codru şi scotea dela brâu fluerul, şi se îngâna în doine cu păsările, apele, vânturile şi freamătul de codru, care parcă dintr'o amintire de demult îi aducea pe frunze refrenuri din zile glorioase :

Astăzi cu bucurie
Românilor veniţi,
Pe Iancu în câmpie
Cu toţii să-l însoţiţi...

Intr'o zi pribeagul a umrit. Dar moartea i-a fost o părere. Iancu trăeţşe şi va trăi întotdeauna : se desface ca o umbră din elementele naturii, cu care este geamăn, zâmbitor la raza visului împlinit, şi ne plânge în suflet povestea lui, cea mai frumoasă legendă din istoria neamului nostru.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIOGRAFICE

Avram Iancu s'a născut la Vidra în 1824. A făcut studii la Zlatna şi la Cluj. De aici în 1845 trecu la Tg.-Mureş.

In Tg.-Mureş din primăvara anului 1848 începe acţiunea activităţii sale politice. La 3/15 Mai, a aceluiaş an luă parte la adunarea dela Blaj, la care printre alţii se aflau din Principate : Alecsandri, Costache Negri, Lascăr Rosetti, Alecu Russo, Gh. Sion şi colonelul Alexandru Ioan Cuza, domnitorul de mai târziu.

Dela Blaj în vara aceluiaş an Iancu trecu în Munţii Apuseni, în ţinutul său natal, unde organiză poporul şi porni revoluţia, începând cu dezarmarea Ungurilor. Capitulară în faţa forţelor armate ale Românilor oraşele : Abrud, Roşia, Offenbaia, Trascău, etc. Singură Zlatna opuse oarecare rezistenţă, dar încăpăţânarea acestui oraşel fu fără rezultat, căci plăti scump această acţiune, cu pârjolul pe care-l suferi. In mişcarea acestei revoluţii Avram Iancu a fost secundat de vestiţii tribuni : Buteanu, Balint, Axente, Dobra, Gioza, I. Gomboş, Nicolae Corcheş, Alex. Cândea, etc. şi de prefecţii săi ca : Dionisie Pop Marţian, Ion Brad, Maxim Hulea, etc

In iarna anilor 1848—1849, după capitularea Aiudului, însemnat centru maghiar la 8 Noembrie 1848, Avram Iancu participă cu răsculaţii săi la o cooperare de acţiuni militare cu trupele imperiale. Căzură astfel în mâinile armatelor aliate români şi austriaci, Turda şi Clujul, cu toate satele de pe valea Mureşului întâlnite în calea lor.

Dela Cluj, Ungurii fură urmăriţi până aproape de Huedin, fără să aibă loc vre-un atac imediat. Intre timp Ungurii primesc ajutoare dela Budapesta. Iancu dăduse drumul la o mare parte din oamenii săi, plecaţi de mult dela casele lor, şi nu mai avea decât vre-o 1500 de soldaţi. Din cauza neînţelegerii unor planuri de luptă între căpitanul Ivanovich, un „încăpăţânat lipsit de cele mai elementare cunoştinţe de strategie militară — trupele aliate sunt bătute la Trăieniş şi la Ciucea, după care înfrângeri, Austriacii în frunte cu comandantul lor generalul Vardener şi colonelul Losenau sunt alungaţi de pretutindeni de Unguri depe teritorul Ardealului, şi găsesc refugiu la Râmnicul Vâlcii în Ţara românească.

Iancu se retrase şi se blocă în munţii lui de granit ca 'ntr'o cetate. Ungurii recuceresc Ardealul tot, numai Munţii Apuseni cu Moţii şi strâmtorile lor nu pot cu toate sacrificiile făcute. Avram Iancu înscrie în vara anului 1849, una din cele mai glorioase şi mai mişcătoare pagini de eroism din istoria Neamului românesc. Hatvany, comandantul trupelor maghiare, sosi prin surprindere şi ocupă Abrudul la 6 Mai, schingiuind şi omorând. La 8 Mai Iancu îl înconjură în Abrud, tăindu-i toate comunicaţiile, pe care le-ar mai fi avut cu Ungurii din afară. Hatvany, cercând să iasă din încercuire prin două atacuri violente, este respins cu pierderi mari. Hatvany reuşi să scape din Abrud, numai într'o luptă pe ceaţă şi ploae, în întunericul nopţii. Dar Hatvany se reîntoarse cu puteri militare îndoite şi după o luptă de 3 zile, este din nou bătut şi alungat de armatele lui Iancu.

După înfrângerea lui Hatvany, urmă aceea a baronului Kemény Farkas. Luptele au decurs cu aceleaşi planuri şi poziţii de ambele părţi. Kemény urmă întocmai planurile acţiunii generalului Bem şi poziţia celui dintâi căzut : Hatvany, iar Iancu era cu aceeaşi tribuni şi aceeaş moţi neînvinşi ca stâncile de veacuri şi pe aceleaşi locuri din copilărie. Kemény fu bătut şi abia se putu retrage din faţa atacurilor Românilor, la 16 Iulie în revărsatul zorilor. Ultimul trimis al Ungurilor fu Paul Vasvari, unul din cei mai înflăcăraţi tineri ai revoluţiei maghiare.

In lupta care avu loc la Mărişel şi Fântânele la 6 Iulie, căzu cu unităţile sale sdrobite. Luptele au fost decisive : munţii rămâneau neînvinşi.

După aceste fapte glorioase Iancu se aştepta ca soarta poporului român să fie răsplătită de Impăratul, în numele căruia luptase. Lucrurile însă s'au petrecut altfel La vizita făcută de delegaţia naţională a Românilor în frunte cu Iancu la Viena, împăratul a promis. Dar după o bucată de vreme Iancu s'a văzut înşelat în speranţele lui. S'a mai întâmplat că în 1852, Moţii să se dea „la răscoale şi împotriviri cu prilejul cercetărilor şi prejudicierilor asupra cadastrului fonciar ; de care fapte, Avram Iancu fu făcut responsabil. Fu închis la Alba-Iulia în aceeaş închisoare în care odinioară au stat Horia Cloşca şi Crişan. Aici „fu tratat cu brutalitate", fu chiar lovit în faţă de supraveghetorul arestului, şi „ferecat în lanţuri".

Muri într'o zi de toamnă la 10 Septembrie 1872 pe-o bancă în Baia de Criş, cu faţa în sus, cu ochii spre imensităţile eterne, şi fu înmormântat sub gomnul strămbunului lui Horia dela Ţebea.

G. D.

poezie

VICTOR EFTIMIU

CA SĂ TE CÂNT...

Ca să te cânt,
Am adunat cuvânt lângă cuvânt.

Nu le-am ales,
Nu le-am cules
Și nu le-am mângâiat
Dar s'au chemat,
S'au înmulțit,
S'au adunat...
Ca mieii. unul lângă altul au venit
De pretutindenea, de nicăieri, din infinit
Din tot ce-am vrut să tac, să sper, să țip...

Cuvinte multe, fire de nisip
Să spună aurul simțirei mele
Să fie licurici, să pară stele,
Din punctul argintiu de pe aleie
Să'ntruchipeze mari cărări lactee.
Cuvânt lângă cuvânt am adunat
Și te-am cântat.

Dar ce-a rămas din caravana lor ?
Ce far aprins'am trecătorilor ?
Ei nu m'au înțeles — tu nu m'ai priceput
Sânt mut ca'n zilele de la 'nceput...
Nu-i nici un cât în hietele-mi cuvinte!
Cuvintele sânt lespezi de morminte
Subt care dorm iubirile, — cavou
Inchis hermetic, fără vr'un ecou
Și fără vreo fereastră înspre cer.
Zadarnic le deschid, zadarnic le mai cer
Sânt triste, mute, moarte, fără zare
Cu ochii plini de mari pustietăți lunare...
Și-acuma văd cât de'n zadar, ca să te cânt
Am adunat cuvânt lângă cuvânt...

MI S'A URÂT TRĂIND...

(După SERGHEI ESENIN)

Mi s'a urît trăind în țara mea.
In alte spații dorul meu m'ar vrea.
O, izbă, — am să te părăsesc, să plec,
Prin lume vagabond și hoț, să trec.

Voi merge pe zulufii albi ai zilei
Cătând coliba liberă a milei, —
Și un prieten scump. cuțitul strâmb
Mi-l va ascute. scos dela carâmb.

Cu primăvara 'n stepă și cu soare
Se 'mbrobodește drumul, galben floare.
Și tu. al cărui nume-l tăinui, drag
O să m'alungi din nou de lângă prag.

Și iarăși o să mă întorc aici
Să mă mângâi cu bucurii prea mici.
Dar într'o seară verde, sub fereastră,
O să mă spânzur cu o eșarfă albastră, —

Și sălcii sure, lângă garduri vii,
Spre mine o să 'ntindă crengi mlădii,
Și câinii vor lătra când, nespălat,
Mă vor svârli 'n pământul desfundat.

Iar luna goală va pluti 'n văzduh
Pierzându-și vâslele pe lac, în stuh,
Și Rusia va dăinui la fel
Jucând la gard cu glesnele 'n inel.

ZAHARIA STANCU

ROMANȚĂ PROVINCIALĂ

Sunt așa de singur în orașul mic.
Incât cred că l-au făcut pentru mine,
Câteva străzi, vre-o două statui și niște ruine
Și printre ele mă văd singur, singur și mic.

Nimeni nu mă chiamă, nimeni nu-mi vorbește,
In orașul meu nici o floare nu 'nflorește.
Poate nu-i pământul bun pentru roze și glicine.
Cine a zidit orașul pentru mine, cine ?

Să dorm în tăcere, să mănânc în tăcere:
Aceasta-i tot ce mi-se cere
Pentru orașul care mi l-au dăruit
Legendar și prăfuit.

Veniți în orașul meu
Copile frumoase, copii cuminți, prieteni buni:
Să ne iubim, să ne certăm, să ne spunem minciuni
Veniți în orașul meu
Să vă găsească. cel puțin, pe voi Dumnezeu.

MATEIU C. ALEXANDRESCU

IN REDACŢIA UNUI ZIAR

de I. C. VISSARION

Am fost la *„tovul"* să-i mulţumesc de publicarea bucăţii: *Ion Nadrag*, adică *Păţania lui Ion Nădrag* şi să-i mai duc alta: *Urzici.*

Tovul a pus secretar de redacţie pe cumnată-său — tot socialist.

— In *Ion Nădrag* tu ai făcut politică ?...

— Nu..

— Se poate ? Ce personaj e ăla Ion Nadrag ? mă'ntreabă *tovul.*

— Un ţăran, ca toţi ceilalţi.. cu cămaşa afară din nădragi...

— Hm... Abia am trecut-o prin cenzură... şi ştii cum ?... că eşti socialist !...

— El şi socialist ! vorbi cumnată-său dela masa lui de secretar de redacţie.

— Ştiu... Am avut eu o explicaţie cu el... Apropo... de ce ai fugit atunci la 2 Decembre ?

— De frică.

— Ce frică ?

— Odată că se făcea consfătuirea sub protecţia ofiţerilor nemţi ce erau în sală... Când au început sâsâielile, m'am gândit că s'o face bătae şi de...

— Cum, nu eşti învăţat să le rabzi ?... Atunci ce ţăran eşti ?

— Da ce credeţi că ţăranii sunt tobă ?..

— Păi firește... primaru-i bate, notaru-i bate perceptoru-i bate, jandarmul îi bate, isprăvnicelu, logofătu şi arendaşul îi bate, iar boerul se face că-i scapă !...

— Nu, nu mâncăm aşa bătăi...

— Nu mai eşti socialist, Vissarioane !...

— Nu 'nţeleg... socialiştii trebue oare să spue că mănâncă bătae când nu mănâncă ?...

— S'o lăsăm... în bucata asta faci politică ?

— De loc... e vorba de Ion Gheorghe Căscău dela noi şi de baba lui... Sunt bătrâni amândoi...

— Bine... dacă o fi politică deghizată în ea şi... înţelegi, o fi cu tendinţi naţionaliste, nu trece prin censură !... A de la.... s'a confiscat... Dacă nu interveneam, te lua dracu... A de la B.... s'a pierdut...

— S'au dus ? !... şi eu nu scriu de două ori...

— S'au dus... dar erau politice... Să scrii tu... căpcăuni !.. Ce poveste mai putea fi şi aia ?. Căpcăuni albi... Numai titlu şi tăcea de Văcăreşti... Ai parte că scrii şi lucruri frumoase, altfel pupai alageaua...

— Ştii că am respins un articol al lui Demetrius ? vorbi secretarul de redacţie.

— De ce ? întrebai şi eu.

— Pentrucă spunea în el copilării... Incepea cu „Ce bine ar fi pentru popoare dacă poeţii ar fi regi !..."

Fl... poet !... Şi cerea ca administratorii de plăşi, prefecţii, poliţaii şi perceptorii să fie recrutaţi numai şi numai dintre scriitori. Că scriitori sunt miloşi şi n'o să mai dogească spinările locuitorilor...

— Şi ai socotit că o astfel de idee este rea ?

— Fără 'ndoială... Că la urma urmelor— cum i-am spus-o şi lui — ce sunteţi voi de cât nişte paraziţi ai societăţii, din clasa zisă a intelectualilor ?...

— Noi ? !... paraziţi ?

— Firește !... Paraziţi, care trebuesc stârpiţi, spânzuraţi.

— Asta e punct din programul socialist?

— Punct ce se înfăptueşte în Rusia... Voi nu vă faceţi datoria; voi aţi înşelat natura !..

— Noi ? !

— Voi. da...

— Bine, dar dacă-i aşa Maxim Gorcki în Rusia e spânzurat de mult...

— Nu !.. că ăla e socialist. E directorul ziarului „Navoja Vremia". A făcut politică militantă. A fost închis... A suferit şi n'a strâns avere... Acela e scriitor ce merită să trăiască... Pe când voi, vă pupaţi în bot cu Brătienii !... Sunteţi amăgitorii poporului, duşmani lui cei mai grozavi.

— Noi mă, frate Ilie ? !

— Da, voi mă, frate Iancule !...

— Şi să vii tu la putere ca un Arhangel pe tronul lui Mihai Viteazul ori al lui Mircea cel Mare, ce-ai face lui prietenul şi fratele Iancu ?

— Mi-aşi face datoria, spânzurându-l şi pe el !... Ce mi-au făcut Carageale, Delavrancea, Alexandri, Vlahuţă ?... Eminescu a scris Impărat şi Proletar, dar alde Brătescu-Voineşti cu scrisorile lui de pace, ce face ?..

— Credeam că noi reprezintăm sufletul poporului românesc... Credeam că Romăni respiră prin noi simţirea lor, gustul lor de frumos şi de artă, puterea lor de învăţătură, de morală şi creaţie...

— Mofturi !.. Voi otrăviţi poporul. Voi îl aplecaţi sub jugul Brătienilor. Voi ţineţi poporul sub călcâiul tuturor... Voi trebuiţi exterminaţi întâi !...

— Auzi-l Maica Domnului şi nu-i da putere !... că nebunul ăsta aşa ar fi în stare să facă ! zisei eu râzând.

— Râzi ?

— Firește.

Zâmbi şi el, dar urmă :

— Da, da, numai când veţi fi ucişi voi, numai atunci va răsufla poporul.

— Să nu-l rabzi Maica Domnului ! Să nu-l mai rabzi !...

Tovul cel mare se puse pe râs.

— Dă-l dracului mă, tu nu vezi, ăsta... e un ţăran d'ăia şugubăţ... Te 'nţelege el....

— O să 'nţeleagă el odată... Bălineanu mi-a prins ideia şi a ţinut o cuvântare în sensul ăsta : *Moarte scriitorilor.*

— Săracu !... Are numai un ochi, şi de aceia e gelos pe cei care au patru ochi !...

— L-auzi ?! Lasă-l Ilie....

— Bate-voi păstorul şi se vor împrăştia oile !... Dacă pe noi, păstorii fireşti ai popoarelor, vreţi să ne ucideţi voi, înseamnă că vreţi să sfâşiaţi turmele... înseamnă că vreţi să dormiţi ca unii lupi, pe grămezi de hoituri.

— Voi păstori ?!...

— Nu spuseşi că se ţine turma de pe noi ?

— Şi o duceţi lupilor s'o sfâşie !...

— Fiindcă o mână la iarbă prefecţi şi subprefecţi făcuţi din avocaţi, iar nu din scriitori, cum a cerut Demetrius.

— Mă, pe avocat îl ştiu că e un hoţ, dar ştiu că un scriitor e un om de nici o treabă... Incapabil de orice acţiune... un trântor fără ac în stupul cu albine !... Lumea trebue condusă de oameni de acţiune. Când o bate din picior să tremure golanul...

— Şi să-şi dea d'acasă... turta, gologanul !...

— Da, dacă i se cere în interesul statului !

— Mă frate Ilie, eu sunt greu de cap..... Nu ştiu ce e ăla stat.. Eu văz că stat, sunt cei care conduc.... şi dacă ăştia fură şi 'mpilează, eu zic că statul fură şi 'mpilează.....

— Statul burghez, da.....

— Şi eu zic că, dacă tu ai fi ministru şi-ai cere impozite mari, eu aşi crede că tu vrei să-ţi trăeşti cei 70—80 de ani, într'o stare ca 'n Rai... Să mănânci, să bei, să te plimbi. Să dormi cât îţi place. Să te culci şi să te scoli când îţi place. Să te plimbi prin ţări străine. Să ai amante tinere. Să le faci cadouri mari... Şi pentru a face toate astea, pui impozite mari şi arunci că le cere statul, iar nu tu : marele lacom, nu tu : butoiul fără fund al Danaidelor !... Eu, Ioniţă Ismană să te cred pe cuvânt şi să-mi iau căciula din cap în faţa ta, că tu eşti conducătorul sătul al milioanelor de flămânzi.... Dă-o dracului, frate Ilie, mai vezi d'alţii.... Pricep canavaua tuturor minciunilor politice.... Libertate, egalitate, fraternitate, până se suie şi golanii în fruntea ţării, şi atunci... zece jandarmi la porţi. Boerul umblă în maşină blindată... *Libertate* de a face el orice vrea. *Egalitate*, el faţă de el... *Fraternitate*, el cu soţia sau cu amanta lui !.... Toate astea confiscate pentru tine şi ai tăi... Asta e *politica*, sub orice etichetă sau titlu s'ar face.

— Păi bine mă, idiotule, dacă le pricepi toate astea, de ce nu vii lângă noi ?... E timpul.... E para coaptă !....

Eu am o misiune ! eu am un scop...

— Care ?

— Să dau forţă mecanică omenirei...

— Ptiu !.... E tâmpit !

— Aolică.... Credeam că-i spune ceva ! zise şi *tovul cel mare.*

— Nu, nu, scriitori sunt anormali, sunt nebuni, dar o formă curioasă de nebunie... i-a clasat bine Cesar Lombroso între degeneraţii lui.....

Râsei şi le 'ntinsei mâinele....

— Nu sunt oameni de acţiune, măscăricii societăţii....

Nu-i mai auzi.....

17 Martie 1918.

VISUL LUI TUDOR

(FILE DE URIC)

de N. PORA

...In depărtare se zăreau lucind în soare turlele bisericilor, iar colea, în apropiere, între dealurile dela Gurgui apa învrăjbită a Argeşului îşi purta mugind trofeele morţii — trupuri hăcuite de ostaşi, sfărâmături de care şi hoituri de vite, deavalma, în valurile-i înspumate.

Strigătele de îmbărbătare ale panduriior se întretăiau cu ţipetele desnădăjduite ale eteriştilor, cari, deşi mai mulţi la număr, se prăvăleau la pământ, şiruri după şiruri, copleşiţi de vitejia oltenilor lui...

Ii auzea limpede :

— Nu te lăsa vericule !

— Dă-i cu sete, p'ciule !

— Mirueşte-l, Udreo, să-i ajungă !

Şi alte multe, le auzea într'una, din vălmăşag.

Iar el îşi simţea sufletul peste fire de plin, văzându-şi-i pe-ai lui izbândind, zgornind pe Greci, biruindu-i şi fugărindu-i departe, cât vedea cu ochii, peste lunca Argeşului, în vreme ce din zăvoiul de plături se apropia de el o ceată de panduri, purtând între carabine, ca pe un zălog, pe însuşi „cleftul cleftilor", Ypsilanti, căpetenia năzuinţei eteriste şi duşmanul lui de moarte.

Ii venea să-i strige în faţă :

— Fugi, năpârcă, de grabă, că-ţi pui capul sub călcâi !

Limba, însă, îi rămânea încremenită în gură şi, ne în stare de a mai rosti, sau de a mai face ceva, el, „cel mai tare din ţară", aştepta, împotriva felului său d'a fi, ca toate să intre în matca lor.

D'odată mai marele Eteriei s'apropie de el şi, dând în genunchi ca un rob, îi sărută pulpana dulamei lui oltenesti, ţesută de ma'ca lui din Vladimiri.

Ii scăpărară scântei din ochi.

Ii venea să-l stropşească, şi să-l nimicească, deabinelea şi nu ştia pe ce să puie mâna mai iute, ca s'o sfârşească cu acel ce-i stase în cale şi-l împiedicase de a ajunge mai repede la limanul dorit, înfăptuindu-şi gândul lui cel mare, visul lui sfânt : ţara scăpată de cataoni, răsuflând uşurată şi dând mulţumire Domnului !..

...Iar el, el, însuşi Domnul ţării, „Domnul Tudor" cum îi ziceau vitejii lui panduri, el stătea înlemnit.

Deodată se cutremură şi, din cap până'n călcâie, fu năpădit de-o apă rece. Picase în apele neadormite şi însângerate, zărindu-şi alba-i dulamă pătată de sânge...

Gemu, ca scos din fire :

— Urdăreanu !

Şi viziunea i se înfiripă întreagă.

Valea întreagă era străbătută de pâlcurile de Panduri, care se duceau spre colnicul Sarului, unde hotărîse să-şi ispăşească nelegiuirea acel-ce-i călcase cuvântul în picioare

Mulţimea se apropia tăcută de colnic, şi el după ea, cu braţele încrucişate pe p'ept, păşea în neştire, dus de gândul de a-l vedea pe răsvrătit căpătându-şi pedeapsa.

Nu-l simţiră, până acolo, sus, — nici unul. Par'că n'avea ochi să vadă decât ceeace trebuia să se întâmple.

Iar când îl văzură, deodată se traseră într'o parte şi alta a cărăruei, cum se desparte un lan de grâu sub suflarea aprigă a vântului, făcându-i loc să treacă.

Intr'o clipă fu acolo. Şi când ridică ochii spre braţul de tufan, zări mişcându-se în văzduh, în bătaia vântului pe însuşi cel mai drag dintre ai lui, puiul lui sufletesc care fusese ursit să fie pildă tuturor.

Din grămadă se ridică un murmur, ca vuietul unui uragan gata să se deslănţuiască.

Inlemnit aşa, în faţa spânzurătoarei, zări printre genele păinjenite de lacrimi pe cel ce-şi ispăşise nesupunerea, nu-şi dete seama cât stătu, înfipt par'că acolo.

Iar în auz îi umblau cuvintele rostite de cei-ce fuseseră martorii grozăviei :

— Nu-i dreaptă ispăşirea asta....

— Nici fapta lui nu a fost cuminte !

— Copil crud, vere, ce-şi dedea el seama ce făcuse ? !

— S'a jucat cu focul şi s'a fript...

— Da' ne arde şi pe noi jarul ăsta...

— Mai bine l'ar fi iertat, că se căise...

— Nu vedeţi ce cătrănit e şi el ?

— Copilul lui de suflet se chiamă că fusese...

Nu mai putea să rabde.

Se întoarse aprig spre grămadă :

— Voi cârtiţi cu toţii împotriva mea şi nu ştiţi că pe fiecare îl aşteaptă aceeaş soartă, dacă îmi călcaţi poruncile... El cel dintâi mi-a călcat porunca de a nu ieşi d n tabără, şi de aceea a plătit cu viaţa !

Pandurii amuţiră. Ii fulgeră pe toţi cu privirea :

— Care îndrăsneşte să-mi spună că n'am făcut bine ce-am făcut, să cuteze şi să mi-o spună neted, ca un oştean vrednic care nu şovăie nici o clipită ?

— Care ?

Dar nici unul din oştenii lui nu îndrăsni să-l mai înfrunte, cu toţii bolborosind :

— Doamne, iartă-ne, prea era crud şi necopt la minte !

Işi întoarse faţa dela cel pierdut deapururi pentru el şi cu acelaş junghi al desnădejdii în suflet, cu chica bătută de vânt, se îndreptă furtunatec spre casa unde fusese găzduit, urmărit de murmurul mulţimei aceleia pe care o stăpânise până atunci, şi care, simţise că se desfăcuse de sub puterea voinţii lui.

Nu mai erau ai lui. Nesupunerea încoltise în suflete şi rânduiala ostăşească se irosise dintr'odată, la suflarea morţii ce s'abătuse între ei.

Cuprins de amărăciunea aceea fără nume, pe care n'o simţise niciodată, deabia avu tăria să urce treptele ce duceau în pridvorul casii, părându-i-se că stau să se sfarâme, să se prăbuşească sub paşii lui.

Atât de mult îl apăsă ceeace se întâmplase şi-atât de greu îi muşca sufletul mustrarea amară a pocăinţei. Apoi isbucni în lacrimi...

Şi îşi veni în fire, leoarcă de năduşală.

— Da, te mustră cugetul ! — rânji la el căpitanul Clăpăug, alături de care se arătă în pragul casii statura de uriaş a lui Kir Iordaki, ciudat de neaşteptat sosit acolo.

Rânji lupeşte, uitându-se mânios la el.

Iar el şi-aduse aminte de toate.

Nu mai închisese ochii d'o săptămână. Şi cum se văzuse în casa lui Busuioc, aromită de căldura vetrii, îl pridiai osteneala. Cum puse capul pe perină, adormi dus, când se întoarse dela îngropăciunea lui Urdăreanu.

Se frecă la ochi, buimac, şi fără zăbavă înţelese rostul venirei celor doi căpitani la el.

Cât ai clipi fu în picioare şi luându-şi de pe masă paloşul cu plăsele de argint, smălţate cu pietre scumpe, mai înainte d'a fi pus mâna pe el Iordaki, se îndreptă spre uşa întredeschisă, unde tocmai se arătase căpitanul Corcoveanu, singurul care îi mai rămânea credincios :

— Tine-l, Iancule, dela mine, că zarul meu a fost aruncat !

Şi văzându-l pe Kir Iordaki dând din umeri, împotrivindu-se par'că, nu se putu ţine să nu i-o spună neted, înfruntându-l cu privirea :

— Nu mă 'ndoesc de rostul venirei tale, cum ştiu bine că acel ce cutează împotriva lupilor îmbrăcaţi în piei de oi, cutează împotrivă-şi !

Şi scuturându-şi chica neagră, sfârşi, neînduplecat, stăpânit d'acelaş gând de supunere în faţa ursitei :

— Nu degeaba am îmbrăcat cămaşa morţii !

Toţi cei de faţă, înfiorati de cuvintele profetice ale celui ce deşteptase în mulţime încrederea în puterile naţiei înarmate, rămaseră ca înlemniţi, aşteptând să-l vadă pe Domn, aşa cum erau deprinşi să-l vadă.

El nu mai spuse nimic şi întorcându-se, automat, spre divanul de pe care se ridicase cu câteva clipe mai înainte, îşi luă dulama şi de sub ea apucă pistoalele.

Iordaki se repezi spre el :

— Ce vrei să faci ?

Iar el, cu aceeaş liniste, şi cu un zâmbet trist :

— Nu te teme, prietene ! Până aci ştiam că sunt al meu şi că pot s'o închei în or'ce fel ; de acum sunt în mâinele voastre. Tine-le !

Şi întinzându-i armele cu mânerele încrustate în filigran de argint, se îndreptă spre uşe.

In privdor stete un pic locului, u'tându-se în ograda plină de oştenii lui.

Iar peste câteva clipe, prin faţa panduriior posomoriţi, încremeniţi ca la mort, cu capetele plecate, „Domnul Tudor" trecu neînvins, ca un ostatec, între căpeteniile care îl mâncaseră fript.

Şi'n sufletul celui-ce-şi iubise ţara şi neamul mai tare ca orice pe lume, îşi făcu loc obida neizbânzii, simţind lespedea urii lăsându-se grea peste el ; iar la câţiva paşi clocotişul apelor înspumate ale Argeşului îi aduse aminte de tot.

I se izbândise visul, cum se izbândesc toate visele — deandoaselea...

CALENDAR MODERN

de V. DAMASCHIN

..din fundul salonaşului, glasul a pornit întărîtat :

— Mai slăbeşte-mă cu poveştile !

Şi c'un gest nervos, Emil şi-a îndoit în două gazeta şi i-a trimis pe deasupra foilor, o privire acidică.

Din colţul celălalt, dela masa de unde lucrează, Florica tace.

Tace enervant.

Emil a strâmbat din colţurile gurii şi şi-a săltat gazeta mai sus. Cearcă să-şi reia lectura începută. Dar rândurile mai mărunte sau mai mari, titlurile de-o şchioapă şi reclamele tuşate au pornit batjocoritor să defileze pe dinaintea ochilor şi să se strâmbe, să se sucească, să se amestece...

A aruncat-o cât colo.

S'a întins acum pe sofa, cât e de lung, într'o poziţie necuviincioasă, pe când privirile fugăresc spre soţia lui, provocător.

— Şi aşa, ia mai spune !...

Dar Florica tace.

Tace ingrat.

Numai buzele îi tremură... Iar mâinile, mâinile ei albe, conturează mai departe cu mulinée, florile de măr, schiţate pe faţa de pernă.

— Ei, nu mai găseşti nimic de spus ?

Florica a avut un gest electric : o picătură rubinie i-a pătat subit albul degetului. Îşi strînge degetul rănit,...

— Eşti de nesuferit !

— Fiindcă nu te las să-mi spui snoave ?

Dânsa îl priveşte cu compătimire ironică.

— Mai bine te-ai vedea cum stai ; nu trebue să uiţi că nu eşti nici în bucătărie, nici în grajd !

Intărîtat, el şi-a ridicat, ba încă, şi-un picior pe sofa. Ca să-i facă necaz !...

— E în loc de răspuns ? Poate că uiţi....

— Ba nu uit deloc ! Şi îţi spun, încă odată, că Tanti Lina are părul castaniu !

— Şi eu îţi spun, tot înc'odată, că tanti Lina are părul blond.

— Mă rog, de unde ştii aşa bine ?

— Dar tu de unde ştii ?

— Eu ?... I-am fost nepoată, şi cred că....

— Exact ! Şi eu, i-am fost vecin de mic şi cred că...

Florica l-a privit pieziş, dispreţuitor. Acum cearcă să contureze mai departe, cu mulinée, florile de măr, începute...

Dar Emil şi-a suit pe sofa şi celălalt picior :

— Nu înţeleg dece mai susţii ! Ori spiritul de improvizaţie ţi-l antrenezi ?

Turburată la culme, ea şi-a trîntit lucrul pe masă, şi şi-a ridicat bustul, dreaptă :

— Nu eşti măcar cuviincios ! Nu ţi-am spus odată că tanti Lina are părul castaniu ?

— Şi eu, nu ţi-am spus, mă rog, că are părul blond ?

— Cu alte cuvinte, eu îs nebună !

— Iar eu, cum s'ar zice, nu ştiu ce vorbesc !

Florica întărâtată mai tare, isbeşte scaunul în lături şi se ridică violent, cu ochii furtunoşi :

— Minţi ca un nerusinat !

Şi acoperindu-şi faţa cu amândouă mâinile, hohoteşte înfundat :

— Ce imbecil ! Să spună că tanti Lina are părul blond ! Doamne Dumnezeule, cum am putut trăi c'un astfel de făţarnic şi netrebnic !...

— Lasă-l pe Dumnezeu în pace ! Crezi c'o să-ţi erte el minciuna ?

— Eşti un nerusinat, un mişel, mi-ai mâncat zilele ! O ştii bine, tanti Lina a avut şi are părul castaniu !

Emil a sărit electrizat depe sofa şi trântindu-şi ţigara din mână de pământ, ţipă din toate puterile, cu mâna făcută pâlnie la gură :

— Blond, blond, blond !....

Florica l-a privit cu ochii mari, plini de-o nemărginită ură şi dispreţ, şi iritată la culme şi ca să nu se lase învinsă, s'a trântit pe scaun, şi şi-a ascuns capul în lucrul depe masă. Ştie că n'o să poată acoperi vocea tiranului ei, cu vocea sa, şi capitulează... Şi-a astupat şi urechile...

Pauză furtunoasă.

După o bucată de vreme, închipuindu-şi că, de acuma, adversaru-i temut a ostenit să mai strige, a ridicat precaut capul....

Dar Emil nu mai era în odaie.

Cu pălăria pe ceafă, cu bastonul pe braţ — foarte calm în aparenţă — scoborâse scările..

*

Acum, în tăcerea obositoare a salonaşului, a apucat-o o criză de nervi. Căci felul cum soţul ei sfârşeşte discuţiile, o disperă. Ar prefera mai bine palme !... Şi totdeauna, de fiecare dată, ese tot el biruitor ! Şi dacă n'ar avea şi dânsa dreptate ! dar ea, biata, e cea cu dreptate şi tot ea cea năpăstuită !

Şi Florica începe să-şi plângă zilele nenorocite, lângă un soţ sbir.

..Dece n'o apucă acum moartea, uiteaşa, să scape încaltea ! Să scape... Atunci cum ar mai plânge el, şi ar vedea că a năpăstuit-o pe nedrept ! Da, atunci n'ar mai spune că tanti Lina are părul blond! Doamne, dece n'o apucă...

Şi a plâns, a plâns până a stat.

Şi, cu lacrimile nesvântate pe obraz, gata să plângă iar, Floricăi îi încolţeşte în minte, un gând de răzbunare. Ochii îi fulgeră..

Da, da ! aşa să-i facă ! Să-i toarne otravă în paharul cu apă pe care i-l pune seara pe noptieră ! Ba nu ! mai bine să-i scoată ochii noaptea prin somn ! S'au să-i frigă tălpile cu fierul de frizat. Sau să-l gâtue cu fularul ei cel de mătasă vert-nill! Să se răsbune....

Şi lacrimi mari pornesc iar de sub genele lungi, enervate...

Doamne, dece n'o apucă...

*

Emil dă să deschidă poarta, dar rămâne un moment locului. Priveşte stângaciu buchetul cu garofe pe care-l are în mână, şi se gândeşte cu emoţie, că va da ochii cu Florica.

..Şi el, prea a necăjit-o ! Dar... trebuia şi dânsa să mai lase ! Il şite doar nervos ! Şi la urma urmei, tot ea a ieşit învingătoare, cum dealtfel iese întotdeauna ! Şi uneori, şi el poate că are dreptate !...

Dar acum de s'or împăca ! Nu-i este de altceva, dar dacă nu s'ar împăca, poate el singur, să se ducă la Vasiliu ? şi i-a promis, că vine, cu siguranţă ! Omul şi azi l-a întâlnit şi i-a adus aminte ! De, obraz are şi el !...

A ajuns in fundul curţii. Calcă atent şi tare emoţionat, — în vârful ghetelor— Şi nisipul acesta scârţâe aşa de tare ! De-acum, la primăvară, n'o să mai aştearnă pe jos nisip ! Că, dealtfel, strică şi ghetele !..

Priveşte spre ferastra unde-i camera ei. Lumină ! Perdeaua lăsată. A mutat cartonul cu indiene — prăjiturile ei favorite ! — în mâna cealaltă şi a deschis încet uşa.

Ochii îi are închişi. Incă n'a ridicat pleoapele..

Dar în odaie nimeni. Şi i-a fost teamă degeaba ! Asta îi dă curaj. A trecut în odaia cealaltă şi în salonaş...

E în fundul salonaşului. Tot în salonaş ! Ea lucrează... Şi tot la florile acelea de măr ! Iar s'a intimidat ! Ce naibă, că prost mai e...

Ea ţine capul aplecat pe lucru şi se face că nu i-a observat intrarea. Botişorul îl face rotund, cum îi place lui s'o sărute...

— Bună seara, Florico !

Ea serioasă :

— Bună seara !

Aşează cartonul cu prăjituri pe masă. Garoafile îl încurcă. Acum i le-a întins. Florica le ia, indiferent, şi-şi îngroapă faţa în petalele lor ca jarul... Şi-a ascuns faţa care zâmbia, căci îi pricepuse darurile ! S'apoi îi trecuse şi ei ciuda !

El a rămas în picioare. I se pare ridicol aşa singur, şi prea stângaciu, şi dând cu ochii de pisică o ia în braţe. Era pentru prima oară căci lui nu-i plac animalele ! Şi de asta se vede, pisica, care îl priveşte cu nişte ochi mari, speriosi, l-a scuipat deodată în faţă şi i-a sărit din braţe !

Florica atentă la scena aceia, e gata să hohotească copilăreşte. Se stăpâneşte însă ; şi tot serioasă :

— Ai mâncat ?

— Nu ! dar...

— Nici un dar !

— Florico... suntem poftiţi...

— Ce ?

— ... dacă vrai...

— Nici nu vrau să aud !

— Dar, le-am spus...

Incruntată :

— Mânânci ?

— ...

— Bine, dacă nu vrai, asta e altă socoteală !

El e timid de tot ; peste puţin :

— Florico...

— Ce-i ?

— Să mergem...

— Nu ţi-am spus ?

El rămâne iar dezolat.

Ea însă zâmbeşte într'ascuns; s'a dus la şifonieră, şi cotrobăeşte ceva...

Acum uite s'a întors spre el, cu sprincenele încruntate :

— Ian ascultă, domnule ! Are, sau nu are. tanti Lina părul castaniu ?

Emil s'a înseninat.

— Bine, dragă, dar cine spune ?... Castaniu !

Ea s'a întors iar încruntată, pe când îşi scoate capotul de casă :

DUŞMANII...

de LT. PAUL EPUREANU

Când a plecat pe graniţa dobrogeană Pavel Ursu era sergent. Erea în Iulie 1916. Zilele frumoase ale verei, nopţile scurte şi răcoroase, câmpul verde şi plin, străcurau pace în toată fiinţa omenească şi umpleau inimile bune şi curate de frumosul vieţei, de tinereţea firei şi de nemărginita milostivenie a Tatălui Ceresc. Inima bună şi dreaptă a sergentului Pavel Ursu era şi ea plină de cucernicia creaţiunii. Compania se opri pe înălţimile unui sătuţ. Căpitanul îl chemă.

— Ordonaţi, dom'le căpitan!

— Iţi iei plutonul...

— ?

— Vino 'ncoa. Uite-te ici pe hartă.

— ?

— Uite ici satul Novo-Botievo... Iţi iei plutonul şi formezi un post mic cam la nordi-est de sat: unde-oi credea şi tu că-i mai bine. Vezi că la stânga ai compania 11-a; faci legătură cu ea, la dreapta postul mic No. 2 faci legătură şi cu el... S'a'nţeles?

Pavel Ursu şi-a îndreptat corpul, s'a uitat în ochii căpitanului, a dus mâna la capelă şi a strigat:

— S'a'nţeles, dom'le căpitan.

Când s'a domolit mişcarea şi frământarea postului mic, sergentul Pavel Ursu a plecat aşa într'o doară, singur-singurel prin bălăriile botului de deal, unde-şi instalase el postul. Mergea gânditor, cu mâinile bălăbănind şi cu ochii în zări. Sufletu-i râdea. De ce? Nici el nu ştia; dar simţea o viaţă nouă în toată fiinţa lui, un suflet bun, prietenos, milos, voios, mărinimos, s'ar fi îmbrăţişat toată făptura pământului dacă ar fi putut s'o cuprindă. Într'un timp sa' aruncat în iarbă, şi-a aprins o ţigare, şi-a rezemat coatele în pământ şi şi-a lăsat capul în palme. Fumul tutunului îl amorţise şi-un fior dulceag şi moleşitor îi înfiora trupul.

— Război...

— ?

— Duşmani...

— ?

— Oare de ce s'o fi duşmănind om cu om, popor cu popor?

— ?

— Aproapele nostru... Dar şi cel ce ne-a învăţat să ne cunoaştem şi să fim fraţi în nemărginita frumuseţe pământească, a fost şi el duşmănit, hulit, batjocorit şi omorît.

— ?

— Cine poate să deslege sufletele omeneşti? Poate că era mai bine să fim sălbatici, era fiara care trăia în noi... Noi, cei cu judecată... Duşmani.

— ?

— Isus a fost duşmănit pentru credinţa lui, pentru binele ce vrea să-l facă omenirii să se apropie, să se cunoască, căci numai astfel se vor putea înţelege şi înfrăţii, şi vor duce o viaţă mai bună, mai miloasă şi se vor ajuta la nevoi cu bunurile lor, iar nu să şi le răpească, stricându-şi munca şi liniştea...

— ?

— Oare duşmanii voesc să-mi ia bunurile şi liniştea mea, a fraţilor mei, a... Cine-mi este aproapele meu?

Ursu închise ochii. In luminile lor îi străluci tatăl şi mama lui. Popoare sălbatice, fugeau nebune în ropote de copite ducând urgia cu ele.

*

De câteva zile sergentul Pavel Ursu era în permanenţă la pichetul No. 13; aşa primise ordin.

Pichetul era aşezat chiar pe graniţă, într'un colţ, aşa că şi dela dreapta şi dela stânga putea veni bulgarii; era izolat pe un colţ râpos.

Mobilizarea nu se declarase, dar graniţa trebuia păzită şi întărită, bulgarii de dincoace fierbeau. Ziua nu era de lucru la pichet. Ursu hoinărea pe întinsul dealului bucurându-se de liniştea lui, de iarba mătăsoasă, de umbra pomilor şi de cântecul păsărilor. Odată sta răsturnat într'o văgăună aproape de graniţa duşmană. Un grănicer bulgar se opri în faţa lui şi se uită lung la el.

— Ştii româneşte d-ta? îl întrebă Ursu.

— Da.

— Eşti dela pichetul ăla?

— Da. Sunt şeful lui.

— Şeful lui? Dar eşti numai fruntaş!

— Lai noi nu este oaste multă acasă; toţi sunt la bătaie...

— ?

— Nu este bine la noi. Tu, la voi este bine?

— Bine, bine, şi linişte slavă Domnului; grâne destule şi pâine din belşug.

Bulgaru se aşează aproape de turn.

— La noi nu este pâine.

— ?

— Cum îţi zice?

— Pavel Ursu, sergent.

— Sergent.. Eu fruntaş Ştefan Ivanoff.

— ?

— Este femeie la tine?

— Nu!

Ştefan lasă ochii pe iarbă, smulse câteva fire şi oftă.

— Este la mine; femeie tânăr şi frumoasă...

— Lasă Ştefane că este un Cristos, el ştie ce face.

Ştefan holbă ochii miraţi şi-o bucurie îi tresări în suflet. De mult se gândise el la asta, dar nu avea cui să-i vorbească.

— Iubeşte la tini pe Dumnezeu?

Ursu zâmbi.

— Uite-te Ştefane şi tu peste toată întinderea pământului până la cer. Cine ne dă roade, cine ne dă soare, cine ne dă ploaie. Cine ne face să umblăm, să rădem, să plângem, să vorbim. El nu ştie ce este ura, ce este pedeapsa. El dă tuturor şi răilor şi bunilor, pâine şi apă, că doar, doar se vor îmbuna.

— Dar...

— ?

— Noi suntem răi Ştefane că nu sfinţim darurile lui şi ne omorîm ca şi câinii...

Ştefan rămase cu ochii în pământ.

— Da Ştefane, ne omorâm unii pe alţii, ca să nu trăim din munca noastră, ci să trândăvim pe munca altora furând-o.

— ?

— Ştefane. Să te gândeşti la Dumnezeu, şi să cruţi copii, femeile şi bătrânii neputincioşi. Ei nu au putere să ne împiedice în răutatea noastră.

— ?

— De ei să ai milă Ştefane că noi suntem răi, suntem păcătoşi!

In ultimile zile ce mai rămăsese până la despărţire, Ştefan şi cu Ursu s'au întâlnit mereu pe graniţa pichetului nr. 13. Ştefan vorbea înlăcrămat de Vela, tânără şi frumoasă, şi Ursu îi da speranţe vorbindu-i de Tatăl Ceresc. Se hotărâră să nu tragă unul într'altul, dacă cumva războiul îi vor aduce faţă'n faţă. La despărţire şi'au strâns mâinile. După declararea mobilizării, Ştefan şi Ursu nu s'au mai văzut. Ursu a rămas şi mai departe la pichetul nr. 13, ca şeful micului detaşament al pichetului. Intr'o noapte, la două zile după mobilizare, Ursu fu deşteptat brusc de răpăitul unor focuri de armă, şi de ţăndările geamului dela pichet. S'a sculat, a eşit afară, s'a uitat lung la pichetul bulgăresc şi — un mormăit surd eşi — din gâtlejul lui:

— Câinii..!

Inspre ziuă, o ştafetă le aduse ordinul de retragere pe linia posturilor mici. Postul mic de la Nevo-Boticno era subt comanda ofiţerului de la plutonul întâi. Ursu se duse la companie, raportă de executarea ordinului şi aştepta noi ordine. Inspre seară postul mic nr. 2 de la Cadievo se retrăsese după un atac al trupelor bulgare. Sergentul Ursu primi ordin, ca'a doua zi în zori să instaleze postul mic nr. 2. La ora 10 în ziua următoare Ursu raportă că postul era instalat şi o patrulă condusă de el a intrat şi a cercetat satul Cadievo. Satul e gol, oamenii au trecut toţi graniţa, vitele rag şi câinii urlă, mai spunea raportul. Ursu îşi aşează oamenii pe creasta de la nordul satului şi îi puse să sape gropi — adăpost. El îi trase un somn sdravăn. Noaptea Ursu nu dormia. După ce colindă linia santinelelor îndoite se aşează pe un butuc, îşi aprinse o ţigară şi îşi lăsă privirea în negura nopţei.

— Oare, gândi Ursu, de-acu intrăm şi noi în horă? Se gândi la fruntaşul bulgar.

— Ce vor face aceşti oameni buni când se vor isbi unul pe altul? Român, bulgar, turc, ungur, neamţ...

— ?

— Aproapele tău.. Nu.

Ursu se gândi la noaptea când geamurile pichetului 13, săreau în ţăndări.

— Nu. Ei nu sunt aproapele meu. Ei nu vin cu inima naivă şi curată la mine... Ei vin să prade şi să ucidă... să robească.

— ?

— Aproapele meu.

— ?

— Care este răul ce îl facem noi... Şi ei ne vor răul; trebue să mă apăr...

— Cum?

— Castaniu, dragă, castaniu!

Dar, aplecându-se ca să ridice de jos o mănuşă într'adins isbită, şopteşte convins ca şi Galileu ieşind dela tribunal:

— ...şi totuşi, tanti Lina are părul blond!...

V. DAMASCHIN

— ?

— Da! Mă apăr pe mine, îi apăr pe ei, pe ai mei, părinţi, fraţi, surori, îi apăr de rău, de răi, de duşmani... Da de oameni răi, de... duşmani. Ei vor munca noastră; de ce s'o ia ei? Grâul, porumbul, vita, plugul,.. De ce?

— ?

— De ce eu să muncesc cu sudoarea frunţei şi ei să stăpânească şi să trândăvească în belşugul meu şi bruma mea de muncă?

— ?

— Aproapele meu.. Da aproapele meu, este omul de omenie, omul de cinste, de frăţie pământească, de sudoarea muncei, de sudoarea frunţei. Poate să fie bulgar, turc, ungur, — dar dacă el munceşte şi trăeşte cinstit ca şi mine, ca s'ai mei, el este aproapele meu; dar dacă el vine să se îmbuibeze de la mine cu să le fi rob, slugă?

— ?

— O! nu. Trebue să luptăm, să ne dăm ultima picătură de sânge, pentru bunul nostru, pentru munca noastră, pentru libertatea noastră, pentru graiul nostru. Aproapele meu sunt toţi românii, ceilanţi sunt duşmanii mei, ei nu vor decât rodul, munca mi-o lasă mie...

In zări cerul se arăta roşu. Ochii lui Ursu fulgerau, iar faţa lui era brăzdată de razele roşiatice ale vârfului de soare, ce încununa zorii unei dimineţe de August.

Pe la orele 9, veni la postul mic plutonul 2. Ursu dădu ofiţerului comanda şi-i descrise, situaţia câmpului de luptă. Sublocotenentul se uită la el.

— Ursule eu am ordin să instalez pichetul de grăniceri.

Ursu privi nedumerit.

— Dom'le Sublocotenent, pichetul este aşezat în vale, în bătaia bulgarilor; e greu de oamenii ce vor sta acolo. S'apoi eu nu prea am încredere în bulgari; ei m'au lăsat pe mine cu o patrulă să scormonesc satul, dar când o vedea o trupă mai numeroasă, tabăra cu focuri pe noi....

— Ursule, bulgarii n'au armată pe graniţă, şi nici nu se gândesc să ne atace, că n'au de ce.

Au pornit-o pe la două ore după amiază. Grănicerii în frunte, infanteriştii în coloană de mars după ei, şi în urma lor căruţele cu raniţele şi bagajul trupei. Dar n'au apucat decât să scoboare valea ce ducea la cişmeaua turcească, că un ropot de focuri se înfipse în mijlocul lor. Curgeau plumbii din dealul bulgăresc, curgeau gloanţele din ogrăzi, din case, din hambare, încât bieţii soldaţi mai mult năuciţi decât înspăimântaţi, se trânteau pe unde nemereau ca să se adăpostească. Ursu s'a încruntat, luă câţiva soldaţi din plutonul lui şi cu un curaj fără pereche a golit casele din sat şi i-a fugărit pe bulgari până în gropile lor după graniţă. Când s'au potolit lucrurile în sat, Ursu se întoarse la adăposturile de la nordul satului. La cişmeaua turcească un un soldat bulgar era îngheţat, lovit în mijlocul pieptului. Ursu se grăbea: focurile bulgarilor de pe deal îl urmăreau. Dar în treacăt Ursu îşi aruncă ochii la bulgarul îngheţat. Un fior rece îi străbătu trupul, bulgarul semăna cu Ştefan; se apropie şi rămase împietrit. Mortul era fruntaşul Ştefan Ivanoff. Bulgarii însă înteţiră focurile şi cişmeaua turcească părâi de gloanţele lor. Ursu sări în adăposturi. Se duse la ofiţerul comandant şi îi raportă tot ce văzuse şi făcuse. Sublocotenentul îi strânse mâna Ursu veni la adăpostul lui şi se trânti în fundul gropii. Era abătut. La început nu gândea nimic. Mai târziu i se deslueşea pichetul nr. 13 şi fruntaşul bulgar Ştefan Ivanoff. Rămase cu ochii pierduţi.

— Vela lui, gândi Ursu, Vela lui, frumoasă şi blândă. Îi răsări în minte chipul lui Ştefan, cu ochii plecaţi în iarbă şi cu oftatul pe buze.

— Ce suflet bun şi naiv avea Ştefan, fruntaşul bulgar.

— ?

— De ce l'au omorât? Ce vină purta fiinţa aceasta mică şi necunoscută, bună şi naivă să fie omorîtă?

... Ce vină avea Vela, frumoasa şi blânda Vela, nevasta lui Ştefan....?

Amurgul unei nopţi de August, înegurat şi roşu prindea luminile ochilor lui Ursu.

— Dar dacă era în locul lui Ştefan?

Putea să fie şi el fără suflare. Se gândi la părinţii lui. Inchise ochii. Erea singurul lor sprijin.

— Aproapele nostru...

Un uruit de geamuri sparte îi răsuna în urechi. In minte, i se învălui noaptea când fu atacat mişeleşte în pichetul nr. 13.

— Câinii....

După ce instală primile sentinele îndoite, sergentul Ursu se duse la adăpostul sublocotenentului. Era negru la faţă.

— Să trăiţi dom'le sublocotenent, vă rog să-mi daţi voe să îngrop un bulgar mort.

Sublocotenentul se uită la el, ar fi vrut să glumească, dar faţa închisă a lui Ursu, îl opri.

— Bine Ursul, du-te!

Ursu plecă.

In zorii zilei următoare Ursu care stătuse toată noaptea treaz, ridică faţa lui palidă spre răsărit. Chipul lui era luminat.

— Cinsteşte pre mama şi pre tatăl tău, ca să-ţi fie ţie bine, şi apără-i pre dânşii, întru fericirea ta.

In aceiaşi zi, pe seară, trupele bulgare care răsbise linia posturilor mici, găsiră în cimitirul turcesc dela nord de satul Cadievo o cruce de lemn.

„Aci se odihneşte fruntaşul bulgar Ştefan Ivanoff, mort departe de Vela lui, dar plâns de un ostaş român".

LOCOT. PAUL EPUREANU

FILOMELA

Noaptea e fără sfârşit de frumoasă, cu înţelesul adânc al lucrurilor vecinice. Nu ştiu ce vreau, dar simt, că ochii mi s'au împăinjenit, până ce totul s'a transformat într'un voal. Am adormit într'o odae sărăcăcioasă, cu capul rezemat pe două mâni ofticoase. Somnul mi-e întrerupt de necazuri, deşi figura a luat o *aparenţă* senină. Ce-o fi făcând sufletul meu în timpul acesta, când ştiu, că'n lume nu va avea nici un prilej de bucurie. Se gândeşte şi el poate, că mâine i se va ridica tributul şi va rămâne sgribulit în drumul nemărginirei. Neputincios de nimicnicie, sărmane suflete în lumea vecinică te vei găsi pustiu de timp. Pribeag al nimănui, lipsit de orice prieteşug, durerea mă va strânge puternic şi mă va înghiţi într'o groapă rece, bătută de ploae şi vânt. Dar m'am deşteptat şi nu ştiu cum, ochii picură belşug de lacrimi. Genele moi se ridic şi inima mea capătă o desfătare. Cântă şi pentru mine cât de puţin *divino*, că te voiu slăvi deapururi în lumea necazurilor mele. O privighetoare mă compătimeşte şi o geană se apleacă peste ochiul ud. Trilurile curg de-avalma cu frumuseţi însorite, încălzite de o inimă rănită de dor. Din înălţimi se scutur miresme albe, cu fluturări reci şi rar din umbră, mă sfiesc să nu turbur liniştea eternă a cântului divin. Cântă păsărică cu ghiers de aur, ca de pe coardele divinului tău suspin, să-mi picure'n suflet clipe din copilăria mea. Prin însoririle primăvăratice, când tu filomelă descântai ursita vieţii mele, în pragul copilăriei, te binecuvântam... Din lanurile, prin cari alergam cu părul în vânt după fluturaşii şi gângănii, tu mă opriai cu vrajă şi-mi turnai în suflet bucuria unei dureri de mai târziu. Şi în crâng, când veneam cu strengarii satului, tu îmi ieşiai în poieniţă sfiită cu glas sfânt şi mă cutremuram de o dragoste aşa de plăpândă. Dar acum ai venit iar, să-mi aduci aminte de rostul vieţii mele trecute, cu toate nimicurile ei îndepărtate, pentru a mă plimba prin lumea ei pierdută... Mă despărţi din necunoscut, ca pe o bucăţică de ceară, care prăbuşindu-se dispare în vânt fără urmă. Desmierdările tale mă fac să-mi ridic ochii către cer şi să mă înfior de liniştea nopţii vecinice.

Oare nu sunt o pană discordantă a propriului tău clavir, iubită filomelă, sau eterna umbră a unei lumi statornice şi rece. Nu înţeleg, cum privirea mi se pierde asupra stelelor, bătute de dragoste în pripasul lor feciorelnic. Luminile lor se urmăresc, precum noi ne vom căuta fiinţa într'un haos deapururi întunecos şi nesfârşit. Micuţă privighetoare senină în pulberea de argint a înserării, tu cânţi şi eu adorm visând....

Mai bine ar fi dacă s'ar rupe din mine inima şi-ai arunca-o, pentruca nimeni să nu prindă icoana necazurilor mele. Ce-am fost decât o biată lepădătură ocrotită de un destin furtunos, lipsit de cele mai mici bucurii. Cântecul tău, să ştii, mi-a încălzit chinurile sbuciumatului meu suflet, pe-o noapte adâncă, cu stele tremurate în largul nemărginitei mări...

GRIGORE ANCU

critica literara

EDIȚIILE DE CLASICI

Au început și la noi edițiile de autori clasici, îngrijite de un critic cu renume sau de un specialist. Ca orice început, imperfecțiunile sunt la îndemâna oricui, dar trebue să le admitem.

Din nefericire, istoricii noștri literari nu s'au specializat în studierea unor anumite epoci. Mai toate studiile și manualele se bazează pe excelenta *Istorie a literaturii române* a d-lui prof. N. Iorga. Dar acest mare cărturar nu s'a putut specializa în toate: munca sa fără preget se întinde în nenumărate domenii; astfel încât am avea nevoie de istorici literari specialiști, cari să studieze pe Grigore Ureche și pe cei doi Costini în legătură cu literatura polonă (cum a făcut-o într'un studiu magistral d. Panaitescu); trebue studiat Cantemir Dimitrie și Niculcea în raport cu evenimentele și literatura rusă, contimporană lor.

Asemenea lucrări de mare anvergură le vom avea, de sigur, mai târziu. Pentru moment, trebue să salvăm materialul care privește pe scriitorii clasici dela începutul veacului trecut până azi.

N'avem o operă științifică asupra lui I. Heliade Rădulescu, asupra lui Grigore Alexandrescu, Bălcescu; câteva monografii onorabile sunt, dar nu avem o operă de ansamblu; nici V. Alexandri nu ne-a fost redat în acest sens, mai puțin Eminescu.

In noua lucrare lui Vasile Conta, primul nostru filosof, în sensul european, ne-a dat-o d. prof. N. Petrescu: e o carte model asupra vieții, operei, influențelor, valorei gânditorului român.

Deci, începuturi sunt în toate direcțiile. Academia Română, prin burse, prin premii importante ar trebui să-și ia această grea sarcină a edițiilor științifice din clasicii noștri, povară pe care nu îndrăznește s'o ia un editor.

Monografii și ediții, cari păcătuesc însă, din punctul de vedere al materialului beletristic sunt edițiile despre Budai Deleanu ale d-lui prof. Cardaș. Deasemenea superioare, ca știință și metodă, sunt lucrările despre Gh. Lazăr, Barnuțiu, etc. ale d-lui prof. Bogdan-Duică, monumente de erudiție precisă și de sârguință infinită.

Ceeace se impune, însă, este o reeditare a cronicarilor, cari să fie puși la îndemâna publicului; apoi avem nevoie de traduceri din clasici străini, începând cu cei greco-romani. In această privință literatura noastră suferă enorm. Aci stă adevărata educație a poporului și nu în creiarea de filme pornografice sau în întreținerea unei haite de paraziți. Adevărata literatură engleză, franceză sau germană a început cu traduceri clasice. Prin ele se îmbogățește patrimoniul cultural al națiunii, se ridică nivelul cititorului și se creiază o limbă perfectă, baza oricărei creațiuni originale viitoare.

In acest sens, fosta editură a Culturii Naționale, sub conducerea regretatului Vasile Pârvan, făcuse o vastă operă de traduceri din clasicii vechi și moderni.

Dăduse întâi, într'o ediție monumentală traducerea din *Odisseia* a d-lui prof. G. Murnu; de asemenea, într'o formă revăzută gata a publicat *Iliada*. Neobositul prof. dela Universitatea din Cluj, d. St. Bezdechi: *Norii* lui Aristofan, *Alcest și Ciclopul* de Euripide; *Bacantele* de acelaș autor; apoi traduceri din Platon, Aristotel, etc. Noi am publicat, în aceeași editură, în traducere cu versuri pe *Prometeu înlănțuit* și *Perșii* lui Eschil.

Frumoase traduceri din limba spaniolă a dat d Telega; etc.

Din nenorocire, moartea prematură a ilustrului savant și a neîntrecutului animator, care a fost V. Pârvan, a distrus o operă magnifică, inaugurată sub cele mai favorabile auspicii.

*

LITERATURA SOVIETICĂ

Este un produs al biurocrației sovietice. Subiectele se dau dela centrala educației poporului. Libertatea artistului nu există. Scriitorul, artistul sovietic de toate categoriile, are o misiune: să scrie diatribe în contra dușmanilor sovietici sau să scrie după poruncă.

In cartea sa, pentru a nu fi expus unui autodafé, scritorul sau artistul trebue să ceară amorul liber, să-l picteze, să-l cânte; să ne dea o imagine a fericirei sovietice prin comunism; să ne descrie binefacerile marilor pontifici prin doctrina lor. Să adore pe Lenin, Zeul Suprem; să nu intre în dizgrație dela o zi la alta; să facă potretul omului nivelat — imbecilizat, fericit din U. R. F. R.

Libertatea individuală, această crimă teribilă nici nu trebue să-i treacă prin cap scriitorului s'o descrie. Lirismul este o slăbiciune: preamărirea Naturei sau a lui Dumnezeu o crimă antisovietică. Trecutul nu trebue să existe. Viitorul să fie numai descris, așa cum îl concep sovietele, prezentul zugrăvit în cele mai trandafirii colori.

Să nu se creadă că chiar fiind așa artiștii și scriitorii se bucură de mari privilegii în regimul sovietic. Sunt clasați după comuniști, după lucrători, în categoria a treia, cu savanții și cu educatorii poporului, cu profesori și învățători.

Nu trebue să credem că scriitorul sovietic, de pe urma cărții, are vreun beneficiu. Dacă există, el rămâne statului. In afară de partea lui de pâine sau de mâncare zilnică cu vreo zdreanță aruncată, scriitorul n'are nimic, ca și artistul. Trebue să muncească cu mâinile pentru a mai câștiga ceva dacă se poate câștiga.

„Vossische Zeitung" povestește că la începuturile bolșevismului, faimosul bas Șaliapin, dădea într'o seară o mare reprezentație de gală pentru popor la Opera din Moscova, cu *Bărbierul din Sevilla*, în rolul lui Don Bazilio.

Incepe reprezentația și Șaliapin nicăeri. Conducătorii teatrului îl caută peste tot: acasă, prin cafenele, nicăeri. In fine, dau de el. Era în teatru. Vindea și el programe poporului.

Directorul Operei, un bolșevic autentic, a început să-l admonesteze pentru conduita lui contra poporului. Răspunsul cântărețului a fost: „apoi, dacă am aceiași leafă cu portarul și cu vânzătorii de programe!" A cântat în seara aceia minunat: și i s'a dat titlu de *cântăreț al poporului*, cu apanagii speciale. Totuși, când a putut Șaliapin a șters-o din Rusia sovietică pentru a nu se reîntoarce nici odată.

Tot așa au făcut marii scriitori, Merejkowki, Kuprin, iluștrii savanți sau profesioniști.

Sovietele pentru intelectuali sunt infernul pe pământ.

Nimic nu este mai anticomunist ca arta; ea este, înainte de toate opera individuală, cu reflex social. Artistul creiază pe erou, îl cântă, îl nimicește. Ne descrie amorul în culorile lui sublime, caste sau pătimașe, dar totdeauna urmărind un ideal de Frumos și Bine.

Ce are face împerecherea ca la animale, sovietică cu marea aureolă a Artei, care înalță, deosebește, creiază disciplini și ierarhii!

Nu mai puțin și cugetarea este anticomunistă; operă a Inteligenții Supreme, fuge de vulgar și de turmă, este individuală și în superba ei independență, a distrus toate tiraniile. De aceia sovietele o persecută; dar n'are importanță. In momentul când Inteligența își va lua locul ei de frunte în viața poporului rus, atunci el se va desbăra de o doctrină socială barbară și înjositoare, care coboară individul la sclav, și lumina inteligenții la beznă eternă și iremediabilă.

ION FOTI

EPIGRAME

Lui Păstorel Teodoreanu, care a bătut pe ziaristul I. Călugăru și care anunță un volum intitulat „Mici satisfacții".

Cred c'aceste „mici.... reacții"
Nu-ți produc chiar..... „satisfacții";
Tu doar după ce-ai.... bătut
Te declari..... „satisfăcut".

*

Lui Lucian Blaga, autorul vol. de versuri „Lauda somnului".

Volumu-i foarte sugestiv
Și demn de titlul ce i-ai dat;
E-atât de comunicativ
C'adormi imediat....

AUREL CHIRESCU

plastica

EXPOZIŢIA COPILULUI

— Institutul pedagogic (Casa Macca) —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Sunt anumite manifestări ale spiritului omenesc, cari aparţin mai mult unui domeniu aparte, decât celui sub eticheta căruia ar vroi să se schiţeze. In genere acestea sunt manifestările acelora cari duc nu la o consacrare imediată, ci la evidenţierea simţirilor, la exteriorizarea întregii pulsaţii spirituale a unei epoce din viaţa cuiva. Firea omenească, după cum afirma filozoful Schelling, evoluiază în etape succesive, caracteristice prin anumite elemente indispensabile fiecăreia. Insă întreaga consistenţă morală, fundamentul nealterat al întregi vieţi se alcătuieşte din acele elemente primare care residă la alcătuirea oricărei formaţiuni spirituale, pe scurt la solidificarea temperată a viitorului „om".

Descoperirea acestor elemente, caracterizarea într'un ansamblu, născută din cunoaşterea mediului ambiant sub influenţa căruia a luat naştere, este de importanţă capitală pentru educator. El trebuie să aibă câteva puncte de plecare cari să-i alcătuiască criteriul de cunoaştere a copilului, spre a-i dirigui ca atare, temperamentul său, neepuizând energii ci creiând veşnice izvoare de forţe nouă.

Inţelegând aceste lucruri, direcţiunea institutului de pedagogie de sub conducerea domnilor prof. G. G. Antonescu, Iosif Gabrea şi C. Petrescu, a întreprins o activitate sistematică în acest sens. Astfel la casa Macca vedem scânteieri, uneori superlative prin dozajul lor de inteligenţă, cari explică o vârstă şi te fac să înţelegi o epocă trăită, reproducându-ţi în mod inevitabil un profund sentiment nostalgic. Mintea se aruncă înapoi, simţirea ţi se sdruncină prin amintiri frumoase. Viaţa fragedă a copilăriei se schiţează în elementele primare ale intelectualităţi tale. Eşti în stare să judeci anumite manifestări neînţelese poate atunci. Te cuprinde dorul nesfârşit de trecut, care nu-şi găseşte satisfacţie decât printr'o uitare integrală a ce a fost. Şi cât este de greu...

„Măsgăliturile" pe care poate le-ai făcut şi tu odată, trădează întreaga înţelegere spontană —uneori precoce — a copilăriei. Dacă elementul precocităţi nu-l găsim peste tot, nu putem vorbi la fel despre imaginaţia puternică a celor mici.

Această imaginaţie trebuie surescitată prin toate metodele posibile şi această sarcină incumbă pedagogului prealabile cerinţe de manifestare din partea subiectului, — în speţă, — din partea copilului.

Expoziţia copilului dela casa Macca, a vroit să evidenţieze, prinzând sub lentila puternică a psihologicului aspecte puternice a unor deprinderi, a unor înclinări. Ele toate la un loc vor alcătui programul educativ spre o evoluţie normală a elementelor primare, către creiarea unui temperament stabil şi prin anticipaţie modelat.

Pentru toate aceste motive, credem că începutul dela institutul de pedagogie trebuie privit sub cele mai bune auspicii.

Acolo intelectualul găseşte satisfacţia de ordine etică. Acolo cel înaintat în vârstă cât şi tânărul care nu mai este copil poate analiza cu perspicacitatea ce o oferă depărtarea timpului când se localizează într'o epocă, evoluţia elementelor ce cad obiectivului sensibil al copilului.

Acolo în sfârşit găsim cu toţii simfonia rudimentară în elemente exterioare, bogată în puterea variată a primei faze din gama sensibilităţii omeneşti.

*

Privită din punctul de vedere strict artistic, expoziţia copilului prezintă interes destul de binevoitor.

Câtă dreptate avea romancierul Zola când spunea că arta este natura văzută printr'un temperament! Temperamentul copilului nu este rudimentar, pe cât este de imaginativ.

Soarele sau luna sunt prinse întotdeauna sub formă de cap de om. Omul — ca subiect principal — este schiţat prin linii, cari indică mişcare şi foarte multă flexibilitate; grosimea ceeace dă relief şi formă cu adevărat, dacă nu este exclusă din analiză, în ori şi ce caz este sporadic simţită.

Totuşi câtă dibăcie promiţătoare oferă anumite „lucrări"! Această calificaţie rezultă tocmai din studierea atitudinilor uneori foarte bine prinse sub condeiul ascuţit al viitorului — poate! — pictor.

Când este vorba de peisagiu, este schiţat fără a pătrunde grosimea ci numai suprafaţa. Sunt priviri geometrice din faţă, cu excluderea elementelor cari ar schimba planurile şi ca atare, care ar sdruncina — după concepţia micilor desenatori — unitatea „operei". In orişice caz, şcoala cubistă şi-a găsit contrapondere în şcoala de suprafaţă concepută de copiii ce expun la institutul de pedagogie. Analogia este perfectă atât în simetria metodelor utilizate cât şi în finalitatea tehnicei.

Dar să ne oprim aici spre a nu supăra prea mult nici pe corifeii şcoalei cubiste şi nu a lansa nici pe precursorii şcoalei de suprafaţă.....

G. CATARGI: Pe cheiul Dâmboviţei

Gazetaria

aşa şi-aşa...

UN FOARTE BUN STUDIU asupra lui Marinetti şi futurismului — publică în *„Vremea Literară"* d. Pompiliu Constantinescu, unul dintre cei mai înzestraţi reprezentanţi ai tinerei critici româneşti — care reuşeşte, de minune, de-atâtea ori, să se ridice, cum e cazul de faţă, de-asupra meschinelor interese de cenaclu. Se insistă asupra revoluţiei prin care a trecut poezia românească şi se încheie cu o scurtă ochire asupra futurismului naţional (d. Ilarie Voronca e, în deosebi, de aproape supus obiectivului d-sale critic).

In acelaş număr, d. Em. Bucuţă, vorbeşte — informând cetitorii despre „Expoziţia copilului", organizată de d-sa, cu d-nii Culea, Tonitza, din iniţiativa „Direcţiunii Educaţiei poporului" în „Sala Ileana".

Pagina finală aduce localizarea d-lui Al. O Teodoreanu : „Chiriac n'are chibrituri" după Georges Couteline.

Fireşte că — în astfel de condiţiuni — „Vremea literară" poate fi cetită cu folos.

P. I. P.

♦

CU OCAZIA RESTAURĂRII CASEI POETULUI de la Ipoteşti, unde s'a născut, credem nimerit a publica cele de mai jos cetite de curând la o şezătoare literară la teatrul Naţional-Craiova :

Răsărit ca un astru luminos, pe cerul ţărei noastre, titan al gândirii — Prometheu al artei noastre ,tu ce-ai smuls eternitatea şi din nimic ai creat focul scânteietor şi Dumnezeesc al poeziei sacre, întruchipând, sublim, în forme neperitoare — tu ce ne-ai înfrăţit cu Dumnezeirea, aşternând peste viaţa — peste umila noastră viaţă, straі de purpură şi aur, peste ţărâna cea grea aşa cum grăiai tu atât de frumos în versul tău — tu care din cuvintele atât de sărace ale limbei noastre, ai durat diamante fără preţ — şi limba noastră, săraca noastră limbă românească — trecând-o prin focul dogoritor al geniului tău, ai turnat-o în tiparele perfecţiunei. — tu ce ne-ai urcat cel dintâi treptele desăvârşirii noastre etnice — zmulgând din viaţa, din viaţa ta, — atât de întunecată — viziunea unui viitor al neamului nostru, atât de feeric întrezărit prin tine — tu care cu daita versului tău, ai cizelat şi făurit marmora pură a graiului nostru ,într'o aşternere de minuni şi de comori, tu care eşti expresia cea mai înaltă a spiritualităţii noastre — Eminescu — slavă ţie —ai fost om şi ai suferit. Ai crezut că viaţa noastră este ca visul unei umbre şi umbra unui vis. Ai crezut cum spui tu că poetul, tu deci, e ca o boabă de spumă, un creţ de val, un nume, ce timid se cutează în veacul cel de fer al nostru. Ai crezut că universul — universul cel himeric este un vis al nefiinţei, şi totuşi, viersul tău, opera ta te-au desmintit.

Ea este şi rămâne nemuritoare şi odată cu ea şi numele tău, numele tău, care răsună continuu şi perpetuu, ca o liră şi ca o harfă neîncetată în nefârsită vibraţie şi răsunetul ei duios, se repercutează în sufletul nostru, al generaţiilor ce te-au succedat — totdeauna nou şi totdeauna fermecător.

Intr'una din poeziile tale postume, atât de frumoase şi desăvârşite ca formă, spuneai :

Dintre sute de catarge,
Care lasă malurile,
Câte, care le vor sparge,
Vânturile, valurile !

Ei bine nu !

Catargul poeziei tale nu l-a înfrânt nici vânturile, nici valurile uitării. El a străbătut victorios marea nesfârşită, a timpului într'o superbă dâră de lumină — şi ne revine astăzi nouă, celor care te sărbătorim, într'un nimb strălucitor de apoteoză. *(Al. Lazeanu director. teatr. Naţional-Craiova).*

♦

REVISTA LITERARĂ A LICEULUI SF. SAVA aduce colaborările meritoase ale câtorva scriitori cunoscuţi precum şi ale elevilor cu chemare.

Tipărită cu îngrijire pe hârtie velină şi cu caractere moderne, revista e realizată occidental, mai ales dacă ţinem socoteală că e o publicaţiune şcolărească.

D-nul *I S. Floru,* scrie cu competinţă şi autoritate articolul de fond, în care arată că revistele şcolare sunt bine venite şi au rolul lor destul de însemnat şi necontestat pentru prosperitatea elevului de azi şi scriitorului de mâine.

Poezia, bine reprezentată prin pana d-lui Radu Gyr. *Sfârşit de vânătoare* e plină de imagini noui şi luminoase.

Celelalte versuri sunt semnate de d-nii Ştefan Stănescu, M. Zaharia, A. Costake, Const. M. Niculescu etc., în majoritate elevi.

La proză remarcăm nuvela : *Toate trupurile putrezesc* scrisă de d-nul Georgel Nicolescu. E un început promiţător prin care autorul dovedeşte mult spirit de observaţie şi talent de povestitor. Deşi cam abracadabrantă, totuşi, nuvela trăeşte prin vigurozitatea cu care e scrisă şi prin luminiţiozitatea stilului. Titlul... cam macabru şi nepotrivit cu subiectul.

Totuşi d-nul Niculescu are talent şi va da lucruri bune.

DIN RESTUL NUMĂRULUI, menţionăm articolele d-lor Grig. Melidoneanu, Dan Zaharia, Niky Burileanu, Neagu Rădulescu, Alex. Moldoveanu.

Critica aproape inexistentă, revista revistelor, relativ, mulţumitoare.

Prof. I. OL. STEFANOVICI—SVENSK, doctor în litere al lui „University of London", a tradus în englezeţse o seamă din perlele lirice ale lui M. Eminescu. Volumul, — pe cale de apariţie la Londra (ed. Kegan) — e admirabil introdus de d. Prof. N. Iorga. El va fi însoţit şi de o prefaţă scrisă de G. Bernard Shaw, reprodusă în facsimile, în care mondialul autor consideră tălmăcirea drept „a work of literary virtuosity" (o lucrare de virtuozitate literară).

D. St. — SVENSK e bine cunoscut publicului nostru ca traducător al lui Wells, Wilde şi — în timpul din urmă — al *Essayurilor* lui Ralph Waldo Emerson. In cartea *„Limba Engleză în Lumina Linguisticei Moderne"*—apărută anul trecut—d-sa publică o seamă de luminoase essayuri tinzând să facă din studiul limbei lui Shakespeare o îndeletnicire eficientă ,spre înlăturarea „păsăreştei", pe care cei mai mulţi dintre noi o învaţă în iluzia că studiază limba engleză.

Trecutul „anglo-saxon" al d-lui Prof. St.—SVENSK ne îndreptăţeşte şi el să credem că traducerea sa din Eminescu va fi „a work of literary virtuosity", cum zice în prefaţă marele B. Shaw.

REVISTA „SCRISUL NOSTRU" (apare lunar, la Bârlad) sub conducerea d-lui Tutoveanu, continuă în actualul număr (3—4) interesantul articol despre regretatul Al. Antemireanu, scris cu atâta vervă şi bună cunoaştere de către d-nul Tutoveanu, sufletul acestei reviste.

SCRISUL NOSTRU, publică tot în numărul de faţă şi nuvela : *Tipşa,* a talentatului scriitor D. Fărcăşanu, decedat în împrejurări atât de tragice, în floarea talentului şi a tinereţii.

Versurile sunt semnate de d-nii G. Nedelea, Ştefan Cosma, A. Ursu, Sylvia Pan şi Z. Letin, care publică o catrenă.

Cronicele mulţumitor scrise de către d-nii V. Damaschin şi G. Ursu.

Revista revistelor înlocuită prin poşta redacţiei.

VOINŢA, noua gazetă care apare la Buzău, sub direcţia d-lui Tr. Negoşanu, avocat, şi a câtorva tineri scriitori din care menţionăm pe d-nul Ioan Georgescu, autorul recentului volum de versuri : *„Metanii şi ore"* (care a avut un apreciabil succes de librărie), aduce din ce în ce colaborări mai valoroase şi cu vădite preocupări literare.

E destul să amintim despre d-nii Adrian Maniu, Artur Enăşescu (cel din urmă publică poezia : Cântec), G. Vilan, prof. T. R. Nicu, Petru G. Savu, etc..

Nuvela *„Restaurantul la „Coana Bibiţa"*, care se publică în serie, scrisă de d-nul G. Vilan, dovedeşte vigurozitate şi spirit de observaţie. Eroii din acea nuvelă sunt, bine interiorizaţi şi ciudat !.... se pare că i-am fi întâlnit chiar printre paşnicii cetăţeni şi electorii ai oraşului.

D. Vilan are talent. Să scrie înainte.

RESTUL GAZETEI armonios închegat şi bine scris, mai ales dacă ţinem seamă că e o publicaţie de provincie.

SCRIO.

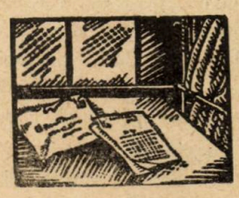

ASOCIAŢIUNII
SIBIIU

literara

o seamă de cuvinte

D-na d'Albert, soţia mareşalului, era o femee care avea toate calităţile. Singurul ei defect, era că nu disprefuia o cupă, două, trei, şapte.... de şampanie.

Într'o zi privindu-se în oglindă, exclamă mirată :

— Din ce pricină 'oi fi având eu nasul roşu ? !...

— Din pricina şampaniei dela bufet ! răspunse cea mai bună prietenă a ei.

*

Lordul Curzon, pe când era vice-rege al Indiilor, discuta într'o zi cu un înalt funcţionar, un veteran, care, pentru a întări punctul său de vedere voi să invoace „cei treizeci de ani ai săi de experienţă".

Atunci, lordul Curzon răspunse cu tonul lui semeţ :

— Eu nu sunt aci ca să mă închin în faţa unei experienţe de treizeci de ani, ci pentru ca să-i îndrept erorile !

*

Socrate, în urma rugăminţei unui flecar, ca să-l înveţe retorica, îi ceru un preţ de două ori mai mare ca celorlalţi.

Palavragiul întrebând dece trebue să plătească îndoit. Socrate îi răspunse :

— Fiindcă pe tine trebue să te învăţ şi să vorbeşti şi să taci !

*

In serile calde de vară, Dante avea obiceiul să stea lângă Piaţa Sfânta Maria del Fiore, într'un loc care — mai pe urmă — s'a numit Stânca lui Dante.

Într'o zi se apropie de el un necunoscut şi, ştiindu-l om învăţat în toate, îl rugă să-i ajute să răspundă la întrebarea pe care, şi lui, i-o pusese cineva, care-i hrana cea mai bună ?

— Oul ! zise Dante.

După un an, necunoscutul sosi din nou în acelaş loc şi fără nici o introducere îl întrebă deodată :

— Cu ce ? la care Dante răspunse :

— Cu sare !

*

Într'o zi, Alghieri întrebă pe un ţăran : cât este ceasul ?

— Este ora când oile se duc să bea, răspunse acesta mojiceşte.

— Şi tu de ce rămâi aci ? replică poetul ?

*

Auber se afla odată în societate unui diletant tânăr şi foarte bogat.

La întrebarea cu ce se ocupă, tânărul răspunse cu îngâmfare :

— Compun o operă în două mari acte pentru Opera comică ! Dar dumneata ce faci ?

— Eu, răspunse Auber cu o prefăcută sfială, tocmai am terminat cinci acte mititele pentru Opera Mare !

bazar

LITERATURA MANIFESTULUI LUI MARX, O CRIMĂ

Lectura faimosului manifest al lui Karl Marx este considerată în statul american Georgia un delict atât de grav încât se pedepseşte cu moartea.

Sub această culpă se află actualmente doi albi, două albe şi doi negri din oraşul Atlanta.

In cursul procesului apărarea a ridicat incidentul că deşi lectura manifestului e în delict, aceasta e prevăzută în programul de cursuri al universităţii. Procesul s'a amânat.

PĂŢANIA LUI DOMINIQUE DUPIEUX

Cetăţeanul Dominique Dupieux din Bourges nu putea să doarmă din pricina broaştelor din râul ale cărui ape se scurgeau pe sub ferestrele casei lui.

A desprins puşca din cui şi a început să tragă în râu. A tras câteva ore în şir asupra broaştelor infame care nu-l lăsau să doarmă.

Acum va dormi nopţile poate foarte liniştit însă la închisoare. Intr'adevăr Dupieux a fost arestat de oarece a călcat legea vânatului, a turburat liniştea concetăţenilor săi, a purtat armă fără autorizaţie şi a pescuit într'o epocă când pescuitul e interzis, fie chiar pescuitul broaştelor.

MONTABAUR

Oraşul Montabaur, din Westerwald, o localitate în apropiere de Limburg-pe-Lahn, va sărbători în cursul lunei Iunie, 1000 de ani dela întemeiere.

Numele său de azi datează din 1221, când arhiepiscopul Dietrich II din Trier, înapoindu-se dintr'o călătorie în Palestina, l'a botezat Mons Tabon (Muntele Tabor), care s'a transformat apoi cu timpul în Montabaur.

In acest oraş medieval se află un străvechi castel al unui prinţ elector.

ARESTAREA UNUI... STRUŢ

Un grav „policeman" englez se plimba liniştit în sectorul lui din Londra când s'a pomenit faţă în faţă cu un struţ. In loc să-şi vâre capul în... asfalt (aşa cum spune tradiţia), pasărea a luat-o la fugă pe străzi

Poliţistul s'a luat după ea.

Picioarele lungi ale struţului îl duceau însă mai repede decât putea fugi acesta şi atunci „policeman"-ul a făcut apel la trecători.

Cu ajutorul acestora struţul a putut fi arestat şi închis într'un şopron.

Struţul scăpase din grădina zoologică de la Taufield.

caricatura zilei

BIUROCRATELE ?

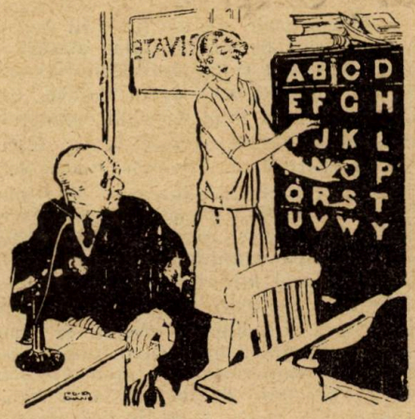

Dactilografa. — Nu reuşesc să găsesc corespondenţa casei Popescu şi Comp.

Şeful. — Dar pentru Dumnezeu, caută la „P".

Dactilografa. — „P" ? la „P" îmi ţiu cu pudra...

LA PLIMBARE CU ŞEFUL

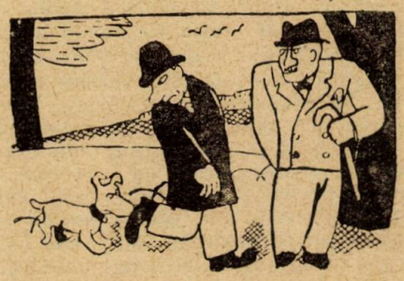

— E al dumneavoastră, domnule şef, acest *căţeluş drăguţ* ?

— Nu....

— Atunci de ce dracu s'o fi ţinând *javra* asta după noi de o jumătate de oră ?...

TEL ATINS

— Dar bine domnule, eşti nebun să cânţi din trombon la ora trei de dimineaţă ?

— Trei ? Mulţumesc. O făceam tocmai pentru a afla ora !

(L'ami du peuple—Paris)

Pagini uitate

CEVA DIN MĂRTURIILE DESPRE AVRAM IANCU

„...Din primele zile ale fierberii din Ardeal s'a ivit pe planul întâi alături de dânşii (Şaguna şi Simion Bărnuţiu) silueta tânărului avocat din Câmpeni, care da un relief cu totul deosebit comitetului naţional de-atunci. Avram Iancu descindea cu o structură sufletească particulară. Urmaşul lui Horia aducea cu sine mândria aspră a Moţilor, acea pornire furtunoasă de plată şi răsplată, care înroşise odată crestele munţilor şi focul revoluţiei. In vinele lui svâcnea sângele fierbinte cu descărcări violente de pasiune elementară. Credinţele vremii şi evenimentele din jur ajutau cu o putere înzecită acest temperament de erou. Firea lui Iancu, caracterul distinct şi unic al ţăranului din Vidra, a smuls dela început mişcarea dela patruzeci şi opt din ogaşa bătătorită a suplicaţiunilor seculare către „prea înălţatul cezaro-crăesc scaun" şi i-a dat un caracter revoluţionar. Fiinţa lui îmbibată de fanatism a dominat massele din primele clipe. Acest tânăr de douăzeci şi cinci de ani, cu graiul răspicat şi scurt, cu sclipiri de oţel în adâncul ochilor albaştri, şi-a dat seama că numai armele pot hotărî într'un proces de veacuri, care a batjocorit până la sânge plebea năpăstuită. La adunarea de pe Câmpul Libertăţii în 3/15 Maiu la Blaj, Iancu a venit în fruntea Moţilor organizaţi milităreşte, gata să înfrângă orice val inoportun de cumineenie iobăgească. Peste capul episcopului Lemeni şi-al canonicilor lui supuşi stăpânirii ungureţi, sarcasmul lui a plesnit ca un bici de foc. Dincolo de îngrijorarea căpeteniilor circumspecte, tribunul dela Câmpeni radia tinereţe, nervi şi optimism. Prin el a primit mişcarea noastră nota vitejiei şi romantismul de epopee. In sfatul conducătorilor Iancu şi-a impus pecetea lui definitivă. Inalta prevedere politică a lui Şaguna şi cumpătul diplomatic al înţeleptului arhiereu, unite cu viziunea istorică a lui Simeon Bărnuţiu se completau admirabil cu acest om de acţiune, care în comitetul dela Sibiu, într'o memorabilă şedinţă prelungită de calcule şi temeri a tăiat scurt discuţiile savante: *„Domnilor, vorbiţi înainte, eu plec în munţi şi fac revoluţie"!*

Ce-a urmat, se ştie, e prima noastră afirmare a ideii de libertate politică, cea dintâi campanie ostăşească în războiul de neatârnare. Advocatul Avram Iancu a pledat cu sabia în mână cauza românismului. Prefectul de lănceri întors între Moţii lui s'a dovedit un strălucit şef militar. Ca împinşi de-o chemare magică, i-au roit împrejur ciubărarii şi ciobanii din văile Crişului şi ale Arieşului...

..Toată vremea Iancu a fost comandantul necontestat, adorat de mulţime. Oastea lui n'a cunoscut o clipă de înfrângere. Armatele imperiale au fost bătute de rebeli unguri, prinţul Windischgrätz a fost alungat de Kossuth peste graniţa Ungariei, Baronul Puchner cu austriacii lui bine înarmaţi a fugit din faţa lui Bem la Râmnicul-Vâlcei, când în munţii Abrudului flamura noastră fâlfâia triumfătoare. In acest timp de aproape doi ani, când Avram Iancu a desfăşurat o acţiune proprie fără nici un ajutor din partea autorităţilor militare imperiale coplesite de-o frică meschină, eroul dela Fântânele paralel cu mişcarea armată avea şi o intensă activitate politică. Cuibul lui de stânci devenise focarul redeşteptării naţionale româneşti de pretutindeni. Fie că îndruma linia de conduită a tovarăşilor săi din comitetul naţional sau primea emisarii guvernului dela Dobriţin, fie că urmărea planurile curţii dela Olmuetz, Iancu concentra atunci destinele neamului în mâinele lui. Sub ocrotirea munţilor neînvinşi, la lumina unui foc, ţăranul din Vidra şi generosul boier muntean Bălcescu, urzeau pentru întâia oară pe urmele mortului dela Turda visul unirii tuturora".

(Octavian Goga în rev. *„Ţara noastră"*, 31 August, 1924).

*

„Când se va vorbi despre luptele sângeroase ale anilor 1848—49 în Ungaria şi Ardeal şi când se va atinge revolta naţiuni române împotriva violenţii guvernului naţional maghiar înaintea tuturora, nu va fi trecut cu vederea numele unui bărbat, a cărui influenţă biruitoare asupra naţionalilor săi, al cărui nedesmintit talent strategic şi organizator a făcut dintr'ânsul un erou al naţiunii sale şi groaza duşmanilor ei şi care printr'o exagerare frecventă în timpuri de asemenea agitate, s'a ridicat în mijlocul poporului său ca o înălţime aproape mistică: numele lui Avram Iancu.

..El luă parte la cunoscuta adunare românească dela Blaj, unde ajutat de popularitatea sa cea mare printre tinerime şi poporul român din munţi (aşa zişii Moţi), jucă un rol însemnat.

In vreme ce evenimentele se precipitau, deşi nu se ivise încă nici-un motiv pentru o răscoală a populaţiei, Iancu se retrase în ţara sa muntoasă, străduindu-se şi îngrijindu-se să menţină şi să alimenteze flacăra spiritului de răzvrătire, printre conaţionalii săi, cu un cuvânt: să-l prepare.

Intr'aceasta sosiră evenimentele din toamna anului 1848, recrutarea, prinderea şi executarea preoţilor români, a doua adunare naţională dela Blaj: răzvrătirea şi îndârjirea crescu.

In sfârşit Puchner dădu semnalul de revoltă împotriva comitetului maghiar de apărare, constrâns de cunoscutul ultimat al lui Kossuth. Trupele imperiale fură concentrate în garnizoane sigure, garda naţională săsească pusă în mişcare, „Landstrumul" organizat, o dispoziţie, care se impuse în mod fatal îndată ce Secuii, aţâţaţi de hotărîrile dela Agyafalva, năvăliră pe pământul săsesc şi se năpustiră asupra Saşilor şi Românilor.

Căci Românii înarmaţi, organizaţi sub conducerea prefecţilor, tribunilor, în legiuni, îndeosebi cei din părţile Abrudului, care erau nemulţumiţi de pe timpul agitaţiei Catarinei Vargă, aducându-şi aminte de ziua sângeroasă dela Mihalţ (2 Iunie 1848), începură a comite represalii şi unde Ungurii, care locuiau în apropiere de Alba-Iulia se împotriviră dezarmării, cu o temere adesea prematură, fură măcelăriţi într'un mod cumplit de către forţa superioară.

Iancu, cel mai puternic dintre compatrioţii săi tineri din districtul muntean, fu printre cei dintâi conducători; totuşi trebue observat, că el ţinu pe cei de sub comanda sa într'o disciplină suportabilă la început şi înlătură multe nenorociri prin influenţa sa".

(Eugen von Friedenfels, Joseph Bedeus von Scharberg: Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19 Jahrhundert. Vien 1877, vol. II. pp. 404—405, în trad. Nicolae Buţa, Avram Iancu şi epoca sa. Cluj, 1924, pp. 107—108).

...„E incontestabil că Iancu a fost cea mai interesantă, ba mai mult, cea mai cinstită figură a mişcării româneşti din anii 1848—1849. Numai lui Iancu îi poate mulţumi românismul, că în această mişcare a pătruns şi ceva din lupta pentru libertate, condusă de idei şi de principii. Dacă nu era Iancu, revoluţia română, chiar şi după istoriografii şi publicişţii daco-români, nu ar fi fost altăceva decât o vărsare de sânge brutală, săvârşită de popor, fie din dorinţa de a jefui, fie ca instrumente în slujba reacţiunii austriace. Dacă istoriografii şi publicişţii daco-români au isbutit întrucâtva să prezinte această răscoală în faţa publicului românesc, precum şi în faţa străinătăţii necunoscătoare a situaţiei dela noi, ca o luptă pentru libertate, numai individualităţii lui Iancu şi activităţii lui se datoreşte.

*

Iancu era un tânăr visător şi entuziast: era cea mai caracteristică şi cea mai autentică figură a tineretului din anii 40. Naţionalitate, libertate naţională, drepturile omului, egalitate şi independenţă, erau ideile, care umpleau sufletele celor mai distinşi tineri ai generaţiei sale. Aceştia admirau legendele revoluţiei franceze, şi cea mai fierbinte dorinţă a lor era să semene atât la trup, cât şi în soartă cu cei mai de seamă oameni ai revoluţiei. Spiritul critic, îndoiala, nu atinsese încă sufletul lor tânăr; credinţa lor fermă şi neclintită era revoluţia, ca singurul mijloc pentru schimbarea vieţii sociale şi politice. Şi Iancu a fost un revolutionar idealist ca şi Petöfi, Vasvári şi toţi ceilalţi tineri unguri. In această atmosferă intelectuală a crescut ca şi contemporanii săi din noua generaţie maghiară. Armonia mediului înconjurător n'a turburat-o decât deosebirea de sânge. Iancu n'a fost român decât după origina sa şi după neamul său: dar nu şi după totalitatea ideilor sale şi după felul său de a gândi, care nu se deosebiau nici cât un fir de păr de acelea ale tinerilor unguri din Budapesta şi Cluj.

...Nimic nu caracterizează mai bine înţelegerea noastră, a ungurilor, decât faptul că nici un scriitor maghiar, care s'a ocupat cu evenimentele din 1848—1849 şi

Interview-uri

...CU D-L IONEL TEODOREANU

(continuare)

— Ai văzut cum trăește criticul Ibrăileanu : numai noaptea, ca bufnele și ca stelele, înconjurat de fumul tutunului și împrejmuit de cărți ca și Silvestre Bonnard care-i spunea atât de dulce notarului său : Amilcar, roi somnolent de la cité des livres.

Profesorul Ibrăileanu nu este cum se crede un desarticulat în viața socială. De la viața socială el a abdicat voluntar, părându-i-se mai grețoasă și mai scumpă meditarea vieții între patru pereți. Cred că și-ar fi putut valorifica personalitatea, fie în politică, fie în orice alt domeniu și cu destul de multă strălucire. Dar încă din tinerețe s'a mărginit la profesorat ; n'a dorit nimic altceva. A refuzat statornic și demnitățile politice și toate celelalte demnități. De curând i s'a oferit un scaun la Academia Română ; l-a refuzat, preferând scaunul din fața biroului său.

Și-a închinat energia și cea mai mare parte a anilor „Vieții românești", revistă care a fost orăcăită de broaște și lătrată de câini, dar ocrotită în schimb de stelele unui ideal. Iar acum în urmă, bolnav, neajutat de nimeni, a întreprins o faptă culturală ce socot că e tot atât de importantă pentru Români, ca desrobirea Sfântului Mormânt pentru creștinătate : a încercat să redea posterității textul integral al poesiilor lui Eminescu.

Noi, urmașii marelui poet, cu o inconștiență savuroasă nu pierdem nici odată prilejul să anatemizăm pe contimporanii lui cari l-au lăsat să moară de foame, cari i-au ucis trupul. Dar nu ne-am întrebat nici odată : noi ce-am făcut pentru nefericitul Eminescu ? Nu i-am ucis noi sufletul, lăsând ani de-arândul ca versurile lui să fie măsluite sau alterate, fie de editori nepricepuți, fie de alți critici căzuți în erori grave de interpretare.

Românul care a reparat această rușine și care ne-a reabilitat în fața viitorimii, este acest om singur, care curățind textul de șpan și rugină, a făcut cea mai măreață faptă culturală a epocii.

— Directorul revistei „Viața contimporană" din Medeleni, nu e altul decât domnul Ibrăileanu...

— El este, desigur. In volumul II al Medelenilor.

— Ce spunea când l-a citit ?

— Făcea haz. Un punct delicat a fost acela unde vorbesc de fobia lui pentru microbi. Spuneam acolo că microbii sunt un pretext, când în realitate, dânsul vrea ca prin mijlocul acesta să-i ție mai la distanță pe oameni.

— Ați cunoscut, de sigur, pe Stejar Ionescu...

—Da, bietul Stejar ! Am fost colegi la Liceul Internat, încă de printr'a V-a sau a VI-a și de atunci până în anii de după războiu am asistat la evoluția cu adevărat extraordinară a acestui băiat. Acum vreo 10 ani, în timp ce apărea aci revista „Mișcarea literară", a adus o serie de nuvele care aveau multă și fină psihologie, dar erau lipsite de viață ; nu cultiva dinamicul ci foarte mult cerebralul.

Dar într'o zi, spre marea mea surprindere, Stejar Ionescu mi-a adus „Domnul dela Murano" o nuvelă valoroasă care a avut mai mult succes de stimă decât de tiraj. Incepuse și el ca mai toți scriitorii contimporani, adică arătându-și mirarea față de epoca posterioară războiului. Mai avea o lucrare intitulată „Saul". A murit în cunoscutul accident de automobil și romanul acesta din care cunosc numai o parte, nu știu ce se va fi făcut cu el.

Și pe el și pe mine poetul Bărgăuanu ne-a convins să ne facem avocați. Stejar, însă, se simțea rebutat de această profesiune dură și a intrat în ziaristică. Scria la *Opinia*, mirându-se mereu că eu pot face avocatură. Trăia foarte retras, izolat aproape complect de viața socială a orașului, citind necontenit, îngrijindu-și sufletul și mintea cu pasiunea aceea statornică a unui horticultor pentru o floare.

De origină era moldovean. O parte din studiile liceale și le făcuse, nu știu prin ce împrejurare, la Ploești. Era căsătorit. Soția lui n'a mai putut supraviețui crudei pierderi pe care a încercat-o prin moartea bietului Stejar.

— Să mai vorbim despre gloriosul triptic al Medelenilor. Ce-ați avea de obiectat criticei ce vi s'a făcut ?

— Imi vine în minte reflecția lui Rilke despre Rodin : ....„car la gloire n'est finalement que la somme des malentendus qui se forment autour d'un nouveau". Răsunetul iscat în jurul Medelenilor și pe care dumneata c'o politeță rabelaisiană îl numești glorie, are particularități umoristice. De pildă, după apariția întâiului volum, critica românească a luat act că un tânăr scriitor încă necotat cu valută forte la bursa criticei, a avut un succes de tiraj ce depășea în viteză toate succesele precedente.

Critica explica această izbândă prin prezența elementului sexualității. Or, — risum teneatis — acest element afrodisiac nici nu există în primul volum. Abia în cel de-al doilea intervine într'o măsură destul de generoasă, corespunzând firește conformației sufletești și fiziologice a oricărui om tânăr.

Cu volumul al treilea, creindu-se în mod arbitrar echivocul Dănuț — Ionel Teodoreanu, critica binevoitoare a găsit că succesul cărților mele se datorește... seducțiunilor fizice. Am avut într'adevăr reputația acceptată și propagată de tineretul femenin că sunt un fel de Rudolf Valentino al Balcanilor, că sunt un toreador, că sunt în fine un eventual suplinitor al celui care strălucise atâta, pe scândurile scenei — înțelegi că e vorba de Leonard.

Acestei reputații îi datorez o adevărată prigoană din partea femeilor și a fetelor ce formează majoritatea cititorilor de literatură din țara noastră. Primesc zilnic scrisori — care trec de-adreptul la coș — și nenumărate cereri de fotografii și autografe. Imi dau seama cât e de greu să refuzi și totuși trebuie s-o fac. Imi pare foarte rău. Altfel ar trebui să consacru o bună parte din timpul de care dispun, ca să răspund la scrisori, să-mi comand și să iscălesc fotografii, să expediez cărți, să copiez pasagii din ele, etc.

Când dam astă iarnă autografe la „Cartea Românească", auzeam pe câte o cumpărătoare șoptind alteea : dragă (sau ma chère) dar nu-i așa de frumos cum... ar trebui să fie !

— Ce fel de autografe ați dat ? Erau toate originale ?

— Aproape toate. Că se mai făcea câte-odată o rotație a aceleeași fraze, înțelegi și dumneata că era fatal. Mi-am dat silința să spun fiecărui cumpărător sau cumpărătoare în parte un cuvânt măgulitor original.

— Spuneți-mi, vă rog, și mie una.

— Iată aceasta, pe volumul plătit de un ofițer superior : „Domnului colonel X, cu dorința ca ediția a II-a a cărții acesteia să-l găsească general". Era încântat. Mi-a mulțumit foarte călduros. Și așa mai departe. Ba unele fete mă rugau să le fac dedicația... în versuri, altele să le fac epigrame, în sfârșit fel de fel de întrebări indiscrete : ce vârstă am, când și unde am făcut războiul, dacă sunt sau am de gând să mă căsătoresc.

---

care a trebuit să amintească despre faptele lui Iancu și de individualitatea lui, n'a tăgăduit toate acestea. Astfel, Lukács Béla, care aici și-a petrecut tinerețea sa scria despre Iancu în revista *Hazánk és a Külföld*, din 1866 : „In fața noastră stă un om cu un sfârșit tragic. Această figură încovoiată sub loviturile soartei, purtând urmele groaznicelor furtuni, era voinic pe vremuri, când în admirabilul său costum național da porunci la sute de mii. Acest suflet mergând acum spre prăbușire, certat cu el însuși a fost însuflețit aevea de cele mai frumoase idei". Iar Réthy Lajos în *Varsárnapi Ujság*, între alte amintiri despre Iancu spune : „Fericite au fost familiile maghiare, care au căzut în mâinele lui Iancu, căci el a apărat viața bărbaților și onoarea femeilor"

(Iancsó Benedek, trad. în rev. *Țara noastră*, 1924).

Toată *gloria* aceasta literară în profesia mea de avocat mă deserveşte.

Un împricinat, oricât de subţire om ar fi, ezită par'că să-şi încredinţeze destinele procesului unui avocat care face şi literatură.

Cred că succesul, dacă eşti permeabil la el şi la sugestiile lui, e cea mai mare primejdie pe care viaţa o pune înaintea carierii unui scriitor. Chiar de-l are, adevăratul scriitor trebuie să-l uite şi să lucreze mai departe, ca şi cum acest succes, nici n'ar exista. De 'ntrebi, omeneşte de mă bucură succesul cărţilor mele, răspund că da.

— Acum chestia Dănuţ — Ionel Teodoreanu. Mărturisesc că şi eu tot aşa am crezut.

— V'aţi înşelat, toată lumea, deşi erau destule motive s'o credeţi. La început, diagnosticul de scriere autobiografică, a venit din afară, adică din opinia publică, apoi unii critici au întărit şi ei această credinţă că Dan, băiat le oameni bogaţi, n'ar fi decât eu. Ţin să declar însă că moşiile mele au fost moşii de hârtie tipărită, şi nici un bunic, străbunic sau părinte de-al meu n'au avut vreo proprietate la ţară. Nici măcar proprietari urbani nu suntem.

Da, după apariţia volumului al III-lea diagnosticul a părut ratificat de faptul că însuşi Dan Deleanu (adică eu Ionel Teodoreanu !!) a scris romanul Medelenilor. Ecuaţia era rezolvită auto-biografic şi în conformitate cu această ratificare foarte mulţi s'au crezut îndreptăţiţi să creadă că romanul va apare într'o nesfârşită serie de volume, căci viaţa mea — considerând că eu eram Dan Deleanu — nu se sfârşea, cum vezi. Ar fi trebuit ca la fiecare sfârşit de an să scot câte un volum în care să fi expus întâmplările survenite în viaţa membrilor familiei Teodoreanu. Mirarea mea a fost următoarea : de ce l-am făcut pe Dănuţ autorul Medelenilor. Oare dintr'o dorinţă abjectă de exhibiţie a propriului eu, am vrut să arăt sub pseudonimul lui Dan Deleanu că am avut aface cu atâtea femei, de toate categoriile, inclusiv cu servitoarele ? Să-mi împănez fabulaţia romanului cu date de felul celor de mai sus, trecându-le în seama mea ?

Asta m'a determinat ? Dacă acesta ar fi adevărul, impudoarea mea ar merita cele mai drastice sancţiuni. Apropos : dacă aş fi făcut un istoric al familiei mele, un erou de seamă aş fi făcut din frate-meu Păstorel care e figură de roman, extraordinară. Nu. Lucrurile stau cu totul altfel. Sensul trilogiei mele ar fi că am descris formaţia a două individualităţi : Olguţa şi Dănuţ, individualităţi pe care le-am opus una alteea încă dela începutul întâiului volum. Olguţa, în intenţia mea, făcea parte din acea categorie de moldovence, caracterizate prin impetuozitate şi intransigentă, în faţa vieţii, cum de pildă în ordinea politică a fost un Petre Carp Dan încarnează acel tip de moldovean ce se caracterizează printr'un deficit de energie socială şi printr'un surplus de energie visătoare. In volumul I, debutez, dacă ţi-aduci aminte, cu scena în care Olguţa îl pălmueşte pe frate-său Dănuţ şi îi taie, în lipsă, sfoara smeului legat de un stejar. Dănuţ, faţă de această adevărată catastrofă pentru orice copil, nu reacţionează cu fapta făcând la rându-i un rău echivalanet Olguţei ci, lezat de realitate, se refugiază în imaginaţia lui şi se răzbună desfăşurând un întreg album imagistic.

Chemată de părinţi la judecta tribunalului familiar, Olguţa nu face *mea culpa*. Refrenul răspunsului ei este : Eu am dreptate. Dănuţ iese biruit, Olguţa învingătoare. In ultimul volum, Olguţa Deleanu află că are cancer. Ea e în acelaş timp îndrăgostită de cineva. Natural, ca tânără şi ca îndrăgostită, ar fi trebuit să accepte o tranzacţie oarecare spre a trăi. Dar nu acceptă nici o tranzacţie, nici o ciopârţire a trupului ei, nici o împutinare a frumuseţii ei. Ci se sinucide cu aceiaşi impertinenţă cu care în copilărie tăiase sfoara zmeului lui Dănuţ. Işi impusese ultimul punct de vedere.

Alt exemplu : Dan află că moşia părintească e scoasă în vânzare Herr Direktor oferă bani, cu condiţia ca el s-o cumpere. Dan n'are însă acest curaj şi lasă să se vândă conacul şi pământul scump al copilăriei şi tinereţii lui. Asistă pasiv la intrarea în posesie a noului proprietar. E un visător, un lipsit de voinţă, un tip specific de moldovean care preferă ca bunurile materiale ce le are să nu le păstreze ci, pierzându-le, să... le cânte apoi.

Eu nu susţin totuşi că Medelenii nu sunt tributari vieţii reale. Nu sunt însă un roman autobiografic. Nu există între mine, familia mea şi ei o analogie. Sunt o sinteză a copilăriei şi adolescenţei fiilor unei anumite clase sociale. Când a apărut Ana Karenin, toate femeile din aristocraţia rusă s'au recunoscut în roman. A fost un succes imens.

Nu e cazul cu *Pădurea spânzuraţilor*. Apostol Bologa e un caz prea individual. Asta n'a împiedicat însă asupra succesului acestui roman de mare valoare. Medelenii sunt o radiografie a vieţii, nu un plagiat al ei.

— Destul Domnule Teodoreanu. Vă mulţumesc. O întrebare acum, pe care mi-aţi sugerat-o chiar D-voastră : aţi făcut armată ?

— Da, însă în condiţiuni foarte proaste. Eram aci la şcoala militară şi pe mine şi pe un alt coleg al meu cari numai cu gândul la instrucţie şi la teme nu eram, ne persecuta grozav un căpitan. Intâmplarea a făcut ca acelaş ofiţer mai târziu, când ieşisem avocat, să vină la mine să-i susţin un proces în care era implicat ca... fraudator. L-am achitat.

— Dar bluza asta rusească vă place aşa de mult — căci văd c'o purtaţi mereu.

— Cazaca — aşa-i spune. Am vreo 10—12 bucăţi, din tot felul de pânzeturi şi de toate culorile. In casă port exclusiv cazacă. Pe lângă că sunt drăguţe, sunt şi comode. Imi plac enorm.

— Ruseşte vorbiţi sau cel puţin citiţi ?

— Cu toate astea, nu. Bunica mea a fost rusoaică. Autorii ruşi i-am citit în franţuzeşte.

— Ce noui opere mai aveţi în sertar ?

— Vrei să spui ce opere mai am în cap. In sertare, am altceva. O să vezi. La vară voiu scrie romanul care o s'apară în toamnă. Va fi probabil în două sau mai multe volume şi va fi plasat în lumea sporturilor. In străinătate au apărut de mult opere în genul ăsta.

— Dar ce va fi cu domnul Păstorel Teodoreanu văd că nu mai vine şi trebuie să fac şi cu dânsul un interviem.

— Frate-meu e un băiat admirabil, afară de câteva calităţi inofensive de altfel care-i diminuiază meritele. Cum ai aranjat cu el ?

— Mi-a spus că ar preferi să-i las întrebările şi dânsul să scrie răspunsurile.

— Nu trebuia să accepţi. Se decide greu să scrie. Dar şi când l-o scrie, să vezi ce străşnic interview are să iasă. O să mai stărui eu pe lângă el.

— Mulţumesc. Şi unde credeţi c'o să scrieţi viitorul roman ?

— Cred că la Constanţa. De-abia aştept să plec. Vara e pentru mine o evadare, un voiaj în lumea visului. Am impresia că acest anotimp e făcut, vorba poetului italian :

Per cantare, per cantare
Solamente...

Ce face „Viaţa literară" ? Apare văd mai rar şi dă impresia unei anemii...

— Vremurile grele de azi, domnule Teodoreanu

— Dumneata văd că nu mai colaborezi la ea. V'aţi certat cum se 'ntâmplă de obiceiu ?

— De loc. Suntem încă în termeni buni. Am fost prea ocupat.

. . . . . .

Se făcuse târziu noaptea. Prelungisem vizita peste limita admisă. Nu mă puteam despărţi însă de şarmul verbului domnului Teodoreanu, uns cu un mieros accent moldovenesc şi nici de cei doi mici Feţi-Frumoşi, Gogo şi Afane, feciorii d-sale, viitori mari pictori.

Am ieşit. Iaşul plouat de mireasma florilor de salcâm, avea un aer, un sunet sătesc

N. CREVEDIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", str. BREZOIANU Nr. 11.

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNII" SIBIIU

Universul literar

Anul XLVI Nr. 29

13 Iulie 1930

5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII”

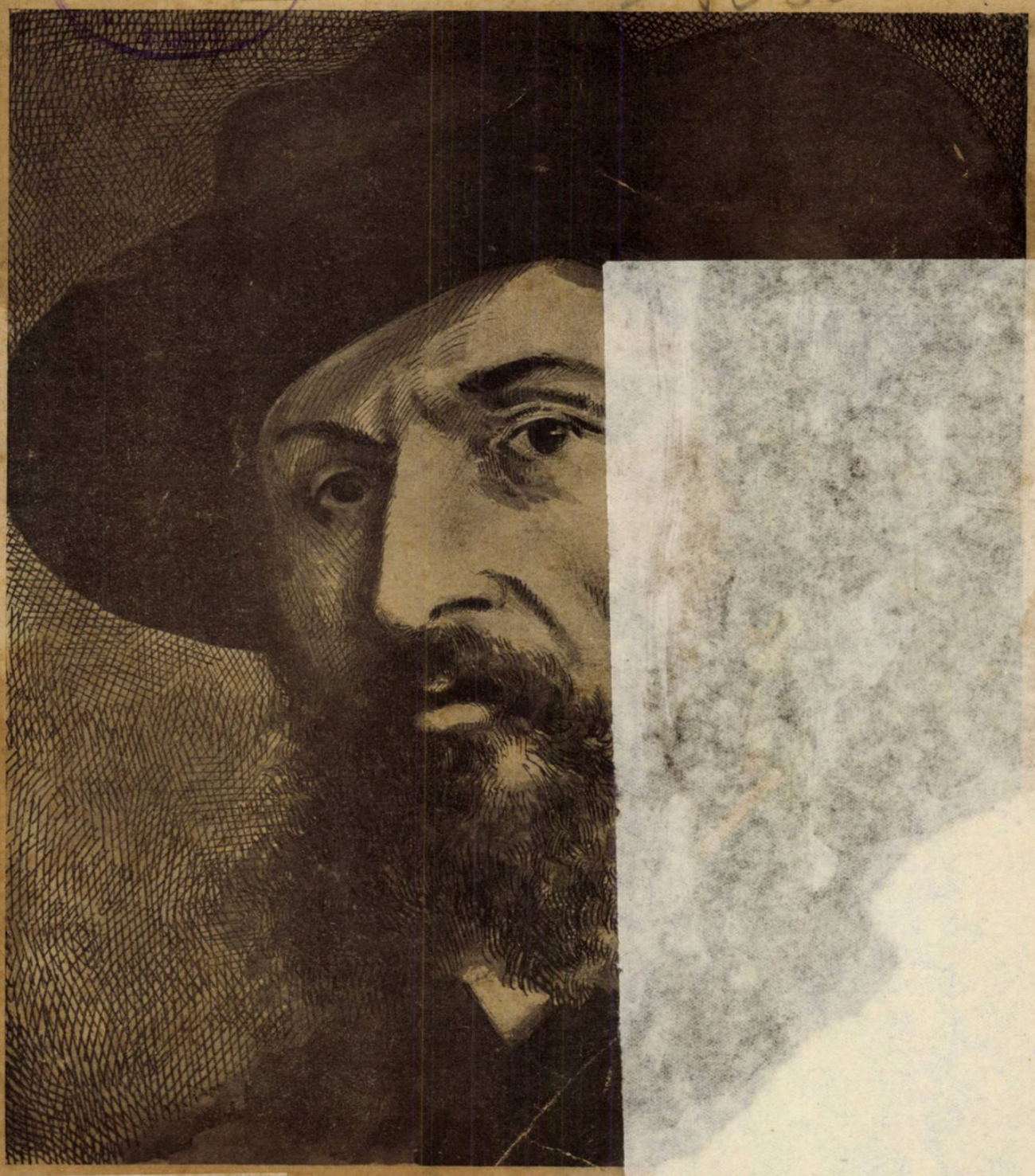

Ctitorii

TEODOR AMAN
(1831 — 1891)

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Pentru noi românii, sec. XIX-lea înseamnă renașterea forțelor vii ale neamului, pe tărîmul tuturor domeniilor și sub vădita influență apuseană, unde civilizația și cultura își dăduse cu mult înainte contribuția. Strădania oamenilor mari ai veacului românesc a fost să deschidă drumuri noi prin mărăcini prăfuiți și uscați, spre orizontul lumei înaintate. Lipsiți de tradiție și de direcție ei au făcut tot ce-au știut și cum au putut, iar deviza le-a fost: *să lucrăm*. Și, nu trebue să ne mirăm dacă atacau domenii diferite, dacă amestecau genurile și necosoteau adesea curentele vremilor. Ei voiau să facă deodată tot ce lipsea țării înapoiate, fără să se pregătească temeinic și să-și găsească domeniul spre care aveau chemare. Dacă privite prin prizma valorilor aceste produse sunt arareori remarcabile, ele au un preț nemărginit pentru deșteptarea și evoluția noastră spirituală. In aceste vremi de frămîntare și plămădire a trăit Aman.

Pentru contribuția adusă omenirii și neamului românesc prin arta lui, Aman nu înseamnă prea mult, dar pentru rolul jucat în momentele de zămislire a gustului pentru frumos, el este un adevărat apostol.

De aceea atitudinea noastră față de opera lui nu va fi curat estetică, ci și istorică, mai ales că Aman a fost glasul cel mai fidel al vremii.

Din copilărie manifesta inclinații artistice, îi plăcea să muleze în ceară pe cei ai casei. Ba chiar la 13 ani își face *„Bunica pe catafalc"*, tablou de o naivitate sinceră și entuziastă din care tâșnește vocația adevăratului talent.

In țară are norocul unor profesori buni, pe Lecca și Walenstein, dela care primește întâele lecții de desen. Dar după obiceiul contimporan Parisul trebue să-i formeze gustul și spiritul. Acolo căzu tocmai în noua vâltoare a luptei artistice cunoscută ...ele de *querelle des anciens et des* ...ustinută de urmașii lui David ...tor cu Delacroix. Fire de ... de personalitate și de ...aditia și oficialitatea ...rezu demn de sine ...Delacroix. El de- ...și mai apoi a lui ...și de vază, cari sus- ...rta clasic-academică ...primit Aman direc- ...păstrat-o cu ar- ...dacă într'un sens ...vorabil lui ...dovedește ...altă ...ic.

altă școală, fiindcă natura lui era alta, așa cum reese din scrisorile adresate fratelui său. Dar pentru rolul ce l'a jucat în formarea atmosferei artistice și încurajarea artei naționale acest tradiționalism a fost o binefacere. Ce-ar fi putut realiza un spirit inovator în misiunea de înălțare sufletească a păturilor românești neobișnuite încă cu artele? Sigur c'ar fi fost primit cu sfială și neîncredere

Ca toți tovarășii lui în drumul renașterii neamului, Aman întors dela Paris a simțit și mai mult lipsa totală a operelor de artă și a preocupărilor artistice. Și atunci cu forța năpraznică a omului care vrea să facă și să facă cât mai mult pentru a completa golurile țării sale, se așează la lucru. Intemeiază învățământul artistic prin cele două școli din Iași și București, unde chiar este director. El îmbogățește școala din București cu colecția de reproduceri în ipsos a capodoperilor universale. Tot el sugerează ideea pinacotecilor românești cari iau în parte naștere sub influența și strădania lui.

Diversitatea activității lui nu trebue însă căutate numai în nevoile țării de atunci, ci și în concepțiile sale despre artă și artist El a fost un tradiționalist care avea drept ideal pe maeștrii din quadrocentto și quinquecentto, a căror activitate știm că se împrăștia în toate ramurile artei. După exemplul lor, Aman a făcut pictură, literatură, arhitectură, arte decorative, sculptură și chiar gravură. Pentru el arta era un tot întreg ce nu se putea împărți pe genuri, decât pentru nevoi de studiu.

In tot decursul șederii la Paris lucrează mult și rodnic. Luat de vârtejul tradiției, de arta oficială și formalistă, el începe prin a face portrete. *„Auto-portret"* este lucrat după factura obișnuită a portretelor contimporane, fie ele din școala romantică sau naturalistă. Ținuta, expresia, coloritul, toate ne dovedesc preocupările portretistice ale vremii, la care se adaugă acel idealism formal, specific școalei clasice. Și totuși este între puținele lucrări din toată opera lui, unde are o notă mai personală. De altfel s'ar părea că portretele sunt genul care i s'ar fi potrivit mai bine talentului său. Mai târziu în țară va mai face portrete, cum sunt de pildă ale întemeictorilor *Eforiei Spitalelor* și ale rudelor sale, care deși au acelaș convenționalism în concepție și tratare, au un adaos personal și o notă realistă, fără a fi totuși sinteze sufletești.

Dar la Paris erau încă la modă scenele istorice introduse în artă de David și acest distins, dar supus elev, le îmbrățișă cu entuziasm. De atunci datează faimoasa *„Bătălie dela Oltenița"* oferită Sultanului și *„Bătălia dela Alma"* care avu succes la Paris.

... continuă această preferință în țară ... își puse talentul în slujba patriei, realizând diferite scene istorice contimporane sau din trecut. Aman nemurește memorabile scene istorice relative la evenimentele politice de atunci ca: *„Proclamarea Unirii"*, *„Jurământul pe Constituție a M. S. Domnitorului Carol I"*, *„Hora Unirii la Craiova"*, lângă care adaugă scene din trecut. Inspirat de baladele și legendele populare și de poeziile lui Bolintineanu, încheagă trecutul în imagini actuale și face cunoscute figuri istorice. *„Mihai privind capul lui Batori"*, *„Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul"*, *„Isgonirea turcilor din Călugăreni"*, iată o serie de scene pe care el le oferă mulțimei dornice de a-și cunoaște trecutul.

In toate scenele istorice Aman împrumută factura clasică a maeștrilor și colegilor din Paris — urmașii lui David — în care se deșteptase vechea concepție italiană de colorare a lui Salvator Roza.

Compozițiile potrivite, încăerările artificiale, atitudinile prinse în acel formalism rece și uscat la care se adaugă coloritul convențional cu tonuri întunecoase, așa de cunoscute pictorilor francezi de scene istorice, abundă operele lui Aman.

Deși studia realitatea și lua schițe, totuși o denatura, în dorința de a înfăptui acel frumos ideal în slujba căruia se pusese. Dar acest procedeu lua viața compoziției, storcea vlaga depe figurile personagiilor și le înțepenea mișcările dându-le acele atitudini de poză teatrală. El nu avea forța să domine subiectele, să le interpreteze personal, dar realist. Toate subiectele lui istorice reprezintă cadrul luptelor și nu psihologia războiului, cum făcea Grigorescu. Ele au doar o valoare istorică pentru toți cei ce simt românește, nu însă și estetică.

Aman nu s'a fixat la un gen oarecare, ci a tratat toate categoriile de subiecte cu aceiaș plăcere. Lipsa de personalitate l'a făcut pe Aman să atace mai ales subiectele la modă, chiar dacă ele ar fi contrazis părerile sale anterioare. Triumful lui Delacroix care adusese în artă parfumul răsăritului îi inspiră și lui scene orientale, cum sunt: *„Bae turcească"*, *„Interior de harem"*, *„Odalisce"* și altele. Dar dacă formalismul (în compoziție, în atitudini și colorit, întâlnit și în alte opere, înflorește în oricare din aceste subiecte, ele totuși au calități. Aman știe să zugrăvească farmecile intimității de interior și frăgezimea catifelată a femeilor frumoase.

Aman a făcut adesea scene de interior, dar această preferință răsleață în opera lui anterioară devine o preocupare după triumful lui Munkacsy la Paris. Pe câtă vreme însă Munkacsy avea o tratare largă a scenelor, Aman în nemărginita lui admirație pentru Meissonier îmbrățișează acel tipicism exagerat care merge până la meschinărie, făcând din tablou o calchiare a realității.

Artistul, fire puțin romantică, era amator de farmec idilic, de cadru natural și adeseori familiar. El se hotărăște cu ușurință să facă scene de grădină și petreceri câmpenești cu aceiaș minuțiozitate cu care făcuse scenele de interior. Și totuș aceste scene au un farmec intim, familiar, au acel sentiment al bucuriei și al vieții trăită bine. Aman nu s'a mulțumit însă cu atât. El a mai făcut flori și natură moartă cu acelaș formalism rece și aceiaș realizare măruntă. După ce-și făcuse casa a ținut el însăși să-i facă frescele, atingând și alt domeniu al artelor decorative, după cum încercase să facă și literatură. Dar pe lângă defectele de ansamblu, de compoziție și mai ales defectul întregei lui opere artificialitatea, se mai adaugă și un colorit cu totul lipsit de armonie care ia contemplatia.

Spre sfârșitul vieții gloria lui cucerită ușor începe să apună. Grigorescu adevăratul geniu românesc al picturii începe să cucerească lumea, care acum îl părăsea pe vechiul maestru. Și fiindcă Aman n'a știut niciodată să birue influențele de afară și să-și impună personalitatea veșnic absentă, a adoptat unele din preocupările lui Grigorescu. El care considerase peisagiul drept cadru — după tradiția renașterii — începe să facă opere a căror subiect e peisagiul, sau în care personagiile se îmbină cu mediul natural. De unde în scenele istorice peisagiul e în fund și nu se leagă cu personagiile, în scenele câmpenești, ele sunt puse să petreacă în mijlocul naturii. Ba chiar după exemplul lui Grigorescu începe să facă motive rustice, hore, care cu boi și capete de țărani.

Dar dacă mai toate tablourile lui sunt discutabile mai este o categorie de opere mai bune pe care nimeni n'a vrut să le observe: *miniaturile. Cele câteva peisagii, „Câinele", „Cobzarul", „Țigănuși la mămăliga"* nu au defectele obișnuite pânzelor mari și au mai multă viață. Fără a fi lucrări de prea mare importanță, dat fiind proporția lor, sunt totuși alături de portrete cele mai bune opere a lui Aman.

Cu toate că artistul avea cea mai mare stimă pentru pictură, totuși nu o înțelegea ca artă singură. El a făcut arhitectura așa cum vedem la Muzeul actual care i-a servit de locuință și care atât ca schemă cât și ca ornamentație este în stil clasic. A sculptat mai ales în lemn mobilierul și lemnăria locuinței sale, care a primit medalia II la Salonul din 1870.

In epoca de maturitate a talentului Aman se pasionează după gravură cu aqua forte pe plăci de metal. Și a lucrat cu atâta ardoare că ne-a lăsat o serie întreagă de gravuri. De seamă sunt însă puține. In *„Auto-portret", „Eliade Rădulescu", „Portretul mamei sale", „Tudor Vladimirescu", „Biboli"* și altele, atitudinele au mai multă realitate și caracter. Totuși cele mai multe gravuri sunt stângace, incorecte ca desen, țepene, uscate și lipsite de viață. Explicația trebue căutată și în procedeul gravurei cu apă tare la care nu se poate încumeta un artist fără spontaneitate. Totuși gravurile reușite au cum am văzut calități estetice. Intr'un cuvânt Aman a încercat toate domeniile plasticei și toate categoriile de subiecte. Cum însă nu era dotat pentru fiecare, arta lui nu e unitară nici ca concepție și nici ca valoare. Lipsa de egalitate se explică prin absența personalității și direcției artistice. Aman nu a fost unul din acele suflete tari care are un ideal și vrea să-l înfăptuiască cu orice sacrificiu. Spirit ușor, care lua arta la suprafață el făcea orice cu aceiaș plăcere și mai ales ce se consacra oficial ca bun și frumos.

Niciodată nu s'a putut ridica deasupra părerilor oficiale și nu s'a putut emancipa de nefasta influență academică a școalei lui David. Increzător în sine, lipsit de frământarea artistului care vrea mereu mai mult decât a produs, el nu studia îndeajuns subiectele și nu se punea cu tot sufletul în realizarea operei. Lucrările lui sunt lipsite de expresie, de viață, nu au acent și adâncime, nu pornesc din entuziasm și emoție artistică, cu un cuvânt sunt lipsite de sinceritate. Ele sunt produsul observării la suprafață, în care un maestru dibaci știe să aranjeze personagiile ca într'un tablou alegoric. De aceea, par teatrale și retorice. Artistul urmărea înfăptuirea unui frumos ideal, static și formal așa cum o înțelesese școala la care se formase. De altfel schițele premergătoare au adesea mai multă viață și căldură, fiindcă în ele lucra mai liber motivele, fără să le treacă încă prin prizma diformatoare a principiilor lui estetice. Dar dacă școala veche făcuse o greșală neadmisă aproape nici atunci, apoi cu atât mai mult devenea mai mare, când o artă nouă vie și proaspătă, îi luase locul. Scăderile artei lui se datoresc în parte și tehnicei. Din lucrările rămase neterminate se poate vedea modul cum trata artistul. El lucra tablourile pe fragmente. In *„Atelierul artistului"* ca și în altele unele părți sunt complet terminate, pe câtă vreme altele nici începute. Acest procedeu ia adesea lucrărilor sale unitatea. Și apoi lipsa de relief a tablourilor se datorește în mare parte minuțiozității cu care lucra scenele. Privitorul este captivat în aceiași măsură de toate amănuntele și lasă să-i scape ansamblul, fiindcă artistul nu vrea să sacrifice mărunțișurile inutile în vederea totului.

Aman nu a fost nici un mare colorist, căci nu avea simțul culoarei, cu toate că studiase procedeele maeștrilor vechi. (Wattau, Rubens, Welasques). In scenele istorice păstrează culoarea convențională, tenebroasă a lui Salvator Roza, care face un efect neplăcut. Sub influența luminei dela noi el își mai deschide culorile în cele mai multe lucrări. Totuși el nu știe să le armonizeze și pune alături culori prea crude care izbesc ochiul format. Și nu avea unitate nici în culoare, căci o schimba dela un tablou la altul. In portrete coloritul e mai plăcut, fiindcă se reduce la câteva nuanțe care nu se mai ciocnesc. De obicei cu îmbrăcăminte neagră, pe acelaș fond închis, portretele au figurile cu reflexe verzui, care le dă un efect estetic într'adevăr idealist. Totuși în scenele de interior culorile sunt mai armonice. De altfel Aman a avut un penel fin, a știut să picteze ca un virtuos și cu toate scăderile tehnice ar fi avut altă însemnătate estetică, dacă ar fi știut să le biruiască cu sufletul.

Aman a avut talent, dar n'a avut personalitate și fiindcă nenorocul l'a îndreptat spre o școală în agonie, a fost pus în alternative și în lupte care l'au învins. Cu toate acestea tablourile lui sunt cele mai bune din câte s'au făcut în prima epocă de artă modernă românească. Locul care rămâne lui și numai lui, locul pentru care merită cea mai vie recunoștință a posterității, este rolul de întemeetor al învățământului artistic și al Pinacotecilor românești, acela care a adus în societatea de atunci preocupări artistice și a luptat pentru formarea gustului românesc.

LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

NOTE BIOGRAFICE

Teodor Aman este fiul lui Dumitru Aman negustor craiovean de origină macedoneană boerit de Caragea-Vodă în 1818. Printr'o întâmplare, s'a născut la Câmpulung în 1831. Învață la Craiova și București după aceea pleacă în 1848 la Paris. Acolo rămâne multă vreme. In acest interval de timp merge la Constantinopol să ofere Sultanului *„Bătălia dela Oltenița"* și vizitează câmpul de bătate dela Sevastopol, spre a lua schițe pentru *„Bătălia dela Alma"*. Se întoarce în țară la 1858, dar abia la 1864 poate să înființeze școlile de belle-arte pentru care luptase. Se ținea în curent cu străinătatea și cu tot ce se producea acolo. Cerceta curios și mai ales era foarte activ. Spre sfârșitul vieții e părăsit de cei ce-l glorificaseră. Neajunsurile materiale și soarta școalei care îi era scumpă, îi întunecă ultimile zile. Moare trist în 1891, lăsând după sine o mulțime de opere neterminate.

L. D. N.

poezie

MIRCEA DEM. RĂDULESCU

CÂMPIA

Câmpia își întinde ca un chilim bogat
Pogoane cultivate, fâșii dreptunghiulare,
Belșug rodit de seva pământului bogat;
Arar, lucioase seceri străfulgeră în soare...

Cine-ar putea să spuie pe brazda de ogor
Ce plămădește pâinea sub cerul cald de vară,
Că vifor de obuze prin aierul sonor
A răscolit pământul și tihna-i seculară ?

A fost aici, pe vremuri, furtună și măcel,
Explozii de ghiulele și strigăte de luptă
Și răcnet de durere și fulgerări de oțel,
Isvoare vii de sânge, fâșii de carne ruptă...

Vedeniile crunte și tumultosul front
Pieriră cu furtuna, cu viscole și ploi...
Păduri, livezi și grâne se'ntind la orizont
Și patria se'nalță pe oase de eroi!

MAGIE

Păşesc în ţărână — ţărâna 'nfloreşte,
Intârzii puţin şi pomul rodeşte;
Pe unde nu-i apă şi-ating cu piciorul
Şi huma îşi strânge şi-şi varsă isvorul.

Cresc muşchii pe piatră abia s'o ating,
Şi'n mlaştină nuferi înfloresc să mă vadă,
Şi stelele'n noapte pe fruntea mea ning
Nămeţii de flori din albastra livadă.

Vin paseri în stoluri şi-mi cad la picioare
Şi eu le hrănesc cu grăunţe de Soare;
Că Soarele rupe toţi norii din drum
Pe unde-am trecut şi voi trece de-acum.

Işi uită de pradă şi omul şi fiară
Odată să simtă pe drum urma mea,
Şi luna-şi întârzie cornul de seară
Să afle ce gânduri nutresc pentru ea...

Şi totuşi, magie în mine 'ntrupată,
Nu pot şi nu ştiu deplin niciodată;
Dincolo de mine păşesc ca un orb,
Dincolo de lume abisuri mă sorb.

Şi eu, încântare şi cântec de zori
— Iluzia lumii de tot ce'nfloreşte —
Aud peste mine alţi paşi trecători
Şi nu ştiu nici cine pe mine păşeşte!..

G. TALAZ

ELEŞTEU ROMANTIC

[illegible]e soarele brăţare de lumini,
[illegible]nte 'n lac prin dungi pătate,
[illegible]gi de floare — heruvimi
[illegible] pe aripi ondulate.

Mobilul joc în val uşor,
E lent ca un zefir de vară.

Doar păsări mici când trec în zbor,
Il bat cu note de chitară.

Mici cântăreţi de zile mari,
Brotacii sperie frunzişul,
Cu trilul lor de lăutari,
Robiţi cu scripca şi bacşişul.

Iar tu poet poznaş sau trist,
Reiei catrenul vechiu, închis
Şi'ncerci cu ochiu de analist
Să scuturi perle mari de vis.

NUMA CARTIANU

BĂRĂGAN

Un lan întins,
un puţ cu cumpănă şi-un drum,
un şir de plopi,
un cântec trist
şi fum în zare
fum...

Uşor în goana zărilor
un călăreţ barbar
pe-un telegar
s'a stins.
(Intre pământ şi cer
e-o fată de boer...)

Ropsozi

şi vremuri cu voevozi,
pe mii de morminte
şi bătălii
cresc bălării !

. . . . . .

O floare, un vis, un murg...
Amurg.

ŞTEFAN CRACIUN

CELE DOUĂ ISVOARE

de VICTOR EFTIMIU

Doi călători se întâlniră la cişmeaua din răscrucea drumurilor: un călugăr bătrân şi un fecior de împărat.

— Incotro, fătul meu?... întrebă călugărul, în vreme ce feciorul de împărat îşi potolea setea şi se răcorea.

— In lume, taică! răspunse drumeţul cel tânăr

— „Mă duc să caut isvorul înţelepciunei!

— Ciudată întâmplare! mai zise bătrânul.

„Şi eu caut un isvor, isvorul tinereţei!

„Din cărţile mele, pe care le duc mereu cu mine în desagele astea zdrenţuite, am aflat că apa fântânei acesteia întinereşte pe cei ce se scaldă într'însa. Drept să-ţi spun, drumul până acolo e foarte lung, dar ce răsplată minunată mă aşteaptă la căpătâi!

„Înţelepciunea fără tinereţe e ca vesmântul acesta mohorât: te îmbracă, dar nu te împodobeşte!...

„Şi ma mir fătul meu, că-ţi pierzi vremea căutând isvorul înţelepciunei, când ai cel mai nepreţuit dintre daruri: tinereţea!

— Ba din potrivă părinte!

„Fu cred că Sfinţia Ta îţi pierzi vremea de pomană'

„Intr'adevăr, la ce ţi-ar folosi tinereţea, când stăpâneşti toată înţelepciunea cărţilor, toate tainele pământului şi al stelelor din cer?

„Ce sunt eu pe lângă Sfinţia-Ta?... Un mânz neastâmpărat, ce sare şi zburdă în livadă, nu mai neştiutor ca mine!

Părinte află că tinereţea mea fără înţelepciune este ca o sabie fără tăiş: nu-ţi poate folosi decât ca o podoabă!..."

— Văd bine că nu ne înţelegem! Răspunse călugărul, zâmbind cu bunătate.

„Fiecare dintre noi ţine la părerea lui şi n'aş fi un înţelept, dac'aşi socoti că a mea e cea mai bună!

Dar iată ce zic: peste un an, să ne întâlnim în locul acesta, în aceeaşi zi şi la acelaş ceas — şi om mai vorbi.

— Facă-se voia Sfinţiei-Tale! mai zise feciorul de împărat.

Şi se despărţiră.

Unul o luă spre Miază-noapte, iar celălalt spre Miază-zi, căci isvorul înţelepciunei e firesc să nu fie pe acelaş drum cu fântâna veşnicei tinereţi.

— Bieţii oameni! Sărmani neştiutori! Proşti şi nemulţumiţi totdeauna! zise Diavolul, care auzise toate din dosul cişmelei, unde pândea în chip de broască.

„Bieţi nebuni cari vreţi să întoarceţi pe dos aşezământul lucrurilor!... N'avea grije, flăcăule! Ai să dobândeşti înţelepciunea şi om vedea dacă este un bine atât de nepreţuit!... Iar tu, învăţatule moşneag, ai să fii şi tu tânăr, în curând, căci vreau să fac şi eu o faptă bună. Am să vă îndeplinesc dorinţa. Să vedem: veţi fi mai fericiţi atunci?

Am uitat să vă spun că feciorul de împărat, moştenind scaunul tatălui său, nu voise să se urce în el, înainte de a fi căpătat înţelepciunea care-i trebuia ca să cârmuiască ţara.

El lăsase grija domniei unui sfat de bătrâni şi acuma rătăcea prin sate şi oraşe, fără să spuie nimănui cine era.

Da ori de câte ori întreba pe câte cineva unde se află minunata fântână, oamenii dădea din umeri, neştiind încotro să-l îndrepte.

Ba unii chiar îşi băteau joc de el:

— Adevăr zic ţie că trebue să fii într'adevăr lipsit de minte, ca să ne întrebi această nebunie!

Şi bietul voevod pornea iarăşi la drum, nădăjduind că într'o zi, tot va avea parte să-şi vadă visul cu ochii.

Călugărul avu mai mult noroc.

Câteva zile după întâlnirea cu fiul de vodă, găsi în mijlocul unei păduri, isvorul tinereţei, aşa cum era scris în vivliile sale groase Fără să mai stea pe gânduri, se desbrăcă şi se aruncă în apă. Minunea se făcu dintr'odată.

Simţi cum îi fierbe în vine sângele tinereţei, barba îi pieri ca prin farmec, părul îi crescu în cap, sbârciturile obrazului se şterseră şi în apa fântânei se oglindi un tânăr Făt Frumos.

Ba ceva mai mult: hainele-i zdrenţuite, pe cari le lăsase lângă isvor, se prefăcuseră într'un strălucitor vestmânt împărătesc şi luminau pe iarba verde ca o comoară de fier şi pietre scumpe.

Dar se mai făcu o minune care mâhni pe călugărul de altă dată: dăsagii săi, plini de înţelepte cărţi, pieriseră! Şi în locul lor. strălucea un buzdugan de aur şi un scut de argint.

Lui Făt-Frumos — căci Făt-Frumos o să-i zicem, de acum încolo, bătrânului călugăr — lui Făt-Frumos i se păru că odată cu bibliile sale. îi pierise şi mintea!

Căci unui flăcău de douăzeci de ani, i-e greu a şti ceiace ştie un moşneag! Nici dracul nu poate face aceasta!

Aşa dar, pierzându-şi înţelepciunea, bietul Făt-Frumos n'avea habar de ce trebue să facă, încotro s'o ia....

Incremenise în mijlocul pădurei.

Nu-şi mai amintea decât un lucru:

— Peste un an, să fiu la cişmeaua din răscruce!

„Dar anul e lung.., Ce fac eu pân'atuncea?"

Eşi din pădure şi, după un umblet de două ceasuri, ajunse la poarta unei mari cetăţi, unde se frigeau miei şi se vindea vin.

Fără să vrea, duse mâna la cingătoare şi dădu de un chimir plin de galbeni.

Intră într'un han, mâncă şi bău bine, căci, fiind tânăr avea o poftă de căpcăun, apoi se culcă şi dormi greu, până a doua zi la amiază.

Şi iar mâncă miel fript şi bău vin roşu, după care porni pe uliţi, fluerând a „n'am ce face"!

— Hei! dac'aş avea traista!... ce-aş mai ceti în cărţile mele! Cum mi-ar mai trece vremea de repede!

Târgui nişte biblii, dar nu înţelese nimic dintr'însele căci erau scrise cu slovă nouă.

De odată auzi vesele cântări de flaute şi chimvale şi văzu cum jucau flăcăi şi fete în curtea unui han.

Intră şi el în horă.

— Ce haine frumoase ai! zise o fată.

Iar alta:

— Trebue să fii vr'un vestit căpitan!

— Nu sunt căpitan, dar am să mă fac. numai ca să-ţi fiu pe plac! răspunse Făt-Frumos.

Se înfăţişă repede Voevodului din acel oraş şi-i ceru o căpitănie.

— Cunoşti bine războinicescu meşteşug? întrebă Măria Sa.

— Nu prea! răspunse flăcăul.

— Atunci cum ai obrăznicia să te arăţi în faţa mea?

„Invaţă, mai întâi să fii un bun oştean, pe urmă să-mi ceri aşa înalte slujbe! strigă Voevodul, în vreme ce curtenii se uitau unul la altul uimiţi de atâta îndrăzneală.

Fostul călugăr învăţa meşteşul soldătesc, care e mult mai greu de cum pare: n'ajunge să porţi vestminte frumoase, cum cred şi astăzi mulţi căpitani, ci mai trebue şi alteeva.

Mai învaţă flăcăul cum să se poarte 'n lume, lucru care însăşi iarăşi, este foarte greu, cu toate că unii spun:

— Trebue să fii un om cum se cade, iar nu unul care să ştie cum să se poarte 'n lume!

Dinspre partea mea, eu cred că nu strică să fii şi cuviincios: am văzut oameni foarte cum se cade, posomorîţi şi bădărani, înaintea cărora trecea cu mult, nişte secături cu purtări alese şi cuvântul plin de farmec.

Făt-Frumos îşi închipuia că tinereţea îi ţine loc de orice; de aceia se minună foarte când îi spuseră:

— Dragul meu, n'ajunge să fii tânăr! Ca să faci ceva în viaţă, trebue să fii învăţat. Altminteri. întru ce s'ar deosebi flăcăii de mânzul acela care zburdă în livadă?

La auzul acestor cuvinte, Făt-Frumos îsi aduse aminte de călătorul cu care vorbise la cişmeaua din răscruce.

Numără lunile cari trecuseră de atunci şi văzând că ceasul întâlnirei se apropie, porni la drumu să-şi întâlnească tovarăşul...

După ce dădu călugărului leacul veşnicii tinereţi, dracul alergă să toarne flacăra înţelepciunei în fântână spre care se ducea feciorul de 'mpărat.

— Să nu mă grăbesc! îşi zise Necuratul. Băiatul ăsta e tânăr; poate să mai aştepte. Să fiu cu băgare de seamă! E mai primejdios pentru mine să fac un înţelept, decât să dau tinereţea unui bătrân!

In felul acesta, trecu aproape un an şi Voevodul nu găsise încă izvorul binecuvântat.

— Ce-o să zică părintele când m'o vedea tot aşa de prost cum eram acum un an?

Mai avea o săptămână până la ziua hotărîtă, când îi eşi în cale un cerşetor.

— Fie-ţi milă de un biet olog! se rugă acesta.

„Dă-mi ceva, iar în schimb ţi-oi da şi eu ce-mi vei cere. Cine ştie... Poate c'aş putea să-ţi fiu de folos măcar cu un sfat; căci sfaturile de multe ori sunt mai preţioase ca aurul.

Feciorul de împărat întinse un ban de argint cerşetorului şi-l întrebă: Nu cumva ai putea să-mi spui încotr'o se află fântâna înţelepciunei?

Cum să nu! răspunse ologul, care nu era altul de cât diavolul.

Ia-mă în cârcă şi am să te duc la ea.

Cu dracul în spate, Voevodul o luă spre

...înțelepciunea, care fusese a dintr'o ... a acoperită de nu chi... l'bucur-te, aplecă-ți bărbia ... sete. Ca ... farmec simți că-i fierbe capul în mii ... de gânduri și fiecare a toi știință are îi lu... privire.

Mulțumit celor ce-l îndrumase și despărțindu-se de ei, începu să se gândească la cele ce trebuia să facă... Ce s-o fi întâmplat în țara mea? ... lăsat în fruntea treburilor n'or fi făcut legi prea înțelepte, pentru bietul meu norod?

„De obicei cei ce fac legi, judecă după ei înșăși iar nici de cum după cei cărora li se vor da aceste legi...

„Oare am făcut bine să las câțiva moșnegi sătui de viață în capul unui neam tânăr și plin de vlagă?

Prea multă înțelepciune strică acolo unde nu trebue de cât un dram de minte".

Voevodul ardea de dor să se reîntoarcă în cetatea lui, dar nu putea încă, de oarece făgăduise călugărului să-l mai vadă odată.

De când stăpânea înțelepciunea, odihna i se dusese.

Nenumărate griji îl frământau și setea de a învăța și mai multe lucruri îl frigea din ce în ce.

Și cu cât știa mai multe cu atât vroia să mai afle

Rostul vieței sale se răsturnase. Mânca repede și puțin, somnul îi era înspăimântat de vise; se trezia în miez de noapte și se chinuia cu tot felul de întrebări neliniștitoare.

Abia de-o săptămână, sorbise din apa minunată și obrazul i se scofâlcise, iar puterea tinereței îi descreștea văzând cu ochii:

Par'că era de cincizeci de ani...

Nu se uita la florile pe cari atât de mult le îndrăgea odinioară; cu pași greoi trecea pe iarba de mătase și nu-i simțea mângâierea...

Cântecul păsărilor nu-l mai auzea și când străbătea vr'un sat unde era hora mare, el nu se mai prindea în joc cu flăcăii și fetele de seama lui, ci trecea înainte disprețuitor de aste primăvăratice nebunii.

Viața nu mai avea nici un farmec pentru el, căci bucuriile nu-l mai chemau: aflase cât e de mare suferința omenească și cât de multe dureri sunt pe acest pământ...

Și tânărul fecior de împărat, covârșit de înțelepciunea pe care o năzuise din tot sufletul său, se gândea cu dor și cu părere de rău la nepăsătoarea viață de odinioară, când trăia într'un vis fermecător și plin de lumină... Câtă dreptate avuse bătrânul călugăr, pe care se ducea să-l întâlnească la răscrucea drumurilor!...

— Cum te-ai schimbat! strigă Făt-Frumos, văzând chipul zbârcit al voevodului

— Dumneata ești călugărul cel bătrân? se minună feciorul de împărat, dându-se înapoi.

„Nemai pomenit!.. Ce tânăr ești, ce frumos!..

„Aveai dreptate când spuneai că tinerețea este cel mai neprețuit dar al omului!

Nu prietene!... Nu mai spun asta! Acuma cred că 'nțelepciunea este ceeace are omul mai de preț.

La ce-ți folosește să fii tânăr și neștiutor, în lumea asta unde trebuie să știi atâtea, ca să poți fi cineva!

— Poftim!... iar nu ne mai înțelegem, zise feciorul de împărat...

„Anul trecut, cu vorbeam ca d-ta și d-ta vorbeai ca mine! Omul nu e nici odată mulțumit cu soarta lui.

„Aș vrea să știu un lucru: de ce voiai d-ta să fii tânăr? Eu voiam să fiu înțelept, ca să-mi pot stăpâni cu vrednicie țara unde sunt împărat, dar domnia ta?

— Eu știam atâtea, răspunse călugărul de altă dată, simțiam că atâtea sunt de făcut pe lumea aceasta, încât sufeream că nu pot face nimic, din pricina neputinței mele. Voiam să fiu tânăr, ca să pot munci din plin!

„Acum însă, când mintea nu mă mai ajută la nimic, văd că fiecare vârstă are darurile ei...

„Și numai acum, când n'o mai am, îmi dau seama ce lucru mare e înțelepciunea!"

Dracul ascultase și de data aceasta: ședea pe piatra cișmelei în chip de lăcustă și trăgea cu urechia.

Dorind să-și ducă până la capăt fapta cea bună, el șopti feciorului de 'mpărat:

— Dacă vrei, te fac iarăși tânăr!

Apoi, la urechea celuilalt:

— Dacă vrei îți va veni mintea la loc!

— Oare nu s'ar putea să fim iarăși ce am fost? întrebă Voevodul.

— E-hei! răspunse călugărul:

„Cu cât drag mi-aș duce iar pe spate anii, dac'aș avea dăsagii și cărțile mele! Și apoi, drept să-ți spun, mi-e dor de barba mea cea albă, care-mi sedea așa de bine!

— Atunci, știi ce?

„Du-mă la fântâna în care te-i scăldat și eu am să te duc la isvorul unde m'am adăpat cu înțelepciune! hotărî feciorul de împărat.

„Te fac întâiul meu sfetnic, de oarece cred că tinerețea mea, unită cu înțelepciunea d-tale, ar putea ferici poporul meu.

„Iar cișmeaua aceasta, lângă care ne-am întâlnit, s'o botezăm „Izvorul adevărului" căci aici am aflat noi că tinerețea trebue să se sprijine pe înțelepciune, iar mințile luminate ca să poată face ceva, au nevoie de o voință tânără și un braț neistovit!

Cei doi călători porniră la drum.

In poiana din pădure, feciorul de împărat găsi apa tinereței și se scăldă într'însa și se făcu iarăși frumos și nepăsător.

Acolo le eși în cale cerșetorul olog, care, urcându-se în cârca lui Făt-Frumos, le arătă drumul spre stânca de unde isvora înțelepciunea.

După ce bău dintr'însa, călugărul se făcu iar călugăr bătrân și adus de spate și începu să râdă cu hohote la amintirea tuturor prostiilor pe care le făcuse în vremea când era îmbrăcat ca un căpitan.

La rândul său, Voevodul fu mulțumit foarte să alerge iar pe câmpuri, ca un copil, să culeagă flori în lumina soarelui și să se întrecă în cântece cu păsările cerului.

Lucru ciudat: din anul petrecut sub un alt chip, le rămăsese amândorora câte ceva, bătrânul călugăr avea mai multă vlagă, par'că, iar tânărul fecior de împărat era mai cuminte, cu o umbră de gândire pe fruntea senină. Ceeace însemnează că dacă ne prefacem câte odată nu pierdem cu totul chipul prefăcătoriei noastre. Toate lasă urme!

— Mări Ta, zise călugărul.

„A venit vremea să nu te mai ții de jocuri... Sunt îngrijorat de cele ce s'o fi petrecând în împărăție, în lipsa Măriei Tale. Eu aș zice să ne întoarcem acasă.

— Bine-ai grăit, mare sfetnice!

„Să ne 'ntoarcem!

Ajunși acasă, Voevodul află că moșnegii cârmuiseră țara într'un chip ciudat de tot.

Cea dintâi lege a fost o poruncă prin care flăcăii și fetele erau opriți să mai joace în horă, aceasta nefiind un lucru înțelept. Apoi, de oarece înălțimile lor aveau mațele cam hodorogite, nu mai avea nimeni îngăduiala să mănânce carne și să bea vin: în sfârșit, toți copii trebuiau să poarte ochelari, de oarece înălțimile lor aveau vederea slabă.

Toate acestea n'ar fi fost mare lucru, dar primejdia cea mare era că oastea fusese împărțită și soldații toți trimiși acasă.

Moșnegii, având firea astâmpărată și nici o poftă nouă în sânge, credeau că și ceilalți oameni nu mai au pofte, își închipuiau că pacea și voia bună vor stăpâni veșnic în lume și toți banii ostirei îi foloseau acum clădind uriașe palate de sticlă, în care învățații nenumărați numărau picioarele gândacilor și măsurau câtă depărtare este dela o stea la alta.

Poporul, supus și încrezător spunea:

— Cine știe.. poate că așa trebue să fie rostul lucrurilor... dacă înălțimile lor găsesc cu cale că este așa!

Dar nu e mai puțin adevărat că o mare mâhnire copleșise țara, pe care o amenința năvălitori străini.

Mare fu deci, bucuria mulțimei și întristarea vecinilor hrăpăreți, aflând că s'a întors împăratul cel tânăr, însoțit de un sfetnic înțelept!

Țara toată se umplu de cântece iar vinul curse din belșug și poate curge și astăzi, dacă nu cumva moșnegii băutori de apă n'or fi iar în fruntea bucatelor.

Am fost și eu de față la sărbătoarea încoronării și-am mâncat mâncările cele mai alese și-am băut vinurile cele mai înbălsămate.

Mi se pare că ospețele nu s'au isprăvit încă și v'aș spune cu mare bucurie, iubiți cititori, unde se află această minunată împărăție; dar cum sunt vremuri de scumpete și de lipsă mi-e frică să nu dați năvală prea mulți acolo și să veniți de hac bieților bucătari!

Dar pot să vă spun un lucru: Voevodul, ale căruia păținii vi le-am povestit, mulțumită sfaturilor cuminți ale bătrânului călugăr, și a făcut poporul fericit.

Și urez multor feciori de împărați să aibă acelaș noroc și-l vor avea, dacă vor ști să unească tinerețea lor bogată, înflăcărată cu înțelepciunea unui sfetnic de treabă, cumplit și cu sufletul plin de dreptate.

VICTOR EFTIMIU

CASA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

SCRISOARE

(DELA UN MIRE)

de TRAIAN IONESCU

Am primit zilele trecute un plic voluminos. Deşi purta adresa mea, din cuprins şi după semnătura necunoscută, am înţeles că a fost îndreptat greşit. Spre liniştirea conştiinţii mele şi pentru a putea fi cetită de acel căruia i-a fost sortită, încredinţez scrisoarea tiparului.

„După cinci ani — prietene, îţi las aceste rânduri cari îţi vor îndolia sufletul. Vei plânge trecutul nostru, îngropat odată cu resturile unui trup care n'a sălăşluit decât amintiri şi visuri. Vei înţelege, vei ierta şi cu încetul vremea va şterge şi lacrima şi urma lacrimei. Aşa a fost să fie, aşa a trebuit să se întâmple.

Prietene, Heidelbergul nostru plin de poezia primilor iubiri ; în aceşti ultimi ani n'am trăit decât acolo adică aici, în mine, în luminişul aurit prin depărtare şi prin singurătate. Noi patru zâmbitori şi plini de speranţe, am stăruit acolo — peste ruina prezentului şi peste durerile obosite ale minţii, sătulă de tot şi de toate.

Idealismul şi curăţenia sufletească şi trupească era fatal să cadă călcate în picioare de lăcomia zilei şi de neînţelegerile întărite prin prejudecăţi şi simplitate bătrânească. Corabia luminoasă, făurită din hârtie de niste visători, a rătăcit pe oceanul o clipă liniştit. Vântul a prins de veste, apele au clocotit şi noi, patru corăbieri pe galera idealului, ne-am răsleţit în cele patru ţărmuri ale lumii. Corabia noastră, sdrobită în fundul întunecat, pluteşte totuşi veşnic pe apele sufletului, în serile calme, când micile sgomote sporesc împărăţia tăcerii.

Tu, svârlit acolo, în oraşul care nu te va înţelege niciodată şi te va toci cu încetul. *Dânsele* pretutindeni şi nicăieri. Eu aici, cu ochii în urmă şi împovorat de clipe, am trecut dintr'o zi în alta căutând o justificare vieţii. La început, m'am aruncat orbeşte în plăcerea ameţitoare a băuturii şi a iubirilor repezi şi trecătoare cari pustiesc inima şi desgustă. Cărţile m'au atras apoi cu ademenirea sirenelor cari te afundă în neantul nedeslegat. Am trecut setos prin literatură şi nemulţămit m'am aruncat în filosofie, pentru a mă opri la ştiinţe misterioase, atotpromiţătoare a pietrei filosofale. Fachirismul, Chiromanţia, Spiritismul au jucat într'un dans valpurgian pe dinaintea ochilor mei însetaţi şi nemulţămiţi. Muzica mi-a răscolit adâncul făcându-mă muzicant, filosofia m'a descoperit filosof şi literatura m'a învăţat să scriu. Şi iată-mă — prietene, în măsură să-mi justific existenţa : arta.

Preocupările acestea multiple nu mi-au putut totuşi îndepărta luminoasa corabie, care alungată în timpul zilei şi a unei părţi din noapte cobora pe apele visului mai minunată, cu noi patru mai veseli şi mai armonioşi. Ziua trăiam — voit — departe de mine, iar nopţile, cu toată voinţa sugerată înaintea somnului, mă coboram acolo unde sufletul meu îşi găsia odihna şi mângâierea.

In fiecare an, hotărîsem ziua primei mărturisiri când buzele noastre au oglindit dorinţele şi speranţele, sub lespedea de foc a sărutului. In acea zi, mă lăsam furat de paşi. Era o duioşie stăruitoare de lacrimi fericite, să mă opresc înaintea locurilor pe unde ne plutiserăm prima fericire. Seara, în parcul acela, înaintea băncii care cu ani în urmă ne purtase uşori şi veseli, mă opriam obosit şi trist.

In timpul celui de al treilea an, o dorinţă mistuitoare puse stăpânire pe mine. Trebuia să mai vorbesc odată cu *dânsa*, pe banca noastră, la aceeaşi oră înoptată ca atunci. Nu-i puteam scrie, fiindcă mândria mă opria să fac acest lucru şi nu aveam alt mijloc de a-i cere întâlnirea. M'am svârcolit, luni de zile, sub teroarea acestei dorinţi, care creştea cu fiecare clipă pentru ca, atipind în visuri, să renască mai proaspătă în fiecare dimineaţă. Din mulţimea cărţilor cetite aflasem multe lucruri cărora, la început, nu le dădusem nici-o importanţă dar cari, cu încetul, mă puseră pe gânduri şi în cele din urmă mă învinseră. Era deajuns să doresc eu că *dânsa* să vie acolo, în seara hotărîtă, şi nu se putea să nu vină. Şi am dorit-o cu desperare aproape un an. Am gândit intens, în fiecare zi, în fiecare noapte, tremurînd uneori descurajat de slăbiciunea credinţei mele şi întărit din nou prin documentele convingătoare. Slăbisem foarte mult, adeseori aveam ameţeli şi mă găsiam într'o stare de supra-sensibilitate care mă făcea să plâng pentru toate nimicurile.

Vremea s'a scurs. Nu ştiu cum am putut suporta greutatea unei zile lungi în neastâmpărul nervos care mă alunga de ici-colo. Aşteptam seara înfrigurat şi cu mult înainte de a înopta, mă găsiam pe banca noastră. Sângele îmi alerga grăbit, îngrămădindu-se la creer şi la inimă. Urechile îmi vâjâiau, mâinile îmi tremurau ca ale unui bătrân paralitic. Apoi o mare linişte, urmată de oboseala caracteristică celor intraţi în convalescenţă, îmi aduseră o stare psihică bizară. Eram uşor ca un fluture şi greu ca un bondar. Mă simţiam risipit dealungul aleelor parcului. Paşii perechilor înlănţuite călcau în mine cu scrâşnituri dureroase. Auziam cum florile îşi strângeau petalele şi se pregătiau de culcare, iar boabele de rouă cari se închegau în iarba tânără îmi lunecau catifelate şi răcoritoare printre gene. Ochii mei erau apa lacului în care cântam cu şoaptele stufului. Eram totul.

Şi-am stat multă vreme într'o depăşire molatecă şi duioasă. Ştiam că vine fiindcă-i eram covorul aleei pe care călca uşor, atât de uşor că gemui de durere. Îi simţiam svâcnirile neastâmpărate ale inimii şi-i cetiam gândurile cu o intenţie puţin obişnuită. S'a aşezat pe bancă lângă mine. I-am primit greutatea ireală a corpului pe lrate de lemn. Am stat tăcuţi alături. Târziu am întrebat cu glas care ar fi putut fi al unei frunze sau al apelor :

— Eşti fericită ?

N'a răspuns sau poate glasul mi-a răsunat numai în golul gândului, voinţa risipită ne având puterea înfăptuirii reale a sunetelor. Mi-am strâns firile sensibile, burate cu o plasă fără margini apropiindu-le capetele şi încercuind numai banca noastră într'o mreajă deasă de paing înfometat. Ştiam ce gândeşte, mă oglindiam în lacrimile-i nestăpânite ; i-am întins molatec mâna, atunci când a dorit să mi-o strângă. Am vorbit puţin şi ne-am despărţit fără bucurie, fără părere de rău, asigurându-ne că nu ne mai iubim, că trăim mai mult frumuseţea trecutului şi ne-am făgăduit să ne vedem peste un an, în acelaş loc, spre a ne mai aminti de minunata noastră iubire, care a fost dar care nu mai putea fi înviată.

Şi ne-am revăzut după un an. Am fost şi mai prietenoşi, am vorbit mult despre noi, cei morţi, înduioşându-ne înaintea amintirilor noastre şi sărutându-ne la despărţire, aşa ca nişte prieteni pe cari îi leagă un trecut de neuitat.

In ultimul an, o istovire neexplicabilă mă trânti la pat. Nu mai gândiam la nimic, cărţile începuseră a mă plictisi. Nu găsiam nimic nou şi în luminişul răcoros al sufletului, nu mai aflam mângâierea de odinioară. Farmecul tăcerii şi al despărtării se risipise prin împărtăşirea uşurătoare a suferinţii.

Câteva lucrări neisprăvite mă dovediră scrib fără putere analitică şi sintetică ; arta nu fusese decât o himeră care îmi prelungise agonia : un om care trăind pentru un ideal, la prăbuşirea lui nu mai era bun de nimic. Arta fusese scuza unei vieţi lipsite de bucuria voinţii, învingătoare a leneviei şi suferinţii prin muncă şi prin luptă. Dacă n'aş fi avut puţină avere, cu greu mi-aşi fi câştigat o pâine. Şi când mă gândesc acum în ce mod nerusinat îmi justificam neputinţa de a mă adapta mediului social, roşesc de indignare. Mă socotiam artist de talent care, trăind pentru artă, era fatal sortit lipsei din care ar fi putut eşi cu uşurinţă dacă ar fi vrut. Nu lupta însă contra altora din cauza iubirii de om. De ce aşi fi răpit eu pâinea altuia ? Prin dreptul celui mai tare ? Dar nu spusese Iisus : „iubiţi-vă unii pe alţii ?“

Eram în închipuirea mea bolnavă şi falsă un om mare, un supra-om, care se sacrifică pe sine din iubire pentru cei mici şi slabi. Eu, bietul slăbănog, fără voinţă, fără vlagă, gândiam aceasta şi plângeam de mila „celor mulţi“. Minţisem o pâlpâire nemernică, care n'avea curajul să-şi spue adevărul. Imi înşelasem existenţa şi cele mai adevărate sentimente mi le minţisem, ajutat de *dânsa*. Pe amândoi ne oprise mândria să ne spunem cinstit că tot ne iubim. Luai hotărîrea eroică să-i mărturisesc toată zădărnicia vieţii mele şi nestărmurita iubire care nu putuse fi stăvilită de vreme şi nu ar fi putut fi îndepărtată de moarte chiar.

...Şi iată-mă, în seara anului al treilea, pe banca noastră. Venisem ca un criminal — pocăit de remuşcări — să fac mărturisire duhovnicului milostiv. *Dânsa* sosi foarte veselă la braţul unui tânăr — logodnicul ei. Gândurile mi se împleticiră înaintea acestui neprevăzut. Logodnicul ştia toată povestea noastră : voia să-mi fie prieten ; casa lor sta oricând primitoare aducerii mele aminte. Aşa dar totul părea pierdut. Totuşi nimic nu mă putea opri să pornesc mărturisirea clocotitoare, care-mi sbucnia din volbura însângerată a inimii. Şi-am vorbit în seara aceea aşa cum n'am ştiut niciodată vorbi. Lacrimi, gingăşii feminine. since-

ZIUA FURNICILOR*)

de MIHAIL LUNGIANU

E pe la al doilea cinac şi-i zi de primăvară, cu soare şi căldură, zi de sărbătoare pentru femei.

E ziua furnicilor şi nu lucrează nici o femeie, de teamă să nu dea năvala gângaviile de la gândacii de bălai, prin oale.

Au făcut de dimineaţă turte şi 'mpart cu toţi, ca să le poată mânca foamea şi mânia, ba aruncă fărâmituri şi prin moşoroaele lor.

Stau toate, fete şi neveste, în jurul casei, mai direticând, mai văzând de orătenii şi de copii. Babele se aşează pe prispă şi se piaptănă. Nu una, nu două, ci zeci de babe îşi răvăşesc părul sus, dat cu unt, petrecând prin el colţarul de corn de bou.

Cu o linişte desăvârşită, cu toată mintea adunată la lucrul lor, — poate să bată toba, să sune goarna, vestind pârjol, potop, or că viu Tătarii — ele nu se sinchisesc câtuşi de puţin de toate câte se fofilesc şi forfotesc în jurul lor. De aci şi zicătoarea, că ţara piere, sau satul arde şi baba se piaptănă.

Din toate babele satului înşirate pe drumuri şi pe uliciori multe, mărginite de salcâmi în floare, numai una e stingherită din treb'şoara ei, baba Hira. O trage mereu de păr nepoţelul, şi, când îi dă pace el, îl poartă ea necontenit din ochi să nu cază, să nu se loviască de stâlpi.

Un căţel vânăt, cu pete albe, sare pe el, îl linge, îl împinge câte odată îl dă jos.

Baba îl săgeată, c'o uitătură cruntă, strigă la el:

— Hodârrr! şi, până s'apuce să se dea la o parte, mi-l atinge cu nueaua.

Căţelul chelălăe şi o rupe la fugă pe trepte 'n jos. Se face covrig, se scarpină cu piciorul din urmă după ceafă şi mârâe ciudos. Copilul cată lung după el şi-i pare rău par'că de necazul tovarăşului de joacă. N'a apucat însă, bietul, să se liniştească bine şi o cloşcă cu pui gălbeori, roată 'n juru-i, zărindu-l, îi zboară 'n cap, îl loveşte cu aripele, îl izbeşte cu ciocul, îl zăpăceşte.

Să te ţii acu chelălăială. Copilul arată cu degetul spre el şi scânceşte a milă. Baba, trăgând pieptenul mai repede, prin părul mic, rar, ceartă cloşca şi râde de păţania javrei.

— A ha! Bine ţi-a făcut! Să te saturi de vârît la copil, de lins!

Căţelul, buimăcit de ciocănituri, auzind glasul stăpânei casei, soccate că l-a chemat şi, uitând chelfăniala primită, dă buzna iarăşi pe sală.

Pisica, tolănită la soare, pe un cap de temeiu, zvâcneşte, ca un iepure, scociorît din culcuş, şi ţâşti la cătel, scuipându-l şi zgâriindu-l.

Baba lasă pieptenele, ia nuiaua 'n mână:

— Iar venişi, blestematule?... şi-i arde una bună. Acu chelălăiala lui a pornit mai tare şi a ţinut de pe trepte până subt o butie, unde l-a silit să se vâre curcanul şi un răţoi.

Acolo s'a 'ntins pe labe şi 'ncet-încet s'a molcomit, adormind, tresărind doa din când în când, cu câte un mârâit scurt.

E tot mai cald. Vin vitele de la păşune de amiaz. Soarele stârneşte pulberea pe drum şi patimile 'n sânge. Mânzaţii se boncăluesc, curcanii s'au umflat în pene, cocoşii se bat între ei, aleargă după găini toată curtea, cântând apoi fuduli pe garduri a mulţumire, a biruinţă.

În pragul tinzii răsare moşneagul, înalt şi plecat de şale, cătând spre babă şi spre cătel:

— Iară-l altoişi?...

— Dacă n'are d'astare şi se vâră 'ntr'una la copil?...

— Iţi săraşi inima cu el!...

— Sărat, păi cum!...

— Da' cu lighioanele cum stai?

— Cu cari lighioane?... zbucneşte ea rătutită o clipă.

— Mai întrebi? Par'că nu-i ziua lor azi?...

— Şi dacă? Le-am făcut datoria!

— Făcuşi pe naiba! In loc să le dai pace, pornişi războiu cu ele!...

— Pornit, vezi bine! Da' altă vorbă n'ai?.. Vezi-ţi mai bine de a lulea, că ţi s'a stins!...

Moşul pufăe 'n sec de câteva ori.

— Că bine zici!... Nici nu băgai de seamă, că nu mai trage!

Intră 'n casă, se pleacă la vatră, ia un cărbune cu vârful degetelor şi-l pune

---

*) Apare 'n volumul *„Răncurèle"*.

---

rităţi de copil, gânduri pitite în cutele inconştientului, curăţenia şi toată frumuseţea pe care o poate cuprinde un suflet, tot ceeace câştigasem prin cetire ani întregi, s'a revărsat în cuvinte luminoase şi pline de duioşie. Ce am spus şi cât am vorbit nu pot preciza. Intr'un târziu, mi-am simţit buzele strivite şi gâtul înlănţuit. Logodnicul plecase. Când, n'aşi putea spune. Ingrămădită la pieptul meu, dânsa plângea şi râdea, vorbind în neştire. Voia să nu ne mai despărţim, era fericită peste măsură cu mine care-i răsfoiam viaţa şi-mi vorbia repede, repede, râdea, plângea, mă săruta...

Câştigasem lupta. Şi atunci—prietene—am făcut o faptă pe care nu mi-o pot ierta şi nu poate fi iertată nici de Dumnezeu. Nu ţi s'a întâmplat să săvârşeşti, vreodată, acţiuni pe cari nu ţi le poţi mai târziu recunoaşte? Din misterioasa noastră lume interioară ies la suprafaţă, ca milioane de fiinţi fosforescente spre luciul apei, îndemnuri spre rău — aproape reflexe — a cine ştie căror strămoşi primitivi înrădăcinaţi în noi: cruzimi animalice, de cari nu ne credeam capabili, vorbe care poate răsunaseră, cu sute de ani în urmă, în cine ştie ce lupanare îngrozitoare.

...Am îndepărtat-o brutal, i-am aruncat vorbe grosolane, hohotind. Totul nu fusese decât prefăţătorie: n'o iubiam cum n'am iubit-o niciodată. Gelozia — la vederea logodnicului ei — îmi înfiripase acel minunat cântec de lebădă: de-acum înainte n'o mai doriam, n'o mai cunosteam. Am vrut-o învinsă, umilită la picioarele mele; mi-am ajuns scopul; puteam pleca.

...Şi-am plecat lăsând-o acolo, pe banca noastră, sdrobită, fără glas, fără lacrimi, pe *dânsa* pentru care trăisem şi pe care o iubiam nebuneşte...

Hotărîsem, mai dinainte, această trecere bruscă dela bunătate şi duioşie la gesturi tari — brutale? Vroisem să o jignesc? Sau — poate — o iubiam atât de mult încât o uram cu sălbăticie. Poate că personalitatea subjugată până la umilinţă de dragoste, abia aştepta ocazia să se răsbune: prin descărcarea psihică a destăinuirii, oboseala a putut permite subconştientului să isbucnească. Eram nemulţămit de isbândă; prea mă costase multe suferinţi ca să mai prezinte o valoare apreciabilă. Victoria îşi micşorase preţul prin jertfele cerute. Posibil totuşi, că întorsătura neaşteptată a lucrurilor, să-mi fi sdruncinat o clipă toată fiinţa.

...Acasă, în lumina tremurândă a oglinzii, am zărit un chip străin care mă privia cu ochi sticloşi, de nebun. Inspăimântat, am pornit, alergând, înapoi. Dânsa era acolo; când m'a văzut, s'a ridicat grăbită şi a fugit. Aşi fi ajuns-o dar înţelesesem că era zadarnic. Năluca ei mi-a smuls dureros ultimul rest de viaţă. Paşii s'au pierdut în liniştea nopţii. Intunericul m'a învăluit.

Eram un om sfârşit. Spre ziuă, paznicul grădinii m'a scuturat bănuitor, crezându-mă vre-un derbedeu adormit. Am ajuns cu greu acasă. De o săptămână, mă sbat în ghiarele celei mai groaznice insomnii. Astăzi, mă simt mai bine; zilele trec monotone; tot timpul stau la fereastră: urmăresc sborul musculiţelor cari descriu figuri geometrice de o regularitate surprinzătoare. Ce importanţă poate avea sborul unei musculiţe şi la ce foloseşte lumii omul pe care-l distrează acest lucru?

Nu sunt altceva decât o plantă cu frunzele îngălbenite. Se apropie toamna. Gol afară, gol înlăuntru. N'am nici un rost şi niciodată n'am avut un rost. Nici durere, nici bucurie. O viaţă inutilă. Trebue să sfârşesc. Vreau linişte. Voi creşte plante nefolositoare, asemeni mie, cari vor trebui smulse.

Oţelul mă întreabă ce-i discolo? Voi şti curând. Plumbul va isbi o inimă stearpă; o comoţie organică şi odihna pământului.

Adio, prietene..."

„*P. S.* Intrebarea neagră, oţelită, a rămas fără răspuns. Cea mai umilă fiinţă trebue să trăiască atunci când iubeşte. Dânsa a venit la mine. De unde mi-a ştiut adresa? Nu interesează: nu întreba norocul şi fericirea cum te-am nimerit. Pentru dânsa sunt dator să trăiesc; sunt lumina ei.

Pomul ofilit săpat la rădăcină şi îngrijit uneori înfloreşte şi dă roade. Mâine ne căsătorim. Plecăm în Italia. Logodnicul nu fusese un logodnic veritabil; era un prieten rugat să joace acest rol. Aceeaşi hotărîre o luase şi *dânsa* în seara aceea; i-am luat-o înainte...

Am cetit amândoi rândurile de mai sus. Ţi le trimitem şi ţie să te distrezi.

Vei primi veşti din Veneţia".

pt. conf. TRAIAN IONESCU

peste tutunul îndesat în scobitura lulelii. Se 'nvârteşte puţin prin casă, zăreşte glastra cu muşcată, rupe o floare, roşie ca sângele şi-o duce babei :

— S'o pui la ureche, după ce ti-i dichisi, să nu te deochi !

— Pune-o tu mai bine la pălărie ! Să te placă ibovnicile !

— D'asta am eu grije ! Nu te teme! Acu pune-o tu, să prinzi o leac' de vin-o 'ncoace !..

— Indrăcitule ! Ce mai edec îmi eşti ?.. Şi baba râde din ochi şi printr'un colţ al gurii şi-aşează domol muşcata pe după ureche.

— Ei ? Acu o aduc cu o leac' cu Rada ! Nu ?..

Moşul zâmbeşte şiret :

— O aduci binişor ! Vezi ?... De te-ai pieptăna şi te-ai găti în toată ziulica, nu m'aşi mai uita la ea. Aşa, de, ce să fac ?...

— Aşa e, biet ! Eu desblevnită, cu fota ruptă, desculţă, cu iea neagră, plină de cenuşe : ea, spălată, tot premenită, cu tistimel cu picăţele pe cap !

— Şi cu garoafe mereu la ureche ! împlineşte moşul vorba.

— De ! Ochii văd, inima cere ! Nu ?..

— Păi cum !... Eşti om doară, cu sânge 'n vine, nu cu bragă !..

— Că, ce Dumnezău, d'acu 'ncolo, s'o fi făcut el şi bragă !..

— Ce-ai zis ? Râzi de mine ?... Vezi, d'aea mă uit eu la Rada ! Ea nu dondăne niciodată ca tine. Cum mă vede mă 'ntreabă : — „Când mai vii pe la mine ?... şi-i joacă luminile ochilor în cap.

— Şi-i împlineşti voea şi n'o laşi să te aştepte ! Nu ?

— De, ce să spui eu ?.. Bietele picioare ele singure d'ar putea să povestiască ! Cât sunt de hodorogite, tot mai urcă când şi când dealul pe care l-a urcat, de, ştii bine, de ce să mint, vre-o 40 de primăveri !

Ce-ai zis, blestematule ?.. Patru zeci de eroi şi-au nins păcatele peste sufletu tău ?... De atunci te ţii cu ea ?.. Ptiu !... Nu te-ar mai răbda Dumnezău !..

— Ce-mi crăcneşti, mototoalo ?... Şi o cuprinde pe după gât. Baba se lasă molatec. Moşul o strânge la piept.

— Ce mai hoţoman îmi eşti, moşnege?.. Pe mine şi mă scoseşi din fire, da' mi-te pe Rada ?...

— Numa' pe ea ?

— Ce-ai zis, hodorogule ?...

— Ştii tu, ce să-ţi mai spuiu eu ?...

— Şi nu ţi-e lene să vorbeşti !

— De loc !

— Eu tot credeam că-s scornituri !

— De unde naiba ? Până nu faci foc, cum să iasă fum ?...

— Aşa Sarsailă !.. D'aia mi-ai fost ?.. şi-l ia de chică.

Moşul se lasă pe spate, să nu-l doară şi o prinde de mijloc.

Baba s'a lipit de el, a ridicat capul.

— Dă drumu' căte pup ! se roagă el încetinel.

— Na ! şi-l trage şi mai tare. Să te văz numa ! îngână ea.

Moşu se ţine de vorbă, să nu rămâe de ruşine. Şi, mai din luptă, mai de slăbiciunea anilor, mai de moliciunea trupurilor, cad amândoi mototol, cât p'aci să strivească ţâncul.

— Na, na, na ! Uite ce i-a găsit ? se minunează nora, rămasă stâlp în poartă. Par'că sunteţi de eri luaţi.

Moşul îşi caută luleaua, se uită prin prejur cam lung şi fără rost, mai de frică, să nu se fi aprins hainele pe ei, mai de ruşine de noră. Baba a sărit în sus ca un prisnel cu părul lăsat pe ochi. Il dă domol pe spate şi zâmbeşte :

— Ia, trăsnăi d'ale unchiaşului ! zicea ca să-mi arate cum îndrăgosteşte el pe Rada.

— Aşa spunea ?.. se minunează nora. Păi nu trebuia să mai arate, că ştiu toţi. Numa' eu de câte ori l-am văzut !

— Crâcnişi şi tu, drăcoaico ?.... Te uiţi în gura babei ?... Ii povestiam de tine şi căzusem mototol cu ea, tocmai cum căzuşi tu mai adineaori în tufiş cu-al lui Boian.

Nora 'ngălbeneşte, tace şi 'nghite 'n sec. Nu ştie ce să creadă ?... Glumeşte moşul, or vorbeşte cu tot dinadinsul. Tuşeşte apoi silit şi-şi vede de-cale. Zice numai, aşa 'n doi peri :

— Hm !... Aşa o fi !...

Şi se face că-i grăbită foc, se duce grajd, aruncă vrejii 'ntr'un colţ, dă din ei câţiva porcului şi o mână de buruian viţelului.

— Ziua furnicilor, de !.. mai cearcă ea să 'ngăimeze.

— Păi cum ?... Umblă omului prin vine, bată-le pustia ! Le dai de pomană ! încheie moşul. Şi rămâne drept pe prispă, în lumina soarelui, ce s'apropie întristat de apus. Ochii mari, scânteetori, nările lărgite ale nasului, gura-i deschisă, sorb Şi-i tremură des picioarele şi buza de jos. Nu putea înţelege singur dacă slăbiciunea trupului, greutatea lulelii, or fiorii primăverii erau de vină !...

MIHAIL LUNGIANU

JURĂMÂNTUL

— „Dragă, eu mă duc mâine în piaţă să cumpăr nişte porumb pentru amărîtele alea de păsări".

— „Bine, dar vii până plec eu ?"

— „Aşi ! Nu cred ! Tu pleci de cu noapte".

— „Pe Marita o iei ?"

— I-auzi vorbă ! Unde s'a mai pomenit să mă duc în piaţă fără servitoare !"...

— „Ei, şi eu unde las cheia când oiu pleca ?"

— „O prinzi şi tu în stâlpul porţii, pe partea din curte. Bagi mâna printre zăbrelele gardului că e un cui acolo".

— „Păi nu o găseşte nimeni ?"

— „Nu, că am mai pus-o eu acolo".

— „Bine !"

Aşa se sfătuiră seara, înainte de culcare, domnul Stănescu preşedintele Curţii cu Juraţi şi coana Marioara, soţia domniei sale.

Dis de dimineaţă, cu noaptea 'n cap, doamna Stănescu plecă în târg, iar domnul Stănescu rămase acasă.

Cu toate că doamna umblase foarte încet ca să nu-i deranjeze somnul, totuşi domnul Stănescu, care dormea foarte uşor, se deşteptă.

Se sculă, se îmbracă şi fiindcă mai era mult până să plece la Curte, se trânti pe pat cu o carte în mână, şi începu să citească.

Şi ceti domnul Stănescu, ceti până adormi cu cartea pe piept.

Când se deşteptă, mai era un sfert de oră până când trebuia să intre în şedinţă. Sări la iuţeală din pat, se spălă pe ochi să se mai răcorească şi plecă enervat.

Ieşi în stradă, încue poarta şi puse cheia în.. buzunar.

Cum ajunse la Curte, intră în şedinţă.

Nu mult după plecarea domnului Stănescu, veni acasă şi coana Marioara. Caută cheia după stâlpul porţei, dar cheia nicăeri. Incearcă poarta, crezând că o fi uitat-o deschisă, dar nu era chip s'o deschidă : poarta era încuiată. Se mai uită printre zăbrelele gardului ca nu cumva să fi căzut jos cheia, dar nimic....

Tocmai atunci venea acasă intendentul Georgescu, un om cum se cade, care locuia alături de domnul Stănescu.

— „Sărut-mâna coniţă, dar dece staţi aici ?"

— „A ! D-ta eşti ? Uite bărbatul meu plecă de-acasă şi probabil, luă cheia cu el".

— „Păi mă duc eu şi-o iau dacă voiţi"...

— „Mulţumesc ! Dacă nu vă supăraţi, vă rog chiar. Aşi fi trimis eu servitoarea, dar nu ştie acolo"...

— „Dar unde e domnul Stănescu ?"

— „La Juraţi".

— „Bine. V'o aduc eu numai decât".

Şi Georgescu se repezi spre Curtea cu Juri. Când intră el în sală, tocmai îşi terminase un martor depoziţia şi urma să vie altul la rând.

Domnul Stănescu enervat, crezând că Georgescu e martor, — după obiceiul domniei sale de a căuta să intimideze pe martori — strigă la el :

— „Pune mâna pe cruce !"

— „Domnule preşedinte"....

— „Pune mâna pe cruce !"

— „Domnule"....

— „Pune mâna pe cruce îţi spun şi zi-i după mine !"

Ce era să facă bietul om ?!... Se supuse, luă crucea în mână şi....

— „Jur".

— „Jur".

— „Că voi spune".

— „Că voiu spune"

— „Drept"

— „Drept".

— „Tot ce ştiu".

— „Tot ce ştiu".

— „Ei acum spune ce ştii ?" zise domnul preşedinte Stănescu.

— „M'a trimis coniţa D-voastră să-mi daţi cheia, domnule preşedinte"... abia mai putu îngăiima bietul intendent.

. . . . . .

Vă puteţi închipui figura domnului Stănescu.

C. A. CALOTESCU-NEICU

Critica literara

RAUL TEODORESCU: „Leon Tolstoi"

S'a vorbit atât de mult despre „Institutul de Literatură" de sub conducerea d-lui prof. M. Dragomirescu — încât o readucere a acestei chestiuni ar părea inutilă. Intrucât ne privește—departe de a ne opri, acum la rostul acestui for cu preocupări pur și serios critice — vom sublinia o parte din prețioasa-i activitate publicistică — în legătură cu care am analizat, altădată, traducerea „Phedrei" lui Racine publicată în editura acestui institut. E un gest înălțător care marchează ținta cu adevărat artistică urmărită — și pe această cale — cu mari sacrificii bănești.

Și la fel trebuesc socotite conferințele comemorative prin care — an de an — sunt readuși în lumina prezentului diferiții înfăptuitori literari sau critici ai marelui scris românesc sau universal. Ne-aducem aminte de ciclurile anului expirat din care a făcut parte și uitatul Leon Tolstoi, în legătură cu care s'au spus atâtea lucruri de preț. Ne vom opri — deocamdată — la conferința d-lui Raul Teodorescu — cu caracter introducător — mai mult biografic și bibliografic.

Incepând prin a sublinia tragicul vieții lui Tolstoi — d-sa ne subliniază de minune frământările acestui suflet care se îndreaptă spre cei mulți, umili și obijduiți..., spre mulțimea sărmană și suferindă, ce gemea, ca valurile nesfârsite ale mării, în întuneric și ignoranță, așteptând un luminător". De-aici chemarea de adevărat apostol pe care Tolstoi și-o simte și tot de-aici apropierea sa completă de cei de jos. De-aici repedea glorie și — ca o urmare — regretele unanime cu care a fost primită, de toată lumea, moartea sa, întâmplată la 28 Oct. 1910.

Urmează biografia lui Tolstoi — viața ușoară pe care a dus-o în tinerețe, rolul cel mare pe care Rousseau (Confesiunile și Emil) l-a jucat în transformarea lui sufletească. In curând i se va desvolta talentul literar. Scrie, între altele, „Cazacii" [illegible] liric, un adevărat cântec al tinereții [illegible] străbătut de o dragoste de natură [illegible]ire, sălbatecă și primitivă" al cărui [illegible]d e constituit de opunerea dintre [illegible] natură și lumea civilizată.

[illegible] războiul Crimeei se inspiră scriind [illegible]ici capodopere: *Sevastopol în Dec. 1854, în Maiu 1855, și în Aug 1855*" —cea de-a doua superior artistică, celelalte cu caracter mai mult patriotic. Un fragment interesant este acela privitor la ideile pedagogice ale lui Tolstoi. Din acest punct de vedere era un partizan al libertății în educațiune și un dușman al progresului. După ce se analizează pe scurt romanele — Războiu și pace" și „Ana Carenina" se conchide: „Tolstoi e un mare romancier realist, un Balzac al Rusiei, dar nu chiar mai mare decât acesta" — tocmai pentru că „eroii săi, bine studiați, bine adânciți, trăesc cu o putere de viață extraordinară", scriitorul nedându-se înapoi „să redea trăsăturile cele mai meschine, cât și cele mai simpatice ale personagiilor sale, cu o putere de analiză și o perspicacitate de mare psiholog".

Și despre „Ana Karenina" ni se spune că „e superior celui dintâi prin unitatea subiectului, continuitatea acțiunii și întâlnirea strânsă a faptelor". Aici „falsul vieții orașelor și al saloanelor capătă o puternică lecțiune morală... Tipurile toate sunt viu zugrăvite și ne dau o perfectă impresie a realității, trăind în toate detaliile vieții lor". Spre sfârșitul vieții Tolstoi renunță la literatură și luptă pentru înfrățirea dintre oameni — lucru care se vede și în romanele sale din acest timp: Sonata Kreutzer, Stăpân și slugă, Invierea, cum și din drama Puterea întunericului.

Comunicarea d-lui R. Teodorescu merită toată solicitudinea acelor ce se interesează de literatură, iar Institutul de Literatură trebuește felicitat pentru nobila inițiativă.

♣

AL. I. SĂNDULESCU: „Religiunea Daco-Geților"

Socotind util și domeniul preocupărilor istorice — să aruncăm o privire prin studiul d-lui Al. I. Săndulescu despre: Religiunea Daco-Geților. O spunem dela început: e o lucrare într'adevăr serioasă, scrisă de un cunoscător, pe bază de bune isvoare — deci: merită toată atențiunea rândurilor de față.

Dar mai întâiu ceva despre necesitatea acestei cercetări care se impune și pentrucă, prin ea vom pătrunde religiunea poporului român, „vom înțelege gândurile și explicațiunile sale cu privire la cele religioase". Aceasta pentrucă „principiile creștine sunt cu atât mai neclintite în sânul poporului și mai înțelese de acesta, cu cât au găsit mai multe puncte de contact cu sufletul său". De-aici un adevăr: „religiunea Daco-Geților a format fondul aperceptiv în primirea Creștinismului de poprul român" (5).

♣

Intrând în studiul propriu-zis, d-sa arată greutățile cu care va fi avut de luptat mai ales din cauza nesiguranței isvoarelor, mai toate sau „idei tendențioase, fără valoare istorică, sau știri împrumutate dela unii ca aceștia... și necontrolate și numai rar de tot... câteo informațiune mai precisă...". Aceasta — și din cauza marei însemnătăți de care se bucură religiunea la Daco-Geți: „totul era impregnat de ideile lor religioase: traiul în familie, în comunitățile lor, în războiu, tot felul de datini și obiceiuri și întreg caracterul național... (8—9).

Cum procedează autorul? Făcând — mai întâiu — un referat asupra celor scrise, de cei vechi, asupra acestei chestiuni (Herodot, Kellanicus, Platon, Strabo, Diodor de Sicilia, Porphiriu, Clement Alexandrinul, Iulian Apostatul) și alegând indicațiunile mai serioase. Acestea sânt: Daco-Geții erau monoteiști. Ei se închinau lui Zalmoxe, „zeu pământean.... adorat... din cele mai vechi timpuri, până a fost detronat de religia creștină". (38). Cât despre Marea Zeiță, aceasta a fost „un geniu bun, al pământului..." care „există numai în credințele populare geto-dace" (42). Pe lângă aceștia ei vor fi avut și „zâne ale apelor; numite știme.... de-o răutate nemaiîntrecută", tot atâtea împrumuturi străine care..... nu au avut puterea să le sdruncine monoteismul...". (43).

Reprezentări plastice: una singură: „balaurul cu cap de lup și trup de șarpe... cu coadă ce fâlfâe în bătaia vânturilor care „avea rolul de a deslănțui furtuna". (47). Incolo „toți idolii și obiectele găsite... nu sânt decât importațiuni străine...". (48).

Alte credințe: considerau nașterea drept o, nenorocire, iar moartea o sărbătoriau „prin cântări și desfătări" (49). Aveau obiceiul încinerării, preferând urnele de formă străveche. Aceste erau îngropate „dedesubtul caselor sau în cimitire.... însoțite, uneori, cu o cupă și o cratiță,... iar podoabele... se mistuiau odată cu cadavrul pe acelaș rug". (57—58).

Firește că — pentru toate acestea — Daco-Geții aveau nevoe de preoți ale căror „îndemnuri, prevestiri, învățături și porunci... erau socotite ca date sub inspirație divină". Aceștia „duceau o viață curată, chiar austeră: trăiau necăsătoriți, nu mâncau vietăți, aveau o viață de sihaștri...".

Aectsea ar fi — în trăsături generale— ideile conducătoare ale cărții d-lui Al. I. Săndulescu, căruia ne simțim obligați să-i mulțămim pentru serviciul adus culturii românești. Firește că am mai avea o pretenție: d. Săndulescu are căderea să ne delimiteze — într'un al II-lea studiu — ce-au împrumutat Românii (sau poate, alte popoare locuitoare ale fostelor teritorii geto-dacicie) dela acești strămoși, atât de puțin cunoscuți. Firește că, deastădată, d-sa va trebui să se adreseze unui nou domeniu, celui folcloristic-religios.

Se va putea afirma, atunci, cu toată siguranța că sufletul românesc prezintă garanția indiscutabilă a unei contribuțiuni geto-dacice. Și nu va fi un câștig lipsit de însemnătate.

PAUL I. PAPADOPOL

EPITAFURI

Pe mormântul unui senator

Fericit e-acest bărbat ·
Doarme-aci... ca la Senat !...

♣

Avocatului meu

Nu-i regret deloc decesul,
De trăia... pierdeam procesul.

♣

Pe mormântul unui umorist

Cum se rupe-a soartei aţă !...
Aci-i „mort" un om de viaţă".

♣

Pe mormântul unei fete mari

Aci zace'n resemnare
Şi'n durere-o fată mare
Ce-a lăsat într'un azil
Pe iubitul ei... copil...

AUREL CHIRESCU

plastica

EXPOZIŢIA DE ARTĂ ARMEANĂ IN BUCUREŞTI

de D. CASELLI

In localul dela Şoseaua Kiselef, numit la „Colonade", acolo unde în fiecare an se ţine Salonul oficial de pictură, un comitet de organizare alcătuit din personalităţi intelectuale române şi armene, sub preşidenţia d-lui Iorga, a deschis o expoziţie de artă armeană.

Felul cum a fost înjghebată această interesantă expoziţie de artă, face cinste comitetului de iniţiativă.

Ea este întâia expoziţie de artă armeană în Europa. Este o încercare, cum spun organizatorii ei cu modestie, să dea publicului românesc o idee generală despre arta armeană. Şi cu toate acestea, lăsând la o parte această modestie, obiectele expuse alcătuesc o adevărată comoară ce nu se poate descrie în câteva rânduri ale unui articol, căci ele trebuesc văzute ca să-ţi faci o idee de ce a putut da acest popor atât de oropsit de soartă.

Arta armeană este încă foarte puţin cunoscută şi totdeodată foarte puţin studiată. Unele din problemele ei n'au fost nici până azi rezolvate.

Unul din principalele locuri din această expoziţie îl ocupă miniatura şi manuscrisele armeneşti.

Ele datează din veacul al X-lea şi se resimt de influenţa artei siriene şi bizantine.

Cele din veacul al XII-lea, din Cilicia, ating culmea prin fineţa şi strălucirea cu care sunt alcătuite, prin felurimea efectelor, bogăţia închipuirei, graţia executării. Fiind o ramură din cele mai interesante ale artei armene, organizatorii ei au ţinut să ne dea câteva exemplare din cele mai bune. Sunt expuse evanghelii din anii 1266, 1331, 1346, 1351 şi altele din 1629, 1664, etc.

Secţia tipăriturilor expune o serie de cărţi armeneşti tipărite în marile centre comerciale ale Europei, acolo unde armenii au comunităţi mari ca de pildă Constantinopol, Veneţia, Triest, Marsilia, Amsterdam. Aceste tipărituri ne dau o idee despre diferitele faze prin care a trecut tiparul armenesc. O parte din aceste tipărituri expuse, sunt din anii 1600—1800.

Pe lângă aceste tipărituri sunt expuse şi unele modele de legătorie. Armenii au făcut din acest meşteşug, adevărată artă şi totdeodată originală, care a fost în floare pe vremea manuscriselor, dar care a urmat şi de aci înainte după ce tiparul a fost introdus şi la ei.

Modelele expuse sunt din veacul al 17 şi 18-lea, lucrate în mare parte de meşteri armeni din Constantinopol.

Ceeace atrage însă privirea vizitatorilor sunt draperiile de altar. Ele aparţin unei arte care a înflorit în veacurile 16, 17 şi 18, în deosebi în Turcia, Persia şi India. Chiar unele din ele au influenţa acestor ţări. Sunt lucrate, — după spusa organizatorilor acestei expoziţii, — de meşteri armeni pe tipare de lemn. Ele sunt minunate şi fac cinste acestor meşteri anonimi.

Mai sunt expuse: 3 draperii din Bo[illegible]şani, 3 din Focşani şi câte una din Iaşi, Suceava, Galaţi şi Veneţia.

Costumele armeneşti iarăşi sunt una din atracţiile acestei expoziţii. Poporul armean are bogate costume naţionale. Sunt expuse costume din Armenia turcă, rusă şi persană, precum şi unele vestminte arhiereşti foarte bogat împodobite cu aur şi argint.

Broderiile, şervete, prosoape, şerveţele, feţe de mese, unele datând din veacurile 16, 17 şi 18.

Covoarele expuse sunt lucrate în centrele armeneşti. Ele au o obârşie foarte veche ce se pierde în negura vremurilor. Sunt renumite prin văpselile lor şi în deosebi prin culoarea roşie numită „Kîrmîz". Arabii numiau această culoare, pe care nimeni nu o putea imita, „văpseaua armenească". Această culoare foarte fină era întrebuinţată numai pentru lînă şi mătase şi era scoasă din insectele ce trăiau pe stejarii ce cresc în Armenia.

Mai sunt expuse şi câteva covoare făcute de meşteri armeni în ţara noastră.

O altă ramură interesantă a artei armene este ceramica. Ea n'a fost cultivată numai de musulmani, ci s'au îndeletnicit cu ea şi creştinii. In Armenia ea a luat un avânt foarte înfloritor în oraşul Kutaia în veacul al 17 şi 18-lea. Ceramica armeană are în deosebi fondul alb cu podoabe albastre, verzi sau galbene. Subiectele în general sunt religioase.

Mai este cunoscută şi arta giuvaergiei la armeni. Meşterii din Constantinopol şi din Asia Mică sunt vestiţi în acest meşteşug. Potirele, crucile, paftalele, toiagurile, rasele bisericeşti, mitrele arhiereilor expuse ne dau o idee de inspiraţia acestor meşteri cari le-au făurit. Unele din obiectele expuse datează din veacul al 16-lea şi sunt aduse din Veneţia.

Arhitectura armeană este prezentată numai prin fotografii. Ele ne dau o idee de chipul în care s'a desvoltat ea. Se spune că bolţile bisericilor moldoveneşti au o influenţă iraniană transmisă în Moldova de meşterii armeni.

Sunt expuse şi unele instrumente muzicale originale, numite de armeni *kemancea, tar* şi *cimbal*. Armenia şi-a păstrat cu multă grijă cântecele şi muzica ei populară. Cântăreţii armeni întrebuinţează foarte mult instrumentul muzical numit *kemancea*, care este adesea întovărăşit de *tar*. Cimbalul deşi este un instrument cunoscut şi de alte popoare, este foarte mult cultivat de armeni, cari îl întrebuinţează din veacul al 17-lea.

Pictura modernă care ocupă o aripă a salonului stâng este reprezentată prin pictorii Arian, Arachian, Avedisian, Babaian, Başinceaghian, Şahin, Şişmanian, Şiltian, Calust, Caciadurian, Şahmazar, Kebajian, Macokian, Sarukan, Vartanian şi de renumitul pictor de marină Aivazovski.

Aceste câteva rânduri despre interesanta expoziţie de artă armeană nu dau de cât o foarte palidă idee despre importanta mişcare artistică a unui popor foarte muncitor care nu prea a avut noroc în viaţa lui. Ea merită să fie văzută, căci din ea putem învăţa multe.

MARIUS BUNESCU: Venezia

gazetaria

[illegible]

Cu actualul număr, Universul Literar își suspendă apariția.

REVISTA DACINA (an VIII, nr. 4—6) apare la T.-Severin sub direcția d-lui Mihail Gușiță. E una din bunele reviste care realizată cu totul occidental, aduce colaborări tot mai prețioase. Numărul de față, tipărit pe hârtie velină, și cu caractere din cele mai noui și moderne, e fericit realizat atât ca tehnică cât și ca material de colaborare.

Remarcăm articolul d-lui Al. Dima intitulat: „Atitudini Ideologice", scris cu nerv și cu multă competință.

D-NUL G. DAMASCHIN publică un interesant studiu intitulat, *„Natura spiritualității* lui Eminescu.. E un răspuns *„Gândiri"*, asupra aceluiași subiect despre cari au scris și d-nii Nichifor Crainic și Radu Dragnea.

D-l G. Damaschin în minuțiosul său studiu de față pune la punct chestiunea, arătând-o în adevărata ei lumină.

D-sa închee astfel:

„...Eminescu e cel mai mare și mai reprezentativ poet al nostru, pentru că a cântat în versuri neperitoare ce aveam noi mai caracteristic. El își trage isvoarele inspirației din adâncul autohtoniei românești. Nu este nici creștin, nici ortodox și nici păgân și nici într'un fel; ci el este cel mai mare poet *Român*, fiindcă ne-a înțeles și ne-a fixat în forme poetice nemuritoare.

Nu ar avea un merit mai mare dacă ar fi metafizician sau ortodox, precursor al *„Gândiriștilor"*, așa cum îl dorește și îl vrea d-nul Dragnea.

Eminescu e mare și actual și va fi veșnic mare și actual, pentru că a eternizat în versurile sale, universalul din particularitățile specifice neamului din mijlocul căruia s'a ridicat".

DACINA, bine scrisă, și măiestrit îngrijită mai aduce colaborările valoroase ale d-lor: dr. Ion Biberi: Tradiția, prin... generator al culturii; Radu Dornea: ... desmățat (schiță); D. Bodin: Olteni și Oltenii; A. Cotruș: Răsăritul ... ri); P. Corneliu: Lunecă viața pe ... (versuri); Tana Negură: Miraj (versuri) etc..

CRONICA bine susținută și interesantă prin pana d-lor Al. Dima și D. Sandu.

GENERAȚIA MEA e o nouă foaie literară, care imită formatul *„Biletelor de Papagal"*.

E scoasă de câțiva scriitori tineri în frunte cu d-nul Al. Al. Leontescu

Ceilalți colaboratori sunt d-nii: George Acsinteanu, care publică un fragment din preludiul romanului său *„Piatra Neagră"*, scris concentrat și cu nerv; Paul Daniel cu schița: *Conu Alecu*; Dumitru Cosma: Masaj, în care ironizează felul de a scrie al celor dela revista *„Unu"*.

VERSURILE sunt semnate de d-nii ... eanu, C. Teodorescu și Dumitru Cosma.

REVISTA GENERAȚIA MEA deși mică ... părită cu îngrijire. ... rum bun și viață lungă.

ADEVERUL LITERAR ȘI ARTISTIC ... plinirii a 500 de numere a... conducerea d-lui M. Sevastos, ... și serbeze jubileul, aducând colaborări din trecutul acestei reviste, printre care menționăm, în deosebi, numele d-lui I. Teodorescu care scrie în numărul de față un interesant articol: *Începuturi și feluri*. D-sa ține să dovedească cum s'a apucat de scris și cum au decurs împrejurările care au dat la iveală foaia de astăzi.

Prin simplitatea și sinceritatea cu care e scris și prin pitorescul care țâșnește din el, articolul d-lui Teodorescu place. mai ales dacă avem în vedere și partea informativă, destul de inedită și bogată.

ARTICOLUL DE FOND e scris însă de d-nul M. Sevastos — așa cum scrie D-sa — și cum înțelege să servească interesele foii, ca un bun părinte cu grije pentru copilul său.

Ar fi fost, desigur, mai interesant, dacă nu pomenea, așa fără nici un rost, numele d-lui E. Lovinescu și dacă nu-l încheia atât de bombastic...

TOT IN ACTUALUL NUMAR, d-nul Barbu Lăzăreanu, scrie un documentat articol: *Un om de spirit: Directorul seriei prime a Adevărului Literar*, în care analizează, cu bună cunoaștere și în justă caracterizare, spiritul viu și limpede al lui Tony Bacalbașa, primul director și înființătorul revistei. Articolul d-lui Barbu Lăzăreanu e scris cu nerv și fără patimă, analizând obiectiv și cu toată competința, umorul și sufletul aceluia care a fost Tony Bacalbașa.

Interesant articolul „Const. Mille" scris de Artur Gorovei, precum și acel al d-lui H. Blazian, prin care face „o trecere în revistă" — cu citate de seamă din trecut — a perioadei 1892—1930 — arătând lămurit tot ce a publicat revista, precum și toți colaboratorii și directorii cari s'au perindat de la înființare și până acum, la conducerea ei.

PARINTELE GALA GALACTION cu finețea și luminozitatea caracteristică scrisului său, își răscolește trecutul, povestind cald felul cum a colaborat la Adeverul literar în trecut, punând în lumină și colaborările de pe vremea aceia și insistând în deosebi asupra lui Tony Bacalbașa.

D-NUL I. C. VISSARION publică schița: *Cârlanul de dar* în care abundă umorul D-sale sănătos și verva-i inepuizabilă.

Tot numărul de față mai aduce și alte colaborări din trecut printre cari menționăm pe acelea ale lui: Anton Bacalbașa: *Artă*; Artur Stavri. poeziile: *Toamnă* și *Pe deal*; C. Sercăleanu: *Cum rămâne?*... D. D. Anghel: *In grădină*, etc..

D-NUL E. HEROVANU în *Coincidențe*, arată asemănarea dintre poezia lui Mihail Eminescu: „La steaua"... cu un poem al poetului francez Auguste Dorchain:

D-sa spune:

„...Ei bine, în conținutul său micul poem al lui Dorchain nu e altceva decât „La steaua"... a lui Eminescu. Aceiași substanță filozofică, aceleași sentimente, aproximativ aceleași efecte artistice. Nu fac nici o deducție. Nici Eminescu al nostru nu s'a putut inspira de la Dorchain, nici poetul francez dela Eminescu. De altfel, în noua ediție a poeziilor acestuia, apărute sub îngrijirea d-lui Ibrăileanu, poezia „La steaua"... figurează cu mențiunea „după Godfried Keller" (mențiune care cred că a figurat și în „Convorbiri Literare"); și aceasta lămurește definitiv sursa de inspirație a poetului român. O singură ipoteză ar fi posibilă: că Dorchain, a cărui activitate literară începe cam în acelaș timp cu a lui Eminescu, să se fi inspirat tot dela Keller, a cărui operă poetică e cu mult anterioară (datând între anii 1840 și 1850)".

Și mai jos — după ce publică cele două texte: „Etoiles èteintes" și „La steaua". — D-sa spune:

„Am ținut să relev curioasa și impresionantă asemănare dintre cele două lucrări, care apropie și alătură în mod cu totul neprevăzut, numele a doui poeți așa de deosebiți și de străini unul de altul".

Apoi:

„Că textul Eminescu e mult superior textului Dorchain (el însuși destul de apreciat, după cum am văzut) îmi pare un lucru evident și necontestabil"...

Comunicarea d-lui Herovanu e interesantă, de aceia o notăm, în limitele spațiului, cititorilor noștri.

Mai colaborează: A. Frunză cu schița: *„La Bradul De nu ploua"*. — D. I. Suchianu: *„Fizionomia Adeverului Literar în publicistica românească"*. D-sa mai scrie și o importantă „Cronică cinematografică" și în sfârșit d. F. Aderca, cu articolul *„Dar cititorul?"*...

Pe d. Aderca l-am prețuit și îl credeam prieten, dar după aluzia răutăcioasă pe care o face asupra noastră în acest articol, îi vedem o altă latură. Revista noastră e o tribună liberă, fără cenaclu și bisericuțe, care primește colaborarea oricărui scriitor, cu condiția să aibă talent. A colaborat și d-sa — și mai poate colabora încă, — așa că nu înțelegem eșirea d-sale ireverențioasă, decât într'un singur fel: sau îi pare rău că nu mai colaborează la noi, sau vrea să perie pe directorii „Adevărului Literar". Mai multă obiectivitate și prudență nu i-ar strica, fiindcă nu se poate ști ce aduce ziua de mâine...

LA RUBRICA „CARȚI ȘI REVISTE", D-nul George Baiculescu scrie cu obiectivitatea și competința cunoscute, o interesantă cronică asupra operei lui M. Kogălniceanu (edit. Scrisul Românesc).

RESTUL NUMARULUI e completat prin: Rubrica Sahului, Insemnări, Noutăți literare, etc..

ZODIAC, revista d-lui I. Peltz (n-rul Aprilie—Maiu) aduce colaborările unui tineret ultramodernist. Remarcăm schița d-lui T. Arghezi: *„Plicul"*, în gen propriu; precum și articolele d-lor I. Peltz; Sergiu Milorian, etc.. Dintre versuri numai poezia d-lui Cicerone Teodorescu.

GLUME VERSIFICATE e titlul volumașului de epigrame apărut de curând și datorit d-lui Victor Ionescu-Faur. Fără pretenții de literat, d-nul V. I. Faur, și-a notat în catrene clipe și tipuri din războiu și din viața postbelică, presărându-le pe alocuri cu umor. E o lucrare modestă, de începător care promite. SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Lordul Curzon, pe când era vice-rege al Indiilor, discuta într'o zi cu un înalt funcţionar, un veteran, care, pentru a întări punctul său de vedere voi să invoace „cei treizeci de ani ai săi de experienţă".

Atunci, lordul Curzon răspunse cu tonul lui semeţ :

— Eu nu sunt aci ca să mă închin în faţa unei experienţe de treizeci de ani, ci pentru ca să-i îndrept erorile !

♣

Socrate, în urma rugăminţei unui flecar, ca să-l înveţe retorica, îi ceru un preţ de două ori mai mare ca celorlalţi.

Palavragiul întrebând de ce trebue să plătească îndoit. Socrate îi răspunse :

— Fiindcă pe tine trebue săte învăţ şi să vorbeşti şi să taci !

♣

In serile calde de vară, Dante avea obiceiul să stea lângă Piaţa Sfânta Maria del Fiore, într'un loc care — mai pe urmă — s'a numit Stânca lui Dante.

Intr'o zi se apropie de el un necunoscut şi, ştiindu-l om învăţat în toate, îl rugă să-i ajute să răspundă la întrebarea pe care şi lui, i-o pusese cineva, care-i hrana cea mai bună ?

— Ou ! zise Dante.

După un an, necunoscutul sosi din nou în acelaş loc şi fără nicio introducere il întrebă deodată :

— Cu ce ? la care Dante răspunse :

— Cu sare !

♣

Intr'o zi, Alghieri întrebă pe un ţăran : cât este ceasul ?

— Este ora când oile se duc să bea, răspunse acesta mojiceşte

— Şi tu de ce rămâi aci, replică poetul ?

♣

Auber se afla odată în societatea unui dilletant tânăr şi foarte bogat.

La întrebarea cu ce se ocupă, tânărul răspunse cu îngâmfare :

— Compun o operă în două mari acte pentru Opera comică ! Dar dumneata ce faci ?

— Eu, răspunse Auber cu o prefăcută sfială, tocmai am terminat cinci acte mititele pentru Opera Mare !

bazar

UN AL DOILEA SOLOMON

Sunt orele târzii. Pe o şosea din Comrectreut un fermier american se înapoia acasă, ducând din urmă vaca lui cea mai preţioasă.

Era întuneric beznă. Fermierul cunoştea însă foarte bine drumul şi mergea pe marginea drumului, fumându-şi liniştit pipa, în vreme ce vaca înainta pe mijlocul şoselei.

Deodată se iveşte din noapte un automobil, dă peste vaca fermierului şi se propteşte într'un copac. Vaca e omorâtă pe loc, iar şoferul rănit.

Fermierul îl ia la înjurături pe şofer fiindcă i-a ucis vaca. Şoferul îi răspunde la fel fiindcă din pricina vacii lui şi-a sfărâmat maşina şi şi-a sdrobit oasele. Fermierul cerea despăgubiri pentru vaca lui pierdută, şi şoferul pentru automobilul transformat în fier vechi.

Cearta a ajuns, bine înţeles, în faţa judecătorului care a hotărît că fermierul să plătească daune fiindcă a neglijat să poarte o laternă cu lumină roşie, în vreme ce şoferul avea una în spatele maşinei lui.

O AFACERE DE SPIONAJ

Ministerul de marină al Americei se străduieşte de câtva timp să rezolve unul din cele mai mari mistere din războiul mondial Autorităţile navale caută să stabilească cum a dispărut pe neaşteptate în apele indiene pachebotul Cyclops care avea pe bord 15 ofiţeri. 221 marinari şi 57 pasageri.

Biroul de spionaj al ministerului e în posesiunea jurnalului unui agent secret din timpul războiului care afirmă că Cyclops a fost asvârlit în aer cu ajutorul dinamitei ascunse în camera maşinilor de patru spioni duşmani. Aceştia reuşise să fugă de pe vapor cu ajutorul unei bărci puţin timp înainte de explozie.

Până acum se ştie prea puţine asupra modului cum a dispărut vasul Cyclops.

Se ştie numai atât că a plecat cu o încărcătură de magnez brazilian, de la Barbados spre a se duce la Baltimore, în ziua de 4 Martie 1918.

De atunci nu se mai ştie nimic despre el.

CERŞETORII DIN NEW-YORK

După o statistică recentă rezultă că numărul cerşetorilor din New-York a crescut simţitor în ultimul timp, totalul sumelor realizate de ei din cerşit într'un an urcându-se la formidabila sumă de 10 milioane dolari.

La New-York sunt 2000 de cerşetori, oficial recunoscuţi.

In acestia nu sunt cuprinşi cei cari cer pomană în mod indirect cari ating numărul de 1765. Aceştia din urmă obţin un brevet de vânzători ambulanţi, şi acceptă pomana pe care le-o fac cei ce refuză să cumpere dela ei şiretvri de ghete putrede, creioane proaste sau gumă de mestecat.

caricatura zilei

PE RING

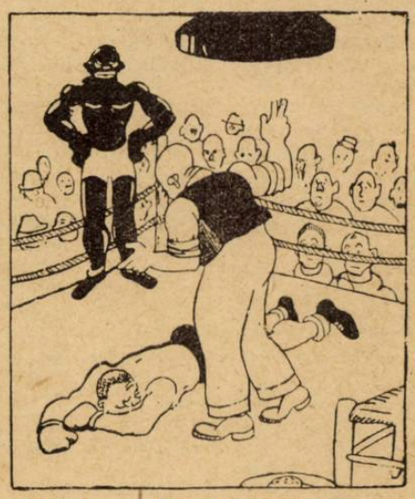

Arbitrul. — Unu, doi, trei, patru....
Boxeurul — Negrul se mai află pe ring?
Arbitrul. — Da !
Boxeurul — Atunci, numără înainte !
(Buen-Humor—Madrid)

VAGABONZI

— Totul s'a schimbat pe aici, de doui ani încoace...

— Nu prea tot : port încă aceiaşi... maşe...

(Münchner illustr. Presse)

MENAJ MODERN

— Astă seară ce faci, Gina ?

— Oh, am de scris câteva scrisori, voiu citi puţin, voi asculta radio, şi aşa mai departe.

— Bine, când ajungi la „aşa mai departe", nu uita să-mi coşi nasturii dela haină.

(London Opinion)

DUMINICA TOMII...

— CRONICĂ —

de I. L. CARAGIALE

— Decât nu poţi ! pi-e frică !... Cu metodele de astăzi, nu simţi nimic, nici cât o pişcătură de purice.

— Nu de frică ; nu pot că am de lucru ; trebue să dau până 'n două ceasuri cronica mea la gazetă. La trei, vine băiatul dela tipografie, să mă execute... Şi cu infama asta de măsea sunt incapabil să scriu un rând măcar. De o sută de ori de aseară m'am aşezat pe scaun, am pus mâna pe condeiu ; dar nu e chip să mă astâmpăr ; o clipă nu-mi dă pace...

Şi iar începe bietul om să se vaite şi să se plimbe ca o hienă. La un moment, se opreşte răcnind :

— E de nesuferit !... mă 'mpuşc !

— Omule, zic eu, du-te la dentist !

— Ei, dar cronica mea cine o scrie ?

— Ştii ce ? zic : tu du-te fără frică să-ţi scoţi măseaua : eu rămân aci ; până te 'ntorci, îţi scriu eu o cronică... Ai vreun subiect anume, or pot scrie despre ce mi-o da prin gând ?

— Ba chiar aveam un subiect !...

— Despre ce ?

— Despre Credinţă şi Ştiinţă... cum adică ştiinţa distruge credinţa şi nu o poate înlocui. Ştii, à propos de sărbători...

— Ceva nou de tot... Am înţeles, zic : du-te şi n'ai grijă ; aibi curaj !... cu metodele moderne....

Şi pe când Tomiţa plecă aiurit de durere, mă şi aşez liniştit la masă şi, pe neräsuflate, torn următoarele :

Sună clopotele.... Dela cea mai strălucită catedrală a sgomotoasei şi vastei capitale până la cea mai umilă bisericuţă din cătunul pierdut în tăcutele văgăuni ale munţilor, sună clopotele.

... Cu această Du-
mâna luminată şi
ai mari sărbători
providenţială or-
ei tragedii a Fiu-

patimile Tatălui
urmă, supliciul in-
famant între doi tâlhari şi moartea; apoi, triumful asupra Morţii, învierea... In fine spulberarea ultimei umbre de îndoială a nenorocitului, care nu poate crede minunea până nu pipăe.... .

„Iară Toma, unul din cei doisprezece, carele se chiamă geaman, nu era cu dânşii când a venit Isus.

„Deci zicea lui ceilalţi ucenici : Am văzut pe Domnul ; iar el a zis lor : De nu voi vedea în mâinile lui semnul cuielor, şi de nu voi pune mâna în coasta lui, nu voi crede.

„Şi după opt zile, iar era înlăuntru ucenicii lui, şi Toma cu ei. Venit-a Isus, fiind uşile încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis : Pace vouă !

„După aceea a zis Tomii : Adu-ţi degetul tău încoace şi vezi mâinile mele ;

şi o pune în coasta mea,
icios, ci crede.
Toma şi a zis : Domnul
ezeul meu !
i : Dacă mă văzuşi, Tomo,
ţi cari nu au văzut şi au

şi aşa fericit eram eu în
şa era toată lumea împre-

Cu adâncă pietate mi-aduc aminte de bisericuţa albă din mahalaua noastră ! ce limpede suna toaca de fier subt atingerea ciocanelor măiestre ale dascălului Haralambie ! ce vuet armonic făceau cele două clopote, pe care le trăgeam de frânghii noi copiii, pe când, de jos, dela toaca de fier, fără să se întrerupă, el ne striga : „Mai încet, mă ! că mi le dogiţi !" şi ne 'njura de feştila moaşi-ni, după ce ne luase la fiecare câte doi gologani de trei parale şi ouă roşii ca să ne lase sus în clopotniţă....

Dar venerabilul nostru preot, cuviosia sa părintele Marinache ! Il am aci încă, dinaintea ochilor. Ce înfăţişare frumoasă! barba lui strălucească mândră ca un fuior de borangic alb pe patrafirul roşu. Şi ce glas, îl auz încă: „veniţi de luaţi lumină"! Şi când năvăleau mahalagioaicele credincioase să ia, care mai de care, lumina, cu ce ton demn de autoritate, le striga : „Ho ! că nu sunteţi la cocină !".

Şi apoi evlavia aceea adâncă şi caldă, de care erau pătrunse sufletele tuturor enoriaşilor noştri, dela cel mai bătrân fără un dinte 'n gură, până la cel mai tânăr încă fără dinte !...

Ce frumos erau împodobite sfeşnicele, dela cele de aur până la cele de pacfon, cu zambile în feluri de feţe... şi un miros !...

Dar apoi, cozonacii şi plăcinta de drob şi căpăţânile de miel la tavă pe orez, cu iaurt cu caimac, după opt săptămâni de fasole sleită şi de varză acră !

Şi părintele Marinache cu dascălul Haralambie cărând în curtea bisericii toată ziua, în nişte basmale mari cadrilate, recolta de ouă roşii şi de paşcă !

Sărmanul nostru bun protector, dascălul Haralambie, i s'a stins şi lui feştila chiar într'o săptămână luminată din cauza unei excesiv de bogate recolte de ouă răscoapte ! El trebue să fie acuma, acolo, sus, alături cu dreptii, şi, desigur, când micii cheruvimi fac prea multe nebunii.... feştila....

Şi, pe d'asupra tuturor acestor duioase amintiri, primăverile acelea dulci, pline de speranţe 'n viitor, când, precum zice aşa de frumos poetul, „natura ca o mireasă răpită, care a dormit vrăjită în lanţurile de ghiaţă ale unui crud uriaş răpitor, se deşteaptă fericită graţioasă, mândră, la mângâierile dulci, duioase, molcome ale tânărului şi fierbintelui său mire, care o căuta de mult, şi care vine de departe să deslege vraja de ghiaţă cu farmecul unei sărutări de foc... el, tânărul şi sburdalnicul al lui Paşte-împărat: el, minunatul Făt-Frumos April, cu părul auriu, care o ia în braţe pe adormita fecioară, o alintă, o leagănă, o mângâie şi, cu mii şi mii de sărutări, una mai înflă-

cărată decât alta, o rechiamă la o nouă şi strălucitoare viaţă".

Şi 'ntr'un rând, când am ieşit dela 'nviere dimineaţa, un vânt şi o ploaie !... n'a fost chip să ne întoarcem cu lumânările aprinse acasă ; ne-a făcut leoarcă pe toţi ; încă dascălul, — asta era înainte de recolta prodigioasă — zice : „Maica ta Cristache ce vreme !... feştila !" ba, parcă mi se pare c'am auzit şi „anafura !". Da nu pot să jur, că e foarte de mult de atunci.

Unde sunteţi voi sfinte vremuri ale copilăriei, când credeam ? când totul mă făcea să cred ?

„Cred tocmai că e absurd !" aşa a zis ilustrul fiu al sfintei Monica, el însuşi sfânt, stâlp neclintit al Bisericii, Sfântul Augustin... Asta va să zică a crede ;... nu ca Toma geamănul, numai după ce pipăi şi pui degetul.

Da, credeam... şi eram fericit.

Astăzi ? O ! astăzi...

Aţi venit voi, oamenii noui, cu ştiinţa— unde e răposatul Haralambie, să vă trateze cum meritaţi ? — aţi venit să smulgeţi din rădăcini acea plantă divină, care îşi trăgea seva din fundul inimii noastre! Şi nu v'aţi mulţumit cu atâta ! peste rană, în adâncul inimilor, de teamă să nu mai fi rămas acolo un germene cât de infim, din care să poată reîncolţi, aţi turnat leşia caustică, otrăvitoare, distrugătoare a scepticismului, pesimismului, negativismului, păgânismului, ateismului....

Oncare vouă distrugători ai fericirii umane !

„Dors-tu content, Voltaire... ?" Intreb şi eu, împreună cu gingaşul, duiosul poet de zahăr al Namunei, el care a dat cel dintâi strigătul de durere când a simţit că se smulge cu afâta cruzime rădăcinele credinţei din sufletele oamenilor. Şi cu multă dreptate zice nemuritorul academician francez, Ernest Legouvé, în neperitoarele sale „Soixante ans de souvenirs :"

„Victor Hugo şi Lamartine sunt, în câmpul poezici, glasul epocei lor ; Alfred de Musset i-a fost ţipătul !"

Da ! da ! în noianul de necredinţă în care ne afundăm, când mi-aţi lua credinţa mângâietoare, fără să-mi daţi nimic alt în schimb, decât scepticismul deprimant, îndoiala distrugătoare, ţipă şi sufletul meu ca al lumii întregi, împreună cu poetul.... împreună cu poetul.... ţipă...

Aci, sunt întrerupt: iată confratele Tomiţă se ntoarce radios dela dentist.... cu o măsea în mână

— Triumf ! uite-o, infama ! trăiască ştiinţa modernă !

Incordat asupra lucrului meu, ţip :

— Nu mă 'ntrerupe, Tomiţo !

Şi urmez a scrie mai departe încheerea:

„... Mi-aţi luat cu ştiinţa voastră măseaua !.. ce mi-aţi dat în schimb ?.. redaţi-mi măseaua !... îmi trebue !..."

Pun punctuirile şi liniile de sfârşit şi, după ce Tomiţa, vesel, m'asigură că n'a simţit nici ca o pişcătură de purice, îi citesc cronica. Confratele meu îmi mulţumeşte încântat ; decât, pretinde să facem numai o foarte mică modificare la încheere : în locul măselei, să punem credinţa.

Convin bucuros, şi cronica noastră e trimisă la tipar.

Cărți redate în extrase

UNE FEMME A SA FENETRE

de DRIEU LA ROCHELLE

O aventură de dragoste sub cerul Elladei.

Acest rezumat lapidar ar putea să inducă în eroare, dacă numele autorului n'ar fi o chezășie de originalitate.

Drieu La Rochelle, care a scris Blèche și l'Homme couvert de femmes, nu putea să dea greș în această privință.

Romancier, nuvelist, esseist, poet, tânărul autor a cutreerat toate potecile literare fără să fi întins nicăeri mâna acestei fastidioase tovarășe: banalitatea.

Fără isbucniri năstrușnice, fără trepidația neînfrânată a unui Blaise Cendrars, Drieu La Rochelle, într'un stil electric și viguros, aduce în literatura modernă o notă nouă și binevenită.

In opera de față însuflețește doi eroi și le studiază pulsațiile inimei, examinează ritmul întregii lor făpturi. Descrie, analizează, povestește, observă cu artă, cu adevăr, cu farmec.

Place și interesează.

In Grecia eternă, în fața comorilor sale mărețe și nestrămutate, un comunist resimte mai aprig dor de acțiune și o mai luminoasă nădejde în idealul vremilor premergătoare.

Un comunist. Erou al actualității; dar și portretul reușit al unui caz cam excepțional. Michel Boutros nu e nici înăspritul jinduind ce nu-i e dat să aibă; și nici visătorul neofit împins de dorul dreptății, propăvăduind dragoste frățească prin sdruncinări sângeroase.

El a fost, pe cât se pare, un băiat cam ca ori care, cu avere, familie, educație, instrucție; de toate s'a lepădat, pentru că era sătul de toate, și aspira la viață liberă și activă. Michel, se caută încă pe sine, căutând principii noi.

Urmărit, înconjurat, gata să fie prins de polițai, pentru un atentat împotriva unei Manufacturi de Tabac din Salonic, n'are altă scăpare de cât să sară din stradă într'o cameră întunecoasă de la catul de jos, cu fereastra deschisă, în fața căreia se află o femeie în cămașă diafană de noapte.

Ea; Margot Santorini, e soția unui diplomat italian ușuratec și cam ciudat. E frumoasă, bogată, deșteaptă, cochetă. Dorită e de toți bărbații; dar nu mai dorește pe nici unul. E o femeie copleșită de daruri și cu toată veselia ei de fațadă, sătulă de toate.

Margot va salva pe Michel. Cu ajutorul soțului, cu complicitatea forțată a unuia din multiplii săi admiratori.

Se'nțelege, dragostea încolțește în două făpturi, atât de deosebite în aparență. Intr'o oare care măsură, în aparență numai.

Tot ceia ce ar trebui să-i despartă, îi va reuni.

Margot va urma pe Michel, liberându-se și ea de tot ce el considera de prisos.

Rezumatul e înadins excesif de laconic și despuiat.

Personalitatea eroilor e desăvârșită prin amănunțită și îndemânatică analiză psihologică. Cadrul, comparșii, tot e evocator, tot contribue la crearea unei atmosfere nimerite, în care acțiunea se desfășoară cu maximum de adevăr și vervă.

Așa de pildă, în hall-ul hotelului Acropolits din Atena, unde Margot râde și flirtează; figuri, reflecții, mișcări, tot constitute un tablou plin de viață a publicului cosmopolit și pestrit din asemenea locaturi, iar în acelaș timp prezintă pe eroină în lumina favorabilă personalității sale. In această ordine de idei, e și serata improvizată de la Malefosse, e un document de interes general și special, foarte important.

Fine, hazlii, observațiile notate cu privire la raporturile, reacțiunile reciproce ale comunistului și ale celor din tabăra adversă, a foștilor lui semeni.

Călătoria de la Atena la Delfi cu automobilul, isbucnirea patimei, sunt printre cele mai captivante pagini ale romanului, ele conțin impresii îndrăznețe, au accente cu răsunet prelung.

Sfârșitul romanului, ar putea sluji drept debut al unui altuia și astfel, chiar după ce s'a închis cartea, cugetul cetitorului mai urmărește încă pe eroii lui Drieu La Rochelle.

I

ACROPOLIS

In redingotă și din jilț, în mijlocul cadrului său aurit; domnul Theodoris, fondatorul Marelor Hoteluri Theodoris, tronează în hall-ul hotelului Acropolis. Scopul vieței sale fusese acest caravanserail, cel întâi din Atena, și ceiace mai putea să subsiste din sufletul său fusese agățat cu siguranță de pictor pe acest perete. Supraveghea, cu aceiași mulțumire ca pe când era în viață, mulțumire care făcea să i se ridice mustața lui groasă și albă,— acea seară de Mai 1924, spre sfârșitul ei. Ca de obicei lumea se plictisea, această stare sufletească îi fusese totdeauna necunoscută și n'o putea percepe nici acum, și de altmintrelea, lumea tot atât de inconștientă azi cât și eri, își îndura lâncezeala fără răsvrătire.

Un confort îndeajuns de discret liniștea privirile de cum se pășea în Hall: nu era un palace de carton. Amintea vechea tradiție a Coastei de Azur, pe vremea regelui Eduard: serviciu francez adaptat cerințelor englezilor de mean bun. Ceia ce nu escludea însă, bine înțeles, picturi morocănoase, ca de pildă portretul d-lui Theodoris: iar deasupra capetelor un geamlâc ca la vreo vilă din împrejurimile unui oraș occidental pe la 1880. Pereții erau totuși acoperiți cu o pătură grea de mahon și jilțurile vaste se afundau în covoare untoase.

Barman-ul și ajutoarele sale împestrițau fondul cu pete fugare și proaspete. Ei aduceau alcolurile și băuturile înghețate dintr'o încăpere învecinată unde beau, din picioare, câți-va americani și englezi împreună cu rivalii improvizați pe cari și-i descopereau în toate țările din lume.

— Voi bea un al treilea, — zise Margot Santorini.

Ferid-Pașa, ministrul Albaniei, care în cercul acela ținea cel mai mare loc, o privi cu ochi în cari violența dorinței era strunită de politețea europeană.

— Așa, prea bine, ia un al treilea și chiar un al patrulea, șopti el cu glas pițigăiat, — ar fi agreabil să te cam ametești.

— Nu, să nu mai bei, căci nu te vei ameți, — interveni Staalbaun, cu o siguranță sarcastică.

— Apreciez sfaturile rele, hotărî Margot. Charlie, încă un Bronx? Nu mă voi ameți, e drept; nimic nu mă ametește.

Barman ul observa scena și surâdea fără jenă; părea îndeajuns de bine înzestrat de natură pentru ca comedia pe care o jucau în fiecare zi clienții săi obicinuiți, să-l poată înveseli tot atât cât și bacșișurile lor.

— Așa dar, vei veni cu noi în Creta, ai făgăduit-o? Intrebă Melançour, Persanul pe Margot.

El surâdea.

Inzestrate cu ceva mai multă sensibilitate, persoanele prezente ar fi putut să vadă peisagiul adorabil, să auză cântecul de dragoste sugerat de acel surâs delicat.

Da, vă voi întovărăși? Rico însă nu va veni. Și voiu fi ast-fel cam ridicolă, singură cu cu voi trei.... în sfârșit?? sunt o femee părăsită.

— Ci nu schimba rolurile, zise Ferid, de oare ce, din potrivă noi te furăm soțului.

— Crezi?

...ește a noastră. Ca D-ta nu sunt două la fel, răspunse Ferid.

Surâsul său făcu pe dată o crăpătură crudă în pielea groasă și roșie a feței sale. Staalbaum și Melançour aprobară. Pe fața ministrului Persiei se ivi iărăși o seninătate încântătoare, ca și când s'ar fi acoperit cu flori un deșert. Ironia contractă dinpotrivă în chip foarte uricios obrajii rotofei ai Danezului.

Rico Santorini, își bătea joc mereu de cei trei admiratori ai soției sale. Ei erau în adevăr ridicoli punându-și în comun dorințele, ele erau însă impovărate de lanțuri identice. Mai întâi vârsta, căci aveau toți trei cincizeci de ani și mai bine. Apoi le venea foarte greu să-și ascunză brutalitatea lor din naștere, mai naivă la Albanez și Persan, mai perversă la Danez: ei nu puteau nici să dorească o isbândă totală care i-ar fi constrâns să-și arate arama.

In ochii lui Margot, cei trei bărbați nu erau ridicoli, și nu pricepea glumile soțului său. Ea le era recunoscătoare de sforțarea pe care o făceau asupra lor înșiși, și pe care ea se străduia să li-o facă mai anevoiasă prin cochetăria ei. In asta găsea că constă un adevărat omagiu. De altfel în seara aceia și ea se amețea cu alcool, cu glume, cu răsunetele glasului ei de contraltă, care uimea eșind dintr'un gâtlej atât de îngust.

Tovarășii ei erau încântați de atâta exuberanță. Căci viața din Atena nu le-ar fi putut furniza multe subiecte de conversație. Cu toate astea, Acropolis era centrul vieții internaționale și chiar într'o oarecare măsură al vieței grecești. Iată ce ar fi umplut de bucurie pe domnul Theodoris, din cadrul său cel aurit. Cei trei diplomați priveau [illegible] cari in-
[illegible] observații
[illegible] veau de cât
[illegible] ochii lor:
[illegible] spectacol,
[illegible] căruia pu-
[illegible] ale de cât
[illegible] se retragă
[illegible] ar fi tre-
[illegible] ngura com-
pănie în. El cânau pe miniștri mai sus puși cari erau nevoiți să rămână prin reședințele lor: Englezul din măreție, Germanul din dispreț, Italianul din ifos, Francezul din economie.

Colțișoarele pe unde se făcea mai mult sgomot erau ocupate de familii grecești? Ce mai de mătușe, și de verișorie! Giniceele Orientului întreg revărsaseră peste omenire turme de captive guralive. Veneau din Europa, din America, din Egipt, din toate coloniile eline, pentru a se regăsi între rude, pentru a face hagialâcul național, a relua relațiunile de interese. Grecia e o țară mică de păstori emigranți și de milionari exilați. Prin alte unghere, politicieni băștinași țineau conciliabule cu industriași străini veniți să-și plaseze mașinile și produsele, pe aci ca pe ori unde.

Alături de acest element mai mult sau mai puțin autocton forfota mulțimea diversă a turiștilor. Doi tineri Englezi stabileau legătura firească dintre Oxford și Atena platoniciană: păr cam lung ca al celor din Fedon, pantaloni cam înfoiați, glas binevoitor, aplecare pentru cele nefolositoare, pentru estetică; o forță veche, uzată pe alocurea și pe de altă parte neroasă încă. Trei patru studenți americani își băteau joc de verii lor; deodată însă priveau fără voie cu o curiozitate invidioasă plictiseala lor de neimitat. Francezii erau recunoscuți după înfățișarea lor strâmtorată, după severitatea meschină a costumului, în acest hall unde se vorbea mai mult franțuzește, ei păreau deplasați. Totuși, în jurul lor, înflorea pe vestoane grecești, Legiunea de Onoare. Nemții examinau toate.

— Cine e domnul spătos căruia îi faci cu ochiul? — întrebă Staalbaum ciudos, stăpânit de gânduri nepermise.

— E chipeș, nu așa? E Italianul care a câștigat azi după amiază concursul de tenis. Ce bine l-a bătut pe Cehoslovac! Și dori să-i fac cunoștința. Nu sunteți nici unul în stare să mi-l prezentați?

Cei trei cumetri clătinară din cap în semn de neputință și dezaprobare. Italianul, care aștepta nerăbdător un omagiu univesal, remarcând atenția lui Margot deveni pe dată impasibil.

— Ce poți să te aștepți dela el? Nu e un atlet, ci statuia unui atlet, muzeele sunt pline aci de asemenea modele, mormăi Danezul.

— Vă place părul sur? suspină Melançour.

In timp ce lustrul briliantinei făcea din părul Italianului, tăuăr totuși, un coif de oțel, Persanul atingea cu degetul său uscățiv o chică cu reflecte lunare unde negru-albăstriu, trecea pe nesimțite la argint. Trăsăturile lui foarte șterse, erau ca aschiile unui bazalt uzat de nisipuri: Italianul, din potrivă, expunea linii mândre Margot, măritată în Italia, era însă de mult obișnuită cu efigii frumoase, ea se prefăcea că admiră. Privirile ei se roteau cu o ușurință și veselie pe cari nu le puteau stâmpăra nimic.

Ce efect putea în adevăr să aibă asupra acestei femei toate figurile acelea de bărbați din jurul ei, încovăierile lor grăsune, părul lor, tabacul dintre dinți, și dorința lor fricoasă, gata să muște? Ceeace la acești oameni, ar fi putut însă să isbucnească în mod tragic, era prea îndepărtat, îngropat sub vestoane, încătușat prin craveți, ochii lor erau aburiți de pretexte migăloase.

— Pari în totdeauna mulțumită să cunoști o figură nouă? urmă Stallabaum. Nu ești niciodată sătulă, poate nici nu-ți-e foame.

El o supraveghea neîncetat, cu ochiul său mare, și cerceta un adevăr uricios. Margot îi aruncă o privire ascuțită, dar privirea se stâmpără iute, străluci îndelung ca o lamă care după ce a amenințat se vâră într'o teacă moale și sclipitoare.

— Mă amuză ori și ce.

Ea intra astfel în jocul fiecăruia. Din perversitate sau din milostenie?

Franțuzeasca sau englezeasca pe cari le vorbea toată lumea, trecând din gură în gură, își pierdeau virtutea lor, toate accentele sfârșeau prin a se amesteca într'o sonoritate nedeslușită. Gramaticele erau ferfenițate de mii de greșeli mărunte, vocabularele reduse la cele mai rudimentare necesități. In mod fățarnic se nimicea astfel orice mijloc de a comunica între aceste ființe omenești. Dar un limbagiu nu le era indispensabil acestor cosmopoliți umflați și deșerți; gesturi ca la cinema, onomatopee ca la telefon le erau suficiente. Trebuia totuși să vorbească mult pentru ca să poată umplea spațiul care se întindea nedeslușit între dorințele lor amorțite.

— Mâine voi cere informațiuni asupra acestui Italian Avghiei Corditi, cu siguranță, ca îl și cunoaște, esclamă, răzând Margot.

Staalbaum cugetă că Avghi era mai hămesită chiar decât Margot, dar desfrâul metodic al uneia îl irita tot atât cât și flirtul acid al celeilalte. Ar fi dorit să le poată avea pe amândouă, pentru ca apoi să le lepede cu sângeros dispreț. Asemenea sentimente nu cadrau cu burta lui ascuțită și cu dinții săi stricați. Își amintea de cele mai multe ori aceste inferiorități, dar isbutea uneori să le uite pe jumătate și atunci facea femeilor declarații slugarnice și pline de ură.

— Pricep acum pentru ce nu m'ai întovărășit la golf, relua Ferid cu ciudă, — ai fost să admiri pe Italian la tenis.

Se exprima cu blândețe, cu o politeță excesivă plină de bunăvoință tainică. Limba lui greoaie și molatecă îl făcea să cam graseieze, vorbele erau rostite cu o delicatețe comică eșind din mijlocul feței rotunde, aspre, întinsă ca un balon. De altmintrelea prindeau putere către sfârșitul frazelor, organul lui se stingea în vibrațiuni brutale și amenințătoare. Îi plăcea să creadă că s'ar fi asemănând cu un pașă din vechime, din cei ce își împărțeau timpul între harem și lagăr, și aveau palmă duioasă iar pumn greoi.

— In timp ce eu făceam singur singurel cele nouă gaure, D-ta aplaudai un „gigolo" cu păr sur.

Margot, rădea din toată inima. Trupul de pașă gros asudase la soare mai rău decât inima îl duruse.

— Simt ca m'ai înduioșat, sunt gata să merg singură cu D-ta pe Acropolă, pentru ca să ne împăcăm.

Lui Fried îi trecu limba pe buza tăioasă, ca un ficat de bou sub cuțitul măcelarului. Ochii vioi se rostogoliră în masca nesimțitoare a feței privind pe Melançour și Staalbaum, luându-i drept martori ai preferinței ce i se acordă precum și a corupției femeilor.

— Nu vei putea oferi prietenei noastre un răsărit de lună tot atât de frumos ca acele pe cari le-a văzut în Arabia, pe când făcea preumblări cu șeicul, observa Staalbaum care se simți ușurat după acest bobârnac mai amar ca cele precedente.

Vorbele erau cam usturătoare pentru ceilalți doi; Melançour avu o mârâitură răgusită după care își recăpătă aerul fatalist și suav. Ferid, clipi din ochii săi mici pentru a le potoli sclipirea crudă. Margot însă, iar râse, și fără sforțare.

— Să știi că nu-ți voi mai povesti nimic de aci înainte, Staalbaum.

Ea visă o clipă la expediția de vânătoare din Arabia. Ce se petrecuse? Nu putea să mai știe nimeni. Nu se pot cântări faptele, iar memoria le strâmtează pe unele și le lărgește pe celelalte. Era o amintire. Ea era plină de amintiri. Avea douăzeci și opt de ani

(Continuare în n-rul viitor)

DIMITRY

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"